PRIMA SECVNDAE PARTIS

Summæ Theologiæ

S. THOMAE DE AQVINO

DOCTORIS ANGELICI,

ORDINIS PRAEDICATORVM.

De { *Vltimo fine humanæ vitæ.*
Virtutibus, & Vitijs in genere.

CVM COMMENTARIIS R. D. D. THOMÆ DE VIO
CAIETANI, CARDINALIS S. XISTI.

Quæ verò tùm in textu, cùm in Commentarijs Quæstionum, & Articulorum continentur, Quatuor sequentes INDICES aptissimè dilucidant.

Theologorum autem disputantium citationes, sicut in frontispicio totius Summæ apparet, ad maiorem studiosorum commoditatem, nunc diligentissimè

IN LVCEM EDITÆ.

Eiusdem verò S. Tho. De Præscientia, & Prædestinatione Tractatu in fine posito.

VENETIIS, APVD IVNTAS
M D LXXXVIII.
Cum Licentia Superiorum, ac Priuilegijs.

IN PRIMA SECVNDÆ HABENTVR.

Commentaria Reuerendissimi Cardinalis S. Sisti D. Th. doctrinam explicantia,

Et Quæstio S. D. De Præscientia, & Prædestinatione.

AD REVERENDISSIMVM IN CHRISTO PATREM, ET D. D. NICOLAVM DE FLISCO, S.R. Ecclesiæ Episcopum Cardin. Sabinensem,

Thomæ De Vio Caietani, tunc Prædic. ordinis Generalis Magistri, nunc Sancti Xisti presbyteri Cardinalis, in Primæ Secundæ D. Thomæ Aquinatis Commentarios

PRÆFATIO.

QVI Orthodoxam Ecclesiam Reuerendissime in Christo Pater, pomarium esse cultissimum fœcundisque arboribus consitum dixerint, non modo eos non aberrare vspiam, sed rectissime etiam sentire contenderim; quippe quia principe illo vatum Moise, in ipsis prope historiæ suę foribus assertum hoc propalam fore, ac procul, ab ænigmatibus esse non ambigant. Neque enim aliud paradisus ille a Deo plantatus, aquis irriguus plãtis, pomiferis consitus, in quo & primus est homo positus, quàm Christi refert Ecclesiam, baptismi fonte vitæque arbore (quæ Christus est) cum diuorum hominum disciplinis, illustrium plantarijs exornatam. In hunc, cum multi ad eximendam famem, capiendaque pocula passim adcurrant, accessi & ego, & mea sponte cupidus, tum maxime ab Aquinate Salomone (ita enim appellare libet) accitus (quis enim tam mentis inops, ac stolidus, vt adubcantem ad conclusum hortum dilectos suos, vt comedant fructus pomorum suorum, non libenter audiat, non gradu concito sequatur?) accessi. Neque nuper solum, sed quàm primum mihi per ætatem licuit ac sub opacis procerę illius ac feracis arboris ramis, procul a sæculi curis, procul a passionum æstibus recreatus, ad radices diu admirans potius arboris celsitudinem, pomorumque copiam ac suauitatem, quam delibans admodum, sessitaui: vbi vero auctis viribus illam conscendi, pomaq; ad libitum colligens, degustaui, tantus me subito illorum amor incessit, vt non diebus, non noctibus, a legendis illis ac vorandis abstineam. Sed qui me volupeate hac affectum mœror inuaserit, nescio, dum exceptis paucis, reliquos vel in mandendis siliquis, vel estringendi glandibus occupatos, a nostræ procul arboris dulcedine video

constitisse. Quam ego rem nō aliunde puto, q̄ ex infirmis viribus, neq; ad censum commodis prouenire, cū simile veri nullo pacto fiat, vt vber tatem tantam negligerent. Hos itaque, Pater amplissime miseratus, cum nobis ipsis tantum nati non simus, curaui, collectis pomis ac prębitis, ne ieiuni ac famescentes interirent. Quod cum alias in lucubrationibus meis effecissem, idem nunc in Commentarijs in Secundę Primā, ea potissimum ratione feci, quod præter illius præstantiā, tum in Theologia, tum in ea Philosophię parte, quę de moribus agit, hic mihi Liber ita videbatur esse omnibus necessarius, vt absq; illo fieri, vel ingenti cum iactura, vel nullo modo posset. Complectitur enim prima illa rerum capita, sine quibus aut caliges in cæteris, opus est, aut cæcutias. Adde & utilitatem, quæ tāta in illo est, vt a cunctis simul ordinibus, ad hunc sit quasi ad perennem ac lympidum fontem adcurrendum. Quis etenim Doctorum, sine Thoma, non aridus videri poterit ac ieiunus? Quis sacerdotū non Baculo Aquinatis innixus, in expiandis peccatis populorum, non sæpe despitabit? Eneruati proculdubio erūt, ac sine uiribus absq; hoc de pulpitis declamātes, in tantaq; legum affluentia, periti Cæsarei, Pontificijq; Iuris inopes & egētes. Sicuti vero Aquinatis Thomæ inter Prędicatores principis, fructus decerpere nullus debuit, prius quā Caietan. Thomas in Prædicatorij gregis specula cōstitutus, ita profecto a nullo melius accipiendi sunt, atq; auidius comedendi, quam ab eo, qui Prædicatores tanta est charitate complexus, vt bonos in illis mores confirmans, nunc restituens collabentes, in fouendis protegendisq; illis, & omnibus præstet, & a nemine superetur. Accedit, quod nobilissimi viri, ac supra fidē doctissimi (qualis est Aquinas noster) nobilissimo in primis & inter eruditos quotidie uictitanti, Commentaria iure quodam debita uidentur. Quæ duo, q̄ pari nexu in te vnū coiuerint, nō hominibus iam, sed ipsis ēt (si licet) brutis ac lapidibus colliquescit. Possemq; ego stolidior aliquādo forsitam uideri, si amorem tuum ac studium in eruditos uiros, si ēt familiæ tuæ, tum Pontificibus summis, tum longo Senatorum agmine (quanto. s. nullā in toto Christiano orbe reperias) exornatæ, recēsere laudes parauero. Superest, Reuerendissime pater ac domine, vt qm̄ neq; aurum neq; argentum mihi est, ac si maxime adesset (ea tua est integritas, quæ ad collucentia solum ista & fluxa non inhiet) vt hæc mea munera, ea qua dantur fronte, recipias & calathi tenuitatem, ipsorum fructuum, quos tibi nunc damus, & ampliores in posterum pollicemur, dulcore ac pinguedine metiaris. Vale feliciter.

CANONIZATIO S. THOMAE DE AQVINO ORD. PRÆDICATORVM,

Per Dom. Joannem Papam XXII. MCCCXXIII. 18. Die Iulij.

IOANNES Episcopus seruus seruorũ Dei. Venerabilibus fratribus vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis ac dilectis filijs electis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archid. Archipresbyteris alijsq; ecclesiarum prælatis, ad quos literę istę peruenerint salutem & Apostolicã benedictionem. Redemptionem misit vas populo suo, cũ Dei verbũ in virginalis vteri, thalamo sancti spiritus, cooperatione conceptũ caro factum est, & habitauit in nobis verbo suo nos instruens exemplo docens cęlestia reserans, occulta depromens miraculis roborans, ac sacri eloquij testimonijs futura eadem esse cõfirmans, tandẽ se Deo patri in ara crucis hostiam acceptabilem offerens peccata nostra pio cruore detersit descendensq; ad inferos ac die tertia resurgens a mortuis, & per quadraginta dies apparẽs Discipulis, & loquens de regno Dei, ipsis cernentibus est eleuatus in cœlum, & captiuã ducẽs captiuitatem dedit dona hominibus, quibus patefacere cœlum innotuit reserata dudum clausa in se credentibus, ianua paradisi. patet ergo cœlum credentibus, patet humilibus patet etiam his maxime qui honestatis paupertatis & obedientiæ votis se Deo a quo stulti per inobedientiam discesserunt voluntaria sponsione deuouent. Regnum enim cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud dum proprijs subactis affectibus uiolentia quędam ad superiora cõscendunt Hæc igitur B. Th. de Aquino ordinis fratrum prædicatorum, sacræ theologiæ doctor, nobilis quidem genere sed nobilior conuersatione, fama clarus, uita clarissimus, sedula meditatione reuoluens & attenta deliberatione discernens, dum adhuc infra pubertatis annos existeret ipsius ordinis prędicatorũ habitum suscepit in eo inuito et patre qui eius fęlicibus actibus inuidebat cõstantius mãsit ac in ipso tandẽ regularẽ professionẽ emisit ubi in breui adeo sciẽtia uita & moribus profecit, vt ætate adhuc iuuenis ad sacerdotium promoueretur & ad eiusdem Theologię magisterium Parisius loco vtiq; celeberrimo assumptus magno in ibi sui, suiq; ordinis ac Parisieñ. studij fauore per multorum annorũ curricula cathedram regeret magistralẽ. Quippe cum illi vita existentiã, conuersatio famã doctrina pareret opinionẽ, opera diuulgationẽ, eademq; tam breui confecta tpe admirationem merito exhiberent, vt illud psal. Rigans montes de superioribus suis de fructu operũ tuorum satiabitur terra in eo uerissime impleretur, quod utiq; thema idem sanctus dum esset in sacra pagina suscepturus assumpsit quodq; ut fertur reuelatione sibi prius suam orationem facta didicerat dum propter iuuentutem suam ipse se inabilem ad magisterium reputans quid proponeret in instanti principio hæsitaret. Nam & in primitiuis scientijs & diuersis philosophiæ partib , vt non esset ociosus, sed operaretur terram, necnon in sacrę scripturæ pagina: tam super nouũ quàm vetu. testamen' ñ scripta plurimaq; alia Dei opera in Dei laudem fideique dilatationem eruditionemque studentium, clara cum sciens esset famosa cum cognitus non absq; speciali Dei infusione perfecta. Doctrina quippe prudẽtiũ facilis, & oĩno scientis signum est posse docere. Profecit utiq; vir peritus a terrenorum ambitione semotus, & ad cęlestium assecutionem intentus ꝑfecto uacans studio intendebat Dei, pretermittebat terrena ut assequeretur ęterna, pretermittebat diuina ne roboraretur in schola, cum singulis diebus antequàm lecturus ascenderet, cathedram vel distraheretur ad alia missam unam celebraret, aliam audiret vel duas integras missas si non celebrasset audiret, in quibus & alias in oratione cum in illa foret assiduus lacbrymarum effusione mentis suę dulcedinem deuotionemq; Deo, cui nihil est absconditum reuelabat. Cumq; castitatis nitore canderet parsimonia deuota hanc custodiebat humilitatem. hanc eandem sobrietate medica nutriebat, adeo ut multi eum in carne uirginitate mansisse incorruptũ extimarent. Quod eiusdem sancti confessor ordinis memorati qui longo tempore ipsius confessionem audierat publice, vt ad nos testimonio fide digno peruenit coram omnibus die defunctionis eiusdem asseruit dicens. Ego confessionem generalem istius sancti uiri audiui de quo testificor, quia ita inueni eum purum sicut puerum quinque annorum, quia nunquam suę carnis sensit corruptelam. Qui præterea vis dei cibis religiosorum vestimentisq; communibus contentus cõuersatione mitis benignitate suauis, pietate misericors. humilitate subiectus ceteraque uirtutum uarietate redimitus, horum supercilium mulierumque cautius consortia spernebat, non elatus non pręeminens nec etiam disputans quod & interdum disputanti solet esse cõmercium iactator affectus, ut ampulosus etiam si sibi eadem inijcerentur ab alijs in illo palestrice silogizationis exercitio uteretur. Totus igitur Dei famulus diuinis operibus intentus aut eruditioni qua pręcellebat, aut prędicationi qua innotus erat aut orationi qua deuotus aut scripturę sacrę qua profundus sedulus uacabat adeo ut pręter naturalis necessitatis aut quietis horas nullum sibi aut uix temporis spatium relinquere ociosum. Appropinquante aũt die qua de hoc sęculo migraturus erat ad dominum, quaque deuicto triumphatoq; mundo in perpetuas ęternitates recipiendus erat in patria, nam bonorum laborum gloriosus est fructus cum a fęlicis recordationis Gregor. Pap. X. prædecessore nostro ad Lugdunense concilium diceretur esse uocatus de Neapoli ueniens ubi tunc temporis more solito famosè legebat ut doctor, & per maritimam transiens cum ad monasterium Fossæ Nouæ ordinis Cistercien. Terracinen sis dioces parumper disgressurus per dies aliquot antea ad ipsum ut illuc deferretur affectuose depostulans peruenisset, intrans monasterium plenus Dei spiritu hæc uerba protulisse refertur. Hæc requies mea in sęculum sęculi, hic habitabo quoniam

elegi

elegi eam. Quod verum esse euentus edocuit: & sacri corporis sui illic facta tumulatio manifestat. Cępit enim illic in infirmitate grauari eadem viribus paulatim destitui infirmitatem tamen ipsam, & si diutinam plurium non impatienter tolerans sed equanimiter totus vt erat humilis patientia supportans: qua sibimet leniret infirmitatem: Deo obedientia placeret: ministris de se quod non extendebat aggeneraret reuerentiam: imitandę quoque patientię exempla præberet: adeo ꝙ eiusdem monasterij fossę nouę fratres inibi Deo deuotius famulantes hæc in sancto viro religionis exempla contemplantes illius tunc infirmantis corpore prompti obseqꝫs mancipati: quem utique tanta refertum patientia fore cernebant: singuli ligna de silua: singuli queq; illi oportuna voluntariè proprijs humeris deferebant; non extimantes forè conueniens, vt brutorum animalium humeris importandis eidem rebus accommodis præstarēt obsequia: qui tantarum virtutū prærogatiua pollebat. Cūq; in eadem infirmitate de qua obijt sanctissimi Dei & domini nostri Iesu Christi corpus in cibum sumendū sibi & viaticum deferretur totus profusus in lachrymis, & dulci amore eiusdem anima assueta dulcedinē Dei liquefacta inter cætera multa, & decora quæ protulit hæc, vel similia fidei, & deuotionis verba toto illius monasterij Conuentu multisque dictorum prædicatorum, & minorum ordinum assistentibus fratribus eructasse refertur. Ego de isto sanctissimo corpore domini nostri Iesu Christi, & alijs sacramētis multa docui, multa scripsi in fide Iesu Christi & sanctę Romanæ Ecclesiæ cuius correctioni cuncta subijcio, cuncta suppono. Recepto deinde ab ipso eodem uiuifico sacramento cunctisq; alijs sacramentis ecclesiæ, debita ueneratione cum lachrymarum effusione susceptis tertio die obdormiuit in domino: cui credidit quem amauit & tota mentis affectione dilexit. Fidelis seruus, & prudens non pertinax non proprio sensui, aut prudentię innitēs, & nulla de se scientię suæ superbus. nam qui scrutator est maiestatis opprimetur a gloria, vnde sapiēter doctor idem atque humiliter, vt præfati sumus omnem suam verbo, uel scripto doctrinam ad eiusdem ecclesiæ fidei normam fidei deuotione reduxit: qui Petri ore diffusam stabilem nouerat: & nullis concussionum flatibus agitandā: cum prius veram diuinitatis Christi recognitionem: qua respondit: tu es Christus filius Dei uiui ab ipso audire meruit: tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. Et alibi. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua dumque pro Petro Christus rogat pro eius ecclesia intercedit. Verum quia dignum erat, & consonum, vt quem Deus viuentem in hoc sęculo tantis suis donis gratijsque perfecerat; assumptum in cælis sanctificatum forę hominibus declararet: multis eundem virum dei prius ipsius de hac uita transitum: licet, & antea nō nulla fecisse memoretur; magnisque fecit clarere miraculis: multis elatisq; signis gloriosis coruscare, ot illud psal. merito de ipso dicamus Scitote quia mirificauit dominus sanctum suum: sicque uita eius attestaretur miraculis, & illius miracula uitæ testimonium perhiberent. De quibus pauca de multis in Dei laudem, & sancti huius commendationem, & ædificationem fidelium idoneis approbata testibus pręsentibus subnectemus.

Post septimum namque mensem, uel circa a die obitus ipsius sancti Thomæ de Aquino cum corpus eius qd. in Capella sancti Stephani dicti Monasterij, per idem tempus sepultum extiterat: ad sepulchrum eiusdem primū, (.iuxta altare maius ecclesię monasterij andicti, vū ad tps p monacos eiusdē Monasterij.; timoris cā sublatū fuerat, ne corpus ipsū nino de dicto Monasterio tolleret p translationē denuo exhumarū deferri exinde. decreuissēt, in apertura ipsius sepulchri eiusdē Capellæ sancti Stephani tāta fragrantis odoris suauitas emanauit, ꝙ totam ipsa Capellā claustrumq, ipsius Monasterij, qđ diffusū est, pnta eadē suauitate repleuit. quæ de ipsius corpore prout ex sollicita curiosaq; monachorum indagine est, repertum mirificę fundebatur. propter quod maiore per monacos concepta ad ipsum deuotione totus Conuentus processionaliter: Priore tamen dicti Monasterij, cum quibusdam ex Monacis paramentis induto corpus ipsum, ad præfatum primum eius sepulchrum honorificè detulerunt, cantantes in crastino propter illa, quæ viderant Missam veluti de vno Confessore solenniter: cum reputarent incongruum si Missa de requiem æternam, ac si pro defuncto, pro illo cantarent. Hanc similem fragrantiā post septem annorum spatium, quidam ex testibus. quidam verò post 14. annorum spatium sensisse se referunt. dum corpus ipsum diuersis ex causis, per temporum vices sedulo inspexissent. Quippe odor carnis eius mundiciam Deo acceptam exprimebat: orationum eius odoramenta repræsentabat: famam quoque eius claram diffusionem virtutum, & illatū aromata nō celabat. ¶ Quidā arte citurgicus: sed p decenniū infirmitate podagricus: ita ꝙ ire per se, vel ambulare nequaquam absq; baculorū sustētatione, aut aliorum suffragio poterat: se Deo & beato Thomæ deuouens iuxta eius tumulū incūbens orone facta sanus prosilijt, & currens: Deum laudans ꝙ meriti eius essent de tam longe infirmitatis langore curatus. ¶ Alter quidam ex horribili quadam uisione fantasmatis timiditate percussus pedibus manibusque contractus fuit: & ore ac facie distortus sensibus carens, & omni virtute destitutus ita ꝙ loqui non poterat sed mortuo similis videbatur: adeo, ut ignem eius membris admotum nullatenus sentiret portatus ad tumulum illius post morulam liber, & sanus omnino a dicto sepulchro surrexit. ¶ Alius dum non deuotè de sancto sentiret uirtutem Dei in sancto in se duplicem est expertus, infirmitatis dum contemnit: sanitatis dum a contemptus culpa discessit. Nā cū sibi deuotionis cā a quodā Capellano plures uenerandę reliquię mōstrarentur ipse quoq, ostēsor preciosiores adhuc se habere reliquias. videlicet manum fratris Thomæ de Aquino fateretur illico hūc derisoriè de his trupbantem, cum eas videre non curaret dicens sanctus non est: sed quidam ordinis Prædicatorū frater: tremor appręhendit, & caput eius ad modum magnę cistę grossum, & valde ponderosum sibi esse uidebatur. Sed infirmitate correptus, & pęnitens simileq; da sua incredulitate dictisque deplorans dum ueniam a sacerdote petitam obtinuit reuerenter manum eiusdē sancti deosculans confestim a tremore, & inflatione capitis liberatus euasit: sensitq; progredientē, vt retulit maximū ex dicta mano suauitatis odorē Qui odor cū ipsius curati caputio personęq, ex tactu manus eiusdē per magnū tps inhęreret multis eundē postmodum pcipiētibus sciscitantibusq; quid esset hoc signo narrare, quod acciderat, & si nolens miraculum cogebatur ¶ Notarius qdam dum ad mensam sanus accederet surgens ab illa graui squinantiæ infirmitate percussus est. Duobus diebus ppea linguam mouere non potuit, & loquelam amisit. Cumq; multa medicorum remedia ei adhibita quin eadem infirmitas in augmentum procederet non prodessent. immo de illo desperarent ad sanctum con-

ceptam

ceptam deuotionem, vt ad tumulū eius deferretur, quam lingua nō ualebat manus suæ scriptura depromsit. Verum cum illuc repugnante uxore sua, quia mulieribus intrare præfati mōnasterij ecclesiā nō liceret, nequaquam duceretur ipse hoc infirmus aduertēs infra seipsum eidē beato uiro sent eum liberaret affectuosius commendauit, cępit ex hinc linguam ducere meliorari & conualere, ac breui tpis interuallo perfecte curatus fuit. Dum alius quidā per septem hebdomadas, & ultra febrē quotidianā, malo epatis, & stomaci affligeretur quadam die veneris, cū preius haberet auditis quibusdam miraculis, quę per uirū dei facta esse dicebantur cum se ad ipsum deuotione sequenti die Sabbati de facto, vxoris suæ suasibus eaque præsente deuouisset, die Dñicæ proximo in mane se a præfatis infirmitatibus plenè repperit liberatū. ¶ Mulier quædam cū filium suum duorum mensiū decumbentem periclitari non immerito formidaret pro eo pñti ꝙ per menses quatuor, ex surditate adeo grauata esset, vt decies exclamata uagientem et puerum vix audiret viri sui inductione qui mestus una cum illa cōis filij periculo condolebat prædicto viro dei, vt eam ab eadem infirmitate eriperet, obnixius deuouit. Emissoq; voto cum nocte sequuta dormisset in crastino se liberatā sancti meritis repperit ut optabat. ¶ Puella gutturis sui fauces squinantiæ habens infirmitate constrictas in tm̄, ut nec quid sumere solidum aut liquidum ualeret & anhelitus sibi meatus, vt vix respirare posset includeretur, dū deuotè se beato viro a matre persuasa commendaret, ductaq; foret in crastinum ad dictum monasterium Fossę nouę superpositis gutturi suo dicti viri sancti & reliquijs, in quadam capsa delatis confestim melioratam se sensit, panem comedit perfecteq; sanata redijt. ¶ Quidam præfati monasterij Fossę Nouæ conuersus adeo grauem in brachio dextro & spatula dolorē patiebatur, ut ipsum brachium quod per trium mensiū, cum dimidio spatium detulerat suspensum ad collum ei esset inutili dolore pręsertim uehementer afflictum, qui cum requisitū medicorum remedium inhæreret & amplius dolore grauaretur, dum dicto sancto pro sua liberatione, se quodam emisso voto commendasset seq; supra eius tumulum posuisset, ibidem obdormiuit ac excitatus, deinde a quodam dicti monasterij monaco brachiū, quod in arbeo prius habebat, incumbens collo adhuc dependenti extractū ab eo, reperit excitatorumq; a somno more, dum ambas manus capiti suo, vt ipsum scalperet apposuisset se liberatū intellexit ac astantibus quod notū fuerat miraculum reuelauit. ¶ Infans quidā quatuor ann. tumorem & ruborem in costis, & exinde vsq; ad pedem patiebatur adeo afflictiuum, vt nec a matre sua uel alio tangi sine læsione, & clamore, suo aliquatenus potuisset mouere; se non poterat per mensem in tanto dolore & in anxietate fuit. a medicis spes curationis eius, sine incisione puerile non inueniebatur, illaq; si fieret perpetuo eum in persona futurum impeditum mestis amaritudine, mentibus nunciabat. deficiente natura artisq; suffragio non inuento recursum est ad Deum, qui gloriosus est in sanctis suis faciens prodigia. Nam mater infantuli quæ ipsum diligebat, vt mater eum B.T. deuotius cōmendauit, vt a dicta infirmitate sine incisione suis meritis liberaret, delatus est puer ad monasteriū, positus super tumulum sancti postq; aliquantulam morulā sanus idem surrexit. ¶ Hæc sunt igitur testimonia tua Deus, quæ de hoc viro iusto nobis credibilia facta sunt nimis. nam si testimonium hoīum accipimus, tęstimoniū Dei maius est quo aīam eius cęlum possidere iam credimus intercessorem ipsum expectamus, ac inter sanctorum agmina quasi stellam matutinam cū fidimus esse locatum vnde fidē tuam in nobis bone Iesu, nutris spem erigis dilectionis charitatem accendis. Lætetur itaq; mater ecclesia, exultet Italia, parens campania iocundetur, prædicatorū sacer ordo iam iubilet, religiosorum deuotio concrepet; doctorum tuba cōplaudat, aīent ut ad studia iuuenes, prouecti non torpeant, senes delectentur in illis, omnes in humilitate proficiāt, prouecti contemplationem non deserant, mandata Dei seduli exequantur. Nam dedit illi Deus cor ad præcepta & legem uitæ & disciplinæ, & sapientia humiliati exaltauit caput illius in medio ecclesiæ aperuit os eius, & impleuit eum dñs spiritu sapientiæ & intellectus stollam glorię induit illum. nam veritas quæ est Christus ipsa veris non fictis doctoribus pollicetur qui elucidant me uitam æternam habebunt, quamuis ipse verus iustitiæ sol stellarū illustratione nō egeat nec illarum iradiatione cū illuminentur ab ipso clarescat. Habitat. n. lucem inaccessibilem qui est splendor glorię & figura substantiæ eius idcirco tenebris non obscuratur ut deficiat aut nebulis offuscatur, vt suæ claritatis radios nō diffundat. cæterum quia rōnis ordo depostulat, vt triumphantem in cęlis ecclesiam, deuota in terris militans subsequatur illū ueneratione præcipue percolat, quem in cęlestibus agminibus positum Deum glorificare cognoscitur, nos de sanctitate vitæ ac miraculorum veritate confessoris eiusdem non semel tm̄, sed primo & secundo, non festinè, sed maturè inquiri fecimus & per nos etiam & fratres nostros S. R. E. Cardinales inquisitionem huius exacta discussione examinauimus diligenter, vt tanto firmius quanto maturius tanto certius quanto disquisitius inquisitum & examinatū existeret, in sic arduo difficiliq; negocio procedere ualeremus. Difficile namq; extimamus q̄ in terra sunt & q̄ in prospectu sunt inuenimus cū labore q̄ aūt in cęlis sunt quis inuestigabit? Cumq; p huius nrām & eorundē fratrū nrōrum examinationē sollicitā & sollicitudinē exaīatā vitā eius sanctā & miracula uera eius meritis facta pbata esse cōstiterit & supplicantib. nobis idipsum humiliter & deuote multis, tūc platis apud sedē Apost. existētibus de dictorū fratrū nrōrū concilio & assensu auctoritate Dei oīpotentis, Pris & Filij Spūs sancti, & beatorū Petri & Pauli Apostolorū eius ac nra cū sanctorū cōfessorū cathalogo duximus ascribendū. Ideoq; uniuersitatē vestrā monemus & hortamur attente p apostolica uobis scripta pcipiendo mādantes quatenus 9. Martij festū cōfessoris eiusdē deuote ac solēniter celebretis & faciatis à vestris subditis ueneratione debita celebrari, vt pia eius intercessiōe & hic a noxijs pregi & in futuro sempiterna gaudia cōsequi valeatis. Vt aūt ad venerabile eius sepulchrū ardētius & affluētius Christiani populi cōfluat multitudo ac celebrius eiusdē cōfessoris colat̄ festiuitas oībus vere pęnitentib. & cōfessis qui eū reuerēter illuc in eodē festo annuatim accesserint ipsius suffragia petituri de oīpotentis Dei misericordia & eorūdē beatorū Petri & Pauli Apost. eius auctoritate cōfisi vnū annū & xl. dies accedentibus uero annis singulis ad prædictū sepulchrum, infra sepiē dies festū, ipsum immediate sequentes centum dies, de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus. Datum Auinione xv. Calendas Augusti, Pontificatus nostri anno septimo.

Explicit Canonizatio B. Thomæ de Aquino ordinis Prædicatorum.

INDEX HVIVS
PRIMAE SECVNDAE PARTIS,
In quo loca communia Theologica explicantur.

F I N I S.

PRIMAE SECVNDAE PARTIS SVMMÆ DIVI THOMÆ AQVINATIS.

QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

Qualis sit hæc doctrina, & ad quæ se extendat.

QVÆSTIO PRIMA. ARTICVLI.

1 VTRVM homini conueniat agere propter finem.
2 Vtrum agere propter finẽ sit proprium rationalis naturæ.
3 Vtrum actus hominis recipiãt speciem ex fine.
4 Vtrum sit aliquis finis vltimus humanæ vitæ.
5 Vtrum vnius hominis possint esse plures vltimi fines.
6 Vtrum homo ordinet omnia in vltimum finem.
7 Vtrum idem sit vltimus finis omnium hominum.
8 Vtrum in illo vltimo fine aliæ creaturæ conueniant.

QVÆSTIO II.

De beatitudine hominis, in quibus consistat. Et primo, Vtrum beatitudo hominis consistat in diuitijs.
2 Vtrum consistat in honoribus.
3 Vtrum in fama, siue gloria.
4 Vtrum in potestate.
5 Vtrum in aliquo corporis bono.
6 Vtrum in voluptate.
7 Vtrum in aliquo bono animæ.
8 Vtrum in aliquo bono creato.

QVÆSTIO III.

De beatitudine, quid sit. Et primo, Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.
2 Vtrum si est aliquid creatum, sit operatio.
3 Vtrum sit operatio sensitiuæ partis, aut intellectiuæ tãtum.
4 Vtrũ si est intellectiuæ, sit operatio ĩtellectus, an volũtatis.
5 Vtrum si est operatio intellectus, sit operatio intellectus speculatiui, aut practici.
6 Vtrum, si est operatio intellectus speculatiui, cõsistat in speculatione scientiarum speculatiuarum.
7 Vtrum sit in speculatione substantiarum separatarum, scilicet angelorum.
8 Vtrum sit in sola speculatione Dei, qua p essentiã videtur.

QVÆSTIO IIII.

De his quæ exiguntur ad beatitudinem. Et primo, Vtrum delectatio requiratur ad beatitudinem.
2 Vtrum in beatitudine sit principalis visio, quàm delectatio.
3 Vtrum ad beatitudinem requiratur comprehensio.
4 Vtrum requiratur rectitudo voluntatis.
5 Vtrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus.
6 Vtrum requiratur ad eam perfectio corporis.
7 Vtrum requirantur ad eam aliqua exteriora bona.
8 Vtrum requiratur ad eam societas amicorum.

QVÆSTIO V.

De adeptione beatitudinis. Et primo, Vtrum homo possit cõsequi beatitudinem
2 Vtrum vnus homo possit esse beatior alio.
3 Vtrum aliquis possit esse in hac vita beatus.
4 Vtrum beatitudo habita possit amitti.
5 Vtrum hõ per sua naturalia possit acquirere beatitudinẽ.
6 Vtrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creaturæ.
7 Vtrum requirantur aliqua opera hominis ad hoc q homo beatitudinem consequatur a Deo.
8 Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

QVÆSTIO VI.

De voluntario & inuoluntario. Et primo, Vtrum in humanis actibus inueniatur voluntarium.
2 Vtrum inueniatur in animalibus brutis.
3 Vtrum voluntarium possit esse absque omni actu.
4 Vtrum violentia voluntati possit inferri.
5 Vtrum violentia causet inuoluntarium.
6 Vtrum metus causet inuoluntarium simpliciter.
7 Vtrum concupiscentia causet inuoluntarium.
8 Vtrum ignorantia causet inuoluntarium.

QVÆSTIO VII.

De circunstantijs humanorũ actuum, in quib voluntarium & inuoluntarium inuenitur. Et primo, Vtrum circunstantia sit accidens actus humani vel quid sit.
2 Vtrum circunstantiæ humanorum actuũ sint cõsiderandæ à theologo.
3 Vtrũ cõuenienter enumerentũ circunstãtiæ in 3. Ethicorum.
4 Vtrum sint principales circunstantiæ propter quid, & ea in quib. est operatio, vt dicitur in 3 ethicorum.

QVÆSTIO VIII.

De voluntate quorum sit vt volitorum. Et primo, Vtrum voluntas sit tantum boni.
2 Vtrum voluntas sit tãtum finis, an eorum q̃ sunt ad finem.
3 Vtrum volũtas, si est eorum quæ sunt ad finem, vno actu moueatur in finem & in ea quæ sunt ad finem.

QVÆTSIO IX.

De motiuo voluntatis. Et primo, Vtrum voluntas moueatur ab intellectu.
2 Vtrum ab appetitu sensitiuo.
3 Vtrum moueat seipsam.
4 Vtrum moueatur ab aliquo exteriori principio.
5 Vtrum moueatur a corpore cælesti.
6 Vtrum moueatur a Deo solo, sicut ab exteriore principio.

QVÆSTIO X.

De modo quo voluntas mouetur. Et primo, Vtrum voluntas ad aliquid naturaliter moueatur.
2 Vtrum moueatur de necessitate a suo obiecto.
3 Vtrum moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.
4 Vtrũ moueatũ de necessitate ab exteriori motiuo, q̃d est Deus

QVÆSTIO XI.

De fruitione, quæ est actus voluntatis. Et primo, Vtrum frui sit actus appetitiuæ potentiæ.
2 Vtrum frui conueniat tantum rationali creaturæ, an etiam animalibus brutis.
3 Vtrum fruitio sit tantum vltimi finis.
4 Vtrum sit solum finis habiti.

QVÆSTIO XII.

De intentione, quæ est actus voluntatis. Et primo, Vtrum intentio sit actus intellectus, vel voluntatis.
2 Vtrum sit tantum vltimi finis.
3 Vtrum aliquis possit simul duo intendere.

QVAE-

QVÆ-

FINIS.

PRINCIPALIVM SENTENTIARVM
PRIMÆ SECVNDÆ PARTIS
DIVI THOMAE AQVINATIS ANNOTATIO.

A

ABDICATIO. Expeditius homo perueniet ad beatitudiné, totaliter bona huiusmodi abdicando.q. 108.4.C

abdicatio uer. Diuitiæ.

abdicantur diuitiæ per paupertatem, delitiæ carnis per perpetuam castitatem, superbia vitæ per obedientiæ seruitutem.q.108 4.C

¶Abraham fuit primus qui se ab infidelibus separauit, ideo ipse primus circumcisionem accepit.q.102.5.1.

abraham cum per mandatum dei consensit occidere filium, nó consensit in homicidium.q 94.5.2.& q.100.8.3.

abraham in opere illo quod fecerat, cognoscere potuit experimentaliter se dei timorem habere, uel potest hoc etiam ad se relationem referri.q.112.5.

abraham uer. Circuncisio. Nasci. Christus.

abrahæ facta fuit promissio de Christo nó propter meritum ipsius, sed ex gratia dei.q.98 4.C

abrahæ verbum illud dictum, videlicet, Nunc cognoui quòd timeas dominum, potest referri ad notitiam experimentalé, quæ est per exhibitionem operis.q.112.5.5.

¶Absolutum. Id quod est per essentiam relatum, posterius est absoluto: sed id cui attribuuntur relationes, non oportet quod sit posterius.q.16.4.2.

¶Acceptio personarum locum habet in ijs quæ ex debito dantur, non autem in ijs quæ ex gratuita uoluntate conferuntur q.97.4.2.& q.98 4.2.&.q.106.3.1.

acceptio ver Dispensatio.

¶Accedere est prius in intentione, & posterius in executione. quam recedere.q.2 .2.3.

¶Accessus per se respicit id quod est conueniens naturæ, recessus autem id, quod est contrarium q.36.1.C

accessus, & recessus dupliciter considerantur, s. ex parte mobilis, & ex parte agentis: primo mó recessus præcedit accessum secundo est econuerso.q.113.8.1.

¶Acerbitas pœnæ respondet grauitati culpæ.q.87.4.3.

¶Accidens magis dicitur entis quam ens.quæst.53.4.1.& quæst. 110.2.3.

accidens habet dependentiam ad subiectum, & in abstracto diffinitur per subiectum loco differentiæ: sed in concreto loco generis.q.53.2.3.

accidens est dignius substantia secundum quid: sed substantia est simpliciter dignior accidente.q.66.4 C.& q.110.2.2.

accidens dicitur esse in alio accidéte sicut in subiecto, quia inhæret substantiæ mediante alio accidente.q.7.1.3.& q.50.2.2.q. 56.1.3.

accidens non agit effectiue in substantiam, sed formaliter.q 85.1.4.& 110.2.1.& q.111.1.1.& 2.1.

accidens dicitur alterius dupliciter, s. quia inest ei, & quia est simul cum eo in eodem subiecto.q.7.1.2.

accidens dicitur accidenti accidere dupliciter. Primo, quia duo accidentia comparantur ad unum subiectum absq; ordine: secundo cum aliquo ordine.q.7.1.3.

accidens neq; fit, neq; corrumpitur: sed dicitur fieri, uel corrumpi secundum quod subiectum incipit, uel desinit esse in actu secundum ipsum.q.110 2.3.

accidens uer. Proprium.

accidenti conueniens ex parte subiecti, & non ex ipsa ratione accidentis, non attribuitur accidenti in abstracto, sed in concreto.q 53.2.3

accidentia, & formæ non subsistentes, sicut dicuntur entia non quia habeant esse, sed quia eis aliquid est: ita dicuntur bona, vel una non alia bonitate, uel unitate, sed quia est eis aliquid bonum, uel vnum.q.55.4.1.

accidentia, & virtus non habent materiam ex qua, sed in qua, & circa quam.q.55.4.C

accidentia per se caduut sub arte, non autem accidentia omnino per accidens.q 7.2.2.& q.18.3.5.

accidentia, aliqua individualia pertinentia ad dispositioné naturæ, a parentibus propagantur in filios, non autem ea quæ sunt pure personalia.q.81.2.C

accidentia uer. Propria.

accidentalis forma secundum seipsam, & in abstracto non dicitur ut secundum magis & minus.q.52.1.2.0.2.3.

¶Accidia est species tristitiæ.q.35.8.0.

¶Accipiter significat eos qui ministrant potentibus ad deprædandum pauperes.q.102.6.1.

¶Actio, & operatio dei est sua substantia q.49 4.C.& q.53.2.3

actio, & quælibet motus creaturæ, est a deo. q.6.1.3.&.q.79.2.0. &.q 109 1 C

actio intellectus, & cuiuscunq; entis creati depédet a deo quantum ad formá, & inquantum mouetur ad agendú q.109.1.C

actio est manens in agente, factio vero est actus transiens in exteriorem materiam.q.57.4 C.&.5.1.

actio est duplex. s. manens in agente, & transiens in exteriorem materiam.q.3.2.3.q. 31.5.C.& q.74.1.C.

actio manens in agente est actus, & perfectio agentis, transiens uero patientis.q.3.2.3.& q.31.5.C

actio humana speciem à fine proximo sortitur.q.1.3.C.3.

actio dicitur uoluntaria dupliciter, scilicet quia imperatur, & quia elicitur a uoluntate.q.11.2.& q.6.4.C & q.71.6.C

actio naturæ est determinata ad unum.q.10.1.1.

actio sortitur speciem ab actu qui est principium agendi: passio uerò ab actu qui est terminus motus nostri.q.1.3.C

actio propriè non attribuitur instrumento, sed principali agenti.q.16.1.C

actio aliqua est finis vltimus, aliqua est propter finem. q.1.1 2.

actio inquantum habet aliquid de esse, intantum est bona: inquantum uero deficit ei aliquid de plenitudine essendi, intantum est mala.q.18.1.0.

actio hominis est bona, uel mala ex generatione, fine, & circumstantiis.q.18.0.& q.20.1.2.C

actionis moralis primum malum est quod est ex obiecto.q.18.2 C

actione sua aliquid tédit ad finem dupliciter, s. ut seipsum ad finem mouens, ut homo: & ut ab alio motum ad finem, ut sagitta, & quæ ratione carent, q.1.2.C

actiones illæ propriè dicuntur humanæ, quæ sunt hominis inquantum est homo, quæ a uoluntate deliberata procedunt, & quarum homo dominus est.q.1.1.0.art.3.c.3.

actiones quæ procedunt ab aliqua potentia, causantur ab ea secundum rationem obiecti.q.1.1.C

actiones hominis alijs intenti non sunt propriè humanæ, quia non procedunt ex deliberatione rationis, quæ est principiú humanorum actuum, ideo habent quasi finem imaginatú, & non per rationem præstitutum.q.1.2.3.

actiones vet Homo. Ludus.

¶Actus apostolorum non recipiút Montani, Priscillianistæ nec Manichæi.q.106 4.2.

actus est duplex, scilicet primus, & secundus.q.3. 2.C. &.q. 111. 2.C

actus in nobis duplex, interior, & exterior.q.18.6.c.&.q.111.2.C

actus primus est esse: actus secundus est operatio.q. 111.2.C

actus uoluntatis duplex, scilicet elicitus, & imperatus.q.6.4.c.& q.74.2 C

actus qui sunt idem secundum speciem naturæ possunt esse diuersi secundú speciem moris, & ecóuerso.q.1.3.3.& q.20.6 0

actus unus secundum genus naturæ potest esse plures secundú genus moris.q.20.6.0.

actus humani habent rationem meriti, uel demeriti per comparationem ad deum.q.21.4.C

actus moralis prima bonitas, uel malitia est ex obiecto, sicut in naturalibus ex forma.q.18.2 C

actus moraliter habet speciem ex obiecto, & fine.q.1.3.0. & q. 7.4.0.& q.18.2.3.0.&.q.72.1.3.0.

actus moralis est bonus, uel malus secundum speciem ex obiecto & fine, sed secundum circunstantias quasi secundum accidentia.q.18.2.3.4 0.&.6.C

actus denominatus a potentia, nominat simplicem actum illius potentiæ.q.2.C

actus specie diuersi sunt diuersorum obiectorum secúdum speciem, & diuersarum potentiarum.q.54.1.1.

actus idem non potest æqualiter, & eodem ordine pertinere ad diuersas potentias, sed secundum diuersas rationes, & diuerso ordine.q.56.2.1.

actus plures unius potentiæ nó possunt esse simul nisi vnus sub alio

&

B

Beatitudo

causæ

consilium

Doloris

Finis duplex, s. imaginatus, & ratione praestitutus, q. 1. 1. 3

Finis duplex, s. cuius, i. ipsa res in qua ratio boni inuenitur: & quo, id est usus, uel adeptio rei, q. 1. 8. c. & q. 2. 7. c. & q. 3. 1. c. 8. 2 & q. 11. 3. 3

Finis ultimus habetur dupliciter, s. perfecte, i. in intentione & in re: & imperfecte, i. in intentione tantum, q. 11. 4. c. & quaest. 16. 4. c

Finis ultimus hominis ut res est, non potest esse ipsa anima, uel aliquid eius, q. 2. 7. c

Finis ultimus dupliciter, s. ratio ultimi finis, & id in quo finis ultimi ideo inuenitur. Primo modo est unus omnium hominum, non autem secundo modo, q. 1. 5. c. 7. o

Finis accipitur dupliciter, s. quantum ad rem, & quantum ad consecutionem huius rei. Primo modo, idem est finis omnium rerum. Secundo modo, diuersus est finis superioris & inferioris naturae, & in hoc fine hominis non communicant creaturae irrationales, q. 1. 8. o. & q. 3. 8. 2

Finis ultimus, & ea quae ordinantur ad hunc finem, sine quibus finis haberi non potest, ex necessitate mouent uoluntatem, q. 3. 6. 2. & q. 10. 2. 3. & q. 13. 6. 2

Finis, ut est in intentione agentis, habet rationem causae, quaestio. 1. 1. 1.

Finis est principium totius ordinis in rebus agendis, q. 102. 1. c

Finis uirtutis moralis est attingere medium in propria materia: quod medium determinatur secundum rectam rationem prudentiae, q. 66. 3. 3

Finis est ex quo sumitur ratio eorum quae sunt ad finem. li. principio. & q. 1. 3. c. & q. 102. 1. c

Finis & ea quae sunt ad finem debent esse proportionata, q. 96. 1. c. & q. 102. 1. c

Finis comparatur ad ea quae sunt ad finem, sicut forma ad materiam, q. 4. 4. c. & q. 1. 7. c

Finis, & id quod est ad finem, uel est actio, uel res cum actione, q. 13. 4. c

Finis particularis ordinatur ad finem communem, q. 9. 1. c. & q. 19. 10. c. q. 21. 2. 2

Finis est secundum se uolitus, id autem quod est ad finem, inquantum huiusmodi, non est uolitum nisi propter finem, q. 8. 2. c. 3. 3. c

Qualis unusquisque est, talis finis uidetur ei, q. 9. 2. 2. 2. & q. 10. 3. c. 2

Finis a uoluntate respicitur tripliciter. s. absolute, & ut in eo quiescitur, & ut est terminus alicuius quod in ipsum ordinatur. Primo modo, uelle respicit finem. Secundo, fruitio. Tertio, intentio, q. 8. principio, & q. 12. 1. 4. 2. C. 3. 5. 2

Finis cognitio duplex, s. perfecta, & imperfecta. Prima, conuenit soli rationali naturae. Secunda, etiam brutis animalibus, q. 6. 2. c. & q. 11. 2. c.

Finis ultimi rationem habere non potest actus a uoluntate elicitus. q. 1. 1. 2. & q. 19. 1. 2

Finis intentio in electione pertinet ad uirtutem moralem: sed praeceptio eius quod est ad finem, pertinet ad prudentiam, q. 56. 4. 4.

Finem ultimum & supernaturalem consequi potest natura humana saltem auxilio gratiae, ad quem inferiores naturae pertingere non possunt, q. 5. 5. 2. & q. 91. 4. c. 3 & q. 109. 5. 3

Finem ultimum adipiscuntur creaturae, inquantum participant aliquam similitudinem Dei, secundum quod sunt, uel uiuunt, uel etiam cognoscunt, q. 1. 8. c. & q. 3. 8. 2

Ad unum finem ordinatur tantum unum medium, si sit sufficiens: si uero non sit sufficiens, oportet media multiplicari, q. 101. 3. 1

Fine adueniente, nō omne quod ordinatur ad finem cessat, sed id tantum quod se habet in ratione imperfectionis, q. 4. 4. 3

Fines morales accidunt rei naturali, & econuerso ratio naturalis finis accidit morali, q. 1. 3. 3

In finibus non itur in infinitum, q. 1. 4. 0

Finis. ver. Actio. Actus. Comprehensio. Homo. Idem. Intellectus Intentio. Via. Voluntas

Finitum. ver. Magnitudo

¶ Flamma ver. Ignis

¶ Fomes est inclinatio sensualitatis ad peccatum, q. 91. 6. 0

Fomes in animalibus simpliciter habet rationem legis, non autem in homine inquantum inclinat ad peccatum, sed solum inquantum est poena consequens diuinam iustitiam, q. 91. 6. c. & q. 93. 3. 1

¶ Forma actu existens in aliquo secundum esse perfectum, & naturale, potest esse principium actionis in alterum: non autem si existat secūdum esse imperfectum, & nō naturale, q. 5. 6. 2.

Forma secundum se dicitur corrumpi per contrarium suum, per accidens autem per corruptionem sui subiecti, q. 53. 1. c

Forma naturalis ex necessitate producit operationem sibi conuenientem: unde non potest esse simul cū forma naturali aliqua forma contraria, q. 71. 4. c

Forma, ut est recepta in materia, est posterior uia generationis, quàm materia, licet sit prior natura, sed ut est in causa agente, est omnibus modis prior, q. 20. 1. 3. & q. 62. 4. c

Et in formis dicimus aliquid magnum ex hoc, quod est pfectū q. 52. 1. c

Forma substantialis non participatur secundum magis, & minus, q. 52. 1. c

Forma determinata ad unam tantum operationem, non requirit dispositionem, q. 49. 4. c

Formae perfectio dupliciter consideratur, s. secundum seipsam, & secundum quod subiectum participat formam. Primo mō, non dicitur parua, uel magna. Secundo, dicitur magis, & minus, q. 52. 1. c

Formae distinguuntur abinuicem secundum diuersa principia actiua, q. 54. 2. c

Formas corporales aliqui posuerunt totaliter ab intrinseco, aliqui totaliter ab extrinseco, aliqui uero partim ab intrinseco, & partim ab extrinseco. q. 63. 1. a

Forma. ver. Appetitus. Argumentum. Cęlum Materia. Operari.

¶ Fornicatio consistit in hoc, quod homo accedit ad non suam, q. 73. 7. c

Fornicatio ab apostolis specialiter prohibetur tanquàm per se malum, & quia Gentiles non reputabant eam peccatum, q. 103. 4. 3

¶ Fortis est patiens, sed non conuertitur, q. 66. 4. 2

Fortis ver. Audacia

Fortitudo est uirtus specialis, secundum quod est circa pericula mortis: sed est conditio generalis omnis uirtutis, ut est animi firmitas ne a contrario moueatur, q. 61. 3. 4. 0

Fortitudo ordinatur circa timores, & audacias, q. 60. 4. c

Fortitudo sustinet molestias absque perturbatione, & ingerit se eis, cum opus fuerit, q. 66. 4. 2

Fortitudo est in irascibili, q. 61. 2. c. & q. 66. 1. c. & q. 85. 3. c

¶ Frequentia, assiduitas, et diuturnitas non sunt circunstantiae trahentes in aliam speciem nisi per accidens ex aliquo superueniente, q. 88. 3. 1

¶ Fricare. ver. Actiones

¶ Fructus nomen a corporalibus ad spiritualia est translatum, q. 11. 1. c. et q. 70. 1. c

Fructus sensibilis est id quod ultimum ex arbore expectatur, et cum quadam suauitate percipitur, q. 11. 1. c. et q. 70. 1. c

Fructus proprie dicitur, quod est simpliciter ultimū, in quo aliquis delectatur, et eo proprie aliquis dicitur frui. Quod autē in seipso non est delectabile, sed tantum appetitur in ordine ad aliud, fructus dici non potest: quod autem in se habet quandam delectationem, ad quam quaedam praecedentia referuntur, potest dici fructus, sed non proprie et secundum completam rationem fructus eo dicimur frui, q. 11. 3. c

Fructus ad arborem producentem comparatur, ut effectus ad causam: ad hominem uero fruentem ut ultimum expectatum, et delectans, q. 11. 3. 2

Fructus in spiritualibus dicitur dupliciter. s. id quod ab homine producitur, ut operatio et ultimum delectationem habēs, quod homo adipiscitur, q. 70. 1. c

Fructus uitae aeternae est simpliciter ultimus et perfectus, non autem fructus uitae praesentis, q. 70. 1. 2

Fructus, et fruitio ad idem pertinere uidentur, et unum ab alio deriuari, q. 11. 1. c

Fructus non diuersificantur secundum diuersas species uirtuosorum actuum, sed secundum diuersos perfectionis gradus, etiam unius uirtutis, q. 70. 3. 2

Fructus duodecim conuenientes enumerantur ab Apostolo, q. 70. 3. 0

Fructus spiritus dicuntur ea quae enumerat Apostolus ad Galatas 5. quia sunt effectus Spiritussancti in nobis, non quod eis fruamur tanquàm ultimo fine. q. 11. 3. 2

Fructus dicuntur opera uirtutum, non autem opera uitiosorum, q. 70. 4. 1

Fructus Spiritussancti quos Apostolus nominat ad Galatas. 5. sunt actus, q. 70. 1. 0

Fructus Spiritussancti in communi contrariantur operibus carnis: unum autem singuli fructus singulis operibus carnis secūdum proprias rationes, nisi secundum adaptationem, quaest. 70. 2. 0

Fructus differunt a beatitudinibus: omnes enim beatitudines possent dici fructus, sed non conuertitur, q. 70. 2

Fructus ver. Operatio. Virtus

¶ Frui non est actus potentiae exequentis, sed potentiae imperantis executionem, q. 11. 2. c

Frui est actus appetitiuae potentiae, q. 11. 1. 0

Frui

I

Secundo

Legi

Mira-

peccatum

pœna

præceptum

Sacer-

X

Z

FINIS.

COMMENTARIORVM PRIMAE SECVNDAE D. THO. AQVINATIS
COPIOSISSIMVS INDEX.

A

Amoris

Duobus

quia

fer ens est a seipso, potest multiplicari, & non multiplicari, q. 113. artic 6. ad 2. fol. 162. columna tertia, F

Idem realiter & conuertibiliter, impossibile est separari, sed quæ sunt idem realiter, & non conuertibiliter, possunt separari ex parte qua non est conuertibilitas. Ibidem.

¶Ignis cessante motu cœli non posset comburere stipulam, quia secundus motor a primo dependet. quæstio. 109 art. 1. fol. 245 col. 3. F

¶Ignorantia duplex. Vna priuans usu rationis, altera priuans sola scientia eius quod scire tenetur. Et hæc est duplex, scilicet, iuris, & facti, quæstione 76. articul. 4 fol. 167. col. 3 G

Ignorantia ex parte rei scitæ, est secundum triplicem scientiam triplex. quæst. 67. articul. 4. ad 1. fol. 168. colum. 2. E

Sufficienter enumerantur duæ tantum ignorantiæ eius quod quis scire tenetur, scilicet, affectata ut liberius peccet, & per negligentiam. q. 76. art. 2. fol. 166. col. 2. A

Ignorantia ex parte rei ignoratæ tantum, idest, non ex parte ignorantis, idest, non culpabilis, excusat totaliter ab inuoluntario id quod est effectus proprius ignorantiæ, sine det operam rei licitæ, siue illicitæ, fol. 167 col. 1. B

Ignorantia causans per accidens actum ut remotio prohibentis, de se, idest, de sua propria ratione, sibi uendicat quòd actus ille sit inuoluntarius. Ignorantia siquidem ut remotio prohibentis, est causa non per se, sed per accidens inuoluntarij: ignorantia autem ut absentia scientiæ, est causa per se inuoluntarij, q. 76. ar. 3 1. fol. 166. col. 3. I

Ignorantia est causa per accidens peccati. Non ens enim non est causa per se entis, & ponitur causa ut remouens prohibens, seu remotio prohibentis, quæstione 76. articul. primo, fol. 165. columna 3. K

Quomodo intelligenda sint hæc literæ uerba, Inquantum remanet in ignorante de uoluntario, intantū remanet de intensione peccati, & secundum hoc non erit per accidens peccatum, q. 76. art. 3. fo. 167. col. 2. B

Ignorantia tollentem totaliter usum rationis excusare a toto, est uerum per se loquendo, sed per accidens contingit non excusari: cum enim ignorantiæ tali coniungitur quòd est uoluntaria culpabiliter, tunc ratione istius accidentis non excusat a toto, q. 76. art 4 f 168. col. 1. I

Ignorantia semper excusat a toto inuoluntario ut sit. Et quando dicitur, quòd aliquando excusat a tanto, sed non a toto, intelligitur de ipso inquantum habet rationem uoluntarij, quæst. 76 art. 3 fol. 167. colum. 1. D

Ignorantia concomitans, seu quæ nō est causa actus peccati, quia non causat inuoluntarium actum, ideo non excusat a per se spectantibus ad actum illum. Cum quo tamen stat, quod excusat ab omnino per accidens, quia nullus fit ex illa ignorantia in eo actus nolendi illa. Ibidem. fol. 166. columna. 4 K

Ignorantia non est secundum se peccatum, quia omne secundum se uitium morale opponitur secundū se alicui uirtuti morali, ignorantia autem non opponitur alicui uirtuti morali, sed scientiæ. Et quia non est secundum se peccatum, oportuit respondendo dicere secundum quid est peccatum, & dictum est secundum negligentiam, q. 76. arti. 2. fol. eodem col. 1. B

Cum inter ignorantiam malæ electionis, & ignorantiam iuris differentia sit, quòd ignorantia electionis consistit in ipsa uoluntaria actuali in consideratione: ignorantia uero iuris in uolūtaria habituali priuatione scientiæ, quandocumque aliquis ex actuali obliuione eius quod scit, & habitualiter meminit, operatur, neutram ignorātiam incurrit: quoniam omnium reminisci supra hominis est facultatem, quæst. 6. ar. 8. fol. 20. col. 1. C. uer. Excommunicatus.

Peccata quæ sunt secundum se mala, & fiunt ex ignorantia iuris, sunt eiusdem speciei, cuius essent si fierent a sciente, quia sunt uoluntarij in seipsis per se, & directe, non solum materialiter, sed formaliter secundum conuersionem ad obiectum: quamuis secundum contrarietatem ad uirtutem indirecte & per accidens sint uoluntarij, quæst. 76. artic. 4. fol. 167. col. 3. H

Peccata quæ fiunt ex culpabili propter negligentiam ignorantia facti, non sunt eiusdem speciei cuius essent facta a sciente, sed spectant ad species peccatorum directe uolitorum: quia plus requiritur ad rationem speciei propriæ quàm ratio uoluntarij, oportet enim esse per se intentum id unde species sumitur, q. 76. arti 4. fol. 168. col. 1. B

Peccata quæ fiunt ex ignorantia iuris positiui, quæ nō sunt secundum se mala, sed solum quia prohibita, quia obiectum formale uelatur, non sunt eiusdem speciei facta ab ignorante ius, & a sciente. Ibidem.

Peccata facta ex ignorantia facti culpabiliter, siue sint secundum se mala, siue non, redeunt ad naturam suæ speciei: quoniam culpa impedit uelamen ignorantiæ a locando actum extra intentum. Ibidem. E

Ignorantia adiuncta sequenti peccato non auget, sed diminuit illud, quia plus adimit de grauitate illius quàm apponat de grauitate propria. Ibidem. col. 3. I

Quando ignorantia non aufert propriam & perfectam speciem deliberato peccato quod ex ea fit, nō aufert per consequens id quod ex propria specie sibi uendicat, scilicet esse mortale, & esse mortale grauioris ordinis: Quando uero ignorantia distrahit sequens peccatum in speciem alterius peccati, puta, ebrietatis, uel uenationis non discretissimæ, tunc quia peccatum sequens non sortitur propriam speciem, quantumcunque secundum se esset mortale, aut grauioris ordinis, non facit actum ex ueniali mortalem, nec ex mortale leuioris ordinis, mortalem grauioris ordinis, quamuis aggrauet ut circunstantia: quia circunstantia non habēs propriam speciem, numquam aggrauat in infinitum, numquam transfert in proprium ordinem Ibidem. K

An maior sit ignorantia peccantis ex passione quàm malitia. quæstio. 78. articu 4 ad. 1. fol. 173. columna 2. C

Ignotū non specificat quo ad reposita p se in specie,

N

O

P

malum rationis ex eo ipso quòd contrariatur bono rationis, abducat a Deo fine naturali, & consequenter supernaturali, quæst. 71. articul. 6. ad vltimum fol. 151. colum. 1. E

Peccatum ex hoc ipso quòd est contrarium rationi formaliter, habet quod est contrarium Deo obiectiue, non efficaciter, sed obiectiue, idest non quod Deo ipsi aliquid ex tali cōtrarietate adimatur, sed quantum est ex effectu peccantis. Ibid.

Literæ processus a peccato in ordine ad peccantem ad peccatum secundum se, est bonus, quæstion 72. artic. 1. Ibidem. colum. 4. F

Peccatum in ordine ad peccantem, & ad intentionem peccantis, & ut uoluntarium, & secundum se, idem sunt: quia secundum se sumptum claudit in sua ratione esse a peccante, sic quòd ex hoc sortitur peccati rationem, & peccatum est a peccante ex hoc quòd eius uoluntate est voluntarium, quod per intentionem quæ est respectu finis, qui est propriū obiectum uoluntatis, exprimitur. fol. 152. colum. 2 B.

Si peccata distinguerentur secundum oppositas virtutes, in idem rediret, scilicet quòd distinguerentur secundum obiecta, quia virtutes distinguuntur per obiecta: sed non idem rediret quo ad hoc, quòd haberentur distinctiua propria vsq; ad species specialissimas vitiorum, & peccatorum q. 72. art. 1. ad 2. fol. 152. c. 2. E

Id quod concurrit per accidens, quamuis necessario, non dat speciem peccato, sic enim concurrit inordinatio, auersio, reatus, & huiusmodi. Ibidem.

Peccata non distinguuntur specie secundum reatus pœnarum, quæstio. 72. articul. 5. fol. 153. columna 3. G.

Peccatum veniale & mortale non distinguuntur ex parte conuersionis, vnde peccata habent speciem, sed ex parte auersionis, vnde peccata non habent speciem: & iuxta duos modos deordinationis auersiuæ constituuntur hæc duo peccata. Cum enim peccando auersio sit a fine, est peccatum mortale: cum autem peccando auersio non simpliciter, sed quædam fit citra tamen postergationem finis, tunc fit peccatum ueniale, circa quodcunque obiectum hæc accidant. quæst. 72. artic. 5. Ibidem colum 4 F

Peccatum veniale & mortale non distinguuntur penes hoc, ꝙ mortale est contra præceptum, ueniale contra consilium, utrumque siquidem sub præcepto cadit, ad Scot. Ibidem. I

Peccati commissio, & omissio uirtutis oppositæ, non distinguuntur specie morali, quæst. 72. att. 6. f 154. colum. 1. E

Peccata non distinguuntur specie secundum diuersitatem præceptorum: esse enim contra legem, seu legis præceptum spectat ad auersionē peccati: peccatum autem non habet speciem ex parte auersionis. ergo, Ibid. col. 2. A

Peccati diuisio in peccatum cordis, oris, & operis potest intelligi dupliciter. primo per modum diuisionis in partes subiectiuas: secundo per modum quasi totius integralis in suas partes consequenter se habentes, & hoc modo tractatur. q. 72. artic. 7. Ibidem col. 3. H

Peccata quæ perfectionem non habent, nisi in opere, se habent ad peccata cordis, oris, & operis, qualia vt totum integrale ad suas partes: quædam uero perficiuntur solo corde, uel ore, & sic peccatum diuiditur in peccatum cordis, oris, & operis ut in veras & perfectas peccati species, Ibid. K

Distinctio secundum gradus in peccato cordis oris, & operis, non est distinctio specifica secundum species imperfectas, siue peccatum cordis & oris ordinentur ad peccatum operis ut imperfectum ad perfectum per modum simplicis prosecutionis, siue p modum cuiusdam intermedij termini, quia unicū tantum est motiuum obiectiue, quæst. 72. articu. 7. Ibid. colum. 4. G

Peccata reponenda sunt in solis speciebus suorum p se obiectorum, formaliter & directe, uolitorum, quæst. 72. artic. 9 fol. 156. colum. 2. D

Peccati grauitas est duplex, quædam substantialis, & ista attenditur penes per se primo obiectū: & quædam accidentalis, & hæc est multiplex: nam quædam consequitur directe ad peccatum, quædam indirecte, quædam superuenit, quædam comitatur, & multis breuiter modis accidens grauitas uariatur, sicut cætera consequentia, quæst. 73. artic. 8. fol. 158. colum. 4 G

Stat quòd peccatum inferat maius nocumentum nō substantialiter, & sit minus graue substantialiter. Ibid. I

Omne peccatum est subiectiue in uoluntate: quoniā in omni peccato concurrit actio uoluntatis positiue, uel priuatiue. quæst 74. articu. 1. fol. 160. colum. 1. E

Idem peccatum potest secundum diuersa esse in pluribus subiectiue, sicut potest diuersimode esse a pluribus, patia namque in actionibus immanentibus sunt esse in, & esse ab operante, Ibi. c. 2. A

In motibus præcedentibus actus uoluntatis est peccatum commissionis: quia quando committitur aliquis actus inordinatus uoluntarie, siue uolūtarius sit positiue, siue negatiue est peccatum commissionis, ut patet in delectationibus malis non imperatis, sed nec exclusis, quæst. 74. articu 3. Ibid colum. 4 F

Peccare quia consistit in agere, & propterea ad hoc quòd aliqua potentia peccet mortaliter, non sufficit quòd sit mota a uoluntate, sed oportet ut secundum se libere agat, oportet quòd secundum modum propriæ libertatis potentiæ, attribuamus ei peccare. quæst 74. artic 4 fol. 161. colum 2. E

Peccati causæ ex parte peccātis sunt quatuor, scilicet ratio, uoluntas, sensus, & eius appetitus: ex parte uero obiecti una iuxta unitatem completi obiecti plura tamen complectentis respōdentia prædictis potentijs quæst. 75 artic 2. fol. 164 colum 3. G

Peccati obiectum est bonum apparens dissonum rationi, Ibid.

Peccati causæ extraneæ ex parte obiecti sunt duæ, scilicet persuasor, & sensibilia: ex parte suæ subiecti nulla est, quia solus Deus hinc est extra. quæst. 75. artic 3. Ibid. colum. 4 k

Peccata facta ex ignorantia priuante totaliter vsum rationis, non sunt extra genus moris, nec secundum se peccata, sed sunt circunstantiæ peccatorū pertinentes ad circunstantiā, quid, significantem effectum: & propterea obseruandæ sunt in istis, re-

Q

R

S

Simili-

tamen

Virtus

Virtus intellectualis, puta prudētia, includitur in morali, & econuerso moralis in intellectuali, scilicet prudentia. Cum enim prudentia proprie attendatur secundum suum proprium & praecipuum actum, qui est recte praecipere, & ipse sit principium rectę electionis, uirtus moralis cui attribuitur electio ꝓ ꝓprio actu, pendet necessario ex prudētia: & rursus quia ipsum recte praecipere pendet ab appetitu recto, consequens est quod prudentia pendeat ab appetitu recto, q. 58. artic. 4. & 5. fol. 119. col. 2. B. colu. 3. H

Consistere in medio computatur inter proprietates uirtutis ponitur autem in diffinitione uirtutis, sicut saepe proprietates notiores admittuntur in diffinitionibus, ut latentes differentiae insinuentur, q. 64. in princi p. f. 130 col. 2. C

Virtus secundum essentiam est in medio, quae est in medio duorum uitiorum. Secundum effectum uero dicitur uirtus esse in medio quae in propria materia circa quam est, medium facit inter plus & minus illius, seu in illa, ad illam, illi &c. q. 64. ar. 1. Ibidem. E

Virtus moralis non secundum essentiam, sed secundū effectum media inter passiones dicitur, quia scilicet inter passiones constituit medium eligendo eas in illa quantitate, &c. quia in medio secundum rationem constituuntur. hoc enim effectus uirtutis moralis est, q. 19. f. 120. col. 2. B

In uirtutibus medium rationis consistit in affirmatione propriae materiae, & omnium conditionum spectantium ad rationem rectam: medium autem rei cōsistit in aequalitate rei ad rem, seu personam alteram. q. 64. ar 2 f. 130 col. 4 H

Virtutis intellectualis secundum se mensura nec practice, nec speculatiue est aliquod uirtutis genus, qa procederetur in infinitum, q. 64 ar. 3. fol. 131. colu. 3. F

Virtus intellectualis quae uocatur intellectus siue cognitio principiorum, secundū se est in medio duorum contrariorum, Ibid. col 2. C

Virtus theologica non consistit in medio nec ex parte obiecti, nec ex parte actus, Ad Sco. q. 64 ar. 4 fol. 132. col. 1. B

Vim aliquam animae existentem in potentia ad agere, uel non agere, & ad agere hoc, uel illud, indigere duobus motoribus, quomodo intelligatur, q. 9. ar. 1 f. 14 col. 1. A

Vitii nomine significatur habitus uitii, peccati autem nomine actus ipse uitii, q 71. in princip. fol 148. colum. 3 H

Vbicunque est uirtus in medio, contingit & per excessum, & per defectum peccare siue simul, siue separatim, siue uno, siue pluribus uitiis, non est curae, quaest. 64 artic. 4. fol. 131. col. 4 G. & fol. 132. colum. 1. A

Vnumquodque est magis & minus tale secundum sui constitutiui propriam latitudinem. q. 22. ar. 2. ad 1. fol. 54. col 4 I

Vnumquodque sicut agitur, ita aptum natum est agi, & econuerso, quaestion. 49 articul. 3. fol. 92. colum. 2. C

Volitio omnis exigit quid, & cur. q. 18. ar. 9 fol. 43. colum. 4. I

Non quicunque vult praemissas, seu antecedens, vult conclusionē, seu consequens in seipso: in sua autē causa quienque; vult antecedens, vult consequens simpliciter, uel ut in pluribus, q. 13. ar 6. ad. primum f. 33 col. 2 B

Ad rationem uoluntarii indirecte, non sufficit potestas in uolūtate, & negatio prouisionis, sed oportet tria concurrere, s. posse, debere, & non uelle, uel nō imperare, q. 6. ar. 3 f. 18. col 4 G

Ad rationem uoluntarii indirecte non sufficit potestas, & negatio, sed adesse oportet obligationem & debitum q. 18 ar. 5. f. 44. col. 2. I

Cum uoluntarium dicatur dupliciter, scilicet uel quia uolitum, uel quia in potestate uoluntatis, quomodo licuit in litera ex hoc quòd primus actus uoluntatis non potest esse uoluntarius primo modo, inferri quòd nullo modo est uoluntarius. q. 9. ar. 4 fo. 25. col. 3 G

Vota, & contractus, et caetera facta ex metu etiam cadente in constantem uirum, sunt uoluntaria, quāuis aliquid habeant inuoluntarii admistum, ac per hoc si mala sunt ardua, peccata sunt mortalia, q. 6. ar. 3 f 18. col. 4 I

Voluntatis actuum tres ordines, primus secundum lineam rectam, & respectu eiusdem obiecti secundus. Secundum reflexionem super hunc, uel illum. Tertius secundum ipsos actus reflexos inter se. fo. 37. col. 1. C

Duplex est habitudo uoluntatis ad volitum tam finē, quàm id quod est ad finem Prima secundum quod uolitum est in uoluntate: secunda, secundum quod uoluntas ad volitum in se realiter tendit, q. 16. ar. 4. f. 36. col. 4 K

Quāuis primus actus voluntatis fit ex instinctu dato ab exteriori, nō ab obiecto, sed ex causa effectiua Deo, ipsa tamen iam ex hac finis uolitione seipsum mouet ad uolendum alia propter finem, quod brutis non conuenit: quia ad omnia mouentur ex instinctu q 9 ar. 4. f. 26 col. 1. E

Voluntas respectu primi actus habet vt mota ratum, & Deus vt mouens. Et nomine primi actus non intelligitur solus ille quē uoluntas in principio omnium operationum suarum habet, sed quicunque primus absque consilio, & praeuio motiuo ad bonum, q. 3. ar. 2. f. 225. col. 4. H

Voluntas dicitur moueri non solum à bono vniuersali apprehenso per rationem, sed etiam à bono apprehenso per sensum, in quantum bonum apprehēsum per sensum permittit concurrere cum apprehenso per rationē in idem motiuum, ita quòd motiuum voluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rationem in sua puritate, sed ēt coniunctum cum bono apprehenso per sensum, q. 10. ar 3. f 28. c 3. K

Ad volendum sufficit voluntas cum obiecto, sed ad volendum a se, ita quòd ly a se, dicat causalitatem applicandi seipsum ad uolendum, non sufficit voluntas cum obiecto, sed exigitur voluntas praeuolens finem. quaestion. 9. articul. 4. fol. 26 col. 1. A

Voluntatis obiectum esse uniuersale bonum, quomodo intelligatur, quaest. 2. articul. 7 & 8. fol. 7. col. 1. A

In hac literae ꝓpositione, Volūtatis obiectū est finis, sermo est de primo & formali obiecto uoluntatis. q 1 ar. 1.

Voluntas quantum ad propositum potest dupliciter considerari, scilicet ut res est, & ut causa est, & in ratione causæ uoluntas & natura secundum proprias causandi differentias distinguuntur. Et quia ratio causę in natura ad causam spectat inquantum res est, hinc apparet quòd voluntas utriusque causę rationem habet.

Quia vlterius natura est causa essentialiter prior causa voluntaria, apparet quòd voluntas non solum natura quædam est, sed prius habet naturæ rationem causalitatemque propriam. Quia demum in causis essentialiter ordinatis coniunctis in unã, id quod est prioris causæ proprium participatur a posteriori, ut supremum infimi attingat infimum supremi, apparet quòd uoluntatis, prima opera oportet esse naturalia, & prius ipsam uelle aliquid naturaliter quàm libere, quæst. 10. arti. 1. ad 1. f. 27. col. 3. F

Impossibile est voluntatem peccare absque ignorantia, vel errore intellectus: quia uoluntas est solum boni, uel apparentis boni. Sed ignorantiæ nomine in proposito intelligitur etiam ipsa actualis inconsideratio, q. 77. ar. 2. f. 169 col. 2. C

Voluntas simpliciter diuinæ uoluntatis in uolito formaliter conformis, illa sola est, quæ sub ratione boni non apparentis, sed ueri exercetur. q. 19. arti. 10. fol. 48. col. 2. E

Vulnera humanæ naturæ, quomodo ponantur effectus peccati, cum superius dictum sit, quòd concupiscentia quæ importat hæc vulnera, est ipsum peccatum originale, nihil enim est sui ipsius effectus, q. 85. ar. 3. f. 185. col. 4 G

Z

ZELVS sumitur dupliciter, scilicet causaliter pro feruenti dilectione, & formaliter pro tristitia deficientium sibi, vel amicis, quæst. 28. art. 4. fol. 64. col. 1. D

FINIS

PRIMA SECVNDAE
SVMMAE THEOLOGIAE
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMÆ AQVINATIS

Cum commentarijs.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS
D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Xysti Presbyteri Cardinalis, artium, & sacræ Theologiæ, Doctoris celeberrimi,

QVANQVAM propositum meum fuerit, super libros de anima cœpta perficere, antequam nouũ hoc opus aggrederer: magis tamen debitum arbitratus sum prosequi commentationes sup Summã D. Th. Tum quia hoc est directe ea, q ad salutis uiam spectant, docere: Tum qa doctrina hęc in Italia satis dormit, & tñ opportuna est ualde. Non intẽdo åt singulos articulus in sequẽtibus formare: sed iuxta subiectam materiã, ubi op' fuerit, immorari: ita tñ q nullus prætermittetur articulus ẽt clarissimus, cui' memoria nõ fiet, quaten' & discussa, & omissa idustriæ tribuant. Suscipiant' åt uelim hæc, sicut & cætera nra, si, & inquantũ rõni cõsonant. Neq;.n. eis fidẽ dari maiorem posco, q̃ ea sit, q ea rõne gigni nata est. Verun tamen memores sint q acribologia mathematica non est expetẽda i moralib', ut dr in 2. Meth. D. igit' Th. intercessione fretus ad textum propero.

SVPER QVAE. I. ART. I.

Medina ar. 1.

IN tit. 1. art. q. 1. scito, q hic non qrit' de hoc, uel de illo agere: sed uniuersaliter, Vtrũ agere hominis sit pp finem: hunc.n. sensum, & argumenta, & conclusio respõsiua manifestant.

¶ In corpore eiusdem art. dubium occurrit circa discursum, quo ponitur dñã inter actiones hois & humanas. Et concludit', solas i las esse humanas quarum hõ est dñs. Procedit.n. ita ab hoie, inquantũ hõ, ad hoiem, inquantum est B dñs suorum actuũ: & tñ constat q cõins est, qd cõuenit hoi, inq̃tum hõ, q̃ qd conuenit ei, inquantum dñs suorum actuũ. Quicqd.n. hẽt hõ, inquantum dñs, hẽt inquantum hõ, sed non econuerso, ut patet de actu intellectus præueniente actum uoluntatis. Hic.n. conuenit homini, inquantum a cæteris aĩalib' differt: & tñ illius nõ est hõ dñs, quia præuenit uoluntatẽ. Et sic totus literæ processus ruere uidetur.

¶ Ad hoc dr, q decisio, q fit in corpore, intelligẽda est pprie & formaliter de actiõe, & nõ extẽso uocabulo actionis ad omnẽ opationẽ. Vocat' åt ppie actio hois, qua in exercẽdo dr agere: & non penes quã magis dr agi, q̃ agere. Nõ cõstat, q prima opatio intellectus, q facit dubiũ in pposito, ẽ mere nãlis ẽt antecedenter, & ppea nõ est cõputãda inter actiões: scdm ipsam.n. hõ nõ dr agere, sed agi potius, ut i 2. art. uniuersaliter de nãlib' actionibus ista dicit. Negandũ est ergo, q aliqua actio conueniat hoi, ut hõ, quæ non cõueniat ei, ut dñs, & econuerso. Et licet per illã primam operationẽ hõ differat a cæteris animalibus, quia illa est intellectualis: non tamen differt ab eis p illam tanquàm per actionem. Differt enim homo in agendo à cęteris animalibus per hoc, quòd est dominus suorum actuum: tametsi quamuis in essendo & operando, de quib. nun est præsens negotium, per aliud differat. & sic stat solida litera & quo ad processum, & quo distinctionem.

Porrecta per totum. Infr. ar. 2. cor. & q. 6 ar. 1. cor. & q. 28. ar. 6. cor. & qõ. 94. art. 2. cor. & qõ. 109. ar. 6. cor. & 3. contr. c. 2. & opusc. 3. c. 100.

PROLOGVS.

QVIA, sicut Dam. dicit, Hõ factus ad imaginẽ Dei dr, secundum qd p imaginẽ significat' intellectuale, & arbitrio liberũ, & p se potestatiuum: postq̃ prædictum est de exẽplari, s. de Deo, & de his, C quæ processerunt ex diuina potestate secundum eius uoluntatem, restat ut consideremus de eius imagine, i. de homine, secũdum quod & ipse est suorũ operum principium, quasi liberum arbitrium habens, & suorum operum potestatem.

Lib. 2. Ortho. fidei cap. 12.

QVAESTIO I.

De ultimo fine hominis, in octo articulos diuisa.

VBI primo cõsiderãdum occurrit de ultimo fine humanę uitę, & deinde de his, p q hõ ad hũc finẽ peruenire põt, uel ab eo deuiare. Ex fine.n. oportet accipere rões eorũ, q ordinantur ad finẽ. Et qa ultim' finis humanę uitæ ponit eẽ beatitudo, oportet primũ cõsiderare de ultimo fine in cõmuni deinde de beatitudine. Circa primum quærũtur octo.

¶ Primo, Vtrum hominis sit agere propter finem.

¶ Secundo, Vtrum hoc sit proprium rationalis naturæ.

¶ Tertio, Vtrum actus hominis recipiant speciem a fine.

¶ Quarto, Vtrum sit aliquis ultimus finis humanæ uitę.

¶ Quinto, vtrum unius hominis possint esse plures ultimi fines.

¶ Sexto, vtrum homo ordinet omnia in ultimum finem.

¶ Septimo, vtrum idem sit finis ultimus omnium hominũ.

D ¶ Octauo, vtrum in illo ultimo fine hominum omnes aliæ creaturæ conueniant.

ARTICVLVS I.

Vtrum homini conueniat agere propter finem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homini non conueniat agere pp finẽ. Causa.n. nãliter prior est: sed finis haber rõnem ultimi, ut ipsum nomen sonat, ergo finis nõ habet rõnem causæ: sed pp illud agit hõ, qd est causa actionis, cũ hęc E præpositio; pp; designet habitudinẽ causæ. ergo homini non conuenit agere propter finem.

¶In corpore eiusdem art. circa illam propositionem, Obiectum voluntatis est finis, dubium est: quia aut est sermo de formali ac primo obiecto, aut non. Si sic, falsum est. nam finis est pars subiectiua obiecti uoluntatis, quia uoluntas extendit se ad finem, & ad ea, quæ sunt ad finem. Si nō, tunc probatio conclusionis inualida est, inquantum constat quod in reliqua præmissa, s. Actiones oēs procedētes ab aliqua potentia, procedunt secundum rōnem sui obiecti, aperte loquitur de obiecto primo & formali.

¶Ad hoc dr. quod litera loquitur de primo & formali obiecto uoluntatis, ut patet in ipsa ratione ad secundum, & de hoc in actu exercito, & propterea addit, s. finis & bonum, dicēdo, finis & bonū: hoc.n. exercet finalem causalitatē. Nec obstant ea quæ sunt ad finem, quia ea quæ sunt ad finē, ut sic, non appetuntur nisi rōne finis, vñ rō eadē sp est omnium uolitorum. Finis.n. diuersimode est. s. in se, uel in alio participata: & hoc formaliter uel uirtualiter: eodē.n. pp uolita, uel nolita naturaliter, seu absolute. de quibus in 1. libro tractatum est.

c. 1. tex. 5.

¶2 Præt. Illud hquod est ultimus finis, nō est propter finem: sed in quibusdā, actiones sūt ultimus finis, vt patet per Phil. in 1. Eth. ergo nō omnia homo agit propter finem.

¶3 Præt. Tunc vr hō agere pp finē, qñ deliberat: sed multa hō agit absq; deliberatione, de quibus ēt quandoque nihil cogitat, sicut cum aliquis mouet pedē uel manum aliis intentus, uel fricat barbam, non ergo homo omnia agit propter finem.

SED CONTRA. Oia quæ sunt in aliquo gñe deriuantur a principio illius gñis: sed finis est principium in operabilibus ab homine, ut patet per Philos. in 2. Phys. ergo homini conuenit omnia agere propter finem.

tex. 85. t. 2. tex. 89. t. t

RESP. Dicendum, quod actionū

¶In calce eiusdem art. dubium Nouitiorū occurrit, Quōd ex hoc quod uoluntatis obiectum formale est finis, cōclusum est, quod oēs actiones humanæ sunt pp finē debebat namq; concludi. ergo oēs actiones humanæ tendunt in finē: sicut ex hoc quod color est obiectum uisus, concluditur ergo oīs operatio uisus tendit in colorem. Et in proposito, ex hoc quod bonum est obiectum uoluntatis. ergo omnis operatio uoluntaria tendit in bonum.

¶Ad hoc dr. quod omnia tendere in aliquid, ebe est oī tendenti in terminum: sed agere, uel esse pp aliquid, specialiter est appropriatum causalitatis finis expressioni, & doctrina ea propter tradenda ast. licet potuisset concludi, Ergo oēs actiones humanæ tendunt in finem, quia si sunt pp finem, tendunt in finem: oportuit tñ specificate proprietatē modum tendendi in causam finalem, & dicere. ergo sunt pp finem. Et secundo quod id quod in actu signato significat esse, fieri, agere pp finem, significat in actu exercito tendere in bonum ut sic, quia bonum exercet rōnem finis. Et propterea idem ēt est tendere in bonum ut sic, & pp finē sed author ly pp finem usus est ad claritatem doctrinæ de fine in actu signato: uocabulis utens, ut cōmuniter philosophi faciunt: sicut ēt de agere & tendere, & aliis huiusmodi est sermo. Agere.n. ducē belli propter finem, significat hoc, quod exercet dirigere aciem exercitus ad consequendam uictoriam & gloriam. Et similiter esse pp finem exercetur per hoc, quod est esse melius, utilius, conuenientius, & alia huiusmodi bonitatem importantia.

¶In responsiona ad primum eiusdē art. circa illa uerba, Finis ut est primus in intētione, hēt rōnem causæ: dubium occurrit. An res sit finis secundum quod est in intentione, an secundum quod est in rerum natura. Difficultas.n. hoc diuersæ conditiones finis dr.n. de fine, quod est prima cā, quod cā causarum, quod mouet agens, quod mouet non motum. Et rursus de eodem dr. quod est ultimum, quod optimum, quod penes defectum assecutionis ipsius dr agens frustra egisse. Ex his enim vr, quod esse finem conuenit rei secundum esse in rerum natura: nam illud est ultimum, optimum, & quo non proueniente dr frustra. Ex prioribus autem apparet, quod esse finem conuenit rei secundum esse in intentione: nam secundum illud est primum, & causat omnem causalitatem exteriorum, & est mouens non motum. Verba quoque sancti Tho. hic, & Auer. in 12. Met. commen. 36 non consonare vñr, dum hic dr quod res, prout est prius secundum intentionem, habet rōnem finis: ibi uero dr, quod habens secundum esse in anima, est agens deriuatum: secundum uero esse extra, est finis. Vt igitur res non remaneat ambigua primo ponam tres propositiones, declarando illas: deinde probabo illas. & hic tēt in nō patebit uerias. Prima propositio est, Esse in intentione, non est ratio finis, sed eius

condtio. Secunda est, Esse in executione, nec ratio, nec conditio finis est. sed concidens ipsi. Tertia est, Esse in rerum natura, est ratio finis.

¶Ad quartum in eiusdem am scilicet primo, quod sicut in causalitate efficientiæ distinguendum est de rōne efficiendi, & conditione efficientis (dicimus enim

quæ ab hoīe aguntur, illæ solæ propriè dñr humanæ, quæ sunt propriæ hominis inquantum est homo: Differt autem homo ab aliis irrationalibus creaturis in hoc, quod est suorum actuum dñs. Vnde illæ solæ actiones uocantur propriè humanæ, quarum hō est dominus. Est autem homo dominus suorum actuum per rationem & voluntatem: unde & liberum arbitrium esse dr facultas uoluntatis & rōnis. Illæ ergo actiones propriè humanæ dñr, quæ ex uolūtate deliberata procedunt: si quæ autē aliæ actiones homini conueniant, possunt dici quidē hominis actiones, sed non propriè humanæ, cum nō sint hominis, inquantum est homo. Manifestum est autem, quòd omnes

eum medicus medetur, quod rō medendi est ars medicinæ: conditio uero medicantis est existere esse singulare quoddā subsistēs &c.) ita in causalitate finali distinguēdum est inter rōnem finalizandi, & conditionem finalizantis, & ut experientia in nobis ipsis testatur, inter agens & finē etiō ad hoc tñ interest, quod uniuersaliter loquēdo rō agendi est forma, iuxta illud tertij phy. tex. 17. Semper existimabitur species aliqua mouere Cōditio uero agentis est sub sistere, uel in subiecto esse: iuxta illud pri. Me. Actiones sunt sui sistentium. Rō autem finalizandi est esse rei, quæ finit desid. Conditio uero finalizantis est esse sic in intentione. Scito secun-

do, quod esse in natura ab esse in executione, licet rō distinguatur sicut unum esse ab alio esse, d. sui gratia tñ adeo ab eo, ut esse in executione, ut sic, significet esse ut pendens ab agente: esse uero in rerum natura, hoc nec includit, nec excludit, immo fundare pōt causalitatem, ex qua dependet agens & eius executio. Et sic patet sensus propositionū positarum. Probantur aūt sic Finis, bonum & appetibile, eiusdem sunt rōnis & esse ... ut patet ex 2. Phy & 1. Eth. ergo rō appetibilis est rō finis, & conditio appetibilis est conditio finis, & econuerso. Et similiter. Quòd rō est rō unius, non est rō alterius, n ō constat, quod sō, quod sanitas appetatur, est esse nō in anima (nam nec aliquis appetit infirmus sanitatem in anima) sed in rerum natura. ergo esse sanitatis in rerum natura, est ratio finalizandi. Et rursus constat, quòd sanitas nunquam appeteretur, nisi obiecta & cognita. ergo esse in intentione, est conditio finalizantis. Et rursus constat, quod appetibile mouet non motum. ergo esse in executione, quod est esse in dependētia ad agens, non est ratio nec conditio finis: sed quia finis generationis, & forma generantis coincidunt in idem. numero ex 2. phys. rō esse in executione, coincidens quoddam est. Et si quæras de esse sanitatis in rerum natura, an finalizandi rō sit ch est, ans quā futurum est: respondeo quod utroque tempore respectu diuersorum actuum appetitus, cuius proprium est obiectum finis & bonum. Nam esse in rerum natura sanitatis futurum, mouet finaliter appetitum secūdum actum desiderij. Et idem esse postmodum pñs, mouet appetitum ēt finaliter secundum actum delectationis. Habet.n. hoc singulare genus causa finalis, ut causalitatem suam actu exerceat ēt hñs tñ esse in anima tanquā conditionem causæ: nec hoc est magis mirum, quam mirabilis sit diuersa natura causandi. Verum aduerte hic duo. Primum est, quod rō desiderabilis non excludit esse in rerum natura præsentialiter: quia esse sanitatis desideratæ non solū dū non est, sed usque quo habeatur inclusiue, proportionaliter tamē, quod sicut agens agit donec sanitas habeatur inclusiue, sic sanitas sp final zat. Et sicut illud agit in via, & ut in termino: ita finis proportionaliter. Aequale enim oportet esse tempus finalizandi tempori agendi: aliquo quin agens ageret non propter finem. Secundum est, quod ratio delectabilis non excludit esse in intentione ut cōd. nouā, ut patet in animalibus. Vnde ex hoc quod rō finalizandi est quandoque esse in rerum natura præsentialiter, non excluditur uniuersaliter dictum huius literæ, s. quòd secundum quod ast in intentione, habet rationem finis. semper enim exigitur ista cōditio, & sic pure naturalibus illam quærit, in ea etō quod opus naturæ est opus intelligētiæ, & esse abstq; illo. Ex his autem facile patet consonantia ac rō dictorum de fine. Dr fine.n. dicitur, quod sit finis secundum quod est in intentione. Et secundum est, prout sic secundum

cundũ, seu inquantum, denotat conditionem finis. Et quòd est vltimus, optimus, & secundũ esse extra, & pfectũ &c. & verũ est prout denotatur ratio finis. Sed esto cautus, q aliud est dicere, Finis rõ est vltima, optima, pfecta, esse extra &c. & aliud est dicere, Finis rõ est in statu optimo, vltimo, perfecto extra animũ &c. In primo denotat, q rõ finalitãdi est talis secundũ se formaliter. In secundo vero, q habeat talẽ statũ quasi conditionem reqsitã ad finalizandũ. Vnde prima concedat secunda aũt, vtpote falsa, neganda est. Sanitas enĩ desideratur secundũ esse perfectissimũ quo ad rõnem desiderabilis: sed cũ desideratur, non habeat statum pfectissimũ: imò ille desideratur vt habeatur. Qd aũt obijcit de frustra, nihil officit: nam frustra non dr p priuationem causalitatis finalis: sed per priuationẽ assecutionis ex parte efficientis, præsupposita causalitate finali. Quod. n. agit pp finem, & non assequatur illum, frustra laborasse dr. Etsi insistas, qa in ipsa assecutione finis causalitas est finalis, iã patet responsio, q est tunc cõsummatio finalitãdi, sicut & agendi. Et sic ex rõne ipsius frustra, nihil aliud habetur, nisi q rõ finalizandi est esse in rerũ natura. & q esse in rerum natura, futurum quidem finalizat: nouiter aũt psens consummat finalizationem desiderij. qd totum & veritati, & doctrinæ huic consonat. Auer. quoq; verba, quantũ ad propositum spectat, s. de finis rõne, nobis attestãtur nam de fine quo ad rõnem finis, dicit, q est esse extra. quod nos docuimus, quantum vero ad esse intra, q sit uel non sit cõditio, nihil dicit. Quòd vero dicit, quòd secundum esse intra est agẽs, alterius negotij est, & tractatum primo libro. quare &c.

Genes. 20. (margin)

In cor. art. (margin)

D. 319. (margin)

¶ In rei positione ad secundum circa rõnem qua ostenditur q actus voluntatis non potest esse vltimus finis: dubium occurrit, An intendat de vltimo fine, at res dicitur finis, aut de ultimo fine, vt adeptio rei, dicitur finis. Si litera enim intendit de vltimo fine primo modo, constat, q non solũ actus voluntatis, sed nullus actus cuiuscunq; potentiæ potest esse finis vltimus: sic. n. solus Deus est hois vltimus. si autem intendit de fine secũdo modo, tunc maior, scilicet, Finis est obiectum voluntatis, hoc modo intellecta, esset probanda. Negatur enim de facto, a ponentibus felicitatem in actu voluntatis. ponunt enim actum amandi deum vltimum finem, vt adeptionem: ipsum vero Deum vt esse adeptum. & sic secundum illos diceretur ad hanc rationẽ literæ, quòd finis ut res, est obiectum voluntatis: finis vero vt adeptio, est actus elicitus voluntatis.

¶ Ad hoc responderi potest, quantum ad propositum spectat, primũ q litera loquitur de vltimo fine integraliter, & non pro hac, vel illa eius parte, uel quasi parte, scilicet re vel adeptione: ita q maior est, Finis vltimus simpliciter, & non secundũ aliquid eius, est obiectum voluntatis: & est ista propositio inductiue nota. nam nunquam in numerum inuenitur posse ere finem vt rem, contra finem, ut adeptio. Auarus enim pro obiecto eodẽ recipit habere pecuniam, & infirmus habere corpus sanũ &c. Sub hac autem propositione nõ potest subsumi de actu intelle-

actiones, quæ procedunt ab aliqua potẽtia, causant ab ea sm rõnem sui obiecti. Obiectũ aũt voluntatis est finis & bonum: vnde [a] oportet q omnes actiones humanæ propter finẽ sint.[a]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q finis etsi sit postremus in executione, ẽ tamẽ primus in intẽtione agentis: & hoc modo habet rationem causæ.

AD 2m. dicendum, q si qua actio humana sit vltimus finis, oportet eam esse voluntariam: aliàs non esset humana vt dictũ est*. Actio autem aliqua dupliciter dicitur voluntaria. Vno modo, quia imperatur a voluntate, sicut ambulare, vel loqui: alio modo, quia elicitur à voluntate, sicut ipsum uelle. Impossibile autem est quòd ipse actus a voluntate elicitus sit ultimus finis: nam obiectum uoluntatis est finis, sicut obiectum visus est color. [d] Vnde sicut impossibile est, quòd primum visibile sit ipsum uidere, quia omne videre est alicuius obiecti visibilis: ita impossibile est, quòd primum appetibile, quod est finis, sit ipsum velle. Vnde relinquitur, quòd si qua actio humana sit vltimus finis, quod ipsa sit imperata a voluntate: & ita ibi aliqua actio hominis, ad minus ipsum velle, est propter finem. Quicquid ergo homo faciat, verum est dicere, q homo agat pp finẽ, etiam agẽdo actionẽ quæ est vltimus finis.

AD 3m dicendum, quòd huiusmodi actiones non sunt propriè humanæ: quia non procedũt ex deliberatione rationis, quæ est proprium principium humanorum actuum, & ideo habent quasi finem imaginatum, non autem per rationem præstitutum.

ARTICVLVS II.

Vtrum agere propter finem sit proprium rationalis naturæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd agere propter finem sit proprium rationalis naturæ: homo enim cuius est agere pp finem, [b] nunquam agit pp finem ignotum: sed multa sunt, quæ non cognoscunt finem, vel quia omnino carent cognitione, sicut creaturæ insensibiles, vel qa nõ apprehendunt rationem finis, sicut bruta animalia. videtur ergo propriũ esse rationalis creaturæ agere propter finem.

ctus, sicut de actu voluntatis, q non est obiectum primum voluntatis verissimum: de actu vero intellectus est falsum, qm nõ solũ bonũ, sed bonum cognitum, est obiectum primũ voluntatis. Et sic rõ literæ de fine simpliciter intellecta, infert intẽtũ. s. q actus voluntatis nõ põt esse vltimus finis: quia non põt esse obiectũ primo voluntatis. Scdo põt dici, q iste sermo põt intelligi de fine, eo mõ quo res dr finis: sed nõ est sermo de fine vltimo cõmunissimo, qualis ẽ deus, sed pprio hois, de quo hoc occultiũ lra pãdit, q si ẽ aliqua actio hois q illa nõ põt esse actus elicitus volũtatis. Nec est eadẽ rõ de actib. alterius potẽtiæ, puta intellect9, qa ille ex quo põt esse obiectũ volũtatis, non prohibet ex hoc, qn sit finis vt res. Et propterea forte lra nõ affirmatiue, sed cõditionaliter dicit, si aliqua actio hois est vltimus finis. Sat. n. est huic lrẽ saluare, q etsi hõ ageret actionẽ, q esset vltimus finis, vt res ẽ vltimus finis, adhuc verificaret, q rũc ageret ẽ pp finẽ, quia vellet illã actionẽ. & sic Ipsũ velle esset pp finẽ. Nec subeat hæc dubitatio, quõ actio illa vltima, in qua cõsistit felicitas vltima, sit impta apud doctrinam S. Th. qũ ponit volũtatẽ & intellectũ natura liniorẽ ferri in Deũ oblatũ cũ lumine gloriæ. Hæc. n. solues intuẽdo, q loqt de hoie inquãtũ hõ, & nõ quatenus diuinæ cõsors ẽ naturæ p gloriã. Et si hãc lrã intuitioñe notaueris, psp[?]cies inter ptextatioẽ principalis cõclusionis rñsiua positã in corpore huius ar. scilicet, Omnes actiones humanæ sunt propter finẽ. ly. n. oẽs, non distribuit pro omnibus actionibus seorsum sumptis, sed pro singulis perfecte, seu integraliter sumptis. Si enim aliqua actio intellectus est vltimus finis, illa secundum se sola non potest esse propter finem: sed ipsa ratione eius velle, a quo pendet, quod in se participatiue claudit, est propter finem: & sic omnes actiones humanæ sunt propter finem.

Porrecta per totum. (margin)

[a] 12. q. 50. ar. 2. co. & 2. cõtra c. 46. Et li. 3. c. 2. fin. 16. 24. 109. 110 fin. & 111. Et vna. art. 5. cor. & 2. phy. le. 4. ca. 2. prin. & lo. 10. prin. (margin)

SVPER QVÆST. I. AAT. II.

Ferr. 2. cont c 46. lib. 3. c. 2. *Medina art. 2.*

IN art. 2. dubium occurrit, quid intersit inter apprehendere finem, & apprehendere rõnem finis. Hanc enim differentiã constituit litera radicem differentiæ inter rationalia, & irrationalia sensitiua in agendo propter finem. Non enim potest dici quòd per finem intelligitur hic finis, & per rationem finis intelligitur quidditas finis: quoniam mulier præparans cibos, ut comedat hora prandij, quiddi tatem cõmestionis nec in vniuersali, nec in particulari nouit: sed ad hunc finem, quia est tunc comedere, apprehensum ordinat præparationem suam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum ratio finis consistat in hoc, quod est esse, cuius causa, seu propter quid cognoscere rõnem finis est cognoscere habitudine in finis ad id quod est ad finem. Qui enim proportionem horum cognoscit, ad finem se mouere potest: & qui non nouit, non potest. Cuius signum est, quod apprehenso aliquo fine, puta sanitate, non sui agimus propter ipsam, donec cognoscamus habitudinem eius ad exerci-

nam, vel dietam, vel potionem &c. In cognitione ergo proportionis, seu habitudinis rei quæ est finis, ad id quòd est ad finem vt sic, consistit cognoscere rationem finis. Et hinc oritur differentia in mouendo se ad finem cognitum, & non mouere se: vt in litera dicitur:

*tex. 42. tom. 2.

¶In eodem 2. ar. in respon. ad tertium nota rationem optimam, quare opus naturę est opus intelligentiæ.

*tex. 49. tom. 2.

SVP. QVÆST. I. ART. III.

Medina art. 3.

IN tertio artic. dubium occurrit circa processum literæ, Nam d. gredi videtur a principio actiuo ad principium finale: dum assumit vniuersaliter, quod actio specificatur ab actu, qui est principium agendi, vt calor calefactionis: & subsumit, quod finis est obiectum voluntatis, ac per hoc principium actus deliberati a voluntate: & sic concludit finem ut principium specificare actionem humanam. Constat.n. quod finis non est actus qui sit principium agēdi. sed est finis propter quem agēs principio agendi agit, malus igitur videtur processus literæ.

¶Ad hoc dicitur, quod finis, est non solum finis, sed obiectum voluntatis: ac per hoc loco formæ quæ est principium agendi. Balneum .n. inquit Auct. in anima est agens desiderium. Et si contra hoc infertur, quia nō saluatur iuxta hanc responsionē sermo formaliter. s. quod finis speciē det actioni humanæ, sed res quæ est finis intēdendum est, quod finis, inquantum finis, habet quod sit obiectum voluntatis, & sit ratio agendi tali potentiæ, cuius est proprium obiectum: & sic est sermo formalis, quod finis specificat actionem humanam, & nulla digressio in processu cōmissa est. Sed diuersus modus habendi rationem agendi inclusus in mi notem, appetentiam

¶2 Præt. Agere propter finem, F est ordinare suam actionē ad finem: sed hoc est rationis opus ergo non conuenit his, quę ratione carent

¶3 Pręt. Bonū & finis est obiectū voluntatis: sed voluntas in ratione est, vt dicitur in 3. de anima. ergo agere propter finē non est nisi rationalis naturæ.

SED CONTRA est, quod philosophus probat in 2. Phys. quod non solum intellectus, sed etiā G natura agit propter finem.

RESPON. Dicendum, quòd omnia agentia necesse est agere propter finem. Causarum enim adinuicem ordinatarum, si prima subtrahatur, necesse est alias subtrahi. Prima autē inter oēs causas est causa finalis, cuius ratio est: quia materia non consequitur formam, nisi secundū quod mouetur ab agente. Nihil enim reducit se de potentia in H actum: agens autem nō mouet nisi ex intentione finis. Si enim agens non esset determinatum ad aliquem effectum, non magis ageret hoc quàm illud. Ad hoc ergo quod determinatum effectum producat, necesse est quòd determinetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis. Hæc autem determinatio sicut in rationali natura per rationalem fit appetitum, qui dicitur voluntas: ita in alijs fit per inclinationem naturalem, quæ dicitur appetitus naturalis. Tamen considerandum est, quòd aliquid sua actione, vel motu tē dit ad finem dupliciter. Vno modo, sicut seipsum ad finem mouens vt homo: Alio modo, sicut ab alio motū ad finem. sicut sagitta tendit ad determinatum finem ex hoc, quod mouet a sagittante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo quæ rōnem habent, seipsa mouent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas uolūtatis & rationis. Illa verò quæ ratione carent, tendunt in finē propter naturalē inclinationē, quasi ab alio mota, nōn autem à seipsis, cū non cognoscant rōnem finis: & iō nihil in finē ordinare possunt, sed solū in finē ab alio ordinantur. Nam tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale, vt supra habitum est. Et ideo propriū est naturæ rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens, vel ducens ad finem. Naturæ vero irrationalis quasi ab alio acta vel ducta, siue in finē apprehēsum, sicut bruta aīalia: siue in finē nō apprehēsū, sicut ea, quæ omnino cognitione carent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quando homo per seipsum agit propter finem, cognoscit finē: sed quando ab alio agit vel ducit, puta cum agit ad imperium alterius, vel cum mouetur altero impellente, non est necessariū quod cognoscat finem: & ita est in creaturis irrationalibus.

AD 2m dicendum, quod ordinare in finem, est eius quod seipsum H agit in fine. Eius uero quod ab alio agitur in finem, est ordinari in finem, quòd potest esse irrationalis naturę, sed ab aliquo rationem habente.

AD 3m dicendum, quod obiectū voluntatis est finis & bonum in vniuersali. Vnde non potest esse voluntas in his, quæ carent ratione & intellectu, cum non possint apprehendere vniuersale. lest est in eis appetitus natu- I ralis, vel sensitiuus, determinatus ad aliquod bonū particulare. Manifestū aūt ē quod particulares causæ mouentur a causa vniuersali; sicut cū rector ciuitatis, qui intendit bonū cōmune, mouet suo imperio omnia sua particularia officia ciuitatis. & ideo necesse est qnòd omnia, quæ carent ratione, moueantur in fines particulares ab aliqua voluntate rationali, quæ se extendit in bonum vniuersale, scilicet à voluntate diuina.

dat dubio. Ipsum enim esse propter quod voluntas agit, est esse quo voluntas agit, nec sibi debetur alio modo quo agit, seu ratio agendi.

*p. p. q. 22. a. 2. & q. inf. ar. 5. Concl. m.

¶In eod. artic. nolo repetere scripta supra primam partem: sed in responsione ad primum nota illa verba, Vt hoc ipsum est de ratione actus. Ex his enim patet, quàm conformis S. Thom. sit doctrina superius tradita de distinctione intrinseca quarundam rerum, scilicet potentiarum, actuum, motuum, & huiusmodi, per extrinseca, a quibus rationes earum absolui nequeunt,

¶In eod. 2. articul. in responsione ad tertium aduerte, quòd author non negat pluralitatem finium etiam proximorum absolute, sed specificantium actum. Vnius enim numero actus prout semel egreditur ab operante, (quod dicitur propter accidentes intentiones in continuando actum) vnus suus est finis proprius, à quo est species velut substantialis: a ceteris autem accidentales species sunt, vt inferius clarificabitur de circumstantijs.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus hominis recipiant speciem ex fine.

K AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd actus humani non recipiant speciem à fine. 3 Porrecta per totum.

a Finis enim est causa extrinseca: sed unumquodque habet speciem ab aliquo principio intrinseco, ergo actus humani nou recipiunt speciem a fine.

a inf. ar. 4. b q. 18. a. 2 & 4. & q. 72. ar. 3. & 3. dist. 2. di. 40. a. 2. cor. Et mal. q. 2. ar. 4. ad 9.

¶2 Præt. Illud quod dat speciem, oportet esse b prius: sed finis est posterior in esse. ergo actus humanus non habet speciem a fine.

¶3 Præt. Idem non potest esse nisi in una specie: h sed eundē numero actum contingit ordinari ad diuersos fines. ergo finis nō dat spēm actib. humanis.

SED CONTRA est, quod dicit * August. in lib. de moribus Eccl. & Manichæorum. Secundum quod

*lib. 2. ca. 13. circa prin. to. 1.

finis est culpabilis vel laudabilis, secundū hoc sunt opera nostra culpabilia, vel laudabilia. A

RESPON. Dicendū, q vnumquodq; sortitur speciem s̃m actum, & non secundum potentiam: vnde ea quæ sunt composita ex materia & forma, cōstituuntur in suis specieb. per proprias formas. Et hoc etiā considerandū est in motibus ꝓprijs. Cum enim motus quodāmodo distiguatur per actionem, & pas B sionem, vtrumq; d horū ab actu speciem sortitur. Actio quidem ab actu, qui est principium agē di: passio vero ab actu, qui est terminus motus nostri. Vnde calefactio actio, nihil aliud est, q̃ motio quædam à calore procedēs: calefactio vero passio, nihil aliud ē quàm motus ad calorē. Diffinitio aūt manifestat rōnē speciei. & vtroque modo actus humani, siue considerentur per C modum actionum, siue ꝑ modū passionum, speciē a fine sortiūtur. vtroque enim modo posſūt considerari actus humani, eo q homo mouet seipsum, & mouetur a seipso. Dictum est autem • supra, quòd actus dicuntur humani, inquantum procedunt à voluntate deliberata. Obiectū aūt voluntatis est bonum & finis: & ideo manifestū est, quòd principium humanorum actuū D inquantum sunt humani, est finis: & similiter est terminus eorundem. Namſi ad quod terminatur actus humanus: est id qđ voluntas intēdit tanquàm finē: sicut in agentibus naturalibus, forma generati est conformis formæ generātis. Et qavt • Ambrosius dicit super Lucam, Mores propriè dicuntur humani, ᵐ actus morales propriè speciem sortiunt ex fine. ⁿ nam idē sunt E actus morales, & actᵒ humani.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd finis nō est omnino aliqd extrinsecū ab actu, quia cōparatur ad actū, vt principiū, vel terminus: & hoc idem ipsum ē de ratione actus, vt scilicet sit ab aliquo quantum ad actionē, & vt sit ad aliquid, quantum ad passionem.

AD 2ᵐ dicendum, q finis secundum quod est prior in intētione, vt • dictum est, secundū hoc pertinet ad voluntatem: & hoc modo dat speciem actui humanō, siue morali.

AD 3ᵐ dicendum, q idem actus numero secundum quod semel egreditur ab agente, non ordinatur nisi ad vnum finem proximum à quo habet speciē: sed potest ordinari ad plures fines remotos, quorum vnus est finis alterius. Possibile tamen est, q vnus actus s̃m speciē naturæ ordinet ad diuersos fines voluntatis: sicut hoc ipsum qđ est occidere hoiem, quod ē idē secundum speciem naturæ, pōt ordinari sicut in finem ad cōseruationem iustitiæ, & ad satisfaciendum iræ: & ex hoc erunt diuersi actus s̃m speciem moris, quia vno modo erit actus virtutis, alio modo erit actus vitij. Non enim motus recipit speciē ab eo quod est terminus per accidens, sed solum ab eo qđ est terminus per se. Fines autē morales accidunt rei naturali: & econuerso, ratio naturalis finis accidit morali. & ideo nihil prohibet actus, qui sunt ijdem secundum speciem naturæ, esse diuersos secundum speciem moris, & econuerso.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit aliquis vltimus finis humanæ vitæ.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd nō sit aliqs vltimus finis humanæ vitæ, sed procedatur in finibus in infinitum. Bonum enim secundum suā rōnē est diffusiuum sui, ut patet per • Dionys, 4. cap. de diuin. nomin. Si ergo quod procedit ex bono, ipsū ēt ē bonū: oportet q illud bonū diffundat aliud bonū, & sic ꝓcessus boni ē in infinitū: sedʰ bonū hēt rōnem finis, ergo in finib. est processus in infinitū.

¶ 2 Præterea. Eaᵏ quæ sunt rationis, in infinitum ᵇ multiplicari possūt: vnde & mathematicæ quātitates in infinitum augentur. Species etiam numerorum propter hoc possunt esse infinitæ, quia dato quodlibet numero, alium maiorem excogitare potes: sed desiderium finis sequitur apprehensionem rationis. ergo uidetur quòd in finibus procedatur in infinitum.

¶ 3 Præt. Bonū, & finis est obiectū volūtatis, sed volūtas infinities pōtᵇ reflecti supra se ipsā. possū. n. velle aliqđ, & velle me velle illud, & sic in infinitū. ergo in finib. humanę voluntatis ꝓcedit in infinitū.

SVP. QVÆST. I. ART. IIII.

S. bona. 3. s. d. 27. q. 1. a. 1
Scot. 3. s. d. 27. q. 1.
R.cca. 3. s. d. 27. q. 1
Medma ar. 4.

IN art. 4. eiusdem quæstio. dubiū est circa assioné ad primū, cū d r, q de rōne boni est, q aliquid ab ipso effluat. Nā si hoc est verū, sequit primo q de rōne boni, qđ est essentia diuina est q aliqd ab ipsa effluat. Et cū illud qđ ē de rōne alicuius, necessario cōueniat illi, sequit q necessario ab essentia diuina aliqd effluat. Et sic nō libere, sed necessario res effluxerūt in esse à deo. Seqt scđo, q intellectus diuinus moderando effluxū bonorū a primo bono auferat a bono id qđ est de rōne eius: qđ & impossibile est, & non est fas tribuere diuinæ sapientiæ, quę disponit oīa suauiter. Probat sequela: qa cōstituendo vltimū bonū inferius, cū illud, qa bonū est, habeat de rōne sua q aliquid ab eo effluat: & qa vltimū nihil ab eo effluit, oportet q sit ablatum ab eo, id quod est de ratione eius.

¶ Ad hoc di, q inter finē & bonū hoc interest, q cū finis hēat duo s. esse, obiectū appetitus (habet. n. rōnē appetibilis) & esse cām finalē: finis. n. alicuius est finis: Et secundum horum oritur ex primo; qa finis ca eo q appetibilis, causat finaliter bonū. exercet rōnem finis quo ad primum. propterea & in 1. Ethi. dr, Bonū est qđ oīa appetunt. Et diuina essētia habet rōnē boni respectu suæ naturalis volūtatis, vt potē proprium obiectū illius, cuius constat nō ēē finē positiue, sicut nec aliā cām. secundū aūt exprimit uole finis, & ꝓpterea bonū exercet finē in seipso, & in his q sunt ad finē, vt pote appetibilis rōnē habēt: finis aūt distinguit contra ea q sunt ad finē, vt cā ab effectu. Ex his aūt deducit, cū duplex sit effluxus a bono, s. in appetitu, & in re. & primus in lra vocatur secundū ordinē intentionis, secundus, executionis; si sit sermo de effluxu s. appetitu, cōstat q de rōne boni est, non q appetat, sed q sit appetibile: ac ꝑ hoc non q ab eo aliqd effluat, sed q sit tale, à quo effluat appetitus sui. Et si contra hoc opponat processus in infinitū, quia si quodlibet bonū pariet sui amorē, & ille amor cū sit bonū, pariet sui amorē, & sic i infinitū; facilis est rńsio ex rńsione ad tertium, q hoc cū sit per accidens, non incōueniat sortiri infinitatem sicut in actib. reflexis intellectus. Si. n. eodē actu s. obiectū & actū mens nostra ferretur, in primo actu esset status, sicut est in intellectu angeli. Si vero sit sermo de effluxu s. res sic tāto magis cōstat, q non est de rōne boni diffundere se, sed esse diffusiuū sui: qa bonū ad actualē diffusionē sui in re, nō puenit īmediate, sed mediante cā efficiēte, voluntate s. cuius ē obiectum, a qua fit, q fit actualiter finis alicuius cuius erat finis aptitudinaliter tantum. & propterea prima obiectio nihil officit.

¶ Ad secundū aūt dicendum est, q cū bonū multipliciter dicat sicut & ens: nō ē vniců iudiciū de omni bono dandū: sed discernēdum est, q aliquid dr bonum, qa est qđ est bonū: aliqđ, qa est quo aliquid est bonum: aliqud vt actio boni, aliquid vt terminus consummans esse

•D. 61.
•Art. 5. huius quęst.
•In præfatione i Lucā nō procul a fine tomo 5. Ambr.
•Art. 1 huius quęst.
4 Porretta per totum.
•3. d. 3. q. 2. ar. 2. c.
•cap. 4. de diui. nomi. in pricip.

& non eſt aliquis vltimus finis F humanæ voluntatis.

SED CONTRA eſt, quod Philoſophus * dicit 2. Meta. ꝙ qui infinitum faciunt, auferunt naturã boni: ſed bonum eſt qđ habet rõnẽ finis ergo cõtra rõnẽ finis eſt ꝙ procedatur in infinitum necesse eſt ergo ponere vnum vltimum finem.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ per ſe loquendo, impoſſibile eſt in finibus ꝓcedere in infinitũ ex quacunq; parte. In omnib. enim q̃ per ſe habent ordinẽ adinuicẽ, oportet ꝙ remoto primo, remoueantur ea quæ ſunt ad primũ. Vnde Philoſophus * probat in 8. Phyſ. ꝙ nõ ẽ poſſibile in cauſis mouentib. procedere in infinitũ, qa non eſſet primum mouẽs, quo ſubtracto alia mouere nõ poſſunt, cũ nõ moueãt niſi p hoc, ꝙ mouent à primo mouente. In finibus aũt inuenitur H duplex ordo, ſ. ordo intẽtionis, & ordo executionis: & in vtroque ordine oportet eſſe aliquid primum. Id. n. quod eſt primum in ordine intentionis, eſt quaſi principium mouens appetitũ, vnde ſubtracto principio, appetitus à nullo moueret. Id aũt qđ eſt principiũ in executione, eſt vnde incipit operatio: vñ iſto principio ſubtracto nullus inciperet aliqd operari. Principiũ aũt intẽtionis eſt vltimus finis: principium aũt executionis eſt primũ eorũ, q̃ ſunt ad finem. Sic ergo ex neutra parte poſsibile eſt in infinitũ procedere. * qa ſi nõ eſſet vltimᵃ finis, nihil appeterẽt, nec aliqua actio terminarẽt, nec ẽt quieſceret intentio agẽtis. Si aũt nõ eſſet primũ in his q̃ ſunt ad finẽ, nullus inciperet aliqd operari, nec terminarẽt conſiliũ, ſed in infinitũ ꝓcederet. Ea verò q̃ nõ habent ordinẽ p ſe, ſed p accidẽs ſibijnuicẽ coniungunt, nihil prohibet infinitatẽ habere: cauſę enim p accidens indeterminatæ ſunt. Et ꝓ hoc ẽtiam modo contingit eſſe infinitatem per accidens in finibus, & his quæ ſunt ad finem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ de rõne boni eſt, ꝙ aliquid ab ipſo effluat, nõ tñ ꝙ ipſum ab alio ꝓcedat. & iõ cũ bonũ habeat rõnẽ finis, & primum bonũ ſit vltimus finis, rõ iſta non probat ꝙ nõ ſit vltimus finis: ſed ꝙ a fine primo ſuppoſito F procedatur in infinitũ inferius verſus ea, q̃ ſunt ad finẽ, & hoc quidẽ ꝯpeteret, ſi cõſideraret ſola virtus primi boni, quæ eſt infinita. Sed quia primum bonum habet diffuſionem ſm intellectum, cuius eſt ſecundum aliquam cãm certam profluere in cauſata, aliquis certus modus adhibet bonorum effluxui à primo bono, a quo oĩa alia bona participãt virtutem diffuſiuam: & iõ diffu- G ſio bonorũ non procedit in infinitũ, ſed ſicut dicitur Sapien. 11. Deus omnia diſpoſuit in numero, pondere, & menſura.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ in his q̃ ſunt per ſe, rõ incipit à principijs naturaliter notis, & ad aliquem terminum progredit. vnde Philoſophus ꝓbat in primo * Poſteriorũ, ꝙ in demonſtrationibus non eſt proceſſus in infinitum: quia in demonſtrationibus attenditur ordo aliquorum p ſe adinuicẽ cõnexorũ, & non per accidens. In his aũt quæ p accidẽs ꝯnectũt, nihil prohibet rõnẽ in iſinitũ procedere: Accidit aũt q̃titati, aut numero p̃exiſtenti inquantũ huiuſmodi, ꝙ ei addat quãtitas, aut vnitas: vñ in huiuſmodi nihil prohibet rõnem procedere in infinitum.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ illa multiplicatio actuũ volũtatis reflexę ſupra ſeipsã p accidẽs, ſe habet I ad ordinẽ finiũ: qđ patet ex hoc quòd circa vnũ & eundẽ actum indifferenter ſemel, vel pluries, ſupra ſeipſam volũtas reflectit.

ARTICVLVS V.

Vtrum vnius hominis poſſint eſſe plures vltimi fines.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr, ꝙ poſsibile ſit volũtatẽ vni * hoĩs in plura ferri ſimul ſicut in vltimos fines. Dicit. n. * K Aug. 19 de Ciuitate Dei, ꝙ quidã vltimũ hoĩs finem poſuerũt in ᵇ quatuor, ſ. in voluptate, in quiete, in bonis naturæ, & in uirtute: hęc aũt manifeſte ſũt plura. ergo vnus hõ põt ꝯſtituere vltimũ finẽ ſuę volũtatis in multis.

¶ 2 Præterea. Quæ non opponũtur adinuicem, ſe inuicem non excludunt: ſed ſi multa inueniũt in rebus, quę ſibijnuicẽ nõ opponuntur. ergo ſi vnum pona-

*Tex. 8. tomo. 3.

eſſe bonum, & huiuſmodi. Et dicẽdũ ꝙ vnumquodq; cũ mõ quo eſt bonũ, eſt diffuſiuum ſui in appetitu, & ſimiliter vnũquodq; eo mõ quo ẽ bonum, eſt effuſiuum ſui in re, id eſt, cõmunicatiuũ ſui, vel vt principiũ, vel vt terminus, vel vt obiectũ, vel vt paſſio &c. Et ſic diuina ſapientia & finem cõſt tuit proceſſui bonorũ à primo bono, dũ finita ea conſtituit in numero, põdere, & menſura, & nullũ bonũ eo, qđ eſt de rõne ſua, priuauit: ſed vnicuiq; nõ eodẽ modo diſtribuit modos cõmunionis,

*Text. 34. tomo. 2.

vt ſimul communionum & ſtatus datẽ bonis. Ab vltimo nãq; bono, etſi nõ emanet aliquid in re vlterius, eſt tñ hoc bonũ, ꝙ eſt terminare effluxũ boni, & perficere ac cõſũmare rẽ in eſſe perfecto: qđ nõ parũ boni eſt. ¶ In eodẽ 4. art. dubiũ occurrit circa reſponſ. ad ſecundũ, quo pacto põt eſſe verũ, ꝙ in rei ſpeciei numerorũ ſit ordo p accidens, & proceſſus in infinitũ: quia accidit numero præexiſtenti, ꝙ ei addatur vnitas. Vt. n. in primis cõtra cõem animi conceptionem, ſcilicet, ꝙ inter ſpẽs eſt ordo p ſe. & probatur rõne: quia vna ſpecies, puta ternitas, eſt p ſe prior, quaternitate. & quaternitas eſt per ſe poſterior trinitate, & ſimiliter eſt de trigono & tetragono.

Conſ. L. m.

¶ Ad hoc dr breuiter, quia cauſa moralis eſt materia hæc, quòd aliud eſt loqui de ordine entium, & aliud de ordine eorũ vt cauſæ & cauſati: ſermo p̃ſens eſt de ordine finium, id eſt, cauſatum finalium. & propterea de ordine cauſandi loquendo, dicitur ꝙ numerus præcedens eſt eſt p accidens numeri ſequẽtis: quia accidit numero præexiſtenti, ꝙ ei addatur vnitas, & fiat nouenarius. Obiectio autem militat de ordine ipſarum ſpecierum abſolute, non in ratione cauſæ & cauſati: & ſed ſi ſtudioſe inquiritur, quomodo in ſpeciebus numerorum, figurarum, & proportionum datur proceſſus in infinitum, & tamẽ communiter dicitur, quòd in per ſe ordinatis entibus non datur proceſſus in infinitũ: dicendum eſt, quòd illud commune dictum intelligendum eſt de entibus ſimpliciter, non de entibus ſecundum quid. Huiuſmodi autẽ ſpecies, cum non ſint, nec eſſe poſſint in actu, ſed ſemper ſint in actu permixto potentiæ, vt patet in 9. Meta. non ſunt inter entia, niſi ſecundum quid, vt eſt infinitum, & propterea non de eis intelligitur cum dicitur quòd in entib. habẽtibus per ſe ordinem, non eſt proceſſus in infinitum.

*Tex. 6. tomo. 1.

Conſ. p.

SVP. QVÆST. I. ART. V.

Ferd 2. 5. d. 38. q 1. a. 2. Medina ar. 5.

IN articul. quinto eiuſdem primæ q. aduerte primo titulũ, quòd intelligo ipſum de ſitu ul ſeu iam actu, q: iam effectu, ſeu habitu: deinde vim rationum in corpore procedere enim ex diuerſis capitibus: nam prima ea eo quòd vltimus finis habet rationem boni perfecti reſpectu illius: ſecunda ex eo, quòd habet rationem primi boni naturalis: tertia ex eo, quòd habet rationem primi ſpecificantis. Et licet prima ratio clarius conuincat, & propterea iſta vtitur auctor in reſponſione: & ſolut argumentorum: eodem tamen modo omnes clarificant. Nam ſicut repugnat, diuitias, (verbi gratia,) ex una parte, & voluptatem ex altera parte, conſtituere ſimul duo bona cõpleta vnius, qa ſequitur ꝙ neutrũ ſeorũ ẽ ſufficiens, ac p hoc vtriq; aliquid deficit, & vtrũque

Perrella per totum.

*Inf. q. 12. ar. 3. ad 1. & q. 13. ar. 3. ad tertium. Et in. d. 2. ar. 3. cor. Et 3. d. 31. q. 1. ar. 2. corp. Et mal. q. 14. art. 2. cor. fin.

*Lib. 19. c. 1. tomo 5.

est incōpletū: ita repugnat hæc eadē cōstituere simul duo prima bona uālia: qa neutrū esset primū à quo inciperet motus uoluntatis. Et similiter repugnat eadē cōstituere duo prima specificantia: qa neutrū eorū esset specificās primum vnde hę rōnes directe concludentes unitatem formalem ultimi finis in unoquoq; (qa hēt rōnem completi uālis & specificātis) primo simul concludunt, q impossibile est simul poni hmōi rōnē formalem in diuersitate regione cōditionis: ita ut distinguatur ipsa rō formalis in eis, & fiant simul duo ultimi fines unius hois: cum quo th stat, ut illa dicat, q rō ista ponat in pluribus tanq̄ partibus integrantibus unum subiectū adæquatum illius.

¶ Sed nūc hic occurrit nouitiorū dubiū, Quō stant hæc duo simul, q quilibet peccator constituat sibi ultimum finem in illo commutabili bono, ad qd̄ intēdit, cū auertitur à deo peccando mortaliter: & q non habeat simul in habitu diuersa ut ultimos fines, cū coniugat cū dē hoiem simul eē in disparatis pctis mortalibus, puta gula, & iniustitia: ita q nenter per alterum afficitur, sed ebrietas eum secūdum se delectat, & similiter iniustitia.

D. 624. Concl. m.

¶ Ad hoc breuiter dr, q oēs fines proximi peccatorū mortaliū uniuntur in uno ultimo fine, qui est ipsemet peccator. qm amor sui usq; in contemptum Dei constituit ciuitatem Babilonis, sicut amor Dei usque ad contēptū sui, Ierusalem. Vñ hmōi peccator nec in gulę, nec in iniustitię apparenti bono, seorsum constituit ultimum finem, cuius signum est, qa neutrū sibi sufficit: sed oīa commutabilia bona, ad quæ peccator conuertitur referuntur ad unum eūdem finē, q est simpliciter ultimus sibi. s. ipsum met, qui oīa appetit ut conferētia ad bonum propriū: ita q hmōi bona nō

Cap. 1. nō longe a prin. 10. 5.

turultimus finis uolūtatis, non A propter hoc alia excluduntur.

¶ 3 Præt. Voluntas per hoc q cōstituit ultimū finē in aliquo, suā liberā[b] potentiā nō amittit. sed anteq̄ cōstitueret ultimū finem suū in illo, puta i uoluptate, poterat constituere finem suū ultimum in alio, puta in diuitijs. ergo etiam postquàm constituit aliquis ultimum finē suæ uolūtatis in uoluptate, pōt simul cōstituere ultimum finem in diui- B tijs. ergo possibile est uni⁹ hois uolūtatem simul ferri in diuersa, sicut in ultimos fines.

SED CONTRA. Illud in quo quiescit aliqs sicuti ultimo fine, hominis affectui dnāt, qa ex eo totius uitæ suę regulas accipit: vñ de gulosis dr Phil. 3. Quorum deus uēter est, quia. s. cōstituūt ultimum finem in deliciis uentris: sed sicut dr Matth. 7. Nemo pōt duobus dominis seruire, ad C inuicē. s. nō ordinatis. ergo impossibile est esse plures ultimos fines unius hominis ad inuicem non ordinatos.

RESPON. dicendum, q[d] impossibile[m] est, q uolūtas unius hois simul se habeat ad diuersa sicut ad ultimos fines,* cuius rō potest triplex assignari.

PRIMA est, qa cū unumquodque appetat suā perfectionē, illud appetit aliqs ut ultimum fi- D nem, qd̄ appetit ut bonū perfectū, & cōpletiuū suiipsius. Vñ* Aug. dicit 19. de ciuit. Dei: Finē bonum nunc dicimus, nō q consumit ut non sit, sed q perficit ut plene sit. Oportet igitur q ultimus finis ita impleat totum hois appetitū, q nihil extra ipsum appetendū relinquatur: qd̄ esse nō pōt, si aliqd extraneum ad ipsius perfectionē requirat. unde non pōt esse q in duo sic E tendat appetitus, ac si utrumq; sit bonum perfectiuum ipsius.

¶ 2ª rō est, Quia sicut in pcessu rōnis, principiū est id, qd̄ naturaliter cognoscit: ita in processu rōnalis appetitus, q est uolūtas, oportet eē principiū id qd̄ naturaliter desiderat. hoc autē oportet esse unū: qa natura nō tēdit nisi ad unum. Principium aūt in processu rōnalis appetit⁹ est ultimus finis, vñ oportet id, in quod tendit uoluntas sub rōne ultimi finis, esse unum.

¶ 3ª rō est, Quia cū actiones uolūtariæ ex fine speciē sortiant, sicut * s̄ habitū est, oportet q a fine ultimo, qui est cōis sortiantur rōnem generis: sicut & naturalia ponuntur in gñe s̄m formalem rōnem cōem. Cum igit omnia appetibilia uolūtatis, in quantum hmōi, sint unius gñis oportet ultimum finē eē unū: & pcipue, qa in quolibet gñe est unū primū principiū: ultim⁹ aūt finis habet rōnē primi principij, ut * dictum est. Sicut autē se habet ultimus finis hominis simpl̄r ad totum humanum genus: ita se habet ultimus finis huius hominis ad hunc hominem. vñ oportet, q sicut omniū hominū est nālr unus finis ultimus, ita huius hois uoluntas in uno ultimo fine statuatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q omnia illa plura accipiebantur in rōne unius boni perfecti ex his constituti ab his, qui in eis ultimum finem ponebant.

AD 2ᵐ dicendum, q etsi plura accipi pñt, q̄ adinuicem oppositionem non habeant: tñ bono pfecto opponit, q sit aliqd de perfectione rei extra ipsam.

AD 3ᵐ dicendum, q ptas uolūtatis nō hēt, ut faciat opposita esse simul: quod cōtingeret, si tenderet in plura disparata, sicut in ultimos fines, ut ex* dictis patet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo omnia quæ uult, uelit propter ultimum finem.

AD SEXTVM sic procedit. Vr q non omnia q̄cunq; uult hō, pp ultimū finem uelit. Ea. n. q̄ ad finem ultimū[h] ordinatur, seriosa dnr, quasi utilia: sed iocosa a seriis distinguunt. ergo ea quæ hō iocose agit, non ordinat in ultimum finem.

¶ 2 Præt. Philosoph⁹ dicit in principio * Metaph. q scientiæ speculatiuæ pp[h] seipsas quæruntur: nec tñ pōt dici q quælibet earū sit ultimus finis. ergo nō omnia quæ homo appetit, appetit propter ultimum finem.

appetunt ut fines ultimi simpliciter, sed ut fines ultimi partiales ut. s. partes boni proprij, qd̄ est simpliciter finis ultimus illi⁹ & intenti in oī pctō mortali. Lra autē docet impossibile esse, q unius simul sint plures fines ultimi simpliciter. Et ppea nulla est contrarietas inter proposita. Art. 5.

SVP. QVAEST. I. ART. VI.

Ferr. 1. cont. c. 100.
Cap. 1. d. 1. q. 3. con. 1.
Medina art. 6.

IN 6. ar. Vnū oportet præ oculis semper hēre, ut non fallamur. s. distinctionem inter ultimum finē hois formaliter, uel materialiter, q̄ in art. 7. exprimunt. Vltim⁹. n. finis formaliter, nihil aliud est q̄ bonū pfectum cuiusq;, ut in 5. dr. ar. Et de ultimo fine formaliter hic 6. art. uerificat primo: de ultimo autē fine materialiter uerificatur secundario, ut. s. induit illius rōnē formalē: oportet. n. q̄cūque hō uult, q uelit pp suam perfectionē: qm, ut in octauo dr Ethic. Amabile quidē bonū, unicuique autē propriū. Et si hæc aduertisset Scotus, non dixisset forte qd̄ scripsit in 4. dis 49. illa q. Vtrum oīa q̄ appetit hō, appetat pp beatitudinē. Tenet. n. partem negatiuā: qa hō potest libero appetitu uelle non pp beatitudinē tam negatiue, q̄ contrarie. Negatiue qdē, tū qa intellectus pōt aliud q̄ beatitudinē cogitare, & consequēter uolūtas uellet tū qa intellectus pōt aliqd bonū considerare ut bonum in se, non considerando ut bonū ad finē: ergo & uoluntas pōt uelle illud. Contrarie uero, qa stante certitudine de beatitudine Deo &c. & malo a fornicatione, pōt homo uelle fornicari. Sed hæc fac lime cedūt, si beatitudo, (de qua hic sermo non esset, n. E. rō ultimi finis hominis, & beatitudinis formaliter esset eadē quoad hanc difficultatem) recte consideretur. Nos enim loq̄mur de ultimo fine formaliter dic tu*

Art. præc.

In cor. ar.

Porrecta per totum. 1 sent. q. 60. a. 2. cor. & 4. d. 49. q. 1. a. 3. q. 4 Et 1. cōtra cap. 100.

*Ca. 2. nō longe a prin. 10 5.

ꝙ nihil pōt appeti nisi ipse, aut ꝑ ipsum. Et ꝙ nec negatiue, nec contrarie pōt aliter appeti. Et ad primū modum Scoti, patet solutio in lra in rñsione ad tertiū in hoc art. ubi dr̄ ꝙ intellectu aliud cogitāte uolūtas uult ꝑ ultimū finem uirtualiter, & si non actualiter. & hoc sufficit. Ad secundum uero patet rñsio ex dictis in eo art. ad primū & ad secūdū. Inde.n.hr̄, ꝙ quodcū que partiale bonum appetatur, appetit sal tem ut bonum appetentis: & consequēter ꝑ ultimum finē. Nā ut in eodem corpore dr̄, inchoatio alicuius ordinatur ad cōsummationem eius. Ad motiuum aūt de cōtrarie appetibili, manifesta est rñsio: qm̄ nullus pōt appetere cōtrarium suæ plenæ perfectionis. qm̄ quicquid appetit, appetit ut perfectionē habeat aliquam, q̄uis appetat contra talem rem quæ est ultimus finis, ut patet in peccante mortaliter, & pter illam, ut patet in peccāte ueni aliter. Nec te moueat, ꝙ ēt act° speculatiuos diligimus ꝑ finem, qm̄ ut hic, & infer° in q.13.ar.3.ad primum, dicere potest, dr̄ non ꝑpter a liud, non per negationem ultimi finis, sed per negationē alterius proximi & proprij finis. Et similiter dicuntur fines aliorum non per affirmationem ultimi finis, sed in illo ordine &c.

Cap.1. nō multum a prin. t.5

Concl.m

¶3 Præt. Quicunque ordinat aliqd in finem cogitat, h de illo fine: sed non semper hō cogitat de ultimo fine in oī eo quod appetit, aut facit. nō ergo omnia homo appetit, aut facit ꝑpter ultimum finem.

SED CONTRA est, quod dicit * Augustinus 19. de Ciuit. Dei. Illud est finis boni nostri, ꝑpter quod amantur cætera, illud autem propter seipsum.

G RESPON. Dicendum, quòd m necesse est ꝙ omnia quæ hō appetit, appetat propter ultimum finem.* & hoc apparet du plici rōne. Primo quidem, quia quicquid hō appetit, appetit sub rōne boni: quod quidem si non appetitur ut bonum perfectum, qđ est ultimus finis, necesse est ut appetatur ut tendēs in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinat ad consummationem ipsius: sicut pa H tet tam in his quæ fiunt a natura, quàm in his quæ fiunt ab arte, & ita omnis inchoatio perfectionis ordinatur in ꝑfectionem cōsummatam, quæ est per ultimum finem. Secundo, quia ultimus finis hoc mō se habet in mouendo appetitum, sicut se habet in aliis motionib° primum mouens. Manifestum est autem quòd causæ secundę mo I uentes, nō mouent, nisi secūdū qđ mouentur a primo mouente: unde secunda appetibilia nō mouent appetitum nisi in ordine ad primū appetibile, quod est ultimus finis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actiones ludicræ nō ordinantur ad aliquem finem extrinsecum: sed tantum ordinantur ad bonum ipsius ludentis, prout sunt delectantes, uel requiem præstantes. bonum autem cōsummatum hominis, est ulti mus finis eius.

K ET similiter dicendum ad secundum de scientia speculatiua, quæ appetitur ut bonum quoddam speculantis, quod comprehenditur sub bono completo & perfecto, quod est ultimus finis.

AD TERTIVM dicendum, quòd non oportet ut semper aliquis cogitet de ultimo fine, quandocunque aliquid appetit uel operatur: sed uirtus primæ intentionis quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cuiuscunque rei, etiam si de ultimo fine actu non cogitetur: sicut nō oportet, quòd qui uadit per uiam, in quolibet passu cogitet de fine.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit unus ultimus finis omnium hominum.

Ferr.1. cont.c.75.lib.3.c.17. Medina ar.7.

IN articulum 7. & 8. nihil occurrit scribendum.

7 *Porrecta per totum.* Supra ar.5. cor. & 1 Eth. lec. 9. fin.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō omnium hominum sit unus finis ultimus. Maxime enim uidetur h ultimus finis esse hominis incommutabile bonum: sed quidam auertuntur ab incommutabili bono peccando. non ergo omniū hominum unus est ultimus finis.

¶2 Præt. Secundū h ultimum finem tota uita hominis regulať. Si igiť esset unus ultimus finis omniū hominum, sequeretur ꝙ in hominibus non essent diuersa studia uiuendi: quod patet esse falsum.

¶3 Præt. Finis est actionis terminus: actiones autē sunt singularium. h Homines autem etsi cōueniāt in natura speciei, tamen differunt secūdū ea quæ ad indiuidua pertinent. non ergo omnium hominum est unus ultimus finis.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit 13. de Trin. ꝙ omnes homines conueniunt in appetendo ultimum finem, qui est beatitudo. *Ca.3.& 4. to.3.*

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ de ultimo fine possumus loqui dupliciter. Vno mō secundum rōnem ultimi finis: Alio mō ſm id, in quo finis ultimi rō inuenitur. m Quantum igitur ad rationem ultimi finis, omnes cōueniunt in appetitu finis ultimi: * quia omnes appetunt suam perfectionem adimpleri, q̄ est rō ultimi finis, ut dictum est. * Sed p quātum ad id, in quo ista rō inuenitur, non omnes homines cōueniunt in ultimo fine: * nam quidam appetunt diuitias, tanquā consummatum bonum: quidā uero uoluptatem: quidā uero quodcunq; aliud, sicut & oī gustui delectabile est dulce. Sed quibusdam maxime delectabilis est dulcedo uini, quibusdam dulcedo mellis, aut alicuius talium. Illud tamen dulce oportet simpliciter esse melius delectabile, in quo maxime delectatur, qui habet optimum gustū: & similiter illud bonum oportet esse completissimū, quod tanquàm ultimum finem appetit habens affectum bene dispositum.

Concl.m *Art 5. huius q. Concl.p*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illi qui peccant, auertuntur ab eo, in quo uere inuenitur ratio ultimi finis: non autem ab ipsa ultimi finis intētione, quam quærunt falso in aliis rebus.

AD 2m dicendum, ꝙ diuersa studia uiuendi con tingunt in hominibus propter diuersas res, in quibus quæritur ratio summi boni.

AD 3m dicendum, ꝙ etsi actiones sint singularium, tamen primum principium agendi in eis est natura, quæ tendit ad unum, ut dictum est. *

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in illo ultimo fine aliæ creaturæ conueniant.

8 *Porrecta per totum.* Art.5. huius quæst. Inf.q.109 a.2.& 2.d.38.ar.1.& 2.cor.& 1. cōtra c.75 & lib.3.c.17.25.& 27.fi.& 97 & ueri. q. 5.ar.6.ad quartum. *Cap.10. circa prī. & c.4. prima parte ań med.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd in ultimo fine hominis ēt omnia alia conueniāt. h Finis.n. respondet principio: sed illud qđ est principium hominum, s. Deus, est etiam principiū omnium aliorum. ergo in ultimo fine hominis omnia alia communicant.

¶2 Præt. Dio. dicit in lib. de diui. no.* ꝙ Deus conuertit oīa ad seipsum, tanq̄ ad h ultimum finem: sed

sed ipse est ultimus finis hoīs, qa solo ipso fruēdū est. ergo in fine ultimo hominis ēt alia conueniūt.

¶3 Præt. Finis ultim[9] hoīs est obiectū uolūtatis: sed bonū uolūtatis est bonū uñe, q eit[9] finis oīum. ergo necesse est, q in ultimo fine hoīs oīa conueniant.

Sed contra est, q ultimus finis hominum est beatitudo, quàm omnes appetunt, ut Aug. dicit: † sed non cadit in animalia expertia rationis, ut beata sint, sicut ● August. dicit in lib. 83. Quæstinnum. non ergo in ultimo fine hominis alia conuenianr.

*13 de Ctrin. Dei. c. 1. & 11. de Trinit. c. 3. & 4. *lib. 83. q. q. 5. to. 4. tex. 21. tomo 3.*

Resp. dicend. q sicut philos. dicit in 5. Meta. * Finis dupliciter dr̄. s. cuius, & quo. i. ipsa res, in qua rō boni inuenit, & usus, siue adeptio illius rei: sicut si dicamus, q motus corporis grauis finis est uel locus inferior, ut res, uel hoc qđ est esse in loco inferiori, ut usus: & finis auari est, uel pecunia, ut res: uel possessio pecuniæ, ut usus. Si ergo loqnamur de ultimo fine hoīs quātū ad ipsam rē, q est finis,[m] sic in ultimo fine[d] hoīs oīa alia cōueniūt,* qa De[9] est ultim[9] finis hoīs, & oīum aliarū rerū. Si aūt loquamur de ultimo fine hoīs q̄tū ad cōsecutionē finis,[P] sic in hoc fine hoīs nō cōicant creaturæ irrationales.[9] Nā homo, & aliæ rōnales creaturæ cōsequunt̄ ultimum finē cognoscēdo, & amādo Deum, quod nō cōpetit aliis creaturis, quæ adipiscunt̄ ultimum finē, inquantum participant aliquam similitudinē Dei, s̄m quod sunt, uel uiuunt, uel etiā cognoscunt.

Conel. m. D. 707. 1115. Concl. p.

Et per hoc patet responsio ad obiecta: nam beatitudo nominat adeptionem ultimi finis.

QVAESTIO II.

De his, in quibus hominis beatitudo consistit, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de beatitudine. Primo quidem in quibus sit. Secundo, quid sit. Tertio, qualiter eam consequi possumus.

Circa primum quęruntur octo.

¶Primo, Vtrum beatitudo consistat in diuitiis.
¶Secundo, Vtrum in honoribus.
¶Tertio, Vtrum in fama, siue in gloria.
¶Quarto, Vtrum in potestate.
¶Quinto, Vtrum in aliquo corporis bono.
¶Sexto, Vtrum in uoluptate.
¶Septimo, Vtrum in aliquo bono animæ.
¶Octauo, Vtrum in aliquo bono creato.

SVPER QVÆST. II. ARTIC. I.

Porrecta per totum. 3. cō. c. 30. Et op. 3. c. 108. 262. & 264. Et opusc. 20. li. 1. c. 8. Et Math. 5. c. 3. 4. & 5. Et 1. Ethi. lec. 5. fin.

Ferr. 3. cont. c. 30. S. Bon. 1. s d. 1. q. 1. ar. 2. Scot. 1. sent. dist. 1. q. 1. Riccar. 1. sen. dist. 1. q 1. Duran. 1. sen. dis. 1. q. 1. Marro. 1. sen. dist. 1 q. 2. Bacco. 1. sen. dist. 1. q. 1. Egi. 1. s. d. 1. q. 1 pr. pri. Medina artic 1.

In ar. 1. quæst. 2. in arg. in oppositum aduerte, q licet beatitudo sit dare, q accipere iuxta Diui sentētiā, simpliciter loquēdo, quia date est affluentiæ, accipere indigentiæ; in hoīs tñ beatitudine, qa beatitudine indiget, substātia beatitudinis cōsistit in accipiēdo seu retinēdo, & ex ipsa emanat eio gatio, ut consequens.

** prosa 2. eius. prene.*

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo hominis consistat in diuitiis.

Ad primvm sic proceditur. Vr̄, q beatitudo hominis in diuitiis cōsistat. Cū. n. beatitudo sit ultimus finis hoīs, in eo cōsistit, qđ maximè in hoīs[h] affectu dominat̄: hmōi autem sunt propriæ diuitiæ. dr̄ enim Eccles. 10. Pecuniæ obediunt oīa. ergo in diuitiis beatitudo hoīs cōsistit.

¶2 Præt. Secundū Boet. in 3. de cōsol.* Beatitudo ē status oīum bonorū aggregatione pfectus: sed i pecuniis[h] oīa possideri vr̄, qa ut phil. dicit ī 5. Eth.* Ad hoc num[9] ē iuēt[9], ut sit quasi fideiussor hñdi p eo, qđ cūq; hō uoluerit. ergo i diuitiis btitudo cōsistit.

** c. 5. & c. poly. c. 6. & 7. to. 5.*

¶3 Præt. Desideriū summi boni cū nunquā deficiat, ur̄ esse[h] infinitum: sed hoc maxime in diuitiis inuenitur, quia auarus non implebitur pecunia, ut dicitur Eccles. 5. ergo in diuitiis beatitudo cōsistit.

Sed contra. Bonum hominis in retinēdo beatitudinem magis consistit, quàm in emittendo ipsam: sed sicut Boet.* in 3. de cōsol. dicit. Diuitiæ effundendo, magis quàm coaceruando melius nitēt: siquidem auaritia semper odiosos, claros facit largitas: ergo in diuitiis beatitudo non consistit.

** Lib. 2. prosa 5. circa princ.*

Respon. dicendū, q[m] impossibile est beatitudinē hoīs in diuitiis cōsistere.* Sunt. n. duplices diuitiæ, ut philos. dicit in 1. Polir.* s. naturales & artificiales. Naturales quidē diuitiæ sunt, quibus homini subuenit ad defectus naturales tollendos: sicut cibus & potus, uestimēta, uehicula, & habitacula, & alia hmōi. Diuitiæ artificiales sunt, quibus s̄m se natura nō iuuatur, ut denarii: sed ars humana eos adinuenit p p facilitatē cōmutationis, ut sint quasi mensura rerū uenaliū. Manifestū est aūt, q in diuitiis naturalibus beatitudo hoīs esse nō pōt. Quęrūtur enim hmōi diuitiæ ad sustentandam naturam hominis: & ideo nō pñt esse ultimus finis, sed magis ordinantur ad hominem, sicut ad finē. unde in ordine naturæ omnia hmōi sunt infra hominem, & p p hominem facta, s̄m illud Psal. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Diuitiæ autem artificiales nō quęruntur, nisi p p naturales. Nō enim quęrerentur, nisi quia per eas emuntur res ad usum uitæ necessariæ: unde multo minus habent rationem ultimi finis. Impossibile est igitur beatitudinem, quæ est ultimus finis hominis, in diuitiis esse.

*Conclu. m. * cap. 6. à medio. tomo 5.*

Ad primvm ergo dicēdū, q oīa corporalia obediunt pecuniæ quantū ad multitudinē stultorū, qui sola corporalia bona cognoscūt, q̄ pecunia acqri pñt. Iudiciū autē de bonis humanis nō debet sumi a stultis, sed a sapientibus: sicut & iudiciū de saporibus ab his, qui habent gustum bene moderatum.

Ad 2[m] dicendū, q pecunia pñt haberi oīa uenalia, nō autem spiritualia, quæ uendi non pñt: unde dicitur Prouerb. 17. Quid prodest stulto diuitias habere, cum sapientiam emere non possit?

Ad 3[m] dicendum, q appetitus naturalium diuitiarum non est infinitus, quia s̄m certam mēsuram sufficiūt naturæ: sed appetitus diuitiarum artificialium est infinitus, quia deseruit concupiscētiæ inordinatæ, quæ non modificatur, ut patet per Philos. in 1. Polit. ● Aliter tamen est infinitum desiderium* diuitiarum, & desiderium summi boni: nam summū bonum quanto perfectius possidetur, tanto ipsum magis amatur, & alia contemnuntur: quia quauto magis habetur, magis cognoscitur. & ideo dicitur Eccles. 24. Qui edunt me, adhuc esurient. Sed in appetitu diuitiarum, & quorumcunque temporalium bonorum, est econuerso: nam quādo iam habentur, ipsa contemnuntur, & alia appetuntur, secundum quod significatur Ioan. 4. cum Dñs dicit:

** cap. 6. à me. to. 5*

Qui bibit

SVPER QVÆST. II. ART. II.

Ferr.3 cont.c.23. Medina artic.2.

IN art. 2. in corpore no. q ipsa felicitas cõstituit excellentiã, ut per hoc videas, q angeli appetẽdo beatitudinẽ, appetierunt excellentiam, quæ est obiectum superbiæ.

SVPER QVÆST. II. ART. III.

IN art. 3. aduerte, q author non affirmat beatitudinẽ nostrã cõsistere in gloria et apud Deum: sed dicit depẽdere illam ex cognitione diuina, quã habet de nobis, in qua cõsistit gloria nostra apud Deũ, & merito, quia, ut patebit, beatitudo nostra nõ consistit in cognosci, sed in cognoscere, quãuis dependeat à cognosci à Deo, quia scientia Dei est causa rerum, & perficiatur seu decoretur per cognosci ab angelis, & sanctis.

In Porrecta per totum. 3. cõt. c. 28. Et opu. 3. c. 108. 164 & Matt. 5. & 1. Ethi. lect. 5.

*c.9.10.5.

†c.3.to.5.

*4. Ethic. c. 3. to. 5. & libro 8. c. 14.

Qui bibit ex hac aqua, per quã F tpalia significãtur, sitiet iterũ: & hoc ideo, quia eorũ insufficientia magis cognoscitur cum hñr. & ideo hoc ipsum ostẽdit eorũ imperfectionem, & quod in eis summum bonum non consistit.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo hominis consistat in honoribus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q beatitudo hois in honoribus consistat. Beatitudo G enim, siue felicitas, est h pmium uirtutis, vt philos. dicit i 1. Eth.* sed honor maxime vr esse id, qd est uirtutis præmium, ut philos. dicit in 4. Ethic.† ergo in honore maxime consistit beatitudo.

¶2 Præt. Illud h q cõuenit Deo, & excellẽtissimis, maximè vr esse beatitudo, q est bonũ pfectũ: sed hmôi est honor, ut phil. dicit in 8 Eth.* & 1. Tim. 1. dicit Apos. Soli Deo honor & gloria: ergo H in honore consistit beatitudo.

¶3 Præte. Illud h quod est maxime desideratum ab hominibus, est beatitudo: sed nihil uidetur esse magis desiderabile ab hominibus, quàm honor: quia homines patiuntur iacturã in omnibus aliis rebus, ne patiantur aliquod detrimentum sui honoris: ergo in honore beatitudo consistit.

SED CONTRA. Beatitudo est in beato: honor autem non est in eo qui honoratur, sed magis in honorãte, qui reuerẽtiã exhibet honorato, ut philos. dicit in 1. Eth.* ergo i honore beatitudo nõ cõsistit. *c.3.to.5.

Concl. m. RESPON. dicendũ, q m impossibile est beatitudinẽ consistere in honore. n Honor. n. exhibet alicui I pp aliquã eius excellentiã, & ita est signum & testimoniũ quoddã illius excellẽtiæ, q est in honorato: excellentia autem hominis maxime attendit circa beatitudinem, quę est hominis bonum perfectum, & sm partes eius, idest, sm illa bona, quibus aliqd beatitudinis participatur: & ideo honor potest quidem consequi beatitudinem: sed principaliter in eo beatitudo consistere non potest.

D. 710. AD PRIMVM ergo dicendũ, q honor d non est pmium uirtutis, pp quod uirtuosi operant: sed accipiunt honorẽ ab hominibus loco pmij, quasi a nõ K habentibus ad dandum maius. Verum autẽ pmium uirtutis est ipsa beatitudo, pp quam uirtuosi operantur: si autem propter honorem operarentur, iam non esset uirtus, sed magis ambitio.

AD 2m dicendũ, q honor debet Deo, & excellẽtissimis, in signũ uel testimoniũ excellentiæ præexistentis, non q ipse honor faciat eos excellentes.

AD 3m dicendũ, q ex naturali desiderio beatitudinis, quã cõsequitur honor, ut dictũ est,* cõtingit q hoies maxime honorẽ desiderant: unde quærunt hoies maxime honorari a sapientibus, quorum iudicio credunt se esse excellentes, uel felices. *In corp. artic.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo hominis consistat in fama, siue gloria.

Ferr.3 cont.c.29. Scot.1 sent. dist.1. q.1. Mayro.1 sent. dist.1. q.1. Medina artic.3. D. Bonau.1 sent. dist.1. q.2. art.3. Duran.1 sent. dist.1. q.2. Bacco.1 sent. dist.1. q.1.

AD TERTIVM sic procedit. Vr, q beatitudo hoĩs cõsistat in gloria. In eo enim vr beatitudo consistere, quod redditur sanctis pro tribulationibus, quas in mundo patiũtur: huiusmodi aũt est gloria. dicit enim Apost. Rom. 8. Non sunt condignæ passiones huius tpis ad futuram h gloriam, quæ reuelabitur in nobis: ergo beatitudo consistit in gloria.

¶2 Prę t. Bonũ est h diffusiuũ sui, ut patet per Dionys. 4. c. de diu. no.* Sed per gloriam bonum hois maxime diffunditur in notitiam aliorum, quia gloria, ut Ambr.† dicit, nihil aliud est, q clara cũ laude notitia: ergo beatitudo hominis consistit in gloria.

¶3 Prat. Beatitudo est n stabilissimũ bonorũ: hoc aũt esse vr fama, uel gloria, qa per hãc quodammodo homines ęternitatẽ sortiuntur: vnde Boe. dicit in li. de consol.* Vos immortalitatem uobis propagare uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis: ergo beatitudo consistit in fama, seu gloria.

SED CONTRA. Beatitudo est uerũ hois bonũ: sed famã, seu gloriã cõtingit eẽ falsã: ut. n. dicit Boe. In li. 3. de cõsol.* Plures magnũ sępe nomẽ falsis uulgi opinionib. attulerũt, quo qd turpi⁹ excogitari pt? Nã q falso pdicant, suis ipsi necesse ẽ laudib. erubescãt. nõ ergo beatitudo hois psistit i fama, seu gl'ia.

RESPON. dicẽdũ, q m impossibile est beatitudinẽ hois in fama, seu gloria humana cõsistere: n nã gloria nihil aliud est, q clara notitia cũ laude, ut Amb. dicit.* Res aũt cognita aliter cõparat ad cognitionẽ diuinã, & aliter ad cognitionẽ humanã. Humana. n. cognitio a rebus cognitis causat: sed diuina cognitio est causa rerũ cognitarũ. vnde pfectio humani boni, q beatitudo dr, nõ põt causari a notitia humana: sed magis notitia humana de beatitudine alicuius, pcedit, & quodamodo causat ab ipsa humana beatitudine, uel inchoata, uel pfecta. Et iõ in fama, nel in gloria nõ põt cõsistere hoĩs beatitudo: sed bonũ hoĩs depẽdet sicut ex causa ex cognitione Dei: & ideo ex gloria, q est apud Deũ, dependet beatitudo hois, sicut ex ca sua, sm illud Ps. 90. Eripiã eũ, & glorificabo eũ: longitudine dierũ replebo eũ, & ostendã illi salutare meũ. Est ẽt aliud cõsiderandum, q humana notitia sæpe fallitur, & præcipue in singularibus cõtingentibus, cuiusmodi sunt actus humani: & ideo frequenter humana gloria fallax est: sed quia Deus falli nõ potest, eius gloria semper uera est, pp quod dr 2. ad Corin. 10. Ille probatus est, quem Deus commendat.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q Apost. nõ loquit ibi de gloria, q est ab hoibus: sed de gloria, q est a Deo corã angelis eius: vnde dr Mar. 8. Filius hois confitebitur eum in gloria Patris sui coram angelis eius.

AD 2m dicendum, q bonum alicuius hominis, quod per famam, uel gloriã est in cognitione multorum, si cognitio quidem uera sit, oportet q deriuetur à bono existente in ipso homine: & sic præsupponit perfectam beatitudinem, uel inchoatam.

Porrecta per totum. 3. cont. c. 29. Et opuscu. 3. c. 108. & 164. Et op. 20. li. 1 c. 7. & 8.

*c.4. circa princ.

†id habet Aug. in li. 83. quæst. q. 31. circa fin.

*Lib. 2. prosa 7. post med.

*Lib. 3. de cons. prosa 6 circa princ.

Conclu. m.

*Id habet Aug. in li 83. qst. q. 31. circa fin. 10. 4.

SVPER QV. II. ART. IIII. V. VI. Fer. 3 cont. c. 31. Medina ar. 4.

In ar. quarto nihil occurrit.
¶ In quinto aût, specialibus i prima parte declarata sunt.
¶ In sexto uero rñ. ad primu habetur quę ftioni quę in q. 4. artic. 2. tractabitur.

Si aût cognitio falsa sit, nō concordat rei & sic bonū nō inuenit in eo, cuius fama celebris hr: vñ patet, φ fama nullo mō pōt facere hominem beatum.

Ad 3m dicēdū, φ fama ñ hēt stabilitatē: imò falso rumore de facili pdit, & si stabilis aliqñ pseueret, hoc ē p accñs: sed beatitudo hēt p se stabilitatē, & sp.

Articvlvs IIII.

Vtrum beatitudo hominis consistat in potestate.

11 Porrella per totum. 3. contra cap. 31. Et opusc. 3. c. uol. & 164.

Ad quartvm sic pceditur. Vr φ beatitudo cōsistat in ptāte. Oia. n. appetunt assimilari Deo, tanq̄ ultimo fini, & primo principio: sed homines qui in potestatib. sunt, propter similitudinē potestatis maxime vñr esse Deo conformes, vñ in Scriptura, Dij uocantur, ut patet Exo. 13. Dijs non de trahes. ergo in potestate beatitudo consistit.

¶ 2 Præt. Beatitudo est bonū perfectū: sed pfectissimum est, φ homo ēt alios congrue possit regere, quod conuenit his qui in potestate sunt constituti. ergo beatitudo consistit in potestate.

¶ 3 Præt. Beatitudo cum sit maxime appetibilis, opponitur ei, quod maxime est fugiendum sed homines maxime fugiunt seruitutem, cui cōtraponit potestas. ergo in potestate beatitudo consistit.

Sed contra. Beatitudo est pfectū bonum: sed potestas est maxime impfecta; ut n. dicit Boe. 3. de cōsol. * Potestas humana solicitudinū morsus expellere, formidinū aculeos uitare neqt: & postea: Potentem censes, cui satellites latus ambiunt? qui quos terret, ipse plus metuit? non igitur beatitudo consistit in potestate.

*Prosa 5. ex. med.

Concl. Resp. dicēdū, φ impossibile est beatitudinē ī potestate consistere pp duo. Primo quidē, quia potestas hēt rōnē principij, ut patet 13. Met.* beatitudo aût habet rōnē ultimi finis. Secūdo, q̄ potestas se hēt ad bonū, & ad malū: beatitudo aût est proprium, & perfectū hois bonum; vñ magis posset consistere beatitudo aliqua in bono usu potestatis, q̄ est per uirtutē: q̄ in ipsa potestate. Pñt aût quatuor gñales rōnes induci ad ostendendū, φ in nullo pmissorum exteriorū bonorū beatitudo cōsistat: quarū prima est, Quòd cū beatitudo sit summū hois bonum, nō compatitur secū aliqđ malū, oia aût pdicta possunt inueniri & in bonis & i malis. Secunda rō est, quia cum de rōne beatitudinis sit, φ sit p se sufficiens; ut patet in 1. Eth.* hoc necesse est, φ beatitudine adepta, nullum bonum necessariū homini desit. adeptis aût singulis pmissorum pñt adhuc multa bona homini necessaria deesse, puta sapientia, sanitas corporis, & hmōi. Tertia, q̄ cum beatitudo sit bonū pfectū; ex beatitudine non pōt aliquod malum alicui prouenire, qđ non conuenit pmissis. Dr. n. Eccl. 5. φ diuitiæ interdū conseruantur in malum domini sui: & simile patet in aliis tribus. Quarta ratio est, quia ad beatitudinem homo ordinatur per principia interiora, cū ad ipsam naturaliter ordinet. Præmissa aût quatuor bona magis sunt a causis exteriorib. & ut plurimū a fortuna: vñ & bona fortunæ dñr: unde patet, φ in præmissis nullo mō beatitudo consistit.

* tex. 17. tom. 3.

* c. 7. to. 5.

Ad primvm ergo dicēdū, φ diuina potestas est sua bonitas: unde uti sua potestate non potest, nisi bene, sed hoc in hominibus non inuenitur: unde non sufficit ad beatitudinem, quòd homo assimiletur Deo quantum ad potestatem, nisi assimiletur ei quantum ad bonitatem.

Ad 2m dicēdū, φ sicut optimum est, quòd aliqs utatur bene potestate in regimine multorum: ita pessimum est, si male utatur, & ita potestas se habet ad bonum, & ad malum.

Ad 3m dicēdū, φ seruitus est impedimentū boni usus potestatis: & ið naturaliter hoïes eā fugiūt & nō quasi in potestate hois sit summū bonum.

Articvlvs V.

Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo corporis bono.

Fer. 3. cont. c. 32. 33. Medina. a. 5.

Ad qvintvm sic pceditur. Vr φ beatitudo hominis consistat in bonis corporis. dicitur. n. Eccle. 30. Non est census supra cēsum salutis corporis: sed in eo quod est optimum, consistit beatitudo. ergo consistit in corporis salute.

13 Porrella per totum. Inf. q. 6. 3. ar. 3. cor. Et 4. d. 49 q. 1. art. 1. q. 1. Et 3. cont. c. 32 & 37. pti. Et opusc. 3. ca. 164. a. Et Psal. 32. Et 1. Eth. le. to. ca. 5. nō lōge a pri cip.

¶ 2 Præt. Dion. dicit 5. c. de diui. no.* quòd esse est melius, q̄ uiuere, & uiuere melius q̄ alia quæ cōsequuntur: sed ad esse uel uiuere hominis requiritur salus corporis; cum ergo beatitudo sit summū bonum hominis, uidetur quòd salus corporis maxime pertineat ad beatitudinem.

¶ 3 Præt. Quanto aliquid est cōius, tanto ab altiori principio dependet, q̄ quanto est cā superior, tanto eius uirtus ad plura se extendit: sed sicut causalitas causæ efficientis consideratur sm influētiā, ita causalitas finis attenditur sm appetitum. ergo sicut prima causa efficiēs, est quę in omnia influit, ita ultimus finis est quod ab omnib. desiderat: sed ipsum esse est quod maxime desideratur ab omnibus. ergo in his quæ pertinent ad esse hominis, sicut est salus corporis, maxime cōsistit beatitudo.

Sed contra est, φ sm beatitudinē homo excellit oia alia animalia: sed sm bona corporis a multis aïalib. superaē, sicut ab elephāte in diuturnitate uitæ: a leone, in fortitudine: a ceruo, in cursu. ergo beatitudo hois nō consistit in bonis corporis.

Conclu. Resp. Dicēdū, φ impossibile est beatitudinē hois in bonis corporis consistere pp duo. Primo quidē, quia impossibile est, φ illius rei, quæ ordinatur ad aliud sicut ad finē, ultimus finis sit eiusdē conseruatio in esse. unde gubernator non intēdit, sicut ultimū finē, cōseruationē nauis sibi commissæ, eo φ nauis ad aliud ordinat sicut in finem. s. ad nauigādū. Sicut aût nauis cōmittit gubernatori ad dirigendū, ita hō est suæ uoluntati & rōni cōmissus, sm illud quod dr Eccl. 15. De* ad initio cōstituit hoiem, & reliquit eum in manu consilij sui. Manifestū est aût, φ homo ordinat ad aliqnid, sicut ad finem: non. n. homo est summū bonū. vñ impossibile est, φ ultimus finis rationis & uolūtatis humanæ, sit conseruatio humani esse. Secūdo, q̄ dato φ finis rōnis & uoluntatis humanæ esset conseruatio humani esse: non tamen posset dici, φ finis

nis hoīs esset aliqđ corporis bonū. Esse.n.hoīs cōsi F
stit in a.iima, & in corpore: & quāuis esse corporis
depēdeat ab aīa, esse tñ humanæ animæ nō depen
p.p. q6. 75. & 90. det a corpore, ut sup. ostensum est, ipsumq; cor-
D. 641. pus est pp animā, sicut materia d pp formā, & in-
strā pp motorē, ut per ea suas actiones exerceat:
unde oīa bona corporis ordinantur ad bona ani-
mæ, sicut ad finē. Vnde impossibile est, q͞ in bonis
corporis beatitudo cōsistat, quæ est ultimus finis.

Ad primvm ergo dicēdum, q͞ sicut corpus or-
dinatur ad animā, sicut ad finē, ita bona exteriora
ad ipsum corpus: & iō rōnabilr bonū corporis p̄-
fert bonis exteriorib. quæ p cēsum significant, si- G
cut & bonū animæ p̄fert oībus bonis corporis.

D.559. Ad 2m dicendum, q͞ esse d simplr acceptum, ſm
qđ includit in se oēm pfectionē essendi, p̄eminet
uitæ, & oib. pfectionib. subsequentib. Sic igitur ip
sum esse p̄habet in se oīa bona subsequētia: & hoc
mō Dion. loquitur. Sed si cōsideret ipsum esse, put
participatur in hac re, uel in illa, q̄ nō capiunt to-
tā pfectionē essendi, sed habent esse imperfectū,
sicut est esse cuiuslibet creaturæ, sic manifestū est,
q͞ ipsum esse cū perfectione supaddita, est eminen
Eodē loco citato tius. unde & Dio. ibidem dicit, q͞ uiuentia sunt me
liora existentib. & intelligentia uiuentibus. H

Ad 3m dicēdum, q͞ qa hoīs rñdet principio, ex
illa rōne pbatur, q͞ ultimus finis est primū princi
piū essendi, in quo est oīs essendi perfectio: cuius
similitudinem appetunt, ſm suam perfectionem,
quædam quidem ſm esse tantum, quædam secun-
dum esse uiuens, quædam secūdum esse uiuens, &
intelligens, & beatum. & hoc paucorum est.

Articvlvs VI.

Vtrum beatitudo hominis consistat in uoluptate.

14 Fer. 3. cont. c. 27. 33. *Medina ar. 6.*

Porrecta per totum. 4. dist. 44. q. 1. ar. 3. q. 4. ad 3. & 4 Et 3. cōtr. c. 27 & 33. Et li. 4. c. 83. Et opusc. 3 ca. 108. Et Mat. 5. Et 1. Eth. lec. 5. & lect. 10.
*ca. 2. t. 5.
† Propo. sit. 1. to 3.

AD sextvm, sic pceditur vr̄, q͞ beatitudo hoīs
in uoluptate cōsistat. Beatitudo.n. cum sit ulti I
mus finis, nō appetitur pter aliud, sed alia pter
h ipsam: sed hoc maxime cōuenit delectationi (ri-
diculum est.n. ab aliquo quærere, pter quid ue-
lit delectari ut dicitur in 10. Eth.) * ergo beatitu-
do maxime in uoluptate & delectatione cōsistit.
¶ 2 Præt. Cā prima h uehemētius imprimit, q̄ secū-
da, ut dr̄ in li. de causis. Influētia aūt finis attendit
ſm eius appetitū. Illud ergo vr̄ habere rōnē finis
ultimi, qđ maxime mouet appetitum: hoc aūt est
uoluptas, cuius signū est, q͞ delectatio intm̄ absor
bet hominis uoluntatē & rōnē, q͞ alia bona cōtē
nere facit. ergo vr̄ q͞ ultimus finis hominis, q est K
beatitudo, maxime in uoluptate consistat.
¶ 3 Præt. Cū appetitus sit boni, illud b qđ oīa appe
tunt, vr̄ esse bonum optimum: sed delectationem
oīa appetunt, & sapientes, & insipientes, & ēt ra-
* Prosa 7. tione carētia. ergo delectatio est optimū. Cōsistit
ergo in uoluptate beatitudo, q̄ est summū bonum.

Sed contra est, q͞ * Boet. dicit in 3. de consol.
Tristes exit9 eē uoluptatū, qsqs reminisci libidinū
suarū uolet, itelliget: q̄ si beatos efficere pñt, nihil
cāæ esset, qn pecudes quoq; beatæ esse dicantur.

Respon. Dicendū, q͞ qa delectationes corpora
les plurib. notæ sunt, assumpserūt sibi nomē uolu- F
ptatū, vt dr̄ 7. Eth. * in qb. tñ beatitudo principalr
*c. 14 t. 5. nō cōsistit: quia in unaquaq; re, aliud est qđ perti-
net ad essentiā eius, aliud est pprīū accidēs ipsius:
sicut in hoīe, aliud est qđ est animal rōnale morta
le, aliud qđ est risibile. Est igit considerādū, qđ oīs
D.437. delectatio d est quoddā pprīū accidēs, qđ cōseqt
beatitudinē, uel aliquā beatitudinis partē. Ex hoc
enim aliqs delectatur, qa hēt bonū aliqđ sibi con-
ueniēs, uel in re, uel in spe, uel saltē in memoria.
Bonū aūt cōueniēs, siqdē sit pfectū, est ipsa hoīs
beatitudo: si aūt sit impfectū, beatitudo est quædā
participata, uel ppinqua, uel remota, uel saltē ap
G parēs. Vñ manifestū est, q͞ nec ipsa delectatio, q̄ se
quit bonū pfectū, ē ipsa essentia beatitudinis, sed
quoddā cōsequēs ad ipsam, sicut p se accidēs. Vo-
luptas aūt corporalis nō pōt ēt mō p̄dicto seq bo
nū pfectū: nā seqtur bonū qđ apprehendit sensus,
q est uirtus animæ corpore utēs. Bonū aūt qđ pti
net ad corpus, qđ apprehēdit ſm sensum; nō pōt
esse pfectū hominis bonū. Cū.n. anima rōnalis ex-
cedat pportionē materiæ corporalis, pars animæ
q̄ est ab organo corporeo absoluta, quādā hēt in-
finitatē respū ipsius corporis, & partiū animę cor
pori cōcreatarū: sicut inuisibilia sunt quodammō
H infinita respū materialiū, eo quòd forma p mate-
ria quodamō cōtrahit, & finit: vnde forma a ma-
teria absoluta, est quodāmō infinita. Et iō sensus,
q est uis corporalis, cognoscit singulare, qđ est de
terminatū p materiā: intellectus uero q est uis a
materia absoluta, cognoscit vle, qđ est abstractū
a materia, & cōtinet sub se infinita singularia. Vñ
patet, q͞ bonū cōueniēs corpori, qđ per apphen-
sionē sensus delectationē corporalē causat, non
est pfectū bonū hoīs, sed est minimum quidam in
cōparatione ad bonū animæ. unde Sap. 7. dr̄, quod
oē aurum in cōparatione sapientiæ, arena est exi
I gua. Sic igitur * neq; uoluptas corporalis est ipsa Conclu. ***
beatitudo, nec est per se accidens beatitudinis. *

Ad primvm ergo dicēdū, q͞ eiusdē rōnis est, qđ
appetat bonū, & qđ appetatur delectatio, q̄ nihil
est aliud q̄ quietatio appetitus in bono: sicut ex ea
dē uirtute naturę est, q͞ graue ferat deorsum, & q͞
ibi quiescat. Vñ sicut bonū p seipsum appetit, ita
& delectatio pp se, & non propter aliud appetit,
si ly pp, dicat causam finalem. Si uero dicat cām
formalem, uel potius cām motiuam, sic delectatio
est appetibilis pp aliud. i. propter bonū quod est
delectationis obiectum, & per cōsequens est prin
K cipiū eius, & dat ei formā. Ex hoc.n. delectatio hēt
qđ appetatur, quia est quies in bono desiderato.

Ad 2m dicēdū, q͞ uehemēs appetitus delectatio
nis sensibilis cōtingit ex hoc, q͞ opatiōes sensuū,
qa sunt principia nr̄ę cognitiōis sūt magis pcepti
biles: vñ ēt a plurib. dlectatiōes sēsibiles appetūt.

Ad 3m dicendū, q͞ eo mō oēs appetunt delectatio
nes, sicut & appetunt bonum: & tñ delectationē
appetunt ratione boni, & non econuerso, ut dictū *In corp. art.
est. * unde non sequitur, quòd delectatio sit maxi-
mum, & per se bonum: sed q͞ unaquæq; delectatio
cōsequatur aliquod bonū, & aliqua delectatio cō
sequatur idē, quod est per se, & maximum bonū.

SVPER QV. II. AR. VII. ET VIII.

Med.na ar.7.

15 IN art.7.& 8.dubiū occurrit de fundamento utriusque, scilicet, Obiectū uolūtatis nostræ est uniuersale bonum: qm̄ aut intendit per uniuersale bonū, totum, seu omne bonū, aut bonū i uniuersali. Si secundo modo, uerū est, & bene probatur, Quòd sicut obiectū intellectus est uerū, nō tamen in hoc particulari, sed in uniuersali: ita obiectum uolūtatis est bonum non i hoc particulari, sed in uniuersali: sed ex hoc sensu non sequitur. ergo obiectū uoluntatis est bonū uniuersale in essendo, q ē Deus. Si primo modo, tunc non probat per hoc, q obiectum intellectus est uerum uniuersale: quoniam hoc uerificatur de uero uniuersali in prædicādo, & nō de omni uero, nec ipsa ueritate diuina, q̄ est omne uerum: quoniam nec hoc uerum, Deus est trinus, cadit sub obiecto Itellect*: nec ea, quæ non licet homini loqui, & in cor hominis nō ascēdūt, nec ascēdere possent.

Porrecta per totum.

**ar.5.& 6 huius q̄.*

¶ Ad hoc dicitur, q ppriè loquēdo, neutro modo intelligit fundamentū illud: sed sensus est, q sicut obiectum intellectus est uerum uniuersale. i. non contractum ad tale, uel tale uerū, sed absolute: ita obiectum uoluntatis est bonum uniuersale. i. non contractū ad tale, uel tale bonū, sed absolute: & si huic fuerit adiuncta subintellecta differentiā inter bonum & uerū ex 6. Metaphysic. s. q uerum & falsum sūt in anima, bonum autem & malum in rebus: sequitur q in illa re sola erit beatitudo nostra, q̄ est obiectum uoluntatis humanæ, in qua est bonum absolute: ac per hoc in solo Deo ē, qa in cæteris non est bonum nisi cōtractum. & hæc est manifesta intentio literæ. Quæ contra obiectū intellectus obiiciunt, de limitatione ueri, facillime soluunt, dicēdo

**Artic.5.*

**Li.5.c.3. & 22.c.3.*

**q. præce. articu. 8.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono animæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q beatitudo consistat in aliquo bono animæ. Beatitudo.n. est [b] quoddā hominis bonum. hoc aūt per tria diuiditur, q̄ sunt bona exteriora, bona corporis, & bona animæ, sed beatitudo nō consistit in bonis exterioribus. neque in bonis corporis, sicut supra ostensum* est. ergo cōsistit i bonis animæ.

¶ 2 Præt. Illud cui appetim* aliquod bonum, magis amamus q̄ bonum qđ ei appetimus: sicut magis amamus amicū, cui appetimus pecuniā, q̄ pecuniam: sed unusquisq; quodcunque bonū sibi appetit: ergo seipsum amat magis q̄ omnia alia bona: sed beatitudo est quod [b] maxime amatur. quod patet ex hoc, q propter ipsam omnia amantur, & desiderantur. ergo beatitudo consistit in aliquo bono ipsius hominis: sed nō in bonis corporis. ergo in bonis animæ.

¶ 3 Præt. [b]Perfectio est aliqđ ei* qđ perficitur: sed beatitudo est quædā perfectio hominis. ergo beatitudo est aliqd hominis: sed non est aliqd corporis, ut ostensum est.* ergo beatitudo est aliqđ aīæ: & ita cōsistit i bonis aīę.

SED CONTRA est, q sicut Augu. dicit in li.* de doctrina Christiana. Id, in quo constituitur beata uita, pp se diligendū est: sed homo non est propter seipsum diligendus, sed quicquid est in homine, est diligendum ppter Deum. ergo in nullo bono animæ beatitudo consistit.

RESP. Dicendum, q sicut supra dictū est, * Finis dupliciter dicitur. s. ipsa res, quam adipisci desideramus, & usus seu adeptio, uel possessio illius rei. Si ergo loquamur de ultimo fine hominis quātū ad ipsam rē, quā appetimus sicut ultimū finem, impossibile est, q ultimus finis hominis sit ipsa aīa, uel aliqd eius. Ipsa.n. anima in se cōsiderata, ē ut in potētia existēs; fit.n.de potentia sciente, actu sciens: & de potentia uirtuosa, actu uirtuosa. Cū aūt potentia sit pp actū, sicut pp complementum, im- A possibile est, q id quod est secūdum se in potētia existens, hēat rōnē ultimi finis: unde impossibile est, q ipsa anima sit ultim* finis suiipsius: sicr ēt neque aliquid eius, siue sit potentia, siue actus, siue habitus. Bonū.n. qđ est ultimus finis, est bonum perfectum complens boni appetitum. Appetitus aūt humanus, q est uoluntas, est boni uniuersalis: quodlibet bonum aūt inhærens ipsi animæ, B est bonū participatū. & per cōsequens particulatū. unde impossibile est: q aliqđ eorum sit ultimus finis hominis. Sed si loquamur de ultimo fine hoīs quantum ad ipsam adeptionē, uel possessionem, seu quęcunq; usum ipsius rei, quæ appetitur ut finis, sic ad ultimū finē ptinet aliquid hominis ex parte animæ, quia homo p animā beatitudinem consequitur. C Res ergo ipsa q̄ appetit ut finis, est id, in quo beatitudo consistit, & quod beatum facit: sed huius rei adeptio uocatur beatitudo. unde dicendum est, q [m] beatitudo est aliquid animę: sed in quo consistit beatitudo, est aliquid extra animam.*

AD PRIMVM ergo dicēdum, q secundum quod sub illa diuisione comprehenduntur omnia bona, quæ homini sunt appeti- D bilia, sic bonum animæ dr̄ non solum potentia, aut habitus, aut actus: sed & obiectū quod est extrinsecum: & hoc mō nihil prohibet dicere id, in quo beatitudo consistit, esse quoddam bonum animæ,

AD 2m dicendum, quantum ad propositū pertinet, quòd beatitudo maxime amatur tanq̄ bonum E concupitum: amicus autem amatur tāquam id, cui concupiscitur bonum, & sic etiam homo amat seipsum: unde non est eadem ratio amoris utrobiq;. Vtrum aūt amore amicitiæ aliquid homo supra se amet, erit locus considerādi cū de charitate aget.* 2.2.q.26. articu. 3.

AD 3m dicendum, q beatitudo ipsa, cum sit perfectio animæ, est quoddam animæ bonum inhærens: sed id, in quo beatitudo cōsistit, quod. s. beatum facit, est aliquid extra animā, ut dictum est.* *In corp. art.

q sicut nullū est ens, ad qđ nō possit actus intellectus terminari aliquo mō. ita nullū est uerum quod ipsum omnino subterfugiat: Deum nāq. & oīa attingere pōt. Sed quia non pōt nuster intellectus tali modo Deū cognoscere &c. ideo committit fallaciā figuræ dictionis, mutando. Quid in Quu. Ex impotentia siquidē modi cognoscēdi prouenit, quod oportet aliquid latere omnem intellectū creatū, & nō ex limitatione ueri obiecti intellectus, quasi tale uerum debeat esse obiectū. Cuius signum infallibile est, qa quibuscūque ueris oblatis intellectui, adhuc posset intellect* aliud nouum uerū oblatū cognoscere, uel credere. Intellectus.n.non fit minor ex cognitione præcedentium, ut dicit 3 de anima. qđ impossibile eēt, si uerum limitatum esset adæquatum obiectum intellectus.

¶ In responsione ad primum in art.8. ui de Nouitie, authoris intentum de illa propositione. Supremū infimi attingit infimum supremi: quòd intelligitur de attinctione secūdum proximitaté naturę, quę in similitudine earū propinqua cōsistit. & nō de ordinatē in finé attinctione ad finem ultimum.

ARTICVLVS VIII.

16 *Porrecta per totum.* *1.q.12.ar. 1.c.& q̄ō. 82 art. 2. cor. & 2. 2.q. 85.ar u.2.coro-*

Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono creato.

Fer.4.com.c.4.54. *Medina ar.8.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudo hominis cōsistat in aliquo bono creato.

to. Dicit

to. Dicit. n. Dion. 4. c. de di. no.* q diuina sapientia F coniūgit fines primorū, principiis secundorum: ex quo potest accipi, q summū inferioris naturę sit[b] attingere infimum naturæ superioris: sed summū hominis bonū est beatitudo, cū ergo angelus naturæ ordine sit sup. hominem, ut in primo habitū est,† vr quòd beatitudo hominis consistat in hoc, quod aliquo modo attingit angelum.

Et 4. con tra. c. 7. & 17. & c. 54. Et op. 1. ca. 108. & 164. Et opu. 20. li. 1. c. 8. & 9. Ps. 11. *c. 4. par. 1. aliquã tulũ ante finem. †q. 75. ar. 7. & 108. ar. 8. & q. 111. *li. 8. Phy si. tex. 17. tom. 2.

¶ 2 Præt. Vltimus finis cuiuslibet rei est in suo[b] pfecto, vñ pars est pp totum, sicut pp finem: sed tota uniuersitas creaturarū, q dr̃ maior mūdus, cōpatatur ad hoīem, qui in 8. Phys.* dr̃ minor mundus, sicut perfectū ad imperfectū. ergo beatitudo homi G nis consistit in tota uniuersitate creaturarum.

¶ 3 Præt. Per hoc hō efficitur beatus, q eius natura le desideriū quietatur: sed desiderium hominis non extenditur ad maius bonum, q ipse h capere pōt. cum ergo hō non sit capax boni, quod excedit limites totius creaturæ, uidetur q per aliquod bonum creatū homo beatus fieri possit, & ita beatitudo hominis in aliquo bono creato consistit.

†ca. 26. in prin. to. 5.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 19. de ciu. Dei. † ut uita carnis, anima est: ita beata uita hominis, Deus est, de quo dicitur, Psal. 143. Beatus populus cuius Dominus, Deus eius est. H

Conclu. m

RESP. Dicendū, q[m] impossibile est beatitudinē hois esse in aliquo bono creato.* Beatitudo. n. est bonū perfectū, qđ totaliter quietat appetitū, alioquin nō esset ultimus finis, si adhuc restaret aliqd appetendū. Obiectū aūt uoluntatis quæ est appetitus humanus, est vl̃e bonū, sicut[d] obiectū intellectus est vl̃e uerū: ex quo patet, q nihil pōt quietare uoluntatē hominis nisi bonū vl̃e, quod nō inuenitur[p] in aliquo creato, sed solū in Deo: qa oīs creatura hēt bonitatē participatā. vñ solus Deus uoluntatem hominis implere pōt, secundū quod dicitur in Psl. 102. Qui replet i bonis desideriū &c. I *In solo igitur Deo beatitudo hominis consistit.[q]

D. 7. 8. D. 181. 191.

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū, q superius hominis attingit qdē infimū angelicæ naturæ per quanda similitudinē, nō tñ ibi sistit, sicut i ultimo fine, sed pcedit usq; ad ipsum uniuersalē fontē boni, q est uniuersale obiectū beatitudinis omnium beatorū tanquam infinitum & perfectum bonum existens.

AD 2[m] dicēdū, q si totum aliquod non sit ultimus finis, sed ordinetur ad finem ulteriorem: ultimus finis partis nō est ipsum totū, sed aliqd aliud. Vniuersitas aūt creaturarū, ad quam comparatur hō, ut pars ad totū, non est ultimus finis: sed ordinatur in Deū, sicut in ultimū finem. unde bonū uniuersi nō est ultimus finis hominis, sed ipse Deus. K

AD 3[m] dicēdū, q bonum creatum non est minus quam bonum, cuius est homo capax ut rei intrinsecæ & inhærentis: est tamen minus quàm bonū, cuius est capax ut obiecti, qđ est infinitum: bonum autem quod participatur ab angelo, & a toto uniuerso, est bonum finitum & contractum.

QVAESTIO III.

Quid sit beatitudo, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est quid sit beatitudo, & quæ requirantur ad ipsam.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

¶ Secūdo, Si est aliquid creatū, utrū sit operatio.

¶ Tertio, Vtrum sit operatio sensitiuæ partis, an intellectiuæ tantum.

¶ Quarto, Si est operatio intellectiuæ partis, utrū sit operatio intellectus, an uoluntatis.

¶ Quinto, Si est operatio speculatiui intellectus, aut practici.

¶ Sexto, Si est operatio ītellectus speculatiui, utrū cōsistat in speculatione sciētiarū speculatiuarū.

¶ Septimo, Vtrum consistat in speculatione substantiarum separatarum, s. angelorum.

¶ Octauo, Vtrum in sola speculatione Dei, qua p essentiam uidetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

Medina ar. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q beatitudo sit aliqd increatum. Dicit. n. Boet. in 3. de cōsol.* Este Deū ipsam[b] beatitudinē, necesse est cōfiteri.

17 *Porrecta per totum.* In f. q. 26. ar. 1. & 4. d. 49. q. 1. art. 2. q. 1. cor. *Prosa 10 cir. med.

¶ 2 Præt. Beatitudo est[b] summū bonū: sed esse summū bonum conuenit Deo. cū ergo nō sint plura summa bona, vr̃ q beatitudo sit idē quod Deus.

¶ 3 Præt. Beatitudo est h ultimus finis, in quē naturaliter humana uoluntas tanq in finem tendit: sed in nullum aliud uoluntas tanq in finem tendere debet nisi in Deum, quo solo fruendum est, ut Aug. dicit,† ergo beatitudo est idem quod Deus.

†lib. 1. de doc. Chri sti. c. 4. 5. & 22. t. 3. *li. 1. ca 3. in princ. tom. 3.

SED CONTRA. Nullum factum est increatū: sed beatitudo hominis est aliquid factum, quia secundum Aug. 1. de doct. Christ.* Illis reb. fruēdum est, quę nos beatos faciunt. ergo beatitudo non est aliquid increatum.

*q. 1. a. 8. & q. 2. pręc. art. 7.

RESP. Dicendum, q sicut sup. dictū est,* finis dr̃ dupl̃r. Vno mō ipsa res, quā cupim[9] adipisci, sicut auaro est finis pecunia: Alio mō, ipsa adeptio uel possessio, seu usus, aut fruitio eius rei q desiderat: sicut si dicat, q possessio pecuniæ est finis auari, & frui re uoluptuosa est finis intēperati. Primo ergo mō, ultimus hois finis est bonū increatū, s. Deus, q solus sua infinita bonitate pōt uoluntatē hois pfecte implere. Secundo aūt mō, ultimus finis hominis est creatū aliquid in ipso existens, qđ nihil est aliud q adeptio, uel fruitio finis ultimi: ultim[9] aūt finis uocat beatitudo. Si[m] ergo beatitudo hois cōsideret quātū ad cām, uel obiectum, sic est aliquid increatum: si aūt consideretur quantum ad ipsam essentiam beatitudinis, sic est aliquid creatum.*

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus est beatitudo p essentiã suã: non. n. p adeptionē aut participationē alicuius alterius beatus est, sed p essentiã suã. Homines aūt sunt beati, sicut ibidem dicit Boet.* p participationem: sicut & dij p participationem dnr̃. ipsa autem participatio beatitudinis sm quam homo dr̃ beatus, aliquid creatum est.

*eod. pro. 10. l. 3. de consol.

AD 2[m] dicendum, quòd beatitudo dicitur esse summum hominis bonum, quia est adeptio, uel fruitio summi boni.

AD 3[m] dicēdum, q beatitudo dicitur ultimus finis per modum quo adeptio finis dicitur finis.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo sit operatio.

Egid. 2. sent. dist. 26. q. 2. art. 3. Riccar. dist. 26 q. 6. Medina artic. 2.

18 Porrecta per totum. 1. dist. 7. 1 art. 1. Et 3. dist. 34. q. 1. art. 5. cor. Et 4. d. 49. q. 1. art. 2. q. 2. & q. 4. art. 1. 2. Et quodlib. 8. art. 19. co. Et 1. Ethi. lec. 1. Et 9. Metap. le. 9. 8.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q̃ beatitudo nõ sit operatio. Dicit.n.Apost. Ro.6. Habetis fructũ uestrũ in sanctificationẽ, finẽ uero uitã ęternã: sed uita nõ est operatio, sed est ipsum esse uiuẽtiũ. ergo ultimus finis, q̃ est beatitudo, nõ ẽ opatio.

¶2 Pręt. Boet. dicit i 3. de cõsol.† q̃ beatitudo ẽ status oĩum bonorũ aggregatione pfectus: sed status nõ noĩat operationẽ. ergo beatitudo nõ ẽ opatio.

Prosa 2 cir. prin.

¶3 Pręt. Beatitudo signat aliqd in beato existens, B cũ sit ultima perfectio hoĩs: sed operatio nõ significat, ut aliquid existens in operante, sed magis ut ab ipso procedẽs. ergo beatitudo nõ est operatio.

¶4 Pręt. Beatitudo pmanet i beato: opatio aũt nõ pmanet, sed trãsit ergo beatitudo nõ est operatio.

¶5 Pręt. Vnius hoĩs est una beatitudo: h operationes aũt sunt multę: ergo beatitudo nõ est opatio.

¶6 Pręt. Beatitudo inest beato absque interruptione: sed h operatio humana frequenter interrumpitur, puta somno, uel aliqua alia occupatione, uel quiete. ergo beatitudo non est operatio.

Ca. 7 post med. to. 5.

SED CONTRA est, q̃ philos. dicit in 1. Ethic. q̃ C fœlicitas est operatio ẽm uirtutem perfectam.

RESPON. dicendum, q̃ ẽm qd̃ beatitudo hoĩs est aliquid creatũ in ipso existẽs, necesse est dicere, q̃ beatitudo hoĩs sit operatio. Est.n. beatitudo ultima hoĩs perfectio: unumquodq; aũt intantũ perfectũ est inquantũ est actu, na potẽtia sine actu imperfecta est. oportet ergo beatitudinem in ultimo actu hoĩs cõsistere. Manifestũ est aũt, q̃ operatio est ultimus actus operãtis: unde & actus secũdus a philosopho nominat̃ in 2. de ani.* Nã hñs formã, pôt esse in potẽtia operãs: sicut sciẽs, est in potẽtia considerãs. Et inde est, q̃ in aliis rebus, res unaquęq; dr̃ D esse pp suã operationem, ut dr̃ in 2. de cęlo.† m necesse est ergo beatitudinẽ hoĩs d operatione esse.

* tex. 2. adducto 1 & 6. 10 2.

† tex. 17. tomo 2. Greci. m. D. 170.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ uita dr̃ dupliciter. Vno modo, ipsum esse uiuẽtis, & sic beatitudo nõ est uita. * Ostẽsum est enim, q̃ esse unius hoĩs qualecũque sit, nõ est hoĩs beatitudo: solius.n. Dei beatitudo est suũ esse. Alio modo dr̃ uita, ipsa operatio uiuentis, ẽm quã principiũ uitę in actu reducit: & sic nominamus uitã actiuam, uel cõtemplatiuam, uel uoluptuosam: & hoc modo uita ęterna dr̃ ultimus finis, qd̃ patet per hoc, qd̃ dr̃ Io.17. Hęc est uita ęterna, ut cognoscãt te Deum uerum & unum. E

* q. 2. ar. 5.

* Loco in arg. citato

AD 2m dicendũ, q̃ Boet.* diffiniendo beatitudinem, cõsiderauit ipsam cõem beatitudinis rõnem. Est enim communis beatitudinis ratio, q̃ sit bonũ commune perfectũ, & hoc significauit, cum dixit, Quòd est status omniũ bonorũ aggregatione perfectus, p qd̃ nihil aliud significat̃, nisi, q̃ beatus est in statu boni perfecti. Sed Arist.* expressit ipsam essentiã beatitudinis, ostẽdẽs p qd hõ sit in hmõi statu: q̃ per operationẽ quandã. & ideo in 1. Ethic.* ipse ẽt ostẽdit, q̃ beatitudo est bonum perfectum.

* Loco in arg. citato

* c. 7. to. 5.

* Tex. 16. tomo 3.

AD 3m dicendũ, q̃ sicut dr̃ in 9. Metaph.* duplex est actio, una q̃ procedit ab operãte in exteriorem A materiã, sicut urere & secare. & talis opatio nõ pôt esse beatitudo: nã talis operatio nõ est actus, & pfectio agẽtis, sed magis patiẽtis, ut ibidẽ dr̃.* Alia est actio manens in ipso agente, ut sentire, intelligere, & uelle: & hmõi actio est perfectio & actus agentis. & talis operatio potest esse beatitudo.

*Tex. 16

AD 4m dicendũ, q̃ cũ beatitudo dicat quãdã ultimã perfectionẽ, ẽm q̃ diuersę res beatitudinis capaces, ad diuersos gradus perfectionis pertingere pñt, ẽm hoc necesse est, q̃ diuersimode beatitudo dicat̃. Nã in Deo est beatitudo per essentiã, qa ipsum esse eius, est operatio eius: qa nõ fruit̃ alio, sed B seipso. In Angelis aũt, beatitudo est ultima pfectio ẽm aliquã operationẽ, qua cõiũgunt̃ bono increato: & hęc operatio est in eis unica & sempiterna. In hominibus aũt ẽm statũ pñtis uitę, est ultima pfectio ẽm operationẽ, qua homo cõiungitur Deo. Sed hęc operatio nec cõtinua pôt esse, & per consequẽs nec unica est: qa opatio intercisione multiplicat̃, & pp hoc in statu pñtis uitę, perfecta beatitudo ab hoĩe haberi nõ pôt. unde phil. in 1. Ethi.* ponẽs beatitudinẽ hoĩs in hac uita, dicit eã imperfectã, post multa cõcludens. Beatos aũt dicimus, ut hoĩes: sed pmittit nobis a Deo beatitudo pfecta, C qñ erimus sicut angeli in cœlo, sicut dr̃ Matth.22.

*Cap. 10. in fi. to. 5.

Quantũ ergo ad illã beatitudinẽ perfectam cessat obiectio: quia una, & cõtinua, & sempiterna operatione in illo beatitudinis statu mẽs hoĩs Deo cõiungit: sed in pñti uita quantũ deficimus ab unitate & cõtinuitate talis operationis, tñ deficimus abea titudinis pfectione. Est tñ aliqua participatio beatitudinis: & quãto operatio pôt esse magis continua & una, tãto plus habet rationẽ beatitudinis. & ideo in actiua uita, q̃ circa multa occupat̃, est minus de rõne beatitudinis, q̃ in uita contẽplatiua, q̃ uersat̃ circa unũ.i. circa ueritatis cõtẽplationẽ: etsi D aliqñ homo actu nõ operet̃ hmõi operationem: tñ quia in prõptu habet eã, semper potest operari. Et quia ẽt ipsam cessationem, puta causa somni, uel occupationis alicuius naturalis, ad operationem prędictã ordinat, quasi vr̃ operatio continua esse. Et per hoc patet solutio ad quintũ, & ad sextum.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo sit operatio sensitiuę partis, aut intellectiuę tantum.

Ferr. 3. cont. c. 33. 37. Cap. 4 dist. 49. q. 2. con. 3. Medina artic. 3.

19 Porrecta per totum. 1. cõt. c. 33 & 37. pri. 4 op. 3. c. 164. & 1. Ethic. lec. 10.

ADTERTIVM sic procedit̃. Vr̃, q̃ beatitudo cõsistat ẽt in operatione sensus. Nulla.n. operatio inuenit̃ in hoĩe nobilior operatione sensitiua, nisi intellectiua. Sed operatio intellectiua h depẽdet in nobis ab operatione sensitiua, qa nõ possumus intelligere sine phãtasmate, ut dr̃ in 3. de ani.* ergo beatitudo cõsistit ẽt in operatione sensitiua.

* tex. 30. to.

¶1 Pręt. Boe. dicit in 3. † de cõsol. Quòd beatitudo est status oĩum bonorũ h aggregatione pfectus: sed qda bona sunt sensitiua, q̃ attingim̃ p sensus o pationẽ. ergo vr̃, q̃ opatio sẽsus requirat̃ ad btitudinẽ.

† Prosa 2. cir. prin.

¶3 Pręt. Beatitudo est bonũ perfectũ, ut probat in 1. Eth.* qd̃ nõ esset, nisi homo h pficeret̃ per ipsam ẽm oẽs partes suas: sed per operationes sensitiuas

* c. 7 to. 5.

quasdam

SVPER QVÆST. III. ART. IIII.

Ferr. 3. contr. c. 25. 26.
Medina art. 4.

IN hac 3. quæstio. vsque ad quartũ articulũ, nihil occurrit scribendũ, nisi ꝙ in secũdo articulo tria notãda specialiter sunt. Primũ in corpore, ꝙ cum dr, Vnũquodq; est ꝓ suã operatiõe, ẽ, põt dupliciter intelligi. Primo sicut ꝓ fi, q est eius finis: & sic falsissimũ est. Alio mo- *Concl. m.* do sicut propriũ complementum: & sic est verum, ita ꝙ unumquodq; habens operationem esse ꝓ suam operationem, nihil aliud est quam esse ꝓ seipsum in actu cõpleto & perfecto.

**art. 3. hu ius quęst.* ¶ Secundũ, in responsione ad secundum. s. ꝙ cum dr Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione **q. 2. ar. 5* perfectus, nõ est prædicatio essentialis, sed causalis: ita ꝙ intelligat beatitudo, ut causa est status talis ut ef- *Concl. p.* fectus: quia ipsa beatitudinis essentia est, per quam est ta lis status ut in litera dr.

¶ Tertium, in responsione ad tertium, ꝙ memor sis ambiguitatis eã simpliciter, q̃ apud authorem de subiecto actionis transeuntis: ꝓp ꝙ forte litera apponitur ly magis, dicendo ꝙ est magis perfectio patientis. Nam secundum veritatẽ actio immanens principaliter est ꝓ ** aliquantulum ante mediũ epist. est epist. 56. to. 2.* perficiendum agens ipsum, actio vero trãsiens principaliter est ꝓ perficiendũ aliud. Vtrum autem sicut **In 3. parte, sed nõ comple.* actio immanẽs redũdat in alterum, ita quoq; actio transiens perficiat agens; non est moralis negotij, sed alibi discutietur, si Deus dederit.

¶ In isto 4. arti. disputatur illa consueta occurrit de beatitudine, Vtrum essentialiter sit actus intellectus, uel uoluntatis. Scotus enim in 4. dist. 49. q. 4. rationem hic allatam credit se soluere, ac infringere, & multipliciter probat intentum suum. s. ꝙ consistat in actu uoluntatis. Rationem igitur eius p̃ in duobus. Primo in illa propositione, Beati-

quædã partes animæ perficiuntur. ergo operatio sensitiua requiritur ad beatitudinem.

SED CONTRA. In operatione sensitiua communicãt nobis bruta animalia, non autem in beatitudine. ergo beatitudo nõ cõsistit in operatione sensitiua.

RESPON. dicendum, ꝙ ad beatitudinẽ potest aliquid pertinere tripliciter. Vno modo essentialiter: Alio modo antecedenter: Tertio modo cõsequẽter.ᵐ G Essentialiter quidem nõ potest ptinere operatio sensus ad beatitudinem:ⁿ nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ad bonum increatum, quod est ultimus finis, ut supra ostensum est,* cui homo coniungi non potest per sensus operationem. Similiter etiam, quia sicut ostensum est,* in corporalibus bonis beatitudo hominis non consistit, quæ H tamẽ sola per sensus operationem attingimus.ᵖ Possunt autẽ operationes sensus pertinere ad beatitudinem antecedenter, & consequenter.ᵠ Antecedẽter quidem ſm beatitudinẽ imperfectam, qualis in præsenti uita haberi potest: nam operatio intellectus præexigit operationẽ sensus. Consequenter autem in illa perfecta beatitudine, quæ expectatur in cęlo: quia post re- I surrectionem ex ipsa beatitudine animæ, ut Aug. dicit in epistola ad Dioscorum,* fiet quędam refluentia in corpus, & in sensus corporeos, ut in suis operationibus perficiantur: ut infra magis patebit, cũ de* resurrectione agetur. Non autem tunc operatio, qua mẽs humana Deo cõiungitur, a sensu depẽdebit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ obiectio illa probat, ꝙ operatio sensus requirit̃ antecedẽter ad beatitudinem imperfectam, qualis in hac uita haberi potest.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ beatitudo perfecta, qualem angeli habẽt, habet congregationẽ omnium bonorum per coniunctionẽ ad uñ fontem totius boni, non ꝙ indigeat singulis particularibus bonis: sed in hac imperfecta beatitudine requirit̃ cõgregatio bonorũ sufficientiũ ad perfectissimã operationẽ huius uitę.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori: in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ ẽconuerso, a perfectione inferioris partis procedit̃ ad perfectionẽ superioris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si beatitudo est intellectiuæ partis, sit operatio intellectus, an uoluntatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ beatitudo cõsistat in actu uoluntatis. Dicit enim* Aug. 19. de Ciu. Dei, q̃d beatitudo hominis in paceᵇ consistit. unde in Psal. 147. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uolũtatẽ pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

¶ 2 Præt. Beatitudo est summum bonum: sed bonũ est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo In uoluntatis operatione cõsistit.

¶ 3 Præt. Primo mouenti respondetᵇ ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est uictoria, quæ est finis ducis, qui omnes mouet: sed primum mouẽs ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

¶ 4 Præt. Si beatitudo est aliqua operatio, oportet ꝙ sitᵇ nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uolũtatis, quàm cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apost. 1. ad Corinth. 13. ergo vr, ꝙ beatitudo consistat in actu uoluntatis.

¶ 5 Præt. Aug. dicit in 13. de Tri.* ꝙ beatus est quiᵇ habet omnia q̃ uult, & nihil uult male. & post pauca subdit.† Et appropiquat K beato, qui benevult quodcunq; uult: bona enim beatũ faciunt, quorũ bonorum iã habet aliqd, ipsam s. bonam uoluntatẽ. ergo beatitudo in actu uoluntatis cõsistit.

SED CONTRA est, quod dominus dicit Io. 17. Hæc est uita ęterna, ut cognoscant te Deum uerũ unum: uita autem ęterna est ultimus finis, ut dictũ est. ergo beatitudo hominis in cognitione Dei cõsistit, quæ est actus intellectus.

RESP. dicẽdũ, ꝙ ad beatitudinẽ, sicut supradictũ est,* duo requiruntur. Vnũ, ꝙ est esse beatitudinis: aliud, quod est quasi per se accidens eius, s. delectatio ei adiuncta. Dico ergo, ꝙ quantum ad id, ꝙ est **q. 2. ar. 6.*

tudo est consecutio finis: distinguendo enim ait, ꝙ duplex est consecutio finis. Altera, prima uia generationis, altera prima uia perfectionis: & ꝙ beatitudo consistit essentialiter in consecutione prima secundum ordinem perfectionis. Talis autem non est uisio finis, sed amor finis uisi, uisio enim est consecutio prima uia originis. In hoc ergo secudum ipsum primo peccat hæc ratio: quia assumit, ꝙ beatitudo consistit in consecutione prima uia generationis. Secundo arguit illam defectus, quia s. non sufficienter scrutatur actus uoluntatis circa finem, Ponit enim litera duns tñ. s. desiderium & quietationem: cum, (si propriè de quiete loquimur) detur tertius: quoniam quies propriè delectatio est, & præter eã est amor, iuxta illud Augustini: Appetitus inhianter sit amor fruentis: & in hoc tertio amore, qui etiam quies in fine dici potest, consistere dicit beatitudinem, nec hoc tamen litera excludit, sed quietem delectationis tantum. Intentũ autem suum. s. quòd beatitudo formaliter sit actus uoluntatis, idest, amor ultimi finis uisi, probat tripliciter. Primo sic: Beatitudo formalis consistit in actu propinquo ultimo fini extrinseco, quæ est beatitudo obiecta. ergo consistit in actu uolũtatis. Antecedens patet: quia quanto propinquius simpliciter ultimo fini, tanto magis habet rationem finis ul timi. Consequentia uero probatur, quia

20 *Porrecta per totum a.* Inf. q. 26. artic. 2. & art. 3. cnt. Et 2. cõn. c. 25. & 26. & 27. § 2. Et mal. q. 16. art. 2. ad 6. Et ue. q. r. ae n 5. ad 8. Et quol. 8 art. 19. Et opusc. 3. c. 107. * lib. 19. c. 10. & 11. to. 5. *c. 5. in fi. to. 3. †eod. lib. c. 6. circa med. to. 3.

essẽtialiter ipsa beatitudo, d impossibile est ꝙ consistat in actu uolũtatis. Manifestũ est.n.ex pmissis*, ꝙ beatitudo est cõsecutio d finis ultimi: cõsecutio autẽ finis non cõsistit in ipso actu uoluntatis. uoluntas aũt fert in finẽ & absentẽ, cũ ipsum desiderat: & pñsentẽ, cũ in ipso requiescens delectat. Manifestũ est aũt ꝙ ipsum desideriũ finis, non est cõsecutio finis, sed est motus ad finẽ: delectatio aũt aduenit uolũtati ex hoc, ꝙ finis est præsens: nõ aũt econuerso, ex hoc aliqd fit præsens, quia uolũtas delectat in ipso. oportet igit aliquid aliud esse q̃ actũ d uoluntatis, p quod fit finis ipse præsens uolũtati: & hoc manifeste apparet circa fines sensibiles. Si.n.consequi pecuniã, esset per actũ uolũtatis, statim a principio cupidus cõsecutus esset pecuniã, qñ vult eã habere: sed a principio quidẽ est absens ei: cõsequit aũt ipsam per hoc, ꝙ manu ipsam apprehendit, uel aliquo hmõi. & tunc iam delectatur in pecunia habita. Sic igitur & circa intelligibilẽ finẽ cõtingit. nã a principio uolumus cõsequi finẽ intelligibilẽ: cõsequimur aũt ipsum per hoc ꝙ fit præsens nobis per actũ intellectus, & tunc uoluntas delectata conquiescit in fine iã adepto. sic igit m essentia beatitudinis in actu intellectus cõsistit, sed ad uoluntatẽ ptinet delectatio beatitudinẽ cõsequẽs, n sm quod Aug. dicit 10. cõfes. * ꝙ beatitudo est gaudiũ de ueritate: quia scilicet ipsum gaudiũ est consummatio beatitudinis.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ pax ptinet ad ultimũ hois finẽ, nõ quasi essẽtialiter sit ipsa beatitudo: sed quia antecedenter & ꝯñr hẽt se ad ipsam. Antecedenter qdẽ, inquantũ iã sunt remota oia pturbãtia: & impediẽtia ab ultimo fine. Consequenter uero, inquantum iã homo adepto ultimo fine, B remanet pacatus desiderio quietato.

Ad 2m dicendũ, ꝙ primũ obiectum uoluntatis non est actus eius: sicut nec primũ obiectũ uisus est uisio, sed uisibile. vñ ex hoc ipso ꝙ beatitudo ptinet ad volũtatẽ, tanꝗ primũ obiectũ eius, sequit quòd non pertineat ad ipsam tanquam actus ipsius.

Ad 3m dicendũ, ꝙ finẽ primo apprehendit intellectus q̃ uo- C luntas, tamen motus ad finẽ incipit in uoluntate: & ideo uoluntati debetur id, quod ultimo cõsequitur consecutionem finis, scilicet delectatio, uel fruitio.

Ad 4m dicendum, ꝙ dilectio præeminet cognitioni in mouẽdo: sed cognitio præuia est dilectioni in attingendo. Non.n.diligit nisi cognitũ: ut dicit Aug. in 10.de Trinit. * Et ideo intelligibilem finẽ primo attingimus D per actionẽ intellectus, sicut & finem sensibilem primo attingimus per actionem sensus.

Ad 5m dicẽdũ, ꝙ ille qui hẽt oĩa quæ vult, ex hoc est beatus, quòd habet ea quæ vult: quod quidem est per aliud quàm per actum uolũtatis. Sed nihil male uelle requirit ad beatitudinẽ, si-

---

quia finis ultimus ut sic, est proprium obiectum actus uolũtatis: Ex quo potest sic argui. Actus tendens ex se in finem ut sic est ei propinquior illo, qui nõ ex se ut sic, in ipsum tendit. Talis est actus uoluntatis respectu actus intellectus. Probatur, quia finis est propinquum obiectum appetitus, ut in 1.q. didicimus. Secũdo sic. Amare & intelligere, ordinate se habẽt. Aut igitur amare est pp intelligere ut finẽ: & hoc non, quia secũdum Ansel. li. 2. Cur deus hõ, peruersus esset ordo, amare ut intelligeret. ergo intelligere est pp amare ut finẽ. ergo amor est finis ultimus formalis. Tertio sic. Actus uolũtatis inter intrinseca, est summe uolendus. ergo in eo consistit beatitudo formalis seu intrinseca. Consequentia nota: & antecedẽs probatur. Voluntas plus appetit perfectionẽ sui in ultimo fine, q̃ intellectus. ergo actus ille suus est summe inter intrinseca uolendus. hoc antecedẽs probatur. Voluntas naturaliter plus appetit appetitu naturali sui perfectionẽ, q̃ intellect*. ergo ex appetitu libero, recto tñ: quia liber rectus consonat nãli. Arguitur quoq; ab aliis, quæ uide si uis in Capreolo. 49. dist. 4.

¶Ad euidentiã obiectorũ contra rõnẽ literæ, scito, ꝙ perspicaciter aduertentibus, nihil qd distinguendũ esset, pretermissum in litera est: Consecutionẽ in primis dupliciẽ esse, nisi æquiuocatio cõcedatur, fictio est: qm̃ noibus utẽdo ut plures, consecutio nõ uocatur res cõsecutæ amor. unde arguẽs, quia illã ppositionẽ, Beatitudo ẽ cõsecutio finis, euitare nõ potuit, æquiuocauit cõsecutionis uocabulũ, ut suã pſequeret opinionẽ. Quod aũt amor non habeat rõnem cõsecutionis, ex eo probabit: quia amor est rei habitæ, & amor quidẽ rei non habitæ. Patet, ꝙ nõ est cõsecutio ex hoc ipso ꝙ est rei nõ habitæ: amor aũt rei habitæ ex hoc ipso nõ est cõsecutio, ꝙ cõsecutionẽ supponit, quia est rei habitæ: unde prima Scoti obiectio sup æquiuocatione fundat: & ideo nihil ualet. Quãuis ẽt assumat falsum. s. ꝙ amor dei sit pfectior eius uisione, ut in litera dr. Ex his E aũt apparet solutio alterius obiectionis. Litera.n.nõ ptermisit amorẽ, sed dupliciter illũ exclusit. Primo excludẽdo delectationẽ, qm̃ in ea clauditur amor: nõ.n. delectamur præsẽnob. conũctis, nisi amatis. Secũdo excludendo desideriũ & delectationẽ. Cũ.n. illud sit non habiti, hoc uero habiti, & amor sit nõ habiti & habiti: inquãtũ est non habiti, excludit eadẽ rõne qua desideriũ, quia. s. hoc qd amat, nõ hẽt præsens: inquantũ uero est habiti, exclud' eadẽ rõnẽ, qua delectatio: quia. s. amor rei habitæ aduenit uolũtati ex hoc, ꝙ est habita, & nõ econuerso. Et in nullo diminuta est litera: sed rõne solida intentũ cõclusit. Et contra opinionem oppositã militat, si sciat ea quis uti sic, Amor abstra-

A hit ab habito, & nõ habito obiecto, quia est utriusque, ut patet de amore amicitiæ & concupiscentiæ, & de actu charitatis, qui eiusdem est speciei in via & in * patria. ergo non est cõsecutio obiecti beati. ergo non est beatitudo formalis. Et probat hic rõ de quacunq; consecutione: quia abstrahens non est ex propria ratione ulla cõsecutio. & hoc est directe intentum literæ huius.

¶Ad rationẽ aũt primam Scoti pro intento suo, rñdetur negãdo sequelã. Et ad probationẽ dr, ꝙ maior est uera cæteris paribus, sicut cæteræ cõparatiuæ sunt intelligẽdæ. In proposito aũt cætera non sunt paria: qm̃ actus uisionis est quasi pars ipsius finis: & est finis, non ponens in numerum cum fine extrinsece. Deus.n. visus est finis, & non sunt duo fines. s. deus & uisio: sicut inductiue patet in aliis sioibus &c. unde actus uoluntatis est ppinquior inter actus tendentes in finẽ integrũ: sed propinquior illo est, qui est quasi pars finis. Amamus enim non solũ bonũ, sed bonũ cognitũ, & pp illud &c.

¶Ad secundum dr, ꝙ uerbum Anselmi saluatur in uia, in qua melior est dei dilectio, q̃ intellectio. Sed in patria, quamquã deus amatus nõ ametur pp uidere ipsum, sed pp ipsum deum amore amicitiæ, quia tñ amatur uisus, ita ꝙ uisio nõ concurrit ibi per accidens, sed per se, ipse amor beatificus ordinat in uisionẽ ut finẽ. Amat enim beatus uisionẽ illam, ut adeptionem finis: quod est amare illam ut finẽ. & amor ut est cõcupiscentiæ, ordinatur in uisionẽ ut finem, & amare est propter uisionẽ. Nec in hoc est peruersitas aliqua, sed peruersitas esset de amore, ut est amicitiæ: quia sic deus ordinaretur ad uisionem a tali amore. Nunc autem ponitur summum concupiscibile ipsa adeptio dei, quæ est per uisionem: quod est uerum.

¶Ad tertium aũt negat antecedens. & ad probationem dr, ꝙ uoluntas, cũ sit appetitus animalis, qui datus est a natura aĩalibus primo pp totũ suppositũ, & non pp seipsum appetitũ (quia ad hoc sufficit appetitus naturalis) non summẽ vult actu elicito perfectionẽ suã, neque intellectus ut sic, sed suppositi, quæ est cõsecutio ultimi finis. Vnde probatio illa ab appetitu naturali uoluntatis, ad appetitũ qui est actus elicitus eiusdẽ, non ualet pp rõnẽ dictã, quia scilicet inclinatio naturalis est primo pp ipsam potentiã appetentẽ: actus aũt elicitus animalis est primo pp suppositũ appetens: Et io tendendo primo in bonũ intellectus nõ quatenus intellectus, sed quatenus est suppositi, maxime consonat naturæ suæ potẽtiæ, inquantũ aĩalis est: quia ut dictũ est, pp animal ipsum data est primo. Multa quoq; scripta sunt superi* in q. 82. ar. 3. facientia ad materiã hanc, quæ relinquendũ puto.

D. 276.

* ar. 1. huius quæst. & q. 2.

D. 625.

D. 508. 621.

Concl. m

* c. 23. ante mediũ to. 1. & 2.

* c 1. & 2. tom. 3.

cur quædam debita dispositio F respectu optimi obiecti. Optima aût potentia est intellectus, cuius obiectum optimû est bonum diuinum, quod quidem nô est obiectum practici intellect⁹: sed speculatiui: vnde in tali operatione, scilicet in contemplatione diuinorum, maxime consistit beatitudo. Et qa unusquisq; vr̃ esse id, quod est optimum in eo; vt dicitur in 9. & 10. Ethic.* ideo talis operatio est maxime propria homini, & maxime delectabilis. Secundo, apparet idê ex hoc, ꝙ côtemplatio maxime quæritur propter seipsam: actus aût intellectus practici nô quæritur pp seipsum, sed propter actionem: ipsę autem actiones ordinantur ad aliquem finem: unde manifestum est, ꝙ ultimus finis non potest consistere in uita actiua, quæ pertinet ad intellectum practicum. Tertio idem H apparet ex hoc, ꝙ in uita contemplatiua homo côicat cum superioribus, scilicet cû Deo & angelis, quibus per beatitudinê *assimilatur: sed in his quæ pertinent ad vitam actiuam etiam alia animalia cum homine aliqualiter côicant, licet imperfecte: & ideo ultima & perfecta beatitudo, quæ expectatur in futura uita, tota principaliter consistit in contemplatione*. I Beatitudo aût imperfecta, qualis hic haberi pôt, primo quidê & principaliter côsistit in contemplatione: secundario vero in operatione practici intellectus ordinâtis actiones & passiones humanas, ut dicitur in 10. Eth.

*Li. 9. c. 4. & 8. li. 10. a 7. ad fine to. 5.

ponitur in numero bonorû, quę beatum faciunt prout est inclinatio quædam in ipsa: sicut motus reducitur ad genus sui termini, ut alteratio ad qualitatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo sit operatio intellectus speculatiui, an practici.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo consistat in operatione intellectus G practici. Finis enim ultimus cuiuslibet creaturæ consistit in assimilatione ʰ ad Deum: sed homo magis assimilatur Deo per intellectum practicû, qui est câ rerum intellectarum, quàm per intellectum speculatiuum, cui* scientia accipitur a rebus. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quàm speculatiui.

¶ 2 Præt. Beatitudo est ʰ perfectum bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinat ad bonum, q̃ speculatiuus, qui ordinat ad uerû. Vnde & scd'm perfectionê practici intellectus dicimur boni, non aût secundû perfectionê speculatiui intellectus: sed s'm eam dicimur scientes, uel intelligêtes. ergo beatitudo hoîs magis côsistit in actu itellect⁹ practici, q̃ speculatiui.

¶ 3 Præt. Beatitudo est ʰ quoddã bonû ipsius hoîs: sed speculatiuus intellectus occupat magis circa ea quæ sunt extra hoiem: practicus autem intellectus occupatur circa ea quæ sunt ipsi* hominis, scilicet circa operationes & passiones eius. ergo beatitudo hois magis consistit in operatione intellectus practici, quàm intellectus speculatiui.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1. de Trin.* ꝙ contem- K platio promittitur nobis, actionum omnium finis, atq; æterna perfectio gaudiorum.

RESPON. Dicendum, ꝙ ᵐ beatitudo magis consistit in operatione speculatiui intellectus, q̃ practici: ⁿ quod patet ex tribus. Primo quidê ex hoc, ꝙ si beatitudo hominis est operatio, oportet ꝙ sit optima operatio hois: optima aût operatio hominis est, quæ est optimæ potêtiæ

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ similitudo prædicta intellectus practici ad Deû, est secundum proportionalitatê, quia scilicet habet se ad suû cognitum, sicut Deus ad suû: sed assimilatio intellectus speculatiui ad Deû, est secundum unionê, uel informationê, quæ est multo maior assimilato. & tamen dici potest, quòd respectu principalis cogniti, ꝙ est sua essentia, non habet Deus practicam cognitionem, sed speculatiuam tantum.

AD 2ᵐ dicendum, quòd intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculatiuus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem ueritatis: & si illud bonum sit perfectum, ex eo totus hô pficitur, & fit bonus: qđ qdê intellectus practicus nô hêt, sed ad illud ordinat

SVPER QVÆST. III. ART. V.

Medina. art. 5.

IN artic. 5. circa illa uerba, Diuinum bonum non est obiectum intellectus practici: Scotica occurrit dubitatio ex prologo primi sent. ubi ea eo ꝙ Deus est obiectum rectificatiuû intellectus creati ad rectam operationê uoluntatis, puta amoris ipsius dei & ex ipso sumûtur prima principia praxis, uult pote ex ultimo fine vult Deû esse obiectû intellectus practici, eius oppositum hic dicitur. Sed ad hoc & similia facile patet responsio ex dictis in 1. lib. Ad obiectû siqdê practici intellectus, seu habitus exigitur, ꝙ hæc & similia habeat pure. si. n. habet hæc eleuate in re superioris ordinis, supra practicû est. Ridiculû autê puto dicere, ꝙ etiam Trinitatis mysteria uisa, pract cam ûn cognitionem pariunt. oportet hic seruata illud philosophi, Quolibet pferente côtraria, solicitum esse, stultum est &c.

21 *Ferrara per totum.*

*1. q6. 20. art. 3 & 4. di 49. q. 1. ar. 1. q. 1. Et opu. 5. c. 264 & 1. Eth. le. 10.

¶ In eodem 5. articul. circa illa uerba: Actus intellectus practici nô quæritur propter seipsum, sed propter actionê: dubium occurrit, qm nobilius non est propter ignobilius ut finem. constat autê actum intellectus practici esse nobiliorem actione ergo &c.

¶ Ad hoc omissis aliorum responsionibus, qualescunq; sint, respôdetur, ꝙ actus intellectus practici, pôt dupliciter sumi. Vno mô ut actus est intellectus & sic procul dubio nobilior est actione. Alio mô ut practicus est. & sic ê ignobilior actione. Sed côtra hoc est, quia causa actiua nô est ignobilior effectu: actus autê intellectus practici ut sic, est causa actiua actiôis. ergo. Ad hoc & similia dici pôt, ꝙ quicquid sit de causa pure actiua, negandum est ꝙ causa quodammodo actiua, quodammodo dispositiua non sit imperfectior: qm etsi nô inquantum actiua, in quantum tamen dispositiua ipserfectior

*ca. 10. in prin. & c. 8. parum ante i medio 10. 3.

simul, m

est, & ordinatur ad illud, pro quo disponit ut finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, etsi in genere causæ efficientis sit causa actionis, seu factionis, est nihilominus etiã causa eiusdê dispositiua. Disponit. n. homo pactû intellectus practici ad recte agendû, uel faciendum. Cum. n. tam ad recte agendum, quàm faciendû, pluribus homo indigeat, actum practici intellectus, ad hoc quærimus, ut dispositi simus ac propinqui ad recte agendû, uel faciendum: & sic recte agere, uel facere finis est. Melius tamê, iudicio meo, dicitur, ꝙ aliud est comparare causam actiuam effectui, & aliud actionem qua ad illum comparatur utque, aut magis perfecta, ad hãc ut imperfectior: qm actio causæ actiuę est actus, & perfectio eius: & côsequêter causa actiua comparatur, ad actionem, ut potentia ad actum. Sic autê est in proposito: qm actus intellectus practici ut sic, respicit actionem, seu factionê, ut actionê ipsius est. n. ppter ipsam ut illû complementum. Cum ergo dicitur, ꝙ causa non est ignobilior effectu &c. dico ꝙ etsi nô est ignobilior effectu, est tamen ignobilior actione, ut potentia est ignobilior actu: & ꝙ tã actio, quàm factio côparatur ad actum intellectus practici, ut practicus est, ut actio & perfectio illius, ut ex ãipsius nomê practici relatiue sonat. n. operatiuum. Constat. n. ꝙ operatius actus ê operari, domificatiuus domificare, & medici mederi. vnde quoad actionê, in principio moraliû Aristo. dicit, Huiusmodi sermonem

*ca 7 & 8 tom. 5.

A D 3m dicendum, q ratio illa pcederet, si ipsemet homo esset ultimus finis: tunc.n. consideratio & ordinatio actuum & passionū eius esset beatitudo. Sed quia ultimus hominis finis est aliud bonū extrinsecū, scilicet Deus, ad quē p operationē intellectus speculatiui attingimus: ideo magis beatitudo hominis in* operatione intellectus speculatiui cōsistit quàm in operatione intellectus practici.

ARTICVLVS VI.

Vtrum beatitudo consistat in consideratione scientiarum speculatiuarum.

A D SEXTVM sic proceditur. Videt q beatitudo hominis cōsistat in cōsideratione sciētiarum speculatiuarum. Philosophus. n. *dicit in libr. Ethic. q †felicitas est operatio scdm perfectam uirtutē. & distinguēs uirtutes * speculatiuas, non ponit nisi tres, scientiā, sapientiā, & intellectum, quæ omnes pertinent ad considerationem sciētiarum speculatiuarum. ergo ultima hominis beatitudo in consideratione scientiarū speculatiuarum consistit.

¶ 2 Præt. illud uidet esse ultima hominis beatitudo, qd naturaliter desideratur ab omnibus pter seipsum: sed huiusmodi est consideratio speculatiuarū sciētiarum: quia ut *dicitur in 1. Metaph. Omnes homines natura scire desiderant. & post pauca † subdit, Quòd speculatiuæ sciētiæ pter seipsas quærunt, ergo in cōsideratione sciētiarū speculatiuarum cōsistit beatitudo.

¶ 3 Præt. Beatitudo est ultima hominis pfectio. Vnūquodque autem perficitur, secundum qd reducit de potentia in *actū: intellectus *autē humanus reducitur in actum per cōsiderationem sciētiarū speculatiuarū. ergo uidet, q in huiusmodi cōsideratione ultima hoīs beatitudo cōsistat.

S E D C O N T R A est, qd dicitur Hier. 9. Non glorieт sapiēs in sapientia sua: & loqtur de sapientia speculatiuarū sciētiarū. non ergo cōsistit in harū cōsideratiōe ultima hominis beatitudo.

R E S P O N. Dicendum, q sicut *supra dictum est, duplex est hominis beatitudo, una pfecta: A & alia imperfecta. Oportet aūt intelligere pfectā beatitudinē quæ attingit ad uerā beatitudinis rōnem. beatitudinē aūt imperfectā, quæ non attingit, sed participat quādā particularem beatitudinis similitudinē. sicut est perfecta prudentia in hoīe, apud quē est rō rerum agibiliū: imperfecta aūt prudentia d est in quibusdam aīalibus brutis, in quibus sunt quidam particulares B instinctus ad quædā opera similia operibus prudentiæ. * Perfecta igitur beatitudo in cōsideratione scientiarū speculatiuarū essentialiter cōsistere nō pōt. * Ad cuius euidentiā considerandū est, q cōsideratio speculatiuæ sciētiæ non se extēdit ultra uirtutē principiorū illius scientiæ, quia in principijs sciētiæ, uirtualiter tota scientia cōtinet. Prima aūt principia scien C tiarū speculatiuarū sunt per sensum accepta, ut patet p Philosophū in principio * Metaph. & in fine * Poster. Vnde tota cōsideratio scientiarū speculatiuarū nō pōt ultra extendi, q̄ sensibilium cognitio ducere pōt. In cognitione aūt sensibiliū non pōt cōsistere ultima hominis beatitudo, q̄ est ultima eius perfectio. Non.n. aliquid perficitur ab * aliquo inferiori, nisi ſm qd in infe D riori est aliqua participatio superioris. Manifestum est aūt q forma lapidis, uel cuiuslibet rei sensibilis, est inferior hoīe: vnde per formā lapidis non pficitur intellectus inquātū est talis forma, sed inquantū in ea participat aliquid simile alicui, quod est supra intellectū humanū, scilicet lumen intelligibile, uel ali E quid hmōi. Omne aūt quod est p aliud, reducit ad id qd est per se. unde oportet q ultima pfectio hoīs sit p cognitionē alicuius rei, quæ sit supra intellectū humanū. * Ostēsum est aūt, q per sensibilia non pōt deueniri in cognitionem substantiarū separatarū, quæ sunt supra intellectū humanū: unde relinquit q hoīs ultima beatitudo non possit esse in consideratione speculatiuarum scientiarum. Sed sicut in formis sensibilibus participatus aliqua similitudo substantiarum superiorum, ita cōsideratio scientiarum speculatiuarū est quędā participatio ueræ & perfectæ beatitudinis.

A D P R I M V M ergo dicendum, q Philosophus loquitur in lib. Ethic. de felicitate imperfecta qualiter in hac uita haberi potest, ut * supra dictum est.

nem suscipimus, non ut scientes scimus, sed operantes. & idē est iudicium de scientia uirtutum: nā non ut scientes, sed ut operātes scimus, ut et discimus, quarum est facere.

¶ In eodem artic. 5. in respōsione ad primū, recolēda sunt ea quæ in primo libro in prologo secundo. quæst. 14. de practico & speculatiuo diximus: & cōsequēter * illa interpretanda sunt uerba literæ huius, q Deus habet sciētiam speculatiuam tantū de seipso. Est. n. hic sermo iuxta cōmunē loquēdi usum, quo omnis scientia, aut practica, aut speculatiua dicit.

SVPER QVÆST. III. ARTIC. VI.

Medina. art. 6.

I N articulo 6. eiusdē. q. 3. nota, quare prima principia, scilicet. De quolibet dicitur esse, uel nō esse &c. licet scdm ambitū terminorū extendant se ad omnia simpliciter, in nobis, idest, in nostra cognitione, nō sa extendunt ultra, d quo ducere possunt sensibilia: qa scilicet sunt accepta a sensib. & ab eis dependent quo ad species & mā. Ex hoc. n. prouenit q, nisi quo sensibilium species ducūt, cognoscere nos facere possunt.

¶ In eodē articulo dubiū occurrit circa illā propositionē: Nihil pficitur ab aliquo inferiori, nisi scdm q in inferiori est aliqua participatio superioris. Hæc, quam quasi maximam litera assumit, habet manifestas instantias, ut cū homo pficitur ab igne, dū calefit: & qd magis urget, cū sensus pficit ab extraneo sensibili, quod constat esse inferioris ordinis, cum sit in genere inanima torū, sēsus autē in ordine animæ sensitiuæ.

¶ Ad euidentiā huius dicendum est, q propositio illa p maxima habenda est: sed non est intelligenda de pfectione scdm quid, sed simpliciter, ita q sensus est, Nihil perficitur simpliciter per aliquid inferius, nisi &c. Et per hoc excluditur omnis instantia de perfectionib. accidētalibus. Subiectum. n. scdm quid tantum perficit ab huiusmodi perfectiuis: radix autem huius propositionis est, qa cū semper agēs honorabilius sit patiente, oportet ut eo modo, quo aliqd est pfectibile ab aliquo agente, eodē modo sit ignobilius illo. si est perfectibile ab eo scdm quid, est ignobilius scdm quid: & si est perfectibile simpliciter, est ignobilius simpliciter. Et quia omne agens agit sibi simile, nec aliter agēs perficit patiens, nisi similitudinem suam ei communicando, eiusdē rationis est cōparare aliquid perfectibile ad perfectionē formalem, & propriū agens illius quo ad hoc, quod est esse nobilius, uel ignobilius. Ex hoc. n. prouenit, q nihil perficitur simpliciter ab aliquo inferiori, nisi qd partiel par superius. Nā si simpliciter perficitur ab illo, est simpliciter inferius illo pfectiuo: & si illud perfectiuum est inferius, nūquàm ut sic, perficiet simpliciter suum superius: quia esset simpliciter superius & inferius respectu eiusdem: quod est impossibile. Et qa intellectus non scdm quid, sed simpliciter perficitur ab intelligibili: quia est perfectio propria, & uelut substantialis forma, non minus quā quodcūque naturale perfectiuum materiæ primæ, ut in tertio de anima ab Auerroi exprimit, & ab Aristotel. inchoat: ideo impossibile est quòd aliquid inferius intellectu perficiat ipsum, nisi in quan-

11 Porrecta per totum.
* 2. 2. q6. 167. artic. 5. ad 1. Et op. 3. cap. 104. 262. & 264.
* lib. 10. c. 7. a med. tom. 5.
* in prin. t. li. to. 3.
† eod. lib. s. c. 2. non procul a prin. to. 3.
* Art. 2. huius quæst. ad 4. arg.
D. 1077.
* li. 2. Metaph. non procul a princ. to. 3. & lib. 2. Poste. tex. ul. parum ante medium to. 1.
* p. p. q8 88. art. 2.

quantum participat aliquid superius. Et propter hoc Arist. posuit intellectum agentem superiorem intellectu possibili perfectiuum ipsius.

¶ Ad primam igitur instantiam non oportet aliter respondere quia homo nõ nisi secundũ quid perficitur ab igne, & similibus.

¶ Ad secundum autẽ de sensu, dicitur, ꝙ res sensibiles sine dubio sunt inferiores sensibus. Viuens. n. p̃stantius est non uiuẽte, præcipue in tam alto gradu uitali constitutũ: sed inquantum sunt pfectiuæ sensus, ut sic participant superiorẽ naturã, quàm sit sẽs suus: quia in eis est participatio aliqua substantiarum immaterialium, quas angelos dicimus. Sunt. n. producti ux specierũ sine materia, quarum est susceptiuus* sensus, & in earum susceptione perficitur simpliciter. Signum huius est modus agendi eorũ. n. modus agendi corporũ ut sic, sit ut moueant mota: incorporaliũ autẽ sit mouere non mota, ex hoc ipso quòd sensibilia in perficiendo sensus, moueant non mota, insinuatur ꝙ in hoc naturam superiorem natura corporea participant: & hoc iam docuit author alibi. Stat ergo solida maxima illa, quam semper notabis, si uis rectè philosophari, & uidebis uoluntariè dici, ꝙ lapis potest perficere intellectũ separatum, & alia huiusmodi extranea a uera ratione philosophiæ.

21 *Porrecta per totum.* 1. q6. 64. ar. 1. ad 1. & q6. 89. ar. 2. ad 3. Et 3. contra. c. 44. Et ueri. q. 10. a. 3. ad 9. Et op. 2. c. 108. & 164.

*in hum. 26. in enã. post med. illius.

¶ In eodem sexto articulo dubium occurrit commune. 6. 7. & 8. articulo circa processum literæ: quoniam digredi uidetur a perfecta beatitudine simpliciter, ad perfectam beatitudinem hominis. Licet enim pfecta beatitudo simpliciter, cõsistat in suprema coniunctione ad summum simpliciter: perfecta tamẽ beatitudo talis rei infimæ, qualis est homo, cõsistit in cõiunctione qualicũque, idest, sibi proportionata ad summum: & sic diceretur quòd beatitudo hominis cõsistit illa cognitione dei, quam ex sensibilius habere potest, quia ista est sibi proportionata. nec oportet, quòd omne per aliud reducatur ad id quòd est per se in eodem: sed sufficit quòd in tota latitudine illa, puta beatitudinis, ut scilicet beans per aliud, reducatur ad beans p se sed. uõ oportet ꝙ beãs per aliud hominem, reducatur ad beãs p se hominẽ, qa homo est talis gradus infimi.

Pca. 4. non procul a princip. illius.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ de homine dupliciter possumus loqui. Primo secundum id qđ ex natura sua natus est acquirere. Et sic procul dubio dicẽdũ esset, ꝙ sufficit nos esse beatos ut homines, non simpliciter, ut dicitur 1. Eth. ꝙ cõsistit in cognitione dei, quã hic: & illa, quã in aĩa separata naturaliter habere possum*. Alio modo secũdũ id ad qđ hõ est diuinitus institut*: & sic qa factus est ut summũ bonũ intelligeret &c. ordinatus ẽ ad beatitudinẽ perfectã simpliciter. Et qa sic cõsiderat hominẽ theologus, quia in ordine ad deũ reuelatũ cõsiderat oĩa: ideò nulla digressio est in litera & ratio efficax est, ꝙ per aliud, reducendum est ad per se, etiam respectu hominis: quia homo est infra latitudinem capacium beatitudinis per se & perfectè. *ar. præc.

¶ In eodem sexto articulo nota, ꝙ tanta est differentia, inter obiectũ per se, & per aliud, ꝙ licet Deus & substantiæ separatæ p sensibilia sic a nobis intelligantur, ut in huiusmodi cõtemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: qa tamen non sunt obiecta, nec intellecta a nobis hic, nisi per aliud, scilicet p species sensibilium, ideo duo in litera cõcluduntur, & ꝙ cognitio nostra nõ transcẽdit metas sensibilium: & ꝙ non põt esse felicitas, quæ consistit in cõtemplatione alicuius superioris. scilicet ut p se obiecti: & hoc manifeste sequit ad primũ. Quod ideo uerum est: quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia præsentantur, per uiam dependentiæ, uel similitudinis, uel negationis, & huiusmodi: quod nihil aliud est quàm perfecte cognoscere sensibilia perfectiua nostri intellectus. Sũt enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, uelut effectus in causis in cognoscendo apud nos: propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nũquàm cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitio nanque ab effectu, & remotorum est.

*tex. 4. t. 9

D. 461.

*p. p. q. 1. ar. 4. & q. 61. art. 1. concl. in D. 274.

*p. p. q. 90. ar. 3.

Ad 2m dicendũ, ꝙ naturaliter desideratur nõ solũ pfecta beatitudo, sed ẽt qualiscunq; similitudo, uel participatio ipsius.

Ad 3m dicendũ, ꝙ per considerationem scientiarũ speculatiuarũ reducitur intellectus nr̃ aliquo modo in actum: non aũt in ultimum & completum.

Articvlvs VII.

Vtrum beatitudo consistat in cognitione substantiarum separatarum, scilicet angelorum.

Ad septimvm sic procedit. Videtur quòd beatitudo hominis consistat in cognitione substantiarum separatarum, id est angelorum. Dicit enim Gregorius in quadam homilia.* Nihil prodest interesse festis hominum, si non contingat interesse festis angelorum. per quod finalem beatitudinem designat: sed festis angelorum interesse possumus per eorum contemplationem. h ergo uidetur, quòd in contemplatione angelorũ ultima hominis beatitudo cõsistat.

¶ 2 Præt. Vltima pfectio uniuscuiusq; rei est, ut coniungatur suo h principio. Vnde & circulus dicitur esse figura perfecta, quia habet idem principiũ & finem: sed principium cognitionis humanæ est ab ipsis angelis, per quos homines illuminant, ut dicit † Dionys. 4. cap. de cœlesti hierarch. ergo perfectio humani intellectus est in contemplatione angelorum.

¶ 3 Præt. Vnaquæque natura pfecta est, quando coniungitur superiori h naturæ: sicut ultima perfectio corporis est, ut coniungatur naturæ spirituali: sed supra intellectum humanum ordine naturæ sunt angeli. ergo ultima perfectio humani intellectus est, ut coniungatur per cõtemplationem ipsis angelis.

Sed contra est, qđ dr̃ Hier. 9. In hoc glorietur, qui gloriat, scire & nosse me. ergo ultima hoĩs gloria, uel beatitudo, non consistit nisi in cognitione Dei.

Respondeo, Dicendũ, ꝙ sicut * dictũ est, perfecta hominis beatitudo nõ consistit in eo, qđ est perfectio intellectus, sm alicuius participationẽ, sed in eo quod est per essentiã tale. Manifestum est aũt ꝙ unũquodq; intantum est perfectio alicuius potentiæ, inquantum ad ipsum pertinet ratio proprij obiecti illius potentiæ: proprium autẽ obiectum intellectus est uerũ. Quicquid ergo habet ueritatẽ participatam, contemplatũ nõ facit intellectum perfectum ultima perfectione. Cum autem eadem sit dispositio rerũ in esse, sicut in ueritate, ut dr̃ in 2.* Metaphys. quæcunq; sunt entia p participationem, sunt uera per participationẽ. Angeli aũt habẽt esse participatũ, quia solius d Dei suũ esse est sua essentia, ut in primo * ostensum est: unde m relinquitur, ꝙ solus Deus sit ueritas per essentiam, & quòd eius contemplatio faciat d perfectè beatum. Aliqualem autem beatitudinem imperfectã nihil prohibet attendi in contemplatione angelorum, & etiam altiorẽ quàm in consideratione scientiarum speculatiuarum n.

Ad primvm dicendum, quòd festis angelorũ intererimus nõ solum contemplantes angelos, sed simul cum ipsis, Deum.

Ad 2m dicendum, ꝙ secundũ illos, qui ponunt animas humanas esse ab angelis creatas, satis conueniens uĩ, quòd beatitudo hominis sit in contemplatione angelorum, quasi in cõiunctione ad suũ principiũ: sed hoc est erroneum, ut in primo * dictum

SVPER QVÆST. III. ART. VII.

Ferr. 3. cont. cap. 44.
Medina art. 7.

In hoc articu. septima nota duo.

¶ Primo titulum, ꝙ appellatione cognitionis substantiarum separa-

est. Vnde vltima perfectio intellectus humani est per côiunctionẽ ad Deum, qui est principium & creationis animæ, & illuminationis eius. Angelus aũt illuminat tanquàm minister, ut in primo* habitũ est: vnde suo ministerio adiuuat hoĩem vt ad beatitudinẽ perueniat, non aũt est humanæ beatitudinis obiectum.

AD 3m dicendum, ꝙ attingi superiorẽ naturam ab inferiori contingit dupliciter. Vno mõ, ẜm gradũ potentię participãtis: & sic ultima pfectio hoĩs erit in hoc, ꝙ homo attinget ad cõtemplandũ, sicut angeli contẽplantur. Alio mõ, sicut obiectũ attingitur a potẽtia: & hoc modo vltima perfectio cuiuslibet potentiæ est, ut attingat ad id, in quo plene inuenit ratio sui obiecti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum beatitudo hominis sit in uisione diuinæ essentiæ.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo hoĩs non sit in uisione ipsius diuinæ essentiæ. Dicit enim *Dionys. in 1. cap. mysticæ theologiæ. Quòd per id quod est supremum intellectus, h homo Deo côiungitur sicut omnino ignoto: sed id qđ videtur per essentiã non est omnino ignotum; ergo ultima intellectus perfectio seu beatitudo, non consistit in hoc, quòd Deus per essentiam uidetur.

¶2 Præt. Altioris naturæ perfectio, h altior est: sed hæc pfectio diuini intellectus ꝓpria, ut suã essentiam uideat; ergo ultima p fectio it llectus humani ad hoc nõ pertingit, sed infra subsistit.

SED CONTRA est, quod dicitur j. Iohannis 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, & uidebimus cum, sicuti est ipse. !

RESPON. Dicendum, ꝙ ultima & perfecta beatitudo nõ potest esse, nisi in uisione diuinæ essentiæ.* Ad cuius euidentiã duo consideranda sunt. Primo qdẽ, ꝙ homo non est pfecte beatus, quamdiu restat sibi aliquid desiderandũ, & quærendũ. Secundũ est, ꝙ vniuscuiusque * potentiæ perfectio attendit secundũ ra-

A tionẽ sui obiecti. Obiectum aũt intellectus est quod quid est, id est, essentia rei, ut *dr in 3. de anima: unde intantũ procedit perfectio intellectus, inquantum cognoscit essentiam alicuius rei. Si ergo intellectus aliquis cognoscat essentiã alicuius effectus, p quã nõ possit cognosci essentia causæ, ut scilicet sciatur de cã, quid est, non dr intellectus attingere ad cãm simpliciter, quãuis

B per effectũ cognoscere possit de cã, an sit. Et ideo remanet naturaliter homini desideriũ, cũ cognoscit effectũ, & scit eũ habere cãm, ut ẽtsciat de cã, quid est: & illud desideriũ est admirationis, & causat inquisitionẽ, ut dr in principio * Metaphysicæ. puta, si aliquis cognoscẽs eclipsim solis considerat, ꝙ ex aliqua cã procedit, de qua, quia nescit quid sit, admiratur, & admirãdo

C inquirit: nec ista inquisitio quiescit, quousq; perueniat ad cognoscendũ essentiam causæ. Si igitur intellectus humanus cognoscẽs essentiam alicuius effectus creati, non cognoscat de Deo nisi, an est: nondũ pfectio eius attingit simpliciter ad cãm primã, sed remanet ei adhuc naturale desideriũ inquirẽdi cãm: unde nondum est perfecte beatus. Ad perfectã igit beatitudi-

D nẽ requirit, ꝙ intellectus pertingat ad ipsam essentiã primę causę. & sic pfectionẽ suã habebit per unionẽ ad Deũ sicut ad obiectũ, in quo solo beatitudo hominis cõsistit, ut supra dictũ ẽ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Dionys. loquitur de cognitione eorum qui sunt in uia, tendentes ad beatitudinem.

E AD 2m dicendũ, ꝙ sicut * supra dictũ est, finis potest accipi dupliciter. Vno modo, quantum ad rẽ ipsam q̃ desideratꝰ: & hoc mõ idẽ est finis & superioris & inferioris naturæ, imò omnium rerũ, ut * supra dictum est. Alio mõ, quantũ ad consecutionẽ huius rei: & sic diuersus est finis superio is & inferioris naturæ ẜm diuersam habitudinẽ ad rẽ talẽ. Sic igit altior est beatitudo Dei suã essentiã intellectu cõprehendentis, q̃ hoĩs, uel angeli uidentis, & non comprehendentis.

separatarum, cointelligitur & cognitio quæ hr de deo, cognoscendo substantias separatas. Sicut.n. in pcedenti art. in cognitione sensibiliũ cointelligebatur cognitio dei, & substanciarũ separatarũ p sensibilia: ita porportional ter hic intelligẽdũ est. Secundo, ꝙ simile accidere põt dubium, de pfectione ultima intellectus dubio præcedenti de beatitudine. Nã licet perfectio vltima itellectus oĩ sic, oportet ꝙ sit verũ per essentiam i perfectio eñ vltima intellectus talis, puta hoĩs sufficit ꝙ sit uerũ tale. Et simili solutione dicẽdum est, ꝙ si esset sermo de vltima perfectione, ad quã naturę studio ueniri põt, nõ oportet ad uerum per essentiã puenire, nisi participatum in tali per se perfectiuo proprio intellectus talis, qd est verum tale. Sed quia est sermo de ultima perfectione, ad quã intellectus noster iustitutus supponit, ideo oportet capacitatem eius puerum p essentiã perfici, non per aliud mediũ obiectũ. Sic.n. intelligere debes perfectionẽ intellectus per ipsum uerũ per essentiam in hoc loco, relinquẽdo discussioni sequentis articuli, & alibi, An talis perfectio sit uisio diuinæ essentiæ, & p speciẽ, aut sine specie.

Margin notes: *p. p. q. 111. — 24 Perrolla per totum. — *supra ar. 4. Et 1. q. 12. ar. 4. q. 16. ar. 2. & 3. & 1. d. 3. q. 1. art. 5. Et 2. d. 4. ar. 1. Et 4. d. 49. q. 1. ar. 2. q. 5. Et q. 4. q. 1. ar. 5. Et 3. cont. c. 51 & 57. Et opu. 3. c. 104. 106. 107. 108. 151. 166. 167. 168. 175. 162. & 164. — *cap. 1. in fine illiꝰ.

SVPER QVAES. III. AR. VI. VII. & VIII.

Fer. 3. cont. cap. 25. 57. cap. 5. d. 1. q. 1. con. 6. Medina. art. 8.

CIrca articulos eosdem, videlicet 6. 7. & 8. vide textũ contra Gent. vbi de felicitate diffuse per multa capitula disputat: & aduerte in octauo art. ꝙ illa uerba literæ, ꝙ intellectus humanus non cognita prima cã nisi, an est, hẽt naturale desiderium ad cognoscendã primã causam, quid est &c. multa [illegible] ambiguitate, propterea, quia naturale desiderium nõ excedit uim naturæ, nec est ad supernaturalem operationem non solũ ipsius, sed oĩs intellectus creati. Sed hæc citius soluũtur, si desiderium naturale distinguitur iuxta prædicta in 5. lib. *io prin. Desideriũ nanq; põt dici naturale a natura, ut subiecto tñ. & sic naturaliter desideramus uisionem dei: & a natura ut subiecto & mõ & sic procedunt obiectiones. Nec ppea aliquid adimitꝰ efficaciæ huius rõnis: qĩa perfecta beatitudo neutrũ hmõi desiderium imperfectũ relinquit. Posset quoq; dici, ꝙ author tractat de hoĩe vt theologus, cuius (vt in secundo contra Gent. c. 4. dr) est considerare creaturas non secundum proprias naturas, sed vt ad Deum sunt relatæ. Et sic, licet homini absolute non insit naturale hmõi desideriũ, est tñ naturale homini ordinato a diuina prouidẽtia in illam patriam &c. Et hæ duæ responsiones sunt generales ad omnem hmõi materiã. Specialiter tñ ad hanc huius articuli materiam descendendo, dici põt, ꝙ intellectus humanus sciens, an est, de Deo, & rõa, desiderat naturaliter scire de deo, quid est, inquãtum sub numero causatum comprehenditur, & non absolute nisi per quandam cõsequentiam. Et hoc est uerũ: quia inditum est naturaliter, ut uiso effectu, desideremus nosse qd est cã, & quid sit illa.

¶ Aduerte hic Nouitie duo. Primo, quòd idem est cognoscere quod quid est dei, & uidere Deum per essentiam: hoc enim manifeste in p o arti e ultimi huius articuli habes. Secundo, quòd perfecta beatitudo cõstituitur ex quidditatiua cognitione dei. Ita quòd differentia constitutiua cognitionis in hoc quòd sit cognitio qdditatiua dei, est consist tota in hoc, quòd est dei uisio: & est constitutiua beatitudinis ultimæ in hoc, quòd sit perfecta. & consequenter sicut datur latitudo in uisione Dei: ita in beatitudine perfecta.

Margin notes: *tex. 26. to. 2. — *c. 2. circ med. t. 3. — *ar. 1. huiꝰ quæst. — *ar. 1. huiꝰ quæst. — *q. 2. a. 8.

QVÆSTIO IIII.

De his, quæ ad beatitudinem exiguntur in octo articulos diuisa:

DEINDE considerandum est de his, quæ exiguntur ad beatitudinem.

ET Circa hoc quæruntur octo.

¶Primo. Vtrũ delectatio requiratur ad beatitudinem.
¶Secũdo. Quid sit principalius in beatitudine, vtrũ delectatio, uel uisio.
¶Tertio. Vtrum requiratur cõprehensio.
¶Quarto. Vtrum requiratur rectitudo voluntatis.
¶Quinto. Vtrum ad beatitudinem hois requiratur corpus.
¶Sexto. Vtrum perfectio corporis.
¶Septimo. Vtrum aliqua exteriora bona.
¶Octauo. Vtrum requiratur societas amicorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum delectatio requiratur ad beatitudinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio non requiratur ad beatitudinẽ. Dicit.n. Augustinus in 1. de Trinitat.* ꝙ uisio est tota [b] merces fidei: sed id quod est præmium, uel merces uirtutis, est beatitudo, ut patet ꝑ Philosophũ in 1.* Eth. ergo nihil aliud requirit̃ ad beatitudinem, nisi sola uisio.

¶2 Præ. [b] Beatitudo est [h] p se sufficientissimum bonũ ut Philosophus dicit 1.* Ethic. Quod autẽ eget aliquo alio, non est ꝑfecte sufficiens. cum igit̃ essentia beatitudinis in uisione Dei consistat ut* ostensum est: vr̃ ꝙ ad beatitudinẽ non requirat̃ delectatio.

¶3 Pret. Operationẽ fœlicitatis, seu beatudinis oportet esse nõ K ipeditã, ut dr̃ in 10.* Eth. sed [h] delectatio impedit actionẽ intellectus: corrumpit.n. æstimationem prudentię, ut dr̃ in 6.* Ethi. ergo delectatio non requiritur ad beatitudinem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 10.* confess. ꝙ beatitudo est gaudium de ueritate.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ quadrupliciter aliqd requirit̃ ad aliud Vno modo, sicut præambulum uel ꝑparatoriũ ad ipsum: sicut disciplina requirit̃ ad sciẽtiã. Alio mõ, sicut ꝑficiẽs aliqd sicut aĩa requirit̃ ad uitã corporis. Tertio mõ, sicut coadiuuans extrinsecus, sicut Amicus requirit̃ ad aliqd agendũ. Quarto mõ, sicut aliqd cõcomitãs: ut si dicamus ꝙ calor requirit̃ ad ignẽ: & hoc mõ delectatio requirit̃ ad beatitudinẽ. Delectatio.n. causat̃ ex hoc, ꝙ appetitus requiescit in G bono adepto: vñ cũ beatitudo nihil aliud sit, q̃ adeptio summi boni, [m] non põt esse beatitudo sine delectatione cõcomitãte.*

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ ex hoc ipso ꝙ merces alicui redditur, voluntas meretis qe scit, quod est delectari: unde in ipsa ratione mercedis redditæ delectatio includitur.

AD 2[m] dicendum, ꝙ ex ipsa uisione Dei causatur delectatio H vnde ille, qui Deum uidet, delectatione indigere non potest.

AD 3[m] dicendum, ꝙ delectatio cõcomitans operationem intellectus, non impedit ipsam, sed magis eam confortat, ut dr̃ in 10.* Ethic. Ea.n. quæ delectabiliter facimus, attentius & ꝑseuerãtius operamur. Delectatio ãt extranea impedit operationem quandoq; quidem ex intentionis distractione, quia sicut * dictum est, ad ea quibus delectamur, magis intenti sumus: & dũ uni uehementer intendimus ne cesse est, ꝙ ab alio intentio retrahatur quandoq; autem etiã ex contrarietate: sicut delectatio sensus contraria rationi, impedit æstimationem prudentiæ magis quàm æstimationẽ speculatiui intellectus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in beatitudine sit principalius uisio, quàm delectatio.

26 *Porrecta per totum.* Supra ar. 1. & locis ibi notatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio sit principalius in beatitudine q̃ uisio. Delectatio enim, ut dicitur in 10.* Ethi. est perfectio operis: sed [h] ꝑfectio est potior ꝑfectibili. ergo delectatio est potior oꝑatione ĩtellectus, q̃ ẽ uisio.

¶2 Præt. Illud propter quod aliquid est appetibile, est potius: sed operationes [h] appetuntur propter delectationẽ ipsarũ: vñ & natura in operationibus necessarius ad conseruationem indiuidui & speciei delectationẽ apposuit, ut hmõi operatiões ab aĩalibus non negligantur. ergo delectatio est potior in beatitudine, q̃ operatio intellectus, q̃ est uisio.

¶3 Præterea. Visio respondet fidei, [h] delectatio

* cap. 4. a medio. 10. 5.

SVPER QV. IIII. ART. I.

Cap. 1. d. 1. q. 1. cont. 3. Medina ar. 1.

IN hoc art. 1. 4. q̃o nis Nouitiorũ dubium occurrit, quõ litera saluetur, dicẽs, ꝙ delectatio causatur ex hoc, ꝙ appetitus requiescit in bono adepto, cum apud authorẽ delectatio sit quies appetitus, ut hic etiã in responsione ad primũ expresse dicitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ constet de certa conclusione, uerba quę apparent aliq; dissona pie interpretanda sunt. Et sic est sensus litę huius, ꝙ delectatio causatur ex hoc, ꝙ appetitus requiescit in bono adepto, i. delectatio, quæ est ipse actualis quies, causatur ex hoc, ꝙ appetitus se hẽt ad bonũ adeptũ, ut quiescens ad id in quo est quies. Ex hoc namq; ꝙ appetitus ꝑuenit ad talem statũ, ꝙ bonum adeptũ sit, sequitur quies q̃ est delectatio: litera eñt circumloquitur, ly esse in tali statu, noie requiescentis, ea rõne quia quies significat esse in termino. & ex hoc ꝙ appetitus est vt in termino sui motus adepto bono constat sequi delectationem

25 *Porrecta per totum.* Supra q. 3. a. 4. cor. & 2. d. 38. ar. 2. cor. & 4. d. 49. q. 3. ar. 4. q̃õ. 1. Et opu. 3. c. 107. 166. * cap. 8. a medio. * ca. 9. 10. 9. *ca. 7. & 8 10. 5. * q. 3. ar. 8 * ca. 6. * li. 6. c. 5. tom. 5. * cap. 21. ante medium, 10. 1.

SVPER QV. IIII. ART. II.

Cap. 2. d. 1. q. 1. ar. cõ. 6. Medina ar. 2.

IN 2. ar. circa rationem ad secundum dubia occurrunt, & de rõne reddita diræ inter ordinem appetitus sensitiui & intellectiui. & de consonantia dictorum. Superius.n. in quæstione secunda, articulo sexto, ad primum, dixit, ꝙ delectatio pp se & non pp aliud appetitur, si ly pp, dicat cãm finalẽ: hic vero & alibi ex proposito, ut 10 3. contra Gent. ca. 26. vult ꝙ delectationes sint pp operationes. Non consonat quoq; ꝙ naturalis ordo appetibilium ab appetitu sensitiuo sit contrarius ordini statuto ab institutore naturæ: nã absq; errore res naturales diriguntur.

¶Si ergo institutor naturæ delectationes sensibiles istituit pp operationes ut finẽ: ergo ab appetitu sensitiuo naturaliter appetẽda est. & consequenter appetitur delectatio sensibilis pp operationem, & non econuerso: difficile quoq; est uidere. quõ ex hoc. ꝙ apprehensio sensitiua non attingit ad rõnem boni sed particularis boni, quod est delectabile, sequitur sicut effectus, ex cã ꝙ appetitus sensitiuus feratur in operationẽ pp delectationẽ. & qe falsum vt assumptũ: qm̃ cognitio sensitiua extendit se ad bonũ non delectabile sed.m sensum, ut patet enim hirundo colligit paleas & lutum pro nido: non quia delectet eã tactus, aut uisus paleæ aut luti, sed pp utilitatem: & quia nõ solum causalitas, sed cõnexio medii cũ conclusione nõ apparet. *concl.*

¶ Ad euidentiã harũ quatuor dubitationũ sciendum est primo, ꝙ delectatio & operatio, seu bonũ coniunctum causans delectationem, de quo est delectatio, dupliciter ꝑñt considerari, primo scdm se absolute, secũdo in respectu ad inuicem: & hoc dupliciter, uel ut unũ appetibile formaliter: uel ut multa appetibilie formaliter. Si absolute considerentur, utrumq; eorum est ꝑpter se appetibilia: ita ꝙ neutrũ pp alterum ut finẽ & 10 est. quia utrumq; habet in se vñ finiat simpliciter appetitũ motũ absq; ordine ad alterum, ut finem. Diuisio.n. boni necessariã, in honestum, delectabile, & utile: solũ ut le scdm se est pp aliud, ut finem: & hoc

* ca. 4. 10 5. * In ista solutione.

ãt, siue fruitio charitati: sed charitas est maior fide, ut d't Apost. i. ad Corin. 13. Ergo delectatio, siue fruitio est potior uisione.

Sed contra Causa est potior effectu: sed uisio est cã delectationis ergo uisio est potior quàm delectatio.

B Respon. Dicendum, ꝙ istam qõnem mouet Philosophus in 10 * Ethic. & eã insolutã dimittit. Sed si qs diligenter cõsideret ex necessitate oportet ꝙ operatio intellectus, q̃ est uisio, sit potior delectatione. Delectio. n. cõsistit in quadam quietatione uoluntatis: ꝙ aũt volũtas in aliquo quietet, nõ est nisi pp bonitatẽ eius in quo quietat. Si ergo voluntas quietat in aliqua operatione ex bonitate operationis ꝓcedit quietatio voluntatis nec volũtas quærit bonũ ꝓpter qetationem: sic. n. ipse actus voluntatis esset finis, qđ est ɔ̃ p̃missa:* sed iõ q̃rit qđ qetet in operatione, qa operatio est bonũ eius. Vñ' manifestũ est, ꝙ principalius bonum est ipsa operatio, in qua quietat uoluntas, q̃ quietatio uoluntatis in ipso.*

D Ad primvm ergo dicendum, ꝙ sicut philophus ibidem *dicit Delectatio perficit operationẽ sicut decor iuuẽtutẽ, qui est ad iuuentutem consequens: vñ delectatio est quædam perfectio concomitans visionem, non sicut perfectio faciens uisionem sua specie perfectam esse.

Ad 2m dicendũ, ꝙ apprehensio sensitiua nõ attigit ad cõem rõnem boni, sed ad aliquod bonum particulare, quod est delectabile. & ideo ẽm appetitũ sensitiuum, qui est in animalibus, operationes quæruntur pp delectationem: sed intellectus apprehendit uniuersalem rõnem boni, ad cuius consecutionẽ sequitur delectatio: vñ principalius intendit bonũ, q̃ delectationẽ. Et inde est, ꝙ diuinus intellectus, q est institutor naturæ, delectationes apposuit pp operationes. nõ est ẽt aliqd æstimandum C simpliciter ẽm ordinẽ sensitiui appetitus: sed magis secundũ ordinem appetitus intellectiui.

Ad 3m dicendum, ꝙ charitas nõ quærit bonum dilectum pp delectationẽ: sed hoc est ei cõsequens, ut delectet in bono adepto quod amat. & sic delectatio non respõdet ei ut finis, sed magis uisio, per quam primo finis sit ei præsens.

Articvlvs III.

Vtrum ad beatitudinem requiratur comprehensio.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd ad beatitudi

---

hoc intendebat author in q. 2. superius, ubi dixit delectationem appeti non propter aliud, ut finem. Et Ari. in 10. Et hic deridẽt quærentem, pp quid quis delectatur. Si autem sumuntur hæc duo, ut unum appetibile formaliter, sic non est quæstio, an hoc propter illud, aut ecõuerso: sed totum eppetitur sub ratione illius quod formale est & hoc, ut patebit, accidit in appetitu sensitiuo. Si uero comparẽtur adinuicem, aut ex parte appetibilis, & tunc delectatio est ꝓpter operationẽ: quia maius bonum est honestum, q̃ delectabile & ut diffuse probatur in prædicto loco contra Gent. & hic aliqua liter tangitur. natura apposuit delectationes propter operationes vt finẽ. Et hoc intendit hic author, & in prędicto libro. Aut ex parte appetẽtis, & sic si appetens est inordinatus, non est solicitũdum de ordine: si autem est ordinatus, tunc uidetur secundum literã, ꝙ appetitus sensitiuus tendit in operationes ꝓpter delectationes: intellectiuus autem ecõuerso, appetit delectationes propter operationes. Sed quid de hoc sentiendum sit, in hac disputatione dicetur. Et ea bis patet solutio primi dubij. Scito secundo, ꝙ de appetitu sensitiuo duplex est dicẽdi modus. Potest enim dici, quòd appetitus sensitiuus appetit bonũ sensibile, ut unum appetibile, & delectationem consequentem ut aliud appetibile: & potest dici, quòd appetitus sensitiuus appetit quidem utrumq; horum, sed sub ratione unius appetibilis, scilicet boni delectabilis. Et si hæc secũda uia sustineatur, facile est soluere secundum dubium dicendo, quòd appetitus sensitiuus non appetit operationes propter delectationes, ut unum appetibile propter aliud finale: sed operationes propter delectationes formaliter, ita quòd delectatio est ratio formalis, quòd operatio sit finis eppetitus sensitiui: sicut accidit cum aliquis secundum appetitum intellectiuum recte desiderat aliquid solum ut delectabile, quærens delectationem, ut medicinam: & secundum hoc appetitus sensitiuus nõ E tendit in appetibilia ordine contrario naturali ordini: quoniã etsi naturalis ordo diligat delectationes propter operationes finaliter, non prohibet tamen quin operationes appeti possint sub ratione delectabilis, ut unum eppetibile ab eo qui nullum natum est appetere finem, nisi bonum delectabile. Si uero sustineatur prima uia, tunc nulla eppatet uia euadendi, nisi dicẽdo quòd licet secundum se hæc sint sic ordinata: tamen in ordine ad appetitum sensitiuum præpostere se habent, sicut licet substantia sit secundum se prius cognita accidente: tamen in ordine ad cognitionem nostram ꝑpostere se habent. sed tunc oportet reddere causam huius præposteri ordinis in appetitu sensitiuo, sicut patet causa in exemplo dato de cognitione nostra: & non apparet causa, nisi dicatur, quòd delectabile est magis conueniens appetitui sensitiuo, quàm coniunctum bonum de quo est delectatio: sed hoc nihil est. Hoc. n. est quod quæritur, quare delectabila tenet primũ locum respectu appetitus sensitiui, & secundum naturæ ordinem non debetur ei primus locus. Et A quàmuis litera hanc primam uiam sonet: dũ aliũ ordinem inter operationem & delectationem dicit respectu appetitus sensitiui & simpliciter: mihi tamen uidetur, quòd secunda uia sola sit intenta in litera. Et moueor ad hoc ex assignata ratione in litera, quia scilicet sensitiua cognitio non se extendit ad communem boni rationẽ sed delectabilis tantũ ita quod licet sensitiua pars appetat appetitu naturali operationem, ut unum appetibile, & delectationem, ut aliud appetibile, quia ambo sunt secundum se bona illi conuenientia, & nihilominus etiã appetat delectationẽ propter operationem, sicut graue quietem deorsum ꝓpter esse deorsum: appetitu tamẽ animali qui est actus elicitus, & non fertur nisi in apprehensum sensitiue ut sic, nõ appetit operationes, & delectationes, ut duo appetibilia, sed ut unum formaliter, scilicet operationes, ut delectabiles: quia sensitiua cognitio etsi extendat se ad operationes, ut patet in secundo de anima, non tamen extendit se ad eas sub ratione boni nisi delectabilis. & sic appetere operationes propter delectationes formaliter vocat in litera appetitus operationum, propter delectationes finaliter. nõ quia operatio ordinatur in delectionem: sed quia non appetitur nisi sub ratione illius, quod est appetit propter illam finaliter, & negatiue quia non propter alium finem: & positiue tanquàm materia finis, non tanquam ordinata materialiter ad finem Et ex his patet solutio secundi dubij. Scito tertio, quòd cum bonum diuiduatur in bonum per se, & propter aliud: & propter se distinguatur in delectabile, & honestum, cognoscere bonum secundum communem rationẽ boni, est apprehendere bonum secundum omnes sui differentias. Sensitiua autem cognitio ut sic, quia non propter se, sed propter salutem data est, ut patet in da sensu & sensa. solum ad bonum propter aliud, idest, utile, & propter se, ut delectabila se extendit. Non enim appetunt animalia animali appetitu uidere E propter hoc bonum, quòd est uisio, aut odorare propter bonum, quod est odorare: sed inquantum utilia, aut delectabilia sunt. In cuius signum non pugnant animalia, nisi propter delectabilia, irascibili testimonium reddente de fine cõcupiscibilis: & ex his patet solutio ultimorum dubiorum. Iam enim patet, & quòd sensus cognitio non se extendit nisi ad delectabile ut finem: ead utile enim tendit propter delectabile: & qũo ex hoc ipso manifeste sequitur, quòd operationes appetit ut delectabiles & propter quid hoc est, quia scilicet sensitiuæ cognitionis gradus primus existens delectabile nõ transcendit bonum, ut bonũ cognitum, quòd est obiectum appetitus animalis.

Marginal notes: *cap 6. 7. & 8 to. 5. — *q. 1. ar. 1. ad 2. — oncl. m — * Eodẽ li. Et hic ca. 4. post medium to. 5. — 27 Porrecta per totum. 1. dist. 1. q. 1. ar. 1. cor. 4. dist. 49. q. 4. art. 5. q. 1. cor.

SVPER QVÆST. IIII. ART. III.

Medina art. 3.

In hoc artic. 3. aduerte Nouitie, primo in corpore articuli, ꝙ per realem habitudinem amantis ad amatũ, non intelligit

habitudo realis, vt distinguitur contra habitudinem rationis: quoniam cum sit impossibile haberi quandoque, ut in litera dicitur, & ad futurum, nō pōt esse realis relatio: sed sumitur realis, ut distinguitur contra affectionalem. Est nanque ematiū in emante p amantem ipsum secundum affectum, & desideratur ut sit iunctum eidem secundum rem. vnde habitudo, de qua est sermo, dicitur realis determinata a termino ita q habitudo realis nihil aliud sonat in proposito, quam habitudinem ad coniunctionem secundum rem. Secundo, q ex responsione ad ultimū non habes, q cōprehensio spectat ad intellectū: sed q nullam operationē addit supra uisionem: sed solam relationē resultantē in uoluntate ex uisione, quæ est in intellectu. Visio enim ponens Deum in esse præsentiali, facit per hoc alterum extremum huius relationis: est. n. uisio uelut unio rei tenendæ cum eo qd tenebit.

*epi.112. c.9.10.2.

*q.79.& per 4.q6. sequētes.

SVPER QVÆS. IIII. ART. IIII.
Medina.art.4.

IN articu. quarto pro quanto probatur in corpore quòd ad beatudinē concomitanter, necesse exigitur rectitudo uolūtatis, quæ uidetur ipsa essentia bonitatis &c. Aduerte tria. Primo rationem ipsam: secundo eius efficaciam: tertio aliorum defectum. quo ad primum ratio consistit in hoc. Ipsa essentia bonitatis ita se habet ad uidentem Deum, sicut ratio boni ad creaturam rationalem: sed creatura rationalis nō potest diuertere a ratione boni. ergo uidens Deū non potest diuertere ab essentia bonitatis: sed hoc est habere uoluntatem rectam. ergo Prima propositio fundatur super hoc, quòd ipsa bonitatis essentia in se quidem cōt. net omnem boni rationem longe excellentius, quàm ratio

*Augustinus ad Paulinam, de videndo Deū. Attingere mentem Deū, magna est beatitudo: cōprehendere aūt est impossibile. ergo sine cōprehensione ē beatitudo.

¶ 2 Præt. Beatitudo est pfectio hoīs s̄m intellectiuam partē, in qua non sunt aliæ potentiæ, q̄ intellectus & voluntas, vt in primo * dictum est: sed intellectus sufficienter perficitur per uisionem Dei: voluntas aūt per h delectationem in ipso. ergo non requiritur comprehensio tanquā aliquod tartium.

¶ 3 Præt. Beatitudo in h operatione consistit. Operationes autem determinanī s̄m obiecta: obiecta aūt gn̄alia sunt duo, verū, & bonum: uerū correspondet uisioni, & bonum correspōdet dilectioni. ergo non requirit cōprehensio quasi aliquod tertium.

SED CONTRA est, q Apost. dicit 1. ad Cor. 9. Sic currite, vt cōprehendatis: sed spūalis cursus terminatur ad beatitudinē. unde ipse dicit 2. ad Ti. vlt. Bonū certamen certaui, cursum cōsūmaui, fidē seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. ergo cōprehēsio reqrit ad beatitudinē.

RESPON. dicendū, q cū beatitudo consistat in consecutione ultimi finis, ea quæ requirunt ad beatitudinē sunt cōsideranda ex ipso ordine hoīs ad finem. Ad finem aūt intelligibilem ordinat homo, partim quidem per intellectū: partim aūt per uoluntatē. Per intellectū quidem, inquantū in intellectu præexistit aliqua cognitio finis imperfecta. Per uolūtatem aūt, primo quidē per amorē, qui est primus motus uoluntatis in aliquid: secundo aūt per realē habitudinē amantis ad amatum, q̄ quidē pōt esse triplex. Qn̄q; enim amatum est præsens amanti, & tunc iā non quæritur: qn̄q; aūt non est præsens, sed impossibile est ipsum adipisci, & tunc ēt non quæritur: qn̄q; autē possibile est ipsum adipisci, sed est eleuatū supra facultatē adipiscentis, ita ut statim haberi nō possit: & hæc est habitudo sperātis ad speratū, quæ sola habitudo facit finis inquisitionem. Et istis tribus respondent aliqua in ipsa beatitudine. Nā perfecta cognitio finis respondet imperfectæ: pñtia vero ipsius finis respondet habitudini spei: sed delectatio in præsentia consequitur dilectionē, vt* supra dictum est. Et ideo * necesse est ad beatitudinē ista tria concurrere, scilicet visionē, quæ est cognitio pfecta intelligibilis finis: cōprehensionē, q̄ importat pñtiā finis: delectationē uel fruitionē, q̄ importat quietationem rei amātis in amato. *

G AD 1m ergo dicendum, q cōprehensio dr̄ dupliciter. Vno modo inclusio comprehensi in cōprehendente: & sic omne qd̄ comprehenditur a finito, est finitū vnde hoc modo Deus cōprehendi non d pōt ab aliquo intellectu creato. Alio modo cōprehensio nihil aliud nominat, quā tentionem alicuius rei, quæ iam præsentialiter hr̄: sicut aliquis pn̄s aliquem, dicitur eum comprehendere, quando tenet eum.

H & hoc modo comprehensio requiritur ad beatitudinem.

AD 2m dicendum, q sicut ad uolūtatē pertinet spes & amor, quia eiusdem est amare aliquid, & tendere in illud non habitum: ita etiam ad uolūtatem pertinet comprehensio & delectatio, qa eiusdem est habere aliquid, & quiescere in illo.

I AD 3m dicendum, q comprehensio non est aliqua operatio præter uisionem: sed quædā habitudo ad finem iam habitum. Vnde etiam ipsa uisio, uel res uisa, quæ præsentialiter adest, obiectum comprehensionis est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad beatitudinem requiratur rectitudo uoluntatis.

K AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q rectitudo uolūtatis non requiratur ad beatitudinem. Beatitudo enim consistit in operatione intellectus, vt dictū est: sed ad perfectam intellectus operationē non requirit rectitudo uoluntatis, per quā homines mundi dn̄r. dicit enim Aug. in lib. retractationum: Non approbo quod in oratione dixi, Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. Responderi enim potest, multos etiam non mundos multa scire h uera. ergo rectitudo uoluntatis non requirit ad beatitudinē.

¶ 2 Præt. Prius non dependet a posteriori: sed n operatio intellectus est prior, q̄ operatio uolūtatis.

boni. Ex quo ponitur eleete ectualiter que uisa, &c. oportet ut non minoris sit efficaciæ in continendo ac circundando omnē uoluntatis motum, quā ratio boni. Secunda uero petet indirectiue, quia cum actus uolūtatis sit uelle, et nolle: & nolle aliquid includat uelle sui oppositi, & uelle nō possit esse nisi respectu boni in re, uel in apparētia, ut experimur in nobis, consequens est, q uoluntas non possit aliquo peccato resilire a boni ratione. Quoad efficaciā autem rationis scito, quòd sat est huic rationi ad propositum, quòd uolūtas necessitetur ab essentia bonitatis uisa, quo ad communem specificationem actus, quæ tamen cōstituit rectitudinem in actibus uoluntatis. Intendit nemque litera, quòd sicut uoluntas omnis a boni ratione necessitatur quoad specificationē cōem actus, quia omnis uoluntas tendit in bonum in re, uel in appatentia si aliquid vult: ità uoluntas uidēns Deum si quid vult, oportet quod uelit ratione essentiæ bonitatis uisę, quoniam est ei ratio omnia uolendi & nolendi. Et sicut uoluntas omnis libere pōt uelle quodcūque obiectum in specie, sub boni tamen in communi ratione: ita uoluntas uidēns Deum, sub ratione tamē bonitatis diuinę. In hoc autem est differentia quòd communis ratio boni ex hoc q est ratio uoluntatis, non rectificat eam, quia potest uoluntas sub illa etiam apparens bonum appetere: ipsa uero bonitatis essentia ex hoc ipso, quòd est ratio uoluntatis, est rectificatio eius. Recte. n. uelle nihil aliud est, quàm secundum

*art.1. huius quæst.

Concl.m.

D. 366.

28

Porrecta per totum. Infra q.5. ar.4. & 7. cor. Et opu.3. cap. 173.

*q.3. ar.4.

*lib.1. retractat. c. 4. uō longe a principio. to. 1. & li. 1. solil. lo. c.1.

dum deũ velle: & sic patet vis rõnis. Ex qua tertio habetur, & sufficienter, q̃ beatus nõ põt peccare non solũ in sensu cõposito, & pp cãm extrinsecam, id est, Deum ppetuo rectificaturum voluntatem beati: sed pp intrinsecam cãm ipsam s. voluntatis naturam approximato sibi sic, i. per actualem visionem, tali obiecto, s. bonitate per essentiam. Vnde vitanda est hic Scoti phantasia in 4. dist. 49. q. 6. tenẽtis q̃ ab extrinseco tm̃ beatus est impeccabilis. Nec tñ rñdet huic rõni, nec arguit sed remittit se ad primũ sensum, cuius argumenta in 1. lib. q. 82. art. 2. soluta sunt. Et sic ex verbis eius rñderetur huic rõni, q̃ quantũcunque videatur bonitas dei, adhuc uolũtas remanet libera: ut iã patet, q̃ concessio huius cõsequentis nihil obstat propositioni: qm̃, vt iam dictum est, sat est impeccabilitati, q̃ uoluntas si vult (uelit aũt quicquid vult) oporteat q̃ velit rõne bonitatis diuinę: sicut modo si vult, oportet q̃ uelit rõne boni. Huiusmodi enim necessitates nihil obstant libertati, quàmuis prima auferat libertatẽ peccandi, quæ tamen non est libertas, nec libertatis pars, sed libertas peccandi.

Conil. m.

*q.4.ar.8.

SVP. QVÆST. IIII. ART. V.

Ferr. 4. cont. c 47. Medina ar. 5.

IN ar. 5. in responsione ad quintum occurrit dubium ad hoĩem, & simpliciter. Ad hoĩem quidẽ, quia S. Thom. in 4. sent. distinct. 49. q. 1. ar. 4. q. 1. expresse beatitudinẽ animæ augeri et intẽsiue resumpto corpore sustinet. Cuius oppositum hic docet. Simpliciter aũt, quia rõ ad illud ducit, scilicet, Anima resumpto corpore erit perfectior in sa secũdum naturam. ergo operatio eius erit pfectior. ergo & beatitudo erit in se perfectior. ergo non solum extensiue. Et augetur ex hac rõne dubium, quia in

ergo beatitudo q̃ est perfecta operatio intellectus, non depẽdet a rectitudine voluntatis. F

¶3 Prę. Quod ordinatur ad aliqđ tãquam ad finẽ, nõ est necessariũ adepto iam fine, sicut nauis postquam peruenit ad portũ: sed rectitudo voluntatis q̃ est per virtutem, ordinatur ad beatitudinem tanquã ad finem. ergo adepta beatitudine non est necessaria rectitudo voluntatis.

Sed contra est, qđ dr̃ Mat. 5. Beati mundo corde: qm̃ ipsi Deum videbunt. & Heb. vltim. Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. G

Resp. Dicendũ, q̃ rectitudo uoluntatis requiritur ad beatitudinẽ & antecedenter, & concomitãter. Antecedenter qđẽ: q̃a rectitudo volũtatis ẽ pp debitum ordinẽ ad finẽ ultimum: finis aũt cõparatur ad id quod ordinat̃ ad finẽ, sicut forma ad materiã. Vnde sicut materia nõ põt cõsequi formam, nisi sit debito mõ disposita ad ipsã: ita nihil consequit̃ finem, nisi sit debito mõ ordinatum ad ipsum. & iõ nullus potest ad beatitudinẽ puenirẽ, nisi habeat rectitudinẽ uoluntatis. Concomitãter aũt, q̃a sicut dictũ est, beatitudo ultima consistit in uisione diuinæ essentiæ, q̃ ẽ ipsa essentia bonitatis. & ita uolũtas uidẽtis Dei essentiã, ex necessitate amat q̃cquid amat sub ordine ad Deũ: sicut uolutas nõ uidẽtis dei essentiã, ex necessitate amat q̃cquid amat sub cõi rõne boni q̃ nouit & hoc ipsum est quod facit uoluntatem rectam. Vnde manifestum est, quòd beatitudo non potest esse sine recta uoluntate.

AD PRIMUM ergo dicendũ, q̃ Augustinus loquitur de cognitione veri, quod non est ipsa essentia bonitatis. K

AD 2m dicẽdum, q̃ oĩs actus uoluntatis procedit ab aliquo actu ĩtellectus: aliqs tñ actus uoluntatis est prior, quàm aliquis actus intellectus. Volũtas.n. tendit in finaĩ ẽ actũ intellectus, q̃ est beatitudo: & iõ recta inclinatio uolũtatis præexigit̃ ad beatitudinem: sicut rectus motus sagittæ ad percussionem signi.

AD 3m dicendũ, q̃ non omne quod ordinatur ad finẽ, cessat adueniente fine: sed id tm̃ quod se habet ĩ rõne imperfectionis, ut motus. unde instrumẽta motus nõ sunt necessaria, postquã peruenitur ad finẽ: sed debitus ordo ad finem est necessarius.

ARTICVLVS V.

Vtrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus.

AD QVINTUM sic proceditur. Vr̃ q̃ ad beatitudinẽ requiratur corpus. Perfectio enim uirtutis & gratiæ præsupponit perfectionem naturæ: sed beatitudo ẽ pfectio uirtutis & grẽ. Anima aũt sine corpore nõ habet perfectionem naturę, cũ sit pars naturaliter humanæ naturæ: oĩs aũt pars est imperfecta a suo toto separata. ergo aĩa sine corpore non potest esse beata. 29 *Porrect. per totum.*

¶2 Prę̃t. Beatitudo ẽ operatio q̃ dã perfecta, ut* supra dictũ est: sed operatio pfecta sequit̃ esse perfectum, quia nihil operatur nisi s̃m quod est ens in actu. cũ ergo anima non habeat esse perfectum qñ est a corpore separata, sicut nec pars separata a toto: uidetur q̃ anima sine corpore non possit esse beata. H

*3.q.7.ar. 4. ad 2. & q.15.ar.10 cor. & ad 2. Et 4. 49 q.4.ar. 5.q.2. cor. & ad 1. & 4. cõtra. c. 47. & po. q.5.ar.10. cor. Et opusc. 3. ca. 153. Et Iob 19. fin.

*q.3.ar.2.

¶3 Prę̃t. Beatitudo est perfectio hoĩs: sed aĩa sine corpore non est homo. ergo beatitudo non põt esse in anima sine corpore.

¶4 Præt. Secundũ Philosophum in 10.* Ethi. Operatio fęlicitatis in qua cõsistit beatitudo, ẽ nõ impedita: sed operatio aĩæ separatæ ẽ ipedita, q̃a ut dicit* Augustin. 12. super Genes. ad lrã, inest ei naturalis qđã appetitus corpus administrãdi, quo appetitu retardat̃ quodammõ ne tota intentione pergat in illud summum cęlũ, id est, in uisionem essentiæ diuinæ. ergo anima sine corpore non potest esse beata.

*C.6.to.5.

*C.35.cir. med.to.3.

5 ¶ Præt. Beatitudo est sufficiens bonum, & quietat desideriũ: sed hoc non conuenit aĩæ separatæ, quia adhuc appetit corporis unionem, ut* August. dicit. ergo anima separata a corpore non est beata.

¶6 Præt. Homo in beatitudine est angelis æqualis: sed anima sine corpore non æquatur angelis, ut* Augustin. dicit. ergo non est beata.

*Li. 12. super Gen. ad lit. c. 35 ad me. t. 3

*Eo. lib. sup. Gen. c.1. & to.3.

SED CONTA est, quod dicitur Apocal. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd duplex est beatitudo. Vna imperfecta, quæ habetur in hac uita: & alia perfecta, quæ in Dei uisione

corpore huius articuli assumitur hæc ratio: & concludit operatio, in qua consistit beatitudo perfectior. ¶ Ad hoc simul dicendum est simpliciter, & secundum hominem. Sciendum est igitur ex præsenti articulo, q̃ tripliciter intelligi potest, animã separatam impediri ex appetitu corporis a perfecta beatitudine. Primo per modũ contrarietatis, ita q̃ sicut videmus corporaliter impeditur propter dolorem pedis: ita anima separata propter affectum corporis distrahatur aliqualiter a perfecta uisione Dei: & hoc in litera reprobatur. Secũdo per modum defectus intensiui, ita q̃ ex hoc, q̃ anima separata deficit in perfectione suæ naturæ, deficiat etiam in attẽtione suæ operationis, defectu in essendo causãte defectum in operando. Et quoniam cæteris paribus operatio attentior est magis intensa, & minus habens intensionis, est remissior, ut patet in uisu, & auditu: ex hoc sequitur, q̃ anima beata resumpto corpore est beatior intensiue non ex parte obiecti, aut luminis gloriæ: sed ex parte attentionis uisionis consequentis perfectionem animæ in essendo. Et hanc viam tanquàm probabilem sustineri posse dixit author in 4. sent. vnde ibi inchoãs huiusmodi intentionem, dicit: Potest etiã dici, quòd etiam beatitudo intensiue &c.

Verum

Gaiet. in Verum hanc opinionē in hoc loco vt falſam negauit, ipſaque negatione ex ſua officina illam haberi minime voluit, & merito, vt patebit. Tertio ꝑ modū defectus extēſiui: ita ꝙ ex hoc, ꝙ aīa ſeparata deficit in pfectione extēſiua ſuę *p.p.q.84 art.7. naturæ; dū non ſe extendit ad corpus, & integritatē humanę naturæ ad q̄ nata eſt ſe extēdere, & ptinet hoc ad pfectionē eius: qm̄ hæc ipſius natura reqrit: deficiat quoq; in pfectione extenſiua ſuæ operationis qua beatur: ptinet. n. ad pfectionem operatiōis beantis, aīam, qđ ex ipſa redundet beatitudo in corpus, vt Auguſt. dicit in epiſtola ad Dioſcorū, Tā potēti natura Deus fecit aīam &c. vt habes in art. ſequenti, & hæc ē doctrina tradita ī hoc art. & rōnabiliter, qm̄ defectus pfectionis in aīa ſeparata; non eſt defectus pfectionis intenſiue, qm̄ hæc aīa ñ ſuſcipit magis, & minus ſecundū ſubſtantiam: ſed eſt defectus pfectionis extenſiuæ. Conſentaneum autē eſt, vt defectus animæ defectum operationis, & extenſiuus extēſiuū cauſet, & nō intenſiuū. Ad rōnem ergo in oppoſitū dř, ꝙ eſt ibi ſophiſma cōſequētis, a magis pfecta operatione ad magis intenſā deſcendēdo. Perfectum enim communius eſt quàm intēſum, qm̄, ut patet ī 5. Metaphy. eſt id cui nihil deeſt de requiſitis *q.84 ar. 7. ad ipſum: & cōſequēter penes acceſſum cuiuſcunq; reqſiti, opatio ſeu res pfectior ē, intenſior aūt nō niſi *p.p.q.12. penes augmētū intrinſecum &c. & per hæc oīa clara remanent. ¶ In reliquis autē huius quæſtionis tribus art. nihil ſcribendū occurrit, niſi ꝙ in vltimo art. ad primū, Gloria eſſentialis beatitudinis nō eſt intelligēda intrinſece, tāquàm de eſſentia beatitudinis, ſed tanquàm cū eſſentialis illius: qm̄ ex hoc ꝙ deus cōmēdat hūc tali dignū gradu, beatus ſit & eſt: ſcię̄tia nāque dei cū laude, cā eſt perfectiua rerum.

cōſiſtit. Manifeſtū eſt autem, ꝙ F m ad beatitudinē huius vitæ, de neceſſitate requirit corpus. ⁿEſt n. beatitudo huiᵘ vitæ operatio itellectᵘ vel ſpeculatiui, vel practici. Operatio aūt intellectᵘ in hac uita nō pōt eſſe ſine phātaſmate, qđ nō ē niſi ī organo corporeo, vt ī 1.ᵒ habitū ē: & ſic beatitudo q̄ in hac vita haberi pōt, depēdet quodāmō ex corpore. Sed circa beatitud. nē pfectā, q̄ in dei viſione cōſiſtit, aliq̄ po- G ſuerunt, ꝙ non pōt aiæ aduenire ſine corpore exiſtēti, dicētes ꝙ aiæ Sāctorū a corporib. ſeparatæ, ad illā beatitudinem nō ꝑueniunt vſq; ad diē iudicij, qn corpora reſument: qđ quidē apparet eē falſū & authoritate, & rōne. Authoritate qdē: qa Apoſtolus dicit. 2. ad Corin. 5. Quādiu ſumus in corpore, pegrinamur a Dño. & q̄ ſit rō peregrinatiōis, oſtēdit ſubdēs; Per fidē H n. ambulamus, & nō per ſpēm. Ex quo apparet, ꝙ q̄diu aliquis ambulat ꝑ fidē, & nō ꝑ ſpēm, carens uiſione diuinæ eſſentiæ, nōdū eſt deo pſens. Aiæ aūt ſanctorū a corporib. ſeparatæ, ſunt deo pſentes. vñ ſubdit: Audemᵘ aūt, & voluntatē habemᵘ bonā peregrinari a corpore, & pſentes eſſe ad Deū. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ aiæ ſanctorum ſeparatæ a corporib. ambulant ꝑ ſpēm, dei I eſſentiā uidentes, in quo eſt uera beatitudo. Hoc ēt ꝑ rōnē apparet: nā intellectus ad ſuā operationē nō indiget corpoř niſi ꝑp phātaſmata, in qb. ueritatē intelligibilē cōtuet, ut in 1.ᵉ dictū eſt. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ diuina eſſentia ꝑ phātaſmata uideri nō pōt, ut ī 1.ᵒ oſtēſū eſt. Vñ cū in viſione diuinę eſsēnę pfecta hoīs beatitudo cōſiſtat, ⁿ depēdet beatitudo pfecta hoīs a cor- K pore: vñ ſine corpoř pōt aīa eſſe beata. ¶Sed ſciēdū, ꝙ ad pfectionē alicuius rei dupliciter aliquid ptinet. Vno mō, ad ꝯſtituēdā eſſentia rei: ſicut aīa reqrit ad pfectionem hoīs. Aliomodo requirit ad pfectionē rei, quod ptinet ad bene eſſe eius: ſicut pulchritudo corporis, vel uelocitas ingenij ptinet ad pfectionē hoīs. Quāuis ergo corpus primo mō ad pfectionē beatitudinis humanæ nō ptineat, ptinet tñ ſcđo mō. Cū n. operatio depēdet ex natura rei, q̄to aīa pfectior erit ī ſua natura, tāto pfectius habebit ſuā ꝑpriā operationē, in qua fęlicitas ꝯſiſtit. vñᵉ Aug. in c.35.to.3. 12. ſuper Gene. ad lřam, cū q̄ſiuiſſet, vtrū ſpiritibus defunctorū ſine corporib. poſſit ſumma illa beatitudo ꝑberi, rñdit, ꝙ non ſic poſſunt uidere incommutabilē ſubſtantiam, ut ſancti angeli uident, ſiue alia latentiore cauſa: ſiue ideo quia eſt in eis naturalis quidam appetitus corpus adminiſtrandi.

AD 1ᵐ ergo dcđm, ꝙ beatitudo eſt pfectio aiæ ex parte intellectus, ſm̄ quē aīa tranſcendit corporis organa, non aūt ſm̄ quod eſt forma naturalis corporis. Et iō illa naturalis pfectio manet, ſm̄ q̄ ei beatitudo debetur, licet non maneat illa naturę perfectio, ſecundum quam eſt corporis forma.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ aīa aliter ſe habet ad eē, q̄ aliæ partes. Nā eſſe totius, nō ē alicuius ſuarū partiū: vñ uel pars oīno deſinit eſſe deſtructo toto, ſicut partes aīalis deſtructo aīali, vel ſi remanent, habēt aliud eē in actu, ſicut pars lineę habet aliud eē quàm tota linea: ſed aiæ humanæ remanet eſſe cōpoſiti poſt corporis deſtructionē. & hoc iō, qa idē D.173. eſt eſſeᵉ formæ & materiæ: & hoc idē eſt eſſe cōpoſiti. Aīa aūt ſubſiſtit in ſuo eſſe, vt in 1.ᵉ oſtenſum ē. *p.p.q.75 art.2. vnde relinquit ꝙ poſt ſeparationem a corpore pfectum eſſe habeat, unde pfectā operationem habere poteſt, licet nonᵈ habeat perfectam naturam. D.174.

AD 3ᵐ dicendū, ꝙ beatitudo eſt hoīs ſm̄ intellectum: & iō remanente intellectu pōt in eſſe ei beatitudo: ſicut dentes Aethiopis pñt eſſe albi, ēt poſt euulſionem; ſm̄ quos Aethiops dicitur albus.

AD 4ᵐ dicendū, ꝙ dupliciter aliqđ impedit ab alio. Vno mō, ꝑ modū ꝯrietatis, ſicut frigus ipedit actionē caloris: & tale impedimentū operationis repugnat fęlicitati. Alio mō, ꝑ modū cuiuſdā defectus: qa. ſ. res impedita non habet quicqđ ad omnimodā eius pfectionē requirit: & tale impedimentū operationis nō repugnat fęlicitati, ſed oīmodæ pfectiōi ipſius. & ſic ſeparatio aīę a corpore dř aiam retardare, ne tota intentione tendat in uiſionē diuinæ eſſentiæ. Appetit enim aīa ſic frui deo, ꝙ ēt ipſa fruitio deriuet ad corpus ꝑ redūdantiā ſicut ē poſſibile: & iō q̄diu ipſa fruit Deo ſine corpore, appetitus eius ſic quieſcit in eo, ꝙ tñ adhuc ad participationem eius uellet ſuum corpus pertingere.

AD 5ᵐ dicendū, ꝙ deſideriū animæ ſeparatę totaliter q̄eſcit ex parte appetibilis, qa habet id qđ ſuo appetitui ſufficit: ſed ñ totaliter reqeſcit ex parte appetentis, quia illud bonum non poſſidet ſm̄ oēm modū quo poſsidere uellet. & iō corpe reſūpto beatitudo creſcit, nōᵈ intenſiue, ſed extenſiue. D.171.

AD 6ᵐ dicendum, ꝙ id qđ ibidem dř, ꝙ ſpiritus defunctorum non ſic vident Deū ſicut angeli, non eſt intelligendū ſm̄ inæqualitatem quantitatis, qa ēt modo aliquę aiæ beatorum ſunt aſſumptæ ad ſuperiores ordines angelorum, clarius uidentes Deū q̄ inferiores angeli: ſed intelligitur ſm̄ inæqualitatem proportionis: quia angeli etiā infimi habent omnem perfectionem beatitudinis, quam ſunt habituri: non autem animæ ſeparatæ ſanctorum.

ARTICVLVS VI.

10 *Porrecta per totum.*

Vtrum ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis.
Medina art. 6.

AD SEXTVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ pfectio corporis nõ requirat̃ ad beatitudinẽ hõis pfectã. Perfectio.n. corporis est quoddã corporale bonũ: sed * ſ oſtenſum eſt, ꝙ beatitudo nõ cõſiſtit h in corporalibus bonis. ergo ad beatitudinẽ hoĩs non requiritur aliqua perfecta diſpoſitio corporis. *Supra ar. 5. & locis ibi inductis. q.2. p.totum.*

¶ 2 Præt. Beatitudo hoĩs cõſiſtit in h viſione diuinæ eſſẽtiæ, ut* oſtẽſum eſt: ſed ad hanc operationem nihil exhibet corpus, vt* dictũ eſt. ergo nulla diſpoſitio corporis requiritur ad beatitudinem. *q.1. ar 8. art. 1. præcedent.*

¶ 3 Præt. Quãto itellectus eſt magis abſtractus a corpore, tãto pfectius itelligit: ſed beatitudo cõſiſtit in pfectiſſima operatione itellectus. ergo oportet oĩbus modis aĩam eẽ abſtractã a corpore. nullo ergo mõ reqritur aliqua diſpoſitio corporis ad beatitudinẽ.

SED CONTRA Præmium uirtutis eſt beatitudo. unde dr̃ Ioã. 13. Beati eritis, ſi feceritis ea: ſed ſanctis repromittit̃ ꝓ præmio nõ ſolũ uiſio Dei, & delectatio, ſed ẽt corporis bona diſpoſitio. dicit.n. Iſa. ult. Videbitis, & gaudebit cor veſtrũ, & oſſa ueſtra quaſi herba germinabũt. ergo bona diſpoſitio corporis requiritur ad beatitudinem.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſi loquamur de beatitudine hoĩs, qualis in hac uita põt haberi, manifeſtum eſt, ꝙ m ad eã ex neceſſitate reqrit̃ bona diſpoſitio corporis.* Cõſiſtit.n. hæc beatitudo ſm philoſophũ, in operatione uirtutis pfectæ. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ per inualitudinẽ corporis, in omni operatione virtutis hõ impediri põt. Sed ſi loquamur de beatitudine pfecta, ſic qdã poſuerunt, ꝙ non reqritur ad beatitudinẽ aliqua corporis diſpoſitio: immo requirit ad eã, vt omnino aĩa ſit a corpore ſeparata. vnde Aug.* 12. de ciui. Dei introducit uerba Porphyrii dicẽtis: Quòd ad hoc ꝙ ſit beata aĩa, omne corpus fugiendũ eſt. Sed hoc eſt inconueniẽs: cũ.n. naturale ſit animæ corpori uniri, nõ põt eſſe ꝙ perfectio aĩæ naturalẽ eius pfectionẽ excludat. Et ideo dicendũ eſt, ꝙ p ad beatitudinẽ oĩbus modis perfectã requirit pfecta diſpoſitio corporis & antecedẽter, & cõſequenter.¶ Antecedẽter quidem, quia vt Aug.* dicit 12 ſuper Gen. ad literã, Si tale ſit corpus, cuius ſit difficilis & grauis adminiſtratio, ſicut caro quæ corrũpit̃, & aggrauat aĩam auertit̃ mens ab illa uiſione ſummi cæli. unde cõcludit, ꝙ cũ hoc corpus iã nõ erit aĩale, ſed ſpirituale; tunc angelis adæquabit̃, & erit ei ad gloriã qd̃ ſarcinæ fuit. Cõſequẽter uero, qa ex beatitudine aiæ fiet redundãtia ad corpus, ut & ipſum ſua pfectione potiat̃. vnde Aug.* dicit in epiſt. ad Dioſcorũ. Tã potẽti natura Deus fecit aĩam, ut ex eius pleniſſima beatitudine redũdet in inferiorẽ naturã incorruptionis uigor.

concl. m

**Cap. 26. in princi. & lib. 22. cap. 26. in princi. tomo 5.*

concl. p

**Cap. 15. tomo 3.*

**Aliquantulũ ante mediũ & eſt epiſt. 56. tom. 2.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in corporali bono non conſiſtit beatitudo, ſicut in obiecto beatitudinis: ſed corporale bonum poreſt facere ad aliquẽ beatitudinis decorem, uel perfectionem.

AD 2m dicendũ, ꝙ etſi corpus nihil conferat ad illã operationem intellectus, qua Dei eſſentia vr̃: tñ poſſet ab hac impedire & ideo requirit̃ pfectio

A corporis, ut non impediat eleuationem mentis.

AD 3m dicendũ, ꝙ ad perfectã operationẽ intellectus requiritur quidẽ abſtractio ab hoc corruptibili corpore, quod aggrauat animam: nõ aũt a ſpirituali corpore, quod erit toraliter ſpiritui ſubiectũ, de quo in tertia parte huius operis dicetur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ad beatitudinẽ requirantur aliqua exteriora bona. 11
Medina art. 7.

Porrecta per totum. 2.2. q. 18. ar. 3. ad 4.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ad beatitudinem requirantur etiam exteriora bona. Qđ enim in præmiũ ſanctis h ꝓmittit̃, ad beatitudinẽ
B ptinet: ſed ſanctis repꝛomittunt̃ exteriora bona, ſicut cibus & potus, diuitiæ & regnũ. dr̃.n. Luc. 22. Vt edatis, & bibatis ſup mẽſam meã in regno meo & Mat. 6. Theſaurizate uobis theſaurũ in cæ'o. & Mat. 25. Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum. ergo ad beatitudinẽ requiruntur exteriora bona.

¶ 2 Præt. Secundũ Boet. in 3. de cõſol. Beatitudo eſt ſtatus oium bonorũ h aggregatione pfectus: ſed exteriora ſũt aliqua hoĩs bona, licet minima, * ut Aug. dicit. ergo ipſa ẽt requirunt̃ur ad beatitudinem.

Proſa 2. circa principium. Lib. 2. de lib. arbit. c. 19. & 1. retract. c. 9. tom. 1.

¶ 3 Præt. Dñs Mat. 5 dicit. Merces ueſtra multa eſt h in cælis: ſed eſſe in cœlis, ſignificat eſſe in loco. er-
C go ſaltẽ locus exterior requiritur ad beatitudinẽ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Pſal. 72. Quid enim mihi eſt in cœlo? & a te quid uolui ſuper terram? quaſi dicat, nihil uolo niſi hoc quod ſequitur, Mihi adhærere Deo bonum eſt. ergo nihil aliud extra Deum ad beatitudinem requiritur.

RESPON. Dicendũ, ꝙ m ad beatitudinẽ imperfectã, qualis in hac uita põt haberi, requirunt̃ exteriora bona, nõ quaſi de eſſentia beatitudinis exiſtentia, ſed quaſi inſtrũtaliter deſeruientia beatitudini,* quæ cõſiſtit i operatione uirtutis, ut dr̃ in 1.* Ethic. Indiget.n. hõ in hac uita neceſſariis corporis tã ad
D operationẽ uirtutis cõtẽplatiuæ, q̃ ẽt ad operationẽ uirtutis actiuæ, ad quam ẽt plura alia requirunt̃, quibus exerceat opera actiuæ uirtutis. Sed p ad beatitudinem perfectam, quæ in uiſione Dei conſiſtit, nullo modo huiuſmodi bona requiruntur.¶ Cuius ratio eſt, quia omnia huiuſmodi bona exteriora, uel requiruntur ad ſuſtentationem animalis corporis, uel requirunrur ad aliquas operationes, quas ꝑ animale corpus exercemus, quæ humanæ uitæ conueniunt. Illa autem perfecta beatitudo, quæ in uiſione Dei conſiſtit, uel erit in anima ſine corpore, uel erit in anima corpori iuncta, non iam animali, ſed ſpirituali; & ideo nullo modo huiuſmodi exte-
E riora bona requirũtur ad illã beatitudinẽ, cũ ordinẽtur ad uitã animalẽ. Et quia in hac uita magis accedit ad ſimilitudinẽ illius perfectæ beatitudinis fælicitas cõtemplatiua, quàm actiua, utpote et Deo ſimilior, ut ex dictis patet: ideo minus indiget huiuſmodi bonis corporis, ut dicitur in 10.* Ethic.

concl. m

Cap. 7.

concl. p.

**q. 3. ar. 5 *Cap. 8.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oẽs illæ corporales ꝓmiſſiones quæ in ſacra ſcriptura continentur, ſunt metaphorice intelligendæ ſm quod in ſcripturis ſolẽt ſpiritualia per corporalia deſignari, ut ex his quæ nouimus, ad deſiderandũ incognita cõſurgamus, ſicut Gre. dicit in quadam* Hom. Sicut per

cibum

cibũ,& potũ intelligiẽ delectatio beatitudinis:p diuitias, sufficiẽtia q̃a homini sufficiet Deus:p regnũ, exaltatio hominis usque ad coniunctionẽ cũ Deo. F

AD 2^m dicẽdũ, ꝙ bona ista deseruiẽtia aiali uitæ nõ cõpetunt uitæ spirituali, in qua beatitudo pfecta consistit. Et tamen erit in illa beatitudine oĩum bonorũ cõgregatio, quia quicquid bonũ inuenitur i istis, totũ habebitur in summo fonte bonorũ.

Lib. 1. c. 9. nõ remote a fi. to. 4. AD 3^m dicendum, ꝙ secundum* Aug. in lib. de ser. Do. in monte: Merces sanctorum nõ dicitur esse in corporeis cælis: sed per cælos intelligitur altitudo spiritualium bonorũ. Nihilominus tamẽ locus corporeus. s. cælum empyreũ a derit beatis, non propter necessitatem beatitudinis: sed secundum quandam congruentiam & decorem. G

ARTICVLVS VIII.

12 Porrecta per totum. *Vtrum ad beatitudinem requiratur societas amicorum.* Medina art. 8.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ amici sint necessarii ad beatitudinẽ. Futura. n. beatitudo in scripturis frequenter nomine gloriæ designatur: sed gloria cõsistit in hoc, ꝙ bonũ hominis ad^h notitiam multorũ deducitur. ergo ad beatitudinem requiritur societas amicorum. H

¶ 2 Præt. Boetius dicit, ꝙ nullius^h boni sine cõsortio iucũda est possessio: sed ad beatitudinẽ requiriẽ delectatio. ergo etiam requiritur societas amicorũ.

¶ 3 Præt. Charitas in beatitudine perficitur: sed charitas extẽdit se ad dilectionẽ Dei, & ^h pximi. ergo vr, ꝙ ad beatitudinẽ requiratẽ societas amicorũ.

SED CONTRA est, quod dicitẽ Sapien. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, scilicet, cũ diuina sapienti:, quæ consistit in contemplatione Dei: & sic ad beatitudinem nihil aliud requiritur.

coucl. Cap 9. & 11. RESPON. Dicendũ, ꝙ^m si loquamur de fœlicitate præsentis vitæ, sicut Philosophus dicit in 10.* Eth. Fœlix indiget amicis, nõ q̃dẽ pp utilitatẽ, cũ sit sibi sufficiens: nec pp delectationẽ, quia habet in seipso delectationẽ perfectã in operatione uirtutis: sed pp bona operationẽ, ut. s. eis benefaciat, & ut eos inspiciens benefacere delectẽ, & ut ab eis in bene faciẽdo iuueẽ.* Indiget. n. hõ ad bene operandum auxilio amicorũ tam in operibus uitæ actiuæ, q̃ in in operibus uitę cõtẽplatiuæ. Sed si p loquamur de perfecta beatitudine quæ erit in patria, nõ reqriẽ societas amicorũ de necessitate ad beatitudinẽ. ¶ q̃ hõ hẽt totã plenitudinẽ suæ pfectionis in Deo: sed ad bene esse beatitudinis facit societas amicorũ. I

coucl. p

Cap. 25. post medium to. 3. Vnde Aug.* dicit 8 super Gen. ad literã, ꝙ creatura spũalis, ad hoc ꝙ sit beata, nõ nisi intrinsecus adiuuatẽ æternitate, veritate, charitate creatoris: extrinsecus vero, si adiuuari dicenda est fortasse hoc solo adiuuatur, quòd se inuicem uident, & de sua societate gaudent.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gloria, quæ est essentialis beatitudini, est quam habet homo non apud hominem, sed apud Deum.

AD 2^m dicendum, ꝙ uerbũ illud intelligitur, q̃ñ in eo bono quod habetur, non est plena sufficiẽtia. quod in proposito dici non potest: quia omnis boni sufficientiam habet homo in Deo.

AD 3^m dicendum, quòd perfectio charitatis est essentialis beatitudini quantum ad dilectionem Dei, non quantum ad dilectionem proximi. Vnde si esset una sola anima fruens Deo, beata esset nõ habẽs proximũ quem diligeret: sed supposito proximo, sequiẽ dilectio eius ex perfecta dilectione Dei. vnde quasi concomitãter se habet amicitia ad perfectam beatitudinem.

QVAEST. V.

De adeptione beatitudinis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ipsa adeptione beatitudinis.

ET Circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrũ homo possit cõsequi beatitudinem.

¶ Secundo, Vtrum unus hõ possit esse alio beatior.

¶ Tertio. Vtrum aliquis possit esse in hac uita beatus.

¶ Quarto. Vtrum beatitudo habita possit amitti:

¶ Quinto utrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem.

¶ Sexto, Vtrum homo cõsequatur beatitudinẽ per actionẽ alicuius inferioris creaturæ.

¶ Septimo, Vtrum requirantur opera hominis aliqua ad hoc ꝙ homo beatitudinem consequatur a Deo.

¶ Octauo, Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo possit consequi beatitudinem.

AD PRIMVM sic pcediẽ. Vr ꝙ hõ beatitudinẽ adipisci nõ possit. Sicut. n. natura rõnalis est supra sensibilẽ,^h ita natura intellectualis est supra rõnalem, ut patet p* Dion. in lib. de di. no. in multis locis: sed bruta aĩalia quę habẽt naturã sensibilẽ tm̃, nõ possunt puenire ad finẽ rõnalis naturæ: ergo nec hõ qui est rõnalis naturæ, põt peruenire ad finẽ intellectualis naturæ, qui est beatitudo. K Cap. 5.

¶ 2 Præt. Beatitudo uera cõsistit, in uisione Dei, q̃ est ueritas pura:^h sed homini est connaturale ut ueritatẽ intueaẽ in ^rebus materialibus, unde species intelligibiles in phãtasmatib. intelligit, ut dr in* 3. de aĩa. ergo nõ põt ad beatitudinem peruenire. Tex. 3 fi

¶ 3 Præt. Beatitudo consistit in adeptione summi boni

SVPER QV. V.

IN quæst. 5. aduertẽdum est, ꝙ licet visio Dei per essentiã, & beatitudo formalis intellectualis creaturæ coincidant realiter, vt ex supradictis patet: quia tamen distinguuntur formaliter, ideo diuersa sũt quæsita ista formaliter a quæsitis in prima parte, q. 12. Decuit enim tam perfectum doctorem complere omnia formaliter. Nihil igitur est superfluum.

SVPER QV. V. ART. I.

Medina art. 1.

IN hoc art. 1. q. 5. nota, ꝙ author ex duobus capacitatem hoĩs respectu perfecti boni ostendens, alterũ naturale, quod hic experimur, scilicet cognitionem ipsius Dei vniuersalis & summi boni, quam ex studio acquirimus, dũ cognoscimus Deũ esse eum, qui si videretur, beatret. & appetitum qualẽcunque in ipso Deo quiescendi: alterum quodammodo naturale, quod pbamus, s. ꝙ oĩs intellectus est capax (quãuis remote) diuinæ visionis ex hoc ipso quod intellectus est. In secundo ait & tertio nihil occurrit. 33 Porrecta per totum

boni: sed aliquis non pôt puenire ad summum, nisi A
trãscendat media; cũ igitur inter Deũ & naturã hu
manã media sit natura angelica, q̃ hõ h trascẽdere
non pôt, videtur ꝙ non possit beatitudinẽ adipisci.

Sed cont. est, quod dicitur in Psalm. 93. Beatus
homo, quem tu erudieris Domine.

Resp. Dicendũ, ꝙ beatitudo noĩat adeptionẽ p-
fecti boni. Quicũq; ergo ẽ capax pfecti boni, pôt
ad beatitudinẽ puenire. Quòd ãt hõ boni pfecti sit
capax, ex hoc apparet, ꝙ eius intellectus pôt ↄprẽ
hendere uniuersale & pfectũ bonũ, & eius uoluntas
Concl. m appetere illud: & iõ m hõ pôt beatitudinẽ adipisci. n
Apparet ẽt idẽ ex hoc, ꝙ hõ est capax uisionis diui B
q. 12. a. 1 næ essẽtiæ, sicut in 1. habitũ est: in qua qdẽ uisione
perfectam hoĩs beatitudinem consistere diximus.

Ad 1m ergo dicendũ, ꝙ aliter excedit natura rõ
nalis sensitiuã, & aliter intellectualis rõnalẽ. Natu-
ra. n. rõnalis excedit sẽsitiua quantũ ad cognitionis
obiectũ, qa sẽsus nullo mõ pôt cognoscere uniuer
D. 752. sale, cuius d rõ ẽ cognoscitiua: sed intellectualis natu
ra excedit rõnalẽ quantũ ad modũ cognoscẽdi in-
telligibilẽ ueritatẽ. Nã intellectualis natura statim
apprehẽdit ueritatem, ad quã rõnalis natura p inq
q. 79. a. 8 sitionẽ rõnis ptingit, vt patet ex his quæ in 1. dicta
sunt: & iõ ad id qđ intellectus apprehendit, ratio p C
quendã motũ ptingit: unde rõnalis natura cõsequi
pôt beatitudinẽ, quæ est pfectio intellectualis na-
turæ: tñ alio mõ q̃ angeli. Nam angeli cõsecuti sunt
D. 160 eam statim d post principiũ suæ cognitionis: hoĩes
autem per tempus ad ipsam perueniunt. sed natura
sensitiua ad hũc finem nullo modo pertingere pôt.

Ad 2m dicendum, quòd hoĩ sm statũ pñtis uitæ,
ẽ cõnaturalis modus cognoscẽdi ueritatẽ intelligi
D. 290 bilẽ p d phãtasmata: sed post huius uitæ statum hẽt
q. 74. a. 7 alium modum connaturalem, ut in 1. dictum est.
& q. 89. Ad 3m dicẽdum, ꝙ hõ nõ pôt trãscẽdere angelos
ar. 2. gradu naturæ, ut. s. naturaliter sit eis superior: pôt D
tñ eos trãscẽdere p operationem intellectus, dũ in-
telligit aliquid sup angelos esse, quod hoĩes beatifi
cat, qđ cũ perfectè cõsequetur, pfectè beatus erit.

34
Porrecta
per totum,

Articvlvs II.

Vtrum unus homo possit esse beatior altero.

Medina art. 2.

Ad secvndvm sic procedit. Vr̃ ꝙ unus hõ alio
* 4. d. 49. nõ possit eẽ beatior. Beatitudo. n. ẽ pmiũ uirtu-
q. 1. ar. 4. tis, ut philosophus dicit in 1.* Eth. sed p operib. uir-
q. 2. tutum oĩbus h æqualis merces redditur. dr̃. n. Matt.
Ca. 9. to. 5 20. ꝙ oẽs qui operati sunt in uinea, acceperũt singu E
*Ho. 19. I los denarios: qa ut dicit Gre. æqualẽ æternæ uitæ re
euãg. pa- tributionẽ sortiti sũt. ergo vni' nõ erit beatior alio.
rum ante ¶ 2 Præt. Beatitudo est summũ bonum: sed h summo
med. non pôt esse aliquid maius. ergo beatitudine unius
hominis non potest esse alia maior beatitudo.
¶ 3 Præt. Beatitudo cũ sit pfectũ & sufficiẽs h bonũ,
desideriũ hoĩs quietat: sed nõ quietatur desideriũ,
si aliqđ bonũ deest, qđ suppleri possit. si aũt nihil
deest ꝙ suppleri possit, non poterit esse aliqd aliud
maius bonũ. ergo vel hõ non est beatus: uel si ẽ bea
tus, non potest alia maior beatitudo esse.

Sed contra est, quod dicitur Io. 14. In domo pa
A tris mei mansiones multæ sunt: per quas, ut Aug. di
cit, * diuersæ meritorũ dignitates intelligũtur in ui De S. vir-
ta æterna. Dignitas aũt uitæ æternæ, q̃ pro merito g ne c. 26
datur, ẽ ipsa beatitudo. ergo sũt diuersi gradus bea tra. 67. in
titudinis, & non omnium est æqualis beatitudo. Io. an. me
diũ to. 9.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut * supra dictũ est in rõne
*q. 1. ar. 8. beatitudinis duo includũtur. s. ipse finis ultimus, q
& q. 2. a. 7 est summũ bonũ, & adeptio, uel fruitio ipsi' boni.
m Quantũ igitur ad ipsũ bonũ, qđ est beatitudinis concl. m
obiectũ, & cã, non pôt esse una beatitudo alia ma-
ior, n quia nõ est nisi unũ sũmũ bonũ. s. Deus, cuius
fruitione hoĩes sunt beati: sed p quantũ ad adeptio concl. p.
B nẽ hmõi boni, uel fruitionẽ, pôt aliquis alio eẽ bea
tior: q quia quãto magis hoc bono fruitur, tãto bea
tior ẽ. Cõtingit ãt aliquẽ perfectius frui Deo, q̃ a-
liũ ex eo, ꝙ ẽ melius dispositus, uel ordinat' ad eius
fruitionẽ, & sm hoc pôt aliquis alio beatior esse.

Ad primvm ergo dicẽdũ, quod unitas denarii si
gnificat unitatẽ beatitudinis ex parte obiecti: sed di
uersitas mansionũ significat diuersitatem beatitudi
nis secundum diuersum gradum fruitionis.

Ad 2m dicendũ, ꝙ beatitudo dicitur esse sũmũ
bonum, inquantum est summi boni perfecta posses
sio, siue fruitio.

C Ad 3m dicẽdum, ꝙ nulli beato deest aliqđ bonũ
desiderandũ, cũ habeat ipsũ bonũ infinitũ, ꝙ est bo
nũ oĩs boni, ut * Augu. dicit: sed dr̃ aliquis alio bea- * ep. 56.
tior ex diuersa eiusdẽ boni participatione. Additio parũ an-
aũt aliorum bonorum non auget beatitudinem: vñ te med. t.
Aug. dicit in 5. † confes. Qui te, & alia nouit, non p 2. & 13. d
pter illa beatior: sed propter te solum beatus. tri. c. 7. t. 3
† Li. 5. cõ-
fes. cap. 4.
cir. princ.
to. 1

Articvlvs III.

35
Porrecta
per totum

Vtrum aliquis in hac uita possit esse beatus.

Medina art. 3.

*Inf. ar. 5
D Ad tertivm sic proceditur. Videt̃ ꝙ beatitudo cor. & q.
possit in hac uita haberi. Dicitur. n. in Psa. 118. 62. art. 1.
h Beati immaculati in uia, qui ambulãt in lege Do cor. & 3.
mini: hoc autem in hac uita contingit. ergo aliquis d. 17. q. 2.
in hac uita potest esse beatus. a. 2. ro. &
4. dist. 49.
¶ 2 Præt. Impfecta h participatio sũmi boni nõ adi q. 1. a. 2. q.
mit rõnem beatitudinis, alioquin unus nõ eẽt bea- 2. ad 5. Et
tior alio: sed in hac uita hoĩes pñt participare sum- uer q. 14.
mum bonũ cognoscendo, & amando Deum, licet a. 12. cor. &
imperfectè. ergo hõ in hac uita pôt esse beatus. 1. Eth. lec.
16. fin.
¶ 3 Præt. Quod ab oĩb. dr̃, non pôt totaliter falsum
esse. Vr̃. n. naturale, ꝙ in pluribus est, natura autem
E non totaliter deficit: sed plures ponunt h beatitudi-
nẽ in hac uita, ut patet per illud Ps. 143. Beatũ dixe-
runt populum cui hæc sunt. s. præsentis uitæ bona.
ergo aliquis in hac uita potest esse beatus.

Sed cont. est, quod dr̃ Iob 14. Homo natus de
muliere, breui uiuens tempore, repletur multis mi
serijs: sed beatitudo excludit miseriam. ergo homo
in hac uita non potest esse beatus.

Respon. Dicẽdũ, quod aliqualis beatitudinis par
ticipatio in hac uita m haberi pôt: perfecta ãt & ue
ra beatitudo non pôt haberi in hac uita. n & hoc concl. m.
quidem considerari pôt dupliciter. Primo quidẽ ex
ipsa cõmuni beatitudinis rõne. Nam beatitudo, cũ

sit

fit pfectũ & sufficiens bonũ oẽ malum excludit, & oẽ desideriũ implet: in hac aũt uita non pōt oẽ malũ excludi: multis.n.malis pñs uita subiacet, quæ uitari non pñt, & ignorantiæ ex parte intellectus, & inordinatæ affõni ex parte appetitus, & multiplicibus pęnalitatib. ex parte corporis, ut* Aug. diligẽter ꝓsequitur 19. de ciuit. Dei. Similiter ẽt boni desideriũ in hac uita satiari non pōt: naturaliter.n. hõ desiderat G ꝑmanentiã eius boni, qđ habet. Bona ãt pñtis uitę trãsitoria sũt, cũ & ipsa uita trãseat, q̃ naturaliter desideramus, & eã ꝑpetuo permanere uellemus: qa naturaliter hõ refugit mortẽ: vñ impossibile ẽ, ꝙ in hac uita uera beatitudo habeaẽ. Scđo, si considereẽ id, in quo spãliter beatitudo cõsistit. s. uisio diuinæ essẽtiæ, q̃ non pōt hoi ꝓuenire[d] i hac uita, ut i 11.* oñsũ ẽ. Ex qb* manifeste appa H ret, ꝙ nõ pt aliqs ĩ hac vita verã, & perfectã beatitudinẽ adipisci.

Ad 1m ergo dicendum, ꝙ beati dicũtur aliqui in hac uita, uel ꝑꝑ spem beatitudinis adipiscẽdæ in futura uita, scđm illud Ro. 8. Spe salui facti sumus: uel propter aliquam participationẽ beatitudinis, secundũ aliqualem summi boni fruitionem.

Ad 2m dicendum, ꝙ participatio beatitudinis pōt eẽ imper I fecta dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius obiecti beatitudinis qđ quidem secundum sui essentiam non vĩ: & talis imperfectio tollit rõnem ueræ beatitudinis. Alio modo pōt eẽ imperfecta ex parte ipsius participantis, q qui dẽ ad ipsum obiectum beatitudinis scđm seipsũ attingit. s. Deũ: sed imperfecte per respectũ ad modũ quo Deus seipso fruitur. & talis imperfectio nõ tollit ue K ram rationem beatitudinis: qa cum beatitudo sit operatio quædam, ut* supra dictum est, uera ratio beatitudinis consideratur ex obiecto, quod dat speciem actui, non autem ex subiecto.

Ad 3m dicendum, ꝙ homines reputant in hac uita esse aliquam beatitudinem ꝑpter aliquam similitudinem ueræ beatitudinis: & sic nõ ex toto in sua æstimatione deficiunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo habita possit amitti.

Ad quartum sic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo possit amitti Beatitudo.n. ẽ pfectio q̃dã: sed oĩs pfectio inest pfectibili scđm modũ ipsius: cũ igitur hõ scđm naturã suã sit[h] mutabilis, vĩ ꝙ beatitudo ab hoie mutabiliter participeẽ: & ita videtur ꝙ hõ beatitudinẽ possit amittere.

¶ 2 Prętr. Beatitudo cõsistit i actione intellectus, q subiacet uolũtati: [b] sed uolũtas se hẽt ad opposita. ergo vĩ ꝙ possit desistere ab operatione, qua hõ beatificaẽ: & ita homo desinet esse beatus.

¶ 3 Prętr. Principio rñdet finis: sed beatitudo hois habet principiũ, quia hõ non semper fuit beatus. ergo uidetur quod habeat finẽ.

Sed contra est, ꝙ diciẽ Matth. 23. de iustis, quod ibũt in vitã æternam: quę, ut dictũ est,* est beatitudo sanctorum. Quod aũt est ęternum, nõ deficit. ergo beatitudo non potest amitti.

Respon. dicendũ, ꝙ si loquamur de beatitudine imperfecta, qualis i hac uita pōt hẽri, sic pōt amitti. Et hoc patet in fęlicitate cõtẽplatiua, q̃ amittiẽ, vel per obliuionẽ, puta cũ corrũpiẽ scia ex aliqua ægritudine: uel per aliquas occupationes, qbus totaliter abstrahitur aliqs a cõtẽplatione. Patet ẽt idẽ in fęlicitate actiua. Volũtas.n. hois trãsmutari pōt, ut uidelicet degeneret à virtute, in cuius actu principaliter cõsistit fęlicitas. Si ãt uirt' remanet integra, exteriores trãsmutationes pñt quidẽ beatitudinẽ talẽ ꝑturbare, inquantũ impediũt multas operationes uirtutũ, nõ tñ pñt eã totaliter auferre: qa adhuc remanet opatio uirtutis, dũ ipsas aduersitates hõ laudabiliter sustinet. Et qa beatitudo huius uitæ amitti potest, quod uidetur esse contra rationem beatitudinis: iõ philosophus dicit in 1. Ethic.* aliquos esse in hac uita beatos non simpliciter, sed sicut homines, quorũ natura mutationi subiecta est. Si uero loquamur de beatitudine perfecta, quæ expectatur post hanc uitã, sciendum quod Origenes posuit, † quorundam Platonicorum* errorem sequens, quod post ultimam beatitudinem homo potest fieri miser. Sed[m] hoc manifeste apparet esse falsum dupliciter.[n]

¶ Primo quidem ex ipsa communi ratio-

*C. 10. in fine.

† Li. 1. Periar. c. 5. a med. & li. 2. c. 3. t. 4 concl. m

* Alias quorũdã philosophorum.

SVPER QVÆST. V. ART. IIII.

Fer. 3. cont. cap. 61. 62

Medina art. 4.

In 4. ar. aliquãtisper morandum ẽ. Scito igitur primo in ti. 4. ar. dr̃iam inter ꝑpetuitatem, & inamissibilitatẽ beatitudinis. Perpetuitas.n. significat durationẽ quãdã: inamissibilitas aũt significat immutabilitatẽ quandã. hæc ergo est spẽs immutabilitatis, illa durationis. Et qm duratio mẽsurata est mutabilis, uel immutabilis, primis naturaliter inest alicui re. sempiternæ immutabilitas, q̃ ꝑpetuitas: immo hæc est illius effectus, ut ex q. 10. n. 1. li. coniuncta nonę apparet. Cũ igitur hic q̃ritur, Vtrũ beatitudo possit amitti, est qõ non de perpetuitate formaliter, sed de inamissibilitate, quę est perpetuitatis causa.

*C. 5. 6. 7. 8. 10. 5.

D. 48t *q. 12. ar. 11.

¶ Scito scđo in corpore art. ꝙ prima rõ in litera allata pro cõclusione, quæ & in 4. sent. dist. 49. q. 1. art. 1. q. 4. tangitur, male vt intelligi a Scoto in 4. di. 49. q. 6. Pōt siquidem dupliciter intelligi, ꝙ beatitudo sit quietatiua oĩs desiderii: primo ut sẽsus sit, ꝙ beatitudo formalis, ẽ formalis impletio oĩs desiderii. Et hic sensus est falsus: & tñ illũ Scot. reprehendit. Secũdo, ut sit sensus, ꝙ beatitudo formalis ẽ inferens impletionẽ omnis desiderii, exclusionemq; oĩs mali, quocunque modo illud coniungat. ita ꝙ rõ beatitudinis in cõi exigit, ꝙ inferat satietatẽ omnis desiderii naturalis abstrahẽdo a tali, uel tali mõ. Et hic sẽsus est uerus, & intentus tam hic, q̃ in 4. sen. Ex hoc.n. sequitur manifeste, ꝙ beatitudo exigit inamissibilitatem, ut in litera deducitur. Alio quin dolor, uel timor inesset beato. Vñ dupliciter Scot. ibid. defecisse vĩ. Primo, qa nõ distinxit inter immutabilitatẽ seu inamissibilitatem, & ꝑpetuitatem: & quæ d immutabilitate dicũtur, & de perpetuitate consequenter, de ꝑpetuitate formaliter accepit. Scđo, quia essẽ immobilitatẽ de rõne beatitudinis, intelligitur formaliter, aut uirtualiter eqm, ut dr̃ 10. Meta. Corruptibile, & incorruptibile, aut sunt substantia, aut in substantiã: & tñ ipse formaliter accepit de ꝑpetuitate.

*q. 3. ar. 2

Porrecta per totum.

*1. q. 66. 64. a. 2. cor. & 4. d. 8. q. 4 ar. 1. cor. & 3. cõtra. c. 61. & 62. & opus. 2. c. 166. & 10. 10. lect. 5.

Scito tertio, ꝙ secũda rõ literæ efficax ualde est apud uere philosophos, qui non in aere loquuntur, sed uoluntatem in bonũ tantum, & uoluntatẽ rectam in uere bonũ tantum ferri posse nouerunt.

¶ In rñsione ad primũ eiusdẽ art. habes duo notanda. Primo, ꝙ beatitudo est immutabilis, & cõsequẽter incorruptibilis ac ꝑ hoc differt plusq̃ã genere ab aliis actib* corruptibilibus, iuxta doctrinam Aristo. 10. Metaph. Scđo causas immutabilitatis eius, formalem. s. quia est pfectio cõsummata & effectiuam uero diuinam uirtutem: materialem autem, hominem eleuatum in participationem æternitatis. Et hoc secundum, pro quanto includit quod beatitudo formalis mensuratur æternitate participata, & non æuo, impugnatur a Scoto in loco allegato: quia tamen satisfecimus ei in 1. lib. q6. 10. non replicandum censeo: & his si addatur bonitas per essentiam, cuius adeptio est beatitudo, uidebitur & reliqua causa, scilicet, finalis ipsius beatitudinis. § Ex primo horum habes, ꝙ beatitudo hæc non se habet ad perpetuitatem, sicut albedo

*Ar. 2. huius quæst.

do se haberet ad eã, si a Deo ꝑpetuo cõseruaret, qm albedo illa esset in se corruptibilis, & ꝑ accidens ꝑpetua; beatitudo aũt ꝑfecta, de qua loquimur est secundũ se incorruptibilis, & ꝑ se sibi vẽdicat perennitatẽ, & propterea se habet ad ꝑpetuitatẽ, sicut figura cælestis. Ex secũdo aũt horum habes modũ, quo beatitudo hæc constituitur immutabilis, s. eleuãdo subiectum supra mutabilitatẽ. Ex hoc n. ꝙ mens humana eleuatur in æternitatis ordinẽ, oportet ꝙ ꝑlebetur in ordinẽ immutabiliũ: qm æternitas immutabilitatẽ sequitur. Oibus aũt beatitudinis causis supra mutabilitatẽ existentibus, necesse est beatitudinem ipsam immutabilem esse.

ne beatitudinis. Cũ.n. ipsa beatitudo sit ꝑfectum bonum & sufficiens, oportet ꝙ desideriũ hominis qetet, & omne malum excludat. Naturaliter aũt homo desiderat retinere bonũ qđ habet, & ꝙ eius retinẽdi securitatẽ obtineat: alioqn necesse est, ꝙ timore amittẽdi, vel dolore, de certitudine amissionis affligaẽ. Reqritur igitur ad verã beatitudinẽ, ꝙ hõ certã habeat opinionẽ, bonum, quod habet nunq̃ se amissurum, quę quidẽ opinio si uera sit, cõsequẽs est, ꝙ beatitudinẽ nunq̃ amittet: si aũt falsa sit, hoc ipsum est quoddã malũ, falsam opinionẽ habere: nã falsum est malum intellectus, sicut uerũ est bonũ ipsius, vt dr̃ in 6. Ethi.* Nõ igitur iam uere erit beatus, si aliquod malum ei inest.

*c. 2. & 3.

¶ Secundo idẽ apparet, si cõsideretur rõ beatitudinis in speciali. Ostensum est.n. supra,* ꝙ ꝑfecta beatitudo hois in visione diuinæ essentiæ consistit. Est aũt impossibile, ꝙ aliquis uidens diuinam essentiam, uelit eam non uidere: quia omne bonũ habitum quo aliqs carere vult, aut est insufficiens, & quæritur aliquid sufficientius loco eius: aut habet aliquod incommodum annexũ, ꝑp quod in fastidium venit. Visio ãt diuinæ essentiæ replet aĩam omnibus bonis, cũ cõiungat fonti totius bonitatis: unde dr̃ in Psal. 16. Satiabor cũ apparuerit gloria tua. & Sap. 7. dr̃. Venerunt mihi oĩa bona pariter cum illa. s. cum contemplatione sapientiæ. Similiter ẽt non habet aliqđ incommodum adiunctum: quia de cõtemplatioue sapientiæ dr̃, Sap. 8. Non habet amaritudinẽ cõuersatio illius, nec tædium conuictus eius. Sic ergo patet, ꝙ propria uoluntate beatus non põt beatitudinẽ deserere. similiter ẽt non põt eam perdere Deo subtrahente: quia cum subtractio beatitudinis sit q̃dam pęna, non potest talis subtractio a Deo iusto iudice prouenire, nisi pro aliqua culpa, in q̃ cadere non põt, qui Dei essentiam videt, cũ ad hãc uisionẽ ex necessitate sequaẽ rectitudo uoluntatis, ut supra ostensum est.* Similiter ẽt nec aliquod aliud agens põt eã subtrahere: quia mens Deo cõiuncta super oĩa alia eleuatur, & sic ab huiusmodi coniunctione nullũ aliud agens potest ipsam excludere. Vnde inconueniens vr̃, ꝙ per quasdam alternationes tẽporũ transeat hõ de beatitudine ad miseriam, & econuerso: quia hmõi temporales alternationes esse non pñt, nisi circa ea quæ subiacent tpi & motui.

*q. 3. ar. 8

*q. 4. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ beatitudo est perfectio consummata, quæ omnem defectum excludit a beato: & ideò absque mutabilitate aduenit eã habenti, faciente hoc uirtute diuina, quæ hominẽ subleuat in participationem æternitatis transcendentis omnem mutationem.

AD 2m dicendũ, ꝙ voluntas ad opposita se habet in his, quæ ad finem ordinantur: sed ad ultimum finem naturali necessitate ordinatur: quod patet ex hoc quod homo non potest non uelle esse beatus.

AD 3m dicendũ, ꝙ beatitudo habet principium ex conditione participantis: sed caret fine ꝑp cõditionẽ boni, cui9 participatio facit beatum. vñ ab alio ẽ initiũ beatitudinis, & ab alio ẽ qđ caret fine.

ARTICVLVS V.

37

Vtrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem. *Perfecta per totum.*

*Infra q. 62. ar. 1. & 3. Et 1. q. 12. ar. 4. & q. 94. ar. 1. Et 4. d. 49. q. 2. art. 6. Et 3. contra g. c. 147. 157. & 159 ptinc. & Ro. 1. le. 6. fi.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ homo per sua naturalia possit beatitudinem consequi. Natura.n. non deficit in necessarijs: sed nihil est homini tã necessarium, quàm id ꝑ quod finẽ vltimum cõsequitẽ. ergo hoc naturæ humanæ non deest. Potest igitur homo per sua naturalia beatitudinem consequi.

¶ 2 Præt. Homo cum sit nobilior irrationalibus creaturis, uidetur esse sufficiẽtior: sed irrationales creaturæ ꝑ sua naturalia possũt consequi suos fines. ergo multo magis homo per sua naturalia potest beatitudinem consequi.

¶ 3 Præt. Beatitudo est operatio perfecta, secundũ Philosophum.* Eiusdem autem est incipere rẽ, & perficere ipsam. Cum igitur operatio imperfecta, quæ est quasi principiũ in operationib. humanis, subdatur naturali hois potestati, qua suoiũ actuũ est dñs, vr̃ ꝙ per naturalẽ potentiã possit ꝑtingere ad operationem perfectam, quæ est beatitudo.

*Li. 1. Eth. c. 7. 10. 5.

SED CONTRA. Homo est principium naturaliter actuum suorum per intellectum & uoluntatẽ: sed vltima beatitudo sanctis præparata excedit intellectum, & uoluntatem. dicit enim Apostolus 1. ad Corinth. 2. Oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. ergo homo per sua naturalia non potest beatitudinem consequi.

RESP. Dicendum, ꝙm beatitudo imperfecta, quę in hac uita haberi põt, põt ab hoĩe acquiri ꝑ sua naturalia eo mõ, quo & uirtus in cuius operatiõe cõsistit, *de quo infra dicetẽ.* sed beatitudo hois ꝑfecta, sicut supra dictum est, † consistit in uisione diuinæ essentiæ. Videre aũt Deum per essentiã est supra naturã non solum hois, sed ẽt ois creaturæ, vt in primo ostensum est. Naturalis.n. cognitio cuiuslibet creaturæ est secundum modum substantię eius: sicut de intelligentia dr̃ in lib. de causis, ꝙ cognoscit ea q̃ sunt supra se, & ea quæ sunt infra se secundum modum substantiæ suæ: oĩs aũt cognitio, quæ est secundum modum substantiæ creatæ, deficit a uisione diuinæ essentiæ, quæ in infinitum excedit oẽm substantiam creatam, vnde nec hõ, nec aliqua creatura, potest consequi beatitudinem ultimam per sua naturalia.

Concl. neg. *q. 63. † q. 3 art. 8. *q. 12. ar. 4. *concl. p*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut natura non deficit homini in necessarijs, quamuis non dederit sibi arma & tegumenta sicut alijs animalibus, quia dedit ei rõnẽ & manus, quibus possit hęc sibi acq-

SVP. QVÆS. V. ART. V.

Ferr. 3. cont. c. 52. 147. Medina. ar. 5.

IN art. quinto defendenda esset 1ó conclusion e in litera posita, nisi diffuse tractata fuisset in 1. lib. q. 12. ar. 4. ubi responsum est Scoto eã impugnanti in 4. dist. 49. q. 2. quære ibi &c.

rere, ita nec deficit homini in necessarijs, quàmuis F non daret sibi aliquod principiũ, quo posset beatitudinẽ cõseq. hoc enim erat impossibile: sed dedit ei liberũ arbitriũ, quo possit cõuerti ad Deũ, q eũ faceret beatũ. Quæ enim per amicos possumus, p nos aliqualiter possumus, dicitur in 3. Ethico.†

†C.3. post med. illi⁹ tom. 5.

Ad 2m dicendũ, ꝙ nobilioris ꝯditionis ẽ natura, q̃ põt cõseq pfectũ bonũ, licet indigeat exteriori auxilio adhoc cõsequẽdũ, q̃ naturaq nõ põt cõseq pfectũ bonũ, se cõsequit quoddã bonũ imperfectũ licet ad consecutionẽ eius non indigeat exteriori auxilio, ut Philosoph⁹ dicit in 2. de cęlo.* Sicut me lius est dispositus ad sanitatẽ, q põt conseq pfectã G sanitatẽ, licet hoc fit p auxiliũ medicinæ q̃ qui solũ põt cõsequi quandam imperfectam sanitatẽ sine medicinæ auxilio & iõ creatura rõnalis, q̃ põt con sequi perfectum beatitudinis bonum indigens ad hoc diuino auxilio, est pfectior q̃ creatura irratio nalis, quæ hmõi boni nõ est capax, sed quoddã bo nũ imperfectum consequitur uirtute suæ naturæ.

*A tex. 60 vsque ad 66. to. 2.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ qñ ipfectũ, & pfectũ sũt eius dẽ spẽi, ab eadẽ uirtute causari possunt: nõ aũt hoc est necesse, si sunt alteri⁹ spẽi. Nõ. n. qcquid põt cã re dispositionẽ materiæ, põt ultimã perfectionem conferre: imperfecta aũt operatio, q̃ subiacet natu H rali hoïs potestati, nõ est eiusdẽ spẽi cũ operatiõe illa pfecta, quæ est hoïs beatitudo, cũ operationis spẽs dependeat ex obiecto. unde ratio non sequit.

Articvlvs VI.

Vtrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creaturæ.

SVPER QVÆST. V. ART. VI.

Medina ar. 6.

38 *Porrecta per totum.*

IN art. 6. 7. & 8. nihil aliud scribẽdũ occurit, nisi ꝙ materia 8. art. tractata ẽ in 1. li. q. 82. ar. 1. ubi solutæ sũt rõnes Sco. quare uide ibi. Et hic completur tractatus primus huius libri.

Ad sextvm sic proceditur. Vr ꝙ homo possit fieri beatus p actionẽ alicuius superioris creaturæ, s. angeli. Cũ. n. duplex ordo inueniat in reb. unus partiũ uniuersi ad inuicẽ: alius to- I tius vniuersi ad bonũ, qđ est ex vniuersum: prim⁹ ordo ordinat ad fm, sicut ad finẽ, vt dr̃ 12. Metaphy.* Sicut ordo partiũ exercit⁹ adinuicẽ, est pp ordinẽ totius exercitus ad du cẽ: sed ordo partiũ uniuersi adinuicẽ, attendit fm qđ superiores creaturæ b agunt in inferiores, ut in 1. dictũ est.† Beatitudo aũt consistit in ordine hoïs ad bonum, quod est extra uniuersum, quod ẽ De⁹ ergo per actionem superioris creaturæ, s. angeli in hominem, homo beatus efficitur.

*Tex. 52. & 53. t. 3.

†p. p. q. 11. ar. 1. ad 3. art.

¶ 2 Prętr. Quod est in potentia tale, potest reduci in K actum per id, quod est h actu tale; sicut quod est potentia calidum, fit actu calidum per id, quod ẽ actu calidum: sed homo est in potẽtia beatus; ergo põt fieri actu beatus per angelum, qui est actu beatus.

¶ 3 Prętr. Beatitudo cõsistit in operatione intellect⁹, ut supra dictũ ẽ: *sed angelus põt illuminare intellectum hominis, ut in primo habitum est. ergo angelus potest facere hominem beatum.

*q. 3. ar. 5.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus.

Respon. Dicendum, ꝙ cum omnis creatura naturæ legib. sit subiecta, vtpote habẽs limitatã uirtutẽ & actionem, illud quod excedit naturam creatam, non põt fieri uirtute alicuius creaturæ. & iõ si quid fieri oporteat quod sit supra naturam, hoc fit immediate à Deo: sicut suscitatio mortui, illuminatio cæci, & cætera hmõi. Ostensum* est autem, ꝙm beatitudo est quoddam bonum excedens naturam creatam. unde impossibile est ꝙ per actionem alicuius creaturæ conferatur: sed homo beatus fit solo Deo agente, si loquamur de beatitudine pfecta. Si verò loquamur de beatitudine ĩperfecta, sic eadẽ rõ est de ipsa, & de uirtute, in cuius actu consistit.*

*art. prec. com. 1m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ plerunq; cõtin G git in potentijs actiuis ordinatis, ꝙ pducere ad ultimũ finẽ pertinet ad supremã potentiã: inferiores verò potentiæ coadiuuant ad consecutionẽ illius ultimi finis disponendo. Sicut ad artẽ gubernatiuã quæ præest nauifactiuæ, ptinet usus nauis, pp quẽ nauis ipsa fit. Sic igitur in ordine uniuersi hõ quidẽ adiuuatur ab angelis ad consequendũ ultimũ finẽ fm aliqua præcedentia, quibus disponitur ad eius consecutionem: sed ipsum ultimum finẽ consequit per ipsum primum agentem, qui est Deus.

Ad 2m dicendum, ꝙ quando aliqua forma actu existit in aliquo secundum esse perfectum & natu H rale, potest esse principium actionis in alterum, sicut calidum per calorem calefacit: sed si forma existit in aliquo imperfectè, & non secundum esse naturale, non potest esse principium cõicationis sui ad alterum: sicut intentio coloris qui est in pupilla non potest facere album: neque etiam omnia quæ sunt illuminata, aut calefacta, possunt alia calefacere, & illuminare: sic. n. illuminatio & calefactio essent usque ad infinitũ. Lumen aũt gloriæ, per qđ Deus uidetur, in Deo quidem est perfecte secundũ esse naturale: in qualibet autem creatura est imper fecte, & secundum esse similitudinarium, uel participatum. Vnde nulla creatura beata potest communicare suam beatitudinem alteri.

Ad 3m dicendũ, ꝙ angelus beatus illuminat intellectum hominis, uel etiam inferioris angeli, quã tum ad aliquas rõnes diuinorum operum: non aũt quantum ad uisionem diuinæ essentiæ, ut in primo dictum est.* Ad eam enim uidendam omnes immediatè illuminantur a Deo.

*p. p. q. 106. art. 1. ad 1. & 2. arg.

Articvlvs VII.

Vtrum requirantur aliqua opera bona ad hoc, quòd homo beatitudinem consequatur a Deo.

Medina artic. 7.

39 *Porrecta per totum.*

Ad septimvm sic procedit. Vr ꝙ non requirantur aliqua opera hoïs ad hoc, ut beatitudinẽ consequatur a Deo. Deus enim, cum sit agens infinitæ uirtutis, non⁹ præexigit in agendo materiam, aut dispositionem materiæ, sed statim potest totũ producere: sed opera hoïs cùm non requirantur ad beatitudinem eius, sicut cã efficiens, ut dictũ est,* non possunt requiri ad eã, nisi sicut dispositiones ergo Deus qui dispositiones non præexigit in agẽ do, beatitudinem sine præcedentib. operib. cõfert.

*Inf. q. 6. in traductione. Et 4. q. 62. ar. 5. ad 1. Et opusc. 3. c. 173.

*ar. prece.

¶ 2 Prætr. Sicut Deus est actor beatitudinis immediatẽ, h ita & naturã immediate instituit: sed in prima institutione naturæ produxit creaturas nulla di-

spositione

ſpoſitione præcedēte,uel actione creaturæ,ſed ſtatim fecit unumquodq; perfectum in ſua ſpecie.ergo uidetur,ꝙ beatitudinem conferat homini ſine aliquibus operationibus præcedentibus.

¶ 3 Præ. Apſus dicit Ro.4.[b] beatitudinē hoīs eē, cui Deus cōfert iuſtitiā ſine operib. nō ergo reqrunī aliqua opera hoīs ad beatitudinem cōſeqnendam.

SED CONTRA eſt,quod dicitur Io.13. Si hæc ſcitis,beati eritis,ſi feceritis ea.ergo per actionem ad beatitudinem peruenimus.

q.4.ar.4.

RESP. Dicendū,ꝙ rectitudo uolūtatis, ut ſup.dictū eſt,* reqrit̄ ab beatitudinē,cū nihil aliud ſit, q̄ debitus ordo uolūtatis ad ultimū finē, q̄ ita exigit B ad cōſecutionē ultimi finis, ſicut debita diſpoſitio materiæ ad cōſecutionē formę:ſed ex hoc nō oſtēdit̄, ꝙ aliqua operatio hoīs dēat p̄cedere eius beatitudinē. Poſſet.n. Deus ſimul facere uolūtatē recte tēdētē in finē,& finē cōſequētē:ſicut qn̄que ſimul materiā diſponit, & inducit formā, ſed ordo diuinæ ſapiētiæ exigit ne hoc fiat.ut n.dr̄ in 2.de cęlo. *Eorū q̄ nata ſunt habere bonū ꝑfectū, aliqd hēt ipſum ſine motu,aliqd uno motu, aliqd pluribus. Hr̄e aūt ꝑfectū bonū ſine motu,conuenit ei quod naturaliter hēt illud: habere aūt beatitudinē naturaliter,eſt ſolius Dei.vn̄ ſolius Dei ꝓpriū eſt,ꝙ ad C beatitudinē non moueat̄ ꝑ aliquā operationē p̄cedētē.Cū aūt beatitudo excedat oēm naturā creatā,[m] nulla pura creatura cōuenièter beatitudinem cōſeqtur abſq; motu operationis,ꝑ quā tendit in ipſam*: ſed angelus q eſt ſuperior ordine naturæ, q̄ hō,cōſecutus eſt eā ex ordine diuinæ ſapientiæ uno motu operationis meritoriæ, ut in primo expoſitū ē:* Hoīes aūt cōſequunt ipsā multis motib. operationū,q merita dr̄r.vn̄ ēt ſm Philoſophum, † beatitudo eſt p̄mium uirtuoſarum operationum.

*Tex. 64. 65.66.t. 2 — Concl. m — *q.62.a.5 — †li.1.Eth. ca.9.& li. 10. ca.6.7 & 8. to.5.

AD PRIMVM ergo dicēdum,ꝙ operatio hoīs nō p̄exigit̄ ad ꝯſecutionē beatitudinis ꝑꝑ iſufficiētiā D diuinæ uirtutis beatificātis,ſ; ut ſeruet ordo i reb.

AD 2[m] dicendū,ꝙ primas creaturas ſtatim Deus ꝑfectas produxit abſq; alia diſpoſitione, uel operatione creaturæ p̄cedēte: qa ſic inſtituit prima in diuidua ſpecierū, ut ꝑ ea natura ꝓpagaret̄ ad poſteros.Et ſilr̄,qa ꝑ Chr̄m qui eſt Deus, & hō,beatitudo erat ad alios deriuada,ſm illud apli ad Heb.2 Qui multos filios i gloriā adduxerat: ſtatim a principio ſuæ cōceptionis,abſq; aliqua operatiōe meritoria p̄cedēte,aīa eius fuit btā: ſed hoc ē ſingulare i ipſo. Nā pueris baptizatis[d] ſubuenit meritum Chr̄i ad btitudinē cōſequēdā, licet d̄ſint i eis merita ꝓpria,eo ꝙ ꝑ baptiſmū sūt Chr̄i mēbra effecti. E

D. 269.

AD 3[m] dicēdū,ꝙ apoſtolus loqt̄ de beatitudine ſpei,quæ hr̄ ꝑ gratiam iuſtificantē, q̄ quidē nō datur ꝑꝑ opera p̄cedētia. Non.n.habet rationē termini motus, ut beatitudo; ſed magis eſt principium motus,quo ad beatitudinem tenditur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

Fer.1.cont.c.88.li.3.c.96. Capr.d.1.q 3.ar.1.con.2.& 4. d.49 q.3.con.1.2. Medina a.8.

Inf.q. 10. ar.1. & 2.

AD OCTAVVM ſic procedit̄.Vr̄ ꝙ nō oēs appetāt beatitudinē.Nullus.n.pōt appetere,[h] qđ ignorat,cū bonū app̄hēſum ſit obiectū appetitus,ut dr̄ in 3.de aīa,* ſed multi neſciunt quid ſit beatitudo, qđ,ſicut Aug.dicit in 13.de Trin.† patet ex hoc,ꝙ quidā poſuerūt beatitudinē in uoluptatib. corporis,quidam in uirtute animæ,quidam in aliis rebus non ergo omnes beatitudinem appetunt.

Et 1 q.19. ar.1. & q. 82.ar.1.& 2.cot.Et 1. contra. c. 88.& li. 3. ca. 97. Et ver.q.22. ar.5.& 6. Et mal q. 6.cot. & ad 7.9. & 10. Et 3. Eth.co.5. fi. *Lib.3.de aīa tex.29 34. & 49 to.2. †Capt.4. cit. prin. to.3.

¶ 2 Præt. Eſſentia beatitudinis, eſt uiſio eſsētiæ diuinæ,ut dictū ē:* ſed aliq opinant̄ hoc eē impoſe, ꝙ Deus ꝑ eſſentiā ab hoīe uideat̄, vn̄ [b] hoc nō appetūt.ergo nō oēs homines appetunt beatitudinem.

¶ 3 Præt. Aug.dicit in 13.de Tri.* Quòd btūs ē q habet oia [h] q̄ uult,& nihil male uult:ſed n̄ oēs hoc uolūt, quidā.n.male aliqua uolūt, & tn̄ uolunt illa ſe uelle.non ergo omnes uolunt beatitudinem.

SED CONTRA eſt,quod Augu.dicit 13. de Tri.† Si unus dixiſſet, Oēs beati eſſe uultis, miſeri eſſe non uultis,dixiſſet aliqd qđ nullus in ſua nō cognoſceret uoluntate. quilibet ergo uult eſſe beatus.

*q.3.ar.8 *Cap.1.& 5.tom.* †Capt.5. cit.fi.to.3 Conclu. m *q.1.ar.5. & 7.

RESPON. Dicēdū, ꝙ beatitudo dupl̄r p̄t cōſiderari.Vno mō ſm cōēm rōnē beatitudinis:& ſic[m] neceſſe eſt,ꝙ oīs hō beatitudinē uelit:* rō aūt beatitudinis cōis eſt, ut ſit bonū ꝑfectū,ſicut dictū eſt.* Cū aūt bonū ſit obiectū uoluntatis, ꝑfectū bonū eſt alicuius,ꝙ totaliter eius uoluntati ſatisfacit.unde appetere beatitudinē,nihil aliud eſt, q̄ appetere ut uolūtas ſatietur: quod qlibet uult. Alio modo poſſumus loq de beatitudine ſm ſpecialē rationē,quantum ad id,in quo beatitudo cōſiſtit. Et ſic non omnes cognoſcunt beatitudinē: quia neſciūt cui rei communis ratio beatitudinis conueniat: & per conſequēs,[p] quantum ad hoc, non omnes eā uolunt. Vnde patet reſponſio ad primum.

Conclu. p

AD 2[m] dicēdū, ꝙ cū uolūtas ſequat̄ app̄hēſionē intellꝰ; ſeu rōnis: ſicut cōtingit ꝙ aliqd eſt idē ſm rē, quod tn̄ eſt diuerſum ſm rōnis conſiderationē: ita cōtingit, ꝙ aliqd eſt idē ſm rē:& tn̄ uno mō appetitur,alio mō non appetitur. Beatitudo ergo poteſt conſiderari ſub rōne finalis boni, & ꝑfecti, q̄ eſt cōis ratio beatitudinis: & ſic naturaliter, & ex neceſſitate uolūtas in illud tēdit,ut dictum eſt.* Poteſt ēt conſiderari ſecundum alias ſpeciales cōſiderationes,uel ex parte ipſius operationis,uel ex parte potentiæ operatiuæ,uel ex parte obiecti: & ſic non ex neceſſitate uoluntas tendit in ipſam.

*In corp. ar.& q.1. ar.5.

AD 3[m] dicēdū,ꝙ iſta diffinitio beatitudinis, quā qdā poſuerūt. Beatus eſt, q hēt oia q̄ uult, uel,cui oia optata ſuccedūt,quodāmō intellecta,eſt bona & ſufficiēs: alio uero mō eſt imꝑfecta. Si.n.intelligatur ſimpl̄r de oīb.q̄ uult hō naturali appetitu:ſic uerū eſt,ꝙ q hēt oia q̄ uult,eſt beatus. Nihil.n. ſatiat naturale hoīs appetitū,niſi bonū ꝑfectum,qđ eſt beatitudo.Si uero intelligatur de his,q̄ hō uult ſm app̄hēſionē rōnis, ſic habere q̄dam q̄ hō uult, non ꝑtinet ad beatitudinē, ſed magis ad miſeriam, inquantum huiuſmodi habita impediunt hoīem, ne habeat quæcunque uult naturaliter. ſicut ēt rō accipit, ut uera interdum, quæ impediūt a cognitione ueritatis. Et ſm hāc cōſiderationē Aug.* addit ad ꝑfectionē beatitudinis,ꝙ nihil mali uelit:q̄uis primum poſſet ſufficere, ſi recte intelligeretur, ſcilicet,ꝙ beatus eſt, qui habet omnia quæ uult.

*Locis in argu. ſed contra ci tatis.

SVP. QVÆST. VI.

QVie igitur. In diuisiona, seu p fetione. 6. quęstionis aduerte, qd author tractãda omnie præconcip ẽs, prima distinctione separat totum hunc librũ u secunda secundæ: deinde secunda di. se parat tractatũ de actibus humanis uniuersali, a tel qua libet parte incipiẽte in quæstione. 49 Tertia auiẽ distinctione tractatum ipsum de actibus distinguit, ita q primo de ppriis homini, deinde de communibus in q. 6. 22. & sequentibus tractandum dicit. Sequentes autem distinctiones dent loca conditionibus, circunstantiis, & actibus propriis homini, quibusque sua, usque ad 22. q. inclusiue.

SVP. QVÆST. VI. ART. I.

Medina ar. 1.

CIrca primum articulum q. 6. dubium occurrit de illa propositione in corpore posita, scilicet. Quod nullam habet notitiam finis, & si in eo sit principium actionis, uel motus, nõ tamen eius quod est agere, uel moueri pp finem, est principiũ in ipso, sed in alio. Aduersatur siquidẽ huic sententiæ tam authoritas, q̃ ratio. Authoritas quidem Aris. 2. Phys. probantis ex proposito, q natura agit propter finem, unde arguitur sic. Naturalia agunt propter finem: naturalia agunt a principio intrinseco, sine notitia finis. ergo agẽtia a principio intrinseco, sine finis notitia, agunt propter finem. cuius oppositũ in litera dicitur. Et confirmatur, quia si in naturalibus rerum cæterisque est principiũ agendi, & non est principium de ly: pp finẽ; cũ tota dissensio Arist. et aliis, contra quos disputat in 2. Physic. consistat non in hoc, q naturalia agãt (de hoc. n. non disputatur) sed in hoc, q agant propter finem, uel nõ pp finẽ, & concludatur pars affirmatiua, oportet dicere, q natura,

QVAESTIO VI.

De uoluntario & inuoluntario, in octo articulos diuisa.

QVIA igitur ad beatitudinẽ p actus aliquos necesse est peruenire: oportet consequẽter de humanis actib. cõsiderare, ut sciamus quib. actib. perueniatur ad beatitudinẽ, uel impediat beatitudinis uia. Sed quia operationes, & actus circa singularia sũt ideo ois operatiua sciẽtia ĩ par- G ticulari cõsideratione perficit. Moralis igitur consideratio, q a est humanorum actuum, primo quidem tradenda est in uniuersali: secundo uero in particulari.

¶ Circa uniuersalẽ aũt cõsideratione humanorũ actuũ, primo quidẽ considerandum occurrit de ipsis actib. humanis: Secundo de principiis eorũ. Humanorũ aũt actuũ quidam sunt hominis proprij, quidam sunt homini, & H alijs animalib. cões. Et quia beatitudo est propriũ hominis bonum, propinquius se habẽt ad beatitudinẽ actus, qui sunt proprie humani, q̃ actus, qui sunt homini, aliisque animalib. communes. Primo ergo considerandũ est de actibus, qui sunt propriĩ hominis: Secundo, de actib. qui sunt homini, aliisque animalibus communes, qui dicunt animæ passiones.

¶ Circa primũ duo consideranda occurrunt. Primo, de consideratione humanorũ actuum: Secundo, de distinctione eorũ actuũ. Cum aũt actus humani proprie dicantur, qui sunt uoluntarij, eo q uoluntas est rationalis appetitus, qui est proprius hominis: oportet considerare de actib. in quantũ sunt uoluntarij. Primo ergo considerandũ est de uoluntario, & inuoluntario in cõi. Secundo; de actibus qui sunt uolũtarii, quasi ab ipsa uoluntate eliciti, ut immediate ipsius uoluntatis existentes. Tertio, de actib. q sunt uoluntarii, quasi a uoluntate imperati, q sunt ipsius uoluntatis mediãtib. aliis potẽtiis. Et quia actus uolũtarij habent quasdam circunstãtias, sm quas diiudicãtur, primo cõsiderandũ est de uolũtario, & inuolũtario, & cõsequẽter de circũstãtiis ip- F sorũ actuũ, in quib. uoluntariũ, & inuoluntarium inuenitur.

CIRCA primum q̃runtur octo.

¶ Primo, Vtrum in humanis actibus inueniatur uoluntarium.

¶ Secundo, Vtrum inueniatur in animalibus brutis.

¶ Tertio, Vtrum uoluntarium esse possit absque omni actu.

¶ Quarto, Vtrum uiolentia uoluntati possit inferri.

¶ Quinto, Vtrum uiolentia causet inuoluntarium.

¶ Sexto, Vtrum metus causet inuoluntarium.

¶ Septimo, Vtrum concupiscentia inuoluntarium causet.

¶ Octauo, Vtrum ignorantia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in humanis actibus inueniatur uoluntarium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in humanis actibus non inueniatur uoluntarium. Voluntarium enim est, cuius principium est in ipso, ut patet per Greg. Nicenum *, & Damas. † & Arist. * sed principiũ humanorum actuum non est in ipso homine, sed est extra. nã appetitus hominis mouet ad agendum ab appetibili quod est extra, quod est sicut mouens non motũ, ut dicitur in 3. de anima. † ergo in humanis actibus nõ inuenitur uoluntarium.

I ¶ 2 Pręt. Philosophus in 8. Physic. * probat, q non inuenitur in animalib. aliquis actus nouus, q nõ preueniatur ab alio motu exteriori: sed oẽs actus hominis sunt noui, nullus enim actus hominis ęternus est. ergo principium omniũ humanorũ actuũ est ab extra: non igitur in eis inuenitur uoluntarium.

¶ 3 Pręt. Qui uoluntarie agit, p se agere potest: sed hoc homini K non conuenit. dicitur enim Io. 15. Sine me nihil potestatis facere. ergo uoluntarium in humanis actibus non inuenitur.

SED CONTRA est, quod dicit Damascenus in 2. lib. * quod uoluntarium est actus, qui est operatio rationalis: tales autẽ sunt actus humani. ergo in actibus humanis inuenitur uoluntarium.

RESPONDEO, Dicendum, q oportet in actib. humanis uoluntariũ esse. Ad cuius euidentiã cõsiderãdũ est, q quorundam actuũ principium est in agente, seu in eo quod mouet: quorundam autem

ra, quæ est intrinsecũ agendi principiũ, nõ solum est principiũ agendi, sed agendi propter finem: naturalia enim, ut sic agũt propter finem.

¶ Circa illam aliam propositionem in eodem corpore, scilicet Quęcunq; sic agit, uel mouetur a principio intrinseco, q habet aliquam notitiam finis, habet in seipso principiũ sui actus non solum, ut agat, sed etiã ut agat propter finẽ: dubiũ occurrit, quia contra dicit determinationi factæ in 2. eiu q. 2. ubi conclusum est, esse proprium rationalis naturæ agere propter finem, ita ut moueat se ad finem. hic enim expresse dicit, quòd huiusmodi, ut animalia, mouent se ad finem quia aliquã cognitionem finis habent, quomodo stãt hæc simul?

¶ Circa deductam in eodem corpore propositionem ex prædicta, scilicet unde huiusmodi dicũtur nõ mouere seipsa, sed ab aliis moueri dubium quoq; occurrit, quoniam constet, quod uegetabilia mouent seipsa motu augmenti ad omnes differentias positionis, & tamen carent notitia finis. Falsum ergo est quòd huiusmodi, scilicet carentia finis notitia, non dicuntur mouere seipsa. Et cõfirmatur, quia in prima parte q6. 18. articu. 1. in responsione ad secundum, expresse dixit author, quod hæc mouent seipsa.

¶ Ad primæ dubitationis euidentiam, sciendum, quod hoc quod est agere propter finem, potest habere principium duplicis ordinis. Alterum sci licet propriũ ordinis: alterum, subordinatũ. Propriũ quidem ordinis

Nicenus li. 5. ce. 3. cir. prio.

† Dem. li. 2. ortho. fidei. c. 24

* Aristo. 3 ethi. ca. 1. to. 5.

† li. 3. tex. 54. tom. 2

* Li. 8. Physic. tex. 28. tom. 2.

c. 22. 24.

Concl.

ordinis principiū est, quod propria virtute hoc facit. Subordinati uero, quod à superiori natiue participatiōe solum hoc facit. Et quoniam agere pp finem, collationem quādam eius quod est ad finem, ad ipsum finē manifeste importat: conferre autem in finem absq; cogn: tiōe (etsi fingendi detur licentia) intelligi neque, oportet ut de ratione *principij propria uirtute actiui propter finē sit cognitio: ac per hoc principium propria uirtute agens pp finem, constet necessariam ex gradu cognoscitiuo. Et consequenter si quid non cognoscitiuum agit pp finē, & ut habeat principiū agendi pp finem, nō habet principium nisi subordinati ordinis, quod. s. ex hoc, q est impressio quadā, a cognoscitiuo principiatū pp finē. Et hoc modo naturalia agūt pp finem: ita q æquiuocatio est hic inter literam hanc, & secundum Physic. ac rō est. Author si quidem loquitur de principio agente pp finem propria uirtute. & de tali uerissimum est dicere q in solis cognoscitiuis est principiū agēdi pp finem: quia ut in litera dr, ad hoc q aliquid fiat pp finē, requiritur aliqualis notitia finis: pp quod a philosophis dicitur, q opus naturæ, est opus intelligentiæ. In secūdo aūt physic. & alijs, est sermo de qualicūque principio. & sic late loquendo concedimus, & q in naturalibus est principiū agēdi, & agendi pp finē. Natura. n. ab intelligētia ueniens, est principium subordinati ordinis agendi pp finē, & non est principiū propria uirtute dirigētiuum in finē. & sic omnia consonant.

*q. hac. a. 2.

¶ Vocis in arg. 2. citatis.

¶ Ad secundam autē dubitationem dr, qd quia aialia imperfecte cognoscunt finem, ut in 2. artic. huius q. dr, ideo etiam imperfecte mouent se ad finē: & est tanta imperfectio illa, ut nō sit participatione quadā mouent se ad finē. sicut prudentia sunt, & ordinant in finem. pp

motuum, vel actuum principiū ē extra. Cū. n. lapis mouetur sursum, principiū huius motionis est extra lapidē, sed cum mouetur deorsū, principiū huius motionis est in ipso lapide. Eorū autē, q à principio intrinseco mouentur, quædā mouent seipsa, quædam aūt non. Cum enim omne agēs seu motū, agat seu moueatur pp finem (vt supra habitum est*) illa perfecte mouent a principio intrinseco, in quib. est aliquod intrinsecum principiū, nō solum ut moueantur, sed ut moueant in finē. Ad hoc aūt q fiat aliquid pp finem, requiritur cognitio finis aliqualis. Quodcūq. igitur sic agit, uel mouet a principio intrinseco, qd habet aliq. notitia finis, habet i seipso principiū sui actus non solū ut agat, sed ēt vt agat pp finem. Quod aūt nullam notitiam finis habet etsi in eo sit principiū actionis vel motus, non tñ eius quod est agere, uel moueri pp finem, est principium in ipso, sed in alio, a quo ei imprimit principiū suæ motiōis in finem. unde nō dicūtur mouere seipsa, sed ab alijs moueri. Quæ uero habent notitiam finis, dicunt seipsa mouere: quia in eis est principiū nō solum vt agant, sed ēt ut agant pp finem. Et iō, cum utrunq; sit ab intrinseco pricipio, s. q agūt, & q pp finem agunt, horū motus & actus dicuntur uolūtarij. Hoc aūt importat nomē uoluntarij, q motus & actus sit a propria inclinatione: & inde est q uoluntariū dr esse s̄m diffinitionē Arist. & Greg. Niceni, & Damas.* non solū cuius principiū est intra, sed cum additione sciētiæ. Vnde cum homo maxime cognoscat finē sui operis, & moueat seipsum, in eius actib. maxime uoluntarium inuenitur.

Ad primum dicendum, q nō omne principium, est principiū primum. Licet ergo de rōne uolūtarij sit, q principium eius sit intra: non tñ est contra rōnem voluntarij, q principium intrinsecum causetur, uel moueat ab exteriori principio: quia nō est de rōne uoluntarij, q principiū intrinsecum sit principium primum. Sed tñ sciēdum, quòd cō- A tingit aliquod principium motus, esse primum in genere, qd tñ non est primum simpliciter: sicut in genere alterabiliū, primū alterans est corpus cæleste: quod tamen non est primū mouens simpliciter, sed mouet motu locali a superiori mouēte. Sic igitur principiū intrinsecū uoluntarij actus, qd est uis cognoscitiua & appetitiua, est primū priciprū in gñe appetitiui motus, q̄uis moueat ab aliquo B exteriori s̄m alias species motus.

Ad 2m dicendum, q motus animalis nouus præuenit quidē ab aliquo exteriori motu, quantū ad duo. Vno mō, inquantū p motū exteriorē psentatur sensui aīalis aliquod sensibile, qd apprehensum mouet appetitū: sicut leo videns ceruū per eius motū appropinquantē, incipit moueri ad ipsum. Alio mō, in- C quantum p exteriorē motū incipit aliqualiter immutari natura li immutatione corp' aīalis, puta p frigus, vel calorē. Corpore aūt imutato p motum exterioris corporis, immutatur ēt p accidens appetitus sensitiuus, qui est virtus organi corporei: sicut cū ex aliqua alteratione corporis cōmouetur appetitus ad cōcupiscentia alicuius rei: sed hoc non est contra ratiōnē volunta- D rij, vt dictū est. * Huiusmodi. n. motiōes ab exteriori principio sunt alterius generis.

Ad 3m dicendū, q Deus mouet hominē ad agendū non solum sicut pponēs sensui appetibile, vel sicut immutās corpus, sed ēt sicut mouens ipsam uolūtatē; quia omnis motus tā uolūtatis quàm naturæ, ab eo procedit sicut a primo mouente. Et sicut nō est cōtra rōnē naturæ, q E motus naturæ sit à Deo, sicut a primo mouēte, inquantū natura est quoddā instrm̄ Dei mouētis: ita nō est cōtra rōnē actus voluntarij, q sit a Deo, inquantū uoluntas a Deo mouetur: est tamē communiter de ratione naturalis & uolūtarij mot', q sint a principio intrinseco.

quod simpliciter negari pōt, qd mouēt se ad finem, sicut q ordinant aliquid in finē: q̄uis concedatur simpliciter, q mouent se. Et pōt nihilominus cum additione dici, quod imperfecte mouent se pp finē, & sic in proposito accidit: nam superius fuit sermo simpliciter, hic autem est sermo secundum quid manifestatum in 2. artic. Posset quoque dici, ut dicet ad tertiū dubium, q quia habentia cognitionem sensitiuā, medium locum tenēt inter naturalia, quę nullo modo cognoscūt finē, & rationalia quæ omnino cognoscūt finē, mō in hoc, modo in illud extremum declinant. In prima nāq; q. quia de agere pp finem simpliciter & p se erat sermo, cū naturalib. cōputata sunt. Hic uero quia de voluntario cōiter sumpto, vt ē: ad brutorū participationē se extendit, inchoat doctrina, cum rationalibus connumerata sunt. Ad tertiam dubitationem dicitur, q quia medium utrunque sapit extremum, & modo illud, modo alterū subinduit: idem accidit ut vegetabilia, quę media sunt inter pure naturalia quæ non mouent se, & animalia quæ mouent se, *quodam modo dicantur mouere se, & modo dicātur non mouere se. Quando enim distinguuntur vegetabilia contra naturalia, ut ibi fit, di q mouēt se: qñ autem cōtra animalia quæ cognoscitiua sunt, ut hic, dicitur q non mouēt se.

*Ad precedē. arg.

SVP. QVAEST. VI. ART. II.

Egid. 2. s d. 25. q. 1. a. 2. D. Bon. d. 25. ar. 1. q. 1. Medina. ar. 2.

IN secundo ar. aduerte, q id quod sup-

Articvlvs II.

Vtrum voluntarium inueniatur in animalibus brutis.

AD 2m sic proceditur. Vr q uoluntarium non sit in brutis animalibus. Voluntarium enim a uoluntate dr: uoluntas aūt cum sit in ratione, vt

a. dis. 25. a. tic. 1. ad ter. um.

dicitur in 3. de anima: non, potest esse in brutis animalibus. ergo neque voluntarium in eis inuenitur.

¶2 Præt. Secundum hoc, quod actus humani sunt voluntarij, homo dicitur esse dominus suorum actuum: sed bruta animalia non habent dominium sui actus. non enim agunt, sed magis aguntur, vt Damasce. dicit. ergo in brutis animalibus non est voluntarium.

¶3 Præt. Damasce. dicit, quod actus voluntarios sequitur laus, uel vituperium: sed actibus brutorum aialium non debetur neque laus, neque uituperium. ergo in eis non est uoluntarium.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 3. Ethico. quod pueri, & bruta animalia communicant uoluntario: & idem dicunt Grego. Nicenus, & Damasce.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, ad rationem uoluntarij requiritur, quod principium actus sit intra cum aliqua cognitione finis. Est aut duplex cognitio finis, perfecta scilicet, & imperfecta. Perfecta quidem finis cognitio est, quando non solum apprehenditur res quæ est finis, sed et cognoscitur ratio finis, & proportio eius quod ordinatur ad finem ipsum: & talis cognitio finis competit soli rationali naturæ. Imperfecta autem cognitio finis est, quæ in sola finis apprehensione consistit sine hoc, quod cognoscatur ratio finis, & proportio actus ad finem. & talis cognitio finis reperitur in brutis animalib. per sensum, & æstimationem naturalem. Perfectam igitur cognitionem finis sequitur uoluntarium secundum rationem perfectam, prout scilicet apprehenso fine aliquis pôt deliberans de fine, & de his quæ sunt ad finem, moueri in finem, uel nô moueri. Imperfectam aut cognitionem finis sequitur uoluntarium secundum rationem imperfectam, prout scilicet apprehendens finem, nô deliberat, sed subito mouetur in ipsum. Vnde soli rationali naturæ competit uoluntarium secundum rationem perfectam: sed secundum rationem imperfectam, competit etiam brutis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uoluntas nominat rationalem appetitum: & ideo non pôt esse in his quæ ratione carent uoluntarium aut denominatiue dr a uoluntate, & pôt trahi ad ea in quibus est aliqua participatio uoluntatis secundum aliquam conuenientiam ad uoluntatem. & hoc modo uoluntarium attribuitur animalib. brutis, inquantum scilicet, per cognitionem aliquam mouentur in finem.

AD 2m dicendum, quod ex hoc contingit, quod homo est dominus sui actus, quod habet deliberationem de suis actibus. Ex hoc enim quod ratio deliberans se habet ad opposita, uoluntas in utrunque potest: sed secundum hoc uoluntarium non est in brutis animalibus, ut dictum est.

AD 3m dicendum, quod laus, & uituperium consequuntur actum uoluntarium secundum perfectam uoluntarij rationem, qualis nô inuenitur in brutis.

ARTICVLVS III.

Vtrum voluntarium possit esse absque omni actu.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod voluntarium non possit esse sine actu. Voluntarium enim dicitur, quod est a uoluntate: sed nihil pôt esse a uoluntate, nisi per aliquem actum, ad minus ipsius uoluntatis. ergo uoluntarium non potest esse sine actu.

¶2 Præt. Sicut per actum uoluntatis dicitur aliquis uelle, ita cessante actu uoluntatis dr non uelle: sed non uelle inuoluntarium causat, quod opponitur uoluntario. ergo voluntarium non potest esse actu uoluntatis cessante.

¶3 Præt. De rône uoluntarij est cognitio, ut dictum est, sed cognitio est per aliquem actum, ergo uoluntarium non potest esse absque aliquo actu.

SED CONTRA. Illud, cuius domini sumus, dicitur esse uoluntarium: sed nos domini sumus eius quod est agere, & non agere, uelle & non uelle. ergo sicut agere, & uelle est uoluntarium: ita & non agere, & non uelle.

RESPON. Dicendum, quod uoluntarium dicitur, quod est a uoluntate. ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Vno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo, inquantum est agens. sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso quod nô agit: sicut submersio nauis dicitur esse a gubernatore, inquantum desistit a gubernando.

Sed sciendum, quod non semper id quod sequitur ad

Et si dif. superius, in prima 2æ. q. 1. ar. scilicet q. articulo secundo, appellauit auctor unico uocabulo cognoscere rationem finis, & nos exposuimus consistere in cognitione proportionis inter finem, & id quod est ad finem modo explicatur ex parte utriusque extremi. f. finis & eius quod est ad finem: & dicitur quod est cognoscere ex parte finis rationem finis: ex parte uero eius quod est ad finem, proportionem illius ad finem. & intendit per rationem finis, non quod quid est, ut distinguitur contra individuum sed rationem formalem finis uniuersaliter, siue particulariter ut distinguitur contra rem. id est, quod oportet cognoscere rem, quæ denominatur finis, ut stat sub denominatione finis. verbi gratia, Mulier præparatura prandium, non solum nouit hoc futurum prandium, sed nouit ipsum ut finem, tunc, & sue præparationis & c. alioquin nô ratiocinaretur ex prandio ad præparanda, nec moueretur ad præparationem: & similiter nouit non solum has carnes hanc horam & c. sed ut proportionatas nunc, hic & c. ad talem finem: & hoc est perfecte cognoscere finem, & nosse rationem finis.

4. ad 3. Et 4. ad 3. et uer. q. 24 ar. 2. ad 1. Et 3. Eth. lec. 4. & le. 5. cor. 1.
Text. 42. tom. 2.
Lib. 2. c. 24. & 22.
Ca. 1. in 6 lôge a fin.
Dam. li. 2. c. 24. Nicenus li. 5. c. 4. circa prin. li. 2.
Art. pc.

SVP. QVAES. VI. ART. III.

Medina ar. 3.

Circa cæteros questionis articulos vsque ad ultimum exclusiue, nihil occurrit scribendum. Aduertendum tamen est, quod tertius articulus fundamentum est multarum ueritatum, cum de peccatis disputatur, & specialiter omissionem: unde & eo in locis propriis utemur. Singulariter tamen nunc, ex hoc articul. commendandum est memoriæ, quod ad rationem uoluntarij in directe non sufficit potestas in uoluntate, & negatio prouisionis: sed oportet tria concurrere, scilicet, posse, debere, & non velle, aut non impedire. & propterea nô valet argumentum, Hoc potuit a voluntate prohiberi. ergo est voluntarium. Et hoc est ualde notandum propter actus qui sunt ebrianima sensitiua, & generatiua, & non ex præcepto intellectus. Oporteret enim diligenter attendere, si debet, & quando debet impedire. Quartus vero, in secundo argumento iuncto suæ responsioni, occasionem dat disputandi, an obiectum moueat uoluntatem actiue. Sed quia de motiuo uoluntatis erit specialis quæstio in litera, illucusque differtur. Sextus regulam tradit in iudicandis uotis, confessionibus & c. factis ex metu etiam cadente in constantem uirum, dum omnia huiusmodi vere uoluntaria doceremur: quamuis aliquid habeant inuoluntarij admixtum, ac per hoc si mala fuerat ... periuria, infamiæ, & similia, peccata sunt mortalia. Esto tamen cautius in materia matrimonij; quia Ecclesia vult, quod non solum sit uoluntarium, sed plena uoluntas, & ... vi in quarto sententiarum habes. Commendantur quoque humana iura, si quæ metu fiunt, libertate plenam ... nô voluntarium in his negando.

Concl. m.

In corp. art.
Infra. q. 71. ar. 5. ad 2. Et 2. d. 35. art. 3. cor. & ad 5. Et mal. q. 2. art. 1. ad 2.
Art. pc.

ad defectũ actionis, reducitur sicut in cãm in agẽs, ex eo ꝙ non agit: sed solum tũc, cũ põt, & dẽt agere. Si enim gubernator non posset nauẽ dirigere, vel nõ esset ei cõmissa gubernatio nauis, nõ imputaretur ei nauis submersio, q̃ ꝑ absentiã gubernatoris contingeret. Quia igitur uoluntas uolẽdo, & agẽdo, põt impedire hoc, qđ est non uelle, & non agere, & aliqñ dẽt hoc qđ est non uelle, & nõ agere, imputat ei, quasi ab ipsa existens: & sic uolũtariũ põt esse absq; actu, qñq; quidẽ absq; actu exteriori cũ actu interiori, sicut cũ vult nõ agere: aliqñ autem & absque actu interiori, sicut cum nõ vult.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ voluntariũ dr̃ non solũ qđ procedit a uoluntate directe, sicut ab agẽte, sed ẽt qđ est ab ea indirecte, sicut a non agente.

Ad 2m dicendũ, ꝙ non uelle dr̃ dupliciter. Vno mõ, prout sumit in ui unius dictionis, ẽm quod est infinitiuũ huius uerbi; Nolo. unde sicut cũ dico, Nolo legere, sensus est, Volo non legere: ita hoc qđ ẽ, Non uelle legere, significat, Velle nõ legere, & sic, Non uelle, cãt inuoluntariũ. Alio mõ sumitur in ui orationis, & tunc non affirmatur actus uoluntatis & huiusmodi, Non uelle, non causat inuoluntariũ.

Ad 3m dicendum, ꝙ eo modo requiritur ad uoluntariũ actus cognitionis, sicut & actus uoluntatis, vt s. sit in potestate alicuius cõsiderare, & uelle, & agere: & tunc sicut non uelle, & non agere, cum tẽpus fuerit, est uoluntarium, ita ẽt nõ cõsiderare.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum violentia voluntati possit inferri.

Medina artic. 4.

44 Perfecta per totum. *1. q. 82. ar. 1. co. & ad 1. Et 4. d. 29. ar. 1. Et veri. q. 22. ar. 5 & 8. & q. 24. artic. 4. Et Ro. 6. le. 4. *Tex. 54. tom. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ uoluntati possit uiolentia inferri. Vnumquodq; .n. potest cogi a potentiori: sed aliquid est humanæ voluntati potentius, scilicet Deus. ergo saltem ab eo cogi potest.

¶ 2 Præt. Omne passiuum cogitur a suo actiuo, qñ immutatur ab eo: sed uoluntas est uis passiua: est enim mouens motum, ut dicitur in 3. de anima * cũ ergo aliquando moueatur a suo actiuo, uidetur ꝙ aliquando cogatur.

¶ 3 Præt. Motus violẽtus est, qui est contra naturã: sed motus uoluntatis aliquando est contra naturã, ut patet de motu uoluntatis ad peccandum, qui est contra naturam, ut Damasce. † dicit. ergo motus voluntatis potest esse coactus.

†Li. 4. Ortho. fidei. c. 21. *Cap. 10. tom. 5.

Sed contra est, quod August. dicit in 5.* de ciuitate Dei, Quòd si aliquid fit uoluntarie nõ fit ex necessitate: omne autem coactum fit ex necessitate E ergo quod fit ex uoluntate, non põt esse coactum: ergo uoluntas non potest cogi ad agendum.

Resp. Dicendũ, ꝙ duplex est actus uoluntatis, Vnus quidẽ, q est eius immediate, uelut ab ipsa elicitus, s. uelle. Alius qui est actus uoluntatis a uolũtate imperatus, & mediãte alia potẽtia exercitus, ut ambulare, & loq, q a uoluntate imperantur mediãte potentia motiua. Quantũ igit ad actus a uolũtate imperatos, uoluntas uiolentiã pati põt, * inquantũ ꝑ uiolentiã exteriora mẽbra impediri possunt, nc imperium voluntatis exequant: sed quantum ad ipsũ proprium actũ uoluntatis, non põt ei A violẽtia inferri. ¶ Et huius est rõ, quia actus uolũtatis nihil est aliud, q̃ inclinatio quædã procedens ab interiori principio cognoscente: sicut appetitus naturalis est qđã inclinatio ab interiori principio, & sine cognitione: qđ aũt est coactũ, uel uiolentũ, est ab exteriori principio: unde ꝓtra rõnẽ ipsius actus uoluntatis est, ꝙ sit coactus, uel uiolentus: sicut ẽt est ẽm rõnem naturalis inclinationis, uel motus lapidis, ꝙ feratur sursum (põt.n. lapis per uiolẽtiã ferri sursũ) sed quod iste motus uiolentus sit ex eius naturali inclinatione, esse non põt. Similiter ẽt potest homo per uiolentiã trahi: sed quod hoc B fit ex eius uoluntate, repugnat rationi violentiæ.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Deus, qui est potentior quàm uoluntas humana, potest voluntatẽ mouere, secundum illud prouerbium, Prouerb. 21. Cor regis in manu Dei est: & quocunque uoluerit, vertet illud. Sed si hoc esset per uiolentiam, iã non esset cum actu uoluntatis: nec ipsa uoluntas moueretur, sed aliquid contra uoluntatem.

Ad 2m dicendum, ꝙ nõ semper est motus uiolẽtus, qñ passiuũ immutatur a suo actiuo, sed qñ hoc fit ẽm interiorẽ inclinationẽ passiui: alioquin oẽs alterationes, & generationes simpliciũ corporũ essent innaturales, & uiolentæ: sunt aũt naturales ꝑ naturalẽ aptitudinẽ interiorẽ materiæ, uel subiecti ad talem dispositionẽ. Et similiter qñ uolũtas mouetur ab appetibili ẽm propriam inclinationem, non est motus uiolentus, sed voluntarius.

Ad 3m dicendũ, ꝙ id, in quod uoluntas tendit peccãdo, etsi sit malũ, & contra rõnalẽ naturã ẽm rei veritatẽ, apprehenditur tñ ut bonũ, & conueniens homini ẽm aliquam delectationem sensus, vel secundum aliquem habitum corruptum.

ARTICVLVS V.

Vtrum violentia causet inuoluntarium.

D *Medina art. 5.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videt ꝙ violentia non causet inuoluntariam. Voluntariũ enim & innoluntarium, secundum voluntatem dicuntur. Sed voluntati violentia inferri non potest, ut ostensum est. * ergo violentia inuoluntariũ causare non potest.

45 Perfecta per totum. *Sup. ar. 4 co. & inf. ar. 6. ad 1. & q. 71. ar. 6. co. Et 2. 2. q. 88. ar. 6. ad 1. Et ma. q. 6. co. *ar. ꝑced. †li. 2. c. 24. *3. ethi. c. 1. 10. 5.

¶ 2 Præt. Id quod est inuoluntariũ, est cum tristitia, ut Damas. & Philosophus dicunt: † sed aliquãdo patitur aliquis violentiam, nec tamẽ inde tristatur. ergo uiolentia non causat inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Id qđ est à uolũtate, nõ põt esse inuolũtarium, sed aliqua uiolenta sunt a uolũtate, sicut cũ aliquis cũ corpore graui sursum ascendit: & sicut cũ aliqs inflectit mẽbra contra naturalem eorũ flexibilitatem. ergo uiolentia non cãt inuoluntariũ.

Sed contra est, qđ Philosophus & Damasc. dicunt, * ꝙ aliquid est inuoluntarium per uiolentiã.

*Locis in ar. 2. iam citatis.

Respon. Dicendũ, ꝙ uiolentia directe opponitur uoluntario, sicut etiam & naturali. Cõe est.n. uoluntario & naturali, quod utrunq; fit a principio intrinseco, uiolentũ autem est a principio extrinseco: & ꝑ hoc, sicut in rebus, quæ cognitione carent, uiolentia aliqđ facit contra naturã, ita in rebus cognoscẽtibus, facit aliqđ esse cõtra uolunta-

tem: quod aũt eſt contra naturam, dicitur eſſe innaturale: & ſimiliter quod eſt contra uoluntatem, dr̃ eſſe inuoluntariũ. vnde ᵐ uiolẽtia inuolũtariũ cãt.ⁿ F

Concl. ᵐ

Ad 1ᵐ ergo dicendũ, ꝙ inuolũtariũ voluntario opponitur. Dictũ * eſt aũt ſupra, ꝙ uoluntariũ dr̃ nõ ſolum actus, qui eſt immediate ipſius uolũtatis, ſed ẽt actus a uolũtate imperatus. Quantũ igit̃ ad actũ, qui eſt immediate ipſius uolũtatis, ut ſupra dictũ eſt, † violentia uolũtati inferri nõ põt: ſed quantũ ad actũ imperatũ, uolũtas põt pati uiolentiã: & quantũ ad hunc actũ uiolentia inuoluntariũ facit.

*ar. p̃ced. †ar. p̃ced.

Ad 2ᵐ dicendũ, ꝙ ſicut naturale dr̃, quod eſt ſecundũ inclinationẽ naturæ: ita uoluntarium dr̃, qđ G eſt ſcđm inclinationẽ uoluntatis. Dr̃ aũt aliquid naturale dupliciter. Vno modo, quia eſt a natura, ſicut a principio actiuo: ſicut calefacere eſt naturale igni. Alio mõ, ſcđm principiũ paſſiuum, quia ſ. eſt innata inclinatio ad recipiendũ actionẽ a principio extrinſeco: ſicut motus cœli dr̃ eſſe naturalis, ꝑꝑ aptitudinẽ naturalẽ cœleſtis corporis ad talẽ motũ, licet mouens ſit uoluntariũ. Et ſimiliter uoluntariũ põt aliquid dici dupliciter. Vno mõ, ſcđm actionẽ, puta cũ aliquis vult aliquid agere. Alio modo, ſcđm paſſionem, ſ. cum aliquis vult pati ab alio: vnde cũ actio infert̃ ab aliquo exteriori, manente in eo H qui patit̃ uoluntate patiendi, nõ eſt ſimpl̃r uiolentũ: quia licet ille qui patit̃, nõ ꝯferat agendo, ꝯfert tñ uolendo pati: unde non põt dici inuoluntariũ.

Ad 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in octauo Phyſi.* Motus aĩalis, quo interdũ mouet̃ aĩal ꝯ naturalẽ inclinationẽ corporis, etſi nõ ſit naturalis corpori, eſt tñ quodammodo naturalis aĩali, cui naturale eſt, ꝙ ſcđm appetitũ moueatur: & ideo hoc non eſt uiolentũ ſimpliciter, ſed ſcđm quid. Et ſimil̃r eſt dicendũ, cum aliquis inflectit mẽbra contra naturalem diſpõnem: hoc enim eſt violentum ſcđm qd, ſcilicet quantũ ad membrum particulare: non ta- I men ſimpliciter, quantum ad ipſum hominem.

*tex. 17. tom. 2.

Articvlvs VI.

Vtrum metus cauſet inuoluntarium ſimpliciter.

46 Porrecta per totum. Infr. ar 7. 7. ad 1. & 2. Et 4. d. 29 q. 1. ar. 2. Et quol. 5. ar. 10. Et 4. co rinth c. 5. co. 5. Et 3. Ethic. co. 2. & 4. ſi.

Medina art. 6.

Ad sextvm ſic proceditur. Videt̃ ꝙ metus cauſet inuoluntariũ ſimpliciter. Sicut. n. uiolentia eſt reſpectu eius, quod contrariatur præſentialiter uolũtati, ita metus eſt reſpectu futuri mali, qđ h repugnat uolũtati: ſed uiolẽtia cãt inuoluntariũ ſimpliciter. ergo & metus inuolũtariũ ſimpl̃r cauſat.

¶ 2 Præt. Quod eſt ſcđm ſe tale, quolibet addito remanet tale: ſicut qđ ſcđm ſe eſt calidũ, cuicunq; con- K iungatur nihilominus eſt calidum, ipſo manente: ſed illud qđ per metũ agitur, ſcđm ſe eſt inuoluntarium. ergo ẽt adueniente metu eſt inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Quod ſub cõdõne tale eſt, ſcđm quid eſt tale: quod aũt abſq; cõdõne eſt tale, ſimpliciter eſt tale. ſicut qđ eſt neceſſariũ ex ꝯdõne, eſt neceſſarium ſcđm quid: quod aũt eſt neceſſariũ abſolute, eſt neceſſarium ſimpliciter. Sed id quod per metũ agit̃, eſt h inuoluntariũ abſolute. nõ eſt aũt voluntariũ, niſi ſub ꝯdõne, ſcilicet ut uitet̃ malũ qđ timet̃. ergo id, qđ ꝑ metũ agitur, eſt ſimpliciter inuoluntariũ.

*li. 5. ca. 2. ante me.

Sed contra eſt, quod Greg. Nicen. dicit * & ẽt F Philoſophus, † quod huiuſmodi, quæ per metum aguntur, ſunt magis uoluntaria, quàm inuolũtaria.

†li. 3 Ethi ca. 1. non multũ ꝑcul a prin cip.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 3. Ethi. * & idẽ dicit Greg. Nicen. in lib. ſuo de homine. † Huiuſmodi, quæ per metũ aguntur, miſta ſunt ex uoluntario, & inuoluntario. Id. n. quod per metũ agitur, in ſe conſideratũ non eſt uoluntariũ: ſed fit uoluntariũ in caſu, ſcilicet, ad uitandũ malũ quod timet̃. Sed ſi quis recte ꝯſideret, ᵐ magis ſunt hmõi uoluntaria, q̃ inuoluntaria: ⁿ ſunt enim uoluntaria ſimpliciter, inuoluntaria aũt ſcđm quid. Vnumquodq;. n. ſimpliciter eſſe dr̃, ſcđm quod eſt in actu: G ſcđm aũt quod eſt in ſola apprehenſione, non eſt ſimpliciter, ſed ſcđm quid. Hoc aũt quod per metũ agit̃, ſcđm hoc eſt in actu, ſcđm quod fit. cũ enim actus in ſingularibus ſint, ſingulare aũt inquantum hmõi, eſt hic, & nunc, ſecundũ hoc id qđ fit, eſt in actu, ſcđm quod hic eſt, & nunc, & ſub alijs cõdõnibus indiuidualib. Sic aũt hõc quod fit per metũ, eſt uoluntarium, inquantũ ſcilicet eſt hic, & nunc: prout ſcilicet in hoc caſu eſt impedimentũ maioris mali, qđ timebat̃: ſicut proiectio merciũ in mare fit uoluntariũ tpe tẽpeſtatis ꝑꝑ timorẽ periculi. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ ſimpliciter uoluntariũ eſt, unde & cõ H petit ei rõ uoluntarij: quia principiũ eius eſt intra. Sed qđ accipiat̃ id quod per metũ fit, ut extra hũc caſum exiſtens, prout repugnat uoluntati, hoc nõ eſt niſi ſcđm rõnem tm̃: & ideo eſt inuoluntariũ ſcđm quid, ideſt, prout cõſiderat̃ extra hũc caſũ exiſtẽs.

*li. 3. Eth. ca. 1. non remote a princip. †Nicen. li. 5 c. 1. concl. ᵐ

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ea quæ agunt̃ ꝑ metum & per uim, non ſolũ differunt ſecundũ præſens, & futurum: ſed ẽt ſecundum hoc, ꝙ in eo qđ agitur per uim, uoluntas non conſentit, ſed oĩno eſt ꝯ motum uoluntatis: ſed id quod per metũ agit̃, fit uoluntarium, ideo quia motus uoluntatis fertur in id, licet non ꝑꝑ ſeipſum, ſed propter aliud, ſci- I licet ad repellendum malũ quod timetur: ſufficit. n. ad rõnem uoluntarij, ꝙ ſit ꝑꝑ aliud uoluntarium. Voluntariũ enim eſt non ſolum quod ꝑꝑ ſeipſum uolumus ut finem, ſed ẽt quod propter aliud volumus ut propter finem. Patet ergo ꝙ in eo quod ꝑ uim agitur, uoluntas interior nihil agit: & ideo, ut Greg. Nicen. dicit * ad excludendum ea, quæ ꝑ metum agunt̃, in diffinitione uiolenti non ſolum dr̃, ꝙ uiolentum eſt, cuius principium eſt extra, ſed additur, nihil conferente uim paſſo: quia ad id quod agitur per metum, uoluntas timentis aliquid confert.

*li. 5. ca.

Ad 2ᵐ dicendũ, ꝙ ea quę abſolute dñr, quolibet K addito remanent talia, ſicut calidũ, & album: ſed ea quæ relatiue dñr, uariant̃ ſcđm cõparationẽ ad diuerſa: quod. n. eſt magnum cõparatum huic, eſt paruum cõparatum alteri. Voluntarium autem dr̃ aliquid non ſolum ꝑꝑ ſe quaſi abſolute, ſed ẽt propter aliud quaſi relatiue. & ideo nihil prohibet aliquid, quod de ſe nõ eſſet uoluntarium, alteri cõparatum fieri uoluntarium, ꝑ cõparationẽ ad aliud.

Ad 3ᵐ dicẽdum, ꝙ illud quod per metum agit̃, abſq; condõne eſt uoluntarium, ideſt, ſcđm quod actu agitur: ſed inuoluntarium eſt ſub conditione, ideſt, ſi talis metus nõ immineret, unde ſecundum illam rationem magis poteſt concludi oppoſitum.

AR-

ARTICVLVS VII.

Vtrum concupiscentia causet inuoluntarium.

Medina artic. 7.

A AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod concupiscentia causet inuoluntarium. Sicut. n. metus est quędā passio ita & cōcupiscentia: sed metus causat quodammodo inuoluntarium. ergo etiam concupiscentia.

¶ 2 Præt. Sicut per timorem timidus agit contra id qđ proponebat: ita h incontinens propter concupiscentiam: sed timor aliquo modo causat inuoluntariū. ergo & concupiscentia.

¶ 3 Præt. Ad uoluntarium requiritur cognitio: sed cōcupiscētia corrumpit cognitionē. dicit e. n. Philosophus in 6. Ethic.* quod delectatio, siue cōcupiscentia delectationis, corrūpit æstimationem prudentiæ ergo concupiscentia causat inuoluntarium. C

SED CONT. est qđ Damas. dicit:* Inuoluntariū est misericordia, uel indulgentia dignū, & cū tristitia agitur: sed neutrum horum competit ei, qđ per concupiscentiam agitur: ergo concupiscētia nō causat inuolūtariū.

RESPON. Dicendum, quod concupiscentia non causat inuoluntariū: sed magis facit aliqd uolūtarium. Dicitur. n. aliquid uoluntarium ex eo, quod uoluntas in id fertur: per cōcupiscentiā autem uoluntas inclinatur ad uolendū id qđ cōcupiscit. & ideo m cōcupiscentia magis facit ad hoc, quod aliquid sit uoluntarium, quàm quod sit inuoluntarium n.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quod timor est de malo, cōcupiscētia autē respicit bonū: malū autem scđm se contrariatur uolūtati, sed bonū est uoluntati consonum: unde magis se habet timor ad causandum inuoluntarium, quàm concupiscentia.

AD 2m dicēdum, quod in eo qui per metū aliqd agit, manet repugnantia uoluntatis ad id qđ agitur, scđm quod in se consideratur: sed in eo qui agit aliquid per cōcupiscentiam (sicut est incontinens) nō manet prior uolūtas, qua repudiabat illud qđ concupiscit, sed mutatur ad uolēdum id qđ prius repudiabat. & ideo qđ per metum agitur, quodāmodo est inuolūtariū: sed qđ per concupiscentiā agitur, nullo modo. Nā incontinens cō cupiscentiæ agit contra id qđ prius proponebat, non autem contra qđ nūc vult: sed timidus agit contra id quod etiam nunc secundum se vult.

AD 3m dicendum, quod si cōcupiscentia totaliter cognitionē auferret, (sicut cōtingit in illis qui propter cōcupiscentiā fiunt amētes,) sequeretur quod concupiscentia uoluntarium tolleret, nec tñ proprie esset ibi B inuoluntariū: quia in his quæ usum rationis nō habent, neque nolūtariū est, neq; in uoluntariū: sed quandoq; in his quæ per cōcupiscentiam aguntur, non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili: & tamen hoc ipsum est uoluntarium, secundum quòd uoluntarium dicitur, quod est in potestate uoluntatis, ut non agere, & non uelle: similiter autem & non considerare, potest enim uoluntas passioni resistere, ut infra dicetur. † †q.77. ar. 6 & 7.

ARTICVLVS VIII. 48

Vtrum ignorantia causet inuoluntarium. *Porrecta per totum.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod ignorantia nō causet inuoluntariū. Inuoluntariū enim ueniam meretur, ut Dama. dicit:* sed interdū qđ per h ignorantiā agitur, ueniam nō meretur, secundū illud 1. ad Corin. Si quis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia non causet inuoluntarium. Inf. q. 15. art. 6. cor. & q. 76. ar. 3. & 4. Et 2. d. 39. 1. art. 1. d 4. & d. 4 ar. 1. ad Et mal. q. 3. artic. ... cor.

¶ 2 Præt. Omne peccatū est cū h ignorātia, scđm illud Prou. 14. Errant, qui operantur malū. Si igitur ignorantia inuoluntariū causet, sequeret omne peccatum esset inuoluntariū: quod est contra Aug. D † dicentem, quod omne peccatum est uoluntarium. * Lib. 1. c. 14. †Lib. 1. retra. ca. 15. parū ante medium.

¶ 3 Præt. In uoluntariū cum tristitia est, ut Damas. dicit:* sed quædam h ignoranter aguntur & sine tristitia: puta, si aliquis occidit hostem, quem quærit occidere, putans occidere ceruum. ergo ignorantia non causat inuoluntarium. *Dam. lib. 2. Ortho. fidei, c. 2.

SED CONTRA est, quod Damasc. † & Philosoph* dicunt, quòd inuoluntarium quoddā est per ignorantiam. † Loco nunc dicto. 3. Eth. cap. 1.

RESPON. Dicendū, quod ignorantia hēt causare inuoluntariū ea rōne, qua priuat cognitionē, quæ præexigitur ad uoluntariū, ut supra dictū est:* non tñ quælibet ignorantia hmōi cognitione priuat. Et E ideo sciendū, quod ignorantia tripliciter se hēt ad actum uoluntatis. Vno modo, concomitanter: alio mō, cōsequenter: tertio modo, antecedenter. Concomitanter quidem, qñ ignorantia est de eo quod agitur, tñ et si sciretur, nihilominus ageret. Tunc. n. ignorantia non inducit ad uolendū vt hoc fiat, sed accidit simul esse aliquid factū, & ignoratū: sicut in exēplo posito, scilicet cū aliquis uellet quidē occidere hostē, sed ignorās occidit eū, putās occidere ceruū: & talis ignorātia nō facit inuoluntariū, ut Philosop. dicit,* quia nō cāt aliquid quod sit repugnās uolūtati: sed facit non uoluntariū, quia nō pōt esse actu uolitū, quod ignoratū est. Consequenter aūt se ha- * Art. 1. *Li. 3. Eth c. 1. to. 3.

SVP. QVÆS. VI. ART. VIII.

Medina. ar. 8.

47 *Porrecta per totum.* 22. q. 142. art. 3. cor. & 3. Eth. lect. 1. cō. 3. & lect. 4

IN 8. autem artic. diligenter aduertendum est, quod cum ignorantia consequēs voluntatem tripliciter ponatur, s. affectata, mala electionis, & iuris: & prima differat ab alijs in hoc: quod ipsa est obiectū actus voluntatis; est enim volita: aliæ uero sunt quasi ob ectum uolūtatis potentis, & debētis ipsas ab jicere. Sūt enim nō uoluntariæ, quia uoluntas pōt. & debet actualiter cōsiderare, & applicare ad opus, & sic excludere ad ignorantiam malæ electionis: & similiter debet acquirere scientiam sibi necessariā tempore debito, & sic excludere ignorantiam iuris. *Cap. 5. tomo 5.

Inter has autē duas cū differētia sit, quod ignorantia electionis cōsistit in ipsa uolūtaria actuali inconsideratione, ignorantia uero iuris in uolūtaria habituali priuatione scientiæ, quicunque aliquis ex actuali obliuione eius quod scit, & habitualiter meminit, operatur, non etiam ignorantiā incurrit: quoniam omnia te ... supra hominis est facultatē. Quocirca si quis certa intentione perseuerans nul ... modo peccandi, mortaliter, & sciens contractum talem sapere usuram & nihilominus nō recolens actualiter eius quod habitualiter scit, facit talē contractū, nō peccauit mortaliter. Et similiter sciens Sortē ubi notū esse uotatum excōcatum, & tñ cōicans cum eo in diuinis ex hoc quod non actualiter sibi occurrit hūc esse excōcatum, excusat a mortali. Quilibet. n. in seipso experitur non esse in potestate sua, quod recordetur eorū quæ habitualiter meminit, propter quod inconsideratio hæc, cū nō sit concomitans, nec consequens, quia non est omnino in potestate nostra, locanda est sub antecedente: causat enim inuoluntarium simpliciter, & ipsa nullo mō est uolita: ac per hoc ex- ¶i. 2. fidei Orth. cap. 24. Concl. m

cusat non solū a peccato, sed a censuris consequentibus culpā. Et hæc pro consolatione bonarū mētiū, ibi culpā timētiū, ubi nō reperit, notanda applicandaq; sūt occurrentib. casibus.

bet ignorãtia ad uoluntatē in F quantū ipſa ignorãtia eſt uolũtaria:& hoc cõtingit dupliciter ſm duos modos uoluntarijs ſupra poſitos. Vno modo, qa actus uolũtatis fert in ignorantiã:ſicut cũ aliqs ignorare vult, uel ut excuſationē peccati habeat, uel ut nõ retrahatur a peccãdo, ſm illud Iob. 21. Scientiã uiarũ tuarũ nolumus.& hæc dicit ignorãtia affectata. Alio modo dicit ignorantia uoluntaria eius qđ quis põt ſcire,& debet. G ſic.n.non agere,& non uelle, uoluntarium dicitur, ut ſupra dictum eſt. Hoc igitur modo dicitur ignorantia, ſiue cũ aliquis actu, nõ conſiderat, qđ cõſiderare põt,& debet, quæ eſt ignorãtia malę electionis uel ex paſſione, uel ex habitu ꝓueniens: ſiue cum aliquis notitiam quã dēt habere, non curat acqrere. Et ſm hunc modum ignorantia uniuerſalium iuris, quæ quis ſcire tenetur, uoluntaria dicitur, H quaſi ꝑ negligentiã proueniēs. Cũ autē ipſa ignorantia ſi uoluntaria aliquo iſtorũ modorũ, nõ põt cauſare ſimpliciter inuoluntariũ: cauſat tamen ſm quid inuoluntariũ, inquantum prę cedit motum uoluntatis ad aliquid agendum, qui nõ eſſet ſciẽtia prǫſente. Antecedenter autem ſe habet ad uoluntatē ignorantia, qñ non eſt uoluntaria, I & tamē eſt cauſa uolendi quod alias nõ uellet. ſicut cum aliquis homo ignorat aliquam circunſtãtiam actus, quam non tenebatur ſcire,& ex hoc aliquid agit, qđ nõ faceret, ſi ſciret. puta, cũ aliqs diligẽtia adhibita neſciēs aliquē tranſire per uiam, proijcit ſagittã, qua interficit tranſeũtē & talis ignorãtia cauſat inuoluntarium ſimpliciter. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ad obiecta. K Nam prima ratio procedit de ignorãtiã eorũ, q̃ quis tenet ſcire:ſecunda autem de ignorantia electionis, quæquodammodo eſt uoluntaria, ut dictum eſt. tertia uero de ignorantia, quæ concomitanter ſe habet ad uoluntatem.

QVAESTIO. VII.

De circunſtantijs humanorum actuum in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de circunſtantijs humanorũ actuũ. Et circa hoc quærunt quatuor.

¶Primo, Quid ſit circunſtantia.

¶Secundo, Vtrũ circũſtãtię ſint circa humanos actus attendendæ a Theologo.

¶Tertio, Quot ſũt circunſtãtię.

¶Quarto, Quæ ſunt in eis principaliores.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circunſtantia ſit accidens actus humani.

Medina art. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ circunſtantia non ſit accidens actus humani. Dicit.n. Tullius in rethoricis, ꝙ circunſtantia eſt, ꝑ quã argumentationi authoritatē,& firmamētũ adiungit oratio: ſed oratio dat firmamentũ argumentationi, ꝑcipue ab his q̃ ſunt de ſubſtãtia rei ut diffinitio, genus, & ſpēs,& alia huiuſmodi, a quib. ēt Tullius Oratorem argumētari docet. ergo circunſtantia non eſt accidens humani actus.

¶ 2 Pręt. Accidentis propriũ eſt ineſſe:qđ autem circũſtat, nõ ineſt, ſed magis eſt extra: ergo circunſtantiæ non ſunt accidētia humanorum actuum.

¶ 3 Pręt. Accidētis uõ eſt accidens:ſed ipſi humani actus ſunt quædam accidētia. nõ ergo circunſtãtiæ ſunt accidētia actuũ.

SED CONTRA. Particulares cõditiões cuiuslibet rei ſingularis dicuntur accidentia indiuiduantia ipſam: ſed Philoſophus in 3. Ethi. circunſtantias nominat particularia, ideſt, particulares ſingulorum actuum cõditiones ergo circunſtantiæ ſunt accidentia indiuidualia humanorum actuum. *Cap. 1. ante med. & poſt. 10. 5.

RESPON. Dicendum, quòd quia nomina, ſecũdum Philoſophum, ſunt ſigna intellectuum, neceſſe eſt quòd ſecundum proceſſum intellectiuę cognitionis, ſit etiam nominationis proceſſus. Procedit autem noſtra cognitio intellectualis, a notioribus ad minus nota:& ideo apud nos a notioribus nomina transferuntur ad ſignificandum res minus notas. & inde eſt, quòd ſicut dicitur in 10. Metaphyſico. ab his, quæ ſunt ſecundum locum, proceſſit nomen diſtantiæ ad omnia contraria:& ſimiliter nominibus pertinentibus ad motum localem utimur ad ſignificãdum alios motus, eo quòd *Lib. 1. perihermeneias c. 1. tom. 1. *Tex. 13. & 14. to. 3

corpora

SVPER QVÆST. VII.

CIrca totã ſeptimam quæſt. de circunſtãtijs, nihil occurrit hoc in loco dubitãdum: quia diſcuſſio harum circunſtãtiarum in ſpeciali, puta de perſona, modo, tēpore, & loco ſacris, ad poſteriores ſpectat tractatus. Summarię tñ ſcito, ꝙ circunſtantia ipſis ſacri eſt aggrauans peccatũ, nõ tñ apponens ſpeciem ſacrilegij, niſi fiat in contemptum tēporis ſacri. Circunſtãtia vero ſacri loci, quamuis oĩa aggrauet peccata ꝑ accidens, illa tamē ſola ad ſacrilegij ſpeciem trahit, quæ ſanctitati loci directe opponuntur, aut annexæ immunitati ut eſſuſionis ſanguinis, uel ſeminis humani, q̃ impediunt exhibēdum ibidem diuinũ cultũ, ad quē directe ſanctificatur locus & uiolentia extracti &c, quæ immunitati cõtrariantur, & his ſimilia. Perſonę quoque circunſtãtia nõ trãſfert in aliã ſpeciem, niſi peccatum uoto, vel ſtatui eius directe aduerſetur ut ſi religioſus fornicet, in ſacrilegium trãſit: ſi autem blaſphemat, ſolius blaſphemiæ reus eſt, ſicut alius blaſphemãs. Quid autē.i. effect, quãdo eſt præuiſum & uolitum, trahit in ipſius ſpeciem ut ſi mulier pergens ad eccleſiã ſcit ſe ibidē adamandã,& hoc vult, quamuis non propterea uadat, ſed ꝑꝑ audiendam Miſſam, actus ille ex illo effectu mali ſpeciem trahit. Circa Quid.i. conditiones obiecti, ut magnũ, & paruũ in re oblata,& Quomodo: q̃uis act. multũ aggrauent, in aliã tñ ſpeciem transferre actus non uideo. Cum demũ manifeſte dat aliam actui ſpeciē:& ſi prædictis adiunxeris, ꝙ circunſtãtię neceſſario cognoſcēdæ à ſpirituali iudice, ſũt transferentes in aliã ſpeciem, & cum hoc aggrauantes in infinitum, ideſt, addētes ſcđm ſe rōnē peccati mortalis, ſcies q̃ ſunt circunſtantiæ neceſſariæ,& quę nõ. Sed caue ne illas, quæ multum grauant, totali ſilētio prętereas:& maxime circunſtantiã, Quid, q̃ inter principales in 4. ar. cõputatur. Magnũ.n. refert abſtuliſſe centũ,& abſtuliſſe centũ cum dãno inde pauperis, & pupillorũ, puellarum nubiliũ, & huiuſmodi, q̃ ſpectant ad circunſtantiã, Quid. Illud autē bene notato, ꝙ nec circũſtãtias, nec Ariſt. nec Tullius, nec d nus Tho computauit, Quoties. Et ratio eſt quia circunſtantiæ, ut in 1. dicit ar. circa eãdem ſunt actum: numerus autem operationũ non circunſtat unam & eandem operationē: ſed addit aliã,& aliã operationem. Non n. ſcđm furtum eſt circunſtantia primi, aut eõ ductio nec tertium ſecundi, & ſic deincepſ. Ex quo ſequitur, ꝙ quia nõ minus tenetur quis confiteri de ſcđo, peccato, quàm de primo, & non minus decentéſimo, q̃ de quocunque alio ꝙ non ſufficit dicere, ꝙ pluries furatus eſt, ſed oportet explicare quoties furatus eſt, ſi numeri meminerit:& ſi nõ meminit, exprimere debet q̃ frequenter, ſic, ut ueriſimilis numerus habeat. Scito quoq; demum, ꝙ id, quod de fine ſpecificante,& adiuncto diſtinguitur in reſponſione ad 3. in ar. 3. explanabitur inferius in q. 18. ar. 4. ubi inchoate uidetur oppoſita doctrina.

*Artic. 3. ad 1. *Artic. 3. *Concl. 10 *Concl. 3 *In corp. artic. *Infra ar. 3. cor. & q. 18. ar. 3. 4. & diſt. 16. q. 3. ar. 1. t. 9. 1. Et mal. q. 2. ar. 4. ad 5. & ar. 6. 5. corp. prine. & 3. Ethi. lect. 3. cir. a fin. 49 *Perrectę per totum. *In lib. Topicor.

corpora, q̃ loco circũſcribunt, ſunt maxime nobis nota: & inde eſt ꝙ nomẽ circunſtantiæ ab his q̃ in loco ſunt, deriuatᷓ ad actus humanos. Dr̃ aũt in localibus aliquid circũſtare, qđ eſt qdẽ extrinſecũ a re, tñ attingit ipſam, uel appropinquat ei ſm̃ locũ. Et iõ q̃cunq; cõdõnes ſunt extra ſubſtantiã actus, & tñ attingunt aliquo mõ actũ humanũ, circũſtantiæ dñr: qđ aũt eſt extra ſubſtantiã rei, ad rẽ ipſam

Concl. m

pertinens, accidens eius dr̃. vnde m circunſtantiæ actuũ humanorũ, accidentia eorũ dicenda ſunt.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oratio quidẽ dat firmamentũ argumentationi, primo ex ſubſtantia actus, ſecundario uero ex his q̃ circunſtant actum. B Sicut primo accuſabilis redditᷓ aliquis ex hoc, ꝙ homicidiũ fecit: ſecundario uero ex hoc, qđ dolo fecit, uel pp lucrum, uel in tẽpore, uel in loco ſacro, aut aliquid aliud huiuſmodi: & ideo ſignanter dicit, quod per circunſtantiam oratio argumẽtationi firmamentum adiungit, quaſi ſecundario.

AD 2m dicendũ, ꝙ aliqd dr̃ accidẽs alicuius dupliciter. Vno mõ, qa ineſt ei: ſicut albũ dr̃ accidens Sortis. Alio mõ, qa eſt ſimul cum eo in eodẽ ſubiecto: ſicut dr̃, ꝙ albũ accidit muſico, inquantũ cõueniunt, & quodãmõ ſe cõtingũt in uno ſubiecto. & p hunc modũ dñr circũſtantiæ accidentia actuum. C

* in ſolut. præced.

AD 3m dicendum, ꝙ ſicut * dictum eſt, accidens dr̃ accidenti accidere pp conuenientiam in ſubiecto: ſed hoc cõtingit dupr̃. Vno modo, ſm̃ qđ duo accidentia cõparatur ad unũ ſubiectum abſq; aliquo ordine, ſicut album & muſicũ ad Sortẽ. Alio mõ, cũ aliquo ordine, puta quia ſubiectũ recipit unũ accidens alio mediãte: ſicut corpus recipit colorẽ mediante ſuperficie, & ſic unum accidẽs dr̃ ẽt alteri ineſſe: dicimus.n. colorem eſſe in ſuperficie. Vtroq; aũt mõ circunſtantiæ ſe habent ad actus: nã aliquæ circunſtantiæ ordinatæ ad actũ, pertinent ad agentẽ nõ mediãte actu, puta locus, & cõdõ pſonę: aliq̃ vero mediãte ipſo actu, ſicut mod' agẽdi. D

ARTICVLVS II.

Vtrum circunſtantiæ humanorum actuum ſint conſideranda a Theologo.

30 Porrecta per totum. 4. diſt. 16. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1. & q. 2. cor.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtᷓ ꝙ circunſtantiæ humanorũ actuũ non ſint conſiderandæ a Theologo. Non.n. cõſiderantᷓ a Theologo actus humani, niſi ſm̃ qđ ſunt aliquales, ideſt, boni, uel mali: ſed h circũſtantię nõ vr̃ poſſe facere act' aliquales, qa nihil qualificatᷓ, formaliter loquẽdo, ab eo qđ eſt extra ipſũ, ſed ab eo qđ in ipſo eſt. ergo circũſtãtiæ actuũ nõ ſũt a Theologo ꝯſiderãdę. E

¶ 2 Præt. Circunſtantiæ ſunt h accidẽtia actuũ: ſed uni infinita accidunt. & ideo, vt dr̃ in 6.* Met. nulla ars, uel ſcientia eſt circa ens per accidens, niſi ſola ſophiſtica. ergo Theologus non habet conſiderare circunſtantias humanorum actuum.

* tex 4. com. 3.

¶ 3 Præt. Circunſtantiarũ cõſideratio h ptinet ad Rhetorẽ: rhetorica aũt ñ ẽ pars theologiæ. ergo cõſideratio circunſtãtiarũ nõ ptinet ad Theologum.

SED CONT. Ignorantia circunſtantiarũ cauſat inuoluntariũ, ut * Damaſc. & Greg. Nicenus dicũt: ſed inuoluntarium excuſat a culpa, cuius conſideratio pertinet ad Theologum. ergo & cõſideratio circunſtantiarum ad Theologum pertinet.

* lib. 2. ca. 24. lib. 5. cap. 2.

RESP. Dicendũ, ꝙ m circunſtantiæ pertinent ad cõſiderationẽ Theologi * triplici rõne. Primo qdẽ, quia Theologus conſiderat actus humanos, ſm̃ quod per eos homo ad beatitudinẽ ordinatur. Omne aũt qđ ordinatur ad finẽ, oportet eſſe proportionatũ fini: actus aũt proportionantur fini ſm̃ cõmenſurationẽ quandã, quę fit per debitas circunſtantias: unde cõſideratio circunſtantiarũ ad Theologũ pertinet. Secundo, quia Theologus cõſiderat actus humanos, ſm̃ qđ in eis inuenitur bonũ & malũ, melius & peius, & hoc diuerſificatᷓ ſm̃ circunſtãtias, ut * infra patebit. Tertio, quia Theologus conſiderat actus humanos, ſm̃ qđ ſunt meritorij, uel demeritorij, qđ cõuenit actibus humanis, ad qđ requiritᷓ ꝙ ſint uolũtarij. Actus aũt humanus iudicatᷓ uoluntarius, uel inuoluntarius, ſm̃ cognitionẽ, uel ignorantiã circunſtantiarũ, ut * dictum eſt: & ideo cõſideratio circunſtantiarũ pertinet ad Theologũ.

concl. m

* q. 18. art. 10. & 11. & q. 73 art. 7.

* in arg. Sed contra.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ bonũ ordinatũ ad finem, dr̃ utile, qđ importat relationẽ quandã. unde Philoſophus dicit in 1. * Ethic. qđ in ad aliquid bonũ eſt utile: in his aũt quæ ad aliquid dñr, denominatur aliquid non ſolũ ab eo qđ ineſt, ſed ẽt ab eo quod extrinſecus adiacet, ut patet in dextro & ſiniſtro, æquali & inæquali, & ſimilibus: & ideo cũ bonitas actuum ſit inquantum ſunt utiles ad finẽ, nihil prohibet eos bonos, uel malos dici ſecundũ proportionem ad aliqua, quæ exterius adiacent.

* cap. 7. circa princ. tom. 5.

AD 2m dicendum, ꝙ accidentia, quæ omnino p accidẽs ſe hñt, relinquuntur ab omni arte pp eorum incertitudinẽ & infinitatẽ: ſed talia accidentia non habent rõnem circunſtantiæ, quia, ut * dictum eſt, ſic circunſtantiæ ſunt extra actum, ꝙ tamen actũ aliquo modo contingunt ordinatæ ad ipſum: accidentia autem per ſe cadunt ſub arte.

* ar. 1. huius quæſt.

AD 3m dicendũ, ꝙ conſideratio circunſtantiarũ pertinet ad Moralẽ, & Politicum, & ad Rhetorem. Ad moralẽ quidẽ, prout ſm̃ eas inuenitur, uel prętermittitur mediũ uirtutis in humanis actibus, & paſſionibus: ad Politicũ aũt & Rhetorem, ſm̃ quod ex circunſtantijs actus redduntur laudabiles, uel vituperabiles: excuſabiles, uel accuſabiles, diuerſimode tamen. Nam quod Rhetor perſuadet, Politicus dijudicat. Ad Theologum aũt, cui oẽs aliæ artes deſeruiunt, pertinent omnibus modis prædictis: nã ipſe hẽt conſiderationes de actibus virtuoſis, & uitioſis cũ morali: & cõſiderat actus, ſm̃ quod merentur pœnam, uel præmiũ, cum Rhetore & Politico.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerentur circunſtantiæ in tertio Ethicorum.

31 Porrecta per totum. 4. diſt. 16. q. 3. art. 1. q. 2. & 3. Et ima. q. 2 art. 6 cor. lec. 3. Eth. lec. 3. fi.

Medina. art. 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter circunſtantiæ numerentᷓ in 3.* Eth. Circunſtantia.n. actus dr̃, qđ h exterius ſe habet ad actum: hmõi autem ſunt tẽpus & locus. ergo ſolæ duæ ſunt circunſtantię, ſcilicet Quando, & Vbi.

* cap. 1. tomo 5.

¶ 2 Præt. Ex circunſtantijs accipitᷓ quid h bene, uel male fiat: ſed hoc ptinet ad modũ act'. ergo oẽs cir

cunstantiæ includunẽ sub una, q̃ est modus agẽdi.

¶ 3 Præt. Circũstãtiæ nõ sũt de substãtia act^9: sed ad substãtiã act^9 ptinere videnẽ h cãę ipsius act^9. ergo nulla circunstantia dẽt sumi ex cã ipsius actus. Sic ergo neq; qs, neque pp qd, neque circa quid, sunt circunstantiæ. nã qs, pertinet ad cãm efficientẽ: pp quid, ad finalem: circa quid, ad materialem.

SED CONT. ẽ authoritas Philosophi in 3.* Ethic.

*c. 1. post medium tom. 5.

RESP. Dicẽdũ, q̃ Tulli^9 in sua Rhetorica assignat septẽ circũstantias, ^m q̃ hoc uersu continenẽ. Quis, qd, ubi, qb. auxilijs, cur, qũo, qñ. Cõsiderandũ ẽ.n. in actib. qs fecit, qbus auxilijs, vel instrumẽtis fecerit, qd fecerit, ubi fecerit, cui fecerit, qũo fecerit, & qñ fecerit. Sed Arist. in 3.* Eth. addit aliã. s. circa qd, q̃ a Tullio cõprehendit sub qd. Er rõ huius annumerationis sic accipi põt: nã circunstantia dr̃, quasi extra substantiam actus existens: ita tñ q̃ aliquo modo attingit ipsum. contingit aũt hoc fieri tripliciter. Vno mõ, inquantum attingit ipsũ actũ. Alio mõ, inquantũ attingit cãm actus. Tertio mõ, inquantũ attingit effectũ. Ipsum aũt actum attingit uel per modum mẽsuræ, sicut tempus & locus: uel per modũ qualitatis actus, sicut modus agendi. Ex parte aũt effectus, ut cũ consideraẽ quid aliquis fecerit: ex parte uero cãæ actus, ad quãtũ cãm finalẽ accipitur pp quid: ex parte aũt caustæ materialis, siue obiecti, accipiẽ circa quid: ex parte uero causę agẽtis principalis, accipitur qs egerit: ex parte uero cãæ agentis instrumẽtalis, accipiẽ qbus auxilijs.

Concl. m

*c. 1. post med. m tom. 5.

G

H

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ tempus & loc^9 circunstãt actum per modum mensuræ; sed alia circunstant actum, inquantum attingunt ipsum quocunque alio mõ, extra substanriam eius existẽtes.

AD 2^m dicendũ, q̃ iste modus, qui est bene uel male, non ponitur circunstantia, sed cõsequens ad omnes circunstantias: sed specialis circũstantia ponitur modus, qui pertinet ad qualitatem actus, puta, q̃ aliquis ambulet velociter, uel tarde: & q̃ aliquis percutit fortiter, uel remisse. & sic de alijs.

AD 3^m dicendũ, q̃ illa conditio cãæ, ex qua substantia actus dependet, non dr̃ circũstantia, sed aliqua cõditio adiuncta: sicut in obiecto nõ dr̃ circũstantia furti, q̃ sit alienũ (hoc enim ptinet ad substantiam furti) sed q̃ sit magnũ uel paruum: & sic ẽ de alijs circunstantijs, quę accipiunẽ ex parte aliarum cãrum. Non enim finis qui dat spẽm actus, est circunstantia, sed aliqs finis adiunctus: sicut q̃ fortis fortiter agat pp bonũ fortitudinis, non est circunstantia: sed si fortiter agat pp liberationẽ ciuitatis, uel populi Christiani, uel aliqd hmõi. Similiter ẽt ex parte eius, qd est quid. Na q̃ aliquis pfundens aliquẽ aqua, abluat ipsum, non est circunstantia ablutionis: sed q̃ abluendo infrigidet, uel calefaciat, & sanet, uel noceat, hoc est circunstantia. K

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sint principales circunstantiæ, propter quid, & ea in quibus est operatio.

§2 Ferrella per totum. *4 d 16. q. 3. art. 2. q. Medina art 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ nõ sint principales circunstantiæ, pp quid, & ea in qb. ẽ operatio, ut dr̃ 3. Eth. Ea. n. in qb. ẽ operatio, vr̃ eẽ loc^9, & tẽpus, q̃ nõ videẽ eẽ pricipalia iter circũstãtias, cũ sint maxime extrinseca ab actu. Ea ergo i qb. ẽ operatio, ñ sũt principalissimæ circũstãtiarũ. F

*1. & d 33. q. 1. art. 3. q. 2. ad 4. & 3 Eth. le. 3 fi. *c. 1. a me din to. 5.

¶ 2 Præt. Finis est h extrinsecus rei: non ergo uidetur esse principalissima circunstantiarum.

¶ 3 Pręt. Principalissimum in unoquoque, est h causa eius & forma: sed cã ipsius actus est persona agens, forma autem actus est modus ipsius. ergo istę duę circunstantiæ uidentur esse principalissimæ.

SED CONTRA est quod* Greg. Nicenus dicit, q̃ principalissimæ circunstantiæ sunt, cuius gratia agitur, & quid est quod agitur.

*li. 5. c. 1. in fine.

RESP. Dicendũ, q̃ actus proprie dicuntur humani, sicut* supra dictũ est, prout sunt uoluntarij: uoluntaris aũt motiuũ & obiectũ est finis. & iõ ^m principalissima est oĩum circũstantiarũ illa, q̃ attingit actũ ex parte finis: s. Cuius grã, secundaria uero q̃ attingit ipsã substãtiã actus, id est, Quid fecit: aliæ uero circũstantiæ sũt magis, uel minus principales sm̃ qd̃ magis, uel minus ad has appropinquanẽ. n

*q. 1. art. 1. Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ per ea, in quibus ẽ operatiõ, Philosophus nõ intelligit tẽpus & locũ, sed ea q̃ adiũgunẽ ipsi actui. unde* Greg. Nicenus quasi expoñẽs dictũ Philosophi, loco eius qd̃ Philosophus dixit, in quib. est operatio, dicit, quid agiẽ.

*loco citato in arg. Sed cõtra.

AD 2^m dicendũ, q̃ finis etsi non sit de substãtia actus, est tamen causa actus principalissima, inquãtum mouet agentem ad agendum. unde & maxime actus moralis speciem habet ex fine.

AD 3^m dicẽdũ, q̃ psona agẽs, cã est actus sm̃ qd̃ mouẽ a fine, & sm̃ hoc principaliter ordinaẽ ad actũ: aliæ uero cõdõnes psonę ñ ita pricipaliter ordinaẽ ad actũ. Mod^9 ẽt nõ ẽ substãtialis forma act^9 hoc. n. attendit in actu sm̃ obiectũ, uel finẽ, & terminũ: sed est quasi quædam qualitas accidentalis. I

QVAEST. VIII.

De voluntate, quorum sit ut volitorum, in tres artic. diuisa.

DEINDE considerandũ est de ipsis *actib. uolũtarijs in spãli. Et primo, de actib. qui sũt immediate ipsius uolũtatis, uelut a voluntate eliciti. Secũdo de actibus imperatis a uoluntate: uolũtas autem mouetur & in finem, & in ea quæ sunt ad finem.

¶ Primo igiẽ considerandũ est de actib. uoluntatis, quib. moueẽ in finẽ: & deinde de actib. eius, quibus mouetur in ea, quæ sunt ad finẽ. Actus aũt uolũtatis in finẽ videntur esse tres. s. uelle frui, & intendere. Primo ergo cõsiderabimus de uolũtate. Secundo, de fruitione. Tertio, de intentione.

¶ Circa primũ cõsideranda sunt tria. Primo quidem, quorũ uolũtas sit. Secundo, a quo moueaẽ. Tertio, quomodo moueatur.

SVPER QVÆST. VIII.

Circa introductionem quęstionis octauę, qñ ibi distinguitur actus uoluntatis in eos q sunt finis & in eos q sunt eorũ quæ sunt ad finem: dubium occurrit, an detur in uoluntate actus neuter. Scotus. n. in primo sẽt. distinct. 1. quæst. 3. in 1. articu. tenet dari actum in uoluntate tendentem in aliquid nec ut finem, nec ut ad finem: & probat sic. Voluntati potest osteñdi aliquod bonum absolute, non sub ratione propter se, nec propter aliud boni. Et uoluntas potest habere aliquem actum circa tale obiectũ nõ inordinatum, intellectu ostendente qualiter illud uolendũ est. ergo

ergo non pōt uoluntas assentire illi nec pp se, nec pp aliud, sed A absolute. Gregorius autem de Arimino in primo sententiarū, dist. 1. q. 1. articulo primo, tenens oppositum soluit hanc Scoti rōnem, concesso assumpto, negando sequelā. Licet, inquit possit ostendi uoluntati bonum neutraliter, & uoluntas possit circa illud habere actum, non poterit tñ habere actum neutralem, sed necessario aut pp se, aut pp aliud. Mihi aūt vr, q̄ scdm rē non datur actus neuter: pie tñ interpretando sustineri posset.

¶ Ad cuius euidentiā scito, q̄ cum inter cōtradictoria nō sit mediū: & distinctio uoliti penes pp se, & pp aliud, sit distinctio p contradictoria uolitum, o. ppp se aut intelligitur positiue: & hoc est impossibile, quia sicut nihil est a se positiue, ita nihil est propter se positiue aut intelligitur negatiue, id est, non propter aliud: & sic habetur distinctio contradictoria. Nec obstat si diceret ex Scoto vbi supra ad quæst. penultimam, quòd ad rationem finis non sufficit esse uolitum, non propter aliud negatiue: sed oportet esse uolitum non pp aliud cōtrarie: hoc .n. si uerum est, in idem oportet redire: quia cum aliquid est uolitum non pp aliud negatiue, tunc affirmatur, q̄ illud est uolitū & negatur relatio ad aliud in illo ut uolito cum uero dr̄, q̄ aliquid est uolitum non pp aliud contrarie, affirmatur, q̄ illud est uolitum, & negatur relatio ad aliud in illo ut uolito: & ponitur fundamētum negatæ relationis ad aliud aliquid, repugnās relationi ad aliud importatæ in ly pp aliud. Sicut cum dico, nō album contrarie, pono fundamentum negatæ albedinis, aliqd repugnās albedini: fundamentum autem negatæ relationis ad aliud in fine uolito, cum non sit ex parte rei, nec apprehensionis apud Scotum, erit ex ipso actu uolitionis: itaq; uolitum ex hoc ipso habet rationem uoliti, non propter aliud contrarie: quia repugnat sibi, ut sic uolito amari propter aliud. Et si hoc quidem intelligatur quantum ad illum actum, bene dictū est, & in idem redit cum uolito non propter aliud negatiue: quia quilibet actus uolitionis cadens super bono absque resolutione ad aliud ex hoc ipso q; fertur in illud bonum ut terminū, nec tendit ultra, ponit in illo fundamentum relatæ negationis: sicut in motu locali, ex hoc ipso quòd motus ut in aliquo loco medio, vt termino actualiter terminante motum illum, ex hoc ipso hēt rōnem finis, & contrarij termini respectu termini a quo, quātum ad illum motum. Si autem intelligatur quantum ad oēm actum possibilem superuenire uoluntati, stante illo, si stare pōt, tunc falsissimum est, quoniam cum hoc, quòd aliquid ametur ut finis, stat q̄ ametur etiam pp alium superioris ordinis ut finem, ut patet in amore actuum speculatiuorum, qui amantur pp se ut fines: ut patet 9. Meta. & in 1. Ethic. & amantur pp deum, ut supremum finem. Licet igitur negatio, & negatio contrarie plurimum differant: in hac tñ materia, ubi fundamentum positiuum idem est, se inferunt. Et quicunq; aliquid amatur, & non pp aliud, aliud pp se ut finis, & econuerso amatur. In hoc n. finem constitui dicimus, in quo ultimus uolitionis huius est terminus. Constat aūt q̄ qñ aliquid amatur actualiter, & non pp aliud negatiue, q̄ ultimus illius uolitionis terminus, est illud volitum: hoc ergo erit finis illius actus: & hoc proculdubio est uerum tenendum. Quod aūt decipit oppositum dicentes, est, quia suos quædam absolute uolita, uel nolita, quæ neutralia uidentur, sed nō sunt: patet de hac uita martyrum, & proiectione mercium in mare. Martyres n. nolunt uiuere absolute, & cum hoc nolūt pp deum priuari uita. Et similiter negotiatores nolunt perdere merces, & cum hoc nolunt perdere uitam, saluando merces. In istis n. vr̄, q̄ nec pp se nec pp aliud sint uolita, aut nolita. Sed si quis diligenter inspiciat, martyr amat hāc uitam pp se, quia amat eam pp propriā ipsius uitæ bonitatē absque relatione ad aliud finem: sed quia magis amat deum, & dei gloriā ac testimonium q̄ propriam uitam, ideo uult oppositum uitæ pp aliud. s. deum. & simile est de alijs mercatorum. Ad rōnem ergo Scoti dr̄, q̄ licet intellectus possit aliquid præsentare, ut bonum absolute, abstrahēdo a propter se, & pp aliud in actu signato: impossibile tñ est, q̄ repræsentet aliquid ut bonum absolute tali absolutione, ut s. abstrahat à pp se, & pp aliud in actu exercito: quoniam oportet omne bonum repræsentatum, aut scdm propriam bonitatem, aut scdm alienam, aut scdm utramq; repræsentari: & si quidem scdm propriam, repræsentatur ut pp se in actu exercito: hoc .n. exercet ly pp se. Quecunq; .n. repræsentatur delectabile, & appetit. non oportet q̄ repræsentetur cum hac additione q̄ est pp se bonū, q̄ esset in actu signato: sed sufficit repræsentari scdm propriam bonitatem delectabilitatis. & tunc repræsentatus, & appetitur pp se in actu exercito. Quecunq; uero repræsentatur scdm alienam bonitatem, repræsentatur ut pp aliud in actu exercito. Exercetur .n. ly pp aliud, per esse utile, aut expediens &c ad aliud. Qñ autem scdm utranq; bonitatem, utramque simul concurrit, ut cum repræsentatur aliquid ut bonum absolute, puta uita, saluatio mercium, conseruatio membri, delectatio &c. dico q̄ repræsentatur ut bonū pp se in actu exercito, si est bonū honestū, aut delectabile: vel pp aliud, puta hīc minus E amatum sicut bonum utile, ut saluatio mercium, q̄ absolute est uolita, quia utilis ad exteriora bona, minus tñ amata q̄ uita, q̄ orta tempestate est in periculo, & eodem modo appetitus ordinate. Propter q̄, si q̄s hic absolute uolita, quorū tñ opposita malumus pp hīc magis amatum dicat esse uolita nec pp se nec pp alia pp illam imperfectionem, & propterea dat actū neutrū in uolūtate, scio sententiam teneat sed linguam cohibeat. Simpliciter igitur negato dari in uoluntate actum neutrum: & cum Diuo Thoma in littera, distinguito in actum respectu finis, aut propter finem.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum voluntas sit tantum boni.

¶ Secundo, Vtrum sit tantum finis, an etiam eorum quę sunt ad finem.

¶ Tertio, Si est aliquo modo eorum quæ sunt ad finem, vtrū B uno motu moueatur in finē, & in ea quæ sunt ad finem.

Articulvs I.

Vtrum voluntas sit tantum boni.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ uoluntas non tm̄ sit boni. Eadem .n. est potentia[b] oppositorū. sicut uisus albi, & ni- C gri: sed bonū & malum sunt opposita. ergo uoluntas non solū est boni, sed etiam mali.

¶ 2 Præ. Potentiæ rōnales se hñt ad[b] opposita prosequendo, fm* Philosophū: sed uoluntas est potētia rōnales, est .n. in rōne ut dr̄ in 3. † de anima: ergo uoluntas se habet ad opposita. Non ergo tantum ad uolendum bonum, sed etiam ad uolendum malum.

¶ 3 Præ. Bonū & ens cōuertunt D tur: sed uoluntas nō solū est entiū, sed ēt nō entiū: uolumus .n. qñque non ambulare, & nō loqui: uolumus ēt interdū q̄dam futura, quæ nō sunt entia in actu. ergo uoluntas nō tantū est boni.

SED CONTRA est, quod * Dio. dicit. 4. c. de diuin. no. Quòd malum est præter uoluntatem, & q̄ omnia bonum appetunt.

RESPON. Dicendum, q̄ uoluntas est appetitus quidam rationalis: [a] omnis autē appetitus non est nisi boni.[a] cuius rō est quia appetitus nihil aliud est, q̄ quædā inclinatio appetentis in aliqd. Nihil aūt inclinat, nisi in aliqd simile & conueniens. Cū igitur oīs res, inquantū est ens, & substantia, sit quoddam bonū, necesse est ut oīs inclinatio sit in bonum: & inde est q̄ Philosophus dicit in 1. * Ethi. quòd bonum est quod omnia appetunt.

Sed considerandum est, q̄ cū oīs inclinatio consequatur aliquam formā, appetitus naturalis consequitur formā in natura existentem: appetitus aūt sensitiuus, uel ēt intellectiuus seu rationalis, qui dr̄ uoluntas, sequitur formam apprehensam: sicut

¶ Ferrar. per totum. 1. q. 19. a. 2. 9. cor. Et 1. dist. 46. ar. 1. ad 2 & 2. di. 4. q. 4. ad 2. & 4. d. 47. q. 1. ar. 3. q. 1. co. & 1. contra, c. 95 §. 2. & uer. q. 24 art. 1. cor

* li. 9. meta. tex. 3. to. 3

† li. 3. de aīa text. 42. to. 2.

* c. 4. par. 4. aliquantulum ante finem.

Concl.

* li. 1. Eth. in principio li. to. 3.

SVPER QVÆST. VIII. ART. I.

Ferr. 1. cont. c. 96.
Cap. d. 1. p. 5 q p. ar. 1. cont. 1.
Medina ar. 1.

CIrca primum artic. octauæ quæstio. diligenter aduerte duo. Primo quòd sermo tituli, & corporis articuli de uoluntate, est de actu uolūtatis qui est uelle. Hoc .n. est inclinatio: hic est appetitus actualis, quo potentia appetitiua inclinatur in conueniens sibi. hic sequitur formam apprehensam, ut sic: hic est solū

respectu

igit̄ id, in quo tendit appetitus naturalis est bonū existēs in re: ita id, in quod tendit appetitus aīalis, uel uoluntarius, est bonū apprehensum. Adhoc igitur ꝙ uolūtas in aliquid tendat, nō requiritur ꝙ sit bonum in rei ueritate, sed ꝙ apprehendat[d] in rōne boni. & pp hoc Philosophus dicit in 2.* Physic. ꝙ finis est bonum, uel apparens bonū.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ eadem potentia est oppositorum, sed non eodē modo se hēt ad utrunq;. Voluntas igit̄ se hēt & ad bonum, & ad malum: sed ad bonū appetēdo ipsum: ad malū uero, fugiēdo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni uocatur uoluntas, ſm qđ nominat actū uoluntatis. sic.n. nunc loquimur de uolūtate. Fuga autē mali magis dicitur noluntas: vnde sicut uoluntas est boni, ita noluntas est mali.

AD 2m dicendum, ꝙ potentia rōnalis non se hēt ad quaslibet opposita ꝓsequēda, sed ad ea, q̄ sub suo obiecto conueniēti cōtinentur. Nā nulla potētia prosequit̄ nisi suum conueniēs obiectum: obiectum aūt uoluntatis est bonum. Vñ ad illa opposita prosequenda se hēt uolūtas quæ sub bono cōprehenduntur sicut moueri & quiscere, loqui & tacere, & alia hmōi: in vtrūq; enim horum fertur uolūtas sub ratione boni.

AD 3m dicendū, ꝙ illud qđ non est ens in rerum natura, accipitur ut ens in rōne. vñ negationes & priuationes, entia dicūtur rōnis, ꝑ quem ēt modum futura, prout apprehenduntur, sunt entia. Inquantum igit̄ sunt hmōi entia, apprehendunt̄ sub ratione boni, & sic uoluntas in ea tendit. Vnde philosophus dicit in 5.* Ethi. quòd carere malo habet rationem boni.

G

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntas sit tantum finis, an etiam eorum quæ sunt ad finem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ uoluntas non sit eorū quæ sunt ad finem, sed tm̄ finis. Dicit.n. Philosophus in 3.* Eth. ꝙ[b] uoluntas est finis: electio autem eorum quæ sunt ad finem.

H ¶2 Præ. Ad ea quæ sunt[b] diuersa gñe diuersæ potentiæ aīæ ordinantur, ut dr̄ in 6.* Eth. sed finis, & ea q̄ sunt ad finem, sunt in diuerso gñe boni. Nam finis, qui est bonum honestum, uel delectabile, est in gñe qualitatis, uel actionis aut passionis: bonū aūt quod dr̄ vtile, quod est ad finē, est in ad aliquid, ut dr̄ in primo.* Ethi. ergo si uoluntas est finis, nō erit eorum q̄ sunt ad finem.

I ¶3 Præ.[h] Habitus proportionantur potētijs, cum sint earum ꝑfectiones: sed in habitibus, qui dicunt̄ artes operatiuæ, ad aliud ptinet finis, & ad aliud quod est ad finē. sicut ad gubernatorē ꝑtinet usus nauis, q̄ est finis eius: ad nauifactiuā uero cōstructio nauis, quæ est pp finem ergo cū uoluntas sit finis. nō erit eorum quæ sunt ad finem.

SED CONTRA est, q a in rebus K naturalibus ꝑ eandem potentiā aliquid ꝑtrāsit media, & pertin-

respectu boni, &c. Secundo nota. non minus in responsione ad tertium, ꝙ esse ens in rōne, contingit dupliciter. Primo ꝑ modū conditionis secundo per modum obiecti. Accipi ut ens in ratione primo modo conuenit omni ei quod intelligitur: qm̄ nihil actu intelligitur, nisi habeat hanc conditionem. s. ꝙ est in rōne seu in intellectu, quę quid sit illud esse. Accipi aūt ut ens in rōne secundo modo, cōuenit ei, quod sub aliqua entis ratione quasi uestitū consideratur: sicut cūm non admiscere se rumori-

vero bus, consideratur sub rōne securi: & nō comedere, sub rōne sani: & se non peccaturum, sub rōne sancti.

* tex. 51. to. 2. In hac rñsione, hoc sed modo sumitur esse ens in rōne: qm̄ ex eo ꝙ negationes, priuationes & futura considerant̄, sub aliqua entis & boni rōne appetuntur. Et ad hoc directe afferēs authoritat Aristo. ꝙ carere malo, sub boni rōne est. Notanter dr̄ de priuationibus, negationibus & futuris, hoc dictū est: qm̄ reliqua bona sub entis ratione sunt nō solū in rōne, sed in rerū natura, ac ꝑ hoc nō sunt hæc diminutiua denominatione cōtenta. Ista uero, qa in rerum natura non hñt entis rōnem, sed in rōne tm̄, hñte tn̄ fundamentum in re æquiuocū: rō entia in rōne dicta sunt, & boni in eis rōnē sic saluari.

SVPER Q. VIII. ART. II.

Cap. 1. dist. 1 q. artic. 1. con 2.

Medina ar. 2.

IN articulo secūdo eiusdē quæst. dubiū occurrit de titulo qd. s. significat in hoc titulo, ly, uoluntas Si sumit̄ ꝓ ipsa potētia uolitiua, extra ꝓpositū est: ut patet & principio qōnis ubi ꝓpositū est, ꝙ de actu uoluntatis q est uelle, tractandum est. Si sumitur pro uolitione, ut in rñsione ad primū argumentū in primo art. declarat litera, obstant scdm argumentum & tertium, & argumentum in oppositū, & distinctio posita in principio corporis articuli huius. hæc.n. oīa de potentia qua uolumus. loquuntur. Si sumitur ut pro utraq; scilicet potētia & uolitione, obstat æquiuocatio: volūtas.n. æquiuocū est ad potētiā, & operationē. ¶Ad hoc di. ꝙ præsens titulus, sicut, & præcedens, intelligitur de uoluntate pro uolitione: & ꝙ tam argumentum scdm q̄ tertiū, arguit cōtra hunc sensum, sed ꝑ locū a fortiori Si.n. finis, & ea q̄ sunt ad finē, exigunt diuersas potentias, sequitur ꝙ exigunt diuersos actus, ut patet. Rō aūt in oppositū, & distinctio in corpore articuli allatæ sunt, & pp materiam rōnabiliter. (vt dictum est) tactā in ꝑdictis duobus argumentis & pp perfectionē doctrinæ, & pp proximitatem inter primū simplicēq; uoluntatis actū, scilicet uelle, & potentiam uolitiuam: pp quod cōi noīa uocan-

F tur uoluntas, non æquiuoce, sed per prius, & posterius. Et hæc eadem propinquitas fuit ēt, iudicio meo, rō & secundi & tertij argumentorum Consistit aūt cognitio hæc in cōtone obiecti. ut in litera dicitur, & nunc nunc declarabitur.

¶In corpore articuli eiusdē dubium occurrit de assignata communione obiecti respectu potentiæ, & actus eius simplicis: q̄ scilicet est dr̄ia inter obiectum potentię, & scdm se obiectum potentiæ. Dr̄.n. in lr̄a, ꝙ proprium obiectum simplicis actus potentiæ. est id qđ est scdm se obiectum potētiæ: aut.n. ly scdm se, distinguitur contra secundum accidēs. aut contra scdm aliud. * c. i. circa medium, to. 5. Quocumq; autē modo sumatur, æquale, immo idē oīno erit proprium obiectum potētiæ & proprium obiectum simplicis actus, quod est contra literam uolentem potentiam extendere se ad proprium obiectū actus simplicis, & obiectum actus nō simplicis. Probatur sequela: quia tā obiectum per accidens, q̄ obiectum per aliud, extra formalē rōnē ꝑ se obiecti potentiæ est. ¶Ad hoc breuiter dr̄ ꝙ hic sumitur, scdm se, ut distinguitur cōtra ꝑ aliud, non quomodolibet, sed infra latitudinem perseitatis: ita ꝙ scdm se sumitur pp se primū, & opponitur quod est ꝑ se secundo. Sicut dicimus, ꝙ habere tactū cōuenit aīali ꝑ se primo: homini uero per aliud, i. per se secundo, quia propter animal. Constat autem, ꝙ per se secundo, nō egreditur latitudinē per se adæquati obiecti. unde in proposito quia bonum in sua communitate est obiectum potentiæ uolitiuæ, & bonum est commune ad bonū per se primo, idest finem, puta honestum uel delectabile, & ad bonum per se secundo, idest, id quod est ad finem, puta utile obiectum simplicis actus huius potentię. infertur ꝙ est secundum se obiectum idest, finis, qui solus amatur non propter aliud.

¶4 *Porrecta per totum.* veri. q. 22 ar. 5. ad 9

* cap. 2. in medio, to. 5.

* c. i. a medio, tom. 5.

* ca. 7. sit ca prin. to. 5.

¶Circa probationem exclusiuæ cōclusionis in corpore eiusdem articuli dubium, occurrit duplex. Primo, quia medium contrariatur cōnclusioni. Est.n. medium, Quod ea quæ sunt ad finem, non sunt bona, uel uolita nisi pp finem. Ex hoc arguitur sic. Actus qui fertur in ea quæ sunt ad finem secundum omnem rōnem appetibilitatis eorum, non est negandus ferri in ea, quę sunt ad finem: sed uolitio est huiusmodi secundum literā, quia fertur in illa ratione finis: & illa non sunt appetibilia, nisi rōne finis Secundū dubium est: quia si uolitio fertur in ea quæ sunt ad finem, inquantum in eis finem vult, uolitio erit idem ꝙ electio: quoniam electio, non est eorum quæ sunt ad finem, nisi

propter

git ad terminū: sed ea quæ sunt A ad finē, sunt quædam media per q̄ ꝑuenitur ad finē, sicut ad terminū. Ergo si uolūtas ē finis, ipsa ēt est eorum q̄ sunt ad finem.

Resp. Dcēdm, ꝙ voluntas qnq; dr ipsa potentia, qua uolumus: qnq; aūt ipse voluntatis actus. Si [m] ergo loquamur de uoluntate ſm qd̄ noīat potentiam, sic se extendit & ad [d] finem, & ad ea q̄ sunt ad finem. [n] Ad ea.n.se extēdit vnaquæque potentia, in qb. B inueniť pōt quocunque mō rō sui obiecti: sicut visus se extēdit ad oīa, quæcunque participant quocunque mō colorē. Rō autē boni, qd̄ est obiectum potentiæ uolūtatis, inuenit nō solū in fine, sed ēt in his q̄ sunt ad finem. [p] Si āt loquamur de uolūtate ſm qd̄ noīat ꝑprie actum, sic ꝑprie loquendo est finis tm̄. ¶ Ois.n.actus denoiatus a potētia, noiat simplicē actū illius potentiæ: sicut C intelligere noiat simplicem actum intellectus. Simplex autē actus potētiæ est in id, quod est ſm se obiectum potentiæ: id aūt qd̄ est pp se bonū & uolitū, est finis: vn̄ uoluntas ꝑprie est ipsi[v] finis. Ea uero q̄ sunt ad finē, non sunt bona, vel volita pp seipsa, sed ex ordine ad finē: vn̄ uoluntas in ea non ferť, nisi quatenus ferť in finē. vn̄ hoc ipsum qd̄ in D eis vult, est finis: sicut & intelligere proprie est eorum, q̄ ſm se cognoscunť, s. principiorū. Eorū aūt q̄ cognoscunť p principia, nō dr eē intelligētia, nisi inquātum in eis ipsa principia cōsiderantur. Sic.n.se hēt finis in appetibilibus, sicut se hēt principiū i intelligibilibus, ut dr in 7.*Eth.

Ad primum ergo dcēdm, quòd Phil. loquitur de uoluntate, ſm quod proprie noiat simplicem actum uoluntatis, non autē ſm E quod nominat potentiam.

Ad 2m dcēdm, ꝙ ad ea q̄ sunt diuersa gn̄e ex æquo se hn̄tia, ordinātur diuersæ potentiæ: sicut sonus & color sunt diuersa genera sensibilium, ad q̄ ordinantur auditus & uisus. Sed utile, & honestū nō ex æquo se hn̄t, sed sicut qd̄ est ſm se, & ſm alterum: hmōi autem sp referuntur ad eandem potētiam, sicut p potētiam uisiuam sentitur & color, & lux, per quam color uidetur.

Ad 3m dcēdm, ꝙ non qcqd diuersificat habitum, diuersificat potentiam. Habitus.n.sunt qdā determinationes potentiarū ad aliquos spāles actus: & tn̄ qlibet ars operatiua cōsiderat, & finē, & id quod est ad finem. Nam ars gubernatoris considerat quidē finē, ut quem operať: id āt quod est ad finem, ut quod imperat. Econtra uero, nauificatiua cōsiderat id quod ē ad finē, ut quod operatur: id uero quod est finis, ut ad quod ordinat id quod operatur. Et iterum in unaquaq; arte operatiua, est & aliqs finis ꝑprius, & aliqd quod est ad finē, quod proprie ad illam artē pertinet.

ARTICVLVS III.

Vtrum uoluntas eodem actu moueatur in finem, & in id quod est ad finem.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr ꝙ eodem actu uoluntas ferat in finem, & in id quod est ad finē: quia ſm* Phil. vbi est vnū propter alterum, ibi [b] est unum tm̄: sed uoluntas non uult id qd̄ ēst ad finē, nisi pp finē. ergo eodem actu mouet in utrumque.

¶ 2 Præt. Finis est [h] rō uolendi ea q̄ sunt ad finē, sicut lumē est rō uisionis colorū: sed eodem actu vr lumē, & color. ergo idem est motus uolūtatis, quo uult finē, & ea quæ sunt ad finem.

¶ 3 Præt. Idē numero mot[9] [h] nālis est, ꝙ p media tendit ad ultimū: sed ea q̄ sunt ad finem cōparanť ad finē, sicut media ad ultimum. ergo idem motus uolūtatis est, quo uoluntas fertur in finem, & in ea quæ sunt ad finē.

Sed contra. Actus diuersificā tur [h] ſm obiecta: sed diuersę species boni sūt finis, & id qd̄ est ad finē, qd̄ dr utile. ergo non eodem actu uoluntas fertur in utrunque.

Resp. Dcēdm, ꝙ cum finis sit ſm se uolitus, id autē qd̄ est ad finē, inquantum hmōi, nō sit uolitū nisi pp finē, manifestū est, ꝙ uoluntas pōt ferri in finē, inqtum hmōi, sine hoc, ꝙ feratur in ea quæ sūt ad finem: sed [m] in ea q̄ sunt ad finem, inquantum hmōi non potest ferri, nisi feratur in ipsum finem. [n] Sic ergo uoluntas in ipsum finem dupliciter fertur. s. vno mō absolute ſm se: alio mō, sicut in rōne uolēdi ea, quæ sunt ad finem. Manifestum est ergo, ꝙ [p] unus & idem motus uoluntatis est, quo fertur in finem, ſm quod est rō uolendi ea, quæ sunt ad finem, & in ipsa quæ sunt ad finem. ¶ Sed alius actus est, quo fertur in ipsum finem absolute, & qnque pce-

concl.m — concl.p

---

pp finē. Infirmus n. si eligit potionē amarā, nisi sub rōne sanit: & eodem mō uult eādem, inquantum sani ratio nem sapit.

¶ Ad borū euidentiā sciēto, ꝙ sicut, q̄tum ad ꝑpositum spectat, principia dupliciter se hn̄t ad conclusionē, s. ſm habitudinem signatā p ly pp, & signatam p ly in: nam pp principia sciūtur conclusiones in demonstratione, & in conclusionib. euidenter resolutis te lucens, ac vsir principia, & primum quidē consistit in actu sciæ, ſm uero, in actu intellectus, qui est habitus principiorum: sic proportionabiliter finis dupliciter, s. ſm prædictas duas habitudines se habet ad id, qd̄ est ad finem. Est.n. ꝑpter quem appetitur quod est ad finem, & appetitur in ipso quod est ad finem. Et primū quidem, s. appetere quod est ad finem pp finē, ad electionem spectat: ſm uero, s. appetere in eo qd̄ est ad finem, ipsum finem, ad uolitionem pertinet. Vn̄ appetere medicinam pp sanitatē, electionis est: appetere aūt in oblata medicina sanitatem, simplicis uolitiōis est. Accidit autē hic actus uolitionis, qn̄ in eo qd̄ est ad finem, clare relucens desideratus finis offertur. Et ex hoc patet rn̄sio ad dubia. Nā ad primum dr, qd̄ recte negať a uolitione, ꝙ sit circa ea q̄ sunt ad finem: quia non ferť in ea eo mō quo sunt ad finem, sed simpliciter, ut est dictum. Vn̄ ꝑpositio illa maior. Actus, qui fertur ſm oēm rōnē &c. eget additione. s. & eo modo, quo sunt appetibilia: & tūc falsa est minor. Ad ſm uero iā inchoatiue patet responsio. Amplius autem patebit, cum de electione tractabitur.

concl.m — D.62. — concl.p — *li.2.Phy. tex.29. Et l.7. eth.c. 8. a med. to.2. & 5.

SVP. QVÆST. VIII. ART. III.

Circa titulum tertij art. eiusdem 8. q6. q. dubiū occurrit, An s. q̄ratur hic de ipsa uolitione, aut uniuersaliter de actu uoluntatis. Si de uolūtate sola, uana est q6. Nam in præcedenti art. determinauit author, ꝙ uolitio est finis tm̄. Si .n. uolitio nō est eorū q̄ sunt ad finē, frustra q̄ritur de ipsa, an sit vna, vel plures respectu eorum q̄ sunt ad finē, & in finem. Si de ō actu uoluntatis, extra limites propositi est, q̄a hoc de uolitione q6 est, & hoc quæsitū articulus huius quæstionis esse debet.

¶ Ad hoc breuiter dr dupliciter. Primo, ꝙ uolitio & habet rōnē uolitionis, & habet rōnem motus uolūtatis in finem. Et licet inq̄tum uolitio est, exclusa sit ab his q̄ sunt ad finem: inquantum tn̄ est motus uoluntatis i finem, non excluditur ab his q̄ sunt ad finē: & ꝑpterea quæsitum est hic, Vtrum motus uoluntatis in finem, & in id quod est ad finē, sit unus numero, vel non. Et licet eē motū voluntatis in finē, sit cōe uolitioni, & pluribus alijs actibus uolūtatis, quia tn̄ uolitio ē primus motus uoluntatis in finem, idcirco q6 de eodē, uel diuersa in motu uoluntatis in finem, ad q6nē de primo motu spectat. Scdo (& quasi in idem redit) dr, ꝙ quia præsent articulus non est de aliquo uno actu, sed de unitate uel pluralitate actuum respectu horum obiectorum, scilicet finis, & eius quod est ad finem, meritulocutus est in q6ne de primo actu, cuius proprium obiectum est finis, & potentiam primo ducit ad finem.

¶ Circa doctrinam huius tertij articuli, pro quanto dicitur, ꝙ qn̄ uoluntas mouetur in id quod est ad finem tanquan-

Tof. q.12. a.4.cor.& 3.d.14.ar. 1.q.4.co. & veri. 2.a.14.co. & ad 1. *lib.1.topic. 2.pa rū a prin. to.1.

F innouantem hmōl, mouetur quoq; necessario eodem motu in finē o::oterr dubium ex Greg. de Arimino in 1. sen dist. 1. q. 1. art. 1. Et tripliter siquidem capite arguit, & dicit corp ipsiū. Primo ex eo, q uolitio finis, est cā uolitionis aius qd est ad finem. Idem .n. non est cā sui ipsius. Et confirmatur: quia cum dr, q uolo medicinam pp sanitatē, ideng sai q uolo medicinam pp uol tā sanitatē. Et confirmatur: q sicut conclusio nota est pp principia, ita id q est ad finem, est uolitum pp finem: sed ibi notitia est cā notitiæ, ut patet 1. Poster. ergo hæc uolitio hi a uolitione. Scdo, ducendo ad inconueniens: quia sequeretur, q appetens pp finem, sp actu appeteret finem, qd patet esse falsum, tū qa sunt multi fines subordinati, de quib. actualiter appetēs non cogitat: tum, qa actualis de fine cogitatio deficit, ut in orante deū in principio in ipsum moto, deinde tñ inuā te orōnē absq; actuali cogitatione de Deo. Tertio, ducēdo quoq; ad inconueniēs, quia sequeretur, q idem actus uoluntatis esset simul uolitio, & nolitio, ut patet eum quis odit pctm pp deū. Si enim est unus actus, erit simul uelle deum ut finē, & nolle peccatum, ut repugnans fini.

D. 745

¶ Ad horū euidētiam, scito primo, q finis, & id qd est ad finē, & similiter cōclusio, & principiū, dupliciter accipi psūt. Primo sm se, & sic nō sunt ad psis ppositum: nihil enim refert ad ppositum, an inter se hæc se habeāt ut cā & causatū, an econuerso. Alio ergo mō sumunt ut uolita, uel cognita a nobis. Et sic de eis est psis sermo & uertitur in dubiū, an cū uolitū est aliq i pp aliud ut finem, eadem numero uolitio sit circa utrumq; an sint duæ simul uolitiones, quarū una est cā alterius. Et similiter cū cognoscitē cōclusio pp principia, tn. s. sint duæ cognitiones quarum una est cā alterius, an una circa utrāq;. Scito scdo, q in dictū da hac qōne, oīno contrarium pfert ab his, q hæc considerant per modum rerum nālium, aliis censentibus eē oīno unū motum, aliis oīno distinctos. Qui .n. examinār sem hanc per modum nālis motus, & uident q motus uoluntatis in eo q est ad finem, ut sic, habet p uno, & eodem termino utrunq; diuersimode, q.a id qd est ad finem ut māle, & finem ut formale, iudicans cōsequenter, q hic motus est uino unus, sicut uisus coloris & luminis: & simile est in conclusione, & principio. Qui uero rē hāc per modum nālium causarum examinant, & uident q cōclusio non aliter cognoscitur pp principium, nisi quia cognoscitur p principium cognitū. Oīs .n. doctrina & disciplina, ex præexistēte fit cognitione: & similiter q id, qd est ad finem, nō amatur aliter pp finem, nisi qa amatur pp finem uolitum, cōcludunt, attenta distinctione causæ, & causati, oīmodā eorū distinctionē. D. autē Th. media uia processit, & posuit motum uoluntatis in eo, qd est ad finem pp finem, esse unum quidem numero, pluralitatē uero formalē in eo videt. n. q aīa nostra tripliciter se hēt ad obiecta. s. habitualiter, actualiter, & uirtualiter. Et q inter motū uolūtatis in aliqd habitualiter & actualiter, medius est motus uolūtatis in illud uirtualiter: & simile est in intellectu. Cum .n. habēs charitatem, peccat uenialiter, habitualiter quidem diligit deū, sed non actualiter, ut patet, nec uirtualiter: quia pctm nō est dirigibile in deum. Cum aūt hñs charitatem, ambulat, uel pdicat, & qcqd aliud non male facit, quāmuis de deo non cogitet, actualiter, actus tñ ille non solum talis uirtutis est, sed charitatis: & uoluntas tunc uirtualiter fertur in deum, & non solum habitualiter, qd cōuenit dormiēti, & peccanti uenialiter. Et sic unico actu numero uolūtas fert in pp finē, & in ipsum finē: & sic saluatur idētitas numeralis motus, & distinctio cāuū quodām mō, dū unus est actus numerositate sub ecti, & plures numerositate formæ. Et ex his facile rñdet ad obiecta. Ad primū q.dē dr, q finis, & id qd est ad finē, ut uolita, dupliciter se habēt. Primo formaliter, & seorsum sm se: & sic diuersis uolitionib. amātur, & una est cā alterius. Scdo, ut unū uirtualiter clauditur in alio: & sic unica uolitione subiecto amant & eodem mō dī ad cōfirmationes. Est .n. hoc uolitum pp illud uolitum, uirtualiter participatum in hoc. Et cōclusio nota pp principia uirtualiter participata in cōclusione. Sic .n. ad minus occurrit ut ib uidēdi cōclusionē, & similiter ut ib in ādi q est ad finem. Dico āt ad minus, qa nihil phibet ēt actualiter unico actu tēdere in eleemosynā pp deū in illā ut mām, in hoc ut formā: sicut unica visio corporalis tēdit in colorem & lumen. Ea namq; quę sunt ad finem, comparantur ad finem, ut mā ad formā, ut patet ex supradictis in q. 5. Et scito, q in bnis, quæ unico actu ad utrunque terminātur, ly p. nō dicit causam uolitionis, sed uoliti: dicit enim causam, quare illud māle terminat actū uolēdi, & nō dicit aliā uolitionē causantem istam, nisi uirtualiter. & simile est in intellectu. Ad sm quoque patet, quid dicendum, q. s. sp appetēs qd est ad finem, appetit finem non habitualiter, sed actualiter, ut extēdit se ad actualiter & uirtualiter. Est .n. uirtualiter, ut aliquo infra latitudinē actualis usus: alioquin nunq̄ impleret illud præceptum. Oīa in gloriam dei facite &c. Facere .n. actualiter, oparī importat. Ad tertium di, q nolle in hoc differt a non uelle, q hoc est negatio actus, illud uero est actus negatiuus .i. velle non. Oīs aūt actus negatiuus appetitus claudit in se uirtualiter, seu participatiue, actum positiuum sui principium & radicem. Odium .n. fuga, & tristitia, amorem claudūt in se oppositorum, ut de se patet. Vnde nullum inconueniens est, unum actum numero, numerositate subiecti, esse uelle, & nolle, respectu diuersorū. Odiū enim peccati propter deum, est & actus charitatis respectu dei, & refutationis respectu peccati. At si quis dixerit, q aduersarij hæc omnia concederent: sed ipsi impugnant quoad actualē uolitionem utriusque &c. dicitur eis, quòd discant scribere, cū impugnant opiniones, & cognoscant se errare: quia non distinxerunt nisi actualiter & habitualiter, omittentes uirtualiter, & nō uidentes, quod actu fertur in aliquid, qui actum facit uirtualiter in illud. Et hæc sint hic dicta pro luce motus uoluntatis in eo, quod ad finem propter finem: quāuis magis forte spectent ad q. 12. ar. 4. ubi de intentione disputabitur.

dit tpe. Sicut cum aliquis primo vult sanitatē, & postea deliberās quo mō possit sanari, vult cō ducere medicum vt sanetur: sic ēt & circa intellectum accidit. Nam primo aliqs intelligit ipsa principia sm se: postmodū autē intelligit ea in ipsis conclusionibus, sm quod assentit conclusionibus propter principia.

G

Ad primum ergo dcd̄m, q rō illa procedit sm quod voluntas fertur in finem, vt est rō uolēdi ea quæ sunt ad finem.

Ad 2m dcd̄m, q qñcunque vr color, eodem actu vr * lumen: pōt tamen videri lumē sine hoc q videatur color. Et similiter, quandocunque quis uult ea quę sunt ad finem, vult eodem actu finem: non tamen econuerso.

H

Ad 3m dicendum, q in executione operis, ea q̄ sunt ad finem habēt se ut media: & finis, vt terminus. Vñ sicut motus nālis interdum sistit in medio, & nō ptingit ad terminum: ita qñq; operatur aliqs id, quod est ad finē, & tñ nō consequitur finē: sed in volēdo est ecōuerso: nam uoluntas per finem deuenit ad uolendum ea, quæ sunt ad finē: sicut & intellectus deuenit in conclusiones per principia quæ media dñr. Vnde intellectus aliqñ intelligit medium, & ex eo non pcedit ad cōclusionem: & similiter voluntas aliqñ uult finē, & tñ non pcedit ad uolēdū id, qd̄ est ad finem. Ad illud uero qd̄ in 3rium obiicit, patet solutio p ea, quæ * supra dicta sunt. Nam utile & honestum, nō sunt species boni ex æquo diuisæ, sed se hñt sicut propter se: & propter alterū: unde actus uoluntatis in unū potest ferri siue hoc, q ferat in alterum, sed non econuerso.

* q. 2. ad 2

QVAEST. IX.

De motiuo volūtatis, in sex art. diuisa.

DEINDE considerandum est de motiuo uoluntatis.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uolūtas moueatur ab intellectu.

I K

SVPER QVÆST. IX.

Circa titulum nouæ qōnis, aduerte Nouitie, quòd quia idem est actus potentiæ, & id io quod potentia reducitur a suo motiuo, cum mouere nihil aliud sit, quàm reducere de potētia ad actum: ideo ad præsentem tractatum de actibus uoluntatis, spectat differere de motiuo uoluntatis, i potentiæ uolitiuæ: hoc enim nihil aliud est, quàm differere de causa actus ipsius uoluntatis. Rursus, quia nunc tractatus de primo actu uoluntatis, s. de uolitione: ideo nunc inuestiganda est causa actuum uoluntatis, quod fit quærendo, a quo potentia uolitiua moueatur, i. reducatur ad actum.

¶ SVPER

¶Secundo, Vtrum moueatur ab appetitu sensitiuo.

¶Tertio, Vtrum uoluntas moueat seipsam.

¶Quarto, vtrum moueatē ab aliquo exteriori principio.

¶Quinto, vtrum moueatē a corpore cœlesti.

¶Sexto, Vtrum uolūtas moueatur a solo Deo, sicut ab exteriori principio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū uolūtas moueatur ab intellectu.

AD PRIMVM sic proceditur. vīr ꝙ voluntas non moueatur ab intellectu. Dicit.n.* Aug. super illud Ps. Cōcupiuit aīa mea desiderare iustificationes tuas, Præuolat ītellectus, sequitur tardus, aut null⁹ effectus: scim⁹ bonum, nec delectat agere: hoc āt nō eēt, si uoluntas ab intellectu B moueretē: quia motus mobilis sequitē motionē mouentis. ergo intellectus nō mouet uolūtatē.

¶2 Præt. Intellectus se hēt ad uoluntatem, ut demōstrans appetibile, sicut imaginatio demōstrat appetibile appetitui sēsitiuo: sḋ imaginatio hᵘ demōstrās appetibile, nō mouet appetitū sensitiuū: immo qñq; ita nos habemus ad ea, q̄ imaginamur, sicut ad ea, q̄ in pictura nobis ostēduntur, ex quibus non mouemur, ut dr̄ in lib. de anima, ergo neque ēt intellectus mouet uoluntatem.

¶3 Præt. Idem hᵘ respectu eiusdē non est mouens & motum: sed uoluntas mouet intellectum, in C telligimus enim quando uolumus: ergo intellectus nō mouet uoluntatem.

SED CONTRA est quod Phil. dicit 3. de * anima, qḋ appetibile intellectū, est mouēs nō motū: uoluntas aūt est mouens motū.

SVPER QVÆST. IX. ART. I.

Cap. 2 d. 25. q. 1. con. 1 & d. 24 q. 1. con. 4. *Medina a. 1.*

CIrca art. 1. q. 9 corporis primam partem, dubiū occurrit non dissimulādū, ubi author distinctionē ponit, ꝙ dupliciter aliqua vis aīæ est in potentia ad diuersa, uno mō q̄tum ad agere, uel nō agere: alio mō q̄tū ad agere hoc, uel illud. Et subdit, ꝙ eget motore q̄tum ad duo, & ꝙ alterum horum. s. primum, se tenet ex parte subiecti: sm̄ uero ex parte obiecti. Est nā que hic dubiū, q̄a licet verum sit, & ex processu literæ pbetur, ꝙ id quod est in potentia ad illa duo, egeat motore quo ad duo, nō tñ est pbatū, nec uerum, ꝙ egeat duob. motorib. altero ex parte subiecti, altero ex parte obiecti: sicut dē experiētia, authoritate, & rōe hoc conuincitē. Experimur .n. ꝙ aqua, q̄ est in potentia ad pati, & nō pati, & ad pati hoc vel illud, puta raritatē, uel densitatem, eget motore a quo & patietur, & patiatur hoc, puta raritatē. Ab eodē tñ agente, rarefactiuo. s. utrunq; hēt. & simile est in aliis nālibus. Arist. quoque in 2. de aīa, manifeste uult, ꝙ sensitiuæ secunda mutatio fit ab obiecto. Et constat, ꝙ scḋa mutatio sensitiui est, q̄ uisus reducitē de potētia ad actū sm̄, in qua reductione visus & fit uidēs, & fit uidēs hoc, puta albū obiectū. Nō ergo uisus eget duplici motore, altero ad hoc ꝙ uideat, & altero ad hoc ꝙ uideat albū. Suffragatur demū rōnē patet ex eo ꝙ potentia vnica vnicum adæquatum actum ītdeniem unico adæquato motori exigit, alioquin non esset inter hæc tria adæquatio: non ergo eget una potentia duobus motoribus e regione diuersis, quales sunt ex parte obiecti, & ex parte subiecti.

Inf. q. 17. art. 1. Et 1. q. 82. a. 4. Et ueri. q. 22. a. 1. & a. 2. & q. 22. a 11 ... & ma. q. 4. a. 2 cor. & ad 13. & q. 6. cor. & ad 10. & 12.

* Ps. 118. sec. 8. non procul a fine 10. S.

* li. 3. tex 54. to. 2.

¶Ad hoc breuiter dicendum est, ꝙ hmōi dubium pcedit ex malo intellectu distinctionis factæ in litera. Ad cuius euidentiā sciendū, ꝙ potentiæ sunt duplicis ordinis. Quædam sunt, quæ solo pprio actu exercentē: quædam vero, in quibus exercitium proprij actus distinguitur ab actu ipso. In primo ordine sunt omnes potentiæ nāles, & aīales, quatenus supiori impio non subsunt. In scḋo ordine sunt oēs potentiæ, quibus utimur cum uolumus. Potentiæ primi ordinis ab eodem motore hñt operari, & operari hoc. Potentiæ uero scḋi ordinis ab alio motore hñt usum, & ab alio hñt actum specificum, quia vsus aliud est ab actu specificato: vñ distinctio posita in līa per ly, exercitium actus: intelligit usum pprie dictum, qui est actus uoluntatis, vt principij primi aliarū vero potētiarum, vt exequentium, ita ꝙ līa p esse in potentia ad agere, non intendit potentiā ad ipsum suum agere, & non agere secundum seipsa: sed potentiam ad agere, & non agere, scḋm quod subsunt usui. Potentia.n. uisiua (ut ab uno exēplo discas oēs) si referatur ad uidere, & non uidere ut sic, & uidere hoc, puta album uel nigrum, ab eodem motore puta albo, reducitur & in actum uidendi, & in actum uidendi albū. Et hoc est cōparare potentiam ad suum actum, & obiectum scḋm se. Si aūt referatur ad uidere, & uidere album, ut subsunt usui, sic cum usus sit act⁹ potētiæ uisiuæ nō secundum se, sed ut exequētis uoluntatē principiantem usum, sic alio eget motore ad hoc, ꝙ reducatur in actum uitæ: & alio ad hoc, ut reducatur in actum suæ propriæ speciei. Et hic est sensus ueras huius distinctionis, & līæ, & intētus. Verus quidem, quia ut inferius patebit, Vti est actus uoluntatis, ut imperantis, & reliquorum uerum, ut exequentiū. Et constat ꝙ oēs potentiæ aīæ applicantur a uoluntate ad suos actus, quod nihil aliud est, q̄ eorū exercitium actus, & uti, seu usus illarum. Consonant uerba huic uero: q̄ obiectiones in oppositū nihil militant cōtra istum sensum. Prima enim obiectio loquitur de potentiis primi ordinis. Secunda de potentiis relatis ad suos actus secundum se, non secūdum qḋ subsunt usui. Tertia quoq; A de potētiis, & actibus, & actiuis sm̄ se, loquitur. Stat.n. ꝙ unica potētia sm̄ se, egeat uno motore, & ut subest alteri, egeat alio, ut patet. Quòd aūt hoc sit intētum in līe, patet ēt ex uerbo līæ, ubi dr̄, quantum ad exercitium, uel usum actus. Et inferius in q̄ōne de Vti, apertissime exprimitur, ꝙ Vti, nihil aliud est, quàm applicatio potentiarū ad sua opa. Constat.n. ꝙ per exercitiū actus, hic nihil aliud intelligitē nisi applicatio potentiæ ad suā opatonē, agere. s. uel non agere. Et sic manifeste saluatē ꝙ hoc est ex parte subiecti, & illud obiecti &c. Et sic Scotus, cū cæteris, quos refert in 1. sē ten. d. 42 q. 1 tractādo modū, quo cogitatio subest uolūtati, aduertisset ad hoc. s. ꝙ non subest, nisi ut subest actui uolūtatis, qui est Vti, uidisset primo, ꝙ idē est iudiciū de applicatione intellectus ad secundas cogitationes, & oculi ad uidendum, manus ad opandū &c. Diuertisset secundo a sua extranea phātasia. Conclusisset tertio, ꝙ hoc spectat ad tractatū de Vti, q̄ō .s. Vti, sit actus uolūtatis, de quo infra tractabitē. Hæc dixerim, ne aliq; tē faciliter ita difficilē uertā legens, nondum in scripto timeat. tex. 54. & 2.

¶Circa ultimā partē eiusdē art. dubiū primo occurrit de illa ppositione assumpta in līa, Obiectū mouet determinando actum ad modū principij formalis, a quo in rebus nālibus actio specificatē, ut calefactio a calore. Aut author intendit, ꝙ obiectum moueat ad modū principij sm̄ rē. i. sm̄ illud genus causæ, quo mouet principiū actionis in nālibus: aut ꝙ obiectum moueat in genere causæ formalis, & exēplariter cætera afferuntur. Si.n. intendit primum, obstat statim subsumpta ppositio. s. Primū aūt formale principiū est ens, & uerum uniuersale. Q̄ñ tunc prima ppositio assumeret de principio effectiuo; Quo est.n. calor, quo calidum calefacit, calefactionis principium in gñe causæ efficiētis: quamuis in ordine ad calefaciens se habeat ut principiū formale. Scḋa aūt ppositio subsumeret de principio formali: & sic processus nihil concluderet. Et confirmatur. ista rō tēdit ad hoc D q̄a obiectum hēt rōnē principij formalis, & obiectū intellect⁹ est primum principium formale. ergo ubi appareat, ꝙ prima ppositio non saluatur de principio formali, nihil fit. Si aūt intendit secundum, tunc obstant primo dicta sua in prima parte q̄ō ubi dr̄, ꝙ obiectum tam potentiæ actiuæ quàm passiuæ, specificat: q̄a obiectum potentiæ actiuæ est finis, passiuæ uero est agens, & ab utroque operatio specificatur: non ergo obiectum mouet in genere causæ formalis, sed quandoque finalis & quandoq; effectiuæ. Deinde obstant multa philosophorum dicta, puta ꝙ appetibile, qḋ est obiectum uoluntatis, mouet ut finis, & ut agens.

E ¶Ad hoc dr̄, ꝙ proculdubio author intendit, ꝙ obiectum mouet in genere causæ formalis, alioqn nihil concluderet: sed nō dixit absolute, ꝙ mouet ut principium formale, ut insinuaret, ꝙ non est principium formale intrinsecum, sed extrinsecum, non tñ separatum, ut idea, sed coniunctum. Calor.n. non solum est principium formale calefacientis, sed ēt calefactionis quodammō. Dico aūt quodammō, quia calor inquantum est principium effectiuum calefactionis, est etiā principium in gñe causæ efficientis. Inquantum uero est principium determinatiuū illius ad speciem, est principium eius in gñe causæ formalis extrinsece, coniuncte tñ. Nec obstant huic sensui allata in oppositum: q̄a aliud est loqui de motione talis, uel talis obiecti; & aliud est loqui de motione obiecti absolute. Conceditur namque, ꝙ tale obiectum mouet finaliter, & tale effectiue &c. & hoc dr̄ in locis allegatis. Sed non conceditur, ꝙ motio conueniens obiecto absolute sit effectiua, aut finalis, sed formalis, quā nuis extrinsece. Obiectum .n. est ueluti extrinseca forma actus, vñ author cū posuisset, ꝙ

deter

Resp. Dcđm, ꝙ intm̄ aliqđ indiget moueri ab aliquo, inquantũ est in potẽtia ad plura. Oportet.n. vt id qđ est in potentia, reducatᷣ in actũ ꝑ aliquid, qđ est actu, & hoc est mouere. Dupliciter aũt aliqua vis aĩæ inuenitᷣ eẽ in potentia ad diuersa. Vno mõ, quantum ad agere, vel non agere. Alio mõ, quantum ad agere hoc, vel illud: sicut visus qñq; videt actu, & qñque non videt: & qñq; videt album, & qñq; videt nigrum. Indiget igitᷣ mouẽte q̄tum ad duo. s. quantum ad exercitium, vel vsum actus: & quantum ad determinationem actus quorum primum est ex parte subiecti, qđ qñque inuenitᷣ agens, qñque non agẽs. Aliud autẽ est ex parte obiecti, ẜm qđ specificatur actus: motio autem ipsius subiecti est ex agẽte aliquo. Et cum oẽ agẽs agat ꝓp finẽ, vt * s̄ oñsum est, principium hui⁹ motionis ẽ ex fine. Et inde est ꝙ ars ad quã ptinet finis, mouet suo imperio artem, ad quam pertinet id qđ est ad finem: sicut gubernatoria ars imperat nauifactiuæ, vt in 2.° Phy. dr̃. Bonũ autem in cõi, qđ hẽt rõnem finis, est obiectũ voluntatis: & iõ ex hac parte voluntas mouet alias potentias aiæ ad suos actus *. Vtimur .n. aliis potentiis cum uolumus: nam fines & perfectiones oĩum aliarum potentiarum cõprehenduntur sub obiecto voluntatis, sicut quædã particularia bona. Sꝑ autẽ ars, vel potẽtia, ad quã ptinet finis uniuersalis, mouet ad agẽdum artẽ, uel potẽtiã, ad quam pertinet finis particularis sub illo uniuersali cõprehẽsus: sicut dux exercitus, qui intẽdit bonum commune, s. ordinem totius exercitus, mouet suo imperio aliquem ex tribunis, qui intendit ordinem unius aciei. Sed obiectum mouet determinando actum ad modum principij formalis, a quo in rebus nãlib. actio specificatur, sicut calefactio à calore. Primum autẽ principiũ formale, est ens & verũ uniuersale, quod est ᵈ obiectum intellectus: & iõ ᵖ illo mõ motionis intellectus mouet voluntatem, sicut ꝑsentans ei obiectũ suũ.

G Ad primum ergo dcđm, ꝙ ex illa authoritate non hr̃, ꝙ intellectus non moueat: sed ꝙ nõ moueat ex necessitate.

Ad 2ᵐ dcđm, ꝙ sicut imaginatio formæ sine æstimatione cõuenientis vel nociui, non mouet appetitũ sẽsitiuũ; ita nec apprehẽsio veri sine rõe boni & appetibilis. vñ intellectus speculatiuus nõ mouet, sđ intellectus practicus, ut dicitur in 3.° de aĩa.

H Ad 3ᵐ dcđm, ꝙ uolũtas mouet intellectũ quãtũ ad exercitium actus: q̃a & ipsũ uerũ, qđ est perfectio intellectus, cõtinetur sub uniuersali bono, ut quoddã bonũ particulare. Sed q̄tũ ad determinationẽ actus, q̃ est ex parte obiecti, intellectus mouet uolũtatẽ: q̃a & ipsũ bonũ apprehenditᷣ ẜm quãdã spãlẽ rõnẽ cõprehensam sub uniuersali rõne ueri. & sic patet ꝙ non est idẽ mouens & motum, secundum idẽ.

Articvlvs II.

Vtrum voluntas moueatur ab appetitu sensitiuo.

K Ad secvndvm sic proceditᷣ. Videtur ꝙ voluntas ab appetitu sensitiuo moueri nõ possit. Mouẽs.n. & agẽs est ʰ ꝑstantius patiẽte, vt † Aug. dicit 12. super Gen. ad lr̃am: sed appetitus sensitiuus est inferior uolũtate, quæ est appetitus intellectiuus, sicut sensus est inferior intellectu. ergo appetitus sensitiuus non mouet intellectum.

¶ 2 Præ. Nulla uirt⁹ ʰ particularis põt facere effectum uniuersalẽ:

determinatio actus ad hoc vel illud, se tenet ex parte obiecti, naturam obiecti non ut tale, uel tale est, sed absolute ut obiectũ est contemplatus in ordine ad determinationẽ actus, vidit ꝙ nõ determinabat actum ut efficiens, nec ut finis: quia nihil horum obiecto determinanti actum cõuenit: sed ad genus causæ formalis recurrẽdũ est. hoc .n. & oĩ uere obiecto cõuenit, & ꝑ se conuenit illi. Dixi aũt uerè obiecto, ꝓp multorum loquẽdi vsũ terminos obiecta secũdaria uocantiũ: hæc.n. nõ mouẽt, quia uere obiecta non sunt, sed termini potius operationũ. Sicut natura leonis termin⁹ est intellectionis diuinæ: & securitas rustici regalis prouidentiæ.

¶ Circa efficaciã processus ꝑfati positi in lr̃a, dubium occurrit: quĩa aut non concludit, ꝙ intellectus mouet uoluntatem, qđ est intentum; aut concludit ꝙ intellectus mouet oẽs uires aĩæ ex parte obiecti, qđ est falsum. Cum enĩ ex hac rõne nihil aliud explicite habeatᷣ nisi ꝙ obiectum intellectus ex eo, ꝙ primũ principiũ formale, est primũ determinatiuũ actuum ad speciẽ. Ex hoc autẽ aut sequitᷣ ꝙ intellectus mouet cæteras potentias, iuxta ᵃ illam maximam: Primum in unoquoque genere, est cã oĩum eorũ q̃ sunt, post aũt si non subintelligitᷣ hæc maxima. Volũtatẽ & absque nexu aliquo, infertur. ergo intellectus ex hoc, ꝙ eius obiectũ est primũ principium formale, habet ꝙ moueat uoluntatem: quis enĩ hoc, s. intellectum mouere uoluntatẽ ex parte obiecti, sit uerũ, & notũ, quia ꝑsentat ei obiectũ: nõ tñ est notũ ꝙ hoc habet ex hoc, ꝙ eius, s. intellectus obiectum est primũ formale, in quo tñ cõsistit tota uis rationis literæ.

ᵃ q. 1. ar. 2.

* Tex 25. to. 2

Concl. ᵐ

¶ Ad euidẽtiam huius dubitationis, scito, ꝙ author primas radices attingens utriusq; motionis propositæ in lr̃a, s. ex parte subiecti, & ex parte obiecti, quẽadmodũ primũ agẽs in tota aĩa, ac per hoc mouens ad usũ actus, intulit eẽ uoluntatem quia ad eã spectat primum principium finale (ut clare patet in lr̃a) ita mõ primũ mouẽs inter partes aĩæ ad specificationẽ actus, infert eẽ intellectũ ex eo, ꝙ ad ipsum spectat primũ principiũ formale: & si quidẽ ex parte obiectorũ tñ discussio esset, par esset utrobique iudicium, s. ꝙ quemadmodum primum principium finale est rõ reliquorũ finiũ: ita primum F principium formale, qđ est obiectum intellectus, est rõ, in suo tñ ordine, i. in gñe causæ formalis, reliquorũ obiectorũ. Oĩa.n. obiecta ut sic, sub ente & uero, ut particularia q̃dã, continentur: sed ex parte potentiarum animæ loquendo, est quodãmõ par, & quodãmõ non par utrobique rõ. Quo ad primitatem.n. par est rõ: quĩa quemadmodũ (ut dictum est) quia uolũtas est primum finale principium, ipsa inter partes animæ est primum mouẽs ad exercitium: ita, quia intellectus est primum formale principium ipse inter partes animæ est primum mouens ad specificationem. formalis.n. principij opus hoc est. Quo ad extensionem aũt, nõ est par rõ: quia uolũtatis motio extendit se ad oẽs aĩæ uires subditas &c. Motio aũt intellectus nõ extendit se directe nisi ad uoluntatem: & rõ diuersitatis huius, est modus causandi diuersus. Motio.n. volũtatis, quia est per modum imperij extensiua, ex sua rõne est. Motio autem intellectus, quia est per modũ ꝑsẽtãtis, ad id tñ directe se extendit, cui ꝑsẽtat. Vñ author in lr̃a, postquam posuit vñ inferebatur, ꝙ intellectus est primum mouens, quia. s. eius est primũ principium formale, statim subdidit unde haberetᷣ, ꝙ motio eius ad voluntatẽ extenditᷣ ponens modum, quo intellectus motionem hanc facit, s. ꝑ ꝑsẽtationem obiecti, & dixit: Et illo mõ motionis intellectus mouet uolũtatem, sicut ꝑsẽtans ei obiectum suũ. Hæc .n verba non solũ explanatiua sunt ueritatis in se, sed connexiua & deductiua intenti, ut explanauimus, & per hæc patet clare responsio ad obiecta.

D. 752. Concl. ꝓ

* Text. 46 & seq. t. 2

Medina ar. 2.

SVP. QVÆST. IX. ART. II.

Circa corpus secundi articuli eiusdẽ q̃ōnis, dubium occurrit pro Nouitiis: quia ratio, quare appetitus sensitiuus mouet uoluntatem, assignatur ex parte dispositionis subiecti appetentis. Et tamen in calce cõcluditur, quòd appetitus sensitiuus mouet uoluntatem ex parte obiecti: quomodo hæc conclusio sequitur ex illis præmissis.

Inf. art. 5. cor. fi. & q. 10. a. 3. & q. 77. a. 1. & veri. q. 5. ar. 10. cor. & q. 22. a. 9. ad 3. & 6.

* Lib. 12. c. 16. cir. medium t. 3.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ conclusio dicta ex ꝑmissis illis habetur, si sane litera intelligatur. Dupliciter.n. intelligi potest, ꝙ dispõ appetitus

petitus sensitiuus moueat uoluntatē. Vno mō directe & immediate, tanquàm scilicet immutans ipsam siue quo ad exercitiū actus, siue quo ad specificationē actus. Et hoc est falsū. Alio mō occasionaliter & mediate: & hoc mō immutat ex parte obiecti, idest, quo ad specificationē actus, nō quo ad exercitiū: & hoc sit sic. Quēadmodum.n. frigescēti corpori cōueniens fit calefactio uim eius & ex hoc occasionať in tali homine apprehēsio calefactiui ut conuenientis, & p̄sentatum uoluntati desideratur &c. ita irato appetitui conueniens fit uindicta & ex hoc occasionatur, q intellectus practicus apprehēdit se percussionē, ut cōuenientē, huic, nūc &c. Et sic percussio apprehēsa ut cōueniēs nunc &c. mouet uoluntatē obiectiue. Et sic patet, qđ dispositio appetentis, quamuis se teneat ex parte subiecti, non mouet tamen uoluntatē, nisi ex parte obiecti, qa nō mouet ipsam, nisi pro quanto redundat in talē apprehensionē obiecti uoluntatis: Constat.o. noluntatem ab obiecto apprehenso, ut sic, moueri. Vnde author in litera duplicem posuit radicē talis, uel talis apprehension. s. obiecti, alterā ex parte ipsius obiecti, puta q est bonum, uel malum sedm se: alterā ex parte appetentis. utrinque. n. conuenientia uel disconuenientia oritur, ut in litera dicitur.

*tex. 40. c. 30.

*ar. prec.

*4. tom. 5.

A sed appetitus sensitiuus est uirt* particularis, cōsequitur.n. particularem sensus apprehensionē. ergo non potest causare motū uoluntatis qui est uniuersalis, vel ut cōsequens apprehensionem uniuersalem intellectus.

¶3 Præt. Vt probatur in 8.* Physic. Mouens non mouetur ab eo qđ h mouet, vt sit motio reciproca: sed uoluntas mouet appetitus sensitiuus obedit rationi. ergo appetitus sensitiuus nō mouet uoluntatem.

B Sed contra est, qđ dř Iacobi 3. Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, nō autem abstraheretur quis a concupiscentia, nisi uolūtas eius moueretur ab appetitu sensitiuo, in quo appetito est cōcupiscentia. ergo appetitus sensitiuus mouet uoluntatem.

Respon. Dicēdū, q sicut * supra dictum est, id quod apprehenditur sub rōne boni & cōuenientis, mouet uoluntatē p modum obiecti. Quòd aūt aliquid uideať bonū & conueniens, ex duobus contingit, scilicet ex cōdōne eius qđ proponiť, & eius cui proponiť: conueniens.n. ſm relationē dř, unde ex utroq; extremorū dependet. Et inde est q iustus diuersimode dispositus, non eodē modo accipit aliquid. ut cōueniēs, & ut nō cōueniēs. Vnde, ut Philosoph* dicit in 3.* Ethic. Qualis unusquisq; est, talis finis vř ei. Manifestū est aūt, q ſm passionē appetitus sensitiui immutať homo ad aliquā dispōnem. vnde ſm qđ homo est in passione aliqua, vř sibi aliqd cōueniens, qđ nō vř ei extra passionē existenti: sicut irato vř bonum, qđ non videtur quieto. & [m] per hunc modum ex parte obiecti, appetitus sensitiuus mouet uoluntatem.[n]

concl. m

Ad primum ergo dicendū, q nihil prohibet id, qđ est simplr & ſm se præstantius, quoad aliqd esse debilius. Volūtas igiť simplr p̄stantior est, q̄ appetit* sensitiuus: sed quoad istū, in quo passio dñať, inq̄tū subiacet passioni, p̄eminet appetit* sensitiu*.

Ad 2m dicendum, q actus, & electiones hoīum sunt circa singularia. Vnde ex hoc ipso q appetitus sensitiuus est uirtus particularis, hēt magnam uirtutē ad hoc, q per ipsum sic disponatur homo, ut ei aliquid videať sic, uel aliter, circa singularia.

*ca. 5. post medium. tom. 5.

Ad 3m dicendū, q sicut Philosophus dicit in 2. *Polit. Ratio, in qua est uoluntas, mouet suo imperio Irascibilem, & concupiscibilē: non quidem despotico principatu, sicut mouetur seruus a dño: sed principatu regali, seu politico, sicut liberi homines reguntř a gubernante, qui tñ possunt contra mouere. Vnde & irascibilis, & concupiscibilis possunt in contrariū mouere ad uoluntatem: & sic nihis prohibet, uoluntatem aliquādo ab eis moueri.

Articvlvs III.

Vtrum uoluntas moueat seipsam.

Ad tertivm sic proceditř. Videtur q uoluntas non moueat seipsam. Omne enim mouens, inquantum hmōi, est in actu, quod aūt mouetur, est in potentia: nā motus est actus existentis in potentia, inquantū hmōi: sed non est idem in potentia, & in actu h respectu eiusdē. ergo nihil mouet seipsum: neq; ergo uoluntas seipsam mouere potest.

¶2 Præt. Mobile mouetur ad præsentiam h mouentis: sed uoluntas semper sibi est præsens. si ergo seipsam moueret, semper moueretur. qđ patet esse falsū.

C ¶3 Præt. Voluntas mouetur ab intellectu, ut * dictum est. si igiť uoluntas mouet seipsam, sequiť q idem simul h moueatur a duobus motoribus immediate, qđ uidetur inconueniens. non ergo uoluntas mouet seipsam.

Sed contra est, quia uoluntas domina est sui, actus, & in ipsa est uelle, & non uelle: quod non esset, si non haberet in potestate mouere se ipsam ad uolendum. ergo ipsa mouet seipsam.

D Respon. Dicendū, q sicut * supra dictum est, Ad uoluntatem pertinet mouere alias potentias ex ratione finis, qui est uoluntatis obiectu: sed, sicut * dictū ē hoc mō se hēt finis in appetibilibus, sicut principiū in intelligibilibus. Manifestū est autē q intellectus per hoc, q cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actū, quantū ad cognitionem conclusionum: & hoc mō mouet seipsum. Et similiter [m] uoluntas per hoc, q vult finem, mouet seipsam ad uolendum ea, quæ sunt ad finem.

concl. m

Ad primvm ergo dicendū, q uoluntas non ſ.n E idem mouet, & mouetur: unde nec ſm idem est in actu, & in potentia: sed inquantum actu uult finē, reducit, se de potentia in actum respectu eorum quæ sunt ad finem, ut scilicet actu ea uelit.

Ad 2m dicēdum, q potentia uoluntatis semper actu est sibi p̄sens: sed actus uoluntatis, quo uult finē aliquando, non semper est in ipsa uolūtate: per huncautem modum mouet seipsam: unde non sequitur, quòd semper seipsam moueat.

Ad 3m dicendū, q nō eodem mō uoluntas mouetur ab intellectu, & seipsa. Sed ab intellectu quidem mouetur ſm rōnē obiecti: a seipsa uero, quantum ad exercitiū actus, secundum rationem finis.

SVPER QVÆST. IX. ARTIC. III.

Cap. 1. d. 1. q 1. a. 1. in proba. 1 con.
Medina ar. 3.

In titulo articuli tertij eiusdem q. aduerte, q aliud est quærere, Vtrum uoluntas moueat seipsam in quolibet suo actu: & aliud quærere, Vtrum uoluntas moueat seipsam. Stat. n. pars affirmatiua istius quæsiti cū negatiua illius. Stat. n. q uoluntas moueat seipsā quo ad aliquē suū actū, & cōsequēter uerū sit dicere, q mouet seipsā: & tñ si moueat seipsā, quo ad oēm suū actū, Ad præsentem ergo quęstionem non pertinet, nisi, An uoluntas reducat seipsam de potētia ad actum: siue hoc sit quo ad aliquē, siue quo ad omnē sui actū, sufficit.

58 *Porrecta per 1 tom.*
*veri. qst. 22. a. 9. co. & ad 1. Et mal. q 6. 3. a. 3. cor. & q. 6. cor. & ad 4. & 10.

*ar. 1. huius quęst.

*ar. 1. huius quęst.
*qu. pręc. ar. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur ab aliqua exteriori principio.

AD 4m sic proceditur. Videtur φ uolũtas non moueatur ab aliquo exteriori. Motus.n. uolũtatis est uolũtarius: sed de rõne uolũtarij ẽ, φ sit a h principio intrinseco, sicut & de rõne naturalis. nõ ergo motus uolũtatis est ab aliquo extrinseco.

G

¶ 2 Præt. Volũtas uiolentiã pati nõ põt, ut supra ostẽsũ est sed uiolentũ h est cuius principium est extra. ergo uoluntas nõ põt ab aliquo exteriori moueri.

¶ 3 Præt. Qđ sufficiẽter h mouet ab uno motore, nõ indiget moueri ab alio: sed uolũtas sufficiẽter mouet seipsam. nõ ergo mouetur ab aliquo exteriori.

H

SED CONTRA. Voluntas mouetur ab obiecto, vt * dictum est: sed obiectum uoluntatis potest esse aliqua exterior res sensui proposita. ergo uolũtas potest ab aliquo exteriori moueri.

RESPON. Dicendũ, φ m ẽm qđ uoluntas mouet ab obiecto, manifestum est, φ moueri põt ab aliquo exteriori: sed & eo mõ, quo mouet quantũ ad exercitiũ actus, adhuc necesse est ponere uoluntatẽ ab aliquo principio exteriori moueri. n Omne.n. qđ qñq; est agens in actu, & qñq; i potẽtia, indiget moueri ab aliquo mouẽte. Manifestũ est aũt, φ uolũtas incipit uelle aliquid, cũ hoc prius nõ uellet. Necesse est ergo φ ab aliquo moueatur ad uolendũ: & qdẽ, sicut dictũ est, ipsa mouet seipsam inquantũ p hoc, φ vult finem, reducit seipsam ad uolẽdũ ea q̃ sunt ad finẽ: hoc aũt nõ põt facere nisi consilio mediante. Cũm.n. aliqs vult sanari, ĩcipit cogitare quõ hoc consequi possit, & per talẽ cogitationẽ peruenit ad hoc, φ potest sanari per medicũ: & hoc vult. Sed quia non semper sanitatem actu uoluit, necesse est φ inciperet uelle sanari ab aliquo mouẽte. Et si quidẽ ipsa moueret seipsã ad uolendũ, oportuisset φ mediante cõsilio hoc ageret ex aliqua uolũtate p̃suppõsita: hoc aũt nõ ẽ pcedere in infinitũ. Vñ necesse ẽ ponere, φ in primũ motũ uolũtatis uoluntas pdeat ex instinctu alicui* exterioris mouẽtis, ut Arist. cõcludit ĩ quodã cap. * Ethicę Eudimicæ.

ADPRIMVM ergo dicendũ, φ de rõne uoluntarij est, φ principiũ eius sit intra: sed nõ oportet φ hoc principiũ intrinsecũ sit primũ principiũ non motũ ab alio. Vnde motus uolũtari* etsi hẽat principiũ proximũ intrinsecũ, tñ principiũ primũ est ab extra: sicut & primũ principiũ motus naturalis est ab extra, quod scilicet mouet naturam.

I

AD 2 m dicendum, φ hoc non sufficit ad rationem uiolenti, φ principium sit extra: sed opor-

SVPER QVÆST. IX. ART. IIII.

Ferr. 3. con. c. 88. 89. Cap. 2. d. 25. q. 1. con. 2. Medina ar. 4.

CIrca rationem, & conclusionem in corpore quarti ar. eiusdem quæstionis, dubium occurrit. Circa rõnẽ quidem qa ad actũ uolend. sufficit obiectũ apprehensum præsens, & uolũtas (inquit Sco. in quarto lib. qõ. 31.) non ergo requiritur exterius agens: nec φ præuolendo incipiat uelle, ut tantũ litteræ prima vult. A qu ε φ ratio literæ cõmittit sophisma cõsequentis. Cũ.n. uolũtariũ, ut superius patet, dupliciter dicatur. uel quia uolitum, uel quia in potestate uoluntatis. litera ex hoc qđ primus actus uolũtatis non potest esse uolũtarius primo modo infert, φ nullo modo est uolũtarius. ergo &c. ubi patet manifestus error. Et confirmatur, qa alio modo est uoluntarium ipsum uolitum, alio modo ipsa uolitio. nã illud ut obiectũ, hoc ut actus: ac per hoc illud mediante actu: hoc absq; medio. Cũ.n. uolo legere, nõ solũ legere est uolũtariũ, sed ẽt illud uelle, quo uolo legere, quamuis dissimiliter: qa legere mediãte uelle: ipsum autẽ uelle, se ipso. Et tamẽ ratio literæ, qa primũ uelle nõ põt esse uolitũ ut obiectũ, cõcludit φ nõ est in potestate uolũtatis, sed ex instinctu superioris: cũ tñ dici possit, qđ licet primũ uelle nõ possit esse uolitũ, ut obiectũ, est tñ uolitũ ut actus: & sic non oportet, φ sit uolitus cõsilio mediante. Præterea. Tota uis rõnis literæ cõsistit in hac exclusiua, Volũtas mouet se mediante cõsilio, seu ex aliqua uoluntate præsupposita tantum. Et tamen neque hic, neque in præcedenti ar. probata est quo ad utranque expositionẽ. Probatũ est.n. φ uoluntas mouet se hoc mõ, sed non est probatũ φ non alio modo: super qua tamen negatiua fundatur tota uis rationis in litera, ut patet, intuenti. ergo &c. Contra conclusionem uero Scotus, ubi supra K arguit: quia si uoluntas in primo actu, naturali instinctu moueretur ab intellectu naturaliter moto, uoluntas naturaliter moueretur: & sic homo esset unum animal brutum.

¶ Ad euidentiã huius difficultatis scito tria. Primũ est fundamẽtum huius rõnis, & est id qđ dictũ est. s. φ uoluntas mouet se nõ alio mõ, quàm ex uoluntate finis. Sed radix huius fundamẽti non est prætermissa ab authore, sed in primo articulo huius qõnis posita, scilicet, φ principiũ motionis ad exercitiũ actus, ẽ ex hoc: qa omne agẽs agit pp finẽ. Et in ar. 3. repetita & applicata, cũ dicitur, φ ad uoluntatẽ pertinet mouere alias potentias ex rõne finis. Est ergo uis rõnis huius hęc. Omne agens agit pp finẽ, appetitũ uel appetitu naturali, uel animali, seu intellectuali sed uolũtas mouendo tam alias potentias, q̃ se, est agens. ergo actio illa est ab ea ex appetitu finis uel naturali, uel animali &c. Sed non ex appetitu naturali: quia sic non moueret se, sed dãs naturam moueret illam eo modo, quo grauia & leuia mouẽtur a generante nec esset uoluntariũ illud agere, ut patet: cuius oppositum significat uoluntatem mouere se. ergo est ex appetitu animali, seu intellectuali, idest, ex uolitione finis, quod est intẽtum. Agere.n. ex præuolitione finis, & mediante consilio idem sunt: sicut cognoscere ex principijs, & mediãte syllogismo, idẽ est. Hæc aũt ratio procedit ex per se notis cõmunib* animi cõceptionibus, ut de se patet. unde nullã hẽt calũniã & utranq; exponentẽ illius exclusiuæ probatã cõplectitur euidentẽ. Et p hoc patet respõsio ad ultimã obiectionẽ cõtra rõnẽ. Scito secũdo, φ ut inferius q. 16. ar. vlti. ad 3. & q. 17. ar. 5. ad tertium patet, uoluntarij actus uoluntatis sic supra se ipsos reflectuntur, ut quilibet eorum implicite, uel explicite, formaliter, uel uirtualiter, habeat rõnẽ uoliti obiectiue, & nõ solum per modum actus. Dum.n. eligo unam contẽplatiuã, cõsentio in talẽ electionẽ, & utor uolũtate mea ad actum eligẽdi applicãdo illã. Et sic electio ipsa ẽ actus, & est uolita ut obiectũ, & consensus usus. Et econtra, dum utor uoluntate mea, applicando illam ad amandũ Deum, consentio in talẽ usum, & eligo illũ. & sic usus hẽt rõnẽ actus, & cũ hoc est uolitus ut obiectũ cõsensus & electionis. Et similiter dũ consentio in amicitiã diuinã, utor uolũtate, applicando ad consensum, & eligo eundẽ: & similiter cõsensus est actus & uolitus, ut obiectum electionis & usus. Quia igitur nõ quãdoq;, sed semper cũ uolũtas mouet se, utẽs seipsa applicãdo, se ad uolẽdũ, uel nolendũ &c. Et omnis huiusmodi actus ẽ implicite uel explicite, formaliter uel uirtualiter uolitus, ut obiectũ: licitum fuit authori ex negatione uolũtarij obiectiue in huiusmodi actibus, inferre negationem uoluntarij simpliciter: Et hoc nõ solum quali gratia materiæ, scilicet actuũ huiusmodi, in quibus uoluntarium, ut actus, nõ inuenitur sine uoluntario, ut obiectum, ut dictum est sed ẽt gratia formę: quia si subtiliter perspiciatur distinctio uolũtarij in uoluntarium, ut uolitum & uoluntarium: quia in potestate uolũtatis nõ est distinctio in disparata genera uolũtarij, sed est distinctio distinctorum modorũ penes directe uel indirecte: Voluntariũ enim ut uolitum, est directe uoluntarium; uoluntarium uero, quia in potestate uoluntatis est indirecte, ea indirectione: quia. s. subest potestati uoluntatis, ut sit obiectũ eius uolentis, aut nolentis: hac enim sola ratione uoluntariũ induit. Vnde cum uoluntarium secundo modo, in idem redeat cũ uolũtario primo mõ, licuit ex omnimoda negatione uolũtarij primo modo, inferre formaliter negationẽ uoluntarij simpliciter. Vt enim iam patet, uoluntarium, quia in potestate uolũtatis ad uoluntarium simpliciter ut obiectum, reducitur sicut obiectũ indirecte ad obiectum directe, & consequenter sub omnimoda negatione obiecti utriusq; modi negatio cõprehẽdit. Et p hoc patet respõsio ad alias nostras obiectiones cõtra rõnẽ. Scito tertio,

quòd

19 Porretta. per 1 tum.
Inf. q. 17 art. 5. a. 1. 2. & q. 80. ar. 1. corp. & 1. q. 125 a. 4. & qõ. 106. ar. 1 cor. & q. 111. art. 1 cor. et 3 contra. c. 88. & 89.
* q. 6. a. 4.
* ar. 1. huius quæs.
concl. m
* ar. præc.
* libr. 7. mor. eul. demior. c. 18. 10. 5.

quòd aliud est loqui de volitione: & aliud de volitione ut a uoluntate applicante seipsam ad uolendū. Volitio enim nil aliud dicit, nisi operationem uoluntatis, qua vult: & certum est quòd ad volendum sufficit uoluntas cum obiecto. Sed ad uolendū à se, ita quòd ly a se dicat causalitatem, applicantem seipsam ad volendum, nō sufficit uoluntas cū obiecto, sed exigitur uolē[di] is præuolens finē. & rō huius est, quia velle a se, non solū importat uelle, sed agere, seu mouere: quod quia oportet fieri pp finem, præexigit natura, uel tpe appetitum finis, ut dictum est. & nō aduertere hoc, causa est loquendi. Et quia actio ipsa est magis pp finem, quàm obiectum, & uolitio quàm uolitum; ut patet cum amo deum, diuus Thomas quo supra hoc, quia agens agit pp finem, ædificabat applicationem uoluntatis ad uolendum in rōne uoliti pp finem contemplatus maxime est: & ex ea sic accepta, ueritatem inuenit, atque docuit. Vnde quàm ois uolitum ut obiectum, habeas directius rōnem uoliti, quàm uolitum vt actus: uoluntariū tñ ut actus, habet magis rationem eius quod est esse pp finē, quam obiectum actus. Et propterea hoc in loco, ubi tota uis consistit in hoc, quia est esse volitū pp finē, actio ipsa per modū actionis exercita, primum tenet locum. Et per hæc patet responsio ad rationem Scoti.

¶ Ad id uero quod contra conclusionē obiecit, facillime respondetur, negando sequelam. Quamuis enim primus actus uoluntatis sit ex instinctu dato ab exteriori, non obiecto, sed cā effectiua, Deo: ipsa tamen iā ex hac motu uolitione seipsā mouet ad uolendū alia pp finem, quod bruta non conuenit, quæ ad oīa mouetur ab instinctu. Est igr authoris sententia quia sicut generās graue, dat grauitatem naturalem appetitum motus & loci deorsum, & propterea cessante impedimēto: graue ex appetitu accepto mouetur deorsum, & quiescit: ita genitor uoluntatis dat ei naturalem inclinationē in bonum, ita quia proposito per intellectum bono, absque impedimento, uolūtas tendit in illud actu elicito, qui est uolitio. Et hic actus dr esse ab exteriori agente, ea rōne, qua motus grauis a generante dicitur, & merito: quia ad hunc actum uoluntas non concurrit ut propter finem agens, sed ut ad finem tendens ex directione superioris agentis, ordinantis ipsam in hoc. Et propterea hic act[us] licet sit uelle, & uoluntatis, & a uoluntate ut eliciente actum: non tamen est uoluntarius: quia non est a voluntate ut applicante se ad volendū sed naturalis: quia dator naturæ applicat ipsam mediante inclinatione data ad volendum. Oportet enim, ut in litera dr, dari processum in infinitum in uolontarijs, nisi deueniatur ad unum non uoluntarium, sed naturalē actum uoluntatis, in quo sit status.

SVP. QVÆS. IX. ART. V.

Ferr. 3. cont. c. 84.
Palud. 2. d. 15. q. 3.
Medina ar. 5.

In corpore quinti articuli dubium occurrit, Quare res immaterialis, forma lioris, & uniuersalioris naturæ, & uirtutis quàm sit corpus, pōt directe moueri a corpore ut ab obiecto: & non pōt moueri ab eo ut a motore ad exercitiū. Sicut enim ad primam motionē sufficit in mouente concl. p maior nobilitas secundum quid, ut in hac quæstione, articulo secundo ad primū dr, ita in secunda: ut patet ex hoc quia uolūtas mouet intellectū ad exercitiū: & tñ apud diuum Thom. est secundum quid nobilior intellectu. Et rursus ratio assignata in litera non minus excludit primam motionem, quàm secundam. Ea hæc enim quòd mens est forma.

*1a cor. art.

Ca Porrecta per totum. 1. q. 15. ar. 3. & 4. Et 2a. q. 95. a. 5. 6. & 7. Et 2. d. 15. q. 1. art. 2. & 3. Et 3. contra gentes 84. usque 93. Et ue. 11. q. 5. ar. 9 & 10. Et opu. 2. ca. 129. 130. & 161. & opusc. 10. art. 19 & opusc. 2. cap. 5. & opusc. 26. †Li. 8. tex. 76. c. 1. *Cap. 4. in prin. c. 3.

†Cap. 7. parum a med.

*Text. 41. 10. 2.

*Li. 2. tex. 150. 10. a.

tet addere, quia nullam conferat vim patiens: quod nō cōtingit, dum uolūtas ab exteriori mouetr: nā ipsa est quæ vult, ab alio tñ mota. Esset autem motus iste uiolentus, si esset cōtrarius motui uoluntatis, quod in proposito esse non potest: quia sic idem B vellet, & non uellet.

Ad 3m dicendum, quia uolūtas quantum ad aliquid sufficienter se mouet, & in suo ordine, s. sicut agens proximum: sed non potest seipsam mouere quantū ad omnia, ut * ostensum est. unde indiget moueri ab alio, sicut a primo mouente.

Articvlvs V.

Vtrum voluntas moueatur a corpore cælesti.

C Ad qvintvm sic procedit. Vr quia uoluntas humana corpore cælesti moueatur. Omnes enim motus uarij, & multiformes, reducuntur sicut in causam, in motum [h] uniformem, qui est motus cęli, ut probatur octauo † Physic. sed motus humani sunt uarij, & multiformes, incipientes postquàm prius nō fuerant. ergo reducuntur in motū cęli, sicut in causam, qui est uniformis secundum naturam.

¶ 2 Præt. Secundū August. in 3.* de Trin. Corpora inferiora mouentr per corpora superiora: sed motus humani corporis, qui causatr a uoluntate, nō posset reduci i motū cæli, sicut in cām, nisi ēt[h] uolūtas a cęlo moueretr. ergo cęlum mouet uoluntatem humanam.

¶ 3 Pręt. Per obseruationē cęlestium corporū Astrologi quędā uera prænuntiant de humanis actib. futuris, quæ sunt a uolūtate: qđ nō esset, si corpora cęlestia uoluntatem hois [h] mouere nō possent: mouetur ergo uolūtas humana a cælesti corpore.

Sed contra est, qđ † Dama. dicit in 2. lib. quia corpora cælestia non sunt causæ nostrorum actuum: essent aūt si uoluntas, quæ est humanorum actuum principium, a corporib. cælestib. moueretur: non ergo mouetur uoluntas a corporibus cælestibus.

Respon. Dicendum, quia eo [m] modo, quo uoluntas mouetr ab inferiori obiecto, manifestū est quia uolūtas potest moueri a corporibus cælestibus, * inquantū B s. corpora exteriora, quæ sensui proposita mouent uolūtatē, & ēt ipsa organa potentiarū sensitiuarum, subiacent motibus cælestiū corporū. Sed eo mō, quo uoluntas mouetur, quantum ad exercitium actus, ab aliquo exteriori agēte, adhuc qdā posuerunt corpora cęlestia directe īprimere in uolūtatē humanam: sed hoc est impossibile. Volūtas enim, ut dr in 3. de anima, * est in C rōne. Rō autem est potētia aīæ, non alligata organo corporali. vnde relinquitur, quia uolūtas sit potētia oino immaterialis, & incorporea. Manifestū est aūt, quia nullū corpus agere pōt in rem incorporeā, sed potius ecōuerso, eo quia res īcorporeæ & īmateriales sūt formalioris, & uniuersalioris uirtutis, quā quæcūque res corporales. vñ[p] impossibile ē, quia corpus cęleste īprimat directe ī D intellectū, aut uolūtatē. [q] Et pp hoc Aris. in lib. * de aīa, recitans opinionē dicētiū, quia talis est uolūtas in hoīb. qua'ē in eis īducit pr deorū, uirorūque, s. Iupiter, p quē totū cælū intelligunt, attribuit eis qui ponebant intellectū nō differre a sensu. Oēs. n. uires sēsitiuæ, cū sint actus organorū corporaliū, p accidens moueri pñt a cęlestib. corporib. motis. s. corporib. quorū sūt actus: sed E quia dictū est, qđ appetit[s] intellectiuus quodāmō mouetur ab appetitu sensitiuo, * indirecte reducant motus cælestium corporum concl. s in uoluntatem, inquantum scilicet per pasiones appetitus sensitiui uoluntatem moueri contingit.

Ad primvm ergo dicendū, quia multiformes mot[us] volūtatis humanæ reducunt in aliquam cām uniformē, quæ est in intellectu, & uoluntate superiorū: qđ nō pōt dici de aliquo corpore, sed de aliqua superiori substantia immateriali. vñ nō oportet quia motus uolūtatis in motū cęli reducatr, sicut in cām.

Ad 2m dicēdū, quia motus corporales humani reducunt in motū cęlestis corporis, sicut in cām, in-

maioris, & uniuersalioris, virtutis, q̃ corpus, excludit passio a corpore nō solū ut effectiuo, sed etiā ut a formali principio, qđ ē excludere mouenē ab eo p modū obiecti, ut in 1. arti. huius q̄ dictum est.

¶ Ad hoc breuiter dr, q̄ secūdū ueritatem neutro mō corp⁹ pōt agere in rē immaterialē pp rōnē allatam, & plures alias, quas uide, si vis, in 3. contra Gent. c. 84 & 85. Vñ & in 1. parte dictū ē, & declaratū, q̄ phantasmata nō nisi facta in actu lumine intellectus agentis posūt mouere intellectum. Et usque adeo diuus Thom. in q. 84. art. 6. hoc pōderauit, ut eō cluderet, q̄ iora cognitio sensibilis, usque. s. ad cogitatiuā inclusiue, non est tā intellectualis notitiæ, sed ē materia cāx, s. intellectus agentis. Rō aūt quare cōceditur & hic & alibi, q̄ uolūtas, seu intellectus, mouet ab exteriori tāquàm ob iecto, & non tāquàm a motore ad exercitiū, est q̄a ad mouendū obiectiue exteriora cōcurrunt, & si nō sufficienter, tñ inchoatiue mediate, & ut materia obiecti. Ad mouēdū aūt ad exercitium, nullo mō cōcurrunt ex parte motoris ad exercitiū. Est n. talis motor solus De⁹ cū ipsa uolūtate, ut in q̄one patet.

*At. 2. huius q. & p. p. 80. & 81.

*Parum a princ. libri.

Ca 17. eiusdem fin. l. 3.

SVPER QVAES. IX. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 88. 89. Ca. 3. d. 25 q. 1. con. 3 Medina ar. 6.

IN art. 6. eiusdē q̄stiōo. aduerte duo. Primo, q̄ q̄a in titulo exprimitur ly, sicut ab exteriori principio, non oportet in corpore articuli, cū de cā motus naturalis, uel voluntarij agit, facere, uel subintelligere disiunctiuā: puta, q̄ non pōt causari, nisi a dāte naturā, seu uoluntatē, uel a seipso. Hoc. n. licet uerū sit absolute, in genere tñ exterioris principij si cōprehendit ipsummet, q̄ est principiū intrinsecū, sed solummō datoc naturæ, aut uoluntatis. Secundo, q̄ in rñsione ad tertium hr, q̄ De⁹

Et Ferrariensis per totum. Inf q. 80. ar. 1. Et 1. q. 101. ar. 4. & q. 111. ar. 2. Et 3. contra, c. 88. 89. 91. & 92. pri. Et mal. q. 3. a 3. cor. & q. 16. ar. 5. cor. & d. 13.

quātū ipsa dispositio organorū ꝯgrua ē ad motū aliqualiter ex impressiōe cęlestiū. corporū, & inquātū ēt appetitus sensitiuus ꝯmouet ex impressione cælestiū corporū: & ulterius inquātū corpora exteriora mouent̃ sm̃ motū cælestium corporū, ex quorū cōcursu uolūtatis incipit aliqđ velle, & ñ uelle: sicut adueniēte frigore īcipit aliqs uelle facere ignē: sed illa motio uolūtatis est ex parte obiecti exteri⁹ p̄sētati, nō ex parte interioris instinct⁹.

Ad 3ᵐ dicendū, q̄ sicut* dictū est, appetitus sensitiuus est actus organi corporalis: unde nihil ꝓhibet ex impressione corporū cælestiū aliquos esse habiles ad irascendum, uel concupiscēdū, vel aliquam hmōi passionem: sicut & ex complexione naturali plures hoīum sequuntur passiones, quib. soli sapientes resistūt. Et iō, ut in plurib. uerificant̃ q̄ pronuntiantur de actibus hominum sm̃ considerationem cælestium corporum. Sed tamen, ut Ptolemæus dicit in Cētiloquio, Sapiens dominatur astris, scilicet, quia resistens passionib. impedit per uoluntatem liberā, & nequaquam motui cælesti subiectam, hmōi cælestium corporū effectus: uel, ut * Aug. dicit 2. super Gene. ad literam, fatendum est, qñ ab Astrologis uera dicūtur, instinctu quodam occultissimo dici, q̃ nescientes humanæ mentes patiuntur, quod cum ad decipiendum homines fit spirituum seductorum operatio est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum voluntas moueatur a Deo solo, sicut ab exteriori principio.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ q̄ uoluntas non a solo Deo moueatur, sicut ab exteriori principio. Inferius enim natū ē moueri a suo superiori, sicut corpora inferiora a corporibus cælestibus: sed uoluntas hoīs habet aliquid superius post Deum s. angelum. ergo uolūtas potest moueri, sicut ab exteriori principio, etiam ab angelo.

¶ 2 Præt. Actus uoluntatis sequitur actum intellectus: sed intellectus hominis reducitur in suum actum non solum a Deo, sed ēt ab angelo per illuminationes,

F vt Dionys. dicit: ergo eadem ratione & uoluntas.

¶ 3 Præt. Deus non est cā nisi bonorum, sm̃ illud Genes. 1. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erāt valde bona. Si ergo a solo Deo uoluntas hoīs moueretur, nunquam moueretur ad malū: cum tñ uoluntas sit qua peccatur, & recte uiuitur, ut * Aug. dicit.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Phil. 2. Deus est q̄

G operat̃ in nobis uelle, & pficere.

RESPON. Dicendum, q̄ motus uoluntatis est ab intrinseco, sicut & motus naturalis. Quāuis aūt rē naturalem possit aliquid mouere, qđ nō est cā naturę rei motæ; tñ motū naturalē cāre nō pōt, nisi quod est aliqualiter cā naturæ. Mouetur enim lapis sursum ab hoīe, qui naturam lapidis nō causat, sed hic motus nō est lapidi naturalis: naturalis autem motus eius nō cātur nisi ab eo, qđ

H causat naturā, unde dr̃ in 8. Physi.* q̄ generans mouetur secūdum locum grauia & leuia. Sic ergo hominem uoluntatem habentem contingit moueri ab aliquo, qui non est causa eius: sed, q̄ motus uoluntarius eius sit ab aliquo principio extrinseco, quod non est causa uoluntatis, est impossibile. uoluntatis autem causa nihil aliud esse potest, quàm Deus. Et hoc patet dupliciter, Primo quidē ex hoc q̄ uoluntas est potentia animæ rationalis, quę a solo Deo causatur per creationem, ut in 1. dictum ē.* Secundo uero ex hoc, q̄ uoluntas habet ordinem ad uniuersale bonum. unde nihil aliud potest esse

I uoluntatis cā, nisi ipse Deus, qui est uniuersale bonum. Omne aūt aliud bonū ꝑ participationem dr̃, & est quodda particulare bonum: particulari, aūt cā non dat inclinationem uniuersalem. Vnde nec materia prima, quæ est in potentia ad omnes formas, potest causari ab aliquo particulari agente.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Angelus non sic est supra hominem, quòd sit causa uoluntatis eius: sicut corpora cælestia sunt causa formarum naturalium, ad quas consequuntur naturales motus corporum naturalium.

Ad 2ᵐ dicendum, q̄ intellectus hominis moue-

K tur ab angelo ex parte obiecti, quod sibi proponitur virtute angelici luminis ad cognoscendum. & sic etiam uoluntas ab exteriori creatura potest moueri, vt * dictum est.

Ad 3ᵐ dicendum, q̄ Deus mouet uoluntatē hominis, sicut uniuersalis motor, ad uniuersale obiectum uoluntatis, quod est bonū. Et sine hac uniuersali motione homo non potest aliquid uelle: sed homo per rōnem determinat se ad uolendū hoc, uel illud, quod est uere bonum, uel apparens bonū. Sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliqđ determinate uolendū, qđ est bonum: sicut in his, quos mouet per gratiam, vt * infra dicetur.

non solū potentiam uoluntati dat, sed a- ... dum nolendi clausum in omni actu uolēdi ipsam, s. uolitionem boni. In omni enim uolitione hac uolitio claudit, ut principiū in cōclusiōe. Et ppea in litera dr, q̄ ex hac uolitione uolūtas p rōnem determinat se ad hoc, uel illud bonū, uere uel apparenter, & sine illa psuppositoa uolitione, nihil omnino uelle pōt: sicut nec. sine principiorū cognitione, intellectus aliquid nosse pōt. Et hæc uolitio est illa, ad q̃ dictū est oportere uolū a eam moueri ab alio, ad exercitiū actus. Secundū hanc n. fertur actu in finē, & ex hac vult quicquid vult.

*Ca 4. de diui. nō. temo. te a prin.

*Lib. 1. retracta. c. 9 l me. t. 1.

*Tex. 17. 29. 30. 31. 2. 3. 2. concl. in concl.

*p. p. q. 90 ar. 2. & 4.

*Art. 4.

*q. 109. & 112.

QVÆ-

QVAESTIO X.

De modo quo voluntas mouetur, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de modo, quo uoluntas mouetur.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum uoluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

¶Secundo, Vtrum de necessitate moueatur a suo obiecto.

¶Tertio, Vtrũ de necessitate moueatur ab appetitu inferiori.

¶Quarto, Vtrum de necessitate moueatur ab exteriori motiuo, quod est Deus.

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur ꝙ volũtas nõ moueat ad aliquid naturaliter. Agẽs enim naturale diuidit ꝯ h uolũtariũ, ut patet in principio 2. Phy. non ergo uoluntas ad aliquid naturaliter mouetur.

¶2 Præt. Id quod est naturale, īest alicui semp, sicut igni eẽ calidũ: sed nullus motus inest uoluntati semper: ergo nullus motus est naturalis uoluntati.

B ¶3 Præt. Natura est determinata ad vnũ: sed uoluntas se habet ad opposita, ergo uoluntas nihil naturaliter vult.

SED CONTRA est, ꝙ motus uoluntatis sequitur actum intellectus: sed intellectus aliqua intelligit naturaliter. ergo & uoluntas aliqua vult naturaliter.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut Boetius dicit in lib. de duab. naturis,* & Philosophus in 5.† Metap. Natura dicitur multipliciter: quandoq; enim dicitur principium intrinsecum in reb. mobilibus: & talis natura est uel materia, uel forma materialis, ut patet in 2.* Physic. Alio modo C dicitur natura quælibet substantia, uel quodlibet ens: & ſm hoc illud dicitur esse naturale rei, qđ conuenit ei secundum suã substantiam. & hoc est, quod per se inest rei. In omnib. aũt, ea quæ non per se insunt, reducunt in aliquid qđ per se inest, sicut in primum: & iõ necesse est, ꝙ hoc mõ accipiendo naturã, semp principiũ in his q̃ cõueniunt rei sit naturale: & hoc manifeste apparet i itellectu. Nã pricipia ītel D lectualis cognitiõis sũt natura-

*Boetius paulo a principio lib. †tex. 5. 1. 3. *tex. 4. vs asse, t. 2. D. 196.

SVPER QVAEST. X. ART. I.

Scot. 1. d. q. 4. Mairo. 1. d. q. 7. Egi. 1 ſ d. 1. q. 3. pri. prin. Cap. 1. d. 1. q. 3. ar. 1. con. 3. & 4. d. 49. q. 3. con. 2. Medina ar. 1.

IN q̃one decimæ ar. 1. Scito ꝙ ly naturaliter, in titulo positum, sumitur ut distinguitur contra ly libere.

¶In corpora eiusdẽ primi art dubiũ occurrit, ex eo ꝙ author diuertere uĩ a proposito dũ quæstio est de naturali, ut distinguit contra liberũ: & solutio quæstionis est de naturali, ut distinguitur contra accidentale, ut patet in litera. ¶Ad hoc breuiter dr, ꝙ quia naturale, ut distinguit contra liberũ, sequit ad naturale, i. substantiale (omne n. substãtiale, ẽ naturale) ex hoc ꝙ author declarauit, ſ uoluntate inueniri motũ naturalem, i. substantialẽ, optime satisfecit quęsito, An sit talis mot⁹ naturalis, vt distinguit cõtra liberũ. Ea aũt fuit tõ processus: q. videlicet iõ significata p nomẽ naturalis aperiãda erat. Ferrar. vñ si ois subã, natura ẽ, q. quid secundũ a. q. 41. ar. substãtiã inest, secũ 2. co. Et dũ naturã inest, ac p q. 21. hoc, & substãtiale & ar. 5. & 9. naturale ẽ: sc̃dm sub Et ma. q. stãtiã aũt inest, q. q. re artu. 4. p se inest: ergo iuxta ad 5. hãc naturæ significatione, qua & uolũtas *Et etiã natura est, p se inest, tex. 49. 10. & secundũ substãtiã, 2. & naturaliter, idem sunt. Hæc aũt æquualere naturali, ut distinguitur cõtra liberũ, patet ex eo, q. a liberũ habet pro cã, uelle naturale aũt, esse. Id enim solũ libere fit, qđ fit q. a vult: & id solum naturaliter inest, quia est, ut in prima parte dictũ est. Quicquid autem, secundum substantiam, seu per se inest, clare patet quòd inest, quia talis esse, substantialis est, & non quia sic vult. Nulla ergo diuersio hic fuit, sed alia perscrutatio naturalis, ex qua doceremur naturalitatem in omnibus inuenire, sicut author fecit. Ex hac enim rõne naturalis, adiuncta altera propositione communi, scilicet ꝙ per se prius est his, quæ non sunt per se, intulit uniuersalem regulam, scilicet, quòd principium conuenientium alicui inest naturaliter, id est, per se, & secundum substantiam, & quia est talis naturæ, & non quia vult. Ex hac. n. regula, subintellecta minore, scilicet ꝙ motus conuenientes uoluntati, sunt ordinati secundum rationem principij, & principiati, quod est per se notum, statim habetur intentum, s. quòd aliquis motus inest uoluntati secundum substantiam per se naturaliter, quia est talis, & non quia vult.

¶In eiusdem articuli corpore, nota triplex poni naturaliter uolitum. Primo bonum: secundo beatitudinem: tertio omnia conuenientia uolenti secundum suam naturam. Et de primis quidẽ duobus, euidens ratio in litera redditur: de tertio autem non. Vnde & dubitatur & de ipso, & de eius ratione. De ipso quidẽ, quia appetimus oppositum, dum eligimus non conuenientia secundum naturam, ut nescire, non uiuere. Nec euaditur dicendo, quòd hoc appetimus per accidens: quoniam opposita eorum, quæ naturaliter uolumus, nec per se, nec per accidens uelle possumus: ut patet de primo & secundo. De ratione uero, scilicet, quia per uoluntatem appetimus etiam pertinẽtia ad alias potentias, & totum hominem: quandoquidem nulla apparet connexio horũ ad illam conclusionem. Vnde enim sequitur. Per uoluntatem appetimus etiam pertinentia ad alias potẽtias & totum hominem: ergo naturaliter uolumus omnia cõuenientia

A ria uolentib. secũdum suam naturã. Ad primum horũ breuiter dr, ꝙ sicut in rebus exterioribus naturale inuenitur dupliciter, s. semper, uel frequenter, (Motus enim cælestes, naturales sunt ut vniuersaliter, & semper indeficientes a naturali cursu: motus uero inferiores naturales sunt ut in pluribus. & frequenter indeficientes) ita & in uoluntatis motib. naturalib. inuenit naturalitas utroq; mõ. Nã ad quędã uolũtas sic naturaliter est determinata, ut nõ possit aliquo pacto uelle oppositũ. Ad qdã sic naturaliter determinata ẽ, ut possit p accidẽs oppositũ uelle. In primo ordine, sunt duo prima uolita in lĩa numerata. In secũdo uero ẽ tertiũ uolitorũ genus: vñ ad hoc tertiũ uolitũ uolũtas nõ plus vĩ naturaliter inclinata, q̃ uolũtas affecta habitu uirtutis acq̃sitę ad op⁹ illius uirtutis, nisi ꝙ q̃to inclinatio ex natura potior ẽ, q̃ ex acq̃sito habitu. Et sicut uoluntas in iustitia habituata põt iniusta sapere: ita uolũtas naturaliter īclinata ad bonũ cõueniẽs uolẽti secũdũ suam naturã, põt eius oppositũ uelle. ¶Ad sc̃dm uero dr, ꝙ licet uerba illa lĩæ, si sola sumant, nõ inferãt nisi extẽsionẽ uolũtatis. & eius obiecti ad hoc tertiũ: si tñ intelligant cõ dictis p̃cedẽtib. inferũt naturalitatẽ mot⁹ uolũtatis in hoc terminum. Ad cuius euidẽtiã scito, ꝙ uoluntas tripliciter sumitur, s. ut quædam potentia: secundo, ut eliciens ex quodam in quiddam: tertio, ut appetitus ipsius totius uolentis. Et quidem quia uoluntas potentia quædam est, ideo naturaliter fertur in bonum, quod est uolitum, primo positũ in lĩa. Quælibet. n. potentia naturaliter determinata est ad suum obiectũ, ita quod non põt in oppositum. Quia uero est uolitiua cuiusdã ex quodam secundũ rõnem causæ & causati: ideo naturaliter vult beatitudinem, quæ finale principium est: quod uolitum, est secundo positum. Quia aũt est a natura data uolenti, non solum ut uelit sibi ipsi uoluntati, sed ẽt ut uelit ipsi uolenti secundum seipsum & suas partes: iõ naturaliter vult bonum conueniens uolenti secundum suam naturã: quod est volitum tertio loco in litera positum. Quodlibet enim horum trium habet rõnẽ primi per se, & secundũ substantiã. Obiectum. n. & primo respectũ principiũ, est causa cæterorum: proprium uero infra principij E rationem clauditur. Amicabilia. n. quę sunt ad alios, ueniunt ex amicabilibus ad se. Et si hoc longius repetendum esset, dicendũ esset, ꝙ quia uolitio pendet ex uolito & uolente, utrunque intra uoluntatiõis motuum inditum esse oportet. Et ex uolito quidẽ inditus est uoluntati motus in beatitudinem, qui, vt pote mot⁹ in finẽ primariũ, complectẽs in se totã obiecti perfectionẽ, principiũ ex ea parte est reliquorũ motuũ. ex parte uero uolentis, inditus est uoluntati motus in propriũ bonũ: utrumque. n. tradidit Arist. cũ dixit: Amabile qdẽ bonũ, unicuiq; aũt propriũ. Cũ igit author ex hoc, ꝙ uoluntate uolumus nõ solũ ad ipsam spectantia, sed etiam ad uolentem, intulit ꝙ naturaliter uolumus conuenientia secundum naturam, uerã cãm reddidit, intendẽs per medio assumere, ꝙ uoluntatem sortiti sumus pro nobis, ac per hoc ad proprium bonũ determinatam. Vnde & in q. de uirtu. ar. 5. & inferius in q. 50. & 56. Nulla uirtus in uoluntate ponit ad ppriũ uolẽtis bonũ: quia ad hoc naturaliter determinata ẽ. ¶In respõsione ad primũ eiusdẽ artic. aduerte distinctionem da

uoluntatis. consideratur.n. multipliciter. Sed quantū ad proposi- F tū litera insinuat dupliciter.s.ut res,& ut causa. Est.n.& in genere rei res talis, puta, apta nata uelle: & in genere cause, cā talis, po- ta, libera. Cū autē uoluntas distinguitur cōtra naturā, nō distinguitur ut res talis contra talē rē, sed ut cā talis, contra cām talem. Est. n. res talis, s. apta nata uelle, natura q̄dā habens sibi connata talia, sicut & caeterae naturae: sed talis cā, s. libera ut sic, nō est talis cā, qualis est natura. Haec.n. est cā, q̄a est: ac per hoc est cā determinata ad unū. Illa uero causat, quia uult: ac per hoc est cā libera ad utrūlibet. Vnde distinguuntur uoluntas & natura in rōne causae, secundū proprias causandi differentias. Propter q̄ & in secundo Phys. & in 9. Metaph. non nisi in ordine carū, uel potētiarū distinguunt. Et si in his perspexeris, q̄ rō causae in natura spectat ad eam, inquantum res est, uidebis pariter, q̄ uolūtas utriusq; cāe rōnem habet. Nam quatenus res talis est per modum naturae, causalitatē habet: quicquid enim causat aliquid, quia talis res est, naturaliter causat illud. Quatenus uero electiua est per modū proprium, id est, libere, a proposito ad utrū libet &c. causalitatē habet, & non naturaliter: quicquid enim causat quia uult, libere causat. Et si ulterius perspexeris, q̄ natura (ut in litera dī) est cā essentialiter prior cā uoluntaria, quia esse in utroq; est prius q̄ operari &c. uidebis quoq;, q̄ uoluntas nō solum natura quādam est, sed prius habet naturae rōnem, & cālitatem, quàm ppriā. Et si postremo penetraueris, q̄ in causis essentialiter ordinatis, coniunctis in una re, id quod est prioris causae proprium, participatur a posteriori, ut supremū infimi, attingat infimū supremi: uidebis, q̄ uolūtatis prima opera oportet esse naturalia, & prius ipsā uelle aliqd naturaliter, quàm libere. Et hanc sub oculis si prospiciēs sectatus fueris, habebis clarā solutionē Scoticae argumentationis in materia de processione Spiritus sancti, & de naturalitate uolūtatis: q̄ oīa in prima parte tractata sunt. Distinxit enim uoluntatē contra naturā, nō solū in genere causae, sed in genere rei. Et iō intulit omnimodam disparationē, cum tñ sint causae essentialiter subordinatae, ut hic, & in q. praecedente, art. 4. de earum actibus patet. Voluntas.n. non solum prius habet naturae rōnem, ut in litera dicitur, quam causalitatis propriae: sed uelle naturale oportet esse principium uolendi libere. ¶In responsione ad secundum, diligentissime notato doctrinā ibi traditam circa distinctionē conuenientiū alicui naturaliter.

cont.m

liter nota. Similiter ēt[m] principiū motiuū uolūtariorū oportet eē aliqd naturaliter uolitū. Hoc aūt ē bonū in cōi, in qd uolūtas naturaliter tēdit: sicut ēt q̄libet potētia in suū obiectū, & ēt ipse finis ultimus, qui hoc mō se habet in appetibilibus, sicut prima principia demonstrationū in intelligibilib. & uniuersaliter oīa illa quae conueniunt uolenti ẽm suam naturā. *Nō.n. p uoluntatem appetimus solū ea, q̄ pertinent ad potētiā uolūtatis: sed ēt ea, quae pertinent ad singulas potētias, & ad totū hominē. Vñ naturaliter hō uult nō solū obiectū uolūtatis, sed ēt alia q̄ cōueniūt alijs potētijs, ut cognitionē ueri, q̄ cōuenit intelle- H ctui: & eē, & uiuere, & hmōi alia, q̄ respiciūt cōsistētiā naturalē: q̄ oīa cōprehēdūt sub obiecto uolūtatis, sicut qdā particularia bōa.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ uolūtas diuiditur cōtra naturā, sicut una cā contra aliam; quędam.n. fiunt naturaliter, & quędā fiunt uoluntariè. Est aūt alius modus causandi proprius uoluntati, q̄ est domina sui actus, praeter modum, qui conuenit naturę, q̄ est I determinata ad unū. Sed qa uoluntas in aliqua natura fundat, necesse ē q̄ modus pprius naturae, quantū ad aliquid, participetur a uoluntate: sicut qd̄ ē prioris cāe, participat a posteriori. Est.n. prius in unaquaq; re ipsū esse, quod est p natura, q̄ uelle, qd̄ est p uoluntatē, & inde ē q̄ uoluntas naturaliter aliqd uult.

AD 2[m] dicendū, q̄ in reb. naturalibus id, quod est naturale, K quasi consequens formam tm̄, semper actu inest, sicut calidū igni. Qd̄ aūt est naturale sicut consequens materiam, nō semper actu inest, sed quandoque ẽm potentiam tm̄. Nam forma est actus: materia uero potētia. Motus aūt est actus existētis in potentia: & iō illa quae pertinēt G ad motū, uel quę sequunt motū in reb. naturalibus, non semper insunt: sicut ignis non semper mouet sursū, sed qñ est extra locū suum. Et similiter nō oportet q̄ uolūtas, q̄ de potētia in actū reducit, dū aliquid uult, semper actu uelit: sed solū qñ est in aliqua dispositione determinata. Voluntas aūt Dei, quae est actus purus, semper est in actu uolēdi.

AD 3[m] dicendum, q̄ semper naturae respōdet unū proportionatū naturae. Naturę.n. in genere, rñdet aliquid unū in genere: & naturae in specie acceptae, rñdet unū in specie: naturę aūt indiuiduatae, rñdet aliquid unū *indiuiduale. Cum igit uolūtas sit quędā uis immaterialis, sicut & intellectus, rñdet sibi naturaliter aliquod unum cōe.s. bonū: sicut etiam intellectui aliquod unum cōe.s. uerum, uel ens, uel quicquid est hmōi. Sub bono autem cōi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum uoluntas determinatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntas moueatur de necessitate a suo obiecto.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̄ q̄ uoluntas de necessitate moueat a suo obiecto. Obiectū enim uolūtaris comparat ad ipsā, sicut motiuū ad mobile ut patet i tertio de aīa: sed motiuū, si sit sufficiēs, ex necessitate mouet mobile. ergo uolūtas ex

i. per se, & secundū substantiā, i. consequentia formā uel actū, & consequentia materiā, uel potentiā, & conditionē eorundē: q̄.s. perseitas in illis infert cōexistentiā absolute: in istis uero non absolute, sed q̄ in certa dispositione. Et cā est differentia inter potentiam & actum, ut in litera dr̄. Ex hac enim doctrina habet, uir docte, q̄ non solum aptitudo ad motū & operationem inest subiecto p se, ut grauitas & mobilitas: sed mot[us] ipse & operatio, ut descēs[us] & sit[us] &c. ¶In solutione ad tertiū eleuato mente in celsitudinē doctrinę huius, & intuere, q̄ unū indiuiduū immaterialis ordinis aequalet non tm̄ infinitis indiuiduis materialib. sub una specie, sed ēt sub uno genere, ēt analogo. Habes.n. hic, q̄ cū ordo uniuersi habeat, q̄ natura determinata sit ad unū proportionaliter, s. generice, specifice, uel indiuidualiter, ite p hoc bono absolute cū sit unū gñeree analogo, cōuiisset sideret natura aliqua una generice: & similiter uoluntati, q̄a est una secūdū spēm, debuisset rñdere unū secūdū spēm, sub uno tñ est, q̄ quia uoluntas est immaterialis ordinis, determinata est ad unū i genere analogo bonum. s. quasi natura immaterialis eminētius praehabeat quicquid genus spēi suae haberet. Et uere sic est. In cuius signū hic intellectus noster aequiualet toti uniuersitati corporeę naturae. Est aūt rō huius quia quae sunt dispersa in inferiorib. sunt unita in superiori. Eadē enim rōne tāta est amplitudo immaterialis potētię, ut uniuersi simpliciter capax sit. ¶In eadē rōne recauetur Nouitie, ne idefinita propositionalis se obi officiat: & cōtrarietas inter rōnis bonis calcē, & corporis articuli insurgat; dū ibi dictū est, qdā esse particularia bona sub obiecto uolūtatis contenta, ad q̄ uoluntas naturaliter tēdit, ac p hoc determinata est naturaliter, ut esse, uiuere &c. hic aūt dr̄ sub bono cōi: utrobique enim indefinita, seu particularis est locutio: et ppterea neutra alteri repugnat. Hic enim expresse dr̄, Sub bono cōi multa cōprehēduntur, ad quorū nullum determinat uolūtas. Multa, dixit, non oīa. Ibi quoque manifeste de quibusdam, s. conuenientibus uolenti secundum naturam, loquitur.

D. 1 a 03

63 *Porrecta per totum.* Inf. q. 82. art. 1. cor. & Et 1. q. 82. art. 1. et 2. Et verit. q. 22. art. 5. et 6. Et mal. q. 6. cor. et ad 7. et 10. *tex. 54. tom. 2.

SVP. QVAEST. X. ART. II.

Scot. 4 s d. 49. q. 6.
Cap. 1. d. 1. q. 3. ar. 1. con. 3. & 4. d. 49. q. 3. con. 2.
Medina ar. 2.

IN titulo articuli secundi eiusdē q̄ōnis, Necessariū sumit ibi proprie, q̄.s. impossibile est aliter se habere. Et est ser-

man

necessitate potest moueri a suo h obiecto.

¶ 2 Præt. Sicut uolũtas ẽ uis immaterialis, ita & intellectus, & utraq; potentia ad obiectũ vl̃e ordinat̃ (ut†dictũ est) sed intellect⁹ ex necessitate mouet̃ a suo h obiecto. ergo & uolũtas a suo.

¶ 3 Præt. Oẽ qđ qs vult, aũt ẽ finis, aut aliqd ordinatũ ad finẽ: sed finem aliquis ex necessitate vult, ut uidet̃, q̃a ẽ sicut principiũ ĩ speculatiuis, cui ex necessitate assẽtimus: finis aũt ẽ rõ uolẽdi ea q̃ sũt ad finẽ: & sic vr̃ ẽt q ea, q̃ h sũt ad finẽ, ex necessitate uelimus. Volũtas ergo ex necessitate mouet̃ a suo obiecto.

SED CONTRA ẽ, q potẽtiæ rõnales s̃m Philosophũ, sũt ad opposita: sed uolũtas ẽ potentia rationalis, ẽ.n. in rõne, ut dicit̃ ĩ 3.*de aĩa. ergo uolũtas se hẽt ad opposita. Nõ ergo ex necessitate mouet̃ ad alterũ oppositorũ.

RESPON. Dicendũ, q uolũtas mouet̃ dupliciter. Vno modo, quantũ, ad exercitiũ actus. Alio mõ quãtũ, ad specificationẽ act⁹, q̃ ẽ ex obiecto. ᵐPrimo ergo mõ uolũtas a nullo obiecto ex necessitate mouet̃.ⁿ Põt.n. aliqs de quocũq; obiect^o nõ cogitare: & per cõñs neq; actu uelle illud. Sed quãtũ ad s̃m motionis modũ, uolũtas ab aliquo obiecto ex necessitate mouet̃: ab aliquo aũt non. In motu.n. cuiuslibet potẽtiæ a suo obiecto, cõsiderãda ẽ rõ, p quã obiectũ mouet potẽtiã. Visibile.n. mouet uisũ sub ratione coloris actu uisibilis. Vñ si color ꝓponat̃ uisui, ex necessitate mouet, ipsũ, nisi aliqs uisũ auertat, qđ ꝑtinet ad exercitiũ actus. Si aũt ꝓponeret̃ aliqd uisui, qđ nõ oĩbus modis esset color ĩ actu, sed s̃m aliqd esset tale, s̃m aũt aliqd nõ tale: non ex necessitate uisus tale obiectũ uideret. Posset.n. intẽdere ĩ ipsũ ex ea ꝑte, qua nõ ẽ coloratũ ĩ actu, & sic ipsũ nõ uideret. Sicut aũt coloratũ ĩ actu, ẽ obiectũ uisus: ita bonũ ẽ obiectũ uolũtatis. Vnde si ꝓponat̃ aliqđ obiectũ uoluntati, qđ sit vl̃r bonũ, & s̃m oẽm cõsiderationẽ, ex necessitate uolũtas in illud tẽdit, si aliqd uelit: non.n. poterit uelle oppositum. Si aũt ꝓponat̃ sibi aliqđ obiectũ, qđ nõ s̃m quãlibet considerationẽ sit bonũ: nõ ex necessitate uolũtas fert̃ in illud. Et q̃a defectus cuiuscunque boni habet rõnẽ nõ boni, ideo ᵖ illud solũ bonũ qđ est perfectũ, & cuĩ nihil deficit, est tale bonũ, qđ uoluntas nõ põt non uelle,ᑫ qđ est beatitudo.ʳ Alia aũt quælibet particularia bona, inquantũ deficiunt ab aliquo bono, pñt accipi ut nõ bona: & s̃m hãc cõsiderationẽ pñt repudiari, uel approbari a uolũtate ˢquæ põt in idẽ ferri s̃m diuersas considerationes.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q

mo de necessitate naturali, qua scilicet agẽtia & patientia in oni uerso cõnectuntur, calefactibile calefactiuo, & uisus uisibili &c.

¶ In principio corporis eiusdem 2. ar. dubium occurrit de conclusione, & de eius ratione De conclusione quidem, qua dicitur q uolũtas a nullo obiecto de necessitate mouetur ad exercitium actus: qm̃ uoluntas à deo clare uiso, necessario mouet̃ ad exercitium actus. Non.n. põt nõ amare, ac sĩ nisi illo, ut in 1. parte dictum est, de rõne, q na dr̃, põt.n. aliquis de

†Ar.1.ad 1.

quocunq; obiecto nõ cogitare. & per consequens actu non uelle illud: q̃a uoluntas nõ habet in pñte sua cogitationem præsentatiuã primi obiecti, nec refutationẽ illius & similiter uisione dei clare pñtati. Iã u dictũ est, q primus actus nõ est in potestate uoluntatis: falsum est ergo q põt aliquis de quocunque obiecto non cogitare.

¶ Ad hæc dicit̃, q uerba literæ intellecta formaliter, omnes soluunt obiectiones, doctrina siquidẽ prius tradita nõ aduersat̃ pñti. Ad quorũ euidentiã opus est distin-

*Text.42. tom.2.

ctione. s. q aliud est dicere. Volũtas necessario mouet̃ ab obiecto ad exercitiũ actus & dicere, Volũtas sic disposita necessario mouetur ad exercitiũ actus. Primum.n. de-

Concl. m

notat efficaciã obiecti supra uoluntatẽ, q s. talis, & sic efficacis est naturæ, q põt uoluntatẽ ad exercitium actu necessario ducere. Et hoc negat̃ in pñti cõclusione, dũ asseritur, q nullũ obiectũ ui sic, & quãtum est ex sua efficacia, põt naturali necessitate cõpellere uoluntatẽ ad exercitiũ actus. Secundum uero denotat naturã uoluntatis, de qua dictũ est, quòd hẽt quendam motum naturalem, & quòd non habet semper illũ actu, sed qñ est in certa dispõne: & hoc prædictũ est, & uere. Et ex hoc prouenit, q uoluntas deũ clare uisum necessario amat: est.n. tũc in dispõne tali, q ex natura sua actu prouenit amor, & delectatio talis obiecti. Et similiter in 2. actu uoluntatis, quẽ habemus naturaliter uelle illud, nõ hẽt necessitatem exercitij ab obiecto, sed a natura existẽte ĩ tali dispõne, q ad eã naturali necessitate sequit̃ uelle. Vñ qñcunq; uolũtas necessario mouet̃ ad exercitiũ, necessitas illa nunquã est ab obiecto, sed a natura, & naturæ datore. Et p hoc patet respõsio ad utrunq; obiectorũ. Et ad primũ quidẽ explicite. Ad s̃m uero, quo ad materiã & ad formã, dicito, q uerissimũ est, q uolũtas põt de quocunq; obiecto nõ cogitare, quantũ est ex parte obiecti: sic.n. autores loquũt̃: sed sophisma figuræ dictionis est inferre: ergo uolũtas in tali dispositione existens, põt non cogitare: mutat̃.n. qd in quale. Oportet ergo diligenter in hoc ar. aduertere, q formalis est sermo de efficacia obiecti ut sic: obiectiones aũt aliũde, q̃ ex obiecto robur, habent: & ideo nihil obstãt. Et si horũ ultimã resolutionẽ cupis, recolito supradictorum, scilicet quòd uoluntas quo ad exercitium, tres tantum habet motores, scilicet, seipsam, suam naturam, & deũ ut agentẽ, non ut obiectum. Ex hoc enim patet, q modus exercitij non aliũde est. vñ siue libere siue

A necessario uoluntas exerceat suum actum, nunquàm ex parte obiecti causa requirenda est, sed agentis, ut dictum est, triplicis. & in hoc quiescat intellectus tuus.

¶ In eiusdem corporis ar. cõclusione 2. s. quòd obiectũ undiq; bonum, necessario mouet, nec deficit ab hoc, nisi ꝑꝑ defectum alicuius boni: dubiũ occurrit ex Scoto in 4.d.49.q.11. dicentis, q ista rõ nõ cõcludit necessariam motionẽ simpliciter: sed q si uoluntas debet habere actum circa tale obiectũ, oportet q habeat actũ uolitiõis, cũ quo tñ stat, q ipsa põt suspendere actũ suũ. Sed quia ex his, & ꝓcessu suo manifeste patet, q nõ impugnatur sensus formalis literæ, sed quẽ ipse accepit: ideo sibiipsi eurã sui relinquo. Diuus.n. Tho. loquitur de motione ex parte obiecti, quæ est ad specificationem actus: & uult q necessario mouet obiectum undiq; bonũ, qđ est uerissimum simpliciter & formaliter: ita enim necessario specificat, quid ẽ obiectiue mouere, qđ impossibile est aliter se habere: qm̃ nõ põt nõ specificari actus uoluntatis ab eo, ut patet, q̃uis possit actus uolũtatis nõ fieri. Vnde cũ in litere dicitur, q uolũ-

concl.

tas nõ põt non uelle beatitudinẽ; ly; non uelle, nõ sumit̃ negatiue, sed cõtrarie. i. ꝓ

concl.

nolle: ut manifestant sub ũcta uerba in alio mẽbro. s. repudiari, uel approbari. Sed, quod fallit aliquos, hæc ẽ distinctio inter motionem ad specificationem & exercitium actus.

¶ Circa doctrinã traditam in hoc ar. & præcedentibus, aduerte, q s̃m qđ uoluntas respicit duos motores, alterũ ad exercitiũ, alterũ ad specificationẽ: dupliciter inuenitur in ea naturalitas. s. s̃m determinationẽ ad exercitiũ, & s̃m determinationẽ ad speciem. Est.n. uolũtas naturaliter determinata ad eliciendum actum aliquem, puta primum &c. Et est rursus naturaliter determinata ad obiectum aliquod, puta bonum &c. Et hę determinationes ita se habent, q prima infert secundam, & non econuerso. Si.n. uoluntas determinata naturaliter est ad eliciendum actũ: hoc nõ est nisi respectu obiecti, ad quod naturaliter determinata est: sed si determinata est naturaliter ad obiectum, non ꝓpterea determinata est ad exercitium actus respectu illius, ut patet in litere unde determinatio quo ad exercitium, uehementior, ac naturalior est: includit alteram, & e contra.

¶ Circa calcem eiusdem corporis ar. aduerte, q quia, (ut prædiximus) uoluntas ad trium uolitorũ genus, puta esse uiuere &c. determinata est naturaliter, quo ad specificationẽ, ut in pluribus & a causa: ut in pluribus, non necessario prouenit effectus: põt.n. impediri. Ideo non in litera dicitur, quòd, quælibet particularia bona, etiã esse, uiuere, intelligere, non necessario mouent uoluntatẽ ad specificationẽ actus possunt enim repudiari: sic tamen quòd prædicta ut in pluribus, nõ repudiãtur. Sed sic uoluntas in ea fertur, uolitionis actu in illa tendit, & raro noluntionis s ut contingit in desperantibus, & similibus.

sufficiens motiuũ alicuius potẽtiæ, nõ est nisi obiectum qđ totaliter hẽt rõnẽ motiui: si autẽ in aliquo deficiat, nõ ex necessitate mouebit, ut dictum est.*

Ad 2m dicendum, ꝙ intellectus ex necessitate mouetur a tali obiecto, qđ est semp, & ex necessitate uerum: nõ autem ab G eo quod põt esse uerum & falsum, scilicet a cõtingenti, sicut & de bono dictum est.*

Ad 3m dicẽdum, quòd finis vltimus ex necessitate mouet uoluntatem, quia est bonũ pfectũ: & similiter illa, q̃ ordinantur ad hũc finẽ, sine qbus finis haberi non põt, sicut esse, & uiuere, & hmõi. Alia uero, sine quibus finis haberi põt, non ex necessitate vult, qui vult finẽ: sicut H cõclusiones, sine qbus principia possũt esse, uera ñ ex necessitate credit, q principia credit.

Articvlvs III.

Vtrum uoluntas moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ uoluntas ex necessitate moueatur a passione appetitus inferioris. Dicit enim Apostolus Ro. 7. Non.n. qđ uolo bonum, hoc ago: sed qđ odi malum, illud facio, qđ dicitur I propter cõcupiscẽtiã, quę est passio quędã. ergo uoluntas ex necessitate moueť a passione.

¶2 Præt. Sicut dicitur in 3. Ethicor. Qualis unusquisque ẽ, talis finis uidet ei: sed nõ est in potestate uoluntatis, ꝙ statim passionẽ abijciat. ergo nõ est in potestate uoluntatis, ꝙ non uelit illud, ad quod passio se inclinat.

¶3 Præt. Causa uniuersalis nõ applicatur ad effectũ particularẽ, nisi mediãte causa particulari: vñ ratio vlis nõ mouet, nisi mediante æstimatione particulari: ut dicit in 3. de anima: sed sicut se hẽt ratio ulis ad æstimationẽ particularẽ, ita se habet uolũtas ad appetitũ sensitiuũ. ergo ad aliquod uolẽdũ particulare nõ mouet uolũtas, nisi mediãte appetitu sensitiuo. ergo si appetitus sensitiuus sit p aliqua passionẽ ad aliqd dispositus, uolũtas nõ poterit in 9triũ moueri.

Sed contra ẽ qđ diciť Gene. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. nõ ergo uolũtas hois ex necessitate moueť ab appetitu iferiori.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut supra dictũ est,* passio appetit sensitiui mouet uolũtatẽ ex ea parte, qua uolũtas mouet ab obiecto, inquantũ.s. hõ aliqualiter dispositus p passionẽ, iudicat aliqd esse cõueniẽs & bonũ, qđ extra passionẽ existens nõ iudicaret. Hmõi autẽ immutatio hõis p passionẽ, duobus modis contingit. vno mõ, sic, ꝙ totaliter ratio ligať, ita ꝙ homo usũ rationis nõ hẽt: sicut cõtingit in his, qui pp uehementẽ irã, uel cõcupiscentiam, furiosi, uel amẽtes fiunt, sicut & pp aliquã aliã perturbationẽ corporalẽ. Hmõi.n. passiones nõ sine corporali trãsmutatione accidũt: & de talibus eadẽ est ratio, sicut & de animalibus brutis, q̃ ex necessitate sequũtur impetũ passionis: in his.n. nõ est aliquis rõnis motus, & p cõsequens, nec uolũtatis. Aliquãdo aũt ratio nõ totaliter absorbet a passione, sed remanet quantũ ad aliquid iudiciũ rõnis liberũ, & ſm hoc remanet aliqd de motu uoluntatis. Inquãtũ ergo ratio manet libera, & passioni nõ subiecta, intantũ uolũtatis motus, q manet, nõ ex necessitate tẽdit ad hoc ad qđ passio inclinat: & sic aut motus uoluntatis nõ est in hoĩe, sed sola passio dñatur: aut si motus uolũtatis sit, nõ ex necessitate sequiť passionẽ. concl. m. D. 9.

Ad 1m ergo dicẽdũ, ꝙ etsi uolũtas ñ possit facere q̃n mot⁹ 9cupiscẽtiæ insurgat, de quo Apost. dicit Ro. 7. Qđ odi malũ, illud facio. i. 9cupisco: tñ pt uolũtas ñ uelle 9cupiscere, aut 9cupiscẽtiæ ñ 9sẽtire, & sic ñ ex necessitate sequiť 9cupiscẽtiæ motũ.

Ad 2m dicendũ, ꝙ cũ in hoie duæ sint naturæ, intellectualis.s. & sensitiua, qñdoq; qdem est homo aliqualis uniformiter ſm totã aiam, quia.s. uel pars sensitiua totaliter subijcit rõni, sicut contingit in uirtuosis: uel ecõuerso, cũ totaliter absorbet a passione, sicut accidit in amentib. Sed aliqñ etsi rõ obnubilet a passione, remanet tñ aliquid rõnis liberũ, & ſm hoc potest aliquis uel totaliter passionem repellere: uel saltem se tenere, ne passionem sequať.

¶In responsione ad ultimum eiusdem ar. notato, ꝙ esse, uiuere & huiusmodi, dupliciter sumi possunt. Primo ut sunt quædam particularia bona secũdum seipsa: & sic possunt (licet raro) repudiari, eo ꝙ defectum habent annexũ alicuius boni qđ appetiť, ut patet in occidentibus se. Appetunt.n. quoddam bonũ, puta libertatem, cuius oppositum coniungiť suæ uitæ &c. Alio mõ, ut sunt necessario cõnexa beatitudini: & sic quãtum ẽ ex parte sui, nõ possunt repudiari. Sed si uolũtas hẽat actum in ea, ut sic, oportet ꝙ hẽat circa ea actũ uolitionis, sicut circa beatitudinẽ pp rõnẽ in litera assignatã. *In corp. art. Dixi autẽ, quantũ est ex parte sui, qa licet hæc sic cõnexa, hẽant sic tñ efficaciã, ut necessitent ad specificationẽ: si tñ cõnexio illa incognita, uel incõsiderata, uel nõ sufficiẽter uisa sit, ab huiusmodi efficacia impediť. *In corp. art. qđ tamẽ nõ oportuit hic authorem exprimere, tũ quia de obiecti efficacia ex parte sui est sermo: tũ qa semp subintelligitur debita approximatio. Ex cuius defectu proueniũt hæc.

SVPER QVÆST. X. ART. III.

64 Porrecta Medina ar. 3. per totum.

Circa 3. a. doctrinã aduerte, ꝙ inde habes, quàm liberum sit tam in delectabilibus, quàm in contrarijs scdm tactum, uelle & nolle. Passiones.n. huiusmodi aut totaliter absorbent rõnẽ, & sic nihil uolũtatis restat: aut aliquid eius relinquũt, & sic libertatis tantũdem dimittunt. Et quis rñe pp dispositionẽ subiecti uoluntas maxime inclinetur ad actũ consonum appetitui sensitiuo: qa tñ libera restat, miraculo nõ est opus ad eliciendum hmõi actũ, ut Greg. de Arimino in 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2. putauit. *Cap. 4. to. 3.

¶Circa illa uerba.s. Voluntas nõ solum mouetur a bono uniuersali apprehẽso p rõnem, sed a bono apprehenso p sensum, dicta in ar. 3. eiusdem 10. q. aduerte, quòd dupliciter intelligi possunt. *Tex. 58. tom. 2. Primo, ut bonum apprehensum per sensũ & bonum apprehensum per rationẽ, sint duo motiua uoluntatis sic, ꝙ quandoque uoluntas ab uno, quandoque ab altero moueatur: & hic sensus repugnat supra dictis, & est falsus. Repugnat quidem, quia iam dictum, probatumque est, quòd nullum corporeum potest mouere directe uoluntatẽ. Falsus uero, est qa si sensus solus posset mouere uoluntatẽ sic, homo posset uelle, absq; rõnis usu, & consequenter posset peccare, & benefacere, quod non est intelligibile: implicat.n. esse actum liberi arbitrij absque rõnis usu. Secundo igitur intelligi possunt, ut bonũ apprehensum p sensum permittatur cõcurrere cũ apprehenso p rõnẽ in idẽ motiuum, ita ꝙ motiuum uoluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rõnem in sua puritate: sed ẽt cõiunctũ cum bono apprehẽso p sensum. *q. prec. art. 2. Et hic est sensus uerus & intentus. Verus quidem quia sicut intellectus moueť a phãtasmate non scdm se, sed scdm quod stat sub lumine intellectus agentis, q est uerus eius motor: ita bonũ particulare apprehensum, non secundum se, sed secũdum quod substat uniuersali apprehẽso per rationem, quod est uerũ uolũtatis motiuum, mouet uoluntatem. Intentus autẽ, quia ex hoc tollitur similitudo in argumẽto obiecta, inter uolũtatem, appetitumque sensitiuum, & rationem uniuersalem ac particularem. Nã uolũtas ab utroq; simul ratione mouetur, ac per hoc nõ indiget appetitu particulari. Ratio uero uniuersalis, inquantũ hmõi (sic.n. distinguiť contra rationem particularẽ) nũquam particulare attingit: & ppea particulari eget rõne, ut ad particulare descẽdat.

In tali enim dispõne, quia homo ſm diuerſas partes animæ diuerſimode diſponitur, aliud ei videtur ſecundum ratione, & aliud ſecundum paſſionem.

Ad 3m dicẽdũ, q uolũtas nõ ſolũ mouet a bono vñ apprehenſo p rõnẽ: ſed ẽt a bono apprehẽſo p ſenſum. & iõ põt moueri ad aliqd particulare bonũ abſq; paſſione appetitus ſenſitiui. Multa .n. uolumus, & operamur abſq; paſſione p ſolã appetitus electionẽ, ut patet in his, in quib. rõ renitit paſſiõi.

Articvlvs IIII.

Vtrum voluntas moueatur de neceſſitate ab exteriori motiuo, quod eſt Deus.

Medina artic. 4.

65 *Porrecta per totum.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur q uoluntas ex neceſſitate moueatur a Deo. Omne .n. agens, cui reſiſti nõ poteſt, ex neceſſitate mouet: ſed Deo, cum ſit infinitæ uirtutis, reſiſti nõ poteſt. vnde dicitur Rom. 9. Voluntati eius quis reſiſtit? ergo Deus ex neceſſitate mouet uoluntatem.

¶ 2 Præt. Voluntas ex neceſſitate mouetur in illa, q naturaliter vult (vt dictũ eſt*:) ſed hoc eſt unicuique rei naturale, quod Deus in eo operatur, ut Aug. dicit 26.† contra Fauſtum. ergo uolũtas ex neceſſitate vult omne illud, ad quod a Deo mouetur.

Ar. 1. huius qſt. † c. 3. ante med. to. 6

¶ 3 Præt. Poſſibile eſt, quo poſito non ſequit impoſſibile. Sequitur aũt impoſſibile, ſi ponatur q uolũtas non uelit hoc, ad quod Deus eam mouet, quia ſecundum hoc operatio Dei eſſet inefficax: non ergo eſt poſſibile uoluntatem non uelle hoc, ad qd Deus eam mouet. ergo neceſſe eſt eam hoc uelle.

Sed contra eſt, qd dr Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hoiem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. non ergo ex neceſſitate mouet uoluntatẽ eius.

Respon. Dicendũ, q ſicut Diony. dicit 4. c. de di. no.* Ad prouidentiã diuinã non ptinet naturã rerũ corrũpere, ſed ſeruare. vnde oĩa mouet ſm eorum cõdõnẽ, ita q ex cauſis neceſſarijs per motionẽ diuinã ſequunt effectus ex neceſſitate: ex cauſis autẽ contingentibus ſequunt effectus cõtingẽter. Quia igitur uoluntas eſt actiuũ principium non determinatũ ad unũ, ſed indifferenter ſe habens ad multa: ſic Deus ipſam mouet, qd non ex neceſſitate ad unũ determinat, ſed remanet motus eius cõtingẽs, & nõ neceſſari*, niſi in his, ad q̃ naturaliter mouet.

** nõ procul a ſi.*

Ad Primvm ergo dicendum, q uoluntas diuina non ſolũ ſe extendit vt aliquid fiat per rem, quã mouet: ſed ut ẽt eo modo fiat, quo congruit naturæ ipſius. Et ideo magis repugnaret diuinæ motioni, ſi uolũtas ex neceſſitate moueret, qd ſuæ naturæ nõ cõpetit, q̃ ſi moueret libere, put cõpetit ſuæ naturę.

Ad 2m dicendum, q naturale eſt unicuiq;, qd Deus operat in ipſo, ut ſit ei naturale. Sic .n. vnicuique cõuenit aliquid, ſm qd Deus vult, q ei conueniat: nõ aũt vult, q quicquid operatur in rebus, ſit eis naturale, puta, q mortui reſurgant: ſed hoc vult unicuiq; eſſe naturale, q poteſtati diuinæ ſubdat.

Ad 3m dicendũ, q ſi Deus mouet uoluntatẽ ad aliquid, impoſſibile eſt huic poſitioni, q uoluntas ad illud non moueatur, non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter: unde non ſequitur, q uoluntas a Deo ex neceſsitate moueatur.

QVAESTIO XI.

De fruitione, quæ eſt actus uoluntatis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de fruitione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum frui, ſit actus appetitiuæ potentiæ.

¶ Secundo, Vtrum ſoli rationali creaturæ conueniat, an etiã animalibus brutis.

¶ Tertio, Vtrum fruitio ſit tantum ultimi finis.

¶ Quarto, Vtrum ſit ſolum finis habiti.

Articvlvs I.

Vtrũ frui, ſit actus appetitiuæ potẽtiæ.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr q frui nõ ſit ſolũ appetitiuæ potẽtiæ. Frui em̃, nihil aliud eſſe vr, q̃ fructũ capere: ſed fructũ humanę uitæ, quæ eſt beatitudo, accipit intellectus, in cuius actu beatitudo cõſiſtit, ut ſupra oſtenſum eſt*. ergo frui nõ ẽ appetitiuæ potẽtiæ, ſed intellect*.

¶ 2 Præt. Quælibet potẽtia hẽt propriũ finẽ, qui eſt eius pfectio, ſicut uiſus finis eſt cognoſcere viſibile, audit* pcipere ſonos, & ſic de alijs: ſed finis rei ẽ fructus eius. ergo frui ẽ potẽtiæ cuiuſlibet, & nõ ſolũ appetitiuę.

¶ 3 Præt. Fruitio delectationẽ quãdã importat: ſed delectatio ſenſibilis ptinet ad ſenſũ, q delectat in ſuo obiecto, & eadẽ rõne delectatio ĩtellectualis ad intellectum. ergo fruitio pertinet ad apprehenſiuam potentiam, & non ad appetitiuam.

Sed contra eſt qd Augu. dicit 1. de doctr. Chriſtiana*, & in 10. de Tri. Frui, ẽ amore inhęrere alicui rei pp ſeipsã: ſed amor ptinet ad appetitiuã potẽtiã. ergo & frui ẽ act* appetitiuę potẽtię.

Respon. Dicẽdũ, q fruitio & fructus ad idẽ pertinere vñr, & vnũ ex altero deriuari. Quid autẽ a quo, nihil ad propoſitũ refert, niſi q hoc probabile vr, q id, quod magis eſt manifeſtum, prius ẽt fuerit noiatũ. Sunt aũt nobis primo manifeſta, q̃ ſunt ſenſibilia magis: unde a ſenſibilib. fructibus nomẽ fruitionis deriuatũ vr. Fructus aũt ſenſibilis eſt id, qd ultimum ex arbore expectatur, & cũ quadã ſuauitate pcipit. Vnde fruitio pertinere videtur ad amorem, uel delectationem, quã aliquis hẽt de ultimo expectato, qd eſt finis. Finis aũt, &

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

S. Bona. 1. d. q. 1. ar. 2. Scot. 1. d. q. 3. Riccar. 1. d. q. 1. Duran. 1. d. q. 1. Mairo. 1. d. q. 2. Bacco. 1. d. q. 1. Egi. 1. S. d. 1. q. 1 prin. 3 Medina. ar. 1.

IN primo art. q. 11. aduerte, q author in corpore artic. ex rõne fructus intulit ſolũ, q fruitio ad appetitiuã partẽ ptinet, nec determinauit an amorẽ, an delectationẽ ſignificet: qm ſat erat ſuæ rõni, q ad appetitum ſpectaret. Aequiuocatur tñ ſcito no a ulum ho apud Thomiſtas, & Scotiſtas. Nos .n. fruitionis noie ſignificamus delectationẽ, formaliter loquendo, amorẽ aũt cõnotatiue & cãliter: illi uero ſignificãt formaliter amorẽ amicitiæ. Vnde oportet, cũ diſputãt, ſe inuicẽ pdeclarare, ne de ſe inuicẽ rideãt, quolibet putãte alterũ extra ppoſitũ loq. Suaſio aũt Scoti in 1. ſent. diſt. 1. q. 3. ex cõſtructione. ſ. qa fruor conſtruit cũ ablatiuo ſignificante obiectũ ex ui tranſitionis. ergo ſignificat actũ, puta amorẽ & nõ paſſionẽ puta delectationẽ. Dr enim fruor deo, ſicut amo deũ, & non ſicut delector de deo. Hæc, inquã, ſuaſio nihil hẽt rationis, qm cõſtructio hic trãſitiua, nõ eſt niſi poſſeſſiue. grãmatice loquẽdo. cõſtruit .n. cũ ablatiuo, uel genitiuo, ex eo q eſt deponens poſſeſſiuũ. vñ ex hoc nõ hr, q ſignificet actũ, ſed ſtat q ſignificet paſſionẽ p modũ poſſeſſionis: & vere ſic eſt. Frui .n. importando delectationẽ, denotat rẽ, qua fruimur, a nobis poſſideri. Lõge aũt perſpicuũ magis erat a Grammaticis, & Oratoribus perſuaderi quod nos dicimus: nobis enim vtendum

66 *Porrecta per totum. Infr. ar. 2. eos. Et 1. d. 1. q. 1. ar. 1.*

** q. 3. ar. 8*

** cap. 4. in prin. cap. 5.*

nendū est, vt plures.
concl. m. Cōstat aūt frequentissimo Gramaticorū vsu, nō nisi ad delectationē spectare: vñ & dħr, q significat cū gaudio uti. Nō. n. dicimus fruor cātu i. amo cātū: sed i. delectationē percipio de cantu. Neq; cū dř, Veni, fruamur cupitis amplexibus, Prouerb. c. 7 innitamur ad amādū: sed
D. 656. ad delectationē percipiendā. Et Paulus cū Philemoni dicit, Ego te fruar in Dño, non Ego te amabo: sed, ego de te delectabor in Dño, sonat. Abusiue igiť frui, p amore formaliter sumi pōt: proprie aūt non, nisi æquiuocando ad placitū. ¶ In visione ad ſcdm
*q. 9. ar. 1. eiusdē primi articuli, disce, q qa bonū est cōe ad cūa genera, sicut & ens: sicut qlibet pfectio, qlibet finis, quodlibet obiectum ſcdm suā specialē rōnem hēt rōnē entis, ita & boni. Videre. n. & uisibile, ut sic, sunt entia, & bona: & notificatio huius est, qa qlibet potētia appetit naturaliter suam pfectionē, suū finē, suum obiectū, ut sic. Vnde uerū, inquantū uerū, quia est naturali appetitu appetitū ab intellectu, est species boni, & similiter uisibi-
67 le, & intelligere, & ui-
Porrecta dere, & reliqua. quia
per totum. ergo ista sunt boni
Inf q. 12. species, & cōtinentur
ar. 5 ad 2. sub bono in cōi, qđ
Et 1. dist. est obiectū uolūtatis,
1. q. 4 ar. 3 ut propria sub cōi: du
* c. 3. & 22 pliciter appetuntur,
tom. 3. primo appetitu naturali ab his quorum sunt bona propria: secundo appetitu animali a uolūtate, sub cuius obiecto cōtinētur. & ppea sequunť illa duo quæ in litera exprimuntur.

SVPER QVÆST. XI. ART. II.

Scot. 1. d. q. 5.
Riccar. 1 d. q. 2. a. 2.
Cap. 1. S. d. 1. q. 1. ar. 1. con. 3.
Medina. ar. 2.

In reliquis qōnis 11. articulis nihil scribēdum occurrit.

bonū, est obiectū appetitiuę potētiæ: vñ manifestū est, qđ * fruitio est act* appetitiuæ potētię.* F

Ad primum ergo dicendū, q nihil prohibet unū & idē, ſm diuersas rōnes, ad diuersas potentias ptinere. Ipsa igiť visio Dei, inquātū est uisio, est actus intellectus: inquantū aūt est bonū, & finis, est uoluntatis obiectū, & hoc mō est eius d fruitio: & finē hunc intellectus ꝯsequitur tanquam potētia agēs: uolūtas aūt G tanquam potentia mouens ad finē, & fruens fine iam adepto.

Ad 2m dicendū, q perfectio, & finis cuiuslibet alterius potētiæ, cōtinet sub obiecto appetitiuæ, sicut propriū sub cōi, ut dictū est supra.* Vnde pfectio, & finis cuiuslibet potentiæ, inqtū est quoddā bonū, pertinet ad appetitiuā, pp qđ appetitiua potētia mouet alias ad suos fines, & ipsa cōsequitur finē, qñ quę- H libet aliarū pertingit ad finem.

Ad 3m dicendū, q in delectatione duo sunt. s. perceptio conuenientis, q ptinet ad apprehensiuā potentia: & complacentia eius, qđ offertur vt cōueniēs: & hoc ptinet ad appetitiuā potentiā, in qua rō delectatiōis ꝯplet.

ARTICVLVS II.

Vtrum frui conueniat tantum rationali creaturæ, an et animalibus brutis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur q frui solūmodo sit hoīum. Dicit. n. Aug. in primo de doctr. Christiana*, q nos homines sumus, q h fruimur & utimur: nō ergo alia aīalia frui pñt

¶ 2 Præt. Frui ē ultimi h finis: sed ad ultimū finē nō pñt ptingere bruta aialia. ergo eorū nō ē frui

3 ¶ Præt. Sicut appetitus sensitiuus est sub intellectiuo, ita appetitus h naturalis est sub sensitiuo: si igiť frui ptinet ad appeti- X tū sensitiuū, vř q pari rōne possit ad naturalē pertinere. quod patet esse falsum, qa eius non est delectari. ergo appetitus sensitiui non est frui: & ita non conuenit brutis animalibus.

Sed contra est, qđ Aug. di-
q. 30. ante mediū tom. 4. cit in li. 83. q. Frui quidem cibo, & qualibet corporali uoluptate, nō absurde existimanť & bestię.

*ar. pr. c. ad *. Resp. Dicendum, q sicut ex pdictis hř,* frui nō
*ar. præc. ad 1. & in corp. est actus potentiæ pueniētis ad finē, sicut exequētis: sed potētiæ imperantis executionē. Dictū * est. n. q est appetitiuæ potētiæ. In rebus aūt cognitione carentib. inuenit quidē potentia pertingens ad finē p modū exequentis, sicut graue tendit deorsum, & leue sursum. Sed potētia, ad quā pertinet finis p modū imperātis, nō d inuenit in eis, sed in ali- D. 714.
qua superiori natura, quæ sic mouet totā naturā p imperiū, sicut in habētibus cognitionē appetitus mouet alias potētias ad suos actus. Vnde manifestū est, q in his, q cognitione carēt, q̃uis pertingāt ad finē, nō inuenitur fruitio finis, sed solū in his q cognitionē hēnt. Sed cognitio finis est duplex, pfecta, & imperfecta. Perfecta qdem, qua non solum cognosciť id, qđ est finis & bonū, sed rō vlis finis & boni: & talis cognitio est solius rōnalis naturæ. Imperfecta aūt cognitio est, qua cognosciť particulariter finis & bonū: & talis cognitio est in brutis aīalibus, quorū & uirtutes appetitiuæ nō sunt imperātes libere, sed ſm naturalē instinctū ad ea, q apprehendūt, mouenť: vñ m rōnali naturæ ꝯuenit fruitio concl. m
ſm rōnē pfectam: brutis aūt aīalibus ſm rationem imperfectam: alijs autem creaturis nullo modo.*

Ad 1m ergo dicendum, quòd Augu. loquitur de fruitione perfecta.

Ad 2m dicēdū, q nō oportet q fruitio sit ultimi finis simpľr: sed ei9 qđ hř ab unoquoq; p ultimo fine.

Ad 3m dicendū, q appetitus sensitiuus cōsequiť aliquam cognitionē: non aūt appetitus naturalis, præcipue prout est in his, quæ cognitione carent.

Ad 4m dicendum, q Aug. ibi loquitur de fruitio
ne imperfecta, quod ex ipso modo loquendi appa- lib. 83. q. quæ. 30.
ret. dicit. n. q frui non adeo absurde existimantur, & bestiæ scilicet sicut, Vti, absurdissime diceretur.

ARTICVLVS III.

Vtrum fruitio sit tantum ultimi finis.

S. Bona. 1. d. q. 2. ar. 3.	*Scot. 1. d. q. 1.*	*Riccar. 1. d. q. 3.*
Duran. 1. d. q. 2.	*Bacco. 1. d. q. 1.*	*Mairo. 1. d. q. 1.*
Egi. 1. d. d. 1. q. 1. princ. 3.	*Cap. 1. d. 1. a. 1. con. 5.*	*Medina. ar. 3.*

68 Porrecta per totum. q. 12. ar. 2. ad 3.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q fruitio nō sit tm ultimi finis. Dicit. n. Apost. ad Philemonem. Ita frater, ego h te fruar in Dño: sed manifestum est, q Paulus nō posuerat ultimū suum finē in homine. ergo frui non tantum est ultimi finis.

¶ 2 Præt. h Fructus est, quo aliquis fruiť: sed Apost. dicit ad Gala. 5. Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, & hmōi, quæ non habent rationem ultimi finis. non ergo fruitio est tantum ultimi finis.

¶ 3 Præt. Actus uoluntatis supra seipsos reflectuntur. Volo em me uelle, & amo me amare: sed frui est actus uolūtatis. uoluntas enim est per quā frui-
mur, ut August. dicit 10. de Trin.* ergo aliquis fruiť * cap. 10. ante medium to. 3.
sua fruitione: sed fruitio non est vltimus h finis hominis, sed solum bonū increatum, quod est Deus. non ergo fruitio est solum ultimi finis.

Sed cont. est, qđ Aug. dicit 10. de Tri.* qđ non * ca. 11 ante mediū tom. 3.
fruitur siquis id, qđ in facultatē uolūtatis assumit,
pp aliud appetiť: sed solū ultimus finis est, qui non *ar. 1. huius quæst.
pp aliud appetiť. ergo solius ultimi finis est fruitio.

Resp. Dicendū, q sicut dictū est,* ad rōnem fructus duo pertinent. s. q sit ultimum, & q appetitus quietet quadam dulcedine, uel delectatione. Vltimum autem est simpliciter, & ſm quid: simpliciter quidem,

quidem, quod ad aliud non referrur: sed ſm quid, quod eſt aliquorũ ultimũ.[m] Quod ergo eſt ſimpliciter ultimũ, in quo aliquid delectaẽ, ſicut in ultimo fine, hoc qppe ꝓprie dr̃ fructus, & eo ꝓprie dr̃ aliqs frui. Quod aũt in ſeipſo nõ eſt delectabile, ſed tm̃ appetiẽ in ordine ad aliud ſicut, potio amara ad ſanitarẽ, nullo mõ fructus dici põt. Quod aũt in ſe hẽt quandã delectationẽ, ad quã q̃dã ꝑcedentia referunẽ, põt quidẽ aliquo mõ dici fructus: ſed non ꝓprie, & ſm complerã rõnem fructus, eo dicimur frui. n Vñ Aug. in 10. de Trini. dicit,* qđ fruimur cognitis, in qbus uolũtas delectata cõquieſcit, nõ ãt
* cap. 10. ante medium to. 3.
qeſcit ſimplicirer niſi in ultimo: quia quãdiu aliqd B expectaẽ, morus uolũtatis remanet in ſuſpẽſo licet iã ad aliqd ꝑuenerit. ſicut i motu locali, licet illud qđ eſt mediũ i magnitudine, ſit pricipiũ & finis, nõ tñ accipiẽ ut finis in actu, niſi qñ in eo quieſcitur.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ ſicut Aug. dicit in primo de doctrina Chriſtiana.* Si dixiſſet, Te fruar & nõ addidiſſet, In Dño: uidereẽ finẽ dlectationis in eo poſuiſſe: ſed qnia addidit, In Dño, in Dño ſe poſuiſſe finẽ, atq; i eo frui ſignificauit, ut ſic fratre ſe frui dixerit, non tanq̃ termino, ſed tanq̃ medio

*Cap. 33. poſt medium to. 3.

Ad 2m dicendũ, q̃ fructus aliter cõparaẽ ad arborẽ ꝓducentẽ, & aliter ad hoĩem fruentẽ. Ad arborẽ quidẽ ꝓducentẽ cõparaẽ, ut effectus ad cãm: C ad fruentẽ aũt, ſicut ultĩmũ expectatũ. & delectãs. Dicuntur igiẽ ea, q̃ enumerat ibi Apoſtolus, fructus: qa ſunt effectus quidã Spiritus ſancti in nobis, uñ & fructus Spiritus dicunẽ, nõ ãt ita, q̃ eis fruamur tanq̃ ultimo fine. Vel aliter dicendũ, q̃ dicuntur fructus ſm Ambroſ. * qa ꝑp ſe petenda ſunt: nõ quidẽ ita q̃ ad beatitudinẽ nõ referatur: ſe quia in ſeipſis habent, unde nobis placere debeant.

*Gl. interlinearis ad Gala. 5. ad hẽc: & referẽ aſſen. diſ. 1.

Ad 3m dicendũ, q̃ ſicut s. dictũ eſt, † finis dr̃ dupliciter. Vno mõ ipſa res: alio mõ adeptio rei: q̃ quidem non ſunt duo fines, ſed unus finis in ſe cõſideratus, & alteri applicatus. D Deus igiẽ eſt ultimus finis, ſicut res q̃ vltimo q̃ritur fruitio aũt ſicut, adeptio huius ultimi finis. Sicut igiẽ non eſt alius, finis Deus, & frutio Dei: ita eadẽ rõ fruitiõis ẽ, qua fruimur Deo, & qua fruimur diuina fruitione. Et eadẽ rõ eſt de beatitudine creata, q̃ i fruitione ꝯſiſtit.

† q. 1. ar. 8. & q. 2. ar. 7.

Articvlvs IIII.

Vtrum fruitio ſit ſolum finis habiti.

Medina art. 4.

69
Porrecta per totum.

AD qvartvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ fruitio non ſit niſi finis habiti. Dicit. n. Aug. 10. de Trini.* q̃ h frui, eſt cũ gaudio uti, nõ adhuc ſpei, ſed iam rei: ſed quandiu non habetur, non eſt gaudium rei, E ſed ſpei. ergo fruitio non eſt niſi finis habiti.

* Cap. 11. ante medium to. 3.

¶ 2 Præ. Sicut dictũ eſt, † Fruitio non eſt ꝓprie, niſi ultimi finis, qa ſolus ultimus finis quietat appetitũ ſed appetitus h nõ quietatur niſi in fine ia habito. ergo fruitio ꝓprie loquẽdo, nõ eſt niſi finis habiti.

† art. 3.

¶ 3 Præ. Frui, eſt h capere fructũ: ſed nõ capiẽ fructus niſi qñ iã finis hr̃. ergo frurio nõ ẽ niſi finis habiti.

Sed contra. Frui, eſt amore inhærere alicui rei ꝑp ſeipſam, ut Aug. dicit:* ſed hoc põt fieri ẽt de re nõ habita. ergo frui poreſt eſſe ẽt finis non habiti.

*Lib. 1. de doctri. Chriſt. c. 4. in prin. to. 3.

Respon. Dicendum, q̃ Frui, importat cõparatio A nem quandã uoluntatis ad ultimum finem, ſm qđ uolũtas hẽt aliqd ꝓ ultimo fine. Hr̃ aũt ultimus finis dupliciter, uno mõ pfecte: & alio mõ impfecte Perfecte qdẽ qñ hr̃ nõ ſolũ in intẽtione, ſed ẽt in re: impfecte aũt, qñ hr̃ in intẽtione tm̃.[m] Eſt ergo pfecta fruitio iã habiti finis realiter: ſed ĩpfecta ẽ etiã finis nõ habiti realiter, ſed in intentione tm̃.*

concl. m

Ad primvm ergo dicendum, q̃ Aug. loquitur de fruitione pefecta.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ qes uolũtatis dupliciter ĩpediẽ, Vno mõ ex parte obiecti, qa. ſ. nõ eſt ultimus finis, ſed ad aliud ordinaẽ: Alio mõ ex parte appetẽtis finẽ, q̃ nõdum adipiſcitur finẽ. Obiectũ aũt eſt B quod dat ſpeciẽ actui: ſed ab agẽte depẽdet modus agẽdi, ut ſit pfectus, uel impfectus ſm cõditionẽ agẽtis: & iõ eius, qđ nõ eſt ultimus finis, fruitio eſt iprõpria quaſi deficiẽs à ſpẽ fruitionis. Finis ãt ultimi nõ habiti, eſt fruitio ꝓpria qdẽ, ſed impfecta, ꝑp imperfectum modũ hñdi ultimum finem.

Ad 3m dicendum, q̃ finem accipere, uel habere dicitur aliquis non ſolum ſecundum rem, ſed etiã ſecundum intentionem, ut dictum eſt.*

*In corp. art.

QVAESTIO XII.

De intentione, in quinque articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de intentione.

Et Circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrũ intentio ſit actus intellectus, uel uoluntatis.

¶ Secundo, Vtrum ſit tantum finis ultimi.

¶ Tertio, Vtrum aliquis poſſit ſimul duo intendere.

¶ Quarto, Vtrum intentio finis ſit idem actus cum uoluntate D eius quod eſt ad finem.

¶ Quinto, Vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

Articvlvs I.

Vtrum intentio ſit actus intellectus vel voluntatis.

Egid 2. ſ. d. 38. q. 2. ar. 1.
Cap. 1. d. 1. q. 1 ar. 2. con. 4.
Medina ar. 1.

AD primvm ſic procediẽ. Vr̃. q̃ intentio ſit actus intellectus, & nõ uoluntatis. Dr̃. n. E Matth 6. Si oculus tũs fuerit ſimplex, totũ corpus tuũ lucidum erit: ubi h ꝑ oculũ ſignificaẽ intẽtio, ut dicit Aug.* in lib. de ſermo. Dom. in mon. ſed oculus cũ ſit inſtrm̃ uiſus, ſignificat apprehenſiuam potentiam. ergo intẽtio non eſt actus appetitiuæ potentiæ, ſed apprehenſiuę.

¶ 2 Præt. Ibidem Aug. dicit, † q̃ intẽtio, h lumẽ uocaẽ a Dño, ubi dicit. Si lumen qđ in te eſt, tene

Svper Q. XII.

Circa reſponſionẽ ad quartũ ar. 1. q. 12. aduerte diligentiſſime diſtinctionẽ in lrã poſitã, qñ multa hinc documẽta habes. Finis in primis. in quãtũ finis, ut hinc hẽs, cõſideraẽ tripliciter, ita q̃ licet id, qđ eſt ad finẽ, ut ſic, non niſi uno mõ conſideretẽ & ametẽ ipſe aũt finis ut ſic, tripliciter conſideraẽ, & triplici actu uoluntas fertur in finẽ ut ſic. ſ. uolitiõe, fruitione, & intẽtiõe. Rõ aũt huius eſt: q̃ ad finis rõnẽ integrã duæ ꝯditiones exiguunẽ, bonitas ipſa ꝑp ſe amabilis, & negatio ulterioris ordinis, & terminatio aliorũ ad ipſum, Oportet. n. finẽ, ut ſic, ꝑp ſe, & nõ ꝑp aliũ finẽ, & alia ꝑp ipſum amari. Et finis qdẽ quatenus ꝑp ſe amabilis eſt, ad actũ uolitiõis ſpectat: quatenus uero non ultra ducit, ad fruitionem ſpectat, q̃ quietẽ i termino ſignificat, quatenus aũt ad ipſum alia ordinanda ſunt intentionẽ terminat. Hẽs & hinc, q̃ cũ id qđ eſt ad finem abſolute amaẽ finis rõnẽ induit: & ſimiliter eũ intẽdi fit, & eodẽ mõ cũ appetiẽ, ut ꝑ pcedẽs, a aſſequendum. Quo ſic diſtinguunẽ plures uoluntatis actus, reſpectu, eius qđ eſt ad finem, infertur dicetur

70
Porrecta per totum. 2. 2. q. 190 ar. 1. co. Et 2. d. 38. a. 3. Et uerit q. 23. a. 13 Et mal. q. 16. ar. 11. ad 3. *lib. 2. ca. 21. circa medium to. 4. † lib. 2. ca. 22. to. 4.

hæc

bræ sunt &c. sed lumen ad cognitionem pertinet ergo & intentio.

¶ 3 Præt. Intensio[h] designat ordinationem quandam in finem: sed ordinare est rationis: ergo intentio non pertinet ad uoluntatem, sed ad rationem.

¶ 4 Præt. Actus uoluntatis non est nisi finis, uel eorũ q̃ sunt ad finẽ: sed actus uolũtatis[h] respectu finis vocatur uoluntas, seu fruitio: respectu aũt eorum, quæ sunt ad finem, est electio, a quibus differt intentio. ergo intentio non est actus uoluntatis.

* ca. 7. circa finem innuitur. et hæc s. c. 3. et 4. clarius, et c. 6. 10. 3.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in 10. de Trini.* q̃ uolũtatis intẽtio copulat corpus uisum uisui: & similiter speciem in memoria existẽtẽ, ad aciẽ aĩ interius cogitãtis. est igit intentio actus uoluntatis.

RESP. Dicendũ, q̃ intẽtio sicut ipsum nomẽ sonat significat in aliud tendere. In aliqđ aũt tẽdit & actio mouentis, & motus mobilis; sed hoc, q̃ motus mobilis in aliquid tendit, ab actione mouenti, pcedit. Vñ intentio primo, & principaliter ptinet ad id, qđ mouet ad finẽ. vñ dicimus architectorem, & oẽm præcipientẽ mouere suo imperio alios ad id, ad qđ ipse tendit. Voluntas aũt mouet oẽs alias uires aĩæ ad finem, ut s.* habitum est: unde manifestum est, q̃ [m] intentio proprie est actus uolũtatis.*

* q. 9. ar. 1.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ intentio nominat oculus metaphorice, non quia ad cognitionẽ ptinet, sed quia cognitionem præsupponit, per quam proponit uoluntati finis, ad quẽ mouet: sicut oculo p̃uidemus, quo tendere corporaliter debeamus. H

AD 2[m] dicendum, q̃ intencio dr̃ lumen, q̃a manifesta est intendenti. Vnde & opera dicuntur tenebræ, quia homo scit quid intendit, sed nescit quid ex opere sequatur, sicut Aug.* ibidem exponit.

* lib. 2. de Ser. Dñi in monte, c. 21. a medio ad finem usq; lo 4.

AD 3[m] dicendũ, q̃ uoluntas quidẽ non ordinat, sed tñ in aliquid tẽdit ſm ordinem rõnis. unde hoc nomen Intentio; noĩat actũ uoluntatis; p̃supposita ordinatione rõnis ordinantis aliquid in finem. I

AD 4[m] dicendũ, q̃ intẽtio est actus uolũtatis respectu finis: sed uolũtas respicit finem tripliciter. Vno mõ absolute: & sic dr̃ uoluntas, put absolute uolumus uel sanitatẽ, uel si q̃d aliud est hmõi. Alio mõ cõsideraĩ finis, ſm qđ in eo q̃escit: & hoc mõ fruitio respicit finẽ. Tertio mõ cõsideraĩ finis, ſm quod est terminus alicuius, qđ in ipsum ordinaĩ: & sic intentio respicit finem. Non. n. solum ex hoc intendere dicimur sanitatem, quia uolumus eam: sed quia uolumus ad eam per aliquid aliud peruenire.

ARTICVLVS II.

Vtrum intentio sit tantum ultimi finis.

71 Porrecta per totum. 2. 2. q. 180 ar. 1. cor. Et 2. d. 38 arti. 3. Et uer. q. 22. ar. 13. co. * sen. 210.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt q̃ intentio sit ultimi finis. Dicitur. n. in lib. sententiarũ Prosperi,* Clamor ad[h] Deum est intentio cordis; sed Deus est ultimus finis humani cordis. ergo intẽtio semper respicit ultimum finem.

¶ 2 Præ. Intẽtio respicit finẽ ſm quod est terminus, ut dictum est:* sed terminus hẽt rationem[h] ultimi finis. ergo intentio semper respicit ultimum finem.

* ar. 1. ad 3.

¶ 3 Præ. Sicut intẽtio respicit finem,[h] ita & fruitio: sed fruitio semper est ultimi finis. ergo & intentio.

SED CONTRA. Vltimus finis humanarũ uoluntatum est unus. s. beatitudo, ut s. dictum est.* Si igitur intentio esset tantum ultimi finis, non essent diuersæ hominum intentiones: quod patet esse falsum. F

* q. 1. ar. 7.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut dictũ est,* Intentio respicit finẽ ſm qđ est termin⁹ motus uolũtatis. In motu aũt p̃t accipi termin⁹ dupl̃r. Vno mõ ipse terminus ultimus, in quo q̃escit, q̃ est terminus totius mot⁹. Alio mõ aliqđ mediũ, qđ est principiũ unius partis motus, & finis, uel terminus alteri⁹. Sicut in motu, quo itur de A, in C, per B. C. est terminus ultimus: B autem terminus, sed non ultimus, & utriusq; potest esse intentio: unde [m] etsi semper sit finis, non tamen oportet, q̃ semper sit ultimi finis.*

* ar. 1. huius quæst.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ intentio cordis, dr̃ clamor ad Deum, nõ q̃ Deus sit obiectum intẽtionis semp, sed quia est intentionis cognitor: uel quia cum oramus, intentionem nostram ad Deum dirigimus, quæ quidem intentio uim clamoris hẽt.

AD 2[m] dicendũ, q̃ terminus habet rationem ultimi finis, sed nõ semper ultimi respectu totius, sed quandoque respectu ulicuius partis.

AD 3[m] dicendum, q̃ fruitio importat quidẽ q̃etem, quæ est in fine, quod ptinet solum ad ultimũ finem: sed intentio importat motum in finem, non autem in quietem: unde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit simul duo intendere.

Egid. 2. s. d. 38 q. 2. artic. 2.
Tho. arg. d. 38. q. 1. artic. 1.
Medina. ar. 3.

72 Porrecta per totum. Veri. q. 13 ar. 13 cor.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr̃, q̃ nõ possit aliqs siĩ intẽdere plura. Dicit. n. Aug. i li. de ser.* Dñi in monte, q̃ non põt hõ simul intendere[h] Deum, & commodum corporale: ergo pari ratione neque aliqua alia duo.

* Lib. 2. ex ca. 21. 22. 24. & 25. 10. 4.

¶ 2 Prẽt. Intentio nominat motũ uolũtatis ad terminũ: sed unius motus non p̃nt esse[h] plures termini ex una parte. ergo uoluntas nõ põt siĩ multa intendere. I

¶ 3 Præt. Intentio præsupponit actũ rõnis, siue itellectus: sed nõ cõtingit simul[h] plura intelligere, ſm Philosophũ.* ergo ẽt neque cõtingit simul plura itẽdere.

* lib. 2. Top. ca. 4. in declaratione 11 loci to. 1.

SED CONTRA. Ars imitatur naturã: sed natura ex uno instrõ intẽdit duas utilitates, sicut lingua ordinaĩ ad gustũ, & ad locutionẽ, (ut dr̃ i 3. de aĩa)* ergo pari rõne ars, uel rõ, põt simul aliq̃d unũ ad duos fines ordinare: & ita p̃t aliqs siĩ plura itẽdere. K

* In fine, & libr. 2. tex. 88.

RESP. Dicẽdũ, q̃ aliqua duo p̃nt accipi dupliciter uel ordinata adinuicẽ, uel nõ ordinata. Et si q̃dẽ adinuicẽ fuerit ordinata manifestũ est ex p̃missis,* q̃ hõ põt simul multa intẽdere. Est. n. intentio nõ solũ finis ultimi, (ut

* ar. 2. huius quæst.

SVPER Q. XII. ART. III.

Circa decisionem tertij arti. eiusdẽ q. 12. omisso. 2. artic. eiusdem dubium occurrit, pp quid, cũ uoluntas non feraĩ nisi in cognita, & nõ feratur simul, nisi in simul cognita, de intellectu negatur, q̃ contingit multa simul intelligere: & de uoluntate conceditur, q̃ cõtingit multa simul intendere.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ rõ est, quia intellectus attingit plura non nisi ut unũ, uolũtas uero ut plura. Existentibus siq̃dẽ tribus tñ in intellectu, q̃ in uoluntate, puta locutione, gustatione & linguæ: intellectus locutionẽ & gustũ simul intelligit, ut in uno uniuntur organo linguæ. Voluntas uero ecõtra, unũ linguæ organũ vult pp duo opera, locutionẽ. s. & gustationẽ: ita q̃ cũ finis in operabilibus sit, ut principiũ i speculabilib⁹, mediũ, seu pñcipiũ ĩ intellectu pluriũ est unũ mediũ uero seu,

principium in intentione non oportet esse unũ, sed contingit esse plura. Hypothesis de intentione concedit pluralitas simul, quæ negat de intellectu, &c.

SVPER Q. XII. ART. IIII.

Egid. 2 f.d.38.q.2.ar-tic.3.
Medina.ar.4.

Circa quarti articuli decisionem, reuideto qđ scripsi superius in q.8.art.3. ¶ Circa responsionem ad tertium, nota instantiam datam, ut ex ea habeas, ꝙ actus uolũtatis in finẽ intentionis nomine significatus, importat motũ in finem, ut terminũ alio rum, na ꝙ motum iste primo attingit terminum & deinde terminabilia in ipsum: electio uero ẽcõtra, primo attingit terminabilia deinde terminũ. Et sic se habent sicut descẽsus, & ascensus. intentio.n. descẽdit à principio ad ea, q̃ sũt ad ipsum. Electio uero ab his ascendit ad finẽ omnium principium. Et signũ affert in littera, quia quinque intendimus, non electis adhuc mediis ad intentũ, ut patet quotidiana experientia. ¶ De quinto articulo nihil scribendum occurrit.

ar.5. *ar.1.ad*

dictum est,) † sed ẽt finis medii: simul aũt intẽdit aliquis & finẽ proximum, & ultimũ: sicut confectionẽ medicinæ & sanitatẽ. Si aũt accipiant duo adinuicem nõ ordinata, sic ẽt simul hõ pt plura intẽdere: qđ patet ex hoc ꝙ hõ unũ alteri pẽligit, qa melius est altero. Inter alias aũt cõditiones, quibus aliqd est melius altero una est, ꝙ ad plura ualet: vñ pt aliqd pẽligi alteri ex hoc ꝙ ad plura ualet: & sic manifeste hõ simul plura intẽdit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Aug. intelligit hoiem nõ posse simul Deũ, & cõmodũ tpale intẽdere, sicut ultimos fines: qa ut s̃. ostensum est, nõ pñt esse plures fines ultimi unius hois.

AD 2m dicendũ, ꝙ unius motus pñt ex una parte esse plures termini, si unus ad aliũ ordinet: sed duo termini adinuicẽ nõ ordinati ex una parte, unius mot esse nõ pñt. Sed tñ cõsiderandũ est, ꝙ id qđ nõ est unũ ẽm rẽ, pt accipi, ut unũ ẽm rõnem. Intentio aũt est motus uoluntatis in aliqd pordinatũ rõne, sicut dictum est: & iõ ea q̃ sunt plura ẽm rẽ, pñt accipi, ut unus terminus intentionis, put sunt vnum ẽm rõnem, uel quia aliqua duo concurrunt ad integrandũ aliquid unum: sicut ad sanitatẽ cõcurrunt calor & frigus cõmensurata: uel quia aliqua duo sub uno cõi continentur, quod põt esse intentũ, puta, acquisitio uini, & uestis cõtinetur sub lucro, sicut sub quodam cõi. vndè nihil prohibet, quin ille qui intendit lucrum, simul hæc duo intendat.

AD 3m dicendũ, ꝙ sicut in primo dictũ est, cõtingit sit plura intelligere, iquãtũ sũt aliquo mõ vnũ. *q.85.ar. 4.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum intentio finis sit idem actus cum voluntate eius, quod est ad finem.

73 Porrecta per totum. Supra q. 8. ar.3. Et 2.d.38 articu.4. Et 1 d.14 ar 1. q.4.co. Et uer.q.22 ar.14.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̃ ꝙ nõ sit unus & idẽ motus intẽtio finis, & uoluntas eius, qđ est ad finẽ. Dicit.n. Aug. in 10. de Tri. ꝙ uoluntas uidendi fenestrã, finẽ hẽt fenestræ uisionẽ: & altera est uoluntas p fenestrã uidendi trãseuntes. Sed hoc ptinet ad intentionẽ, ꝙ uelim uidere trãseuntes p fenestram: hoc aũt ad uoluntatẽ eius qđ est ad finẽ, ꝙ uelim uidere fenestrã. ergo alius est motus volũtatis intẽtio finis, & alius uolũtas eius, qđ est ad finẽ. *ca 7 ad finẽ Et li. 11. c.6.& 4to.3.*

¶ 2 Prẽt. Actus distinguunt ẽm obiecta: sed finis, & id qđ ẽ ad finẽ, sũt diuersa obiecta. ergo alius mot uolũtatis ẽ intẽtio finis, & uolũtas ei qđ ẽ ad finẽ.

¶ 3 Præt. Volũtas eius qđ est ad finẽ, dr̃ electio: sed nõ est idẽ electio, & intẽtio. ergo nõ est idẽ mot intentio finis, cũ uoluntate eius quod est ad finem.

SED CONTRA est, ꝙ id, quod est ad finẽ, se hẽt ad finẽ ut mediũ ad terminũ: sed idẽ motus est qui p medium transit ad terminum in rebus naturalibus: ergo & in rebus uoluntariis idem motus est intentio finis, & uoluntas eius quod est ad finem.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ motus uoluntatis in finem, & in id qđ est ad finẽ, põt cõsiderari dupliciter. Vno mõ, ẽm qđ uoluntas in utrunq; fert absolute & ẽm se: & sic sunt simpliciter duo motus uoluntatis in utrunq;. Alio mõ, põt considerari ẽm qđ uoluntas fert i id, qđ est ad finẽ pp finẽ: & sic p unus & idẽ subiecto motus uoluntatis est tendens ad finẽ, & in id, qđ est ad finẽ. Cũ.n. dico, Volo medicinã pp sanitatẽ, nõ designo nisi unũ motũ uoluntatis: cuius rõ est, qa finis, rõ est uolendi ea, q̃ sunt ad finẽ. Idẽ aũt actus cadit sup obiectũ, & sup rõnem obiecti: sicut eadẽ uisio est coloris, & luminis, (ut s̃. dictum est.) Et est simile de intellectu, qa si absolute principium, & conclusionẽ consideret, diuersa est consideratio utriusq;: in hoc aũt ꝙ conclusioni pp principia assentit, est unus actus intellectus tm̃. *concl.* *concl.* *q.8.ar.3 ad 2.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Aug. loquitur de uisione fenestræ, & uisione transeuntiũ per fenestrã ẽm quod uoluntas in utrunq; absolute fertur.

AD 2m dicendum, ꝙ finis, inquantum est res q̃dam, est aliud uoluntatis obiectum, q̃ id quod est ad finem: sed inquantum est ratio uolendi id quod est ad finem, est unum & idem obiectum.

AD 3m dicendũ, ꝙ motus, qui est unus subiecto, põt rõne differre ẽm principiũ, & finẽ, ut ascensio: & descensio: sicut dr̃ in 3. Phys. Sic igit̃ inquantũ motus uoluntatis fert in id, qđ est ad finẽ, put ordinatur ad finẽ, est electio: motus aũt uoluntatis, q fertur in finẽ ẽm quod acquiritur p ea q̃ sunt ad finem, uocatur intentio cuius signum est, ꝙ intentio finis esse potest, etiam nondum determinatis his, quæ sunt ad finem, quorum est electio. *tex. 21. to.2.*

ARTICVLVS V.

Vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

Medina art 5. *74 Porrecta per totum. 1.2.q.1.ro ar 1. cor. & 2.d.38 ar. 3. cor. & ad 2.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videt quòd bruta animalia intendant finem. Natura enim in his q̃ cognitione carẽt, magis distat a rationali natura, q̃ natura sensitiua, quæ est in animalibus brutis: sed natura intendit finem etiam in his quæ cognitione carent, (ut probat in 2. Physi.) ergo multo magis bruta animalia intendunt finem. *li.2.tex. 77 & seq.*

¶ 2 Præ. Sicut intẽtio ẽ finis, ita & fruitio: sed fruitio cõuenit brutis aialibus, (ut dictũ ẽ.) † ergo & intẽtio.

¶ 3 Præ. Eius est intendere finẽ, cuius est agere pp finẽ, cũ intendere nihil sit, nisi in aliud tendere: sed bruta animalia agunt pp finem. mouetur.n. animal uel ad cibum quærendum, uel ad aliquid huiusmodi. ergo bruta animalia intendunt finem. *† q.11 ar. 2.*

SED CONTRA Intentio finis importat ordinationem alicuius in finẽ, qđ est rõnis. Cum igitur bruta aialia non habeant rõnem, vr̃ ꝙ non intendant finẽ.

RESP. Dicendum, ꝙ (sicut supra dictum est.) intendere, est in aliud tendere, quod quidem est & mouentis & moti. Scdm quidem igitur quod dicitur *1.ar.huius quæst.*

inten-

intendere finē id, quod mouet ad finem ab alio, sic. natura dr̄ intēdere finē, quasi mota ad suum finem à Deo, sicut sagitta a sagittante & hoc mō ēt bruta aīalia intendunt finē, inquantū mouent ab instinctu naturali ad aliqd. Alio mō, intendere finē est mouētis, prout s. ordinat motū alicuius, uel sui uel alterius in finē, quod est rōnis tm̄: unde per hūc modum bruta non intendunt finem, quod est ꝓprie & principaliter intendere, ut dictum est.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ rō illa procedit, sm̄ quod intendere est eius, quod mouet ad finem.

Ad 2m dicendum, ꝙ fruitio non importat ordinationem alicuius in aliquid, sicut intentio, sed absolutam quietem in fine.

Ad 3m dicendū, ꝙ bruta aīalia mouent ad finē, nō quasi cōsiderantia, ꝙ p motum suū possint cōsequi finē, qd̄ est ꝓprie intēdentis, sed quasi cōcupiscētia finē naturali instinctu, mouent ad finē quasi ab alio mota, sicut, & cætera q̄ mouent nturalr.

SVPER Q. XIII.

Circa quæst. 13. ordinem, & actuū uoluntariorū, numerum, & ordinē, plura sunt dicenda, sed locis proprijs reseruanda. Nunc illud tm̄ dicēdū est, quare prius de electione, q̄ de consilio tractandum sit, cum consilium præcedat electionem.

¶ Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ licet absolute consilium sit prius electione, eiusdē aeq hoc prius, de consilio utpote cā, q̄ de electione tractandum uideatur: ordo tm̄ doctrinæ hēt, ꝙ prius de ipsa electione scdm se, & deinde de eius cā tractetur, & merito, ut prius tractetur qd est, & deinde cā extrinseca illius. Vñ in sequētibus prius author tractat de actibus, seu passionibus, & de rebus, & deinde de causis eius.

QVAESTIO XIII.

De electione, quæ est actus voluntatis; respectu eorum quæ sunt ad finem, in sex articulos diuisa.

Consequenter considerādū est de actibus uolūtatis, q sunt in cōparatione ad ea, q̄ sunt ad finē, & sunt tres, eligere cōsentire, & uti: electionem aūt præcedit cōsilium. Primo ergo considerandum est de electione. Secundo, de consilio. Tertio, de consensu Quarto, de usu.

Circa electionem quæruntur sex.

¶ Primo, Cuius potētiæ sit act9 utrum uoluntatis, uel rōnis.

¶ Secundo, Vtrum electio cōueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrum electio sit solū eorum, quæ sunt ad finē, vel etiam quandoque finis.

¶ Quarto, Vtrum electio sit tantum eorum q̄ p nos aguntur.

¶ Quinto, Vtrum electio sit solum possibilium.

¶ Sexto, Vtrum hō ex necessitate eligat, vel libere. K

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum electio sit actus voluntatis, vel rationis.

75 *Porrecta per totum.* *Cap. t. d. 1. q. 2. art. 1. con. 3.* *Medina art. 1.*

1. q. 83. ar. 3. cor. Et 2. d. 24. q. 1. ar. 2. Et uerit. q. 22 ar. 15. Et 3 Eth. le. 6. & ca. 2. l. 6. lect. 2. fina. c. 3. tom. 5.

Ad primvm sic proceditur. Vr̄ ꝙ electio nō sit actus uoluntaris, sed rōnis. Electio. n. collationem quandam importat, qua unum alteri pfertur: sed conferre est rationis. ergo electio est rōnis.

¶ 2 Præt. Eiusdē est syllogizare, & concludere: syllogizare aūt in operabilibus est rationis: cum igitur electio sit quasi conclusio in operabilibus, ut dr̄ in 7. Ethic. uidetur quòd sit actus rationis.

¶ 3 Præt. Ignorantia non ptinet ad volūtatē, sed ad uim cognitiuam: est autē quædā ignorantia electionis, ut dr̄ in 3. Eth. ergo uidetur ꝙ electio nō pertineat ad uoluntatem, sed ad rationem. *cap. 1. tomo 5.*

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. Ethi. ꝙ electio est desideriū eorū, q̄ sunt in nobis: desiderium aūt est actus uoluntatis. ergo & electio. *Cap. 1. pe finem to. 5.*

Respon. Dicendum, ꝙ in noīe electionis importat aliquid ptiuens ad rōnem, siue ad intellectū: & aliquid ptinens ad voluntatē. Dicit. n. Philosophus in 6. Eth. ꝙ electio est appetitiuus intellectus, uel appetitus intellectiuus. Qñcunq; aūt duo concurrunt ad aliqd unū cōstituendū, unū eorū est ut formale respectu alterius. Vñ Greg. Nic. dicit ꝙ electio, neq; est appetitus sm̄ seipsam, neq; consiliū solum: sed ex his aliquod cōpositū. Sicut. n. dicimus aīal ex aīa & corpore cōpositū esse, neq; uero corpus esse sm̄ seipsum neq; aīam solā, sed utrunq; ita & electionē. Est aūt considerandū in actibus aīæ, ꝙ actus, qui est essentialiter unius potentiæ, uel habitus, recipit formā & speciē a superiori potētia uel habitu, sm̄ qd̄ ordinat inferius a superiori. Si. n. aliqs actū fortitudinis exerceat pp Dei amorē actus quidē ille materialiter est fortitudinis, formaliter uero charitatis. Manifestū est aūt, ꝙ rō quodāmō uoluntatē pcedit, & ordinat actū eius, inquantū. s. uoluntas in suū obiectū tendit sm̄ ordinē rōnis, eo ꝙ uis apprehensiua appetitiuæ suū obiectū repsentat. Sic igit ille actus, quo uoluntas tendit in aliqd, qd̄ proponit ut bonū, ex eo ꝙ p rōnem est ordinatum ad finē, materialiter quidē est uoluntatis, formaliter aūt rōnis. In hmōi aūt, substantia actus materialiter se hēt ad ordinem, qui imponitur a superiori potentia: & ideo electio substātialiter nō est actus rationis, sed uoluntatis. Perficitur. n. electio in motu quodam aīæ ad bonum, quod eligitur: vnde manifeste actus est appetitiuæ potentiæ. *L. 6. Eth. c. 2. to. 5.* *Lib. 5. c. 4.* *D. 771.* *concl.* *D. 541.* H

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ electio importat collationem quandam præcedentem, non quòd essentialiter sit ipsa collatio. I

Ad 2m dicendū, ꝙ conclusio syllogismi, q̄ fit in operabilibus, ad rōnem pertinet, & dr̄ snīa, uel iudicium, qua sequitur electio: & ob hoc ipsa conclusio pertinere vr̄ ad electionē, tanq̄ ad consequens.

Ad 3m dicendum, ꝙ ignorantia dicitur esse electionis: non ꝙ ipsa electio sit sciētia, sed quia ignoratur quid sit eligendum.

ARTICVLVS II.

Vtrum electio conueniat brutis animalibus. K

Ad secvndvm sic proceditur. Vr̄ ꝙ electio brutis aīalibus conueniat. Electio. n. est appetitus aliquorum pp finem, ut dr̄ in 3. Ethi. sed bruta aīalia appetunt aliquid propter finē: agunt enim propter finem & ex appetitu: ergo in brutis animalibus est electio.

¶ 2 Præt: Ipsum nomē electionis significare uidetur, ꝙ aliquid p alijs accipiat: sed bruta anima-

SVPER Q. XIII. ART. II.

Medina ar. 2. 76 *Porrecta per totum.*

Circa rationem, omisso primo at oculo positum insecūdo art. dubium occurrit de illius efficacia. Fundatur enim ratio super differentia inter appetitū intellectiuum & sensitiuum in hoc, ꝙ appetitus sensitiuus naturaliter est determinatus ad unum part cu lare. Intellectiuus vero ad bonum in communi. *2. d. 25. a. 1. ad 6. & 7. Et 5 Metaphy. le. 13 fi.* *Ca. 3. circa finem tom. 5.*

lia accipiũt aliquid p̃ alijs: sicut manifeste apparet, ꝙ ouis vnã herbã comedit, aliã refutat. ergo in brutis animalib. ẽ electio.

¶ 3 Præt. Vt dr̃ in 6. Eth.* Ad prudẽtiã ptinet, ꝙ aliquis bene eligat ea quæ sunt ad finem: sed prudẽtia cõuenit brutis animalib*. unde dicit in principio Metaphys.* ꝙ prudentia sunt sine disciplina, q̃cunq; sonos audire nõ potẽtia sunt, ut apes: & hoc ẽt sensui manifestum uidetur: Apparent. n. mirabiles sagacitates in operib. animaliũ, ut apũ, & aranearũ, & canũ. Canis. n. insequens ceruũ, si ad triuiũ venerit, odoratu quidẽ explorat, an ceruus primã, uel secũdã viã transiuerit: ꝙ si inuenerit nõ transisse, iã securus per tertiam uiã incedit ut explorãdo, quasi utẽs syllogismo diuisiuo, quo cõclu di posset ceruũ per illam uiam incedere, ex quo nõ incedit per alias duas, cum nõ sint plures. ergo videtur, quòd electio brutis animalibus conueniat.

SED CONTRA, est quod Greg. Nicenus dicit,* ꝙ pueri, & irrationalia uoluntarie quidem faciunt, non tñ eligentia. ergo in brutis aialibus non est electio.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ electio sit acceptio unius respectu alterius, necesse est ꝙ electio sit respectu plurium, q̃ eligi pñt: & iõ in his, q̃ sunt penitus determinata ad unũ, electio locum nõ hẽt. Est aũt drĩa inter appetitũ sensitiuũ, & uoluntatẽ: quia (ut ex p̃dictis patet)* appetitus sensitiuus est determinatus ad unũ particulare ſm ordinẽ naturæ: uoluntas aũt est quidẽ ſm naturæ ordinẽ determinata ad unũ cõe, qđ est bonũ, sed indeterminate se hẽt respectu particulariũ bonorũ. Et iõ proprie voluntatis est eligere, nõ aũt appetitus sensitiui, qui solus est in brutis aialibus: & pp hoc [m] brutis animalib. electio nõ cõuenit.[n]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nõ ois appetitus alicuius pp finẽ, vocatur electio, sed cũ quadã discretione unius ab altero, B quæ locũ habere non põt, nisi ubi appetit* põt ferri ad plura.

AD 2m dicendũ, ꝙ brutũ aial accipit unũ præ alio: quia appetitus eius est naturaliter determinatus ad ipsum: unde statim qñ p sensum, uel p imaginationẽ repræsentat sibi aliquid, ad qđ naturaliter inclinat ei* appetitus, absq; electione mouet ad ipsum: sicut ẽt absq; electione, ignis mouet sursũ, & ñ deorsũ. C

AD 3m dicendũ, ꝙ sicut dr̃ in 3. Phys. Motus, est actus mobilis à mouẽte: & iõ uirtus mouẽtis apparet in motu mobilis. Et pp hoc, in oibus, quę mouent a rõne, apparet ordo rõnis mouẽtis, licet ipsa, q̃ à rõne mouent, rõnem non habeant. Sic. n. sagitta directe tendit ad signum ex motione sagitantis, ac si ipsa rõnem haberet dirigẽtẽ. & idẽ apparet in motibus horologiorum, & oĩum ingeniorũ humanorũ, q̃ a te fiunt. Sicut aũt cõ- D parantur artificialia ad artẽ humanam: ita comparãtur omnia naturalia ad artem diuinã. Et iõ ordo apparet in his, q̃ mouent ſm naturam: sicut & in his, quæ mouentur ſm artem, ut dr̃ in 2. Physic.† Et ex hoc contingit, ꝙ in operibus brutorum aialium apparẽt quędã sagacitates, inquantũ habent *inclinationẽ naturalẽ ad quosdã ordinatissimos processus, utpote a summa arte E ordinatos. Et pp hoc, etiã quædam animalia dicuntur prudentia, uel sagacia, non quod in eis

munis: hæc autem differentia aut assumit falsum, aut est inefficax. Nam si intendit, ꝙ appetitus sensitiuus est determinatus ad unum particulare, idest, vnũ numero, falsum assumit. Cõstat .n. ꝙ appetitus sensitiuus ouis non est determinatus ad hanc numero herbã, alioquin non posset comedere aliã. Si aũt intendis ꝙ est determinatus ad unũ particulare, i. sp̃ale, puta delectabile sc̃dm tactũ, tunc inefficax est processus: qm̃ sicut stante determinatione naturali appetitus intellectiui ad bonum in cõi, stat ꝙ electiuus sit particularium bonorũ cõtẽtorũ sub bono in cõi: ita stãte determinatione naturali appetitus sensitiui ad tale bonum in genere, uel in specie, stat ꝙ sit electiuus particularium bonorum contentorũ sub illo cõi. Sicut. n. appetitus intellectiuus indeterminatus est ad particularia sui obiecti: ita appetitus sensitiuus indeterminatus est ad particularia sui obiecti. Vnde ex maiori uniuersalitate, obiecti illius appetitus q̃ istius, nõ põt inferri: nisi ꝙ electio illius ad multo plura se extendit, q̃ electio istius. & si in litera inferatur, ꝙ ille eligit, & ille non.

*Cap. 12. in medio. tom. 5.

*Cap. 1. nõ procul a prin. to. 3.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est quod dupliciter aliqua potentia determinata inuenit ad obiectum. Primo sc̃dm seipsam: secũdo secundũ suũ actũ exercitũ. & determinatio quidem potentiæ secundũ seipsam attẽditur penes habitudinẽ potentiæ ad obiectũ formale adæquatum. Omnis. n. potentia ad obiectum aliquod, est sic determinata. Determinatio uero sc̃dm actũ exercitum, attẽditur penes habitudinẽ actus positi in rerum natura ad obiectum. Est aũt, uta notioribus doctrina fiat, inter intellectum & sensum differentia in hoc, quòd intellectus nec secundum se, nec secundum suum exercitum actum determinatus est, nisi ad ens in communi: ita quòd non solum intellectus, sed intelligere in actu exercito, ita indeterminationẽ retinet, quòd terminari potest ad ens in communi. Sensus uero, licet secundum se sit determinatus non ad hoc sensibile, sed tale genus sensibile, puta uisibile: sentire tamen, puta uidere in actu exercito, nunquàm est ad obiectum in communi, aut communiter, puta coloratum uniuersale, aut coloratum usque: sed semper est ad hoc coloratum determinatum. Vnde ad partem appetitiuam descendendo, dicitur, quòd inter appetitũ intellectiuum, & sensitiuũ, tanta est differentia, ꝙ ille nec secundum

* lib. 5. ca. 4. cir. princip.

q. 1. ar. 2. ad 3. & q. 6. ar. 2.

A se, nec secundum suum actum exercitum, determinatus est nisi ad bonum in communi: iste uero secũdum se quidem determinatus est ad speciale bonum, puta cõueniens naturæ sensitiuæ: secundum actũ uero suũ exercitũ, determinatus est ad hoc singulare bonũ, nũc, hic, sic, &c. oblatũ. Licet. n. appetitus sensitiuo nõ adæquet hoc singulare, sed tale genus boni: ipsi tñ in singulis suis actib. se exercenti adæquant singillatim singularia, hic, nunc, sic: quibus nõ accidũt hæ circunstantiæ, sed eis quasi cõstituũtur. Ouis. n. (vt in tertiona ad sc̃dm in litera dr̃) refutando illã herbã, & hanc acceptãdo, facit hoc: quia determinatus est appetitus eius, ut in actu exercito hanc, nũc, hic, sic oblatã prosequat. Et hæc manifeste est in textu literæ, ut prædicta iõ clarificat, & ex ea hr̃ intentũ: qm̃ ex utraq; determinatione infertur negatio utriusq; libertatis innẽtæ in electione. Appetitus siquidem electiuus & est liber ad eligendũ, & nõ eligendum, & ad hoc, vel illud eligendũ. Ex hoc aũt ꝙ appetitus sensitiuus determinatus est sc̃dm seipsũ ad speciale bonũ, hr̃ negatio primę libertatis: qm̃ non el gera, nõ cõtinetur sub illo ipsius bono, qđ est eius adæquatũ obiectũ: ac per hoc non põt appetitu appetitu. Ex eo uero ꝙ appetitus sensitiuus* sc̃dm suũ actũ exercitum necessitatur naturaliter ad hoc determinatum particulare oblatũ, nunc, hic, sic &c hr̃ negatio secundę libertatis. Quod. n. ad hoc determinatũ est, nõ põt in aliud declinare. Et per hæc patet rñsio ad obiecta, & quàm efficax sit litteræ ratio.

concl. m

*Tex. 15. & sequentibus, usque ad 19. præcipua, tom. 2.

¶ In responsione ad secundum, & tertiũ eiusdem 3. artic. aduerte, quòd cum ars non possit dare naturæ substantiam actus, sed modum: & electio non significet modũ actus, sed ipsum actum substantialiter, nulla arte fieri potest, vt aliquod brutum eligat: sed qđ apparet discretionis & electionis in operibus simiarum, canum, & similium arte disciplinatorum, ut illo eodem modo, quo a naturali instinctu aguntur. Sicut enim naturalem instinctum sic ordinatum . . . sunt animalia quædam, (vt in litera dicitur:) ita habitus acquisitus in illis ex frequentia actuum uel . . . illos per modum instinctus: & hoc ipsum quòd inclinabilia sunt animalia, secundum huiusmodi, mores ex natura habent inchoatiue, completiue uero ab assuefactione.

*Text. 49. to. 2.

¶ Super

fit aliqua ratio, uel electio: quod ex hoc apparet, ꝙ omnia quæ sunt unius naturæ, similiter operantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum electio sit solum eorum, quæ sunt ad finem, uel etiam quandoque ipsius finis.

Ferr. 3. con. c. 95. Cap. 1 d 1. q. 2. con. 4. Medina ar. 3.

Inf. ar. 4. & 6. cor. Et 3. q. 18. a. 4. cor. & lib. 4. contra ca. 95. fi. Et opu. 2. ca. 17. Et 3. Eth. lect. 1. Et 1. Perih. le 14. fina. *c. 12. post mediũ, tomo 5. *cap. 2. tomo 5. ar. 1. ad 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ electio non sit tm̃ eorum, quæ sunt ad finem. Dicit. n. Philosophus in 6. Eth. ꝙ electionẽ rectã facit h uirtus. Quæcunq; aũt illius gratia nata sunt fieri, non sunt uirtutis, sed alterius potentiæ: illud aũt cuius gratia fit aliquid, est finis. ergo electio est finis.

¶ 2 Præt. Electio importat præacceptionẽ unius, respectu alterius: sed sicut eorũ q̃ sunt ad finẽ, unum põt præaccipi alteri, ita ẽt diuersorũ h finiũ. ergo electio põt esse finis, sicut & illorũ quę sũt ad finẽ.

SED CONTRA est, qđ Philosoph. dicit in 3. Eth.* ꝙ uolũtas est finis: electio aũt eorũ, q̃ sunt ad finẽ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ (sicut iã dictũ est)* Electio ꝯsequit̃ sniam uel iudiciũ, qđ est sicut cõclusio syllogismi operatiui: unde illud cadit sub electione, qđ se hẽt ut cõclusio in syllogismo operabiliũ. Finis aũt in operabilib. se hẽt vt principiũ, & non ut cõclo, vt Philoloph. dicit in 2. Phys.* vnde m finis, inquantũ est hmõi, nõ cadit sub electione.* Sed sicut in speculatiuis nihil ꝓhibet id, qđ est unius demõstrationis, uel sciẽtiæ principiũ, esse cõcłonem alterius demõstrationis, vel sciæ, primũ tñ principiũ indemonstrabile nõ põt esse cõclusio alicuius demõstrationis, uel sciæ: ita ẽt cõtingit id, qđ est in una operatiõe ut finis, ordinari ad aliqd vt ad finẽ, & hoc mõ sub electione cadit. Sicut in operatiõe medici, sanitas se hẽt ut finis: unde hoc ñ cadit sub electiõe medici, sed hoc supponit tanq̃ principiũ: sed sanitas corporis ordinat̃ ad bonũ aiæ. Vñ apud eũ, q habet curã de aię salute, põt sub electiõe cadere esse sanũ, uel esse infirmũ: nã Apost. dicit 2. ad Cor. 12. Cũ aũt infirmor, tũc ✝ fortior sum & potẽs sed ultimus finis nullo modo sub electione cadit.

*tex. 89. tomo 5. concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ fines proprij uirtutũ ordinantur ad beatitudinem, sicut ad ultimũ finem: & hoc modo potest esse eorum electio.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ (sicut supra habitum est) vltimus finis est unus tm̃: unde ubicunq; occurrunt plures fines, inter eos potest esse electio, secundum quod ordinantur ad ultimum finem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum electio sit tantum eorum, quæ per nos aguntur.

AD QVARTVM sic procedit. K Videtur ꝙ electio nõ sit solũ respectu humanorũ actuũ. Electio. n. est eorũ q̃ sunt ad finẽ: sed ea q̃ sunt ad finẽ non solum sunt actus, sed ẽt h organa, vt dr̃ in 2. Phys. ergo electiones non sunt tm̃ humanorum actuum.

¶ 2 Præt. h Actiuã cõtẽplatione distinguitur: sed electio ẽt in cõtemplatione locum habet, prout. s. una opinio alteri præeligit̃. F ergo electio non est solum humanorum actuum.

¶ 3 Præt. Eliguntur hoĩes ad aliqua officia, uel sæcularia uel ecclesiastica, ab his h qui nihil erga eos agunt. ergo electio non solum est humanorũ actuum.

SED CONTRA, est qđ Philo. dicit in 3. Eth. ꝙ nullus eligit nisi ea, quæ existimat fieri ꝑ ipsum.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut intentio est finis, ita electio, est eorũ, G quæ sunt ad finem: finis autem uel est actio, uel res aliqua. Et cum res aliqua fuerit finis, necesse est ꝙ aliqua humana actio interueniat, uel inquantũ homo facit rẽ illã, quæ est finis, sicut medicus facit sanitatem, q̃ est finis eius:* unde & facere sanitatẽ dr̃ finis medici: uel inquantũ hõ aliquo mõ utitur, uel fruit̃ re, quæ est finis, sicut auaro est finis pecunia, uel possessio pecuniæ. Et eodẽ modo dicendũ est de eo, qđ est ad finẽ: q̃a necesse est ut id, qđ est ad finẽ, uel sit actio, uel res aliqua interueniẽte aliqua actione, ꝑ quã facit id qđ est ad finẽ, uel utit̃ eo. Et m ꝑ hunc modũ electio semꝑ est humanorũ actuũ. a concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ organa ordinant̃ H ad finem, inquantũ hõ utitur eis propter finem.

AD 2m dicendũ, ꝙ in ipsa cõtemplatione est aliquis actus intellectus assentientis huic opinioni, uel illi: actio uero exterior est, quæ contra contemplationem diuiditur.

AD 3m dicendum, ꝙ homo qui eligit eṗum, uel principẽ ciuitatis, eligit nominare ipsum in talem dignitatem: alioquin si nulla esset eius actio ad constitutionem episcopi, uel principis, nõ cõpeteret ei electio. Et similiter dicẽdum est, ꝙ quandocunq; dr̃ aliqua res præeligi alteri, adiungit̃ I ibi aliqua operatio eligentis.

ARTICVLVS V.

Vtrum electio sit solum possibilium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ electio nõ sit solum possibilium. Electio. n. est actus h uoluntatis (vt dictum est*:) sed uolũtas est possibilium, & impossibilium, vt dicitur in 3. Ethi.✝ ergo & electio.

¶ 2 Præt. Electio est eorũ quæ ꝑ nos h aguntur, sicut dictum est. nihil ergo refert quantũ ad electionẽ, utrum eligatur id, quod est impossibile simpliciter, uel id, quod est impossibile eligẽti: sed frequẽter ea quæ eligimus, perficere non possumus, & sic sunt impossibilia nobis. ergo electio est impossibilium.

¶ 3 Præt. Nihil hõ tentat agere, nisi eligendo: sed B. Benedictus dicit. Quòd si Pręlatus aliqd impossibila

SVP. QVÆS. XIII. ART. IIII.

Medina. ar. 4.

77 Porrecta per totum. Infr. ar. 5. co. q. 1. ar. 7.

TErtio ar. omisso, in responsione ad tertiũ 4. ar aduerte, aliquos minus ꝑspicaces, nec discernẽtes terminos moralũ, & legũ h nedũ ce re, ꝙ in electionib* ꝑ d ẽorũ singuli non eligũt, sed nominant eligendũ: cũ hoc nec somniauerit hic litera, sed dicit, ꝙ electio, q̃ est actus interior uolũtatis, i hõmi electionibus est electio, nominationis in his personæ &c. quia electio est eorum q̃ sunt in potestate eligentis. Eadẽ est, quo ad hoc, iudiciũ de singulis eligentibus, & de toto collegio, seu persona formãte decretum electionis nomine collegij. Licet. n. dicat: Eligo talẽ, subintelligitur, Eligo ius date, uel nominare, uel aliqd simile: ꝙ s. est i ꝑtãte eligẽtis.

Cap. 2.

SVP. QVÆT. XIII. ART. V.

Medina. ar. 5.

IN responsione ad 1. 5. ar. aduerte, ꝙ distinctio ibi facta de uolũtate cõpleta & incõpleta, non sic est accipienda, quasi uolũtas incõpleta sit uelle nõ deliberatũ, aut nõ capax meriti, & demeriti: qm̃ sensus iste est falsus. Põt. n. quis deliberate uelle expellere Deum de regno suo, si posset: & similia: ubi cõstat inueniri pctm̃ mortale. Sed cõpletio, & incõpletio uoluntatis attendit̃ scḋm modũ motus uolũtatis (ut in litera dicitur.) Ex eo. n. q. uolũtatis motus ẽ ad rẽ media operatione exteriori assequendã disponendã &c. perfectus oõ ẽ ꝑfectione apta natã uenit: ꝙ g uere motus uolũtatis, nisi terminet ad bonũ agibile: quamuis perfectus sit quo ad consensum, deliberationem, & huiusmodi.

78 Porrecta per totum. Veri. q. 22. ar. 13. ad 12. Et 3. Ethic. lec. 5. fin. ar. 1. *ca. 2. parum ante medium. a. 4. huius quæst.

possibile præceperit,[h] tentandum est. ergo electio A potest esse impossibilium.

Cap.2.parũ ante medið.to.5. SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. Ethic. quòd electio non est impossibilium.

Artic.4. RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut dictũ est,) Electiones nostræ referunt̃ semp ad nostras actiones: ea autẽ, q̃ p nos aguntur, sunt nobis possibilia. unde necesse est dicere, ꝙ electio non sit nisi possibiliũ. similiter ẽt ratio eligẽdi aliqd est, ut ex hoc possimus consequi finẽ: uel ex hoc, ꝙ ducit ad finẽ. Per id autẽ qđ est impossibile, nõ põt aliquis consequi finẽ: cuius signũ est, quia cũ in consiliando perueniunt hoies ad id, qđ est eis impossibile, discedunt B quasi nõ ualẽtes ulterius ꝓcedere. Apparet ẽt hoc manifeste ex ꝓcessu rõnis p̃cedente: sic.n. se hẽt id qđ est ad finẽ, de quo electio est ad finẽ, sicut conclusio ad principiũ. Manifestũ est autẽ, ꝙ cõclusio impossibilis nõ seqtur ex principio possibili: unde nõ põt esse, ꝙ finis sit possibili, nisi id qđ ẽ ad finẽ,

D.394. fuerit possibile. Ad id autẽ qđ est[d] impossibile, nullus monetur: unde nullus tenderet in finem, nisi p hoc qđ apparet, id, qđ est ad finẽ, esse possibile. un-

concl. m de id[m] qđ est impossibile, sub electione nõ cadit.*

AD PRIMVM ergo, dicendũ, ꝙ uolũtas media est inter intellectũ, & exteriorẽ operationẽ, nã intel- C lectus ꝓponit uolũtati suũ obiectũ, & ipsa uolũtas causat exteriorẽ actionẽ. Sic igit̃ principiũ motus uolũtatis considerat̃ ex parte intellectus, q apprehẽdit aliqd, ut bonũ in vñi: sed terminatio, seu pfectio actus uolũtatis attendit̃ ẽm ordinẽ ad operationẽ, p quã aliqs tẽdit ad cõsecutionẽ rei: nã motus uolũtatis est ab anima ad rẽ: & ideo pfectio actus uolũtatis attendit̃ ẽm hoc, qđ est aliquid bonũ alicui ad agendũ. Hoc autẽ est possibile: & iõ uolũtas cõpleta non est, nisi de possibile, qđ est bonũ uolenti: sed uolũtas incõpleta est de impossibili, q̃ ẽm quosdã uelleitas dicitur: qa scilicet aliquis uellet, illud si esset possibile. Electio aũt nominat actũ D uoluntatis iam determinatũ ad id, qđ est huic agendum: & ideo nullo modo est nisi possibilium.

AD 2[m] dicẽdum, ꝙ cum obiectum uoluntatis sit bonũ apprehensum: hoc modo iudicandum est de obiecto uoluntatis, ẽm quod cadit sub apprehensione. Et iõ sicut qñque uolũtas est alicuius qđ apprehenditur ut bonum, & tñ nõ est uere bonũ: ita quandoq; est electio eius qđ apprehẽditur ut possibile eligenti, quod tamen non est ei possibile.

AD 3[m] dicẽdum, ꝙ hoc ideo dicitur, quia, an aliqd sit possibile, subditus nõ debet suo iudicio dif- E finite: sed in unoquoq; iudicio superioris stare.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo ex necessitate eligat, uel libere.

AD SEXTVM sic procedit̃. Videt̃ ꝙ homo ex necessitate eligat. Sic.n. se hẽt finis ad eligibilia, ut principia ad ea, q̃ ex principijs cõsequũtur, ut patet in 7. Ethi.* sed ex pricipijs ex necessitate deducunt̃[l] cõclusiones. ergo ex fine de necessitate A mouetur aliquis ad eligendum.

¶2 Præt. Sicut dictũ est,† electio cõsequit̃ iudiciũ rõnis de[h] agẽdis: sed rõ ex necessitate iudicat de aliquibus pp necessitatem præmissarum. ergo vr̃ ꝙ etiam electio est necessitate sequatur.

¶3 Præt. Si aliqua duo sũt penit* equalia, nõ magis monet̃ homo ad unũ, q̃ ad aliud: sicut famelicus si hẽt cibũ æqualiter appetibilem in diuersis partibus, & B ẽm æqualẽ distantiam, non magis mouetur ad unũ, q̃ ad alterũ, ut Plato dixit,* assignans rationẽ quietes terræ in medio, sicut dicit̃ in 3. de cœlo.† Sed multo min' põt eligi, qđ accipit̃ ut minus, q̃ ꝙ accipit̃ ut æquale. ergo si ꝓponant̃ duo, uel tria, uel plura, inter, q̃ unũ maius appareat,[h] impossibile est aliqđ aliorũ eligere. ergo ex necessitate eligit̃ illud, qđ eminẽti' apparet C sed, omnis electio ẽ de oi, eo, qđ uidetur aliquo mõ melius. ergo omnis electio est necessitate.

SED CONTRA ẽ, qđ electio, ẽ actus potentiæ rõnalis, q̃ se hẽt ad opposita scđm Philosophũ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ homo non ex necessitate eligit: & hoc ideo, quia qđ possibile ẽ nõ esse, nõ necesse ẽ esse. Quòd autẽ possibile sit nõ eligere, uel eligere, hui' ratio ex duplici homi D nis ptãte accipi, põt. Põt.n. homo uelle, & nõ uelle, agere, & nõ agere: põt ẽt uelle hoc, aut illud, cuius ratio ex ipsa uirtute rõnis accipit̃. Quicqd. n. ratio põt apprehẽdere ut bonũ, i hoc uolũtas tẽdere põt. Põt autẽ ratio apprehẽdere ut bonũ nõ solũ hoc, qđ ẽ uelle, aut agere: sed hoc ẽt ꝙ ẽ nõ uelle, & nõ agere. Et rursũ i omnib' particularib' bonis põt cõsiderare rõnẽ E boni alicuius, & defectũ alicuius boni, qđ hẽt rõnem mali: & ẽm hoc põt unũquodq; huiusmodi bonorũ apprehẽdere, ut eligibile, uel fugibile. Solũ autẽ perfectũ bonũ, quod est beatitudo, non põt ratio apprehendere sub rõne mali, aut alicuius defectus: & ideo ex necessitate beatitudinẽ homo vult, nec põt uelle nõ esse beatus, aut miser. Electio autẽ cũ non sit de fine, sed de his, q̃ sunt ad finẽ, (ut iam dictũ est,) non est perfecti boni qđ est beatitudo, sed aliorũ particulariũ bo- Art.3.huius quæst. norũ, & iõ [m]hõ ñ ex necessitate, sed libere eligit*. concl. m

Margin notes: *Hoc habetur l. 2. de cœlo. †tex.75.& 90. ex sententia Anaximandri. †ar.1. huius quęst. †Li.9. Metaph. tex. 5. tom. 3.

79 Perrocta per totum. 3.q.115.ar. 3. cor. Et 2.2.q.104. ar.1.co. Et ueri. q.22 art. 6. & q.24.ar.1. Et ma.q. 6. 1.Periher. lec.14. fi. li.7. Eth. c.8.a me dio.to.5.

SVPER QVÆ. XIII. ART. VI.

Medina ar.6.

CIrca corpus 6.ar. eiusdẽ 13. q̃ẽsti. aduerte, ꝙ author utranque libertatẽ, scilicet, quoad exercitium actus, & quo ad specificationem, tribuit electioni, ut patet in litera, intendẽs ex hoc differẽtiã manifestare inter actũ simplicẽ uolũtatis, & electionis. Simplex nanq; actus uoluntatis, scilicet uolitio, seu uoluntas, de qua supra tractatũ est, nõ est uniuersaliter liber quo ad specificationẽ actus: qm ad aliquod obiectũ necessario terminat̃, ita ꝙ non põt ad oppositũ terminari, ut patet ex supradictis. Electio autẽ, & quo ad exercitiũ actus, & quo ad specificationẽ semper est libera, ut hic dicitur.

¶ In solutione ad 1. eiusdẽ art.6. habes, ꝙ non quicunque vult p̃missas, seu antecedẽs vult conclusionẽ, seu cõsequens in seipso, uel qa nõ semp consequẽs est necessariũ ad ueritatẽ, seu uolũtatem antecedentis: uel quia dato, ꝙ sic sit scdm rem, nõ tamẽ hoc actualiter apparet, & iudicat̃. Differt. n. nihil, esse uel apparere, quoad appetitum: in sua autẽ causa quicunq; vult antecedens, vult consequens simpliciter, uel ut in pluribus.

¶ In solutione ad 3. aduerte diligenter, ꝙ responsio formaliter satisfacit primæ radici argum. scilicet de æqualibus: & insinuat satisfactionẽ omnibus tactis in argumento. Intẽdit.n. ꝙ duobus æqualibus ꝓpositis scdm aliquã conditionẽ, uolũtas non arctetur ad neutralitatẽ, sed põt ad considerandam aliquam eminentiam in altero mouere se & inuẽta uel apposita eligere alterum. Et eadem rõne, proposito uoluntati aliquo eligibili eminentiori aliis, non necessitat̃ uoluntas ad eligendum illud: quia potest mouere ad considerandum in altero aliquid aliud quo præstet, & sic illud eligere. Et hæc intellige, supposito quòd uolũtas uelit eligere: um-

ſimpliciter nanque, & abſolute uoluntas à toto genere eligibi liũ libera eſt, ad nullumq; neceſſario determinatur: ſed ſicut auctor primis duobus argumentis libertaté eligendi quo ad exercitium actus impugnauit, ita hoc tertio argumento libertaté quoad ſpecificationé actus impugnauit: & propterea ex parte obiecti eligibilis ſolutioné formaliter dedit, ut ſui moris eſt.

*Ar. 1. ad 1.

SVP. QVÆS. XIIII. ART. I.

IN quæſt. 14. nihil occurrit ſcribendum uſque ad quintum art. niſi reddere attentos lectores, ut in primo art. meminerint, q conſilium ſignificat inquiſitionem completam, id eſt, uſq; ad iudicium incluſiue. Non enim ipſa inquiſitio abſq; iudicio, conſiliũ eſt, niſi inchoatiue, ut manifeſte patet ex reſponſione ad ſecundum & tertium, & ex uſu loquendi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q non ſemper ex principijs ex neceſſitate ꝓcedit cõcluſio: ſed tũc ſolũ, qñ principia non pñt eſſe uera ſi cõcluſio non ſit uera. Et ſimiliter non oportet q ſemper ex fine inſit homini neceſſitas ad eligendum ea, quæ ſunt ad finẽ: quia nõ omne qđ eſt ad finem, tale eſt, q ſine eo finis haberi nõ poſſit, aut ſi tale ſit, nõ ſemper ſub tali ratione conſideratur.

AD SECVNDVM dicendum, q G ſnia, ſiue iudicium rõnis de reb. agendis eſt circa contingentia, quæ à nobis fieri poſſunt, in q̃bus concluſiones nõ ex neceſſitate ſequuntur ex principijs neceſſarijs, abſoluta neceſſitate, ſed neceſſarijs ſolum ex conditione: vt, ſi currit, mouetur.

AD TERTIVM dicendũ, q nihil prohibet, ſi aliqua duo æqualia proponantur ſm unam conſiderationem, quin circa alterum cõ H ſideretur aliqua condõ, per quã emineat, & magis flectatur uoluntas in ipſum, quàm in aliud.

QVAESTIO XIIII.

De conſilio, quod electionem præcedit, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de conſilio. Et circa, hoc quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum, conſilium ſit inquiſitio.

¶ Secundo, Vtrum conſilium ſit de fine, uel ſolum de his quæ ſunt ad finem.

¶ Tertio, Vtrum conſilium ſit ſolum de his, quæ à I nobis aguntur.

¶ Quarto, Vtrum conſilium ſit de omnibus, quæ à nobis aguntur.

¶ Quinto, Vtrũ cõſiliũ ꝓcedat ordine reſolutorio.

¶ Sexto, Vtrum conſilium procedat in infinitũm.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conſilium ſit inquiſitio.

80 Porrecta per totum. 2.2.q. 49. art. 1. cor. Et 3. d. 35. q. 2. q. 2. cor. *li. 2. Ortho. fidei, c. 22. *1. p. q. 14. art. 7.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur q conſilium non ſit inquiſitio. Dicit enim *Damaſ. q conſilium eſt appetitus: ſed ad appetitũ, nõ pertinet inquirere. ergo conſilium non eſt inquiſitio.

¶ 2 Præt. Inquirere, intellectus diſcurrẽtis eſt, & ſic K Deo nõ cõuenit, cuius cognitio nõ eſt diſcurſiua (ut in primo* habitũ eſt): ſed cõſiliũ Deo attribuit. dicitur. n. ad Eph. 1. q operatur omnia ſm conſiliũ uoluntatis ſuæ: ergo conſilium non eſt inquiſitio.

¶ 3 Præt. Inquiſitio eſt de rebus dubijs: ſed cõſiliũ datur de his, quæ ſunt circa bona certa ſm illud Apoſt. 1. ad Corinth. 7. De uirginibus autem præceptum Domini non habeo, conſilium autẽ do: ergo conſilium non eſt inquiſitio.

*Lib. 5. ca. 5. circa princip. q. 13.

SED CONTRA eſt, qđ Greg. Nyſſen. dicit. Oẽ qdẽ conſiliũ, qõ eſt: nõ autem omnis quæſtio, conſiliũ.

RESPON. Dicendũ, q electio, ſicut* dictum eſt, F conſequitur iudicium rõnis de rebus agendis: in rebus autem agẽdis multa incertitudo inuenitur: qa actiones ſunt circa ſingularia cõtingentia, quæ ꝓp ſui uariabilitatẽ incerta ſunt. In rebus autẽ dubijs & incertis rõ nõ profert iudicium abſq; inquiſitione ꝓcedente: & ideo neceſſaria eſt inq̃ſitio rõnis ante iudicium de eligendis, & hæc inquiſitio conſilium uocatur, *ꝓp quod Philoſophus dicit in 3.* Ethic. quòd electio eſt appetitus præconſiliati.

Concl. *Cap. 3. circa finẽ tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q qñ actus duarũ potentiarũ adinuicem ordinant, in utroq; eſt aliquid, quod eſt alterius potentiæ: & ideo uterq; actus ab G utraque potẽtia dominari põt. Manifeſtũ eſt autẽ, q actus rõnis dirigentis in his, quæ ſunt ad finẽ, & actus uoluntatis, ſm regimen rõnis in ea tendentis, ad ſeinuicẽ ordinant: unde, & in actu uoluntatis, q̃ eſt electio, apparet aliquid rõnis. ſ. ordo: & in conſilio qđ eſt actus rõnis, apparet aliqđ uolũtatis, ſicut materia; qa ꝯſiliũ eſt de his, q̃ hõ vult facere, & ẽt ſicut motiuũ: quia ex hoc q hõ vult finẽ, mouet ad cõſiliandũ de his, q̃ ſunt ad finẽ: & iõ Philoſop* dicit in 6.* Eth. q electio ẽ intellect* appetitiuus, vt ad electionem utrunq; cõcurrere oſtendat: ita *Dama. dicit, q conſilium eſt appetitus inquiſitiuus, H ut conſilium aliquo modo pertinere oſtendat, & ad uoluntatem, circa quam, & ex qua fit inquiſitio, & ad rationem inquirentem.

*Cap. 2. circa finẽ tom 5. *Lib. 2. Orthod. fidei, c. 22.

AD 2m dicendũ, q ea quæ dicuntur de Deo, accipienda ſunt abſque omni defectu, qui inuenitur in nobis: ſicut in nobis ſcientia eſt concluſionum ꝑ diſcurſum a cauſis i effectus. Sed ſciẽtia dicta de Deo ſignificat certitudinẽ de omnibus effectibus in prima cauſa abſque omni diſcurſu: & ſimiliter cõſiliũ attribuit Deo, quantũ ad certitudinẽ ſententię uel iudicij, q̃ in nobis prouenit ex inquiſitione conſi- I lij, ſed hmõi inquiſitio in Deo locum non habet: & ideo conſilium ſm hoc, Deo, non attribuitur, & ſecundum hoc *Dama. dicit, quòd Deus non conſiliatur. Ignorantis enim eſt conſiliari.

*Lib. 2. Orthod. fidei, ca. 22.

AD 3m dicendum, q nihil prohibet aliqua eſſe certiſſima bona, ſm ſentẽtiam ſapientũ, & ſpiritualium uirorum, quæ tamen non ſunt certa bona, ſm ſententiam plurium, uel carnalium hominum: & ideo de talibus conſilia dantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum conſilium ſit de fine, uel ſolum de his, quæ ſunt ad finem.

81 Porrecta per totum. *2. 2. 33. ar. 1. ad 2. Et qõ. 47. ar. 1. ad 1. Et 3. d. 35. q. 2. art. 4. q. 1. co. Et 3. Ethic. lect. 8. *in prim. lib. *lib. 5. c. 5. 2. medio.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur q conſilium K non ſolum ſit de his quæ ſunt ad finẽ, ſeu etiam de fine. Quæcũq; enim dubitationẽ hñt, de his põt inquiri: ſed circa operabilia humana contingit eſſe dubitationẽ de fine, & nõ ſolũ de his q̃ ſunt ad finẽ. Cũ igit inquiſitio circa operabilia ſit conſilium, uidetur q conſilium poſſit eſſe de fine.

¶ 2 Præt. Materia cõſilij ſunt operationes humanæ: ſed q̃dã operationes humanæ ſunt fines, ut dicit in primo* Ethic. ergo conſilium poteſt eſſe de fine.

SED CONTRA eſt, quod *Greg. Nyſſenus dicit, q nõ de fine, ſed de his, quæ ſunt ad finẽ, eſt cõſilium.

RESP. Dicendũ, q finis in operabilibus hẽt rõnem principij, eo q rões eorũ, quę ſunt ad finẽ,

ex fine sumantur. Principiũ aũt non cadit sub q̃ône:sed principia oportet supponere in oi inq̃sitione.unde cũ consilium sit q̃stio,de fine nõ est cõsiliũ,sed solum de his, q̃ sunt ad finẽ:* tñ contingit id,qđ est finis,respectu quorundã ordinari ad aliũ finẽ:sicut ẽt id,quod est principium unius demonstrationis,est conclusio alterius.Et iõ id, quod accipitur ut finis in una inquisitione, põt accipi ut ad finẽ in alia inquisitione: & sic de eo erit consilium.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ id, qđ accipitur ut finis,est iã determinatũ:vñ quandiu hr̃ ut dubium, non habetur ut finis:& iõ si de eo consilium hr̃, nõ erit consilium de fine,sed de eo quod est ad finem. B

AD 2m dicendum, quòd de operationib. est cõsilium,inquantum ordinantur ad aliquem finem.Vnde,si aliqua operatio humana sit finis,de ea,inquãtum huiusmodi,non est consilium.

ARTICVLVS III.

Vtrum consilium sit solum de his, quæ a nobis aguntur.

(82 Porrecta per totum. 1.2. q.47. a.1.cor. Et 3.d.35.q. 2.art.4.q. 1.cor.& 3 Eth.lec.7.)

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q̃ consilium non sit solum de his quę agũtur a nobis. Cõsilium.n.collatione quandã importat:sed collatio inter multos potest fieri ẽt de reb.immobilibus, q̃ non fiunt a nobis, puta,de naturis rerũ.ergo consilium non solum est de his, quæ aguntur a nobis.

¶2 Præt. Hoĩes interdũ cõsilia q̃runt de his, q̃ sũt lege statuta, vñ & Iurisconsulti dicunt: & tñ eorũ q̃ q̃runt hmõi consiliũ, non est leges facere:ergo cõsilium non solum est de his, quæ a nobis aguntur.

¶3 Prçt. Dicunt ẽt quidã consultationes facere de futuris euentibus, h q̃ tñ nõ sunt in potestate nr̃a. ergo cõsilium non solũ est de his,quæ a nobis fiũt.

¶4 Præt. Si consilium esset solum de his, quæ a nobis fiunt, nullus cõsiliaret de his,quæ sunt p h aliũ agenda: sed hoc patet esse falsum: ergo consilium non solum est de his, quæ a nobis fiunt.

(*Lib.5.c.5) SED CONTRA est, qđ * Greg.Nyssenus dicit. Cõsiliamur,de his, q̃ sũt in nobis,& p nos fieri possunt. D

RESP. Dicendũ, q̃ cõsiliũ,ꝓprie,importat collationẽ iter plures habitã,qđ & ipsũ nomẽ designat. Dr̃.n.cõsiliũ,quasi considiũ,eo q̃ multi considẽt ad simul cõferẽdũ.Est aũt cõsiderandũ,q̃ in particularib.cõtingẽtibus ad hoc,q̃ aliqđ certũ cognoscat plures cõditiones,seu circũstãtias cõsiderare oportet,quas ab uno nõ facile ẽ cõsiderari,sed a plurib. certius pcipiunt,dũ qđ un* cõsiderat,alij nõ occurrit.In necessariis aũt,& uniuersalib.ẽ absolutior,& simplicior ꝯsideratio, ita q̃ magis ad hmõi cõsiderationẽ un* p se sufficere põt. Et iõ inq̃sitio cõsilij E ꝓprie ptinet ad ꝯtingẽtia singularia: cognitio aũt veritatis ĩ talib. ñ hẽt aliqđ magnũ, ut p se sit appetibilis,sicut cognitio uniuersaliũ & necessariorũ:sed appetit s̃m qđ ẽ utilis ad operatiõẽ, q̃a actiões sũt circa cõntingentia singularia.Et iõ dicẽdũ est, q̃ m proprie consilium est circa ea, quæ agunt a nobis.

(concl.m)

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ consilium importat collationem, non quamcunque, sed collationem de rebus agendis, ratione iam * dicta. (*In cor. art.)

AD 2m dicendum, q̃ id, quod est lege positum, quãmuis non sit ex operatione quęrentis consiliũ, tamen est directiuum eius ad operandum: quia ista A est una ratio, aliquid operandi mandatum legis.

AD 3m dicendum, q̃ consilium non solũ est de his quæ aguntur, sed de his quæ ordinantur ad operationes: & pp hoc consultatio dr̃ fieri de futuris euentib. inquantum homo per futuros euentus cognitos dirigitur ad aliquid faciendum, uel uitandũ.

AD 4m dicendũ, q̃ de aliorũ factis consiliũ q̃rimus, inquantũ sunt quodã mõ unũ nobiscũ, uel p vnionẽ affectus, sicut amicus solicitus est de his, q̃ ad amicũ spectant, sicut de suis, uel p modũ instrumenti. Nã agens principale, & instrale, sunt quasi una causa, cum unum agat per alterum: & sic dñs consiliatur de his quæ sunt agenda, per seruum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum consilium sit de omnibus, quæ a nobis aguntur.

(81 Porrecta per totum. Et 3.d.35. q.2.a.4.q. 1.cor. Et Ps.19.Et 3 Eth.lec.7. Art.1.)

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃ q̃ consiliũ sit de omnibus, quę sunt per nos agenda. Electio.n. est appetitus præcõsiliati (vt dictũ est*) sed electio est de omnib. q̃ p nos aguntur. ergo & consilium.

¶2 Præt. Consilium importat inquisitionem rõnis: sed in omnibus, quæ non per impetum passionis agimus, procedimus ex inquisitione rationis. ergo de omnibus, quæ aguntur a nobis, est consilium.

C ¶3 Præt. Philosophus dicit in 3.* Ethi. q̃ si per plura aliquid fieri põt, consilio inquiritur, per quod facillime & optime fiat: si aũt p vnũ, qualiter p illud fiat sed omne quod fit, fit per unũ, uel per multa. ergo de omnibus, quæ fiunt a nobis, est consilium. (*Cap.3.in medio, to mo 5.)

SED CONTRA est quod * Gregor. Nyssenus dicit, quòd de his, quæ secundum disciplinam, uel artem sunt, operibus, non est consilium. (*Li.5.c.5.)

RESP. Dicendũ, q̃ consiliũ est inq̃sitio q̃dã, vt * dictũ est. De illis aũt inquirere solemus, q̃ in dubiũ ueniunt: vñ & rõ inquisitiua, q̃ dr̃ argumentũ, est rei dubiæ faciens fidẽ. Quòd aũt aliqđ in operabilib. humanis non sit dubitabile, ex duob. cõtingit. Vno mõ, q̃a p determinatas uias procedit ad determinatos fines, sicut cõtingit in artibus, q̃ habent certas vias operãdi: sicut scriptor nõ consiliat q̃uo dẽt trahere lrãs, hoc enim determinatũ ẽ p artẽ. Alio mõ, q̃a non multũ refert utrũ sic, uel sic fiat: & ista sunt minima, quæ parũ adiuuant, uel impediũt respectu finis cõsequendi. Quod aũt parũ est, quasi nihil accipit rõ: & iõ m de duob. non consiliamur, q̃uis ordinentur ad finẽ, ut * Philosophus dicit, s. de rebus paruis, & de his quæ sunt determinata qualiter fieri debent, sicut est in operationib. artiũ, pter quasdam coniecturales, * ut Gregor. Nyssenus dicit, ut puta, medicinalis, negotiatiua, & huiusmodi. (*Art. huius quæst. concl. m *Li.3 Eth. c.3.to.5. *Li.5.c.5.)

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ electio præsupponit consilium ratione iudicii, vel sententiæ. Vnde quando iudicium, uel sententia manifesta, est absq; inquisitione, non requiritur consilii inquisitio.

AD 2m dicendum, q̃ rõ in rebus manifestis non inquirit, sed statim iudicat; & iõ nõ oportet in omnibus, quæ rõne aguntur, esse inquisitionẽ cõsilii.

AD 3m dicendum, q̃ q̃n aliquid per unum põt fieri, sed diuersis modis, potest dubitationem habere, sicut & quando fit per plura: & ideo opus est cõsilio. Sed quando determinatur non solum res, sed modus, tunc non est opus consilio.

ARTICVLVS V.

Vtrum consilium procedat ordine resolutorio.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ consilium non ꝓcedat modo resolutorio. Cõsilium.n. est de his quæ a nobis h agunt: sed operationes nostræ non procedunt modo resolutorio, sed magis modo compositiuo. s. de simplicibus ad composita. ergo consilium non semper procedit modo resolutorio.

¶2 Præt. Consilium est inquisitio rationis: sed rõ a h prioribus incipit, & ad posteriora deuenit, secũdũ conuenientiorẽ ordinẽ. cũ igit̃ ꝓterita sint priora ꝓsentib. & præsentia priora futuris, in consiliando vr̃ esse procedendũ a præsentibus, & præteritis ĩ futura, qđ non pertinet ad ordinẽ resolutorium. ergo in consilijs non seruatur ordo resolutorius.

¶3 Præt. Consiliũ non est nisi de H his, quæ sunt nobis b possibilia, vt dr̃ in 3. Ethic. sed an sit nobis aliquid possibile, perpendit ex eo, qđ possumus facere, uel non possumus facere, ut ꝑueniamus in illud. ergo in inqsitione cõsilij a præsentib. icipere oportet.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in 3. Eth. ꝙ ille, q cõsiliatur, vr̃ quærere, & resoluere.

RESP. Dicendũ, ꝙ in omni in- I quisitione oportet incipere ab aliquo principio: qđ quidem, si sicut ẽ pri in cognitione, ita ẽt sit pri in esse, non ẽ ꝓcessus resolutori, sed magis cõpositiu. Procedere.n. a causis in effectus est processus compositiuus: nã cãæ sunt simpliciores effectib. Si aũt id, quod est prius in cognitione, sit posterius in esse, est ꝓcessus resolutori: vtpote, cũ de effectib. manifestis iudicamus, resoluendo in causas simplices. Principium aũt in inquisitione cõsilij, est finis, q quidẽ ẽ prior in intentione, posterior tñ in esse: & secundũ hoc oportet, ꝙ inquisitio consilij sit resolutiua, incipiendo. s. ab eo, quod in futuro intendit, quousq; perueniat ad id, quod statim agendum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ consilium est de operationib. sed ratio operationum accipitur ex fine: & ideo ordo ratiociF nandi de operationibus, est contrarius ordini operandi.

AD 2m dicendũ, ꝙ ratio incipit ab eo, quod est prius secundum rationẽ: nõ autem semper ab eo, quod est prius tempore.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ de eo quod est agendm propter finem, non quæreremus scire, an sit possibile, si non esset congruum fini: & ideo prius oportet inquirere, an conueniat ad ducendũ in finem,
G quàm cõsideret, an sit possibile.

ARTICVLVS VI.

Vtrum consilium procedat in infinitum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ inquisitio consilij ꝓcedat in infinitum. Consilium enim, inquisitio esth de particularibus, in quibus est operatio: sed singularia sunt infinita. ergo inquisitio consilii est infinita.

¶2 Præt. Sub inquisitione consi- H lii cadit cõsiderare non solũ qđ agendum sit, sed ẽt quo modo h impedimenta tollantur: sed quę libet humana actio potest impediri, & impedimentum tolli potest per aliquam rationẽ humanam. ergo in infinitum remanet q̃rere de impedimentis tollẽdis.

¶3 Præt. Inquisitio sciẽtię demõstratuæ non ꝓcedit in infinitũ, qa est deuenire in aliqua principia per se nota, quæ omnimodã certitudinẽ habet I sed talisb certitudo non põt inueniri in singularibus contingentibus, quæ sunt uariabilia, & incerta: ergo inquisitio consilij procedit in infinitum.

SED CONTRA. Nullus mouet ad id, ad qđ impossibile est ꝙ perueniat (vt dr̃ in primo de cælo) sed infinitũ ĩpossibile est trãsire: si igit̃ inqsitio cõsilii sit infinita, null cõsiliari inciperet: qđ patet eẽ falsũ. Ex lib. 4. de cælo tex. 33.

RESPON. Dicendum, ꝙ m inquisitio consilij est finita in actum, n ex duplici parte. s. ex parte principii, & ex parte termini. Accipitur enim in inquisitione consilii duplex principium, Vnum propriũ ex ipso genere operabilium: & hoc est finis, de quo non est consilium, sed supponitur in consilio vt principium, vt dictum est. Aliud quasi ex alio genere assumptum: sicut & in scientiis demonstratiuis una scientia supponit aliqua ab alia, de quibus non inquirit. Huiusmodi autem principia, quæ in inquisitione consilii supponunt, sunt, quæcūq; sunt ꝑ sensum accepta, utpote, ꝙ hoc sit panis, uel ferrũ: & q̃cunq; sunt per aliq̃ scientiam speculatiuam, uel practicam in uniuersali cognita, sicut ꝙ mœchari est a Deo prohibitũ, & ꝙ homo non potest viuere, nisi nutriatur nutrimẽto conueniẽti: & de istis non inquirit consiliator. Terminus autẽ inquisitionis est id, qđ statim est in potestate nostra, vt faciat

Art. 2. huius quæst.

concl. m

SVPER Q. XIIII. ART. V.

IN quinto autem articulo dubium est, quia ista contradicere sibip̃si vr̃. Aũt.n. & ꝙ processus a causis ad effectus est cõpositiuus; & ꝙ processus consilij est a fine ad id, qđ ẽ ad finem: & tñ concludit, ꝙ ꝓcessus consilij nõ est compositiuus, sed resolutiuus: ac si finis nõ esset cã, & id, qđ ẽ ad finẽ, nõ esset effectus, sed econuerso.
84 Porrecta per totum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ inter finẽ acquisibilẽ, & id, qđ est ad finẽ, sit duplex simplex habitudo, & una modificet in altera, põt tripliciter procedi rõcinando a fine, ad ea, q̃ sunt ad finẽ. Primo secundũ simplicẽ habitudinẽ causæ finalis ad suũ effectũ, ut sic. Et hic ẽ processus a fine, ut sic, ad id qđ est ad finẽ, ut sic. Et hic est compositiuus, & suus oppositus est resolutiuus, sicut uniuersaliter uerificatur de processu à cã ad effectũ, & econuerso.
Ca. 3. paulo post principiũ tom. 5.

Secundo, secundum simplicẽ habitudinẽ effectus efficiendi ad cãm, à qua effici dẽt. Et hic est ꝓcessus ab effectu ad cãm, & est resolutiuus, & suus oppositus est cõpositiuus, quia à cã ad effectum; neuter aũt horũ est processus cõsilij. Non primus, qa consiliũ est de efficiẽdis a nobis, ut patet in art. 3. & 4. In ꝓcessu aũt primo, nihil dr̃ de agendo, sed tñ de fine, & ad finẽ, ut sic. Nec secundus, qa consiliũ est de his q̃ sunt ad finẽ, ut patet in ar. 2. Et iõ hoc i responsione ad tertiũ huius quinti articuli ponderauit author, ut agenda a nobis, nõ cadere sub cõsilio uoluit, an sint possibilia nisi ut congrua & ꝓcongrua fini. In secũdo aũt processu nihil dr̃ de fine, & ad finẽ, ut sic: sed tñ de agenda re, & cã illius. Tertio igitur, põt procedi secundum qđ cam finis, q̃ id, qđ est ad finem, inuenitur in agendis ita ꝙ nõ procedatur nec à fine puro; nec ab agendo puro: sed à fine assequẽdo ad id, quod est agendum finem, & sic deinceps retrocedendo. Et hic processus est processus consilij: quod est de agẽdis, ut ad finem, & de his quæ sunt ad finẽ, ut agenda resolutorie. Et licet processus iste mistus uideatur, & non nisi secundũ partes iudicandus cõpositiuus, & resolutiuus, dr̃ tamen simpliciter resolutiuus: quia tñ de fine, & eo qđ ẽ ad finem, ratiocinatur tñ in materia agẽda, & pp agendum resolutorie, idest, a posterioribus secundum esse. Ita ꝙ sicut Musica, licet consideret numerũ, ut in sonis, & econuerso sonos, ut proportionales secundum numerũ (& pp hoc media ponitur scientia) quia tñ de numero non nisi in materia soni, et pp sonũ tractat, simpliciter dici põt sciẽtia physica, et sub ea comprehenditur, eo ꝙ nõ abstrahit à materia sensibili. Ita in proposito, consilium, quia (ut dictum est) finem, et ad finem in materia agenda tñ, et propter agendum et quomodo agendã à posterioribus secũdũ esse in priore considerat, resoluere simpliciter dicitur.
Concl. m
85 Porrecta per 3. tum.

ut faciamus. Sicut enim finis habet rationẽ principij, ita id quod agitur propter finem, habet rõnem conclusionis: unde id, quod primo agendũ occurrit, habet rõnem ultimæ conclusionis, ad quam inquisitio terminatur. ¶ Nihil aũt prohibet, consiliũ potentia infinitum esse, ẽm quod in infinitum possunt aliqua occurrere consilio inquirenda. Concl.p

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd singularia non sunt infinita actu, sed in potentia.

AD 2m dicendũ, φ licet humana actio possit ipediri, nõ tñ semp hêt impedimentũ paratũ: & iõ nõ semper oportet consiliari de impedimẽto tollẽdo.

AD 3m dicendũ, φ In singularib. cõtingentibus potest aliquid accipi certũ, etsi non simpliciter, tñ ut nunc, prout assumitur in operatione. Sortẽ.n.sedere, nõ est necessariũ: sed eum sedere, dum sedet, est necessarium: & hoc per certitudinẽ accipi põt.

QVAESTIO XV.

SVPER Q. XV. ART. I.

De consensu, qui est actus voluntatis, in comparatione eorum, quæ sunt ad finem, in quatuor articulos divisa.

Circa 15. quæst. primos tres articulos, quod est dicendũ, in sequẽti qõne consulto dicetur.

DEINDE considerandum est de consensu.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum cõsensus sit actus appetitiuæ, uel apprehensiuæ uirtutis.

¶ Secundo, Vtrum conueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrũ sit de fine, uel de his q̃ sunt ad finem.

¶ Quarto, Vtrum consensus in actum pertineat solum ad superiorem animæ partem.

ARTICVLVS PRIMVS.

26 Porrecta per totum. Inf.q.74. ar.7.ad 1. Et 4.d.29. art.1.cor. *Cap. 12.

Vtrũ consensus sit actus appetitiuæ, vel apprehẽsiuæ uirtutis.

AD PRIMVM sic procedit. Vr φ consentire pertineat solũ ad partẽ aiæ apprehensiuã. Augu. enim 12. de *Trinit. consensum attribuit superiori rõni: sed rõ noiat apprehensiuam uirtutem: ergo consentire pertinet ad apprehensiuam uirtutem.

¶ 2 Præt. Consentire, est simul sentire: sed sentire, est apprehensiuæ potentiæ: ergo & consentire.

¶ 3 Præt. Sicut assentire dicit applicationẽ intellectus ad aliquid, ita & consentire: sed assentire ptinet ad intellectum, qui est uis apprehensiua: ergo & consentire ad uim apprehensiuam pertinet.

*Cap. 2. post med. & c.22.

SED CONTRA est, quod* Damas. dicit in 2. lib. φ si aliquis iudicet, & non diligat, non est sententia, id est, consensus: sed diligere ad appetitiuam uirtutem pertinet. ergo & consensus.

RESP. Dicẽdũ, φ consentire importat applicationem sensus ad aliquid. Est aũt propriũ sensus, φ cognoscitiuus est rerum præsentium. Vis.n. imaginatiua, est apprehensiua similitudinũ corporalium ẽt reb. absentibus, quarum sunt similitudines: intellectus aũt apprehensiuus est uniuersalium rõnum quas potest apprehendere indifferenter, & præsentibus & absentibus singularibus. Et quia actus appetitiuæ uirtutis est quædam inclinatio ad rem ipsam ẽm quandam similitudinem, hinc est, φ ipsa applicatio appetitiuæ uirtutis ad rẽ, ẽm q̃ ei inhæret, accipit nomẽ sensus, quasi experientia quandã sumens de re, cui inhæret, inquantũ complacet sibi in ea. Vñ Sap. 1. dr. Sẽtite de Dño in bonitate: & ẽm hoc consentire est actus appetitiuæ uirtutis. Concl. in

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ sicut dicitur in 3.* de anima, Voluntas in ratione consistit: unde cum Augustinus attribuit consensum rationi, accipit rationem, ẽm quod in ea concluditur uoluntas. *Tex.41.

AD 2m dicendum, φ sentire, proprie dictum, ad apprehensiuam potentiam pertinet: sed secundum similitudinem cuiusdam experientiæ, pertinet ad appetitiuam, ut * dictum est. *In corp. ar.

AD 3m dicendũ, φ assentire, est quasi ad aliud sentire, & sic importat quandam distantiam ad id, cui assentitur: sed consentire, est simul sentire, & sic importat quandam coniunctionem ad id, cui consentitur: & ideo uoluntas, cuius est tendere ad ipsã rem, magis proprie dicitur consentire. Intellectus autem, cuius operatio non est ẽm motum ad rem, sed potius econuerso, ut in primo* dictum est,) magis proprie dicitur assentire: quãmuis unũ pro alio poni soleat. Potest etiam dici, quod intellectus assentit, inquantum a uoluntate mouetur. *p.p.q.16. art.1.&q.17.ar.4.& q.59.ar.2.

ARTICVLVS II.

Vtrum consensus conueniat brutis animalibus.

27 Porrecta per totum. Infr.q.16. ar.2.corp.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr φ consensus conueniat brutis animalibus. Consensus.n. importat determinationem appetitus ad unum: sed appetitus brutorũ animalium sunt determinati ad unũ. ergo consensus in brutis animalib. inuenitur.

¶ 2 Præt. Remoto priori, remouetur posterius: sed consensus præcedit operis executionem. si ergo in brutis non esset consensus, non esset in eis operis executio: quod patet esse falsum.

¶ 3 Præt. Hoĩes interdũ cõsentire dicunt in aliquid agẽdũ ex aliqua passione, puta, cõcupiscẽtia uł ira sed bruta aĩalia ex passiõe agũt. ergo in eis ẽ cõsẽsus.

SED CONTRA est, qđ * Dam. dicit, φ post iudiciũ hõ disponit, & amat quod ex consilio iudicatũ est, quod nocatur sententia, idest, consensus: sed consiliũ nõ est in brutis animalib. ergo nec consensus. *Lib.2.Ortho. fidei cap.22.

RESPON. Dicendũ, φ consensus, proprie loquendo, non est in brutis animalibus, cuius ratio est: quia consensus importat applicationem appetitiui motus ad aliquid agendum: eius autem est applicare appetitiuum motum ad aliquid agendum, in cuius potestate est appetitiuus motus: sicut tangere lapidem, conuenit quidem baculo, sed applicare baculũ ad tactum lapidis, est eius, qui habet in potestate mouere baculũ. Bruta aũt animalia non habent in sui potestate appetitiuũ motum, sed talis motus in eis est ex instinctu naturæ, unde brutũ aĩal appetit quidem, sed non applicat appetitiuum motum ad aliquid: & propter hoc non proprie dicitur, cõsentire, sed solũ rõnalis natura, quæ habet in potestate sua appetitiuum motum, & potest ipsum applicare, uel non applicare ad hoc, uel ad illud. concl.in

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, φ in brutis animalib. inuenitur determinatio appetitus in aliquid, passiue tm̃: consensus uero importat determinationem appetitus, non solum passiuam, sed magis actiuam.

AD 2m dicendum, quòd remoto priori, remouetur posterius, quod proprie ex eo tantũ sequitur

quitur. Si aũt aliquid ex plurib. sequi possit, nõ ꝑꝑ hoc posterius remouet uno priorũ remoto; sicut si induratio possit fieri & à calido, & frigido (nã lateres indurãt ab igne, & aqua ↄgelata indurat ex frigore) nõ oportet ꝙ remoto calore, remoueat̃ īduratio. Executio aũt operis ñ solũ sequit̃ ex ↄsensu, sed ẽt ex impetuoso appetitu, qualis ẽ in brutis aĩalib.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd homines, qui ex passione aguñt, possunt passionem non sequi, non autem bruta animalia: vnde non est similis ratio.

Articvlvs III.

Vtrum consensus sit de fine, vel de his, quæ sunt ad finem.

88 *Porrecta per totum.* Ad tertivm sic procedit̃. Vr̃ ꝙ consensus sit de fine, quia, Propter quod unumquodq; & illud magis: sed his, quæ sunt ad finem, consentimus propter finem: ergo fini consentimus magis.

¶ 2 Præt. Actio intẽperati, ẽ finis eiᵃ, sicut & actio virtuosi, est finis eius: sed intẽperatus consentit in proprium actũ: ergo consensus potest esse de fine.

¶ 3 Præt. Appetitus eorũ, q̃ sunt ad finẽ, ẽ electio, vt *supra dictũ est. Si igitur consensus esset solũ de his, quæ sunt ad finẽ, in nullo ab electiõe differre: videret̃: qđ patet esse falsum p *Dama. qui dicit, ꝙ post affectationẽ, q̃ uocauerat sniam, fit electio. nõ ergo consensus est solum de his, quæ sunt ad finẽ. H

q. 13. ar. 3 — **Li. 2. Ortho fidei c. 22.*

Sed contra est, quod *Dama. ibidẽ dicit, ꝙ sensus, siue snĩa est, qñ homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est: sed consilium nõ est nisi de his quæ sunt ad finem. ergo nec consensus.

**Lib. 2. Ortho. fidei c. 22.*

Resp. Dicendũ, ꝙ consensus nomi applicationẽ appetitiui motᵘ ad aliqđ p̃existẽs in p̃tate applicãtis. In ordine aũt agibiliũ, primo qdẽ oportet sumere apprehẽsionẽ finis, deinde appetitũ finis, deinde ↄsiliũ de his, q̃ sũt ad finẽ, deinde appetitũ eorũ, q̃ sũt ad finẽ. Appetitᵘ aũt in ultimũ finẽ tẽdit naturaliter: vñ & applicatio motus appetitiui ĩ finẽ apprehẽsũ, ñ habet rõnẽ cõsẽsus, sed simplicis uolũtatis. De his aũt, q̃ sũt post ultimũ finẽ, inquãtũ sũt ad finem, sub cõsilio cadũt: & sic põt eẽ de eis ↄsẽsus, inquãtũ motᵘ appetitiuᵘ applicat̃ ad id, qđ ex ↄsilio iudicatũ ẽ. Motᵘ uero appetitiuᵘ ĩ finẽ, ñ applicat̃ cõsilio, sed magis cõsiliũ ipsi, qa cõsiliũ p̃supponit appetitũ finis, sed appetitᵘ eorũ, q̃ sũt ad finẽ, p̃supponit determinatiõẽ ↄsilij. Et iõ applicatio appetitiui motᵘ ad determinatiõẽ ↄsilij, ꝓprie ẽ ↄsẽsus vñ cũ cõsiliũ ñ fit nisi de his, q̃ sũt ad finẽ, cõsensus, ᵐ ꝓprie loquẽdo, ñ ẽ nisi de his, q̃ sunt ad finẽ. I

Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ sicut conclusiones scimus per principia, horum tñ non est sciẽtia, sed quod maius est, s. intellectus: ita cõsentimus his, quæ sunt ad finem propter finem, cuius tamen nõ est consensus, sed quod maius est, scilicet uolũtas.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ intemperatus habet pro fine delectationem operis, propter quàm consentit in opus, magis, quàm ipsam operationem.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ electio addit supra cõsensũ quandã relationem respectu eius, cui aliquid p̃eligitur: & iõ post cõsensum adhuc remanet electio. Põt. n. contingere, ꝙ per consilium inueniant̃ plura ducẽtia ad finem, quorumdum quolibet placet, in quodlibet eorũ consentitur: sed ex multis, quę F placent, p̃accipimus unũ, eligendo. Sed si inueniat̃ unum solũ quod placeat, non differũt re cõsensus & electio, sed rõne tñ: ut consensus dicatur secundum quod placet ad agendum; electio autem secũdum quod præfertur his, quæ non placent.

Articvlvs IIII.

Vtrum consensus in actũ pertineat solum ad superiorem animæ partem.

Ad qvartvm sic procedit̃. Vr̃ ꝙ consensus ad agendum non semper pertineat ad superiorem rationẽ. Delectatio G enim consequitur operationẽ, & perficit ea, sicut decor iuuentutẽ, sicut dr̃ in 10. *Ethic. sed h consensus in delectationẽ pertinet ad inferiorem rationẽ, ut dicit Aug. in 12. de *Tri. ergo consensus in actum nõ pertinet ad solam superiorem rationem.

¶ 2 Præt. Actio, in quam cõsentimus, dr̃ esse voluntaria: sed multarũ potẽtiarũ ẽ ꝓducere actiones uolũtarias. ergo nõ sola superior rõ consentit in actum. H

¶ 3 Præt. Superior ratio intẽditᵇ æternis inspiciendis, & cõsulendis, ut Aug. dicit in 12. de *Tri. sed multotiens hõ cõsentit in actũ non ꝑꝑ rõnes æternas, sed ꝑꝑ aliquas rõnes temporales, uel ẽt ꝑꝑ aliquas aĩæ passiones. non ergo cõsentire in actũ pertinet ad solam superiorem rationem.

Sed contra est, qđ Aug. dicit 12. de *Tri. Non põt peccatũ I efficaciter ꝑpetrandũ mente decerni, nisi illa mẽtis intentio, penes q̃ summa potestas est mẽbra ĩ opᵘ mouẽdi, uł ab oper̃ cohibẽdi, malę actiõi cedat, & seruiat.

Resp. Dicendum, ꝙ finalis sẽtentia semper pertinet ad eum, qui superior est, ad quẽ pertinet de alijs iudicare. Quadiu. n. iudicandũ restat qđ proponitur, nõdũ datur finalis sententia. Manifestũ est aũt ꝙ superior rõ est, q̃ K habet de oĩbus iudicare, qa de sensibilib. ꝑ rõnes humanas iudicamᵘ: de his uero, q̃ ad rõnes humanas ꝑtinẽt, iudicamus s̃m rõnes diuinas, quæ pertinẽt ad rõnem superiorem. Et ideo quã diu incertum est, an s̃m rationes diuinas resistatur, uel nõ, nullũ iudiciũ rõnis habet rõnem finalis sententię. Finalis aũt snĩa de agendis, est cõsensus in actũ: & iõ ᵐ cõsensus in actum pertinet ad rõnem superiorẽ, ⁿ s̃m tamẽ

SVP. QVÆST. XV. ART. IIII.

89 *Porrecta per totum 2. 2. q. 110 ar. 1. cor.*

Circa quartũ uero articulũ plura occurrunt dubia. Primũ est, qa author contradicit sibi i cor pore, & in responsione ad primũ. Repugnant. n. hæc duo, s. quandiu incertũ est, an secundum rõnes diuinas resistatur, uel non, nullũ iudicium rõnis habet rationẽ finalis sniæ. Et consẽsus in delectationem cogitationis pertinet ad rationem inferiorẽ. Et patet repugnantia, quia cõsensus in delectationem cogitationis, est quandoq; peccatum mortale, & consequenter finalis snĩa, & contra rõnes diuinas quodammodo. Ergo stat, ꝙ sit rõnis inferioris, & contra rõnes diuinas, ꝙ sit mortale peccatũ, & non finalis sententia. Et si est finalis sẽtentia, & contra rationes diuinas, quomodo ad rationem inferiorem spectat? Et augetur dubitatio quia Aug. 12 de Trin. cap. 12 unde quęstio hæc manat, expresse dicit, ꝙ talis consensus spectat ad rationem inferiorem solum. Sic, inquit, habendum puto, quasi sola mulier comederit. Secundum est, de distinctione, quæ fit in responsione ad primum de cogitatione, ut est actio quędã, & ut est ad aliã actionẽ ordinata: quia non videtur ad propositum, sed potius ad oppositum. Non ad propositum quidem quia cogitatio delectans, in qua consentitur, dr̃ rõ inferior, non ordinatur ad actionem. Est enim cogitatio delectationis morosæ absq; uoluntate operis, ut patet per Aug. ibidem. Ad oppositum uero, quia cogitatio, ut est actio quædam delectans, est ipsa cogitatio morosę delectationis. Et si ipsa secundum literam præsen-

Ca 4. paulo post med. t. 5. — **Cap. 12. tomo 3.* — ** Cap. 7. & fine. t. 3.* — **Cap. 12. circa medium to. 3.* — *Concl. m*

præsentem spectat ad rõnẽ superiorem. ergo oppositum habet eius, quod intenditur ab Aug. & ipso. s. quod consensus in delectationem morosam spectat ad rationem inferiorem.

¶ Ad euidentiam horum scito primo, quod cogitatio quãdoq; secundũ se hẽt rõnẽ ordinati in aliquã aliã operationẽ: quãq; uero secũdũ se, hẽt rõnẽ ipsius ultimi operis. Dico autẽ secdm se, ad excludendũ ordinẽ ex parte intẽtionis cogitantis. Tũc cogitatio hẽt rõnem ultimi operis, qñ ipsa ut cogitatio est, sumit, prout. s. est inquisitio, uel cognitio ueri, & hmõi. Tunc autẽ hẽt cogitatio rõnem ordinati in aliud opus, quãdo ipsa rõne operis cogitati sumitur: quia. n. rõne cogitati operis sumitur, pp ipsum opus secdm se est. Et quãuis ab hoc cogitante non exerceatur propter opus perpetrandum, exercetur tñ propter opus perpetrabile. Tãta autem est differentia inter cogitationẽ, hoc, uel illo mõ sumptã, ut cogitatio pp opus cogitatum, sit in coordinatione eorum, quę sunt pp aliud: & propterea (ut in litera dicitur) spectat ad inferiorem rõnem. Cogitatio uero secdm seipsam, sit in coordinatiõe operũ, & propterea spectet ad superiorẽ rõnẽ, sicut cætera ultima opera. Scito secdo, quod rõ inferior cõsideratur dupliciter, Vno mõ secdm se alio: mõ, ut participat superiorẽ rõnẽ, cui & suppositaliter, & identice coniuncta est: & quod licet rõ inferior secdm se, nõ hẽat finalẽ sententiam, ut participat tamẽ superiorẽ, iudicat finaliter, & mortaliter. Vnde ad primũ dubiũ dicitur, quod consensus in delectationẽ cogitati operis mortalis, puta fornicationis, uel uindictæ, hẽt in se duo. Primũ est, quod caret cõsumatione, quã apta nata est habere talis delectatio secũdũ suum genus. Cum enim delectatio cogitati operis, sit eiusdem rationis cum delectatione perpetrati operis, & differant tãtum sicut imperfectum, & perfectum, & secundum se sit propter illam: si habet consensum in cogitationem, & operationem, habet cõsummatum cõsensum. Si autem in cogitationem tñ, habet imperfectũ consensum eo modo, quo talpa est imperfecta in genere animalis, & secundum hoc dicitur deficere a finali sententia, quàm se licet secundum se apta nata est habere, & ad rationem inferiorẽ spectare, utpote secundum se uia ad aliud: & quod ad solam mouentem, id est inferiorem rõnẽ spectat, quia scilicet deest consensus ille ordinãs ad opus, qui spectat ad ultum, utpote ultimus in genere agibilium. Secdm est, quod fit absque contradictione superioris rationis: & ex hoc habet rõnem finalis sententię, ut peccati mortalis &c. ut patet in quæstione de ueritate q. 15. art. 4 ad 6. & 11. ita quod cõsensus iste in delectationem hmõi, & est rationis inferioris secdm se, quia est in id quod secdm se propter aliud opus: & deficit à superiori ratione, quia non est in opus: & est rationis inferioris, ut participat superiorem, quia fit contra regulas æternas illa non contradicente & ut in responsione ad ultimum in litera dicitur, est rationis superioris, quia secdm rationes æternas nõ dissentit. Et hoc intendit etiam Augusti. circa finem illius capituli, ubi pp cõiunctionem utriusq; rõnis in uno homine, totũ hominem ex hmõi consensu damnandum concludit. Et est finalis sẽtentia circa cogitati operis solã delectationẽ, & nõ est finalis sententia de agendis, quia restat ulterior sententia, quam apta nata est habere huiusmodi delectans cogitatio, scilicet de ordine ad exercendum opus: pp quas duas finales sententias in litera, primo nominatur in allegatis obiiciẽdo uerbis, finalis sententia absolute: deinde desceditur ad finalem sententiam de agendis, & dicitur quod est consensus in opus. & sic patet, quod dicta litera consonant. Ad secundum uero dubium dicendum est, quòd procedit ex malo intellectu literæ. Per cogitare enim, ut est actio quædam, intendit author cogitationem secũdum se: per illud uero, ut in aliud ordinatur, intendit cogitationem propter cogitatum opus, ut exposuimus. Et uult, quod consensus in cogitationem secundum se, spectet ad rationem superiorem, quia est opus ultimum, ut patet de contemplatione. Consensus uero in cogitationem propter opus cogitatum, spectet ad inferiorem, quia est secũdum se uia ad aliud. Ita quod non ponit author in litera tres, sed duos tantum ordines, scilicet operum, & cogitationum. Et declarat, quòd cogitationes secundum se, clauduntur sub ordine operum, ita quod contra opera non distinguuntur, nisi cogitationes ratione operis cogitati, ut uis à termino. s. Et de hoc uide in q. de ueritate, quæstione & articulo prędictis.

*Ar. 1. ad 2.

quod rõne uoluntas includitur, sicut* supra dictum est.

Ad primum ergo dicendũ, quod consensus in delectationem operis, ptinet, ad superiorẽ rationẽ, sicut & cõsensus in opus: sed cõsensus i delectationẽ cogitationis, pertinet ad rõnẽ inferiorẽ, sicut ad ipsam pertinet cogitare: & tñ de hoc ipso, quod est cogitare, uel nõ cogitare, inquantũ cõsideratur ut actio quædã, hẽt iudiciũ superior ratio, & similiter de delectatione cõsequẽte: sed inquantũ accipitur, ut ad actionẽ aliã ordinatũ, sic pertinet ad inferiorem rõnẽ. Quod. n. ad aliud ordinatur, ad inferiorem artem, artem uel potentiã pertinet quàm finis, ad quem ordinatur: unde ars quæ est de fine, architectonica, seu pricipalis uocatur.

Ad 2m dicẽdũ, quod qa actiones dicunt uolũtariæ, ex hoc quod eis cõsentimus, nõ oportet, quod cõsensus sit cuiuslibet potẽtię, sed uolũtatis, a qua dicit uolũtarium, quæ est in ratione, sicut* dictũ est.

*q. 6. ar. 1.

Ad 3m dicendũ, quod ratio superior dicitur consentire. nõ solũ quia secundum rationes æternas semper moueat ad agendum: sed ẽt quia secundum rationes æternas non dissentit,

QVÆST. XVI.

De usu, quĩ est actus uolũtatis, in comparatione ad ea, quæ sunt ad finem.

DEINDE considerandum, est de usu.

Et circa, hoc quæruntur. quatuor.

¶ Primo, Vtrum, Vti, sit actus uoluntatis.

¶ Secũdo, Vtrũ conueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrũ, sit tantum eorũ, quæ sunt ad finem, uel ẽt finis.

¶ Quarto, De ordine usus ad electionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum, Vti, sit actus uoluntatis.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur quod Vti, non sit actus uolũtatis. Dicit. n. Augu. in 1. de* doct. christ. quod Vti, est id, quod in usum uenit, ad aliud obtinẽdũ referre: sed referre aliqd ad aliud, ẽ rõnis, cuius ẽ cõferre, & ordinare. ergo Vti, ẽ actus rationis: non ergo uoluntatis.

*90 Porrecta pere tum. 1. di. 1. q. 2. art. 1.
*Cap. 4. & lib. 10. de Tri. ca 10. paulo a principio to. 3.

¶ 2 Pręt.* Dam. dicit, quod homo impetũ facit ad operationẽ, & dicit impetus: deinde utit, & dicit usus. Sed operatio pertinet ad potentiã executiuam: actus autem uoluntatis non sequit actum executiuæ potentię, sed executio est ultimũ. ergo usus non est actus uoluntatis.

*li. 2. Ortho. fidei cap. 22.
*Idẽ Aug. 19 de ciu. c. 4.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. 83.* q. Omnia, quæ facta sunt, in usum hominis facta sũt: qa omnibus utitur ratio, iudicado, ea quæ hominibus data sunt: sed iudicare de rebus a Deo, creatis, ptinet ad rõnẽ speculatiuã, quæ omnino separata uidet, à uoluntate, quæ est principiũ humanorũ actuũ. ergo uti non est actus uolũtatis.

*Q. 3. in hoc, to. 4.

Sed contra est, quod Aug. dicit. in 10. de Tri. Vti, est assumere aliquid in facultatẽ uoluntatis.

*Cap. 11. ante medium to. 3.

Respon. Dicendũ, quod usus rei alicuius importat applicationẽ rei illius ad aliquã operationẽ: unde & operatio, ad quã applicamus rẽ aliq, dicit usus eius: sicut equitare, ẽ usus equi, & pcutere, est usus baculi. Ad operationẽ aũt applicamus & pricipia interiora agẽdi. s. ipsas potẽtias aĩę, uel mẽbra corporis, ut itellectũ ad intilligendũ, & oculũ ad uidẽdũ, & res exteriores, sicut baculum ad percutiendũ. Sed manifestũ est, quod res exteriores nõ applicamus ad aliq operationẽ nisi p pricipia intrĩseca, quæ sũt potẽtię aĩę, aut habitus potẽtiarũ,

aut organa, quæ sunt corporis membra. Ostensum F

*q. 9. art. 1. est aūt supra, q uolūtas est, q monet poteotias aīç ad suos actus, & hoc est applicare eas ad operationē: vñ manifestū est, q Vti, primo & principaliter ē uolūtatis tanq primi mouētis, rōnis aūt tanq diri gentis: sed aliarū potētiarū tanq exequentiū, quæ cōparanē ad uoluntatem, à qua applicanē ad agēdū, sicut instra ad principale agens. Actio aūt proprie nō attribuit instro, sed principali agenti: sicut ædificatio, ædificatori, non aūt iostris. Vnde mani-

concl. m festum est, q Vti m*, proprie est actus uoluntatis.*

D. 1. 810.

Ad primum ergo dicendum, q ratio quidem in aliud refert, sed uoluntas tendit in id, quod est in G aliud relatum per rationem, & secundum hoc dicitur, quòd Vti, est referre aliquid in alterum.

Ad 2m dicendū, q Damasc. loquitur de usu secū dum quod pertinet ad executiuas potentias.

Ad 3m dicendū, q etiam ipsa ratio speculatiua applicatur ad opus intelligendi, uel iudicandi à uolūtate: & ideo intellectus speculatiuus uti dr, tanq a uoluntate motus, sicut aliæ executiuæ potentię.

Articvlvs II.

91 *Vtrum Vti, conueniat brutis animalibus.*

Porrecta per totum. Sup. q. 11. ar. 10. ad 4.

Ad 2m sic pcedit. Vr q Vti, cōueniat brutis aīalibus. Frui. n. est nobilius q vti, quia vt Aug. dicit in 10. de Trin. Vtimur eis, q ad aliud referimos, quo fruendū est: sed h frui ɔuenit brutis aīalibus, (vt sup. dictū est.) ergo multo magis ɔuenit eis Vti. H

† Cap. 10. paulo post principium.

*q. 11. art. 2.

¶2 Præt. Applicare mēbra ad agendū, est vti mēbris: sed bruta animalia applicāt mēbra ad aliquid agendū, sicut pedes ad ambulandum, cornua ad pcutiendum. ergo brutis animalibus conuenit Vti.

*q. 30. circa med. tom 4.

Sed contra, est qd * Aug. dicit in lib. 83. q. Vti aliquid nō pôt, nisi animal, qd rōnis est particeps.

*Art. pce.

Respon. Dicendū, q (sicut *dictū est.) Vti, est applicare aliquod principiū actionis ad actionē: sicut consentire, est applicare motū appetitiuū ad aliqd

*q. præc. art. 1. & 3.

appetendū, ut *dictom est. Applicare aūt aliquid ad alterum noo est nisi eius, quod habet super illud arbitrium: quod non est nisi eius, qui scit referre I aliquid io alterum, qd ad rationē pertioet: & ideo

concl. m * solum animal rationale & consentit, & uitur.*

Ad primvm ergo dicendū, q Frui, importat absolutū motū appetitus in appetibile: sed Vti, importat motū appetit* ad aliquid io ordioe ad alterū. Si ergo cōparent Vti, & Frui, qtū ad obiecta, sic Froi est nobilius, q Vti, qa id, qd est absolute appetibile, est melius q id, qd est appetibile solū in ordine ad aliud. Sed si cōparent quantū ad uim apprehensiuā præcedeotē, maior nobilitas requirit ex parte usus, quia ordinare aliquid in alterū, est rōnis: absolute aūt aliquid apprehendere potest etiam sensus. K

Ad 2m dicendū, q aīalia per sua mēbra aliquid agunt instinctu oaturæ, nō p hoc, q cogooscāt ordioē membrorū ad illas operationes: vnde nō dr pprie applicare mēbra ad agendū, nec uti mēbris.

Articvlvs III.

92 *Vtrum usus possit esse etiam ultimi finis.*

Porrecta per totum. Cap. 11. ante medium 10. 3.

Ad tertivm sic procedit. Videtur q usus possit esse ēt ultimi finis. Dicit enim Aug. io 10. de* Tri. Omnis qui fruitur, utitur: sed ultimo fine fruit aliquis. ergo ultimo fine aliquis utitur.

¶2 Præt. Vti, est assumere aliquid in facultatē uolūtatis (vt *ibidē dr) sed nihil magis assumitur a uolūtate, q ultimus finis. ergo usus pôt esse ultimi finis.

* Loco nūc proxime dicto.

¶3 Præt. Hilarius dicit in 2. de † Tri. quòd æternitas est in Patre, species in imagine, idest, in Filio, usus in munere, idest in Spiritusancto: sed Spiritus sanctus cum sit Deus, est ultimus finis.

† paulo post princ. lib.

Sed contra est, qd dicit Aug. in lib. 83. *q. Deo nullus recte utitur sed fruitur T sed solus Deus est ultimus finis. ergo ultimo fine non est utendum.

*q. 30. ad procul a fine to. 4.

Resp. Dicēdū, q Vti, sicut * dictum est, importat applicationē alicuius ad aliquid: quod aūt applicat ad aliud, se habet in rōne eius qd est ad finē. & io m Vti, semper est eius, quod est ad finē:* pp quod & ea, q sunt ad finē accōmoda, utilia dnr, & ipsa utilitas, interdū usus noīatur. Sed considerandū est, q vltimus finis dr dupliciter. Vno modo simpliciter: & alio modo quo ad aliquē. Cum. n. finis, vt supra

concl. m

* Art. 1. *q. 1. ar. 8. & q. 5. ar. 1.

dictum est, dicat qnq; quidē res, qnq; aūt adeptio rei, uel possessio eius, sicut auaro finis est uel pecunia, uel possessio pecuniæ, manifestū est q, simplr loquēdo, vltimus finis est ipsa res. Non. n. possessio pecuniæ est bona, nisi pp bonū pecuniæ: sed quo ad hunc, adeptio pecuniæ est finis ultimus: non. n. quæreret pecuniā auarus, nisi vt haberet eam. Ergo simplr loquendo & proprie, pecunia homo aliqs fruitur, quia in ea ultimū finē constituit: sed inquantum refert eam ad possessionem, dicitur uti ea.

Ad primvm ergo dicēdum, q Aug. loquitur de usu cōiter, secundum quod importat ordinem finis ad ipsam fruitionem, quam aliquis quærit de fine.

Ad 2m dicendū, q finis assumitur in facultatem uoluntatis, ut uolūtas in illo quiescat. Vnde ipsa re quies in fine, q fruitio est, dr hoc modo usus finis: sed id, qd est ad finē, assumitur in facultatē uoluntatis non solū in ordine ad usum eius, qd est ad finē, sed in ordine ad aliā rē, in qua uoluntas quiescit.

Ad 3m dicendū, q usus accipitur in uerbis Hilarij, p quiete in ultimo fine, eo mō quo aliquis, cōiter loquendo, dr uti fine ad obtinendū ipsum, sicut *dictū est. unde Aug. in 6. de Tri. dicit, q illa delectatio, fęlicitas, uel beatitudo usus ab eo appellatur.

* In corp. & ad 1m. *Cap. 10. circa medium to. 3.

Articvlvs IIII.

93 *Vtrum usus præcedat electionem.*

Porrecta per totum.

Ad qvartvm sic pcedit. Vr q usus præcedat electionē. Post electionem enim nihil sequitur, h nisi executio: sed usus cum pertineat ad uoluntatem, præcedit executionē. ergo præcedit etiam electionem.

¶2 Præt. Absolutū est ante h relatum: ergo minus relatū est ante magis relatum: sed electio importat duas relationes, unā eius quod eligitur ad finem, aliā vero ad id, cui præeligitur: usus autē importat solā relationem ad finē: ergo usus est prior electiōe.

3 ¶ Præt. Voluntas mouet alijs potentijs, inquātum mouet eas ad

SVP. QVÆST. XVI. ART. IIII.

Circa qōnē 16. articul. quartum, omissis primis trib aduerte, & memoriæ commendato distinctionē duplicis habitudinis uolūtatis ad uolitū, s. ad finē, q ad id qd est ad finē. Est. n. duplex hæc habitudo diuersarū ratio ne, q triplicites, ut in litera dr, differunt. Primo, quia prima est, scdm q uolitum est in uoluntate: secunda uero, scdm q uoluntas ad ipsum uolitū in se realiter tendit. Scdo, qa prima

ma comparatur ad secūdam, ut imperfectum ad perfectum: & propterea ea prima itur ad secundā. Tertio, quia in prima pfectio attenditur, sc̄dm q̄d perfectio cadit supra uelle. Tūc.n. uoluntas est perfecta in prima habitudine respectu finis, quando cōplete vult finē, & respectu eius q̄d est ad finē, quando complete vult illud. In secūda uero, pfectio attendit̄ sc̄dm q̄d pfectio determinat habere. Tunc.n. uolūtas est pfecta in secunda habitudine respectu eius q̄d est ad finem, q̄n hēt illud realiter, & respectu finis, q̄n realiter obtinent illū. Vnde aliud est uoluntatē pfecte intendere, eligere, uelle, cōsentire &c. & aliud est ipsā perfecte habere uolitū, intētū, electū &c. Et q̄a hæ sūt diuersarū rōnū: ideo quantūcunq; crescat primæ uolūtatis pfectio, semper remanet in sua impfectiōe respectu secūdę, & nunq̄ puenit ad secūdē. ¶Circa eiusdem quęstionis 16. eūdē quartū articulū, notandū occurrit, q̄ ex litera hac, & superioribus, tres ordines actuum uolūtatis colligunt̄. Primus est sc̄dm lineā rectā, & respectu eiusdē obiecti. Secundus, sc̄dm reflexionē super hūc, uel illum. Tertius secundū ipsos reflexos inter se. Iuxta primum ordinem, duodecim motus sic ordinentur. Primo apprehendit̄ finis (uerbi gratia) diuina gloria. Secundo est uolūtas illius. Tertio imperfecta eius fruitio. Quarto, intētio eiusdem: & hic finitur prima uoluntatis habitudo ad finē. Cū.n. prędicta in fine perfectè habet in seipsa finem. i. perfecte vult finem. Et hinc inchoat prima quoq; uolūtatis habitudo ad id, q̄d est ad finem: intentio.n. ad id descensum præbet. Quinto igitur est consiliū de his, q̄ sunt ad finē. Sed q̄ consiliū uoluntariū est, & a uolūtate mouetur ratio ad consulendū, & hæc motio usus uere est: ideo quinto loco in ratione ad consiliū, locatur a S. Tho. in litera, dū in corpore articuli dicit. Sed q̄a uoluntas ēt quodāmodo mouet rōnē, & utitur ea &c. Et sic sexto loco est cōsilium de his, quæ sunt ad finē, (uerbi gratia) de studio theologiæ, bonitate morū, & similium. Septimo est consensus adhærens cōclusioni, puta q̄d ista placet. Octauo est electio, præferens alterū consiliorum, puta, bonitatē morū, & theologiā aliis scientiis &c. Et hic (ut in litera dī) finitur primo habitudo uoluntatis ad id, q̄d est ad finē. hī.n. sup̄ in ea perfecte id, q̄d est ad finē. i. perfecta vult id, q̄d est ad finē. Nono est præceptum, seu imperiū, de quo est sequēs q̄ō, quo pcipit electa executioni mandari. Et inchoat secunda habitudo uoluntatis ad id, q̄d est ad finē: q̄m iā incipit descēdere ad hoc, ut hēas ipsum realiter. Decimo est usus, quo (ut in solutiona ad primū litera dicit) uolūtas mouet potentias executiuas, applicās eas ad executionē, puta, pedes ad eundū ad studiū, & intellectū ad studendū &c. Vndecimo est execution ipsa assecutiuā p id, q̄d est ad finē, ipm finē, puta, p iter & studium &c. Dei glorificationem uidere. Et sic duodecimo cōsummatus totus progressus fruitione perfecta superueniente, q̄ (ut dictum fuit) de fine habito realiter est. Iuxta sc̄dm uero ordinē

*q.9.ar.3.
*q.15.art.3.ad.3.
*Lib.2 Ortho. fidei c.22.

uolūtas mouet ēt seipsam, ut* dictū ē, ergo ēt utitur seipsa, applicando se ad agēdum, sed hoc facit cum consentit. ergo in ipso consensu est usus: sed consensus præcedit electionem, ut* dictum est, ergo & ħ usus.

Sed contra est, q̄d* Dama. dicit, q̄ uoluntas post electionē impetum facit ad operationē, & postea utitur. ergo usus seq̄tur electionem.

Respon. Dicendum, q̄ uolūtas duplicē habitudinē hēt ad uolitum. Vnā quidem, s̄m quod est quoddāmodo in uolēte per quandā proportionē, uel ordinē ad uolitū. Vnde & res, quæ naturaliter sunt proportionatæ ad aliquē finē, dicuntur appetere illum naturaliter: sed sic habere finē, est impfecte habere ipsum. Omne autē imperfectum tendit in perfectionē: & ideo tā appetitus naturalis, q̄ uoluntarius, tendit ut habeat ipsum finē realiter, q̄d est perfecte habere ipsum. & hæc est secunda habitudo uoluntatis ad uolitum. Volitū autē nō solū est finis, sed id, q̄d est ad finē: ultimū autem q̄d pertinet ad primā habitudinem uoluntatis, respectu eius q̄d est ad finem, est electio: ibi. n. completur proportio uoluntatis, ut cōplete uelit id, q̄d ē ad finē: sed usus iā ptinet ad secūdā habitudinē uolūtatis, qua tendit ad cōsequendū rē uolitā. Vnde manifestū est, q̄ usus sequit̄ electionē, si tn̄ accipiatur usus, s̄m q̄d uoluntas utitur executiua potētia mouēdo ipsam. Sed q̄a uolūtas ēt quodāmodo rōnē mouet, & utit̄ ea, pōt intelligi usus

B eius, q̄d est ad finē, s̄m q̄d est in consideratione rōnis referentis ipsum in finē: & hoc modo usus præcedit electionem.

Ad primum ergo dicendum, q̄ ipsam executionē operis pcedit motio, qua uolūtas mouet ad exequēdū, seq̄tur aūt electionē: & sic cū usus ptineat ad pdictā motionē uolūtatis, mediū ē inter electionē & executionē.

Ad 2m dicendum, q̄ id, q̄d est

C p essentiā suā relatū, posterius ē absoluto: sed, id, cui attribuūt̄ relationes, nō oportet q̄ sit posterius, imo q̄to cā ē prior, tāto hēt relationes ad plures effect9.

Ad 3m dicendū, q̄ electio pcedit usū, si referant̄ ad idem. Nihil autē phibet, q̄ usus unius pcedat electionē alteri9. Et q̄a actus uolūtatis reflectūtur supra seipsos, in quolibet actu uolūtatis pōt accipi cōsēsus, & electio, &

D usus: ut si dicat̄, q̄ uolūtas cōsentit se eligere, & cōsentiāt se cōsentire, & utit̄ se ad cōsentiēdū & eligēdū, et sēper isti act9 ordinati ad id, q̄d ē pri9, sūt priores.

Aquo locantur actus uolūtatis, ut reflectūtur supra seipsos (ut in responsione ad tertium dī) tres uolūtatis actus ad minus inueniuntur in quolibet actu libero, & prioritas, & posterioritas in hoc ordine attēditur iuxta prioritatē, & posterioritatē illius actus liberi supra quē cadūt: ita q̄ (ut in calce literæ dī) isti actus ordinati ad id, q̄d est pri9. i. cadētes supra priorē actū, sunt priores seipsis cadentibus supra posteriorē actum: (uerbi gratia) cū, aliqs cōsentit acquirēdis moribus, sūt ibi implicite tres alii actus cadētes supra illū cōsensum. s. usus, cōsensio, & electio. Nā uolūtas utit̄ se ad cōsentiendū, & cōsentit se cōsentire, & eligit consentire. Et similiter cū eligit bonos mores, sūt iterū implicite tres idē actus. Nā uolūtas utit̄ se ad eligendū, cōsentit electioni, & eligit illa. Et similiter accidit cū uti ratione ad cōsiliū, uel executiuis potentiis ad opus. Nā uolūtas cōsentit usui, eligit usū, & utit̄ se ad uti. Et q̄a cōsensus est actus naturaliter prior electione: ideo isti act9 cadētes supra cōsensum, sūt priores seipsis cadentibus supra electionē. Et sic ordinant̄ isti actus respectu diuersorū, supra q̄ cadūt in hoc sc̄do ordine iuxta illorū, supra q̄ cadūt, ordinē. Et inueniunt̄ implicite, & reflexe. In primo autem ordine ordinantur respectu eiusdē & explicite, & sc̄dm lineā rectā. Iuxta tertiū autē ordinē sentio, q̄ licet in litera iuxta secundum ordinem, comperiātur isti actus reflexi cadētes supra unum actū ad seipsos cadentes supra eiusdem: non tamen comparantur singuli reflexi inter se, quis quo sit prior, an scilicet, cum isti actus reflectuntur supra consensum, Vti, præcedebat consensum reflexum, uel econtra. & similiter de electione. Et quemuis possit dici, q̄ author tradēs eorū ordinē sc̄dm lineā rectā, in qua attenditur ordo eorum respectu eiusdem, insinuauit eūdem ordinem secundum reflexionem supra eundem actum ita q̄ idem est ordo hic, & ibi, quia utrobique sunt respectu eiusdem: & sic uidereatur, quòd primo consensus, deinde electio, & ultimo uti locare debet. Mihi tamen ex authore uidetur dicendum, quòd Vti, tenet primum locum, cōsensus secundum, & electio tertiū. Et ratio est duplex, prima, quia est uniuersalius cæteris: consensus quoque absolutior est quam electio. Nam Vti, est actiua libera applicatio iā uolūtatis, quàm cuiuscunque alterius ad quodcumque opus. Cōsensus uero, est actiua libera applicatio solius appetitus acceptantis, seu adhærentis alicui quod cōsiderat sub fa minus comprehendere. Consensus quoque accepiat omne: electio uero acceptationem præferendo aliis importat, q̄d constat posterius esse. Secunda est, quia etiam in ordine primo iam dicto secundum lineam rectam, quamuis uti executiuis potētiis ad acquirendum secundum esse reale, sit posterius electione & consensu: simpliciter tamen & absolute, Vti, præcedit cōsensum & electionem: quia Vti præuenit consilium, ut dictum est, absque reflectione. Tractauit tamen author prius de electione, quā de consensu, & Vti, ut à notioribus fieret disciplina.

concl. 1
concl. 2

E

¶Super

QVAESTIO XVII.

De actibus imperatis a uoluntate, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de actibus imperatis à uoluntate.

ET circa hoc quæruntur nouẽ.

¶Primo, Vtrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis. G

¶Secundo, Vtrum imperare pertineat ad bruta animalia.

¶Tertio, De ordine imperij ad vsum.

¶Quarto, Vtrum imperium, & actus imperatus, sint unus actus, uel diuersi.

¶Quinto, Vtrum actus uoluntatis imperetur.

¶Sexto, Vtrum actus rationis.

¶Septimo, Vtrum actus appetitus sensitiui. H

¶Octauo, Vtrum actus animæ vegetabilis.

¶Nono, Vtrum actus exteriorũ membrorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum imperare sit actus rationis, vel voluntatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ imperare nõ sit actus rationis, sed uolũtatis. Imperare enim est [h] mouere quoddam. I Dicit enim Auic. ꝙ quadruplex est mouens. s. perficiens, disponens, imperans, & consiliãs: sed ad uoluntatem pertinet mouere omnes alias vires animæ, (vt dictum est * supra.) ergo imperare est actus uoluntatis.

¶ 2 Præt. Sicut imperari ptinet ad id, qđ est subiectum, ita imperare pertinere vř ad id, qđ est maxime [h] liberũ: sed radix libertatis est maxime in uoluntate. K ergo uoluntatis est imperare.

¶ 3 Præt. Ad imperiũ statim seqtur actus: sed ad actũ [h] rõnis nõ statim sequit̃ actus: nõ.n. qui iudicat aliquid esse faciẽdũ, statim illud operatur: ergo impare nõ est actus rõnis, sed uoluntatis.

SED CONTRA est, qđ * Grego. Nissenus dicit, & ẽt * Philosophus, ꝙ appetitus obedit rõni. ergo rationis est imperare.

RESPON. Dicendum, ꝙ [a] imperare est actus rõnis, præsupposito tñ actu uoluntatis. [a] Ad cuius euidentiã considerandum est, ꝙ quia actus uoluntatis, & rõnis supra seinuicem pñt ferri, prout. s. rõcinatur de uolẽdo, & uoluntas vult ratiocinari, cõtingit actũ uolũtatis præueniri ab actu rõnis, & ecõuerso. Et quia uirtus prioris actus remanet in actu sequẽti, ɔtingit qñq; ꝙ est aliquis actus uolũtatis, ẽm quod manet uirtute in ipso aliqd de actu rõnis (ut * dictũ est de usu & electione) & econuerso, aliquis est actus rõnis, ẽm quod uirtute manet in ipso aliqd de actu voluntatis. Imperare aũt est quidẽ essentialiter actus rõnis: imperans.n. ordinat eum, cui imperat ad aliquid agendũ, intimando, uel denuntiando: sic aũt ordinare per modũ cuiusdam intimationis, est rõnis: sed ratio potest aliquid intimare, uel denũtiare dupliciter, Vno modo absolute, quę quidẽ intimatio exprimit̃ ꝑ uerbũ indicatiui modi: sicut si aliquis alicui dicat, Hoc est tibi faciendũ. Aliqñ aũt rõ intimat aliqd alicui, mouẽdo ipsum ad hoc: & talis intimatio exprimit̃ per uerbũ imperatiui modi, puta, cũ alicui dř, Fac hoc. Primum aũt mouens in uiribus animæ ad exercitiũ actus, est uoluntas, ut * supra dictũ est. Cũ ergo ẽm mouens nõ moueat, nisi in uirtute primi mouẽtis, sequit̃ ꝙ hoc ipsum, qđ rõ mouet imperãdo, sit ei ex uirtute uoluntatis. Vnde relinquitur [d] ꝙ imperare sit actus rõnis præsupposito actu uoluntatis, in cuius uirtute rõ mouet per imperium ad exercitiũ act⁹.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ imperare, nõ est mouere quocunq; modo, sed cum quadã intimatione denunciatiua ad alterum, quod est rationis.

AD 2[m] dicendum, ꝙ radix libertatis est uoluntas, sicut subiectum: sed sicut cã, est rõ. Ex hoc eñ uoluntas libere potest ad diuersa ferri, qa ratio potest habere diuersas cõceptiones boni: & ideo philosophi diffiniunt liberũ arbitriũ, quod est liberum de ratione iudicium, quasi ratio sit cã libertatis.

AD 3[m] dicẽdũ, ꝙ rõ illa cõcludit, ꝙ imperiũ ñ sit act⁹ rõnis absolute, sed cũ q̃dã motiõe, ut * dictũ ẽ, art.

SVPER QVÆST. XVII. ART. I.

Circa primum articulum q. 17. aduerte, ꝙ ad imperij rationẽ tria concurrunt. Ordinatio alicuius ad aliquid: intimatio: & motio. Cum enim præcipitur, Dilige deum, ordinatur aliquis ad amandum deum, & intimatur hoc ei, & mouetur ad hoc ab Imperante.

Ordinatio aũt, & intimatio, ad rõnem spectant: motio aũt ad voluntatẽ. unde actus imperij componitur ex eo, ꝙ est intellectus, & ex eo, ꝙ est uoluntatis. Et quia iuxta doctrinã habitam superius in q. 13. art. 1. actus cõpositus ex duob. spectantibus ad diuersas potẽtias, illius est potentiæ essentialiter, & elicitiue, cuius est materialiter, seu quoad substantiã actus, (vt patet in actibus habituũ.) (Mori.n. pp Christum, licet sit a charitate & fortitudine, elicitiue est fortitudinis, quia ipsius est quo ad materiale, & in imperando uoluntas concurrat ut suprema potẽtia, quia ut primum mouẽs ad exercitiũ, & quod est a superiori potẽna in actu cõposito, se hẽt ut formale: qđ uero ab inferiori, ut materiale & substantia actus) consequens est, ut ordinatio intimatiua in imperio se habeat vt materia, & motio ut forma, ac per hoc imperiũ est elicitiue, & essentialiter actus rõnis, uoluntatis uero primordialiter quo ad formam. Testatur aũt hoc actus ꝓprius prudentiæ, quẽ constat oportere esse actum rationis, & est recte præcipere. Prudens.n. post inuentionem, & iudicium, quæ spectant ad eubuliam, gnomen, & synesin, hẽt propriũ actum, qui est recte præcipere. Est igitur præceptum, seu imperium actus rationis participantis uoluntatem, ut primũ mouens. Et hoc in loco diligenter attendito, ꝙ non considerare participationem uolũtatis ab intellectu, & intellectus a uoluntate: nec discernere quid his potentijs conueniat ex seipsis, & qđ ex alterius participatione, cã est exorbitandi à cõibus animi cõceptionib. Et quanuis quolibet F prufetente contraria. solicitum esse, stultum censeatur: quæ tñ ab illustribus uiris, de quorum numero fuit Scotus, contraria afferuntur, nun possum prẹterire. Putat ipse uoluntatẽ esse collatiuam, & ordinatiuam, non ut sapit intellectũ: sed hoc potius conuenire intellectui, & uoluntati, sedm aliquã eis cõem naturam, puta immaterialitatem, ut patet in 2. sen dist. 6. q. 1. & in quolibeto. q. 17. Hoc aũt esse falsum, ex cõi animi conceptione, qua tenem⁹, ꝙ ordinare, intellectus seu rõnis est, patet. Quod enim uidẽnandi actus, sapientiæ, prudẽtięq;, arti &c. conueniat, liquet. Quòd uero solus intellectus ordinet, ex eo patet, qđ quicqd ordinis in naturalibus, & uolũtarijs est, a rõne proficiscitur, & in illã re oluitur. Opus enim naturæ, est opus intelligentiæ: & electiones in quibus maxime apparet ordo, quia sũt eorũ, quæ sunt ad finẽ pp finem, a consilio proficiscuntur ordinãte hoc in illud. Voluntas.n. eligens, & utẽs, tendit in res secundũ ordinem ratiocinationis ueræ, uel falsæ, impliciæ, formaliter, uel uirtualiter, dirigẽtis hæc in illa. Vnde cũ pluralitas sine necessitate admittẽda nõ sit, & in principijs natura studeat paucitati, & omnis ordo, qui apparet in uoluntate, saluatur optime in resoluẽdo in intellectum, & cõi animi conceptione, (vt dictũ est) habeat, ꝙ conferre & ordinare, rõnis proprium opus est, abijcienda est Scotica hæc phantasia, ꝓcedens ex indiscretiõe eius quod uoluntati conuenit secũdũ se, uel ut participat intellectum. ¶In ratione ad scdm, nutato distĩctiuné de radice libertatis formaliter, uel cãliter, & quòd

Marginal notes: 94 Parrecia per totum. Inf. q. 60. art. 1. cos. ß. Et 2.2. q. 83. art. 1. & 10. aorp. Et ver. q. 22. art. 12. ad quartũ. Et quo. 9 at. 12. — * q. 9. ar. 1. — * Lib. 4. ca. 9. a prin. & c. 8. ante med. — * Arist. 1. Eth. cap. ult. in. f. conel. — * q. 16. ar. 1. & q. 13 art. 1. — * q. 9. ar. 1. — D. 2113. — * In co p. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum imperare pertineat ad animalia bruta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ imperare cōueniat brutis animalibus, quia ſm Auic. Virtus imperans motũ, est appetitiua: & uirtus exequens motum, est in muſculis, & in neruis: ſed utraq; uirtus est in brutis animalibus. ergo imperium inuenitur in brutis aialibus.

¶ 2 Præt. De rōne ſerui est, ꝙ ei imperetur: ſed corpus cōparatur ad aīam, ſicut ſeruus ad dominũ, ſicut dicit Philoſophus i 1.* Poli. ergo corpori imperatur ab aia, etiam in brutis, quæ ſunt cōpoſita ex anima, & corpore.

¶ 3 Præt. Per imperium hō facit impetum ad opus ſed impetus in opus inuenitur in brutis aialibus, ut* Dam. dicit. ergo in brutis aialibus inuenitur imperium.

SED CONTRA Imperium est act⁹ rōnis, vt (dictũ ē:) ſed ī brutis nō est rō. ergo neq; imperiũ.

RESPON. Dicendum, ꝙ imperare, nihil aliud est, q̄ ordinare aliquē ad aliqd agendũ cũ quadā intimatiua motione. Ordinare autem est proprius actus rōnis: vñ impoſſibile est, ꝙ in brutis aialibus, in quibus nō est rō, ſit aliquo modo imperium.

AD PRIMVM ergo dicēdũ, ꝙ uis appetitiua dī imperare motum, inquantum mouet rationē imperantem, ſed hoc est ſolum in hoibus: in brutis autem aialibus uirtus appetitiua non est ꝓprie imperatiua, niſi imperatiuum ſumatur large ꝓ motiuo.

AD 2m dicendũ, ꝙ in brutis aialibus corpus quidem hēt vñ obediat: ſed aia non habet unde imperet, quia non habet unde ordinet. Et ideo non est ibi ratio imperantis, & imperati: ſed ſolũ mouentis, & moti.

AD 3m dicendum, ꝙ aliter inuenitur impetus ad opus in brutis aialibus, & aliter in hoībus. Hoies. n. faciunt impetum ad opus p ordinationem rōnis, vñ hēt in eis impetus rōnem imperii: in brutis autē fit impetus ad opus p instinctũ naturæ: q.a. ſ. appetitus eorũ ſtatim apprehenſo conuenienti, uel incōuenienti, naturaliter mouetur ad ꝓſecutionē, uel fugā: vñ ordinantur ab alio ad agendũ: nō aũt ipſa ſeipſa ordinant ad actionē. & iō in eis est impetus, ſed nō imperiũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum uſus præcedat imperium.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vī ꝙ uſus p̄cedat imperiũ. Imperium. n. est actus rōnis, p̄ſupponens actum uoluntatis, ut ſ. dictũ est:* ſed uſus est actus uoluntatis, ut ſupra dictum est. ergo uſus præcedit imperium.

¶ 2 Præt. Imperium est aliquid eorum quæ ad finē ordinantur. eorum autem quæ ſunt ad finē, est uſus. ergo uidetur, quòd uſus ſit prius quàm imperium.

¶ 3 Præt. Oīs actus potentiæ motæ a uoluntate, uſus dī: quia uoluntas utitur aliis potentiis (ut ſupra dictũ est) ſed imperium est actus rōnis, ꝓut mota est a uoluntate, ſicut dictũ est.* ergo imperium est quidam uſus: cōe autem est prius proprio. ergo uſus est prius, quàm imperium.

SED CONTRA est, quod Dam. dicit,* ꝙ impetus ad operationē præcedit uſum: ſed impetus ad operationem fit per imperium. ergo imperium præcedit uſum.

RESPON. Dicendum, ꝙ uſus eius quod est ad finem, ſm quod est in rōne referente ipſum in finem, p̄cedit electionē, (ut ſ. dictum est.)* unde multo magis p̄cedit imperiũ: ſed uſus eius, qđ est ad finē, ſm quod ſubditur potentiæ executiuæ, ſequitur imperium,* eo ꝙ uſus utentis coniunctus est cũ actu eius, quo quis utitur. Non. n. utitur aliquis baculo, antequā aliquo modo per baculũ operetur. Imperium autē non est ſimul cum actu eius, cui imperatur ſed naturaliter prius est imperium, q̄ imperio obediatur, & aliquando etiam est prius tēpore: unde manifestum est, ꝙ imperium est prius, quàm uſus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nō omnis actus uoluntatis præcedit hunc actũ rationis, qui est imperiũ: ſed aliquis præcedit, ſcilicet electio, & aliquis ſequitur, ſ. uſus, q.a poſt determinationem conſilii, quæ est iudiciũ rationis, uoluntas eligit, & poſt electionē ratio imperat ei, per quod agendum est quod eligitur: & tunc demum uoluntas alicuius incipit uti exequēdo imperiũ rationis, quandoque quidē uoluntas alterius, cum aliquis imperat alteri: quandoque autē uoluntas ipſius imperantis, cum aliquis imperat ſibiipſi.

AD 2m dicendũ, quòd ſicut actus ſunt præuii po-

tentiis

---

quòd radix libertatis formaliter, est voluntas: cauſaliter, est rō: nec hoc dr̄ ſed probatur: quia ex hoc uolũtas est formaliter libera, quia rō est oppoſitorum. Quia. n. uolũtas à bono cogatiuo oritur, libera uolũtas ab oppoſitis bonis cognitis abſq; determinatione ad alterum, naſcitur. Ex hoc n liber est mediens ad p̄bendā potionē ſanatiuam, uel ægrotatiuam, quia medicina est ſani, & ægri oīũ, abſq; determinatione voluntatis ad alteram partem ſequendam.

95 Porrecta per totum. Sup. q. 12. ar. 1. cor.

PRætermiſſis articulis, ſecũdo, tertio, quarto, quinto, & ſexto, circa duos ſequētes articulo ſimul dubium occurrit, An in iſtis q̄ſitis intendatur uniuerſaliter, an indefinite, ſeu particulariter. Et eſt rō dubii, quia ſi intendit uniuerſaliter, falſa videtur deciſio tam ſeptimi, q̄ octaui articuli. Septimi quidē quia q̄n que vult quis triſtari & condolere aīo &c. & tñ non triſtatur. Octaui uero, quia ſępiſſimè uolens ſeminat, ita ꝙ nō ſolũ concupiſcentia ſeminis, ſed ipſa ſeminatio voluntaria est. Et conſtat ꝙ ſeminatio partis est uegetatiuæ.

* Cap. 1. a medio.
* Lib. 2. c. 22.
* ar. p̄ced.
Concl.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ intentio authoris eſt loqui uniuerſaliter, & ꝙ actus appetitus ſenſitiui, pro quanto pendēt ex parte aiæ, uniuerſaliter ſubſunt imperio rōnis, & uoluntatis. nec eſt uerũ, ꝙ uelit quis perfecto imperio triſtari, & non triſtetur: quãuis plures contingat, ꝙ uelit quis triſtari, & nō triſtatur, quia non perfecte hoc vult. Et hoc dico, ſi nō hēt diſpoſitionem organi repugnantem. Sicut. n. cōtingit totaliter impediri actum ex parte organi, dicēte Ariſtot. ꝙ ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, uideret ut iuuenis, ita actum triſtitiæ. Quãuis in hoc caſu pu ē, ꝙ quia triſtitia p̄det ex diſpoſitione organi, quod q̄ſq; eſt in diſpoſitũ ad hoc. ꝓpterea ita modica eſt triſtitia, ut appareat non triſtari. Inter actus autem appetitus ſenſitiui, & partis uegetatiuę, hoc intereſt, ꝙ actus appetit⁹ ſenſitiui ſubſunt imperio in ordine ad ꝓpria principia eliciti ua, & propria obiecta: actus uero partis uegetatiuæ neutro n. ō ſubſunt imperio ſed concupiſcentia, & applicatio eorum, ſicut aliorũ actiuorum, & paſſiuorum naturalium. Cadit. n. ſub imperio rōnis cō cupiſcere hoc pulchrũ, ita ꝙ & in poteſtate hois eſt concupiſcere & non concupiſcere: & concupiſcere hoc, & non hoc. Sed non cadit ſub rōnis imperio, qđ uirtus generatiua emittat, uel non emittat ſemen; aut qđ gñet, aut non: aut hoc, uel illud: quamuis cadat ſub imperio applicatio uirtutis gñatiuę cum ſua actione, ſi hēt. Sicut non cadit ſub imperio, quòd ignis excitetur ex lapide, ſed hoc pendet ex uirtute lapidis percuſſi &c. quãuis applicatio lapidis, & ferri cũ ſuis efficaciis ad excutiendum, ſub imperio cadat. Vñ non q̄ſq; ſic & q̄ſq; non pars generatiua imperio ſubditur: ſed nunq̄ actus eius, ut ſic, imperio ſubditur. quãuis ipſius eum ſua efficacia & actione, quæ naturā ſequitur, applicabilitas imperio ſubſit rationis, & ꝓpterea inter uoluntaria cōputatur.

96 Porrecta per totum.
* Art. 1.
* q. 16. ar. 1.
* q. 16. ar. 1.
* Li. 2. Orthod. fidei. c. 22.
Concl.
* q. p̄ced. ar. 4.

tentiis, ita obiecta actibus: obiectū aūt usus, est id, quod est ad finem, Ex hoc ergo, ꝙ ipsum imperiū est ad finem, magis pōt concludi, quod imperium sit prius usu, quam quod sit posterius.

AD 3m dicendum ꝙ sicut actus uoluntatis utentis rōne ad imperandum p̄cedit ipsum imperiū: ita etiam potest dici, ꝙ & istum usum uoluntatis p̄cedit aliquod imperium rationis, eo ꝙ actus harum potentiarum supra seipsos inuicem reflectuntur.

97 Porrecta per totum. Inf. q. 20. ar. 3. cor. & ad 1. Et 3. q. 19. a. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum imperium, & actus imperatus, sint actus unus, vel diuersi.

AD QVARTVM sic p̄cedit. Vr̄ ꝙ actus imperatus non sit unus actus cum imperio. Diuersarū. n. potentiarum diuersi sunt actus: sed alterius potētiæ est actus imperatus, & alterius ipsum imperiū: quia alia est potentia, quæ imperat, & alia, cui imperat. ergo nō est idē actus imperatus cū imperio.

¶ 2 Præ. Quæcunq; pñt ab inuicē separari, sunt diuersa, (nihil. n. separat a seipso) sed aliqñ actus imperatus separatur ab imperio, præcedit enim quādoque imperium, & nō sequitur actus imperatus ergo alius actus est imperium, ab actu imperato.

¶ 3 Præt. Quæcunq; se habent secundū prius & posterius, sunt diuersa: sed imperiū naturaliter præcedit actum imperatum. ergo sunt diuersa.

*Li. 2. Topic. cap. 2 parum a principio to. 1.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit, * ꝙ ubi est unum pp alterū, ibi est unum tm̄: sed actus imperatus nō est nisi pp imperium. ergo sunt unum.

RESPON. Dicendum, ꝙ nihil p̄hibet aliqua esse s̄m quid multa, & s̄m qd unū. Quinimo oīa multa sunt s̄m aliqd unum, ut Dion. dicit vlti. cap. de diui. no. * Est tñ dr̄ia attendenda in hoc, ꝙ quædā sunt simpliciter multa, & s̄m quid unū: qdā uero econuerso. Vnū aūt hoc modo dr̄, sicut & ens. Ens āt simpliciter est substantia, sed ens s̄m quid, est accidēs, uel ēt ens rōnis. Et iō q̄cunq; sunt unū s̄m substantiā, sunt unū simpliciter, & multa s̄m quid. Sicut totum in gñe substātiæ cōpositū ex suis partibus vel integralibus, uel essentialibus, est unū simpliciter, nā totū est ens & substantia simpliciter: partes uero sunt entia & substantiæ in toto. Quæ uero sunt diuersa s̄m substantiā, & unū s̄m accidens, sunt diuersa simpliciter, & unum s̄m qd: sicut multi hoīes sunt unus populus, & multi lapides sunt unus aceruus, q̄ est unitas cōpositionis, aut ordinis. Sir̄ etiā multa indiuidua, q̄ sunt unum gñe, uel specie, sunt simpliciter multa, & s̄m quid unū: nā esse unū gñe, uel specie, est esse unū s̄m rōnem. Sicut aūt in gñe rerū naturalium aliquod totū cōponit ex materia, & forma, ut hō ex aīa & corpore, qui est unū ens naturale, licet habeat multitudinem partium: ita ēt in actibus humanis actus inferioris potentiæ materialiter se hēt ad actū sup̄ioris inquātū inferior potentia agit in uirtute sup̄ioris mouentis ipsā Sic. n. & actus mouētis primi formaliter se habet ad actū instrumenti: unde patet ꝙ imperium, & actus imperatus sunt unus actus humanus: sicut quoddam totum est unum, sed est secundum partes multa.

*Cap. ulti in parulo post principiū ca.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ si essent potentiæ diuersæ adinuicem non ordinatæ actus earū essent simpliciter diuersi: sed qñ vna potentia est mouēs alterā, tunc actus earum sunt quodāmodo unus: nā idē est actus mouentis, & moti, ut dr̄ in 3. physi.*

*Tex. 10. & 21. & p̄xime p̄cedentibus to. 2.

AD 2m dicendū, ꝙ ex hoc, quòd imperium, & actus imperatus, possunt abinuicē separari, habetur ꝙ sunt multa partibus: nā partes hominis possunt abinuicē separari, quæ tamen sunt unū toto.

AD 3m dicendū, quòd nihil prohibet in his quæ sunt multa partibus, & unum toto, unū esse prius alio: sicut anima quodammodo est prius corpore, & cor est prius aliis membris.

ARTICVLVS V.

Vtrum actus uoluntatis imperetur.

Porrecta per totum. 2. d. 24. q. 1. ar. 1. co. Et mal. q. 3. ar. 3. ad 5.

AD QVINTVM sic p̄cedit. Vr̄ ꝙ actus uoluntatis non sit imperatus Dicit. n. Aug. in 8. * confes. Imperat aīus, ut uelit aius, nec tñ facit: uelle āt est actus uoluntatis. ergo actus uolūtatis nō imperat.

*Ca. 9. parum ante medium to. 1.

¶ 2 Præt. Et conuenit imperari, cui cōuenit imperiū intelligere: sed uoluntatis nō est intelligere imperiū, differt. n. uoluntas ab intellectu, cuius est intelligere. ergo actus uoluntatis non imperatur.

¶ 3 Præt. Si aliquis actus uoluntatis imperatur, pari ratione oēs imperantur: sed si omnes actus uoluntatis imperantur, necesse est in infinitum procedere: quia actus uoluntatis præcedit actū imperantis rationis, (ut * dictū est,) qui uoluntatis actus si iterum imperatur, illud iterum imperiū præcedet aliquis rationis actus, & sic in infinitum: hoc autē est inconueniens, quòd procedatur in infinitū: non ergo actus uoluntatis imperatur.

*Art. 1.

SED CONTRA Omne quod est in ptāte nostra, subiacet īperio nostro: sed actus uolūtatis sunt maxime in ptāte nostra: nā oēs actus nostri intantū dicuntur in ptāte nostra esse, inquantū uoluntarii sunt. ergo actus uoluntatis imperantur a nobis.

RESPON. Dicendū, ꝙ (sicut * dictū est) imperiū nihil aliud est, q̄ actus rationis ordinantis cū quadā motione aliquid ad agendū. Manifestū est autē, ꝙ ratio potest ordinare de actu volūtatis: sicut. n. potest iudicare, ꝙ bonū sit aliquid uelle, ita potest ordinare imperando, ꝙ homo, uelit: ex quo patet quòd actus uoluntatis potest esse imperatus.

*Art. p. D. 776. concl. D. 715.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut * August. ibidē dicit, Animus quando perfecte imperat sibi, ut uelit, tunc iā vult: sed ꝙ aliquādo imperet, & non uelit, hoc contingit ex hoc, quòd nō p̄fecte imperat. Imperfectū autē imperiū contingit ex hoc, quòd ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandum uel non imperandum: unde fluctuat inter duo, & non perfecte imperat.

AD 2m dicendū, quòd sicut in mēbris corporalibus quodlibet membrum operatur non sibi soli, sed toti, corpori, ut oculus uidet toti corpori: ita etiā est in potentiis animæ. Nā intellectus intelligit non solū sibi, sed omnibus potentiis: & uoluntas vult non solum sibi, sed omnibus potentiis: & ideo homo imperat sibiipsi actum uoluntatis, inquantum est intelligens, & uolens.

*Li. 8. confess. cap. 9 circa medium to. 1.

AD 3m dicendum, quòd cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur, qui rationi subiicitur. Primus autem uoluntatis actus ex rationis ordinatione

tione non est, sed ex instinctu naturæ, aut superioris causæ, (ut* supra dictum est,) & ideo non oportet quòd in infinitum quod procedatur.

*q.9.ar.4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus rationis imperetur.

99 Porrecta per totum. q.1.tra. ar.1.ad 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr quòd actus rationis non possit esse imperatus. Inconueniēs enim videtur, quòd h aliquid imperet sibiipsi: sed ratio est quæ imperat, (ut* supra dictum est: ergo rationis actus non imperatur.

*Art.1.

¶2 Præt. b Id quod est per essentiā, diuersum est ab eo, quod est per participationem: sed potētia, cuius actus imperatur a ratione, est tō p participationem, ut dicitur in 1.* Ethic. ergo illius potentiæ actus non imperatur, quæ est ratio per essentiam.

*Cap.ulti mo, to.5.

¶3 Præt. Ille actus imperatur, qui est in potestate nostra: sed cognoscere, & iudicare uerū quod est act* rationis, non est semper in potestate nostra nō ergo b actus rationis potest esse imperatus.

SED CONTRA. Id quod libero arbitrio agimus, nostro imperio agi potest: sed actus rōnis exercentur per liberū arbitrium. dicit. n. Dama.* quòd libero arbitrio hō exquirit, & scrutatur, & iudicat, & disponit. ergo actus rationis possunt esse imperati.

*Lib.2.de fid.c.22.

RESPON. Dicendū, φ quia ratio supra seipsam reflectitur, sicut ordinat de actibus aliarū potentiarū, ita et pōt ordinare de suo actu: vñ et actus suus pōt esse imperatus. Sed attendendū est, φ actus rōnis pōt considerari dupliciter. Vno modo, quantū ad exercitium actus: sic m actus rationis sp imperari pōt n sicut cū indicit alicui φ attendat, & ratione utat. Alio modo quantū ad obiectū, respectu cuius duo actus rationis attendunt. Primo quidē, ut ueritatē circa aliquid apprehendat, & hoc non est in potestate nostra: hoc. n. contingit p uirtutē alicuius luminis, uel naturalis, uel supnaturalis: & iō p quantū ad hoc, actus rationis non est in ptāte nra, nec imperari pōt. q Alius aūt actus rōnis est, dum his, quæ apprehendit, assentit. Si igit fuerint talia apprehēsa, quibus naturaliter intellectus assentiat (sicut prima principia) r assensus taliū, uel dissensus nō est i ptāte nra, sed in ordine naturę: & iō, pprie loquendo, naturæ iperio subiacet. s Sunt āt qdā apprehēsa, q nō adeo cōuincūt intellectū, q n possit assentire, uel dissentire, uel saltē assensū uel dissēsū suspēdere p p aliquā cām: & t i talibus assensus ipse uel dissensus in ptāte nra est, & sub imperio cadit.

Concl. Conclu. Conclu. Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ rō hoc mō imperat sibiipsi, sicut & uoluntas mouet seipsam, (ut s. dictū est) in quantum f. utraque potentia reflectit supra suum actum, & ex uno in aliud tendit.

*q.9.ar.3.

AD 2m dicendum, φ pp diuersitatem obiectorum, quæ actui rationis subduntur, nihil phibet rationē seipsam participare: sicut in cognitione conclusionum, participatur cognitio principiorum.

AD 3m patet responsio ex dictis.

100 Porrecta per totum. Infra. q. 30. art. 1. et q.56. ar 4. Et uers. q.25. ar.4

SVPER Q. XVII. ART. VII.

In rñsione ad secūdum articuli septimi, collecto ex lite-

ARTICVLVS VII.

Vtrum actus appetitus sensitiui imperetur.

AD SEPTIMVM sic pceditur. Vr φ actus sensitiui appetitus non sit imperatus. Dicit. n. Apostolus & Rom. 7. Nō. n. qđ uolo bonū, h hoc ago. & Gl.* exponit, φ hō vult nō cōcupiscere, & tñ cōcupiscit: sed concupiscere est actus appetitus sensitiui. ergo actus appetitus sensitiui non subditur imperio nostro.

*Est glo. Aug. li. 3. contra lu lia. ca. 26. to. 7.

¶2 Præt. Materia corporalis soli Deo obedit, quātū ad trāsmutationē b formalē, (ut in primo † habitū est:) sed actus appetitus sensitiui hēt quādā formalē trāsmutationē corporis. f. calorē vel frigus. ergo actus appetitus sēsitiui nō subdit iperio humano.

† p.p.q. 105.ar.1. et q. 110. ar.1.

¶3 Præt. Propriū motiuū appetitus sensitiui est apprehēsum sm sensum, uel imaginationem: sed non est in ptāte nra sp, φ aliqd apprehendamus sensu, uel imaginatione ergo actus appetit* sensitiui n subiacet iperio nro.

SED CONTRA est quod* Gregorius Nissen* dicit, φ obediēs rationi diuidit in duo, in desideratiuū, & irascitiuū, q ptinēt ad appetitum sensitiuū. ergo actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis.

*Lib.4.c. 8. circa mediū et cap. 9. in princip.

RESPON. Dicendum, φ secundum hoc aliquis actus imperio nrō subiacet, put est in potestate, nra (ut* s dictum est) & ideo ad intelligēdum qualiter actus appetitus sensitiui subdat imperio rationis, oportet considerare qualiter sit in potestate nra. Est autē sciendum, φ appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo, qui dr uoluntas φ appetitus sensitiuus est uirtus organi corporalis, non aūt uolūtas. Oīs aūt actus uirtutis utentis organo corporali, dependet nō solum ex potentia aīæ, sed et ex corporalis organi dispositione, sicut, uisio ex potentia uisiua, & qualitate oculi, p qnā iuuat, uel impedit: vñ & actus appetitus sensitiui nō solū dependet ex ui appetitiua, sed et ex d dispositione corporis. Illud autē, qđ est ex parte potētiæ aīæ, sequit apprehensionē: apprehensio aūt imaginationis, cū sit particularis, regulatur ab apprehensione rōnis, q est vīs: sicut virtus actiua particularis a uirtute actiua uniuersali. Et iō m ex ista parte actus appetitus sensitiui subiacet imperio: rōnis n qualitas āt & dispositio corpis nō subiacet imperio rōnis. Et iō p ex hac parte im-

*Arti.6.

concl. m concl. p

ra ordine apprehensionis, appetitus, motus cordis, & qualitas sequentis, aspice, quòd uarius motus cordis ex apprehensione, & appetitu animali nascens, corpus mouet & alterat secū dum diuersas qualitates: alteratū aūt corpus uarie eos afficit imaginationē, et appetitum, ut superius habitū est, et uarie d sponte ipsum corpus ex hoc ad sanitatem ad co., ad habitudinē hanc, uel illā. Et cum hęc aspexeris, videbis φplortes accidētia, cōtingentia, psonis patientibus csse sim, et hmōi, causantur ex sua apprehensiōe originaliter quā uis forte cōsuetudo mutata in naturā, & inuitas postmodum afficiat. Cuius signū est, φ si diutius ad oppositos mentis actus se toto conatu transferunt, ab hmōi accidentibus deserunt, ut experientia fide digna didici: quamuis exorbitās motus eos dis manifeste apparēs in his sufficiens testimonū afferas, φ secūdum natu tāle cau sarū ordinē hæc fiāt, secūdū quas materia corpalis nec ppsio intellectui nec angelico, sed diuino tātū obedit ad alterationē, nisi mediātē motu locali pp quod sal nandū hæc sūt dicta. ¶ In responsione ad tertium eiusdē septimi articuli aduerte duo. Primum est, φ imaginatio n q norū cunq, sed considerātorum à rōne, subest imperio rōnis sic tamen imaginabilia sunt: qm imaginatio nata est ad imperiū rōnis formare noua phantasmata iuxta la titudinē intellectiuā quod diximus pp cæcum natū cuius imaginatio nunq̄ forma bit phantasma colosis, qui nec a ratione eius intelligit. S. dm D. 22 r. est, quòd tā imaginasi, uel non imaginasi hoc

peditur quin motus sensitiui appetitus totaliter subdatur imperio rõnis. ¶Cõtingit aũt etiã qñdoq;, q motus appetitus sẽsitiui subito ɔcitatur ad apprehensionẽ imaginationis, uel sensus: & * tũc ille motus est ꝑter imperiũ rõnis, * q̃uis potuisset impediri a rõne, si ꝑuidisset. G vnde Philosop. dicit in 1. politic. q rõ ꝑest irascibili, & cõcupiscibili, nõ principatu despotico, q est dñi ad seruũ: sed principatu politico, aut regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

Ad primum ergo dicendũ, q hoc, q hõ vult non ɔcupiscere, & tñ ɔcupiscit, cõtingit ex dispõne corporis, per q̃ impeditur appetitus sensitiuus, ne totaliter sequatur imperium rõnis. H vnde & Apost. ibi. subdit: Video aliã legẽ in mẽbris meis, repugnantem legi mentis meæ. Hoc etiam cõtingit ꝑ subitum motum concupiscentiæ, vt * dictum est.

Ad secundum dicendũ, q qualitas corporalis dupliciter se hẽt ad actũ appetitus sẽsitiui, vno mõ ut ꝑcedens, prout aliqs ẽ aliqualiter dispositus ẽm corpus ad hãc, vel illã passionẽ. I Alio mõ, vt ɔñs: sicut cũ ex ira aliquis incalescit. Qualitas igit ꝑcedens nõ subiacet imperio rõnis, qa vel ex ẽ natura, uel ex aliqua ꝑcedẽti motione, q̃ non statim q̃escere põt: sed qualitas ɔñs sequitur imperium rõnis, quia sequitur motũ localẽ cordis, qđ diuersimode mouet, secundũ diuersos actus sensitiui appetitus.

Ad 3m dicendum, quòd quia ad apprehensionẽ sensus requirit K sensibile exterius, nõ est in ptãte nostra apprehendere aliquid sẽsu, nisi sensibile pñte, cui⁹ pñtia non semper est in potestate nostra. Tunc.n. hõ põt uti sensu cũ voluerit, nisi sit impedimentũ ex parte organi. Apprehensio aũt imaginationis subiacet ordõni rõnis sc̃dm modum virtutis, vel debilitatis imaginatiuæ potentiæ. Quod.n. hõ non possit imaginari quæ rõ cõsiderat, contingit, vel ex hoc, q nõ sunt imaginabilia, sicut incorporalia: uel propter debilitatem uirtutis imaginatiuæ, quæ est ex aliqua indispositione organi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum actus animæ uegetabilis imperetur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod actus uegetabilis animæ imperio rationis subdantur. vires .n. sensitiuæ nobiliores sunt virib. animæ uegetabilis: sed uires animæ sensitiuæ * subduntur imperio rationis: ergo multo magis vires animæ uegetabilis.

¶2 Præt. Hõ dr̃ minor mundus, quia * sic anima est in corpore, sicut Deus in mundo: sed Deus sic est in mundo, q omnia quæ sũt in mũdo, obediũt eius imperio, ergo & omnia quæ sũt in homine, obediunt imperio rationis, etiam vires uegetabilis animæ.

¶3 Præt. Laus, & uituperiũ non cõtingit, nisi in actib. qui subduntur imperio rõnis: * sed in actib. nutritiuæ, & gñatiuæ potentiæ, contingit esse laudẽ & vituperiũ & uirtutẽ, & uitiũ, sicut patet in gula & luxuria, & uirtutibus oppositis. ergo actus harum potentiarũ subduntur imperio rõnis.

Sed contra est, q * Grego. Nissen. dicit, q id, quod non persuadetur à ratione, est nutritiuum, & generatiuum.

Respon. Dicendum, quod actuũ quidã ꝑcedunt ex appetitu naturali, quidã aũt ex appetitu aĩali, uel intellectuali. Omne.n. agẽs aliquo mõ appetit finem: appetitus aũt naturalis non consequitur aliquã apprehensionẽ, sicut sequitur appetitus animalis, & intellectualis: ratio autem imperat ꝑ modũ apprehensiuæ virtutis. Et ideo actus illi, qui procedũt ab appetitu intellectiuo, vel animali, possunt a rõne imperari, non autem actus illi, qui procedũt ex appetitu naturali: hmõi .n. actus sunt uegetabilis animæ.

ri hoc, uel illud, sabesse intelligitur nro imperio, quatenus pẽdet ex parte aĩæ, sicut de appetitu sensitiuo dictũ est. Contingit.n. ex corporis dispositione, uel repentino motu, improbas pati imaginationes nullo imperante. Et in hoc est magna latitudo, intm ut aliqui patiantur hmõi imaginationes sic, ut uigilantib. appareãt, sicut aliis apparẽt dormientib. Et hinc plerunq; fit, ut dicãt se uidisse, uel audiuisse, qđ tñ non fuit in ueritate, sed sicut in sõnis, (vt patet nõ solũ in phreneticis, sed in melancholicis.) Vñ sublatis impedimentis ex parte corpis, in ptãte nostra est has imaginationes excludere, & alias assumare sc̃dm imperium rõnis ꝑfectum: sed contingit negligentib. ꝑꝑ imꝑfectum imperiũ, [illegible] plerunq; malas imaginationes, quas dicũt se pati cõtra uoluntatẽ, & non est ita: quia ex imperfecto patiunt imꝑio.

concl. 4

* cap. 3. a me. to. 5.

SVPER QVÆST: XVII.

ART. VIII.

In corp ar.

IN responsione ad 1m 8. art. dubium occurrit de rõne assignata ibid. s. q quãto aliquis actus ẽ immaterialior, tanto est nobilior, & magis subdi eut imperio rõnis. Cõtradicit.n. hoc Arist. 1. Polit. & author in art. præcedenti, & experientiæ. Experimur .n. q corporis mẽbra magis obediũt rõni, quam passiones appetitus sensitiui. Et dictum est, q rõ præest appetitui sensitiuo, non totaliter: corpori aũt sic &c. Et tñ sc̃dm hanc rõnem passiones appetitus sensitiui, cum sint actus spiritualiores, deberent magis imperio rõnis subdi, quam motus manus, & pedis.

¶Ad hoc dr̃, q obedientia oritur ex propinquitate: sed ꝑpinquitas est duplex, similitudinis.s. & ꝑportionis. Et sc̃dm similitudinem quidẽ, q̃to actus est nobilior, tanto propior, sc̃dm naturã suam est rõni, & aptior ut sequatur eã. Sc̃dm proportionem uero, quanto bonum proprium, ad qđ aliquid intra latitudinẽ obsequentium ordinatur, est magis cõsonum rõni, tanto magis subditur eius imperio. Constat aũt q appetit⁹ sensitiuus, & corpus aptum natum obsequi rõni, sic se habent ad ꝑpria bona q ille ex natura propria inclinatur ad bonũ, q̃nq; contrarium rõni. Caro.n. concupiscit aduersus spũm, & spiritus aduersus carnẽ. Istud uero ex natura sua nõ inclinatur ad bonũ dissonum rõni, imò a natura fabricatũ est habile ad motum cõsonum rõni. Cuius duo signa sunt. Primum, q corpora cælestia ad solum rõnalẽ motũ habilia sunt, nihil omnino hñtia impedimẽtum ad obediendũ rõni mouenti. Sc̃dm, q in nobis nullus nouus motus aut malus nostrorum mẽbrorum subducit ab obedientia rõnis, nisi pudendorum, quæ ad maxime delectabile sc̃dm sensum, q ẽ obiectum appetitus sensitiui, ordinantur de quo scriptum est: Video aliã legẽ in mẽbris meis, repugnantẽ legi mentis meæ. Appetitus ergo passiones, licet ex natura nobilitate magis obediãt rõni, quã corporis motus: ꝑꝑ cõtrarietatẽ tñ annexi boni proprio ad rõnẽ, non plene rõni subdũtur: ꝑꝑ cuius cõtrarietatis defectum, corporis mẽbra plene subduntur rationis imperio ad suos aĩales motus. Et hoc intellige Nouitiæ, qñ ista sunt naturali dispõne. Si.n. infirmitate, aut lassitudine indisposita sint, hoc ex materiæ necessitate contingit. Appetitus aũt sensitiuus ex sua inclinatione naturali tẽdit in bonũ dissonũ rõni, ut dictum est.

Porrecta per totum

Inf. q. 50. a. 3. ad 1. & 2. 2. q. 148. ar. 1 ad 3. & 3. q. 15. ar. 2 ad 1. & q. 69. art. 6. cor. & 2. di. 20. q. 1 a. 2. ad 3. & nesi. q. 53. art. 4. cor. 4. & quol. 4. a. 21 cor. & 1. Eth. fi.

¶In respõsione ad ultimum octaui artic. nota duo. Primum est, q dispõ requisita ad motum horum mẽbrorum, non est illa qualitas, de qua superius dictum est, q sequitur passionẽ appetit⁹ mediante motu cordis: sed ẽ qualitas naturalis soli naturæ subiecta, ꝑ quam motus iste non uoluntarius, sed naturalis est. Secundum est, q in litera duæ causæ ex Arist. tanguntur, quare mẽbra hæc hñt motum proprium naturalẽ. Prima est, quia quodlibet eorum ẽ quasi separatum animal. Secunda ẽ, quia q̃dli-

* li. 4. c. 15. in princ.

bes

*li.4.c.15. in prin.

concl.m.

bē eorum est principium, & a prima.n. habetur, q motus iste non subdit imperio superioris pria : ex quo .n. quasi separatū animal secdm seipsū, hēc motum non imperatum ab alio. Ex sequa uero, q motus iste est naturalis. qa principia oportet eē naturalia.

unde, ut * Grego. Nissen. dicit, q uocatur naturale, quod gñatiuū & nutritiuum: & pp hoc m actus uegetabilis animæ non subduntur imperio rationis. *

Ad primum ergo dicēdū, q q̄to aliquis actus ē immaterialior, tanto est nobilior, & magis subditus imperio rōnis. Vnde ex hoc ipso, q uires aīę uegetabilis nō obediunt rationi, apparet has uires infimas eē.

Ad 2m dicendū, q similitudo attenditur quantū ad aliquid, quia. s. sicut Deus mouet mundū, ita aīa B mouet corpus, non āt quātum ad omnia: non. n. anima creauit corpus ex nihilo, sicut Deus mundū, propter quod totaliter subditur eius imperio.

Ad tertium dicendum, q uirtus & uitium, laus & uituperiū nō debētur ipsis actib. nutritiuæ, uel gñatiuæ potētiæ, quę sūt digestio, & formatio corpis humani: sed actib. sensitiuæ partis ordinatis ad actus gñatiuæ, uel nutritiuæ, puta, in cōcupiscēdo delectationē cibi, & uenereorū, & utēdo scd̄m quod oportet, uel non secundum quod oportet.

Articvlvs ix.

Vtrum actus exteriorum membrorum imperentur.

101 Porrecta per totum 1.q.81.a.3.ad 2.& 2.q.168 3.1.co.& 2.dist.20.q.1.ar.2. Ad3.&ve ri.q.25 a.4.ad 5.a.5.ad 14.& mal.q.7.ar.1.ad 15.

*ar.præc.

§li.4.c.15

*C.16.nō pcul a fi. 10.5.

*Ca.9.pa rū a prin. to.1.

AD NONVM sic procedit. vr̄ q mēbra corpis nō obediāt rōni quantū ad actus suos. Cōstat .n. q h mēbra corpis magis distant a rōne, q̄ uires aię uegetabilis: sed uires aię uegetabilis nō obediūt rōni, ut dictū e. ergo multo minus mēbra corpis.

¶ 2 Præt. Cor est principiū motus aialis: sed motus h cordis nō subdit imperio rōnis: dicit. n. † Gre. Nis. q pulsatiuū non ē psuasibile rōne: ergo motus mēbrorū corporaliū non subiacet imperio rationis.

¶ 3 Præt. Aug. dicit 14.* de ci. Dei, h q motus mēbrorum genitalium aliqn̄ importunus est nullo poscēte: aliqn̄ aūt destituit inhiantem, & cum in aīo concupiscentia ferueat, friget in corpore: ergo motus membrorum non obediunt rationi.

Sed contra est, q Aug. dicit 8.* conf. Imperat animus, ut moueatur manus, & tanta est facultas, ut uix a seruitio discernatur imperium.

Resp. Dicēdū, q mēbra corpis sūt organa q̄dam potētiarū aīæ: unde eo mō, quo potētiæ aīæ se hn̄t ad hoc, q obediant rōni, hoc mō se hn̄t ēt corporis mēbra. Quia igit uires sēsitiuę subdunt imperio rōnis, non aūt uires naturales: iō oēs motus membrorū, q̄ mouent a potētiis sensitiuis, subdūtur impio rōnis. Motus aūt membrorum, qui consequuntur uires naturales, non subduntur imperio rationis.

Ad primum ergo dd̄m, qd̄ mēbra nō mouēt seipsa, sed mouētur p potētias aīę, quarū, q̄ edā sūt rōni uiciniores, quam uires animę uegetabilis.

Ad 2m dd̄m, q in his q̄ ad intellectū, & uolūtatē ptinēt, primū inuenit id, qd̄ ē sm naturā ex quo alia deriuant, ut a cognitione principiorū naturalr̄ notorū, cognitio cōclōnum: & a uolūtate finis naturaliter desiderati, deriuat electio eorū q̄ sūt ad finē:

A ita ēt in corporalib. motib. principiū ē sm naturā. Principiū āt corpalis motus ē a motu cordis: unde motus cordis sm naturā ē, & nō sm uoluntatē. Cōsequit. n. sicut p se accidēs uitā, q̄ est ex unione corporis & aīæ: sicut motus grauiū, & leuiū consequit formā substantialē ipsorū: vn̄ & a generāte moueri dr̄ scd̄m philosoph. in 8. phys. * & pp hoc motus iste uitalis dicitur. vnde Greg. Nissen. dicit, q sicut generatiuū, & nutritiuū nō obedit rōni: ita nec pulsatiuū quod est uitale. Pulsatiuum aūt appellat motū cordis, qui manifestatur per uenas pulsatiles.

*Te.29 & seq.

*li.4.c.15 in prin. & c.16.

Ad 3m dd̄m, q sicut Aug. dicit in 14. de * ciu. Dei. *C.16.20 nō pcul a fin.10.5

B Hoc q motus genitaliū membrorū rōni nō obedit ē ex pœna peccati, ut. s. aīa suæ inobediētiæ ad deū in illo pcipue mēbro pęnā inobedientię patiat, p qd̄ pctm̄ originale a ' posteros traducit. Sed qa per peccatū primi parentis (ut inf. dicet) natura est sibi relicta subtracto supnaturali dono, qd̄ homini diuinitus erat collatū, iō cōsideranda ē rō naturalis, quare mot* hmōi mēbrorū spāliter rōni nō obedit, cuius cām assignat* Aris. in lib. de causis motus aīaliū, dicens inuoluntarios esse motus cordis, & mēbri pudendi. s. qa ex aliqua apprehēsione hmōi mēbra cōmouent, inquantū. s. intellectus & phantasia

*q.85.a.3

*Ca.8. in prin.

C repn̄tāt aliqua, ex quib. consequunt passiones aīæ, ad quas ɔsequitur motus horū membrorū: non tn̄ mouent sm iussum rōnis aut intellectus, quia. s. ad motū horū membrorū requirit aliqua alteratio naturalis. s. caliditatis, & frigiditatis, q̄ qdē alteratio non subiacet imperio rōnis: spāliter āt hoc accidit in his duob. mēbris, quia utrunq; istorū membrorū est quasi quodda animal separatum inquantum est principium uitæ. Principium aūt est uirtute totū. cor. n. principiū est sensuum, & ex membro genitali uirtus exit seminalis, q̄ est uirtute totum aīal: & iō habent proprios motus naturaliter: quia principia

* in solu. ad 2.

D oportet esse naturalia, ut * dictum est.

QVAEST. XVIII.

De bonitate, & malitia humanorum actuum in generali, in undecem articulos diuisa.

SVPER QVÆST. XVIII.

Circa q̄ōnis 18. iōtentum, recolito ex supradictis qd nois actionis humanæ, & mali moralis. Primū, ooponit actus uolūtarios: secundum, priuatione boni debiti actioni uoluntariæ.

POst hoc cōsiderādū ē de bonitate, & malitia humanorū actuū. Et primo, qūo actio humana sit bona, uel mala. Scd̄o, de his q̄ consequūtur ad bonitatē, uel malitiā humanorum actuū puta, meritū, uel demeritū, peccatū & culpa.

¶ Circa primū occurrit triplex consideratio. Prima est de bonitate, & malitia humanorū actuū in generali. Scd̄a de bonitate & malitia interiorū actuum. Tertia, de bonitate, & malitia exteriorū actuum.

Circa primum quæruntur undecim.

¶ Primo, vtrum omnis actio sit actio bona, uel aliqua sit mala.

¶ Secundo, vtrum actio hominis habeat, q sit bona, uel mala ex obiecto.

¶ Tertio, vtrum hoc habeat ex circunstantia.

¶ Quarto, vtrum hoc habeat ex fine.

¶ Quin-

¶Quinto, Vtrum aliqua actio hominis sit bona, vel mala in sua specie.
¶Sexto, Vtrũ actꝰ hẽat speciẽ boni, uel mali ex fine
¶Septimo, Vtrũ species q̃ ẽ ex fine, ↄtineat sub specie, q̃ est ex obiecto, sicut sub gñe, aut ecõuerso.
¶Octauo, Vtrum sit aliquis actus indifferens secundum suam speciem.
¶Nono, Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum indiuiduum.
¶Decimo, Vtrum aliqua circunstantia constituat actum moralem in specie boni, uel mali.
¶Vndecimo, Vtrum omnis circunstantia augens bonitatem, uel malitiam, constituat actum moralem in specie boni, uel mali. G

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis humana actio sit bona, uel aliqua mala.

103 *Porrecta per totum.* Inf. art. 2. co. & q. 71 art. 7. ad 1 Et mal. q. 2. art. 1. 2 & 3. & 5. co.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q̃ oĩs actio hoĩs sit bona, & nulla sit mala. Dicit enim* Dio. 4. c. de di. no. Quòd malũ non agit nisi virtute boni: sed virtute boni nõ fit malũ. ergo nulla actio est mala.

¶2 Præt. Nihil agit, nisi ſm qđ est actu: non est aũt aliquid malũ ſm quod est actu, sed ſcđm qđ potẽtia priuatur actu. Inquantũ aũt potentia perficitur p actum, est bonum, ut dr̃ in 9.* Metap. Nihil ergo agit inquantũ est malũ, sed solũ inquantum est bonum, omnis ergo actio est bona, & nulla mala. H

¶3 Præt. Malũ non potest esse causa nisi per accidens, ut patet per* Dion. 4. cap. de di. no. sed omnis actionis est aliquis per se effectus: nulla ergo actio est mala, sed omnis actio est bona.

*ca. 4. par. 4. a medio *Text. 10. to. 3. *ca. 4. par. 4. aliquantulũ a pri.

SED CONTRA est, qđ Dñs dicit Io. 3. Omnis q̃ male agit, odit lucem. est ergo aliqua actio hoĩs mala.

RESP. Dicẽdũ, q̃ de bono, & malo in actionibus oportet loqui, sicut de bono, & malo in rebus, eo q̃ unaquæq; res talẽ actionẽ producit, qualis est ipsa. In rebus aũt unumquodq; tãtum hẽt de bono, quãtum hẽt de esse: bonũ enim, & ens conuertunt, (ut in primo* dictũ est.) Solus aũt Deus hẽt totam plenitudinem sui esse ſcđm aliquid unum & simplex: vnaquæq; res uero habet plenitudinẽ essendi sibi conuenientẽ secundũ diuersa. Vnde in aliquibus cõtingit, q̃ quantum ad aliquid habent esse, & tñ eis aliquid deficit ad plenitudinẽ essendi eis debitam: sicut ad plenitudinem esse humani requiritur, q̃ sit quoddã cõpositum ex animã, & corpore, habens oẽs potentias, & instrã cognitionis & motus. Vnde si aliquid horũ deficiat alicui homini, deficit ei aliquid de plenitudine sui esse: quantũ igitur habet de esse, tm̃ hẽt de bonitate: inquãtũ uero aliquid ei deficit de plenitudine essendi, intm̃ deficit a bonitate, & dr̃ malum: sicut homo cæcus habet de bonitate q̃ uiuit, & malum est ei q̃ caret uisu. Si uero nihil haberet de entitate, uel bonitate, neq; malũ, neq; bonũ dici posset: sed quia de rõne boni est ipsa plenitudo essendi, siquidẽ alicui aliquid defuerit de debita essendi plenitudine, non dicet̃ simplr̃ bonũ, sed ſcđm quid, inquantũ est ens: poterit tñ dici simplr̃ ens, & ſcđm quid non ens, vt in primo* dictũ est. Sic igit̃ dicẽdũ, q̃ oĩs actio inquantũ hẽt aliquid de esse, intm̃ hẽt de bonitate: inquantũ uero deficit ei aliquid de plenitudine essendi, q̃ debetur actioni humanæ, intm̃ deficit a bonitate, & sic dr̃ mala:* puta, si deficiat ei uel determinata q̃titas ſm rõnẽ, uel debitus locus, uel aliquid hmõi. I K

*q. 5. ar. 3 *q. 5. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ malum agit in virtute boni deficientis. Si enim nihil esset ibi de bono, neque esset ens, neque agere posset. Si autẽ non esset deficiens, non esset malũ. vnde & actio causata est quoddam bonum deficiens, quia secundum quid, est bonum, simpliciter autem, malum.

AD 2m dicendũ, q̃ nihil prohibet aliquid esse secundum quid in actu, unde agere possit: & secundum aliud priuari actu, unde causet deficientem actionem: sicut homo cæcus actu habet uirtutẽ gressiuã per quam ambulare potest: sed inquantũ caret visu, qui dirigit in ambulando, patitur defectum in ambulando, dum ambulat cespitando.

AD 3m dicendũ, q̃ actio mala potest habere aliquem effectum per se, ſm id quod hẽt de bonitate & entitate: sicut adulteriũ est cã generationis humanæ, inquantũ habet cõmistionem maris, & foeminæ, non autem inquantum caret ordine rõnis.

ARTICVLVS II.

Vtrũ actio hoĩs habeat bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ actio non habeat bonitatem, uel malitiam ex obiecto. Obiectum enim actionis est res: in rebus autem non est malũ, sed in usu peccantium, vt Aug. dicit in lib. 3. de doct. Christ. ergo actio humana non habet bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

¶2 Præt. Obiectũ cõparat̃ ad actionem ut materia: bonitas autem rei non est ex materia, sed magis ex forma quæ est actus. ergo bonum, & malum non est in actibus ex obiecto.

¶3 Præt. Obiectũ potẽtiæ actiuæ cõparat̃ ad actionẽ, sicut effectꝰ ad cãm: sed bonitas cãæ nõ hẽt dependet ex effectu, sed magis ecõuerso: ergo actio humana õ hẽt bonitatẽ, vel malitiã ex obiecto.

SED CONT. est qđ dr̃ Oseæ 9. Facti sũt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt. Fit aũt homo Deo abominabilis propter malitiã suæ operationis. ergo malitia operationis est ſm obiecta mala, quæ homo diligit: & eadẽ ratio est de bonitate actionis.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut *dictũ est, bonũ & malũ actionis, sicut & cæterarũ rerũ, attendit̃ ex plenitudine essendi, uel defectu ipsius. Primũ aũt qđ ad plenitudinẽ essendi pertinere vr̃, ẽ id, qđ dat rei speciẽ: sicut aũt res naturalis hẽt speciem ex sua forma, ita actio hẽt speciẽ ex obiecto, sicut, & motꝰ ex termino. Et io sicut prima bonitas rei naturalis

*Art. 1.

SVP. QVAES. XVIII. ART. II.

CIrca art. 2. quæst. eiusdem, omisso primo, aduerte primo, q̃ author quasi plus determinans, q̃ quæsierit, non solum dicit, q̃ actus ẽ bonꝰ moraliter ex obiecto, sed q̃ hẽt bonitatẽ primam, & specificã ab eo. Cũ n. omnis quæstio sit quæstio medij (vt patet 2. Posteriorum) optime rñdet simul, quia est, & pp quid est actus bonus moraliter ex obiecto: quia scilicet est specificãs primũ. Aduerte secundo, q̃ licet in primo horũ, scilicet, q̃ prima bonitas moralis in actu sit ex obiecto, sequat̃ Scotus authoris doctrinam, in secundo tñ horum dissentit in quolibet q. 18. art. 3. putans q̃ determinatio ex obiecto ita cõstituat bonitatem actus moralis, q̃ nullã specificã bonitatẽ det illi, sed capacitatẽ est bonitatis specificæ in genere moris. hæc quidẽ dicit, sed non probat: & tamen constat, quòd amare deum, & odium dei, actus matrimonialis adulte-

104 *Porrecta per totum.* Inf. q. 19. art. 1. & 2. co. & q. 22 art. 1. co. & 2. dist. 36. ar. 5. co. *cap. 12. parum a princip. to. 3.

adulteriū, & similia. bonitatē & malitiā hēnt specificā ex obiectis, ita q̄ nō solū bonitatē, uel malitiā generica, seu cōmunē dat obiectū, ut uti re sua, aut aliena: sed et special. ssimā, generates ex propria, aut ex aliena uxore.

attēdit ex sua forma q̄ dat spēm,[A] ei, ita & prima bonitas actꝰ moralis attendit ex obiecto cōueniēti: unde & à q̄busdā uocat bonū ex genere, puta, uti re sua. Et sicut in rebꝰ naturalibus primū malū ē, si res generata nō ɔsequit formā specificā, puta, si nō generet homo, sed aliqd loco hominis: ita primū malū i actionibꝰ moralibꝰ ē qđ est ex obiecto, sicut accipere aliena: & dr malū ex gne, gnē pro spē accepto, eo mō loquendi, quo dicimus humanū genus totā humanā spēm.

Ad primum ergo Dicēdū, q̄ licet res exteriores sint i seipsis bonæ, tamē nō semp hēnt debitā pro portionem ad hanc, uel illā actionem: & ideo inquantum considerantur ut obiecta talium actionum non habent rationem boni.

Ad 2m dicendum, quòd obiectum non est materia ex qua, sed materia circa quā: & habet quodāmodo rationem formæ, inquantum dat speciem.

Ad 3m dicendum, q̄ nō semp obiectū actionis humanę, est obiectū actiuę potetię. Nā appetitiua potētia est quoddāmodo passiua, in quantū mouetur ab appetibili: & tamē est principiū humanorū[C] actuū. Neque ēt potentiarū actiuarū obiecta semp hēnt rōnē effectus, sed qn iā sunt trāsmutata: sicut alimētū trāsmutatū, est effectus nutritiuæ potētię; sed alimentū nondū transmutatū cōparat ad potētiā nutritiuā, sicut materia circa quā operatur. Ex hoc aūt q̄ obiectū est aliquo mō effectus potētiæ actiuæ, sequit, q̄ sit terminus actionis eius, & p ɔsequēs q̄ det ei formā & spēm: motꝰ. n. hēt spēm à terminis. Et quāuis ēt bonitas actionis nō causetur ex bonitate effectus, tamen ex hoc dr actio bona, q̄ bonū effectum inducere pōt: & ita ipsa proportio actionis ad effectum, est ratio bonitatis ipsius.[D]

ARTICVLVS III.

Vtrum actio hominis sit bona uel mala ex circunstantia. Medina ar. 3.

185 *Porrecta per totum.*

Ad tertium sic ꝓcedit. Vr q̄ actio nō sit bona uel mala ex circūstātia. Circūstātię. n. circūstāt actū sicut extra ipsū existētes, (utꝰ dictū ē) sed bonū & malū sūt i ipsis rebꝰ, ut dr i 6. Metaphys. ergo actio nō hēt bonitatē, vł malitia ex circūstātia.

¶ 2 Præt. Bonitas, uel malitia actus maxime ɔsideratur in doctrina morum: sed circunstantiæ, cū sint quædam accidentia actuum, uidētur esse præter ɔsiderationem artis: quia nulla ars considerat, id qđ[E] est per accidens, ut dr in 6. Meta. ergo bonitas, uel malitia actionis non est ex circunstantia.

¶ 3 Præt. Id quod conuenit alicui ſm suam substantiam, non attribuitur ei per aliquod accidens: sed bonum, & malum cōuenit actioni secundū suā substantiam, q̄a actio ex suo genere pōt esse bona uel mala, utꝰ dictum est. ergo non conuenit actioni ex circunstantia, q̄ sit bona, uel mala.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in lib. Ethic. q̄ uirtuosus operatur ſcđm quod oportet, & quando oportet, & secundum alias circunstantias. ergo ex cōtrario, uitiosus ſcđm unumquodq; uitium operatur quando non oportet, ubi nō oportet: & sic de alijs circunstantijs: ergo actiones humanæ secundum circunstantias sunt bonæ, uel malæ.

Respon. Dicendū, q̄ in rebus naturalibus nō inuenitur tota plenitudo ꝑfectionis, q̄ debetur ei ex forma substātiali, q̄ dat spēm: sed multū superadditur ex superueniētibus accidentibꝰ, sicut i homine ex figura, ex colore, & sic de alijs, quorū si aliqđ desit ad decentē habitudinē, consequtur malū: ita ēt est in actione. Nā plenitudo bonitatis eiꝰ nō tota consistit in sua specie, sed aliqd additur ex his, q̄ adueniunt tamq̄ accidētia q̄dam, & hmōi sunt circunstantiæ debitæ: unde si aliquid desit, quod requiratur ad debitas circūstantias, erit actio mala.

Ad primum ergo dicendum, q̄ circunstantiæ sunt extra actionem, inquantū nō sunt de essentia actionis, sunt tamē in ipsa actione uelut q̄dam accidentia eius: sicut & accidētia, q̄ sunt in substantijs naturalibus, sunt extra essentias earum.

Ad 2m dicēdum, quòd non omnia accidentia ꝑ accidens se hēnt ad suā substantiam, sed quædā sūt per se accidentia, quæ in unaquaque arte cōsiderātur: & per hunc modum considerantur circunstantiæ actuum in doctrina morali.

Ad 3m dicendum, q̄ cū bonū conuertatur cum ente, sicut ens dicitur ſcđm substantiā, & ſcđm accidens: & ita & bonum attribuitur alicui & ſcđm esse suum essentiale, & ſcđm esse accidētale, tam in rebus naturalibus, quàm in actionibus moralibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actio humana sit bona, uel mala ex fine.

Ad quartum sic ꝓceditur. Vr q̄ bonū, & malū in actibus humanis nō sint ex fine. dicit. n. Dionys. 4. c. de di. no. q̄ nihil respiciēs ad malum operat. Si igit ex fine deriuaret operatio bona, uel mala, nulla actio esset mala: qđ patet esse falsum.

¶ 2 Præt. Bonitas actus est aliqd in ipso existēs: finis aūt est causa extrinseca. non ergo ſcđm finē dicitur actio bona uel mala.

¶ 3 Præt. Cōtingit aliquam bonam operationem ad malū finē ordinari, sicut cū aliqs dat eleemosynam propter inanē gloriā & ecōuerso, aliquā malā operōnē ordinari ad bonū finē, sicut cū qs furat, ut det pauperi: non ergo est ex fine actio bona uel mala.

Sed contra ē, q̄ Boetiꝰ dicit i Topic. q̄ cuiꝰ finis bonꝰ ē, ipsū quoq; bonum est: & cuius finis malus est, ipsum quoq; malū est.

Respon. Dicendum, q̄ eadem est dispositio rerum in bonitate, & in esse. Sunt. n. quædam, quorū esse ex alio non dependet: & in his sufficit considerare ipsum eorum esse absolute. Quedā uero sunt,

SVPER QVÆ. XVIII. ART. IIII. Egid. 2. S. d. 37. q. 2. a. 3. Medina ar. 4.

Circa quartū art. eiusdē 18. quest. omisso tertio, ad uertē quadruplicem bonitatē in litera positā actionis humanę, sic, ut omnē bonitatē cōuenire illi intelligas in quātū est actio humana. Omnis. n. humana actio quantum eiusmodi, cōtinetur sub genere actionis humanæ: q̄ est actus à rōne, & uoluntate & c. & sic hēt bonitatem & charitatē actionis humanæ: & quātū hmōi est, ut tatis habet, nō bonitatis, & ſcđm hoc (ut infra dicet) omnis nostra, quamuis mala, actio est a deo.

¶ Circa distinctionem huius quadruplicis bonitatis in litera, dubiū occurrit: q̄a supra in q. 7. bonitas finis posita est inter circūstantias: hic aūt diuiditur cōtra bonitatem circūstantiarum.

106 *Porrecta per totum.* Inf. q. 71. ar. 1. ad. 1. cap. 4. in parr. 4. q.3 quantū & a princ.

quorũ esse depēdet ab alio: unde oportet q̃ cõsiderentur per cõsiderationē ad causam, à qua dependent. Sicut aũt esse rei dependet ab agente & forma, sic bonitas rei dependet a fine. Vnde in psonis diuinis, q̃ non hñt bonitatē dependētem ab alio, G nõ cõsideratur aliqua ratio bonitatis ex fine. m Actiones autē humanæ, & alia, quorũ bonitas depēdet ab alio, hñt rõnē bonitatis ex fine à quo depēdēt, n præter bonitatē absolutã, quæ in eis existit. Sic igit̃ in actione humana, bonitas quadruplex cõsiderari põt. Vna quidem s̃m genus, prout scilicet est actio: qa quantum hẽt de actione, & entitate, tantum hẽt de bonitate, H ut dictum est* Alia uerò s̃m speciem quæ accipitur s̃m obiectũ conueniens. Tertia scd̃m circũstantias, quasi secundum accidētia quædam. Quarta aũt scd̃m finem, quasi secundum habitudinem ad bonitatis causam.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ bonum, ad quòd aliquis respiciēs operatur, nõ semper est uerum bonũ, sed qñq; uerum bonum, & quãdoq; apparēs: & s̃m I hoc, ex fine sequit̃ actio mala.

Ad 2m dicēdum, quòd quamuis finis sit causa extrinseca, tamen debita proportio ad finem & relatio ĩ ipsũ, inhęret actioni.

Ad 3m dicendum, q̃ nihil phibet actioni habenti unã pdictarum bonitatem, deesse aliã: & s̃m hoc contingit actionem, quæ est bona scd̃m speciem suã uel scd̃m circunstantias, ordinari ad finem malum, uel econuerso: non tamē est actio bona simpliciter, nisi omnes bonitates concurrant: quia quilibet singu K laris defectus causat malum: bonum aũt cãtur ex integra cã, ut Dion. dicit 4. c. de diuinis noib.*

Articvlvs V.

Vtrum aliqua actio humana sit bona, uel mala in sua specie.

Ad qvintvm sic pceditur. Videtur q̃ actus morales non differant specie secundum bonum & malum. Bonum enim G & malum in actibus inuenitur cõformiter h reb' (ut dictũ ē.*) Sed in rebus bonum & malum non diuersificant speciem: idem enim specie est homo bon', & malus. ergo neque etiam bonũ & malum in actibus diuersificant speciem.

¶2 Præt. Malũ, cum sit priuatio, est quoddam non ens: sed h non ens nõ põt esse differentia, s̃m H Philosophũ in 3. Metaph.* Cum ergo differentia constituat speciem, v̄r q̃ aliquis actus ex hoc, q̃ est malus nõ constituatur in aliqua specie: & ita bonum & malum non diuersificant speciem humanorum actuum.

¶3 Præt. Diuersorũ actuũ scd̃m speciem, h diuersi sunt effectus: sed idem specie effectus põt cõsequi ex actu bono, & malo, sicut homo generatur ex adulte- I rio, & ex matrimoniali concubitu: ergo actus bonus & malus non differunt specie.

¶4 Præt. Bonum & malum dr̃ in actibus quandoque secundũ h circustantiam, ut dictum est;* sed circunstantia cùm sit accidens, nõ dat speciem actui: ergo actus humani nõ differũt specie propter bonitatem, & malitiã.

Sed contra. Secũdum Philosophũ in 2. Eth.* Similes habitus, similes actus reddunt: sed habitus bonus & malus differunt specie, ut liberalitas & prodiga K litas: ergo & actus bonus & malus differunt specie.

Respon. Dicendum, q̃ omnis actus speciē hẽt ex suo obiecto

¶Ad hoc dicitur, q̃ finis etiam adiunctus, põt referri ad actũ interiorem uolũtatis, & ad actũ exteriorē. Si referatur ad actum interiorē, nõ est circunstantia, sed ad substantiã actus specificatiue cõcurrens. Si aũt referatur ad actũ exteriorē, finis adiunctus hẽt rõnē circũstantiæ. Et sic cũ aliquis mœchatur, ut furet, furtum est circũstantia fornicationis exterioris, & specificatio interioris uelle: pp qđ in sexto articulo, huiusq; dr̃, q̃ hmõi finis, puta, furtũ, specificat ēt fornicationē exteriorē formaliter, & nõ materialiter, i. ut stat sub illo interiori uelle, & nõ scd̃m se. Idē ergo finis est circunstãtia, & specifica- m tio, relatus ad eundē et actũ exteriorē humanũ diuersimode, scilicet formaliter, & materialiter. Et qm̃ sermões ĩ sciētia, sũt formales, merito bonitas ex fine ut specifica, distinguitur contra bonitatem ex circunstantia eiũ finis. ¶In rñsione ad tert. ũ eiusdē quarti artic. dubiũ occurrit. Qũ sit possibile actum bo- *artic. 4. nũ ex genere & circũstantijs, ordinari ad malũ finē, aut ecõuerso: qa est mal' uel bonus ex fine adiũcto ergo nõ uariat ex fina. Et tenet sequela qa qlibet finis adiunctus hẽt rõnē circũstantiæ respectu actus exterioris scd̃m se, ut dictũ est. Vr̃ ergo implicatio ĩ adiecto, cũ dr̃ act' mal' ex genere ex circũstãtijs ad bonũ finē, aut ecõuerso act' bonus ex genere & circũstãtijs ad malũ finē. Qualis. n. est ex circunstãtijs finis, ad talē est finē: ad inductũ, & ecõuerso. Constat aũt, q̃ tot' hic sermo scilicet de fine et circũstãtia, & fina malo, ad quē actus bon', & bono, ad quē actus mal' ordinat̃, de fine adiũcto intelligit̃, ut patet ex supradictis. ¶Ad hoc potest dupliciter dici. Primo, q̃ licet actus malus etiã ex circunstantia omnis finis nõ possit ordinatio bonũ finē: actus tamen malus etiam ex circũstantia *par. 4. post medium. finis, potest ordinari in finem bonum (uerbi gratia) Fornicari ppter furari, propter prodigũ esse propter usurpationē status, propter uindictam exercendam, & sic deinceps, addendo finem sint semper malũ, impossibile est ordinari in bonũ. Esset. n. malus ex circunstantia omnis finis, & sic esset implicatio in adiecto: sed fornicari pp furari, quamuis sit actus malus ex genere & circunstãtia finis, põt tamē ordinari in bonũ pp eleemosynam dandam. Sed quia cũ quolibet finis nõ arctatur magis ad unũ finē, q̃ plures: aut plures, quàm oēs possibiles adiungi: ideo dicitur secũdo, q̃ in hoc, & similibus sermonibus, intelligendum est de circunstantijs manētibus pure circunstantijs, & nõ de circũstãtijs trãseuntibus specificantia actũ. Vnde si circũstantia finis trãseat in specificans actũ, ut in sexto articulo author docet inferius, cõsequens est, q̃ cũ dr̃, q̃ actus bon' ex genere, & circũstãtijs, ĩ ordinari in malũ finē, intelligit̃ de circunstãtijs non transeuntibus respectu eiusdē actus ĩ specificãs: & similiter de malo. Et sic restat solutio, qa finis, qui est circũstantia actus exterioris scd̃m se iã factio specificãt, ĩ sic nõ excipit finis absolute, qa circũstãtia est, qa non manet in sua puritate, sed trãsit in specificãt. Et hoc oportet bene notare, & resoluere in sequentibus, ubi de duabus bonitatibus moralib'. s. ex fine, & gñe, ac circũstantijs erit sermo. 107 Porrecta pen totum *Mal. 4 a. 4. ad 5. & a. 5. cor. *artic. 4.

Svper Q. XVIII. Artic. V.

Egid. 2. S. d. 40. q. 1. a. 3. Tho. arg. d. 40. ar. 1. Medina. ar. 5.

Circa quintũ articulũ huius decimæ octauæ quæstionis, & specialiter in rñsione ad scd̃m. dubiũ magnũ diluciđãdũ est qũn stant hæc duo simul, s. Differētię scd̃m bonũ, & malũ, cõstituunt distinctas, & contrarias species actuũ moralium: & malũ non est natura aliqua, sed nihil, ut Augu. & Dion. dicũt. Si. n. act' moralis malus, puta, intemperantia species est aliqua inter contra cõ- *text. 10 tom. 3. trariã speciei temperantiæ, sicut nigredo albedini, sequit̃, q̃ differentia mali ē natura aliqua. & non priuatio. Cõstat. n. q̃ priuatio nullã põt cõstituere speciē act', aut habitus, aut cuiusq; rei. Si aũt malũ scd̃m totã suã formalē latitudinē, priuatio, nihilque est, nulla, erit ĩ moralibus mali species positiua: de hac enim loquimur: ac per hoc nulla uere & propria contrarietas inter actum, habitũque iustitiæ & iniustitiæ, temperantiæ & intemperantiæ: qđ est cõtra cõmunem doctrinam. Oportet. n. utrunque contrariorũ ut sic, esse ens positiuum formaliter, & non tantum subiectiue. ¶Ad claritatē huius obscurę difficultatis scito, quod dicta nõ auderē, nisi expressa diui Th. sētētia ĩ prima parte. q. 48. ar. 1. ad 2. & 3 cõtra Gē. c. 9. explicaret, qđ hic tangitur. s. q̃ malũ genus, & differentia in moralibus formaliter. est ens positiuũ, & bonũ art. 3. huius quæst. *cap 1. & 2. tom. 5.

in

sicut supra dictũ ẽ*. vnde oportet q aliqua dña obiecti faciat diuersitatẽ speciei in actib. Est aũt cõsiderandũ, q aliqua dña obiecti facit dñam speciei in actibus, ſm qđ referunt ad vnũ principiũ actuũ, quæ non facit dñam in actibus, ſm quod referuntur ad aliud principiũ actiuũ: quia nihil qđ est p accidẽs, cõstituit speciẽ, sed solũ qđ est per se. Põt aũt aliqua dña obiecti esse per se in cõparatione ad vnũ principiũ, & per accidens in comparatione ad aliud: sicut cognoscere colorẽ, & sonũ, p se differunt per cõparationẽ ad sensum, nõ aũt per cõparationẽ ad intellectũ. In actibus aũt, bonũ, & malũ dr per cõparationẽ ad rõnem: quia vt Dionys. dicit 4. c. de di. no.* Bonũ hois est ſm rõnem esse, malũ aũt quod est pter rõnem. Vnicuiq; .n. rei est bonũ, qđ conuenit ei ſm suã C formã: & malũ, quod est ei præter ordinẽ suæ formæ. Patet ergo q dña boni & mali circa obiectũ considerata, cõparat per se ad rõnẽ, scilicet ſm quod obiectũ est ei cõueniens, uel non conueniens. Dñr aũt aliqui act[9] humani, uel morales, ſm qđ sũt à rõne. Vnde manifestũ est, q [m] bonũ, & malũ diuersificant speciẽ in actibus moralibus: * dñæ enim per se diuersificãt speciẽ. D

Ad primvm ergo dicẽdum, q ẽt in rebus naturalibus bonũ & malũ, quod est secundum naturã, & ꝯ naturã, diuersificant speciẽ naturæ. Corpus. n. mortuũ, & corpus viuũ, non sunt eiusdẽ speciei: & similiter bonũ, inquãtum est secundũ rationẽ: & malum, inquantũ est præter rationem, diuersificãt speciẽ moris.

Ad 2[m] dicendum, q malũ importat priuationẽ nõ absolutã, E sed cõsequẽtẽ talẽ potentiã. Dr enim malus actus ſm suam speciẽ, non ex eo, q nullũ hẽat obiectũ, sed quia hẽt obiectũ non conueniens rõni, sicut tollere aliena; vnde inquantũ obiectũ est aliquid positiue, potest constituere speciem mali actus.

Ad 3[m] dicendum, q actus cõiugalis, & adulteriũ, ſm qđ comparantur ad rõnẽ, differunt specie, & hẽnt effectus specie dif- A ferentes: quia vnũ eorũ meretur laudẽ & premiũ, aliud vituperiũ & pœnã. Sed secundũ q cõparantur ad potentiã generatiuã, nõ differũt specie: & sic hẽnt vnum effectum scđm speciem.

Ad 4[m] dicendum, q circunstantia qñq; sumitur vt dña essentialis obiecti, scđm quod ad rõnem comparatur: & tũc põt dare speciẽ actui morali. Et hoc oportet esse, qñcunque circun- B stantia trãsmutat actum de bonitate in malitiam: non. n. circũstantia faceret actum malũ, nisi per hoc, q rationi repugnat.

Articvlvs VI.

Vtrum actus habeat speciem boni, uel mali ex fine.

AD sextvm sic proceditur. Videtur q bonum & malum, qđ est ex fine, nõ diuersificent speciẽ in actib. Actus enim hẽnt speciẽ ex obiecto: sed h finis est pter rõnem obiecti: ergo C bonum & malũ, qđ est ex fine, nõ diuersificant speciem actus.

¶ 2 Præt. Id qđ est h per accidẽs, non constituit speciẽ, (vt dictũ est:) * sed accidit alicui actui q ordinetur ad aliquẽ finẽ, sicut q aliquis det eleemosynã pp inanem gloriã: ergo scđm bonũ & malũ, quod est ex fine, nõ diuersificantur actus scđm speciem.

¶ 3 Præt. h Diuersi actus secundũ D speciẽ, ad unũ finẽ ordinari possunt: sicut ad finẽ inanis gloriæ ordinari possunt actus diuersãrũ uirtutũ, & diuersorũ uitiorũ. non ergo bonum & malum, qđ accipitur secundum finem, diuersificat speciem actuum.

Sed contra est, quod supra ostensum est*, quod 1 actus humani habent speciẽ a fine. ergo bonũ & malum, quod accipitur scđm finem, diuersificat speciem actuum. *q. 1. ar. 3

Respon. Dicendũ, q aliqui actus dñr humani, in E quantum sunt uoluntarij, sicut s. dictũ est*. In actu *q. 1. art. 1. aũt uoluntario inuenitur duplex actus, scilicet act[9] interior uoluntatis, & actus exterior: & uterq; horum actuũ habet suũ obiectum. Finis aũt proprie est obiectum interioris actus uolũtarij: id aũt circa quod est actio exterior, est obiectũ eius. Sicut igit actus exterior accipit spẽm ab obiecto, circa qđ est: ita actus interior uoluntatis accipit speciẽ a fine, sicut a proprio obiecto. Id aũt qđ ẽ ex parte uoluntatis, se hẽt ut formale ad id, qđ est ex parte exterioris actus: quia uoluntas utitur mebris ad agendũ, sicut instris, neq; actus exteriores hẽnt rõnem moralitatis, nisi inquãtũ sunt uolũtarij. Et iõ[m] act[9] Concl. m

*q. 1. ar. 3. in se quamuis sit malum homini secũdũ rationẽ: sicut forma mortui est quoddam ens, & bonũ in se, quãuis sit malũ viuo. Est itaq; iniustitiæ act[9], & habitus scđm suã speciẽ moralẽ, formaliter ens positiuũ, & cõtrariũ iustitiæ: nec ex hoc sequit q malũ sit natura aliqua, aut ens. Sed æquiuocatio accidens hic obscuritatẽ parit. Malũ enim æquiuocũ est ad malũ vere & proprie, & ad malũ genus dñas. & spẽs moraliũ. Pro quo nota, q malum absolute loquẽdo, significat priuationem boni debiti, qh, sicut &c. Malũ aũt in moralibus, qñq; significat priuationẽ boni *par 4. inter med. & finem. scđm rõnem debiti, qh, sicut &c. actui humano, uel habitui. Quandoq; aũt significat ens contrarium actui, uel habitui humano bono: ita q inter significationẽ mali in moralibus, & absolute, hoc interest, q malũ absolute, formaliter est nihil: denominatiue aũt est ens. In moralibus aũt, malũ, qđ est pars subiectiua mali in cõi, eodem mõ se hẽt, scilicet q formaliter est nihil, denominatiuẽ uero est ens, sed pter hoc in moralibus ẽt ipsum ens formaliter cõtrariũ actui, vel habitui bono moraliter, uocat malũ scđm suã speciẽ: vbi manifeste patet æquiuocatio. Est igit in moralibus malũ dupliciter, scilicet priuatiue: & hoc est simpliciter & formaliter malũ, qđ est nihil, cuius Deus nõ est author: & contrarie, & hoc est in se bonum, & est a Deo quãuis priuatio sibi annexa, a nullo fortie sit, sicut nec potentia peccandi quoad priuatiuum. Sed de hoc alias. Ad propositum sufficit hæc intellexisse, & cũ his eorum radicẽ, sc. licet, q quia nullus operat aspiciẽs ad malũ, oportet in malo actu uoluntario inueniri bonũ aliqđ uerũ, uel apparẽs, cũ priuatione bonitatis alicuius spectantis ad rectã rõnẽ. Et pro quãto actus ille ad bonũ fert, speciem sortitur Concl. m positiuam, ex qua dr malus contrarie: pro quanto uero priuationẽ bonitatis debitæ hẽt annexã, est malus priuatiue. In eod. art. notato rñsionem ad 4. vt coniugas eã doctrinæ penultimi, & vlt. art.

SVP. QVAES. XVIII. ART. VI.

Medma ar. 6.

IN 6. ar. eiusdẽ q. 18. dubiũ est circa illa verba in corpore articuli, Finis proprie est obiectũ interioris actus uoluntarij. Videt enim hoc esse falsũ. Nã obiectũ electionis manifeste est id, qđ est ad finẽ: immo in hoc distinguit a volitione & intẽtione, vt superius patet, & in 3. Ethi. Et eadẽ difficultas est de cõsensu & vsu, de quib. dictũ est, q sunt respectu eius, qđ est ad finem. 118 *Porrecta per totum.* Inf. q. 19. ar. 1. Et 2. di. 40. art.

¶ Ad hoc dr, q obiectũ formale oĩs actus uolũtatis est finis, eo q est ẽt ratio eorũ, q sunt ad finem. vnde author ad insinuandã hanc formalitatẽ obiecti, apposuit ly proprie, dicens, Finis aũt proprie: & hoc in sequentibus præ oculis habendum est. *art. 3. huius quæst.

¶ In rñsione, ad scđm eiusdẽ art. congrega diligenter verba literæ, ut euadas difficultates. Nõ. n. dr solita q soli actui exteriori accidit ordinari in talẽ finẽ: hoc enim esset falsum. Põt namque ẽt interiori uolũtatis actui accedere ordo in talẽ finẽ, ut patet in odiente Deum pp consequendũ regnũ, uel aliquid huiusmodi: sed dr in litera

iera q̃ talis ordo nõ accidit interiori actui uoluntatis qui cõparatur ad exteriorem, vt formale ad materiale: ita q̃ non omni actui interiori denegans hanc accidentalitatẽ: sed illi qui hẽt se ad exteriorẽ, ut formale. Ille actus autẽ qui se hẽt ut formalis (vt iã determinatũ est superius) est actus imperans: qñ aũt ipse actus interior uoluntatis ordinatur ad aliũ finẽ, tunc se hẽt vt actus imperatus: & in eundẽ incidit ordinẽ cũ actu exteriori. habeto igit̃ & hoc præ oculis ut intelligas in hoc tractatu, actus interiores uolũtatis nomine, ipsum, non vt imperatũ, sed uel secundũ se uel imperãtem: sic n. cõ ra exteriorem distinguitur.

*ca. 2. panlo post prin. t. 5.
*In cor. & q. 1. art. 1.

humani spẽs formaliter considerat̃ sm̃ finẽ, materialiter aũt scd̃m obiectũ exterioris actus.* vnde Philosoph⁹ dicit in 5. Eth.* Quod ille qui furatur, vt committar adulterium, est per se loquendo, magis adulter q̃ fur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ finis hẽt rõnẽ obiecti, vt dcm̃ ẽ.*

AD 2m dicẽdũ, q̃ ordinari ad talẽ finẽ, etsi accidat exteriori actui, nõ tñ accidit actui interiori volũtatis, q̃ cõparat̃ ad exteriorẽ, sicut formale ad materiale.

AD 3m dicendũ, q̃ qñ multi actus specie differentes ordinãtur ad unũ finem, est quidẽ diuersitas speciei ex parte exteriorũ actuum, sed unitas speciei ex parte actus interioris.

ARTICVLVS VII.

Vtrum species, quæ est ex fine, contineatur sub specie, quæ est ex obiecto, sicut sub genere, uel econuerso.

Medina art. 7.

109*
Porrecta per totum.
2. 2. q. 11. ar. 1. ad 2.
*ar. præc. & 2. & q. 1. ar. 3.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ species bonitatis, q̃ est ex fine, cõtineat̃ sub spẽ bonitatis, q̃ est ex obiecto, sicut species sub genere: puta, cũ aliquis vult furari vt det eleemosynã. Act⁹. n. hẽt speciẽ ex obiecto (vt dictũ est:*) sed impossibile est q̃ h aliquid cõtineat̃ in aliqua alia specie, q̃d sub propria specie ñ cõtinet̃: quia idẽ non põt esse in diuersis speciebus nõ subalternis. ergo species, q̃ est ex fine, cõtinetur sub specie, q̃ est ex obiecto.

¶ 2 Præt. Semper ultima dñia cõstituit speciem specialissimam: sed dñia, quæ est h ex fine, vr̃ esse posterior q̃ dñia, quæ est ex obiecto, quia finis hẽt rõnẽ ultimi. ergo species, quæ est ex fine, continetur sub specie, q̃ est ex obiecto, sicut species specialissima.

¶ 3 Præt. Quãto aliqua dñia est h magis formalis, tanto magis est specialis: quia dñia comparatur ad genus, ut forma ad materiã: sed species, q̃ est ex fine, est formalior ea q̃ est ex obiecto, ut dictũ ẽ*. ergo spẽs, q̃ est ex fine, cõtinet̃ sub specie, q̃ est ex obiecto, sicut spẽs spẽlissima sub genere subalterno.

*ar. 2 huius quæst.

SED CONTRA. Cuiuslibet generis sunt determinatæ dñiæ: sed actus eiusdẽ speciei ex parte obiecti: põt ad infinitos fines ordinari: puta, furtũ ad infinita bona, uel mala. ergo species, q̃ est ex fine, nõ cõtinet̃ sub specie, q̃ est ex obiecto, sicut sub genere.

RESPON. Dicendũ, q̃ obiectum exterioris actus dupliciter põt se hr̃e ad finẽ uoluntatis. Vno mõ, sicut per se ordinatũ ad ipsum: sicut bene pugnare, p se ordinat̃ ad uictoriã. Alio modo p accidens, sicut accipere rẽ alienã, per accidens ordinat̃ ad dandũ eleemosynã. Oportet aũt, vt Philosophus dicit in 7. Metaph.* q̃ dñiæ diuidentes aliq̃d genus, & cõstituẽtes specẽ illius generis, per se diuidant illud: si aũt per accidens, nõ recte procedit diuisio: puta, si quis dicat, Animaliũ aliud rationale, aliud irrationale: & aĩalium irrationaliũ, aliud alatum, aliud

*text. 43. com. 10.

F non alatum. Alatũ enim, & non alatũ, non sunt per se determinatiua eius quod est irrationale. Oportet aũt sic diuidere, Aĩalium aliud habens pedes, aliud nõ habens pedes: & habentiũ pedes, aliud hẽt duos, aliud quatuor, aliud multos: hæc enim per se determinant priorẽ dñiam. Sic igit̃ qñ obiectũ non est per se ordinatum ad finẽ, dñia specifica, quæ est ex obiecto, non est per se determinatiua eius quod est ex fine, nec econuerso. Vnde una istarũ specierum non est sub alia: sed tunc actus moralis est sub duabus speciebus, quasi disparatis. vnde dicimus q̃ ille qui furatur, ut mœchet̃, cõmittit duas malitias G in uno actu. Si uero obiectũ per se ordinet̃ ad finẽ, una dictarũ dñiarũ est p se determinatiua alterius: unde una istarũ specierum cõtinebitur sub altera. Considerandum aũt restat, quæ sub qua. Ad cuius euidentiã primo cõsiderandũ est, q̃ quanto aliqua dñia sumitur a forma magis particulari, tanto magis est specifica. Secundo, q̃ quanto agens est magis vl̃e, tanto ex eo est forma magis vl̃is. Tertio, q̃ quanto aliquis finis est posterior, tanto rñdet agenti vniuersaliori. Sicut uictoria, quæ est ultimus finis exercitus, est finis intentus a summo duce: ordinatio aũt huius aciei, vel illius, est finis intentus ab ali H quo inferiorũ ducũ. Et ex istis sequitur, q̃ *dñia specifica, q̃ est ex fine, est magis generalis: & differentia quæ est ex obiecto per se ad talem finẽ ordinato, est specifica respectu eius.* Voluntas enim cuius propriũ obiectũ est finis, est uniuersale motiuũ respectu oĩum potentiarum animæ, quarum propria obiecta, sunt obiecta particularium actuum.

*concl. in

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sm̃ substantiã suã non põt aliquid esse in duabus speciebus, quarum una sub altera non ordinet̃. Sed sm̃ ea, quæ rei adueniunt, põt aliquid sub diuersis speciebus contineri. Sicut hoc pomum secundum colorem, conti- I netur sub hac specie, scilicet albi: & sm̃ odorem, sub specie bene redolentis. Et similiter actus, qui secundum substantiam suam est in una specie naturæ, secundũ conditiones morales superuenientes, ad duas species referri potest, ut supra dictum est.*

*q. 1. ar. 3. ad 3.

AD 2m dicendum, q̃ finis est postremum in executione, sed est primum in intentione rationis, sm̃ quam accipiuntur moraliũ actuum species.

AD 3m dicendũ, q̃ dñia comparatur ad genus, vt forma ad materiam, inquantum facit esse genus in actu: sed ẽt genus consideratur ut formalius specie (sm̃ q̃ est absolutius, & minus contractum.) vn K de & partes diffinitionis reducũtur ad genus causæ formalis, ut dr̃ in lib. Physic.* & sm̃ hoc, genus est causa formalis speciei: & tãto erit formalius, quanto communius.

*li 2. text. 31. to. 2. tro

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum suam speciem.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur q̃ non sit aliquis actus indifferens secundũ suam

SVP. QVAES. XVIII. ART. VIII. ET IX.
Egid. 2. S. d. 40. q. 2. a. 3
Dur. d. 40. q. 1.
Scot. d. 40. q. 1.
Cap. 2 d 40 q. 1. con. 1.
S. Bon. 2. s d 41. q. 3. a. 3
Scot. 2. s d. 41. q 1.
Riccar. 2 s. d 40. q. 3.
Duran. 2 s d. 41. q. 3.
Cap. 2. d. 40. q. 1 a. 1
Medina ar. 8. & 9.

Porrecta per totum. 1. d. 2. q. 3. ad 3. Et 2. dist. 40. art. 5. Et mal. q. 2. ar. 4. p to. & 5. cor. & quali. 9. art. 15. cor.

CIrca octauum, & nonũ præcipue articulum, dubiũ occurrit de illa conditionali.

tionali. Si actus a ratione deliberatiua procedens non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & hēt rationem mali. Super hac namque propositione fundatur doctrina authoris, negātis dari in indiuiduo actū humanum indifferentē, seu mediū inter bonum & malū moraliter. Et quidē Sco. in 2. sen di. 41. sustinere conatur oppositū tripliciter. Primo, quia nō omnis actus humanus debet habere hmōi bonitatē, uel malitiā. Scdo, quia actus ex qbus fit habitus uirtutis moralis, nō est mal⁹ (ut patet) nec bonus moraliter, quia nō esset uirtute morali. ergo. Tertio, qā habens uirtutē, nō semp tenet illa uti: & p hoc pōt quādoque operari, nō male, nō utēdo uirtute. Nec ponit solū actū indifferentē, sed ēt habitū in differentē generatū ex hmōi actibus. In quolib. quoque q. 18. art. primo, dicit: & contra hāc conclusionē sumiat triplicē actū & habitum, s. bonum, & malum priuatiue, & malū contrarie: fundatq; se super dictis Boetij sup pdicamētis, in prima pprietate qualitatis, uolētis iniustitiā non priuationē, sed cōtrariū iustitiæ significare: & sup rōne distinctionis iter priuatiue, & cōtrarie opposita. Et expressa dicit, φ si quis actū nō ordinet ad finē debitum, talis est malus priuatiue, nō cōtrarie: sed si ordinetur ad finē indebitū, tūc est malus cōtrarie. uoluitq; Dio. c. 4. de di. no. Malū cōtingit ex singularibus defectib. intelligi de malo priuatiue, non cōtrarie. In secūdo quoque sen. di. 7 q. 1. contradicit totaliter pdicti, doctrinæ, nolens φ bonū & malū moraliter, ex parte obiecti careāt medio, ex parte uero circūstantiæ habeāt mediū. Et ppterea non datur humanus actus indifferens ad bonum & malum moraliter ex obiecto: sed bene datur talis actus indifferēs ex parte circunstantiarum. Et ratio primi assignatur, quia oportet actū habere obiectū: obiectum aūt oportet esse uel cōueniēs actui scdm rectam rōnem, uel discōueniens. Ratio uero secundi non alia assignatur, nisi quia si quis det eleemosynam pauperi non propter finem, de quo non cogitat, nec secundum alias circunstantias, talis actus non est bonus moraliter: quia non debite circunstantionatus: nec malus, quia non propter indebitum finem, puta, inanem gloriā. ergo indifferēs, & priuatiue tantum malus, non contrarie. Sed hæc non solum uero non cōsonant, sed sibijpsis forte aduersantur. Si.n. actus, & habitus indifferēs, & malus priuatiue, coincidūt apud ipsū (ut ex pdicta distin. 7. accipi pōt) cum malum priuatiue, & cōtrarie, ut Scot. accipit in actu morali sine idē, ut probabitur, sequatur φ actus indifferens, & malus contrarie, coincidant: qđ implicat. Si aūt quatuor quis dixerit genera actuum, & habituum moraliū scdm bonum, & bonum, & malū moraliter, gratias agamus illi, qui ea adinuenit in nostris moribus, q̄ nec ipse, nec alius in moribus, proprijs, aut alienis potuit experiri. Proponant, quæso, in speciebus, & suis indiuiduis actus istos deliberatos, & aduertēt errorē suum. Quatuor ergo agenda hic sunt. Na primo obiectū: Scdo fundamentis satisfaciendū est. Tertio, de indifferentia actus scdm obiectum, seu speciem. Et quarto, quod non datur actus indifferens in particulari, ostendendum est. Procedamus autem ordine retrogrado, monstrātes primo, quòd omnis actus humanus in actu exercito, est bonus, aut malus moraliter. Arguitur ergo sic primo: Omnis actus otiosus est malus contrarie: sed omnis actus deliberatus priuatus debito fine, est otiosus. ergo malus contrarie. Maior est Iesu Christi, Matthæi duodecimo de uerbo otioso. Idem enim est iudicium de reliquis actibus

Aug. enchi. c. 11. tom. 3. lo prædica. ca. de opposi.

*q. 1. ar. 3.

*art. 1. ho ius quęst.

& 28. to. 4.

*art. 1.

*In corp art.

Porrecta per totum. 2. di. 40. ar. 5. cor. & 4. dis. 26. q. 1. ar. 4. corp. Et mal. q. 2. art. 5.

*art. præced.

speciē. Malū.n. est priuatio boni, scdm Augustinum*: sed priuatio & habitus sunt opposita immediata sm Philosophū ergo nō est aliquis actus, q sm spēm suam sit indifferens, quasi mediū existens inter bonū & malū.

¶ 2 Præt. Actus humani hēnt speciē a fine, uel obiecto, (ut dictū est*): sed omne obiectū, & omnis finis hēt rōnē boni, uel mali: ergo oīs actus human⁹ sm suā speciē, est bonus uel malus null⁹ ergo est indifferens sm speciem.

¶ 3 Præt. Sicut dictū est*, Actus dicit bonus, q hēt debitā perfectionē bonitatis malus, cui aliqd de hoc deficit: sed necesse ē, qđ omnis act⁹ uel hēat totā plenitudinē suę bonitatis, uel aliqd ei deficiat. ergo necesse, ē φ oīs act⁹ scdm spēm suā, sit bon⁹, uel malus, & nullus indifferens.

SED CONTRA est, qđ Augustinus dicit in libro de serm. Dom. in mont.* φ sūt qđam facta media, q̄ possunt bono, uel malo aīo fieri, de quibus est temerariū iudicare: sūt ergo aliq actus scdm spēm suā indifferentes.

RESPON. Dicendū, φ sicut dictum est*, Actus omnis hēt speciē ab obiecto: & actus human⁹ q dicit moralis, hēt speciem ab obiecto relato ad pricipiū actuum humanorū, qđ est ratio. Vnde si obiectū actus includat aliquid, qđ cōueniat ordini rōnis, erit actus bonus scdm suā speciē, sicut dare eleemosynā indigēti. Si aūt includat aliqd, quod repugnet ordini rōnis, erit malus actus scdm speciē, sicut furari, est tollere aliena. Contingit aūt φ obiectū act⁹ nō includit aliqd pertinens ad ordinē rōnis, sicut leuare festucā de terra, ire ad campum, & hmōi: & m tales actus secundum speciē suam sunt indifferentes n.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ duplex est priuatio: quædam, quę consistit in priuatū esse, & hæc nihil relinquit, sed totū aufert: ut cæcitas totaliter aufert uisū, & tenebra lucem, & mors uitā. Et inter hāc priuationē, & habitū oppositū, nō pōt esse aliqđ mediū circa ppriū susceptibile. Est aūt alia priuatio, q̄ consistit in priuari: sicut ægritudo est priuatio sanitatis, non φ tota sanitas sit sublata, sed qđ est quasi q̄dā uia ad totalē ablationē sanitatis, quæ fit per mortē. Et ideo talis priuatio cū aliqđ reliquat, nō semp est immediata cū opposito habitu, & hoc mō malū ē priuatio boni, ut Simplicius dicit in cōmēto sup lib. Prædicamētorū: qa nō totū bonū aufert, sed aliqđ reliqt: uñ pōt esse aliqđ mediū iter bonū, & malū.

AD 2m dicendū, φ omne obiectū, uel finis, hēt aliquā bonitatem uel malitiā, saltem naturalē, nō tamen semper importat bonitatē, uel malitiā moralem, q̄ cōsideratur per comparationem ad rōnem, ut dictū est *& de hac nunc agitur.

AD 3m dicendū, φ non quicquid hēt actus, pertinet ad speciem eius unde etsi in rōne suę speciei non contineatur quicquid ptinet ad plenitudinē bonitatis ipsius, nō propter hoc ē ex specie sua malus, nec ēt bonus: sicut hō sm suā speciem neque uirtuosus, neq; uitiosus est.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum indiuiduum.

AD NONVM sic pceditur. Vr φ aliquis actus secundum indiuiduum, sit indifferēs. Nulla.n. species est, q̄ sub se nō cōtineat, uel cōtineɼ possit aliqđ idiuiduū: sed aliqs act⁹ ē indifferēs sm suam spēm, ut dictum est*. ergo vr φ aliquis actus indiuidualis pōt esse indifferens.

¶ 2 Præt. Ex indiuidualibus actibus causantur habitus cōformes ipsis, ut dr in 2. Ethic.* sed aliquis habitus est indifferēs. dicit.n. Philosophus in 4. Ethic. † de quibusdam, sicut de placidis, & prodigis, φ nō sunt mali: & tamen constat, quòd non sunt boni, cū recedāt a uirtute, & sic sūt indifferētes sm habitū. ergo aliqs act⁹ indiuiduales sunt indifferentes.

¶ 3 Præt. Bonū mor. le ptinet ad uirtutē, malū aūt morale pertinet ad uitiū: sed cōtingit qnque, quòd homo actum, qui ex specie sua est indifferens, non

*c. 1. a medio. & c. 2. in fine & c. 6. simul. tum. 5.

bus otiosis. Minor ē nota ex terminis: otiosum.n.ex priuatione finis debiti dī,& est. Qd autē ad hoem debitū non ordinatur, non solū illū nō assequitur,sed ēt sine spe hmōi assecutionis fit. ¶ Pixi. Si priuatio debiti finis in actu humano, nō constituit actū malū contrariè: pari rōne,imo maiore,nullius alterius circunstantiæ priuatio cōstituet actū humanū malū cōtrariè. Patet sequela,qa circunstātia finis est prima, & magis intima. Falsitas uero cōsequentis patet ex eo,q ēt actus boni ex genere suo,si fiunt quando non debent, & ubi non debent,sunt moraliter mali:ut patet de actu cooniugali,& ex supradictis authoribus de circunstātijs, Aristot. Tull. o &c.

libro 7. mor.c.15. ante medium id habe: Et hom. 16. in Euā.in fine.

¶Pixs. (& est ratio illorū.) ratio deliberatiua qñ agit, debet agere ppter debitū finem qa debet agere ex rōne recta. Recta aūt ratio dictat, q unicuique detur quod sibi debetur:ac per hoc,q actio ordinetur in finē debitum. Si ergo agit,& nō propter debitum finē. ergo priuat actionem fine debito,quando oportet. Hoc autē est manifeste malum contrarie, sicut priuare hominē bono sibi debito:hæc de primo communicando cum Sco. in uocabulis. Quòd autem aliquis actus sit secundū obiectum indifferens,probatione nō eget,sed inductione. Leuare siquidem festucam de terra,ire ad agrum,& similia, deliberatè actus humani sunt:& tamen obiecta relata ad rationem,nec conuenientiam,nec disconuen etiam important. Volitio enim terminata ad hoc uolitum,puta,ire ad agrum,nihil haberet ex tali uolitio boni uel mali:quoniam tale uolitum nec cōsonat,nec dissonat uolitioni secundum rectā rationem,ut de se patet:unde potest & bene & male indifferenter fieri:hæc de secundo. Fundamentū autem Scoti,est distinctio inter priuationem,& contrarietatem, quam pluries repetit. Et in hoc quidem deceptus est dupliciter. Primò quia aliud est loqui de illis in communi, & aliud de illis in tali materia. Licet enim in communi priuatio non inferat contrarium:in aliqua tamen materia conueniunt priuatio,& contrarium,ut ipse Sco. fatetur. Hoc autem maxime accidit in materia morali secūdum bonum,& malum:quoniam sicut in naturalibus priuatio formę substātialis nunquam inuenitur,nisi adiuncta opposita formę substātiali:ita in moralibus priuatio substantialis bonitatis moralis nunquām inuenitur,nisi adiūcta oppositæ bonitati. Nunquā enim uoluntas deliberata actū suū debita sibi bonitate secundum rationē priuat, nisi tendendo in aliquod aliud bonū uere,uel apparenter oppositū illi bono. Si enim declinat in bonū non oppositum,cum non opposita possint esse simul,non declinabit in priuationē illius. Et omnium horum radix est,quia agens non intendit in priuationē boni, nisi quia intendit aliud bonū incompossibile illi priori, ac per hoc habent annexam priuationem alterius. Secūdo,quia ratio mali culpæ,de quo est sermo,cuius Deus non est author, nō consistit in mali tia contrariè,sed in malitia priuatiuè:ut ex supradictis patet.) Et si actus humanus non esset malus cōtrariè, sed priuatiue tantum,actus ipse esset malus moraliter, & peccatum &c. (Verbi gratia,pro Nouitijs.) Cęcitas,quæ est malum naturæ in oculo, nō infert contrariā,puta,in oculo,dispositionem cōtrariam uisui,& priuationem uisus debiti. Si in oculo esset priuatio uisus debiti absque illa dispositione contraria, cæcitas esset malum oculi. Dispositio namque illa,cum positiuum quid sit,nō constituit rationem mali,sed boni:sed priuatio uisus debiti in oculo apti nato,quando &c.constituit rationem mali. Sic igitur actus humanus,qui est capax boni & mali moraliter,declinans a bono morali,dato quòd nō perueniat ad bonum contrariū,quod uocatur,secundum philosophiam moralem,malū contrarie,ex hoc ipso q est priuatus bonitate sibi debita,qñ &c.mali moralis rationē,& propria rōnē hēt,qd est esse malū priuatiue. Habent.n. se in actu humano malo hæc tria,scilicet priuatio bonitatis debitę,malū cōtrariè,& actus humanus:sicut cæcitas,dispositio cōtraria uisui,& oculus. Ex distinctione igitur priuationis & cōtrarietatis oppositū potius sequitur eius,q̄ intendit Scotus. Hēt enim actus.

ordinat ad aliquē finē uitij, uel uirtutis. ergo ptingit aliquē actū idiuidualē esse indifferentē.

SED CONTRA ē,qđ Gregorius dicit in quadā homilia *Otiosū uerbū est, qđ utilitate rectitudinis aut rōne iustæ necessitatis aut piç utilitatis caret sed uerbū otiosū est malū,qa de eo reddēt hoies rōnē in die iudicij, ut dr Matth.12. Si aūt non caret rōne iustæ necessitatis,aut piç utilitatis,est bonū. ergo omne uerbū aut est bonū,aut malū, pari ergo rōne & qlibet alius actus,uel ē bonus,uel malus: nullus ergo indiuidualis actus est indifferens.

RESP. Dicendū, q cōtingit quādoq; aliquē actū esse indifferentem sm speciem,qui tñ est bonus, uel malus in indiuiduo cōsideratus:& hoc ideo,quia actus moralis, sicut dictum est*, nō solum hēt bonitatem ex ob G iecto,à quo hēt speciem:sed ēt ex circunstātijs, q sunt quasi quædam accidētia. Sicut aliqd puenit indiuiduo hominis sm accidentia indiuidualia,qđ non cōuenit homini sm rōnē speciei. Et oportet q quilibet indiuidualis actus hēat aliquā circūstātiā, p quā trahat ad bonū, uel malū,ad minus ex parte intētionis finis. Cum.n.rōnis sit ordinare, actus a rōne deliberatiua procedēs,si nō sit ad debitū finē ordinatus,ex hoc ipso repugnat rōni,& hēt rōnē mali. Si uero ordinetur ad debitū finē, conuenit cū ordine rōnis: unde hēt rōnē boni necesse est aūt q uel ordinetur, uel non ordinetur ad debitū finē:unde necesse est omnē actū hois à deliberatiua rōne procedentem, in indiuiduo consideratum,bonū esse,uel malū.* Si aūt non procedit a rōne

*art.3.

*Contr. 7, 3.

...Sco. Quo ad primū,oportet stabilire in hac. sicut,& in cæteris disputationibus qd. Mali nomine, in moralibus intelligit &certū est q,cū malū, moraliter conuenit sub malo absolute, q sicut malū est priuatio boni debiti sub eo, qñ sicut &c. ita malum moraliter est priuatio bonitatis debitæ secdm rōnē,qñ.&c. cui &c.in actu humano. Et sic actus humanus hēat secdm suam speciem contrarietatem bono, siue non, tamen peccat culpæ & mali moraliter, in illa priuatione consistit formaliter. Igitur satisfactio igitur propositæ est, dicere, q actus hun... propter finem debitū factus ex indifferentes,ex eo enim quòd priuatus est fine debito,quādo oportet,&c. mali moralis rationem habet. Nec opus est contrarietate ad hoc, quòd mali rationem habeat:quamuis opus sit ea ad hoc,quòd speciem habeat positiuam in moralibus malis,ut patet ex supradictis. Et hic patet responsio ad primū eorū,quę inducunt ex 4. dist. 2. Ex quo enim omnis actus deliberatus debet habere finem:quia omne agens agit propter finem,& secundum Anselmum allegatum a Sco. In omni uolitione est inuenire quid,& cur, oportet quòd omnis humanus actus debeat habere bonitatem, uel malitiam in suo exercitio. si enim ad debitum finem ordinatur cum suis circunstantijs,est bonus:si non,ipso facto est malus:quia priuatus debita sibi tunc &c.bonitate.

Cont.

¶ Ad secundum uero dr,quòd actus iusti, ex quibus fit iustitia, sunt boni moraliter, quamuis non sint totaliter perfecti, quia non fiunt prompte,faciliter,delectabiliter, & breuiter, ut fiunt ab habituatis. unde sophisma consequentis est, Actus non fiunt ex uirtute iustitiæ habituali ergo non sunt iusti.

¶Ad tertiū autem dī,q licet habēs uirtutē nō teneatur ad semper uti illa:tenetur tñ qñcunq; operatur,uti forma uirtutum idest,recta ratione,ac per hoc numquam potest indifferenter operari.

¶Ad primum autem inductorum ex Quol. iam patet responsio. Licet enim secundū Boe & ueritatem,aliud sit priuatio iustitię, & aliud iniustitiæ habitus:ratio tamen mali consistit in ipsa priuatione iustitiæ,quando,sicut &c. unde & iniustitia ipsa actualis & habitualis contraria iustitiæ,non habet rationem mali,nisi ratione priuationis. Ipsa igitur priuatio est primo malum:& cuicunque conuenit malum,per ipsam conuenit,& non ratione contrarietatis. Mirum est autem de illo homine exponēte, quòd illa Diony. authoritas 4.c.de d. no. Malum ex singularibus defectibus,intelligitur de malo priuatiue:& ex alia parte dicente,quòd malum priuatiue est indifferens. Sequitur.n.ex his, q Dio. tractans ibi de malo,tractat de indifferente, & q bonum consurgit ex causa integra indifferenter autē ex singularibus defectibus. illos autem habitus indifferentes,quos Sco. fingit, experientia testari uidetur chimericos esse, eo quòd nemo appareat habituatus ad indifferentia. Ad eadem tñ,quę ex septima distin. 2. inducta sunt,respondendo dicitur,quòd ratio primi,nihil penitus ualet a necessitate obiecti ad immediationē boni & mali moralis in eodē procedens. Stat enim q obiectum est necessarium, & tñ neutrum:ut patet ex dictis. Et si necessitate inferret immediationē boni & mali, cum in omni uolitione non solū quid,sed cur,exigatur,cōcedat quoque quòd respectu finis omnis actus aut malus,aut bonus. Exemplum uero pro ratione

secunda

fecundi implicatquia si quis det eleem. vnā pauperi, & nō pp malū finē, & nihil cogitet de fine actualiter, nō pp hoc agit nō pp finē: quia aut agit pp finē v tualiter: aut agit pp finem, qđ est obiectū ipsum. Iam n. dictum est, q obiectū uoluntatis est finis: dat. n. eleemosynā pauperi, ut det eleemosynā pauperi. hoc autē cōstat esse bonū.

Implicat ergo, dicere actū humanū absque fine. Quòd si aliæ circunstantiæ ad actum bonū necessariæ omittantur, cōstat actū esse malū, & nō indifferentē. Si enim malū cōsisteret in positiuo oppositis circūstātiis, malū à deo esset, bene cætera positiua. sed de his hactenus.

¶ In solutione ad primum octaui articuli, dubiū duplex occurrit. Primū est, quia æquiuocari vr de medio. Nā cū litera loquitur de medio p participationē: actus aūt indifferens est mediū per abnegationē utriusque. Secundum est, quia falsum est, q malum morale non tollat totum bonū morale sibi oppositum. Actus nanque intemperantiæ vndique malus, tollit totū bonū temperantiæ ab illo actu, quamuis non tollat bonū actionis humanæ, vel potētiæ subiectum: sicut nec ulla priuatio tollit subiectum.

¶ Ad primū horū dr, q quia in litera inducitur ad satisfaciendū motiuo argumenti. s. Priuatio, & habitus sunt opposita immediata, non est descendendum ad tale, uel tale medium, sed stando dum est in formali, scilicet habere, uel non habere medium. & hoc solum intendit litera, scilicet, quòd quędam priuatiue opposita habent medium: quia priuatio consistit in priuati, ac per hoc non tollit totum oppositum.

¶ Ad secundum dicitur, q malum morale dupliciter intelligi potest non tollere totum oppositum, primo permissiue, idest, nō est necesse q tollat totum bonum oppositum: & hoc est manifeste uerū. Dare namque eleemosynam indigenti propter inanem gloriam, est malum morale: non tamen tollit totam bonitatem moralem ab actu illo: quia actus est bonus moraliter secūdum substantiam, malus autē secundum circunstantiā finis. Et hunc sensum nō esse alienū ab authore, illa uerba literæ innuunt, scilicet talis priuatio nō semp est immediata cū opposito habitu: quasi insinuet, q sicut in cōi sufficit priuationi in priuari, q non oportet esse eam immediatā opposito habitui: ita in spe ali sufficit malo, q non oportet ipsum priuare toto bono opposito. Secundo pōt intelligi positiue, seu per se. Et sic uerificatur. pro quāto omnis actus quantumcunque malus, oportet q habeat hanc bonitatem moralem, q. s. ordinetur ad beatitudinem: & sit bonus bonitate finis cōmunissimi formaliter, ut patet ex supradictis. Et sic malum morale non pōt tollere totā bonitatē moralem: sicut nec ægritudo totam sanitatem in corpore perseuerante in uita. Et hæc intellige de malo, & bono morali non sedm hanc, vel illā rōnē, puta, secundū speciem, uel obiectum (sic namque aliquis actus nullam habet bonitatē, ut in litera dicitur) sed simpliciter, sedm quod conuenit eis in ratiōnatura in actu cætera: sic enim oportet beatitudinem actuum omnium resp cere.

¶ Circa decimum 9 ar. est dubium motum a Durando in 2. sent. dist. 40. quia non videtur uerum, quòd actus ex imaginatione procedentes, ut fricatio barbæ, motio baculi &c. sint extra gen⁹ moris: quia actus hominis, qui subest libero arb. quoad hoc, q est impediti, uel non impediti, non est extra genus moris: sed

deliberatiuæ, sed ex quadā imaginatione, sicut cū aliquis fricat barbā, uel mouet manū aut lapidē, talis actus nō est, proprie loquēdo, moralis, uel human⁹, cum hoc habeat actus à rōne: & sic erit indifferēs, quasi extra genus moraliū actuū existens.

B Ad primum ergo dicēdum, q aliquē actū esse indifferentē sm suā speciē, pōt esse multipliciter. Vno mō sic, q ex sua specie debeat ei, q sit indifferens: & sic procedit rō: sed tñ isto mō nullus actus ex sua specie est indifferens. Non. n. est aliqđ obiectū humani actus, qđ nō possit ordinari, uel ad malū, uel ad bonū per finē, uel circunstantiā. Alio mō, pōt dici indifferēs ex sua spē, qa non hēt ex sua specie q sit bonus, uel malus: vnde p aliquid aliud pōt fieri bonus, vel malus. Sicut hō nō habet ex sua specie, q sit albus, vel niger, nec tñ hēt ex sua specie q non sit alb⁹, aut niger. Pōt. n. albedo uel nigredo superuenire homini aliūde, q̄ à principijs speciei.

Ad 2ᵐ dicendum, q Philosophus* dicit illū esse malū pprie, q est alijs hoībus nociuus: & sm hoc dicit, pdigū nō esse malū, qa nulli alteri nocet, nisi sibiipsi: & similiter de oībus alijs, qui nō sunt pximis nociui. Nos aūt hic dicimus malū cōiter, oē qđ est rōni rectæ repugnās: & sm hoc, omnis indiuidualis actus ē bonus, uel malus, ut dictū est.*

Ad 3ᵐ dicendum, q ois finis a rōne deliberatiua intētus, ptinet ad bonum alicuius uirtutis, uel ad malū alicui⁹ uitij. Na hoc ipsum, qđ aliquis agit ordinate ad sustētationē, vel qetē sui corporis, ad bonū uirtutis ordinat in eo, q cop⁹ suū ordinat ad bonū uirtutis: & idē patet in alijs.

ARTICVLVS X.

C *Vtrum aliqua circunstantia cōstituat actum moralem in specie boni, uel mali.*

AD DECIMVM sic proceditur. Videt q circunstantia non possit constituere aliquā speciē boni, uel mali actus. Species. n. actus, ē ʰ ex obiecto: sed circunstātiæ, differūt ab obiecto. ergo circūstātiæ nō dāt speciē actus.

¶ 2. Prǣt. Circunstātiæ cōparant ad actum moralem, sicut acci-

A actus isti sunt huiusmodi, ut patet. ergo. Maior patet ex eo, quòd aliter in sensualitate non esset malum mortaliter, propterea quia liberum arb. potuit impedire, & non impedire.

¶ Ad hoc dr q S. Tho intendit de actibus illis, qui non possunt à libero arb. impediri ut pote prouenientes ex qualitatibus naturalibus: uel ex apprehensione alicuius occurrētis terribilis, vel delectabilis. Sed hoc uerbis literæ cōtradicit, expresse specificantis tales actus, qui uere sunt ex imaginatione causaliter: & sunt motus locales exteriores mēbrorū nostrorum subiectorum totaliter imperio rōnis, ut motus manus ad barbā: & motus baculi à manu &c. quos constat potuisse impediri à liber. arb. Aliter ergo dicendū est, q quia unūquodque est tale nō sedm quod est in potentia, sed secundū qđ est actu: non aliquid reponitur in genere per id, qđ pōt esse, sed per id, qđ est (non enim superficies spectat ad genus coloris, quia pōt esse alba, aut nigra) ideo actus ois. qui actualiter a sola est imaginatione, quamuis possit subesse imperio rationis, nō est in gñe moris. Et si contra hoc obijciatur: quia actus sensualitatis sunt in genere moris ex hoc solo q potuerunt impediri. negatur hoc: qm actus sensuales, qui dñt uoluntarij, quia non impediti à

D uoluntate poteńte præuenire singulos, non solum potentia, sed actu, subsunt uoluntati nō positiue, sed priuatiue stricte, s. non per actū elicitū. aut imperatū à uoluntate, sed per strictā priuationē actus eliciti & imperati: fiunt enim absque præuentione uoluntatis potentis, & debentis puenire. Notanter aūt dixi, priuatiue stricte, & non negatiue: quia ut ex q. 6 art. 3. superius patet, ad rōnem uoluntarij indirecte non sufficit non pñi, & negatio: sed adesse oportet obligationem, seu debitū. vnde non reducuntur in uoluntatem, ut causam priuatiue, actus quicunque ab imaginatione, & quibuscunque alijs inferioribus uiribus ex hoc, q uoluntas pōt eos impedire, & non impedit. Et consequenter non sunt ex hoc in genere uoluntarij, & consequenter, nec moris: sed ex hoc, q uoluntas pōt, & debet impedire, & nō impedit. Tunc. n. est uera priuatio in subiecto apto nato sub rōne debiti, & non solū possibilis: unde tunc, & insim actus sensuales sunt uoluntarii, qñ, & in quantum potuit, & debuit uoluntas impedire.

E Constat aūt ex hoc, q impedire, est positiuū quoddam, q non obligatur semper, & ad semper uoluntas ad impediendū: ac p hoc qñ imaginatio actus causat illo tpe, quo uoluntas non dēt, quamuis possit, tunc actus illi sunt extra genus uoluntarij, & moris. Actus autem hi præcipue esse possunt, qui indifferentes sunt secundum suam speciem, ut mouere baculum &c.

SVPER QVÆST. XVIII. ART. X. ET XI.

Medina ar. 10. & 11.

Circa decimum, & undecimum articulos, unà cum responsione ad quartum, in quinto articulo huius quæstionis dē c mo ... aduerte, & diligenter considera, quòd sicut in naturalibus quędam accidentia sunt secundū se formæ, ut albedo, & dulcedo: quædā aūt sunt solūmodo cōditiones præsuppositarū formarum, ut magnitudo, motus, malus, fortiter, uelociter, & alia hmō: ita in moralibus circunstantiæ duplices, qdā sedm se

 bonitates

*loci in argu. citatis.
Super q. art.

*eccl. in

* In corp art.

Porrecta per totum.
Sup. ar. 5. ad 4 & in fr. art. 11. co. & q. 71 art. 7. cor. & ad 1. & 2. dist. 16. art. 5. cor. & 4. q. 16. q. 1. art. 2. q. 1. co. & d. 41 ar. 4. q. 1. corp. Et mal. q. 2. ar. 6. per to. & art. 7. com. & q. 7. art. 4. co.

bonitatis, uel malitię: ut sunt oẽs actus uirtutũ & uitiorũ: quædam conditiones iã suppositarũ uirtutũ, uel malitiarũ, ut maius & minus, magis & minus, & his similia. Differentia inter istas circunstantias manifesta est: quia istæ duę nunquã faciunt actũ bonũ uel malũ, quam uis augeant, uel minuant bonitatem, uel malitiam. Primæ aũt faciunt actũ bonum, uel malũ, & rõ est in promptu: quia primę apponunt ex se bonitatẽ uel malitiã, secũdæ non. Dr̃ia uerõ inter eas est, q̄ primæ scd̃m se sunt species quædam moraliũ habentes propria obiecta conuenientia, uel disconuenientia rationi: ut patet de furto facto in loco sacro. Actus namque furti adiungit iniuriã loci sacri, quæ hẽt propriã speciẽ ex loco sacro, obiecto rõni, ut iniuriã pauẽte: est namq; obiectũ hoc scd̃m se rõni dissonans. Scd̃æ aũt nõ sunt secundũ se species moralium, nec habent propria obiecta: & ex hoc sequitur, q̄ primę dant speciem actui, quem circunstant, qa actus est circa illud circunstantiæ obiectũ: ita q̄ sunt quasi duo actus, vnus circa obiectum actus, & alter circa obiectũ circunstantiæ: ut in furto ex loco sacro apparet, scilicet acceptio alieni, & iniuria loco sacro irrogata. Et ppea in litera dr̃, q̄ circunstantiæ mutantes, seu dantes speciem, transeunt in conditiones principales, seu dr̃ias obiecti. Iam enim stabilitum est, ex obiecto haberi speciẽ bonitatis & malitiæ moralis actus. Et ex eadẽ radice dictũ fuit in litera quinti articuli, in responsione ad quartũ q̄ qñcunq; circunstantia transmutat actũ de bonitate in malitiam, dat actui speciẽ: quia repugnat rõni. Ex hoc namq; q̄ scd̃m se rationi repugnat, habet utrumq;, scilicet & q̄ malitiã secondum se importet, & q̄ sit, vel habeat proprium obiectum rõni repugnans: ac per hoc in propria

*qu. 7. ar. 1.
*art. 5.
Cevel. ᵐ

dentia eius, ut dictũ est: sed ᵇ accidens non constituit speciem. ergo circunstantia nõ cõstituit aliquã speciem boni, uel mali.

¶ 3 Præt. ᵇVnius rei nõ sunt plures species: vnius aũt actus sunt plures ʰ circũstantiæ. ergo circũstantia non cõstituit actũ moralẽ in aliqua specie boni, uel mali.

SED CONTRA. Locus est circũstantia quædã: sed locus constituit actũ moralẽ in quadã specie mali. furari.n. aliqd de loco sacro, est sacrilegiũ. ergo circũstantia constituit actũ moralẽ in aliqua specie boni, vel mali.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut species rerũ naturalium constituunt ex naturalibus formis: ita species moraliũ actuũ constituunt ex formis, ut prout sunt à ratione cõceptæ, sicut ex supradictis* patet. Quia uero natura determinata est ad unũ, nec pôt esse processus naturæ in infinitũ, necesse est peruenire ad aliquã vltimã formã, ex qua sumat dr̃ia specifica, post quã alia dr̃ia specifica esse non possit. Et inde est q̄ in rebus naturalibus, quod est accidens alicui rei, non pôt accipi vt dr̃ia constituens speciẽ: sed processus rõnis non est determinatus ad aliquid vnum. Sed quolibet dato, pôt ulterius procedere. & iõ, qđ in actu vno accipit ut circunstantia superaddita obiecto, qđ determinat speciẽ actus, pôt iterũ accipi à rõne ordinante, ut principalis cõditio obiecti determinantis speciẽ actus. Sicut tollere alienum, hẽt speciẽ ex ratione alieni: ex hoc.n. constituit i specie furti. Et si cõsideret super hoc rõ loci, uel tpis, se habebit in rõne circunstantiæ: sed quia rõ ẽt de loco, vel de tpe, & alijs hmõi ordinare pôt, cõtingit conditionẽ loci circa obiectũ, accipi vt contrariam ordini rõnis: puta, q̄ rõ ordinat iniuriã nõ esse faciendã loco sacro: vnde tollere aliquid alienũ de loco sacro, addit specialẽ repugnãtiã ad ordinẽ rõnis. Et iõ locus, qui prius cõsiderabatur ut circunstantia, nunc cõsideratur ut principalis condõ obiecti rõni repugnans. Et per hunc modũ, ᵐ qñcunq; aliqua circunstantia respicit spẽalẽ or- F dinẽ rõnis uel pro, vel cõ, oportet q̄ circũstãtia det speciẽ actui morali uel bono, uel malo. ⁿ

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̄ circunstantia, s̃m quod dat speciẽ actui, consideratur ut qdã condõ obiecti, sicut dictũ est*, & quasi qdam specifica dr̃ia eius.

AD 2ᵐ dicendum, q̄ circunstantia manens in rõne circunstantiæ, cũ habeat rõnẽ accidentis, non dat speciẽ: sed inquantũ G murat in principalẽ conditionẽ obiecti, s̃m hoc dat speciem.

AD 3ᵐ dicẽdum, q̄ nõ oĩs circunstantia cõstituit actũ moralẽ in aliqua specie boni, uel mali. cũm nõ qlibet circũstãtia importet aliquã consonantiã, nel dissonantiã ad rõnẽ. Vnde non oportet, licet sint multæ circũstantiæ unius actus, q̄ unus act⁹ sit in pluribus speciebus: ᵒ licet etiam non sit inconueniens, q̄ H unus actus moralis sit in pluribus speciebus moris etiam disparatis, ut dictum est. *

spẽcia reponat actũ, quem constituit malũ. Constitutio enim actus in esse mali ex obiecto est. Constat aũt trãsmutationem actus de bonitate in malitiã, constitutionẽ esse in esse mali. Aduerte secundo, q̄ in litera ex his locis habes duas regulas gñales de circunstantijs dantibus species moralibus actib. Prima est nunc dicta, q̄ qñcunque circunstantia facit actũ de bono, aut non bono malum, dat speciem. Secunda est hic in ar tic. 10 q̄ qñcunq; circũstantia respicit spẽcialem, idest, secundũ se, propriũ ordinem rõnis, dat speciẽ. Vtra que est exposita, & vtramq; oportet notare & recolere in qõ. 72. vbi de specificatione peccatorũ agitur.

* In corp.
Respõsio secunda.
* art. 8. ad 1. & q. 1. ar. 3. & ad 3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum omnis circunstantia augens bonitatem, uel malitiam, constituat actum moralem in specie boni, uel mali.

113
Porrecta per totum.
* 1a. 2. q. 7. art. 7. cor. & 4. dist. 16. q. 3. arc. 2. q. 4. cor. 2. Re mal. q. 2. art. 7.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur q̄ omnis circunstantia pertinens ad bonitatem, uel malitiã, det speciem actui. Bonum enim & malum, sunt differẽtiæ specificæ moralium actuum. Quod ergo facit ᵇ differentiã in bonitate uel malitia moralis actus, facit differre s̃m dr̃iam specificã, quod est differre s̃m speciem. sed id, qđ addit in bonitate I uel malitia actus, facit differre s̃m bonitatẽ, & malitiã. ergo facit differre s̃m speciẽ. ergo oĩs circũstantia addẽs in bonitate, vł malitia act⁹, cõstituit spẽm.

¶ 2 Præt. Aut circũstantia adueniens hẽt in se aliquã rõnẽ bonitatis, uel malitiæ, aut nõ. Si non, nõ pôt addere i bonitate, uel malitia act⁹: qa qđ nõ est bonũ, nõ pôt facere maius bonũ: & qđ nõ est malũ, nõ pôt facere maius malũ. Si aũt hẽt in rõnẽ ʰ bonitatis, uel malitiæ, ex hoc ipso hẽt quandã speciem boni, uel mali. ergo oĩs circũstantia augẽs bonitatẽ, uel malitiã, cõstituit nouã speciẽ boni, uel mali.

¶ 3 Præt. Secundũ Dio. 4. c. de di. no. * Malũ causat ex singularibus ʰ defectibus: qlibet aũt circunstantia K aggrauans malitiã, hẽt specialẽ defectum. ergo quælibet circunstantia hẽt nouã speciẽ peccati. Et eadẽ rõne quælibet augens bonitatem, vł addere nouam speciem boni: sicut quælibet unitas addita numero, facit nouam speciẽ numeri. Bonum enim consistit in numero, pondere, & mensura.

* In part. 4. a medio illius.

SED CON. Magis, & minus nõ diuersificãt spẽm: sed magis, & min⁹ est circũstãtia addẽs in bonitate, vel malitia. ergo si oĩs circũstãtia addẽs i bonitate, vł malitia cõstituit actũ moralẽ in spẽ boni, vł mali.

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dictum est*, circũstantia dat speciem boni, uel mali actui morali, inquan-

* ar. præc.

qnan-

SVPER QVÆST. XIX. ART. I.

Medina artic. 1.

Circa primum articulum q. 19. dubium occurrit de illa propositione: Bonū & malū sunt per se differentiæ actus uoluntatis. Aut.n. intendit de actib. volūtatis simpliciter, aut in genere moris. Si de actu volūtatis simpliciter, sūc sequaretur, q̄ unus numero actus uolūtatis substantialiter est in duab. speciebus disparatis: qd oō est intelligibile. Patet sequela de consensu in adulteriū pp furtū. Si de actu volūtatis, vt est in genere moris, cū esse in genera moris accidat uolūtatis actibus, sequitur, q̄ non sint eorū p se differentiæ illæ, q sūt moraliū p se differentiæ. vt bonum, & malū. ¶ Ad hoc dī, q̄ sū bonū, & malū (ut a S. Tho. in pri a parte, q. 48. ar. 1. ad secūdū, diximus) in solis moralib. constituant spēs, & actus uolūtatis simpliciter sint in genera naturaliū: oportet dicere, q̄ bonum, & malū, nō sunt p se differentiæ actus uoluntatis: ita qd actus volūtatis nō differūt spē secundū se, secūdū p se differentias boni & mali, seu qd idē est, secundū spēs moraliū. Quòd aūt actus uoluntatis sint in genere naturaliū, & specifice, patet ex trib. supradictis. Primo, ex distinctione actuū uolūtatis absq; ad mistione moraliū superius facta, trium circa finē, & triū circa ea q sunt ad finē. Secūdo, ex eo, q̄ unus numero actus uolūtatis ē in diuersis speciebus moraliū disparatis, co q̄ sunt eius accidentia: sicut idē pomū in specieb. albi & dulcis. Tertiò, ex eo, q̄ aliqs actus uoluntatis habet obiectum indifferēs ad bonū, & malū morale. extra p se aūt differentiat alicuius non sequitur ipsū. Quòd aūt huius oppositum non intendat hic authos, non solū ex prædictis, sed ex præsenti litera, uolente actum uoluntatis sic secundum boni, & mali differentias distingui, sicut actus rōnis secundū differentias ueri, & falsi. Constat enim, q̄ unus numero rōnis actus, puta, opinio actualis, q̄ Sortes sedet, est successiuus uerus, & falsus absq; sui mutatione: qd esset impossibile, si differentia secundum uerum, & falsum, esset per se diuisiua, ac constitutiua actus rationis: neque enim aliqd unum indiuiduum coloris est modo album, modo nigrū. Sicut

anal. m.

In corpo.

quantum respicit spālem ordinē rationis. Contingit aūt qnq; q̄ circunstantia non respicit ordinem rōnis in bono, vel malo, nisi præsupposita alia circūstantia, a qua actus moralis habet spēm boni, uel mali. Sicut tollere aliquid in magna q̄titate, uel parua, nō respicit ordinē rōnis in bono, vel malo, nisi p̄supposita aliqua alia conditione, per q̄ actus habeat malitiā, uel bonitatem: puta hoc, qđ est esse alienū quod repugnat rōni. Vnde tollere alienum in magna, uel parua quantitate non diuersificat speciem peccati: tamen potest aggrauare, uel diminuere peccatū. Et similiter est in alijs malis, vel bonis: vñ non ois circunstātia addens in bonitate, uel malitia, uariat speciem moralis actus.

B

AD PRIMVM ergo dicēdnm, q̄ in his quæ intenduntur, & remittuntur, differentia intentionis & remissiōis nō diuersificat speciem: sicut quod differt in albedine s̄m magis & minus, nō differt secundum speciem coloris. Et sīr qđ facit diuersitatē in bono, uel malo, scđm intensionem & remissionē, non facit differentiā moralis actus secūdū spēm.

D

AD 2m dicendū, q̄ circunstātia aggrauans peccatū, uel augens bonitatem actus, quandoque nō habet bonitatē, uel malitiam secundū se, sed per ordinē ad aliā condōnem actus, ut dictū ē: & iō ñ dat nouā spēm, sed auget bonitatē, uel malitiā, quæ est ex alia cōditione actus.

AD 3m dicēdū, q̄ non q̄libet circunstantia inducit singularē defectū s̄m seipsā, sed solū s̄m ordinē ad aliqd aliud. Et sīr nō superaddit nouā p̄fectionē, nisi p comparationē ad aliqd aliud: & p̄ tāto licet augeat bonitatē, uel malitiam, nō tamen semper variat speciem boni, uel mali.

A igitur actus rōnis suam hēt absolute spēm, differentiāq; constitutiuā, susceptiuā ueri & falsi: ita actus uoluntatis propriū hēt genus, differentias, ac spēs, in genera naturæ pertinentes genus, & sic ēt moraliū. Quō aūt hæc literæ uerba accipienda sunt, uidendū restat. Dicitur facultatē habent nō solū ex per seitate, sed ex perseitate tali, s. differentiatiū. Plus.n. exigitur ad hoc, q̄ bonū, & malū sint p se differētiæ actus, quàm q̄ sint p se spectātia ad actū. Facile siquidē patet, q̄ in diffinitionē boni & mali moralis ponitur uoluntatis actus, qm̄ sunt circa uolūtariū, ac p hoc ad perseitatem secūdi modi spectant: sed ad hoc q̄ sint per se differētiæ, perseitas primi modi requirit, quæ cū non sit, dupliciter dici pōt aut q̄ hic sumit per se, ut distinguitur cōtra p aliud, & actus uoluntatis in genera actuum, ut sit sensus, Quòd bonū & malū sunt actus uoluntatis differētiæ p se, idest, non p aliud in genere actuū: & secundū hæc ponitur differentia inter actus humanos uolūtatis, & aliarū potentiarū: ī hoc, q̄ bonū, & malū distinguunt actus aliarū virtū mediantibus actibus uolūtatis: qm̄ non nisi quatenus uoluntarij sunt. Actus aūt uoluntatis distinguūt p se, idest, nō p aliqd aliud. Insinuat quoq; q̄ licet bonū, & malū sint p se differentiæ cōstitutiuæ cōditionū superuenientiū actib. uolūtatis, & non ipsorū actuū secundū se, applicando tñ eas ad actus ipsos, respiciunt actus uolūtatis p se, alios p aliud: aut qđ hic sumitur p se proprie, ut distinguitur cōtra p accidens: & actus uoluntatis non in genere naturæ, sed ut est in genera moris. vt sit sensus, Quòd bonum, & malum moraliter sunt per se differentiæ actus uoluntatis in genere moris. Et secundum hoc fundatur hic exp̄licanda, & hinc deducenda in sequenti articulo differentia inter bonitatem, ac malitiam actus uoluntatis, & aliorum actuum humanorum in hoc, quòd bonum, & malum moralia ad alios actus, ut sunt in genera moris, se habent ut differentiæ per se, & ut ordinatæ inter se per accidens, vt & circunstantiæ. Ad actum uero uoluntatis in genere moris, se habens ut per se differentiæ, & non aliter: ut in sequenti articulo plenius patebit. Et hic proculdubio sensus est intentus

114 Porrecta per totum.

part. 4 nō mul. ū remote ante finem.

QVAESTIO XIX.

De bonitate & malitia actus interioris voluntatis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandū ē de bonitate actus interioris uoluntatis. Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum bonitas uolūtatis dependeat ex obiecto.

¶ Secundo, Vtrum ex solo obiecto dependeat.

¶ Tertio, Vtrū depēdeat ex rōne

¶ Quarto, Vtrum dependeat ex lege æterna.

¶ Quinto, Vtrū rō errās obliget.

C

¶ Sexto, Vtrum uolūtas contra legem Dei, sequens rationem errantem, sit mala.

¶ Septimo, Vtrū bonitas uolūtatis in his, quæ sunt ad finē, dependeat ex intentione finis.

¶ Octauo, Vtrum quātitas bonitatis, uel malitiæ in uolūtate, sequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.

¶ Nono, Vtrū uolūtatis bonitas dependeat ex conformitate ad uoluntatem diuinam.

¶ Decimo, Vtrū necesse sit uolūtatē humanam cōformari diuinæ uoluntati in uolito ad hoc, quòd sit bona.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex obiecto.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ bonitas uolūtatis nō depēdeat ex obiecto. Voluntas enim nō pōt esse, nisi boni: quia malū est præter uolūtatem, ut Dion. dicit 4. c. de di. no. Si igitur bonitas uoluntatis iudicaretur ex obiecto, sequeretur q̄ omnis uolunras esset bona, & nulla esset mala.

E

¶ 2 Præt. Bonū per prius inue-

nitur in fine: vnde bonitas finis F inquantũ hmõi, nõ depēdet ab aliquo alio: sed ſm Philoſophũ in 6. Ethi.* h Bona actio eſt finis, licet factio numq̃ ſit finis; ordinat.n.ſemp ſicu'a 1 finē, ad aliqd factũ. ergo bonitas act* volũtatis ñ depēdet ex aliquo obiecto.

¶ 3 Præt. h Vnumquodq; quale ē, tale alterũ facit: ſed obiectũ uolũtatis ē bonũ bonitate naturæ. ñ ergo pt pſtare volũtati bonitatē moralē. moralis ergo bonitas G volũtatis ñ depēdet ex obiecto.

SED CONTRA eſt, qd̄ Philoſophus dicit in 5. Eth.* φ iuſtitia ē, ſm q̃ aliqui uolunt iuſta: & eadē rõne uirtus eſt, ſm q̃ aliq volũt bona: ſed bona uolũtas ē, q̃ ē ſm uirtutē. ergo bonitas uolũtatis eſt ex hoc, φ aliqs vult bonum.

RESP. Dicēdũ, φ bonũ, & malũ ſunt per ſe differētiæ act' uolũtatis. Nã bonũ, & malũ p ſe ad voluntatē ptinet, ſicut uerum & H falſum ad rõnē, cuius actus p ſe diſtinguit differētia ueri, & falſi put dicimus opinionē eē uerã, vel falſam. unde uolũtas bona, & mala, ſunt actus differentes ſm ſpēm. Differentia aũt ſpeciei in actib. eſt ſm obiecta, ut dictũ eſt:* & iõ bonum, & malum in actibus uolũtatis, proprie attenditur ſecundum obiecta.°

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ I volũtas non ſemper eſt ueri boni, ſed quandoq; eſt apparentis boni, quod quidē habet rõnem aliquam boni, nõ tñ ſimpliciter conuenientis ad appetendũ: & pp hoc actus uoluntatis nõ eſt bonus ſemper, ſed aliqñ malus.

AD 2m dicendum, φ quamuis aliquis actus poſſit eſſe ultimus finis hoĩs, ſm aliquem modum: non tñ talis actus eſt actus uoluntatis, ut ſupra dictum eſt.*

AD 3m dicendum, φ bonũ p K rõnē repræſentat uoluntati, ut obiectũ: & inquantũ cadit ſub ordine rõnis, ptinet ad gen' moris, & cãt bonitatem moralē in actu uoluntatis. Rõ.n. principiũ eſt humanorũ, & moralium actuum, ut ſupra dictum eſt.*

ARTICVLVS II.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex ſolo obiecto.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ φ bonitas uolũtatis non dependeat ſolũ ex obiecto. Finis enim affinior eſt uolũtati, quã alteri potētiæ: ſed act' aliarũ potentiarum recipiũt bonitatē non ſolũ ex obiecto, ſed ēt ex fine, ut ex ſupradictis patet.* ergo ēt actus uoluotatis recipit bonitatem non ſolum ex obiectio, ſed etiam ex fine.

¶ 2 Præt. h Bonitas actus non ſolũ eſt ex obiecto, ſed etiam ex circũſtantijs, ut ſupra dictum eſt:* ſed ſecundum diuerſitatē circũſtantiarũ cõtingit eſſe diuerſitatē bonitatis, & maliciæ in actu uolũtatis, puta, φ aliquis uelit qñ debet, & ubi debet, & quantum dēt, & quomodo dēt, uel prout dēt. ergo bonitas uolũtatis non ſolum dependet ex obiecto, ſed etiam ex circunſtantijs.

¶ 3 Præt. Ignorãtia h circunſtãtiarum excuſat malitiã uoluntatis, ut ſ. habitũ ē; ſed hoc nõ eēt, niſi bõitas, & malitia uolũtatis a circũſtãtijs depēderet: ergo bõitas & malitia uolũtatis depēdet ex circũſtãtijs, & ñ à ſolo obiecto.

SED CONTRA. Ex circunſtãtiis inquantum hmõi, actus non habet ſpēm, ut ſupra dictum eſt;* ſed bonũ & malum ſunt ſpecificæ differētiæ actus uolũtatis, ut dictũ eſt.* ergo bonitas, & malitia uolũtatis, nõ depēdet ex circunſtantijs, ſed ex ſolo obiectõ.

RESP. Dicendũ, φ in quolibet genere quanto aliquid eſt prius tanto eſt ſimplicius, & in paucioribus conſiſtens, ſicut prima corpora ſunt ſimplicia: & iõ inuenimus φ ea, quæ ſunt prima in quolibet genere, ſunt aliquo mõ ſimplicia, & in uno pſiſtũt. Principium aũt bonitatis, & malitiæ humanorũ actuum, eſt ex actu uolũtatis: & iõ bonitas, & malitia uoluntatis ſecundum aliquid unum attenditur: aliorum uero actuum bonitas, & malitia poteſt ſecundum diuerſa attendi. Illud autem unum, quod eſt principium in quolibet genere, non eſt per accidens, ſed per ſe: quia omne quod eſt per accidēs, reducitur ad id, quod eſt per ſe, ſicut ad principium. & ideo m bonitas uoluntatis ex ſolo uno illo depēdet, quod per ſe facit bonitatem in actu ſcilicet ex obiecto, & non ex circunſtantijs, quæ ſunt quædam accidentia actus.n

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd finis eſt obiectum voluntatis, non autem aliarum virium: vnde quantum ad actum uoluntatis non differt bonitas, quæ eſt ex obiecto à boni-

intentus ab authore, & ſubtilis ualde ē: ſed difficultates ei' in ſa quēti ſunt claræ ate.

*n. 5. circa mediũ tom. 5. ¶ Circa corpus eiuſdē articuli dubiũ eſt, an eodē modo ſumant bonũ, & malũ, in ſūſione, cum dr: Bonũ & malum ſunt per ſe differentiæ actus uolũtatis. & in eint ſub iūcta rõne, cũ ſubdr: Nã bonũ, & malũ p ſe ad uolũtatē ptinet ſicut uerũ & falſũ ad rõnē. Quod.n. eodē mõ ſumant, ſ. de bono & malo morali, tractatus ipſe moralis, & conuerſicatio teſtant. Malũ.n. in cõi,

*cap. 1. in prin. t. 5. non conſtituit aliq̃ ſpēm, ut p̃dictum ē. Quòd aũt diuerſimo de ſumanf, ſ. in ſūſione pro moralib. & in rõne pro tranſcēdētibus, ex proportionalitate adiuncta ueri, & falſi inſinuatur. Verũ enim & falſũ ad nřam rõnem, ſicut bonũ & malũ in cõi ad nřam voluntatē ſe habent. ¶ Ad hoc dr̃, φ licet in ſūſione, bonũ & malũ, non niſi pro bono & malo morali ſumi poſſint, quia in ſolis moralib. bonũ & malũ ſunt p ſe differentiæ conſtituuntur. In rõne tñ utroq; mõ ſumi poſſunt & p moralib. & pro tranſcendentibus. Pro moralib. quidē, qa ex hoc, φ hæc p ſe ſpectant ad uoluntatē, ſequit φ eorũ differentiæ p ſe diſtinguant actus eius, m' expoſito Pro tranſcendentib. uero, qa ex hoc qd uolũtas p ſe in primo mõ p ſe tatis reſpicit bonũ, tanquam proprium obiectũ, & conſequēter malũ: ex hoc tanquàm ex prima radice procedit, ut ad bonum in moralibus, uoluntatis actus per ſe, ut propitium ſuſca

*q. 19. ar. 5. ad 1m; *q. 5. ar. 4 piuũ, concurrat, & non par alios actus il lorum differentijs dt ſt ng atur, ſed per ſe, vt expoſuimus. Et hic ſenſus eſt profundior, & magis dignus tãto authore: ut i tertio cõtra Gent. capit.

*In corp. & q. 18. ar. 1. nono, uidere poteris. ¶ Ratione in ad tertiũ eiuſdē primi articuli, ſic intellige, φ licet obiectum uoluntatis ſit bonũ bonitate naturæ: illam tñ bonũ,

*Porrecta per totum. vt conueniens rationi

dum rãnis ordinem, eſt bonum moris ob ieſtiue: & ſic dat bonitatem moralem formaliter actui.

SVPER Q. XIX. ART. II.

M. dnia ar. 2.

IN articulo ſecundo eiuſdem quæſtionis in reſpõſione ad primum, aduerte vltima uerba, & ſcito φ tria inſinuant. Primo, φ differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis 1 actu uolũtatis, qñ ñ pendet ex fine. *q. 18 art. 4. Secundo, φ tunc ēt differt, qñ uoluntas pendet ex uolũtate. Tertiò, φ utrūque horum eſt per accidens. *q. 18. ar. 3. Primũ ſignificat, qd̄ qñ ſunt plures fines per ſe ſubordinati, & uoliti ſimul, vt cum quis vult medicinam ſanatiuam pp adeũdam milit à pp victoriam formalis bonitas obiecti, puta, eſſe ſanum, differt à bonitate alterius finis, puta, militiæ. *q. 6. ar. 8 Secundum uero, φ qñ uoluntas unius finis, puta, adulterij, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis vult adulterari ut furetur, malitia quoque obiecti, puta, adulterij, differt à malitia finis puta, furti. *q. 18. ar. 10. Tertium autem, ſ. φ utruoque horũ eſt per accidēs, *q. 18. ar. 5. ſignificat φ accidit actui uolũtatis differentia hæc bonitatis vtroq; modo: qa accidit fini ſubordinari alteri fini: & accidit uoluntati depēdere ex alia uolũtate: ſi cut accidit moueti, φ moueat. N ſi.n. accideret, ol fini, & omni uolunoni cõueniret.

De

De differentia autem utriusque bonitatis in actibus aliarum uirium, hic tacta, in sequenti quæstione ex proposito erit sermo diffusus.
¶ Circa prædicta verba dubium occurrit: quia dicta finis, & eius quod est ad finem, non per accidens spectat ad uoluntatem, nec uoluntas per accidens intendit & eligit. ergo non solum per accidens, sed per se, differet quo ad uoluntatem bonitas ex fine, & ex obiecto. Illa.n. ad intentionem, hæc ad electionem spectat.
¶ Ad hoc dicitur, quod licet nihil illorum assumptorum concernat per accidens ad uoluntatem, negata tamen est sequela: quia bonitas finis, & eius quod est ad finem, ut sic est, unam quidem certe finit, & id quod est ad finem distinguunt. Vnde id quod est ad finem dupliciter comparatur ad uoluntatem. Vno modo ut sic, & non habet aliam bonitatem, sed finis est eius forma. Alio modo secundum aliquam propriam bonitatem: & sic non est ut ad finem; sed ut seorsum uolitum. Et hoc differt bonitas obiecti a fine sed per accidens, ut in litera dicitur.

tate, quæ est ex fine: sicut in actibus aliarum uirium, nisi forte per accidens, prout finis dependet ex fine, & uoluntas ex uoluntate.

Ad 2m dicendum, quod supposito quod uoluntas sit boni, nulla circunstantia potest eam facere malam. Quod ergo dicitur, quod aliquis vult aliquod bonum quando non debet, potest intelligi dupliciter. Vno modo ita, quod ista circunstantia referatur ad uolitum: & sic uoluntas non est boni: quia uelle facere aliquid B quando non debet fieri, non est uelle bonum. Alio modo ita, quod referatur ad actum uolendi: & sic impossibile est, quod aliquis uelit bonum quando non debet: quia semper homo debet uelle bonum, nisi forte per accidens, inquantum aliquis uolendo hoc bonum, impeditur ne tunc uelit aliquod bonum debitum: & tunc non incidit malum ex eo, quod aliquis vult illud bonum, sed ex eo, quod non vult aliud bonum. & C similiter dicendum est de aliis circunstantiis.

Ad 3m dicendum, quod circunstantiarum ignorantia excusat malitiam uoluntatis secundum quod circunstantiæ se tenent ex parte uoliti, inquantum scilicet ignorat circunstantias actus, quem vult.

ARTICVLVS III.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex ratione.

Medina ar. 3.

116 *Porrecta per totum.* Inf. q. 22. ar. 1. cor.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, quod bonitas uoluntatis non dependeat a ratione. [a] Prius enim non dependet a posteriori: sed bonum per prius pertinet ad uoluntatem, quam ad rationem, ut ex supradictis patet. ergo bonum uoluntatis non depedet a ratione.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 6. Ethicorum, [b] quod bonitas intellectus practici, est uerum conforme appetitui recto: appetitus autem rectus est uoluntas bona. ergo bonitas rationis practicæ magis dependet a bonitate uoluntatis, quam econuerso. *q. 9. ar. 1. [b] li. 6. eth. c. 2. to. 5.

¶ 3 Præt. Mouens non dependet ab eo [c] quod mouet, sed e conuerso: uoluntas autem mouet rationem, & alias uires ut supra dictum est. ergo bonitas uoluntatis non dependet a ratione. *q. 9. ar. 1.

Sed contra est, quod Hilarius dicit in decimo de Trinitate. [d] Immoderata est omnis susceptarum uoluntatum pertinacia, ubi non rationi uoluntas subiicitur: sed bonitas uoluntatis consistit in hoc, quod non sit immoderata. ergo bonitas uoluntatis dependet ex hoc, quod sit subiecta rationi. *In principio libri.

Respon. Dicendum, quod sicut dictum est, [e] Bonitas uoluntatis proprie ex obiecto dependet: obiectum autem uoluntatis proponitur ei per rationem. Nam bonum intellectum est obiectum uoluntatis proportionatum: ei bonum autem sensibile, uel imaginatum, non est proportionatum uoluntati, sed appetitui sensitiuo: quia uoluntas potest tendere in bo- A num uniuersale, quod ratio apprehendit. Appetitus autem sensitiuus non tendit nisi in bonum particulare, quod apprehendit uis sensitiua: & ideo [f] bonitas uoluntatis depedet a ratione eo modo, quo dependet ab obiecto. [e] *ar. 1. & 2.

Ad primum ergo dicendum, quod bonum sub ratione boni, idest, appetibilis, per prius pertinet ad uoluntatem, quam ad rationem: sed tamen per prius pertinet ad rationem sub ratione ueri, quam ad uoluntatem sub ratione appetibilis: quia appetitus uoluntatis non potest esse de bono, nisi prius a ratione apprehendatur.

Ad 2m dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de intellectu practico, secundum quod est consiliatiuus, & ratiocina- B tiuus eorum quæ sunt ad finem: sic.n. perficitur per prudentiam. In his autem quæ sunt ad finem, rectitudo rationis consistit in conformitate ad appetitum finis debiti sed tamen & ipse appetitus finis debiti præsupponit rectam apprehensionem de fine, quæ est per rationem. *li. 6. Eth. c. 2.

Ad 3m dicendum, quod uoluntas quodammodo mouet rationem: & ratio alio modo mouet uoluntatem, ex parte scilicet obiecti, ut supra dictum est. * *q. 9. ar. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex lege æterna.

Medina ar. 4.

117 *Porrecta per totum.* Inf. q. 21. art. 1. cor.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quod bonitas uoluntatis humanæ non dependeat a lege æterna. Vnius.n. una est regula & mensura sed regula humanæ uoluntatis, ex qua eius bonitas depedet, est ratio recta. ergo non dependet bonitas uoluntatis a lege æterna.

¶ 2 Præt. [h] Mensura est homogenea mensurato, ut dicitur 10. Metaph. sed lex æterna non est homogenea uoluntati humanæ. ergo lex æterna non potest esse mensura voluntatis humanæ, ut ab eo bonitas eius dependeat. *tex. 4. to. 3.

¶ 3 Præt. Mensura debet esse certissima: sed lex æterna est nobis ignota. ergo non potest esse nostræ uoluntatis mensura, ut ab ea bonitas uoluntatis nostræ depedeat.

Sed contra est, quod Aug. * dicit 22. li. contra Fau- D stum, quod peccatum est factum dictum, uel concupitum aliquid contra æternam legem: sed malitia uoluntatis est radix peccati. ergo cum malitia bonitati opponatur, bonitas uoluntatis dependet a lege æterna. *ca. 27. in princ. to. 6.

Respon. Dicendum, quod in omnibus causis ordinatis, effectus plus dependet a causa prima, quam a causa secunda: quia causa secunda non agit, nisi in uirtute primæ causæ: Quod autem ratio humana sit regula uoluntatis humanæ, ex qua eius bonitas mensuretur, habet ex lege æterna, quæ est ratio diuina. Vnde in psal. 4. dicitur: Multi dicunt, Quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui, domine: quasi diceret, Lumen rationis, quod in nobis est, intantum potest nobis ostendere bona, & nostram uoluntatem regulare, inquantum est lumen vultus tui. i. a uultu tuo deriuatum. Vnde manifestum est, quod multo magis [m] dependet bonitas uoluntatis humanæ a lege æterna, quam a ratione humana: & ubi deficit humana ratio, oportet ad rationem æternam recurrere.

Ad primum ergo dicendum, quod unius rei non sunt plures mensuræ proximæ: possunt tamen esse plures mensuræ, quarum una sub alia ordinetur.

Ad 2m dicendum, quod mensura proxima est [n] homogenea mensurato non autem mensura remota. D. 13.

Ad 3m dicendum, quod licet lex æterna sit nobis ignota, secundum quod est in mente diuina: innotescit

ſcit tñ nobis aliqualiter, uel per rónem naturalem F quę ab ea deriuatur ut propria eius imago, uel per aliqualem reuelationem ſuperadditam.

ARTICVLVS V.

Vtrum uoluntas diſcordans a ratione errante ſit mala.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ uoluntas diſcordās a róne errāte nó ſit mala. Rō. n. eſt regula uoluntatis humanæ inquātum, [h] deriuat̃ a lege æterna ut dictū eſt: ſed rō errans nó deriuat̃ a lege æterna. ergo rō errās G non eſt regula uoluntatis humanę. non eſt ergo uoluntas mala, ſi diſcordat a róne errante.

¶ 2 Præt. Scd̃m Aug. * Inferioris ptātis ꝑceptū nō obligat, ſi [h] cōtrariet̃ ꝑcepto ptātis ſuperioris ſicut ſi Proconſul iubeat aliqd, quod imperator prohibet: Sed rō errās qñq; proponit aliquid quod eſt contra ꝑceptum ſuperis, ſ. Dei cuius eſt ſumma ptās. ergo dictamen rationis errantis H nō obligat. nō eſt ergo uolūtas mala, ſi diſcordet a róne errāte.

¶ 3 Præt. Ois uolūtas mala reducit̃ ad aliquam ſpēm malitiæ: ſed uolūtas diſcordās a róne errāte nō pōt reduci ad [h] aliquā ſpeciē malitiæ, puta, ſi rō errās errat in hoc, ꝙ dicat eſſe fornicandum, uoluntas eius qui fornicari non vult, ad nullam malitiam reduci poteſt ergo uoluntas diſcordans a róne errāte nō eſt mala. I

SED CONTRA, ſicut in primo dictū eſt, * Cōſcientia nihil aliud eſt q̃ applicatio ſcientiæ ad aliquē actū: ſciētia aūt in róne eſt uolūtas [i] ergo diſcordās a róne errāte eſt ꝯtra cōſciētiā: ſed ois talis uolūtas eſt mala. dr̃. n. Ro. 14. Omne qđ nō eſt ex fide, peccatū eſt. i. omne quod eſt cōtra cōſcientiā. ergo uolūtas diſcordans a ratione errante eſt mala.

RESP. Dicēdū, ꝙ cū cōſciētia K ſit quodāmō dictamē rónis, (eſt em̄ q̃dā applicatio ſcientiæ ad actū, ut in primo dictū: *) idē eſt quærere, Vtrū uoluntas diſcordans a róne errante ſit mala, qđ, quęrere, Vtrū cōſciētia errās obliget.

Circa qđ aliq̃ diſtinxerūt tria gn̄a actuū. Quidā em̄ ſunt boni ex gn̄e: qdā ſunt indifferētes: qdam ſunt mali ex gn̄e. Dicūt ergo, ꝙ ſi rō, uel cōſciētia dicat aliqd eſſe faciēdū qđ ſit bonū ex ſuo gn̄e, nō eſt ibi error. Sīr, ſi dicat aliquid nō eſſe faciendū, q. ſ eſt malū ex ſuo gn̄e: eadē. n. róne ꝑcipiunt̃ bona qua ꝓhibent̃ mala. Sed ſi ratio, uel conſcientia dicat alicui, ꝙ illa q̃ ſunt ſ̃m ſe mala, hō teneat̃ facere ex ꝑcepto: uel ꝙ illa q̃ ſunt ſ̃m ſe bona ſint ꝓhibita, erit rō, uel cōſciētia errans. Et ſīr, ſi rō, uel cōſcientia dicat alicui, ꝙ id qđ eſt ſ̃m ſe indifferēs, ut leuare feſtucā de terra, ſit ꝓhibitū, uel ꝑceptū erit rō uel cōſcientia errans. Dicunt ergo, ꝙ rō vel cōſciētia errās circa indr̃ia ſiue ꝑcipiendo, ſiue ꝓhibendo, obligat: ita ꝙ uoluntas diſcordās a tali róne errāte, erit mala, & pctm̄: ſed rō, uel cōſcientia errās ꝑcipiendo ea, q̃ ſunt ꝑ ſe mala, uel ꝓhibē do ea, q̃ ſunt ꝑ ſe bona, & neceſſaria ad ſalutē, non obligat. vñ in talibus uolūtas diſcordās à róne, uel cōſciētia errante, nō eſt mala. Sed hoc irrationabiliter dr̃. In indifferētibus. n. uoluntas diſcordās a rōtione, uel conſciētia errāte eſt mala aliquo mō ꝑꝑ obiectū, a quo bonitas, uel malitia uoluntatis dependet: non aūt ꝑꝑ obiectū ſ̃m ſui naturā, ſed ſ̃m qđ ꝑ accidēs a róne apprehendit̃ ut malū, ad faciēdū, uel ad uitandū. Et qa obiectū uoluntatis eſt id, qđ ꝓponit̃ a róne ut dictū eſt, * ex quo aliqd ꝓponit̃ a róne ut malū, uoluntas, dū in illud fert̃ accipit rónem mali. hoc aūt cōtingit nō ſolū in indifferentibus, ſed ēt in ꝑ ſe bonis, uel malis. Non ſolū. n. id, qđ eſt indifferēs, pōt accipere rónē boni, uel mali ꝑ accidēs, ſed ēt id, qđ eſt bonū, pōt accipere rónē mali: uel illud, qđ eſt malū, rónē boni, ꝑꝑ apprehenſionē rónis: puta, abſtinere a fornicatione, bonū quoddā eſt: tñ in hoc bonū nō fert̃ uolūtas, niſi ſ̃m qđ a róne ꝓponit̃. Si ergo ꝓponat̃ ut malum a róne errante, fert̃ in hoc ſub róne mali: vñ uoluntas erit mala, qa vult malū, nō qdē id, qđ eſt malū ꝑ accidēs, ꝑꝑ apprehenſionē rónis. Et ſimiliter credere in Chriſtū, eſt ꝑ ſe bonū, & neceſſariū ad ſalutē: ſed uolūtas nō fert̃ in hoc, niſi ſ̃m qđ à róne ꝓponitur. Vnde ſi a ratione proponatur ut malum, uoluntas feretur in hoc ut malum: non quia illud ſit malum ſcd̃m ſe, ſed qa eſt malū per accidens ex apprehēſione rónis. Et iō Philoſophus dicit in 7. Ethi. * ꝙ ꝑ ſe loquendo, incontinens eſt, qui nō ſequit̃ rationem rectam ꝑ accidens autem, qui nō ſequitur etiam rationem falſam. Vnde dicendum ꝙ ſimpliciter [d] [m] omnis uoluntas diſcordans a ratione ſiue recta, ſiue errante, ſemper eſt mala. [n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ iudicium rónis errantis licet non deriuet̃ a Deo: tamen rō errans, iudicium ſuum ꝓponit ut uerum & ꝑ conſequens ut a Deo deriuatum, à quo eſt ois ueritas.

AD 2m dicendum, ꝙ uerbum Ang. hēt locū, qñ cognoſcit̃ ꝙ inferior ptās ꝑcipit aliquid cōtra ꝑceptum ſuꝑioris ptātis. Sed ſi aliqs crederet, quòd ꝑceptum Procōſulis, eſſet ꝑceptum Imperatoris, cōtemnendo ꝑceptum Proconſulis, cōtemneret ꝑceptū Imperatoris. Et ſimiliter, ſi aliquis hō cognoſceret, quòd rō humana dictaret aliquid contra ꝑceptum Dei, non teneret̃ rónem ſequi: ſed tunc ratio non totaliter eſſet errans, ſed qñ ratio errans proponit aliquid ut ꝑceptum Dei: tunc idem eſt contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum.

AD 3m dicendū, quòd ratio, quando apꝑhendit aliquid ut malum, ſemꝑ apprehendit illud ſub aliqua

* q. 8. ar. 1.

* c. 1. & li. 5. c. 9. ante mediū to. 5.

Concl. D. 384.

SVPER Q. XIX. ART. V ET VI.

Eg.d. 2. ſ.d. 19. q. 3. artic. 3.
Duran. d 19 q 5.
Cap. 2. d. 19. q. 1. con. 2.
Medina ar. 5.

118 *Porrecta per totum.* 2. d. 19. q. 1. a. 2. ad 1. & art. 3. q. 10. & 4. d. 9. ar. 3. q. 2. ad 2. Et uari. q. 17. artic. 4. Et mal. q. 2. ar 2 ad 8 Et qnol. 3 art. 27. & qnol. 8. art. 13. & 15. & quo li. 9. at. 15 co. & Ro. 14. le. 2. & le. 3. ſi. Et Gal. 5. * ar. ꝑced. * In ſcdm 6. da var. Domini a medio. to. 10.

Circa materiam quinti & ſexti articuli, omiſſo tertio & quarto, aduerte cōfeſſor, qđ de poſitio erroneæ rónis ſit nō ſolū ꝑ oppoſitā rónē, aut uaritatis cognitionē, ſed ēt ꝑ excōcluſionē ad applicationem ad opus. uerbi gratia, Mulier audiens à ꝑdicatore, ꝙ uu alienis capillis eſt pctm̄ mortale, qa eſt ſimulatio, concipienſq; ax róne audita, & a otho ritate ꝑdicatoris, tale uſum eſſe pctm̄ mortale: & ex alia parte uellet uti hmōi capillis: & inde róne, hinc appetitu mouet̃, neſcit ſoluare motiua rónis erroneæ cōtrariç appetitui ſuo tñ porans abſq; ſolutione rónis id ſibi licere uti talibus capillis. In hoc, & ſimilibus, nō eſt ꝓpria loquendo, uolūtas diſcordās à róne errante: qa nō ſit contra cōſcientiā. Et rō aſt, qa licet maneat rō errans in ſe, non manet tñ applicata ad hoc uella, nec actualiter, nec uirtualiter, ſed deponitur applicatio illa: ac per erronea conſcientia, q̃ in applicatione cōſiſtit. Licite aūt hoc abſq; ulla alia róne fit, ēt ſi ex impetu vel libito fiat: qa rō erronea nō liēt in ſe vñ ligat ſed qua tenor acceptatur. Vñ ex quacumq; cā nō acceptetur, ual ī ſe, ual in applicatione, non ligat.

* q. 79 ar. 13.

* p. p. q. 79 ar. 13.

qua rõne mali:puta, qa ꝯ̃riatur diuino ꝓcepto,uel A quia est scandalũ,uel pp aliquod hmõi : & tunc ad talem speciẽ malitiæ reducitur talis mala uolũtas.

ARTICVLVS VI.

Vtrum uoluntas concordans rationi erranti sit bona.

Egid.2.s.d.39.q.3.art.3. *Dur.d 39.q.5.*
Cap.2.d.39.q.1.con.3. *Medina ar.6.*

119 *Porrecta per totum.* Sup.ar.5. & locis ibi in ductis.

AD SEXTVM sic ꝓcedit̃.Vr̃ ꝙ volũtas ꝯcordãs rõni errãti sit bona.Sicut.n.volũtas discordans a rõne,tẽdit in id qđ rõ iudicat malũ,[h] ita uoluntas concordans rõni , tendit in id qđ rõ iudicat bonũ: sed uoluntas discordãs a rõne ẽt errante, est mala. ergo uoluntas cõcordans rõni ẽt erranti,est bona. B

¶2 Præt.Voluntas concordans[h] ꝓcepto Dei & legi ęternæ,sp est bona:sed lex ęterna,& ꝓceptum Dei proponitur nobis p apprehẽsionẽ rõnis ẽt errãtis ergo uoluntas cõcordans ẽt rõni erranti,est bona.

¶3 Præ.Voluntas discordans a rõne errante est mala. Si ergo uoluntas concordans rõni erranti sit ẽt mala,vr̃ ꝙ ois uoluntas habentis rationem errantem, sit mala:& sic talis homo erit [h]perplexus, & ex necessitate peccabit,quod est inconueniens.ergo uoluntas coucordans rationi erranti est bona.

SED CONTRA Voluntas occidentium Apostolos erat mala: sed tñ concordabat rõni erranti ipsorũ C ẽm illud Ioan.16. Venit hora,ut omnis qui interficit uos,arbitret̃ obsequiũ se p̃stare Deo .ergo uoluntas concordans rationi erranti põt essemala.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut ꝓmissa qõ eadẽ est cum qõne,qua q̃rit̃.Vtrũ cõsciẽtia erronea liget:ita illa qõ eadẽ est cũ illa qua q̃rit̃,Vtrũ cõsciẽtia erronea excuset.Hæc aũt qõ depẽdet ab eo,qđ s̃.de ignorãtia dictũ est.* Dictũ est.n s̃.ꝙ ignorãtia qñq; cãt in

*q.6.ar.8

uoluntariũ,qñq; aũt nõ.Et qa bonũ, & malũ : morale cõsistit in actu,inquantũ est uolũtarius , ut ex

* ar.2.huius q̃o̧git.

ꝓmissis patet,*manifestũ est,ꝙ illa ignorãtia,q̃ cãt inuoluntariũ, tollit rõnem boni, & mali moralis, D nõ aũt illa q̃ inuoluntariũ nõ cãt.Dictũ est ẽt s̃.*ꝙ

6.ar.8

ignorantia,q̃ est aliquo mõ uolita siue directe,siue indirecte,nõ cãt inuoluntariũ. Et dico ignorantiã directe uoluntariã,in quã actus uoluntatis fert̃:indirecte aũt pp negligentiã , ex eo ꝙ aliqs nõ vult

*q.6.ar.3 Concl. m

illud scire qđ scire tenet̃,ut s̃.dictũ est.* [m] Si igitur rõ,uel cõscientia erret errore uoluntario uel directe,uel pp negligentiã,qa est error circa id,quod quis scire tenet̃,tunc talis error rõnis, uel cõscientiæ,nõ excusat,q n uoluntas cõcordãs rõni,uel cõscientiæ sic erranti,sit mala.[n] Si [p] aũt sit error, qui

Concl. p

cãt inuoluntariũ , ꝓueniens ex ignorãtia alicuius E circunstantię absq; omni negligẽtia,tũc talis error rõnis,uel cõsciẽtiæ excusat, ut uoluntas cõcordãs rõni errãti nõ sit mala:[q] puta,si rõ errãs dicat,ꝙ hõ teneat̃ ad vxorẽ alterius accedere, uolũtas cõcordans huic rõni errãti est mala,eo,ꝙ error iste ꝓuenit ex ignorãtia legis Dei,quã scire tenet̃.Si aũt rõ erret in hoc,ꝙ credat aliquã mulierẽ submissã,esse suã uxorẽ,& ea petẽte debitũ , uelit eã cognoscere,excusatur uoluntas eius,ut nõ sit mala: quia error iste ex ignorantia circunstantiæ prouenit, quæ excusat,& inuoluntarium causat.

AD PRIMVM ergo dicendũ,ꝙ sicut Diony.dicit A in 4.ca.de di.nomin.*Bonũ cãtur ex integra cã,malũ aũt ex singularibus defectibus.Et iõ ad hoc ꝙ dicat̃ malũ id,i qđ fert̃ volũtas, sufficit,siue ꝙ ẽm suã naturã sit malũ, siue ꝙ apꝓhendat̃ ut malũ : sed ad hoc ꝙ sit bonũ, requirit̃ ꝙ utroq; mõ sit bonum. *par. 4. a medio illius.

AD 2m dicẽdũ,ꝙ lex æterna errare nõ p̃t, sed rõ humana põt errare:& iõ uolũtas cõcordãs rõni humanę nõ sp est recta,nec sp ẽ ꝯcordãs legi ęternę.

AD 3m dicendũ,ꝙ sicut in syllogisticis, uno inconuenienti dato,necesse est alia sequi :ita in moralibus , uno inconuenienti posito , ex necessitate alia sequunt̃:sicut supposito, ꝙ aliqs q̃rat inanem gloriã,siue pp inanẽ gloriã faciat qđ facere tenet̃ B siue dimittat,sp peccabit. Nec tñ est ꝑplexus, qa põt intentionẽ malã dimittere:& similiter supposito errore rõnis,uel cõscientiæ,q ꝓcedit ex ignorãtia non excusante, necesse est ꝙ sequat̃ malũ in uolũtate.Nec tñ est hõ ꝑplexus;qa põt ab errore recedere, cum ignorãtia sit uincibilis,& uoluntaria.

ARTICVLVS VII.

Vtrum uoluntatis bonitas in his , quæ sunt ad finem,dependeat ex intentione finis.

SVPER Q. XIX. ART. VII.

Cap. 2.d.38.q.1.con.1.
Medina ar 7.

Circa titulũ articuli septimi , aduerte,ꝙ licet hactenus de volũtate,idest de actu interiori uoluntatis, in hac quæstione tractum sit,in hoc articulo,quæstio est de volũtate,id est,de actu interiori uoluntatis, vt distinguitur cõtra intentionem.Ea autem necessitas quęstionis huius fuit:quia voluntas ab intentione sæpe distingui solet, & plurimum intentio iudicari in cõmuni morum frequentia, voluntasq; ex intẽtione accusari,vel excusari.

120 *Porrecta per totum.* 2. d.38.a. 4. ad 4.& ar. 5.cor. & di. 40. ar.2.& in expo. lib. At.2.

AD SEPTIMVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ C ꝙ bonitas uoluntatis nõ depẽdeat ex intẽtione finis.Dictũ est.n.s̃.* ꝙ bonitas uolũtatis depẽdet ex solo obiecto:sđ i his q̃ sunt ad finẽ,aliud est obiectũ voluntatis,&[h] aliud finis intentus. ergo in talibus bonitas uolũtatis ñ depẽdet ab intẽtione finis.

¶2 Præt. Velle seruare mandatũ Dei,[h] ptinet ad uoluntatẽ bonã sed hoc põt referri ad malũ fi- D nem.s.ad finẽ inanis gloriæ, uel cupiditatis, dũ aliquis vult obedire Deo pp temporalia consequenda . ergo bonitas uoluntatis nõ depẽdet ab intẽtiõe finis.

¶3 Præ.[h]Bonum,& malum sicut diuersificant uoluntatem,ita diuersificant finẽ sed malitia uoluntatis nõ dependet a malitia finis intenti. Qui.n.vult furari vt det eleemosynã, uoluntatẽ malã hẽt, licet intendat finẽ bonũ.ergo etiã bonitas uolũtatis nõ depẽdet a bonitate finis ĩtẽti.

SED CONTRA est quod Aug.dicit 9.confessionũ, E ꝙ intentio remuneratur a Deo:sed ex eo aliquid remuneratur a Deo,quia est bonũ.ergo bonitas voluntatis ex intentione finis dependet.

RESP. Dicendũ, ꝙ intentio dupliciter se põt habere ad uoluntatem , Vno modo ut ꝓcedens : alio modo ut consequens . Præcedit quidem causaliter intentio uoluntatem,qñ aliquid uolumus pp intentionem alicuius finis:& tunc ordo ad finem,consideratur ut ratio quædã bonitatis ipsius uoliti, puta,cum aliquis vult ieiunare propter Deum:habet enim ieiunium rationem boni ex hoc ipso, ꝙ fit propter Deum.Vnde,[m]cum bonitas uoluntatis dependeat a bonitate uoliti,ut s̃.dictum est,*necesse est Concl. m art.1 & 2.

ex q̄ dependeat ex intentione finis.ⁿ Consequitur aũt intentio uoluntatem, qñ accedit uoluntati p̄existẽti, puta, si aliquis uellet aliquid facere, & postea referat illud in Deũ: & p̄ tunc primæ uolũtatis bonitas nõ depẽdet ex intẽtione sequẽti,¹ nisi quatenus reiterat actus uolũtatis cũ sequẽti itẽtione. concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̄ quando intentio est causa uolendi, ord° ad finem accipitur, ut quędam ratio bonitatis in obiecto, ut dictum est.

*In corp. ar. D.232. 818 1100. AD 2ᵐ dicendũ, q̄ uoluntas nõ põt dici bona, si sit ᵈ intentio mala cã uolendi. Qui.n. uult dare eleemosynã pp inanẽ gloriã consequendã, uult id, q̄d de se est bonũ sub rõne mali: & iõ p̄ut est uolitum ab ipso, est malũ. vñ uoluntas eius est mala. Sed si intentio sit cõsequẽs, tũc uolũtas potuit esse bona: & p intẽtionẽ sequentẽ nõ deprauat̃ ille actus uoluntatis, qui p̄cessit, sed actus uoluntatis qui iterat̃.

art.6.ad 1. AD 3ᵐ dicendũ, q̄, sicut iã dictũ est, malũ cõtingit ex singularibus defectibus, bonũ ãt ex tota & integra cã. Vñ siue uoluntas sit eius q̄d est ſm se malũ, & sub rõne boni, siue sit bona sub rõne mali semper uoluntas erit mala: sed ad hoc q̄ sit uoluntas bona, requiritur q̄ sit boni sub ᵈ ratione boni.i.

D. 296. quòd uelit bonum, & propter bonum.

SVPER Q. XIX. ART. VIII.
Medina ar. 8.

eat Ferrell per totum. Sup. ar. 7. ad 2. Et ma. q. 2. ar. 2. ad 8. IN titulo articuli, notaui uoluntas sumitur ut in p̄cedẽti articulo.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte primo, authorem plus determinasse, q̄ quæsierit. Quæsiuit.n. de quotitate uolũtatis & intentionis: determinat aũt de quantitate p̄dictorum, & actus exterioris: & hoc ad p̄fectionem doctrinæ & pp identitatem rõnis, quoad hoc, in uoluntate, & actu exterioris subiatis impedimentis. Aduerte secundo, q̄ in lrã distinguitur tã uoluntas, q̄ actus exterior, respectu s. secundũ se, & ut stat sub intentione: & dr̃, q̄, nec quãtitas ex obiecto, nec quãtitas ex modo intentionis descendit necessario in actũ uoluntatis aut actus exterioris ſcdm se, seu materialiter.i. ut tendunt in sua obiecta propria: sed quãtitas utraq; s. ex obiecto, & modo intentionis, redundat in utrũque actũ s. uoluntatis, & exterioris, ut stant sub intentione, seu formaliter.i. ut tẽdunt in finem, quem respicit intentio.

glos. in. ctl. ibid.

*at p̄ced.

¶ In tẽtione ad tertiũ eiuidẽ articuli dubiũ

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quantitas bonitatis, vel malitiæ in voluntate, sequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.

AD OCTAVVM sic p̄ceditur. Vr̃ q̄ quantitas bonitatis in voluntate, dependeat ex quantitate bonitatis in intẽtione: quia sup illud Matth. 12. Bonus hõ de thesauro bono cordis sui p̄fert bona: dicit glo.* Tñ boni quis ᵇ facit quantũ intendit: sed intentio non solũ dat bonitatẽ actui exteriori, sed et̃ uoluntati, ut dictũ est.* ergo tñ aliquis hẽt bonam uoluntatẽ, quantũ intẽdit.

¶ 2 Præt. Augmentata ʰ cã augmentat̃ effectus: sed intentionis bonitas est cã bonæ uoluntatis ergo quantũ quis intẽdit de bono tantum uoluntas est bona.

¶ 3 Præt. In malis, quantũ aliqs intendit, tñ peccat. Si.n. aliquis proijciens lapidem, intenderet facere homicidium,¹ reus esset homicidij. ʰ ergo pari rõne in bonis, tñ est bona uoluntas, quantũ aliquis bonũ intendit.

SED CONTRA. Põt esse intentio bona, & uolũtas mala. ergo pari rõne põt esse intẽtio magis bona, & uoluntas minus bona.

RESP. Dicendũ, q̄ circa actũ & intentionẽ finis, duplex quãtitas põt cõsiderari. Vñ ex parte

F obiecti, quia vult ma ius bonum uel agit. Alia ex intẽtione actus quia intense vult, uel agit: quod est maius ex parte agentis. Si igitur loquamur de quãtitate utriusque quantum ad obiectũ, manifestum est, q̄ quantitas actus non sequitur quantitatem intẽtionis: quod quidem ex parte actus exterioris contingere potest dupliciter. Vno modo, quia obiectum, quod ordinat̃ ad finẽ

G intentum, nõ est p̄portionatũ fini illi: sicut si quis daret decem libras, nõ posset conseq suã intẽtionẽ, si intenderet emere rẽ ualentem centũ libras. Alio modo pp impedimenta, quæ superuenire possunt circa exteriorẽ actum, quæ non est in p̄tãte nostra remouere: puta, aliquis intẽdit ire usq; Romam, & occurũt ei impedimenta, q̄ nõ põt hoc facere. Sed ex parte interioris

H actus uoluntatis nõ est nisi uno mõ: quia interiores actus uoluntatis sunt in p̄tãte nr̃a, non autẽ exteriores actus. Sed uoluntas põt uelle aliquod obiectũ non p̄portionatũ fini intento: ᵐ & sic uoluntas, q̄ fert̃ in illud obiectũ absolute consideratum, nõ est tñ bona quantum est intentio.ⁿ Sed qa et̃ ipsa intẽtio quodãmodo pertinet ad actum uoluntatis, inquãtũ.s. est ratio eius

I propter hoc, p̄ redundat quantitas bonæ intentionis in uoluntatem.,¹ inquantum.s. uoluntas vult aliqđ bonũ magnũ ut finẽ: licet illud, p̄ quod vult conseq tñ bonũ, nõ sit dignum illo bono. Si uero consideretur quantitas intentionis, & actus ſcdm intensionem utriusq;, sic intensio intentionis redundat in actum interiorem, & exteriorẽ uoluntatis: quia ipsa intentio quodam

K mõ se hẽt formaliter ad utrũq;, ut ex s. dictis patet: licet materialiter intentione recta existente intẽsa possit esse actus interior, uel exterior, non ita intensus, materialiter loquendo, puta, cum aliquis non ita intẽse vult medicinã sumere, sicut uult sanitatem: tñ hoc ipsum quod est intense intendere sanitatem, redundat formaliter in hoc, quod est intense uelle medicari. Sed tñ hoc est considerandum, quòd intensio actus interioris, uel exterioris, potest referri ad intentionem ut obiectum, puta, cum aliquis intendit intense uelle, uel aliquid intense operari, & tamen non propter hoc intense uult, uel operatur: quia¹ quantita-

occurrit qđn uerificetur, qđ quãtũ mala est intentio, tñ mala est uoluntas, ao. f. uerificatur de uoluntate materialiter, & secũdum se: aut formaliter, & ut stat sub intentione. Si ſcdo mõ, nulla est differentia inter quãtitatẽ bonitatis, & malitiæ. I hoc qđ, ut in corpe articuli patet, quantitas intentionis boni redundat in uoluntatẽ, & actum formaliter. Si p̄timo mõ, sic conuincitur falsum manifeste: qm contra malitia necessario descendit ex intentione in uoluntatem materialiter.

¶ Ad hoc dr̃, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificãtur de quantitate bonitatis, & malitiæ. Et de bonitate quidẽ in lrã patet: de malitia aũt eisdẽ tẽmbus p̄batus. Quod.n. quantitas malæ intentionis ex obiecto, nõ necessario descẽdat in uoluntatem ſcdm se, patet ex hoc, qđ intendens aliquod magnũ malum põt uelle uti aliquo medio nõ sufficiente consono isto malo: sicut si quis uellet emere e patum & offerret falsas preces. Quod et̃ quãtitas malæ intentionis ex mõ, nõ descendat in quantitatẽ actus secũdum se ex hoc, q̄ cõtingit intẽse intẽdẽre adulterã, minᵘˢ libẽter frangere murum, p quẽ ingrediat̃ ad intentum hadnem. Cum igitur nõ oporteat esse uerũ, q̄ quãtum mala est intẽtio, tñ mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet̃ hoc dictum de uoluntate formaliter, idest, ut stat concl. m concl. p *q. 12. ar. 4. concl.

tē intenti boni non sequit boni tas actus interioris, vel exterioris,* ut dictum est*. Et inde est, q̄ non quantū aliquis intendit mereri, mereretur: quia quantitas meriti consistit in intensione act*, vt infra dicetur*.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ glossa illa loquitur quantum ad reputatione Dei, q̄ pręcipue considerat intentione finis. Vnde alia glossa dicit ibi dem, quòd thesaurus cordis, intētio est, ex B qua De* iudicat opera. Bonitas enim intentionis, ut dictum est* redundat quodammō in bonitatē uolūtatis, q̄ facit ēt exteriorē actū apud Deum meritoriū.

AD 2ᵐ dicēdū, q̄ sola bonitas intentionis nō ēt tota cā bonæ voluntatis: vn̄ rō non sequitur.

AD 3ᵐ dicēdum, q̄ sola malitia intētionis sufficit ad malitiā voluntatis. Et iō etiam quantū mala est intentio, tm̄ ēt mala C est voluntas: sed non est eadem ratio de bonitate, ut dictū est*.

ARTICVLVS IX.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex conformitate ad voluntatem diuinam.

AD NONVM sic proceditur. Vr̄ quòd bonitas uolūtatis humanæ non dependeat ex cōformitate uoluntatis diuinę. Im possibile est enim uoluntatē hominis conformari uolūtati di- D uinę: ut patet p id, qd̄ dr̄ Isai. 55. Sicut exaltātur cæli, a terra, ita exaltaræ sunt uiæ meæ a vijs uestris: & cogitationes meę a cogitationibus vestris. Si ergo ad bonitatem uoluntatis requireret conformitas ad diuinā uoluntatem, sequeret, q̄ impossibile esset hominis uoluntatē esse bonam: quod est inconueniens.

¶2 Præt. Sicut uolūtas nostra deriuat a uolūtate diuina, ita sciētia nostra deriuatur a sciētia diuina: sed non requiritur ad sciētiam nostram, q̄ sit conformis scientiæ diuinę. multa enim De* scit, quæ nos ignoramus. ergo nō requiritur q̄ voluntas nostra sit conformis uoluntati diuinæ.

¶3 Præt. Volūtas est actiōis principium: sed actio nostra nō pōt confomari actioni diuinæ. ergo nec uoluntas voluntati.

SED CONTRA est, quod dicit A Matt. 26. Nō sicut ego uolo, sed sicut tu uis: quod dicit, q̄ a rectū vult esse hominem, & ad Deum dirigi, ut Aug. dicit in Enchir.* Rectitudo autem uoluntatis est bonitas eius. ergo bonitas uolūtatis dependet ex conformitate ad voluntatem diuinam.

RESP. Dicendū, q̄ sicut dictū est,* Bonitas uoluntatis dependet ex intentione finis: finis aūt vltimus uoluntatis humanæ est B summum bonū, quod est Deus, ut supra dictum est*. Requiritur ergo ad bonitatem humanæ uoluntatis, q̄ ordinetur ad summū bonū: hoc aūt bonum primo q̄dem & per se, cōparatur ad uoluntatem diuinam ut obiectum propriū eius. Illud autem quod est primū in quolibet genere, ē mensura, & rō omniū quæ sunt illius generis. Vnūquodq; autē rectum, & bonum est, inquantū C attingit ad propriam mensurā. ergo ad hoc q̄ uoluntas hominis sit bona, requiritur q̄ conformetur uoluntati diuinæ*.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ voluntas hominis nō potest cōformari uoluntati diuinæ per æquiparantiam, sed per imitatione. Et similiter conformatur scientia hoīs scientiæ diuinæ, in quantum cognoscit uerum: & actio hominis actioni diuinę, in D quantum est agenti conueniēs: & hoc per imitationem, non autem per æquiparantiam. Vnde patet solutio ad secundum, & ad tertium argumentum.

ARTICVLVS X.

Vtrum necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati diuinæ in volito ad hoc, quòd sit bona.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ uoluntas E hoīs non debeat semper conformari diuinæ voluntati in uolito. Non enim possumus uelle qd̄ ignoramus. Bonum enim apprehensum, est obiectū uolūtatis: sed qd̄ Deus uelit ignoramus in plurimis. ergo non potest humana uoluntas diuinæ voluntati conformari in uolito.

¶2 Præt. Deus vult damnare aliquem, quē præscit in mortali peccato moriturū. Si ergo hō teneretur conformare uoluntatem suam diuinæ uoluntati in volito, teneretur q̄ hō teneretur uelle suam damnationem: quod est inconueniens.

¶3 Præt. Nullus tenet uelle aliqd, qd̄ est cōtra pietatē: sed si hō uellet illud qd̄ Deus vult, hoc esset quiq; cōtra

---

stat sub intētione. Et ad obiectionē contra hoc, dr̄, q̄ stante hoc saluatur differentia inter q̄titatē bonitatis & malitiæ in hoc, q̄ q̄titas malitiæ intētionis, est semper q̄titas malitiæ uoluntatis formaliter, sicut qd̄ absolute cōstituit eā tm̄ malā: q̄titas uero bonitatis intentionis non oportet q̄ sit q̄titas bonitatis uolūtatis. Et iō differētię ē q̄a sicut simpliciter, ad simpliciter ita mag. ad magis. Cōstat aūt, q̄ malitia in intētione sufficit ad cōstituēdā voluntatē malā; bonitas aūt non: q̄a bonū constat ex cā integra, malum aūt ex particularibus defectibus. Vn̄ dādo eleemosynā pp inanem gloriā, nō solū intentio est mala, sed ēt actus formaliter: & consequenter quanto peior est intentio, tāto peior erit actus formaliter. Sicut absolute cōcedit, q̄ actus dantis eleemosynā pp inanem gloriā, est malus: ita absolute concedēdū est, q̄ actus dātis eleemosynam pp maximam affectionē inanis gloriæ, est peior. Et similiter si fiat pp maius malum, puta, subuersionē fidei: sed furando diuitem pp subueniendū pauperibus, bonitas intētionis non constituit bonitatē actus: & consequenter q̄titas bonitatis in intētione, nō cōstituit q̄titatē bonitatis i actu. In quo. n. nō ponit bonitas, in eo nec q̄titas illius cogitari potest. & hęc est intentio literæ.

*In isto art.

*q. 114. art. 4.

*In corp. art.

*ar. 7. ad 2. & 3.

123 Porrecta per totum. 1. d. 48. arti. 1. Et ue ri q6. 23. ar. 7. coc.

SVP. QVAES. XIX. ART IX.

Medina ar. 9.

IN articulo nono circa illa uerba, Ad bonitatem uolūtatis humanæ requirit, q̄ ordinetur in summū bonum: memento q̄ ordinari in summū bonum, contingit triplicier. Vno modo i cōi, & hoc cōe est bonis, & malis: qlibet. n. pp aliquid, operatur apparēs sibi summū bonum. Alio mō in spāli, confuse tn̄: sicut si q̄s nesciens in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, vel in Deo, operetur pp summū bonū qd̄ in ueritate ē summum bonum: & hoc potest conuenire I o bis. Tertio mō in spāli & distincte: ut si q̄s operari intēdit pp deum cognoscendū, amandū &c. Et hoc ēt contingit dupliciter, puta, pp cognitionē, amorem q̄ &c. ad q̄ natura pōt, & ad q̄ gr̄a Dei eleuat. In proposito igitur, ad bonitatē uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur ad summū bonum non apparēter, sed q̄ in ueritate est summum confuse, uel distincte, naturaliter, uel supernaturaliter secundū statū psonę. Quod dico pp Gētiles, & ignorātes. Si. n. scdm proportionē concessi sibi luminis, in uerū sūmū bonū ordināt actiones suas, bonæ moraliter erunt, & si non, non.

*Ilf cōcione pr ma i Ps 32 super illud, Rectos decet col'au datio, c. 8.

*ar. 7.

*q. 1. ar. 8.

SVP. QVAES. XIX. ART. X.

Medina art. 10

IN articulo 10. sugito uerba in solutione ad primū, uerbis in corpore articuli: & memor suprad ctorū in arti e. 6. quæstionis primæ, aduerte. q̄ q̄a uelle aliquid sub rōne boni, ē uelle illud pp summum bonū sub rōne: q̄ uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est cōformis diuinæ uolūtati in uolito formaliter, qd̄ est velle pp diuinum, & cōe bonū. Sed caue ne pptere d casoēm voluntatē semper cōformari diuinę in uolito formaliter: quia nullus operatur aspiciens ad malum, sed ad aliq̄ boni rōnem. Et consequenter uolūtas mala cōformatur diuinæ uolūtati in

concl. m

123 Porrecta per t. 1um. Inf q. 29. ar. 2 ad 3. & 22. q. 104 ar. 4. ad 1. & 2. d. 48 ar 3 & 4 Et ve rit. 23. ar. 7. 8. 8. Et op. 9. q. 87.

In volito formaliter. hoc enim falsum est: Licet.n.voluntas q̃cūcunq; mala, inquãtũ habet aliqd boni, sit conformis diuinę uolũtati, ac p hoc possit sc̃dm qd dici confor mis diuinæ uolũtati i uolito formaliter, sicut põt sc̃dm qd dici bona, simpliciter tñ illa sola uolũtas ẽ cõformis diuinæ uolũtati in uolito formaliter, q̃ sub rõne boni nõ apparentis, sed ue ri exercet. Ad hanc.n. conformitatẽ tenemur, cũ illa, q̃ est secundũ boni rõnẽ simpliciter, siue apparẽtis mali sum*. In hac psistere, virtutis opus ẽ.

*Aug. cõcione 2. de prima parte Ps. tom.8.

pietatẽ, puta; cũ Deus vult mo- F ri patrẽ alicuius: si filius hoc idẽ vellet, ꝯ pietatẽ eẽt. ergo nõ tenet̃ cõformare uoluntatẽ suam voluntati diuinæ in uolito.

SED CONTRA est, qa sup illud Psal. 32. Rectos decet collaudatio, dicit gl.* Rectum cor habet, q vult qđ Deus vult: sed qlibet tenet̃ hr̃e rectũ cor. ergo qlibet tenetur uelle quod Deus vult.

¶ 2 Præt. Forma volũtatis est ex obiecto, sicut & cuiuslibet act*. G si ergo tenet̃ hõ ꝯformare uolũtatẽ suã uolũtati diuinæ, reqrit̃ ꝙ teneat̃ conformare in uolito.

¶ 3 Præt. Repugnantia uolũtatũ ꝯsistit i hoc, ꝙ hoĩes diuersa uolũt: sed qcunq; habet uolũtatẽ repugnantẽ diuinæ uolũtati, habet malã uolũtatẽ. ergo quicunq; non cõformat uoluntatẽ suã uolũtati diuinæ in volito, habet malam uoluntatem.

*art. 3.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut ex prędictis patet,* Volũtas fertur in suum obiectũ, ſm qđ a rõne proponit̃. Contingit aũt aliquid a rõne considerari diuersimode, ita ꝙ sub una rõne est bonũ, & ſm aliã rõnẽ non bonũ: & iõ si uoluntas alicuius uelit illud esse, ſm quod habet rõnem boni, est bona: & uolũtas alterius, si uelit illud idem nõ esse, ſm qđ habet rõnẽ mali, erit uoluntas ẽt bona. Sicut iudex habet bonã voluntatem, dum vult occisionẽ latronis, qa iusta est, uoluntas aũt alterius, puta, uxoris, uel filij, qui vult non occidi ipsum, inquantum est ſm naturam mala occisio, est ẽt bona. Cũ aũt uoluntas sequatur apprehẽsionem rõnis, uel intellectus, ſm quod ratio boni apprehensi fuerit cõior, ſm hoc & uolontas fertur in bonum communius: sicut patet in exemplo proposito. Nam iudex habet curam boni cõis, quod est iustitia: & iõ vult occisionẽ latronis, quę habet rõnem boni ſm relationẽ ad statũ cõem. Vxor autem latronis considerare habet bonũ priuatum familiæ, & secundum hoc vult maritũ latronẽ nõ occidi. Bonũ autem totius uniuersi est id, quod ẽ apprehẽsum a Deo, qui est uniuersi factor, & gubernator: unde quicquid vult, vult sub ratione boni, cõis, quod est sua bonitas, quæ est bonum totius uniuersi. Apprehensio autem creaturæ secũdũ suam naturam, est alicuius boni particularis, ꝓportionati suæ naturæ. Contingit aũt aliquid esse bonum ſm rationem particularem, quod non est bonũ secundum rationem uniuersalem: aut econuerso, ut dictũ est.* Et ideo contingit, ꝙ aliqua uoluntas est bona uolens aliquid secundũ rõnẽ particularem consideratũ, quod tamen Deus non vult secundum rationem uniuersalem, aut econuerso. Et inde est etiam, ꝙ possunt diuersæ uoluntates diuersorum hominũ circa opposita esse bonæ, prout sub diuersis rationibus particularibus uolũt hoc esse, uel non esse. Nõ ẽ aũt recta uoluntas alicuius hominis uolentis aliquod bonum particulare, nisi referat illud in bonum commune, sicut in finem:

*In isto art.

cum etiam naturalis appetitus cuiuslibet partis ordinetur in bonum commune totius. Ex finem autẽ sumitur quasi formalis ratio uolendi illud, quod ad finẽ ordinatur: unde ad hoc quòd aliquis recta uoluntate uelit aliquod particulare bonum, oportet quòd illud particulare bonũ sit uolitũ materialiter: bonũ autem commune diuinũ, sit uolitum formaliter. Voluntas igitur humana tenetur conformari diuinæ uoluntati in uolito formaliter: * tenetur enim uelle bonũ diuinũ & commune, sed non materialiter, ratione iam dicta.* Sed tamen *quantum ad utrumque, aliquo modo uoluntas humana con G formatur uoluntati diuinæ: * quia secundum quod conformatur uoluntati diuinæ in communi ratione uoliti, conformatur ei in fine ultimo: ſm autem quod non conformatur ei in uolito materialiter, conformatur ei ſm rationem causæ efficientis: qa hanc propriam inclinationem consequẽtem naturam, uel apprehensionẽ particularem huius rei, habet res a Deo, sicut a cã effectiua: unde consueuit dici, ꝙ conformatur, quantum ad hoc, uoluntas hominis uoluntati diuinæ: quia vult hoc, quod De* vult eũ uelle. Est & alius modus conformitatis ſm rationem, causæ formalis, ut scilicet homo uelit H aliquid ex charitate, sicut Deus uult. Et ista etiam conformitas reducitur ad conformitatem formalem, quæ attenditur ex ordine ad ultimum finem, quod est proprium obiectum charitatis.

ccone lt.

*In isto met art. concl. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uolitum diuinum, secundum rationem cõem, quale sit, scire possumus. Scimus enim, ꝙ Deus quicquid uult, uult sub rõne boni: & iõ quicunque uult, aliqd sub quacunque rõne boni, habet uoluntatem conformem uolũtati diuinæ, quantũ ad rõnem uoliti: sed in particulari nescimus quid Deus uelit: & quantũ ad hoc nõ tenemur conformare uolũtatem nostrã diuinæ I uoluntati. In statu tñ gloriæ omnes uidebunt in singulis, q̃ nolẽt, ordinem eorũ ad id, quod Deus circa hoc uult: & iõ nõ solum formaliter, sed materialiter in omnibus suam uoluntatẽ Deo cõformabũt.

AD 2m dicendũ, ꝙ Deus non uult damnationem alicuius sub ratione damnationis: nec mortem alicuius, inquantum est mors: quia ipse uult oẽs hoĩes saluos fieri: sed uult ista sub rõne iustitiæ. unde sufficit circa talia, ꝙ homo uelit iustitiam Dei, & ordinem naturę seruari: unde patet solutio ad tertiũ.

AD PRIMVM uero quod in contrarium obijciebatur, dicendum, ꝙ magis uult quod Deus uult: qui K cõformat uoluntatem suam uoluntati diuinæ quãtum ad rationẽ uoliti, quàm qui cõformat quantũ ad ipsam rem uolitam: quia uoluntas principalius fertur in finem, quàm in id quod est ad finem.

AD 2m dicendum, ꝙ species, & forma actus magis attenditur secundum rationem obiecti, quàm secundum id, quod est materiale in obiecto.

AD 3m dicendum, ꝙ nõ est repugnantia uoluntatum, quando aliqui diuersa uolunt nõ secundum eandem rationẽ: sed si sub una ratione esset aliquid ab uno uolitum, quod alius nollet, hoc induceret repugnantiam uoluntatum: quod tamen non est in proposito.

SVPER QVAEST. XX. ART. I.

Medina ar. 1.

CIrca qōnis 20. art. 1. diligenter notato terminos tituli, s. actū uolūtatis, actū exteriorem, & prioritatē bonitatis moralis. Actus uoluntatis sumi pōt dupliciter, uno mō scd'm se: alio mō vt est forma, seu conditio actuū exteriorū humanorū: hic sumit primo mō. Similiter actus exterior sumit tripliciter, primo, secūdū id pcise qd hēt à potētia executiua, & ec, tpe, loco, seclusa obediētia volūtatis. Et sic, cū nō sit capax bonitatis, uel maliæ moralis: qm hæc circa uoluntaria tm̄ sūt, non sumit. Alio mō sumitur, ut est cōpositū ex supradictis, & actu uoluntatis, ita q ex ipso & uolūtatis actu fit unus numero actus: & sic ēt non sumit hic. esset.n. cōparatio partis ad totū, & econuerso. Tertio mō sumit scd'm id, qd hēt ex se, & qd participat ex actu volūtatis: ita q distinguat actus exterior uoluntarius cōtra ipsū actū uoluntatis in se, quicqd sit illud, qd significat, ly, uolūtarius: & hoc mō sumit in pposito, vbi cōparat act' exterior humanus actui interiori uolūtatis in se, uel prius cōueniat bonitas moralis: & est sermo de prioritate naturæ, & exterior à uolūtate. Actus.n. intellectus hoc in loco actus exterior uocat: currit n. cursu aliorū a uoluntate.

124 *Porrecta per totum.* q. 19. ar. 3. ¶In corpora eiusdem art. aduerte primo diligēter, q sicut de ceteris rebus tractando, de rebus doctrinā facimus existentib. tpe suo in rerū natura: & tm̄ easdē in abstractio na concepta discutimus, & examinam', & ea, q̄ de illis, quāuis abstracte cōceptis, secundū se uera deprehendimus, in eisdē in rerū na ura inuentis verificamus, ut patet inducēti: ita de actibus humanis extrat io eibus loquēdo, intelligē, q actus talis, puta, uti re sua qñ oportet, ubi oportet &c. est secūdū se actus formaliter bonus moraliter ex genere & circunstātijs. sicut sapere, uidere, &c. sunt qdā scd'm se formaliter bona trāscēdenter, et q positi in rerū natura hmōi actus, sunt ēt formaliter boni: nec est alia bonitas, qua est bonus actus abstracte conceptus, et actus in rerū natura positus: sicut A non est alia humanitas, qua hō abstracte cōceptus est hō, & qua hō positus in rerū natura est hō: sed bene est alius essendi modus, quia in rerū natura, & in abstractione. Scito secundo, q aliud est loqui de actibus absolute, aliud vt sunt obiecta, aliud vt sunt in rerū natura, aliud ut sunt in executione. Quæ.n. conueniūt alicui absolute, cōueniunt in rerū natura, nisi conueniant nō repugnanter (ut alibi dictū est:) q̄ autē cōueniunt ut obiecta sunt, & quæ ut in executione sunt, habitudines important ad ea, quorū sunt obiecta, & a quibus fiunt &c. Prælibata aūt uolui hæc esse, ut intelligas primo, q actus exterior, verbi gratia, Vti re sua absolute, est formaliter bonus moraliter: ac p hoc positus in rerum natura, est ēt formaliter bonus moraliter: & positus in esse obiectiuo uolūtatis nostræ, est bonus ēt obiectiue: & positus in executiōe, est effectiue bonus. Secundo, q quia idē est loqui de conditionibus scd'm sa rei absolute, & in rerū natura, non distinguas inter bonitatē moralē actus exterioris scd'm se, & ut in rerum natura, sed pro eodē cōputes: ac per hoc cum dr, q bonitas ex materia, & circunstantijs prius conuenit actui extra scd'm sa', q̄ uoluntati, intelligas, q prius conuenit hmō i bonitas actui exteriori in rerum natura, q̄ uoluntati. Et cum hic intelligas tertio, q prius conuenit bonitas illa actui exteriori obiectiue, quàm in executione. Et sic pri' conuenit hæc bonitas actui exteriori scd'm se: ac per hoc in rerū natura absolute: secūdo, ipsimet obiectiue: tertio, actui uoluntatis cui obijcitur: quarto, ipsimet in executiōe: sicut sanitas primo conuenit animali, siue abstracte concepto, siue in rerum natura: deinde conuenit medicinæ, & quibuscunque alijs. Scito quarto, q si quętas rationem, quare bonitas actus exterioris ex materia, & circunstantijs prius conuenit ipsi, quàm uoluntati: in litera tangitur dup ex ratio. Prima est, quia conuenit ipsi per se, et consequenter uoluntati per ipsam. Non enim iō tollera aliena est malus actus moraliter, quia velle hoc, est malum, sed ecōuerso, quia hoc est malū mora-

q. 18. ar. 4.

lib. 1. ca. 9. circa medium to. 1.

q. 1. art. 1. ad 2.

concl.

QVAESTIO XX.

De bonitate & malitia exteriorum actuum humanorum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bonitate, & malitia quantū ad exteriores actus. B

ET circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum bonitas, & malitia per prius sit in actu uolūtatis, uel in actu exteriori.

¶Secūdo, Vtrū tota bonitas, uel malitia actus exterioris depēdeat ex bonitate uoluntatis.

¶Tertio, Vtrum sit eadem bonitas, & malitia interioris, & exterioris actus.

¶Quarto, Vtrū actus exterior aliqd addat de bonitate, uel malitia supra actū interiorē.

¶Quinto, Vtrū euentus sequēs aliquid addat de bonitate, uel malitia ad actū exteriorē.

¶Sexto, Vtrū idē actus exterior possit esse bonus, & malus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bonitas, uel malitia per prius sit in actu uoluntatis, uel in actu exteriori.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd bonum & malum per prius consistat in actu exteriori, q̄ in actu uoluntatis. Voluntas.n. habet bonitatē ex obiecto, vt s. dictum est: * sed actus exterior est b obiectū interioris actus uoluntatis: dicimur enim uelle furtū, uel uelle dare eleemosynam: ergo malū & bonum per prius est in actu exteriori, quàm in actu uoluntatis.

¶2 Præt. Bonū per prius conuenit h fini, quia ea q̄ sunt ad finē, hēt rōnem boni ex ordine ad finē: actus aūt uoluntatis nō pōt esse finis, vt sup. dictū est: * act' aūt alterius potentiæ pōt esse finis. ergo per prius consistit bonum in actu potentiæ alterius, quàm in actu uoluntatis.

¶3 Præt. Actus uolūtatis formaliter se habet ad actū exteriorē, ut supra dictū est: sed id qd' est formale, h est posterius, nā forma aduenit materiæ: ergo per prius ē bonū, & malū in actu exteriori, q̄ in actu uoluntatis.

SED CONTRA est qd' Aug. dicit in lib. Retractationum, * q uoluntas est, qua peccat, & recte viuit. ergo bonū & malū morale p prius cōsistit in uoluntate.

RESP. Dicendū, q aliqui act' exteriores pñt dici boni, uel mali dupliciter. Vno mō scd'm genus suum, & scd'm circunstantias in ipsis consideratas: sicut C dare eleemosynam, seruatis debitis circunstantijs, dr' esse bonū. Alio modo dr' aliqd esse bonum, uel malum ex ordine ad finem: sicut dare eleemosynam pp inanem gloriam, dr' esse malum. Cum aūt finis sit propriū obiectum uoluntatis, manifestū est, q ista ratio boni, uel mali, quam hēt actus exterior ex ordine ad finem, per prius innenitur in actu uoluntatis, & ex D eo deriuatur ad actum exteriorē. Bonitas aūt, uel malitia, quā hēt actus exterior scd'm se pp debitam materiam, & debitas circunstantias, nō deriuat a volūtate, sed magis à rōne. Vnde, si m consideretur bonitas exterioris actus ſm quod est in ordinatione, & apprehensione rationis, prior est, quàm bonitas actus uoluntatis: sed, si considere-tur secundum quod est in exe E cutione operis, sequitur bonitatem uoluntatis, quæ est principium eius. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q actus exterior est obiectum uoluntatis inquātum proponitur uoluntati a rōne, ut quoddā bonum apprehensum, & ordinatum per rationē: et sic est prius

moraliter:ideo uoluntas eius est mala. Secunda est, quia hæc bo F nitas pendet a ratione, & non a uoluntate: sed quomodo hoc ua rum sit, in sequenti tractabitur ar. Et quod reliquum est .s. quomodo bonitas actus propria exterioris in executione sit a uoluntate, in 3. art. tractabitur.

pendet ex uoluntate: & idem est iudicium de utraque bonitate.

¶Ad primum horum dr, q. hic non comparatur finis actui exteriori, ut argui credit: sed comparatur bonitas uel malitia ex fine in actu exteriori inuenta, bonitati, uel malitiæ ex gñe & circumstantiis in eodem existenti, uerbi gratia, in hoc actu un te sua qñ oportet &c. pp bonum patriæ, inueniitur duplex bonitas. s. ex fine, quia pp bonum patriæ: & ex gñe, & circumstantiis, quia re sua qñ oportet &c. & fit hic comparatio earum, & dicitur primo q. bonitas ex fine in bn. ó. actu inuenta pendet p se ex interiori actu uoluntatis: quia finis ex hoc quod est propriũ uoluntatis solius obiectum, confert interiori actui uoluntatis primo bonitatem suã ita q. uoluntatis actus est primo bonus tali bonitate. & per ipsum talis bonitas cõuenit, cuicunque conuenit: & consequenter actus humanus exterior p̃fatus habet, quod sit tali bonitate bonus ex actu interiori uoluntatis. Dicitur secundo, quod bonitas ex genere: & circumstantiis in eodem actu inuenta, non pendet ex uoluntate: quia non ideo hic actus est sic bonus, quia uelle ipsum est bonum, sed econuerso: sed pendet ex ratione: Inter potentias enim animæ principia moralis bonitatis, uel malitiæ sunt ratio, uel uoluntas. Si ergo uoluntas non est per se causa huius, relinquitur, q. ratio sit. Et reuera, ratio est principium non solum huius, sed etiam omnis bonitatis, & malitiæ moralis, quia est principium totius esse moralis: sed quia bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pendet non solum ex ratione, sed etiam per se ex uoluntate interiori, ex genere autem & circumstantiis, ex ratione solum: ió illa in uoluntatem, ut proximam per se causam, hæc in rationẽ deducta est.

¶Ad secundum dicitur, quòd licet hic sermo sit de actu exteriori simpliciter, & non restricto ad executionem; tamen iungendo ipsum cum dictis in articulo præcedenti, potest dici, quòd hic est sermo de actu exteriori utroque modo, ut in litera patet. Et cum contra primum membrum obiicitur: respondetur primo, quod non est idem loqui de actu exteriori absolute, & ut obiectum est uoluntatis. & consequenter non est idem dicere. Actus exterior est secundum se bonus uel malus, & non ex uoluntate: & dicere, quòd obiectum uoluntatis est bonum secundum se, & non ex uoluntate. Actus enim exterior secundum se, abstrahit ab obiecto non obiecto uoluntatis. Dicitur secundo, quòd hic etiam incidit error, sicut in priori dubio: quia non K fit comparatio obiecti ad obiectum, puta, actus exterioris ad finem: sed bonitatis actus ex fine, ad bonitatem eiusdem ex genere & circumstantiis. Vnde dato, quòd idem sit iudicium de bonitate actus & finis, quod. s. neutra pendet ex uoluntate, non tamen est idem iudicium de bonitate ex fine participata in actu, & bonitate eiusdem secundum genus & circumstantias: quia illa ex uoluntate, hæc non, pendet: & hoc fit in litera. Tertio dicitur, quòd si compareturn obiectum ad obiectum, adhuc aliquid singulare insinuaretur in actu, quod non in fine, dicendo, quòd bonitas actus extrinseci obiecti non est ex uoluntate, quia hoc obiectum differt a fine dupliciter. Primo, quia est actio quædã. Scdo, qa est depẽdẽs a uoluntate, est.n. actus humanus: finis autẽ nec est depẽdẽs aliquid a uoluntate, nec actionẽ aliquam exprimit. unde dicere de actione a uoluntate dependente, qđ nec dependet in propria bonitate a actu interiori uoluntatis, aliquid annotatione dignum est: non sic de fine, quoniam liquidum ẽ. Ad id uero quod contra secundum membrum obiicitur, dicitur, quòd licet actus exterior in executione habeat bonitatem utramque

bonũ, q̃ actus uolũtatis: inquantum uero consistit in executione operis, est effectus uoluntatis, & sequitur uoluntatem.

AD 2m dicendum, q. finis est prior in intentione, sed est posterior in executione.

AD TERTIVM dicendum, G q. forma scđm q. est recepta in materia, ẽ posterior uia generationis, q̃ materia, licet sit prior natura: sed scđm quod est in cã agente, est omnib. modis prior. Voluntas aũt cõparatur ad actũ exteriorem, sicut causa efficiẽs: unde bonitas actus uoluntatis ẽ forma exterioris actus, sicut in causa agente existens.

ARTICVLVS II.

Vtrum tota bonitas, & malitia exterioris actus dependeat ex bonitate uoluntatis. H

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod tota bonitas, & malitia actus exterioris depẽdeat ex uoluntate. Dicitur.n. Matt. 7. Non potest arbor bona malos fructus facere: nec arbor mala facere fructus bonos: per arborẽ autem intelligitur uoluntas, & per fructum opus, secundum glos.* ergo non potest esse, q. uoluntas interior sit bona, & actus exterior sit malus, aut econuerso.

2 Preterea, Aug. dicit in lib. Retractationum*, q. nõ nisi h uoluntate peccatur: si ergo non sit peccatum in uoluntate, nõ erit pc̃tm̃ in exteriori actu: & ió tota bonitas uel malitia exterioris actus ex uoluntate dependet. * est Aug. li. 1. cont. Iul. c. 8. a med. to. 7 * li. 1. ca. 9 cir. med. to. 1

3 Preterea, Bonum, & malũ de quo nũc loquimur, sunt drię moralis actus: differentiæ autem per se diuidunt genus secundũ philosophum in 7. Metap.* cum igitur actus sit moralis ex eo, quod est h uoluntarius, uidetur quod bonũ & malum accipitur * l. 7. Met. tex. 42. tomo 3.

SVP. QVÆST. XX. ART. II.

Ægid. 2. s. d. 40. p. 1. 4. 5. Medina ar. 4.

IN ne. 2. arti. statim dubium occurrit, quomodo post determinationem, q. bonitas aliqua prius cõuenit actui exteriori, q̃ uoluntati dubitari rite potest, an tota eius bonitas pendeat ex uoluntate. Si.n. prius actui conuenit quã uoluntati aliqua bonitas, liquet q. illa non pendet a uoluntate. Prius .n. non depẽdet a posteriori: ac p hoc constat, q. non tota bonitas actus exterioris pendet ex uoluntate. Nulla ergo est hic rationabilis quęstio.

¶Ad hoc dicitur, q. quia actus exterior uoluntatis includit in sa dependentiam a uolũtate: ideo stat, q. bonitas prius secundũ naturam insit ipsi actui humano exteriori, q̃ uoluntati. Adhuc restat ambiguum, an ẽt illa bonitas, quæ prius ei conuenit, dependeat a uoluntate. Licet.n. prius non depẽdeat a posteriori, qđ sit prius inest alicui, potest dependere ab eo, cui posterius inest. Et est simile, si concluso, q. sanum prius inest animali, q̃ medicinæ, quæreretur an sanitas animalis depẽdeat a medicina.

325 *Porrecta per totum*

¶Circa doctrinam in corpore eiusdem secundi art. traditã, dubium occurrit quadruplex. Primo, quia sicut bonitas ex materia & circunstantiis est ea ratione, ita bonitas finis: neque.n. finis, neque actus quicunque pertinet ad genus moris, nisi ut stat sub ordine rationis. Ratio ergo est causa omnis bonitatis: utraq; ergo bonitas debuit in rationem reduci, & non altera in uoluntatem & altera in rationem, ut in litera fit.

¶ Secundum dubium est, quia aut hic sermo est de actu exteriori absolute, aut ut est in executione. Si absolute, cum sic præueniat uoluntatem, ut obiectum, nihil aliud est dicere, q. bonitas actus exterioris, non est a uoluntate, quã dicere, q. bonitas obiecti uoluntatis non est a uoluntate, & cum hoc cõe sit utrique uoluntatis obiecto. s. fini, & actui extrinseco, debuit de utroq. dici, q. non dependere a uoluntate, & non dispar iudicium proferri, ut in litera fit. Si autem, ut est effectus uoluntatis, cũ bonitas utraque ex obiecto ad actum uoluntatis, & ex actu uoluntatis in actum exteriorem imperatum & factum deueniri, par quoq; debuit proferri sententia, quod utraque. s. est a uoluntate dependẽte ab obiecto sub ratione, & non sicut in litera fit, altera tantum bonitas in uoluntatem reduci.

¶Tertium dubium est, quia cum una circunstantiarum actus exterioris, sit finis, oportet q. bonitas actus exterioris ex gñe & circunstantiis dependeat a uoluntate: quoniam ab ea depẽdet bonitas ex fine, ut in litera dicitur. Est ergo implicatio dicere, q. bonitas actus exterioris ex fine dependet a uoluntate: & q. bonitas eius ex genere, & circunstantiis non dependet ex ea. clauditur enim in hac bonitas ex fine.

¶Quartum dubium est directe contra bonitatẽ actus exterioris in executione: quia cum respectu uoluntatis obiectum, & finis coincidant, ut dictum est, actus exterior obiectus uoluntati, oportet quod sit eius finis, ac per hoc uoluntas sit bona ex eo. sicut ex fine. Et tunc sic, bonitas ex fine in actu exteriori pendet tota ex uoluntate, quia finis est obiectum propriũ uoluntatis: sed bonitas actus exterioris est bonitas ex fine, quia actus exterior obiectum, & finis est uoluntatis. ergo tota bonitas act9 exterioris

in actu solū ex parte uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. contra Mendaciū*, q quædam sunt, quæ nullo quasi bono fine, aut bona uoluntate possunt bene fieri.

*cap.7. parum ante med. t.4.

RESP. Dicendū, q sicut iam dictum est,* In exteriori actu pōt cōsiderari duplex bonitas, uel malitia. Vna ſm debitā materiā & circunstantias: Alia ſm ordinē ad finē. Et illa quidē, quæ est ſm ordinē ad finē, tota depēdet ex uoluntate: illa aūt, quæ est ex debita materia, uel circunstantijs, dependet ex rōne. & ex hac dependet bonitas uoluntatis secundum quod in ipsam fertur.

*art. præced.

B

Est aūt considerandū, q sicut supra dictum est*, ad hoc q aliquid sit malū, sufficit vnus singularis defectus: ad hoc autē q sit simpliciter bonū, nō sufficit vnū singulare bonū, sed requiritur integritas bonitatis. Si igitur uoluntas sit bona, & ex obiecto ꝓprio, & ex fine: ꝯñs est. actū exteriorē esse bonū: Sed ∝ nō sufficit ad hoc, q actus exterior sit bonus bonitate † uoluntatis, q̄ est ex intētione finis. ∝ Sed si β uoluntas sit mala siue ex intētione finis, siue ex actu uolito; ꝯñs est, actū exteriorem esse malum. β

*q. præce. ar.6. & 7.

Concl. ∝

Concl. β

AD PRIMVM ergo dicendū, q uoluntas bona, prout significat per arborem boná, est accipienda ſm quod habet bonitatē ex actu uolito, & ex fine intento.

AD 2m dicendū, q nō solū ali-

utranque ex uoluntate, & uoluntas ab obiectis, dissimiliter tamē hoc ſ. quia bonitas ex fine descendit in actum interiorem uoluntatis per se & formaliter: in actum uero exteriorem in executione, denominatiue tantū. Bonitas uero ex genere, & circunstātia ex obiecto deriuatur in actū interiorē, denominatiue tantū, & p eū in actū exteriorem formaliter: sicut ex sano in animali, denominatur medicina sana, qua animal fit sanū formaliter: unde nō ē de utraq; bonitate eadē ratio, etiā in executione. Et ad hoc insinuandū, in litera de secūda bonitate dī, q uoluntas ſcdm q̄ in rōnē fertur, hēt hanc bonitatē, quasi nō hēat ipsam simpliciter, sed in ordine ad aliud: sicut cōiter accidit in hmōi denominationibus. Sed tunc insurgit quæstio mota in quarto dubio, Quare bonitas uocata ex fine, inest uoluntati formaliter, & uocata ex obiecto, nō præcipue cum obiectum etiam sit finis uoluntatis: & hæc q̄stio soluetur in solutione quarti dubij.

¶Ad tertium ergo dubium dicimus, quòd si posset separari bonitas alicuius finis, ut circunstantia est, à bonitate eiusdē, ut specificans respectu eiusdem actus, facile dici posset distinguēdo, q finis ut circunstātia, spectat ad bonitatē actus exterioris ex genere, & circunstantijs: finis aūt ut specificans, spectat ad uolūtatē: & sic nō esset implicatio dicere, quòd bonitas ex fine in actu exteriori, pendet ex uoluntate: & quòd bonitas ex genere, & circūstantijs, etiam finis, non pendet ex uoluntate: quia in prima ꝓpositione esset sermo de bonitate ex fine specificante actū exteriorē formaliter sumptum: in secūda uero de bonitate ex fine & circunstantia eiusdē materialiter sumpti. Sed quia intelligi nō potest, q idē numero actus exterior moralis sit talis materialiter sumptus ex aliquo fine, ut circunstantia, & nō sit talis formaliter sumptus ex eodē fine, ut specificante (nō.n. si quis orat ut furetur, intelligi potest, quòd oratio sit mala ex furto circūstantia, & oratio ut uolita, sit non mala ex furto specificante. Et rursus, quia finis ut finis licet adiunctus, est circunstantia actus exterioris moralis, ut ex supradictis patet: & finis ut finis est obiectum proprium uoluntatis) Ideo dicendum est, q bonitas ex fine siue circunstante, siue specificante, media uoluntate ad exteriorem actū pertinet: ita quòd actus exterior non habet bonitatē ex fine circunstante, nisi dependēter a uoluntate: & bonitas ex fine deriuatur in actum interiorem uoluntatis specificatiue, & formaliter: in actum uero exteriorem formaliter sumptū, idest, ut stat sub interiori: specificatiue quoq; sed secūdario: in eūdē autem materialiter sumptum, ut adiacent circunstātia. Cum ergo comparatur bonitas exterioris ex fine, ad bonitatem eiusdē ex genere, & circunstantijs, intelligere circunstantijs manentibus pure circunstantijs, qualis nō est circunstantia finis: quia, ut superius est dictum, transit in specificans, & consequenter substantiale.

C

D

¶Ad quartum dubiū, antequàm respondeamus, aduertendum est, quòd quia quærit de diuersitate bonitatis in ipso actu uolūtatis ex fine, & ex actu uolito, seu obiecto: & contra hanc diuersitatem arguit, & hæc diuersitas dicitur consistere, in hoc: quòd bonitas ex fine inest uoluntati formaliter: bonitas autē ex actu uolito inest ipsi uoluntati denominatiue, propter rationem supradictam, scilicet quia inter actus, bonitas ex fine primo saluatur in uoluntatis actu, cuius finis est proprium obiectum: bonitas autem ex materia & circunstantijs, primo saluatur in ipso actu exteriori. Quia ergo hæc sunt connexa, primo uidebitur quare finis bonificat uolūtatem formaliter, & actus uolitus, qui est etiam finis: quia obiectum, & finis respectu uolūtatis est idē, nō bonificat ipsam formaliter: sed denominatiue, & sic deinde formaliter satisfiet quæstio. Dicitur ergo, quòd quia, ut in arti. 2. quæstio. præcedentis dictū est, differens bonitas actus interioris uoluntatis ex obiecto, & fine, per accidens inuenitur in eodem;

E

A Ideo bonitas ex fine, qui concurrit per se, idest formaliter: bonitas autem ex obiecto, denominatiue. Sed hæc responsio peccat ſcdm nō causam, ut causam. Ex hoc.n. q differentia duarum bonitatū in actu interiori uoluntatis est per accidens non, sequitē q utraque secundum se, aut altera, insit denominatiue eidem: stat, n. q distinctio earum cōcurrat per accidens in eodē, & tñ utraque, ſcdm se insit: sicut stat concursum creditoris & debitoris in eādem platea esse p accidēs, & tñ iter utriusq; secundū se, ad illū locū esse. Dicimus aliter, q quia actus exterior in casu posito non concurrit sub rōna finis, sed obiecti, licet sit finis: immo distinguitur contra finem eū dī bonitas ex fine, & bonitas ex obiecto: & sola bonitas ex fine sit formaliter in uolūtate: quia sola est ex proprio obiecto ut sic, ideo bonitas in actu interiori uolūtatis ex fine, est formaliter, & ex obiecto, est denominatiue. Et ſcdm hoc oportet dicere, q qñ actus exterior ē finis, dat bonitatē actui interiori formaliter: qñ uero est obiectū tantū, dat bonitatē interiori actui denominatiue. Verbi gratia, Si quis vult, fornicari, non ꝓp aliquem adiunctum finē, actus interior uolūtatis erit in specie fornicationis formaliter: quia fornicari est finis. Si quis uero vult fornicari propter furari, tūc actus interior uolūtatis erit in duabus speciebus, scilicet in specie furti formaliter: in specie uero fornicationis denominatiue. Sed qm̄ superius dictum est, quòd uoluntas in quodcunque fertur, aut fertur sub ratione finis, aut propter finē: & quando fertur, in propter finem: fertur formaliter in finem: ideo non cōsonat dicere, q actus exterior in casu posito non est uolitus ut finis, sed ut obiectum tñ. Oportet enim ut finem, uel propter finem esse uolitum, sed non propter finem tantum: quia etiam secundum se propter propriam bonitatem est uolitum: unde & in propria reponit spē actū interiorem uoluntatis, licet denominatiue. Ergo. Et cōfirmatur, quia in 2. ar. ꝑcedentis qōnis. ubi dicitur, quòd non differt in uoluntate bonitas ex fine & obiecto, expresse obiectum ipsum uocatur finis, cum subditur, nisi sicut finis depende ex fine. Aliter ego distinguendo de fine & subfine: & q quando quis vult fornicari ut furetur, furtum est finis: fornicatio uero subfinis: & quòd finis facit actum interiorē formaliter talem, subfinis autem denominatiue. Sed hæc respōsio non satisfacit: qm̄ ex distinctione subfinis à fine, nihil aliud apparet sequi, nisi quòd finis principalem locū tenet, & subfinis secundariū: ac per hoc si finis bonificat formaliter actū interiorem uoluntatis, cum subfinis claudatur infra latitudinem finis, etiā ipse bonificabit eundem formaliter, licet secundario. Aliter ergo occurrit dicendum. Ad cuius euidentiā nota tria: Primum est, quòd sicut sunt duo genera humanorū, actuum scilicet actus interior, uoluntatis, & actus uoluntatis exterior: ita dantur duo propria bonificatiua actuū formaliter, scilicet, finis, & materia, cum circunstantijs. Et finis quidem ut sic, bonificatiuus est interioris actus uoluntatis, ita quòd ipsa est primo formaliter bona ex fine: materia autem cum circunstantijs, bonificatiua est actus exterioris uoluntarij, ita quòd ipse primo est formaliter bonus ex materia, & circunstantijs. Secundum est, quòd licet multipliciter contingat bonitatem deriuari ex uno in aliud, puta, sicut ex fine, uel obiecto, seu materia circa quam, uel circunstantia. uel actione: in proposito dupliciter contingit bonitatem actus deriuari in alium actum. Vno modo ut sic: ita quòd quia talis actus, inquantum actus, est bonus, ideo ille alius actus, inquantum actus, est bonus. Alio modo, ut alter eorum, uel uterque induit rationem finis, uel obiecti cuiusuis alterius. Differentia autem inter has duas deriuationes est, quòd prima deriuatio, ut diuo Thomæ placet in calce sequentis articuli, est secundum denominationem tantum, ita quòd nec actus exterior ab interiori, nec interior ab exteriori sit bonus

qs uolútate peccat, qñ vult malum finem, sed etiam quando vult malum actum.

Ad 3m dicendú, q uoluntariú dr non solú actus uolútatis, sed ét actus exteriores, prout a uolontate procedunt, & róne: & ió circa utrosque actus potest esse differétia boni & mali. G

ARTICVLVS III.

Vtrum bonitas & malitia sit eadem exterioris & interioris actus.

AD TERTIVM sic procedit. Vr q non eadé sit bonitas uel malitia actus interioris uoluntatis & exterioris act⁹. Actus n. interioris principiú, é uis animæ interior apprehensiua uel appetitiua. Actus aút exterioris principiú, est potentia exequés motú. Vbi aút sunt diuersa principia actionis, ibi sunt h diuersi actus: actus aút é subiectú bonitatis, uel malitię. Nó pót aút esse idé accidens in diuersis subiectis, ergo nó pót esse eadé bonitas interioris & exterioris act⁹.

¶ 2 Præt. Virtus est, quæ bonum facit habenté, & op⁹ eius bonú reddit; ut dr in 2. Ethico.* sed alia est uirtus intellectualis in potentia imperante, & alia uirtus moralis in potentia imperata, ut patet in principio 2. Ethic.* ergo alia est bonitas actus interioris, q est potétię imperantis, & alia est bonitas actus exterioris, q est potentiæ imperatæ.

H ¶ 3 Præter. Causa & h effect⁹ idé

formaliter, sed denominatur ideo bonus, quia est ab illo, aut ad F illum. Secunda autem deriuatio, quando est a fine, (quia de alijs non est cura præsens) scdm formalem est inhæsionem bonitatis. Vnde cum quis vult fornicari, ut furetur, licet furtum sit actus exterior: qs th cócurrit ad actum interioré uolútatis ut finis, qualificat eum formaliter, & reponit in specie furti formaliter. Terriú est, q ratio finis boni uel mali & act⁹ boni uel mali inueniunt separate & cóiunctę. Separate quidé, q s. est finis & non actus: ut cum qs vult deum esse, & econuerso, q est actus, & non finis, ut cum qs vult actum indifferentem, puta, leuare festucam de terra: uel uolitum nisi pp finé. ut proiectionem mercium in mare. Coniunctę uero ita q fini cóiungit act⁹, sicut cú qs vult fornicari pp furari: fornicari. n. tunc hét primo ratio né finis, cui substerni tur actus furandi: uel actui contungitur finis, sicut in exemplo posito, fornicari, tenet primo rationem actus, cui cóiungit ratio finis: dum non solum ille vult incurrere malú furti, sed ét malú fornicationis, qui pp furtú non incurreret malum incestus materni. Hoc. n. signum est, quod vult, uel horret etiam malitiam actus talis scdm se, quod est uelle illum ut finem. Ex his autem dicitur ad motú dubium, quòd sermo dicens, quòd finis qualificat formaliter actum interioré uoluntatis, actus autem exterios denominatiua tantum, intelligédus est formaliter, inquantum finis, & inquantum actus: cum quo tamen stat quòd actus exterior, ut finis, qualificet uolútatis actú interiorem formaliter sine actus exterior rationem habeat finis principalis siue secundarij. Vnde sicut nó inconuenit, q in exéplo posito, scilicet cú quis vult fornicari, (vt furetur) quod furti malitia ex genere, & circunstantijs, deriuetur formaliter in actum interiorem uoluntatis, inquantum habet róné finis, & non deriuetur in eundé, nisi denominatiue, inquantú habet rationé actus; ita non inconuenit q fornicationis malitia ex genere & circunstantijs, inquantum hét róné actus, non deriuetur in actum interiorem uoluntatis, nisi denominatiue: & inquantú habet quádam finis róné deriuetur in eundem formaliter. Et sic, cum idem est actus, & finis omnino, ut cum vult quis fornicari, non propter alium finem &c. actus interior uoluntatis ex fornicatione, ut hét rónem finis est malus formaliter. Et ex eadem, ut habet rationé actus, est malus denominatiue. Stat ergo solutio in formali, q actus uolitus inquantú actus, & inquásum finis, distinguendus est. & q de ipso inquantú actus uerificatur, q aliter bonificat, & aliter, & aliunde est bonus. Et scdm hoc patet, q non eodem modo tota bonitas actus exterioris in executione comparatur ad uoluntatem: quia sola illa, quæ ex fine est, a uoluntate pendet: reliqua enim a seipso per uoluntatem descendit in seipsum in executionem. Et sic omnia consonant: immo (ut in sequentibus huius quæstionis patebit.) non uidetur possibile saluare doctrinam authoris, De identitate & diuersitate: & de additione bonitatis & malitiæ actus exterioris ad interiorem, nisi sic eam intelligendu.

126 Porrecta per totum. Iuf. ar. 4 ad 2.

SVPER QVAEST. XX. ARTIC. III.

Cap. 2. d. 42. q. 1. con. 1.
Medina artic. 3.

IN titulo articuli tertij eiusdem vigesimæ quęstionis, quęstio est De identitate numerali, &c.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte duo. Primú est. Dupliciter aliqua accidentia distinguuntur, numero scilicet, uel propter numerationem subiecti. ut albedo in Sorte, & platone: uel propter numerationem essentiæ, ut albedo & dulcedo in eodé pomo. Et propterea litera intendens, quòd utraque bonitas est in tus, & utraque extra, & ponens quòd uterque actus est unus actus in genere moris, vult quòd quandoque sit una numerositate subiecti & essentiæ, quandoque duæ numerositate essentiæ non subiecti: quia uterque actus, est unum subiectum numero. Secundum est, quòd hinc expresse, (ut responsio ad tertium manifestat,) habes, quòd deriuatio bonitatis uel malitiæ ex actu in actum, non est formalis, sed denominatiua tantum.

¶ Sed aút hic plura dubitatione digna. Primú est, ú actus exterior, & interior sunt unus act⁹, & unú subiectú numero I genere moris, quorsum tá ta quęstio de prioritate, dependétia & causalitate bonitatis & malitiæ moralis unius ab altero? Hæc. n. cú diuersitaté supponat p accidés, ad moralem doctrinaI spectare uidentur. Scdm est, q authos diminutus vr. Bonitas. n. actus exterioris, tripliciter se hét ad bonitaté actus interioris. Primo, ut habens omnium eandem bonitaté, ut potio amara. Secúdo, ut habens omnino aliá secundum se, ut bene epulari propter sanitaté. Tertio, ut habens ex se, & non ex alio fine: ut cú actus exterior pp se est uolitus, puta contéplatio, uel adulteriú: hic. n. tertius modus in litera non ponitur, & tamen frequentissimus est, dú uolumus actus uirtutum, uel uitiorum non propter aliú finem. Tertium est, quia uoluntaria vr doctrina authoris quo ad hoc, quòd deriuatio bonitatis uel malitiæ actus ab actu, nó est secundum formam, ut calidum deriuatur ex calido; sed secundú denominationé, ut sanú denominatur urina à sano in animali. Quartum est circa ipsam conclusioné, cótra quá arguit Scotus in quol. quæst. 18. tripliciter probando, q non est eadem bonitas, uel malitia actus interioris & exterioris. Primo, authoritate Aug. 13. de Tri. dicentis, q male uolendo miser est, minus tamé esset, si nihil eorú, quæ parperam noluit, habere potuisset. Secundo ratione, quia alia est integritas requisitorú secundum róné rectam ad bonitaté actus interioris, & alia requisitorú ad bonitaté actus exterioris, ergo. Tertio etiam róne, quia nihil est causa, medium, & ratio suipsius: sed actus interior bonus & exterior bonus se habent in bonitate ut causa & causatum, ut immediatum, & mediatum, & huiusmodi, ergo. Quartu arguit cótra idem Grego. de Arimino in libro sententiarúm. Actus exterior est malus, & non est illud malum quod est actus interior: ergo sunt duo mala. probatur minor: quia adulteriú, nó est uelle adulterari, nec homicidium est, uelle hominem occidere, & sic de alijs. Sunt etiam apud Capreolú in 42. dist. 1. multa, quæ uide ibi: ex his enim solutis satisfactum credimus.

*c.6. I principio. to. 5.

*li. 2. eth. c. 1. to. 5.

¶ Ad primum horum dr, q sicut in naturalibus, qñ unum numero constat ex pluribus, non per accidens, nec frustra quærit quid ex quo in altero redundat, ut patet in compositis ex materia, & forma: ita in moralibus, licet actus imperans, et imperatus sint unus numero actus, non ut simplex, sed ut compositus, non frustra, nec per accidens quæritur, quid, ex quo procedat.

K ¶ Ad secundum dicitur, quòd hæc obiectio testatur illá esse authoris mentem, quàm in præcedenti articulo diximus, scilicet, quòd distinctio bonitatis ex fine, et actu intelligitur formaliter, idest, inquantum finis et inquantum actus. Propterea. n. nó oportuit tertium membrum in litera poni: sed sub secundo mébro comprehenditur, quando itaq; actus exterior est secundú, se bonus: vñ quando quis vult fornicari, non propter aliú finé, malitia actus interioris et exterioris est alia, et alia, non specie sed numero: ita q actus interior uoluntatis, est malus formaliter propria malitia fornicationis, quam habet ex fornicatione vt finis: et actus exterior est malus etiam formaliter propria malitia fornicationis, quam habet ut actus ex genere suo:

¶ Ad tertium dicitur, q doctrina hæc non est uoluntaria, sed in litera tangitur eius fundamentum, quia scilicet, quando aliqd dicitur tale ex ordine ad aliud, dicit denominatiue: et nó potest dici formaliter. Quod enim habet aliquid in se formaliter. dicitur tale secundum seipsum, ut patet inductiue. Constat

autem

esse nō pñt. nihil.n. est cā suiipsius: sed bonitas act⁹ interioris ē cā bonitatis act⁹ exterioris, aut ecōuerso, ut dictū est.* ergo nō pōt esse eadē bonitas utriusq;.

SED CONTRA est, qđ supra* ostēsum est, ꝙ actus volūtatis se habet vt formale ad actū exteriorē: ex formali aūt & materiali fit unū. ergo est una bonitas actus interioris & exterioris.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut supra dictum est,* Actus interior uolūtatis, & actus exterior, ꝓut cōsiderant in genere moris, sūt unus actus. Cōtingit aūt qñq; actū, q ē vn⁹ subiecto, hēre plures rōnes bōitatis, uł malitię, & qñq; vnā tm. Sic ergo dicēdū, ꝙ qñq; *ē eadē bonitas, uel malitia interioris actus & exterioris: qñq; alia, & alia.* Sicut.n. dictū ē,* ꝓdictę duæ bōitates, uel malitię, s. interioris & exterioris act⁹ adinuicē ordinanī: cōtingit aūt in his, q ad aliud ordināt, ꝙ aliqd ē bonū ex hoc solū, ꝙ ad aliud ordinatur: sicut potio amara ex hoc solo ē bona, ꝙ ē sanatiua. unñ ñ ē alia bonitas sanitatis & potionis, sed una & eadē. Qñq; uero illud qđ ad aliud ordinat, hēt in se aliq rōnē boni, ēt ꝑter ordinē ad aliud bonū: sicut medicina saporosa hēt rōnē boni delectabilis ꝑter hoc, ꝙ ē sanatiua. Sic ergo dicēdū, ꝙ qñ act⁹ exterior est bonus, uel malus solū ex ordine ad finē, tunc est oīno eadē bonitas, & malitia actus uoluntatis, q ꝑ se respicit finē, & act⁹ exterioris, q respicit finē mediāte actu uolūtatis. Cū aūt act⁹ exterior hēt bonitatē, uel malitiā ſm se. s. ſm materiā, uel circūstātiā, tūc bōitas exterioris act⁹ est una, & bonitas uoluntatis, q est ex fine, ē alia: ita tñ ꝙ bōitas finis ex uolūtate redūdat in actū exteriorē: & bonitas materię & circunstantiarū redūdat in actū uoluntatis, sicut iā dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ rō illa probat, ꝙ actus interior, & exterior sunt diuersi secundū genus naturæ: sed tū ex eis sic diuersis, constituitur unū in genere moris, ut supra dictum est.*

AD 2m dicēdū, ꝙ sicut dr in 6. Eth.* Virtutes morales ordinanī ad ipsos act⁹ uirtutū, q sūt quasi fines: prudētia aūt, q est in rōne ad ea, q sunt ad finē. & ꝑp hoc requirunī diuersæ uirtutes: sed rō recta de ipso fine uirtutū ñ hēt aliā bonitatē, quàm bonitatem uirtutis, ſm qđ bonitas rōnis participanī in qualibet uirtute.

AD 3m dicēdū, ꝙ qñ aliqd de uno deriuaī in alterū, sicut ex cā agēte uniuoca, tūc aliud est qđ est in utroq; sicut cū calidū calefacit, alius numero ē calor calefaciētis, & calor calefacti, licet idē spē. Sed qñ aliqd deriuaī ab uno in alterū ſm analogiā uel ꝓportionē, tūc est tm̄ unū numero: sicut à sano qđ ē in corpore aīalis, deriuaī sanū ad medicinā, & urinam: nec alia sanitas ē medicinę, & urinæ, q sanitas animalis, quā medicina facit, & urina significat: & hoc mō a bonitate uolūtatis deriuaī bonitas actus exterioris, & econuerso, scilicet ſm ordinem unius ad alterū.

tur, ꝙ actus interior uoluntatis dr̄ bonus ex actu exteriori in or- A dine ad ipsū. Dr̄.n. uelle furari, malū, qa est ad malū. Et similiter actus exterior dr̄ ex actu interiori malus, in ordine ad ipsū. Dr̄.n. actio manus, qua furaī, mala, qa ordinaī a mala uolūtate. Vñ cū multiplicare entia sine necessitate, nō sit rōnabile, & ordo sit manifestus adinuicē, & sufficiat ad saluandū eorū bonitates & malitias: superfluū ē ponere, ꝙ ēt sit deriuatio formalis, ut caloris à calore. Et confirmatur, qa si in deriuatione eorūdē, hmōi act⁹ ab actu ponaī deriuatio formalis: oportebit eadē rōne postmodū dicere, cū actus vnius uirtutis imperaī ab alia, puta fortitudinis à charitate, ut in martyrib. ꝙ a charitate in uolūtate deriuaī charitas alia in actū exteriorē, & similia, q absurda sunt. Iace ergo fundamētū hoc, ꝙ deriuatio bonitatis, & malitię, & talis bonitatis, & talis malitiæ in actu ab actu, ut sic, est ñ formalis, sed denoīatiua seu non ꝑ modū uniuocationis, sed attributionis; & ex eo illa cescēt ibi multa mortalia. & hoc bñ nota. ¶Ad quartū uero dubium rñdendo dr̄, ꝙ ex authoritate illa Augu. nihil aliud dr̄, nisi forte ꝙ exterior actus addit, & facit hoīem peiorē: qd qualiter uerū sit, in sequenti patebit art. Prima uero rō non cōcludit uniuersaliter, ꝙ oīs bonitas exterioris actus sit alia ab oī bonitate interioris actus, sed ꝙ aliqua (qđ gratis cōcedimus,) ꝙ si de oī esset intentio, oportet probare. Constat.n. ꝙ eadē est integritas requisitorū ad bonitatē ex fine actus uolūtatis interioris, & exterioris, licet dissimiliter ad utrunq; se habeat integritas illa, ut patet, cū aliquis vult propter finē n aliqd nulla alia ratione moraliter bonum, nisi propter finem. Et E hæc loquendo de his actibus in genere moris, licet forte impossibile sit in genere naturę, eadem utrique conuenire: quod forte Scotum decepit. Secunda autem ratio eiusdem, ex malo intellectu positionis nostræ procedit. Non.n. dicimus ꝙ eadem numero bonitas sit cā, & causata, sed dicimus ꝙ sicut sanitas una numero non diuersificatur in animali, medicina, & urina, & cum hoc, a sanitate aīalis deriuatur sanitas in urina, & medicina: ita dicimus, quòd eadē numero est bonitas utriusq; actus: & quòd ex altero in alterū deriuatur secundum denominationē. Vnde concedēdo, quòd idē non est cā nec causatū eiusdē sumptus, negaī sequela. ergo alterius bonitatis, qa est sophisma cōsequentis: oportet dicere. ergo alterius bonitatis, uel ꝓportionis, uel attributionis ad se: vñ bonitas actus interioris est cā bonitatis exterioris, id est, ꝓportionis actus exterioris ad bonitatē interiorem, & econuerso: & sic de alijs attributionibus, secundū quas deriuaī denominatio. Ad id qđ affertur ex Greg. si non fiat uis in uerbis

negatur sequela: non enim ualet, Vrina est sana, & aīal est sanū: & Vrina sana nō est aīal sanū, neq; ecōuerso. ergo sunt duæ sanitates; quia sic numerus habentiū diuersimode cum unitate numerali rei habitæ. Dixi aūt, si non fiat uis in uerbis, quia rōi formati argumentū in adiectiuis, & substantiuis: & si in his fiat uis, iam scis ex prima parte, quòd noīa substantiua non plurificanī sine plurificatiōe formæ: sed de reb. nūc ē sermo. Pōt quoq; distingui minor. & dici, ꝙ cū dr̄, & hoc malum nō est illud, materialiter qdē est uerū, formaliter aūt falsum: quia licet actus exterior malus nō sit interior malus, nec econuerso: malitia tñ uni⁹ est malitia alterius: sicut sanitas aīalis ē sanitas vrinæ. ¶In rñsione ad secūdum eiusdem 3. art. aduerte, ꝙ quia argumētū tēdebat ad hoc, ut quia duæ uirtutes exiguntur ad bonificādum hos duos actus, singula singulis referendo: ideo duæ essent eorum bonitates: qlibet. n. uirtus bonificat actū suum. Rñsio primo pcurit radicē, & intendit ꝙ non ꝑp diuersitatē inter actū interiorē, & exteriorem, oportet diuersa uirtute, s. morali & intellectuali: sed ꝑp diuersitatē finis, & eius qđ est ad finē. nā moralis in fine, intellectualis uero in his q sunt ad finē, ꝑficit. Deinde qa ad quēlibet actū virtutis concurrit bona rō, & bonus appetitus, quorum primum spectat ad uirtutem intellectualē, secundum ad moralem, & hoc erat materia argumenti: ideo subdit, ꝙ bonitas moralis rectæ rōnis, de ipso fine uirtutum, id est de eodem, de quo est uirtutis moralis, est alia a bonitate morali ipsius uirtutis moralis: ac ꝑ hoc actus pendens ex recta ratione, & recto appetitu, non propterea habet duas bonitates morales: quomodo autem, & quare hoc sit, subiungitur dicendo, Secundum quòd bonitas rationis participatur in qualibet uirtute, idest, ideo non est distincta bonitas moralis utriusq; quia in qualibet uirtute participatur bonitas rationis. Et scito, quòd li, bonitas determinans rationem, cū dicitur, bonitas rationis participatur, dupliciter intelligi potest. Primo in seipsa ratione, ut est res cuius pars capitur: & sic non significat bonitatem moralem formaliter, sed bonitatem intellectualem formaliter. Rectitudo enim rationis, quæ eius est bonitas, non morale, sed intellectuale bonum est formaliter: primordialiter autem, & causaliter bonitas est moralis, secundo in ipsis participantibus, ut est pars capta, & sic est bonitas moralis, immo pars omnis bonitatis moralis, & causa in omnibus uirtutibus moralibus, quocunque modo intelligatur hæc litera, non refert. Super.n. verum est, ꝙ non est alia bonitas moralis, & ꝙ ratione participationis ipsius, in quamlibet concidit uirtutem moralem.

Margin notes: *Art.1. & 2. huius quæst. & q.18.ar.6. — *q.18.ar. 6. — *q.17.ar. 4.& q.18. art.6. — *uel. in — *q.18.ar.6 — D.103. — *Art.1. — *q.17.ar.4 — Cap.1. in fine, t.5.

re,& nō facient Recolito secūdo, q̄ doctrina hæc de bonitate ex fine & actu, intelligitur formaliter, id est, inquātū huiusmōi: & uidebis, q̄ si actus, & finis coinciduot, tunc actus exterior addit, & non addit supra actum interiorem in bonitate & malitia: quia inquantū bonus ex fine ut sic, non addit: ut aūt bonus secundū se, sic addit.

SVPER QVAEST. XX. ART. IIII.

Egid. 2. s. d. 40. q. 1. ar. 2. D Bon d. 42. ar. 1. q. 2. Ric. d. 4. q. 5. Cap. 2. d. 42 q. 1. con 2. Medina ar 4.

IN titulo art. huius quarti eiusdē quæstionis aduerte, q̄ hic directe quæritur de actu exteriori, ut est in rerum natura.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus exterior aliquid addat de bonitate, & malitia supra actum interiorem.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄ q̄ exterior actus nō addat in bonitate, vel malitia s̄. actū interiorē. Dicit. n. Chrys. sup Matth. *Volūtas est, q̄ aut remuneratur pro bono, aut cōdēnat̄ pro malo: opera aūt testimonia sunt uolūtatis. non ergo quærit Deus opera pp se, ut sciat quō iudicet: sed pp alios, ut oēs intelligāt, qa iustus est Deus: sed malū vel bonū magis est æstimandū s̄m iudiciū Dei, q̄ secūdū iudiciū hoīum. ergo actus interior nihil addit ad bonitatem, uel malitiam super actum interiorem. G

¶ 2 Præt. Vna, & eadē est bonitas interioris, & exterioris actus, ut dictū est: * sed augmentū fit p additionē vnius ad alterū. ergo act⁹ exterior nō addit in bonitate, vł malitia super actum interiorē. H

¶ 3 Præt. Tota bonitas creaturæ nihil addit s̄. bonitatē diuinā, qa tota deriuat̄ à bonitate diuina: sed bonitas act⁹ exterioris qñq; tota deriuat̄ ex bonitate act⁹ interioris: qñq; aūt ecōuerso, ut dictū est, * nō ergo unū eorū addit i bonitate, vł malitia sup alterū.

SED CONTRA. Omne agēs intendit consequi bonū, & uitare malū. Si ergo per actū exteriorē nihil additur de bonitate, uel malitia, frustra, qui habet bonā voluntatē, uel malā, facit opus bonum, aut desistit a malo opere: quod est inconueniens.

RESP. Dicēdū, q̄ si loquamur de bonitate exterioris actus, q̄ habet ex bonitate finis, tūc act⁹ exterior nihil addit ad bonitatē, nisi contingat ipsā uolūtatem s̄m se fieri meliorē in bonis, uel peiorē in malis: qđ qdē vr̄ posse contingere tripliciter. Vno mō s̄m numerū, puta, cū aliqs vult aliqd facere bono fine, uel malo: & tūc quidē nō facit, postmodū aūt vult & facit, duplicat̄ act⁹ volūtatis, & sic fit duplex bonū, uel duplex malū. Alio mō, quātū ad extensionem, puta, cū aliqs vult facere aliqd bono fine, vel malo, & pp aliqđ impedimētū desistit: alius aūt cōtinuat motū uolūtatis quousq; opus perficiat, manifestū est q̄ huiusmodi uolūtas est diuturnior in bono, vel malo, & secundū hoc est peior, uel melior. Tertio, secundū intensionem: sunt enim quidam actus exteriores, qui inquantū sunt delectabiles, uel pœnosi, nati sūt intēdere uoluntatē, uel remittere. Constat aūt, q̄ quanto volūtas intēsius tendit in bonū, vel malū, tāto est melior, uel peior. I Si autem loquamur de bonitate actus exterioris, q̄ habet secundū materiā, & debitas circūstantias, sic cōparatur ad volūtatē ut terminus, & finis: & hoc mō addit ad bonitatē, uel mali-

127 ¶ In articulū quartū eiusdē 20. q. tripliciter dubitatur. Primo circa primū mēbrū, s. q̄ actus exterior nihil addat bonitatis supra actū interiorem quoad bonitatē, quę est ex fine. Manifeste. n. contradicit ueritati, & secundo mēbro: quia si quis fornicari vult, ut furetur, & deinde p fornicationē puenit ad furtū intentū, certū est, q̄ sicut iste peior ē factus fornicando, ita peior factus est furādo. Furtū aūt est actus exterior & actus interior nolūtatis est ca eo malus malitia, q̄ est ex fine. ergo quoad malitiā, quæ est ex fine, actus exterior addit in malitia supra malitiam actus interioris.

*Perfecta per totum. Infr. q. 24. art. 3. cor. Et 2. 2. q. 76. art. 4. ad 1. Et 2. d. 40. art. 3. Et mal. q. 2. art. 2. s. ad 8. * ex homo. 19. I Mat. aliquātulū a princ. cip. 10. 2.*

¶ Secundū dubiū est circa secundū membrū. An uolūtas quātū est ex se, ē parata: sed pp impotentiā cessās ab opere, sit pfecta, ac si operaretur. Et est in dubij, qa author uocat eā pfectā & consummatam. Et rursus ponit in ea defectū pfectionis, quę ē ex actu exteriori. *Art. pc.

¶ Tertiū dubiū est circa illud quod dr̄. s. q̄ inuolūtarius defectus à faciēdo, nō tollit aliqd de pmio, uel pœna. Hoc. n. patet eē falsū tā apud diuinum, quàm apud humanū iudiciū. Martyr n. sola uolūtate sicubūda, pp defectū exterioris martirij pdit aliqd d pmio, qa caret aureola. Et similiter, qui similiter uoluit percutere clericum, caret pœna excommunicationis: & qui uoluit occidere, caret pœna mortis. Quarto loco essent forte, alterius iudicio, adducēdæ obiectiones tectæ a Capreolo in 42. di a. Sed quoniam solutis his, apparebit aut solutio, aut impertinentia earum, omitto. *Art. pc.

¶ Ad euidentiam horum recolito primo, quòd sicut sanum in vrina non addit aliquid sanitatis supra sanitatem animalis: ita bonum ex fine in actu exteriori, nihil bonitatis addit supra bonum actum interiorem uoluntatis. Et ratio utrobique est eadē, quia denominatiuum extrinsecum nihil formæ addit supra denominatiuum formale: unde ex hoc quòd author posuit, q̄ bonitas ex fine, est formaliter in solo actu interiori, oportet consequenter dicere, q̄ actus exterior nihil bonitatis illius addit: quia tali bonitate bonus est, quasi extrinseca denominatiōe. Et quia si affirmatio est cā affirmationis, negatio erit cā negationis, & econuerso: secundum bonitatem, quam habet actus interior uoluntatis ex actu exteriori uolito, actus exterior in rerum natura, quia est formaliter bonus tali bonitate, addit ad bonitatē actus interioris, non aliā bonitatē, aut aliū bonitatis gradū: sed ipsam eandem bonitatem apponit in suo perfectissimo essendi modo, s. formaliter, ac per hoc terminat, perficit, & consummat motū uoluntatis in ipsum ex propria forma, q̄ in se, & ea se habet. Vnde melior est uolens, & faciens actū bonū, q̄ uolens facere,

... sed nō facit. Et secūdū hoc ad primū dubiū dr̄, q̄ ille furando fit proculdubio peior, nō qa malitia ex fine in uoluntate actus exterior ut malus, ea illa aliqd addat; sed qa illi malæ uolūtati addit actus exterior secūdū se malus formaliter. Verum tamen aduertendum hic, q̄ aliud est dicere, q̄ actus exterior non addit in bonitate & malitia ea fine actui interiori. & aliud est dicere, q̄ finis cōsecutus nō addit in bonitate & malitia volūtati bonæ, uel malę ex fine. Primū. n. docemur in lra, secūdū aūt minime: qn potius ex lra hr̄ oppositū huius secundi, in rōne secundi mēbri, vbi dr̄, q̄ inclinatio pficitur in hoc, qđ cōsequit̄ finē. Et pōt cōfirmari: qa finis est p se primo bonus. Et propterea si act⁹ exterior inquantū p se bonus, addit in bonitate, oportet q̄ finis, inquātum per se primo bonus, addat etiā in bonitate. & hoc est uerum absque dubio. Vnde cum furtum habeat rationem finis, eius consecutio, etiam si non esset actus, adderet in bonitate, uel malitia. Conel. m

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod, vt ex art. 4 q. 16 superius patet, uoluntas potest dici, & esse cōpleta dupliciter. Vno modo secundum illam habitudinē, qua volitum est in uoluntate. Alio mō secundū illā, qua uolūtas tēdit in realem assecutionem uoliti. Iuxta primum modum significatur perfectio uoluntatis per hoc, q̄ est uelle perfecte: iuxta secundum uero per hoc, q̄ est habere perfecte, ut ibidem dictum est. Vnde uoluntas parata operari si posset, est perfecta uolūtas, quia perfecte vult, & hoc spectat ad primæ habitudinis perfe- Conel. p

K ctionem; & est imperfecta simpliciter, quia nō peruenit ad hoc, quòd realiter habeat id quod vult, & data est habere. Omnis enim motus deficiens a termino, est imperfectus per priuationem perfectionis in assecutione termini consistentis. Et cū prima perfectio sit alterius rationis a secunda: & tota latitudo primæ comparetur ad secundam, ut imperfectum ad perfectum, vt superius patet, consequens est, q̄ quantumcunq; crescat, & intensissimus fit interior actus uoluntatis, solus nunquàm perueniet ad hoc, quòd sit perfectus simpliciter sine assecutione exterioris. Propter quod Saluator dixit Io. 15. Maiorem charitatē nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis: ponat; dixit, non, uelit ponere.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd sicut sermo præsens est de bono & malo moraliter, non secundum hanc, uel illam legem; ita etiam de præmio & pœna secūdum exigentiam actus boni, vel mali, & non secundum hanc, uel illam legem, nisi forte diuinam. Igitur distinguendū est de præmio, & pœna essentiali, uel acciden-

accidentali,& dicendum q uoluntas parata,quemuis non operans propter impotentiã,nihil de pręmio, uel pœna perdit essentiali,quia hoc respondet primæ proportioni uoluntatis:quãuis careat aliqua accidentali renumeratione, uel pœna respondenti ipsi exercitio actus exterioris.

A audire.Falsum aũt esse conuincitur ex rõne sic. Actus non recipit additionem in bono,uel in malo secũdum id qđ est p accidens & in paucioribus: sed euentus per accidens, & in paucioribus ex hoc,q est præuisus,nõ trãsit ex per accidens & raro, in p se, aut frequẽter.ergo euẽtus talis ex hoc q ẽ pũisus, nõ addit in bonitate,uel malitia Maior hẽt in calce corporis huius articuli.Minor est p se nota: q̃a pũisio sola nihil confert uolũtati.Nõ.n. ex hoc q al qs pũidet aliqđ, est bonus,uel malus: nec ex hoc,q aliquis pũidet aliquid p accidẽs futurũ ex suo actu, ppterea male facit: alioquin Chrs pũidẽs ex manifestatione sui futura tot scelera Iudæorũ, male fecisset manifestãdo se. Et occidẽs suũ inuasorẽ,pũidẽdo eius mortẽ,& defendendo se,peccaret. Vnde sup eadẽ radice formatur alia rõ sic. Præuisio euentus mali p accidẽs nõ facit actũ malũ ergo pũisio euentus mali p accidẽs futuri, nõ facit actũ peiorẽ,si teneat maior iuxta illã regulã. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis &c.Et cõfirmatur: q̃a faciẽs actũ bonũ, puta, uadẽs ad ecclesiã,& pũidens q ex eo sequent alia bona p accidẽs,& nõ acceptãs illa, nec odio habẽs,sed stãs in sola pũisione,nõ ppea facit actũ meliorẽ.& tamẽ expresse in litere primi mẽbri dr, q pũisus effectus addit ad bonitatem. Quid ergo dicemus? Dicendum est, si litera non est defectiua, quòd author intendit de euentu quocunque præcogitato,sic,q descendat in uoluntatẽ ita q uoluntas feratur in ipsum directe, uel indirecte: ita q non intendit nisi de euẽtu præuiso, & uolito siue,directe, siue indi-

SVPER QVÆ. XX. ARTIC. V.

Medina ar.5.

IN titulo art.5.nota duos terminos. Euentus.n. cõmune uocabulũ ad effectũ p se,& p accidẽs,significat id. qđ quomodolibet ex act° ẽe prouenit. Addere uero,p̃supponit id, cui addit, & ad augmentũ spectat: unde addere ad malitiã,p̃supponit malitiã in actu:& addere ad bonitatẽ,præsupponit bonitatẽ in eodẽ. Vnde nõ quęrit hic,an act° ex euentu reddat malus, uel bonus: sed an actus malus ex malo euẽtu reddat peior,& bonus ex bono euẽtu melior. Prima.n. quęstio iam soluta est,cũ determinatũ est, unde actus moralis,& unde act° uoluntatis sit bonus, uel malus, scilicet ex fine obiecto &c.

¶In corpore arti. dubiũ magnũ occurrit, q̃a durissima, & falsa doctrina uĩ hic tradita. Distinguitur siquidẽ, q euentu spõt duplicitet se habere, aut ut pcogitatus, aut nõ. Si ut pcogitat°,addit ad bonitatẽ, uel malitiã: si nõ, tũc dupliciter, aut p se sequit, & ut in pluribus: & tũc ẽt addit, aut p accidẽs & in paucioribus: & tũc nõ addit. Ex hac.n. doctrine habet in primo mẽbro distinctionis, q euentus sequens siue p se, siue per accidens, siue frequẽter, siue rarissime, dummodo sit pũisus, addit ad bonitatẽ,uel malitiã. Hoc aũt esse durissimũ uerbũ ex eo patet, q siqs committens actũ peccati uenialis, p̃cognoscẽs ex eo sine alia culpa sua alios peccare mortaliter, peccaret mortaliter. Et sic mulier pulchra, & adamata ab aliquibus, & sciẽs cũ egreditur, illos in eam appetendi exarsuros, non posset causa al cui° uenialis solatij, ire ad ppriũ hoc tũ absq; peccato mortali: & infinita similia uĩ sequi, quæ homo forte non sufferet

D.79t. 1202.

*Artic. 1.

128 *Porrecta per t tum.* Inf.q.71. artic.8.Et ma.q.1.a. 3.ad 13.& q.3.ar.10. ad 5.

*Cap. 6. princip. tomo 3.

tiã uolũtatis:¹ q̃a oĩs inclinatio, uel motus pficitur in hoc, q cõsequitur finẽ,uel attingit terminũ:unde nõ est pfecta uoluntas nisi sit talis,q̃ opportunitate data operet. Si uero passibilitas desit uolũtate existẽte pfecta, ut operaret si posset,defectus pfectionis, q̃ est ex actu exteriori, est simpr inuoluntariũ. Inuolũtariũ, aũt sicut nõ meret pœnã, uel pmiũ in operãdo bonũ, aut malũ:ita nõ° tollit aliqđ de pręmio,uel de pęna,si homo inuoluntarie simpliciter deficiat ad faciendum bonum, uel malum.

AD PRIMVM ergo dicendũ,q Chrysosto.loquitur,quãdo uoluntas hominis est consummata,& nõ cessatur ab actu,nisi ppter impotentiam faciendi.

AD 2^m dicendum,q ratio illa procedit de bonitate actus exterioris, quã hẽt à bonitate finis: sed bonitas act° exterioris, quã hẽt ex materia & circunstãtijs, est alia à bonitate uoluntatis, q̃ est ex fine:non aũt alia à bonitate uoluntatis, quam hẽt ex ipso actu uolito, sed comparatur ad ipsam,ut ratio, & causa eius, sicut supra dictũ est.* Et per hoc etiam patet solutio ad tertium.

ARTICVLVS V.

Vtrum euentus sequens, aliquid addat de bonitate, uel malitia ad exteriorem actum.

AD QVINTVM sic proceditẽ. Vĩ q euentus sequens addat ad bonitatẽ, uel malitiam actus.¹ Effectus.n. uirtute pexistit in causa: sed euentus consequunt actus, sicut effectus causas.ergo uirtute præexistunt in actibus. Sed unumquodq; secũdum suã uirtutẽ iudicatur bonũ, uel malũ:nã uirtus est, q̃ bonũ facit habentem,ut dr in 2.Ethic.* ergo euentus addunt aliquid ad bonitatem,uel malitiam actus.

¶2 Præt.bona quę faciũt auditores,sunt effectus quidã cõsequẽtes ex pdicatione doctoris: sed hmõi bona redundãt ad meritum pdicatoris, ut patet per id quod dr Philippensiũ 4. Fratres mei charissimi & desideratissimi gaudiũ meũ,& corona mea. ergo euentus sequens addit ad bonitatem, uel malitiam actus.

¶3 Pręt. Pœna nõ addit, nisi crescẽte culpa. Vnde dr Deuter.25. Pro mẽsura peccati erit,& plagarũ modus: sed ex euentu sequente additur ad pœnã. dr.n.

B Exod.21. q si bos fuerit cornupeta ab heri & nudius terti°, & cõtestati sunt dominũ eius, nec reclusit eũ, occideritq; uirũ aut mulierẽ:& bos lapidibus obruetur, & dominũ illius occident. Nõ aũt occideret,si bos nõ occidisset hominẽ,ẽt nõ reclusus. ergo euentus sequens addit ad bonitatem, uel malitiã actus.

¶4 Præt. Si aliquis ingerat causã mortis percutiẽdo, uel sententiã

C dãdo,& mors nõ sequatur, non contrahitur irregularitas: ptraheretur aũt si mors sequeretur. ergo h euẽtus sequens addit ad bonitatem, uel malitiam actus.

SED CONTRA. Euent° sequẽs nõ facit actũ malũ, q erat bon°: nec bonũ, q erat malus, puta, si aliquis det eleemosynã pauperi qua ille abutatur ad peccatum, nihil deperit ei, q eleemosynã facit:& similiter si aliquis patiẽ

D ter ferat iniuriã sibi factã, non pp hoc excusat ille, q fecit. Ergo euentus sequens nõ addit ad bonitatem, uel malitiam actus.

RESPON. Dicendũ, q euẽtus sequẽs aut est pcogitatus, aut nõ. Si est pcogitat°, manifestũ est, q addit ad bonitatẽ, uel malitiã.¹ Cũ.n. aliquis cogitãs, q ex opere suo multa mala posśut sequi,nec pp hoc dimittit: ex hoc

E apparet uolũtas ei° esse magis inordinata. Si autem euentus sequens non sit præcogitatus, tunc distinguẽdum est: quia si p per se sequitur ex tali actu, & ut in pluribus,secũdum hoc euentus sequens addit ad bonitatem, uel malitiã actus.² Manifestũ est.n. meliorẽ actũ esse ex suo genere, ex quo possunt plura bona sequi:& peiorem, ex quo nata sunt plura mala sequi. Si uero p accidẽs,& ut in paucioribus, tũc euẽtus sequẽs nõ addit ad bonitatẽ, uel malitiã actus.³ Nõ.n. datur iudiciũ de re aliqua secũdum illud qđ est p accidens, sed solũ sm illud qđ est p se.

concl. 1

concl. 2

concl. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uirtus causæ existimatur secundum effectus per se: non autem

indirecte. Et hic sen sus pot sumi, ut expo situs ab ipsomet inferius in q. 73. art. 8. ad primum, ubi dicit, quod euetus sequens, si sit uisus & intentus, addit ad bonitatem, uel malitiam actus, sicut supra dictum est, cum de bonitate & malitia humano rum actuum ageretur. Et quia in corporalibus articuli ponitur sub uo luntario uolitum indirecte, ideo consulto dixit, quod intentio authoris est loqui de pulso & uolito, siue directe, siue indirecte. Et pot quoque hicmet sensus ex hac litera sumi dum dr uoluntas magis inordinata. Cum. n. uoluntas non redditur inordinata ex actu exteriori, nisi inquantum uolito, consequens est, quod nec eius euentu deordinet nisi uolitus: & consequenter ex eodem nō magis deordinatur, nisi uolito. Intendit ergo in primo mēbro liue per se, liue per accidens, si ue frequenter, siue raro, & breuiter, cuiuscunque modo habeat bonis propriæ sit principium, & uolitur, addit ad bonitatem uel malitiam actus: & hoc est manifestū, quia hoc spectat ad uoluntatē magis deordinatam in malis, & magis affectam in bonis.

129 *Porrecta per totum.* Infr. q. 73. art. 6. et. Et 22. q. 99. art. 2. ad 2. & ar. 3 ad 2. Et 2. di. 40. art. 4. Et ma q. 2. art. 4. Et ueri. q. 1. art. 4. & q. 2. art. 3 cor. *Tex. 19. & 40. to. 2. *Tex. 14. 20. 21. to. 3.

SVP. QVAEST. XX. ARTIC. VI.

Cap. 1. d. 40. q. 1. con. 3. Medina ar. 6.

IN art. 6. eiusdē uigesimæ quæ nihil occurrit scribendum, nisi reddere lectorem attentū quod nō dicit author, eundē numero actū uoluntatis nō posse esse successiue bonū, & malū: sed dicit eundē numero, actū & genera moris. Actus .n. uoluntatis scdm se est in genere naturæ, & scdm suas conditiones in genere moris. Et hoc dixetim pp Durandum in 2. dist. 40. quæst. sexta, ne quis putet contra hanc doctrinam militare.

secundū effectus est per accidēs. F

AD 2m dicendū, quod bona, quæ auditores faciunt, consequūtur ex prædicatione doctoris, sicut effectus per se: unde redundāt ad præmiū prædicatoris, et præcipue quando sunt præintenta.

AD 3m dicendū, quod euētus ille, pro quo illi pœna infligēda mandat, & per se sequitur ex tali causa, & iterū ponitur ut præcogitatus: & ideo imputat ad pœnā.

AD 4m dicendū, quod ratio illa procederet, si irregularitas sequeretur culpam, sed factum propter aliquem defectum sacramenti.

ARTICVLVS VI.

Vtrum idem actus exterior possit esse bonus, & malus.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr quod unus actus possit esse bonus, & malus. Motus. n. est unus, qui est h continuus, ut dr in 5. Physi.* sed unus motus cōtinuus pōt esse bonus, & malus puta, si aliquis continue ad ecclesiā uadens, primo quidem intēdat inanem gloriam, postea intendat Deo seruire. ergo unus actus potest esse bonus, & malus. H

¶2 Præt. Scdm Philosophum in 3. physic.* Actio, & passio sunt h unus actus, sed pōt esse passio bona, sicut Christi: & actio mala, sicut Iudæorum. ergo unus actus potest esse bo.n.s, & malus. I

¶3 Præt. Cū seruus sit quasi instrumētū domini, actio serui ē actio dni, sicut actio istrumēti ē actio artificis: sed pōt ptigere, quod actio serui procedat ex bona uolūtate dñi, & sic sit bona: & ex uolūtate mala serui, & sit mala. ergo idē act.' pōt esse bon.' & mal.'.

SED CONTRA. Cōtraria nō pñt esse i eodē: sed bonū, & malū sūt contraria. ergo unus actus non potest esse bonus, & malus.

RESPON. Dicendū, quod nihil prohibet aliquid esse unū, scdm qd est in uno genere: & esse multiplex scdm quod refertur ad aliud genus: sicut superficies continua est una, secundum quod consideratur in genere quantitatis: tamen est multiplex, secundum quod refertur ad genus coloris, si partim sit alba, & partim nigra: & scdm hoc nihil prohibet aliquem actum esse unum secundum quod refertur ad genus naturæ, qui tñ nō est unus scdm qd refertur ad gen.' mo K

continua, est unus actus scdm genus naturæ, pōt tñ cōtingere quod sint plures scdm gen.' moris, si mutetur ambulantis uoluntas, quæ est principiū actū moralū. Si ergo accipiatur unus actus, prout est in genere moris, impossibile est quod sit bonus, & mal.' bonitate, & malitia morali: & tamē sit unus unitate naturæ, & nō unitate moris, pōt esse bon.' & mal.'. *concl.* D. 63.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ille motus continuus, qui procedit ex diuersa intētione, licet sit un.' unitate naturæ, nō est tamen unus unitate moris.

AD 2m dicendū, quod actio & passio ptinent ad genus moris, inquantum habent rōnē uoluntarii. Et ideo scdm quod diuersa uoluntate dicuntur uoluntaria, scdm hoc sūt duo moraliter, & potest ex una parte inesse bonum, & ex alia malum. G

AD 3m dicendū, quod actus serui, inquantum procedit ex uoluntate serui, nō est actus domini: sed solū inquantū procedit ex mandato domini. unde sic non facit ipsum malum mala uoluntas serui.

QVAESTIO XXI.

De iis, quæ consequuntur actus humanos, ratione bonitatis, & malitiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de his, quæ consequuntur actus humanos ratione bonitatis uel malitiæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum actus humanus inquantum est bonus, uel malus, habeat rationem rectitudinis, uel peccati.

¶Scdo, Vtrum habeat rationē laudabilis, uel culpabilis.

¶Tertio, Vtrum habeat rōnem meriti, uel demeriti.

¶Quarto, Vtrū habeat rōnē meriti, uel demeriti apud Deum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum actus humanus inquantum est bonus, uel malus, habeat rationē rectitudinis, uel peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt quod actus human.' inquantum est bonus, uel mal.', non habeat rationem rectitudinis, uel peccati. Peccata. n. sunt monstra in natura, ut dr in 2. Physic.* mōstra aūt non sunt actus, sed sunt quædam res generatę pter ordinē naturę. Ea aūt, quæ sunt scdm artē, & rationem, imitantur ea quæ sunt scdm naturā, ut ibidem dicitur: ergo actus ex hoc, quod est inordinatus & malus, non habet rōnē peccati. K

¶2 Præt. Peccatum, ut dicitur in 2. Phys. accidit in natura & arte, cum non peruenitur h ad finem in-

SVPER Q. XXI. ARTIC. I.

Cap. 1. d. 35. q. 1. con. 1. Medina ar. 1.

IN titulo omnium quæstionum aduertendum, quod cum quæritur, Vtrum actus humanus, inquantum bonus uel malus habeat hoc, uel illud, pōt intelligi illa reduplicatio ... nota. Primo ut determinat bonitatē, uel malitiā absolute, & sic nō sumitur hic, quia hoc esset idē qd quærere de cōuenientibus bono, uel malo absolute, qd nō spectat ad moralem, sed metaphysicum, & essent falsæ assertiones. Alio mō, ut determinat bonitatē, uel malitiā propriā, seu contractā ad actū humanū. Et hic est intentus sensus quæstionū & assertionū: nā intendit author quærere, An actus humanus ex sua bonitate, uel malitia sic, habeat rōnem recti, laudabilis, meritorii et apud Deū: & similiter peccati, culpabilis, demeritorii et apud Deū. Et ut patet in litera, determinat partē affirmatiuā, ita quod actus humanus constituitur esse boni, uel mali, qualis ex sformali, & sic per hoc fundatur, quod ex ordine ad finem recti, uel peccati, ex ordine ad efficiens, laudabilis uel culpabilis, ex ordine ad alterū meritorii, uel demeritorii.

130 *Porrecta per totum.* Mal. q. 2. art. 2. ad tertium.

*Tex. 82. tom. 2.

*Tex. 82. tom. 2.

meritorij rõnẽ hẽt. Et nõ sunt hæc sumẽda vt disparata: sed ut ex additione se habentia. Meritorium namque supponit, & præexigit laudabile, & laudabile rectũ, & rectũ bonũ morale.

A tentum à natura uel arte: sed bonitas, uel malitia actus humani maxime consistit in intentione finis, & eius prosecutione: ergo videtur quòd malitia actus non inducat rationem peccati.

¶ 3 Præt. Si malitia actus induceret rõnem peccati, sequeret̃ ꝙ ubicunq; esset h malũ, ibi esset peccatũ. Hoc aũt est falsum: nam pœna, licet habeat rationem mali, non tñ habet rationem peccati: non ergo ex hoc, ꝙ aliquis actus est malus, habet rationem peccati.

*q. 19. ar. 4.

B SED CONTRA. Bonitas actus humani, vt s̃. ostensũ est,* principaliter depẽdet à lege æterna, & per ꝯñs malitia eius in hoc cõsistit, ꝙ discordat à lege æterna: sed hoc facit rõne peccati. Dicit. n. Aug. 22. cõtra Faustum,* ꝙ peccatũ est factũ, uel dictũ, vel cõcupitũ aliquid, ꝯ͂ legẽ æternã. ergo actus humanus ex hoc, ꝙ est malus, habet rationem peccati.

* Cap. 27. in princ. to. 6.

RESP. Dicendũ, ꝙ malũ in plus est q̃ peccatũ, sicut, & bonũ i plus est q̃ rectũ. Quęlibet. n. priuatio boni in quocunq; ꝯstituit rõnẽ mali: sed peccatum ꝓprie cõsistit in actu, q agit̃ ꝑꝑ finẽ aliquẽ, cũ non habeat debitũ ordinẽ ad finẽ illũ. Debitus aũt ordo ad finẽ ſm aliquã regulã mensuratur, q̃ quidem C regula in his, q̃ ſm naturã agunt, est ipsa virtus naturæ, q̃ inclinat in talẽ finẽ. Qñ ergo actus procedit à virtute naturali ſm naturalẽ inclinationẽ in finẽ, tũc seruat̃ rectitudo in actu, quia mediũ non exit ab extremis. s. actus ab ordine actiui principij ad finẽ: qñ aũt à rectitudine tali actus aliquis recedit, tũc incidit rõ peccati. In his vero, quæ agunt̃ ꝑ uoluntatẽ, regula proxima est rõ humana: regula aũt suprema est lex æterna. Qñcunque ergo actus hoĩs ꝓcedit in finẽ ſm ordinẽ rõnis, & legis æternæ, tũc actus est rectus: qñ aũt ab hac rectitudine obliquat̃, tũc dr̃ peccatũ. Manifestũ est aũt ex præ- D missis,* ꝙ oĩs actus uoluntarius est malus ꝑ hoc, ꝙ recedit ab ordine rõnis, & legis æternæ: & oĩs act⁹ bonus concordat rõni, & legi æternæ. vnde sequit̃, ꝙ m actus humanus ex hoc, quòd est bonus, uel malus, habeat rationem rectitudinis, uel peccati. *

* q. 19.

conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd monstra dicuntur esse peccata, inquantum producta sunt ex peccato in actu naturæ existente.

AD 2m dicendũ, ꝙ duplex finis. s. vltimus, & propinquus. In peccato aũt naturæ deficit qdẽ actus à fine ultimo, q est ꝑfectio generati, nõ aũt deficit à quocunq; fine ꝓximo: operat̃. n. natura aliquid for E mãdo. Sicut in peccato voluntatis, semper est defectus ab ultimo fine intẽto, qa nullus act⁹ uolũtatis malus, ẽ ordinabilis ad beatitudinẽ, q̃ est ultimus finis: licet nõ deficiat ab aliquo fine ꝓximo, quẽ uolũtas intẽdit, & ꝯsequit̃. Vnde ẽt cũ ipsa intẽtio huius finis ordinet̃ ad finẽ ultimum, in ipsa intẽtione hmõi finis põt inueniri rõ rectitudinis, & peccati.

AD 3m dicendum, quòd unumquodq; ordinatur ad finem per actum suum: & ideo ratio peccati, q̃ consistit in deuiatione ab ordine ad finem, proprie consistit in actu: sed pœna respicit personam peccantem, ut in primo dictum est.*

*1. p. q. 48.

ARTICVLVS II.

Vtrum actus humanus, inquantum est bonus uel malus, habeat rationem laudabilis, uel culpabilis.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ act⁹ humanus ex hoc, ꝙ est bonus, uel malus, non hẽat rõnẽ laudabilis, uel culpabilis. h Peccatũ. n. cõtingit in his, q̃ agunt̃ à natura, vt dr̃ in 2. Phy.* sed tñ ea, q̃ sunt naturalia, non sunt laudabilia, nec culpabilia, ut dr̃ in 3. Eth.† ergo act⁹ humanus ex hoc, ꝙ est malus, vel peccatũ, nõ hẽt rõnẽ culpæ: & ꝑ ꝯñs, nec ex hoc ꝙ est bonus, hẽt rõnem laudabilis.

¶ 2 Præt. h sicut cõtingit peccatũ in actibus moralibus, ita & in actib. artis: qa ut dr̃ in 2. Phy.* peccat Grãmaticus nõ recte scribens, & Medicus nõ recte dans potionẽ: sed non culpat̃ artifex ex hoc, quòd aliquid malum facit, quia ad industriã artificis pertinet, ꝙ possit, & bonum opus facere, & malum, cũ uoluerit. ergo videtur, ꝙ etiam actus moralis ex hoc ꝙ est malus, non habeat rationem culpabilis.

¶ 3 Præt. Dion. dicit in 4. cap. de di. no.* ꝙ malum est h infirmũ, & impotẽs: sed infirmitas, uel impotẽtia, vel tollit, uel diminuit rõnẽ culpæ: non ergo actus humanus est culpabilis ex hoc, quòd est malus.

131 Porrectũ per totum. 1. d. 24. 2. 3. q. 2. co. Et 4. d. 16. q. 1. ar. 1. q. 1. ad primũ & q. 6. ar. 2. ad 1. Et mal. q. 2. ar. 2. ad tertiũ.

Text. 82. 81. 84.

† Cap. 5. tom. 5.

* Tex. 82. tom. 2.

* p. 4. a med.

SED CONTRA est, qd̃ Philosoph⁹ dicit, ꝙ laudabilia sunt uirtutũ opera: vituperabilia aũt, uel culpabilia opera ꝯ͂ria. Sed act⁹ boni, sunt actus uirtutis: quia virtus est q̃ bonũ facit habentẽ, & opus eius bonum reddit, ut dr̃ in 2. Eth.* vnde actus oppositi sunt actus mali: ergo actus human⁹ ex hoc ꝙ est bonus, uel malus, hẽt rõnẽ laudabilis, uel culpabilis.

*Cap. 6. in prin. t. 5.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut malũ est in plus, q̃ peccatũ, ita peccatũ est in plus, q culpa. Ex hoc. n. dr̃ actus culpabilis, uel laudabilis, ꝙ imputat̃ agẽti. Nihil. n. est aliud laudari, uel culpari, q̃ imp tari alicui malitiã, vel bonitatẽ sui act⁹. Tũc. n. actus imputat̃ agẽ- D ti, qñ est in ptãte ipsius, ita ꝙ hẽat dñium sui actus: hoc aũt est in oĩbus actibus uoluntarijs: quia ꝑ uoluntatem hõ dñium sui actus hẽt, ut ex supradictis patet;* Vnde relinquit̃, ꝙ m bonũ, uel malũ in solis actibus uolũtarijs constituit rõnem laudis, uel culpæ n in quibus idẽ est malum, peccatum & culpa.

* q. 1. art. 1. & 2.

Concl. m

AD 1m ergo dicẽdũ, ꝙ act⁹ nãles nõ sũt in ptãte nãlis agẽtis, cũ natura sit determinata ad unũ: & iõ licet in actib. nãlibus sit peccatũ, ñ tñ est ibi culpa.

AD 2m dicendum, ꝙ rõ aliter se hẽt in artificialibus, & aliter in moralibus. In artificialibus. n. rõ ordinat̃ ad finẽ particularẽ, qd̃ est aliquid per rõnem excogitatũ. In moralibus aũt ordinat̃ ad finẽ cõem totius humanæ uitæ; finis aũt particularis ordinat̃ ad finẽ cõem. Cum. n. peccatũ sit per deuiationem ab ordine ad finẽ, ut dictũ est,* in actu artis cõtingit dupliciter esse peccatũ. Vno mõ, ꝑ deuiationẽ a fine particulari intẽto ab artifice: & hoc peccatum erit propriũ arti, puta, si artifex intẽdẽs facere bonũ opus, faciat malũ: uel intendens malũ, faciat bonũ. Alio mõ per deuiationẽ à fine cõi humanæ vitæ: & hoc mõ, dicetur peccare, ẽt si intẽdat facere malũ op⁹, & faciat ꝑ qd̃ alius decipiat̃. Sed hoc peccatũ nõ est propriũ artificis, inquantũ artifex, sed inquantum hõ est. Vnde ex primo peccato culpat̃

*Artic. 1.

arti-

artifex inquantũ artifex: sed ex secundo culpat̃ hõ, inquãtũ homo. Sed in moralibus, ubi attendit̃ ordo rõnis ad finẽ cõem humanę vitæ, semper peccatũ, & malũ attendit̃ p deuiationẽ ab ordine rõnis ad finẽ cõem humanæ uitæ: & iõ culpat̃ ex tali peccato hõ & inquantũ est hõ, & inquãtũ moralis est. Vnde Philosoph⁹ dicit in 6. Eth.* ꝙ in arte uolẽs peccãs ẽ eligibilior, circa prudẽtiã aũt minus: sicut, & in virtutib. moralib⁹, quarũ prudẽtia est directiua.

*Cap: 5. circa finem, tom. 5.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ illa infirmitas, quæ est in malis uoluntarijs, subiacet potestati hominis: & ideo nec tollit, nec diminuit rationem culpæ.

SVP. QVAEST. XXI. ART. III.

132 Porrecta per totum. 2. dist. 40. ar. 5. Et 4. dist. 16. q. 3. art. 1. q. 1. ad primum. Et mal. q. 2. art. 2. ad tertium.

Medina art. 3.

IN calce ultimi art. eiusdem quæst. aduerte illa ultima verba. Quantũ est ex ipsa rõne actus: dupliciter esse ois alicuius actus humanus põt habere rõnem meritorij, vel demeritorij. Primo ex ipsa rõne actus: secundo ex statu personæ agentis. Et hoc qdẽ secundo mõ non ois actus humanus ẽ meritorius, uel demeritorius, sed existentis in statu gratię. Primo uero mõ ois actus humanus ẽ meritorius, vel demeritorius: & ut præserueret se author addidit, quantũ est ex ipsa rõne actus. Et hoc intellige loquendo de meritoria uitæ æternæ, seu simpliciter apud Deũ. Laxissime .n. loquendo de merito: ois actus bonus retributionem, & malus punitionẽ exposcit. Et qm̃ difficultas illa, an ois actus existentis in gratia sit meritorius, uel demeritorius respectu uitæ æternæ, ex præcepto charitatis pendet: & inferius de his erit sermo in quæst. 100. Idcirco illuc usq; differantur soluenda argumenta Scoti in quolibetis, quæst. 17. & in 2. sent. dist. 41. & Durandi in 40. dist. 2.

¶ In reliquis huius quęstionis nihil occurrit scribendum.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus humanus inquantum est bonus, uel malus, habeat rationem meriti, uel demeriti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ actus humanus non hẽat rõnem meriti, & demeriti p p suam bonitatem, uel malitiã. Meritũ.n. & demeritum dr̃ per ordinẽ ad retributionẽ, q̃ locũ solũ hẽt in his, quæ ad [h] alterum sunt: sed non omnes act⁹ H humani boni, uel mali sunt ad alterum, sed quidã sunt ad seipsum: ergo non ois actus humanus bonus, uel malus, habet rationem meriti, uel demeriti.

¶ 2 Præt.[h] Nullus meretur pęnã, uel pręmium ex hoc, ꝙ disponit vt vult de eo, cuius est dñs: sicut si hõ destruat rẽ suã, non punit̃, sicut si destrueret rẽ alterius: sed homo est dominus suorum actuum: ergo ex hoc; quòd bene, I vel male disponit de suo actu, nõ meretur pœnam, uel p̃miũ.

¶ 3 Præt.[h] Ex hoc, ꝙ aliq̃s sibiipsi acquirit bonũ, nõ meretur vt ei bene fiat ab alio: & eadẽ rõ est de malis. Sed ipse actus bonus ẽ quoddã bonũ, & perfectio agentis: actus aũt inordinatus est qđdã malũ ipsius: non ergo ex hoc, ꝙ homo facit malum actum, uel bonũ, meretur, vel demeretur.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Isaiæ K 3. Dicite iusto, qm̃ bene: qm̃ fructum adinuentionum suarũ comedet. Væ impio in malum: retributio.n. manuum eius fiet ei.

RESP. Dicendum, ꝙ meritum, & demeritum dñr in ordine ad retributionẽ, quæ fit ẽm iustitiam. Retributio aũt ẽm iustitiam fit alicui ex eo, quod agit in profectũ, uel nocumentum alterius. Est aũt considerandum, ꝙ unusquisq; in aliqua societate uiuens, est aliquo modo pars, & membrorũ totius societatis. Quicunq; ergo agit aliquid in bonum, uel malũ alicuius in societate existentis, hoc redundat F in totã societatẽ: sicut qui lædit manũ, per ɔñs, lædit hoiem. Cũ ergo aliquis agit in bonũ, uel malũ alterius singularis personæ, cadit ibi dupliciter rõ meriti, uel demeriti. Vno mõ, ẽm quod debet̃ ei retributio à singulari persona, quam iuuat, uel offendit: Alio mõ ẽm qđ debet̃ ei retributio à toto collegio. Qñ uero aliquis ordinat actum suum directe in bonũ, uel malũ totius collegij, debet ei retributio primo quidẽ, & principaliter à toto collegio: secundario vero ab omnibus collegij partibus. Cũ uero aliquis agit, qđ in bonũ propriũ, uel malũ vergit, ẽt debet̃ ei retributio, inquantũ ẽt hoc uergit G in cõe, ẽm qđ ipse est pars collegij: licet nõ debeat̃ ei retributio inquantũ est bonũ, uel malũ singularis personæ, quæ est eadẽ agenti, nisi forte à seipso ẽm quandã similitudinẽ, prout est iustitia hois ad seipsum. Sic igitur patet, ꝙ actus bonus, uel malus hẽt rõnem laudabilis, uel culpabilis ẽm qđ est in ptãte uoluntatis: rõnẽ uero rectitudinis, & peccati ẽm ordinẽ ad finẽ:[m] rõnẽ uero meriti, & demeriti secundũ retributionem iustitiæ ad alterum.[n] *concl.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ qñq; actus hois boni, uel mali, etsi nõ ordinantur ad bonũ, uel malũ alterius singularis personæ: tñ ordinantur ad bonũ, uel ad malum alterius, qđ est ipsa communitas.

AD 2[m] dicendũ, ꝙ homo, qui habet dominium sui actus, ipse ẽt inquantum est alterius, scilicet cõmunitatis, cuius est pars, meretur aliquid, uel demeretur, inquantũ actus suos bene, uel male dispo nit: sicut etiam si alia sua, de quibus communitati seruire debet, bene, uel male dispensat.

AD 3[m] dicendũ, ꝙ hoc ipsum bonum, uel malum, quod aliquis sibi facit per suum actum, redundat in communitatem, ut dictum est.*

* In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus humanus inquantum est bonus, uel malus, habeat rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

Medina art. 4.

133 Porrecta per totum. Et Hebr. 6. lect. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ actus hois bonus, uel malus, non hẽat rõnẽ meriti, uel demeriti per cõparationẽ ad Deum: quia, ut dictũ est,* meritũ & demeritũ importat ordinẽ ad recõpensationẽ profectus, uel damni ad [h] alterũ illati: sed bonus actus hois, uel malus non cedit in aliquẽ profectũ, uel damnũ ipsius Dei: dr̃ enim Iob. 35. Si peccaueris, quid ei nocebis? porro si iuste egeris, quid donabis ei? ergo actus hois bonus, uel malus non hẽt rationẽ meriti, uel demeriti apud Deum.

* art. 3.

K ¶ 2 Præt.[h] Instrm̃ nihil meret̃, uel demeret̃ apud eũ, q vtit̃ instrõ, quia tota actio instrĩ est utentis ipso: sed hõ in agendo est instrm̃ diuinæ uirtutis principaliter ipsum mouentis: vnde dr̃ Isa. 10. Nunquid gloriabit̃ securis contra eũ qui secat in ea? aut exaltabitur serra ɔ̃ eũ à quo trahitur? ubi manifeste hominẽ agentẽ cõparat instrõ: ergo hõ bene agẽdo, uel male non meretur, uel demeretur apud Deum.

¶ 3 Præt. Actus human.[a] hẽt rõnẽ meriti, uel demeriti, inquãtũ ordinat̃ ad alterũ: sed [h] nõ ois actus humanus ordinat̃ ad Deũ. ergo nõ oẽs actus boni, uel mali habent rõnem meriti, uel demeriti apud Deũ.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. ult. Cuncta quæ

A ćta, quæ fiunt, adducet Deus in iudiciũ siue bonũ, siue malũ: sed iudiciũ importat retributionem, respectu cuius meritum, uel demeritum dicitur: ergo omnis actus hominis bonus, uel malus habet rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est, *Actus alicuius hoĩs hẽt rõnem meriti, uel demeriti, ſm qđ ordinat ad alterũ uel rõne eius, uel rõne cõitatis: m utroq; aũt mõ actus nostri boni, uel mali hñt rõnẽ meriti uel, demeriti apud Deum. Rõne quidem ipsius, inquantũ est ultimus hoĩs finis: est aũt debitũ, ut ad finẽ vltimũ oẽs actus referant, ut s. habitum est.* B vñ, qui facit actũ malũ non referibilẽ in Deũ, nõ seruat honorẽ Dei, qui vltimo fini debet. Ex parte uero totius cõitatis uniuersi qa in qualibet cõicatione ille, qui regit cõitatẽ, pcipue hẽt curã boni cõis: vñ ad eum ptinet retribuere ꝓ his, q̃ bene, uel male fiunt in cõitate. Est aũt Deus gubernator & rector totius uniuersi, sicut in primo habitũ est: *& specialiter rõnalium creaturarũ. Vñ manifestũ est, ꝙ actus humani hñt rõnem meriti, uel demeri p comparationem ad ipsum: alioquin sequeret, ꝙ Deus non haberet cura de actibus humanis.

*Ar. 5. — concl. m — *q. 19. ar. 10. — *q. 103. ar. 5. & 6.

AD PRIMUM ergo dicendũ, ꝙ p actũ hoĩs Deo ſm se nihil põt accrescere, uel deperire: sed tñ hõ, C quãtũ in se est, aliqđ subtrahit Deo, uel ei exhibet, cũ seruat, uel nõ seruat ordinẽ quẽ Deus instituit.

AD 2m dicendũ, ꝙ hõ sic mouet a Deo ut instr̃m ꝙ tñ non excludit quin moueat seipsum p liberũ arbitrium, ut ex supradictis patet: & ideo per suum actum meretur, uel demeretur apud Deum.

*q. 10. ar. 4.

AD 3m dicendum, ꝙ homo non ordinat ad cõitatem politicam ſm se totum, & ſm oĩa sua: & iõ non oportet ꝙ quilibet actus eius sit meritorius uel demeritorius p ordinem ad communitatẽ politicam. Sed totum, ꝙ homo est, & ꝙ potest, & hẽt, ordinandum est ad Deum: & ideo omnis actus ho- D minis bonus, uel malus habet rõnem meriti, uel demeriti apud Deum, quãtum est ex ipsa rõne actus.

QVAESTIO XXII.

De subiecto passionum animæ, in tres articulos diuisa.

POST hoc considerãdũ est de passionibus aĩę. ¶ Et primo, in gñali. Scđo, in speciali. In gñali aũt quatuor occurrũt circa eas consideranda. Primo qui- E dem de subiecto earũ. Secundo, de dr̃ia earũ. Tertio, de cõparatione earũ adinuicem. Quarto, de malitia, & bonitate ipsarũ.

CIRCA primum quærunt tria.

¶ Primo, Vtrum aliqua passio sit in anima.

¶ Secũdo, Vtrũ magis ĩ parte appetitiua, q̃ in apprehensiua.

¶ Tertio, Vtrum magis sit in appetitu sensitiuo, quàm intellectiuo, qui dicitur uoluntas.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqua passio sit in anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt ꝙ nulla passio sit in aĩa. Pati.n.est ꝓprium materiæ: sed anima non est cõposita ex materia, & forma, ut in primo *habitum est. ergo nulla passio est in anima.

¶ 2 Præt. Passio est motus, ut dr̃ in 3. †Physi. sed anima non b mouetur, ut probatur in 1. de Aĩa. ergo passio non est in anima.

¶ 3 Præt. Passio est via in corruptionẽ: nã oĩs passio magis facta, abiicit a substantia, ut dr̃ in lib. *Topicorũ: sed aĩa est ĩcorruptibilis ergo nulla passio ẽ ĩ aĩa.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Ro. 7. Cũ essemus in carne, passiones peccatorũ, q̃ p legem erant, operabant in membris nr̃is: peccata aũt sunt ꝓprie in aĩa: ergo, & passiones, q̃ dicunt peccatorũ, sunt in aĩa.

RESPON. Dicendum, ꝙ pati dicit tripliciter. Vno modo cõiter, ſm qđ omne recipere est pati, ẽt si nihil abijciat à re: sicut si dicat aerem pati, qñ illuminat: hoc autem magis est pfici, q̃ pati. Alio modo dicit ꝓprie pati. qñ aliquid recipit cum alterius abiectione: sed hoc contingit dupliciter. Quãdoq;.n. abijcit id qđ nõ est cõueniens rei: sicut cũ corpus animalis sanat, dicit pati, quia recipit sanitatem ægritudine abiecta. Alio modo, qñ ecõuerso contingit, sicut ægrotare dicit pati, quia recipit infirmitas sanitate abiecta: & hic est ꝓprijssimus modus passionis. Nã pati dicit ex eo, ꝙ aliquid trahit ad agentẽ: qđ aũt recedit ab eo, qđ est sibi cõueniẽs, maxime vr̃ ad aliud trahi. Et similiter in 1. de gñatione *dr̃, quòd quando ex ignobiliori gñat nobilius, est gñatio simpliciter, & corruptio secundum quid: e conuerso aũt qñ ex nobiliori ignobilius gñat. Et m his tribus modis contingit esse in anima passionem: n nam ſm receptionem tantum dr̃, quòd sentire, & intelligere est quoddã pati. Passio aũt cum abiectione nõ est, nisi ſm trãsmutationem corporalem: vnde passio ꝓprie dicta, non potest competere animæ nisi p accidens, inquantum. s. compositum patit. Sed in hoc est diuersitas: nam qñ huiusmodi transmutatio fit in deterius, magis ꝓprie habet rationem passionis, quàm

*q. 75. ar. 5. — † text. 19. 20. 21. & seq. — *Li. 6. c. 2. inter princip. & medium. — *Text. 18 to. 2. — Concl. m

SVPER Q. XXII. ART. I.

Medina ar. 1.

CIrca rationẽ passionis magis proprie assignandã in 1. art. 22. q. dubium occurrit: qa cũ oĩs passio aĩæ, de qua est sermo, sit cũ aliqua disconuenienti trãsmutatiõe corporali (qm oportet motũ cordis à naturali suo motu aliqualiter recedere) sequitur, ꝙ oĩs passio est cum trãsmutatione in deterius, & nulla sit in melius.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ absolute loquendo, concedendũ est, ꝙ oĩs passio aĩæ est cũ aliqua præternaturali mutatione, qa cordis motus mitigatur, aut remittitur à suo naturali motu: & ex hoc illa opera aĩæ, quę vocamus eius passiones hñt rõnem, & nomen passionis. Verũ quia inter præternaturales mutationes dat latitudo & minus mala respectu magis malæ hẽt rõnẽ melioris: iõ passiones illæ, q̃ ad peius declinant, magis ꝓprie passiones dicuntur. Declinant aũt in peius mutationes illæ q̃ sunt materia passionum consistentiũ in fuga, seu retractione, ut timor & tristitia, q̃ illæ, q̃ sunt materia passionum consistentiũ in extensione seu prosequutione, ut amor, & letitia: qa uita humana consistit in uitali extensione cordis ad totum corpus. Et ppea in lr̃a dr̃, ꝙ tristitia hẽt magis rõnem passionis, q̃ lętitia. ista.n. præter naturalitatem solã intẽsionis motus hẽt: illa ultra pter naturalitatem remissionis motus, hẽt motũ contra tiũ uitali extensioni cordis ad corporis partes. Ex eadẽ quoq; radice. s. maioris recessus a naturali passione, quæcunq; intẽse hñt mag. rõnem passionis, q̃ remisse: motus.n. corporalis maior ibi interuenit. Hæc aũt, quę dicim*, notãter diximus absolute dici: qm si esset sermo non absolute, sed in ordine ad hunc melancholice, uel sic quolibet dispositum, nihil prohibere vr̃, quod transmutatio opposita passionis, puta, lętitiæ, sit naturalis simpliciter & illi præternaturalis aũt huic, sic, nũc, inuento. Alterũ.n. extremo nõ solũ extremũ, sed mediũ opponit: ut dr̃ in 5. Phyi. & motus cordis, qui huic, nũc, sic &c. est intensior simpliciter etiam ipsi bene disposito potest esse naturalis.

ut.

¶ Porrecta per totum. 3. d. 15. q. 2. ar. 1. Et ver. q. 26. ar. 1. & 2. cor.

et infirmis videtur contingere, cum ad aliqualem lætitiã excita F ti à cordis p̃ssura leuantur. Signũ aũt, q̃ in omni passione aĩæ fit transmutatio aliqua præter naturalis in corde, est, neminem in passione eadem actualiter diutius perdurare, sine corporali læsione et curatione.

¶ In rñsione ad primum, & scd̃m aduerte, q̃ quia motus animi, qui uocantur aĩæ passiones. s. amor, timor, ira, & alia hm̃õi hñt rõnem passionis proprie. scd̃m quod interuenit in eis aliqua trãsmutatio corporalis: & hm̃õi trãsmutatio est annexa motui aĩç: rõ hm̃õi actus appetitus aĩalis hñt quidẽ rõnẽ passionis, rõne annexi: hñt aũt rõnem appetitiui motus, & talis, puta, irç uel timoris scd̃m se: pp̃ quod in litera dicitur, q̃ aĩç conuenit hm̃õi pati per accidens: & alibi, scilicet in 26. quæst. de ueritate dr̃, q̃ irasci, timere &c. conuenit aĩæ per se: & reuera hoc hẽt compositum rõne animæ, illud tamen corporis.

* Tex. 12. to. 2.

* Tex. 63. to. 2.

SVPER Q. XXII. ART. II.

Medina ar. 2.

IN corpore artic. 2. aduerte, quòd cũ determinatũ fuerit in 1 artic. quòd motus animæ habet rationem passionis, ex adiuncta transmutatione corporali, puta tristitia, quod ea maiori propinquitate ad huiusmodi transmutationẽ, debuisset diffiniri, an appetitiua, uel apprehẽsiua pars sit magis passiua. Et licet hoc licitũ fuisset, & eadẽ cõclusio ab auctore alibi ea hac radice hẽat,

133 porrecta per totum. Inf. q 41. ar. 1. cor. Et 3. q. 15 ar. 4. cor. Et ueri. q. 26. art. 3. cum. & ad 18 Et Dio. 2. eth. lec. 5. & 1. Pe. le. 2. Tex. 4. to mo 3.

quã fit in melius: vñ tristitia magis proprie est passio, q̃ lætitia.

Ad primvm igitur dicendũ, q̃ pati s̃m quod est cũ obiectione, & transmutatione, propriũ est materiæ: vñ non inuenit nisi in compositis ex materia, & forma: sed pati, put importat receptionẽ solã, nõ est necessariũ q̃ sit materiæ, sed põt esse cuiuscũque existẽtis in potẽtia. Aĩa aũt, etsi non fit cõposita ex materia & forma hẽt tñ aliqd potentialitatis, scd̃m quã cõuenit sibi recipere, & pati: scd̃m qđ intelligere, pati, est ut dr̃ in 3. de aĩa.*

Ad 2m dicẽdũ, q̃ pati, & moueri, etsi non cõueniat animę p se, conuenit tamen ei per accidens, ut in 1. de anima dicitur.

Ad 3m dicendũ, q̃ rõ illa pcedit de passione, quæ est cũ transmutatione ad deterius: & hm̃õi passio aĩæ cõuenire nõ põt nisi p accidens: p se aũt conuenit cõposito, quod est corruptibile.

G

H

ARTICVLVS II.

Vtrum passio magis sit in parte appetitiua, quàm in apprehensiua.

AD SECVNDVM sic procedit. Vĩ q̃ passio magis sit in parte animæ apprehensiua, q̃ parte appetitiua. Quòd. n. est primũ in quolibet genere, videt esse maximũ illorum, quę sunt in genere illo, & h causa aliorũ, ut dr̃ in 2.* Metaph. sed passio prius inuenitur in parte apprehẽsiua, q̃ in parte appetitiua. non. n. patit pars appetitiua, nisi passione pcedẽte in parte apprehẽsiua. ergo passio est magis in parte apprehẽsiua, q̃ i parte appetitiua.

¶ 2 Præt. Quod est magis actiuũ vĩ esse minus passiuum, actio. n. passioni opponitur: sed pars appetitiua est magis actiua, q̃ pars apprehensiua. ergo vĩ, q̃ in parte apprehẽsiua magis sit passio.

¶ 3 Præ. Sicut appetitus sensitiu' est uirtus in organo corporali, ita, & uis apprehẽsiua sensitiua: sed passio aĩæ fit, pprie loquẽdo, scd̃m trãsmutationẽ corporalem. ergo nõ magis est passio in parte appetitiua sensitiua, q̃ in apprehensiua sensitiua.

Sed contra est, qđ Augu. dicit in 9. de* Ciui. Dei, q̃ mot' animi, Græci pathos; nostri aũt, sicut Cicero, pturbationes; quidã affectiones uel affectus; qdã uero, sicut in Græco hr̃, expressius passiones uocant; ex quo patet, q̃ passiones aĩæ sunt idem quod affectiones: sed affectiones manifeste ptinent ad partẽ appetitiuam, & non apprehensiuã. ergo & passiones magis sunt in appetitiua, quàm in apprehensiua.

Respon. Dicendũ, q̃ sicut* iã dictũ est, noĩe passionis importatur, q̃ patiens trahatur ad id, quod est agentis. Magis aũt trahitur anima ad rem per uim appetitiuã, q̃ p uim apprehensiuã: nam p uim appetitiuam anima habet ordinem ad ipsas res, put

I

re. idest, à uere agente: appetitiua autem non patitur uere.

¶ Ad hoc dĩ, q̃ sumitur passio uere, & non metaphorice: & q̃ appetibili, ut dicit Auer. in 2. Metaphys. 16. secundum quod est in anima, est agens desiderium, & trahit ad se finem, ut est in re: ita q̃ differentia assignata in litera, consistit in hoc, q̃ agens in partem apprehẽsiuã, trahit ipsum ad se in esse intentionale, & hic sistit, ad hoc enim actio hæc, & passio ordinat. Appetibile aũt agens in partẽ appetitiuam, trahit ipsam effectiue ad hoc ut iũgat sibi realiter, quouis mõ coniungat ista coniunctio realis, sufficit. n. quòd passio illa p se ordinet' ad realem coniunctionem. Quod si a multis uertatur in dubiũ, an appetibile agat in appetitum, eis relinquatur hæc dubitatio, nos enim experimur incuti nobis à malis futuris apprehensis, timorẽ, a præsentibus tristitiam, & a delectabilibus coniunctis delectationem, etiã si nolimus sicut a sensibilibus sensationes.

¶ In responsione ad primum, dubium occurrit, quia s in his, quæ pertinent ad defectum, non attenditur penes accessum ad aliqđ meius oportet, falsã redderet, aut accipere tã doctrina tradita in 2. Metaph. allegata in argumẽto, q̃ in 1. posteriorum. s. Propter quod unũquodq; tale, illud magis: deinde q̃a uidemus, q̃ potẽtia maior est penes accessũ ad materiam primam. Cõstat aũt ẽ potentiam defectum sonare.

* Ca. 4. in princ. to. 5. πάθος

* Art. prec ced.

¶ Ad hoc dicit, quòd doctrina hic tradita non solum dicta, sed probata ratione est, quia scilicet, ratio pri-

eo q̃ nulla uis apprehensiua causat transmutationẽ corporalẽ nisi mediante appetitiua: ac per hoc appetitiua ppinquior passioni magis eã participat: ita q̃ materialiter cadat in eius rõne, ut in rñsione ad 3. in litera dr̃: Altius tamen extensus est ... ea propriis rõnibus motuũ apprehensiuæ. & appetitiuæ intentum deuenit eius est ita q̃ seclusa transmutatione corpali, mueat appetitiuã motũ habere magis rõnem passionis. Cum. n. secluso corpore pati cõsistat in recipere ab agẽte, & trahi in illud. omne. n. agens assimilando sibi patiẽs, trahit illud ad se. & pars apprehẽsiua minus trahatur ad agens, q̃ pars appetitiua: cõsequens est, q̃ passionis cõiter dictæ magis habeat rõnem pars appetitiuæ, q̃ apprehensiua. Et pbatur minor in lr̃a: q̃ pars apprehensiua trahitur ab agente ad hoc, ut sit ipsum secundum esse intentionale: pars uero appetitiuæ trahitur ab agẽte ad hoc, ut iungat' sibi secundum esse naturale. Sed accidit dubitatio, quia cum hic est sermo de passione, ut est ab agente, aut cõiter, ut est siue ab agẽte, siue a fine. Si primo mõ, tũc ambigua ut rõ: qm̃ de appetibili an moueat effectiue appetitũ, magna qõ est. Si secundo mõ, tũc nihil ualet rõ: qa magis patitur, qui proprie patitur, q̃, qui metaphorice finis eũ metaphorice agit. Ex hoc igit q̃ appetitur magis trahitur ad suum obiectũ, q̃ pars apprehensiua ad suũ, non sequitur quòd magis patiatur: quoniã apprehensiua patitur ue-

K

orationis, & defectus consistit in hoc, scilicet, a recessu a perfectio. Regulare quippe est, quod unumquodq; est magis mlaus, tale secundum sui constitutiui propriam latitudinem, ut patet inducẽue. Defectiue igitur cum constituãtur per hoc, quod est deficere ab aliquo, quanto magis ab illo deficiunt, tanto magis erunt defectiue. hæc enim est proprie latitudo deficiẽtiũ ut sic. Ex hoc autem quòd defectiue, ut sic, penes maiorem elongationem à perfectione magis defectiua sunt, consequens est, quòd maior defectus non sit a minori defectu ut propria causa, sed ex ipsa elongatione interuenit. Sicut enim imperfectionibus intẽtio est penes accessum ad causam, quia perfectio effectus est ex causa, ita in malis defectus consequens esset a præcedente in sua causa, ut propria causa defectus, effectus intenderetur secundum accessum ad causam. Et ex hoc patet solutio primæ obiectionis. In defectiuis enim causa defectiua, non est propria causa effectus defectiui quo ad defectum: sed ex hoc quòd magis elongatur a perfectione, magis defectiuum est. Vnde licet pars apprehensiua sit causa appetitiuæ, & potentialitas in apprehensiue causet potentialitatem in appetitiua, maior tamen potentialitas inuenitur in appetitiua ex hoc ipso, quòd magis recedit ab actu, quam apprehensiua, quòd est dictu, quòd potentialitas sua nõ tota est a potentialitate apprehẽsiuæ, sed ex necessitate adue-

adueniens. Ad secundam aūt obiectionem dī, q quia, ut dī 10. Met. Mensura debet esse certissima, nihil prohibeat quò ed nos defectus mensurari penes accessum ad aliquod positiuum sum medaliciens: sicut infirmitates maiores, & minores dicimus p accessum ad mortem: & similiter potentialia apud nos p acces sum ad materiā primam. plex est dīa. Prima licet occulta, est quia reliquis, forma est ratio agendi, unde & passum assimilatur agenti: in haa nero ot bonum inuenitur ... obiectum formale appetitus esse, aduis rationem formæ, unde appetitus non suscipit similitudinem agentis, sed conueniens sibi in ordine ad tale appetibile.

in seipsis sunt. Vñ Philosophus dicit in 6.* Metaph. q bonū, & malū, q̄ sunt obiecta appetitiuę potētiæ, sūt in ipsis rebus: uis aūt apprehensiua, nō trahit ad rem ẜm quod in seipsa est, sed cognoscit eā ẜm intentionē rei, quā in se hēt, uel recipit scđm propriū modum. Vñ, & ibidem dī, q uerum & falsum, q̄ ad cognitionē ptinent, nō sūt in rebus, sed in mente. vñ patet, q m rō passionis magis inuenit in parte appetitiua, q̄ in parte apprehēsiua.*

B

Ad primvm ergo dicendum, q intēsio ecōuerso se hēt in his q̄ ptinēt ad pfectionem & in his q̄ ptinēt ad defectū. Nā in his, q̄ ad pfectionē ptinent, attendit intēsio p accessū ad unū primū principiū, cui quāto est aliquid ppinquius, tāto est magis intensum: sicut intēsio lucidi attendit p accessū ad aliqd summe lucidū, cui quāto aliqd magis appinquat, tāto est magis lucidū: sed in his, q̄ ad defectū ptinēt, attēdit intēsio, nō p accessū ad aliqd summū, sed p recessū a pfecto: qa in hoc rō priuationis, & defectus cōsistit, & iō quāto minus recedit a primo, tāto est minus intēsū: & pp hoc in principio sp inuenit paruus defect' q postea pcedēdo magis multiplicatur. Passio aūt ad defectū ptinet; qa est alicuius, ẜm qđ est in potētia. vñ in his, q̄ appropinquāt primo pfecto, s. Deo, inuenit parū de rōne potētiæ, & passionis, in aliis aūt consequenter plus: & sic ēt in priori ui animę, scilicet apprehensiua, inuenitur minus de ratione passionis.

C

Ad 2m dicendū, q uis appetitiua dī esse magis actiua: qa est magis principiū exterioris act' & hoc hēt ex hoc ipso, ex quo habet q sit magis passiua, s. ex hoc q hēt ordinē ad rē, put est in seipsa: p actionē.n. exteriorē uenimus ad consequendas res.

Ad 3m dicēdū, q sicut in primo* dictū est dupliciter organū aīæ pt trasmutari. Vno mō trāsmutatione spūali, ẜm q recipit intentionē rei. Et hoc p se inuenit in actu apprehensiuæ uirtutis sensitiuæ: sicut oculus immutatur à visibili, nō ita q coloret sed ita q recipiat intētionē coloris. Est aūt & alia naturalis trāsmutatio organi, put organum trāsmutat, quātū ad suā naturalē dispositionē, puta q calefit aut infrigidat, uel alio mō sili trāsmutat. Et hmōi trāsmutatio p accidēs se hēt ad actū apprehēsiuę uirtutis sensitiuę puta cū oculus fatigat ex forti intuitu, uel dissoluit ex uehemētia uisibilis, sed ad actū appetitus sensitiui p se ordinat hmōi trāsmutatio: vñ in diffinitione motuum appetitiuæ partis, materialiter ponit aliqua naturalis transmutatio organi: sicut dī q ira est accesio sanguinis circa cor. Vñ patet, q ratio passionis magis inuenitur in actu sensiuæ uirtutis appetitiuæ, quàm in actu sensitiuæ uirtutis apprehensiuæ, licet utraque sit actus organi corporalis.

D

Articvlvs III.

Vtrum passio sit magis in appetitu sensitiuo, quàm intellectiuo, qui dicitur uoluntas.

AD tertivm sic proceditur. Vī, q passio non magis sit in appetitu sēsitiuo, q̄ in appetitu intellectiuo. Dicit.n.* Dion. 2. c. de di. no. q Hierotheus ex quadā est doctus diuiniore inspiratiōe non solū discens, sed ēt patiēs

*ca. 2. par. 1. in hoa illius.

* 1. 8. 10. 3. minores sunt.

¶ Ia rhsione ad scdm, aduerte, q ona ccn cedit author q uis appetiua sit magis actiua simpliciter, sed quò ad principiandū actum exteriorē. Vis enim apprehēsiua cū moueat appetitiuā, est magis in actu simpliciter, & magis acti ua quodā modo: appetitiua āt efficacior est ad actum exteriorē quia ei obediūt uires executiuæ, & quia primum mouens est ad exercitium actus quod th totum, in li tera dī, hēt ex eodē, ex quo hēt q sit magis passiua: ex natura namq; appetitus est, & qđ tendat in bonū in fine, in rem scđm seipsam. Cōstat nāq; q ex hoc qđ finis est obiectū appetitus, supramus appetitus, habet q sit motiuus simpliciter ad exercitiū, & nihilominus ... q appetitus mouet mēbra ut patet ex tertio de anima.

Ratel.

SVP. QVÆS. XXII. ART. III.

Medina artic. 3.

IN artic. 3. dubium hic soluendū occurrit, qđ ia pluribus locis moueri pōt, & est dubium ad hosent. s. sanctū Thomā. s. quo pacto ipsa in prima parte q. 82 ar. 4 ponit dīam inter motionē intellectus à uoluntate, & econuerso in hoc q intellectus finaliter uoluntas uero effectiue mouet. Et hic uult q bonum intellectū, est actiuum in uoluntatem.

¶ Ad hoc dicitur, q bonū apprehensum mouet appetitum do pliciter, effectiue. s. & finaliter. Effectiua quidem, cāndo ipsum actum appetitus, finaliter uero, quia ipsa actus in appetitu terminatus tandem in bonum apprehensum, ut finem: differenter in ap prehensum bonum causat utroq; modo, quia ad causandum affectum, utitur esse ut formaa causandum uero finaliter, uti tur esse, ut esse appetibile n. puta sanitas apprehensa rōne sui esse quali forma, facit in appetitu desiderium sui ut sit in esse, tea li, iuxta illud Auerrois in 12. Metaphysicæ, commento 36. Balneum in anima agit desiderium, &c. Vnde inter cæteras causalitates effectiuas, & hanc, qua appetibile mouet appetitum, du-

Secūda est manifesta: qa in cæteris, cū effectiua non per se est à in effectiua. Iō hac uero necessario ipsa effectiua, est finalis non p accidens, sed p se: qui per se effectus eius est actus ut tendens in cām illā ut si oē. Propterqđ Auerrois in Da substantia orbis reprehendit dicentes finē nō esse agens, dicendo q finie significat agens signi ficatione necessaria. Quia uero causalitas illa nō est, nec pōt esse pure effectiua, sed est effectiua, & finalis cōnumerata est cōtra finalē a sancto Thoma in prima parte & alibi: qa aūt in uerita te inter uenire causalitas effectiua, iō hic, & alibi qnq; exprimit, q bonū apprehensū, est actiuū, & appetit' est passiuus &c. Est et go dīa inter intellectum, & uoluntatē in mouendo in hoc, q uoluntas mouet esse ctiua intellectum & alias asq; uires quoad exercitiū actus, intellectus aūt mouet illā finaliter, & cū hoc effectiue ad specificationē actus: & illa effectiua, q̄ necessario iū git fini pp qđ ut di ctū est, finalis sub causalitas expressa est. Quòd aūt hęc sit authoris mens, nō solū ex dictis nisi haberi pōt sed et superius di ctis, s. q intellectus iō oe obiectū mouet appetitū in genere cāæ formalis, de quo th nulla in prima parte loco allegato fit mētio.

* p. p. q. 78 ar. 3.

¶ Ex hoc enim habeo quòd si euā com di- ... cōne exclusiua, author dixisset intellectum moueta uoluntatem finaliter solū, adhuc starent, quę di ximus, eo q exclusio non fit à concomitantibus. Et ut dictū est, causam finalem con comitatur efficiēs supradicto modo, & formalis respectu actuū, ut superius explanatum fuit.

156 Porrecta per totum.

SVPER QVÆST. XXII. ART. III.

IN articulo tertio dubium, occurrit de hoc, quod & in primo articulo dictum est. s. quòd in sola anima & appetitu intellectiuo, nulla est propria passio. Est autem ratio dub. 3, quia Scotus in primo sent. distin. prima quæst. 3 & in 4. sent. distin. 49. qu. 7. ponit in uoluntate non solum operationes, sed passiones spirituales.

F diuina: sed passio diuinorũ non pōt pertinere ad appetitum sensitiuũ, cuius obiectum est bonũ sensibile, ergo passio ẽ in appetitu intellectiuo, sicut & in sẽsitiuo.

2 Præt. Quanto actiuũ est potẽtius, h tãto passio est fortior: sed obiectũ appetitus intellectiui, q est bonũ uniuersale, est potẽti⁹ actiuum, q̃ obiectum appetitus sensitiui, q est particulare bonũ ergo rõ passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quã G in appetitu sensitiuo.

3 Præt. h Gaudiũ & amor passiones quædam esse dñr: sed hęc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solũ in sensitiuo: alioquin nõ attribuerentur in scripturis Deo & angelis. ergo passiones nõ magis sũt in appetitu sẽsitiuo, quam in intellectiuo.

SED CONTRA est, q dicit Damasc.* in 2. li. describẽs aialespassiones: Passio ẽ mot⁹ appetitiuę H uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali. & aliter.* Passio est motus irrõnalis animæ p susceptionem boni, & mali.

RESPONDEO, Dicendum, q sicut iã * dictũ ẽ, Passio ꝓprie inuenit ubi ẽ transmutatio corporalis, q̃ quidẽ inuenitur in actibus appetitus sensitiui, & nõ solũ ſpualis, sicut ẽ in apprehẽsione sẽsitiua, sed ẽt nãlis. In actu I ãt appetitus intellectiui nõ reqritur aliqua trãsmutatio c̃palis qa hmõi appetitus nõ est uirtus alicuius organi: vñ patet, q m rõ passionis magis proprie inuenit in actu appetitus sensitiui, q̃ intellectiui, ut etiam n patet ꝑ diffinitiones * Damasc. inductas.

AD PRIMVM ergo dicendum, q passio diuinorũ, ibi dr̃ affectio ad diuina, & cõiunctio ad ipsa ꝑ amorem, quod tamen fit sine transmutatione corporali.

AD SECVNDVM dicendũ, q magnitudo passionis non solũ depẽdet ex uirtute agentis, sed ẽt ex passibilitate patientis: qa, q̃ sũt bñ passibilia, multũ patiuntur ẽt a paruis actiuis. Licet ergo obiectũ appetit⁹ intellectiui sit magis actiuum, quam obiectũ appetitus sensitiui, tamẽ appetitus sẽsitiuus est magis passiuus.

AD 3m dđm, q amor, & gaudiũ, & alia hmõi, cũ attribuũtur Deo, uel angelis, aut hominibus ſm appetitũ intellectiuũ, significant simplicẽ d actũ uoluntatis cũ similitudine effectus absq; passione. unde dicit Aug. 9.* de ci. Dei. Sancti angeli, & sine ira puniũt, & sine miserię cõpassione subueniunt: & tñ istarum nomina passionũ, cõsuetudine locutionis humanæ ẽt in eos usurpantur ꝑ quandã operũ similitudinẽ, non ꝑ affectionum infirmitatem.

QVAESTIO XXIII.

De differentia passionum ab inuicem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de passionũ differentia adinuicem.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrũ passiones, q̃ sũt in cõcupiscibili, sint diuersæ ab his quæ sunt in irascibili.

¶ Scđo, vtrũ cõtrarietates passionum irascibilis, sint secũdum contrarietatem boni & mali.

¶ Tertio, vtrũ sit aliqua passio non habens contrarium.

¶ Quarto, vtrũ sint aliquæ passiones differẽtes in spẽ ĩ eadẽ potẽtia, nõ contrariæ ad inuicẽ.

ARTICVLVS I.

Vtrum passiones, quæ sunt in concupiscibili, sint diuersæ ab his, quæ sunt in irascibili.

AD Im sic ꝓcedit. Vr̃ q passiones eædẽ sint in irascibili. & in cõcupiscibili. Dicit. n. Philos. in 2. ethic.* q h passiones animæ sunt, quas sequit gaudiũ & tristitia: sed gaudiũ & tristitia sũt in ꝯcupiscibili. ergo oẽs pasſiões sũt in ꝯcupiscibili, nõ ergo sũt aliæ ĩ irascibili, & aliæ in ꝯcupiscibili.

K 2 Præt. Mat. 13. sup illud, Simile est regnum cælorum fermento, &c. dicit gloss.* Hier. In ratione possideamus prudentiam, in irascibili h odium uitiorum, in concupiscibili desiderium uirtutum: sed odium est in concupiscibili, sicut & amor cui contrariatur, ut dicit in secundo* Topic. ergo eadem passio est in concupiscibili, & irascibili.

3 Præt. passiones & actus differunt spẽ h ſm obiecta: sed passionum irascibilis & concupiscibilis eadem obiecta sunt, s. bonum & malum. ergo eędẽ passiones sunt irascibilis & concupiscibilis.

SED CONTRA. Diuersarũ potentiarũ actus sunt specie diuersi, sicut uidere & audire: sed irasci-

spũales. Et quantum ipse insinuat ui, inædic, q uoluntas tunc operatur, qñ contingit obiectum. Tunc ãt patitur, qñ recipit ab obiecto ita q operatio contingit potẽtiã obiecto, passio autem non, sed ab obiecto tanquam a causa efficiente illarum. Nulla ãt, hæc rõne probat in generali: sed forte si per ipsius passionis nomen innixus, & authoritate Arist. usus, q delectatio sequitur operationem, quasi ꝑ se notum accepit, quod falsum credimus. Passionis. n. nomẽ inprimis in immaterialib. uel ad solam receptionem ut in intellectu uel ad receptionem per modum rei, q̃ trahit in aliud, ut in appetitu intellectiuo cõstat in uerit. ex 1. de an. & 5. Metap. & hoc ꝓprie loquendo. Metaphorice n. consueuimus actus uoluntatis similes aliis in b. appetitus sensitiui uocare passiones ut uelle unionem dictã, uocamus amorẽ: & uelle malũ alicui, uocamus odium. Et hæc locutio multos, iudicio meo, sefellit. Quòd aut delectatio sequatur operationẽ, hoc accidit ei inquãtum est passio: non. n. omnis passio sequitur sic operationem: immò stat, q passio sit ꝑ modum operatio appetitus, ut patet de amore. Et ut pates sic inspicere, q dicimus. Amor ẽ passio, imò prima omniũ passionum; & tamen amor est operatio tã in appetitu sensitiuo, quã intellectiuo. ergo dictõ inter passionem & operationem appetitus nulla est. Minor patet, quia amor maxime contingit obiectum, & apud Scot. est ipsa essentia beatitudinis.

¶ Præt. Delectatio est passio, & hẽt pro obiecto, & non solum pro cã, delectabile. ergo delectatio est coniungens obiecto: ꝓbatur assumptum, qa uidẽs deum, delectatur de deo tanquã obiectõ summo delectabili. & qui hẽt delectationẽ morosam, delectatur de se cogitata turpi, ut obiecto delectabili, ac si esset in re, & non solũ ut cã efficiente. Di-cito ergo, q passiones in appetitu sensitiuo sunt ueræ operationes, causatę tñ ab appetibili, & hñtes pro obiecto appetibile. Sed dña consistit in hoc, q in appetitu sẽsitiuo sunt ꝑmixtę cũ passione corporali: in appetitu uero intellectiuo non: & ꝑ exclusionem huius cõpositionis dicuntur in eo simplices actus, similes tñ passionib. sensitiui appetitus. Hæc nunc sufficiẽt in cõi: in speciali autem inferius cum delectatione, & tristitia tractabis sermo erit.

SVPER QVÆST. XXIII.

ART. I.

Medina ar. 1.

CIrca 1. artic. q. 23. quia hic inchoat distĩõ passionũ, aduerte, q oportet in toto hoc tractatu seruare illud, Quolibet proferente contraria, sollicitum esse, stultum est. Dico ãt hoc, quia nõ omnibus concessum apparet, ut distinctè & propriè de hmõi passionib. locuti fuerint. Sco. in 1. ut in 3. sen. di. 34. apparet, ut reprehendit dicẽtes, obiectum irascibilis eẽ arduum: & uolẽs eius obiectum esse offendens, dicit q semper qñ irascibilis hẽt actũ suum, est ibi nolle nõ solũ concupiscibilis, sed irascibilis. Ex quibus manifeste apparet, q apud ipsum irascibilis nunquam est respectu boni, sed mali uel respuendi, sustinendi, puniendi, & si quid aliud est hmõi; ac ꝑ hoc in iannis irascibilis errauit. Spes. n. q̃ ẽ prima passio irascibilis, oportet q ne ge-

*c. 22 cir. prin.

*ibidem

*ar. 1. & 2 ad 3.

*in argu. sed cont.

D 978.

*li. 9. ca. 5 cir. fi. to. 5

137 *Porrecta per totum.*

neri. q. 26 ar. 4.

*c. 5 circa prin. to. 5

*est glos. Hier. in illũ locũ to. 5

*li. 2. top. c. 3. in lo. 15. to. 1.

getur ab ea, nec ullā rōnem inuenio, nisi forte ex 26. dist. eiusdē tertij qs assumat istam, scilicet, quia arduum aut significat absens, aut excedens facultatē potētiæ, cui dr̄ arduū, aut excedēs oīa mala sibi contraria: sed nihil horū ē. ergo &c. hæc aūt petitio, aut distinctio, nihil obstat: qm̄ arduū nihil horū formaliter significat, sed difficultatem in bono uel malo. Arduas.n. res dicimus, q̄ difficultatē ac ppea celsitudinē q̄dā habent: difficilia. n. aggredi non paruū reputat, & difficilibus succumbere, vel ea fugere, nō multū uituperam'. Quòd aūt bonū difficile, & bonū absolute egrāt diuersis potentijs, in prima parte dictū ē, & in rñsione ad tertiū hic ostendit, ex eo quod bonū difficile habet, vñ repugnet concupiscētiæ. Ostendens ergo est unum cōtentū sub obiecto irascibilis, pro quanto spectat ad aliq̄ eius passionē, puta, iram: adæquatū aūt obiectū est difficile, siue arduū. Et scito, q̄ cū ponitur dr̄ia inter obiectū cōcupiscibilis & irascibilis, q̄a illi' bonū absolute, isti' bonū arduū, perinde ē ac si diceret, q̄ concupiscibilis obiectum est bonum sensibile, nullo addito: irascibilis uero bonū determinatū ad rōnē ardui, seu difficilis, ita q̄ illud est simplex, hoc est quasi cōpositū. Vñ nō fallaris, putans, q̄ cōcupiscibilis feratur ī bonū, & irascibilis in illius difficultatē: sed scito, & q̄d cōcupiscibilis fertur in bonū, & q̄ irascibilis fert' in bonū arduum. Oīs nāq; appetitus obiectum est bonū: & ira, vt dr̄ in secundo Rhetoricorum, capitulo primo, est appetitus apparentis punitiōis, quod bonū est in re, vel apparentia manifeste, nec refert an idē aut diuersum sit bonū a bono arduo. sat est. n. q̄ distinguātur formaliter. Sic in dicta authoritate in q̄ne de ueritate, quæstione uigesimaquinta, & in tertio sententia

*p.p.q.81. art.2. — *q.22.ar.3. — concl.m — *p.p.q.77 ar.3. — D.84. — *p.p.q.81. art.2. — *p.p.q.8. ar.2.

bilis, & ꝯcupiscibilis sūt duę potentiæ diuidētes appetitū sēsitiuū, ut in 1.* dictū est. ergo cū passiones sint motus appetitus sensitiui, ut * supra dictum est, passiōes, quæ sunt in irascibili, erūt aliæ s̄m speciem a passionibus, quæ sunt in concupiscibili.

RES. Dicēdū, q̄ * passiones, q̄ sunt in irascibili, & in concupiscibili differunt spē.* Cum.n. diuersę potētię habeāt diuersa obiecta, ut in 1.* dictū est, necesse ē, B q̄ passiones diuersarū potētiarū ad diuersa obiecta referant: vñ multo magis passiōes diuersarū potentiarum spē differūt. Maior n. differentia obiecti requirit ad diuersificandam spēm potentiarū, quàm ad diuersicandā spēm passionum, vel actuum. Sicut.n. in naturalib. diuersitas generis cōsequit diuersitatē potētię materiæ, diuersitas aūt spēi diuersitatē formæ in eadē materia: ita C in actib. aīę actus ad diuersas potētias ptinētes, sunt nō solū spē sed ēt genere diuersi. Actus aūt, vel passiones respicientes diuersa obiecta spālia cōprehēsa sub vno cōi obiecto unius potētiæ, differunt sicut spēs illius generis. Ad cognoscēdum ergo quæ passiones sunt in irascibili, & q̄ in ꝯcupiscibili, oportet assumere obiectū utriusq; potētiæ.* Dictū ē aūt i primo, q̄ obiectū po- D tētiæ cōcupiscibilis ē bonū, uel malū sensibile simpliciter acceptū, q̄d est delectabile, uel dolosū: sed q̄a necesse ē, q̄ interdum aīa difficultatē, uel pugnā patiatur adipiscēdo aliquod hmōi bonū, uel fugiendo aliquod hmōi malū, inquantum hoc est quodā modo eleuatum supra facilē potestatem aīalis: ideo ipsum bonū vel malum s̄m q̄d habet rōnem ardui uel difficilis, ē obiectū ira- E scibilis. Quęcūq; ergo passiōes respiciūt absolute bonū, uel malū, ptinent ad cōcupiscibilē, ut gaudiū, tristitia, amor, odiū, & similia. Quęcūq; uero passiōes respiciunt bonū, uel malū sub rōne ardui, prout est aliq̄d adipiscibile, uel fugibile cū aliqua difficultate, ptinēt ad irascibilē, ut audacia, & timor, spes, & hmōi.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ sicut in primo * dictū est, ad hoc uis A irascibilis data est animalibus, vt tollantur, impedimenta, quibus concupiscibilis in suū obiectū tendere prohibetur, uel p̄p difficultatem boni adipiscendi: vel p̄p difficultatem mali superandi. & ideo passiones irascibilis oēs terminantur ad passiōes concupiscibilis: & secundū hoc etiam passiones quæ sunt in irascibili, cōsequit' gaudiū & tristitia, quæ sunt in concupiscibili.

AD 2m dicendum, q̄ odiū uitiorū attribuit * Hier. irascibili, non p̄p rationem odij, quæ proprie cōpetit concupiscibili, sed propter impugnationem, quæ pertinet ad irascibilem.

AD 3m dicendū, q̄ bonū inq̄tū est delectabile, mouet cōcupiscibilē: sed si bonū habeat quādā difficultatē ad adipiscēdū, ex hoc ipso hēt aliq̄d repugnās cōcupiscibili: & iō necessariū fuit esse aliā potentiā, quæ in id tenderet: & rō est eadē de malis, & hæc potētia ē irascibilis: vñ ex ꝯsequenti passiones concupiscibilis, & irascibilis spē differunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum contrarietas passionum irascibilis, sit secundum contrarietatem boni, & mali.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̄ q̄ contrarietas passionum irascibilis non sit, nisi s̄m ꝯrietatē boni, & mali. h Passiōes enim irascibilis ordinant ad passiones concupiscibilis, ut * dictū est: sed passiones cōcupiscibilis nō contrariantur nisi s̄m cōtrarietatē boni, & mali, sicut amor & odium, & gaudium & tristitia. ergo nec passiōes irascibilis.

¶2 Præt. Passiōes differūt s̄m obiecta, sicut & h mot', s̄m terminos: sed ꝯrietas n̄ ē in motib. nisi s̄m ꝯrietatē terminorū, ut patet i q̄nto * Phys. ergo neq; in passionib. est ꝯrietas passionū, nisi s̄m cōtrarietatē obiectorū. obiectū aūt appetitus est bonū, uel malum. ergo in nulla potētia appetitiua potest esse contrarietas passionum, nisi secundum contrarietatem boni, & mali. *tex. 43. tom. 2.

¶3 Præt. Omnis passio animæ attenditur h secundū accessum & recessum, ut Auicen. dicit in 6. de naturalibus; sed accessus causatur ex ratione boni, recessus autem ex ratione mali: quia sicut bonum est, quod omnia appetunt, ut dicit in primo * Ethi. ita malum est, quod omnia fugiunt. ergo contrarietas in passionibus animæ non potest esse, nisi secundum bonum & malum. *in prin. pri. li. eth. tom. 5.

[illegible] ugesimasexta, scrutatus fueris, inuenies, q̄ obiectū concupiscibilis ē bonū sēsatū, irascibilis uero æstimatū: illā mouent spēs sensibilium, istam intentiones elicitæ.

SVP. QVÆS. XXIII. ART. II.

Medina art. 2.

IN 2. art. multa essent dubitanda, si actus passionū nominatarū examinādi essent singillatim. Sed qm̄ hoc suis proprijs locis * reseruatur, unū tñ est discutiēdū, q̄ō. s. contrarietas inter bonū, & malū spectat ad irascibilē. Aut. n. [illegible] de bono, & malo absolute, & sic spectat ad cōcupiscibilē: aut de bono: & malo ut subsunt arduitati, & sic n̄ cōsiderāt' sub rōnib. boni, & mali, sed sub rōne ardui: sicut si loqueremur de ligno & lapide, ut subsunt albedini. *loco sar. citato.

¶ Ad hoc dr̄, q̄d sicut bonū absolute cōtrariatur malo absolute ita bonū arduū malo arduo: & sicut hæc sunt altera ab illis, ita cōtrarietas est alia a contrarietate, licet cōueniant in noīe, quia vtraq; dr̄ [illegible] bonū, & malū. Vnde cū q̄ritur, aut &c: [illegible], q̄ neutro mō proprie loquendo: qm̄, ut p̄dictum est, bonū & malū non concurrūt p accidens, ut subsunt, s. difficultati: sed totū hoc bonū arduū, uel malū arduū p se cōcurrit, ita q̄d cōtrarietas boni & mali difficiliū spectat ad irascibilē: sunt n. quędā boni & mali spēs, bonū difficile, & malū difficile. Et cum in litera distinguit' bonum arduum, in ly bonum,

138 Porrecta per totum. Inf. q.40. ar. 4. & q. 41. ar. 1. 2. & 3. dist. 26 q. 1. ar. 3. cor. & veri. q. 26. ar. 4. — *art. 1. ad 2.

bonum: & in ly, arduum, non est distinctio in subiectū & accidens, sed unius fundamēti in plures particulares, seu in adæquatas rōnes: sicut distinguere candidum & id qd habet luminis, & id qd habet obumbrationis. Et intēdit litera, q quia bonum arduū habet rōnem, & unde attrahat, & unde a se repellat: ideo &c. Attestat adhuc sensui q arduum in litera ponitur depulsiuum & attractiuū: quod non fieret, si secundum se sumeret: nunc autem fit, quia & aliquod bonū arduum est depulsiuū, ut obiectū est desperationis, & aliquod malum arduum est attractiuum, ut obiectum audaciæ.

*c.7.to.5. *tex.19.20 21.& aliis seq.to.2. *a tex 46. usque ad 52 to.2.

F SED CONTRA. Timor & audacia sunt cōtraria, ut patet in 3.* Eth. sed timor & audacia nō differunt ſm bonū & malū, quia vtrunq; est respectu aliquorum malorū. ergo non oīs contrarietas passionū irascibilis est secundum contrarietatē boni & mali.

RESP. Dicendū, q passio quidā motus est, vt dr in 3.* Physic. Vnde oportet contrarietatem passionū accipere ſm contrarietatem motuum, vel mutationū. G Est autem duplex cōtrarietas in mutationibus & motibus, vt dr in 6.* Physic. una quiddē ſm accessum & recessum ab eodē termino: quæ quidē contrarietas ē ꝓprie mutationū, i. generationis, q̄ est mutatio ad esse, & corruptiōis, q̄ ē mutatio ab eē. Alia aūt ſm cōtrarietatē terminorū, quæ proprie est contrarietas motuum: sicut dealbatio, quæ est motus a nigro in album, opponitur D.980. denigrationi, quæ est motus ab albo in nigrum. Sic H igitur in passionibus animæ, duplex cōtrarietas inuenitur: una quidem, secundū cōtrarietatē obiectorum, s. boni & mali: alia uero, secūdū accessū & recessū ab eodē termino. In passionib. quidē concupiscibilis inuenit prima contrarietas tm̄, quæ. s. est secundū obiecta. In passionib. aūt irascibilis inuenitur utraque, cuius ratio est: quia obiectum cōcupi*ar. ꝓced. scibilis, ut *supra dictū est, est bonū, uel malū sēsibile absolute. Bonū aūt inquantū bonū, non pōt esse terminus, ut a quo, sed solū ut ad quem: quia nihil refugit bonum inquantum bonū, sed oīa appetunt ipsum. Similiter nihil appetit malū inquātū hmōi, I sed oīa fugiunt ipsum: & ꝑp hoc, malum non hēt rationem termini ad quem, sed solū termini a quo. Sic igitur oīs passio concupiscibilis respectu boni, est ut in ipsum, sicut amor, desiderium, & gaudiū. Oīs uero passio respectu mali est ut ab ipso: sicut odiū, fuga, seu abominatio & tristitia. Vn̄ in passionibus concupiscibilis, non pōt esse cōtrarietas secundū accessū & recessum ab eodē obiecto: sed obiectū irascibilis ē sensibile bonū, uel malū, nō qdē absolute, sed sub rōne difficultatis, vł arduitatis, vt *ar. ꝓced. *supra dictū est. Bonū aūt arduum, siue difficile habet rōnem, ut in ipsum tendatur inquantum est bonum, quod ꝑtinet ad passionem spei, & ut ab ipso recedatur, inquātū est arduū & difficile, qđ ꝑtinet ad passionē desperationis. Similiter malū arduū habet rōnē ut uitet inquātū ēst malum, & hoc ꝑtinet ad passionē timoris: hēt ēt rōnem ut in ipsum tēdat, sicut in quoddā arduum, ꝑ qđ. s. aliquid euadit subiectionē mali, & sic tendit in ipsum audacia. [m] concl. Inuenitur ergo in passionibus irascibilis contrarietas secundū contrarietatem boni, uel mali, sicut inter spem & timorem. Et iterum secundū accessum & recessum ab eodē termino, sicut inter audaciā & timorem. * Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit aliqua passio animæ non habens contrarium.

Medina artic. 3.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr̄ q oīs passio aīę habeat aliqđ cōtrariū. Oīs enim passio aīæ uel est ī irascibili, uel ī cōcupiscibili, sicut* supra dictū est: sed[h] utræq; passiones habent contrarietatē suo modo. ergo oīs passio animæ habet contrarium. 139 Porrectā per totum. *ar. ꝓced.

¶ 2 Præt. Omnis passio animæ habet bonū, uel malū pro obiecto, q̄ sunt obiecta uniuersaliter appetitiuæ partis: sed passioni, cuius obiectum est bonū [h] opponitur passio, cuius obiectum est malum. ergo omnis passio habet contrarium. G

¶ 3 Præt. Omnis passio animæ est secūdū accessum uel secundum recessum, ut* dictum est: sed cuilibet accessui, contrariatur recessus, & econuerso. ergo omnis passio animæ habet contrarium. *ar. ꝓced.

SED CONTRA. Ira est quædam passio animæ: sed nulla passio contraria ponitur iræ, ut patet in 4.* Eth. ergo non omnis passio habet contrarium. *c.5. parū a princip. tom. 5.

RESPON. Dicendū, q [m] singulare est in passione iræ, q non pōt habere contrarium neque secundū accessū & recessum, neque ſm contrarietatem boni & mali.* Catur enim ira ex malo difficili iā iniacente, ad cuius præsentiam necesse est, q aut appetitus succumbat, & sic non exit terminos tristitiæ, q̄ est passio concupiscibilis: aut habet motum ad inuadendū malū læsiuū, qđ pertinet ad iram: motum aūt ad fugiendum habere non pōt, quia iam malū ponitur pręsens uel præteritum: & sic motui irę nō cōtrariatur aliqua passio ſm cōtrarietatē accessus & recessus. Similiter ēt nec secundū cōtrarietatē boni & mali: qa malo iniacenti opponit bonū iam adeptum, quod iam nō pōt habere rōnē ardui, uel difficilis: nec post adeptionē boni remanet ali' motus, nisi quietatio appetitus in bono adepto, quæ ꝑtinet ad gaudiū qđ est passio ꝯcupiscibilis. Vn̄ motus iræ nō pōt habere aliquē motū animæ ꝯtrariū, sed solummodo opponit ei cessatio a motu, sicut Philosophus dicit in sua * Rhetorica, q mitescere opponitur ei quod est irasci: quod non est oppositum contrarie, sed negatiue, vel priuatiue. Et per hoc patet responsio ad obiecta. concl. [m] *c.3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sint aliquæ passiones differentes specie in eadem potentia, non contrariæ adinuicem.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄ q nō possint in aliqua K potentia esse passiones specie differētes, & nō contrariæ adinuicē. Passiones. n. animæ differūt ſm obiecta: obiecta aūt passionū animæ sunt [h] bonū & malū, secūdū quorū differentiā passiones habent contrarietatē. ergo nullæ passiones eiusdē potētiæ, non habentes contrarietatem adinuicem differunt specie.

¶ 2 Præt. Differentia speciei est differentia secundū formā: sed

SVPER Q. XXIII. ART. IIII.

Cap. 1. d. 1. q. in respon. ad 10. Aur. cā. 3. cō. Medina ar. 4. 140 Porrectā per totum. inf q. 25. ar. 3. & 4. cor. & 2. Eth. lec. 5

ARticulo tertio omisso, circa quartum, dubiū occurrit quadruplex. Primum est, quid intendat author per illam distinctionē factam in litera, de differentia actiuorū duplicitet. primo secūdū naturā: secundo secundū uirtutē: uirtute enim naturæ effectus est. Secundum est, q author digreditur, proponit. n. differentiam actiui secundum uirtutem, & tamen non declasat

omnis differentiā ſecundum formā eſt ſecundum aliquam contrarietatē ut dr in 10. Metaphyſi. ergo paſſiones eiuſdē potentiæ, q nō ſunt contrariæ, non differunt ſpecie.

¶ 3 Præt. Cū oīs paſſio animæ conſiſtat in acceſſu, uel receſſu, ad bonū, uel ad malum, neceſſe vr ꝙ oīs differentia paſſionum animæ ſit uel ſecundum differētiam boni, uel mali, uel ſecundum differentiam acceſſus, uel receſſus, uel ſecundum maiorem, uel minorem acceſſum, uel receſſū. Sed primę duę differentiæ inducūt contrarietatē in paſſionibus animæ, ut* dictū eſt. tertia aūt differentia non diuerſificat ſpēm: quia ſic eſſent infinitæ ſpecies paſſionū animæ. ergo non pōt eſſe, ꝙ paſſiones eiuſdē potentiæ animæ differāt ſpecie, & non ſint contrariæ.

SED CONTRA, Amor & gaudium differūt ſpecie, & ſunt in concupiſcibili, nec tn̄ contrariātur adinuicem, quin potius unū eſt cauſa alterius. ergo ſunt aliq̄ paſſiones eiuſdem potentiæ, q̄ differūt ſpecie, nec ſūt contrariæ.

RESPON. Dicendū, ꝙ paſſiones differunt ſecundum actiua: q̄ ſunt obiecta paſſionū animæ. Differentia aūt actiuorū pōt attendi dupliciter. Vno mō, ſecundum ſpeciē, uel naturam ipſorū actiuorum, ſicut ignis differt ab aqua: Alio mō, ſecundum diuerſam uirtutem actiuam. diuerſitas aūt actiui, uel motiui quātū ad uirtutē mouē-
B di pōt accipi in paſſionib' animæ ſecundum ſimilitudinē agētium naturaliū. Omne.n. mouēs trahit quodāmodo ad ſe patiēs, vel a ſe repellit: trahēdo qdē ad ſe, tria facit ī ipſo. Nā primo qdē dat ei inclinationē, uel aptitudinē, ut ī ipsū tēdat: ſicut cùm corpus leue, qd̄ eſt ſurſū, dat leuitatem corpori generato, per quā hēt inclinationē, uel aptitudinē ad hoc, ꝙ ſit ſurſū. Scd̄o
C ſi corpus generatū eſt extra locū propriū, dat ei moueri ad locū. Tertio dat ei quieſcere, ī locū cū peruenerit: quia ex eadem cauſa aliquid quieſcit in loco, per quā mouebatur ad locū: & ſimiliter intelligendum eſt de cauſa repulſionis. In motibus autem appetitiuæ partis bonū habet quaſi uirtutē attractiuā: malū aūt uirtutē repulſiuā. Bonū ergo primo in potentia ap-
D petitiua cauſat quādā īclinatio

tat niſi differentiam effectus prout ſcitur et datur coaptatio. motus & quies: immo potius declarat eam differentia effectus identitatem actiuæ oīs tamen dicit: quia ex eadem cauſa aliquid quieſcit in loco, p quā mouebat ad locū. Tantū eſt, cū in naturalibus ſufficiat inclinatio ad conueniens ad diſſonandū ab inconuenienti, ut patet in grauibus & leuibus, leuitas.n. ignis eſt ei ratio cōſonādi loco ſurſū, & diſſonādi ad deorsū: & ſimiliter motus ſurſū ē petitio ſurſū, & fuga a deorsū: & ſimiliter quies ſurſum ſufficit et ad ponendā quietē deorsū uiolentā. Cur, inquā, in naturalibus ſufficit unitas, & in animalibus requirit pluralitas? cū econuerſo deberet eſſe: quia q̄ diſperſa ſūt in inferioribus, unita ſūt in ſuperiori. unde nō vr, ꝙ amor & odiū ſint duę paſſiones, ſed una met paſſio eſt amor reſpectu boni, & odiū reſpectu ſui contrarij, differēs ſecundum reſpectum ad diuerſa: ſicut in naturalibus leuitas eſt amor ſurſū, & odium deorsū, & ſic de aliis. Et hoc vr rationabile: quia eadē rōne aliqui appetit unū cōtrariorū, & odit aliud: & quāto alterū ſuccēditur, tanto & alterum areſcit: ita quòd cōgeneratio, & coaugmētatio, & corruptio identitati atteſtantur. Quartum eſt, quomodo malū cauſet depulſiue, cum omne agens producat ſibi ſimile: ac per hoc trahat patient ad ſui participationem: unde ſicut bonum cauſat ad ſe, ita malum.

* tex. 14. com. 5.

* artic. 2.

femel. m

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd actiua poſſunt diſtingui dupliciter. primo ſecundum differentias ipſarum naturarū agentiū; & hæc diſtinctio eſt clara. Alio modo, ſecūdum differentias uirtutum actiuarum, & hæc eſt obſcura. Ad cuius euidētiam ſcito, quòd actiua dupliciter inueniuntur, ſcilicet in eſſe naturæ, & in eſſe apprehenſo. In agentibus in eſſe naturæ, manifeſtum eſt, quòd diſtinctio eorum ſecūdum naturas eſt alia a diſtinctione eorum ſecundum uirtutes: elementa enim & animalia alia diſtinctione diſtinguuntur ſecundum naturas eorum, & alia ſecundum uirtutes eorum, licet iſtæ oriantur ex illis. In agentibus autem quia apprehenſa, diſtinctio naturarū patet, cū cibus talis differens ab illo alio ſecundum ſpeciem apprehenſus, mouet appetitum: diſtinctio aūt ſecundum uirtutem eſt ſecundum diuerſam rōnē apprehenſionis, ita quod eadem res ſecundum naturam diuerſimode apprehenſa non qualicunque diuerſitate, ſed
E diuerſitate bonitatis, uel malitiæ præſentis, uel futuræ, uel abſolute, ut inferius in diſtinctione & tractatu paſſionū patebit. Alia enim ratione mouet malum præſens apprehēſum, & alia futurum: illud.n. mouet ad triſtitiā, ad hoc timorem: unde oſtendit, ꝙ illud hēt uirtutem actiuam ad inferendam illam paſſionem hoc ad inferēdam iſtā: ita ꝙ ex ipſa diuerſa ratione, qua apprehenditur, eadem res hēt diuerſam uirtutē mouendi appetitum: & hoc intendit litera, uolens, qd̄ paſſiones non diſtinguantur penes diſtinctionē naturarum agentium, ſed uirtutum, quæ ad differentias apprehenſionis ſpectant. obiectum namque appetitus non eſt res, ſed res apprehenſa. Et propterea differētia formalis paſſionum non ſolum ex diſtinctione rei, ſed diſtinctione rei ut apprehenſa conſtat. Et hinc habes, ꝙ paſſio odij, & iræ, & ſimilium, non diuerſificantur ſpecie ex diuerſitate malorum, puta mortis, uerberis, carceris &c. Differentia enim naturarum materialiter & non formaliter cōcurrit. Vtrum autē diuerſitas naturarum diuerſificet habitus harum paſſionum, ſeu ipſas in genere moris, inferius examinabitur.

¶ Ad ſecundum dubiū dr, qd̄ in agentibus naturalibus eſt conſideranda duo: ſ. inquantū agunt, & inquantū attrahunt. Et ſi quidem conſideremus inquantū agunt, ſic patet, ꝙ idē generatiuum corporis leuis eodē mō ſe habens, & unica actione, dat oīa. dando ſiquidem ei naturam, dat conſequenter leuitatem, & motum ad locum abſentē, & quietem in præſenti. Sed ſi cōſideremus inquantum attrahunt, ſic uidetur generatiuum naturaliter, quod eſt ſurſū, aliter, & aliter ſe habens, ad corpus trahit: nā abſoluta trahit per modū coaptātis: ut abſēs uero p motū, ut pſens uero per quietē: in agētibus uero in alia quatenus apprehēſa ſunt, agere & attrahere, ſimul cōcurrunt, ita ꝙ bonū apprehenſū abſolute infert paſſionē amoris, & ſic trahit p amorē. Et apprehenſum ut futurū, infert paſſionē deſiderij, qui eſt motus ad ſe, & ſic trahit p motū: & apprehenſū ut pſens infert paſſionē delectationis, & ſic trahit per quietē. unde ſi uis generantia ſurſū manēs diuerſis diſpoſitionibus ſe habēs ad corpus mobile actionib' diſtinctis illa tria daret curreret plene ſimilitudo Nunc aūt, quia nō ſic aſt, author non eſt digreſſus, ſed uſus eſt ſimilitudine agentis naturalis, inquantū attrahit, ut in litera manifeſte dr, et inquātū triplex effectus in patiēte ſit, ut ſic, diſtinctionē paſſionū in anima diceremus. Et ſi horū duorū dubiorum ſolutiones diligenter notaueris, uidebis quomodo eſt eadē, & quomodo diuerſa rō appetibilis, ſeu finis, ut tendat in ipſum, & quieſcatur in eo. eſt.n. eadē ſecundum naturam, & diuerſa ſecundum uirtutem, quod eſt eſſe eandem materialiter, & diuerſam formaliter reſpectu paſſionum. Amor.n. deſiderium & gaudium reſpectu eiuſdem non materialiter, ſed formaliter diſtinguuntur, qd̄ eſſe non poſſet ex obiectis naturæ, neque ex obiecti cōditionibus, puta pſentia, uel abſentia, & huiuſmodi, ſi ſe haberent in anima, ſicut approximatio pficitur, uel imperfectior in naturalibus actiuis hæc.n. nō uariāt effectū ſpecifice, ut patet. unde ſi hæc perſpicaciter conſideraſſet Scotus in tertio, diſtinctione uigeſima ſexta, hanc improbatam oīno phantaſiam non dixiſſet.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd ſicut anima eſt ſupra naturam, ita modus tendendi in contraria in animalibus eſt ſupra modum, quo natura ſe habet. Eſt autem modus naturæ, ut non oīa ſequendo conueniens, diſſonet ab inconuenienti, ita quòd non recipiat conueniens & inconueniens ſecundum ſeipſa, ſed tantum proſequendo conueniens. Ignis enim proſequendo ſuā calefactionem, deſtruit frigus: & motus ſurſum, relinquit deorſum, & trahit ſecum uiolenter aliquid minus graue. Et radix huius eſt, quia natura eſt determinata ad unum, quia inclinat, & operatur quia eſt, ut alibi declarauimus. Anima autem ſenſitiua quæ operatur, quia apprehendit, non ad unum determinata eſt, ſed iuxta differentiam contrarietatemque apprehenſorum, ipſa contraria ſecundum ſe recipit, ac per hoc non ſufficit animali amor conuenientis pro odio diſconuenientis, ſed utrumque ſeorſum: ordinate tamen exigit, ut animaliter appetitus eius ſe habeat ad contraria. Sicut enim opportuit ad hoc, quòd animaliter appeterentur etiam natu-

naturalia, ut alimenta, inesse animalibus appetitũ corũ, qui sit actus elicitus, puta desideriũ, & delectatio animalis consequẽs: ita oportuit ad hoc, q animaliter animal se hẽat appetendo, ad contraria, ut in ipsa scdm seipsa tendat. Neque hoc est degenerare a natura, sed eleuari supra illam. Et cum dr q dispersa inferius sunt unita superius, uerum est cæteris paribus: nõ sic aũt est in proposito. tendere in cõtraria scdm se, & tẽdere in ea solum prosequẽdo sibi conuenientia, nõ sunt paria: sed primum est longe maius, quia per se adequat ipsa cõtraria: scdm uero alterũ per accidens respicit. & ideo non est mirũ, si plura exigit. lam. n. patet ex parabola dispositi ad sanitatem, in scdo de cælo & mũdo, q in nobiliori gradu cõsistit egens pluribus auxilijs ad maius, q paucis ad minus. Nec est uerum, q amor & odium congenerentur, & coalescant, & condefinant formaliter. Cum. n. amor causetur ex bono apprehenso, stat bonum aliquod sæpius apprehendi, & multum amari absque consideratione contrarij: unde fit & crescit amor formaliter, & nõ fit, nec crescet odium formaliter, sed uirtualiter tm, seu in sui radice, scilicet I amore opposito. Manifestum autem hoc uidetur in delectabili cõtẽplationis carente contrario & in assuetis delectabilibus nunquã de cõtrarijs cogitantibus. Eadem aũt rõne non formaliter, sed uirtualiter, unum contrariorum appetitur, & reliquum refutatur: qm alteri formalis ratio est bonum, alteri malum, & amatum bonum est radix repellendi mali contrarij.

¶Ad quartum dubium dicitur, q differentia inter actiua quia sunt, & actiua quia apprehẽsa, soluit qõnem. Actiua enim quia sunt, cum sint determinata ex natura propria ad producẽdum sibi simile, non possunt nisi ad se trahendo per uiam assimilationis agere, siue bona, siue mala sint illis, in quæ agunt. Actiua uero quia apprehensa, quia apprehensio ad bonum animalis ordinatur (datur enim nis tam apprehensiua, q appetitiua animali) propter bonum ipsius animalis actiua sunt, nõ ad se, sed ad animal ipsum trahẽdo: unde causant in animali id, quod cõuenit animali in ordine ad tale obiectum, & non id quod cõuenit tali obiecto: unde malum apprehensum nõ causat in animali tantum ad se, sed a se. hoc. n. est causare conueniẽs animali in proportione ad tale obiectum. propter qd sicut bonum apprehẽsum diuersimode agit in animal attrahendo per consonantiam, uel motum, uel quietem: ita malum apprehensum depellendo dissonantiam, fugam, & inquietudinem.

K

¶Circa segregationem passionum in eodem 4. artic. factam, dubium occurrit, Primo ad hominem, quia ipsemet author, in 3. sentent. distinct. 26. quæst. 1. art. 3. ad 3. & 5. ponit delectationem esse etiam passionem irascibilis. Scotus quoque in 3. sentent. distinct. 34. ponit tristitiam esse etiam passionem irascibilis, assignans differentiam inter tristitiam irascibilis, & concupiscibilis: quia ista cum restrictione organi, illa cum accensione sanguinis. Et probat diuersitatem earum, quia si offendens offeratur ut impossibile repelli, causatur maior tristitia in cõcupiscibili & tamen non causatur propria ira, & consequenter nec tristitia irascibilis, cum qua est ira appetendo uindictã: & postmo-

F

dum cum delectatione propria exercens illam.

¶Ad hoc breuiter dicendum est, quòd nisi æquiuoce loquamur, segregatio in litera facta seruanda est. Amor enim & desideriũ, & delectatio & tristitia, & si qd est eiusmodi, si sumantur pro naturalibus dissonantijs, uel consonantijs potentiarum, uel actuum, & huiusmodi, æquiuoce dicuntur de eisdem ut sunt passiones animales. Et primo quidem mõ communes sunt omnibus potẽtijs & forte hoc modo intellectũ est in locis allegatis in opposito. Secundo autem modo, propriæ sunt concupiscibilis quæ in litera hac enumerantur, & propria irascibilis, quæ ei tribuuntur. Quod si quis dicat authores hos de animalibus passionibus in prædictis locis loqui, nolo contendere, quia rationabiliter loqui uidẽtur: sed dicam, quòd diuus Thomas mutauit in melius sententiam, dum in hoc libro oppositum docuit, ut inferius in quæstione trigesima secunda, articulo sexto, ad tertium, patet, delectationem de propositio uincere, quã olim tribuit irascibili, ponens eam alijs delectationibus concupiscibilis. Et uere hæc ratio poscit, ut sicut uisqualibet animæ sibi deseruit, ita uis delectabilis & desideratiua. Neque enim conueniens secundũ tactum causat delectationem in concupiscibili, & conueniens scdm auditum: non omne enim delectabile scdm quemcunque sensum, immo etiam secundum æstimationem, & quamcunque sensitiuam uirtutem causat delectationẽ in concupiscibili, qua sola, animal natum est formaliter delectari animaliter de quocũq sibi coniuncto bono, sicut sola irascibili natũ est uindicare de quocunq coniuncto malo. Ad Scotũ aũt dico, q cum passio animæ in actu suo, & in motu materiali sit conformis, ita q si passio cõsistit in accessu, motus quoque illius corporalis est accessorius, & si consistit in recessu, motus quoq illius cõsistit in retractione: & constet q tristitia consistat in retractione, cõsequẽs est q motus corporalis tristitiæ cõsistat in retractione. Vnde & cõtra philosophiã ẽ duplex tristitiæ organũ, & q tristitia ex accẽsione, quã cõstat I accessu consistere, causetur materialiter. Et Scotus uidetur deceptus a seipso, quia noluit uerba Aristotelis in secundo Rhetoricæ intelligere, dicẽtis, quòd ira est cum tristitia, & quòd ira uere, quasi mel. Passiones enim irascibilis incipiunt a passionibus concupiscibilis, & in eas terminant. Et propterea ira incipit a tristitia, & terminatur in delectationem. Si tanto autem probans distinctionem dolorum, risu digna uidetur (ut enim patet ab Aristotele ibidem, & Auicenna in sexto naturalium, quando nocentes alicui, ita quòd impossibilis apparet ultio, tristitia magna quidem est, & sola, id est, non causans iram: quia non causatur ira sine spe puniendi) ex hoc autem arguere, ergo, quando causatur ira, est alia tristitia, cum qua est ira, puerile uidetur. hoc enim nihil aliud infert, nisi, ergo sola tristitia nõ causat iram. Et hoc est uerum: quia requiritur etiam spes ultionis. Est enim ira, ut inferius patebit, & ex diffinitione Aristot. ibidem patet, ex multis causatis passionibus.

D. 102.

nẽ, seu aptitudinẽ, seu connaturalitatẽ ad bonum qđ pertinet ad passionẽ amoris: cui per contrariũ respõdet odiũ ex parte mali. Scđo, si bonũ sit nondũ habitũ, dat ei motũ ad assequendum bonum amatum: & hoc ptinet ad passionẽ desiderij, uel concupiscentiæ, & ex opposito ex parte mali est fuga, uel abominatio. Tertio, cũ adeptum fuerit bonum, dat appetitus quietationẽ quandam in ipso bono adepto: & hoc ptinet ad delectationem, uel gaudium cui opponitur ex parte mali, dolor, uel tristitia. In passionibus aũt irascibilis psupponitur quidẽ aptitudo, uel inclinatio ad psequendum bonũ, vel fugiendum malum ex concupiscibili, q absolute respicit bonũ uel malũ: & respectu boni nondum adepti est spes & desperatio: respectu aũt mali nondũ iniacentis est timor & audacia: respectu autem boni adepti non est aliqua passio in irascibili: quia iam nõ hẽt rationem ardui, ut * supra dictum est, sed ex malo iã iniacẽti sequitur passio iræ. Sic igit patet, q ĩ ↄcupiscibili sũt tres ↄiugationes passionum. s. amor & odiũ, desideriũ & fuga, gaudiũ & tristitia. Similiter in irascibili sũt tres, s. spes & desperatio, timor & audacia, & ira, cui nulla passio opponit. Sũt ergo oẽs passiones specie differẽtes, undecim: sex qdẽ in cõcupiscibili, & quinq in irascibili, sub qbus oẽs animæ passiones continentur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

G H I

*Artic. 1.

QVAESTIO XXIIII.

De bono & malo in animi passionibus in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de bono & malo circa passiones animæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum bonũ & malum morale possit in passionibus animæ inueniri.

¶Secundo, Vtrum omnis passio animæ sit mala moraliter.

¶Tertio, Vtrũ oĩs passio addat, uel diminuat ad bonitatẽ, uel malitiam actus.

¶Quarto, Vtrũ aliqua passio sit bona, uel mala ex sua specie.

¶Super

SVPER TITVLVM QVAEST. XXIIII.
Medina ar.1.

141 *Porrecta per totum.* Inf. q.59. ar.1. cor. ad 2. Et 2.2.q.31. art.1. ad 1. Et 2.di. 36. art.2. Et ma. q. 10. art.1. ad 1. & q. 12. art.2. ad 1. & ar.3. cor. † 10 præfat. non procul a fine, to.5.

Circa tit. q. 24. aduerte, q quia superius tractatum fuit de actibus proprijs hois, modo uero de cõibus: ideo duo tractatus de bonitate & malitia morali actuũ extra uoluntatẽ oportuit facere. Et superius quidẽ quoad actus proprios hominis, nunc uero quoad actus cõmunes hominis, & alijs, quales sunt passiones, quæ uoluntariæ dupliciter sunt, sicut alij exteriores actus, ut in calce corporis primi articuli dr̃: quod intellige secundũ doctrinam superius datã, q scilicet tunc imputatur, qñ potest, & debet eam prohibere, & non prohibet.

* ca.4. nõ proc. a fine. † q.22.

ARTICVLVS I. A

Vtrum bonum & malum morale possit in passionibus animæ inueniri.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q nulla passio animę sit bona, uel mala moraliter. Bonũ.n. & malũ morale est propriũ hois, mores enim proprie dicuntur humani, ut † Ambrosi* dicit super Lucã: sed passiones non sunt propriç hominum, sed sunt ẽt alijs animalibus cõmunes. ergo nulla passio animæ est bona, uel mala moraliter. B

¶ 2 Præt. Bonũ, uel malum hois est sm rationem esse, uel præter rõnem esse, vt Dion. dicit 4.c. de * diui.no. sed passiones aiæ non sunt in rõne, sed in appetitu sensitiuo, ut † supra dictũ est. ergo nõ pertinent ad bonum, uel malum hoĩs, qđ est bonũ morale.

* ca.5.t.5. ¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 2.* Ethic. q passionibus neq; laudamur neq; vituperamur: sed sm bona & mala moralia laudamur & uituperamur. ergo passiones non sunt bonę, uel malę moraliter. C

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 14. de † ciuit. Dei, de passionibus animæ loquens, Mala sunt ista, si malus est amor: bona, si bonus.

† cap. 7. post medium, & ca.9.to.5.

RESP. Dicendum, q passiones animæ dupliciter possunt considerari, uno mõdo, sm se, Alio modo, sm quod subiacent imperio rationis & voluntatis. Si igitur sm se considerentur, prout.s. sunt motus quidam irrationalis appetitus, sic nõ est in eis bonũ, uel malum morale, quod dependet a ratione, vt * supra dictum est. Si aũt considerentur sm quod subiacent imperio rõnis & uoluntatis, sic est in eis bonum, uel malũ morale. Propinquior enim est appetitus sensitiuus ipsi rõni & uoluntati, quàm mẽbra exteriora, quorũ tñ motus & actus sunt boni, uel mali moraliter, sm quod sunt uoluntarij: vnde multo magis, & ipsæ passiones secundum qđ sunt uolũtarię, possunt dici bonæ, uel malæ moraliter.* Dicuntur aũt uolũtariæ, uel ex eo q a uolũtate imperantur, uel ex eo q a uoluntate nõ prohibẽtur. D

* q.19. ar.3. D.228. concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, q illæ passiones secundum se consideratæ, sunt communes hominibus, & animalibus alijs, sed secundum quod a ratione imperantur, sunt propriæ hominibus. E

AD 2m dicẽdum, q etiam inferiores uires appetitiuæ dicuntur rationales, secundum quod participant aliqualiter rationem, ut dicitur in 1. Eth.*

* cap. vlt.

AD 3m dicendum, q Philosophus dicit, q non laudamur, aut uituperamur secundũ passiones absolute consideratas: sed non remouet, quin possint fieri laudabiles, uel uituperabiles sm quod a rõne ordinantur. unde subdit, Non enim laudatur, aut vituperatur qui timet, aut irascitur: sed qui aliqualiter, idest secundum rationem, uel præter rationem.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis passio animæ sit mala moraliter.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q omnes passiones animæ sunt malæ moraliter. Dicit.n. Aug. 9. de* ciui. Dei, q passiones animę quidã uocant morbos, uel perturbationes aiæ: sed oĩs morbus, uel perturbatio aiæ ẽ aliqd malũ moraliter. ergo oĩs passio aiæ moraliter mala est.

* cap.4. in princ. & li.14 ca.9. † li.2. ortho. c.22.

¶ 2 Præt. Dama. dicit, q operatio qdẽ quæ sm naturã, motus est, passio uerò quæ præter naturã: sed quod est præter naturã in motibus animæ, hẽt rõnem peccati & mali moralis. unde ipse* alibi dicit, q diabol* uersus ẽ ex eo quod est sm naturã, in id qđ est præter naturam. ergo hmõi passiones sunt malæ moraliter.

* lib.4. ortho. fidei cap.21.

¶ 3 Præt. Omne qđ inducit ad peccatũ, hẽt rationem mali: sed huiusmodi passiones inducunt ad peccatum. vnde Roma. 8. dñr passiones peccatorum. ergo videtur quò sint malæ moraliter.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 14. de † ciuit. Dei, q rect* amor omnes istas affectiones rectas hẽt. Metuunt.n. peccare, cupiunt perseuerare, dolent in peccatis, gaudẽt in operibus bonis.

† ca.9. parũ a prin. tom.5.

RESPON. Dicendum, q circa hãc qõnẽ diuersa fuit snia Stoicorũ, & Peripateticorũ. Nã Stoici dixerũt, oẽs passiones esse malas: Peripatetici uerò dixerũt, passiones moderatas esse bonas: quæ quidẽ dñia licet magna uideat sm vocẽ, tñ sm rem uel nulla est, uel parua, si quis utrorumq; intentiones cõsideret. Stoici.n. nõ discernebant inter sensum & intellectũ, & per pñs nec inter intellectiuũ appetitũ & sensitiuũ, unde nec discernebãt passiones aiæ a motibus uoluntatis: sm hoc qđ passiones aię sunt in appetitu sensitiuo: simplices aũt motus uolũtatis sunt in intellectiuo: sed oẽm rõnabilẽ motũ appetitiuæ partis uocabãt uoluntatẽ, passiones aũt dicebãt motũ pgredientem extra limites rõnis. Et iõ eorũ sniam sequẽs Tullius in 3 lib. de* Tusculanis qst oẽs passiones uocat aiæ morbos: ex quo argumentat, q qui morbosi sunt, sani nõ sunt: & qui sani nõ sunt, insipiẽtes sunt. vnde insipiẽtes insanos dicim*. Peripatetici uero oẽs motus appetit* sensitiui passiones uocãt: unde eas bonas æstimant, cũ sunt a rõne moderatæ: malas aũt cũ sunt pter moderationẽ rõnis.* Ex quo patet, q* Tullius in eodẽ lib. Peripateticorũ sniam, qui approbabãt mediocritatẽ passionũ, incõuenieter improbat, dicẽs, q oẽ malũ ẽt mediocre vitãdũ ẽ. nã sicut corpus ẽt mediocriter ægrũ, sanũ nõ ẽ: sic ista

* lib 4. fol. 3. a princ. lib. concl. * lib. 3. fol. 5. a princ. lib. u……tanda.

SVPER Q. XXIIII. ART. II.
Medina art.2.

141 *Porrecta per totum.* Inf. q.59. ar.2. & 3. Et 2.2. q. 123. ar.10 corp. Et mal. q.12. ar.1. cor. & 2. Eth. le. 16. & li.2. le.3. & 7. phys. le.6.

IN rñsione ad scdm secundi art. restat adhuc dubium: qm si oĩs passio est cum ꝑternaturalitate aliqua motus cordis, ergo oĩs passio nocet naturæ: ac per hoc ex genere suo est mala moraliter, quãdo est uoluntaria.

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter, Primo ex parte corporeæ naturæ, q licet oĩs passio excat limites naturalis motus, non tñ oĩs passio nocet, aut habet aliquid præter naturã: quia hoc cõsonat naturæ, ut qñq; motus cordis uarietur. Sed quia hoc vr̃ esse per accidens, pp incidentia: scilicet ideo melius dr̃ ex parte rõnis, quia.s. recta ratio dictat, q pp aliquod bonum corpori ẽt nocumentum inferat. Et ppea sicut absque malitia morali actus exteriores, puta, ambulatio, motus manuũ, & corporis in bello, & in uarijs exercitijs fiunt cũ ampliori motu, q̃ esset naturalis, & cũ læsione corporis: ita absq; morali malitia eligit præter naturalis motus cordis p actus appetitus sensitiui pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro vindicta, pro compassione &c.

mediocritas morborū, uel passionū aiæ sana nō ē. F Nō.n. passiões dñr morbi uel ꝑturbationes aiæ, nisi cū carēt moderatiōe rōnis. vñ patet rñsio ad 1ᵐ.

Ad 2ᵐ dicēdū, ꝙ in oī passione aiæ addit᷑ aliqd, vel diminuit᷑ a nāli motu cordis, inquantū cor intēsius, uel remissius mouet᷑, ſm systolē, aut diastolē: & ſm hoc hēt passionis rōnē: tñ non oportet, ꝙ passio semper declinet ab ordine naturalis rōnis.

Ad 3ᵐ dicendū, ꝙ passiones aiæ inquantū sunt pręter ordinē rōnis, inclināt ad peccatū: inquantū aūt sunt ordinatæ à rōne, pertinent ad virtutem.

ARTICVLVS III.

Vtrū passio addat, uel diminuat ad bonitatē, uel malitiā actus G

Medina. art. 3.

145 *Perfecta per totum.* Inf. q. 77 ar. 6 Et ve. 11. q. 26. a. 7. Et mal. q. 3. ar. 11.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt᷑ ꝙ passio q̄cunq; semper diminuat de bonitate act⁹ moralis. Omne.n. qđ impedit iudiciū rōnis, ex quo dependet bonitas actus moralis, diminuit per ꝯñs bonitatē actus moralis: sed h ois passio impedit iudiciū rōnis. dicit.n. Salustius in * Catilinario: Omnes hoīes qui de rebus dubijs consulunt, ab odio, ira, & amicitia, atq; misericordia uacuos esse decet. ergo omnis passio diminuit bonitatē moralis actus.

*in ca. cuius tit. est: Cæ. attis oratio in princ.

¶ 2 Pręt. Actus hoīs quanto est h Deo similior, tāto est melior: vnde dicit Apost. Ephe. 5. Estote imitatores Dei sicut filij charissimi. sed Deus, & sancti Angeli puniūt sine ira, sine miserię cōpassione subueniūt, ut Aug. dicit in 9. de * ciui. Dei. ergo est meli⁹. hmōi opera agere sine passione aiæ, q̄ cū passiōe. H

*ca. 5. circa finem tom. 5.

¶ 3 Pręt. Sicut malū morale attēdit᷑ p ordinē ad rōnē, ita & bonū morale: sed malum morale diminuit᷑ p passionē. minus.n. peccat, qui peccat ex passiōe, q̄ q peccat ex industria. ergo mi⁹ bonū operat᷑, q operat᷑ cū passione, q̄ qui operatur sine passione.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit 9. * de ciui. Dei, ꝙ passio misericordiæ rationi deseruit, qñ ita ꝓbetur misericordia, ut iustitia cōseruet᷑, siue cū indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur pœnitenti: sed nihil, quod deseruit rationi, diminuit bonum morale. ergo passio animæ non diminuit bonum moris.

*c. 5. parū ante mediū, to. 5.

RESP. Dicēdū, ꝙ Stoici, sicut ponebāt oēm passionē aię esse malā: ita ponebāt ꝯñr. Oēm passionē aiæ diminuere actus bonitatē: oē.n. bonū ex ꝑmistione mali, uel totaliter tollit᷑, uel fit minus bonū. Et hoc qdē uerū est, si dicamus passiones aiæ solū inordinatos motus sensitiui appetitus, prout sunt ꝑturbationes, seu ægritudines: sed si passiones simpliciter noīemus oēs motus appetitus sensitiui, sic ad pfectionē humani boni ꝑtinet, ꝙ ēt ipsę passiones sint moderatæ p rōnē. K Cū.n. bonū hoīs ꝯsistat in rōne, sicut in radice: tāto illud bonū erit pfecti⁹, quāto ad plura, q̄ hoī cōueniūt deriuari pōt. vnde nullus dubitat, quin ad pfectionē moralis boni ꝑtineat, ꝙ actus exteriorū membrorū p rōnis regulā dirigatur. Vnde cū appetitus sensitiuus posit obedire rōni, ut * supra dictū est, ᵐ ad pfectionē moralis, siue humani boni ꝑtinet, ꝙ ēt ipsæ passiones aiæ sint regulatę p rōne.ᵐ Sicut igit᷑ melius est, ꝙ hō & uelit bonū, & faciat exteriori actu: ita ēt ad pfectionē boni moralis ꝑtinet, ꝙ hō ad bonū moueat᷑, nō solū ſm uolūtatē, sed ēt ſm appetitū sensitiuū: ſm illud qđ in Psal. 83. dr, Cor meū & caro mea exultauerunt in Deū viuū: ut cor accipiam⁹ p appetitu itellectiuo, carnē aūt p appetitu sēsitiuo.

* q. 17. ar. 7. concl. ᵐ

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ passiones aiæ dupliciter se pñt hēre ad iudiciū rōnis. Vno modo antecedenter: & sic cū obnubilent iudiciū rōnis, ex quo dependet bonitas moralis actus, diminuūt actus bonitatē. Laudabilius.n. est, qđ ex iudicio rōnis aliquis faciat opus charitatis, q̄ ex sola passione misericordię. Alio mō se hēnt ꝯñr, & hoc dupliciter. vno modo p modū redundantię, quia. s. cū superior pars aię intense moue᷑t in aliquid, sequit᷑ motū eius ēt pars inferior: & sic passio existens ꝯñr in appetitu sensitiuo, est signū intensionis uolūtatis, & sic indicat bonitatē moralē maiorē. Alio mō, per modū electionis, quando scilicet homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione, ut promptius operetur cooperante appetitu sensitiuo: & sic passio animę addit ad bonitatem actionis.

AD 2ᵐ dicendū, ꝙ in Deo, & in angelis non est appetitus sensitiuus, neq; ēt membra corporea: & ideo bonū in eis non attenditur ſm ordinationem passionū, aut corporeorum actuū, sicut in nobis.

AD 3ᵐ dicēdū, ꝙ passio tēdēs in malū ꝑcedens iudiciū rōnis, diminuit peccatū: sed ꝯñs aliquo ꝓdictorū modorū, auget ipsū, uel signat augmētū ei⁹.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua passio sit bona, uel mala ex sua specie.

AD QVARTVM sic ꝓcedit᷑. Vr ꝙ nulla passio animę ſm speciē suam sit bona, uel mala moraliter. Bonū enim & malū morale attenditur secundū rationē: sed passiones sunt in appetitu sensitiuo, & ita id quod est secundū rōnē, accidit h eis. I cū ergo nihil, quod est per accidens, pertineat ad speciē rei, videtur quòd nulla passio secundū suā speciē sit bona uel mala.

¶ 2 Pręt. Actus & passiones hēnt spēm ex obiecto. si ergo aliqua passio ſm aliquā suā speciē esset bona, uel mala, oporteret ꝙ passiones, quarū obiectū est bonū, bonę essent scđm suā spēm, vt amor, desideriū, & gaudiū: & passiones, quarū obiectū est malū, essēt malę scđm suā spēm, vt odiū, timor & tristitia: h sed hoc patet esse falsū, nō ergo aliqua passio ē bōa, vł mala ex sua spē.

¶ 3 Pręt. Nulla species h passionū est, q̄ non inueniat᷑ in alijs aialibus: sed bonū morale non inuenit᷑ nisi in hoīe. ergo nulla passio aię bona ē, uel mala ex spē.

SVPER Q. XXIIII. ART. IIII.

Medina art. 4.

144 *Perfecta per totum.* 2. 2. q. 158 art. 1. cor. Et 4 d. 15. q. 2 art. 1. q. 1. ad 4. Et dis. 50. q. 2. art. 4. q. 5. ad 1. & mal. q. 10. art. 1.

OMISSO tertio articulo, in quarto notanda similitudo Nouit. Primū est, ꝙ sicut nula exteriorū actuū sunt distincta, sic ꝙ aliquos significāt actū exteriorū, ut terminatos ad aliquid dissonum rationi, ut furtū, & adulteriū: & aliqua, ut terminatur ad aliquid consonū rōni, ut orare Deum, & subuenire pauperi: & aliqua naturaliter, ut ambulare, & loq: ita contingit in passionibus: quædam.n. significant passiones vt rationi consonāt, ut misericordia: quædam, ut dissonant, ut inuidia: quædā neutraliter, ut tristitia. Et sicut de exterioribus actibus dictum est, ꝙ sunt secundum se boni, uel mali ex obiecto: ita eodē modo intellige de passionib. Et ꝙ distinctum superius est de bonitate ex obiecto, & ex fine: ne applicare memento proposito.

Passio-

SED CONTRA, est quod Aug. dicit 9. de * ciu. Dei, ꝙ misericordia pertinet ad virtutem. Philos. etiam dicit in 2. * Ethi. quòd uerecundia est passio lauda

*cap. 5. t. 4

Passiones enim ipsæ ad ipsum morale bonum & malũ se habent, sicut exteriores actus, unde & in lr̃a, & est secũdũ propositum in principio corporis articuli proponitur, q̃ sicut de actibus, ita de passionib. & in calce dr̃. Sic.n. pertinent ad spẽm exterioris actus, s. bonũ & malũ moraliter, sic idest, ut obiecta, ita q̃ ly, pertinent, non respicit passiões, ut subiectum loquutionis, sed bonum & malũ moraliter, & directe cõplet proportionalẽ doctrinam de actib. & passionibus.

bilis. ergo aliquæ passiones sunt bonæ, uel malæ ẽm suam spẽm.

A Resp. Dicendũ, q̃ sicut de actibus dictum est, ita & de passionibus dicendum vr̃, q̃ scilicet spẽs actus, uel passionis dupliciter considerari põt. Vno modo, ẽm qđ ẽ in genere naturæ, & sic bonum, uel malum morale nõ ptinent ad spẽm actus uel passionis. Alio mõ, ẽm qđ ptinent ad genus moris, prout.s. participãt aliqđ de uoluntario, & iudicio rõnis: & hoc modo bonum & malũ morale possunt ptinere ad spẽm passionis, ẽm quod accipitur ut obiectũ passionis aliqđ de se cõueniẽs rõni, uel dissonũ a rõne, sicut patet de uerecũdia, quæ est timor turpis: & de inuidia, quæ est tristitia de bono alterius. sic.n. pertinent ad speciem exterioris actus.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ rõ illa pcedit de passionib. ẽm qđ ptinẽt ad spẽm naturæ: prout.s. appetitus sensitiu' in se cõsiderat: ẽm uero qđ appetit' sensitiuus obedit rõni, iã bonũ & malũ rõnis, non est ex passionibus eius per accidens, sed per se.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ passiones quæ in bonũ tẽdũt, si sit uerũ bonũ, sunt bonæ, & sĩr q̃ a uero malo recedunt: ecõuerso uero, passiones quæ sunt p recessum a bono, & p accessum ad malum, sunt malæ.

Ad 3m dicẽdum, q̃ in brutis animalibus appetitus sensitiuus non obedit rõni: & tñ inquantũ ducitur quadam æstimatiua naturali, quæ subijcitur rõni superiori, s. diuinæ, est in eis quædam similitudo moralis boni, quantum ad animæ passiones.

SVP. QVAES. XXV.

Medina artic. 5.

Circa titulũ quæstiõis uigesimęquintæ aduerte, q̃ pñs quæstio est ordine naturæ, non hoc, vel illo mõ, sed simpliciter. Et qm̃ in ordine naturæ applicato ad generabilia, inuenit duplicitet aliquid prius uel posterius, s. secundum intentionem, uel secũdum executionem: ideo in litera utranque traditur.

SVPER Q. XXV. ART. I.

Medina ar. 1,

In responsione ad primũ primi articuli aduerte, q̃ alia est distinctio proprij a proprio, & proprij a cõi. [illegible] enim non d[illegible] sicut contra

QVAESTIO XXV.

De ordine passionum adinuicem, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerãdũ est de ordine passionum adinuicem.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, de ordine passionum irascibilis ad passiones concupiscibilis.

¶Secundo, de ordine passionũ concupiscibilis adinuicem.

¶Tertio, de ordine passionum irascibilis adinuicem.

¶Quarto, de quatuor principalibus passionibus.

Articvlvs primvs.

Vtrum passiones irascibilis sint priores passionibus concupiscibilis, uel econuerso.

Ad primvm sic proceditur. Vr̃ q̃ passiones irascibilis sint priores passionib. concupiscibilis. Ordo enim passionũ est secundum ordinẽ obiectorum: sed obiectũ irascibilis est bonũ arduum, quod vr̃ esse supremũ inter alia bona. ergo passiones irascibilis uidentur preesse passionibus concupiscibilis.

¶2 Præt. Mouẽs est prius moto: sed irascibilis cõparatur ad concupiscibilẽ, sicut mouẽs ad motum: ad hoc enim datur aialibus ut tollantur impedimenta, q̃b

B cõcupiscibilis prohibet frui suo obiecto, ut supra dictum est. Remouens autem phibens habet rationem mouẽtis, ut dicitur in 8. Phys. ergo passiones irascibilis sunt priores passionibus concupiscibilis.

¶3 Præt. Gaudiũ & tristitia sunt passiones cõcupiscibilis: sed gaudiũ & tristitia cõsequunt ad passiones irascibilis. dicit enim Philosoph' in 4. Eth. q̃ punitio

C quietat impetum iræ, delectationẽ loco tristitiæ faciẽs. ergo passiones concupiscibilis sunt posteriores passionibus irascibilis.

Sed contra, Passiones cõcupiscibilis respiciunt bonũ absolutũ: passiones aũt irascibilis respiciunt bonum contractũ, scilicet arduum: cum igitur bonum simpliciter sit prius quàm bonũ contractum, vr̃ q̃ passiones cõcupiscibilis ad plura se habent

D quam passiones irascibilis.

Respon. Dicendum, q̃ passiones cõcupiscibilis ad plura se habent q̃ passiones irascibilis. Nã in passionibus cõcupiscibilis inuenit aliquid ptinens ad motũ, sicut desiderium: & aliquid pertinẽs ad quietẽ, sicut gaudiũ & tristitia. Sed in passionibus irascibilis nõ inuenit aliquid pertinens ad quietẽ, sed solũ pertinens ad motũ: cuius ratio est: quia id, in

E quo iam quiescit, non habet rationem difficilis seu ardui, quod est obiectũ irascibilis: quies aũt cum sit finis motus, est prior in intentione, sed posterior in executione. Si ergo comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis, quę significant quietem in bono, manifeste passiones irascibilis præcedunt ordine executionis huiusmodi passiones concupiscibilis, sicut spes præcedit gaudium, unde causat ipsum secũdũ illud Apostoli Rom. 12. Spe gaudentes. Sed passio concupiscibilis importãs quietẽ in malo. s. tristitia, media est inter duas passiones irascibilis, sequitur enim timorem;

propriũ per aliquod positiuũ in se, quod non sit in proprio: duo autem disparata distinguuntur abinuicem suis positiuis distinctiuis, quorum alterum unum, alterum reliquum cõstituit. Vnde quia bonum, & bonum arduum se habent sicut commune, & proprium, & non sicut duo propria: ideo in litera dicit, quod ratio in oppositum allata, scilicet bonum arduum, & supramum bonum haberet locum, si bonũ quod obiectum est concupiscibilis, aliquid oppositum diceret, idest, si distingueratur contra bonum arduum, ut quoddam aliud particulare, seu propriũ bonum: si enim diceret aliquid bono arduo oppositũ suũ, scilicet proprium distinctiuum. Tunc enim haberent se sicut duo partialia bona, quorum superius proculdubio esset naturaliter prius, sicut uniuersaliter apparet in cæteris. Sed quia se habent sicut communa, & proprium: ideo quamuis bonum arduum sit quid excellentius bono absolute, est tamen posterius: quia illud commune, hoc proprium: illud absoluta, hoc contractum: illud enim dicit bonum commune ad bonũ in motu, & bonum in quiete: & hoc tantummodo bonum in motu, ut in corpore articuli ostenditur. Cũ autem audis, obiectum concupiscibilis cõparari ad obiectum irascibilis, ut commune ad proprium, & ad plura se ex-

t 41. art. 3. ad 1. Et 3. di. 26. q. 2. art. 3. q. 2. cor. Et neti. q. 25. a. 2. cor. Et mal. q. 4. ar. 2. ad 12

*q. 23. art. 1.

†tex. 32. tom. 2.

*c. 5. paulo post medium, tom. 5.

Cum enim occurrerit malũ qđ F timebaŧ, cãtur tristitia. Pręcedit aũt motũ iræ: qa cum ex tristitia pcedẽte† aliquis insurgit in uindictã, hoc ptinet ad motũ irę: & qa repẽdere uicẽ malis, apphẽdit ut bonũ, cũ irat⁹ hoc cõsecutus fuerit, gaudet. Et sic manifestũ ẽ, ꝙ ois passio irascibilis terminaŧ ad passionẽ ꝯcupiscibilis ptinẽtẽ ad qetẽ. s. uel ad gaudiũ vel ad tristitiã. Sed si comparenŧ passiones irascibilis ad passiões G cõcupiscibilis, q̃ importãt motum: sic manifeste passiones cõcupiscibilis sunt priores, eo ꝙ passiones irascibilis addũt supra passiones cõcupiscibi'is: sicut & obiectũ irascibilis addit s̃. obiectũ cõcupiscibilis arduitatẽ, siue difficultatẽ. Spes. n. supra desiderũ addit quendã conatũ, & quadã eleuationem animi ad consequendũ bonũ arduum: & silr timor addit supra fugam, seu abo H minationẽ, quandam depressionem animi pp difficultatem mali. Sic ergo passiones irascibilis mediæ sunt inter passiones cõcupiscibilis, q̃ important motũ in bonum, uel in malũ: & inter passiones concupiscibilis, q̃ important quietem in bono, uel in malo. Et sic patet, ꝙᵐ passiones irascibilis & principiũ habẽt a passionib. cõcupiscibilis, & i passionib. cõcupiscibilis terminãtur.ⁿ I

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ illa rõ pcederet, si de rõne obiecti cõcupiscibilis esset aliqd oppositũ arduo, sicut de rõne obiecti irascibilis ẽ, ꝙ sit arduũ: sđ qa obiecta ꝯcupiscibilis ẽ bonũ absolute, pri⁹ naturaliter ẽ q̃ obiectũ irascibilis, sicut cõe, pprio.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ remouẽs prohibens non est mouens p se, sed per accidens. Nunc autẽ loquimur de ordine passionũ per se. Et prӕterea irascibilis remouet prohibens quietem concupiscibilis in suo obiecto: uñ ex hoc non sequiŧ, nisi ꝙ passiones irascibilis pcedunt passiones cõcupiscibilis ad quietẽ ptinẽtes, de quibus ẽt tertia rõ procedit.

ARTICVLVS II.

Vtrum amor sit prima passionum concupiscibilis.

Ad secundum sic proceditŧ. Vŕ ꝙ amor non sit prima passionũ concupiscibilis. Vis. n. concupiscibilis a cõcupiscẽtia denominaŧ, q̃ est eadẽ passio cũ desiderio; sed denominatio fit a ʰ potiori, ut dŕ in 2.* de aia ergo cõcupiscẽtia est potior amore.

¶ 2 Præt. Amor unionẽ q̃dã ipor tat: ẽ. n. uis ʰ unitiua & cõcretiua vt Dio. dicit i 4. c. de † di. no. s3 cõcupiscẽtia, uł desideriũ ẽ mot⁹ ad vnionẽ rei ꝯcupitę uł desideratę ergo ꝯcupiscẽtia ẽ prior amoŕ.

¶ 3 Præt. Cã est prior effectu, sed delectatio est qñq; ʰ cã amoris: qdã. n. pp delectationẽ amãt ut dŕ in 8. Eth. ergo delectatio est prior amore. ñ ergo prima inter passiões cõcupiscibilis ẽ amor.

Sed cont. ẽ, qđ Aug. dicit in 14. † de ciu. Dei, ꝙ oẽs passiões ex amoŕ cãnŧ. Amor. n. ihiãs hr̃e qđ amaŧ, cupiditas ẽ: id aũt habens, eoq; fruẽs, lætitia ẽ. amor ergo ẽ prima passionũ cõcupiscibilis.

Res. Dicẽdũ, ꝙ obiecta cõcupiscibilis sunt bonũ, & malũ. Naturaliter aũt ẽ prius bonũ malo, eo ꝙ malũ est priuatio boni: vñ, & oẽs passiones quarũ obiectũ ẽ bonũ, naturaliter sũt priores passionib. quarũ obiectũ est malũ, unaquæq; . s. sua passione opposita. Quia. n. bonũ q̃riŧ, iõ refutaŧ oppositũ malũ, bonũ aũtẽ hẽt rõnẽ finis, q q̃dẽ ẽ prior in ĩtẽtione, sed ẽ posterior i executiõe. Põt ergo ordo passionũ cõcupiscibilis attẽdi uel s̃m intẽtionẽ, uel s̃m cõsecutiõẽ. Scđm qdẽ ꝯsecutionẽ illud ẽ prius, qđ primo fit in eo, qđ tẽdit ad finẽ. Manifestũ ẽ aũt, ꝙ oẽ qđ tendit ad finẽ aliquẽ, primo qdẽ hẽt aptitudinẽ, seu pportionẽ ad finẽ nihil. n. tẽdit in finẽ ñ pportionatũ: scđo moueŧ ad finem: tertio quiescit in fine post eius cõsecutionẽ. Ipsa aũt aptitudo, siue proportio appetitus ad bonũ est amor, q nihil aliud est, q̃ cõplacentia boni. K Motus aũt ad bonũ, est desideriũ, uel cõcupiscẽtia: q̃es aũt in bono, est gaudiũ uel delectatio: & iõ ᵐ s̃m hunc ordinẽ amor præcedit desideriũ, & desiderium pcedit delectationẽ:ⁿ sed s̃m ᵒ ordinem intentionis, est econuerso: ᵖ nã delectatio intẽta cãt desideriũ, & amorẽ. Delectatio. n. est fruitio, q̃ quodam modo est finis, sicut & ipm bonũ, ut ° supra dictũ ẽ.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ hoc mõ noiaŧ aliqd, s̃m qđ nobis innotescit. Voces. n. sunt signa intellectuũ s̃m * Philosophum. Nos aũt ut plurimũ p effectũ cognoscimus cãm: effectus aũt amoris, qñ qdẽ hr̃ ipsũ amatũ est delectatio: qñ uero non hr̃, est desiderium uel concupiscentia, vt autem Aug. dicit

---

intendere &c. nõ intelligas se habeŧ sicut vniuersale & particulare, ut alal & hõ: hoc enim falsum est: sed scito, se habere sicut motus simpliciter, de quo est habitus libri Physicorũ: & motus ad ubi, de quo est habitus libri De cælo & mundo. Bonum. n. sẽsibile simpliciter spectat ad concupiscibilem: bonum aũt sensibile determinatũ ad arduitatem, spectat ad irascibilem: & sic oĩa consonant, s. & distinctio obiectorũ, ac potentiarũ, & habitudo cõis ad propriũ, & motus ambitus illius quo hotus, ut patet in simili adducto.

SVP. QVAES. XXV. ART. II.

Ferr. 4. cont. c. 19.
Cap. 3. d. 1. q. 1. con. 3. arg. 4. concl. 3 con.

In secundo arti. aduerte quàm incongrue passionũ notitiã tradiderit Sco.⁹, dicens in primo, dis. 1. q. 4 ꝙ appetitus sẽsitiui pprie nõ ẽ amare. Cũ. n. amor sit prima passio appetitus sensitiui, si amare nõ cõueniret pprie appetitui sensitiuo: ergo nec delectari, nec timere proprie cõueniet: à primo. n. reliqua pendent, & à᷑ ipsum reliquæ passiones includunt. concl. m Nã delectamur amato, timemus malũ amati, desperamus eb amato, ulciscimur conturbans amatũ: unde si amatũ est improprie reliquæ erũt passiões improprie, sicut in rebus naturalib. Et ulterius, si passiones sunt improprie in appetitu sensitiuo, & secundũ uer taẽ sunt minus proprie in appetitu intellectiuo, nullibi erunt proprie.

¶ In corpore secundi art. eiusdẽ quæstionis Nouiuorũ dubiũ occurrit, qũo vulgatum ẽ inter philosophos, ꝙ ois appetitus ẽ boni, & ꝙ nullus operatur, aspiciẽs ad malũ. Et nũc in lrã di, ꝙ obiecta concupiscibilis sunt bonũ, & malũ.

¶ Ad ho. breuiter dr̃, ꝙ quia malum non est obiectum appetitus, ut prosequendũ, sed ut fugiendũ, & eadẽ rõne qua bonũ appetitur, malũ refutatur: iõ utrunq; uerificatur, s. & ꝙ utrũque est obiectum diuersimode, & ꝙ bonũ cõiter assignatur, & diuulgatur: qa bonũ per se, malũ uero per accidẽs, idest, p aliud. s. bonũ, est obiectum. Veruntamẽ esto cautus in re hac. Dupliciter enim inuenitur accidentalitas in istis, s. referendo potentiã ad obiectũ, & referendo actum ad obiectum. Si consideretur nanque potentia in ordine ad suum p se primo obiectum, sic bonum est p se obiectũ ois appetitus, malum uero per accidens. Et hinc ẽ qđ resonat cõiter in ore philosophorũ: & iõ assignatur in art. sequenti, in ista † ione ad tertium. Si vero consideretur aliquis spalis actus appetitus i ordine ad suũ proprium obiectum, sic, & respectu boni, & respũ mali inueniŧ per se, & per accidẽs. Actus enim tendens per se in bonum, est per modũ prosequẽtis: & tendens per se in malum, est p modũ recedentis. bonũ enim est, qđ oĩa appetũt: malum uero, qđ oĩa fugiunt. Vnde docẽt in hoc tractatu author ꝙ desperatio est actus appetitus p accidens respectu boni: quia recedit a bono: & audacia est act⁹ p accidens respectu mali, qa accedit ad malũ. Timor uero ẽ actus p se respectu mali, qa fugit ipsũ. Inter spãles ergo actus differẽtia est, ꝙ alij per se, alij p accidens respectu

Margin notes: concl. m — concl. p — 346 Porrecta per totum. a. q. 20 ar. 1. cor. Et 3. d. 27. q. — 1. ar. 3 Et 4. contra Gẽti. c. 19. Et ueri. q. 26 arti. 4. co. Et Gal. 5. le. 6. & 1. metaph. le. 5. fin. — * tex. 49. — † c. 4. par. i nõ remote a fine, & p. 2. — * c. 2. 3. & seq. to. 5. — † c. 7. & 9. tom. 5. — * q. 11. ar. 3 ad 3. — * li. 1. peri her. in prin. t. 1.

in 10. de Trinit. Amor magis sē-tit, cū eū ꝓdit indigētia. Vnde inter omnes passiones concupiscibilis, magis est sensibilis concupiscentia: & propter hoc ab ea de nominatur potentia.

AD 2^m dicendū, ꝙ duplex est unio amati ad amantē, Vna qdē realis ſm coniunctionē ad rē ipsam, & talis unio ꝑtinet ad gaudiū, uel delectationē, q̃ sequitur desideriū. Alia aūt est unio affectiua, ſm .ſ. qd aliquid hēt aptitudinem, uel proportionē, prout .ſ. ex hoc, ꝙ aliquid hēt aptitudinem ad alterū, & inclinationem, iam participat aliquid eiꝰ: & sic amor ^a unionē importat, quæ quidem unio prçcedit motum desiderij.

AD 3^m dicendū, ꝙ delectatio causat amorem, ſcḋm quod est prior in intentione.

ARTICVLVS III.

Vtrum spes sit prima inter passiones irascibilis.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vř ꝙ spes nō sit prima īter passiones irascibilis. Vis.n. irascibilis ab ira denominat: cū ergo denominatio fiat a ^b potiori, vř ꝙ ira sit potior & prior q̃ spes.

¶ 2 Præt. Arduū, ē ^b obiectū irascibilis: sed magis vř esse ardnū, qđ aliquis conet superare malū contrariū, qđ imminet ut futurū, quod pertinet ad audaciā: uel qđ iniacet iam ut præsens, quod pertinet ad iram q̃ qđ conetur acquirere simpliciter aliquod bonum: & similiter magis vř esse arduum, ꝙ conetur uincere malū præsens, quàm malū futurum. ergo ira vř esse potior passio, quàm audacia: & audacia quàm spes: & sic spes non uidetur esse potior.

¶ 3 Præt. Prius occurrit ī h motu ad finem recessus à termino, q̃ accessus ad terminum sed timor & desperatio important recessum ab aliquo, audacia autem, & spes important accessum ad aliquid. ergo timor, & desperatio prçcedunt spem, & audaciā.

SED CONTRA, Q̃āto aliqđ ē ꝓpinqus primo, tāto ē prius: sed spes est ꝓpinquior amori, q ē prima passionū. ergo spes ē prior īter oēs passiones irascibilis.

RESPON. Dicendū ꝙ sicut iā A ^a dictū est, Oēs passiones irascibilis important motum in aliquid: motus aūt ad aliquid in irascibili pōt causari ex duobꝰ, uno mō ex sola aptitudine, seu proportione ad finem, q̃ pertinet ad amorē, uel odium. Alio mō ex præsentia ipsius boni, uel mali, quæ pertinet ad tristitiā, uel gaudiū: & quidē ex præsētia boni nō causatur aliqua passio in irascibili, vt ^b dictū est, sed ex ꝓsentia mali causatur passio iræ. B Quia igit in uia generationis, seu ꝓsecutionis, ꝓportio uel aptitudo ad finē, ꝓcedit cōsecutionē finis: inde est, ꝙ ira inter omnes passiōes irascibilis, est ultima ordine generationis: inter alias aūt passiones irascibilis, q̃ importāt motū consequentē amorē, uel odiū boni, uel mali, oportet ꝙ passiones quarū obiectū est bonū, scilicet spes, & desperatio sint naturaliter priores passionibꝰ, quarū obiectū C ē malū, s. audacia & timore: ita tamē ꝙ spes ē prior desperatione: qa spes ē motus in bonū ſm rōnē boni, qđ de sua rōne ē attractiuū: & ideo ē motus in bonū ꝑ se: desperatio aūt est recessus à bono, q nō cōpetit bono ſm qđ ē bonū, sed ſm aliqđ aliud unde est quasi ꝑ accidens. & eadē rōne timor, cum sit recessus à malo, est prior q̃ audacia. Quòd aūt spes & desperatio sint naturaliter priores, q̃ timor & audacia, ex hoc manifestū, ē ꝙ sicut appetitus boni est ratio qnare nitetur malū ita ēt spes, & desperatio, sūt ratio timoris & audaciç. Nā audacia D cōseqtur spē uictoriæ, & timor cōsequitur desperationem uincendi: ira autem consequitur audaciā. Nullus.n. irascit uindictā appetēs, nisi audeat uindicare, ſcḋm qđ Auic. dicit i 6. de naturalibꝰ. Sic ergo patet, ꝙ spes ^m ē prima iter oēs passiones irascibilis. Et si ordine oīum passionū ſcḋm uiā generationis, scire uelimns, primo occurrūt amor, & odiū ſcḋo, desideriū, & fuga: tertio spes, & ^d desperatio: q̃rto timor & audacia: qnto ^e ira sexto, & ultimo gaudiū & tristitia, q̃ ꝯsequunt ad oēs passiones, ut dř in 2. Ethicor. ita tamē, ꝙ amor est prior odio, & desideriū, fuga, & spes desperatione, & timor audacia, & gaudiū q̃ tristitia, ut ex ^e prædictis colligi pōt. E

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ qa ira causat ex alijs passionibꝰ, sicut effectꝰ a causis ꝓcedēribꝰ: ideo ab ea tanquā a manifestiori denoīat potentia.

AD 2^m dicendum, quòd arduum non est rō accedēdi, uel appetēdi, sed potius bonū: & ideo spes, q̃ directius respicit bonum est prior: quamuis audacia aliquādo sit in magis arduum, uel etiam ira.

AD 3^m dicendū, ꝙ appetitus primo, & ꝑ se mouetur in bonū, sicut in propriū obiectū, & ex hoc causat ꝙ recedat a malo: Proportio ēt.n. motꝰ appetitiuæ partis, nō qdē motui naturali, sed intētioni naturæ, q̃ ꝑ prius intendit finem, q̃ remotionem contrarij, quæ non q̃ritur nisi ꝑꝑ adeptionem finis:

^a artic. 1.

^b q. 23. ar. 3.

^c cuncta m.

D. 256.
D. 258.

^d ca. 5. et 5.

^e ex illo a. & ex 2. a. huius q.

^a cap. 12. medio t 5.

speclu boni, uel mali sūt: potētia aūt ipsa ꝑ se, solū bonū resp ei. Et nō ē hic sermo de, ly: ꝑ accidēs, ut distinguit contra ꝑ se, sicut dicimus, ꝙ albū ædificat non ꝑ se, sed per accidēs. sed, ut distinguitur contra per aliud, qđ stat esse per se secundo, ut patet.

¶ In rñsione ad primū eiusdē, scḋi articuli. dubiū occurrit circa illa uerba, Inter omnes passiones cōcupiscibilis, magis est sensibilis cōcupiscentia. Falsū.n. hoc vř, experientia teste: oā tristitia manifeste magis sentit; ut patet in cruciatibus corporis: & D. 105. delectationes tactum cōsequentes, uehemētissime sentiunt. Constat autem has esse passiones concupiscibilis. ergo.

¶ Ad hoc dř, ꝙ passiones esse magis sensibiles cōtīgit dupliciter. 147 Primo, ut se tenēt ex parte animæ: Scḋo, ut se tenēt ex parte corporis. Et ꝙ licet scḋo mō cōcupiscentia nō sit magis sēsibilis, sed dolor, & forte delectatio: primo tamen mō concupiscentia inter passiones cōcupiscibilis est maxime sensibilis: absq; corporali nāque cōiunctione experimur cōcupiscere magis sēsibiliter, q̃ amare, odisse &c. Et qa ꝙ se tenet ex parte animæ, est formale i passionibus: ideo de passionibus istis formaliter loquēdo dictū est, qđ concupiscentia est magis sensibilis.

Porrell. per totum. Sup. qu. 23. art. 4. cor.

SVPER QVÆ. XXV. ARTIC. III.

IN art. tertio eiusdem quæst. in rñsione ad scḋm, dubiū occurrit ad hominē: qꝛ ipse author superius in quæst. 23. ar. 2. expresse vult, ꝙ arduū hēat rōnē, ut in ipsū tendit, & sic audacia tendit in ipsum: hic uero docet oppositū, dicens, ꝙ arduū non est ratio accedēdi, uel appetēdi, & ideo spes est prior.

¶ Ad hoc dř, ꝙ quia obiectū irascibilis est totū cōtractum, s. bonū arduū, & malum arduū & harū duarū rōnū, scilicet bonitatis, & arduitatis, magis hēt rōnē tractiui bonitas, q̃ arduitas, ut de se patet: ideo in litera non simpliciter, sed cōparatiue interpretādū est, ꝙ arduū nō est ratio accedēdi & hoc subiūcta uerba insinuāt, s. sed potius bonū, in cuius signū, in nulla passione assignatur arduū ꝓ rōne accedendi, nisi in audacia, in qua oportuit hoc fieri: qa obiecto eius existēte malo arduo, & malū est magis repulsiuum q̃ arduū, cōsequens fuit, ꝙ arduū ratio poneret accessus. Est igitur si recte cōsideretur, arduū comparatum ad bonū, ratio recessus: & cōparatum ad malum, ratio accessus. Et ꝓpea, non est mirū, si mō affirmaſ, aut negatur hoc, modo illud.

SVP. QVÆST. XXVI. ARTIC. I.

148 Porrecta. per totum. Inf. q. 84. ar. 4. ad 2. Ergo 123. art. 1. ad 1. & q6. 141. artu. 7. ad 3. & ueri. qu. 26. ar. 5. *cap. 3. 7. 8. & 9. 10. 5.

IN articulo quarto eiusdem quæs. ut resolute scias, & spe-ras primatũ illarum quatuor passionum, colligito, ꝙ passiones primariæ exigunt duas cõditiones. Prima est, ꝙ sint p se, id est, nihil p accidẽs habẽtes admistũ tam in se, q̃ i suis cauſis. Scda est, ꝙ sint ultimæ in singulis generib⁹. Sũt aũt, si bene distinguit̃ quatuor genera passionum, s. motus in bonũ, motus à malo, qes in bono, & inquietudo in malo. Vltima in primo genere, est spes: in scdo, timor: in tertio, delectatio: in quarto, tristitia: & oẽs sunt p se, tã in se, q̃ in suis causis. Et sic cessant oẽs obiectiones, specialiter d ira, q̃ ẽ ulterior motus in bonũ, quã spes: est. n. post spẽ: q tñ consurgit ex per accidens, s. ex audacia, ut in litera dicitur: ideo primatu priuatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ istæ sint quatuor principales passiones, gaudium, tristitia, spes, & timor.

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ nõ sint istæ quatuor principales passiones, gaudiũ, & tristitia, spes & timor. Augustin. in 14. de *ciuit. Dei, nõ ponit spẽ, sed ʰ cupiditatẽ loco eius.

¶2 Præt. In passionib⁹ animę est duplex ordo, s. ʰ intentionis, & cõsecutionis seu generationis. G Aut ergo pricipales passiões accipiuntur ſm ordinẽ intentionis¹, & sic tantũ gaudiũ & tristitia, q̃ sunt finales, erunt principales passiones: aut ſm ordinẽ consecutionis, seu generationis: & sic erit amor principalis passio. nullo ergo mõ dẽnt, dici quatuor passiones istæ principales, gaudium, & tristitia, spes & timor.

¶3 Præt. Sicut audacia cãtur ex H spe, ita timor ex desperatione: aut ergo spes, & ʰ desperatio debent poni principales passiones tanquàm causæ, aut spes & audacia tanquam sibijpsis affines.

Metr. ult. in fin.

SED CONT. est illud, qđ Boet. in lib. de cõsol. enumerãs quatuor principales passiones, dicit, Gaudia pelle, pelle timorẽ: spemq; fugato, nec dolor adsit.

concl. m

RESP. Dicendũ, ꝙ ᵐhæ quatuor passiones cõiter principales esse dñr, ₙ quarũ duę, scilicet gaudiũ, & tristitia, principales dñr: qa sunt copletiuæ & finales simpl̃r respectu oĩum passionũ, unde ad oẽs passiones consequunt̃, vt dr̃ in 2. *Ethic. Timor aũt, & I spes sunt principales, non quidẽ quasi cõpletiuæ simpl̃r, sed qa sunt cõpletiuæ in genere motus appetitiui ad aliquid. Nã respectu boni incipit mot⁹ in amore, & procedit in desideriũ, & terminatur in spe: respectu vero mali incipit in odio, & procedit ad fugam, & terminat̃ in timore. Et iõ solet narum quatuor passionum numerus accipi ſm dr̃iam pręsentis, & futuri: motus. n. respicit futurũ, sed quies est in aliquo præsenti. De bono igitur præsenti est gaudium, de malo præsenti est tristitia, de bono futuro est spes, de malo futuro est timor: omnes autẽ K aliæ passiones, quæ sunt de bono uel de malo, præsenti uel futuro, ad has cõpletiue reducunt̃. Vnde ẽt à quibusdam dñr principales hæ prædictæ quatuor passiones, qa sunt gñales: quod quidem uerũ est, si spes, & timor designant motũ appetitus cõiter tendentẽ in aliquid appetendũ, vel fugiendum.

*c. 5. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Aug. ponit desiderium, uel cupiditatem loco spei, inquantum ad idem pertinere uidentur, idest, ad bonum futurum.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ passiones istæ dñr principales secundum ordinem intentionis, & complemẽti. Et quamuis timor & spes non sint ultimæ passiones F simpliciter, tñ sunt ultimæ in genere passionũ tendentium in aliud, quasi in futurum: nec potest esse instantia, nisi de ira, quæ tamen non põt poni principalis passio, quia est quidã effectus audaciæ, quæ non potest esse passio principalis, ut * infra dicit̃.

*q. 45. art. 2. ad 3.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ desperatio importat recessũ a bono, quod est quasi ꝑ accidẽs: & audacia importat accessum ad malũ, quod ẽt est per accidens: iõ hæ passiones non possunt esse principales, quia qđ est ꝑ accidens, nõ põt dici principale: & sic ẽt nec ira põt dici passio principalis, q̃ cõsequit̃ audaciã.

QVAESTIO XXVI.

De passionibus animæ in speciali, & primo de amore, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de passionibus animæ in speciali. Et primo, de passionibus concupiscibilis. Secundo, de passionibus irascibilis.

¶ Prima consideratio erit tripartita. Nã primo considerabimus de amore, & odio. Secũdo, de cõcupiscẽtia, & fuga. Tertio, đ delectatiõe, & tristitia.

¶ Circa amorem consideranda sunt tria.

¶ Primo, de ipso amore. Secundo, de causa amoris. Tertio de effectibus eius.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum amor sit in concupiscibili.

¶ Secundo, Vtrum amor sit passio.

¶ Tertio, Vtrum amor sit idem quod dilectio.

¶ Quarto, Vtrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitiæ, & in amorem concupiscẽtię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amor sit in concupiscibili.

Palud. 3. d. 27. q. 1. *Medina art. 1.*

149 Porrecta per totum. Infr. ar. 2. ad 2. & 3. dist. 26. q6. 1 a. 2. cor. fin. Et dist. 27. q. 1. art. 2. Et mal. q. 8. ar. 3. ad 6. & 3. de anima le 4. 57. post medium, to. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ amor nõ sit in cõcupiscibili. Dicitur enim Sap. 8. Hãc, scilicet sapientia, ʰ amaui, & exquisiui à iuuentute I mea: sed concupiscibilis, cum sit pars appetitus sensitiui, non põt tendere in sapientiã, quæ nõ cõprehenditur sensu. ergo amor non est in cõcupiscibili.

¶2 Pręt. Amor vr̃ ʰ esse idẽ cuilibet passioni. Dicit. n. Aug. in 14. de ciuit. Dei, Amor inhiãs hr̃e qđ amat̃, cupiditas est: id aũt habẽs, eoq; fruens, lætitia: & fugiẽs qđ ei aduersat̃, timor est: idq; si acciderit sentiẽs, tristitia est: sed nõ oĩs passio est in cõcupiscibili, sed timor ẽt hic enumerat⁹ est in irascibili. ergo nõ est simpl̃r dicendũ, ꝙ amor sit in cõcupiscibili.

†cap. 4. in par. 2.

¶3 Pręt. Dion. in cap. † de diu. no. ponit quendã amõrem ʰ naturalẽ: sed amor naturalis magis videtur K pertinere ad uires naturales, quæ sunt animæ uegetabilis. ergo amor ñ simpliciter ẽ in cõcupiscibili.

*cap. 3. in loco 25.

SED CONTRA est quod Philosophus dicit in 2. *Topicorum, ꝙ amor est in concupiscibili.

RESP. Dicendũ, ꝙ amor est aliquid ad appetitũ ꝑtinens, cũ utriusq; obiectũ sit bonum: vnde ſm dr̃iam appetitus, est dr̃ia amoris: Est. n. quidam appetitus non ꝯñs apprehensionẽ ipsius appetentis, sed alterius, & hmõi dr̃ appetitus naturalis. Res. n. naturales appetunt quod eis conuenit ſm suã naturam, non per apprehensionẽ propriã, sed per apprehensionẽ instituentis naturã, ut in 1. li. * dictum est. Alius autem est appetitus consequens appre-

*p. p. q. 103 art. 1

hensionem

hensionẽ ipsi⁹ appetentis, sed ex necessitate, nõ ex judicio libero: & talis ẽ appetitus sensitiuus in brutis, q tñ in hoibus aliqd libertatis participat, inqũtũ obedit rõni. Alius aũt est appetitus ꝯñs apprehensionẽ appetẽtis ſm liberũ iudiciũ, & talis est appetitus rõnalis, siue intellectiuus, q dr̃ uolũtas. In unoquoq; aũt horũ appetituũ amor dr̃ illud, qđ est principiũ motus tẽdentis in finẽ amatũ: in appetitu aũt nãli principiũ hmõi motus est connaturalitas appetẽtis ad id, in qđ tendit, q̃ dici põt amor naturalis: sicut ipsa connaturalitas corporis grauis ad locũ mediũ ẽst p grauitatẽ, & põt dici amor naturalis. Et siľr aptatio appetitus sensitiui, uel uolũtatis ad aliqđ bonũ, idest, ipsa cõplacentia bonis, dr̃ amor sensitiuus, vel intellectiuus seu rõnalis. Amor igiť sensitiuus ẽ in appetitu sensitiuo, sicut amor intellectiu⁹ in intellectiuo appetitu, & ptinet ad ꝯcupiscibilẽ: qa dr̃ p respectũ ad bonũ absolute, nõ p respectũ ad arduũ, qđ ẽ obiectũ irascibilis.

D. 102.

concl. m. D. 979.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ auctoritas illa loquitur de amore intellectiuo, uel rationali.

Ad 2^m dicẽdũ, ꝙ amor dr̃ esse timor, gaudiũ, cupiditas, & tristitia nõ qdẽ essentialiter, sed cãliter.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ amor naturalis nõ solũ est in uiribus animæ vegetatiuæ, sed in oibus potentijs animæ, & ẽt in oibus partibus corporis, & uniuersaliter in omnibus rebus: qa, ut Diony. dicit 4. cap. De diui. nom. Omnibus est pulchrum, & bonum amabile, cũ unaquæq; res habeat connaturalitatẽ ad id, quod est sibi conueniens ſm suam naturam.

150

Articvlvs II.

Vtrum amor sit passio.

P. rrecta per totum. Inf. ar. 3. ad 3. & 4. q. 28. art. 6. ad 1.

Cap. 1. d. 1. q. in rñs ad primũ. Aur. con. 3. Medina. ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd amor non sit passio. Nulla enim virtus, passio est: sed oĩs amor est virtus quædã, ut dicit Dio. 4. cap. de diui. no. ergo amor non est passio.

*cap. 4. in par. 1. declinando ad finẽ, & ẽt par. 2.

¶ 2 Præt. Amor est unio quædam, uel nexus, ſcđm Aug. in lib. de Trinit. sed unio, uel nexus non est passio, sed magis relatio. ergo amor non est passio.

†lib. 8. de trin. c. 10. habet t. 3.

¶ 3 Præt. Damascen. dicit in lib. 2. quòd passio est motus quidã: amor autem non importat motum appetitus, qui est desiderium, sed principium huiusmodi motus. ergo amor non est passio.

*cap. 22.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 8. Ethic. quòd amor est passio.

*ca. 5. parũ a medio, to. 5.

Respon. Dicendum, ꝙ passio est effectus agẽtis in patiente: agens aũt naturale duplicẽ effectũ inducit in patiens. Nã primo quidẽ dat formã, ſcđo dat motũ ꝯsequentem formã: sicut generans dat corpori grauitatẽ, & motũ ꝯsequentem ipsam. Et ipsa grauitas, q̃ est principiũ motus ad locũ connaturalẽ, pp connaturalitatẽ põt quodãmodo dici amor naturalis: sic ẽt ipsum appetibile dat appetitui primo quidẽ quandã coaptationẽ ad ipsum, q̃ est q̃dã cõplacentia appetibilis, ex qua sequiť motus ad appetibile. Nã appetitiuus motus circulo agiť, ut dr̃ in 3. de anima. Appetibile. n. mouet appetitum, faciens se quodãmõ in eius intentione: & appetit⁹ tendit in appetibile realiter cõsequẽdũ, ut sit ibi finis motus, ubi fuit principiũ. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili, uocať amor, q nihil est aliud q̃ cõplacentia appetibilis: & ex hac cõplacentia sequiť motus in appetibile, qui est desideriũ, & ultimo quies, q̃ est gaudiũ. Sic ergo cũ amor consistat in quadã immutatione appetitus ab appetibili, manifestũ est, ꝙ amor est passio, proprie quidẽ ſm quod est in concupiscibili, cõiter autẽ & extenso nomine, secundum quod est in uoluntate.

*text. 55. tom. 2.

concl. m.

Ad 1^m ergo dicẽdũ, ꝙ qa uirtus significat principiũ motus, uel actionis: iõ amor inquãtũ est principiũ appetitiui motus, à Dion. uocatur uirtus.

*c. 4. par. 4. de diui. no. in principio. D. 105.

Ad 2^m dicendũ, ꝙ unio pertinet ad amorẽ, inquantũ per complacentiã appetitus amans se hẽt ad id, quod amat, sicut ad seipsum, uel ad aliquid sui. & sic patet, ꝙ amor non est ipsa relatio unionis, sed unio est consequens amorẽ, vnde & Dionys. dicit ꝙ amor est uirtus unitiua. Et Philosophus dicit in 2. Politicæ, quòd unio est opus amoris.

*Ca. 4. de di. no. in part. 2. & in part. 1. declinando ad fin.

Ad 3^m dicẽdũ, ꝙ amor etsi nõ noiet motũ appetitus tẽdẽtẽ in appetibile, noiat tñ motũ appetit⁹, quo imutať ab appetibili, ut ei appetibile ꝯplaceat.

†lib. 2. polit. ca. 2. a med. t. 5.

151

Articvlvs III.

Vtrum amor sit idem quod dilectio.

Medina art 3.

Porrecta per totum. 1. d. 10. in expo. lit. & 3. d. 27 q. 2. ar. 1. & d. 4. lec. 9. co. 1. & & 5. & psal. 17. & Ioan. 21. lect. 3.

AD TERTIVM sic proceditũ. Videť ꝙ amor sit idẽ qđ dilectio. Dion. enĩ 4. cap. de diui. no. dicit, ꝙ hoc mõ se hñt amor & dilectio, sicut quatuor, & bis duo, rectilineũ, & rectas habẽs lineas: sed illa significãt idẽ. ergo amor & dilectio significãt idẽ.

*cap. 4. in 1. par. aliquantulũ post mediũ ...

¶ 2 Præt. Appetitiui motus ſm obiecta differunt: sed idẽ ẽ obiectũ dilectiõis, & amoris. ergo sũt idẽ.

¶ 3 Præt. Si dilectio, & amor in aliquo differũt, maxime in hoc differre vĩr, ꝙ dilectio sit in bono accipienda, amor aũt in malo, ut quidam dixerunt, secundum qđ Aug. narrat in 14. de ciui. Dei. sed hoc modo non differunt, quia, ut ibidem Aug. dicit, in sacris scripturis vtrunq; accipitur in bono, & in malo. ergo amor, & dilectio non differunt, sicut ipse Aug. ibidem concludit, quòd non est aliud amorem dicere, & aliud dilectionem dicere.

†ca. 7. ante med. *libro 14. de ciuit. Dei, ca. 7. 7. tom. 9.

Sed contra est, ꝙ Diony. dicit 4. cap. de diui. nom. ꝙ quibusdam sanctorum uisum est diuinius esse nomen amoris, quàm nomen dilectionis.

*in par te circa med. & fi

Resp. Dicendum, ꝙ quatuor nomina inueniunť ad idẽ quodammodo pertinẽtia, scilicet amor, dilectio, charitas, & amicitia. Differunt tñ in hoc, ꝙ amicitia ſm Philosophum in 8. Ethi. est quasi habitus: amor aũt & dilectio significantur per modum actus, uel passionis: charitas aũt utroq; modo accipi põt, differenter tñ significatur actus per ista tria: nam amor cõius inter ea est. omnis. n. amor dilectio est, uel charitas, sed non econuerso: addit. n. dilectio supra amorem, electionẽ præcedentẽ, ut ipsum nomen sonat. vnde dilectio non est in concupiscibili, sed in uoluntate tñ, & est in sola rationali natura: charitas aũt addit supra amorẽ perfectionẽ quandam amoris, inquantum id, quod amatur, magni pretij æstimatur, ut ipsum nomen designat.

*ca. 5. parũ a medio. to. 5.

concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Dion. loquitur de amore, & dilectione secundum quod sunt in appetitu intellectiuo: sic. n. amor idẽ est qđ dilectio.

AD

Ad 2^m. dicendum, q obiectum amoris est cōmunius quàm obiectum dilectionis, quia ad plura se extendit amor quàm dilectio, sicut * dictum est.

*In corp. art.

Ad 3^m dicendū, q nō differunt amor & dilectio sm drīam boni & mali, sed sicut * dictū est, in parte tñ intellectiua: idem est amor & dilectio: & sic loquitur ibi * Aug. de amore: vnde parū post subdit, q recta uoluntas est amor bonus: & q peruersa uoluntas est malus amor: qa tñ amor, qui est passio concupiscibilis, plurimos inclinat ad malū, inde habuerunt occasionē, qui pdictam drīam assignauerunt.

*In corp. art. * cap. 7. & 9 lib. 14. de ciuit. Dei. to. 5.

Ad 4^m dicendum, q ideo aliqui posuerunt ēt in ipsa uoluntate nomen amoris, esse diuinius noīe dilectionis: quia amor importat quandā passionē, pcipue sm qd est in appetitu sensitiuo, dilectio aūt prǽsupponit iudiciū rōnis: magis aūt in Deū homo pōt tendere per amorē passiue quodammodo ab ipso Deo attractus, q ad hoc eū propria rō possit ducere, quod pertinet ad rōnem dilectionis, vt * dictū est: & pp hoc, diuinius est amor quàm dilectio.

*In corp. art.

SVPER Q. XXVI. ART. IIII.
Medina ar. 4.

152 *Porrella per totum.* 1. q. 60. a. 3. cor. & art. 4. ad 3. Et mal. q. 1. ar. 5. cor Et uersi. q. 4. ar. 3. Et Dio. 4. li. 9. & 10. & lob. 13. lc. 4. * cap. 5. a med. t. 5.

IN quæst. 26. omissis primis tribus articulis, in quarto hoc solū aduerte, q distinctio amoris in amorem amicitiæ, & cōcupiscentię non est tam diuisio amoris, quàm amatorū: seu, (& in idē redit) nō est diuisio amoris scdm se, sed scdm diuersa nodeamata. Cū.n. omne concupitū alicui concupiscatur, null' amor concupiscētiæ est sine amore amicitiæ illius, cui cōcupiscitur Et rursus, cum omni amico aliquod bonū uelimus, nullus amor amicitiæ est sine amore cōcupiscentiæ boni concupiti amato. Nō ergo distinguit amor in amorē amicitiæ, & concupiscentiæ, tanquàm in diuersos amores, sed tanquàm in diuersos modos amādi. Vnus enim, & idē amor est amicitiæ respectu amici, & cōcupiscētiæ respectu boni illi uoliti. Et si qñq; inuenias diuersos esse amores, sane interpretare, & denominari amorē qñq; à concupiscentia, qñq; ab amicitia scito, propter obiectum de quo est sermo, ut patet, cum est sermo de amore ad irrationalia, uel delectabilia, uel utilia: in his n. a concupiscētia amor denominatur, q tamen nō est sine amore amicitiæ ad se, uel aliū. Cū uero de amore parentū aut filiorum, ab amicitia denominatio fit amoris, qui tamē eis cōcupiscat bonum vitæ, &c.

†8 Eth. c. 3. tom. 5.

*cap. 2. parum ante med. t. 1. *cap. 11. a medio illius to. 5.

* ca 4. in prin. t. 6

ARTICVLVS IIII.

Vtrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitiæ, & amorem concupiscentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q amor inconuenienter diuidatur in amorē amicitiæ & cōcupiscētiæ. Amor.n. est passio, ^h amicitia uero est habitus, ut dicit Philosophus in 8. Ethic. sed habitus non pōt esse pars diuisiua passiōis. ergo amor nō cōueniēter diuidit p amorē ɔcupiscētię, & amorē amicitię.

¶ 2 Præt. Nihil diuiditur per id, quod ei connumeratur. Nō.n. hō connumeratur animali: sed ^h concupiscentia connumeratur amori, sicut alia passio ab amore. ergo amor non potest diuidi per concupiscentiam.

I

¶ 3 Præt. Secundū Philosophū in 8.† Eth. triplex est amicitia, vtilis, delectabilis, & honesta: sed ^h amicitia vtilis, & delectabilis hēt cōcupiscētiā. ergo cōcupiscētia nō dēt diuidi ɔ amicitiā.

Sed contra, Quędā dicimur amare, qa ea concupiscimus: sicut dr̄ aliquis amare uinum pp dulce, quod in eo cōcupiscit, ut dr̄ in 2.* Topic. sed ad uinum, & ad huiusmodi non habemus amicitiam, ut dicitur in 8.* Ethic. ergo alius est amor concupiscentiæ, & alius est amor amicitiæ.

K

Respon. Dicendum, q sicut Philosophus dicit in 2.* Rheto. Amare est uelle alicui bonū. Sic ergo motus amoris in duo tendit, s. in bonū qd quis vult alicui, vel sibi, vel alij, & in illud, cui vult bonū. ^m Ad illud ego bonū qd quis vult alteri, hr̄ amor concupiscentiæ: ad illud aūt, cui aliquis vult bonum, hr̄ amor amicitiæ: * hæc autē diuisio est sm prius, & posterius. Nam id quod amatur amore amicitiæ, simpliciter, & per se amatur: quod aūt amatur amore cōcupiscentiæ, non simpliciter & sm se amatur, sed amatur alteri. Sicut enim ens per se simpliciter est, quod hēt esse: ens aūt sm quid, quod est in alio: ita & bonū, quod cōuertitur cum ente, simpliciter q dē est quod ipsum hēt bonitatē. Quod aūt est bonū alterius, est bonum secundum quid: & per consequens amor, quo amatur aliquid vt ei sit bonum, est amor simpliciter: amor autem, quo amatur aliquid vt sit bonū alterius, est amor secundum quid.

F

G

Ad primvm ergo dicendum, q amor non diuiditur per amicitiam, & concupiscentiam: sed per amorē amicitiæ & concupiscentiæ. Nam ille proprie dicitur amicus, cui aliquod bonū uolumus: illud autem dicimur concupiscere, quod uolumus H nobis. & per hoc patet solutio ad secundum.

Ad 3^m dicendum, q in amicitia, utilis, & delectabilis, vult quidē aliquis aliquod bonum amico, & quantum ad hoc saluatur ibi ratio amicitiæ: sed qa illud bonum refert ulterius ad suam delectatione, & utilitatem: inde est, q amicitia vtilis, & delectabilis, inquantum trahitur ad amorem concupiscētiæ, deficit à ratione ueræ amicitiæ.

QVAESTIO XXVII.

De causa amoris, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa amoris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum bonum sit sola causa amoris.

¶ Secundo, Vtrum cognitio sit causa amoris.

¶ Tertio, Vtrum similitudo.

¶ Quarto, Vtrum aliqua alia animæ passionum.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonum sit sola causa amoris.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q non solum bonum sit causa amoris. Bonum enim nō est causa amoris, ^b nisi quia amatur: sed contingit etiā malū amari, secundū illud Psal. 10. Qui di igit iniquitatem, odit animam suam: alioquin omnis amor esset bonus. ergo non solum bonum est causa amoris.

SVP. QVÆ. XXVII. ARTIC. I.
Medina ar. 4.

IN corpore primi articuli quæst. uigesimæ septimæ notato, q qa ratio cōsistit in hoc, Bonū est propriū obiectū amoris: ergo est ppria causa amoris: & pbatur sequela: quia obiectum potentiæ passiuę comparatur ad ipsam, ut causa motus uel actus ipsius: ac per hoc obiectum proprium talis actus huiusmodi potentiæ, est propria causa illius act': amor autem est actus potentiæ appetitiuæ, quę est passiua. Ex his habes de mente diui Thomæ quatuor, scilicet q uis appetitiua est passiua, & quòd obiectum eius est causa actiua: & q bonum efficit ut causat amorem: & quòd uniuersaliter, obiectum proprium cuiusque actiua, appe i.' est causa actiua illius: quæ malui me-

153 *Porrella per totum.* Inf. q. 26. art. 1. Et Dio. 4. l. 14.

memoriæ commendanda sunt.
¶ In rñsiona ad 3. scito Nouitiæ, formalē rñsionem consistere in hoc, ꝙ pulchrū est quædā boni species. & ppea nō obstat adę quata causalitati boni respectu amoris, ꝙ pulchrum sit amabile, utpote, non extraneum ab illo. Connumeratur tamen bonū pulchrū in amabilitate: qa addit supra ipsum sicut scdm qd ad simpliciter: bonū est n quod simpliciter cōplacet pulchrū autē, quod scdm apprehensionem, vt in litera dicitur.

* Rhe.ca. 4. post med.
* In par. i. parū ante mediū
* ca. 3. in princ. to. 3. & c. 4.
* q. 26. ar. 1.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 2.* Rheto. quòd eos, q mala sua dicunt, amamus. ergo uidetur ꝙ malum sit causa amoris.

¶ 3 Præt. Dio. dicit 4. cap. de * diui. no. ꝙ non solum bonum, sed ētpulchrum est oībus amabile.

Sed contra est, quod Aug. dicit 8. de * Trinit. Non amatur certe, nisi bonū solum. ergo bonum est causa amoris.

Respon. Dicendū, ꝙ sicut * s. dictum est, Amor ad appetitiuā B potentiam pertinet, quæ est uis passiua: unde obiectum eius cō paratur ad ipsam, sicut cā motus uel actus ipsius. Oportet igit ut illud sit ꝓprie cā amoris qđ est amoris obiectū: amoris aūt ꝓpriū obiectū, est bonū: qa, ut* dictū est, amor importat quādā cōnaturalitatē, vel cōplacētiā amātis ad amatū. unicuiq; aūt est bonū id, qđ est sibi cōnaturale, & ꝓportionatū: vñ relinquit, ꝙ bonū sit ꝓptia cā amoris.

* q. 26. ar. 1. & 2.
concl.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ malū nunq̄ amat nisi sub rōne boni. s. inquantum est ẜm quid bonū, C & apprehenditur ut simpliciter bonum: & sic aliquis amor est malus, inquantum tendit in id, quod non est simpliciter uerum bonum. Et per hunc modum homo diligit iniquitatem, inquantum per iniquitatem adipiscitur aliquod bonum pura, delectationem, uel pecuniam, uel aliquid huiusmodi.

Ad 2m dicendū, ꝙ illi qui mala sua dicunt, non propter mala amantur, sed ꝑꝑ hoc, ꝙ dicunt mala: hoc enim, quod est dicere mala sua, habet rōnem boni, inquantū excludit fictionē, seu simulationē:

Ad 3m dicendum, ꝙ pulchrum est idē bono sola rōne differens. Cum. n. bonum sit quod oīa ap- D petunt, de rōne boni est, ꝙ in eo quietetur appetitus: sed ad rōnē pulchri ꝑtinet, ꝙ in eius aspectu, seu cognitione quietetur appetitus: vñ & illi sensus præcipue respiciunt pulchrum, qui maxime cognoscitiui sunt. s. uisus, & auditus rōni deseruiētes. Dicimus. n. pulchra uisibilia, & pulchros sonos: in sensibilibus aūt aliorum sensuum non utimur noīe pulchritudinis. nō. n. dicimus pulchros sapores, aut odores. Et sic patet, ꝙ pulchū addit s̄ bonum quendam ordinem ad uim cognoscitiuam, ita ꝙ bonū dicat id, quod simpliciter cōplacet appetitui: pulchrum aūt dicatur id, cuius ipsa apprehēsio placet. E

SVPER Q. XXVII. ART. II.

154 Porrecta per totum. Medina art. 2.
2. 2. q. 26 ar. 2. ad 1. & 1. d. 25. q. 4. ar. 2. ad 3.
* q. 35. ante med. to. 4.

In ar. 2. eiusdē q8. aduerte, ꝙ in litera ob negatur, ꝙ maior cognitio cā maiorem amorem, sed ꝙ maior amor necessario exigat maiorē cognitionē. Et multū subtilis rō de hoc tradditur ex illa radicali

Articvlvs II.

Vtrum cognitio sit causa amoris.

Ad secvndvm sic ꝓceditur. Vr ꝙ cognitio n̄ sit cā amoris. Quòd. n. aliquid q̄ratur, hoc cōtingit ex amore: sed aliqua q̄runtur, q̄ nesciunt, sicut scientię. cū. n. in his idem sit eas hēre, qđ eas ꝯnoscere, ut Aug. dicit in lib. 83.* quæst. si cognoscerent, haberent, & nō quærerentur. ergo A cognitio non est causa amoris.

¶ 2 Præt. Eiusdem rationis videtur esse, quòd aliquid incognitū ametur, & quòd aliquid ametur plusquàm cognoscatur: sed aliqua amantur plusquàm cognoscant, sicut Deus, qui in hac uita pōt per seipsum amari non aūt ꝑ seipsum cognosci. ergo cognitio non est causa amoris.

¶ 3 Præt. Si cognitio esset causa amoris, nō posset īueniri amor, ubi non est cognitio: sed in oībus rebus inuenit amor, ut dicit Dion. in 4. cap. de* diui. no. nō āt in oibus inuenitur cognitio: ergo cognitio non est cā amoris.

Sed contra est, ꝙ Aug. probat in 10. de* Tri. ꝙ nullus potest amare aliquid incognitum.

Respon. Dicendū, ꝙ sicut dictum est, Bonum est cā amoris per modum obiecti: bonum aūt nō est obiectum appetitus, nisi prout est apprehensum, & ideo amor requirit aliquam apprehēsionem boni quod amatur: & ꝑꝑ hoc Philosophus dicit 9.* Ethi. ꝙ uisio corporalis est principiū amoris sensitiui: & similiter contemplatio spiritualis pulchritudinis, uel bonitatis est principiū amoris spiritualis. Sic igit cognitio est causa amoris ea rōne, qua & bonum,* quod nō potest amari, nisi cognitum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ille, q q̄rit scientiam, non oino ignorat eam, sed ẜm aliqd eam p̄cognoscit, uel in vli, uel in aliquo eius effectu, uel ꝑ hoc quòd audit eam laudari, ut Aug. dicit 10. de* Trin. Sic autem eam cognoscere non est eam habere sed cognoscere eam perfecte.

Ad 2m dicendū, quòd aliquid requiritur ad ꝑfectionē cognitionis, quod nō requiritur ad ꝑfectionem amoris. Cognitio. n. ad rationem ꝑtinet, cuius est distinguere inter ea, quæ ẜm rem sunt coniuncta, & componere quodammodo ea, quæ sunt diuersa, unum alteri comparando. Et ideo ad perfectionem cognitionis requirit, ꝙ homo cognoscat singillatim quicquid est in re, sicut partes, & uirtutes, & ꝓprietates: sed amor est in ui appetitiua, .q̄ respicit rem ẜm quòd in se est. Vnde ad perfectionem amoris sufficit, quòd res prout in se apprehēdit, ametur. ob hoc ergo cōtingit, quòd aliqd plus amatur,* quàm cognoscatur: quia potest perfecte

dilla inter apprehensiuā & appetitiuā potētiā in hoc, ꝙ apprehensio trah t tes ad aīam appetitus uero aīam ad res. Ex hoc inq̄ infertur, ꝙ perfectio cognitionis attēditur scdm modum, quo pficitur rō, qui est distinguere ēt quę sunt simplicia, ac ꝑ hoc ad perfectam cognitionē boni exig ꝙ & ꝙ bonum scdm se apprehendatur, & ꝙ distincte cognoscatur scdm partes, proprietates &c. Perfectio āt appetitus amoris nō exigit tot cognitiōes boni, sed prima sufficit e. s. ꝙ bonū scdm se apprehendat quia appetitus ad bonum, ut est tendit & intendit dicere, ꝙ quia bonum pficit appetitū scdm quod inuenit in rerum natura apprehēsionē aūt scdm negotiationem intellectus: ō amor pōt esse pfectus cognitione existente imperfecta. Sat. n. est appetitui repræsentatio illius boni, quæ nō sufficit intellectui, sed oportet distinguere vt pficiatur. Et si insteē, quia cognitio est propria cā amoris, ac ꝑ hoc minus cognitionis, infert min° amoris: ma mēto, ꝙ pfectio amoris duplici ex capite, ntitur. s. ex parte amātis, & ex parte amati: & ꝙ cognitio est causa amoris ex parte amati, eadem quippe rōne cognitio est cā amoris qua bonū est cā amoris, ut in litera dicitur: quia bonū cognitum est obiectū appetitus magis autē & minus in amore ex parte utriusq; s. amati, & amātis, prouenire pōt: & sic pspicies, ꝙ absq; augumento obiecti, ac ꝑ hoc cognitionis pōt augeri amor ex parte amantis. Neq; igitur bonū neq; bonū cognitū est ꝓptia causa amoris, nisi ex parte obiecti.

* In 1. par post me.
* Statim a princ. lib. to. 3.
* art. præced.
* cap. 5. & ca. 12. to 5.
concl.
* c. 1. circa fi. & c. 2. & 3. to. 3.

eti, præter quod alia causa eiusdem ex altera parte exigitur: & ideo, minus non infert minus simpliciter.

F

amari, etiā si nō pfecte cognoscat: sicut maxime patet in sciētijs, quas aliqui amāt pp aliquā summariā cognitionē, quam de eis hñt puta, ꝙ sciunt Rhetoricā esse sciētiam, p quam homo potest persuadere: & hoc in Rhetorica amant. Et similiter est dicendum circa amorem Dei.

G

Ad 3m dicendū, ꝙ ēt amor naturalis, qui est in oībus rebus causat ex aliqua cognitione, nō quidem in ipsis rebus naturalibus existēte: sed in eo, q naturā instituit, ut * supra dictum est.

* q.26.ar. 2.

Articvlvs III.

Vtrum similitudo sit causa amoris.

AD tertivm sic proceditur. Vr̄, ꝙ similitudo non sit cā amoris. Idem.n.non est cā contrariorum: sed similitudo est cā odij. Dr̄.n.Prouerbior. 13. ꝙ inter superbos sp sunt iurgia. & Philos. dicit in 8.* Ethic. ꝙ figuli corrixantur adinuicem. ergo similitudo nō est causa amoris.

H

¶ 2 Præt. Aug. dicit in 4.† Cōfes. ꝙ aliquis amat in alio, quod esse nō uellet: sicut hō amat histrionē q nō uellet esse histrio; hoc aūt nō cōtingeret si similitudo esset propria cā amoris: sic.n.homo amaret in altero, qđ ipse haberet, uel uellet habere. ergo similitudo non est causa amoris.

¶ 3 Præt. Quilibet homo amat id quo indiget, ēt si illud nō hēat, sicut infirmus amat sanitatē, & pau p diuitias: sed inqn̄tū indiget & caret eis, hēt dissimilitudinē ad ipsa. ergo nō solū similitudo sed dissimilitudo est cā amoris.

¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 2. * Retho. ꝙ bñficos in pecunias, & salutē amam᷑: & similiter eos q circa mortuos seruāt amicitiā oēs diligūt: nō aūt oēs hsūt tales. ergo similitudo n̄ est cā amoris.

Sed contra est, quod dicitur Eccle. 13. Omne animal diligit simile sibi.

Respon. Dicendū, ꝙ similitudo, ꝓprie loquendo, est cā amoris. sed considerandum est ꝙ similitudo inter aliqua pōt attendi dupliciter. Vno modo ex hoc, ꝙ utrunq; hēt idē in actu: sicut duo hn̄tes albedinem, dicuntur similes: Alio mō ex hoc, ꝙ vnū hēt in potentia, & in quadā inclinatione illud, quod aliud hēt in actu: sicut si dicamus, ꝙ corpus graue existens extra suū locum, habet similitudinem cum corpore graui in suo loco existēti: uel etiam s̄m quod potentia habet similitudinem ad actum ipsum. nam in ipsa potentia quodāmodo est actus. Primus ergo similitudinis modus causat amorem amicitiæ, seu beneuolentiæ. Ex hoc.n. ꝙ aliqui duo sunt similes, quasi hn̄tes unam formam, sunt quodammodo unum in forma illa: sicut duos hoīes sunt unum in speciei humanitatis, & duo albi in albedine: & iō affectus unius tendit in alterū sicut in unum sibi, & vult ei bonum sicut & sibi.

I

Sed secūdus modus similitudinis causat amorē cōcupiscētiæ, uel amicitiā utilis, seu delectabilis: quia vnicuiq; existenti in potētia, inquantum huiusmodi, inest appetitus sui actus: & in eius cōsecutione delectatur, si sit sentiens & cognoscens. Dictum est aūt * supra ꝙ in amore concupiscentię amās proprie amat se ipsum, cū vult illud bonū quod concupiscit: magis autē unusquisque seipsum amat, q̄ alium

K

quia sibi unus est in substātia alteri uero in similitudine alicuius formæ. Et ideo si ex eo, quod est sibi similis in participatione formę, impediat ipsemet à cōsecutione boni quod amat, efficit ei odiosus, non inquātum est simi-

SVPER QVÆST. XXVII. ART. III.

Medina artic. 3.

IN articulo tertio dubiū est da mō quo similitudo est ꝓpria cā amoris. Si.n.poni᷑ cā ex parte obiecti, sequitur contra primū articulū, ꝙ bonū absolute nō est ꝓpria cā amoris, sed bonū contractū ad simile. Si uero nō ponitur ex parte obiecti, tuis tot ꝓcessus in corpora articuli, assignātē obiectū utriusq; amoris aliquid simile. Et in solutione ad 2. expresse dr̄, ꝙ amāt in altero qđ in se nō amat, inuenit bonū similitudinis &c. quasi author conatus fuerit ad saluandū, ꝙ semper bonum simile est obiectum amoris. ¶ Ad euidentiā huius dubij scito, ꝙ quinq; modis intelligi pōt, ꝙ similitudo est cā amoris. primo: ut speciale quoddā bonū, sicut certa bona spāha: sicut oē aliquis vult assimilari alteri, uel alterū sibi. Et sic similitudo est cā actiua amoris, sicut quodlibet aliud bonū: & sic nō est ad ꝓpositum ubi de ꝓpria & adæquata cā amoris est qō. Scđo, ut cō determinās formaliter boni rōnē ad hoc, ꝙ sit amoris cā. & hoc cōtradicere vr̄ articulo primo, & Aristot. in nono Ethic. & primo Ethic. Et breuiter cōi dicto philosophorū sonātibus, ꝙ bonū ut sic est amabile. & ita uonabiliter hoc sustineret: qa similitudo spāle quoddā bonū est ac p hoc inadęquata cō obiecti amoris extenderis se ad alia bona. Tertio, ut determinās formaliter bonum ad hoc, ꝙ sit cā amoris in hoc, ita, ꝙ bonū inquātū bonū sit amabile: sed inquātum bonū simile, sit amabile huic iuxta illud 9. Ethic. Amabile bonū, unicuiq; aūt ꝓpriū: & sicut bonū nō est amabile, nisi cognitū: ita bonū huic nō est amabile nisi cognitū ut bonū huic. idē aūt vr̄ importare bonum huic, & bonū simile, extenso similitudinis noīe, ut in lr̄a fit. Quod.n.est actu simile, est huic bonū quasi idē sibi: qđ uero scđm inclinationē uel potentiā, est huic bonū quasi ꝓportionatū: relationē quoq; importat utrumq; ad subiectū s. bonum ꝓpriū, seu huic, & bonū simile: & scđm hoc solueret obiectio in o, ꝙ obiectū ex hoc, ꝙ in primo articulo tradita est cō formalis obiectiua amabilis absolute; in hoc uero tertio articulo traditur formalis obiectiua amabilis huic. Sed huic sensui obstat, ꝙ tractatus iste in primo & tertio articulo, ut in lr̄a sonat, æque uniuersalis ac abstractus, est, ac p hoc sicut ibi de amore absolute, ita hīa accipiēdū est. & si ibi, de cā amoris absolute, & hīa da cā amoris in hoc interpretandū est. Quarto, ut cōditio boni ad hoc, ꝙ sit cā amoris: ita & bonū, inquantū bonum, sit cā amoris obiectiua simpliciter & huic similitudo sit cā ut conditio causæ, sicut singularitas est conditio oīs causæ naturalis. Sed quia quod causat ut apprehensum, magis est, cō causa causantis, ut apprehēsio, qualiter bonū est cā amoris, qđ constat causare ipsū non p modum naturæ, sed, ut apprehensum (incognita.n. diligere nequimus) q̄ cōditio sic causantis & similitudo vniuersaliter cōcurrens cū bono ad causandum amorē cāt, ut apprehensa in actu exercito, ut in cōciuibus & cōsanguineis sibi obuiantibus q nō se diligūt, donec, ut pater, consanguinei, uel cōciues apprehēdāt. qđ est apprehendi ut similes i actu exercito. Iō similitudo magis ut iō approprians iuxta tertiū modum, q̄ ut cōditio iuxta hūc quartū cā vr̄ amoris. Quinto, ut dispositio ex parte subiecti, ita ꝙ bonū inquantum bonū, sit ꝓpria cā amoris ex parte obiecti: & similitudo ad bonū sit propria cā amoris, ut propria dispositio ex parte subiecti: pp̄ qđ obiectum idē cāt mō amorem, mō odiū in eodē diuersimode disposito ut patet de Themar respectu Amon, in sa audio Regū. Et huic sensui fauet lra in solutione primi argumenti: ubi figulo pp dispositionem ad lucrum alter redditur odiosus. Et in solutione secundi non dixit quòd amat bonū similitudinis sed ꝙ inuenit bonū similitudinis, intēdēs per hoc saluata dispositionē ex parte subiecti ad amorem. Nec est uerum, quòd in literæ processu laboretur ad ostendendum similitudinē se tenere ex parte obiecti, sed inueniri in obiecto. Similitudo n. cum sit relatio æquiparantiæ in utroq;, oportet ꝙ saluetur in extremo. vñ ex hoc ipso, ꝙ similitudo subiecti ad bonū est propria cā amoris ex parte subiecti, sequit᷑ necessario, ꝙ omne amabile sit simile, quod in lra monstrat᷑. Et hic quintus modus

Concl.

Porrecta per totum.

Inf. q.29. ar. 2. cor. Et de hebdo, l. 2. & Et 4. Eth. co. 5. & li. 8. co. 1.

* cap. 1. a me.

† c.14. circa mediū to. 1.

* c.4 paulo post princ. o. 6.

* q.26. art. 4.

dus procul dubio amplectendus est sine ulterius præiudicio. i. quod ex parte subiecti similitudo est propria cā amoris, quicquid sit ex parte obiecti: & hoc litæ sufficere nō dubio saluatq; sēsus iste. Vniuersalitatem, & abstractionem tractatus æqualem in primo, & tertio articulo ordinatque articulos huius quæst. ut tractetur in primis articulis de cā ex parte obiecti. s. bonitate, & cognitione: in tertio de cā ex parte subiecti: in quarto, ex parte concomitantium passionum. Iuxta tertiū aūt modum prius de cōibus obiectiuis ex parte rei: & deinde de conditione cōi utriq; boni formali. s. bonitati & similitudini, fuisset tractādum. Et sic tertius articulus debuit esse secundus, cuius oppositū factum fa-
* in corp. art. uet. Quinto, q sit sensus intētus ab authore.

¶ Circa quartum articulum nihil occurrit pro nunc scribendū.

lis, sed inquantū est proprii boni impeditiuus: & pp hoc figuli corrixant adinuicē qa se inuicē impediunt in proprio lucro: & inter supbos sunt iurgia, quia se inuicē impediunt in propria excellentia, quā cōcupiscunt. & p hoc patet responsio ad primū.

Ad 2m dicendū, q in hoc ēt q aliquis i altero amat qđ in se se non amat, inuenit bonū similitudinis sm proportionalitatē: nā sicut se hēt alius ad hoc, qđ in alio amatur, ita ipse se hēt ad hoc, qđ in se amat, puta si bonus cantor bonū amet scriptorē, attendit ibi siītudo proportionis secūdū q uterque habet, quod conuenit ei secundū suā artem.

Ad 3m dicēdū, q ille, q amat hoc, quo indiget, habet siītudinē ad id, quod amat, sicut quod est potētia ad actū, ut* dictū est.

Ad 4m dicendū, q sm eandē similitudinē potentiæ ad actū, ille, qui nō est liberalis, amat eū qui est liberalis inquantū expectat ab eo aliquid, quod desiderat: & eadē rō est de perseuerante in amicitia ad eū, qui non pseuerat: utrobique. n. uidetur esse amicitia propter utilitatē. Vel dicendū, quòd licet non oēs hoīes habeant hmōi uirtutes sm habitū cōpletū, habēt tñ eas secundū quædā seminalia rationis, secundū quæ, qui non habet uirtutē, diligit uirtuosum, tanq̄ suę naturali rationi cōformē.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua alia passionum animæ sit causa amoris.

156 Medina art. 4.

Porrecta per totum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q aliqua alia passio possit esse causa amoris dicit enim Philosophus in 8.* Eth. q aliqui amantur propter h delectationē: sed delectatio est passio quędam. ergo aliqua alia passio est causa amoris.

*cap. 3. tomo 5.

¶ 2 Præt. h Desideriū; quædā passio est: sed aliquos amamus propter desideriū alicuius quod ab eis expectamus, sicut apparet in omni amicitia, quę est pp utilitatē. ergo aliqua alia passio est cā amoris.

*c. 1. post medium, tom. 3.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 10. de * Trin. Cuius rei adipiscendæ h spem quisque non gerit, aut tepide amat, aut omnino non amat, quàmuis quàm pulchra sit, uideat. ergo spes est etiam causa amoris.

*cap. 7. & 9. 10. 5.

Sed contra hoc est, q oēs aliæ affectiones aīæ ex amore causantur, ut Aug. dicit 14. * de ciu. Dei.

Respon. Dicendū, q nulla alia passio est, quæ non supponat aliquē amorē, cuius ratio est: quia oīs alia passio aīæ importat motū ad aliquid, uel quietē in aliquo. Oīs autē motus in aliquid, uel quies in aliquo, ex aliqua connaturalitate, uel coaptatione procedit, quæ pertinet ad rationē amoris: unde m imposibile est, quòd aliqua alia passio aīæ sit causa uniuersaliter oīs amoris: * contingit tñ aliquā aliam passionem esse causam amoris alicuius, sicut etiam unum bonum est causa alterius.

Ad primum ergo dicendū, quòd cū aliquis amat aliquid propter delectationē, amor quidē ille causatur ex delectatione, sed delectatio illa iterū causatur ex alio amore pręcedente. nullus enī delectatur, nisi in re aliquo modo amata.

Ad 2m dicendū, q desideriū rei alicuius sp præsupponit amorem illius rei: & sic desideriū alicuius rei pōt esse causa, ut res alia ametur, sicut qui desiderat pecuniā amat pp hoc eū, a quo pecuniā recipit.

Ad 3m dicendū q spes causat uel auget amorē, & hoc ratione delectationis: quia delectationē causat: & etiā ratione desiderii, quia spes desideriū fortificat: non. n. ita intense desideramus, quæ non speramus, sed tñ & ipsa spes est alicuius boni amati.

QVAESTIO XXVIII.

De effectibus amoris, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de effectibus amoris.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum unio sit effectus amoris.

¶ Secundo, Vtrū mutua inhęsio.

¶ Tertio, utrum ecstasis sit effectus amoris.

¶ Quarto, Vtrum zelus.

¶ Quinto, Vtrū amor sit passio læsiua amantis.

Sexto, Vtrū amor sit causa omnium, quæ amans agit.

ARTICVLVS I.

Vtrum unio sit effectus amoris.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur q unio non sit effectus amoris. Absentia. n. h unioni repugnat: sed amor compatitur secum absentiam. dicit enim Apost. ad Galat. 4. Bonū æmulamini in bono sp, loquens de seipso, ut gl. dicit: & non tantum cū pręsens sum apud uos. ergo unio non est effectus amoris.

¶ 2 Præt. Omnis unio h aut est p essentiam, sicut forma unit materiæ, & accidens subiecto, & pars toti uel alteri parti ad cōstitutionē totius: b aut est p similitudinē uel gnīs, speciei, uel accidētis: sed amor nō causat vnionem essentiæ, alioquin nunq̄ haberetur amor ad ea, quæ sunt p h essentiam diuisa: vnionem aūt, quæ est p similitudinē, amor nō causat, sed magis ab ea causatur, ut * dictum est. ergo unio non est effectus amoris.

¶ 3 Præ. Sēsus in actu b sit sensibi-

SVPER QVÆST. XXVIII.

ART. I.

Medina artic. 1.

IN responsione ad tertiū primi art. q 28. scito, q si cōsiderentur oēs unitates concurrentes ad amorē sic amor magis unit, q intellectio: quia causa tiuus est unionis realis, sed si comparetur amor & intellectio, sedm illam solā unionem, quā facit formaliter sic intellectio magis unit, q̄ amor, iuxta illud Auer. tertio de Aīa, Magis fit unum ex intellectu & intellecto, q̄ ex materia & forma. Et sō est illa quæ arguendo in 1sa tangitur qa intellectus i actu, est intellectum in actu: amās aūt nō est amatū in actu. Tāto namq; maior est formalis unio cognitionis, q̄ amoris, quanto maius est se esse aliquid, q̄ habere se ad illud ut se. Intellectio n. facit formaliter intellectū esse rem intellectam in actu: amor uero n facit formaliter amātē esse amatū, sed ut amatū, & econuerso. s. amatū ut amantē. & hoc quo ad amorem amicitiæ. In amore uero concupiscentiæ amor unit amato vel alicui sui. s. amantis: intellectio uero facit formaliter intellectū in actu esse aliqd intelligētis. vñ cognitio vē magis vnitiua formaliter: amor aūt esse-

Porrecta per totum.

157 12. q. 20. ar. 1. ad 1. & q. 60. ar. 3 ad 2. Et 3. dist. 27. q. 1. ar. 1. & Dio. 4. le. 10.

* q. 27. ar. 1. & 4.

effectiue: sed qa vnio nota cõiter, nõ est nisi realis dr, q amor ẽ uis unitiua, & q est magis unitiuus q cognitio, q oĩa sunt uera, referẽdo ad unionem realẽ: & sunt uera, referendo ad effect⁹ separatos a causis. Effectus.n. formales a causis nõ secernunt᷑ unde in lr̃a non sirdatur argumẽto scd̃m unionẽ q est effectus formalis, sed pponit᷑ amor scd̃m unionẽ finalẽ, & effectibilem q est realis: quasi diceret, q licet formalis unio cognitionis sit maior scd̃m se forma li amoris unione, qa tñ sistit infra vnionẽ similitudinis, maior est simpliciter voio ne amoris, claudente in sui latitudine vnionem realem.

*in par. 1 & etiã in par. 1. declinando ad fin.

le in actu, & intellectus in actu F sit intellectiuũ in actu, nõ aũt amãs in actu sit amatũ in actu. ergo unio magis est effectus cognitionis, quàm amoris.

SED CONTRA est, quod dicit Dion 4 cap. de* diui. no. q amor quilibet est uirtus unitiua.

RESPON. Dicendũ, q duplex est unio amãtis ad amatũ. Vna quidem s̃m rem, puta, cũ amatum psentialiter adest amanti. Alia uero s̃m affectũ, q quidem unio G cõsiderãda est ex apprehẽsione pcedente: nã motus appetitiuus sequit᷑ apprehensionem. Cũ aũt sit duplex amor. s. cõcupiscentiæ & amicitiæ, uterq; procedit ex quadã apprehẽsione unitatis amati ad amãtẽ: cũ.n. aliqs amat aliqd, quasi cõcupiscẽs illud, apprehẽdit illud quasi ptinens ad suũ bñ esse. Similiter cum aliquis amat aliquẽ amore amicitiæ, vult ei bonum, sicut, & sibi vult bonũ. vñ apprehendit eum vt alterum se, inquantum. s. H vult ei bonũ, sicut, & sibiipsi: & inde est, q amicus dr̃ esse alter ipse. Et Aug. dicit in 4.* Confes. Bñ quidã dixit de amico suo, dimidiũ aiæ suæ.ᵐ Primã ergo unionẽ amor facit effectiue,ⁿ qa mouet ad desiderandũ, & q̃rendũ psentiã amati, quasi sibi cõuenientis, & ad se ptinentis.ᵖ Scd̃am aũt unionẽ facit formaliter,ᑫ qa ipse amor est talis unio, uel nexus. vñ Aug. dicit in 8.* De Trini. q amor est quasi iũctura q̃dam duo aliqua copulans, uel copulare appetens, amãtẽ. s. & quod amat. Quod.n. dicit copulãs, refert᷑ ad unionẽ affectus, sine qua nõ est amor: qđ uero dicit copulare itẽdẽs ptinet ad unionẽ realẽ.

*ca. 6. circa finem to. 1. & li. 2. retrac. cap. 6.
concl. m
Concl. p
*ca. 10. parũ a prin. to. 3°

AD PRIMVM ergo dicendum, q obiectio illa procedit de unione reali, quã qdẽ requirit delectatio sicut causam: desiderium uero est in reali absentia amati, amor uero, & in absentia, & in præsentia.

AD 2ᵐ dicendũ, q unio tripliciter se hẽt ad amorẽ. Quædã.n. unio est cã amoris, & hæc qdẽ ẽ unio substãtialis, quantũ ad amorẽ, quo qs amat seipsũ quãtũ uero ad amorẽ, quo qs amat alia, est unio similitudinis, ut* dictũ est. Quædã uero est essentia'r ipse amor, & hæc est unio s̃m coaptationẽ affect⁹ q qdẽ assimilat᷑ unioni substãtiali inquãtũ amãs se hẽt ad amatũ, in amore qdẽ amicitiæ, ut ad seipsũ, in more aũt cõcupiscẽtiæ, ut ad aliqd sui. Quædã K uero unio est effect⁹ amoris: & hæc est unio realis, quã amãs q̃rit de re amata: & hæc qdẽ unio est s̃m ꝯueniẽtiã amoris. ut. n. Philosoph⁹ dicit 2.* Poli. Aristophanes dixit, q amãtes desiderarẽt ex ambob⁹ fieri unũ: sed qa ex hoc accideret aut ambos, aut alterũ corrũpi, q̃rũt unionẽ q ꝯuenit, & decet: ut. s. sit᷑ ꝯuersent᷑, & sit᷑ colloquant᷑, & ĩ aliis hmõi ꝯiũgant᷑.

*q. præcedent. art. 3.
*c. 2. post medium to. 5.

AD 3ᵐ dicendũ, q cognitio pficit᷑ p hoc, q cognitũ unit᷑ cognoscẽti s̃m suã silitudinẽ: sed amor facit q ipsa res, q amat᷑, amãti aliquo mõ uniat᷑, ut * dictũ est. vñ amor est magis unitiuus, q̃ cognitio.

*ad 2. arg. pced.

ARTICVLVS II.

Vtrum mutua inhæsio sit effectus amoris.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr̃ q amor non causet mutuam inhæsionem. s. ut amans sit in amato, & ecõuerso. Quod.n. est in altero, cõtinetur in eo: sed non potest idem esse continẽs, & contentum. ergo per amorẽ nõ põt causari mutua ihæsio, ut amatũ sit in amãte, & ecõuerso. ¶2 Præt. Nihil põt penetrare in interiora alicuius integri, nisi p aliquã diuisionẽ: sed diuidere q sunt s̃m rem coniuncta, non ptinet ad appetitum, in quo est amor, sed ad rõnẽ. ergo mutua inhæsio nõ est effectus amoris. ¶3 Præt. Si p amorem amãs h est in amato, & ecõuerso, sequet᷑ q hoc modo amatũ vniat᷑ amãti, sicut amãs amato: sed ipsa unio est amor, ut* dictũ est ergo sequitur q sp amãs amet᷑ ab amato: quod patet esse falsum: nõ ergo mutua ihæsio est effect⁹ amoris.

*ar. 2.

SED CONTRA est, quod dr̃ 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Charitas autem est amor Dei: ergo eadem rõne quilibet amor facit amatum esse in amante.

RESP. Dicendũ, q iste effect⁹ mutuæ inhæsionis põt intelligi, & quãtũ ad uim apprehẽsiuã, & quãtũ ad uim appetitiuã.ⁿ Nam quãtũ ad uim apprehẽsiuã, amatũ dr̃ esse in amãte, inquãtũ amatũ immorat᷑ in apprehẽsione amantis s̃m illud Phil. 1. Eo q habeã uos in corde. Amãs uero dr̃ esse in amato s̃m apprehẽsionẽ inquantũ amãs nõ est cõtentus supficiali apprehẽsione amati, sed nitit᷑ singula, q ad amatũ ptinent, intrinsecus disq̃rere, & sic ad interiora eius ingredit᷑: sicut de Spũsancto, q est amor Dei dr̃ 1. ad Corin. 2. q scrutat᷑ ẽt profunda Dei. Sed quãtũ ad uim appetitiuã, amatũ dr̃ esse ĩ amãte, put est p quãdã cõplacentiã in eius affectu, ut uel delectet᷑ ĩ eo, aut in bonis eius apud psentiam, uel in absentia p desideriũ tẽdat in ipsum amatũ p amorẽ cõcupiscẽtiæ: uel in bona, q vult amato ei⁹ p amorẽ amicitiæ, nõ qdẽ ex aliqua extrinseca cã sic ut cũ aliqs desiderat aliqd pp alterũ, uel cũ aliquis vult bonũ alteri pp aliquid aliud, sed pp complacentiam amati interius radicatã. vnde, & amor

Concl. n

SVPER Q. XXVIII. ART. II.

Medina a. 2. *Porrecta per totum.*

Inf. q. 66. ar. 6. cor. & 3. d. 27. q. 1. ar. 1. ad 4.

IN art. 2. eiusdẽ 28. quæst. aduerte tria primo, q quia amor in modo essendi p apprehensionem addit morã in amante, & pscrutationem amati ita q non quæcunq; apprehensio est effect⁹ amoris sed apphẽsio quasi continua & pscrutãs. Et ex prima cõditione ponit᷑ amatum in amante: ex secunda ecõuso scd̃m apprehensionẽ. Secundo, q in affectu rõe est amori amicitiæ & concupiscentiæ, q amatum constituitur in amante p complacentiam interius radicatã ipsius amati. In eo.n. q complacet sibi interius amãs de concupito, uel amico in eo sunt: & hoc ẽt respõdet moræ in apprehensione. Diuersimode aũt amans constituitur in amato secundum utrumque amorem, ut in lr̃a: dr̃ qoia in concupiscentia constituitur in eo p affectum pfectæ possessionis illius: in amicitia uero p affectum ad amicum & sua, ut ipsemet amicus: & ambo respondent pscrutationi in apprehensione. Tertio, q si hi modi mutuæ inhæsionis in affectu diligenter considerentur, uidebitur q proportionales sunt: & q sicut in apprehensione .s. unica apprehensio scd̃m duas eius cõditiones utrũque constituit, ut declarauimus: ita in amore. Amans quippe aliquid amore cõcupiscentiæ amat illud alteri, siue ille alter sit ipsemet amãs, siue alter. In hoc aũt ẽ sunt duo. s. complacentia illius concupiti, alioquin nõ amaret: & affectatio habendi, utrũq; illo, & ex complacẽtia amatum in amante

amante constituitur, ex affectu pfecte habēdi &c. ecōuerso. Egreditur enim amans ad ipsum tali affectu. amans quoq; amicitiæ amore amat amicum ut seipsum. In hoc aūt includuntur duo. primo, q amans transit in pionā amici: secundo, q amicus transit in personam amantis. Ex hoc e.n. q amat amicum pp ipsum amicum, vult et seipsum piębere qūn pōt: ac per hoc ipse transit in amicū voluntate, affectu: ac passionem ut aut bene, uel male afficiatur, sentiatq; amico sentiente. Ex hoc aūt, q amat amicum ut seipsum, ponit amicus ut ipse: & sic, amicus transit in psonam amantis. & hoc pinet ad complacentiam. Cōplacet enim ut ipsemet, & sic in vtroque amore egressus affectus in amatum cōstituit in eo. Ingressus aūt amati p complacentiam in amantem, ut ipse in amicitia, uel aliqd sui in cōcupiscentia, constituit econuerso amatum in amante.

dr intimus, & dicuntur viscera A charitatis. Econuerso aūt amās ē in amato, aliter quidē p amorē cōcupiscentiæ, aliter p amorem amicitiæ. Amor namq; concupiscentiæ nō reqescit in quacunq; extrinseca, aut superficiali adeptione, vel fruitiōe amati: sed q̄rit amatū pfecte habere, quasi ad intima illius pueniens. In amore vero amicitiæ, amans est in amato, inquantū reputat bona, vel mala amici, sicut sua, B & volnntatē amici sicut suā, ut quasi ipse in suo amico uideatur bona, uel mala pati, & affici. & pp hoc, propriū est amicorū eadē uelle, & i eodē tristari, & gaudere sm Philosophū in 9. Eth. & in 2. Rhet. ut sic inquantū, q̄ sunt amici, ęstimat sua, amās uideat esse in amato, quasi idē factus amato: inquantū aūt econuerso, vult, & agit pp amicū, sicut pp seipsum, quasi reputans C amicū idē sibi, sic amatū est in amante. Pōt aūt, & tertio modo mutua inhæsio intelligi in amore amicitiæ, sm uiam redamationis, inquantū mutuo se amāt amici, & sibiinuicem bona uolunt, & operantur.

*li. 9. Eth. c. 3. a med. & libr. 2. Rhet. c. 4. to. 5. Et 6

Ad primvm ergo dicēdū, q amatū continet in amante, inquātum est impressum in affectu eius p quandā complacentiā: ecōuerso uero, amans cōtinetur in amato, inquantum amans sequitur aliquo modo illud, quod est intimum amati. nihil enim p- D hibet diuerso mō esse aliquid continens, & contētum: sicut genus continetur in specie, & ecōuerso.

Ad 2m dicendum, q rationis apprehensio pcedit affectum amoris: & iō sicut rō disquirit, ita affectus amoris subintrat in amatū, ut ex * dictis patet.

*In corp. art.

Ad 3m dicendū, q illa rō procedit de tertio mō mutuæ ihęsionis, q nō inuenit in quolibet amore.

Articvlvs III.

Vtrum ecstasis sit effectus amoris.

Medina artic. 3.

159 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 175. ar. 2. Et 3. d. 27. q. 1. ar. 1. ad 4. Et ver. q. 13. ar. 2. ad 9. & 1. cor. 12.

AD tertivm sic proceditur. Vr q ecstasis nō sit effectus amoris. [h] Ecstasis enim quandam E alienationem importare vr: sed amor non semper facit alienationem, sunt enim amantes interdum sui compotes. ergo amor non facit ecstasim.

¶ 2 Præt. [h] Amans desiderat amatū sibi uniri. magis ergo amatum trahit ad se, quàm etiam pergat in amatum extra se exiens.

¶ 3 Præt. Amor vnit amatū amanti, sicut dictū est. Si ergo amās [h] extra se tēdit, ut in amatū pgat: sequit, q sēper plus diligat amatū, quàm seipsum, qd patet esse falsum. nō ergo ecstasis est effectus amoris.

Ar. 1. Et 2.

Sed contra est, qd Dion. dicit. 4. c. de * diu. no. q diuinus amor ecstasim facit, & qd ipse Deus pp̄ter amorē est ecstasim passus. Cū ergo quilibet amor sit quædā similitudo participata diuini amoris, ut ibidem * dr. vr, q quilibet amor causet ecstasim.

*c. 4. s par. 1. decl. nō. de ad fine

*a. 2. c. 4. de diui. nomi.

Resp. Dicēdū, q ecstasim pati aliqs dr, cū extra se ponit: qd q̄dē cōtingit, & sm uim apprehēsiuā, & sm uim appetitiuā. Scdm qdē uim apprehēsiuā aliqs dr extra se poni, qn ponit ex cognitionē sibi ppriā, uel qa ad superiorē sublimat, sicut hō dū eleuat ad cōprehendēda aliqua, q̄ sunt supra sensū, & rōnē, dr ecstasim pati, inquātū ponit extra cōnaturalē apprehēsionē rōnis, & sensus: vel qa ad iferiora deprimit, puta, cū aliqs in furiā, uel amentiā cadit dr ecstasim passus. B Sm appetitiuā uero partē dr aliqs ecstasim pati, qn appetitus alicuius in alterū fert, exiēs quodāmō extra seipsū. [m] primā qdē ecstasim facit amor dispositiue, [n] inquātū. s. facit meditari de amato, ut * dictū ē: in esa āt meditatio uni* abstrahit ab alijs. Sed secūdā ecstasim facit amor directe, simpl'r qdē amor amicitię, amor aūt cōcupiscētię nō simpl'r, sed sm qd. nā in amore cōcupiscētię quodāmō fert amans ex seipsū, inquātū. s. n ɔtent* gaudere de bono qd hēt, q̄rit aliquo extra se: sed qa illud extrinsecū bonū q̄rit sibi hre, non exit simpliciter extra se, sed talis affectio i fine infra ipsam C cōcludit. Sed in amor amicitię affect* alicui* simpl'r exit extra se, qa vult amico bonū, & operat bonū, quasi gerēs curā, & puidētiā ipsius pp ipsū amicū.

concl. m

*ar. pced.

concl. p

Ad 1m ergo dicēdū, q illa rō pcedit d pria ecstasi.

Ad 2m dicendū, q illa rō pcedit de amore cōcupiscētiæ, q nō facit simpliciter ecstasim, ut * dictū ē.

*I cor. ar.

Ad 3m dicendum, q ille qui amat, intantū extra se exit, inquantum vult bona amici, & operat, non tamen vult bona amici magis quàm sua. unde non sequitur quòd alterum plus quàm se diligat.

Articvlvs IIII.

Vtrum Zelus sit effectus amoris.

AD qvartvm sic pcedit. Vr q zelus nō sit effectus amoris. Zelus. n. est [h] cōtētionis principiū. Vn dr 1. ad Cor. 3. Cum sit inter uos zelus, & cōtentio &c. sed cōtētio repugnat amori. ergo zelus non est effect* amoris.

¶ 2 Præt. Obiectū amoris ē bonū, qd [h] ē cōicatiuū sui: sed zelus repugnat cōicatiōi. ad zelū. n. ptinere vr, q qs nō patit cōsortiū in amato; sicut uiri dicuntur zelare uxores, quas nolunt habere E communes cum cæteris. ergo zelus non est effectus amoris.

¶ 3 Præt. Zel* n ē sine [h] odio, sicut nec sine amore. dr. n. in Psal. 72. Zelaui sup iniquos. nō ergo dēt dici magis effect* amoris, q odij.

Svper Q. XXVIII. Art. IIII.

Medina art 4.

160 *Porrecta per totum.* Mal. q. 10. ar. 1. ad. 11.

ARticulo tertio omisso, in quar to textu, q enim zelus sumatur dupliciter. s. cāliter profectum di lectione, & tui maliter pro tristitia deficientium sibi, uel amicis, vt in 2. Rhetoricæ c. 18. & inferius plures patet, hic sumit proprie. Ad huiusmodi namq; tristitia spectat & zelus concupiscētiæ, & amicitiæ. ille enim tristat de defectu singularitatis, vel excellentię, uel gē te fruitionis: illa de defectu alicuius boni amico. Et utrinsq; tristitia ex amore opposit boni procedit, & cōtra agentes hæc vel mala suscitat.

Sed contra est, quod Dio. dicit. 4. c. * de diui. no. q Deus appellatur zelotes, propter multam amorem quem habet ad existentia.

*c. 4. s par- te 1. paulo ante finē.

Resp: Dicendū, q [m] zelus quocunq; mō sumatur, ex intensione amoris prouenit. [n] Manifestū est. n. q quāto aliqua virtus intensius tēdit in aliqd, fortius

concl. m

tias repellit oē ꝯ:rariū, vel repugnās. Cū igit amor sit qdā motus in amatū, ut* Aug. dicit in li. 83. q. Intensus amor q̄rit excludere oē id, qđ sibi repugnat: aliter tñ hoc cōtingit in amore cōcupiscētię, & aliter in amore amicitiæ. Nā in amore cōcupiscentię, q intense aliqđ cōcupiscit, mouet ꝯ oē illud, qđ repugnat cōsecutiōi, uel fruitioni q̄etę eius qđ amat & hoc mō uiri dñr zelare uxores, ne p cōsortiū aliorū impediat singularitas, q̄ in vxore q̄runt. Silr ēt q q̄runt excellentiam, mouentur ꝯ eos, q excellere videnŧ, quasi impedientes excellentiā eorū, & iste est zelus inuidiæ, de quo dr̄ in Psal. 36. Noli æmulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniq̄tatē. Amor aūt amicitiæ q̄rit bonū amici: unde qñ est intēsus, facit hoiem moueri ꝯ omne illud, qđ repugnat bono amici: & ſm hoc aliqs dr̄ zelare pro amico, qñ si qua dñr, uel fiunt cōtra bonū amici, hō repellere studet. Et p hunc ēt modū aliquis dr̄ zelare pro Deo, qñ ea, quæ sunt contra honorem, uel voluntatem Dei, repellere ſm posse conatur, ſm illud. 3. Reg. 19. Zelatus sum pro Dominio exercituū. Et Ioan. 2. sup illud, Zelus domus tuæ comedit me, dicit* gl. Quòd bono zelo comedit, q q̄libet praua q̄ viderit, corrigeř satagit: si neqt, tolerat, & gemit.

[*1. q. 35. & q. 36.] [*Est glos. Aug. seu. Ioh trac. 10. inter mediū & fin. t. 9.]

H Ad primum ergo dicēdū, q Apostolus ibi loqŧ de zelo inuidiæ, q qdē est cā cōtentionis, nō cōtra rē amatā, sed p re amata cōtra impedimēta ipsius.

Ad 2m dicendū, q bonū amaŧ, inquantū est cōicabile amanti: unde oē illud qđ pfectionem huius cōicationis impedit, efficiŧ odiosum: & sic ex amore boni zelus causatur: ex defectu aūt bonitatis cōtingit, q quædā parua bona nō possunt integre simul possideri à multis. & ex amore taliū causaŧ zelus inuidię, nō aūt proprie ex his, q̄ integre possūt a multis possideri. Nullus. n. inuidet alteri de cognitiōe veritatis, q̄ à multis integre cognosci pōt, sed forte de excellentia circa cognitionem huius.

Ad 3m dicendū, q hoc ipsū, q aliqs odio hēt ea q̄ repugnāt amato, ex amore procedit: unde zelus proprie ponitur effectus amoris magis, quàm odij.

SVPER Q. XXVIII. ART. V. ET VI.
Medina ar. 5.

[561 Porrecta per totum.]

In quinto autē & sexto articulo nihil scribendū occurrit, nisi q notetur ea, q̄ author dicit conuenire hmōi passionib. referendo appetitū appetibili, seu formaliter. Quoniam hæc eadē v. demur hmōi passionibus, & actib. voluntatis similibus, his passionib. Noteŧ quoque responsio ad primum in sexto articulo; quoniam in fine totius tractatus de actibus humanis seruiet proposito.

ARTICVLVS V.

Vtrum amor sit passio læsiua amantis.

Ad qvintvm sic procedit. Vr̄ q amor sit passio læsiua. Languor. n. significat lęsionē quandā languētis: sed amor causat languorem. dr̄. n. Cant. 2. Fulcite me floribus: stipate me malis, quia amore langueo. ergo amor est passio læsiua.

¶ 2 Præt. Liquefactio, est q̄dā resolutio: sed amor est liquefactiuus. dr̄. n. Cant. 5. Aīa mea liquefacta est, ut dilect9 meus locutus est. ergo amor est resolutiuus: est: ergo corruptiuus, & læsiuus.

3 ¶ Pręt. Feruor designat quoedam excessum in caliditate, qui quidē excessus corruptiuus est: sed feruor caŧ ex amore. Dion. n. 7. c.* Cęl. hier. inter cęteras pprietates ad amorē Seraphin ptinētes, ponit calidū & acutū, & supferuēs.

[*ca. 7. nō remote a prin.]

F Et Can. 8. dicitur de amore, q lampades eius sunt lampades ignis, atque flammarum. ergo amor est passio læsiua, & corruptiua.

Sed contra ē, qđ dicit Dio. 4. c. de* diu. no. q singula se amāt cōtētiue, idest cōseruatiue. ergo amor ñ ē passio læsiua, sed magis ꝯseruatiua, & pfectiua. [*p 1. inter mediū & finem.]

Resp. Dicēdū, q sicut * supra dictū est, Amor significat coaptationē quādā appetitiuæ uirtutis ad aliqđ bonū. Nihil aūt, qđ coaptatur ad aliquid, qđ est sibi ꝯueniēs, ex hoc ipso læditur, sed magis si sit possibile, proficit, & melioraŧ: qđ uero coaptaŧ ad aliqd, qđ non est sibi conueniens, ex hoc lædiŧ, & deterioratur. [*q. 26 a. 1. & 2. & q. 27. ar. 1.]

G Amor ergo boni cōueniens est perfectiuus, & melioratiuus amātis. amor aūt boni, qđ non est cōueniens amāti, est læsiuus, & deterioratiuus amantis. [concl.] Vñ maxime hō pficiŧ, & melioraŧ p amorē Dei: lędiŧ aūt, & deterioratur p amorē peccati, ſm illud Oseę. 9. Facti sunt abominabiles, sicut ea, q̄ dilexerūt. Et hoc quidē sic dictū est de amore, quantū ad id, qđ est formale in ipso, qđ est. s. ex parte appetitus: q̄tū uero ad id qđ est materiale in passione amoris, qđ est immutatio aliqua corporalis, accidit, q amor sit læsiuus pp excessum immutationis, sicut accidit in sensu, & in oī actu uirtutis aię, q exerceŧ p aliq̄ immutationē organi corporalis. [concl. p]

Ad ea uero, q in ꝯriū obijciunt, dicēdū, q amori attribui possunt quatuor effectus proximi, s. liquefactio, fruitio, languor, & feruor, inter q̄ primū est liquefactio, q̄ opponitur congelationi. Ea. n. q̄ sunt cōgelata, in seipsis cōstricta sunt, ut nō possint de facili subintrationē alterius pati: ad amorē aūt ptinet, q appetitus coapteŧ ad receptionē boni amati, put amatū est in amāte, sicut iā* supra dictū est. Vñ cordis cōgelatio uel duritia est dispositio repugnās amori: sed liquefactio importat quandā mollificationē cordis, qua exhibet se cor habile, ut ama- [*art. 2.]

I tū in ipsū subintret. Si ergo amatū fuerit p̄sens, & habitū, cātur delectatio, siue fruitio; si aūt fuerit absens, cōsequunŧ duę passiones, s. tristitia de absētia, q̄ significatur p languorē. Vñ, & Tullius in 3. de* Tusculanis q̄st. maxime tristitiam ęgritudinē noiat & intensū desideriū de cōsecutiōe amati, qđ significaŧ p feruorē. Et isti qdē sunt effectus amoris formaliter accepti ſm habitudinē appetitiuæ uirtutis ad obiectū: sed in passione amoris consequunŧ aliqui effectus his proportionati ſm immutationem. [*libr. 3. a medio & lib. 4. non remote a prin.]

ARTICVLVS VI.

Vtrum amor sit causa omnium, quæ amans agit.

K *Medina artic. 6.*

Ad sextvm sic proceditur. Vr̄, q amans non agat omnia ex amore. Amor enim quædam passio est: ut* supra dictum est: sed non omnia, quæ agit homo, agit ex passione, sed q̄dam agit ex electione, & q̄dam ex ignorantia, ut dicitur in 3.* Eth. ergo non omnia, quæ homo agit, agit ex amore. [561 Porrecta per totum. 1. 2. q. 27. q. 2. a. 1. cor. *q. 26. a. 2. *cap. 8.]

¶ 2 Præt. Appetitus est principiū motus, & actiōis in omnibus animalibus, ut patet in 3.* De anima, si igitur omnia, quæ quis agit, agit ex amore, alię passiones appetitiuæ partis erunt superfluæ. [*a tex. 48. usque ad 55. t. 2.]

¶ 3 Præt. Nihil causaŧ simul a contrarijs causis: sed q̄dam fiunt ex odio. nō ergo omnia sunt ex amore.

DES

SVPER QVÆST. XXIX. ART. I.

Medina art. 1.

IN art. 1. q. 29. nota tria Nouitie, primo in titulo, q bis dicit obiectum, & causa odij, scilicet cum enumerantur articuli, & cū proceditur ad primum. Ex hoc. n. & primo arg. manifeste habes, malum non solū obiectū, sed causam esse odij. Secūdo, in corpore, q similitudo inter appetitum naturalem, & animalem sobrie intelligatur, scilicet proportionaliter secūdum naturas inanimatorū, & animatorum. In illis. n. ut in quæsti. 25. dictum est, idem est cōsonantia & dissonātia, in illis aliud: sicut in illis cōsonantia est proprietas, in istis est actus appetitiuus. Tertio, in rōsione ad primum, qd̄ consistit in hoc, q obiectū, & causa odij non ē malū simpliciter, sed malū huic, qd̄ est quoddam ens, qd̄ non est malum huic inquantum ens, qa sic conuenit, sed inquantum tale, ept quia sic repugnat. Percutiens. n. me quoddam ens, est repugnāt mihi, non inquantū ens, sed solum inquantum tale, scilicet offendēs me. sicut aqua est mala igni, inquantum talis, non inquantum ens.

¶ Circa eundem primum art. dubium occurrit de explanatione odij, q scilicet est dissonantia ad appræhēsum repugnās, seu malū. odium. n. consonare malo testatur inimicitia, dum quis mala ut mala inimico vult: imò hoc est odisse, uelle malum malo.

¶ Ad hoc dicitur, q sicut amor diuidit in amorē amicitiæ & cōcupiscentiæ, ita & odiū. Et odiū quidem oppositū amori cōcupiscentiæ, innominatū est: & pōt uocari odium abominationis. Odium uero oppositum amori amicitiæ, odium inimicitiæ uocatur. Et sicut qa amare est uelle bonū alicui, duo ex parte obiecti includit, scilicet ly bonū, & ly, alicui: ita i odij obiecto duo claudit, s. malū & psona. Quāuis aūt amor amicitiæ & cōcupiscētiæ uniformiter se habeāt ad utrūque. s. per modum affirmationis, seu consonantiæ, odium tamen inimicitiæ, & odiū abominationis dissimiliter se habēt ad hæc. nā odiū inimicitiæ hēt se ad psonā p modū negationis & dissonantiæ, ad malū uero p modū affirmationis, & cōsonātiæ. odiū autē abominationis ecōuerso, ad psonā se hēt p modū affirmationis, & consonātiæ, ad malū autē p modū negationis, & dissonātiæ. Cū. n. aliqs odit flagella, & similia, illis quidē dissonat, & ea ab affectu suo abnegat: seipsum autē, uel alterū, cui illa nollet, affirmat in affectu, eique cōsonat. Econtra uero, cū odit qs hominē. ipsum quidē à suo affectu abnegat illiq; dissonat. sed malis illis consonat, affirmatq; illa in suo affectu. uult. n. illi malū. Et si diligēter perscrutati fuerit, uidebit q dissimilitudo ista nō uariat dissonātiā odij à malo obiecto & causa: qm utrobiq; id qd̄ hēt rōnem mali obiecti & causę odij, abnegat ab affectu, & dissonat: nā in odio inimicitiæ psona hēt rationē mali obiecti & causæ. Et in odio abominationis nō psona, sed res mala hēt rōnem mali obiecti, & causæ: sicut in amore amicitiæ, obiectū amati est amicus & in amore cōcupiscentiæ est res concupita. Vniuersaliter igitur odiū est dissonātia à malo obiecto, qa oportet malū obiectū esse odio habitū. sed qa diuersū in utroq; odio cōstituit obiectū qa unius psona, alterius res, uarietas apparet. sed nō est. vñ inimicitia non testat, q odiū consonat malo obiecto, sed q tm̄ dissonat ab inimico, ut cōsonet malis illius, unde testat magnam dissonātiam obiecti. Nec fallaris, audiēs odiū abominatiōis habere p obiecto rē, nō psonam: & putes propterea matrem non tali odio habere filias, q hus optat mortē, uel quia non pōt dare eas nuptui, uel quia despicitur à uiro suo pp eas in similib. n. non habētur odio personæ ut personę, sed ut res: unde non est ad tales odium inimicitiæ, sed abominationis solius uitæ earum, quia repugnat dispositioni earū uel secundum paupertatem, uel grat am eum nim, uel aliquid huiusmodi, in cuius signum nihil mali illis uellent: cuius oppositum de odio inimicitiæ scribitur in secundo Rhetor. s. d nitam tantum earum, ut rem eis cōtrariā nolunt. Et quod in exemplo matris & filiæ.

Margin notes: *art. 4. nō multū p. cal a pri. — concl. m — *in parte a. — *q. 29. a. 2. — 163 Por recta per totum — *in al. q. 32. art. 4. cor. — *q. 28. a. I — *q. 26. a. I — concl. m.

SED CONT. est, q Dion. dicit 4. c.* de diui. no. q pp amorē boni oia agunt, quæcunq; agunt.

RESPON. Dicendum, q omne agens agit pp finē aliquē, ut supra dictū est: finis aūt est bonū desideratū, & amatū unicuique. Vnde manifestū est, q [m] omne agens, quodcunq; sit, agit quācūq; actionē ex aliquo amore.[n]

B

AD PRIMVM ergo dicendum, q obiectio illa procedit de amore, qui est passio in appetitu sensitiuo existens: nos aūt loqmur nūc de amore cōiter accepto, prout cōprehēdit sub se amorē intellectualē, rationalē, animalē, naturalē: sic. n. Dion. loquitur de amore in 4. cap.* de diuin. no.

C

AD 2m dicendū, q ex amore, sicut iā dictum est, causatur, & desideriū, & tristitia, & delectatio, & p ɔñs oēs aliæ passiones, vnde ois actio, quæ procedit ex quacunq; passione, procedit ēt ex amore sicut ex prima causa: vnde non superfluunt aliæ passiones, q̄ sunt causæ proximæ.

AD 3m dicendū, q odiū ēt ex amore causat, sicut * infra dicet.

QVAEST. XXIX.

De odio, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de odio.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum causa, & obiectum odij sit malum.

¶ Secundo, Vtrum odium causetur ex amore.

¶ Tertio, Vtrum odium sit fortius, quàm amor.

¶ Quarto, Vtrum aliquis possit habere odio seipsum.

¶ Quinto, Vtrum aliquis possit habere odio ueritatem.

¶ Sexto, Vtrum aliquid possit haberi odio in uniuersali.

ARTICVLVS I.

Vtrum causa, & obiectū odij sit malū.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt q obiectū, & cā odij non sit malū. Omne. n. qd̄ est, inquantum hmōi, bonum est: si igitur obiectum odij sit malum, sequitur q nulla res odio habeatur, sed solum defectus alicuius rei, quod patet esse falsum.

¶ 2 Præt. Odire malū, est laudabile: vñ in laudē quorundā dr̄ 2. Machab. 3. q leges optime custodiebantur pp Oniæ pontificis pietatē, & aios odio habentes mala. si igit nihil odiatur nisi malum, sequit, q oē odium sit laudabile, quod patet esse falsum.

¶ 3 Præt. Idē non est simul bonum, & malū: sed idē diuersis est odibilie & amabile. ergo odium non solū est mali, sed ēt boni.

SED CONTRA. Odium cōtrariatur amori: sed obiectū amoris est bonū, * ut supra dictum est. ergo obiectū odij est malum.

RESP. Dicendū, q cum appetitus naturalis deriuetur ab aliqua apprehensione, licet nō cōiuncta, eadē ratio vr̄ esse de inclinatione appetitus naturalis, & appetitus aīalis, qui sequit apprehensionē ɔiunctā, sicut * sup. dictū est. In appetitu aūt naturali hoc manifeste apparet, q sicut ūnūquodq; hēt nālem cōsonātiā, uel aptitudinē ad id, qd̄ sibi ɔuenit, q̄ est amor nālis: ita ad id, qd̄ est repugnās, & corruptiuū, hēt dissonantiā naturalē, q̄ est odiū naturale. Sic igit, & in appetitu aīali, seu in intellectiuo amor est cōsonantia q̄dā appetitus in id, qd̄ apprehendit ut conueniens. Odiū uero est dissonantia q̄dā appetitus ad id, qd̄ apprehendit ut repugnās, & nociuū. Sicut aūt oē cōueniēs inquantū hmōi, hēt rōnem boni, ita oē repugnās inquātū hmōi, hēt rōnem mali: & ideo sicut [m] bonum est obiectum amoris, ita malum est obiectum odij [n].

D

E

AD 1m ergo dicendū, q ens inquantum ens, non hēt rōnem repugnantis, sed magis conuenientis: qa oia cōueniunt in ente, sed ens inquātū ē hoc ens determinatū, hēt rōnē repugnātis ad aliquod ens determinatū: &

scd̃m hoc unũ ens est odibile alteri, & est malum, & si non in se, tñ per comparationẽ ad alterũ.

Ad 2m dicendũ, ꝙ sicut aliqd apprehenditur ut bonũ, qđ nõ est uere bonũ, ita aliqd apprehẽditur ut malũ, qđ nõ est uere malũ: vñ cõtingit quandoq; nec odiũ mali, nec amorem boni esse bonũ.

Ad 3m dicendum, ꝙ cõtingit idem esse amabile, & odibile diuersis s. n appetitũ quidem naturalẽ ex hoc, ꝙ unũ & idẽ est conueniens uni scd̃m suam naturã, & repugnans alteri: sicut calor conuenit igni, & repugnat aq. s. m appetitũ uero animalem ex ho, ꝙ vnum, & idem apprehenditur ab uno sub ratione boni, & ab alio sub ratione mali.

Articvlvs II.

Vtrum odium causetur ex amore.

Ad secvndvm sic proceditur videtur ꝙ amor non sit cã odij. Ea.n. q̃ ex oppõsito diuidunt naturaliter sũt simul, vt dr in Pdicamẽtis: sed amor, & odiũ cũ sint cõtraria, ex opposito diuidũtur. ergo naturaliter sũt simul. non ergo amor est cã odij.

¶ 2 Præt. vnum cõtrariorũ nõ est causa alterius: sed amor, & odium sunt contraria. ergo &c.

¶ 3 Præt. posterius nõ ẽ cã prioris. sed odiũ est prius amore, vt vr̃. nã odiũ importat recessum à malo: amor uero accesũ ad bonũ. ergo amor non est cã odij.

Sed contra est, quod dicit Aug. 14. de Ciu. Dei, ꝙ oẽs affectiones causantur ex amore. ergo, & odium, cũ sit quædam affectio animæ, causatur ex amore.

Respondeo, Dicendum, ꝙ sicut dictum ẽ, Amor cõsistit in quadã cõueniẽtia amãtis ad amatum: odiũ uero consistit in quadã repugnantia, uel dissonantia. Oportet ãt in quolibet prius cõsiderare quid ei cõueniat, q̃ quid ei repugnet. Per hoc.n. aliquid est repugnãs alteri, quia est corruptiuũ, vel impeditiuũ eius quod est cõueniẽs: vñ necesse est, ꝙ amor sit prior odio: & ꝙ nihil odio habeatur, nisi p hoc, ꝙ cõtrariatur cõuenienti, quod amatur: & secũdum hoc, omne odium ex amore causatur.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ in his q̃ ex opposito diuidũtur, quędã inueniũtur, quæ sũt naturaliter simul, & scd̃m rẽ, & scd̃m rõnẽ, sicut duæ spẽs aialis, uel duę spẽs coloris. Quędã uero sunt simul scd̃m rõnẽ, sed unũ realiter est prius altero, & cã eius: sicut patet in spẽbus numerorũ, figurarũ, & motuũ. Quędã uero nõ sunt simul, nec scd̃m rẽ, nec scd̃m rõnẽ, sicut substãtia, & accidẽs. nã substantia realiter ẽ cã accidẽtis: & ens scd̃m rõnẽ prius attribuitur substantiæ, q̃ accidẽti, quia accidẽti nõ attribuitur nisi inquãtũ est in substãtia. Amor ãt, & odiũ naturaliter quidẽ sunt simul secũdũ rõnẽ, sed non realiter: unde nihil prohibet amorem esse causam odii.

Ad 2m dicendũ, ꝙ amor, & odiũ sunt contraria, qñ accipiuntur circa idem: sed qñ sunt de cõtrarijs, non sunt contraria, sed seinuicem consequentia. Eiusdem.n. rationis est, quod ametur aliquid, & odiatur eius contrarium: & sic amor unius rei, est causa quod eius contrarium odiatur.

Ad 3m dicẽdum, ꝙ in executione prius est recedere ab uno termino, quàm accedere ad alterũ terminũ, sed in intẽtione est econuerso: pter hoc.n. recedimur ab uno termino, ut accedatur ad alterũ. motus aũt appetitiuus magis pertinet ad intentionem, quàm ad executionem: & ideo amor est prior odio, cum utrumque sit motus appetitiuus.

Articvlvs III.

Vtrum odium sit fortius, quàm amor.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ odiũ sit fortius amore. Dicit.n. Aug. in lib. 83. q. Nemo est qui non magis dolorem fugiat, quã appetat volupatẽ: sed fugere dolorem pertinet ad odiũ, appetitus autem uoluptatis pertinet ad amorem. ergo odium est fortius amore.

¶ 2. præt. Debilis uincitur a fortiori: sed amor uincit ab odio, qñ.ſ. amor conuertitur in odiũ. ergo odium est fortius amore.

¶ 3 præt. Affectio aiæ per effũ manifestatur: sed fortius insistit hõ ad repellendum odiosum, q̃ ad prosequendum amatũ. sicut etiam bestiæ abstinent a delectabilibus pp uerbera, ut Aug. introducit in li. 83. q. ergo odiũ est fortius amore.

Sed contra Bonũ ẽ fortius quam malũ: quia malũ non agit nisi virtute boni, vt Dio. dicit c. 4. de diu. no. sed odiũ, & amor differũt s̃m dr̃iam boni, & mali. ergo amor est fortior odio.

Respon. Dicendum, ꝙ impossibile est effũm sua cã esse fortiorem. Omne aũt odium procedit ex aliquo amore, sicut ex cã, ut s. dictũ est, unde impossibile est, ꝙ odiũ sit fortius amore simpliciter, sed oportet ulterius, ꝙ amor simpliciter loquendo, sit odio fortior. Fortius.n. mouet aliquid i finẽ, q̃ in ea, q̃ sũt ad finẽ. Recessus aũt a malo ordinatur ad consecutionẽ boni, sicut ad finem: vnde simpliciter loquendo, fortior est motus animæ in bonum, quam in malũ: sed tñ aliquãdo uidetur odium fortius amore pter duo.

Marginalia (left):

& filiæ andit, In cęteris q̃ sunt̃ dñi ad seruos, viri ad uxorẽ, & uniuersaliter ad oẽs odio habẽtes, nõ vt psonæ sunt, sed ut aliqd illis, quasi nocumenta sunt, dicta intelligas. De psonis.n. & tob. formaliter, inquam. f. per bonũ, & in quantũ res, intellige, quæ diximus de obiectis proprijs utriusq; odii. Nec obiectas mihi, ꝙ immemor supradictorũ de indistione amoris amici tiæ, & cõcupiscẽtiæ, ude penes obiecta distinxer m utroq; odiũ. Nosti.n. ꝙ bonũ uno mõ vtpote ex cã integra: malum autẽ omn.facit, vtpote ex particularibus defectib. dr̃ Constat aũt, ꝙ amor ex parte boni, & odiũ ex parte mali, se tenet pp quod non est mirũ, si odia distinguuntur ex psona, uel re, utrob. eẽtiã propter odi. amor ali non sed sola habitudo ad psonã, & rẽ diuersimode amari in quolibet amore di stinguitur, vt supradeclaratum est.

161 Porrecta per totum. * Sup. q. 23 a. 4 a. 1 3. & 4. & 11. 6. ar. 3. cor. & 14. con. c. 19. * in post prædica. c. de Simili.

Svper qvæst. XXIX. Art. II.

Fer. 4. con. c. 19.

Medina art. 2.

Rueus. 2. omisso, ex quo memoriæ cõmendabis rõnẽ ad 1. & applicabis ad post prædicamenta.

*c. 7. & 9. 10. 5

*art. præced.

concl. m.

Marginalia (right):

Svper qvæst. XXIX. Art. III.

165 Porrecta per totum.

Medina ar. 3.

In 3. arti. aduerte primo, ꝙ prima 16 quare odiũ vt fortius mouere, consistit in hoc, q. odiũ mag. sc. sistit immutatione, q̃ amor. Quod declaratur ex parte obiecti, quia. f. in amore tã actus, quã obiectũ consonat dispõni amãtis, & p hoc nihil est ex parte obiecti alteritatis. In odio uero licet actus dispõni odientis cõsonet, obiectũ uero, vtpote malũ, ut maliditionat, ac phoc ex pte obiecti & cũ mutatio in alteritate cõsistat, magis ad mutationis naturã accedet odiũ, q̃ amor. Et hæc 10 ponitur in litera, cũ di. ꝙ repugnantia eius, qđ oditur, magis percipitur, quã cõueniẽtia amãti. Aduerte scdo. ꝙ ex unda. 16. & manifestat sensum conclusionis principalis huius articuli, ꝙ odiũ non est fortius amore. sed ecõuerso: qđ intelligitur nõ de quocunq; odio relato ad quẽcumque amorem, & ecõuerso, sed de cõiugatis. Quilibet enim amor hẽt odio.

* q. 16. par. 1. in post. pria. 10. 4

* q. 16. p. 6. paulo post. pri. 10. 4

* in par. 4

* ar. 1. huius q. concl.

triuctum odium sibi oppositu, & econuersu. & de his est sermo cōparatiuus. Et manifestat fortitudinem odij sup amorem ex tranei esse non ex se sed ex amore eius et superante illum alterum amorē: ut in rñsione ad primū & scđdū exprimit. Et sic ex prima rōne odiū magis quodammodo incitat, q̄ coniugatus amor quia magis sentit: & ex scđa magis q̄ extraneꝰ amor, qa agit uirtute amoris maioris.

* cap. 12. post medium, to. 3.

SVPER Q. XXIX. ART. IIII.

Medina ar. 4.

ARticulo quarto omisso, qui in sine tractatus uteretur in artic. 5 aduerte, q alind est odio haberi & aliud nō amari: & q aliud est per se, & aliud p accidens. Nihil. n. quātumcunq; fuerit particularissimum & minimū bonū, sub rōne suæ bonitatis repræsentatum, odio hr. p se loquendo: quia obiecto odij contrariat tota latitudo boni, nō amari tñ pōt, quia non hēt vñ adęquet appetitū &c. p accidēs aūt pōt partialiter bonū odio haberi, p adiunctā. s. rōnem maioris mali, vt quotidie experimur, In cōi aūt impossibile est: quia quilibet odiens, aliqd amat: ac per hoc nō omne bonū odit. Et idē est iudiciū de ente, & uero in cōi. Odiens. n. quodcunq; ens, aut quodcunq; uerū licet ab alijs dissonet alicui tñ uero, & enti consonat, & consonans, ac p hoc non abijcit totā entis, aut ueritatis latitudinē à suo affectu: sed cōis rō entis, & ueri semper saluatur consonans &c.

166 Porrecta per totum 2. 2. q. 25. ar. 7. & 2. d. 42. q. 2. art. 2. q. 2. ad 2. Et Psa. 10. Et Ep. 5. lectio 6.

¶ In ultimo articulo nihil occurrit scribēdum, nisi q diligenter notetur diña inter se, puta, calorem vniuersalem uniuersaliter, & singularem.

A Primo quidē, quia odiū est magis sensibile q̄ amor. Cum. n. sensus perceptio sit in quadam immutatione, ex quo aliqd iā immutatū est, non ita sentit, sicut qñ est in ipso immutari: vñ calor febris ethicæ q̄uis sit maior, nō tñ ita sentitur, sicut calor tertianæ: qa calor ethicæ iā uersus est quasi in habitum, & naturā: & pp hoc ēt amor magis sentit in absentia amati, sicut Aug. dicit in 10. de Trin.* q amor non ita sentit, cū non ꝑdit eum indigentia: & pp hoc ēt repugnantia eius quod oditur, sensibilius ꝑcipitur, q̄ cōuenientia eius qđ amatur. Secundo, quia non cōparatur odium ad amorem sibi corrñdentē. fm. n. diuersitatē bonorum, est diuersitas amorū in magnitudine, & paruitate qbus ꝑportionant opposita odia: vñ odiū qđ corrñdet maiori amori magis mouet q̄ minor amor. Et p hoc patet rñsio ad primū. nā amor uoluptatis est minor, q̄ amor conseruationis suiipsius, cui rñdet fuga doloris: & ideo magis fugitur dolor, quàm ametur uoluptas.

B

C

AD 2m dicendū, q odiū nunquā uinceret amorem, nisi pp maiorem amorē, cui odium corrñdet: sic hō magis diligit se, q̄ amicum. & propter hoc, quòd diligit se, habet odio etiam amicum, si sibi contrarietur.

D

AD 3m dicēdū, q iō intensius aliqd operat ad repellēdū odiosa, qa odiū est magis sensibile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis possit habere odio seipsum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q aliquis possit seipsum odio habere. Dr. n. in Psal. 10. Qui diligit iniquitatē, hodit animam suam: sed multi diligunt iniquitatem. ergo multi odiunt seipsos.

¶ 2 Præt. Illum odimus, cui volumus, & operamur h malum: sed quandoque aliquis vult & operatur sibiipsi malum, puta, qui interimunt seipsos. ergo aliqui seipsos habent odio.

¶ 3 Præt. Boetius dicit in 2. de Consol.* q auaritia facit hoies h odiosos: ex quo pōt accipi, q oīs hō odit auarū: sed aliq sūt auari. ergo illi odiūt seipsos.

* prosa 5. parum a princ.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Ephes. 5. q nemo vnq̄ carnem suam odio habuit.

A RESPON. Dicendū, q a impossibile est, q aliquis, per se loquendo, odiat seipsum. a Naturaliter enim vnumquodq; appetit bonum, nec pōt aliquid sibi appetere, nisi sub rōne boni. nam malum est præter volūtatem, ut Dio. dicit 4. c. De diui. no.* Amare aūt aliquē est uelle ei bonum, ut s̄ dictum est:* uñ necesse est, q aliqs amet seipsum, & impossibile est q aliquis odiat seipsum, p se loquendo: p accidens tñ contingit, q aliqs, seipsum odio habeat, & hoc dupliciter. Vno mō, ex parte boni, quod sibi aliqs vult accidit. n. qñq;, illud quod appetitur ut fm qd bonum, esse simpliciter malum: & fm hoc aliqs p accidens vult sibi malum, quod est odire. Alio mō ex parte suiipsius, cui vult bonum. Vnumquodq; n. maxime est id, quod est principalius in ipso: unde ciuitas dr facere id, quod Rex facit, quasi Rex sit tota ciuitas. Manifestum est ergo, q homo maxime est mens hoīs. contingit autem, q aliq æstimant se maxime illud, q sunt fm naturā corporalē, & sensitiuam: unde amant se fm, id q æstimant se esse, sed odiunt id quod uere sunt, dum uolunt contraria rōni: & utroque modo ille q diligit iniqtatem odit non solum animam suam, sed etiam seipsum. Et per hoc patet responsio ad primum.

concl.

* par. 4. ali quan tulū ante finē.

* q. 26. ar.

C AD 2m dicendum, q nullus sibi vult & facit malum, nisi inquantum apprehendit illud sub rōne boni: nam, & illi q interimunt seipsos, hoc ipsum, qđ est amori, apprehendunt sub rōne boni, inquātum est terminatiuū alicuius miseriæ, uel doloris.

AD 3m dicendum, q auarus odit aliquod accidens suum, non tñ propter hoc odit seipsum: sicut æger odit suam ægritudinem ex hoc ipso, q se amat. Vel dicendum, q auaritia odiosos facit alijs, non autem sibijpsi: q immo causatur ex inordinato sui amore, secūdum quem de bonis tempotalibus plus sibi aliquis vult, quàm debeat.

D

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquis possit odio habere veritatem.

167 Porrecta per totum 2. 2. q. 34. ar. 1. &c.

Medina art. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis non possit habere odio ueritatem. Bonum. n. & ens, & uerum b conuertuntur: sed aliqs non pōt habere odio bonitatē. ergo nec ueritatē.

¶ 2 Præt. Omnes hoies naturaliter scire desiderant, ut dr in principio Met.* sed scientia non est nisi uerorū. ergo h ueritas naturaliter desideratur, & amatur: sed quod naturaliter inest, semper inest. nullus ergo potest habere odio ueritatem.

* li. 1. me. tap. tu. 5.

E ¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 2. Rheto.* quod hoīes amant non fictos, sed nō nisi h pp ueritatem. ergo hō naturaliter amat uertiatē. nō ergo eā odio hēt.

* cap. 4. a medio co mn 6.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Gala. 4. Factus sum uobis inimicus, uerum dicens uobis.

RESPON. Dicendū, q bonum, & uerum, & ens sunt idem fm rem, sed differunt rōne. Bonum. n. habet rōnem appetibilis, non autem ens uel uerum: qa Bonum est quod oia appetunt. & ideo bonum fm rōnem boni, non potest odio haberi nec in uniuersali, nec in particulari. Ens autem, & uerum in uniuersali qdem, odio haberi non possunt: qa dissonantia est causa odij, & conuenientia cā moris

Ens aũt,& uerũ sunt cõia oĩbus sed ᵐ in particulari nihil ꝓhibet quoddã ens, & quoddã uerũ odio haberi, inquantum hẽt rõnem contrarij, & repugnantis: ꝯrietas.n.& repugnantia non aduersat̃ rõni entis,& ueri, sicut aduersat̃ rõni boni. Contingit aũt uerum aliquod particulare tripliciter repugnare, uel ꝯtrariari bono amato. Vno mõ ſm qđ ueritas est causaliter,& originaliter in ipsis rebus:& sic hõ qñq; odit aliquã ueritatẽ, dum uellet nõ esse uerum, qđ est uerum. Alio mõ, ſm qđ ueritas est in cognitione ipsius hoĩs, q̃ impedit ipsum a ꝓsecutione amati: sicut si aliqui uellẽt nõ cognoscere ueritatẽ fidei, ut libere peccarent, ex quorũ ꝑsona dr̃ Iob.21. Sciẽtiã uiarũ tuarũ nolumus. Tertio mõ hr̃ odio ueritas particularis tanquã repugnãs, put est in intellectu alterius, puta, cũ aliqs vult iacere in pc̃tõ, odit quod aliquis ueritatẽ circa pc̃m suũ cognoscat.& ſm hoc dicit Aug. in 10. Confes.* ꝙ homines amãt ueritatem lucentẽ odiũt, eam redarguentem. Et per hoc patet responsio ad primum.

*ca. 23. a medio to moi.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ cognoscere ueritatẽ, ſm se est amabile. ꝓp quod dicit Aug.* quod amant eã lucentem: sed per accidens cognitio ueritatis põt esse odibilis, inquantũ impedit ab aliquo desiderato.

*Ibidem.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ ex hoc procedit, ꝙ non ficti amantur, ꝙ homo amat secundum se cognoscere ueritatem, quam homines non ficti manifestant.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aliquid possit haberi odio in uniuersali.

168. Porrecta per totum. Sup. ar. 5. cor.

Medina art. 6.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ odium nõ possit esse alicuius in uniuersali. Odium.n. est passio appetitus sensitiui, qui mouetur ex sensibili apphensione: sed sensus non põt apprehendere vl̃e. ergo odiũ nõ põt esse alicuius in vniuersali.

¶2 Prꝛt. Odiũ causatur ex aliqua dissonãtia, q̃ cõitati repugnat: sed cõitas est de rõne uniuersalis. ergo odium non potest esse alicuius in vniuersali.

¶3 Prꝛt. Obiectũ odij est malũ: malum aũt est in rebus,& non in mente, ut dr̃ in 6. Meta.† cũ ergo vl̃e sit solum in mente, quę abstrahit vl̃e a particulari, vr̃ ꝙ odium non possit esse alicuius uniuersalis.

†tex. & to mo 5.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in 2. Rheto.* qđ ira sp̃ fit inter singularia: odiũ aũt ẽt ad genera. Furem.n. odit, & calumniatorem vnusquisq;.

*cap. 4. a medio to mo 6.

RESPON. Dicendum, ꝙ de vl̃i dupliciter cõtingit loqui. Vno modo, ſm quod subest intentioni vl̃itatis: alio aũt mõ dr̃ de natura, cui talis intentio attribuitur. alia est.n. consideratio hoĩs vl̃is,& alia hoĩs in eo quod est hõ. Si igitur vl̃e accipiat̃ primo mõ, sic nulla potentia sensitiuæ partis, neq; apprehensiua, neq; appetitiua põt in vl̃e: quia vl̃e fit p abstractionẽ a mã indiuiduali, in qua radicat̃ oĩs uirtus sensit iua. põt tñ aliqua potentia sensitiua,& apprehensiua,& appetitiua ferri in aliquid vl̃iter: sicut dicimus, ꝙ obiectũ uisus est color ſm genus, non quia uisus cognoscat colorẽ vl̃em: sed qa, ꝙ color sit cognoscibilis a uisu, nõ cõuenit colori inquantum est hic color, sed inquantũ est color simpliciter.ᵐ Sic ergo odiũ ẽt sensitiuæ partis, põt respicere aliquid in vl̃i: ᵐ qa ex natura cõi aliqd aduersat̃ aĩali,& nõ solũ ex eo, qđ est particularis, sicut lupus oui: vñ ouis odit lupũ gñaliter. Sed ira sp̃ causat̃ ex aliquo particulari, quia ex aliquo actu lædentis: actus aũt particularium sunt.& pp hoc Philosoph. dicit,* qđ ira semper est ad aliquid particulare: odium uero põt esse ad aliquid in gñe, sed ᵖ odium ſm, quod est in parte intellectiua, cũ consequatur apprehensionem uniuersalem intellectus, potest utroque modo esse respectu uniuersalis. ᵖ

concl.

*lib. 2. Rhet. c. 4. post medium to. 6.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sensus non apprehendit vl̃e, prout est uniuersale: apphendit tñ aliquid, cui per abstractionẽ accidit uniuersalitas.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ id quod cõe est omnibus, non potest esse ratio odij: sed nihil prohibet aliqd esse commune multis, quod tamẽ dissonat ab alijs & sic est eis odiosum.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ illa obiectio procedit de uniuersali ſm ꝙ substat intentioni uĩtatis: sic.n. nõ cadit sub apprehensione, uel appetitu sensitiuo.

QVAESTIO. XXX.

De concupiscentia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de concupiscentia.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum concupiscentia sit in appetitu sensitiuo tantum.

¶Secundo, Vtrum concupiscentia sit passio specialis.

¶Tertio, Vtrum sint aliquæ concupiscentiæ naturales,& aliquæ non naturales.

¶Quarto, Vtrum concupiscentia sit infinita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum concupiscentia sit tantum in appetitu sensitiuo.

Medina art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod cõcupiscentia non solum sit in appetitu sensitiuo. Est enim quædam concupiscentia sapientiæ, ut dicitur Sap. 6. Concupiscentia sapiẽtiæ deducit ad regnum perpetuum: sed appetitus sensitiuus non potest ʰ ferri in sapientiam. ergo concupiscentia non est in solo appetitu sensitiuo.

169 Porrecta per totum. Inf. q. 31. ar. 3. ad 3. Et 3. d. 26 q. 1. ar. 2. cor. fin.

¶2 Prꝛ. Desideriũ mãdatorũ Dei nõ est in appetitu sensitiuo: imo Apost. dicit Ro. 7. Nõ habitat in me, hoc est, ĩ carne mea bonũ. ʰ sed desideriũ mãdatorũ Dei sub cõcupiscẽtia cadit: ſm illud Psal. 118. Concupiuit aĩa mea desiderare iustificatiões tuas ergo cõcupiscentia non est solum in appetitu sensitiuo.

¶3 Prꝛt. Cuilibet potẽtiæ est ʰ cõcupiscibile proprium bonũ: ergo concupiscentia est in qualibet potentia animæ,& nõ solum in appetitu sensitiuo.

SED CONTRA est, ꝙ Damasc. dicit,* ꝙ irrationale obediens,& persuasibile rationi diuiditur in cõcupiscentiã,& iram: hæc autem est irrationalis animæ pars passiua,& appetitiua. ergo concupiscẽtia est in appetitu sensitiuo.

*lib. 2. orth. fidei c. 12.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 1. Rhetor. Concupiscentia est appetitus delectabilis. Est aũt duplex delectatio, ut infra dicet:* una, q̃ est in bono intelligibili, quod est bonum rõnis: alia quæ est in bono ſm sensum. Prima quidem delectatio uidetur esse animæ tantum. Secunda autem est

*c. 11. a principio. *q. 31. ar. 3. & 4.

animæ

animæ, & corporis: qa sensus est uirtus in organo A corporeo. vnde, & bonum ſm sensum est bonum totius coniuncti: talis aût delectationis appetitus vr esse cocupiscentia, q̃ simul pertineat, & ad aīam
Concl. & ad corpus, ut ipsum nomē cōcupiscentię sonat: vñ côcupiscentia, ꝓprie loquêdo, est i appetitu sēsitiuo, & i vi côcupiscibili, q̃ ab ea denominat.

AD PRIMVM ergo dicendû, ꝙ appetitus sapientiæ, uel aliorû spūalium bonorû interdû côcupiscētia nominatur, uel ꝑꝑ similitudinē quandā, uel ꝑꝑ intensionē appetitu superioris partis, ex quo fit redundantia in inferiorē appetitû, ut simul ēt ipse inferior appetitus suo modo tendat in spirituale bo B num cōsequens appetitum superiorē, & ēt ipsum corpus spūalibus deseruiat, sicut in Psal. 83. dr. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

AD 2m dicendû, ꝙ desiderium magis pertinere pôt, proprie loquendo, nô solû ad inferiorem appetitum, sed etiam ad superiorem. Non.n. importat aliquā consociationem in cupiendo, sicut concupiscētia: sed simplicē motum in rem desideratam.

AD 3m dicendû, ꝙ vnicuiq; potentiæ aīæ appetere cōpetit propriû bonû appetitu naturali, qui non sequitur apprehensionē: sed appetere bonum appetitu aīali, qui sequitur apprehensionē, ꝑtinet C solû ad vim appetitiuā. Appetere autē aliquid sub rône boni delectabilis ſm sensum, quod proprie est concupiscere, pertinet ad uim concupiscibilē.

ARTICVLVS II.

Vtrum concupiscentia sit passio specialis.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr, ꝙ concupiscentia non sit passio specialis potentiæ concupiscibilis. Passiones.n. distinguûtur ſm obiecta: sed obiectû D concupiscibilis est delectabile ſm sensum, quod ēt est obiectum concupiscentiæ, ſm Philosophum in primo Rheto. ergo concupiscentia non est passio specialis in concupiscibili.

¶ 2 Prēt. Aug. dicit in libr. 83. q. ꝙ cupiditas est amor rerû trāseuntium, & sic ab amore nô distinguitur: oēs aût passiones speciales abinuicē distinguuntur. ergo concupiscentia nō est pas-
E
sio specialis in concupiscibili.

¶ 3 Prēt. Cuilibet passioni concupiscibilis opponit aliqua passio specialis in concupiscibili ut s. dictû est: sed côcupiscentiæ nō opponit aliqua passio spâlis in concupiscibili. dicit.n. Damasc. ꝙ expectatû bonû concupiscētia constituit, ꝑsens uero lætitiā: similiter expectatû malû timorem ꝑsens uero tristitia: ex quo vr, ꝙ sicut tristitia cōtrariat lętitiæ, ita timor contrariat côcupiscentiæ: timor aût nō est in côcupiscibili, sed in irascibili. nō ergo concupiscentia est specialis passio in concupiscibili.

SED CONTRA est, ꝙ concupiscētia causatur ab amore, & tēdit in delectationē, q̃ sunt passiones côcupiscibilis: & sic distiguitur ab alijs passionibus côcupiscibilis, tanq̃ passio spâlis.

RESP. Dicendû, ꝙ sicut dictû B est, Bonû delectabile ſm sensum est côiter obiectû côcupiscibilis: vñ ſm eius dr̄ias diuersę passiones concupiscibilis distinguunt. Diuersitas āt obiecti pôt attendi uel ſm naturā ipsius obiecti, uel ſm diuersitatē in uirtute agendi. Diuersitas quidē obiecti actiui, q̃ est ſm rei naturā facit materialē dr̄iam passionû: sed diuersitas, quæ est ſm uirtutem actiuā, facit formalē dr̄iam C passionû ſm q̃ passiones specie differunt. Est aût alia rô uirtutis motiuæ ipsius finis, uel, boni, secundum quod est realiter ꝑsens & ſm quod est absens. nam ſm quod est præsens, facit in seipso quiescere: ſm aût quod est absens, facit ad seipsum moueri. Vnde ipsum delectabile secundum sensum inquantum appetitum sibi adaptat quodammodo & conformat causat amorem: D inquātum uero absens attrahit ad seipsum causat côcupiscētiā inquantum uero ꝑsens quietat in seipso, causat delectationē. Sic ergo concupiscētia est passio differēs spē, & ab amore, & à delectatione: sed côcupiscere hoc delectabile, uel illud, facit ꝯcupiscētias diuersas numero.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd bonum delectabile non est absolute obiectum concupiscētiæ, sed sub ratione absentis: sicut & sensibile sub ratione præteriti est obiectum memoriæ. huiusmodi.n. particulares conditiones diuersificant speciem passionum, uel etiam potentiarum sensitiuæ partis, quæ respicit particularia.

AD 2m dicendum, quòd illa prædicatio est per causam, non per essentiam: non enim cupiditas est per se amor, sed amoris effectus. Vel aliter dicendum, quòd Aug. accipit cupiditatem large ꝓ quolibet motu appetitus, qui potest esse respectu boni futuri: unde côprehēdit sub se, & amorē, & spē.

AD 3m dicēdum, ꝙ passio, quæ directe opponit côcupiscētiæ, innominata est, quæ ita se hēt ad malum, sicut côcupiscētia ad bonum: sed qa est mali

---

170 Porrecta per totum. 3. d. 26. q. 1. artic. 3. cor.

SVPER Q. XXX. ART. II.

Medinæ art. 2.

IN quæst. 30. amissa in ar. in secundo aduerte quatuor. Primo, ꝙ distinctio in litera facta superius declarata est & in sequenti articulo amplius patefiet. Scdo, ꝙ author ꝑꝑ annexam causalitatē actiuā finali superius declaratam, incipit à uirtute actiua, & descēdit ad uirtutē motiuā finis. Et quia finis determinat actiuā sui uirtutē & finem, constat aliter finalizare ꝑsentē, aliter absentē: ideo etiā aliter agit ꝑsens, & absens: & non se hēt absens, & ꝑsens ut approximatio, & elongatio se hēt in agētibus naturalib. s. ut cōditiones, sine quibus actio nō fit, sed se hēt ut uirtutes actiuę. Vbi scito, Nouitie, côe esse omni actiuo, si agit proximû esse passo, nec ab hoc exorbitat actiuum in appetitû tam sensitiuum, q̃ intellectiuum: & approximationē ipsam, qcquid sit, nō esse rônē, aut uirtutē actiuam, sed conditionē, sine qua non: & de hac, vt pote ad communissimum actiuē spectāte non est sermo hic: sed de ꝑsentia, & absentia reali dr, ꝙ concurrunt ad actiuû in appetitum ut in rônes partiales agendi, ita ꝙ distinguunt specie passiones. Integratur.n. rô obiecti passionis appetitus sensitiui ex bonitate, uel malitia præsentia, vel absentia, uel indr̄ia, & apprehensione. Et bonitas quidem, & malitia ex natura appetitus exigit. Oīt.n. appetitus ꝑ se appetit bonû, & fugit malû absentia uero, uel ꝑsentia, ut in rñsione ad primû litera dicit. particularitati potentiæ rñdet: apprehensio uero aīalitati eiusdem. Tertio, ꝙ sermo præsens est de distinctione passionum in gñe naturæ tm̄. Concupiscere. n. delectabile in ꝑpria, uel aliena uxore, in gñe naturæ distinguunt solo numero sub eadē naturæ specie existētes sed in gñe moris sût diuersarû specierû, immo diuersarû generum uirtutis, & uitij. Quarto, ꝙ ex rñsione ad scdm, mirandum est de Grego. de Arimino in primo sent. dist. 1. q. 2. art. 2. dicente, ꝙ nullus doctorum, quos uidit, tenet cupiditatē, seu desiderium distingui essentialiter ab amore. Patet.n. expresse hic, & superius: sed forte excusari pôt in uolûtate, in qua tñ manifeste errat, ponens ēt delectationem esse amorem, ut superius dictum est. Concl.

*c. 12. nô procul a pricipio.

* q6. 33. post medium, to. 4.

* q. 23. li. 2. orthod. fidei c. 12. in fine.

* Et Grego. Nyssē li. 4. ca. 9.

* q. 23. ar. 1.

SVPER QVÆST. XXX. ART. III.

Medina art. 3.

IN articulo 3. dubiū occurrit, quia male vr̄ assignari distīō concupiscētiæ. Oē. n. delectabile animaliter, est cōueniēs apprehensum. Cibus. n. & pot⁹ si nō apprehendant, nō cōcupiscūtur animaliter, quis appetantur a natura, vt patet in melancholicis nolētibus comedere. valde. n. egent cibo, & tñ nō cōcupiscunt illū, apprehēdētes, uel se mortuos, uel non egentes &c.

¶Ad hoc dr̄, q̄ obiectio procedit ex malo intellectu distīōnis. Non. n. distinguit delectabile naturale, & delectabili rōnali, propterea q̄ illud est cōueniens nō apprehensum, & hoc ē conueniens apprehensū. Cōe. n. est omni delectabili delectatione, quæ est passio appetitus, esse delectabile apprehensum. nec in hoc ponitur differentia in litera: sed hac eā conditione delectabilis præsupposita, distinctio ī litera fit. Ad cuius intellectum recolito doctrinā de amore superius traditam. s. q̄ similitudo, seu proportio est propria causa ex parte subiecti disponens ad amorem, & dicito, q̄ cum nec concupiscatur, nec delectet nisi amatum, sicut dupliciter aliquis disponitur ad amandum: ita ad concupiscendum & delectandum. est si quidem aliqs dispositus, & ex natura, & ex æstimatione ad amādum aliquid. ex natura quidem ad amandū conuenū naturæ, ut cibū: ex æstimatione uero ad amādum consonū æstimanti, ut adorari. Et similiter aliqua cōcupiscētia inest nobis ex natura, qua. s. concupiscimus consona naturæ nostræ, apphensa tñ: & aliqua inest nobis ex æstimatione, qua. s. consona concupiscimus nobis reputantibus illa eē bona. Et prima quidē cōcupiscentia, est naturalis: secunda rōnalis: quia in prima delectabile, qd est obiectū concupiscentiæ, cōsonat naturæ: in secunda rōni. Vnde cū in litera distinguitur delectabile in conueniēs scdm naturā, & scdm apprehensionē, ly, scdm, denotat causam conuenientiæ ex parte subiecti, & non ex parte obiecti. Cōe. n. est omni delectabili, ut dictum est, esse conueniēs scdm apprehensionem ex parte obiecti. Si. n. non apprehēditur ut conueniens, non delectat, ut experientia testatur: unde in concupiscentia rōnali apprehensio concurrit dupliciter. s. obiectiue, ut concurrit in aliis, & dispositiue ex parte subiecti: pp qd. Arist. in primo Rheto. cap. 13. ponit æstimationem, uel persuasionem esse causam huius concupiscentiæ, illius uero naturam.

171 Porrecta per totum.

Inf q. 31. ar. 3. & q. 41. art. 3. cor. & q. 77. art. 5. co. & a. 2. q. 117. ar. 5, ad 2.

*a. 1. ad 3.

*In princi. li. & clar. tex. 49. to. 2.

B. 3. eth. c. 11. Et 1. rhet. c. 11 to. 5. & 6.

absētis sicut, & timor, qñq; loco eius ponitur timor: sicut & qñq; cupiditas loco spei: qd. n. est paruum bonū, uel malum, quasi nō reputatur: & iō pro oī motu appetitus in bonū, vel in malū futurū ponitur spes, & timor, q̄ respiciunt bonū, uel malum arduum. G

ARTICVLVS III.

Vtrum sint aliquæ cōcupiscentiæ naturales, & aliquæ non naturales.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ cōcupiscētiarū non sint q̄dā naturales, & q̄dam nō naturales. Cōcupiscētia. n. ptinet ad appetitū animalē, ut dictū est: *sed a appetitus naturalis diuiditur cōtra aialē. ergo nulla concupiscentia est naturalis.

¶ 2 Præt. Diuersitas materialis non facit diuersitatē secūdū H spēm, sed solum secundū numerum, quæ quidem sub arte non cadit: sed si quæ sunt concupiscētiæ naturales, & non naturales, nō differunt nisi scdm b diuersa obiecta concupiscibilia: qd facit materialem differentiā, & scdm numerum tm̄. non ergo diuidendæ sunt concupiscentiæ per naturales, & non naturales.

¶ 3. Præt. Rō contra naturā diuiditur, ut patet in 2. Physic.* si I igitur in homine est aliqua cōcupiscētia nō naturalis, oportet q̄ sit b rōnalis: sed hoc esse non pt̄, quia concupiscētia, cū sit passio quædā, pertinet ad appetitū sensitiuum, non autem ad volūtatē, quæ est appetitus rationis: non ergo sunt concupiscētiæ aliquæ non naturales.

SED CONTRA ē, q̄ Philosophus in 3. Eth. & in Rhetor.* ponit quasdā concupiscētias naturales, & quasdam non naturales.

RESPONDEO Dicendū, q̄ sicut dictū est, *Cōcupiscētia est appetitus boni delectabilis. Dupliciter aūt aliqd ē delectabile, vno mō, quia est cōueniēs naturę aialis, sicut cibus, & potus, & alia hmōi, & m hmōi cōcupiscētia delectabilis dr̄ naturalis. n Alio G mō dr̄ aliqd esse delectabile, qa est cōueniens aiali scdm apprehensionem: sicut cū aliqs apprehendit aliquid ut bonū, & cōueniēs: p consequēs delectatur in ipso: & hmōi p delectabilis cōcupiscentia dr̄ non naturalis, q & solet magis dici cupiditas. Primę ergo concupiscentię naturales cōes sunt hominibus, & aliis animalibus, quia utrisq; est aliquid conueniēs, & delectabile scdm H naturā, & in his oēs hoies cōueniūt: unde, & philosophus in 3. Ethi.* uocat eas cōes, & necessarias. Sed scdę concupiscētiæ sūt proprię hominū, quorū propriū est excogitare aliquid ut bonū, & conueniens, & præter id, qd natura requirit. vñ, & in 1. Rhet. *Philosophus dicit, primas cōcupiscentias esse irrationabiles, secundas uero cum ratione. Et qa diuersi diuersimode ratiocinan I tur, ideo ēt secundæ dicuntur in 3. Eth.* propriæ, & appositæ. s. supra naturales.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ illud idē qd appetitur appetitu naturali, pōt appeti appetitu aiali cū fuerit apprehēsū, & scdm hoc, cibi, & pot⁹, & hmōi q̄ appetūtur naturaliter, potest esse concupiscentia naturalis.

AD 2m dicēdū, q̄ diuersitas cōcupiscētiarū nāliū à non natura K lib. non est materialis tm̄, sed ēt quodāmō formalis, iquatū pce

F ¶Circa differentiā positam in litera inter utranque concupiscentiam scdm cōitatem, & proprietatem, dubiū occurrit, quia concupiscentiæ propriæ sunt & naturales, secundū naturam indiuidualem: ut patet in hisquos naturaliter delectat comedere talē uel talem cibum, qui aliis abominabilis est.

¶Ad hoc dr̄, quòd delectationes propriæ in indiuiduo sunt duplices, quædam cōsonæ naturę indiuiduali: & quædā ęstimationi, seu, quod idē est, consuetudini ex æstimatione: Primæ ad naturales cōcupiscentias spectant, ut ipsemet Arist. uidetur eas locasse in 1. Rhetor. cap. 13. dū concupiscētiam alimenti secundum unamquamque speciem naturalem posuit: & in 3. Ethico. dixit quòd aliqd naturalitatis habet, qa alia aliis sunt delectabilia: alteræ uero ad rationales concupiscentias spectant, iuxta illud, quod in hac litera dicitur in calce corporis articuli, scilicet, quia diuersi diuersimode ratiocinantur: ideo huiusmodi delectationes p priæ, & appositæ dicuntur.

art. 1.

concl.

concl. p

ca. 11. circa princ. to. 5.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd author inde fecit dispositionem specificam ex obiecto sequens (quia in obiecto appetitus duo sunt, res, & apprehensio, & ex doctrina præcedenti constat, quòd distinctio rei materialiter concurrit ad distinctionem apprehensionis confugit: apprehensio autem prima distinctione diuiditur in absolutam, & discursiuam. Intellectus enim, & ratio primo distinguunt apprehensionem intellectiuam, & his proportionaliter respondentia distinguunt apprehensionem. Igitur author illa, quæ absolute apprehensa delectant, naturaliter concupisci, & illa, quæ ratiocinatione apprehensa delectant, rationaliter concupisci, ac per hoc specie distingui infert, ut patet in litera. Absoluta autem apprehensio hoc in loco excludit non solum actualem discursum, sed omnem collationem, tam formaliter, quàm uirtualiter communiter requisitam. Dico autem hoc propter persuasos ex consuetudine, uel leuitate, qui etsi absoluta apprehensione formaliter ad concupiscentiam rationalem moueantur: uidetur tamen ibi esse apprehensio discursiua virtualiter, vel ex præcedentium efficacia, uel ex dispositione subiecti. Ex hac autem responsione manifeste liquet, quòd apprehensio respectu obiecti appetitus non se habeat ut approximatio actiui, uel passiui, sed ut ratio obiectiua. Et hoc sine dubio oportet omnes fateri ex eo, quòd nihil differt bonum, uel apparens bonum.

e. 11. to. 6.

c. 11. to 5.

bonū. Et ex eo q appetitus ẽ malus tẽdẽs in aere bonū apphen-sum ut malū. Et hæc bñ notabis cõtra Sco & quoscunq; ponẽtes apprehensionẽ, ut præuiū quid ad appetitū, quasi approximatio nẽ actiui ad passiuū, & appetitum ad cognitionẽ, quasi solo ordine præsuppositionis consequi, q longe est a philosophia.

non sit infinita. Obiectū.n. cõcupiscentiæ est bonū, qd hẽt rõnẽ finis: qui aũt ponit infinitū, h excludit finem, ut dicitur in 2. Met. * concupiscentia ergo non potest esse infinita.

dit ex diuersitate obiecti actiui: obiectum aũt appetitus est bonū apprehensum. unde ad diuersitatẽ actiui ptinet diuersitas apprehensionis, prout.s. apprehẽditur aliquid ut conueniens absoluta apprehẽsione, ex qua causãtur concupiscentiæ naturales, quas philosophus in Rhet. * uocat irrõnales: & prout apprehẽditur aliquid cū deliberatione, ex qua causantur concupiscentiæ non naturales, quæ pp hoc in Rhet. * dicuntur, cum ratione.

AD 3m dicẽdum, quòd in homine non solum est rõ uniuersalis, quę ptinet ad partẽ intellectiuã, sed ẽt ratio particularis, q̃ ptinet ad partem sensitiua, ut in 1. lib. dictū est: & sm hoc ẽt cõcupiscentia, q̃ est cum ratione, põt ad appetitum sensitiuum ptinere: & propter hoc appetitus sensitiuus potest ẽt à ratione uniuersali moueri, mediante imaginatione particulari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum concupiscentia sit infinita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q concupiscentia

B ¶ 2 Præt. Cõcupiscẽtia est boni conuenientis, cum procedat ex amore: sed infinitū, h cū sit improportionatū, non põt esse cõueniens. ergo concupiscẽtia nõ potest esse infinita.

¶ 3 Præter Infinita non est trãsire, & sic in eis nõ est puenire ad ultimū: sed concupiscẽti sit delectatio p hoc, q attingit h ad ultimū finem. ergo si concupiscẽtia esset infinita, sequeretur, q nunquàm fieret delectatio.

C SED CONTRA est, quod philosophus dicit in 1. polit. * q in infinitū concupiscentia existente, homines infinita desiderant.

RESPONDEO, Dicendum, q sicut dictum est. * Duplex est cõcupiscentia, una naturalis, & alia non naturalis. * Naturalis quidẽ concupiscentia non põt esse infinita in actu, * est .n. eius qd natura requirit: natura uero sẽp

D intendit in aliquid finitum, & certum. unde nunquã hõ concupiscit infinitum cibum, uel infi-

SVPER QV. XXX.

ART. IIII.

Aedem ar. 4.

IN art. 4. titulo aduerte, q concupiscentiã esse infinitã, põt intelligi dupliciter. s. obiectiue, & subiectiue, seu ex parte obiecti, & ex parte actus. Ex parte quidem actus esset infinita, uel intensiue, uel sedm successionẽ: & neutro mõ hic directe quæritur. cõia namq; hæc sunt naturalibus. Ex parte aũt obiecti infinita esset, si haberet obiectū infinitū, uel sedm perfectionem, uel sedm numerum, uel sedm quantitatẽ continuam manẽtẽ, uel successiuam. Et in hoc sensu hic quæritur, an concupiscẽtia sit infinita.

*li.c.c.is to.6.

*li.c.rhe. c.11. parũ lõ a prin. to.6. [?]

* p. p. q. 78. art. 4.

¶ In corpore articuli eiusdẽ aduerte, q duplex rõ infinitatis concupiscentiæ in litera assignata, duplicem non solum cãm, sed modum infinitatis in obiecto cõcupiscibilis insinuat. Est n primis duplex cã, altera se tenens ex parte concupiscentis, altera ex parte concupiti. Ex parte siquidem concupiscẽtis, duplex assignata est causa cõcupiscendi. s. dispositio naturalis, & rõnalis: & ex differentiã inter naturam, & rõnem redditur rõ infinitatis concupiscẽtiæ rõnalis: quia natura determinata est ad certum: rõ uero non, sed in infinitum procedit: & sic ex eo q obiectū concupiscentiæ rõnalis consonat rõni, infinitatem compatitur: sicut ẽt rõ apprehẽdẽs infinitas diuitias, infinitū honorem, infinitū tempus &c. ut quãdam bona. Ex parte aũt concupiti duplex assignatū est obiectū, .s. finis, & id, quod est ad finem: & ea horum differentia reddit rõ infinitatis concupiscentiæ rõnalis. Ex eo.n. q id, quod est ad finem, commensuratum oportet esse fini, omne concupitū pp finem est finitum, ac per hoc, oẽ naturaliter concupitū est finitū quia pp naturam ut finem. Ex eo autem q finis sine mẽsura appetitur, & rõ de eo quod secundum se est ad finem, facit finem, consequens est ut rõnalis concupiscentia sit quandoque infinita. Non est autem utrobique idem infinitatis modus. s. in honore infinitu concupito, & in honore ut fine concupito. In prima .n. infinitas est quasi pars rei appetitæ: in secundo uero est modus, quo res appetita terminat appetitum. In primo namq; reputante aliquo fore sibi bonum, habere infinitas diuitias, concupiscit hoc totū. s. diuitias infinitas. In secundo uero reputãte aliquo summum bonum in uoluptate, uel in diuitiis &c. cõcupiscit talia ut finẽ, qd est concupiscere absq; determinatione alicuius quantitatis: & est talia absq; mensura aliqua terminare appetitum. & hæc infinitas attenditur penes negationẽ termini in obiecto: illa uero quasi penes positionẽm infinitatis in eodem.

172 *Porrecta per totum.*

E ¶ Circa istam rõnẽ dubiū occurrit quia sedm illã cõcupiscẽtia naturalis est infinita. probatur. Cõcupiscẽtia naturalis aut tẽdit in aliqd ut finẽ, aut non. si tendit in aliquid ut finẽ, ergo est infinita: qa finis infinite appetitur. Si in nihil tendit ut finẽ, sequitur primo, q est infinita: quia omnis actus tendẽs ad aliquid sine hoc, A est infinitus. Sequitur secundo, q nullum delectabile appetitur naturali concupiscentia: quia delectabile per se appetitur, ut patet in 10. Ethic. & finis rationem habet.

¶ Ad hoc dr, q concupiscentia naturalis, & rõnalis conueniunt in hoc, qd utraque est passio animalis, & tendit in bonum sedm utranque rõnẽ boni, .s. finis, & pp finẽ, .s. seu per se, & per aliud, ut patet in operibus animalium. Hirundo.n. appetit apprehensam paleam, ut bonū utile ad nidum &c. appetit uero apprehensum delectabile in cibo, & gñatione pp se, differunt aũt in hoc, q illa a natura dirigitur, hæc a rõne. Directio aũt appetitus à natura manifeste patet in appetitu naturali, in quo liquet ad nullam rẽ eẽ inclinationem, nisi commẽsuratam naturę. Nõ enim materia appetit formam, nisi proportionatã sibi: neq; grauitas inclinat ad locū, nisi proportionatū sibi: nec corpus animalis inclinatur in calidum, & frigidū, nisi proportionatum sibi. unde obiectum appetitus naturalis est cõmensuratum, seu proportionatū naturæ & non est res secũdũ se, nisi forte per accidens res aliqua p se sit proportionata illi naturæ: ut esse deorsū p se commensuratur graui, ut per hoc magis, & maxime appetitur. Concupiscentia aũt naturalis non differt ab appetitu naturali quo ad obiectũ, sed quoad modũ: naturaliter siquidem, & aĩaliter appetere cibum necessariū, in mõ differunt: quia animaliter appetere, est appetere illū apprehẽdẽdo p actū proprium: naturaliter uero est absq; cognitione, & pprio actu inclinationem habere in illum. Quatenus igitur cõcupiscẽtia naturalis in obiectū tendit apprehensum, in finẽ, & per finem tendit: quatenus uero à natura dirigitur, finis ille modificatur commẽsuratione ad naturam, qd est ordinari ad naturã ut ad finẽ non apprehensum, sed inditū. & propterea repugnat obiecto cõcupiscẽtiæ naturalis appeti ut finẽ simpliciter, sicut repugnat ei appeti absq; cõmensuratione ad naturã. Cõcupiscẽtia aũt rõnalis, quia ad obiectū apprehensū sedm se tendere pmittitur, reputante aliquo id sibi p bono ex ipsa commensuratione obiecti ad rõnem, infinitate modificatum sortitur effectū. Ex eo .n. q in uoluptate constituit quis finẽ, uoluptas non commensuratur alicui rõni, ut appetibile, n si ut infinite appetibile ut patet. Est ergo differentia inter rõnalis, & naturalis concupiscentiæ obiectū, non q alterius finis.s. alterius id, qd est ad finẽ, obiectū sit, sed qd alterius.s. rõnalis obiectū, & est finis, & hẽt totaliter rõnẽ finis: alterius uero.s. naturalis obiectū, etsi sit finis, non tamen hẽt totaliter rõnem finis, tum quia hẽt rõnem modificati ad naturã: tũ quia ordinatur ad alium finẽ inditū.s. naturã. Ad obiectionẽ ergo primã patet quid dicendū est: formaliter .n. dicito, q cõcupiscẽtia naturalis tendit in aliquid dupliciter.s. ut apprehensū, & ut inditum. & concedito, q stando in apprehẽsis tẽdit in aliqd ut finem, sed non ut totaliter exercẽtem rõnem finis: quia tota latitudo suorū obiectorū apprehẽsorū subordinatur naturæ ut fini: & propterea nõ ẽ infinita, sed terminata ad obiectū apphensū terminū, & finẽ, ut dictum est. Ad secundum uero dicitur eodem modo, quod delectabile est secundum se formaliter obiectum, & finis naturalis concupiscentiæ, modificatum tamen commensu-

*c.c.l.t.s

*c.6 post med. t. 5.

*art. pce. concl. m

rōne ad nfam: & sub ordinatū fini indito, q est natura · pp qđ cōcupiscentia natura lis ipsius delectabilis satiat. Rōnalis aūt cōcupiscētia dlectabilis īsatiabilis ē, vt patet in pśonis ďditis venareis.

¶ Circa śnsionem ad primū in eodē articu lo aduarte, q illa uer ba litera, prout cōcupi scitur semel in actu, explicāda sunt sup ta eundē mēbro, ita q sensus est, q cōcupiscibile prout cōcupisci tur semel in actu, est finitum: uel qa ē fini tū scđm rē, uel quia ē finitū, scđm apprehē sionē. Pōt.n.cōcupisci semel in actu tam finitū q̄ infinitū secū dū rē, ut patet in concupiscente simul infinitā pecuniam. Appo nit āt haec duas condi tiones .s. unitatis, & actualitatis. qa plurū cōcupiscētiarū nihil phiber infinitū cōcupiscibile esse obiectū: & similiter cōcupitū in potentia pōt infiniti rōnē, hēe sed semel, & in actu concupitū nō nisi finitū, uel ut finitū ē. Apposuit aūt authur uerba illa inter primū, & scđm mēbrū in litera, cū illa utriq; mēbra pposita clarius ē effecit sēt sensum pdictū, ut merita ipsius finiti secūdū rē à finito scđm rōnē discerneret. Finitū.n. scđm rē ex parte sui hēt, q semel in actu concupiscatur. Infinitū āt nō ex parte sui, sed rōnis apprehēdētis ut finiū, hēt ut semel i actu ocupitū.

nitū potū. Sed sicut in natura cōtingit esse infinitū in potentia p successionē: ita hmōi cōcupiscētiā contingit infinitā esse p successionē. ut .s. post adeptū cibum iterū alia uice desideret cibū, uel qđcunq; aliud, qđ natura requirit: qa hmōi corporalia bona cū adueniūt, nō ppetuo manēt, sed deficiūt. Vnde dixit Dñs Samaritanæ. Io.4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterū: sed p concupiscētia non naturalis oīno ē infinita, G sequit.n. rōnē, ut dictū est:* rōni āt competit in infinitū pcedere: vñ, qui concupiscit diuitias, p̄t eas concupiscere non ad aliquē certū terminū, sed simpliciter se diuitē esse, quātūcūq; p̄t. Pōt, & alia rō assignari sm philosophū in 1. pol. * quare qdā concupiscētia sit finita, & quædā infinita. Sēper.n. concupiscentia finis, ē infinita: finis.n. p se concupiscit, ut sanitas: unde maior sanitas magis concupiscitur, & sic in infinitū: sicut si albū p se disgregat magis albū, magis disgregat. H Concupiscentia uero eius qđ ē ad finē, non est infinita: si sm illā mēsurā appetitur, q̄ conuenit fini. vnde qui finē ponūt in diuitiis, habēt concupiscentiā diuitiarū ī infinitū, qui āt diuitias appetūt pp necessitatē uitę, concupiscūt diuitias finitas sufficiētes ad necessitatē uitæ, ut philosoph.* dicit ibi.* Et eadē est rō de concupiscētia quarūcūq; aliarū rerū.

Ad primum ergo dicendum, q oē qđ concupiscitur, accipit ut quoddā finitū, vel quia est finitum sm rē, prout concupiscitur * semel in actu: uel quia est finitum, scđm quod cadit sub apprehensione. Non.n. potest sub ratione infiniti apprehendi: quia infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra sumere, ut dicitur in 3. physi.*

Ad secundum dicendū, quod ratio quodāmodo est uirtutis infinitæ, inquantum potest in infinitum aliquid considerare, ut apparet in additione numerorum, & linearum: unde infinitum aliquo modo sumptum, est proportionatum rationi. Nam uniuersale, quod ratio apprehendit, est quodammodo infinitum, inquantum in potentia continet infinita singularia.

Ad tertium dicendum, quod ad hoc, quod aliquis delectetur, non requiritur quod omnia consequatur, quæ concupiscit: sed quod in quolibet concupito, quod consequitur, delectetur.

ucl. | ar. 3. | * a 6. post med. t. 5. | * eod. t. Pol. ca. 6. to. 5. | * ie. 63. to. 2.

QVAEST. XXXI.

De delectatione secundum se, in octo articulos diuisa.

DEINDE cōsiderādū est, đ dlectatiōe, & tristitia. ¶ Circa delectationem uero considerāda sūt quatuor. Primo, de ipsa delectatione secūdū se. Scđo, de causis delectationis. Tertio, de effectib. ei'. Quarto, de bonitate, & malitia ipsius.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum delectatio sit passio.

¶ Scđo, vtrum sit in tempore.

¶ Tertio, vtrū differat à gaudio.

¶ Quarto, vtrum sit in appetitu intellectiuo.

¶ Quinto, De cōparatione delectationū superioris appetit', ad delectationem inferioris.

¶ Sexto, de cōparatione delectationū sensitiuarū adinuicem.

¶ Septimo, vtrum sit aliqua delectatio non naturalis.

¶ Octauo, vtrū delectatio possit esse contraria delectationi.

ARTICVLVS I.

Vtrum delectatio sit passio.

AD PRIMVM sic proceditr. Vr̄ q delectatio non sit passio. Damas.n. in 2. lib.* distinguit operationem a passione, dicēs, qđ operatio est motus, qui est secundū naturam: passio uero est motus contra naturam: sed delectatio h est operatio, ut philosophus dicit in 7. & 10. Ethic. † ergo delectatio non est passio.

¶ 2 Præt. Pati, ē h moueri, ut dr̄ i 3. phy.* sed delectatio nō cōsistit in moueri, sed in motū esse, causat.n. delectatio ex bono iā adepto. ergo delectatio nō ē passio. K

¶ 3 Præt. Delectatio cōsistit in quadā perfectione delectati, perficit.n. operationem, ut dr̄ in 10. Ethi. † sed perfici, non est pati, h uel alterari, ut dr̄ in 7. physi. & in 2. de Anim. ergo delectatio nō ē passio.

SED CONTRA est, quòd August. in 10. & 14. de ciui. Dei, & ponit delectationem, siue gaudium, uel lætitiam inter alias passiones animæ.

RESPONDEO, Dicendum, quod motus appetitus sensitiui proprie passio nominatur, sicut supra dictum est.* Affectio autem quæcunque ex apprehensione sensitiua procedens, est motus appetitus sensitiui: hoc autem ne-

cesse

SVPER QVÆST. XXXI. ART. I.

Medina ar. 2.

IN 1. ar. q. 31. colligere requisita ad delectationē, & uidē qn que exigi subiectū, obiectū, & tres actus .s. coniunctiones eorū, quæ diuersimode fit (ut inferius patet) q̄ significat ly, cognitionis tā obiecti, q̄ coniunctionis: & hanc significat ly, sensibilis, & immutationis appetitus, quæ est formalis delectatio: & hanc significat ly, motus al: obiectū exigit connaturalitatē, quā significat ly, naturam existentem: coniunctio uero exigit simultatem, quā significat ly, tota simul. Et sic dispositio aduna omnia, q̄ inferius singillatim discutienda sunt.

¶ In secunda uero nota, q illa uerba. Si bonum adeptum sit omnino intrāsmutabile, delectatio, nec per se, nec p accidens erit in tpe, intelliguntur de bono adepto ut adepto: ita q non solum eptum scđm se, sed vt adeptū sit oīno intrāsmutabile, quare erit bonū beās in patria.

¶ In tertio aūt aduerte, q illa uerba in calce eiusdem articuli, s. q illis nominibus .s. lætitia, exultatione, & iocunditate non utimur, nisi in naturis rōnalibus: intelligēda sunt scđm proprietatē, q scilicet non utimur eis proprie, nisi in rōnalibus. Dico āt hoc pp exultationē, quę etiam pecoribus attribuitur, ut Augu. dicit in epist. ad Dardanū, & in Psal. Montes exultauerūt ut arietes, & colles sicut agni ouium.

171 *Perfecta per totum.* | In. 1 t. 4. ad 2 & a. 5. cor. fi. & ad 1. Et 4 dis. 49. q 3. ar. 2. q. 1. | * li 2. orth. fidei c. 22 | * li. 7. eth. c. 12. & 11 Et l. b. 10. c. 1. 4. 6. & 7. | * lib. 3. de an. te. 18. tom. 2. | † li. 10. ethi. ca. 4 post ma. to. 5. | * li. 14. de ci. Dei c. 6. 7. 8 & 9 a medio tom. 5. | * q 22. ar. 3.

cesse est ꝯpetere delectationi. Nã sicut Philosoph' dicit in 1. Rhet. * Delectatio ẽ quidã motus aĩæ, & ꝯstõ simul tota, & sensibilis in naturã existẽtẽ. Ad cuius intellectũ ꝯsiderandũ est, ꝙ sicut cõtingit in rebus naturalib. aliqua ꝯseqni suas ꝑfectiones naturales, ita hoc ꝯtingit in aĩalibus: & quis moueri ad perfectionẽ nõ sit totũ simul, tñ ꝯsequi nãlem perfectionẽ, est totũ simul. Hæc aũt est dr̃ia inter aĩalia, & alias res naturales, ꝙ aliæ res nãles qñ cõstituūt in id, qđ ꝯuenit eis ſm naturã, hoc non sentiunt, sed aĩalia hoc sentiunt: & ex isto sensu cãtur quidã motus aĩæ in appetitu sensitiuo, & iste mot' est delectatio. Per hoc ergo qđ dr̃, ꝙ delectatio est motus aĩæ, ponĩt in genere: ꝑ hoc aũt ꝙ dr̃, ꝯstõ in existentẽ naturã. i. in id, qđ existit in natura rei, ponĩt cã delectationis. i. præsentia cõnaturalis boni. Per hoc aũt qđ dr̃, simul tota, ostendit ꝙ ꝯstõ non dẽt accipi prout est in ꝯstitui, sed prout est in cõstitutũ esse, quasi in termino motus. Nõ. n. delectatio est generatio, prout Plato posuit, sed magis consistit in factũ esse, vt dr̃ in 7. Ethic. * Per hoc aũt ꝙ dr̃, sensibilis, excludunĩ perfectiones rerũ insensibiliũ, in quibus nõ est delectatio. Sic ergo patet, ꝙ cũ delectatio sit motus in appetitu aĩali ꝯñs apprehensionẽ sensus, ** delectatio est passio animæ. *

A — *1. Rhet. c. 10. in fi. to. 6.
B
*lib. 7. Ethi. c. 11. & lib. 10. c. 3. tom. 5.
Concl.
C

Ad 1^m ergo dicendũ, ꝙ operatio connaturalis non impedita, est perfectio secunda, vt hr̃ in 2. * de Anima: & ideo qñ constituitur res in propria operatione connaturali, & non impedita, sequitur delectatio, q̃ consistit in perfectum esse, ut dictũ est. † Sic ergo cum dicitur, ꝙ delectatio est operatio, non est prædicatio per essentiam, sed per causam.

*lib. 2. ex tex. 2. 5. & 6. simul. to. 2. † in corp.

Ad 2^m dicendũ, ꝙ in aĩali duplex motus considerari põt, unus ſm intentionẽ finis, qui pertinet ad appetitũ: alius ſcđm executionẽ finis, qui pertinet ad exteriorẽ operationẽ. Licet ergo in eo, qui iam ꝯsecutus est bonũ, in quo delectatur, cesset motus executionis, quo tendit ad finẽ: nõ tñ cessat motus appetitiuę partis, q̃ sicut prius desiderabat nõ habitũ, ita postea delectaĩ in habito. Licet. n. delectatio sit qes q̃dam appetitus considerata præsentia boni delectantis, quod appetitui satisfacit: tamen adhuc remanet immutatio appetitus ab appetibili, ratione cuius delectatio motus quidam est.

D

Ad 3^m dicendũ, ꝙ quis nomẽ passionis magis ꝓprie ꝯueniat passionib. corruptiuis, & in malũ tẽdẽtibus, sicut sunt ęgritudines corporales, & tristitia, & timor in aĩa: tñ ẽt in bonũ ordinanĩ aliq̃ passiones, vt s. dictum est. * & in hoc delectatio dr̃ passio.

*q. 22. & 23. art. 1.
E

ARTICVLVS II.

Vtrum delectatio sit in tempore.

174 *Porrecta per totum. Inf. art 5. cor. Et 4. d. 49. q. 3. ar. 1. q. 1. Et ueri. q. 8. ar. 14. ad 12. lib. 1. Rhe. c. 10. in fi.*

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ delectatio sit in tpe. Delectatio enim est ^h motus quidã, ut in 1. Rhet. * Philosophus dicit: sed motus omnis est in tempore. ergo delectatio est in tempore.

¶ 2 Pr̃t. Diuturnum, uel morosum dicitur aliqd ^h secundum tps: sed aliquę delectationes dicuntur morosę. ergo delectatio est in tempore.

¶ 3 Præt. Passiones aĩæ sunt ^h vnius gñeris: sed aliq̃ passiones animæ sunt in tpe. ergo, & delectatio.

SED CONT. est, qđ Philosoph. dicit in 10. Ethic. * Quòd ſcđm nullũ tps accipiet quis delectationẽ.

*lib. 10. Ethi. c. 4. to 5. tom. 5.

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid ꝯtingit esse in tpe dupliciter, uno mõ ſcđm se: alio mõ ꝑ aliud, & quasi per accidens. Quia. n. tps est numerus successiuorũ, illa ſcđm se dr̃ esse in tpe, de quorũ rõne est successio, uel aliquid ad successionẽ pertinẽs: sicut motus, quies, locutio, & alia hmõi: ſcđm aliud uero, & non per se dr̃ esse in tpe illa, de quorum rõne nõ est aliqua successio, sed tñ alicui successiuo subiacent: sicut esse hoiem, de sui rõne nõ habet successionem: non. n. est motus, sed terminus motus, uel mutationis, scilicet generationis ipsius: sed quia humanũ esse, subiacet causis transmutabilibus, ſcđm hoc, hoiem esse, est in tpe. Sic igitur dicẽdũ est, qđ ** delectatio ſcđm se quidẽ non est in tpe *. Est. n. delectatio in bono iã adepto, quod est quasi terminus motus: sed si illud bonũ adeptũ transmutationi subiacet, erit delectatio per accidens in tpe: si autem sit omnino intransmutabile, delectatio non erit in tempore nec per se, nec per accidens.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut dr̃ in 3. de Anima †, Motus dupliciter dicitur. Vno mõ, qui est actus imperfecti, scilicet existentis in potentia, inquantum hmõi: & talis motus est successiuus, & in tempore. Alius autem motus est actus perfecti. i. existẽtis in actu, sicut intelligere, sentire, & uelle, & huiusmodi, & etiam delectari: & huiusmodi motus non est successiuus, nec per se in tempore.

† lib. 3. de ani. text. 28. to. 2.

AD 2^m dicendum, ꝙ delectatio dicitur morosa, uel diuturna secũdum quod per accidẽs est in tpe.

AD 3^m dicendũ, ꝙ aliæ passiones non hñt pro obiecto bonum adeptũ, sicut delectatio: unde plus habent de rõne motus imperfecti, q̃ delectatio: & per ꝯñs magis delectationi cõuenit nõ esse in tpe.

ARTICVLVS III.

Vtrum delectatio differat a gaudio.

Medina art. 3.

175 *Porrecta per totum. Inf. q. 45. ar. 2. & 7. cor. & q. 41. art. 1. cor. Et 3. di. 27 q. 1. ar. 2. ad 3. Et 4. d. 9. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3*

AD TERTIVM sic proceditur. Videĩ ꝙ gaudium sit oĩno idem quod delectatio. Passiones enim animæ differunt ſcđm obiecta: sed idem est obiectũ gaudij, & delectationis, scilicet bonũ adeptũ. ergo gaudium est omnino idem quod delectatio.

¶ 2 Præt. Vnus motus non terminatur ad duos terminos: sed ^h idem est motus qui terminatur ad gaudium, & delectationem, scilicet concupiscentia. ergo delectatio, & gaudium sunt omnino idem.

¶ 3 Præt. Si gaudium est aliud à delectatione, uidetur ꝙ pari ratione, & lętitia, & exultatio, & iucunditas significent aliquid aliud à delectatione, & sic erunt omnes diuersę passiones, quod uidetur esse falsum. non ergo gaudium differt a delectatione.

SED CONTRA est, quod in brutis animalibus nõ dicimus gaudium, sed in eis dicimus delectationẽ. non ergo est idem gaudium, & delectatio.

RESPON. Dicendum, ꝙ gaudium, vt Auicenna dicit in lib. suo de Anima, est quædam species delectationis. Est. n. considerandum, quod sicut sunt q̃dam concupiscentiæ naturales, quædam autẽ non naturales, sed cõsequuntur rõnem, ut supra dictũ est: † ita ẽt delectationum quædã sunt naturales, & quæd

a † q. præte. ar. 3. c.

quædā non naturales, quę sunt cum rōne. Vel sicut Damas. * & Greg. Nysse † dicunt, Quędam sunt corporales, quędam aīales, qđ in idē redit. Delectamur em̄, & in his, quę naturaliter cócupiscimus ea adipiscentes, & in his, q̄ concupiscimus sm̄ rōnē: sed nomen gaudij nō hēt locū, nisi in delectatione, quę consequit̃ rōnem: unde gaudium non attribuimus brutis aīalibus, sed solū nomen delectationis. Omne aūt, quod cōcupiscimus sm̄ naturam, possumus et cum delectatione rōnis concupiscere, sed non econuerso: unde de omnibus, de quibus est delectatio, pōt esse gaudium in habentibus rōnem, quamuis non semper de oibus sit gaudium. Qñq; enim aliquis sentit aliquā delectationē scđm corpus, de qua tñ non gaudet secundū rōnem. & secundum hoc patet, ꝙ delectatio est in his, plus quàm gaudium.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cū obiectū appetitus aīalis sit bonū apprehensum, diuersitas apprehensionis pertinet quodāmodo ad diuersitatē obiecti: & sic delectationes aīales, q̄ dñr ēt gaudia, distinguunt̃ à delectationibus corporalibus, q̄ dñr solum delectationes, sicut, & de concupiscētijs supra dictū est.

AD 2ᵐ dicendū, ꝙ similis drīa inuenitur ēt in cócupiscentijs: ita quod delectatio rñdeat concupiscentiæ, & gaudium rñdeat desiderio, quod magis vr̄ pertinere ad concupiscentiā aīalem, & sic secundum differentiā motus, est etiam differentia quietis.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ alia nomina ad delectationē pertinentia, sunt imposita ab effectibus delectationis, nā lætitia imponitur à dilatione cordis, ac si diceret, latitia, exultatio uero dr̄ ab exterioribus signis delectationis interioris, quę apparent exterius, inquantum. s. interius gaudiū prosilit ad exteriora. Iucunditas uero dr̄ à quibusdā specialibus lætitię signis, uel effectibus: & tñ oīa ista noīa vr̄ ptinere ad gaudiū. non enim vtimur eis nisi in naturis rōnalib.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum delectatio sit in appetitu intellectiuo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio non sit in appetitu intellectiuo. Dicit enim Philosophus in 1. Rhet. * ꝙ delectatio est motus quidam sensibilis, qui non est in parte intellectiua. ergo delectatio nō est in parte intellectiua.

¶ 2 Prẽt. Delectatio est passio quędā: sed oīs passio est in appetitu sensitiuo. ergo delectatio nō est nisi in appetitu sensitiuo.

¶ 3 Prẽt. Delectatio est communis nobis, & brutis ergo nō est nisi in parte, quę nobis, & brutis communis est.

SED CONTRA est, quod in Ps. 36. dr̄, Delectare in Domino: sed ad Deum non potest extendi appetitus sensitiuus: sed solū intellectiuus. ergo delectatio pōt esse in appetitu itellectiuo.

RESPON. Dicēdum, ꝙ sicut dictum est*, delectatio quędā sequitur apprehensionem rōnis. Ad apprehensionem aūt rōnis non solū cōmouetur appetitus sensitiuus per applicationem ad aliquid particulare, sed ēt appetitus intellectiuus, qui dr̄ uoluntas. & sm̄ hoc, in appetitu intellectiuo, siue in uoluntate, est delectatio, quæ dr̄ gaudiū, nō aūt delectatio corporalis. Hoc tñ interest inter delectationem utriusq; appetitus, ꝙ delectatio appetitus sensibilis est cū aliqua transmutatione corporali: delectatio aūt appetitus intellectiui nihil aliud est, q̄ simplex motus volūtatis. & sm̄ hoc Aug. dicit ī

SVPER QVAEST. XXXI. ART. IIII.

Me tma. ar 4.

Circa dicta in 4. artic. Scotica subtilitas discutienda occurrit. Ipse namq;, ut superius allegatum est, ponit in uoluntate non solū operationes, sed passiones, illas liberas, istas naturales: illas à uoluntate in uolūtate, istas in uolūtate ab obiecto unde in 3. senten. dist. 15. ex proposito probare nitit̃ tristitiā in uolūtate nō esse operationē eius, sed passionē quadrupliciter. primo, qa si est operatio, aut est uelle, aut nolle: sed nō ē uelle, ut patet, nec nolle, ut probatur: qa deus, & beati possunt nolle, & tamē non possunt tristari. Secundo, qa summe nolēte Sorte aliquid euenire, si illud eueniat, tristabit̃: & tamē in eo nō fiet aliqua operatio simpliciter, nec secundū aliquē gradū, qa iam non ēq̄ summe nolit. Tertio, qa operatio est immediate in potestate uoluntatis, ut patet de uelle, & nolle. Tristari autem nō est in potestate uolūtatis, cum nolitum aduenit. Quarto, qa operatio est, & à uolūtate, & in uolūtate: tristitia aūt est qdē in uolūtate, sed nō a uolūtate: est. n. de his, q̄ nobis nolentib accidūt. ¶ Ad euidentiam huius difficultatis moręq; hoc tractatu, scilicet de delectatione, quia oppositorum eadem est disciplina, nec to serius specialiter quęretur de tristitia, an sit in uolūtate: scito, ꝙ si solæ delectationes, & tristitiæ essent passiones, cum ipsæ consequantur alios motus appetitus, amorem, & odiū formaliter, uel uirtualiter (nihil. n. delectat nisi amatum & nihil cōtristat nisi odio habitum, seu nolitum) dicendum uideretur, ꝙ passiones differunt ab operationibus in uoluntate: quia illæ immediatę sunt illi, hæ autē mediātibus illis: sed qm̄, ut ex dictis patet, amor est prima passio, quæ tamen in uoluntate manifeste est operatio: ideo nō potest talis conditio uniuersaliter assignari passionibus translatis in uoluntatem. Propter ꝙ ad tales passiones descēdendo, dico quatuor. Primo ꝙ tam delectatio quàm tristitia est à uolūtate, & in uolūtate. phatur Omnis motus uolūtatis est à duobus motoribus, altero quo ad specificationē, altero quo ad exercitiū: & motor quo ad primū est obiectū, quo ad secū- F dū uero est triplex, scilicet deus, natura, & libertas, ut ex supradictis patet: & quocunq; horum causante, uoluntas ipsa causat ut ex supradictis patet. Igitur omnis motus uoluntatis causatur a uoluntate quo ad exercitium actus, ab obiecto autem quo ad specificam determinationem. Delectatio igitur, & tristitia, cū sint animi motus secūdū appetitū intellectiuū, ut modo loquimur, a uolūtate sunt, & in uoluntate, quia immanentes actus sunt. Secūdo ꝙ delectatio, propriè loquēdo non est uelle, nec tristitia nolle. probatur: qa superius fruitio actus specie distinctus ē cōtra uelle, & intēdere: constat autem, quòd delectatio in uolūtate aut ē fruitio, aut eius species. Et pari ratione tristitia, ut ibi inuenitur, distinguēda uidet̃ à nolle & hoc loquendo propriè de uelle, & nolle. Et si largo uocabulo per uelle, omnis acceptatio uoluntatis, & per nolle omnis refutatio significetur, ut Augustini authoritas in litera allata sonat, dicens ꝙ lætitia est uoluntas: sic delectatio est uelle, & tristitia nolle. Tertio ꝙ tā delectatio, quàm tristitia est à uoluntate ut natura, seu naturaliter declarat̃ ex ante dictis: & quòd aliqua operatio est à uoluntate naturaliter, & quòd fruitio dei clare uisi est naturalis. & probatur: quia non in potestate nostra esse uidet̃ tristari, uel delectari, apprehensis delectabilibus, & tristabilibus ipsi uolūtati. i. uolitis, aut nolitis à nobis. Quarto, quòd delectatio, & tristitia habēt magis rationem passionis in uoluntate, quàm amor, & odium: pro quanto illæ sunt uniuersaliter à uoluntate ut natura, hęc non. Et ideo uoluntas ad hoc se habet magis actiue, quàm ad illas immediate: quoniā ad hoc cū dominio, ad illas non. Et propterea putatę sunt uerę passiones. i. causatę solūmodo ab obiectis immediate, cum tamen sint operationes naturales ipsius uolūtatis, cōsequentes ab ipsa, & in ipsa ex obiectis apprehēsis, & uolitis, aut nolitis formaliter, uel uirtualiter. Et qm̄ hoc mediū est interesse oīo passiones, ut Scot. posuit, & esse oīno operationes uoluntatis: ideo obiecta utramque ueritatem participant, soluēda tamē simpliciter sunt, & dicendū ad primū, ꝙ tristitia, propriè loquendo, nec est uelle, nec nolle, sed

* Lib. 2. de orth. fide. c. 13 & 22. in princ.
† Lib. 4. ca. 10. & 12. in fine.
G concl. 1.
* q. prec. ar. 5. ad 2.
c. 35. to. 3
Porrecta per totum.
* Inf. q. 25. ar. 1. cor. Et 1. dist. 45. ar. cor. Et 4 di. 49 q. 1 ar. 1. q. 1. & 2.
* Li 1. theo. cap. 10. in fi.
* ar. prec.
concl. 2.

*c.6. & 8. circa pri. to.5. sed operatio cōtraria fruitioni, cōiter th lo quendo, est nolla: nō sequitur, ergo pōt esse in deo, uel beatis: quia nō ē omne nolle oon. n. sa habet cōuertibiliter, sed sicut animal, & homo.

*c.4. post med. to.5. ¶Ad secundū, ꝗ ſum menolente Sorteali ꝗd euenire, & tñ eueniente tristabitur, resultante ex euētu apprehenso uoluntate nouo motu tristitię, nec inconueniens cōtra doctū istis in abusione uocabulorum, ꝗ cū summa noltione obiecti absolute, uel futuri, adueniat alia nolitio eiusdē: a præsentis: sic. n. causat tristitiam. Aliter. n. mouet præsens, & aliter abs. os obiectum, ut dictum est:

*li.7. eth. c.vl. circa fine to.5. ¶Ad tertium negatur ꝗ oīs operatio sit immediate in potestate voluntatis: immo aliqua ouniq. ut prima: aliqua mediatē, ut de lectatio, mediante. s. apprehensione, uel amore obiecti.

†c.vl. non remote a fine. ¶Ad quartum, dr. ꝗ cum hoc, ꝗ tristitia est de his, quæ nobis nolentib. accidūt, stat ꝗ fit à noluntate ut natura immediate.

SVP. QVÆS. XXXI. ART. V.

*c.ol. non procul a fine. *Medina. ar. 5.*

IN articulo quinto nota illa uerba, Vnde, & delectatiões sensibiles nō sunt totæ simul. Ex hoc. n. patet, ꝗ cū de ratione delectationis dr. ꝗ est tota simul, intelligit̄ de ea per se: licet per accidens cōtingat oppositū. Cō sitio n. in qua delectatio cōsistit, nō ast successiua nisi rōne motus adiūcti, ut hic dr: & ex hoc ipso

177 deficit à perfectione delectationis illa, quę

Porrecta per totum. *Inf. q. 38 art. 4. cor. Et 4. d. 49. q. 3. art. 5. q. 1. Ett. Eth. le. 13. co. a. Et 12. Met. le. 6. hoc accidēs habet annexum, ex quo nō est tota simul. Delectatio igitur secundū se est tota simul, & absque tēpe, ut in articulo secūdo discussum est: per accidens aūt aliqua est non tota simul, & in tempore.

*c.2. Et 3. to.5.

4. de ciuit. Dei, ꝗ cupiditas, & lętitia nihil est aliud, quàm uoluntas in eorum consecutione, quę uolumus.

A Ad primum ergo dicendū, ꝗ in illa diffinitione Philosophi, sensibile ponit̄ cōiter pro quacunque apprehensione. Dicit. n. Philosophus in 10. Eth.* ꝗ sm̄ omnem sensum est delectatio, similiter autem, & secundū intellectum, & speculationem: uel potest dici, ꝗ ipse diffinit delectationem appetitus sensitiui.

Ad 2m dicendū est, ꝗ delectatio habet rōnem passionis, proprie loquendo, inquantum ē cū aliqua transmutatione corporali: & sic non est in appetitu intellectiuo, sed sm̄ simplicem motum. sic enim etiam est in Deo, & in angelis: vnde dicit Philosophus in 7. Eth. * quòd Deus una simplici operatione gaudet. Et Dio. dicit in fin. cæle. Hierar. † ꝗ angeli nō sunt susceptibiles nostræ passibilis delectationis, sed congaudent Deo secundum incorruptionis lætitiam.

C Ad 3m dicendū, ꝗ in nobis non solū est delectatio, in qua cōicamus cum brutis: sed etiam in qua cōicamus cum angelis. vnde ibidem Dionys. dicit, * ꝗ sancti homines multotiens fiūt in participatione delectationū angelicarum; & ita in nobis est delectatio non solum in appetitu sensitiuo, in quo communicamus cum brutis, sed etiam in appetitu intellectiuo, in quo cō municamus cum angelis.

ARTICVLVS V.

Vtrum delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus, & intelligibilibus.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝗ delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus intelligibilibus. Oēs enim aliquam delectationem sequuntur, secundū Philosophū in 10. Eth.* sed plures sequuntur delectationes sensibiles, quàm delectationes spirituales intelligibiles: ergo delectationes corporales sunt maiores.

2 ¶Prę. Magnitudo cāę ex effectu cognoscit: sed delectatiões corporales habēt fortiores effect*. trāsmutāt. n. corpus, & ꝗbusdā insanias faciūt, ut dr̄ in

A 7. Ethi.* ergo delectatiōes corporales sūt fortiores. *c. 5. circa me. t. 5.

3 ¶Prę. Delectatiões corporales oportet temperare, & refrænare propter earum vehementiam: sed delectationes spirituales non oportet refrænare. ergo delectationes corporales sunt maiores.

Sed contra est, qđ dr̄ in Psal. 118. Quàm dulcia faucib. meis eloquia tua super melori meo. Et Philosophus dicit in 10. Ethi.* ꝗ maxima delectatio est, quæ est secundum operationem sapientiæ. *c. 7. & 8. to. 5. art. 1.

Respon. Dicendū, ꝗ sicut iā dictū est, *Delectatio puenit ex cōiunctione cōuenietis, cū sentit, & cognoscit. In operib. aūt aīæ, pcipue sensitiuę, & itel

B lectiuę, est hoc cōsiderandū, ꝗ cū nō transeant in materiā exteriorē, sunt actus, uel pfectiones operantis, scilicet intelligere, sentire, uelle, & huiusmodi: nam actiones, q̄ transeunt in exteriorē materiā, magis sunt actiones, & pfectiones materię trāsmutatæ: Motus enim est actus mobilis à mouente. Sic igitur pdictæ actiones aīæ sēsitiuæ, & intellectiuę, & ipsæ sunt quoddam bonū operantis, & sunt ēt cognitæ p sensum, uel intellectum: unde ēt ex ipsis consurgit delectatio, & non solum ex eorū obiectis. Si igitur cōparēt delectationes intelligibiles delectationib. sensibilibus, sm̄ qđ delectamur in ipsis actionib. (puta, in cognitione sensus, & in cognitione intellectus) non est dubiū, ꝗ multo sunt maiores delectatiōes intelligibiles, quàm sensibiles.* Multo. n. magis delectatur hō de hoc, ꝗ cognoscit aliquid intelligēdo, quàm de hoc, quòd cognoscit aliquid sentiendo: quia intellectualis cognitio & pfectior est, & ēt magis cognoscitur, quia intellectus magis reflectitur supra actū suū, quàm sensus. Est ēt cognitio intellectiua magis dilecta: nullus. n. est q nō uellet magis carere uisu corporali, quàm uisu intellectuali, eo mō quo bestiæ, uel stulti carēt sicut Aug. dicit in lib. de ciuit. Dei.* Sed si cōparētur delectationes intelligibiles spūales delectationibus sensibilibus corporalibus, sic sm̄ se, & sm̄ simpliciter loquēdo, delectationes spūales sunt maiores: & hoc apparet sm̄ tria, q̄ requirunt̄ ad delectationem, s. bonum coniunctum, & id, cui cōiungit̄, & ipsa coniunctio. Nā ipsum bonū spirituale, & est maius, q̄ corporale bonū, & est magis dilectū: cuius signū est, ꝗ hoīes ēt à maximis corporalib. uoluptatibus abstinent, ut non pdant honorē, qui est bonum intelligibile: similiter ēt ipsa pars intellectiua est multo nobilior, & magis cognoscitiua, quā pars sensitiua. Coniunctio ēt utriusque est magis

D *Ti. 14. de tri. ca. 14. post medū, to. 3. concl. p*

E intima, & magis pfecta, & magis firma. Intimior quidē est, quia sensus sistit circa exteriora accidētia rei: intellectus uero penetrat usq; ad rei essentiam. Obiectū enim intellectus est quod qd est. pfectior aūt est, qa coniunctioni sensibilis ad sensum adiūgitur motus, q est actus imperfectus: unde, & delectationes sensibiles nō sunt totę simul, sed in eis aliquid ptransit, & aliqđ expectat̄ cōsummandū, ut patet in delectatione ciborū, & uenereorū: sed intelligibilia sunt absque motu, unde delectationes tales sunt totæ simul, est ēt infirmior, qa delectabilia corporalia sūt corruptibilia, & cito deficiūt: bona uero spūalia sunt incorruptibilia: sed quo ad nos, *concl. 2* dele-

delectatiões corporales sunt magis vehemētes ꝑꝑ tria. Primo, qa sēsibilia sūt magis nota quo ad nos, quàm intelligibilia. Scđo ēt, qa delectationes sēsibiles, cū sint passiones sensitiui appetitus, sunt cū aliqua transmutatione corporali, qđ nō cōtingit ī delectationib. spūalibus, nisi p quandā redūdantiā à superiori appetitu ī inferiorē. Tertio, qa delectationes corporales appetunť ut medicinæ q̄dā ꝯ corporales defectus, vel molestias, ex quib. tristitię q̄dā cōsequūť: vñ delectationes corporales, tristitijs hmôi superuenientes, magis sentiuntur: & p consequens, magis acceptantur, q̄ delectationes spūales, quæ non habent tristitias ꝯrias, ut infra* dicetur. [*q.34. ar. 4.]

Ad primum ergo dicendū, ꝙ iō plures sequunť delectationes corporales: quia bonā sensibilia sūt magis, & pluribus nota: & ēt quia hoīes indigent delectationibus, vt medicinis ꝯ multiplices dolores, & tristitias. Et cum plures hoīum nō possint attingere ad delectationes spūales, q̄ sunt ꝓprie uirtuosorū, cōsequens est, ꝙ declinent ad corporales.

Ad 2ᵐ dicendū, ꝙ transmutatio corporis magis contingit ex delectationibus corporalibus, inquātum sunt passiones appetitus sensitiui.

Ad 3ᵐ dicēdū, ꝙ delectationes corporales sunt secundū partē sensitiuā, q̄ regulať rōne: & iō indi- H gent tēperari, & refrænari p rōnē, sed delectationes spūales sunt secundū mentē, quæ est ipsa regula: vnde sunt secundū seipsas sobriæ, & moderatæ.

Articvlvs VI.

Vtrum delectationes tactus sint maiores delectationibus, quæ sunt secundum alios sensus.

AD sextvm sic proceditur. Vř ꝙ delectationes, q̄ sūt secūdū tactum, nō sint maiores delectationib. quæ sunt secūdū alios sensus. Illa enim[h] delecta- I tio vř esse maxima, qua exclusa, gaudium omne cessat: sed talis est delectatio quæ est secūdū uisum. Dř.n. Tobiæ 5. Quale gaudiū erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumē cęli ñ video? ergo đ lectatio, q̄ ē p visum, ē maxima inter sensibiles delectationes.

¶2 Præt. Vnicuique fit delectabile illud, quod[h] amat, vt Philosophus dicit in 1. Rhetor.* sed inter alios sensus maxime diligiť K visus. ergo delectatio, quæ est secundum uisum, est maxima. [*c. 11. t. 6.]

¶3 Præt.[h] Principiū amicitiæ delectabilis, maxime est uisio: sed cā talis amicitiæ est delectatio. ergo secundum uisum uidetur esse maxime delectatio. [*c. 10. t. 5.]

Sed contra est, ꝙ Philosophus dicit in 3. Eth.* ꝙ maxime delectatiōes sunt secūdū tactū.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut iam dictum est, *[*art. 2.] Vnumquodq; F inquantū amatur, efficitur delectabile: sensus autem, ut dř in 1. Met.* ꝑꝑ duo diligūtur, s. ꝑꝑ cognitionē, & ꝑꝑ vtilitatem: vñ, & vtroque modo contingit esse delectationem secundū sensum: Sed quia apprehendere ipsam cognitionem tanq̄ bonū quoddā, proprium est hoīs: iō primæ delectationes sensuū, q̄. s. sunt secūdum cognitionē, sunt ꝓprię hoīum: delectatiōes aūt sensuū, [*li. 1. metap. nō ꝓcul. a prin. to. 3.] G inquantum diliguntur ꝑꝑ utilitatem, sunt cōes oībus animalibus. Si igitur loquamur de delectatione sensus, quę est rōne cognitionis, manifestum est, ꝙ secundū uisum est maior delectatio, quàm s̄m aliquē aliū sensū. Si autem loquamur de delectatione sensus, quæ est rōne utilitatis, sic maxima delectatio ē secūdū tactū. Vtilitas. n. sensibiliū attenditur secundū ordinē ad ꝯ- H seruationē naturæ aīalis: ad hāc aūt utilitatē propinquius se habent sensibilia tactus. Est. n. tactus cognoscitiuus eorū, ex quibus cōsistit anima l. s. calidi, & frigidi, & humidi, & sicci, & hmôi: vñ secundū hoc declaratiōes, q̄ sunt secūdū tactū, sunt maiores, quasi fini propinquiores: & ꝑꝑ hoc ēt aīalia alia, q̄ non habent delectationē secundū sensū, nisi rōne utilitatis, nō delectantur secundū alios sensus, nisi in ordine ad sensibilia tactus. Neque. n. odoribus leporum canes gaudent, sed cibatione: neque leo uoce bouis, sed comestione, ut dicitur in 3. Eth.* Cum igitur delectatio tactus sit maxima rōne utilitatis, delectatio aūt uisus ratione cognitionis, si[m] quis vtranq; comparare velit, inueniet simpliciter delectationē tactus esse maiorem delectatione uisus, secundū qđ consistit infra limites sensibilis delectationis: *quia manifestū est ꝙ id, quod est naturale, in unoquoq; est potentissimum. Huiusmodi aūt delectationes tactus sunt, ad quas ordinantur concupiscentię naturales, sicut cibi, & uenerea, & huiusmodi. Sed si K consideremus delectationes uisus, secundum quod uisus deseruit intellectui, sic p delectationes uisus erunt potiores *ea ratione, qua, & intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus. [*c. 10. post med. t. 5.] [concl. m] [concl. p]

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ gaudium, sicut supra dictum est, * significat animalem delectationem, & hæc maxime pertinet ad uisum: sed delectatio naturalis magis pertinet ad tactum. [*ar. 3.]

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ uisus maxime diligitur ꝓpter cognitionem, eo ꝙ multas rerum differentias nobis ostendit, ut ibidem dicitur.* [*li. 1. Met. c. 1a prin. tom. 3.]

Ad 3ᵐ dicendū, ꝙ alio modo delectatio est cā amoris carnalis, & alio mō visio: ua delectatio, & maxi-

SVP. QVÆS. XXXI. ART. VI.

Medina ar. 6.

178 [Porrecta per totum.] IN articulo sexto aduerte, ꝙ tū dř, ꝙ delectationes tact⁹ sunt ad quas ordinātur concupiscēnę naturales, pōt īplicıter intelligi. Primo cū petitione, u. s. ad solas delectationes sēsuum inquātū utiles, q̄ appellanť in litera delectationes tact⁹, ordinentur cōcupiscē. [*1. 2. q. 15. art. 3 cut. Et q. 141. ar. 4. q. i. et ait 3 & ar. 7. cor. Et 4. d. 49 q. 3. art 1. q. 2. Et mal. q. 11. ar. 4 cor. & ad 1.] naturales: & hunc sensum insinuat distinctio harum delectationū contra delectationes sensuum, inquantum faciunt cognoscere, cū illę sint naturales, istæ nō: & iō illæ potiores. Sed cōtra hunc sensū occurrit authoritas Aristotelis in primo Rhethoricæ capitulo de emotione, ponēs cōcupiscentias & delectationes naturales, quæcunque sunt, nō per æstimare aliquid: & subdit, ꝙ tales sūt quæcunque dicunť esse natura: & subiūgit de sensibus oībus. Et cōfirmatur rōne, quia pulchra delectāt visū: & similiter harmonia cantus auditū, & ēt sont absq; oī visione, & absque existimatione, sola naturali conuenientia, ut experientia testatur. Secundo igitur possunt intelligi secundū excellentiā, vt. s. ad primas delectatiōes maxime ordinentť cōcupiscentiæ naturales. Et ex hoc habet intētum author ex naturalitate. qa ex hoc, ꝙ naturale est potēssimum in vnoquoque magis naturale ē potentius: ac per hoc delectatiōes illę, ad quas ꝑcipue ordinanť cōcupiscētiæ naturales, sunt maiores. Pōt ēt tertio dici, ꝙ licet ambæ delectationes, s. tactus, & uisus, sint secūdum se naturales cū suis concupiscentijs: comparatæ tñ adinuicem, delectatio uisus habet rōnē aīalis, & delectatio tactus, naturalis: quia tact⁹ fundamentum est, & necessarium naturæ, visus aūt ad bene esse posterius aduenit. Et quia litera cōparabat delectationē horum duorum sensuū ideo illā, quæ tactus est, distinxit contra istā, ut naturalē cōtra aīalem. & huic sēsui fauent cōparatiua adverbia in rńsione ad primū in lřa posita.

maxime,quæ est ſm tactũ, est eã amicitiæ delectabilis per modum finis: visio autem est causa,ficut vnde est principium motus, inquantũ per uisum amabilis imprimit species rei, quæ allicit ad amandum,& ad concupiscendum eius delectationem.

Articvlvs VII.

Vtrum aliqua delectatio sit non naturalis.

Medina artic.7.

179 *Porrecta per totum.* AD SEPTIMVM sic procedit̃. Vr̃ ꝙ nulla delectatio sit innaturalis. Delectatio.n.in affectibus animæ proportionatur quieti in corporibus: sed appetitus corporis naturalis nõ quiescit nisi in loco connaturali.ergo nec quies appetitus aĩalis, q̃ B est delectatio, potest esse nisi in aliquo connaturali.nulla ergo delectatio est non naturalis.

¶2Præt. Illud qđ est ꝯ naturã, ẽ uiolẽtũ:sed omne violentũ est ꝯtristans,ut dr̃ in 5.Metaph.* ergo nihil,quod est contra naturam,est delectabile.

Te.l. tex. c.11.circa prin. t.6.

¶3Præt. Constitui in propriam naturã,cum sentitur,causat delectationẽ,ut patet in diffinitiõe Philosophi supra posita:sed cõstitui ĩ naturã,unicuiq; est naturale;qa motus naturalis est,q est ad terminũ naturalem.ergo omnis delectatio est naturalis.

ar.1.huius q.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7. Ethic.* ꝙ quædam delectationes sunt ægritudina- C les,& contra naturam.

c.12. parũ a principio, & c.vi. to.5.

RESPON. Dicendum,ꝙ naturale dr̃,qđ est ſm naturam,ut dr̃ in 2.Physi.* Natura aũt in hoĩe dupliciter sumi põt,Vno modo prout intellectus, & rõ est potissime hoĩs natura:quia ſm eam hõ in specie constituitur,& secundum hoc naturales delectationes hoium dici possunt:quæ sunt in eo,qđ cõuenit homini secundum rõnem:sicut delectari in cõtemplatione ueritatis,& in actibus uirtutum,est naturale hoium. Alio modo põt sumi natura in hoĩe secundum quod condiuiditur rõni,s.id,quod est cõe homini,& alijs,præcipue ꝙ rõni non obedit:& se- D cundum hoc ea,quæ pertinent ad conseruationem corporis,uel secundum indiuiduum,ut cib. potus, lectus,& hmõi:uel secũdum speciẽ,sicut uenereorum usus dicuntur homini delectabilia naturaliter. secundũ utrasq; aũt delectationes cõtingit aliquas esse i naturales,simpliciter loquẽdo,sed connaturales secundũ qd. Contingit.n.in aliquo indiuiduo corrũpi aliqđ principiorũ naturaliũ spẽi: & sic id, quod est ꝯ naturam spẽi,fieri per accidens naturale huic indiuiduo:sicut huic aquæ calefactæ est naturale,ꝙ calefaciat. Ita igitur contingit,ꝙ id,qđ est ꝯ naturam hoĩs,uel quantum ad rõnem, vel quantum ad corporis conseruationem,fiat huic homini E connaturale pp aliquam corruptionem naturę in eo existentem:quæ quidem corruptio põt esse,uel ex parte corporis,sicut ex ægritudine,sicut febricitantibus dulcia uidentur amara, & econuerso: siue pp malam complexionẽ,sicut aliqui delectãtur in comestione terræ,uel carbonũ,uel aliquorũ hmõi:uel etiam ex parte animæ,sicut pp consuetudinem aliqui delectantur in comedendo hoies, uel in coitu bestiarum, aut masculorum, aut aliorum huiusmodi, quæ non sunt secundum naturam humanam. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ex eo co. Et 5.habetur, to.2.

concl.m

Articvlvs VIII.

Vtrum delectatio possit esse delectationi contraria.

AD OCTAVVM sic procedit̃. Vr̃ ꝙ delectationi non sit delectatio ꝯria. Passiones.n.aiæ spẽm,& ꝯrietatẽ recipiunt ſm obiectũ:obiectũ aũt delectationis est bonũ.cũ igit̃ bonũ non sit contrarium bono, sed bonũ malo contrarietur,& malũ malo,ut dicitur in prædicamentis: *videtur quòd delectatio non sit contraria delectationi.

¶2Præt. Vni est ꝯriũ unũ ut pbatur in 10.Metap.† sed delectationi ꝯtraria ẽ tristitia:nõ ergo delectationi ꝯtraria ẽ delectatio.

¶3Præt. Si delectationi cõtraria est delectatio, hoc nõ ẽ nisi pp contrarietatẽ eorũ, in quib. aliquis delectatur: sed hæc differẽtia ẽ materialis,cõtrarietas aũt est differẽtia ſm formã, ut dr̃ in 10.Met.* ergo cõtrarietas nõ ẽ delectationis ad delectationẽ.

SED CONTRA, Ea,quæ se impediũt in eodẽ genere existẽtia secũdũ Philosoph. sũt cõtraria: sed quædã delectationes se inuicem impediunt,ut dicitur in 10. Ethic.† ergo aliquæ delectationes sunt contrariæ.

RESP. Dicendũ,ꝙ delectatio in affectionibus aiæ,sicut dictũ est,* proportionatur quieti in corporibus naturalib. Dicũtur aũt duæ quietes esse contrariæ, quæ sunt in contrarijs terminis sicut quies q̃ est sursum,ei,q̃ est deorsũ,ut dr̃ 5.Physi.* vñ,& cõtingit in affectibus animæ duas delectationes esse contrarias.

AD PRIMVM ergo dicendũ,ꝙ verbum illud Philosophi,est intelligendũ,ſm qđ bonũ, & malum accipit̃ in uirtutibus, & uitijs:nã inueniunt̃ duo cõtraria uitia,non aũt inuenit uirtus contraria uirtuti. In alijs aũt nil prohibet duo bona esse aduincẽ cõtraria:sicut calidũ,& frigidũ,quorũ unũ est bonum igni,alterum aquæ. Et per hunc modũ delectatio põt esse delectationi contraria, sed hoc in bono uirtutis esse non põt:quia bonum virtutis nõ accipitur,nisi p conuenientiã ad aliqđ nnũ.s. rõnẽ.

AD 2m dicendum,ꝙ delectatio se habet in affectib.aiæ,sicut qes naturalis in corporibus: est.n.in aliquo conuenienti,& quasi connaturali. Tristitia aũt se habet sicut quies uiolenta. Tristabile.n.repugnat appetitui animali,sicut loc quietis uiolẽtæ appetitui naturali:quieti aũt naturali opponit̃

&

SVP. QVÆS. XXXI. ART. VIII.

Medina ar.8.

171 *Porrecta per totum.* ARticulo septimo omisso,circa octauum in respõsione ad tertium, dubium occurrit: quia superius in q.30.art. secundo dictum est, ꝙ differentia obiecti secundum naturam facit materialem diuersitatem passionũ, hic uero dicitur ꝙ obiecta delectationũ diuersificant nõ solũ materialiter,sed formaliter delectationẽ.

In post p̃ die.ca.de opposiꝰ circa prĩ. tom.1.

†Tex. 17. to.3.

¶Ad hoc dicit breuiter, ꝙ doctrinæ superiori nõ repugnat præsens: quon ĩbi didicimus, ꝙ diuersitas obiecti secundum uirtutem causat diuersitatem passionũ, nõ autem diuersitas secundum naturam. Et utrunque est uerum uniuersaliter intellectum: non enim omnis diuersitas naturæ obiecti diuersificat speciem passionis nunc uero dicimus, ꝙ aliqua diuersitas naturæ obiecti (illa scilicet quę redundat in diuersam rationẽ delectabilis) diuersificat speciem passionis constat autem hæc sibi inuicem non aduersari, nec hoc est singulare in delectatione: nam idem est de concupiscentia iudicium. Cũ n. concupiscẽtia sit appetitus delectabilis, ad delectationẽ, q̃ se habeat vt motus ad quietem ipsam terminãtẽ, cõsequens est,ꝙ delectabilib. ex stentib. cõtrarijs,ac p hoc distinctis spẽ, necesse sit, & delectationes, & cõcupiscentias esse contrarias, ac per hoc specifice distinctas.

text.13. to.3.

li.10.Meta.tex.13. Et 14.t.3.

†c.5. Iter principiũ & mediũ to.5.

ar.2.huius q.

li.5.Phy. tex. 54.t. 2.

concl.m

& quies uiolenta eiusdem corporis, & quies naturalis alterius ut dicitur in 5. Physi.* unde delectationi opponitur; & delectatio, & tristitia.

AD 3^m dicendũ, ꝙ ea in qbus delectamur, cũ sint obiecta delectationis, non solum faciunt differentiã materialẽ, sed ẽt formalem, si sit diuersa rõ delectabilitatis. Diuersa.n.rõ obiecti diuersificat speciẽ actus, uel passionis, ut ex supradictis patet *.

QVAEST. XXXII.

De causa delectationis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis delectationis.

Et circa hoc quærun- tur octo.

¶Primo, Vtrum operatio sit cã propria delectationis.

¶Secũdo, Vtrum motus sit causa delectationis.

¶Tertio, Vtrũ spes, & memoria.

¶Quarto, Vtrum tristitia.

¶Quinto, Vtrũ actiones aliorũ sint nobis delectationis cã.

¶Sexto, Vtrum benefacere alteri sit causa delectationis.

¶Septimo, Vtrum similitudo sit causa delectationis.

¶Octauo, Vtrum admiratio sit causa delectationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum operatio sit causa propria delectationis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ operatio n sit ꝓpria & prima cã delectationis. ut.n. Philosoph⁹ dicit in 1. Rhet.* Delectari, consistit in hoc, qđ sensus aliqd patiaṫ. Requiriṫ.n. ad delectationẽ cognitio, sicut dictũ ẽ:* sed ꝑ pri⁹ sunt cognoscibilia obiecta operationũ, q̃ ipsę operationes. ergo operatio n est propria causa delectationis.

¶2 Præ. Delectatio potissime cõsistit in fine adepto: hoc enim ẽ qđ præcipue concupiscitur: sed n sẽp operatio ẽ finis, sed qñq; ipsũ operatũ. n ergo operatio ẽ ꝓpria, & ꝑ se, cã delectationis.

¶3 Præt. Otiũ, & requies dicunṫ ꝑ cessationem operationis: hęc autem sunt delectabilia, vt dr̃ in 1. Rheto.* non ergo operatio est propria causa delectationis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit 7. & 10. Eth.* ꝙ delectatio est operatio connaturalis, & non impedita.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut supra dictum est,* ad delectationẽ duo requiruntur. s. consecutio boni conuenientis, & cognitio hmõi adeptionis: utrunq; aũt horũ in quadã operatione consistit. Nã actualis cognitio operatio ẽ q̃dã: similiter bonum conueniẽs adipiscimur aliqua operatione. ipsa ẽt operatio propria, est qđdã bonũ cõueniens: vñ oportet, ꝙ omnis delectatio aliquam operationem consequatur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ipsa obiecta operationum non sunt delectabilia, nisi inquãtum coniunguntur nobis, uel ꝑ cognitionẽ solã, sicut cũ delectamur in cõsideratione, uel inspectiõe aliquorũ, uel quocunq; alio modo simul cũ cognitione: sicut cũ aliqs delectaṫ in hoc, ꝙ cognoscit se habere quodcũq; bonum puta, diuitias, uel honorẽ, uel aliqd hmõi, q̃ quidẽ non essent delectabilia, nisi inquãtũ apprehenduntur ut habita. Vt.n. Philosophus dicit in 2. Polit.* Magnam delectationẽ habet, putare aliquid sibi propriũ, q̃ procedit ex naturali amore alicuius ad seipsum. Habere aũt hmõi, nihil est aliud quàm uti eis, uel posse uti: & hoc est per aliquam operationem. unde manifestũ est, ꝙ omnis delectatio in operationem reducitur sicut in causam.

AD 2^m dicendum, ꝙ etiã in illis, in quibus operationes non sunt fines, sed operata ipsa, operata sũt delectabilia inquãtũ sũt habita, vel facta, quod refert ad aliquem usum, uel operationẽ.

AD 3^m dicendũ, ꝙ operatio-

SVPER QVÆST. XXXII. ART. I.

Medina ar. 1.

CIrca primum articulum q. 32. dubium occurrit, An operatio sit propria cã delectationis, ut constitutio in cõnaturale bonũ: an indistincte. Et ut clarior sit qstio, recolito, ꝙ in diffinitione delectationis positi sunt duo actus pro cã delectationis. s. cognitio, & cõstitutio (& qa nulli dubiũ est ꝙ cognitio ẽ operatio, si ea rõne operatio est cã ꝓpria delectationis, qa oportet cognitionem interuenire ut tãm) qstionis solutio clara ẽ. Quia vero satis ambiguũ est, an constitutio sit necessario operatio: ideo si ea rõne operatio cã propria delectationis di, quia omnis ita que constitutio talis in connaturale bonũ causans delectationẽ est operatio, singulare dictum, & disputabile est. Et est inter hos duos sensus tanta differẽtia, ꝙ in primo indistincte, & sine cõtradictione aliqua operatio ponitur cã delectationis: in secundo uero operatio ponitur prima cã eiusdẽ, & ut constituens in connaturale. Et ꝓ parte affirmatiua huius secundi sensus sunt uerba authoris in litera uolentis, ꝙ consecutio boni conuenientis consistat in operatione. Et in responsione ad primum dicitur, ꝙ quæ habemus, non delectant, nisi apprehensa ut habita: & habere nihil aliud est quã eis uti, uel posse uti: quod est per aliquam operationẽ. Pro parte uero negatiua est, quia proprium esse, & uiuere, & alia huiusmodi delectant: & tñ constitutio nostra in eis non est per operari, sed per esse. Delectant quoq; nos multa, in quibus cõstituimur non per operari, sed ꝑ recipere, seu pati: ut patet cum in calefieri, uel refrigerari delectamus delectat, & conueniens locus in quo per esse in loco, non per operari constituimur.

¶Ad euidentiam huius dubij scito, quòd quia delectatio quietem habet, consecutio boni connaturalis exigitur ad căndam delectationem propter consecutum esse, quod est totum simul, & consecutum esse exigitur per esse, quod est magis à motu elongatum. Et propterea magis causa est delectationis consecutum esse, quàm consecutio, & magis esse quàm consecutum esse. in cuius signũ scientiæ, & uirtutes olim acquisitæ, uel inditæ modo, ut inexistẽtes apprehensæ delectant, & non solum quando acquisitæ sunt, aut secundũ acquisitionis memoriam. Et omnis consecutio, & omne consecutum esse delectat, inquantum ponit in aliquo esse consono. Vñ cũ in diffinitione delectationis dr̃, ꝙ delectatio est constitutio tota simul in naturã &c. nõe constitutionis intellige non solũ consecutũ esse, sed esse: siue sit tale esse per constitutionem, siue non. Constituit enim Deus gloriosus in esse sine constitutione, & delectationẽ tamen summam apprehensum in eo facit: & nos nostrum esse apprehensum delectat non quia à natura cõstitutum, sed quia inest nobis. Nihil.n. minus delectaret, si non aliunde haberemus: pro intellectu tñ literæ expresse dicentis utrunq; requisitum ad delectationis cãm in operatione consistere, distingue, & dicito, ꝙ delectabilia sunt duplicia, quędam congenita, & quædam superuenientia. Et quod author de superuenientibus solicitus in litera, consecutionis nomine intentionẽ suã significauit, & uoluit cõsecutionem in operatione consistere extenso operationis uocabulo ad oẽm actionem, passionem, motumq;. Delectabilia quippe oĩa, quæ superueniunt, iunguntur nobis motu aliquo, uel ut obiecta operationũ immanentiũ, uel saltẽ ut materia usus ut in responsione ad primum, & secundũ dr̃. Nec tamen tacuit omnino author de cõstitutione causante delectationem in congenitis: nam in ar. 7. expresse dixit, ꝙ simile inquantum vnum, ẽ delectabile. Constat enim ꝙ unitas similium, est unitas in essendo: & qa (ve dicitur in 1. Rhet. Aristot.) simile delectat ut ipsum et, consequens est, quod cõstitutio in delectatione congenitorum fient & in delectatione similium, sit secũdum esse, etiam si nulla inde operatio proueniret. Et per hæc patet solutio obiectorum, & quæstionis.

*Lib. 5. Phy. tex. 54. & 55. tom. 2.
†quæst. 23.
*Cap. 11. nõ peul a prin. t. 6.
*Lib. 7. c. 12. & 13. & lib. 10. ca. 4 & 5. tom. 5.
*q. præcedẽ. art. 1.
Caiet. in
*Li. 2. Pol. ca. 3. ante medium tom. 5.
*4 di. 49. q. 3. ar. 5. q. 4. co.
*C. 11. t. 6
*q. 31. ar. 1.
172 Porrecta per totum.

¶Circa

nes sunt delectabiles, inquantū sunt proportionatæ, & connaturales operanti. Cū aūt uirtus humana sit finita, scd̄m aliquam mensurā operatio est sibi ꝓportionata. vnde si excedat illā mensurā, iā nō erit sibi proportionata, nec delectabilis, sed magis laboriosa, & accidiās: & scd̄m hoc ocium & ludus, & alia, quæ ad requiem pertinent, delectabilia sunt, inquantum auferunt tristitiam, quę est ex labore.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum motus sit causa delectationis.
Medina art 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, ꝙ motus non sit cā delectationis: Quia, sicut supra dictū est, * bonū præsentialiter h adeptū est cā delectationis. vñ Philosophus in 7. Eth. * dicit, † ꝙ delectatio nō cōparatur generationi, sed operationi rei iā existentis. Id aūt, qđ mouetur ad aliud, nondū habet illud, sed quodammō est in uia gñationis respectu illius, scd̄m qđ oī motui adiungitur gñatio, & corruptio, vt dr̄ in 8. Phys. * ergo motus non est causa delectationis.

C

¶ 2 Pręt. h Motus præcipue laborem, & lassitudinē inducit in operib^a: sed operatiōes ex hoc, quòd sunt laboriosæ, & lassantes, non sunt delectabiles, sed magis afflictiuę. ergo motus nō est causa delectationis.

¶ 3 Præt. Motus importat innouationē quandā, q̄ opponit^h cōsuetudini: sed ea quæ sunt cōsueta, sunt nobis delectabilia, ut Philosoph. dicit in 1. Rhet. * ergo motus non est cā delectationis.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in 8. Confess. * Quid est hoc, dñe Deus meus, cū tu in æternū tibiipsi sis gaudiū, & q̄dā de te circa te semp gaudeant, ꝙ hæc rerū pars alterno defectu, & ꝓfectu, offensionibus, & ꝯciliationibus gaudēt? Ex quo accipitur, ꝙ hoīes gaudēt, & delectanī in q̄buſdam alternationibus: & sic motus vr̄ esse cā delectationis.

B

RESP. Dicendum, ꝙ ad delectationē tria requiruntur. s. bonū delectans, coniunctio delectabilis, & tertiū quod est cognitio huius cōiunctionis; & scd̄m hæc tria motus efficitur delectabilis, * vt Philosophus dicit in 7. Ethic. & in 1. Rhe. * Nam ex parte nostra, qui delectamur, transmutatio efficit nobis delectabilis ꝓp hoc ꝙ natura nr̄a transmutabilis est, & ꝓp hoc, quod est nobis cōueniens nūc, non erit cōueniens postea: sicut calefieri ad ignē est coneeniens hoī in hieme, non aūt in æstate. Ex parte uero boni delectantis, quod nobis coniungitur, fit ēt transmutatio delectabilis: quia actio cōtinuata alicuius agētis auget effectū, sicut quāto aliq̄s diutius appropinquat igni, magis calefit, & desiccat. * Naturalis aūt habitudo in quadā mēsura cōsistit: & iō qñ cōtinuata p̄sētia delectabilis supexcedit mēsuram nālis habitudinis, efficit remotio eius delectabilis. Ex parte uero ipsi^a cognitionis, q a

C

D

¶ Circa causam delectationis ex parte obiecti, scilicet bonum cōueniens, dubium occurrit, an sit conueniens formaliter, an denominatiue, id est, an obiectum causans delectationē sit res denominata a relatione conuenientiæ, an sit ipsa conuenientia. Quòd. n. res sit absoluta, quæ denominatur cōueniens, ꝓbatur ex cōmuni cōditione act uorū, ratio. n. agēdi in quolibet actiuo res absoluta est, relatio autē actiui, aut approximationis cōditio ē sine qua nō. Cōstat autem ꝙ bonum conueniēs actiuū est delectationis. Quòd autē sit ipsa cōuenientia, ꝓbatur ex eo, ꝙ nisi apprehēdatur ali qđ ut cōueniens, nō causatur delectatio.

171 *Porrecta per totum.*

¶ In hac dubitatione inuenio Scotum in 4. sent distin. 49. q. 3. art. 2. ad 3. tenuisse, ꝙ conueniens, & disconuenientia scd̄m sola absoluta dicunt rationes causandi delectationem, & tristitiam scd̄m relationes uero dicit causas, sine quibus non, ut relationes actiui, & approximationis, nec aliud inuenio eius fundamentum. Mihi uero uidetur, ꝙ relatio conuenientiæ uel disconuenientiæ in actu exercito, concurrat ad causandam delectationē, uel tristitiam, ut ratio agendi. & moueor ex eo, ꝙ delectatio, & tristitia de eodem differunt specie, utpote contrariæ. ergo delectabile, & tristabile earum obiecta, & propria per se positiue actiua differunt specie secūdum rationes agendi illas, sed non secūdum rationes absolutas. ergo secundum rationes respectiuas conuenientiæ, & disconuenientiæ. Prima sequela patet notatis terminis appositis in consequēte ad excludēdas causas excedentes, aut p accidens, aut negatiue: ut nauta præsens, uel absens causat contraria. & differentiam actiuorum secundum impertinentia, aut substrata, & alia huiusmodi. Oportet enim contrarias actiones à contrarijs rationibus agendi proficisci in naturalibus agentibus propriis, qualia sunt delectabile uel tristabile. Destructio uero consequentis patet ad sensum experimur enim quòd idem absolutū, puta calor, modo causat delectationē, modo tristitiam, apprehensus, uel sensatus ut conueniens, uel disconueniens. Existente igitur forma absoluta eadem, & facto transitu de delectabili in tristabile propter variationem de conuenientia in disconuenientiam, & per se causans contrarijs actionibus, et passionibus, scilicet delectatione & tristitia, manifestum fit, quòd conuenientia, & disconuenientia ut rationes agendi concurrunt. Et confirmatur hoc, quia illud qđ concurrit ad causandam delectationem, uel tristitiam ut apprehensum, non se habet ut conditio approximationis, sed ut ratio agendi: quoniam apprehensum est, ꝙ mouet, appetitum, ut ratio agendi, sed conuenientia uel disconuenientia occurrit ad hæc, ut apprehensa: quoniam quantumcunque aliquis frigens calefieret conuenienter, nisi perciperet illud ut conueniēs. in actu exercito, ut exercet conuenientiam, non delectaretur & hoc manifestius apparet in delectatione uel tristitia imaginationem, uel rationem cōsequente. Ouis enim nunquàm fugeret lupum, nisi apprehenderet ipsum ut disconuenientem, eliciendo ex ipso intentionem inimici. Et conuerso experimur propter uariatas relationes importantes conuenientiā, uel disconuenientiam apprehensas de aliquo, nasci immutari à delectatione in tristitiam & econuerso terminantes certas passiones. & qđ forte fallit putantes oppositum, est, quia non aduertunt, ꝙ relationes sunt in genere formarum actiuarum ut apprehensæ, quamuis non sint in genere actiuarū formarum ut existentes. Et qui negat hoc, neget quoque æstimatiuam, cuius obiectū sunt intentiones insensatæ, elicitæ ex sensatis, ut utile, amicum, inimicū &c. ex q̄bus causanī passiones in animalibus l'ōt quoque esse causa deceptionis nō distinguere inter apprehēdere relationē absolutus in actu signato uel exercito. Verbi gratia, Ouis nouit agnum ut terminum lactationis, nō ꝙ oportet eam apprehendere ipsam relationē termini, ꝙ esset apprehēdere eā in actu signato, sed quia apprehendit agnum ut exercentem relationem termini lactationis, & simile est in aliis. Ex talibus. n. apprehensionibus relationū causanī passiones, qđ forte Scotus non negat. i. & si destruxisse tunc duæ delectationis causæ, scilicet constitutio, & bonū connaturale: reliqua autē, scilicet apprehēsio, superius diuidenda est. ad hæc. n. tria reducuntur omnia causantia delectationem, quæ per totam hanc trigesimam secundam disputantur, & in 1. Rhetor. tanguntur operatio enim delectat, & ut constitutio, & ut bonum conueniens: motus, ut afficiens bonum conueniens, vel auferens disconueniens: memoria, & spes ut supplentes constitutionem: tristitia per accidens, ratione oblationis uel memoriæ. alienæ actiones, ut in proprio nos bono faciunt constitui passione, uel æstimata possessione, uel deuotionae. benefacere quoque, & similis, & admirari ad eadem spectare, exercitatis non est difficile deducere. Vnum tamen in his aduerte quòd quia in his, quæ ad appetitum spectant, nihil differt esse aut apparere propterea delectatio causatur ex æstimato habere, ex æstimato possidere, ex te presentare, abundare, & similibus: & non solum ea habere, possidere, abundare, & similibus, in huiusmodi enim ipsa imaginatio horum delectant sic constituit in cōnaturale bonum, ut supplent uicem ipsius habere, & non solum ut apprehensio tale, autem est dispositio eorū, qui delectantur principatu, honore & similibus.

E

¶ Super

*4. di. 49. q. 3. art. 2. ad 3.
*q. pręced ar. 1.
*c. 12. to. 5.
*tex. 24. in fine, to. 2.
*c. 11. non procul a principio tomo. 6.
* c. 3. post med. to. 1.
concl. m
*li. 7. eth. c. 7. Et. 1. Rh. c. 11. to. 5. & 6.

hõ desiderat cognoscere aliqđ totũ, & pfectũ. Cũ ergo aliqua nõ poterũt apprehẽdi tota simul, delectat in his trãsmutatio, ut unũ trãseat, & alterũ succedat, & sic totũ sẽtiat. vnde Aug. dicit in 4. Cõfes. * Nõ uis utiq; stare syllabã, sed trãsuolare, ut aliæ ueniãt, & totũ audias: ita semp oia, ex qb. vnũ aliquid cõstat, & nõ sunt oia simul, plus delectãt oĩa, q̃ singula, si possint sentiri oia. Si ergo sit aliqua res; cuiu' natura sit i trãsmutabilis, & ñ possit i ea fieri excessus nãlis habitudinis p ꝯtinuationẽ delectabilis, & q̃ possit totũ suũ delectabile simul intueri, nõ erit ei trãsmutatio delectabilis: & q̃tũ aliq̃ delectationes plus adhoc accedũt, tãto plus ꝯtinuari pñt. G

*l.b.4.Cõfess.c.11.a med.to.1.

Ad 1ᵐ ergo dicẽdũ, ꝙ id, qđ mouet, etsi nondũ hẽat pfecte id, ad qđ mouet, incipit tñ iam aliquid hr̃e eius, ad qđ mouet: & ẽm hoc ipse motus habet aliqd delectationis, deficit tñ à delectationis perfectione: nã pfectiores delectationes sunt in reb. immobilibus. Motus ẽt efficit delectabilis inquantum per ipsum fit aliquid cõueniens, quod prius cõueniens nõ erat, uel desiuit esse, ut supra dictum * est.

*In corp. art.

Ad 2ᵐ dicendũ, ꝙ motus laborẽ, & lassitudinẽ inducit, secundũ quod transcẽdit habitudinẽ naturalem: sic aũt motus non est delectabilis, sed scđm quod remouẽtur contraria habitudinis naturalis. H

Ad 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ id, qđ ẽ ꝯsuetũ, efficit delectabile, inquantũ efficit nãle: nã cõsuetudo est quasi altera natura. Mot' aũt ẽ delectabilis, nõ qdẽ quo recedit à cõsuetudinẽ, sed magis ẽm qđ p ipsũ impedit corruptio nãlis habitudinis, q̃ posset prouenire ex assiduitate alicuius operationis. Et sic ex eadẽ cã cõ naturalitatis efficit ꝯsuetudo delectabilis, & mot'.

ARTICVLVS III.

Vtrum spes, & memoria sint causa delectationis.

174 Medina art. 3.

Porrecta per totum. Inf. q. 40. art. 8. Et 22. q. 10. art. 1. ad 1. Et 12. Me. le. 6. co. 5. *lib 2. orth. fidei, c. 12. in fi.

AD TERTIVM sic procedit. Videt ꝙ memoria, & spes nõ sint cãæ delectationis. Delectatio. n. ẽ đ bono h pñti, vt Dama. dicit *: sed memoria, & spes sũt đ absẽti. est. n. memoria pteritorũ, spes vero futurorũ. ergo memoria, & spes ñ sũt cã delectatiõis.

¶ 2 Præt. h Idẽ nõ est cã ꝯriorũ: sed spes est cã afflictionis. dr̃. n. Prouerb. 14. Spes, q̃ differtur, affligit animam. ergo spes non est causa delectationis.

¶ 3 Præt. Sicut spes cõuenit cum delectatione in eo, quod est de bono: ita ẽt, & concupiscentia, & amor. h non ergo magis debet assignari spes causa delectationis, quàm concupiscentia, uel amor.

Sed cont. est, quod dr̃ Rom. 12. Spe gaudentes. & in psal. 76. Memor fui Dei, & delectatus sum.

Respon. Dicendũ, ꝙ delectatio cãtur ex præsentia boni cõuenientis, ẽm qđ sentit, vel qualitercunq; pcipit. Est aũt aliqd præsens nobis dupliciter, Vno mõ, scđm cognitionẽ, prout. s. cognitum est in cognoscente scđm suã similitudinẽ: Alio mõ, scđm rẽ, prout. s. unũ alteri realiter cõiungit uel actu, uel potẽtia scđm quẽcunq; cõiunctionis modũ. Et qa maior est cõiunctio scđm rẽ, q̃ scđm similitudinẽ, q̃ est coniunctio cognitionis, itẽ maior est coniunctio rei in actu q̃ in potentia: ĩõ ᵐ maxima est delectatio, quæ fit per sensum, * qui requirit præsentiã rei sensibilis. ᴾ Scđm aũt gradum tenet delectatio F spei, ᵍ in qua nõ solũ est delectabilis cõiũctio scđm apprehensionẽ, sed ẽt scđm facultatem, uel possibilitatem adipiscendi bonum, quod delectat. ᶠ Tertium autem gradum tenet delectatio memoriæ, quæ habet solam coniunctionem apprehensionis.

Concl. m

a vel p.

Concl. f

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ spes, & memoria sunt quidẽ eorum, quæ sunt simpliciter absentia, quæ tñ secundum quid sunt præsentia, scilicet, uel secundũ apprehensionẽ solam, uel secundum apprehensionẽ, & facultatem, ad minus æstimatam.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ nihil phibet idẽ ẽm diuersa, esse cãm ꝯriorũ. Sic igit spes, inquantũ hẽt præsentẽ G æstimationẽ boni futuri, delectationẽ cãt: inquantum aũt caret præsentia eius, causat afflictionem.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ amor, & concupiscẽtia delectationẽ causant. Omne. n. amatũ fit delectabile amanti, eo ꝙ amor est q̃dã unio, uel connaturalitas amãtis ad amatũ. Similiter ẽt omne concupitũ est delectabile cõcupiscenti, cũ cõcupiscentia sit pcipue appetitus delectationis: sed tñ spes, inquantũ importat quandã certitudinẽ realis p̃sentiæ boni delectantis, quã non importat, nec amor, nec cõcupiscentia, magis ponit cã delectationis, q̃ illa: & similiter magis q̃ memoria, q̃ est de eo, qđ iã trãsijt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tristitia sit causa delectationis.

Medina art. 4.

175 Porrecta per totum. Inf. q. 35. ar. 5. ad 1. & q6. 48. ar. 1. cor. *q. 29. ar. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ tristitia non sit causa delectationis. Contrarium enim h non est causa contrarij: sed tristitia contrariatur delectationi. ergo non est causa delectationis.

¶ 2 Præt. h Contrariorũ ꝯrij sunt effectus: sed delectabilia memorata sunt cã delectationis. ergo tristia memorata sunt cã doloris, & nõ delectationis.

¶ 3 Præt. Sicut se habet tristitia ad delectationem, ita odium ad amorẽ: sed odium h nõ est causa amoris, sed magis econuerso, ut supra dictum est. * ergo tristitia non est causa delectationis. I

Sed cont. est, quod in Psal. 41. dicitur, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Per panẽ aũt refectio delectationis intelligit: ergo lacrymæ, q̃ ex tristitia oriũtur, possunt esse delectationis cã.

Resp. Dicendũ, ꝙ tristitia põt dupliciter considerari, Vno modo, scđm quod est in actu: Alio modo, scđm quod est in memoria: & ᵐ utroq; modo tristitia põt esse delectationis cã. ⁿ Tristitia quidẽ in actu existẽs est cã delectationis, inquantũ facit memoriã rei dilectæ, de cuius absentia aliquis tristatur, & tñ de sola eius apprehensione delectatur. K Memoria aũt tristitiæ fit cã delectationis, pp subsequentẽ euasionẽ: nam carere malo accipit in rõne boni. unde secundum qđ homo apprehendit se euasisse ab aliquib. tristibus, & dolorosis, accrescit ei gaudij materia, scđm qđ Aug. dicit 22. de Ciuit. Dei *. Quòd sæpe læti tristiũ meminimus, & sani dolorũ sine dolore, & inde amplius læti, & grati sumus. Et in 8. Cõfess. dicit †, Quòd quãto maius fuit piculũ in plio, tanto maius erit gaudiũ in triũpho.

concl. m

*Cap. 14. & ultimo a medio. 10 mo 5. [id quoq; habet] Greg. 4. moral. in fi. †l.b. 8. Cõfess. c. 3. ante mediũ. tom. 1. *l. 8. text. 8. tom. 2.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ contrariũ qñq; per accidens est causa contrarij, sicut frigidũ quandoq; calefacit, ut dicitur in 8. Physic. * & similiter

tristitia

tristitia per accidens est delectationis causa, inquã-tum fit per eam appręhensio alicuius delectabilis.

Ad 2m dicẽdum, ꝙ tristitia memorata, inquantũ sunt tristitia, & delectabilibus contraria, nõ causant delectationẽ, sed inquantum ab eis homo liberatur: & similiter memoria delectabilium ex eo, ꝙ sunt amissa, potest causare tristitiam.

Ad 3m dicendum, ꝙ odium ẽt per accidens põt esse causa amoris prout scilicet aliqui diligunt se, inquantum conueniunt in odio unius, & eiusdem.

Articulus V.

Vtrum actiones aliorum sint nobis causa delectationis.

176 *Porrecta per totum.*

Medina ar. 5.

Ad quintvm sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ actiones aliorũ nõ sint nobis delectationis cã. Causa. n. delectationis est proprium bonũ h cõiunctum: sed aliorum operationes non sunt nobis coniunctę. ergo non sunt nobis causa delectationis.

¶ 2 Præt. Operatio est proprium bonũ operantis. si igitur operationes aliorum sint nobis cã delectationis pari rõne omnia alia bona aliorum erunt nobis h delectationis, causa: quod patet esse falsum.

¶ 3 Præt. Operatio est delectabilis, h inquantũ ꝓcedit ex habitu nobis innato. unde dr̃ in 2. Eth.* ꝙ signũ generati habitus oportet accipere fientẽ in C opere delectationẽ: sed operationes aliorũ nõ ꝓcedũt ex habitibus, q ĩ nobis sũt, sed interdũ ex habitibus, q sunt in operãtibus. nõ ergo operationes aliorũ sũt nobis delectabiles, sed ipsis operãtibus.

*Cap. 3. in principio to. 5.

Sed con. ẽ, qđ dr̃, ĩ scđa Canonica Ioãnis. Gauisus sũ ualde, q̃a iueni đ filijs tuis ambulãtes ĩ ueritate.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ sicut iã dictũ ẽ,* ad delectationẽ duo reqrunt̃. s. ꝯsecutio ꝓprij boni, & cognitio ꝓprij boni cõsecuti.m Tripliciter ergo operatio alteri' põt eẽ delectationis cã.n Vno mõ inquãtum p operationẽ alicui' ꝯseqmur aliqđ bonũ, & s̃m hoc operationes illorũ, q nobis aliqđ bonũ faciũt, sũt nobis delectabiles, q̃a bene pati ab alio ẽ delectabile. Alio mõ s̃m qđ p operationes aliorum efficit̃ nobis aliqua cognitio, uel aliqua æstimatio ꝓprij boni, & pp hoc hoies delectãt̃ ĩ hoc ꝙ laudãtur, uł honorãt̃ ab alijs, q̃a. s. p hoc accipiũt ęstimationẽ, in seipsis aliqđ bonũ eẽ: & q̃a ista ęstimatio fortius generat̃ ex testimonio bonorũ & sapiẽtiũ, iõ ĩ horũ laudibus, & honoribus hõies magis delectant̃. Et q̃a adulator ẽ apparẽs laudator, pp hoc ẽt adulationes qbusdã sũt delectabiles. Et q̃a amor ẽ alicui' boni, & admiratio ẽ alicui' magni, idcirco amari ab alijs & ĩ admiratiõe haberi ẽ delectabile, inquãtũ p hoc fit hoĩ æstimatio ꝓpriæ bonitatis, uel magnitudinis, ĩ qbus aliqs delectat̃. Tertio mõ inquãtũ ipsæ operationes aliorũ si sint bonæ, ęstimãt̃ ut bonũ ꝓpriũ pp uim amoris, q facit ęstimare amicũ quasi eundẽ sibi: & pp odium, qđ facit æstimare bonũ alteri' eẽ sibi ꝯriũ, efficit̃ mala operatio inimici delectabilis. unde dicit̃ 1. ad Corinth. 13. quòd charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati.

*Art. 1. huius quæst.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ operatio alteri' põt esse mihi coniuncta, uel per effectum, sicut in primo modo, uel per appræhensionem, sicut in secũdo modo, uel per affectionẽ, sicut in tertio mõ.

Ad 2m dicendũ, ꝙ ratio illa ꝓcedit quãtũ ad tertium modum: non autẽ inquantũ ad duos, primos.

Ad 3m dicendum, ꝙ operationes aliorũ etsi nõ procedant ex habitibus, q in me sunt, causant tñ ĩ me aliqd delectabile, uel faciũt mihi æstimationẽ siue appræhensionẽ ꝓprij habitus uel procedunt ex habitu illius, qui est unum mecum per amorẽ.

Articulus VI.

Vtrum benefacere alteri sit causa delectationis.

Medina ar. 6.

177 *Porrecta per totum.*

Ad sextvm sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ benefacere alteri non sit delectationis cã. Delectatio. n. causatur h ex consecutione proprij boni, sicut supra dictũ est:* sed benefacere non pertinet ad cõsecutionẽ proprii boni, sed magis ad emissionem. ergo magis uidetur esse causa tristitiæ, q̃ delectationis.

*Arti. preced.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 4. Eth.* ꝙ illiberalitas cõnaturalior est hominibus, q̃ ꝓdigalitas: sed ad ꝓdigalitatẽ ꝑtinet h benefacere alijs, ad illiberalitatẽ aũt ꝑtinet desistere à benefaciẽdo. cũ ergo operatio ꝯnaturalis sit delectabilis unicuiq; ut dr̃ ĩ 7. & 10. Eth.* vr̃ ꝙ bñfacere alijs nõ sit cã delectationis.

*ca p. 1. à medio. to. 5.

*Lib. 7. ca. 12. & 13. & li. 10. c. 4. & 5. to. 5.

¶ 3 Præt. Cõtrarii effectus h ex cõtrariis causis ꝓcedunt: sed q̃dã, q̃ ꝑtinent ad malefacere, sunt naturaliter hoi delectabilia, sicut uincere, redarguere, vel increpare alios, & ẽt punire inquantũ ad iratos, ut dicit Philosophus in 1. Rhet.* ergo benefacere magis est causa tristitiæ, quàm delectationis.

*Ca. 11. to mo. 6.

Sed contra est, quod Philosoph. dicit in primo Politicor.* quòd largiri, & auxiliari amicis, aut extraneis, est delectabilissimum.

*li. 1. Pol. ca. 5. ante med. t. 5.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ hoc ipsũ, qđ ẽ m bñfacere alteri, põt tripliciter eẽ delectationis cã*. Vno mõ p cõparationẽ ad effectũ qđ ẽ bonũ ĩ altero cõstitutũ: & s̃m hoc, inquantũ bonũ alteri' reputam' quasi nostrũ bonũ pp unionẽ amoris, delectamur ĩ bono, qđ p nos fit aliis, ꝑcipue amicis, sicut ĩ bono ꝓprio. Alio mõ p cõparationẽ ad finẽ: sicut cũ aliqs p hoc, ꝙ alteri bñfacit, sperat conseq aliqđ bonũ sibiipsi, uel à Deo, uel ab hoie: spes aũt delectationis ẽ cã. Tertio mõ p cõparationẽ ad principiũ, & sic hoc, qđ ẽ bñfacere alteri, põt esse delectabile p cõparationẽ ad triplex principiũ. Quorũ unũ ẽ facultas bñfaciẽdi, & s̃m hoc bñfacere alteri fit delectabile, inquãtũ p hoc fit hoĩ q̃dã imaginatio abũdantis boni ĩ seipso exĩstẽtis, ex quo possit aliis cõmunicare: & iõ hoies delectant̃ ĩ filiis, & operib' ꝓpriis. sicut qbus cõmunicãt ꝓpriũ bonũ. Aliud principiũ ẽ habitus inclinãs, s̃m quẽ bñfacere fit alicui connaturale: unde liberales delectabiliter dãt aliis. Tertiũ principiũ ẽ motiuũ, puta cũ aliqs mouetur ab aliquo quẽ diligit, ad benefaciendũ alicui: oĩa. n. q̃ facimus, uel patimur pp amicum, delectabilia sunt, quia amor præcipua causa delectationis est.

*Concl. in

Ad primvm ergo dicendum est, ꝙ emissio inquantum est indicatiua proprii boni, est delectabilis: sed inquantum euacuat proprium bonum, põt esse contristans, sicut quando est immoderata.

Ad 2m dicendum, qđ prodigalitas habet immoderatam emissionem, quæ repugnat naturæ: &

ideo prodigalitas dicitur esse contra naturam.

Ad 3m dicēdum, ꝙ uincere, redarguere, & punire, nō ē delectabile inquantū est in malū alterius, sed inquantū ꝑtinet ad ꝓpriū bonū, qđ plus homo amat, q̄ odiat malū alterius. Vincere.n. est delectabile naturaliter, inquantū ꝑ hoc fit æstimatio ꝓpriæ excellētiæ: & ꝓp hoc oēs ludi i qbus est concertatio, & in qbus pōt esse uictoria, sūt maxime delectabiles, & uniuersaliter oēs ꝯcertationes, ſm qđ hēnt spē uictoriæ. Redarguere aūt, & increpare pōt esse dupliciter delectationis causa. Vno mō, inquantū facit homini imaginationē ꝓpriæ sapiētiæ, & excellētiæ: increpare.n. & corripere est sapiētū & maiorū. Alio mō, ſm qđ aliqs increpando, & reprehendendo, alteri benefacit, qđ ē delectabile, ut dictū est irato aūt est delectabile punire, inquantū vr̄ remouere apparentē minorationē, q̄ vr̄ esse ex ꝑcedenti læsione. Cū.n. aliqs est ab alio læsus, vr̄ ꝑ hoc ab alio minoratus esse: & iō appetit ab hac minoratione liberari ꝑ retributionem læsionis. Et sic patet ꝙ benefacere alteri, per se pōt esse delectabile: sed malefacere alteri non est delectabile, nisi inquantum uidetur pertinere ad proprium bonum.

F Ad primum ergo dicendū, ꝙ cū sit q̄dā cōicatio principātis ad subiectū, ē ibi q̄dā similitudo tn̄ ſm quandā excellētiā, eoꝙ pricipari, & ꝑesse ꝑtinēt ad excellentiā ꝓprij boni sapientū.n. & meliorum est principari, & ꝑesse: unde ꝑ hoc fit hōi propriæ bonitatis imaginatio, uel quia per hoc ꝙ homo principatur & ꝑest, alijs benefacit, qđ est delectabile.

Ad 2m dicedū, ꝙ id, in quo delectatur tristatus, etsi nō sit simile tristitiæ, est tn̄ simile hōi ꝯtristato: q̄a tristitiæ ꝯriantē ꝓprio bono ei9, q̄ tristat̄. & iō appetit delectatio ab his q̄ in tristitia sunt, ut cōferēs ad propriū bonū, inquātū ē medicatiua cōtrarij. Et ista ē causa, quare delectationes corporales, q̄
X bus sūt cōtrariæ quædā tristitiæ, magis appetunt̄, q̄ delectationes intellectuales, q̄ nō hēnt cōtrarietatē tristitiæ, ut infra dicet̄. * Exinde ēt ē, q̄ oīa aīalia naturaliter appetūt delectationē: q̄a sempꝑ animal laborat ꝑ sensum, & motū: & ꝓp hoc ēt iuuenes maxime delectationes appetūt ꝓp multas trāsmutationes in eis existentes, dū sūt in statu augmenti. & ēt melancholici uehemēter appetunt delectationes ad expellendum tristitiā: q̄a corpus eorū quasi prauo humore corroditur, ut dicitur in 7. Ethico. *

*q. 35. ar. 1.

*Cap. 14. post medium illius. to. 5.

Ad 3m dicendū, ꝙ bona corporalia in quadā mēsura ꝯsistūt: & iō superexcessus similiū corrūpit ꝓpriū bonū, & ꝓp hoc efficit fastidiosum, & cōtristās, inquantū contrariatur bono ꝓprio hominis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum similitudo sit causa delectationis.

Medina ar. 7 I

178 *Porrecta per totum.*

AD SEPTIMVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ similitudo non sit causa delectationis. Principari.n. & ꝑesse ih quādā dissimilitudinē iportat: sed pricipari, & ꝑesse naturaliter ē delectabile, ut dr̄ i 1. Rhet. * ergo dissimilitudo magis ē causa delectationis, q̄ similitudo.

*Cap. 11. non procul a fine. to. 6.

¶ 2 Præt. Nihil magis est dissimile delectationi, q̄ tristitia: sed illi, q̄ patiūtur tristitiā, maxime sequunt̄ h delectationes, ut dicitur in 7. Eth. * ergo dissimilitudo est magis causa delectationis, quàm similitudo.

*Cap. 14. circa medium. to. 5.

¶ 3 Præt. Illi, qui sunt repleti aliquibus delectationibus, nō delectantur in eis, sed magis fastidiunt h eas, sicut patet in repletione ciborū. non ergo similitudo est delectationis causa. H

SED CONTRA est, qđ similitudo ē causa amoris, ut dictum est supra: * amor aūt est causa delectationis. ergo similitudo est causa delectationis.

*q. 27. a. 3.

RESPON. Dicendū, ꝙ similitudo est q̄dam unitas, unde id, qđ m est simile, inquātū est unū, est delectabile n, sicut & amabile, ut sup. dictū est * & si quidē id, qđ est simile, proprium bonū non corrūpat, sed augeat, est simpl'r delectabile, puta hō homini, & iuuenis iuueni. Si uero sit corruptiuū ꝓprij boni, sic ꝑ accidēs efficit̄ fastidiosum uel cōtristās, non quidē inquantū est simile, & vnū, sed inquātū cor- D rumpit id, qđ est magis unū. Qđ aūt aliquid simile corrumpat propriū bonū, cōtingit dupliciter. Vno mō, quia corrūpit mensurā proprij boni per quendam excessum. bonū.n. ꝑcipue corporale, ut sanitas in quadā cōmensuratione consistit, & ꝓp hoc superabundātes cibi, uel quælibet delectationes corporales fastidiūtur. Alio mō, per directam contrarietatē ad propriū bonū, sicut figuli abominantur alios figulos, non inquantū sūt figuli, sed inquātū per eos amittunt excellentiam propriam, siue proprium lucrum, quæ appetunt sicut propriū bonū.

Concl. m

*q. 27. a. 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum admiratio sit causa delectationis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ admiratio non sit causa delectationis. Admirari.n. ē ignorātis naturæ, ut Dā. dicit: * sed h ignorātia nō ē delectabilis, sed magis sciētia. ergo admiratio nō ē cā delectatiōis.

H ¶ 2 Præt. Admiratio ē principiū sapiētiæ, quasi uia ad inquirēdū ueritatē, ut dr̄ i princi. Metaph. † Sed h delectabilius est cōtēplari iā cognita, q̄ inqrere ignota, ut Philosoph. dicit in 10. Eth. * cū hoc habeat difficultatē, & impedimentū, illud aūt non habeat: delectatio aūt causatur ex operatione h nō impedita, ut dr̄ in 7. Ethic. † ergo admiratio non ē causa delectationis, sed magis delectationem impedit.

† Cap. 2. circa medium to. 3.

*7. paulo post princ. to. 5.

¶ 3 Præt. Vnusqnisq; in cōsuetis delectat̄: unde operationes habituū per cōsuetudinē acquisitorū sunt delectabiles: sed h cōsueta non sunt admirabilia, ut dicit Aug. sup Io. * ergo admiratio cōtrariat̄ cāæ delectationis.

† ca. 12. & 13. & li. 10. c. 4. & 5. to. 5.

*tract. 24. circa prin. & li. 50. hom. hom. 12.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 1. Rhetor. † quòd admiratio est delectationis causa.

† lib. 1. Rhet. ca. 11. post medium, to. 6.

RESPON. Dicendū, quòd Adipisci desiderata est delectabile, ut supra dictum est. * & ideo quanto aliculus

*a. 3. ad 3.

SVPER Q. XXXII. ART. VIII.

Medina art. 8.

179 *Porrecta per totum.*

Circa octauū eiusdem 32. quæst. artic. aliqui non aliter d scussi, scito, ꝙ admirātis in ipso admirationis actu vr̄ habere tria. Primo, nouitatē, uel arduæ rei intellectū desiderata: secūdo collationē illius cum occulta causa: tertio, naturalē quandā concupiscentiā cognoscēdi causā, sicut uniuersaliter imperfecta appetūt perfici. Et ppea admirari cōstituit habētē in id, qđ est ſm naturā. Nosse.n. & cōferre, & appetere scire, cōnaturalia sunt, & naturaliter in his gaudet anima. Præter hæc autem tria, quæ omnis mirans communia uidet, inest scrutatoribus rationalis concupiscentia sciēdi causam, quæ est causa delectationis, sicut cætera desiderata, ut in artic. 3. ad tertiū habes.

*L. 2. Orth. fidei, ca. 22.

alicuius rei amatæ magis accrescit desideriũ, tanto A magis ք adeptionẽ accrescit delectatio: & et i ipso augmẽto desiderij fit augmentũ delectationis, ẽm qđ fit et spes rei amatæ, sicut s. dictũ est, * ꝙ ipsum desiderium ex spe est delectabile. Est aũt admiratio desideriũ quoddã sciẽdi, qđ in hoie ꝓtingit ex hoc, ꝙ videt effectũ, & ignorat cãm: uel ex hoc, ꝙ cã ta lis effectus excedit cognitionẽ, aut facultatẽ ipsi⁹. & iõ admiratio est cã delectationis, inquantũ hẽt adiunctã spẽ ꝯsẽqndi cognitionẽ eius, qđ scire desiderat. Et ꝑ hoc, oĩa admirabilia sũt delectabilia *, sicut q̃ sunt rara, & oẽs repræsentationes rerum, et quæ in se non sunt delectabiles. Gaudet.n.anima B in collatione unius ad alterũ: quia conferre vnum alteri, est proprius, & connaturalis actus rõnis, ut Philosophus dicit in sua Poetica. * & ꝑ hoc etiã liberari a magnis periculis, magis est delectabile, quia est admirabile, vt dicitur in primo Rhetor. *

Art. 3.

Concl.

In arte Poeticæ c. 2. non lõge a prin. tom. 6.

capit. 11. post med. cap. 10. 6.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ admiratio nõ est delectabilis inquantũ hẽt ignorãtiã, sed inq̃tũ hẽt desideriũ addiscẽdi cãm, & inquãtũ admirãs aliqd nouũ addiscit, scilicet talẽ esse, quẽ nõ æstimabat.

Ad 2m dicendum, ꝙ delectatio duo hẽt, scilicet quietẽ in bono, & hmõi quietis ꝑceptionẽ. Quantũ igit ad primũ, cũ sit pfectius cõtẽplari ueritatẽ C cognitã, q̃ inquirere ignotã contẽplationes rerum scitarũ ꝑ se loquendo, sunt magis delectabiles, q̃ inquisitiones rerũ ignotarũ: tñ per accidens, quãtũ ad ẽm, cõtingit ꝙ inquisitiones sunt q̃nq; delectabiliores, ẽm qđ ex maiori desiderio ꝓcedũt. Desideriũ aũt maius excitat̃ ex ꝑceptione ignorãtiæ: vñ maxime hõ delectat̃ i his, q̃ de nouo iuenit, aut addiscit.

Ad 3m dicendum, ꝙ ea, q̃ sunt consueta, sunt delectabilia ad operandũ, inquantũ sunt quasi connaturalia: sed tñ ea, quæ sunt rara, pñt esse delectabilia uel ratione cognitionis, quia desideratur eorũ scientia, inquantum sunt mira: uel rõne operatio- D nis, quia ex desiderio magis inclinatur mẽs ad hoc, ꝙ intense in nouitate operet̃, ut dr̃ in 10. Eth.* Perfectior.n. operatio causat ꝑfectiorẽ delectationẽ.

cap. 4. in ter med. & finem. to. 5.

QVAESTIO XXXIII.

De effectibus delectationis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus delectationis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum delectationis sit dilatare.

¶ Secundo, Vtrum delectatio causet sui sitim, uel E desiderium.

¶ Tertio, Vtrũ delectatio impediat vsum rationis.

¶ Quarto, Vtrum delectatio perficiat operationẽ.

ARTICVLVS I.

Vtrum delectationis sit dilatare.

Medina art. 1.

180 Porrecta per totum. Iaf. q. 17. art. 2. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ dilatatio nõ sit effectus delectationis. Dilatatio enim vr̃ ad amorẽ magis ꝑtinere, ẽm ꝙ dicit Apost. 2. ad Corint. 6. Cor nostrũ dilatatũ est. Vnde, & de præcepto charitatis in Psal. 118. dicitur, Latum mandatum tuum nimis: sed delectatio est alia passio ab amore. ergo dilatatio nõ est effectus delectationis.

¶ 2 Præt. Ex hoc, ꝙ aliquid dilatatur, efficit capacius ad recipiendũ: sed receptio pertinet ad desideriũ, quod est rei nondum habitæ. ergo dilatatio magis vr̃ pertinere ad desiderium, q̃ ad delectationem.

¶ 3 Præt. Constrictio dilatationi opponit̃: sed constrictio vr̃ad delectationem pertinere. nam illud constringimus, quod firmiter uolumus retinere: & talis est affectio appetitus circa rem delectantem. ergo dilatatio ad delectationem non pertinet.

SED CONTRA est, qđ ad expressionem gaudij dr̃ Isai. 60. Videbis, & afflues: & mirabit̃, & dilabitur cor tuum.* Ipsa ẽt delectatio ex dilatatione nomen accepit, ut lætitia nominetur, sicut s. dictum est.

RESP. Dicendũ, ꝙ latitudo est q̃dã dimensio magnitudinis corporalis. vnde in affectionibus animæ nõ nisi ẽm metaphorã dr̃. * Dilatatio aũt dr̃ quasi motus ad latitudinẽ, & competit delectationi ẽm duo, quæ ad delectationẽ requirunt̃, quorũ unum est ex parte apprehensiuæ virtutis, quę apprehendit coniunctionẽ alicuius boni cõuenientis. Ex hac aũt apprehensione apprehendit se hõ perfectionẽ quandã adeptũ, quæ est spũalis magnitudo: & ẽm hoc aĩus hoĩs dr̃ per delectationẽ magnificari, seu dilatari. Aliud aũt est ex parte appetitiuæ virtutis, q̃ assentit rei delectabili, & in ea quiescit, quodammodo se pbens ei ad eã interius capiendã, & sic dilatatur affectus hominis per delectationem, quasi se tradens ad continendũ interius rẽ delectantem.

q. 31. ar. 3. ad 3.

Concl.

Ad primum dicendum, ꝙ nihil prohibet in his, quæ dñr metaphorice, idem diuersis attribui ẽm diuersas similitudines: & ẽm hoc, dilatatio pertinet ad amorẽ ratione cuiusdam extensionis, inquantũ affectus amantis ad alios extenditur, ut curet non solum, quæ sua sunt, sed quæ aliorum: ad delectationem uerò pertinet dilatatio, inquantum aliquid in seipso ampliatur, ut quasi capacius reddatur.

Ad 2m dicendum, ꝙ desideriũ hẽt quidẽ aliquã ampliationẽ ex imaginatione rei desideratæ, sed multo magis ex pñtia rei iã delectantis, quia magis præbet se animus rei iã delectanti, quàm rei nõ habitæ desideratæ, cũ delectatio sit finis desiderij.

Ad 3m dicendũ, ꝙ ille qui delectatur, cõstringit quidẽ rem delectantẽ, dum ei fortiter inhæret, sed cor suum ampliat, ut perfecte delectabili fruatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum delectatio causet sui sitim, uel desiderium.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio nõ causet desideriũ suiipsius. Omnis.n. motus cessat, cũ peruenerit ad quietẽ: sed delectatio est quasi q̃dã quies motus desiderij, ut sup. dictũ est.* cessat ergo motus desiderij, cũ ad delectationẽ peruenerit. nõ ergo delectatio causat desideriũ.

181 Porrecta per totum. 4. dist. 49. q. 3. art. 2. ad 1. q. 23. art. 4 & q. 30. art. 2.

¶ 2 Præt. Oppositum non est causa sui oppositi: sed delectatio quodammodo desiderio opponitur ex parte obiecti. nam desiderium est boni non habiti: delectatio uero boni iam habiti. ergo delectatio non causat desiderium suiipsius.

¶ 3 Præt. Fastidiũ desiderio repugnat: sed delectatio plerunq; cãt fastidiũ. nõ ergo facit sui desiderium

SED CONTRA est, qđ Dominus dicit Ioã.4. Qui F biberit ex hac aqua, sitiet iterum. per aquam autẽ significatur, secũdum Aug.* delectatio corporalis.

*Tract.15. super Io. non multũ remote ante mediũ. tom.9. concl. m

RESP. Dicendũ, ꝙ delectatio dupliciter põt cõsiderari. Vno mõ ſm qđ est in actu: alio mõ ſm quod est in memoria. Itẽ sitis, uel desideriũ põt dupliciter accipi. Vno mõ proprie, ſm qđ importat appetitũ rei nõ habitæ: alio mõ cõiter ſm qđ importat exclusionẽ fastidij.m Scđm igit qđ est in actu, delectatio nõ cát sitim, uel desideriũ suiipsius, ꝑ se loquẽdo, sed solũ ꝑaccidẽs. Si tñ sitis, uel desideriũ dicat rei nõ habitæ appetitus n, tũc delectatio non cát simpliciter sitim, uel desideriũ: nã delectatio ẽ G affectio appetitus circa rẽ præsentẽ. Sed cõtingit rẽ ꝑ̃sentẽ nõ ꝑfecte haberi, & hoc põt esse, uel ex parte rei habitæ, vel ex parte habẽtis. Ex parte qdẽ rei habitæ, eo ꝙ res habita nõ est tota simul, vñ successiue recipit: & dũ aliquis delectat in eo, qđ hẽt, desiderat potiri eo, qđ restat: sicut qui audit primã partẽ uersus, & in hoc delectatur, desiderat alterã partẽ uersus audire, ut Aug. dicit 4. Cõfes.* Et hoc mõ oẽs fere delectationes corporales faciũt suiipsarũ sitim quousq; cõsummentur, eo ꝙ tales delectationes cõsequuntur aliquẽ motũ, sicut patet in delectationibꝰ ciborũ. Ex parte aũt ipsius habẽtis, sicut H cũ aliquis aliquã rẽ in se ꝑfectã existẽtẽ nõ statim perfecte hẽt, sed paulatim acquirit: sicut in mũdo isto, percipiẽtes aliqđ imperfecte de diuina cognitione, delectamur, & ipsa delectatio excitat sitim, vel desideriũ ꝑfectę cognitiõis: ſm qđ põt intelligi qđ hr̃ Eccl.24. Qui bibũt me, adhuc sitiẽt.p Siuero ꝑ sitim, uel desideriũ intelligatur sola intẽsio affectus tollens fastidiũ, sic delectationes spũales maxime faciũt sitim, uel desideriũ suiipsarũ q. Delectationes .n. corporales, qa augmẽtatæ, uel cõtinuatæ faciũt superexcrescentiã naturalis habitudinis, efficiunt fastidiosæ, ut patet in delectatione ciborũ. & ꝑꝑ I hoc qñ aliquis iã ꝑuenit ad ꝑfectũ in delectationibus corporalibus, fastidit eas, & qñq; appetit aliquas alias: sed delectationes spũales nõ superexcrescunt nãlẽ habitudinẽ, sed ꝑficiũt naturã. unde cũ ꝑuenitur ad consummationẽ in ipsis, tũc sunt magis delectabiles, nisi forte ꝑ accidẽs, inquantũ operationi cõtẽplatiuæ adiungunt aliquæ operationes uirtutũ corporaliũ, q̃ per assiduitatẽ operandi lassant. Et per hũc modũ ẽt põt intelligi qđ dr̃ Eccle. 24. Qui bibit me, adhuc sitiet. Quia ẽt de angelis, q perfecte Deũ cognoscunt, & delectant in ipso, dr̃ 1. Petr. 1. ꝙ* desiderãt in eũ ꝓspicere. Si uero cõsi- K deretur delectatio ꝓut est in memoria, & nõ in actu, sic ꝑ se nata est cáre suiipsius sitim, & desideriũ s, qñ s. hõ redit ad illã dispõnẽ, in qua erat sibi delectabile qđ præterijt: si uero immutatus sit ab illa dispõne, memoria delectatiõis ñ cát ieo delectationẽ, sed fastidiũ, sicut pleno existẽti, memoria cibi.

concl. p

concl. s

*cap.11.a med. t.2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ qñ delectatio ẽ ꝑfecta, tũc hẽt omnimodã quietẽ, & cessat motus desiderii tẽdẽtis in nõ habitũ: sed qñ impfecte hr̃, tũc nõ oĩno cessat motus desiderii tẽdẽtis ĩ nõ habitũ.

AD 2m dicendum, ꝙ id, quod imperfecte hr̃, ſm quid habetur, & secundum quid non habet: & ideo F simul de eo potest esse & desiderium, & delectatio.

AD 3m dicendum, ꝙ delectationes alio mõ causant fastidiũ, & alio modo desideriũ, ut dictũ est.*

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum delectatio impediat vsum rationis.

Medina art.3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt ꝙ delectatio nõ impediat vsum rõnis.h Quies .n. maxime ꝯfert ad debitũ rõnis usum. vnde dr̃ in 7. Physic.* ꝙ in sedendo, & quiescendo fit aĩa sciens & prudens. & Sapien.8. Intrans in domũ meã conquiescã cum illa, scilicet sapientia: sed delectatio est q̃dã quies. G ergo non impedit, sed magis iuuat rationis vsum. 181

*Porrecta per totum. Inf.q.34. ar.1.ad 1. Et 2. 2. q. 15. art. 3. & q.53.a. 6. Et 4.d. 40. q.3.a. 2. q.3. ad 3. & ar.5. q.1. ad 4. Et ma. q. 10. art. 1. ad 7. *text.20. tom.2.

¶2 Præt. Ea, quæ non sunt h in eodem, etiam si sint contraria, non se impediunt: sed delectatio est in parte appetitiua, usus aũt rõnis in parte appręhensiua. ergo delectatio non impedit rationis vsum.

¶3 Pręt. Qđ impedit ab alio, vr̃ quodãmodo transmutari ab ipso: sed usus appręhẽsiuę uirtutis magis mouet h delectationẽ, q̃ à delectatiõe moueat: ẽ .n. cã delectatiõis. ergo delectatio ñ ĩpedit vsũ rõnis.

SED CONT. est, qđ Philosophus dicit in 6. Eth.* ꝙ delectatio corrumpit existimationem prudentiæ.

*cap.5.tomo 5.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut dr̃ in 10. Eth.* m Delecta- H tiones ꝓpriæ adaugent operationes, extraneæ uero impediũt n. Est ergo q̃dam delectatio, q̃ hr̃ de ipso actu rõnis: sicut cũ aliquis delectatur in cõtemplãdo, uel ratiocinãdo, & talis delectatio nõ impedit usum rõnis, sed adiuuat: qa illud atentius operamur, in quo delectamur. attentio aũt adiuuat operationẽ: sed delectationes corporales impediũt vsũ rõnis triplici rõne. Primo qdẽ, rõne distractionis: quia, sicut iã dictum est,* ad ea, in qbus delectamur, multũ attẽdimus. Cũ aũt attẽtio fortiter inhæserit alicui rei, debilitatur circa alias res, uel totaliter ab eis reuocat, & ſm hoc, si delectatio corporalis fue- I rit magna, uel totaliter impediet usũ rõnis ad se intẽtionẽ animi attrahẽdo, uel multũ ĩpediet. Scđo, rõne ꝯtrarietatis: q̃dã .n. delectationes, maxime suꝑexcedẽtes, sũt ꝯ ordinẽ rõnis. & ꝑ hũc modũ Philosoph. dicit ĩ 6. Eth.* ꝙ delectationes corporales corrũpũt existimationẽ prudẽtię, nõ aũt existimationẽ speculatiuã, cui delectatio nõ ꝯriat, puta, ꝙ triangulus hẽt tres angulos æquales duobꝰ rectis: ſm aũt primũ modũ utranq; impedit. Tertio mõ, ſm quandã ligationẽ, inquantũ. s. ad delectationẽ corporalẽ seqtur q̃dã trãsmutatio corporalis, maior ẽt q̃ in alijs passionibus, quanto uehementius K afficitur appetitus ad rem ꝑ̃sentem, q̃ ad rem absentem. huiusmodi autem corporales perturbationes impediunt usum rationis, sicut patet in uinolentis, qui habent usum rationis ligatum, uel impeditum.

*cap.5.parum ante med. t.5. concl. m

*q.4.art.1. ad 3.

*cap.5.tomo 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ delectatio corporalis habet quidem quietem appetitus in delectabili, quæ quies interdũ contrariatur rationi. sed ex parte corporis semper habet transmutationem, & quantum ad utrumq; impedit rationis vsum.

AD 2m dicendum, ꝙ uis appetitiua, & appręhensiua sunt quidem diuersæ partes, sed unius animæ: & ideo cũ intentio animæ uehementer applicat ad actum unius, impeditur ab actu contrario alterius.

AD

AD 3m dicendum, ꝙ usus rationis requirit debitum usum imaginationis, & aliarum uirium sensitiuarum, quæ utuntur organo corporali: & ideo ex transmutatione corporali usus rationis impeditur, impedito actu uirtutis imaginatiuæ, & aliarum sensitiuarum. A

ARTICVLVS IIII.

Vtrum delectatio perficiat operationem.

181 *Medina art.4.*

Porrecta per totum. Inf.q.14. arti.4. ad tertiū, & q.40.a.8. cor. Et 4. dist.17.q. 2.ar.3.q. 1. ad 1. Et veri.q. 26.ar.10. cor.& ad 2.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ delectatio non perficiat operationē. Omnis.n.humana operatio ab usu rōnis dependet: sed h delectatio impedit usum rōnis, ut dictum est.* ergo delectatio nō perficit, sed debilitat operationē humanā. B

¶2 Præt. Nihil est pfectiuū suiipsius, uel h suæ cāæ: sed delectatio est operatio, ut dr̄ in 7. & 10. Ethic.† qd̄ oportet ut intelligatur uel essentialiter, uel causaliter. ergo delectatio non perficit operationem.

¶3 Præt. Si delectatio perficit operationē, h aut pficit ipsam sicut finis, aut sicut forma, aut sicut agēs: sed nō sicut finis, quia operationes non q̄runt pp delectationē, sed magis econuerso, ut sup. dictum est:* nec iterū per modū efficientis, qa magis operatio est cā efficiens delectationis: nec iterum sicut forma. non enim perficit delectatio operationem, C ut habitus quidam, secundum Philosophum in 10. Ethi.* delectatio ergo non perficit operationem.

*arti.preced. †Lib. 7. Eth.c.12. & 13. & lib. 10. c. 6. & 1. & 4.10.5. *art.preced.

SED CONTRA est, quod dicitur ibidem, quod delectatio operationem perficit.

*Lib. 10. Eth. c. 4. post medium illius tom.5. *Sencl.* m.

RESPON. Dicendum, ꝙ m delectatio dupliciter operationem perficit.* Vno modo per modū finis, non quidem secundum quod finis dr̄ id, propter quod aliquid est, sed ꝯm quod omne bonum completiue superueniens, potest dici finis: & secundū hoc dicit Philosoph. in 10. Eth.* ꝙ delectatio perficit operationem, sicut quidam superueniēs finis, inquantum scilicet super hoc bonum, qd̄ est operatio, superuenit aliud bonum quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono p̄supposito. Secundo modo, ex parte causæ agētis, non quidem directe: quia Philosophus dicit in 10. Ethi.* quòd perficit operationē delectatio, non sicut medicus sanum, sed sicut sanitas: indirecte autem, inquantum scilicet agens, quia delectatur in sua actione, uehementius attendit ad ipsam, & diligentius eam operatur: & secundum hoc dicitur in 10. Ethico.* quòd delectationes adaugent proprias operationes, & impediunt extraneas. D

*Lib. 10. Eth.ca 4. post medium illius 10. 5.

*Eod.lib. & ca.nūc citat.

*Lib. 10. Eth.ca.5. parū ante med.t.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non omnis delectatio impedit actum rationis, sed delectatio corporalis, quæ non consequitur actum rationis, sed actum concupiscibilis, qui per delectationem augetur: delectatio autem, quæ consequitur actum rationis, fortificat rationis usum. E

AD 2m dicendum, ꝙ sicut dicitur in 2. Phys.* contingit quòd duo sibiinuicem sunt causa, ita ꝙ vnū sit causa efficiens, & aliud causa finalis alterius. & per hunc modum operatio causat delectationem sicut causa efficiens. delectatio autem perficit operationem per modum finis, ut dictum est.*

*Tex. 19 tom.2.

*In corp. art.

AD 3m patet responsio ex dictis.

QVAESTIO XXXIIII.

De bonitate, & malitia delectationū, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de bonitate, & malitia delectationum. ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum omnis delectatio sit mala.

¶Secundo, Dato ꝙ non, Vtrum omnis delectatio sit bona.

¶Tertio, Vtrum aliqua delectatio sit optima.

¶Quarto, Vtrum delectatio sit mensura, uel regula, secundum quam iudicetur bonū, uel malum in moralibus.

SVPER QVÆST. XXXIIII.

OMissā quæstione quadragesimatertia, circa quæstionem 34. aduerte, ꝙ author post tractatū de bonitate, & malitia passionū in communi, examinare uolēs bonitatē, & malitiā passionū in speciali, circa duas istā passiones, s. delectationē, & tristitiam quæstiones mouet singillatim d̄ bonitate & malitia. & ratio est qa ad istas terminatur oēs aliæ passiones, & ab eis quodamō regulantur, ut infra habetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis delectatio sit mala.

Medina art.3. 184

Porrecta per totum. 4. dis. 19. q.1. ar.4. q.1.co. Et ueri.q.15. a.4. Et 10. Eth. lec.1. a.1. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ oīs delectatio sit mala. Illud.n. quod corrūpit prudentiā, & h impedit rōnis usum, vr̄ esse ꝯm se malum: quia bonum hoīs est ꝯm rōnem esse, vt Dio. dicit in 4. c. de diui. no.* sed delectatio corrūpit prudentiam, & impedit rōnis vsum: & tanto magis, quanto delectationes sunt maiores. vnde in delectationibus venereis, q̄ sunt maximæ, impossibile est aliquid intelligere, vt dr̄ in 7. Ethi.† Et Hier. ēt dicit sup Mat:* ꝙ illo tpe, quo cōiugales actus gerunt, præsentia Sancti Spiritus non dabitur, ēt si propheta uideat esse, qui officio generationis obsequit. ergo delectatio est ꝯm se malū. ergo omnis delectatio mala.

*pa. 4. nō remote a fin. †Cap. 11. non pcul a fine. *Hiero. 1 ep. de monogamia a mediū tom.1.

¶2 Præt. h Illud qd̄ fugit uirtuosus, & prosequit aliquis deficiens à virtute esse ꝯm se malū, & fugiendū: quia, vt dr̄ in 10. Eth.† Virtuosus est quasi mensura, & regula humanorū actuum. Et Apostolus dicit 1. ad Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed pueri, & bestiæ, in quibus non est uirtus, prosequuntur delectationes: fugit aūt eas temperatus. ergo delectationes secundum se sunt malæ, & fugiendę.

†Cap. 5. paulo ante finem tom.5.

¶3 Præt. h Virtus, & ars sunt circa difficile, & bonū, vr dr̄ in 2. Ethic.* sed nulla ars ordinata est ad delectationē. ergo delectatio non est aliquid bonum.

*Cap. 3. non multum ante fin. to. 5.

SED CONTRA est, qd̄ in ps. 36. dr̄: Delectare in Domino. cum igitur ad nihil mali authoritas diuina inducat, vr̄ quòd non omnis delectatio sit mala.

*Cap. 2. & 3. tom. 5.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut dr̄ in 10. Eth.* aliqui posuerunt oēs delectationes esse malas, cuius ratio vr̄ fuisse: quia intentionē suā referebant ad solas delectationes sensibiles, & corporales, quæ sunt magis manifestę. Nā & in cæteris intelligibilia à sensibilib⁹ antiq Philosophi nō distinguebāt, nec intellectū à sensu, ut dr̄ in li. de Ani.* Delectatiōes aūt corporales arbitrabant dicendū oēs esse malas, ut sic homines, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes, ad medium virtutis pueniant. Sed hæc existimatio non fuit cōueniens: cum enim nullus possit uiuere sine aliqua

*Li. 3. tex. 150. to. 2.

ne delectabile ē bonū bonitate morali, q̄ attenditur fm rōne.

Ad 2m dicēdū, q̄ iō delectatio nō q̄rit pp aliud, q̄a ē qes in fine. finē aūt cōtingit esse bonū & malū, q̄uis nūq̄ sit finis, nisi fm q̄d est bonū quo ad hunc: ita etiam est de delectatione.

Ad 3m dicēdū, q̄ hoc mō oīa appetūt delectationē, sicut, & bonū, cū delectatio sit qes appetitus ī bono: sed sicut cōtingit nō oē bonū, q̄d appetitur, esse p se & uere bonū, ita nō oīs delectatio est per se, & uere bona.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliqua delectatio sit optimum.

Ad tertium sic pceditur. Vr q̄ nulla delectatio sit optimū. Nulla. n. generatio est optimū, nā generatio nō pōt esse ultim* finis: sed h delectatio q̄ seqt generationē nā ex eo, q̄ alqd cōstituit ī suā naturā, delectat, ut supra dictū ē. *ergo nulla delectatio pōt esse optimū.

¶ 2 Præt. Illud q̄d est h optimum, nullo addito pōt fieri melius: sed delectatio aliquo addito fit melior. est enim melior delectatio cum uirtute q̄ sine uirtute. ergo delectatio nō est optimū.

¶ 3 Præt. Id h q̄d est optimum, ē uniuersaliter bonū, sicut per se bonū existens. nam q̄d est per se, est prius & potius eo q̄d est p accidens: sed delectatio nō ē uniuersaliter bonū, ut dictū est *ergo delectatio nō ē optimū.

Sed contra. Beatitudo, est optimū, cum sit finis humanæ uitæ: sed beatitudo nō ē sine delectatione dr enim ī psalm. 15. Adimplebis me lætitia cū uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.

Respon. Dicendū, q̄ * Plato nō posuit oēs delectationes esse malas, sicut Stoici: neq; omnes esse bonas, sicut Epicurei: sed qualdā esse bonas, & qualdā esse malas, ita tñ q̄ nulla sit summum bonum, uel optimū. Sed quantū ex eius rationibus datur intelligi, in duobus deficit. In uno quidē, q̄a cū uideret delectationes sensibiles, & corporales ī quodā motu, & generatione cōsistere, sicut patet A in repletione ciborū, & hmōi, æstimauit oēs delectationes cōseq generationē, & motū: unde cū generatio, & motus sint act* impfecti sequeret q̄ delectatio nō haberet rōnem ultimæ perfectionis: sed hoc manifeste apparet falsum in delectationib* intellectualibus. Aliqs. n. nō solū delectatur in gnatione scientiæ, puta, cum addiscit, aut miratur, sicut supra dictum est: sed etiam in contemplando secundum scientiam iam acquisitam. Alio uero mō quia dicebat optimum illud, q̄d est simpliciter summū bonū, q̄d. s. est ipsū bonum quasi abstractū, & non participatum, sicut ipse Deus ē summum bonum: nos aūt loqui C mur de optimo in rebus humanis: optimū aūt in unaquaq; re ē ultimus finis. Finis aūt ut* sup. dictū ē, dupliciter dr. s. ipsa res, & usus rei: sicut finis auari, est uel pecunia, uel possessio pecuniæ. & fm hoc, ultimus finis hominis dici pōt, uel ipse Deus, q̄ est summum bonū simpliciter, uel fruitio ipsius, q̄ importat delectationem quādam in ultimo fine, & p hūc modū aliqua delectatio hominis pōt dici optimum inter bona humana.*

Ad primum ergo dicendum, D quòd non omnis delectatio cōsequitur generationem, sed aliquæ delectationes consequuntur operationes perfectas, ut * dictum est: & ideo nihil prohibet aliquam delectationem esse optimam, etsi nō oīs sit talis.

Ad 2m dicendum, q̄ ratio illa procedit de optimo simpliciter, p cuius participationem oia sunt bona, vn ex nullius aditione fit melius: sed in aliis bonis uniuersaliter uerum est, q̄ quodlibet bonum ex additione alterius fit melius. Quamuis posset dici, q̄ delectatio non est aliquid extraneū ab opera E tione uirtutis, sed concomitās ipsā, ut in 1. *Eth. dr. *c.8. a me d. 10. 3.

Ad 3m dicendum, q̄ delectatio non habet q̄ sit optimum ex hoc, quòd est delectatio, sed ex hoc q̄ est perfecta quies in optimo. unde non oportet, q̄ omnis delectatio sit optima, aut etiam bona: sicut aliqua scientia est optima, non tamen omnis.

ARTICVLVS IIII.

187 Porrecta per totum.

Vtrum delectatio sit mensura, uel regula, secundum quam iudicetur bonum, uel malum, in moralibus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd delectatio non sit mensura, uel regula boni, & mali moralis. Omnia. n. mensurantur h primo sui generis, ut dr in * 10. Metap. sed delectatio non est * 4. dist. 49. q. 3 ar. 4. q. 1 ad 1. * 10. 3 Meta. tex. 3. & 4.

SVPER QVÆST. XXXIIII.

ART. III.

Medina ar. 3.

In ar. 3. dubiū Thomist. molestū occurrit pp illa uerba, Aliqua delectatio hoīs pōt dici optimū inter bona humana. Repugnat siquidē hoc doctrinæ authoris tenētis opationē pcedentem, puta, uisionem Dei, esse optimū inter bona humana.

186 Porrecta per totum. ¶ Ad hoc licet diuersimode dici possit, puta, q̄ delectatio ē optimū, ut accidēs, operatio āt ut substātia, iuxta dictū in q. 2. ar. 6. uel q̄ delectatio ē optimū in genere motuū * 4. dl. 49. q. 3. a. 4. q. 3. & 3. c6. c. 26. ad 3. & 10. eth. lec. 4. appetitiuorum, uel q̄ est optimū fcdm se, quia hēt iō se vt ultimo quietet appetitū, licet hēat aliud optimū melius ipso, non ut bonū magis bonū, sed ut optimo in ordine optimū alterius ordinis. honestum. n. & *q. 3 1. a. 1 delectabile duorū bonorū ordines constituunt. Ad literam tñ loquendo, distinguo: q̄a aut est sermo d bonitate naturæ, aut morali. Siquis. n. inspexerit, q̄ tractatus iste de bonitate, & malitia ē moralis, uidebit q̄ q̄ō ail de optimo moraliter. i. summe consonāte rōni, omittendāq; cēsebit contradōnem aliis dictis S. Th. puta q̄ uisio est nobilior, q̄ est finis ēt delectationis. Hæc. n. omnia ad maiorē bonitatē naturæ spectāt: delectatio *2. 2. hoi* quæst. siquidē, & operatio consequēs eadē numero bonitate morali, bonæ sūt. Eadē q̄ppe consonantia, uel dissonantia cōsonāt, uel dissonant rōni, ac p hoc optimam operationē sequens delectatio, optima est nō *apud Aristot. li. 10. eth. c. 2. tom. 5. minori bonitate, & nō magis, nec minus bona moraliter. Nec obstat huic sensui, q̄ in rñsione ad scdm i 1* resp. author vr velle, q̄ delectatio ē melior actu uirtutis, q̄sa quitur. hoc. n. author nun dicit; nec intendit dicere: sed 1a resp: ibi data respōdet maiori propositioni argumenti, quæ est cōsisa propositio. s. Optimū nullo adiecto fit melius: & dicit q̄ ē uera de optimo simpliciter, & nō de optimo in genere, quale ē delectatio: & iō dato ēt q̄ ex actu uirtutis esset melior, adhuc stasq; sit optimū ī genere. Scda uero resp. respondet minori. s. Delectatio addita opationi est melior: & dicit q̄ operatio non ē adiecta delectationi, sed intranea eidē: & hæc resp. nullam patitur in se calumniā, & nihil extorquētiōis saluat. Sic. n. & ē optima moraliter inter bona humana sūme consonans rōni: quia nihil est melius moraliter ipsa: & est minus bona naturaliter operatione, quā sequitur q̄ est optima, & ī genere moris, & naturæ in utroq; ordine ultimi* finis existens, quāuis diuersimode: quia in *q. 1. ar. 8 illo cōi sibi, & delectationi, bonitate: ī isto, propria. pp quod in isto ordine finis est ēt delectationis in illo autem non.

SVPER QVÆST. XXXIIII.

ART. IIII.

conclus. ∞

Medina ar. 4.

In tit. art. 4. adoerte, q̄ quia mēsura est certificatiua, quātitatis mēsurabilium, & regula certificatiua dispositionis, & utrūque horum exigit pri- mitatem in cognoscē- * in corp. ar. do, & quodammō in essendo secūdum aliquod gen* causæ, idcirco

circo anthor. proponẽdu hũc articulũ 1 enumeretibe omniũ erudeorũ in principio q. q̃rit, utrũ delectatio sit mensure scdm quã iu dicetur: hic uero absolute, utrũ sit mensura, quasi ibi primitaté in cognoscẽdo, hic in essendo insinnans. Et in corpore articuli, mensurem scdm cognitionẽ, & iudiciũ determinat: in rñsionibus uero ad primum, & ultimum, causalitatem finalem quodammodo attribuit. Et scito, q̃ quia ad rõnẽ mensuræ, & regulæ nõ sufficit primitas in essendo, sed exigitur q̃ sit nobis certissima, idõ licet bonum honestum sit scdm se prius, & certius q̃ delectabile, quæ consequitur ad illud, & põt esse bona, & mala delectatio: quia tñ delectatio est nobis magis certa, ideo ipsi attribuitur ratio mensuræ, & operatio ipsa mendicat quo ad hoc a delectatione, propter qd author studuit in corpore articuli ad ꝓbandum rõnẽ mensuræ in delectatione ex cognitione, & iudicio. Et tñ fuit saluare utcunq; prioritatem in essendo, ut patet in rñsione ad tertiũ, ubi finis ratiõe, satis large propter hoc saluandũ utitur.

¶Circa caleem responsionis ad tertium in eodem quarto articulo, dubium occurrit nouitijs, q̃ uel aduersari supradictis. Si. n. bonitas delectationis est cã quodãmodo bonitatis in operatione aut econuerso, sequitur nõ esse eandem numero bonitatem utriusque, cuius oppositum dictum fuit.

¶Ad hoc breuiter dr, q̃ (ut ex superius dictis apparet,) in analoga causalitate seu reduñdã tia, saluatur identitas numeralis in causa, & causato. vñ hoc nihil obstat proposito: sicut nec bonitati huius actus exterioris, & interior s.

*tex. 4. to. 3.

*c. 5. post mediũ. to. 5.

* sup. illud uerb. Psal mistæ to. 8.

*cap. 11. in princ. to. 5.

*q 20 ar. 1.

concl. m

primũ in genere moraliũ, sed ꝓ- F cedunt ipsam amor, & desideriũ: nõ ergo ẽ regula bonitatis, & malitiæ in moralibus.

¶ 2 Præt. Mensurã, & regulã oportet eẽ uniformẽ: & idõ motus, q ẽ maxime uniformis, est mẽsura & regula oium motuũ, ut dr, i 10.* Meta. sed delectatio ẽ uaria & multiformis, cũ q̃dã earũ sint bonæ, & q̃dã malæ. ergo delectatio non est mensura & regula moralium.

G ¶ 3 Præt. Certius iudiciũ sumit̃ d̃ effectu ꝑ causã, q̃ econuerso sed bonitas, uel malitia operationis ẽ causa bonitatis, uel malitiæ delectationis, qa bonę delectationes sũt q̃ ↄsequunt̃ bonas operatiões, malæ aũt q̃ malas, ut dr i 10. Eth. ergo delectationes nõ sũt regula, & mẽsura bonitatis & malitiæ i moralib⁹.

Sed contra, est qd̃* Aug. dicit sup illud Psal. 7. Scrutãs corda, & renes De⁹. Finis curæ & cognitionis ẽ delectatio ad quẽ qs nitit̃ ꝑuenire. Et Philosoph. dicit ĩ 7. Eth. q̃ delectatio ẽ finis architectus, idest pricipalis, ad quẽ respiciẽtes, unũquodq; hoc quidem malum, hoc autẽ bonum simpliciter dicimus. H

Respon. Dicendũ, q̃ bonitas uel malitia moralis pricipaliter in uolũtate cõsistit, ut* supra dictũ est utrũ aũt uoluntas sit bona, uel mala, ꝑcipue ex fine cognoscit: id aũt hr̃ pro fine, i quo uoluntas quiescit, quies aũt uoluntatis, & cuiuslibet appetit⁹ i bono, ẽ delectatio: & idõ scdm delectationẽ uolũtatis hũanę ꝑcipue iudicat̃ hõ bon⁹, uel mal⁹. Est. n. bon⁹, & uirtuos⁹, q gaudet ĩ operib⁹ uirtutũ: mal⁹ aũt q ĩ operibus malis. Delectationis aũt appetitus sensitiui nõ sũt regula bonitatis, uel malitiæ moralis: nã cib⁹ cõiter delectabilis ẽ scdm appetitũ sẽsitiuũ bonis, & malis: sed uolũtas bonorũ delectatur in eis scdm cõuenientiam rationis, quam non curat uoluntas malorum. I K

Ad primum ergo dicendũ, q̃ amor, & desideriũ sunt priora delectatione in uia generationis: sed delectatio est prior scdm rationẽ finis, qui in operabilibus hẽt rationẽ principij, a quo maxime sumit̃ iudicium, sicut a regula, uel mensura.

Ad 2m dicẽdum, quòd ois delectatio in hoc est F uniformis, quòd est quies in aliquo bono: & scdm hoc potest esse regula uel mensura. Nam ille bonus est, cuius uoluntas quiescit in uero bono: malus autem cuius uoluntas quiescit in malo

Ad 3m dicendum, q̃ cũ delectatio ꝑficiat operationẽ ꝑ modũ finis, ut* supra dictũ est, nõ põt esse operatio ꝑfecte bona, nisi ẽt adsit delectatio in bono: nã bonitas rei pẽdet ex fine, & sic quodãmodo bonitas delectationis ẽ cã bonitatis in operatione. *q. 33. a. 4

QAESTIO XXXV.

De dolore, seu tristitia secundum se, in octo articulos diuisa.

G Deinde considerandum est de dolore, & tristitia.

¶Et circa hoc primo cõsiderandum est de tristitia seu dolore secundum se. Secundo, de causis eius. Tertio, de effectibus ipsius. Quarto, de remedijs. Quinto, de bonitate, uel malitia eius.

Circa primum quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum dolor sit passio animæ.

¶Secũdo, Vtrum tristitia sit idem quòd dolor.

¶Tertio, Vtrum tristitia, seu dolor sit contraria delectationi.

¶Quarto, Vtrũ ois tristitia oĩ delectationi ↄtrariet̃.

H ¶ Quinto, Vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.

¶Sexto, Vtrum magis fugiẽda sit tristitia, quàm delectatio appetenda.

¶Septimo, Vtrũ dolor exterior sit maior, q̃ dolor interior.

¶Octauo, De speciebus tristitiæ.

Articvlvs primvs.

Vtrum dolor sit passio animæ.

Medina ar. 1.

Ad primvm sic ꝓcedit̃, Vr̃ q̃ dolor nõ sit passio animę. Nulla. n. passio animæ ẽ i corpore, sed dolor põt eẽ ĩ corpore. dicit. n. August. in lib. de* uera relig. q̃ dolor, q h dr corporis est, corruptio repentina salutis eius rei, quã male utẽdo anima corruptioni abnoxiauit. ergo dolor nõ ẽ passio animę. I

¶2 Præt. Ois passio animæ ꝑtinet ad uĩ appetitiuã: sed dolor nõ pertinet ad uim appetitiuã, sed magis apprehensiuã. dicit. n. Aug. in lib. de* natura boni, quòd dolorem in corpore facit b sensus resistens corpori potentiori. ergo dolor non est passio aię.

¶3 Præt. Ois passio aię ꝑtinet ad appetitũ aĩalem, sed dolor nõ ꝑtinet ad appetitũ aĩalẽ, sed magis h ad appetitũ nalẽ. dicit. n. Aug. 8.* sup Genes ad litterã: Nisi aliqd̃ bonũ remãsisset i natura, nulli⁹ boni amissi esset dolor i pęna. ergo dolor nõ ẽ passio aię. K

Sed contra est, qd̃ Aug 14. de ciuit. Dei. ponit dolorẽ inter passiones animæ, inducens illud Virgil. Hinc metuunt, cupiunt gaudentq; dolentque.

Resp. Dicendum, q̃ sicut ad delectationem duo requiruntur. s. coniunctio boni, & perceptio hmõi coniunctionis. ita ẽt ad dolorem duo requirũtur. s. coniunctio alicuius mali, quod ea ratione est malũ, quia priuat aliquod bonum, & perceptio hmõi coniunctionis. Quicquid aũt coniungitur, si nõ habeat, respectu eius cui coniungitur, rõnẽ boni, uel mali, non põt causare delectationem, uel dolorẽ. ex quo patet, q̃ aliquid sub ratione boni, vel ma-

188 Porrecta per totum. 1. q. 34. ar. 2. & 9. & q 85. art. 1. c.

*c. 12. parũ a princ. tom. 1.

*c. 20. paulo post princ. to. 6.

*c. 14. circa mediũ to. 3.

* cap. 8. a med. circa fi. to. 5.

li ē obiectū delectatiōis, & doloris. Bonū aūt, & malū inq̄tū hmōi, sunt obiecta appetitus. vñ patet, ꝙ delectatio, & dolor ad appetitū ꝑtinēt, oīs aūt motus appetitiuus, seu inclinatio ꝯñs apꝑhensionē ꝑtinet ad appetitū intellectiuū, uel sēsitiuū: nā inclinatio appetit* naturalis nō cōsequit apꝑhensionē ipsius appetentis, sed alterius, ut in 1.* dictū est. Cū igit delectatio, & dolor ꝓsupponāt ī eodē subiecto sensū, uel apꝑhensionē aliq̄, manifestū est, ꝙ dolor sicut, & delectatio, est in appetitu intellectiuo, uel sensitiuo. Oīs aūt mot* appetit* sensitiui dr̄ passio vt* supra dictū est: & ꝑcipue illi, q in defectū sonāt. vñ dolor scd̄m qd̄ ē in appetitu sensitiuo, ꝓpriissime dr̄ passio aīæ:* sicut molestiæ corporales propriæ passiones corporis dicantur. unde, & Aug. 14. de ciuitate Dei, dolorē spāliter ægritudinē noiat.

*p. p. q. 103. ar. 1.
*q. 22. a. 1. concl.
*c. 7. circa finem. & a. 8. t. 5.

Ad 1ᵐ ergo dicēdū, ꝙ dolor dr̄ esse corporis: qa cā doloris ē in corpore, puta, cū patimur aliqd̄ nociuū corpori, sed mot* doloris semp ē in aīa: nā corpus non pōt dolere nisi dolente aīa, ut* Aug. dicit.

*li. 12. sup. genes. ad literam c. 24. to. 3.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ dolor dr̄ esse sensus, non qa sit actus sensitiuæ uirtutis, sed quia requiritur ad dolorem corporalem, sicut ad delectationem.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ dolor de amissione boni demonstrat bonitatē naturæ, non quia dolor sit actus naturalis appetitus, sed quia natura aliquid appetit ut bonum, quod cum remoueri sentitur, sequitur doloris passio in appetitu sensitiuo.

Articvlvs II.

189 Porrecta per totum. 3. q. 15. a. 6. cor. Et 3. d. 15. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et ver. q. 26. ar. 3. ad 9. & arti. 4. ad 4.

Vtrum tristitia sit idem quòd dolor. *Medina art. 2.*

Ad secvndvm sic proceditur. Vr̄ ꝙ tristitia non sit dolor. Dicit. n. Aug. 14. de* ciu. Dei, ꝙ dolor in corporibus dicitur, tristitia autem dicitur magis in anima. ergo tristitia non est dolor.

*c. 7. in fi. & c. 8. t. 5.

¶ 2 Præt. Dolor non est nisi de præsenti malo: sed tristitia potest esse de præterito, & de futuro, sicut pœnitentia est tristitia de præterito, & anxietas de futuro. ergo tristitia omnino à dolore differt.

¶ 3 Præt. Dolor non vr̄ consequi nisi sensum tactus: sed tristitia potest consequi ex oībus sensibus. ergo tristitia non est dolor, sed sē habet in pluribus.

Sed contra est, quod Apost. dicit ad Ro. 9. Tristitia est mihi magna, & cōtinuus dolor cordi meo, pro eodem utens tristitia, & dolore.

Resp. Dicendū, ꝙ delectatio, & dolor ex duplici apꝑhensiōe cāri possunt, uel ex apꝑhensione exterioris sensus: uel ex apꝑhensione interiori siue intellect*, siue imaginationis. Interior aūt apꝑhēsio ad plura se extendit, q̄ exterior, eo ꝙ quæcunq; cadunt sub exteriori apprehensiōe, cadūt sub interiori, sed nō ecōuerso. Sola igit illa delectatio, q̄ ex interiori apprehēsione cātur, gaudiū noiat, ut* supra dictū est, & sir illo solus dolor, q ex apprehensiōe interiori causat, noiatur tristitia. Et sicut illa delectatio, q̄ ex exteriori apprehensione cātur, delectatio qdē noiatur, non aūt gaudium: ita ille dolor, q ex exteriori apprehensione causatur, nominat quidem dolor, non aūt tristitia. Sic igit tristitia est quædam species doloris, sicut gaudiū delectationis.

*q. 31. ar. 3.
concl.

Ad 1ᵐ ergo dicēdū, ꝙ Aug. loqt ibi q̄tū ad usum vocabuli, qa dolor magis vsitat in corporalib. doloribus q sunt magis noti, quàm in dolorib. spūalib.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ sensus exterior non ꝑcipit nisi præsens, uis autem cognitiua interior pōt percipere p̄sens, præteritum, & futurum: & ideo tristitia pōt esse de p̄senti, præterito, & futuro. dolor autem corporalis, qui sequitur apprehensionem sensus exterioris, non potest esse nisi de præsenti.

Ad 3ᵐ dicēdū, ꝙ sensibilia tactus sunt dolorosa nō solū inquātū sunt improportionata uirtuti apꝑhensiuæ, sed ēt inq̄tū cōtrariant naturæ: aliorū uero sensuū sensibilia possunt qdē eē improportionata virtuti apꝑhēsiuæ, n̄ tn̄ cōtrariant naturæ, nisi in ordine ad sensibilia tact*. vñ sol* hō, q est aīal ꝑfectū in cognitione, delectat in sensibilib. aliorū sensuū ſm se ipsa: alia uero aīalia nō delectant in eis, nisi scd̄m qd̄ referunt ad sensibilia tactus, ut dr̄ in 3.* Eth. & iō de sensibilib. aliorū sensuū nō dr̄ esse dolor, scd̄m qd̄ contrariat delectationi naturali, sed magis tristitia, q̄ cōtrariat gaudio aīali. Sic igitur si dolor accipiat pro corporali dolore, quod usitati* est, dolor ex opposito diuidit cōtra tristitia scd̄m distinctionem apꝑhensionis interioris, & exterioris, licet quantū ad obiecta, delectatio ad plura se extendat q̄ dolor corporalis. Si uero dolor accipiat communiter, sic est genus tristitia, ut* dictum est.

*cap. 10. a medio to mo 5.
*in corp. ar.

Articvlvs III.

Vtrum tristitia, seu dolor, sit contraria delectationi. *Medina artic. 3.*

190 Porrecta per totum. 4. d. 49. q. 3. ar. 3. q. 4.

Ad tertivm sic proceditur. Vr̄ ꝙ dolor delectationi non contrarietur. Vnum. n. cōtrariorum non est causa alterius: sed tristitia pōt esse cā delectationis. dr̄. n. Mat. 5. Beati, qui lugent: quoniā ipsi consolabuntur. ergo non sunt contraria.

¶ 2 Præt. Vnū contrariorū nō denominat aliud: sed in quibusdā ipse dolor, uel tristitia est delectabilis, sicut Aug. dicit in 3.* Cōfes. ꝙ dolor in spectaculis delectat. Et 4. Cōfes. dicit, ꝙ fletus amara res est, & tn̄ qñq; delectat. ergo dolor n̄ cōtrariat delectatiōi.

*c. 2. & 4. confes. t. 1. in fi. t. 1.

¶ 3 Præt. Vnū cōtrariorū nō est materia alteri*, qa cōtraria simul esse nō possunt: sed dolor pōt eē materia delectationi. dicit. n. Aug. in li. de* pœnit. Sēper pœnitēs doleat, & d̄ dolorē gaudeat. & Philosophus dicit in* 9. Eth. qd̄ ecōuerso malus dolet de eo, ꝙ delectat* ē. ergo delectatio, & dolor nō sūt cōtraria.

*li. de uer. & fals. pœnit. ca. 13. circa fin. 10. 4.
*li. 9. eth. c. 4. nō lō ge a h. t. 5

Sed contra est, quod Aug. dicit 14.* de ciu. Dei, ꝙ lætitia est uoluntas in eorum consensione, q̄ uolumus: tristitia autem est uoluntas in dissensione ab his, quæ uolumus: sed consentire, & dissentire sunt contraria. ergo lætitia, & tristitia sunt contraria.

*li. 14. ca. 7. tom. 5.

Resp. Dicēdū, ꝙ sicut Philosoph* dicit 10.* Met. Contrarietas est dr̄ia scd̄m formā: forma aūt, seu spēs passionis, et motus sumit ex obiecto, uel termino. vñ cū obiecta delectationis, & tristitiæ, seu doloris sint cōtraria, s. bonū p̄sens, & malum præsens, sequit ꝙ dolor, & delectatio sint cōtraria.

*li. 10. meta. tex. 13. & 14. t. 3.
concl.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ nihil prohibet unū contrariorum esse causam alterius per accidēs: sic autem tristitia pōt esse causa delectationis. Vno qdē mō, inquantū tristitia de absentia alicui* rei, uel de p̄sentia cōtrarij, uehemētius q̄rit id, in quo delectat: sicut sitiēs vehemētius q̄rit delectationē potus

tus, vt remediũ ꝯ tristitiã q̃ patit. Alio mõ, inq̃tũ ex magno desiderio delectationis alicuius, nõ recusat aliq̃s tristitias pferre, ut ad illã delectationẽ pueniat. & vtroq; mõ luctus p̃sens ad cõsolationẽ futurę vitæ pducit: qa ex hoc ipso, φ hõ luget ꝓ peccatis vł ꝓ dilatiõe glorię meret̃ cõsolationẽ ęternã. Sir̃ meret̃ ẽt eã aliq̃s ex hoc, φ ad ipsã cõsequẽdã nõ refugit labores, & angustias pp ipsã sustinere.

Ad 2ᵐ dicẽdũ; φ dolor ipse põt esse delectabilis p accidẽs, inq̃tũ.s. hẽt adiunctã admirationẽ, ut in spectaculis: uel inquãtũ facit recordationẽ rei amatę, & facit pcipere amorẽ eius, de cuius absẽtia dolet̃. Vñ cũ amor sit delectabilis: & dolor, & oĩa q̃ ex G amore cõsequunt̃, inq̃tũ in eis sentit̃ amor, sũt delectabilia: & pp hoc ẽt dolores in spectaculis possũt esse delectabiles, inquantũ in eis sentit̃ aliq̃s amor conceptus ad illos, q̃ in spectaculis cõmemorant̃.

Ad 3ᵐ dicendum, φ uolũtas, & ratio supra suos actus reflectuntur, inquantũ ipsi actus uoluntatis, & rõnis accipiuntur sub rõne boni, uel mali: & hoc modo tristitia põt esse materia delectationis, uel econuerso, non per se, sed per accidens, inquantũ scilicet vtrunq; accipitur in ratione boni uel mali.

SVPER Q. XXXV. ART. IIII.

Omissis primis tribus articulis q̃stionis trigesimæquintæ, circa quartum duo occurrunt aduertenda. Primum est, φ author non loquit̃ hic de absolutis, ut distinguuntur contra relatiua, sed determinat seipsum de quali absolutione intendit, s. de specificatione ab extrinseco: qđ qualiter intelligatur, in prima parte dictũ diffuse est. Secundum est, φ author posuit intẽperantiam, & iustitiã sub absolutis, non quia non ipsæ specificent̃ ab extrinseco, cũ sint actus aut habitus, sed vel exemplariter, uel accipiẽdo eas, ut qualitates. Sicut.n. potentiæ aĩæ sumunt̃ ut potẽtiæ, & vt ꝓprietates naturæ: ita actᵉ, & habitus ut sic, & ut qualitates secundum se.

191 Porrecta per totum. Inf. art. 6. cor. ſi. & q. 38. ar. 1. ad prim. Et 1. q. 46. ar. 8 ad 2. Et 4. d. 14. q. 1. art. 4. q. 2. cor.

ᵃLi. 7. eth. c. vlt. t. 5.

ᵇli. 7. eth. c. vlt. t. 5.

ᶜli. 10. eth. c. 3. & 4. tom. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnis tristitia omni delectationi contrarietur.

H AD QVARTVM sic procedit̃. Vr̃, φ oĩs tristitia omni delectationi contrarietur. Sicut.n. albedo, & nigredo sunt cõtrarię species coloris, ita delectatio, & tristitia sũt cõtrariæ spẽs aĩę passionũ: sed albedo, & nigredo vniuersaliter sibi opponuntur. ergo ẽt delectatio, & tristitia.

¶ 2 Præt. Medicinæ pᵇ contraria fiũt: sed q̃libet delectatio est medicina cõtra quãlibet tristitiam vt patet p Philosoph. in 7.ᵃ Eth. ergo quælibet delectatio cuilibet tristitiæ contrariatur. I

¶ 3 Pręt.ᵇ Cõtraria sunt, q̃ se inuicẽ impediunt: sed q̃libet tristitia impedit q̃libet delectationẽ, ut patet per illud quod dr̃ 10.ᶜ Eth. ergo quælibet tristitia cuilibet delectationi contrariatur.

Sed contra. Cõtrariorũ nõ est eadẽ cã: sed ab eodẽ habitu K procedit, φ aliquis gaudeat de uno, & tristetur de opposito. ex charitate.n. cõtingit gaudere cũ gaudentibus, & flere cũ flentibus, vt dr̃ Ro. 12. ergo nõ omnis tristitia omni delectationi contrariatur.

Resp. Dicẽdũ, φ sicut dr̃ in 10.ᶜ Meta. Cõtrarietas ẽ dr̃ia ꝑm formã: forma aũt est, & gñalis, & spãlis, vñ cõtingit esse aliqua cõtraria ꝑm formã generis, sicut uirtus, & uitiũ: & ꝑm formã spẽi, sicut iustitia, & iniustitia. Est aũt cõsiderandũ, φ q̃dã specificant̃ ꝑm formas absolutas, sicut substantiæ, & qualitates: q̃dã uero specificãt̃ p cõparationẽ ad aliqd ex, sicut passiones, & motus recipiũt spẽm ex terminis, siue ex obiectis. In his ergo quorũ spẽs cõsiderãt̃ ꝑm formas absolutas, ꝯtingit qdẽ spẽs, q̃ cõtinent̃ sub cõtrarijs generib. nõ eẽ cõtrarias ꝑm rõnẽ spẽi: nõ tñ cõtingit, φ habeãt aliq̃ affinitatẽ uel cõueniẽtiã adinuicẽ. Intẽperãtia.n. & iustitia, q̃ sũt in cõtrariis generibus, uirtute.s. & uitio, nõ cõtrariant̃ adinuicẽ scđm rõnẽ ꝓprię spẽi, nec habent aliq̃ affinitatẽ, uel cõueniẽtiã adinuicẽ. Sed in illis, quorũ spẽs sumunt̃ scđm habitudinẽ ad aliqd extrinsecũ, cõtingit, φ spẽs cõtrariorũ generũ nõ solũ nõ sunt cõtrarię adinuicẽ, sed ẽt habent q̃dã cõuenientiã, & affinitatẽ, eo φ eodẽ mõ se habere ad cõtrariã, cõtrarietatẽ inducit; sicut accedere ad albũ, & accedere ad nigrũ, hẽnt rõnẽ cõtrarietatis. sed cõtrario mõ se hr̃e ad cõtraria, hẽnt rõnẽ similitudinis, sicut recedere ab albo, & accedere ad nigrũ: & hoc maxime apparet in cõtradictiõe, q̃ est principiũ oppositionis. Nã in affirmatiõe, & negatione eiusdẽ cõsistit oppositio, sicut albũ, & nõ albũ in affirmatione aũt unius oppositorũ, & negatione alterius attendit̃ cõuenientia, & similitudo, ut si dicã, nigrũ, & nõ albũ. Tristitia aũt & đlectatio, cũ sint passiones, specificant̃ ex obiectis, & qdẽ scđm genus suũ cõtrarietatẽ hẽnt: nã unũ ptinet ad ꝓsecutionẽ, aliud uero ad fugã, q̃ se habent in appetitu, sicut affirmatio & negatio i rõne, ut dr̃ i 6.ᵈ Eth. Et iõ tristitia, & delectatio, q̃ sunt de eodẽ, habẽt oppositionẽ adinuicẽ scđm spẽm: tristitia uero, & delectatio de diuersis. si qdẽ illa diuersa nõ sint diuersa opposita, sed disparata, ñ habẽt oppositionẽ adinuicẽ scđm rõnẽ spẽi, sed sunt ẽt disparata, sicut tristari de morte amici, & delectari in cõtẽplatiõe. Si vero illa diuersa sint cõtraria, tũc delectatio, & tristitia nõ solũ nõ habent cõtrarietatẽ scđm rõnẽ speciei, sed ẽt habent conuenientiam, & affinitatem,ᵉ sicut gaudere de bono, & tristari de malo.

ᵈli. 6. eth. c. 2. to. 5. ᵉconcl. m

Ad primum ergo dicendũ, φ albedo, & nigredo non habent spẽm ex habitudine ad aliqd exterius, sicut delectatio, et tristitia: vñ non est eadem ratio.

Ad 2ᵐ dicendum, φ genus sumit̃ ex materia, ut patet in 8.ᶠ Met. in accidentibus aũt loco materiæ est subiectum.ᵍ Dictum est aũt φ delectatio, & tristitia contrariantur ꝑm gñs: & ideo in qualibet tristitia est contraria dispositio subiecti dispositioni, q̃ est in qualibet delectatione. nã in qualibet delectatione appetitus se hẽt ut acceptans id, qđ hẽt: in qualibet aũt tristitia se hẽt ut fugiens. & iõ ex parte subiecti quælibet delectatio est medicina contra q̃libet tristitiam: & q̃libet tristitia est impeditiua cuiuslibet delectatiõis, p̃cipue tñ qñ delectatio tristitiæ contrariatur ẽt secundum speciem. Vnde patet solutio ad tertium. Vel aliter dicendum, φ etsi non omnis tristitia contrarietur omni delectationi secundum speciem, tamen quantum ad effectum cõtrariatur. nam ex uno confortatur natura animalis: ex alio uero quodammodo molestatur

ᶠli. 8. tex. 6. t. 2. ᵍin cor. art.

192 Porrecta per totum. 2. 2. q. 9. a. 4. ad 2. & q. 180. ar. 8. cor. Et 1. q. 46. a. 7 ad 4. Et 4. d. 49. q. 1 ar. 3. q. a Et op. 3. c. 68. Et phil 7. le. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrũ delectationi contẽplationis sit aliqua tristitia contraria. Medina artic. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ φ delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.

traria, dicit.n. Apost. 2. ad Cor. 7. Quę fm Deū est tristitia, pęnitentiā in salutē stabilē operaẗ: sed respicere ad Deū ptinet ad superiorē rōnem, cuius est contemplationi uacare, fm Aug. in 12. de * Trinit. ergo delectationi contēplationis opponiẗ tristitia.

* li. 12. c. 3. 4. & 14. 10 mo 3.

¶ 2 Præt. Contrariorū contrarii sunt effectus. si ergo unum ꝯriorum cōtemplatum est cā delectationis, aliud erit causa tristitiæ: & sic, delectationi cōtemplationis erit tristitia contraria.

¶ 3 Præt. Sicut obiectū delectationis est bonum, ita obiectum tristitiæ est malū: sed contemplatio pōt habere mali rationē dicit.n. Philosop. in 12. * Met. ꝙ quædā inconueniens est meditari. ergo contem-B plationis delectationi potest esse cōtraria tristitia.

* li. 12. me. tex. 51. to. 3.

¶ 4 Pręt. Operatio qlibet, fm qđ non est impedita, est cā delectationis, ut dr̃ in 7. & 10. * Eth. sed operatio contēplationis pōt multipliciter impediri, uel ut totaliter nō fit, uel ut cum difficultate fit. ergo in cōtemplatione pōt esse tristitia delectationi ꝯria.

* li. 7. Eth. cap. 12. & li. 10. c. 4. & 5. 10. 5.

¶ 5 Præt. Carnis afflictio est cā tristitiæ: sed sicut dr̃ Eccl. ultimo, Frequēs meditatio, carnis ē afflictio. ergo cōtēplatio hēt tristitiā delectationi cōtrariā.

Sed contra est, qđ dr̃ Sapien. 8. Nō hēt amaritudinē cōuersatio illius. s. sapientiæ, nec tædiū cōuictus eius, sed lætitiā, & gaudiū. cōuersatio aūt, & C cōuictus sapiētię est p contēplationē. ergo nulla tristitia est, q̄ sit ꝯria delectationi contēplationis.

Resp. Dicēdū, ꝙ delectatio contēplationis pōt itelligi dupliciter. Vno mō ita, qđ cōtēplatio sit delectationis cā, & nō obiectū: & tūc delectatio non est de ipsa cōtēplatione, sed de re cōtēplata. Contingit aūt cōtēplari aliqđ nociuū, & cōtristās sicut & aliqđ cōueniens & delectās: vñ si sic delectatio cōtēplatiōis accipiaẗ, nihil ꝓhibet delectationi cōtēplationis esse tristitiā cōtrariā. Alio mō pōt dici delectatio cōtēplationis, qa cōtēplatio est eius obiectū & cā, puta, cū aliqs delectaẗ de hoc ipso, qđ D cōtēplaẗ. & sic, ut dicit * Grego. Nyssen. ei delectationi, q̄ est fm cōtēplationē, nō opponit aliqua tristitia: & hoc idē Philosophus dicit in 1. Topic. & in 10. Ethi. sed hoc est intelligendū p se loqnēdo, cuius rō est qa tristitia p se cōtrariaẗ delectationi, q̄ est đ cōtrario obiecto: sicut delectationi, q̄ est đ calore cōtrariaẗ tristitia, q̄ est de frigore. Obiecto āt cōtēplationis nihil est cōtrariū. cōtrariorū.n. rōnes, fm qđ sunt apprehēsæ, nō sunt cōtrariæ, sed vnū cōtrariū est rō cognoscēdi aliud. vñ delectationi, q̄ est in cōtēplādo, p se loquēdo, nō pōt esse aliqua tristitia cōtraria, sed nec ēt hēt tristitiā anne-E xā, sicut corporales delectationes, q̄ sunt ut medicinæ qdā cōtra aliquas molestias, sicut aliqs delectaẗ i potu ex hoc, ꝙ anxiaẗ siti: qñ aūt iā tota sitis est repulsa, ēt cessat delectatio potus. Delectatio.n. contēplationis nō cātur ex hoc, ꝙ excludiẗ aliqua molestia, sed ex hoc ꝙ est fm seipsam delectabilis: nō est.n. gñatio, ut dictū est, * sed operatio qdā pfecta. Per accidēs aūt admisceẗ tristitia delectationi apprehēsionis, & hoc dupliciter. Vno mō, ex parte organi: alio mō, ex impedimento apprehensionis. Ex parte quidē organi admisceẗ tristitia uel dolor apprehensioni, directe quidē in uiribus apprehen-A siuis sensitiuæ partis, q̄ hn̄t organū corporale, uel ex sensibili, qđ est cōtrarium debitę cōplexioni organi: sicut gustus rei amaræ, & olfactus rei fętidæ: uel ex continuitate sensibilis conuenientis, qđ per assiduitatē facit superexcrescentiā naturalis habitus, ut * s. dictū est, & sic reddiẗ apprehensio sensibilis, q̄ prius erat delectabilis, tædiosa. sed hæc duo directe in contemplatione mentis locū non hn̄t qa mens non hēt organum corporale, vñ * dictū est in auctoritate inducta, ꝙ non hēt contēplatio mētis nec amaritudinē, nec tædiū. Sed quia mēs humana utitur in cōtēplādo uiribus apprehēsiuis sensitiuis B in quarum actibus accidit lassitudo, iō indirecte admisceẗ aliqua afflictio, uel dolor contēplationi: sed neutro mō tristitia cōtēplationi adiūcta p accidēs cōtrariaẗ delectationi eius. Nā tristitia q̄ est de impedimento cōtēplationis, nō cōtrariaẗ delectationi ꝯtēplationis, sed magis hēt affinitatē, & ꝯueniētiā cum ipsa, ut ex * supradictis patet. Tristitia uero uel afflictio, q̄ ē de lassitudine corporali, nō ad idē genus referẗ, unde est penitus disparata: & sic manifestum est, ꝙ delectationi, quæ est de ipsa cōtēplatione, nulla tristitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua tristitia nisi per accidens.

* q. 14. ar. 3.

* q. 33. ar. 2.

* in arg. Sed contra.

* art. præced.

Concl.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ illa tristitia, quæ est scđm Deū, non est de ipsa contēplatione mentis, sed est de aliquo, qđ mens contēplaẗ. s. de peccato, qđ mens considerat ut cōtrariū dilectioni diuinę.

Ad 2m dicendū, ꝙ ea q̄ sunt contraria in rerum natura, scđm quod sunt in mente non hn̄t contrarietatem. Non.n. rōnes contrariorum sunt contrariæ. sed magis vnum contrarium est rō cognoscendi aliud, pp quod est una scientia contrariorum.

Ad 3m dicendū, ꝙ contēplatio scđm se nunquā habet rōnem mali, cum contēplatio nihil aliud sit q̄ cōsideratio ueri, quod est bonū intellectus: sed p D accidens tantum, inquantum. s. contemplatio uilioris impedit contemplationē melioris, uel ex parte rei contēplatæ, ad quā inordinate appetitus afficiẗ.

Ad 4m dicendum, ꝙ tristitia quæ est de impedimento cōtēplationis, non contrariatur delectationi cōtemplationis, sed est ei affinis, ut * dictum est.

Ad 5m dicendū, ꝙ afflictio carnis, p accidēs, & indirecte se hēt ad cōteplationē mentis, ut * dictū est.

* in corp. ar.

* in corp. ar.

Articvlvs VI.

Vtrum magis sit fugienda tristitia quàm delectatio appetenda.

Ad sextum sic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ E magis sit fugiēda tristitia, q̄ delectatio appetēda. Dicit.n. Aug. in li. 83. * q. Nemo est, q nō magis dolorē fugiat, q̄ appetat voluptatē. Illud aūt in quo cōiter oīa cōsentiūt, vr̃ esse naturale. ergo naturale est, & conueniens, quòd plus tristitia fugiatur, quàm delectatio appetaẗ.

¶ 2 Præt. Actio contrarii facit ad velocitatē, & intēsionē motus Aqua.n. calida citius, & fortius gelaẗ, ut dicit Philosophus in li.

SVPER Q. XXXV. ART. VI.

Medina ar. 6.

193 *Porrecta*

Articulo quinto omisso circa sextum eiusdē cōmisad- uertere, ꝙ superius in q. 29. articulo tertio, vbi odiū comparatū est amori in fortitudine, duæ tm̄ rōnes dictæ sunt, quare per accidens odiū est fortius amore. s. ex sēsu, & mala coniugatione hic aūt cū cōparatur delectationi tristitia, tres rōnes afferuntur, scilicet ex sēsu, ex mala coniugatione, & ex

Per totum. 2. 2. q. 138 ar. 1. cor. & 3. d. 17. q. 1. ar. 5. ad 3. Et 4. d. 49. q. 3. ar. 3. q. 1.

* to. 4. l. b. 83. quest. q. 36. paulo post princ.

& ex effectu, ut patet in lra:qm non experimur odium ita impedire amorem oẽm, sicut tristitia delectationẽ: qm nec amor ita confortat naturã, sicut delectatio. nec odium debilitat illã sicut tristitia.

¶ In responsione ad scdm aduerte, q motus ab extrinseco ex parte actiui est fortior in prĩcipio ex rõne cõtrarietatis, qua vnũquodq;. & se ipsum imprimere & opposito cõtrarianti obsistere nitit. & hõc intẽdit litera. Et ex hoc sequit q utile cõnũ ctum fortius agit, vt pote contrariũ. & cõsequenter magis sentitur priuatio delectabilis, q̃ sentiebat ipsius coniunctio: & sic p accidens uehementius fugit tristitia, q̃ acceptabatur delectatio, rõne cuius hęc fugitur. ex parte aũt patientis, motus ab extrinseco dẽt esse minor in principio, qa magis contrariatur in principio.

*Li.1.sum ma.3 c.1. a medio.

*Ca.3.nõ procul a fine,to.5.

*ca.9.nõ remote a fine,to.6.

*par.4.a medio.

†Mereo, sed fuga tristitiæ est ex contrarietẽ contristãtis: appetitus aũt delectationis non est ex aliqua ꝯtrarietate ꝯtristãtis, sed magis ꝓcedit ex cõueniẽtia delectãtis. ergo maior est fuga tristitię, q̃ appetitus delectationis.

¶ 3 Præt. Quãto aliquis ſm rõnẽ [h]fortiori passiõi repugnat, tãto laudabilior ẽ, & virtuosior: qa uirtus est circa difficile & bonũ, ut dr̃ in 2. Eth.* sed fortis, q resistit motui, quo fugit dolor, est G virtuosior, q̃ tẽperatus, qui resistit motui, quo appetitur delectatio. dicit.n. Philosophus in 1. * Rhet. q fortes, & iusti maxime honoranẽ. ergo vehemẽtior est motus, quo fugit tristitia, q̃ motus quo, appetit delectatio.

Sed contra. Bonum est, fortius q malum, ut patet p Dio. 4. c. de ● diui. no. sed delectatio est appetibilis pp bonũ qd̃ est eius obiectũ: fuga aũt tristitiæ est pp H malũ. ergo fortior est appetitus delectationis, q̃ fuga tristitiæ.

Resp. Dicendũ, q p se loquẽdo, appetit⁹ delectatiõis est fortior q̃ fuga tristitiæ, cuius rõ est: q̃a cã delectationis est cõueniens bonũ, causa aũt doloris, siue tristitię, est aliquod malum repugnans. Cõtingit aũt aliquod bonum esse conueniẽs absq; omni dissonãtia: non autem potest esse aliquod malum totaliter absque omni conuenientia repugnans. vnde delectatio põt esse integra, & pfecta, tristitia aũt est sp ſm partẽ: vñ naturaliter maior est appetitus dele- I ctationis, q̃ fuga tristitię. Alia vero rõ est: qa bonũ qd̃ est obiectũ delectationis, p seipsum appetiẽ: malũ aũt qd̃ est obiectũ tristitiæ, est fugiendũ inquantũ est priuatio boni. qd̃ aũt est p se, potius est illo, qd̃ est p accidẽs: cuius ẽt signũ apparet in motib⁹ naturalibus. Nã oĩs motus naturalis intensior est in fine cũ appropinquat ad terminũ suæ naturę cõuenientẽ, q̃ in principio, cũ recedit à termino suæ naturæ nõ cõuenienti, quasi natura magis tendat in id, qd̃ est sibi cõueniens, q̃ fugiat id, qd̃ est sibi repugnans: vñ & m inclinatio appetitiuæ uirtutis p se loquẽdo, uehemẽtius tẽdit in delectationẽ, q̃ fu K giat tristitiã.° Sed ᵖ p accidens cõtingit, q tristitiã aliqs magis fugit, q̃ delectationẽ appetat, ᑫ & hoc tripliciter. Primo quidẽ ex parte apprehẽsionis: qa ut Aug. dicit 10. de * Tri. amor magis sentiẽ, cũ eum ꝓdit indigẽtia. ex indigẽtia aũt amati ꝓcedit tristitia, q̃ est ex amissione alicuius boni amari, uel ex incursu alicui⁹ mali cõtrarij. delectatio aũt nõ hẽt indigentiã boni amari, sed qescit in eo iã adepto. Cũ igiẽ amor sit cã delectationis, & tristitiæ, in tanto magis fugiẽ tristitia, quãto magis sentiẽ amor ex eo q contrariaẽ amori. Scd̃o ex parte causæ cõtristantis, uel dolorẽ inferẽtis, quæ repugnat bono magis

*conel. m

Cõcel. p

*Circa fi. lib.10.3.

amato, q̃ sit bonũ illud, ĩ quo delectamur. Magis.n. amam⁹ ꝯsistẽtiã corporis naturalẽ, q̃ delectationẽ cibi: & iõ timore doloris, q ꝓuenit ex flagellis, uel aliis hmõi, q̃ ꝯrianẽ bonæ consistẽtiæ corporis, dimittimus delectationẽ ciborum, uel aliorũ hmõi. Tertio ex parte effectus. s. inquantum tristitia impedit non unam tantum delectationem, sed oẽs.

Ad primum ergo dicẽdũ, q illud qd̃ Aug. dicit, qd̃ dolor magis fugiẽ, q̃ uoluptas appetaẽ, est uerũ p accidẽs, & non per se: & hoc patet ex eo, qd̃ subdit. Qñq; quidem ẽt uidemus immanissimas bestias à maximis voluptatib. abstinere dolorũ metu, qui G contrariatur uitæ, quæ maxime amatur.

Ad 2m dicendũ, q aliter est in motu, q est ab interiori: & aliter in motu, q est ab exteriori. Motus .n. q est ab iteriori, magis tẽdit ĩ id qd̃ est ꝯueniẽs, q̃ recedat a ꝯrio, sicut* s. dictũ est de motu naturali: *In corp. ar. sed motus q est ab extrinseco, intẽdiẽ ex ipsa ꝯrietate, qa unũqdq; suo mõ nitiẽ ad resistẽdũ ꝯrio, sicut ad ꝯseruationẽ suiipsius. Vñ motus uiolẽtus intẽdiẽ in principio, & remittiẽ in fine. Motus aũt appetitiuæ partis est ab intrinseco, cum sit ab aĩa ad res. & iõ p se loquẽdo, magis appetiẽ delectatio, q̃ fugiaẽ tristitia. sed motus sensitiuæ partis est ab ex H teriori, quasi a rebus ad aĩam: vñ magis sentiaẽ, qd̃ est magis contrarium, & sic ẽt per accidens, inquãtum sensus requiritur addelectationem, & tristitiã magis fugitur tristitia, q̃ delectatio appetatur.

Ad 3m dicendũ, q fortis nõ laudaẽ ex eo, q ſm rõnẽ nõ uinciẽ à dolore, uel tristitia quacũq;, sed ex ea, q̃ cõsistit in piculis mortis: q̃ qdẽ tristitia magis fugiẽ, q̃ appetaẽ delectatio ciborũ, uel venereorũ, circa quã est tẽperãtia, sicut vita magis amaẽ, q̃ cibus uel coitus: sed tẽperatus magis laudaẽ ex hoc, q nõ ꝓsequitur delectationes tactus, q̃ ex hoc, q non fugit tristitias contrarias, ut patet in 3.* Ethic. *Lib.3.ca. 11.to.5.

Articvlvs VII.

Vtrum dolor exterior sit maior quàm interior.

Medina art. 7.

Ad septimum sic ꝓcediẽ. Vr̃ q dolor exterior sit maior, q̃ dolor cordis interior. Dolor.n. † exterior causaẽ ex cã repugnãte bonæ cõsistentiæ corporis, in quo est uita dolor aũt interior cãtur ex aliqua imaginatione ʰ mali. cũ ergo uita magis ametur, q̃ imaginatum bonum, vr̃ ſm prædicta, q dolor exterior sit maior, quàm dolor interior. 194 *Porrecta per totum. Inf. q.37. ar.1. ad 3.

¶ 2 Præt. Res magis mouet, q̃ rei ʰ similitudo: sed dolor exterior ꝓuenit ex reali cõiũctione alicuius ꝯ K trarii: dolor aũt interior ex similitudine ꝯrii apprehẽsa: ergo maior ẽ dolor exterior, q̃ dolor interior.

¶ 3 Præ. Causa ex ʰ effectu cognoscitur: sed dolor exterior hẽt fortiores effectus. facilius.n. homo moritur propter dolores exteriores, quàm propter dolorem interiorem. ergo exterior dolor est maior, & magis fugitur, quàm dolor interior.

Sed contra est, qd̃ dr̃ Eccl. 25. Oĩs plaga, tristitia cordis est: & oĩs malitia, neqtia mulieris. ergo sicut neqtia mulieris alias neqtias supat, ut ibi inrẽdiẽ, ita tristitia cordis oẽm plagã exteriorẽ excedit.

Respon. Dicendũ, q dolor exterior, & interior in vno conueniunt, & in duobus differunt. Cõue-

niunt

niunt quidē in hoc, ꝙ uterq; est motus appetitiuæ. A uirtutis, ut* s̄. dictū est sed differūt ẜm illa duo q̄ ad tristitiā, & delectationē requirunt. s. ẜm cām, q̄ est bonū uel malū coniunctū, & ẜm apprehensionē Cā. n. doloris exterioris est malū coniunctū, quod repugnat corpori: cā aūt interioris doloris est malū coniunctū, qđ repugnat appetitui. Dolor ēt exterior sequit̄ apprehensionē sensus, & specialiter tactus: dolor aūt interior sequit̄ apprehensionē interiorē, uel imaginationis. s. uel ēt rōnis. Si ergo cōparat̄ cā interioris doloris ad cām exterioris vna ꝑ se ptinet ad appetitū, cuius est uterq; dolor: alia uero ꝑ aliud. Nā dolor interior est ex hoc, ꝙ aliqd re B pugnat ipsi appetitui: exterior aūt dolor ex eo, qđ repugnāt appetitui, q̄a repugnat corpori. Sp aūt qđ est ꝑ se, prius est eo, qđ est ꝑ aliud: vñ ex parte illa dolor interior p̄eminet dolori exteriori. Similiter ēt ex parte apprehensionis: nā apprehensio rōnis, & imaginationis altior est, q̄ apprehēsio sensus tactus: vñ m simpliciter, & ꝑ se loquēdo, dolor interior potior est, q̄ dolor exterior: n cuius signū est, ꝙ ēt dolores exteriores aliqs uoluntarie suscipit, ut euitet interiorē: & inquantū nō repugnat dolor exterior interiori appetitui, fit quodāmō delectabilis, & iucūdus interiori gaudio. qñq: tñ dolor ex C terior est cū interiori dolore, & tunc dolor augeт: nō solū. n. interior est maior q̄ exterior, sed ēt vniuersalior. Quicqd. n. est repugnās corpori, pōt esse repugnans interiori appetitui: & qcquid apprehēditur sensu pōt apprehendi imaginatione, & rōne sed nō conuertit̄, & ideo signanter in authoritate adducta *dicitur: Omnis plaga, tristitia cordis est: quia etiam dolores exteriorum plagarum sub interiori cordis tristitia comprehunduntur.

*art. 1. huius quæst.
concl. m
* In argu. Sed contra.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ dolor interior pōt ēt esse de his, q̄ ꝯriant̄ uitæ: & sic cōparatio doloris interioris ad exteriorē non est accipiēda ẜm diuer D sa mala, quæ sunt causa doloris, sed ẜm diuersam cōparationem huius causæ doloris ad appetitum.

Ad 2m dicendū, ꝙ tristitia interior nō ꝓcedit ex similitudine rei apprehēsa, sicut ex cā. Nō. n. hō tristat̄ interius de ipsa siĩtudine apprehēsa, sed de re cuius est siĩtudo, q̄ qdē res tāto ꝑfectius apprehēdit ꝑ aliquā siĩtudinē, quāto siĩtudo est magis immaterialis, & abstracta: & iō dolor interior, ꝑ se loquēdo, est maior tanq̄ de maiori malo existēs ꝑꝑ hoc ꝙ iteriori apprehēsiōe magis cognoscit̄ malū.

Ad 3m dicēdū, ꝙ immutationes corporales magis causant̄ ex dolore exteriori, tum quia cā dolo- E ris exterioris est corrumpens coniunctum corporaliter, quod exigit apprehensio tactus: tū ēt quia sensus exterior est magis corporalis, q̄ sensus interior: sicut, & appetitus sensitiuus, q̄ intellectiuus. & ꝑꝑ hoc, ut * supra dictum est, ex motu appetitus sensitiui magis corpus immutatur: & similiter ex dolore exteriori magis, quàm ex dolore interiori.

* q. 31. ar. 4.
195 Porrecta per totum.
Inf. q. 41. ar. 4. ad 1. Et 2. 2. q. 35. art. 4. ad 3. Et 3. d. 26 q. 2. art. 3. cor. fi. Et uer. q. 26. ar. 4 ad 6.
* lib. 2. ca. 14.

SVPER Q. XXXV. ART. VIII.

Medina ar. 8.

Omisso septimo articulo circa octauū eiusdem q̄onis aduerte, ꝙ id qđ vltimis speciecibus, tristitiæ dr̄, sic intelligo, ꝙ cū effectus tristitiæ cōsistat in appetitu fugitiuo qñ contingit deesse refugium aliqđ cōstituit anxietas, uel angustia ubi deest ly, fugitiuus. qñ uero in tñ tristitia est, ꝙ nec appetibile aliqđ ex illa relinquit̄ sed solū contrariū contristās, tunc constituitur accidia: ubi ēt deest ly, appetere, uel appetitus. i. actus appetendi, nō tñ tristādi act⁹.

ἄχος
ἄχθος

Articvlvs VIII.

Vtrum sint tantum quatuor species tristitiæ.

Ad octavvm sic ꝓcedit̄. Vr ꝙ * Damas. inconuenienter quatuor tristitiæ spēs assignet, q̄ sunt accidia, achos, uel anxietas ẜm † Grego. Nyssen. misericordia, & inuidia. Tristitia h. n. delectationi opponit̄: sed delectationis nō assignant̄ aliq̄ spēs. ergo nec tristitiæ spēs dēnt assignari.

¶ 2 Præt. Pænitentia est q̄dā h species tristitiæ, similiter ēt nemesis, & zelus, ut dicit Philoso. 2. * Reth. q̄ quidē sub his speciebus nō cōprehenduntur. ergo insufficiens est eius p̄dicta diuisio.

† lib 4 ca. 12.
* libr. 2. Rhet. ca. 9. & 11. tomo 6.

¶ 3 Præt. Oīs diuisio dēt esse ꝑ h opposita. sed p̄dicta nō hñt oppsitionē adinuicem. nā ẜm Greg. Accidia est tristitia uocē amputās: anxietās uero est tristitia aggrauās: iuidia uero est tristitia in alienis bonis. mia āt est tristitia i alienis malis. ꝯtingit āt aliquē tristari, & de alienis malis, & đ alienis bonis, & sił cū hoc iteri⁹ aggrauari, & exteri⁹ uocē amittere. ergo p̄dicta diuisio nō ē ꝯueniēs.

Sed contra est authoritas utriusque, scilicet Gregorij Nissen. & Damasc.*

* Locis in arg. 1. citatis.

Respon. Dicendum, ꝙ ad rōnem speciei ptinet, C ꝙ se habeat ex additione ad genus: sed gñi pōt aliquid addi dupliciter. Vno mō, ꝙ ꝑ se ad ipsum ptinet, & uirtute continet̄ in ipso, sicut rōnale addit̄ aīali: & talis additio facit ueras spēs alicuius gñis ut ꝑ Philosophū patet in 7. & 8. * Met. Aliqd uero addit̄ gñi, quasi aliqd extraneū a rōne ipsius, sicut si albū aīali addat̄, uel aliqd hmōi: & talis additio nō facit ueras spēs gñis, ẜm quod cōiter loquimur de gñibus, & speciebus. Interdum tñ dr̄ aliquid esse species alicuius gñis ꝑꝑ hoc, ꝙ hēt aliquid extraneum, ad quod applicatur gñis rō: sicut carbo, & flamma dicunt̄ esse species ignis ꝑꝑ applicatio D nem naturæ ignis ad materiā alienā. Et simili mō loquēdi, dicuntur astrologia & ꝑspectiua spēs mathematicę, inquantū principia mathematica applicantur ad materiā naturalē. Et m hoc mō loquendi assignantur hic spēs tristitiæ ꝑ applicationē rōnis tristitiæ ad aliquid extraneū: quod quidē extraneū accipi pt, uel ex parte causæ & obiecti, uel ex parte effectus. n Proprium. n. obiectū tristitiæ est ꝓpriū malū: vñ extraneū obiectū tristitiæ accipi pōt, uel ẜm alterum tm̄, quia. s. est malum, sed non propriū: & sic est misericordia, q̄ est tristitia de alieno malo, inquantum tamen æstimatur ut proprium, uel E quantum ad utrunq; quia neq; est de proprio, neq; de malo, sed de bono alieno: inquantum tamen bonum alienum æstimatur ut proprium malū, & sic est inuidia. Proprius aūt effectus tristitię cōsistit in quadā fuga appetitus: vñ extraneum circa effectū tristitiæ potest accipi quantum ad alterum tm̄ q̄a. s. tollitur fuga: & sic est anxietas, quæ sic aggrauat aīum ut nō appareat aliqđ refugium, vnde alio nomine dr̄ angustia. Si uero intantum procedat talis aggrauatio, ut ēt exteriora mēbra immobiliter ab opere qđ ptinet ad accidiā, sic erit extraneū quātū ad utrunq; quia nec est fuga, nec est in appetitu. Ideo autē specialiter accidia dr̄ vocem amputare,

* li. 8. Metaph. tex. 10. & 11. tom. 3.
concl. m

quia

qa uox inter oẽs exteriores mot⁹ magis exprimit interiorẽ conceptũ, & effectũ non solum in homi nibus, sed ẽt in alijs aialibus, ut dicit̃ in 1. Polit.* *Ca 1. circ. med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ delectatio causatur ex bono, quod uno modo dr̃: & ideo delectatio nis non assignantur tot species, sicut tristitiæ, quæ causatur ex malo quod multifariam contingit, vt dicit Diony. 4. cap. de * diuinis nomin. * Par. 4. a medio.

AD 2m dicendũ, ꝙ pœnitentia est de malo proprio, quod per se est obiectum tristitiæ, vnde non pertinet ad has species: zelus uero, & nemesis sub inuidia continentur, ut infra * patebit. *q. seq. ar tic. 2.

AD 3m dicendũ, ꝙ diuisio illa non sumitur ẽm oppositiones specierum, sed ẽm diuersitatẽ extraneorum, ad quæ trahitur rõ tristitiæ, ut dictũ est. * * In corp. art.

QVAESTIO XXXVI.

De causis tristitiæ seu doloris, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis tristitiæ.

ET Circa hoc q̃runtur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ causa doloris sit bonũ amissum, uel magis malum coniunctum.

¶ Secundo, Vtrum cõcupiscẽtia sit causa doloris.

¶ Tertio, Vtrum appetitus vnitatis sit causa doloris.

¶ Quarto, Vtrũ ptãs, cui resisti non potest, sit cã doloris

ARTICVLVS I.

Vtrum causa doloris sit bonum amissum vel malum coniunctum.

AD PRIMVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ bonum amissum sit magis cã doloris, q̃ malum coniunctũ. Dicit. n. Aug. in lib. * de octo q̃stionibus Dulcitij, dolorẽ esse de ʰ amissione bonorũ tẽporaliũ eadẽ. ergo rõne q̃libet dolor ex amissione alicuius boni ꝯtingit. *Lib. 8. q. Dulcitij c. 1. a me. to. 4.

¶ 2 Præ. Supra dictum est * ꝙ dolor qui delectationi contraria tur, est de ʰ eodẽ, de quo est delectatio: sed delectatio ẽ de bono, sicut s̃. dictũ est. * ergo dolor est principal̃r de amissione boni. * q. pced. ar. 4. *q. 35. ar. 4.

¶ 3 Præt. Secundum Aug. * 14. de K ciu: Dei, Amor est cã ʰ tristitię, sicut & aliarũ affectionũ aiæ: sed obiectũ amoris est bonũ. ergo dolor, uel tristitia magis respicit bonũ amissũ, q̃ malũ cõiunctũ. *Cap. 7. & 9. 10. 5.

SED CONTRA est, quod Dam. * dicit i 2. li. ꝙ expectatũ malũ timorẽ ꝯstituit, pñs uero tristitia.

RESPON. Dicendum, ꝙ si hoc mõ se hẽrẽt priuationes i apprehẽsione aiæ, sicut se hñt in ipsis rebus, ista qõ nullius momenti esse uideret̃. Malũ. n. vt in 1. lib. * habitũ est, est priuatio boni: priuatio aũt in rerum natura nihil est aliud, q̃ carentia oppositi habitus. ẽm hoc ergo idẽ esset tristari de bono amisso, & de malo habito: sed tristitia est motus appetitus apprehensionẽ sequẽtis: in apprehẽsione aũt ipsa priuatio hẽt rõnem cuiusdã entis: vñ dr̃ ens rationis, & sic malum cũ sit priuatio, se habet per modũ G contrarij. Et ideo quantum ad mot ũappetitiuũ, differt, vtrum respiciat principalius malũ coniunctum uel bonũ amissum. Et quia motus appetitus aialis hoc modo se hẽt in operibus aię, sicut motus naturalis in rebus naturalibus, ex cõsideratione naturaliũ motuũ ueritas accipi pt̃. Si. n. accipiamus in motibus naturalibus accessũ & recessũ, accessus ꝑ se respicit id qđ est cõ H ueniẽs naturæ recessus aũt ꝑ se respicit id, qđ est ꝯ̃riũ. sicut graue ꝑ se recedit à loco superiori, accedit åt naturaliter ad locũ inferiorẽ. Sed si accipiamus cãm utriusq; motus. s. grauitatẽ, ipsa grauitas ꝑ prius inclinat ad locum deorsum, q̃ retrahat a loco sursum, a quo recedit ut deorsũ tendat. Sic igit̃ cũ tristitia in motibus appetitiuis se hẽat ꝑ modũ fugæ, uel recessus delectatio åt I ꝑ modũ ꝓsecutionis, uel accessus: sicut delectatio ꝑ prius respicit bonũ adeptum quasi proprium obiectũ, ita tristitia respicit malũ coniunctũ: sed cã delectationis, & tristitiæ. s. amor, ꝑ pri⁹ respicit bonũ, q̃ malũ.* Sic ergo eo mõ, quo obiectũ est cã passionis, magis ꝓprie est cã tristitię uel doloris, malũ coniunctum, q̃ bonum amissum.* *p. p. q. 48 ar. 1. concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ipsa amissio boni apprehenditur sub rõne mali, sicut & amissio mali apprehenditur sub rõne boni: & ideo Aug. dicit dolorẽ ꝓuenire ex amissione tẽporalium bonorũ.

AD 2m dicendum, ꝙ delectatio, & dolor ei contrarius respiciunt idem, sed sub contraria ratione: nam si delectatio est de pr̃sentia alicuius, tristitia est de absentia eiusdem. In uno autem contrariorũ includitur priuatio alterius, ut patet in 10. Metaph. * & inde est, quòd tristitia, quæ est de contrario, est quodammodo de eodem sub contraria ratione.

AD 3m dicendum, ꝙ quando ex vna causa proueniunt multi motus, non oportet ꝙ oẽs principalius respiciant illud, quod principalius respicit causa, sed primus tantum. vnusquisq; autem aliorium principalius respicit illud, qnod est ei conueniens secundum propriam rationem.

SVPER Q. XXXVI. ART. I.

Medina art. 1.

IN 1. artic. q. 36 momento doctrinę superius datæ in 1. arti. quęst. 8. quõ priuationes capiuntur ut entia, & bona in rõne. eodem. n. iudicio sumunt rõnem contrarii mali: sicut. n. mulierem tangere, sumitur ut bonũ, ita ẽt sumitur ut malum.

¶ Sed occurrit vnum dubiũ non dissimulãdum: si bonum amissum, & malum coniunctum in re coincidunt: quia malum in priuatione boni consistit, & ꝓpterea in motu naturali nulla quo dãmõ esset hæc qõ, ut in lr̃a dr̃. cum in rõne utrũq; iduat rõnẽ entis, quæ resistat inter ea dr̃ia, ob quam malum coniunctum sortiatur rõnem contrarii potius, q̃ bonum amissum & ob quam tristitia respiciat bonũ amissum sub ratione mali coniuncti, & nõ econuerso.

196 Porrecta per totum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ licet tã amissio boni, q̃ malũ possit habere rõnem, entis: apprehendi siquidem põt, & amissio uitæ, & malũ mortis sub rõne sacrificij diuini &c. inter ipsa tñ in re, & in ratione hoc interest, ꝙ in re, utriusq; rõ consistit in priuatione boni, ut in litera deducitur in rõne autẽ rõ boni amissi consistit in priuatione rõ uero mali consistit in positione. Amissio siquidem boni ꝓræsentatur in rõne priuationis conuenientis, ut patet malum uero coniunctũ pr̃sentatur indutũ rõnem disconuenientis quod constat habere rõnem entis contrarii bono amisso ꝙ habet rõnem conuenientis, ita ꝙ illamet priuatio, q̃ i re est priuatio boni, & malũ, apprehensa ut priuatio boni offertur ut priuatio: & quantum est ex se, moueret appetitum ut priuatio conuenientis. Apprehensa uero ut malũ, offert̃, & mouet appetitum ut disconueniens, ac ꝑ hoc ut ens contrarium: & hoc experitur in nobis dũ priuati rebus, amico, uel quacunq; re, & priuationem conuenientis, & appositionẽ disconuenientis diuersimode flemus, illud referẽdo ad ea, quæ habebamus, uel sperabamus & hoc ad ea quę patimur aut timemus usq; tamen adeo malũ uẽdicat sibi mouere ad tristitiã, ut ẽt ipsa priuatio boni non causet eã, nisi ut sapit rõnẽ mali, quia non nisi ut sapit disconuenientiã, ut in responsione ad primũ in lr̃a habetur. Nisi. n. ut disconuenientiam participans haberet̃, non deploraretur. malũ. ergo coniunctum est ꝑ se primo causans tristitiam, bonum åt amissum ꝑ se, secundo ex parte obiecti.

197 SVPER Q. XXXVI. ART. II.
Porrecta per totum. Medina art. 2.

Inf. ar. 4. cor. IN art. 2. nota Nouitie, q malom, qđ est obiectum tristitiæ, ponit finis appetitiui motus ooo vt prosequendus, sed vt fugiendus, vt sic n. est tristitiæ fiois.

*Art. pce.

ARTICVLVS II. A

Vtrum cõcupiscentia sit causa doloris.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q concupiscentia. non sit cã doloris, seu tristitię. Tristitia.n. p se respicit malũ, ut dictũ est: cõcupiscentia aũt ẽ motus qdam appetit in bonũ, motus autem, qui est in unũ cõtrarium, h non est cã motus, qui respicit aliud contrarium. ergo concupiscentia non est causa doloris.

*Li. 2. Or. fidei c. 12 in fine. ¶2 Præt. Dolor, secundum Damasce. est de h pręsenti, concupiscentia autem est de futuro. ergo concu B piscentia non est causa doloris.

¶3 Præt. Id quòd h per se est delectabile, non est cã doloris: sed concupiscentia est secundum seipsam

*C. 1. de. prin. t. 6. delectabilis, ut Philosophus dicit in 1. Rhet. ergo concupiscentia non est causa doloris, seu tristitiæ.

*Ca. 24. 5 prin. t. 3. SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in Ench. Subintrãtib. ignorãtia ągẽdarũ rerũ, & cõcupiscẽtia noxiarũ, comites subinferũt error, & dolor: sed ignorãtia ẽ cã erroris. ergo cõcupiscẽtia est cã doloris.

*Art pce. RESP. Dicendũ, q tristitia est motus qdã appetitus aĩalis: motus aũt appetitiuus hẽt, sicut dictũ ẽ, similitudinem appetitus naturalis, cuius duplex cã C assignari põt. Vna p modũ finis: alia sicut vñ ẽ principiũ motũs, sicut descensionis corporis grauis cã

D. 690. sicut finis, est locus deorsũ: principiũ aũt motus est inclinatio naturalis, qđ est ex grauitate: cã aũt motus appetitiui p modũ finis, est eius obiectũ: & sic

*Ar. pce. supra dictũ est, q cã doloris seu tristitię est malũ coniunctũ. Cã aũt sicut vñ est principiũ talis, mot est interior inclinatio appetitus, q qdẽ p prius inclinat ad bonũ, & ex cõsequenti ad repudiãdũ malũ ↄtrariũ: & iõ hmõi motus appetitiui primũ principiũ est amor, q est prima inclinatio appetitus ad bonũ consequendũ. Scđm aũt principiũ est odiũ, D qđ est inclinatio prima appetitus ad malũ fugiẽdũ

*Art. 6. q. 32. sed qa cõcupiscentia, uel cupiditas est primus effectus amoris, quo maxime delectamur, vt s. dictũ ẽ:

†Li. 14. de Ciu. Dei c. 7. 8. & 9 iõ frequenter † Aug. cupiditatẽ, uel concupiscentiã p amore ponit, vt supra dictũ est. & hoc m mõ cõ-

*q. 30. ar. 2. ad 2. concl. m cupiscentiã dicit esse uniuersalẽ cãm doloris: sed ipsa concupiscentia sm propriam rõnẽ considerata, est interdum cã doloris. Oẽ.n. qđ impedit motũ, ne pueniat ad terminũ, est cõtrariũ motui: illud aũt qđ est cõtrariũ motui appetitus, est cõtristãs, & sic p ↄñs concupiscentia fit cã tristitiæ, inq̃tũ de retardatiõe boni cõcupiti, uel totali ablatiõe tristamur. E Vñis aũt cã doloris esse nõ põt: quia magis dolemus de subtractione bonorũ p̃sentium, in quibus iã delectamur, quàm futurorum quæ concupiscimus.

*In corp. art. AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q inclinatio appetitus ad bonum consequendũ, est cã inclinationis appetitus ad malũ fugiendum, sicut dictũ est & ex hoc cõtingit, q motus appetitus qui respiciũt bonũ, ponunt cã motuum appetitus, qui respiciunt malum.

AD 2m dicẽdum, q illud qđ cõcupiscit etsi realiter sit futurũ, ẽ tñ quodãmõ p̃sens inq̃tũ sperat. Vel põt dici, q licet bonũ concupitũ sit futurũ, tñ impedimentũ p̃sentialiter appõuit, qđ dolorem cãt.

A AD 3m dicendum, q concupiscentia est delectabilis, quandiu manet spes adipiscendi quod concupiscitur, sed subtracta spe per impedimentum appositum, concupiscentia dolorem causat.

ARTICVLVS III.

Vtrũ appetitus unitatis sit cã doloris.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q appetitus unitatis nõ sit causa doloris. Dicit.n. Philoso. in 10. Ethic. q hæc opinio, q̃ posuit repletionem esse causam delectationis, & incisionẽ cãm tristitiæ, uidetur esse facta ex delectationibus, & tristitijs q̃ sunt circa cibum: sed non oĩs delectatio, uel tristitia est hmõi. ergo appetitus h unitatis non est cã vniuersalis doloris, cum repletio ad unitatem pertineat, incisio uero multitudinem inducat.

198 SVPER Q. XXXVI. ART. III.
Porrecta per totum. 3. d 15. q. 2. ar. 3. q. 1. cor.
Medina ar. 3.

IN 3. & 4. ar eiusdẽ q̃stio. 36. nihil occurrit scribendũ, sed tu collige cãs tristitiæ & ex parte obiecti habes p se primo malũ coniunctum, & p se scđo bonũ amissum, & p̃tatem maiorẽ, ut auferentẽ hoc. ex parte uero subiecti habes amorem boni, & appetitũ vnitatis &c.

*cap. 3. in me. c. t. 5.

¶2 Præt. Quælibet separatio unitati opponitur. si ergo dolor causaretur ex appetitu unitatis, h nulla separatio esset delectabilis, quod patet esse falsum in separatione omnium superfluorum.

¶3 Præt. h Eadẽ ratione appetimus coniunctionem boni, & remotionẽ mali: sed sicut coniunctio pertinet ad vnitatẽ, cum sit unio quędã, ita separatio est cõtrariũ unitati. ergo appetitus unitatis nõ magis dẽt poni causa doloris, q̃ appetitus separationis.

SED CONTRA est. qđ Aug. dicit in 3. de lib. arbit. q ex dolore, quem bestiæ sentiunt, satis apparet in regendis, amandisq; suis corporibus, q̃ sint animæ appetentes unitatis. Quid.n. est aliud dolor, nisi qdam sensus diuisionis, uel corruptionis impatiens? *Cap. 23. post me. tom. 1.

RESP. Dicẽdũ, q eo mõ, quo cõcupiscẽtia, uel cupiditas boni est cã doloris, ẽt appetitus unitatis, uel amor, cã doloris ponẽdus est. Bonũ.n. uniuscuiusq; rei i quadã unitate cõsistit, put s. unaquæq; res hẽt in se unita illa, ex qbus cõsistit eius pfectio. vñ, & Platonici posuerũt unũ eẽ principiũ, sicut, & bonũ naturaliter unũqnodq; appetit unitatẽ, sicut, & bonitatẽ, & pp hoc m sicut amor, uel appetitus boni, est cã doloris, ita ẽt amor, uel appetitus unitatis. concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q non omnis unio pficit rationem boni, sed solum illa, a qua dependet esse perfectum rei. & pp hoc etiam non cuiuslibet appetitus unitatis est cã doloris, uel tristitiæ, vt qdã opinabant, quorũ opinionẽ ibi Philosophus excludit per hoc, q quædam repletiones non sunt delectabiles: sicut repleti cibis non delectantur in ciborum sumptione. Talis enim repletio, siue unio magis repugnaret ad perfectum esse, q̃ ipsum cõstitueret: unde dolor nõ causatur ex appetitu cuiuslibet unitatis, sed eius, i qua cõsistit pfectio naturę.

AD 2m dicẽdũ, q separatio potest esse delectabilis, uel inquantum remouetur illud qđ est contrariũ perfectioni rei, uel inquantũ separatio hẽt aliq̃ vnionem adiunctam, puta, sensibilis ad sensum.

AD 3m dicendum, q separatio nociuorũ, & corrumpentium appetitur, inquantum tollunt debitã vnitatem: unde appetitus hmõi separationis nõ est prima causa doloris, sed magis appetitus vnitatis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum potestas, cui non potest resisti, sit causa doloris.

Medina artic. 4.

199 *Porrecta per totum.* AD QVARTVM sic proceditur. Vr ꝙ potestas maior non debet poni causa doloris. Quod enim est in potestate agentis, nondum est præsens, sed futurum: dolor autem est de malo præsenti. ergo potestas maior non est causa doloris.

¶ 2 Præt. Nocumentum illatũ est cã doloris: sed nocumentum potest inferri ẽt à potestate minore. ergo potestas maior non debet poni causa doloris.

¶ 3 Præt. Cãæ appetitiuorum motuũ sunt interiores inclinationes animæ: potestas aũt maior est aliquid exterius. ergo non debet poni causa doloris.

Cap. 20. nõ pcul. à princ. tom. 6. SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in li. de natura boni. In animo dolorem facit uolũtas resistens potestati maiori: in corpore dolorem facit sensus resistens corpori potentiori.

Ar. 4. huius qũ. RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ est, malũ coniunctum est cã doloris, uel tristitiæ p modũ obiecti. Id ergo, qđ est cã coniunctionis mali, dẽt poni cã doloris, uel tristitię. Manifestũ est aũt hoc esse cõtra inclinationẽ appetitus, ut malo pñtialiter inhæreat; qđ aũt est cõtra inclinationẽ alicuius, nũquam aduenit ei nisi p actionẽ alicuius fortioris: & iõ ptãs maior poniẽ esse cã doloris ab Augustino.

Loco in argu. Sed cõtra citato. Sed sciendũ est, ꝙ si potestas fortior intm̃ inualescat, ꝙ mutet cõtrariã inclinationẽ in inclinationẽ propriã, iã nõ erit aliqua repugnãtia, uel uiolẽtia: sicut qñ agens fortius, corrũpendo corpus graue, aufert ei inclinationẽ, qua tendit deorsũ, & tũc ferri sursum non est ei uiolentũ, sed naturale. Sic igiẽ, si aliqua ptãs maior intantũ inualescat, ꝙ auferat inclinationẽ uolũtatis, vel appetitus sensitiui, ex ea nõ sequiẽ dolor, uel tristitia: sed tũc solũ sequiẽ, qñ remanet inclinatio appetitus in cõtrariũ. & inde

Lib. de nat. boni ca. 20. nõ procul a prin. t. 6. est ꝙ Aug. dicit, ꝙ uoluntas resistens potestati fortiori cãt dolorẽ. si enim nõ resisteret, sed cederet consentiendo, non sequereẽ dolor, sed delectatio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ maior potestas dolorem causat non secundum quod est agens in potentia, sed secundum quod est agens actu, dum scilicet, facit coniunctionem mali corruptiui.

AD 2m dicendũ, ꝙ nihil prohibet aliq̃ ptãtem, q̃ nõ est maior simpr̃, esse maiorem quãtũ ad aliqd: & sm̃ hoc aliquod nocumentum inferre potest. Si autem nullo modo maior esset, nullo modo posset nocere, vnde non posset causam doloris inferre.

AD 3m dicendũ, ꝙ exteriora agẽtia possunt esse cã motuũ appetitiuorũ inq̃tũ causant pñtiã obiecti: & hoc mõ potestas maior ponitur cã doloris.

SVP. Q. XXXVII. QVAESTIO XXXVII.

Circa quæst. 37. nihil occurrit scribendum, nisi ut qui uolunt videre naturas passionum aduertant ad regulã in 4 artic. traditam, s. duplici existente motu in qualibet passione, scilicet appetitus, & corporis, motus corporis similis est motui animi, in hoc, quod est per modum prosecutionis, uel fugæ. Et si hu attenderis, uidebis nõ dari illas duas tristitias, quas superius reprobauimus.

De effectibus doloris, uel tristitiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus doloris, uel tristitiæ. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum dolor auferat facultatem addiscendi.

¶ Secundo, Vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitię, uel doloris.

¶ Tertio, Vtrũ tristitia, uel dolor debilitet oẽm operationem.

¶ Quarto, Vtrũ tristitia noceat corpori magis quàm aliæ passiones animæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum dolor auferat facultatem addiscendi.

Medina artic. 1.

200 *Porrecta per totum.* AD PRIMVM ergo sic proceditur. Vr ꝙ dolor non auferat facultatẽ addiscẽdi. Dr̃. n. Isa. 26. Cũ feceris iudicia tua in terra, iustitiã discẽt oẽs habitatores orbis. & isra: In tribulatiõe murmuris doctrina tua eis: sed ex iudiciis Dei, & tribulatiõe seqẽ dolor, seu tristitia in cordib. hoium. ergo dolor, uel tristitia ñ tollit, sed magis auget facultatẽ addiscẽdi.

¶ 2 Præt. Isa. 28. dr̃. Quem docebit scientiã? & quẽ intelligere faciet auditũ? Ablactatos à lacte, auulsos ab uberibus, idest, ab delectatiõib. Sed dolor, & tristitia maxime tollunt delectationes. impedit. n. tristitia oẽm delectationem, vt dr̃ in 7. Eth. Et Ec

Cap. 14. circa prĩ. tom. 5. clesi. 11. dicitur, quòd malitia unius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ. ergo dolor non tollit, sed magis præbet facultatem addiscendi.

q. 35. ar. 7. ¶ 3 Præt. Tristitia interior pẽminet dolori exteriori vt supra dictũ ẽ: sed simul cũ tristitia põt hõ addiscere. ergo multo magis simul cũ dolori corporali.

Cap. 12. circ. med. tom. SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1. Soliloq. Quamq̃ accerrimo dolore dẽtũ his diebus torquerer, non quidem sinebar aio uoluere nisi ea, quę iã forte didiceram, à discendo aũt penitus impediebar, ad quod mihi tota intentione animi opus erat.

RESP. Dicendum, ꝙ qa oẽs potentiæ aiæ in una essentia aiæ radicanẽ, necesse est ꝙ qñ intentio aiæ vehementer trahiẽ ad operationẽ unius potentię, retrahatur ab operatione alterius. unius. n. aiæ non potest esse nisi una intentio: & p p hoc si aliquid ad se trahat totam intentionem aiæ, uel magnã partẽ ipsius, nõ cõpatitur secum aliquid aliud qđ magnã attentionem requirat. Manifestum est aũt ꝙ dolor sensibilis maxime trahit ad se intentionem aiæ: qa naturaliter unumquodq; tota intentione tendit ad repellendum cõtrarium, sicut ẽt in rebus naturalibus apparet. Similiter etiam manifestum est, ꝙ ad addiscendum aliquid de nouo, requiritur studium, & conatus cũ magna intentione, ut patet per illud quod dr̃ Prouerbiorum. 2. Si quæsieris sapientiam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tũc intelliges disciplinam. Et ideo si sit dolor intẽsus, impeditur homo ne tũc aliquid addiscere possit: & tantum põt intendi, ꝙ nec etiam instante dolore põt homo aliquid considerare etiam qđ prius sciuit. In hoc tamen attenditur diuersitas sm̃ diuersitatem amoris, quem homo habet ad addiscendũ, vel considerandũ, q̃ à quanto maior fuerit, magis retinet intẽtionẽ animi, ne oino ferat ad dolorẽ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ tristitia moderata, quæ excludit euagationẽ animi, potest cõferre ad

ad disciplinā suscipiēdam, & pcipue eorū, p q̄ hō A sperat se posseā tristitia liberari:&hoc mō i tribulatione murmuris hoīes doctrinā Dei magis recipiūt.

Ad 2[m] dicendū, ꝙ tā delectatio, q̄ dolor inquantū ad se trahūt aīæ intētionē, impediūt considerationē rōnis. unde in 7.*Ethi.dr̄, ꝙ impossibile est in

*Cap. 11. nō procul a fi. to. 5.

ipsa delectatione uenereorū aliqd intelligere:sed tn̄ magis trahit ad se intentionē aīæ dolor, q̄ delectatio. sicut ēt uidemus in reb. naturalibus, ꝙ actio corporis naturalis magis intenditur in contrariū, sicut aqua calefacta magis patitur à frigido, ut fortius cōgeletur. Si ergo dolor, seu tristitia fuerit moderata, per accidens pōt conferre ad addiscendum B inquantum aufert superabundātiam delectationū, sed p se impedit, & si intendatur, totaliter aufert.

Ad 3[m] dicēdū, ꝙ dolor exterior accidit ex lęsione corporali, & ita magis hēt trāsmutationē corporalē adiūctā q̄ dolor iterior, q tn̄ ē maior ſm illud qđ ē formale i dolore, qđ ē ex parte aīæ. & iō dolor corporalis magis impedit ꝯtēplationē, q̄ requirit oīmodā qetē, q̄ dolor iterior: & tn̄ ēt dolor interior si multū intēdaẗ, ita trahit intentionē, ut nō possit homo de nouo aliqd addiscere. unde, & Grego. pp tristitiā intermisit Ezechielis expositionē.

ARTICVLVS II.

Vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitiæ, uel doloris.

Medina ar. 2.

201 *Porrecta per totum.*

AD SECVNDVM sic procediẗ. Vr̄ ꝙ aggrauatio aī nō sit effectus tristitiæ. Dicit. n. Apost. 2. ad Corinth. 7. Ecce hoc ipsū cōtristari uos ſm Deum, quantā in nobis h operaẗ solicitudinē, sed defensionē, sed indignationē &c. sed solicitudo, & indignatio ad quādā erectionē animi ptinēt q̄ aggrauationi opponiẗ nō. ergo aggrauatio ē effectus tristitię.

¶2 Prę. Tristitia delectatiōi opponiẗ:sed effect* delectatiōis ē dilatatio, cui ñ opponiẗ h aggrauatio, sed ꝯstrictio. ergo effect* tristitię ñ dēt poni aggrauatio D.

¶3 Præ. Ad tristitiā ptinet absorbere, ut patet p illud qđ Apost. dicit 2. ad Corinth. 2. Ne forte abundātiori tristitia absorbeaẗ q ē eiusmodi:sed qđ h aggrauaẗ, nō absorbeẗ, qnimmo sub aliquo pōderoso deprimiẗ:qđ aūt absorbeẗ, itra absorbēs includitur. ergo aggrauatio nō dēt poni effectus tristitiæ.

*Gre. li. 4. cap. 12.
*Dā. li. 2. de fi. c. 14.

SED CONTRA est, quod Gregor.* Nysse. & *Damasce. ponunt tristitiam aggrauantem.

RESP. Dicendū, ꝙ effectus passionū aīæ qñq; metaphorice nominanẗ ſm similitudinē sensibiliū corporū, eo ꝙ motus appetitus animalis sūt similes inclinationib. appetit* naturalis: & p hūc modū feruor attribuiẗ amoris, dilatatio delectationi, & aggrauatio tristitiæ. Dr̄. n. hō aggrauari ex eo, ꝙ aliquo pōdere impediẗ à pprio motu. Manifestū est

*q. 36. a. 1.

aūt ex* pdictis, ꝙ tristitia cōtingit ex aliquo malo pn̄ti, qđ qdē ex hoc ipso ꝙ repugnat motui uolūtatis,[m] aggrauat aīum, inquatū impedit ipsū ne fruaẗ

concl. m.

eo, qđ uult:& siqdē nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet anim* aggraueẗ quātū ad hoc, ꝙ i pn̄ti nō potiẗ eo, qđ uult, remanet tn̄: motus ad repellēdū nociuū cōtristās. Si uero superexcrescat uis mali in tm̄, ut spē euasionis excludat, tunc simpliciter impeditur ēt interior motus A aī angustiati, ut neq; hac, neq; illac diuertere ualeat. & qñq; etiā impeditur exterior motus corporis, ita quòd remaneat homo stupidus in seipso.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ illa erectio animi prouenit ex tristitia, quæ est secundum Deum, propter spem adiunctam de remissione peccati.

AD 2[m] dicēdū, ꝙ quantū ad motū appetitiuū pertinet ad idē refert ꝯstrictio, & aggrauatio. Ex hoc . n. ꝙ aggrauaẗ aīus, ut ad exteriora libere pgredi ñ posit, ad seipsū retrahiẗ quasi i seipso cōstrictus.

AD 3[m] Dicēdū, ꝙ tristitia absorbere hoiem dr̄, qñ sic totaliter uis cōtristātis mali afficit animum, B ut oēm spem euasionis excludat:& sic ēt eodē mō aggrauat & absorbet. quædā. n: se consequuntur in his quę metaphorice dicunẗ, quæ sibi repugnare uidentur, si secundum proprietatem accipiantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum tristitia, uel dolor debilitet omnem operationem.

Medina ar. 3.

AD TERTIVM sic procediẗ. Vr̄ ꝙ tristitia nō impediat oēm operationē. Solicitudo. n. ex h tristia causatur, ut patet p anthoritatē Apl̄i * inductā: sed solicitudo adiuuat ad bn̄ operandū. Vn̄ Apost. dicit 2. Timo. 2. Solicite cura teipsū exhibere ope- C rarium inconfusibilem. ergo tristitia non impedit operationē, sed magis adiuuat ad bene operandū.

202 *Porrecta per totum.* Inf q. 19. a. 1. ad. 3. Et q. 59. a. 3 ad 2. *art. præ. argu. 1.

¶2 Præt. h Tristitia causat in multis cōcupiscentiā, ut dicitur in 7. Ethic. sed concupiscentia facit ad intensionem operationis. ergo, & tristitia.

¶3 Præt. Sicut quædam operationes propriæ sunt gaudentiū, ita ēt quædam operationes his, qui contristantur, sicut lugere:sed unumquodq; augetur ex sibi conuenienti. ergo aliquę h operationes nō impediuntur, sed meliorantur propter tristitiam.

SED CONTRA est, qđ Philos. dicit i 10. Ethi.* ꝙ delectatio pficit operationē:& ꝯuerso, tristitia ipedit. *Ca. 4. to. 5.

D. RESP. Dicēdū, ꝙ sicut iā dictū ē,* Tristitia qñq; nō ita aggrauat, uel absorbet aīum, ut oēm motū iteriorē, & exteriorē excludat, sed aliq mot* qñq; ex ipsa tristitia cāẗ. Sic ergo operatio ad tristitiā dupliciter pōt cōparari. Vno mō, sicut ad id, de quo ē tristitia:& sic[m] sic tristitia quālibet operationē ipedit[n]. Nūquā. n. illud qđ cū tristitia facim*, ita bn̄ facim* sicut illud, qđ facim* cū delectatione, uel sine tristitia. cui* ratio: ē qa uolūtas ē cā operationis humanę, vn̄ qñ opatio ē, đ qua aliqs ꝯtristaẗ, necesse ē, ꝙ actio debiliteẗ. Alio mō, cōparaẗ operatio ad tristitiā sicut ad pricipiū, & ad cām, & [p] sic necesse E ē, ꝙ operatio talis ex tristitia augeaẗ [q] sicut q̄to aliqs magis tristaẗ de re aliqua, tāto magis conaẗ ad expellēdā tristitiā, dūmō remaneat spes expellēdi: alioquin nullus motus, uel operatio ex tristitia causaretur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

*Art. præ.

concl. m.

concl. p.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tristitia magis noceat corpori, q̄ aliæ animæ passiones.

Medina art. 4.

203 *Porrecta per totum.* Infra q. 41. art. 1. co. & 4. d. 15. q. 2. a. 3. q. 2. co.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ tristitia nō inferat maxime corpori nocumentū. Tristitia. n. habet esse spirituale in anima:sed ea, q̄ habent tantum esse spirituale, non causant trāsmutationē corporalē, sicut patet de intentionibus colorum, q̄ sunt in aere, à quibus nullum corpus coloratur. r. er-

go tristitia non facit aliqđ corporale nocumētū. F
¶2 Prēt. Si facit aliqđ corporale nocumentū, hoc non est nisi inquātum habet corporalem transmutationē adiunctam: sed corporalis transmutatio inuenitur in omnib. animæ passionibus, ut supra dictum est.* ergo nō magis tristitia, quàm aliæ animæ passiones, corpori nocet.

q.22.ar.1.ad 3.

*Cap. 3. circ. med. to 5.

¶3 Prēt. Philosoph. dicit in 7.* Ethico. ꝙ iræ, & concupiscētię qbusdā insanias faciunt, qđ vr̄ esse maximū nocumentū, cū ratio sit excellentissimū eorū, q̄ sunt in homine: desperatio ēt vr̄ esse magis nociua, q̄ tristitia, cū sit cā tristitię. ergo tristitia nō magis nocet corpori, quàm aliæ animæ passiones. G

SED CONTRA est, qđ dr̄ Prouerbiorū 17. Animus gaudens ætatem floridā facit. spiritus tristis exsiccat ossa. Et Prouerbiorum 25. Sicut tinea uestimento, & uermis ligno, ita tristitia uiri nocet cordi. Et Eccles. 38. A tristitia festinat mors.

RESPON. Dicendū, ꝙ tristitia inter oēs aīæ passiones magis corpori nocet cui* ratio est: qa tristitia repugnat humanę uitę quantū ad spēm motus sui, & nō solū quātū ad mēsurā, seu quātitatē, sicut aliæ aīæ passiones. Cōsistit. n. humana uita ī quadā motione, q̄ à corde in cætera mēbra diffundit: q̄ qdē motio cōuenit naturę humanę ſm aliquā deter H minatā mēsurā. Si ergo ista motio pcedat ultra mēsurā debitā, repugnabit humanę uitæ ſm quātitatis mēsurā, nō aūt ſm similitudinē speciei. Si aūt impediat pcessus huius motionis, repugnabit uitę ſm suā spēm. Est aūt attēdendū ī oībus animæ passionib. ꝙ transmutatio corporis, q̄ ē in eis materialis, est cōformis, & proportionata motui appetitus, q est formalis, sicut in oībus materia proportionat formæ. Illę ergo aīæ passiones q̄ importāt motū appetitus ad psequendū aliqd nō repugnāt uitali motioni ſm speciem, sed pn̄t repugnare ſm quantitatē, ut amor, gaudiū, desideriū, hmōi: & iō I ista ſm spēm suam iuuāt naturā corporis, sed pp excessum pn̄t nocere. Passiones aūt, quæ importat motum appetitus cum fuga, uel retractione quadam repugnant uitali motioni non solū secundum quantitatem, sed etiam secundum speciem motus: & ideo simpliciter nocent, sicut timor, & desperatio, & præ oībus tristitia, q̄ aggrauat aīum ex malo pſenti, cuius est fortior impressio, quàm futuri.

*In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ qa aīa naturaliter mouet corpus, spūalis motus aīæ naturaliter est cā transmutationis corporalis: nec est simile de spūalibus intētionibus, q̄ non hn̄t naturaliter ordinē K mouēdi alia corpora, q̄ nō sūt nata moueri ab aīa.

AD 2m dicendū, ꝙ alię passiones hn̄t trāsmutationē corporalē cōformē, ſm suā speciē motioni uitali: sed tristitia contrariā, ut supra dictum est.*

AD 3m dicendū, ꝙ ex leuiori cā impeditur usus rōnis, q̄ corrūpatur uita, cum uideamus multas ęgritudines usum rationis tollere, quæ nondum adimunt uitam: & tñ timor, & ira maxime nocumētū corporale afferunt ex permistione tristitię, pp absentiā eius qđ cupitur. Ipsa etiam tristitia quandoque rationem aufert, sicut patet in his, qui pp dolorem in melancholiam, uel in maniam incidunt.

QVAESTIO XXXVIII.

De remedijs tristitiæ, seu doloris, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de remedijs doloris seu tristitiæ.

Et circa hoc quęrūtur quinque.
¶Primo, Vtrum dolor, uel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem.
G ¶Secūdo, Vtrū mitigetur p fletū
¶Tertio, Vtrum per compassionem amicorum.
¶Quarto, Vtrum per contemplationem ueritatis.
¶Quinto, Vtrum per somnum, & balnea.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dolor, uel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non q̄libet dele H ctatio mitiget quēlibet dolorē, seu tristitiā. Nō. n. delectatio tristitiam mitigat, nisi inquantum ei contrariat. Medicinę. n. sunt per contraria, vt dr̄ in 2. Ethic.* sed nō quęlibet delectatio contrariat cuilibet tristitiæ, ut supra dictum est. ergo non q̄libet delectatio mitigat quālibet tristitiā.
¶2 Prēt. Illud quod causat tristitiā, nō mitigat tristitiā: sed aliquæ delectationes causant tristi I tiā, qa, ut dr̄ in 9 Ethi.* Malus tristat, qm̄ delectatus est. nō ergo oīs delectatio mitigat tristitiā.
¶3 Prēt. Aug. dicit in 4. Confess.† ꝙ ipse fugit de patria, in qua conuersari solitus erat cū amico suo iā mortuo: minus eū quærebant oculi eius, ubi eum uidere solebant. ex quo accipi potest, ꝙ illa, in quib* nobis amici mortui, uel absentes cōicauerūt, effi ciuntur nobis de eorum mortes K uel absentia dolētibus onerosa: sed maxime cōicauerunt nobis in delectationibus. ergo ipsę delectationes efficiunt nobis dolētib. onerosę. nō. ergo q̄libet delectatio mitigat q̄libet tristitiā.

SED CONTRA. est, qđ Philosoph. dicit in 7. Eth.* ꝙ expellit delectatio tristitiā, & q̄ cōtraria, & q̄ contingens, si sit fortis.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut ex * pdictis patet, Delectatio est q̄dā quies appetitus in bono cōueniēti: tristitia aūt est ex eo, ꝙ repugnat appetitui. vn̄ si-

SVP. Q. XXXVIII. ART. I.

Medina art. 1.

IN quęst. 38. duo tantum occurrunt notanda. Primum est in 2. ar. in rñsionibus ad 1. & 3. q. in flente sūt tria, ipse tristatus, obiectū contristans, & effectus tristitiæ, puta flere. & sūt duæ contrariæ habitudines inter tristatū, & contristans. & inter tristatū, & effectū. Nā inter illa est habitudo discōuenientiæ: inter ista conuenientię. & ppea effectus ipse, puta fletus habens in se utrūque, quia, & est effectus consonus tristi, & pſentat obiectū cōtristans utcūm. licet tōne obiecti tristitiā augeat. pp qđ, & fletus cōtinuatiue: recepit one tñ sui delectat, & tristitiā minuit. & quia res magis tōne sui, q̄ àm alterius iudicatur: ō simpliciter concedimus. q̄ fletus mit gat tristitiā. Sedm est in arti. 4. ad 1edm. quomodo intellectus speculatiuus mouet appetitum ēt inferiorem: sunt. n. in contēplatione duo, obiectum, & cōtemplatio eius. Et ex supradictis patet, q contemplatio habet se ut constitutio intellectus in obiectum connaturale. Et propter ea licet contēplās triangulum habere tres angulos, ex parte rei contemplatæ nihil dicat, unde appetitus mouea: quia tñ ipsa contemplatio coniungit cum naturali bono intellectus, quod est uerum, ex hac parte habet unde moueat appetitum, sicut quælibet alia constitutio in connaturale bonum. Et inde est, quòd in quocunque genere quia apprehēdat se cognoscere, delectat mag s, & minus secundum quod affectus est sciētiæ. & hac doctrina utere inferius, cū de delectatione contēplationis disputas. Quomodo aūt appetitus inferior post mouea contēplarū en ea litera, ꝙ ex redundantia hī, ut in rñsione ad 3. ai.

204 *Porrecta per totum.*

Supra q. 35. art. 4. ad 1. & 2. Et inf. ar. 4. coc. Et ar. 5. pec t & q. 48. ar. 1. Et 3. q. 46. a. 8. ad 2. Et 2. cor. 7.

*Lib. 2. c. 3.

† q. 35. ar. 4.

*Lib. 9. Eth. ca. 4. non longe à fine.

† Aug. 4. confes. c. 7. in fi. tc. 1.

*Lib. 7. Eth. c. ul. post me. & li. 10. c. 5. 10. 9.

*q. 31.

cut se hêt delectatio ad tristitiã in motib. appetitiuis, sic se hêt in corporib⁹ quies ad fatigationē, q̃ accidit ex aliqua transmutatione innaturali:nã, & ipsa tristitia fatigationē quandã, seu ægritudinem appetitiuæ uirtutis importat. Sicut igit̃ qualibet quies corporis remediũ affert contra qualibet fatigationē ex quacunq; cã innaturali prouenientem: ita q̃libet delectatio remediũ affert ad mitigandã quamlibet tristitiam ex quocunq; procedat.

concl.

Ad primvm ergo dicendũ,ꝙ licet non omnis delectatio contrarietur omni tristitiæ ẜm speciem,cõtrariatur tñ secundum genus,ut supra dictum est. & ideo ex parte dispositionis subiecti,qualibet tristitia per quamlibet delectationem mitigari pôt.

*q. 35. ar. 4 ad 2.

Ad 2ᵐ dicendum,ꝙ delectationes malorũ non causant tristitiã in pñti,sed in futuro, inquantũ.s. mali pœnitēt de malis,de qbus lætitiã habuerũt, & huic tristitiæ subuenit̃ per cõtrarias delectationes.

Ad 3ᵐ dicẽdũ,ꝙ qñ sunt duæ cãe ad ꝯrios mot⁹ inclinãtes,utraq; alterã impedit: & tñ illa finaliter uincit,q̃ fortior est,& diuturnior. In eo aũt, q̃ tristatur de his,in qbus simul cum amico mortuo, uel absente delectari ꝯsueuit,duæ cãe in ꝯtrariũ inducẽtes inueniunt̃. Nã mors,uel absentia amici recogitata inclinat ad dolorẽ.bonũ aũt præsens inclinat ad delectationẽ,unde utrunq; p alterũ minuit̃: sed tñ quia fortius mouet sensus pñtis,q̃ memoria pteriti:& amor suiipsius q̃ amor alterius diuturnius manet, inde est ꝙ finaliter delectatio tristitiã expellit. Vnde post pauca subdit idem Aug. ꝙ pristinis generibus delectationum cedebat dolor eius.

*Li.4.Cõfes.c.8.parũ a prin. to.1.

Articvlvs II.

Vtrum dolor, uel tristitia mitigetur per fletum.

Medina ar. 2.

205 Porrecta per totum. Psal. 41. *Cap. 4. 5 fin. Et ca. 7. parum ante me. to. 1.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur ꝙ fletus non mitiget tristitiam. Nullus enim effectus diminuit suam causam: sed fletus, uel gemitus est effectus tristitiæ.ergo non minuit tristitiam.

¶ 2 Præt. Sicut fletus, uel gemitus est effectus tristitiæ,ita risus est effectus lætitiæ: sed risus non minuit lætitiam. ergo fletus non mitigat tristitiam.

¶ 3 Præt. In fletu repræsentatur nobis malũ contristans:sed imaginatio rei contristantis auget tristitiã, sicut imaginatio rei delectantis auget lætitiã. ergo uidetur,quòd fletus non mitiget tristitiam.

Sed contra est,quod Aug. dicit in 4. Confess. ꝙ quando dolebat de morte amici,in solis gemitibus,& lacrymis erat ei aliquantula requies.

conclus.

Resp. Dicendũ,ꝙ lacrymæ, & gemitus nãliter mitigant tristitiã: & hoc duplici rõne. Primo quidē, qa oē nociuũ interius clausum magis affligit, qa magis multiplicat̃ intentio aïæ circa ipsum: sed qñ ad exteriora diffundit̃,tũc aïæ intẽtio ad exteriora quodãmõ disgregat̃,& sic interior dolor minuitur.& pp hoc qñ hoĩes,q̃ sunt in tristitijs, exterius suã tristitiã manifestãt,uel fletu,aut gemitu, uel ẽt uerbo,mitigat̃ tristitia. Scdo,qa semp operatio cõueniens hoĩ ẜm dispõnē in qua est, sibi est delectabilis:fletus aũt, & gemitus sunt qdãm operationes cõuenientes tristato uel dolẽti, & ideo efficiuntur eis delectabiles. Cũ igitur oĩs delectatio aliqualiter mitiget tristitiã,uel dolorẽ,ut dictũ est, sequitur ꝙ per planctum,& gemitum tristitia mitigetur.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ipsa habitudo cãæ ad effectũ cõtrariat̃ habitudini cõtristantis ad contristatũ:nã oĩs effectus est cõueniens suæ cãæ, & ꝑ ꝯñs est ei delectabilis.contristans aũt contrariatur contristato: & ideo effectus tristitiæ hēt contrariã habitudinem magis ad contristatum,q̃ contristans ad ipsum. & propter hoc mitigatur tristitia per effectum tristitiæ ratione contrarietatis prædictæ.

Ad 2ᵐ dicendum,ꝙ habitudo effectus ad cãm ē similis habitudini delectãtis ad delectatũ: qa utrobiq; cõuenietia inuenit̃. omne aũt simile auget suũ simile:& ideo per risum,& alios effectus lætitiæ augetur lætitia, nisi forte per accidens pp excessum.

Ad 3ᵐ dicendũ,ꝙ imaginatio rei cõtristãtis,quãtũ est de se,nata est augere tristitiã:sed e ĩ hoc ipso ꝙ hõ imaginat̃,ꝙ facit illud,qđ cõuenit sibi ẜm talẽ statũ,cõsurgit inde qđã delectatio: & eade rõne si alicui subrepat risus in statu,in quo ṽr sibi esse lugendũ,ex hoc ipso dolet tanq̃ faciat id, qđ non cõuenit,ut Tullius dicit in 3.de Tuscul. quæstionibus.

Articvlvs III.

Vtrum dolor, & tristitia mitigentur per cõpassionẽ amicorum.

Medina ar. 3.

206 Porrecta per totum. Iob. 2. fin. Et ca. 16. Et Rom. 15. lect. 3. *lib. 7. Cõfes. c. 4. po rũ a prin cip. Et li. 8 c. 4. t. 1. †Lib 4. c. 10. ẜ prĩ n. to. 1.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ dolor amici cõpatientis non mitiget tristitiã. Cõtrariorum.n.cõtrarij sunt effectus:sed sicut Aug. dicit 7. Confess. Quando cum multis gaudetur, in singulis uberius est gaudiũ:quia feruere faciunt se,& inflammantur ex alterutro. ergo pari rõne,quãdo multi simul tristantur, ṽr quòd sit maior tristitia.

¶ 2 Præt. Hoc requirit amicitia, ut amoris uicem quis rependat,ut Aug. dicit 4. Cõfess. † sed amicus condolens,dolet de dolore amici dolẽris. ergo ipse dolor amici condolentis, est cã amico prius dolenti de proprio malo alterius doloris, & sic duplicato dolore uidetur tristitia crescere.

¶ 3 Præt. Omne malum amici est contristans, sicut, & malum proprium:nam amicus est alter ipse: sed dolor est quoddam malum. ergo dolor amici condolentis auget tristitiam amico,cui condoletur.

Sed contra est,qđ Philoloph.dicit in 9. Ethic. quòd in tristitijs amicus condolens consolatur.

*Cap. 11. ante me to. 5. concl.

Respon. Dicendũ,ꝙ naturaliter amicus condolẽs in tristitiis est cõsolatiuus, cuius duplicẽ rõnē tãgit Philos.in 9. Ethi. quarũ prima est: qa cũ ad tristitiã ptineat aggrauare, hēt rõnē cuiusdã oneris, à quo aliqs aggrauatus alleuiari conat̃. Cũ ergo aliqs uidet de sua tristitia alios ꝯtristatos,fit ei qua si qđã imaginatio,ꝙ illud onus alii cũ ipso ferant, quasi conãtes ad ipsũ ab onere alleuiandũ,& iõ leuius fert tristitiæ onus,sicut ẽt ĩ portãdis oneribus corporalib. ꝯtingit. Scđa ratio,& melior,est:qa p hoc, ꝙ amici cõtristantur,ei pcipit se ab eis amari,qđ ē delectabile,ut supra dictũ est, unde cum oĩs delectatio mitiget tristitiam,sicut supra dictum est, sequitur, quòd amicus condolens tristitiam mitiget.

*Ib dem. *q. 32. a. 5 *Ar. 1 hu ius quæst.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd in utroq; amicitia manifestatur,scilicet,& ꝙ congaudet gaudẽti, & quòd condolet dolenti: & ideo ut [illegible] que

ratione cauſæ redditur delectabile.

Ad 2^m dicendum, ꝙ ipſe dolor amici ſm ſe con
triſtaret: ſed conſideratio cauſæ eius, quę eſt amor,
magis delectat. Et per hoc patet reſponſio ad 3^m.

Articvlvs IIII.

Vtrum per contemplationem ueritatis, dolor, & triſtitia mitigentur.

107 Porrecta per totum. *Medina ar. 4.*

AD qvartvm ſic proceditur. Videtur ꝙ con-
templatio ueritatis non mitiget dolorem. Dr̃
enim Eccl. 1. Qui addit ſcientiam, h addit, & dolo-
rē: ſed ſcientia ad contemplationē ueritatis perti-
net. nõ ergo cõtemplatio veritatis mitigat dolorē. G
¶ 2 Præt. Contemplatio ueritatis ad intellectũ ſpe-
* text. 58. tom. 2. culatiuum pertinet: ſed intellectus ſpeculatiuus nõ
h monet, vt dr̃ in 3. de aĩa.* cum igitur gaudiũ, & do
lor ſint quidam motus animi, vr̃ ꝙ contemplatio
ueritatis nihil faciat ad mitigationem doloris.
¶ 3 Præt. Remediũ ęgritudinis h apponendũ eſt, vbi
ē ægritudo: ſed ɔtēplatio ueritatis eſt in intellectu.
nõ ergo mitigat dolorē corporalē, qui eſt in ſenſu.

Sed contra eſt, quod Aug. dicit in 1. Soliloq.
* cap. 12. parum a princ. t. 1. * Videbatur mihi, ſi ſe ille mentibus noſtris ueri-
tatis fulgor aperiret, aut non me ſenſurum fuiſſe
illum dolorem, aut certe pro nihilo toleraturum. H

* q. 31. a. 5 Respon. Dicendũ, ſicut ſupra dictũ eſt, · ꝙ in cõ-
* ar. præc. & artic. 1. huius qſt. concl. tēplatione ueritatis maxima delectatio ɔſiſtit. Õis
aũt delectatio dolorē mitigat, vt ſ. dictũ eſt: * & iõ
m contēplatio ueritatis mitigat triſtitiã, uel dolo-
rē m: & tanto magis, quanto pfectius aliquis eſt ama
tor ſapientiæ. & iõ hoies ex cõtemplatione diuina,
& futuræ beatitudinis, in tribulationibus gaudēt,
ſm illud Iacobi 1. Omne gaudiũ exiſtimate fratres
mei, cũ in tentationes uarias incideritis. & qđ eſt
amplius, ēt inter corporis cruciatus, hmõi gaudiũ
inuenitur, ſicut Tyburtius martyr cum nudatis plã
tis ſuper ardentes prunas incederet, dixit. Vr̃ mihi, I
ꝙ ſuper roſeos flores incedã in noie Ieſu Chriſti.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ qui addit ſcientiã,
addit dolorem, uel pp difficultatem, & defectum
inueniendæ ueritatis. vel pp hoc, ꝙ per ſcientiã hõ
cognoſcit multa, quæ uoluntati contrariant. & ſic
ex parte rerũ cognitarum ſcientia dolorē cauſat.
ex parte aũt cõtēplationis ueritatis, delectationē.

Ad 2^m dicendum, ꝙ intellectus ſpeculatiuus nõ
mouet animum ex parte rei ſpeculatæ: mouet tñ
aĩum ex parte ipſius contēplationis, quæ eſt quod-
dam bonum hominis, & naturaliter delectabilis.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ in uiribus animæ fit redundan K
tia à ſuperiori ad inferius, & ſm hoc delectatio cõ
templationis, quæ eſt in ſuperiori parte, redundat
ad mitigandum etiam dolorem, qui eſt in ſenſu.

Articvlvs V.

Vtrum dolor, & triſtitia mitigentur per ſomnum, & balnea.

108 Porrecta per totum. *Medina art. 5.*

* Pſal. 29. AD qvintvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ſomnus & bal
neum non mitigent triſtitiã. Triſtitia enim in
aĩa conſiſtit: ſed ſomnus, & balneũ ad corpus h pti-
nēt. nõ ergo aliquid faciũt ad mitigationē triſtitię.
¶ 2 Præt. idē effectus nõ vr̃ cãri ex contrarijs cau-
ſis: ſed hmõi cũ ſint corporalia, repugnant cõtem-
plationi veritatis, quæ eſt cã mitigationis triſtitiæ,
vt dictũ eſt.* nõ ergo per hmõi triſtitia mitigatur. * art. præc.
¶ 3 Prꝫt. Triſtitia, & dolor, ſm qđ pertinent ad cor βαλα-
pus, in quadã tranſmutatione cordis cõſiſtunt: ſed νεῖον
hmõi remedia magis vñr pertinere ad exteriores βαλλειν
ſenſus, & mēbra, q̃ ad interiorē h cordis diſpoſitio- ανίας
nem. non ergo per huiuſmodi triſtitia mitigatur.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit 9.* Cõfeſ. Audie- * cap. 12. a med. t. 1.
ram balnei nomē inde dictũ, ꝙ anxietatē pellat ex
aĩo. Et infra, Dormiui, & euigilaui, & nõ parua ex
parte mitigatũ inueni dolorē meũ. Et * inducit qđ
in hymno Ambr. dr̃, ꝙ qes art⁹ ſolutos reddit labo * Eo. li. & cap. nunc dicto.
ris vſui, mētesq; feſſas alleuat, luct⁹q; ſoluit anxios.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut ſup. dictũ eſt,* Triſtitia * q. præc. art. 3.
ſm ſuã ſpeciē repugnat uitali motioni corporis: &
ideo illa, q̃ reformant naturã corporalē in debitũ
ſtatũ uitalis motionis, repugnãt triſtitiæ, & ipſam
mitigant. Per hoc ēt ꝙ hmõi remedijs reducitur
natura ad debitum ſtatum, cauſatur ex his delecta-
tio: hoc. n. eſt quod delectationē facit, ut ſupra di-
ctũ eſt. * unde cũ oĩs delectatio triſtitiam mitiget,
m per hmõi remedia corporalia triſtitia mitigat m.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd ipſa debita cor * q. 31. ar. 1 concl. m
poris diſpoſitio, inquantũ ſentitur, delectationem
cauſat, & per conſequens triſtitiam mitigat.

Ad 2^m dicēdũ, ꝙ delectationum vna aliam im-
pedit, ut ſupra dictum eſt: * tñ omnis delectatio tri- * q. 31. a. 8
ſtitiam mitigat, vñ non eſt inconueniens, ꝙ ex cau
ſis ſeinuicem impedientibus triſtitia mitigetur.

Ad 3^m dicēdũ, ꝙ oĩs bona diſpõ corporis redũ
dat quodãmodo ad cor ſicut ad principiũ, & finem
corporaliũ motionũ, vt dr̃ in lib. de cã mot⁹ aĩaliũ.

QVAESTIO XXXIX.

De bonitate, & malitia triſtitiæ, ſeu doloris, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandũ
eſt de bonitate, & ma
litia doloris, vel triſti-
tiæ.

Et circa hoc quæruntur
quatuor.

¶ Primo, Vtrum omnis triſtitia
ſit malum.

¶ Secũdo, Vtrum poſſit eſſe bo-
num honeſtum.

¶ Tertio, Vtrum poſſit eſſe bo-
num utile.

¶ Quarto, Vtrum dolor corpo-
ris ſit ſummum malum.

Articvlvs primvs.

Vtrum omnis triſtitia ſit mala.

109 Porrecta per totum. Inf. q. 59. ar. 3. Et 3. q. 15. ar. 5 & 6. Et 3. d. 15. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 3. q. 2. co. ñ. Et 4. d. 49. q. 3. ar tic. 4. q. 2. * 2. 4. c. 12.

AD primvm ſic proceditur.
Videtur ꝙ oĩs triſtitia ſit
mala. Dicit.n.* Greg. Nyſſ. Om-
nis h triſtitia malũ eſt ſuijpſius
natura: ſed qđ naturaliter eſt ma
lũ, ſemper, & ubiq; eſt malum.
ergo omnis triſtitia eſt mala.
¶ 2 Præt. Illud quod oẽs fugiũt,

SVPER Q. XXXIX. ART. I.

Medina ar. 1.

IN 1. artic. q. 39. du-
bium occurrit, de
qua bonitate, vel ma-
litia ſit præſens qſt. ſi
de naturali ſit, inepte
in fine corporis artic.
dicitur, Sed quia ſer-
mones morales. Ad
moralē. n. moralis ma
litia ſpectat. Si de mo
rali, falſa vr̃ doctrina,
tum quia ſi triſtitia eſ
ſet ſimpliciter mala
moraliter, nulla poſ-
ſet ratione fieri bona
moraliter: cuius op-
poſitũ in 2. & 3. artic.
hr̃: tũ quia ratio indu
cta in litera, inefficax
eſt ad hoc: nam recta
ratio hēt quod appe-
titus q̃que priuetur
quiete in bono, & an-
xietur de præſenti ma
lo, ut patet in volun-
tariũ aſſumentibus lu
ctum propter Deum.
¶ Ad hoc dr̃, qđ hic eſt
ſermo de bonitate, &
malitia morali, ſicut &
ſupe-

superioribus tractatibus. Ad cuius euidentiam scito primo ex lra. ꝙ tristitia pôt dupliciter considerari, Primo ex parte cõtristantis; scdo ex parte sentientis, & repudiãtis ipsum malũ cõtristans. Appetere tristitiã ex parte cõtristantis, est appetere ipsũ contristans, ut sic: appetere aũt tristitiã ex parte sentientis, & repudiãtis malũ, est appetere sensationẽ, seu cognitionem, & refutationẽ mali. Clare aũt patet, ꝙ primo mõ tristitia nõ est appetibilis: qm contristans vt sic, mali rõnẽ habet. Secundo uero mõ, tristitia est appetibilis ex suppositione. Supposito.n. ꝙ cõtristans adsit, bonum est cognoscere, & refutare illud. Et qa tristitia includit hęc oĩa simul, iõ non habet locũ in Deo, nec I beatis: & inter habentes nullus appetit tristitiã quo ad oĩa ad illã reqsita qa nullus appetit p̃sentiam cõtristantis, quãmuis multi appetãt tristari, supposita p̃sentia cõtristantis absentiæ boni amati, vel offensæ diuinæ &c. Quia igitur tristitia scdm se tota nõ est appetibilis, cõsequens est ut nõ sit de genere bonorũ, cũ bonũ sit qđ oĩa appetunt. Verum ad morale bonũ descẽdẽdo, scito secũdo ex S. Tho. in quolib. ꝙ actꝰ humani quadrifariã dñr quo ad bonitatẽ & malitiã: qdã sunt p se mali, ut mentiri: qdã p se boni, ut colere deum: qdã indifferentes, ut leuare festucã de terra: qdã solitarie sumpti sonantes malũ q tñ possunt ex aduentitijs honestari ut sint boni, ut occidere hoiem. hoc.n. solitarie sumptũ ĩportat aliqd incõsonans rõni. Violenta.n. priuatio uitæ humanæ rõni dissonat: sed si addat̃ pp maius bonũ ab habente authoritatẽ &c. efficit̃ cõsonãs rõi. nec ppea actꝰ malꝰ moraliter fit bonus moraliter: sed actus q̃ si ſ.dict sc idest solitariẽ fieret, esset malus moraliter qñ fit, circundatus bonestatis conditionib. est

†Cap. 11. tom. 5. — conclus. m — *C. vl. t. 5. — concl. p. — *Cap. 14. circa me. tom. 3. — *Ca. 1. t. 5. — *q. 6. ar. 6

ẽt virtuosi, estᵍ malum: sed tristitiam oẽs fugiunt ẽt uirtuosi: qa vt dicitur in 7. Ethic. † Etsi prudens non intendat delectari, tamen intendit non tristari. ergo tristitia est malum.

¶ 3 Pręt. Sicutʰ malũ corporale ẽ obiectũ, & cã doloris corporalis, ita malũ spũale ẽ obiectũ, & cã tristitiæ spũalis; sed oĩs dolor corporalis ẽ malũ corporis. ergo oĩs tristitia spũalis ẽ malũ aiæ.

SED CONTRA. Tristitia de malo cõtrariat̃ delectatiõi đ malo: sed delectatio de malo est mala. vñ in detestationẽ quorundã dr̃ Proue. 2. ꝙ lætant̃ cũ malefecerint. ergo tristitia đ malo ẽ bõa.

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid esse bonũ, uel malũ pôt dici dupliciter. Vno modo, simpliciter, & secundum se: &ᵐ sic oĩs tristitia ẽ quoddã malũ, ⁿhoc.n. ipsum qđ est appetitũ hoĩs anxiari de malo p̃nti, rõnẽ mali habet: impedit̃.n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo dr̃ aliquid bonum, uel malũ ex suppositione alterius, sicut uerecundia dr̃ esse bonũ ex suppositione alicuius turpis cõmissi, vt dr̃ ĩ 4. Eth.* Sic igitur supposito aliquo cõtristabili, uel doloroso, ad bonitatem ptinet, ꝙ aliqs de malo p̃nti tristet̃, vel doleat. Quòd.n. non tristaret̃, vel nõ doleret, nõ posset esse, nisi qa uel nõ sẽtiret, uel qa nõ reputaret sibi repugnãs: & vtrunq; istorũ est malũ manifeste. & iõ ᵖ ad bonitatẽ ptinet, vt supposita p̃sentia mali, sequatur tristitia, uel dolor, ᵠ & hoc ẽ quod Aug. dicit 8. super Genes. * ad lr̃am. Adhuc est bonum qđ dolet amissum bonũ: nã nisi aliquod bonũ remansisset in natura, nullius boni amissi dolor eẽt in pęna. Sed qa sermones morales sunt in singularib. quorũ sũt operationes, illud qđ est ex suppositione bonũ, debet bonũ iudicari: sicut qđ est ex suppositione uoluntariũ iudicatur uoluntarium, ut dicitur in 3. * Ethic. & * supra habitum est.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Greg. Nyss. loquit̃ de tristitia ex parte mali tristatis, ñ aũt ex parte sentiẽtis, & repudiãtis malũ. Et ex hac ẽt parte oẽs fugiũt tristitiã, inquãtũ fugiũt malũ. sed sẽsũ, & refutationẽ mali ñ fugiũt. Et sic dicẽdũ ẽt ẽ de dolore corporali: nã sẽsᵒ, & recusatio mali corporalis attestat̃ naturę bõę. Vñ patet rñsio ad 2ᵐ. & ad 3ᵐ.

ARTICVLVS II.

Vtrum tristitia possit esse bonum honestum.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ tristitia non hẽat rõnem boni honesti. Quod.n. ad ʰ inferos deducit, cõtrariatur honesto: sed sicut dicit Aug. 12. sup Gen. ad lr̃am, Iacob hoc timuisse vr̃, ne nimia tristitia sic pturbaretur, ut non ad requiẽ beatorum iret, sed ad inferos peccatorum. ergo tristitia non habet rationem boni honesti.

¶ 2 Præt. Bonũ honestũ hẽt rõnẽ laudabilis, & meritorij: sed tristitiaᵏ diminuit rõnẽ laudis, & meriti. dicit.n. Apo. 2. ad Co. 9. Vnusquisq; ꝓut đstinauit ĩ corde suo ñ ex tristitia, aut ex necessitate. ergo tristitia nõ ẽ bonũ honestũ.

¶ 3 Pręt. Sicut Aug. dicit 14 de ciu. Dei. Tristitia est de his, q̃ nobis nolentib. accidũt: sed nõˡ uelle ea, q̃ præsentialiter fiunt, est hr̃e uoluntatẽ repugnantẽ ordinatiõi diuinæ, cuius prouidẽtiæ subiacent oĩa, q̃ agunt̃. ergo cũ ꝯformitas humanę uolũtatis ad diuinã ptineat ad rectitudinem uolũtatis, ut s̃. dictũ ẽ,* vr̃ ꝙ tristitia ꝯtrariet̃ rectitudini uolũtatis, & sic nõ hẽat rõnẽ honesti.

SED CONTRA. Omne qđ meretur p̃miũ uitę æternæ, hẽt rõnẽ honesti: sed tristitia est hmõi, ut patet per id, quod dr̃ Matt. 5. Beati, qui lugẽt: qm ipsi consolabuntur. ergo tristitia est bonum honestum. concl. m

RESP. Dicendum, ꝙ ᵐ secundum illam rationẽ, qua tristitia est bonum, potest esse bonum honestum.ⁿ Dictum est enim ꝙ tristitia est bonum secũdum cognitionem, & recusationem mali, quæ quidem duo in dolore corporali attestantur bonitati naturæ, ex qua prouenit ꝙ sensus sentit, & natura refugit læsiuum, quod causat dolorem. In interiori vero tristitia cognitio mali quandoq; quidem est p rectum iudicium rationis, & recusatio mali est per voluntatem bene dispositam detestantem malum: omne aũt bonũ honestũ ex his duob. procedit, s. ex rectitudine rõnis, & uoluntatis. vñ manifestũ ẽ, qđ tristitia potest habere rationem boni honesti. *Art. p̃ce.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omnes passiones animę regulari debent secundum regulam rationis, quę est radix boni honesti, quam transcendit immoderata tristitia, de qua loquitur Augu. & iõ recedit à ratione honesti.

bonus moraliter. In hoc quarto genere ¹ocatam intelligito tristitiam, quæ in litera dr̃ simpliciter, & secũdũ se, idest, solitarie, mala malitia moralĩ quia si appeteret̃, & haberetur sola, mala moraliter esset, ut patet ex dictis: & tñ si appetat̃, & habeatur supposito malo &c. bõa moraliter eẽ pôt vt in 2. & 3. art. patet. ¶ Ad primum igit̃ in oppositum dr̃, ꝙ æquiuocatur de ly, p se, ut opponit̃ ad p accidẽs & vt opponitur ad cũ alio. Quod enim est moraliter malũ p se, idest, cõtra p accidẽs, hẽt malitiam in aliquo modo dicendi p se, & cõsequenter nũquàm perdit illã. qđ aũt est malum moraliter p se, idest, nõ cũ alio, habet solitarie malitiam, q̃ ex cõiunctione cum alio pdit & hoc mõ tristitia dr̃ secundum se mala moraliter. ¶ Ad secundum dr̃, ꝙ rõ illa non concludit tristitiam esse per se malã moraliter. (vt dictũ est) nec ad hoc affertur ab authore: sed concludit, ꝙ tristitia est mala moraliter, si solitarie sumatur: quia impor.at aliquid solitarie sumptum dissonans rationi, scilicet priuationem boni, inquietudinemque appetitus.

210 — Porrella per totum. — 1. q. 25. a. 6. ad 5. & 3. & q. 46. ar. 6. ad 2 — *Li. 15. c. 33. nõ p. cul a fi. — *C. 6. & 7. post me. Etc. 8. eir. prin. elicitur. 10. 5. — *q. 19. ar. 10.

Ad 2m dicendum, quod sicut tristitia de malo procedit ex uoluntate, & ratione recta, quæ detestatur malum: ita tristitia de bono procedit ex ratione, & uoluntate peruersa, quæ detestatur bonum. & ideo talis tristitia impedit laudem, uel meritum boni honesti, sicut cum quis facit cum tristitia eleemosynam.

Ad 3m dicendum, quod aliqua præsentialiter eueniunt quæ non fiunt Deo uolente, sed Deo permittente, sicut peccata: unde uoluntas repugnans peccato existenti, uel in se, uel in alio, non discordat à uoluntate Dei. mala uero pœnalia præsentialiter contingunt etiam Deo uolente: non tamen exigitur ad rectitudinem uoluntatis, quod ea secundum se homo uelit, sed solum quod non contrarietur ordini diuinæ iustitiæ, ut supra dictum est.

*q.19. artic. 10.

Articvlvs III.

Vtrum tristitia possit esse bonum utile. Med. ar 3.

211 Porrecta per totum.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod tristitia non possit esse bonum utile. Dicitur enim Eccl. 30. Multos occidit tristitia, & non est utilitas in illa.

¶2 Præter. Electio est de eo, quod est utile ad finem aliquem: sed tristitia non est eligibilis, quinimo idem sine tristitia, quam cum tristitia est magis eligendum, ut dicitur in 3. Topic. ergo tristitia non est bonum utile.

1.q.45.ar.6 ad 2. & 3. Et q.49 ar.6.ad 2.

¶3 Præt. Omnis res est propter suam operationem, ut dicitur in 2. de cælo: † sed tristitia impedit operationem, ut dicitur in 10. Ethic. ergo tristitia non habet rationem boni utilis.

*Ca.1.8 remote a principio †Text.17. tom.2. *Ca.5.ab ine. to.5.

Sed contra. Sapiens non quærit nisi utilia: sed sicut dicitur Eccles. 7. Cor sapientum ubi tristitia, & cor stultorum ubi lætitia, ergo tristitia est utilis.

Resp. Dicendum, quod ex malo præsenti insurgit duplex appetitiuus motus, Vnus quidem est, quo appetitus contrariatur malo præsenti, & ex ista parte tristitia non habet utilitatem: quia id, quod est præsens, non potest non esse præsens. Secundus motus consurgit in appetitu ad fugiendum & repellendum malum contristans: & quantum ad hoc tristitia habet utilitatem, si sit de aliquo, quod est fugiendum. Est enim aliquid fugiendum dupliciter. Vno modo, propter seipsum ex contrarietate, quam habet ad bonum, sicut peccatum: & ideo tristitia de peccato utilis est ad hoc, quod homo fugiat peccatum, sicut Apostolus dicit 2. ad Cor. 7. Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Alio modo, est aliquid fugiendum, non quia sit secundum se malum, sed quia est occasio mali, dum uel homo nimis inhæret ei per amorem uel etiam ex hoc, quod præcipitatur in aliquod malum, sicut patet in bonis temporalibus & secundum hoc tristitia de bonis temporalibus potest esse utilis, sicut dicitur Eccl. 7. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum. Ideo autem tristitia in omni fugiendo est utilis: quia geminatur fugiendi causa. nam ipsum malum secundum se fugiendum est, ipsam autem tristitiam secundum se omnes fugiunt: sicut etiam bonum omnes appetunt, & delectationem de bono. Sicut ergo delectatio de bono facit, ut bonum auidius quæratur: ita tristitia de malo facit, ut malum uehementius fugiatur.

concl.

concl. p.

Ad primum ergo dicendum, quod authoritas illa intelligitur de immoderata tristitia, quæ animum absorbet. huiusmodi enim tristitia immobilitat animum, & impedit fugam mali, ut supra dictum est.

*q.37.ar.2.

Ad 2m dicendum, quod sicut quodlibet eligibile fit minus eligibile propter tristitiam: ita quodlibet fugiendum redditur magis fugiendum propter tristitiam, & quantum ad hoc tristitia est utilis.

Ad 3m dicendum, quod tristitia de operatione aliqua impedit operationem, sed tristitia de cessatione operationis facit auidius operari.

Articvlvs IIII.

Vtrum dolor corporis sit summum malum.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimum, ut dicitur in 8. Ethic. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad fœlicitatem. ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶2 Præter. Beatitudo est summum bonum hominis, quia est ultimus hominis finis: sed beatitudo consistit in hoc, quod homo habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictum est. ergo summum bonum hominis est impletio uoluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, quod accidit aliquid contra uoluntatem, ut patet per Aug. 14 de Ciu. Dei. ergo tristitia est summum malum hominis.

¶3 Præt. Aug. sic argumentatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus compositi sumus, ex anima. & corpore, quarum pars deterior est corpus. summum autem bonum est melioris partis optimum: summum autem malum pessimum deterioris. est autem optimum in animo sapientia, in corpore pessimum dolor. summum igitur bonum hominis, est sapere: summum malum dolere.

Sed contra. Culpa est magis malum, quàm pœna, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad pœnam peccati, sicut frui rebus mutabilibus est malum culpæ. Dicit enim Aug. in li. de uera religio. Quis est dolor qui dicitur animi, nisi carere mutabilibus rebus, quibus fruebatur, aut frui se posse sperauerat? & hoc est totum quod dicitur malum, id est, pœna, & pœna peccati. ergo tristitia, seu dolor non est summum malum hominis.

Resp. Dicendum, quod impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hominis malum. Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, quod est uere malum, aut est de aliquo apparenti malo, quod est uere bonum. dolor autem, seu tristitia, quæ est de uere malo, non potest esse summum malum: est enim aliquid eo peius. scilicet uel non iudicare esse malum illud quod uere est malum, uel etiam non refutare illud. Tristitia autem, uel dolor, quæ est de apparenti malo, quod est uere bonum, non potest esse summum malum: quia peius esset omnino alienari à uero bono. unde impossibile est, quod aliqua tri-

concl.

SVP. Q. XXXIX. ART. IIII.

Cap.1.d 44.q 4.ar.3. Medina art.4.

212 Porrecta per totum.

Omissis 2. & 3. art. eiusdem q. 19. inf. q.73. art.4. Et mal. q.2. art.10. Et in primum aduerte, quod duplicitur intelligi potest: ... quia duo bona, scilicet ueritas studio, & rectitudo ordinis sunt communia delectationi, & tristitiæ, et uniuersaliter, uel indefinite. Si intelligatur uniuersaliter, profundum est, deductis impedimentis. cum enim malum ex particularibus defectibus contingat, & summum sit malum in intellectus & indebitus ordo, malum uoluntatis, ex defectu alicuius ueri est accidere, & in intellectu falsum iudicium de bono aut malo, & in uoluntate indebitus ordo. Si uero tunc processus intelligitur indefinite, tunc processus litteræ ad inferendam uniuersalem, scilicet in omni tristitia est aliquod bonum, per cuius remotionem peior fieret deterius, intelligendus est secundum locum à maiori, maiore enim tristitiæ, & delectationes sunt, quæ ex uere continentibus malis, aut bonis, & uere apprehensis consurgunt, quàm, quæ ex apparentibus consurgunt. Apparentia enim imitantur uera: tamen: quasi diceret, quod quia maximis tristitijs, & delectationi bus communia sunt hæc duo bona, consequens est, ut omni tristitia possit esse deterius per priuationem alicuius illorum duorum bonorum.

*q.3.ar.4

*Li.14.de ciui. Dei ca.7.& 8. tom.5. *Li.1. Soliloq. c.12. non longe a prin. t.1.

*p.p.q.48 art.6.

*Cap.12. paulo a prin. t.1.

tristitia vel dolor, sit summum hominis malum.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ duo bona sunt cōia, & delectationi, & tristitiæ.s. iudiciū uerū de bono, & malo, & ordo debitus volūtatis approbantis bonū, & recusantis malū. Et sic patet, q̄ in dolore vel tristitia est aliquod bonum, per cuius priuationem pôt fieri deterius: sed non in omni delectatione est aliquod malum, per cuius remotionem possit fieri melius. vnde delectatio aliqua pôt esse summū hominis bonum eo mō, quo supra dictum est, * tristitia aût non potest esse summum hominis malum.

q.34.a.3.

Ad 2m dicendum, q̄ hoc ipsum, quod est voluntatem repugnare malo, est quoddā bonum, & propter hoc tristitia, uel dolor non pôt esse summum malum: quia habet aliquam permistionem boni.

Ad 3m dicendū, q̄ peius est qđ nocet meliori, q̄ qđ nocet peiori. malum autem dr̄, q̄a nocet, ut dicit * Aug. in Ench. unde maius malū est qđ est malū aīæ, q̄ qđ est malū corporis. unde nō est efficax rō, quā Aug. īducit nō ex sēsu suo, sed ex sensu alteri*.

* cap. 12. tom. 3.

QVAESTIO XL.

De passionibus irascibilis, & primo de spe, & desperatione, in octo articulos diuisa.

Consequenter considerandum est de passionibus irascibilis.

Et primo, De spe, & desperatione. Secundo, De timore, & audacia. Tertio, De ira.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primō, Vtrum spes sit idē qđ desiderium, uel cupiditas.

¶ Secūdo, Vtrū spes sit in vi apprehensiua, uel in vi appetitiua.

¶ Tertio, Vtrum spes sit in brutis animalibus.

¶ Quarto, Vtrum spei contrarietur desperatio.

¶ Quinto, Vtrum causa spei sit experientia.

¶ Sexto, Vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet.

¶ Septimo, De ordine spei ad amorem.

¶ Octauo, Vtrum spes conferat ad operationem.

Articvlvs I.

Vtrum spes sit idem quod desiderium, vel cupiditas.

Ad primvm sic proceditur. Videt̄ q̄ spes sit idē q̄ desiderium siue cupiditas. Spes.n. ponitur vna quatuor principaliū passionū: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē.h loco spei, vt patet in 14. † de ciuit. Dei. ergo A spes est idem, quod cupiditas, siue desiderium.

¶ 2 Præt. Passiones differunt s̄m h obiecta: sed idē est obiectum spei, & cupiditatis, siue desiderij.s. bonū futurū. ergo spes est idē, q̄ cupiditas, siue desideriū. Si dicat̄, q̄ spes addit supra desideriū possibilitatē adipiscendi bonū futurū: ꝯ. Id quod p̄ accidens, se habet ad obiectum, nō uariat speciē passionis: sed posB sibile se hēt p̄ accidens ad bonū futurū, qđ est obiectū cupiditatis, uel desiderij, & spei. ergo spes nō est passio specie differēs à desiderio, vł cupiditate.

Sed contra. Diuersarū potentiarū sunt diuersæ passiones specie differentes: sed spes est in irascibili, desideriū aût, & cupiditas in concupiscibili. ergo spes differt specie à desiderio, & cupiditate.

Resp. Dicendū, q̄ spēs passionis ex obiecto cōsiderat̄: circa obiectū aût spei, quatuor cōdōnes attendunt̄. Primo quidē, q̄ sit bonū: non.n. proprie loquendo, est spes nisi de bono, & p̄ hoc differt spes a timore, q̄ est de malo. Scđo, ut sit futurū: nō.n. spes ē de presentia iā habito: & p̄ hoc differt spes à gau C dio, qđ est de bono p̄nti. Tertio, reqrit̄ q̄ sit aliqd arduū cū difficultate adipiscibile: nō.n. aliquis dr̄ aliqd sperare minimū, qđ statim est in sua ptāte ut habeat. & p̄ hoc differt spes à desiderio, vel cupiditate, q̄ ē de bono futuro absolute, vñ ptinet ad ꝯcupiscibilē, spes āt ad irascibilem. Quarto, q̄ illud arduū sit possibile adipisci: non.n. aliquis sperat id, qđ oīno adipisci non pôt, & s̄m hoc differt spes à desperatione. Sic ergo patet, q̄ * spes differt à desiderio, sicut differunt passiones irascibiles à passionibus concupiscibilis*, & pp̄ hoc spes præsupponit desideriū: sicut, & oēs passiones irascibilis præsuD ponunt passiones cōcupiscibilis, vt sup. dictū est.*

concluf. in q.21.a.8

Ad primvm ergo dicendū, q̄ Aug. ponit cupiditatē loco spei pp̄ hoc, q̄ utrunq; respicit bonū futurū. Et quia bonum, qđ non est arduum, quasi nihil reputatur, ut sic: cupiditas maximè videtur tendere in bonum arduum, in qđ etiam tendit spes.

Ad 2m dicendum, q̄ obiectum spei non est bonum futurum absolute: sed cum arduitate & difficultate adipiscendi, ut dictum est. *

* in corp. art.

Ad 3m dicendū, q̄ obiectū spei nō t m̄ addit possibilitatē sup obiectū desiderij, Sed ē t arduitatē, q̄ ad aliā potētiā facit spē ptinere.s. ad irascibilē, q̄ re E spicit arduū, ut in 1. dictū est.* Possibile aût, & ipossibile ñ oīno p accidēs se hñt ad obiectū appetitiuæ virtutis. Nā appetit̄ ē principiū motiōis: nihil āt mouet̄ ad aliqd nisi sub rōne possibilis. null*.n. mouet̄ ad id, qđ existimat ipossibile adipisci: & pp̄ hoc spes differt a desperatiōne s̄m drīā possibilis, & ipossibilis.

*p.p.q.81. art.2.

Articvlvs II.

Vtrum spes sit in vi apprehensiua, an in vi appetitiua.

Medina art. 2.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur q̄ spes pertineat ad vim cognitiuā. Spes enim videt̄ esse h expectatio quædam. dicit.n. Apostolus Ro. 8.

214 Porrecta. per 1.ru. 1 2. q. 18 art.1. cor. & 3 d. 26. 1 art. 1. cor. Et q. 2. artic. 2 corp. Et ver. qu. 4. art. 2. cor.

SVPER QVÆS. XL. ART. I.

Medina art. 1.

In artic. 1. quæst. 40. in responsione ad tertium aduerte, q̄ dicta secundum possibile, vel impossibile dī nō oīno per accidens se habere ad appetitū. & q̄ secundū hanc differt spes à desperatione. Dedit siquidē author parum perscrutatis huic dr̄æ respectu appetitus: qm̄ est de secundarijs differentijs nulla n constituētibus passionē. Spes enim differt à desperatione, primo p̄ s̄m plicem accessum, & recessum à bono arduo: p possibilitatem aût, & impossibilitatē secundario. vnde, & si desperatio passio sēsitiua non causet̄ nisi à bono arduo æstimato impossibili, desperatio tñ in uoluntate causatur q̄nq; ex bono arduo futuro æstimato, quod non erit, quamuis credat̄ possibile: vt pr̄ę se ferunt credentes Deum omnipotentem ad superandum oīa peccata mundi: & quia æstimantes sunt, sibi nūquàm dādam veniā, desperant de uita æterna: al quid tñ perfectius habere in lite ta manifestar̄ ex hoc, q̄ termin* motus causat ab appetitu est obiectum appetitus. ad idē.n. consequēdum mouet qđ appetit: & ex dicta inter desiderium, & spem. pōt facile patere. Multi.n. desiderat principatū, qui tñ non sperant illum: & multa difficilia bona concupiscunt, quæ non sperantur, propterea quia non æstimantur ab appetentibus, ut possibilia, eis euenire. vnde, & fatentur se concupiscere, uel desiderare, & non sperare.

213 Porrecta per totum. Sup. q. 25. art. 1. cor. & E 1 3 di. 26. q. 1. a. 2. 1. cor. Et ver. q. 4. art. 1. cor. Et opusc. 1. ca. 252. † lib. 14. c. 7. 8. & 9. tom. 5.

Si aũt qđ non videmus, ſperamus, ꝑ patientiã expectam⁹:ſed expectatio vř ad vim cognitiuã ptinere,cui⁹ ẽ expectare.ergo ſpes ad cognitiuã ptinet.

¶ 2 Præt.ʰ Idẽ eſt, vt vř, ſpes qđ fiducia:vñ, & ſperãtes cõfidentes uocamus,quaſi pro eodẽ vtẽtes eo, qđ eſt cõfidere,& ſperare:ſed fiducia ſicut,& fides, videtur ad uim cognitiuã pertinere.ergo, & ſpes.

¶ 3 Pręt. Certitudo eſt proprietas cognitiuæ virtutis: ſed certitudo h attribuitur ſpei. ergo ſpes ad vim cognitiuam pertinet.

Art.pce. SED CONTRA. Spes eſt de bono,ſicut dictũ eſt. Bonum aũt inquantum hmõi, non eſt obiectũ cognitiuæ,ſed appetitiuæ virtutis. ergo ſpes nõ pertinet ad cognitiuam, ſed ad appetitiuam uirtutem. G

RESP. Dicendũ, ꝙ cũ ſpes importet extenſionẽ quandã appetitus in bonũ,manifeſte ptinet ad appetitiuã uirtutẽ. Motus.n.ad res ptinet proprie ad appetitũ:actio uero uirtutis cognitiuæ perficiť nõ ſm motũ cognoſcẽtis ad res, ſed potius ſm qđ res cognitę ſunt in cognoſcente.Sed qa uis cognitiua mouet appetitiuã,repręſentãdo ei ſuũ obiectũ,ſm diuerſas rões obiecti apphẽſi ſubſequunť diuerſi motus in ui appetitiua.Alius.n.motus ſequiť in appetitu ex apprehẽſione boni, & alius ex apprehenſione mali:& ſiť alius motus ex appręhẽſione pńtis,& futuri,abſoluti,& ardui,poſſibilis, & impoſſibilis:& ſm hoc ſpes ᵐeſt motus appetitiuæ uirtutis,ↄ̃ñs appręhenſionẽ boni futuri ardui poſſibilis adipiſciⁿ.ſ. extenſio appetitus in hmõi obiectum. H

ſucceſ. m AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ qa ſpes reſpicit ad bonũ poſſibile,inſurgit dupľr hoi motus ſpei,ſicut dupliciter eſt ei aliqd poſſibile .ſ. ſm ꝓpriã uirtutẽ,& ſm virtutẽ alterius.Quòd ergo aliqs ſperat ꝑ ꝓpriã virtutẽ adipiſci,nõ dř expectare,ſed ſperare tm,ſed proprie dř expectare, qđ ſperat ex auxilio uirtutis alienę,ut dicať expectare,quaſi ex alio ſpectare,inqtũ.ſ.uis apphẽſiua pcedẽs nõ ſolũ reſpicit ad bonũ,qđ intẽdit adipiſci,ſed ẽt ad illud cui⁹ virtute adipiſci ſperat,ſm illud Eccl. 51. Reſpiciẽs erã ad adiutoriũ hoiũ. Mot⁹ ergo ſpei qũq; dř expectatio pp inſpectionẽ uirtutis cognitiuæ pcedentem. I

AD 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ illud, qđ hõ deſiderat, & ęſtimat ſe poſſe adipiſci, credit ſe adepturũ, & ex tali fide in cognitiua pcedẽte, motus ſequẽs ĩ appetitu, fiducia noiať. Denoiať.n. mot⁹ appetitiu⁹ ã cognitiõe pcedẽte, ſicut effect⁹ ex cã magis nota:magis.n.cognoſcit uis apphẽſiua ſuũ actũ, q̃ actũ appetitiuę.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ certitudo attribuiť motui nõ ſolũ appetitus ſenſitiui, ſed ẽt appetitus nãlis:ſicut dř, ꝙ lapis certitudinaliter tendit deorſum, & hoc pp infallibilitatẽ, quã hẽt ex certitudine cognitionis, q̃ pcedit motũ appetitus ſenſitiui, uel ẽt nãlis. K

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpes ſit in brutis animalibus.

AD TERTIVM ſic procedit. Videť, ꝙ in brutis aĩalibus nõ ſit ſpes. Spes.n.eſt de futuro ʰ bono, vt Damaſ. dicit: ſed cognoſcere futura non ptinet ad aĩalia bruta, quæ habent ſolum cognitionem ſenſitiuam, quæ non eſt futurorum. ergo ſpes non eſt in brutis animalibus.

¶ 2 Præt. obiectum ſpei eſt bonũ poſſibile adipiſci:ſed ᵇpoſſibile, & impoſſibile ſunt quædã dřiæ ueri, & falſi, q̃ ſolũ ſunt in mente,ut Philoſoph. dicit in 6. Met. *ergo ſpes non eſt in brutis animalibus, in quib. non eſt mens.

¶ 3 Præt. Aug.* dicit ſuper Gen ad literã, ꝙ animalia mouentur uiſis:ſed ſpes nõ eſt de eo, qđ vř. Nã quod uidet quis, quid ſperat? ut dicitur Rom. 8. ergo ſpes non eſt in brutis animalibus.

SED CONTRA. Spes eſt paſſio iraſcibilis:ſed in brutis animalibus eſt iraſcibilis.ergo & ſpes.

RESP. Dicendũ, ꝙ interiores paſſiones aĩalium ex exterioribus motibus depręhẽdi pńt, ex qbus apparet, ꝙ in aĩalibus brutis eſt ſpes. Si.n. canis uideat leporẽ, aut accipiter auem nimis diſtantem, nõ mouet ad ipſam, quaſi nõ ſperãs ſe eã poſſe adipiſci:ſi aũt ſit in propinquo, mouet quaſi ſub ſpe adipiſcendi. Vt n. ſupra dictũ eſt,* appetitus ſenſitiuus brutorũ aĩaliũ, & ẽt appetitus naturalis reiũ inſenſibiliũ, ſequunť appręhenſionẽ alicuius intellectus, ſicut, & appetitus naturæ intellectiuæ, q dř uoluntas. Sed in hoc eſt dřia, ꝙ uoluntas mouet ex appręhenſione intellectus coniuncti, ſed motus appetitus naturalis ſeqtur appręhenſionem intellectus ſeparati, qui naturã inſtituit: & ſimiliter appetitus ſenſitiu⁹ brutorũ animalium, quæ ẽt quodã inſtinctu naturali agunt. Vnde in operibus brutorũ animaliũ, & aliarũ rerũ naturaliũ, apparet ſimilis ꝓceſſus, ſicut et in artis operibus: et ꝑ hũc modũ in aĩalib. brutis eſt ſpes, & deſperatio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quãuis bruta aĩalia nõ cognoſcant futurũ, tñ ex inſtinctu naturali mouetur aĩal ad aliquid in futurũ, ac ſi futurum præuideret. hmõi.n. inſtinctus eſt eis inditus ab intellectu diuino præuidente futura.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ obiectum ſpei non eſt poſſibile, prout eſt quædam differentia ueri: ſic.n. conſequitur habitudinem prædicati ad ſubiectum: ſed obiectũ ſpei eſt poſſibile, quod dicitur ſecundum aliquã potentiam. ſic enim diſtinguitur poſſibile in 5. Metaph. ſcilicet, in duo poſſibilia prædicta. *text. 17. tom. 5.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ licet id, qđ eſt futurũ, nõ cadat

SVPER QVAES. XL. ART. III.

215 Porrecta per totum. 3.d.26.q.1.artic.1.coc. *li.2.orth.fidei c.12.in fine.

Medina ar. 3.

IN art. 3 omiſſo 2. dublum occurrit de eo, quod dř, bruta non cognoſcunt futura. vl enim hoc & cõtra ſenſum, & contra rationem. Contra ſenſum quidẽ, quia mouenť ad futura, & appetũt illa, timẽt futura, & cauẽt ab illis. Cõtra rõnẽ uero, qa ad pfectionẽ animalis pfecti exigiť, ꝙ cognoſcat quicqd ſibi cõueniẽs, aut diſcõueniẽs eſt infra latitudinem cognoſcibiliũ ꝑ animã ſenſitiuã, alioqn natura defeciſſet:ſed pars ſenſitiua extẽdit ſe ad tẽporis perceptionẽ, ut patet in memoria, & diſtãtia, quę ſcđm tẽpus ſũt cõuenientia, & nociua animalib. ut patet in his, q̃ timenť, & ſperanť. ergo animal pfectũ debet pcipere futura, q̃ ſunt abſentia ſcđm tẽpus, ſicut cognoſcit diſtantia ſecundum locum. *li.6.Metaph.tex.8 to.3. *li.9.ſup Gen.c.14.ante me.tom.3.

¶ Ad euidentiã huius ambiguitatis ſciendũ eſt, ꝙ ex exterioribus motib. manifeſte apparet, in aĩalibus ęſtimabilibus eſſe appetitiuũ motus reſpectu futuri, & boni, ut patet de ſpe, & deſperatione: & mali, ut patet de timore. hæc autem apparentia ducit neceſſario intellectũ ad alterã duarũ cauſarũ, naturã ſcilicet, vel apprẽhenſionem futuri. Oportet enim, uel ex inſtinctu ad hæc moueri, uel ex ipſo obiecto cognito. Et ſi quidẽ poniť, ꝙ aĩalia timẽt, & ſperant non ex cognito futuro, ſed ex naturæ inſtinctu, minus nobilia ponũtur aĩalia. Manifeſtũ eſt enim, ꝙ nobilius eſt appetere per apprẽhẽſionẽ, q̃ per naturã, & ꝙ propriũ motiuum aĩalis eſt appetibile cognitũ, ut patet in 3. de aĩa. unde appetere nõ ex obiecto cognito, ex defectu cognitionis prouenit, & ad ignobilitatẽ appetẽtis ſpectat. ſi uero credit, ꝙ animalia *q.1.ar.2 & qu.26. art.1.

animalia timēt, & sperant aa obiecto futuro cognito, tunc aīalia ponuntur nobiliter appetere, ut pote ex propria cā appetitus animalis Et seruatur uniformitas passionum eorum: qm sicut amant, & odiunt, delectantur, & tristantur animaliter ex ꝓpriis obiectis illarū passionū cognitis mota, ita timēt &c. Et licet da nobilitate nō sit dubiū, de ueritate tñ, q̄stio est. Cū n. ex possibilibus faciat natura melius, nec ullā perfectionē possibilē inueniri in aliquo genere deneget, & apparatu futura cognita, si poneret, esset nō paruæ pfectionis in natura sensitiua, ad hoc tota quæst. deuenit, an sit possibile cognoscere futura notitia pore sēsitiua. Si n. possibilia est, negādū nullo pacto est inueniri in animalibus. si aūt impossibile, nō defectu naturæ, sed suppleuit instinctu, quod impossibile erat fieri ab obiecto, ut animalia saluarentur. Ad ꝑspiciendum aūt hoc, oportet cauare ne fallamor, intuēdo cognitionē sensitiuā in nobis: cū in nobis ex coniūctione ad partē intellectiuā plus aliquid sortita est, q̄ sua puritas se extendit, ut patet de reminiscentia, quæ est actus partis sensitiuæ, ut dicitur in lib. de Memoria, & reminiscentia; & tamen soli hominibus conuenit ꝓpter causam iam dictam. Ex actibus quoq; ipsorum animaliū falli possumus facile: quia cum ex duabus supradictis possint ꝓcedere causis, si una illarum determinate inferatur, erit sophisma cōsequentis: nec est uoluntarium aut temerarium affirmasa appetitum animalem futuri, & dubitare de causa eius, an sit cognitio futuri in appetente existens, an in datore naturæ: quoniam manifeste uidemus, in animalibus quosdā actus ex syllogismo procedentes, ut patet ex supradictis, & tamen causam eorum non dicimus discursum sens, sed instinctum naturę ab arte diuina impressum, ordinate mouētem, sicut in horologiis artis ordo relucet, & ordinate sonat. sublata ergo uia ex experiētia in nobis, & ex actibus posterioribus in aīalibus, ex ipsa natura cognitionis sēsitiuę, & futuri, inuestigādū hoc restat: futurū, cum sit tēporis differētia, constat quòd perceptibile est sensitiua cognitione, quatenus tempus est: quoniam memoria tēpus præteritum cognoscit determinate, ut heri, & indeterminata, ut olim. Memoramur enim, & quòd heri uidimus, & q olim nō uerto nobis dia audiuimus hoc: unde si futurum perceptioni sensus repręsentat ex ratione propria, qua futurum est, oportet q hoc habeat ut non secundum id, in quo conuenit cum præterito. & ex hoc apparet, quòd futurum ex hoc, quòd nō est in seipso, non repugnat perceptioni sensitiuæ: in hoc enim conuenit cum præterito. neutru enim est in seipso: & tamen illud ꝑcipitur memorando: propriū autem futuro, ut distinguitur cōtra præteritum, & præsens, est non esse, nec fuisse, ac per hoc nō immutare nec immutasse sensum. & quoniam non aliter percipitur tempus à parte sensitiua, nisi per immutationem, ideo futurum repugnat perceptioni sensitiuæ. Cum enim tempus sit numerus motus secundū prius, & posterius, non aliter percipitur sensu tempus, nisi percipiendo quandam distantiā successiuam ab illa mutatione usque ad illam: & sic depictis in parte sensitiua hac, & illa mutatione percipitur tēpus, propter quod illius tantum temporis præteriti meminimus, cuius immutatio aliqua depicta retinetur. unde cū futuri immutationes nō sint in anima pictæ, quādiu futurum est, imperceptibile est in sen-

216 *Porrecta per totum.* Supr. q. 23. arti. 1. cor. fio. & ꝑsen q. 2. r. a. & ad 3. & r 3. di. 26. q. r. ar. r. cor. Et ueri. q. 4. at. 1. c.

*tex. 17. to mo. 3.

*q. 23. ar. 2.

sub uisu, tñ ex his, quę uidet aīal in præsenti, mouetur eius appetitus in aliquod futurū uel ꝓsequendum, uel uitandum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spei contrarietur desperatio.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vr q desperatio nō sit cōtraria spei. Vni. n.[a] unū est cōtrariū, ut dr̄ in 10.* Meta. sed spei contrariatur timor: non ergo contrariatur ei desperatio.

¶ 2 Præt. Contraria uīr[b] esse circa idē: sed spes, & desperatio nō sūt circa idē. nā spes respicit bonum, desperatio at est[h] propter aliquod malum impeditiuum adeptionis boni. ergo spes non contrariatur desperationi.

¶ 3 Præ. Motui nō cōtrariat̄ motus, q̄es uero opponit̄ motui, ut priuatio: sed desperatio magis uī importare immobilitatē, q̄ motū. ergo nō contrariat̄ spei, quæ importat motum extensionis in bonum speratum.

SED CONTRA est, q desperatio nominatur per contrariū spei.

RESPON. Dicēdū, q sicut* supra dictū est. In mutationib. inuenit̄ duplex cōtrarietas. Vna ſm accessū ad cōtrarios terminos: & talis cōtrarietas sola inuenit̄ in passionib. cōcupiscibilis: sicut amor & odiū cōtrariātur. Alio mō ꝑ accessum, & ꝓcessum respectu eiusdē termini. & talis contrarietas inuenitur in passionib. irascibilis, sicut supra dictū est. Obiectū aūt spei, qd̄ ē bonū arduū, hēt quidē rōnem attractiui, ꝓut cōsiderat̄ cum possibilitate adipiscēdi, & sic tēdit in ipsū spes, q̄ importat quēdā accessū: sed ſm qd̄ cōsiderat̄ cū impossibilitate obtinēdi, hēt rōnē repulsiui: quia ut dicitur i 3. Eth. cum uētū fuerit ad aliqd impossibile, tūc hoīes discedūt, & sic respicit hoc obiectū desparatio: vñ ipottat motū cuiusdam recessus, & ꝓp hoc[m] cōtrariat̄ spei, sicut recess[o] accessui. o

AD PRIMVM ergo dicendū q timor contrariatur spei ſm contrarietatem obiectorū. s. boni, & mali. Hæc. n. cōtrarietas inuenitur in passionibus irascibilis, secundum quod deriuant̄ à

A fitiua parte futurum, ut sic exppea in litera dicitur, quòd bruta non percipiunt futura, sed spes, & similiter timor: & uniuersaliter qlibet passio irascibilis in eis est motus animalis appetitiue sedm substantiam, quia est actus secundus elicitus ex cognitione, seu obiecto cognito ab appetente causatus: sed est naturalia sedm qd, pro quanto natura supplet, nō obiectum cognitum (quia, ut in litera dr̄, ex p̄senti cognito sperant) sed proprietatē aius: quia sperant futurū, & nō ex futuro ab eis cognito mouētur. Scito tñ cū his, q sicut magna est differentia in dicendo, A est futurū, & dicēdo, A erit: qm cū ueritate primæ, stat falsitas secundæ, ut dr̄ in De sommo & uig. ita in essendo, quoniam ab eo quòd res est, uel nō est, oratio dicitur uera, uel falsa: & similiter in repręsentando, immutādo, & cognoscendo. primum n. ad id, qd in pręsenti, de futuro puenit, idest causas futuri, spectat: sedm ad ipsū quod futurum est. cum. n. dicimus pluuiā futuram, causas pluuiæ significamus ad esse ꝑparatas ad eā: cū aūt dicimus, pluuia erit, ipsam pluuiā ponendam in esse dicimus: ubi manifeste liquet, quòd si causæ illæ impediuntur, secundum dictū nō fuit uerū, sed primū tantum: & consequēter aliud, & aliud esse significabatur, ut dictū est. Quia igitur aliud est nosse, quòd A est futurum, & aliud quòd A erit, & differunt penes differentiam præsentis & futuri, quia dum cognoscitur quòd A est futurum, cognoscitur præsens præparatio futuri. dum cognoscitur uero, quod A erit, cognoscitur ipsum futurū: & sensitiuæ cognitioni non præsens, sed futurum repugnat, cōsequens est, quod licet sensitiua pars non possit percipere quod quam timet, percussio commioata erit, aut quòd captio prædæ separata erit, nō prohibetur tamen percipere, quòd futura est sicut enim ouis uidens lupū, ex sensatis speciebus elicit & percipit inimicū: ita canes uidens leporem sia distantē, elicit & percipit prædā futurā. Nihil uideo huic obstare: futuritio. n. sicut & p̄teritio, inter intētiones elicitas ex speciebus sensatis numerāda uī. ꝓp q non est extra genus perceptibiliū sensu, & est præsens. ꝓp quod immotare potest sensitiuā partem, & latet sub speciebus sensatis in respectu ad talia animalia. Sicut enim inimicitia defertur cū speciebus sensatis a lupo ab oue, & nō cū eiusdem sensatis ab alio lupo: ita intentio futuræ pluuiæ, prædæ, læsionis, uindictæ &c. defertur animalibus istis, & non aliis, nisi forte quis dicat, quòd quia intentio futuri refert non ans dicit enim hab tudinem ꝑparationis ad id, quod futurum est, quòd constat nō esse, & ideo cognoscatur præparatio illa, ut sic, non percipit intentio futuri. Sed hoc non obstare uidatur, quia sicut animalia non organiut percipere possibile, uel impossibile, ut sunt differentiæ potentiarum, ut in litera dicitur in responsione ad secundum: ita nec huiusmodi intentiones futurorum. Quòd autem animalia cognoscant possibile eis, uel impossibila ex eo apparet, quòd canis motus ad capiendā coturnicem in aliquanta distantia, eandem coturnicē magis sibi propinquantem super arborem se locantem miratur, & desistit a motu appetens illam. hæc enim diuersitas non ex parte appetitus, sed cognitionis ꝓuenit, permanet siquidem in appetitu, sed appręhandit impossibilem sibi peruentionem usq; ad illam illic, quam prius alibi apprehendebat possibilem: neutrum tamen cognoscit comparando potentiam ad effectum.

*q. 23. ar. 2.

*cap. 5. a medio. to 5.

concl. m

actũ, aut præsens futuro, aut id qd est ei, qd erit: sic.n. cognoscere rõnis pprium est: sed simplic. præsentatione simul offerri, ut quoddã factibile, aut quoddã imminẽs, ita φ simul extrema quasi cõfunduntur oblata. Intellectus.n. nat^s est adnnata diuidere, & cõtra perfecte: uis aũt sensitiua interior ttiuus quidam nobilis^o intellectus, nata est & distincta quasi unite simplici, sed indistinctioner pp qd animalia nõ percipiunt sensu futura, neque possibilia nisi q̃ imminẽt nunc, quasi perceptio eorũ nõ ita se extẽdat ad futurũ, q̃ ad quoddam p̃sens cõfusum, simili mõ, quo apud Grãmaticos tẽpus p̃sens ponitur. Et sic simul saluatur littera, φ aĩalia non cognoscũt futura: quia non apprehendunt ipsa, ut quia erunt, aut non erũt, qd est ppriẽ cognoscere futura. Et quia ẽt ipsa esse futura nõ apprehendunt nisi imminentia, qd est apprehendere intentionẽ futuri sub quodã p̃senti cõfuso, & sustinet φ animalia mouentur ab obiecto proprio, s. futuro apprehenso ad timẽdũ, sperandum uindicandũ &c. Apprehendere.n. sic intentionẽ futuri, sufficit ad hęc φ si alicui h.ec nõ faciunt satis, meliori innitatur rationi.

passionibus concupiscibilis sed desperatio cõtrariat ei solũ sm ↄtrarietatẽ accessus, & recess^o.

Ad 2^m dicẽdũ, φ desperatio nõ respicit malũ sub rõne mali: sed p accidẽs qñq; respicit malũ inquantũ facit impossibilitatẽ adipiscẽdi: põt aũt esse desperatio ex solo supexcessu boni.

Ad 3^m dicendũ, φ desperatio nõ importat solã priuationem spei, sed importat quẽdã recessũ à re desiderata pp æstimatã impossibilitatẽ adipiscẽdi, unde desperatio p̃supponit desideriũ sicut, & spes. de eo.n. qd sub desiderio nostro non cadit, neq; spẽ, neq; desperationẽ habem^y: & pp hoc ẽt utrunq; eorũ ẽ de bono, qd sub desiderio cadit.

ARTICVLVS V.

Vtrum causa spei sit experientia.

Medina ar. 5.

217 Porrecta per totum. Inf. q. 42. a. 5. ad 1. & q. 45. a. 3. cor.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̃ φ experientia non sit cã spei.^m Experientia.n. ad uim cognitiuã ptinet. unde Philos. dicit i 2.* Ethico. φ uirtus intellectualis indiget experimẽto & tẽpore: spes aũt nõ ẽ i ui cognitiua, sed ĩ appetitiua, ut* dictũ ẽ. ergo experientia nõ est cã spei.

*in prin. 2. li. Eth. *Ar. 1. huius quęst.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2.* Rhe. φ senes sunt difficilis spei pp experiẽtiã. ex quo vr̃ φ experiẽtia sit cã defectus spei, sed nõ est ^h idem cã oppositorũ. ergo experiẽtia nõ est causa spei.

*ca. 13. circa med. tom. 6.

I ¶ 3 Præt. Philosoph. dicit in 2.† de cęlo, φ de omnibus enũtiare aliquid, & nihil p̃termittere, qñq; est signũ stultitiæ: sed φ homo tentet oĩa, ad magnitudinẽ spei ptinere vr̃: stultitia aũt ↄuenit ex inexperiẽtia. ergo inexperiẽtia vr̃ eẽ magis cã spei, q̃ experiẽtia.

†text. 34. tom. 2.

Sed contra est, qd Philosoph. dicit in 3.* Eth. quòd aliqui sunt bonę spei propter multoties, & multos uicisse, quod ad experientiam pertinet. ergo experientia est causa spei.

*Cap 8. inter finem & med. c. tom. 5.

Respon. Dicendũ, φ sicut* supra dictũ est spei obiectũ est bonũ futurũ arduũ possibile adipisci. Põt ergo aliquid esse cã spei, uel qa facit hõi aliqd esse possibile, uel quia facit eũ existimare aliqd eẽ possibile. Primo mõ est cã spei oẽ illud, qd auget potestatẽ hominis, sicut diuitię, & fortitudo, & inter cætera ẽt experientia: nã p experientiã homo acquirit facultatẽ aliqd de facili faciẽdi, & ex hoc sequit̃ spes. unde Vegeti^s dicit i lib. de re militari, Nemo facere metuit, qd se bñ didicisse ↄfidit. Alio mõ ẽ cã spei oẽ illud, qd facit alicui existimationẽ, φ aliquid sit sibi possibile: & hoc mõ & doctrina, & psuasio q̃libet põt esse cã spei: & sic ẽt experientia est cã spei, inquantũ. s. p experientiã fit hoĩ existimatio, φ aliquid sit sibi possibile, qd impossibile ante experiẽtiã reputabat. Sed p hũc modũ experiẽtia põt eẽ cã defectus spei, qa sicut p experiẽtiã fit hoi existimatio, φ aliqd sibi sit possibile, qd reputabat impossibile: ita ecõuerso p experiẽtiam fit hoĩ existimatio, φ aliqd nõ sit sibi possibile, qd possibile existimabat. Sic ergo ^m experiẽtia est cã spei duob^s modis: cã aũt defectus spei uno mõ, & pp hoc magis dicere possumus eã esse causã spei.^n

*ar. 1. huius quęst. K

F *concl.*

Ad primvm ergo dicendum, φ experientia in operabilibus non solum causat sciẽtiam, sed ẽt cãt G quendã habitum pp consuetudinem, qui facit operationem faciliorem: sed, & ipsa uirtus intellectualis facit ad potestatem facile operandi: demonstrat etiam aliquid esse possibile, & sic causat spem.

Ad 2^m dicendum, φ, in senibus est defectus spei propter experientiam, inquantum experientia facit existimationem impossibilis. Vnde ibidem subditur, quòd eis multa euenerunt in deterius.

Ad 3^m dicendũ, φ stultitia, & inexperiẽtia possunt esse cã spei quasi per accidens, remouendo. s. scientiam, pp quam uere existimatur aliquid esse non possibile: unde ea ratione inexperientia ẽ cau H sa spei, qua experientia est causa defectus spei.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in iuuenibus & in ebriosis abundet spes.

Medina ar 6.

218 Porrecta per totum. Inf. q. 45. ar. 3. cor.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ φ iuuentus, & ebrietas nõ sint cã spei. Spes.n. importat quãdam certitudinẽ, & firmitatem. Vnde ad Hebr. 6. Spes comparatur ancoræ: sed iuuenes, & ebrij deficiunt a firmitate, habent.n. animum de facili mutabilem. ergo iuuentus, & ebrietas nõ est causa spei.

¶ 2 Præt. Ea, q̃ augent ^h potestatẽ, maxime sunt cã spei, ut supra dictũ ẽ:* sed iuuẽtus, & ebrietas q̃dã infirmitatẽ hẽnt adiunctam. ergo non sunt cã spei.

*Art. p̃ce.

¶ 3 Præt. ^h Experientia ẽ cã spei, ut dictũ ẽ:* sed iuuenib. experiẽtia deficit. ergo iuuentus nõ ẽ cã spei.

*Art. p̃ce.

Sed contra est, qd Philosoph. dicit in 3. Ethico.* quòd inebriati sunt bene sperantes. & in 2. Rhet. dicitur, † quòd iuuenes sunt bonæ spei.

*Cap. 8. post medium c. †Cap. 12. paulo post prin cap. to. 6.

Resp. Dicẽdũ, φ ^m iuuẽtus est cã spei pp tria * ut Philosoph. dicit i 2. Rhet.* & hæc tria possunt accipi sm tres cõditiones boni, qd ẽ obiectũ spei, qd ẽ futurũ, & arduũ, & possibile, ut dictũ ẽ. Iuuenes.n. multũ hẽnt de futuro, & parũ de p̃terito: & iõ, qa memoria est p̃teriti, spes aũt futuri, parũ hẽnt de memoria sed multũ uiuunt in spe. Iuuenes ẽt pp caliditatẽ naturæ hẽnt multos spiritus, & ita in eis cor ampliatur: ex amplitudine aũt cordis ẽ, φ aliqs ad ardua tẽdat: & iõ iuuenes sũt animosi, & bonæ spei. Similiter ẽt illi q nõ sũt passi repulsã, nec expti impedimẽta ĩ suis conatibus, de facili reputãt aliqd sibi possibile. unde, & iuuenes pp inexperiẽtia impedimẽtorũ, & defectuũ, d̃ facili reputãt aliqd sibi possibile: & iõ sũt bonæ spei. Duo ẽt istorũ sũt i ebrijs. s. caliditas, & multiplicatio spirituũ pp uinũ. Et iterũ i ↄsideratio periculorũ, uł defectuũ. Et pp eandem rõnẽ ẽt omnes p stulti, & deliberatione nõ utẽtes, omnia tentãt, & q sunt bonæ spei.

concl. *Lib. 2. Rhet. ca. 12. to. 6. *concl. p*

AD

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ in iuuenibus, & in ebrijs, licet non ſit firmitas ſecundum rei ueritatem, eſt tñ in eis ſecundum eorum æſtimationẽ: reputant.n. ſe firmiter aſſecuturos illud quod ſperant. Et ſimiliter dicendum ad ſecundum, ꝙ iuuenes, & ebrij habent quidem infirmitatem ſecundum rei ueritatem, ſed ſecundũ eorum exiſtimationem habent poteſtatem: quia ſuos defectus non cognoſcunt. A

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ non ſolũ experientia, ſed ẽt inexperientia, eſt quodãmodo cã ſpei, ut dictũ eſt.*

*Ar. præced.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſpes ſit cauſa amoris.

2 9 Porrecta per totum. *Medina ar. 7.* B

Supra. q. 27. art. 4. ad 3. Et inf. q. 62. ar. 4. ad 3. Et 2. 2. q. 17. art. 8. cor. & q. 66. art 6. ad 2. & ve. 11. q. 4. ar. 3. cor.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſpes nõ ſit cauſa amoris: quia ſecundum Auguſt. 14. de Ciuita. Dei.* Prima affectionum animæ eſt amor: ſed ſpes, eſt quædam affectio animæ. amor ergo præcedit[h] ſpem. non ergo ſpes cauſat amorem.

¶ 2 Præt. Deſiderium præcedit [h] ſpem: ſed deſideriũ cauſatur ex amore, ut dictum eſt.† ergo etiam ſpes ſequitur amorem. non ergo cauſat ipſum.

¶ 3 Præt. [h]Spes cãt delectationẽ, ut ſ. dictũ eſt:* ſed delectatio ñ ẽ niſi de amato. ergo amor pcedit ſpẽ.

*lib. 14. ex c. 7. 10. 5. †q. 12. ar. 3. ad 2. *q. 35. ar 3.

Sed contra eſt, quod dr Matth. 1. ſuper illud, Abraham genuit Iſaac: Iſaac autem genuit Iacob. C dicit gl.† id eſt fides ſpem, ſpes charitatem: charitas autem eſt amor. ergo amor cauſatur à ſpe.

† glo. interlinea ris. ibidẽ.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſpes duo reſpicere põt. Reſpicit.n. ſicut obiectũ, bonũ ſperatũ: ſed quia bonũ ſperatum eſt arduũ poſſibile, aliqñ aũt fit aliquod arduũ poſſibile nobis, nõ p nos ſed p alios, iõ ſpes ẽt reſpicit illud, p qḋ fit nobis aliqu. [m] Inquantum igit ſpes reſpicit bonũ ſperatũ, ſpes ex amore cãtur: [n] nõ.n. eſt ſpes niſi de bono deſiderato & amato. inquãtũ uero ſpes reſpicit illũ, p quẽ fit aliquid nobis poſſibile, [p]ſic amor cãtur ex ſpe, & nõ econuerſo. [q] Ex hoc.n. ꝙ p aliquẽ ſperamus nobis poſſe D puenire bona, mouemur in ipſũ ſicut in bonũ nr̃m & ſic incipimus ipſum amare. Ex hoc ãt ꝙ amamus aliquẽ. nõ ſperamus de eo niſi p accidẽs, inquantũ .ſ. credimus nos redamari ab ipſo. vñ amari ab aliquo facit nos ſperare de eo, ſed amor eius cãtur ex ſpe, quã de eo habem⁹. Et p hęc patet rñſio ad obiecta.

concl. m

conclu. p

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſpes conferat ad operationem, vel magis impediat.

220 Porrecta per totum. *Medina ar. 8.*

AD OCTAVVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ ſpes non adiuuet operationẽ, ſed magis impediat. Ad ſpẽ.n. E [h]ſecuritas ptinet: ſed ſecuritas parit negligentiam q̃ impedit opationẽ. ergo ſpes impedit opationẽ.

¶ 2 Præt. Triſtitia impedit operationẽ, ut ſ. dictum eſt:* ſed ſpes quandoque[h] cauſat triſtitiam. dicitur enim Prouerb. 14. Spes quæ differtur, affligit animam. ergo ſpes impedit operationem.

*q. 37. ar. 3.

¶ 3 Præt. Deſperatio contrariatur ſpei, ut dictũ eſt:* ſed [h] deſperatio maxime in rebus bellicis adiuuat operationem. dicitur.n. 2. Reg. 12. quòd periculoſa res eſt deſperatio. ergo ſpes facit contrarium effectum impediendo ſcilicet operationem.

*Ar. 4.

Sed contra eſt, quod dicitur 1. ad Corin. 9. A Quòd qui arat, debet arare in ſpe fructus percipiendi, & eadem ratio eſt in omnibus alijs.

Respon. Dicendũ, ꝙ [m] ſpes per ſe hẽt ꝙ adiuuet operationẽ intendendo ipſam, [n]& hoc ex duobus. Primo quidẽ ex rõne ſui obiecti, quod eſt bonũ arduũ poſſibile. exiſtimatio.n. ardui excitat attentionẽ: exiſtimatio uero poſſibilis non retardat conatũ: vñ ſequit ꝙ hõ intente operet p p ſpẽ. Secundo uero ex ratione ſui effectus: ſpes.n. ut ſupra dictũ eſt,* cauſat delectationẽ, quæ adiuuat operationẽ, ut ſupra dictum eſt: unde ſpes operationem adiuuat.

concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſpes reſpicit bonũ B conſequendũ, ſecuritas aũt reſpicit malũ uitandũ: vñ ſecuritas magis uidetur opponi timori, q̃ ad ſpẽ ptinere: & tñ ſecuritas nõ cauſat negligentiã, niſi inquantũ diminuit exiſtimationẽ ardui, in quo ẽt diminuitur ratio ſpei: Illa.n. in quibus hõ nullũ impedimentũ timet, quaſi iã non reputantur ardua.

*q. 32. ar. 3. ad 2. & q. 33. ar. 4. & q. 35. ar. 3.

Ad 2m dicendũ, ꝙ ſpes p ſe cauſat delectationẽ. ſed p accidẽs eſt, ut cauſet triſtitia, ut ſ. dictũ eſt.*

*q. 32. ar. 3. ad 2.

Ad 3m dicendũ, quòd deſperatio in bello fit periculoſa propter aliquã ſpem adiunctã. Illi enim qui deſperant de fuga, debilitantur in fugiendo, ſed ſperant mortẽ ſuam uindicare: & ideo ex hac ſpe C acrius pugnant, vnde periculoſi hoſtibus fiunt.

QVAESTIO XLI.

De timore ſecundum ſe, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandũ eſt primo de timore, & ſecundo de audacia.

Circa timorẽ conſideranda ſunt quatuor. Primo, De ipſo timore. Secũdo, De obiecto eius. D Tertio, De cauſa ipſius. Quarto De effectus.

Circa primum quęruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum timor ſit paſſio animæ.

¶ Secundo, Vtrum ſit ſpecialis paſſio.

¶ Tertio, Vtrum ſit aliquis timor naturalis.

¶ Quarto, De ſpecieb⁹ timoris.

ARTICVLVS I.

Vtrum timor ſit paſſio animæ.

221 Porrecta per totum. Inf art. 2. cor. *Medina art. 1.*

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ timor non ſit paſſio aiæ. Dicit.n. Damaſ. in lib. 3.* ꝙ timor eſt[h] uirtus ſecundum ſyſtolen, id eſt, contractionẽ eſſentiæ deſideratiua: ſed nulla uirtus eſt paſſio, ut probatur in 2. Ethic.† ergo timor non eſt paſſio.

* 15. συστολὴν κατὰ ... † Cap. 5. tom. * Cap. 12. in ...

¶ 2 Præt. Ois paſſio eſt effectus[h] ex præſentia agentis proueniens: ſed timor non eſt de aliquo præſenti, ſed de futuro, vt Dam.* dicit in 2. lib. ergo timor non eſt paſſio.

SVPER Q. XLI.

IN tota q. 41. nihil mihi occurrit ſcribendum, niſi ꝙ aduertas, admirationẽ ab Ariſtotele in 1. Rhetor. poni concupiſcẽtiam, à Damaſceno vẽro timorẽ, aut quia cõmunis ea vſus eſt Ariſ. ille vero ſpecialiter, nec eſt reſpũ difficilis mali: aut quia utraq; paſſio in admiratione concluditur .ſ. concupiſcentia, & timor, & rõne illius delectat, rõne illius nõ. Et quia experimur admirantes non delectari ut ſupertius dictum eſt admirato magis concupiſcẽtiæ q̃ timoris habet vr̃ tñ aliquid timoris ſemp habere, dum timet malũ difficultatis, ut in ſtudioſis ad quartum: uel potius iudicij, ut in reſponſione ad ultimum dr̃. utrunq; n. malum præſto eſt admiranti, laboris .ſ. & erroris ſed hoc communius videtur.

¶ 3 Præt. Ois passio aiæ est motus appetitus sensitiui, qui sequitur apprehensionē sensus: sensus āt nō est apprehensiuus futuri, sed præsentis. cū ergo timor sit de malo futuro, videtur ꝙ nō sit passio aiæ.

Sed contra est, quod Aug. in 14. de Ciui. Dei, * enumerat timorem inter alias animæ passiones.

* Lib. 14. c. 7. 8. & 9 to. 5.

Resp. Dicēdū, ꝙ inter cæteros aiæ motus post tristitiā, timor magis rōnē obtinet passionis. Vt. n. s. dictū est, * ad rōnē passionis primo qdē ptinet, ꝙ sit motus passiuæ uirtutis, ad quā. s. cōparet suū obiectū p modū actiui mouentis, eo qđ passio est effectus agētis. & p hūc modū ēt sentire, & intelligere dñr pati. Scđo ꝓpriē dr̄ passio motus appetitiuæ uirtutis. Et adhuc magis ꝓprie motus appetitiuæ uirtutis hñtis organū corporale, qui fit cū aliqua transmutatione corporali. Et adhuc ꝓprijssime illi motus passiones dñr q importāt aliqđ nocumentū. Manifestū est āt, ꝙ timor, cū sit de malo, ad appetitiuā potētiā ptinet, q̄ p se respicit bonū, & malū. ptinet āt ad appetitū sensitiuū. fit. n. cū quadā trāsmutatione. s. cū cōtractione, ut Dam. * dicit: & importat ēt habitudinē ad malū, ſm, ꝙ malū hēt quodāmō uictoriā sup aliquđ. vñ uerissime sibi cōpetit rō passionis, tñ post tristitiā, q̄ est de pñti malo. nam timor est de malo futuro, qđ ñ ita mouet sicut pñs.

concl. q. 22. ar. 1. * Lib. 3. Orth. fi dei ca. 23.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ uirtus nominat quoddā principiū actionis: & ideo inquantū interiores motus appetitiuæ uirtutis sunt principia exteriorū actuū, dicuntur uirtutes. Philosophus autē negat passionem esse uirtutem, quæ est habitus.

Ad 2m dicendū, ꝙ sicut passio corporis naturalis ꝓuenit ex corporali pñtia agētis: ita passio aiæ ꝓuenit ex aiali pñtia agētis absq; pñtia corporali, uel reali, inquantū. s. malū, quod est futurū, realiter est præsens secundum apprehensionem animæ.

Ad 3m dicendū, ꝙ sensus non apprehendit futurum, sed ex eo quòd apprehendit præsens, animal naturali instinctu mouetur ad sperandum futurum bonum uel timendum futurum malum.

Articvlvs II.

Vtrum timor sit specialis passio.

Medina ar. 2. 222 Porrecta per totum. * q. 23. nō procul a fine to. 4.

Ad secvndvm sic procedit. Vr̄ ꝙ timor non sit specialis passio. Dicit. n. Aug. in li. 83. q. * ꝙ quē nō exanimat metus, neq; cupiditas eū uastat, nec ægritudo, i. tristitia eū macerat, nec uētilat gestiēs & uana lętitia: ex quo videtur quòd remoto timore omnes aliæ passiones remouentur. non ergo passio est specialis, sed generalis.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 6. Eth. * ꝙ ita se hēt in appetitu ꝓsecutio, & fuga, sicut in intellectu affirmatio, & negatio: sed negatio nō est aliqđ spāle in itellectu sicut nec affirmatio, sed aliqđ cōe ad multa. ergo nec fuga i appetitu: sed nihil ē aliud timor, q̄ fuga qdā mali. ergo timor nō ē passio specialis.

* Cap. 2. to. 5.

¶ 3 Præt. Si timor esset passio spālis, pcipue in irascibili esset. est aūt timor ēt in concupiscibili. Dicit. n. Philosophus in 2. Rhe. * ꝙ timor est tristitia qđā. Et Dama. † dicit, ꝙ timor est uirtus desideratiua: tristitia āt, & desideriū sūt in concupiscibili, ut s. dictū ē. * ergo passio spālis cū ptineat ad diuersas potētias.

* Cap. 5. † Dam. li. 3. c. ... * q. 30. & 35. ar. 1.

Sed contra est, quòd condiuiditur alijs passionibus animæ, ut patet per Damas. * in 2. lib.

* Cap. 15

Resp. Dicēdū, ꝙ passiones aiæ recipiūt spēm ex obiectis. vñ spālis passio est, q̄ hēt spāle obiectū: timor aūt hēt spāle obiectū, sicut & spes. Sicut. n. obiectū spei est bonū futurū arduū possibile adipisci: ita obiectū timoris est malū futurū difficile cui resisti non pōt. vnde timor est specialis passio aiæ.

concl.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ oēs passiones aiæ deriuantur ex uno principio. s. ex amore, in quo habent adinuicem connexionē, & ratione huius connexionis remoto timore, remouentur aliæ passiones animæ, non ideo quia sit passio generalis.

Ad 2m dicendū, ꝙ non ois fuga appetitus est timor, sed fuga ab aliquo speciali obiecto, ut dictū est: * & ideo licet fuga sit quoddam generale, tamē timor est passio specialis.

* In corp. ar.

Ad 3m dicendū, ꝙ timor nullo mō est in concupiscibili nō. n. respicit malū absolute, sed cū quadā difficultate, uel arduitate, ut ei resisti uix possit. Sed qa passiones irascibilis deriuanť a passionibus cōcupiscibilis, & ad eas terminanť, ut s. dictū est: * iō timori attribuunť ea, q̄ sunt cōcupiscibilis. dr̄. n. timor esse tristitia, inquantū obiectū timoris est cōtristans, si pñs fuerit. vñ & Philosophus dicit ibidem, * ꝙ timor ꝓcedit ex phantasia futuri mali corruptiui, uel cōtristatiui. Similiter, & desideriū attribuit ura Dam. * timori qa sicut spes causať, uel oriť a desiderio boni, ita timor est ex fuga mali: fuga āt mali oriť ex desiderio boni, ut ex s. dictis patet. *

* q. 25. ar. 1. * Libr. 2. Rhe. c. 5. in princ. * Dama. loco in arg. citato. * q. 25. ar. 2.

Articvlvs III.

Vtrum sit aliquis timor naturalis.

Medina ar. 3. 223 Porrecta per totum.

Ad tertivm sic procedit. Vr̄ ꝙ timor aliquis sit naturalis. Dicit. n. Damas. in 3. lib. * ꝙ est quidam timor naturalis nolente aia diuidi a corpore.

* Cap. 23.

¶ 2 Præt. Timor ex amore oritur, ut dictū est: * sed est aliquis amor naturalis, ut Diony. dicit 4. cap. de diui. no. † ergo etiam est aliquis timor naturalis

* art. 1. ad prim. † in 2. par.

¶ 3 Præt. Timor opponiť spei, ut s. dictū est: * sed est aliqua spes naturæ, ut patet per id quod dr̄ Ro. 4. de Abrahā, quod contra spe naturæ, in spem gratiæ credidit. ergo etiam est aliquis timor naturæ.

* q. 40. ar. 4 ad 1.

Sed contra. Ea q̄ sunt naturalia, cōiter inueniuntur in rebus aiatis & inanimatis: sed timor nō iuenit i rebus inaiatis. ergo timor nō est naturalis.

Respon. Dicēdū, ꝙ aliqs motus dr̄ naturalis, qa ad ipsum inclinat natura: sed hoc cōtingit dupliciter. Vno modo, ꝙ totū pficiť à natura absq; aliqua operatione apprehēsiuæ uirtutis: sicut moueri sursum, est motus naturalis ignis, & augeri est motus naturalis aialium, & plātarū. Alio mō dr̄ motus naturalis, ad quē natura inclinat, licet nō pficiať nisi p apprehēsionē: qa, sicut s. dictū est, * motus cognitiuæ & appetitiuæ uirtutis reducuťr in naturā sicut in principiū primū. Et p hūc modū ēt ipsi actꝰ apprehēsiuæ uirtutis ut intelligere, sentire, & memorari, & ēt motus appetitus aialis qūq; dñr naturales. & p hūc modū pōt dici timor naturalis, & distinguiť à timore nō naturali ſm diuersitatē obiecti Est. n. ut Philosophus dicit in 2. Rhe. * timor de malo corru-

* q. 17. ar. 9. ad 2. & q. 10. ar. 1. * Cap. 5. a med.

corruptiuo, qđ natura refugit pp naturale desideriũ essendi, & m talis dr̃ esse naturalis. o Et iterũ de malo contristatiuo, qđ nõ repugnat naturæ, sed desiderio, appetitus, & talis timor nõ est naturalis: sicut ẽt s̃. amor, * cõcupiscentia, & delectatio, distincta sunt p naturale, & nõ naturale. Sed ẽm primum acceptionẽ naturalis sciendũ est, ꝙ quædã de passionibus aiæ qñq; dñr naturales, ut amor, desideriũ & spes: aliæ uero naturales dici non pñt, & hoc iõ: quia amor & odiũ, desideriũ, & fuga important inclinationẽ quandã ad ꝓsequendũ bonũ, & fugiendum malũ: q quidẽ inclinatio p:inet ẽt ad appetitũ naturalẽ, & iõ est amor qdã naturalis. & desideriũ, B uel spes põt quodammodo dici ẽt in rebus naturalibus cognitione carentibus: sed aliæ passiones aiæ important quosdã motus, ad quos nullo modo sufficit inclinatio naturalis: uel quia de rõne harũ passionũ est sensus, seu cognitio, sicut dictũ est, * ꝙ apprehensio requirit ad rõnẽ delectationis, & doloris. vñ q carẽt cognitione, nõ pñt dici delectari vel dolore: aut qa hmõi motus sunt ꝯ rõnẽ inclinationis naturalis, puta, ꝙ desperatio refugit bonũ pp aliquã difficultatẽ, & timor refugit impugnationẽ mali ꝯrij, ad qđ est inclinatio naturalis: & iõ hmõi passiones nullo modo attribuuntur rebus inaiatis. C

concl. — * q. 30. ar. 3. & q. 31. ar. 7. — * q. 31. ar. 4. & q. 35. ar. 1.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter assignentur species timoris.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic proceditũ. Vr̃ ꝙ inconueniẽter Dama. * assignet sex species timoris. s. segnitiẽ, erubescentiã, uerecundiã, admirationẽ, stuporem, agoniã. Vt. n. Philosophus dicit in 2. Rhet. † Timor est de malo contristatiuo. ergo species timoris debent respondere h speciebus tristitiæ: sunt aũt quatuor species tristitiæ, ut s̃. dictũ est. * ergo solũ debent esse quatuor spẽs timoris eis correspõdentes. D

¶ 2 Præt. Illud quod in actu h nostro consistit, nostræ potestati subijcitur: sed timor est de malo qđ excedit potestatem nostrã, ut dictum est. † non ergo segnities, & erubescentia, & uerecundia, q̃ respicuñt operationẽ nostrã, debent boni species timoris.

¶ 3 Præt. Timor est de futuro, ut dictũ est: * sed uerecundia est de turpi actu iã cõmisso, ut Greg. Nisse. dicit. † ergo uerecundia non est species timoris.

¶ 4 Præ. Timor nõ est nisi de malo: sed admiratio, & stupor sũt nisi đ magno, h & isolito, siue bono, siue malo. ergo admiratio, & stupor ñ sũt spẽs timoris.

¶ 5 Præt. Philosophi ex admiratione sunt moti ad E inquirendũ ueritatem, ut dr̃ in principio Meta. * timor aũt non h mouet ad inquirẽdum, sed magis ad fugiendum. ergo admiratio nõ est species timoris.

SED IN CONTRARIVM sufficiat authoritas Damas. & Grego. Nysseni.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est, * timor est de futuro malo, qđ excedit ptãtẽ timentis, ut. s. ei resisti nõ possit. Sicut aũt bonũ hnis, ita, & malũ põt cõsiderari, uel in operatione ipsius, uel in exterioribus rebus. In operatione aũt ipsius hois põt duplex malũ timeri. Primo qdẽ labor grauãs naturã: & sic cãtur segnities, cũ. s. aliqs refugit operari pp timorẽ

224 Porrecta per totum. 2. 2 q. 19. ar. 1. ad 1. & 3. d. 26. q. 1. ar. 3. co. fi. & d. 34. q. 2. ar ticl. 1. q. 2. ad 6. & ve ri. q. 26. a. 4. ad 7. — ὄκνος αἰσχύνη αἰσχὺ νην κατάπληξις ἔκπληξις ἀγωνία — * Dam. li. 2. Orth. fi dei ca. 15. † 2 Rhet. c. 5. to. 6. * q. 35. art. 8. † art. 2. † ar. 1. et 2. * lib. 4 ca. 14. pard a princip. * Lib. 1. Meta. c. 1. in med. † Lib. 4. c. 14. Dam. loco 1 argu. 1. cita to, et 5 argu. 5. * ar. 2.

A excedẽtis laboris. Scđo, turpitudo lędẽs opinionẽ: & sic si turpido timeať in actu cõmiẽdo, est erubescẽtia: si aũt sit de turpi iã facto, est uerecũdia. Malũ aũt qđ in exterioribus rebus cõsistit, tripliciter põt excedere hoĩs facultatẽ ad resistẽdũ. Primo qđe rõne suæ magnitudinis, cũ aliqs. s. cõsiderat aliqđ magnũ malũ, cuius exitũ cõsiderare nõ sufficit & sic est admiratio. Scđo, rõne dissuetudinis, qa. s. aliqđ malũ icõsuetũ nr̃æ cõsiderationi offert: & sic est magnũ nr̃a reputatione, & hoc mõ est stupor q cãtur ex insolita imaginatione. Tertio mõ rõne improuisionis, quia. s. prouideri non põt, sicut futura B infortunia timentur, & talis timor dicitur agonia.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ illæ species tristitiæ, quæ s̃. * positæ sunt, non accipiuntur ẽm diuersitatem obiecti, sed ẽm effectus, & ẽm quasdã speciales rõnes: & ideo non oportet ꝙ illæ species tristitiæ correspondeant istis speciebus timoris, q̃ accipiunť ẽm diuisionẽ ꝓpriã obiecti ipsius timoris. * q. 35. ar. 8.

AD 2m dicendũ, ꝙ operatio ẽm quod iã fit, subditur ptãti operantis: sed aliquid circa operationẽ considerari põt facultatẽ operantis excedens, pp quod aliqs refugit actionẽ: & scđm hoc segnities, erubescentia, & uerecundia ponunť spẽs timoris.

AD 3m dicendum, ꝙ de actu præterito potest timeri cõuitium, uel opprobrium futurum: & secundum hoc uerecundia est species timoris.

AD 4m dicendũ, ꝙ non q̃libet admiratio, & stupor sunt species timoris, sed admiratio, q̃ est de magno malo, & stupor qui est de malo insolito. Vel põt dici, ꝙ sicut segnities refugit laborẽ exterioris operõnis ita admiratio, & stupor refugiũt difficultatẽ cõsiderationis rei magnæ & insolitæ, siue sit bona, siue mala, & hoc mõ se hẽat admiratio & stupor ad actũ intellectus, sicut segnities ad exteriorẽ actũ.

AD 5m dicendũ, ꝙ admirans refugit in p̃senti dare iudicium de eo, quod mirať timens defectum, sed in futurum inquirit: stupens autem timet & in p̃senti iudicare, & in futuro inquirere. unde admiratio est principium philosophandi: sed stupor est philosophicę considerationis impedimentum.

QVAESTIO XLII.

De obiecto timoris, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de obiecto timoris. ET Circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum bonum sit obiectum timoris, uel malum.

¶ Secundo, Vtrum malum naturæ sit obiectum timoris.

¶ Tertio, Vtrum timor sit de malo culpæ.

¶ Quarto, Vtrum ipse timor timeri possit.

¶ Quinto, Vtrum repentina magis timeantur.

¶ Sexto, Vtrum ea, contra, quæ non est remedium, magis timeantur.

SVPER Q. XLII. ART. I.

Medina art. 1.

IN 1. ar. q. 42. dubitationem faciũt illę duæ vniuersales affirmationes in litera positæ. s. Omnis motus appetitiuæ virtutis importans prosecutionem, habet bonũ pro obiecto &, Oĩs motus appetitiuæ uirtutis importans fugam habet malum pro obiecto. habent enim instantias manifestas. Primæ quidem obstat audacia, quæ importat prosecutionẽ, & tñ obiectũ eius est malum: secũdæ uero obstat desperatio, q̃ impos-

importat fugã,& obiectum eius est bonũ.
¶ Ad hoc dr̃,ꝙ sermo phis intelligitur de obiectis p se intentis, & allatæ sunt de omni but p accidens Prosecutio.n. p se sibi vẽdicat bonũ, & econuerso. Et similiter fuga p se sibi uendicat malum,& econuerso:vñ nulla prosecutio est mali nisi p accidẽs.s. p coniunctũ bonum. Et hoc modo audacia est motus prosecutiuus mali, ut in sq. q. 45. patet.& similiter nulla fuga est boni nisi p accidens.s. pp id adiunctum malũ: & hoc modo desperatio est fuga boni. Et hic tertius modus accidẽtalitatis inuẽtæ ĩ passionibus alç respectu boni,& mali,de quo infra erit sermo.

125 Porrecta per totum. Inf art. 3. & 4 co.& q 42.ar. 2 3. & 5.co & q. 41. ar. 1.co.et 2.2. q. 19. ar. 11.cor. fi.et 3.di. 26.q.1.ar. 2.cor.

* q.13.In princ. to. 4.

† Libr. 2. Rhe.ca.5. tom.6.

¶ In toto residuo q. eiusdem aduerte, ꝙ quia obiectũ timoris includis in se tria.s. malum arduum,futurũ,ex his redditur rõ timendorũ,& non timendorũ, & magis, & minus timẽdorũ. Ex rõne namq; futuri excluduntur multum distantia scdm, tps,& phus, & inenarrabilia: q.n apprehenduntur aliquo horũ modorum, ut minus futura hñtur ut patet in 2.art. Ex rõne uero ardui seu difficilis ad euadendũ uel resistẽdum,excluduntur mala,culpæ, timor ipse quodãmodo,& insolita ac repentina magis timẽtur: ut in tertio, quarto,& quinto articulis patet. Ex rõne uero mali non timetur p se,nisi malũ & magis timetur interminabile,ut in primo,& ultimo articulo patet. Et sic hẽs obiectum timoris, & ex ipso rõnes timẽdorũ unitas,quod potes in aliis facere.

*Lib.2.ca. 12.in fin.

*Ca.2.to. 5.

concl. m

* Lib. 83. quæst. q. 33.in pri. to.4.

¶ n ibidem ad ultimum ultimi articuli eiusdẽ q.42.breuiter scito ꝙ bonitas rei est duplex.s.spectans ad ipsam rei substantiã, & circunstans eã: sicut bonitas caloris est esse calorẽ,ut quatuor uel sex &c. uel esse in tali subiecto aut loco &c. Duratio nõ auget primam bonitatem, sed scdam nõ enim calor durãs tri duo,est s.d n se pfe-

*q.prçce. ar.7.

ARTICVLVS I.

Vtrum obiectum timoris sit bonum vel malum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ ꝙ bonũ sit obiectũ timoris. Dicit.n. Aug. in lib. 83. q.* ꝙ [h] nihil timemus, nisi ne id, qd̃ amamus, aut adeptũ amittamus, aut nõ adipiscamur speratũ: sed id, quod amamus, est bonum. ergo timor respicit bonum sicut proprium obiectum.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 2. Rhet.* quod ptãs, & [i] sup alium esse, est terribile: sed huiusmodi est quoddam bonum. ergo bonum est obiectum timoris.

¶ 3 Præt. In Deo nihil malũ esse põt: sed mandat nobis ut Deum timeamus ſm illud ps. 33. Timete Deum omnes sancti eius. ergo etiam timor est de bono.

SED CONTRA est, quod Dam. dicit in 2. lib.* quod timor est de malo futuro.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ timor ẽ qdã mot[9] appetitiuæ uirtutis: ad virtutẽ aut appetitiuã ptinet ,psecutio & fuga, vt dr̃ in 6. Ethic.* Est aũt ,psecutio boni, fuga aũt mali: vñ quicunq; motus appetitiuç uirtutis importat ,psecutionem, hẽt aliqd̃ bonũ ,p obiecto quicunq; ãt importat fugã, hẽt malũ ,p obiecto. vñ cũ timor fugã quandã importet, [m] primo, & p se respicit malũ sicut propriũ obiectũ: [n] põt aũt respicere etiã bonũ ſm qd̃ hẽt habitudinẽ ad malũ, qd̃ quidẽ põt esse dupliciter. Vno quidẽ mõ, inquantũ p malũ priuat bonũ. ex hoc aũt ipso est aliqd malũ, qd̃ est priuatiuum boni: vñ cũ fugiat malum, qa malũ est, sequit ut fugiat, qa priuat bonũ, qd̃ qs amãdo ,psequit: & ſm hoc dicit Aug. ꝙ nulla est cã timendi, nisi ne amittatur bonũ amatũ. Alio mõ cõparat bonũ ad malũ, ut cã ipsius, inquantũ. s. aliqd̃ bonũ sua uirtute põt inducere aliqd̃ nocumẽtũ in bono amato. & iõ sicut spes, ut s̃. dictũ est,* ad duo respicit. s. ad bonũ in qd̃ tendit, & ad id p qd̃ sperat se bonũ concupitum adipisci: ita ẽt timor ad duo respicit. s. ad malũ qd̃ refugit, & ad illud bonũ qd̃ sua virtute potest infligere malum: & p hunc modum Deus timetur ab hoĩe. F inquantum põt infligere pœnã uel, spiritualẽ, uel corporalem. & p hunc etiã modũ timetur potestas alicuius hoĩs, maxime qñ est læsiua, uel qñ est iniusta, qa sic in promptu habet nocumentum inferre: ita etiã timetur super aliũ esse, idest, inniti alij, ut .s. in eius potestate sit constitutũ nobis nocumentũ inferre. sicut ille, qui est cõscius criminis, timetur nè crimen reuelet. Et p G hoc patet responsio ad obiecta.

ctior calore uniꝰ horæ: sed bñ est pfectior scdm circunstantiam temporis, & hoc intẽdit tã Aristoteles ibi, ꝙ author hic: qui iõ in corpore articuli pmisit, ꝙ malũ augetr dupliciter. s. secundũ suã speciẽ, & scdm circunstãtias. phũ. n. ,pposito sat est, ꝙ malum apprehendatur ut maius, siue ex hac, siue ex illa proueniat causa nihil refert.

ARTICVLVS II.

Vtrum malum naturæ sit obiectum timoris.

Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ ꝙ timor non sit de malo naturæ. Dicit.n. Philosophus ĩ 2. Rhet. * ꝙ timor consiliatiuos facit: non [h] autem consiliamur de his, quæ à natura eueniunt, ut dicitur in 3. Eth. † ergo timor non est de malo naturæ.

¶ 2 Præt. Dfectus naturales semper homini imminent, ut mors, & alia huiusmodi. si igitur de huiusH modi malis esset timor, oporteret quòd homo semper esset in timore.

¶ 3 Præt. Natura non mouet ad contraria: sed malũ naturæ prouenit ex natura. ergo ꝙ timendo aliqs refugiat huiusmodi malum, non est à natura. timor ergo naturalis non est de malo naturæ, ad quem tamen hoc malum pertinere uidetur.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. Eth. * quòd inter omnia terribilissimum est mors, quæ est malum naturæ.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 2. Rhet. * ꝙ timor prouenit ex phantasia futuri mali I corruptiui, uel contristatiui. Sicut autẽ contristatiuum malũ est, quod contrariatur uoluntati: ita corruptiuum malum est, quod contrariatur naturæ, & hoc est malũ naturæ, vnde de malo naturæ põt esse timor. Sed considerandũ est, quòd malũ naturæ quandoque est à causa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non solũ quia priuat naturæ bonũ, sed etiã quia est effectus naturæ, sicut mors naturalis, & alij huiusmodi defectus. Aliquando uero malũ naturæ ,puenit ex causa nõ naturali, sicut mors quæ uiolenter infertur à persecutore, & utroq; modo malũ naturæ quodammodo timetur, & quodãmodo non timetur. Cum enim timor proueniat ex phantasia futuri mali, ut dicit Philosophus, * illud quod remouet futuri mali phantasiã, excludit etiã timorẽ. Quòd aũt non appareat aliquod malũ ut futurũ, potest ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc, quòd est remotũ, & distans. hoc. n. propter distantia imaginamur ut non futurum: & ideo uel non timemus, uel parũ timemus. Vt enim Philosophus dicit in 2. Rhe.* Quæ ualde lõge sunt non timentur: sciunt. n. omnes, quòd morientur. sed quia nõ prope est, nihil curant. Alio modo æstimatur aliquod malũ quod est futurum, ut non futurũ, propter necessitatẽ, quæ facit ipsum ęstimare

Infra ar. 4 ad 2. et 2. 2. q. 144 ar. 1. cor.

* Libr. 2. Rhe. c. 5. post medi. to. 6.

† lib. 3. Eth. ca. 3. non procul a principio, t. 5.

*' Cap. 6. paulo post medi. to. 5.

* Ca. 5. in princi. to. 6.

* Libr. 2. Rhet. c. 5. in princ. to. 6.

* Libr. 2 Rhe. ca. 5 circa pri. to. 6.

Lib. 2. Rhet. c. 5. circa me. tom. 6. vt pſens. vñ Philoſophus dicit in 2. Rhet. Quòd illi A q iã decapitant, non timẽt, vidẽtes ſibi neceſſitatẽ mortis imminere. Sed ad hoc ꝙ aliqs timeat, oportet adeſſe aliq̃ ſpẽ ſalutis: ſic igit malũ naturę nõ timet, qa nõ apprehendit ut futurũ. m Si uero malũ concl. m naturæ, qđ eſt corruptiuũ, apphendatur ut propinquũ, & tñ cũ aliqua ſpe euaſionis, tunc timebitur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ malum naturæ quandoq; non prouenit a natura, ut dictum eſt: ſecundum tamen quod a natura prouenit, etſi non ex toto uitari poſſit, poteſt tamẽ differri: & ſub hac ſpe poteſt eſſe conſilium de uitatione ipſius.

Ad 2m dicendum, ꝙ malum naturæ etſi ſemper B immineat, non tamen ſemper imminet de propinquo, & ideo non ſemper timetur.

Ad 3m dicendũ, ꝙ mors, & alij defectus naturæ proueniũt à natura vniuerſali, quibus tñ repugnat natura particularis q̃tũ põt: & ſic ex inclinatione particularis naturę ẽ dolor, & triſtitia de hmõi malis, cũ ſunt pſentia, & timor ſi immineat in futurũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum timor ſit de malo culpæ. *Med. ar. 3.*

226 Porrecta per totum. AD TERTIVM ſic proceditur. Vr ꝙ timor poſſit eſſe de malo culpæ. Dicit. n. Aug. ſuper Ca 2.2. q. 144 art. 1. cor. nonicã Io.* ꝙ timore caſto timet homo ſeparatio- G Tract. 9. circa medium t. 9. nẽ a Deo: ſed nihil ſeparat nos à Deo niſi culpa, ſm illud Iſai. 59. Pctã ueſtra diuiſerunt inter uos, & Deũ ueſtrũ. ergo timor poteſt eſſe de malo culpæ.

Lib. 4. in fol. 5. a princ. lib. ¶ 2 Præt. Tullius dicit in 4. de Tuſculanis q̃ſt. ꝙ de h illis timemus cũ futura ſunt, de quorum pſentia triſtamur: ſed de malo culpæ põt aliquis dolere, uel triſtari. ergo ẽt malum culpæ aliquis poteſt timere.

¶ 3 Præt. Spes h timori opponitur: ſed ſpes poteſt eſſe de bono uirtutis, ut patet per Philoſophum in *Ca. 4. parum ante medium, tom. 3. 9. Eth.* & Apoſtolus dicit ad Gal. 5. Confido de uobis in Domino, ꝙ nihil aliud ſapietis. ergo etiam timor poteſt eſſe de malo culpæ. D

4 ¶ Pręt. Verecũdia eſt quædam ſpecies timoris, ut *q. 41. ar. 4. ſupra dictum eſt:* ſed uerecundia eſt de turpi facto quod eſt malum culpæ. ergo & timor.

Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 2. *Ca. 5. in princ. tomo 6. Rhetor.* quòd non omnia mala timentur, puta, ſi aliquis erit iniuſtus, aut tardus.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* Sicut obie *q. 41. ar. 2. ctũ ſpei eſt bonũ futurũ arduũ, qđ qs põt adipiſci: ita timor eſt de malo futuro arduo, qđ nõ põt de facili uitari. Ex quo põt accipi, ꝙ id, qđ oĩno ſubiacet ptãti, & uoluntati nrę, nõ habet rõnẽ terribilis: ſed illud ſolũ eſt terribile, qđ habet cãm extrinſecã. ma E lũ aũt culpæ propriã cãm habet uoluntatẽ humaconcl. m nam, & iõ m proprie non habet rõnem terribilis: ſed qa uolũtas ab aliquo exteriori põt inclinari ad peccãdum, ſi illud inclinans habeat magnã uim ad inclinandũ, ſm hoc poterit eſſe timor de malo culpæ, inquantũ eſt ab exteriori cã, puta, cũ aliquis timet cõmorari in ſocietate malorũ, ne ab eis ad peccandũ inducatur: ſed ꝓprie loquendo, in talẽ diſpoſitione magis timet hõ ſeductionẽ, q̃àm culpam ſecundum propriam rationem, idest, inquantum eſt uoluntaria: ſic enim, non habet ut timeatur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ſeparatio à Deo eſt quædam pœna conſequens peccatum, & omnis pœna aliquo modo eſt ab exteriori cauſa.

Ad 2m dicendum, ꝙ triſtitia, & timor in uno cõueniũt, qa vtrunq; eſt de malo: differũt aũt in duob. in vno qdẽ, qa triſtitia eſt de malo pſenti, timor de malo futuro. In alio uero, qa triſtitia cũ ſit in cõcupiſcibili, reſpicit malũ abſolute, vñ põt eſſe de quocũq; malo, ſiue paruo, ſiue magno: timor uero cũ ſit ĩ iraſcibili, reſpicit malũ cũ quadã arduitate, ſeu difficultate, q̃ tollit, inq̃tũ aliqd ſubiacet uolũtati: & iõ nõ oĩa timemus, q̃ ſunt futura, de quibus triſtamur cũ ſunt pręſentia: ſed aliqua, quę. ſ. ſunt ardua.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ ſpes eſt de bono, qđ qs põt adipiſci. Põt aũt aliqs adipiſci bonũ, uel p ſe, uel per aliũ: & iõ ſpes põt eſſe de actu uirtutis, q eſt in ptãte noſtra conſtitutus: ſed timor eſt de malo, qđ non ſubiacet noſtrę ptãti: & iõ ſemper malũ, qđ timet, eſt à cã extrinſeca. bonum aũt quod ſperatur, põt eſſe, & à cauſa intrinſeca, & à cauſa extrinſeca.

Ad 4m dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ,* uerecũdia *q. 41. ar. 4. ad 2. & 3. nõ eſt timor de actu ipſo pcti, ſed de turpitudine, uel ignominia, q̃ ſequit ipm, q eſt a cã extrinſeca.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor ipſe timeri poſſit. *Med. ar. 4.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr ꝙ timor time- 227 Porrecta per totum. ri non poſſit. Omne enim quod timetur, timendo cuſtoditur, ne amittatur: ſicut ille qui timet amittere ſanitatem, timendo cuſtodit eam. ſi igitur timor timeatur, timendo ſe cuſtodiet homo ne h timeat: quod uidetur eſſe inconueniens.

¶ 2 Præt. Timor eſt quædam fuga: ſed nihil fugit ſeipſum. h ergo timor non timet timorem.

¶ 3 Pręt. Timor eſt de futuro: ſed ille qui timet, iam habet h timorem. non ergo poteſt timere timorem.

Sed contra ẽ, qđ hõ põt amare amorẽ, & dolere de dolore. ergo ẽt pari rõne põt timere timorẽ.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt.* Illud ſolũ *Ar. præced. habet rõnem terribilis, quod ex cã extrinſeca prouenit, non aũt quod prouenit ex uoluntate noſtra. Timor aũt partim prouenit ex cauſa extrinſeca, & partim ſubiacet uoluntati; ꝓuenit qdẽ ex cã extrinſeca, inquantũ eſt paſsio qdam ꝯñs phantaſiam imminentis mali, & m ſm hoc põt aliquis timere timo concl. m rem, n ne. ſ. immineat ei neceſsitas timendi ppingruentiam alicuius excellentis mali: ſubiacet aũt uoluntati, inquantum appetitus inferior obedit rationi, unde homo poteſt timorem repellere, & ſm hoc timor non poteſt timeri, ut dicit Aug. in li. 83. q.† Sed quia rationibus, quas inducit, aliquis poſſet †q. 13. tomo. 4. vti ad oſtendendum ꝙ timor nullo modo timeatur, ideo ad eas reſpondendum eſt.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ non omnis timor eſt unus timor: ſed ſecundum diuerſa, quæ timentur, ſunt diuerſi timores. nihil ergo prohibet quin † uno timore aliquis præſeruet ſe ab alio timore, †
& ſic cuſtodiat ſe non timentem tunc illo timore.

Ad 2m dicendum, ꝙ cum ſit alius timor quo timetur malũ imminens, & alius timor, quo timetur ipſe timor mali imminentis, non ſequitur ꝙ idem fugiat ſeipſum, uel quòd ſit idem fuga ſuipſius.

Ad 3m dicendum, ꝙ propter diuerſitatem timorum

morum iam dictam, timore præsenti potest homo timere futurum timorem.

ARTICVLVS V.

Vtrum repentina magis timeantur. Med. ar. 5.

218 Porrecta per totum. Inf. q. 48. ar. 3. ad 3.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd insolita, & repentina non sint magis terribilia. Sicut enim spes est de bono, ita timor est de malo: sed experientia facit ad augmentum spei in bonis. ergo etiam facit ad augmentum timoris in malis.

¶ 2 Præt. Philosoph.* dicit in 2. Rhet. *(Ca. 5. ante med. tom. 6.)* quòd magis timentur non, qui acutæ sunt iræ, sed mites, & astuti: cõstat autem quòd illi, qui acutæ iræ sunt, magis habent subitos motus. ergo ea, quæ sunt subita, sunt minus terribilia.

¶ 3 Præt. Quæ sunt subita, minus considerari possunt: sed tanto aliqua magis timentur, quanto magis considerantur. vñ Philosoph. dicit in 3. Eth.* *(Ca. 8. in fin. t. 5.)* quòd aliqui uidentur fortes propter ignorantiã, qui si cognouerint quòd aliud sit, quàm suspicantur, fugiunt. ergo repentina minus timentur.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 2. Cõfes.* *(Cap. 6. a medio, to mo 1.)* Timor insolita, & repentina exhorrescit, rebus, quæ amantur aduersantia, dum præcauet.

RESP. Dicendũ, quòd sicut supra dictũ est,* *(Art. 3.)* obiectũ timoris est malũ imminens, quod non de facili repelli põt: hoc autem ex duobus contingit, s. ex magnitudine mali, & ex debilitate timentis: *(concl.)* ad utrunq; autem hoĩs operatur, quòd aliquid sit insolitũ, & repẽtinũ. Primo quidẽ facit ad hoc, quòd malũ imminens maius appareat. oĩa enim corporalia, & bona, & mala quãto magis cõsiderantur, minora apparẽt: & iõ sicut propter diuturnitatẽ dolor præsentis mali mitigatur, ut patet per Tullium in 3. de Tuscul. quæstionib.* *(Li. 3. aliquātulũ a medio.)* ita ẽt ex præmeditatione minuitur timor futuri mali. Secũdo, aliquid esse insolitũ, & repentinũ facit ad debilitatẽ timẽtis, inquantũ subtrahit remedia, quæ hõ potest præparare ad repellendũ futurũ malũ, quę esse non possunt, quando ex improuiso malũ occurrit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd obiectum spei est bonũ, quod quis põt adipisci: & iõ ea, quæ augmẽtant potestatem hominis, nata sunt augere spem, & eadẽ ratione diminuere timorem: quia timor est de malo, cui nõ de facili põt resisti. Quia igitur experientia facit hoĩem magis potentem ad operandum, ideo sicut auget spem, ita diminuit timorem.

AD 2m dicendum, quòd illi qui habent iram acutã, non occultant eam: & ideo nocumenta ab eis illata non ita sunt repentina, quin præuideantur. sed homines mites, & astuti occultant iram: & ideo nocumentum quod ab eis imminet, non potest præuideri, sed ex improuiso aduenit. & propter hoc Philosophus* *(Loco citato l. arg.)* dicit, quòd tales magis timentur.

AD 3m dicendũ, quòd per se loquẽdo, bona, vel mala corporalia in principio maiora apparent, cuius rõ ẽ: quia vnũquodq; magis apparet cõtrario iuxta se posito. vñ cũ aliqs statim a paupertate ad diuitias trãsit, propter paupertatẽ præexistẽtẽ diuitias magis æstimat: & e contrario, diuites statim ad paupertatẽ deuenientes, eã magis horrẽt: & propter hoc malũ repẽtinũ magis timetur, quia magis vr̃ esse malũ. sed põt propter aliquid accidens cõtingere, quòd magnitudo alicuius mali lateat, puta, cũ hostes se insidiose occultant, & tunc uerũ est, quòd malũ ex diligẽti cõsideratione fit terribilius.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea, contra, quæ non est remedium, magis timeantur. Medina art. 6.

219 Porrecta per totum.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̃ quòd ea, quæ nõ hẽnt remediũ, nõ sint magis timẽda. Ad timorẽ.n. requiritur, quòd remaneat aliqua spes salutis, ut supra dictũ est:* *(Art. 2.)* sed in malis, quæ nõ habent remediũ, nulla remanet spes salutis. ergo talia mala nullo mõ timentur.

¶ 2 Præt. Malo mortis nullũ remedium adhiberi potest. non enim secundum naturam potest esse reditus à morte ad uitam: non tñ mors maxime timetur; non dicit Philosophus in 2. Rheto.* *(Ca. 5. eiusdem princ. tom. 6.)* non ergo ea magis timentur, quæ remedium non habent.

¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 1. Eth.* *(Ca. 6. parum ante medium, tom. 5.)* quòd non est magis bonũ quod est diuturnius, eo, quod est unius diei: neque quod est perpetuum, eo, quod nõ est perpetuũ. ergo eadẽ ratione neque maius malũ: sed ea, quæ non habent remediũ, nõ uidentur differre ab alijs, nisi propter diuturnitatẽ, uel perpetuitatẽ. ergo propter hoc non sunt peiora, uel magis timenda.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetor.* *(Ca. 5. eiusdem med. tom. 6.)* quòd oĩa timenda sunt terribiliora quæcunque, si peccauerint, corrigi non contingit, aut quorum auxilia non sunt, aut non facilia.

RESP. Dicendũ, quòd obiectũ timoris est malũ. unde illud quod facit ad augmentũ mali, facit ad augmẽtũ timoris: malũ autem augetur non solũ secundum speciẽ ipsius mali, sed ẽt secundum circunstantias, ut ex supra dictis apparet.* *(q. 18. ar. 3.)* Inter cęteras autem circũstantias diuturnitas, vel ẽt perpetuitas magis vr̃ facere ad augmentũ mali. Ea.n. quæ sunt in tpe, secundum durationẽ tpis quodãmõ mẽsurantur: unde, si pati aliqd in tpe tanto est malũ, pati idẽ in duplo tpe apprehendit ut duplatũ, & secũdũ hanc rõnẽ pati idẽ in infinito tpe, quod est perpetuo pati hẽt quodãmodo infinitũ augmẽtũ: *(conclu.)* mala autem, quæ postquàm aduenerint, non possunt habere remediũ, uel nõ de facili, accipiuntur ut perpetua, uel diuturna: & ideo maxime redduntur timenda.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd remediũ mali est duplex. Vnũ, per quod impeditur futurũ malũ, ne adueniat, & tali remedio sublato aufert spes, & per consequens timor: unde de tali remedio nunc nõ loquimur. Aliud remediũ mali est, quo malũ iã præsens remouetur: & de tali remedio nũc loquimur.

AD 2m dicendũ, quòd licet mors sit irremediabile malum: tamen quia non imminet de prope, non timetur, ut supra dictũ est.* *(Art. 2.)*

AD 3m dicendũ, quòd Philosophus ibi loquitur de per se bono, quod est bonũ secundum speciẽ suã: sic autem non fit aliquid magis bonũ propter diuturnitatem, vel perpetuitatẽ, sed propter naturã ipsius boni.

QVÆSTIO XLIII.

De causa timoris, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa timoris. Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primo, Vtrum causa timoris sit amor.

¶ Secundo, Vtrum causa timoris sit defectus.

SVPER Q. XLIII. ART. I.

IN q. 43. rota nihil scribẽdũ occurrit nisi ex vtroq; articulo attentum te reddere, ut discas his passionũ cognoscere, & discernere ex parte obiecti, & subiecti, & secun-

& fedm fingulas con ditiones obiecti proprias caufas,& diuerfimode cõftituendo eas, fic te ifideread q. fit ∞ caufa pafsionum.

ARTICVLVS PRIMVS. A

Vtrum caufa timoris fit amor.

Medina ar. 1.

130 Porrecta per totum. Inf art. 2. co.Et 2.2. q.19.ar.9. ad 3. Et pl.18. * Tract.9. ante me. † li.2.Rhe to.c.5.c.6.

AD PRIMVM fic proceditur. Videtur q amor nõ fit cã timoris. Illud.n.quod ᵇ introducit aliquid, eft caufa eius: fed timor introducit amorem charitatis, ut Aug. dicit fuper Canonicã Ioã.* ergo timor eft caufa amoris, & non econuerfo.

¶ 2 Præt. Philofophus dicit in Rhet.† q illi maxime ᵇ timent, a quib. expectam⁹ imminere nobis aliqua mala: fed pp hoc, q ab aliquo expectamus malum, magis prouocamur ad odium eius, q ad amorem. B ergo timor magis caufat ab odio, quam ab amore.

q.41.a.3. ¶ 3 Præt. Supra dictum eft, q ea, quæ funt à nobis ipfis, non habent rationem ʰ terribilium: fed ea, quæ funt ex amore maxime proueniunt ex intimo cordis. ergo timor ex amore non caufatur.

q.33. in prin.to.4. SED CONTRA eft, qd Aug. dicit in lib. 83. q.* Nulli dubium eft, non aliam effe metuendi cãm, nifi ne id, quod amamus, aut adeptũ amittamus, aut non adipifcamur fperatũ. ois ergo timor cãtur ex hoc, q aliquid amamus. amor igitur eft caufa timoris.

RESP. Dicendũ, q obiecta paffionum aiæ fe hñt ad eas, tanq̃ formæ ad res naturales, uel artificiales: C qa paffiones aiæ fpeciẽ recipiũt ab obiectis, ficut res pdictæ à fuis formis. Sicut igit quicquid eft cã formæ, eft cã rei conftitutæ p ipfam: ita et qcqd, & quocunq; modo eft cã obiecti, eft cã paffionis. Cõtingit aũt aliquid effe cã obiecti, uel p modum cãæ efficiẽtis, uel p modũ difpõnis materialis: ficut obiectũ delectationis eft bonũ apparens pueniens cõiunctũ, cuius cã efficiens eft illud, qd facit coniunctionẽ, uel qd facit conuenientiã, uel bonitatẽ, uel apparẽtiã hmõi boni: cã aũt p modũ difpõnis materialis eft habitus, uel qcunq; difpõ, fm quã fit alicui cõueniens, aut apparens illud bonũ, qd eft ei D cõiunctũ. Sic igit in pppofito, obiectũ timoris eft æftimatũ malũ futurũ propinquũ, cui refifti de facili nõ põt: & ĩõ illud, qd põt inferre tale malũ, eft cã effectiua obiecti timoris, & p pñs ipfius timoris. Illud aũt p qd aliqs ita difponit, ut aliqd fit ei tale, ẽ cã timoris, & obiecti ei⁹ p modũ difpõnis materia-

concl. m lis: & ᵐ hoc mõ amor ẽ cã timoris. Ex hoc.n. q aliqs amat aliqd bonũ, fequit q priuatiuũ talis boni fit ei malũ, & p pñs, q timeat ipfum tanquam malũ.

* q. præc. art. 1. AD PRIMVM ergo dicendũ, q ficut fupra dictũ eft,* Timor p fe, & primo refpicit malũ qd refugit, quod opponit alicui bono amato: & fic p fe timor E nafcit ex amore. fecundario uero refpicit ad id, p quod prouenit tale malũ: & fic per accidens qnq; timor inducit amorem, inquantũ.f. homo q timet puniri a Deo, feruat mandata eius, & fic incipit fpe

q.40.a.7. rare, & fpes introducit amorẽ, ut fupra dictũ eft.

AD 2ᵐ dicẽdum, q ille à quo expectamus mala, primo quidẽ odio hr, fed poftqua ab ipfo iam incipiunt fperari bona, tũc incipit amari. bonũ aũt cui cõtrariatur malũ, qd timetur, a principio amatur.

* In corp. art. AD 3ᵐ dicendum, q rõ illa procedit de eo, qd eft cã mali terribilis p modũ efficientis: amor aũt eft cã eius per modũ materialis difpofitionis, ut dictũ ẽ.*

ARTICVLVS II.

Vtrum caufa timoris fit defectus.

Medina art. 2.

231 Porrecta per totum. Pfal. 36.

AD SECVNDVM fic proceditur. Videtur q defectus non fit caufa timoris. Illi.n. qui potentiã habent, maxime ᵇ timetur: fed defectus contrariatur potentiæ. ergo defectus non eft caufa timoris.

¶ 2 Præt. Illi, qui iam decapitantur, maxime funt in ᵇ defectu: fed tales non timent, ut dicitur in 2. Rhet. * ergo defectus non eft caufa timoris.

*li.2.Rhe to.c.5. cir ca med. tom.6.

¶ 3 Præt. Decertare, ex fortitudine puenit, nõ ex defectu: fed decertantes timẽt eos, q cũ eifdẽ decertãt, ut dr in 2. Rhet. † ergo defect⁹ nõ ẽ cã timoris.

† li.2.Rhe to.c.5.ante med. to.6.

SED CONTRA. Contrariorum contrariæ funt caufæ: fed diuitiæ, & robur, & multitudo amicorum, & poteftas excludunt timorẽ, ut dicitur in 2. Rhetor. * ergo ex defectu horum timor caufatur.

*Vbi.li.& c.poft me dia. to.6. *art. præc.

RESP. Dicẽdum, q ficut fupra dictũ eft, * Duplex cã timoris accipi põt. vna qdẽ p modũ materialis difpõnis ex parte eius, qui timet: alia p modũ cãæ efficiẽtis ex parte eius, q timet. ᵐ Quantum igitur

concl. m ad primũ, fed defectus p fe loquendo, eft cã timoris. Ex aliquo.n. defectu uirtutis cõtingit, q non poffit aliquis de facili repellere imminẽs malũ: fed tñ ad cãndum timorẽ requiritur defectus cũ aliqua menfura. Minor.n. ex defectus, q cãt timorẽ futuri mali, q defectus pñs mali pfens, de quo eft triftitia: & adhuc effet maior defectus, fi totaliter fenfus mali auferret, uel amor boni, cuius cõtrariũ timet. Quãtũ uero ad fm, uirtus, & robur, p fe loqnẽdo, eft cã timoris. ex hoc.n. q aliquid, qd apprehẽdit ut nociuũ, eft uirtuofum, ptingit q eius effectus repelli nõ põt: ᵖ ptingit tñ p accidens, q aliqs defectus ex ifta

concl. p parte cãt timorẽ, inquantũ ex aliquo defectu contingit, q aliquis uelit nocumẽtũ inferre, puta, pp iniuftitiam, uel qa añ læfus fuit, uel quia timet lædi.

D AD PRIMVM ergo dicendum, q ratio illa procedit de caufa timoris ex parte caufæ efficientis.

AD 2ᵐ dicendum, quòd, illi qui iam decapitatur, funt in paffione præfentis mali: & ideo iftæ defect⁹ excedit menfuram timoris.

AD 3ᵐ dicendũ, q decertantes timẽt nõ pp potẽtiam, qua decertare pñt: fed pp defectũ potẽtiæ, ex qua cõtingit, quòd fe fuperaturos non confidunt.

QVAESTIO XLIIII.

De effectibus timoris, in quatuor articulos diuifa.

DEINDE confiderandum eft de effectibus timoris. ET circa hoc quæruntur. quatuor.

¶ Primo, Vtrum timor faciat cõtractionem.

¶ Secundo, Vtrum faciat confiliatiuos.

¶ Tertio, Vtrum faciat tremorẽ

¶ Quarto, Vtrum impediat operationem.

SVPER Q. XLIIII. ART. I.

Medina ar. 1.

IN t..ati.q.44. dubiũ occurrit, co q̃ t..ftione ad 3 cõtraria tur corporiar. & uni ue... octrinæ d... a mot... pota... & mot... [illegible]

tertiú dr. ꝙ in uerecundia est contractio animi: sed nõ naturę corpalis. hoc. n. nõ stat cum uniuersalita te illius doctrinæ

¶ Ad hoc dr. ꝙ i hmõi passionib. inueniunt duo mot' is corporales, prim' ab extra ad intus, fedus ab intus ad inferiora, uel superiora: & primus qdẽ est ille mot' qui materia ẽ passionis: fedus vero effectiuus potius est, unde dolor, & timor in motu, q est ut materia passionis, cõueniunt. uterq;. n. est ab extra ad intra: sed in motu q consequit, differũt. Nã ad dolorẽ sequit' motus ad superiora, uel prout opus est, ut in irritione ad iram di: i timore motus consequens quãq. est ad inferiora & hoc euenit quo ties timor ducit ad frigus ingrossans spiritus: & tūc non euenit cum modicus est timor, qualis vi de uerecundia cõtractus, siquidẽ in ea spiritus ad intra, & obiecto timoris nõ repugnãte natura, sed soli appetitui, non sequit frigus naturæ inimicũ: & sic anima defendit in faciẽ ruborẽ Semp ergo fit in timore cõtractio ad intus, sed quia non semper fit usq; ad frigus ingrossans: iõ in littera negatur cõtractio naturæ corporeæ, non quia non fiat sed q̃a nõ fit consũmata usq; ad frig'. in reliquis trib ar. eiusdẽ 44. q. nihil occurrit scribendum.

[Margin notes: 152 Porrecta per totum. Supra q. 25 art. 1. cor. & q. 41. a. 4. ad 1. & 2. — † q. 41. ar. 4. — † Lib. 4. in fol. 4. a principio libri. — * Arist. 4. Ethi. c. vl. cir. prin. to. 3. — † L. b. 3. Oratho. ad fratrem ca. 21. — * q. 28. ar. 3. — concl. ☞]

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor faciat contractionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr ꝙ timor nõ faciat cõtractionẽ. Cõtractione. n. facta, calor, & spiritus ad interiora reuocant: sed ex multitudine caloris, & spirituũ in interiorib. magnificat cor ad audacter aliqd aggrediẽdũ, ut patet i iratis, cuius cõtrariũ i timore accidit. nõ ergo timor facit contractionẽ.

¶ 2 Præ. Multiplicatis spiritib. & calore i interiorib. p cõtractionẽ sequit, ꝙ hõ i uocẽ prorumpat, ut patet i dolentib. sed timẽtes non emittunt uocem, sed magis redduntur taciturni. ergo timor non facit contractionem.

¶ 3 P. ęt. Verecũdia ẽ q̃dã species timoris, ut supra dictũ ẽ: sed uerecũdati rubescũt, ut dicit Tulli. 4. de Tusculanis q. † & Philos. in 4. Ethic.* rubor aũt faciei nõ attestat cõtractioni, sed cõrio. nõ ergo cõtractio ẽ effect' timoris.

SED CONTRA est, ꝙ Dã. dicit i 3. lib. † qd timor est uirtus ẽm systolem, idest, ẽm contractionẽ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut s. dictũ est.* In passionib. aię ẽ sicut formale ipse mot' appetitiuę potẽtiæ, sicut aũt materiale, transmutatio corporalis quorũ unũ alteri pportionat: unde ẽm similitudinẽ, & rõnẽ appetitiui motus sequit corporalis trãsmutatio. Quantũ aũt ad aĩalem motũ appetitus, timor cõtractionẽ quãdã importat, cuius ratio ẽ: q̃a timor prouenit ex phantasia alicuius mali imminentis, qd difficile repelli põt, ut supra dictũ ẽ.* Qd aũt aliquid difficile possit repelli, pcuenit ex debilitate uirtutis, ut supra dictũ est.* Virtus aũt q̃to est debilior, tãto ad pauciora se põt extẽdere, & iõ ex ipsa imaginatione, q̃ cãt timorẽ, sequit q̃dã cõtractio in appetitu: sicut ẽt uidem' in moriẽtib. ꝙ natura retrahit ad interiora pp debilitatẽ uirtutis. Et uidemus ẽt in ciuitatibus, ꝙ qñ ciues timẽt, retrahunt se ab exterioribus, & recurrũt, quantũ possunt, ad interiora: & ẽm similitudinẽ huius cõtractionis, q̃ pertinet ad appetitũ aĩalem, p sequit ẽt in timore ex parte corporis cõtractio caloris, & spirituum ad interiora.

[Margin notes: * q. 41. a. 2. — * q. 43. a. 2.]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut Philos. dicit in lib. de Problematibus.* licet in timẽtibus retrahat spiritus ab exteriorib. ad interiora, nõ tñ ẽ idẽ motus spirituũ in iratis, & timẽtibus: nã i iratis pp calorẽ, & subtilitatẽ spirituũ, q̃ pueniũt ex appetitu uindictæ, interius fit spirituũ mot' ab inferiorib. ad superiora, & iõ cõgregant spirit', & calor circa cor, ex quo sequit ꝙ irati reddunt prompti, & audaces ad inuadẽdũ: sed in timẽtib. pp frigiditatẽ ingrossantẽ, spirit' mouent a superiorib. ad inferiora, q̃ qdẽ frigiditas cõtingit ex imaginatione defect' uirtutis, & iõ nõ multiplicant calor, & spiritus circa cor, sed magis a corde refugiũt: & pp hoc, timentes nõ prompte inuadunt, sed magis refugiũt.

[Margin note: * In sectione. 27. problem. 3. & 9. to. 6.]

AD 2m dicendum, ꝙ naturale est cuilibet dolẽti siue hoi, siue animali, ꝙ utatur quocunq; auxilio põt ad repellendũ nociuũ pñs qd infert dolorẽ. unde uidemus ꝙ animalia dolẽtia pcutiunt, uel faucibus, uel cornibus. Maximũ aũt auxiliũ ad oĩa in animalib. est calor, & spiritus: & iõ in dolore natura cõseruat calorẽ, & spiritũ interius, ut hoc utat ad repellẽdũ nociuũ. & iõ, ut Philos. dicit in lib. de Problematib.* ꝙ multiplicatis spiritib. introrsum, & calore, necesse est ꝙ emittantur per uocẽ: & pp hoc dolentes uix se possunt cõtinere, quin clamẽt. Sed in timentib. fit motus interioris caloris, & spirituũ a corde ad inferiora, ut dictũ est: † & iõ timor contrariatur formationi uocis, q̃ fit p emissionem spirituũ ad superiora p os: & pp hoc timor tacentes facit: & inde est etiam ꝙ timor trementes facit, ut dicit Philosoph. in lib. de Problematibus.*

[Margin notes: * In sectione. 27. problem. 9. tom. 6. — † Ad arg. praeced. — * In sectione. 27. problem. 9. & 1. to. 6.]

AD 3m dicendũ, ꝙ pericula mortis non solũ cõtrariant appetitui animali, sed ẽt cõtrariatur naturæ: & pp hoc in hmõi timore nõ solũ fit cõtractio ex parte appetitus, sed ẽt ex parte naturæ corporalis. Sic. n. disponitur animal ex imaginatione mortis cõtrahens calorẽ ad interiora, sicut qñ naturaliter mors imminet: & inde est ꝙ timentes mortẽ pallescunt, ut dr in 4. Ethic.* sed malũ qd timet uerecũdia, non opponitur naturę, sed solũ appetitui animali: & iõ fit q̃dã contractio ẽm appetitum animalem, non aũt ẽm naturam corporalem: sed magis anima quasi in se cõtracta, uacat ad motionem spirituum, & caloris, unde fit eorum diffusio ad exteriora, & propter hoc uerecundati rubescunt.

[Margin note: * Cap. 9. parum a princ.]

ARTICVLVS II.

Vtrum timor faciat consiliatiuos.

Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr ꝙ timor non faciat consiliatiuos. Non. n. est eiusdẽ consiliatiuos facere, & cõsilium impedire: sed timor cõsilium impedit. omnis enim passio perturbat quietem, quæ requiritur ad bonum usum rationis. ergo timor non facit consiliatiuos.

[Margin notes: 153 Porrecta per totum. 2. 2. q. 17. a. 9. ad 3. & q. 52. a. 2. ad 4 & q. 129 ar. 7 cor. Et plal. 2. fi.]

¶ 2 Præt. Cõsilium est actus rationis de futuris cogitantis, & deliberantis: sed aliqs timor est excutiẽs cogitata, & mẽtẽ à suo loco remouet, ut Tull. dicit in 4. de Tusc. quæstionibus.* ergo timor non facit consiliatiuos, sed magis impedit consilium.

[Margin note: * In fol. 4. a princip. lib.]

¶ 3 Præt. Sicut consilium adhibet ad uitanda mala, ita ẽt adhibetur ad consequenda bona: sed sicut timor ẽ de malis uitãdis, ita spes ẽ de bonis cõsequẽdis. ergo timor ñ facit magis cõsiliatiuos, q̃ spes.

[Margin note: * Cap. 5. post me. to. 6.]

SED CONTRA est, quod Philosoph. dicit in 2. Rhethor.* quòd timor consiliatiuos facit.

RESPON. Dicendũ, ꝙ aliquis põt dici cõsiliatiu' dupliciter. Vno modo a uoluntate, seu solicitudine consiliandi: & sic timor consiliatiuos facit,* q̃a ut Phi-

[Margin note: concl. ☞]

† Cap. 1. mediū ante med. t. 5.

vt Philosophus in 3. Eth.* dicit. Cōsiliamur de magnis, in quib. quasi nobisipsis discredimus. Et aūt, q̄ timorē incutiūt, nō sunt simplr mala, sed hñt quandā magnitudinē, tū ex eo qđ apprehendunt, vt quę difficiuter repelli pñt: tum ēt qa apprehendunt ut de prope existētia, sicut iā dictū est*. vñ hoīes maxime in timorib. q̄runt cōsiliari. Alio mō dr̄ aliquis cōsiliatiuus à facultate bene consiliandi, & sic nec timor, nec aliqua passio consiliatiuos facit: qa hoī affecto ſm aliquā passionē vr̄ aliquid, uel maius, vel minus, q̄ sit ſm rei ueritatem: sicut amanti vñr ea q̄ amat, meliora, & timenti ea, quæ timet, terribiliora: & sic ex defectu rectitudinis iudicij quælibet passio, quantū est de se, impedit facultatem bene consiliandi. Et per hoc patet rñsio ad primum.

* q. 42. ar. 2.

A

B

Ad 2m dicendum, q̄ quāto aliqua passio est fortior, tanto magis hō ſm ipsam affectus impedit. & ideo qñ timor fuerit fortis, vult quidē hō cōsiliari, sed adeo perturbat in suis cogitationibus, q̄ consiliū adinuenire non pōt. Si aūt sit paruus timor, qui solicitudinē consiliandi inducat, nec multū rōnem conturbet, potest etiam conferre ad facultatem bene consiliandi ratione solicitudinis consequentis.

Ad 3m dicendū, q̄ ēt spes facit consiliatiuos: qa, ut in 2. Rhet.* Philos. dicit. Nullus cōsiliat de his, de quib. desperat, sicut nec de impossibilibus, ut dr̄ in 3. Eth.† timor tñ facit magis cōsiliatiuos q̄ spes, qa spes ē de bono, put possumus ipsum cōseq: timor aūt de malo, put uix repelli pōt, & ira magis respicit rōnē difficilis timor, q̄ spes. i difficilib. aūt, maxime i qb. nobis ñ ɔfidim*, ɔsiliamur, sicut dictū est*.

C

* cap. 5. a med.

† cap. 3. ro mo 5.

* In corp. art.

Articvlvs III.

Vtrum timor faciat tremorem.

Medina ar 3.

234 *Porrecta per totum.* Sup. ar. 1. ad 2. & 1. 2. pi. 17. co. 7.

Ad tertivm sic pcedit. Vr̄ q̄ tremor nō sit effectus timoris. Tremor. n. ex frigore accidit: videmus. n. infrigidatos tremere. timor aūt nō vr̄ causare h frigus, sed magis calorē desiccantē, cuius signum est, q̄ timentes sitiunt, & præcipue in maximis timoribus, sicut patet in illis, qui ad mortem ducuntur. ergo timor non causat tremorem.

D

¶ 2 Præt. Emissio supfluitatū ex h calore accidit, vñ vt plurimū medicinæ laxatiuæ sūt calidæ: sed hmōi emissiōes supfluitatū ex timore frequēter ɔtingūt. ergo timor vr̄ cāre calorē, & sic nō cāt tremorem.

¶ 3 Præt. In timore calor ab exterioribus ad interiora h reuocat. Si igit pp huiusmodi reuocationem caloris in exterioribus hō tremit, uidetur similiter, q̄ in omnibus exterioribus membris deberet causari tremor ex timore: hoc autem non uidetur. non ergo tremor corporis est effectus timoris.

E

Sed contra est, quod Tullius dicit in 4. de Tusculanis quęstionib.* quòd timorem sequit tremor, & pallor, & dentium strepitus.

* lib. 4. in fol. 4. a princ. libri.

Resp. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est,* in timore fit quædā contractio ab exterioribus ad interiora: & iō exteriora frigida remanent, & m pp hoc in eis accedit tremor*, qui cātur ex debilitate uirtutis continentis membra. Ad hmōi aūt debilitatē maxime facit defectus caloris, qui est instrumentū, quo anima mouet, ut dicitur in 2. de anima.*

* art. 1. huius quæst.

concl. m

* Text. 50. tom. 2.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ calore ab exterioribus ad interiora reuocato, multiplicat calor iteri*, & maxime uersus inferiora, idest, circa nutritiuā: & iō cōsūpto humido cōsequit sitis, & ēt interdū solutio uētris, & urinæ emissio, & qñq; ēt seminis, vel hmōi emissio supfluitatū accidit pp ɔtractionē uentris, & testiculorū, ut Philosophus dicit in lib. de pblematibus.* unde patet solutio ad secundum.

* In sectione 27. proble. 11. co. 6.

Ad 3m dicendum, q̄ quia in timore calor deserit cor, à superioribus ad inferiora tēdens: iō timentibus maxime tremit cor, & mēbra, q̄ hñt aliquā cōnexionē ad pectus, ubi est cor: vñ timētes maxime tremūt i uoce pp vicinitatē uocalis arteriæ ad cor. tremit ēt labiū inferius, & tota inferior mādibula pp cōtinuationē ad cor, vñ, & strepitus dētiū seqtur: & eadē rōne brachia, & manus tremūt. Vel ēt qa hmōi mēbra sunt magis mobilia, pp qđ, & genua tremunt timentibus, ſm illud Isaiæ. 35. Confortate manus dissolutas, & genua tremētia roborate.

Articvlvs IIII.

Vtrum timor impediat operationem.

Medina art 4.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur q̄ timor impediat operationem. Operatio. n. maxime impeditur ex h perturbatione rationis, quæ dirigit in opere: sed timor perturbat rationem, ut dictū est*. ergo timor impedit operationem. 215 *Porrecta per totum.*

* ar. 2. huius quæst.

¶ 2 Præt. Illi q faciūt aliqd cū h timore, facilius in opatione deficiūt: sicut si aliqs incedat sup trabem in alto positā, pp timorē de facili cadit, non aūt caderet, si incederet sup eandē trabē in imò positā, pp defectū timoris. ergo timor impedit operōnē.

¶ 3 Præt. Pigritia, siue segnities est q̄dā species h timoris: sed pigritia impedit operationē. ergo & timor.

Sed contra est, qđ Apostol. dicit ad Philip. 2. Cū metu, & tremore uestrā salutē operamini, qđ non diceret, si timor bonam operationem impediret. timor ergo non impedit bonam operationem.

Resp. Dicendū, q̄ opatio hoīs exterior cātur q̄dē ab aīa sicut à primo mouente, sed a mēbris corporis sicut ab instrumentis. Contingit aūt operationē impediri, & pp defectū instri, & pp defectū principalis mouentis. Ex parte igit instrorum corporaliū timor, quantū est de se, semp natus est impedire exteriorē operationem pp defectū caloris, q ex timore accidit in exterioribus mēbris: m sed ex parte aīæ si sit timor moderatus, nō multū rōnē perturbans, confert ad bene operandū: inquantū causat quandā solicitudinem, & facit hoīem attentius consiliari, & opari. Si uero timor tm̄ increscat, q̄ rōnem perturbet, & impedit operationem ēt ex parte animæ: sed de tali timore Apostolus non loquitur. Et per hæc patet responsio ad primum.

concl. m

Ad 2m dicendū, q̄ illi qui cadunt de trabe in alto posita, patiuntur perturbationes imaginationis propter timorem casus imaginati.

Ad 3m dicendū, q̄ omnis timens refugit id quod timet, & ideo cū pigritia sit timor de ipsa operatione inquantū est laboriosa, impedit operationem, quia retrahit uoluntatem ab ipsa: sed timor, qui est de alijs rebus, intantum adiuuat operationem, in-

M 2 quantum

quantũ inclinat uoluntatem ad operandum ea, per quæ homo effugit id quod timet.

QVAESTIO XLV.

De audacia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de audacia.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Pirmo, Vtrum audacia sit contraria timori.

¶ Secundo, Quomodo audacia se habet ad spem.

¶ Tertio, De causa audaciæ.

¶ Quarto, De effectus ipsius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum audacia sit contraria timori.

AD PRIMVM sic procedit. Vĩ ꝙ audacia nõ cõtrarietur timori. Dicit. n. Aug. in lib. 83. q. *quòd h audacia uitium est. uitiũ autem uirtuti contrariatur, cũ ergo timor non sit uirtus, sed passio uidetur quòd timori non contrarietur audacia.

¶ 2 Præt. Vni unum est cõtrariũ: sed timori contrariatur spes. nõ ergo contrariatur ei audacia. I

¶ 3 Præt. Vnaq̃q; passio excludit h passione oppositá: sed id quod excludit per timorem, est securitas. dicit. n. Augu. 2. Confes. * ꝙ timor securitati præcauet. ergo securitas contrariatur timori, non ergo audacia.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in 2. Rhetor. *quòd audacia est timori contraria.

RESP. Dicicendũ, ꝙ de rõne ꝯtrariorum est, ꝙ maxime a se distent, ut dr̃ in 10. Metaph.* Illud K autem, quod maxime distat á timore, est audacia. Timor. n. refugit nocumentum futurum pp eius victoria super ipsum timentem: sed audacia aggredit periculũ imminens pp uictoriá sui supra ipsum periculũ. unde* manifeste timori ꝯtrariat audacia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ G ira, & audacia, & oĩum passionũ noĩa dupliciter accipi pñt. Vno mõ ſm qđ important absolute motus appetit* sensitiui i aliqđ obiectũ bonũ, uel malum: & sic sũt nomina passionũ. Alio mõ, ſm qđ simul cũ hmõi motu important recessum ab ordine rationis, & sic sunt nomina uitiorum, & hoc mõ loquit August. de audacia: sed nos loquimur nunc de audacia secundum pri- H mum modum.

AD 2m dicendum, ꝙ uni ſm idẽ non sunt plura cõtraria: sed ſm diuersa, nihil ꝓhibet uni plura cõtrariari: & sic dictũ ẽ supra * ꝙ passiones irascibilis habent duplicẽ contrarietatẽ, unam ſm oppositionẽ boni, & mali, & sic timor contrariat speialit ſm oppositionẽ accessus & recessus, & sic timori contrariatur audacia, spei uero, desperatio.

I AD 3m dicendum, ꝙ securitas non significat aliquid cõtrariũ timori, sed solá timoris exclusionẽ. Ille. n. dicitur esse securus q non timet: unde securitas opponitur timori sicut priuatio, audacia aũt sicut cõtrarium: & sicut contrarium includit in se priuationem, ita audacia securitatẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum audacia consequatur spem.

K AD SECVNDVM sic procedit. Vĩ ꝙ audacia non consequatur spem. Audacia enim est

SVPER QVAEST. XLV. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN tota quæst. 45. unum occurrit dubium, quomodo. s. malũ sit obiectũ audaciæ. aut. n. est obiectũ eius p se, aut p accidẽs, si per se, ergo motus appetitus, prosecutiuus est per se respectu mali, cuius oppositũ, dictũ est, & oẽs fatentur dicentes, malum esse qđ oĩa fugiunt sicut bonum*, quod omnia appetunt. si p accidens, ergo habet aliquid aliud per se obiectum, sicut patet in cæteris operationibus sensus, intellectus, & appetitus. Dicunt n. aliqua per accidens uisa, audita intellecta, appetita, quæ pp alia uisa, sensata, cognita, desiderata attinguntur. & tunc q̃ratur quod est obiectum per se audaciæ, an bonum, an malũ. Et augetur difficultas, quia author uarie loqui uidetur in arti. 2. ad tertium expresse dicens, audaciam respicere malũ & in arti. 4. ad 2. dicens, obiectum audaciæ esse compositum ex bono, & malo.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam, primo, referendus est effectus audaciæ pu* ad ppriũ obiectũ. Scdo, referendus est idem, & scdm se, & ut participans uirtualiter spẽ in suũ obiectum: sic. n. melius elucescet ueritas. Quũ ad primũ istæ duæ passiones, s. audacia, & desperatio simil' ẽ ingeriũt difficultatem: quia ista ẽ ad malũ, & illa à bono, ac p hoc contra naturæ ordinẽ uident se habere. Siquis th aduertat, ꝙ in concupiscibili, cuius obiectum est bonum, uel malum absoluta nulla est hoc modo passio, sed respectu boni omnes sunt prosecutiuæ, & respectu mali refutatiuæ, uel fugitiuæ cõiiciet, quòd aliquid habet tam bonum, quem malum ex ly, arduo, per quod contrahitur bonum, & malum ad obiectum irascibilis habentur tales passiones, & uere sic est. & propterea in concupiscibili nulla talis passio inuenitur. Quid autem sit illud, non oportet i extraneo genere quærere: quoniã sicut ædificationes, picturæ, & structuræ difficiles, non reponuntur in aliquo alio genere ex difficultate: sed modum quendam sortiũtur ipsius euidem naturæ, quæ diffic[il]is dicit' difficultas enim ædificationis ad artẽ ædificandi, & difficultas picturæ ad artẽ pingendi spectat: ita bonũ difficile ex difficultate non trahit latitudinẽ mali, sed infra boni latitudinem sistit. & similiter malum difficile non exit mali latitudinem: quia tamen arduum seu difficile in respectu dic' bonum difficile excedens mẽsuram in malus,

F eo ipso, q. cũ difficile est, hẽt unde ad se euertat illũ, cui est, uel ut sic excessiuum: & hoc mõ bonũ arduum est obiectũ desperationis. & similiter ma[lum] diffic[i]le non excedens mensurã in malus, licet ex eo, qđ est malũ habeat, unde auertat ex eo tñ, ꝙ est uelut qddam magnum non excedens mensuram, habet unde trahat. unde author superius in q. 23. art. dix[it] ꝙ malũ ardu[um] hẽt, ut in ipsum tendat, sicut i qddem arduum: & sic modus mali superat* p[er] ardu[u]m, mensuratur hẽt aliter n ô con cupiscibilẽ, cui est fug[i]re magis malus malum, q̃ minus, sed irascibilẽ, cuius est tã bona q̃ mala ardua ꝓsequi, ut oportet. Et hoc mõ saluatur ꝙ audacia resp. cit p se aliquo mõ suum proprium obiectum: acc[i]dit aliter persistẽ in p[ro]ſa, & desperatione pure sumptis respectu propriorũ obiectorũ. Quòd n. obiectũ audaciæ sit difficile malũ, ex eo patet, ꝙ sicut nullus desperat nisi á desiderato, ac p hoc bono ita nullus audet nisi ad timẽda, ac p hoc mala. hæc de primo. Quo ad scdm. facile patet quo [...] p se, & p accidens, & quatenus saluat' siquidẽ per se obiectũ prosecutionis, idest, bonũ, & per accidẽs obiectũ eiusdẽ, id est malũ, ex eo, ꝙ obiectũ audaciæ, ut participantis spem, ut in litera dicit' compositum est ex bono & malo, ita quòd bonum uictoriæ, seu repulsæ subiectionis imminentis, respicit rationem spei, quòd perinde est, ac dicere, quòd respicit ex participata spe: malum autem respicit ratione [...], propter [...] Est. n. a[u]dac[ia] [...] spei [...] ex parte obiecti. unde prouida natura, cum egerent animalia nõ solum consonantibus per se motibus ad obiecta appetitus, bonũ scilicet, & malum, sed & dissonantibus ab eisdem, quon á quãdoque expedit, & fugere bonum aliquod, & ꝓsequi malum aliquod, nec potuerit fieri, ut perseitatem secundum propriam cõpositionem haberent, effecit ut saltem respectu concurrentium ad motum perseitas saluaretur, ut sic motus omnis appetitus, & si non secundum se consideratur, uttamen exercitus, cum requisitis ad ipsum per se obiectum sortiatur.

SVPER QVAEST. XLV. ART. II.

Medina art. 2.

CIrca dicta in 1 art. eiusdẽ 45. q. spẽliter dubiũ occurrit de a[...] hbi [...] contrariat ut est. superius enim in q. 25. ar. 3. expresse dicit, quòd desp[er]atio est prior timore, & quòd timor sequitur

216 *Porrecta per totum.* Sup. q. 21. art. 2. co. fin Et inf. plenti q. arti. 3. co. Et a. 2. q. 123. ar. 3. ad 3. & q. 129. art. 6. ad scdm.

*l. 83. qst. 31. e medio illius: & q. 34. to. 4.

li. 2. c. 6. a medio illi, to. 1.

*li. 2. Rhe to. ca. 5. a medio, t. 6.

*li. 10. Me. tex. 13, to. 3.

*q. 23. ar. 2. & q. 40. ar. 4.

237 *Porrecta per totum.* Sup. q. 25. at. 3. cor. Et inf. plenti q. a. 3. cor. Et 2. 2. q. 125. a. 2. ad tertium. Et q. 129. ar. 7. cor. Et ueri q. 25. ar. 5 ad secundũ. Et 3. Ethi. le. 4. co. 3.

sequitur desperationē uictoriæ, sicut audacia spē eiusdē hic uero apte vult, q desperatio sit effectus timoris, sicut audacia spei.

*Cap. 6. & 7. to. 5. †q. 40. ar. 8.

¶Ad hoc dr q desperatio, & timor possũt dupliciter cõsiderari .s. ex parte obiecti, & ex parte modi attingẽdi obiectũ. Si considerent ex parte obiecti, cũ obiectũ desperationis sit bonũ timoris vero malũ, & bonũ naturaliter sit prius malo, sic desperatio ẽ prior timore, ut supra* in q. 25. declaratũ fuit: & ex hac parte timor nascit ex desperatione, q a.s. obiectũ desperationis natũ ẽ parere obiectũ timoris. Bonũ.n. arduũ æstimatũ impossibile, natũ ẽ ꝓponere priuationẽ sui, ut ut quoddã malũ superexcedens, q est obiectũ timoris: nõ est tñ ista deriuatio timoris, ex desperatione ex parte obiecti, sic accipienda, ut oporteat obiectũ timoris ex penus obiecto desperationis ꝓcedere: qm hoc est manifeste falsũ, dũ sum* inter spẽ, & metũ, sed qa obiectũ timoris sapit semp aliquid de obiecto desperationis. Nullũ.n. malum h ẽt rõnẽ timẽdi, nisi quia bonũ oppositũ æstimat, uel dubitat superexcedens, q est obiectum desperationis. Si aũt cõsiderent ex pte modi attingẽdi obiectũ, cum utriusq; modus cõsistat in fugiẽdo, & timori p se: desperationi aũt per accidens conueniat suũ fugere obiectũ, & qd est per accidens depẽdeat ab eo, qd est p se, cõsequens est, ut timor sit ex hac parte cã desperationis, non ita qd obiectũ desperationis sit cõpositũ ex bono & malo, sicut obiectũ audaciæ: qm, ut superius in q. 40 ar. 4. ad secdm, patet, desperatio ex solu superexcessu boni esse põt, sed ita, q in ipsũ bonũ superexcedẽs æstimatũ impossibile, feratur timor & desperatio: timor quidem in superexcessũ, inquantũ impeditiuũ boni, ac per hoc malum. desperatio uero

*Cap. 5. post med. tom. 6.
* Cap. 8. post med. to. 5.
* q̃st. 22.
concl. m

respectu malorũ, & terribiliũ, vt A dr̃ in 3. Eth. spes aũt respicit bonũ, vt s̃. dictũ est, † ergo hñt diuersa h obiecta, & nõ sũt uni9 ordinis. ergo audacia ꝯsequit spẽ.

¶2 Præt. Sicut audacia cõtrariat h timori, ita desperõ spei: sed timor nõ sequit desperõnẽ quinimò desperatio excludit timorẽ, ut Philos. dicit in 2.* Rhet. ergo audacia non cõsequitur spem.

¶3 Præt. b Audacia intendit qd̃dam bonũ.s. uictoriã: sed tendere B in bonũ arduum pertinet ad spem. ergo audacia est idẽ spei: non ergo consequitur ad spem.

SED CONTRA est, qd̃ Philos. dicit in 3. ethic. * q illi, qui sunt bonæ spei, sunt audaces, uidet ergo audacia consequi spem.

RESP. Dicendũ, q sicut iã pluries dictũ est,* oẽs hmõi passiones aĩæ ad appetitiuã potentiã ptinent. Ois aũt motus appetitiuæ potẽtiæ reducit ad ꝓsecu- C tionẽ uel fugã: ꝓsecutio aũt uel fuga, ẽ alicui9 & p se, & p accidẽs, p se qdẽ ẽ ꝓsecutio boni, fuga uero mali: p accidens aũt põt ꝓsecutio eẽ mali pp aliqd̃ bonũ adiũctũ, & fuga boni, pp aliqd̃ malũ adiunctũ. qd̃ aũt est p accidens, sequit ad id, qd̃ est p se: & iõ ꝓsecutio mali, sequit prosecutionẽ boni, sicut & fuga boni sequit fugã mali. Hæc aũt quatuor ptinẽt ad quatuor D passiones, nã ꝓsecutio boni ptinet ad spẽ, fuga mali ad timorẽ, ꝓsecutio mali terribilis ptinet ad audaciã, fuga uero boni ptinet ad desperationẽ: unde sequitur, q m audacia cõsequitur ad spẽ n. Ex hoc.n. q aliqs sperat superare terribile imminens, ex hoc audacter insequitur ipsum: ad timorem uero sequitur desperatio, iõ.n. aliquis desperat, quia timet difficultatem, quę est E circa bonum sperandum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ratio sequeret, si bonũ & malũ elsẽt obiecta nõ habẽtia ordinẽ adinuicẽ: sed qa malum hẽt aliquẽ ordinẽ ad bonũ (ẽ.n. posteri9 bono, sicut priuatio habitu) iõ audacia, q̃ insequit malũ, est post spẽ, quę insequtur bonum.

AD 2m dicendũ, q etsi bonũ simpliciter sit prius q̃ malũ, tñ fuga p prius debet malo, q̃ bo- A no: sicut insecutio p pri9 debetur bono, q̃ malo: & iõ sicut spes est prior, q̃ audacia, ita timor ẽ prior, q̃ desperatio: & sicut ex timore nõ semp sequitur desperatio, sed qñ fuerit intẽs9: ita ex spe non semp sequit audacia, sed quãdo fuerit uehemẽs.

AD 3m dicendũ, q audacia licet sit circa malũ, cui cõiũctũ ẽ bonũ uictoriæ s̃m ęstimationẽ audacis, tñ respicit malũ: bonũ B uero adiunctũ respicit spes, & similiter desperatio respicit spes, & similiter desperatio respicit bonũ directe, qd̃ refugit: malũ uero adiũctũ respicit timor. unde ꝓprie loquẽdo, audacia nõ ẽ pars spei, sed ei9 effect9: sicut nec desperatio ẽ pars timoris: sed ei9 effect9: & pp hoc ẽt audacia principalis passio eẽ põt.

ARTICVLVS III.

Vtrum defectus aliquis sit causa audaciæ.

Medina ar. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q defectus aliquis sit cã audaciæ. Dicit.n. Philosoph. in lib. de ꝓblematibus,* q amatores uini sunt fortes & audaces: sed ex uino sequit defect9 b ebrietatis. ergo audacia causatur ex ebrietatis defectu.

¶2 Præt. Philosoph. dicit in 2. Rheto. † q inexperti periculo- D rũ h sũt audaces: sed inexperientia, defectus quidã est. ergo audacia ex defectu causatur.

¶3 Præ. Iniusta h passi audaciores eẽ solẽt. sicut ẽt bestiæ cũ p cutiunt, ut dr̃ i 3. Eth.* sed iniustũ pati ad defectũ ptinet. ergo audacia ex aliquo d fectu cãtur.

SED CONTRA est, q Phil. dicit in 2. Rhet. † q cã audaciæ ẽ, cũ in phantasia spes fuerit salutariũ, ut ꝓpe existẽtiũ timendorũ aũt, nõ entiũ, aut longe entium: sed id, qd̃ pertinet ad defectum, uel pertinet ad salutariũ remotionem, uel ad terribilium propinquitatẽ. ergo nihil, qd̃ ad defectum pertinet, est cã audacię.

RESPON. Dicendũ, q sicut supra dictũ est,* Audacia cõsequit spẽ, & cõtrariat timori: vñ m q̃cũq; nata sũt cãre spẽ, uel excludere timorẽ, sũt cã audaciæ n. Quia uero timor, & spes, & ẽt audacia, cũ sint passiones q̃dã, ꝯsistũt in motu appetitus, & in quadã trãsmutatione corporali, dupliciter põt accipi cã audacię, siue quãtũ ad ꝓuocationẽ spei, siue q̃tũ ad exclusionẽ timoris: uno mõ q̃dẽ ex parte appetitiui motus, alio uero mõ ex parte trasmutationis corporalis. Ex parte q̃dẽ appetitiui motus: qui

in ipsum bonũ superexcedens, fugiẽdo ipsum. Est aũt ratio mouens ad ꝓponendum ex hac parte timorẽ, ut habeat p se obiectũ fugæ in desperãte, sicut in audace. cũ .n. bonũ ab oĩbus appetatur & a desperãte fugiatur, palam est q nõ fugitur inquantũ bonũ, nec inquantũ maius bonũ, sed rõne alicuius impedimenti, sali ẽ est excessus æstimatus impossibilis: & quia impediẽs bonũ, mali rõnẽ induit, ex hac parte timor inchoat desperationẽ. Timoris aũt nomine hoc loco nõ intelligo timorẽ ꝓprie dictũ, ut est passio irascibilis distincta cõtra fugã, q est quarta passio concupiscibilis cõtraria desiderio, sed ut includit illã, ita q desperatio fugit bonũ excedens pp fugam mali impedientis, puta, ipsius excessus, qui includitur in timore, & non proprie, & pp timorẽ illius excessus difficilis impedientis impossibilis &c. experimur.n. q cognita impossibilitate cõsequendi aliquid, desperamus ab illo, timentes: & rõ huius est, quia impossibilitas, seu difficultas cõsequendi, & si ex hoc ipso q impedit bonũ consequendũ, statim habeat unde induat rõnẽ mali, ac per hoc sit obiectũ abominationis, seu fugæ inclusæ in timorem, nõ tamen habet unde induat rõnẽ mali ardui quia tñ est impedimentum boni ardui, licet non

238 *Porrecta per totum.* Sup. q. 25. ar. 2. cor.

* In sect. 27. Probl. 4. to. 6.

† Ca. 5 aliquantulũ a med. to. 6.

* Ca. 8. circa me. to. 5.

† Cap. 5. a me. to. 6.

* art. ꝓce. concl. m.

ab sit malū arduum, author timoris noie vsus est. Desperatio igit ex parte obiecti est timoris: timor vero ex parte modi attingēdi obiectū, cū est desperationis, quo fit, ut non æqualiter sit desperatio, & audacia à timore & spe: nā audacia a spe, & ex parte obiecti, boni s. q est prius malo, & ex parte modi: qa prosecutio boni ex rōne pfecutionis mali oritur: desperatio aūt ex parte modi tm ex timore, sed abominatione causatur.

sequit appræhensionē, puocat F spes causans audaciā p ea, q faciunt nos æstimare, q possibile sit adipisci uictoriā, uel sm propriā potētiā, sicut fortitudo corporis, experiētia in piculis, multitudo pecuniarū, & alia hmōi: siue p potētiā aliorū, sicut multitudo amicorū, vel quorūcūq; auxiliantiū, & pcipue si hō cōfidat de auxilio diuino. Vñ illi, q se bene hñt ad diuina, audaciores sunt, vt et Philos. dicit in 2. G Rhet.* Timor aūt excludit sm istū modū p remotionē terribiliū appropinquantiū, puta, quia hō nō hēt inimicos, qa nulli nocuit, qa nō uidet aliqd periculū imminere. Illis.n. vñr maxime pericula imminere, q aliis nocuerunt. Ex parte uero trāsmutationis corporalis cātur audacia pet puocationē spei, & exclusionē timoris, vel ex his, q faciunt caliditatē circa cor. Vñ Phil. *dicit in lib. de partibus aīalium, q illi qui hñt paruū cor sm quantitatē, sunt magis audaces: & aīalia habentia magnū cor sm quantitatem, sunt timida: H quia calor nālis nō tm pōt calefacere magnū cor, sicut paruū: sicut ignis non tm pōt calefacere magnā domū, sicut paruā. Et in lib.* de problematib. dicit, q habentes magnū pulmonē sanguineū, sunt audaciores propter caliditatē cordis exinde consequentem. Et ibidē dicit, q uini amatores sunt magis audaces pp caliditatem vini. unde, & supra dictū est,* quòd ebrietas facit ad bonitatē spei: caliditas enim cordis repellit timorē, & causat spem propter cordis extensionem, & amplificationem.

*lib. 3. ca. 4. tom. 4.

*In sectio ne 27. p-bl. 4. to. 6.

*q. 40. a. 6

Ad primum ergo dicendū, q ebrietas causat audaciam, non inquantum est defectus, sed inquantū I facit cordis dilatationem, & inquantum etiam facit æstimationem cuiusdam magnitudinis.

Ad 2m dicēdū, q illi q sunt inexperti periculorum, sunt audaciores, nō pp defectū, sed p accidēs, inquantū scilicet pp inexperientiā neq; debilitatē suā cognoscunt, neq; præsentiā periculorū: & ita per subtractionē causæ timoris, sequitur audacia.

Ad 3m dicendū, q sicut Philosoph. dicit in 2. Rheto.* Iniustum passi redduntur audaciores, qa æstimant, q Deus iniustū passis auxiliū ferat, & sic patet q nullus defectus causat audaciā, nisi p accidens, inquantū, s. hēt adiunctā aliquā excellentiā, uel uerā, uel æstimatā, uel ex parte alteri*, uel ex pte sui. K

*Ca. 5. in 6. tom. 6.

ARTICVLVS IIII.

219 Porrecta per totum. q. 44. art. 3. & 45. art. 1. *3. Ethi lect. 14. † In sectione 27. Problem 3. tom. 6.

Vtrum audaces sint promptiores in principio, quàm in fine, in ipsis periculis.

Medina ar. 4.

Ad QVARTVM sic proceditur. Vr q audaces non sint promptiores in principio, q in ipsis periculis. Tremor.n. ex timore cātur, qui contrariatur audaciæ, ut ex dictis patet: sed audaces qñq; i principio † tremūt, ut Philosoph. dicit in lib. de problemaribus.† ergo nō sunt promptiores in principio, quàm in ipsis periculis existentes.

F ¶ 2 Præt. Per augmentū obiecti augeť passio: sicut si bonū ē amabile, & magis bonū est magis amabile: sed h arduū ē obiectū audaciæ. augmētato ergo arduo, augmētatur audacia: sed magis fit arduum, & difficile periculum quando est præsens. ergo debet tunc magis crescere audacia.

¶ 3 Præt. Ex vulneribus inflictis h prouocaŧ ira, sed ira causat audaciā. Dicit.n. Philos. in 2. Rhet.* q ira est ausiuū. ergo qñ iā sunt in ipsis periculis, & percutiuntur, uidetur quòd magis audaces reddantur.

*cap. 5. in 6. & li. 3. Eth. ca. 8. to. 6. & 5.

Sed contra est, qd dr in 3. Eth.* q audaces puolātes sūt, & uolētes añ pericula, i ipsis aūt discedūt.

*capit. 7. post medium, to. 5.

Respo. Dicēdū, q audacia, cū sit quidā motus appetitus sensitiui, sequit apprehēsionē sensitiuę uirtutis, uirtus aūt sensitiua no ē collatiua, nec inqsiti ua singulorū, q circūstāt rē, sed subitū hēt iudiciū. Cōtingit aūt qñq;, q sm subitā apprehēsionē non pōt cognosci oīa, q difficultatē in aliquo negotio afferūt, unde * surgit audaciæ motus ad aggrediē dū periculū: unde qñ iā experiunť ipsū periculum, sentiunt maiorē difficultatē, q æstimauerunt, & iō deficiunt*. Sed ratio est discursiua oīum, q afferunt difficultatē negotio: & iō fortes, qui ex iudicio rōnis aggrediunť pericula, in principio uidenť remissi, quia nō passione sed cū deliberatione debita aggrediunt: qñ aūt sunt in ipsis periculis, nō experiuntur aliqd improuisū, sed qñq; minora illis, q pcogitauerunt, & iō magis persist nt. Vel ēt, quia pp bonum uirtutis pericula aggrediuntur, cuius boni uoluntas in eis perseuerat, quantacunq; sint pericula: audaces aūt pp solā æstimationē facientem spē, & excludentem timorem, sicut dictum est.*

concl.

art. preced.

Ad primum ergo dicendū, q ēt in audacib. accidit tremor pp reuocationē caloris ab exteriorib. ad interiora, sicut ēt i timētibus: sed in audacibus reuocať calor ad cor, in timētib. aūt ad inferiora.

Ad 2m dicendū, q obiectū amoris est simpliciter bonū. unde augmentatū simplr augmētat amorē: sed obiectū audaciæ est cōpositū ex bono: & malo, & motus audaciæ in malū psupponit motū spei in bonū: & iō si tm addatur de arduitate ad periculum qd excedat spē, nō sequeť motus audaciæ, sed diminuitur: si tñ sic motus audaciæ, quanto maius est periculum, tanto maior audacia reputatur.

Ad 3m dicendū, q ex læsione non causať ira, nisi suppositā aliqua spe, ut infra dicetur:* & iō si fuerit tm periculū, qd excedat spē uictoriç, nō sequetur ira: sed uerū est, q si ira sequať, audacia augebitur.

*q. seq. art. 1.

QVAESTIO XLVI.

De ira secundum se, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de ira. Et primo, de ira secundū se. Scdo, de cā factiua irç, & remedio ei*. Tertio, de effectu ei*.

Circa primum quęruntur octo.

¶ Primo, Vtrū ira sit passio spālis

¶ Secūdo, Vtrum obiectum iræ sit bonum, an malum:

SVP. QVÆS. XLVI. ART. I.

Medina art. 1.

IN art. 1. quæstionis 46. in responsione ad primum, aduerte, qd illa verba literæ, Ad ira terminantur, possunt habere duos sensus primus est, q singuli motus irascibilis, scilicet motus spei, & motus desperationis, & reliqui, terminantur ad irā, sicut diximus quod amor terminatur ad dele-

delectationem, & hic sensus est falsus: non enim spes terminatur ad iram, ut patet. Secūdus est, q̄d oēs passiones irascibilis terminātur ad irā, idest finiuntur in ira, tanq̄ in ultima passione, & hoc est dicere, q̄d ira est ultima passio, seu ultimus motus huius potētiæ, & notior, & ppea denominauit potentiā: & hic sensus est uerus, ut patet superius dictū.

¶ Tertio, Vtrum ira sit in concupiscibili.
¶ Quarto, Vtrū ira sit cū rōne.
¶ Quinto, Vtrū ira sit naturalior quàm concupiscentia.
¶ Sexto, Vtrum ira sit grauior, quàm odium.
¶ Septimo, Vtrū ira solum sit ad illos, ad quos est iustitia.
¶ Octauo, De speciebus iræ.

A

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ira sit specialis passio.

140 Porrecta per totum. 2.2.q.158 ar.8.00.& 3.d.5.q.2 ar.2. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ ira non sit passio specialis. Ab ira.n. denominatur potentia irascibilis: sed huius potentiæ non est una tantum passio, sed multæ. ergo ira non est passio specialis. B

¶ 2 Præt. Cuilibet passioni spāli est aliquid ɔ̄trariū, ut patet inducēti p singula: sed iræ n̄ ē aliqua passio ɔ̄tria, ut supra dictū est.* ergo ira nō ē passio spālis.

*q.23. ar. 3.

¶ 3 Præt. Vna spālis passio non includit aliā: sed ira includit multas passiones. est enim cū tristitia, & cū spe, & cum delectatione, ut patet per Philosophū in 2. Rhetor.* ergo ira non est passio specialis.

*Cap.2.& 3.t.6. †Dam. li. 2.c.16. *li.4.in f. 4.a princ. li.& fol.5

SED CONTRA est, q̄ Damas.* ponit irā spalē passionē. Et similiter Tullius 4. de Tuscul. q̄stionibus.* C

RESP. Dicendū, q̄ aliq̄d dr̄ gn̄ale dupliciter, Vno mō p p̄dicationē, sicut aïal ē generale ad oīa aïalia: Alio mō p cām, sicut sol est cā generalis oium, q̄ generant̄ in his inferioribus, s̄m Dion. in 4. c. de diui. no.* Sicut.n. gen⁹ cōtinet multas dr̄ias ptāte s̄m similitudinē materiæ, ita cā agens cōtinet multos effectus s̄m uirtutē actiuā. cōtingit aūt aliquē effectū ex cōcursu diuersarū cārū produci. Et q̄a oīs cā aliquo mō in effectu manet, pōt ēt dici tertio mō, q̄ effectus ex cōgregatione multarū cārū p̄ductus, hēt quandā generalitatē, inquantū cōtinet multas cās quodāmō in actu. Primo ergo mō, ira nō ē passio gn̄alis sed cōdiuisa aliis passionib. (vt s̄. dictū ē)* Silr aūt, nec scd̄o mō: nō est.n. cā aliarū passionū, ut supra dictū est:† sed p hūc modū pōt dici gn̄alis passio amor, ut patet p Aug. in 14. lib. de Ciui. Dei.* Amor.n. est prima radix oium passionū, ut s̄. dictū est.† Sed tertio mō, pōt ira dici passio gn̄alis, inq̄tū ex cōcursu multarū passionū cātur. non enim insurgit motus iræ, nisi pp aliq̄ tristitiā illatā, & nisi adsit desideriū, & spes ulciscendi: quia ut Philosoph⁹ dicit in 2. Rhetor.* iratus hēt spē puniendi: appetit.n. uindictā, ut sibi possibilē. unde, si fuerit multū excellens psona, quæ nocumentū intulit. non sequit̄ ira: sed solū tristitia, ut Auic. dicit in lib. de Anima. D

*c.4. circa princ. illius.

*q.23. ar. 1.& 4. †q.25.a.1 *li.14 c.7. & 8. t.5. †q.25.ar. 2.

*2.2. circa prin. t.6.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ vis irascibilis denominat̄ ab ira, non quia oīs motus huius potētiæ sit ira, sed quia ad irā terminātur oēs motus huius potētiæ, & inter alios eius motus iste est manifestior.

AD 2m dicēdum, q̄ ex hoc ipso, q̄ ira causat̄ ex cōtrariis passionibus. s. a spe, quæ est boni, & a tristitia, quæ est mali, includit in seipsa cōtrarietatē: & iō non habet contrariū extra se: sicut ēt in mediis coloribus, non inuenitur contrarietas* nisi, quæ est simplicium colorum, ex quibus causantur.

A

AD 3m dicendum, q̄ ira includit multas passiones, non quidem sicut genus species, sed magis secundum continentiam causæ, & effectus.

ARTICVLVS II.

Vtrū obiectum iræ sit bonū, vel malū.

AD SECVNDVM sic p̄cedit̄. Vr̄ q̄ obiectū iræ sit malū. Dicit.n. Greg Nys.* q̄ ira ē quasi armigera cōcupiscētiæ, inq̄tū s. impugnat, id, q̄d cōcupiscētiā impedit. sed oē impedimētū habet rationē mali. ergo ira respicit malum, tanquam obiectum. B

¶ 2 Præt. Ira & odiū conueniunt in effectu. utriusq; .n. est inferre nocumētū alteri: sed odiū respicit malū tanq̄ obiectum, ut supra dictum est.* ergo ēt & ira.

*q.29. ar. 1.

¶ 3 Præt. Ira cātur ex tristitia. vñ Philos. dicit in 7. Eth.* q̄ ira operatur cū tristitia, sed tristitiæ obiectum est malum. ergo & iræ.

*C.6. post medium tom.3.

SED CONTRA ē, q̄d Aug. dicit i 2. Cōfes.† q̄ ira appetit uidictā sed appetit⁹ uindictæ ē appetit⁹ boni, cū uindicta ad iustitiā ptineat. ergo obiectū iræ est bonū. C

†li.2.confess.ca.6.a me.& 14. de ciuit. c.15.t.5.

¶ Præt. Ira sp ē cū spe, uñ, & delectationē cāt, ut dicit Philos. in 2. Rhet.* sed spei, & delectatiōis obiectū est bonū. ergo, & iræ.

*li.2. Ret. c.2. nō ta mote a prin. t.6.

RESP. Dicēdū, q̄ motus appetitiuæ uirtutis sequitur actū uirtutis apprehēsiuæ. uis aūt apprehēsiua dupliciter aliq̄d apprehēdit, Vno mō p modū incōplexi, sicut cū intelligimus q̄d ē hō alio mō p modū cōplexi, sicut cū intelligim⁹ albū inesse homini. Vñ utroq; mō uis appetitiua pōt tendere in bonū, & malū, p modū q̄dē simplicis, & incōplexi, cū appetitus simpliciter sequitur, uel inhæret bono, uel refugit malū: & tales motus sunt desideriū & spes, delectatio, & tristitia, & alia hmōi. Per modū aūt cōplexi, sicut cū appetitus fert̄ in hoc, q̄ aliq̄d bonum, uel malū insit uel fiat circa alterū: uł tēdēdo i hoc uł refugiēdo ab hoc: sicut manifeste patet i amore, & odio. Amamus.n. aliquē, in quātū uolum⁹ ei inesse aliq̄d bonū: odimus aūt aliquē, inquantū volumus ei inesse aliquod malum. & similiter est in ira; quicunque enim irascitur, quærit uindicari de aliquo, & sic motus iræ tendit in duo. s. in ipsam uindictā qua appetit, & sperat sicut quoddā bonū, unde, & de ipsa delectatur: tendit etiam in illum, de quo quærit uindictam, sicut in contrariū & nociuū, quod pertinet D E

SVP. Q. XLVI. ART. II.

Medina art. 2.

IN art. 2. eiusdem q. 46. scito, q̄ distinctio facta in litera: quod motus appetitus fert̄ in obiectū per modum incōplexi & per modum cōplexi, intelligitur formaliter, & explicite, ut patet in numeratis passionibus p modū incomplexi. Desiderium enim, & spes, si cōsiderent̄ obiecta, secundum implicita, complexionē habent. nullus.n. desiderat nisi sibi, uel alteri bonū, & similiter nullus sperat bonū nulli. Sed si scd̄m explicita obiecta considerent̄, incōplexio inuenitur. est.n. desiderium absentis boni, & spes futuri. Amare aūt ē uelle bonū alicui, ut in 2 Rhetor. dr̄, ubi explicite patet applicatio huius ad hoc ex parte obiecti. Intendit ergo author q̄ q̄dā passiones sunt, quarū obiecta consistunt explicite in applicatione huius ad hoc, q̄dam aūt nō. Et ex hoc soluunt̄ duæ obiectiones. Prima est de spe, & desiderio, q̄uo cōpu. ētur inter eas, q̄ per modū incōplexi sunt, cū respiciant bonū, & psonam. Secūdo est, q̄uo àmor concupiscētiæ, quo amatur uinū respicit unum obiectū tm̄: cum sibi ametur, vel alteri, ut superius etiam dictū fuit: & similiter de odio abominationis. patet.n. utriusq; solutio, q̄a s. nun explicite importans applicationē huius ad hoc in obiecto sicut cū amatur amicus, aut irascimur alicui, aut odio habem⁹ aliquē odio inimicitiæ: in his.n. trib. solis explicita applicatio huius ad hoc in obiecto apparet &c.

141 Porrecta per totum. loc. art. 3. & 6. cor. *li.4.c.13. à medio.

ad rōnem mali. Est autem duplex differentia attendenda circa hoc iræ ad odiū, & ad amorē, quarum prima est, ꝙ ira semper respicit duo obiecta: amor vero, & odiū q̄ſiq; respiciunt unum obiectū tm̄, sicut cùm dr̄ aliquis amare unum, uel aliquid hmōi, aut ē odire. Secunda est, quia utrunq; obiectorū, quod respicit amor, est bonū. vult enim amans bonū alicui tanquàm sibi conuenienti: utrunque uero horum, quæ respicit odiū, habet rōnem mali. vult enim odiens malum alicui, tanquàm cuidam inconuenienti. Sed ᵐ ira respicit unum obiectū ſm rōnē boni, ᵃ scilicet uindictam, quam appetit: & aliud secundum rationem mali, scilicet hominem nociuū, G de quo vult uindicari. & ideo est passio quodammodo composita ex contrarijs passionibus. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum ira sit in concupiscibili.

Egid. 2. ſ. d. 12. q. 1. ar. 1. *Medina ar. 3.*

242 Porrecta per totum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ ira sit in concupiscibili. Dicit enim Tullius in 4. de Tusculan. quæstio.ᵃ Quòd ira est ᵇ libido quædam: sed libido est in concupiscibili ergo, & ira.

¶ 2 Præt. Augus. dicit in regula, † ꝙ ira ᵇ crescit in odium. Et Tullius dicit in eodem libro, ꝙ odium est H ᵇ ira inueterata: sed odium est in concupiscibili sicut amor. ergo ira est in concupiscibili.

¶ 3 Præt. Damas. & Greg. Nyssē. ‡ dicunt, ꝙ ira componitur ex tristitia, & desiderio: sed utrunq; horū est in concupiscibili. ergo ira est in concupiscibili.

SED CONTRA. Vis concupiscibilis est alia ab irascibili. si igitur ira esset in concupiscibili, non denominaretur ab ea uis irascibilis.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, * Passiones irascibilis in hoc differunt à passionibus concupiscibilis, ꝙ obiecta passionū concupiscibilis sunt bonū, & malum absolute: obiecta aūt passionum irascibilis sunt bonum, & malum cū quadam eleuatione, & arduitate. Dictum est autem, * ꝙ ira respicit duo obiecta, scilicet uindictā, quam appetit, & eum, de quo uindictam quærit: & circa utrūque quandam arduitatem ira requirit. non enim insurgit motᵉ iræ nisi aliqua magnitudine circa utrūque existente. Quęcunq; enim nihil sunt, aut modica ualde, nullo mō digna æstimamus, ut dicit Philosoph. in 2. Rhet.ᵃ unde manifestum est, ꝙᵐ ira nō est in concupiscibili, sed in irascibili ᵒ.

*c. 2. ... *q. 23. a. 1. *ar. præc. *c. 2. nō ... mote à prin. t. 6. concl. ᵐ

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Tullius libidinē nominat appetitum cuiuscunque boni futuri, non K habita discretione ardui, uel non ardui: & secundū hoc ponit iram sub libidine, inquantum est appetitus uindictæ: sic autem libido communis est ad irascibilem, & concupiscibilem.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ ira dicitur crescere in odiū, non ꝙ eadē numero passio, quæ prius fuit ira, post modū fiat odiū p quādā inueteratiōnē, sed p q̄dā caulalitatē: ira. n. per diuturnitatem causat odium.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ ira dicitur componi ex tristitia, & desiderio, non sicut ex partibus, sed sicut ex causis. dictum est autem supra, ꝙ passiones cōcupiscibilis sunt causæ passionum irascibilis.

*q. 25. ar. 1.

*c. 2. q. ... 62 a. 1. co. Et 3. d. 26. q. 1. & 2. co. & senso. co. 3. fin. *lib. 4. in fol. 4. & 5. à prin. li. bri. †Aug. ea. 17. ‡Dam. li. 2. c. 16. Nyssē. li. 4. c. 14.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ira sit cum ratione. *Med ar. 4.*

243 Porrecta per totum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ ira non sit cum ratione. Ira enim cùm sit passio quædā est in appetitu sensitiuo: sed appetitus sensitiuᵉ nō ᵇ sequitur rationis apprehensionem, sed sensitiuæ partis. ergo ira non est cum ratione.

¶ 2 Præt. Animalia bruta carent ᵇ rōne, & tamen in eis inuenitur ira. ergo ira non est cum ratione.

¶ 3 Præt. Ebrietas ligat rationem, ᵇ adiuuat autem ad iram. ergo ira non est cum ratione.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7. Eth. * quod ira consequitur rationem aliqualiter.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est. Ira est appetitus uindictæ, hęc autem collationem importat pœnæ infligendæ ad nocumentum sibi illatum. vnde in 7. Eth. dicit Philosoph.ᵃ quòd syllogizans conferendo, quoniam oportet totaliter oppugnare, irascit cōfestim: cōferre aūt, & syllogizare ē rōnis. & iō ᵐ ira est quodammodo cum ratione. ᵃ

*ca. 6. ab multū à prio. t. 5. *at. 2. huius q. *c. 6. paolo prin. tom. 5. concl. ᵐ

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ motus appetitiuæ uirtutis potest esse cum ratione dupliciter. Vno modo, cum ratione pręcipiente: & sic uoluntas est cum ratione: unde, & dicitur appetitus rationalis. Alio mō, cum rōne denuntiante: & sic ira est cum rōne. Dicit. n. Philos. in lib. De problematibus, * ꝙ ira est cum rōne, non sicut præcipiente rōne, sed vt manifestante iniuriā. Appetitus. n. sensitiuus immediate rōni non obedit, sed mediante uoluntate.

*In sectione 28. probl. 3. t. 6.

AD 2ᵐ dicēdum, ꝙ bruta animalia habēt instinctum naturalem ex diuina rōne eis inditum, p quē habent motus interiores, & exteriores similes motibus rationis, sicut supra dictum. *

*q. 40. ar. 3.

AD 3ᵐ dicendū, ꝙ sicut dr̄ in 7. Eth.ᵃ ira audit aliqualiter rōnē, sicut nuntiantem, ꝙ iniuriatū est ei: sed nō pfecte audit, q̄a nō obseruat regulā rōnis ī rependendo uindictā. Ad irā ergo requirit aliqs actus rōnis, & additur impedimentū rōnis: unde Philosoph. dicit in li. de Problematibus. * ꝙ illi, q sunt multū ebrii, tāquàm nihil habētes de iudicio rōnis non irascuntur: sed q̄n sunt parum ebrii, irascūtur tanquàm habentes iudiciū rōnis, sed imped tum.

*ca. 6. circa princ. tom. 5. *In sectione 3. probl. 2. tom. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrum ira sit naturalior, quàm concupiscentia. *Med art. 5.*

244 Porrecta per totum.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ ira nō sit naturalior quam concupiscentia. Propriū enim hoīs dr̄, quod sit animal mansuetū natura: sed mansuetudo opponitur irę, ut dicit philo. in 2. Rhet.ᵃ ergo ira nō est naturalior q̄ cōcupiscētia, sed oīno vr̄ esse contra hoīs naturam.

*c. 3. t. 6.

¶ 2 Præt. Rō ᵇ contra naturā diuiditur. Ea. n. quę secundum rōnem agunt, non dicimus secūdū naturam agere: sed ira est cū rōne, cōcupiscentia aūt sine rōne, ut dr̄ in 7. Eth.ᵃ ergo concupiscentia est naturalior q̄ ira.

*c. 6. ante med. t. 5.

SVP. Q. XLVI. ART. V.

In ar. 5. omissis 3. & 4. io responsiōne ad 1. dubium Nobiliorum occurrit, Quo pacto ratio sedatiam, inquantū iratus non totaliter audit imperium rationis, oppositum ut que apparet, dū iratus non obediens rationi, magis prosequitur, ut experientia testatur.

¶ Ad hoc dicitur, primo explanando sententiam authoris, deinde uerba. Intendit author q. quia ratio duplici actu celebrat ad iram. s. nuntiū & præ-

præcepti. Et nuntiantem quidem semp se exhibet rō: qa ipsam irā respicit, nuntiando cām uindictæ: ꝑcipientē uero nō semper se exhibet: quia moderamen iræ pcipiendo faceret, qd nō semp accidit. ideirco rō est causa iræ, inquantum nuntiat: & est causa mansuetudinis, inquantum præcipit moderādo. Et quia nuoritate necessario concurrit ad irā, & semp. præcipere aūt non: ideo in corpore articuli ex 4. Ethi. dictum, ꝙ humanius est punire, ꝙ̄ mansuetū esse, ex hac radice verificat. Verba aūt literę accipienda sunt specificatiue, ita ꝙ, ly, inquantū iratus nō totaliter audit imperiū rōnis, determinat cōditionē, scdm quā ira subtrahibilis est imperio rationis: quia. n. opposita habent fieri circa idē, scdm eandē conditionē, ita nata est obedire, & non obedire, moderamen suscipere, & nō suscipere sub imperio rōnis: ac si dixisset, qd ira inquantū subest rōni nuntianti; est ab ea: inquantū uero subest rōni moderanti, sedat ab ea: ita ꝙ rō ex illo actu sedat irā, qui pōt audiri, & nō audiri ab irato, ob cuius non auditionē dr iratus nō totaliter audire imperiū rōnis.

*cap. 6. ante me. 10. mo. 5.

*tex. 4.

*Q. 36. a. 2.

¶3 Præt. Ira est appetitus vindictæ, concupiscētia aūt maxime est appetitus delectabiliū ſm tactū, s. ciborū, & uenereorū: hæc aūt sunt magis naturalia homini, quàm vindicta. ergo concupiscentia est b naturalior, ꝙ̄ ira.

Sed contra est, quod Philos. dicit in 7. Ethi.* quòd ira est naturalior, quam cōcupiscētia.

Respon. Dicendū, ꝙ naturale dr illud, qd̄ causatur à natura, vt patet in 2. Physic.* unde vtrum aliqua passio sit magis, vel minꝰ naturalis, considerari non pōt, nisi ex cā sua. Causa aūt passionis, ut supra dictum est*, dupliciter accipi pōt. Vno modo ex parte obiecti: alio mō ex parte subiecti. Si b ergo consideretur ca iræ, & cōcupiscentiæ ex parte obiecti, sic concupiscētia, & maxime ciborū, & uenereorū, b naturalior est quàm ira, inquatum illa sunt magis naturalia ꝙ̄ vindicta. C Si aūt consideretur ca iræ ex parte subiecti, sic quodāmō ira est naturalior, & quodāmodo cōcupiscentia. Pōt. n. natura alicuius hoīs considerari, vel scdm naturā gn̄is, uel scdm naturam speciei, vel scdm complexionē propriam indiuidui. b Si igitur cōsideretur natura generis, quę est natura huius hoīs, inquantū est aial, sic naturalior est cōcupiscentia, quàm ira qa D ex ipsa natura cōi hēt hō quandā inclinationē ad appetendū ea, ꝙ̄ sunt conseruatiua uitę, vel scdm speciem, uel scdm indiuiduū. Si aūt consideremus naturā hoīs ex parte speciei, scilicet, inquātū est rationalis, sic ira est magis nālis hoī, ꝙ̄ concupiscentia, inquantum ira est cum rōne magis quàm cōcupiscentia. vnde Phil. dicit in 4. Ethic.* ꝙ humanius est punire, quod pertinet ad irā, quàm mansuetum esse: vnumquodq; . n. naturaliter insurgit ꝯ contraria, & nociua. Si uero consideretur natura huius indiuidui scdm propriā complexionē: sic ira naturalior est quam concupiscentia, quia. s. habitudinē naturalē ad irascendū, ꝙ̄ est ad cōplexione, magis de facili sequitur ira, ꝙ̄ cōcupiscentia, uel aliqua alia passio. Est enim hō dispositus ad irascendū scdm qd̄ hēt cholericā cōplexionem. cholera aūt inter alios humores citius mouet: assimilatur. n. igni. Et ideo magis est in prōptu, ut ille qui est dispositus scdm naturalē cōplexionem ad iram, ꝙ irascatur, quàm de eo, qui est dispositus ad concupiscendum, quòd concupiscat, & pp hoc Philosophus dicit in 7. Eth.* quòd ira magis traducitur à parentibus in filios, quàm concupiscentia.

*cap. 5. a me. tom. 5.

*cap. 6. ante me. to. 5.

A Ad primum ergo dicendū, ꝙ in hoīe considerari pōt & naturalis cōplexio ex parte corporis, ꝙ̄ est tpata, & ipsa ratio. Ex parte igitur cōplexionis corporalis naturaliter hō ſm suā speciē est non habēs superexcellentiā neq; irę, neq; alicuius alterius passionis pp temperamentū suæ cōplexionis: alia uero aīalia ſm qd̄ recedunt ab hac qualitate cōplexionis ad dispōnem alicuius cōplexionis extremę, ſm hoc ēt naturaliter disponūtur ad excessum alicuius passionis: ut leo, ad audaciā: canis, ad iram, lepus, ad timorē, & sic de alijs. Ex parte uero rōnis ē nāle hoī, & irasci, & mansuetū esse, ſm quòd ratio B quodāmodo causat irā, inquantū nuntiat causam iræ, & quodammodo sedat irā, inquantū iratus nō totaliter audit imperiū rōnis, ut supra dictum est.* *art. 4. 5.

Ad 2m dicēdū, ꝙ ipsa rō pertinet ad naturā hominis: unde ex hoc ipso, ꝙ ira est cū rōne, sequitur ꝙ secūdum aliquem modum sit homini naturalis.

Ad 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.

Artícvlvs vi.

Vtrum ira sit grauior quàm odium.

C Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ ira sit grauior, ꝙ̄ odiū. Dicitur enim Prou. 27. ꝙ ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: odiū autē quandoq; hēt misericordiam. ergo ira est grauior quàm odium

¶2 Præt. Maius est pati malū, & de malo dolere, quàm simplr pati: sed illi, q hēt aliquem odio, sufficit ꝙ ille, quem odit, patiat malum. irato aūt nō sufficit, sed D quærit quòd cognoscat illud, & de illo doleat, ut dicit Philosophus in 2. Rhetor.* ergo ira est grauior quàm odium.

¶3 Præt. Quanto ad constōnem alicuius plura concurrunt, tanto videtur esse stabilius: sicut habitus permanentior est, qui ex pluribus actibus causatur: sed ira causatur ex concursu pluriū passionum, ut supra dictū est*, non aūt odium. ergo ira est sta- E bilior, & grauior quàm odium.

Sed contra est, quod Augu.* in regula, odium comparat trabi: iram uero festucæ.

Resp. Dicendum, ꝙ species passionis, & ratio ipsius ex obiecto pensatur. Est autem obiectum iræ, & odij idem subiecto. nam sicut odiens appetit malū ei, quem odit: ita iratus ei, contra quē irascitur, sed non eadē ratione. sed odiens appetit malum inimici, inquantū est malum: iratus autem appetit malum eius, contra quem irascitur, non inquantum est malū, sed inquantum habet quan-

SVP. QVÆ. XLVI. ARTIC. VI.

Medina ar. 6.

245

In art. sexto in corpore, aduerte, ꝙ ira & odiū inimicitię cōparant, & disentiū tur, & nō odiū abominationis. illud. n. est, qd̄ vult malū malo, nō hoc. Infirmꝰ. n. q odit suā ægritudinē. nulli vult malū. & iustus de se dicēs. Iniquos odio habui, nulli malū uolui, sed iniquitatē odio habui, & abominatus est.

Porrecta per totum 2. 2. q. 159. artic. 4. & ma. q. 12. ar. 1.

¶In eodē sexto arti. dubiū ad hoc est: qa differētia inter irā & odiū inimicitię, falsa vr: quia aut est sermo de malo illi, cui appetitur, aut simpliciter. Si primo mō nō est differentia inter irā, & odium: qm̄ utrobique appetitur malū illi: uindicta. n. est malum puniti. Si scdo mō, sequitur impossibile. s. qd ad malū, ut malum, possit esse ꝓsecutio appetitus pa- tet. n. ꝙ odiens affectat malū, qd illi, qui odio habetur, vult.

*c. 4. non remote a fine tom. 6.

*ar. 1. huius quæst.

¶Ad hoc dr, ꝙ hic est sermo de malo illi, sed formaliter. s. sub rōne, mali: & in hoc differt odium ab ira quia

*In regula ca. 37. tom. 1.

dã rõnẽ boni.s.prout æstimat illud esse iustũ, inquantũ est uindicatiuũ. unde, et supra dictũ est,* ꝙ odiũ est p applicationẽ mali ad malũ: ira aũt p applicationẽ boni ad malũ. Manifestũ est aũt ꝙ appetere malũ sub rõne iusti, mi.* hẽt de ratione mali, q̃ uelle malũ alicuius simpliciter. Vel G le.n. malũ alicuius, sub rõne iusti, põt esse ẽt ẽm uirtutẽ iustitiæ, si pcepto rõnis obtẽperet: sed ira i hoc solũ deficit, ꝙ non obedit rõnis pcepto iulciscẽdo. unde manifestũ ẽ, ꝙ m odiũ est multo deteri*, & graui*, q̃ ira n.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ in ira, & odio duo posũt cõsiderari. s. ipsũ qđ desiderat, & itẽ sio desiderii. Quantũ igit ad id a qđ desiderat, ira hẽt magis misericordiã, q̃ odium quia. n. odiũ appetit malũ alterius ẽm se, nulla mensura mali satiatur. Ea.n. q̃ ẽm se appetuntur sine mensura appetuntur, ut Philosophus dicit. 1. Polit.* sicut auarus diuitias. unde dr̃ Eccl. 12. Inimicus, si i uenerit tẽpus, non satiabit sanguine. Sed ira non appetit malũ, nisi sub rõne iusti uindicatiui: unde qñ malũ illatũ excedit I mensuram iustitiæ ẽm æstimationẽ irascentis, tunc miseretur unde Philos. dicit in 2. Rheto.* ꝙ iratus, si fiant multa, miserebitur: odiens aũt pro nullo. Quantũ uero ad intensionẽ desiderij, ira magis excludit misericordiã q̃ odiũ: quia motus iræ est impetuosior pp choleræ inflammationem. unde statim subditur. Impetum concitati spiritus ferre quis poterit.

Ad 2m ergo dicendũ, ꝙ sicut K dictũ est,* Iratus appetit malum alicuius, inquantũ hẽt rõnẽ iusti uindicatiui: uindicta aũt fit p illationẽ pœnę. Est aũt de rõne pœnę, ꝙ sit contraria uoluntati, & q̃ sit afflictiua, & ꝙ p aliqua culpa inferat: & iõ irat* hoc appetit, ut ille cui nocumentũ infert, pcipiat, & doleat, & ꝙ cognoscat pp iniuria illatam sibi hoc prouenire. Sed odiẽs de hoc nihil curat: quia appetit malum alterius, inquantũ hmõi. nõ est autem uerũ, ꝙ id de quo qs tristatur, sit peius. Iniustitia enim, & imprudentia cum sint mala, qa tñ sũt uoluntaria, nõ cõtristant eos quibus insunt, ut dicit Philosoph. in 2. Rhetoricorũ.*

Ad 3m dicendũ, ꝙ id, qđ ex pluribus causis causatur, tũc est stabilius, qñ causæ accipiuntur unius rõnis, sed una cã põt preualere multis alijs: odiũ aũt prouenit ex permanentiori cã q̃ ira: nã ira prouenit ex aliqua cõmotione animi pp læsionem illatã sed odium procedit ex aliqua dispositione hoĩs, secundum quã reputat sibi contrarium, & nociuum, id qđ odit: & ideo sicut H passio citi* transit, quàm dispõ, uel habitus: ita ira citi* transit q̃ odium: q̃uisetiam odium sit passio ex tali dispositione proueniẽs. & propter hoc Philosoph. dicit in 2. Rheto.* quòd odium est magis insanabile, quàm ira.

Articvlvs VII.

Vtrum ira sit ad illos solum, ad quos est iustitia.

Medina ar. 7.

I Ad septimvm sic procedit. Vr̃ ꝙ ira non solum sit ad illos, ad quos est iustitia. Non.n. est iustitia hoĩs ad res irrationales: sed tñ hõ qñq; irascit h reb. irrationalibus, puta, cum scriptor ex ira proijcit pennam, uel eques percutit equum. ergo ira non solum est ad illos. ad quos est iustitia.

¶ 2 Præt. Non est h iustitia hominis ad seipsum, nec ad ea, quæ suipsius sunt, ut dicit in 5. Ethic.* sed hõ quandoque sibijpsi irascitur, sicut pœnitens propter peccatũ: unde dicit in Psal. 4. Irascimini, & nolite peccare. ergo ira nõ solũ est ad quos ẽ iustitia.

*Cap. 6. circa fin. & c. vlt. to. 5.

¶ 3 Præt. Iustitia, & iniustitia potest esse alicuius ad totum aliqđ genus, uel ad totam aliquam communitatem, puta, cum ciuitas aliquẽ læsit: sed ira non est ad h aliquod genus, sed solum ad aliqđ singularium, ut dicit Philoso. in 2. Rhet.* ergo ira non proprie est ad quos est iustitia, & iniustitia.

*Cap. 4. non multũ remote a fi. to. 6.

Sed contrariũ accipi põt a Philos. in 2. Rhet.*

Resp. Dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ est,* Ira appetit malũ, inquãtũ hẽt rõnẽ iusti uindicatiui: & iõ ad eosdẽ ẽ ira, ad quos ẽ iustitia, & iniustitia. Nã iferre uindictã, ad iustitiã pertinet: lædere aũt aliquẽ, pti-

*Cap. 2. 3. & 4.

*Ar. p̃ce.

quia ira malum respicit indutũ iusti uindicatiui rõnẽ: odium F autẽ malũ quidã scdm se. & licet sit impossibile appetitũ prosequi p se malũ ut appetẽtis, nõ tñ est impossibile appetitũ p se prosequi malũ contrarii quia nullus.n. operatur aspiciẽs ad malum sibi, sed bene ad malum contrario: hoc autem fit io odio, non primo m. proportionẽ, saltem scdm apparentiam irati ad offeosam, ac per hoc p se in mensura consistit. Proprium aũt obiectum odij inimicitiæ est sola persona: odij aũt abominationis res. qcquid it odio hr̃ sine psona, siue res, siue excessus, scdm se refutat, & abne gat ab affectu: ac p hoc nõ scdm aliquid sic, & scdm aliquid oõ & rursus, ac p hoc nõ i ordine ad aliud cui cõmensuret: & ppea infinite insatiabiliter q̃ refutat. Nec obstat qd ipsũ odio habitũ mẽsuratũ qđdam est puta, certus grad* potẽtiæ, certus psentiæ &c. hoc. o. est p accidẽs. Quicqd. o. & quãtumcunq; sit illud ꝙ odio hr̃ sine mẽsura, refutatur, q̃uis in se mẽsuratũ sit. obijcit .o. odio qcquid obijcitur, ut qđdam totũ, & non ut certa mensura ab alijs discretũ. Propter qđ non sufficiens signum distinctiõis odij ab ira accipiunt Confessores, ex hoc, ꝙ pœnitens dicit se nõ aperuisse, nisi certũ malum his, quos odisse se dicit, stat. n. & frequentissime cũ appetitu certi mali odiũ abominationis, qđ redit quandoq; in idẽ cũ, odio psonę scdm quid. Cum. n. odio habetur persona secundum aliquã bonam cõditionem, proprie loquendo, obiectum odij est conditio illa non absolute, sed in illa persona: & ppea, & persona sub illa conditione, & cõditio in persona odio hr̃: & sic saluat odiũ abominationis simpliciter, & odium inimicitiæ secundum quid, aliquo mõ, pro quanto. s. personę oppositum malum desideratur.

*Cap. 4. declinando ad finem.

*Ex ca. 4. nõ remote a fine elicit, to. 6.

246 Porrecta per totum.

q In eodẽ 6. ar. in rñsione ad primum, dubiũ occurrit circa id, qđ de odio dr̃. ꝙ insatiabile est, infinitũ est, vt.n. hoc falsum, primo, qa cõtingit odio habere aliquẽ quo ad aliquid. puta plat onẽ, uel potestatẽ super se, & uelle ei solũ hoc malũ, s. priuatiõnem illius. Scdo, quia contingit odio habere aliquẽ solũ quo ad excessũ in aliqua re, puta, quo ad excessiuas diuitias, & uelle ei solũ hoc malũ, ut nõ sit tm̃ diues. Tertio, qa contingit odio habere aliquẽ quo ad uitã, ita ꝙ uelit ei mortem: & tñ nõ uelit ei alia mala, puta, infirmitates, mala, gñia mortis, & similia. Nõ ergo odiũ est insatiabile & infinitum, sed mensuratũ hẽt obiectum. Ad hoc põt dupliciter distingui, primo de odio abominationis, & inimicitiæ: scdo de odio inimicitiæ simpliciter, uel scdm quid, & dicit quod odium insatiabile, & infinitum est odium inimicitiæ simpliciter, quo scilicet, persona non scdm quid, sed simpliciter odio habetur & qđ de hmõi odio loquit Scriptura, loquitur Aristoteles, loquitur author. obiectiones aũt sunt de odio abominationis uel scdm quid. sed quia ratio in litera adducta militat pro omni odio, s. ea, q̃ secũdum se appetuntur, sine mensura appetũtur, ut patet inductiue in auaro, in infirmo &c. & ex 1. Polit. iõ aliter dicendũ vr̃, qđ dña inter irã, & odium in hoc, attenditur secũdum ipsum propriũ obiectum: ita quod proprium obiectum odii non hẽt per se mensuram, & si hẽt, hoc est per accidens. Proprium aũt obiectũ iræ hẽt per se mẽsurã: & si in aliquo casu forte non hẽt, hoc esset per accidẽs. proprium obiectũ iræ est uindicta, q̃ cũ respiciat offensã receptã, manifeste p se includit

*Ar. 2. huius quæst.

conclus. m

Cap. 6 a me. illi., tom. 5.

*Cap. 4. circa fin. to. 6.

*In cor. a.

SVPER

net: lædere autẽ aliquẽ, pertinet ad iniustitiã vñ tãA ex parte cãe, q̃ est lęsio illata ab altero, q̃ ẽt ex par te uindictæ, cu⁹ quã appetit iratus, manifestũ est, ꝙ ad eosdẽ ptinet ira, ad quos iustitia, & iniustitia.

correl. m

Ad primvm ergo dicendum ꝙ sicut s. dictũ est.* Ira quis sit cũ rõne, pôt tñ ẽt esse in brutis aïalib⁹ q̃ rõne carẽt inquantũ naturali instinctu p imaginationẽ mouentẽ ad aliquid sĩle operibus rõnis. Sic igit, cũ in hoĩe sit, & rõ, & imaginatio dupl̃r in hoĩe pôt motus iræ insurgere. Vno mõ ex sola imaginatione nuntiãte læsionẽ: & sic insurgit aliqs motus iræ ẽt ad res irrõnales, & inaïatas, ſm similitudinẽ illius motus, q̃ est i aïalibus ꝯ quodlibet nociuũ: Alio B mõ ex rõne nuntiãte læsionẽ: & sic, ut Philos. dicit 2. Rhe.* nullo modo pôt esse ira ad res insensibiles, neq; ad mortuos: tũ quia non dolent, qd̃ maxime q̃runt irati in eis, quibus irascunt: tũ ẽt quia nõ est ad eos uindicta, cum eorum nõ sit iniuriã facere.

Art. 4. ad 4.

Ca. 3. nõ procul a fi. to. 6

Ad 2m dicendũ, ꝙ sicut Philos. dicit in 5. Ethi.* Quædã metaphorica iustitia, & iniustitia est hoĩs ad seipsum, inquantũ s. rõ regit irascibilẽ, & côcupiscibilẽ: & ſm hoc ẽt hõ dr̃ de seipso uindictã facere, & per consequens sibijpsi irasci: proprie aũt, & per se, non contingit aliquem sibijpsi irasci.

Circa finem lib. to. 6.

Ad 3m dicendũ, ꝙ Philosophus in 2. Rhet.* assignat vnã drĩam inter odiũ, & irã, ꝙ odiũ pôt esse ad aliquod genus, sicut habemus odio omne latronum genus: sed ira non est nisi ad aliquod singulare, cuius rõ est: quia odiũ cãtur ex hoc, ꝙ qualitas alicuius rei appręhendit ut dissonans nræ dispositioni, & hoc potest esse uel in uniuersali, uel in particulari: sed ira cãtur ex hoc ꝙ aliquis nos læsit per suum actum, actus aũt oẽs sunt singulariũ, & ideo ira sp est circa aliqd̃ singulare. Cũ aũt totã ciuitas nos lęserit, tota ciuitas ɔputa? sicut vnũ singulare. C

Ca. 4. nõ multũ re mote a fi ne to. 6.

SVPER Q. XLVI. ART. VIII.

Medina ar. 8.

247 *Porrecta per totum.*

Omisso 7. ertie. in quo diligẽter notabis, & memoriæ mãdabis distinctionem iræ ex imaginatione, & rõne, & aduertes, ꝙ cũ scientificus sermo de ira est, intelligitur de ira ex ratione nunciente.

c. e q. 158 ar. 5.

Lib. 2. Ortho. fidei cap. 16.

¶ In 8. i responsione ad primum aduerte, ꝙ autor non aperit intentionẽ suã, an putauerit has trę spẽs eẽ ueras. Et posset forte dici, ꝙ non sunt uerę spẽs ex parte obiecti scd̃m cuius p se drĩas passionũ drĩę sumunt̃ quis ex parte subiecti specifice distinguantur. Obiectũ.n. cãi iræ oĩno idẽ est, sed ex dispõne uaria subiecti s. celeritate, cholerę memoria, uel appetitu ipso diuersificat̃ pp ꝙ nõ uidentur hæc dẽtales dr̃ as licet sṽ otaliter accidẽtales, ut el bũ, & nigrũ ad aïal.

χολὴ μανὶς κότος θύμωσις θυμὸς

Lib. 4. in fol. 5. a princ. lib.

† Lib. 2. c. 16.

Ca. 5. eiit in princ.

Articvlvs viii.

Vtrum conuenienter assignentur species iræ.

Ad octavvm sic pcedit. Vr̃ ꝙ Dama.* in côuenienter assignet tres species iræ. s. fel, maniã & furorẽ. Nullius.n. gñis species diuersificant̃ ſm aliqd̃ accidẽs: sed ista tria diuersificant̃ ſm aliqd̃ accidens. principiũ.n. motus iræ, fel vocatur: ira aũt permanens dr̃ mania: furor autẽ est ira obseruans tp̃s in vindictam. ergo non sunt diuersæ spẽs irę. E

¶ 2 Præt. Tullius in 4. de Tusculanis qõnibus, dicit ꝙ excãdescẽtia Gręce dr̃, thymosis, & est ira mõ nascẽs, & mõ desistens. thymosis ãt ſm Dam. † est idẽ qd̃ furor. non ergo furor tp̃s quærit ad uindictam, sed tpe deficit.

¶ 3 Præt. Greg 22. Moraliũ* ponit tres gradus iræ. s. iram sine uoce, & ira cum uoce, & irã cũ uerbo expresso, ſm illa tria, quę Dñs ponit Matth. 5. Qui irascit fratri suo. ubi tangitur ira sine uoce. postea subdit: Qui dixerit fratri suo, Racha, ubi tangitur ira cum uoce, sed necdum pleno uerbo formata. & postea dicit: Qui autẽ dixerit fratri suo, fatue: ubi expletur uox pfectione sermonis. ergo insufficiẽter diuisit Damas. † iram, nihil ponens ex parte uocis.

Sed contra est, authoritas* Damasceni, & Gregorij Nysseni.

† Loco in arg. citato.

ibidẽ, et Gre. Nys. li. 4. c. 11.

Respon. Dicendũ, ꝙ tres species iræ, quas Damas. ponit, & ẽt Greg. Nyss. sumuntur scd̃m ea, q̃ dant iræ aliqd̃ augmentũ: qd̃ quidẽ contingit tripliciter. Vno mõ, ex facilitate ipsius motus, & talẽ irã uocat fel, quia citato accendit. Alio mõ, ex parte tristitiæ causantis irã, q̃ diu in memoria manet: & hæc ptinet ad maniã, q̃ a manedo dr̃. Tertio, ex parte eius qd̃ iratus appetit. s. vindictã: & hæc ptinet ad furorẽ, q̃ nũquã qescit donec puniat. vnde Philos. in 4. Ethi.* quosdã irascentiũ uocat acutos, qa cito irascunt: quosdã amaros qa diu retinẽt irã quosdã difficiles, qa nunquã qescunt, nisi puniãt.

concl. m

Locis in argu. Sed contra citatis.

Ca. 5. to. 5.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ omnia illa, p quę ira recipit aliquam perfectionem, non omnino p accidens se habent ad iram, & ideo nihil prohibet secundum ea species iræ assignari.

Ad 2m dicendũ, ꝙ excãdescentia, quã Tullius* ponit, magis vr̃ ptinere ad primam speciem iræ, q̃ perficitur scd̃m uelocitatem iræ, q̃ ad furorem. nihil autem prohibet ut thymosis Græce, quod Latine furor dr̃, utrunq; importet, & uelocitatem ad irascendum, & firmitatem propositi ad puniendũ.

Loco citato in argum.

Ad 3m dicendum, ꝙ gradus illi iræ distinguuntur secundum effectum iræ, non autem secundum diuersam perfectionem ipsius motus iræ.

QVAESTIO XLVII.

De causa effectiua iræ, & de remedijs eius, in quatuor articulos diuisa.

D

Deinde considerandum est de causa effectiua iræ & de remedijs eius.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum semper motiuũ iræ sit aliquid factum contra eum, qui irascitur.

¶ Scdo, Vtrum sola paruipẽsio, uel despectio sit motiuũ iræ.

¶ Tertio, De causa iræ ex parte irascentis.

¶ Quarto, De causa iræ ex parte eius, contra quem aliquis irascitur.

Articvlvs primvs.

Vtrum semper motiuum iræ sit aliquid factum contra eum, qui irascitur.

Ad primvm sic proceditur. Videtur, ꝙ non semp aliquis irascatur pp aliquid côtra se factũ. Hõ.n. peccando, nihil contra Deum facere pôt. Dr̃.n. Iob. 35. Si multiplicatę fuerint

SVPER Q. XLVI. XLVII XLVIII. ART. I.

Medina art. 1.

Circa q̃ 6. 46. 47. & 48. simul nota diffinitionẽ irę positam ab Arist. 2. Rhe. Ira ẽ appetitus cũ tristitia, ac spe punitionis apparentis, pp apparentẽ paruipensionẽ eorum, q̃ in ipsum, aut in ipsius aliqua non conuenientẽ. Ex qua diffinitione uidere potes in primis iram passionem côpositã ex tristitia, & spe, & causis, & consequenter ex malo, & bono ac p hoc ex parte tristitiæ mala defectus & uniuersaliter contristãtia disponũt ad irã, & in quibus tristitia accepta pmanet, aut renouatur, ira nuoque facile surgit. Ex parte uero spei in dacia, delectatio quæ cõsequitur tam in cogitando, q̃ in sperata præsentia vindictæ.

248 *Porrecta per totum.*

iniquitates tuæ, quid* facies ꝯ il lū dicitur tn̄ Deus irasci contra hoīes pp peccata, secūdū illud psal. 105. Iratus est furore dn̄s in populum suū. ergo non semper aliquis irascitur propter aliquid contra se factum.

¶ 2 Præt. Ira appetitus uindictæ: sed aliquis appetit uindictā facere, ēt de his, q̄ h contra alios fiunt. ergo non semper motiuū iræ est aliquid contra nos factū.

¶ 3 Præt. Sicut Philosoph. dicit i 2. Rhet.* hoīes irascunt p̄cipue contra eos, q despiciunt ea circa q̄ ipsi maxime studēt: sicut q studēt in philosophia, irascunt ꝯ eos, q philosophiā despiciūt, & simile est in alijs: sed despicere philosophiā nō est nocere ipsi studēti. nō ergo sp irascimur propter id, quod contra nos fit.

¶ 4 Præt. Ille, q tacet ꝯ contumeliantē, magis ipsum ad irā ꝓuocat: ut dicit Chryso. sed in hoc cōtra ipsū h nihil agit, q tacet. ergo nō sp ira alicuius ꝓuocatur pp aliquid, qđ contra ipsum fit.

SED CONTRA est qđ Philosophus dicit in 2. Rhe.* q ira fit sp ex his, quæ ad seipsum: inimicitia aūt & sine his, q̄ ad ipsum. si .n. putemus talem esse, odimus.

RESPON. Dicendū, q sicut supra dictū est,* Ira est appetitus nocēdi alteri sub rōne iusti vindicatiui. Vindicta aut locū non

G hēt, nisi ubi p̄cessit iniuria, nec iniuria ōis ad uindictā ꝓuocat sed illa sola, quæ ad eū pertinet q appetit uindictam. Sicut .n. unūquodq; naturaliter appetit proprium bonū, ita ēt naturaliter repellit proprium malū: iniuria aūt ab aliquo facta non ꝑtinet ad aliquē, nisi aliqd fecerit qđ aliquo mō fit cōtra ipsū. vñ sequit qđ m motiuū iræ alicuius sp sit aliqd cōtra ipsum factū. n

H AD PRIMVM ergo dicendū, q ira non dr̄ in Deo scđm passionem animi, sed scđm iudiciū iustitiæ prout vult uindictā facere de peccato. Peccator .n. peccādo,* Deo nihil nocere effectiue pōt, tn̄ ex parte sua dupliciter ꝯ Deū agit, Primo quidem inquātū eū in suis mandatis contēnit.

Ex parte aūt successiuis speratæ uindictæ ad tristitiā, delectatio tanto est maior, quanto & medicinæ contra positę hēt rōnē. De inde hēt obiectum utrunq; s. rem, & personā, res est punitio apparens persona est is, qui paruipendit. Ea parte punitionis apperitæ & speratæ uide. q nō est ira ad excellentes psonas, quas nō speramus posse punire nisi pro quāto (eū alieno adiutorio. puta, diuino) speramus punire tūc licet esset excellens psona respectu irati absolute, nō tn̄ respectu eius cum adiutorio. 4. n. p amicos possumus, p nos aliquo mō possum*: ut dr̄ 3. Eth. Ergo ira nō est nisi ad quos est iustitia punitio. n. ad iustitiā spectat: & q est finita, & mēsurata punitio est punibili cōmēsurat & hīc multis factis placatur*.

*Cap. 2. post me-dio, 6.

Ex parte uero apparētis uide. q ira nō est ad mortuos scđm se, nec ad insensibilia, q-bus nō pōt apparere, punitio, & q iratꝰ appetat punitionē sic vt sciat punitꝰ qđ à quo & ꝓ quo patit, ut 1 2. Rhe. dr̄ ex psona vero hēs, q ira non est nisi ad singulares psonas qm̄ singularium est paruipendere. hēs deinceps cām iræ apparentē paruipensio nem: vñ uides ex parte irati cām iræ aliquā excellentiā, quā lædit paruipensio, & ex parte eius cui irascimur, defectus quē dedecet paruipēdere excellentē. deniq; hēs irā non ex qualibet, sed ex cōtra se, uel sua apparente paruipensione cōsurgere. vindicta. n. pro se, uel suis a quo nō fit extraneas. n. oīno iniurias non curamus. Et demū inconuenientē, seu iniustam oportere apparere paruipēsionē uides, si iis exc tari dēnd. n. iuste pati credimus, non q̄rimus uendicare, ut experientia cōmunia testatur in iudicijs. Ex quibus nulla mihi vi clarior dn̄a, qua possit ab ira discerni, q̄ q ira est appetitus mali, ita q sentiat se punitum pro tali ; odio aūt appetitus est solius mali. Et si nescierūt exprimere affectus suos, saltē in hoc discernetur, si appetet dū malum pro uindicta, seu punitione, aut simpliciter, ut hēat malū: illud. n. ad iram, hoc ad odiū spectat. Et hæc de passionibus dicta sufficiant: nihil. n. aliud pro nunc scribendū occorrit in particulari. Restant in calce totius tractatus, de actibus appetitus tā intellectiui, q̄ sensitiui, aliqua dubia simpliciter, & ad hominem diuum sanctum Thomam.

¶ Primum est, an præter decē. & septem actus appetitus iā tractatos, sex proprios rōnalibus, & undecim cōes, sint alij actus appetitus distincti specie in esse naturæ ab illis, an sint soli supradicti. Quòd. n. nō sint plures, ex hoc suadet, quia diminutus author fuisset omittendo illos, q uero sint plures, ea duobus probatur. primo quare præter omnes dictos est actus uolitionis, seu nolle in uoluntate, de quo non est tractatum.

¶ Secundo, quare p̄ter oēs dictos est in uoluntate actus neuter, quo uoluntas vult bonum absolute, non pp se, nec pp aliud: & quod sit ponendus in uoluntate hic actus neuter, probatur inquit Scotus in 1. sent. dist. 1. q. 3. artic. 1. Voluntati potest ostendi aliquod obiectum bonum absolute apprehēsum, non sub rōne per se, nec propter aliud boni, & uoluntas pōt habere circa tale obiectum aliquem actum, & non necessario inordinatum. ergo potest habere aliquem actum uolendi neutrum. s. nec propter se, nec pp aliud: de h c autē actu nō est tractatum, ergo assumptum patet, cum quandoq; primo offeratur bonum: & deinde d scutatur an sit bonum propter se, an propter aliud.

¶ Tertiū dubium est, an oēs vndecim actus appetitus, quos passiones dicimus, ut sunt in voluntate, sint actus voluntatis specifice distincti in esse naturæ, an nulli: an aliqui sic, & aliqui nō: & an coincidāt cū illis sex in esse naturæ, an sint alij specifice ab illis. Quòd. n. distinguant spē, ex distinctione obiectorū, apparet q uero non distinguant, ex eleuatione inferiorū in superiorem naturā, vt̄ dispersa. n. Inferioribus vniuntur in superiori, q coincidant cū illis sex, inductiue manifestari, pōt amare. n. desiderare, sperare, audere, irasci, nelle. quoddā est, q non coincidāt, apparet ex eo, q seorsum tractatæ sunt. Ve. n. patet in q. 28. ar. 6. & p totū immediate hūc tractatū de passionibus, examinatæ sunt nō solū ut in appetitu sēsitiuo, sed ēt in intellectiuo sunt.

*Ca. 4. declinando ad fin. 10. 6.

*q. 46. ar. 6.

¶ Ad primū dubiū dr̄, quod p̄ter dictos decem & septem actus, nullus est alius actus: qm̄ nolle nō est alius a p̄dictis, & actus neuter non dat, ut patebit, nec alius aliqs apparet. De nolle in primis dupliciter dicit p̄ primo q nolle coincidit cū uelle: qm̄ nihil aliud signat nolle q̄ uelle nō. Et ad hoc est authoritas S. Tho. superius in q. 6. ar. 3. ad scđm & in 1. sen. d. 6. in expositione lfæ. & distin. 46 ad scđm. In oībus. n. bis locis vult quòd nolle significat actū uolēdi cū negatione obiecti: sed qm̄ bonū, & malū sūt obiecta appetitus, q̄ui a malū secatio, & bonum est q oīa appetūt, malū uero quod oīa fugiunt: rationabile est, ut in primo appetitu quotus est rationabilis, sit actus consonus utriq; obiecto: prosecutio. s. respectu boni, & fuga respectu mali: ac p hoc sicut uelle inest pro prosecutione, ita nolle p

etenel. m

I fuga illius. n. obiectum propt ū est bonū, huius aūt malū: & hoc est tenendum, & scđm rem, & scđm mentem authoris: ut patet superius in q. 8. ar. 1. ad primum, ubi ex proposito hoc tractat tanquā in proprio loco: nec oppositum sensit in locis præinductis, sed tantummodo exposuit p uelle tanquā notius significatum per nolle. Dic ergo q nolle, significat actum positiuū refutatiuum obiecti: & quia fuga in appetitu est sicut negatio in intellectu, ut dr̄ in 6. Ethi. ideo hic actus declaratus est per uelle nō non fuit tn̄ tacitus ab authore in hoc tractatu actus istius nolitionis, sed inquantum est proprius uoluntatis tractatus est cū suo contrario. s. uelle. Oppositorum. n. Eadē est disciplina. Et assignatum est ei obiectum. s. malū, & dictum quid est. s. fuga, ut patet in loco allegato. Inquantum uero rationem habet cōem cū passionibus tractatū est in tractu de odio, & opposito desiderii, desperatione & timore: sunt. n. in uoluntate hæc, nolitiones: & ut dictum est, uniuersaliter passiones tractatæ sunt tam pro passionibus,

K q̄ pro actibus uolūtatis similibus passionibus. De actu aūt neutro, q nun detur facile, manifestum fit ex hoc, Cum appetitur bonum absolute, concurrunt duæ conditiones in obiecto. s. bonitas terminans actum appetitus, negatio ordinis ad aliud, propter quod appetatur fertur. n. uoluntas in bonū absoluta representatū, sic q appetit ipsum, & non appetit ipsum. pp aliud. Ex hoc aūt ulterius procedendo adiuncto, quod bonum pp se non exponitur positiue, sed negatiue: quia sicut nihil est a se positiue, sed negatiue, idest non ab alio: ita nihil est propter se positiue sed negatiue, idest non propter aliud, uidebis q cum bonum absolute appetitur, uerus affectus uoluntatis est ad bonum ut finem, & pp se, & non est actus neuter. Et per hoc patet solutio rationis: tam. n. patet q est implicat oīa adiecto dicere q bonum repræsentatur absolute, & non propter se, nec ꝑpter aliud. Bonum. n. absolute est propter se negatiue: & hoc modo intelligitur pp se, ut distinguit cōtra pp aliud: sicut intelligitur

cum

Secundo inquantũ nocumentũ A aliqđ infert alicui, uel sibi uel alteri, quod ad Deũ ptinet, ꝓut ille cui nocumẽtũ infert, sub Dei ꝓuidentia, & tutela continet.

Ad 2m dicendũ, ꝙ irascimur ꝯ illos, qui alijs nocent, & uindictam appetimus, inquantũ illi, quibus nocet, aliquo modo ad nos ptinẽt uel p aliquam affinitatem, uel p amicitiam, uel saltem per communionem naturę.

Ad 3m dicendũ, ꝙ id, in quo maxime studemus, reputamus esse bonũ nr̃m: & iõ cũ illud despicit, reputamus nos quoq; despici, & arbitramur nos læsos.

Ad 4m dicendũ, ꝙ tunc aliqs tacẽs ad irã ꝓuocat iniuriantẽ, qñ vr̃ ex contẽptu tacere, quasi paruipẽdat alterius irã: ipsa aũt paruipensio quidam actus est.

ARTICVLVS II.

Vtrum sola paruipensio, vel despectio sit motiuum iræ.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ non sola paruipẽsio, uel despectio sit motiuũ iræ. Dicit.n. Dama.* ꝙ iniuriã passi, uel æstimantes pati, irascimur: sed nõ põt iniuriã pati ẽt absq; despectu, uel paruipẽsione. ergo ñ sola paruipẽsio est iræ motiuũ.

¶ 2 Præt. Eiusdẽ est appetere honorẽ, & cõtristari de paruipensione: sed bruta aĩalia nõ appetunt honorẽ. ergo nõ contristã- D tur de paruipẽsione, & tñ in eis ꝓuocat ira pp hoc, ꝙ vulnerantur, ut dicit Philosophus in 3. Ethi.* ergo nõ sola paruipensio uidetur esse motiuum iræ.

¶ 3 Præt. Philosophus in 2. Rhe.* ponit multas alias cas, iræ, puta obliuionẽ, & exultationẽ in infortunijs, denũtiationẽ malorum, impedimentũ consequẽdæ ꝓpriæ uoluntatis. non ergo sola paruipensio est ꝓuocatiuũ iræ.

SED CONTRA est, qđ Philos. dicit in 2. Rhe.* ꝙ ira est appetitus cũ tristitia punitionis propter apparentem paruipensionẽ nõ conuenienter factam.

RESP. Dicendũ, ꝙ a oẽs causæ iræ reducunt ad paruipẽsionẽ.a Sũt.n. tres spẽs paruipẽsionis vt dr̃ ĩ 2. Rhe.* s. despectus, epireasmus. i. impedimẽtũ uolũtatis implendæ, & cõtumeliatio. & ad hæc tria oĩa motiua iræ reducũ- A tur. cuius rõ põt accipi duplex. Prima est q̃a ira appetit nocumentũ alterius, inquantũ hẽt rõnẽ iusti vindicatiui: & iõ intm̃ q̃rit vindictã, ĩquãtũ vr̃ esse iusta. Iusta aũt uindicta nõ fit nisi de eo, qđ est iniuste factũ: & iõ ꝓuocatiuũ ad irã sp est aliqd sub rõne iniusti. vñ dicit Philosophus in 2. Rhet.* ꝙ si hoĩes putauerint ab eis qui læserunt, esse iuste passos, non irascuntur: non.n. fit ira ad iustum. Contingit aũt tripliciter nocumentum alicui inferri. s. ex B ignorãtia, ex passione, & ex electione. Tũc.n. aliqs maxime iniustũ facit, qñ ex electione, uel industria uel ex certa malitia nocumentũ infert, ut dr̃ in 5. Ethic.* & iõ maxime irascimur ꝯ illos quos, putamus ex industria nobis nocuisse. Si.n. putemus aliquos uel p ignorãtiã, uel ex passione nobis intulisse iniuriã, uel nõ irascimur contra eos, uel multo minus. Agere.n. aliqd ex ignorãtia, uel ex passione diminuit rõnẽ iniuriæ, & est quodãmõ ꝓuocatiuũ misericordię, & ueniæ: illi aũt q ex industria nocumentũ inferunt, ex cõtemptu peccare uident, & iõ cõtra eos maxime irascimur. Vñ Philosophus dicit C in 2. Ret.* ꝙ his, qui pp irã aliquid fecerunt aut nõ irascimur, aut minus irascimur: non enim pp paruipensionem uident egisse. Secunda rõ est, quia paruipensio excellentiæ hoĩs opponit: quæ enim homines nullo modo putãt digna esse, paruipendũt, ut dr̃ in 2. Rhe.* Ex omnibus aũt bonis nostris aliquam excellentiã quærimus: & ideo quodcunq; nocumentum nobis inferat, inquantum excellentiæ derogat uidetur ad paruipensionem pertinere.

*Ca. 1. nõ procul a p. to. 6.

* Ca. 5. & 8. to. 5.

*Ca. 5. cir. med. to. 6

* Ca. 2. nõ procul a prin. to. 6

Ad primum ergo dicendũm, ꝙ ex quacunque alia cã aliquis iniuriã patiat, q̃ ex contemptu, illa cã minuit rõnem iniuriæ: sed solus contẽptus, uel D paruipẽsio rõnẽ iræ auget, & iõ est p se cã irascẽdi.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ licet aĩal brutũ nõ appetat honorẽ sub rõne honoris, appetit tñ naturalr̃ quãdã excellẽtiã, & irascit ꝯ ea, q̃ illi excellẽtię derogãt.

Ad 3m dicendum, ꝙ omnes illæ causę ad quandã paruipensionem reducunt. Obliuio.n. paruipensionis est euidens signũ: ea.n. q̃ magna ęstimamus, magis memorię infigimus. Similiter ex quadã paruipensione est, quòd aliquis non uereat contristare aliquem, denunciãdo sibi aliqua tristitia. Qui ẽt in infortunijs alicuius hilaritatis signa oñdit, vr̃ parũ curare de bono, uel malo eius. Similiter ẽt, q impedit aliquẽ à sui ꝓpositi assecutiõe, nõ pp aliquã E vtilitatẽ sibi inde ꝓuenientem, nõ vr̃ multum curare de amicitia eius: & ideo omnia talia inquantũ sunt signa contemptus, sunt prouocatiua irę.

ARTICVLVS III.

Vtrum excellentia irascentis sit causa iræ.

150 Porrecta per totum.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ excellentia alicuius non sit cã, ꝙ facilius irascat. Dicit.n. Philosoph. in 2. Rhe.* ꝙ maxime aliqui irascuntur, cũ tristant, ut infirmi, & egentes, & q non hñt id, qđ cõcupiscunt: sed oĩa ista ad defectum ptinere vñr. ergo magis facit ꝓnũ ad irã defectus, q̃ excellẽtia.

¶ 2 Prę. Philosophus dicit ibidẽ,* ꝙ tũc aliqui maxime

*Ca. 2. cir med. to. 6

* Cap. 2. a med. to. 6

---

eõ distinguitur ens à se contra ens ab alio. Sed aduerte Nouitie, ꝙ sp subintelligit bonũ substratũ alioquin pp se diceretur de chimæra. qd.n. est bonũ non pp aliud, est bonũ pp se. Quòd si cõsidat, quis, ꝙ sumitpp se posit ue manifeste distinguit bonum pp aliud cõtra nullũ bonũ nõ datur .n. bonum pp se positiue, nisi fingatur aliquid quod sit positiue finis suiipsius.

¶ Ad sedm dubiũ dico, ꝙ nõ uideo in re, aut in authore distinctionẽ specificã in esse naturæ actuũ, qui passiones dñt in uoluntate positorũ, sed oẽs pter tristitiam, ad supra notatos septem actus. s. uelle, nolle, frui, intendere, eligere, cõsentire, & uti, reduci puto. Author siquidẽ supius in q. 3. ar. 2. ad primũ particulares cõditiones distinguere passiones partis sensitiuæ, affirmans, oppositũq; in parte intellectiua insinuans, amorẽ, & desideriũ in parte sensitiua, nõ intellectiua distingui sedm ... innuit: & si de delectatione in uolũtate, & alijs passionib. idẽ sẽsisset, nõ posuisset fruitionẽ solã spẽ distinctã ab alijs actibus volũtatis: sed tractasset de ea in tractatu de delectatione, cum sit eius spẽs. Ad naturã aũt rerũ aspiciendo, nescio irã in uoluntate, nisi uelle uindictã: & amorẽ, nisi uelle bonũ sibi, uel alteri &c. Tristitiã ãt excep quia cõtraria eiusdẽ gñis sunt, & eadẽ est eorũ disciplina: ac p hoc cũ delectatio in uolũtate distinctus sit spẽ actus à uelle, & alijs actibus consequens est ut tristitia, q̃ ei est cõtraria sit etiã spẽ distinctus actus a nolle, & cæteris, nec ppea diminutus est authoris m. & ponẽdo fruitionem spẽm p se in uolũtate, insinuauit tristi. s. oppositorũ.n. eadem est disciplina: & tractando de delectatione, & tristitia, expresse tradidit tristitiam cõtrariã delectationi in uolũtate, ut patet, superius in q. 35. &

149 Porrecta per totum. Inf. ar. 3. & 4. cor.

*Li. 2. Orthod. fidei c. 16.

*Ca. 8. cir. med. to. 6

*Ca. 2. to. 6.

* Ca. 2. in prin. to. 6

* Cap. 2. paulopost prin. to. 6

sit: ũ deest, & sepe ... duo actus: nolle, & tristari, ... in uniuerso actus decem, & nouẽ appetitus distincti spẽ in esse naturæ cõprehendendo sub fruitione oẽm delectationem uolũtatis.

xime

xime irascuntur, qui in eis despicitur id, de quo pôt F spiciat, & principans contra subditum.
esse suspicio, q uel non insit eis, uel quòd sit in eis debilit: sed cum putant se multum excellere in illis, in quibus despiciuntur, non curant, sed pdicta suspicio ex defectu prouenit. ergo defectus est magis causa quòd aliquis irascatur, quà in excellentia.
¶3 Præt. Ea, q ad excellēriā ptinent, maxime faciūt hoies iucūdos, & bonæ spei eē: sed Philosophus dicit in 2. Rhet.* q in ludo, in risu, in festo, in prosperitate, in consummatione operum, in delectatione non turpi, & in spe optima, homines non irascuntur. ergo excellentia non est causa iræ.

*Ca. 3. circa med. to. 6.

Sed contra est, qđ Philoso. in eodem libro dicit,* q hoies propter excellentiam indignantur.

*Ca. 9. to. 6.

Respon. Dicendū, q cā ira in eo, qui irascit, dupliciter accipi pôt. Vno mô fm habitudinē ad motiuū iræ, & ** sic excellentia est cā ut aliqs de facili irascat: *est. n. motiuū iræ iniusta paruipensio, ut di ctū est.* cōstat aūt, q quanto aliqs est excellentior, iniustius paruipendit in hoc, in quo excellit. & iō illi qui sunt in aliqua excellentia, maxime irascunt si paruipendanť: puta, si diues paruipendit in pecunia, & rhetor in loquendo, & sic de alijs. Alio mō pôt considerari cā iræ in eo qui irascit, ex parte dispositionis, q in eo relinquit ex tali motiuo. Manifestū est aūt, q nihil mouet ad irā, nisi nocumentū qđ contristat: ea aūt q ad defectū ptinent, maxime sunt contristantia, qa hoies defectibus subiacētes facilius lædunť. Et ista est cā quare hoies, q sunt infirmi, uel in alijs defectibus, facilius irascunť, qa facilius cōrristanť. Et p hoc patet rñsio ad primum.

concl. Art. pce.

Ad 2m dicēdū, q ille, qui despicitur in eo, in quo manifeste multum excellit. non reputat se aliquam iacturā pati, & iō non contristatur, & ex hac parte minus irascitur: sed ex alia parte inquātū indignius despicitur, hēt maiorem rōnem irascendi, nisi forte reputet se non inuideri, uel subsannari pp despectum, sed pp ignorātiam, uel propter aliud hmôi.
Ad 3m dicendum, q oia illa impediunt irā, inquātū impediunt tristitiā: sed ex alia pte nata sunt puocare irā, fm qđ faciūt hoiem icōuenientius despici.

Articulus IIII.

Vtrum defectus alicuius sit causa, ut contra eum facilius irascamur.

Art. 3. Porrecta per totum. *Ca. 3. parū a prin cip. to. 6.

Ad quartum sic proceditur. Vr q defectus alicuius non sit cā, ut cōtra ipsum facilius irascamur. Dicit. n. Philo. in 2 Rhe. q his, qui confitentur, & pœnitent, & humilianť, nō irascimur, sed magis ad eos mitescimus, vñ & canes nō mordēt eos, K q residenť: sed hoc ptinet ad paruitatē, & defectū. ergo paruitas alicuius est cā ut minus irascamur.
¶2 Præt. Nullus est maior defectus q mortis: sed ad mortuos desinit ira. ergo defectus alicuius non est causa prouocatiua iræ contra ipsum.
¶3 Præt. Nullus æstimat aliquē paruū ex hoc, q est sibi amicus: sed ad amicos si nos offenderint, uel si nō iuuerint, magis offendimur. vñ dr in ps. 54. Si inimic* me* maledixisset mihi, sustinuissē utiq;. ergo defect* alicui* nō est ca ut q ip ū facili irascamur.
Sed contra est, q Philosophus dicit in 2. Rhe. *quòd diues irascitur contra pauperem, si eum de

*Cap. 2. a med. to. 6.

Resp. Dicendū, q sicut iam s̄ dictū est,* Indignatio despectio est maxime prouocatiua iræ. ** Defectus igit uel paruitas eius z quē irascimur, facit ad augmentum iræ inquantū auget indignā despectionē. ¹ Sicut. n. quāto aliquis est maior, tāto indignius despicit: ita quāto aliqs est minor, tanto indignius despicit. & iō nobiles irascunť si despiciant a rusticis, uel sapiētes ab insipiētibus, uel dñi a seruis. Si uero paruitas, uel defectus diminuat despectionē indignā, talis paruitas non auget, sed diminuit irā: & hoc mô illi, qui pœnitēt de iniurijs factis, & cōfitentur se male fecisset, & humilianť, & ueniā petūt mitigant irā, scdm illud Prouerb. 15. Responsio mollis frangit irā inquantū. s. tales uidentur non despicere, sed magis magnipendere eos, quibus se humiliant. Et per hoc patet responsio ad primum.

*Art. 2. & 3. concl.

Ad 2m dicēdum, q duplex est cā, quare ad mortuos cessat ira. Vna, qa non psit dolere, & sentire, qđ maxime qrunt irati in his, q bus irascuntur. Alio modo, qa iā uidentur ad ultimū malorum peruenisse: vñ ēt ad quoscunq; grauiter læsos cessat ira, inquātū eorū malū excedit mēsurā iustę retributiōis.
Ad 3m dicendum, q etiam despectio, quæ est ab amicis, vr esse magis indigna: & ideo ex simili causa magis irascimur contra eos si despiciant uel nocendo, uel non iuuando, sicut, & contra minores.

QVAESTIO XLVIII.

De effectibus iræ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de effectibus iræ.
Et Circa hoc quæruntur quatuor.
¶Primo, Vtrum ira causet delectationem.
¶Secūdo, Vtrum maxime causet feruorē in corde
¶Tertio, Vtrum maxime impediat rationis usum.
¶Quarto, Vtrum causet taciturnitatem.

Articulus I.

Vtrum ira causet delectationem.

Medina ar. 1.

152 Porrecta per totum.

Ad primum sic proceditur. Videtur q ira non causet delectationem. h Tristitia. n. delectationem excludit: sed ira est semper cum tristitia, qa ut dicitur in 7. Eth.* Oīs, q facit aliqđ propter iram, facit tristatus. ergo ira non causat delectationem.
¶2 Præt. Phil. dicit in 3.* Eth. q punitio q etat impetū irę delectationem p tristitia faciens: ex quo pôt accipi, q delectatio irato puenit ex punitione, punitio aūt excludit irā. ergo adueniente delectatione ira tollit. non est ergo effectus iræ coniunctus. t
¶3 Præt. Nullus effectus impedit causam suā, cū sit suæ cāæ cōformis: sed delectationes impediūt irā ut dr in 2. Rhe.* ergo delectatio nō est effectus irę.
Sed contra est, quòd Philosophus in eodem* libro inducit prouerbium, Quòd ira multo dulcior melle distillante in pectoribus uirorum crescit.
Resp. Dicēdū, q sicut Philosophus dicit i 7. Eth.* Delectationes maxime sēsibiles, & corporales, sūt medicinæ qda z tristitiā: & iō quāto p delectationē z maiorē tristitiā, uel anxietatē remediū pstař, tanto delectatio magis pcipit: sicut patet, q qn aliqs sitis, delectabilior fit ei pot*. Manifestū est at ex p dictis, q mot* iræ isurgit ex aliqua illata iiuria ptri

*Ca. 6. parū a me. *Ca. 5. in me. to. 5.

*Ca. 5. to. 6. circa med. *Ca. 2. parū a prin. to. 6. *Cap. 12. to. 5.

*q. 47. ar.

ftāte,cui qdē triſtitię remediū adhibeť p uindictā: A & iō ad ꝑſentiam uindictæ delectatio ſeqtur,& tāto maior,q̄to maior fuit triſtitia. Si igiť uindicta fuerit ꝑſens realiter,fit pfecta delectatio,q̄ totaliter excludit triſtitiā,& p hoc q̄etat motū iræ: ſed anteq̄ uindicta ſit ꝑſens realiter, fit irat. ēti ꝑſens dupľr. Vno mō p ſpē,q̄a nullus iraſciť niſi ſperans vindictā,ut ſ.dictū eſt. Alio mō ſm cōtinuā cogitationē:vnicuiq;.n.cōcupiſcēti eſt delectabile imorari in cogitatiōe eorū,q̄ cōcupiſcit:pp qđ ēt imaginatiōes ſōniorū ſunt delectabiles.& iō cū iratus multū i aio ſuo cogitet de uindicta,ex hoc delectať tñ đlectatio ñ ē pfecta,q̄ tollat triſtitiā,& p ꝯñs irā.

Margin: emcl. — *q 46. ar tic. 1.

Ad primvm ergo dicendum,ꝙ non de eode iratus triſtatur, & gaudet:ſed triſtať de illata iniuria, delectatur aūt de uindicta cogitata, & ſperata.vñ triſtitia ſe habet ad iram ſicut principium,ſed delectatio ſicut effectus,uel terminus.

Ad 2m ergo dicendum,ꝙ obiectio illa procedit de delectatione, quæ cauſatur ex reali præſentia vindictæ,quæ totaliter tollit iram.

Ad 3m dicendū, ꝙ delectationes ꝓcedentes impediunt ne ſequať triſtitia,& per cōſequens impediūt irā:ſed delectatio de uindicta, cōſequiť ipſam.

Articvlvs II

Vtrum ira maxime cauſet feruorem in corde.

253 Porrecta per totum. Vert. q. 26 art. 1. c. 6. *q. 28. ar. 4.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vř ꝙ feruor nō ſit maxime effectus irę. Feruor.n.ſicut ſ dictū ē pertinet ad amorē:ſed amor,ſicut ſupra dictū eſt principiū eſt & cā oium paſſionū.cū ergo cā ſit potior effectu, videtur ꝙ ira non faciat maxime feruorē.

¶ 2 Præt. Illa,quæ de ſe excitant feruorem,p temporis aſſiduitatē magis augenť, ſicut amor diuturnitate conualeſcit; ſed ira p tractū tēporis debilitať. dicit.n.Philoſoph. in 3 Rheto. ꝙ tempus quietat iram.ergo ira non proprie cauſat feruorem.

*C. 3. poſt me. t. 6.

¶ 3 Pręt. Feruor additus feruori augmētat feruorē: ſed maior ira ſupueniens facit irā miteſcere,ut Philoſoph.dicit in 2. Rhet. ergo ira non cāt feruorē.

*Cap. 3. a med. t. 6.

Sed contra ē,qđ *Dam.dicit,ꝙ ira ē feruor ei q̄ circa cor ē, ſanguinis ex euaporatiōe fellis fiēs.

*Dam. li. 2. fidei Ortho. c. 26 1 pcl. *q. 44. ar. 1.

Resp. Dicēdū,ꝙ ſicut dictū eſt,corporalis trāſmutatio,q̄ eſt in paſſionibus aiæ, ꝓportionať motui appetitus. Manifeſtū eſt aūt,ꝙ quilibet appetitus ēt naturalis, fortius tendit in id,qđ eſt ſibi ꝯ̄riū ſi fuerit ꝑſens:unde uidemus,ꝙ aq̄a calefacta magis congelať, quaſi frigido uehementius in calidū agente. Motus aūt appetitiuus irę cauſať ex aliqua iniuria illata,ſicut ex quodā contrario iniacēte: & E iō appetitus potiſsime tendit ad repellendū iniuriā p appetitū uindictæ,& ex hoc ſequiť magna uehemētia & impetuoſitas in motu iræ. Et q̄a mot iræ nō eſt p modū retractionis,cui ꝓportionať frigus, ſed magis p modū inſecutionis, cui ꝓportionať calor,cōſequenter, fit motus irę cauſatiuus cuiuſdā feruoris ſanguinis,& ſpirituū circa cor, qđ eſt inſtrumentū paſſionū animæ.& exinde eſt,ꝙ pp magnā ꝑturbationē cordis,q̄ ē i ira,maxime apparēt in iratis indicia q̄dā in exteriorib.mēbris.vñ Greg. dicit in 5.Moral. Irę ſuę ſtimulis accēſū cor palpitat,corpus tremit,lingua ſe ꝑpedit,facies igneſcit, A exaſperanť oculi, & nequaq̄ recognoſcūť noti,ore qdē clamorē format,ſed sēſus,q̄d loquať,ignorat.

Margin: expel. — *c. 3?. cir ca med.

Ad primvm ergo dicēdū,ꝙ amor ipſe nō ita ſentiť,niſi cū eū ꝓdit indigētia,vt Aug.dicit in 10. de Tri. Et iō q̄ñ hō patiť detrimentū amatæ excellētiæ pp iniuriā illatā,magis ſentiť amor:& iō feruētius cor mutať ad remouendū impedimētū rei amatæ,ut ſic feruor ipſe amoris p irā creſcat, & magis ſentiať. Et tñ feruor, q̄ conſequiť calorē.alia rōne ptinet ad amorē,& ad irā. Nā feruor amoris eſt cū quadā dulcedine, & lenitate.eſt.n. in bonū amatū: & iō aſſimilať calori aeris,& ſanguinis, pp qđ ſanguinei ſunt magis amatiui:& dř, ꝙ cogit amare iecur,in quo fit quædā generatio ſanguinis. Feruor aūt irę eſt cū amaritudine ad cōſumendū, q̄a tēdit ad punitionē contrarii,unde aſsimilať calori ignis, & cholerę:& pp hoc Damaſce. dicit,quòd procedit ex euaporatione fellis,& fellea nominatur.

*Circa fi. lib. c. 3. — *Li. 2. Ortho. fidei c. 16.

Ad 2m dicēdū,ꝙ oē illud,cuius cā p tps diminuitur, neceſſe ē ꝙ tpe debiliteť. Manifeſtū eſt aūt ꝙ memoria tpe diminuit:q̄.n.antiqua ſūt,à memoria đ facili excidūt. Ira aūt cať ex memoria iniurię illatę & iō cā irę p tps diminuiť paulatim,quouſq; totaliter tollatur. Maior ēt vř iniuria q̄ñ primo ſentiť, & C paulatim diminuiť eius æſtimatio,ſm qđ magis recediť à ꝑſenti ſenſu iniuriæ. Et ſiľr ēt eſt de amore, ſi amoris cā remaneat in ſola memoria. vñ Philoſ. dicit in 8.Eth. ꝙ ſi diuturna fiat amici abſentia, vř amicitię obliuionē facere:ſed in ꝑſentia amici ſēp p tempus multiplicatur cā amicitię, & iō amicitia creſcit. Et ſiľr eſſet de ira,ſi cōtinue multiplicareť cā ipſius:tñ hoc ipſum,ꝙ ira cito conſumitur,atteſtatur uehementi furori ipſius. Sicut enim ignis magnus cito extinguitur conſumpta materia, ita etiā ira propter ſuam uehementiam cito deficit.

*Ca. 5. nō procul à princ.

Ad 3m dicendū,ꝙ ois uirtus diuiſa in plures par D tes,diminuiť:& iō q̄ñ aliq̄s iratus alicui,iraſciť poſt modū alteri, ex hoc ipſo diminuiť ira ad primum, & ꝑcipue ſi ad ſm fuerit maior ira. nam iniuria q̄ excitauit irā ad primū uidebiť comparatione ſcđę iniurię,quæ æſtimatur maior,eſſe parua,uel nulla.

Articvlvs III.

Vtrum ira maxime impediat rationis vſum.

254 Porrecta per totum. Inf. ar. 4. cor. Et 2. 2. q. 41. a. 2. ad 1. & q. 157. ar. 4. cor. Et mal. q. 12 ar. 1.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vř ꝙ ira non impediat rationem. Illud.n.quod eſt cum rōne,nō vř eſſe rationis impedimentū;ſed ira eſt cum rōne, vt dř in 7.Eth. ergo ira non impedit rationem.

¶ 2 Præt. Quanto magis impediť rō,tanto diminuiť E h manifeſtatio:ſed Philoſophus dicit in 7.Eth. ꝙ iracundus non eſt inſidiator, ſed manifeſtus.ergo ira non vř impedire uſum rationis, ſicut concupiſcentia,quæ eſt inſidioſa, ut ibidem dicitur.

*Li. 7. Eth. ca. 6. circa pri. — *li. 7. Eth. c. 6. ci. me — *Loco nunc dicto.

¶ 3 Præt. Iudiciū rōnis euidentius fit ex adiunctione contrarii.q̄a contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt:ſed ex hoc ēt creſcit ira.dicit.n.Philoſoph.in 2.Rhet. ꝙ magis hoīes iraſcunť, ſi contraria ꝑexiſtunt,ſicut honorati ſi dehonorentur,& ſic de aliis. ergo ex eodē ira creſcit,& iudicium rōnis adiuuatur.non ergo ira impedit iudicium rationis.

*li. 2 Rheto. cap 2. poſt me. — tom. 5. — *Li. 5. moral. c. 30. circa pri.

Sed contra eſt, quod Greg.dicit in 5.Moral. quòd ira intelligentiæ lucem ſubtrahit cum men-

tem permouendo confundit.

RESP. Dicendũ, ꝙ mens vel rõ, quãmuis ñ utatur organo corporali in suo ꝓprio actu, tñ q̃a indiget ad sui actũ quibusdã uiribus sensitiuis, quorũ actus ĩpediũť corporę pturbato, necesse est ꝙ ptubatiões corporales ẽt iudiciũ rõnis impediãt, sicut patet in ebrietate, & sõno.* Dictũ ẽ aũt, ꝙ ira maxime facit pturbationẽ corporalẽ circa cor, ita ut ẽt usq; ad exteriora mẽbra deriuet: vñ maxime ira inter cæteras passiones manifestius impedit iudicium rõnis, ſm illud psal. 30. Conturbatus est in ira oculus meus.

*Ar. pce.

concl. *

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ a rõne est principiũ iræ quantũ ad motũ appetitiuũ, qui est formalis in ira: sed perfectũ iudiciũ rõnis passio iræ ꝓoccupat, quasi non pfecte rõnem audiens pp commotionẽ caloris uelociter impellentis, quæ est materialis in ira: & quantum ad hoc impedit iudicium rationis.

AD 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ iracundus dř esse manifestus, ñ q̃a manifestũ sit ubi q̃d facere dẽat, sed q̃a manifeste operať non q̃rens aliq̃ occultationẽ, q̃d partim cõtingit pp impedimentũ rõnis, q̃ nõ põt discernere q̃d sit occultandũ, & q̃d manifestãdũ, nec ẽt excogitare occultandi uias; partim uero est ex ampliatione cordis, q̃ ptinet ad magnanimitatẽ, q̃ facit ira. vñ, & de magnanimo Philosop. dicit in 4. Eth.* ꝙ est manifestus oditor, & amator: & manifeste dicit, & opať. Cõcupiscẽtia aũt dř esse latẽs, & insidiosa: q̃a ut plurimũ delectabilia, q̃ ꝯcupiscuntur, hñt turpitudinẽ q̃dã, & mollitiẽ, in q̃bus hõ vult latere: in his aũt, q̃ sunt uirilitatis, & excellẽtię, cuiusmodi sunt uindictæ, quærit hõ manifestus esse.

*Cap. 3. a me.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ ẽ,* Motus irę a rõne incipit; & iõ ſm idẽ appositio ꝯtrij ad ꝯtriũ addiuuat iudiciũ rõnis, & auget irã. Cũ.n. aliq̃s hẽt honorẽ, vel diuitias, & postea incurrit alicuius detrimẽtũ, illud detrimẽtũ apparet maius, tũ pp uicinitatẽ ꝯtrij: tũ q̃a erat inopatũ, & iõ causat maiorem tristitiã. Sicut ẽt magna bona ex inopinato uenientia causant maiorem delectationem: & secundum augmẽtum tristitiæ ꝓcedentis, consequenter auget, & ira.

*q. 46. ar. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ira maxime causet taciturnitatem.

255 AD QVARTVM sic proceditur. Vĩ ꝙ ira non causet taciturnitatem. Taciturnitas enim locutioni opponitur: sed per crementum iræ usq; ad locutionem puenitur, ut patet p gradus iræ, quos Dñs assignat Matth. 5. dicens: Qui irascitur fratri suo: & qui dixerit fratri suo, Racha: & qui dixerit fratri suo, fatue. ergo ira non causat taciturnitatẽ.

Porrecta per totum.

¶ 2 Præt. Ex hoc, ꝙ custodia rõnis deficit, cõtingit, ꝙ homo ꝓrumpat ad uerba inordinata. unde dř Prouerb. 25. Sicut vrbs patens, & absque murorũ ambitu: ita uir, qui non põt cohibere in loquendo spiritum suum: sed ira maxime impedit iudiciũ rõnis, ut dictum est.* ergo facit maxime profluere in verba inordinata. non ergo causat taciturnitatem.

*Art. 3.

3 ¶ Præt. Matth. 12. dř, Ex abũdãtia cordis os loquiť: sed p irã cor maxime pturbať, ut dictũ est. ergo maxime causat locutionẽ. non ergo cat taciturnitatẽ.

SED CONTRA, est q̃d Greg. dicit in 5. Mora.* ꝙ ira p silẽtiũ clausa, intra mentẽ uehementius æstuat.

*Ca. 31. non procul a fi.

F RES. Dicẽdũ, ꝙ ira, sicut iã dictũ ẽ,* & cũ rõne est, & ĩpedit rõnẽ, et ex utraq; parte põt taciturnitatẽ cãre. Ex parte q̃dẽ rõnis, q̃ñ iudiciũ rõnis in tm̃ uiget, ꝙ etsi nõ cohibeat affectũ ab inordinato appetitu uindictę, cohibet tñ linguã ab inordinata locutiõe. vñ Greg. in 5. Moral. dicit:* Aliq̃ñ ita pturbato aïo, quasi ex iudicio silentiũ inducit. Ex parte vero impedimẽti rõnis, quia sicut dictũ est,* pturbatio irę usq; ad exteriora mẽbra ꝓducit, & maxime ad illa mẽbra, in q̃b. expressius relucet uestigiũ cordis, sicut in oculis, & ĩ facie, & in lĩgua: vñ, sicut dictũ ẽ,* lingua se ĩpedit, facies ignescit, exasperãť oculi. Põt ergo esse tãta pturbatio iræ, ꝙ oĩno ipediať lingua ab usu loquẽdi, & tũc seq̃ť taciturnitas.

concl. *

*Art. pce.

*Cap. 31. a med.

*Art. 2.

*Art. 2.

G

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ augmentum irę q̃ñq; est usq; ad impediendũ rõnem a cohibitione linguæ: q̃ñq; autem ultra procedit usq; ad impediẽdum motum linguæ, & aliorum membrorum exteriorum. Et per hoc etiam patet solutio ad 2ᵐ.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ pturbatio cordis q̃ñq; põt superabundare usq; ad hoc, ꝙ per inordinatum motum cordis impediatur motus exteriorum mẽbrorum, & tunc causatur taciturnitas, & immobilitas exteriorum membrorũ, & q̃ñq; ẽt mors. Si aũt non H fuerit tanta perturbatio, tunc ex superabundantia perturbationis cordis sequitur oris locutio.

QVAESTIO XLIX.

De habitibus in generali, quo ad eorum substantiam, in quatuor articulos diuisa.

POST actus, & passiões considerandum est de principiis humanorũ actuum.

Et primo de principiis intrinsecis. Secundo, de principiis extrinsecis. Principium autem intrinsecum est potentia, & habitus: sed quia de potentiis in prima parte dictum est,* nunc restat de habitibus considerandũ.

I

Et primo q̃dẽ in gñali. Secũdo uero de uirtutibus, & uitiis, & hmõi aliis habitibus, q̃ sunt humanorum actuum principia.

Circa ipsos aũt habitus ĩ gñali, quatuor consideranda sunt.

¶ Primo quidem, De ipsa substãtia habituum.

K

¶ Secundo, De subiecto eorum.

¶ Tertio, De cã generatiõis augmẽti, & corruptionis ipsorũ.

¶ Quarto, De distinctiõe ipsorũ.

Circa primũ quærunť quatuor.

¶ Primo, Vtrum habitus sit qualitas.

¶ Secundo, Vtrum sit determinata species qualitatis.

¶ Tertio, Vtrum habitus importet ordinem ad actum.

¶ Quarto, De necessitate habit*

SVP. Q. XLIX. ART. I.

Med. art. 1.

IN corp. ar. 1. q. 49. discutienda esset natura habitus prædicamẽti, & postprædicamenti: q. quia alterius negocij, ideo uel ad particularem quæstionem, uel ad secundum Metaph. spectabis. proposito enim præsenti sat est habitũ discutere, de quo est sermo, cuius diffinitio ex 5. Metaph. affertur in litera. scilicet q. est dispositio, qua bene, uel male disponitur disposi tum secũdum se, uel ad alterum: quã diffinitionem mandabis memoriæ, & figes in ea aciem intelligẽtiæ, quoniam ex ea videbis tota habitus conditiones, quot natura illius illucescet, vt patebit.

*p. p. q. 77

¶ In responsione ad 3. In eodem, incipe ex iam dicta diffinitione colligere ex eo namque, quòd habitus est dispositio, & [illegible] est ordo habentis partes &c. [illegible] habitus sit ordo habentis partes, [illegible] autem [illegible], non [illegible] spectũ ordinis [illegible] uadricem:

radicē.est n. qualitas habens talē ordinem dispositionis quippe nomen è positione ordinata partiū deriuatū vř,& ppea a partibus quantitatiuis,quibus primo conuenit positio,nō solū ad partes spūales, sed ad habētem partes transumptū est: unde non vř, q est ordo partiū,sed habentis partes. Et q̄nis non sit opus oēs dispositionis modos saluare i habitu,sicut nec oēs aīalis spēs in hoīe: ut adducitur tñ in lit. Simplicius dicit, oēs saluantur in habitu pro quanto est habitus, uel ē habētis partes corporales,sicut pulchritudo sanitas,macies, & huiusmodi:uel partes.f. partialia requisita , aut in potentia,ut cōtingit in habentib scietiam. uel uirtutē imperfectā : aut in actu; vt cōtingit in habētibus pfecte.illi.n.ī potentia habent ea,quę requiruntur ad sciētiā aut prudentiā,isti vero iam possident.

256 Porrecta per totum. 1.d.3.q.5 ad 4.Et 2. d 24.25.1. & 2.q. 1. cor. Et ueri. q. 20. ar.2. cor. *lib.83.q. q.73, circa prin.t.

*In pdic. qualitat. *Tex. 24. tom.3.

†In pdic. qualitatis.t.

ARTICVLVS I.

Vtrum habitus sit qualitas.

Medina art.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř, q habitus nō sit qualitas. Dicit.n.Aug.in lib.83. q.* q hoc nomē habit*,dictū ē ab hoc verbo,h habere:sed habere non solū ptinet ad qualitatē, sed ad alia genera,dicimur.n.habere q̄titatē,& pecuniā, & alia hmōi. ergo habitus non est qualitas.

¶2 Præt.h Habitus ponitur unū prędicamentū,ut patet in libro Prædicamentorū:sed unum prędicamentū non continetur sub alio.ergo habit*nō est qualitas.

¶3 Præt.Oīs habitus est dispositio,vt*dř in Prædicamentis:sed dispositio est ordo habentis partes,ut dicitur in 5.*Metaph.hoc aūt ptinet ad pdicamentū situs. ergo habitus non est qualitas.

SED CONTRA est,qđ Philoso. dicit in†Prędicamētis,q habit* C est qualitas de difficili mobilis.

RESP.Dicendū, q hoc nomē habitus,ab habēdo est sumptū, à quo quidē nomen habitus dupliciter deriuatř.Vno qdē mō,scđm q hō,vel q̄cūq; alia res dř aliqd habere: alio mō,scđm qđ aliqua res aliquo mō habet se in seipsa,uel ad aliqd aliud.

Circa primū considerandū est,q habere,ſm qđ dicit respectu cuiuscunq; qđ hř, cōe est ad diuersa genera.vnde Philosophus inter post prædicaméta, habere ponit,q̄.f.diuersa genera cōsequunř: sicut. sunt Opposita,& Prius,& Posterius, & alia hmōi D Sed inter ea,q̄ habentur,talis vř esse distinctio , q q̄dā sunt,in quibus nihil est mediū inter habens,& id,qđ hř:sicut inter subiectū,& qualitatē,uel quantitatē,nihil est mediū.q̄dā.n.sunt,in quib.nō est aliquod mediū inter utrunq; sed sola relatio,sicut dř aliqs habere sociū, uel amicū: q̄dā uero sunt,inter quæ est aliqd mediū,non qdē actio, uel passio,sed aliqd p modū actionis , uel passionis, prout.f.unū est ornās,uel regens,& aliud ornatū, aut rectū. uñ Philosoph.dicit in 5.* Metaph.q habitus dicit tanquàm actio q̄dā habentis,& habiti,sicut est in illis, q̄ circa nos habemus:& iō in his cōstituit unū spāle genus rerū,qđ dicitur pdicamētū habit*, de quo E dicit Philosophus in 5.* Metaph. q inter habentē indumētū,& indumētū qđ habet,est habit* medi*. Si aūt sumaī habere, prout res aliqua dicitur quodā mō se habere i seipsa,uel ad aliqd aliud,cū iste modus se habendi sit ſm aliq̄ qualitatē, hoc mō habitus q̄dā qualitas est,de qua Philosophus in 5.* Metap.dicit,q habitus dicitur dispositio , ſm q̄ bene, uel male disponit dispositū, † aut secūdū se,aut ad aliud,ut sanitas habit* qdā est:& sic loquimur nūc de habitu.vñ dicēdū est,q m habitus est qualitas n.

*Tex. 25. tom.3.

*Loco nunc dicto.

*Tex. 25. tom.3.

†

cancel. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q obiectio illa procedit de habere comminiter sumpto: sic enim est commune ad multa genera,ut * dictum est. *In corp. art.

AD 2m dicendum,q ratio illa procedit de habitu,secundum quod intelligitur aliquid medium inter habens, & id,quod habetur: sic enim est quoddam prædicamentum,ut * dictum est. *In corp. art.

AD 3m dicendū,q dispositio quidē semp importat ordinē alicuius habentis partes:sed hoc cōtingit tripliciter,ut statim ibidē Philosophus*subdit, f.aut ſm locū,aut ſm potētiā,aut ſm spēm, in quo ut Simplicius dicit in* cōmento Prædicamentorū, cōprahendit oēs dispositiones,corporales qdē in B eo,qđ dicit scđm locū,& hoc pertinet ad pdicamētū situs,qui est ordo partium in loco:quod aūt dicit secundū potentiā,Includit illas dispositiones,quæ sunt in pparatione, & idoneitate nondū perfecte, sicut scientia,& uirtus inchoata:qđ autē dicit secūdū spēm, includit perfectas dispositiones,quæ dicuntur habitus, sicut scientia, & virtus complete.

*Tex. 24. tom.3. *In pdic. qualit.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus sit determinata species qualitatis.

AD SECVNDVM sic proceditur.Videt,q habitus nō sit C determinata species qualitatis: qa ut*dictū est,habitus scđm qđ est qualitas , dicit dispositio secundū qnam bene,aut male disponitur dispositū: sed hoc contingith secundū quamlibet qualitatē.nā, et secundū figurā cōtingit aliquid bene,uel male esse dispositū:et similiter scđm calorē,et frigus , et scđm oīa huiusmodi. ergo habitus non est determinata species qualitatis.

*Art præ.

D ¶2 Præt.Philosophus in* Prædicamentis,caliditatē,et frigiditatē,dicit esse dispositiōes,uel habitus, sicut ægritudinē,et sanitatē:sed calor,eth frigus sunt in tertia spē qualitatis. ergo habitus,uel dispositio nō distinguūtur ab alijs speciebus qualitatis.

*In pdic. qualitat. tom.1.

¶3 Præt.Difficile mobile non est differētia pertinēs ad gen* qualitatis , sed magis ptinet ad motū,uel passionē:nullū aūt genus E determinatur ad spēm per differētiāh alteri* generis, sed oportet drias p se aduenire generi, vt Philosoph.dicit in 7.*Metap. ergo cū habitus dicaī esse qualitas difficile mobilis,uideī q nō sit determinata spēs qualitatis.

*Tex. 42. & 43.t.3.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in*Prędicamentis, quòd una species qualitatis est habitus,et dispositio.

*In pdic. qualitat. tom.1.

RESPON. Dicendum, quòd Philosophus in Prædicamentis

SVP. Q. XLIX. ART. II.

257 Porrecta per totum.

Med.art.2.

IN arti.2. eiusdem quæstionis aduerte , quòd illa uerba in corpore ; Modus autem siue determinatio subiecti secundum esse accidentale potest accipi uel in ordine ad naturam &c.si sumantur uniuersaliter absolute , insolubilis apparet quæstio , quomodo sit sufficient hæc distinctio,cum quantitas ipsa determinat subiectum secūdum esse accidentale, nec minus habet rationē modificantis , & determinantis , quām secunda species qualitatis.Si uero non sumantur uniuersaliter quidem, sed limitate sub antedictis verbis. f. quòd qualitas importat quendā modum substantiæ, & quandam determinationē secundum aliquam mensuram, cessant obiecta : quoniam sermo non est nisi de quadā determinatione accidentali,quæ commune nomen accidentalis differentiæ, qualitatem scilicet , sibi vsurpauit.

¶ In responsione ad primum in eodem articulo habes quantum operetur ly, bene,vel male, in diffinitione habitus positum .

*In pdic. quali t.1.

ponit inter quatuor spẽs qualitatis, primã dispositionẽ, & habitũ, quarũ qdẽ spẽrũ drias sic assignat Simplicius in cõmẽto *Prædicamẽtorũ dicens, ꝙ qualitatũ qdã sunt naturales, q̃ ẽm naturã insunt, & semper, quædã aũt sunt aduentitiæ, q̃ ab extrinseco efficiuntur, & possunt amitti: & hæ qdẽ, quæ sunt aduentitiæ, sunt habitus, & dispositiones ẽm facile, & difficile amissibile differentes: naturalium aũt qualitatũ quædã sunt ẽm id, qđ aliquid est in potentia, & sic est secũda spẽs qualitatis: qdã uero ẽm quod aliquid ẽ in actu, & hoc vel in profundũ, vel ẽm superficiem, si in profundum quidẽ, sic est tertia spẽs qualitatis: ẽm uero superficiẽ est quarta spẽs qualitatis, sicut figura, & forma, quæ est figura animati. Sed ista distinctio specierũ qualitatis in conueniens vr̃. sunt enim multæ figuræ, & qualitates passibiles non naturales, sed aduentitiæ: & multæ dispositiones non aduentitiæ, sed naturales, sicut sanitas, & pulchritudo, & hmõi, & pp hoc nõ cõuenit ordini spẽrum: sẽp. n. qđ naturalius ẽ, prius est. Et iõ aliter accipienda est distinctio dispositionũ, & habituũ ab alijs qualitatibus. proprie. n. qualitas importat quendã modũ substãtię: modus aũt ẽ, vt dicit *Aug. sup Gen. ad lr̃am, quẽ mẽsura pfigit vñ importat quãdã determinationẽ ẽm aliq̃ mẽsurã. & iõ sicut id, ẽm qđ determinat potentia materiæ ẽm esse substãtiale, dr̃ qualitas, q̃ est dr̃ia substãtialis: ita id, ẽm qđ determinat potentia subiecti ẽm esse accidentale, dr̃ qualitas accidentalis, q̃ est ẽt q̃dã dr̃ia, ut patet p Philosophũm in 5.* Meta. Modus aũt siue determinatio subiecti ẽm esse accidentale, põt accipi uel in ordine ad ipsam naturã subiecti, vel ẽm actionẽ, & passionẽ, q̃ consequuntur principia naturæ, q̃ sunt materia, & forma, uel ẽm quantitatẽ. si aũt accipiat modus, uel determinatio subiecti, scđm q̃titatẽ, sic est quarta spẽs qualitatis. Et q̃a q̃titas scđm sui rõnẽ est sine motu, & sine rõne boni, & mali: iõ ad quarta spẽm qualitatis non ptinet, ꝙ aliqđ sit bene, uel male, cito, uel tarde transiens. Modus aũt siue determinatio subiecti scđm actionẽ, & passionẽ attendit in secunda, uel tertia spẽ qualitatis: & iõ in utraq; cõsiderat, ꝙ aliqđ facile uel difficile fiat, uel ꝙ sit cito transiens, aut diuturnum: non aũt considerat in his aliqđ ptinens ad rõnẽ boni, uel mali: quia motus, & passiones nõ habent rõnẽ finis. Bonum aũt & malũ dr̃ p respectum ad finẽ: sed modus, & determinatio subiecti in ordine ad naturam rei pertinet ad primã spẽm qualitatis, q̃ est habitus, & dispositio. Dicit. n. Philosop. in 7.* Phys. loquens de habitibus aĩæ, & corporis, ꝙ sunt dispositiones quædã perfecti ad optimũ: dico aũt pfecti, quod est dispositũ scđm naturã. Et quia ipsa forma, & natura rei est finis, & cuius cã fit aliquid, ut dr̃ in 2. Phys.* iõ in prima spẽ considerat, & bonũ, & malũ: et ẽt facile, & difficile mobile scđm qđ aliqua natura est finis generationis, & motus. vñ in 5.* Metap. Philosophus diffinit habitum, ꝙ ẽ dispositio, scđm q̃ aliqs disponit bene, uel male, & in 2.* Eth. dicit, ꝙ habitus sunt, scđm quos ad passiones nos habemus bene, uel male. Qñ. n. est modus conueniens naturæ rei, tunc habet rõnẽ boni: qñ autem non conuenit, tunc habet rationem mali. & quia natura est id, quod primum consideratur in re: ideo habitus ponitur prima species qualitatis. concl.

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ dispositio ordinẽ quendã importat, ut* dictũ est. unde non dr̃ aliquis disponi per qualitatẽ, nisi in ordine ad aliquid: & si addatur bene, uel male, qđ pertinet ad rõnẽ habitus, oportet ꝙ attendatur ordo ad naturã, quæ est finis. unde scđm figurã, uel scđm calorẽ, uel frigus non dr̃ aliquis disponi bene, uel male, nisi secundũ ordinẽ ad naturam rei, scđm qđ est conueniens, uel non cõueniens: vñ & ipsæ figuræ, & passibiles qualitates, scđm qđ considerantur ut cõuenientes, uel non conuenientes naturæ rei, ptinent ad habitus, vel dispositiones. Nã figura prout cõuenit naturæ rei, & color, ptinent ad pulchritudinẽ: calor aũt, & frigus scđm qđ cõueniunt naturæ rei, ptinẽt ad sanitatẽ: & hoc mõ caliditas, & frigiditas ponunẽ à Philosopho in prima spẽ qualitatis. Vñ patet solutio ad scđm, licet à qbusdã aliter soluatur, ut Simplicius dicit in commento *Prædicamentorum.

Ad 3m dicendum, ꝙ ista differentia, difficile mobile, non diuersificat habitũ ab alijs spẽbus qualitatis, sed à dispositione: dispositio aũt dupliciter accipit. Vno mõ, scđm qđ est genus habitus: nã in 5.* Metaph. dispositio ponit in diffinitione habitus. Alio mõ, scđm qđ est aliqđ ꝯ habitũ diuisũ: & põt intelligi dispositio, pprie dicta condiuidi ꝯtra habitũ dupliciter. Vno mõ, sicut pfectũ, et imperfectũ in eadẽ spẽ, ut. s. dispositio dicatur retinens nomen cõe qñ imperfecte inest, ita ꝙ de facili amittit: habitus aũt qñ perfecte inest, ut non de facili amittatur, et sic dispositio fit habit⁹, sicut puer fit vir. Alio mõ possunt distingui sicut diuersę spẽs unius generis subalterni, ut dicantur dispositiones illę qualitates primæ spẽi, quib. conuenit scđm propriam rõnẽ ut de facili amittantur, q̃a habẽt causas trãsmutabiles, vt ęgritudo, et sanitas: habitus uero dñr illę qualitates, quæ scđm suam rõnem habent, ꝙ nõ de facili transmutentur, q̃a habent causas immobiles, sicut sciẽtiæ, et uirtutes: et scđm hoc dispositio non fit habitus, et hoc vr̃ magis cõsonũ intentioni Aristo. unde ad huius distinctionis probationẽ inducit cõem loquendi consuetudinẽ, scđm q̃ qualitates, q̃ scđm rõnẽ suã sunt facile mobiles, si ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus dicunt: et econuerso est de qualitatibus, quæ scđm suã rõnẽ sunt difficile mobiles. nã si aliquis imperfecte habeat scientiam, ut de facili possit ipsã amittere, magis dicitur disponi ad scientiam, quàm sciẽtiam habere. Ex quo patet, ꝙ nomẽ habitus diuturnitatẽ quandã importat, non autem nomen dispositionis, nec impeditur quin secundũ hoc; facile, et difficile mobile, sint specificę differentiæ, pp hoc ꝙ illa pertinent ad passionẽ, et motum, et non ad genus qualitatis. nam istæ differentiæ, quamuis per accidens uideantur se habere ad qualitatẽ, designant tamen proprias, et per se differentias qualitatis: sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiũtur differentiæ accidentales loco substantialiũ, inquantum per eas designãtur principia essentialia.

*In predic. qualitatis
*Lib. 4. c. 1. in medio tom. 3.
*Tex. 19. tom. 3.
*Tex. 17. & 18. t. 2.
*Tex. 23. tom. 2.
*Tex. 25. tom. 3.
*Ca. 5. tomo 5.
*Art. 1. ad 3. arg.
*In eo predic. qualitatis
*Tex. 25. tom. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus importet ordinem ad actum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr ꝙ habitus h nõ importat ordinẽ ad actũ. Vnũquodq; .n. agit ſm qd́ eſt actu: ſed Philoſophus dicit in 3. de anima, ꝙ B cum aliquis fit ſciens ſcd̃m habitum, eſt ẽt h tunc in potentia, aliter tñ quàm ante addiſcere. ergo habitus non importat habitudinem principij ad actum.

¶ 2 Præt. Illud qd́ ponit in diffinitione alicuius, per ſe conuenit illi: ſed ẽe principiũ actionis ponitur in diffinitione potentię, ut patet in 5. Metaph. ergo eẽ principiũ actus p ſe conuenit h potẽtiæ: qd́ aũt eſt per ſe eſt princi- C piũ in unoquoq; genere. ſi ergo ẽt habitus ſit principiũ act', ſequitur ꝙ ſit poſterior, q̃ potẽtia: & ſic nõ erit prima ſpecies qualitatis habit', uel diſpoſitio.

¶ 3 Præt. Sanitas qñq; eſt habit', & ſimiliter macies, & pulchritudo: ſed iſta nõ h dicuntur per ordinẽ ad actũ. nõ ergo eſt de rõne habitus, ꝙ ſit principium actus.

SED CONTRA eſt, qd́ Aug. dicit in lib. de bono coniugali, ꝙ habitus eſt, quo aliquid agitur cum opus eſt. & Cõmentator dicit in 3. de anima, ꝙ habitus eſt quo quis agit cum uoluerit.

RESP. Dicendũ, ꝙ habere ordinẽ ad actũ põt cõpetere habitui, & ſm rõnem habitus, & ſm rõnem d ſubiecti, in quo eſt habitus: ſcd̃m quidem rationẽ habitus, cõuenit omni habitui aliquo modo habere ordinem ad C actũ. eſt. n. de ratione habitus ut importet habitudinẽ quandã in ordine ad naturã rei ſm qd́ conuenit, uel nõ ꝯuenit. Sed natura

SVPER QVAEST. XLIX. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdẽ q. 49 in corpore, & in rñſione ad primũ, dubiũ occurrit ex Scoto in primo diſt. 17. q. 2. ubi nititur ſuſtinere, ꝙ habitus nullã hẽat rõnẽ principij actiui ea rõne, qa non eſt uerè eſſe tribuere hoc habitui, nec eſt rationabile auferre à potẽtia cõpletã qualitatem actiuã reſpectu actus, ut adiuuetur habitu ad agendũ: qm̃ omnia q̃ attribuuntur habitui, ſaluantur ſine hac qualitate. ſed hoc quis Scotus nõ niſi probabiliter ſuſtineat, rõ attuli ut oſtendat, ꝙ nec probabiliter ſuſtineri põt.

258 *Porrecta per totum.* Infr. ar. 4. cor. & q. 50. ar. 1. ad 3. ¶ Et quia Durandus in 3. ſent. di. 23. q. 1. ſimpliciter tenet, ꝙ habitus nõ facit aliquid ad ſubſtantiã, aut modũ actus, rõ

*Tex. 8. tõnes primo afferẽdæ ſunt, deinde ueritas declarãda, & demũ ſatisfiet obiectis. Probare aũt nititur ipſe quatuor. Primo

*Text 17. in fin. qd́ habitus nõ eſt p ſe principium modi actus qui eſt intẽſio. Scdo, ꝙ non eſt p ſe principiũ modi act' qui eſt determinatio actus in eſſe naturæ. Tertio, ꝙ nõ eſt p ſe principiũ modi actus, q eſt determinatio ad bonum, & malũ moraliter. Quarto, ꝙ nõ eſt p ſe principiũ modi actus, q eſt facilitas. Et primũ quidẽ, ꝙ .ſ. habitus non concurrat ut principium actus ad hoc, ut actus intenſior, ſeu perfectior fiat, probat ea hoc: quia altero duorũ modorũ hoc eſſet .ſ. aut quia potentia per habitum eſſet intenſior, & ſic actum intenſiorẽ producerit: aut quia potentia, & habitus cõcurrerent ut duo immediata agentia partialia. Primum non põt dici, quia potentia nõ ſuſcipit magis, & minus, ſecundum quoq; teneri nõ põt: aut. n. eſſent uniuoce principia, ſicut trahentes nauẽ, aut utrũq; requireretur ſemper ad actum eiuſdem ſpeciei. & tenet ſequela; quia D principia per ſe requiſita ad actũ perfectum in aliqua ſpecie, requiruntur ad oẽm ſpeciei actũ, ut patet inductiue. Et confirmatur, quia effectuũ differentiũ ſolũ ſcd̃m magis, & minus, non oportet cauſas plus differre, q̃ ſcd̃m magis, & minus. Scd̃m uero, ꝙ .ſ. habitus, nõ ſit principiũ actus, quo ad determinationẽ eſſe naturæ, probat per hoc: quia non eſt per ſe principium ſingularitatis actus. p eſſe. n. ſingulare determinatur actus ad eſſe in rerũ natura. Et ꝙ actus nõ fiat ſingularis ab habitu, probat: quia eſſe ſingulare eſt effectus cõis oĩbus actibus, & præuenientibus habitum. Quod aũt habitus non ſit per ſe principium eſſe moralis, probat: quia tale eſſe eſt relatiõis, cuius nulla eſt per ſe actio niſi ſcdm fundamenti. Cõſtat aũt ꝙ actus in eſſe naturæ, qui eſt fundamentũ eſſe moralis, non eſt ab habitu: quia actus ſimilis præuenient habitum, ab habitu nõ eſt. Quòd denique habitus nõ ſit principiũ facilitatis ipſius actus, ſed agentis, patet ex eo, ꝙ idem act' habituato facilis, & nõ habituato difficilis eſt: hęc de primo. E ¶ Quo ad ſcd̃m ſcito, ꝙ licet author in hoc tractatu eõ iuſtius habitus noĩe, q̃ poſteriores: qm̃ appellatione habitus in hoc tractatu comprehenduntur ſpecies intelligibilis tam in hoĩe, quàm in angelo, ut patet diligenter conſideranti, ut tñ cõiceremus in uocabulis cũ his, qui aduerſant, reſtringendũ eſt habitus nomẽ in hac diſputatione ad eas qualitates, quas cõfitentur eſſe habitus, ut ſunt uirtutes morales, & itellectuales, & hĩ õi. & de his oſtendendum eſt, quid rei ueritas habeat, quæ melius uidebitur, ſi attenderimus ꝙ cauſa difficultatis huius eſt, quia potentiæ operatiuæ, quarum ſunt iſti habitus, ante iſtos habitus eliciunt ſuos actus eiuſdem ſpeciei cũ actibus, qui ſunt poſt adeptũ habitum: intellectus aũt noſter ante adeptã ſpeciẽ intelligibilem nihil poteſt intelligere. Si nãq; abſq; habitu aliquo potentiæ operatiuæ nõ poſſent operari, non eſſet locus ſpecialis q̃õnis huic de actiuitate habitus: modo aũt in dubiũ uertitur ut patet ex dictis. Siq; igitur perſpexerit, ꝙ ſubiectum habitus oportet eſſe aliquo mo-

A do in actu; & aliquo mõ in potẽtia, quia utitur ipſo cũ uult, & perficitur p ipſum: & ſimiliter ꝙ habitũ ipſum oportet eſſe aliquo mõ in actu, & aliquo mõ in potẽtia: qm̃ perficit, & potentialẽ ad actũ ſcd̃m cõſtituit, ex his uidebit naturã habitus nõ eſſe extraneã à natura potẽtiæ operatiuæ. ſed quemadmodũ cõueniunt ſ natura actus, & potentiæ proportionaliter, ut patet, ita cõueniunt in natura principij reſpectu act'. Cũ .n. agere ſequatur actũ, & pati potẽtiã, & potẽtia operatiua ſcd̃m id, qd́ hẽt de actu, principiũ ẽ actiuũ operationis ſuæ: ſcd̃m id uero, qd́ hẽt de potẽtia, principiũ ẽ paſſiuũ eiuſdẽ, conſentaneũ eſt, ut habitus perficiens potentiã, ut eius propria perfectio, ſcd̃m id, qd́ hẽt de actu perficiat, & cõpleat actiuitatẽ potentiæ: & ſcd̃m id, qd́ eſt in potẽtia, appropriet potentiam ad ſuſceptionẽ ultimæ perfectionis, id eſt, operationis perfectæ. Putandũ eſt. n. ꝙ aĩæ potẽtia operatiua eſt in potẽtia ad ſuã conſummatã perfectionẽ ordine quodam. eſt nãq; in potẽtia per operationes imperfectas ad habitũ, & per habitũ ad operationẽ perfectã, in qua cõſummatur perfectio potẽtiæ operatiuæ. n ſi quis diceret, ꝙ potẽtia operatiua aĩæ eſt p ſe in potẽtia p actus imperfectos ad actũ perfectũ, ſed p accidẽs interponi habitum: qd́ irrationabiliter dici patet ex doctrina 2. Phyſic. unumquodq; .n. ſicut agitur ita aptũ natũ eſt agi, & ecõtra: cõſtat aũt potẽtiæ aĩæ operatiuæ perfectionẽ ſic agi, ut p actus imperfectos acquirat habitũ, & per habitũ perfectã operationẽ aſſequatur. Ex natura igitur hĩ õi potentiarũ eſt, ꝙ ipſæ tali ordine, & talibus medijs ad conſummatã perfectionẽ perueniant, ac per D hoc habitus ipſi p ſe mediãt inter potẽtias, & operationes perfectas. Vt aũt qd́ dicimus de actiuitate habitus reſpectu actus, euidentius monſtretur, in uirtutibus intellectualibus quas cõſtat eſſe habitus, manifeſtatur. Et qm̃ innata ẽ nobis uia ex notioribus nobis inchoemus ab arte. Ars eſt habitus, ut patet in 6. Eth. & eſt factiuus, & ꝙ ſit factiuus in genere cãæ effectiuæ, ut oĩs cauillatio excludatur, probatur ex 9 Metaph. ubi ars ponitur inter potẽtias actiuas & diſtinguitur potentia rationalis contra potentiã naturalem ꝙ illa eſt actiua utriuſq; contrarij, & propterea non agit, niſi determinata à prohæreſi, & tunc agit unum.

¶ Præterea, Domus quæ fit in materia, eſt a domo quæ eſt in aĩa effectiue: & ſanitas à ſanitate, & uniuerſaliter quodlibet artificiale a ſua forma in mente: ſed hoc nihil aliud eſt, quàm eſſe ab arte. Nihil enim aliud eſt ſanitas in mente medici, quàm ars ſanandi, & ſimiliter domus, quàm ars domificandi: unde ad utrumq; contrariorum ſe habet. ergo.

E ¶ Præterea. Quinto Metaph. Statuifica, & breuiter artifex ponitur cauſa efficiens per ſe: Polycletus aut, ſeu ſubiectum per accidens. ergo ars ipſa eſt per ſe principium actiuũ actus. Et qm̃ probabile eſt, qd́ ſapientibus pluribus uĩ, ex cõi hominum cõſenſu patet, hoĩes credere ſuis artibus eſſe cauſas operũ, adeo qd́ carẽtes artibus, carent facultate faciendi, & non ſolũ carent expeditione, delectatione, promptitudine, & facilitate ſit ergo procul à probabilibus phãtaſia hæc, & dicito ingrediendo interiorẽ hominem, ꝙ quemadmodũ ars cũ recta ratio ſit factibiliũ, actiua eſt eorum, ita prudentia, quæ recta rõ eſt agibiliũ, actiua eſt eorũ: & ſimiliter quilibet habitus exiſtens in aliqua potentia aĩæ, uim actiuã habet, ſicut potentia eius eſt, ut in corpore articuli dicitur. Nec hoc eſt derogare actiuitati potentiæ, ſed declarare naturã potẽtiarum ſuſceptibilium ipſorum habituum. ad quæ nanq; natura non ſufficienter determinauit potentiam p ſeipſam, determinabilem facit per habitũ, ut determinata illo, agat quod per ſeipſam plene agere non poterat. Ex his autẽ patet, &

*Cap. 21 paulo a princ. to. 6.

*Lib. 3. de aĩa. cõ. 18.

D. 698.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit necessarium esse habitum.

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ nõ sit necessariũ eẽ habitũ. Habitus.n. sũt quib.h aliqd disponit̃ bñ, uel male ad aliquid, sicut dictũ ẽ: sed ꝑ suã formã aliquid bñ, uel male disponitur. nã ſm formã aliqd est, bonũ sicut, & ens. ergo nulla necessitas est habituum. B

¶2 Præt. habit⁹ importat ordinẽ ad actũ: sed h potẽtia importat principiũ act⁹ sufficiẽter: nã, & potẽtiæ naturales absq; habitibus sunt principia actuũ. ergo ñ fuit necessarium habitus esse.

¶3 Præt. Sicut h potẽtia se hẽt, ad bonũ & ad malũ, ita, & h habit⁹ & sicut potẽtia ñ semp agit, ita nec habit⁹. existẽtib. igit̃ potentiis superfluũ fuit habitum esse.

SED CONTRA est, ꝙ habitus C sũt ꝑfectiones qdã, ut dr̃ in 7.* Phys. sed ꝑfectio ẽ maxime, necessaria rei, cum hẽat rõnẽ finis. ergo necessariũ fuit habitus eẽ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut * supra dictũ est, Habitus importat dispositionẽ quãdã in ordine ad naturã rei, & oꝑationẽ, uel fine eius, ſm quã bene, uel male aliqd ad sunt disponit̃. Ad hoc aũt ꝙ aliquid indigeat disponi ad alterũ, tria requirunt̃. Primo qdẽ, D ut id, qđ disponit̃, sit alterũ ab eo, ad qđ disponitur, & sic se habeat ad ipsum ut potentia ad actum. unde si aliquid sit, cui⁹ natura non sit cõposita ex potentia d & actu, & cuius substantia sit sua operatio, & ipsum sit ꝑꝑ seipsum, ibi habitus uel dispositio locũ non hẽt, sicut patet in Deo. Secũdo requiritur ꝙ id, qđ est in potentia ad alterũ, possit plurib. modis determinari, & ad E diuersa. vñ si aliquid sit in potẽtia ad alterũ, ita tñ ꝙ non sit in potẽtia nisi ad ipsum, ibi dispositio, & habitus locũ non hẽt: qa tale subiectũ ex sua natura hẽt debitã habitudinẽ ad talẽ actũ. Vnde si corpus cæleste sit cõpositũ ex materia, & forma, cum illa materia non sit in potentia ad aliam formam, ut in 1.* dictũ est, non hẽt ibi locum dispositio uel d habitus ad formã, aut A ẽt ad operationẽ, qa natura cælestis corporis nõ ẽ in potentia, nisi ad unũ motũ determinatũ. Tertio, requirit̃, ꝙ plura cõcurrant ad disponendũ subiectũ ad unũ eorũ, ad q̃ est in potentia, q̃ diuersis modis commẽsurã, pñt, ut sic disponat̃ bñ, uel male ad formã, & ad operationẽ. unde qualitates simplices elementorũ, q̃ ſm unũ modum determinatum naturis elementorũ conue- B niunt, nõ dicimus dispositiones, uel habitus, sed simplices qualitates. Dicimus aũt dispositiones uel habitus sanitatẽ, pulchritudinẽ, & alia hmõi, q̃ important quandã cõmẽsurationẽ pluriũ, quæ diuersis modis cõmensurari pñt. Propter qđ Philosoph. dicit in 5[o] Metaph. ꝙ habitus est dispositio: & dispositio est ordo habentis partes, uel ſm locum, uel ſm potentiam, uel ſm spẽm, C ut * supra dictum est. Quia igit̃ multa sunt entium, ad quorum naturas, & operationes necesse est plura concurrere, quę diuersis modis commensurari pñt: * ideo necesse est habitus esse n.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ per formam perficitur natura rei: sed oportet qđ in ordine ad ipsã formã disponat̃ subiectum aliqua dispositione: ipsa tñ forma ordinat̃ ulteri⁹ ad operatio- D nẽ, q̃ est, uel finis, uel uia in finẽ: Et si qdẽ hẽat forma determinate unã tm̃ operationẽ determinatã, nulla alia dispositio reqritur ad operationẽ ꝑter ipsã formã. si aũt sit talis forma, q̃ possit diuersimode oꝑari, sicut est aĩa, oportet, ꝙ disponatur ad suas operationes ꝑ aliquos habitus.

AD 2[m] dicendum, ꝙ d potẽtia qñq; se hẽt ad multa: & iõ oportet ꝙ aliquo alio determinetur. E Si uero sit aliqua potẽtia, q̃ non se hẽt ad multa, nõ indiget habitu determinante, ut * dictũ est: & ꝑꝑ hoc uires naturales nõ agũt operationes suas mediantib. aliquib. habitibus, quia ſcđm seipsas sunt determinatæ ad unum.

AD 3[m] dicendum, ꝙ non idẽ habitus se hẽt ad bonũ, & malũ sicut infra * patebit. eadẽ aũt potẽtia se hẽt ad bonũ, & malũ: & iõ necessarij sunt habitus, ut potentiæ determinẽtur ad bonũ.

to redditus sit facilis, ex redundãtia facilitatis operantis, hoc ꝑuenit. hæc de terno.

¶ In rñsione ad primũ in 1 art. aduerte, ꝙ snia authoris, ẽ ꝙ nõ solũ subiectũ habit⁹ est in potẽtia ad operationẽ, sed act⁹ ipse ẽ actus permist⁹ potẽtiæ ad opus, sicut actus primus.

259 Porrecta per totum. Veri. q. 20. art. 2. co. & uer. q. 1. ar. 1. cos. & ad 11. & 13. & q. 2. ar. 2. corp. *Ar. 2. huius quęst.

VPER QVÆ. XLIX. ART. IIII.

Cap. 3. d. 23 q. 1. con. 1.

IN titulo 4. art. dubiũ occurrit, quare qstio, An est, p̃cedis cæteras qõnes doctrinæ ordine author tñ sr̃ia qstiuit, anteq̃ qratur nũc, an habitum esse sit necesse.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ rẽ aliquã esse, dupliciter q̃ritur, primo, ut sciat̃ ipsam eẽ: & sic oportet primo post quid nominis q̃rere, ao sis nihil. n. est scibile da nõ ente. & hoc nõ accidit in ꝓposito: qm̃ habitus esse est ꝑ se notũ experiẽtia. & q̃stionem mouere de hoc essat impotentis discernere, inter notũ ꝑ se, & notũ ꝑꝑ aliud. Scđo, ut sciat̃ eã, quare est: & hæc quæstio est posterior quæstione. Quid est: qm̃ pri⁹ oportet scire quidditatẽ in sa, q̃ ut causã esse rei, constat. n. ex 2. Posteri. mediũ ad qstionem, An est, esse quid. ꝑꝑ qđ author primo pdicata quiditatiua habitus, in primis trib. articulis qsiuit, & nũc quarto de rõne, seu causa essendi eius inquirit.

*Tex. 17. to. 2.

*Art. 2. & 6.

¶ In corpore eiusdẽ 4. ar. aduerte duo. Primũ est, qđ differẽtia inter scdam, & tertiã conditionẽ requisitã ad habendũ habitũ, cõsistit in hoc, quòd prima conditione cõplectente utrunq; .f. potentiã, & actũ, scda cõditio ex parte act⁹ pluralitatẽ tã actuũ, q̃ modorũ eorundẽ: tertia aũt ex parte potentiæ pluralitatẽ tã disponentium, q̃ modorũ ipsorũ ponit. Scđm est, ꝙ ex ipsa diffinitione habitus, author hæc requisita hẽt ex rõne namque dispositionis habes distinctionem inter potentiam, & actum, d necessitatemq; actũ, & rursus pluralitatẽ

D. 267.

* p. p. q. 66. ar. 2. D. 167.

disponentiũ. disponit̃ tur. n. omne qđ disponitur, ad actum aliquẽ, nec opus est disponi, qđ unius tantũ actus est capax: & dispositio habentis ẽ partes, idest, partialia ex rõne autem uarietatis scđm bene, uel male diuersitas habetur modorum.

¶ Circa requisita ad habitũ, dubiũ in eodẽ occurrit articulo: qm̃ aut conditiones enumeratę in litera sufficiunt ad necessitatẽ habitus, aut ñ. Si sufficiũt ergo in mistis, uel sa'tẽ in uegetabilib. ponẽdus est habitus cõtra doctrinã sequẽtis quæst. & tenet sequela: qa ĩ his est distinctio potẽtiæ, & actus, & plura concurrũt diuersimode cõmẽsurabilia ad disponendũ &c. Si non sufficiunt: ergo litera male probauit necessitatẽ habit⁹ post enumeratas cõdõnes, subiungẽs. Quare igitur multa sũt entium ad quorũ naturas, & operationes necesse ẽ plura cõcurrere, q̃ diuersis modis cõmensurari possunt: iõ necesse est habitus esse.

*Tex. 24. & 25. to. 5.

*Ar. 1. huius quęst.

concl. in

¶ Ad hoc, dr̃, ꝙ ut ex qõne, sequenti colligitur, habitus sumit̃ dupliciter, Vno mõ proprie, & sic nõ vr̃ extra animam rationalem inueniri. Alio mõ cõiter ꝑ habituali dispositione siue ad naturã, siue ad opus in plurib. cõsistentẽ, ut in litera hac, dr̃: & sic cum quadã latitudine inuenitur ẽt in mistis inanimatis, ut patet de pulchritudine & qa author imitatus naturam, procedit ab imperfectis ad perfecta, a cõibus ad propriã doctrinã tradit, habitum hic cõmonissime sumpsit distinctur⁹ post modum: & ideo concaditor, qđ illæ conditiones sufficiunt ad habitũ, uel dispositionẽ. primã spẽm qualitatis. nõ. n. sumit hic habitus: & iõ nulla mẽtio fit de difficili mobilitate, q̃ ẽ altera conditio habitus proprie dicti: & ꝙ nõ inconuenit habitũ cõiter dictũ inueniri in inanimatis, à quibus negabitur habitus ꝓprie sumptus.

D. 692.

*In cor. a.

*q. 54. ar. 3.

SVPER QVAEST. L. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN art. 1. 2. & 3. qst. 50. circa subiectũ habitus, aduertendũ est, q quia habitus finis est habituationis, & habituari assuescere qddã est: ideo ubi non inuenitur consuetudo, aut aliquid maius, ibi nõ inuenitur proprie habit⁹. Propter qd existentib. duob. principiis, s. natura & uoluntate, ubi est pure natura, nihil est habitus proprie. Si n. infinities lapis proijciatur sursum, nõ habituabitur ad motũ sursum, ut dr in 2. Ethic. ubi aũt est ipsa uoluntas, ibi est perfecte habitus: unde, & de rõne habitus vĩ uoluntarium, ut in artic. 3. author dicit. Et in 3. de ala Auerrois dicit, q habitus ẽ, quo quis operatur cum uult. In intermedijs aũt quanto aliqs magis participat aliquid rõnis, tanto magis participat habitum: & hinc prouenit primo, q habitus ad operationes sunt principaliter in anima, idest, in ipsis uirtutibus animæ, & secundario in organis corporeis: qm ille qdem pricipaliter, hæc aũt secundario rationa ẽ motum sapiũt. & pp hoc habituari ad delectationes Veneris, uel cibi, potus, loquacitatis, ludi, blasphemiæ, & similiũ, nolentes abstinere, quasi non possunt corpore iam assueto ad talẽ appetitus sequelã. Prouenit scdo quod licet in membris corporeis, & parte uegetatiua absolute nullus sit habitus: in eisdẽ tñ pro quanto, & quomodo obedientia sunt rõni imperio, habitus sũt secũdario: sicut & assuefactiones, ut in principio corporis ac. dr, & patet I musicis, & ab usu ficib. quomodo aũt obediat, superius in quæst. de imperio dictũ est. Prouenit tertio, q I animalibus brutis pro quãto aliquid participãt obedientiæ, capacia sunt habituũ. Prouenit qrto, q cum duplex sit habit⁹. s. ad naturã, & ad opatione

260 *Porrecta per totum.*

li. 3. com. 18.

*In pdic. qualitat. tom. 1.

*q. præce. art. 2. 3. & 4.

*q. præce. art. 4.

QVAESTIO L.

De subiecto habituum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de subiecto habituum. Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum i corpore sit aliquis habitus.

¶ Secũdo, Vtrũ aĩa sit subiectũ habitus secundũ suam essentiam, uel sm suam potẽtiam.

¶ Tertio, Vtrũ in potẽtijs sẽsitiuæ partis possit eẽ aliqs habit⁹.

¶ Quarto, Vtrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.

Quinto, Vtrum in uoluntate sit aliquis habitus.

Sexto, Vtrum in substantijs separatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in corpore sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q in corpore non sit aliqs habitus. Vt n. Cõmẽtator dicit i 3. *de Anima. Habitus ẽ quo qs agit cum uoluerit: sed actiones corporales nõ subiacent uolũtati, cũ sint naturales. ergo ĩ corpore non põt esse aliqs habitus.

¶ 2 Præt. Oẽs dispositiones corporales sũt facile mobiles: sed habitus est qualitas difficile mobilis. ergo nulla dispositio corporalis potest esse habitus.

¶ 3 Præ. Oẽs dispositiones corporales subiacẽt alterationi: sed alteratio nõ ẽ nisi i tertia specie qualitatis, q diuidit ɔ habitũ. ergo null⁹ habitus est in corpore.

SED CONTRA ẽ, qd Philosop. i *Prædicamẽtis, sanitatẽ corporis, uel infirmitatẽ insanabilem, habitum nominari dicit.

RESPON. Dicendũ, q sicut ẽ. dictũ est, Habit⁹ est qdã dispositio alicui⁹ subiecti existẽtis i potẽtia, uel ad formã, uel ad operationẽ: sm ergo, qd habitus importat dispositionẽ ad operationẽ, nul⁹ habit⁹ est principaliter in corpore, sicut i subiecto. Ois. n. operatio corporis ẽ aut a naturali qualitate corporis, aut ẽ ab aĩa mouẽte corpus. Quãtũ igit ad illas operationes, q sunt à natura, ñ disponit corpus p aliquẽ habitũ, qa uirtutes naturales sũt determinatæ ad unũ. *dictũ ẽ aũt q habitualis dispositio requirit, ubi subiectũ ẽ i potentia ad multa: operationes uero, quæ sunt ab aĩa per corpus, principaliter quidẽ sunt ipsius aĩæ, secundario uero ipsius corporis. habitus aũt proportionant operationib. unde ex similibus actibus similes habitus causantur, ut dr in 2.* Eth. & ideo disposit ones ad tales operationes principaliter sunt in aĩa, in corpore uero põt esse secundario, inquatũ. s. corp⁹ disponit, & habilitatur ad prõpte deseruiendũ operationib. aiæ. Si uero loquamur de dispõne subiecti ad formã, sic habitualis dispositio põt eẽ i corpore, qd cõparatur ad aiam sicut subiectũ ad formã. & hoc mõ sanitas, & pulchritudo, & hmõi, habituales dispositiones dicunt: nõ tñ pfecte habẽt rõnẽ habituũ, qa causæ eorũ ex sua natura de facili trãsmutabiles sũt. Alexander uero posuit null o mõ habitũ, uel dispõnẽ primæ speciei eẽ in corpore, ut *Simplicius refert in cõmẽto Prædicam. sed dicebat primã speciẽ qualitatis p tinere tñ aiam. & qd Arist. inducit in Prædicamẽtis de sanitate, & ægritudine, nõ inducit quasi ptineãt ad primã spẽm qualitatis, sed p modũ exẽpli, ut sit sensus, q sicut ægritudo, & sanitas pñt esse facile, uel difficile mobiles, ita ẽt qualitates primæ speciei, q dicunt habit⁹, & dispositio. Sed hoc patet eẽ ɔ intẽtionẽ Arist. tũ qa eodẽ mõ loquẽdi utit exẽplificado de sanitate, & ægritudine, & de uirtute, & de sciã: tũ qa i 7.* Phys. ponit expresse inter habitus pulchritudinem, et sanitatem.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q obiectio illa pcedit de habitu, sm qd ẽ dispositio ad operationẽ, et de actib. corporis, q sunt à natura: non aũt de his, qui sunt ab aĩa, quorũ principium est uolũtas.

AD 2m dicẽdũ, q dispositiones corporales ñ sũt simpliciter difficile mobiles p p mutabilitatẽ corporaliũ causarũ: põt tñ eẽ difficile mobiles p cõparationẽ ad tale subiectũ, qa. s. tali subiecto durante, amoueri nõ pñt, qa sũt difficile mobiles p cõparationem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sunt simpr difficile mobiles p p immobilitatẽ subiecti. et hideo non dicit, q sanitas difficile mobilis simpr sit habitus, sed q est ut habitus, sicut in græco hr: qualitates aũt animæ dñr simpliciter habit⁹.

AD 3m dicendũ, quòd dispositiones corporales, quæ sunt in prima specie qualitatis, ut quidam po-

& hic differat a primo in hoc, q illæ est inuoluntate, ille nõ, ut I art. 2. in rñsione ad primũ litera signat, q habit⁹ ad operationẽ pri⁹ scdm tẽpus & secundum pfectionẽ uocatus sit habitus. ad hmõi. n. habitum habituamus, pp qd habitus corporales ad naturam, ut sanitas. pulchritudo, & hmõi, aut negatiuũ habitus, ut dr de Alex. aut positi sunt imperfecte habitus, idest, dispositiões habituales, ut I litera dr in rñsione ad scdm, & in art. 3. Cũ his tñ memor sis sionis ad scdm in art. 3. quæst. præcedentis. q. s. non est de rõne habitus cõi respicere operationem, sed naturã. Alexandri opinionẽ reprehensione dignã puta, eo q habit⁹ naturã in supremo mõ habitus cõtẽplatiũ. inferioris ordinis habitus ab habitus gñã subtraxit, & dicito q licet primo habitus sint qualitates bñ, uel male disponẽtes animã: secundario tñ ẽt disponentes sic corpus, habitus nomen obtinuerũt, & ad eas nõ eẽ motũ, ut dr 7. Phi. Et potes in spicere in corporib. nostris, manifeste habit⁹, seu dispositiones habituales inueniendo, quantũ in eis hẽat consuetudo quoad ea, q non subsũt rõnis imperio. Cõsueti. n. alicui minutioni, frigori, medicinæ, & similibus, manifeste pati corporaliter sine appetitu uidemus, si cõtra consuetudinẽ faciãt, aut patiant eos suetudini. n. hæc tribuuntur: quia etiam in pura

*Cap. 1. & 2. 10. 5. concl.

concl. p

*In pdia qualit. at.

*Tex. 17. tom. 2.

in pure vegetabilib* apparat plãtas assuetas irr gationi, arascere illa deficiẽte: similes aũt nõ cõsuetas p seuerare, tanquã habitus secũdario dict* ibi partã per oppositũ.n. accidat a dẽret si cõsuetudo nõ obstarat, quamuis hoc alterat naturę ex cõtinua irrigatione tribui possit.

*In pdic. qualitat.

fuerũt, differũt à qualitatib. tertiæ speciei in hoc, q qualitates tertię speciei sũt ut in fieri, & vt in motu: vnde dñr passiones, uel passibiles qualitates. qñ aũt iã puenerint ad pfectũ quasi ad speciẽ, tũc iã sunt in prima specie qualitatis. Sed hoc improbat* Simplicius in cõmento Predicamentorũ, qa ſm hoc calefactio esset in tertia specie qualitatis: calor aũt in prima: Arist. aũt ponit calorẽ in tertia. vñ Porphyrius dicit, sicut Simplici* ibidẽ refert, q passio vel passibilis qualitas, & dispositio, & habitus differũt in corporib. ſm intensionẽ, & remissionẽ. Qñ.n. aliqd recipit calidıtatẽ ſm calefieri tm, nõ aũt ut calefacere posit, tũc est passio si sit cito trãsiens, uel passibilis qualitas si sit manẽs: qñ aũt iã ad hoc pducit, qd pōt ẽt alterũ calefacere, tunc est dispõ. si aũt ulterius intm cõfirmet q sit difficile mobilis, tũc erit habitus, ut sic dispõ sit qdã intensio, seu pfectio passionis uel passibilis qualitatis, habitus aũt dispõnis. Sed hoc improbat* Simplici*, qa talis intẽsio, & remissio nõ importãt diuersitatẽ ex parte ipsius formæ, sed ex diuersa participatiõe ipsius subiecti, & ita nõ diuersificarent p hoc spẽs qualitatis. Et iõ aliter dicẽdũ est, q sicut* s. dictũ ẽ, cõmensuratio ipsarũ qualitatũ passibiliũ cõuenientiã ad naturã, hñt rõnẽ dispõnis: & iõ facta alteratione circa ipsas qualitates passibiles, q̃ sunt calidũ, frigidũ, humidũ, & siccũ, fit ex pñti alteratio secundũ ægritudinẽ, & sanitatẽ: primo aũt,* & per se non est alteratio ſm hmõi habitus, & dispões.

*In predi ca. qualitatis.

*q.49.ar. 2.ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam, vel suam potentiam.

Medina art. 2.

261 *Porrella per totum.* 2.di.26.2. 3. ad 4. & 5: *q.49.ar. 3.

Ad secvndvm sic pcedit. Vĩ q habitus sint in aïa magis ſm essentiã, q̃ ſm potentiã. Dispõnes.n. & habitus dñr in ordine ad naturã, vt* dictũ est: sed natura magis attendit ſm essentiã aïæ, q̃ ſm potentias, qa aïa ſm suã essentiã est natura corporis talis, & forma eius. ergo habitus sunt in aïa secundũ ejus essentiã, & non secundũ potentiam.

¶ 2 Præt. Accidentis non est accidẽs, habitus aũt est quoddam accidens: sed potentiæ animæ sunt de genere accidentium, ut in primo* dictum est, ergo habitus non est in anima ratione suæ potentiæ.

* p.p.qu. 77.ar.1.

¶ 3 Præt. Subiectũ est prius eo, qd est in subiecto: sed habitus cũ ptineat ad primã speciẽ qualitatis, est prior q̃ potẽtia, q̃ pertinet ad scdam speciẽ. ergo habitus nõ est in potentia aïæ sicut in subiecto.

Sed contra est, qd Philosophus in 1.* Eth. ponit diuersos habitus in diuersis partibus animæ.

*Cap. vlt. tom.5. *q.49.ar. 2.ad 3.

Respon. Dicendũ, q sicut* supra dictum est, Habitus importat dispõnẽ quandã in ordine ad naturã, uel ad operationẽ. Si ergo accipiat habitus secũdũ qd hẽt ordinẽ ad natura, sic nõ pōt esse in aïa, si tñ de natura humana loquamur: quia ipsa anima ẽ forma cõpletiua humanæ naturæ. vnde scdm hoc magis pōt esse aliquis habit*, uel dispõ in corpore p ordinẽ ad aïam, q̃ in aïa p ordinẽ ad corpus. Sed si loquamur de aliqua superiori natura, cui* homo pōt esse particeps, scdm illud 2. Pet. 1. Vt simus cõsortes naturæ diuinæ: sic *nihil prohibet in aïa ſm suã essentiã esse aliquẽ habitũ, s. gratiã*, vt *infra dicet. Si vero accipiat habitus in ordine ad operationẽ, sic maxime habitus inueniunt in aïa, inquantũ aïa nõ determinat ad unã operationẽ, sed se hẽt ad multas, qd requirit ad habitũ, ut* sup. dictũ est. Et quia aïa est principiũ opationũ per suas potẽtias: iõ* ſm hoc habitus sunt in aïa ſm suas potẽtias.

concl. m *q.110.ar. 4.

*q.49.ar. 4.

concl. p

Ad primvm ergo dicendũ, q essentia aïæ ptinet ad nãm humanã nõ sicut subiectũ dispõnẽdũ ad aliqd aliud, sed sicut forma, & na, ad q̃ aliqs dispõnit.

Ad 2m dicendũ, q accidẽs p se nõ pōt esse subiectũ accidẽtis: sed qa ẽt in ipsis accidentib. est ordo qnidam, subiectũ ſm qd est sub uno accidente, intelligit esse subiectũ alterius, & sic dr unũ accidẽs esse subiectum alterius, ut superficies coloris: & hoc modo potest potentia esse subiectum habitus.

Ad 3m dicendũ, q habitus præmittitur potẽtię, ſm qd importat dispõnem ad naturã. potentia aũt semp importat ordinẽ ad operationẽ, q̃ est posterior,* cũ natura sit operationis principiũ: sed habitus cuius potentia est subiectũ, non importat ordinẽ ad naturã, sed ad operationẽ, unde est posterior potẽtia. Vel pōt dici, q habitus pponit potẽtiæ sicut cõpletũ incõpleto, & actus potẽtiæ. actus.n. naturaliter est prior, q̃uis potentia sit prior ordine generationis, & temporis, ut dr in 7: & 9.* Metaph.

D.51.

*Li.9. Metap.a tex. 13. usque ad 19. Et lib.7. tex. 17.to.3.

ARTICVLVS III.

Vtrum in potentijs sensitiuæ partis possit esse aliquis habitus.

Ad tertivm sic proceditur. Vĩ q in potentijs sensitiuę partis nõ possit esse aliquis habitus. Sicut.n. potentia nutritiua pars est irrationalis, ita, & sensitiua: sed in potentijs nutritiuę partis nõ ponit aliquis habitus. ergo nec in potentijs sensitiuæ partis aliquis habitus dẽt poni.

¶ 2 Præt. Sensitiuę partes sunt cõmunes nobis, & brutis: sed i brutis non sunt aliqui habitus, qa non est in eis uoluntas, q̃ in diffinitione habitus ponit, ut* supra dictum est. ergo in potẽtijs sensitiuis nõ sunt aliq habitus.

¶ 3 Præt. Habitus aïæ sũt sciẽ, & uirtutes: & sicut scia refert ad uim apprehensiuã, ita uirtus ad uim appetitiuã: sed i potentijs sẽsitiuis nõ sũt aliq̃ sciẽtiæ, cũ sciẽtia sit uniuersaliũ, q̃ uires sẽsitiuę apprehendere non pñt. ergo ẽt nec habitus uirtutũ in partibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3.* Eth. q aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

*Cap.10.i prin to.1

SVPER QVAEST. L. ART. III.

Medina ar. 3.

262 *Porrella per totum.* 3.dis. 23. q.1.ar. 1. ca. & dis. 33.q.2.a 4. Et uart. q.1.art. 1. cor.

In ar. 3. in calce rñsionis ad tertium aduerte, q licet habitus dispõnẽs naturã concedat absolute in corpore, tãquã in pprio & pncipali subiecto, ut in 1. ar. dictũ est: habitus tñ dispõnẽs primo ad operationẽ principaliter ĩ uirib. aïæ imperantibus, seu mouentib. & secũdario in corpora ponit, ut ibidẽ dictũ, & pbatũ est: qa habitus operationib. proportionant. eiusdem n. est habitus, cuius ẽ operatio, & ex similib actib. similes habitus generãtur. operatio aũt corporea, ad quã corpus assuetudine promptum redditur. non est naturalis, sed uoluntaria, & principaliter animæ, secundario autem corporis. & ideo habitus principaliter autem est in anima,

*q. prece. art. 3. in arg. Sed contra.

anima, secũdario adẽ in corpore. & ppea in litera nõ simpliciter, sed cũ aduerbio cõparatiuo, magis negat habitus à mẽbris corporis dũ dr, q in eis nõ sunt habitus, sed magis in viribus imperantibus motũ ipsorum. & ex hoc habes, q nimis large locutus est Scotus in 3. sent. dist. 33. cõcedens absolute in manu scriptoris habitũ, & virtutẽ. est. n. ibi habitus secũdario tm̃, pp rõnem dictã.

titudo, sũt irrationabiliũ partiũ. F

RESP. Dicendũ, q vires sensitiuæ dupliciter pñt considerari. Vno mõ, sm̃ q operanẽ ex instinctu naturæ: Alio mõ, sm̃ qd operanẽ ex imperio rõnis. Secundũ igit qd operanẽ ex instinctu naturæ, sic ordinanẽ ad vnũ, sicut, & natura: & iõ sicut in potentijs naturalibus nõ sunt aliq habitus, ita ẽt nec in potentijs sensitiuis, sm̃ qd ex instinctu naturę operanẽ. Scd̃m uero q operanẽ ex imperio rõnis, sic ad diuersa ordinari pñt: & sic[m] possunt[d] in eis esse aliqui habitus, quibus bene, aut male ad aliquid disponuntur[n]. G

sencl. m

D. 70s;

AD PRIMVM ergo dicendũ, q uires nutritiuæ partis nõ sũt natæ obedire iperio rõnis, & iõ ñ sũt in eis aliq habit⁹: sed uires sensitiuæ natæ sũt obedire iperio rõnis, & iõ ĩ eis ẽe pñt aliq habit⁹. nã sm̃ qd obediũt rõni, quodãmõ rõnales dñr, ut i r.[*] Eth. dr.

* Cap. vlt. tom 3.

AD 2[m] dicendum, q vires sensitiuę in brutis aĩalibus nõ operanẽ ex imperio rõnis: sed si sibi relinquanẽ bruta aĩalia, operanẽ ex instinctu naturæ: & sic[h] in brutis aĩalibus nõ sunt aliqui habitus ordinat[i] ad operationes, sunt tñ in eis aliquæ dispões in ordine ad naturã, ut sanitas, & pulchritudo. Sed qa bruta aĩalia à rõne hois p quandã cõsuetudinẽ disponunẽ ad aliquid operandũ sic, uel aliter, hoc mõ in brutis aĩalibus habitus quodãmõ poni pñt. vñ Aug. dicit in lib. 83. q.[*] q uidemus immanissimas bestias à maximis uoluptatib. abstinere dolorũ metu, qd cũ in earũ cõsuetudinẽ uertitur, domitæ, & mansuetæ uocanẽ. Deficit tñ rõ habitus quantũ ad usum uolũtatis, qa non hñt dñium utendi, uel non vtendi, qd vr ad rõnem habitus pertinere: & ideo proprie loquendo, in eis habitus esse non possunt. H

* q. 36. nõ longe a princ. t. 4.

AD 3[m] dicendũ, q appetitus sensitiuus natus est moueri ab appetitu rõnali, ut dr in 3.[*] de aĩa: sed vires rõnales apprehensiuæ natæ sunt accipere à uirib⁹ sensitiuis: & iõ magis cõuenit, q habitus sint in virib. sensitiuis appetitiuis, q̃ in uirib. sensitiuis appręhẽsiuis, cũ in uirib. sensitiuis appetitiuis nõ sint habitus, nisi sm̃ qd operanẽ ex imperio rõnis. Quãuis ẽt in ipsis interiorib. uirib. sensitiuis appręhensiuis possint poni aliq habitus, sm̃ quos hõ fit bene memoratiuus, uel cogitatiu⁹, uel imaginatiuus. vñ ẽt Philosoph. dicit in cap.[*] de memoria, q cõsuetudo multũ operaẽ ad bene memorandũ: qa ẽt istæ vires mouenẽ ad operãdũ ex imperio rõnis. uires aũt apprehẽsiuę exteriores, ut uisus, & auditus, & hmõi, nõ sunt susceptiuę aliquorũ habituũ, sed sm̃ dispõnẽ suæ naturæ ordinanẽ ad suos act⁹ determinatos: sicut, & mẽbra corporis, in quibus nõ sunt habit⁹, sed magis in uiribus imperantibus motum ipsorũ.

* Text. 57. tom. 2.

* Cap. 3. a med. t. 2.

263 Porrecta per totum. infr. q. 51. art. 3. c. & q. 53. ar. 1. c. Et q. 56. ar. 5. & q. 67. art. 2. cor. Et uer. q. 20. art. 2. cor.

SVPER QVÆST. L. ART. IIII.

Palud 3. d 23. q. 3.
Medina. art. 4.

IN art. 4. 10 q. caueas disputator, ne cõfundas rõnem habitus, q est in intellectu, & habitus scientifici, & ppea, quæ, & hic in corpore, & in sequentibus articulis dñr, s. q species intelligibiles sunt habitus intellectus, præcipiti snia teneat scientiæ habitum esse species intelligibiles ordinatas. hoc. n. hinc non habes, nisi scd̃m sophisma cõsequentis ab habitu, ad talem habitũ descẽdendo. ad hoc enim q in intellectu, & nostro, & angelico sint habit⁹, sat fuit monstrare, q sunt in eis species intelligibiles: & qm sũt uere habitus determinantes potentiam intellectiuã ad singula intelligibilia. verũ aũ ptet species sit ne illius aliquis habitus, nihil dr hic, sed cum de singulis tractabit, determinabitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.

AD QVARTVM sic proceditẽ. Videtur q in intellectu nõ sint aliqui habitus. Habitus. n. operationib. cõformanẽ, ut[*] dictũ ẽ: sed[h] opationes hois sunt cões aĩæ, &[h] corpori, ut dr in 1.† de aĩa. ergo, & habitus. sed intellectus nõ est actus corporis, vt dr in 3. de aĩa. ergo intellectus non est subiectum alicuius habitus.

* art. 1.

† lib. 1. de anima, tex. 12. & 66. to. 2.

*. li. 3. text. 6.

¶ 2 Prǣt. Omne, qd est in aliquo, ẽ in eo p[h] modũ eius in quo ẽ: sed id, qd est forma sine materia, ẽ act⁹ tm̃: qd aũt est cõpositũ ex forma, & materia, hẽt potentiã, & actũ simul. ergo in eo, qd est forma tm̃, non põt esse aliqd qd sit simul in potẽtia, & actu, sed solũ in eo, qd est compositũ ex materia, & forma: sed[b] intellectus ẽ forma sine materia. ergo habitus, q hẽt potẽtiã simul cũ actu, quasi mediũ inter utrunq; existens, nõ põt esse in intellectu, sed solũ in cõiuncto, qd est compositum ex aĩa, & corpore.

¶ 3 Prǣt. Habit⁹ ẽ dispositio sm̃ quã aliquis bñ, uel male disponiẽ ad aliquid, ut dr in 5.[*] Metaph. sed q aliqs bñ, uel male sit disposit⁹ ad actũ intellect⁹, pueniẽ ex aliqua corporis dispositione. unde ẽt in 2.[*] de aĩa dr, q molles carne bene aptos mẽte uidemus. ergo habitus cognoscitiui nõ sunt in intellectu, qui est separatus: sed in aliqua potentia, quæ est actus alicuius partis corporis.

* text. 25. to. 3.

* text. 94 to. 2.

SED CONTRA est, q Philos. in 6.[*] Ethi. ponit sciẽtiam, & sapientiam, & intellectum, qui est habitus principiorum, in ipsa intellectiua parte animæ.

* cap. 1. 3. 6. & 7. habetur, t. 3.

RESP. Dicẽdũ, q circa habitus cognoscitiuos diuersimode sũt aliq opinati. Quidã. n. ponẽtes intellectũ possibilẽ esse unũ in omnib. hominib. coacti sũt ponere, q habitus cognoscitiui nõ sint in ipso intellectu, sed in uirib. interiorib. sensitiuis. Manifestũ est. n. q hoĩes in habitib. diuersificanẽ: unde non pñt habitus cognoscitiui dũ ecte poni ĩ eo, qd unũ numero existẽs est oĩbus homib. cõe. unde si intellectus possibilis sit unus numero oĩum hoĩum, habitus sciẽtiarũ, sm̃ quos hoĩes diuersificanẽ, nõ poterũt eẽ in intellectu possibili, sicut in subiecto: sed erũt in uirib. interiorib. sensitiuis, q̃ sũt diuersæ ĩ diuersis. Sed ista positio primo qdẽ est cõ intentionẽ Arist. Manifestũ est. n. q uires sensitiuæ nõ sunt rationales p essẽtiã, sed solũ p participationẽ, ut dr in 1.[*] Eth. Philos. aũt ponit intellectuales uirtutes, q̃ sũt sapiẽtia, sciẽtia, & intellectus, in eo, qd ẽ rõnale p essentiã: vñ nõ sunt in uirib. sensitiuis, sed in ipso intellectu. Expresse ẽt dicit in 3.† de aĩa, q intellectus possibilis, cũ † fiat singula, idest, cũ reducaẽ in actũ singulorũ p species intelligibiles, tũc fit sm̃ actũ eo mõ, quo sciens dr esse in actu, qd quidẽ accidit cũ aliquis possit operari p seipsum, scilicet, cõsiderando. Est quidẽ igitur tunc potentia quodammõ, non tñ simpliciter, ut ante addiscere, aut inuenire. Ipse ergo intellect⁹ possibilis est, in quo est habitus

* cap. ult. to. 4.

* locis in argu. Sed contra, citatis.

tex. 18. tomo 2.

bitus scientiæ, quo pōt considerare ēt cū nō cōsiderat. Secundo ēt hæc positio est ɔtra rei ueritatē. sicut.n.eius ē potētia, cui⁹ est operatio: ita ēt eius est habitus, cuius est operatio intelligere aūt, & cōsiderare est ꝓprius actus intellectus. ergo, & ⁿhabitus, quo considerat, est proprie in ipso intellectu. *

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ qdā dixerūt, vt Simplicius refert in cōmēto Prędicamētorū, ꝙ qa ois operatio hois est quodāmō cōiuncti, ut Philosoph. dicit in 1.ᵒ de aīa, iō null⁹ habitus est aīæ tm̄, sed cōiuncti. & ꝑ hoc sequr ꝙ nullus habitus sit in intellectu, cū intellectus sit separatus, ut cō ꝓposita ꝓcedebat: sed ista rō nō cogit. Habitus.n.nō est dispositio obiecti ad potētiā, sed magis dispositio potētiæ ad obiectū: unde habit⁹ oportet ꝙ sit in ipsa potētia, q̄ ē principiū actus, nō aūt in eo, qđ cōparatᶦ ad potētiā sicut obiectū. Ipsū aūt intelligere, nō dr̄ cōe esse aīæ, & corpori, nisi rōne phātasmatis, ut dicitur in 1.ᵒ de anima. Patet aūt ꝙ phātasma cōparatᶦ ad intellectū possibilē ut obiectū, ut dr̄ in 3.ᵒ de aīa. vn̄ relinqᶦ, ꝙ habit⁹ intellectiu⁹ sit principaliᵗ ex parte ipsi⁹ intellect⁹, nō aūt ex parte phātasmatis, qđ ē cōe aīæ, & corpori. Et iō dicēdū ē, ꝙ intellect⁹ possibilis est subiectū habitus: illi.n.cōpetit esse subiectū habitus, qđ est in potētia ad multa, & hoc maxime cōpetit intellectui possibili: unde intellectus possibilis est subiectum habituum intellectualiū.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ sicut potētia ad esse sensibile conuenit materiæ corporali, ita potētia ad esse intelligibile cōuenit intellectui possibili: unde nihil ꝓhibet, in intellectu possibili esse habitum, qui est medius inter puram potentiā, & actum perfectū.

Ad 3ᵐ dicēdū, ꝙ qa vires appḣēsiuę interi⁹ ꝓparāt intellectui possibili ꝓpriū obiectū, iō ex bona dispositione harū uiriū, ad quā cooperatᶦ bona dispositio corporis, redditᶦ hō habilis ad intelligēdū: & sic habit⁹ intellectiu⁹ secūdario pōt esse in istis viribus, principaliter aūt est in intellectu possibili.

Marginalia: *concl.* — *In pdic. qualitas. — *tex. 12. & 66. & 14.t.2. — *Tex. 66. — *Text. 3. 18. & 39. tom.2.

SVPER QVAES. L. ART. V.

S. Bon. 3. s. d. 33. q. 1. a. 1
Scot 3 s d. 33. q. 1.
Riccar. 3. s d. 33. q. 1.
Mairo. 3 s d. 37 q 2.
Bacco 3. s. d. 33. q. 3.

264 *Porrecta per totum.* Sup. q. 49 ar. 4. Et 2. d. 17. ar. 3. ad 2. Et 3. d. 23. q. 2. ar. 1. co. & d. 27. q. 2. ar. 5 ad 5. Et uer. q. 20. art. 2. cor. Et vir. q. 1. ar. 1. cor. — *q. 9. art. 3.

In art. 5. eiusdem q. 50. aduerte, ꝙ ex rñsione ad primū & tertiū, colligitur diuersa rō necessitatis habitus in intellectu, & in uoluntate respectu naturaliū. nā in intellectu ē necessitas simpliciter: qm̄ nisi determinetur aliqua spē intelligibili, nihil intelligere pōt. in uoluntate uero, est necessitas ad bene esse: qm̄ nullū est bonum infra naturale obiectū uoluntatis, qđ uolūtas nō possit uelle, licet nō ita prompte absq; quacunq; qualitate superaddita. & hoc insinuauit lrā dicens, Ad hoc, ꝙ se-

Articvlvs V.

Vtrum in uolūtate sit aliquis habitus.

Ad qvintvm sic proceditᶦ. Vr̄ ꝙ in uoluntate non sit aliquis habitus. Habitus.n.q in intellectu est, sunt spēs intelligibiles, qbus intelligit actu: sed uoluntas non operatur perᵗ aliquas species. ergo uoluntas nō est subiectum alicuius habitus.

¶ 2 Præt. In intellectu agēte nō ponitur aliqs habitus, sicut in intellectu possibili, qa ē ᵗ potētia actiua: sed uolūtas ē maxime potētia actiua, qa mouet oēs potētias ad suos act⁹, ut s. dictū ē. ergo in ipsa non est aliqs habit⁹.

¶ 3 Præt. In potentijs naturalib. non est aliqs habit⁹, quia ex sua natura sunt ad aliqd determinatæ: sed uolūtas ex sua natura ordinatᶦ ad hoc, ut tendat ᵗ in bonum ordinatum rōne. ergo in ipsa uoluntate non est aliqs habitus.

Sed contra est, ꝙ iustitia est habit⁹ qdam, sed iustitia est in uoluntate: est.n. iustitia habitus quidam sm̄ quem aliqui uolūt, & operantur iusta, ut dicitur in 5. Eth. ergo uoluntas est subiectum alicuius habitus.

Respon. Dicendum, ꝙ omnis potentia, quæ diuersimode pōt ordinari ad agendū indiget habitu, quo bene disponatᶦ ad suū actū. uolūtas aūt cū sit potētia rōnalis, diuersimode pōt ad agendū ordinari: & iōᵐ oportet in uolūtate aliquē habitū ponere, quo bene disponatᶦ ad suū actū.* Ex ipsa ēt rōne habitus apparet, ꝙ hēt quendam principalem ordinem ad uoluntatem, prout habitus ē, quo quis utitur cum uoluerit, ut supra dictum est.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ sicut in intellectu est aliqua spēs, q̄ est similitudo obiecti, ita oportet in uoluntate, & in qualibet ui appetitiua eē aliqd quo inclinetur in suum obiectum, cū nihil aliud sit actus appetitiuæ uirtutis, q̄ inclinatio quædam, ut supra dictum est.* Ad ea ergo ad q̄ sufficienter inclinatur ꝑ naturam ipsius potentiæ, non indiget aliqua qualitate inclināte, sed qa necessariū est ad finē humanæ uitę, ꝙ uis appetitiua inclinetᶦ ad aliqd determinatū, ad qđ non inclinatᶦ ex natura potentiæ, quæ se hēt ad multa, & diuersa, iō necesse est, ꝙ in uoluntate, & in alijs uiribus appetitiuis, sint q̄dam qualitates inclinantes, quæ dicuntur habitus.

Ad 2ᵐ dicendū, ꝙ intellectus agens est agēs tm̄, & nullo mō patiēs: sed uoluntas, & q̄libet uis appetitiua est mouēs, & motū, ut dr̄ in 3. de aīa. & iō nō est similis ratio de utroq; nam esse susceptiuū habitus conuenit ei, quod est quodammodo in potētia.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ uoluntas ex ipsa natura potētiæ inclinatᶦ in bonū rōnis: sed qa hoc bonū multipliciter diuersificatur, necessariū est ut ad aliqđ determinatū bonum rōnis uoluntas ꝑ aliquē habitū inclinetur ad hoc, ꝙ sequatᶦ prōptior operatio.

Marginalia: quatuor prōptior operatio. de necessitate aūt supernaturalium habituū inferius dicetur. Habes quoq; hic expresse i rñsione ad secundum, ꝙ q̄libet appetitus est mouēs, & motus in genere causæ efficientis, ut patet in litera. — *Ca. 1. in prin. t. 5. — *concl.* — *q. præc. art. 3. — *q. 22. ar. 2. & q. 46. art. 4. — *Tex. 54. tom. 2.

Articvlvs VI.

Vtrum in angelis sit aliquis habitus.

Ad sextvm sic proceditᶦ. Vr̄ ꝙ in angelis nō sint habitus. Dicit enim Maximus cōmētator Dio.* in 7. c. de cęl. Hierarchia. Nō ɔuenit arbitrari uirtutes intellectuales, idest, spūales, more accidentiū, quēadmodū, & in nobis sunt, in diuinis intellectib. s. angelis esse, ut aliud in alio sit sicut in subiectoᵗ accidēs.n. omne illinc sepulsū ē: sed omnis habitus est accidens. ergo in angelis non sunt habitus.

¶ 2 Prę. Sicut Dion. dicit in 4. c.* de cęl. Hiera. Sācte cęlestiū essētiarū dispositiones sup oia alia Dei bonitatēᵗ participāt: sed ꝑ qđ est per se, est prius, & potius eo, qđ est ꝑ aliud. ergo angelo-

SVPER QVÆST. L. ART. VI.

Medina ar. 6.

In art. 6. eiusdem quæst. scito primo ꝙ Auerroïs in 12. Meta. comment. 15. concordat cum negantibus habitus, & quęcū que accidentia à substantijs separatis. & apud ipsos non inconuenit intelligentias contentas esse cognitione illa inferiorū, saltem quam secundum propriam essentiam sortiantur. Diu⁹ aūt Tho. ampliori cognitione intelligētias donauit in prima parte, præter illam per essentiā apposuit induā ꝑ species, quas hic habitus uocat. Scito secundo, quod

Marginalia: 265 *Porrecta per totum.* Inf. q. 51. ar. 1. cor. — *Inter princ. & me. com. — *Inter princ. & med.

tiusc

sicut essentię, & potẽtię agelicæ sunt altetius rõnis a˚ nostris, ita, & habitus: & ppea non quæras in eorũ habitibus oẽs illas cõditiones, quæ de nr̃is sunt enumeratæ in q̃stione pcedẽti: sed sicut naturæ sunt magis vnitæ, itaẽt, & habituũ. nec oportet, ꝙ potentia in eis sit disponibilis p plura diuersi mode cõmensurabilia, nisi rõne pluriũ specierũ quo ad intellectũ, quãmuis quo ad uoluntatem multiformitas inueniatur scd̃ m bonũ, & malũ, & concurrẽtes actus ad bene, uel male uelle: & ut in cõclusione ad tertiũ dr̃, saluãtur ibi partes, idest, partialia. Scito tertio Nouitie, ꝙ angelum participare ab exteriori, ut in rñsione ad scd̃m dr̃, cõtingit dupliciter. Primo quasi adueniẽtiã qualitatẽ ab extra suscipiendo & hoc mõ necesse est ponere in angelo habitus supernaturales. Scd̃o quasi congenitã à datore naturę, sicut grauia, & leuia habẽt motum à generante & hoc mõ necesse est ponere in angelo habitus naturales spẽrũ intelligibiliũ. Lĩa ergo, qa in corpore art. nõ solũ respectu aliorũ intelligibiliũ, sed & respectu Dei, necessariũ ponit habitũ in angelis, manifeste apparet exercitatis in doctrina authoris, ꝙ cõiter tã de habitu naturali, quàm sup naturali loquitur: quia cõstat apud ipsũ angelũ p nullũ habitũ intelligere Deum naturaliter, sed ppria substantia sua, ut spẽ intelligibili ad intelligendũ Deũ, ut in 1. li. patuit: sed ad supernaturalẽ cognitionẽ diuino lumine superaddito egẽt: & sic intẽdit ad scd̃m de utroque participatiõis mõ ab extraneo itelligi põt.

*Loco citato I art. præced.

*Tex. 25. tom. 5.

*C. 7. nõ multũ a princ.

*Loco cite I ar. 1.

*In pdi ca qualitatis.

*q. 49. at. 4.

cel.m

D. 522.

*In pdi ca. qualitat.

rũ essentię per seipsas perficiũtur ad conformitatẽ Dei. nõ ergo per aliquos habitus: & hæc vr̃ esse rõ Maximi, qui ibidẽ* subdit. Si. n. hoc esset, non utiq; maneret in semetipsa harũ essẽtia, nec deificari per se, quantũ foret possibile, valuisset. F

¶ 3 Præt.* Habitus est dispositio qdã, vt dr̃ in 5°. Meta. sed dispositio, vt ibidẽ dr̃, est ordo habẽtis p partes. cũ ergo angeli sint simplices substantiæ, vr̃ ꝙ in eis nõ sint dispositiones, & habitus. G

Sed contra est, quod Dion. dicit 7. c.* cęl. Hier. ꝙ angeli primę Hier. noiant calefaciẽtes, & thrõi, & effusio sapiẽtię, manifestatio deiformis ipsorũ habituũ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ qdã posuerũt in angelis nõ esse habit⁹: sed q̃cunq; dicunt de eis essentialr dñr. vñ Maxim⁹ post pdicta uerba q̃ induximus, dicit. Habitudines earũ atq; uirtutes, q̃ in eis sunt, essentiales sunt pp immaterialitatẽ. & hoc ẽt Simplicius dicit in*cõmento Prædicamẽtorũ. Sapientia, q̃ est in aia, habit⁹ est, q̃ aũt in intellectu, substãtia. oia. n. q̃ sunt diuina, & p se, sufficiẽtia sunt, & in seipsis existẽtia. q̃ qdẽ positio partim hẽt ueritatẽ, & partim continet falsitatẽ. Manifestũ est. n. ex* pmissis, ꝙ subiectũ habitus nõ est nisi ens in potẽtia. Cõsiderãtes igit̃ pdicti cõmẽtatores, ꝙ angeli sunt immateriales, & ꝙ non est in illis potentia materię, sm̃ hoc ab eis habitũ excluserũt, & oẽ accidẽs. Sed qa licet in angelis nõ sit potẽtia materię, est tñ in eis aliqua potẽtia (esse. n. actũ purũ est propriũ Dei) iõ ĩ inq̃tũ inuenit in eis de potẽtia, intm̃ in eis pñt habit⁹ inueniri. Sed qa potẽtia materię, & potẽtia intellectualis substãtię, nõ est uni⁹ rõnis: iõ p hoc ꝯñs, nec habitus uni⁹ rõnis est utrobiq;. vñ* Simplici⁹ dicit in cõmento Prædicamẽtorũ, ꝙ habitus intellectualis substantię nõ sunt similes his, q̃ sunt hic, habitib. sed magis sunt similes simplicibus, & immaterialibus spẽbus, quas continet in seipsa, Circa hmõi tñ habitũ aliter se hẽt intellectus angelicus, & aliter intellectus humanus. Intellectus. n. humanus, cũ sit infimus in ordine intellectuũ, est in potẽtia respectu oium intelligibiliũ, sicut materia prima respectu oium formarũ sensibiliũ, & iõ ad oĩa intelligenda idiget aliquo habitu: sed intellectus angelicus nõ se hẽt sicut pura potẽtia in genere intelligibiliũ, sed sicut actus qdã, nõ aũt sicut actus purus. hoc. n. solius Dei est, sed cũ pmistione alicuius potẽtię: & tãto min⁹ hẽt de potẽtialitate, q̃to est superior. & iõ vt in 1.* dictũ est, inq̃tũ est in potẽtia, indiget pfici habitualiter p aliquas spẽs intelligibiles ad operationẽ ppriã. sed inquãtũ est actu, p essentiã suã põt aliqua intelligere, ad minus seipsũ, & alia sm̃ modũ suæ substãtiæ, ut dr̃ in lib.* de causis: & tanto pfectius, quanto est pfectior. Sed qa nullus angelus ptingit ad pfectionẽ Dei, sed in infinitũ distat, pp hoc ad attingendũ ad ipsũ Deũ p intellectũ, & uoluntatẽ, indiget aliqbus habitibus tãquã in potẽtia existẽs respectu illius puri actus. vñ* Dion. dicit, habitus eorũ esse deiformes, qbus. s. Deo conformãtur. Habitus antẽ, q̃ sunt dispositiones ad esse naturale, nõ sunt in angelis, cũ sint immateriales.

*p. p. q. 55 art. 1.

*In ppos. 8. & 11. huius libri inter opera Arist. D. 167.

*C. 7. cæl. Hiera. parũ ante me.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ verbũ Maximi intelligendũ est de habitibus, & accidẽtibus materialib.

Ad 2^m dicendũ, ꝙ quantum ad hoc, quod conuenit angelis per suam essentiam, non indigent habitu: sed qa non ita sunt per seipsos entes, q̃n participent sapientiã, & bonitatem diuinam, ideo inquantum indigent participare aliquid ab exteriori intantum necesse est in eis ponere habitus.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ in angelis non sunt partes essentiæ, sed sunt partes secundũ potentiã, inquantum intellectus eorum per plures species perficitur, & uoluntas eorum se habet ad plura.

QAESTIO LI.

De causa habituum quantum ad generationem ipsorum.

Deinde considerandum est de causa habituum. Et primo, quantum ad generationem ipsorum. Secundo, quantum ad augmentũ. Tertio, quantum ad diminutionem, & corruptionem.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum aliquis habitus sit à natura.

¶ Secundo, Vtrum aliquis habitus ex actibus causetur.

¶ Tertio, Vtrum per unũ actum possit generari habitus.

¶ Quarto, Vtrũ aliqui habitus sint in hominib. infusi à Deo.

Articvlvs I.

Vtrum aliquis habitus sit à natura.

Ad primvm sic proceditur. Vr̃ ꝙ nullus habitus sit à natura. Eorum. n. quæ sunt à natura, vsus non subiacet uolũ-

SVPER QVÆST. LI. ART. I.

Egid. 2. s. d. 8. q. 1. ar. 1. D. Bon. d. 8. ar. 1. q. 1. Alber. ma. de motu. Medina art. 1.

In corpore art. 1. q. 51. duplex occurrit dubiũ. Primũ est circa dictam inter inchoationẽ habitus ex parte aiæ in parte apprehensiua, & appetitiua, quare in intellectu ponit inchoatio quantum ad ipsã substantiã habitus, in uoluntate nõ. aut. n. p inchoationẽ talem intẽdit aliquid actuale super ipsum intellectum, aut non. si intendit aliqd actuale, sequitur qd̃ intellectus possibilis non est à principio, sicut tabula rasa, & pura potentia, qa habet hmõi actũ superadditum. si non, sequitur ꝙ par sit rõ de intellectu, & appetitu: in utroque. n. modo sunt semina uirtutum, & ad principia naturalis promptitudo, pp q̃ uidentur naturaliter inesse nobis secundũ cognitionem, & appetitum.

266 *Porrecta per totum.* Inf. q. 63. ar. 1. Et 2. 2. q. 47. a. 15. Et 3. d. 33. q. 1. a. 2. q. 1. Et ver. q. 1. ar. 8. Et 1. Eth.

¶ Secun-

tati: sed habitus est, quo qs utit cum uoluerit, ut dicit Cōment. in 3. de anima.* ergo habitus nō est à natura.

¶ 2 Præ. Natura non facit p duo, quod p unum pōt facere: sed potētiæ aīæ sūt a natura. si igit habitus potētiarū a natura essēt, habitus, & potētia essent vnū.

¶ 3 Præ. Natura non deficit in necessarijs: sed habitus sunt necessarij ad beue operandū, ut s. dictū est.* si igit habitus aliqui essent à natura, vr q̄ natura non deficeret, qn oēs hābitus necessarios cāret: patet āt hoc eē falsum. ergo habit* nō ē à natura.

Sed contra est, q in 6. Ethi. inter alios habitus ponit intellectus principiorū, qui est à natura. unde, & principia prima dicuntur naturaliter cognita.

Respon. Dicendū, q aliquid pōt esse naturale alicui dupliciter. Vno mō, sm naturā speciei, sicut naturale est homini esse risibile, & igni ferri sursum. Alio modo sm naturā indiuidui, sicut naturale est Sorti, uel Platoni, esse ægrotatiuū, uel sanatiuū sm ppriam complexionē. Rursus secundum utranque naturā potest dici aliquid naturale dupliciter. Vno modo, quia totum est à natura. Alio mō, qa scdm aliquid est a natura, & scdm aliquid est ab exteriori principio: sicut cū aliqs sanat p seipsū, tota sanitās est a natura. cū aūt aliquis sanat auxilio medicinę, sanitas partim est a natura partim ab exteriori principio.* Si igit loquamur de habitu, scdm qd est dispositio subiecti in ordine ad formā, uel naturā qnolibet p dictorū modorū contingit habitū esse naturalē.* est. n. aliqua dispositio naturalis, quę debet hu-

B manæ speciei, extra quā nullus homo inuenit, & hęc est naturalis scdm naturā speciei: sed quia talis dispositio quandā latitudinē habet cōtingit diuersos gradus hmōi dispositionis cōuenire diuersis hoībus scdm naturā indiuidui: & hmōi dispositio pt esse uel totaliter à natura, uel partim à natura, & partim ab exteriori principio, sicut* dictum est de his, qui sanant p artem. Sed habitus, q est dispositio ad operationē, cuius subiectum est potentia aīæ, ut dictum est,* potest qdē esse naturalis, & scdm naturam speciei, & secundum naturā indiuidui. scdm qdē naturā speciei, secundū quod se tenet ex parte ipsius aīæ, quæ cū

C sit forma corporis est principiū specificū, secundū aūt naturā indiuidui ex parte corporis, quod est materiale principiū: sed tñ neutro mō contingit in hoībus esse habitus naturales, ita q sint totaliter à natura. In angelis siquidē cōtingit, eo q hnt spēs intelligibiles naturaliter inditas, qd nō cōpetit humanæ naturæ ut in 1. dictū est.* Sunt ergo in hoībus aliqui habitus naturales

D tanq̄ partim à natura existētes & partim ab exteriori pricipio: aliter quidē in apprehensiuis potentijs, & aliter in appetitiuis. In apprehēsiuis. n. potētijs pōt esse habitus naturalis scdm inchoationē, scdm naturā spēi, & scdm naturā indiuidui. secundū quidem naturam speciei ex parte ipsius aīę, sicut intellectus principiorū dr esse habitus naturalis. Ex ipsa. n. natura animę intellectualis conuenit hoī q statim

E cognito quid est totū, & qd est pars, cognoscat quòd omne totū est maius sua parte: & sic de

¶ Secundum est de cā huius assignata in lra. Vr. n. implicare & in se, & cum supradictis: in se quidē, quia ponit inclinationem ad propria obiecta spectare ad habitum, & nō spectare ad ipsum, sed ad potentiā, cum pdictis aūt, quia in articulo quintæ q̄onis pcedentis dictū est, habitum in uoluntate poni pp inclinationē ad propria obiecta: quod hic negatur.

¶ Ad primam dubitationē dr qd psupposito q intellectus agēs nō sit habitus principiorū, qui ponitur vnus ex quinq; habitibus intellectualibus sexto Ethi. qd nō est difficile persuadere: duo errores cauendi sunt hic, alter ne putemus pueriliter unam parte habens, qui dr intellectus, fieri ab intra, & alterā ab extra, & ppea inchoationē eius puni à natura p fectionē, q nnncupat ab extra. Alter, ne putemus totā illā quidem qualitatē, quæ ast habitus congenitā intellectus, sed impeditā pp absentem notit à termi norū. Primum. n. repugnat indiuisibilitati intelligibilis qualitatis: scdm uero puræ potentiæ, quia intellectus in principio est sicut tabula rasa: pu... aūt magis est, q sicut nutrire, augereq;, naturales, sunt actus aīæ non qualitercunq; sed aduemente alimēto decocto: sic notitia principiorum habitualis naturaliter inest aīæ aduenientibus ab extra terminis, ita q ad intelligibilē psistam eorum indiuiū est, q ab aīa intellectu possibili sub lumine agētis fluat qualitas illa, q est habitus principiorum, sicut motus grauium & leuiū a natura grauiū, & leuiū, & ut semel effluxit sp perseuerat, quāmuis non exeat in actum, impedita phantasia. Dfia igitur inter intellectum & uolūtatem in hoc est, q in intellectu sunt naturaliter habitus quidam pręsentibus ab extra terminis principiorum: in uoluntate aūt nō, sed sola prōptitudo ipsius ad principia, scilicet bonum prosequendum, & malum fugiendum, & huiusmodi inuenitur à natura.

¶ Ad secundam dubitationem dr dupliciter, secundum quod dupliciter exponi possunt uerba literæ. Primo, intelligendo per ly propria obiecta, specialia obiecta contenta sub cōi obiecto illius potentiæ, quod in quæstione præcedenti uocauit aliquod determinatum. uerbi gratia. In uoluntate commune obiectū est bonum, specialia sunt bonum in passionibus timoris, & audaciæ: bonum in delectationibus, & tristitiis: bonum in cōmutationibus, & hmōi. & sic tā literæ alludit dictis in responsione

A ad tertium in art. 5. præcedentis quæstionis. s. q quia in intellectu habitus est necessarius simpliciter, quia est determinatiuus potentiæ ad obiecta: in uoluntate aūt est necessarius ad bū esse, quare non determinat ad obiecta, sed facit promptiorē &c. iō ibi est habitus naturalis, hic nō. Sed hæc ratio non ualet: quia intellectus non solū ad specialia, sed ad communissimū obiectū attingendū determinatur ab habitu ac p hoc extra ppositum est loqui de spālibus obiectis. Dicendū est ergo, q sermo literæ est formalis, & p propria obiecta intendit ipse uera, propria, & adæquata obiecta potentiarū appetitiuarū, de quibus loquit, & q iō cōsistit i hoc* q qa officiū naturalis habit* ad operationē in cōi loquendo, est determinare potētiā ad obiectū attingēdū, & in intellectu opus est ista determinatione: quia nisi aliqua spē determinet, nihil intelligere pōt: in uolūtate āt, & vniuersaliter appetitu, nō est opus ista determinatione, quia pponitur ab ipsa appetitiua potentia: qm eius officiū imo natura, ē inclinatio i obiectū ppriū. Nihil. n. aliud est appetitus, q̄ inclinatio: iō in potētijs appetitiuis nō est inchoatio naturalis habitus, ac p hoc nullus est in eis naturalis habitus, an apprehēsiuis aūt sic. Et sic nīa cōsonant: qm affirmatio, & negatio nō cadunt sup idem. affirmat. n. de habitu naturali absolute, qd eius est inclinare ad ppria obiecta: & negat q hoc cōuenire possit habitui in appetitu: quia hoc cōuenit ipsi appetitui. & sic a negatione officij ipsius habitus naturalis procedit ad negationē ipsius habitus naturalis in appetitu. nec cōtradicit supradictis: quia hic cōparatis potētias appetitiuas ad ppria obiecta negat habitus, qd ēt tunc dixit. ibi uero comparans potentiā ad specialia, seu determinata obiecta sub obiecto communi, posuit habitus inclinantes ad illa prompte, faciliter &c. quæ duo in nullo dissonant.

[Margin: In isto art. — conclu. 1 — q. 50. ar. 2. — q. 55. ar. 2. — conclu. 2]

¶ In responsione ad secundum, aduerte rationem quæstionis motæ in prima parte quæstionis: & nota duo. Primo, differentē perfectionem: secundo rationem. Tantum in primis distat, essentiam angeli p seipsam esse similitudinem oīum, & per adiūctas species, ut primum ponat perfectionem altissimam, secundum diminutam. & ratio est: quia primum ponit essentiam illā vnite habere species rerum: secundum uero diuisim. Constat. n. quòd unite habere, quæ diuisa sunt, in alijs alterioris perfectionis esse.

[Margin: lib. 3. cō. 18. — q. 49. ar. 4. — Cap. 6. — conclu.]

est in cæteris. Sed quid sit totũ, F & qd sit pars, cognoscere nõ põt nisi ꝑ spẽs intelligibiles à phantasmatibus acceptas. & pp hoc Philosophus in fine.* Posteriorũ ọ̃ndit, ꝙ cognitio principiorũ ꝓuenit nobis ex sensu. ẽm vero natura indiuidui est aliqs habitus cognoscitiuus ẽm inchoationẽ naturalẽ, inquantũ vnus hõ ex dispositiõe organorũ est magis aptus ad bñ intelligendũ, q̃ alius inquantũ ad operationẽ G intellectus indigemus virtutib⁹ sensitiuis. In appetitiuis ãt potẽtijs nõ est aliqs habitus naturalis ẽm inchoationẽ ex parte ipsius aĩæ, quãtũ ad ipsã substãtiã habitus, sed solũ quantũ ad principia q̃dã ipsius. sicut principia iuris cõis dñr esse seminalia uirtutũ: & hoc iõ, qa inclinatio ad obiecta ꝓpria q̃ vr̃ esse inclinatio habitus, nõ ꝑtinet ad habitũ sed magis ꝑtinet ad ipsã rõnem H potẽtiarũ: sed ex parte corporis ẽm natura indiuidi sunt aliq habitus appetitiui ẽm inchoationes naturales. sunt.n. q̃dã dispositi ex ꝓpria corporis cõplexione ad castitatẽ, uel mansuetudinem, uel ad aliquid huiusmodi.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ obiectio illa procedit de natura ẽm qd̃ diuidit̃ ꝯ rõnem, & uolũtatem, cum tñ ipsa rõ, & uoluntas ad naturã hois pertineant. I

Ad 2^m dicendũ, ꝙ aliqd ẽt naturaliter põt superaddi potẽtiæ qd̃ tñ ad ipsã potentiã ꝑtinere nõ põt: sicut in angelis non põt ꝑtinere ad ipsã potẽtiã intellectiuã, ꝙ sit per se cognoscitiua oĩum, qa oporteret ꝙ esset act⁹ oĩum qd̃ solius Dei est. Id.n. quo aliquid cognoscit̃, oportet esse actualẽ silitudinem eius qd̃ cognoscit̃. vñ sequeret̃, si potentia angeli ꝑ seipsam cognosceret K oĩa, ꝙ esset similitudo, & actus, oĩum, vñ oportet ꝙ superaddantur potentiæ intellectiuæ ipsius aliquæ species intelligibiles, q̃ sũt similitudines rerũ intellectarum, quia ꝑ participationẽ diuinæ sapientiæ, & non ꝑ essentiã ꝓpriã, pñt intellectus eorũ esse actu ea, q̃ intelligũt. Et sic patet ꝙ non omne id, quod ꝑtinet ad habitum naturalem, potest ad potentiam pertinere.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ natura nõ F æqualiter se habet ad causandas oẽs diuersitates habituũ: qa quidam pñt causari à natura, quidã non, ut s̃. dictũ est:* & iõ non sequitur si aliqui sint habitus naturales, qd̃ omnes sint naturales.

*ad 2. argu.

Articvlvs II.

Vtrum aliquis habitus causetur ex actibus.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ nullus habitus possit G ex actu causari. Habitus.n. est qualitas quædam, ut supra dictũ est.* Omnis enim qualitas causatur in aliquo subiecto, inquantũ est alicuius receptiuũ. cũ igitur agens, ex hoc ꝙ agit, non recipiat aliquid sed magis ex se emittat, uidetur quòd non possit aliquis habitus in agẽte ex proprijs actibus generari.

*q 49. ar. 1.

¶2 Præt. Illud, in quo causatur aliqua qualitas, mouetur ad qualitatẽ illam, sicut patet in re calefacta uel infrigidata, quod autẽ ꝓducit actum causantẽ H qualitatem mouet, ut patet de calefaciente, uel infrigidante. si igit̃ in aliquo causaret̃ habitus ꝑ actũ suiipsius, sequeret̃ ꝙ idem esset mouens, & motũ agẽs & patiẽs: qd̃ est impossibile, ut dr̃ in 3.* Phys. *tex. 8.

¶3 Præt. Effectus nõ põt esse nobilior sua cã: sed habitus est nobilior q̃ actus præcedens habitũ, qd̃ patet ex hoc, ꝙ nobiliores actus reddit. ergo habitus non potest causari ab actu præcedente habitũ.

Sed contra est, qd̃ Philoso. in 2. Ethico. docet habitus uirtutum, & uitiorum ex actibus causari. *ca. 1. et 2. to. 5.

Respon. Dicendũ, ꝙ in agente quo¬q; est solũ actiuum principiũ sui actus, sicut, in igne est solũ prin I cipiũ actiuũ calefaciendi, & in tali agente non põt aliquis habitus cãri ex ꝓprio actu: & inde est, ꝙ res naturales nõ pñt aliquid consuescere, uel dissuescere, ut dr̃ in 2. Ethi. Inuenit̃ aũt aliqd̃ agens, in quo est principiũ actiuũ, & passiuũ sui actus, sicut patet in actibus humanis. nã actus appetitiuæ uirtutis ꝓcedunt à vi appetitiua, ẽm qd̃ mouet̃ a ui apprehẽsiua repræsentãte obiectũ: & ulterius, uis intellectiua, scd̃m qd̃ rõcinat̃ de conclusionibus, hẽt sicut principiũ actiuũ ꝓpositionẽ ꝑ se notã.* Vñ ex talibus actibus pñt in agentibus aliqui habitus cãri, non qdẽ quãtũ ad primũ actiuũ principiũ, sed quantum ad principiũ actus, qd̃ mouet motũ. nã omne quod patit̃, & mouet̃ ab alio, disponit̃ per actum agentis: unde ex multiplicatis actibus gñatur quædam qualitas in potentia passiua, & mota, q̃ noiatur habitus. sicut habitus uirtutũ moraliũ causant̃ in appetiuis potentijs, scd̃m quod mouent̃ à rõne: & habitus scientiarum causantur in intellectu, secundum quod mouetur a primis propositionibus.

*prin lib. to. 5. — concl.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ agens inquantũ est agẽs, nõ recipit aliquid, sed inquãtũ agit motũ ab alio, sic recipit aliqd a mouẽte, & sic catur habit⁹.

Ad 2^m dicendum, quòd idem secundum idem, non potest esse mouens, & motum. Nihil aũt pro-

hibet

---

nit asse: ꝑsertim quia primũ ponit se unite hẽre, qd̃ in una substãtia habeatur scd̃m qd̃ in substãtia, & in accidente. Rõ aũt in litera posita pro affirmanone, quare. s. per participationẽ diuinæ sapientiæ põt intellectus angelicus esse actu ea, q̃ intelligit, nõ sic interpretanda est, quasi intellectus angelicus iã factus dilcat à diuina sapiẽtia, aut suscipiat spẽs intelligibiles: sed qa ipse angelus sicut est ens, ita intelligens. s. sicut est ꝑfectus in esse substãtiali, ita est ꝑfectus in ꝑsõdo intellectũ in actu. Cõstat aũt qd ens est ꝑ participationẽ diuinæ essentiæ, ac ꝑ hoc cũ diuisione essẽtiæ ab esse, est ut unitum superius diuidatur inferius. ergo est I intelligendo in actu ꝑfectius participãdo diuinã sapientiã, & cõsequẽter cũ diuisione suscipit ꝑfectũ intellectũ in actu eadẽ rõne. Vñ l ultimo ar. præcedẽtis q̃õnis ad scd̃m dr̃ de angelis, quia nõ ita sunt per seipsos entes, q̃n participent sapientiã, & bonitatẽ diuinã: õ in quantũ participare, indigent ab exteriori, inuñ necesse est in eis ponere habitus. Quia ergo essẽtiæ angelicæ participationes qdã sunt diuinæ essẽtiæ. & in esse naturali, & in esse intelligibili: et entia per participationẽ diuinam suscipiunt, quod in superiori participato unitũ est, sequitur quod quẽadmodũ ad hoc ut essentia cõplementũ essendi hẽat, indiget esse dist[in]cto à se, ita ad hoc quod cõplementũ in esse formæ intelligibilis obtineat, ut spẽs hẽat adiunctas rerũ aliarũ: et sicut esse ab extrinseco hẽt, non tñ sic quasi essentia ꝑfuerit absq; esse, & accipiat esse ab alio: sed qa ꝑ hoc est, ꝙ ab alio est: ita spẽs additas ab extrinseco hẽt nõ sic: quasi ꝑfuerit et susciꝑiat à Deo spẽs. sed qa ꝑ hoc illas hẽt, qa a Deo cõgenitas naturali sequela ad ꝓpriã essentiã possidet. et est sermo p̃hs de naturali scientia angelorum, quia sciunt alia.

*lib. 2. poste. tex. ult. circa medium to. 2.

SVPER Q. LI ART. II.

Egid. 2. s. d. 3. q. 1. ar. 2. D Bon. d. 3. ar. 1. q. 2. Ric. d 3. q. 2. Medina art. 2.

IN art. 2. eiusdẽ. q. 51. notato diligenter, ꝙ nobilitas operationis actiuæ pensatur ex forma, quæ est actionis principium: et ꝓpterea, ut expresse patet licet, actus præcedens habitum sic secundum se imperfectus, est tamen perfectio secundum suum principium. et hoc sufficit: quod bene notabis.

261 *Porrecta per totum.* Inf. q. 63. art. 2. Et mal. q. 2. ar. 11. ad 4. et 6. Et ueri. q. 1. ar. 9. cor. et ad 10. et art. 11. ad 13.

hibet idem à seipso moueri secundum diuersa, ut A
* text. 28. to. 2. in 8.* Physi. probatur.

Ad 3m dicendū, q actus pcedēs habitū inquātū pcedit a principio actiuo, pcedit a nobiliori principio, q̄ fit habitus gn̄tus: sicut ipsa rō est nobilius pricipiū, q̄ si habit⁹ uirtutis moralis i vi appetitiua p actuū ↄsuetudines gn̄atus: & itellectus prici piorū est nobilius principiū, q̄ scientia conclusionū.

ARTICVLVS III.

Vtrum per unum actum possit generari habitus.

Egid. 2. s. d. 8. q. 2. ar. 1. D. Bon d 8 ar. 3. q. 1. Dur. d. 8. q. 2. Medina ar. 3.

268 Porrecta per totum. inf. q. 71. ar. 4. cor. Et t. d. 17. q. 2. ar. 1. Et ue. q. t. artu. 9. ad 12. & 13.

AD TERTIVM sic pceditur. Videt quòd p unū actū possit habitus generari. Demonstratio. n. actus rationis h est: sed per unā demonstrationē causatur scientia, quæ est habitus conclusionis unius. ergo habitus potest causari ex uno actu.

¶ 2 Præt. Sicut contingit actus crescere per multiplicationē, ita contingit actū crescere p intensionem: sed multiplicatis actibus generatur habitus. ergo etiam si multum intendatur unus actus, poterit esse causa generatiua h habitus.

¶ 3 Præt. Sanitas, & ægritudo sunt h habitus quidā sed ex uno actu contingit hoīem, uel sanari, uel infirmari. ergo unus actus potest habitum causare.

* c. 7. post medium. to 1. * c. 7 et 8. et 10. et c. 13. to. 5. * ar. præcedē.

SED CONTRA est, qd Philos. dicit in 1. * Ethic. q una hirundo uer nō facit, nec una dies: ita utiq; nec beatū nec felicē una dies, nec paucū tēpus: sed beatitudo est operatio secundū habitū pfectæ uirtutis ut dr̄ in 1.* Ethi. ergo habitus uirtutis, & eadem ratione alius habitus, non causatur per unum actū.

RESPON. Dicendū, q sicut iā dictū est.* Habitus p actū gn̄aī, inquantū potentia passiua mouet ab aliquo principio actiuo. Ad hoc aūt q aliqua: qualitas causet in passiuo oportet q actiuū totaliter uincat passiuū. vñ videmus, q qa ignis nō pt totaliter uincere suū cōbustibile, nō statim iflāmat ipsū, sed D paulatim abijcit ↄrias dispositiōes, ut sic totaliter uincēs ipsū, silitudinē suā ipsi imprimat. Manifestū est aūt, q principiū actiuū, qd est rō, non totaliter pōt supuincere appetitiuā potētiā i uno actu, eo q appetitiua potētia se hēt diuersimode, & ad multa. Iudicaī aūt p rōnē in actu uno aliqd appetēdū sm determinatas rōnes, & circunstātias: vñ ex hoc nō totaliter uincit appetitiua, potētia, ut ferat in idē, ut in pluribus p modū naturæ, qd ptinet ad habitū uirtutis. & iō n habitus uirtutis nō pt causari p unū
conclu. m actū, sed p multos. n In apprehēsiuis aūt potentijs cōsiderandū est, q duplex est passiuū, unū qdē ipse E intellectus passibilis: aliud aūt intellectus, quē uo-
* lib. 3. de aīa text. 20. to. 2. cat* Arist. passiuū, q est rō particularis. i. uis cogitatiua cū memoratiua, & imaginatiua. Respectu igit primi passiui pōt esse aliqd actiuū, qd uno actu totaliter uincit potētiā sui passiui: sicut una ppositio p se nota cōuincit intellectū ad assentiēdū firmiter cōclusioni, qd qdē nō facit ppositio pbabilis: vñ
concl. p p ex multis actibus rōnis oportet cāri habitū opinatiuū, ēt ex parte itellectus possibilis. Habitū āt sciētiæ possibile est cāri ex uno rōnis actu, quantū ad intellectū possibilē; sed quātū ad iferiores uires apprehēsiuas, necessariū est eosdē actus pluries reiterari, ut aliqd firmiter memoriæ imprimat. o Vñ Philos. in lib.* de memoria, & reminiscētia dicit, q meditatio cōfirmat memoriā: habitus āt corpales possibile est causari ex vno actu, si actiuum fuerit magnæ uirtutis, sicut quandoque medicina fortis statim inducit sanitatem. * Ca. 1. nō procul. a fine, to. 2.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqui habitus sint hominibus infusi a Deo.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̄ q nullus habitus hoībus in- B fundaī à Deo Deus. n. h æqualiter se habet ad omnes. Si igit qbusdā infundit habitus aliquos, omnibus eos infunderet: qood patet esse fallum.

¶ 2 Præ. Deus operaī in oībus sm modū, q conuenit naturæ ipsorum: qa diuinæ puidētiæ est, naturā saluare, ut dicit Dio. 4. cap. * de diuin. no. sed habitus in hoīe naturaliter causanī ex actibus, † dictum est. non h ergo causat C Deus in hominibus aliquos habitus absque actibus.

¶ 3 Præt. Si aliquis habitus à Deo infundiī, p illū habitū hō potest multos actus pducere: sed ex illis actibus causaī similis h habit⁹, ut in 2.* Eth. dr̄. sequiī ergo duos habitus eiusdē spēi esse in eodē, vnū acquisitū, & alterū infusum quod vr̄ eē imposibile nō. n. duę formæ eiusdem speciei pñt esse in eodē subiecto. nō ergo habi D tus aliqs infunditur hoī à Deo.

* c. 4. par. 4. nō multum a fi. † ar. præced.

SED CONTRA est, quod dr̄ Ecclesi. 5. Impleuit eum Dn̄s spiritu sapientiæ, & intellectus: sed sapientia, & intellectus quidam habitus sunt. ergo aliqui habitus homini à Deo infunduntur.

RESP. Dicendum, quòd dupli ci ratione m aliqui habitus homini à Deo infundūtur. n Prima ratio est, quia aliqui habitus sunt, quibus hō bene disponitur ad fi E nem excedentē facultatē humanæ naturæ, quæ est ultima, & pfecta hominis beatitudo, ut * supra dictū est. Et quia habitus oportet esse proportionatos ei, ad quod homo disponitur sm ipsos, ideo necesse est quòd etiam habitus ad huiusmodi finem disponentes, excedant facultatem humanę naturæ: unde tales habitus nunquàm possunt homini inesse, nisi ex infusione diuina, sicut est de omnibs gratuitis uirtutibus. Alia ratio est, quia Deus potest producere effectus causarum secundarum absque ipsis causis secundis, ut in primo.* dictum est. Sicut igitur quādoque ad ostensionem suę uirtutis producit sanitatē * q. 5. ar. 3. * p. p. qu. 105. ar. 6.

absque

SVPER QVÆS. LI. ART. IIII.

Medina ar. 4.

269 Porrecta per totum. 1. d. 17. q. t. ar. 3. co. et 3. d. 23. q. 3. ar. 2. ad 3. Et ue ri. q. t 2. ar. t. ad 7.

IN responsione ad 3. 4. ar. omisso tertio aduerte, q cum duorū ordinum sint infusi habitus, quidā s. p accidēs, & quidā p se infusi: illi nanq; habitus qui pñt ex nostris actibus, aut natura acquiri, sunt per accidens infusi: accidit. n. eis infundi: & isti sunt eiusdē cōnia specialissimæ, qn infundūtur cū acquisitis. Geometria. n. infusa, & acqu sita eiusdem sunt speciei, sicut. oculi dati cæco nato, & oculi aliorū & de istis in corpore dr̄, q infunduntur: quia Deus producit, qsq; effectus cārum scdarum absq; ipsis. illi uero habitus q sola infusione fieri pñt sunt p se infusi, eo qd nō accidit actioni eorum præfusio, immo ipsam p se sibi uendicant; & isti sunt habitus essentialiter supnaturales, ut i principio corporis ar dr̄. & de utrisque uerificatur hic răsio ad tertium, q actus pcedētes ex habitu infuso nō causant aliquem habitum, sed confirmant pręexistentē. Et in promptu cā est, de p se infusis quidē, q improducibiles sunt nisi p infusionē, ac p hoc ex actib⁹ nostris. concl. m De p accidēs uero infusis quia duo accidētia eiusdem speciei sunt incompossibilia in eodem. * c. 1. et 2. to. 5.

absq; naturali cã, q̃ tñ p naturã posset causari, ita F ẽt qñq; ad ostendenda suã uirtutẽ infundit hoĩ illos ẽt habitus, qui naturali virtute pñt causari: sicut Apostolis dedit scientiã scripturarũ, & omniũ linguarũ, quã homines per studium, uel consuetudinem acquirere possunt, licet non ita perfecte.

Ad primum ergo dicendũ, quòd Deus quantũ ad suã naturã æqualiter se habet ad omnes: sed secundum ordinem suæ sapientiæ certa ratione quędam tribuit aliquibus, quæ non tribuit alijs.

Ad 2^m dicendũ, quòd hoc quod Deus in omnibus operatur secundũ modũ eorum, non excludit quin Deus quædã operetur, quæ natura opera- G ri non potest: sed ex hoc sequitur, quòd nihil operatur contra id, quod naturæ conuenit.

D.59.676 1108. Ad 3^m dicendũ, ꝙ actus, d qui pducunt ex habitu infuso, non causant aliquẽ habitũ, sed confirmant habitũ pexistentẽ: sicut medicinalia remedia adhibita homini sano p naturã, non causant aliquã sanitatem, sed sanitatẽ prius habitã corroborant.

QVAESTIO LII.

De augmento habituum, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum H est de augmento habituũ. Et Circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum habitus augeantur.

¶ Secundo, Vtrum augeãtur per additionem.

¶ Tertio, Vtrum quilibet actus augeat habitum.

ARTICVLVS I.

Vtrum habitus augeantur.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur quòd habitus augeri I non possunt. h Augmentũ.n.est circa quantitatẽ, ut dicitur in 5. * Physic. sed habitus non sunt in genere quantitatis, sed in genere qualitatis. ergo circa eos augmentum esse non potest.

¶ 2 Præt. Habitus est h pfectio q̃dã, ut dr̃ in 7.† Phys. sed pfectio, cũ importet finẽ, & terminum, non vr̃ posse recipere magis, & minus. ergo habitus augeri non potest.

K ¶ 3 Pręt. In his, quæ recipiunt magis, & minus, h contingit esse alteratione. alterari.n.dr̃, quod de minus calido fit magis calidum: sed in habitibus nõ est alteratio ut pbatur in 7.* Physic. ergo habitus augeri non possunt.

Sed contra est, quod fides est quidã habitus, & tñ augetur. vnde discipuli Dño dicunt. Dñe, adauge nobis fidẽ, ut hr̃ Luc. 17. ergo habitus augentur.

Respon. Dicendũ, ꝙ augmentũ, sicut, & alia ad quantitatẽ ptinentia, à quantitatibus corporalibus ad res spũales, & intellectuales transferunt, pp connaturalitatẽ intellectus nostri ad res corporales, quæ sub imaginatione cadũt. Dr̃ aũt in quãtitatibus corporeis aliquid magnum, sm quod ad debitã pfectionẽ quãtitatis pducit. Vnde aliqua quantitas reputat magna in hoie, q̃ G non reputatur magna in elephate: vnde & in formis dicimus aliqd magnũ ex hoc, ꝙ est pfectũ. Et quia bonũ habet rõnẽ pfecti pp hoc in his, quæ nõ mole magna sunt, idẽ est esse maius, qđ melius ut Aug. dicit in 6. de * Tri. Perfectio aũt formæ dupliciter potest considerari. Vno modo, secundũ ipsam formã: Alio modo, secundũ quod subiectũ participat formã. Inquantũ igit H attenditur pfectio formæ sm ipsã formã, sic dr̃ ipsa esse parua vel magna, puta, magna, uel parua sanitas, uel scientia. Inquantum uero attenditur pfectio formę sm participationẽ subiecti, dr̃ magis, & minus, puta, magis, vel minus albũ, & sanũ. Non aũt ista distinctio pcedit sm hoc, quòd forma habeat esse pter materiã, aut subiectũ: sed quia alia est cõsideratio eius sm rõnẽ speciei, I suę & alia sm quod participatur in subiecto. Secundũ hoc igitur circa intensionẽ, & remissionẽ habituũ, & formarũ, fuerũt quatuor opiniones apud Philosophos, ut Simplicius narrat in cõmento Pręedicamentorũ. Plotinus.n. & alij Platonici ponebãt ipsas qualitates, & habitus suscipere magis, & minus pp hoc, ꝙ materiales erant, & ex hoc habebant indeterminationẽ quandã K pp materię infinitatẽ. Alij uero in ɔ̃triũ ponebant, ꝙ ipsę qualitates, & habitus sm se non recipiebãt magis, & minus: sed qualia dñr magis, & minus: scđm diuersã participationẽ, puta, ꝙ iustitia nõ dicat magis, & minus, sed iustũ: & hãc opinionẽ tãgit * Aris. in Pręedicamẽtis. Tertia fuit opinio Stoicorũ media iter has. posuerũt.n. ꝙ aliq habitus scđm se recipiũt magis & minus, sicuti artes: quidã ãt nõ, sicut uirtutes. Quarta opinio fuit quorundã dicentiũ, ꝙ qualitates, & formę imma-

SVPER Q. LII. ART. I.

S. bona. 1. s. d. 17. q. 2.
Scot. 1. s. d. 17 q. 3.
Ricca. 1 s. d. 17. q. 1.
Duran. 1. s. d. 17. q. 5.
Mairo. 1. s. d. 16. q. 2.
Bacco. 1. s. d. 15. q. 1.
Cap. 1. d. 17. q. 2. con. 6.
Medina ar. 1.

IN ar. 1. q. 52. multa sunt dubia dilucidanda cũ Dei gratia. Est in primis dubiũ circa sensum distinctionis factæ in corporea 270 *Porrecta per totum.* ri. ꝙ pfectio, & augmentũ formę dr̃ dupliciter, scđm ipsã formã, & scđm participationẽ formæ in Inf. q. 66. at. 1. & 2. cor. Et ue 21. q. 1. at. 11. et q. 5. at. 3. et 10 Ethi. lec. 3. subiecto. Aut.n. intẽdit de forma in abstracto, uel cõcreto. & hoc est extra ppositũ, qa spectat distinctiõ hæc ad modos significandi: qđ aũt est de re: aut de forma spe- * Libr. 5. phys. tex. 18. in 2. cifice, & numeraliter & hoc non quia hæc scientia est parua, vel magna scđm seipsã: † text. 17. at 18. to. 2. aut de essentia formę & participatione eius in subiecto ut litera in onete vr̃, & implicat cõtradictionẽ, ut author dicit in 2. 2. q. 24. art. 4. ad 3, q̃m si participatio formę i subiecto intendit, ipsa quoque substantia formæ intenditur, ut ibi dicitur.

*Tex. 15. et 17. to. 2. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ obscuritatẽ hac te facit ly scđm quod: dupliciter.n. sumi põt. Primo ut denotat rem denominatam tñ, ut aum dr̃, Sortes est albus scđm dentes, & sic non sumiẽm ppositio. sic.n. implicat cõtradictoria, formam augeri scđm esse in subiecto, & non scđm seipsam, utrunq;.n. est auctũ alio mõ sumit ut denotat cãm seu radicẽ, ut cum dr̃, ꝙ homo scđm quod rõnalis, est artifex: & hoc mõ sumitur in ppositio, & est sensus, ꝙ pfectio, & augmentũ formæ, aut oritur ex ipsa natura specifica formæ, aut ex participatione eius in subiecto, ita ꝙ utraq; pfectio, & utrũq; augmẽtum ubi inuenit, cõe est formæ, et subiecto ut hẽt formã. Dña ãt est in cã originis, ut clare hẽs inferius in *Ca. 8. et. ca. me. diũ 10.] q. 53. ar. 2. ad 2. de diminutione, de qua idem est quod de augmento iudicium. *Et lib. 8 c. 1. 10.]

¶ Circa illã propositionem. Illud scđm qđ sortitur aliqd spẽm oportet esse indiuisibile, in eodẽ corpora articuli subiunctam, dubium occurrit, de qua idiuisibilitate est sermo. Aut.n. est sermo de indiuisibilitate oĩmoda. et hoc nõ quia cõstat qñq; esse diuisibile uirtualiter, et materialiter: aut de idiuisibilitate formali, et hoc licet sit uerum, non tñ est ad propositũ, cũ loquimur de augmẽto, qđ stat cũ indiuisibilitate formali: aut de indiuisibilitate materiali, uocando oẽm diuisionem siue quantitatiuã, siue gradualem siue quolibet absq; varietate specifica materialem, et hoc esset ad propositũ; sed est *In pdic qualitas. falsum quia cũ multæ species suscipientes magis, et minus, sint simplices, ut calor, et albedo, nõ põt intelligi ut calor diuidatur scđm magis et minus, et A. eius differentia non intendatur, et remittatur, sicut ipse calor.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ pprie loquendo sermo est de indiuisibilitate latitudinis opposita diuisibilitati, quia aliquid * In prædic. qualitatis medio ... litera ...

teriales nõ recipiũt magis, & minus materiales aũt recipiũt. Vt igit hui⁹ rei ueritas manifestet, ɔsiderandũ est ꝙ illud, ẽm quod sortitur aliquid speciẽ, oportet esse fixũ, & stans, & quasi indiuisibile. quæcunq; enĩ ad illud attingunt, sub specie continent: quæcunq; aũt recedunt ab illo, B vel in plus, uel in minus, ptinẽt ad aliã speciẽ: uel perfectiorẽ, uel imperfectiorem. vnde Philos. dicit in 8. Meta.* ꝙ species rerũ sunt sicut numeri, in quib. additio, vel diminutio uariat speciẽ. Si igitur aliqua forma, uel quæcunq; res ẽm seipsam, uel ẽm aliquid sui sortiatur rõnẽ speciei, necesse est, ꝙ secundũ se considerata habeat determinatam rationẽ, quæ neq; in plus excedere, neq; in minus deficere possit: C & hmõi sunt calor, & albedo, & aliæ hmõi qualitates, quæ non dñr in ordine ad aliud, & multo magis substãtia, q̃ est per se ens. Illa uero quæ recipiunt speciẽ ex aliquo ad quod ordinantur, possunt ẽm seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie pp vnitatẽ eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scđm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species pp unitatem termini, ex quo specificatur. & idẽ põt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rõnem sanitatis, secundũ qđ habet dispositionem cõuenientẽ naturę animalis, cui pñt dispõnes diuersæ conuenientes esse, unde põt uariari dispõ in plus uel minus, & tñ semper remanet sanitatis ratio. vnde Philosophus dicit in 10.* Eth. ꝙ sanitas ipsa recipit magis, & minus. Nõ.n. eadẽ ẽ cõmẽsuratio i oibus, neq; in uno, & eodẽ semper: sed remissa pmanet sanitas vsq; ad aliquid. Huiusmodi aũt diuersæ dispositiones uel commensurationes sanitatis se hñt scđm excedens, & excessum vñ si nomen sanitatis esset impositum soli perfectissimæ commensurationi, tunc ipsa sanitas non diceretur maior uel minor. Sic igit patet qualiter aliqua qualitas, uel forma possit ẽm seipsã augeri, vel minui, & qualiter nõ.

¶ Si uero ɔsideremus qualitatẽ, uel formã scđm participationẽ subiecti, sic ẽt inueniuntur quędã qualitates, & formę recipere magis, & minus, & quædã non. Huiusmodi aũt diuersitatis cãm * Simplicius assignat ex hoc, ꝙ substantia scđm seipsam nõ põt recipere magis & minus, quia est ens per se. & ideo ois forma, D quę substantialiter participatur in subiecto, caret intensione & remissione; unde in genere substantiæ nihil dr̃ scđm magis, & minus. Et quia quantitas propinqua est substantiæ, forma & figura etiam consequuntur quantitatem, inde est ꝙ neque ẽt in istis dr̃ aliquid secundum magis

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem vt calor, siue ut aĩal siue quouis alio simili mõ: sed attribuitur in litera hmõi indiuisibilitas specificanti ut sic, ita ꝙ sensus est, ꝙ specificans inquantũ specificans, stat in indiuisibili, idest, caret latitudine, i. non hẽt in se aliqua plura. Et rõ est, quia specificãs ut sic, cõstituit speciẽ vt ultimũ, & terminans ultimo aũt, & termino ut sic, repugnat latitudo: si.n. diuisionẽ aliquã hẽt, scđm alterũ eorũ nõ determinabit: & rursus secundũ aliqđ cõstituet, & secundũ aliquod non: & rursus nõ cõstituet speciẽ in certo loco, sed scđm aliquid in uno, & scđm aliquid in altero: & sic species rerũ nõ haberẽt fixa loca, sicut numeri: nec cõstitutiua earũ essent sicut constitutiua numerorum inuariabiliter: cũ hic sit stat ꝙ res specificantes habeant latitudinẽ, ut obiectio de calore probat. Sermo enĩ noster formalis est, & nihil aliud intendimus, nisi ꝙ res specificãs ut sic, stat in indiuisibili, licet ipsamet res nõ ut specificans, sed quolibet aliter hẽat latitudinem. Quomodo autẽ hoc sit ad propositum negotium pertinens, in sequenti patebit dubio.

¶ Circa distinctionẽ, & dr̃iam formarũ in litera subiunctam, ꝙ quędã scđm se, uel aliquid sui sortiunt speciẽ, & quędã ex alio, ad qđ ordinantur: & illę secundum se habent determinatam rõnẽ neq; in plus, neq; in minus declinabilem: istæ uero possunt secundum se diuersificari in plus, & minus salua unitate specifica pp unitatem eius, ad quod ordinantur, dubiũ est & de sensu verborum, & de efficacia ad propositũ. De sensu quidem, quia cum dr̃ia sit intrinsecum constitutiuum omnis formæ, nulla est forma, quæ sic sortiatur speciem ab extraneo: quia omnis forma scđm se, uel aliquid sui, puta, dr̃iam, propriam sortitur speciem, ac per hoc omnis forma clauditur sub primo membro, & nulla restat sub secundo. De efficacia uero, quia reuera omnis forma habet propriam dr̃iam, secundum quam nec in plus, nec in minus specifice declinare potest: sed sub illa dr̃ia in plus, & minus aliqua forma declinat, ut patet de calore, & albedine, nec aliter est in motu, puta calefactione quã in calore. Sicut.n. calefactio salua sua specifica unitate undecunq; illam habeat, intenditur, & remittitur, ita & calor: unde specificatio secundum se, uel ex alio in formis, nihil uidetur facere ad propositum &c.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ non est sensus, quòd formarum quædam includunt in se dr̃iam constitutiuam, & quædam non: quia differentia est, quæ conducit ad esse, & eius, quod est esse, rei pars est, ut in prædicabilibus dicitur: & stultum est hoc uertere in dubium. sed sensus est, ꝙ quædam formæ habent suam differentiam sine ordine ad aliquod extraneum, ut calor, albedo, & hmõi: quædã uero habent suas dr̃ias cum ordine ad aliquod extraneum, ita ꝙ non sunt absolubiles ab illo extraneo, ut motus, potentiæ, habitus, & si quid est hmõi, de quibus in 1. lib. diffuse sermo est habitus. Et hic sensus nullam patitur calumniam, aut falsitatem, ut ibi ostensum est. Efficacia autem sumitur hæc ad intentum, quia formæ ex sua natura specifica tantum nihil habent, nisi quod sortiuntur ex suo specificatiuo, quod in indiuisibili consistere dictũ est. Illæ igitur formę, quæ suũ specificans indiuisibile sic tenus obtinent, ꝙ ad nihil extra ordinant, nihil habent ex hoc nisi indiuisibile, ac per hoc scđm se non habent augmentũ. Illæ aũt, quæ scđm suã propriam dr̃iam aliquod extra ncũ licet indiuisibile respiciũt, ex ipsa sua natura accessum ad illud, ac p hoc augmẽtum in hmõi accessu sortiuntur. Ad quorũ maiorem euidentiam scito, ꝙ eũ augmentũ circa quantitatem uariabilem in plus, aut minus sit, sicut forma se habet ad quantitatẽ hmõi, ita se habet ad augmentũ: formæ aũt, quæ extraneũ aliqđ specificatiuum non respiciũt, nullã scđm suas specificas naturas q̃titatẽ mutabilẽ sortiuntur: sed quoniã tñ perfectionis specificæ, ut sic in indiuisibili cõsistẽtẽ. formæ aũt, quæ aliquod extraneũ specificũ respiciunt pręter illam specificã perfectionẽ, sortiuntur aliquã quantitatẽ mutabilẽ, s. secundũ accessum maiorem, uel minorem ad illud specificans: & ideo illæ scđm se non augentur, aut minuuntur, istæ sic. Et cõsistit tota uis in hoc, ꝙ licet utrobiq; specificans ut sic, cõsistat in indiuisibili, nec habeat latitudinem, & propterea commune est unicuique quòd specifice nihil potest addi, aut subtrahi, quin uarient species: in habentibus tamen differentiam respicientem ab extraneo specificante, ex hoc ipso respectu conuenienti formæ secundum suam naturam specificam prãe sumptam annexus est motus accessus ad illud maior, & minor, secundum B quem hmõi formæ secundum se dicuntur augeri, uel minui. talis aũt accessus non possunt poni in aliis formis: quia nihil extra respiciunt specificans, cui diuisibilis hic accessus annecti possit. verbi gratia. Scientia, quia secundum suam naturam respicit scibile, ex hoc ipso quòd non abstrahit à scibili specificante, consequitur ꝙ plus, & minus ad ipsum scibile accedere possit, plura uel pauciora de ipso attingendo. Calor autem nihil præter specificam naturam suã respiciens, nihil habet ut sic, uariabile. Et hæc est intentio authoris de augmento, & diminutione formarum secundum se.

¶ Circa augmentum, & diminutionem formarum secundũ participationem in subiecto, secundo loco in corporeas ... politiam aduerte, quòd quia suscipere magis, & minus latitudinem quandam importat: dicit eo author ex indiuisibilitate excludente huiusmodi latitudinem, dr̃iam manifestat inter formas sic augmentabiles, & non augmentabiles: & dupliciter hoc contingit. Primo si forma indiuisibiliter se habeat ad subiectum: tunc enim consi-

stat

* text. 10. tom. 3.

D. 152.

*ca. 5. paulo post prin. to. 5.

D. 365.

*In prædicam. qualit.

stat q participatio eius latitudinẽ non hẽt. & hoc inuenit̃ inter oẽm formã substantialẽ, & eius subiectũ: & rõ in litera ponitur, qa .s. specificat subiectũ. specificare.n. actus est in indiuisibili cõsistens, ut dictũ est: & est sermo de specificatione subiecti nõ in tali, aut tali specie, sed simpliciter, qd solũ inuenit̃ in forma substantiali: tertiæ.n. specificant scd̃m quid. Secundo cõtingit, si de rõne formæ sit indiuisibilitas nõ in partes quãtitatiuas, sicut numerus & circulus partes hñt: sed in plura, quarũ aliquo adiuncto, uel adẽpto, pfectior, aut minus pfecta sit: qd est citere latitudine. & est sermo de forma, nõ de specificante ipsam. Iam.n. dictũ est, q oẽ specificans ut sic, cõsistit in diuisibili: nunc aũt dicimus, q nõ ois forma cõsistit in diuisibili: sed qdã sicut species figurarũ, & numerorũ, & quædã non, ut multæ qualitates primæ, & tertiæ speciei. calor.n. adẽpto aliquo gradu suæ latitudinis remissior est, & apposito intẽsior est. Circulus aũt quocunque uariato, aut non remanet circulus, aut æque: & sic habes, & quare qdã formæ secundũ suas specificas naturas augent. & qdã nõ. & hoc pp quos: & quare qdã formę suscipiũt magis, & minus, ut respiciunt subiectũ, & qdã non.

F propinquitatẽ ad substantiam à Simplicio, ut patet in litera. Et pp ea author cũ dictũ Simplicij non refutauerit, sed explanauerit, & ampliauerit, in illa cõputatione eas dimisit, qua ille posuit: & cũ hoc, conatus est ex sua explicatione de eisdẽ sub alia rõne reddere rõnẽ. Secundo, q subiectũ psentis discussionis est formæ nõ essentialiter quanta quãtitate molis, vt in principio corporis art. innuit̃, qm̃ magnitudo formarũ de qua est q̃stio, circa quã est augmentũ, & diminutio, q̃ uocant̃ intensio & remissio, distinguit̃ in litera cõtra magnitudinẽ quãtitatis molis. & sic quãtitas molis tanquã habens alterius generis magnitudinẽ, & augmentũ, & diminutionẽ, extra præsentẽ disputationem à principio artic. remansit. Erit ergo secundũ hoc sõ literæ de formis non essentialiter quantis quãtitate molis, quare quędam suscipiunt magis, & minus, & quędã non: & merito, qa de istis est dubium: illas.n. constat non suscipere magis & minus: nec obstat q author ẽt ad quantitatis continuæ species aliquas sermonẽ extẽdat, qm̃ hoc ad pfectionẽ spectat doctrinę &c.

¶ Ad scd̃m dr̃, q naturaler potentię, q consequuntur immutabiliter substantias, cũ formis specificatiuis connumerantur: unde hoc nihil obstat. Dico aũt immutabiliter, qa si aliquæ consequerentur mutabiliter, ut durũ, & molle, nihil prohibet eas suscipere magis & minus. Alteratione.n. facta fiet magis molle, aut minus: & sic uniuersalis regula vi stare in formis absolutis. respectiue.n. absolutarũ naturas consequuntur, & secundũ eas suscipiunt, uel nõ suscipiũt magis & minus. duplũ.n. non suscipit magis minus: si multiplicatũ suscipit magis, & minus, qa qualitas suscipit magis, & minus &c.

¶ Circa rõnem assignatã in eodẽ 1. art. quæs. 52. quare qdã formę, ut participabiles in subiecto, suscipiũt magis & minus, & quædã nõ, dubiũ duplex restat. Primo de speciebus quantitatis cõtinuæ infra latitudinẽ cõtinui, s. linea, superficie, & corpore. hę.n. in litera nõ tractãtur, nisi ut indiuiduum differẽtiis rõnẽ, puta, bicubiti, tricubiti &c. Et tñ hæ neq; specificãt, neq; indiuisibilitatẽ de sua rõne sortiunt̃, & cõsequenter suscipere deberent magis, & minus, si rõ literæ esset sufficiens: cõstat aũt q non suscipiunt magis, & minus. Scd̃o de naturalibus potentijs, q̃ ponuntur in secunda specie qualitatis, ut intellectus, uoluntas, cõcupiscibilis &c. Quæ ẽt sunt absq; magis, & minus, & tñ nec specificant, nec indiuisibilitatem hñt.

* text. 15. tom. 2.

* In isto art.

* text. 10. tom. 3.

* In prædic. qual. post medium illius to. 1.

* text. 17. tom. 2. text. 20.

aut minus. Vnde Philos. dicit in 7. Phys.* q cũ aliquid accipit formã, & figurã, nõ dr̃ alterari, sed magis fieri. Aliæ uero qualitates, q̃ sunt magis distãtes à substantia, cõiunguntur passionibus, & actionibus, recipiũt magis, & minus ẽm participationẽ subiecti. G Põt h aũt, & magis explicari hm̃oi diuersitatis rõ. vt.n. * dictũ est, id a quo aliqd hẽt spẽm, oportet manere fixũ, & stans in indiuisibili. Duobus igit modis põt cõtingere, q forma nõ participat ẽm magis, & min⁹. Vno mõ, qa participans hẽt speciẽ ẽm ipsã, & inde ẽ q nulla forma substantialis participat̃ ẽm magis, & minus: & pp hoc philos. dicit in 8.* Met. q sicut numerus H nõ hẽt magis neq; minus, sic neque substãtia, q̃ est ẽm speciem, idest, quantũ, ad participationẽ formę specificę, sed siquidẽ quę cũ materia, idest, ẽm materiales dispõnes inuenit magis & min⁹ in substãtia. Alio mõ põt cõtingere hoc, q ipsa indiuisibilitas est de rõne formæ: vñ oportet q si aliqd participet formã illã, q participet illã ẽm rõnẽ indiuisibilitatis. & inde est, q species I numeri nõ dicũt̃ ẽm magis, & minus: qa unaquæq; species in eis cõstituit p indiuisibilẽ unitatẽ. & eadẽ rõ est de speciebus quãtitatis continuæ, q̃ ẽm numeros accipiunt, ut bicubitũ & tricubitũ: & de relationib⁹, ut duplũ, & triplũ: & de figuris, ut trigonũ, & tetragonũ. & hãc rõne ponit Arist. in* Prædic. ubi assignãs rõnẽ quare figurę nõ recipiũt magis, & minus, dicit. Quæ qdẽ recipiũt trigoni rõnẽ & circuli, & sitr trigona, uel circuli sunt, qa indiuisibilitas ẽ de ipsa eorũ rõne. vñ q̃cunq; participant rõnẽ eorũ, oportet q indiuisibiliter participẽt. Sic igit patet, q cũ habitus, & dispõnes dicant̃ scd̃m ordinẽ ad aliqd, ut dr̃ i 7.* Phys. * dupl'r põt intẽsio, & remissio in habitib⁹, & dispõnib. ɔsiderari⁹. Vno mõ, scd̃m se, put dr̃ maior, uel minor sanitas. vł maior, uel minor scia, quę ad plura uel pauciora se extẽdit. Alio mõ, im participationem subiecti, put.s. æqualis scia, uel sanitas magis recipit in uno q̃ in alio, ẽm diuersã aptitudinẽ, uel ex natura, uel ex ɔsuetudine. nõ.n. habitus, & dispõ dat speciẽ subiecto, neq; iterũ in sui rõne includit indiuisibilitatẽ. Quõ aũt circa uirtutem se habeat,* infra dicetur.

* q. 66.

Ad primum ergo dicendũ, q sicut nomẽ magnitudinis deriuatur à quantitatib. corporalib. ad intelligibiles pfectiones formarũ, ita ẽt, & nomẽ augmenti, cuius terminus est magnum.

Ad 2m dicendũ, qd habitus q̃dẽ pfectio est, ñ tñ talis pfectio, q̃ sit terminus sui subiecti, puta, dãs ei esse specificum: neq; ẽt in sui rõne terminũ includit, sicut spẽs numerorũ: vñ nihil prohibet qn recipiat magis, & min⁹.

Ad 3m dicendũ, q alteratio primo quidem est in qualitatib. tertiæ speciei: in qualitatib. uero primę speciei põt esse alteratio p posteri⁹. Facta.n. alteratione scd̃m calidũ, & frigidũ, sequitur aial alterari scd̃m sanũ, & ægrũ. Et similiter facta alteratione ẽm passiones appetitus sensitiui, vel ẽm uires sensitiuas apprehensiuas, sequit̃ alteratio ẽm sciẽtiã, & uirtutes, ut dr̃ in 7.* Physic.

* text. 20. tom. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus augeantur per additionem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q augmentum habituũ fiat per additionem. K Nomen enim augmenti, ut * dictũ est, à quantitatibus corporalib. transfertur ad formas: sed in quãtitatibus corporalibus non fit augmentũ sine additione. vnde in 1. de † Generatione dicitur, q augmentum est præexistenti magnitudini additamentum. ergo & in habitibus non fit augmentum, nisi per additionem.

271 Ferrolli per totum.

Inf. q. 66. art. 1 & 2. Et uerit. q. 1. art. 11. & q. 5. art. 3. & 10. Eth. lib. 3.

* art. 1.

† lib. 1. de generat. tex. 31. 10. 2.

SVPER Q. LII. ART. II.

S. bona. 1. s. d. 17. q. 1.
Scot. 1. s. d. 17. q. 3.
Ruca. 1 s. d. 17. q. 1.
Duran. 1 s. d. 17. q. 5.
Mairo. 1. s. d. 18 q. 1.
Baeco. 1. s. d. 15. q. 1.
cap. 1. d. 17. q. 2. con. 3.
2. d. 18. q. 5. con. 4.
Medina ar. 1.

¶ Ad primũ ex duplici capite dici põt. Primo, q hm̃oi quantitates cõputatę sunt cũ formis specificantib. quo ad hoc, pp earum

IN art. 2. eiusdẽ q. dubia duo sunt. Primũ est circa dist. factam in litera. s. q si intẽsio in formis intelligitur p additionẽ, hoc non

nõ põt esse nisi dupliciter, s. uel ex parte ipsius formæ, uel ex parte subiecti &c. Est .o. distinctio hæc scdm sensũ literæ intellecta insufficiẽs: qm scdm literã additio ex parte formæ nihil aliud significat, q̃ additionẽ specificã. Cõstat aũt q̃ pter additionẽ specificã, & ex parte subiecti, daſ tertius modus additionis. s. grad' ad gradũ, q in litera omittiſ, & i pposito ponitur à dicẽtib. q̃ intẽsio, & remissio fit p additionẽ gradus ad gradũ, uel remotionẽ gradus à gradu insufficiens ergo ui detur distin.

¶ Scdm dubiũ ualde arduũ, & nõ nisi cũ D. Thomæ adiutorio solubile, ẽ. ꝗ efficacia huius pcessus ad excludendũ intẽsionẽ formarũ non fieri p additionẽ gradus ad gradũ. Ratio. n. in litera directe posita cõtra additionẽ nõ vĩ locũ habere in istis gradib. qm nec diffigurant specie, nec subiecto. Et augeſ dubitatio, quia aut author intẽdit excludere opinionẽ dicentẽ, q̃ intẽsio fit p additionẽ gradus ad gradũ, aut nõ: si nõ, contra quos ergo disputat? Et cursus diminuta tractat materiã hãc omittẽdo hãc principalẽ difficultatẽ. si sic, cũ talis opinio nõ ponat additionẽ scdm spẽm, nec scdm subiectũ, sed scdm gñationẽ noui gradus quomõ ex his excludiſ?

*Tex. 34. co. 2.

*Art. 1. huius q.

¶ Ad primũ dubiũ facile rñdeſ dicẽdo, q̃ distinctio est sufficiẽs, & q̃ uerũ est, q̃ p augmentũ ex parte formæ intendit uarietatẽ specificam: qm utitur hoc termino sicut in ar. pcedente. Sed sciẽdũ est, q̃ quia formæ accidentales intẽsibiles, & remissibiles nõ distinguuntur nisi aut formaliter, aut materialiter, & distinctio specifica ex forma est, materialis aũt ex subiecto: nõ author p illam distinctionem non intendit aliã q̃ cõsuetam. s. aut additio est specifice differentis aut numeraliter. nec datur secũdus modus: qm additio gradus ad gradũ intelligit gradus numeraliter distinctos, ut tractando scdm dubiũ clarius patebit. Quomõ autem liceret aditionem numeralem solum scdm additionẽ subiecti exercere, in secundo dicetur dubio.

¶ Ad euidentiam secundæ ambiguitatis sciendum est, q̃ tribus modis potest quis imaginari additionem gradus ad gradũ in qualitatib. Primo, ut gradus aliquis præexistens scdm rem actu in aliquo adiungatur formæ existẽti in aliquo gradu nõ in summo: sicut quãtitas alimenti additur aiali, qd augetur. Scdo, ut gradus aliquis præexistẽs nõ scdm rẽ, sed scdm intellectũ & potentiam actiuã deforis apponatur formæ, nõ in summo: sicut aeri illuminato una candela, additur aliud lumen ex alia candela postmodum, & fit magis illuminatus. Tertio, ut gradus aliqs pexistens in potẽtia subiecti educatur de eius potẽtia, & addaſ præexistẽti: sicut cũ forma educiſ de potẽtia subiecti, addiſ subiecto. pter hos modos nescio aliũ, qui ad illos nõ reducatur. Sciendum est deinde, q̃ quia additio non potest intelligi, ut sanct. Tho. in 2. 2. quæ. 24. dicit, absque intellectu duorum. s. eius, cui additur, & eius quòd additur: dualitas autẽ sine distinctione fingi nequit: oportet omnem opinionem ponentem intentionẽ fieri per aditionem, distinctionem horũ duorũ proponere, uel in re, uel secundũ imaginationẽ: quãuis additione facta, possit fieri ex utroq; unũ, ut patet. Nec te lateat q̃ idẽ ẽ iudiciũ de additione magis ad minus, & additione gradus ad gradũ, & formæ ad formã in eadẽ specie: ut patet in lumine. est n. aer prius ex candela lucente ut duo illuminatus v. g. ut duo. Et si apponatur alia candela æque uirtutis &c. erit illuminatus ut quattuor, ut patet ex hoc, q̃ melius ibi legimus: & uniuersaliter, uidemus, q̃ nõ ẽẽt, si ẽẽt factũ lumẽ maius extẽsiue, puta, plura lumina & nõ maius extẽsiue. Et tñ cõstat, q̃ aliud numero lumẽ fieret, si subiectũ occupatũ non inueniretur. Et ppea author loquens de additione formæ ad formã eiusdẽ speciei, loquitur et

¶ 2 Præt. Habitus nõ augeſ nisi aliquo agente: sed oẽ agens [h] aliquid facit in subiecto patiẽte, sicut calefaciẽs facit calorẽ i ipso calefacto. ergo ñ põt eẽ augmẽtum, nisi aliqua fiat additio.

¶ 3 Pręt. Sicut id, qđ nõ est albũ, est in potentia ad albũ, ita id qđ est minus albũ, est in potentia [h] ad magis albũ: sed id, qđ nõ est albũ, nõ fit albũ, nisi p aduentũ albedinis. ergo id qđ ẽ min' albũ, nõ fit magis albũ, nisi p aliquã aliã albedinẽ supuenientẽ.

Sed contra est, qđ Philos. dicit in 4.* Phys. Ex calido fit magis calidũ nullo facto in materia calido, qđ ñ esset calidũ qñ erat minus calidum. ergo pari rõne, nec in aliis formis, quæ augentur, est aliqua additio.

Resp. Dicendũ, q̃ huius quæstionis solutio dependet ex præmissa. Dictũ est ẽt *supra, q̃ augmentũ, & diminutio in formis, q̃ intenduntur, & remittunſ, accidit uno mõ non ex parte ipsi' formæ ſm se ꝯsideratæ, sed ex diuersa participatione subiecti: & iõ [m] hmõi augmentũ habituũ, & aliarũ formarũ nõ fit p additionẽ formæ ad formã, sed fit per hoc, q̃ subiectũ magis uel min' pfecte participat unã, & eandẽ formã [n]. & sicut p agens, qđ ẽ actu, fit aliqd actu, calidũ quasi đ nouo incipiẽs participare formã, nõ q̃ fiat ipsa forma, ut probaſ 7. Met. ita p actionẽ intẽsã ipsius agentis efficiſ magis calidũ, tanquã pfectius participãs formã, ñ tãquã formæ aliqd addaſ. Si. n. p additionẽ intelligeretur hmõi augmẽtũ i formis, hoc nõ posset eẽ, nisi uel ex parte ipsius formæ, uel ex parte subiecti. Si autem ex parte ipsius formæ, iã * dictũ est, qđ talis additio vł subtractio spẽm uariaret sicut uariaſ spẽs coloris, qñ de

A da additione gradus ad gradum. gradus n. caloris ut duo, calor quidã est, & sic de aliis. Examinãdo igiſ modos imaginatos additionis in formis, uideamus quomodo additionis ratio, & ueritas inueniaſ. In primo mõ ratio additionis uere saluaſ, sed nulla ueritas. est. n. impossibile q̃ gradus existẽs addaſ existẽti, nisi subiectũ subiecto addaſ. Et tũc nõ fieret magis, sed maius, uel accidẽs migraret đ subiecto in subiectũ: qđ ẽ impossibile. In scdo mõ ratio additionis apparẽter saluaſ: est. n. in eo non additio sed additionis modusquidã, ut apparet tum ex eo, qđ deforis uenit scdm ueritatẽ, ut in formarũ infusarũ intensione: uel secundum æstimationem, ut in lumine: tum ex eo, q̃ id qđ deforis uenit, intelligitur ut quoddam indiuiduũ eiusdem speciei, non qđ est, sed quod esset si seorsum fieret: & sic saluatur quodam modo distinctio numeralis eius quod additur ad id, cui additur. ueritas autẽ deficit, tum qm nulla forma naturalis intensibilis uenit deforis, ut si apud ponentes formas creari, licet quo ad formas supnaturales, charitatem scilicet, & huiusmodi, uerificetur aduentus de foris: sed præsens sermo est communis, tum quoniam non est etiam hic uera additio nisi secundum extranea, prout scilicet agens additur agenti. ut author in 24. quæst. 22. artic. 5. ad 2. dicit. & hæc etiam additio est per accidens: quia plura lucẽtia, aut calefacientia concurrunt in ui unius totalis agentis. In tertio autem aditionis ratio eo solo modo apparet, quo quicquid noui quomodolibet ad genitũ antiquo aduenire dicimus. sed ueritas est, quòd ibi nulla est additio nec quoad fieri, nec quoad factum esse: non quo ad fieri, quia non additio est, sed eductio: nec quo ad factum esse, quia non saluatur distinctio inter additum, & cui additur sicut inter formam in facto esse, & materiam. Ad cuius clariorem notitiam scito, quòd additio per eductionem de potentia subiecti gradus ad gradum per intensionem in formis, dupliciter æstimari potest. Primo. quòd se habeant gradus adinuicem, sicut unitas superuenientes unitati in numeris non quoad discretionem, sed quoad distinctionem. & hanc phantasiam sequi uidentur ponentes formas intendi per additionem gradus ad gradum. æstimant enim formam compatientem multos eiusdem speciei gradus aduenientes, & recedentes, ac si fingeremus, quòd numerus aliquis inuariatus secundum substantiam perderet & acquireret diuersas unitates, continuas tamen: & hoc reputatur chimera. Vnde secundo æstimatur, quòd ipsa simplex essentia formæ pfectiur fit in hoc ipso, quòd subiectum sibi magis subiicit formaliter, & hoc est ipsam intendi: & quanto magis hoc habet, tanto est magis intensa. Et propterea dicere oportet loquendo de intensione formæ ut corporaliter respicit subiectum: quòd semper quando est intensior, fit perfectior secundum essentiam, & esse & inesse in subiecto, & econuerso. Nec aliqua ibi interuenit corruptio, sed sola omnium prædictorum augmentatio. Diuus ergo Thomas de additione formaliter iuxta physicum morem tractans, primum modum, qui solus additionem formalem præfert, distinxit contra alios duos, quos & pro unico computauit: quia quoad intrinseca in hoc proposito non differunt: & quodammodo distinctionis eorum meminit in 2. 2. in loco allegato, & illum semper improbauit immo in 3. sententia. dist. 17. dicit se non posse illum intelligere formaliter. hos autem, seu hunc firmauit: & hinc quidem, quia tractat in communi, primo ex communibus: quia forma non fit, sed compositum: additio enim nonnulla esset si forma fieret. secundo ex propriis additionis: quia scilicet additum illi-

cont.

*Tex. 32. co. 3.

*Art. præced.

singulare &c. ut patet in litera. & per hæc patet solutio ad obiecta. Et tu qui graduũ additione ueris disputãdo, si hãc expressurus dicis sententiã, à lapsu suo linguæ cohibendus sestas &c. ¶Circa eandẽ difficultatẽ de intensione, & remissione formarũ in eodẽ 2. ar. 52. q. dubiũ adhuc occurrit ex Scoto I vls. q. 17. distinctionis primi sententiarum. Ipse siquidẽ nõ solus, ut opinor, sententiã nõ intẽtã à diuo Thoma his impugnauit, ut in aliquo dissẽtiat secundum rẽ duo. o. creduntur affirmari, primũ est, q formę intẽdantur proprie, & remittantur secundum habitudinẽ ad subiectum. secundum est, q res illa q est forma, qñ intẽdit, & remittit, nihil sui reale absolutũ acquirit aut perdit, sed solũ aliquid in ordine ad subiectũ. Et utrunq; Scot. impugnat. Secundum ueritatẽ aũt secundum dictũ nõ est S. Tho. sed contra ipsũ, ut ex supradictis patet: vñ nõ oportet rñdere obiectis contra illud Primũ uero dictũ asserẽdũ a diuo Tho. ẽ, nec est mirũ q impugnet a Scot. qm discordauit a principio. Diu. n. Tho. posuit formas habere quicqd hñt aut ex rõne formali. i. specifica, aut ex subiecto, seu materia, ita q quicqd materiale. i. nõ specificũ ẽ i eis, ex materia posuit illa aũt non. Et ppea author latitudinẽ formę secundum magis & min⁹, cũ intra spẽm sit, materialeq; aliqd ideo sit in specie, ad subiectũ reduxit, sicut, & cætera materialia, & Indiuidualia. Scot⁹ aũt sequẽs suas proprietates indiuiduales. vult q si per impossibile forma ita abstraheret à subiecto, qd nec ẽt aptitudinaliter respiceret subiectum, susciperet magis, & minus: ita q hinc nec consurgit formæ in ordine ad subiectũ, nec oriquoquo mõ ex subiecto, sicut quantitas molis, si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectum, adhuc esset maior uel minor. Probat autẽ K hoc, si contraria in summo sunt incompossibilia, remissa uero compossibilia. ergo incõpossibilitas formarum cõsurgit ex gradib. ergo conueniunt formis priusq̃ respic. aut subiecta. Prima consequentia est per se nota: secunda probatur, quia prior est incompossibilitas formarum in se, quàm sit earum in subiecto recipiente: quia enim sibi inuicem repugnant, ideo non possunt recipi in eodem, & non econuerso. ergo &c.

¶Ad hoc dicitur primo, quòd antecedens est falsum loquendo ut loquimur, de contrarijs formaliter non uirtualiter inuentis, ut in medio: & secundum se, non secundum extrinseca, puta animam, uel cœlum, uel formam mistis contraria enim cum ex specifica differentia contraria sint, ut patet 10. Metaphys. per hoc idem sunt incompossibilia in eodem, ut patet ibidem. unde Aristo. omnes conditiones contrariorum, inter quas est incompossibilitas in eodem, reducit ad perfectam differentiam, ut patet ibi. Cõtraria ergo in quocunq; sunt gradu, contraria sunt & incompossibilia in eodem, & alterum cõtra alterum pugnat. quòd autem in mistis maneãt remissa, hoc facit forma misti continens: & nihilominus mutuo contra se nituntur remissa sicut in summo proportionaliter. Dr̃ secũdo, q dato antecedẽte, prima cõsequentia nõ ualet: quia incõpossibilitas formarũ poneretur duplex, una ex cõtrarietate: & hæc cõuenit formis secundum se ex specificis naturis: & hæc nõ consurgit ex gradib. sed abstrahit ab eis, sicut & ipsa forma: & hæc incõpossibilitas est prior in formis secundum se, q̃ in subiecto: q̃ tñ nihil facit ad arguẽtũ: altera ex gradibus. & hæc cõuenit formis ex illo respectu ad subiectũ, ex quo conuenit eis latitudo in litera aũt patet, q forma, de quarũ rõne nõ est indiuisibilitas participabiles à subiectis absq; specificatione eorum hẽt latitudinẽ. Vnde neq; latitudo, neq; grad⁹, neq; incompossibilitas consurgẽs ex eis, est prior quàm sit talis participabilitas formæ in subiecto. Et cum dicitur, q ista incompossibilitas est prior inter formas inter se, q̃ i subiecto: rñdetur q hic est sophisma ab una habitudine ad subiectũ ad oẽs, seu à negatione prioritatis in una, ad negationẽ prioritatis in omnib. Aliud ẽ enim dicere, quòd incõpossibilitas ista formarum sit prior in se, quàm incompossibilitas in subiecto. Aliud ẽ dicere, q incõpossibilitas formarũ in se sit prior oẽ respectu ad subiectum: quia est posterius participabilitate tali formarũ in subiecto, ex qua consurgit incõpossibilitas secundum grad⁹ i forma in se, & in subiecto.

*Ar pce. sanct. m

concl. f

*Q. 66. a. 2.

*Tex. 63. to. 2.

171 *Porrecta per totum.* 4. di. 12. q. 2. ar. 1. q. 2. ad 1.

¶Ad exemplum autem Scoti de quantitate molis, dicimus quòd quantitati conuenit esse maiorem, & minorem in eadem specie non ex hoc quòd est participabilis à subiecto, & ideo nõ est simile: sed ex hoc ipso, quia participat naturam materiæ. unde si auferatur ab ea id, quòd habet ex hoc, quòd participat naturam materiæ, neque indiuiduum secundum se, nec maius, nec minus haberet &c.

pallido fit album. Si uero hmõi additio intelligat̃ ex parte subiecti, hoc nõ posset eẽ nisi uel qa aliqua pars subiecti recipit formã, quã prius nõ habebat: ut si dicat̃ frigus crescere in hoĩe, q prius frigebat in una parte, qñ iã in plurib. partib. friget: uel qa G aliqd aliud subiectũ addit̃ participans eandẽ formã, sicut si calidũ adiungat̃ calido, uel album albo sed secundum utrunq; istorũ duorũ modorũ nõ dr̃ aliquid magis albũ, uel calidũ, sed maius. Sed quia q̃dam accidentia augẽtur secundum seipsa, ut* supra dictũ est, m in quibusdã eorũ fieri põt augmentum per additionem n. Augetur. n. motus per hoc, q ei aliquid additur uel secundum tempus in H quo est, uel secundum uiã per quã est: & tñ manet eadem species pp unitatẽ termini. Augetur ẽt nihilominus motus p intensionẽ secundum participationẽ subiecti, inq̃tum. s. idẽ modus põt magis, uel minus expedite, aut prõpte fieri. Similiter ẽt, & scientia põt augeri secundum seipsam p additionẽ, sicut cũ aliqs plures cõclusiones geometriæ addiscit, auget̃ i eo habitus eiusdẽ sciẽtię secundum spẽm. Auget̃ nihilominus sciẽtia i aliquo secundum participationẽ subiecti p intensionẽ, prout. s. expeditius, & clarius unus hõ se hẽt alio in eisdẽ conclusionib. cõsiderãdis. p In habitibus aũt corporalibus non multũ vr̃ fieri augmentũ p additionẽ q, quia nõ dr̃ animal sanũ simpliciter, aut pulchrũ, nisi secundum oẽs partes suas sit tale: q autem ad perfectiorem commensurationem pducat̃, hoc ꝯtingit secundum transmutationẽ simplicium qualitatum, quæ nõ augentur, nisi secundum intensionem ex parte subiecti participantis. Quomodo autem se habeat circa uirtutes,* infra dicetur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ẽt in magnitudine corporali cõtingit dupliciter augmẽtũ. Vno mõ, per additionem subiecti ad subiectũ, sicut est i augmẽto uiuentium. Alio modo, per solam intẽsionem absq; omni additione, sicut est in his, quæ rarefiũt ut dicitur in 4.* Phys.

AD 2m dicendũ, q cã augens habitũ, facit quidẽ semp aliqd in subiecto, nõ aũt nouã formã: sed facit q subiectum pfectius participet formam pexistentẽ, aut quòd amplius se extendat.

AD 3m dicẽdum, q id, qd̃ nõdum est album, est in potentia ad formã ipsam, tanquã nondũ habens formã, & iõ agens causat nouã formã in subiecto: sed id, qd̃ est minus calidũ aut albũ, non est in potentia ad formam, I cum iã actu formã hẽat: sed est in potentia ad perfectum participationis modum, & hoc ꝯsequitur per actionem agentis.

ARTICVLVS III.

Vtrum quilibet actus augeat habitũ.

AD TERTIVM sic procedit̃. Videt̃ q quilibet actus augeat habitum. Multiplicata. n.

SVPER QVÆST. LII. ARTIC. III.

Medina art. 3.

IN artic. 3. eiusdem quæstionis quinquagesimæ secundæ, nihil scribẽdum occurrit, nisi pro Nouitiis, quòd sicut actu genitum habitum in anima potuit anima intensiori actu generare ipsum, ita post genitũ põt intẽsiori actu q̃ sit ille ẽt ed quem se extẽdit pñens habit⁹, augere eũdẽ, eodẽ utẽs principio actiuo intẽsiur, q̃ pri⁹ usus fuerit. ex hac utiq; parte hẽt uim augmẽtatiuã, vñ hẽt generatiuam: quã itaq; ad augendum uẽnihilo opere est iam inchoatus habitus non ea ratione, quia nihil phibet augere aliquid seipsum, ut patet ex secundo de aĩa, qm̃ hoc de augmento

mento proprie sumpto dñ hoc aũt de quo loquimur augmentũ, metaphorice dr̃ augmentũ: proprie uero est motus intẽsionis, sed ea potius rõne, qa actus elicitus ab habitu inchoato, & subiectũ disponit ꝑparans ipsum ad perfectius sortiẽdũ habitũ: & perfectiore est, cũ ex tota uirtute habitus procedit, ita ut ad perfectionem maiorẽ deducere possit habitũ.

*q. 52. ar. 2.

*cap. 1. & 2. to. 5.

cã multiplicatur effectus: sed actus sunt cã habituum aliquorum, vt* supra dictũ est. ergo habitus augetur multiplicatis actib.

¶2 Præt. De similibus idẽ est iudicium: sed oẽs actus ab eodem habitu procedẽtes sunt similes, vt dicitur in 2.* Eth. ergo si aliqui actus augeant habitum, quilibet actus augebit ipsum.

¶3 Præt. Simile augetur suo simili: sed quilibet actus est simili habitui à quo procedit. ergo quilibet actus augeet habitum.

*c. 2. t. 5.

Sed cont. Idẽ nõ ẽ ꝯriorũ cã: sed sicut dr̃ i 2.* Eth. aliq act⁹ ab habitu ꝓcedẽtes diminuũt ipsũ vt pote, cũ negligẽter fiũt. ergo nõ ois act⁹ habitũ auget.

*c. 1. & 2. tom. 5.

Resp. Dicendũ, q̃ similes actus similes habitus cãnt, vt dr̃ in 2. Eth. Similitudo aũt, & dissimilitudo nõ solũ attendit̃ ſm qualitatẽ eandẽ, vel diuersam, sed ẽt ſm eundẽ uel diuersum participationis modum. Est.n. dissimile nõ solũ nigrũ albo, sed ẽt minus albũ magis albo: nã ẽt motus fit a minus albo ĩ magis albũ, tanquàm ex opposito in oppositũ, ut dr̃ in 5.* Phisi. Quia vero usus habituũ in uoluntate hois cõsistit, ut ex* supradictis patet, sicut cõtingit q̃ aliqs habens habitũ non utit̃ illo, uel ẽt agit actũ ꝯtrariũ: ita ẽt põt cõtingere q̃ utitur habitu ſm actũ nõ rñdentẽ proportionaliter intẽsioni habitus. Si igit̃ intẽsio actus proportionaliter æquet intensioni habitus, uel ẽt superexcedat, qlibet act⁹ vel auget habitũ, uel disponit ad augmẽtũ ipsius, ut loquamur de augmẽto habituũ ad similitudinẽ augmẽti aialis. Nõ.n. qđlibet alimẽtũ asũptũ actu auget aial, sicut nec q̃libet gutta cauat lapidẽ, sed multiplicato alimẽto tandẽ fit augmẽtũ: ita ẽt multiplicatis actib. crescit habit⁹. Si * uero intẽsio act⁹ ꝓportionaliter deficiat ab itẽsiõe habit⁹, talis act⁹ nõ disponit ad augmẽtũ habitus, sed magis ad diminutionẽ ipsius*. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

*tex. 52. tom. 2.

*q. 49. ar. 3. & q. 50. ar. 5.

Comel. *

QVAESTIO LIII.

De corruptione, & diminutione habituum, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de diminutione & corruptione habituum.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primo. Vtrum habitus corrũpi possit.

¶Secũdo. Vtrũ possit diminui.

¶Tertio. De modo corruptionis & diminutionis.

ARTICVLVS I.

Vtrum habitus corrumpi possit.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q̃ habitus corrũpi nõ possit. Habitus.n. inest sicut natura qdã. uñ operationes ſm habitũ sũt delectabiles: sed natura nõ corrũpit̃ manẽte eo, cui⁹ est natura. ergo neq; habitus corrũpi potest manente subiecto.

¶2 Præt. Ois corruptio formæ, uel est per corruptionẽ subiecti uel est a ꝯtrario, sicut ægritudo corrũpitur corrupto aiali, uel ẽt supueniẽte sanitate: sed sciẽtia, q̃ est quidã habitus, non põt corrũpi p corruptionẽ subiecti qa intellect⁹, q est subiectũ eius est substãtia qdã, & non corrũpitur, ut dr̃ in 1.* de Anima. Et similiter ẽt non põt corrũpi a cõtrario: nã spẽs intelligibiles non sunt adinuicẽ contrariæ, ut dr̃ in 7.* Metaph. ergo habit⁹ sciẽtiæ nullo modo corrũpi potest.

¶3 Præt. Ois corruptio est p aliquẽ motum: sed habitus sciẽtiæ qui est in aĩa, nõ põt corrumpi per motum per se ipsius animæ, quia aĩa p se nõ mouetur, mouet̃ aũt p accidẽs p motũ corporis. nulla aũt trãsmutatio corporalis vr̃ posse corrumpere spẽs intelligibiles exiltẽtes in intellectu, cũ intellect⁹ sit p se loc⁹ specierũ sine corpore. uñ ponit̃ q̃ nec p seniũ, nec p mortẽ corrũpunt̃ habitus. ergo scientia corrũpi non põt, & per cõsequens nec habitus uirtutis, qui ẽt est ĩ aĩa rõnali: & sicut Philosophus dicit in 1.* Ethic. Virtutes sunt permanentiores disciplinis.

Sed contra est, qđ Philosophus dicit in lib.* de longitu. & breuitate uitæ, q̃ sciẽtiæ corruptio ẽ obliuio, & deceptio. peccando etiam aliquis habitũ uirtutis amittit, & ex cõtrarijs actibus uirtutes generantur, & corrumpuntur, ut dicitur in 2.* Eth.

Resp. Dicẽdũ, q̃ ſm se dr̃ aliqua forma corrũpi p ꝯtrarium suũ, p accidens aũt, p corruptionẽ sui subiecti. Si igit̃ fuerit aliqs * habitus, cuius subiectũ est corruptibile, & cuius cã habet cõtrariũ, utroque modo corrũpi poterit:* sicut patet de habitibus corporalibus. s. sanitate, & ægritudine. Illi uero habit⁹, quorũ subiectum est incorruptibile non possunt corrumpi p accidens. Sunt tñ habitus qdã, qui etsi principaliter sint ĩ subiecto incorruptibili, secũdario tñ sũt in subiecto corruptibili: sicut habitus sciẽtiæ, q principaliter est quidem in intellectu possibili, secũdario aũt in uiribus apprẽhensiuis sensitiuis, ut* supra dictum est. Et iõ ex parte intellectus possibilis habitus

SVPER Q. LIII. ART. I.

Med ar. 1.

IN q. 53. aduerte ex primo articulo, q̃ apud authorẽ idẽ est iudiciũ de spẽbus intelligibilibus & habitibus principiorum, quoad corruptibilitatẽ, & incorruptibilitatẽ: & nõ est idẽ iudiciũ de p̃dictis ex habitu scientiæ, & uirtutũ: & cã est ut patet in lrã, quia illa sunt à solo itellectu agẽte, ista vero ab alijs causis habẽtib. cõtraria. Ne que enim pbãtiõnata ex parte cãæ cõputanda cẽsẽt: qa aliàs dicunt non cãm, sed materialẽ cãæ esse ea q̃ sunt in parte sensitiua, ad ea q̃ sunt intellectus: ꝑꝑ qđ ẽt hic ex parte subiecti posuit hoc secundariũ subiectũ, ipsa uocans, q̃ intellectui ingenij nõ ꝑtrãsibis ieiunus. Aduerte quoq; ex eodẽ ar. q̃ hic expresse pluries habes, vñ habitũ sciẽtiæ in nobis non esse spẽs intelligibiles acceptas. ille.n. & singulæ & oẽs carent cõtrarijs, scientia aũt non, vt in lrã dr̃. Aduerte tertio ex sc̃do articulo, q̃ author undiq; affluens proprijs rõnibus, nõ solũ ad naturã rei reddit rõnẽ intẽsionis & remissionis, sed ad res sic significatas, puta concrete vel abstracte ex eadẽ radice descendit.

¶In rñsione ad tertiũ postremo in articulo tertio scrupulus occurrens Nouitijs remouẽdus est. vr̃.n. cõtrariari hic tertius articulus primo in rñsione ad tertiũ, dũ ibi dr̃, q̃ scientia ex corporalibus motib. non cõrrũpitur in se, sed in suo actu impedit̃, vt patet in ebrijs: hic vero cõfirmatur ĩ rñsione ad ultimũ, q̃ scientia corrũpit̃ ꝑꝑ mutationẽ, cui subiacent uires apprẽhẽsiuæ interiores, q̃ subsunt rpi. Ad hoc.n. dicendũ est, q̃ diligentius ꝑspecta uerba lrę sibinuicẽ non aduersant̃. Primũ.n. dictũ loquitur de motibus partis interioris sensitiuæ, sc̃dus aũt de eisdẽ ut partiũt vel non cõpetũt cõtrarias cãs habituũ & intendit author q̃ impedimenta partis sẽsitiuæ, si non ultra progrediantur, non corrũpunt scientiã, sed actũ eius: & iõ remanet post mortẽ sñaũt, vel p diuturnã cessationẽ, uel positiuam imaginationẽ ad hoc ꝑgred ant̃. q̃ ꝑpositiones cõtrariæ aut syllogismus fiat: q̃uis ex parte sensitiua inchoet tñ corruptio hæc efficaciter tamẽ corrumpitur sic ẽtiã per hmõi obliuionẽ vel deceptionem, ut in litera dicitur in 2. articulo.

*tex. 65. tom. 2.

*text. 52. tom. 3.

*ca. 10. in medio tomo. 5.

*c. 2. non multũ a ptin. t. 2.

*c. 3 in fine & c. 5. & a. 10. 5.

c. mel. *

*q. 50. ar. 3 ad 3.

bitus scientię non pōt corrūpi p accidēs, sed solū ex parte inferiorū uiriū sensitiuarū. Est igit̄ cōsiderandū, si possunt hmōi habitus p se corrūpi. Si igit̄ fuerit aliqs habitus q hēat aliqd ꝯriū, uel ex parte sua, vel ex parte suę cāę, poterit p se corrūpi: si uero nō hēt cōtrariū, nō poterit p se corrūpi. Manifestū est aūt, q spēs intelligibilis i intellectu possibili existēs, nō hēt aliqd cōtrariū: neq; iterū intellectui agēti, q est cā eius, pōt aliqd esse cōtrariū. vn̄ si aliquis habitus sit in intellectu possibili immediate ab intellectu agēte cātus, talis habitus est incorruptibilis, & p se, & p accidens. hmōi aūt sunt habit' primorū principiorū tā speculabiliū, q̄ practicorū, q nulla obliuione, vel deceptione corrūpi possunt, sicut Philosophus dicit in 6.* Eth. de prudētia, q nō pdit p obliuionē. Aliqs uero habit' est in intellectu possibili ex rōne cātus. s. habitus cōclusionū, q dr̄ sciētia, cuius cāæ dupliciter pōt aliqd cōtrariū eē. Vno mō, ex parte ipsarū ppositionū, ex qb. rō pcedit: etenim enuntiationi, q est, Bonū est bonū, cōtraria est ea, q est, Bonū nō est bonū, sm Philosophū in 2.* Periher. Alio mō, q̄tū ad ipsū procesū rōnis, put syllogismus sophistic' opponit syllogismo dialectico, vl demōstratiuo. Sic igit̄ patet, q p falsā rōnē pōt corrūpi habitus uerę opinionis, aut et sciētię. uñ Philosophus dicit, q deceptio est corruptio sciētię, sicut* s. dictū est. Virtutū uero qdā sunt intellectuales, q sunt in ipsa rōne, ut dr̄ in 6. Ethi. de qbus ē eadē rō, q est de sciētia, uel opinione. Quędā uero sunt in parte aiæ appetitiua, q sunt uirtutes morales: & eadē rō est de uitijs oppositis. Habitus aūt appetitiuę partis causant̄ p hoc, q rō nata est appetitiuam partem mouere: unde per iudiciū rōnis in contrarium mouentis quocunque modo, scilicet, siue ex ignorantia, siue ex passione, uel et ex electione, corrumpit habitus uirtutis, uel vitij.

Ca. 5. in fin. t. 5. — *C. vlt. t. 1* — *In ar. ad oppositū.* — *C. 1. t. 5.*

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut dicitur in 7.* Eth. habitus similitudinem habet naturæ, deficit tñ ab ipsa: & ideo cum natura rei nullo modo remoueatur ab ipsa, habitus difficile remouetur.

C. 10. nō longe a fine 10. 5.

AD 2m dicendū, q etsi speciebus intelligibilibus non sit aliqd cōtrariū, enuntiationib. tñ, & processui rōnis pōt aliquid esse contrariū,* ut dictum est.

In corp. art.

AD 3m dicendum, q scientia non remouetur p motū corporalē quantū ad ipsam radicē habitus, sed solū quantum ad impedimentum actus, inquātū intellectus indiget in suo actu uiribus sensitiuis, qbus impedimentū affertur p corporalem trāsmutationē. Sed p intelligibilē motū rōnis pōt corrūpi habitus sciētię, ēt quantum ad ipsam radicē habitus. & similiter ēt pōt corrumpi habitus uirtutis: tñ quoddr̄, uirtutes esse permanentiores disciplinis, intelligendum est nō ex parte subiecti, uel cau sæ, sed ex parte actus: nam uirtutū usus est cōtinu' per totam uitam, non autem usus disciplinarum.

D. 700

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus possit diminui. *Med. ar. 2.*

174 *Perfecta per totum*

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ q habitus diminui non possit. Habitus enim est quędam qualitas, & forma simplex: simplex autem aut totum habetur, aut totū amittitur. ergo habitus etsi corrumpi possit, diminui non potest.

¶ 2 Præt. Oē qd̄ conuenit accidenti, cōuenit eidem sm se, uel ratione sui subiecti: habitus aūt sm seipsum non intenditur, & remittitur, alioquin sequeretur q aliqua spēs de suis indiuiduis prædicaretur sm magis & minus. si igitur sm participationē subiecti diminui possit, sequeretur q aliquid accidat habitui proprium, quod non sit cōe ei, & subiecto cuicunq; autem formę conuenit aliquid propriū pter suum subiectum, illa forma est separabilis, ut dicitur in primo* de anima. sequitur ergo quòd habitus sit forma separabilis: quod est impossibile.

Tex. 13. tom. 2.

¶ 3 Præt. Rō, & natura habitus, sicut, & cuiuslibet accidentis, consistit in cōcretione ad subiectū: uñ & quodlibet accidēs diffinitur p suū subiectū. si igitur habitus sm seipsum nō intendit̄, neq; remittit̄ neque etiam sm concretionem sui ad subiectum diminui poterit: & ita nullo modo diminuetur.

SED CONTRA est, q ꝯtraria nata sunt fieri circa idē: augmētū aūt, & diminutio sunt cōtraria. cū igitur habitus possit augeri, vr̄ q ēt possit diminui.

RESP. Dicendū, q habitus dupliciter diminuūtur sicut, & augentur,* ut ex * supradictis patet. Et sicut ex eadem causa augentur, ex qua generātur: ita ex eadem causa diminuūtur, ex qua corrūpūtur. Nam diminutio habitus est quædam uia ad corruptionem, sicut econuerso, generatio habitus est quoddam fundamentum augmenti ipsius.

concl. *Q. 52. ar. 1.*

AD PRIMVM ergo dicendū, q habitus sm se cōsideratus, est forma simplex, & sm hoc nō accidit ei diminutio, sed sm diuersū modū participādi, q puenit ex indeterminatiōe potētię ipsius participātis, quæ s. diuersimode pōt unā formā participare, uel, quæ potest ad plura, uel ad pauciora extendi.

AD 2m dicendum, q rō illa procederet, si ipsa essentia habitus nullo mō diminueretur: hoc aūt nō ponimus, sed q qdā diminutio essentiæ habitus nō habet principium ab habitu, sed à participante.

AD 3m dicendum, q quocunque modo significetur accidens, habet dependentiam ad subiectū sm suam rōnem, aliter tñ & aliter. Nā accidens significatum in abstracto importat habitudinē ad subiectū, q incipit ab accidente, & terminat̄ ad subiectū, na albedo dr̄, qua aliqd est album: & iō in diffinitione accidentis abstracti nō ponit̄ subiectū quasi prima pars diffinitionis, q est genus, sed quasi secunda, q est differentia. dicimus enim q simitas est curuitas nasi, sed in concretis incipit habitudo à subiecto, & terminatur ad accidens. dr̄ enim albū qd̄ habet albedinem, pp quod in diffinitione hmōi accidentis ponitur subiectum tanquam genus, quod ē prima pars diffinitionis: dicimus enim q simum est nasus curuus. Sic igitur id, quod conuenit accidentibus ex parte subiecti, non autem ex ipsa rōne accidentis, non attribuitur accidenti in abstracto, sed in concreto: & huiusmodi est intensio, & remissio in quibusdam accidentibus. unde albedo non dicit̄ magis, & minus, sed album. & eadem ratio est in habitibus, & alijs qualitatibus, nisi q quidam habitus augentur, vel diminuuntur per quandam additionem, vt ex * supradictis patet.

Q. 52. ar. 2.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus corrumpatur, vel diminuatur per solam cessationem ab opere. *Med. ar. 3.*

275 *Porrecta per totum.* 2.1.q.24. art.10. Et 1.d.17.q.2.art.5. corp. *q.49. ar. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr ꝙ habitus nõ corrumpatur, aut diminuatur per solam cessationem ab opere. Habitus enim permanentiores sunt, q̄ passibiles qualitates, vt ex *supradictis appa ret: sed passibiles qualitates non corrumpuntur, neque diminuuntur per hcessatione ab actu. nõ enim albedo diminuitur, si uisum non immutet, neq; calor si non calefaciat. ergo neque habitus diminuuntur, vel corrumpuntur per cessationem ab actu.

¶ 2 Præt. Corruptio, & diminutio sunt quædam mutationes: sed nihil mutat absq; aliqua cā mouente. cum igitur cessatio ab actu non importet aliquam cām hmouentem, non uidetur ꝙ per cessationẽ ab actu possit esse diminutio, uel corruptio habitus.

¶ 3 Præt. Habitus scientiæ, & virtutis sunt in aīa intellectiua, hq̄ est supra tempus: ea uero, quæ sunt supra tẽpus, non corrumpuntur, neque diminuuntur per temporis diuturnitatem. ergo neque hmõi habitus corrumpuntur, vel diminuunt̃ p tẽporis diuturnitatẽ, si diu aliquis absq; exercitio permaneat.

*Ca. 2. nõ multũ a prin. t. 2. †Ca. 5. nõ longe a prin. t. 5.

SED CONTRA est, qđ * Philo. in li. de longitudine & breuitate uitæ dicit, ꝙ corruptio scientię nõ solum est deceptio, sed ẽt obliuio. & ẽt in 8. †Ethi. dicitur, quòd multas amicitias inappellatio dissoluit. & eadem ratione alij habitus uirtutum per cessationem ab actu diminuuntur, uel tolluntur.

*Tex. 27. tom. 2.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut dr̃ in 8. *Phys. Aliquid põt esse mouẽs dupliciter. Vno mõ, p se, ꝙ. s. mouet ẽm rõnẽ propriæ formę, sicut ignis calefacit. Alio mõ p accidens sicut id, qđ remouet prohibens, & hoc mõ cessatio ab actu cāt corruptionẽ, uel diminutionẽ habituũ, inquantũ. s. remouet̃ actus, q prohibebat cās corrũpentes, uel diminuentes habitũ. Dictũ est enim, ꝙ habitus p se corrũpuntur, uel diminuuntur ex ↄtrario agẽte. vñ quorumcunq; habituũ cõtraria subcrescunt p tẽporis tractũ, q oportet subtrahi p actũ ab habitu procedentẽ, hmõi habitus diminuunt̃, vel ẽt tollunt̃ totaliter p diuturnã cessationem ab actu, n vt patet ẽt in scientia, & in virtute. Manifestũ est. n. ꝙ habitus virtutis moralis facit hoiem promptũ ad eligendũ mediũ in operationibus, & passionibus: cũ aũt aliqs nõ utit̃ habitu virtutis ad moderandas passiones, uel operationes proprias, necesse est ꝙ proueniant multæ passiones, & operatiões pter modũ uirtutis ex inclinatione appetit' sensitiui, & aliorũ, q̇ exterius mouẽt vñ corrũpit̃ uirtus, uel diminuit̃ p cessationẽ ab actu. Similiter ẽt est ex parte habituũ intellectualiũ, ẽm quos est hõ promptus ad recte iudicãdũ de imaginatis. Cũ igitur hõ cessat ab usu intellectualis habit', insurgunt imaginationes extraneæ, & qñq; ad contrarium ducentes, ita ꝙ nisi per frequentem usum intellectualis habitus quodammodo succidantur, vel comprimantur, redditur homo minus aptus ad recte iudicandum, & qñque totaliter disponitur ad contrarium: & sic per cessationem ab actu diminuitur, vel etiam corrumpitur intellectualis habitus.

*Art. prec.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ita ẽt calor per cessationem à calefaciendo corrumperetur, si per hoc increlceret frigidũ, qđ est calidi corruptiuum.

AD 2m dicendum, quòd cessatio ab actu est mouens ad corruptionem, vel diminutionem, sicut remouens prohibens, * ut dictum est.

*In corp. art.

AD 3m dicendum, ꝙ pars intellectiua animæ ẽm se est supra tempus, sed pars sensitiua subiacet tempori: & ideo per temporis cursum transmutatur quantum ad passiones appetitiuæ partis, & ẽt quantum ad uires appręhensiuas. unde Philosophus dicit * in 4. Phys. ꝙ tempus est causa obliuionis.

*Tex. 117. & 118. t. 2.

QVAESTIO LIIII.

De distinctione habituum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandũ est de distinctione habituum. Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ multi habitus possint esse in una potentia.

¶ Secũdo, Vtrum habitus distinguantur secundum obiecta.

¶ Tertio, Vtrum habitus distinguantur ẽm bonũ, & malũ.

¶ Quarto, Vtrũ vnus habitus ex multis habitib. constituatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum multi habitus possint esse in una potentia.

AD PRIMVM sic procedit̃. Videtur ꝙ non possint esse multi habitus in una potentia. Eorum. n. quæ h secundum idem distinguũtur, multiplicato uno multiplicatur, & aliud: sed secũdum idem potentiæ, & habitus distinguntur. s. secundum actus & obiecta. similiter ergo multiplicantur. non ergo possunt esse multi habitus in una potentia.

¶ 2 Præt. Potentia est uirtus quędã simplex: sed in uno subiecto h simplici non põt esse diuersitas accidentiũ, quia subiectum est cã accidentis: ab uno aũt simplici non videtur procedere nisi vnum. ergo in una potentia nõ possunt esse multi habitus.

¶ 3 Præt. h Sicut corpus formatur p figurã, h ita potentia format̃ per habitum: sed unum corpus non põt simul formari diuersis figuris. ergo neq; una potentia põt simul formari diuersis habitib. nõ ergo plures habitus possunt simul esse in una potentia.

SED CONTRA est, quod intellectus ẽ una potẽtia, in qua tñ sũt diuersarũ scientiarum habitus.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut

SVPER Q. LIIII. ART. 1.

Med. art. 1.

IN 1. art. q. 54. aduerte Nouitie, ne fallaris in similitudine habitudinis materiæ ad formam atq; agens: & potentiæ ad habitum, atque obiectũ. Indocet enim, & tenet quantum ad determinationẽ, ad vnitatemque actus ab uno agente: sed nõ est extendẽda ad unitatẽ materiæ. nam oppositum intẽti sequeretur. s. ꝙ sicut in una materia nõ põt simile esse nisi una forma, sic oẽt in una potentia plures habitos. Similiter non est extendenda ad proportionem formę, & habitus quo ad simultatẽ, pp eandem causam: ubi esto cautus, vt proportionalis similitudo quo ad explicita tantum to litera intelligatur, & non falleris.

276 *Porrecta per totum.* 2.2.q.47. ar.5. cor. Et 3.d.33. q.1.art.1. q.1.cor. & d.35.q.2. ar.3.q.1. ad 3. Et ver. q.13. artic.2. ad 11. Et vir. q.1.ar.12. ad 4.

¶ In responsione ad primum eiusdem. 1. art. aduerte, ꝙ litera non dicit, quòd omnis diuersitas generica obiectorum cõstituat diuersitatem potentiarum, quoniam hoc manifeste est falsum. nam mathematica, & metaphysica, & naturalis, & moralis manifeste habent obiecta diuersorũ generum: de theologia quoque in principio primæ partis dicitur, ꝙ distinguitur genere à mathematica. & vere sic ẽ, quia distinguuntur genere scibilis: sed sat est huic literæ, ꝙ diuersitas aliqua obiectorũ generica constituat diuersitatem potentiarum. Ista. n. ratio to hoc stat, ꝙ diuersitas potentiarum est necessario generica: habituum

*q.49.ar.4. tam vero nō est necessario generica, sed specifica, ex hoc.n.patet, q multiplicatis habitib. non oportet multiplicare potentias, sicut nec multiplicatis spēbus, genera. Quæ aūt sic sūt distincta generica cōstituens diuersitatem potentiarum, & quæ nō, discutere alterius negotij est: & erit quæstiu specialis.

supra dictū est, habitus sunt dispositiones q̄dā alicuius in potētia existentis ad aliqd siue ad naturā, siue ad operationē, uel finē naturę. Et de illis qdē habitibus, q sunt dispositiōes ad naturā, manifestū est q possūt plures eē i uno subiecto, eo q vni* subiecti possūt diuersimode partes accipi, sm quarū dispositionē habitus dr̄: sicut si accipiantur humani corporis partes humores, prout disponunt sm naturā humanā, est ha G bitus uel dispositio sanitatis. Si uero accipiant partes similes, ut nerui, & ossa, & carnes, earū dispositio in ordine, ad naturā, est fortitudo, aut macies. Si vero accipiant mēbra, ut man*, & pes, & hmōi, earū dispositio naturæ cōueniēs, est pulchritudo: &

conclusio 1a pars. D.205. sic[m] sunt[d] plures habitus, uel dispositiōes i eodē. *

Si uero loquamur de habitib. q sūt dispositiones ad

conclusio 2a pars. opera, q ꝓprie ptinēt ad potētias, sic[m] ēt cōtingit vni* potētię esse habit* plures, *cui* rō ē: q subiectū habitus est potētia passiua, ut s. dictū est. Potē

*q.51.ar.2. tia.n.actiua tm̄ nō est alicuius habitus subiectū, ut ex supradictis patet. * Potētia aūt passiua cōparat H

q.51.ar.2. ad actū determinatū uni spēi, sicut materia ad formā: eo qd sicut materia determinat ad unā formā p vnū agēs, ita ēt potētia passiua à rōne uni* obiecti actiui determinat ad unū actū sm spēm. vñ sicut plura obiecta possunt mouere unā potētiā passiuā ita una potētia passiua pōt eē subiectū diuersorū actuū uel pfectionū scd̄m spēm. Habitus aūt sunt quædam qualitates, aut formæ inhærentes potētię quib. inclinat potētia ad determinatos actus scd̄m spēm: vñ ad unā potentiā possunt plures habitus pertinere, sicut, & plures actus specie differentes.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut in reb. natura I

*Tex.26. & 11.t.3. lib. diuersitas spērū est scd̄m formā: diuersitas aūt generū est scd̄m materiā, ut dr̄ in 5 Met. *Ea.n.sunt diuersa generē, quorū ē materia diuersa: ita ēt diuersitas obiectorū scd̄m gen*, facit distinctionē potē

ta.3.post med. t.5. tiarū. Vñ Philos. dicit in 6. Eth. †qd ad ea, q̄ sūt gñe altera, sūt ēt aīæ particulę alię. Diuersitas uero obiectorū sm spēm, facit diuersitatē actuū sm spēm, & p ꝯñs habituū. Quęcūq; aūt sūt diuersa genere, sunt ēt spē diuersa, sed nō conuertit: & iō diuersa

D.1136. rū potētiarū[d] sunt diuersi actus spē, & diuersi habitus. nō aūt oportet q diuersi habitus sint diuersarū potētiarū, sed possunt esse plures unius: & sicut sūt K genera generū, & spēs spērum, ita etiam cōtingit esse diuersas species habituum, & potentiarum.

AD 2m dicendum, q potentia etsi sit quidem simplex secundum essentiam, est tamen multiplex uirtute, secundum quod ad multos actus specie differentes se extendit: & ideo nihil prohibet in una potentia esse multos habitus specie differentes.

AD 3m dicēdū, q corpus formaī p figurā sicut p ꝓpriā terminationē. habitus aūt nō est terminatio potētię, sed est dispositio ad actū, sicut ad ultimū terminū: & iō nō possent eē uni* potētię simul plu

D.50. res[d] actus, nisi forte scd̄m qd unus cōprehēdit sub

F alio: sicut nec unius corporis plures figuræ, nisi secundū qd una est in alia: sicut trigonum in tetragono. Non.n.potest intellectus simul multa actu intelligere, potest tamen simul habitu multa scire.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus distinguantur secundum obiecta.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̄ q habitus nō distinguātur scd̄m obiecta. Cōtraria.n. sunt h spē differentia: sed idē habitus sciētiæ est contrariorū, sicut medicina sani, & ægri. nō er G go secundum obiecta spē differentia habitus distinguuntur.

¶2 Pręt. Diuersę sciētię sūt diuersi habit*: sed idē scibile ptinet ad diuersas sciētias. sicut terrā eē rotūdā d̄mōstrat naturalis, & astrolog*, ut dr̄ in 2. Phys. *ergo habitus nō distinguunt sm obiecta.

¶3 Prǽt. Eiusdē act* ē idē obiectū: sed idē act* pōt ptinerē ad diuersos habit* uirtutū, si ad diuersos fines referat. sicut dare pecu H niā alicui, si sit pp Deū, ptinet ad charitatē: si uero sit pp debitū soluēdū, ptinet ad iustitiā. ergo ēt idē obiectū pt ad diuersos habit* ptinerē. ñ ergo ē diuersitas habituū sm diuersitatē obiectorū.

SED CONTRA. Actus differunt spē secundum diuersitatē obiectorū, ut supra dictum est: • sed habitus sunt dispositiones q̄dā ad actus. ergo ēt habitus distinguunt secundū diuersa obiecta.

I RESP. Dicēdū, q habitus, & ē forma q̄dā, & est habitus. Pōt[d] ergo distinctio habituū scd̄m spēm attēdi aut scd̄m cōem modū, quo formę spē distinguunt, aut scd̄m propriū modū distinctionis habituū. Distinguunt siquidē formæ adinuicē scd̄m diuersa principia actiua, eo q oē agēs facit simile scd̄m spēm, habit* aūt importat ordinē ad aliquid: oīa aūt, q̄ dñr scd̄m ordi- K nē ad aliquid, distinguuntur secundū distinctionem eorum, ad quæ dñr. Est aūt habitus dispositio quædam ad duo ordinata, s. ad naturā, & operationem cōsequentē naturā. Sic igitur[m] scd̄m tria, habitus specie distinguunt. Vno quidem mō, secundū principia actiua taliū dispositionū: alio uero modo, secundū naturā: tertio vero modo, secundum obiecta specie differentia, [n] ut per sequentia explicabitur.

SVPER Q. LIIII. ART. II.

Cap. prol. q. 3. con. 3. Med. ar. 2.

IN art. 2. dubiū occurrit ex Scoto in 3 q̄ne prologi primi sniarū, uerba huius articuli inducēte, puerse exposita nescio à se, uel ab altero. Acceptū est.n. ex hac lia, q ubi est idē scibile, puta, q terra est rotūda per Philosophiā naturalē & astrologiā, q ibi ñ sint distincti habitus, sed sunt distinctæ formę quia nō distinguunt p obiecta, sed p principia actiua In corpore namq; dr̄, q habitus inquantū formę, distinguunt per obiecta: & in rñsione ad scd̄m dr̄, q media sūt principia actiua Contra hāc sniam arguit dupliciter, Primo, q impossibile est aliqua indistincta esse scd̄m inferius ꝑhēsiū, & distincta scd̄m superius: forma aūt est superius ad habitū, ut patet. Scdo, quia hoc supponit, obiecta distinguere habitus in alio genere cāæ, q̄ effectiue, quod falsum est, si aliquo modo causant distinctionē habituum.

¶Ad hæc dr̄, q falsa est in primis interpretatio lrę. neq;.n. hoc somniauit diu* Thomas, sed intēdit, qd quia habitus, & formæ, & habitus sunt, vtraq; sortiri possūt distinctiua, s. propria formarum, & ꝓpria habituū, & non q cū distinctione illarum stet idistinctio horū. vñ in ꝓposito utraq; distinctiua cōcurrūt. s. actiuorū, & obiectorū formaliū. Terrā.n. esse rotundā, & est aliud obiectū formale, & p aliud mediū scitum est respectu astrologiæ, & philosophiæ naturalis, ut patet: nec opus est afferendo unum, afferre semp aliud: vnde

177 Porrecta per totum, Inf. ar. 3. cor. & q. 60. art. 1. cor. & q. 63. art. 4. cor. Et 5. Eth. le. 1. 5. & 2. de anima le. 6. fi.

*Tex. 17. tom. 2.

*q. 2. ar. 1. & q. 18.

D.693.

concl. m

de patet rñsio ad primū. Ad sc̄dm vero dr̄, q̄d obiectū ut obiectū, nō dicit tm̄ effectiuū, & ppterea nō prohibet quin distinguat aliter q̄ effectiue. & eueteia pŏt distinguere non solū effectiue, sed formaliter extrinsece tñ, & fine similiter habitus sunt de actibus, ut alias dictū est. Idē enim est iudicium.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ in distinctione potētiarū, uel ēt habituū, non est cōsiderandū ipsum obiectum materialiter, sed rō obiecti differēs specie, vel ēt genere: q̄uis aūt ꝯria specie differant diuersitate rerū, tñ eadē ratio est cognoscēdi utrunque. quia unū per aliud cognoscit. & ideo inquantū cōueniunt in vna ratione cognoscibilis pertinent ad unum habitū cognoscitiuū.

Ad 2m dicendū, ꝙ terrā esse rotundā per aliud mediū demonstrat naturalis, & ꝑ aliud astrologus. Astrologus.n. hoc demonstrat per media mathematica, sicut ꝑ figuras eclipsiū, uel ꝑ aliud hmōi. naturalis uero hoc demōstrat ꝑ mediū naturale, sicut ꝑ motū grauium ad mediū, uel ꝑ aliud hmōi. Tota aūt uirtus demonstrationis, quæ est syllogismus faciens scire, ut dr̄ in 1. Post. dependet ex medio: & iō diuersa media sunt sicut diuersa principia actiua, s̄m quæ habitus scientiarum diuersificantur.

Tex.5.t.1.

*li.1.Phy. tex 89 t.2 †li.7.Eth. c.8. a me. tom.5. *q.19. ar. 1.& 2.

Ad 3m dicendū, ꝙ sicut Philoso. dicit in 2. Phys.* & in 7. Ethic.† ita se hēt finis in operabilibus, sicut principiū in demonstratiuis. & iō diuersitas finium C diuersificat uirtutes, sicut & diuersitas actiuorum principiorū. sūt ēt ipsi fines obiecta actuū iteriorū q̄ maxime ꝑtinent ad uirtutes, ut ex s̄. dictis patet.

SVPER Q. LIIII. ART. III.

Medina ar.3.

278 *Porrecta per totum.* *art.2.ad 1.

In art.3. nota quòd apud authorē hic non d ꝙ impossibile est, ꝙ idē habitus transeat de bono in malū, aut econuerso: sed ꝙ impossibile ē, ꝙ sit bonus, & malus, eo q̄d sunt bonus & malus diuersarū specierum, & contrarij impossibile est.n. cōtraria esse simul in eodē indiuiduo. Et hoc bene nota prō sequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus distinguantur secundum bonum, & malum.

Ad tertivm sic proceditur. Videt ꝙ habitus nō distinguant s̄m bonū, & malū. Bonū .n. & malū sunt ꝯria: sed idē habitus est b contrariorū, ut sup. habitū est. †ergo habitus nō distinguntur s̄m bonum, & malum. D

¶2 Præt. Bonū conuertitur cum ente, & sic cū sit cōe b oībus, nō pŏt sumi ut dr̄ia alicui* speciei, ut patet per Philosophū in 4. Topi.* similiter ēt malū cum sit priuatio, & nō ens, nō pŏt esse alicuius entis dr̄ia. nō ergo s̄m bonū, & malū pñt habit⁹ specie distingui.

*li.4. non multū remote a princ.

¶3 Præt. h Circa idē obiectū cōtingit esse diuersos habitus malo, sicut circa cōcupiscentias, intemperantiā, & insensibilitatē: & similiter ēt plures habitus bonos. s. uirtutem humanā, & uirtutē heroicā, siue diuinā, ut patet ꝑ Philos. in 7. Ethic.* non ergo distinguuntur habitus secundum bonū, & malum.

*cap.1.circa princ. tom.5.

Sed contra est, ꝙ habitus bon⁹ ꝯriatur habitui malo, sicut uirtus uitio. sed ꝯria sūt diuersa s̄m speciē. ergo habitus differūt spē s̄m dr̄iā boni, & mali.

Respon. Dicendū, ꝙ sicut dictum est,* Habitus specie distinguuntur non solū s̄m obiecta, & principia actiua: sed ēt in ordine ad naturā. quod quidē contingit dupliciter. Vno modo s̄m conuenientiā ad naturā, uel ēt sc̄dm disconuenientiam ab ipsa: & hoc mō distinguunt specie habitus bonus, &

*ar. præc.

A malus. nā habitus bonus dr̄, q̄ disponit ad actū conuenientē naturæ agentis: habitus aūt malus dr̄, qui disponit ad actū non ꝯuenientē naturæ. sicut actus uirtutū naturæ humanæ conueniunt, eo, q̄d sunt s̄m rōnē: actus uero uitiorū cū sint ꝯ rōnem, à natura humana discordant: & sic manifestū est, quod s̄m dr̄iā boni, & mali, habitus specie distinguunt*. concl. [m]

Alio mō s̄m naturam habitus distinguunt ex eo, ꝙ habitus unus disponit ad actū conuenientē naturę inferiori: alius aūt habitus disponit ad actū conuenientē naturę superiori. & sic uirtus humana, quæ disponit ad actum conuenientē naturę humanæ, B distinguit à diuina uirtute, uel heroica, q̄ disponit ad actum conuenientem cuidā superiori naturæ.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ cōtrariorū pŏt esse unus habitus s̄m ꝙ cōtraria ꝯueniunt in una rōne: nunquā tñ contingit, ꝙ habitus contrarij sint uni⁹ speciei. Cōtrarietas.n. habituū est s̄m cōtrarias rōnes: & ita s̄m bonū, & malū habitus distinguuntur, scilicet inq̄tū unus habitus est bonus, & alius mal⁹, nō aūt ex hoc q̄d unus est boni, & alius est mali.

Ad 2m dicendū, ꝙ bonū d cōe omni enti non est differentia cōstituens speciem alicuius habitus, sed quoddam bonū determinatum, quod est sc̄dm conuenientiam ad determinatam naturam. s. humanā: similiter etiam malum, quod est differentia constitutiua habitus, non est priuatio pura, sed est aliq̄d determinatum repugnans determinatæ naturæ. D.970.

Ad 3m dicendū, ꝙ plures habitus boni circa idē specie distinguuntur sc̄dm conuenientiā ad diuersas naturas: ut dictum est.* plures uero habitus mali distinguuntur circa idem agendū sc̄dm diuersas repugnātias ad id, q̄d est sc̄dm naturā: sicut uni uirtuti cōtrariant diuersa uitia circa eandem materiā. *In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum unus habitus ex multis habitibus constituatur.

Ad qvartvm sic proceditur. Vr̄ ꝙ unus habitus ex pluribus habitibus cōstituat. Illud .n. cuius generatio nō simul ꝑficit, sed successiue, vr̄ cōstitui ex h pluribus partibus: sed gñatio habitus nō est simul, sed successiue ex pluribus actibus, ut sup. habitū est.* ergo unus habitus constituit ex pluribus habitib⁹.

¶2 Præt. Ex h partibus ꝯstituitur totū: sed uni habitui assignantur multæ partes, sicut Tulli⁹ *ponit E multas partes fortitudinis, & tēperantiæ, & aliarū uirtutū. ergo unus habit⁹ ꝯstituit ex plurib⁹.

¶3 Præt. De una sola cōclusione pŏt scientia haberi actu, & h habitu: sed multę cōclusiones ptinēt ad unā sciētiā totā, sicut ad geometriā, uel arithmeticā. ergo vnus habitus cōstituit ex multis.

Sed contra Habitus cū sit

SVPER Q. LIIII. ART. IIII.

Cap.1.d.3.con.1. *Medina art.4.*

279 *Porrecta per totum.* Sup.q.51. ar.2 ad 1.

In artic.4. dubium primo occurrit ex Scoto in prologo primi sententiarum, in assignatiōe primi subiecti habitus, ubi conatur soluere hāc rationem tactam hic in litera. Quod sicut potētia una ad multa se extendit propter unitatem obiecti, ita habitus: inquit .n. Scotus, quòd proportiones obiecti ad potentiam, & obiecti ad habitum, sunt diuersæ. nam illa est actiui ad passiuum: ista est causæ ad effectum modo ita est, quòd in quodcunq; passum potest aliquod agens potest omne eiusdem rōnis agens. Prima igitur extrema ꝓpositionis actiui ad passiuum sunt communia ad omnia per se extrema

*q.51 a.1.

*lib 2 de inuētiōe in fol.4. ante finē lib.

illius proportionis. nam inter illa communissima est adæquatio: quia in quocunque est ratio unius, respicit quodcunque in quo est ratio alterius: sed prima extrema causæ, & effectus non sunt communissima, quia inter illa non est adæquatio: non enim sequitur: si commune potest causare habitum, quod speciale possit.

qualitas quædam, est forma simplex: sed nullum simplex constituitur ex pluribus. ergo unus habitus non constituitur ex pluribus habitibus.

RESP. Dicendum, quod habitus ad operationem ordinatus, de quo nunc principaliter intendimus, est perfectio quædam potentiæ: omnis autem perfectio proportionatur suo perfectibili. Unde sicut potentia cum sit una, ad multa se extendit secundum quod conveniunt in uno aliquo, idest, in generali quadam ratione obiecti: ita et habitus ad multa se extendit secundum quod habet ordinem ad aliquod unum,

¶ Ad hoc dico, quod miror valde de hoc viro. constat enim clarissime, quod proportiones istæ currunt quoad adæquationem, & quæcunque nominata pari passu. quia eisdem ratione activum, & passivum sic se habent, eadem ratione causa, & effectus. Quemcunque namque effectum potest causare aliqua causa, potest eiusdem rationis causa producere, & econverso: & non minus speciala, in quo salvatur ratio communis, potest producere effectum illius communis quam possit agere in passivum illius rationis. Non video quomodo sit intelligibile, cum activum respondeat effectui, & passivum, & per hoc respondeat patienti, quia agit in eo suum effectum, quod extrema proportionis activi ad passivum adæquentur, & activi & effectus non. Stat ergo solida ratio literæ, quæ quia perfectio proportionatur perfectibili &c.

G

¶ In eodem 4. artic. dubium tritum occurrit de habitu scientiæ, quod tangitur in responsione ad tertium, quo salvatur, quod sit una qualitas simplex. & est quæstio ista, & cum extraneis, & cum Thomistis. Cum Thomistis quidem: quia quidam eorum attribuunt S. Tho. quod putaverit habitum scientiæ esse ordinatas species intelligibiles ad unam formalem rationem obiecti scibilis. Quidam autem dicunt simplicem qualitatem esse habilitatem ad usum illarum specierum. Cum aliis vero, dum non afferunt habitum scientificum unum secundum speciem, & simplicem, extendere se ad tot rerum naturas, quot in una scientia tractari contingit. Thomistæ igitur sentientes habitum scientificum esse species ordinatas &c. super authoritatibus S. Tho. se fundant: quarum præcipuæ sunt ex hoc lib. tres. Prima est ex quæst. 52. artic. 2. ubi author vult, quod scientia augetur secundum se per additionem: ex qua arguitur sic. Scientia secundum se augetur per additionem. ergo ipsi secundum se aliquid additur: sed non nisi nova species intelligibilis. ergo species intelligibilis spectat ad habitualem scientiam in seipsa. Secunda est ex q. 65. art. 1. ad primum ubi vult, quod Geometra modico studio acquirit scientiam conclusionis, quam nunquam consideravit &c. Ex hoc arguitur, quod aliquid novum acquiritur modico studio. Tertia est ex q. 67. artic. 2. ubi vult, quod species intelligibiles se habent ad scientiam ut formales. phantasmata autem ut materialia. Ex hoc arguitur. ergo scientia formaliter est ipsa species intelligibilis. Ex tertia parte affertur art. 2. q. 12. ubi author expresse vult scientiam augeri per successivam generationem specierum intelligibilium. Et vocat hoc augmentum secundum essentiam ipsius habitus scientiæ &c. ex quæstione de veritate. quæst. 8 art. 16. ad 4. ubi dicit, quod una tota scientia comprehendit sub se diversas scientias particulares, quibus conclusiones diversæ cognoscuntur. Et in quæst. 14. art. 4. ad 8. ubi dicit, quod ordinatio aliqualis specierum intelligibilium facit habitum. Et in quæst. 10. art. 2. approbat viam dicentium, quod species conservantur in intellectu, quarum ordinatio est habitus scientiæ. Ex tertio quoque sententiarum dist. 14. art. 3. quæst. 4. ubi vult, quod scientia infusa animæ Christi, sit unus habitus, & tamen multæ species.

H

¶ Aliorum autem occurrit in primis Aureolus, deinde Gregorius de Arimino in prologo primi sententiarum quæst. 3. art. 1. pluribus rationibus. Primo ex parte operationis, quia sequeretur, quod habens habitum scientificum primæ conclusionis in geometria, posset exire in actum sciendi cæteras geometriæ conclusiones, quas nunquam consideravit: hoc est falsum. ergo. Probatur sequela: quia habitus scientiæ primæ conclusionis per se, & habitus omnium reliquarum, sunt eiusdem rationis specialissimæ, licet differant secundum perfectum, & imperfectum. Constat autem, quod in quemcunque actum potest aliqua forma, potest quælibet eiusdem rationis specialissimæ. Nec valet, inquit Gregor. si dicatur quod ista maxima tenet solum in formis eiusdem rationis, & æque perfectis: quia differentia secundum perfectum, & imperfectum non tollit, aut dat substantiam actionis: sed variat actionem etiam secundum perfectum, & imperfectum. minimus enim calor potest calefacere, & exiccare, quamvis non ita perfecte sicut intensus calor. Et confirmatur authoritate Averrois primo cœli. commen. 19. & in 3. cœli commen. 92. expresse dicentis, quod ubi est eadem forma, est eadem actio secundum speciem, licet magis vel minus perfecta.

Secundo, ex parte generationis: quia habitus habentes diversas generationes, corruptiones, intensiones, & remissiones, sunt diversi: sed respectu primæ conclusionis geometriæ, & centesimæ, habitus scientifici sunt huiusmodi. ergo minor quoad intensionem, & remissionem est clara: quoad corruptionem patet ex oblivione centesimæ demonstrationis, seu medii stante prima. & sic patet, quod oportebit generationem alia fieri. Tertio ex parte augmentationis. Habitus geometriæ per vos dupliciter augetur, scilicet, per actus frequentatos circa eandem conclusionem, & per actus circa diversas successive conclusiones. Aut ergo hoc duplici augmentationis modo acquiritur diversa secundum speciem entitas absoluta in illo habitu, aut eadem: si diversa, ergo habitus ille non est simplex qualitas. si eadem: ergo sive hoc, sive illo modo generetur, ad idem intendatur: sicut quia calor eiusdem rationis rem suscipit quomodocunque intendatur; ideo sive a sole, sive ab igne intendatur, illud est potest intensus, & tunc sequitur, & quod frequentans actus circa primam conclusionem, acquirat, seu formet notitiam centesimæ: & quod demonstrans centesimam conclusionem, intendat notitiam primæ. Quarto, ex parte oppositorum, quia scientia primæ conclusionis non opponitur ignorantiæ etiam pravæ dispositionis tam actualis, quam habitualis centesimæ, quia stant simul in eodem, ut patet. ergo non est eadem simplex qualitas habitus utriusque. Patet sequela, quia eadem qualitates secundum speciem habent eandem qualitatem secundum speciem contrariam &c.

¶ Ad evidentiam huius difficultatis, quam Thomistæ multi fugere videntur, dicentes D. Thomam modo declinare in unam, modo in alteram opinionem, etiam in hac prima secundæ, & magis declinare in opinionem dicentem, habitum scientiæ esse ordinatas species: iterum quod sententia divi Tho. est, quod habitus scientiæ est simplex qualitas extendens se ad omnes conclusiones spectantes ad eandem rationem specialissimam sub hoc genere, quod est scibile. ubi quatuor videnda sunt. primo, quod habitus scientiæ est simplex qualitas. Secundo, quomodo se habet ad istas diversas conclusiones. Tertio, quomodo se habet ad species intelligibiles, & diversitatem earum. Quarto, quid dicendum obiectis in oppositum.

¶ Quoad primum, supponendo pro nunc dari, & conservari species intelligibiles in intellectu, & unitatem specificam scientiæ attendi penes unitatem specificam scibilis, non inquantum est in hoc, vel in illo genere substantiæ, vel quantitatis, sed inquantum est in genere scibilis, quorum utrunque in doctrina authoris est indubitatum: oportet concedere, quod aliqua una habitualis scientia secundum speciem, puta geometria, duas res ponat in intellectu nostro. prima est species intelligibiles linearum, angulorum, figurarum &c. secunda est habilitas ad prompte, faciliter, delectabiliterque considerandum conclusiones scitas in geometria. Quod enim oportet ponere species intelligibiles ordinatas ad unam, & eandem rationem formalem talis scibilis, patet ex eo, quod plura secundum speciem non concurrunt ad unum secundum speciem, nisi aliquo modo ordinata ad illud unum, ut patet in pluralitate heterogeneorum tam in naturalibus, quam artificialibus. Quomodo enim species intelligibiles subiecti, puta lunæ, & species accidentis, puta eclipsis, & species causæ mediæ, puta interpositæ terræ &c. in unum secundum speciem actum sciendi convenient, nisi aliquo modo ordinatæ: & rursus quomodo tot species, tot rerum contentarum sub una specie scibilis ut sic, convenient nisi ordinatæ: ubi enim pluralitas sine ordine, ibi confusio. Quod autem exigatur habilitas aliqua ad utendum prompte, faciliter &c. speciebus istis sic ordinatis, ex hoc ipso patet, quod intellectus cum sit secundum se sicut tabula rasa, non est secundum se ordinatus ad usum talem talium sic ordinatorum ad scibile unum: sed oportet per aliquam sibi additam qualitatem respicientem per se primo illud scibile, determinari ad prompte, faciliter, & delectabiliter utendum quibuscunque speciebus, & actibus in ordine ad illud. hanc autem qualitatem, habilitatem esse constat unam iuxta unitatem sui obiecti, ac per hoc unius speciei specialissimæ, & consequenter qualitatem simplicem, cum species sit qualitatis. His autem duobus in intellectu concurrentibus profecto secundum aliquam scientiam, videndum restat, quid horum non habitus, sed habitus talis, scilicet, scientiæ humanæ, quæ est habitus per demonstrationem acquisitus, rationem essentialiter habet. Notanter autem dixi, non habitus,

I

K

bitus quia constat q species intelligibiles apud S. Tho. sunt habitus intellectuales: & similiter dixi scientiæ humanæ, quia constat in angelis habitus scientiæ nō esse nisi spēs intelligibiles. & si aduertere ad hæc duo, fuit forte occasio erroris aliquib. Quòd uerò scientia de qua loquimur, nō sit essentialiter plures species intelligibiles ordinatas, sed simplex qualitas, manifestū est ex hoc, q habitus scientificus est essentialiter in prima specie qualitatis, ut una eius species specialissima. Cōstat nanq; q nulla spēs qualitatis est composita ex plurib. qualitatib. diuersarū specierū, quales sunt species intelligibiles. ergo uel scientiæ habitū negent esse speciē aliquam essentialiter in genere qualitatis, ponendo ipsam esse unam ordine sicut exercitum, & in genere relationis formale, & materiale solum in genere qualitatis, q repugnat toti doctrinæ huius tractatus: uel concedant ipsam non esse formaliter species ordinatas, sed qualitatem simplicem ad utendum illis. Putandum est igitur, q in una scientia, puta Metaphysica, inuenit intellectus in illa perfectus sic dispositus, quod habet species intelligibiles elementorum mistorum, plantarum, animalium, hominum, quāt, qualit, relationis, motus &c. bene dispositas, quæ tenus repræsentant gradus Metaphysicales, idest, spectantes ad ens inquantum ens, & quòd habet qualitatem quandam determinantem ipsum non solum ad utendum, sed ponendum, & ordinandum species in tali ordine: & hæc qualitas est essentialiter habitus scientiæ qui dat formaliter intellectui facultatem faciendi hmōi dispositionē in specieb. & utendi illis prompte, faciliter, & delectabiliter. Et hoc hēt ex hoc, q p se primo respicit rōnē formalē obiecti scibilis specificātē, & unitatē specificā præbentē ipsi. primū.n. in unoquoq; est cā cæterorum: unde qđ aliæ spēs ad illud unum ordinent, ex habitu hēt, cui per se primo conuenit ad illud unū ordinari, & non econuerso: hoc de primo.

¶Quo ad scdm scito, q, ut patet ex 5. Metaph. & superius allegatum est, de rōne habitus est, q habens ipsum, sit partibile secdm locum, potentiam, uel speciem: & ut Simplicius superius allegatus dixit, scientia imperfecta à scientia perfecta differt in hoc, q illa est, habentis partes in potentia, ista est habentis partes secundum speciem. Ex his aūt hoc solum pro nunc accipito, q habitus scientiæ comparatus ad diuersa scire diuersarum conclusionum ut ad partes, in potentia quidem qñ est imperfectus, in actu uero quando est perfectus. Quod ut plenius intelligas, cogita, q in intellectu in quo oritur geometria, est potentia ad scire primam conclusionem, & potentia ad scire secundam, & potentia ad scire tertiam: & sic de aliis: Et quòd habitus scientiæ incipiens perficit intellectum secundum primam potentiam, deinde per secundam demonstrationem extenditur ad perficiendum intellectum secundum secundam potentiam, & per tertiā extenditur ad perficiendum scdm tertiam, & sic deinceps, nec refert si omnes istæ potentiæ sunt multæ partiales potentiæ, aut sint una: quia si ponatur una sola potentia scire omnium conclusionum, illa potentia una formaliter, & multa æquiualenter eidem habitui subiicitur paulatim, ac si essent multæ potentiæ, quib. æquiualet. Si uero ponantur multæ partiales, una habitus scientiæ habebit pro partib. subiecti non solum actus multos sciendi, sed potentias ad illos. Quomodolibet ergo ponatur referendum est ad habitus scientiæ comparatæ ad scire diuersarum conclusionum, & potentias siue distinctas, siue non ad illa scire, ut ad partes habentis ipsum. Et ex hoc manifestatur augmentum scientiæ extensiuum, quod author uocat per additionem. Ex hoc enim quod intellectus, ut est in potentia ad secundam conclusionem, non remanet interminatus, sed subiicitur illi qualitati simplici respicienti obiectum primum, extenditur habitus ad occupandum nō partem loci, sed partem potentiæ, quam prius non actuabat. & hoc bene nota, quoniam his soluētur obiecta. Hoc de secundo.

¶Quo ad tertium, scito quòd habitus scientificus quatuor habitudines habet ad species intelligibiles ordinatas. Prima est effectus ad causam: secunda causæ ad effectum: tertia complementi ad inchoationem: quarta totius ad partes nō essentiales, nec integrales, sed possibiles: Et pro manifestatione primarum duarū recolere oportet, q sicut in scientia est duplex ordo, primus est partium unius, & eiusdem demonstrationis, secūdus diuersarū demonstrationum inter se: ita est duplex collectio ordinata specierum intelligibilium. Prima est specierum facientium unam demonstrationē: secunda est specierum facientium scdam demonstrationem cū specieb. facientib. primā, & sic deinceps. Prima collectio est cā habitus scientifici: quia est cā ipsius actualis scire, qđ est effectus demonstrationis, qđ est cā ipsius habit⁹ scientifici: habitus.n. sciendi ex actu sciendi generatur. Et scito, q nō solum collectio specierum pro prima demonstratione est cā scientifici habitus sed singulæ collectiones pro singulis succedētib. demonstrationibus sunt causæ ipsius habitus, diuersimode tamen: quia prima est cā generatiua, aliæ uero sūt causæ augmētatiuæ augmento extensiuo: siquidem prima demōstratio facit habitū, subsequentes autem extendunt illum. Secunda uero collectio quo ad unitatem ordinis, est effectus ipsius habitus, quia intellectus adepto iam habitu, & determinatus iam ad obiectum scibile tale, efficitur potens ad ordinandum alias species ad acquisitā rōnem talis obiecti. Et sicut prima demonstratio in scientia una est principiū secundæ, ita proportionaliter habitus acquisitus prima demonstratione inchoat scire actuale secundæ conclusionis, adunando ad adunandum, & ordinandum species pro scda demōstratione, & sic deinceps: & hoc, ut dictum est, quia p se primò respicit formale obiectum. Tertia aūt habitudo patet ex eo, q cum obiectum proprium habitus sit & obiectum, licet partiale potentiæ, & scibile, puta unitas, siue numerus in arithmetica, obiicitur prius ordine generationis intellectui primam demonstrationem formanti per ordinatā illius demonstrationis species, quàm habitui, qui sequitur in intellectu ex scire facto per demonstrationem: sed potentiæ intellectus ad talem obiectum ut scibile, non nisi inchoatiue determinatur per hmōi species ordinatas, quia non nisi ut ordinantur ad scientiam illius obiecti: unde completiue determinatur per habitum, quo tamen intellectus non ut in uia, quemadmodum per species ordinatas, sed ut in termino: nec per modum passionis transeuntis, quemadmodum per actum sciendi, sed firmiter, & quasi immobiliter patet obiectū illud scibile ut sic. Quarta uero habitudo patet ex pcedenti, & ex repræsentatione specierum, & ex potentiis antedictis, & ex act. h. sciendi diuersas conclusiones, & retro grado ordine procedendo, si actus diuersi sciendi diuersas conclusiones in una scientia sunt uelut partes habentis habitus, & diuersæ species diuersos hmōi actus ordinantes, ut patet, consequens est, ut ipsæquoque species in partium coordinationem cadant. Idem quoq; sequitur ex eo, q ad perficiendum potentiam intellectus respectu huius conclusionis, aliæ species ordinantur ab illis, quæ ordinantur ad perficiendum potentiam respectu alterius conclusionis eiusdem scientiæ, & scibilis formaliter: cum & nostra scientia duo exigat, assimilationem intellectus ad res, de quibus est scientia, & determinationem intellectus ad componendum, diuidendum, discurrendumq; inter hmōi res, & primum fiat per species intelligibiles: secundum aūt per illam qualitatem, habilitatem, intellectum ad tale scibile & constet quòd primum ordinatur ad secundum, in quo cōsummatur scientia, consequens est q species intelligibiles repræsentando ea de quib. est scientia, clandantur sub scientia tanquàm secundaria sub principali, ac per hoc scientia per seipsam habet actum componendi &c. per species uero habet actum repræsentandi: sicut prudentia per seipsam præcipit, & p eubuliam consiliatur. Cum igitur determinatio intellectus ad scibile plura exigat, & in specieb. intelligibilib. ordinatis inchoatiue sit & in qualitate illa simplici consummetur, consequens est, quòd species intelligibiles tanquàm partes potentiales scientiæ sint, uigilandumq; sit, cum de attributis conditionibus, seu actibus scientiæ est sermo, quid, ei rōne sui immediate, & quid mediate parte potentiali, quid simpliciter, & quid secundum partem. Hæc de tertio.

¶Quoad quartum, Prima authoritas S. Tho. nihil penitus obstat, quia augmentum per additionem ibi uocatur augmentum extensiuum, ut expresse ipsemet se declarat inferius in q. 66. ar. 2. ubi repetita distinctione de augmento formæ scdm seipsam, & ex parte subiecti participantis, dicit, quòd magnitudo, uel paruitas formæ secundum seipsam attenditur secundum ea, ad q se extendit. & quia scientia modo ad pauciora, modo ad plura se extendit, nō sic suscipit augmentum. Virtus autem moralis quia ad omnia oportet q se extendat, ideo non sic augetur. unde ex hoc quòd author dicit ipsam augeri per additionem, nihil aliud habetur, nisi q augetur extensiue, quia ad plura continue se extendit. ex hoc uero, q dicit secundum seipsam sic augeri,

Marginal note: q. 52. ar. 1. & 2.

puta, ad unā specialē rōnē obiecti, uel unā naturā, uel unū principiū, ut ex supra dictis patet. Si igitur cōsideremus habitum scdm ea, ad q se extendit, sic inueniemus in eo quandam multiplicitatem. Sed quia illa multiplicitas est ordinata ad aliqd unū, ad qđ principaliter respicit habitus, inde est q prædictus habit⁹ est qualitas simplex non constituta ex plurib. habitib. et si ad multa se extendat. Non.n. unus habitus se extendit ad multa, nisi in ordine ad unum ex quo hēt unitatē.

Ad primum ergo dicēdum,

geri, nō habetur, q in ipsa sua essentia fiat additio: sed q ex ipsa eius specifica rōne habet q sic augeatur, ut in illa q. 52. declaratum est. Sedā uero authoritas ex quæst. 61. inferius, cum exemplariter ab authore inducatur, intelligēda proculdubio est iuxta sensum è seipso datū, ubi ex ꝓposito superi⁹ hoc declarauit, .s. q. 54. art. 4. ad tertiū. Inuadit ergo de acquisitione non termināte generationē sciētiæ, sed terminā-te augmentationem eiusdē: ita quòd geometria medico studio acquirit demonstratione augmentā-te scientiam, notitiā conclusionis, quā nūquam considerauit.

q successio in generatione habitus nō cōtingit ex hoc, q pars eius generetur post partem, sed ex eo, q subiectum non statim consequitur dispōnem firmam, & difficile mobilem, & ex eo, q primo imperfecte incipit esse in subiecto, & paulatim perficitur: G sicut etiā est de alijs qualitatib.

Ad 2m dicendum, q partes, q̄ singulis uirtutib. cardinalib. assignantur, non sunt partes integrales ex quib. constituatur totum: sed partes subiectiuæ, siue potentiales, ut infra patebit *.

Ad 3m dicendum, q ille, q in

hoc enim est acquirere scientiā nouæ conclusionis, quāmuis nō sit acquirere scientiā illam simpliciter, idest, acquirit illam inquantum est scientia illius conclusionis, quam nunquam considerauit, quāmuis non acquirat illā scientiam simpliciter. Tertia quoq. authoritas ex quæst. 66. inferius, non obstat: quia, ut ex dictis patet, species intelligibiles sunt principia actuum, ex q bus fiunt uirtutes intellectuales, ac per hoc dicuntur formales in uirtutibus intellectualibus, cum quo potest stare, quòd non sunt ipsæ essentiæ uirtutum intellectualium. pōt, & aliter exponi illa authoritas, ubi dicetur. sed hoc hic sufficit. Ex his autem clare liquet, quòd author in hoc opere non declinat mō in hāc mō in illam uiam: sed firmiter tenet, q est simplex qualitas. Ad authoritatem uero ex tertia parte, q. 12. allatam dicendum est in primis, q labor est in æquiuoco: qm, ut ibi patet, scientia sumitur ibi pro notitia intellectiua habituali, qua cognoscuntur omnia, quæ possunt lumine intellectus agentis cognosci: talem H autem notitiam aequisitam constat esse unum aggregatione, & non simplicitate. hic autem loquimur de aliqua una scientia, secundum speciem: unde si tota geometria in nobis per unam solam spēm naturaliter sciretur. & arithmetica p unam aliam, & Metaphysica p unam aliā. & sic deinceps, nihil deperit illam processui, qui fit in illo articulo ex propositionib. eius: & th nō uerteretur in dubium, q una scientia sedm spēm esset simplex qualitas. Probatur hoc quod dixi: quia ex hoc, q post unam speciem generatur alia, augeri dicitur in Christo scientia acquisita secundum essentiam habitus. & uere author nihil aliud intendit, nisi q in Christo fuit augmentatio habitualis notitiæ sedm essentiam, idest, q ipsa essentia habitualis notitiæ augebatur, & hoc probat, quia per additionem formæ ad formam. Et licet hæc expositio sit sufficiens, quia est literalis & satisfacit proposito. posset tamen aliter dici, q quia augmentum scientiæ intēsiuum occultum est, extensiuum uero etiam occultum nisi secū I dum annexam aggenerationem specierum intelligibilium, & author scientiæ profectum sedm essentiam distinguebat cōtra profectum quo ad effectum: ideo, ea una & eadem parte locās habitum scientiæ sedm se cum speciebus intelligibilibus, & ex alia effectum à notionibus. s. specieb. intelligibilibus declarauit profectum sciētiæ in Christo. Et uocauit augmentum secundū essentiam, ut distinguitur contra effectum, & hoc sufficiebat ꝓposito suo: prima tamen expositio amplectenda omnino est. Ad authoritates autem ex q. de ueritate. & tertio sententiarum, q̄uis posset dici, quòd author ante compositam Summam usus est opinione illa, quòd habitus scientificus esset ordinatio specierum: sed postmodum in Summa propriam sententiam dixerit, singulę tamen authoritates sane intelligi pōt. nam in q. 8. loquitur de particularibus scientiis actualibus. i. diuersis demōstrationib. diuersarum conclusionum, ad quas sedm species intelligibiles earū se habet habitus scientiæ, ut totum ad partes po K tentiales. Et hoc sufficit ad uerificandum illud dictum quasi exemplariter. in quæst. 10. non dicit, quòd ordinatio specierum est habitus, sed efficit habitum: quod concedimus, ut patet ex dictis. In q. autem 14. expresse patet, q recitatiue loquitur, & quòd nihil illius opinionis recitatæ ibi approbat nisi q species conseruentur, & uis conseruatiua sit memoria intellectiua. in tertio demum scientiarum, di. 14. dicta, & allegata quantæ sint authoritatis, manifestat ipse author in tertia parte, q. 11. artic. ult. ubi iterum tractans eandem quæstionem, determinat oppositum. Vnde tu Thomista aduerte, ex hoc, quod intellectus habet singulas species secundum singulas naturas, sequitur q habeat diuersos habitus ordinantes illas ad diuersa subiecta scibilia: non tamē quòd ipsę species sint habitus scientificus, sed sunt habitus intellectus inchoantes habitum scientiæ, & partes eius potentiales, ut dictū est. Si enim in intellectu nostro essēt uniuersales formæ, ut sunt in angelis, nō oporteret iuxta scibi-

F lium species ordinare: sed unica specie in totā unā scibilis speciē se habere unico actu sciēdi. Et hæc de authoritatib. sufficiāt, ex quib: cōiunctis huic doctrinæ cæteras, si q̄ sunt, interpretari posse facile puto. Nūc ad rōnes dicendū est allatas & firmatas, ut magis ueritas elucescat. Et ad primum dr dupliciter, primo q illa maxima. In quemcunq; actū potest forma aliqua, pōt qlibet eiusdē speciei, licet nō æque pfecte: nō est uera, nec ꝓbata, oēt assumpta ab Auer. nisi in formis simplicib. sedm essentiā & potētias, quales sunt formæ homogeneorum. In formis aūt heterogeneorum, q̄ sunt simplices sedm essentiam, multiplices autem secundum potentiam falsa est. Manifestum. n. est, q animal modo genitum, & post perfectum, sunt eiusdem speciei specialissimæ: & tamen perfectum potest in actum generationis, & imperfectū nō unde propositio illa sic uniuersaliter, est contra Arist. 4. Metheor. ponentem differentiam inter perfectum, & imperfectum in hoc, q perfectum unumquodq; est, cum pōt generare sibi simile. unde cum habitus, sit forma simplex in essentia, & multiplex in potentia. habet enim, & species intelligibiles, & potentiam subiecti ad diuersas conclusiones ut partes, illas ex parte sui, istas ex parte subiecti sui, consequens est, ut in ipso scientifico habitu locum non habeat propositio illa: sed in aliquid merito pōt perfectus, in quod non potest imperfectus. Deinde dr ad maiorem, q hic est sophisma figuræ dictionis, qm mutatq̄uid inquentū. Cum. n. demōstrationes, & cōclusiones eiusdē sciētiæ sint ordinatæ, & una oriat ex alia, actus sciēdi sequētis includit in se pfectionē pcedentis, & addit. Non. n. scit, q resoluere nescit cōclusionē quintā in primā: & sic posse in scire quintā cōclusionem, est posse in maius scire q̄ posse in scire primam conclusionem, ac p hoc motari pater quid inquantum, dum sub ly, in quemcunque actum, subsumitur actus tantus.

¶ Ad secundam dicitur, quod habere diuersas generationes, corruptiones, & intēsiones, cōtingit dupliciter; primo ut sic sit unū qd nullo mō minuetur alterū, & sic trāseat distinctio realis taliū Alio mō, ut non possit unius esse, nisi in uno alterum redūdet et sic non infert distinctionem realem illorum. Cum. n. animal aliquod augetur, sic generat noua quantitas, ut antiqua nouo mō se habeat, & similiter minuitur, & propterea non sequitur. ergo est alia realiter quantitas noua ab antiqua: & simile est in motu intensionis, & remissionis, & sic accidit in habitu scientifico: quia cum generatur scire secundæ conclusionis, habitus pcedens extenditur, & econuerso minuitur obliuione. Similiter I quòd intensiue augeatur respectu primę conclusionis, & non secundæ. perinde est ac si albedo intenderetur in una parte subiecti, & non alia, ut infra patebit.

¶ Ad tertiam rationem dr præmittendo duo: primum est. q actus sciendi habitus scientifici sunt duplices; quidam secundū unam, & eandem demonstrationem, quidem secundum aliā demonstrationē ac conclusionē, & hi actus sic se habent, q primi sunt omnino eiusdem rōnis, ut patet: secundi autem aliquo mō sunt eiusdem rationis, & aliquo modo diuersæ. si. n. sumantur in ordine ad diuersas species intelligibiles, à quibus fiunt, sic cum species tertiæ demonstrationis distinguantur specie à speciebus secundæ, etiam ipsi actus erunt diuersarum rationū. si uero sumantur in ordine ad habitum scientificum, & eius formale obiectum, sic sunt unius rationis, sicut & habitus, & obiectum sunt unius speciei specialissimæ: Et hoc ad habitum pertineant isti actus utroq; mō, quia th principaliter, & immediate K pertinent ad ipsum secūdo modo: iō licet tolerari possit sermo, dicens actus istos diuersarum rationum, formalius tamen dicuntur eiusdem rationis cum de unitate habitus est sermo. Secundum est, quòd habitus scientificus habet duas latitudines diuersarum rationum, intensiuam scilicet & extensiuam, respondentes duplicib. supradictis actib. ita quòd quantitas intellectiua eius augetur ex actib. frequentibus circa idem: identitas uero extensiua augetur ex aduenientibus actibus demonstratiuis circa diuersa. & sicut in formis materialib. calor, & latitudines eius intensiua, & extensiue non sunt ates entitates, sed una habens duas conditiones: ita in habitu. Vnde ad rationem dr. quòd habitus scientiæ augetur per utrosq; actus. s. circa eādem, & circa diuersas conclusiones, & q neutrius augmētationis est terminus aliquę omnino noua entitas, & consequēter nec eiusdem, nec diuersæ rationis: sed antiqua nouo modo se habens sedm latitudines diuersarum rationum Nam augmentum

per

*q. 57. ar. 6. & 2. 2. q. 48.

per actus circa idem, terminat habitus scd̃m latitudinē intensiuam. Augmētum uero p actus circa aliud terminat idē habitus scd̃m latitudinē extensiuā, quā constat conditionem esse alterius rōnis. Ex hoc aūt q idem habitus hebet utranq; quantitatē non sequitur q sit cōpositus ex duabus rebus diuersarum rōnum, sed solū q habeat duas quātitates non molis, sed perfectionis diuersarū rationum identificatas realiter sibi.

D.676. ¶ Ad quartā rōnem dicit, q quia habitus scientificus cōparatur ad potentias intellectiuā respectu diuersarum conclusionū, ut partes subiecti, ut ex 5. Met. deductū est, cōsequens est q habitui pficienti intellectum scd̃m potentiā ad primā conclusionē, non contrariet̃ habitus prauæ dispositionis in eodē itellectu secūdū potentiā respectu secūdæ conclusionis: sicut albo scd̃m unam partē, nō contrariat̃ nigredo eiusdē, ut est in parte ppinqua. Fit quoq; hoc manifestū ex ipso motu augmētatiuo extēsiuo. Cū.n. augmētatio extēsiua ad occupandū nouā loci partē terminet̃ in materialibus formis, & scientifici habitus augmentū extensiuū ad maiorem perfectionem extensiuam eiusdem terminetur sic, q potentia intellectus respectu nouæ conclusionis actuatæ per ipsum habitum, q prius non actuabatur: & econuerso, diminutio, ad minorem scientiam terminatur per hoc, quòd potentia in intellectu respectu scitæ conclusionis subducitur ab esse sub illo habitu, cōsequēs est ut habitus augmētatione quasi occupet nouā potētiā, seu partē potentiæ, & diminutione quasi relinquat, ac p hoc, nō magis contrariet̃ habitui, qui pficit unam potentiam seu partem potentiæ, seu potentiam partialiter contrarius habitus, ut occupat aliam potentiam, uel partem, uel eandem partialiter, quā, ut dictū est, contrario in una parte contrarium in altera. pportionabiter nanque hæ se habēt in indiuisibilibus scd̃m quantitatē molis, partes potentiæ, sicut in rebus materialiter quantis partes quantitatiuæ. Hanc aūt proportionē partium potentiæ subiecti habitus scientifici ad ipsum habitum tacite, ut affirmes hinc euenire, q habitus geometriæ augeri pōt intensiue circa quartā conclusionē, & non erit intensus circa quintā & esset ēt ecōuerso, si quinta nō dependeret ex quarta. Prouenit nanq; hoc ex eo, q frequentati actus circa quartā demonstrationē augent intēsiue habitū, ut pficit illā partē potētiæ intellectus, quæ respicit hanc cōclusionē, & nō ut pficit aliā, nec ut dictū iā est, referet, si sit una eadē pōtētia, quæ est moles æquiualenter, seu partialiter. Nec suspiceris voluntariā aut chimericā esse hāc partiū potentię subiecti habitus adinuentionē. si nanq; scripta supius ab authore notaueris, inuenies inter alia in q. 50. ar. ult. ad ult. q ēt in angelis sunt partes potentiæ, in quantum intellectus eorum per plures species perficitur, & uoluntas eorum se hēt ad plura. quid clarius? Hoc est enim quod diximus: nam constat quòd inquantum intellectus noster est in potentia ad aliam, & aliam demonstrationem, & conclusionem, est in potentia ad diuersas species, & ad proportionaliter plura, sicut uoluntas. & hæc de quarto, & tota hac materia.

aliqua scientia acquirit p demōstrationē scientiā conclusionis, vnius, hēt[a] quidē habitū, sed imperfecte. cū uero acquirit p aliquam demonstrationē scientiā conclusionis alterius, nō aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus q prius inerat fit perfectior, utpote ad plura se extendēs, eo q cōclusiones, & demōstrationes unius scientię ordinatę sunt, & vna deriuatur ex alia.

QVÆSTIO LV.

De virtutibus, quantum ad suas essentias, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandū est de habitibus in speciali. Et quia habitus, ut dictū est,* distinguuntur p bonū, & malū, primo dicendū est de habitibus bonis, qui sunt uirtutes, & alia eis adiūcta. s. dona, beatitudines & fructus. Secundo de habitibus malis, scilicet de uitijs, & peccatis.

* Q. præced. ar. 3.

¶ Circa uirtutes autē quinq; cōsideranda sunt. Primo, de essentia uirtutis. Secūdo de subiecto eius. Tertio, de diuisione uirtutum. Quarto, de causa uirtutis. Quinto, de quibusdam proprietatibus virtutis.

CIRCA Primum quęruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum virtus humana sit habitus.

¶ Secundo, Vtrū sit habitus operatiuus.

¶ Tertio, Vtrum sit habitus bonus.

¶ Quarto, De diffinitione uirtutis.

ARTICVLVS I.

Vtrum virtus humana sit habitus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q virtus humana non sit habitus. Virtus. n. est[b] vltimū potentiæ, ut dr̃ in 1. de cœlo:* sed ultimum uniuscuiusq; reducitur ad genus illud, cuius est vltimum, sicut punctum ad genus lineæ. ergo uirtus non reducitur ad genus habitus.

* Li. 1. tex. 116.

¶ 2 Præt. August. dicit in 2. de li-

SVPER QVÆST. LV. ART. I.

Egid. 2 sd. 2. q. 1. ar. 1. Dur. d. 27. q. 1. Ric. d. 27. q. 1. Cap. 3. d. 23 q. 1. con. 2. Medina ar. 1.

IN artic. 1. quæst. 55. dubium occurrit ex Scoto in 3. sentent. dist. 17. q. 3. Ipse enim putans uirtutem moralem ut sic, non dicere differentiam per se distinctiuā habitus, sed addere super naturā habitus relationem cōformitatis, seu coexistentiæ ad rectum dictamen, tenet, q idē numero habitus immutatus in se, de non uirtute fit uirtus, imo genitus cū rōne erronea, post fit uirtus: nec hoc aliter pbat, nisi qa habitus abstinentiæ genitus ex actibus abstinentię elicitus sine prudētia, aut cū erronea rōne, postmodū adueniēte recta rōne, nulla facta mutatione circa illam qualitatē in se, quæ est habitus abstinētię, de nō uirtute fit uirtus: & posset hoc cōfirmari q nō esset opus generari i illo aliū habitū, ut esset abstinens. Hęc aūt positio repugnat, & doctrinę authoris, & ueritati. authoris quidē, quia aperte in hac quęstione quādā essentia virtutis uocat, diuidēdo tractatū hunc, postq̃ tractauit de habitu, ponit uirtutē ut sic, esse habitū, ut in hoc patet ar. & in ult. ar. expresse dicit, q habitus est genus propinquum uirtutis: quorū nihil esset uerū, si uirtus moralis ut sic, adueniret huic habitui motato, ut patet. Veritati aūt: qa habitus ille, qui est uirtus moralis habituat appetitū ad sequelā rōnis ea sua essentia. Ad cuius euidētiā ueritatis, duæ sunt aduertēdæ distinctiones. prima est de rōne recta. Est. n. duplex, quædā respectu proprii finis ipsius uirtutis moralis, qui est bonum rationis in tali materia, quod est medium in tali materia determinatum ratione: sicut medium in cibo, & potu est finis abstinentiæ proprius. quædā uero respectu finis extrinseci, prout uita ęterna est finis, ad quē fides formata ordinat abstinentiā. In pposito est sermo de ratione recta secundo modo: quia ipse Scotus expresse loquit de prudentia, seu actu eius, quæ est recta rō medij uirtutis moralis ut patet in 2. Eth. ex diffinitione uirtutis. Constat aūt q attingere medium est finis proprius moralis uirtutis: Secūda est de effectu formali ipsius habitus, qui uocatur uirtus moralis: dupliciter enim intelligitur. Primo, ut ex sua essentia habitus ille reddat appetitum habituatū ad actū, & non plus. v. g. abstinentia ad abstinendum. Secundo, ut reddat appetitū habituatū ad actum cum oībus eius conditionibus suæ latitudinis. s. ad abstinendum qn̄, ubi, sicut propter quid &c. oportet existimare habitus huiusmodi naturā esse primo mō, fuit causa illius Scoticæ phantasiæ: diffinite autem huiusmodi habitus naturā secundo est ratio ueritatis, nisi. n. appetitus ex natura habitus tēperātiæ habituatus esset, & iam per modum naturæ determinatus ad abstinendum propter bonum rationis quando, ubi, sicut, quantum rō exposcit, iam appetitus non esset ex tali habitu factus, quasi naturaliter obsequens rōni: & sequeretur q hñs habitū temperantiæ, habet appetitum pugnantē contra rōnē secundū eius constantiā, & finem propriū, quod est contra Philosophū, & ueritatem 7. Ethic. & sequeretur quòd omnes uirtutes morales essent scientiæ, iuxta opinionem Stoicorum: & breuiter hoc destruit moralem bonitatē. & potes ratiocinari contra hanc phātasiam sic. Habitus ille, puta abstinentiæ, qui apud te generatus est ex actibus elicitis secundum rationem erroneam oppositā prudentiæ, & postmodum fit uirtus moralis immutatus in se, aut inclinat ex se ad actus similes prioribus, aut dissimiles: non dissimilès, ut patet. ergo ad similes: sed similes sunt uitiosi, quia erronea ratio non excusat. Præterea actus ille, ad quem inclinat talis habitus aut est ad medium in tali materia, aut ad extrema: si ad medium. est secundum se uera uirtus moralis, quia sibi conuenit tota diffinitio uirtutis data 2. Ethic. s. Habitus electiuus in medietate consistens &c. Si ad extrema, ergo est vitium

210 Porrecta per totum. inf. q. 56. ar. 3. cor. Et a. d. 27 ar. 1. Et 1. d. 24. q. 1 ar. 3. q. 1. et 3. Et ueri. q. 1. ar. 1.

tium,ut patet ibi. Vitiam aût nuquã trã sit in uirtutem, sicut nec albedo in nigredinem:sunt.n.cõtraria. Dicito ergo,& dicito,q uirtus moralis sicut quælibet alia,est essentialiter habitus: sed moralis est habituatiua appetitus ad eliciendum actus qs, ubi, sicut quãdo opotet pp bonum rõnis. & quia difficile est ef se habituatũ ad eliciẽdum actum sic circa stanciõnatum:iõ difficile est habere habitum uirtutis.& quia habituatus ad abstinendum, uerbi gratia, & nõ propter bonum rõnis asfuescit ex illo habitu ad actum abstinendi cũ tali defectu oportet habitũ aliã ghari,& pcçedẽtem corrũpi, si uetue habitus abstinẽtiæ in esse dẽt, quis facilius pœnitet si sic dispositus ad abstinentiæ. habitus: ut patet in 8 ne secundi Ethi. sicut prodigus habituatus ad expendendum nõ pp bonũ rationis, & q̃n oportcat &c.ñ debeat fieri liberalis nõ sufficit q mutetur so la regula ad pp qd n. portet,& oportet&c. sed oportet ut fiat vna simplex qualitas. noua habituãs ad expendendum pp bonum rõnis q̃n oportet, sicut, ubi &c. & breuiter si quis meditetur,& diligenter tã hanc cõsiderauerit inueniet,q hæc phãtasia de uitio in uirtutem, & econuerso, transferret habitum eiusdem. Idem.n.est iudiciũ de habitu ge nito ex actibus elicitis cũ rõne errone a opposita prudẽtiæ,& de uitiosis:nã in utro que est aliquid cõsor maliei esse rõni,pu ta actus, & neutrum uisga defectuosa eisdẽm intia non est eõformabilis rectæ rationi.

*Cap.19. to. 1& 1. retr. c. 9.

*Lib.1.c. 15. to. 1. & 21. ca. lib. 15.de ciuit. Dei, to.5. ¶li. 83.q. q. 30.post lo n piin. to.4.

* Id præ dic. qualit.nõ ք. cul a pri cip. to.1.

b q.49.ar. 3. conclu. m

D. 1172.

be. arbit.* q h uirtus est bonus usus liberi arbitrij:sed usus liberi arbitrij est actus. ergo uirtus non est habitus,sed actus.

¶3 Præ.h Habitibus nõ meremur, sed actibus alioquin hõ mereretur continue, et dormiendo:sed h virtutibus meremur ergo uirtutes nõ sunt habitus, sed actus.

¶4 Præ. Aug.* dicit.in lib.de moribus ecclesiæ, q uirtutes est or do amoris.& in lib.83.q.dicit,† q ordinatio, quæ uirtus uocatur, est fruendis frui, & utendis uti: ordo ât seu ordinatio noiat, vel actũ uel relationẽ.ergo uirtus ñ est habitus,sed actus uel relatio.

¶5 Præt.h Sicut inueniunt uirtutes humanæ,hita,& uirtutes naturales:sed uirtutes naturales nõ sunt habitus, sed potentię qdã. ergo et neq; uirtutes humanæ.

SED CONTRA est,qd Philosophus,in lib.Prædicamẽtorũ sciẽtiã, & uirtutẽ ponit esse habit*.H

RESPON. Dicendum, q uirtus noĩat quãdã potẽtiæ pfectionẽ. Vniuscuiusq;.n.pfectio pcipue consideratur in ordine ad suũ finẽ, finis aũt potentiæ actus est: unde potẽtia dr esse pfecta sm qd determinatur ad suũ actũ. Sunt aũt qdã potentiæ, q̃ sm seipsas sunt determinatæ ad suos actus,sicut potentiæ naturales actiuæ: & iõ hmõi potentię naturales sm seipsas dñt uirtutes. Potentiæ aũt rõnales, q̃ sunt. ppriæ hois,non sunt determinatæ ad unũ, sed se hñt indeterminate ad multa:determinant aũt ad actus p habit* sicut ex supradictis patet:& ĩdõ uirtutes humanæ habitus sunt.n

AD PRIMVM ergo dicendum, q qñq; uirtus dr id, ad quod est, uirtus, s.uel obiectũ uirtutis, uel actus eius. Sicut fides dr qñq; id, quod credit, qñq; uero ipsũ credere, qñq; aũt ipse habitus, quo credit:unde quando dicit, q uirtus est ultimum potentiæ, sumit uirtus ք obiecto uirtutis. Id.n. in quod ultimo potentia potest est id, ad quod dr uirtus rei:sicut si aliquis potest ferre centum libras, & non plus, uirtus eius consideratur sm centum libras, non autẽ secundum 60. Obiectio autem procedebat, ac si essentialiter uirtus esset ultimum potentiæ.

AD 2m dicendũ, q bonus usus liberi arbitrij dr esse uirtus sm eãdem rõnem, quia.s.est id, ad quod ordinatur uirtus, sicut ad ppriũ actũ. Nihil est enim aliud actus uirtutis, q̃ bonus usus liberi arbitrij.

AD 3m dicendũ, q aliquo dicimur mereri dupliciter. Vno modo sicut ipso merito eo modo quo dicimur currere cursu: & hoc mõ meremur actibus. Alio modo dicimur mereri aliquo, sicut principio merendi, sicut dicimur currere potentia motiua: & sic dicimur mereri uirtutibus, & habitibus. D.87 ...

AD 4m dicendum, q uirtus dicit ordo, uel ordinatio amoris, sicut id, ad quod est uirtus: per uirtutem enim ordinatur amor in nobis.

AD 5m dicendum, q potentiæ naturales sunt de se determinatæ ad unum, non autem potentiæ rationales: & ideo non est simile, ut dictum est.* *In corp at.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtus humana sit habitus operatiuus.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q nõ sit ratione uirtutis humanæ quod sit habitus operatiuus. Dicit.n. Tullius in 4. de Tusculac. qstionibus, q h sicut est sanitas, & pulchritudo corporis, hita est uirtus aiæ: sed sanitas & pulchritudo nõ sunt habitus operatiui ergo neq; et uirtus.

¶2 Præt. In rebus naturalibus inuenit uirtus non solũ ad agere: sed et ad esse, vt patet p Philosophũ in primo, de cœlo, q qdam hñt virtutem, vt sint semp qdã vero non ad hoc, q sint semper sed aliquo tpe determinato: sed sicut se habet virtus naturalis in rebus naturalibus, ita se habet uirtus humana in rõnalibus. ergo etiam uirtus humana non solum est ad agere, sed et ad esse.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 7. Phyfic. q uirtus est h dispositio pfecti ad optimũ: optimũ autẽ, ad qd hoiem oportet disponi p uirtutẽ, est ipse Deus, vt pbat, Aug. in lib.2. de moribus Ecclesiæ, ad quẽ disponit aia p assimilationẽ ad ipsum. ergo vr q virtus dicat qualitas qdã aiæ i ordine ad Deũ, tanq assimilatiua ad ipsũ:nõ ât ĩ ordine ad opationẽ. non igit est habitus operatiuus. K

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Ethic. q virtus vniuscuiusque rei est, quæ opus eius bonum reddit.

RESPON. Dicendum, q uirtus ex ipsa rõne nominis importat quãdam pfectionem potentię, ut supra dictum est. unde cũ duplex sit potentia.s. potẽtia ad esse, & potentia ad agere, utriusq; potẽtiæ pfectio uirtus uocatur: sed potentia ad esse se tenet ex par F. 113.

SVPER QVÆS. LV. ARTIC. II ET III.

Egid. 2. s.d.27.q.1.ar. tic.1.
Ric.d.17.q.2.

IN Ar. 2. & 3. eiusdẽ 55.q. dubiũ occur ex Scoto, in 1.sen.di. 17.q.1.opiniõe, q virtus moralis quatenus uirtus moralis rõnẽ hẽt, non est operatiua: sed quicquid operatur, facit inquantũ est habitus, ita q nec ex propria ratione uirtus, nec ut subest prudentiæ est operatiua: sed ut dictũ est, rõne subiectiui.s. habitus. In duobus adiecõ tradicere authori vs. Primo in hac materia, quia in pñti articulo determinatur, q de ratione uirtutis humanæ est, q sit habitus operatiu* & in sequẽti, q sit bonus, & boni operatiuus. Secũdo incidibus quia cũ scdaria agit apud authorem non solum virtute ppria, sed ulteriore prima:ita q in aliquid pôt uirtute prĩncipali in q8 non pôt propria uirtute: super cuius opposito fundare vr Scotus dictũ suum. & q hoc Metaphisici vidẽt negotij, ad propo situm uenidum est. Scito igitur, q quũ Scotus moralẽ uirtutem ut dẽ respectum solum posuit addere supra habitum: ideo cõsequenter negauit ipsam esse operatiuã & rursus, quia bonitatem moralẽ actus posuit in solit relatione debitæ proportionis actus ad potentiam, obiectum, finem

28t Porrecta per totum. Inf. q.16. ar. 1.cor. & q.71.a t.ad 2.E. 22.q.58 ar. 1.cor. Et 3.d.26 q. 2 ar.1. cor. *Lib.4.in fine 6.fo. a princi. libri.

*Tex.17. to.2.

*Lib.1.de mor.e.11. & 11.Ex & 14.ha. berut,to. 1.

*Ca.6.to 5.

*Ar.preced.

te materiæ,quæ est ens in potẽtia: potentia aũt ad agere se tenet ex parte formæ, quę est principium agẽdi, eo q unumquodq; agit inquantũ est actu. In constitutione autẽ hominis, corpus se tenet sicut materia, aĩa uero sicut forma: & quantũ quidem ad corpus, homo cõmunicat cum alijs aĩalibus, & similiter quantum ad uires, quæ sunt animæ, & corpori cõmunes.solę autem illæ uires, quæ sunt propriæ animæ, scilicet rationales, sunt hominis tm̃. & ideo uirtus humana, de qua loquimur, non potest ptinere ad corpus, sed ptinet tm̃ ad id, quod est propriũ aĩæ: unde uirtus humana non importat ordinẽ ad esse, sed magis ad agere. & iõ de rõne uirtutis humanæ est, q sit habit⁹ operatiuus.

Ad primum ergo dicendum, q modus actionis sequit̃ dispositionem agentis. Vnumquodque enim quale est, talia operat̃: & ideo, cum uirtus sit principium aliquahs operationis oportet q in operante præexistat secundũ uirtutẽ aliqua conformis dispositio: facit autem uirtus operationem ordinatam, & ideo ipsa uirtus est quædã dispositio ordinata in anima, secundũ, scilicet quod propriæ potentię aiæ ordinantur aliqualiter adinuicem, & ad id, quod est extra: & ideo uirtus inquantũ est conueniens dispositio aiæ, assimilatur sanitati, & pulchritudini, quę sunt debitę dispositiones corporis: sed p hoc non excluditur quin virtus ẽt sit operationis principiũ.

Ad 2m dicendum, q uirtus, q est ad esse, non est propria hois sed solũ uirtus, quę est ad opera rõnis, quæ sunt propria hois.

Ad 3m dicendũ, q cum Dei substantia sit eius actio, summa assimilatio hoĩs ad Deum est secundum aliquam operationem. unde, sicut supra* dictũ est, felicitas siue beatitudo, per quã homo Deo maxime conformatur q est finis humanę uitæ, in operatione consistit.

ARTICVLVS III.

Vtrum uirtus humana sit habitus bonus.

AD TERTIVM sic pcedit̃. Vr q nõ sit de rõne uirtutis, q sit habitus bonus. Peccatũ.n.in malo semper sumitur: sed ẽt peccati est aliqua uirtus, secundũ illud 1.ad Corinth.15.Virtus peccati, lex.ergo uirtus non semper est habitus bonus.

¶2 Præt. Virtus n potentiæ respõdet: sed potentia non solũ se habet ad bonum, sed etiã ad malũ, secundum illud Isai.5.Vę qui potentes estis ad bibendũ uinum, & uiri fortes ad miscendã ebrietatem. ergo etiã uirtus se habet & ad bonum, & ad malum.

¶3 Præt. Secundum Apostolum 2.ad Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: sed infirmitas est quoddam malũ. ergo uirtus non solum se habet ad bonum, sed etiam ad malum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in li.* de moribus Ecclesiæ. Nemo autẽ dubitabit, q uirtus animam facit optimam. & Philosophus dicit 2.Eth.† q uirtus est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

RESPON. Dicendum, q sicut s. dictũ est,* Virtus importat perfectionẽ potẽtię.vñ uirt⁹ cuiuslibet rei determinatur ad ultimũ in quod res potest, ut dicitur in primo de cœlo.* Vltimum autẽ, in quod unaquæque potentia potest, oportet q sit bonũ: nam omne malum defectũ quendam importat unde Dio.dicit in 4.de di.* no. q omne malũ est infirmũ & pp hoc oportet q uirtus cuiuslibet rei dicat̃ in ordine ad bonũ: unde m uirtus humana, quæ est habitus operatiuus, est bon⁹ habitus, & boni operatiuus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut perfectum, ita & bonũ dicitur metaphorice in malis. Dicitur enim & perfectus fur, siue latro: & bonus fur, siue latro, ut patet p Philosophũ in 5. Met.* secundum hoc ergo etiam metaphorice in malis dicitur. & sic uirtus peccati dicitur lex, inquantum scilicet per legem occasionaliter est peccatũ augmẽtatum, & quasi ad maximum suũ posse pueniṫ.

AD 2m dicendum, quòd malum ebrietatis, & nimiæ potationis consistit in defectu ordinis rationis. Contingit autem cum defectu rationis esse aliquam potentiam inferiorem perfectam ad id, quod est sui generis, etiam cum repugnantia uel defectu rationis: perfectio autem talis potentiæ, cum sit cum defectu rationis, non posset dici uirtus humana.

[Left margin commentary:]

sionem tempus. locũ &c. sedm rectã rõné sicut pulchritudo nõ est aliqua qualitas, sed agregatio conuenientiũ, puta figuræ, magnitudinis, coloris &c. & relatio nõ hẽt proprium principium actiuum, nõ virtus moralis non est principium actiuum bonitatis moralis. Et confirmatur, quia relatio consequens necessario extrema, nõ habet pprĩã cãm aliã ab extremis: sisti autẽ respectus cõsequitur extrema posita ex natura extremorũ. Impossibile est.n.aliquẽ actũ sic cõditionatũ poni in esse, & rõne rectã non poni in esse, cum ex natura extremorũ cõsequatur in actu talis cõformitas ad rõnem rectã.

Scotus. m Nos autẽ iã primum fundamentum in pcedẽti articulo remouimus, declarãtes uirtutem moralẽ addere supra habitũ differentiam specificã, sicut hoiem supra aĩal, & ppea cõsequenter fatemur q uirtus moralis inquantum est uirtus moralis, est principiatiua actus moralis. Et ad scdm Scoti fundamenta dicim⁹, q quicqd sit de essentia bonitatis in actu morali, an.s.sit qualitas, an relatio, quãtũ ad propositũ spectat, non refert: qm illud cõe dictum, q relatio non hẽt causam actiuam propriã, intelligit̃ de causalitate propria sic, q terminet ad ipsã solã. nulla.n. cã actiua facit solam relationẽ, cũ quin etiã habeat p se causam effectiuam cum alio: quod probo. Summum bonum in uniuerso hẽt cãm actiuã p se intendentẽ illud sed ordo uniuersi est summũ bonũ in uniuerso, ut patet in 12. Metap. ergo hẽt cãm actiuã p se. constat ãt q ordo est relatio Prꝫterea Effectus ppius artis p se fit ab arte: sed ordo manifeste fit ab artibus. Videmus n. artes dolatiuas ad hoc tẽdere, ut ordinare, & mensurate incidant &c. & sic habitus uirtutis moralis facit ordinationem in actu Vnde in ratione ad primũ

*q.3.ar 2.

282 Ferrolla per totum. 2.2.q.58. ar.1.cor. Et 2. dis. 16. q6.2. 1.2.cor.

[Right margin commentary:]

in hoc secundo articulo litera dicit q uirtus facit operationẽ ordinatam. Quõ aũt hoc fiat, non est difficile uidere. si qu s.n. consideret, q habitus uirtutis nõ causat seorsum a potentia sed est pfectio potentiæ ad causandũ actũ ordinatũ, uidebit q potentia pfecta habitu causabit p se, intendẽdo non solũ operationẽ sed operationẽ ordinatã sic: & experientia teste cõuincet, qd est rõ illi potentiæ, q causet regulatã operationem. & hoc. ut dictũ est, manifeste liquet in artificialibus a quibus concipimus quid interius agit̃. vñ fundamentũ illud nihil facit pro Scoto ad propositũ. Quod aũt addit, q relatio prima cõsequitur extrema dignũ admiratione: utrũnam p extrema aut intendit absoluta aut relationes: hæc sunt, q in qõnem ueniunt, a quibus causatur, puta, relationes singulæ ad tps, ad locum, ad potentiã, & cæteræ circunstantiæ si absoluta, falsum est apud te q posito actu eo ad absoluta ista, & recta rõne in esse, oporteat sequi conformitatẽ: quamuis apud nos posita recta rõne in actu scdo &c. ut infra dicet̃ impossibile sit sequi actũ difformem, sed hoc non est, quia relatio, sed quia talis effectus non stat cum talicã. Dicitur ergo, q uirtus facit operationẽ ordinatã, quãm effectũ ppriũ & quòd relationẽ habere necesse est p se cãm, non attribuetur, sed oportet cũque.

*lib.2.c.6 in princ. to.1.

*c.6.to.5.

*ar 1 huius quęst.

*tex.116. to.2.

*par.4.in medio.& clarius in tex. medium & sicuti comm. m

*tex.21. to.5.

SVPER

SVPER QV. LV. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdē q. quæst. nota q illa particula in diffinitione uirtutis posita, Qua nemo male vtitur dupliciter exponi pōt primo ut sonat: & sic soli uirtuti formatæ, aut quæ non pōt esse informis cōuenit. cōtingit.n. uirtute intellectuali practica ut arte & morali, ut tēperantia, & infusa theologali ut fide male vti, et ut principiis, applicando eas ad actus proprios pp malū finem extraneum. Et qm nihil horum habet pfectam rōnem uirtutis ut infra dicetur: io sic intelligendo, soli uirtuti simpliciter pfectæ hæc particula cōuenit. Secundo pōt exponi limitate, ut in sra in litera sic, ita qd ly, male uti, importet actū propriū illius uirtutis esse, ut dr in in respōsione ad tertium: & sicut in corpore articuli dr, hæc particula cōuenit oī uirtuti, & ponitur ad differētiā habituū q sunt ad bonū & malum: & sic intelligēdo diceretur, q uiens arte aut fide pp malū finem, non facit actū fidei aut artis malū, sed actum ordinantē illas facit malū: ac p hoc uirtute nullus male utitur, ut principio mali actus, quam uis male utatur ipsa principiante bonum actum ordinando ad extraneū malū finē: quod tñ est impossibile in uirtutibus, q nō pñt esse informes quia aut ordinantur in bonum aut desinunt esse, si ordinatē tur ad malum.

283 Porrecta per totum. 2. dis 27. ar. 2. Et 3. d. 23. q. 1. a. 1. 2. q. 3. Et uer. q. 1. ar. 2. per to. & ar. 9 ad 1. & 10. ad 11

* Ca. 3. in pr. to. 5.

* C. 10. In pr. to. 5.

AD 3m dicendū, q tanto rōr perfectior esse ostenditur, quanto infirmitates corporis & inferiorū partium magis potest uincere, seu tolerare: & ideo uirtus humana, quæ rationi attribuit, in infirmitate perfici dr: non qui dem rationis, sed in infirmitate corporis, & inferiorum partiū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uirtus conuenienter diffiniatur.

AD QVARTVM sic pcedit. VīG q non sit conueniens diffinitio uirtutis, quæ solet assignari, scilicet Virtus est bona qualitas mentis, qua recte uiuit, qua nullus male utitur, quā Deus in nobis sine nobis operatur. Virtus enim est bonitas hominis: ipsa enim est quæ bonum facit habētem, sed bonitas non uidetur esse bona, sicut nec albedo est alba: igitur inconuenienter dicit, quòd uirtus est bona qualitas. H

¶ 2 Præ. Nulla differentia est communior suo genere: cū sit generis diuisiua, sed h bonum est cōmunius q qualitas, conuertitur enim cum ente. ergo bonū non debet poni in diffinitione uirtutis, ut differentia qualitatis.

¶ 3 Præt. Sicut Aug. dicit in 12. de Trinit.* Vbi primo occurrit aliquid quod non sit nobis h pecoribusque cōe illud ad mentem ptinet: sed quædam uirtutes, sunt I etiam irrationabilium partium ut Philosophus dicit 3. Eth.* nō ergo omnis uirtus est bona qualitas mentis.

¶ 4 Præt. h Rectitudo uidetur ad iustitiā pertinere: unde iidē dicuntur recti & iusti. sed iustitia est spēs uirtutis inconuenienter ergo ponit rectū in diffinitione uirtutis, cū dr, Qua recte uiuit.

* In lib. 2. de li. arb. c. 18. & 19. to. 1.

* In regu. c. 3. parū a pr. to. & hr to. 1. de uerb. ap. ser. 15.

* Colligit ex tract. 72 in Ioann. t. 9.

* Ca. 18. & 19. a pr. to. 1.

¶ 5 Præt. Quicunque superbit de aliquo, male utitur eo: sed multi superbiunt de uirtute. dicit enim K Aug.* in regula quòd superbia etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant. falsum est ergo, quòd nemo uirtute male utatur.

¶ 6 Præt. Homo per uirtutem iustificatur: sed Aug.* dicit super illud Io. Maiora horū faciet: Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. inconueniēter ergo dicitur, quòd uirtutem Deus in nobis sine nobis operatur.

SED CONTRA est auctoritas Aug. ex cuius uerbis prædicta diffinitio colligitur, & præcipue in 2. de libero arbitrio.

RESPON. Dicendum, q m ista diffinitio perfecte cōplectitur totam rationem uirtutis.n Perfecta.n. ratio uniuscuiusque rei colligitur ex omnibus causis eius. Comprehendit autem prædicta diffinitio oēs causas uirtutis: causa nanque formalis uirtutis sicut & cuiuslibet rei accipit ex eius genere & differentia, cum dicit, bona qualitas: genus.n. uirtutis qualitas est, differentia autem bonum. esset tñ conuenientior diffinitio, si loco qualitatis, habitus poneretur, qui est genus ppinquum. Virtus aūt non habet materiā ex qua, sicut nec alia accidentia, sed habet materiam circa quam, & materiam in qua scilicet, subiectū.d Materia aūt circa quam est obiectum uirtutis, quod non potuit in pdicta diffinitio ne poni, eo q p obiectum determinatur uirtus ad speciem: hic autem assignat diffinitio uirtutis in cōi. unde ponitur subiectum loco causæ materialis, cū dicit, q est bona qualitas mentis: finis autem uirtutis, cum sit habitus operatiuus, est ipsa operatio. D.610. 853.

Sed notandum, q habituum operatiuorū aliqui sunt semp ad malum, sicut habitus uitiosi: d aliqui uero quandoq; ad bonū, & qñq; ad malū: sicut opinio se habet ad uerū & falsum. uirtus āt est habitus sp se habēs ad bonū, & ideo ut discernat uirtus ab his, quæ sp se habent ad malū, dr, Qua recte uiuit: ut aūt discernat ab his, quæ se habent quandoque ad bonū, quandoque ad malū, dicit, Qua nullus male utitur. Causa aūt efficiens uirtutis infusæ, de qua diffinitio dat, Deus est, pp quod dicit, Quam Deus in nobis sine nobis operatur: quę quidē particula si auferatur, reliquum diffinitionis erit commune omnibus uirtutibus & acquisitis, & infusis. D.692.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod id quod primo cadit in intellectu, est ens: unde unicuiq; apprehensoa nobis attribuimus quòd sit ens, & p consequens q sit unū & bonum, quæ conuertunt cū ente. unde dicimus q essentia est ens & una & bona & q unitas est ens & una & bona: & similiter de bonitate. nō autem hoc habet locū in specialibus formis, sicut est albedo & sanitas. non.n. omne qđ apprehendimus, sub rōne albi & sani apprehēdimus. Sed tñ considerandū, q sicut accidentia & formæ nō subsistentes dicunt entia, non quia ipsa habeāt esse, sed quia eis aliquid est: ita ēt dicunt bona uel una, nō quidē aliqua alia bonitate, uel unitate, sed quia est eis aliquod bonū, uel unum. sic igitur & uirtus dicitur u bona, quia ea aliquid est bonum. D.646. 1171 D.61

AD 2m dicendū, q bonū quod ponit in diffinitione uirtutis, nō est bonū d cōe quod conuertitur cum ente, & est in plus q qualitas, sed est bonū rōnis, sm quòd Dionys. dicit in 4. ca. de diu. no.* quòd bonum animæ est secundum rationem esse. D.1011

AD 3m dicendum, q uirtus non potest esse in irrationali parte animæ, nisi inquantū participat rationem, ut dr in 1. Ethic.† & ideo ratio, siue mens est proprium subiectum uirtutis humanę. * Par. 4. non multū remote ante fi. † C. vlt. in fi.

AD 4m dicendū, q iustitię est pro pria rectitudo, q constituit circa res exteriores, q in usum hominis ueniūt, q sunt ppria materia iustitię, vt j pa tebit: sed rectitudo q importat ordinem ad fi iē debitū, & ad lēgē diuinā, q est regula uoluntatis humanę, vt supra dictum est † cōis est omni uirtuti. * q. 60. ar. 1. & 2. & q. 57. et 58 † q. 19. a. 4.

AD

Ad 5m. dicẽdum, quòd virtute pôt aliquis male uti tanquã obiecto, puta, cũ male sentit de virtute, cũ odit eã, uel superbit de ea: nõ aũt tanquã principio usus, ita scilicet, ꝙ malus sit actus uirtutis.

Ad 6m dicẽdũ, ꝙ uirtus infusa causatur in nobis a Deo sine nobis agentibus, non tñ sine nobis consentientibus: & sic est intelligendum qđ dr̃, Quam Deus in nobis sine nobis operatur. q̃ uero per nos agunt, Deus in nobis causat, nõ sine nobis agentibus: ipse.n. operatur in omni uoluntate, & natura.

QAESTIO LVI.

De subiecto uirtutis, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de subiecto virtutis.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uirtus sit in potentia animæ, sicut in subiecto.

¶ Secundo, Vtrum vna virtus possit esse in pluribus potentijs.

¶ Tertio, Vtrũ intellect⁹ possit esse subiectũ virtutis.

¶ Quarto, Vtrum irascibilis & concupiscibilis.

¶ Quinto, Vtrum vires appræhensiuæ sensitiuæ.

¶ Sexto, Vtrum uoluntas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtus sit in potentia animæ, sicut in subiecto.

Pal. 3. d. 33. q. 3. Medina art. 1.

284 Porrecta per totum. Sup. q. 50. art. 1. Et 3. q. 7. art. 2. cor. Et 3. d. 33. q. 2. art. 4. Et veri. q. 14. ar. 5. cor. Et veri. q. 1. art. 3 Et opusc. 41. c. 8.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ ꝙ uirtus nõ sit in potentia aiæ, sicut in subiecto. Dicit.n. Aug. in 2. de lib. arb.* ꝙ uirtus est qua recte uiuitur: h viuere aũt non est per potentiã aiæ, sed per ejus essentiã, ergo uirtus nõ est in potẽtia aiæ, sed in ei⁹ essentia.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2. Eth.* Virtus est q̃ bonũ h facit habentẽ, & opus eius bonũ reddit: sed sicut opus ꝯstituit per potentiã, ita habẽs uirtutẽ cõstituitur p essentiã aiæ. ergo uirtus non magis pertinet ad potentiã animæ, quàm ad eius essentiam. D

¶ 3 Præt. Potentia est in secũda specie qualitatis, virtus aũt est quædam qualitas, ut supra dictum est:* h qualitatis autem non est qualitas: ergo uirtus nõ est in potentia animæ, sicut in subiecto.

* lib. 2. de lib. arb. c. 18. & 19. tom. 1.
* q. præc. artic. 4. & q. 49 ar. 2.
* tex. 116. tom. 2.

SED CONTRA. Virtus est ultimum potentiæ, ut dicitur in 1. de cœlo*: sed ultimum est in eo, cuius est ultimum. ergo uirtus est in potentia animæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ uirtutẽ pertinere ad potentiã aiæ, ex tribus pôt esse manifestũ. Primo quidẽ ex ipsa rõne uirtutis, q̃ importat perfectionẽ potẽtiæ: pfectio aũt est in eo cuius est pfectio. Scđo ex eo, ꝙ est habitus operatiuus, ut sup. dictũ est*: õis autẽ operatio est ab aĩa per aliquã potentiã. Tertio ex hoc, ꝙ disponit ad optimum: optimũ aũt est finis, qui uel est operatio rei, uel aliquid consecutum per operationẽ a potentia egredientem. vnde m uirtus humana est in potentia animæ, sicut in subiecto. E

* q. præce. art. 1.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ uiuere dupliciter sumitur. Quãq; enim dr̃ uiuere ipsum esse uiuentis, & sic pertinet ad essentiã aiæ, quæ est uiuenti essendi principiũ. Alio mõ uiuere dicit operatio uiuentis, & sic uirtute recte uiuitur, inquantum per eam aliquis recte operatur.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ bonũ uel est finis, uel in ordine A ad finẽ dr̃: & ideo cũ bonũ operantis ꝯsistat in operatione, hoc ẽt ipsum qđ uirtus operantẽ bonũ facit, refert ad operationem, & per ꝯns ad potentiam.

Ad 3m dicendum, ꝙ unum accidens dr̃ esse in alio sicut in subiecto, nõ quia accidẽs p seipsum possit sustentare aliud accidens, sed quia unũ accidens inhæret substantiæ mediante alio accidente, ut color corpori mediante superficie. d vnde superficies dicitur esse subiectum coloris, & eo modo potentia animæ dicitur esse subiectum uirtutis. D. 1145.

ARTICVLVS II.

Vtrum una virtus possit esse in pluribus potentijs.

B Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ una uirtus possit esse in duabus potentijs. Habitus.n. cognoscuntur p actus: sed unus actus h progredit diuersimode a diuersis potentijs, sicut ambulatio pcedit a rõne ut dirigente, a uoluntate sicut a mouẽte, & a potentia motiua sicut ab exequẽte. ergo ẽt unus habit⁹ uirtutis pôt in plurib⁹ esse potẽtijs. 285 Porrecta per totum. Inf. q. 60. art. 5. cor.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2. Eth.* ꝙ ad uirtutẽ tria h requiruntur. s. scire, uelle, & immobiliter operari: sed scire pertinet ad intellectũ, uelle ad uoluntatẽ. ergo uirtus potest esse in pluribus potentijs. *ca. 4. t. 5.

C ¶ 3 Præt. Prudentia est in h rõne, cũ sit recta rõ agibilium, ut dr̃ in 6. Eth.* est ẽt in uoluntate, h q̃a nõ potest esse cum uoluntate peruersa, ut in eodẽ lib.* dicit. ergo una uirtus pôt esse in duabus potentijs. *ca. 5. t. 5. 7. *ca. 12. in fin.

SED CONTRA. Virt⁹ est in potẽtia aiæ sicut in subiecto: sed idẽ accidẽs nõ pôt esse i plurib. subiectis. ergo una uirt⁹ nõ pôt esse in plurib. potẽtijs aiæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid esse in duobus, contingit dupliciter. Vno mõ sic, ꝙ ex æquo sit in utroq;, & m sic impossibile d est unã uirtutẽ esse in duabus potentijs n: quia diuersitas d potentiatũ attenditur sm̃ generales conditiones obiectorum, diuersitas aũt habituũ sm̃ speciales. vnde ubicunq; est diuersitas potentiatum, est diuersitas habituum: sed non conuertit. Alio mõ potest esse aliquid in duobus, uel pluribus, non ex æquo, sed ordine quodam: & p sic una uirtus pertinere d pôt ad plures potentias q, ita ꝙ in una sit principaliter, & se extendat ad alias p modum diffusionis, uel per modum dispositionis, secundum quod una potentia mouetur ab alia, & secundum quod una potentia accipit ab alia. concl. m D. 1041. D. 775. D. 695. 1171. concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ idem actus d nõ potest æqualiter & eodem ordine ptinere ad diuersas potentias, sed sm̃ diuersas rõnes, & diuerso ordine. D. 47.

Ad 2m dicendũ, ꝙ scire præexigit ad uirtutẽ moralẽ, inquãtũ uirtus moralis operat̃ sm̃ rõnẽ rectã: sed essentialiter in appetẽdo uirtus moralis ꝯsistit.

Ad 3m dicendum, ꝙ prudentia realiter est in ratione sicut in subiecto: sed præsupponit rectitudinem uoluntatis sicut principium, ut infra dicetur.* *ar. seq. & q. 57. ar. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus possit esse subiectum uirtutis.

SVPER Q. LVI. ART. III.

Medina ar. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ intellectus non

IN artic. 3. q. 56. omissis duobus primis, dubium occurrit de sensu & veritate 286 Porrecta per totum.

sit subiectũ uirtutis. Dicit.n. August. in lib.* de morib. Ecclesię, q oĩs uirtus[h] est amor, subiectũ aũt amoris non est intellectus, sed solum uis appetitiua. ergo nulla uirtus est in intellectu.

¶2 Præt. Virtus ordinat ad [h] bonũ, sicut ex supradictis patet,* bonũ aũt non est obiectũ intellectus, sed appetitiuæ uirtutis. ergo subiectũ uirtutis nõ est intellectus, sed appetitiua uirtus. G

¶3 Præt. [b] Virtus est, q̃ bonũ facit habentẽ, ut Philosophus dicit:* sed habitus perficiẽs intellectũ nõ facit bonũ habentem, non.n. propter scientiam, vel artem dr̃ hõ bonus. ergo intellectus non est subiectum uirtutis.

SED CONTRA est, qđ mens maxime dr̃ intellectus: subiectũ aũt uirtutis est mẽs, ut patet ex diffinitiõe uirtutis sup. inducta. ergo intellectus est subiectũ uirtutis. H

RESP. Dicendũ, q sicut supra dictũ est,* Virt* est habitus quo aliquis bene utitur. Dupliciter aũt habitus aliquis ordinat̃ ad bonũ actum. Vno mõ, inquantũ per hmõi habitũ acquiritur homini facultas ad bonũ actum: sicut per habitum Grammaticæ I habet hõ facultatẽ recte loquẽdi, non tñ Grammatica facit, ut hõ semper recte loquatur. potest.n. Grammaticus barbarizare, aut solœcismum facere. & eadẽ rõ est in alijs scientiis & artibus. Alio mõ aliquis habitus non solum facit facultatẽ agendi, sed ẽt facit, q aliquis recte facultate utatur: sicut iustitia non solũ facit, q hõ sit prõptæ uolũtatis ad iusta operandũ, sed ẽt facit ut iuste operetur. Et quia bonũ sicut & ens, non dr̃ simpliciter aliquid ẽm id, quod est in potentia, sed ẽm id quod est in actu, iõ ab hmõi habitibus simpliciter dr̃ homo bonum operari, & esse bonus, puta; quia est iustus uel temperatus: & eadem ratio est de similibus. Et quia uirtus est q̃ bonũ facit habentem, & opus eius bonũ reddit, hmõi habitus simpl̃r dñr uirtutes, qa reddunt bonũ opus in actu, & simpliciter faciunt bonum habentem. Primi uero habitus nõ simpliciter dñr uirtutes, quia non reddunt bonũ opus, nisi in quadam facultate, nec simpliciter faciũt bonũ habentẽ. non.n. dr̃ simpliciter aliquis hõ bonus ex hoc,

te literæ: cum ponit dr̃iam inter uirtutem simpliciter & intellectualem, ex hoc q aliquis habitus dat facultatẽ faciendi bonum opus: sed non dat q semper operetur recte, vt Grammatica &c. aliquis aũt dat & facultatem faciendi bonũ opus, & dat q aliqs recte utatur facultate, vt iustitia. Est aũt hic multipliciter dubium. primo de qua rectitudine, seu bonitate est sermo, cũ dr̃, q aliquis habitus dat q recte utatur facultate, an s de bonitate propria illi habitui, an de bonitate morali. Si de bonitate morali, obstat litera obijciens usum Grammaticæ nõ errorem in moribus, sed in Grammatica, barbarismũ scilicet, & solœcismum, ut patet in litera. si de bonitate propria illi habitui, nulla vr̃ inter habit* dr̃ia. quilibet enim cũ quis eo utitur, dat suã bonitatem actui apto nato suscipere illam bonitatẽ. Deinde dubium est pp diuersitatem uocabulorum qua litera vtitur, quid intendit cum dicit, q dat q semper recte operetur: & sub alijs uerbis, q recte utatur facultate, uel sub alijs verbis, q reddit bonũ opus in actu: an scilicet intendat da opera in actu quod informatus habitu, puta de locutione in actu respectu Grammaticæ, concupiscentia respectu temperantię &c. an de actu uoluntatis, qui uocatur uti, quo omnibus habitibus vtimur, applicando eos ad operãdum in actu cũ uolumus: & rursus intendat semper, an cũ utimur habitu illo. Si namque de intendit semper, siue loquatur de uti, siue de opere, falsa manifeste est dr̃ia: quia possum contra, & præter quemcunq; habitũ acquisitũ & infusum, uti & operari, ut patet in peccantib. Si uero intendit de ipso opere qñ utitur habitu, par quoq; vr̃ iudicium de arte & uirtute morali. Sicut nanq; contingit utentẽ Grammatica, quia non utitur totaliter ea, barbarizare: ita utentem iustitia uel temperantia, quia non totaliter utitur ea secundũ aliquid deficere. Si autem intendit de uti ipso actu uoluntatis, aut respectu operis. & hoc non, quia nulla esset differentia. contingit enim uti concupiscentia contra uel præter temperantiam quam habeo, sicut locutione contra Grammaticam, vel præter eam: aut respectu habitus, & obstant tria. Primum est q in litera dicitur, quòd ista secunda perfectio est respectu operis in actu, prima autem est respectu operis in facultate, quod est essentia potentia, modo opus in actu ab opere in potentia non distinguuntur genere, immo sunt eiusdem speciei specialissimæ: uti autem & opus grammaticæ uel temperantiæ distinguuntur genera, vel species saltem, ut patet. ergo. Secundum est q hoc, scilicet rectificare ipsum uti, non conuenit omnibus moralibus uirtutibus: quia nec fortitudini, nec temperantiæ, quia sunt infra uoluntatem: & litera vult q conueniat omnibus moralibus, dicendo, quia est iustus uel temperatus: & eadem ratio est de similibus. Tertiũ est, quia aut dat recte uti habitu, sic q non potest illo uti & non recte: & hoc est exclusum, ex eo quod prudens uti potest prudentia, & deficere in aliqua [illegible], sicut Grammaticus barbarizare: aut quia dat recte uti quando vult, & hoc etiam inuenitur in actibus deductis impedimentis organorum &c. & sic nulla esset differentia assignata.

¶Ad hoc dicitur, q hic est sermo de bonitate secundum illum habitum, & de uti, qui est actus uoluntatis. Nec refert utrum ad actũ uel habitũ, utrũ semper, uel qñ utitur habitu, uel qñ vult interpreteris: nulla enim harũ limitationũ opus est. intendit.n. author, q dr̃ia inter habitus in proposito hæc est, q quidam sunt, quorum perficere non se extendit ad uti ipso habitu: quidam uero sic. verbi gratia, Ars Grammaticæ est talis, q eius perficere nõ se extendit ad vti Grammatica: quia ut est actus uoluntatis, quẽ nullo pacto pficit ars Grammaticæ: & si ars Grammaticæ perficeret ipsum uti, tunc habens Grammaticam, ex ipso habitu inclinaret & determinaretur ad utendũ recte rectitudine Grãmaticali ipsa Grammatica; & si nõ recte uteret, imputaretur defectũ Grammaticæ: mõ aũt non. Iustitia uero quia rectificatiua est ipsius uti, ideo uoluntas terminat ad recte, idest iuste utendũ iustitia: & ppea si iniuste faciat, iustitiæ defectus imputat̃. Ex hac igitur dr̃ia innascitur, q defectus in artib. & scia ex vsu proueniens nõ imputat̃ ipsis, sed uoluntati: in moralibus aũt defectui ipsorum habituum. Rursus ut melius Nouitij doctrinã hãc imbibãt, & quilibet hinc fructũ referat agnitionis sui ipsius, an hẽat uirtutẽ aliquã moralem etc. sciendo q in actibus potentiarũ rõnabiliũ (de his .n. est sermo) vel habituũ, est considerare duo. unũ est proportio ipsius actus ad ipsam potentiã seu habitum, puta, locutionis ad imaginatiuam appetitumq; motiuum organa &c. & Grãmaticam: alterum est usus quo hæc principia a uoluntate libere aplicata sunt ad hunc actum eliciendum. Nunquam namque potentiæ animæ aut habitus ponerent operationes proprias in actu, nisi uoluntas applicaret eas, & eos ad eliciendas operationes: ipsa enim est, quæ utitur omnibus, & hoc est uti, ut patet ex superius dictis in quæstione de Vti. Dupliciter ergo comparatur operatio ad potentiam. Primo secundum se absolute, prout ipsa potentia est apta nata elicere talem actum. Secundo ad ipsammet potentiam, ut stat sub uoluntate vtente, seu applicante ipsam potentiam ad eliciendam operationem in actu secundo. & sic differentia in proposito habitũ est, quod quidam habitus sunt perfectiui potentiarum absolute in ordine ad sua opera, & hoc uocatur in litera, quòd dant facultatem faciendi opus bonum, sed non perficiunt easdem potentias, ut stant sub uoluntate utente. & illæ sunt artes & scientiæ, quarum non interest perficere vsum, neque in uoluntate imperante, neque in potentijs exequentibus vt sic. Quidam uero habitus perficiunt potentias non solum absolute, sed etiam ut usuales, siue operatiuæ, siue executiuæ: & hi sunt uirtutes morales, & dicuntur in litera dare non solum facultatem boni operis, sed rectum vsum facultatis: quia perficiunt quoad utrumque. Dicuntur etiam reddere opus bonum in actu: quia perficiunt usum, qui est immediata ratio, quòd sint in actu. Ad euidentiam autem solutionum dandarum quæ sitis, oportet recolere superius determinata in primis cum dicitur, quòd habitus dat facultatem, & dat rectum usum, non est intelligendum nisi eo modo quo habitus est natus data. Non enim habitus dat bonitatem cogendo ad illum, aut ita plena etiam immobiliter subijciendo sibi potentiam, quòd non possit in oppositum, sed per modum inclinantis. Vnde differentia consistit in hoc, quòd ars

*li.2.c.15. tom.1.

*q.55.ar.3.

*li.2.Eth. ca.6.10.5.

*q.præc. art.4.

*q.præc. ar.3.&4.

ex sua ratione non inclinat voluntatem, aut aliquam potentiã A ut subsistat uoluntati ad usum Grammaticæ: quia ne respicit uoluntatem aut potentias sic: moralis autem uirtus ex propria ratione inclinat uoluntatem ad rectum sui usum, quamuis uolũtas non sequatur quãque huiusmodi inclinationes habituum: & tunc peccat, & uirtus moralis culpatur, quia ab opere proprio, s. perfectione debita actus utendi deficit. Mutuus enim perfectæ hñ uirtutes a qua subducerat actus, qui dẽt illi submitti. Et ex hoc patet quod oportet nõ limitare quã uititur, aut vult aut non, semper &c. Actus. n. nunquam, moralis uirtus semper ex se per modum inclinantis dat rectũ usum sui, quiaquãque in idẽ redit applicare habitum actui, & actum supponere habitui: & similiter non uti habitu, aut subducere actum ab habitu, nõ refert utrum ad habitum uel actum uti referas &c. Ad primam obiectionem in oppositum contra hoc, quod intelligitur de uti illo habitũ, dicitur quod licet uerum sit, quòd operatur o. quam perficit aliqua uirtus moralis, puta, concupiscentia, differat specie ab uti: concupiscere tñ libere exercitũ ut sic, coincidit cũ uti, immo est ipsum uti in executiua potẽtia. Vnde magna æquiuocatio ẽ, aut figura dictionis, cõparare concupiscentiã in actu, ad cõcupiscentiam in potentia: & cõparare concupiscentiam libere exercitam ut sic, ad concupiscentiã ut est in facultate cõcupiscibilis. Argumentũ. n. primo mõ procedit, & author loquitur secundo mõ. uñ uerbũ authoris nihil obstat proposito: quia uocat operationem in actu non ipsam absolute, sed ipsam ut in actu.

*Cap.3.& 4.10.5.

concl. m

*Cap.3.4. 6.et 7.t.5.

concl. p

*q.9.ar.1.

fortitudinis & temperantiæ, ut inferius dicetur. Ad tertiũ autem, dictum est, quòd dat per modum inclinantis, quòd semper recte utatur, & non cum hac uel illa limitatione, quod non facit ars. cum hoc tamen stat, ut dictum est, quòd non utatur illo, quòd agat contra, & præter illum agat &c.

quòd est sciẽs uel artifex, sed dr̃ bonus solum secũdum quid, puta, bonus Grammaticus, aut bonus faber & pp hoc plerunque scientia & ars contra uirtutem diuiditur: quandoque aũt uirtutes dicuntur, ut patet in 6. Ethi.* m Subiectum igitur habitus, qui secundum quid dicitur uirtus, potest esse intellectus non solũ practicus, sed etiam intellectus speculatiuus absq; omni ordine ad uoluntatẽ * sic enim Philosophus in 6. Eth.* scientiam, sapiẽtiam, & intellectum, & etiam artem ponit esse intellectuales uirtutes. p Subiectũ uero habitus, q simpliciter dicitur, uirtus non põt esse nisi uolũtas, uel aliqua potentia, secundũ quod est mota a uolũtate.¶ cuius rõ est: quia uoluntas mouet oẽs alias potẽtias, quæ aliqualiter sunt rationales ad suos actus, ut supra habitum est.* & ideo quod homo actu bene agat, contingit ex hoc, quod homo habet bonã uoluntatem: vnde uirtus, quæ bene facit agere in actu, nõ solũ in facultate, oportet quod uel sit in ipsa uolũtate, vel in aliqua potẽtia, sm qd̃ ẽ a volũtate mota. Cõtingit aũt intellectũ a uolũtate moueri, sicut & alias potẽtias: cõsiderat. n. aliqs aliqd actu, eo quod vult: & iõ intellectus sm qd̃ hẽt ordinẽ ad volũtatẽ, põt eẽ subiectũ uirtutis simplr̃ dictæ. & hoc mõ itellectus speculatiu⁹ uel rõ, ẽ subiectũ fidei. mouet. n. itellect⁹ ad assentiẽdũ his q̃ sũt fidei ex iperio uolũtatis. Null⁹. n. credit nisi uolẽs.

B Intellectus uero practic⁹ ẽ subiectũ prudẽtiæ. cũ. n. prudentia sit recta rõ agibiliũ, requiritur ad prudentiam, quod hõ se bene habeat ad principia huius rõnis agendorũ, q̃ sunt fines ad quos bñ se hẽt hõ p rectitudinẽ uolũtatis, sicut ad principia speculabiliũ p naturale lumẽ intellectus agẽtis. Et iõ sicut subiectũ sciæ, q̃ est rõ recta speculabiliũ, ẽ intellect⁹ speculatiu⁹ i ordine ad intellectũ agẽtẽ: ita subiectũ prudẽtiæ est intellectus pratic⁹ in ordine ad uoluntatẽ rectam.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod uerbum Aug. intelligendum est de uirtute simpliciter dicta, non quod oĩs talis uirtus sit simplr̃ amor, C sed quia dependet aliqualiter ab amore, inquantũ dependet a uoluntate, cuius prima affectio est amor, ut supra dictum est.*

AD 2m dicẽdũ, quod bonũ uniuscuiusq; ẽ finis eius: & iõ cũ uerũ sit finis intellectus, cognoscere uerũ ẽ bonus act⁹ intellectus. uñ habitus pficiẽs intellectũ ad uerũ cognoscendũ uel in speculatiuis, uel in practicis, dr̃ uirtus.

AD 3m dicẽdũ, quod ratio illa pD cedit de uirtute simplr̃ dicta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum irascibilis & concupiscibilis sint subiectum uirtutis.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr̃ quod irascibilis, & concupiscibilis non possint esse subiectũ uirtutis. Hmõi. n. uires sunt cões nobis, & brutis: sed nunc loquimur de uirtute sm qd̃ est propria homini. sic. n. dr̃ uirtus

¶In eodem articulo aduerte subiectũ fidei & prudentiæ, ut in locis propriis fundamẽta hic habeas. ubi tractabit quicquid hinc difficultatis occurret. Et si uis uidere quo intellectus in ordine ad uoluntatẽ sit taliũ habituum subiectũ, conspice naturam actuum propter quos ponunt. Quia enim credere, est actus intellectus non absolute, sed à uoluntate moti quia nullus credit nisi uolens: consequens est, ut habitus fidei inclinãs intellectum ad credendum, perfectio sit eius, ut a uolũtate mobilis. Et similiter, quia præcipere actus ẽ intellect⁹ e uoluntate moti, ut superius in quæstione de imperio patet, oportet ut prudentia, cuius præcipuus & proprius actus est recte præcipere in agibilibus, sit perfectio intellectus non absolute, sed ut a uolũtate moti. & hæc bene nota.

*q.25.ar.1.

SVPER Q. LVI. ART. IIII.

Cap.3.d.31.q.1.con.1. Med.ar.4.

IN articulo 4. eiusdem 56. q. dubiũ occurrit ex Scoto in tertio senten. dist. 33. negante in concupiscibili & irascibili, quæ sunt potentiæ partis sensitiuæ, uirtutem: & uolens quod licet possit concedi, quod in illis potentiis sit reliquis habitus inclinans ad delectabiliter obsequendum rectæ rationi, non tamen habitus ille est proprie uirtus quia non est hab. ...

Porrecta per totum. Inf. art. 5. ad 1. Et 2. d. 14. q. 2. ar. 2. ad 2. Et uer. 1. q. art. 4. p to. et ert. 10. ad 5.

idest, secundum id, unde habet quòd sit in actu, idest, secundũ usum, ex hoc enim habet quod sit in actu. & propterea, quia E scilicet ex usu est operatio in actu, compararet secundum perfectionem habitus potentiæ, sicut actum potentiæ: & uere sic est. Habitus enim non dans solam facultatem bene operandi, dat bonitatem operationis in potentia: habitus addidant etiam rectum usum eius, dat bonitatem operationis in actu: quia usus constituit operationẽ in actum, quia est applicatio potentiæ ad ipsã. Ad secundum dicitur dupliciter. Primo, quòd uirtutis in irascibili & concupiscibili, scilicet temperantia & fortitudo, rectificant eas, quia stabiliuntur huius prudẽtiæ regulatiuæ ipsius uti ex illis finibus ut principiis: & sic extendunt se ad uoluntatem mediate. Secundò, quòd huiusmodi uirtutes rectificant eas, p quãto eget rectificatione, non eget autem rectificatione ut his inhæstibus, ut est in uoluntate, sed ut est in ipsis potentiis ei sectantibus: & ideo rectificant concupiscibilem, ut subsunt usui uoluntatis. Ipsa autem uoluntas non eget rectificatione ad hoc, quia ex se determinata est ad rectitudinẽ omnis sui actus circa bonũ

electiuus, nec inclinant ad rectas electiones.

¶Ad euidentiam huius. mirum primo uidetur de hoc homine, cum fortitudinem, & temperantiam uirtutes enumeratas in secundo Ethicorum posuerit aperte Aristot. in parte irrationali: quare non respondit Arist. & similiter cum fundamentum sui fuerit argumento à Sancto Thome hic quarto loco factum, & solutum: quare non confutauit responsionem. Dic tu ergo cum Aristotele. & authore, quòd appetitus sensitiuus distinctus per irascibilem, & concupiscibilem, est subiectum uirtutis moralis propriæ, temperantiæ scilicet, & fortitudinis non inquantum communis est nobis, & brutis, sed ut obedibilis rationi, & quòd sibi conuenit diffinitio uirtutis posita in 2. Ethicor. scilicet, quòd est habitus electiuus, dupliciter. Primo, quia est principiũ electionis parte e parte in ipsa potentia inferiore inclinans enim temperantia concupiscibilem ad electam abstinentiam, ita quod non inclinat solum ad abstinentiam, sed ad abstinẽtiam electã ut sic. & ratio est in promptu: quia perficit eam ut subsistat electioni, sicut ante dictum est de usu. Electio. n. licet sit partis superio-

ris ut prīcipaliter eligentis, ē ih patnū nb sequennū ut exequētiū, & adhoc egēt uirtute ut ad participabilē in eis electionē ꝑ prij actus determinata sint: & hoc est idē ei qd consueuit dici de actibus illis urim petatis. Secundo, q̄a ē principiū electionis in uoluntate med. ante, med: ante. s. intentione, ut in lr̃a dr̄. Cū eñ qualis unusq̄sq; est, talis finis ei uidea tur, ut dr̄ tertio Ethi. ex hoc ꝙ aliq̄s ē talis ex bona dispositiōe temperantiæ, uidebit ei med ūin hmōi passionib. finis bonus: & sic in illo formata intētio talis boni. ea inīē sione aūt finis subsequitur medin discursu prudentiæ ex stabilito fine discurrentis conclusio electionis. & hæc est solutio lr̃ę. Vñ, & habitus est electiuus in proprio subiecto electionis participatæ: & est inclinās ad bonas electiones, dādo earū principiū, qd ē intētio finis, q̄ in electiōe clauditur, ut prīcipiū in conclusione.

*p. p. q. 81. ar. 2.

*li. 1. ca. 5. tom. 1.

*q. 55. ar. 4.

humana. non igitur humanę uirtutis pōt esse subiectum irascibilis, & concupiscibilis, quę sūt partes appetitus sensitiui: ut in primo dictum est *.

¶ 2 Prętereà. Appetitus sensitiuus est vis utens organo corporali: sed bonū uirtutis ñ pōt esse i corpore hois. Dicit. n. Apostolus Rom. 7. Scio, ꝙ ñ habitat ī carne mea bonū. ergo appetit⁹ sensitiu⁹ ñ potest esse subiectum uirtutis.

¶ 3 Prætereà. Aug. probat in li. de moribus Ecclesię, * ꝙ uirtus ñ ē in corpore, sed in aīa, eo ꝙ ꝑ aīam corpus regit: vñ ꝙ aliq̄s corpore bñ utat̄, totū refert̄ ad aīam. sicut si mihi auriga obtēperas, equos q̄b. ꝑest, recte regit, hoc totū mihi debet̄: sed sicut aīa regit corpus, ita ēt rō regit appetitū sensitiuū. ergo totū rōnali parti debet̄, ꝙ irascibilis, & cōcupiscibilis recte regant̄: sed uirtus est qua recte uiuitur, ut supra dictum est. uirtus igitur nō est in irascibili, & concupiscibili, sed solum in parte rationali. G H

¶ 4 Prætereà. Principalis actus uirtutis moralis est electio, ut dr̄ i 8. Ethi.* sed electio nō est act⁹ irascibilis, sed rōnis, ut s̄. dictū est.† ergo uirtus moralis nō est in irascibili, & cōcupiscibili, sed in rōne.

*ca. 13. in fin.

†q. 13. ar. 2.

Sed contra est, quòd fortitudo ponitur esse in irascibili, temperantia autem in concupiscibili: unde Philosophus dicit in 3. Ethicorum.* quòd hę uirtutes sunt irrationabilium partium.

*ca. 10. in prin. t. 5.

Resp. Dicendū, ꝙ irascibilis, & cōcupiscibilis dupliciter cōsiderari possunt. Vno mō s̄m se, inquātū sunt partes appetitus sensitiui: & hoc mō nō cōpetit eis, ꝙ sint subiectū uirtutis. Alio mō possunt cōsiderari inq̄tū participāt rōnē ꝑ hoc, ꝙ natę sūt rōni obedire: & sic irascibilis, uel cōcupiscibilis pōt esse subiectū uirtutis humanę. Sic. n. est principiū humani act⁹ inquātū participat rōnē & in his potētijs necesse est ponere uirtutes. Qđ. n. in irascibili, & ꝯcupiscibili sint aliquę uirtutes, patet. Act⁹ eñ, q ꝓgredit̄ ab una potētia s̄m qđ ē ab alia mota, nō pōt esse ꝑfectus, nisi utraq; potētia sit bene disposita ad actū: sicut actus artificis nō pōt esse cōgruus, nisi ēt artifex sit bene dispositus ad agendū, & ēt ipsum instr̄m. In his igitur, circa q̄ operat̄ irascibilis, & cōcupiscibilis, s̄m quod sunt a rōne motæ, necesse est ut aliquis habit⁹ ꝑficiens ad bñ agēdum sit nō solū in rōne, sed ēt in irascibili, & cōcupiscibili. Et q̄a bona dispositio potentiæ mouentis motæ attendit̄ s̄m conformitatem ad potentiā mouentem: iō uirtus, quæ est in irascibili, & concupiscibili, nihil aliud est quàm quædam habitualis conformitas istarum potentiarum ad rationem. K

concl. D. 206.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ irascibilis, & cōcupiscibilis s̄c d̄m se consideratę, prout sunt partes appetitus sensitiui, cōēs sunt nobis, & brutis: sed s̄c d̄m quod sunt rōnales per participationem, ut obedientes rōni, sic sunt propriæ hominis: & hoc modo possunt esse subiectum uirtutis humanę.

Ad 2m dicēdū, ꝙ sicut caro hois ex se q̄dē ñ habet bonū uirtutis, fit tñ instr̄m uirtuosi actus, inquātū mouēte rōne mēbra nostra exhibem⁹ ad seruiēdū iustitię: ita ēt irascibilis, & cōcupiscibilis ex se q̄dē nō habent bonū uirtutis, sed magis infectionē fomitis: inquantum uero cōformantur rationi, sic in eis aggeneratur bonum uirtutis moralis.

Ad 3m dicēdū, ꝙ alia rōne regit̄ corpus ab aīa, & irascibilis, & cōcupiscibilis à rōne. Corpus enim ad nutū obedit aīæ absque ꝯdictione in his, in q̄b. natū est ab aīa moueri. Vnde Philosoph. dicit in 1. Polit.* quod aīa regit corpus despotico principatu idest, sicut dñs seruū. & iō totus motus corporis refertur ad aīam, & ꝓp hoc in corpore non est virt⁹, sed solū in aīa. Sed irascibilis, & cōcupiscibilis non obediunt ad nutū rōni, sed hñt proprios mot⁹ suos, quibus interdum rōni repugnant. unde in eodē li. Philosoph. dicit,* quòd rō regit irascibilē, & cōcupiscibilē principatu politico, quo. s. regunt̄ liberi, q̄ habent in aliq̄b. propriā uoluntatē: & ꝓp hoc ēt oportet in irascibili, & concupiscibili esse aliquas uirtutes, quibus bene disponantur ad actum.

*c. 3. a medio t. 5.

*ro. 1. Pol. ca. 3. post med. t. 5.

Ad 4m dicēdū, ꝙ in electiōe duo sunt, scilicet intentio finis, quæ pertinet ad virtutem moralem: & præacceptio eius quod est ad finem, quod pertinet ad prudentiam, ut dicitur in 6. Eth.* Quod autē habeat rectam intentionem finis circa passiones aīæ, hoc cōtingit ex bona dispositiōe irascibilis, & cōcupiscibilis: & iō virtutes morales circa passiones, sūt i irascibili, & cōcupiscibili, sed prudētia ē in rōne.

*ca. 2. t. 5.

Articulus V.

1 *Vtrum vires apprehensiuæ sensitiuæ, sint subiectum virtutis.*

Ad quintum sic procedit̄. Vr̄, ꝙ in uiribus sensitiuis apprehensiuis interius possit esse aliqua uirtus. Appetitus enim sensitiuus pōt esse subiectū uirtutis, inquantum obedit rōni: sed uires sensitiuę apprehēsiuæ interius rōni obediunt. ad imperiū. n. rōnis operat̄, & imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua. ergo ī his uirib. pōt eē uirt⁹.

¶ 2 Prætereà. Sicut appetitus rōnalis, qui est uoluntas, in suo actu pōt impediri, uel ēt adiuuari ꝑ appetitū sensitiuū, ita ēt intellectus, uel rō pōt impediri, uel ēt iuuari per uires prædictas. sicut ergo in viribus sensitiuis appetitiuis potest esse uirtus, ita etiam in apprehensiuis.

¶ 3 Prętereà. Prudētia est q̄dā uirtus, cuius partem ponit Tullius memoriam in sua Rhetorica.* ergo

Super Q. LVI. Art. V.

Med art. 9.

288

In art. 5. eiusdē 56. q. aduerte Notitię propter rationē, quæ est in corpore articulo, duo. Primum, ꝙ hæc duo repugnāt, ꝙ aliquis habitus sit virtus, & ꝙ subiectū eius sit altera potētia ab illa, quæ est consummatiua operis illius, ad quod perficiendum ponitur illa uirtus. Et repugnantia fundatur super hoc, ꝙ uirt⁹ sic reddit op⁹ suū bonū, ꝙ nō contingit opus illud uirtute habēte suū perficere, malū esse, ut in litera breuiter dr̄. ex hoc enim statim patet, ꝙ si opus aliquod, ad quod ponitur uirtus, sit consummandum à potentia B, & virtus illa ponatur in potētia A, ꝙ quantūcunq; uirtus illa habeat

Porrecta per tertium. Sup. q. 50. ar. 3. ad 3. Et 3. d. 33. q. 2. art. 4. q. 2. ad 6. Et ver. q. 1. ar. 4. ad 6.

*li. 2. de iuen. 1 fol. 4. ante finem lib.

beat suū perficere in potētia, A, & actu ei⁹ adhuc opus illud male consummabit à potentia, B, oportet. ergo si uirtus illa dēt illud opus bonū sic reddere, ut nō relinquatur ꝙ fiat malus, ꝙ sit in potētia cōsummatiua operis, ut in subiecto. Scdm est ꝓ mēante, ꝙ uires interiores apprehensiuæ dupliciter sumūtur, Primo scdm naturā, & sic à natura, & non à uirtute, nec habitu determinantur. Alio mō subsunt rōni: & sic ordinantur ad intellectus perfectionē ꝑꝑ qđ ipsi habitus, qui sunt in his partib. sunt ꝑparatorii ad intellectus actum, & non sunt perfectiui earū ad proprios actus scdm se: & iō in litera dř, ꝙ cognitio ueri, ad quam ordinatur oīs uirtus bonum cognitionis faciens, consummatur intellectu tantum: & ꝑpea in his uiribus nulla est uirtus.

*ca. 1. to. 5. *ca. 1. to. 5. *c. 3. a medio to. 2. *lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib.

ēt in ui memoratiua pōt esse ali- A qua uirtus, & eadē rōne in alijs interiorib. apprehēsiuis uiribus.

Sed contra est, qđ oēs uirtutes, uel sunt intellectuales, uel morales, ut dř in 2. Eth.* morales aūt uirtutes oēs sunt in parte appetitiua: intellectuales aūt in intellectu, uel rōne, sicut patet i 6. Eth.* nulla ergo virt⁹ est in virib. sensitiuis apprehensiuis interi⁹.

Respon. Dicendū, ꝙ in uirib^e sensitiuis apprehēsiuis interius B ponunť aliqui habitus: qđ patet ex hoc præcipue, ꝙ Philos. dicit in lib. de memoria*, ꝙ in memorando unū post aliud, operatur cōsuetudo, quæ est quasi quædā natura. nihil aūt est aliud habit^e consuetudinalis q̄ habitudo acquisita ꝑ cōsuetudinē, quę est in modū naturæ. Vnde de uirtute dicit Tullius in sua Rhet.* ꝙ est habitus in modū naturę rōni cōsentaneus. In hoīe tñ id, qđ ex C consuetudine acquiriť in memoria, & in alijs uirib^e sensitiuis apprehēsiuis, nō est habit⁹ ꝑ se, sed ī aliqd annexū habitibus intellectiuæ partis, ut sup. dictū est*. sed tñ si qui sunt habitus in talib⁹ uirib^e, uirtutes dici nō pñt. uirt^e. n. est habitus ꝑfectus, quo nō cōtingit nisi bonū operari. unde oportet, ꝙ uirtus sit in illa potētia, q̄ est consummatiua boni operis: cognitio aūt ueri nō ꝯsummatť in uirib. sensitiuis apprehēsiuis. sed hmōi uires sunt quasi ꝑparatoriæ ad cognitionē intellectiuā: & iō ^m in hmōi uiribus nō sūt uirtutes^n, q b^e cognoD scitur uerum, sed magis in intellectu, uel ratione.

*art. 2. huius quęst. & q. 50. a. 4. ad 3. concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ appetit⁹ sensitiu⁹ se hēt ad uoluntatē, q̄ est appetitus rōnis, sicut motus ab eo. & iō op⁹ appetitiuæ uirtutis ꝯsummatur in appetitu sensitiuo: & ꝑꝑ hoc appetit^e sensitiu⁹ ē subiectū uirtutis. uirtutes aūt sēsitiuæ apꝑhensiuæ magis se hñt ut mouētes respectu intellect^e, eo ꝙ phātasmata se hñt ad aīam intellectiuā, sicut colores ad uisum, ut dř in 3. de anima*. & ideo opus cognitionis in intellectu terminatur: & ꝑꝑ hoc virtutes cognoscitiuæ sunt in ipso intellectu, uel ratione. & per hoc patet solutio ad secundum.

*te. 18. to. 2.

Ad 3^m dicendū, ꝙ memoria non poniť pars prudētię, sicut species est pars generis, quasi ipsa memoria sit q̄dā uirtus ꝑ se: sed quia unum eorum, q̄ requiruntur ad prudentiam, est bonitas memoriæ, ut sic quodāmō se hēat ꝑ modū partis integralis.

289 Porrecta per totum, 3. dis. 23. q. 1. ar. 4. q. 1. cntp. ad 2. & 3. & di. 43. q. 2. ar. 4. q. 2. & 4. co. Et uit. q. 1. ar. 5. per to. & art. 12 ad 6. & q. 3. a. 2. cor.

SVPER Q. LVI. ART. VI.

Medina ar. 6.

In articulum 6. eiusdē 56. in quo cōcludiť, ꝙ in uoluntate est aliqua uirtus .s. respectu boni diuini, & proximi; & aliu

Articvlvs VI.

Vtrum uoluntas possit esse subiectum uirtutis.

Ad sextvm sic proceditť. Vř ꝙ uolūtas nō sit subiectum alicuius uirtutis^h. Ad id. n. qđ ꝯuenit potētię ex ipsa rōne potētiæ, nō requiriť aliqs habit⁹: sed ꝗ ipsa rōne uolūtatis cū sit in rōne, ſm Philosophū in 3. de aia*, est ꝙ tendat in id, qđ est bonū ſm rōnem, ad qđ ordinatur omnis uirtus: qa unūquodq; naturaliter appetit ꝓpriū bonū. uirtus. n. est habitus ꝑ modū naturæ consentaneus rōni, ut Tulli⁹ dicit in sua Rhet.† ergo uoluntas non est subiectum uirtutis.

¶ 2 Præt. Oīs uirtus aut est intellectualis, aut moralis, ut dř in 1. & 2. Ethic.*. sed uirt⁹ intellectualis est sicut in subiecto in intellectu, & rōne, nō aūt in uolūtate: uirtus aūt moralis est sicut i subiecto in h irascibili, & cōcupiscibili, q̄ sunt irrationales ꝑ participationē. ergo nulla uirtus est in uoluntate sicut in subiecto.

¶ 3 Præt. Oēs actus humani, ad quos uirtutes ordinanť, sunt uoluntarii. si igiť respectu aliquorū C humanorū h actuū sit aliqua uirtus in uolūtate, pari rōne respectu oīum actuū humanorū erit uirtus in uoluntate. aut ergo in nulla alia potētia erit aliqua uirt⁹, aut ad eūdē actū ordinabunť duæ uirtutes: quod uidetur incōueniens. uoluntas ergo non potest esse subiectum uirtutis.

Sed contra est, ꝙ maior ꝑfectio requiriť in mouente, q̄ in moto: sed uolūtas mouet irasciD bilē, & cōcupiscibilē, multo ergo magis dēt eē uirt⁹ i uolūtate, q̄ in irascibili, & cōcupiscibili.

Resp. Dicendū, ꝙ cū ꝑ habitū ꝑficiatur potentia ad agendū ibi indiget potētia habitu ꝑficiēte ad bñ agendū, q qdē habitus est uirtus, ubi ad hoc nō sufficit ꝓpria ratio potētiæ. oīs aūt potentię ꝓpria ratio attendiť i ordine ad obiectū. unde cū, sicut dictū ē, obiectū uolūtatis sit bonū E rōnis uolūtati ꝓportionatū, q̄tū ad hoc ñ indiget uolūtas uirtute ꝑficiēte: sed si qđ bonū imineat hoī uolēdū, qđ excedat ꝓportionē uolēťis siue q̄tū ad totā spēm humanā, sicut bonū diuinū qđ trāscēdit limitas humanæ nāæ, siue q̄tū ad idiuiduū, sicut bonū ꝓximi, ibi uolūtas indiget uirtute. Et iō hmōi ^m virtutes, q̄ ordināt affectū hoī i Deū, uel i ꝓximū sunt in uolūtate sicut in subiecto ^n, ut charitas, iustitia, & hmōi.

concl. m

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ratio illa hēt locū de uirtute, q̄ ordinat ad bonū ꝓpriū ipsius uolētis,

qua nō s. respectu boni proprij, dubiū occurrit ex Scoto in 3. sent. d. 33. cōtra secūdam partem. putat. n. ꝙ temperantia, & fortitudo in uoluntate sint, & ibi propriæ uirtutes. in concupiscibili aūt & irascibili non sunt propriæ uirtutes: sed de hoc quantū ad concupiscibilē, & irascibilē spectat, tractauimus. unde, relinquitur quantū ad uoluntatē disserere rōnes, & cōclusiones. ¶ Est g. imi dubiū circa rōnē allatam in litera, ad probandū ꝙ in uoluntate non sit aliqua uirtus ad proprium uolentis bonum. Primū quia falsum vř, ꝙ uoluntas ex propria rōne sit sufficienter determinata ad bonū rōnis proprium uolentis: qa si sic esset, uolūtas ut in plurib. saltem eligeret tale bonum rōnis: & rursus prompte, faciliter, & delectabiliter tale bonū eligeret & rursus ad tale bonū eligēdum recte eodem mō determinata esset: hæc sūt falsa. ergo. Sequela probatur: quia determinatio naturæ excludens habitum, supplet qdquid daret habitus i subiectum apto natū, & tanto melius, quanto habitus imitatur naturā: & non econuerso. falsitas aūt consequentis experiētia probatur: nā in nobis ipsis hæc experimur. Et rōne cōfirmat. qa si uoluntas esset ex ꝓpria rōne determinata ad tale bonū, non opus esset cōtinentiæ habitu in uoluntate. Si. n. uoluntas ex se magis aut æque determinata est ad bonū tale, ac si haberet habitū uirtutis, & habendo habitum uirtutis, puta, temperantiæ, nō egeret cōtinentia. ergo inclinata ex propria ratione non eget cōtinentia: sed per te eget continentia. ergo uoluntas non est

*lib. 3. de aia text. 42. to. 2. †lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib. *li. 1. eth. ca. ult. & li. 2. ca. 1. to. 5.

est ex se inclinata ad tale bonum. Deinde dubitatur, quia si uo- F
luntas determinata ex propria rõne, est ad bonum in solis, ergo nec uirtus iustitiæ in ea esset. Probatur sequela: quia bonum iustitiæ est secundum rõnẽ, & est propriũ excrescentis iustitiã. iustitia n. bonũ reddit habentẽ, & opus eius bonum. Deinceps arguit Scotus, quia cũ iustitia sit uirtus moralis, & in uoluntate, rõnes, q̃ militant de uoluntate, & uirtute morali, non concludunt. Præterea uoluntas est indeterminata non solũ ad opposita obiecti, sed modus agendi, scilicet recte, & non recte ergo eget inclinatione ad recte agendum, & hæc est uirtus. Præterea uoluntas non magis est determinata ad unum, quàm intellectus. ergo ex frequentibus rectis electionibus generatur in ea uirtus, sicut intellectus ex frequentibus actibus. Præterea uoluntas non facile, prompte, & delectabiliter se habet sine uirtutis habitu. ergo eget uirtute. Sequela patet, & antecedẽs probatur in uitioso nuper conuerso, qui difficultatem patitur in perseuerando: quia non habet habitum acquisitum uirtutis.

* In corp. ar.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum naturaliter amabile sit bonum, unicuique autem proprium, ut experientia testatur, consequens est, ut uoluntati, quæ appetitus est rationalis, amabile sit naturaliter, & bonum, & bonum proprium. Cum autem apud Dionysium 4 cap. de diui. nom. bonum hominis sit secundum rõnem esse, & hoc non conueniat habenti secundum appetitum sensitiuum, oportet quòd conueniat secundum appetitum rationalem. bonum enim appetitus alicuius obiectum constat esse. Igitur obiectum uolũtatis est bonum rõnis, & si huic addatur proprietas, concluderetur q proprium bonum secundum rationem est naturale obiectum uoluntatis, ac per hoc uolũtas est ex ꝑpria natura inclinata ad proprium bonum scdm rõnem. & quia rationis medium in passionibus concupiscibilis, & irascibilis non est alienum, sed proprium bonum secundum rationem ipsius habentis passiones. ideo naturaliter uoluntas habentis passiones, qualis est uoluntas humana, ex se determinata est ad tale bonum. Sed aduerte, quod aliud est uoluntatem esse naturaliter inclinatam quantum est ex se ad proprium uolentis bonum secundum rationem: & aliud est uolentem esse naturaliter inclinatum ad hoc. primum enim sonat in uoluntate tantũ talem determinationem: secundũ simpliciter. Et tanta est inter hęc distantia, ut ex hac radice omnia fere soluendo sint, ut nunc uidebitur. Si n. uolens, puta, Sortes esset determinatus, ita q non egeret habitu ad medium rõnis in passionib. pronus esset ad opera temperantię, & fortitudinis, sicut temperati, & fortes. sed quoniam proni sunt in malum ab adolescentia sua sensus hominũ, & caro concupiscit aduersus spiritum, nõ simpliciter, sed in uoluntate tñ inclinatio hæc ad tale bonũ ponitur. Et qm̃ exercitatio hoĩs in his medijs non fit sola uoluntate, sed concurrente parte sensitiua naturaliter secundum inclinata ad concupiscibile sine rationis fræno: ideo non sequitur ex illa inclinatione in uoluntate, quòd ut in pluribus eligamus talia bona, aut quòd prompte, faciliter, & delectabiliter, & quòd recte semper uoluntas ad huiusmodi se habeat: sed bene sequitur cum hac specificatione, quòd uoluntas quantum est ex se, recta se haberet ad huiusmodi ut in pluribus eligeret talia bona, & prompte, faciliter, atque delectabiliter. Ad id uero, quòd de continentia obijcitur, dicitur quòd continentia non eget uoluntas, ut inclinet inquantum in se est in tale bonum, sed ut resistat insurgentibus passionibus sensitiui appetitus. Et si contra hoc instatur, quia per eundem habitum potentia aliqua inclinatur in unum oppositorum, & reliquo resistit: & rursus naturalis determinatio non est minoris efficaciæ, quàm determinatio habit°. Constat autem quòd si uoluntas esset habituata, non egeret cõtinentia ad resistendum, ergo: respõdetur ordine retrogrado, q determinatio naturæ non est minus efficax, quàm determinatio habitus. Est tamen minus faciens, & explicans opus suum, q̃ determinatio habitus acquisiti. & in promptu causa est: quia acquisitur habitus in ipsa acquisitione expulsa insurgentia contraria: naturalis autem determinatio non: unde assimilatur habitui infuso potius quàm acquisito. Ad primum autem dicitur, q uoluntas sumitur dupliciter. Vno modo, ut coniuncta cõtrario appetitui sensitiuo: & quòd quemadmodum ipsa secundum se est determinata ad tale bonum, ita secundum se est potens resistere contrario obiecto. Et quòd quemadmodum ipsa ut cõiuncta contrario appetitui, non est determinata ad tale bonum, pro quanto impedibilis est attendentia in tale bonum, ad quod est ex se inclinata: ita, ut sic eget habitu ad resistendum huiusmodi

sicut tẽperantia & fortitudo, q̃ sunt circa passiones humanas, & alia hmõi, ut ex dictis patet*.

Ad 2m dicendũ, q rationale ꝑ participationem nõ solum est irascibilis, & cõcupiscibilis, sed omnino, idest uniuersaliter* appetitiuum, ut dr̃ in 1. Ethic.* sub appetitiuo aũt cõprehẽditur uoluntas. & ideo si qua uirtus ẽ in uolũtate, erit moralis, nisi sit theologica, ut infra patebit†.

D. 206. 1199.
* c. ult. to. 5.
† q. 62.

impedimentis. Et si hic instetur, quia uoluntas ut iuncta appetitui sensitiuo est determinata ad bonũ in passionib. appetitui sensitiuo per se. & uoluntas ut iuncta appetitui sensitiuo, eget habitu ad resistendum passionib. & per se. ergo falsum est, q uoluntas est ex se determinata ad tale bonum, & iuncta sensitiuo eget habitu, sed ut iuncta appetitui sensitiuo hẽt utrunq; & sic ora cadit. Probatur assumptũ, quia uoluntas separata non est determinata ad bonũ eligendũ in passionib. ut patet in angelis, & ex ratione quia non est propriũ bonum uolentis. Respondetur, quòd falsum assumitur quo G ad hoc, q uoluntas ut iuncta sensui determinetur ad bonum in passionibus. Aliud est enim dicere, Voluntas ut iuncta sensui habet inclinationem ad bonum proprium passionum. aliud est dicere, uoluntas ut iuncta sensui habet, quòd inclinatio sua naturalis terminetur ad bonum in passionibus. Primum enim significat quòd coniunctio uolũtatis ad partem sensitiuã sit ratio, quòd uoluntati conueniat inclinatio tal. s. secundum aliq; coniunctio non sit ratio, quòd inclinatio conueniat, sed quod inchoat quam habet terminetur ad tale bonum, & primum quidem falsum est, formaliter loquendo: secundum autem uerũ. Ad cuius euidentiam scito, quòd uoluntati humanæ ex suo genere conuenit, quòd naturaliter inclinetur in proprium bonũ tam, sui, quam uolentis, ut superius in q. 10. patet. hoc. n. commune est omni uoluntati: sed quòd proprium bonum sit in tali materia, s. in passionib. uolentis, hoc est ex coniunctione uolũtatis ad partem sensitiuam. unde inclinatio ipsa uoluntatis in H proprium bonum, scdm rõnẽ in quacunq; materia sit, est ei naturalis ex propria rõne: sed q hæc sua inclinatio terminetur ad bonum in passionib. sensitiuis habẽtis uoluntatem, est ex cõiunctione uoluntatis ad partẽ sensitiuã. Est igitur in uoluntate nostra, quantũ ex parte uolũtatis est, sufficiens determinatio ipsius ad proprium bonum: ac ꝑ hoc ad bonum scdm rõnẽ ipsi° uolẽtis: & cũ hoc ex coniunctione ad partẽ sensitiuam sortitur necessitatem habitus ad resistendum contrarijs, quibus iungitur: & hæc intelligito sustinendo continentiam esse in uoluntate, qd inferius discutietur. Si n. continentia in rõne ponitur, patet q nulla est difficultas in proposito. & cũ uelim disputationem hãc habes, cuius etsi dicta conclusio non teneatur, multa tamen alia uera, & certa in ea dicta tenenda sunt.

¶ Ad secundum uero dico q ibi est æquiuocatio de bono iustitiæ obiectiue, uel formaliter. Ad bonũ. n. iustitiæ obiectiue non naturaliter inclinatur uoluntas quia nõ est proprium, sed alterius. Iusti- I tia. n. in his, q̃ sunt ad alterũ est, & de tali uirtute, & scdm rõnẽ de bono est sermo, cum dr̃, q qua potentia naturaliter inclinatur in aliqđ bonum, nõ eget habitu uirtutis: potentia n. ut sic, obiectum per se primo respicit, & habitus operatiuus de quo est sermo, & uirtus obiectum respiciunt, nec uirtutis est uirtus, nec habitus habitus. obiectio aũt procedit de bono iustitiæ formaliter, quod est formale ipse habitus iustitiæ, ad quod constat potentiam inclinari non mediante alio habitu, ut patet. hoc enim est commune omni uirtuti: illud autem non est commune omni obiecto uirtutis, ut patet.

¶ Ad obiectiones autem ex Scoto sumptas, non quòd ipsa afferat eas contra S. Thom. sed quoniam ipse, ut dictum est dissentiat a S. Thom. & has rationes contra oppositam positionem affert, cuius rationes licet non sint nostræ, ueruntamen ut Nominis causa sint, producuntur. Ad primam ergo dicitur, quòd rationes militant de moralibus uirtutibus circa passiones, non militant de iustitia: quia bonum illarum est proprium uolentis, K iustitiæ uero alterum. Ad secundam dicitur, quòd quia bonum rationis in passionibus est medium secundum rationem, & nõ secundum rem in passionibus, ut patet in 2. Ethic. & medium rationis non attenditur secundum quantitatem intensiuã solam, sed secundum omnes circunstantias, scilicet quando oportet, ubi, pp quid &c. & in hoc manifeste includitur recte eligere: tũ uoluntas determinata ex propria rõne ad bonum scdm rõnẽ in passionib. est eo ipso eodem mõ determinata ad recte eligere. eiusdem enim rationis est inclinatio ad utrunque: & defectus in altero alteri defectum inducit. Ad tertiam dicitur, quòd est manifeste in phisma. concesso enim, (sicut uerum est) quòd in uoluntate ex frequentibus rectis electionibus sit habitus uirtutis, non sequitur. ergo ex frequentibus electionibus rectis circa talẽ materiã s. passiones propriæ sit in uoluntate habitus uirtutis, ut patet. Et ratio physica est: quia uoluntas non est determinabilis ex se, sed determinata ad tale bonum, quod frequenter eligit: habitus autem talis uirtutis non est natus fieri

nisi

nisi in subiecto apto nato, s. determinato. ¶Ad quartum iā patet rāsio, ꝙ nuper cōuersus, quantum est ex parte uoluntatis secūdū se prompte, faciliter, & delectabiliter eligeret bonū in passionibus. simpliciter ait ipse uolēs, difficile eligit, ꝑp habit⁹ peiores derelictos. Iā enim dictum est,* ꝙ inclinatio hæc uolūtatis intrinseca assimilatur habitui infuso, quem experimur non auferre à nobis difficultatē bene operandi: ꝗtis quantum est ex parte ipsi⁹, prōpte, faciliter, & delectabiliter det operari.

*In corp. art.

SVPER Q. LVII. ART. I.

IN ar. 1. q. 57. in rāsione ad primū, habes Nouitie distinctionem de opere interiori intellectus, & extra eum à quo dr̄ operatiuum, quod uocatur practicum.

AD 3m dicēdū, ꝙ quædā uirtutes ordinātur ad bonū passionis moderatæ, quod est propriū huius, uel illius hoīs: & in talib. nō est necessarium, ꝙ sit aliqua virtus in uolūtate, cū ad hoc sufficiat natura potētię, ut dictum est.* sed hoc solū necessariū est in illis uirtutib. quæ ordinantur ad aliquod bonum extrinsecū.

QVAESTIO LVII.

De distinctione virtutum intellectualium, in sex articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū est de distinctione uirtutum.

Et primo, quantum ad uirtutes intellectuales. Secundo, quātum ad morales. Tertio, quantum ad theologicas.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum habitus intellectuales speculatiui sit uirtutes.

¶Secundo, Vtrum sint tres. s. sapientia, sciētia, & intellect⁹.

¶Tertio, Vtrum habitus intellectualis, qui est ars, sit uirtus.

¶Quarto, Vtrum prudentia sit virtus distincta ab arte.

¶Quinto, Vtrū prudētia sit uirt⁹ necessaria homini.

¶Sexto, Vtrum eubulia, synesis, & gnome sint uirtutes adiunctæ prudentiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habitus intellectuales speculatiui sint virtutes.

290 *Porrecta per totum.* Cap. 1. q. 2. con. 4. *Medina artic. 1.*

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ habitus intellectuales speculatiui non sint uirtutes. Virtus enim est habitus operatiuus, ut supra dictum est:* sed habitus speculatiui non sunt operatiui. distinguit. n. speculatiuū à practico, idest, operatiuo. ergo habitus intellectuales speculatiui nō sunt uirtutes.

*q. 55. ar. 2.

¶2 Præt. Virtus est eorū, ꝑ quæ fit hō felix, siue beatus, eo ꝙ felicitas est uirtutis ꝑmiū, ut dr̄ in 1. Ethi.* sed habitus intellectuales non considerant actus humanos, aut alia bona humana, per quæ hō beatitudinem adipiscitur, sed magis res naturales, & diuinas. ergo hmōi habitus uirtutes dici nō possunt.

*c. 9. t. 5.

¶3 Præt. Sciētia est habitus speculatiuus: sed sciētia, & uirtus distinguunt sicut diuersa genera nō sub alternatim posita, ut patet per Philos. in 4. Top.* ergo habitus speculatiui non sunt uirtutes.

*c. 2. non procul a prin.

SED CONTRA. Soli habitus speculatiui cōsiderāt necessaria, quæ impossibile est aliter se habere sed Philosoph. ponit in 6. Ethi.* quasdam uirtutes intellectuales in parte animæ, quę cōsiderat necessaria, quæ non possunt aliter se habere. ergo habitus intellectuales speculatiui sunt uirtutes.

*c. 1. t. 5.

RESP. Dicēdū, ꝙ cū ōis uirtus dicat in ordine ad bonū, sicut s. dictū est:* duplici rōne aliqs habitus dr̄ uirtus, ut s. dictū est.* Vno mō, qa facit facultatē bene operādi: alio mō qa cū facultate facit ēt usū bonū: & hoc sicut s. dictū est, † ꝑtinet solū ad illos

*q. 55. ar. 3. *& q. 56. art. 3. †q. 56. ar. 3.

A habitus, q̄ respiciunt partē appetitiuā, eo ꝙ uis appetitiua aīæ est, quæ facit uti omnibus potētijs, & habitibus.* Cū igit habitus intellectuales speculatiui nō ꝑficiant partē appetitiuā, nec aliquo mō ipsam respiciant, sed solā intellectiuā; possunt quidē dici uirtutes, inquantū faciunt facultatē bonę operationis, q̄ est cōsideratio ueri, hoc enim est bonū opus intellectus: non tñ dr̄ uirtutes secundo mō, quasi facientes bene uti potentia, seu habitu.* Ex hoc enim, ꝙ aliquis habet habitū scientię speculatiuæ, non inclinat ad utendū, sed fit potens speculari uerū in his, quorū habet scientiā: sed ꝙ utat sciētia habita, hoc est mouente uoluntate. B Et iō uirtus, q̄ ꝑficit uolūtatē, ut charitas uel iustitia, facit ēt bene uti hmōi speculatiuis habitibus: & ſm hoc ēt in d actibus horum habituum potest esse meritū, si ex charitate fiant. sicut Greg. dicit in 6. Moral.* ꝙ contemplatiua est maioris meriti, quàm actiua.

concl. D. 1185. *cap. 18. post. medium & cap. 26.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd duplex est opus, scilicet exterius, & interius. practicū ergo, uel operatiuum, quod diuiditur contra speculatiuum, sumitur ab opere exteriori, ad quod non habet ordinē habitus speculatiuus: sed tamen habet ordinem ad interius opus intellectus, quod est speculari uerū, C & secundum hoc est habitus operatiuus.

AD 2m dicendū, ꝙ virtus est aliquorum dupliciter. Vno modo sicut obiectorum: & sic huiusmodi virtutes speculatiuæ non sunt eorum, per quæ hō fit beatus, nisi forte secundum quod ly, per, dicit causam efficientem, uel obiectum completæ beatitudinis, qđ est Deus, quod est summū speculabile. Alio modo dr̄ esse uirtus aliquorum sicut actuum. & hoc modo uirtutes intellectuales sunt eorū, ꝑ q̄ hō fit beatus, tum quia actus harū uirtutū possūt esse meritorij, sicut dictū est:* tū ēt quia sunt quædā inchoatio perfectæ beatitudinis, quæ in contē- D platione ueri consistit, sicut supra dictum est †.

*In corp. art. q. 5. art. 18.

AD 3m dicendū, ꝙ scientia diuiditur ꝯ uirtutē secūdo modo dictā, quæ pertinet ad uim appetitiuā.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint tantum tres habitus intellectuales speculatiui, scilicet, sapientia, scientia, & intellectus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ inconuenienter distinguantur tres uirtutes intellectuales speculatiuæ. s. sapiētia scientia, & intellectus. Spēs enī E non debet condiuidi generi: sed sapientia est q̄dā scientia, ut dr̄ in 6. Eth.* ergo sapientia nō debet condiuidi scientiæ in numero uirtutum intellectualium.

¶2 Pręt. In distinctione potētiarum, habituū, & actuū, quæ attenditur ſm obiecta, attenditur principaliter distinctio, quę est secundum rationem formalē obiectorū, ut ex supradictis patet.† non ergo diuersi habit⁹ debent distingui secūdū materiale

SVPER Q. LVII. ART. II.

Ferr. 3. con. c. 44. Med. ar. 2.

191 *Porrecta per totum.* Inf. q. 68. ar. 7. cor. & 2. 2. q. 4. a. 8. cor. & q. 45. art. 5. cor. & pri. 3. l. art. 3. coc. Et 3. cont. c. 44. fi. Et vir. q. 1. ar. 12. co. & art. 13. cor. *l 6. eth. c 7. t. 5.

IN art. 2. & specialiter in responsione ad secundum nota quomodo sapientia continet intellectum, & scientiā. nō enim continet ut partes integrales, cum iam dictum superius sit, ꝙ habitus non integratur ex pluribus habitibus, sed continet quasi partes potentiales, habet enim se sapientia ad intellectum, & scientiam sicut quoddā commune, quicquid ille, & eminentiori mō: utit enim principijs ꝑ se notis deducendo cōclusiones, qđ est sciētiæ: & ipsa ꝑ se nota

†q. 54. ar. 2.

principia uera esse ex terminis iudicat, defendit, & inchoat, q̄ intellectus tantūmodo uidet absolute: & utrunq; habet resoluendo in altissimam cām, qd est eminentius cōtinere. & ppea in 6. ethi. & in lra dr, q̄ cōtinet scientiā, & intellectū. & in 4. Metaphysicæ, uocat sciētia, & defendit principia ex terminis.

obiectum, sed s̄m rōnē formalē F ipsius obiecti: sed principiū demōstrationis est rō sciēdi cōclusiones. nō ergo intellect⁹ principiorū dēt poni habitus alius aut alia virtus à sciētia cōclusionū.

¶ 3 Præt. h Virtus intellectualis dr̄ q̄ est in ipso rōnali per essentiā: sed ratio ēt speculatiua sicut rōcinatur syllogizando demōstratiue, ita ēt rōcinat̄ syllogizado dialectice. ergo sicut scientia, q̄ causatur ex syllogismo demōstratiuo, ponitur uirtus intellectualis speculatiua, ita etiam, & opinio. G

*C. 3. 6. & 7. t. 5.

SED CONTRA est, quod Philos. 6. Eth.* ponit has solum tres uirtutes intellectuales speculatiuas. s. sapientiam, scientiam, & intellectum.

*Ar. pcēd.

RESP. Dicendū, q̄ sicut supra dictū est,* Virtus intellectualis speculatiua est, p q̄ intellectus speculatiuus pficit ad considerandū uerū. hoc. n. est bonū opus eius. uerū aūt est dupliciter cōsiderabile, Vno mō sicut p se notū: alio mō sicut p aliud notū. Qd̄ aūt est p se notū, se hēt ut principiū, & pcipit̄ statim ab intellectu: & iō m habitus pficiens intellectū ad hmōi ueri cōsiderationē uocat̄ itellectus, n q̄ ē habitus principiorū. H Verū aūt qd̄ est p aliud notū, nō statim pcipit̄ ab itellectu, seu p inquisitionē rōnis, & se hēt in rōne termini: qd̄ qdē pōt esse dupliciter. Vno mō, vt sit ultimū in aliquo genere: alio mō vt sit ultimū respectu totius cognitionis humanę. Et q̄a ea, q̄ sunt posterius nota quo ad nos, sūt priora, & magis nota s̄m naturā, vt dr̄ in 1. Phys.* iō id, qd̄ est ultimū respectu totius cognitionis humanę, est id, qd̄ est primū, & maxime cognoscibile s̄m naturā. & m circa hmōi ē sapiētia, n q̄ cōsiderat altissimas cās, ut dr̄ in 1. Met.* vn̄ cōueniēter iudicat, & ordinat de oībus: q̄a iudiciū pfectū, & uniuersale I haberi nō pōt, nisi p resolutionē ad primas cās. Ad m id uero, qd̄ ē vltimū in hoc, uel in illo genere cognoscibiliū, pficit intellectū sciētia, n & iō s̄m diuersa genera scibilium sunt diuersi habitus scientiarum, cum tamen sapientia non sit nisi una.

concl. m

*Tex. 3. to. 2.

cōclusionis pars.

*C. 1. circa fi. to. 1

cōclusionis pars.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ sapiētia est, q̄dā sciētia, inquātū hēt id, qd̄ est cōe oībus scientijs, ut. s. ex principijs cōclusiones demōstret: sed q̄a hēt aliquid propriū supra alias scientias, inquātū. s. de oībus iudicat, & non solum quantum ad conclusiones, sed ēt quantum ad prima principia: ideo habet rationem perfectioris uirtutis, quàm scientia. X

AD 2m dicendū, q̄ qñ rō obiecti sub uno actu refertur ad potentiā, uel habitū, tunc nō distinguunt̄ habitus, uel potentię penes rōnē obiecti, & obiectū materiale: sicut ad eandē potentiā visiuā ptinet videre colorē, & lumē qd̄ est rō uidendi colorē, & simul cū ipso videt. Principia uero demōstrationis possunt seorsū cōsiderari abs q; hoc, q̄ cōsiderent̄ cōclusiones. Possunt ēt cōsiderari simul cū cōclusionibus, prout principia in cōclusiones deducunt̄. Cōsiderare ergo hoc scd̄o mō principia ptinet ad sciētiā, q̄ cōsiderat ēt cōclusiones: sed cōsiderare d principia s̄m seipsa, ptinet ad itellectū. Vn̄ si q̄s recte cōsideret, istę tres uirtutes non ex æquo distinguunt̄ abinuicē, sed ordine quodā: sicut accidit in totis potētialib. quorū una pars ē pfectior altera, sicut aīa rōnalis est perfectior q̄ sensibilis, & sensibilis, q̄ vegetabilis. Hoc. n. modo scientia dependet ab intellectu, sicut a principaliori: & utrunq; depēdet à sapientia sicut a principalissimo, q̄ sub se continet, & intellectum, & sciētias, ut de cōclusionib. scientiarum diiudicans, & de principijs earundē.

D. 702.

AD 3m dicendū, q̄ sicut s̄. dictū est,* habitus uirtutis determinate se habet ad bonū, nullo aūt mō ad malū. bonū aūt intellectus est uerū: malū aūt ei⁹ est falsū. Vn̄ soli illi habitus uirtutes intellectuales dn̄r, q̄b. semper dr̄ uerū, & nunq̄ falsum. opinio uero, & suspicio possunt esse ueri, & falsi: & iō non sunt intellectuales uirtutes, ut dicitur in 6. Eth.*

*Q. 51. ar. 3. & 4.

*Ca. 3. circa princ. tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus intellectuales, qui est ars, sit virtus.

AD TERTIVM sic procedit̄. Videtur q̄ ars non sit uirtus intellectualis. Dicit. n. Aug. in lib. de libero arbitrio,* q̄ uirtute h nullus male utitur: sed arte aliquis male utitur. potest enim aliquis artifex secundum scientiam artis suæ male operari. ergo ars non est uirtus.

¶ 2 Præt. Virtutis nō est h uirt⁹: artis aūt est aliqua uirtus, ut dicit̄ in 6. Eth. † ergo ars non ē uirtus:

¶ 3 Præt. h Artes liberales sunt excellētiores, q̄ artes mechanicę: sed sicut artes mechanicæ sunt practicæ, ita artes liberales sunt speculatiuæ. ergo si ars esset uirtus intellectualis, deberet uirtutib. h speculatiuis annumerari.

SED CONTRA est, q̄ Philosoph. in 6. Eth.* ponit artem esse uirtutem, nec tamen connumerat eam uirtutibus speculatiuis, quarum subiectum ponit sciētificam partem animæ.

*Eod. li. c. 3. & 4. t. 5.

RESP. Dicēdū, q̄ ars nihil aliud est, q̄ rō recta aliquorū operum faciendorū, quorum tn̄ bonum nō consistit in eo, q̄ appetitus humanus aliquo mō se hēt, sed in eo, q̄ ipsum opus qd̄ fit, in se, bonum est. Non. n. pertinet ad laudē artificis inquātū artifex ē qua uolūtate opus faciat, sed quale sit op⁹ qd̄ facit. X Sic igit̄ ars, proprie loquendo, habitus operatiuus est, & tn̄ in aliquo conuenit cum habitib. speculatiuis: q̄a ēt ad ipsos habitus speculatiuos ptinet qualiter se habeat res, quā considerant, non autē qualiter se habeat appetitus humanus ad illas. Dūmodo enim uerum Geometra demonstret, non refert qualiter se habeat s̄m appetitiuā partē utrū sit lęt⁹ vel iratus: sicut nec i artifice refert, ut dictū est.* & iō m eo mō ars habet rōnē uirtutis, sicut, et habit⁹ speculatiui. n in q̄tum. s. nec ars, nec habit⁹ speculatiuus faciunt bonum opus quantum ad usum, qd̄ est proprium uirtutis perficientis appetitum, sed solum, quantum ad facultatem bene agendi.

*Art. 1. concl. m

SVPER Q. LVII. ART. III.

Med. art. 3.

IN artic. 3. aduerte Nouitie, qd̄ iuxta duplicem bonitatē. s. propriā habitui artis, & moralē duo in lra dn̄t nōs in solutione ad primū de bonitate ppria artis, * dr̄, q̄ arte nullus male. i. delit, ad malum opus malitia opposita bonitati artis utitur. ¶ In solutione uero ad scdm, de bonitate morali dr̄, q̄ ad hoc, q̄ hō bene utatur arte, req̄ritur uirtus moralis: hoc. n. nō exigitur ad faciendū opus artis pfectū (q̄a pōt Grammatica perfectissima blasphemare Deū,) sed ad bene s̄cdm morem utendum arte.

292 *Perfecta per totum.* Inf. q. 93. a. 1. cor. Et 1 q. 22. art. 2. cor. Et 2. 2 q. 47. arti. 5. cor. Et uer. q. 5. ar. 1. cor Et 1. Ethic. & post princ. * Li. 2. de libe. arb. c. 18. & 19. tom. 1. † Li. 6 eth. ca. 5. circa fin.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ cũ aliqnis habens A artẽ operaẽ malũ artificiũ, hoc non est opus artis, imò est ꝯ artẽ: ficut ẽt cũ aliquis sciens uerũ mentitur, hoc qđ dicit, nõ est ſm scientiam, ſed ꝯ scientiã. vnde ficut scientia se hẽt ad bonũ semper, ut dictũ est*, ita, & ars: & ſm hoc dr̃ uirtus. In hoc tñ deficit à perfecta ratione uirtutis, quia non facit ipſum bonum uſum, ſed ad hoc aliquid aliud requiritur: quamuis bonus uſus ſine arte eſſe non poſſit.

*ar. præc. ad arg. 3.

Ad 2m dicendũ, ꝙ quia ad hoc vt homo bene utaẽ arte, quã hẽt, requiritur bona uoluntas, quę perficitur per uirtutẽ moralẽ: ideo Philoſoph. dicit*, ꝙ artis eſt uirtus, ſcilicet moralis, inquantũ ad B bonũ uſum eius aliqua uirtus moralis requiritur. Manifeſtum eſt enim, ꝙ artifex per iuſtitiã, q̃ facit uoluntatẽ rectam, inclinatur ut opus fidele faciat.

*lib. 6. Eth. 5. circ. fin. to. 5.

Ad 3m dicendũ, ꝙ ẽt in ipſis ſpeculabilib. eſt aliquid per modum cuiuſdã operis, puta, conſtructio ſyllogiſmi, aut orationis congruę, aut opus numerandi, uel menſurandi. & ideo quicunq; ad hmõi opera rõnis habitus ſpeculatiui ordinantur, dñr per quandã ſimilitudinẽ artes, ſcilicet liberales, ad drĩam illarũ artium, quæ ordinantur ad opera per corpus exercita, quæ ſunt quodãmodo ſeruiles, inquantũ corpus ſeruiliter ſubditur animæ, & hõ ſe- C cundũ animã eſt liber, illæ uero ſcientiæ, quæ ad nullũ hmõi opus ordinantur, ſimpliciter ſcientiæ dñr, non antẽ artes, nec oportet ſi liberales artes ſunt nobiliores, ꝙ magis eis conueniat ratio artis.

lectui, niſi adiuncta ſibi cogitatiua, ut in 6. Ethi. dr̃. ergo opinatiua pars aię hęc duo inſinuat. Ideo diuerſa inueniẽ data de ea ſententia ẽt a diuo Thoma, dũ I 6. Ethi. intuendo connatatã cogitatiuã, illi tribuit opinatiui nomen. Et in prima parte, q. 79. ar. 9. ad tertiũ, intuẽdo principantẽ intellectum in ipſa poſuit opinatiuũ: medium n. extremũ utrumq; ſapit: ſedo, ꝙ unus habitus eſt qñq; in diuerſis potẽtijs, ſic, ꝙ in una principaliter, & in alia ſecũdario: & ſic prudentia eſt intellectus prĩcipaliter, & in cogitatiua, & in memoratiua, ſecũdario. Et ꝓpea diuerſa de ipſa dicunẽ, q̃ non repugnant, dũ nunc principale, nũc ſecundariũ ſubiectum aſſignaẽ, & dabis in ſecunda ſcdæ q. 47. amplius erit ſermo, cũ prudẽntiæ natura diſcutieẽ: nũc ſufficiãt hæc cõmunia ẽt art.

D. 237.

Articvlvs IIII.

Vtrum prudentia ſit virtus distincta ab arte.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videẽ, ꝙ prudentia non ſit alia uirtus ab arte. Ars. n. eſt rõ recta aliquorũ operũ: ſed diuer- D ſa genera [h] operũ non faciunt ut aliqd amittat rõnẽ artis. ſũt. n. diuerſæ artes circa opera ualde diuerſa. cũ igiẽ ẽt prudentia ſit quædã ratio recta operũ, vr̃ quòd etiã ipſa debeat dici ars.

¶ 2 Præ. Prudentia magis [h] cõuenit cum arte, q̃ habitus ſpeculatiui. vtrunq;. n. eorũ eſt circa cõtingens aliter ſe habere, vt dr̃ in 6. Eth.* ſed quidã habitus ſpeculatiui dñr artes. ergo multo ma E gis prudentia debet diri ars.

*cap. 4. 5.

¶ 3 Præt. Ad prudentiã ptinet [h] bene cõſiliari, ut dr̃ in 6. Eth.* ſed ẽt in quibuſdã artibus conſiliari contingit, ut dr̃ in 3. Eth. † ſicut in arte militari, & gubernatiua, & medicinali. ergo prudentia ab arte nõ diſtinguitur.

*cap. 5. † ca. 3. t. 5.

Sed contra eſt, quod Philoſophus diſtingnit prudentiã ab arte in 6. Ethi.

* c. 3. t. 5.

Resp. Dicendũ, ꝙ ubi inuenitur diuerſa ratio uirtutis, ibi oportet uirtutes diſtingui. Dictũ eſt aũt ſupra,* ꝙ aliquis habitus hẽt rõnẽ uirtutis ex hoc ſolũ, ꝙ facit facultatẽ boni operis: aliquis autẽ ex hoc, ꝙ facit nõ ſolũ facultatẽ boni operis, ſed ẽt vſum. ars aũt facit ſolum facultatẽ boni operis, quia nõ reſpicit appetitũ. prudentia autẽ non ſolũ facit boni operis facultatẽ, ſed ẽt vſum: reſpicit. n. appetitũ tanquã præſupponẽs rectitudinẽ appetiẽ*, cuius drĩę rõ eſt: quia ars [d] eſt recta rõ factibiliũ, prudẽtia uero eſt recta rõ agibiliũ. Differt aũt facere, & agere, qa ut dr̃ in 9 Metaph.* factio eſt actus tranſiens in exteriorẽ materiã, ſicut ędificare, ſecare, & hmõi: agere aũt eſt actus ꝑmanẽs in ipſo agente, ſicut uidere, uelle, & hmõi. Sic igiẽ hoc mõ, ſe hẽt prudẽtia ad hmõi actus humanos, q ſunt vſus potentiarũ, & habituũ, ſicut ſe hẽt ars ad exteriores factiones, quia utraq; eſt ꝑfecta rõ reſpectu illorũ, ad q̃ ꝯparaẽ. ꝑfectio aũt, & rectitudo rõnis in ſpeculatiuis, depẽdet ex principijs, ex qb. rõ ſyllogizat, ſicut dictũ eſt,* ꝙ ſciẽtia depẽdet ab intellectu, q eſt habitus principiorũ, & ꝑ̄ſupponit ipſum. in humanis ãt actib. ſe hñt fines ſicut principia i ſpeculatiuis, vt dr̃ in 7. Eth. † & iõ ad prudentiã, q̃ eſt recta rõ agibiliũ, requiriẽ ꝙ hõ ſit bñ diſpoſitus circa fines, qđ quidẽ ẽ p appetitũ rectũ: & iõ ad prudentiã requiriẽ moralis uirt', p quã fit appetitus rect'. bonũ aũt artificialiũ nõ eſt bonũ appetitus humani, ſed bonũ ipſorũ operũ artificialiũ: & iõ ars nõ ꝑ̄ſupponit appetitũ rectũ. & inde eſt ꝙ magis laudaẽ artifex, q uolens peccat, q̃ q peccat nolẽs. magis aũt ꝯ prudentiã eſt, ꝙ aliquis peccet uolens q̃ nolẽs: qa rectitudo uoluntatis eſt de rõne prudentiæ, nõ aũt de rõne artis. Sic igitur patet, ꝙ [m] prudentia eſt uirtus diſtincta ab arte.*

*art. 1. & q. 56. a. 3. *text. 16. tom. 5. *art. 2. ad 2. † Cap. 8. poſt me. & lib. 6. c. 5. circa med. t. 5.

comel m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ diuerſa gña artificialiũ oĩa ſũt extra hoĩem, & iõ nõ diuerſificaẽ rõ uirtutis: ſed prudẽtia ẽ recta rõ ipſorũ actuũ humanorũ, vñ diuerſificatur rõ uirtutis, ut dictum eſt.*

*in corp. art.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ prudẽtia magis cõuenit cũ arte, q̃ cũ habitit.* ſpeculatiuis quantũ ad ſubiectũ, & materiã. utrunq; enim eſt in opinatiua parte animæ, & circa cõtingens aliter ſe habere: ſed ars magis conuenit cũ habitibus ſpeculatiuis in rõne virtutis, quàm cum prudentia, ut ex dictis patet.*

*ar. præc.

Ad 3m dicendũ, ꝙ prudentia eſt bene cõſiliatiua de his, quæ pertinẽt ad totã uitã hoĩs, & ad ultimũ finem uitæ humanæ: ſed in artibus aliquibus eſt conſiliũ de his, quæ pertinẽt ad fines proprios illarũ artium: vnde aliqui inquantũ ſunt bene conſiliatiui in rebus bellicis, uel nauticis, dicunẽ pru-

293 Porrecta per totum. Inf. art. 5. ad 1. Et 2. 2. q. 47. a. 4. ad 2.

SVPER QVÆ. LVII. ART. IIII.

Medina ar. 4.

In arti. quarto in ſolutione ad ſcdm, dubiũ occurrit, eo ꝙ author hic dicit cum Ariſtot. in 6. Ethic. ꝙ tam ars q̃ prudentia eſt in opinatiua parte aĩæ, q̃ ut ibi. ſ. in 6. Ethic. dicitur, diſtinguitur genere à parte ꝑ̄culaaĩæ, ſcientifica: & ut ipſe diuus Thomas ibidẽ affirmat, opinatiuũ eſt cogitatiua, ſcientificũ aũt intellectus: prudẽtia igiẽ in cogitatiua poniẽ hic, & in in quęſt. ꝑcedẽte arti. 3. poſita eſt in intellectu.

*cap. 4. 5. *cap. 5. ¶ ca. 3. t. 5. * c. 3. t. 5.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ prudẽtia proculdubio eſt in intellectu ut ſe extendit ad ſingularia: ꝑp qđ oportet duo hic aduertere. Primo, ꝙ intellectus ut extẽſus ad ſingularia dicit ſeipſũ, & connotat cogitatiuã, q̃ eſt ratio particularis: quĩa dato ꝙ intellectus ꝑ ſeipſũ cognoſcat ſingulare aliquo mõ, ꝑfecta tñ & directa notitia actiua, qualis cõuenit prudentiæ, de ſingularib ſingulariter nõ conuenit intel

dētes duces, uel gubernatores, nō aūt prudētes simpliciter, sed illi solū, q bene consiliantur, de his, quæ conferunt ad totā uitā.

ARTICVLVS V.

Vtrum prudentia sit uirtus necessaria homini.

AD QVINTVM sic procedit. Vr ꝙ prudentia nō sit uirtus necessaria ad bn̄ viuendū h. Sicut.n. se hēt ars ad factibilia, quorū est ratio recta h, ita se hēt prudentia ad agibilia, ſm q̄ uita hōis consideratur. est. n. eorum recta ratio prudētia, ut dr̄ in 6. Eth.* sed ars non est necessaria in reb. factibilib. nisi ad hoc, ꝙ fiant, nō aūt postq̄ sunt factæ. ergo nec prudentia est necessaria hoi ad bene uiuēdū postquā est uirtuosus: sed forte solū quātum ad hoc, ꝙ uirtuosus fiat.

¶ 2 Præt. Prudentia est per quā recte consiliamur, ut dicit in 6. Ethic.* sed hō pōt ex bono consilio agere nō solū proprio, sed ēt h alieno. ergo non est necessarium ad bene uiuendum, ꝙ ipse hō hēat prudentiam, sed sufficit ꝙ prudentū consilia sequat.

¶ 3 Præt. h Virtus intellectualis est, ſm quam contingit semper dicere uerū, & nunquā falsum: sed hoc non vr̄ contingere ſm prudentiam. non.n. est humanū, ꝙ in consiliando de agendis nūquam erretur, cum humana agibilia sint contingentia aliter se habere. Vnde dr̄ Sapien. 9. Cogitationes mortaliū timidæ, & incertæ prouidentię nostrę. ergo uidetur, ꝙ prudentia nō debeat poni intellectualis uirtus.

SED CONTRA est, ꝙ Sapient. 8. connumerantur alijs uirtutibus necessariis ad uitam humanam, cum dicitur de diuina sapientia: Sobrietatē, & prudētiā docet, iustitiā, & uirtutē, quib. utilius nihil ē i hac uita hoibus.

RESP. Dicendū, ꝙ prudentia* est uirtus maxime necessaria ad uitam humanā. bene. n. uiuere consistit in bn̄ operari. Ad hoc aūt ꝙ aliquis bene operetur, nō G solum requiritur qd faciat, sed ēt quomodo faciat, ut scilicet ſm electionem rectā operetur, non solū ex impetu, aut passione: cū aūt electio sit eorū, q̄ sūt ad finem, rectitudo electionis duo requirit. s. debitū finem, & id, qđ conuenienter ordinat ad debitū finē. Ad debitū aūt finē hō conuenienter disponitur p uirtutem, q̄ perficit partem aiæ appetitiuā, cuius obiectū est bo H nū, & finis. Ad id aūt qđ cōuenienter i finē debitū ordinat, oportet qđ hō directe disponat p habitū rōnis: qa ꝯsiliari & eligere, q̄ sunt eorū, q̄ sunt ad finē sunt actus rōnis: & iō necesse ē in rōne esse aliquā uirtutē intellectualē, p quā pficiatur ratio ad hoc ꝙ conuenienter se hēat ad ea, q̄ sunt ad finē, & hęc uirtus est prudentia: vnde m prudētia est uirtus necessaria ad bene uiuendum *. I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd bonum artis consideratur non in ipso artifice, sed magis in ipso artificiato, cum ars sit rō recta factibiliū. factio.n. in exteriorem materiam transiens, nō est perfectio facientis, sed facti sicut motus est actus mobilis. Ars aūt circa factibilia est: sed prudentiæ bonum attendit in ipso agēte, cuius pfectio est ipsum agere. est.n. prudētia recta K ratio agibilium, ut dictum est*: & iō ad artem nō requiritur ꝙ

SVPER QVAEST. LVII. ART. V.

Medina art. 5.

IN art. quinto eiusdem. 57. q. in rñsione ad tertiū, dubiū occurrit, quia author cōtradicit ueritati, & sibi. nā secūdum ueritatē, & ipsum in art. pcedente, ars non psupponit appetitū rectū, neq; spectat ad ipsū, neq; facit, aut iclinat ad ipsum, ut patet ex se, & ex supradictis manifeste. hic uero litera loquēs de intellectu practico nō solū quo ad prudentiā sed quo ad artem, dicit, ꝙ ueritas intellectus practici accipit p cōformitatē ad appetitū rectum, qđ est cōtra p̄dicta. Et ꝙ loquat d intellectu practico omnino; aliter, ut extēdit se ad artē, patet ex duob. Primo quia dicit, ꝙ hæc cōformitas ad appetitū rectū hēt locū in contingentib. q̄ a nobis fiunt, siue sint agibilia, siue factibilia. Secundo, ex hoc, ꝙ statim ex hac iadit rectam obiecti pprii intellect⁹ practici extensiue explicite ad artem, & prudentiam. ¶ Ad hoc dr̄ ꝙ qa intellectus practicus cōuenit cū speculatiuo secūdum cognitionis, & differt in actu directionis, differt ēt a practici à speculatiuo nō penes cognoscere, sed penes dirigere attendit iō ueritas intellectus speculatiui cōsistit in cognoscere. ueritas aūt intellect⁹ practici in dirigere: & sic ueritas intellectus speculatiui cōsistit in hoc, ꝙ cognoscere adæquat rei cognitæ ueritas aūt intellectus practici consistit in hoc, ꝙ dirigere adæquatur principio directiuo: ut aūs habetur nono Metaphysicæ, principium determinatiuum, ac per hoc directiuum uerius ad operandū, est appetitus. Cum igit unumquodq; ita se habeat ad ueritatem sicut ad entitatem, directionis actus ppri⁹ intellectui practico & quo ad esse, & quo ad ueritatem, pēdet ab appetitu & hoc liquet. Sed qm̄ in litera dr̄, ꝙ pendet ex appetitu recto, scito quòd rectitudo ista non est uniformiter accipienda. Directio namq; uera intellectus practici in agibilib. attenditur penes conformitatē ad appetitū rectū rectitudine finis moraliū, q̄ est bonitas moralis: directio aūt uera intellectus practici in factibilib. attendit penes conformitatē ad appetitū rectū rectitudine finis artificialiū: qđ non est appetitū esse bonū moraliter, sed esse rectum, i. tendere in rectum finem. In ar. n. arte est dare finem rectum, & non rectum. In tantum aūt pendet ueritas directionis intellectus practici ab appetitu recto in factibilibus, ꝙ si statuarius fiat repræsentaret hominem, & si per statuam intendat monstrum, ut ci improportionata membra uolens, uel nolens faciat, directio erronea erit, & non ab arte, cum ipsa uerorum tantum est, quia uirtus est si aūt intendat repræsentare monstrū, uel talē improportionē, directio uera, & opus uerum erit, utpote conformitatem habens intento fini, cui nata est conformari talis ratio. Nec te decipiat Nonitię q̄squā dicēs, ueritatem huiusmodi non spectare ad artem, sed artis usum: & consequenter, quia usus etiam intellectus speculatiui ab appetitu pēdet, sicut cōtingit logicū syllogizare ex quatuor terminis uolentem, & ex trib. et nolentem, ac per hoc uere, uel non uere logica utitur, ita in arte huiusmodi. ergo ueritas directionis ad usum spectat, non ad artem ipsam. Aduerte nanq; coincidētiā usus cum directione in arte. & unde quare apparet, ꝙ ueritas huiusmodi spectet ad usum, & non ad artē, quamuis.n. usus, & directio in arte coincidant, distinguuntur tamen saltem ratione. & actu conuenit directionis ueritas non rōne usus, sed rōne propriæ naturę, quæ nata est dirigere non nisi determinata ad directionem ab appetitu recto. In uirtutibus autem speculatiuis solus usus inuenitur pendens ab appetitu. Et per hæc satis patet responsio ad obiectionem: nam superius dictum est, ꝙ ars nec supponit appetitum rectē moraliter, nec inclinat ad ipsum rectum sine moraliter, siue artificialiter. nunc autem dicitur, quòd ppria ueritas eius consistit in conformitate ad appetitum rectum non in moralibus, sed in artificialibus, qui tunc est cum fine habet, à quo obliquando artificiale malū est: quia ueritas intellectus practici cōsistit in adęquato dirigere, ut ex teriora opera testantur. hæc uiterm, nec ueritati, nec authori contradicunt & c. ¶ In eadem responsione, scilicet ad tertium quinti articuli quæstionis 57. aduerte diligentissime, ut iungas hæc duo simul, scilicet, ꝙ habitus sit uirtus intellectualis, & ꝙ sit circa contingētia, quoniam sibi inuicē aduersantur. Si enim est intellectualis uirtus, ergo semper uerus, ac per hoc nō contingentium: quia contingentium multa est falsitas. Et si est contingentium, ergo nō semper uerus, ac per hoc non est uirtus intellectualis. Hanc difficultatem tractat hic author in hoc argumento: hanc difficultatem nō pōt effugere quisquis perfectionem intellectus practici in sola cognitione ponit. Vbi scito, ꝙ Scotus in tertio senten. d. 36.

Ferrella. per totum. 2. 2. q. 51. a. 3. ad 3. Et infra q. 2. 2. 6. cor.

Ca. 5. to. 5.

cap. 5. 7. 8. & 9. to. 5.

concl.

Ar. prec.

artifex bene operet, sed q̃ bonū opus faciat: requireret aūt magis, q̃d ipsum artificiatū bene operaret, sicut q̃ cultellus bene incideret, uel serra bñ secaret, si ꝓprie hoc eēt agere, & nō magis agi, q̃a nō hñt dominiū sui actus. & iō ars nō est necessaria ad bñ uiuendū ipsi artifici, sed solū ad faciendū ipsum artificiatū bonū, & ad conseruandū ipsum. Prudētia aūt ē necessaria hoī ad bñ uiuendū, non solū ad hoc q̃ fiat bonus.

AD 2m dicēdum, q̃ dū hō bonū operat nō sm propriam rōnē, sed motus ex consilio alterius, nondum est oīno perfecta operatio ipsius quātū ad rōnē dirigentē, & quantū ad appetitū mouentē. unde si bonū operetur, non tamen simpliciter bene, quod est bene uiuere.

AD 3m dicendū, q̃ uerū intellectus practici aliter accipitur, q̃ uerū intellectus speculatiui, vt dr̄ in 6. Eth.* nā uerum intellectus speculatiui accipit ꝑ cōformitatē intellect9 ad rē. Et quia intellect9 nō pōt infallibiliter ꝯformari rebus in cōtingētibus, sed solū in necessarijs: iō nullus habitus speculatiuus cōtingentiū est intellectualis uirtus, sed solū ē circa necessaria. Verū aūt intellectus practici accipit per cōformitatē ad appetitū rectū, quæ qdē conformitas in necessarijs locū non hēt, quæ uoluntate humana non fiunt: sed solū in cōtingētib9, quæ pñt a nobis fieri, siue sint agibilia interiora, siue factibilia exteriora, & iō circa sola cōtingentia ponitur uirtus intellect9 practici: circa factibilia qdē ars, circa agibilia vero prudētia.

ARTICVLVS VI.

Vtrum eubulia, synesis, & gnome sint virtutes adiuncta prudentiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videt q̃ inconuenienter adiungant prudētiæ eubulia, synesis, & gnomen. Eubulia.n. est habitus, quo bñ ꝯsiliamur, ut dr̄ in 6. Eth.* sed bene consiliati pertinet ad prudentiā, ut in eodē lib. dicitur. ergo eubulia nō est uirtus adiuncta prudentiæ, sed magis est ipsa prudentia.

¶ 2 Præt. Ad superiorē pertinet de inferiorib9 iudicare. illa ergo uirtus vī suprema, cuius est actus iudiciū: sed synesis est bene iudicatiua. ergo synesis non est uirtus adiuncta prudentiæ, sed magis ipsa est principalis.

¶ 3 Præt. Sicut diuersa sunt ea, de q̄bus est iudicandū, ita ēt diuersa sunt ea, de q̄bus est cōsiliandū: sed circa oīa cōsiliabilia ponit uirtutis una. s. eubulia. ergo ad bene iudicandū de agendis, nō oportet ponere pter synesim, aliā uirtutem. s. gnomen.

¶ 4 Præt. Tulli9 ponit in sua Rheto.* tres alias partes prudētiæ. s. memoriā præteritorū, intelligentiam præsentiū, & prouidētiam futurorum. Macrobius ēt ponit super somniū Scipionis,† quasdā alias partes prudētiæ. s. cautionē, docilitatē, & alia hmōi. non uidentur igitur solæ hmōi uirtutes prudētiæ adiūgi.

SED CONTRA est authoritas Philos. in 6. Eth.* q̄ has tres uirtutes ponit prudētiæ adiūctas.

RESP. Dicendum, q̃ in oībus potentijs ordinatis illa est principalior, quæ ad principaliorē actum ordinatur: circa agibilia aūt humana tres actus rōnis inueniuntur, quorū primus est cōsiliari: secūdus iudicare: tertius est præcipere. Primi aūt duo respōdent actibus intellectus speculatiui, qui sunt inquirere, & iudicare. nam consilium inquisitio quædā est: sed tertius actus est proprie practici intellect9, inquantū est operatiuus. nō.n. ratio habet præcipere ea, quæ per hominem fieri non pñt. Manifestum est aūt, q̃ in his, q̄ per hominē fiunt, principalis actus est præcipere, ad quē alij ordinātur: & ideo uirtuti, quæ est bene præceptiua. s. prudentiæ, tanquā principaliori adiūgunt tanquam secūdariæ eubulia, q̄ est bene ꝯsiliatiua, & synesis, & gnome, q̄ sunt partes iudicatiuæ, de quarū distinctione dicet.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ prudētia est bene cōsiliatiua, nō quasi bñ consiliari sit immediate actus eius: sed q̃a hūc actū perficit mediante uirtute sibi subiecta, q̄ est eubulia.

AD 2m dicēdū, q̃ iudiciū in agēdis, ad aliqd ulteri9 ordinat. ꝯtingit.n. aliquē bñ iudicare de aliquo agendo, & tñ nō recte exeq̄: sed ultimū complementum est, qñ ratio iā bene præcipit de agendis.

AD

dist. 36. intellectum practicū in sola cognitione rectificans, adeo ut prudentiam in sola rōne absque appetitus bonitate ponat, non pōt huic difficultati satisfacere. Putat aūt ipse, q̃ sicut in speculatiuis principia ex terminis, & conclusio ex recto syllogismo scitur necessario, ita in practicis, & sic perficitur rō practica. & illud sexti Eth. q̃ uerum intellectus practici est confesse se habere appetitui recto, glosat, q̃ appetitui recto nō præcedēti, sed apto nato sequi: ita q̃ intellect9 practicus tunc est uerus, qñ talis est, q̃ recta electio est nata sibi esse cōformis uel in idē tedit, qā est cōformatiuus rectæ electionis sibi, siue sequat, siue non, recta electio. Sed quātus sit hic error, manifesta patet ex allata difficultate. Nā quantumcunq; intellectus noster discurrat, nunquā ad hoc peruenire pōt, ut de particularibus cōtingētibus habitū ꝑse uerū semper acquirat: qm cū ab eo qd res est, uel nō est, oratio sit uera uel falsa, & cōtingentia aliter, & aliter se hēant, impossibile est, q̃ intellectus nr̄i cognitio conformetur infallibiliter contingentibus. aut ergo nō est uirtus prudētia illa Scotica, qa uirtus intellectualis, ut patet 6. Ethic. non est nisi uerorū: aut si est uirtus, non est circa cōtingentia, & sic nō est prudentia, sed scientia moralis. Et sicut errauit in hoc, ita & errauit in glosa illa, & in consequentibus, de quib. infra erit sermo. Tu aūt sectator Arist. & D. Thomæ; cui datū est uidere, q̃ prędicta duo, si referantur ad perfectionē cognitiōis, incōpossibilia sunt, inspicias literā in hac ratione, & inuenies q̃ diuinum authoris ingeniū, ut dēs dixit, q̃ pp hanc rōnē s. huius in cōpossibilitatis, nulla uirtus intellectualis ponit in intellectu speculatiuo, cuius perfectio consistit in cognoscere circa contingentia. unde ut hæc duo coeant, necesse est ad intellectū digredi eius perfectio, ac p hoc ueritas non cōsistat in cognoscere, sed in alio actu, q̃ perfectus uerosq; infallibiliter circa contingentia esse possit. talis est aūt intellectus practicus ut sic: qm cuius perfectio, ac ueritas in actu dirigēdi cōsistit, quæ directio infallibiliter est uera circa cōtingentia, si consona sit appetitui recto præcedenti: & sic author uirtutem intellectualē semper uerā respectu contingentiū saluauit, non inquantum cognitorū, sed inquantum attingibilium ab humano opere pp conformitatem ad appetitū rectū. Propterea esto cautus nō solum Nouitie, sed uir docte, ne cū de istis disputas, in intellectu solo sistas. sæpe enim intellectui, ut cognoscenti, tñ deerit certa ueritas præmissæ particularis, qm non est cognoscibilis certitudinaliter, ut patet.

*ca. 2. 10. 5.

295 Porrecta per totu 1. q. 2. 1. 80. t. ad 1. Et 2. 2. q. 49. corp. & q. 51. per to. & q. 52. art. 2. cor. Et 3. d. 33. q. 3. art. 1. q. 3. & 4. Et vir. q. 1. a. 12. ad 26. & q. 5. ar. 1. cor.

εὐβουλία σύνεσις γνώμη

*li. 6. Eth. cap. 9.

*lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib.

†lib. 1. in fol. 2. ante med. cap. 8.

*ca. 10. & 11. to. 5.

SVPER Q. LVII. ART. VI.

Medina ar. 6.

IN art. 6. in rñsione ad tertiū memento Nouitie, q̃ rā dialectica, quàm demonstratiua docens est una: sed in usu est dēa, quā ponit litera. quia dialectica ēt utens est una, demōstratiua uero multiplex, idest, principia rōnū demonstratiuarū diuersificantur iuxta diuersitatē rerū scibiliū, quia sunt ppr a illis principia uero rōnū probabilium non diuersificantur iuxta diuersitatē rerū, quia sunt cōia: & hoc.o. est dialecticā utentem esse unā demonstratiuā multiplicē. Diuersitas nāq; i, uel idētitas principiorū suorū infert earū diuersitatē.

d. 3. argu. Aius art.

cont.

SVPER

AD 3^m dicendum, ꝙ iudicium de unaquaq; re fit per propria principia eius: inquisitio aũt nondum est per propria principia, quia his habitis nõ esset opus inquisitione, sed iã res esset inuenta: & ideo una sola virtus ordinatur ad bene consiliandum, duæ aũt uirtutes ad bene iudicandũ, quia distinctio nõ est in coibus principijs, sed in proprijs. unde, & in speculatiuis una est dialectica inquisitina de omnibus scientiæ aũt demonstratiuæ, quæ sunt iudicatiuæ, sunt diuersæ de diuersis. Distinguuntur aũt synesis, & gnomin ſm diuersas regulas, quibus iudicatur. Nam synesis est iudicatiua de agendis ſm cõem legem: gnomin autem secundũ ipsam rationem naturalem in his, in quibus deficit lex communis, sicut plenius infra patebit.*

* 2. 2. q. 51. art. 4.

AD 4^m dicendũ, ꝙ memoria, intelligentia, & prouidentia, similiter ẽt cautio, & docilitas, & alia huiusmodi non sunt uirtutes diuersæ à prudentia: sed quodammodo cõparantur ad ipsam, sicut partes integrales, inquantũ oĩa ista requiruntur ad pfectionẽ prudentiæ. sunt ẽt, & quædam partes subiectiuæ, seu species prudentiæ, sicut œconomica regnatiua, & hmõi: sed prędicta tria sunt quasi partes potentiales prudentię: quia ordinantur sicut secundarium ad principale, & de his infra dicetur.*

*2. 2. q. 51.

SVPER Q. LVIII. ART. I. ET II.

Medina art. 1.

IN art. 1. & 2. eiusdem q. 58. aduerte, ꝙ quia formalis est doctrina authoris: ideo licet cõclusum sit, ꝙ nõ ois uirtus est moralis, specialiter quęsitum est an moralis sit intellectualis decet .n. doctrinã paulatim singula explicare, quãuis ois uirt^9 humana nõ moralis sit intellectualis.

QVAESTIO LVIII.

De distinctione virtutum moralium ab intellectualibus, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de uirtutibus moralibus.

Et primo de distinctione earum à virtutibus intellectualibus. Secundo, de distinctione earum ab inuicem secundum propriam materiam. Tertio, de distinctione principalium, uel cardinalium ab alijs.

CIRCA primum quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum omnis uirtus sit uirtus moralis.

¶ Secundo, Vtrum uirtus moralis distinguatur ab intellectuali.

¶ Tertio, Vtrum sufficienter diuidatur virtus per intellectualem, & moralem.

¶ Quarto, Vtrum moralis uirtus possit esse sine intellectuali.

¶ Quinto, Vtrum econuerso, intellectualis virtus possit esse sine morali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis virtus sit moralis.

296 Porrecta per totum. Iof. q. 68. art. 8. cor. Et 3. d. 23 q. 1. art. 4. q. 2. co. * Cap. 6. post me.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ omnis uirtus sit moralis. Virtus. n. moralis dr̃ à more, idest h consuetudine: sed omnium uirtutũ actus cõsuescere possumus. ergo omnis virtus est moralis.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 2. Eth.* ꝙ uirtus moralis, est habitus h electiuus in medietate rõnis consistens: sed omnis uirtus vr̃ esse habitus electiuus, qa actus cuiuslibet uirtutis possumus ex electione facere. oĩs ẽt uirtus aliqualiter in medio rõnis consistit, ut infra patebit.† ergo oĩs uirtus est moralis.*

*q. 64. ar. 2. § 4.

¶ 3 Præt. Tullius dicit in sua Rhet.* qđ uirtus est habitus in modũ h naturæ rõni ꝯsentaneus: sed cũ oĩs uirtus humana ordinet̃ ad bonũ hoĩs, oportet ꝙ sit cõsentanea rõni, cum bonũ hoĩs sit ſm rõnem esse, ut Diony. dicit. ergo omnis uirtus est moralis.

*lib. 2. de inuẽtione in fol. 4. ante finem lib.

SED CONTRA est, quod Philo. dicit in 1. Eth.* Dicentes de moribus nõ dicimus, qm̃ sapiens, uel intelligẽs, sed qm̃ mitis, uel sobrius: sic igit̃ sapiẽtia, & intellectus nõ sunt morales: q̃ tñ sunt uirtutes, sicut s̃. dictum est.* nõ ergo oĩs uirtus est moralis.

*In fi. lib. tom. 5.

*q. præce. art. 2.

RESP. Dicendũ, ꝙ ad hmõi euidentiã cõsiderare

G oportet quid sit mos: sic. n. scire poterimus qđ sit moralis uirtus. Mos aũt duo significat: qñq;. n. significat cõsuetudinẽ, sicut dr̃ Act. 15. Nisi circuncidamini ſm morẽ Moysi, non poteritis salui fieri. Qñq; uero significat inclinationẽ quandã naturalem, uel quasi naturalẽ ad aliquid agendũ: unde, & ẽt brutorum aĩalium dñr aliqui mores. vnde dr̃ 2. Mach. 11. ꝙ leonũ more irruentes in hostes prostrauerunt eos, & sic accipit̃ mos in Psal. 67. ubi dr̃, Qui habitare facit unius moris in domo. Et hæ quidẽ duæ significationes in nullo distinguuntur apud Latinos quantũ ad uocẽ: in Græco aũt distin

H guunt̃. nã ethos, qđ apud nos morẽ significat, qñq; hẽt primã longã, & scribitur per η Græcam literã: qñq; hẽt primã correptã, & scribitur per ε. Dicit̃ aũt uirtus moralis a more, ſm quod mos significat quandã inclinationẽ naturalẽ, uel quasi naturalẽ ad aliquid agendũ, & huic significationi moris, propinqua est alia significatio, quæ significat cõsuetudinẽ: nã consuetudo quodã modo uertitur in naturã, & facit inclinationẽ similẽ naturali. Manifestũ est aũt qđ inclinatio ad actũ pprie cõuenit appetitiuę uirtuti, cuius est mouere oẽs potentias ad agendũ, ut ex supradictis patet.* & iõ^m nõ oĩs

*q. 9. ar. 1 concl.

I uirt^9 dr̃ moralis, sed solũ illa, q̃ est ĩ vi appetitiua.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ obiectio illa procedit de more ſm quod significat consuetudinem.

AD 2^m dicendũ, ꝙ oĩs actus uirtutis põt ex electione agi: sed electionẽ rectã agit sola uirtus, quę est in appetitiua parte animę. Dictũ est. n. supra,* ꝙ eligere est actus appetitiuę partis. unde habitus electiuus, qui. s. est electionis principium, est solum ille, qui perficit uim appetitiuã, quamuis etiã aliorum habituum actus sub electione cadere põt.

*q. 13. art 1.

*text. 3. tomo 2.

297 Porrecta per totum Infra q. 62. art. 2. Et 3. dist. 23. q6. 1. art. 4. q. 3. ad 4. Et uer. q. 14. art. 3. ad 9 & uer. q. 1. ar. 12. cor. Et 1. Eth. fin.

AD 3^m dicendum, ꝙ natura est principium motus, sicut dicitur in 2. Phys.* Mouere autẽ ad agen

K dum, proprium est appetitiuę partis: & ideo assimilari naturæ in consentiendo rationi, est propriũ uirtutum, quæ sunt in ui appetitiua.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali.

AD SECVNDVM sic procedit̃. Videtur ꝙ uirtus moralis ab intellectuali non distinguatur. Dicit eñ Aug. in lib. de ciu. Dei,* ꝙ uirtus est h ars recte vi-

*lib. 19. c. 1: paulo post principium & lib. 4. ca. 21. & li. 15. c. 3. tom. 5.

SVPER Q. LVIII. ART. II.

Medina art. 2.

IN art. 2. eiusdẽ 58. q. aduerte, ꝙ ultima uerba in corpore articuli, scilicet habitus moralis habet rationem uirtutis humanę, inquantum

tum rõni conformatur, non intelligunt de conformitate superadditæ relationis sed de conformitate essentiali. iam.n.superius dictum, est quod virtus moralis est essentialiter habitus conformis rõni, & nõ sit idem habitus de non uirtute uirtus p superadditam relationem ad rationem rectam & hęc expositio sufficiat pro omnibus similibus verbis authoris tam hic, q̃ alibi.

¶ In eodẽ 2 art. relinquitur difficultas illa in ꝓprio loco dispu tanda. An possit hõ cõtra actualẽ iudiciũ operari: sat.n.est pro posito de habitibus loq., & necessitatẽ habitus in appetitu etiã ostendere, ut in litera fit.

uendi: sed ars est uirtus intellectualis. ergo uirtus moralis ab intellectuali non differt.

¶ 2 Præ. Pleriq; in diffinitione virtutum moralium ponunt scientiam, sicut quidã diffiniunt, ꝙ perseuerantia[h] est scientia, uel habitus eorum quibus est immanendum, uel nõ immanendũ, & sanctitas[h] est sciẽtia faciẽs fideles, & seruãtes, q̃ ad Deũ iusta: scientia ãt est uirtus intellectualis. ergo uirtus moralis non debet distingui ab intellectuali.

* Cap. 6. a medio tomo 5.

¶ 3 Præt. Augu. dicit in 1. Soliloquiorum,* ꝙ uirt[9][h] est recta & perfecta ratio: sed hoc pertinet ad virtutem intellectualẽ, ut patet in 6. Ethic. † ergo virtus moralis nõ est distincta ab intellectuali.

† Cap. ultimo.

¶ 4 Præt. Nihil distinguit ab eo, quod in eius diffinitione[h] ponit: sed virtus intellectualis ponit in diffinitione uirtutis moralis. dicit.n. Phil. in 2. Ethi.* ꝙ uirtus moralis est habitus electiuus existẽs in medietate determinata rõne, ꝓut sapiẽs determinabit hmõi aũt recta rõ determinans mediũ uirtutis moralis ꝑtinet ad uirtutẽ intellectualẽ, ut dr̃ in 6. Eth. *ergo uirtus moralis nõ distinguit ab intellectuali.

* Cap. 6. a medio tomo 5.

* Cap. ultimo.

† Ca. ultimo in fine, to. 5.

SED CONTRA est, quod dr̃ in 1. Ethi.† Determinatur uirtus ẽm dr̃iam hanc. Dicimus enim harũ has, quidem intellectuales, has uero morales.

RESPON. Dicendũ, ꝙ oium humanorũ operum principiũ primũ rõ est, & q̃cunq; alia principia humanorũ operũ inueniant, quodãmõ rõni obediũt, diuersimode tñ. Nã q̃dã rõni obediunt oĩo ad nutũ absq; omni ꝯdictione: sicut corporis membra, si fuerint in sua natura cõsistentia. statim.n. ad imperiũ rõnis manus, aut pes mouet ad opus. Vñ Philo. dicit in 1. Polit.* ꝙ aia regit corpus despotico principatu. i. sicut dñs seruũ, qui ius ꝯ dicendi nõ hẽt. Posuerunt igit quidã ꝙ oia principia actiua, q̃ sunt in hoie, hoc modo se hñt ad rõnem: quod quidẽ si uerum esset, sufficeret ꝙ rõ esset ꝑfecta ad bñ agẽdũ. vñ cũ uirtus sit habitus, quo ꝑficimur ad bñ agendum, sequeret ꝙ in sola rõne esset, & sic nulla uirtus esset nisi itellectualis. Et hæc fuit opinio Socratis, q dixit oẽs uirtutes eẽ prudẽtias, ut dr̃ in 6. Eth. *vñ ponebat, ꝙ hõ, scientia in eo existente peccare non poterat, sed quicunque peccabat, peccabat ꝓp ignorantiã. Hoc aũt ꝓcedit ex suppositione falsi; pars.n. appetitiua obedit rõni non oĩno ad nutũ sed cũ aliqua contradictione: vñ Philosophus dicit in 1. Polit.* ꝙ rõ imperat appetitiuę principatu pollitico, quo. s. aliquis p̃est liberis, q hñt ius in aliquo contradicendi: vñ Aug. dicit sup Psal.† q interdum p̃cedit intellectus, & sequit tardus, aut nullus affectus, intm̃ ꝙ qñq; passionibus, uel habitibus appetitiuę partis hoc agitur, ut usus rõnis in particulari impediat: & ẽm hoc aliqualiter uerũ est, quod Socrates dixit,* ꝙ scientia p̃nte, non peccat: si tñ hæc extẽdat usq; ad usum rõnis in particulari eligibili. Sic igitur ad hoc quòd hõ bene agat, requiritur ꝙ non solũ rõ sit bene disposita ꝑ habitũ uirtutis intellectualis, sed ẽt quòd uis appetitiua sit bene disposita ꝑ habitũ uirtutis moralis. Sicut igit appetitus distinguit à rõne, ita[m] uirtus moralis distinguit ab intellectuali.[n] vnde sicut appetitus est principiũ humani actus ẽm hoc, ꝙ participat aliqualiter rõnem, ita habitus moralis habet rationem virtutis humanæ: inquantum rationi conformatur.

* Cap. 3. post medium, to. 5.

* Cap. ult. to. 5.

* Cap. 3. post medium, to. 5.

† Psal. 118. sup illud, Concupiuit anima mea. circa finẽ cõcionis 8. inclum ps. to. 8.

* li. 6. Eth. to. 5.

co: 8l. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Aug. cõiter accipit artẽ *ꝓ qualibet recta rõne, & sic sub arte includitur etiã prudentia, quæ ita est recta rõ agibiliũ, sicut ars est recta rõ factibilium: & ẽm hoc quod dicit, ꝙ uirtus est ars recte uiuendi, essentialiter conuenit prudentiæ, participatiue autem alijs uirtutibus, prout secundum prudentiam diriguntur.

AD 2m dicendũ, ꝙ tales diffinitiones à quibuscunq; inueniantur datæ, ꝓcesserunt ex opinione Socratica, & sunt exponendæ eo mõ, quo de arte * prædictum est: & similiter dicendum est, ad tertiũ.

* In solu. ad 1. arg. præced.

AD 4m dicendum, ꝙ recta rõ, quæ est ẽm prudẽtiam ponitur in diffinitione uirtutis moralis, non tanquã pars essentiæ eius, sed sicut quiddam participatum in omnibus uirtutibus moralibus, inquantum prudentia dirigit omnes uirtutes morales.

ARTICVLVS III.

Vtrum sufficienter virtus diuidatur per moralem, & intellectualem.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ uirtus humana nõ sufficienter diuidatur ꝑ uirtutem moralem, & intellectualem. Prudentia enim uidetur esse aliquid medium inter uirtutem moralem, & intellectualem,[b] connumerat.n. in uirtutibus ĩtellectualibus in 6. Ethic.* & ẽt ab omnibus cõiter connumeratur inter quatuor uirtutes cardinales, q̃ sunt morales, ut infra patebit.† non ergo sufficienter diuidit uirtus per intellectualem, & moralem, sicut per immediata.

* Cap. 3. & 5. to. 5.

† q. 61.

¶ 2 Præt. Continentia, & ꝑseuerantia, & ẽt patientiã, non computant inter uirtutes ĩtellectuales nec[h] ẽt sunt uirtutes morales, q a non tenent mediũ in passionibus, sed abundãt in eis passiões. nõ ergo sufficiẽter diuidit uirt[9] ꝑ ĩtellectuales, & morales.

¶ 3 Præt. Fides, spes, & charitas, q̃dã[h] uirtutes sunt, non tñ sunt uirtutes intellectuales. hæ.n. solũ sunt quinq;. s. sciẽtia, & sapiẽtia, intellectus, prudẽtia, & ars, ut dictũ est,* nec ẽt sunt uirtutes morales, q a non sũt circa passiones, circa quas maxime est moralis uirtus. ergo uirtus non sufficienter diuidit per in-

* q. 57. ar. 2 & 3.

SVPER Q. LVIII. ART. III.

Medina ar. 3.

IN art. 3. eiusdẽ q. 58. in respõsione ad 2 dm nota Thomista, ne falaris sumens hoc, ꝙ cõtinentia sit subiectiue in ratione ꝓp illa, verba. Deficit tñ a rõne uirtutis, q a virt[9] itellectualis &c. Phs.n. dupliciter intelligi: primo, ut prima facie vr̃, ut reddant rõnẽ quare continentia non est virtus, quia non est uirtus itellectualis, quia &c. Et hic sensus licet sit à pluribus sis acceptus, falsum tñ, & contrarius huic literæ, & authori est, ut patebit. Alio ergo modo põt intelligi vt reddant rationẽ quare continẽtia non est uirtus, quia in continente non datur uirtus intellectualis faciens rationem bñ se hẽre, circa materiã continentiæ quod probat: quia in eo non est rectus appetitus finit, quẽ p̃exigit ratio recta habituata uirtute: quasi diceret, continentia deficit à ratione uirtutis, quia sine ponatur

298 Porrecta per totum.

ponatur ꝙ sit uirtus in appetitu siue in ratione exigit hoc, ꝙ in rõne continentis ponatur uirtus intellectualis circa materiã continentiæ, non curando utrum illa virtus intellectualis esset continentia, uel non. Et ꝙ hoc exigat, litera supponit tanquam cõliter confessum, & inferius probandum: sed in continente nõ est talis virtus intellectualis. probatur, quia in eo non est rectus appetitus finis, qui est principiũ intellectualis uirtutis. & sic authore dicens cõtinentiã esse in rõnali parte aĩæ comprehendente in se rõnẽ, & uoluntatẽ, quia appetitus est rõnalis, & indistincte relinquens cuius sit, distinxit tamen hoc in secunda secundæ in loco ꝓpter duas rõnes reddidit quare cõtinentia nõ est uirtus, Primam, quæ nunc dicta est, excludentem ipsam à numero earũ intellectualiũ uirtutum ex parte superioris partis aĩæ: Secundã aũt ex parte inferioris partis. s. appetitus sensitiui, cuius actus sunt materia continentiæ, q́ superius discussa est in sua vniuersal ꝙ. s. habitus ꝑfectiuus alicuius operis non est uirtus, si non sit in consummatiua potentia operis, ut cõtingit continentiæ, q́ est in appetitu rõnali & opus consummatur ab appetitu sensitiuo.

*Ca. 5. to. — *Text. 48. & sequ. tom. 2. — conclu. — *q. 57. ar. 4. — D. 389.

tellectuales, & morales. F

Sed contra est, ꝙ Philosophus dicit in 2. Eth.* duplicẽ esse uirtutẽ, hanc quidem intellectualem, illam autem moralem.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ virtus humana est quidã habitus ꝑficiens hoĩem ad bñ operandum principium autẽ humanorum actuũ in hoĩe non est nisi duplex, s. intellectus, siue rõ, & appetitus: hæc. n. sunt duo mouentia in homine, ut dr̃ in 3. de aĩa.* Vnde G oĩs uirtus humana oportet ꝙ sit ꝑfectiua alicuius istorum principiorum. Si quidẽ igĩt sit ꝑfectiua ĩtellectus speculatiui, uel practici ad bonum hoĩs actum, erit uirtus intellectualis: si aũt sit ꝑfectiua appetitiuæ partis, erit uirtus moralis. unde relinquit̃ ꝙ m omnis virtus humana, uel est intellectualis, uel moralis.[n]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ prudentia ſm essentiã suã est in H tellectualis virtus: sed ſm materiã cõuenit cũ virtutibus moralibus. est. n. recta rõ agibiliũ, ut s̃. dictum est,* & secundũ hoc, virtutibus moralibus cõnumerat̃.

Ad 2m dicendũ, ꝙ continentia, & ꝑseuerantia non sunt ꝑfectiones appetitiuæ uirtutis sẽsitiuæ: quod ex hoc patet, ꝙ incõtinente, & perseuerante superabundãt inordinatę passiones, quod non esset, si appetitus sensitiuus esset ꝑfectus aliquo habitu conformante ipsum rõni. Est aũt continentia,[d] seu ꝑseuerantia ꝑfectio rõnalis partis, quæ se tenet contra passiones ne deducatur, deficit tamen à ratione virtutis: quia uirtus intellectiua, quæ facit rõnem se bene habere circa moralia p̃supponit appetitũ rectum finis, ut recte se habeat circa principia, i. fines, ex quibus rõcinatur, ꝙ continenti, & ꝑseueranti deest. Neq; ẽt põt esse ꝑfecta operatio, q̃ à duabus potentijs ꝓcedit, nisi utraq; potentia ꝑficiat̃ ꝑ debitum habitũ: sicut K non sequit̃ ꝑfecta actio alicuius agentis ꝑ instr̃m, si instr̃m non sit bñ dispositum, quantumcunq; principale agẽs sit ꝑfectũ. Vnde si appetitus sensitiuus quem mouet rõnalis pars, non sit ꝑfectus quantũcunq; rõnalis pars sit ꝑfecta, actio consequens nõ erit perfecta: unde nec principiũ actionis erit uirtus, & ꝓp hoc continentia à delectationibus, & ꝑseuerantia à tristitijs non sunt uirtutes, sed aliquid minus uirtute, ut Philosophus dicit in 7. Ethi.*

*Ca. 1. to. 5.

Ad 3m dicendum, ꝙ fides, spes, & charitas sunt supra virtutes humanas: sunt enim uirtutes hominis prout est factus particeps diuinæ gratiæ.

F

Articulus IIII.

Vtrum moralis virtus possit esse sine intellectuali.

Ad quartum sic proceditur. Vr̃ ꝙ uirtus moralis possit esse sine intellectuali. Virtus. n. moralis, ut dicit Tullius,* est habitus in modũ naturæ[h] rõni consentaneus: sed natura, etsi consentiat alicui superiori rõni mouẽti, nõ tñ oportet, ꝙ illa rõ naturæ cõiungat̃ in eodẽ, sicut patet in rebus naturalibus rõne carẽtibus. ergo põt esse ĩ hoĩe virtus moralis in modũ naturæ inclinãs ad consentiendũ rõni, q̃uis illius hoĩs rõ non sit perfecta per uirtutem intellectualẽ.

¶2 Præt. Per uirtutẽ intellectualẽ hõ cõsequit̃ rõnis[h] usum ꝑfectũ: sed qñq; cõtingit ꝙ aliq, in qbus nõ multũ uiget usus rõnis sunt uirtuosi, & Deo accepti. ergo vr̃, ꝙ uirtus moralis possit esse sine uirtute intellectuali. H

¶3 Præt. Virtus moralis facit inclinationem ad bene[h] operandũ sed qdã hñt naturalẽ inclinationem ad bñ operandũ, ẽt absque rõnis iudicio. ergo uirtutes morales pñt esse sine intellectuali.

Sed contra est, quod Greg. dicit in 22. Moral.* ꝙ cæteræ uirtutes, nisi ea, q̃ appetunt, prudẽter agant, uirtutes esse nequaq̃ pñt. sed prudentia est uirtus intellectualis, ut supra dictum est.* ergo uirtutes morales non possunt esse sine intellectualibus. I

Resp. Dicendũ, ꝙ uirtus moralis põt quidẽ esse sine quibusdã intellectualibus uirtutibus, sicut sine sapiẽtia, sciẽtia, & arte nõ ãt põt esse sine intellectu, & prudẽtia. Sine prudẽtia quidẽ esse nõ põt moralis uirtus, qa moralis uirtus est habitus electiuus, i. faciẽs bonã electionẽ. Ad hoc K aũt ꝙ electio sit bona, duo requirunt̃. Primo, ut sit debita intentio finis: & hoc fit ꝑ uirtutẽ moralẽ, q̃ uim appetitiuã inclinat ad bonũ cõueniens rõni, qđ est finis debitus. Scđo, ut hõ recte accipiat ea q̃ sunt ad finẽ: & hoc nõ põt esse, nisi ꝑ rõnem recte consiliantẽ, iudicantẽ, & ꝑcipientem, quod ꝑtinet ad prudentiam, & ad uirtutes sibi annexas, ut supra dictum est.* Vnde[m] uirtus moralis sine prudẽtia esse nõ põt, & ꝑ consequẽs nec sine intellectu.[n] per intellectum enim cogno-

*lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib. — *Cap. 1. & lib. 2. c. 13 a med. — *q. 57. ar 4. — *q. 57. ar. 4.

Super Q. LVIII. Art. IIII. et V.

Medina ar. 5. Cap. 3. d. 36. q. 1. con. 2. — *Porrecta per totum.* Infr. ar. 5. cor. — 299

In titulo articulorum 4. & 5. eiusdẽ 58. q. aduerte, ꝙ dupli ci rõne pñt hæ qõnes moueri. Primo rõne cõnexionis, & sic spectarent ad tractatum de connexione uirtutum inferius habendum in qõne 65. Secundo, rõne inclusionis, & sic spectant ad hunc tractatum de distinctione moralis, & intellectualis uirtutis. Est. n. inter eas nõ parua connexio, sed inclusio unius in alia: & ꝓpterea admodum distinctionis earũ, spectat hęc discussio prius ita ut postmodum de earum cõnexione nõ relinquatur dubitationi locus.

¶In eiusdem articulis, & præcipue in ultimo, diligẽtissime notato, vir docte terminos, ne contingat disputare, in æquiuoco, obscuros fieri, & admirari, utrinque. Scito igitur, ꝙ prudẽtiæ nomine, quis unum significetur, duo intelligunt. Cũ. n. significet rectã rõnem agibilium, quidã intelligunt eam sia infra limites intellectus, ut eãi intellectu absolute credentes nihil aliud significare dictũ, nisi rectum dictamen agibilium ita ꝙ prudẽtia nil aliud significat nisi rõnem recte monstrantẽ in particulari agibi'i q̃d quo, qualiter &c. eligendum sit. & in horum numero est Sco. in 3. sen. dist. 36. & hi errantes in principio moraliũ quantũ postmodum deuient, & abducãt sequaces facile patet. quidã autẽ, imma oẽs recta sentientes ns Arist. diuus Tho. & sequaces, prudẽtiæ noĩe intelligũt rectã agibilium rõnẽ appetitu recto particularis finis factam, & firmatam Vbi duo sunt declaranda: primo,

scunt principia naturaliter nota tā in speculatiuis, q̄ in operatiuis, unde sicut recta rō in speculatiuis inquantum procedit ex principijs naturaliter cognitis p̄supponit intellectum principiorum, ita etiā prudentia, quæ est recta ratio agibilium.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ inclinatio naturæ in rebus carētibus rōne est absque electione, & ideo talis inclinatio nō requirit ex necessitate rōnem, sed inclinatio uirtutis moralis est cū electione: & iō ad suā pfectionē indiget, q̄ sit ratio perfecta per uirtutem intellectualem.

AD 2m dicendū, q̄ in uirtuoso non oportet q̄ uigeat usus rationis quantum ad oīa, sed solū B quantū ad ea, quæ sunt agenda sm̄ uirtutē: & sic usus rationis uiget in omnibus uirtuosis. unde etiam, qui uidētur simplices, eo

nio, q̄ sit: secundo, quō sit quod. n. prudentia essentialiter pēdeat ab appetitu recto, probatur ex 6. Ethi. dupliciter primo ex opp̄ositis eius: secundo ex proprio actu. Oīs igitur habitus in rōne solum modo non sit congenitus ut habitus principiorū est obliuio, ut patet: prudentia non est obliuio, ut patet ibi: ergo prudentia non est habitus cū rōne solum. ¶ Præterea, Delectatio & tristitia, & similiter malitia est corruptiua principij prudētiæ, ut patet in 6. Ethi. sed hæc pendēt ad appetitū: ergo prudētia pēdet ex appetitu dein de p̄suadēte recta. Actus proprius prudentiæ est recte præcipere circa agibilia. ergo prudentia pēdet ex appetitu recto. Antecedēs quo ad oēs partes p̄batur primo, q̄ præcipere sit actus prudentiæ patet ex 6. Ethic. ubi dicitur, quòd prudentia est præceptiua. Secundo, quòd recte præcipere, quia alioquin non esset uirtus præceptiua, nisi determinaret ad recte præcipiendum. Tertio, quòd proprius & præcipuus ipsius sit actus, quia conuenit ei ut distinguitur à suis partibus, & est consummatio cæterorum actuū, patet manque in 6. Ethi. quòd Arist. primo prudentiam indistincte à suis partibus uenatus ponit ipsam esse consiliatiuam &c. postmodū distinguens ipsam à suis partibus & distribuens singulis sua officia, expresse dat eubuliæ recte consiliari, gnomi aūt, & syneli recte iudicare: prudentiæ autem recte præcipere. hi enim actus omnes sunt prudentiæ, & secundum has partes ei conueniunt. Cōstat quoque, quòd de agendis non est consummata rō per consilium, & iudicium: sed oportet præceptum rectū superuenire, quando oportet, & cæt. propter cuius defectū multos uidemus non operari prudenter, ut consulentes & iudicantes, præcipere ergo recte est proprius, & præcipuus prudentiæ actus. Consequentia autem probatione non eget, quia sicut præcipere non est intelligibile quin dependeat ab appetitu, præcipit n. quilibet uolens: ita recte præcipere sibijpsi in huiusmodi moralibus, non est nisi à recto appetitu. Et hoc est absque dubio tenendum: quomodo autem hoc fit, manifestatur ex ipso actu, & principio. Cū aliquis prudenter se habet ad ea, quæ alimentaria à cibo, & potu sunt, non ideirco prudenter se habet, quia recte discurrit circa qualitatem, & quantitatē, & tempus sumendi cibi aut potus &c. nec quia recte iudicat in ordine ad conditionem suam &c. sed quia recte inuenta, & iudicata sibijpsi præcepto imponit. D Præcepto autem dico, non quo animus imperfecte imperat sibi uelleitatem quandam sicut accidit tepidis in uia uirtutum, qui uellent quidem actus uirtutū, sed in ueritate non uolunt: sed quo animus perfecte sibi imperat, nō quia uelle, sed quia uult, ut Aug. disputauit octauo Confessionum. Cum aūt perfecte sibi ipsi imperat animus appetere, sumere, talem, tali hora, propter bonum rationis &c cibum, & potum, oportet quòd hoc actuale imperium ab actuali appetitu boni rationis in tali materia nunc, hic &c. procedat. Nisi enim uellet nunc, hic, hoc bonum &c. non perfecte præciperet. & quoniam ex similibus actibus similes habitus generantur, & sicut actus ab actu, ita habitus ab habitu pendet, ideo ex frequentatis huiusmodi actibus generatur habitus similis. s. recte præcipiendi in huiusmodi. & dependens ab habitu rectū reddente appetitum ad finem, ad quē prudens imperat, bonū s. rationis in tali materia, hic nunc, mihi &c. Rursus cum multo consilio, & recto iudicio definerim tale bonum, puta temperantiæ, E uel mansuetudinis esse uolendum, & sectandū nō propterea mihi imponendum, nunc, hic, . . . sicut uideb . . . s. secundum appetitum dispositus sim. Experior enim q̄ famelico, aut bibundo, aut irato aliud ui efficax ter prosequēdum, q̄ non appetenti: & non appetenti impero mihi abstinentiā, aut mansuetudinem, appetenti autem prosecutionem. & hoc, quia qualis unusquisque est, talis ei uidetur finis, quo ad prosecutionē quæ consistit in præcepto, ut ex supradictis de ordine actuum uoluntatis patet. Vnde cum prudentia habitus sit me ad præcipiendum mihi ipsi consona recto fini moralium actuum meorum, & qualis sum secundum appetitum meum talis mihi uidetur finis, consequens est, quòd huius meus inquantum apparens mihi principium meæ prudentiæ, ex æqualiter mei secundum appetitum dependeat: & sic prudentia non est in ratione absolute, sed in ordine ad appetitū & essentialiter dependet ab appetitu, à quo pendet præceptum eius actus, & uariatur appetitu

A finis eius principium. Et nota q̄ licet utraq; uia ex parte s. actus & ex parte principij prudentiæ habeatur dependentia eius ab appetitu: quia tn̄ prima uia dependentiam ab appetitu intellectiuo, à quo pendet imperium: secunda aūt dependentiā ab appetitu simpliciter siue intellectiuo, siue sensitiuo, ut est perfectus moraliter, ondit: nō tam Arist. in 6 Ethi. q̄ author hic sc̄da uia usus est ad declarandā dependentiā prudentiæ ab appetitu, & merito: qa dependentiā à uirtutibus moralibus tractāt q̄ non in solo intellectiuo appetitu sunt. Ego aūt paululū forte digressus sū, ut subuenirē imbecillitati nō penetrantiū naturas horum habituum, ne fallantur loquentes de tali uirtute intellectuali, in intellectu sū sistendo.

¶ Circa conclusiones eorundem ultimorum artic. eiusdē q. 58. aduerte, q̄ inclusio uirtutis intellectualis, puta prudentiæ in morali, manifesta ualde est ex diffinitione uirtutis 2. Ethi. Et q̄uis neminem uideatur habere contradictorem, habet tn̄ difficultatem: quia, ut dictum est ex 6 Eth. & hic, uirtutis moralis est tendere in finem principium prudentiæ: principium autem nō dependet a principato, nec prius a posteriori. uirtus igitur moralis non pendet à uirtute intellectuali, quæ est prudentia. Inclusio autem uirtutis moralis in intellectuali, prudentia. s. & habet C Scot. loco allegato oppositum, quia prius non dependet à posteriori: prudentia autem est prior, tum quia est dictamen rectū, ut dictum fuit: tum quia dictat de fine particulari, & his, q̄ sunt ad finem: tum quia non est assignari actum, quo generetur, nisi uirtutis. s. moralis, & sua prudentia. quia nec intellectus, nec uoluntatis & habet difficultatem propter hoc, quòd medium uirtutis moralis præstituitur à prudentia, ut patet ex diffinitione uirtutis moralis, & experientia: medium aūt est finis uirtutis moralis. uirtus ergo moralis non principiat prudentiam: sed econuerso prudentia dat ei finem principium in moralibus.

¶ Ad euidentiam horum essent multa dicenda quorū quædam ad q. 76. art. 3. ad tertium spectant, quædam ad q. 47. 2. a. Vnde cum intendam in proprijs locis singula discurrere, pro nunc supponendo doctrinam authoris declarandam inferius, scito q̄ sicut in intellectu speculatiuo sunt duo habitus, scilicet intellectus, & scientia, & scientia uires propositionibus pertinenti- D bus ad intellectum demonstrat ex euidentia illarum propositionum, & discursu syllogistico: ita est in intellectu practico etiam in materia agibilium, si in puro intellectu statur. Ex synderesi enim, qui est habitus principiorum in intellectu practico respectu agibilium, & recta ratione, infra limites intellectus syllogizādo, concluditur uerum: sed quoniam iudicium tale non nisi de uniuersalibus haberi posset, singularia enim uariabilia, & incerta sunt, iudiciumque infallibile nō suscipiunt, & prudentia circa singula semper recta est ratio, alioquin uirtus non esset: adeo intellectus practicus circa agibilia, licet habere possit scientiam moralem infra limites intellectus consistens, tn̄ nunquàm habebit rectā rōnem agibilium particulariū hic, nunc &c. qd est habere prudētiam, nisi in ordine ad appetitū, ut superius dictū fuit. Est aūt ordo talis in hmōi agibilibus, Primo est synderesis in intellectu dictans, & præstituens uirtuti morali suum obiectum, quod est finis: propositiones enim, quæ sunt principia in E agibilibus ex fine, qui habet rationem principij in operabilibus conficiuntur: & sic uirtus moralis, ad quam spectat tendere in finem præcognitum, ad finem præstitutum sibi à synderesi tēdit actu, qui uocatur uelle uel intentio in uoluntate, & in appetitu sensitiuo appetitus per modū intentionis. Tertio loco uenit prudentia habens se ad synderesim, sicut scientia ad intellectū in speculatiuis prudentia autem cum sit recta ratio, cuius est discurrere, utitur duabus præmissis. quæ sunt principia cōclusionis. Prima præmissa est propositio spectans ad synderesim, uerbi gratia. Bonum rōnis tam in passionibus, quàm operationibus est prosequendum. Secunda uero præmissa est pars cuius . . . s. Bonum rationis, nunc, hic, saluatur in tali, tanta &c. audacia, uel ira. Et tunc sequitur conclusio præceptiua non in actu signato, idest, ergo hoc est mihi non præcipiendum, eligendum, prosequendum: sed in actu exercito. s. ergo actualiter fiunt in exercitio iudicij, præcepti, electionis, prosecutionis. hoc enim est, qd multos decipit in hac materia, quoniam propositiones istæ in synde-

synderesis, quàm prudentiæ in actu signato disputatur. Etsi F oportet intueri naturam, & uim earum in actu exercito. A prima autem præmissa ad secundam non est ordo immediatus in istis, sicut est in speculatiuis: sed à propositione, quæ est prima præmissa, prouenit in appetitu motus eius rectus in finē: & sic ab appetitu, & pmissa illa puenit veritas secundæ pmissæ, quæ est particularissima: quia ex dispositione mea secundum appetitū puenit, quod mihi cōuenit talis sinis in particulari, puta, tale bonū, oēe, hic &c. Et de hac pmissa intelligitur illud tertij Ethicorum. Qualis vnusquisque est talis finis uidetur ei. & sequitur cōclusio conformis minori ppositioni, scilicet cōsistens in actu intellectus ab appetitu. scilicet iudicium de his, quæ sunt ad finē, putatiua nūc pceptiua illā, & deinde actus appetitus in ordine ad intellectū. scilicet electio. In hoc autē ordine si quis inspiciat & unicuique ppria sua tribuere uelit, dicet quod prudentia attendit secundum suū ppriū, & pceptiuū, actum qui est recte pcipere, & ipse est principiū rectæ electionis: ideo uirtus moralis, eius attribuit electio p pprio actu, ut

quod carent mundana astutia, possunt esse prudētes, secundum illud Matt. 10. Estote prudentes sicut serpētes, & simplices sicut columbæ.

AD 3m dicendū, quod naturalis inclinatio ad bonū uirtutis est quædam inchoatio uirtutis, non autē est uirtus pfecta. huiusmodi enim inclinatio quanto est perfectior, G tanto potest esse periculosior, nisi recta rō adiungatur, p quā fiat recta electio eorum, quæ conueniunt ad debitum finem: sicut equus currens si sit cæcus, tanto fortius impingit, & lædit quanto fortius currit: & ideo etsi virtus moralis nō sit ratio recta, vt Socrates dicebat, non tamen solum est secundum rōnem rectam, inquantum inclinat ad id quod est secundum rōnem rectam, ut Platonici posuerunt, sed etiā oportet quòd sit cū ratione recta, ut Aristoteles dicit in 6. Ethi.*

*Cap. vlt. par. in a medio to mu 5.

F finitione dum dicitur quod est habitus electiuus, implicite dictum est, quòd & intentiuus finis est. Et per hæc patet responsio ad omnia obiecta duobus duntaxat exceptis. scilicet quomodo prudentia det medium uirtuti morali, et non finem, cum medium sit inter quo fin. uel generetur. Et illud quidem inferius in q. 66. dicetur, ac postmodum in secunda secundæ q. 47. consummabitur Deo duce & diuo Tho. intercedente. Hæc autem Scotica quæstio facile patet ex eo, quod actus isti intellectus, & uoluntatis non solum simul fiunt, sed unus & idē numero actus est actus utriusque: diuersimode tamen præcipere enim est actus intellectus formaliter, appetitus autem uirtualiter. & similiter electio est actus appetitus formaliter, intellectus uero uirtualiter, ut ex supradictis de actibus uoluntatis patet. Nullum igitur inconueniens est ab actibus unum duplicē habentibus, duas fieri simul actiones.

500 Porrella per totum.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectualis virtus possit esse sine morali.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod uirtus intellectualis possit esse sine uirtute morali. Perfectio enim[h] prioris nō dependet à pfectione[h] posterioris: sed rō est prior appetitu sensitiuo & mouens ipsum ergo uirtus intellectualis, quæ est pfectio rōnis, nō depēdet à uirtute morali, quæ est pfectio appetitiuæ partis, potest ergo esse sine ea.

¶ 2 Præt.[b] Moralia sunt materia prudentię sicut factibilia sunt materia artis: sed ars pōt esse sine H ppria materia, sicut faber sine ferro, ergo, & prudētia pōt esse sine uirtutib[9] moralibus, quamuis tamen inter oēs itellectuales uirtutes maxime moralibus coniuncta vr.

SVPER Q. LVIII. ART. V.
Cap. 3. d. 36. q. 1. con. 1. Medina ar. 5.

CIrca dicta in articulo 5. eiusdem q. 58. ut subueniat magis Nouitijs, & in principijs non relinquatur obscuritas, scribendum occurrit de particularitate, quomodo, & quare appetitus talis facit iudicium tale de fine, quod est declarare illam maximam tertij Ethic. Qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. Sciendum est igitur, quod appetitu affecto ad aliquid, puta ad uindictam, ex hoc ipso quod afficitur ad illud, duo simul fiunt: nā ipse fit ipsa affectus ad uindictam, & in uindicta consurgit relatio conuenientiæ ad talem appetitum, ita quòd uindicta incipit esse, & est conueniens tali appetitui, quæ prius non erat conueniens non propter mutationem in uindicta, sed in appetitu. Cōsonantia autem uindictæ appetitui in intellectu, consurgit quod ratio iudicet eam conuenientem ex hoc, quod ratio mouetur ab appetitu sic affecto. Quia enim ratio mouetur ab appetitu, fit in ratione passiua motio. & consequanter, quia ab appetitu sic affecto mouetur ratio, fit in ratione passiua motio consonans illi affectioni, & sic ab appetitu affecto fit proportionaliter rō, ut substat appetitui tanquam affecta, & conueniens uindictæ. Et sic, quemadmodum gustus affectus amaritudine iudicat omnia amara, ita ratio infecta, uel bene affecta iudicat secundum illā immutationem, qua ab affecto appetitu mouetur, ita quod intus existens, quod prohibet extraneum, inuenitur non solum in iudicante secundū appetitum, sed etiam secundum rationem, ut substat appetitui. Io cuius signum ratio à tali affectione aut non mota, ut accidit sedata passione: aut non sufficienter mota, ut accidit passione nō pra ualenta: quamuis surgente, aut recte iudicat, aut à recto iu-K dicio non omnino declinat, ut experientia testatur. Et quia prudentia est in rōne, ut substat appetitui, ut supra didicimus, ideo appetitus affectio corrumpit æstimationem prudentiæ redundando in rationem ut eius subiectum, & non corrumpit æstimationem artis, neque Geometriæ, ut dicitur in 6. Ethic. Præsentata igitur per intellectum, nouiter uindicta appetitui, quia rōnalis potentia est ad utrumlibet, & determinatur à prohæresi appetitus, sua se libertate determinat ad uindictam affectandu illā, & ex hoc comitatur iudicium rationis quandoque falsum, 96 & ex affectio uindictæ est contra rationem rectam, & iudicat ratio ab affectu infecta uindictam ut conuenientem. & hic sequitur conclusio præceptiua quod fiat. hanc autem causam ex parte rationis uersis subiectum prudentiæ assignatam, adiuuant duæ aliæ causæ, altera ex parte obiecti, altera ex parte communis inclinatio nis uirtutum animæ. ex parte siquidem obiecti, quia ex ipsa appetitus immutatione constituitur in esse uero, dū uindicta est ut se conueniens appetitui sic affecto. constat tanquam intellectu naturali-

[h] priori a medio ... gis. Nouitijs ...

pater ea sua diffinitione, pēdet necessario ea prudētia. & rursus quia ipsum recte pcipere pendet ab appetitu recto uerificante, minorē propositionē, quæ est præceptiuæ cōclusionis principium proximū, cōsequēs est, quod prudentia pēdeat ab appetitu recto.

¶ Ad prælibandum autē, quomodo circa obiecta ueritas se habeat, inspicito in eodem ordine, & aduerte quod tam uirtus moralis, quàm prudentia plures actus habet. Virtus enim moralis habet primo actum intētionis, seu simplicis appetitus respectu sui obiecti, quod est finis. scilicet bonum rationis, quod est principium prudentiæ habet deinde actum electionis circa materiam consonā I finis. scilicet passiones, uel operationes tantas, tales, &c. & rōne primi actus præcedit prudentiam, immo uerificat eius minorē, & cōclusionem: ratione secundi dependet etiam à conclusiuoe prudentiæ. scilicet præcepto. ipsa similiter prudentia habet primum actū iudicij practici in particulari agibili, quod non est scibile, quia contingens: & secundum hunc actum uerificatur de ea, quòd recte iudicat de fine, & similia: & ratio est, quia ut dictum est, etiam minor propositio est inter principia prudentiæ, & ex fine cōsiciatur. Habet deinde duplicem actum ut conclusionē, iudicium. scilicet de his, quę sunt ad finem, & præceptum eorundem eligendorū utrunque: enim ex fine particularissimo concluditur, & clauditur in iudicio præcipiente, & secundū hos actus determinat & dat medium uirtuti morali, concludendo tantā iram, nunc, hic &c. assumendam, & præcipiendo illam, & secundum hos actus, cū dependeant ex minori prudentia ex appetitu, maior etiam pendet ex appetitu recto: & quia secundum hos actus est principium electionis rectæ, talis, tantæque materiæ: ideo est principium uirtutis moralis: & sic uirtus moralis in solo actu electionis pendet à prudentia. prudentia autem pendet & quo ad actum iudicij de fine particularissimo, & mediante hoc quoad actum iudicij de his, quæ sunt ad finem, & quoad actum præcepti dupliciter, scilicet mediante dependentia iudicij de fine, & secundum se: quia de ratione eius est, quod sit actus intellectus moti ab appetitu. Et si quis tibi dixerit, quòd uirtus moralis non est habitus electiuus in medio consistens &c. ac per hoc intentio finis præcedens prudentiam, non spectat ad uirtutem moralem: dic, quòd in electione ipsa clauditur intentio finis, quoniam electio est eorum quæ sunt ad finem propter finem: & bene se habere eligendo, & appetendo finem, sic habent sicut motus ad medium, et terminum. Constat autem, quod pp eandem naturam tendit aliquid in medium, et terminum. unde eadem est uirtus, qua appetitus recte dirigitur in finem recte, et ea, quæ sunt ad illum: propter quod in dif-

naturaliter inclinari in nerum. Et licet ex hoc nō fiat obiectū cōueniens, & uere ū, nisi sc̄d̄m quid, & ppa cōtingat errare intellectū, iudicando uindictā conuenientē simpliciter, idest, sine additione, q tñ non est conueniens nisi sc̄d̄m quid, qa appetitui sic affecto ubi nonnullā tñ verū est, uerū sc̄d̄m quid, attractiuamq; participat uim intellectus ad se, & sic affectione appetit⁹ ad vindictā, cōstituitur ipsa uindicta in esse uere cōuenientis sc̄d̄m qd, & apparenter consequētis simpliciter: qm̄ appetitus aīalis ē primo totius suppositi, ac p hoc consequens uere appetitui offert, ut cōsequens simpliciter ipsi appetēti &c. Ex parte uero cōis inalinationis uir.ū animæ, dū eas expetim videmus prōptas ad operandum consonæ affectioni prædominanti. Apparet.n.in infirmis sitientibus, q præsentant eis oēs aquæ, quas unq̄ām uiderunt: & concupiscentibus simulacra delectabiliū ēt importuna occurrunt, tanquàm natura inditū sit, ut obsequiū prædominanti affectioni, præstent aīæ uires, inter quas cōstat apprehensiuam uim esse. In cuius signū irato absque deliberatione p̄sentatur statim uindicta, seu punitio tanquàm cōueniens. Sic ergo fit, ut qualis unusquisq; est, talis ei videatur finis: & sic appetitus corrūpit æstimationē prudētiæ.

*Ca. 9. to. 6.
*Ca. 9. circa fin. to. 5.
concl.

¶3 Præt. Prudentia est uirtus bene ꝯsiliatiua, ut dr̄ i 6. Ethi.* sed mul i bñ cōsiliant, qbus tñ uirtutes morales desunt. ergo prudētia p̄t eē sine uirtute morali.

Sed contra. Velle malū facere opponit̄ directe uirtuti morali, nō aūt opponit̄ alicui, qd̄ sine uirtute morali eē pōt: opponit̄ aūt prudētiæ, q uolens peccet, ut dr̄ i 6. Ethi.* n̄ ergo prudētia pōt esse sine uirtute morali.

Resp. Dicendū, q[m] aliæ uirtutes itellectuales sine uirtute morali esse possunt: sed prudētia sine uirtute morali esse nō pōt[n]. cuius ratio est: quia prudētia est recta ratio agibiliū, nō aūt solū in uniuersali, sed ēt in particulari, in quib. sunt actiones: recta aūt ratio p̄exigit principia, ex quib. ratio procedit. oportet aūt rōnem circa particularia p̄cedere nō solū ex principijs uniuersalib. sed ēt ex principiis particularib. Circa principia quidē uniuersalia agibilium, hō recte se hēt p naturalem intellectum principiorū, p quem hō cognoscit, q nullū malum est agendū, vel ēt p aliquam scientiā practicā: sed hoc non sufficit ad recte ratiocinandū circa particularia. Contingit.n. qñq; q hmōi uniuersale principium cognitum p intellectum, uel scientiā corrūpitur in particulari per aliquā passionē: sicut concupiscenti, qñ concupiscentia uincit, vr̄ hoc esse bonū qd̄ concupiscit, licet sit ꝯ uniuersale iudicium rōnis. Et iō sicut hō disponitur ad recte se habendū circa principia uniuersalia p intellectum naturalem, uel p habitū scientiæ: ita ad hoc q recte se habeat circa principia particularia agibiliū, quæ sunt fines, oportet q perficiatur per aliquos habitus, sm̄ quos fiat quodāmodo hoī connaturale recte iudicare de fine, & hoc fit per uirtutem moralem. Virtuosus enim recte iudicat de fine uirtutis; quia qualis unusquisq; est, talis finis uidetur ei, ut dicitur in 3. Eth.* & ideo ad rectam rationem agibilium, quæ est prudentia, requiritur quòd homo habeat uirtutem moralem.

*Ca. 4. to. 5.

Ad primum ergo dicendum, q ratio sc̄d̄m qd̄ est apprehensiua finis, præcedit appetitum finis: sed appetitus finis præcedit rōnem ratiocinantem ad eligēdū ea, q̄ sunt ad finem, qd̄ pertinet ad prudentiam: sicut ēt in speculatiuis, intellectus principiorum est principium rationis syllogizantis.

Ad 2[m] dicendum, q principia artificialium non dijudicantur à nobis bene, uel male sc̄d̄m dispositionem appetitus nostri, sicut fines, qui sunt moralium principia, sed solum per considerationem rōnis: & ideo ars non requirit uirtutem perficientem appetitum, sicut requirit prudentia.

Ad 3[m] dicendum, q prudentia nō solū est bene consiliatiua, sed ēt bene iudicatiua, & bene p̄ceptiua, qd̄ esse non pōt, nisi remoueatur impedimētum passionū corrumpentium iudiciū, & præceptū prudentiæ, & hoc per uirtutem moralem.

QVAESTIO LIX.

De distinctione uirtutum moralium secundum comparationem ad passionem, in quinque articulos diuisa.

Deinde cōsiderandū est de distinctione moraliū uirtutum adinuicem.

Et quia uirtutes morales, q̄ sunt circa passiones, distinguunt̄ sm̄ diuersitatē passionum, oportet primo considerare in communi comparationē uirtutis ad passionem. Secūdo distinctionē moraliū uirtutum sm̄ passiones.

Circa primum quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrum uirtus moralis sit passio.
¶Scd̄o, Vtrū uirtus moralis possit esse cū passione.
¶Tertio, Vtrum posit esse cum tristitia.
¶Quarto, Vtrū oīs uirt⁹ moralis sit circa pasiones.
¶Quinto, Vtrum aliqua uirtus moralis posit esse sine pasione.

SVPER QVAEST. LIX.

In tota q. 59. nihil scribendū occurrit, nisi in 1. art. in ressione ad primum monere, q uirtus moralis materiam suā, puta, passiones, uel operationes eligit sc̄d̄m quosdam limites, sub quibus formā medij suscipiunt: & ppea in litera dr̄, q uirtus moralis non est sc̄d̄m essentiam media inter passiones, sed sc̄d̄m effectum: quia s. inter passiones cōstituit medium, eligendo eas in illa quātitate &c. quæ in medio sc̄d̄m rationem constituuntur. hoc enim effectus uirtutis moralis est.

Articvlvs primvs.

Vtrum uirtus moralis sit passio.

Medina art. 1.

Ad primvm sic procedit̄. Videtur q uirtus moralis sit pasio.[h] Medium.n. est eiusdem generis cum extremis. sed uirtus moralis est medium inter pasiones. ergo uirtus moralis est pasio.

Porrecta. per totum 3. dis. 23. q. 1. art. 3. q. 2.

¶2 Præt.[h] Virtus, & uitiū, cū sint contraria, sunt in eodē genere: sed q̄dā pasiones uitia esse dicunt̄, ut inuidia, & ira. ergo ēt q̄dā pasiones sunt uirtutes.

¶3 Præt. Misericordia, quædā[h] pasio est: est enim tristitia de alienis malis, ut supra dictū est.* hāc autem Cicero locutor egregius, nō dubitabit appellare uirtutem, ut Aug. dicit in 9. de ciuita. Dei.† ergo pasio potest esse uirtus moralis.

*q. 35. art. 8.
†Ca. 5. circa mediū to 5.

Sed contra est, quod dr̄ in 2. Ethicor.* quòd pasiones neque uirtutes sunt, neq; malitiæ.

*ca. 5. to. 5.
concl.

Respon. Dicendum, q[m] uirtus moralis non pōt esse pasio: & hoc patet triplici ratione. Primo quidem, quia pasio est motus quidam appetitus sensitiui, ut supra dictum est:* uirtus aūt moralis nō est motus aliquis, sed magis principium appetitiui motus, habitus quidā existens. Secundo, quia pasiones ex seipsis non habent rōnem boni, uel mali. Bonum enim, uel malū hominis est secundum rōnem. unde pasiones secundū se consideratæ se habēt: &

*q. 22. art. 3.

adbo-

ad bonũ, & ad malũ, ſm quod pñt conuenire rõni, uel nõ conuenire: nihil aũt tale põt eſſe virtus, cum virtus ſolũ ad bonũ ſe habeat, vt ſ. dictum eſt.* Tertio, quia dato q̃ aliqua paſſio ſe habeat ad bonum ſolũ, uel ad malũ ſolum ſm aliquẽ modũ: tñ motus paſſionis inquantũ paſſio eſt, principiũ hẽt in ipſo appetitu, & terminũ in rõne, in cuius ↄformitatẽ appetitus tẽdit. motus aũt uirtutis eſt econuerſo, principiũ hñs in rõne, & terminũ in appetitu, ſm qd̃ à rõne mouet. vñ in diffinitione uirtutis moralis dr̃ in 2. Eth.* q̃ eſt habitus electiuus in medietate ↄſiſtẽs, determinata rõne, put ſapiẽs determinabit.

*q. 55. a. 5.
*cap. 6. a med. 10. 5.

F

Ad primvm ergo dicendũ eſt, q̃ uirtus ſm ſuam eſſentiã, nõ eſt mediũ inter paſſiones, ſed ſm ſuum effectum, quia. ſ. inter paſſiones medium conſtituit. G

Ad 2m dicendum, q̃ ſi vitiũ dicatur habitus, ſm quẽ quis male operatur, manifeſtũ eſt q̃ nulla paſſio eſt uitiũ. ſi uero dicaẽ uitiũ pctm̃, q̃ eſt actus uitioſus, ſic nihil prohibet paſſionẽ eſſe uitiũ, & ecõtrario cõcurrere ad actũ uirtutis, ſm qd̃ paſſio, uel contrariatur rationi, uel ſequitur actum rationis.

Ad 3m dicendum, q̃ miſericordia dr̃ eſſe uirtus, ideſt, uirtutis actus, ſm quod motus ille animi rõni ſeruit, qñ. ſ. ita præbet miſericordia, ut iuſtitia conſeruetur, ſiue cũ indigenti tribuiẽ, ſiue cũ ignoſciẽ H penitenti, ut Aug. dicit ibidẽ.* ſi tñ miſericordia dicatur aliquis habitus, quo hõ perficiẽ ad rõnabiliter miſeredũ, nihil prohibet miſericordiã ſic dictã, eſſe uirtutẽ. Et eadẽ eſt rõ de ſimilibus paſſionibus.

*lib. 9. de ciu. Dei, cap. 5. in me. 10. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione.

Medina art. 2.

1 2a Porrecta per totum. 1. q. 95. a. 2. ad 2. Et 2. 2. q. 58. a. 9. Et 4. diſt. 14. q. 1. ar. 2. q. 2. ad 3.

AD secvndvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ virtus moralis cũ paſſione eſſe nõ poſſit. Dicit. n. Philoſ. in 4. Top.* q̃ mitis eſt, qui nõ patiẽ, patiẽs aũt, qui patiẽ, & nõ deducitur: & eadẽ rõ eſt de oĩbus uirtutibus moralib. ergo oĩs uirtus moralis ẽ ſine paſſiõe. I ¶ 2 Præt. Virtus eſt quædã recta habitudo animę, ſicut ſanitas corporis, ut dr̃ in 7. Phyſ. † vnde virtus quædã ſanitas animæ eſſe vr̃, vt Tullius dicit in 4. de Tuſcul. quæſt. ● Paſſiones aũt animæ dicuntur morbi quidã animæ, ut in eodem lib. Tullius dicit.† Sanitas autem non compatitur ſecum morbum. ergo neq; uirtus compatitur animæ paſſionem. ¶ 3 Præt. Virtus moralis requirit perfectum vſum rõnis ẽt in particularibus: ſed hic ẽt impedit p paſſiones. dicit. n. Philoſ. in 6. Eth.* q̃ delectationes corrumpunt exiſtimationẽ prudentiæ. & Saluſtius dicit in Catilinario, † q̃ non facile uerum perſpicit K animus, ubi illa officiunt, ſcilicet animi paſſiones. uirtus ergo moralis non poteſt eſſe cum paſſione.

*li. 4. Top. c. 5. parũ a principio.
† li. 7. Phyſic. tex. 17. 10. 2.
● lib. 4. in fol. 6. a prin. lib.
† lib. 4. in fol. 3. a prin li. 6. in ſequẽ.
*li. 6. Eth ca. 5. poſt medium 10. 5.
† In coniur. Catilinæ I uiũ Cæſa ●ãt n. principium.

Sed contra eſt, qd̃ Aug. dicit, in 14. de ciui. Dei. ● Si puerſa eſt uoluntas, puerſos habebit hos motus. ſ. paſſionũ: ſi aũt recta eſt, nõ ſolũ inculpabiles, uerũ ẽt laudabiles erunt: ſed nullũ laudabile excluditur per uirtutem moralem. uirtus ergo moralis non excludit paſſiones, ſed poteſt eſſe cum ipſis.

● li. 14. de ciui. Dei ca. 6 & 9. 10. 5.

Resp. Dicẽdum, q̃ circa hoc fuit diſcordia inter Stoicos, & Peripateticos, ſicut Aug. dicit 9. de ciui. Dei.* Stoici enim poſuerunt, q̃ paſſiones animæ non pñt eſſe in ſapiẽte, ſiue uirtuoſo: Peripatetici uero, quorũ ſectã Ariſt. inſtituit, ut Aug. dicit in 9. de ciuit. Dei.* poſuerunt, q̃ paſſiones ſimul cũ uirtute morali eſſe pñt, ſed ad medium reductæ. Hæc aũt diuerſitas, ſicut Aug.* ibidem dicit, magis erat ſm uerba, q̃ ſm rerum ſentẽtias. Quia. n. Stoici nõ diſtinguebant inter appetitum intellectiuum, qui eſt uolũtas, & inter appetitũ ſenſitiuũ, qui per iraſcibilẽ, & concupiſcibilẽ diuiditur, non diſtinguebant in hoc paſſiones aiæ ab alijs affectionibus humanis, q̃ paſſiones aiæ ſint motus appetitus ſenſitiui: aliæ uero affectiones, quæ nõ ſunt paſſiones aiæ, ſunt motus appetitus intellectiui, qui dr̃ uoluntas, ſicut Peripatetici diſtinxerunt: ſed ſolũ quantũ ad hoc, q̃ paſſiones eſſe dicebant quaſcunq; affectiones rõni repugnantes, q̃ ſi ex deliberatione orianẽ, in ſapiẽte, ſeu in uirtuoſo eſſe non pñt. ſi aũt ſubito oriantur, hoc in uirtuoſo põt accidere, eo q̃ animi uiſa, quæ appellant phantaſias, non eſt in ptãte noſtra utrum aliqñ incidant aio: & cum ueniunt ex terribilibus rebus, neceſſe eſt ut ſapientis aĩum moueant, ita, ut paulisper, uel paueſcat metu, uel triſtitia ↄhatur tanquã his paſſionib. præuenientibus rõnis officium: nec tñ approbant iſta, eiſque cõſentiunt, ut Aug. narrat in 9.* De ciuit. Dei, ab Aulo Gell. dictũ. Si igitur paſſiones dicanẽ inordinatę affectiones, non pñt eſſe in uirtuoſo, ita q̃ poſt deliberationem eis conſentiaẽ, ut Stoici poſuerunt. Si uero paſſiones dicanẽ quicunq; motꝰ appetitus ſenſitiui, ſic pñt eſſe in uirtuoſo, ſm qd̃ ſunt à ratione ordinati. vnde Ariſt. dicit in 2.* Eth. q̃ non bene quidã determinant uirtutes impaſſibilitates quaſdã, & quietes, qm̃ ſimpliciter dicunt: ſed deberent dicere, q̃ ſunt quietę à paſſionibus, quę ſunt ut non oportet, & quando non oportet.

*ca. 4. 10. 5.
*eod. lib. 9. c. 4. nõ pc. a principio. 10. 5.
*loco nũc dicto ante medium cap.
*ca. 4. ante medium 10. 5.
*eod. in
*ca. 5. parũ ante med. 1. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ Philoſophus exemplum illud inducit, ſicut & multa alia in libris logicalibus, non ſm opinionem propriam, ſed ſcd̃m opinionem aliorum. Hæc aũt fuit opinio Stoicorum, q̃ uirtutes eſſent ſine paſſionibus animæ, quã Philoſophus excludit in 2.* Ethic. dicens, Virtutes non eſſe impaſſibilitates. Poteſt tamen dici, q̃ cum dicitur, quòd mitis non patitur, intelligendum eſt ſecundum paſſionem inordinatam.

*c. 3. 10. 5.

Ad 2m dicendũ, q̃ ratio illa, & omnes ſimiles, quas * Tullius ad hoc inducit in libro de Tuſculanis quęſtionibus, procedit de paſſionibus ſecundũ quod ſignificant inordinatas affectiones.

*li. 4. fol. 3. a prin lib. & ſeq.

Ad 3m dicendũ, q̃ paſſio pręueniens iudicium rõnis, ſi in animo pręualeat ut ei conſentiatur, impedit conſiliũ, & iudiciũ rationis: ſi uero ſequatur quaſi ex ratione imperata, adiuuat ad exequendũ imperium rationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia.

Medina art. 3.

AD tertivm ſic proceditur. Videẽ q̃ uirtus cum triſtitia eſſe nõ poſſit. Virtutes. n. ſunt ſapiẽtię effectus, ſm illud Sapien. 8. Sobrietatẽ, & iuſtitiam docet, ſcilicet diuina ſapientia, prudentia, & uirtutẽ: ſed ſapientię ↄuictus nõ hẽt amaritudinẽ, ut poſtea ſubdit. ergo nec uirtutes cũ triſtitia eẽ pñt.

303 Porrecta per totum. 2. 2. q. 58. ar. 9. Et 4. d. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 3.

¶ 2 Præt.

¶2 Præ. Tristitia ē ipedimētū operatiōis, ut patet p Philos. 7. & 10. Eth. sed ipedimētū bonę operatio nis repugnat virtuti. ergo tristitia repugnat uirtuti. A

*c. ol. & 10 Eth. ca. 4. & 5. to. 5.

¶3 Præt. Tristitia est q̃dā animi ægritudo, ut *Tulli eam uocat in 3. de Tuscul. q̃onibus: sed ægritudo aiæ cōtrariaṫ uirtuti, quæ est bona aiæ habitudo ergo tristitia ꝯriaṫ uirtuti, nec pōt simul esse cū ea.

*li. 4. fol. 3. a princ. lib. & seq.

SED CONTRA est, quod Christus fuit perfectus virtute: sed in eo fuit tristitia. Dicit enim, ut habetur Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. ergo tristitia potest esse cum uirtute.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut dicit Aug. 14. de ciu. Dei, Stoici uoluerunt ꝓ trib. pturbationib. in aio sapiētis esse tres eupathias, idest, tres bonas passiones, pro cupiditate. s. uoluptatē, ꝓ lętitia gaudiū, ꝓ metu cautionē: ꝓ tristitia uero negauerunt posse aliqd esse in aio sapientis duplici rōne. Primo qdē, q̃a tristitia est de malo, qḋ iā accidit: nullū aūt malū æstimant posse accidere sapienti. Crediderūt. n. ꝙ sicut solū hois bonū est uirtus, bona aūt corporalia nulla bona hois sunt: ita solū inhonestū est hois malū, qḋ in virtuoso esse nō pōt. sed hoc irrationabiliter dr̄. Cū. n. hō sit ex aia, & corpore cōpositus, id, qḋ confert ad uitā corporis cōseruandā, aliqḋ bonum hois est, non tamen maximum, quia eo pōt homo male uti: unde, & malum huic bono cōtrariū in sapiente esse potest, & tristitiam moderatā inducere. ¶Præ. Etsi uirtuosus sine graui peccato esse possit, nullus tñ inuenit q̃ absq; leuib. peccatis uitā ducat, ſm illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus q̃a pctm̄ nō habemus, nosipsos seducimus. Tertio, quia virtuosus etsi pctm̄ non hēat, forte q̃nq; habuit, & de hoc laudabiliter dolet, ſm illud 2. ad Corin. 8. Quæ ſm Deū ē tristitia, pœnitentiā in salutē stabilē operaṫ. Quarto, quia pōt ēt dolere laudabiliter de pctō alteri⁹: vñ eo mō, quo uirtus moralis cōpatit alias passiōes rōne moderatas, cōpatiṫ ēt tristitiā. Scd̄o, mouebatur ex hoc, ꝙ tristitia est de pñti malo, timor aūt de malo futuro: sicut delectatio de bono pñti, desideriū uero de bono futuro. Pōt aūt hoc ad uirtutē ptinere, ꝙ aliquis bono habito fruat, uel ñ habitū habere desideret, uel ꝙ ēt malū futurū caueat: sed ꝙ malo pñti aius hois substernaṫ, qḋ fit p tristitia, oīno vr̄ cōtrariū rōni, vñ cū uirtute eē ñ pōt. Sed hoc irrationabiliter dr̄. Est. n. aliqḋ malū qḋ pōt esse uirtuoso pñs, ut⁹ dictū est, qḋ quidē malū rō detestaṫ. vñ appetitus sensitiuus in hoc sequitur detestationē rōnis, ꝙ de hmōi malo tristatur, moderate tñ ſm rōnis iudiciū. hoc aūt ptinet ad uirtutē, ut appetit⁹ sensitiu⁹ rōni cōformet, ut⁹ dictū ē: un ad uirtutē ptinet, ꝙ tristet moderate in q̃b. tristādū ē, sicut ēt Philos. dicit in 2. *Eth. & hoc ēt utile est ad fugiendū mala. Sicut enim bona pp delectationem promptius q̃runtur, ita mala pp tristitiam fortius fugiunt. Sic igitur dicendū est, quòd: de tristitia de his, q̃ conueniunt uirtuti, nō pōt simul esse cū uirtute: q̃a virtus in proprijs delectaṫ, sed de his, q̃ quocunque modo repugnant uirtuti, uirtus moderate tristaṫ.

*c. 8. to. 5. B C D E

*ar. pced. *ar. 1. huius q. *cap. 6. & 7 to. 5. concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ex illa authoritate habetur, ꝙ de sapientia sapiens nō tristatur, tristatur tamen de his, quæ sunt impeditiua sapiētiæ: & ideo in beatis, in quibus nullum impedimentum sapientiæ esse potest, tristitia locum non habet.

AD 2m dicendum, ꝙ tristitia impedit operationem de qua tristamur, sed adiuuat ad eā prōptius exequenda, per quæ tristitia fugitur.

AD 3m dicēdū, ꝙ tristitia immoderata ē aię ęgritudo, tristitia aūt moderata ad bonā habitudinem animæ pertinet secundum statum præsentis uitæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnis virtus moralis sit circa passiones.

Medina artic. 4.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ oīs uirtus moralis sit circa passiones. Dicit enim Philosophus in 2. *Eth. quòd circa uoluptates, & tristitias est moralis uirtus: sed delectatio, & tristitia sunt passiones, vt supra dictum est. ergo omnis uirtus moralis est circa passiones. 304

¶2 Præt. Rationale per participationē est subiectū moralium uirtutum, ut dr̄ in 1. *Ethic. sed hmōi pars aiæ est in qua sunt passiones, ut supra dictum est. ergo omnis uirtus moralis est circa passiones.

¶3 Præt. In omni uirtute morali est inuenire aliq̃ passionem. aut ergo oēs sunt circa passiones, aut nulla: sed aliquæ sunt circa passiones, ut fortitudo, & temperantia, ut dicitur in 3. *Eth. ergo omnes virtutes morales sunt circa passiones.

SED CONTRA est, ꝙ iustitia, quę est uirtus moralis, non est circa passiones, ut dicitur in 5. *Ethi.

RESP. Dicendū, ꝙ uirtus moralis pficit appetitiuā partē aiæ ordinādo ipsam in bonū rōnis. Est aūt rōnis bonū id, qḋ est ſm rōnē moderatū, seu ordinatū: unde circa oē id, qḋ contingit rōne ordinari, & moderati, cōtingit esse uirtutē moralē. rō aūt ordinat nō solū passiones appetit⁹ sensitiui, sed ēt ordinat operationes appetit⁹ intellectiui, q̃ est uolūtas, q̃ nō est subiectū passionis, ut⁹ supra dictū ē: & ideo nou oīs uirtus moralis est circa passiones, sed q̃dam circa passiones, quædam circa operationes.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non oīs uirt⁹ moralis est circa delectationes, & tristitias, sicut circa ꝓpriā materiā: sed sicut circa aliquid ꝯñs ꝓprium actum. Omnis. n. uirtuosus delectatur in actu uirtutis, & tristatur in ꝯrio, unde *Philosophus post præmissa uerba subdit, ꝙ si uirtutes sunt circa act⁹ & passiōes, omni āt passioni, & omni actui sequit delectatio, & tristitia, pp hoc uirt⁹ erit circa delectationes, & tristitias, s. sicut circa aliquid consequens.

AD 2m dicēdum, ꝙ rōnale p participationē nō solū est appetit⁹ sensitiuus, q̃ est subiectū passionū, sed ēt uolūtas in qua nō sunt passiōes, u⁹ dictū ē.

AD 3m dicendū, ꝙ in quibusdā uirtutib. sunt passiones sicut ꝓpria materia, in quibusdā aūt non. unde non est eadē ratio de omnibus, ut⁹ infra ostendeṫ.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliqua virtus moralis possit esse absque passione.

Medina artic. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ uirt⁹ moralis possit esse absque passione. Quanto enim uirtus moralis est perfectior, tanto magis superat passiones. ergo in suo perfectissimo esse est omnino absque passionibus. 305

*li. 2. Eth. c. 3. to. 5. *li. 1. Eth. c. 13. to. 5. *q. 22. ar. 3. *c. 6. & 10. to. 5. *ex prioribus 4. capitulis eius. *q. 23. ar. 1. concl. m *li. 2. Eth. c. 3. & 6. to. 5. D. 1199. *in corp. art. *q. 60. ar. 2.

¶ 2 Præt. Tunc vnumquodque est perfectum, qñ est remotū à suo contrario, & ab his, q̃ ad contrarium inclinãt: sed passiones inclinant ad pctm̃, qđ uirtuti 2trriatur, vnde Rom. 7. nominantur passiones peccatorum. ergo pfecta uirtus est oĩno absq; passiõe

¶ 3 Præt. Secundū virtutẽ Deo cõformamur, ut patet per Aug. in lib. de Moribus* Ecclesiæ: sed Deus omnia operatur sine passione. ergo uirtus pefectissima est absque omni passione.

*Li. 1. de Morib. ecclesię c. 6. & 11. t. 1.

Sed contra est, q nullus iustus est, qui non gaudet iusta operatione, ut dicitur in 1. *Eth. sed gaudiū est passio. ergo iustitia non potest esse sine passione, & multo minus aliæ virtutes.

*c. 8. non longe ab fin. t. 5.

Resp. Dicēdū, q si passiones dicamus inordinatas affectiones, sicut Stoici posuerunt, sic manifestū est, q uirtus pfecta est sine passionib. si uero passiones dicamus oẽs motus appetit* sensitiui, sic planū est, q virtutes morales, q̃ sunt circa passiões, sicut circa ꝓpriā materiã, sine passionib. esse nõ possunt cuius rõ est: qa ſm hoc sequeret, q uirtus moralis faceret appetitū sensitiuū oĩno otiosum. Non aũt ad uirtutẽ ptinet, q ea, q̃ sunt subiecta rõni, à proprijs actib. uacent: sed q exequant imperiū rõnis ꝓ prios act* agendo. unde sicut uirtus mẽbra corporis ordinat ad actus exteriores debitos, ita appetitū sensitiuū ad mot* ꝓprios ordinatos. Virtutes uero morales, q̃ non sunt circa passiões, sed circa operationes, possunt esse sine passionib. & hmõi uirt* est iustitia, qa p eã applicatur uoluntas ad ꝓpriū actū q non ẽ passio: sed tñ ad actū iustitię sequit gaudiū ad min* in uoluntate, qđ nõ est passio. & si hoc gaudiū multiplicet p iustitię perfectionẽ, fiet gaudij redundantia usq; ad appetitū sensitiuū, ſm quod uires inferiores sequunt motū superiorum, ut* supra dictū est: & p sic per redundantiã hmõi quanto magis fuerit perfectior, tanto magis passionem cãt*.

concl. m

*q. 17. ar. 7. & q. 24. ar. 3. concl. p

I Ad primvm ergo dicẽdū, quòd uirtus, passiones inordinatas superat, moderatas autem producit.

Ad 2m dicendū, q passiones inordinatæ inducunt ad peccandum, non autem si sunt moderatæ.

Ad 3m dicendū, q bonum in unoquoque cõsideratur ſm conditionem suæ naturæ: in Deo autẽ & angelis non est appetitus sensitiu*, sicut in hoĩe. & iõ bona operatio Dei, & Angeli est oĩno sine passiõe, sicut, & sine corpore: bona aũt operatio hoĩs est cum passione, sicut, & cũ corporis ministerio.

QVAESTIO LX.

De distinctione virtutū moraliū ad inuicem, in quinque articulos diuisa.

Deinde cõsiderandū est de distinctiõe uirtutum moralium adinuicem.

Et circa hoc quæruntur quinq;.

¶ Primo, Vtrum sit tantum una virtus moralis.

¶ Secundo, Vtrũ distinguant uirtutes morales, quæ sunt circa operationes, ab his, quæ sunt circa passiones.

¶ Tertio, Vtrũ circa operatiões sit una tm̃ moralis uirtus.

F ¶ Quarto, Vtrum circa diuersas passiones sint diuersæ morales uirtutes.

¶ Quinto, Vtrũ virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum.

Articvlvs primvs.

Vtrum sit una tantum virtus moralis.

Ad primvm sic proceditur. Vr q sit una tm̃ moralis virtus. h Sicut. n. in actib. moralibus directio ptinet ad rõnẽ, q̃ G est subiectū intellectualiū uirtutum, h ita inclinatio ptinet ad vim appetitiuã, q̃ est subiectum moraliū uirtutū: sed una est intellectualis uirtus dirigens in oĩbus moralib. actibus, s. prudentia. ergo etiam una tm̃ est moralis uirtus inclinans in omnibus moralibus actibus.

¶ 2 Præt. Habit* non distinguūtur ſm materialia obiecta, sed h ſcđm formales rões obiectorum: formalis aũt rõ boni ad qđ H ordinaẽ uirt* moralis, est unũ, s. modus rationis. ergo uidetur q sit una tantum moralis uirtus.

3 ¶ Præt. Moralia recipiũt spẽm a fine, h vt s. dictum est: sed finis oĩnm uirtutū moralium cõis, ẽ vnus. f. felicitas: proprij aũt, & propinqui sunt infiniti, nõ sunt autem infinitæ uirtutes morales. ergo vr q sit una tantum.

Sed contra est, qđ un* habitus non potest esse in diuersis I potentiis, ut* s. dictum est: sed subiectū uirtutū moralium est pars appetitiua aĩæ, quæ per diuersas potentias distinguit, ut i primo* dictū est. ergo non põt esse vna tantum uirtus moralis.

*q. 56. ar. 2.

*p. p. q. 80 art. 2.

Resp. Dicendum, q sicut* supra dictum est, Virtutes morales sunt habit* qdã appetitiuæ partis: habit* aũt spẽ differunt K ſm spẽles differentias obiectorũ, ut* supra dictum est, spẽs aũt obiecti appetibilis, sicut, & cuiuslibet rei, attendit ſcđm formã specificã, q̃ est ab agẽte. Est aũt cõsiderandū, q materia patientis se habet ad agens dupliciter. Quandoque enim recipit formam agentis secundum eandẽ rationem, prout est in agente, sicut est in oĩbus agentibus uniuocis, & sic necesse est, q si agens est unũ specie, q materia recipiat formam unius speciei: sicut ab igne non generatur uniuoce nisi aliquid existens in specie ignis. Aliquando uero materia recipit formã ab agente non ſcđm eandem rationẽ,

*q. 58. ar. 1.

*q. 54. ar. 2.

SVPER Q. LX. ART. I.

Med. ar. 1.

In corpore articuli primi qõnis 60. dubiū occurrit, quõ stet, quod hic dr, q rõ est sicut imperans, & mouẽs: appetitiua aũt sicut mota, & imperata, cũ doctrina superius posita, q imperiũ est actus rõnis motæ ab appetitu. Si enim in imperãdo appetitus est primũ mouens, nõ est rõ ut imperans, & appetitus imperatus à rõne simpliciter, sed ut mota ẽ ab appetitu: ac p hoc appetitos imperatiot à seipso principaliter, & consequenter totus processus iste fundatus super hoc, q ratio est uelut agẽs æquiuocum, & appetitus uelut patiens æquiuoce à ratione.

¶ Ad hoc dr, q aliud est loqui de rõne, & appetitu ĩ genere naturæ, & aliud loq de eis in genere moris. In genere namq; naturæ iã dictũ fuit, q distinguendum ẽ de motione, uel ad specificationẽ, uel ad exercitiũ actus. & q primũ mouens ad specificationem ptinet ad intellectum, primum uero ad exercitiũ ptinet ad appetitũ. In genere aũt moris, qa supponitur uoluntariũ, rõ mouens, & mot, imperans, & imperata non quæritur in actibus absolute, sed in actibus uolũtarijs: et q attẽditur qz inter actus uolũtarios siue sint essentialiter intellectus, siue uoluntatis, siue appetitus sensitiui, habet rõnem mouentis, & moti. Et qm hic supponitur rõ uolũtarij ut cõis omnibus, non attenditur dña mouentis, & moti penes dependentiam à uoluntate: sed qm distinguitur penes rõnale p essentiã, & rõnale per participationem, & constat q rõnale p participationẽ deriuatur à rõnali per essentiam: & rõ est rõnalis per essentiam, & appetitus rõnalis est p participationẽ: iõ rõ dr mouens, & imperans, & appetitiua ut mota, & imperata non simpliciter, sed in moralibus. Moralia enim uolũtario constituuntur ut materia, rõne autem ut forma: & in rationali tantum animæ parte ut sic, sunt ut subiecto. Sed hæc responsio

106 *Porrecta per totum.* 3. d. 33. q. 1. ar. 1. q. 1.

ſio non ſatiſfacit: quia nihil ſpeciale dicit in moralib. Qđ ſic pa-
tet. Aut ſermo literæ, cum dicit manifeſtum eſſe, ꝙ in moralib. ratio eſt mouens, & imperans, appetitiua aūt uis mota, & imperata, eſt de motione ad ſpeciem, ad exercitium, aut ad utrumq;: ſi de motione ad ſpeciem, hoc cōmune eſt tam moralib. q̃ non moralibus. Et rurſus ex hoc non haberet intentū: nam ex hoc ꝙ bonū intellectum mouet appetitum, non habetur pluralitas ſpecifica appetitionum magis quàm intellectionum, niſi quia intellectiones ſunt cauſæ & appetitiões cauſatæ. Immo potius haberet forte æqua diſtinctio: quia obiecta adæquata appetitionibus diuerſarum ſpecierum, ſunt diuerſarum rationū

put ē ī agēte, ſicut patet ī generantib. nō uniuocis, ut animal generat̄ a Sole. & tūc formæ receptæ ī materia ab eodē agēte, nō ſūt uni^e ſpeciei, ſed diuerſificant̄ ſm diuerſam proportionē materiæ ad recipiendū influxū agentis: ſicut uidem^a ꝙ ab una actione Solis generant̄ p putrefectionem aīalia diuerſarū ſpecierū ſm diuerſam proportionem materię. Manifeſtū eſt autem ꝙ in moralib^a rō eſt ſicut imperās, & mouēs: vis aūt appetitiua ſicut īperata, & mota. nō aūt appetit^e recipit impſſionē rōnis quaſi uniuoce, qa nōn ſit rōnale p eſſentiā, ſed p participationē, ut dr̄ in 1.º Eth. vnde

B appetibilia ſm mot^i onē rōnis cōſtituuntur in diuerſis ſpeciebus, ſm quod diuerſimode ſe habent ad rōnē: & ita ſequitur ꝙ ^m uirtutes morales ſint diuerſæ

intellectio aūt obiecti pars formalis eſt, quia bonum ut cognitū mouet. Si uero de motione ad exercitium, & hoc commune eſt tam moralib. q̃ non moralib. qm̄ ſemper imperat ut mota a uoluntate, ut patet ſuperius in quæſtione de imperio. Et rurſus ex hoc non apparet unde ſequetur intentum, cum in litera ex motione rōnis ſupra appetitū nō inferatur. ergo appetitiones ſed; ergo appetibilia ſunt diuerſarum rationum, quæ conſtat non ſpecifica ad motionem exercitij.

¶ Ad hęc ergo dicitur, ꝙ quia proportio uritur rebus, quas comparat, ut diſtinctis, & proportione rōnis ad appetitum, author pro medio utitur Oportet ut utraq; uis ſumatur ſcdm ſibi propria, infra latitudinem tamen moralium: qm̄ de huius ſpecieb. generis quæſtio eſt: ac per hoc cum principium proprium moralis eſſe ſit ratio, eo ꝙ, ut Dionyſius dicit, Bonum hoīs eſt ſcdm rationem eſſe, oportet ut tam appetitiua quàm cognoſcitiua uis ſumatur inquantum rationalis, & in utraque ut rationalis eſt, ſpectemus quid proprium rationi, & quid appetitui: & ſcdm hæc iudicium fiat de diſtinctione ſpecierum moralium, & propter hoc author in litera procedit ex hoc, ꝙ rō eſt rationalis per eſſentiam, appetitus per participationem. Quamuis aūt mouere appetitum obiectiue, & imperatiue conueniat intellectui, tam reſpectu moraliū quàm non moralium: mouere tn̄ appetitum regulatiue, propriū eſt ei reſpectu moraliū. Et de hac motione eſt hic ſermo: in rōne. n. oportet eſſe legē regulatiuā appetitus, & hēt mouere, & imparare eo mō, quo lex mouet, & imperat: & ppea in litera uterq; actus ei tribuitur. Monet aūt non quo ad

D exercitium actus, ut patet, ſed quo ad ſpecificationem, non qualemcunq; ut communiter facit, ſed regulatiuam appetitus, qđ ſolum in moralib. obtinet. Imperat quoq; ſpeciem appetitus, & exercitij eius, & aliorum: qm̄ in moralibus oportet legem principari, & ei appetitum omnem obedire: alioquin ſi uoluntas principaretur, accideret illud. Cui nimium licuit, licitum: cui praua uoluntas ius erat, & ſenſus pro ratione fuit. Et qm̄ ratio regulat appetitum mediante appetibili conſonanti ipſi rationi: idcirco huius motio non eſt extra latitudinem motionū ad ſpecificationē. Et rurſus idcirco author non immediate intulit. ergo uirtutes morales ſunt diuerſæ: ſed uitādo ſaltū, & gradatim deſcendēdo à rōne ad appetibile, & inde ad morales uirtutes deuenit. Et merito, quia ratio formas dat appetibilibus, quib. morale genus ingrediuntur. Ex hoc nanq; ꝙ appetibilia conſonāt, uel diſſonant rōni, moralia ſunt, ut ex ſupradictis patet. appetibilia aūt rōni conſona adæquata obiecta ſunt ſpeciebus moralium appetitionum, & uirtutum. Et per hæc, patet ſolutio om-

E nium obiectorum: qm̄ non loquuntur de imperio regulatiuo ut ſic, quod ſpectat ad ſpecificationem actus: & habitus. Nec de motione, & cognitione regulatiua ſumpta in ſe: quia eſt ſuperioris ordinis, & participata in obiectis moralium, in quib. diſtinguitur, & implicatur ut pars formalis eorundem: ſed de imperio ad exercitium actus, & de cognitione abſolute. Aliud eſt. n. loqui de obiecto cognito, & aliud de obiecto conſono rōni. Cognitio nanq; & conſonantia, licet in hoc conueniant ꝙ multiplicantur ſcdm obiecta, regula tamen cui conſonant conſonantia, non multiplicatur, & ad hanc dicitur conſonans obiectum, cognitum autem ut ſic, regulam non connotat.

¶ Circa rńſionem ad primum in eodem primo articulo dubiū occurrit duplex. Primo de ueritate eius qđ dr̄, ſcilicet ꝙ prudentia d rectitua in omnib. moralib. uirtutum actibus eſt una ſecundum ſpeciem ſpecia ſſimam: de tali enim unitate, & diuerſitate eſt ſermo. Secundo, penes quid attenditur unitas ſpecifica

A rationis formalis ueri obiecti prudentiæ.

¶ Contra primum enim eſt Scotus in 3. ſen diſt. 36. art. 2. uolens ꝙ ſicut factibilia omnia ſubſunt arti uni ſcdm ſpeciem: ita nec agibilia uni prudentiæ. eſt. n. prudentia recta agibiliū ratio, ſicut ars factibilium. Oppoſitum aūt cum Ariſt. 6. Ethi. diuus Th. hic tenet: & ꝙ ita ſit, probatur efficaciter ſic. Recta ratio agibiliū iudicat inter agibilia diuerſarum uirtutū moraliū. ergo eſt una reſpectu oīum uirtutū moralium. Antecedens patet in bonis, & in malis: nam ad rectā rōnē ſpectat diſcernere quid nūc, ble, &c. magis expediat punitio iuſta ac ceptę iniurię, an tolerare illā. ſimiliter an magis expediat bellare, an uoluptates *c. ult. to. 5.* *aced.*

oblatas proſequi: & ſic de aliis ſpectantibus ad diuerſas uirtutes, uitiaq; moralia &c. Conſequentia patet ex rōne, & authoritate ſecundi de aīa, de ſenſu cōmuni. Vnde ſicut nullus ſenſus proprius ſufficit ad iudicandū inter ſenſibilia propria, nec oēs ſimul: ita nulla recta ratio alicuius agibilis, nec oēs ſufficiunt ad iudicandum inter omnia agibilia, q̃ tn̄ experimur nos iudicare recta ratione. Aut ergo numerandæ ſunt prudentiæ propriæ iuxta ſpecies agibilium, & præter has prudentias ponenda eſt communis prudentia iudicans inter omnia, ſicut præter ſenſus proprios ponitur communis: aut ponenda eſt una ſola pru-

C dentia, iudicans propria ſingulariter, & inter omnia. Primum nullus hactenus poſuit quantum uidi, nec rationabiliter tanta multitudo ponitur: quoniam illa ſola ſufficit. ſicut ſi natura potuiſſet facere ſenſum communem ſine proprijs, attingentem ſenſibilia exteriora, utique ipſum ſolum feciſſet. unde cum nihil prohibeat prudentiam illam unam iudicantem inter diuerſas agentium ſpecies, cognoſcere ſingulas ſpecies, cum etiam ad ſingularia ſe extendat, ut patet 6. Ethico. rationabile, immo neceſſarium eſt unam ſolam eſſe prudentiam reſpectu omnium agibilium. Putandum eſt ergo, ꝙ prudentia eſt uirtus altioris ordinis, q̃ ſint uirtutes morales: ſicut ratio per eſſentiam eſt altioris ordinis rationalibus per participationem. propter qđ in litera prudentia cōparatur ad uirtutes morales, ut Sol ad ſpecies à ſe productas in materiis inferiorib. & ſimul dū oſtēditur ratio diuerſificans uirtutum moralium, quia participationes ſūt, inſinuatur ratio unitatis prudentiæ: quia per eſſentiā eſt ratio,

D & participata ab aliis: uirtus aūt altioris ordinis oportet ꝙ habeat obiectum proprium quoque altioris ordinis. Et propterea ſingulæ uirtutes morales hñt pro obiectis ſingula agibilia: quædam enim ſunt obiecta unius, & quędā alterius, ut patet: ipſius aūt prudentiæ obiectum eſt totum agibile pp qđ litera aſſignās prudentiæ obiectum in reſpōſione ad primum dicit, quòd eſt contingens agibile, & non tale, uel tale agibile. Contingens autem agibile, quia dupliciter eſt obiectum prudentiæ, ſcilicet ut uerum, & ut obiectum. ut uerum quidem, inquantum iudicatur ab ipſa, & hoc ſpectat ad prudentiam ex parte intellectus ut bonum autem, inquantum eſt finis, ad quem præcipit, & hoc ſpectat ad prudentiam ex parte appetitus. omnibus modis unitatem formalem retinet, ac prudentiæ ſpecificā dat. Sicut enim ſenſibile obiectum ſenſus communis, licet in ſe commune generierum ſit unitatem ſpecificam dat ſenſui communi, ita agibile obiectum prudentię. Et rurſus, ſicut bonum rōnis in dele-

E ctationibus tactus eſt finis unus temperantiæ: & in timoribus & audaciis, finis unus fortitudinis, & ſic de aliis: ita bonum rationis in uniuerſo genere agibilium eſt finis unicus prudētiæ. Oportet. n. altioris ordinis uirtuti reſpondere finem altioris ordinis: immo ordo mouentium exigit ut altiori motori reſpondeat finis, ad quē ordinent̄ oēs fines inferiorū: & ſic accidit in propoſito, dum bonum rationis in illis, & bonum rōnis in illis paſſionib. ordinātur ad bonum rationis ſimpliciter, idest, totaliter: & ſic tam ex actu quàm ex materia, & obiecto ut uero bono, habetur unitas athoma prudentiæ.

¶ Nunc ſupereſt reſpondere ſecūdo quæſito, & deinde ſatisfieri argumento Scoti. Cum quæritur. ergo penes quid attenditur iſta unitas rationis ueri obiecti prudentiæ? Reſponderi poteſt, & ex parte obiecti, & ex parte ſubiecti. ſi loquimur ex parte obiecti, unitas iſta attenditur penes unitatem rationis formalis, qđ eſt contingens agibile, ut in litera in rńſione ad primum dr̄. Contingens enim quod commune eſt factibili, & agibili determinatū

ad agibile, unicam rônem formalē sortitur, quæ est obiectum prudentiæ, sicut ens mobile physicæ. Ex parte uero subiecti, unitas ista attendit penes unitatē modi iudicandi, scilicet, secdm dispônem appetitus, ut author insinuat in quæstione de uirtutib. in cō. art. 12. Omnia. n. agibilia in particulari frequenter iudicamus scdm dispônē appetitus: nec hæc unitas est sic ex parte subiecti, quin incohoet ab obiecti natura: quia ex hoc q agibilia cōsistunt in operationibus, & passionib⁹, quæ in nobis sunt, consurgit q secdm affectū iudicemur ea. vñ factibilia, quia sūt extra nos, non ex affectu, sed intellectu iudicamus. Quia ergo alia rône uerū decernimus circa agibilia, & alia circa factibilia, & scientifica, & hæc spālit rō consistit in hoc, qd est iudicare scdm dispositionē appetitus, & in hoc oīa agibilia conueniunt: ideo oīa agibilia sub una ueri ratione ab intellectu conspiciuntur. ac per hoc vna est intelligibilis uirtus dirigens ea. *in corp. art. Nec obstat, q dispositiones appetitus, secundū quas fit iudiciū, sunt diuersæ: sicut non obstat unitati scientiæ diuersitas 107 Porrecta per totum. vii. q. ar. 13. cor. principiorū eius. dispositiones namque istæ cum sint affectiones ad fines operū, & fines in operabilibus sint sicut principia in speculabilib⁹, *ca. 3. to. 5. sunt principia, non partes rectæ rationis, quæ est uirtus intellectualis, uocata prudentia. Ad motiuum autem Scoti dicitur, q similitudo de arte, & prudentia non currit quatuor pedibus constat enim ex texto Ethic. q ars est in ratione solum: & ideo contingit eius obliuisci, sicut, & scientiarum, prudentia autem non: & ideo eius omnino est obliuio. vnde ad propositū dicitur, q factibilia non sunt, nec inter se, nec in suis principijs connexa, ut patet. Agibilia autem, & inter se, & in principijs connexa esse oportet ad unicam rectam eorum rationē: & q inter se quidē adeo rōcurrant, ut hoc exigant, patet ex frequentibus operationibus eorū occurrentibus in humana uita, quas oportet recta ratione agibilium iudicari, & eligi: qd non cōtingit in disparatis artibus. Non n. oportet ponere unā artē discernentem inter actus artis sutoriæ, & nauigatiuæ: quoniam hæc discretio non eget regula practica, sed scientia, ut patet. Electio aūt huius actus magis quàm illius ad prudentiam spectat, sicut aliæ electiones quarumcunq; operationū. In principijs aūt connexionē exigere manifestat, q error in proprio principio rectæ rônis respectu delectabiliū redundat in errorē principij, & cōclusionis in terribilibus, & econuerso si quis. n. recte dispositus sit ad pericula belli subeunda, & male circa uenerea, & præualere contigerit dispositionē ad uenerea ablato obiecto delectabili, omittet prosequi pericula belli impedientia delectationē: & econuerso, recte dispositus ad abstinentiā à ueneris, & male circa timorē periculorū imminente periculo, si timor præualuerit, omittet castitatē, ne incidat in formidatū malum, ut de Lucretia dicitur, & quotidiana experientia docere potest. & hoc, quia prudentia est in ratione, ut subest appetitui.

SVPER QVÆST. LX. ART. II.

Medina ar. 2.

IN tit. art. secundi eiusdem 60. q. aduerte, q sicut dispositio est superius ad habitū, & tamen dispositio distinguitur contra

---

ſm speciem, & non una tantū ⁿ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q obiectū rônis est uerum, est aūt eadem ratio ueri in omnib. moralib. q̄ sunt contingentia agibilia: unde est una sola uirtus in eis dirigens, s. prudentia. Obiectum autem appetitiuę uirtutis est bonum appetibile, cuius est diuersa ratio ſm diuersam habitudinem ad rônem dirigentē.

AD 2ᵐ dicendū, q illud formale est unū genere pp unitatem agentis: sed diuersificatur specie pp diuersas habitudines recipiētium, ut* supra dictū est.

AD 3ᵐ dicendum, q moralia nō hent speciem à fine ultimo, sed a finib. proximis, qui quidē si infiniti sint numero, non tamen infiniti sunt specie.

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtutes morales, q̄ sunt circa operationes, distinguantur ab his, quæ sunt circa passiones.

AD SECVNDVM sic procedit. Vĩ q uirtutes morales nō distinguantur abinuicem p hoc, q quædam sunt circa operationes, quędam circa passiones. Dicit. n. Philosophus. in 2.* Ethi. q uirtus moralis est circa ʰ delectationes, & tristitias ₐ optimorū operatiua: sed uoluptates, & tristitię sunt passiones q̄dam, ut *s. dictū est. ergo eadē uirtus, q̄ ē circa passiones, ē ēt circa operationes, utpotē operatiua existēs.

G ¶ 2 Præt. Passiones sunt principia exteriorum operationum si ergo aliquæ uirtutes rectificant passiones, oportet, q ēt p consequēs ʰ rectificēt operatiōes. eædē ergo uirtutes morales sūt circa passiones, & operationes.

¶ 3 Pręt. Ad oēm operationem exteriorē mouet appetit⁹ sensitiuus, bñ, uel male: sed motus appetit⁹ sensitiui sūt passiones. ergo eædē uirtutes, q̄ ʰ sunt circa operationes, sūt circa passiōes:

H SED CONTRA est, q Philos.* ponit iustitiā circa operatiōes, tēperātiā aūt, & fortitudinē, & māsuetudinē circa passiōes quasdā.

RESP. Dicendū, q operatio, & passio dupliciter pōt cōparari ad uirtutē. Vno mō sicut effect⁹: & hoc mō oīs moralis uirtus hēt aliquas operationes bonas, quarum est pductiua, & delectationē aliq̄ uel tristitiā, quæ

---

habitum appropriato cōmunioris nomine sibi: ita operatio generis est ad actus appetitus sensitiui, q uocantur passiones, & alias operationes, & tñ operationes aliæ ab operationib. appetit⁹ sensitiui appropriauerunt sibi operationis nomē: & cōtra passiones distinguuntur sub operationis uocabulo, ea (ut puto) rône, quia actus appetitus sensitiui hoc speciale sortiti sunt, q passionem corporalem annexam habēt: alij uero hoc non exigētes in communi remanserunt uocabulo. Sumitur. ergo hic operatio nō cōmunior, sed ut contra passionē distinguitur, & cōtinet sub se actus exteriores uolūtarios, ut clarius patebit. *1. q. 31. ar. 1. t. q. 35. ar. 1.

¶ In corpore articuli nota quatuor. Primo q author distinguēs bonitatis rônē i passionib. & operationibus penes habere bonitatem scdm cōmensurationem ad effectum operātis, & habere bonitatē scdm se, appellat primo operationes scdm se bonas: & deinde secundū commensurationem ad alterū bonas. ubi uidetur sibi ipsi oppositus, eo q à medio in extremum alterum declinat. Operatio namq; tripliciter pōt considerari. Primo secundum cōmensurationem ad affectum operantis. Secundo secundū se. Tertio secundū commensurationem ad alterum: & omnia ista membra in litera tāguntur. Et tamen *li. 5. Eth. in 4. principibus capit. Et 2. Eth. ca. 5. & 7. 10. 5.

I author secundum membrum confundit cum tertio. si. n. hoc licet quare non licebit confundere ēt ipsum secundum cum primo? Sed hoc non te moueat: quoniam iuxta subiectam materiam sermo fit. operationes namq; distinctæ cōtra passiones, sunt operationes ad alterum. In his aūt, quæ sunt ad alterum, idem est dicere, secundum se, & in ordine ad alterum: quia secundum se sunt ad alterum. & propterea licuit authori non cōfundere, sed explanare secundū membrū per tertium, ut clarius in sequenti articulo explicat dicens q secundum conuenientiam operationis in seipsa accipitur ratio debiti, qd constat esse ad alterum. unde non est idem iudicium de coincidentia secundi membri cum primo, ut patet.

¶ Secundo nota in calce articuli ly, principaliter. Inductiue namque in temperantia fortitudine, & iustitia, patet passiones operationib. & econuerso, coniungi. In temperantia nanq; concupiscentijs iunguntur comestio, potio, generatio: in fortitudine K timori, & audaciæ, aggressio periculorum, prælia: in iustitia restitutionib. emptionib. &c. iungitur saltem amor. quia igitur ut plurimum passiones, & operationes nostræ iunguntur, insinuauit author per ly, Principaliter, q uirtutes à uirtutib. non sic distinguuntur, q, aliquæ circa solas passiones, aliquæ circa solas operationes: sed quia principaliter circa passiones, uel principaliter circa operationes, ut materiam propriam, sunt.

¶ Tertio nota ex corpore arti. quomō ex concursu passionis, & operationis circa idē plures uirtutes politicæ fiūt, ut postmodū cum de uirtutis tractabitur, quomodo specificationes eorū fiant, melius ipse discutere scias. Hinc. n. habes, qd percussor ex ira duabus contrariatur uirtutib. iustitiæ, & mansuetudinis: similiter adulter temperantiam, & iustitiam uiolat, & sic de alijs.

¶ Quarto nota, q ex his, q̄ dicuntur in hoc articulo, duo habentur. Primum est, quòd bonum, & malum in operationibus sic attenditur secūdū seipsa, ut nihil referat qualitercunq; homo operans

*q. 59. ar. 4. ad 1. operans afficiatur ad ipsas. scdm est, φ uirtutes morales oēs sūt circa utrasque passiones. s. & operationes:

concl. m sed differentia est, qa aliquæ principaliter operationes, aliquæ principaliter passiones bonificant. hæc aūt duo etsi prima facie videantur sibi aduersari, quia si nō refert in bono iustitiæ quā pars afficiatur, oportet iustitiam nō principaliter, sed solū operatiōes respicere. Non apparet etiā quō verificetur, φ iustitia sit secundario circa passiones, cū retinens debitum satisfaciat iustitiæ, quocunque id afu faciat. Sed si diligentius doctrina authoris inspiciatur, videbuntur oīa consona, & uera. In operatione nanq; ad alterū, puta emptione, restitutione &c. est duo considerare, primo bonitatem ꝓpriā: scdo cōem. Cōis bonitas est, quæ ad oēs actus uirtutū exigitur. Et consistit in illis quatuor generalibus conditionib. insinuatis p quatuor virtutes cardinales, requisitis ad oēs uirtutum pfectæ actus, ut ponitur in secundo. Ethi. s. rectitudine, firmitate, moderatiōe, & discretiōe. Propria aūt bonitas est, q̄ ex propria rōne ut contra alios distinguitur sortitur: & scdm propriam bonitatē actus iustitiæ nihil refert quo quis aīo actū faciat, dummodo commēsuratum alteri faciat. Secundum uero cōem bonitatē ad actū iustitiæ uirtuus requisitam refert quo qs aīo restituat, emat, vendat &c. & sic iustitia, & uniuersaliter virtus bonificatiua operationū est principaliter circa operationes, & secundario circa passiones: quia est pricipaliter circa bonitatem propriā operationi, secundario circa cōem. Quō autē

*In, isto art. virtutes circa passiōes sint principaliter, secūdario, circa operationes clarū est. Tēperātia. n. & hmôi alias. principaliter respiciūt affectū, & consequēter operationes ut ꝑuenientes ab affecti-

308 Po resta per totum.

sunt passiones, vt* s. dictum est. A Alio mô pôt comparari operatio ad virtutē moralē, sicut materia circa q̄ ē, & s^m hoc oportet alias esse virtutes morales circa operationes, & alias circa passiōes. cui* rō est: qa bonū, & malū ī qbusdā operationib. attendit̄ f^m seipsas, qualitercūque hō afficiatur ad eas, inquantū. s. bonum in eis, & malum accipitur f^m rōnē cōmensurationis ad alterū: & in talib. oportet B φ sit aliqua virt* directiua operationū f^m seipsas, sicut sūt emptio, & uēditio. & hmôi operationes in qb. attēdit̄ rō debiti, vel indebiti ad alterū: & pp hoc iustitia, & partes eius proprie sunt circa operationes sicut circa ꝓpriā materia. In qbusdā uero operationib. bonū & malū attendit̄ solū scdm cōmēsurationē ad operātē: & iō oportet in his, bonū & malū considerari, C scdm qd̄ hō bene, uel male afficit̄ circa hmôi. & pp hoc oportet φ uirtutes in talib. sint principaliter circa interiores affectiones, quæ dn̄r animæ passiones, sicut patet de tēperātia, fortitudine, & alijs hmôi. Cōtingit aūt φ in operationibus, q̄ sunt ad alterū, ꝑtermittatur bonum virtutis pp inordinatam animi passionem, & tunc inquantum corrūpit̄ cōmēsuratio exterio- D ris operationis, est corruptio iustitię: inq̄tū aūt corrūpit̄ cōmēsuratio interiorum passionū, est corruptio alicuius alteri* uirtutis: sicut cū pp irā aliqs aliū percutit, in ipsa pcusione indebita corrūpit̄ iustitia: in immoderantia uero irę corrūpit̄ māsuetudo, et idē patet in alijs. Et p hoc patet rñsio ad obiecta. Nā pria rō ꝓcedit de operatiōe, f^m qd̄ est effect* uirtutis: alię duę rōnes ꝓcedūt ex hoc, φ ad idē cōcurrūt operatio, et passio: sed i E qbusdā uirt* ē principaliter circa operationē, in qbusdā circa passionem ratione prædicta*.

ARTICVLVS III.

Vtrum circa operationes sit tantum vna virtus moralis.

Medina art. 3.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̄ φ sit una tm̄ uirt* moralis circa operationes. Rectitudo. n. oīum operationū exteriorū vr̄ ad iustitiā ꝑtinere: sed iustitia est una uirt*. ergo una sola uirtus est circa operationes.

bus ppterea in hmôi maxima cōsideretur affectus, in illis autē opus ipsum.

¶ 2 Præt. Operationes maxime differētes esse uidēt̄ q̄ ordinant̄ ad bonū unius, et q̄ ordinant ad bonū multitudinis: sed ista diuersitas nō diuersificat uirtutes morales. dicit. n. Philos. in 5.* Eth. φ iustitia legalis, q̄ ordinat act* hoīum ad cōe bonū, nō ē aliud à uirtute, q̄ ordinat actus hominis ad unū tantum, nisi secundum rationem. ergo diuersitas operationum non causat diuersitatem uirtutum moralium. *c. 1. circa fi. pręcip. tom. 5.

3 ¶ Præ. Si sunt diuersæ uirtutes morales circa diuersas operatiōes, oporteret φ scdm diuersitatē operationū esset diuersitas uirtutū moraliū: sed hoc patet esse falsum. nā ad iustitiā ꝑtinet in diuersis generibus cōmutationū rectitudinem statuere, et etiam in distributionibus, ut patet in 5.* Eth. non ergo diuersæ uirtutes sunt diuersarum operationum. *c. 1. t. 5.

SED CONTRA est, φ religio est alia uirtus à pietate, quarum tn̄ vtraq; est circa operationes quasdā.

RESP. Dicendum, φ oēs uirtutes morales, q̄ sūt circa operationes, coueniunt in quadā generali rōne iustitiæ, q̄ attendit̄ scdm debitū ad alterū: distinguunt aūt scdm diuersas spāles rōnes., cuius rō est: qa in operationib. exteriorib. ordo rōnis instituit̄, sicut* dictū est, nō scdm ꝓportionē ad affectionē hoīs, sed scdm ip̄sā couenientiā rei in seipsa, scdm q̄ conuenientiā accipit̄ rō debiti, ex quo cōstituit̄ rō iustitię. Ad iustitiam enim ꝑtinere vr̄, ut qs debitū reddat: vn̄ oēs hmôi uirtutes, quę sunt circa operationes, habēt aliquo mō rōnē iustitię. Sed debitū nō est uni* rōnis in oibus: aliter n. debet aliqd æquali, aliter superiori, aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex ꝓmisso, vel ex beneficio suscepto & f^m has diuersas rōnes debiti sumūt̄ diuersę uirtutes, puta, D religio est p q̄ reddit̄ debitū Deo: pietas est p q̄ redditur debitū parentib. uel patriæ: * grā est p quam redditur debitum benefactoribus, & sic de alijs. concl. m *ar. pced. D. 677.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ iustitia ꝓprie dicta, est una specialis uirtus, quę attendit ꝑfectā rōnem debiti, quod f^m æquiualentiā pōt restitui. dr̄ tn̄, & ampliato noie, iustitia scdm quamcunque debiti redditionē, & sic non est vna specialis uirtus.

AD 2^m dicendum, φ iustitia, quæ intendit bonū cōe, est alia uirtus à iustitia, quæ ordinatur ad bonum priuatum alicuius: unde, & ius cōe distinguitur à iure priuato. Et* Tullius ponit unam spalem virtutē, pietatē, q̄ ordinat ad bonū patriæ: sed iustitia ordinans hoiem ad bonum cōe est generalis p imperium: quia oēs actus uirtutum ordinat ad finē suum. s. ad bonum cōe. Virtus autem scdm quod a tali iustitia imperatur, etiam iustitiæ nomē accipit: & sic virtus à iustitia legali non differt nisi ratione, sicut sola ratione differt uirtus operans secundum seipsam, & uirtus operans ad imperium alterius. *lib 2. de inuē. ōe in fol. 4. ante finē lib.

AD 3^m dicēdum, φ in omnib. operationib. ad iustitiam specialem pertinentibus, est eadem rō debiti: & ideo est eadem uirtus iustitiæ, præcipue quantū ad cōmutationes. forte. n. distributiua est alteri* speciei à commutatiua: sed de hoc infra quęret*. *2. 2. q. 61 ar. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum circa diuersas passiones diuersæ sint virtutes morales.

309 *Porrecta per totum.* Inf. art. 5. cor. *Medina artic. 4.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, q circa diuersas passiones non sint diuersæ uirtutes morales. Eorum enim, quæ conueniunt in principio, & fine, vn⁹ est habitus, sicut patet maxime in sciētijs: sed omnium passionum unum est principium, s. amor, & omnes ad eundem finem terminātur, s. delectationem, uel tristitiam, vt supra habitum est. ergo circa oēs passiones est una tm̄ moralis uirtus. (*q. 25. ar. 3. & 2.*)

¶2 Prę. Si circa diuersas passiōes essent diuersę uirtutes morales, sequeret q tot essent uirtutes morales, quot passiōes. sed hoc patet eē falsum: qa circa oppositas passiones est una, & eadē uirt⁹ moralis, sicut fortitudo circa timores, & audacias, tēperātia circa delectatiōes, & tristitias. ñ ergo oportet, q circa diuersas passiōes sint diuersæ uirtutes morales. G

¶3 Prę. Amor, ꝯcupiscētia, & delectatio sunt passiones spē differentes, ut supra habitum est: sed circa oēs has est una uirtus. s. tēperantia. ergo uirtutes morales non sunt diuersæ circa diuersas passiones. (*q. 23. ar. 4.*)

SED CONTRA est, q fortitudo est circa timores, & audacias, temperantia circa concupiscentias, mansuetudo circa iras, ut dicitur in 3. & 4. Eth. (*li. 3. eth. c. 6. & 10. & lib. 4. c. 4. & 5. & 5.*) H

RESP. Dicendū, q non pōt dici q circa oēs passiones sit una sola uirt⁹ moralis. Sunt. n. qdā passiones ad diuersas potētias ptinētes; aliç nanq; ptinent ad irascibilē: aliæ ad cōcupiscibilē. vt s. dictū ē: nec tñ oportet q ōis diuersitas passionū sufficiat ad uirtutes morales diuersificādas. Primo qdē, qa qdā passiones sunt, q sibi opponunt scd̄m ꝯtrarietatē, sicut gaudiū, & tristitia, timor, & audacia, & alia hmōi: & circa hmōi passiones sic oppositas, oportet eē unā, & eādē uirtutē. Cū. n. uirt⁹ moralis ī quadā medietate ꝯsistat, mediū ī ꝯtrarijs passionib. scd̄m eādē rōnē instituit: sicut, & in naturalib. idē ē mediū inter contraria, ut inter albū, & nigrū. Scd̄o qa diuersæ passiones inueniunt scd̄m eūdē modū rōni repugnātes, puta, scd̄m impulsū ad id, qd est ꝯtra rōnē, uel scd̄m retractionē ab eo, qd est scd̄m rōnē: & iō diuersæ passiones concupiscibilis ñ ptinēt ad diuersas uirtutes morales, qa earū mot⁹ secūdū quendā ordinē se inuicē consequunt, ut pote adidē ordinati. s. ad cōsequendū bonū, uel ad fugiedū malū: sicut ex amore ꝓcedit concupiscentia, & ex ꝯcupiscentia peruenit ad delectationē. Et eadem rō est de oppositis: qa ex odio sequit fuga, uel abominatio, q ꝑducit ad tristitiā. Sed passiones irascibilis non sunt uni⁹ ordinis, sed ad diuersa ordinant. Nā audacia, & timor ordinant ad aliqd magnū periculū: spes, & desperatio ad aliqd bonū arduū: ira aūt ad superandū aliqd contrariū, qd nocumentū intulit. et iō circa passiones diuersæ uirtutes ordināntur, ut pote tēperātia circa passiōes cōcupiscibilis: fortitudo circa timores, & audacias: magnanimitas circa spē, & desperationem: mansuetudo circa iras. (*q. 23. ar. 1.*) (*concl.* I) (*concl.* K)

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd oēs passiones conueniunt in uno principio, & fine cōi, non aūt in vno proprio principio, seu fine. unde hoc non sufficit ad unitatem uirtutis moralis.

AD 2m dicendum, q sicut in naturalib. idem est principium, quo receditur ab uno principio, & accedit ad aliud, & in rōnalib. est eadem rō cōtrario rum: ita et uirt⁹ moralis, quæ in modum naturę rō ni consentit, est eadem contrariarum passionum.

AD 3m dicēdum, q illç passiones ad idē obiectū ordinant scd̄m quendā ordinem, vt dictum est, & ideo ad eandem uirtutem moralem pertinent. (*In corp. art.*)

ARTICVLVS V.

Vtrum virtutes morales distinguātur secundū diuersa obiecta passionū.

AD QVINTVM sic procedit. Vř, q uirtutes morales nō distinguantur secundū obiecta passionū. Sicut enim sunt obiecta passionū, ita sunt obiecta operationū: sed uirtutes morales, q sunt circa operationes, nō distinguunt secundum obiecta operationum. ad eadē enim uirtutē iustitiæ ptinet emere, uel vendere domū, & equum. ergo et nec uirtutes morales, q sunt circa passiones, diuersificantur per obiecta passionum.

¶2 Præt. Passiones sunt quidam act⁹, uel mot⁹ appetit⁹ sensitiui: sed maior diuersitas requirit ad diuersitatē habituū, q ad diuersitatē actuū. diuersa igit obiecta, q non diuersificant spēm passionis, non diuersificabunt spēm uirtutis moralis, ita. s. q de oib. delectationib. erit una uirt⁹ moralis: & similiter est de alijs.

¶3 Præt. Magis, & min⁹ non diuersificant spēm sed diuersa delectabilia non differunt nisi secundū magis & min⁹. ergo oia delectabilia ptinent ad unā speciem uirtutis, & eadem ratione omnia terribilia, & similiter de alijs. non ergo uirt⁹ moralis distinguit scd̄m obiecta passionū.

¶4 Præt. Sicut uirt⁹ est operatiua boni, ita ē impeditiua mali: sed circa cōcupiscētias bonorū sunt diuersæ uirtutes, sicut temperantia circa concupiscentias delectationum tact⁹, & entrapelia circa delectationes ludi. ergo etiam circa timores malorū debent esse diuersę uirtutes.

SED CONTRA est, q castitas ē circa delectabilia venereorum, abstinentia uero est circa delectabilia ciborum, et eutrapelia circa delectabilia ludorum.

RESP. Dicēdū, q ꝑfectio uirtutis ex rōne depēdet: ꝑfectio aūt passiōis ex seipso appetitu sensitiuo vñ oportet q uirtutes diuersificent sm ordinē ad rōnem: passiones aūt scd̄m ordinem ad appetitum.

SVPER Q. LX. ART. V.

Med art. 5.

310 *Porrecta per totum.*

OMissis sing'lařim ar. tertio, & quarto, quia ille in secundo articulo, hic in quarto tang tur: in articulo quinto dubiū primo occurrit simpliciter, & ad hoiem de sub iecto numeratarū uirtutū: sed discussio simpliciter singularū in proprijs tractatib. in scd̄a secūdæ erit discussio uero ad hoiem hic occurrit. Vř. n. au-hor sibi ipsi cōtrarius de subiecto liberalitatis, & magnificentiæ. Nā hic utrāque ponit in appetitu sensitiuo, illam in cōcupiscibili, hanc in irascibili: circa passiones sicut alias enumeratas uirtutes. In 3. aūt sent. di. 33. ar. 4. q. 1. & in primo contra Ge. c. 93 & qd plus uiget, superius in prima parte q. 21. art. 1. ad primū, & expresse ponit eas in uoluntate, & non in parte sēsitiua, & circa operationes ut distinguuntur contra passiones.

¶Ad hoc dī. q tā liberalitas, quàm magnificentia respicit passionē, & operationē, illā propinque, hanc remote: & q inquātū respicit operationē cū sua materia, puta sumptus pecuniç, est in uoluntate: pro quāto respicit passionē, ē in concupiscibili. Et probatur hāc esse mētē authoris, quia uti pecunia, qd est principalis actus istarū uirtutū, est actus uoluntatis: qa uti est actus uoluntatis, ut patet superius. Sed ista solutio nihil ualet, qa cum una uirtus non possit esse in duabus potentijs subiectiue æqua-

Obiecta igit̃ passionū ſm qđ diuersimode ordinant̃ ad appetitū sensitiuum, causant diuersas passionū species: ſm uero qđ cóparant̃ ad rōnē, causant diuersas species uirtutū. Nō est aūt idē motus rōnis, & appetit⁹ sensitiui: unde nihil ꝓhibet aliquā dñam obiectorū cāre diuersita- B tē passionū, q̄ nō cāt diuersitatē uirtutū, sicut qn̄ una uirtus est circa multas passiones, ut * dictū est: & aliquā ēt dñam obiectorum causare diuersitatem uirtutū, quæ non cāt diuersitatē passionū, cū circa unā passionē, puta delectationē, diuersæ uirtutes ordinent̃. Et quia diuersæ passiones ad diuersas potentias ptinentes, sem p ptinent ad C diuersas uirtuaes, ut * dictū est: iō m diuersitas obiectorū, q̄ respicit diuersitatē potentiarum, semper diuersificat species uirtutū n, puta, qđ aliqd sit bonū absolute, & aliqd bonū cū aliqua arduitate. Et qa ordine quodā rō inferiores hoīs partes regit, iō ēt se ad exteriora extendit, & iō ēt ſm qđ unū obiectū passionis apprehēdit̃ sensu, vel imaginatione, aut ēt rōne, & ſm ēt qđ pertinet ad aiam, corpus oel exteriores res diuersā habitudinē hēt ad rōnem: & p ꝯñs natū est diuersificare uirtutes. Bonū igit̃ hoīs, qđ est obiectū amoris, concupiscentię, & delectationis, pōt accipi, uel ad sensum corporis ptiuens, uel ad interiorē aię apprehensionē. & hoc siue ordinet̃ ad bonū hoīs in seipso uel quantū ad corp⁹, a uel quantū ad aīam: siue ordinet̃ ad bonū hoīs in ordine ad alios: & oīs talis diuersitas pp E diuersum ordinē ad rōnem diuersificat uirtutē. Sic igit̃ si cōsideretur aliqđ bonū, si quidem sit p sensum tactus apprehensum, & ad ꝯsistentiā humanę uitæ ptinens in indiuiduo, uel in specie, sicut sunt delectabilia ciborū, & uenereorū, erit ptinēs ad uirtutē tpantiæ. Delectationes aūt aliorū sensuū cū nō sint uehemētes, nō p̄stant aliquam difficultatē rōni: & iō circa eas nō ponit̃ aliqua uirt⁹, q̄ est circa difficile, sicut, & ars, vt dr̃ io 2.* Eth. Bonū aūt non sensu, sed interiori uirtute apprehēsum, ad ipsum hoiem pertinens ſm seipsum, est sicut pecunia, & honor, quorū pecunia ordinabilis est de se ad bonū corporis, honor aūt cōsistit in apprehēsione aiæ. Et hęc quidē bona considerari pñt, uel absolute, ſcđm qđ pertinēt ad concupiscibilē: uel cū arduitate quadam, ſcđm quod ptinēt ad irascibilē. Quæ quidā distinctio oon hēt locū in bonis, q̄ delectant tactum: quia hmōi sunt q̄dam infima, & cōpetunt homini, ſm qđ cōuenit cum brutis. Circa bonū igitur pecuniæ absolutę sumptū, secū- D dum quod est obiectū concupiscentiæ, uel delectationis, aut amoris, est liberalitas. Circa bonum autē hmōi cum arduitate sumptū, ſcđm quod est obiectū spei, est magnificētia. Circa boeum uero qđ est honor, si qdē sit absolute sumptū, ſcđm quod est obiectum amoris, sic est q̄dam uirtus, quę uocat̃ philotimia, idest, amor honoris. Si uero cū arduitate cōsideretur, ſm quod est obiectū spei, sic est magnanimitas. Vnde liberalitas, & philotimia vñr ēe in ꝯcupiscibili: magnificētia vero, & magna-

æqualiter: aoi … itas erit in concupiscibili, ut subest uoluntati, aut econuerso. non ſcđm, ut patet: nec primum nisi rōna electionis participat, qđ est communa omnib. uirtutibus appetitus sensitiui ergo. Præterea, Author in prima parte nō solum affirmat has esse in uoluntate, sed negat eas esse in parte sensitiua. vnde ponere utrūque subiectū, cōtradicit illi. Præterea, Stante ista solutione, pari rōne potuisset poni fortitudo in uolūtate, & cōsequenter ꝓprie in Deo: qm̄ ipsa respicit passionē audaciæ, & operationē, puta debellationem hostiū: & ſcđm istam operationem cōstat, q̄ pōt attribui deo. Et tn̄ author expresse negat de fortitudine, quia est circa passiones. Dicendū est ergo, ut mihi vr̃, q̄ author aliena opinione superius i prima parte, & in libro contra Gentiles, ubi ex proposito hæc non tractant, & sequēs alios in anteriorib. scriptis anteq̄ ad summam speculam huius Summæ ascēderit, illa dixit. Nūc uero ſcđm propriā sententiam determinat, sic q̄ in Secunda ſcđę, in qua ēt alsius prosequit̃, cōfirmat hanc determinationem. & ratio est, ut ibi dicitur, q̄ istæ uirtutes non respiciunt operationes secundum se, ut respicit iustitia, & partes eius, sed ut aliqualiter se hēnt ad passiones amoris, s. pecuniæ, & spei in illa. Et ppea nec istæ uirtutes sunt in Deo, nisi metaphorice, aut ſcđm aliquid. Et eodem mō dicendū est de ueritate, quam in primo contra. Gen. numerat inter uirtutes circa actiones, & nō passiones. omnes enim hic dicūtur circa passiones.

*ar. p̄ced.

*art. 2. & 4. huius quæst.

¶ In eodem 5. arti. nota Nouitie duo in litera. Primum est, q̄ cū ibi dicitur, quòd unum obiectum passionis apprehēditur sensu. uel imaginatione, uel ēt rōne: nō est sermo de aliqua re obiecta, una ſcđm numerū, aut speciē, sed de unitate obiecti passionis ut obiectum est illius. ut ubi gratia, de amabili, de concupiscibili, de delectabili &c. quorum quodlibet unum specie obiectum passionis multa rerum genera est comprehendens.

¶ Secundum est, q̄ cum in litera concludit, q̄ uirtutes morales distinguuntur, uel ſcđm diuersas materias uel diuersas passiones, uel diuersa obiecta, tres modos enumeraui non subordinatos, sed disparatos, coincidentes tamen quandoq; Diuersitas nanque materiæ absque diuersitate passionis, & obiecti, faciens diuersitatem uirtutum, inuenitur in magnificentia, & magnanimitate, quarum utraq; est circa spem, utraque circa arduum, sed in diuersa materia, pecunia, & honore. Et idem apparet in liberalitate, & philotimia. Diuersitas uero passionis absq; diuersitate materiæ, & obiecti, faciēs diuersas uirtutes, inuenitur in fortitudine, & māsuetudine, quarū utraq; circa tale malū, utraq; circa arduū ſcđm diuersam passionē, timorē atq; audaciā, & irā uersatur. Diuersitas demū obiecti absq; diuersitate materiæ, & passionis, diuersitatē uirtutū faciens, inuenit̃ in ueritate, amicitia, & eutrapelia, seu urbanitate. oēs. n. circa dicta, & facta humana, & delectationem seu amorē ſcđm distincta sūt obiecta, s. manifestationē affabilitatem, & delectationē. Coincidentia aūt manifesta est in tēperantia & fortitudine, quarū materia, & passio, & obiectū diuersificantur.

*ver. 5. ad fin. to. 5.

¶ In eodē arti. in calce corporis articuli aduerte, q̄ litera corrupta est, nec in aliquo codice inuenire potui uerū textū. Vnde qa Aristotelē affert ex ſcđo Eth. corrigēdū duxi quo ad tres dictiones, quarū duæ sunt mutandæ, & una delenda. Vbi igitur in litera dr̃ q̄ ſcđm Aristo. sunt undecim uirtutes morales circa passiões, mutet̃ numerus undenarius in numerū denarium, & legatur sunt decē. Vbi uero enumerādo uirtutes ultimo loco dicit̃ Et iustitia, delendū est, ut eutrapelia sit ultima. Cū uero post subiungit, Si igitur addatur iustitia, quę est circa operationes, erūt oēs duodecim, mutetur duodenarius in nodenariū, & legatur erūt oēs undecim. Ratio aūt quare litera saluari non pōt, est, tū quia refert se ad Aristotilē, qui ut patet in ſcđo Ethi. duodecim medietates ponit, sed decem uirtutes, & duas passiones, & ultra has iustitiā, & uirtutes rationales: tū qa iustitia non est uirtus circa passiones, sed operationes, ut patet 5. Eth. & hic in articulo tertio. Et scito Nouitie, q̄ author cum nota illationis concludens numerū uirtutum moralū, dicendo, Sic igitur patet, q̄ ſcđm Aristotel. &c. non infert ex hoc articulo solo, sed iuncto p̄cedenti, in quo fortitudinem, & mansuetudinem distinxit ex tertio, & quarto Ethicorum. & propterea enumerando uirtutes, has connumerauit, licet earū in hoc articulo non meminerit.

¶ In rñsionibus ad argumenta eiusdem articuli, diligētius nota primā tertiā, & ultimā. Primam, quidē, quia ex ea habes differentiam inter unicam operationē, & unicā passionem in diuersificādo uirtutem, ex hoc q̄ passio repugnat rationi, opera-

tū aūt uō & subtiliter dixit: quia cū habitudo ad rōnem cōstituat uirtutis obiectū, & diuersa habitudo diuersum obiectum, passio, q̄ scdm se importat aliquid abducens à rōne, im portat aliquid egens uirtute ad consonā reddēdam ipsam rōni, & scdm diuersas proprij obiecti materias diuersimode ad rōnē se habere pōt, & sic diuersa uirtutum obiecta constituet. Operatio autē quia scdm se rōni non repugnat scdm oēm sui obiecti materiā, eodem mō ad rōnem se hēt. Tertiū aūt, quia hic habes quasi exceptionē ab illa maxima, Magis, & minus nō uariant speciem: dico autem quasi exceptionem, quia reuera non est exceptio, sed p accidens magis, & min⁹ uariant hic speciem: quia p adiunctā eis diuersam specifice habitudinē ad rōnē, ut in litera dr̄. Vltima aūt, quia aurea est tota, & semp memoriæ mandanda: unū tñ restat mirandū ī hac materia, quare Aristoteles nullā uirtutem moralem posuit circa passionē tristitiæ propriam dl, & tot circa delectationis passionē, si suscepta esset hic prouincia assignandæ sufficientiæ uirtutū moralīū, reddēda esset ratio: sed quia hoc Aristo. nō exponitur, alteri loco reseruetor.

*li. 4. eth. cap. 6. to. 5.
*li4. Eth. c. 8. to. 1.
*li. 2. Eth. c. 7. & li. 4. eth. to. 1.
D. 315.

nimitas in irascibili. Bonū uero hoīs in ordine ad aliū non vr̄ arduitatē habere, sed accipit ut absolutè sumptū, prout est obiectū passionū concupiscibilis: qđ quidem bonū pōt esse alicui delectabile ẜm qđ præbet se alteri, vel in his, q̄ serio fiūt, idest, in actionibus p rōnem ordinatis ad debitū finē: uel in his, quæ fiunt ludo, idest, in actionib⁹ ordinatis ad delectationē tm̄, quę non eodē modo se hn̄t ad rōnē sicut prima. In serijs aūt se exhibet aliqs alteri dupliciter. Vno mō, ut delectabilē decentib. verbis, & factis: & hoc pertinet ad quandā uirtutē, quā * Arist. nominat amicitiā, & pōt dici affabilitas. Alio modo præbet se aliquis alteri ut manifestū, per dicta, & facta: & hoc pertinet ad aliā virtutē, quā noiat ueritatē. Manifestatio. n. propinquius accedit ad rōnem, q̄ delectatio, & seria, q̄ iocosa. vnde, & circa delectationes ludorū est virtus, quam * Philosophus eutrapeliā noiat. Sic igitur patet, ꝙ scdm * Arist. sunt decē uirtutes morales circa passiones, scilicet fortitudo, tpantia, liberalitas, magnificentia, magnanimitas, philotimia, mansuetudo, amicitia, ueritas, & eutrapelia. & distinguuntur ẜm diuersas materias, vel ẜm diuersas passiones, uel secundū diuersa obiecta. Si igitur addatur iustitia, quæ est circa operationes, erūt oēs vndecim.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ oia obiecta eiusdem operationis secundū speciem, eandē habitudinē habent ad rōnem, nō autē omnia obiecta eiusdē passionis secūdum speciem: quia operationes non repugnant rationi, sicut passiones.

Ad 2m dicendum, ꝙ alia ratione diuersificātur passiones, & alia uirtutes, sicut * dictum est. *in cor. a.

Ad 3m dicendū, ꝙ magis, & minus nō diuersificant speciē, nisi pp diuersam habitudinē ad rōnē.

Ad 4m dicendum, ꝙ bonum fortius est ad mouendum, q̄ malum: quia malum nō agit nisi uirtute boni, ut Dionys. dicit 4. cap. *de diui. nom. vnde malū nō facit difficultatē rōni, quæ requirat virtutē, nisi sit excellens, qđ vr̄ esse unum in uno genere passionis. unde circa iras non ponitur nisi una uirtus, s. mãsuetudo: & similiter circa audacias una sola, scilicet fortitudo. Sed bonū ingerit difficultatē, quæ requirit uirtutē, etiā si non sit excellens in genere talis passionis: & ideo circa cōcupiscētias, ponuntur diuersæ uirtutes morales, ut * dictū est

*c. 4. par. 4. inter prī. & medium.
*in cor. a.

QVAESTIO LXI.

De uirtutibus cardinalibus, in quinq; articulos diuisa.

Deinde considerandum est de uirtutibus cardinalibus.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum uirtutes morales debeant dici cardinales, uel principales.

¶ Secundo, de numero earum.

¶ Tertio, quæ sint.

¶ Quarto, Vtrum differant ab inuicem.

¶ Quinto, Vtrū diuidantur conuenienter in uirtutes politicas, & purgatorias, & purgati animi, & exemplares.

Articvlvs I.

Vtrum uirtutes morales debeant dici cardinales, uel principales.

Ad primvm sic proceditur. Videt ꝙ virtutes morales nō debeant dici cardinales, seu principales. Quæ enim ex opposito diuidunt, sunt simul natura, ut dr̄ in Prędicamentis, & sic unū non est altero principalius: sed oēs uirtutes ex opposito diuidunt genus uirtutis. ergo nullæ earū dēnt dici pricipales.

¶ 2 Pręt. Finis principalior ē his, q̄ sunt ad finē: sed uirtutes theologicæ sunt circa finē, uirtutes aūt morales sunt circa ea, q̄ sūt ad finē. ergo uirtutes morales n dēnt dici principales, seu cardinales, sed magis theologicæ.

¶ 3 Præt. Principalius est qđ est p essentiam, q̄, ꝙ est per participationē: sed uirtutes itellectuales ptinent ad rōnale per essentiā, uirtutes aūt morales pertinent ad rōnale per participationē, ut * sup. dictū est. ergo uirtutes morales nō sūt principales, sed magis uirtutes itellectuales.

Sed contra, est, qđ Ambr. dicit super Lucam, exponens illud, Beati pauperes spiritu. Scimus uirtutes esse quatuor cardinales, scilicet, temperantiam, iustitiam, prudentiā, fortitudinē: hæ aūt sunt uirtutes morales. ergo uirtutes morales sunt cardinales.

Respon. Dicendū, ꝙ cum simpliciter de uirtute loquimur, intelligimur loqui de uirtute humana. Virtus aūt humana, ut * supra dictum est, ẜm perfectam rōnem uirtutis dicitur, quę requirit rectitudinē appetitus. hmōi em̄ uirtus nō solū facit facultatē bene agēdi, sed ipsā ēt usum boni operis causat.

*q. 56. ar. 3.

SVPER QVÆ. LXI.

In tit. quæst. 61. aduerte Nouitie, Cardinalis uocabulū ab Ambro. forte primū introductū, a cardine scdm Grammaticos deriuatū: quia nō nisi metaphorice uirtuti cōuenit, & metaphoræ a scientia electæ sint ab Arist. in 2. Pol. idcirco autor metaphoram explanans, in quo sensu disputandū sit in primi articuli titulo ait, cardinales, seu principales. cardines. n. sustinētes ostiū, principia sūt sustinendi sixeq; uersandi ostij. Et inde cardinales illæ dicuntur res, seu dignitates, q quasi sustinēt, formantq; alias, quasi sup eas innixæ: qđ est principalē tenere: & inde uirtutes illæ dictæ sunt cardinales, q uirtuosam uitā sustinēt, & super quas uniuersa studiosa uita humana, opera ppria explet, qđ est esse inter uirtutes principales simpliciter, nō respectu huius uel illius. Et nota Nouitie, ꝙ nō q̄ritur de principalib. habitib. sed de uirtutib. ita ꝙ in rōne, & latitudine uirtutis ut sic q̄ritur, an principalitas debeat moralibus: qđ est comparare morales intellectualib. duo. n. tm̄ posita sunt uirtutū genera humanorum, de quib. tñ autor testatis corpore se loqui. & hoc pp virtutes theologicas.

312 Porrecta. per totum 1a 2æ q. 6. at. 4. cor. Et 3. dis. 33. q. 2. a. 1. q. 4. Et uer. q. 1. a. 12. ad 24. & q. 5. ar. 1. ad 2. 4. & 11. *10 post prēced. c. de Simul. to. 1.

SVPER QVÆ. LXI. ART. I.

Medina art. 1.

In ar. 1. quæst. 61. nota oīr speculatiue, rōnem ad primū. & inde species, quam bene de analogia nominum alibi scripsimus.

*q. 58. ar. 1. & 2.
*lib. 5. in lucam. c. 6. to. 5.

ſat, ſed ſm imperfectã rõnem uirtutis dr̃ uirtus, q̃ nõ requirit rectitudinẽ appetitus: q̃a ſolũ facit facultatẽ bene agendi, non aũt cauſat boni operis vſum. Cõſtat aũt ꝙ perfectũ eſt principalius imperfecto: & iõ uirtutes, q̃ cõtinẽt rectitudinẽ appetitus, dñr principales. hmõi aũt ſunt uirtutes morales, & inter intellectuales ſola prudentia, q̃ ẽt quodam modo moralis eſt ſm materiã, ut ex* ſupradictis patet. vnde ᵐ ꝯueniẽter inter uirtutes morales ponuntur illæ, q̃ dñr principales, ſeu cardinales.ⁿ

*q.58.ar.3.ad arg.1.& q.57.art.4. concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ q̃n genus vniuocũ diuiditur in ſuas ſpecies, tũc partes diuiſionis ex ęquo ſe hñt ſm rõnem generis, licet ſm naturã rei una ſpecies ſit principalior, & pfectior alia, ſicut hõ alijs aĩalibus. Sed q̃n eſt diuiſio alicuius analogi, qđ dr̃ de pluribus ſcđm prius, & poſterius, tũc nihil ꝓhibet unũ eſſe principalius altero, ẽt ſcđm cõem rõnem: ſicut ſubſtantia principalius dicitur ens q̃ accidens, & talis eſt diuiſio uirtutũ in diuerſa genera uirtutum, eo ꝙ bonum rationis non ſecundum eundem ordinem inuenitur in omnibus.

AD 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ virtutes theologicæ ſunt ſupra hoiem, ut * ſup. dictũ eſt. Vnde nõ proprie dñr virtutes humanæ, ſed ſuper humanæ, uel diuinæ.

*q.58.ar.3.ad 3.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ aliæ uirtutes intellectuales, à prudẽtia, etſi ſint principaliores, q̃ morales quãtũ ad ſubiectũ, nõ tñ ſunt principaliores quãtũ ad rõnẽ uirtutis, q̃ reſpicit bonũ, qđ ẽ obiectũ appetit⁹.

SVPER Q. LXI. ART. II.
Palud. 3.d.33.q.4.
Medina art.2.

312 Porrecta per totum. Inf.q. 62. ar.1.& 4. co. Et 2.2. prol.& q.123.ar.11. & q.141.ar.7. Et 3.diſt.33.q.2.a.1. q.3. Et veri. q.1. ar.12. ad 25. & 26. & q.5.ar.1. q. 57. art.4.

IN art. 2. eiuſdem quæſt. 61. reſeruatur rñſio ad primũ ad artic. 3. 66. quæſt. ubi ex propoſito penes nobilitatẽ comparatio erit intellectualium, & moralium uirtutum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſint quatuor virtutes cardinales.

AD SECVNDVM ſic proceditr̃. Vr̃ ꝙ non ſint quatuor virtutes cardinales. Prudentia eñ eſt directiua aliarũ uirtutũ moralium, ut ex ſupradictis patet: ſed id, quod eſt directiuũ aliorũ ʰ principalius eſt. ergo prudẽtia ſola eſt uirtus principalis.

¶ 2 Prẽt. Virtutes principales ſunt aliquo mõ morales: ſed ad operationes morales ordinamur per rõnem practicam, & ʰ appetitũ rectum, ut dicitur in 6.† Eth. ergo ſolæ duæ uirtutes cardinales ſunt.

†lib.6.Ethi. ca.2. tom. 5.

¶ 3 Prẽt. Inter alias ẽt uirtutes una eſt ʰ principalior altera: ſed ad hoc ꝙ uirtus dicatur principalis, non requiritur quòd ſit principalis reſpectu omnium, ſed reſpectu quarundam. ergo videtur quòd ſint multo plures principales uirtutes.

SED CONTRA eſt, qđ * Greg. dicit in 2. Moral. In quatuor virtutib. tota bona opis ſtructura ꝯſurgit.

*Cap.16. cir. prin.

RESP. Dicendum, ꝙ numerus aliquorum accipi põt aut ſm principia formalia, aut ſm ſubiecta. & ᵐ vtroq; modo inueniũtur quatuor cardinales virtutes ⁿ. Principiũ. n. formale uirtutis, de qua nunc loquimur, eſt rõnis bonũ, qđ quidẽ dupliciter põt cõſiderari. Vno modo, ſm qđ in ipſa cõſideratione rõnis conſiſtit, & ſic erit una uirtus principalis, q̃ dr̃ prudentia. Alio modo, ſm qđ circa aliquid ponitur rõnis ordo, & hoc uel circa operationes, & ſic eſt iuſtitia: uel circa paſſiones, & ſic neceſſe eſt eſſe duas uirtutes. Ordinẽ. n. rõnis neceſſe eſt ponere circa paſſiones, cõſiderata repugnãtia ipſarũ ad rõnẽ, q̃ quidẽ põt eſſe dupl'r. Vno mõ, ſm qđ paſſio impellit ad aliquid ꝯriũ rõni, & ſic neceſſe eſt, ꝙ paſſio reprimat̃, & ab hoc denoiat̃ tꝑantia. Alio mõ, ſm qđ paſſio trahit ab eo, qđ rõ dictat, ſicut timor piculorũ, uel laborũ: & ſic neceſſe eſt, ꝙ hõ firmet̃ in eo, qđ eſt rõnis, ne recedat, & ab hoc denoiatur fortitudo. Et ſil'r ſm ſubiecta idẽ numerus inuenit̃. Quadruplex. n. inuenit̃ ſubiectũ hui⁹ uirtutis, de qua nũc loquimur, ſ. rõnale pᵉ eſſentiam, qđ prudentia perficit: & rõnale per participationem, qđ diuidit̃ in tria, ideſt, in uoluntatẽ, q̃ eſt ſubiectũ iuſtitiæ: & in cõcupiſcibilẽ, quæ eſt ſubiectũ tẽperantiæ: & in iraſcibilẽ, q̃ eſt ſubiectũ fortitudinis. D. 1159.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prudentia eſt ſimpliciter principalior omnibus: ſed aliæ ponuntur principales unaquęq; in ſuo genere.

AD 2ᵐ dicendũ, quòd rationale per participationem diuiditur in tria, ut * dictum eſt.

* In iſto art.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ oẽs aliæ uirtutes, quarũ una eſt principalior alia, reducunt̃ ad pdictas quatuor, & quãtũ ad ſubiectũ, & quantũ ad rõnes formales.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliæ virtutes magis debeant dici principales, quàm iſtæ.

AD TERTIVM ſic proceditr̃. Videt̃ ꝙ alię uirtutes magis debeant dici principales, q̃ iſtæ. Id enim quod eſt maximũ in unoquoq; genere, videt̃ eſſe ʰ principalius: ſed magnanimitas operatur magnũ in oĩbus uirtutibus, ut dr̃ in 4.* Ethic. ergo magnanimitas maxime debet dici principalis uirtus.

*li.4.Eth. cap.3.

¶ 2 Præt. Illud, p quod aliæ uirtutes firmant̃, vr̃ eſſe maxime ʰ principalis uirtus: ſed humilitas eſt huiuſmodi, dicit. n.† Greg. ꝙ qui cęteras uirtutes ſine humilitate congregat, quaſi paleas in uentũ portat. ergo humilitas vr̃ eſſe maxime principalis.

† hom.7. in Euãg. in fine illius, & in pſ.3 pœnitētiali.

¶ 3 Præt. Illud vr̃ eſſe maxime ʰ principale, ꝙ eſt pfectiſsimum: ſed hoc pertinet̃ ad patientiam ſecundum illud Iacobi 1. Patientia opus perfectum habet. ergo patientia debet poni principalis.

SED CONTRA eſt, quod * Tullius in ſua Rheto. ad has quatuor omnes alias reducit.

* lib.2.de inuent. a med.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut * ſupra dictũ eſt, hmõi quatuor virtutes cardinales accipiunt̃ ſm quatuor formales rõnes uirtutis, de qua loqmur. Quæ q̃dẽ in aliquib. actib⁹, uel paſsionib⁹ principaliter inueniunt̃: ſicut bonũ cõſiſtens in cõſideratione rõnis, principaliter inuenit̃ in ipſo rõnis imꝑio, nõ aũt i cõſilio, neq; in iudicio, ut * ſ. dictũ eſt. Sil'r aũt bonũ rõnis, ꝓut ponit̃ in opationib. ſm rõnẽ recti, & debiti, principaliter inuenitur in cõmutationib⁹, uel diſtributionib⁹, quę ſunt ad alterũ cũ ęqualitate. Bonũ aũt refrẽnãdi paſſiones principaliter inuenit̃ in paſſionib⁹, quas maxime difficile eſt reprimere. ſ. in delectationib. tactus. Bonũ aũt firmitatis ad ſtandũ in bono rõnis ꝯ impetũ paſſionũ, præcipue inuenit̃ in periculis mortis, cõtra quę difficillimum

*ar. præc.

*q.57.ar.5.

SVPER Q. LXI. ART. III.
Medina art.3.

313 Porrecta per totum. Art. priori & poſter. & locis ibi notatis. Et 3.d.33.q.2.ar.1.q.4.

IN art. 3. mandabis memoriæ, qđ dupliciter iſtæ quatuor virtutes dñr principales, vel ꝛõe gñis, uel ꝛõe pcipuæ materiæ

limũ est stare. Sic igit̃ p̃dictas quatuor virtutes dupliciter considerare possumus. Vno mõ, s̃m cões rõnes formales, &[m] s̃m hoc dñr principales, quasi gñales ad oẽs virtutes*, vtpura φ oĩs virtus, quæ facit bonũ in cõsideratione rõnis dicat̃ prudentia: & φ oĩs virtus, q̃ facit bonũ debiti, & recti in operationib*, dicat̃ iustitia: & oĩs uirtus, q̃ cohibet passiones, & deprimit, dicat̃ tpantia: & oĩs virtus, quę facit firmitatẽ animi ꝯ qualcunq; passiones, dicat̃ fortitudo. & sic multi loquunt̃ de istis uirtutib* tã sacri doctores, q̃ ẽt Philosophi, & sic aliæ uirtutes sub ipsis continent̃: unde cessant oẽs obiectiones: Alio vero mõ pñt accipi, s̃m qđ istæ uirtutes denominant̃ ab eo, qđ est p̃cipuũ in unaquaq; materia. Et sic sunt spãles uirtutes ꝯ alias diuisæ: dñr tamẽ principales respectu aliarũ pp principalitatẽ materiæ, puta, φ prudẽtia dicat̃, q̃ præceptiua est: iustitia, q̃ est circa actiones debitas inter æquales: tẽperantia, q̃ reprimit cõcupiscentias delectationũ tactus: fortitudo, q̃ firmat contra pericula mortis. Et sic ẽt cessant obiectiones: quia aliȩ uirtutes pñt habere aliquas alias principalitates, sed istæ dñr principales rõne materiæ, vt* supradictum est.

concl. m

* In isto met art.

114

Porrecta per totum. Inf. q. 66. art. 2. cor. Et 2. 2. q. 123. ar. 2. & 11. cor. & q. 194. art. 1. cor. princ. Et 3. dis. 33. q. 1. art. 1. q. 3. Et uer. q. 1. ar. 12. ad 13. & 26. Et 2. Ethic. lec. 8.

SVPER Q. LXI. ART. IIII.

Medina art. 4.

IN artic. 4. manda memoriæ redundantiã virtutũ, & etiãm, & modũ habes in litera, φ redundat altera in alterã: quia potens in maius, põt in minus, & ex v ẽtotia maioris habitus mẽs redditur ad vincendum minora.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quatuor virtutes cardinales differant abinuicem.

AD QVARTVM sic procedit̃. Videt̃ φ quatuor prędictę virtutes nõ sint diuersæ uirtutes, & abinuicẽ distinctæ. Dicit enim Greg. ĩ 22. Moral.* Prudẽtia uera nõ est, q̃ iusta, & tẽperans, & fortis nõ est: nec pfecta tpantia, q̃ fortis, iusta, & prudens nõ est: nec fortitudo integra, q̃ prudẽs, tẽperans, & iusta nõ est: nec uera iustitia, q̃ prudẽs, & fortis, & tpans nõ est. Hoc aũt nõ cõtingeret, si p̃dictæ quatuor uirtutes essent abinuicẽ distictæ. diuersæ. n. species eiusdẽ gñis nõ denoĩant seinuicẽ. ergo p̃dictæ uirtutes nõ sunt abinuicẽ distictę.

* lib. 22. mor. c. 1. a med.

¶ 2 Præt. Eorũ, q̃ abinuicẽ sunt distincta, qđ est unius, nõ attribuit̃ alteri: sed illud qđ est tpantiæ, attribuit̃ fortitudini. dicit. n. † Amb. in 1 lib. de offic. Iure ea fortitudo vocat̃, qñ unusquisq; seipsum uincit, nullis illecebris emollitur, atq; inflectit̃. De tpantia ẽt dicit, φ modũ, uel ordinẽ seruat omniũ, q̃ uel agenda, uel dicenda arbitramur. ergo vr̃ φ huiusmodi uirtutes non sunt abinuicẽ distinctę.

† li. 1. cap. 36. paulo a princ. tom. 1.

¶ 3 Præt Philos.* dicit in 2. Eth. φ ad virtutẽ hæc requirunt̃. Primũ quidẽ si sciens: deinde si eligẽs, & eligens pp hoc: tertiũ aũt si firmè, & immobiliter habeat, & operet̃. Sed horũ primũ vr̃ ad prudẽtiã ptinere, q̃ est recta rõ agibiliũ. Secđm. s. eligere, ad tpantiam, ut aliquis nõ ex passione, sed ex electione agat passionib* refrȩnatis. Tertiũ, ut aliqs pp debitũ finẽ operetur, rectitudinẽ quandã continet, quę vr̃ ad iustitiã ptinere. Aliud. s. firmitas, & immobilitas, pertinet ad fortitudinem. ergo quęlibet harum uirtutum est generalis ad omnes uirtutes. ergo non distinguuntur ad inuicem.

* ca. 4. t 5.

SED CONTRA, est, qđ * Aug. dicit in lib. de Morib. Ecclesię, φ quadripartita dr̃ uirt* ex ipsi* amoris uario affectu: & subiũgit de p̃dictis q̃tuor virtutib, p̃dictę ergo quatuor uirtutes sũt abiuicẽ distictę.

* lib. 1. ca. 15. to. 1.

RESPON. Dicendũ, φ sicut * supra dictũ est, prędictæ quatuor uirtutes dupliciter à diuersis accipiunt̃. Quidã. n. accipiũt eas, put significãt quasdã gñales cõdõnes humani animi, q̃ inueniunt̃ in oĩb. uirtutibus, ita. s. φ Prudentia nihil sit aliud, q̃ q̃dã rȩctitudo discretionis in qbuscunq; actibus, uel materijs: Iustitia uero sit q̃dã rectitudo animi, per quã hõ operat̃ qđ dẽt in quacunq; materia: Temperantia uero sit q̃dã dispõ animi, q̃ modũ quibuscunq; passionib*, vel operationib. imponit, ne ultra debitũ efferant̃: Fortitudo uero sit q̃dã dispõ aĩæ, p quã firmetur in eo, qđ est s̃m rõnem ꝯ quoscunq; impetus passionũ, uel operationũ labores. Hæc aũt quatuor sic distincta nõ importãt diuersitatẽ habituũ uirtuosorũ quantũ ad iustitiã, tpantiã, & fortitudinem. Cuilibet. n. uirtuti morali ex hoc φ est habitus, cõuenit quædã firmitas, ut a ꝯrio nõ moueat̃, qđ dictũ est ad fortitudinẽ ptinere: ex hoc uero φ est uirtus, hẽt φ ordinet̃ ad bonũ, in quo importatur rõ recti uel debiti, qđ dicebatur ad iustitiam pertinere: in hoc uero φ est uirtus moralis ratione participans, hẽt φ modũ rõnis in omnibus seruet, & ultra se non extendat, qđ dicebatur pertinere ad tpantiam, solum autem hoc, qđ est discretionẽ habere, quod attribuebat̃ prudentiæ, vr̃ distingui ab alijs tribus, inquantum hoc est ipsi* rõnis per essentiã: alia uero tria important quãdam participationẽ rõnis per modũ applicationis cuiusdã ad passiones, uel operationes. Sic [m] igitur s̃m p̃dicta, prudentia quidẽ esset uirtus distincta ab alijs tribus: sed aliæ tres nõ essent uirtutes distinctæ abinuicẽ [n]. Manifestũ est. n. φ una, & eadẽ virt*, & est habitus, & est uirt*, & ẽ moralis. Alij uero, & melius, accipiũt has quatuor virtutes s̃m qđ determinant̃ ad materias speciales, unaquęq; quidem illarũ ad unã materiã, in qua principaliter laudat̃ illa generalis conditio, à qua nomen uirtutis accipit̃, ut * supra dictum est: & s̃m [p] hoc manifestũ est, φ prædictę uirtutes sunt diuersi habitus secundũ diuersitatẽ obiectorũ distincti. ¶

* ar. præc.

concl. m

* ar. præc. *concl. p*

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ Greg. loquitur de prædictis quatuor uirtutibus s̃m primam acceptionem. Vel potest dici, φ istæ quatuor uirtutes denominantur abinuicẽ per redundantiam quandam. Id eñ quod est prudentiæ, redundat in alias uirtutes inquantum à prudentia diriguntur: unaquæq; uero aliarum redundat in alias ea rõne, φ Qui põt quod est difficilius, põt & id, quod minus est difficile. Vnde, qui põt refrænare concupiscentias delectabiliũ secundũ tactum, ne modum excedant, qđ est difficillimum, ex hoc ipso redditur habilior ut refrænet audaciã in periculis mortis, ne ultra modũ procedat, quod est longe facilius, & secđm hoc fortitudo dr̃ temperata. Temperantia ẽt dicit̃ fortis ex redundantia fortitudinis in temperantiã, inquantum. s. ille, qui per fortitudinem habet animum firmum contra pericula mortis, quod est dif-

SVPER

ficillimũ, est habilior ut retineat animi firmitatẽ contra impetus delectationũ: q̃a, ut dicit* Tul. in 1. de offi. nõ est cõsentaneũ, ut q̃ metu nõ frangit, cupiditate frãgat: nec q̃ inuictũ se a labore p̃stiterit, uinci à uoluptate aliq̃ possit. Et per hoc ẽt patet r̃nsio ad 3m. Sic.n. tẽperantia in oibus modũ seruat, & fortitudo cõtra illecebras uoluptatũ aium seruat inflexũ: vel inquãtũ istę virtutes denominant quasdã generales conditiones uirtutum, uel per redundantiam prædictam.

AD 3m dicendũ, q̃ illæ quatuor gñales uirtutum conditiões quas ponit Philosophus, nõ sunt propriæ p̃dictis virtutibus sed possunt eis appropriari secũdum modum iam dictum.

ARTICVLVS V.

Vtrum virtutes cardinales conuenienter diuidantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.

AD QVINTVM sic p̃ceditur. Vr̃ q̃ incõuenienter hmõi quatuor uirtutes diuidant in virtutes exẽplares, purgati aĩ purgatorias, & politicas. Vt.n.* Macrobius dicit in 1. sup somnium Scipionis, Virtutes exemplares sunt q̃ in ipsa diuina mẽte cõsistũt: sed Philosophus in 10.† Eth. dicit, q̃ ridiculũ est Deo iustitiã fortitudinẽ, tẽperãtiã, & prudẽtiã attribuere. ergo uirtutes huiusmodi nõ pñt esse exẽplares.

¶2 Præt. Virtutes purgati animi dicunt, quæ sunt absq́; passionibus. Dicit.n. ibidẽ * Macrobius, q̃ tẽperantiæ purgati animi est terrenas cupiditates non reprimere, sed penitus obliuisci: fortitudinis ãt passiones ignorare, nõ uincere. Dictum est aũt † 3. q̃ hmõi uirtutes sine passionibus esse non possunt. ergo hmõi virtutes purgati animi esse nõ pñt.

B ¶3 Præt. Virtutes purgatorias dicit esse eorũ, q̃ quadam humanorum fuga solis se inserunt diuinis: sed hoc vr̃ esse uitiosum. Dicit.n. Tullius in 1. de * offi. Quòd qui despicere se dicunt ea, q̃ plerique mirant. imperia, & magistratus, his nõ mõ laudi, uerum etiã uitio dandũ puto. ergo non sunt aliquę uirtutes purgatorię.

¶4 Præt. Virtutes politicas esse dicit, quibus boni uiri, reipublicę consulunt, urbesq́; tuent: sed ad bonum cõe sola iustitia legalis ordinat, ut Philosophus dicit in 5.* Eth. ergo aliæ uirtutes non debent dici politicæ. C

SED CONTRA est, quod† Macrobius ibidẽ dicit. Plotinus inter philosophiæ p̃fessores cum Platone princeps, Quatuor sũt, inquit, quaternarum gñã uirtutũ: ex his primę politicę uocant: secundę purgatoriæ: tertiæ ãt iã purgati ai: quartæ exemplares.

D RESPON. Dicendum, q̃ sicut.* Aug. dicit in lib. 1. de Moribus Ecclesiæ. Oportet q̃ aĩa aliquid sequat ad hoc, q̃ ei possit uirtus innasci, & hoc Deus est, quem si sequimur, bñ uiuimus oportet igit q̃ exemplar humanæ uirtutis in Deo p̃existat, sicut & in eo p̃existunt omnium rerum rationes. Sic igit uirtus põt considerari, uel put est exemplariter in Deo, & sic dicunt uirtutes exẽplares, ita. q̃ ipsa diuina mẽs in Deo dicat prudẽtia: tẽperantia uero cõuersio diuinæ intentionis ad seipsum, sicut in nobis tẽperantia dr̃ p hoc, q̃ concupiscibilis conformatur rõni: for- E

Medina art 5.

IN corpore ar. 5 eiusdem q. 61. aduerte, q̃ distinctio virtutum moralium in politicas, purgatorias, & purgati animi nõ est distinctio uirtutũ scdm essentiã, sed scdm statũ, & actus pfectionem. Illimet nanque habitus, qui mõ sunt uirtutes politicæ, quæ passiones ad mediũ reducunt, proficiunt in tm ut passiones auferant, & usq; adeo ascendunt, ut passionũ obliuiscant, ut in intentione ad scdm ex Plotino hẽs. Potes ẽt inspicere hãc esse mẽtẽ authoris ex hoc, q̃ uirtutes purgati animi dicit esse beatorũ. Cõstat.n. ex q. 67. ro- fertur, q̃ eædẽ uirtutes morales p'eue: ãt in patria differentes scdm statum pfectionẽ & actus. Memento tñ q̃ hic non distinctas has scdm essẽtiam à moralibus dicimus, cõprehẽdẽdo sub moralibus acquisitas, & infusas more ex purgatoriæ nãq; ... & purgati al morales infusæ sunt scdm essent à politicæ aut morales acquisitæ scdm ueritatẽ, q. qd Plotin' putauerit in hoc dubio.

¶ In respõsione ad primum eiusdẽ articuli aduerte, q̃ Scot. in 3. sent. di. 33. sentit uirtutes morales, q̃ sunt circa passiones, posse poni in angelis & in Deo, tali rõne. Angelus in puris naturalibus põt uelle mihi bonũ tẽperantiæ. ergo in eo põt esse uirtus tẽperãtiæ, & eadẽ rõne in Deo sublata omni imperfectione. Antecedẽs pbat, quia uoluntas angeli non est imperfecta, ita ut oporteat ipsã carere hac bona uolitione, seu electione. Consequentia pbat, quia talis electio est actus tẽperãtiæ probat. ego habitu temperantiæ eligo mihi tale bonũ ergo eiusdem rõnis habitu põt mihi quilibet uelle tale bonũ quia per mihi, & tibi non variatur rõ formalis habitus. Præterea, Angelus præsentato sibi per intellectum obiecto temperantiæ, potest recte eligere quid sibi faciendum esset, si conueniret sibi delectationes tactus. ergo potest in eo esse habitus temperantiæ. Probatur, quia ex frequentatis huiusmodi electionibus fit temperantia.

¶Ad primum horum negandu est sequela, & ad eius probationem arguẽdũ est assumptum: quia actus, quo mihi aliquis uult bonum tẽperantiæ, non est actus tẽperantiæ, sed amicitiæ. Et cũ probatur, quia ego eligo mihi hoc bonũ p temperantiã, ergo, & quilibet mihi &c. antecedens põt negari, & consequentia nihil penitus ualet. Antecedens quidẽ deficit, quia aliud est uelle mihi bonũ tẽperantiæ, & aliud uelle mihi in actu exercito bonũ obiectiuo temperantiæ. i. mediũ in delectationibus tactus. Primum.n. desidero mihi, & intemperatus, scdm non primũ hẽt actus tẽperantiæ pro obiecto. Scdm exercet ipsum tẽperantiæ actũ. vnde potes distinguere, ut uel sic intelligatur. Moraliter uelle bonũ tẽperantiæ, põt intelligi dupliciter: primo ut est act' exercitus tẽperantię, scdo ut est actus uolũtatis hñs pro obiecto actũ tẽperantiæ ut uolitũ. Si primo mõ sumit, sic assumptũ est uerũ q̃ ego mihi uolo hoc bonum p habitũ temperantiæ: sed sequela nihil penitus ualet, quia habitus tẽperantię nõ nisi ad hñtem se extẽdit, tum. q̃a est electiuus, ac p hoc eorum tm q̃ in uia sunt ... quia bonũ reddit hñtẽ, & opus eius bonum nõ alterius: tũ quia est agibilis, quo nos sum' formaliter boni, & non est sicut ars bonificatiua, factibilis extra nos. Vnde cum dr̃, q̃ p mihi, & tibi nõ uariatur rõ formalis habitus, respõdetur q̃ falsum est quia p mihi, & tibi. i. in me, & extra me uariatur rõ formalis, & gñrica habitus. vñ uirtutes morales ab artib' ad distinguuntur gñe, quia illę sunt eius qd in me & istæ eius qd extra, ut patet in 6. Ethi. & miror, immo stupeo, quo in mentẽ huius docti uiri cadere potuit ista ppositio cũ constet, q̃ intẽperata mater vult & conat filiã habere castã, nõ p habitum temperantiæ, ut patet, nec per actum temperantiæ, quia ex frequentia bonarum uolitionũ, & conatibus erga filiam suã, nũquã ipsa mater fiet casta: si uero scdo modo sumatur, iam ex dictis, constat, q̃ sic uelle bonum tẽperantiæ siue in se, siue in alio non est actus tẽperantiæ, sed amoris naturalis ad se, & amicitiæ ad alterum.

¶Ad secundum dicitur quòd uolitas illa, qua quis deliberat se sic electurum, & facturum si sibi conueniret, & si sic actus bonus uel malus moraliter, & ad speciem illius obiecti pertineat, non est tamen actus illius habitus, neq; perfectus, qui elicitur ab habitu, neq; imperfectus, qui generat habitum frequentatus, ut patet de habitu magnificentiæ. Quemuis.n. pauper frequenter deliberet se uelle magnifica facere si posset, nunquam tamẽ postea erit magnificus, nisi in potentia quasi propinqua, ut dicitur in 4. Eth. & ratio assignetur ex 2. Ethi. quia fabricando, fabri, abstinendo, abstinentes, fortia operando, fortes, & vniuersaliter ipsos actus uirtutũ exercendo, & non solum uolendo, uirtuosi.

* Lib. 1. in c. cuius titulus est. Vera magnanimitas duobus potissimum sita.
* Libr. 2. Eth. ca. 4. to. 5.
* In corp. ar.
Porrecta per totum. 3. d. 33. q. 1. ar. 4. ad 2. et d. 34. q. 1. art. 1. argu. 6. et adeius so. Et ueri. q. 26. a. 8. ad 2. et uirt. q. 1. ar. 4. ad 7.
* lib. 1. c. 8. in fol. 2. ad med.
† lib. 10. Eth. ca. 8.
* Lib. 1. in fol. 2. an med.
† q. 59. ar. 2. et 5.
* In loco citato ex. prece. ad 1. arg.
* Macrob. loco citato in arg. 2.
* C. 1. to. 5
† lib. 1. in fol. 2. eh medium, libri.
* Cap. 6. a med. to. 1

tuosi efficimur. Cui aũt deest materia uirtutis alicuius nõ põt se exercere in actu illius uirtutis, licet possit appetere exercitiũ illi'. & ppea sicut magnificentia non gñatur in eo, q magnos sumptus nõ exercet, quamuis uellet si posset; ita tẽperantia nõ gñatur in eo, qui cõcupiscentias delectabiliũ tactus non moderat, quãuis uellet si posset. Et quãnia huius uelle, si posset, in nobis ad eandem speciẽ reducatur, ad quã spectat ipsũ exercitiũ, quia actus exercitus in nobis speciẽ cõstituens, obiectum fit uolitionis, & ad suã trahit speciem: in angelis th, in quibus, hmõi actus exerceri nõ põt cadere scđm affectum, nec speciẽ aliquam cõstituunt, nec uolitionẽ ad speciem trahũt: sed sunt in hmõi uolitiones actus iustitiæ, qua eorum uolũtas eligit in oibus ẽt conditionatis obiectis subesse diuinæ legi. Et hæc dicta sufficiant, ne ridiculo simus philosophis, ponendo vnino ce uirtutes politicas i substantijs separatis.

* vide in Macrob. loco citato in arg. Sed cõtra

P concl.

*Ca. 7. nõ longe a fine, to. 5.

concl. E

titudo aũt Dei est eius immutabilitas: iustitia uero Dei est obseruatio legis æternæ in suis operibus, sicut * Plotinus dixit. Et qa hõ scđm suã naturã est aial politicũ, P virtutes hmõi, put in hoie existunt scđm conditionẽ suæ naturæ, politicæ vocant, q prout. s. hõ scđm has uirtutes recte se hẽt in rebus humanis gerẽdis scđm quem modũ hactenus de his virtutibus locuti sumus. Sed quia ad hoiem ptinet, ut ẽt ad diuina se trahat quantũ põt, ut ẽt Philosophus dicit in 10. * Ethic. & hoc nobis in sacra scriptura cõmẽdat multipliciter, ut est illud Mat. 5. Estote pfecti, sicut, & Pater uester cœlestis pfectus est; necesse est ponere quasdã virtutes medias inter politicas, q sũt uirtutes humanę: & exẽplares, q sunt uirtutes diuinæ, q quidẽ uirtutes distinguunt scđm diuersitatẽ motus, & termini, ita. s. q H qdã sunt uirtutes trãscendentiũ, & in diuinã similitudinẽ tẽdentiũ: & * hæ uocant uirtutes purgatoriæ, ita. s. q prudentia oia mundana diuinorũ cõtẽplatione despiciat, omnemq; aiæ cogitatlonem in diuina sola dirigat: tẽperantia uero relinquat inquantũ natura patit, q corporis usus requirit: fortitudinis aũt est, ut aia non terreat pp recessum à corpore, & accessum ad superna: iustitia uero est, ut tota aia çsentiat ad hmõi ppositi viã. I Quædã uero sunt uirtutes iã assequentiũ diuinam similitudinem, q uocant uirtutes iã purgati animi ita. s. q prudentia sola diuina intueat, temperantia terrenas cupiditates nesciat, fortitudo passiones ignoret, iustitia cũ diuina mente ppetuo fœdere societ, eã. s. imitando: quas quidẽ uirtutes dicimus esse beatorũ, vel aliquorũ i hac vita pfectissimorũ.

Ad primum ergo dicendũ, q Philosophus loquit de his uirtutibus, scđm qđ sunt circa res humanas, puta, iustitia circa emptiones, vel uenditiones fortitudo aũt circa timores, temperantia circa concupiscentias: sic. n. ridiculum est eas Deo attribuere. K

Ad 2m dicendũ, q uirtutes humanæ sunt circa passiones. s. uirtutes hoium in hoc mundo conuersantium: sed uirtutes eorũ, qui plenã beatitudinem assequunt, sunt absq; passionibus. Vnde * Plotinus dicit, q passiones politicæ uirtutes molliunt. i. ad mediũ reducunt: secundæ. s. purgatoriç anferunt: tertiæ, quę sunt purgati animi, obliuiscunt: in quartis. s. exemplaribus, nefas est nominari, quamuis dici possit, quod loquit hic de passionibus secundum quod significant aliquos inordinatos motus.

* vide in Macrob. loco citato in arg. Sed cõtra

Ad 3m dicendũ, q deserere res humanas ubi necessitas imponit, uitiosum est, alias est uirtuosum. F vnde parũ *s. Tullius præmittit: His forsitan concedendum est rempublicã non capessentibus, qui excellenti ingenio doctrinæ sedederunt, & his, q aut ualetudinis imbecillitate, aut aliqua grauiori cã impediti, à republica recesserunt, cũ eius administrandæ ptãtẽ alijs laudẽq; cõcederent, qđ cõsonat ei, qđ Aug. dicit 19. de ciu. Dei. Otiũ sanctũ q̃rit charitas ueritatis, negotiũ iustũ suscipit necessitas charitatis quã sarcina si nullus imponit, pcipiendę atque intuendę uacandum est ueritati: si autem imponitur, suscipienda est pp charitatis necessitatem.

* Loco citato in arg.

*Ca. 19. nõ procul a fi. to. 5.

Ad 4m dicendum, q sola iustitia legalis directe G respicit bonum commune: sed p imperium omnes alias uirtutes ad bonum commune trahit, ut in 5. * Eth. dicit Philosophus. Est enim considerandum, q ad politicas uirtutes secundum quod hic dicunt, ptinet non solum bene operari ad commune, sed etiam bene operari ad partes cõmunis, scilicet ad domum, uel aliquam singularem personam.

*C. 1. post med.

QVAESTIO LXII.

De virtutibus Theologicis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uirtutibus Theologicis.

ET Circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sint aliquæ uirtutes Theologicæ.

¶ Secũdo, Vtrum uirtutes Theologicæ distinguant ab intellectualibus & moralibus.

¶ Tertio, Quot, & quæ sint.

¶ Quarto, De ordine earum.

ARTICVLVS I.

Vtrum sint aliquæ virtutes theologicæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q non aliquæ uirtutes theologicæ. Vt enim dicitur in 6.* Ethic. uirtus est dispositio perfecti ad optimum. dico autem perfectũ, quod est dispositum h secundum naturam: sed id, quod est diuinũ est supra natura hois. ergo virtutes theologicę non sunt uirtutes hominis.

* Libr. 7. phys. tex. 17. to. 2.

¶ 2 Præt. Virtutes theologicę dicunt quasi h uirtutes diuinæ: sed uirtutes diuinę sũt exẽplares, vt † dictũ est, q qdẽ nõ sunt in nobis sed i Deo. ergo uirtutes theologicæ non sunt uirtutes hois.

†q. 61. ar. 5.

¶ 3 Præt. Virtutes theologicæ dicunt, quibus ordinamur in h Deũ qui est primum principium, & ultimus finis: sed hõ ex ipsa natura rõnis, & uolũtatis hẽt ordinem ad primum principium, & ad ultimum finem. non ergo requirunt aliqui habitus uirtutũ theo-

SVPER Q. LXII. ART. I.

Palud. 3. d. 23. q. 3. Medina ar. 1.

IN primo articulo q. 61. notãda sunt duo. Primo qualitas rõnis. q. s. rõ in litera posita procedit ex altera ppositione credita, & altera scita. Creditur. n. q simus ordinati ad beatitudinem supnaturalẽ. Scitur aũt, q ad proportionata operationes p totã uitã fini supernaturali oportet proportionata principia quoq; supernaturalia adesse. Et qa cõclusio sequitur debiliorẽ partẽ, iõ conclusio non est simpliciter scita. & ppea authoritas in litera dicit, q ẽt ob hoc istæ uirtutes dicũt diuinæ, quia ex sola diuina doctrina sciunt. Scđo qualitas hatũ uirtutũ: cũ enim finis in operabilibus sit principiũ, & beatitudo p hoc q est finis vltimus, sit primum principiũ, oportet supponere q prima principia proxima bonarum operationũ hẽant beatitudinem pro obiecto sicut apparet in nobis respectu felicitatis naturalis in parte nanq; apprehensiua habemus habitũ principiorum, qui indicũ est us beatitudo sit appo-

316 Porrecta per totum. Inf. art. 2. & 3. cor. Et 3. d. 23 q. 2. ar. 4. q. 3. & d. 26. q. 2. artic. 3. q. 1. corp. Et virt. q. 1. a. 5. ad 12. & art. 12. cor. fi.

appetēda, oē bonum prosequendū, oē malum fugiendū, & si qua sunt hmōi beatitudini annexa. in parte āt appetitiua habemus naturalē inclinationem in bonum ꝓprium, quæ plus est q̄ uirtus. vnde cōsequēs est, ut ad beatitudinē supnaturalē, proportionaliter ordinemur in utraq; parte: & sic prima principia tota sū operationū ad huiusmodi felicitatē ordinantia, ut ei cōmēsurata de ipso ultimo fine Deo: sed ut obiecto supernatural beatitudinis, ercūt in intellectu, & in appetitu, sia inclinātia p modū habitus Deū sic sumptum in mēte nostra, sicut principia naturalia stabiliunt in ea finē naturalē. Et hoc ē quod in litera dī, q̄ p ista principia, quæ uocantur uirtutes theologicæ, ita ordinamur ad beatitudinē supnaturalē, sicut per principia naturalia ad finē connaturalē. Sunt ergo istæ uirtutes de fine tanquàm de obiecto ꝓprio: de uirtutibus āt, quæ sūt de his, quę sunt ad finem supernaturalē, quasi proportionatæ, infra erit sermo: sunt.n. uirtutes morales infusæ, ut patebit.

*q.3. ar. 5. & q.5. a.7 & q.55. a. 3.

*q. 3. a. 2. ad 4. & a. 5. q. 5. a. 5.

logicarum, quib. ratio, & uolun- A tas ordinetur in Deum.

Sed contra est, q̄ præcepta legis sunt de actibus uirtutū: sed de actibus fidei, spei, & charitatis dantur præcepta in lege diuina. dī.n. Eccl. 2. Qui timetis Deum, credite illi. itē, Sperate in illū. itē Diligite illū. ergo fides, spes, & charitas sunt uirtutes in Deū ordinantes: sunt ergo theologicę.

Respondeo Dicendum, q̄ p uirtutē perficit hō ad actus, B quib. in beatitudinē ordinat, ut ex * supradictis patet. Est āt duplex hoīs beatitudo siue felicitas ut* sup. dictū est. Vna quidē proportionata humanæ naturæ, ad q̄. s. hō peruenire pōt per principia suæ naturæ. Alia āt est beatitudo nām hoīs excedens, ad quā hō sola diuina uirtute peruenire pōt secūdū quandam diuinitatis participationē, secundū qđ dī 2. Pe. 2. q̄ per Christum facti sum* C consortes diuinę naturæ. Et qa hmōi beatitudo proportionem humanæ naturæ excedit, principia naturalia hoīs, ex quib. procedit ad bene agendum secūdū suā proportionē, non sufficiunt ad ordinandū hoīem in beatitudinē prædictā. unde oportet, q̄ superaddant homini diuinitus aliqua principia, per q̄ ita ordinet ad beatitudinem supernaturalē, sicut per principia naturalia or- D dinatur ad finē connaturalē,[m] non tñ absque adiutorio diuino: & hmōi principia uirtutes dīr theologicę*, tū quia hñt Deū pro obiecto, inquantum per eas recte ordinamur in Deū: tū quia a solo Deo nobis infunduntur, tū quia a sola diuina reuelatione ī sacra scriptura huiusmodi uirtutes traduntur.

concl. m

Ad primum ergo dicendū, q̄ aliqua natura pōt attribui alicui rei dupliciter. Vno modo essentialiter, & sic huiusmodi uirtutes theologicæ excedūt hominis naturā. Alio mō participatiue, sicut lignū ignitum participat naturam ignis, & quodammō fit homo particeps diuinę naturæ, ut* dictum est: & E sic istæ uirtutes conueniunt homini secundum naturam participatam.

* in corp. ar.

Ad secundum Dicendum, q̄ istæ uirtutes non dīr diuinæ, sicut quib. Deus fit uirtuosus, sed sicut quib* nos efficimur uirtuosi a Deo, & in ordine ad Deū. unde non sunt exemplares, sed exemplatæ.

Ad 3[m] Dicendū, quod ad Deū naturaliter rō, & uoluntas ordinatur, prout est naturæ principiū, & finis, secūdū tamen proportionē naturæ. Sed ad ipsum secūdum quod est obiectum beatitudinis supernaturalis, ratio, & uoluntas secundum suā naturam non ordinantur sufficienter.

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtutes theologicæ distinguantur ab intellectualibus, & moralibus.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod uirtutes theologicæ nō distinguant a moralibus, & intellectualib. Virtutes .n. theologicæ si sūt in aīa humana, oportet q̄ h perficiāt ipsā, uel fm partē intellectiuā, uel secūdū partē appetitiuā, sed uirtutes, q̄ perficiunt partē intellectiuam, dīr intellectuales, uirtutes āt, q̄ perficiunt partē appetitiuā, sunt morales. ergo uirtutes theologicæ non distinguūtur a uirtutibus moralibus, & intellectualibus.

2 Prēt. Virtutes theologicæ dīr, quæ ordinant nos ad Deū: sed inter intellectuales uirtutes ē aliqua, quæ ordinat nos ad Deū. s. C sapientia, q̄ est de diuinis, utpote cām altissimā considerans. ergo uirtutes theologicę ab intellectualib. uirtutibus nō distinguūtur.

3 Prǽt.* Aug. in li. de Morib. ecclesiæ manifestat in quatuor uirtutibus cardinalib. q̄ sūt ordo amoris: sed amor ē charitas, q̄ ponit uirt* theologica. ergo uirtutes morales nō distinguūt a theologicis.

*li. 1. c. 15 to. 1.

Sed contra. Id qđ est supra naturam hoīs, distinguitur ab eo, q̄ est secundū na- D turā hoīs: sed uirtutes theologicæ sunt super naturam hominis, cui secundum naturam cōueniunt uirtutes intellectuales, & morales, ut ex * supradictis patet. ergo distinguuntur abinuicem.

*q. 58. a. 4 & 5. q. 54. a. 2.

Resp. Dicendū, q̄ sicut supra dictū est, habit* spē distinguuntur fm formalē dīam obiectorū. Obiectū āt theologicarū uirtutū ē ipse Deus, q̄ ē ultim* rerū finis, ꝓut nostrę rōnis cognitionē excedit. obiectū āt uirtutū intellectualiū, & morō: aliū est aliquid, q̄ humana rōe cōprēhēdi pōt: vñ uirtutes[m] theologicæ spē distinguūt a moralib. & intellectualibus.[m]

concl. m

Ad primum ergo Dicendum, q̄ uirtutes intel- E lectuales, & morales perficiunt intellectū, & appetitū hominis secūdū proportionem naturæ humanę, sed theologicæ supernaturaliter.

Ad 2[m] Dđm, q̄ sapientia, quæ a Philosoph. ponit intellectualis uirtus, ꝯsiderat diuina secūdū q̄ sunt inuestigabilia rōne humana: sed theologica uirtus est circa ea, secūdū quod rōnem humana excedunt.

Ad 3[m] Dicendum, q̄ licet charitas sit amor, nō tamen omnis amor est charitas. Cum ergo dī, q̄ omnis uirtus est ordo amoris, pōt intelligi, uel de amore cōiter dicto, uel de amore charitatis. si de amore communiter dicto, sic dicitur quælibet uirtus esse ordo amoris, inquātum ad quamlibet cardina-

SVPER QVÆ. LXII. ART. II.

Palud. 3. d. 26. q. 3. Medina ar. 2.

117 In ar. 2. eiusd. q. 62. recolito eorū, quæ in princip. 1æ partis dicta sunt de duplici ordine cognoscibiliū de Deo, & uidebis q̄ ordo eorū, quæ rōne naturali cōprehēduntur, subest ordini eorū, quæ supra naturalē sunt rōnem: & consequenter Deus ipse ut finis est supernaturalē, induit rōnem ultimi totaliter finis. Et propterea in litera dī q̄ ipse Deus est ultimus rerū finis, prout nostræ rōnis cognitionē excedit. oportet igitur te cogitare, q̄ totū numerū ex naturalib. & ex supnaturalibus unū quoddā sit, & q̄ Deus ut finis naturaliū est quidē ultimus finis nō simpliciter, sed respū horū: ut āt est finis supernaturalū, sic ē ultimus totaliter finis rerū, & sic est obiectū nostræ beatitudinis, q̄ de supnaturaliū numero ē. & si non primum, ꝓp unionē personalē in uerbo, sūi tamē locū obtinere uidetur.

Porrecta per totum. Sup. q. 58 a. 2. & 3. di. 23. q. 1 art. 4. q. 3. ad 4. & uari. q. 14. a. 3. ad 9. & uir. q. 1. a. 12. cor.

ßu-

liū uirtutum requiritur ordinata affectio: omnis āt affectionis radix, & principiū est amor, ut* supra dictū est. Si āt intelligatur de amore charitatis, nō datur ꝑ hoc intelligi, ꝙ quælibet alia uirtus essentialiter sit charitas: sed ꝙ oēs aliæ virtutes aliqualiter a charitate depēdeát, ut infr. patebit.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter fides, spes, & charitas ponantur uirtutes theologicæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod incōueniēter ponātur tres uirtutes theologicæ, fides, spes, & charitas. virtutes.n. theologicæ se habēt ī ordine ad beatitudinē diuinam, sicut b inclinatio naturæ ad finem cōnaturalē: sed inter uirtutes ordinatas ad finem connaturalē ponitur una sola uirtus naturalis. s. intellectus principiorū. ergo debet poni una sola uirtus theologica.

2 Præt. Theologicæ uirtutes sunt ꝑfectiores uirtutib. intellectualibus, & moralib. sed inter intellectuales uirtutes b fides nō ponit, sed est aliquid minus uirtute, cū sit cognitio imperfecta. similiter ēt inter uirtutes morales nō ponitur spes h, sed ē aliqd min⁹ virtute cū sit passio. ergo multo minus debēt poni uirtutes theologicæ.

3 Præt. virtutes theologicæ ordinant aīam hois ad Deū: sᵭ ad deū non pōt aīa hois ordinari nisi ꝑ intellectiuā partē, in qua est intellectus, & uolūtas. ergo nō debent esse nisi duæ h uirtutes theologicæ, una quæ ꝑficiat intellectū, alia, quæ perficiat uolūtatē.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit 1. ad Co. 13. Nunc āt manent fides, spes, charitas, tria hæc.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut • supra dictū est, uirtutes theologicæ hoc mō ordinant hominē ad beatitudinem supernaturalē, sicut per naturalem inclinōnem ordinatur hō in finem sibi cōnaturalem: hoc āt cōtingit ſm duo. Primo quidem, ſm rōnem, uel intellectum, inquantum continet prima principia uniuersalia cognita nobis per naturale lumen F intellectus, ex quibus procedit rō tam in speculandis, quam in agendis. Secundo, per rectitudinē uoluntatis naturaliter tendentis in bonum rōnis. Sed hæc duo deficiunt ab ordine beatitudinis supernaturalis, scdm illud 1. ad Cor. 2. Oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. unde oportuit, ꝙ quantum ad utrumq; aliquid G homini supernaturaliter addetetur ad ordinandum ipsum in finem supernaturalē. Et primo quidem quantum ad intellectū adduntur homini quædam principia supernaturalia, quæ diuino lumine capiuntur, & hæc sunt credibilia m de quibus est fides. o Secundo uero est uoluntas, quæ ordinatur in illum finem, & quantū ad motum intentionis in ipsum tendentem, sicut in id, quod est possibi- H le consequi, p quod pertinet ad spem: & quantū ad unionē quādam spiritualē, per quā quodāmō transformatur in illum finē, t quod fit per charitatē u. Appetitus.n. uniuscuiusque rei naturaliter mouetur & tendit in finē sibi connaturalē, & iste motus ꝓuenit ex quadam conformitate rei ad suum finem.

AD PRIMVM ergo Dicendum ꝙ intellectus indiget spēbus in- I telligibilib. ꝑ quas intelligat: & iō oportet ꝙ in eo ponatur aliquis habitus naturalis superadditus potentiæ. Sed ipsa natura voluntatis sufficit ad naturalē ordinē in finē, siue quantū ad intētionē hois, siue quantū ad cōformitatem ad ipsum: sed in ordine ad ea, quæ supra naturā sunt, ad nihil horū sufficit natura potētiæ: & iō oportet fieri superadditionem habitus supernaturalis quā- K tum ad utrunque.

AD 2m Dicendum, ꝙ fides, & spes imꝑfectionē quādam importāt: quia fides est de his, quæ non uidētur, & spes de his, quæ non hñtur. unde habere fidem, & spem de his, quæ subduntur humane potestati, deficit a ratione uirtutis: sed habere fidē, & spem de his, quæ sunt supra facultatē naturæ humanæ, excedit omnē uirtutē homini proportionatam ſm illud 1. ad Co. 1. Qd infirmum

SVPER QVÆS. LXII.

ART. III.

Medina ar. 3.

IN ar. 4. eiusdē q. in respon. ad primum *q. 25. a. 1 & 2. aduerte, ꝙ author red dit rōnem indigētiæ habitus naturalis in intellectu ex indigētia specierū intelligibiliū ad intelligendum, nō ꝙ putet habitū naturalem in intellectu, q *q. 63. a. 2 & clar. 2. 2. q. 23. a. 7. uocatur intellect⁹ principiorum, esse idem ꝙ species intelligibiles, vt patet ex sup. dictis: sed qm intellectū egere specieb. intelligibilius ad hoc ut intelligat, est intellectum nō esse per seipsū in actu ita ꝙ possit absq; superaddita qualitate exire in actum intelligēdi. Et ex hoc hr, ꝙ ꝑ suā essentiam nō pōt uim habitus naturalis hře & experimur in nobis aliquem naturalē habitum ad intelligēdū hře, respū. ꝑprincipiorum tam in speculatiuis, quā in practicis, optime sequitur ꝙ oportet in intellectu ponere aliquem habitū naturalem: quasi diceret. Respū finis naturalis oportet ponere aut habitus naturales aut potentias supplentes uices habituū: sed in intellectu non pōt poni ꝙ potentia suppleat uicem habitus. qd ex hoc manifestū fit, quia. s. ex se ē adeo in potentia, ut egeat aduentitia specie intelligibili, si debet intelligere. ergo oportet in eo apponere naturalē habitū. In uoluntate āt ipsa potentia uices naturalis habitus ꝑ ipsa præbet, quia naturaliter ex seipsa inclinatur ad tendendum in finem naturalē, & est ſm se appetitus naturaliter coaptat⁹, seu conformis hmōi fini, &c. iō non oportet in ea ponere naturales habitus: secus āt est respectu supernaturalis finis, vt patet in litera. Quid sit āt ista cōformitas appetitus ad finem, cū de charitate tractabitur, patebit: sicut ēt de actu spei. Nūc .n. in uniuersali sermo est. Pro nunc tñ cogita Nouitiæ, amicorum unitates esse habitualiter conformes

118 porrecta per totum. 1. 2. prol. & q. 17. a. 6. & 3. dis. 23. q. 1. a. 5. & di. 26 q. 2. a. 3. q. 1. & uit. q. 1. ar. 5. ad 12. & a. 12 c. fi. & ad 20. & 1. Co ri. 13. le. 2 fi. & lec. 4. fi.

* amabun⁹ q.

per idem uelle, & idē nolle habitualiter. i. ꝑ habitus ad hoc inclinantes, quos constat esse amores.

¶ In respon. ad 2m huius art. & quæstionis nota, ꝙ tam fides, quàm spes acquisita est duplex. Vna respū eorum, quæ sub ordine creaturę, seu naturali cadunt. Altera est respū supernaturaliū. s. ꝙ Deus est trinus, & incarnatus, & aliorum hmōi. Et licet author in litera nō expressa loquatur nisi de fide, & spe, acquisitis respū eorum, quæ sunt ī potestate humana, & eas excludat a nomine uirtutū, si tamē attendatur rō, uidebitur ꝙ eadem rōne nec fides, nec spes acquisitę respū supernaturaliū sunt uirtutes. Si. n. aduertas, quod obiectū habitū, & actū proportionaliter sibiinuicē edere oportet, ac per hoc obiecto supernaturali nec actus, nec habitus naturalis proportionatus est, & ꝙ uirtutes oportet esse non qualescunq. habitus, sed dispōnes ꝑfectu ad optimū, reddētes actus proportionatos obiecto, consequēs esse uidebis ꝙ fides, & spes acquisitæ respū supernaturalium, multo minus sunt uirtutes, quam fides, & spes acquisitæ respū eorū, quæ sunt in potestate humana. Si. n. fides, & spes acquisitæ respū possibilium nostrorū deficiunt a rōne uirtutis, quia non sunt proportionatæ obiectis, quia sunt de nō uisibilib. non uidendo, & de possibilibus haberi non habendo, ut in litera dicitur., & bene, quanto magis fides, & spes acquisita de credibilibus, & sperandis supernaturalibus deficiunt a rōne uirtutis ꝓpter improportionē maiorem quā. s. ad supernaturalia ordinātur secundum uires naturales. Quod. n. hic sit improportio, patet. Quod maior uero dēclaratur ex eo, ꝙ plus deficit actus scdm uires naturæ a perfectione debita ad ꝓportionem suorū obiectorū, quam actus fidei de humanis a uisione eorum: hi enim sunt nostri ordinis, & ꝑ uires na

concl.

Concl. p.

concl. T

scen

tem creatam pōt mens nostre perfici de his: illi āt sunt diuerso- rum ordinum.s.naturalis,& supernaturalis,& non nisi p Deum infundentem pōt mens proportionate perfici de illis. Vnde in litera dr,fides,& spes infusæ habent,q sint uirtutes ex eo, q sunt diuini ordinis essentialiter,& non solum quantum ad materiā. ex hoc.n.habent q a- ctus proportionatos obiectis efficiunt effi caces ad coniungēdū obiecto: & q̄uis imp- fectionem euidentiæ habeant, iustū tamen est, ut qđ infirmum ē Dei, fortius sit homi- nib. Ex hoc āt hēs so- lōnem tractatorum a Scot. in e.dist.3. sent. habes.n.q ad theolo- gicā uirtutem,nisi æq uoce loquamur,exigi
119 *porrecta* tus q sit diuini seu su
per totum. pernaturalis ordinis
* e.s.n.a. essentialiter , & sic o-
a.7 & qō. portet haberi sola in-
17.et.7.& fusione diuina , ut ēt
8.& 3.dis. in t.a1.dictum est Ha
31.q. e.a. bes quoq; q aliud est
3.q. 2.&a. loqui de habitu theo
5. & uirt. logico,& aliud de vir
q.4.art.1. tute theologica,nā ha bitus theologicos ī no bis acquisitos dari, ut habitum scīæ imper- fecte,qualis est theolo
*ll.t.c.37. gia nostra, quæ ineui
a med.ill. dens est,& opinionis,
to.3. & fidei,& dilectionis, & spei,non negamus uirtutes āt theologi-
q.15.a.2. cas acquisitas dari ne gamus. Et in p̄ptu
†quæst.40 cā est, quia impropor tionata sunt acquisita omnia ad actus infal- libiliter rectos, & pro portionatos supnatu ralib.ut patet ex dict.

est Dei,fortius est hominibus.

Ad 3^m^ dicendū, q ad appetitū duo pertinent. s.motus ī finē, & conformatio ad finem p amorē: & sic oportet q in appetitu humano duæ uirtutes theologicæ ponantur.s.spes & charitas.

B

Articvlvs IIII.

Vtrum fides sit prior spe,& spes, charitate.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur, quod nō sit hic ordo theologicarū uirtutum q fides sit prior spe, & spes prior charitate.Radix.n.est^h^ prior eo, qđ ē ex radice:sed charitas est radix oīum uirtutum , ſm illud ad Eph.3.i charitate radicati,& fundati.ergo charitas est prior aliis.

2 Præt. Aug.dicit in 1.de doctr. Chr.*nō pōt aliquis diligere, qđ esse non crediderit:porro si credit &diligit,bene agēdo efficit,vt ēt speret^h^.ergo vř q fides præcedat charitatem,& charitas spem.

3 Præt.Amor ^h^ est principiū oīs affōnis,ut sup.dictū ē: * sed spes noīat quādā affectionē. ē.n. qdā passio,ut sup.dictū est:ergo charitas,quæ est amor,est prior spe.

Sed contra est ordo,quo Apost.ista enumerat,dicēs. Nūc āt manent fides,spes, & charitas.

Respondeo Dicendum, q duplex ē ordo ^d^ .s.gñonis,& pfectionis.Ordine quidē generōnis quo materia est prior forma, & impfectū pfecto,in uno,& eodē fides pcedit spē, & spes charitatē ſcđm actus: nā habitus simul ī funduntur. Nō.n.pōt in aliquid motus appetitiuus tēdere,uel sperādo,uel amādo,nisi q est apprehensū sensu,aut intellectu,p fidē āt apprehendit intellectus ea, q̄ sperat,& amat : unde oportet q ordine generōnis fides præcedat spem,&charitatē.Similiter āt ex hoc hō aliquid amat,q apprehēdit illud ut bonū suū : per hoc āt q hō ab aliquo sperat se bonum cōsequi posse , reputat ipsum in quo spē hēt , quoddā bonū suū : vñ ex hoc ipso q hō sperat đ ali quod procedit ad amādū ipsū,& sic ordine gnōnis ſcđm act^9^ spes præcedit charitatē. Ordine uero pfectionis charitas præcedit fidē & spē,eo q tā fides,q̄ spes p charitatē formatur , & perfectionē uirtutis acquirit . sic.n.charitas ē ^d^ mater omniū uirtutū, & radix inquantum est omnium uirtutū forma,ut infra dicetur.*

C

Et p hoc patet rñsio ad primū.

Ad 2^m^ Dicendum,q Aug.loquitur de spe, qua qs sperat ex meritis iam habitis se ad beatitudinē peruenturū,qđ est spei formatæ q̄ sequitur charitatē.pōt āt aliqs sperare anteq̄ habeat charitatē, non ex meritis,quæ iam habet , sed quæ sperat se habiturum.

Ad 3^m^ Dicendum, quod sicut sup.dictū est,* cū de passionibus ageret,spes respicit duo,vnū quidē sicut principale obiectum .s. bonū quod speratur,& respū huius semper amor pęcedit spē: nunquam.n.speratur aliquod bonum,nisi desideratum,& amatū. Respicit ēt spes illum , a quo se sperat posse consequi bonum,& respū huius primo quidem spes pręcedit amorem,quāuis postea ex ipso amore spes augeat. per hoc.n.quod aliquis reputat p aliquem se posse consequi aliquod bonum,incipit amare ipsum , & ex hoc ipso quod ipsum amat , postea fortius de eo sperat.

D

E

QVAEST. LXIII.

De causa uirtutum,in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de causa uirtutum.

¶ Et circa hoc , quęruntur quatuor .

Primo, Vtrum uirtus sit in nobis a natura.

Secundo, Vtrum aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum.

SVPER QVÆST. LXII.

ART. IIII.

Medina ar.4.

In ar 4 eiusdē 6e. q.no q habit^9^ virtutū theologicarū simul infundi , pōt intelligi
D. 1177. dupliciter. Vno modo sic,q qñcunque īfunditur una,infundant tunc oēs. Et hoc ē manifeste falsum,qa quotidie fidelib^9^ pœnitentib. infundit habitus charitatis & nō fidei, neq; spei. Alio mō,ut quandocunq; infundit une,infundat,uel infusa sit alia : & hoc nō saluat necessitatem literæ,qa non saluat simultatē infusionis. Nec ēuerū,qa si baptizatus adult^9^ ī pctō fornicationis pseuerens,suscipit fidem,spemq. habitū suscipiendo charitatē,&est uere fidelis & tā nec suscepit, nec suit pt charitā ē hic ergo mō. neutrū uiꝗ̄

tū est ex parte infundentis , & rōne infusionis;q̄uis ex dispōne recepitiui,uel qa perdidit unā,& non alias,uel est indispositus ed unā,& non alias, oppositum contingat. Et hic sensus est formalis,& uerus:formalis qdem,quia infusionem, ut infusio est iodicat.Verus āt,quia q̄tū est ex parte infusionis,simul omnes infunduntur:& casus obstātes ex parte receptiui p accidens eueniunt. accidit.n.q hic,q baptizatur,sit indispositus ad charitatem:& similiter q hic baptizatus cadat a charitate,quam simul cum fide,& spe suscepit.

¶In respons.ad 1^m^ eiusd.ac q spes præcedit ordine generōnis charitatem , ut actus utriusq; resp cit Deū, cui spes innititur, &
quem charitas amat D.306.
quāuis subsequatur ēt hoc ordine charitatem,ut act^9^ utriusque
respicit futurā beati- *q.65.a.4
tudinem,q̄ obiectiue & e.2.qō.
est Deus ipse: quā bea e3.a1.8.
titudinem spes respicit ut bonū speratū, & charitas ut amatū. Et quia uirtutes sic ordinant.s.suos actus ut respiciunt Deum : id dictum est in corp o ar ticu quod.s.ord ne originis spes præcedit charitatem.
*q.40.a.9

SVPER QVÆST. LXIII.

ART. I.

Palu. 3.d.33.q.p. Medina ar.e.

In corpore t. ar. q. 63.no. quòd illud uerbū literæ . Principia naturaliter cognita,sunt seminaria uirtutū : pōt dupliciter exponi.s.simpliciter , uel accōmode. Si.n.interpretentur ſm distributionem accōmodā clarū est, quod principia consūmata dīr seminaria cæterarum uirtutū:sicut calū dr continere oīa corpa. si āt intelligantur simpliciter.s.qđ sint seminaria oīum simpliciter uirtutū,sic tam etsi nipsa ſm naturalem eorū inchoatio nem in aīa,& sic constat qđ sunt seminaria eium uirtutū intellectualium, & moralium,quamuis diuersimode: qu a intellectus sunt inchoantes, et uitæ autem , & reliquarum sunt etiā ua principia mediate, uel immediate,ut patet temen nanq, & inchoation s, & principalitationem habet .

qin

¶In eodem ar. i. eius. q. 63. dubiũ occurrit de cõ tradidit in littera, quare cõsũmatio uirtutum nõ est a na tura, quia natura est determinata ad unũ: consummatio autem uirtutum non est sm unum modũ actionis, sed diuersimode sm diuersas materias in quib. uirtutes operantur, & sc̃dm diuersas circunstantias. Dubiũ inquam est non de arte, & uirtutib. moralibus, sed de intellectu, & scia. Tam uero arte quàm uirtus moralis principium est actus diuersimode se habentis ad diuersas, uel materias, uel circunstantias. Temperantia.n. principiũ est concupiscendi aliter potũ, aliter cibum, aliter nũc, aliter post &c. & hoc ex parte agentis, sm parte passi & naturaliter, & aliter efficit. & propterea in littera notanter est sm unum modum actionis. Actio.n. ex parte agentis se tenet. sed quo pacto intellectus principiorum, & similiter scia aliquadi uersimoda ag i sc̃dm diuersas materias, aut circunstantias, nõ apparet. nã intellect. a in speculatiuis, quanti practicis non uno actu sed solo naturali lumine: quoz lib. &c se tia demonstrando ex uno primo mõ, omã tantum materiã circa quam uersatur, hẽt. & rursus in angelis tam intellectus, quã scia a natura est sc̃dm consummationẽ existens, manifestatq; naturã sonat a natura esse. s. consũmationem. natura.n. est determinata ad unũ non solum in nobis, sed in angelis, & in Deo. Ratio igitur litteræ deficere uidetur.

¶Ad hoc dr̃, q; quã uirtutum statum f. intellectu, & scia, actus in rõpositione cõsist. ut patet, & compõ secundum diuersas materias diuersimode a recto sit intellectu. Aliter .n. componit scia rem aliquam cũ materia remota, & aliter cũ materia necessaria. & similiter intellectus aliter cõponit ens cum non ente, & aliter totũ cũ parte, aliter bonum, & ali-

110 porrecta per totum. Sup. q. 51 a. 1 & 2. & q. 47 a. 15 & 3. di. 33 q. 1 a. 2. q. 3 & uir. q. 1 a 8 & Gal. 5. le 5 & 2. Eth. le. 1.

*Dam. li. 3. Orth fi. ca. 14. uno proc. a fi.

†Glo. inte lin. ibi.

*q 55. a. 4 ad 2.

*p. 4. rati. a med.

D. 641.

Tertio, vtrũ aliquæ virtutes morales sint in nobis per infusionẽ.

Quarto, vtrũ uirtutis, q̃ acquirimus ex assuetudine operũ, sit eiusdẽ speciei cũ uirtute infusa.

ARTICVLVS I.

Vtrum uirtus insit nobis a natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod uirtus sit in nobis a natura. Dicit.n. Dam. in 3. li. Naturales[b] sũt uirtutes, & æqualiter insunt omnib. & Anto. dicit in ser. ad Monach. Si naturã[b] uoluntas mutauerit, peruersitas ẽ: conditõ seruet, & uirtus est. Et Mat. 4. sup illud, circuibat Iesus, &c. dicit gl. † Docet[h] naturales uirtutes .s. iustitiam, castitatem, humilitatem, quas naturaliter hẽt homo.

2 Præt. Bonũ uirtutis est ẽm rõnẽ esse, ut ex dictis patet, * sed id q; est secũdũ rõnem, est hominib naturale, cum rõ sit hois natura: ergo uirt[a] inest homini a natura.

3 Præt. illud dr̃ esse nobis naturale, q; nobis a natiuitate [h] inest: sed uirtutes quibusdã a natiuitate insunt. dr̃. n. Iob 31. Ab infantia creuit mecũ miseratio, & de utero egressa est mecũ. ergo uirtus inest homini a natura.

SED CONTRA. Id qđ inest hoĩ a natura, est omnib. hominibus cõe, & non tollitur per pc̃m, q̃ & ẽt in dæmonib. bona naturalia manent, ut Dio.* dicit in 4. c. đ di. no. sed uirtus nõ inest omnib. hominib. & abiicitur per pc̃m. ergo non inest homini a natura.

RESPON. Dicendum, q; circa formas corporales, aliqui dixerunt q; sũt totaliter ab intrinseco, sicut ponẽtes latitationẽ formarũ aliq uero, q; totaliter sint ab extrinseco, sicut ponẽtes formas corporales eẽ ab aliqua cã separata: aliq uero, q; partim sint ab intrinseco, inquãtũ. s. præexistũt in materia in potẽtia, & partim ab extrinseco, inquãtũ. s. reducunt ad actũ p agẽs. ita ẽt circa scias, & uirtutes aliqui quidẽ posuerunt eas totaliter eẽ ab intrinseco, ita .s. q; oẽs uirtutes, & sciæ nãliter pexistunt in anima, sed p disciplinã, & exercitiũ impedimẽta sciẽ & uirtutis tollunt, q̃ adueniunt animæ & corpis grauitate: sicut rũ ferrũ clarificat p limõnem. & hæc fuit opi. Platonic. Alii uero dixerũt, q; sunt totaliter ab extrinseco. i. ex influẽtia intelligentiæ agẽtis, ut ponit Auic. Alii uero dixerunt, q; sm aptitudinem, sciæ, & uirtutes sunt in nobis a natura, non aũt secũdũ perfectionẽ, ut philos. dicit in 2. eth. & hoc *uerius est. Ad cuius manifestõnẽ oportet considerare, q; aliqd dr̃ alicui homini naturale dupliciter. Vno mõ ex natura speciei: alio mõ ex natura indiuidui. Et q; unumquodq. hẽt spẽm secundũ suam formam, indiuiduat uero secundum[d] materiã, forma uero hois est aĩa rõnalis, materia uero corpus: id quod cõuenit homini secũdũ aĩam rõnalem, est ei naturale secũdũ rõnem speciei. id uero, quod est ei naturale sc̃dm determinatã corpis cõplexionẽ, est ei naturale secũdũ naturã indiuidui. Quod.n. est naturale homini ex parte corporis secũdum spẽm, quodammõ refert ad animã, inquãtũ. s. tale corpus est tali aiæ pportionatum: utroque aũt mõ uirtus est homini naturalis secundum quandam inchoationem: secundum quidem naturam speciei inquantum in ratione hois insunt naturaliter quędam principia naturaliter cognita tam scibilium, quàm agendorum, quæ sunt quædam seminaria intellectualium uirtutum, & moralium, & inquantum in uoluntate inest quidam naturalis appetitus boni, quod est secundum rõnem. Secundum uero naturam indiuidui, inquantum ex corporis dispositione, aliqui sunt dispositi, uel melius, uel peius ad quasdam uirtutes, prout. s. uires q̃dam sensitiuæ actus sunt quarundam partium corporis, ex quarundam dispõne adiuuantur, uel impediuntur hmõi uires in suis actibus, & p cõsequẽs uires rationales, quibus huiusmodi sensitiuæ uires deseruiunt: & secundum hoc unus homo habet naturalem aptitudinem ad scientiam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiã. & his modis tã uirtutes intellectuales, quam morales secundum quandam aptitudinis inchoationem sunt in nobis a natura, non autem consummatio earum: quia natura determinatur ad unũ. Consummatio autem huiusmodi uirtutum non est secundum unum modũ actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quib. virtutes operãtur, & secundum diuersas circunstantias. Sic ergo patet, quod uirtutes[m] in nobis sunt a natura secundum aptitudinem, & inchoationem, non autẽ secundum perfectionẽ, præter uirtutes theologicas, quæ sunt totaliter ab extrinseco.

Et p hoc patet r̃sio ad obiecta. Nã primæ duæ

ter malum eum assecutiona, & fuga: id consummatio harũ uirtutum non est sm unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias. Et quamuis uoce generalissime mõ. s. componendo, & una secundum rõnem formalẽ materiæ. s. obiecto, unica sit uirtus, cum ex uirtute tamen horum stat diuersas spẽium modorum actionis ex parte agentis secũdũ diuersas speciales materias, ut patet ex dictis. Et quia in angelis est notitia euidens, & principiorum, & conclusionũ non componendo, sed sicut nos intelligimus, q; quid est, prima operatione intellectus: id in eis non est habitus, nec principiorũ, nec conclusionũ superadditus speciebus intelligibilibus, & quia species intelligibiles possunt eẽ a natura, consequens est, q; in eis habitus intellectualis possit esse naturaliter et secundum consummationẽ, in nobis autem non.

*Circ. lib. prin. to. 8

D. 71 r.

concl. m

rōnes procedunt ſm q̄d ſeminaria uirtutū inſunt nobis à natura inquantū rōnales ſumus. Tertia uero ratio procedit ſm q̄d ex naturali diſpoſitione corporis, quam hēt ex natiuitate, un⁹ hēt aptitudinē ad miſerendum, alius ad temperate uiuendum, alius ad aliam uirtutem.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqua uirtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr q uirtutes in nobis cauſari nō poſſint ex aſſuetudine operū, qa ſuper illud Rom. 14. Oē q̄d non eſt ex fide, peccatū eſt, dicit glo. Aug.* Oīs infideliū uita peccatū eſt, & nihil eſt bonū ſine ſummo bono: ubi deeſt h cognitio ueritatis, falſa eſt uirtus ēt in optimis morib. ſed fides nō pōt acquiri ex operib. ſed cātur in nobis à Deo, ſm illud Ephe. 2. Gratia eſtis ſaluati p fidem. ergo nulla uirtus poteſt in nobis acq ri ex aſſuetudine operum.

¶2 Præt. Peccatū cū cōtrarietur uirtuti, non cōpatitur ſecū h uirtutem: ſed hō nō pōt uitare peccatū niſi p gratiam Dei, ſm illud Sap. 8. Didici q nō poſſum eſſe aliter cōtinēs, niſi deus dederit. ergo nec uirtutes aliq̄ poſſunt in nobis cauſari ex aſſuetudine operum, ſed ſolum dono Dei.

¶3 Præt. h Actus q̄ ſūt ſine uirtute, deficiūt à pfectione uirtutis: ſed effectus nō pōt eſſe pfectior cā. ergo uirtus nō pōt cauſari ex actib. præcedentib. uirtutem.

SED CONTRA eſt, q̄d Dion.* dicit 4. cap. de Di. no. q bonū eſt uirtuoſius q̄ malū: ſed ex malis actib. cauſant habitus uitiorū. ergo multo magis ex bonis actib. poſſunt cāri habitus uirtutum.

RESP. Dicendū, q de generatione habituū ex actib ingenerali* ſupra dictū eſt: nunc aūt ſpecialiter quantum ad uirtutem conſiderandū eſt, q ſicut ſupra dictū eſt, uirt⁹ hoīs pficit ipſum ad bonū: cū aūt ratio boni conſiſtat in mō, ſpecie, & ordine, ut* Auguſt. dicit in lib. de Natura boni, ſiue in numero, pondere, & mēſura, ut dr Sap. 11. oportet, q̄d bonum hominis ſm aliquam regulam cōſideretur: quæ quidem eſt duplex, ut ſupra dictum eſt, ſcilicet, ratio humana, & lex diuina. Et quia lex diuina eſt ſuperior regula, ideo ad plura ſe extendit: ita q quicquid regulatur rōne humana, regulat etiam lege diuina, ſed non conuertitur.m Virtus igitur hominis ordinata ad bonum, quod modificatur ſm regulam rationis humanæ, poteſt ex actibus humanis cauſari n, inquantum huiuſmodi actus procedunt à rōne, ſub cuius poteſtate, & regula tale bonum conſiſtit. P Virtus uero ordinans hominem ad bonum, ſecundum quod modificatur per legem diuinam, & non per rōnem humanam, non pōt cauſari per act⁹ humanos q, quorum principium eſt ratio, ſed cātur ſolum in nobis per operationem diuinam. & iō hmōi uirtutē diffiniens* Aug. poſuit in diffinitione uirtutis, Quam Deus in nobis, ſine nobis operatur. Et de huiuſmodi etiam uirtute prima ratio procedit.

AD 2m dicendū, q uirtus diuinutus infuſa, maxime ſi in ſua pfectione conſideret, non cōpatitur ſecum aliq̄d peccatū mortale: ſed uirtus humanitus acquiſita pōt ſecum compati aliquē actum peccati, ēt mortalis: quia uſus habituum in nobis eſt noſtræ uoluntati ſubiectus, ut* ſupra dictum eſt. Non aūt p unum actū peccati corrumpitur habit⁹ uirtutis acquiſitæ: habitui. n. non contrariatur directe actus, ſed habitus: et iō licet ſine gratia s hō non poſſit peccatū mortale uitare, ita q nunq̄ peccet mortaliter: non tñ impeditur quin poſſint habitū uirtutis acquirere, p quā à malis opibus abſtineat ut in plurib. et pcipue ab his, t quæ ſunt ualde rationi cōtraria. Sūt et q̄dā peccata mortalia, q̄ hō ſine gratia nullo mō pōt uitare, quæ ſcilicet directe opponuntur uirtutibus theologicis, quæ ex dono gratiæ ſunt in nobis: hoc tamen infra manifeſtius fiet.

AD 3m dicendū, q ſicut* dictū eſt, Virtutū acquiſitarū pexiſtunt in nobis q̄dā ſemina, ſiue principia ſcd̄m naturā, q̄ quidem principia ſunt nobiliora uirtutib. eorū uirtute acquiſitis: ſicut intellectus principiorū ſpeculabiliū eſt nobilior ſciētia cōcluſionū: & naturalis rectitudo rōnis eſt nobilior rectificatione appetitus, q̄ ſit p participationē rōnis, q̄ quidē rectificatio ptinet ad uirtutē moralē. Si igit actus humani inquātū pcedūt ex altiorib. principijs, poſſunt cauſare uirtutes acquiſitas humanas.

SVPER Q. LXIII. ART. II.

Ca. 3. d. 33. q. 1. con. 2.
Palud. 3. d 33. q. 2.
Medina art. 2.

IN art. 2 eiuſdē q. 63 aduerte, q licet prima facie author uideat diminut⁹ qa ad concluſionē uniuerſalē, ſ. de oībus uirtutib. particularē rōnem, ſ. habentē locū in practicis tñ inducit, dū ea hoc q uirtutes humanæ ad bonū modificatū regula rōnis humanæ ordinātē, oſtendit eas ab actib. humanis in poteſtate rōnis exiſtentib. cauſari. In practicis. n. uirtutib. cōſtat bonū earū regulandū humana rōne. In ſpeculatiuis aūt bonū attendit ſcd̄m conformitatē ad rē quia bonū earū eſt uerū, q̄d conſtat ab eo, q̄d res eſt, uel non eſt pēdere & ſic mediū nō ut adæquare concluſionē. Licet itaq̄ ſic appareat, pfundius tñ ſi ſpeculati fuerimus, inueniemus mediū adæquare concluſionē. Nā ſcientiæ actus in quo eius bonitas conſiſtit, examinatur à rōne humana in principijs: & actus intellectus principiorū à principio humanæ rōnis ēt q̄d uocat lumen intellectus agentis, in quo eſt ſtatus. Et ſicut actus cognoſcendi uerū depēdet à duobus, ſ. à cognoſcente, & cognito: ita non inconuenit hēre duas menſuras, alterā hinc, alterā inde. Ruſſus quia ratio ueri, ut patet in quarto Meta. conſiſtit in ens eſſe, & nō ens nō eſſe: & hoc nihil eſt dicere, accipere, cognoſcere &c. nō conuenit: cōſequēs eſt ut uerū ipſum in unoquoq; dicētc, accipientc, cognoſcēte ſiadio ppriij luminis facultatē dicat, accipiat, ſeu cognoſcatur. Et ſic ex parte dicentis, ſeu ſcientis, a propria rōne menſuretur. Et qm nunc eſt q̄ſtio de cā uirtutū ea parte habemus ipſas, qm eſt quæſtio, an ex proprijs habētis actibus generentur, iō author ſuppoſitis depēdentijs actuū ab obiectis, & cōmenſurationibus eorū ab illis, ex hoc q ſunt ad bonū habētis, & conſequēter in aliquali numero, pondere, & mēſura ipſius habentis, poſuit principiū earū ex parte noſtri habere rōnē regulæ numerantis, ponderantis, & cōmmenſurantis: ut ex hoc diſcerneremus q̄ poſſunt ex noſtris actibus in nobis cāri uirtutes, & q̄ nō. Virtutes. n. ut ſic, rōnem boni, rationalis hēnt, principium aūt rationalis boni ut ſic regula eſt: in ſequēti tñ q̄ſt. amplior erit de hoc ſermo.

¶ In rñſione ad ſcd̄m eiuſdem articuli pronunctiatorū modo nota, q dupliciter author ſaluat, quō ſtāt hæc duo ſimul, Hō non pōt uitare peccatum mortale ſine gratia. &, Homo pōt habere uirtutes ex aſſuetudine operū ſuorū. primo quia actus peccati mortalis ſtat cū uirtute acquiſita, & hoc quo ad actus oītiorum contrariorū uirtutib. acqſitis. Secundo, quia ſunt aliqua peccata mortalia alterius ordinis à uitijs cōtrarijs uirtutib. acquiſitis, ea, ſ. quæ contrariantur pceptis de actib. uirtutum theologicarum. Ex hac. n. doctrina ſcd̄a rñſioni ad primū, habes quid de uirtutibus infidelium ſentiē dum ſit: de hoc tñ latior erit ſermo in q. 65. artic. 2.

¶ In reſpōſione ad 3. eiuſdē arti. nota quo modo author nulli philoſophorum ſecūdus, optime inuenit, in omnibus genere uirtutum nobilius ſemp eſſe generans: ita q licet

(Left margin notes: 121; ¶Porrecta per totum.; Sup. q. 51. ar. 2. & 3. & i. q. 65. ar. 2. cor. & q. 92. a. 1. ad 1. Et 3. diſt. 44. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 3. diſ. 33. q. 2. ar. 2. q. 2. Et uir. q. 1. ar. 9.; * In lib. ſen. quæ ſunt ex Aug. decerptæ. c. 106. to. 3.; *par. 4.; *q. 51. ar. 2. & 3. & q. 55. art. 4.; * cap. 5. & 4. tom. 6.; *q. 19. ar. 4.)

(Right margin notes: concl. m; concl. p; *Li. 2. de li. arb. ca. 18. & 19. tom. 1. in Pſ. 118. con. 26. tom. 8.; *q. 44. ar. 3. in arg. ſec. contra.; D. 689.; *art. 1. huius queſt. & q. 51. ar. 1.)

licet sint repræsentes habitū uirtutis sint secūdū se imperfecti, ut tamen altiori ordinantur principio, generatiui sunt uirtutū.

F infusis, v.g. si dixerint, q non æque perfecte sit per acquisitas sicut per infusas, ita etiam hic, & sic de aliis.

¶ Præterea, Si nō ponerentur uirtutes morales infusæ, sequeretur q baptizato puero, uel adulto quasi neutrali secūdū uirtutē, uel uitiū acquisita, nō sufficienter prouisum esset: quia pfectus esset

SVPER QVÆST. LXIII. ART. III.

Cap. 3 d. 33 q. 1 con. 3. *Medina ar. 3.*

IN art. tertio eiusdē quest. 63. dubiū ex Scoto in tertio sentent. distin. 36. occurrit, negante has uirtutes morales infusas, nō tñ soluente rōnē sancti Thomæ. Mouetur autem 1 quia ponere ipsas nec oportet ex parte finis, qm finis supernaturalis sufficienter habetur in aīa per uirtutes theologicas: nec ex parte modi, uel medii: qa fidei modū dat operandi inferioribus in ordine ad Deum, & charitas ordinat ad ipsum oīa. Ex parte quoq; obiecti posset ex ipso Scoto argui ex 34. distinct. eiusdē terti, ubi impugnat dona: quia quatuor uirtutes cardinales, & tres theologicæ si perfectissime habeantur, sufficiēter pficiunt aīam nostram respectu oīs obiecti ptinentis ad partē pract cā agibilium, ut facile est deducere tā de obiecto naturali, q supernaturali: tā de fine ultimo, q de his, q sunt ad finē. Theologicæ nanq; uirtutes finem supernaturalem sufficienter respiciunt, & ad ipsum ordināt actus suos, & aliarū uirtutum.

322 *Porrecta per totum.*
Sup.q.51. ar.3.& q. 51.art.4. ad 6.& in 3. sē.q.65.a. 2.& d.33. q.1 art.2. q.3.& 4. d.17.q.1. art.3.q.1. co.& uir. q.1.ar.10. *ar.præc.

¶ Sed ut omnibus liqueat, q istas uirtutes morales infusas oportet in anima ponere præter theologicas, ex multis capitibus ostenditur.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquæ uirtutes morales sint in nobis per infusionem.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q præter uirtutes theologicas non sint aliæ uirtutes nobis infusæ à Deo. Ea enim, G quæ possunt fieri à causis secundis, non fiunt immediate à Deo, nisi forte aliqñ miraculose: quia vt Dionys. dicit, Lex diuinitatis est ultima per media adducere: sed uirtutes intellectuales, & morales possunt in nobis causari per nostros actus, ut * dictū est. non ergo conuenienter causantur in nobis per infusionē.

¶ 2 Præt. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, q H in operibus naturæ: sed ad h ordinandum nos in bonū supernaturale sufficiūt virtutes theologicæ. ergo non sunt aliæ uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari à Deo.

¶ 3 Præt. Natura nō facit p duo, quod potest facere per unū, & multo minus Deus: sed Deus inseruit animæ nostræ semina virtutū, ut dicit gloss. Heb. 1. ergo non h oportet q alias uirtutes I in nobis per infusionem causet.

SED CONTRA est, quod dicit Sap. 8. Sobrietatem, & iustitiā, docet, prudentiam & uirtutem.

RESP. Dicendum, q oportet effectus esse suis causis, & principijs proportionatos. Omnes aūt uirtutes tam intellectuales, quàm morales, quæ ex nostris G actibus acquiruntur, procedūt ex quibusdam naturalibus principijs in nobis præexistentibus, vt * supra dictum est, loco quorū naturaliū principiorum conferūnt nobis à Deo uirtutes theologicæ, quib. ordinamur ad finē supernaturalem, sicut * supra dictum est. unde * oportet q his et uirtutibus theologicis proportionaliter respondeant alij habitus diuinitus cāti in nobis *. H qui sic se habeant ad uirtutes theologicas, sicut se hñt virtutes morales & intellectuales ad principia naturalia uirtutum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q aliquæ quidē uirtutes morales, & intellectuales possunt causari in nobis ex nostris actibus, tamen illæ non sunt proportionatæ uirtutibus theologicis: & ideo oportet alias eis pportionatas immediatè à Deo causari.

AD 2m dicendum, q uirtutes theologicæ sufficienter nos

respectu finis tantū: ex quo nullā moralē infusam, aut acquisitā haberet uirtutē. Et sic nō posset sequi operatio pfecta in appetitu inferiori, quia ipso existēte imperfecto operatio nō pōt sequi perfecta: sequitur n. deteriorē partem, ut conclusio in syllogismo. Dicimo ergo, q sicut ex articulis fidei multa deducimus credenda ex illis, ita ex theologicis uirtutibus reuelaris uirtutes morales deducimus ponēdas in aīa, ut patet ex dictis. Ad rōnes ergo in oppositum dī, q necessitas ponēdi has uirtutes est ex fine originaliter non in se, sed in his, q sunt pp se. oportet n. aīam diuine se habentem ad finem, diuine quoq; se habere ad ea, quæ sunt ad finem, si pro portionata oīa esse debēt. Oportet et ponere easdem pp modum seu mediū: nā sicut in uirtutibus acquisitis synderesis non ponit medium nisi mediante prudentia, & moralis appetitus medium illud exequitur: ita in infusis fides finē ultimum firmans, & largiens mediante prudentia infusa medium moralibus infusis imponit, & illas

*ar.1.huius q.& q.51.

*q.62.a.3. concl.

bus ostenditur. Primo ex supernaturalis perfectionis complemento: inchoatur enim in nobis supernaturalis perfectio per gratiam, & uirtutes theologicas: & nisi consequerētur uirtutes morales supernaturales, perfectio supernaturalis incompleta remaneret: sicut si perfectio naturalis haberet tantum primas uirtutes circa finem scil cet, & non eas, quæ sunt ad finem. Secundo ex proportione effectus ad causam: oportet enim causis naturalibus effectus naturales, & supernaturalibus supernaturales respondere. ergo principiis supernaturalibus, qualia sunt uirtutes theologicæ, oportet assignare effectus supernaturales: quales sunt morales, sicut naturalibus naturales. Et hæc est ratio literæ: & ex hac ratione habes, quòd huic principio qd est charitas, non est proportionatus actus temperantiæ acquisitæ, sed infusæ. Tertio ex parte obiecti: quia modus impositus in passionib. & operationib. secūdū diuinam regulam, & impositus secundum humanam rationem, sunt obiecta formaliter distincta: & utrunque oportet habere, & primum ad infusas, secundum ad acquisitas morales spectat. & hæc ratio tangitur in sequenti articulo. Quarto ex ordine ad finem: quia infusæ ordinant ad uitam diuinam, acquisitæ ad humanam, ut in eodem sequenti articulo patet. Et quàm uis Sco. nullā istarum soluat, ac propterea non esset opus ampliori firmitate: ut tñ Scotistæ ex propriis se cognoscāt, uide q si tanto Sco. ex parte obiecti approbatur, sequi tetur in primis, q nec theologicas uirtutes oportet ponere infusas. Probatur, quia ad idem obiectū perficiūt fides, spes, & charitas acquisitæ de Deo, ad quod perficiūt infusæ, & nihil creditur, nihil speratur, nihil amatur infusis, qd non acquisitis quacunq; ratione soluimus hoc, soluemus & de moralibus

oportet medium illud habilitate. Fides ergo medium non dat nisi remote: prudentia autem infusa proxime. oportet autem Dei opera perfecta esse, & ut prima & proxima habeantur principia. Ex parte quoque obiecti oportet easdem ponere, quia aliud est loqui de obiecto formali, & aliud de materia uirtutis. Et licet per septem illas uirtutes perficiamur circa omnem materiam, non tamen circa omne obiectum formale, idest, perficimur circa omne obiectum, sed non secundum omnem rationem formalem, ut patet ex dictis. Ad id autem quod adiditur, quòd uirtutes morales acquisitæ, ut imperantur à charitate, ordinantur ad ultimū finē supernaturalem: respondetur q hoc uerum est, sed non sufficit: quòd dupliciter patet. Primo, quia K ad ipsum non ordinantur acquisitæ, ut ad proportionatum secundum se, sed ex parte ordinantis tantum: uirtutes autem morales infusæ ordinantur, ut secundum se proportionatæ ad talem finem supernaturalem. Cum enim utroque modo contingat aliquid ordinari ad supernaturalem finem, ille actus ordinatur in illū ut pportionatus secūdū se, cuius proximus finis in illum ordinatur. Constat autem quòd bonum secundum regulam diuinam, quod est proprius finis moralis infusæ, & bonum secundum humanam regulam, quòd est proximus finis acquisitæ, ita se habent quòd hoc est humani, illud diuini ordinis: & consequenter hoc ex alio tantum, illud etiam ex se habet, quod ad Deum supernaturalem finem ordinetur. Secundo, quia ut ex supradictis patet, uirtutes morales ordinantur à charitate ad Deum, ut res improportionatæ ipsi charitati, utpote inferioris ordinis: oportet autem charitatem media habere sui ordinis &c. Accedit ad hoc ip rle.

de

de ſum. Trin. & fide cath. ca fidei catholicæ, authoritas decerneat uirtutes infundi in baptiſmo. & qa nō dicat has, uel illas uirtutes, omnes quas theologi infundi in baptiſmo unitas tenent, intellige.

SVPER Q. LXIII. ART. IIII.
Medina art. 4.

IN artic. 4. nihil addendum occurrit ſupradictis, niſi φ ex tūſione ad textū memor ſis colligere, φ infuſio dupliciter ſe hēt ad uirtutes, ſcilicet, per ſe, & per accidens. Nam uirtutib. acquiſibilibus per actus noſtros accidit infundi, qa ſi infundantur, ordinantur ad actū eūdē ſpecie, ad quē ordinantur acquiſitæ: ſicut oculi miraculoſe dati. Virtutibus aūt non acquiſibilibus, cum ordinentur ad actus diſtinctos ſpecie ab his, q nati ſunt fieri ab acquiſitis, non accidit, ſed per ſe conuenit infundi: ita φ ex natura ſua hēt φ uē dicent ſibi infuſibilitatē & ppea in diffinitione uirtutis ſumpta ab Auguſtino dr, Quā Deus in nobis ſine nobis operatur. Et hoc ſemo applicate, cū tractatur, an, uel quō infuſio nariet ſpeciē rei infuſæ.

325 Porrecta per totum. 3.d.33.q. 1.art.2.q. 4.& 4 di. 14.q.2.ar. 3 ad 4. & d.50.q.1. ar.2.ad 4. & utr. q. 1. arti.10. ad 7.8.& 9.& q.5. art.4. co.

ordināt in finē ſupnaturalē, ſm quandā inchoationē, quantū. ſ. ad ipſum Deū immediate, ſed oportet φ p alias virtutes infuſas pficiatur anima circa alias res, in ordine tamen ad Deum.

AD 3m dicendum, φ virtus illorū principiorū naturaliter inditorū, nō ſe extēdit ultra pportionē naturæ: & iō in ordine ad finē ſupernaturalē indiget hō pfici p alia pricipia ſupaddita.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uirtus quam acquirimus ex operum aſſuetudine, ſit eiuſdem ſpeciei cum uirtute infuſa.

AD QVARTVM ſic proceditr. Vr̄ φ uirtutes infuſæ non ſint alterius ſpeciei à virtutib9 acquiſitis. Virtus enim acquiſita, & uirtus infuſa ſm prædicta non vr̄ differre, niſi ſecundum ordinē ad ultimū h finem: ſed habitus, & actus humani non recipiunt ſpeciem ab ultimo fine, C ſed à proximo. non ergo uirtutes morales, vel intellectuales infuſæ differūt ſpē ab acqſitis.

¶2 Præt. Habitus p h actus cognoſcuntur: ſed idē eſt actus tēperantiæ infuſæ, & acquiſitæ, ſ. moderati concupiſcentias tactus. ergo non differunt ſpecie.

¶3 Præt. Virtus acquiſita, & virtus infuſa differunt ſm illud qd̄ eſt immediate à Deo h factū, & à creatura: ſed idē eſt ſpecie hō, D quē Deus formauit, & quem generat natura, & oculus, quē cæco nato dedit, & quē uirtus formatiua cauſat. ergo vr̄, φ eſt eadē ſpecie uirtus acquiſita, & infuſa.

SED CONTRA. Quælibet dr̄ia in diffinitione poſita, mutata diuerſificat ſpeciē: ſed in diffinitione virtutis infuſæ ponit, Quā Deus in nobis ſine nobis operat, ut* ſupra dictū eſt. ergo uirtus acqſita, cui hoc nō ꝯuenit, nō eſt eiuſdē ſpeciei cū infuſa. *q.55.ar. 4.

RESP. Dicendū, φ dupliciter habit9 diſtinguunt ſpecie. Vno modo, ſicut* pdictum eſt, ſm ſpāles, & formales rōnes obiectorum. Obiectū aūt uirtutis cuiuslibet eſt bonū conſideratum in materia propria: ſicut temperantiæ obiectū eſt bonū delectabiliū in cōcupiſcentijs tactus, cui9 qdē obiecti formalis rō eſt à rōne, q̄ inſtituit modū in his cōcupiſcentijs: materiale aūt eſt id, qd̄ eſt ex parte cōcupiſcentiarū. Manifeſtum eſt aūt, φ alteri9 rōnis eſt modus, q imponit in hmōi cōcupiſcentijs ſm regulā rōnis humanæ, & ſm regulā diuinā, puta, in ſūptione ciborū rōne humana modus ſtatuit, ut non noceat ualetudini corporis, nec impediat rōnis actū. Scd̄m aūt regulā legis diuinæ reqrit, φ hō caſtiget corpus ſuū, & in ſeruitutē redigat p abſtinē- *q.54 art. 2.

Atiā cibi, & potus, & aliorū hmōi. unde manifeſtū eſt, φ m tpantia infuſa, & acquiſita differūt ſpecie, & eadē rō. ē de alijs uirtutib9. n Alio mō habitus diſtinguunt ſpecie ſm ea, ad q̄ ordinant. Nō. n. eſt eadē ſpecie ſanitas hōis, & eq, pp diuerſas naturas, ad quas ordinant. Et eodē mō dicit* Philoſoph. in 3. Polit. φ diuerſæ ſunt uirtutes ciuiū, ſm qd̄ bene ſe hnt ad diuerſas politicas. Et p p hūc ēt modū differunt ſpecie uirtutes d morales infuſæ q, per quas hoies bn̄ ſe hn̄t in ordine ad hoc, φ ſint ciues ſanctorū, & domeſtici Dei: & aliæ uirtutes acquiſitæ, ſm quas hō ſe bene hēt in ordine ad res humanas. concl. *ex cap. 5. hī to. 5. concl. p D.1111. 1180.

B AD PRIMVM ergo dicēdū, φ uirt9 infuſa, & acqſita nō ſolū differūt ſm ordinē ad ultimū finē, ſed etiā ſcd̄m ordinem ad propria obiecta, vt* dictum eſt. *In corp. art.

AD 2m dicēdū, φ alia rōne modificat cōcupiſcētias delectabiliū tactus tpantia acquiſita, & tpantia infuſa, ut* dictū eſt. vn̄ nō hn̄t eundem actum.

AD 3m dicendū, φ oculū cæci nati Deus fecit ad eundē actū, ad quē formant alij oculi ſm naturā, & iō fuit eiuſdē ſpeciei. & eadem rō eſſet, ſi Deus uellet miraculoſe cāre in hoie d virtutes, q̄les acqrunt ex actib9: ſed ita n̄ ē in pposito, ut* dictū eſt. *In corp. art. D.1183. 205. *In corp. art.

QVAESTIO LXIIII.

De medio virtutum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de pprietatib9 uirtutū. Et primo qdem de medio uirtutū. Secundo, de connexione uirtutū. Tertio, de æqualitate earum. Quarto, de ipſarum duratione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum virtutes morales ſint in medio.

¶Secundo, Vtrū mediū uirtutis ſit medium rei, vel rationis.

¶Tertio, Vtrum intellectuales virtutes cōſiſtant in medio.

¶Quarto, Vtrum virtutes theologicæ.

ARTICVLVS I.

E *Vtrum uirtutes morales ſint in medio.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, φ virtus moralis non conſiſtit in medio. Vltimū. n. h repugnat medij rōni: ſed de rōne uirtutis eſt vltimū. dr̄ enim in 1.* de cœlo, φ uirtus eſt ultimum potentiæ. ergo uirtus moralis non conſiſtit in medio.

¶2 Præt. Illud qd̄ eſt h maximum, non eſt medium: ſed quædā uirtutes morales tēdunt in aliquod maximū, ſicut magnanimitas eſt circa maximos honores, & magnificētia circa maximos ſūpt9, vt dr̄

SVPER QVÆST. LXIIII.

IN ſtc. quæſtio. 64. mox dubium occurrit, quōo cōſiſtere in medio inter proprietates uirtutis cōputetur, cū expreſſe in 2. Ethico. ponatur in diffinitione uirtutis moralis, quæ in litera in argō ad oppoſitū affertur, quāuis non tota. Sed hoc facile ſoluitur a recolentibus, φ ſæpe proprietates notiores ad mittuntur in diffinitionibus, ut latentes dīæ inſinuentur.

SVPER ART. I.
Medina ar. 1.

IN ſtc. primi art. aduerte, φ uirtutem conſiſtere in medio, contingit dupliciter, ſ. eſſentialiter, & cauſaliter. Secūdum eſſentiam uirtutis eſt in medio, quæ eſt in medio duorū vitiorum: ſicut temperantia inter luxuriā, & inſenſibilitatem. Et hoc nō cōuenit omni uirtuti: qa nō conuenit iuſtitiæ, ut patet in 5 Eth. & de tali medio nō eſt hic q̄ſtio. ſcd̄m uero eſſe ctū dicitur eſſe virtus

214 Porrecta per totum. Iuſ. ar. 4. ad 1. & 4. & 2. 2 q. 17. art. 5. ad 2. & q. 92. art. 1. cor. & 3. d. 33. q 1. ar. 3. q. 1. & utr. q. 1. ar. 13 &. 2. eth. tio lec. 7. *lt. 2. text. 6. to. 22

†li.4.Eth. ca.2. & 3. tom.5. tus in medio, quæ in materia propria circa quã est, mediũ facit inter plus, & minus illius, seu in illa, ad illã, illi &c. sicut iustitia in emptione mediũ ponit inter plus in emptore, & minus in uenditore, preciũ æquiualens dãdo uẽditori, uel econuerso: & tẽperantia mediũ ponit inter pl⁹. & min⁹ delectari, delectationẽ capiendo qñ, ubi, sicut oportet &c. & hoc ut patebit, cõuenit omni uirtuti, exceptis theologicis: & tali medio est qõtio olum articulorũ huius quæstionis.

*c.6. post med. t.5. ¶ In rñsione ad tertiũ primi artic. nõ te conturbet, q author ponat tã uirginitatem, *q.55.art. 3. q̃ paupertatẽ mediã inter superfluum, & diminutũ alterius ordinis, dum superfluũ ponit in superstitione, uel uanagloria, & diminutum in transgressione uoti, quæ cõstat esse scd̃m se uitia extrema alterius virtutis, puta, religionis & philotimiæ, seu magnanimitatis. Fecit neq; hoc author, quia nec uirginitas, nec paupertas hẽt specialẽ rõnẽ uirtutis & cõsequenter spãlia extrema inter q̃ mediet infra proprias materias in ordine ad regulã tam humanam, quàm diuinã, sed ex extrinseco fine, & religionis actu, s. uoto, ut in secunda secundæ tractab᷑ plenius. Quia igit᷑ ex extrinseco rõnẽ sumit spãlis uirtutis, consequens fuit ut extrinseco extrema adhiberentur.

in 4.† Ethi. ergo non omnis uirtus moralis est in medio.

¶ 3 Præt. Si de rõne uirtutis moralis sit in medio esse oportet q virtus moralis nõ perficiat᷑, sed magis corrũpatur p hoc, qđ tendit ad h extremũ: sed quædã uirtutes morales pficiunt᷑ per hoc, q tendunt ad extremũ, sicut virginitas, quæ abstinet ab omni delectabili uenereo, & sic tenet extremũ, & est pfectissima castitas: & dare oĩa pauperibus est p G fectissima misericordia, uel liberalitas. ergo vr̃ q nõ sit de rõne uirtutis moralis esse in medio.

Sed contra est, qđ * Philos. dicit in 2. Ethic. q uirtus moralis est habitus electiuus in medietate existens.

Resp. Dicendũ, q sicut ex *supradictis patet, uirt⁹ de sui rõne ordinat hoiem ad bonũ. Moralis aũt uirt⁹ ꝓprie est pfectiua appetitiuæ partis aĩæ circa aliquã H determinatã materiã. Mensura aũt, & regula appetitiui motus circa appetibilia est ipsa rõ. Bonũ aũt cuiuslibet mensurati, & regulati cõsistit in hoc, q cõformet᷑ suæ regulæ. sicut bonũ in artificiatis est, ut sequat᷑ regulã artis. Malũ aũt per ꝯñs in hmõi est per hoc, q aliqđ discordat à sua regula, uel mensura: qđ qdẽ cõtingit, uel p hoc, q superexcedit mensurã, uel p hoc, q deficit ab I ea, sicut manifeste apparet ĩ oĩbus regulatis, & mẽsuratis: & iõ patet q bonum uirtutis moralis cõsistit in adæquatione ad mensurã rõnis. Manifestũ est aũt, q inter excessum, & defectũ mediũ est æqualitas siue cõformitas: vnde manifeste apparet, q

concl. m virtus moralis in medio consistit n.

Ad primum ergo dicẽdũ, q uirtus moralis bonitatem hẽt ex regula rõnis: ꝓ materia aũt habet passiones, uel operationes. Si ergo cõparet᷑ uirtus K moralis ad rõnem, sic ẽm id, qđ rõnis est, hẽt rõnẽ extremi uni⁹, qđ est conformitas: excessus uero, & defectus hẽt rõnẽ alteri⁹ extremi, qđ est difformitas. Si uero ꝯsideret᷑ uirtus moralis ẽm suã materiã, sic hẽt rõnẽ medij inquantũ passionẽ reducit ad regulã rõnis. *c.6. post med. t.5. vñ Philos. dicit in 2. * Ethic. q uirtus ẽm substantiã medietas est, inquantum regula uirtutis ponit᷑ circa ꝓpriã materiam: ẽm optimũ aũt, & bene, est extremitas, scilicet ẽm conformitatẽ rõnis.

Ad 2m dicẽdũ, q mediũ, & extrema cõsiderant᷑ in actionibus, & passionibus ẽm diuersas circunstãtias: vñ nihil prohibet in aliqua virtute esse extre- F mũ ẽm unã circunstantiã, qđ tñ est mediũ ẽm alias circunstantias p conformitatẽ ad rõnẽ, & sic est in magnificentia, & magnanimitate. Nã si cõsideret᷑ quantitas absoluta eius, in qđ tendit magnific⁹, & magnanim⁹, dicet᷑ extremũ, & maximũ: sed si cõsideret᷑ hoc ipsum p cõparationẽ ad alias circunstantias, sic hẽt rõnẽ medij: qa in hoc maxime tendũt hmõi uirtutes ẽm regulã rõnis, idest, ubi oportet, & qñ oportet, & pp, quod oportet: excessus aũt si in hoc maximũ tendatur, qñ non oportet, uel ubi non oportet, uel propter quod non oportet. Defectus aũt est si nõ tendatur in hoc maximũ ubi oportet, & qñ oportet. & hoc est quod Philos. dicit in 4. * Ethic. q magnanimus est quidẽ magnitudine extremus, eo autem quòd, ut oportet medius. *ca.3.paulo a prin. to.5.

Ad 3m dicendũ, q eadẽ rõ est ᵈ de uirginitate & paupertate, q̃ ẽ đ magnanimitate. Abstinet. n. uirginitas ab oĩbus uenereis, & paupertas ab oĩbus diuitijs pp qđ oportet, & ẽm quod oportet, idest, secundũ mandatũ Dei, & pp uitã æternã. Si aũt hoc fiat ẽm quod nõ oportet, idest, ẽm aliquã superstitionẽ illicitã, uel ẽt propter inanẽ gloriam, erit superfluum. Si aũt non fiat qñ oportet, uel secundum quod oportet, est uitiũ per defectũ, ut patet in trãsgredientibus uotum uirginitatis, uel paupertatis. D.t.166.

Articulus II.

Vtrum medium uirtutis moralis sit medium rei, uel rationis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur q mediũ uirtutis moralis non sit mediũ rõnis, sed mediũ rei. Bonũ. n. uirtutis moralis consistit in hoc, qđ est in h medio: bonum aũt, vt dr̃ in 6. * Met. est in reb⁹ ipsis. ergo mediũ I uirtutis moralis est medium rei.

¶ 2 Præt. Ratio est uis apprehẽsiua: sed uirtus moralis nõ cõsistit in h medio apprehẽsionũ, sed magis in h medio operationum, & passionum. ergo medium uirtutis moralis non est medium rationis, sed medium rei.

¶ 3 Præt. Mediũ, quod accipitur secundũ ꝓportionem arithmeticam, uel geometricã est mediũ rei: sed tale est mediũ h iustitiæ, K ut dicitur in 5. † Ethic. ergo medium uirtutis moralis nõ est medium rationis, sed rei.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. * Ethi. q uirtus moralis in medio consistit quo ad nos determinata ratione.

Resp. Dicẽdũ, q mediũ rõnis dupliciter põt intelligi. Vno mõ scd̃m quod mediũ in ipso actu rõnis existit, quasi ipse act⁹ rõnis ad mediũ reducatur. & sic qa uirtus moralis nõ perficit actũ rationis, sed actum uirtutis appetitiuæ, medium uirtutis

Super Q. LXIIII. Art. II.

325 Torrella per totum. 2. 2. q. 58. ar. 10 & 3. d. 33. q. 1. ar. 1. q. 2. & 4. d. 15. q. 1. ar. 1. q. 2. & mal. q. 13. ar. 2. co. & virt. q. 1. art. 13. ad 11. 12. 13. & 17. & quol. 16. ar. 10.

Medina art. 2.

In 2. art. eiusdẽ 64. q̃ õnis, nota terminos quibus in uirtutibus vtimur secundũ medium rõnis, & medium rei. Medium rationis cum sit modus in materia alicuius uirtutis scd̃m condõnes regulę exigit duo scd̃m materiam, & condõnes rõnis, ita q consistit medium rõnis in affirmatione utriusque, scilicet materiæ propriæ, & oĩum conditionũ spectantium ad rõnem rectam. v.g. Medium rõnis in temperantia est delectari qñ, sicut, quare oportet &c. extrema aũt sumuntur per oes negationem vnius, & affirmationẽ alterius: ita q super- †ca.3. fluum affirmat materiã negans conditionibus: diminutũ uero negat materiam affirmans conditionibus, uerbi gratia, Vt delectationib⁹, nõ qñ, non quare, non ubi oportet &c. superfluum *ca.6.t.5. *tex.8.10. 3.

moralis non est medium rônis. Alio modo pôt dici mediû rônis id, quod a ratione ponitur in aliqua materia, & sic moê mediû uirtutis moralis est mediû rationis: quia (sicut* dictum est) virtus moralis dicitur consistere in medio per conformitatê ad rônem rectam*. Sed qñque contingit, q medium rationis est etiam medium rei: & tunc oportet, q uirtutis moralis mediû sit mediû rei, sicut est in iustitia. Qñque autem medium rônis non est medium rei, sed accipitur per côparationem ad nos & sic est medium in oibus alijs virtutibus moralibus. cuius rô est: quia iustitia est circa operationes, quæ consistunt in rebus exteriorib. in quib. rectû institui dêt simpliciter, & sm se, ut* supra dictû est: & ideo mediû rônis in iustitia est idê cum medio rei, inquâtû.s. iustitia dat unicuique qd dêt, & nô plus, nec minus. Aliç uero uirtutes morales côsistût circa passiôes iteriores, in quib. nô pôt rectû constitui eodê mô, pp hoc q hoîes diuersimode se habent ad passiones. & iô oportet q rectitudo rônis in passionib. instituatur per respectû ad nos, qui afficimur sm passiones. Et per hoc patet rñsio ad obiecta. Nâ primæ duæ rônes procedunt de medio rônis, quod.s. inuenit in ipso actu rationis: tertia uero ratio procedit de medio iustitiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes intellectuales consistant in medio.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr q virtutes intellectuales non côsistant in medio. Virtutes.n. morales côsistût in medio, inquantû côformant regulç rônis: sed uirtutes intellectuales sunt in ipsa rône, & sic non uidêtur habere superiorê regulam. ergo uirtutes intellectuales non consistunt in medio.

C ¶ 2 Præt. Mediû uirtutis moralis determinatur à uirtute intellectuali. Dr.n. in 2.* Eth. q uirtus consistit in medietate determinata rône, prout sapiens determinabit. si igit uirt⁹ intellectualis iterû côsistat in medio, oportet q determinetur sibi mediû per aliquâ âliam uirtutê, & sic

fluum est. est enim delectationibus, quæ sunt temperantiæ materia, plusquàm oportet uti: non vti autem delectationibus q̃ñ oportet, quare oportet &c. diminutû; est nunq; minus delectati quàm oportat. Medium aût rei consistit in æqualitate rei ad rê, seu ad psonam alteram. Aequalitas aût cum duplex sit.s. duarû q̃titatû. sicut duo pedalia sunt æqualia, & quinq; & quinq; sût æqualia, & hæc uocatur æqualitas arithmetica: & duarû proportionû. sicut pportio sex ad quatuor, & duodecim ad octo aût æquales utrobiq; vtrobiq;.n. est sesquialtera pportio, i. côtinêtia totum, & dimidij, utraq; inuenitur in iustitia. nâ cômutatiua iustitia obseruat mediû scdm æqualitatê q̃titatû: nâ qñ ualet qd accipit, tm ualet qd dat, ut patet in emptione. Iustitia uero distributiua obseruat mediû scdm equalitatê pportionû: nâ eâdê proportionê facit iter bona, q distribuit, q̃ habêt inter se psonæ quib distribuuntur. Extrema aût scdm æqualitate q̃tita: dr sût plus, & minus scdm q̃titatê, ut patet. Extrema aût in æqualitate pportionû sunt plus, & minus scdm pportionê: ita q si, v. g. inter psonas ast propoctio sesquialtera, superfluum erit si inter res distributas sit proportio dupla, in qua continetur totum bis: diminutum uero si inter res distributas esset proportio sesquitertia, aut sesquiquarta, In qua continetur totum, & tertia pars, vel quarta tantum. Et quoniam medium rei ad alterum est, consequens est ut sit medium inter plus uni, & minus alteri: vel ita quòd plus sit mihi, & minus alteri, ut in commutationibus: uel ita q plus uni parti, et minus alteri, ut in distributionibus. Medium autem rationis quia continet sub se commensuratum sibi, & commensuratum alteri, abstrahit, & sibi, & alteri, sicut animal ab homine, & leone. propter quòd medium rationis in communi consistit inter plus, & minus secundum rônê, in speciali aût dissimiliter. nam in uirtutibus circa passiones medium rônis côsistit inter plus, & minus mihiipsi el gêri, sicut medium côsistit in cômensuratione ad meipsum: & pp hoc dr in lra, q medium in passionib. sumitur quo ad nos. In iustitia aût medium rônis consistit inter plus uni, & minus alteri, sicut, & medium rei: quia non solû æqualitatê eandê q̃ rei medium exigit, recta rô non imponit iustitiæ, sed conditiones etiam nullas ei apponit, nisi redundantes in æqualitatê uel inæqualitatê rei. Reddere nanq; debitum recta rô dictat iustitiæ, qñ, & ubi oportet, pro quanto faciunt, uel tollunt rônem debiti. Et propterea esto cautus, ut discernas circunstantias in materia iustitiæ dupliciter inueniri: primo ut redundât in æquale, uel inæquale, id est, ut pertinent ad rationem debiti: alio modo ut sunt communes circunstantiæ actus uirtuosi. verbi gratia. Reddere mutuo acceptum die statuto, spectat ad rationem debiti. Reddere aût illo die hora incôpacta, puta, qua sumit cibû impertinês ê iustitiæ: non enim iniustè, sed imprudenter est hæc electio: & propterea in litera dicitur, q medium rationis in iustitia est medium rei. & ex hoc prouenit quòd extrema, scilicet plus, & minus in iustitia non sumuntur secundum affirmationem materiæ, & negationê conditionum, & econtra, ut in alijs moralibus uirtutib. sed secûdum plus uni, & minus alteri, & hoc êt prouenit, q iustitia nô est media inter duas malitias, sicut aliæ uirtutes mo-

A rales, q mediant inter affirmationê materiæ, & negationê côditionû, ut superfluû: & negationê materiæ, & affirmatas conditiones, ut diminutû. nâ si mediû rônis, & extrema in iustitia sumerentur scdm côditiones, ut in alijs, & non pcise ut redûdât î mediû rei, côtingeret accipere extrema uitia, ut in alijs. Et hæc sunt hic dicta p intellectu medij, & extremorum in uirtutib., pro clarificanda Nouitiorum mente.

¶ In eodê scdo articulo eiusdê sexagesimæ quartæ qônis, declarandû occurrit Nouitijs, q prima rô p iâ to dr in lra, q pcedit de medio rônis subiectiuæ: q a côcludit q mediû rônis, q a bonû ê rônis, est in ipsis actib. rônis tanq̃ iorn bus ipsis, sicut mediû rônis câliter, qd.s. à rône impositum ê operationib. & passionib. est in passionibus & operationibus tanquàm in rebus ipsis.

SVPER Q. LXIIII. ART. III.

Medina. art. 3.

IN art. 3. eiusdê sexagesimæquartæ q̃stionis, multa dubia simul soluêda occurrunt. Primû est, quô virtus intellectualis, quæ uocat intellect⁹, sit i medio, cû careat contrario. nô.n. côtingit oppositû primorû principiorum opinari affirmando, uel negando. Secundum est, quomodo stant hæc duo simul, q uerû intellectus practici

D consistit in confessæ se habere appetitui recto, ut supertus ex 6. Ethic. dicitur, & q ueritas eiusdem habeat pro mensura res. & sit mêsura appetitus. Ex primo enim habetur, q dependet ab appetitu, & consequenter mensuratur ab eo. Tertium est, quomodo hic dicitur, quòd uirtutis intellectualis mensura non est aliquod genus uirtutis, ut patet in rñsione ad secundum: et tñ superius in quæstionis sexagesimatertiæ articulo secundo dictû est, quòd duplex est regula boni hominis ad quod ordinatur v rtus, scilicet humana ratio, et lex diuina.

¶ Ad euidentiâ horum oîum distingua, q uirtutes oês dupliciter possunt accipi, s. secundum se, et ex parte nostri utroque mô regulâ habent, Et in lra quidê quamuis de solis theologicis uirtutibus fiat ista distinctio in articulo sequenti ueritatê tñ habet extensa ad oês uirtutes diuersimode applicata. nâ uirtus intellectualis quoad cognoscenda scd.m se côsideratur, qñ in ordine ad rê cognitâ sumitur. Ex parte uero nrî, cû secundû modû quo in

E nobis fit aut est, accipitur: quo ad dirigere uero, quod addunt practicæ supra speculatiuas scdû se, tunc ipsæ regulæ, et respiciunt regulabilia p eas. vñ ex parte tñ nrî regulâ habere pñt, secundû q̃ in nob s fiunt aut sunt. Virtutes quoq; morales scdm se obiecta respiciunt: ex parte aût nrî principia qb. in nobis fiût & sunt. Et q a author sic de uirtutû mensura, et medio scdm se loquitur. (vt in ar. 4. manifestatur:) iô obiecta oîa, quæ ex parte nostri se tenent, nihil officiunt proposito. Et ut ad singula descêdamus, cognitio in primis principiorum scdm se est in medio duorum contrariorum. v. g. Huic acceptioni, Totum est maius sua parte, contrariatur secundum sa, ut superfluum. Totû est minus sua parte: et ut deficiens, Totû non est maius sua parte: q̃uis ex mô quo hæc cognitio est in nobis, q a.s. naturaliter est in nobis, côtraria loca habere nô possunt. Varû quoq; intellectus practici scdm sa quidê à reb pendet quoad cognoscere: ex parte aût nostra ab appetitu recto. qui facit nobis apparere finê

Margin notes: ëncl. m — *Art. pe. — *6o. ar. 2. — 316 Porrecta per totum. Inf. art. 4. ad 1. et 2. Et 3. d. 33. q. 1. ar. 1. q. 3. Et vir. q. 1. a. 13. cor. et ad 5. et 19. et q. 4. artic 1. ad 7. — *ca. 6. t. 5.

sed n ·psius appetit* d·spositionē quoad ii·s·ge·e uero, ut dictū est, ipsa intellectualis uirtus est regula, & nostro lumini idon naturalis, & appetitui cōmensuratur, ut superius declaratū fuit. eadē ēt rōne uirtutis intellectualis sedm se mēsura, nec practice, nec speculatiue est aliqd uirtutis genus: p-cederet.n. in infinitū. Sed uirtutū moraliū mensura, qa est obiectum nīa; uel diuina regula modificatum et iō aliud uirtutū genus ad qd ptinet mēsura illa, mēsura est: aliquarum aūt uirtutū intellectualiū, puta prudētiæ & sciētiæ, q ad pricipia p se co ta examinant, mēsura quoq; aliud uirtutum genus sedm se, & ex parte nīa ē. primarum aūt uirtutū intellectualium, s. intellectus, & synderesis, mēsura ēt ex parte nīa non est aliqua uirtus, sed solū naturale lumē ex parte nīa, & res cognita sedm se. Et sic patet respōsio ad omnia obiecta.

*text. 22. & 23. l. 5. — *c. 3. & 4 tom. 5. — 2. Eth. c. 6. — *ar. 1. huius q. — *q. 63. ar. 3. — *c. 2. t. 5.

pcedit in infinitū in uirtutibus. F

¶3 Præt. Medium pprie est inter cōtraria, ut patet p Philos. i 10. Metaph. sed in intellectu nō vr esse aliqua cōtrarietas, cū ēt ipsa contraria sedm qd sunt in intellectu nō sint cōtraria, sed simul intelligant, ut albū, & nigrū, & sanū, & ægrū. ergo i intellectualib. virtutib. nō est mediū.

SED CONTRA est, q ars ē uir.* intellectualis, vt dr in 6.* Eth. & tn̄ artis est aliquod mediū ut dr G in 2. Eth. ergo etiam uirtus intellectualis consistit in medio.

RESP. Dicēdū, q bonū alicui* rei ↄsistit in medio, sm q cōformat regulæ, uel mēsuræ, q̄ contingit transcēdere, & ab ea deficere, sicut *dictū est. Virt* aūt in tellectualis ordinat ad bonū, sicut, & moralis, vt *s. dictū est: vn̄ sm qd bonū uirtutis intellectualis se hēt ad mēsurā, sic se hēt ad rōnē medij. Bonū aūt uirtutis i- H tellectual s ē uerū: speculatiuæ qdē uirtutis uerū absolute, ut i 6.* Eth. dr: practicæ aūt uirtutis verū sm cōformitatē ad appetitū rectū: uerū aūt intellectus nostri absolute cōsideratū, est sicut mēsuratū a re. Res enim est mensura intellectus nr̄i, ut dr in 10.* Meth. Ex eo.n. q res est, uel nō est, ueritas ē in opinione, & in oratione. Sic igit* bonū uirtutis intellectualis speculatiuæ cōsistit in quodā medio p ↄformitatē ad ipsā rē, *sm qd dicit esse qd est, uel nō esse qd n̄ est, in quo rō ueri cōsistit. Excessus aūt est sm affir- I mationē falsam, p q̄ dr esse quod non est: defectus aūt accipitur sedm negationē falsam, p q̄ dr nō esse qd est. Verū aūt uirtutis intellectualis practicæ cōparatū qdē ad rē, habet rōnē mensurati: & sic p eodē mō accipitur medium p conformitatē ad rē in virtutibus intellectualib. practicis, sicut in speculatiuis, sed respectu appetitus hēt rōnē regulæ, & mensuræ. *unde idē mediū, qd est uirtutis moralis, ēt est ipsius prudentiæ, s. rectitudo rōnis: sed prudētiæ qdē est istud mediū ut regulantis, & mēsurātis, virtutis aūt moralis, ut mēsuratæ, & regulatæ. Silr excessus, & defectus accipit diuersimode utrobiq;. K

*tex. 5. t. 5. — concl. m — concl. p

AD PRIMVM ergo dicendum, q ēt uirtus intellectualis habet suam mensuram, vt* dictum est. & p conformitatem ad ipsam accipitur in ipsa mediū.

*In corp. ar.

AD 2m dicendū, q non est necesse in infinitū pcedere in virtutib. qa mēsura, & regula intellectualis virtutis n̄ ē aliqd aliud gen* uirtutis, sed ipsa res.

AD 3m dicendū, q ipsę res contrarię non habēt contrarietatem in anima, qa unū est rō cognoscēdi alterum: & tamen in intellectu est contrarietas affirmationis, & negationis, quæ sunt contraria, ut dr in fine * Perihermenias. Quamuis enim esse, & nō esse nō sint ↄtraria, sed cōtradictorie opposita, si cōderent ipsa significata put sunt in reb. qa alterū est ens, & alterum est pure nō ens: tn̄ si referant ad actum aiæ, vtruoq; ponit aliqd esse. unde esse, & nō esse sunt contradictoria: sed opinio, qua opinamur q bonū est bonū, est cōtraria opinioni, qua opinamur q bonum non est bonum, & inter huiusmodi contraria medium est uirtus intellectualis.

*li. 2. phi. c. vlt. a. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virtutes theologicæ consistant in medio.

AD QVARTVM sic procedit. Vr q uirtus theologica ↄsistat in medio. G 1 Bonum enim aliarū uirtutum consistit in medio: sed virtus theologica excedit in bonitate alias uirtutes. ergo uirt* theologica multo magis est in medio.

¶2 Præt. Medium uirtutis moralis accipit quidē sedm quod appetitus regulatur p rōnē, intellectualis uero secundum qd intellectus noster mensurat a re: sed uirt* theologica, & h pficit i- H tellectū, & appetitū, ut* supra dictū est. ergo etiam uirtus theologica consistit in medio.

*q. 62. ar. 3.

¶3 Præt. Spes, q̄ est uirt* theologica, medium est inter desperationem, & psumptionem: similiter ēt fides incedit media inter cōtrarias hæreses, ut* Boeti* dicit in lib. de duabus naturis. q enim cōfitemur in Christo una psonā, & duas naturas, mediū ē inter heresim Nestorij, qui di- I cit duas psonas, & duas naturas & hæresim Euticis, q dicit unā psonā, et unā naturā. ergo uirtus theologica cōsistit i medio.

SED CONTRA. In omnibus, in quib. consistit uirtus in medio, cōtingit peccare p excessum, sicut, et p defectū: sed circa Deū q est obiectū uirtutis theologicæ, non contingit peccare p excessum. dr enim Eccl 43. Benedicentes Deum, exaltate illum q̄- K tum potestis: maior enim ē omni laude. ergo uirtus theologica non consistit in medio.

RESP. Dicēdū, q sicut* dictū est, medium uirtutis accipit p cōformitatem ad suam regula, uel mensuram secundum quod contingit ipsam transcendere, uel ab ea deficere. Virtutis autem theologicæ duplex pōt accipi mēsura. Vna quidem secūdum ipsam rōnem uirtutis, et sic mensura, & regula uirtutis theologicę est ipse Deus. Fides enim nostra regulatur secundum veritatem diuinam: charitas autem secundum

*ar. 1. huius q.

SVPER Q. LXIIII. ART. IIII.

Med ar. 4.

IN ar. 4 eiusdē 64. q dubiū occurit de illa propositione vniuersali assumpta in sed c. arguēdo in oppositū, s. in oīb. in qb. virtus consistit in medio, cōtingit peccare p excessum sicut, & p defectum. vr.n. hoc falsum de iustitia: nā cōsistit in medio, & n̄ cōtingit peccare n. si vno mō. s. p defectū. Quilibet.n. iniustitiā faciens, uiolat æqualitatē: qa declinat i minus alteri, cui debet æquale si.n. declinaret in maius illi, non esset iniustitia, ut patet in cōmutatiua iustitia, & ēt in distributiua, in qua si qs maius quàm psona mereat det, iō uiolat æqualitatē, qa alterum minuit hic excessus. ¶ Ad hoc dr, q mediū iustitiæ ↄsistit in uiolati utroq; mō, s. p excessum, & defectū: diuersimode tn̄ cōtingit hoc circa mediū iustitiæ, & aliarū uirtutū. nā extrema medij aliarū uirtutū constituunt diuersa vitia, inter q̄ media ē virtus, ipsa vt patet in 2. Eth. & ppea alio uitio peccatur sedm excessum, & alio peccatur sedm defectū. Extrema aūt medij iustitiæ non constituūt diuersa uitia: & ppea uno, & eodē uitio peccatur per excessum, & defectum: & nō solū uno uiolatur, sed uno actu uiuitur, ut patet in furto. simul.n. violatur medium minus alteri, & plus sibi faciendo: & simile ē in distributionis oio lauone. simul.n. minus

329

Porrecta per totum. 2. 2 q. 17. ar. 5. ad 2. Et 3 dis. 23. q. 1. ar. 3. q. 4. Et uir. q. 1. ar. 13. cor. & ad 5. 19. ar. 2. & 12. 2. ad 10. & 13. Et Ro. 12. lect. 1.

*non remote a ppin. sed clarius a medio li-

*ar. 1. huius q.

bonitatē eius, spes aūt ſm magnitudinē omnipotētiæ, & pietatis eiº: & ista est mensura excedens oēm humanā facultatē. vñ nunq̄ potest homo tm̄ diligere Deū, quantū diligi dēt, nec tm̄ credere, aut sperare in ipsū, quā tum dēt: vnde multo minus pōt ibi esse excessus. & m sic bonum talis uirtutis nō cōsistit in medio: sed tāto est melius, quanto magis accedit ad summū *. Alia uero regula, uel mēsura virtutis theologicæ est ex parte nr̄a: qa etsi nō possumº ferri in Deū quātū debemus, debemº tñ ferri in ipsum credēdo, sperādo, & amādo ſm mensurā nostræ cōdōnis. vnde p p accidens pōt in virtute theologica considerari mediū & extrema ex parte nr̄a. C

Ad primvm ergo dicendū, q̄ bonū uirtutū intellectualiū, & moraliū consistit in medio p cōformitatē ad regulā, uel mēsurā, quā trāscendere cōtingit, qd̄ nō est in uirtutibº theologicis, per se loquendo, ut *dictum est.

Ad 2m dicendum, q̄ uirtutes morales & intellectuales perficiūt intellectum, & appetitum nostrum in ordine ad mensurā, & regulā creatam: virtutes aūt theologicę in ordine ad mensurā, & regulam increatam. vnde non est similis ratio. D

Ad 3m dicēdū, q̄ spes est media inter p̄sumptionē, & desperationē ex parte nostra, inquantū. s. aliquis p̄sumere dr̄ ex eo, q̄ sperat à Deo bonū qd̄ excedit suā cōdōnem, uel nō sperat qd̄ ſm suā cōndōnem sperare posset: non aūt pōt esse superabundantia spei ex parte Dei, cuius bonitas est infinita. Similiter ēt fides est media inter ꝯrias hæreses, non p cōparationē ad obiectum, quod est Deus, cui non potest aliqs nimis credere: sed inquatum ipsa *opinio humana est media inter contrarias opiniones, ut ex *supradictis patet.

QVAESTIO LXV.

De connexione uirtutum, in quinque articulos diuisa.

C Deinde considerandum est de connexione uirtutum. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Pimo, Vtrum virtutes morales sint adinuicem connexæ.

¶ Secundo, Vtrū uirtutes morales possint esse sine charitate.

¶ Tertio, Vtrum charitas possit esse sine eis.

¶ Quarto, Vtrum fides, & spes possint esse sine charitate.

¶ Quinto, Vtrum charitas possit esse sine eis. D

Articvlvs I.

Vtrum virtutes morales sint adinuicem connexæ.

Ad primvm sic proceditur. Videt q̄ uirtutes morales

---

nus uni, & plus alteri tribuitur. Nec obstat si qñq; solū minus uideatur fieri alteri, & nulli plus, ut in incendijs, & hmōi: hoc. n. ostēdit, q̄ mediū iustitiæ principaliter uiolat in minus, & uere sic est: quia cum æquale sit ad alterū p minus illi directe uiolat: sed tñ semp cōcomitatur plus alicui, uel in re, uel in potestate. Sat est ergo literę, q̄ vbicunq; est uirtus in medio, cōntingit, & p excessum, & per defectum peccare: siue simul siue separatim siue uno, siue pluribus uitiis, non est curæ.

¶ In eodē quarto ar. dubiū primo occurrit ex Scoto in 3. sen. dist. 26. docēte q̄ pōt

concl. m cōcedi, q̄ uirtº theologica est proprie in medio non ex parte obiecti, sed actus: ita q̄ licet nō possit tendere in nimis uerū aut bonū, quia tēdit in infinitū obiectū, pōt tñ nimis tēdere in illud, & sic uirtus theologica moderat actū ut medio mō tēdat, & cōsequēter

concl. p fides ē media Iter leuitatē, iuxta illud, Qui cito credit, leuis est corde, & pertinaciam uiolātis cōnē, & spes inter p̄sumptionem, & desperationem.

¶ Dubiū scdm occurrit specialiter de medio respectu fidei. Vr̄ .n. q̄ scdm se hēat mediū: quia obiectū suū qd̄ est quid cō-

*in corp. plexū, puta Deū esse trinū, & hmōi, hēt extrema. s. Deū nō esse trinū, & Deum esse trium essentialiter: hoc. n. est superfluū, illud diminutum.

¶ Ad primum hoc dr̄, primo, q̄ positio illa Scotica est cōtra diuū Thomā, & ueritatē. Contra diuum quidē Thomam expresse dicentem hic de modo actus, q̄ nō pōt esse excessiuus, s. q̄ non potest quis nimis credere, nimis sperase, nimis amare, tendendo in Deum. Contra ueritatem uero quia constat, quòd non potest Deus amari nimis, ita quòd actus amandi Deum sit excessiuus: immo modus amandi Deum, secundum Bernardū, est sine mō amare: nec est uerū qd̄ de fide dr̄, qm̄ licet, qui cito credit, leuis sit corde, non tñ E qui cito credit Deo, leuis est corde. Præsumptio quoq; ut patet in solutione ad tertium, non est uitiū, quia nimis speret in Deū, sed quia speret bonum excedens propriam conditionem. unde conclusio ista non solum ut falsa, sed ut mala, utpote ponēs modum dilectionis Dei, procul abiiciatur.

¶ Ad scdm adit dr̄ q̄ fides scdm se est de Deo, cuius non sunt extrema. ex parte autem nostri est de Deo per modum compositionis, & diuisionis, ut in secunda secundæ dicetur: & propterea ex parte nostri est in medio, & non secundum se.

SVPER QVAE. LXV. ART. I.

S. Bon. 3. s. d. 36 q. 1. Scot. 3 s. d 36. q 1. Riccar. 3. s. d. 36. q. 1.
Duran. 3. s. d. 36. q. 1. Mairo. 3. s. d. 37. q. 2. Bacco. 3. d. 36. q. 1.
Cap. 3. d. 36. q. 1. con. 3. Palud. 3. d 36. q. 3. Medina art. 1.

In art. primo quæst. sexagesimæquintę, termini duo sunt primo declarandi, quid. s. importet uirtus p̄fecta, & quid uirtus imperfecta, de quib. in litera sermo fit, an differentia hic sit A sicut inter calorē remissum, & in summo, an sicut inter dispositionē, & habitū, an sicut inter diuersas formas, puta, opinionē & scientiā. non. n. paruū refert quo hæc mō distinguantur. & si quis hic erraret, male posset de connexione uirtutū disputare. Sciendū est igitur, q̄ cōstat uirtutes p̄fectas ab imperfectis non p̄pca distingui, quia illæ in summo suo gradu, istæ nō: nā virtutes cōnexæ, q̄ sunt solæ p̄fectæ, ut in litera dr̄, inīdi possunt, ut sequēs q̄stio ostendit. quo aūt distinguantur ex natura habitº, & dispositionis, manifestatur: habitus .n. & dispō distincta cōtra habitū scdm melius sentientiū sententiā, distinguuntur nō modaliter tm̄: sed essentialiter: ita q̄ qualitas illa, q̄ est dispositio, nunq̄ erit essentialiter habitus: quāuis forte habitus modū habere possit: sed dispositio est qualitas scdm se facile mobilis: habitus uero est qualitas ex natura sua difficile mobilis. uerū hmōi qualitas hēt duplicē statū: est .n. qñq; in se quidē habitus, sed per modū dispositionis inhæret, quia facile corrūpi pōt, ut patet de scientia per primā demōstrationē acquisita, & nō meditatiōe firmata, qñq; aūt, & in se est habitº & in statu habitº: q̄a p modū habitus hī firmiter &c. sicut aūt in cōmunissimis rationib. primæ speciei qualitatis inuenit habitus dupliciter. s. p modū dispositionis, & per modū habitus, & p̄ter hæc dispositio siue p modū dispositionis siue p modū habitus, ita in uirtute, ut sic, q̄ est spēs habitus, inuenit qualitas, quæ est essentialiter uirtus dupliciter scilicet habens statū uirtutis, & non habens statum uirtutis: & præter hæc inuenitur sub specie dispositionis inclinatio seu dispositio ad uirtutē. Ex his autem trib. scilicet uirtute in statu uirtutis, uirtute non in statu uirtutis, & E dispositione ad uirtutem, sola prima uirtus perfecta est & dr̄: immo ut in quarto articulo dicitur, hæc sola simpliciter, & proprie uirtus dicitur. & ratio in promptu est, quia uirtutem proprie, & simpliciter oportet esse principium operis uirtuosi simpliciter, & non secundum quid. uirtus autem non in statu uirtutis tale opus non: facit quia defectuosa est, utpote priuata proprio statu. Sic ergo uirtutis perfectæ nomine qualitas quæ est uirtus, statum uirtutis habens intelligitur. uirtutis autem imperfectæ nomine, licet secundum proprietatem uocabuli sola uirtus secundum essentiam, & deficiens uideatur intelligi, quia uirtus imperfecta dicit uirtutem, & imperfectionem eius. extenso tamen seu accommodato uocabulo, uirtutis imperfectæ nomine intelligitur tam uirtus deficiēs in statu, q̄ dispositio ad uirtutem, p̄sertim si est firmata. In quo aūt consistat uirtutis essentia ex q. 55. colligere poteris: in quo aūt p̄fectus status uirtutis cōsistat, ex litera quidē unico uerbo habes quo ad morale. s. q̄ inclinat ad bonū bene. Ex scdo aūt Ethic. capitanus habes, q̄

*art. 1. & 3. ad 3.

328 *Porrecta per totum.* Inf. q. 73. ar. 1. Et 2. 2. q. 146. ar. 4 Et 1. q. 85. a. 6. co. Et 3. dis. 36. ar. 1. & 2. & tis. q. 5. arti. 2. Et quol. 12. arti. 24. Et 6 Eth. lin.

sciēs, q eligens, q pp hoc, q immobiliter, habens ipsam, operet: & consequenter imperfecta uirtus est, si aliquid horū deficiat. q̄uis.n.bonum tunc fieret, non tamen bene. Et scito Nouitie, q alicui qualitati inclinanti in bonum aliquid dupliciter deesse pōt aliqua uirtutis conditio, primo de pertinentibus ad speciē, seu essentiam uirtutis, ut si deficeret recta rō uel electio, uel proprius finis in habitu agibilium, non esset in ueritate uirtus nec pfecta nec imperfecta: diceretur tamen uirtus imperfecta, sicut dispositio ad uirtutē. unde si qs habituatus est ad abstinentiæ, uel castitatis materiam non secundum regulam rationis, aut non electione pp ipsum bonū rationis, talis habitus nec est, nec erit unquam uirtus, sed dispositio tantum ad uirtutem. Scdō de pertinentib. ad statum tm̄ uirtutis, ut si deficeret immobilitas aut extensio, aut debita dispositio subiecti, esset quidē imperfecta uirtus sic, q pōt eadem numero esse perfecta, & simpliciter uirtus, ablatis illis defectib. oportebit ergo te cautum esse, cū de uirtute imperfecta est sermo, an intelligatur ibi de imperfecta rōne status, an qa dispositio tm̄ ē & eadē oportet uti cautela, cū negatur in uenerīs rōnē proprię, uel simpliciter uirtutis. scies aūt discernere intentionē literæ si scdm unne dicta inspexeris, an eadem qualitas, quæ negatur uirtus, sit postmodum uirtus, uel non: qm ut patet, si primum inueneris de non uirtute, secundum statum est sermo: si secundum de non uirtute, secundum essentiam. Et hoc si seruaueris, non uagaberis ad quærendum constitutiua uirtutum in esse uirtutis in genere relationis, ut Scotus putauit: sed perfectiuum statuum perquires, aut nouæ uirtutis generationem facilem, post talem, ac tantam dispositionem.

nō sint ex necessitate connexę. virtutes.n.morales qn̄q; causant ex exercitio actuū, ut probat in 2.* Ethi. sed hō pōt exercitari in actibus alicuius h uirtutis sine hoc, q exercitet in actibus alterius uirtutis. ergo una uirtus moralis potest haberi sine altera.

*ca.1.& 2. tom.5.

G ¶2 Præt. Magnificētia, & magnanimitas sūt q̄dā uirtutes morales: sed aliqs pōt hr̄e alias uirtutes morales sine hoc, q h habeat magnificētiā, & magnanimitatē. dicit.n. Philos. in 4.† Eth. q inops nō pōt esse magnific*, qui tn̄ pōt habere alias quasdā virtutes, & q ille, qui paruis est dignus, & his se dignificat, temperatus est, magnanimus autē non est. ergo uirtutes morales non sunt connexæ.

†li.4.Eth. ca.2.circa me. to. 5.

¶3 Prę. Sicut uirtutes morales pficiūt ptē h appetitiuā aię, ita virtutes intellectuales pficiūt par-

SVPER QVAEST. LXV. ART. I.

IN eodem primo articulo q. 65. dubium de connexione uirtutum ex Scoto resurgit. ipse nanq; in tertio sent. dist. 36. solā connexionem uirtutis moralis cum prudentia sua, idest, illius materiæ, & non econtra tenens, putat nec prudentiam moralem uirtutem, nec moralem uirtutem prudentiam simpliciter, idest, totius agibilis, nec unam moralem uirtutem, aliam moralem coexigere: sed simul stare, quòd aliquis sit temperatus in I summo, & tamen auarus, iniustus &c. Et ut distincte omnia percipiantur, primo recitabuntur sua motiua: secundo declarabuntur fundamenta ueritatis: tertio satisfiet obiectis. Arguit primo Scotus contra connexionem uirtutum ex hoc, quòd sūt perfectiones partiales. Quando.n. sunt plures perfectiones partiales eiusdem perfectibilis, potest perfectum esse illud perfectibile secundum unam, & imperfectum secundum aliā, ut patet in Sorte respectu uisus, & auditus. Constat autem cardinales uirtutes esse partiales perfectiones mentis nostræ. ergo Secundo ex diffinitione uirtutis 2. Ethic. Quælibet uirtus moralis est habitus electiuus in medietate consistens, determinata ratione, prout sapiens determinabit absque determinatione, & electione medij in alia materia. ergo est uirtus sine cōnexione ad alias uirtutes. Et antecedens patet quia in diffinitione uirtutis, non ponitur nisi connexio ad prudentiam, seu rationem determinantem mediū in illa materia. Tertio, ex exercitio causante uirtu- K tem: quia pōt aliquis optime se exercere in materia unius uirtutis, & non in materia alterius. ergo non sunt connexæ. tenet sequela, quia uirtus generatur ex actib. Quarto, ex distantia: quia uirtutes eiusdem generis, quę sunt propinquiores, non sunt cōnexæ, puta uirginitas, & castitas coniugalis. ergo à fortiori uirtutes distinctæ secundum genus, ut cardinales, quæ magis distāt, non sunt connexæ. Quinto, deducit ad tria inconuenientia ex connexione. primo, quòd aliqua uirtus esset uirtus antequam esset uirtus. secundo, quòd nulla uirtus esset prima. tertio, quod unus actus generaret omnes uirtutes: sequela primi probatur sic, Temperantia per se non est uirtus sine uirtute fortitudinis. ergo fortitudo est prius uirtus, & ex alia parte fortitudo non pōt esse uirtus sine tēperantiæ uirtute. ergo fortitudo non erit uirtus nisi post temperantiam ergo fuit uirtus anteq̄ esset uirtus. sequela secundi patet: quia ex quo quælibet coexigit aliam, omnes sunt simul, & consequenter nulla prior aut posterior. Se-

F quela tertii probatur: quia impossibile est simul haberi tot actus pfectos generatiuos tot uirtutū. Quòd aūt tertium sit inconueniens, probatur. quia unus actus est unius uirtutis: & sicut esset actus unius uirtutis si esset generata, ita est generatiuus unius. & non omnium uirtutum: hæc de primo.

¶Quoad scdm, scito, connexionē uirtutū cardinaliū conuinci ex isto pcessu, q in litera fit, Virt* moralis exigit prudentiā: prudentia aūt exigit oēs tres virtutes morales. ergo oēs uirtutes morales sunt cōnexæ. Sed quia propositiones hic assumptę diuersimode intelliguntur, oportet eas explanare, & sensum uerū capere, & tunc uidere uim rōnis huius. Prima ergo ppositio, scilicet, Virtus moralis exigit prudentiam, quia ex diffinitione uirtutis, secundi Ethic. allata patet, non negatur, sed distinguitur: quia aut intelligitur de prudentia totali, aut partiali: & uocatur prudentia totalis prudentia respectu omnium agibilium: partialis autem respectu talis materiæ, d lectationis ueneree, uel periculorum mortis &c. si in assumpta propositione, & diffinitione uirtutis moralis intelligitur de prudentia totali, negatur: si de partiali cōceditur. sed tunc patet manifeste q nihil ualet processus, quia prudentia partialis non exigit omnes uirtutes morales. propter istam autem distinctionem oportet ostendere, aut H uerificati assumptum de prudentia totali, aut q prudentia partialis exigat oēs uirtutes: & utrumq; simul fiet, ostēdēdo q prudētia partialis: aut nō est prudentia sufficiens ad materiā illius uirtutis & cōsequenter nō est prudentia: aut est totalis. ostendit aūt hoc facile ex cōnexione materiarum uirtutū moraliū, & ipsa diffinitione uirtutis. Sic uirtus moralis, puta, tpantia, est habitus scdm rationē rectam electiuus medij in delectationib. tactus, non prout electionem medij in talibus delectationibus cōtingit corrumpi à tali, aut tali passione: sed simpliciter undecunque contingat ab electione talis medij in electionem extremorum uitiorum declinare. ergo temperātiæ uirtus necessario habituatum reddit animum ad eligendum talem medium secundum prudentiam totalem. Assumptum hoc manifestatur dupliciter: siquidem credi potest, q uirtus moralis, puta temperantia, perficit animum: primo, vt declinatio à tali medio oritur ex aliqua certa passione: puta ut ex amore concupiscentiæ declinari I solet à medio in delectationibus tactus, ita quòd non spectat ad temperatiuam inclinare ad eligendum medium in delectationib. tactus. nisi pro quanto abducimur à medio ob amorem superfluæ delectationis. secundo autem modo, ut temperantiæ sit inclinare ad tale medium contra quoscunque impetus ex quacunque passione prouenientes ad abducendum à tali medio: puta ex auaritia, ex timore mortis &c. Differunt autem intantum hi duo modi: vt ex hoc pendeat ista ueritas, & secundum primū modum non fiat aliquis temperatus nisi secundum quid: iuxta secundum uero fiat temperatus simpliciter. quoniam, ut patet, iuxta primū modū non est habituatus ad mediū in delectationibus tactus, nisi secundū quid: quia secundū q oriuntur à certo motiuo: sed iuxta secundum uero est habituatus ad mediū in delectationibus tactus totaliter, quia secundum quod oriuntur ex quocunq. motiuo. Quòd autem temperantia primo modo non sit uirtus, sed secundo modo tantum, manifeste ex usu cōuincitur: mulier enim habituata ad castitatem quantum est ex K amore delectationū, si inops, & auara male merendo ueneri eis uacat, procul dubio intemperata est: & similiter si timore uerberum, aut infamiæ &c. hoc faciat, idem ergo est dicere, q temperantia non perficit animum contra timores, & alias passiones, ut & inquantum natæ sunt corrumpere electionem medij in delectationibus tactus: & dicere q, qui moechatur ut furetur, non est moechus, & meretricem ob solam auaritiā posse simul esse temperatam, & infinita huiusmodi falsa: spectat igitur ad moralem uirtutem inclinare ad medium in propria materia non solum excludendo extrema secundum se, sed secundum q connexionem habent cum aliena materia vt enim in litera dicitur in responsione ad tertium, & quartum, agibilia, quæ sunt materia uirtutum moralium, sunt ordinata ad inuicem, & propterea vnum redundans in aliud: & propterea oportet uirtutem moralem perficere sic animū in propria materia, ut nec ex his, quæ infra limites propriæ materiæ secundum se sunt, nec ex his,

quæ

tēm intellectiuam: sed uirtutes intellectuales nō sunt cōnexæ, potest .n. aliquis habere unā sciam sine hoc, quod habeat aliam. ergo etiam neque uirtutes morales sunt connexæ.

4 Præt. Si uirtutes morales sunt cōnexæ, hoc nō est nisi quia connectunt͂ in prudentia: sed hoc nō sufficit ad connexionem uirtutum moralium. uidetur.n.ꝙ aliquis possit esse prudēs circa agibilia, quæ pertinent ad unā uirtutem sine hoc, quod sit prudēs in his, quæ pertinēt ad aliam. sicut etiam aliquis pōt habere artē circa aliqua factibilia sine hoc ꝙ hēat artē circa alia: prudentia autem est recta rō agibilium. ergo non est necessarium uirtutes morales esse connexas.

SED CONTRA est, quod Amb. dicit super Lucam. Connexę sibi sunt concatenatæq. uirtutes, ut qui unam hēt, plures hēre uideatur. † Aug. etiam dicit in 6. de Trin. ꝙ uirtutes, quæ sunt in animo humano, nullo mō separant͂ abinuicem. Et Gre. dicit 22. Moral. ꝙ una uirtus sine aliis, aut om

A quæ intrāt limites propriç materiæ ex connexione illius cū aliis abducatūr a medio eligendo in illa materia. & sic patet assūptū, & restat manifestanda consequentia, ꝙ .s. ex hoc sequatur, ꝙ uirtus moralis coexigat prudentiam totalem: hoc āt sic probatur. Virtus moralis eligit medium in propria materia simpliciter .i. secundū se, & ut in eā redundant aliæ materiæ. ergo exigit rectā rōnem sui secundum se, & sm̄ comparationem ad alias: sed hoc est prudentia totalis. ergo. Sequela est manifesta ex eo, ꝙ uirtus moralis est electiua secundum rectam rōnem. & sicut est electiua in ꝓpria materia, & sm̄ se, & secondum comparationem ad alias materias: ita oportet ꝙ rō sit rect. sicans illam materiam & secundum se, & secundum cōparatiōnem ad alias. Ex defectu n. huiusque rectæ regulæ in huiusmōi cōparationib⁹ prouenit, ꝙ habituatur animus in castitate, & non in paupertate, liberalitate, fortitudine, & iustitia, pp auaritiam, aut timorem aut odiū contra castitatē facit. cōparatur siquidem tunc in tali uso bonum castitatis bono pecuniæ, ut euasioni a morte, aut explendi appetitus odii huiusmōi, & dictatur magis eligendū nūc hoc apparens bonum, q̄ illud uere bonum pp passiones, seu assōnet nunc, hic &c. ad hoc magis, q̄ illud. Quod āt rō recta circa unam materiam tam secundum se, quam sm̄ id, quod ex connexione hēt, sit prudentia totalis, ex illo principio secundi de anim. 1 e. de sensu cōi patet. s. ꝙ iudicant inter aliqua duo, oportet cognoscere utrumq. Si.n. hanc rectam rōnem oportet comparatā hāc materiam reliquis agibilib. oportet eam, quia rō est, utraq; cognoscere, & quia recta est, circa utraque rectam esse: constat āt rectā rōnem circa omnia agibilia prudentiam esse totalem. patet igitur ex dictis, ꝙ prudentia partialis non est prudentia nisi sit totalis, & consequenter, ut patebit exigit omnes uirtutes morales: pp ꝙ in calce artic. dr̄, quod defectus prudentiæ circa unam partē agibiliū induceret defectum circa alia. Ex his āt habes, quō intelligēda sit diffinitio uirtutis moralis 2. ethi. quo ad duos terminos. s. electionem medii, & rectam rōnē. Intelligitur.n. de electione medii non sm̄ quid, sed simpliciter. i. contra quæcunq; abducentia a recta rōne, nō sm̄ quid. i. secūdū partē, sed simpliciter, seu totaliter: & sic patet, ꝙ ex diffinitione uirtutis sine glosis appositiuis, excludendo solum sensum sm̄ quid, & utendo sensu simpliciter quod regulariter in diffinitionibus intelligitur, hēs connexionē prudentiæ totaliter ad uirtutem moralem.

D ¶Explanata autem, & probata 1ª propos. assumpta, reliquum est, ut probetur, & explanetur secunda s. ꝙ prudentia exigit oēs uirtutes morales. Hęc propō, licet possit probari ex parte mīæ, quia sicut temperantia generatur ex frequentib. electionibus medii in delectationibus, ita prudentiam oportet generari ex frequentibus iudiciis, & præceptis circa suam materiam, quæ est totū agibile: melius tamen monstratur propositum ex ipsa rōne prudētiæ sm̄ se, ut in litera fit ex parte principiorū ipsius prudētiæ sic. Prudentia est recta rō consiliatiua, iudicatiua, & præceptiua. ergo rectitudo eius exigit animum tam sm̄ partem appræhensiuam, q̄ secundum partem appetitiuam, recte, & bene se hēre circa principia rectæ rōnis, quæ sunt fines agibilium: sed sic se hēre ad huiusmōi

E fines, est habere omnes uirtutes morales principalēs. ergo prudentia coexigit secundum se omnes uirtutes huiusmōi. Antecedens patet: sequela uero quo ad partem appræhensiuam est per se nota, quia habitus conclusionum pendet ex habitu principiorum. Quo ad partem uero appetitiuam, licet ex supradictis de prudentia pateat, breuiter tamen quasi repetendo manifestatur sic. Prudentia non est in ratione solum. ut dicitur in 6. eth. quia est in ratione ut mota ab appetitu, & propter hoc non traditur obliuioni, ut ibidem dicitur. ergo dependet ab appetitu proculdubio recto: obiectum autem appetitus est finis. ergo dependet ab appetitu recte se habente ad finem, quod erat intentum. Quod aūt dependeat prudentia ab appetitu recto respū omnium finiū agibilium, & non unius tm̄, licet ex redundantia connexionis, posset haberi in litera: tamen probatur ex hoc, quod sicut scientia dependet ex omnibus ipsius principiis, & non aliquibus tantum, ita quòd Geometria errans in uno principio, non est scien-

A tia: ita prudentia non est prudētia, nisi oīa principia recta supponat. fines āt agibilium cōstat esse principia, ex quib. prudētia ꝓcedit, & ad quos oportet appræhensionem se recte hēre: alioquin, & in actu iudicii, quia delectatio corrūpit æstimationē prudentiæ, & in actu ꝓcepti, quia est a rōne ut subest appetitui. errabit nō. Et scito, ꝙ licet recta rō agibilium pēdeat ex utraq. rectitudine circa fines. s. ex rectitudine partis appræhēsiuæ, & appetitiuæ, quia tamen rectitudo appræhensiuæ non ē ꝓpria prudentiæ, sed cōis sibi, & cæteris uirtutib. intellectualibus circa conclōnes, & author diuinum ingenium ex propriis cōsueuit doctrinā facere. ideo illam silētio præteriuit, & rectitudinē appetitus, quæ est ꝓpria prudentiæ (sola .n. prudentia sm̄ se pendet ex appetitu recto moraliter finis) posuit principiū prudentiæ, & propterea comparauit ipsam Intellectui, qui ē habitus principiorū, dicens, Quod sicut in speculatiuis scīa pendet ex habitu principiorum, ita in moralib. recta rō pendet ex recto appetitu finium. Est.n. habitus principiorum in appetitu, quia fines principia sunt operabilium.

C Quòd demum appetitum recte se hēre ad fines operabilium, sit hēre uirtutes morales, patet ex eo, ꝙ eadē est uirtus intendens finem proprium alicuius materiæ, & eligēs medium in illa: ac ꝑ hoc, eadem est temperantiæ uirtus, qua quis recto appetitu intendit bonum rōnis in delectationibus tactus, & qua eligit medium in eisdem sm̄ rectam rōnem. Et sic patet totus processus, qui tanto uerior comprobatur, quanto ex sola diffinitione uirtutis moralis, considerando quę coexigunt particulę diffinitiōnis deduxit connexionem mutuam uirtutum moralium, cōputata etiam inter eas prudentia. Hæc de secundo.

¶Quo ad 3ᵐ, respondendo ordinate obiectis, dr̄, ꝙ primæ rōnis maior est falsa, si est uniuersalis, ut esse debet. Sunt.n. multæ partiales perfectiones connexæ, licet non oēs sint connexæ. Intellectus.n. & uoluntas cōnexæ sunt, uisus, & auditus non: unde ex hoc nihil hr̄. Secūda uero rō ex diffinitione uirtutis iam soluta ē, & conuinctum est, ꝙ in diffinitione uirtutis oportet cadere rectam

D rōnem simpliciter, & non sm̄ quid, ut opponens uult, concedens ꝙ non spectat ad tēperantiæ uirtutem firmare animum, ne timore mortis fornicetur, & sic incidit in foueam magnam. s. ꝙ talis nō faciat contra temperantiā, cuius oppositum tamen sentit, & præterea conuincitur. Aut talis recedit a medio tēperantiæ, aut nō, si sic, declinat in uitium extremum: ergo est contra rectā rōnem spectantem ad temperantiam: si non: ergo fornicationē committens ex auaritia solum, & non propter delectationem, nō peccat contra temperantiam.

¶Ad 3ᵐ, respon. in litera ad primum, ꝙ materię uirtutū sunt duplices, quædā spectantes ad cōem uitam, quędā ad aliquē particularē statum. In primis, quæ sunt materiæ uirtutū cardinaliū nō contingit exerceri in una, & non in alia recte, sic ut fiat uirt⁹ aliqua, quāuis possit inchoatio aliqua uirtutis generari: in istis āt contingit fieri unam sine alia actu: fit tamen uis dupliciter: primo in potentia propinqua, ut in ista dr̄: secūdo in ꝓparatione aī, ut alibi dicit author, quia cōnexio uirtutū solum est cōnexio in ter

E uo. l. in prudētia, q̇ dictat formaliter in oī uirtute. s. præparationem aī, & deficiente materia. & ꝑ hoc patet resp. ad 4ᵘᵐ. tum quia formaliter tm̄. i. sm̄ ꝓparationem animi sufficit castitatē coniugalē, & uirginitatē esse connexas: tum quia falsum est, ꝙ sit maior rō de connexione specialiū, quam generalium uirtutum. quia harū materiæ magis connexæ sunt conuenctione occursus respū conuersationis humanæ, licet minus connexę sint coniunctione similitudinis. & propterea istas oportet esse connexas formaliter, & materialiter, illas formaliter tantum.

¶Ad quintum dicitur dupliciter iuxta duos modos, quib. connexio ista intelligi potest. Connexio nanque uirtutum eam non sit successiua, claudit in se simultatem temporis, ita quod oportet eas in eodem tempore esse, fieri, & corrumpi: sed huiusmodi simultas temporis potest dupliciter intelligi. Primo, secundum rigorem ueritatis. ut in eodem instanti temporis quo est una, sit actualiter alia, & in nullo instanti sit una sine alia actualiter: & hic sensus uidetur communiter accipi, & contra eum procedia

*Amb. in illud Luc. 6. Beati pauperes spi. cit. si. hr̄ li. 5. in Luc. to. 5.
*Aug. 6. d Tri. c. 4 in prin. to. 3.
*li. 22. mora. c. 1. ad me. illius.

nino nulla est, aut imperfecta. & †Tul. dicit in 2. de Tusc. q. Si unã uirtutẽ confessus es te non hẽre, nullam necesse es te habiturum.

Respondeo Dicendum, ꝙ uirtus moralis, põt accipi, uel pfecta, uel imperfecta. Imperfecta quidẽ moralis uirtus, ut tẽperantia uel fortitudo, nihil aliud ẽ, ꝙ G aliqua inclinatio in nobis ẽns ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, siue talis inclinatio sit in nobis a natura, siue ex assuetudine: & hoc mõ accipiendo uirtutes morales, nõ sũt connexæ. Videmus enim aliquem ex naturali cõplexione, uel ex aliqua consuetudine eẽ promptum ad opera liberalitatis, qui tñ nõ est promptus ad opera castitatis. Perfecta ãt uirtus moralis est habitus inclinans in bonum opus bene agendũ:ᵐ & sic accipiendo uirtutes morales, dicendũ est eas cõnexas esse,ⁿ ut fere ab omnib. ponitur. Cuius ratio duplex assignatur, secundũ ꝙ diuersimode aliqui uirtutes cardinales distinguunt. Vt*.n. dictum est, quidam distinguunt eas secundũ quasdã generales conditiones uirtutum utpote, ꝙ discretio pertineat ad prudẽtiã, rectitudo ad iustitiam, I moderantia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem, in quacunque materia ista considerentur, & secundum hoc manifeste apparet ratio connexionis.

Non .n. firmitas habet laudem uirtutis si sit sine moderatione, uel rectitudine, aut discretione: & eadem ratio est de aliis. Et hanc rationem connexionis assignat Greg.*22. Moral. dicens, ꝙ uirtutes si sint disiunctæ, nõ põt esse perfectæ secundum rõnem uirtutis: quia nec prudentia uera est, quæ iusta, & temperãs, & fortis non est. & idem subdit de aliis uirtutibus. & similem rõnem assignat*Aug. in 6. de Trin. Alii uero distinguunt prædictas uirtutes secundum materias, & secũdum hoc assignatur ratio connexionis ab Aristot. in 6. Ethic. quia sicut*supra dictum est, nulla uirt* moralis potest sine prudentia haberi, eo quod proprium uirtutis H moralis est facere electionem rectam, cum sit habitus electiuus. Ad rectam autẽ electionem non solum sufficit inclinatio in debitum finẽ, ꝙ ẽ directe per habitũ uirtutis moralis: sed etiam ꝙ aliquis directe eligat ea, quæ sunt ad finem, quod fit per prudentiam, quæ est consiliatiua, & iudicatiua, & præceptiua eorũ, quæ sunt ad finem. Similiter etiã prudentia non potest haberi, nisi habeantur uirtutes morales, cum prudentia sit recta rõ agibilium, quę sicut ex principiis, procedit ex finibus agibilium, ad quos aliquis recte se habet per uirtutes morales. Vnde sicut scien-

*li. 2. info. 7. a prin. li. numer.

*C. 1. post med. ill.

*C. 4. elec. prin. to. 3

*C. ul. to. 3

*q. 58. a. 4

Consl. m.

*q. 61. at. 3. & 4.

dit argm: unde hunc sequendo sensum, conceditur ꝙ nulla cardinalium uirtutum est prior aut posterior altera sm tempus: & similiter ꝙ nulla est prima positiue ordine temporis, sed qlibet sic est prima negatiue. Negatur ãt ꝙ sequatur temperantiam eẽ prius uirtutem, quàm sit uirtus. & probatio assumit falsum. s. si temperantia nõ ẽ uirtus sine uirtute fortitudinis: ergo fortitudo est prius uirt*. sufficit. n. ad hoc, ꝙ fortitudo sit simul uirtus ut patet. Nõ habeo de mõ pro inconuenienti, ꝙ unico actu a uirtute tot præcedentiũ generentur simul oẽs uirtutes in esse perfecto: & cum dr. ille actus est unius uirtutis, dico, ꝙ ille actus est actus generatiuus prudentiæ, qui agit in uirtute habitus principiorum prudẽtiæ. Cũ. n. ut ex dictis patet. habitus principiorũ prudentiæ in parte apphensiua sit syndetesis in parte appetitiua sit ad minus triplex habitus trium uirtutum cardinalium, & pluribus habitib. simul uti contingat i ordine ad unum, & prudentia una existens ex oibus his pendeat, & gñatio prudentiæ sit pfectio uirtutum, consequẽs est ut actus generatiuus prudentiæ procedat, & a syndetesi, & habitib. trib. uirtutũ cardinalium nõ plus perfectarum, sed ipso actu generante prudentiã esse perfectum accipientium, & sic ille actus dato ꝙ esset unius tm uirtutis, puta synderesis, q̃a nulla præsupponitur alia uirtus: esset tñ multorum habituum participatiuus, & sic posset multas consummare uirtutes: sicut post genitam prudentiam recte præcipere simul in pluribus materiis, est actus unius uirtutis prudentiæ. s. electiuæ t multarum autem uirtutum moralium principiorum prudẽtiæ est actus participatiue. Secundo autem modo, simultas temporis intelligitur secundum propinquitatem, ut. s. quæ parum distãt secundum tempus, simul esse dicuntur, iuxta illud. Quod parum distat, nihil distare uidetur, & sic uirtutes morales pluribus actibus quasi simul generantur, & dicuntur connexæ, quia oportet unãquamq; statim aliam comitem habere. & licet hoc uideatur prima facie inconsonum, si quis tamen consideret, ꝙ sermo præsens non est metaphysicus, neque mathematicus, sed moralis, in quo nõ adamussim certitudo quæritur, & attendat ad aliãs proprietates uirtutum, ꝙ simili modo uerificantur, non usquequaque hoc spernet. Patet nanq. ꝙ attingere medium non minus cõtingit uirtuti, q̃ continuo: & cõstat ꝙ cõtingere non solũ attingere centrum, sed prope. Quare ergo connexio uirtutũ nõ nocanda est, si prope fiat, sed solũ in instanti si attingant? Idem. n. uĩ in materia connexionis instans, quod in materia de medio punctũ centrale. Et ferto hic quod ex utroque mõ simultanea generationis uirtutũ saluatur, quod uirtutes quatenus uirtutes sunt, qualitates sũt absolute, quas dicimus habitus, iuxta superius determinata contra Scot. Nam si simultas ista non est instantanea, sed quasi, constat quòd sicut post multos actus ex aliquo iuste in uirtutes olum generatur habitus tẽperantię, ita & uirF tus tẽperantię. & sicut augens habitus, uirtus augetur, & sic de aliis: si ãt simultas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio cõparatiua põt esse a multis, immo omnib. uirtutibus cardinalibus postquam sunt genitæ: ita una similis electio põt esse generatiua simul omniũ ita in propinqua dispõne existentium, ut unico actu superuenienti in uirtute tot præcedentium generanda tẽnt secundum suas absolutas entitates. nec in hoc est differentia in ter rationem uirtutis, & habitus, ut patet. Manifestum adi cõstat, eum proposito adulterio perpetrãdo sub instanti pæna mortis eligitur, perseuerante bono electionem illã esse a prudentia iudicante, & præcipiente, a iustitia ius alterius conseruante, a fortitudine timorem mortis superante, a temperantia delectat onem uenetcam quãdo oportet, &c. recusante. unde si quis sit adeo exercitatus in harum omnium uirtutum actibus, ut deueneritad hoc, ꝙ si unico actu adhuc exerceretur, heret i eo uirtus tempẽrantiæ, & similiter de iustitia, & aliis, & ipse in unicũ postmodum exeat actum cadentem sup materias omnium uirtutum, ac per hoc æquiualẽtem quatuor act b. illo unico actu generabuntur simul quatuor habitus uirtuosi, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic dispositus ad uirtutes proposito sibi adulterio aut morte, ut dictum est, eligatet bonum rationis possidere: tunc enim ratione iudice, & præcepto fieret prudentia, ratione electionis sequentis fierent aliæ uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et sciat, quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, ꝙ fiat in instanti: quoniam uirtutes absq; uirtutis statu, utpote imperfectæ, non sunt connexæ. Sed ne uideamur fugere, & quia uero omnia consonare absolute, & simpliciter disputamus, hæc X de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, ne con neato adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non essentia, cuius contrarium supra habuimus, &c.

¶ In resp. ad primum in eod. art. habes illa uerba. s. ꝙ Geometra modico studio acquirit sciam alicuius conclus. quam nũquam considerauit, ex quibus errarunt Thomist. aliqui de habitu sciæ, ut superius exposuimus: & ideo transeamus.

¶ In respon. ad tertium in eodem art. hoc solum restat declarandum, quod in calce illius dicitur. s quòd causa dependentiæ mutuæ inter prudentiam, & morales uirtutes, est mutua motio rationis, & appetitus. ubi nota, quòd superius dum de actib uoluntatis tractaretur didicimus quòd ratio est primo mouẽs ad spec am, & propterea mouet appetitum ex parte obiecti: appetitus autem est primum mouens ad exercitium, & ideo mouet rationem ex parte subiecti. Et in hoc tamen cessum, & primum principium deducit author quasi in primam radicem cunnexionem

tia speculatiua non pôt haberi si A ne intellectu principiorum, ita nec prudẽtia sine uirtutibus moralib. ex quo manifeste sequitur, uirtutes morales esse counexas.

Ad primvm ergo Dicendum ꝙ uirtutũ moraliũ q̃dã ꝑficiunt hoiem ſm cõem statum .s.quãtũ ad ea, quæ cõ'ter in omui uita hoium occurrũt agenda. unde oportet, ꝙ hõ simul exercitetĩ circa marerias omniũ nirtutũ moraliũ. Et si quidem circa oẽs exerci B terur bene operãdo, acq̃ret habitus omniũ uirtutũ moralium. Si ãt exerciretur bene operando circa unam mãm, non aũt circa aliam, puta bene se habẽdo circa iras, non ãt circa concupiscẽtias acq̃ret quidẽ habitũ aliquem ad refrænandum iras, qui tñ non habebit rõnem uirtutis pp defectũ prudẽtię, q̃ circa concupiscẽtias corrumpitur: sicut ẽt naturales inclinationes non hñt perfectã C rõnem uirtutis, si prudẽtia desit. Quædam uero uirtutes morales sunt, quæ perficiunt hoiem secũdũ aliquem eminentem statum, sicut magnificentia, & magnanimitas. Et quia exercitiũ circa materias harũ uirtutũ non occurrit unicuiq. cõiter, pôt aliquis hẽre uirtutes morales sine hoc, ꝙ habitus harũ uirtutũ habeat actu, loquẽdo de uirtutib. acq̃sitis: sed tñ acquisitis aliis uirtutib. haber D istas uirtutes in potẽtia propinqua. Cũ.n. aliquis per exercitium adeptus est liberalitatẽ circa mediocres donõnes, & sumptus si supueniat ei abũdantia pecuniarũ, modico exercitio acq̃ret magnificentiæ habitũ: sicut Geometer modico studio acq̃rit sciam alicuius conclõnis, q̃ nunquã cõsideraurt. Illud ãr hẽre dicimur, ꝙ in promptu est, ut hẽamus ſcd̃m illud philosop. in 2. phys. Qd̃ pa- E rũ deest, quasi nihil deesse vr̃. Et p hoc patet respons. ad secundũ.

Ad 3ᵐ Dicendum, quod uirtutes intellectuales sunr circa diuersas materias adinuicẽ nõ ordinatas, sicur pater in diuersis sciẽtiis, & artibus. & iõ non inuenitĩ in eis[d] cõnexio, quæ inuenitur in uirtutib. moralib. existentibus circa passiones, & operationes, q̃ manifeste hñt abinuicem ordinem. Nam oẽs passiões, a quibusdam primis procedentes .s. amore, & odio, ad quasdã alias terminantur .s. delectiõnẽ, & tristitiã. Et similiter oẽs operationes, q̃ sunt uirtutis moralis materia, hñt ordinẽ adinuicẽ, & ẽt ad passiones: & iõ tota materia moraliũ uirtutũ sub una rõne prudẽtię cadit. Habẽt tñ oĩa intelligibilia ordinẽ ad prima principia: & ſm hoc oẽs uirtutes intellectuales depẽdẽt ab intellectu principiorũ, sicut prudẽtia a uirtutib. moralib. ut[*] dict. ẽ. Principia ãt uniuersalia quorũ ẽ intellect⁹ principiorũ, nõ depẽdẽt a cõclõnib. de qb⁹ sũt reliquæ intellectuales uirtutes, sicut morales depẽdẽt a prudẽtia, eo ꝙ appetitus mouet quodammõ rõnem, & rõ appetitũ, ut sup.[*] dictũ ẽ. *in cor. ar.*

Ad 4ᵐ Dicendũ, quod ea, ad q̃ inclinant uirtutes morales, se hñt ad prudentiã sicut principia, nõ ãt factibilia se hñt ad artem sicut principia, sed solum sicut materia. Manifestũ est ãr, ꝙ etsi rõ possit esse recta in una parte materiæ, & nõ in alia: nullo tñ mõ pôt dici rõ recta, si sit defectus cuiuscunque principij. sicut siquis erraret circa hoc principium, Oẽ totũ ẽ maius sua parte, nõ posset hẽre sciam geometricã: q̃a oporteret multũ recedere a ueritate in sequẽtib. Et pterea, agibilia sũt ordinata adinuicẽ, nõ ãt factibilia, ut dictũ ẽ: & iõ defectus prudentię circa unã partem agibilium, induceret defectũ etiã circa alia agibilia, ꝙ in factibilib. non contingit.

[*] q. 9. ar. 1 & q. 58. a. 5. ad 1.

[*] ad 3. arg. præced.

Margin commentary (left):

...sionem uirtutũ moraliũ & metito: quia uirtutes morales pficiont appetitũ respũ finis: & ex supradictis constat, ꝙ appetitus ex hoc ꝙ propriũ eius obiectum est finis, habet ꝙ sit primũ mouens ad exercitiũ. perfectio igitur uirtutũ moralium spectat ad perfectionẽ appetitus ut mouẽtis ad exercitium ac p hoc ut mouentis rõnem, ac per hoc ut inchoantis prudentiam, quæ est in rõne, ut mota ab appetitu. Prudentia uero, quia forma dat agibilibus, sub quib. formis agibilia, utpote rõni consona, bonos efficiunt habitus, q̃ sunt uirtutes, perfic. intellectum quatenus motiuus est ad ſpẽm, ac per hoc quatenus motiuus est appetitus ex parte obiecti ad uirtutes morales. Quia igitur mutua est motio rõnis, & appetitus, & prudentia in rõne, & uirtutes morales in appetitu spectant ad illas mutuas motiões, hinc prouenit, ut prudentia, & morales uirtutes mutua quoque connexione sint depẽdentes. Et hic eleuale ctor mentis oculos in celsitudinem admirabilem doctrinæ huius diuini doctoris, etiam in his minimis resoluentis in sua principia.

¶ In respon. ad 4ᵐ. in eodem artic. nota, Nouitie, ꝙ hic hẽs duplicem differentiã inter artem, & prudẽtiam, ex qua fit ꝙ artes non sint cõnexæ, prudentiæ uero nõ solum cõnexæ, sed una rã ẽ, q̃a ars respicit factibilia uno mõ tñ. s. ut mãm, prudẽtia uero respicit agibilia dupliciter .s. ut materiã. & ut principia. Secunda est, ꝙ etiã stando utrobique infra rõnẽ materiæ factibilia nõ sũt connexa, ut error in uno redundet in aliud: agibilia autẽ sic sunt ordinata, ꝙ error in uno errorẽ induceret in alio, ut ex prædictis patet.

[*] Text. 56. to. 2.

[*] D. 177. 1. 81.

Articvlvs II.

Vtrum uirtutes morales possint esse sine charitate.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quod virtutes morales possint eẽ sine charitate. Dr̃.n. in lib. sentent. Prosperi, ꝙ oĩs uirtus [h] prę̃ter charitatem, pôt esse cõis bonis, & malis: sed charitas non pôt eẽ nisi in bonis ut dr̃ ibid. ergo aliæ uirtutes possunt haberi sine charitate.

2 Præt. Virtutes morales pñt acq̃ri ex actib. humanis, ut dr̃ in 2. ethi.[*] ut charitas nõ hr̃ nisi ex infusione, ſm illud Ro. 5. charitas dei diffusa ẽ i cordib. nostris p Spm̃ sãctũ, q datus est nobis. ergo alię uirtutes [h] pñt hr̃i sine charitate.

3 Prǽt. Virtutes morales connectunt adinuicẽ, inq̃tũ depẽdẽt a prudẽtia: sed [h] charitas nõ d̃pẽdet a prudẽtia, imò prudẽtiã excedit secũdũ illud Eph. 3. Supeminẽtẽ sciæ charitatẽ Christi. ergo uirtutes morales nõ cõnectũtur charitati, sed sine ea esse possunt.

Sed contra est, ꝙ dicitur 1. Io. 3. Qui non diligit manet in morte: sed per uirtutes perficitur uita spiritualis. ipsæ.n. sunt quibus recte uiuit, ut Aug.[*] dicit in 2. de libe. arbit. ergo non possunt

SVPER QVÆST. LXV. ART. II.

Palu. 3. d. 36. q. 2. Medina ar. 2.

In artic. 2. eiusdem 65. quæstio. aduerte tria. primo duplicem differentiã ad ꝑpositum inter morales infusas, & acquisitas, quia infusæ perficiunt in ordine ad ultimum finem simpliciter, acquisitæ uero in ordine ad ultimũ finem in genere .s. boni humani, puta felicitatis positæ in to. Ethi. & ex hoc secũdo differunt, quia morales infusæ sunt uirtutes simpliciter, acquisitæ uero ſm quid. Nec propterea putes authorem hic contrariari philosopho morali, ac per hoc sibiip si, & etiam reliquis. Cum.n. uero uerũ nõ sit contrat ũ, ut 1 calce Perihermenias dr̃, & oculus sq; uerũ dicat, si ſcdm cãs ad ipsum spectantes recte iudicet, contingit q. de eodem diuersi iudicia sic diuersa ꝑferant, ut uideant cõtraria, non tamẽ sunt ut patet, õ de infirmo mediens iudicet forũ tñ mortẽ ex ęgritudine, de quo q̃a astro-rum

119 porrecta per totum. 1of. q. 71. a. 4. cor. & 2. 2. q. 23. ar. 7. & q. 51. a. 2. co. & q. 108. ar. 2. ad 2. & ueri. q. 14 ar. 6. & uir. q. 2. a. 5. ad 1. & quoli. 12; a. 2. 23. fi. [*] li. 2. eth. ca. 1. & 2. to. 5.

[*] ca. 18 & 19. to. 1.

rū.circulationes promittunt longā uitam astrologus diuinus ul ∂uorum dixerit. uterque n. sm cās ppias iudicium uerum pertulit, & hoc pacto accidit in proposito: qm de uirtutib. moralib acquisitis si scdm humanas causas iudiciū fiat, dicuntur, & sunt inter maxima bona hominis, & simpliciter uirtutes, & hoc spectat ad moralem. Si autem de eisdem iudicandū sit secūdū supernaturales, & diuinas cās, sic sunt & dicuntur uirtutes secundum quid, & hoc spectat ad theologū. Vnde si non uis l hac te errare, aut despici tanquā uoluntarius creator uirtutū, atten de quo habitu accinctus, naturali s. an diuino de his loquatur & in quolibet uenera re ueritatem et absolute prolatā: quia sub intelligitur io qualibet arte, & scia, quod gaudeat propriis. Secundo aduerte, quòd sicut prudētia acquisita pendet a uirtutib. moralibus, tanquā a proximis principiis stabilientib. proximos prudentiæ fines, & ab appetitu naturali felicitatis, tanquā a primo principio stabili ē ti ultimum finē humanum: ita prudentia supernaturalis dependet a moralib. infusis tanquam a proximis principiis fines proximos supnaturales afferentib & a charitate tanquā a primo principio ultimū supernaturalē finem in appetitu firmante. Tertio aduerte, q hic author ponit uirtutes morales acquisitas in Gentilibus multis, ut cum inferior de necessitate gratiæ ad opera moraliter perfecta, & de actionib. infideliū erit sermo, nonerres putaordo, qd hic sermo fuerit de uirtutibus sm se, & non in natura lapsa. Quāuis .n. præsens sermo sit de uirtutibus secūdū se, quia tamen author ipse expresse applicat eum ad Gentiles sine charitate, oportet sustinere doctrinā et in natura infirma, qualis fuit in Gentilibus huiusmodi.

*q. 63. a. 2 & 2.

concl. m.

concl. p.

*ar. 1. hu. q. & q. 58. ar. 4.

Hī ad Ro. 14. io glo. ord. sumitur ex li. sen. d sūt ex Aug. de cepta. c. 106. to. 3.

esse sine dilectione charitatis.

Respondeo Dicendum, q sicut sup. dictū est. Virtutes morales put sunt operatiuæ boni in ordine ad finē, qui nō excedit facultatē nālem hois pnt p opera humana acquiri: & sic acqsitæ sine charitate esse possunt, sicut fuerūt in multis Gētilib. Scdm āt q sunt operatiuæ boni i ordine ad ultimum finē supernaturalē, sic perfecte, & uere hnt rōnē uirtutis, & nō possunt humanis G actib. acquiri, sed infunduntur a Deo: & hmōi uirtutes morales sine charitate esse nō possunt. q Dictū ē. n. sup. q aliæ uirtutes morales non possunt esse sine prudētia: prudentia āt non pōt esse sine uirtutib. moralibus, inquantū uirtutes morales faciunt bene se hre ad quosdā fines, ex quib. procedit rō prudentiæ. Ad rectā āt rōnem prudentię multo magis requiritur, q hō bene se habeat H circa ultimum finē, quod fit per charitatē, q circa alios fines, qđ fit per uirtutes morales: sicut rō recta in speculatiuis maxime indiget 1. principio indemōstrabili q est contradictoria non simul esse uera. Vnde manifestū fit, q nec prudentia infusa pōt eē sine charitate, nec alię uirtutes morales cōsequēter, q sine prudentia esse nō possunt. Patet igitur ex dictis, q solę uirtutes infusę sūt p I fectæ, & simpliciter dicēdæ uirtutes, quia bene ordinant hoīem ad finē ultimū simpliciter: alię uero uirtutes. s. acquisitæ sūt smqd uirtutes, non āt simpliciter: ordināt. n. hoīem bene respū finis ultimi in aliquo gñe, nō āt respū finis ultimi simpliciter. Vnde Roma. 14. super illud. Oē quod non est ex fide, pctm̄ est dicit gl. Aug. Vbi deest agnitio ueritatis, falsa est uirtus ēt in bonis morib.

Ad primum ergo Dicendum q uirtutes ibi accipiuntur secundum imperfectā rōnē uirtutis: alioquin si uirt moralis sm perfectā rōnē uirtutis accipiatur, bonum facit habentem, & per consequens in malis esse nō potest.

Ad secundum Dicendum, q ratio illa procedit de uirtutib. moralibus acquisitis.

Ad 3m dicendū, q etsi charitas excedat sciam, & prudentiā, F tamen prudentia depēdet a charitate, ut dictū est: * & per ɔñs omnes uirtutes morales infusæ.

Articulus III.

Vtrum charitas possit esse sine aliis uirtutibus moralibus.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod charitas sine aliis uirtutib. moralib. haberi possit. Ad id. n. ad q sufficit hunū, indebitū est, q plura ordinētur: sed sola charitas sufficit ad oīa opera uirtutis implenda, ut patet per id, quod dr 1. ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est, &c. ergo uidet q habita charitate, aliæ uirtutes superfluerent.

2 Præt. Qui hēt habitū uirtutis, de facili operat ea q sunt uirtutis, & ei sm se placēt. unde & signū habitus ē delectatio, q fit in opere, ut dr in 2. ethi. * sed multi hnt charitatē absq; pctō mortali existētes, q tñ difficultatē in operib. uirtutū patiuntur, neq; eis H secūdum se placent, sed solum secundum quod referuntur ad charitatem. ergo multi habent charitatē, qui non habent alias uirtutes.

3 Præt. Charitas in omnib. sanctis inuenitur: sed q̄dā sunt sancti, qui tñ aliquibus uirtutib. carēt. dicit .n. Beda, quod sancti magis humiliantur de uirtutibus, quas non hēnt, quam de uirtutib. quas habent glorientur. ergo nō est necessariū, quod qui hēt charitatem, omnes uirtutes morales habeat.

Sed contra est, q p charitatē tota lex implet Dr. n. Ro. 13. q qui diligit proximū, legē impleuit: sed tota lex impleri nō pōt nisi per oēs uirtutes mo I rales: q lex pcipit de oibus actib. uirtutū, ut dr in 5. eth. ergo qui hēt charitate, hēt oēs uirtutes morales. Aug. * ēt dicit in quadam epist. quod charitas includit se omnes uirtutes cardinales.

Respondeo Dicendū, q cū charitate simul infundunt oēs uirtutes morales. cuius rō est: quia Deus nō minus pfecte operatur in operib. gratiæ, q in operib. nāæ. Sic āt uidemus in operib. naturæ, q nō inuenit principiū aliquorū operū ī aliqua re, q non inueniant in ea, quæ sunt necessaria ad hmōi opera pficiēda: sicut i aialib inueniunt organa, qbus perfici possunt opera, ad q peragēda aīa hēt ptātē.

K Manifestū est āt q charitas, inquantū ordinat hominē ad finē ultimū, est principiū oīum bonorum operū, q in finē ultimū ordinari possunt: unde oportet q cū charitate simul infundantur oēs uirtutes morales, quibus hō perficit singula genera bonorū operū. & sic patet, q uirtutes morales infusę non solū hēnt connexionem pp prudentiam, sed pp charitatē: & quod, qui amittit charitatē per peccatū mortale, amittit omnes uirtutes morales infusas.

Ad primum ergo Dicendum, q ad hoc q actus inferioris potētiæ sit perfectus, requiritur q nō solū adsit perfectio in superiori potentia, sed ēt in inferiori. Si. n. principale agens debito modo se ha-

beret

SVPER QVÆS. LXV. ART. III.

Medina ar. 3.

IN ar. 3. eiusdem q. 65. nihil occurrit scribendum, nisi q hic art. de connexione adiuuat illum de necessitate earundem moralium infusarū cum sequenti, & econuerso, ut in q. 63. superius patet, &c.

in cor. ar.

550 *porrecta per totum.* Vir. q. 1. a. 10. ad 4. & q. 1. art. 5. ad 8. & q. 5. a. 1. cor. Quoli. 12. a. 23. fi.

C. 1. spr. to. 5.

*C. 2. & 2. post med. to. 1. idē habet Aug. ser. 1 dominic. 4. post 8. epiph qu est ser. 46. de temp. Id ēt hi l li. de lau. charit. c. 1. to. 10. & 5 tiac. de 4. uirt. to. 9.

concl. m.

beret, nō sequeret actio pfecta si instrm non esset bene dispositum. unde oportet ad hoc q hō bene operet in his, quæ sunt ad finem, q non solum habeat uirtutem, qua bene se habeat circa finē, sed ēt uirtutes, quibus bñ se habeat circa ea, quę sunt ad finē. Nā uirtus, q̄ est circa finē, se hēt ut principalis, & motiua respectu earū, quæ sunt ad finē: & iō cum charitate necesse est ēt hēre alias uirtutes morales.

B

AD 2^m dicendum, q quãque contingit, q aliquis hūs habitum, patit difficultatem in operando, & p consequens non sentit delectationem, & cōplacentiā in actu pp aliquod impedimentum extrinsecus supueniēs sicut ille qui habet habitū scientiæ, patit difficultatem in intelligendo pp somnulentiā, uel aliquam infirmitatem. Et similiter habitus moraliū uirtutū infusarum patiunt interdum difficultatem in operando pp aliquas dispositiones ɔ̄rias pcedentibus, actibus relictas, q̄ quidē difficultas non ita accidit in uirtutibus moralibus acquisitis: qa p exercitium actuū quo acquirunt, tollunt ēt contrariæ dispositiones.

C

AD 3^m dicendū, q aliqui sancti dicunt aliquas uirtutes non habere, inquantum patiunt difficultatem in actibus earum rōne iam dicta, * quamuis habitus omnium uirtutum habeant.

D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides & spes possint esse sine charitate.

E

AD QVARTVM sic procedit. Vr q fides & spes nunquā sint sine charitate. Cum enim sint uirtutes theologicę[h] digniores esse uidentur uirtutibus moralibus etiam infusis: sed uirtutes morales infusæ non possunt esse sine charitate. ergo neque fides, & spes.

B ¶2 Præt. Nullus credit nisi uolēs ut Aug. dicit sup Ioan. * sed charitas est in uoluntate sicut pfectio eius, ut s̄. dictum. † ergo fides non pōt esse sine charitate.

¶3 Præt. Augu. dicit in Enchiridio * q[h] spes sine amore esse nō pōt: amor autem est charitas de hoc. n. amore ibi loquitur. ergo spes nō pōt esse sine charitate.

SED CONTRA est, quod Matthæi 1. dicitur in gloss. * q fides generat spem, spes uero charitatem: sed generans est prius generato, & potest esse sine eo. ergo fides potest esse sine spe, & spes sine charitate.

C RESPON. Dicendū, q fides & spes, sicut, & uirtutes morales, dupliciter considerari possunt. Vno mō sm inchoationē quandā: alio modo sm pfectum esse uirtutis. Cum. n. uirtus ordinet ad bonum opus agendum, uirtus quidem perfecta dicitur ex

D hoc, q potest in opus perfecte bonum quod quidem est dū nō solum bonum est, quod fit sed etiam bene fit, alioquin si bonum fit quod fit, non autem bene fiat, nō erit perfecte bonum. vnde nec habitus, qui est talis operis principium habebit pfecte rōnem uirtutis: sicut si aliqs operetur iusta, bonum quidē facit, sed non erit opus perfectæ virtutis, nisi hoc bñ faciat, i. se-

E cundum electionem rectā, qđ est per prudentiam: & iō iustitia sine prudentia non potest esse uirtus perfecta. Sic igit[m] fides & spes sine charitate psit quidē

SVPER QVÆST. LXV. ART. IIII.

Palud. 3. d. 16. q. 4. *Medina art. 4.*

IN ar. 4. eiusdem q. 65. aduerte, q hic est sermo de affirmatione, & negatione uirtutis rōne status, & nō rōne essentiæ: qm eadē numero qualitas affirmat, & negat uirtus sedm diuersa tēpora. Intēdit ergo author, q fides & spes sine charitate nō sūt uirtutes, qa nō sunt in statu uirtutis: cum charitate at sunt virtutes: quia sunt in statu uirtutis. Quare at, & qūo hoc accidat, sedm rōnem in lra positā facile apparet recolentibus quo ad fidem de eius subiecto qđ est intellectus, nō absolute, sed à uoluntate motus. Ex hoc. n. patet, q actus fidei. s. credere, Deo cū non fit ab intellectu absoluta, exigit necessario intellectū motū à uoluntate ad talē actū, aliter non esset credere, nec fidei actus, ac p hoc bñ credere exigit intellectū bñ motum a uoluntate, qđ esse nō pōt nisi uolūtas sit bñ affecta Deo, qd est, p charitatē: & sic fides est in suo pfecto statu ex hoc q hēt subiectū, bñ dispositū & sic est uirtus. Similiter quoq; accidit in spe: qm subiectū eius est uolūtas affecta merītis, & ppea actus eius. s. expectare beatitudinem a Deo, exigit uolūtate meritū, sine quo nō esse sperate sed hīre merita cōtingit dupliciter. s. in intensione tm, & in re. Et si quidē uoluntas speret affecta tm meritis in intēsione act qdē est spei, sed imptectus. si uero speret affecta meritis, in re, tunc spes est in suo pfecto actu habens debitam in proprio subiecto dispositionē & sic est uirtus &c.

*In corp. art.

¶In eodē 4. art. nota Nouitie circa illud, Credere est alicui ppria uoluntate assentire, q Scot. in 15. di. 3. sen. in qōne literali nescio quo spū duct non vult intellectum moueri à voluntate ad credendū, sed insicit eam non contra mouere. Affert enim, q aliter sequeretur q proposito in intellectu astra esse paria, posset uoluntas imperare credulitatem. Sed reuera expeimur, q credere est uoluntarium, quāmuis æstimationes, & dubitationes ad alteram partem sint à persuasionibus, & apparentijs. unde obiecto sufficiente ad determinandū intellectum ad alteram partem determinata absq; formidine alterius partis, ut obiectum fidei est, oportet uoluntate supplere mouendo intellectum ad assensum absq; formidine: alioquin fidei actus nunquàm erit, utpote carens sufficienti cā. nec inconueniat ea sola uoluntate credere astra esse paria. Sicut. n. uoluntas termi-

311 Porrella per totum. Inf. q. 71. ar. 4. cor.

A nat potentiā rōnalem ad alterum cōtrariorum, ad quæ neutraliter se hēt, ut dr 9. Metaph sic determinat intellectū ad alterā partē contradictionis credendā, & sicut medicus ex solo odio determinat artē ad occidendū infirmū, ita ex solo amore alicuius quantumcunq; extranei determinat quis ad credendū id, cuius nullā hēt rōnem.

¶In eodem 4. ar. dubium est de pportionali similitudine in lra posita inter fidem ac spē ad charitatē & uirtutes morales acquisitas ad prudētiā. & rō dubij est: quia, ut dictū est hic est sermo de pfectione, & imperfectione uirtutū quo ad statum. ex hoc. n. sequit, aut qđ uirtutes morales sine prudentia sunt uirtutes sedm essentiā, licet nō quoad statū, si similitudo pportionalis tenet. Cuius th oppositū dictū est, dū dictū est, q sine recta rōne habitus tēperatiuæ dispositio tm ad uirtutē esse pt: aut q similitudo hic pportionalis non teneat. ¶Ad hoc dr, quòd dupliciter intelligi pōt, uirtutes morales sine recta rōne esse. Primo, ut sint qualitates habituantes uires alę ad tēperata, ad iusta &c. absq; recta rōne omnino. Et si sic esset, huiuſmōi habitus nō essent uirtutes aliquo mō, sed dispositiones ad uirtutes: quia deesset eis essentiale principiū, ut patet ex diffinitione uirtutis. Et si in hoc sensu uerba lræ suscipiātur, tunc aut uelut exemplariter allata, aut sedm similitudinē aliqualē, puta in hoc qđ non sunt uirtutes simpliciter, sed inchoationes uirtutū, exponenda sunt. Secūdo intelligi pōt, ut tales habitus sint sine recta rōne. perfecta q̄ est prudentia, & sic similitudo optime occurrit: qm qualitates habituātes uires animæ ad temperata, ad iusta &c. secundum rectam rationem imperfectam extensiue, puta, quia adhuc non habitua- uit ad recta præcipiē dum in comparationibus diuersarum materiarum, sed paulatim ad hoc tenditur, sunt uirtutes secundum essentiam, sed non perfectæ: quia non sunt in statu uirtutis, propter quod diximus eas non esse connexas: & secundum hoc sicut huiuſmōi uirtutes se hñt ad prudentiā, ita fides, & spes ad charitatem. utrobique enim contingit defectus status ex subtractione principij, & in dispositione subiecti. Virtutes enim morales habēt pro subiecto appetitum, ut subest rectæ rationi perfectæ, quæ est prudentia simpliciter. & fides, & spes intellectum motum à uoluntate perfecta, & uoluntatē affectam meritis præsentibus, quorum utrunq; sola charitate habetur.

*tract. 26. in Io. aliquātulū princ. to. 9.
†q. 62. ar. 3.
*Enchir. ca. 8. non procul a fine to. 3.
*glosa interlinearis ibi.
concl. m

betur, & quoniam litera prudentiam pluries nominat, iò hic sensus eligendus ut. ¶ In eodem 4. art. in solutione ad primum, aduerte Nouitie, quod author distinguis uirtutes in eas secundum proprias rationes puta fidei prudentiæ, temperantiæ &c. & in eas, ut uirtutis perfectæ rationem habent ita quod considerat fidem inquantum fides, & rursum fidem inquantum est simpliciter uirtus, & sic de alijs: & intendit, quod in hoc est differentia inter fidem infusam, & prudentiam infusam, quod licet, neutra inquantum uirtus possit esse sine charitate fides tamen inquantum fides, esse potest sine illa, quia potest habere sine illa opus suum. Saluatur. n. sine illa intellectus motus à uoluntate ad credendum Deo secundum regulam diuinæ reuelationis, licet non perfecte. Prudentia autem infusa nec inquantum prudentia potest esse sine charitate, quia inquantum prudentia dependet magis ab ultimo, quam à finibus proximis: sicut scientia à primis principijs, & propterea sicut non potest esse sine moralibus infusis, a fortiori non potest esse sine charitate. Ex prædictis autem patet, quod aliter se habet charitas ad fidem & spem, & aliter ad morales acquisitas. Istæ. n. non constituuntur in esse uirtutis secundum essentiam, nec secundum statum per charitatem, aut aliquid eius: sed dum imperantur ab ea, ad superiorem ordinem referuntur: illæ si ex charitatis præsentia sortiuntur perfectionem status. Propter quod Scotus in 36. dist. 3. tenens fidem, & spem esse perfectas uirtutes sicut morales sine charitate, minus perspicaciter uidit.

*Ca. 9. to. 5.

*Ca. 6. in princ. to. 5.

*In corp. ar.

SVPER Q. LXV. ART. V.

In art. 5. eiusdem quæst. nihil scribendum occurrit.

112 Porrecta

aliqualiter esse: perfecte autem uirtutis rationem sine charitate non habent. Cum. n. fidei opus sit credere Deo, credere autem sit alicui propria uoluntate assentire: si non debito modo uelit, non erit fidei opus perfectum, quod autem debito modo uelit, hoc est per charitatem, quæ perficit uoluntatem. Omnis enim rectus motus uoluntatis ex recto amore procedit, ut Augu. dicit in 14. de ciuit. Dei.* Sic igitur fides est quidem sine charitate, sed non perfecta uirtus: sicut temperantia, uel fortitudo sine prudentia. Et similiter dicendum est de spe: nam actus spei est expectare futuram beatitudinem à Deo, qui quidem actus perfectus est, si fiant ex meritis, quæ quis habet quod non potest esse sine charitate. Si autem hoc expectet ex meritis, quæ nondum habet, sed proponit in futurum acquirere, erit actus imperfectus, & hoc potest esse sine charitate & ideo fides, & spes possunt esse sine charitate: sed sine charitate proprie loquendo, uirtutes non sunt. Nam ad rationem uirtutis pertinet, ut non solum secundum ipsam aliquod bonum operemur, sed etiam bene, ut dicitur in 2. Ethi.*

Ad primum ergo dicendum, quod uirtutes morales dependent a prudentia: prudentia autem infusa nec rationem prudentiæ habere potest absque charitate, utpote deficiente debita habitudine ad primum principium, quod est ultimus finis. Fides autem, & spes secundum proprias rationes nec a prudentia, nec a charitate dependent: & ideo sine charitate esse possunt, licet non sint uirtutes sine charitate, ut dictum est.*

Ad 2m dicendum, quod ratio illa procedit de fide, quæ habet perfectam rationem uirtutis.

Ad 3m dicendum, quod Aug. loquitur ibi de spe, secundum quod aliquis expectat futuram beatitudinem per merita, quæ iam habet quod non est sine charitate.

Articulus V.

Vtrum charitas possit esse sine fide & spe.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod charitas possit esse sine fide & spe. Charitas enim est amor[h] Dei: sed Deus potest a nobis amari naturaliter, etiam non præsupposita fide, uel spe futuræ beatitudinis. ergo charitas potest esse sine fide & spe.

¶2 Præt. Charitas est[h] radix omnium uirtutum, secundum illud Ephes. 3. In charitate radicati & fundati: sed radix aliquando est sine ramis. ergo charitas potest esse aliquando sine fide, & spe, & alijs uirtutibus.

¶3 Præt. In Christo fuit[h] perfecta charitas: & ipse tamen non habuit fidem, & spem, quia fuit perfectus comprehensor, ut infra dicetur.* ergo charitas potest esse sine fide & spe.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Heb. 11. Sine fide impossibile est placere Deo, quod maxime pertinet ad charitatem, ut patet secundum illud Prouerb. 8. Ego diligentes me, diligo. Spes etiam est, quæ introducit ad charitatem, ut supra dictum est.* ergo charitas non potest haberi sine fide, & spe.

*pat. 3. q. 7. ar. 3. & 4. & q. 9. ar. 2. & q. 15. ar. 10.

*q. 62. ar. 4.

Respon. Dicendum, quod charitas non solum significat amorem Dei, sed etiam amicitiam quandam ad ipsum, quæ quidem super amorem addit mutuam redamationem cum quadam communicatione mutua, ut dicitur in 8. Eth.* Et quod hoc ad charitatem pertineat, patet per id quod dicitur 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et 1. ad Corinth. 1. dicitur. Fidelis Deus, per quem uocati estis in societatem filij eius. Hæc autem societas hominis ad Deum, quæ est quædam familiaris conuersatio cum ipso, inchoatur quidem hic in præsenti per gratiam, perficietur autem in futuro per gloriam, quorum utrunque fide, & spe tenetur. Vnde sicut aliquis non posset cum aliquo amicitiam habere, si discrederet, uel desperaret se posse habere aliquam societatem, uel familiarem conuersationem cum ipso: ita aliquis non potest habere amicitiam ad Deum, quæ est charitas, nisi fidem habeat, per quam credat huiusmodi societatem, & conuersationem hominis cum Deo, & speret se ad hanc societatem pertinere: & sic[m] charitas sine fide, & spe nullo modo esse potest.*

*Ca. 2. & 3. to. 5.

concl.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas non est qualiscunque amor Dei, sed amor Dei, quo diligitur ut beatitudinis obiectum, ad quod ordinamur per fidem & spem.

Ad 2m dicendum, quod caharitas est radix fidei, & spei, inquantum dat eis perfectionem uirtutis: sed fides, & spes secundum rationem propriam præsupponuntur ad charitatem, ut supra dictum est,* & sic charitas sine eis esse non potest.

*q. 62. ar. 4.

Ad 3m dicendum, quod Christo defuit fides, & spes, propter id quod est aliquid imperfectionis in eis: sed loco, fidei habuit apertam uisionem: & loco spei, plenam comprehensionem, & sic fuit perfecta charitas in eo.

Quæstio LXVI.

De æqualitate uirtutum, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de æqualitate uirtutum. Et Circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uirtus possit esse maior, uel minor.

¶ Secundo, Vtrum omnes uirtutes simul in eodem existentes sint æquales.

¶ Tertio, De comparatione uirtutum moralium ad intellectuales.

¶ Quarto, De comparatione uirtutum moralium adinuicem.

¶ Quinto, De comparatione uirtu-

SVPER Q. LXVI. ART. I.

Medina ar. 1.

In titulo primi ar. q. 66. memento, quod cum aliqui habitudinem tur uirtutes secundum quod ... de uirtutibus intellectualibus in q. 56. & theologicis informibus in q. præcedente dictum est, & aliquæ simpliciter ut charitas, & uirtutes cardinales, ac morales omnes infusæ & acquisitæ, & totus articuli sermo circa has uersetur, consequens est ut præsens titulus de uirtutibus

virtutib. simpliciter accipiatur. Et confirmatur hoc, quia in illa virt⁹ distinguuntur cõtra scientiam & artẽ. ¶In corpore eiusdem primi articuli, nota primo, quod istæ cõparationes in illa positę in ter prudẽtiã &c. habebuntur in hac eadẽ quæstione proprijs articulis, & ibi examinãdos rel inquo. Nota secundo, quod auctor loquitur de uirtute pse dã secundum statum, quę sola dr simpliciter uirtus, cum negat eã posse intẽdi secundum se, quæ est intẽdi per extẽsionem ad plura nunc q prius, ut superius declarauimus diffuse. Et hinc manifeste habes, quod de intentione authoris est doctrina dicta de cõnexione. Et quod virtus ptinet in pperia materia, & iã cõnexa illis materijs. Si enĩ nõ esset hoc, iam posset extẽdi, ad quę prius se extẽdebat. Nota tertio, quod hinc habet dictam quandã inter uirtutes intelle ctuales, & morales in hoc, quod illæ et imperfectæ secundum statũ dr uirtutes: istæ aũt nisi sint secundum statum perfectæ, non dicuntur uirtutes. Dr. quæ in illa. quod sciẽtia & ars nõ semper extendunt se ad oia sua: uirtus aũt ad oia sua se extendit. Et in pptu cã huius est, q.r. minus exigitur ad cõstituẽdũ imperfectũ, q ptẽdũ: uirtutes aũt intellectuales imperfectę habẽt rõnem uirtutis nõ eñ sunt uirtutes nisi secundũ qd: morales adr hẽnt pfecte rõnẽ uirtutis, ut patet ex supra dictis. Nota quatuor modos cãs in illa augmẽti intẽsiui uirtutum. s. consuetudinẽ, naturalẽ inclinationem, iudicium pspicacius, & grãm. Et simul nota duas contra Stoicos rõnes, alteram ex latitudine medij, alterã ex latitudine uirtutis ad indiuisibile mediũ. Propinquior enim est secundum le indiuisibilis iustitiæ medio uir pspicacioris iudicij, q minus acuti, & secundum opus distribuens æqualib. quasi æqualia, quàm multum distantia ab æqualitate. Ptõptior quoq; est ad indiuisi

tum intellectualiũ adinuicẽ.

¶Sexto, De cõparatione uirtutum theologicarũ adinuicẽ.

ARTICVLVS I.

Vtrum virtus possit esse maior, vel minor.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod virtus non possit esse maior, vel minor. Dicitur enĩ in Apoc. 21. quod latera ciuitatis Hierusalẽ sunt æqualia: p hæc aũt significantur uirtutes, ut glosa dicit ibidem.* ergo omnes uirtutes sunt æquales. nõ ergo potest esse virtus maior uirtute.

¶2 Præt. Omne illud, cuius rõ cõsistit in maximo, non põt esse maius, uel minus: sed rõ uirtutis cõsistit in maximo. est. n. uirt⁹ ultimũ potẽtię, ut Philos. dicit in 1. de cœlo.* & Aug. in 2. de lib. arbit.† ait, quod uirtutes sunt maxima bona, quib. nullus põt male vti. ergo vr, quòd uirtus nõ possit esse maior, neque minor.

¶3 Præt. Quantitas effect⁹ pẽsatur secundũ uirtutem agentis: sed uirtutes pfectę, quę sunt uirtutes infusæ, sunt à Deo, cuius uirtus est uniformis, & infinita. ergo uidetur quòd uirtus non possit esse maior uirtute.

SED CONTRA. Vbicunque potest esse augmentũ, & superabũdantia, põt esse inæqualitas: sed in uirtutib. inuenitur superabũdãtia, & augmẽtũ. dr. n. Matt. 5. Nisi abundauerit iustitia uestra plus q̃ Scribarũ, & Phariseorũ, nõ intrabitis in regnũ cęlorũ. Et Prouer. 16. dr, In abũdãti iustitia virt⁹ maxima est. ergo vr quod uirtus possit esse maior, uel minor.

RESP. Dicendũ, quod cũ q̃ritur, utrum uirtus una possit esse maior alia, dupliciter intelligi põt q̃stio. Vno mõ i uirtutib. spẽ differentib. & sic manifestũ est quod una uirtus est alia maior.* semper enim est potior cã suo effectu: & in effectib. tanto aliqd ẽ potius, quãto est cã propinquior. Manifestũ ẽ aũt ex dictis, quod cã, & radix humani boni est rõ: & iõ prudentia, quę pficit rõnem, pfertur in bonitate alijs uirtutibus moralib. pficientibus uim appetitiuam, inquantũ participat rõnem: & in his etiam tãto est una altera melior, quãto magis ad rõnem accedit. unde, & iustitia, quæ est in uoluntate, pfert alijs uirtutib. moralibus: & fortitudo, quæ est in irascibili, pfertur temperantiæ quæ ẽ in cõcupiscibili, q minus participat rõnẽ, ut patet i 7. Eth.† Alio mõ põt intelligi quæstio in uirtute eiusdem spẽi. & sic secundum ea, quæ dicta sunt supra,* cum de intentionib. habituum ageret, uirtus põt dupliciter dici maior & minor, uno mõ secundum seipsam: alio mõ ex parte participantis subiecti. Si igit secundum seipsam consideret, magnitudo, uel paruitas eius attenditur secundum ea, ad q se extendit.* Quicũq; aũt habet aliq̃ uirtutem, puta tẽperantiã, hẽt ipsã quantum ad oia, ad q se temperantia extendit, *qd de scientia, & arte nõ cõtingit. Non. n. quicunq; est Grãmaticus, scit oia, q ad Grãmaticã ptinet. & secundũ hoc bene dixerunt Stoici, ut Simplici* dicit in cõmẽto Prędicamẽtorũ, quod uirtus nõ recipit magis neq; minus,* sicut sciẽtia uel ars, eo quod rõ uirtutis consistit in maximo. Si uero cõsideret uirtus ex parte subiecti participãtis, sic contingit uirtutẽ esse maiorẽ uel minorẽ, siue secundum diuersa tẽpora in eodem, siue in diuersis hominibus: quia ad attingẽdũ mediũ uirtutis, qd est sm rõnẽ rectam, unus est melius dispositus quam alius, uel pp maiorẽ assuetudinem, uel pp meliorem dispositionem naturæ, vel pp pspicacius iudicium rationis, aut etiam pter maius gratiæ donum, quod unicuique donat secundum mẽsurã donationis Christi, ut dicit ad Ephes. 4. Et in hoc deficiebant Stoici, æstimantes nullum esse uirtuosum dicendum, nisi, qui summe fuerit dispositus ad uirtutem. Non enim exigitur ad rõnẽ virtutis, quod attingat rectæ rõnis mediũ in indiuisibili, sicut stoici putabant, sed sufficit ppe mediũ esse, ut in 2. Eth.* dicitur. Idem ẽt indiuisibile signũ un⁹ propinquius, & prõptius attingit, quã ali⁹, sicut ẽt patet in sagittatorib. trahentib. ad certũ signum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod æqualitas illa nõ solũ est secundum quantitatem absolutam, sed est ẽt secundũ pportionem intelligenda: quia oẽs uirtutes pportionaliter crescũt in homine, ut infra dicet*.

AD 2m dicendũ, quod illud ultimum quod pertinet ad uirtutem, potest habere rationem magis, uel minus boni secundum prædictos modos, cum non sit ultimum indiuisibile, ut dictum est*.

AD 3m dicẽdum, quod Deus non operatur secundum necessitatem naturæ, sed secũdum ordinẽ suæ sapientiæ, secundum quam diuersam mensurã uirtutis hoibus largitur, secundum illud ad Ephes. 4. Vnicuique uestrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes virtutes simul in eodem existentes sint æquales.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr quod non oẽs uirtutes in uno, & eodẽ sint æqualiter intensæ. Dicit enim Apostolus 1. ad Corint. 7. Vnusquisq; enim

SVPER Q. LXVI. ART. II.

Med art. 2.

IN titulo articuli secundi quæstio nis sexagesimæsextæ scito titulum loqui de uirtutibus sicut in præcedenti titulo, scilicet de uirtutibus simpliciter, ut patet in processu.

bile mediũ inclinat⁹ naturaliter ad illud, quã non naturaliter exercitatus, quàm nõ exercitatus.

333 *Porrecta per totum.* Inf. art. 2. cor. & q. 73. art. 2. ad 3 & q. 112. ar. 4. cor. Et 2. 2. q. 5. ar. 4. Et 3 d. 36. art. 4. Et ma. q. 2. ar. 9. ad 8. Et uit. q. 5. ar. 3. *Glo. ordinar. ibid.

*tex. 116. tom. 2. †c. 19. t. c.

concl. (A, B, C, D, E)

†c. 6. t. 5. *Q. 52. ar 1.

*concl. P

*In pdica. qualitatis. concl.

*C. 6. t. 5.

*Art. seq.

*In corp art.

334 *Porrecta per totum.* Sup. ar. 1. ad 1. & infra q. 73. ar. 2. ad 3. Et 2. d. 42 q. 1. ar. 5. ad 6. Et 3. d. 36. a. 4. et mal. q. 2. ar. 9. ad. 8. Et uirt. q. 5. ar. 3.

¶ In corpore eiusdem articuli, hoc primum declarandũ occurrit Nouitijs q ro æqualitatis, q̃ ex Augu. ita tractat, cõsistit i hoc. Si virtutes nõ essent æquales, oporteret q aliqua haberet istas quatuor cõditiones inæquales, nã ad æqualitatẽ requirit æqualitas oĩum, sicut ad cõnexionẽ simultas omniũ: q a æqualitas est q̃dã cõnexio uirtutũ secũdm q̃titatẽ, ut patet sed non põt fieri, ut vna uirtus minus habeat de una istarum quatuor conditionũ, quàm de alijs. ergo. Probatur minor ponẽdo duos, in quorũ vno sit fortitudo minus habẽs de cõditione prudentiæ, & in altero fortitudo magis habens prudentiæ, & deducendo ad incõueniens, q similiter sunt æquales in fortitudine, & inæquales in fortitudine & partes sequela quo ad primã partẽ ex aduersario. quo ad sc̃dam ex ueritate: q a alteri^o fortitudo est prudentior, ac p hoc manifeste apparet, q sicut in uno, & eodẽ oportet æquales esse has quatuor cõditiones i qualibet materia cardinaliũ virtutũ. idẽ est enim iudiciũ in uno, & eodem, & in duobus.

¶ Declarãdũ est sc̃do, q q a uirtutes sc̃dm inclinationes ad ppios actus nõ sũt æquales nec q̃titatiue, nec proportionaliter, ut in lra dr: ió in sñfinne ad sc̃dm dr. Vnus & idẽ hõ promptior est ad actũ uni^o uirtutis, q̃ ad actũ alterius: & ad hũc sensũ reducẽda uidentur dicta alibi ab authore, ita q si dicã uirtutes æquales sc̃dm habitũ, & nõ sc̃dm actũ, ut in 36 d. tertij hoc dicentes seq vr author: sed dica, q uirtutes sc̃dm formale in habitu, sunt æquales: sc̃dm, uero materiale sunt inæquales, q̃d est dicere, habitus uirtutũ, ut procedũt subiecti uirtuti à prudẽtia, uel charitate, sunt æquales pportionaliter: ut uero ph . sũt eadẽ, ut tẽdẽtia in ppias materias, sunt inæquales.

*Cap. 4. tom. 3.

*Ar. p̃ced.

concl. m

habet propriũ donum à Deo, ^F alius quidem sic, alius aũt sic: nõ esset aũt unumdonũ magis proprium alicui, quàm alíud, si omnes uirtutes dono Dei infusas q libet ^b æqualiter haberet. ergo vr quòd nõ omnes uirtutes sint æquales in vno, & eodem.

¶ 2 Præ. Si omnes uirtutes essent æque intẽsæ in uno, & eodẽ, sequeretur q quicunque excederet aliquẽ i una uirtute, ^h excederet ipsum in oĩbus alijs uirtu ^G tibus, sed hoc patet esse falsũ: q a diuersi sancti de diuersis uirtutibus pcipue laudantur: sicut Abrahã de fide, Moyses de mãsuetudine, Iob de patientia. vñ de quolibet Cõfessore cantat i Ecclesia; Nõ est inuẽtus similis illi, q conseruaret legẽ Excelsi, eo q qlibet habuit prærogatiuã alicuius virtutis. ñ ergo oẽs uirtutes sũt æquales i uno, & eodẽ.

¶ 3 Præt. Quanto habitus est in- ^H tẽsior, ^h tanto hõ sm ipsum delectabilius, & prõptius operat: sed experimẽto patet, q unus hõ delectabilius, & prõpti^o operat actũ uni^o uirtutis, quã actũ alterius. non ergo oẽs uirtutes sunt æquales in uno, & eodem.

SED CONTRA est, q Aug. dicit in 6. de Trinita.* Quòd quicunq; sunt æquales in fortitudine, æquales sunt in prudẽtia & tẽperãtia, & sic de alijs: hoc aũt ñ esset, nisi oẽs uirtutes uni^o hoïs essent æquales. ergo oẽs uirtutes vnius hominis sunt æquales.

RESP. Dicendũ, q q̃titas uirtutũ, sicut ex dictis patet, * põt attendi dupliciter. Vno mõ sm rõnẽ spẽi, & sic nõ est dubiũ, q una uirtus unius hoïs sit maior, q̃ alia, sicut charitas fide, & spe. Alio mõ põt attendi sm participationẽ subiecti, prout s. intenditur, uel remittit in subiecto: & ^m K sm hoc oẽs uirtutes unius hoïs sunt æquales quadã æqualitate proportionis, inquantum æqualiter crescunt in hoïe ^n sicut digiti manus sunt inæquales sm quantitatem, sed sunt æquales sc̃dm proportionem, cum proportionabiliter augeant. hmõi aũt æqualitatis oportet eodem mõ rõnem accipere, sicut, & connexionis. Aequalitas enim est quædã connexio uirtutum sm quantitatem. Di-

ctum est autem supra, * quòd ratio connexionis uirtutum dupliciter assignari potest. Vno modo secũdum intellectum eorum, qui intelligunt per has quatuor uirtutes, quatuor conditiones generales uirtutum, quarum una simul inuenitur cum alijs in qualibet materia: & sic uirtus in qualibet materia non potest æqualis dici, nisi habeat omnes istas conditiones æquales. Et hanc rationem æqualitatis virtutum assignat Aug. in 6. de Tri.* dicens. Si dixeris æquales esse istos fortitudine, sed illum prẽstare prudẽtia, sequitur quòd huius fortitudo min^o prudens sit, ac per hoc nec fortitudine æquales sint, qñ est illius fortitudo prudẽtior: atq; ita de cæteris uirtutib. inuenies, si oẽs eadẽ cõsideratione percurras. Alio modo assignata est rõ connexionis uirtutum secundum eos, qui intelligunt hmõi uirtutes habere materias determinatas: & secundum hoc rõ connexionis uirtutum moraliũ accipitur ex parte prudentiæ, & ex parte charitatis quantum ad uirtutes infusas: non autem ex parte inclinationis, quę ẽ ex parte subiecti, ut supra dictum est.* Sic igitur, & rõ æqualitatis uirtutum potest accipi ex parte prudẽtiæ quantum ad id, quod est formale in omnib. uirtutibus moralibus. Existente enim ratione æqualiter perfecta in uno, & eodẽ, oportet q proportionaliter secundum rationem rectam medium constituatur in qualibet materia uirtutum. ^P Quantũ uero ad id, quod est materiale in uirtutibus moralib. scilicet, inclinationem ipsam ad actũ uirtutis, põt esse vnus homo magis promptus ad actum unius virtutis, quàm ad actum alterius uel ex natura, uel consuetudine, vel etiam ex gratiæ dono q.

*q. 65. ar. 1.

*Ca. 4. circa princ. tom. 3.

*q. p̃cedẽ. ar. 4.

*q. 65. art. 1. & 2.

concl. p

AD PRIMUM ergo dicendũ, q uerbum Apostoli potest intelligi de donis gratiæ gratis datæ, quę nõ sunt cõia omnibus, nec omnia æqualia in uno & eodem: vel potest dici quòd refertur ad mensuram ^I gratiæ gratum facientis, secũdum quam unus abũdat in omnibus uirtutib. plus quàm alius, propter maiorem abundantiam prudentiæ, uel etiam charitatis, in qua connectuntur omnes uirtutes infusę.

AD 2 ^m dicendũ, q vnus ^d sanctus laudatur pręcipue de una uirtute, & alius de alia propter excellentiorem promptitudinem ad actum unius uirtutis, quàm ad actum alterius. Et secũdum hoc etiam patet responsio ad tertium.

D. 179.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes morales præemineant intellectualibus.

AD TERTIVM sic procedit. Vr q uirtutes morales pęmineant intellectualib. Quod enim ^n magis est necessarium & permanẽtius, est melius: sed uirtutes morales sunt permanentiores ẽt disciplinis, quæ sunt virtutes intellectuales, & sũt ẽt magis necessariæ ad uita humanam. ergo sunt præferendę uirtutibus intellectualibus.

¶ 2 Præt. De rõne uirtutis est,

SVPER Q. LXVI. ART. III.

Med. ar. 3.

IN arti. 3. eiusdem 66. quæstionis dubium occurrit circa distinctionem in littera factam de uirtute, quòd sumitur dupliciter, scilicet secundum rationem speciei in ordinẽ ad obiectũ. & secundũ ordinem ad actum. Hęc nanq; distinctio cõtra eidentia habet membra: nam uirtus secundum rationem speciei habet ordinẽ ad actum, & econuerso:

315 *Porrecta per totum.*

Sup. q. 61. ar. 1. ad 3. & infr. q. 68. ar. 7. & 8. cor. Et 2. 2. q. 23. ar. 6. ad 1. & q. 161. art. 5. cor. Et 4. d. 13. q. 1. ar. 1. eo Et vit. q. 1. ar. 12. cor.

q̄ bonū faciat habentem: sed sm̄ uirtutes morales dicitur hō bonus, non aūt secundum uirtutes intellectuales, nisi forte secundum solam prudentiam. ergo uirtus moralis est melior q̄ uirtus intellectualis.

¶ 3 Præt. Finis est nobilior his, q̄ sunt ad finem: sed sicut dr̄ in 6. Eth.* uirtus moralis facit rectā intentionē finis, prudētia aūt facit rectā electionem eorum, q̄ sunt ad finē. ergo uirtus moralis est nobilior prudentia, q̄ est uirtus intellectualis circa moralia.

SED CONTRA. Virtus moralis est in rationali p participationē: uirtus aūt intellectualis in rōnali p essentiā, sicut dr̄ in 1. Eth.* sed rationale per essentiam est nobilius, q̄ rationale p participationē. ergo uirtus intellectualis est nobilior uirtute morali.

B RESP. Dicendū, q aliquid pōt dici maius uel minus dupliciter. Vno mō, simpliciter. Alio mō, secundum quid. Nihil.n. prohibet aliquid esse melius simpliciter, ut Philosophari, q̄ ditari: qd̄ tamen non est melius scd̄m qd, idest, necessitatem patiēti. Simpliciter aūt consideratur unum quodq; quando consideratur secūdum propriam rationem speciei: habet autem uirtus speciē ex obiecto, ut ex dictis patet.* Vnde simpliciter loquendo, illa uirtus nobilior est, quæ habet nobilius obiectum. Manifestum est aūt q obiectum rationis est

*ca. 12. in me. 10. s.

*cap. ult. eorū. s.

*Q. 60. a. 1.

uerso: quia potentiæ & habitus specificantur ex actibus, & actus ex obiectis, ut habetur in secundo de anima.

¶ Ad hoc dr̄, q uirtus dupliciter respicit actū. primo ut specificantē ipsam: Scd̄o, ut effectū ipsius. & primo mō actus cadit sub primo mēbro implicite, ut obiectio probat: scd̄o aūt mō spectat ad scd̄m mēbrū. Intendit.n. author, q uirtus pōt considerari dupliciter, primo scd̄m specificā differentiā, seu rōnem uirtutis: secūdo scd̄m bōa conditionem, s. esse principium actus recti: & vult, q prima consideratio iudicet uirtutē simpliciter, quia scd̄m proprium cōstitutiuū essentialiter: secunda iudicet eam scd̄m quid, quia secundum communia. & consequenter vult, q virtutes intellectuales sint nobiliores simpliciter, q̄ morales: quia habēt nobilius obiectum. Morales autem sunt nobiliores secundū quid: quia dant non solum facultatem actus recti, sed facultatem recte utendi ipsa facultate, quod est manifeste esse perfectius principiū actus: & hoc habet uirtus moralis, quia perficit appetitum, cuius est mouere seipsum, & cæteras potentias. Hæc autem ideo breuiter transeo, quia superius declarata sunt.

¶ In eodem tertio articulo dubium est de rōne in litera assignata, qua ratio obiectum rationis nobilius est obiecto appetitus, quia scilicet ratio apprehendit aliquid in uniuersali: appetitus autē tendit in res, quæ habent esse particulare, tum quia, & ratio apprehendit particulare, & appetitus tendit in uniuersalia. appetimus enim famam, & gloriam in communi, & odimus latronum genus: tum quia res habent nobilius esse in particularib. quàm in uniuersali: quia illud est reale, hoc rationis: illud simpliciter, hoc secundum quid.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia de nobilitate intellectus, & uoluntatis in prima parte dictum est, ideo author breuiter pertransiens, hanc rationem affert, in qua duo tanguntur, scilicet modus operandi utriusq;, & cōditiones obiectorum. Vniuersalitas nanq; & particularitas extra conditiones sunt obiectorum rōnis & appetitus. tendere aūt ad extra, & habere in se, modi sunt operandi, ille appetitus, iste intellectus: & ille quidem in litera exprimitur, iste aūt non, sed insinuantur, & ex opposito, & ex cōditione obiecti, quia uniuersale in aīa est. Est igit̄ nobilior ratio appetitu, quia apprehendit in uniuersali, idest, quia respicit res scd̄m esse eleuatū, in quo uniuntur oīa particularia, q̄ in re diuisa sunt. Cum.n. dispersa in inferiorib. unita sint in superiori, & particularia in uniuersali uniātur, in seipsis dispergantur, cōsequens est vt vniuersale altioris sit ordinis: & hoc directe intēdit litera, q̄ ex obiecto testat̄ se procedere. Modus āt operādi, q optimā quoq; constituere rōnē, hic nō est intētus: sed in utili in memēto cū de uoluntate, & intellectu respectu Dei in patria loqueris: ibi. o. stāte paritate obiecti ex mō p̄eminet intellectus. Ad obiecta aūt in oppositum dr̄, q p̄sens sermo non comparat rōnē appetitui intellectiuo in spem, sed appetitui cōmuni, uoluntati, irascibili, & concupiscibili. Vnde patet, quòd sicut ratio per se primo est uniuersalis, & reflexe particularis: ita appetitus per se respicit res in particulari permissiue, inquantum intellectiuus est, respicit vniuersale. Cōparatio autem fit scd̄m primaria, nō scd̄m secūdaria obiecta. Dr̄ scd̄o, q quia appetitus hoc ipsum q tendat in uniuersale, habet à ratione tō ratio, quę ex seipsa hoc habet, & in hoc est nobilior. Et ut excludatur omnis cauillatio, dico q vis rationis consistit in hoc, q ratio tendit ex se in uniuersale, ita q habet ipsum vt proprium, quòd nulli alteri conuenit: quia appetitus si tendit in uniuersale, habet hoc ex alio, & vt communicatum & participatiue: in cuius signum appetitus tendit in uniuersale magis ex ea parte qua distribuit̄ in particularia, q̄ inquantum in se unit illa, cuius oppositū accidit in intellectu, & est magis de ratione uniuersalis. Appetimus in gloriam in uniuersali, pro quanto uellemus gloriam extēdi

A ad oēm gloriā. Et similiter odio habemus latronū genus, p q̄to ad oēs latrones odiū extendimus: intelligimus hæc in uniuersali ecōuerso pro q̄to, s. diuisa ad unū cōtemplando tenemus.

¶ Ad secundā aūt obiectionē di. q esse in uniuersali non sumitur pro denominatione, q̄ dr̄ uniuersalitas, s. p esse in materialiā quo in anima existente res extra denominatur extrinsece uniuersalis. Constat aūt, q esse materiale est reale, & nobilioris ac altioris ordinis adeo, ut unū indiuiduum immaterialia ordinis æquiualeat infinitis particularib. materialiter. Et licet esse immateriale rerū materialiū sit esse earum scd̄m quid, est tū in se, & in ordine uniuersi esse simpliciter, & eminentius: sicut bos in Sole non est bos simpliciter, tamen esse Solis q est eminenter bos, est esse simpliciter nobilius. unde consueuit dici, q bos est simpliciter bos in particulari, & bos, & scd̄m qd in anima: t esse tamē ens nobilius in aīa, C quàm in particulari. & hoc sufficit proposito, ubi de nobilitate simpliciter obiecti, & non respectu huius, nec illius specialis p̄dicati, puta bouis, equi &c. est sermo.

¶ In eodem artic. 3. dubiū est, quia author uidetur in calce articuli quasi retractare conclusionē huius articuli, s. q virtutes intellectuales sunt simpliciter loquendo, nobiliores q̄ morales, dū dicit, q ratio virtutis magis cōpetit morali, & q uirtutes intellectuales sunt nobiliores habitus: quasi dicat, q nō sunt nobiliores uirtutes, q̄uis sint nobiliores habitus. Et confirmat̄ hæc sententia ex supradictis in art. 3. q. 56. vbi dictū est, q uirtutes intellectuales sunt uirtutes scd̄m quid: morales aūt sunt uirtutes simpliciter, pp rōnē hic tactā, & ibi explicatā: quia. s. moralis pficit ad rectitudinē actus in se, & in eius vsu, intellectualis aūt in se tm̄: ex hoc.n. arguitur facile sic. Quod est tale simpliciter, est nobilius in esse tali, quàm quod est tale secundum quid: sed moralis est uirtus simpliciter, intellectualis secundum quid. ergo mo- D ralis est nobilior uirtus quàm intellectualis.

¶ Ad hoc dr̄ concedēdo, q author in calce articuli declarauerit intentionem suam, q intendit has tres propositiones esse veras & stare simul. Virtutes intellectuales sunt nobiliores moralibus. Virtutes intellectuales sunt nobiliores habitus, quàm morales. Virtutes morales sunt nobiliores uirtutes, quàm intellectuales: quū in prima sit cōparatio non scd̄m hanc uel illam rōnē, sed simpliciter: in secunda in ratione habitus: in tertia in rōne uirtutis. Sed huic expositioni obstat, primo, quia sermo authoris debet esse formalis, ac per hoc in tractatu de uirtutib. nono, dicēs, q intellectuales uirtutes sunt nobiliores moralibus, debet verificari formaliter, s. de uirtutibus, inquātū uirtutes sunt. Obstat, secundo, quia author ipse in hac litera vult, q uirtus inquātum uirtus habet speciem ex obiecto, & ex hoc iudicetur nobilior simpliciter. Si.n. à doctrina sensus formalis tollitur, obiecta incertitudinis plena sunt, ut dr̄ in 4. Metaphysicæ. Dicendum E est ergo, q intentio authoris hæc est, duas tm̄ propositiones construere, s. primā simpliciter, & tertiam secundum quid. i. aū determinatione, ut declarabitur. secunda.n. incidit cum prima ut declarabitur. in sensu autem exposito impertinens: nō enim hic de habitus ratione tractatus est.

¶ Ad quorū euidentiā sciendum est, q dupliciter exponi potest sermo de uirtutibus, inquantum uirtutes. pōt.n. quis ibi: inquātum, determinare rōnē communem uirtutis: & potest determinare specificas differentias uirtutū. si determinet cōmunis rationē uirtutis, sic uirtutes morales sunt nobiliores intellectualib. quia communis ratio uirtutis, ut in litera dr̄, sumitur ex ordine ad actum, in quo præstant morales intellectualibus. si uero determinentur specificæ differentiæ uirtutum, sic intellectuales præstant moralibus: quia habent nobilius obiectū, unde specificas sortiuntur differentias: & totum oppositum est eius, quod præcedens expositio credidit, quia uirtutes intellectuales sunt simplici-

nobilius, q̄ obiectum appetitus. ratio.n.apprehendit aliquid in uniuersali, sed appetitus tendit in res, q̄ habēt esse particulare. unde simpliciter loquendo, uirtutes intellectuales, quæ perficiūt rationem, sunt nobiliores quàm morales, quæ perficiunt appetitum. Sed si consideretur uirtus in ordine ad actū, sic uirtus moralis, quæ perficit appetitū, cuius est mouere alias potentias ad actum, ut supra dictū est, nobilior est. Et quia uirtus dr̄ ex eo, quod est principium alicuius actus cum sit perfectio potentiæ, sequitur ēt q̄ ratio uirtutis magis competat uirtutib. moralib. q̄ uirtutibus intellectualibus: quāmuis uirtutes intellectuales sint nobiliores habitus simpliciter.

G AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ uirtutes morales sunt magis permanentes, quàm intellectuales pp exercitium earum in his, quæ pertinent ad uitam communem. Sed manifestum est, q̄ obiecta disciplinarum, quę sunt necessaria, & semper eodem mō se habentia, sunt permanentiora quàm obiecta uirtutum moralium, quæ sunt quædam particularia agibilia. Quod au-

simpliciter nō solū nobiliora entia, sed nobiliores uirtutes moralib. licet sint ignobiliores scdm communem rōnē uirtutis, q̄ magis conuenit moralib. immo eis simpliciter, & intellectualibus scdm quid. Sed hæc maior nobilitas, s. habere communem rōnem uirtutis simpliciter, non dat maiorē nobilitatem simpliciter, sed scdm quid: quia spectat ad esse principiū actº. Vnde, ut in litera dr̄, nō sumitur nobilitas simpliciter maior, sed scdm quid: & similiter ex eo, q̄ intellectuales uirtutes sunt scdm quid uirtutes secundum communē uirtutis rationem, non nisi secundum quid ignobiliores censentur. Et propterea in litera concluditur, quòd uirtutes intellectuales, licet minus communem uir-

q 9.ar.j.

tutis rōnem habeāt, sunt nobiliores habitus simpliciter, & non in ratione habi-

concl. m

tus. Si enim essent nobiliores in ratiōe habitus tantum, essent nobiliores secundum quid, cum sit prædicatum ualde commune unde prima propositio est simpliciter uera & formalis, scilicet, Virtutes intellectuales sunt nobiliores moralibus: quia ex propriis rationibus specificis uendicant

H sibi maiorem nobilitatem quàm morales. Tertia autem propositio est uera cum determinatione: unde & in litera non habetur. Nec acceptatem eam nisi cum determinatione hoc modo, uirtutes morales sunt nobiliores uirtutes secundum communem rationem uirtutis, quàm intellectuales: sine hac enim determinatione contradictoriam concederem. Nec obstat doctrina superius habita in quæst. 54. & pluries repe. ita de uirtute simpliciter, & secundum quid: quia secundum communem uirtutis rationem intelligitur. hunc sensum memento reducere, similia inuanies.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte primo, quòd Scotus cum sequacibus, quia tenet uoluntatem nobiliorem intellectu, consequenter ponit uirtutem moralem nobiliorem prudentia, quę est intellectualis. & nō solū in hoc principio discordat, sed quia ponit prudentiam & uirtutem moralem circa idem obiectū, ac per hoc æqua est apud ipsum nobilitas ex parte obiecti, & aperte errat: quia licet sit idem obiectum materiale, puta, agibilia prudentiæ tamen obiectum est sub ratione ueri, uirtutis autem moralis sub ratione boni: ueri autem ratio nobilior est simpliciter, quia absolutior. Aduerte secundo, ne te decipiat materia intellectualis uirtutis, puta artis, & propterea neges eā nobiliorem simpliciter, respice ad rationem literæ, quia scilicet est de eis in uniuersali, & quiesces non abnegando ignobilitatem secundum quid pro quanto ad uilia experiendo descendit utrū que. n. arti conuenit, ut in primo Metaphysicæ dr̄, iudicare scilicet, & agere. & propterea sic suscipere memento, quòd prudentia, & ars sint circa singularia, ut prius, & essentialius, in quantū cognoscitiuæ sint circa uniuersalia: unde nobilitatem simpliciter trahunt, ut in litera dicitur.

¶ In responsione ad tertiū eiusdem articuli, dubium arduū occurrit in uia authoris, & simpliciter, quomodo. s. sit uerum Prudentiam dirigere morales uirtutes ēt in præstituendo finem: &

K simpliciter quidē in Scda secundæ discutiendum erit in q. 47. Ad hominem uero nunc duplici rōne differendum puto. Primo, quia hoc repugnare ui superius dictis, & inferius in Secunda secundæ loco allegato. superioribus quidem pro quanto dictum fuit, quòd prudentia principium, quod est finis, habet à uirtute morali: quia qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. inferioribus autem, quia expresse negabitur ex proposito, prudentiam præstituere finem moralibus uirtutibus. Secundo, quia ex hoc pendet principale intentum huius articuli quo ad prudentiam, an scilicet nobilior sit prudentia uirtute morali, ut uis argumenti tangit.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam ponendus ante oculos est progressus nostræ mentis in istis, ut ex eo rationem dictorum sumere, & reddere ualeamus, & quid simpliciter, & quid secundum quid intelligatur, discernamus. In mente nostra primo omnium est synderesis, qua non solum omne bonū prosequē-

F dum, & malum fugiendum, felicitatem appetendum, & miseriam fugiendam: sed bonum rationis prosequendum, & malum oppositum uitandum iudicamus naturaliter. & hinc in appetitu naturaliter inest non solum inclinatio ad bonum prosequendum, & malum uitandum, ad beatitudinem appetendā, & miseriā fugiendā: sed imperfecta quædam inclinatio ad uiuendum scdm rectam rationem. Et licet synderesis sit uirtus, quia est intellectus principiorum, inclinatio tamē hæc appetitus non est uirtus, quia imperfecta est. Ratio autem quare in appetitu non est perfecta naturalis inclinatio, ut sit sufficiens ad uirtutem, sicut in ratione est iudicatorium naturale sufficiens ad uirtutem, est, quia apprehensio trahit res ad se, & iudiciū perficitur scdm esse, quod res habent in nobis: appetitus autem tendit ad res in se, & perficitur in adeptione rei. Ex hoc. n. prouenit, quòd inclinatio ad bonum eget habitu rectificante electionem, in uoluntate quidem quo ad bonum rationis in

H operationib. in appetitu uero sensitiuo quo ad bonum rōnis in passionib. qua adipiscatur finem, & ipsa impotens ad hoc à rōne uirtutis deficiant, lumen autē naturalis iudicij: circa principia tali adminiculo non egeat, sed in seipso manens recti semper fit principium actus perfecti, qui est iudicare. Synderesis igitur in intellectu iudicante, & proponente non solum finem ultimū, sed fines proprios uirtutum moralium, dum in passionibus, & operationibus scdm rationem uiuendum iudicat, & appetitu inchoatiue inclinato ad hos fines, scilicet bonum rationis in operationibus, bonum rationis in timoribus, & audaciis, bonū rationis in delectationibus &c. discurritur ex huiusmodi principiis firmatis in intellectu, & inchoatis in appetitu, subsumendo aliquod minus uniuersale, puta, abstinere à delectationibus uenereis, rempublicam defendendā, & concluditur modus in delectationibus, & sic de aliis. Hic autē discursus prudentiæ generatiuus est, & conclusio eius est modus in operationibus, seu pas-

I sionibus seruandus, qui nil aliud est quàm medium rationis in materia morali. principium autem eius est synderesis ex parte apprehensiua, & naturalis inclinatio ad bonum rationis in concupiscētijs & delectationibus ex parte appetitiua. Ad hunc quoque discursum perfectum, iudicio scilicet, & præcepto, sequitur in appetitu conclusio electionis, qua scilicet eligimus delectationes in ordine ad modum illum, medium illud, bonum illud rationis. In hac enim electione potest perficere simul duo ex parte obiecti, scilicet passiones ipsas modificatas, & modum ipsum: & intuer quòd modus spectat ad finem moralis uirtutis, quia est ipsum rationis bonum participatum in materia morali: passiones autem ipsæ spectant ad id, quod est ad finem: utuntur enim eis uirtutes propter bonum rationis. Et sicut prudentia generatur frequenti discursu ex fine, sic præexistente, & concludente medium: ita uirtus moralis generatur ex frequenti electione subsequente simul. genita autem iam utraque uirtus sic connectitur, ut humana ratio non solum synderesi, sed prudentia rectificata de fine uirtutis illa rectificante eam de fine illo absolute, ista rectificante eandem de eodem applicato ad minus uniuersale, quàm sit uniuersale synderesis, uel etiam ad singulare, quoniam prudentia est etiam singularium: & totius mota non solum ab appetitu naturali talis finis, sed perfecta uirtute inclinante in talem finem, discurrit ad ulteriores conclusiones, donec perueniatur ad perfectionem status uirtutis, uel ad firmandum eaidem, & proportionaliter ad eligendum mouetur appetitus. Hic est progressus mentis nostræ, in quo triplicem aduertere potes distinctionem, unde clarificari ambigua occurrentia possunt. Prima est de fine uirtutis moralis, quòd sumitur dupliciter, scilicet absolute, seu in sua communitate, & applicate ad speciales actus occurrentes in extremo uitæ humanæ. Secunda est de uirtutibus moralibus & prudentia, quòd sumuntur dupliciter scilicet in fieri, & in facto esse secūdū essentiam.

Tertia

Tertia est de dare & accipere finē, quod sumitur dupliciter, s. A primo, & non primo. Ex his nanq; liquet primo quod finis uirtutis moralis absolute pstituitur: primo non à prudentia, sed à synderesi & hoc clarū est, q2 prudentia ex illo fit. Scdo, q finis idē absolute nō prius intendit à uirtute morali, q̄ sit prudentia. & hoc clarū ē: q2 uirtue moralis nō fit ab illo fine illi mediante prudētia. Tertio, qđ prudētia in fieri non depēdet à uirtute morali, sed eius fine, & appetitu recto illi⁹ naturalis inclinationis, q nō est uirtus, sed inchoatio uirtutis. & hoc clarū est, q2 intētio recta finis ē principiū prudētiæ: & constat q ah prudētiā nō ē virt⁹ moralis. Quarto, q uirtus moralis in fieri depēdet nō solū à synderesi, & ea [illegible] intētione finis nūc dicta, sed prudētia afferēte finē, inueniendo mediū prius natura, quàm sequat electio generās uirtutē moralē. & hoc clarū est ex ordine dicto, & diffinitione uirtutis moralis. Quinto, q cōparando prudētiā ad uirtutē moralē in fieri, sic simpliciter uerū est, q prudētia dirigit uirtutē moralē pstituēdo illi finē nō primo & absolute, sed applicādo illū ad spālē materiā occurrētē. & sic uerificant uerba authoris hic, q pp inuētionē medij prudentiæ pstitutionē finis dant: & non contradicunt superioribus, nec dictis in secūda secundæ, quæ de prima pstitutione finis & de fine absolute uirtutis moralis loquuntur. Sexto, qđ comparando tam generatā prudētiā, & uirtutē moralē, utraq; in facto esse alteri finē applicite præbet

*Q. 3. ar. 6.

*Q. 9. ar. 1. et q. 36. ar. 3.

¶ll. 2. Eth. c. 6. et 6. Eth. c. ult. tom. 3. 336

Porrecta per totum. Sup. ar. 1. co. & inf. q. 68 ar. 7 co. Et 2. 2. q. 58. art. 12. et q. 123. a. 12. ai q. 141. ar. 8. Et 3. d. 33. q. 1. at. 1. q. 1. ao. Et 4. d. 33. q. 3. at. 3. cor. Et vit. q. 5. ar. 3. co.

tē virtutes morales sunt magis necessariæ ad uitā humanā, nō ostēdit eas esse nobiliores simpliciter, sed quo ad hoc, quinimo virtutes itellectuales speculatiuæ ex hoc ipso, q nō ordinant ad aliud, sicut utile ordinatur ad finē, sūt digniores. Hoc. n. cōtingit, q2 s̄m eas quodāmō B inchoatur in nobis beatitudo, a quæ consistit in cognitione ueritatis, sicut supra dictum est.*

Ad 2m dicendum, q secundū virtutes morales dicitur homo bonus simpliciter, & non s̄m intellectuales uirtutes ea rōne: q2 appetitus mouet alias potētias ad suum actum, ut supra dictū est. Vnde per hoc ēt non probatur, nisi quòd virtus moralis sit melior secundum quid. C

Ad 3m dicendū, q prudētia non solū dirigit uirtutes morales in eligēdo ea, q̄ sunt ad finē, sed etiam in præstituendo finē. Est autem finis uniuscuiusque virtutis moralis attingere mediū in ppria materia: qđ quidē medium determinatur secundū rectam rationem prudentiæ, ut dicitur in 2. & 6. Ethic. †

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iustitia sit præcipua inter virtutes morales.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄ q iustitia non sit præcipua inter virtutes morales. h Maius enim est dare alicui de proprio, q̄ reddere alicui quod ei debetur: sed primum pertinet ad liberalitatem, secundum aūt ad iustitiam: ergo uidetur quòd liberalitas sit maior uirt⁹ quàm iustitia.

¶2 Præt. Illud vr̄ esse maximum inh vnoquoque, quod est perfectissimum in ipso: sed sicut dicitur Iacobi 1. Patientia opus perfectū habet. ergo vr̄ q patientia sit maior quàm iustitia.

¶3 Præt. Magnanimitas h operatur magnum in omnibus uirtutibus, ut dicitur in 4. Ethicorū.* ergo magnificat etiam ipsam iustitiam: est igitur maior quàm iustitia.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in 5. Ethic.* q iustitia est præclarissima uirtutum.

RESPON. Dicendum, q uirtus aliqua secundum suam speciem potest dici maior, uel minor, uel simpliciter, uel secundum quid. Simpliciter quidem dicitur maior, secundum quod ea majus bonum rationis relucet, ut supra dictum est.* & secundum hoc iustitia inter oēs uirtutes D morales præcellit tāquàm propinquior rationi,* quod patet & ex subiecto, & ex obiecto: ex subiecto quidem, quia est in uoluntate sicut in subiecto. volūtas autem est appetitus ra-

rū, quæ sunt ad finē tm̄. & per hoc soluitur illa confirmatio de habitu principiorū, quia. s. habitus principiorū est nobilior habitu conclusionū tm̄, non aūt habitu principiorū, & conclusionum: sicut est in proposito ubi secundum ueritatem utraque est principiorum & conclusionum. moralis nanque uirtus est finis, & eorū, q sunt ad finē: facit. n. rectā intentione & electionē: & similit prudētia est finis, & eorū, q sunt ad finē, dū inueniendo mediū applicat ipsum rōnis bonū qđ ē finis, ad operationes & passiones, quæ sunt pp finem. Et nota q author nō solum intendit prudētiam esse finis, sed ēt dirigere morales respectu finium, insinuans alteram rationem, s. quòd ad hoc quod habitus respectu finis sit nobilior requiritur q sit perfectus absque mendicatione ab illo, qui est respectu eorum, quæ sunt ad finem, si enim ab illo perficeretur, iā sub illo esset, nec esset independēs sicut finis independēs est ab alijs, quæ sunt ad finē. Sic aūt accidit in proposito: q2 licet uirtus moralis sit finis etiam absolute, q̄uo ipsius non est prudentia, sed synderesis: attamen dependet in fieri, & esse à prudentia, quæ est finis applicatrix, & eorū, quæ sunt ad finem: & propterea non sequitur, quòd sit nobilior prudentia. Reliqua in secunda secundæ tractanda sūt: vbi rationes Sc[illegible] tertio sentent. [illegible] 36. quòd prud[illegible] sit respectu finis, n[illegible] debuntur: & quare in ratione duab. existentibus uirtutibus, scilicet, synderesi, & prudencia, in appetitu una respondeat moralis uirtus respectu finis, et eorum, quæ sunt ad finem intendens, et eligens.

*Cap. 9.

*c. 1. paulo ante fi. tom. 5.

*Ar. 1. huius q.

*Consil. [illegible]

diuersimode declaratur hoc quo ad singula: prudentiam in primis constat medium morali uirtute semper ostendere, & conseruare uirtutem: deinde moralem constat finis appetitū rectū facere, ac per hoc prudentiæ principiū firmare. ex hoc aūt q appetitus uirtute morali rectificat ad eligendū consonat bono rōnis, quia electio claudit in sa intentione, consequens est, ut eadem uirtute rectificetur ad intendendū illum E finem etiam absolute, tanta q intentio finis, quæ prius ex synderesi, & inclinatione naturali tm̄ erat recta, ex uirtute morali à prudētia genita sit, & est recta recte, & sic uirtus moralis in facto esse dat prudētiæ in facto esse finē, & absolute, & nō econtra: & hoc est septimum. Declaratur q non est econtra: quia in parte apprehensiua synderesis est uirtus sufficiens respectu finis absolute: & propter hoc magis vulgatum & cantatum est, quòd virtus moralis dat finem prudentiæ, quàm econtra. ex his autem patet quomodo argumento satisfiat in proposito de nobilitate secundum ueritatem, & hanc rationem. consistit enim vis argumenti in hoc, Virtus finis est nobilior uirtute eorum, quæ sunt ad finem, sicut habitus principiorum est nobilior habitu conclusionū: sed uirtus moralis est respectu finis, prudentia respectu eorū, quæ sunt ad finē. ergo responsio literæ est ad minorē dicens, q prudētia est eorum, q sunt ad finem & finis, & ideo nō sequitur quòd sit ignobilior: sicut sequeretur si esset eo-

SVPER QVAEST. LXVI. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN articulo 4. eiusdem 66. quæst. dubium Nouitiorum occurrit, quomodo fortitudini præferatur iustitia: quia fortitudo rectificat circa mortem, et uitam, iustitia autem circa operationes ad alterum. Nulla nanque operatio est maior ipsa uita, sed pellem pro pelle, et cuncta, quæ habet dabit homo pro anima sua. Sed hæc facile soluuntur ex eo, quod iustitia rectificando animum in omnibus operationibus, quæ sunt ad alterū, rectificat etiam respectu uitæ, et mortis Ad iustitiam enim spectat ponere uitam pro altero, puta pro republica, cui hoc debet: nec inconuenit eundem actum spectare ad iustitiā, & fortitudinem diuersimode: nā in proposito, ponere uitam inquātū habet rationem debiti, spectat ad iustitiam, quæ sicut dat alia bona debita, ita et uitam: inquantū uero habet rationem terribilis spectat ad fortitudinē, cuius est firmare animum ne timeat hoc, sed audeat etc. iustitia tanto est nobilior, quanto vniuersalior circa altera, scilicet est bona rectificās in his, quæ sunt ad alterū.

tionalis, vt ex dictis patet. †Fm aūt obiectū fiue materiā, qa est circa operationes, quibus hō ordinat nō solū in seipso, sed ēt ad alterū. vñ iustitia est p̄clarissima virtutū, vt dr̄ in 5. Eth.* Inter alias aūt uirtutes morales, q̄ sunt circa passiones, tanto in unaquaq; magis relucet rōnis bonū, quanto circa maiora motus appetitiuus subdit̄ rōni. Maximū aūt in his, q̄ ad hoiem ptinent, est uita, à qua oia alia dependet. & iō fortitudo, q̄ appetitiuū motū subdit rōni in his, q̄ ad mortē, & uitam ptinent, primū locū tenet inter uirtutes morales, q̄ sunt circa passiōes, tñ ordinat̄ infra iustitiā. Vñ Philos. dicit in 1. Rhet.* q̄ necesse est maximas esse virtutes, q̄ sunt alijs honoratissimę, siquidē est virtus potētia benefactiua. pp hoc fortes & iustos maxime honorā t hæc qdē in bello. s. fortitudo, hæc aūt. s. iustitia, & in bello, & in pace utilis est. Post fortitudinē aūt ordinatur tēperantia, q̄ subijcit rōni appetitū circa ea, q̄ immediate ordinant̄ ad uitā uel in eodē fm numerū, uel in eodem fm spēm, s. in cibis, & venereis. & p̄ sic istæ tres virtutes simul cum prudentia dn̄r esse principales ēt dignitate. Secundum quid aūt dr̄ aliqua virtus esse maior, fm quod adminiculum, uel ornamentū præbet principali uirtuti: sicut substantia est simpliciter dignior accidente, aliquod tñ accidens est secundum quid dignius substantia, inquantum perficit substantiam in aliquo esse accidentali.

Ad primum ergo dicendum, q̄ actus liberalitatis oportet q̄ fundetur super actū iustitiæ. Non n. esset liberalis datio, si nō de proprio daret, ut in 2. Polit. dr̄. vnde liberalitas sine iustitia esse nō posset, quæ secernit suū à nō suo. Iustitia aūt potest esse sine liberalitate: unde iustitia simpliciter est maior liberalitate tanquàm cōior, & fundamentū ipsius. Liberalitas autem est secundum quid maior, cum sit quidam ornatus iustitiæ, & supplementum eius.

Ad 2m dicēdum, q̄ patientia dr̄ habere opus p̄fectū in tolerantia malorū, in q̄bus nō solū excludit iniustā uindictā, q̄ ēt excludit iustitia: neq; solū odiū, qd̄ facit charitas: neq; solū irā, qd̄ facit mansuetudo: sed ēt excludit tristitiā inordinatā, q̄ est radix oium p̄dictorū. & iō in hoc est p̄fectior, & maior: qa in hac materia extirpat radicem: non aūt est simpliciter p̄fectior oibus alijs uirtutibus: qa fortitudo nō solū sustinet molestias abs q; pturbatione, qd̄ est patiētię, sed ēt ingerit se eis cū opus fuerit. vnde quicunque est fortis, est patiēs, sed nō conuertitur. est aūt patientia quædam fortitudinis pars.

Ad 3m dicēdū, q̄ magnanimitas nō pōt esse nisi alijs virtutib. p̄existētibus, vt dr̄ in 4. Eth.* unde cōparatur ad alias, sicut ornatus earum: & sic fm qd est maior omnibus alijs, non tamen simpliciter.

ARTICVLVS V.

Vtrum sapientia sit maxima inter virtutes intellectuales.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ q̄ sapientia nō sit maxima inter uirtutes intellectuales. Imperans enim maius ē eo, cui imperatur: sed prudentia uidetur imperare sapientię. dicitur n. 1. Eth.* q̄ quale disciplinarū debitum est esse in ciuitatibus, & quale vnūquodq; addiscere, & usquequo, hæc p̄ordinat, scilicet politica, quæ ad prudentiā pertinet, ut dicitur in 6. Eth. †cū igitur inter disciplinas etiā sapiētia cōtineatur, videtur q̄ prudentia sit maior, quàm sapientia.

¶2 Præt. De ratione uirtutis est, q̄ ordinet hominem ad felicitatē. est enim uirtus dispositio perfecti ad optimum, ut dr̄ in 7. Physic.* sed prudentia est recta ratio agibilium, per quæ homo ad felicitatem perducitur: sapiētia autē nō cōsiderat humanos actus, q̄bus ad beatitudinē peruenitur. ergo prudentia est maior virtus quàm sapientia.

¶3 Præt. Quanto cognitio est perfectior, tanto uidetur esse maior: sed perfectiorem cognitionē habere possumus de rebus humanis, de quibus est sapiē scientia, quàm de rebus diuinis, de quibus est sapiētia, ut distinguit Aug. in 12. de Trini.* Quia diuina incomprehensibilia sunt, secundum illud Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. ergo scientia est maior uirtus quàm sapientia.

¶4 Præt. Cognitio principiorum est dignior quàm cognitio conclusionum: sed sapientia concludit ex principijs indemonstrabilibus, quorum est intellectus, sicut & aliæ scientiæ. ergo intellectus est maior virtus, quàm sapientia.

SED CONTRA est, q̄ Philos. dicit in 6. Eth.* q̄ sapientia est sicut caput inter virtutes intellectuales.

RESP. Dicendum, q̄ sicut dictum est,* Magnitudo uirtutis secundum suam speciem consideratur ex obiecto: obiectum aūt sapientiæ præcellit inter obiecta oium uirtutum intellectualium: cōsiderat enim causam altissimam, quę Deus est, ut dr̄ in principio Met.* Et qa per causam iudicatur de effectu, & per causam superiorem de causis inferioribus, inde est, q̄ sapientia habet iudiciū de omnibus alijs virtutibus intellectualib. & eius est ordinare oēs, & ipsa est quasi architectonica respectu omnium.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ cum prudentia sit circa res humanas, sapiētia uero circa cām altissimā, impossibile est quòd prudētia sit maior uirtus q̄ sapiētia, nisi ut dicitur in 6. Eth.* maximū eorū, quæ sunt in mundo, esset homo. Vnde dicendū est, sicut in eo li. dicitur, †quòd prudētia nō imperat ipsi sapientiæ, sed potius econuerso: quia spiritualis iudicat oia, & ipse à nemine iudicatur, ut dicitur 1. ad Corin. 2. Non em̄ prudentia habet se intromittere de altissimis, q̄ cōsiderat sapiētia: sed imperat de his, quæ ordinantur ad sapientiam, s. quomodo hoies debeant ad sapientiam peruenire. unde in hoc est prudētia, seu politica, ministra sapiētię: introducit. n. ad ea p̄parans ei uiam, sicut ostiatius ad regem.

Ad 2m dicendū, quòd prudentia considerat ea, q̄bus peruenitur ad felicitatem: sed sapientia considerat ipsum obiectum felicitatis, quod est altissimum,

SVPER Q. LXVI. ART. V.

157 *Med. ar. 5.*

IN ar. 5. eiusdē 66. q. in cōclusione ad quartū, nota auctam doctrinā, quare sapiētia rōnes terminorū maxime vniuersaliū cōsiderat ut in 5. Metaph. qa, s. ens est proprius effectus primæ cāæ, qd in prima parte declaratū ē: & quare iudicat de principijs, qa scilicet eorū cā considerat rōnes terminorū. iudicium enim rei per illius cās fit. Iudicat aūt sapientia de principijs ex rōnibus terminorū, non tanquàm explicans mediū terminū latentē quo fiat assensus principijs, aut reddatur altera cā uerita tis eorū, sed tanquā dās eis intrinsecam constitutiua eorū rōnes, s. terminorū, & in eadē resoluens illa &c. & p̄pea defendit illa ex summa arce videns.

Marginal notes: 1p. p. q. 80. — *c. 1. paulo ante finem l. 5. — *c. 3. l. 6. — *tex. 3. l. 5. — *l. 1. Eth. cap. 2. — †c. 8. l. 5. — *tex. 17. tom. 2. — *c. 14. l. 5. — *c. 7. ante med. l. 5. — *ar. 3. huius q. — *li. 1. met. ca. 1. circa fi. to. 5. — *c. 7. ante med. — †eo. li. 6 & c. 7. — Porrecta per totum. Sup. q. 57. ar. 2. ad 2. & inf. q. 68. art. 7. cor. & 2. Eth. prin. & li. 6. lec. 6. & 7.

mum intelligibile. Et si quidẽ esset pfecta cõsideratio sapiẽtię respectu sui obiecti, esset pfecta felicitas in actu sapiẽtiæ: sed qa actus sapiẽtiæ in hac uita est imperfectus respectu principalis obiecti, qđ est Deus: ideo actus sapiẽtiæ est q̃dã inchoatio, seu participatio futuræ fęlicitatis. & sic propinquius se habet ad fęlicitatem, quàm prudentia.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ sicut Philos. dicit in 1. de aĩa,* Vna notitia pfert alteri aut ex eo, ꝙ est nobiliorũ, aut pp certitudinẽ. Si igit subiecta sint ęqualia ĩ bonitate, & nobilitate, illa q̃ est certior, erit maior uirtus: sed illa, q̃ est min' certa de altiorib. & maiorib. pfertur ei, q̃ est magis certa de inferiorib. reb. vnde Philos. dicit in 2. de cælo,* ꝙ magnũ est de reb. cęlestibus aliqd posse cognoscere, et debili, & topica rõne. Et in 1. de partibus aĩalium † dicit, ꝙ amabile est magis, paruũ aliqd cognoscere de reb. nobilioribus, quàm multa cognoscere de reb. ignobiliorib. Sapĩa igit ad q̃ ptinet Dei cognitio, homini maxime in statu hui' uitæ nõ põt pfecte aduenire, ut sit quasi eius possessio, sed hoc solũ' Dei est, ut dr̃ in 1. Met.* sed tñ illa modica cognitio, q̃ p sapientiã de Deo haberi potest, omni alij cognitioni prefertur.

*In prin. illius t. 2.
*Tex. 60. tom. 2.
†Li. 1. c. 5. parum a prin. c. 4.
*C. 2. post med. t. 3.

Ad 4m dicẽdũ, ꝙ ueritas, & cognitio principiorũ idemõstrabiliũ depẽdet ex rõne terminorũ. Cognito. n. qd est totũ, & qd est pars, statim cognoscit, ꝙ oẽ totũ est mai' sua parte: cognoscere aũt rõnẽ entis, & non entis, & totius & partis, & aliorũ, q̃ cõsequunt ad ens, ex quib. sicut ex terminis cõstituũt principia indemonstrabilia, ptinet ad sapiẽtiã: qa ens cõe, est pprius effectus causæ altissimæ, s. Dei. Et iõ sapientia non solum utitur principijs indemõstrabilibus, quorũ est intellectus, cõcludẽdo ex eis, sicut ẽt aliæ scientiæ: sed etiam iudicando de eis, & disputando contra negantes. unde sequitur, ꝙ sapientia sit maior uirtus, quàm intellectus.

SVPER Q. LXVI. ART. VI.

Ferr. 4. cont. g. 55. Medina art. 6.

In ar. 6 eiusdẽ 66. quæst. nihil scribẽdum occurrit, nisi ꝙ omnia notãda sunt.

158 Porrecta per totum.

2. 2. q. 23. ar. 6. et q. 30. art. 4. Et 3. d. 31. q. 2. ad 3. Et 2. con. ca. 15 ad 13. Et uir. q. 2. art. 2. co. fi. & ad 17. & art. 5. cor. & ad 4. Et co. 1. lec. 5
*q. 62. ar. 3.
†art. 1.
*cap. 8.
*Gl. interlinearis, sup illud, Abrahã genuit Isaac.
*Art. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum charitas sit maxima inter virtutes theologicas.

Ad sextvm sic proceditur. Vr̃ ꝙ charitas non sit maxima ĩter uirtutes theologicas. Cũ. n. fides sit in intellectu, spes aũt, & charitas i ui appetitiua, vt s̃. dictũ est:* vr̃ qđ fides comparet ad spem, & charitatem, sicut uirtus intellectualis ad moralẽ: sed uirt' intellectualis est maior morali, vt ex dictis patet. † ergo fides ẽ maior spe, & charitate.

¶2 Præ. Quod se habet ex additione ad aliud, vr̃ esse maius eo: sed spes, vt vr̃, se habet ex additione ad charitatem. præsupponit. n. spes amorẽ, vt Aug. dicit in Ench.* Addit. n. quendam motum protensionis in rem amatam. ergo spes est maior charitate.

¶3 Pręt. Causa est potior effectu: sed fides, & spes sunt causa charitatis. dicitur enim Matth. 1. in glos.† ꝙ fides generat spem, & spes charitatem. ergo fides & spes sunt maiores charitate.

Sed contra est, ꝙ Apostolus dicit 1. ad Corint. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut supra dictum est,* magnitudo virtutis secundum suam speciem consideratur ex obiecto. cũ aũt tres uirtutes theologicæ respiciant Deũ sicut propriũ obiectũ, nõ põt una earũ dici maior altera ex hoc, ꝙ sit circa maius obiectũ, sed ex eo, ꝙ una se habet ppinquius ad obiectũ, q̃ alia: & m hoc mõ charitas est maior alijs.* nã aliæ important in sui rõne quãdã distantiã ab obiecto. est enim fides de non visis: spes aũt de non habitis, sed amor charitatis est de eo, ꝙ iam hr̃: est. n. amatũ quodammodo in amante, & ẽt amans per affectũ trahitur ad vnionem amati, pp ꝙ dr̃ 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

*concl.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ hoc modo non se habent fides, & spes ad charitatẽ, sicut prudẽtia ad virtutẽ moralẽ. & hoc pp duo. Primo quidem, qa virtutes theologicæ habẽt obiectũ, quod est supra aĩam humanam; sed prudentia, & virtutes morales sunt circa ea, quæ sunt infra hoĩem. in his aũt, quæ sunt supra hoĩem, nobilior est dilectio, q̃ cognitio perficitur enim cognitio, s̃m quod cognita sunt in cognoscente: dilectio uero s̃m quod diligens trahitur ad rem dilectam. id autem, quod est supra hominem, nobilius est in seipso, quàm sit in homine: qa vnũquodq; est in altero p modũ e.', in quo est. econuerso aũt est in his, q̃ sunt infra hoĩem. Secũdo, qa prudentia moderatur mot' appetitiuos ad morales virtutes ptinentes: sed fides non moderatur motũ appetitiuũ tẽdentẽ in Deũ, qui pertinet ad uirtutes theologicas, sed solũ ostẽdit obiectũ. Mot' aũt appetitiu' i obiectũ excedit cognitionẽ humanã, s̃m illud ad Eph. 3. Superuenientẽ sciẽ charitatẽ Chr̃i.

Ad 2m dicendũ, ꝙ spes præsupponit amorẽ ei' qđ qs adipisci se sperat, q est amor concupiscẽtiæ. quo qdẽ amore magis se amat, qui concupiscit bonũ, q̃ aliquid aliud. Charitas aũt importat amorem amicitiæ, ad q̃ peruenitur spe, ut supra dictum est.*

*Q. 62. ar. 4.

Ad 3m dicendum, ꝙ cã pficiens est potior suo effectu, non aũt cã disponens. sic. n. calor ignis esset potior, q̃ aĩa, ad quã disponit materiã: qđ patet esse falsum. Sic aũt fides generat spem, & spes charitatem, secundũ scilicet quod una disponit ad alterã.

QVAESTIO LXVII.

De duratione virtutum post hanc vitam, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de duratione uirtutũ post hanc uitam.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrũ uirtutes morales maneant post hanc uitam.

¶Secundo, Vtrum uirtutes intellectuales.

¶Tertio, Vtrum fides.

¶Quarto, Vtrũ remaneat spes.

¶Quinto, Vtrum maneat aliquid fidei, uel spei.

¶Sexto, Vtrum maneat charitas.

SVPER Q. LXVII. ART. I.

Ca. 3. d. 33. q. 1. con 4. Med. ar. 1.

In primo art. q. sexagesimæseptimę scito Nouitie, q. dist[illegible] [illegible] de formali, & materiali, nõ ẽ de ipsa essentia uirtutis, tota. n. remanet, sed de actu eius, qa nõ remanẽt te[illegible] aut in[illegible] pellẽs, uel firmãs passiões, q̃ sunt materia eius: sed pficiẽs appetitũ ad sequẽdã rõnẽ rectã. pp q dicitur, q[illegible] erunt quidẽ ibi uirtutes, sed alio modo.

159 Porrecta per totum. Inf. ar. 2. c et ad 1. et 3 et q. 68. art. 6. Et 2. 2. q. 52. art. 3. ad 2. Et 3. d. 33. q. 1. ar. 4. Et 4. d. 14 q. 1. ar. 1 q. 3. Et vir. q. 5 ar. 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtutes morales maneant post hanc vitam.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ uirtutes morales non maneant post hanc vitam.

Hōies.n.in statu futuræ gloriæ erunt similes angelis, vt dr Matth.22.sed ridiculū est, in angelis ponere virtutes morales, vt dr in 10.Eth.* ergo neque in hominib.post hanc uitam erunt uirtutes morales.

*Li. 10.c. 8.10.5.

2 ¶ Præ. Virtutes morales pficiūt hōiem in uita actiua, sed uita actiua nō manet post hāc uitā. dicit.n. Greg.in 6.Mor.† Actiuæ uitæ opera cū corpore trāseūt.ergo uirtutes morales ñ manēt post hāc uitā.

†Li.6.mo ra.ca.18. non procul a fi.

¶ 3 Præ. Tēperātia, & fortitudo, q̄ sūt uirtutes morales, sūt irrōnaliū partiū, ut Philo.dicit in 3.Eth.* sed irrōnales partes aīæ h corrūpunt corrupto corpore, eo q̄ sunt actus organorū corporaliū. ergo vr q̄ uirtutes morales non maneant post hanc uitam.

*C.10. in prin. t.5.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap.1.quòd iustitia perpetua est, & immortalis.

RESP. Dicendū, q̄ sicut Aug.dicit in 14.de Trini.* Tullius posuit post hāc uitā quatuor uirtutes cardinales nō esse: sed in alia uita hoīes esse beatos sola cognitione naturæ, in qua nihil est melius, aut amabili*, ut Aug.dicit ibidē, *ea.s.natura, q̄ creauit oēs naturas. Ipse aūt postea determinat hmōi quatuor virtutes in futura uita existere, tñ alio mō. Ad cuius euidētiā sciendū est, q̄ in hmōi uirtutib.aliquid est formale, & aliqd quasi materiale. Materiale q̄dē est in eis uirtutib.* inclinatio q̄dā partis appetitiuæ ad passiones. vel operationes fm̄ modū aliquē sed q̄a est modus determinat a rōne, iō formale in oībus uirtutib.est ipse ordo rōnis. Sic igit dicēdū ē, q̄ hmōi uirtutes morales in futura uita nō manēt q̄tū ad id, qd̄ est materiale in eis*. Nō.n.habebūt in futura uita locū concupiscētiæ, & delectationes ciborū, & venereorū: neq; ēt timores, & audaciæ circa pericula mortis: neque ēt distributiones, & cōicationes rerū, q̄ ueniunt in vsum p̄sentis uitæ. Sed q̄tū ad id, qd̄ est formale, remanebunt in beatis pfectissimæ post hanc uitā, inquātū rō uniuscuiusq; rectissima erit circa ea, q̄ ad ipsum pertinent scd̄m statum illum: & uis appetitiua oīno mouebit scd̄m ordinem rōnis in his, quæ ad statum illum ptinent. vñ Aug.* ibidē dicit; q̄ prudētia ibi erit fine ullo periculo erroris: fortitudo fine molestia tolerandorū malorū: tēperātia fine repugnatione libidinum, ut prudētiæ sit nullū bonū Deo pponere, uel æquare: fortitudinis ei firmissime inhærere tēperātiæ nullo defectu noxio delectari. de iustitia uero manifestū ē quē actū ibi habebit.s. esse subditū Deo: q̄a ēt in hac vita ad iustitiā ptinet esse subditū superiori.

*c.9.circa prin. t.3.

*eo.lib.& cap.circa med.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ Philosophus loquitur ibi de hmōi uirtutibus moralibus, quantum ad id, quod materiale est in eis: sicut de iustitia, quātum ad commutationes, & distributiones: de fortitudine, quantum ad terribilia, & pericula: de temperantia, quantum ad concupiscentias prauas.

*eo.li.14. c.9.a me. tom.3.

Et similiter dicendum est ad 2m. Ea enim, q̄ sunt actiuæ uitæ, materialiter se habent ad uirtutes.

AD 3m dicēdum, q̄ status post hanc uitā est duplex, Vnus q̄dē ante resurrectionē, q̄n aiæ erunt à corporib. separatæ. Alius aūt post resurrectionē, q̄n aiæ iterato corporibus suis unientur. In illo ergo resurrectionis statu erunt uires irrationales in organis corporis, sicut, & nūc sūt. vñ, & poterit in irascibili esse fortitudo, & in cōcupiscibili tēperātia, inq̄tū utraq. uis pfecte erit disposita ad obediēdū rōni: sed in statu añ resurrectionē partes irrationales nō erūt actu in aīa, sed solū radicaliter in essentia ipsius, ut s 1.dictū est.* vñ nec hmōi uirtutes erūt in actu nisi in radice. s.in rōne, & uoluntate, i qb. s. ēt seminaria q̄dā harū uirtutū, ut dictū est:* sed iustitia q̄ est in uoluntate, ēt actu remanebit unde spāliter de ea dictū est,* q̄ est ppetua, & immortalis, tū rōne subiecti, quia uoluntas incorruptibilis est, tum etiam pp similitudinem actus, ut prius dictum est*.

*p.p.q.77 ar. 8.

*q. 63.ar. 1.

*In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes intellectuales maneant post hanc vitam.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vr q̄ uirtutes intellectuales non maneant post hanc vitā. Dicit.n. Apost.1.ad Cor.13. q̄ scientia destruetur. & rō est: q̄a ex parte cognoscimus. Sed sicut cognitio sciētiæ ē ex parte, idest, imperfecta: ita ēt cognitio aliarū uirtutum intellectualiū, quandiu hæc uita durat. ergo omnes uirtutes intellectuales post hanc uitam cessabunt.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in Prædicamētis, q̄ scientia cū sit habitus, est qualitas difficile mobilis. non.n.de facili amittit, nisi ex aliqua forti trāsmutatione, vel ægritudine: sed nulla est tāta transmutatio corporis humani, sicut per mortem. ergo sci. tia, & aliæ uirtutes intellectuales non manent post hanc uitam.

¶ 3 Præt. Virtutes intellectuales pficiūt intellectū ad bene operandū ppriū actū: sed actus intellectus non uidetur esse post hanc uitā, eo q̄ nihil intelligit anima sine phantasmate, ut dicitur in 3. de aīa.* Phantasmata autem post hanc uitam nō manent, cū non sint nisi in organis corporeis. ergo uirtutes intellectuales ñ manēt post hāc uitā.

SED CONTRA est, q̄ firmior est cognitio vniuersalium, & necessariorum, quàm particulariū, & contingentium: sed in homine remanet post hanc uitā cognitio particulariū contingentium, puta, eorum, q̄ quis fecit, vel passus est, sm̄ illud Luc. 16. Recordare, quia recepisti bona in uita tua, & Lazar* similiter mala. ergo multo magis remanet cognitio uniuersalium, & necessariorū, q̄ pertinet ad scientiam, & ad alias uirtutes intellectuales.

RES. Dcd̄m, q̄ sicut in 1.dictū ē,* q̄dā posuerūt q̄

*p. p. q. 79.ar.6.

SVPER Q. LXVII. ART. II.

Ferr.3.cont.c.12. Med.ar.2.

IN ar.2. eiusdē 67. q.dubiū primo occurrit, quo pacto ē uerū, q̄ spēr intelligibiles nō conseruat in intellectu possibili, q̄ scientia nullo mō temaneret cū Auicenna. cuius est ista positio, dicat remanere habilitatē intellect* ad recipiēdū ab Intelligētia agēte, q̄ prius recep a. & ista habilitate dicitur aliquis sciens.

¶ Ad hoc dr. q̄ author, ut apparet i scd̄o cōtra Gen.c.74. putat Auicēnā male prosecutū positionē suā & q̄ habilitas illa nō ē nisi spēr sine: & ppea hic nō exiotiōne il lius opinionis, sed ex intentione authoris determ naí, q̄ scientia, & uirtutes intellectuales nullo modo, nec formaliter, idest, nec materialiter remanerent actu.

¶ Dubiū scd̄o in eod̄ē loco occurit, quare author de uirtutib. intellectualib. durat sic tractans, earū essentias tacet & de principijs earū, q̄ sunt spēs intell g bilis, & phantasmata tractat. lam enim ostensum est, q̄ virtutes intellectuales effectus sunt specierum intellig bil ū, & non spēt ipsæ.

¶ Ad hoc dr dupliciter. primo, q̄a doctrina tātē certiit est, q̄ to vniuersalior, & remouior ab opinionib* ōauthor pterms̄ sis opinionib. de esse habitua ad radicē accessit, s.s spēs. s.intelligibiles. q̄ sūt prima entia intellectus, utex ilis.

340 *Porrella per situr* Iaf.q.93 ar.6.ad 2 Et 2. d.6. arti.4. ad 3.&d.34. ar.5. Et 3. con.ca.1. Et ma.q. 2.art. 12. Et opus. 3.c. 118.

*In 5d ie. qualitatis nō lōge ptin. t.1.

*Tex. 30. tom.2.

lis remanētib' uirtutes intellectuales concluderet remanere formaliter. sunt eñi principia formalia oīs intellectionis, cū oīs intellectio sit ab intellectu in actu per speciē intelligibilem. Secundū dī q author minus dicit, & plus intendit: nā per species intelligibiles intelligit ipsas, & qcqd se tenet ex parte ipsarū, siue sit ordinatio earū, siue sit habilitas ad utendum eis, siue quodcunq; aliud. totum .n. hoc in uirtutibus intellectualibus *tex.8.10. tenet se ex parte formalis, & phantasmata cū pertinentib' ad ea ex parte materialis. Rationabile est autē ne exponere hunc locū: qm q̄stio est de uirtutib. in aīa, ut separatā à corpore: ac per hoc qcquid se tenet ex parte aīæ, cōparat' ptinuit, & formali: quicquid aūt ex parte corpois, ptn alio uno, & materiali. Nominauit aūt totū illud formale a spec. e- *p. p. q. 85. art. 1. & 2. bus intelligibilibus, utpote certioribus, prioribus, & formalioribus, scdm suū gen'.

spēs intelligibiles nō pmanēt in A itellectu possibili, nisi quādiu actu itelligit: nec est aliqua cōseruatio specierū cessante cōsideratione actuali, nisi in uirib. sensitiuis, q̄ sunt actus corporaliū organorū, scilicet, imaginatiua, & memoratiua: hmōi aūt vires corrumpunt corrupto corpore: & iō ſm hoc scientia nullo modo post hāc uitā remanebit corpore corrupto, neq, aliqua alia intellectualis uirt'. Sed hęc opinio B est contra sniam Arist. qui in 3. de aīa dicit*, q intellectus possibilis est in actu, cū fit singula sicut sciens, cū tñ sit in potentia ad considerandū in actu. Est etiā cōtra rōnē: quia species intelligibiles recipiūt in intellectu possibili, immobilr ſm modū recipiētis. vñ, & intellectus possibilis dr locus specierū, quasi species intelligibiles cōseruans: sed phātasmata, ad q̄ respiciendo hō in- C telligit in hac uita, applicando ad ipsa species intelligibiles, ut in primo dictum est*, corrupto corpore corrumpuntur. vnde quantum ad ipsa phantasmata, quæ sunt quasi materialia in virtutib' intellectualibus, uirtutes intellectuales destruuntur destructo corpore. Sed quantum ad species intelligibiles, quæ sunt in intellectu possibili, uirtutes intellectuales manent species aūt se hñt in uirtutibus intellectualibus si- concl. m D. 1185. cut formales. Vnde m intellectuales d uirtutes ma- D nent post hanc uitam, quantum ad id, quod est formale in eis, non autem quantum ad id, quod est materiale n, sicut, & de moralibus dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q verbū Apostoli est intelligendū quantū ad id, qđ est materiale in scientia, & quantū ad modum intelligendi: quia scilicet neq; phantasmata remanebūt destructo corpore, neq; erit usus sciētiæ p cōuersionē ad phātasmata.

941 Porrecta per totum. *p. p. q. 89 ar. 1. AD 2m dicendum, q per ægritudinē corrumpit habitus scientię quātū ad id, qđ est materiale in eo, s. quantum ad phantasmata, nō aūt quantū ad species intelligibiles, quæ sunt in intellectu possibili. E

*Art. pce. Inf. q. ar. 5. Et 2. 2. q. 4 ar. 4. ad 1. & q. 18. art. 2. *co. fi & q. 7. ar. 9. ad 9. Et 3. d. 31. ar. 1. q. 1. & 3. Et uer. q. 27. a. 5. ad 6. fi. Et uit. q. 5. ar. 4. ad 10. AD 3m dicendū, q anima separata post mortem, habet alium modū intelligendi, q̄ per conuersionē ad phantasmata, ut in primo dictū est*. & sic scientia manet, nō tñ secundum eundē modum operandi, sicut & de uirtutibus moralibus dictum est*.

ARTICVLVS III.

Vtrum fides maneat post hanc uitam.

AD TERTIVM sic procedit. Videt q fides maneat post hanc uitā. Nobilior. n. ē h fides, q̄ scientia: sed scia manet post hāc uitā, ut dictū est*. ergo & fides.

¶2 Præt. 1. ad Corint. 3. dr, Fundamentū aliud nemo pōt ponere, pręter id, quod positū est, qđ est Christus Iesus, idest, h fides Christi Iesu: sed sublato fundamēto nō remanet id, qđ superedificatur. ergo si fides nō remanet post hanc uitam, nulla alia virtus remaneret.

¶3 Præ. Cognitio fidei, & cognitio gloriæ differunt ſm h pfectū & imperfectū: sed cognitio impfecta pōt esse simul cū cognitione pfecta. sicut in angelo simul pōt esse cognitio uespertina cum cognitione matutina, & aliquis homo pōt simul hēre de eadē conclōne sciam per syllogismū demonstratiuū, & opinionē p syllogismū dialecticū. ergo ēt fides simul esse pōt post hanc uitā cū cognitiōne gloriæ.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit 2. ad Corin. 5. Quādiu sumus in hoc corpore, pegrinamur à Dño. p fidē. n. ambulamus, & nō p speciē: sed illi, q sunt in gloria, nō peregrinant à Dño, sed sunt ei præsentes. ergo fides nō manet post hanc uitā in gloria.

RESP. Dicendū, q oppositio est per se, & propria cā q vnum oppositum excludat ab alio, inquantū. s. in oibus oppositis includitur oppositio affirmationis, & negationis. Inuenit autē in quibusdā oppositio ſm contrarias formas, sicut in colorib. album, & nigrum: in quibusdā aūt ſm perfectū, & imperfectū. unde in alterationibus magis, & minus accipiuntur vt cōtraria, ut cū de minus calido fit magis calidū, ut dr in 5. Phys.* Et quia perfectum, & imperfectū opponuntur, impossibile est q simul scdm idem sit perfectio, & imperfectio. Est aūt considerandum, q imperfectio quidem qñq; est de rōne rei, & pertinet ad speciem ipsius, sicut defect' rationis pertinet ad rōnem speciei equi, uel bouis. Et qa unum, & idē numero manens non potest transferri de una specie in aliam, inde est q, tali imperfectione sublata, tollitur species rei: sicut iam non esset bos, uel equus, si esset rōnalis. qñq, uero imperfectio non pertinet ad rationem speciei, sed accidit indiuiduo ſm aliquid aliud: sicut alicui hoī

SVPER Q. LXVII. ART. III.

Cap. 5 d. 31. q. 1 con. 1. Medina ar. 3.

IN arti. 3. eiusdem q. 67. dubiū est, an fides & sciētia de eodē stent simul in eodē: sed qm hoc ex p o posito quærit in 1. q. *ar. præc. a. 1m. ideo hic pertransieo: quia tñ hic fundamenta iaciunt, pro intellectu terminorū dunnotāda sunt. Primū est, q p̄sens articulus de fide, & sequens de spe, directe loquunt de actib. fidei, & spei, & non de habitib. In quinta nā que art. cōsumās author q̄stionē de fidei, & spei duratione de habit' duratione determinat qd sentiendum, ut ibi patebit. Quæ igitur de fide, & spe in his duob. legis articulis, ad actus earū refert. Scdm est, q cū dr, q fides importat imperfectionē ex parte subiecti, posset bene, & male intelligi, uel nō intelligi: & cōsequēter errare in principiis. Si qs. n. intelligat eā dicere imperfectionem ex parte subiecti: quia ponit actū imperfectū, seu diminutū i subiecto, errat. Nā cognitio p mediū probabile alicuius cōclusionis demōstrabilis ponit ēt actū imperfectū, seu diminutū i subiecto: & tñ nō est fides, nec incompossibilis sciētiæ stat. n. cum scientia eiusdem in eodē subiecto, ut in litera dr non est igitur sermo, q habitus fidei inclinat subiectū in actū imperfectum, ut multi uidētur intelligere. Quāuis. n. hoc uerum sit de actu, & habitu fidei, non tñ hoc est intētū. hæc. n. impfectio est cōis fidei, & opinioni, & cognitioni pbabili. sermo aūt p̄sens est de imperfectione ppria fidei, qua distinguit ab aliis, & dr quod tenet se ex parte subie- *tex. 19. to. 2. cti. Rursus secūdum hoc, differētia scdm pfectū, & impfectū, ex parte subiecti: esset, scdm qd. & nō simpliciter: qm ex hoc nō habet, q subiectū absolute non uideat illud credituū, sed q subiectū inquātū est sub illo habitu, uel actu, non uidet illud credi-

creditum, ut patet, io litera autem dicitur, quòd fides, opinio, & scieotia differunt secundum perfectum, & imperfectū ex parte subiecti, ita q; credens nō uidet id, qđ creditur i qđ idē est ac si diceret, ex parte subiecti simpliciter, & absolute. Ad intelligendum, ergo quō ex parte subiecti absolute propria impfectio fidei sit, scito q; fides dr̄ imperfecta ex parte subiecti, quia constituit subiectū absolute in esse imperfecto, seu qđ in idem redit exigit subiectū absolute imperfectū: & est sermo de imperfecto priuatiue, ita q; ponit subiectū absolute priuatū uisione illius qđ creditur & est simile de istis actib. & motu: ita q; sicut motus ex hoc, ipso q; inest alicui, constituit ipsum in esse potentiali respectu termini, ac p hoc in priuatione actuali termini: ita credere, & sperare constituūt subiecta i priuatione crediti, & sperati. Et sicut motus est actus entis in potētia ut sic, ita fides est assensus determinatus ob uidētiā ut sic. Et spes est appetitus non habētis ut sic, & ppea importat impfectionē subiecti non sēdm quid, sed simpliciter ob p accidēs, sed p se. Et ppea sicut motus nō stat cū termino excludēte priuationē eius, ita nec spes stat cum eius termino, ut lat. quarto dr̄ t nec fides stat cū uisione, quia utrobiq; excludit priuatiua impfectio subiecti, quā uterq; actus substātialiter sibi uēdicabat, ut in litera dr. Et huic sensui attestatur litera de pfectione ex parte obiecti, & ex parte medii. Sicut. n. pfectio, uel impfectio ppria obiecti, cōstituit cognitionem pfectam, uel impfectā obiectiue: & similiter pfectio, uel impfectio ex parte proprii medii constituit pfectā, uel impfectā cognitionem sēdm mediū: ita imperfectio, uel pfectio proprii subiecti absolute cōstituit cognitionē pfectā, uel impfectā, ex parte subiecti. Nec mireris, si dico subiectū impfectū cōstituere cognitionē impfectā, cum prius dixerim cognitionem impfectam hmōi cōstituere subiectū inesse impfecto. Memento q; causæ sunt sibiinuicē causæ. & q; sicut motus cōstituit formale subiectū in esse sic actu, & sic in potentia: ita & econuerso subiectū sic actu, & sic in potētia cōstituit subiectiue seu materialiter motū in esse impfecto: similr. n. accidit in proposito. Et hanc doctrinā bene notato, qñ ex ea habes solutionē ad oīa opposita: & quare fides, opio, & scientia de eodē, sunt impossibiles in eodē ea qđ quid est eorū. & hæc sint pro ar. 3. & 4. &c.

*Ser. 27. de uerb. Apost. io princ. to. 10.

D. 610.

qñq; accidit defectus rōnis, inquantum impedit in eo rōnis usus pp somnum, uel ebrietatē, uel aliquid hmōi. Patet aūt q; tali imperfectione remota nihilominus substantia rei remanet. Manifestū est aūt, q; impfectio cognitionis est de rōne fidei: ponitur. n. in eius diffinitione. Fides. n. est substantia sperandarū rerum, argm̄ non apparentium, vt dr̄ ad Hebr. 11. Et August. dicit* Quid est fides? credere quod nō G vides. Quòd aūt cognitio sit sine apparitione, uel uisione, hoc ad imperfectionē cognitionis ptinet: & sic impfectio cognitionis est de rōne fidei. vnde manifestū est, q; fides nō pōt esse perfecta cognitio eadē numero manens. Sed ulterius considerandū est, utrum simile possit esse cum cognitione perfecta: nihil enim prohibet aliquā cognitionē imperfectā simul esse aliqñ cū co- H gnitione perfecta. Est igitur considerandum, q; cognitio pōt esse imperfecta tripliciter. Vno mō ex parte obiecti cognoscibilis: alio modo ex parte medij: tertio modo ex parte subiecti. Ex parte quidē obiecti cognoscibilis differunt s̄m perfectum, & imperfectū cognitio matutina, & uespertina in angelis: nā cognitio matutina est de rebus, s̄m quod habent esse in verbo: I cognitio autē vespertina est de eis, s̄m quod habent esse in propria natura, quod est imperfectum respectu primi esse. Ex parte uero medij differunt s̄m perfectū, & imperfectum cognitio, quæ est de aliqua conclusione p mediū demonstratiuum, & per medium probabile. Ex parte uero subiecti differunt sēdm perfectum, & imperfectum: opinio, fides, [d] & scientia: nam de rōne o- K pinionis est, q; accipiatur unum cum formidine alterius oppositi, unde non hēt firmam inhæsionem. De ratione uero sciētię est, q; habeat firmam inhæsionē cū uisione intellectiua: hēt enim certitudinē procedentē ex intellectu principiorum. Fides autē medio modo se habet: excedit enim opinionē in hoc, q; habet firmam inhæsionem: deficit uero à scientia in eo, q; non habet uisionē. Manifestum est aūt, q; perfectum, & imperfectum nō pñt simul esse secundum idem: sed ea, quæ differunt secundum perfectum, & imperfectum, secundum aliquid idē possunt esse in aliquo alio eodem. Sic igitur cognitio perfecta, & imperfecta ex parte obiecti nullo mō pñt esse de eodem obiecto, pñt tñ conuenire in eodē medio, & in eodem subiecto. Nihil. n. prohibet, q; unus hō simul, & semel per unum, & idē mediū habeat cognitionē de duobus, quorū unū est perfectum, & aliud imperfectum: sicut de sanitate, & ægritudine, & bono, & malo. Similiter ēt impossibile est, q; cognitio pfecta, & imperfecta ex parte medij, cōueniant in uno medio: sed nihil prohibet quin cōueniāt in uno obiecto, & in uno subiecto. pōt. n. unus homo cognoscere eandē conclusionē per medium probabile, & demonstratiuū. Et est similiter impossibile, q; cognitio perfecta, & imperfecta ex parte subiecti sint simul in eodē subiecto. Fides aūt in sui rōne hēt imperfectionem, quæ est ex parte subiecti, ut. s. credens non uideat id, qđ credit: beatitudo aūt de sui ratione habet perfectionē ex parte subiecti, ut. s. beatus uideat id, quo beatificatur, ut sup. dictū est*. Vñ manifestū est q; [m] impossibile, est, q; fides maneat simul cū beatitudine i eodē subiecto [n]. *. q. 3. art. 8. concl.

Ad primum ergo dicendū, q; fides est nobilior q̄ scientia ex parte obiecti, quia eius obiectum est ueritas prima: sed scientia hēt perfectiorē modū cognoscendi, qui non repugnat perfectioni beatitudinis, s. uisioni, sicut repugnat ei modus fidei.

Ad 2m dicendū, q; fides est fundamentum quantum ad id, quod habet de cognitione: & ideo qñ pficietur cognitio, erit perfectius fundamentum. *In corp. art.

Ad 3m patet solutio ex his, q̄* supra dicta sunt. 342

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes maneat post mortem in statu gloria. Medina art. 4. *Porrella per totum.*

AD QVARTVM sic procedit. Vr q; spes maneat post mortē in statu gloriæ Spes. n. [b] nobiliori mo perficit appetitū humanū, q̄ uirtutes morales: sed uirtutes morales manēt post hāc uitā, ut patet per Aug. in 14. de Trin.* ergo multo magis spes. 2. 2. q. 18. art. 2. Et 3. d. 31. q. 2. art. 1. q. 2. & uir. q. 4. art. 4. *li. 14. de Trin. c. 9. tom. 3.

¶ 2 Præt. Spei opponitur [b] timor: sed timor manet post hanc uitā, & in beatis quidem timor filialis, q manet in sæculum, & in damnatis timor pœnarū. ergo spes pari ratione potest permanere.

¶ 3 Præt. [h] Sicut spes est futuri boni, [h] ita, & desiderū: sed in beatis est desiderū futuri boni, & quātū ad gloriā corporis, quam animæ beatorū desiderant, ut dicit Aug. 12. super Gen.* ad literā: & etiam quantū ad gloriā animę, secundū illud Eccl. 24. Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. Et 1. Pet. 1. dicitur. In quē desiderant angeli * cap. 15. ad med. tom. 3.

prosp.-

prospicere.ergo uidetur ꝙ possit esse spes post hãc A uitam in beatis.

Sed contra est, ꝙ Aposto.dicit Ro.8.Quòd uidet quis quid sperat?sed beati uident id, ꝙ est obiectum spei.s.Deum.ergo non sperant.

ar.prae. Respondeo Dicendum, ꝙ sicut dictũ ẽ, id ꝙ de rõne sui importat imperfectionẽ subiecti,nõpoteſt simul stare cũ subiecto opposita persõne perfecto:sicut patet ꝙ motus in rõne sui importat impfõnẽ subiecti. est.n.actus exñtis in potẽtia inquantũ hmõi: vñ qñ illa potẽtia reducit ad actũ,iam cessat motus.nõ.n.adhuc albaꝛ, postq̃ iã aliquid factum ẽ albũ.spes ãt importat motum quendam in id, quod B non hꝛ,ut patet ex his, quæ supra de passione spei *q.40.ar.1.& 2. diximus:* & ideo* quando habetur id, quod sperat .s.diuina fruitio,iam spes esse non poterit. a

concl. Ad primvm ergo Dicendum, ꝙ spes ẽ nobilior uirtutib.moralib.quantũ ad obiectũ, quod ẽ Deus: sed actus uirtutum moraliũ nõ repugnant persõni beatitudinis,sicut actus spei, nisi forte rõne materiæ,secũdũ quam non manent. Non.n.uirt* moralis perficit appetitũ solũ in id,ꝙ nondũ habetur, sed etiam circa id,quod præsentialiter habetur.

Ad 2m dđm,ꝙ timor est duplex,seruilis,& filialis,ut infra dicet.* Seruilis quidẽ ẽ timor pœnæ, q C *2.2.q.19 ar.2 nõ poterit esse in gloria nulla possibilitate ad pœnã remanẽte. Timor uero filialis hẽt duos actus.s.reuereri Deũ,& quãtũ ad hũc actũ manet:& timere sepa rõnẽ ab ipso,& quantũ ad hũc actũ nõ manet.separari.n. a Deo hẽt rõnem mali, nullum ãt malum ibi timebit,ſm illud Proue.1. Abundantia perfruet, malorum timore sublato. Timor ãt opponitur spei *q.40.a.1 per oppõnem boni,& mali,ut sup.dictũ ẽ*:& iõ timor,qui remanet in gloria,nõ opponit spei. In dãnatis ãt magis põt esse timor pœnæ, q̃ ĩ beatis spes gloriæ:quia in dãnatis erit successio pœnarũ : & sic remanet ibi rõ futuri,ꝙ ẽ obiectũ timoris:ſđ gloria D sanctorũ est absq;successione ſm quandã æternitatis participationẽ,in qua nõ ẽ pteritũ,& futurũ,sed solũ pñs.Et tñ nec ẽt in damnatis est ꝓprie timor: *q.13.a.3 nã sicut sup.dictum * est, timor nunq̃ est sine aliqua spe euasionis,quæ oĩno in damnatis nõ erit. vñ nec timor, nisi cõiter loquendo,secundum qđ quælibet expectatio mali futuri,dicitur timor.

Ad 3m dđm,ꝙ quantũ ad gloriam animæ nõ poteſt esse in beatis desiderium, ſm quod respicit futu *q.33.a.2 rum rõne iam dicta.* Dꝛ ãt ibi esse esuries, & sitis ꝑ remotionem fastidii, & eadem rõne dꝛ esse desiderium in angelis. Respectu ãt gloriæ corporis in ani E mab.sanctorum,põt quidem esse desiderium,nõ tamen spes,proprie loquendo, neque ſm quod spes est uirtus theologica:sic.n.eius obiectum est Deus, non aũt aliquod bonũ creatũ:neque secundũ quod cõiter sumitur,quia obiectũ spei est arduum,ut su- *q.40.a.1 pra dictum est*. Bonum ãt cuius iam ineuitabilem cãm habemus, non comparatur ad nos in rõne ardui:unde non proprie dicit aliquis,qui habet argentum,sperare se habiturum aliquid, quod statim in potestate eius est ut emat:& similiter illi, qui habẽt gloriam animæ,non proprie dicunt sperare gloriã corporis,sed solum desiderare.

Articvlvs v.

Vtrum aliquid fidei, uel spei remaneat in gloria.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur, quod aliqd fidei,uel spei remaneat ĩ gloria. Remoto.n.ꝙ ẽ ꝓprium,remanet id,ꝙ ẽ cõeh : sicut dꝛ in li.de causis*, ꝙ remoto rõnali,remanente uiuum,& remoto uiuo: remanet ens: sed in fide est aliquid, ꝙ hẽt cõe cũ beatitudine.s.ipsa cognitio, aliqđ ãt qđ est sibi ꝓpriũ.s. ænigma.ẽ.n.fides cognõ ænigmatica.ergo remoto ænigmate fidei adhuc remanet ipsa cognõ fidei.

2 Præt.fides est quoddã spũale lumẽ aiæ,secũdũ illud Ephe.1.illuminatos oculos cordis uestri in agnitionẽ Dei:sed hoc lumen est imperfectũ respũ luminis gloriæ de quo dꝛ in ps.35.In lumine tuo uidebimus lumẽ.Lumen aũt imperfectũ remanet b superueniente lumine perfecto: non.n.candela extinguit claritate solis superuenientе.ergo vꝛ ꝙ ipsum lumẽ fidei,maneat cum lumine gloriæ.

3 Præt.Substãtia habit* nõ tollit ꝑ hoc,ꝙ h subtrahit materia.põt .n.hõ habitũ liberalitatis retinere ẽt amissa pecunia, sꝫ actũ hꝛe nõn põt: obiectũ ãt fidei est ueritas prima nõ uisa.ergo hoc remoto per quod vꝛ ueritas prima, ad huc ꝑt remanere ipse habit* fidei.

Sed contra est, ꝙ fides est q dã habitus simplex:simplex aũt, uel totũ tollit, uel totũ remanet. cũ igitur fides non totaliter maneat,sed euacuet,ut dictum est, *uidetur,quod totaliter tollat.

Respon. Dicendum, ꝙ quidã dixerunt ꝙ spes totaliter tollit : fides aũt partim tollitur. s.quantum ad ænigma,& partim manet .s.quantum ad substantiam cognitionis: quod quidem si sic intelligatur,quod maneat non idẽ numero,sed idem genere, uerissime dictum est. Fides.n cũ uisione patriæ conuenit in genere,quod est cognitio:spes autem non cõuenit cum beatitudine in genere : comparatur enim spes ad beatitudinis fruitionem, sicut motus ad quietem in termino. Si autem intelligatur,quod eadem numero cognitio, quæ est fidei,maneat in patria,hoc est omnino impossibile.

SVPER QVÆS. LXVII. ART. V.

Medina ar.5.

In respons.ad 2m, & 3m 5.art.dubiũ occurrit simpliciter, & ad hoĩem,authorẽ .s.an habitus fidei, & similiter spei esset ĩ patria,quia superflue ret: ab quia succedit eis aliqua pfectio incõpossibilis, simpliciter quidẽ occurrit dubiũ:quia Sco. in 3. di.31.tenet ꝙ cessatio est rõe superfluitatis, & non incõpossibilitatis.& probat hoc, quia in patria nullus habitus ẽ necessarius nisi charitas:quia nec ad facilitandum,nec ad habilitandũ potẽtiã,nec ad præsentandum obiectum:actus ãt succedentes in patria non propria opponuntur habitib, ꝙ probatur: quia Pau.* in raptu uidebat deũ & tamẽ hẽbat habitũ fidei Ad hoĩem uero quia author hic,in respon.ad 3m vi dꝛe, ꝙ est incompossibilitas perfectionis gloriæ cũ perfectionẽ fidei. In rõne uero ad 3m dicit, ꝙ esset superfluitas si remaneret habitus fidei non potens exire in actum.

¶Ad aliud dicit, ꝙ euacuatio habitus fidei,& spe ẽ ex utraq; rõne.s.superfluitatis, & incompossibilitatis. succedit.n.utriq: habitui aliquid incõpossibile,licet nõ uniformiter: quia lumini fidei succedit lumen gloriæ cõ incõpossibile: habitui uero spei succedit actus talis efficaciæ, seu status ut incõpossibilis sit eidẽ. Ad quorũ euidẽtiam dico primo ꝙ falsũ ẽ,in patria solũ charitatis habitũ eẽ necessariũ. oportet.n.ẽt ponere habitum luminis gloriæ nõ ad aliqd eorũ q̃ dicit arguẽs, sed ad eleuandam aĩam ad uidendũ.& hoc cõpotest Scotistas fateri, ꝗue-

342 Porrectã per totum 3.di 31.q. 2.a.1.q.2, & 3.& in q.27. a.5. ad 6. & 21.q.5. a.4.ad 10. * prop.1 hꝛ inter ope.Aris. to. 3

*ar.3.huius q.

qm determinatum per ecclesiam est in clem in c. Ad nostrũ. de hæret. ubi inter errores damnatur, ꝙ aĩa non indigeat lumine gloriæ eleuante ipsam ad uidendum Deũ, & eo beate fruendum: pp quod in litera dr, ꝙ imperfectio luminis fidei, quod ẽ ipse habitus fidei. & perfectio luminis gloriæ opponuntur, sicut claritas aeris, & obscuritas eius.

D. 107. Sritn secũdo, ꝙ licet actus non directe opponatur habitui tã in acquisitis, q̃ infusis habitib. indifferẽter tñ se habent ad corruptionẽ, quasi p modũ sequelæ habit infusi, & acqsiti, qa acquisiti ex uno actu cõtrario non corrumpũtur, ut patet, infusi aũt corrũpũtur ex uno actu cõtrario: fidei.n. habit non remanet in eo, q uno acto negat Trinitatẽ. teito tertio, ꝙ licet habitui directe nõ opponatur positiueni si forma habitualis in eodem subiecto, põt tamẽ sine tali opposita forma subiectũ dispnni statu incõpossibili tali habitui. desinit nanq. forma nõ solũ p successionem cõtrariæ, sed p subtractionem eorum quib. cõseruabatur, ut patet de lumine. Ex quib bre potes, ꝙ fidei habitus euacuatur in patria ex successione oppositæ formę .s. luminis gloriæ per modũ habitus: qd dico pp lumẽ gloriæ per modũ passionis in raptu Pauli, ut patet in 2.2. q. 175. ar. 3. Nec obstat obiectio Duran. q. 2. 31. di. 3. sent. s. Quæ possunt simul per instans esse possunt simul esse absolute: quia incõpossibilitatem nõ impedit longitudo tẽporis sed natura oppositionis. Dicitur.n. ad hoc, ꝙ incompossibilitas cõsurgit ex nã oppõnis: sed oppõ aliquarum spẽiũ non est in actu exercito, nisi in statu earũ cõpleto, ut patet I nitn mãsueto peccante ex passione, seu dispõne modica iræ, in hoc.n. simul stãt habitus mansuetudinis, & non solum actus iræ, sed habitus iræ ichoatiue, qui nihil aliud est quã ipsa ira per modũ passionis Sic.n. pro K portionaliter, & eadem rõne fuit in Paolo de habitu fidei, & lumine gloriæ: pp imperfectum.n. modum essendi, oppõ quæ est inter hmõi formas exerceri non potuit impedita ab essendi modi perfectione, & ex efficacia oppositi actus. s. uidere Deum nõ p modum transeuntis, & ex incõpossibili statu suppositi. Est.n. beatus in tali statu, cui repugnat hmõi imperfectio habitualis: spei aũt habitus euacuatur & ex efficacia oppositi actus. s. hre Deũ, & ex incompossibili statu suppositi. non.n. est in statu immobilis. s. omnino quiescentis, cui repugnat imperfectio habitualis mobilis. est.n. hmõi mutatio status, subtractio quædam subiecti ipsius habitus. Sicut.n. habitus nõ generatur nisi in subiecto dispositio ita nec conseruatur subtracta illa dispõne a subiecto: & hoc h.e contingit. Intellectus.n. immobilis ad credendũ, & uoluntas immobilis ad sperandum non nunc, sed simpliciter, sicut nunquã suscipiunt fidei, aut spei habitum, ita nec conseruant. Ex opposito aũt forma habitualis non in eadem subiecto .i. uoluntate, sed in eius

eã. s. intellectu excluditur, lumine. s. gloriæ, ita ꝙ lumen gloriæ p modum habitus. i. immobiliter habitum, est forma habitualis opposita habitui fidei, & spei, sed fidei formaliter, spei uirtualiter: & hoc sufficit ad successionẽ formæ incompossibilis. & hæc ultima uerba sola sufficiũt pro hac ueritate: reliqua uero sint ad pfectionem. & per hoc patet respon. ad Scot. & decisionẽ ueritatis. Authoris aũt uerba non dissonant: nã in resp. ad 3m. ueritatem absolute dixit, ꝙ. s. ẽ oppositum faciens incõpossibilitatem. cont l. =

¶ In respon. uero ad 3m, ad argm rñdit ꝙ non est simile i patria de fide, & de liberalitate in passo in eluram, quia ibi ẽt potentia aufertur, hic actus tñ: & ppterea sequitur condõnalis istius ueritatis, ꝙ frustra remaneret, si remaneret. hæc.n. inteñ debat, exprimẽdo solũ ipsius consequens. in cetas

¶ In respon. ad 2m eiusd. 5. artic. nota, ꝙ hinc hẽs lumẽ gloriæ esse subiectiue in intellectu, dum dr in litera, ꝙ imperfectio fidei, & pfectio gloriæ opponuntur, & respiciunt idem subiectũ. Constat.n. ex argõ, ꝙ de lumine fidei, & lumine gloriæ loquit: & hæc nota pp difficultatẽ illam, an sit in essentia aiæ lumẽ gloriæ, an in intellectu.

¶ In respon. ad 3m eiusd. art. not. diligentissime, quod ubicunque tã hic, quã alibi inuenies, ꝙ obiectum fidei est, non uisum, uel non apparẽs, &c. intelligitur nõ de obiecto ex parte rei, sed ex parte nostri, ita ꝙ nõ uisũ nõ est rõ formalis, nec condõ obiecti fidei ex parte obiecti, sed redũdat i obiectũ ex parte credẽtis, & denominat obiectũ denominatione extranea, sumpta ex cõdõne credentis. iã.n. dictum est, ꝙ imperfectio fidei est ex parte subiecti, & nõ obiecti: immo ex parte obiecti excellit scientiam, ut in ar. 3. in respon. ad 1m litera dicit: qui habet pro obiecto Deum sicut cæteræ uirtutes theologicæ & propterea quando inuenies obiectum fidei, dici imperfectum, memento prædictę distinctionis, & glosa de obiecto ex parte nostri .i. secundum id quod habet ex parte credẽtis non secundum se, & non errabis.

144 porrecta per totum Inf. q. 111 a. 3. ad 2. & 3. d. 31 q. 1. a. 2. & uer. q. 27. a. 5. ad 6. & vii. q. 3 art. 13. ad 20.

Non.n. remota[d] differentia alicuius speciei, remanet substantia generis eadem numero: sicut remota differentia cõstitutiua albedinis non remanet eadem substantia coloris numero, ut sic idẽ color numero sit quandoque albedo, quandoque uero nigredo. G Non.n. comparatur genus ad differentiam sicut materia ad formam, ut remaneat substantia generis eadem numero differentia remota: sicut remanet eadem numero substantia materiæ, remota forma. genus.n. & differentia non sunt partes speciei, alioquin non prædicarentur de spẽ: sed sicut species significat totũ .i. compositum ex materia, & forma in rebus materialibus, ita differẽtia H significat totum, & similiter genus: sed genus denominat totum ab eo, qd est sicut materia: differẽtia uero ab eo, quod est, sicut forma: species uero ab utroque. sicut in homine sensitiua natura materialiter se habet ad intellectiuam: animal aũt dr quod hẽt naturam sensitiuam, rõnale quod habet intellectiuam, homo uero quod habet utrunque: & sic idẽ totum significatur per hæc tria, I sed non ab eodem. unde patet ꝙ cum differentia non sit nisi designatiua generis, remota differentia, non potest substãtia generis eadem remanere. non.n. remanet eadem animalitas si sit alia anima constituens animal: unde non põt esse, ꝙ eadem numero cognitio, quæ prius fuit ænigmatica postea fiat uisio aperta. Et sic patet, ꝙ nihil idẽ numero, uel spẽ, ꝙ est in fide, remanet in patria, sed solum idem genere.[n]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ remoto rationali, non remanet uiuum idem numero, sed idẽ genere, ut ex dictis patet.*

Ad 2m Dicendum, quod imperfectio luminis cãdelæ nõ opponit perfectioni solaris luminis quia non respiciunt idem subiectũ: sed imperfectio fidei, & perfectio gloriæ opponunt adinuicẽ, & respiciunt idẽ obiectũ. unde nõ possunt esse simul, sicut nec claritas aeris cum obscuritate eius.

Ad 3m Dicendũ, ꝙ ille, q amittit pecuniã, nõ amittit possibilitatẽ habẽdi pecuniã, & iõ cõuenienter remanet habit liberalitatis, sed i statu gloriæ nõ solũ actu tollit obiectũ fidei, ꝙ nõ ẽ uisũ, sed ẽt ſm possibilitatem pp beatitudinis stabilitatẽ: & ideo frustra talis habitus remaneret.

ARTICVLVS VI.

Vtrum remaneat charitas post hanc uitam in gloria.

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod charitas non maneat post hanc uitã in gloria: quia ut dr 1. ad Cor. 13. Cum uenerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est, i. quod est imperfectũ: sed charitas uiæ est imperfecta. ergo euacuabitur

SVPER QVÆST. LXVII. ART. VI.

Medina ar. 6.

In ar 6 eiusd 67. q. in respon. ad 2m, not. ꝙ ibi negat charitatis obiectũ esse Deũ cognitum: & dicit esse ipsum Deum absolute, non ꝙ possit diligi nõ cognitus: sed quia cognitio tenet se respũ istius habitus, qui est charitas, non ex parte obiecti, sed subiecti. si .n. teneret se ex parte obiecti, cũ alterius rõnis sit cognitio uiæ, & patriæ. charitas esset alterius speciei. & qm imperfecta, uel perfecta cognitio tenẽs se ex parte subiecti, per accidens se habet ad charitatem

ritatem: iõ charitas cũ utraque stat,& ex neutrius defectu eua cuatur. non sic aũt est de imperfectione ex parte subiecti respũ fidei,& spei qm̃ per se ad illas petinet, ut patet ex dictis.

¶ n eiusd. art. respon. ad 1^m no. duo, primo ꝙ charitas uiæ nũquã põt peruenire ad æqualitatem charitatis patriæ. & cõsequenter maximus uiator nun quãm in hac uita habet charitatẽ æqualẽ minimo beatorũ, quem tamen in patria excedet in charitate multũ. Scdo ꝙ cã huius est, quia uisio est qdã cã amoris: & hanc causam tu ponderabis in 2.2.q.24.ar.7. Nũc ãt ptã libato, ꝙ quãtitas charitatis est duplex.

*art.3. hu ius q. s. ex parte subiecti, & ex parte obiecti, & sicut alterius rõnis ad inuicem, & illa, quæ nascitur ex uisiõe. ex parte subiecti se tenet: illa uero, quæ ex natura obiecti · ex parte ipsius obiecti se tenet, & hinc prouenit: ꝙ quantumcunq. crescat hic

concl. in. charitas, nunquã erit æqualis illi quãtę dua bus quantitatibus di uersarum rõnum: sicut quantumcunque crescat linea, nũquã erit æqualis superficiei. sed qm̃ inferius ex ꝓposito materia hæc tractanda est in locu allegato transeamus.

SVPER QVÆTION.

LXVIII.

ART. I.

S. Bon. 3. sd. 34. q. 1. a. 1
Scot. 3. sd 34. q. 1.
Ricca. 3. sd. 34. q. 1.
Duran. 3. sd. 34. q. 1
Bacco. 3. sd. 34 q. 1.
Cap. 3 sd. 34 q. 1. cõ. 1
Medina ar. 1.

IN 1. ar. q. 68. dubiũ occurrit de distĩctione donorum a uirtutib. Scot. in 3. sen. dis. 34. impugnat conclõnem, & eius rõnẽ, nolens, sine asserit ona tamen, dona non esse alios habitus, quã habitus uirtutũ. Et contra conclõnem quidem arguit. Quia illi habitus tm̃ ponendi sunt in uiatore, quibus perficitur circa oẽ obiectum quo pñ.

*C. 5. to. 5

aduenientе perfectione gloriæ. A

2 Præt. Habitus, & actus distinguuntur scd̃m obiecta: sed obiectum amoris ẽ bonũ apprehensum. cũ ergo alia sit apprehẽsio præsentis uitæ, & alia apprehensio futuræ uitę, uidetur ꝙ nõ maneat eadem charitas utrobique.

3 Præt. Eorũ, q̃ sunt unius rõnis imperfectũ põt uenire ad æqualitatem pfectionis per continuũ augm̃: sed charitas uiæ nũq̃ põt peruenire ad æqualitatem charitatis patriæ, quantumcunq; augeatur. ergo uidetur ꝙ charitas uiæ non remaneat in patria. B

SED CONTRA est, ꝙ Apostolus dicit 1. ad Cor. 13. Charitas nũquam excidit.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut sup. dictũ ẽ, · qñ imperfõ alicui* rei nõ est de rõne spẽi ipsius, nihil ꝓhibet idẽ numero ꝙ pri⁹ fuit imꝑfectũ, postea ꝑfectũ eẽ: sicut hõ ꝑ augm̃ perficit, & albedo ꝑ C intẽsionẽ. Charitas ãt ẽ amor, de cuius rõne nõ est aliqua imperfectio: põt. n. esse & habiti, & nõ habiti, & uisi, & nõ uisi. unde* charitas nõ euacuat per glorię perfectionẽ, sed eadẽ numero manet.

AD PRIMVM ergo Dicendum ꝙ imperfectio charitatis ꝑ accñs se hẽt ad ipsam, quia non est de rõne amoris imperfectio: remoto ãt eo, ꝙ est per accidens, nihilominus remanet su[illegible]tia rei: D unde euacuata ĩperfectione charitatis, nõ euacuat ipsa charitas.

AD 2^m dicendũ, ꝙ charitas nõ hẽt ꝓ obiecto ipsã cognõnẽ, sic. n. nõ eẽt eadẽ in uia, & in patria: sed hẽt pro obiecto ipsã rem cognitã, q̃ est eadẽ. s. ipsum Deum.

AD 3^m Dicendũ, ꝙ charitas uię ꝑ augm̃ nõ põt peruenire ad æqualitatem charitatis patriæ ꝑꝑ drĩã, q̃ est ex parte cãæ: uisio. n. ẽ quædã cã amoris, ut dr̃ in 9. ethic. E *Deus ãt quãto perfecti⁹ cognoscitur, tanto perfectius amatur.

QVAEST. LXVIII.

De donis in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de donis.

Er circa hoc quęruntur octo.

Primo, Vtrum dona differant a uirtutibus.

Scdo, De necessitate donorũ.

Tertio, vtrũ dona sint habit⁹.

Quarto, Quæ, & quot sint.

Quĩto, ũtrũ dona sint cõnexa.

Sexto, vtrũ maneãt in patria.

Septimo, De cõparatione eorum adinuicem.

Octauo, De comparatione eorum ad uirtutes.

ARTICVLVS I.

Vtrum dona differant a uirtutibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod dona non distinguantur a uirtutibus. Dicit. n. Gre. in 1. mor.* exponẽs illd̃ Iob: Nati sũt ei septẽ filii. Septẽ nobis nascunt filii, cũ per cõceptionẽ boni cogitõis, Sancti spũs septẽ in nobis ^h uirtutes oriuntur. Et inducit illud, ꝙ hr̃ Isa. 11. Requiescet super eũ spũs ĩtellectus, &c. ubi enumerantur septẽ Spiritus sancti dona. ergo septẽ dona Spiritus sancti sunt uirtutes.

2 Pręt. Aug. dicit in li.* de q̃õni. Euãg. exponẽs illud, ꝙ hr̃ Mat. 12. Tũc uadit, & assumit septẽ alios spũs, &c. Septẽ uitia sunt ꝯria septem ^h uirtutib. Spũs sancti. i. septem donis: sunt ãt septem uitia contraria uirtutib. cõiter dictis. ergo dona non distinguuntur a uirtutibus communiter dictis.

3 Præt. Quorũ est ^h diffinitio eadẽ ipsa quoq. sunt eadẽ: sed diffõ uirtutis ꝯuenit donis. unũquodq;. n. donũ est bona qualitas mentis, qua recte uiuit, &c. Similiter diffinitio doni cõuenit uirtutib. ĩfusis: est. n. donum datio irredibilis ſm philosoph. ergo uirtutes, & dona non distinguuntur.

4 Præt. Plures eorum, quę numerantur inter dona, sunt ^h uirtutes. nam sicut sup. dictum est, *sapiẽtia, & intellectus, & scia, sũt uirtutes intellectuales: consilium ãt ad prudentiam pertinet: pietas ãt spẽs est iustitiæ: fortitudo aũt quædam uirtus ẽ moralis. ergo vr̃ ꝙ dona, & uirtutes non distinguãtur.

SED CONTRA est, quod Gre. in 1. Mor.* distinguit septẽ dona, quas dicit significari per septem filios Iob, a trib. uirtutib. theologicis, quas dicit significari per tres filias Iob. & in 2. Mora.* distinguit eadẽ septẽ dona a quatuor uirtutib. ordinalibus, quę dicit significari per quatuor angulos domus. *Cap. 28. *C. 16.

RESPONDEO Dicendũ, ꝙ si loquamur de do-

ei põt in uita: tales ãt sũt solæ uirtutes theologicæ, intellectuales, & morales. ergo pter istud non sũt alii habitus necessarii in uia.

¶ Contra rõnem vero tripliciter. Primo, q̃a falsum supponitur. s. ꝙ rõ moueat uolũtatem, ita ꝙ uirtus non sit nisi dispõ mobilis in uoluntate. Secũdo, quia dis̃o beatitudinum a donis & uirtutib. non est sic. Tertio, quia per idem aliquid est proportionatũ mouenti primo, & scdo, ac per hoc si ꝑ habitũ uirtutis ꝓportionatur potentia sibi ipsi per eundem sufficienter proportionatur spũi sancto, & consequenter nõ oportet ponere alios habitus ꝓp motionem a spũ. sancto, ut author assumit. Assumptũ manifestat, quia ex quo Deus dedit habitũ uoluntati, semper assistit uoluntati, & habitui ad actus sibi cõuenientes: sicut ex quo miraculose illuminauit cæcũ, semper assistit illuminato, ut possit mouere illã potentiã. Sed hæc facile soluunt, si dicta a uth. in litera perspiciantur.

141 *porrecta per totum.*

*C. 28. circa prin.

*Li. 1. n. & q. 8. circa med. to. 4.

¶ Ad primam. n. rõnem quam secatat s. Tho. in ar. 1. hoc mõ resp. ꝙ Maior ẽ diminuta: oportet n. aliquẽ dẽe, circa omne obiectum, & omnẽ mõ. Licet. n. dona nõ uniciant alia obiecta, sunt tamen alio mõ, circa illa, quia sũt circa illa, ut actus oriunt ex instinctu spũs sancti.

¶ Ad primam ãt contra rõnem dr̃, quod uerissimum est rationem mouere uolũtatem ex pte obiecti regulando ac ꝑcipiendo, ut patet ex supradictis; uirtutesq. non omnes, sed morales esse dispõnes appetitus, ut mobilis a ratione:

*q. 17. a. 1. & 2.

tione: quia sunt in eo, ut rõnalis est per participationem appetitus aut non e pure mobilis, sed motu mouens ut di in 3. de ani & propterea non e fidelis interpretatio, nisi ad bonum sensum, dicere. Virtutes non esse nisi dispões mobilia. Et .n. uirtutes, & dona si sunt dispões mobilis a rõne, & spũ sancto, q sunt perfectiones mouentis: sunt. n. instrã, seu patientia mouentia ipsa seipsa uiter animæ utentes uirtutibus, & donis. *q. 55. a. 3. & 4. q. 63. a. 3.

¶ Ad secundam dr, q non est similis rõ de habitudinib. & donis ut in q. sequ. patebit: quia actus tantum sunt habitudines, dona uero habitus.

¶ Ad tertiã dr, q rõ illa aut affirmat falsũ aut non concludit ad propositũ nã propõ dicens, q p idẽ aliquid est proportionatũ secundo & primo mouẽti, põt habere duos sensus. Primus est, q eadem est forma qua mediãte aliquid fit a secundo, & primo motore, ẽt hic sensus est uerus, & inuenitur ut a Sco. ut patet in probõne de cæco illuminato, & de habitu in uoluntate. Constat. n. q per eandẽ formam uisio fit a uidente, & Deo. s. per potentiam uisiuã, & similiter rectio per habitũ iustitiæ a uoluntate mea, & a Deo &c. Sed iuxta hunc sensum nihil obs eluditur contra nos, sed potius p nobis, si cõtra: quia nulla uirtus e talis forma, qua ipsa moueas, puta, hõ põt in actũ qui elicit a dono spũs sancti & sic falsa est minor. s. q uirtut a habitus sed dat potentiã proportionatã scdo mouẽti, puta, sibiipsi potẽtiæ, uel hõ ad habendam talẽ perfectionem .s. actũ talem, qualis natus est esse a dono spiritus sancti. unde in hoc sensu maior nõ est ad ppositũ, & minor nihilominus est falsa. *C. 36. ante med. Scdus aũt sensus est, q eadẽ dispõ ẽ alicuius mobilis, ut moueatur ab inferiori, & superiori motore, & sic ẽ ad propositum directe, sed non est uera formaliter: quia quemadmodũ diuarsis formis

no, & uirtute secundum nõis rationem, sic nullam oppositionẽ habent adinuicem. nam ratio uirtutis sumitur secundum quod pficit hominem ad bene agendũ, ut sup. dictum est:* ratio autem doni sumitur secundum comparationem ad causam, a qua est. Nihil autem prohibet, illud, q est ab alio, ut donum, esse perfectiuum alicuius ad bene operandum, præsertim cum supra diximus,* quod uirtutes quædã nobis sunt infusæ a Deo: unde secũdum hoc, donum a uirtute distingui non põt. Et ideo quidam posuerunt, quod dona nõ essent a uirtutib. distinguenda: sed eis remanet nõ minor difficultas, ut .s. rationem assignent, quare quædam uirtutes dicantur dona, & non oẽs: & quare aliquæ computantur inter dona, quæ nõ cõputantur inter uirtutes, ut patet de timore. Vnde alii dixerunt H dona a uirtutib. esse distinguenda: sed non assignauerunt cõuenientem distõnis causam, quæ .s. ita communis esset uirtutib. q nullo mõ donis, aut econuerso. Considerantes. n. aliqui, quod inter septem dona quatuor pertinent ad rationem .s. sapientia, scientia, intellectus, & consiliũ: & tria ad uim appetitiuam. s. fortitudo, pietas, & timor posuerũt quod dona perficiebant liberum I arbitrium, secundum quod est facultas rationis: uirtutes uero secundum quod est facultas uoluntatis: quia inuenerũt duas solas uirtutes in rõne, uel intellectu. s. fidem, & prudentiam, alias uero in ui appetitiua, uel affectiua. Oporteret autem, si hæc distõ esset conueniens, quod omnes uirtutes essent in ui appetitiua, & oĩa dona in ratione. Quidam uero considerantes q Grego. dicit in 2. Moral.* quod donum Spiritus sancti, quod in mẽte sibi subiecta format prudẽtiã, tẽperantiã, iustitiam, & fortitudinẽ, eandẽ mentẽ munit cõtra singula tentamenta p septẽ dona dixerunt q uirtutes ordinãtur ad bñ operandum, dona uero ad resistẽdum tentationib. Sed nec ista distinctio sufficit: quia etiam uirtutes tentationibus resistũt inducẽtibus ad peccata, quæ cõtrarian-

F tur uirtutibus. Vnumquodque .n. resistit naturaliter suo contrario, quod præcipue patet de charitate, de qua dicitur Cant. 8. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Alii uero considerantes, q ista dona traduntur in Scriptura, secundum quod fuerunt in Christo, ut patet Isa. 11. dixerunt, quod uirtutes ordinantur simpliciter ad bene operandum: sed dona ordinã G tur ad hoc, ut per ea conformemur Christo, præcipue quãtum ad ea, quæ passus est: quia in passione eius præcipue hmõi dona resplenduerũt. Sed hoc etiã non uĩ esse sufficiens, quia ipse Dominus præcipue nos inducit ad sui conformitatem, secũdum humilitatem, & mãsuetudinem. Matt. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Et secundũ cha ritatem. Io. 15. Diligatis inuicem H sicut dilexi uos. Et hæ etiam uirtutes, præcipue in passione Christi resplenduerunt. & ideõ ad distinguendum dona a uirtutib. debemus sequi modum loquẽdi Scripturæ, in qua nobis traduntẽ, non quidem sub noĩe donorum, sed magis sub nomine spirituum. Sic. n. dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spũm sapientiæ, & intellectus, &c. Ex qbus uerbis manifeste datur intelligi, quod ista I septẽ enumerantur ibi, secũdum quod sunt in nobis ad inspiratione diuina: inspiratio autem significat quandam motionẽ ab exteriori. Est. n. considerandum, q in homine est duplex principium mouẽs, unum quidem interius, quod est ratio. aliud autem exterius, quod est Deus, ut sup. dictũ est,* & etiam philosop. dicit hoc in ca.* de bona fortuna. Manife K stum est autem, quòd oẽ quod mouetur, necesse est proportionatũ eẽ motori: & hæc est perfectio mobilis inquantũ est mobile dispõ qua disponitur ad hoc, qđ bene moueatur a suo motore. Quanto igitur mouẽs est altior, tanto necesse est, q mobile perfectiori dispõne ei proportionetur: sicut uidemus, q pfectius oportet esse discipulũ dispositum ad hoc, q altiorẽ doctrinam capiat a doctore. Manifestum est aũt, quod uirtutes humanæ perficiunt hominem secundum quod hõ natus

oportet pesse diuersas dispões, ita p diuersis agentib. Forma nãq; ex parte agentis se tenet, & econuerso, eadẽ cõicatio agentis fit: & hoc sensu uera esset minor recta subsũpta .s. q uirtutes sũt dispõnes uirium aĩæ, & ad hoc, ut moueãtur ab inferiori motore. s. rõne humana. Ad quorum ẽt hic pleniorẽ intellectũ, sciẽdũ, q imaginamur, q i hoĩe ẽ triplex subordinatũ mouẽs ad actus bonos. s. mens humana prædita lumine naturali, & prudẽtia, mẽs humana prædita lumine gratiæ, & fides, & mens humana pulsata instinctu spũs sancti: & ad hoc, ut uires aĩæ obediant primo motori, ponunt uirtutes morales acquisitæ tendẽtes ad media, & fines ab ipo motore pstitutos. Ad hoc aũt, ut eædem uires obediant scdo motori superiori, ponũt uirtutes morales infusæ tẽdentes ad media, & fines ab illo motore pstitutos. Ad hoc aũt, q non solum eædem sed oẽs uires aĩæ obediant supremo motori ponuntur dona tẽdentia in fines pprios a tali motore ostẽsos. Necessitas aũt distinguend duos ordines habituũ infusorũ ad obediendum illitera assignatur ex impfecta participatione motoris supnaturalis p habitus uirtutũ theologicarũ. Si nanq; motor supnaturalis pfecte in nobis per illos habitus haberetur, sicut hr per lumẽ naturale, & prudentiã: motor nãlis sufficere, forta unus ordo obsequendi habituũ isfusorum, sicut sufficit unus ordo naturaliũ. Dixi aũt forte, quia diuinorũ habitus oẽs uires habent, ut obedientiales: & dicet q̃spiam non indocte, q ẽt hunc oporteret ponere dona, sicut mõ, ut oẽs uires obsequerentur motori supernaturali sm illam rõnem, qua nunc mouet p instinctum. uirtutes morales ifusæ essẽt ad obsequẽdũ eidẽ se- *q. 9. ar. 4 & 6. *li. 7. Mora. eudemio. c. 18

secundum illã rõnẽ, qua mouet p gratiã & fidem, ut participãtur in consilijs, & rõcinationibus nostris. Quid aũt esset, si pdicta conditionalis hñs antecedens impossibile, poneretur in esse, non facile dixerim qm poneretur in aliquo consequenti. & q uirtutes theologales, & morales infusę eẽnt alterius ordinis q̃ nũc sint: & sic unus ordo infusorũ ad obsequendum, & alter ad pcipiendum sufficeret. Seruata igitur uniuocatione uirtutum prima uia, absolute aũt hæc secũda uera uidentur: & consequenter absolute est necessaria distinctio nis duorũ ordinũ infusorum obsequenciũ reddita ea imperfecta participatione motoris supernaturalis, absolute est uera. ¶ Et hæc sint pro art. 1. 2. & 3.

*Li.7.Mo ra. Eude miorum cap.18.

est moueri p rõnẽ in his, q̃ interius, uel exterius agit. Oportet igiẽ inesse homini altiores pfectiones, ẽm quas sit dispositus ad hoc, q diuinitus moueaẽ, & istæ pfectiones uocantur dona non solũ, qa infunduntẽ à Deo, sed quia ẽm ea hõ disponiẽ, ut efficiaẽ prõpte mobilis ab inspiratione diuina, sicut dr̃ Isa. 50. cap. Dñs aperuit mihi aurẽ, ego aũt non contradico, retrorsum non abij. Et Philosophus ẽt dicit in cap.* de bona fortuna, q his, qui mouenẽ p instinctũ diuinũ non expedit cõsiliari ẽm rõnem humanã, sed q sequanẽ interiorẽ instinctũ, qa mouenẽ a meliori principio, q̃ sit rõ humana: & hoc est quod quidã dñt q dona pficiunt hoĩem ad altiores actus, q̃ sint actus uirtutum.

Ad primvm ergo dicendũ, q hmõi dona nominantur qñq; uirtutes ẽm cõem rõnem uirtutis: hñt tñ aliquid superueniens rõni cõi uirtutis, inquantũ sunt quædã diuinæ uirtutes pficientes hominem, inquantũ est à Deo motus. Vnde & Philosophus in 7. Ethic.* s̃. uirtutem cõem ponit quandam uirtutem heroicam, uel diuinam, secundum quam dicuntur aliqui diuini uiri:

*C.1.to.5

Ad 2m dicendum, q uitia inquantum sunt contra bonum rõnis, contrariãtur uirtutibus, inquantum autem sunt contra diuinum instinctum, cõtrariantur donis. idem enim contrariatur Deo, & rationi, cuius lumen à Deo deriuatur.

Ad 3m dicendum, q diffinitio illa daẽ de uirtute ẽm cõem modũ uirtutis. vñ si uolumus diffinitionẽ restringere ad uirtutes, prout distinguuntur à donis dicemus quod hoc, quod dr̃, Qua recte uiuitur, intelligendum est de rectitudine uitæ, quæ accipiẽ ẽm regulam rationis: similiter autem donum, put distinguitur à uirtute infusa, põt dici id, quod datur à Deo in ordine ad motionem ipsius, quia s. facit hominem bene sequentem suos instinctus.

Ad 4m dicendum, q sapientia dr̃ intellectualis uirtus, secundum quod procedit ex iudicio rationis: dicitur autem donum, ẽm quod operatur ex instinctu diuino. Et similiter dicendum est de alijs.

Articvlvs II.

346 Porrecta per totum. Inf. ar. 3. ad 1. & 3.

Vtrum dona sint necessaria homini ad salutem.

Medina ar. 2.

Ad secvndvm sic pcediẽ. Vr̃, q dona nõ sint necessaria homini ad salutẽ. Dona. n. ordinanẽ ad quandã pfectionẽ vltra cõem pfectionẽ uirtutis: nõ aũt est hoĩ necessariũ ad salutẽ, ut hmõi pfectionem consequaẽ, q̃ est ultra cõem statũ uirtutis, quia hmõi pfectio non cadit sub pcepto, sed sub cõsilio. ergo dona non sunt necessaria hoĩ ad salutem.

¶ 2 Præt. Ad salutem hominis sufficit, q homo se bene hẽat & circa diuina, & circa humana: sed p uirtutes theologicas hõ se habet bene circa diuina, p uirtutes autem morales circa humana. ergo dona non sunt homini necessaria ad salutem.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in 2. Moral.* q Spũs sanctus dat sapientiã ꝯ stultitiã, intellectum ꝯ hebitudinẽ, consilium contra pcipitationem, fortitudinẽ contra timorem scientiã contra ignorantiã, pietatẽ contra duritiam, humilitatem cõtra supbiam: sed h sufficiẽs remedium põt adhiberi ad oĩa ista tollenda p uirtutes. ergo dona non sunt necessaria hoĩ ad salutem. *Cap.36.

Sed contra. Inter dona summũ vr̃ esse sapientia, infimum aũt timor: utrunq; aũt horũ necessariũ est ad salutẽ, quia de sapientia dr̃ Sap. 7 Neminẽ diligit Deus nisi eũ, q cũ sapiẽtia ihabitat. & de timore dr̃ Eccl. 1. Qui sine timore est, nõ poterit iustificari. ergo ẽt alia dona media sũt necessaria ad salutẽ.

Resp. Dicendũ, q sicut dictum est,* Dona sunt quædã hoĩs pfectiones, qbus hõ disponiẽ ad hoc q bene sequaẽ instinctum diuinũ. Vñ in his, in quibus nõ sufficit instinctus rationis, sed est necessarius Spiritus sancti instinctus, p consequens est necessariũ donum. Rõ aũt hoĩs est pfecta dupliciter à Deo primo quidẽ naturali pfectione, ẽm. s. lumen naturale rõnis. Alio aũt modo quadã supnaturali pfectione p uirtutes theologicas, ut dictum est* s̃. Et q̃uis hęc secunda pfectio sit maior, q̃ prima, tñ prima pfectio perfectiori modo hr̃ ab hoĩe q̃ secunda. nam prima habetur ab homine quasi plena possessio, secunda aũt habeẽ quasi imperfecta: imperfecte. n. diligimus, & cognoscimus Deum. Manifestũ est ãt, q vnumquodq; quod pfecte habet naturam, uel formam aliquam, aut uirtutem, põt per se scd̃m illam operari, non tñ exclusa operatione Dei, qui in oĩ natura, & uoluntate interius operaẽ: sed id, qđ imperfecte habet naturam aliquam, uel formam, aut uirtutem, nõ põt p se operari nisi ab altero moueatur. Sicut sol, quia est pfecte lucidus, p seipsum potest illuminare: luna aũt in qua est imperfecte natura lucis, nõ illuminat nisi illuminata. Medicus ẽt qui perfecte nouit artẽ medicinæ, potest p se operari: sed discipulus eius, qui nondũ est plene instructus, non põt per se operari, nisi ab eo instruatur. Sic igitur quantũ ad ea, q̃ subsunt humanæ rationi in ordine. s. ad finem cõnaturalẽ homini, hõ potest operari per iudicium rõnis: si tamẽ etiam in hoc homo adiuuetur à Deo p specialem instinctũ, hoc erit superabundantis bonitatis. Vnde secundũ philosophos, non qcunque habebat uirtutes morales acqsitas, habebat uirtutes heroicas, uel diuinas: sed in ordine ad finem ultimum supernaturalem ad quem rõ mouet, secundum quod est aliqualiter, & imperfecte informata per uirtutes theologicas nõ sufficit ipsa motio rõnis, nisi desuper adsit instinctus, & motio Spũs sancti, secũdum illud Roma. 8. Qui spũ Dei aguntur, hi filij Dei sunt & hæredes. Et in Psal. 142. dicit: Spũs tuus bonus deducet me in terram rectam, qa. s. in hæreditatẽ illius terræ beatorum nullus potest peruenire nisi moueatur, & deducatur à Spiritu sancto. Et ideo m ad illum finẽ consequendum, necessarium est homini habere donum Spiritus sancti. concl. m

*Ar. præced.

*q.62. ar. 1.

AD

Ad primvm ergo dicendum, φ dona excedunt cõem pfectionem uirtutum, nõ quantum ad genus operum eo modo, quo consilia pcedunt pcepta: sed quantum ad modum operandi, secundum quod mouetur homo ab altiori principio. F

Ad 2m dicendum, φ p uirtutes theologicas, & morales non ita pficit homo in ordine ad ultimum finem, quin semp indigeat moueri quodam superiori instinctu Spiritus sancti, ratione iam* dicta.

** In corp. ar.*

Ad 3m dicendũ, φ rationi humanæ nõ sunt omnia cognita, neq; oĩa possibilia, siue accipiat vt pfecta pfectinne naturali: siue accipiat ut perfecta theologicis virtutibus. vñ non põt quantũ ad oĩa G repellere stultitiã, & alia hmõi, de qbus ibi fit mẽtio: sed ille cuius scientiæ, & ptãti oĩa subsunt, sua motione ab omni stultitia, & ignorantia, & hebetudine, & duritia, & cęteris hmõi nos tutos reddit. & iõ dona Spũs sancti, q̃ faciunt nos bñ sequentes instinctum ipsius, dñr ꝫ huiusmodi defectus dari.

347
Porrecta per totum.

Articvlvs III.

Vtrum dona Spiritus sancti sint habitus.

Palud 3 d 31.q.2. *Medina ar. 3.*

AD TERTIVM sic procedit. Vr, φ dona spiritus sancti non sint habitus. Habitus.n. est qualitas in hoĩe manẽs. est.n. qualitas difficile mobilis, ut dr H in pdicamẽtis:* sed ppriũ Christi est, φ dona Spũs sancti in eo requiescant, ut dr Isa. 11. Et Ioan. 1. dr. Sup quẽ videris Spiritũ descendentẽ, & manentẽ super eum, hic est, qui baptizat. Quod exponens Greg. in 2. Mor.* dicit. In cunctis fidelibus Spũs sanctus manet: sed h in solo Mediatore sp singulariter h pmanet. ergo dona Spiritus sancti nõ sunt habitus.

** In præd qualitat. non lõge a princi. to. 1.*

** Cap. 41. post me. & 42.*

¶ 2 Præt. Dona Spũs sancti pficiunt hominem, secũdum quod agit a Spiritu Dei, sicut dictum est:* sed inquantum homo agit à Spiritu Dei, se habet quodammõ ut instrm respectu eius: non aũt cõuenit ut h instrumẽtum pficiatur p habitum, sed principale I agens. ergo dona Spiritus sancti non sunt habitus.

** Art. 1. & 2.*

¶ 3 Præt. Sicut dona Spiritus sancti sunt ex inspiratione diuina, h ita donum pphetiæ: sed pphetia non est habitus, non.n. Spiritus pphetiæ adest prophetis sp, ut Greg. dicit in 1. Hom. Ezech.* ergo neque etiam dona Spiritus sancti sunt habitus.

** Aliquantulum a princi. & lib. 2 mora. c. 41.*

Sed contra est, qd Dñs dicit discipulis de Spũ sctõ loquẽs, Ioã. 14. Apud vos manebit, & in uobis erit. Spũs aũt sanctus nõ est in hoĩbus absq; donis eius. ergo dona eius manẽt in hoibus. ergo nõ solũ sunt actus, uel passiones, sed ẽt habitus pmanẽtes.

Resp. Dicendũ, φ sicut dictũ est,* dona sunt qdã K pfectiones hoĩs, quibus disponit ad hoc, φ hõ bñ sequat instinctũ Spiritus sancti. Manifestũ est aũt ex supradictis,* φ uirtutes morales pficiunt uim appetitiuã, fm qd participat aliqualiter rõnem, inquantũ s. nata est moueri p imperiũ rõnis. Hoc igit mõ dona Spiritus sancti se hñt ad hoies in cõparatione ad Spiritũ sanctum, sicut uirtutes morales se hñt ad uim appetitiuã in cõparatione ad rõnem. Virtutes aũt morales habitus quidã sunt, quibus uires appetitiuæ disponunt ad prompte obediẽdum rõni: vñ & m dona Spiritus sancti sunt quidam habitus, qbus hõ pficit ad prompte obediẽdũ Spũi sancto. n

** Art. 1.*

** q. 58. ar. 1. et q. 56. ar. 4.*

concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, φ Greg.* ibidẽ soluit dicens, φ in illis donis, sine quibus ad vitã peruenĩri non põt, spiritus sanctus in electis omnibus sp manet: sed in aliis non semp manet. Septem autem dona sunt necessaria ad salutẽ, ut dictũ est:* vñ quãtum ad ea Spiritus sanctus semp manet in sanctis.

** Eod. loco in arg. 1. citato.*

** Ar. 2. huius quęst.*

Ad 2m dicendum, φ rõ illa pcedit de instrõ cuius non est agere, sed solum agi. tale aũt instrm nõ est hõ, sed sic agit à Spiritu sancto, quòd etiã agit inquantum est liberi arbitrij: unde indiget habitu.

Ad 3m dicendũ, φ prophetia est de donis quæ sunt ad manifestationem Spiritus, nõ autem ad necessitatem salutis. vnde non est simile.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter septem dona Spiritus sancti enumerentur.

AD QVARTVM sic procedit. Vr φ inconuenienter septẽ dona Spũs sancti enumerent. In illa.n. enumeratione ponuntur quatuor ptinentia ad uirtutes intellectuales, s. sapientia, intellectus, scientia, & consilium, qd H ptinet ad prudentiam: nihil aũt ibi ponit, quod ptineat ad h artẽ q̃ est quinta uirtus intellectualis: similiter ẽt ponit aliquid ptinens ad iustitiam, s. pietas, & aliquid ptinens ad fortitudinẽ, s. fortitudinis donũ: nihil aũt ponit ibi h ptinens ad tẽperãtiã. ergo isufficiẽter enumerant dona.

SVPER Q. LXVIII. ART. IIII.

Medina a. art. 4.

IN art. 4 eiusdẽ 68. q aduerte, φ author hoc in loco sequi opinionem, quã postmodũ in 2. 2. q. 8 ar. 6 relinquit. hic n. vult φ dona spectantia ad intellectum distinguãtur penes practicũ, & speculatiuũ: ibi uero non: sed vult quòd intellectus sit oĩum penetratiuus, sapiẽtia oĩum iudex per cãm altissimã, & similiter scia p causas creatas seu proprias, & similiter cõsilium oĩum applicatiuum ad opera, & hoc sequẽte: quia diuiniorum est ingenij.

348
Porrecta per totum.
2. 2. q. 8 ar. 6. Et 3. d. 14. q. 5. ar. 2. et d. 35. q. 2. ar. 3. q. 3. et Isa. 11. lect. 2. co.

¶ 2 Præt. h Pietas est pars iustitiæ sed circa fortitudinem non ponitur aliqua pars eius, sed ipsa fortitudo. ergo non I debuit poni pietas, sed ipsa iustitia.

¶ 3 Præt. Virtutes theologicæ maxime ordinãt nos ad Deum. cum ergo dona perficiant hominẽ fm quod mouetur a Deo, videt quòd debuissent poni h aliqua dona pertinentia ad theologicas uirtutes.

¶ 4 Præt. h Sicut Deus timet, h ita ẽt amat, & in ipsum aliqs sperat, & de eo delectat amor aũt, spes, & delectatio sunt passiones cõdiuisæ timori. ergo sicut timor ponit donũ, ita & alia tria debẽt poni dona.

¶ 5 Præt. h Intellectui adiũgit sapiẽtia, q̃ regit ipsũ, fortitudini aũt cõsiliũ, pietati uero sciẽtia: ergo & timori debuit addi aliquod donũ directiuũ. incõue K nienter ergo septẽ dona Spũs sancti enumerãtur.

Sed in contrarivm est authoritas Scripturæ Isai. vndecimo.

Resp. Dicẽdũ, φ sicut dictũ est,* dona sunt qdã habitus pficiẽtes hoĩem ad hoc, φ prõpte sequat instinctũ Spũs sancti: sicut uirtutes morales pficiũt uires appetitiuas ad obediẽdũ rõni. Sicut aũt uires appetitiuæ natæ sunt moueri p imperiũ rõnis: ita oẽs uires humanæ natæ sunt moueri p instinctum Dei, sicut à quadã supiori potẽtia. & iõ in oĩbus viribus hoĩs, q̃ pñt esse principia humanorũ actuũ, sicut sũt uirtutes: ita ẽt sũt dona. s. i rõne, & i ui appetitiua. rõ aũt est speculatiua, & practica, & i utraq;

** Ar. præced.*

consideraẽ appræhensio veritatis,ꝗ pertinet ad inuentionẽ,& ad iudiciũ de ueritate. Ad appræhensionem igitur ueritatis pficitur speculatiua rõ per intellectũ,practica ueto p consiliũ.Ad recte aũt iudicandũ speculatiua quidẽ per sapientiã, practica vero per scientiã perficitur. Appetitiua aũt uirtus in his,quidẽ,quæ sunt ad alterũ, perficiẽ per pietatẽ:in his aũt,quæ sunt ad seipsum, perficitur p fortitudinẽ contra timorẽ periculorũ: contra concupiscentiã uero inordinatã delectabiliũ per timorẽ, ẽm illud Prouer. 16. In timore Dñi declinat omnis à malo. Et in Psal. 118. Confige timore tuo carnes meas:à iudicijs eñ tuis timui. Et sic patet, ꝙ m hæc dona extendunt se ad omnia, ad quæ se extendunt virtutes tam intellectuales,quàm morales n.

A — concl. ¶ m

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ dona Spiritus sancti perficiunt hominem in his,quæ pertinent ad bene viuendũ,ad quæ non ordinatur ars,sed ad exteriora factibilia .est.n. ars ratio recta non agibiliũ, sed factibilium,vt dr̃ in 6.Eth.* Potest tñ ẽt dici, ꝙ quantũ ad infusionem donorũ,ars pertinet ad Spiritum sanctum,qui est principaliter mouens, non aũt ad hoies , qui sunt quædã organa eius dũ ab eo mouenẽ. Temperantiæ aũt rñdet quodammodo donum timoris. sicut enim ad uirtutem temperantiæ pertinet ẽm eius propriam rõnem, ut aliquis recedat à delectationibus prauis propter bonũ rõnis: ita ad donum timoris pertinet, ꝙ aliquis recedat à delectationibus prauis propter Dei timorem.

B — * ca.4.t.5. — C

Ad 2m dicendum, ꝙ nomen iustitiæ imponitur à rectitudine rõnis,& ideo nomen virtutis est conuenientius ꝗ nomẽ doni:sed nomẽ pietatis importat reuerentiã,quam habemus ad patrem, & ad patriam. Et quia pater oium Deus est, ẽt cultus Dei pietas nominatur , ut Aug.dicit in 10.de ciui.Dei* & ideo cõuenienter donũ,quo aliquis pp reuerentiã Dei bonũ operatur ad oẽs, pietas nominatur.

* ca.1.t.5.

Ad 3m dicendum , ꝙ animus hois non mouetur à Spiritu sancto, nisi ei ẽm aliquem modũ uniatur: sicut instrũ non mouetur ab artifice, nisi per contactũ, aut per aliquã alia unionẽ. Prima aũt vnio hois est per fidem,spẽ,& charitatẽ:vnde istę uirtutes præsupponuntur ad dona, sicut radices quædã donorũ.vnde oia dona pertinẽt ad has tres virtutes sicut quædã deriuationes prædictarum uirtutum.

D

Ad 4m dicendũ,ꝙ amor,spes, & delectatio hñt bonum pro obiecto:summũ aũt bonũ Deus est.vnde noia harũ passionũ transferunẽ ad uirtutes theologicas,quib' aia coniungitur Deo. Timoris autẽ obiectũ est malũ,quod Deo nullo mõ cõpetit: vnde non importat coniunctionẽ ad Deũ , sed magis recessum ab aliquibus rebus pp reuerentiã Dei . & ideo non est nomen uirtutis theologicæ , sed doni qđ eminentius retrahit à malis, ꝗ uirtus moralis.

E

Ad 5m dicendum, ꝙ per sapientiã dirigitur , & hominis intellectus,& hominis affectus:& ideo ponuntur duo correspondentia sapientiæ tanquàm directiuo,ex parte quidem intellectus donũ intellectus:ex parte aũt affectus donum timoris. Ratio.n. timendi Deum præcipue sumitur ex consideratione excellentiæ diuinæ, quam considerat sapientia.

Articvlvs v.

Vtrum dona Spiritus sancti sint connexa.

Medina art.5.

Ad qvintvm sic proceditur. Videẽ ꝙ dona non sint connexa. Dicit enim Apost.1.ad Cor.12. Alij datur per Spiritũ sermo h sapientiæ,alij sermo sciæ ẽm eundẽ Spiritũ:sed sapiẽtia, & scia inter dona Spirit' sancti cõputanẽ.ergo dona Spirit' sancti danẽ diuersis , & nõ cõnectunẽ sibiinuicẽ in eodẽ. 349 Porrecta per totum. 1.2.q.19. art. 9. co. Et 1.q6 7. ar.3.ad 1. Et 3.d.36. artic.3. Et vir. q. 5. art. 2. ad 6. Et 1.co. 11.

¶2 Præt. Aug.dicit in 14. de Trin.* ꝙ h scientia non pollent fideles plurimi,quamuis polleant ipsa fide: sed fidem concomitatur aliquod de donis, ad minus donum timoris. ergo uidetur ꝙ dona non sint de necessitate connexa in uno,& eodem. *lib.14.de Tri. ca. 1. a medio, to.3.

¶3 Præt.Greg.in 1.Moral.† dicit, ꝙ minor est sapiẽtia,si intellectu careat:& ualde inutilis ẽ intellect', si ex sapiẽtia nõ subsistat:uile est cõsiliũ , cui opus fortitudinis deest:& ualde fortitudo destituiẽ , nisi p consilium fulciatur:nulla est scientia, si utilitatẽ pietatis non hẽt:& ualde inutilis est pietas,si scientiæ discretionis careat:timor quoq; ipse si non has uirtutes habuerit,nullũ opus bonæ actionis surgit: ex h quibus vr̃ ꝙ unum donum possit sine alio haberi.non ergo dona Spiritus sancti sunt connexa. †ca.32.cit ca med ũ.

Sed contra est, qđ ibidẽ* Greg.pmittit dicens. Illud in Iob filiorũ cõuiuio pscrutãdũ vr̃,ꝙ semetipsos inuicẽ pascũt.p filios aũt Iob, de quib' loquitur,significanẽ dona Spiritus sancti. ergo dona Spiritus sancti sunt cõnexa p hoc ꝙ seinuicẽ reficiũt. *li.1.Moral. ca.32. circa medium.

Resp. Dicendum, ꝙ huius qõnis ueritas de facili ex pmissis põt haberi. Dictũ ẽ.n. s.* ꝙ sicut uires appetitiuæ disponunẽ p uirtutes morales in cõparatione ad regimẽ rõnis: ita oẽs uires aiæ disponunẽ p dona in cõparatione ad Spiritũ sanctũ mouentẽ. Spiritus aũt sanctus habitat in nobis p charitatẽ, ẽm illud Ro 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nr̃is p Spiritũ sanctũ,q datus est nobis: sicut & rõ nostra perficiẽ per prudentiã. vñ sicut uirtutes morales cõnectunẽ sibiinuicẽ in prudentia,ita m dona Spiritus sancti cõnectunẽ sibiinuicẽ in charitate n. ita.s.ꝙ q charitatẽ hẽt, oĩa dona Spiritus sancti habet, quorum nullum sine charitate haberi potest. *ar.3.huius quæst. concl. m.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ sapientia, & scia uno mõ pñt cõsiderari, ẽm qđ sunt gratiæ gratis datæ , prout.s.aliquis abũdat in tm̃ in cognitione rerũ diuinarũ,& humanarũ , ut possit ẽt fideles instruere, & aduersarios cõfundere:& sic loquiẽ ibi Apostol. de sapientia,& scia, vnde signãter fit mẽtio de sermone sapientiæ,& scię. Alio mõ pñt accipi prout sunt dona Spiritus sancti,& sic sapientia, & sciẽtia nihil aliud sunt, ꝗ quædam perfectiones humanæ mentis, secundum quas disponitur ad sequendum instinctum Spiritus sancti in cognitione diuinorũ, uel humanorum. & sic patet quòd huiusmodi dona sunt in omnibus habentibus charitatem.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ Aug.loqtur de scia, exponẽs prædictam authoritatẽ Apostoli: vnde loquitur de scientia prædicto modo accepta , ẽm qđ est gratia gratis data, qđ patet ex hoc qđ subdit. Aliud.n.est scire tantũmodo quid hõ credere debeat pp adipiscendam uita beatam,quę nõ nisi ęterna est: aliud

autem

aũt eſt ſcire, quemadmodũ hoc ipſum. & pijs opi- F tuletur, & contra impios defendatur, quã proprio appellare uocabulo ſcientiam uidetur Apoſtolus.

AD 3m dicendũ, ꝙ ſicut uno mõ connexio uirtutũ cardinaliũ probatur per hoc, ꝙ una earũ perficitur quodammodo per aliã, ut ſupra dictũ eſt *. ita Greg. eodem mõ vult probare cõnexionẽ donorũ per hoc, ꝙ unũ ſine alio nõ põt eſſe perfectum: vnde pmittit dicens. † Valde ſingula q̃libet deſtituitur, ſi nõ una uirtus alij uirtuti ſuffragetᷣ. non ergo datur intelligi, ꝙ unũ donũ poſſit eſſe ſine alio, ſed ꝙ intellectus ſi eſſet ſine ſapiẽtia, nõ poſſet eſſe donũ: ſicut tpantia ſi eſſet ſine iuſtitia, nõ eſſet uirtus. G

* q. 65. ar. 1. li. 1. Moral.
† cap. 16.

ARTICVLVS VI

Vtrum dona Spiritus ſancti remaneant in patria.

Cap3. d. 34. q. 1. con. 2. — *Medina art. 6.*

350 *Porrecta per totum* — AD SEXTVM ſic proceditᷣ. Videtᷣ ꝙ dona Spiritus ſancti nõ maneãt in patria. Dicit. n. Greg. in 2. Moral. * ꝙ Spiritus ſanctus contra ſingula tentamenta ſeptẽ donis h erudit mentẽ: ſed in patria non erunt aliqua tentamẽta, ſcd̃m illud Iſ. 11. Non nocebũt, & non occident in uniuerſo monte ſancto meo. ergo dona Spiritus ſancti ñ erũt in patria.

2. 2. q. 8. a. 7. Et 3. q. 7. ar. 5. ad 3. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 3. & d. 35. q. 2. art. 2. q. 3. & ar. 4. q. 1.

¶ 2 Prę. Dona Spũs ſancti ſunt habitꝰ qdã, ut ſ. dictũ eſt. * fruſtra aũt eſſent habitꝰ, ubi actꝰ eſſe nõ pñt: H actꝰ aũt quorundã donorũ in patria eſſe nõ pñt. dicit. n. Greg. in 1. Mora. * ꝙ intellectus facit audita penetrare, & cõſiliũ prohibet eſſe pcipitẽ, & fortitudo facit ñ metuere aduerſa, & pietas replet cordis viſcera operib. miſericordiæ: hæc aũt ñ cõpetũt ſtatui priæ. ergo hmõi h dona nõ erũt in ſtatu gloiæ.

* li. 2. Moral. ca. 16. ante me.
* Art. 3.
* Cap. 32. non pcul a princ. & c. 36.

¶ 3 Prę. Donorũ q̃dã pficiunt hoĩem in uita contẽplatiua, ut ſapiẽtia & intellectus, h q̃dã in uita actiua, ut pietas, & fortitudo: ſed actiua uita cũ hac uita terminatur, ut Greg. dicit in 6. Moral. * ergo in ſtatu gloriæ nõ erunt omnia dona Spiritus ſancti.

* Cap. 28. ad fin.

SED CONTRA eſt, qđ Ambr. dicit in lib. de Spiritu I ſancto. * Ciuitas Dei illa Hieruſalẽ cęleſtis ñ meatu alicuiꝰ fluuij terreſtris abluitᷣ, ſed ex uitę fonte pcedens Spũs ſanctus, cuiꝰ nos breui ſatiamur hauſtu, in illis cęleſtibus ſpiritibꝰ redundãtius vr̃ affluere, pleno ſeptẽ uirtutũ ſpiritualium ſeruens meatu.

* li. 1. c. 20. parum a prin. to. 2.

RESP. Dicendũ, ꝙ de donis dupr̃ poſſumus loq. Vno mõ quantũ ad eſſentiã donorũ, & ſic m perfectiſſime erunt in patria n, ſicut patet p authoritatẽ Ambr. * inductã. Cuius rõ eſt, qa dona Spũs ſancti perficiũt mentẽ humanã ad ſequendã motionem Spũs ſancti, qđ pcipue erit in patria, qñ Deus erit oĩa in oĩbus, ut dr̃ 1. ad Cor. 15. & qñ hõ erit totaliter ſubditꝰ Deo. Alio mõ pñt cõſiderari q̃tũ ad materiã circa quã operantᷣ, & ſic in pñti hñt opationẽ circa aliquã materiã, circa quã nõ habebũt opationem in ſtatu gloriæ: & p ſcd̃m hoc nõ manebũt in patria o, ſicut ſupra de uirtutib. cardinalib. dictũ eſt *. K

concl. m
* In arg. Sed cõtra.
concl. p
* q. 67. a. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Greg. loquitᷣ ibi de donis, ſcd̃m qđ cõpetunt ſtatui pñti. ſic. n. donis protegimur ꝯ tẽtamẽta malorũ: ſed in ſtatu glorię ceſſantibꝰ malis p dona Spũs ſãcti pficiemur in bono.

AD 2m dicendũ, ꝙ Greg. in ſingulis donis ponit aliqd qđ tranſit cũ ſtatu præſenti, & aliquid quod permanet in futuro. Dicit. n. ꝙ ſapientia mentẽ de æternorũ ſpe, & certitudine reficit, quorũ duorum ſpes tranſit, ſed certitudo remanet: & de intellectu dicit, ꝙ in eo ꝙ audita penetrat, reficiẽdo cor, tenebras eiꝰ illuſtrat, quarũ auditꝰ trãſit, qa nõ docebit uir fratrẽ ſuũ, ut dr̃ Hier. 31. ſed illuſtratio mentis manebit. De conſilio aũt dicit *, qđ phibet eſſe pcipitẽ, qđ eſt neceſſariũ in præſenti: & iterũ, ꝙ rõne aĩum replet, qđ eſt neceſſariũ ẽt in futuro. De fortitudine uero dicit, ꝙ aduerſa nõ metuit, qđ eſt neceſſariũ in pñti: & iterũ, ꝙ cõfidentiæ cibos apponit, qđ permanet ẽt in futuro. De ſciã uero unum tñ ponit. ſ. ꝙ ignorantię ieiuniũ ſuperat, qđ ptinet ad ſtatũ pſentẽ: ſed qđ addit; In uentre mẽtis; põt figuraliter intelligi repletio cognitionis, quæ ptinet ẽt ad ſtatũ futurũ. De pietate uero dicit, ꝙ cordis uiſcera miſericordiæ operib. replet, qđ quidem ſcd̃m uerba ptinet tñ ad ſtatũ pſentẽ: ſed ipſe intimꝰ affectus pximorũ per uiſcera deſignatus, ptinet ẽt ad futurũ ſtatũ, in quo pietas non exhibebit miſericordiæ opera, ſed cõgratulationis affectũ. De timore uero dicit, ꝙ pręmit mentẽ, ne de præſentibus ſuperbiat, qđ pertinet ad ſtatũ præſentem, & ꝙ de futuris cibos ſpei confortat, quod ẽt pertinet ad ſtatũ præſentem, quantum ad ſpem: ſed põt etiã ad ſtatum futurũ pertinere, quantum ad confortationem de rebus hic ſperatis, & ibi obtentis.

* Oĩa hæc hẽt Greg. 1. Moral. c. 36.

AD 3m dicendũ, ꝙ rõ illa pcedit de donis quantũ ad materiã. Opera. n. actiuę uitę nõ erunt materia donorũ: ſed oĩa habebunt actus ſuos circa ea, q̃ pertinent ad uitã cõtemplatiuã, q̃ eſt uita beata.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dignitas donorum attendatur ſecundum enumerationem Iſaiæ 11.

Medina art. 7.

AD SEPTIMVM ſic proceditᷣ. Vr̃ ꝙ dignitas donorũ nõ attenditᷣ ſcd̃m enumerationẽ, qua enumerantᷣ Iſa. 11. Illud. n. vr̃ eſſe potiſſimũ in donis, quod h maximẽ Deus ab hoĩe reqrit: ſed maxime reqrit Deus ab hoĩe timorem. dr̃ eñi Deuter. 10. Et nunc Iſrael quid dñs Deus tuus petit a te, niſi vt timeas dñm Deum tuum? Et Malach. 1. dr̃ Si ego dominus, ubi timor meus? ergo vr̃ ꝙ timorᷣ, qui enumeratur ultimo, non ſit infimum donorum, ſed maximum. 351

351 *Porrecta per totum.* Iſa. 11. lect. 2.

¶ 2 Præt. b Pietas vr̃ eſſe quodam bonum uniuerſale. dicit enim Apoſt. 1. ad Timoth. 4. Quòd pietas ad omnia utilis eſt: ſed bonum uniuerſale pręfertur particularibus bonis. ergo pietas, quæ penultimo enumeratur, videtur eſſe potiſſimum donorum.

¶ 3 Prę. Scientia perficit iudicium hoĩs, conſilium aũt ad inquiſitionẽ pertinet: ſed h iudicium pręeminet inquiſitioni. ergo ſcientia eſt potius donum, q̃ conſilium, cum tamen poſt enumeretur.

¶ 4 Prę. Fortitudo pertinet ad uim appetitiuam, ſcientia aũt ad rationem: ſed ratio eſt eminentior q̃uis appetitiua. ergo, & ſcientia eſt h eminentius donum, quàm fortitudo, quę tamen primo enumeratur. non ergo dignitas donorũ attenditur ſecundum ordinem enumerationis eorum.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in lib. de ſer. * Dñi in mõte. Vr̃ mihi ſeptiformis operatio Spiritus ſancti, de qua Iſaias loquitur, his gradibus ſentẽtijsq́;

* li. 1. c. 4. nõ multũ procul a princ. t. 4.

cognue-

congruete, de quibus fit mentio Matth. 5. sed interest ordinis: nam ibi, scilicet in Isaia, numeratio ab excelsioribus cœpit, hic uero ab inferioribus.

RESP. Dicendū, ꝙ dignitas donorum dupliciter pōt attendi. Vno mō simplr. s. p ꝯparationē ad ꝓprios actus, ꝓut ꝓcedunt à suis principijs: alio mō sm qd. s. p cōparationē ad materiā. Simplr aūt loquēdo de dignitate donorū, eadē est rō cōparationis in ipsis, & in virtutibus: qa dona ad oēs act⁹ potētiarū aīæ ꝑficiunt hoīem, ad quos ꝑficiunt uirtutes, ut s̄. dictū est.* Vñ sicut uirtutes intellectuales ꝑferuntur virtutibus moralibus, & in ipsis uirtutib. intellectualibus cōtēplatiuæ ꝑferunť actiuis, ut sapientia intellectui, & sciētia prudentiæ, & arti, ita tñ ꝙ sapiētia ꝑfertur intellectui, & intellectus sciētię, sicut prudētia, & synesis eubuliæ: ita ēt in donis sapiētia, & intellectus, sciētia & cōsiliū ꝑferuntur pietati, & fortitudini, et timori, in qb. ēt pietas ꝑfertur fortitudini, et fortitudo timori, sicut iustitia fortitudini: et fortitudo tēperātiæ: sed q̄tū ad materiā fortitudo, et ꝯsiliū ꝑferunť scientię, et pietati: qa. s. fortitudo, et cōsiliū hēnt in arduis locū, pietas aūt, & ēt scīa in cōib. Sic igit;[m] donorū dignitas ordini enumerationis rñdet, partim qdē simplr, sm qd sapientia, et intellectus oībus ꝑferuntur: partim aūt secundum ordinem materiæ, secundum quod cōsilium, et fortitudo præferunť scientiæ, et pietati[n].

*Ar. 5. huius q. — concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ timor maxime requiritur quasi primordium quoddam perfectionis donorum: quia initium sapientiæ timor Domini, non pp hoc, ꝙ sit cæteris dignius. prius enim est secundum ordinem generationis, ut aliquis recedat à malo, qd fit per timorē, ut dr Prouerb. 16. quàm quòd operetur bonum, quod fit per alia dona.

AD 2m dicendū, ꝙ pietas nō comparatur in verbis Apostoli oīb⁹ donis Dei, sed soli corporali exercitationi, de qua ꝑmittit, ꝙ ad modicum utilis est.

AD 3m dicēdum, ꝙ sciētia etsi ꝑferať cōsilio rōne iudicij, tñ consiliū ꝑfertur rōne materiæ: nā cōsiliū non habet locum nisi in arduis, ut dr in 3. Eth.* sed iudicium scientiæ in omnibus locum habet.

*C. 3. c. 5.

AD 4m dicendū, ꝙ dona directiua, q̄ ꝑtinent ad rōnē, donis exequentibus digniora sunt si considereť p comparationē ad actus, prout egrediunť à potentijs. Rō enim appetitiuæ ꝑeminet, ut regulās regulato: sed rōne materiæ adiungitur consiliū fortitudini, sicut directiuū exequenti, et similiter sciētia pietati, q a. s. cōsiliū, et fortitudo in arduis locū habent: scientia autem, et pietas etiam in communibus. et iō consilium simul cum fortitudine rōne materiæ numeratur ante scientiam, et pietatem.

552 Porrecta per totum. Inf. q. 69. ar. 1. ad 1. Et 2. 2. q. 9. ar. 1. ad 3. Et 3. di. 34. q. 1. ar. 1. ad 5. & d. 15. q. 2. ar. 3. & q. 2. ad 2. Et vir. q. 2. ar. 2. ad 17. *li. 15. c. 18 in princ. tom. 1.

SVPER Q. LXVIII. ART. VIII. Palud. 3. d. 31. q. 4. Med. ar. 8.

OMissis articulis quinto, sexto, & septimo, in octauo attende, proponens hinc rōnē q̄ est caput virtutum, & uirtutes intellectuales & morales, unde Deū, & uirtutes theologicas, & dona: & uidebis proportionalitatē hāc tenere quoad excellentiā coniunctionis ad caput qua author egebat, ut cōcluderet theologicas esse nobiliores donis, & si quo ad motionē moraliū ab intellectualibus, & donorū à theologicalibus. Iā.n. definitū est, ꝙ morales infusæ sic se habent ad theologicales: dona aūt sic ad ipsas solas, sed adiuncto instinctu Spiritus sancti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum virtutes sint præferendæ donis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ virtutes sint præferendæ donis. Dicit. n. Aug. in 15. de Trinit.* de charitate loquens. Nullum est isto Dei[h] dono excellentius, solū est qd diuidit inter filios regni æterni, et filios ꝑditionis æternæ. danť, et alia p Spiritū sanctum munera, sed sine charitate nihil ꝓsunt: sed charitas ē uirt⁹. ergo uirtus est potior donis Spiritus sancti.

¶ 2 Præt. Ea, q̄ sunt[h] priora naturaliter, videntur esse potiora: sed virtutes sunt priores donis Spiritus sancti. dicit enim Greg. in 2. Moral.† ꝙ donū Spiritus sancti in subiecta mēte ante alia iustitiā, prudentiam, fortitudinē, et tēperantiā format: et sic eandē mētē septē mox uirtutibus, idest, donis temperat, ut contra stultitiā, sapiētiā: ꝯ hebetudinē, intellectū: contra ꝑcipitationē, cōsiliū: ꝯ timorē, fortitudinē: ꝯ ignorātiā, scientiā: ꝯtra duritiā, pietatē: cōtra superbiam, Dei timorem. ergo uirtutes sunt potiores donis.

†li. 2. Moral. c. 26. aū medium

¶ 3 Præt. Virtutibus nullus male uti potest, ut Aug. dicit:* h donis autem potest aliquis male uti, dicit enim Greg. in 1. Moral.† ꝙ hostiā nostrę precis immolamus ne sapiētia eleuet: ne intellectus dū subtiliter currit, oberret: ne cōsiliū dū se multiplicat, cōfundat: ne fortitudo dū fiduciā ꝑbet, præcipitet: ne scientia dū nouit, & nō diligit, inflet: ne pietas dū se infra rectitudinē inclinat, intorqueat: ne timor dū plus iusto trepidat, in desperationis foueā mergat. ergo virtutes sunt digniores donis Spiritus sancti.

*Lib. 2. de lib. arb. c. 19. t. 1. †c. 11. circa medium

SED CONTRA est, qd dona dantur in adiutoriū uirtutum contra defectus, ut patet in authoritate inducta,* & sic vr ꝙ perficiant quod virtutes perficere non possunt. sunt ergo dona potiora uirtutibus.

*In arg. 1.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut ex supradictis patet,* Virtutes in tria genera distinguunť. sunt enim q̄dā uirtutes theologicæ, q̄dā intellectuales, q̄dā morales. Virtutes qdē theologicæ sunt, qbus mens humana Deo coniungiť. Virtutes aūt intellectuales sunt, quibus rō ipsa ꝑficitur. Virtutes aūt morales sunt, qb. vires appetitiuę perficiuntur ad obediendum rōni. Dona aūt Spiritus sancti sunt, qbus oēs uires aīę disponuntur ad hoc, ꝙ subdantur motioni diuinę. Sic ergo eadem vr esse cōparatio donorū ad uirtutes theologicas, p quas hō vnitur Spiritui sancto mouenti, sicut virtutū moraliū ad uirtutes intellectuales, per quas perficitur rō, quæ est uirtutum moralium motiua. Vnde sicut virtutes intellectuales prę feruntur uirtutibus moralibus, & regulāt eas: ita[m] virtutes theologicæ ꝑferunť donis Spiritus sancti, & regulant ea*. Vñ Greg. dicit in 1. Moral.* ꝙ neq; ad denarii perfectionem septem filij, idest, septem dona ꝑueniunt, nisi in fide, spe, & charitate fiat oē qd agunt. Sed[p] si comparemus dona ad alias uirtutes intellectuales, uel morales, dona ꝑferuntur uirtutibus, q qa dona perficiunt uires animæ in cōparatione ad Spiritum sanctū mouentem: virtutes autem perficiunt, vel ipsam rōnē, uel alias uires in ordine ad rōnem. Manifestum est autem, ꝙ ad altiorem motorē oportet maiori ꝑfectione mobile esse dispositū. Vnde perfectiora sunt dona uirtutibus.

*q. 57. & 58. & 62. — concl. m — *C. 18. circa medium — concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ charitas est uirtus theologica, de qua concedimus ꝙ sit potior donis.

Ad 2m dicendũ, ꝙ aliqd est prius altero dupliciter. Vno mõ ordine pfectionis & dignitatis, sicut dilectio Dei est prior dilectione pximi: & hoc mõ dona sunt priora uirtutib. intellectualib. & moralibus, posteriora vero virtutib. theologicis. Alio mõ ordine generationis, seu dispositiõis: sicut dilectio pximi pced t dilectionẽ Dei q̃tũ ad actũ, & sic uirtutes morales, & intellectuales pcedũt dona: qa p hoc, ꝙ hõ bene se habet circa rõnẽ ppriam, disponitur ad hoc, ꝙ se bene habeat in ordine ad Deũ.

Ad 3m dicendũ, ꝙ sapiẽtia, & intellectus, & alia hmõi, sunt dona Spiritus sancti, ſm qđ p charitatẽ informanẽ, q̃ nõ agit pperã, ut dr̃ I. ad Cor. 13. & iõ sapiẽtia, & itellectu, & alijs hmõi nullus male utit, ſm ꝙ sunt dona Spiritus sancti: sed ad hoc ꝙ à charitatis perfectione non recedant, unum ab altero adiuuatur. & hoc est quod Greg. intendit dicere.

SVPER Q. LXIX. ET LXX.

Qvæstio 69 & 70. tione sicquẽ meditatio neque ingi egent, nõ expositione: duo tñ Nouit j quo ad speculationẽ aduertant, alterũ in 69.1. ꝙ licet dona oĩa supradicta sint se habere ut exequẽtia in ordine ad instinctũ Spiritus sãcti, sicut morales uirtutes in ordine ad rõnẽ, ii cõpatent tñ donis licet se; aliqua dicũt dirigẽtia, ut sapientia, scientia, & consilium, & aliqua exequentia, ut reliqua.

¶ Alterũ in q. 70. ꝙ delectari in aliquo pp se formaliter, õb distinguit in lra con ra delectari pp se finaliter quõ libet, sc finaliter vltimate: & hoc vel simpliciter, uel in illo ordine. Oẽ. n. delectans pp se formaliter, est ẽ: pp se finaliter aliquo iõb: põt tñ subordinari alteri ut finis, ut in eodem primo articulo dicitur.

QVAESTIO LXIX.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de beatitudinibus.

Et circa hoc quærũtur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ beatitudines a donis & uirtutib. distinguantur. H

¶ Secundo, De præmijs beatitudinum, vtrum pertineant ad hanc uitam.

¶ Tertio, De numero beatitudinum.

¶ Quarto, De conuenientia p̃miorum, quæ eis attribuunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudines distinguantur à virtutibus, & donis.

Medina artic. 1.

158 *Porrecta per totum.* q. 70. ar. 2 cor. Et 3. d. 34. q. 1. artu. 4. Et Isa. 1. lec. 1. Et Mat. 5. *lib. 1. c. 9. paulo post prin. lib. 1. 4. †Amb. li. 5. 10 Luc. sup illud Lu. 6. Beati paupe- res spiritu, circa fi. 1.* *q. 19. ar. 4. †q. 68. ar. 1.*

Ad primvm sic proceditur. I Vĩ ꝙ beatitudines à uirtutibus, & donis non distinguantur. Aug. enim in lib. de ser. do. i mõte, * attribuit beatitudines, in Matth. enumeratas, donis Spiritus sancti. Ambr. † aũt super Lucam h attribuit beatitudines ibi enumeratas quatuor uirtutibus cardinalibus, ergo beatitudines non distinguuntur a virtutibus, & donis.

¶ 2 Præt. Humanæ uoluntatis nõ est nisi duplex regula, s. rõ, & lex æterna, ut supra dictũ est: * sed uirtutes pficiunt hoĩem in ordine ad rõnẽ: dona aũt in ordine ad legẽ æternam Spiritus sancti, ut ex dictis patet. † ergo nõ põt esse h aliquid aliud pertinens ad rectitudinẽ uoluntatis humanæ pter uirtutes, & dona, non ergo beatitudines ab eis distinguuntur. K

¶ 3 Præt. In enumeratione beatitudinum ponitur h mititas, & iustitia, & misericordia, quæ dicũtur esse quædam virtutes, ergo beatitudines non distinguũtur à donis, & uirtutibus.

Sed contra est, quod quædam enumerantur inter beatitudines, quæ nec sunt uirtutes, nec dona, sicut paupertas, & luctus, & pax. differunt ergo F beatitudines à uirtutibus, & à donis.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ est, Beatitudo est ultimus finis humanæ uitę. Dr̃. n. aliqs iã finẽ habere pp spẽ finis obtinendi. v. ñ, & Philos. dicit in 1. Eth. ꝙ pueri dñr beati pp spem. Et Apostolus dicit Ro. 8. Spe salui facti sumus. Spes aũt de fine ꝯsequendo insurgit ex hoc, ꝙ aliquid conuenienter mouetur ad finẽ, & appropinquat ad ipsum, qđ quidẽ fit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliqs, & appropinquat per operationes virtutum, & præcipue per operationes donorum, si loquamur de beatitudine æterna, ad q̃ rõ G non sufficit, sed in eam inducit Spiritus sanctus, ad cuius obedientiam, & sequelam per dona perficimur: & iõ m beatitudines distinguuntur qdem à virtutibus, & donis, non sicut habitus ab eis distincti, sed sicut actus distinguuntur ab habitibus*. *q. 1. & 3. *Ca. 9. ad fi. t. 3. *concl.*

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ Aug. & Amb. attribuunt beatitudines donis, et virtutibus, sicut act* attribuuntur habitib. Dona aũt sunt eminentiora virtutib. cardinalibus, ut supra dictũ est: * & iõ Ambr. exponẽs beatitudines turbis ppositas, attribuit eas virtutib. cardinalibus. Aug. aũt exponens beatitudines discipulis propositas in monte, tanquam perfectioribus, attribuit eas donis Spiritus sancti. *q. 68. ar. 8. *Locis in arg. 1. citatis.

Ad 2m dicendum, ꝙ ratio illa probat, quòd non sunt alij habitus rectificantes humanam uitam præter virtutes, & dona.

Ad 3m dicendũ, quòd mititas accipitur p actu, mansuetudinis. Et similiter dicẽdum est de iustitia, & misericordia. & quàmuis hæc videantur esse uirtutes, attribuuntur tamen donis: quia etiam dona perficiunt hominem circa omnia, circa quæ perficiunt virtutes, ut dictum est. * *q. 68 ar. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum præmia, quæ attribuuntur beatitudinibus, ad hanc vitam pertineant.

Medina artic. 2.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur ꝙ præmia quæ attribuuntur beatitudinibus, non ptineant ad hanc vitam. Dicuntur enim aliqui beati propter spem præmiorum, ut dictum est: * sed obiectum spei h beatitudo est futura. ergo præmia ista pertinent ad vitam futuram. 154 *Porrecta per totum.* 1. 2. q. 3. artu. 7. Et Matt. 5. *ar. pced.

¶ 2 Præt. Luc. 6. ponuntur qđã pœnæ per oppositũ ad beatitudines, cũ dr̃, Væ uobis, qui saturati, qa esurietis. Væ uobis, qui ridetis nũc, qa lugebitis, & flebitis: sed illæ pœnæ non intelligũtur in hac uita, qa frequenter hoies in hac uita non puniũtur, ſm illud Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos. ergo nec p̃mia beatitudinum pertinent ad hanc uitam.

¶ 3 Præt. Regnum cęlorũ qđ ponit p̃mium paupertatis, est beatitudo cælestis, vt Aug. dicit 19. de ciuit. Dei, plena ẽt saturitas nõ nisi in futura uita habetur, ſm illud ps. 16 Satiabor, dum apparuerit gloria tua. Visio etiam Dei, & manifestatio filiationis diuinæ ad vitam futuram ptinent, secundvm illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit qđ erimus. scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. ergo h præmia illa pertinent ad vitam futuram.

SED

A SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in lib. de ser. Dñi in monte.* Ista quidē in hac vita cōpleri pñt, sicut cōpleta in Apostolis esse credimus: nam illa omnimoda, & in angelicā formā mutatio, quæ post hāc uitam promittitur, nullis uerbis exponi potest.

*li.1.circa finem primi fol.j.a princ.lib. & c.9.t.4.

RESP. Dicendū, q̃ circa ista p̄mia expositores sacræ scripturæ, diuersimode sunt locuti. Quidam.n. oīa ista p̄mia ad futurā beatitudinē ptinere dīt, sicut Amb. super Luc.* Aug. uero dicit ea ad p̄sentē uitā ptinere. Chrys.† aūt in suis Homilijs, q̄dā eorū dicit ptinere ad futurā vitā, q̄dam aūt ad p̄sentē. Ad cuius euidentiā cōsiderandū est, q̃ spes futuræ beatitudinis pōt esse in nobis pp duo. Primo q̄dē pp aliquā p̄parationē, uel dispositionē ad futurā beatitudinē, qđ est per modū meriti: alio mō per quandā inchoationē imperfectā futuræ beatitudinis in uiris sanctis ēt in hac vita. Aliter.n. hr̄ spes fructificationis arboris, cū uirescit frōdibus, & aliter cū iā primordia fructuū incipiunt apparere. Sic igitur ᵐ ea, quæ in beatitudinibus tangunt̄ tanquā merita, sunt q̄dam præparationes, uel dispōnes ad beatitudinē, uel perfectā, uel inchoatam ⁿ. ea uero ᵖ quæ ponuntur tanq̄ præmia, possunt esse uel ipsa beatitudo pfecta, & sic ptinēt ad futurā uitam: vel aliqua inchoatio beatitudinis, sicut est in uiris perfectis, & sic præmia ptinent ad præsentē uitam ᑫ. Cum.n. aliquis incipit proficere in actibus virtutū, & donorū, pōt sperari de eo, q̃ perueniet ad perfectionem uiæ, & ad perfectionem patriæ.

*Ambr.li.5.c.6.& in Lucā in e- cuius titulus est, de beatitudinib. t.5. † Chryso. Homil.6. ex uarijs locis in Matt. c.2.

concl. m

concl. p

B

C

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ spes est de futura beatitudine sicut de ultimo fine: pōt ēt esse & de auxilio gratiæ, sicut de eo, qđ ducit ad finem, s̄m illud ps.27. In Deo sperauit cor meū & adiutus sum.

D AD 2ᵐ dicendum, q̃ mali etsi interdū in hac uita tpales pœnas nō patiant̄, patiuntur tñ spūales. vnde Aug. dicit in 1. Confess.* Iussisti dñe, & sic est, ut pœna sibi sit inordinatus animus. Et Philos. dicit in 9 Eth.† de malis, q̃ cōtendit ipsorū aīa, hoc quidē huc trahit, illud aūt illuc. & postea concludit. Si aūt sic miserū est malū esse, fugiendū est malitiā intense: & similiter econuerso, boni etsi in hac uita qñq; nō hēant corporalia p̄mia, nunquam tñ deficiūt à spiritualibus ēt in hac uita, s̄m illud Matth.9. & Mar.10. Centuplum accipietis, etiā in hoc sęculo.

*Capi.12. in fi. to.1. † Capi. 4. non procul a fi.

AD 3ᵐ dicendū, q̃ oīa illa præmia perfecte quidem consumabunt̄ in uita futura, sed interim ēt in hac uita quodāmodo inchoant̄. Nam regnum cœlorum, ut Aug. dicit, pōt intelligi perfecte sapiētię initiū, s̄m quod incipit in eis spiritus regnare. Possessio ēt terræ significat affectū bonum aīæ quiescentis per desideriū in stabilitate hæreditatis ppetuę per terrā significatę. Consolantur aūt in hac uita per Spiritum sanctū, qui paraclitus, idest, consolator dr̄, participando. Saturant̄ ēt in hac uita illo cibo, de quo dñs dicit: Meus cibus est, ut faciam uoluntatē Patris mei. In hac ēt uita consequuntur hoīes misericordiam Dei. In hac ēt uita purgato oculo per donū intellectus, Deus quodammodo uideri pōt. Similiter ēt in hac uita, qui motus suos pacificant ad similitudinē Dei accedentes, filij Dei nominantur: tamen hæc perfectius erunt in patria.

E

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerentur beatitudines.

Medina art. 3.

AD TERTIVM sic procedit̄. Videt̄ q̃ inconuenienter enumerent̄ beatitudines. Attribuunt̄ enī beatitudines donis, ut dictū est.* donorū aūt quędā pertinent ad uitā contemplatiuā, s. sapientia, & intellectus: nulla aūt beatitudo ponit̄ in actu ʰ contemplationis, sed oēs in his, q̄ ptinent ad uitā actiuam. ergo insufficienter beatitudines enumerant̄.

sss Porrecta per totum. 3.d.34.q.1.art.4. *art 1.huius quęst.

¶ 2 Præt. Ad uitā actiuam non solum pertinet dona exequentia, sed ēt q̄dam dona dirigentia, ut scia, & consilium: nihil aūt ponit̄ inter beatitudines qđ directe ad ʰ actum scientię, uel consilij pertinere videat̄. ergo insufficienter beatitudines tanguntur.

¶ 3 Præ. Inter dona exequentia in uita actiua, timor ponit̄ ad paupertatē pertinere, pietas autem videt̄ pertinere ad beatitudinē misericordię: ʰ nihil autē ponitur directe ad fortitudinem pertinens. ergo insufficienter enumerantur beatitudines.

¶ 4 Pręt. In sacra scriptura tāgunt̄ multę alię beatitudines, sicut Iob 5. dr̄. Beatus hō, q corripitū à Deo. Et in Psal.1. dr̄, Beatus vir, q nō abijt in cōsilio impiorū. Et Prouerb.3. Beatus vir, q inuenit sapientiam. ergo insufficienter beatitudines enumerant̄.

SED CONTRA. Videtur quòd superflue enumerentur. sunt enim septem dona Spiritus sancti: beatitudines autem tanguntur in octo.

Pręt. Luc.6. ponunt̄ quatuor tm̄ beatitudines. superflue ergo enumerant̄ septē, uel octo in Matth.

RESP. Dicendū, q̃ ᵐ beatitudines istæ cōuenientissime enumerant̄ ⁿ. Ad cui⁹ euidentiā est cōsiderādū, q̃ triplicē beatitudinē aliqui posuerunt. Quidā .n. posuerūt beatitudinē in uita uoluptuosa, quidā in uita actiua, quidā uero in uita cōtēplatiua. Hæ aūt tres beatitudines diuersimode se hn̄t ad beatitudinē futurā, cuius spe dicimur hic beati. Nā beatitudo uoluptuosa, qa falsa est, & rōni 9ria, impedimentū est beatitudinis futurę. Beatitudo uero actiuæ uitæ dispositiua est ad beatitudinē futurā. Beatitudo aūt cōtemplatiua, si sit pfecta, est essentia lr ipsa futura beatitudo: si aūt est imperfecta, est q̄dā inchoatio ei⁹. & iō Dñs primo q̄dē posuit quasdā beatitudines quasi remouentes impedimentū uoluptuosæ beatitudinis. Cōsistit.n. uoluptuosa uita in duob⁹. Primo q̄dē in affluentia exteriorū bonorū, siue sint diuitiæ, siue sint honores, à q̄bus q̄dē retrahit̄ hō p uirtutē sic, ut moderate eis utat̄: per donū aūt excellentiori mō, ut. s. hō totaliter ea cōtemnat. Vnde prima beatitudo ponit̄, Matt.5. Beati pauperes spiritu, qđ pōt referri uel ad contemptū diuitiarū, uel ad contemptū honorū, qđ fit per humilitatē. Secundo uero uoluptuosa uita consistit in sequendo proprias passiones siue irascibilis, siue cōcupiscibilis. A sequela aūt passionū irascibilis retrahit uirtus, ne homo in eis superfluat, s̄m regulā rōnis: donū aūt excellentiori modo, ut. s. homo s̄m uoluntatē diuinā totaliter ab eis tranquill⁹ reddat̄. Vnde secunda beatitudo ponit̄, Beati mites. A sequela uero passionū cōcupiscibilis retrahit uirtus, moderate hmōi passionibus utendo: donum uero

concl.

eas, si necesse fuerit, totaliter abijciendo: quinimò F si necessarium fuerit, uoluntariũ luctũ assumendo. Vnde tertia beatitudo ponitur, Beati qui lugent.

Actiua uero uita in his cõsistit præcipue, quæ proximis exhibemus vel sub rõne debiti, uel sub rõne spõtanei bñficij, & ad primũ quidẽ nos uirt⁹ dispo nit, ut ea, quæ debemus proximis, nõ recusemus exhibere, qđ ptinet ad iustitiã. Donum aũt ad hoc ipsum abũdantiori quodã affectu nos inducit, ut.s. ferueti desiderio opa iustitię ipleam⁹, sicut ferueti desiderio esuriẽs, & sitiẽs cupit cibũ, uel potũ. Vñ quarta beatitudo ponit, Beati, qui esuriunt, & sitiũt iustitiã. Circa spõtanea uero dona nos pficit uirt⁹, ut illis G donemus, qbus rõ dictat esse donãdũ, puta amicis, aut alijs nobis ꝯiunctis, qđ ptinet ad uirtutẽ liberalitatis: sed donũ pp Dei reuerẽtiã solũ necessitatẽ cõsiderat in his, qb. gratuita bñficia pstat. vnde dr̃ Lucæ 14. Cũ facis prandiũ, aut cęnã, noli uocare amicos, aut fr̃es tuos &c. sed uoca pauperes, & debiles &c. qđ proprie est misereri. Et iõ quinta beatitudo ponit, Beati, misericordes. Ea uero, quæ ad cõtẽplatiuã uitã ptinent, uel sunt ipsa beatitudo finalis, uel aliqua inchoatio ei⁹: & iõ ñ ponunt in beatitudinib⁹ tanq̃ merita, sed tãquã pmia: ponunt aũt tãq̃ merita effect⁹ actiuæ uitæ, qb. hõ disponit ad cõ- H templatiuã uitã. effect⁹ aũt actiuæ uitæ, quantũ ad uirtutes, & dona, qb. hõ pficit in seipso, est munditia cordis, ut.s. mens hois passionib⁹ nõ inquinetur. Vnde sexta beatitudo ponit, Beati mundo corde. Quantũ uero ad uirtutes, & dona, qb⁹ hõ perficit in cõparatione ad proximum, effectus actiuæ uitæ est pax, secundum illud Isa. 30. Opus iustitiæ pax. Et ideo septima beatitudo ponitur, Beati pacifici.

Ad primum ergo dicendũ, quod actus donorũ pertinentiũ ad uitam actiuam, exprimunt in ipsis meritis: sed actus donorũ pertinẽtiũ ad uitã ꝯtẽplatiuã, *In corp. arti. exprimunt in pmijs rõne iã * dicta. Videre. n. Deum I rñdet dono intellectus, & conformari Deo quadã filiatione adoptiua, pertinet ad donum sapientię.

Ad 2m dicendũ, quod in his, quæ ptinent ad actiuã uitã, cognitio nõ q̃rit pp seipsam, sed pp opationẽ, *Ca. 2. to. 5. ut ẽt Philos. dicit in 2.* Ethi. Et iõ quia beatitudo aliqd ultimũ importat, nõ cõputant inter beatitudines actus donorũ dirigentiũ in uita actiua, quos.s. eliciunt: sicut cõsiliari est act⁹ cõsilij, & iudicare est actus sciæ: sed magis attribuunt eis act⁹ opatiui in qb⁹ dirigunt, sicut sciæ lugere, & cõsilio misereri.

Ad 3m dicendũ, quod in attributione beatitudinum ad dona, pñt duo cõsiderari. Quorũ unũ est, cõformitas materiæ: & s̃m hoc primę oẽs quinq; beatitu K dines pñt attribui sciæ, & cõsilio, tanquã dirigentibus: sed inter dona exequẽtia distribuunt: ira.s. quod *Amb. in suo lib. 5. sup Luc. ca. cuius titul⁹ est, De serm. Iesu & beatitudinibus pro bono to. 5. esuries, & sitis iustitiæ, & ẽt misericordia ptineant ad pietatẽ, quæ pficit hoiem in his, quæ sunt ad alterũ, mititas aũt ad fortitudinẽ. Dicit. n. * Amb. sup Lucã, quod fortitudinis est irã uincere, indignationẽ cohibere. est. n. fortitudo circa passiones irascibilis: paupertas uero, & luct⁹ pertinet ad donũ timoris, quo hõ se retrahit à cupiditatib⁹, & delectationib⁹ mundi. Alio mõ possumus in his beatitudinib⁹ cõsiderare motiua ipsarũ, & sic quantũ ad aliqua eorũ oportet aliter attribuere. pcipue. n. ad mãsuetudinẽ mouet reuerentia ad Deũ, quæ pertinet ad pietatẽ: ad lugendũ aũt mouet pcipue scia, per quam hõ cognoscit defectus suos, & rerũ mundanarũ, s̃m illud Eccl. 1. Qui addit sciam, addit, & dolorẽ. Ad esuriendũ aũt iustitiæ opera, pcipue mouet animi fortitudo: ad miserendũ uero, pcipue mouet consiliũ Dei, s̃m illud Dan. 4. Consiliũ meũ regi placeat: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperũ. Et hunc modum attributionis sequitur Aug. in lib. * de sermone Domini in monte.

Ad 4m dicendũ, quod necesse est beatitudines oẽs, *li. 1. c. 9. tom. 4. quæ in sacra scriptura ponunt, ad has reduci uel quantũ ad merita, uel quantũ ad pmia: quia necesse est, quod oẽs pertineant aliquo mõ ad uitã actiuã, uel ad uitã cõtemplatiuã. vñ qđ dr̃, Beat⁹ uir, qui corripitur à Dño, ptinet ad beatitudinẽ luct⁹: qđ uero dr̃, Beat⁹ uir, qui nõ abijt in cõsilio impiorũ, ptinet ad munditiã cordis: qđ uero dr̃, Beatus uir, qui inuenit sapientiam, pertinet ad pręmium septimæ beatitudinis. Et idem patet de omnibus alijs, quæ pñt induci.

Ad 5m dicendũ, quod octaua beatitudo est q̃dã cõfirmatio, & manifestatio oĩum pcedentiũ. ex hoc .n. quod aliqs est cõfirmatus in paupertate spũs, & mititate, & alijs sequentibus, prouenit quod ab his bonis pp aliquã persecutionẽ nõ recedit. vñ octaua beatitudo quodãmodo ad septem pcedentes pertinet.

Ad 6m dicendũ, quod Lucas narrat sermonẽ Dñi factũ esse ad turbas. vñ beatitudines enumerant ab eo s̃m capacitatẽ turbarũ, quæ solã uoluptuosam, & tpalẽ, & terrenã beatitudinẽ nouerũt. vñ Dñs per quatuor beatitudines q̃tuor excludit, quæ ad pdictã beatitudinẽ ptinere vñr. Quorũ primũ est, abũdãtia bonorũ exteriorũ, qđ excludit p hoc quod dicit, Beati pauperes. Scđm est, quod sit bene hoi quãtũ ad corpus in cibis, & potibus, & alijs huiusmodi: & hoc exclu I dit per s̃m quod ponit, Beati, qui esuritis. Tertium est, quod sit hoi bene quantum ad cordis iucunditatẽ: & hoc excludit tertio dicens, Beati, qui nunc fletis. Quartũ est, exterior hoĩum fauor: & hoc excludit quarto dicẽs, Beati eritis cũ uos oderint homines. Et sicut* *lib. 5. in Luc. in ca. cuius titulus est de beatitudinibus nõ remote à fi. to. 5. Amb. dicit pauptas ptinet ad tpantiã, quæ illecebrosa nõ q̃rit: esuries ad iustitiã, quia, qui esurit, cõpatitur, & cõpatiendo largit: fletus ad prudentiã, cuius est flere occidua, pati odiũ hominũ ad fortitudinem.

Articvlvs IIII.

Vtrum præmia beatitudinum conuenienter enumerentur.

Medina art. 4.

Ad qvartvm sic procedit. Vr̃ quod pmia beatitudinũ 156. *Porrecta per totum.* 3. dist. 34. q. 1. art. 4. incõuenienter enumerent. In regno. n. cœlorũ, qđ est uita æterna, bona oia cõtinent. posito ergo regno cœlorũ, nõ oportuit h alia pmia ponere.

¶ 2 Præt. Regnum cœlorum ponitur pro præmio & in prima beatitudine, & in octaua. ergo h eadem ratione debuit poni in omnibus.

¶ 3 Præt. In beatitudinibus procedit ascendendo, sicut Aug. dicit. In præmijs aũt vr̃ procedi h descen- *Lib. 1. de ser. dñi in mõte c. 9. nõ remote a prin. to. 4. dendo, nã possessio terræ est minus q̃ regnũ cœlorũ. ergo inconuenienter hmõi præmia assignantur.

Sed contra est authoritas ipsius Domini, pręmia huiusmodi proponentis.

concl. RESPON. Dicẽdum, q̄ pmia ista conuenientissimæ assign. ntur cõsiderata cõditione beatitudinũ ẽm tres beatitudines* supra assignatas*. Tres.n. primæ beatitudines accipiunť p retractionẽ ab his, in qbus voluptuosa beatitudo consistit, q̄ hõ desiderat qrens id, qđ naturaliter desiderať, nõ ubi qrere dẽt.ſ. in Deo, ſed in reb. tempora libus, & caducis: & iõ pmia triũ primarũ beatitudinũ accipiunť ẽm ea, q̃ in beatitudine terrena aliq̃ qrunt. Quærũt.n. hoĩes in reb. exteriorib.ſ. diuitijs, & honorib. excellentiã quandã, & abundantiã, quorũ utrunque importat regnum cęlorũ, per qđ homo ɔsequitur excellẽtiam, & abũdantiam bonorum in Deo: & iõ regnũ cęlorum Dñs pauperib. ſpiritu repromisit. Quęrũt aũt hoĩes feroces, & immites per litigia, & bella ſecuritatẽ ſibi acq̃rere, inimicos ſuos destruendo. vñ Dñs repromiſit mitibus ſecurã, & quietã poſſeſſionẽ terræ uiuentiũ, p q̃ ſignificatur ſoliditas æternorũ bonorũ. Quærũt aũt hoĩes in cõcupiſcentijs, & delectationibus mundi habere conſolationẽ ɔ pręſentis vitæ labores: & iõ Dñs conſolationẽ uitę lugentibus repromittit. Aliæ uero duæ beatitudines ptinent ad opera actiuæ beatitudinis, q̃ ſunt opera virtutũ ordinantiũ hoĩem ad proximũ, a quib. operibus aliq̃ retrahunť pp inordinatũ amorẽ proprii boni: & iõ Dñs attribuit illa pmia his beatitudinibus, pp quæ hoĩes ab eis diſcedunt. Diſcedũt.n. aliq̃ ab operibus iuſtitiæ nõ reddentes debitũ, ſed potiˀ aliena rapientes, ut bonis tpalib: impleanť: & ideo Dñs eſurientib. iuſtitiam, ſaturitatẽ repromiſit. Diſcedunt ẽt aliq̃ ab operib. miſericordiæ, ne ſe immiſceãt miſeriis alienis: & iõ Dñs miſericordib. repromittit miſericordiã, p q̃ ab oĩ miſeria liberenť. Aliq̃ vero duæ vltimæ beatitudines ptinẽt ad cõtẽplatiuã felicitatẽ ſeu beatitudinẽ: & iõ ẽm ɔuenietiã diſpoſitionũ, q̃ ponunť in merito, pmia reddunť. nã mũditia oculi diſponit ad clare uidẽdũ: vñ mũdis corde diuina uiſio repromittiť. Cõſtituer uero pacẽ, uſi ſeipſo, uſi iter alios, maniſeſtat hoĩem eẽ Dei imitatorẽ, q̃ ẽ Deus unitatis, & pacis: & iõ p pmijs reddiť ei gloria diuinæ filiationis, q̃ eſt in perfecta coniunctione ad Deum per ſapientiã conſumatã.

*Ar. pce. — *Homil. 15 ſ Mat. aſs mediũ & Hom. 6. ex uarijs locis ſ Mat.c.5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̄ ſicut Chryſ. dicit, Oĩa pmia iſta unũ ſunt in re.ſ. beatitudo æterna, q̃ intellectus humanus non capit: & iõ oportuit q̄ p diuerſa bona nobis nota, deſcriberet obſeruata cõuenientia ad merita, quibus præmia attribuuntur.

AD 2m dicendum, q̄ ſicut octaua beatitudo eſt firmitas quędã oĩum beatitudinũ, ita debentur ſibi oĩum beatitudinũ pmia: & iõ redit ad caput, ut intelligant ſibi conſequenter oĩa pmia attribui. Vel ẽm Ambroſ. pauperib. ſpiritu repromittiť regnũ cælorũ, quantum ad gloriam aię: ſed paſſis perſecutionem in corpore, quantum ad gloriam corporis.

*Lib. 5. in Luc. in c. cuius tit. eſt de beatitudinibus t. 5.

AD 3m dicendũ, q̄ etiam præmia ſecundum additionem ſe habent adinuicem: nam plus eſt poſſidere terram regni cęlorũ, quàm ſimpliciter habere. multa enim habemus, q̃ non firmiter, & pacifice poſſidemus. Plus ẽ ẽt conſolari in regno, quàm habere & poſſidere: multa enim cum dolore poſſidemus. Plus eſt ẽt ſaturari, quàm ſimpliciter conſolari: nam ſaturitas abundantiã conſolationis importat. Miſericordia uero excedit ſaturitatẽ, ut plus ſ. homo accipiat, quàm meruerit, uel deſiderare potuerit. Adhuc autem maius eſt Deum uidere: ſicut maior eſt, q̃ in curia regis non ſolum prandet, ſed etiam faciem regis uidet. Summam autem dignitatem in domo regia filius regis habet.

QVAESTIO LXX.

De fructibus Spiritus ſancti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de fructibus. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fructus Spiritus ſancti ſint actus.

¶ Secundo, Vtrum differant à beatitudinibus.

¶ Tertio, De eorum numero.

¶ Quarto, De oppoſitione eorum ad opera carnis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fructus Spiritus ſancti, quos Apoſtolus nominat ad Galat. 5. ſint actus.

Medina artic. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̄ fructus Spiritusſancti, quos Apoſtolus nominat ad Galat. 5. non ſint actus. Id enim cuius eſt alius fructus, non debet dici n fructus, ſic enim in infinitum ireturː ſed actuum noſtrorum eſt aliq̃s fructus. dicitur enim Sapient. 4. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Et Ioan. 4. Qui metit, mercedem accipit & fructum congregat in vitam æternam. ergo ipſi actus noſtri non dicuntur fructus.

3 Pe r 3a per totum. Gal. 5. lec. 6. co. 1. & 2.

¶ 2 Præt. Sicut Aug. dicit in 10. de* Tri. Fruimur cognitis, in q̃bus uoluntas ipſa delectata conquieſcit: ſed voluntas noſtra non dẽt conquieſcere in actib. noſtris, pp ſe. ergo actˀ noſtri fructˀ dicĩ nõ debet.

*Cap. 10. paulo a prin. t. 5.

¶ 3 Pręt. Inter fructus ſpiritus ſancti enumeranť ab Apoſtolo aliq̃ virtutes.ſ. charitas, manſuetudo fides, & caſtitas: virtutes aũt nõ ſunt actus, ſed habitus, vt * ſ. dictum eſt. ergo fructus non ſunt actus.

*q. 55. a. 1.

SED CONTRA eſt, q̄ dř Mat. 12. Ex fructu arbor cognoſcitur. i. ex operib. ſuis homo, ut ibi exponitur à ſanctis. ergo ipſi actus humani dicuntur fructus.

RESP. Dicendũ, q̄ nomen fructus à corporalib. ad ſpiritualia eſt tranſlatum. Dicitur autem in corporalibus fructus id, quod ex planta produciť, cum ad perfectionem peruenerit, & quandam in ſe ſuauitatem habet. Qui quidem fructus ad duo comparari poteſt. ſ. ad arborem producentẽ ipſum, & ad hominem, qui fructum ex arbore adipiſcitur. ſecũdum hoc igitur, nomẽ fructus in rebus ſpiritualib. dupliciter accipere poſſumus. Vno modo, ut dicať fructus hominis quaſi arboris id, qđ ab eo producitur. Alio modo, ut dicatur fructus hoĩs id, qđ homo adipiſcitur: non aũt omne id, quod adipiſciť homo, habet rõnem fructus, ſed id, qđ eſt ultimũ delectationem habens. Habet.n. homo agrũ, & arborem, q̃ fructus non dñr, ſed ſolum id, quod eſt vltimum, quod.ſ. ex agro, & arbore homo intẽdit habere: & ſecundum hoc fructus hoĩs dicitur ultimˀ hominis finis, quo debet frui. Si autem dicatur fructus hominis id, quod ex homine producitur, ſic ipſi actus humani fructus dicuntur. Operatio.n. eſt actus ſecundus operantis, & delectationẽ habet, ſi ſit cõueniẽs operanti. Si igiť operatio hoĩs pcedat ab

ab hoīe ſm ſacultatē ſuæ rōnis, ſic dr̄ eſſe fruct⁹ rōnis: ſi vero ꝓcedat ab hoīe ſm altiorē uirtutem, q̄ eſt uirtus Spiritus ſancti, ſic dr̄ eſſe operatio hoīs fructus Spirit⁹ ſancti, quaſi cuiuſdā diuini ſeminis. Dicitur in 1. Ioan. 3. Oīs, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniā ſemen ipſius in eo manet.

conclus.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ cū fructus habeat quodāmō rōnē ultimi, & finis, nihil ꝓhibet alicui⁹ fructus eſſe aliū fructū, ſicut finis ad finē ordinat: Opera igitur noſtra inquantū ſunt effectus qdā Spiritus ſancti in nobis operantis, habent rōnē fruct⁹. ſed inquantum ordinantur ad finem uitę ęternę, ſic magis habēt rationem florum. unde dicitur Eccleſ. 24. Flores mei fructus honoris, & honeſtatis.

Ad 2m dicēdum, ꝙ cum dr̄ uolūtas in aliquo pp ſe delectari, pōt intelligi dupliciter. Vno mō ſm qđ ly, pp dicit cām finalē, & ſic pp ſe n̄ delectat aliqs niſi i vltimo fine. Alio mō ſm qđ deſignat cām formalem, & ſic pp ſe aliquis pōt delectari in oī eo, quod delectabile eſt ſm ſuam formam: ſicut patet ꝙ infirmus delectatur in ſanitate pp ſe, ſicut in fine in medicina aūt ſuaui non ſicut in fine, ſed ſicut in habente ſaporē delectabilē: in medicina aūt auſtera nullo mō pp ſe, ſed ſolum pp aliud. Sic igit̄ dicēdū eſt, ꝙ in Deo delectati dēt hō pp ſe, ſicut pp vltimum finem: in actibus autem virtuoſis non ſicut pp finem, ſed propter honeſtatem, quam continet delectabile in uirtuoſis. vnde Amb. dicit* quòd opera virtutum dicuntur fructus, quia ſuos poſſeſſores ſancta, & ſyncera delectatione reficiunt.

*In li. de Paradiſo, ca. 13. id ſnuit, t. 4.

Ad 3m dicēdū, ꝙ noīa virtutum ſumuntur qńq; pro actibus earum, ſicut Aug. dicit,† ꝙ fides eſt credere quod non uides: & charitas eſt motus animi ad diligendum Deum, & proximum. & hoc mō ſumuntur uomina virtutū in enumeratione fructuū.

†Ser. 27. de verb. Apoſt. hi 1. pars huius. Scđa vero li. 3. de doct. Chri. c. 10. t. 3. & in Enchirid. cap. 8.

Articvlvs II.

Vtrum fructus à beatitudinibus differant.

Medina artic. 2.

*Gal. 5. lect. 9.

158 Porrecta per totum.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ fructus à beatitudinibus non differant. Beatitudines. n. attribuuntur donis, ut ſ. dictū eſt:* ſed dona ꝑficiunt hominem ſecundū quod mouetur à Spiritu ſancto. ergo beatitudines ipſæ ſunt fructus Spiritu ſancti.

*q. 69. ar. 3.

¶ 2 Præt. Sicut ſe hēt fructus vitæ ęternæ ad beatitudinem futurā, q̄ eſt rei, ita ſe habent fructus ꝑſentis vitę ad beatitudinē ꝑſentis uitæ, quæ eſt ſpei ſed fructus uitæ æternæ eſt ipſa beatitudo futura. ergo fructus uitæ præſentis ſunt ipſę beatitudines.

¶ 3 Præt. De rōne fructus eſt, ꝙ ſit quiddā ultimū, & delectabile: ſed hoc ꝑtinet ad rōnē beatitudinis, vt ſupra dictum eſt.* ergo eadem rō eſt fructus, & beatitudinis. ergo non debent abinuicem diſtingui.

*Q. 3. & 4. ar. 1.

Sed contra. Quorum ſpēs ſunt diuerſæ, ipſa quoq; ſunt diuerſa: ſed in diuerſas partes diuidunt & fructus, & beatitudines, vt patet ꝑ numerationē vtrorumq;. ergo fructus differunt à beatitudinib.

Resp. Dicendum, ꝙ plus requirit̄ ad rōnē beatitudinis, q̄ ad rōnē fructus. nā ad rōnē fructus ſufficit, ꝙ ſit aliqd habens rōnē ultimi, & delectabilis: ſed ad rōnē beatitudinis ulterius requirit̄, ꝙ ſit aliquid ꝑfectum, & excellens, vnde oēs beatitudines

conclus.

F poſſunt dici fructus, ſed non conuertit̄. ſunt enim fructus quæcunq; virtuoſa opera, in qbus hō delectatur: ſed beatitudines dn̄r ſolum perfecta opera, quæ ēt ratione ſuæ perfectionis magis attribuūtur donis, quàm uirtutibus, ut ſupra dictum eſt.*

*Q. 69. ar. 1. & 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa ꝓbat, quòd beatitudines ſint fructus, non autem ꝙ omnes fructus beatitudines ſint.

Ad 2m dicendum, quod fructus uitæ æternæ eſt ſimpliciter ultimus, & perfectus: & iō in nullo diſtinguitur à beatitudine æterna futura. Fruct⁹ aūt ꝑſentis uitæ non ſunt ſimpliciter ultimi, & perfe-
G cti: & ideo non omnes fructus ſunt beatitudines.

Ad 3m dicendum, ꝙ aliquid amplius eſt de rōne beatitudinis, q̄ de ratione fructus, ut dictum eſt.*

*In corp. art.

Articvlvs III.

Vtrum fructus conuenienter enumerentur ab Apoſtolo.

159 Porrecta per totum. 1 d. 34 q. 1 ar. 5. co. Et uir. q. 2. ar. 2. ad 12. Et Galat. 5. le. 6.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ Apoſtolus inconuenienter enumerat ad Gal. 5. duodecim fructus. Alibi enim dicit eſſe tantum unū fructum ꝑſentis uitæ, ſecundum illud Rom. 6. Habetis fructū veſtrū in ſanctificatione. Et Iſa. 27. dicitur. Hic eſt omnis fructus, ut auferatur peccatum. non ergo ponendi ſunt duodecim fructus.

H ¶ 2 Præt. Fructus eſt, q ſpirituali ſemine exoritur, vt dictum eſt:* ſed Dn̄s Matt. 13. ponit triplicem terræ bonæ fructū ex ſpirituali ſemine prouenientem, ſ. centeſimum, ſexageſimum, & trigeſimum. ergo non ſunt ponendi duodecim fructus.

*Ar. 1. huius q.

¶ 3 Præt. Fructus habet in ſui ratione, quòd ſit ultimum, & delectabile: ſed ratio iſta non inuenitur in oībus fructibus ab Apoſtolo enumeratis. Patientia enim, & longanimitas uidentur in rebus cōtriſtantibus eſſe: fides autem non habet rōnē ultimi, ſed magis rationem primi fundamenti. ſuperflue igitur huiuſmodi fructus enumerantur.

I Sed contra. Videtur ꝙ inſufficienter, & diminute enumerent̄. Dictū eſt enim,* ꝙ oēs beatitudines fructus dici poſſunt, ſed non omnes hic enumerantur: nihil enim hic ponitur ad actum ſapientiæ pertinens, & multarum aliarum uirtutum. ergo uidetur quòd inſufficienter enumerentur fructus.

*Ar. ſec.

Resp. Dicendum, ꝙ numerus duodecim fructuum ab Apoſtolo enumeratorū cōueniens eſt,* & poſſunt ſignificari ꝑ duodecim fructus, de quibus dicitur Apocal. vlt. Ex utraque parte fluminis lignum uitæ, afferens fructus duodecim. Quia uero fructus dr̄, quod ex aliquo principio procedit ſicut
K ex ſemine, uel radice, attendēda eſt diſtinctio horum fructuum ſm diuerſum proceſſum Spiritus ſancti in nobis, qui quidem proceſſus attenditur ſecundum hoc, ut in primo mens hominis in ſeipſa ordinetur: ſecundo uero ordinetur ad ea, quæ ſunt iuxta: tertio uero ad ea, quæ ſunt infra. Tūc autem bene mens hominis diſponitur in ſeipſa, quando mens hoīs bene ſe habet in bonis, & in malis. Prima aūt diſpoſitio mentis humanæ ad bonū, eſt per amorem, qui eſt prima affectio, & omniū affectionum radix, ut ſupra dictum eſt:* & ideo inter fructus ſpiritus primo ponit̄ charitas, in qua ſpecialiter Spiritus ſanctus datur ſicut in ꝓpria ſimilitu-

conclus.

*Q. 25. ar. 1. & 2.

dine

dine,cũ & ipse sit amor. Vnde dr Rom.5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nr̃is per Spiritũ sanctũ, qui datus est nobis. Ad amorẽ aũt charitatis ex necessitate sequit gaudiũ: oĩs.n. amans gaudet ex coniunctione amati. charitas aũt semper hẽt pñsentem Deũ quẽ amat, ſm illud 1.Io.4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vnde sequela charitatis est gaudiũ: pfectio autem gaudij est pax quãtũ ad duo. Primo q̃dẽ, quantũ ad q̃etẽ ab exterioribꝰ cõturbantibus. Non.n.põt pfecte gaudere de bono amato, qui in eius fruitione ab alijs pturbaẽ. & iterũ, Qui pfecte cor hẽt in uno pacatum, à nullo alio molestari põt, cũ alia quasi nihil reputet. vnde dr in psal.118. Pax multa diligentib.legẽ tuã, & nõ est illis scandalũ: quia.s.ab exteriorib. nõ perturbanẽ, quin Deo fruanẽ. Secundo, quantũ ad sedationẽ desiderij fluctuantis: nõ.n.pfecte gaudet de aliquo, cui nõ sufficit id, de quo gaudet. Hęc aũt duo importat pax.s. ut neq; ab exterioribus pturbemur, & ut desideria nr̃a q̃quiescant in uno: vñ post charitatẽ, & gaudiũ, tertio ponič pax. In malis aũt bene se hẽt mens quantũ ad duo. Primo q̃dẽ, ut nõ pturbeẽ mens per immineñtiã malorũ, qđ pertinet ad patientiã. Scđo, ut non perturbeẽ in dilatione bonorũ, qđ pertinet ad longanimitatẽ: nam carere bono, habet rationẽm mali, ut dicitur in 5.* Ethic.

*Cap.1. & 5. circa finẽ to.5.

Ad id aũt qđ est iuxta hoiem.s.proximum, bene disponit mens hoĩs. Primo quidẽ, quantũ ad uoluntatẽ bene faciendi, & ad hoc ptinet bonitas. Scđo, quantũ ad beneficentiæ executionẽ, & ad hoc ptinet benignitas;. dñr.n.benigni, quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciẽdũ proximis. Tertio, quantũ ad hoc, q̃ æquanimiter tolerenẽ mala ab eis illata: & ad hoc ptinet mansuetudo, q̃ cohibet iras. Quarto, quantũ ad hoc, q̃ non solum per irã proximis non noceamus, sed ẽt neq; p fraudẽ, uel per dolũ: & ad hoc pertinet fides, si pro fidelitate sumatur. sed si sumatur pro fide, qua creditur in Deum, sic per hanc ordinatur homo ad id, qđ est supra se, ut scilicet homo intellectum suum Deo subijciat, & per cõsequens omnia, quæ ipsius sunt.

Sed ad id, qđ infra est, bene disponiẽ hõ, primo quidẽ quantũ ad exteriores actiones per modestiã, quæ in oibus dictis, & factis modũ obseruat: quantũ ad interiores cõcupiscẽtias p cõtinẽtiã, & castitatẽ, siue hæc duo distinguanẽ p hoc, q̃ castitas refrænat hoiem ab illicitis, cõtinẽtia uerò à licitis: siue p hoc, q̃ cõtinẽs patitur cõcupiscẽtias, sed nõ deducitur: castitas aũt neq; patitur, neque deducitur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sanctificatio fit p oẽs uirtutes, p quas ẽt peccata tolluñẽ. vñ fructus ibi singulariter noiatur pp̃ virtutẽ gñis, qđ in multas species diuiditur, ſm quas dñr multi fructus.

AD 2m dicendũ, q̃ fructus cẽtesimũs, sexagesimus, & trigesimũs nõ diuersificantur ſm diuersas species uirtuosorũ actuum, sed ſm diuersos perfectionis gradus ẽt unius uirtutis: sicut cõtinentia cõiugalis dr̃ significari per fructum trigesimum, cõtinentia uidualis per sexagesimum, uirginalis aũt p centesimũ. Et alijs ẽt modis sancti distinguunt tres euãgelicos fructus scđm tres gradus uirtutis, & ponuntur tres gradus, quia cuiuslibet rei perfectio attenditur secundum principium, medium, & finem.

AD 3m dicendum, q̃ hoc ipsum qđ est in tristitijs non perturbari, rõnem delectabilis habet: & fides ẽt si accipiatur prout est fundamentum, habet quandam rõnem ultimi, & delectabilis, secundum quod continet certitudinem. Vnde glo. exponit, Fides, idest, de inuisibilibus certitudo.

AD 4m dicendũ, q̃ sicut* Aug. dicit s. epistolã ad Gal. Apostolꝰ nõ hoc ita suscepit, ut doceret quot sũt, uel opera carnis, uel fructꝰ spiritus: sed ut ostẽderet in quo genere illa uitãda, illa uero sectanda sint. Vnde potuissent, uel plures, uel ẽt pauciores fructꝰ enumerari: & tñ oẽs donorũ, & uirtutũ actꝰ pñt ſm quandã cõuenientiã ad hæc reduci, scđm qđ oẽs uirtutes, & dona necesse est q̃ ordinẽt mẽtem aliquo pdictorũ modorũ. Vnde, & actus sapiẽtiæ, & quorumcũq; donorũ ordinantium ad bonũ, reducuntur ad charitatẽ, gaudium, & pacem. Iõ tñ potius hæc, q̃ alia enumerauit: quia hic enumerata magis importãt, uel fruitionẽ bonorũ, uel sedationem malorũ, quod vr̃ ad rõnem fructus pertinere.

*In expositione c.5. ad Gal. aliquãtulum ante finẽ to.4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fructus Spiritus sancti contrarientur operibus carnis.

ADQVARTVM sic proceditẽ. Vr̃ q̃ fructus nõ cõtrarienẽ operib. carnis, q̃ Apostolus ennmerat. Contraria.n. sũt i eodẽ gñe: sed opera carnis nõ dicunẽ fructus. ergo fructus Spiritꝰ eis nõ cõtrarianẽ.

360 Porrecta per totum. Gal.5.lec. 6.fin.

¶ 2 Præt. Vnũ uni est contrariũ: sed plura enumerat Apostolus opera carnis, q̃ fructus spiritus. ergo fructus spiritus, & opera carnis nõ contrariantur.

¶ 3 Præt. Inter fructus spiritus primo ponũtur charitas, gaudium, & pax, quibus nõ correspondẽt ea, quæ primo enumeranẽ inter opera carnis, q̃ sunt fornicatio, immunditia, & impudicitia. ergo fructus spiritus non contrariantur operibus carnis.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit ibidẽ, q̃ caro cõcupiscit aduersus spiritũ, & spiritꝰ aduersus carnẽ.

RESP. Dicendũ, q̃ opera carnis, & fructus spiritus pñt accipi dupliciter. Vno modo, ſm cõem rõnem, & m hoc mõ in cõi fructus Spũs sancti cõtrariantur operibus carnis. Spiritus.n. sanctus mouet humanã mentẽ ad id, qđ est ſm rõnem, uel potius ad id, qđ est supra rõnem: appetitus autem carnis, qui est appetitus sensitiuus, trahit ad bona sensibilia, quę sunt infra hoiem. vnde sicut motus sursum, & motus deorsum cõtrariantur in naturalibus: ita in operibus humanis contrarianẽ opera carnis fructibus spiritus. Alio modo pñt considerari ſm pprias rões singulorũ fructuũ enumeratorũ, & operũ carnis. & sic non oportet, q̃ singula singulis õponantur, quia sicut* dictũ est, Apostolus non intendit enumerare omnia opera spiritualia, nec oia opera carnalia. Sed tñ ſm quandã adaptationem Aug.* super epistolã ad Galat. cõtraponit singulis operib. carnis singulos fructus: sicut fornicationi, q̃ est amor explendæ libidinis à legitimo cõnubio solutus, opponitur charitas, per quam anima coniungitur Deo, in qua etiam est uera castitas: immũditiæ au. ẽ sunt omnes perturbationes de illa fornicatio-

concl. concl. p *ar.præc. concl. *Loco citato art. præc. ad 4.

nicatione cõceptæ, qbus gaudiũ trãquillitatis op- F ponitur. Idolorũ aũt seruitus, per quã bellũ est gestũ aduersus euangeliũ Dei, opponit̃ paci. Contra ueneficia aũt, inimicitias, & contentiones, animositates, æmulationes, & dissensiones opponunt̃ longanimitas ad sustinendũ mala hominũ, inter quos uiuimus, & ad curandũ benignitas, & ad ignoscẽdũ bonitas. Hæresib* aũt opponit̃ fides: inuidiæ mansuetudo: ebrietatib* & comessationibus cõtinẽtia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ id, qđ ꝓcedit ab arbore ꝯ naturã arboris, nõ dr̃ esse fruct* eius, sed magis corruptio qđã. Et qa uirtutũ opera sunt connaturalia rõni, opa uero uitiorũ sunt ꝯ rõnẽ: ideo o- G pera uirtutũ fructus dñr, non aũt opera uitiorum.

*Cap. 4. par. 4. in ter me. & finem.

AD 2m dicendũ, φ bonũ cõtingit uno mõ, malũ uero omnifariã, ut *Diony. dicit 4. ca. de di. no. Vnde, & uni uirtuti plura uitia opponunt̃: & pp hoc ñ est mirũ, si plura ponunt̃ opa carnis, q̃ fruct* spũs.

*In corp. arti.

AD 3m patet solutio ex * dictis.

SVPER Q. LXXI.

IN tit. q 71. & articulorum aduerte Nouitie, φ licet tractando de uirtutib. non fuerit distinctũ de uirtutis habitu, & actu eius I uocabulis, quia caremus illis nominibus: tñ in hoc tractatu habemus nomina, & uitii, quidẽ nomine habitũ uitii significamus: peccati aũt nomine actũ ipsum uitii. pp qđ author utrunq; ꝓponit in principio q̃stionis & in articulis distincte q̃rit de eis. Aduertus ergo esto qñ de uitio, & quando de peccato est sermo.

SVPER Q. LXXI. ARTIC. I.

IN 1. artic. memor esto doctrinæ posterioristicæ de p se, & p se scdo, et essentialiter: & uidere poteris, φ sicut hoĩ conuenit primo rationale, & consequenter animal, ita uirtuti sua differentia cõstitutiua, & consequenter cõmune p̃dicatũ essentiale, s. esse bonitatem. Manda quoq; memoriæ oppositionẽ, & distinctionem horũ triũ, uitii peccati, & malitiæ, ut possis intelligere sequentia.

QVAESTIO LXXI.

De vitijs, & peccatis, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerãdum est de uitijs, & peccatis. H

Circa quæ sex consideranda occurrunt. Primo quidẽ, de ipsis vitijs, & peccatis ſm se. Secũdo, de distinctione eorũ. Tertio, de comparatione eorum adinuicẽ. Quarto, de subiecto peccati. Quinto, de causa eius. Sexto, de effectu ipsius.

CIRCA primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uitium contrarietur uirtuti. I

¶ Secundo, Vtrum vitium sit cõtra naturam.

¶ Tertio, Quid sit peius, utrum vitium, uel actus uitiosus.

¶ Quarto, Vtrum actus uitiosus possit esse simul cum uirtute.

¶ Quinto, Vtrum in omni peccato sit aliquis actus.

¶ Sexto, De diffinitione peccati, quam Aug. ponit 22. contra Faustum, Peccatum est dictũ, K uel factum, uel concupitum contra legem æternam.

ARTICVLVS I.

Vtrum uitium contrarietur uirtuti.

Medina art. 1.

37e Porrecta per totum. sup. q. 68. ar. 1 ad 2. Et uer. q. 14. a. 6. ad 2. Et uir. q. 1. ar. 1. ad 1. & 5. & q. 1. ar. 13. corp. *tex. 17.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt̃ φ vitiũ non contrarietur uirtuti. h Vni. n. unum est ꝯrium, ut probatur in 10. * Metaph. sed uirtuti ꝯriantur peccatum, & malitia. non ergo cõtrariatur ei uitium, quia uitiũ dicitur etiam si sit indebita dispositio membrorum corporalium, uel quarumcunque rerum.

¶ 2 Præt. Virtus nominat quandam perfectionẽ potentiæ: sed vitiũ nihil nomĩat ad potentiam pertinens. ergo uitium non contrariatur uirtuti.

*Lib. 4. in fol. 6. a prin. lib.

¶ 3 Præt. *Tullius dicit in 4. de Tusc. quæstionibus, φ uirtus est quædam sanitas animæ. sanitati aũt opponitur ægritudo, uel morbus, magis quàm uitiũ: ergo uirtuti non contrariatur uitium.

*Circa fi nem 4. ratiocinationis, to. 7.

SED CONTRA est, qđ dicit *Aug. in li. de Perfectione iustitiæ, φ uitiũ est qualitas, ſm quam malus est aius: uirtus aũt est qualitas, quæ facit bonũ hñtem, ut ex supradictis patet. ergo uitiũ ꝯriatur uirtuti.

*q. 55. ar. 3. & 4.

RESP. Dicendũ, φ circa uirtutem duo possumus G considerare, ipsam essentiã uirtutis, & id, ad quod est uirtus. In essentia qdẽ uirtutis aliqđ cõsiderari põt directe, & aliqđ ex ꝯsti. Directe quidẽ uirtus importat dispõnem quandã alicuius conuenienter se habentis ſm modũ suæ naturæ. Vnde Philosoph. dicit in 7. *Phys. φ uirtus est dispõ perfecti ad optimũ, dico aũt perfecti, qđ est dispositũ ſm naturã. ex cõsequenti aũt sequit̃, φ uirtus sit bonitas qdã. In hoc. n. cõsistit uniuscuiusq; rei bonitas, φ conuenienter se hẽt ſm modũ suæ naturæ. Id, aũt, ad qđ uirtus ordinat̃, est act* bonus, ut ex supradictis * patet. Scđm hoc igit̃ tria inueniunt̃ opponi uirtuti, H quorũ unũ est peccatum, qđ opponit̃ sibi ex parte eius, ad qđ uirtus ordinat̃. Nã pctm proprie noĩat actũ inordinatũ: sicut actus uirtutis est act* ordinatus, & debitus. Scđm aũt qđ ad rõnẽ uirtutis consequitur, φ sit bonitas quædã, opponit̃ uirtuti malitia: sed ſm id, qđ directe est de rõne uirtutis, opponit̃ uirtuti uitiũ. Vitium. n. uniuscuiusq; rei esse vr̃, φ non sit disposita ſm quod conuenit suæ naturæ. Vnde Aug. dicit in 3. * de lib. arb. Quod perfectioni naturæ deesse perspexeris, id uoca uitium.

*Li. 7. tex. 17. to. 2.

concl. *q. 56. ar. 1.

*Cap. 14. in fin. to. 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, φ illa tria non contrariantur uirtuti secundum idem, sed peccatũ qnidẽ contrariatur, secundum quod uirtus est operatiua boni: malitia autem secundum quod est bonitas q̃dam: vitium autem proprie ſm quod est uirtus. I

AD 2m dicendũ, φ uirtus nõ solũ importat perfectionẽ potẽtiæ, q̃ est principiũ agẽdi: sed et̃ importat debitã dispõnẽ ei*, cui* est uirtus. & hoc iõ: qa unũquodq; operat̃ ſm qđ actu est. Requirit̃ ergo φ aliqđ sit in se bene dispositũ, qđ dẽt esse boni operationum, & ſm hoc virtuti uitium opponitur.

*Li. 4. ad medium ferme ante med. li.

AD 3m dicendum, φ sicut *Tull. dicit in 4. de Tuscu. quæst. Morbi, & ęgrotationes partes sũt uitiositatis. In corporibus. n. morborũ appellat toti* corporis corruptionẽ, puta febrẽ, uel aliqđ hmõi: ęgrotationẽ uero morbũ cũ imbecillitate: uitiũ aũt, cũ partes corporis inter se dissident. Et quamuis in corpore qñq; sit morbus sine ægrotatione, puta, cũ aliquis est interius male dispositus: nõ tñ exteri* præpeditur à solitis operationibus. In aio tñ, ut * ipse dicit, hæc duo non pñt nisi cogitatione secerni. Necesse est. n. φ qñcunq; aliqs interius est male dispositus hñs inordinatũ affectũ, φ ex hoc imbecillis reddat̃ ad debitas opationes exercẽdas: qa unaquæq; arbor ex suo fructu cognoscitur, idest, homo ex opere, ut dicitur Matt. 12. sed uitium animi ut Tull.

*Li. 4. Tusc. quæst. in fol. 6. a prin. lib.

eod li.nõ remot.an te med.

ut Tul.* ibid.dicit,est habitus,aut affectio aĩ in tota uita incõstãs,& a seipsa dissentiens.ꝙ quidẽ inueni tur ẽt absq; morbo,uel ægrotatione, utpote cũ ali qs ex infirmitate,uel ex passione peccat. uñ i plus se hẽt uitiũ,q̃ ægrotatio,uel morb. sicut ẽt uirtus i plus se hẽt,quã sanitas. nam sanitas ẽt quædam uir tus ponitur in 7.physi.* & ideo uirtuti cõueniẽtius opponitur uitium,quam ęgrotatio,uel morbus.

te.17.10.a

SVPER QVÆST.

LXXI.

ART. II.

Medina ar.2.

17[1] *perfecta per totum.*

IN ar.2 einsd.71.q. in respon ad 3.ad uerte,ꝙ argũ est arduum, & flebilem in gerens difficultatem de ea, q̃ experimur i nostra specie singulare miseria. Admirãdũ quippe est,ꝙ cum omnib.speciebus,quas vi demus tã infra, quã supra hoiem, statuiũ sit bonum,ut in plu ribus i sola humana natura in hac iacet miseria,ut malum habeat ut plurib. & bonum,utpaue uibus, & est sermo de malo contra naturã. & bono s̃m naturam. Et au thur ex Arist. 9.ethic. soluit dicen.,ꝙ cã hu ius exorbitantiæ est dualitas nãrũ subor dinatarum in hoĩe, quarum una contrariatur alteri. Ex hoc nanq̃,ꝙ in hoie est rõ,& sensus, & caro concupiscit aduersus spũm. & a bono sensus inchoamus adiũcto illo aliu pñcipio sed plures sũt uchoã tes,quam consũmantes: manifeste seqtur, ꝙ plures sequũtur bo nã s̃m naturam sensi tiuam,quã peruenientes ad sequendum bonum s̃m naturam rõnalem. Ex hoc ãt aliquis malum cõtra naturam rõnalem incurrit,quia in sẽsitiuę naturæ bonis quiescit. Est ẽt, & alia ex eadem radice rõ,quia.s. nã tæ sensitiuæ bona sũt quoad nos magis cõ naturalia, utpote ab ineunte ætate in usu, & magis nota,utpote euidenti experientia sensuum, & magis mouent.**, & ratione promptæ delectõnis, & rõne imminentis oppositi con's stao ũ in promptu Rõnis ãt

2.2.q.154 ar.12.&4 di.41.a.3 q.1. ad 1. & mal q. 14.a 2. ad 8.& q.15. ar.1.ad 7. & Ro.ad.c. 8.& Ga.5 1.6.& co.3

* Ar.1.

*q.63 a.a & 3.

* lib.2 in prin.

*ar.1.

*ca.27.in prin.to.5

*li.3.c.13 a pau.an. fi.to.1.

*ar.præc.

*ar.1

*li.3.c.13 & c.24.t.1

ARTICVLVS II.

Vtrum uitium sit contra naturam. B

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod uitiũ non sit contra naturam. Vitiũ.n.ꝯtrariatur uirtuti,ut* dictũ est,sed uirtutes non sunt in nobis a[h] natura sed causanẽ in nobis ꝑ infusionẽ aut ab assuetudine,ut* dictũ ẽ.ergo uitia non sunt contra nãm.

2 Præt.Ea,q̃ sunt cõtra[h] nãm nõ possũt assuefieri,sicut lapis nunq̃ assuescit ferri sursũ,ut dr̃ in * 2. C eth.sed aliqui assuefiunt ad uitia. ergo uitia non sunt ꝯ naturam.

3 Præt.Nihil ꝙ est cõtra nãm, inuenitẽ in habẽtib.illã[h] nãm,ut in plurib. sed uitia inueniuntur in hoibus ut in plurib.quia sicut dr̃ Mat.7.Lata ẽ uia,q̃ ducit ad ꝑditionem, & multi uadunt per eã. ergo uitiũ non est cõtra naturã.

4 Præt.Pc̃tm̃ cõparatur ad uitiũ, sicut actus ad habitũ,ut ex * sup. dictis patet:sed pc̃tm̃ diffinitẽ esse D dictũ,uel factũ, uel concupitum contra legẽ Dei,ut patet ꝑ Augu.22.*ꝯtra Faust.lex autẽ Dei ẽ supra naturam.magis[t] ergo dd̃m est,ꝙ uitium sit contra legẽ,quã sit contra naturam.

SED CONTRA est * quod Aug. dicit in 3.de lib.arb. Oẽ uitium eo ipso quod uitium est, contra naturam est.

RESPON.Dicendum,ꝙ sicut dictũ est, * Vitiũ uirtuti cõtrariatẽ: E uirtus ãt uniuscuiusq.rei cõsistit in hoc,ꝙ sit bene disposita s̃m ꝯuenientiã suæ nãæ,ut sup.* dictũ est.unde oportet, ꝙ in qualibet re uitiũ dicatẽ ex hoc,ꝙ est disposita ꝯ id, qđ conuenit suæ nãæ. unde, & de hoc unaquæque res uituperatur:a uitio ãt nomẽ uituperationis detractũ creditur. ut* Aug.dicit in 3.de lib.arb. Sed cõsiderandũ est, ꝙ natura uniuscuiusq; rei potissime est forma,s̃m quã res spẽm sortitur.hõ ãt in spẽ cõstituitẽ per aĩam rõnalẽ: & iõ id,qđ est ꝯtra ordinẽ rõnis,ꝑprie est contra nãm hominis,inquantũ est hõ. quod ãt ẽ s̃m rõnẽ,est s̃m nãm hoĩs, inqñtũ est hõ.Bonum ãt hoĩs ẽ scđm rõnem esse:& malũ hois est ꝑter rõnẽ esse,ut Dio.dicit 4.c.de Diui.no.Vnde uirtus humana, quæ hoĩem facit bonũ,& opus ipsius bonũ reddit,intm̃ est scđm nãm B hoĩs,inquantum conuenit rõni: uitium[m] autem intantum est contra naturam hominis,inquantum est contra ordinem rationis.[n]

*C.4.p 4. nõm ultũ rem.a.fi.

concl. m

AD PRIMVM ergo Dicẽdum, ꝙ uirtutes etsi non causentur a natura secũdũ suũ esse ꝑfectũ: tñ inclinant ad id,quod est secũdũ nãm.i. secũdũ ordinẽ rõnis.Dicit.n.* Tul.in rhet.sua,quod uirtus est habitus in modũ naturę rõni consentaneus. & hoc mõ uirtus dr̃ esse secundum naturam:& per contrariũ intelligitur,quod uitium sit contra naturam.

*li.2.de in uen. in f. 4.an.fi.li.

AD 2[m] dd̃m,ꝙ philosop. ibi loqñtẽ de his,q̃ sunt contra nãm,secũdũ quod esse contra nãm opponitẽ ei,quod est esse a natura:non ãt secũdũ quod esse cõtra nãm,opponitẽ ei,quod est esse secũdũ nãm, eo mõ quo uirtutes dicũtur esse secundum naturam,inquantum inclinant ad id, quod naturæ conuenit.

AD 3[m] dd̃m,ꝙ in hoie est duplex nãæ.s.rõnalis & sensitiua.Et qa per operõnẽ sensus hõ ꝑuenit ad actus rõnis iõ plures sequũtẽ[d] inclõnes naturæ sensitiuæ,q̃ ordinem rõnis.Plures.n.sũt,q assequũtur principiũ rei,q̃ q ad consummationẽ perueniũt.Ex hoc ãt uitia,& pc̃tã in hoĩnib.prouenĩũt,ꝙ sequũtur inclinationẽ naturæ sensitiuæ contra ordinem rõnis.

D.295. 839.

AD 4[m] dicendũ, ꝙ quicquid est contra rõnem ar- D tificiati,est ẽt ꝯtra nãm artis, qua artificiatum producitur. lex aũt æterna cõparatur ad ordinẽ rõnis humanæ,sicut ars ad artificiatũ: unde eiusdẽ rõnis est,ꝙ uitiũ & pc̃tm̃ sit contra ordinem rõnis humanæ,& ꝙ sit contra legem æternam.Vnde * Aug.dicit in 3.de libe.arb.quod a Deo habent oẽs naturæ ꝙ naturæ sunt:& intantum sunt uitiosæ, inquãtum ab eius,qua factæ sunt arte discedunt.

*ca.15.in prin.to a

ARTICVLVS III.

Vtrum uitium sit peius quam actus uitiosus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur,ꝙ uitiũ.i.habit[9] malus,sit peius,q̃ pc̃tm̃.i.actus malus.Sicut.n bonũ,qđ est [n] diũtur ni[9] ẽ melius: ita malũ qđ ẽ diuturnius,est peius:sed habitus uitiosus est diuturnior,q̃ actus uitiosi qui statim transeũt.ergo habitus uitios[9] est peior,q̃ actus uitiosus.

2 Præt.Plura[h] mala sunt magis

SVPER QVÆTION.

LXXII.

ART. III.

Medina ar.3.

17[2] *perfecta per totum.*

IN ar.3.in respon. ad 1[m] nota,quid per se, & quid per accidens in habitu, & actu iuxta doctrin.in corpore art. ut scias discernere,eũ de nobilitate habitus,& actus est disceptatio. Propter ꝙ respon.ad 1[m], & si solũ loquatẽ cõparãdo actũ,& habitum

Sup.ar.2. co.&mal. q.2.ar.2. ad 9.& a. 5.ad 8.

fugiēda q̄ unū malū: sed habit⁹ malus uirtualiter est cā multorū malorū actuum: ergo habitus uitiosus est peius q̄ actus uitiosus.

3 Præt. Cā est potior q̄ effectus: sed habitus pficit actū tā in bonitate, q̄ in malitia. ergo habit⁹ ē potior actu, & i bōitate, & i malitia.

SED CONTRA. Pro actu uitioso aliquis iuste punitur, non autem pro habitu uitioso, si non procedat ad actū. ergo actus uitiosus ē peior, quam habitus uitiosus.

RESPON. Dicendum, q̄ habitus medio mō se hēt inter potentiā, & actū. Manifestū est āt, quod actus in bono, & malo pēminet potentiæ, ut dr̄ in 9. Met. Melius est. n. bene agere, q̄ posse bñ agere: & similiter uituperabilius est male agere, q̄ posse male agere. unde ēt sequitur, q̄ habitus i bonitate, & in malitia, mediū gradū obtineat inter potētiā, & actū, ut s. sicut habitus bonus, uel malus pēminet in bonitate, uel malitia potētiæ, ita ēt subdat actui: quod ēt ex hoc apparet, q̄ habitus nō dr̄ bonus, uel malus, nisi ex hoc, q̄ inclinat ad actū bonū, uel malū. Vnde pp bonitatē, uel malitiam actus dr̄ habitus bonus, uel malus: & sic⁹ potior ē actus in bonitate, uel malitia, quam habitus: quia, ppter quod unumquodque tale, & illud magis est.

AD PRIMVM ergo Dicēdum, q̄ nihil phibet, aliqd eē simpliciter altero potius, q̄ tñ ɱ qd ab eo deficit. Simpliciter. n. potius iudicat quod pēminet, q̄tū ad id, q̄ p se ɔsiderat in utroq. ɱ quid āt, quod pēminet, ɱ id, q̄ p acñs se hēt ad utrunq. Onsū est āt ex ipsa rōne actus & habitus, q̄ act⁹ ē potior ibonitate, & malitia q̄ habitus. Quod āt habitus sit diuturnior q̄ actus accidit ex eo, q̄ utrūq. inuenit in tali natura, q̄ nō pōt sp agere, & cui⁹ actio ē in motu transeūte. uñ simpl̄r actus est potior tā in bonitate q̄ in malitia, sed habitus est potior secundum quid.

AD 2m dd̄m, q̄ habitus nō ē simpliciter plures act⁹ sed ɱ qd. i. uirtute. uñ ex hoc nō pōt ɔcludi, q̄ habit⁹ sit simpl̄r potior i bonitate, uel malitia, q̄ actus.

AD 3m dd̄m, q̄ habitus est cā actus in genere cāæ efficientis: sed actus est cā habitus in genere causæ finalis secūdū quā consideratur rō boni, & mali: & iō in bonitate, & malitia actus præeminet habitui.

371 porrecta per totum. Sup. q. 63 a. 2. ad 2. & infr. q. 71. a. 1. ad 3. & q. 77. a. 2. ad 3. & 2. 2. q. 24. ar. 12. & mal q. 2. ar. 9 ad 1. & v. 5. q. 1. ar. 1. ad 5. SVPER QVÆTION. LXXI. ART. IIII. Medina ar. 4. IN ar. 4. in respō. ad 1. aduerte, q̄ argūm consistente in hoc, q̄ uirtus non est cum possibilis minori malo, putav. uo: ergo non ...

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum simul possit esse cum uirtute.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ actus uitiosus, siue pc̄m, non possit simul esse cū uirtute. Cōtraria. n. nō pñt esse simul in eodē: sed peccatum quodammō contrariatur uirtuti, ut dictū ⁹ est. ergo peccatum non potest simul esse cum uirtute.

2 Præt. Pc̄m est peius q̄ uitium, i. actus malus, quam habitus malus: sed uitium non potest simul esse in eodem cum uirtute. ergo neque peccatum.

3 Præt. Sicut pc̄m accidit ī reb. uolūtarijs, ita & in reb. nālib. ut dr̄ in 2. ph.⁹ sed nūq̄ in reb. naturalib. accidit pc̄m nisi per aliquā corruptionē uirtutis nālis: sicut mōstra accidūt corrupto aliquo principio in semine, ut dr̄ in 2. ph.⁹ ergo ēt i reb. uolūtarijs, nō accidit pc̄m, nisi corrupta aliqua uirtute aiæ: & sic pc̄m, & virt⁹ nō pñt esse in eodē.

SED CONTRA est, q̄ philos. dicit in 2. ethi. quod p ɔ̄ria uirtus generatur, & corrumpitur, sed nn⁹ actus uirtuosus non causat uirtutem, ut⁹ sup. habitum est. ergo neque unus actus peccati tollit uirtutem. possunt ergo simul in eodem esse.

RESPON. Dicendum, q̄ pc̄m ɔparaē ad uirtutē, sicut actus malus ad habitū bonū: aliter āt se. hēt habitus in aīa, & forma in re nāli. Forma. n. nālis ex necessitate pducit operōnē sibi conuenietē, uñ non pōt esse simul cū forma nāli actus formæ ɔtrariæ: sicut nō pōt esse cū calore act⁹ in frigidōnis, neque simul cū leuitate motus descēsionis, nisi forte ex uiolētia exterioris mouētis: sed habitus in aīa nō ex necessitate pducit suam operōnē, sed hō utit eo cū voluerit. unde simul habitu in hoīe exñte pōt nō uti habitu, aut agere ɔtrariū actum: & sic pōt hōs uirtutē pcedere ad actū pc̄i. Actus uero pc̄i si cōparet ad ipsā uirtutē, put ē habitus qdā, non pōt ipsam corrūpere, si sit unus tm̄. Sicut. n. nō generat habit⁹ per unū actū, ita nec per unū actū corrūpit, ut su. dictum ē.⁹ Sed si ɔparet actus pc̄i ad cām uirtutū, sic possibile ē q̄ per unū actū pc̄i aliq uirtutes ɔrrūpantur. Quodlibet. n. pc̄m mortale ɔ̄riatur charitati, q̄ ē radix oim uirtutū infusarū, inq̄tū sūt uirtutes: & iō p unū actū pc̄i mortalis exclusa charitate, excludunt p ɔ̄ns oēs uirtutes infusæ, inq̄tū sūt uirtutes. Et hoc dico pp fidē & spē, quarū habitus remanēt iformes post pc̄m mortales, & sic nō sunt uirtutes: sed pc̄m ueniale, quod non ɔ̄riatur charitati, nec excludit ipsā, per ɔ̄ns ēt non excludit alias uirtutes: uirtutes vero acq̄sitæ non tolluntur per unū actū cuiuscūque pc̄i. Sic igitur pc̄m ⁹mortale non pōt simul esse cū uirtutib. infusis: pōt tamen simul esse cū uirtutib. acquisitis: peccatum uero ueniale pōt simul esse, & cū uirtutibus infusis, & cum acquisitis.

AD PRIMVM ergo Dicendum, q̄ peccatū non contrariatur uirtuti ɱ se, sed secundum suum actum: & ideo peccatum non potest simul esse cū actu uirtutis, potest tamen simul esse cum habitu.

AD 2m dicendū, q̄ uitiū directe ɔ̄riatur uirtuti, sicut & peccatū actui uirtuoso: & iō uitium excludit uirtutem, sicut peccatum excludit actum uirtutis.

AD 3m dicēdū, q̄ uirtutes naturales agunt ex necessitate: & iō integra existente uirtute, nūquā pc̄m pōt in actu inueniri: sed uirtutes aiæ non producūt actus ex necessitate. unde non est similis ratio.

ARTICVLVS V.

Vtrum in quolibet peccato sit aliquis actus.

Egid.2 sẽ d.35.q 2.a.2.
Tho.arg d.35.q.1.
Bacc.d.45.
Dur.d.35.q.2.
Cap.2.d.30.q.1.con.2.
Medina ar.5.

174 *porrecta per totum.* AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod in quolibet pc̃tõ sit aliquis actus. Sicut.n.meritũ comparatur ad uirtutẽ, ita peccatum ad uitiũ comparat: sed meritum non põt esse absq; aliquo actu. ergo nec peccatũ potest esse absque aliquo actu. B

2.2.q.54. a.2. ad 2. & q.79.a.3.& 2.di.35.a.3.& d.41 q.2. a.1. ad 4. & po.q.1 ar.6.ad 9 & q.21.a.1.ad 6. & mal. q.2. a.1

2 Præt. Aug.dicit in li.de li.arbi. q oẽ peccatũ adeo est uoluntariũ, q si non uoluntariũ, non est pc̃m: sed nõ põt esse aliquid uolũtariũ nisi p actũ uoluntatis. ergo omne peccatum habet aliquem actum.

3 Præt. si pcm̃ eẽt absq. aliquo actu, sequeret, q ex hoc ipso, q aliqs cessat ab actu debito, peccaret: sed ꝯtinue aliqs cessat ab actu debito, ille.s.q nunq̃ actũ debitũ operat. ergo seq̃ret, q ꝯtinue peccaret q ẽ falsũ. nõ ergo est aliqd peccatum absque actu.

*li.3.c.18 to.1. & li. de ue.rel. c.14

SED CONTRA est, q dr̃ Iac.4. Scienti bonũ facere, & nõ facienti, pc̃m̃ est illi: sed nõ facere nõ importat aliquẽ actum. ergo peccatum põt esse absque actu. C

RESPONDEO Dicendũ, q qõ ista principalr mouet pp pcm̃ omissionis, de quo aliq diuersimode opinant. Quidã.n.dñt, q in oi pcõ omissionis est aliqs actus, uel interior, uel exterior. Interior qdẽ sicut cũ aliqs uult non ire ad ecclesiã, qñ ire tenet. Exterior ãt, sicut cũ aliquis illa hora, qua ad ecclam ire tenet, uel ẽt ante, occupat se talib. quib. ab eũdo ad ecclesiã impedit: & hoc quodammõ vr̃ in primũ redire. Qui.n. uult aliquid, cũ quo aliud simul eẽ nõ põt, ex ꝯsequẽti uult illo carere, nisi forte nõ ppendat q per hoc qd̃ uult facere, impeditur ab eo, qd̃ facere tenetur: in quo casu posset per negligẽtiam culpabilis iudicari. D Alii uero dicunt, q in peccato omissionis non requiritur aliquis actus: ipsũ.n. non facere quod quis facere tenetur, peccatum est.

Vtraq; ãt opi. sm̃ aliqd ueritatẽ hẽt. Si.n. intelligat in pcõ omissionis illud solũ, qd̃ p se ptinet ad rõnẽ peccati, sic qñq; omissionis pcm̃ ẽ cũ actu iteriori, ut cũ aliqs uult nõ ire ad ecclesiã. Qñq. uero absq; oi actu, uel interiori, uel exteriori: sicut cũ aliqs hora, qua tenet ire ad ecclesiã, nihil cogitat de eundo, uel nõ eũdo ad ecclesiã. Si uero in pcõ omõnis intelligant ẽt causæ, uel occasiones omittẽdi, sic necesse ẽ in pcõ omissionis aliquẽ actũ eẽ. Nõ.n. est pcm̃ omõnis, nisi cũ aliqs ptermittit, q põt facere, & nõ facere, q aũt aliqs declinet ad nõ faciẽdũ illud, qd̃ põt facere, & nõ facere, nõ est nisi ex aliqua ca, uel occasione coniũcta, uel pcedẽte: & siqdẽ cã illa nõ sit in ptãte hoĩs, omissio oõ hẽt rõnẽ pci: sicut cum aliqs pp infirmitatẽ ptermittit ad ecclesiã ire. Si uero cã, uel occasio omittẽdi subiaceat uolũtati omissio hẽt rõnẽ pci, & tũc semp oportet q ista cã inq̃tum est uolũtaria, hẽat aliquẽ actũ ad minus interiorẽ uolũtatis: q qdẽ actus qñq; directe fert in ipsam omissionẽ, puta, cũ aliqs uult non ire ad ecclesiã uitans laborẽ, & tũc talis act p se ptinet ad omissionem. Volũtas.n. cuiuscũq. pc̃ti p se pertinet ad pcm̃ illud, eo q uolũtariũ est de rõne pci. Qñdoque aũt actus uolũtatis directe fert io aliud, per q hõ impeditur ab actu debito, siue illud, in q fert uolũtas, sit ꝯiũctũ omissioni, puta, cũ aliqs uult ludere, qñ ad ecclam dẽret ire: siue ẽt sit pcedẽs, puta, cũ aliqs vult diu uigilare de sero, ex quo seqt̃, q nõ uadat hora matutinali ad ecclesiã: & tũc act ille interior, uel exterior p acñs se hẽt ad omissionẽ: qa omissio sequit pter intõnẽ. hoc aũt dicimus per acñs eẽ, q est pter intõnẽ, ut patet in 2.phy. Vñ manifestũ est, qd̃ tunc pcm̃ omissionis hẽt qdẽ aliquẽ actũ ꝯiunctũ, uel pcedẽtẽ, q tñ p accidẽs se hẽt ad pc̃m̃ omissionis. Iudiciũ aũt de reb. dandũ est sm̃ illud, q ẽ per se, & nõ sm̃ illud quod est per accidens. Vñ uerius dici põt, q aliquod pc̃m̃ possit esse absq; omni actu. alioquin ẽt ad essentiam aliorum peccatorũ actualium pertinerent actus, & occasiones circunstantes. *concl.* T

concl. m.

concl. P. E

AD PRIMVM ergo dicendũ, q plura requirunt ad bonũ q̃ ad malũ, eo q bonũ cõtingit ex tota itegra cã, malũ aũt ex singularib. defectib. ut Dio. dicit 4. c.de diu.no. & iõ pc̃m̃ põt cõtingere siue aliquis faciat q nõ dẽt, siue nõ faciẽdo q dẽt: sed meritũ nõ põt eẽ nisi aliqd faciat uolũtarie, qd̃ dẽt. & iõ meritũ nõ pt eẽ sine actu, sed pc̃m̃ põt esse sine actu. *in pa.4 a med.

AD 2m Dicendum quod aliqd dr̃ uolũtariũ non solũ qa cadit super ipsũ actus uolũtatis, sed qa i ptãte nostra est ut fiat, uel non fiat, ut dr̃ in 3. eth. unde ẽt ipsum uelle potest dici uoluntarium, inquantũ in potestate hominis est uelle, & non uelle. *C.5.to.5

AD 3m Dicendũ, q pc̃m̃ omissionis contrariat pcepto affirmatiuo, quod obligat sẽper, sed non ad sẽper: & iõ solũ p tpe illo aliquis cessando ab actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter diffiniatur peccatũ esse dictum, uel factum, uel concupitum contra legem æternam.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, q inconuenienter diffiniat pcm̃ cum dr̃, Pc̃m̃ est dictũ, uel factum, uel concupitũ ꝯ legem æternam. Dicunt n. uel factũ, uel concupitum importat aliquem actum: sed non oẽ peccatũ importat aliquem actum, ut dictũ est. ergo hæc diffinitio nõ includit omne peccatum.

2 Præt. Aug. dicit in li. de duab. animab. Pcc̃m̃ est uolũtas retinẽdi, uel consequẽdi q iusticia uetat: sed uolũtas sub cõcupiscẽtia cõprehẽditur, secundũ quod cõcupiscẽtia largo nõ sumitur p oi appetitu. ergo sufficeret dicere, peccatum est concupitũ contra legem æternam, nec oportuit addere dictum, uel factum. *ar. præc *li. de dua. animab. ca 11. in prin. to. 6 & 1. retra. c.15. to. 1.

3 Præt. peccatum proprie consi-

SVPER QVÆS. LXXI.

ART. VI.

Medina ar.6.

175 *Porrecta per totum* IN ar.6. dubiũ occurrit ex Greg. de Arim no, in 2. sen. di. 34. nolente q peccatũ proprie, quo quis dr̃ formaliter peccans, non est actus, nec est aliquid incõplexe significabile, & hoc pbat dupliciter. Primo quia peccatũ cõsistit in hoc q aliquis agit contra rectam rõnẽ: sed hoc non ẽ nisi cõplexe significabile, ergo. Et quia in pceptis affirmatiuis, & negatiuis prohibentur peccata, & affirmant eorum opposita, ut patet: sed in his sola cõplexe enunciabilia iubentur prohibẽtur quia cõ pcipiur. Nõ mœchaberis, nec occides, nec mulier, nec actus prohibet, sed facere actum

Inf. q.76. a.2. ad 1. & 2.d.35 a.2.cor.& ad 3. & mal. q.2. a.1.cor.& ad 2.

stere uidetur in auersione a [h]fine nam bonum, & malum principaliter considerantur secundum finem, ut * ex supradictis patet, unde & • August. in 1. de lib. arbitr. per comparationem ad finem diffinit peccatum dicens, quod peccare nihil est aliud, quã G neglectis rebus æternis temporalia sectari. Et in * lib. 83. q. dicit, quòd omnis humana peruersitas est uti fruendis, & frui utendis: sed in præmissa diffinitione nulla fit mentio de auersione a debito fine. ergo insufficienter diffinitur peccatum.

4 Præt. Ex hoc dr̃ aliquid esse ꝓhibitum, quia legi [h]contrariatur: sed non oĩa peccata sunt mala, qa ꝓhibita, sed quædã sunt prohibita, quia mala. non ergo in cõ H muni diffinitione peccati debuit poni, ꝙ sit contra legem Dei.

5 Præt. Peccatum significat, malum [h] hominis actum, ut * ex dictis patet: sed malum hominis est contra rationem esse, ut Diony. dicit 4. cap. de diuin. nom. ergo potius debuit dici, quod peccatũ sit contra rationem, quam quod peccatum sit contra legem æternam.

IN CONTRARIVM sufficit authoritas Aug.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut ex dictis patet. Peccatum[m] nihil aliud est, quam actus humanus malus[n], quòd autẽ aliquis actus sit humanus, habet ex hoc, quod est uolũtarius, (sicut ex * supradictis patet) siue [d] sit uolũtarius quasi a uolũtate elicitus, ut ipsũ uelle, uel eligere, siue quasi a uoluntate imperat[us] ut exteriores act[us],

actum commissionis, quod sola oratione est enunciabile formaliter, uel æquiualenter. Sed hæc Grego. phantasia a D. Thom. post Aug. & Arist. excluditur dicente hic, ꝙ peccatum nil aliud est q̃ actus humanus malus. constat nanque, ꝙ actus humanus malus est quid incomplexe significabile: significatur nanq; infinitis nominib. incõplexis, ut fornicõnis, blasphemiæ, & aliis hmõi nominib. Pctm̃ nanque cum uoluntarium sit in actu secundo cõsistens sm̃ ueritatẽ, aut sumitur materialiter aut formaliter, aut ꝓ toto composito. & si quidem sumitur materialiter, constat ꝙ actus secundus est, qẽ quid sit illud, & põt, & noĩaliter, & uerbaliter significari uerba liter quidẽ p modum actus: noĩaliter autẽ p modum substantiæ. Si uero sumit formaliter, constat ꝙ est priuatio, quæ eodẽ mõ est significabilis, & similiter totum cõpositum: sed quod forte decipit est, quia non discernitur iter pctm̃ in actu exercito, & in actu signato, & pctm̃ in re. l. sm̃ se ut præuenit significabilitatem utranque. in actu nanque exercito non nisi uerbo significat: in actu uero signato utroque. Sed qõ theologorum & philosophorum de re est, ni abstrahit ab his significandi modis & per hæc patet respon. ad obiecta: falsum nanq; utrobique assumitur, nisi in actu exercito, cum dr̃, quòd agere cõtra rõnem, quòd mæchari, &c. non sint incomplexe significabilia. male quoque exponitur Aug. in diffinitione illa. Peccatũ est dictum factum, nisi uerificetur, quòd peccatum est dictio, factio, concupiscentia, uolitio contra legem Dei.

¶ In eod. ar. pro quanto hic tractatur quid est pctm̃ in morali bus, & dr̃, quod est actus uoluntarius malus, scito uir docte, ꝙ ut ex sup. dictis in q. 18. habes, Malum æquiuoce dr̃ de malo absolute, & de malo morali: qm̃ malum absolute est formaliter nullius naturæ, sed priuatio, & nihil: malum aũt morale est multarum naturarum, sicut color, & alia genera. Vitium. n. intemperantiæ formaliter est una spẽs in rerum natura: & similiter actus intẽperantiæ formaliter est operatio in certa specie positiua. idem. n. iudicium est de intemperantia hab[itu]ali, & actual[i], quo ad hoc. & qm̃ illa uitium, hæc peccatum est: ideo caue in tractatu de uitiis, & peccatis ne erres in principio, putans uitium, & pctm̃ habere tm̃ rõnem mali rõne priuationis. Oportet namque dicere, quòd peccatum est actus malus dupliciter s. contrarie, & priuatiue. Intemperantia. n. est actus malus contrarie, pro quanto est actus habẽs contrarium obiectum formale obiecto temperãtiæ: est uero act[us] malus priuatiue pro quanto est actus priuatus rectitudine, quã debeter habere. Est aũt inter has dues mali rõnes tanta differẽtia, quod prima, (ut dictum fuit) est res quædam positiua, & a Deo, &c. quòd secunda est, priuatio, est nihil, & non a Deo. prima quoque est prior naturaliter secunda, & est fundñt eius, quòd omne K peccatum est actus contrarius alicui uirtuti: & ad hmõi contrarietatem sequitur priuatio debitæ rectitudinis. Prima rursus spectat ad conuersionem secunda aũt ad auersionem inuenitam in pctõ utroque, & uocatur inordinatio: sed prima contrarie, scda priuatiue, quamuis usitato uocabulo cum de peccato est disputatio, inordinatio, deformitas, malitia, rõ mali, & si quid est hmõi priuatiue sumantur in litera. ergo cum dr̃, quòd peccatũ ẽ actus humanus malus, intellige ꝙ malus, & inordinatus utroque mõ: utranque. n. inordinationem habet actus ex incommensuratione ad suam regulam. Nam inordinationem contrarie hẽt ex obiecto, quod est aliquid appetitum dissonans regulæ. & ex hoc consequitur inordinatio priuatiue: quia ex hoc actus priuat[ur] rectitudine, regulæ, qua debet et [illegible]. Et hoc bene nn. & fige mẽti, si uis authorẽ intelligere, & si uis contradictores conuincere, naturas uirtutũ oppone, & cũ oportebit fateri uitia esse: uere contrarias naturas ponere uar uirtutib. in gñe qualitatis, & contraria sint

F formaliter contrarie, cogẽtur idem dicere de actib. eorũ formeliter, ex quibus generantur, & quos eliciunt.

¶ In eod. ar. qm̃ ibi dicitur, quòd inordinatio est quasi formale in pctõ, & actus humanus est quasi materiale: dubitari põt primo de sensu literæ: secundo de re. De sensu quidem, an loquat de inordinatione utraque, an de altera sm̃. s. priuatiua: & similiter p substãtiam actus, en intelligatactum ipsum in genere naturæ, an etiã sm̃ speciem moralẽ, sed hæc qõ, quia de uerbis, & de reb. constat, non magni facienda est. Verificari nãque põt de inordõne utraq. quod ẽ quasi formale in peccato, & substantia actus uolũtarii in genere nãæ ut materiale. Et rursus uerificari põt, ꝙ substantia actus in genere naturæ, & moris, ẽ ut materiale: & inordinõ priuatiue est ut formale. ut ex dñdis clarius patet. scda tamen expõ magis ui literaliter intenta. De re igitur ipsa dubium est. quæ duarũ inordinationũ sit magis de rõne peccati, an s. ordinatio positiua, an inordinatio priuatiua, & hoc est idẽ qđ quærere, quid est magis de rõne pctĩ, auersio, uel conuersio. Oportet. n. hic, ubi quid est pctm̃ fundamus, pctĩ quidditatem diligenter inuestigare, qm̃ principium omnis sciæ est, Quod quid est. Et scito, ꝙ non facio difficultatẽ in pctõrum nominib propriis, puta intemperantia, iniustitia: uel cõi, puta culpa, pctm̃: qm̃ esset qõ. non de reb. absolute, sed ut significãtur sub uocabulis, & rediret quæst. da nominib. Dico autẽ hoc, ne quis arguat ex hoc, quod sicut albũ purã qualitatẽ significat: ita malum purã malitiã, & pctm̃ purã priuõnẽ. Si. n. ex noĩum significationib. arguimus, iniustitia actualis, contrarie sumẽdo ly. impuram qualitatẽ igitur, & sic oppositas habemus determõnes 1 de genere, & specieb. qđ est ridiculũ afferre inter uiros doctos. De ipsa ergo re, quam pctm̃ dicimus, quocunque noĩe uocetur qõ est, & Sco. in 2. sen. di. 35. tenet, ꝙ inordinõ priuatiua, seu auersio est magis de rõne peccati: quia est ipsa essentialis rõ peccati. & hoc manifestat p oppositam: quia rectitudo opposita est ipsa essentialis rõ uirtutis. & deducit hanc suam positionem ex illo capite. s. ꝙ pctm̃ est formaliter priuatio, ad qđ sunt tot authoritates a D. Th non habeo explicite quantum recolo oppositum: sed distinguit ipse, & tandem oppositum ui mihi esse uerum, sm̃ doctrinam eius, ut in se. q. in 1. ar. clare insinuat. Distinguo igitur in primis ex ipso in 1. 2. q. 10. a. 5. quod peccatum est in duob. generibus s. in genere mali simpliciter, & est in genere uoluntarii, seu moralis mali. & in genere quidem mali simpliciter, reponit formaliter per inordinationem priuatiue, seu auersionem: in genere aũt uoluntarii, seu moralis mali p suam dr̃iam, quã ex obiecto malo moraliter hẽt, reponitur. Et qm̃ obiectum tale, & differentiam talem, in qua inordinatio contrarie consistit, sortitur pctm̃ ex intentione peccantis. unde hẽt peccatum, quod sit uolũtarium: auersionem aũt, seu inordinationem non sortitur ex intentione, sed consequenter: ideo peccato inquantum uoluntarium: intimius inest inordinatio contrarie, quam priuatiue, & conuersio, q̃ auersio. inquantum uero malum simpliciter, intimius inest inordinatio priuatiue, & auersio, quam conuersio. & si q̃ras, absolute, & sine distinctione loquendo, q; est dicendum, dico ꝙ, qa pctm̃ absolute loquendo, est in genere mali simpliciter, & est uoluntarium, ideo utrunq; absolute recte dicitur. s. & ꝙ auersio est de rõne peccati, & formalis in peccato, & ꝙ conuersio est de rõne peccati, & formans peccatum. Ad comparatiuam autem, quid magis absolute, dico quod conuersio, & ratio est dupliciter, primo, quia peccatum est magis uoluntarium, quam malum: quia est uoluntarium sm̃ se totum, quamuis diuersimode: quia conuersio principaliter, auersio secundario. non est autem malum secundum se totum, sed secundum partem tm̃, s. priuationem secun-

Marginal notes: *q. 1. a. 3. & q. 18. a. 4. & 6. & q. 20. a. 1. & 2. — *Li. 1. de li. arb. c. 16. & ul. ant. me in 3. — * li. 83. q. 30. par. a prin. to. 4 — *ar. 1. hu. q. — *li. 22. cõ. Faust. ca. 27. i prin. to. 6 — concl. mo. *ar. 1. hu. q. — *q. 1. ar. 1 D. 842.

uel locutionis, uel operationis. Habet autē actus humanus, q sit malus ex eo, quod caret debita cómensuratione. Omnis autem commensuratio cuiuscūq; rei attendit p comparationem ad aliquā regulā, a qua si diuertat, incommsurata erit. Regula aūt uoluneatis humanæ est duplex. Vna ppinqua, & homogenea, s. ipsa humana rōi aliā uero est prima regula. s. lex æterna, q̄ est quasi ratio Dei. Et iō. * Aug. in diffinitione peccati posuit duo, uuum quod ptinet ad substātiam actus humaui, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit, Dictū, uel factum, uel cōcupitum: aliud autem quod ptinet ad rōnem mali, qđ est quasi formale in peccato, cum dixit Contra legem æternam.

Ad primum ergo dicendum, q affirmatio, & negatio reducū tur ad idem genus, sicut in diuinis genitum, & ingenitū, ad relationem, ut * August. dicit in 5. de Trinit. & ideo p eodem est accipiendum, Dictum, & nō dictū, factum, & non factum.

B Ad 2m dicēdum, q prima cā peccati est in uoluntate, q̄ imperat oēs actus voluntarios, in quibus solum inuenit pctm̄: & ideo Augustinus quandoque p solam uolūtatem diffinit peccatum: sed quia ēt ipsi exteriores actus ptinent ad substantiā peccati, cum sint secundū se mali, vt * dictum est necesse fuit, q in diffinitione peccati poneretur etiam aliquid pertinens ad exteriores actus.

C Ad 3m dicendū, q lex æterna primo, & principaliter ordinat hoīem ad finē, consequenter autem facit bene se habere circa ea, quæ sunt ad finem. &

Secunda est, quia conuersio dat pctō uetam speciem, auersio uero dat priuationem speciei. Intemperātia. n. ex conuersione ad obiectum, sortitur dīam ueræ speciei in ḡhe qualitatis; ex auersione aūt priuationem habet speciei temperantiæ. magis aūt cō uenit pctō dīa uere specifica. q̄ priuatio speciei. Anthoritates aūt allatæ à Scoto, & rō, inducta nihil aliud probant, nisi q pctō, ut est i ḡhe mali simpliciter, magis insit auersio. sic. n. essentialis peccati rō in priuatione consistit: sed ut dictum est magis vt get rō peccati inquātum est uoluntariū, sedm quā non est essentialis rō peccati in priuatione, sed in cōtrario ad qđ sequitur priuatio illa. Dixi āt pluties malum simpliciter, ad dīā mali moralis qđ nō est malum simpliciter, sed huic (ut diuo Thomę in locis superius allegatis placet.) Sicut enim frigus est in se bonum quoddam, & est malum calido: ita temperantia est in se bonum quoddā, est tñ malum rationali uitæ & sicut ad frigidū qđ est contrarium calido, sequitur priuatio calidi, non qa frigus non est calor, sed quia frigidū non est calidū: & hæc priuatio habet rōnem mali in subiecto, cui debetur bonum calidi, qñ, sicut &c. ut patet in corporibus infirmis ex frigore, Ita ad intemperantiā sequitur priuatio, non quia nō est tēperantia: hæc est. n. negatio impertinēs, sed quia actus voluntarius subiectus formæ intemperantiæ, non est temperatus. Et qm̄ debetur tali actui subiecto bonū temperantiæ, ideo huiusmodi priuatio habet rationem mali simpliciter: & sic inordinatio hic, & auersio pertinet ad peccatum, inquantum malū simpliciter inordinatio autem contrariæ, & conuersio pertinet ad peccatum inquantum habet rationem mali moralis, & volun-D tarij. Et quoniam inordinatio priuatioe est ultimū superueniēs peccato, ideo forte in litera dicitur, q est quasi formale in peccato: & non dixit absolute, q est formale. & eadem rōne, actus denominatus ab illa dicitur, q est quasi materiale in peccato. Vtrum autem peccatum, quia includit hæc duo, sit unum per accidens, aut unum per se, & alterum sit annexum: quàmuis hic esset dicendum, ubi de quod quid est peccati tractatur: in sequēti tamen articulo, ubi de specifica distinctione peccatorum tractatur, dicetur.

¶ In eodem sexto articulo, in responsione ad ultimum occurrit dubium, An peccatum in moralibus ex hoc ipso q est peccatū sit offensiuum Dei, & similiter auersiuum à Deo: an ex alio habeat, q sit contra rationem, & ex alio quòd sit offensiuum Dei. In litera. n. distinguitur peccatum secundum has duas rationes & dicitur quòd inquantum est cōtra rationem, tractatur à philosopho morali inquantum est offensiuū Dei à theologo. Quòd E enim ex diuersis hæc proueniant, suadet primo ipsa distinctio facta deinde ratio, quia ratio nostra est quoddam ens participatum: Deus autem est ipsum esse per essentiam. constat autem, q contrarium, uel priuatio entis participati, non est contrarium, nec priuatio entis per essentiam. Peccatum igitur ex hoc quòd est contra rationem humanam, non est offensiuum Dei nec sufficit ad euadendum hoc, dicere quòd quia ratio humana deriuatur à diuina, quòd est contra rationem humanam, est cōtra diuinam, tum quia cognitio sensitiua deriuatur etiam à diuina cognitione, non tamen contrarium cognitioni sensitiuæ, est cōtrarium cognitioni diuinæ: tum quia ex hoc nihil aliud habetur, nisi quòd peccatum est contra rationem diuinam, inquantum participata est in rōne humana, quod nihil aliud est, quàm esse contra effectum Dei: & quæstio est de esse contra ipsum Deum ut offensiuum eius, non suorum effectuum.

¶ Præterea, Si peccatum ut sic, esset offensiuum Dei, & auersiuū

A ab eo, posset hoc cognosci naturali ratione, & a Philosophis deberet tractari, quorum neutrum apparet.

¶ In oppositū est, quia odiū Dei, & blasphemia Dei, sunt peccata moralia seclusa omni fide, & gratia: & naturaliter cognoscibilia non solū q sunt pctā, sed q sunt offensiua Dei. Et hoc non nisi quia contra rōnem rectā actus odij hēt obiectum. ergo.

¶ Ad hoc dici q istæ duæ rōnes in peccato distinguunt nō ut disparatæ, sed ut sub ordinatæ: ita q pctm̄ esse cōtra rōnem sub ordinatur, ad esse cōtra Deum, & illud infert hoc, quasi ut inferius suū superius.

¶ Ad cuius euidentiā sciendū est, q finis vltimus creaturæ rōnalis ut sic, est Deus dupliciter. primo vt obiectū beatitudinis possibilis naturaliter: secundo ut obiectū beatitudinis reuelatæ. Nec Deus sic, & sic se hēt ut duo disparati fines ultimi, sed qm̄ gfa p̄supponit, & pficit naturā. Deus ut finis naturalis est finis ultimus quasi in ḡhe, & quasi subordinat sibi ipsi ut finis est beatitudinis reuelatę tāquā fini ultimo simpliciter. Propter q, quicquid contrariat Deo ut fini naturali rōnalis creaturæ, repugnat consequenter eidē, ut fini supernaturali: q̄uis nō quicquid ordinatur ad Deū ut finem naturalem, ordinetur ad eundem supernaturalē. Et rō disparitatis est: quia bonum consurgit ex causa integra, malū antem ex particulari quocunq; defectu. cum autem finis moralium uirtutum sit bonum rationis ordinatum ad Deum finem naturalem, ut medium necessarium ad consequendum illum: ita quòd inter bonum rationis, & Deum finem rationalis creaturæ, hæc est connexio necessaria & in ratiocinando, & in exequendo, nā inchoando à fine, & ex eo accipiendo rōnem operis ad bonum rationis deuenitur tanquàm à principio ad cōclusionem necessariā: & similiter inchoando ab exequendo bono rationis, proceditur ad Deum ultimum finem. Manifeste. n. constat q ex summo bono mentis non deducitur malum rōnis, sed bonum, & quòd ad summum menos bonum non ducit malū rationis, sed bonum. Connexio igitur bono rōnis cum Deo fine naturali, oportet q peccatum, quod est malum rationis, ex eo ipso, q contrariatur bono rationis, abducat à Deo fine naturali: & consequenter, ut dictum est, supernaturali. Et confirmatur, quia peccans, puta, intemperatus, constituit sibi vltimum finē in bono sensibili, puta, delectatione contraria rationi: & p hoc cū non possit unus hēre simul duos vltimos fines ut in q. prima determinatum est, proponit rem vilissimam Deo, dans ei dignitatem diuinam ultimi finis, iuxta illud apostoli ad Philip. 3. Quorū Deus uenter est. & per hoc auertitur manifeste à Deo E summo bono, & offendit ipsum quantum est ex parte sua, auferens illi dignitatem propriam esse ultimum finem operum rationalis creaturæ. & præponens illi aliud, magis diligens illud aliud, q̄ ipsum: quia finis ultimus est maxime amatus. Et hoc qđ ex prima parte q. 48. habetur. s. quòd malum culpæ contrariatur bono diuino in se: quia cōtrariatur amori, quo Deus amatur in seipso non solum charitate infusa, sed acquisita. unde in scriis in q. 73. ar. 7. ad tertium dicitur quòd auersionem à regula rationis sequitur auersio à Deo, cui homo debet coniungi per rectam rationem. Peccatum igitur seclusa omni fide & pertinente ad illam, est contra bonum rationis, tanquàm proximū finem, & contra bonum diuinū, tanquam ultimum finem. ex hoc ipso quòd est pctm̄: & inordinatio eius est priuatio formalis rectitudinis actus, ferens auersionē ab incommutabili bono, & offensam illius. Et quoniam beatitudo supernaturalis supponit naturalem, ex consequenti quantū est ex se, est contra Deū ut obiectum beatitudinis supernaturalis, & auersiuum ab eo, & offen-

* Loco in argu. Sed contra, citato.

* Cap. 5. 6. 7. 8. 10.

* In co. & q. 18. & 20

offensiuum eius. Supposita si fide pctm ipsum priuat rectitudi- F ne non solum legis naturæ seu rônis, sed diuinæ: opponitur. n. ordini charitatis infusæ, & est offensiuum Dei vltimi finis simpliciter. has. n. conditiones non haberent actualiter pctã morta lia si Deus creaturã rônalem in suis puris naturalibus pcepus, ac finibus reliquisset: q̃-uis quantũ est ex se, ut dictũ est repugna rent & supernaturalibus utpote psupponẽtibus naturalia.

¶Ad primã aũt obiectionẽ in oppositũ patet rñsio. distinctio .n. ex hoc q̃ est distinctio, hẽt magnã latitudinem. Quàmuis possit dici, q̃ author intendit de rône offensiui, inquantũ est contra Deum supernaturalẽ finẽ, quod pute est theologicę cõsiderara. Sed ibi hoc par ui refert quia theologus & cõsidarat pctã inquantum sunt cõtra rõnem in ordina ad abductionẽ à Deo sicut & considerat de moralibus uirtutibus acquisitis in ordina ad Deum.

¶Ad secundam dr̃, q̃ pctm aliter contrariatur rõnali uitæ, & aliter Deo. nã uitæ rõnali contrariatur formaliter, sicut calidũ frigido, uel tenebra lumini: Deo aũt contrariatur obiectiua, nõ efficaciter, sed affectuose, i. nõ q̃ Deo ipsi in se aliquid ex tali contrarietate adimatur, sed quantũ est ex affectu peccantis explicite, ut in odio Dei implicite, ut in adulterio, furto, & h.mõi. Vnde ex hoc ipso q̃ pctm est contrarium rõni formaliter, hẽt q̃ est contrariũ Deo obiectiue mõ dicto. non. n est contrariũ rationi formaliter, nisi quia uoluntarium propter quod argumentum, quod de contrarietate formali loquitur, non obstat.

¶Ad tertiam dr̃ concedendo, q̃ hoc potuit naturaliter cognosci, & dici à Philosophis, ut manifeste patet de odio Dei, quàmuis negantes diuinam prouidentiam circa humanos actus, de his non fuerint soliciti.

*lib.1.de lib. arb.c. 16.10.1.

ideo in hoc, quod dicit, cõtra legem æterna, tangit auersionẽ à fine, & oẽs alias iordinationes.

AD 4m dicendum, q̃ cum dicitur, q̃ non omne peccatum iõ est malum quia est prohibitum, intelligitur de prohibitione facta per ius positiuum. si autem C referatur ad ius naturale, quod continet primo quidem in lege æterna, scd'ario uero i naturali iudicatorio rõnis humanæ, tũc oẽ pctm est malũ, quia phibitũ ex hoc. n. ipso, quod est inordinatum, iuri naturali repugnat.

AD 5m dicendũ, q̃ à theologis consideratur peccatum pcipue sm quod est offensa contra Deum: à philosopho autem morali sm quod contrariatur rationi. & ideo Aug.* conuenientius H diffinit peccatum ex hoc quod est contra legem æternam, q̃ ex hoc q̃ est contra rationem, pcipue cum per legem æternam regulemur in multis, quę excedũt rationem humanã, sicut in his, quæ sunt fidei.

QVAESTIO LXXII.

De distinctione peccatorum, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de distinctione peccatorum, uel uitiorum.

SVPER QVÆST. LXXII. ART. I.

Medina. art. 1.

IN art. 1. q. 72. sunt multa dubia simul tractanda. Primũ est de conclusione ipsa ex Scoto in secdo sent. dist. 35. uolente q̃ pctã distinguuntur specie ex parte auersionis. Et rõ sua est: quia auersio est ipsa formalis rõ peccati: cõuersio aũt spectat ad materiale. cõstat. n. q̃ specificatio est ex formali, & non ex materiale.

¶Præterea, Peccatum est in duplici genere. s. mali moralis & mali simpliciter, & utroq; modo specificatur. ergo nõ est altera tñ specificatio asserenda, reliqua omissa. Et si dicatur, quòd una est priuatiua, & altera positiua, hoc neutram exclusionem causat: quia species alicuius assignãtur iuxta naturam eius. vnde si peccatum est duarum naturarũ, ambæ sunt assignandæ: si unius, una tantum.

¶ Si dicatur q̃ una est per se, & altera per accidens, ut in litera dr̃, bene respondetur: sed est probandum, & insurgit secundum

dubium de rône in litera posita. s. quia conuersio, seu talis actus per se intenditur à peccante: inordinatio aũt p accidens. iõ specificatio est ex parte conuersionis &c. Peccat. n. hæc rõ dactiuãs à p se respectu intentionis peccantis, ad p se respectu peccati. Quæstio nanq; est de spẽ peccati, & nõ de specie intentionis peccãtis. Intentio. n. peccantis est actus uolũtatis. pctm est offensa Dei. vñ dr̃ sophisma figuræ dictionis à specie intẽtionis, ad speciem peccati sicut ab actu ad actum talẽ.

¶Et confirmatur dubium, quia considera tur pctm dupliciter. s. scdm se, & in ordine ad hoc uel illud. Et secundum se quidẽ sumitur in cõne: & sic de eo uerificãtur duo. s. q̃ est uoluntarium & q̃ est inordinatum. In ordine aũt ad peccantis intentionem, sortitur, q̃ unum horum. s. uoluntarium per se alterum. s. inordinatum p accidens habeat ergo pcessus primus à secundum qd ad simpliciter est, dum ex præeminentia uoluntarij in ordine ad intentionẽ peccãtis intulit. ergo pctm secundũ se speciam habet ex illo vno. potuisset nanq; sub sumi: sed alterũ horum. s. inordinatio p se conuenit peccato ut est malum: reliquum uero per accidẽs, seu materialiter: & sic concluditur. ergo species peccati est ex inordinationa. & si hic est sophisma à secundũ quid ad simpliciter, quare nõ ibi, cum utrobiq; proceditur ad peccatum secundum se à peccato ut ab hoc. s. peccãte: uel in hoc, scilicet genera mali.

178 Porrecta per totum. Infr. ar. 3. & 4. cor. & ar. 5. ad 1. Et 1. 2. prol. & q. 39. art. 2. co. Et s. d. 42. q. 2. a. 2. q. 1. ad 2. & q. 2. corp. Et mal. q. 2. art. 6. cor. 14 Et q. art. 3 cor. Et Psa 50 q. 1. ar. 3. Et q. 18. ar. 4. & 6. †q. 71. ar. 1.

ET Circa hoc quæruntur nouem.

¶Primo, Vtrum pctã distinguãtur specie secundum obiecta.

¶Scdo, De distinctione peccatorũ spiritualiũ, & carnaliũ.

¶Tertio, Vtrum secundum cãs.

¶Quarto, Vtrum secundũ eos, in quos peccatur.

¶Quinto, Vtrum secundũ diuersitatem reatus.

¶Sexto, Vtrum secundũ omissionem, & commissionem.

Septimo, Vtrum secundum diuersum processum peccati.

¶Octauo, Vtrum secundũ abundantiam, & defectum.

¶Nono, Vtrum secũdum diuersas circunstantias.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccata differant specie secundum obiecta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ peccata nõ differant specie secundum obiecta. Actus. n. humani præcipue dicuntur boni, uel mali, p comparationem ad finem, h ut s. ostensum est: cum igitur pctm I nihil aliud sit q̃ actus hominis malus, sicut † dictum est, uidetẽ q̃ secundum fines peccata debeant distingui specie magis, quàm secundum obiecta.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis non oportet alia fundamẽta iacare: sed declarare fundata de peccato, cũ plura in se claudat, ex quibus non fit unum per se, uno existente priuatiuo, altero positiuo, nunquã poterit iudicium simpliciter dari, nisi supponatur ipsum simpliciter, & absolute esse aliquid per se unũ. sic. n. de ipso nunc loquimur. Et si quidem peccatum est priuatio, ut Sco. in 35. dist. dupliciter tenat cõstat q̃ species eius sumũtur ex parte auersionis, seu inordinationis. si aũt est actus cõtra- K rius uirtuti, constant q̃ species eius sumuntur ex parte conuersionis seu obiecti. Et ex hoc sequitur, q̃ si in hac qõne uertitur in dubium res ipsa, patet responsio. s. q̃ res, quæ uocatur inordinatio priuatiue, specificatur ex habitu opposito: sicut cæcitas & surditas distinguuntur specie ex uisu, & auditu, quibus priuantur subiecta: & res, quę uocatur contrarium uirtuti, specificatur ex obiecto seu fine, sicut uirtutes ipsæ. Si aũt uertitur in dubiũ res significata peccatorum nominibus, ut de facto uertitur in dubium, quia putantes inordinationem significari formaliter, dicũt q̃ peccatum distinguitur specie scdm oppositorum distinctionem: putantes aũt contrarium significari formaliter. dicũt peccatum distingui specie secundum obiecta. non est omnino clara apud omnes ueritas, cum ex usu doctorum absolute nocauerunt peccatum nihil, & non à Deo, & similia, apparentiam oppositam parãtur. Dicemus tñ ueritatem ratione firmatam & est, quòd peccatum est unum per se, & est ens contrarium uirtuti, & inordinatio priuata est necessario concomitans ipsum,

¶2 Præt. Malū cū sit h priuatio, distinguitur specie ſm diuersas species oppositorum: sed peccatū est qddam malum in genere humanorum actuū. ergo peccata h magis distinguuntur specie secundum opposita, quàm secū dum obiecta.

¶3 Præt. Si peccata specie differant ſcđm h obiecta, impossibile esset idem peccatum specie circa diuersa obiecta inueniri: sed inueniunt aliqua hmōi peccata. Nā superbia est in reb. spiritualibus, & in corporalib. ut * Greg. dicit in lib. 34. Moral. Auaritia ēt est circa diuersa genera rerū. ergo peccata non distinguunt specie secundum obiecta.

Sed contra est, q̄ peccatū est dictum, uel factum, uel cōcupitum contra legem Dei: sed dicta, uel facta, uel cōcupita distinguunt specie ſcđm diuersa obiecta: quia actus p obiecta distinguunt, ut supra dictum est. * ergo etiam peccata secundum obiecta specie distinguuntur.

Resp. Dicendum, q̄ sicut dictū est, ad * rōnē peccati duo cōcurrunt, s. actus uoluntarius, & inordinatio eius, quæ est per recessum à lege Dei. Horum aūt duorum unum per se comparatur ad peccantem, qui intendit talem actum uoluntariū exercere in tali materia: aliud autem, s. inordinatio actus, per accidens se habet ad intentionem peccātis. Nullus. n. intendens ad malū operatur, ut Dio. * dicit 4. cap. de di. no. Manifestū est aūt, q̄ unūquodq; consegtur speciē ſcđm illud qđ est per se, nō aūt ſcđm id, quod est p accidens: qa ea, q̄ sunt p accidens, sunt extra rōnem speciei. & iō peccata specie distinguunt ex parte a actuū uoluntariorū magis, q̄ ex parte inordinationis i peccato existētis. Actus aūt uoluntarij distinguunt specie ſcđm obiecta, ut ī superiorib. * ostensum est: unde sequit, q̄ m peccata ꝓpriè distinguantur specie ſcđm obiecta n.

Ad primum ergo dicendū, q̄ finis principaliter habet rōnem boni: & ideo cōparatur ad actum uolūtatis, qui est primordialis in oī peccato sicut obiectum. unde in idē redit, q̄ peccata differāt secundū obiecta, uel secundum fines.

Ad 2m dicendum, q̄ peccatū nō est pura priuatio, sed ē act * debito ordine priuat *: & iō peccata magis distinguunt specie ſcđm obiecta actuū, q̄ ſcđm opposita. quàmuis ēt si distinguantur ſcđm oppositas uirtutes, in idē rediret: uirtutes. n. distinguūtur specie secundum obiecta, ut * supra dictum est.

Ad 3m dicēdum, q̄ nihil prohibet in diuersis reb. specie, uel genere differentibus, inuenire unam formalē rōnem obieti, à qua peccatum speciē recipit: & hoc mō superbia circa diuersas res excellentiā q̄rit: auaritia uero abundantiā eorum, quæ usui humano accommodantur.

A

ut informans illud. Et ppea doctores, peccati nomine sæpe utūtur, ad significandū illā adiacentē priuationē, sicut utuntur & nomine beatitudinis ad significandū summā delectationē. Declaro singula. Quòd peccatū sit unū per se, ex hoc patet, q̄ absolute diffiniri distinguique specifice consueuit: hæc. n. de uno per accidēs non quæruntur. Quòd uero sit contrariū uirtuti, ex hoc patet, q̄ aliter non saluatur distinctio specifica peccatorū: & declaratur sequela in peccatis extremis contrariis sese, & mediæ uirtuti. Si. n. peccatū intemperantiæ, & peccatū insensibilitatis sunt formaliter inordinationes priuatiuæ, cū priuationes, ut ipsemet Scotus in proposito fatet, distinguant specie ſcđm oppositos actus oportet, q̄ peccata ista sint eiusdem speciei specialissimæ; quia opposita rectitudo, qua priuant, est unius speciei specialissimæ, s. rectitudo temperantiæ, uel tēperantiæ talis. Et simile est iudicium de uitiis, & peccatis oppositis aliis uirtutib. moralib. mediis inter duas malitias. consequens hoc est cōtra ueritatē, & Aristot. 2 Ethicis &c. ergo peccatū non est priuatio essentialiter sed contrariū: & specifica distinctio eorū est ex rōtrariis obiectis in esse morali, & non ex priuationib. inordinationis, & auersionis. Et qm̄ hæc ratio sumpta ex parte distinctiui specifici peccatorū conuincit utrunque, s. distinctionē peccatorū ex parte conuersionis, & significatū formale peccati qm̄ distinctiua specifice per se sunt diuersificatiua rationis formalis eiusquod distinguitur: ideo sola pro nūc sufficiat.

*Li. 34. c. 10. l prin. & lib. 13. cap. 19.

*Q. 18. ar. t. 2. & q. 54. ar. 2.

*Q. præcedent, ar. 6.

*Par. 4. illius pan- lo a prin. & etiā de clinando ad finem.

¶Ad rationem autem Scoti, quòd peccatum sit priuatio, scilicet quia peccans ex hoc peccat, quòd actum uoluntarium facit absque concordia ad legem, & actus ipse uoluntarius ideo est peccatum, quia potest esse concors regulæ. ergo præcisa ratio peccati est priuatio concordiæ ad legem. Facile respondetur dicēdo, quòd insufficienter resoluit peccatum: trib. nanque existentib. in ipso, duo tantum considerauit. Est enim in peccato intemperantiæ actus uoluntarius, qui est materia bonitatis, & malitiæ moralis: est & malitia moralis contraria temperātiæ, puta, intemperantiæ formalis: est & consequens priuatio rectitudinis temperantiæ debitæ illi actui uoluntario. Et licet primum non sit formale peccatum: non sequitur, ergo tertiū, stat enim q̄ sit secundum, sicut in ueritate probatum est esse. Et hæc pro præcedenti articulo, & primo dubio. Et ad secundum descendamus, dicendo q̄ processus literæ nō est directe ab intētione ad peccatū, sed uiata ſcđm modū tactū in arguēdo à peccato in ordine ad peccantē ad peccatum ſcđm se. Nec est processus à ſcđm quid ad simpliciter: sicut esset arguere à peccato, ut est malum simpliciter, ad peccatū ſcđm se. Et ratio est, quia peccatū secundum se totū, & ambas eius partes, s. contrariā, & priuatiuā, rnā tum habet rōnem peccati, inquantum est à peccante. Intemperantia. n. neq; contraria est rōni, neque priuat rectitudinem rōnis, nisi ut est à peccante: non. n. est peccatū nisi peccātis. Et usq; adeo est uerū hoc, q̄ si nullius peccantis esset peccatū non esset. unde intemperantia cōtrarie in ordine ad Deū, à quo est, nō est peccatū, & inordinatè concomitās nō cōcomitatur ipsam nisi quatenus est à peccāte. Loqui ergo de peccato ut est à peccāte, & de peccato ſcđm se, idē est: quia ſcđm se sumptum claudit in sua rōne esse à peccante, sis qđ ex hoc sortitur peccati rōnem: & qm̄ peccatū est à peccante ex hoc, q̄ eius uoluntate est uoluntarium, qđ per intentionem, quę est respectu finis, qui est pnpriū obiectū uoluntatis, exprimitur, consequens est q̄ peccatū in ordine ad peccantē, & ad intentionem peccantis, & ut uoluntariū, & ſcđm se, idem sint. Et processus literæ ex hoc, q̄ peccatum ut peccatum, est uolūtariū uoluntate peccantis, inferens q̄ specifice distingui, dēt ſcđm differētias uolūtarii p se, & nō uoluntarii p accidens, est ꝓcessus optimus à simpliciter ad simpliciter, & nō à ſcđm quid ad simpliciter. Fuisset autē à ſcđm quid ad simpliciter, immo ab accidēte ad substantiam, argueret ab inordinatione: quoniam illa est peccatum inquantum uoluntaria. & quia non est uoluntaria nisi per accidens, non est peccatum nisi per accidens, per actum scilicet cōtrariū quē cōcomitatur ut est à peccāte. Et ex his patet, q̄ si etiā procederetur à specie intentionis peccantis ad speciem peccati, non esset error: quoniam intentio peccantis ut sic, peccatum est, & inordinata contrarie & priuatiue, sicut cætera peccata.

D. 347. 785.

*q. 18. ar. 2. 992. concl. m

D. 987.

*q. 60. ar. 5.

B

C

D

E

¶In eodem. 1. art. 72. q. in solutione ad ſcđm, dubium occurrit, ex eo q̄ author dicit, q̄ si peccata distinguerent ſcđm oppositas uirtutes, in idem rediret, s. q̄ distinguerentur ſcđm obiecta. hoc. n. repugnat nunc dictis, s. q̄ si distinguerentur ſcđm oppositas uirtutes, non posset haberi distinctio specifica peccatorū, sed multa peccata distincta specie essent eiusdem speciei.

¶Ad hoc dicitur, quòd intentio authoris est, quòd in idem rediret quoad hoc, quòd distinguerentur per obiecta, quia uirtutes distinguuntur per obiecta: sed non in idem rediret, quoad hoc, quòd haberentur distinctiua propria usque ad species specialissimas uitiorum, & peccatorum: sicut etiam non rediset in idem quo ad hoc, quòd haberent propriæ species, nam priuationes specificæ non sunt propriæ species, sed priuationes specierum unde nihil obstant uerba hic authoris determinationi factæ. Et ex hoc articulo nota regulam, quòd id quod concurrit per accidens, quàmuis necessario, nō dat speciē peccato.

SVPER

SVPER Q. LXXII. ART. II.

Medina ar. 2.

177 *Porrecta per totum.* Inf. q. 71. a. 5. co. Et 2.2. q. 118. a. 6. ce Et 2. corp. 6. lec. 1. Et 2. corp. 7.

IN 2. arti nihil scribendũ occurrit, nisi ut notes in principio corporis, q̃ i oĩ peccato inuenit appetit̃ alicuius boni cõmutabilis, & inordinatio: & consequẽter in oĩ peccato uera est doctrina supradicta de specificatione ex parte cõuersionis, & non auersionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter distinguãtur peccata spiritualia a carnalibus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̃ inconuenienter distinguant peccata spiritualia à carnalibus. Dicit. n. Apostol° ad Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis, q̃ sunt fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia &c. ex quo vr̃ q̃ oĩa peccatorũ genera sunt opera carnis: sed peccata carnalia dicuntur opera carnis. ergo nõ sunt distinguenda peccata carnalia a spiritualibus.

¶ 2 Præt. Quicunq; peccat, ſm carnẽ ambulat, ſm illud Ro. 8. Si ſm carnẽ uixeritis, moriemini: si aũt spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. sed uiuere, uel ambulare ſm carnẽ, vr̃ ptinere ad rõnem peccati carnalis. ergo oĩa peccata sũt carnalia. ergo nõ sũt distinguenda peccata carnalia à spiritualib.

¶ 3 Præt. Superior pars aiæ, q̃ est mẽs, uel ratio, spiritus nominatur, ſcd'm illud Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis uestræ. ubi spiritus pro rõne ponit, ut ibi *glo. dicit: sed oẽ peccatũ, qđ ſcd'm carnẽ cõmittit, à rõne deriuatur per consensum: quia superioris rationis est consentire in actum peccati, ut *infra dicetur. ergo eadẽ peccata sunt carnalia, & spiritualia. non ergo sunt distinguenda adinuicem.

*In gloss. ordinar. & interlineari ibidem. *q. 74. ar. 7.

¶ 4 Præt. Si aliqua peccata spãliter sũt carnalia, hoc potissimẽ intelligendũ vr̃ de illis peccatis, q̃ b. in corp° suũ peccat aliq̃s: sed sicut Apostol° dicit 1. ad Cor. 6. Oẽ peccatũ qđcunq; fecerit hõ, extra corpus est: q̃ aũt fornicat, in corp° suũ peccat. ergo sola fornicatio esset peccatũ carnale, cũ tñ Apostol° ad Eph. 5. ẽt auaritiã carnalib. peccatis annumeret.

SED CONTRA est, quod Gregor. 31. Moral. dicit, quòd septem capitalium uitiorum, quinque sunt spiritualia, & duo carnalia.

*Cap. 31. à med.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut *dictũ est, peccata recipiũt speciẽ ex obiectis. Omne aũt peccatũ cõsistit in appetitu alicuius cõmutabilis boni, qđ inordinate appetit, & p̃ q̃ñs in eo iã habito inordinate aliq̃s delectat. ut aũt ex *superiorib° patet, duplex est delectatio. Vna qđẽ aĩalis, q̃ cõsummat in sola apphensione alicui° rei ad uotũ habitæ, & hæc ẽt põt dici delectatio spũalis: sicut cũ aliq̃s delectat in laude humana, uel i aliquo hmõi. Alia uero delectatio ẽ corporalis, siue nãlis, q̃ in ipso tactu corporali pficit, q̃ põt ẽt dici delectatio carnalis. Sic igit illa peccata, q̃ pficiunt in delectatione spũali, uocant peccata spũalia: illa uero, q̃ pficiunt in delectatiõe carnali, uocant peccata carnalia, sicut gula, q̃ pficit i delectatione ciborũ: & luxuria, q̃ pficit i delectatione uenereorũ: vñ & Apostolus dicit 2. ad Cor. 7. Emundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus.

*Art. 5. ce. *q. 31. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sicut *gl. ibidẽ dicit, illa uitia dicunt opera carnis, nõ q̃a in uoluptate carnis pficiant, sed caro sumit ibi p hoie, q̃ dũ ſm se uiuit, ſm carnẽ uiuere dr̃, ut ẽt *Aug. dicit 41. de ci. Dei. Et huius ratio est ex hoc, q̃ oĩs rõnis humanæ defectus ex sensu carnali aliquo mõ initiũ habet. Et per hoc ẽt patet respõsio ad secundum.

*Ex Aug. sumi sicut in mox dicen. *Ca. 2. à med. *procul à fi. & cap. 3. à med. tom. 5.

AD 3m dicendũ, q̃ in peccatis ẽt carnalib. est aliq̃s act° spiritualis, s. actus rõnis: sed finis horũ peccatorũ, à quo denominantur, est delectatio carnis.

AD 4m dicẽdũ, q̃ sicut gl. ibidẽ dicit, specialiter in fornicationis peccato seruit aia corpori, intantũ ut nihil aliud i ipso momẽto cogitare hoi liceat: delectatio aũt gulæ etsi sit carnalis, n̄ ita absorbet rõnẽ. Vel põt dici, q̃ in hoc peccato ẽt qđã iniuria fit corpori, dũ inordinate maculat: iõ p hoc solum peccatũ dr̃ spãliter hõ in corpus peccare. Auaritia uero, q̃ carnalib. peccatis connumerat, pro adultere. Vel põt dici, q̃ res in qua delectat auarus, corporale quodđã est, & q̃tũ ad hoc cõnumerat peccatis carnalibus: sed ipsa delectatio nõ ptinet ad carnẽ, sed ad spũm. & iõ *Greg. dicit q̃ est spũale pctm̃.

D. 84. *Lib. 31. mora. ca. 31.

SVPER Q. LXXII. ART. III.

Medina art. 3.

178 *Porrecta per totum.* 2.2. proi. Et 1. dis. 22. q. 5. a. 1. corp.

IN 3. art. hoc solũ notandũ, q̃ cũ audire, uel legere soles, q̃ peccata, & act° humani specificant iuxta diuersitatẽ motiuorũ, intelligas de motiuis in genere causæ finalis, & nõ effectiuæ, i. de his, q̃ mouẽt ut fines, idest, da intẽtionis finib. & nõ d his, q̃ mouẽt pure actiue pp qđ peccatũ adulterii ex timore, uel amore factũ, nõ differt specie. & simile est de aliis causis spũlibus. Aduerte tñ hic, q̃ sermo p̃sens est formalis, & intelligit de causis actiuis ut sic. Vnde q̃ñ cãæ actiuæ inducerent aliũ finẽ, tũc non ex rõne causæ actiuæ, sed ex rõne finis põt diuersificari species peccati. Cõtingit. n. q̃ mulier ne pdat dilectũ sacrilegũ, consentiat alteri laico: & tũc actus ille ex illo timore erit et in specie sacrilegii, ad qđ cõsequendũ ordinat: q̃ui absolute fuisset simplex fornicatio, uel adulteriũ. Contingit ẽt q̃ ne pdat bona sua, cõsentiat alicui: & tũc q̃a nullus redundat ex tali timore impulsiuo finis malus, non datur peccato inde species.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccata distinguantur specie secundum causas.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ peccata distinguantur specie secundum causas. Ab eodẽ enim hẽt tres speciẽ, à quo hẽt esse: sed peccata hñt esse ex suis causis. ergo ab eis etiam speciem sortiũtur. differunt ergo specie secundum diuersitatem causarum.

¶ 2 Præt. Inter alias causas min° vr̃ pertinere ad speciem causa materialis: sed obiectũ in peccato est sicut cã materialis. cum ergo secũdum obiecta peccata specie distinguantur, vr̃ q̃ peccata multo magis secundũ alias causas distinguantur specie.

¶ 3 Præt. *Aug. super illud psal. Incensa igni, & suffossa: dicit q̃ omne peccatũ est ex timore male humiliante, uel ex amore male inflammante. dr̃. ẽm 1. Io. 2. q̃ oẽ quod est in mundo aut est cõcupiscentia carnis, aut est cõcupiscentia oculorũ, aut superbia vitæ. dicit aũt aliquid esse in mũdo pp peccatum, ſm q̃ mundi noie, amatores mundi significantur, ut *Aug. dicit sup Io. *Greg. ẽt 31. Moral. distinguit omnia peccata secundũ septẽ uitia capitalia. oẽs aũt hmõi diuisiones respiciunt causas peccatorum ergo uidetur q̃ peccata differãt specie secundum diuersitatem causarum.

*Ps. 79. in 8. *Aug tra. 2. in me. & ante to mo 9. *cap. 31.

SED CONTRA est, q̃a ſm hoc, oĩa peccata essent vnius speciei, cũ ex una causa causentur. Dicitur enim Eccl. 10. q̃ initiũ omnis peccati est superbia.

species, & simile est de amore, si cõsentiat pp habendũ unde uiuat, ut communiter pauperes faciunt: nõ .n. ppea incurrũt in aliã speciem: immo minuitur peccatum ex bonitate finis.

Et 1. ad Timotheum vltimo, ꝙ radix omnium malorũ est cupiditas. Manifestum est aũt esse diuersas species peccatorum. non ergo peccata distinguuntur specie ſm diuersitates causarum.

Resp. Dicendũ, ꝙ cum quatuor sint cãrum genera, diuersimode diuersis attribuunt. Causa.n. formalis, & materialis respiciunt proprie substantiam rei: & ideo substantiæ ſm formã, & materiã, specie, & genere distinguunt. Agens aũt, & finis respiciunt directe motũ, & operationẽ: & iõ motus, & opatiões ſm hmõi causas specie distinguuntur, diuersimode tñ. nã principia actiua naturalia, sũt determinata semper ad eosdẽ actus: & ideo diuersæ species in actibus naturalibus attendunt nõ solũ ſm obiecta, quæ sunt fines, uel termini: sed et ſm principia actiua, sicut calefacere, & infrigidare distinguuntur specie ſm calidum, & frigidum. Sed principia actiua in actibus uoluntarijs, cuiusmodi sunt actus peccatorũ, non se habent ex necessitate ad unum: & ideo ex uno principio actiuo, uel motiuo possunt diuersæ species peccatorũ procedere: sicut ex timore malo humiliante põt procedere ꝙ homo furetur, & ꝙ occidat, & ꝙ deserat gregem sibi commissum: & hæc eadem põt procedere ex amore. Vnde manifestum est, ꝙ peccata non differant specie ſcd̃m diuersas causas actiuas, uel motiuas, sed solum secundum diuersitatẽ causæ finalis*. finis autem est obiectum uoluntatis. ostensum est enim supra, ꝙ actus humani habent speciem ex fine.

*q.1.ar.3. & q.18.ar.4. & 6.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ principia actiua in actibus uoluntarijs, cum non sint determinata ad unum, non sufficiunt ad producendum humanos actus, nisi determinetur uoluntas ad unum per intentionẽ finis, ut patet per* Philosophũ in 9. Meth. & ideo a fine perficitur & esse, & species peccati.

*tex.15.& 16.t.o.3.

Ad 2m dicendũ, ꝙ obiecta, ſm qd̃ cõparantur ad actus exteriores, hñt rõnem materiæ circa quam: sed ſcd̃m qd̃ cõparantur ad actum interiorem uoluntatis, hñt rõnem finium, & ex hoc habent ꝙ dent speciẽ actui. Quamuis et ſcd̃m quod sunt materia circa quam, habeant rõnem terminorum, à quibus motus specificantur, ut dr̃ in 5.* Phys. & in 10. Ethic. sed tñ etiam termini motus dant speciẽ motibus, inquantum habent rationem finis.

*text.4.& 10. Eth.c. 4. to.2.& 5.

Ad 3m dicendũ, ꝙ illæ diuisiones peccatorum non dantur ad distinguendas species peccatorum, sed ad manifestandas diuersas causas eorum.

SVPER Q. LXXII. ART. IIII.

Media art.4.

384 Porrecta per totum. 2.d. 42.q. 2.ar.2.q. 2. & psal. 25.3c

In quarto uero articulo, aduerte, ꝙ codices multi corrupti sunt euidẽter. primus.n. ordo debet esse ordo diuinæ legis, secundus rationis, tertius socialis: nisi quis dicat ꝙ ly, primus, secundus, & tertius, nõ referuntur ad numerationẽ factam in litera, sed numerationẽ ſcd̃m naturæ ordinẽ & qa qõ. hæc non est de rebus, dicat qs que vult. Et in eodẽ art. nota regulam uniuersalem datam in rñsione ad secundum de intelligẽdis, ac exponendis comparationibus eorum, quorũ unũ clauditur in reliquo: & si sciueris eã applicare, multas solues qõnes.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatum conuenienter distinguatur in peccatum in Deum, in seipsum, & in proximum.

Ad quartum sic proceditur. Videt ꝙ inconuenienter peccatũ distinguatur per peccatum qd̃ est in Deũ, in proximũ, & in seipsum. Illud.n. quod est cõe omni peccato, nõ dẽt poni quasi pars in diuisione pcti: sed cõe est oi peccato, ꝙ sit ꝯ Deũ. ponit.n. in diffinitione pcti ꝙ sit ꝯ legẽ Dei, vt* sup. dictũ est. nõ ergo pcm̃ in Deũ dẽt poni quasi pars i diuisione pctõrũ.

*q.71.ar.6.

¶2 Præt. Omnis diuisio dẽt fieri per opposita: sed h ista tria gña pctõrũ non sunt opposita. quicumq; .n. peccat in proximũ, peccat in seipsum, & in Deum. non ergo peccatum conuenienter diuiditur ſcd̃m hæc tria.

¶3 Præt. Ea, q̃ sunt extrinsecus, nõ cõferũt speciẽ: sed Deus, & proximus sunt extra nos. ergo per hæc nõ distinguunt peccata ſm speciem. inconuenienter igitur ſcd̃m hæc tria peccatum diuiditur.

Sed contra est, quod Isid. in lib. de summo bono distinguens peccata, dicit ꝙ homo dicitur peccare in se, in Deum, & in proximum.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut* s. dictũ est, Peccatũ est act⁹ inordinatus: triplex aũt ordo in hoie dẽt esse. Vnus qdẽ ſm cõparationẽ ad regulam rõnis, prout .s. oẽs actiones, et passiones nræ dẽnt ſcd̃m regulã rõnis cõmensurari. Alius aũt ordo est p cõparationẽ ad regulã diuinæ legis, p quã hõ in omnibus dirigi dẽt. Et si quidẽ hõ naturaliter esset aial solitariũ, hic duplex ordo sufficeret: sed qa homo est naturaliter aial politicũ, et sociale, ut probatur in 1.* Polit. ideo necesse est, ꝙ sit tertius ordo, quo hõ ordinet ad alios hoies, quib. conuiuere dẽt. Horũ aũt ordinũ primus cõtinet ſm, & excedit ipsum. Quæcunq; .n. cõtinent sub ordine rõnis, continentur sub ordine ipsius Dei: sed quędam continentur sub ordine ipsius Dei, q̃ excedunt rõnem humanã, sicut ea, quæ sunt fidei, & quæ debentur soli Deo. vnde, qui in talibus peccat, dr̃ in Deum peccare, sicut hæreticus, & sacrilegus, & blasphemus. Sir̃ et secundus ordo includit tertiũ, & excedit ipsum, quia in oibus, in quibus ordinamur ad proximum, oportet nos dirigi ſm regulam rõnis: sed in quibusdã dirigimur ſcd̃m rõnem quantum ad nos tñ, non autẽ quantum ad proximum: & qñ in his peccatur, dr̃ homo peccare in seipsum, sicut patet de guloso, luxurioso, & prodigo. qñ uero peccat hõ in his, quibus ad proximum ordinatur, dr̃ peccare in proximum, sicut patet de fure, & homicida. Sunt aũt diuersa, quibus hõ ordinatur ad Deum, ad proximum, & ad seipsum. unde hæc distinctio peccatorũ est ſcd̃m obiecta, ſcd̃m quæ diuersificãtur species peccatorum. vnde hæc distinctio peccatorũ proprie est ſcd̃m diuersas peccatorum species *. nã & uirtutes, quibus peccata opponuntur, ſcd̃m hanc drĩam specie distinguuntur. Manifestũ enim ex * dictis, ꝙ uirtutibus theologicis homo ordinatur ad Deum: temperantia uero, & fortitudine ad seipsum, iustitia autem ad proximum.

*q.71.ar.6.

*Cap.2. tom.3.

*Ex q.64.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ peccare in Deum, secundum quod ordo, qui est ad Deũ includit oẽm humanum ordinẽ, cõmune est omni peccato: sed quan-

quantum ad id, q ordo Dei excedit alios duos ordines, sic peccatū in Deū, est speciale genus peccati. F

Ad 2m dicendum, q quando aliqua, quorū vnū includit alterum, abinuicem distinguuntur, intelligitur fieri distinctio non secundum id scd'm quod vnum continetur in altero, sed secundum id scd'm quod unum excedit alterum, sicut patet in diuisione numerorum, & figurarum. Non enim triangulus diuiditur contra quadratum, secundum quod continetur in eo, sed ẽm quod exceditur ab eo. & similiter est dicendum de ternario, & quaternario.

Ad 3m dicendū, q Deus, & proximus quamuis sint exteriora respectu ipsius peccantis, non tamē sunt extranea respectu actus peccati, sed comparantur ad ipsum sicut propria obiecta ipsius. G

SVPER Q. LXXII. ART. V.

Ferr. 3. cont. c. 139. 144 Medina art. 5.

180 *Torresla per totum. Iof. q. 58. ar. 1. & 2. & 1. d. 17. q. 2. art. 5. cor. Et 2. d. 42 q. 1. ar. 3. & 4. d. 16. q. 3. art. 2. q. 4. ad 5 & 5. contra. c. 139. fin. & 147.*

In art. 5. eiusdē 72. qō. notata primis regulā gñalē, q scd'm reatus pœnarum non distinguunt specie peccata. Et intelligit eam hoc de pœnaui lie. & ex hoc sequitur, q peccata ex hoc quod habent adiunctam pœnas excōicationis, & huiusmodi, non mutant speciem. vnde pertinent ad speciem ipsius actus subiecti pœnæ, si sit malus, puta, furtum uel si non sit ex se malus, ad speciem illius uitij, cui substernitur ex statuto, puta, gulæ, si præcipit abstinentia: & sic de alijs pensata natura pœnarum quo ad culpam. Excōicatio nāque semper supponit præceptum, irregularitas aūt non. Et simile est de suspensione, & interdicto. De pœnis aūt alijs, quæ ad ius positiuū spectant, q̃nq; implicant præceptum, & q̃nque nō. Sufficit hic q quantū est ex ratione pœnæ non uariatur species. ¶ Aduerte secundo, q author non dicit, q ueniale, & mortale distinguuntur: quia nam est respectu finis, & alterum eius quod est ad finē: imò dicit oppositum, dū dicit, quòd in eadem specie adulterij inuenitur utrunq;. Sed dicit, q distinguūtur ex hoc q unum scilicet mortale auertit à fine: alterum scilicet ueniale deordinat citra auersionem à fine. Et ostendit, q ue-

art. 1. ad 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum diuisio peccatorum, quæ est secundum reatum diuersificet speciem.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur, quòd diuisio peccatorum, quæ est secundū reatum, diuersificet speciem, puta, cum diuiditur scd'm ueniale, & mortale. Ea enim, quæ in infinitum differunt, nō possunt esse unius speciei, nec etiam unius generis: sed ueniale, & mortale peccatum differunt in infinitū. ueniali enim debetur pœna tēporalis, mortali autem pœna æterna: mensura autem pœnæ respondet quantitati culpæ, secundum illud Deut. 25. Pro mensura delicti, erit, & plagarum modus. ergo ueniale, & mortale nō sunt unius generis, nec dicendum q sint unius speciei. H

¶ 2 Præt. Quædam peccata sunt mortalia ex genere, sicut homicidiū, & adulteriū: quædā uero ex suo gñe sunt peccata uenialia, sicut uerbū otiosum, & risus superfluus. ergo peccatum ueniale, & mortale spē differūt.

¶ 3 Præt. Sicut se hēt actus uirtuosus ad præmiū, ita se hēt peccatum ad pœnam: sed præmium est finis uirtuosi actus. ergo, & pœna est finis peccati: sed peccata distinguuntur specie scd'm fines, ut* dictū est. ergo etiam distinguuntur specie secundum reatum pœnæ. K

Sed contra. Ea, quæ constituūt speciem, sunt priora, sicut differentiæ specificæ: sed pœna sequitur culpa, sicut effectus eius. ergo peccata nō differunt specie secundum reatum pœnæ.

Resp. Dicendū, q eorum, quę specie differunt, duplex differentia inuenitur. Vna quidem, quę constituit diuersitatem specierum: & talis differentia nunquā inuenitur nisi in speciebus diuersis, sicut rationale, & irrationale, animatum, & inanimatū. Alia autem differentia est consequens diuersitatem speciei: & talis differentia etsi in aliquibus consequatur diuersitatem speciei, in alijs tñ pōt inueniri, quę sunt eadem specie, sicut album, & nigrum consequuntur diuersitate speciei corui, & cygni: tñ inuenitur hmōi differētia in eadem hominis specie. Dicendum est ergo, q m differentia uenialis, & mortalis peccati, uel quæcunq; alia dfia, quę sumitur penes reatum, non potest esse differentia constituens diuersitatē speciei. Nunquàm enim id, qđ est per accidens, constituit speciē: id aūt, quod est præter intētionē agentis, est per accidens, vt patet in 2. Phys. Manifestum est aūt, quod pœna est præter intentione peccantis: unde per accidens se hēt ad peccatū ex parte ipsius peccantis. Ordinatur tñ ad peccatū ab exteriori, scilicet ex iustitia iudicantis, qui ẽm diuersas conditiones peccatorum diuersas pœnas infligit. Vnde differentia, quę est ex reatu pœnę, potest cōsequi diuersam specie peccatorum, non autem constituit diuersitatem speciei. Differentia aūt peccati uenialis, & mortalis consequitur diuersitatē inordinationis, quę cōpletrōnem peccati. Duplex n. est inordinatio, una per subtractionē principij ordinis: alia qua ēt saluato principio ordinis fit inordinatio circa ea, q̃ sunt post principiū: sicut in corpore aialis q̃nq; quidē inordinatio cōplexionis procedit vsq; ad destructionē principij uitalis, & hæc est mors: q̃nq; uero saluo principio uitæ fit deordinatio quędā in humoribus, & tunc est ęgritudo. Principiū aūt actus totius ordinis in moralibus est finis ultimus, qui ita se hēt in operatiuis, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis, ut dr̃ in 7.* Ethic. Vnde qñ anima deordinatur per peccatum usque ad auersionem ab ultimo fine, scilicet Deo, cui unimur per charitatē, tūc est peccatū mortale: qñ uero fit deordinatio citra auersionē à Deo, tūc est pcm̃ ueniale. Sicut n. in corporib. deordinatio mortis, q̃ ē p remotionē principij uitę, est irreparabilis ẽm naturam: inordinatio

niale, & mortale non distinguuntur ex parte conuersionis, vnde habent peccata speciem: & propterea cō tingit. q vtrunque sit circa finem. idem enī est obiectum adulterij, & primi motus circa infidelitatis, & primi motus eius. Sed ex parte auersionis, vnde peccata non habent speciem iuxta duos modos deordinationis auersiuę. cō stituuntur hæc duo peccata. Cū enim peccando auersio fit à fine, est peccatum mortale: cum aūt peccando auersio non simpliciter sed quædam dispositio tamen postea gaudenda fit, tunc fit peccatum ueniale, & ex quod unq; obiectum, hæc accidant. ¶ Et hinc patet falsū esse, quod in 22 dist. secundi, Scotus dicit, q ueniale, & mortale distinguuntur: quia hoc contra præceptū, illud contra consilium. Nam n. patet utrunq; cadere sub præcepto. Sub præcepto namq; adulterij cadit adulterij peccatum: siue completum, quod est mortale: siue imperfectū, ut primus motus, & hm̃ōi. & simile est de alijs huiusmodi. Falsissimum quoque esse, qđ agens cōtra consilium peccet, experientia testatur, neminem peccati arguens, quia non ingreditur religionem, qđ est de consilio. Au thoritate quoq; Apostoli. 1. ad Cor. 7. conuincitur, ubi eum dicit. De virginibus præceptū non habeo, consiliū rō do, subiunxit: Si acceperis vxorem

co. el. *m*

Text. 50. tom. 2.

* *Cap. 8. post med. to. 5.*

D. 349.

aũt ægritudinis reparari potest ꝑ id, quod saluatur principiũ vitæ, similiter est in his, q̃ pertinent ad aiam. Nam in speculatiuis, qui errat circa principia, im persuasibilis est: qui aũt errat saluatis principijs, ꝑ ipsa principia reuocari põt. Et similiter in operatiuis, q peccando auertit ab vltimo fine, q̃tum est ex natura peccati hẽt lapsum irreparabilẽ: & iõ dr̃ peccare mortaliter, æternaliter puniendus. q uero peccat citra auersionẽ à Deo, ex ipsa rõne peccati reparabiliter deordinat, q̃a saluat principiũ: & iõ dr̃ peccare uenialiter, quia s. non ita peccat, ut mereatur interminabilem pœnam.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ pctm̃ mortale, & ueniale differunt in infinitũ ex parte auersionis, nõ aũt ex parte cõuersionis, ꝑ q̃ respicit obiectũ, unde pctm̃ speciẽ habet. unde nihil ꝓhibet, C in eadẽ speciẽ inueniri aliquod pctm̃ mortale, & ueniale: sicut primus motus in genere adulterij est pctm̃ ueniale, & uerbum otiosum, quod plerunque est ueniale, potest etiam esse mortale.

AD 2m dicendum, ꝙ ex hoc, quòd inuenitur aliquod pctm̃ mortale ex genere, & aliqđ peccatũ ueniale ex genere, sequĩ ꝙ talis differentia consequatur diuersitatem peccatorum s̃m speciem, non autem ꝙ causet eam. Talis aũt differentia potest inueniri etiam in his, quæ sunt eiusdem speciei, ut dictum est.

AD 3m dicendũ, quòd præmium est de intentione merẽtis uel uirtuose agẽtis: sed pœna nõ est de itẽtione peccãtis, sed magis est contra uolũtatem ipsius: vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum commissionis, & omissionis differant specie.

AD SEXTVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ pctm̃ omissionis, & omissionis specie differant. Delictũ. n. contra pctm̃ diuiditur, Eph. 2. vbi dr̃. Cũ essetis mortui delictis & peccatis uestris. & exponit ibi gl. Delictis, idest, dimittẽdo quæ iubentur: & peccatis, s. agẽdo prohibita. Ex quo patet, ꝙ per delictum intelligitur peccatum omissionis: per peccatum, A peccatũ commissionis. differunt igiť specie, cũ ex opposito diuidanť tanquàm diuersæ species.

¶ 2 Præt. Peccato per se, cõuenit ꝙ sit contra legem Dei. ponitur enim in eius diffinitione, ut ex supradictis patet: sed i lege Dei alia sunt ꝓcepta affirmatiua, cõtra quæ est pctm̃ omissionis, & alia ꝓcepta negatiua, contra q̃ est pctm̃ cõmissionis. ergo peccatum omissionis, & peccatum B commissionis differunt specie.

¶ 3 Præt. Omissio, & commissio differũt, sicut affirmatio, & negatio: sed affirmatio, & negatio nõ possunt esse unius speciei, q̃a negatio non habet speciẽ: non entis enim non sunt spẽs, neq; differentiæ, ut Philosophus dicit. ergo omissio, & commissio non possunt esse unius speciei.

SED CONTRA. In eadem specie peccati inuenitur omissio, & commissio. Auarus enim, & alienus rapit, qđ est pctm̃ cõmissionis, & sua non dat, quibus dare debet, quod est peccatum omissionis. ergo omissio, & commissio non differunt specie.

RESP. Dicendum, ꝙ in peccatis inuenitur duplex differẽtia, vna materialis: & alia formalis. Materialis quidem attenditur secũdum naturalem speciẽ actuũ peccati: formalis autem secun- D dum ordinem ad unum finem proprium, quod ẽt est obiectũ propriũ. unde inueniuntur aliq actus materialiter specie differentes, qui tñ formaliter sunt in eadem specie peccati, q̃a ad idẽ ordinantur: sicut ad eandẽ speciem homicidij pertinet iugulatio, lapidatio, & perforatio, q̃uis actus sint specie differentes s̃m speciem naturæ. Sic ergo si loquamur de specie peccati omissionis, & cõmissionis, materialiter differũt specie, *concl.* E large tñ loquendo de specie, s̃m quod negatio, uel priuatio speciem habere potest. Si aũt loquamur de specie peccati omissionis, & commissionis formaliter, sic non differunt specie: *concl.* quia ad idem ordinantur, & ex eodem motiuo procedunt. Auarus enim ad congregandum pecuniam, & rapit, & non dat ea, quæ dare debet. Et similiter gulosus ad satisfaciendũ gulæ, & superflua comedit, & ieiunia debita prætermittit: & idem est uidere in cæteris. Sẽper enim in rebus negatio fundatur super aliqua affirmatione, quæ est quodammodo causa eius: unde etiam in rebus naturalibus eiusdem rationis est, ꝙ ignis calefaciat, & quòd non infrigidet.

D. 1010. vxorẽ, non peccasti: & si nupserit virgo, nõ peccauit. Distinguẽdũ potius erat ex hac parte, ꝙ cadere sub ꝓcepto cõtingit dupliciter, primo sic, ꝙ eius oppositũ sit cõtra præceptũ, & hoc est mortale. Scdo sic, ꝙ eius oppositum sit præter præceptum, & hoc est ueniale.

¶ In articulo eodẽ in rñsione ad primũ, habes solutionem argumẽtorũ Aureoli apud Capreolũ in 42. di. 2. sent. cõtra hãc determinationẽ. Fundanť enim oĩa argumenta sup specificatione D. 75. peccatorum ex parte auersionis, offensę, distantię in infinitum, oppositionis ad charitatẽ, & circunstantiarũ, quorũ oĩa excepto ultimo, ex uno istę uerbo soluũtur: quia peccata ex alio specificantur, s. ex obiecto: & ex alio hęc habent, scilicet ex auer- D. 1008. sione. Qñ aũt circũstantia specificet, aut qñ faciat de ueniali mortale. infer. in qõne octuagesima octaua amplius dicetur.

¶ In articulo eodem, in rñsione ad scdm habes qualiter uerba authoris, q̃ videnť ex hac rõne, scilicet q̃a aliquid est mortale ex genere, & aliqđ ueniale ex genere, sonare ꝙ distinguanť specie, intellig. uel glosari, aut retundi possint: ut in qõna de Mal. q̃stione secũda: articulo 8. habes.

*In corp. art.

SVPER Q. LXXII. ART. VI.

Med ar. 6.

IN articulo sexto eiusdẽ septuagesimæ secundæ qõnis, habes duas regulas. Altera est, ꝙ cõmissio peccati, & omissio virtutis oppositæ, nõ distinguuntur specie moṙali, de quo est sermo. Altera est, ꝙ peccata nõ distinguunť specie scdm diuersitatem ꝓceptorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia ꝓcepta affirmatiua dãtur de actibus uirtutum negatiua uero de actibus uitiorum. Committens autem actũ uitij simul agit contra vtrũque præceptũ, cõmittẽdo actũ prohibitum, & omittendo actũ mãdatũ: & in una tantũ peccati specie errat.

15 t Porrecta per totum. 2. d. 42. q. 2. ar. 2.

*Gl. interlinearis. ibi.

¶ In eodem articulo, nota rõnem duplicẽ in rñsione ad scdm. *q. 71. ar. 6.* quare peccata nõ diuersificantur scdm diuersitatem ꝓceptorũ, quia scilicet peccatum non habet speciem ex parte auersionis. Et intendit dicere, ꝙ quia esse contra legem, seu legis ꝓceptum, (qđ idẽ est,) spectat ad auersionẽ peccati. Auertitur enim peccans à lege, nec ꝑ se intendit contra legem facere, sicut ꝑ se inordinate facere, ut ꝓdictum est, & peccatum non habet spẽm ex parte auersionis, *Libr. 4. Phy. tex 67. to. 2.* ideo diuersitas præceptorum non diuersificat speciem peccatorum. Sicut enim quia auersio non dat speciem peccato, diuersitas auersiõis nõ specificat: ita quia esse contra præceptũ non dat speciem, q̃a pertinet ad auersionem, diuersitas præceptorum non diuersificat species peccatorum. Et dicit hoc author satisfaciens argumento in ducto, ꝙ peccato per se conuenit esse cõtra legẽ: vnde ex prima rõne hic assignata didicerimus, ꝙ diuersitas ꝓcepti scdm affirmatiuum, & negatiuũ nõ variat speciem peccati: ex hac scda rõne discamus uniuersaliter ꝙ diuersitas ꝓceptorũ nõ causat diuersitatẽ specificã peccatorum. Et ex hac doctrina habes, ꝙ furtum ex hoc, quòd

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa diuisio quæ est p commissionem,& omissionem,non est secundum diuersas species formales, sed materiales tantũ, vt * dictum est. F

AD 2m dicendum, ꝙ necesse fuit in lege Dei proponi diuersa præcepta affirmatiua,& negatiua, vt gradatim hoies introducerentur ad uirtutem, prius quidē abstinendo à malo, ad quod inducimur p pcepta negatiua, G & postmodum faciēdo bonũ, ad quod inducimur p præcepta affirmatiua. Et sic pcepta affirmatiua, & negatiua nō ptinent ad diuersas virtutes,sed ad diuersos gradus virtutis, et p ɔ̃ns nō oportet ꝙ contrarientur diuersis peccatis secundum speciem. Peccatum ēt non habet speciē ex parte auersionis, quia fm hoc est negatio,uel priuatio: sed ex parte conuersionis,fm quod est H actus quidam. unde secundũ diuersa præcepta legis nō diuersificantur peccata fm speciem.

AD 3m dicēdum, ꝙ obiectio illa pcedit de materiali diuersitate speciei. Sciendum est tamē, ꝙ negatio etsi pprie non sit in specie constituitur tamē in specie per d reductionem ad aliquã affirmationem quam sequitur.

ARTICVLVS VII. I

Vtrũ conuenienter diuidatur peccatũ in peccatũ cordis,oris,& operis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr quòd inconueniēter diuidatur pctm̃ in peccatũ cordis,oris,& operis. Aug.enim in 12. * de Trin. ponit b tres gradus peccati, quorum primus est cum carnalis sensus illecebram quãdam ingerit, quod est pctm̃ cogitationis. Secundus gradus K est, qñ sola cogitationis delectatione aliqs cōtentus est. Tertius gradus est, qñ faciendum discernitur p consensum: sed tria hæc ptinent ad peccatum cordis. ergo inconuenienter pctm̃ cordis ponit quasi unũ genus peccati. ¶ 2 Præt. † Greg. in 4. Mor. ponit quatuor gradus peccati, quorũ primus est culpa latēs in corde: scds,cũ exterius publicat: tertius est,cũ cōsuetudine roboratur: quartus est, cũ usque ad psumptionē diuinę misericordię vel ad desperationem homo pcedit: ubi non h distinguit pctm̃ operis à peccato oris, & addũt duo alij peccatorũ gradus. ergo incōueniens fuit h prima diuisio. ¶ 3 Præt. Non pōt esse pctm̃ in ore, vel in opere, nisi fiat pri9 in corde. ergo ista peccata specie non h differunt. non ergo debent contra seinuicem diuidi.

SED CONTRA est, qđ * Hiero. dicit sup Ezech. Tria sũt genera delicta, qbus humanũ subiacet genus: aut eñ cogitatione, aut sermōe, aut opere peccam9.

RES. Dicendum, ꝙ aliqua inueniuntur differre d specie dupliciter. Vno modo ex eo ꝙ utrũque habet speciem completam, sicut eqnus,& bos differunt specie. Alio modo,fm diuersos gradus in aliqua generatione, uel motu accipiunt diuersę species: sicut ædificatio est cōpleta generatio domus, collocatio aũt fundamenti, & erectio parietis sũt spēs incompletæ, ut patet per * Philosophũ in 10. Eth. & idē ēt pōt dici in generationibus animalium. Sic igitur * pctm̃ diuiditur per hæc tria, s. peccatũ oris, cordis, & operis, nō sicut p diuersas species cōpletas: n na cōsumatio peccati est in opere, vñ pctm̃ operis habet speciem cōpletã, sed prima inchoatio eius ē quasi fundatio in corde. Secũdus aũt gradus eius est in ore, secũdũ qđ homo prorũpit facile ad manifestandũ conceptum cordis. Tertius aũt gradus iam est in cōsumatione operis. Et sic * hæc tria differunt fm diuersos gradus peccati: * patet tamen ꝙ hæc tria pertinent ad unam perfectam peccati speciem, cum ab eodem motiuo procedant. Iracundus enim ex hoc quòd appetit uindictam, primo quidem perturbatur in corde, secundo in uerba contumeliosa prorumpit, tertio vero procedit vsque ad facta iniuriosa: & idem patet in luxuria,& in quolibet alio peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omne peccatum cordis conuenit in ratione occulti, & secundum hoc ponitur unus gradus, qui tamen per tres gradus distinguitur, scilicet cogitationis, delectationis, & consensus.

AD 2m dicendum, ꝙ pctm̃ oris, & operis conueniunt in manifestatione,& pp hoc ea * Gregori9 sub uno ɔputat: * Hierony. aũt distinguit ea, quia

---

quòd est phibitum diuersis præceptis, puta, iuris diuini, naturalis, positiui, principis, prælat. &c. non acquirit aliam spēm & simile est de peccato ex iure positiuo tñ multiplicatis præceptis à subordinatis prælatis. Assignata uẽ que ratio vniuersalis est, s. ꝙ peccans respicit pręceptum ex parte auersionis. Propterea hic habes determinatũ in oppositũ, qd in qōne de mal. q. 2. art. 6. rōnabile uidebatur esse, s. peccata, quia prohibita, distingui secundum præcepta. semper enim peccatum ex parte conuersionis distinguitur specie, ut dictũ ē.

*In corp. art.

SVPER Q. LXXII, ART. VII.

Medina ar. 7.

IN articulo septimo eiusdem septuagesimæ secundę quæstionis nota, ꝙ diuisio peccati in pctm̃ cordis, oris, & operis dupliciter intelligi pōt. Primo per modũ diuisiuus totius uniuersalis in partes subiectiuas generis, s. in species. Secundo per modum quasi totius integralis in suas partes consequenter se habentes: & hoc mō tractat in psenti lfa. ¶ Ad cuius euidentiã scito, ꝙ peccata sunt in duplici differẽtia nam quædam sunt, q̃ perfectionem non habent nisi in opere, vt furtũ, homicidiũ, & adulteriũ, & hmōi peccata se habent ad peccata cordis, oris, & operis, quasi ut totũ integrale ad suas partes, sicut domus ad fundamentum, parietes ad tectum. Et sic tractatur in ista prima distinctio, & dr ꝙ distinguunt secundũ gradus eiusdē speciei. Quædam aũt sunt, quæ perficiũtur solo corde, ut hæresis: vel perficiuntur in ore, ut detractio. Et sic pctm̃ diuiditur in pctm̃ cordis, oris, & operis, ut in ueras, & perfectas species peccati, ut in ultima quæstione tertiæ partis, articulo penulti. author docet. ¶ Circa eundem articulum dubium est duplex. Primo. Si distinctio secundũ gradus in peccato cordis oris,& operis sit, sicut sit etiam distinctio specifica secundum species imperfectas. Et ratio dubii est, qa litera hic proponit in cōi: in amplificatiua autem ad præsentem materiam nō affirmat distinctionem secundum species imperfectas, sed solum negat distinctionem secundũ speciem perfectam, & affirmat distinctionem secundum gradus, ut patet intuenti. Non parum etiam refert si utroque modo dicatur. nam species imperfecta species est,& distincta secundum species imperfectas, distincta erunt secundum speciam absolute, quàm autem in ordine ad aliquid superueniens secũdum quid essent eiusdem speciei. Secundo dubitatur, qa litera diuersitate uidetur, & confundere peccatum oris, ꝙ habet perfectam speciē cum peccato oris, qđ importat gradũ speciei. Nam ponit contumeliam pro progressu uindictæ: & constat ꝙ cōtumelia est pctm̃, quod perficitur in ore. undiq; igitur diffusa uidetur doctrina hæc. ¶ Ad hoc di. ꝙ dupliciter contingit pctm̃ cordis, & oris ordinari ad peccatũ operis, ut imperfectum ad perfectum. Primo per modum simplicis prosecutionis: sicut qui vult fornicari, & inuitat fornicariam. de his constat, quòd

D. 673. 1060.

381 *Porrecta per totum.* Inf. q. 100 ar. 5. & 6. cor. Et 2. 2. prol. Et 2. d. 42. q. 2. ar. 2. q. 1

*Li. 12. de Tri. c. 12. circa me. tom. 3.

†Li. 4. Mora. c. 27. a med.

*In illud Ezec. 43. Cũ cōpleueris expiationē tom. 5.

D. 509.

*Ca. 4. t. 5.

concl.

concl.

*Loco in ar. citato.

*Loco in arg. Sed contra citato.

ꝙ nulla est distinctio specifica in esse morali, sed solum unius speciei progressus. Scdo ꝑ modū cuiusdā intermedij termini, ut consensus in delectationē cogitati adulterij, & uerba ꝓuocantia ad hoc, scđm se tñ delectabilia: & in illis apparet, ꝙ si aliqua specifica differētia scđm species imperfectas, sicut in generatione animalium, & ædificatione. sed re uera nō est & sic aliqua diuersitas specierū imperfectarū, sed similitudo potius earū. Nō.n.est hic distinctio particularū formarum heterogenearū, sicut in ædificatione fundare, erigere, & cooperire distinguunt specie: nec est hic aliqua forma media, ut uia, sicut forma embrionis est in uia ad formam hoīs: sed tantúmō forma interni hoīs ꝓprij diuersimode in corde, in ore, atq; opere se habens scđm pfectū, & imperfectum grauamateriæ. Et tamen est illa, q̃ in litera ponitur quia. s. unicum sit est motiuum obiectiue. pp qđ author in litera non affirmauit distinctionē imperfectarū specierū in hac materiali distinctione, ut dubitandum tactū est, quāuis ē iuxta authoris doctrinā in q. de potētia Dei, q.3.ar.9.ad 10. si distinguerentur specie imperfecta, ut embrio distinguit à perfecta specie, nō ꝓpterea essent peccata hæc diuersarū specierū, sed oīa cōprehenduntur sub pfctō uorum specierū: quoniā huiusmodi imperfectæ species nec sunt in genere, nec in specie, nisi ꝑ reductionē, eo mō, quo imperfectū reducitur ad pfectū. Nō .n.sunt qdam de per se species, ut terra, & elementa: sed sunt qdam ꝑ se, & essentialiter ordinatæ naturæ ad species, ut motus ad terminum, ita ꝙ se habent ut quidam motus permanentes ad ipsas species non habētes aliās species: sicut nec motus successiui absq; termino tū speciebus, & ꝑ hęc patet solutio primi

383 Porrecta per totum. Mal. q. 2. art. 6. c. Et q. 14. art. 3.

*Arist. 5. meta. tex. 37.

a

in peccato oris est manifestatio tm̃, & principaliter intenta: in peccato uero operis est principaliter expletio interioris ꝯceptus cordis, sed manifestatio est ex ꝯsequēti: cōsuetudo uero, & desperatio sūt gradus cōsequētes post spēm pfectam peccati, sicut adolescentia, & iuuentus post pfectā hoīs generationē.

Ad 3m dicendū, ꝙ peccatum cordis, & oris non distinguunt à peccato operis, qñ simul cum eo cōiungunt, sed prout quodlibet horū per se inuenitur sicut etiam pars motus nō distinguitur à toto motu, quando motus est continuus, sed solum quādo motus sistit in medio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum superabundantia, & defectus diuersificent species peccatorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ superabundantia, & defectus non diuersificēt species peccatorum. Superabūdantia enim & defectus, differūt secundum magis, & minus, sed magis, & minus non diuersificant speciem. ergo superabundantia, & defectus non diuersificant speciem peccatorum.

¶2 Præt. Sicut peccatū in agibilibus sit ex hoc, ꝙ receditur à rectitudine rōnis, ita falsitas in speculatiuis est ex hoc, ꝙ receditur à ueritate rei: sed nō diuersificat species falsitatis ex hoc, ꝙ aliquis dicit plus, uel minus esse, quàm sit in re. ergo etiam non diuersificatur species peccati ex hoc, ꝙ recedit à rectitudine rationis in plus, uel minus.

¶3 Præt. Ex duabus speciebus nō constituitur una species, vt *Porphyrius dicit: sed superabūdantia, & defectus uniuntur in uno peccato. sunt enim simul quidam illiberales, & prodigi, quorum duorū illiberalitas est peccatum secundum defectum: ꝓdigalitas aūt secundum superabundantiam. ergo superabundantia, & defectus non diuersificant speciem peccatorum.

SED CONTRA. Contraria differunt secundum speciem. nam contrarietas est differentia ſm

A formam, ut dicitur in 10. *Metaphys. sed uitia, quæ differunt secundum superabundantiam, & defectum, sunt contraria, sicut illiberalitas prodigalitati. ergo differunt secundum speciem.

RESP. Dicendū, ꝙ cū in peccato sint duo, scilicet ipse actus, & inordinatio eius prout recedit ab ordine rationis, & legis diuinæ, species peccati attendit non ex parte inordinationis, quæ est B præter intentionem peccantis, vt *sup. dictum est: sed magis ex parte ipsius actus, ſm quod terminatur ad obiectū in qđ fertur intentio peccātis. & ideo vbicunq; occurrit diuersum motiuum inclinans intētionē ad peccandum, ibi est diuersa species peccati. Manifestū est aūt ꝙ nō est idē motiuum ad peccādum in peccatis, quæ sunt scđm superabundātiam, & in peccatis, C quæ sunt scđm defectum: quinimò sunt ꝯtria motiua, sicut motiuum in peccato intēperantiæ, est amor delectationū corporalium: motiuū aūt in peccato insensibilitatis est odium earū. vnde huiusmodi peccata non solū differunt specie, sed etiam sunt sibiinuicem contraria.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ magis, & minus, etsi non sint D cā diuersitatis speciei, consequuntur tamen qñq; species differentes prout proueniunt ex diuersis formis, sicut si dicat, ꝙ ignis est leuior aere. vnde *Philosophus dicit in 8. Ethic. ꝙ qui posuerunt nō esse diuersas species amicitiarum pp hoc, ꝙ dñr secundum magis, & minus, non sufficienti crediderunt signo: & hoc modo superexcedere rationem, uel deficere ab ea pertinet ad diuersa peccata secundū E speciem, in quantum consequuntur diuersa motiua.

AD 2m dicēdum, ꝙ intentio peccantis non est ut recedat à rōne, & ideo non efficitur eiusdem rationis peccatū superabūdantiæ, et defectus pp recessum ab eadem rationis rectitudine: sed qñq; ille, qui dicit falsum, intendit ueritatem occultare. vnde quantū ad hoc, non refert utrum dicat uel plus, uel minus: si tamen recedere à ueritate

dubij. Ad scđm aūt dr, ꝙ licet peccatum contumeliæ perficiatur in ore, ut cōmuniter vr in usu: si contumeliæ tñ nomine intelligatur dehonorationis peccatū, certū est ꝙ nō consumatur in ore, quis multa in peccato oris dehonoratio fit. Plus namque dehonorat aliquā uxorem adulterio exponendo, q̃ dicendo ei, ꝙ uxor est adultera stāte eadē intentione. unde in litera cōparatur dicere uerba contumeliosa ad facere facta contumeliosa: & sine dubio sunt eiusdē speciei scđm illā rōnem formalem dehonorationis, & sic nulla est diuersio. Secus aūt est, qñ aliquis contumelia initiatur uerbo, & facto, post modum ad uindictam alterius rei, q̃ honoris intendit, uel medio utitur scđm se malo ad uindictā honoris, ut in exemplo dato patet. Tunc .n. plures uindictas intendit, & in pluribus speciebus reponitur eius peccatum.

*Text. 13. & 14. to. 3.

*art. 1. huius quęst.

D. 781.

SVPER Q. LXXII. ART. VIII.

Medina art. 8.

IN art. 8. & 9. eiusdē 72. quæst. nota, ꝙ author distinguere peccatorū species intēdens, ex parte motiuorū finiū, vł digredi ad motiua ex parte agentis, breuitatis (ut puto) cā, unlēs intelligi ex tali distinctione diuersitatē obiectorū. uerbi gratia, cū dicit ꝙ intēperantia, & insensibilitas oriuntur ex cōtrarijs motiuis. s. ex delectationē amore, & odio earū, vult intelligi ex delectationib. amabilibus, & ex eisdem exosis. oportet. n. sumere motiua effectiue non ut sic, sed id, qđ redundat in obiecto qđ mouet finaliter: & sic ēt intellige nonum articulum.

¶ In rńsione ad scđm prædicti 8. articu. intellige Nouitiæ duplicem modum recedendi à ueritate, s. ꝑ se intendendo recessum ab ea, & tunc nō differt specie magis, & minus, sicut, nec in re-

D. 648.

*Ca. 1. in fi. tom. 5.

In recessu à ratione ut sic, & non per se intédendo: & tūc differt A specie, sicut auersio in peccatis ea motiuis.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, signa illam, & intuere illius ueritatē, & in his, qui auarissimi sunt ad habendū etiam Iesu Christi patrimonium, & effundunt in meretrices, ue nationes, &c. sunt.n. simul auari, & prodigi, ut in litera dr, & experientia testatur abominabilis, quam utinā nescire liceret.

bono malum, & nullum interuenit per se obiectum illius speciei, cuius est illa circunstantia, puta parricidij, uel homicidij. quomodo ergo consonant dicta, & in qua specie sunt ista peccata, non apparet.

¶ Ad hoc dubium est multiplex dicendi modus, scilicet ex consequenti, ex materia, ex omissione, ex ignorantia, ex negligentia.

SVPER Q. LXXII. ART. IX.

Medina ar. 9.

IN ar. 9. eiusdē q. 72. aduerte, q author mutat opinionē, quā in quarto senten. dist. 16. q. 93. tenuit, s. q circunstātia et si non sit finis, dat speciē peccato, & uult hic idē esse iudicium de specificatiōe actus humani ex circunstātia in actu uirtutis, & in actu uitij: quia utrobiq; oportet speciem dari à motiuo, ut obiecto: & nunquā circunstantiam ut sic, dare speciē, sed oportere eā transire in differentiam, seu cōditionē obiecti iuxta superius determinata in q. 18. Et quia ibi uoluit peccati speciem sumi ea parte priuationis, hæc soluit rationē primam ad primum, & secundum. Nec est difficile soluere rationes, quæ ibi afferuntur, scilicet de fure, qui nollet calicem quem furatur, esse sacrum, & quòd sola circunstātia, eur, mutaret speciem. Insufficiens nāque signum nō finis est nolle illas habentis uoluntatē liberā deliberatā ad illud:

384 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 53. ar. 2. ad 3. & q. 92. a. 2. co. & q. 148. art. 4. ad 1. 2. & 3. Et 3. di. 36. ar. 5. & mal. q. 2. art. 6. & q. 14. art. 3.

Cap. 4. in pat. 4. post med. illi

sit præter intentionē, tūc manifestū est, q ex diuersis causis aliquis mouet ad dicerdū plus, vel minus: & ſm hoc diuersa est rō falsitatis. sicut patet de iactatore, qui superexcedit dicendo falsum, q̄rens gloriā, & de deceptore, q diminuit euadens debiti solutionē: unde, & q̄dā falsæ opiniones sunt sibiinuicē cōtrariæ.

Ad 3m dicendū, q prodigus, & illiberalis pōt esse aliquis ſm diuersa, ut s. sit aliquis illiberalis in accipiendo, quæ non debet, & prodigus in dando, quæ non debet: nihil autem prohibet cōtraria inesse eidem ſm diuersa.

ARTICVLVS IX.

Vtrum peccata diuersificentur specie secundum diuersas circunstantias.

AD NONVM sic proceditur. Videtur q uitia, & peccata diuersificent specie secundū diuersas circunstātias, quia, ut dicit* Diony 4. cap. de di. no. Malū contingit ex singularib. defectibus: singulares aūt defectus sunt corruptiones singularū circunstantiarum. ergo ex singulis circunstantijs corruptis singulæ species peccatorū consequunt.

¶ 2 Præt. Peccata sunt quidā act^9 humani: sed act^9 humani interdū accipiūt speciē à circunstātiis, ut supra habitū est.* ergo peccata differunt specie, ſcd̄m quod diuersæ circūstantiæ corrūpunt.

¶ 3 Præt. Diuersæ species gulæ assignant ſm particulas, quæ in hoc uersiculo cōtinent, Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose: hæc aūt pertinet ad diuersas circūstantias. nā præpropere est anteq̄ oportet: nimis, plus q̄ oportet, & idē patet in alijs. ergo species peccati diuersificātur ſm diuersas circunstantias.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in 3. & 4. Eth.* q singula uitia peccat agendo plusquā oportet, & qñ nō oportet, & similiter ſm oēs alias circunstantias: nō ergo secundū hoc diuersificant peccatorū species.

RESP. Dicendū, q sicut dictū est,* ubi occurrit aliud motiuū ad peccandū, ibi est alia peccati species: quia motiuū ad peccandum est finis, & obiectū. Contingit aūt qñq; q in corruptionib. diuersarum circunstantiarum, est idem motiuum: sicut illiberalis ab eodem mouetur, q accipiat qñ non oportet, & ubi nō oportet, & plus q̄ oportet, & sic de alijs circunstantiis. hoc.n. facit pp inordinatum appetitū pecuniæ congregandæ: & in talibus diuersarum circunstantiarum corruptiones non diuer-

¶ Ex cōsequenti quidem quia sicut aliquis actus est ex cōsequenti uolitus, ita ob eū propriū illius actus est ex consequēti intentū. uerb gratia, in exēplo allato, Sicut ille nō endo, improuide sagittare, ex cōsequenti uoluit actū percussionis cōsequēter ita ex consequenti intēdit propriū percussionis obiectū, ac p hoc actus improuidus sagittationis trahitur in aliā speciem accidentalē. Sed hæc uia implicat cōtradictionem: quia eo ipso q aliquid sit ex cōsequēter ad actum, & obiectū intentū, est extra latitudinē specifican. nec est dare species accidentales respectu actus interioris uoluntatis: quia à solo obiecto est illius species, quod est eius finis, licet sit aliqua species principalior altera, sicut finis est sub fine, ut cum furtū sit ut mœchetur. Vnde si circunstantia sit accidens, si dat speciem eo ipso trahitur in substantiam, quia transit in obiectum, unde est substantialis differentia act^9, ut in quæstione decima octaua, art. 10. superius patet.

¶ Ex materia uero, quia materia ad eandem speciem spectat, ad

*q. 18. ar. 10.

*Ti 3. Eth. c. 7. Et lib. 4 c. 1. & 5.

*art. præc.

D. 991.

sicut etiam accedens ad uxorem alterius mallet ipsam esse innuptam. Nec sequitur, q sola circunstantia, eur, mutet speciem, sed quòd nec eur, nec aliqua circunstantia mutet speciē, nisi habeat rōnem alterius motiui, ut finis: non ita quòd sit, aut apprehendatur ut finis præsentis peccati. Non enim sacrilegium est finis furti, cum aliquis furatur sacrum: sed sufficit q sit confinis. Et furtum enim sacrilegum est conuersio ad bonū, commutabile, ut obiectum contrarium rationis, quia alienum & quia sacrum.

¶ In articulo eodem nono eiusdem quæst. 72. dubium occurrit. Quomodo stant ista simul, scilicet, Circunstantia nunquàm dat speciem nisi ratione alterius motiui, ut obiecti, seu finis procul dubio per se quia, ab his, quæ sunt per accidens non sumitur species: & omnis circunstantia trāsmutans actum de bono in malum, dat peccato speciam: fuit enim hæc regula in quæst. 18. assignata. Cum enim quicquid pr[illegible] intentionem actui uoluntario coniunctum sit, non per se obiectum sit, & omne incognitum præter intentionem contingatur uoluntario actui, oportet dicere aut quòd nullus actus sit ex bono malus ex circunstantia ignota, quantumcunque mala: aut quòd circunstantia dat speciem absque hoc, quòd eius obiectum sit per se motiuum uoluntatis ut finis. uerbi gratia. Ioannes exercens se ad sagittandum, minus prouide emittens sagittam percutit patrem in hoc, & infinitis similibus circunstantia facit actum de

quam formam. Et propterea quando aliquid est materialiter uolitum, ad eandem speciem spectat actus ille, ad quam spectaret, si esset formaliter uolitum: & ideo in exemplo posito, quia Ioann. uoluit percussionem materialiter, ad speciem homicidij, & parricidij reducti ue spectat. Sed hæc uia falso innititur fundamento: quia materiam spectat ad speciem formæ, intelligitur de forma non sub qua esset: non enim materia animalis spectat ad speciem cadaueris, quia esset sub ea si ab anima relinqueretur. Constat autem omne peccatum habere actu aliquam formam, cum nihil sit in genere, quod non sit in aliqua specie, ac per hoc nihil est in specie peccati: quod non sit in aliqua specie peccati. & nihilominus falsam profert sententiam: quoniam quicquid est materialiter uolitum sub aliqua forma, totum spectat ad formæ speciem. unde hic dicitur, quòd omnes circunstantiæ sub uno motiuo ad unam speciem illius, scilicet motiui, spectant. Constat, quoque, quod procurans à muliere consensum ad fornicationē, & consequenter, & materialiter vult & intendit spiritualem mortem illius: & tamen actus ille nullo modo respicit speciem à morte spirituali, sed à fornicatione per se intenta. Quæ ergo ex consequenti, uel materialiter, uel per accidens coniunguntur, quamuis nocumenta, & mala, ut patet exemplo nunc allato, non trahunt in suam speciem, quamuis aggrauent peccatum: traherent autem in suas species, si intenta essent.

¶ Ex

¶Ex omissione autem ignorantia, & negligentia, quæ sunt species omissionis, qa in hmōi peccatis interueniens omissio, uel scientiæ, uel consilij, uel solicitudinis: omissio aūt propriā spēm sortitur nō ex actu, cui per accidens annectitur, sed ex proposito genere, etsi nullus interueniat actus. Qui.n. omittit audire Missam, vacans illa hora ludo nō specificatur omissio ex actu ludi, qa p accidēs iungit omissionis peccato, sed ex diuino cultu, cui cōtrariatur omissio illa. Vnde in hmō peccatis tm̄ mali est, ſpē cum omissionis secundum suas species habent. Sed hoc nihil est, quia peccata ista sunt peccata commissionis. Occidens.n. hominem improuide sagittando, dicens malum de proximo nō animo detrahendi, absoluēs ignoranter aliquem à peccato, vel censura, à qua nō potest: & alia hmōi, non omittendo, sed cōmittendo cōtra legē peccant. Præterea, Hoc non est soluere, sed quasi mutare qōnem. nam cōe est commissionibus, & omissionibus, q oēs subjecdē fine motiuo cadentes, ad eandem spēm spectent. Vñ sicut primus p se obiecta commissionū, ita, & omissionum, nisi q in omissione nō oportet ponere obiectum positiue uolitū, sed negatiue uoluntariū, & p se, sicut ipsam omissionē. Alter dr, quòd nulla est in dictis authoris discordia: & q huiusmodi actus suorio proprijs speciebus suorum per se formaliter, & directe obiectorum tantum.

sificāt species peccatorū, sed ptinent ad unā, & eandē peccati spēm. Qnq; verò contingit, q corruptiones diuersarū circunstātiarū, pueniunt à diuersis motiuis, puta, q aliqs ꝑpropere comedat, pōt prouenire ex hoc, q hō non pōt ferre dilationē cibi pp facilem consumptionē humiditatis: q uero appetat immoderatū cibū, pōt contingere pp virtutem naturæ potentem ad cōuertendū multū cibū. Quòd aūt aliquis appetat cibos deliciosos, contingit pp appetitum delectationis, quę est in cibo: vñ in *calibus diuersarum circunstantiarum corruptiones inducunt diuersas peccati species *.

Ad primum ergo dicendum, quòd malum inquantum hmōi, priuatio est: & ideo diuersificatur specie ſm ea, quæ priuātur, sicut, & cæteræ priuationes: sed peccatum non sortitur spēm ex parte priuatiōis, uel auersionis, vt supra dictum est, * sed ex cōuersione ad obiectum actus.

Ad 2m dicendum, quod circūstantia nunquàm transfert actū in aliam speciem, nisi quando est aliud motiuum.

Ad 3m dicēdum, q in diuersis speciebus gulæ diuersa sunt motiua, sicut dictum est *.

[illegible] encl. — *Art. 1. huius q. — *In corp. art.

¶Ad quorum euidentiam scire oportet, quòd aliud est loqui de voluntario, & aliud de uoluntario specificante. Non enim sufficit ad rationem specificatiōis in moralibus, q sit uoluntarium sed plus exigitur: iam enim dictum est quòd peccatum non habet speciē ex auersione, & cōstat, q auersio est volūtaria. Quòd autem sit illud plus, colligitur ex dictis. Cum enim actus moralis ex obiecto, seu fine speciem habeat, & constat quòd intelligit de obiecto formaliter, sicut vniuersaliter cum de specificatione actuum, & potentiarum ex obiectis dicitur: & quia quod est per accidens, extra speciem est, oportet etiam q intelligatur de obiecto per se: & quia in per se, & formaliter obiectum actus directe tendit actus, ut patet inductiue, cōsequens est ut de obiecto directe intelligatur, & sic ad hoc quòd obiectum specificet actuum voluntatis, exigitur quòd sit formaliter per se, & directe intentum: non exigitur autem quòd sit primo intētum. Stat.n. quod sit per se formaliter & directe, secundario tamen intentum: sicut cum quis vult mœchari, ut furetur, uolitio specificatur ab utroque, licet à furto principalius. Circunstantia igitur specificans, eo ipso quòd ingreditur latitudinem specificantiū, oportet obiectiuū ordinem intrare, & differentiam, seu conditionem obiectiuam ponere formaliter, & directe intentam. Cū autem nullum & ignoranter incursum sit per se, & directe uolitum, consequens est quod nulla huiusmodi conditio, seu circūstantia det peccato speciem. Nec est uerum, quòd actus fiat de bono malus ex huiusmodi ignotis conditionib. sed fit de malo peior, aut pluribus modis malus. Sagittās enim improuide, actū facit moraliter malum, etiam si nullum contingat lædi, quoniā

sagittatio est actus uoluntarius periculosus, & debet fieri quando, & ubi sicut & c. oportet: quod ab improuido non seruatur. Quando autē lædi aliquem contingit, læsio talis aggrauat actū in malum, ut in q. seq. de nocumento aggrauante dr̄. Et eodē modo cum quis verba detractoria non detrahendo, sed otiose dicit, læsio famę proximi non specificat actum, sed aggrauat, obligatque ad restitutionem ratione læsionis. Si quis similiter ex ignorantia absoluit à quo non potest, non est ceus illius actus, sed improuidi, seu ignorantis actus quo ad moralem speciē. secus autem videtur quo ad pœnas positiui iuris: quoniam iuris dispositioni stādum est. Si enim, verbi gratia, dicatur. Si quis auferit, uel præsumpserit absoluere, sit excommunicatus, contra faciens ex ignorantia, excusatur à pœna: quia excusatur ab actu per se formaliter, & directe uolito: quod audaciæ præsumptionis, & similium nominum ratio insinuat. Si uero dicatur, Si quis absoluerit, incidere uidetur in Canonem, eo q sicut potest ius positiuum pœnam ponere excommunicationis actui, etiā de se non illicito, ut patet de religiosis inducentibus ad sepulturas &c multo magis pōt excōicare, pro actu illicito, qualis est actus voluntarius ex culpabili, etiam venialiter ignorantia. Reponēda sunt igitur peccata in solis speciebus suorum per se obiectorum formaliter, & directe uolitorum. Annexa autem, & materialiter concurrentia aggrauare quidem, specificare autem non possunt. Sed nec hoc satisfacit: quoniam redit fere in idem cum dicentibus, q tātum est hoc peccati, quantum omissio, seu negligentia &c. meruit sola enim maiori grauitate differentiam constituit: nec saluatur, qd̄ communiter dicitur, scilicet, quod tales sunt homicidę, & huiusmodi: quia ergo de ignorantia inferius erit ex proposito tractatus, & ex illa hæc pendet, illuc usque solutio difficultatis huius differatur. hæc autem exercebunt ingenium.

38c [illegible] per [illegible]. 3 q. 86. ar. 3. Et 3. di. 36 a. 1. Et 4 d. 15. q. 1. ar. 3. q. 1 cor. & d. 16. q 2 ar. 1. q. 2. cor. & d. 18. q. 2. ar. 5. q. 3. ad 1.

QVAESTIO LXXIII.

De comparatione peccatorum adinuicem, in decem articulos diuisa.

Deinde considerandum est de comparatione peccatorum adinuicem.

Et circa hoc quęruntur decem.

¶Primo, Vtrum omnia peccata & vitia sint connexa.

¶Secūdo, Vtrum oia sint paria.

¶Tertiò, Vtrū grauitas peccatorum attendatur ſm obiecta.

¶Quarto, Vtrū ſm dignitatē uirtutū, qb. peccata opponunt.

¶Quīto, Vtrū peccata carnalia sint grauiora, quàm spūalia.

¶Sexto, Vtrum secundū causas peccatorum attendatur grauitas peccatorum.

¶Septimo, Vtrum secundum circunstantias.

¶Octauo, Vtrū secundum quantitatem nocumenti.

¶Nono, Vtrum ſm conditionē personæ, in quam peccatur.

¶Decimo, Vtrū propter magnitudinem personæ peccantis aggrauetur peccatum.

Articvlvs 1.

Vtrum omnia peccata sint connexa.

Ad primum sic proceditur. Vr̄ quòd omnia peccata sint cōnexa. Dicitur.n. Iacobi 2.

SVPER QVÆST. LXXIII.

Palud. 3. d. 36. q. 5. Med. art. 1.

In quæstione septuagesimatertia usque ad septimum articulum inclusiue nihil scribendum occurrit, nisi quòd in quarto artic. responsio ad tertium non te fallat in quæstione de felicitate, an consistat in actu uoluntatis. eo q pessimo cum opponatur optimum, & odium Dei sit pessimum, & amor charitatis optimum, & felicitas consistat in optimo, in amore erit felicitas. Propositio nanque dicens, quòd pessimum optimo contrarium est, intelligitur in rebus habentibus contrarium: in carentibus autem contrarietate, non habet locum. Vnde lumen gloriæ quod caret contrario, non propterea desinit esse melior habitus, quàm sit charitas. immo hoc ipsum, quòd est esse talem habitum disponentem ad deitatem absque contrarietate, uidetur suæ excellentiæ attestatio, quasi propinquissime se habeat ad deitatem, cui non est fas cogitare contrarium.

Quicunque totã legẽ seruauerit, offendat aũt in vno, factus est hoium reus: sed idẽ est esse reũ oium mandatorũ legis, ꝙ habere oia peccata: qa sicut * Ambr. dicit, pctm̃ est trãsgressio legis diuinæ, & cæ lestiũ inobedientia mandatorũ. ergo quicunq; peccat in vno peccato, subijcitur omnibus peccatis.

Amb. lib. de parad. c. 8 aut in med. tom. 4.

¶ 2 Præt. Quodlibet pctm̃ excludit uirtutẽ sibi oppositam: sed qui caret una virtute, caret omnib. ut patet ex † supradictis. ergo q. peccat uno peccato priuatur omnibus virtutibus: sed qui caret uirtute, habet vitium sibi oppositum. ergo, qui habet unũ peccatum, habet omnia peccata.

† q. 65. ar. 1.

¶ 3 Præt. Virtutes oẽs sunt connexæ, q̃ conueniunt in uno principio, vt * supra habitũ est: sed sicut virtutes conueniunt in uno principio, ita, & peccata q̃ a sicut amor Dei, q facit ciuitatẽ Dei, ẽ principiũ, & radix oium virtutũ: ita amor sui, qui facit ciuitatẽ Babylonis, est radix oium peccatorũ, ut patet p Aug. 4. * De ciu. Dei. ergo ẽt oia uitia, & peccata sunt connexa, ita ut qui unum habet, habeat oia.

* q. 65. ar. 1. & 2.

* C. 28. & vlt. t. 5.

Sed contra. Quædam vitia sunt sibiinuicem 9ria, ut patet per Philosophum in 2. * Eth. sed impossibile est cõtraria simul inesse eidem. ergo impossibile est oĩa peccata, & uitia sibi esse inuicẽ cõnexa.

* C. 8. t. 5.

Resp. Dicendũ, ꝙ aliter se habet intentio agẽtis sm̃ virtutem ad sequẽdũ rõnẽ, & aliter intẽtio peccantis ad diuertẽdũ à rõne. Cuiuslibet. n. agẽtis sm̃ virtutẽ intentio est, ut ipsius rõnis regulã sequatur & iõ oium uirtutũ intentio in idẽ tẽdit, & pp hoc oẽs virtutes habẽt cõnexionẽ adinuicẽ in rõne recta agibiliũ, q̃ est prudentia, sicut * supradictũ ẽ: sed intentio peccantis nõ est ad hoc, ꝙ recedat ab eo qđ est sm̃ rõnẽ, sed potius ꝙ tendat in aliqđ bonũ appetibile, à quo speciẽ sortit. Hmõi aũt bona, ĩ q̃ tendit intentio peccãtis à rõne recedẽs, sunt diuersa, nullãdconnexionẽ habentia adinuicẽ: immo ẽt interdum sunt 9ria. Cũ igitur uitia, & peccata speciẽ habeant sm̃ illud ad qđ conuertunt, manifestũ est, ꝙ sm̃ illud, qđ pficit spẽm peccatorũ, nullã cõnexionẽ habent peccata adinuicẽ. Nõ enim pctm̃ cõmittitur in accedendo à multitudine ad unitatẽ, sicut accidit in uirtutibus, quæ sunt connexæ, sed potius in recedendo ab vnitate ad multitudinem.

* q. 65. ar. 1.

D. 103.

concl.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ Iacobus loquitur de peccato non ex parte conuersionis, sm̃ qđ peccata distinguunt, sicut * dictũ est: sed loquitur de eis ex parte auersionis, inq̃tũ. s. hõ peccando recedit à legis mandato. Oĩa aũt legis mandata sunt ab uno & eodẽ, ut ipse ibidẽ dicit: & iõ idẽ Deus cõtẽnit ĩ oi peccato: & ex hac parte dicit, ꝙ q offendit ĩ uno factus est oium re⁹: qa scilicet uno peccato peccãdo incurrit pœnæ reatũ ex hoc, ꝙ contẽnit Deum, ex cuius cõtẽptu prouenit oium peccatorũ reatus.

* In corp. artic. & q. 72. ar. 1.

Ad 2m̃ dicendũ, ꝙ sicut * supra dictum est, non p quemlibet actum peccati, tollitur virtus opposita. nã pctm̃ ueniale uirtutem non tollit: pctm̃ aũt mortale tollit uirtutem infusam, inquantum auertit à Deo. sed unus actus peccati ẽt mortalis, non tollit habitum uirtutis acquisitæ: sed si multiplicent act⁹, intantum ꝙ generetur 9trarius habitus, excluditur habitus uirtutis acq̃sitæ, qua exclusa excludit prudẽtia: qa cũ hõ agit cõtra quamcunq; uirtutẽ, agit contra prudẽtiã, sine qua nulla uirtus moralis esse põt, ut * supra habitũ est. & iõ p ons excluduntur oẽs uirtutes morales q̃tum ad pfectum, & formale esse virtutis, quod habent sm̃ quod participãt prudentiam: remanent tñ inclinationes ad actus uirtutum nõ habentes rõnem uirtutis. Sed non sequit, ꝙ pp hoc homo incurrat oia uitia, uel peccata. Primo quidẽ, qa uni virtuti plura uitia opponunt, ita ꝙ uirtus põt priuari p unum eorum, ẽt si alterum eorum non adsit. Secundo, quia pctm̃ directe opponitur uirtuti, quantum ad inclinationẽ uirtutis ad actum, ut * supra dictum est: vnde remanentibus aliquibus inclinationibus virtuosis, non potest dici, ꝙ homo habeat uitia, uel peccata opposita.

* q. 71. ar. 4.

* q. 58. ar. 4. & q. 65. art. 1.

* q. 71. ar. 1.

Ad 3m̃ dicendũ, ꝙ amor Dei est congregatiuus, inquantum affectũ hois à multis ducit in unũ: & iõ virtutes, q̃ ex amore Dei causant, 9nexionẽ habẽt, Sed amor sui disgregat affectũ hois in diuersa, put scilicet hõ se amat appetendo sibi bona tẽporalia, quæ sunt uaria, & diuersa: & ideo uitia, & peccata, quæ causantur ex amore sui, non sunt connexa.

Articulus II.

Vtrum omnia peccata sint paria.

Fer. 3. cont. c. 139. Medina art. 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur ꝙ omnia peccata sint paria. Hoc enim peccare est, facere quod non licet: sed facere, quæ nõ licet uno et eodem modo in omnibus reprehenditur. ergo peccare vno et eodem modo reprehenditur, non ergo unum peccatum est alio grauius.

186 Ferrecta Perrecta... 2. d. 42. q. 2. ar. 5. Et 3. cõtra c. 139. Et mal. q. 2. artic. 2. & Mat. 11.

¶ 2 Præt Omne peccatum consistit in hoc, ꝙ homo transgreditur regulã rõnis, quæ ita se habet ad act⁹ humanos, sicut regula linearis in corporalibus reb. Ergo peccare simile est ei, qđ est lineas transilire: sed lineas transilire est æqualiter, et uno modo, ẽt si aliquis longius recedat, uel propinquius stet: quia priuationes non recipiunt magis, uel minus. ergo omnia peccata sunt æqualia.

¶ 3 Præt. Peccata virtutibus opponuntur: sed oẽs virtutes æquales sunt, vt * Tull. dicit in Paradoxis. ergo omnia peccata sunt paria.

* 1 Parad. 3 cui⁹ tit. est, oia æqualia esse uitia.

Sed contra est, quod Dñs dicit ad Pilatum Io. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. et tamen constat ꝙ Pilatus aliquod peccatum habuit. Ergo vnum peccatum est maius alio.

Resp. Dicendum, ꝙ opinio Stoicorum fuit, quã * Tullius prosequitur in Paradoxis, quòd omnia peccata sunt paria. Et ex hoc ẽr deriuatus est quorundam hæreticorum error, qui ponentes omnia peccata esse paria, dicunt ẽt omnes pœnas inferni esse pares: et quãtum ex verbis Tullij pspici põt, Stoici ducebantur ex hoc, ꝙ considerabat pctm̃ ex parte priuationis tantum, put scilicet est recessus à rõne. vnde simpliciter æstimantes, quòd nulla priuatio susciperet magis, et minus, posuerunt oia peccata esse paria. Sed si quis diligẽter consideret, inueniet duplex priuationũ genus. Est. n. quædam simplex, et pura priuatio, q̃ cõsistit quasi in corruptũ esse: sicut mors ẽ priuatio vitæ, et tenebra ẽ priuatio luminis, et tales priuatiões nõ recipiũt magis, et minus

nus: qa nihil residuū est de habitu oppositō. vñ non minus est mortuus aliqs primo die mortis, & tertio uel quarto, q̃ post annū, qñ iam cadauer fuerit reso lutū. Et sīr non est magis tenebrosa domus, si lucer na sit operta pluribus uelaminib. q̃ si sit opertavno so lo uelamine totū lumen intercludente. Est aūt alia priuatio non simplex, sed aliqd retinent de habitu opposito, quę qdem priuatio magis ɔsistit in corrū pi, q̃ in corruptū esse: sicut ægritudo, q̃ priuat debi tam commensurationē humorū, ita tñ ꝙ aliqd eius remaneat, alioquin nō remaneret aīal uiuum. & si mile est de turpitudine, & aliis hmōi. Hmōi autem priuationes recipiūt magis, & minus ex parte eius, qđ remanet de habitu ɔtrario. Multū.n. refert ad æ gritudinē, uel turpitudinē, utrū plus, uel minus à de bita ɔmensuratione humorū, uel membrorū rece dat. Et sīr dicendum est de uitiis, & peccatis: sic.n. in eis priuat debita cōmensuratio rōnis, ut nō totalr ordo rōnis tollat, alioquin malū sit sit integrū, de struit seipsum, ut dr in 4. eth. Non.n. posset remane re substantia actus, uel actio agentis, nisi aliquid re maneret de ordine rōnis: & ideo multū interest ad grauitatē peccati, utrum plus, uel minus recedatur a rectitudine rationis. Et secundum hoc dicendum est, ꝙ non omnia peccata sunt paria.

A B C

*c.5. ante me.to.5.

*conclu. m

Ad primvm ergo Dicendū, ꝙ pctā ɔmittere non licet pp aliquā deordinationē, quam habent: unde illa, quæ maiorem deordinationem continent, sunt magis illicita, & per consequens grauiora peccata.

Ad 2m dđm, quod ratio illa procedit de pecca to, ac si esset priuatio pura.

Ad 3m dicendū, quod uirtutes sūt æquales ꝑpor tionaliter in uno, & eodē: tñ una uirtus pcedit aliā dignitate ſm suā spēm unus ēt hō est alio virtuosior in eadē specie uirtutis, ut sup. habitū ē. Et tñ si virtu tes eēnt pares, nō sequeret̄ uitia esse paria: qa uirtu tes habent connexionē, non āt uitia, seu peccata. D

*q.66.a.1 & 2.

Articvlvs III.

Vtrum grauitas peccatorum varietur secundum obiecta.

Medina ar. 3.

387 *porrecta per totum.* 1.2. q. 4.5 & 9. co. & q. 74. a. 9. co. & 2. 2. q. 74. a. 2. ad 1. & mal. q. 2. a. 2. ad 6.

Ad tertivm sic proceditur. Vr ꝙ peccatorum grauitas non varietur ſm obiecta. Grauitas.n. pci pertinet ad modū, uel qualitatē ipsius peccati: sed obiectū est materia ipsius peccati. ergo ſm di uersa obiecta, peccatorum grauitas non uariatur.

2 Præt. Grauitas pci est intensio malitię ipsius: pec catum autem non hēt rōnem malitiæ ex parte cō uersionis ad propriū obiectū, qđ est quoddā bonū appetibile, sed magis ex parte auersionis. ergo gra uitas peccatorum non uariatur ſm diuersa obiecta. E

3 Præt. Peccata, quæ habent diuersa obiecta, sunt diuersorū generum: sed ea, quæ sunt diuersorū ge nerū, nō sunt comparabilia, ut probatur in 7. phy. ergo unum peccatum non est grauius altero secun dum diuersitatem obiectorum.

*te. 30. 31 32. 10. 2.

Sed contra. Peccata recipiūt spēm ex obiectis, ut ex sup. dictis patet: sed aliquorū pctōrū unū est graui altero ſm suā spēm, sicut homicidium furto. ergo grauitas peccatorū differt secundum obiecta.

*ar. præc.

Resp. Dicendum, ꝙ sicut ex sup. dictis patet, gra uitas peccatorum differt eo mō, quo una ægritudo est alia grauior. Sicut.n. bonū sanitatis ɔsistit in qua dā ɔmensuratione humorū ꝑ conuenientiā ad nam aīalis: ita bonū uirtutis consistit in quadam ɔmensu ratione humani actus ſm conuenientiā ad regulam rōnis. Manifestū est āt, ꝙ tanto est grauior ægritu do, quanto tollit debita humorū ɔmensuratio ꝑ cō parationē prioris principii: sicut ægritudo, quæ ꝑ- uenit in corpe humano ex corde, qđ est principiū uitæ: uel ex aliquo quod appropinquat cordi, pericu losior est unde oportet ēt, ꝙ pctm sit tāto grauius, quanto deordinatio ɔtingit circa aliqđ principiū, qđ est prius in ordine rōnis. Rō āt ordinat omnia i agibilib. ex fine: & iō quanto pcm cōtingit in actib. humanis ex altiori fine, tanto pcm est graui. Obie cta aūt actuū sunt fines eorū, ut ex sup. dictis patet & iō ſm diuersitatē obiectorū attendit̄ diuersitas grauitatis in pcis, sicut patet ꝙ res exteriores ordi nantur ad hoiem, sicut ad finē: hō aūt ordinat ulte rius in Deum, sicut in finē. Vñ pcm, quod est circa ipsam substantiam hois, sicut homicidiū est graui pcō, quod est circa res exteriores, sicut furtū. & ad huc est grauius pcm quod immediate ɔ Deum com mittitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hmōi. In ordine quorūlibet horū pcōrum, unum peccatū est grauius altero, ſm quod est circa aliqđ principali, uel minus principale. Et quia peccata habēt spēm ex obiectis, dña grauitatis, quæ attendit̄ penes obie cta, est prima, & principalis, quasi consequēs spēm.

*ar. præc.

*q. 72. a. 3 ad 2. conclu. m.

D. 991.

Ad 1m ergo dđm, ꝙ obiectum etsi sit materia cir ca quam terminatur actus, habet tñ rōnem finis, ſm quod intentio agentis fertur in ipsum, ut sup. dictū est: forma autem actus moralis dependet ex fine, ut ex superioribus patet.

*q. 72. a. 3 ad 2. *q. præ. a. 6. & q. 18. ar. 6

Ad 2m Dicendū, ꝙ ex ipsa indebita cōuersione ad aliquod bonū cōmutabile, sequtur auersio ab incom mutabili bono, in qua ꝑficit rō mali: & iō oportet, ꝙ ſcđm diuersitatē eorum, quæ pertinent ad cōuer sionē, sequatur diuersa grauitas malitiæ in peccatis.

Ad 3m Dicendū, ꝙ omnia obiecta humanorū a ctuum habent ordinē adinuicem: & ideo oēs actus humani quodammō conueniunt in uno genere, se cundum quod ordinantur ad ultimum finē: & ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

Articvlvs IIII.

Vtrum grauitas peccatorum differat secundum dignitatem uirtutum, quibus opponuntur.

Medina artic. 4.

Ad qvartvm sic proceditur. Videt, quod graui tas pcōrū non differat ſm dignitatē uirtutum, quib. peccata opponūtur, ut. s. maiori uirtuti graui peccatū opponatur: quia, ut dr Pro. 15. In abudanti iustitia uirtus maxima ē. sicut āt dicit Dñs Matt. 5. Abundans iustitia cohibet iram: q̄ est minus pctū, q̃ homicidium, quod cohibet minor iustitia. ergo maximæ uirtuti opponitur minimum peccatum.

388 *porrecta per totum* 2.2 q. 10. a. 3. & q. 116. ar. 2. & q. 119 a. 1. co. & mal. q. 2. art. 10.

2 Præt. in 2. eth. dicitur, ꝙ uirtus est circa diffici le, & bonum. ex quo uidetur, quod maior uirtus sit circa magis difficile: sed minus est peccatū si ho mo

*c. 3. circa fi. to. 3.

mo deficiat in magis difficili, q̃ si deficiat in min⁹ difficili. ergo maiori uirtuti minus pcm̃ opponitur.

3 Præt. Charitas ẽ maior uirtus, quã fides, & spes, ut dr̃ 1. ad Co. 13. Odium autem quod opponiẽ charitati, est minus peccatum quam infidelitas, uel desperatio, quæ opponuntur fidei, & spei. ergo maiori uirtuti opponitur minus peccatum.

c. 10. pa. a pri. u. s SED CONTRA est q philos. dicit in 8. eth. q pessimũ optimo ꝯtrarium ẽ. optimum aũt i moralib. ẽ maxima uirtus: pessimũ aũt grauissimum peccatũ. ergo maximæ uirtuti opponitur grauissimũ peccatum.

RESP. Dicendum, q uirtuti opponit aliqd̃ pc̃m uno quidẽ mõ principal̃r, & directe, quod. s. est circa idẽ obiectũ, nam ꝯtraria circa idẽ sunt: & hoc mõ oportet, qd̃ maiori uirtuti opponaẽ graui⁹ peccatũ. Sicut. n. ex parte obiecti attẽdiẽ maior grauitas pcĩ ita ẽt maior dignitas uirtutis. utrunq. n. ex obiecto spẽm sortitur, ut ex sup. dictis patet. unde oportet, qd̃ maximæ uirtuti directe ꝯtrarietur maximũ peccatum, quasi maxime ab eo distans in eodẽ genere,

q. 60. a. 1 concl. m. Alio mõ põt considerari oppõ uirtutis ad peccatũ s̃m quandã extensionẽ uirtutis cohibẽtis peccatũ. Quanto. n. fuerit uirt⁹ maior, tanto magis elongat hoiem a pcõ sibi ꝯtrario, ita q nõ solũ ipsũ peccatũ sed ẽt inducẽtia ad peccatũ cohibet. Et sic manifm̃ ẽ, quod quanto aliqua uirtus fuerit maior, tanto ẽt minora peccata cohibet: sicut etiam sanitas quanto

D. 1001 1179. concl. p. fuerit maior, tanto etiam minores discrepantias excludit. & per hunc modum maiori uirtuti minus peccatum opponitur ex parte effectusq.

AD 1m ergo dd̃m, q rõ illa procedit de oppõne, q̃ attenditur s̃cundum cohibitionem peccati: sic. n. abundans iustitia etiam minora peccata cohibet.

AD 2m dicendũ, q maiori uirtuti, q̃ est circa bonũ magis difficile, ꝯtrariaẽ directe, peccatũ, quod ẽ circa malũ magis difficile. Vtrobiq. n. inuenitur q̃dam eminẽtia ex hoc, quod ondi ur uolũtas ꝓclitior in bonum, uel in malũ ex hoc, q difficultate nõ uinciẽ.

AD 3m dicendũ, quod charitas non est quicunq; amor, sed amor Dei: unde non opponitur ei, qd̃ quodcunque odium directe, sed odium Dei, quod est grauissimum peccatorum.

ARTICVLVS V.

Vtrum peccata carnalia sint minoris culpæ, quàm spiritualia. Medina artic. 5.

389 porrecta per totum 2. 2. q. 154 a. 3. & 4. d. 9. a. 3. q. 1 co. & d. 33 q. 1. a. 3. q. 2. ad 3. & uer. q. 25. a. 6. ad 2. & Isa. 1. l. 6. fi.

AD QVINTVM sic proceditur, Vĩ q peccata carnalia non sint minoris culpæ, quam pcã spiritualia. Adulterium . n. grauius peccatum est, quam furtum. dicitur. n. Prou. 6. Non grandis est culpæ cũ q̃s furatus fuerit: qui antem adulter est, ꝓpter cordis inopiam perdet animam suam: sed furtum pertinet ad auaritiam, quæ est peccatum spirituale, adulterium autem ad luxuriam, quæ est peccatum carnale. ergo peccata carnalia sunt maioris culpæ.

2 Præt. Aug. dicit super Leu. quod diabolus maxime gaudet de pcõ luxuriæ, & idololatriæ: sed de maiori culpa magis gaudet: ergo cum luxuria sit peccatũ carnale, vr̃ quod pcã carnalia sint maximæ culpæ.

Ca. 6. 3 Præt. philosop. probat in 7. eth. qd̃ incontinẽ ꝯcupiscẽtiæ est turpior, q̃ incontinens iræ: sed ita est peccatum spirituale, s̃m Gre. 31. mor. concupiscentia autem pertinet ad peccata carnalia. ergo peccatum carnale est grauius, quam peccatum spirituale.

Ca. 31. *li. 31. mora. c. 31. & li. 33. c. 11*

SED CONTRA est, q Gre. dicit, qd̃ pcã carnalia sunt minoris culpæ, & maioris infamiæ, q̃ spiritualia.

pa. an. mo d. d. h. in sent. concl. m.

RESPONDEO Dicendum, q pcã spũalia sunt maioris culpæ, q̃ pcã carnalia: quod nõ est sic intelligẽdũ quasi quolibet peccatũ spũale sit maioris culpæ quolibet pcõ carnali, sed q̃ considerata hac sola dr̃ia spũalitatis, & carnalitatis, grauiora sunt q̃ cętera pcã cæteris parib. cuius rõ triplex põt assignari. Prima q̃dẽ ex parte subiecti: nam pcã spũalia pertinẽt ad spũm, cui⁹ est ꝯuerti ad Deum, & ab eo auertꝰ: pcã uero carnalia cõsummanẽ in delectõne carnalis appetitus, ad quẽ principal̃r pertinet ad bonũ corporale cõuerti: & iõ peccatũ carnale in quantũ hmõi plus hẽt de ꝯuersione, ꝑ quod ẽt est maioris adhæsionis: sed peccatũ spũale hẽt pl⁹ de auersione ex qua ꝓcedit rõ culpæ: & iõ peccatum spũale inq̃tum hmõi, est maioris culpæ. Secunda rõ põt sumi ex parte eius, in quẽ peccatur: nã peccatũ carnale, in quantum hmõi, est in corpus ꝓprium, quod est minus diligẽdum s̃m ordinẽ charitatis, q̃ Deus & proximus, in quos peccatur per peccata spũalia: & ideo peccata spũalia in quantum hmõi, sunt maiores culpæ. Tertia rõ põt sumi ex parte motiui, quia quanto est grauius impulsiuũ ad peccandum, tanto hõ minus peccat, ut inf. dicetur. peccata autem carnalia habent uehementius impulsiuum. i. ipsam concupiscẽtiam carnis nobis innatam: & ideo peccata spiritualia, in quantum huiusmodi, sunt maioris culpæ.

ar. seq.

AD 1m ergo dd̃m, q adulteriũ nõ solũ ꝑtinet ad pc̃m luxuriæ, sed ẽt ꝑtinet ad pc̃m iniustitiæ: & q̃tum ad hoc põt ad auaritiam reduci, ut gl. dicit ad Eph. 5. super illud, Ois fornicator, aut immundus, aut auarus: & tunc graui⁹ est adulteriũ, quam furtũ, quanto homini charior est uxor, quam res possessa.

AD 2m dd̃m, quod diabolus dr̃ maxime gaudere de pcõ luxuriæ, quia est maximæ adhærentiæ, & difficile ab eo homo potest eripi. Insatiabilis est. n. delectabilis appetitus, ut philosop. dicit in 3. ethi.

est gloss. Hier. ibi. lo. to. 3. *c. 12. t. 5.*

AD 3m dicendum, quod sicut philos. dicit, Turpi⁹ est esse incontinentem cõcupiscentiæ, quam incõtinentem iræ, quia minus participat de rõne: & s̃m hoc ẽt dicit in 3. eth. quod peccata intemperantię sunt maxime exprobabilia, quia sunt circa illas delectationes, q̃ sunt cões nobis, & brutis: unde quodammõ per ista peccata hõ brutalis redditur. & inde est, quod sicut Gre. dicit, sunt maioris infamiæ.

li. 7. eth. c. 6. *C. 10. a 6 proc. a fi. to. 5* *lo. citat. in argu. sed cõtra*

ARTICVLVS VI.

Vtrum grauitas peccatorũ attendatur secundum cãm peccati. Medina ar. 6.

190 porrecta per totum 2. 2. q. 14 a. 3. co. & a. d. 13. n expos. lit. & mal. a. art. 1. & 10. cor.

AD SEXTVM sic proceditur. Videẽ, quod grauitas pc̃orũ nõ attẽdatur s̃m pcĩ cãm. Quato. n. pci causa fuerit maior, tanto uehemẽti⁹ mouet ad peccandũ, & ita difficilius põt ei resisti: sed pc̃m diminuiẽ ex hoc, qd̃ ei difficilius resistitur. hoc. n. ꝑtinet ad infirmitate peccantis, ut nõ facile resistat pcõ: pc̃m aũt quod est ex infirmitate, leuius iudicaẽ. nõ ergo peccatum hẽt grauitatem ex parte suæ causę.

2 Præt.

2 Præt. Cõcupiscẽtia est gñalis qdã cã pci. unde dicit gl. super illud Ro. 7.* Nã ɔcupiscentiã nesciebã, &c. Bona est lex, q̃ dũ concupiscẽtiam ꝓhibet, oẽ malum prohibet: sed quanto hõ fuerit uictus maiori cõcupiscentia, tanto est minus pctm̃. grauitas ergo peccati diminuitur ex magnitudine causę.

3 Præt. Sicut rectitudo rõnis est cã uirtuosi actus, ita defectus rõnis vr̃ esse cã peccati: sed defect⁹ rõnis quanto fuerit maior, tanto est minus pctm̃, intantum ꝙ, qui caret usu rõnis, oĩno excuset a pctõ, & qui ex ignorantia peccat, leuius peccat. ergo grauitas peccati non augetur ex magnitudine causæ.

Sed contra. Multiplicata causa; multiplicatur effectus. ergo si causa peccati maior fuerit, peccatũ erit grauius.

Respon. Dicendum, ꝙ in gñe pci, sicut & in quolibet alio genere, põt accipi duplex cã. Vna, q̃ est ꝑ se, & propria cã pci, q̃ est ipsa uoluntas peccandi. cõparat̃.n. ad actũ peccati, sicut arbor ad fructũ, ut dr̃ in gl. super illud Mat. 7.* Non põt arbor bona fructus malos facere: & hmõi cã quanto fuerit maior tanto pctm̃ erit grauius. Quanto.n. uolũtas fuerit maior ad peccandũ, tanto hõ grauius peccat. Aliæ uero cæ pci accipiunt̃ quasi extrinsece, & remote ex quib. s. uoluntas inclinat̃ ad peccandũ: & in his causis est distinguendũ. Quędã.n. harũ inducunt uoluntatẽ ad peccandum, ſm ipsam nãm uoluntatis, sicut finis, quod est proprium obiectũ uolũtatis: & ex tali cã auget̃ pctm̃. Grauius.n. peccat, cuius uolũtas ex intentione prioris finis inclinatur ad peccandũ. Aliæ uero causæ sunt, q̃ inclinant uolũtatẽ ad peccandũ ꝓ̃ter naturam, & ordinẽ ipsi⁹ uoluntatis, q̃ nata est moueri libere ex seipsa ſm iudiciũ rõnis. unde causæ, q̃ diminuũt iudiciũ rõnis, sicut ignorantia: uel q̃ diminuunt liberũ motũ uolũtatis, sicut infirmitas, uel uiolentia, aut metus, aut aliqd hmõi, diminuunt pctm̃ sicut & diminuũt uolũtariũ, intantũ, ꝙ si actus sit oĩno inuolũtarius, non habet rationem peccati.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ obõ illa ꝓcedit de cã mouente extrinseca, q̃ diminuit uolũtariũ, cuius qdẽ causæ augm̃ diminuit peccatum, ut dictum est*.

Ad 2. dicendum, ꝙ si sub cõcupiscẽtia includat̃ ẽt ipse mot⁹ uolũtatis, sic ubi ẽ maior ɔcupiscẽtia, est maius peccatum. Si uero concupiscentia dicatur passio qdã, q̃ est motus uis cõcupiscibilis, sic maior cõcupiscentia ꝓcedẽs iudiciũ rõnis, & motũ uolũtatis diminuit pctm̃: qa, q maiori cõcupiscentia stimulat⁹ peccat, cadit ex grauiori tẽtatione, uñ minus ei imputatur. Si uero ɔcupiscẽtia sic sumpta sequatur iudicium rõnis, & motum uolũtatis, sic ubi ẽ maior cõcupiscentia, est maius peccatum. Insurgit.n. interdum maior concupiscentiæ motus ex hoc, quòd uoluntas ineffrænate tendit in suum obiectum.

Ad 3m dicendum, ꝙ rõ illa ꝓcedit de causa, q̃ cãt inuoluntariũ, & hęc diminuit peccatum, ut dictum est.*

Articvlvs VII.

Vtrum circunstantia aggrauet peccatum.

Media ar. 7.

A D septimvm sic proceditur. Videtur, ꝙ circunstãtia nõ aggrauet pcm̃. Pctm̃.n. habet grauitatem ex sua specie: circunstantia aũt nõ dat speciẽ pctõ cum sit quoddam accidens eius. ergo grauitas peccati non consideratur ex circunstantia.

2 Præt. Aut circũstantia est mala, aut non. si circunstantia mala est, ipsa ꝑ se causat quãdam spẽm mali: si uero nõ sit mala, non hẽt unde augeat malum. ergo circunstantia nullo modo auget peccatum.

3 Pręt. Malitia pci est ex parte auersionis: sed circũstantiæ consequuntur peccatum ex parte cõuersionis. ergo non augent malitiam peccati.

Sed contra est, ꝙ ignorãtia circũstantiæ diminuit pcm̃. Qui.n. peccat ex ignorãtia circũstantiæ, meret̃ ueniã. ut dr̃ in 3. eth.* hoc ãt nõ eẽt, nisi circũstãtia agrauaret pcm̃. ergo circũstãtia pcm̃ agrauat.

Respon. Dicendum, ꝙ unũquodq; ex eodẽ natũ est augeri, ex quo causatur, sicut philos. dicit de habit. uirt. in 2. ethi.* Manifestũ est aũt, ꝙ pcm̃ causat̃ ex defectu alicuius circũstantiæ: ex hoc.n. receditur ab ordine rõnis, ꝙ aliqs in operando non obseruat debitas circũstantias. unde manifestũ est, ꝙ pctm̃ natũ est aggrauari ꝑ circũstantiam. sed hoc qdem ɔtingit tripliciter. Vno quidẽ mõ, inqtũ circũstãtia transfert in aliud genus pci: sicut pctm̃ fornicõnis ɔsistit in hoc, ꝙ hõ accedit ad non suam. si ãt addat̃ hæc circũstantia, ut illa ad quam accedit sit alterius uxor, transfertur iã in aliud genus pci. s. in iniustitiã inquantũ hõ usurpat rẽ alterius: & ſm hoc adulteriũ est grauius pctm̃ q̃ fornicatio. Aliqñ uero circũstantia non aggrauat peccatũ quasi trahẽs in aliud genus peccati, sed solum quia multiplicat rationem pci: sicut si prodigus det, qñ non dẽt, & cui non dẽt, multiplicius peccat eodẽ genere pci, q̃ si solũ det cui non dẽt, & ex hoc ipso pctm̃ fit grauiꝰ: sicut ẽt ægritudo est grauior, q̃ plures partes corpis inficit. Vñ, & Tull. dicit in* Paradox. ꝙ in patris uita uiolanda, multa peccant̃. uiolat̃.n. is, qui ꝓcreauit, q aluit, q erudiuit, qui in sede, ac domo, atq. in rẽpublicam collocauit. Tertio mõ circũstantia aggrauat pctm̃ ex eo, ꝙ auget deformitatẽ ꝓuenientẽ ex alia circunstantia, sicut accipere alienũ cõstituit pctm̃ furti: si ãt addat̃ hæc circũstantia, ut multũ accipiat de alieno, erit pcm̃ grauius, q̃uis accipere multum, uel parum de se non dicat rationem boni, uel mali.

Ad primvm ergo Dicẽdum, ꝙ aliqua circunstantia dat speciem actui morali, ut sup. habitum* est, & tamen circunstantia, quæ non dat speciem, põt aggrauare peccatum: quia sicut bonitas rei non solum pensatur ex sua specie, sed ẽt ex aliquo accidẽte: ita malitia actus nõ solũ pensatur ex specie act⁹, sed etiam ex circunstantia.

Ad 2m dicendũ, ꝙ utroque modo circunstantia potest aggrauare peccatum. Si.n. sit mala, nõ tamẽ propter hoc oportet quod constituat speciem peccati: potest.n. addere rationem malitiæ in eadẽ specie, ut dictum est:* si autem non sit mala, potest aggrauare peccatum in ordine ad malitiam alterius circunstantię.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ rõ debet ordinare actum non solum quantum ad obiectum, sed etiam quantũ ad omnes circunstantias: & ideo auersio quædam a regula rõnis attenditur ſm corruptionem cuiuslibet

circun-

circunſtantię, puta, ſi aliquis operet̃ quando nõ de F bet, vel ubi nõ debet: & huiuſmodi auerſio ſufficit ad rationem mali. hanc autem auerſionem a regula rationis, ſequitur auerſio a Deo, cui debet hõ per rectam rationem coniungi

SVPER QVÆST. LXXIII. ART. VIII.

Medina ar. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum grauitas peccati augeatur ſecundum maius nocumentum.

AD OCTAVVM ſic procedit. G Vr, ꝙ grauitas peccati non augeat̃ ſm maius nocumentum. Nocumẽtum.n. eſt quidã euẽtus conſequens actũ pc̃i: ſed euent[b] ſequens non addit ad bonitatẽ, uel malitiã actus, ut ſu. dictũ[a] eſt. ergo peccatum non aggrauatur propter maius nocumentum.

2 Præt. Nocumẽtũ maxime inuenit in pc̃is, q̃ ſunt ↄtra proximũ, qa ſibiipſi nemo uult nocere: Deo aũt nemo põt nocere, ſm il H lud Iob 35. Si multiplicatæ fuerint iniq̃tates tuæ, quid facies ↄtra illũ? Homini, q̃ eſt ſimilis tibi nocebit impietas tua. ſi ergo peccatũ aggrauaret pp maius nocumentum[b], ſequeretur, ꝙ pc̃m quo quis peccat in proximũ, eſſet grauius pc̃o, quo quis peccat in Deum, uel in ſeipſum.

3 Præt. Maius nocumentũ infert alicui, cum priuatur uita gratię, q̃ cũ priuatur uita naturæ: qa ui I ta gratiæ eſt melior q̃ uita naturę, intantum, ꝙ hõ dẽt uitam naturæ ↄtemnere, ne amittat uitã gratiæ: ſed hõ, qui inducit aliquã mulierẽ ad fornicandũ, quantũ eſt de ſe, priuat eam uita gratiæ, inducens eam ad pc̃m mortale. ſi ergo peccatũ eẽt grauius pp maius[b] nocumẽtũ, ſequeret̃ ꝙ ſimplex fornicator grauĩ[s] peccaret, q̃ homicida: ꝙ eſt manifeſte falſũ. non ergo peccatũ eſt grauius pp maius nocumentum.

SED CONTRA eſt, qđ Augu.[a] dicit in 3. de li. arb. Quia uitium naturæ aduerſatur, tm̃ additur malitiæ uitiorũ, quantum integritas naturarũ minuit̃: ſed diminutio integritatis naturæ eſt nocumẽtum. ergo tanto grauius ẽ peccatũ, quanto maius eſt nocumẽtũ.

RESP. dicendũ, ꝙ nocumentũ tripliciter ſe hr̃e põt ad peccatũ. Quandoq̃.n. nocumentum quod prouenit ex pc̃o, eſt præuiſũ, & intentũ: ſicut cũ aliq̃s aliqđ operat̃ aĩo nocendi alteri, ut homicida, uel fur. & tunc[m] directe quãtitas nocumẽti adauget grauitatẽ pc̃i, [n]quia tunc nocumẽtũ eſt ꝑ ſe obiectũ pc̃i. Qñq̃; aũt nocumẽtũ eſt ꝓuiſum, ſed non intentũ: ſicut cũ aliquis tranſiẽs ꝑ agrũ, ut ↄpendioſi[s] uadat ad fornicandũ, infert nocumẽtũ his, q̃ ſunt ſeminata in agro, ſciẽter licet nõ aĩo nocẽdi: & ſic pẽt quantitas nocumenti aggrauare peccatũ, ſed indirecte [q], inquantũ ſ. ex uoluntate multũ inclinata ad peccandũ ꝓcedit, ꝙ aliq̃s non ꝑtermittat facere damnũ ſibi, uel alii, qđ ſimplr̃ non uellet. Qñque aũt nocumentũ, nec eſt ꝓuiſum, nec intẽtũ: & tunc ſi ꝑ accidens ſe hẽat ad peccatũ, non aggrauat pc̃m directe, ſed pp negligentiam cõſiderandi nocumenta, q̃ ↄſequi poſſent, imputantur hoĩ ad pœnam mala quę eueniunt præter eius intentionẽ, ſi dabat operam rei illicitæ. ¶ Si uero nocumentũ ꝑ ſe ſequatur ex actu pc̃i, licet non ſit intentũ, nec ꝓuiſum, directe peccatũ aggrauat, qa q̃cumque ꝑ ſe conſequunt ad peccatũ ꝑtinẽt quodammõ ad ipſam peccati ſpeciẽ[u], puta, ſi aliquis publice fornicetur, ſequit̃ ſcandalum plurimorũ, qđ quamuis ipſe non intendat, nec forte pręuideat directe, per hoc aggrauat peccatũ aliter tamen ur̃ ſe habere circa nocumentum pœnale, quod incurrit ipſe, qui peccat. Hmõi aũt nocumentum ſi per accidens ſe habeat ad actum peccati, & non ſit præuiſum, nec intentum, non aggrauat peccatum, neque ſeq̃tur maiorem grauitatẽ peccati: ſicut ſi aliquis currẽs ad occidendum, impingat, & lædat ſibi pe K dem. Si uero tale nocumentũ per ſe conſequat̃ ad actũ peccati, licet forte nec ſit ꝓuiſum, nec intẽtũ, tunc maius nocumentum non facit grauius peccatũ: ſed econuerſo grauius peccatum inducit grauĩ[s] nocumẽtũ: ſicut aliq̃s infidelis, qui nihil audiuit de pęnis inferni, grauiorem pænam in inferno patiet̃ pro peccato homicidii, q̃ pro peccato furti. quia.n. hoc nec intendit, nec præuidit, non aggrauatur ex hoc peccatũ. ſicut contingit circa fidelem, qui ex hoc ipſo uidetur peccare grauius, ꝙ maiores pęnas contemnit, ut impleat uoluntatem peccati, ſed grauitas huiuſmodi nocumenti ſolum cauſatur ex grauitate peccati.

392 Porrecta per totum 2.2.q.34 ar.4.&q.73 a.1.c. 2.&q.74 a.2.co.&q.154 a.4 & mal.q.2.a.2.x. co. [a]q.20.a.5

IN ar. 8. eiuſd. 73. q. dubium occurrit ex multis inter rñſio. ad 1[m], & mẽbra diſtõnis in corpore art. ꝓ cerans in primit con ſenſũ fornicatiõis, ita intendit nocumentũ ſicut fur, quia aut eſt ſermo de ꝑ ſe primo intento tm̃, aut d primo, & neceſſario conſequente. Si de per ſe primo tm̃, ẽt fur non intendit nocumentũ ſed utilitati ſuę cõſulere, ſicut ille delectõni. Si de utroq; manifeſtum eſt, ꝙ ſuadens alicui fornicari intẽdit conſequẽter nocumentũ ſpũalis mortis illius. Non põt deinde negari, quin nocumentũ tale ſit ꝓuiſũ ab hmõi, ſicut nocumentũ illatũ ſeminibus a tranſeunte per agrum: qđ tñ aggrauare dr̃ in ſecũdo mẽbro. Immo ſicut nocumẽtũ ꝑ ſe conſequẽs ex actu peccati, qđ directe pc̃m aggrauat, ut in 2. part. 3. mẽbri dr̃. ergo. Eſt præterea ſecunda rõ in eadem reſp. aſſignata contraria nunc ultimo allato mẽbro diſtõnis in corpore, ubi dr̃, quod quæcunque ꝑ ſe ſequuntur ad pc̃m, ꝑtinent quodammõ ad ipſam ſpẽm peccati, & propterea directe aggrauant pc̃m. & intendit author eũt de conſequentib. non efficaciter, ſed ſufficienter, quantũ eſt ex parte agentis, ut patet in exemplo de ſcãdalo. Si.n. hoc eſt uerum ſequitur, ꝙ procurans fornicationẽ aggrauetur directe ex morte ſpũali alterius, quoniã per ſe conſequit̃ ad eius pc̃m ſufficienter, quantum eſt ex parte procurãtis, quã uis non efficaciter Et ſi mors iſta ſpũalis non imputatur ꝓcuratori tali, quo ſecda lum non præuiſum, nec intentum, imputabitur fornicanti pu b'icẽ?

[a]c. 14. cit. ſi. 10. r.

¶ Ad euidentiã horum ſciendũ eſt, ꝙ ut ex præced. arti. patet, grauitas peccati ẽ duplex, quædã ſubſtantialis, & iſta attẽditur penes ꝑ ſe primo obiectũ: & quædã circa ſubſtantiã, & hæc eſt multiplex. nam quædam cõſequitur directe ad pc̃m, quædam indirecte, quædam ſuperuenit, quædam comitatur, & multis breuiter modis accidens grauitas uariatur, ſicut cætera accidẽtia. In propoſito ẽt, quia atgm̃ 3[m] inferebat, ꝙ ſi nocumentũ maius aggrauaret, ꝙ fornicator ꝓcurãdo grauius peccaret, quã homicida, atgm̃ peccat a grauitate ad grauitatem ſubſtantialem. ſtat.n. qđ peccatũ inferat maius nocumẽtum non ſubſtantialiter, & ſit minus graue ſubſtantialiter, & ſic eſt in propoſito: quia fornicatio ẽt ꝓcurata ſubſtantialiter nõ reſpicit nocumentũ, homicida ẽt ſic. unde ad primã obiectionẽ dr̃, quod ſermo eſt de per ſe primo intẽto a peccante ut ſic, qđ eſt obiectum, unde cõſtituitur in ſpẽ, & ſubſtantiali grauitate peccatũ: unde per ſe primo intentũ furis ut ſic, non eſt utilitas ꝓpria, licet hæc ſit primaria intẽtio hoĩs, q̃ furatur, ſed ẽ res aliena: ſicut adulteris mulier aliena. ubi manifeſte patet damnum, uel iniuriã alterius cadere ſub primaria itẽtione peccãtis, q̃uis dĩrectĩ[s], & grauius ſub in-

concl. re. concl. p concl. T.

intentione furis caderet nocumentū, si non ob proprium vitiatæ, sed solū ut noceat alteri in bonis animi fuerit. Idcirc. undique nocumentū plenam est furtum, non sicut est de hoc fornicario: qm obiectum eius. vñ hēt spēciem, & substantialē, grauitatē, est mulier, nō sua, trahenda ad voluntarium coitum extra matrimonium ubi patet non intendi eā ab hoc quæren se delectationem, q̄ à peccante crente eandem in nō sua nocumētum spūalis mortis. Verum tñ est, q̄ si talis intēderet tō mulierem ad fornicationē prouocare, ut pec caret mortaliter, qd grauius peccaret, q̄ homicida quis obiectū talis esset ipsum nocumētū mortis spūalis illius nec hoc esset pctm fornicationis, sed esset pctm odij, uel scandali actiui di recte oppositū charitati, qua amamus uitam spūalem pximi, & procuramus illam & ille esset sicut qui fornicaē, ut occidat.

¶Ad secundum uero dr, q̄ nocumentum spūalis mortis in procurante fornicationē est pūsum non minus q̄ nocumentum feminum in casu posito. & cōcedo quod non minus aggrauat q̄ illud: ed sicut illud non ptinet ad spēc é peccati, nec mutat illā, quia est pter intentionem: ita nec hoc. & conceditur nihilominus, q̄ nocumentum spūalis mortis in hoc casu per se consequitur ad actū peccati non minus, q̄ scandalum ad fornicationem publice: ac p hoc qd directe aggrauat tale pctm, nō th dat, aut mutat spēciem nec hic, nec ibi quia est pter intentionem, sed est effectus p se consequens utro bique. Ad ultimā instantiam dr, q̄ ibi alia ola sunt bñ dicta. Et in. &, ut iam patet, concedendum est, q̄ pctm pcurantis est grauius directe ex illato nocumento, q̄ si fornicatus fuisset absq; in ductione ill. nec huius oppositū dr in ista sed cōparādo ipsum

391 *Perrolla per totum.*

Ad primum ergo dicendū, q̄ sicut ēt supradictum est, * cum de bonitate & malitia exteriorū actuū ageret, euentus sequēs si sit pūisus, & intentus, addit ad bonitatem uel malitiam actus.

Ad 2m dicendum, q̄ quāuis nocumentum aggrauet pctm, non tñ sequitur q̄ ex solo nocumēto pctm aggrauetur: quinimo pctm per se est grauius pp inordinationem, ut supradictum est. vñ, & ipsum nocumentum aggrauat pctm, inquantum facit actum esse magis inordinatū. vñ non sequitur, q̄ si nocumētū maxime habeat locū in peccatis, q̄ sunt ꝯ proximū, q̄ illa pctā sunt grauissima: qa multomaior inordinatio inuenit in peccatis, quę sunt ꝯ Deū, & in quibusdā eorum, q̄ sunt cōtra seipsum. Et tñ pōt dici q̄ etsi Deo nullus possit nocere quantū ad eius substantiam: pōt tñ nocumentū attentare in his, q̄ Dei sunt, sicut extirpando fidem, uiolando sacra, q̄ sunt peccata grauissima. Sibi ēt aliquis qnq; scienter, & uiolenter infert nocumentum sicut patet in his, qui se interimūt, licet finaliter hoc referāt ad aliquod bonum apparens, puta, ad hoc q̄ liberētur ab aliqua angustia.

Ad 3m dicendū, q̄ illa rō nō sequitur pp duo. Primo quidē, quia homicida intendit directe nocumētū proximi fornicator aūt qui prouocat mulierē, non intendit nocumētū, sed delectationem. Scdo, quia homicida est per se, & sufficiens cā corporalis mortis: spūalis aūt mortis nullꝰ pt esse alteri cā p se, & sufficiēs: qa nullus spūaliter moritur nisi ppria uolūtate peccādo.

ARTICVLVS IX.

Vtrum peccatum aggrauetur ratione personæ, in quam peccatur.

Medina art. 9.

AD nonum sic pcedit. Vr̄ q̄ pp conditionem personæ, in quam peccatur, pctm nō aggrauetur. Si.n. hoc esset, maxime aggrauaret ex hoc, q̄ aliqs peccat in aliquem uirum iustū, & sanctū: sed ex hoc non aggrauatur pctm. Minus.n. lædit ex iniuria illata uirtuosus, qui ęqua nimiter tolerat, q̄ alij qui ēt in tertius scandalizati lædunt. ergo conditio personæ, in quam peccat non aggrauat peccatum.

¶2 Pręt. Si conditio personæ aggrauaret pctm, maxime aggrauaretur ex ppinquitate: qa sicut Tullius dicit in Paradoxis, * In seruo necando semel peccat in patris uita uiolāda multa peccantur: sed ppinquitas psonæ, in quam peccat, nō vr̄ aggrauare pctm: quia unusquisq; sibiipsi maxime est propinquus, & tñ minus peccat, qui aliquod damnum sibi infert, q̄ si inferret alteri, puta, si occideret equū suum q̄ si occideret equum alterius, ut patet per Philosophum in 5. Eth.* ergo propinquitas personæ non aggrauat peccatum.

¶3 Præt. Conditio psonæ peccātis pcipue aggrauat pctm rōne dignitatis, uel scientiæ, sm illud Sap. 6. Potentes potenter tormēta patientur. Et Luc. 12. Seruus sciens uoluntatem dñi, & nō faciens, plagis vapulabit multis. ergo pari rōne ex parte psonæ in quā peccatur, magis aggrauaret pctm dignitas, aut scientiæ psonæ i quā peccatur: sed nō vr̄ grauius peccare, q̄ facit iniuria personæ ditiori, uel potentiori, q̄ alicui pauperi, quia non est personarū acceptio apud Deum, secundum cuius iudicium grauitas peccati pensatur. ergo conditio personæ in quam peccatur non aggrauat peccatum.

Sed contra est, quod in sacra Scriptura specialiter uituperatur pctm, quod contra seruos Dei cōmittitur: sicut dr̄ 3. Reg. 19. Altaria tua destruxerūt & prophetas tuos occiderunt gladio. Vituperaē ēt maxime pctm cōmissum in personas propinquas, sm illud Michææ. 7. Filius contumeliam facit patri filia consurgit aduersus matrem suam. Vituperatur etiam specialiter peccatum, quod committitur in personas in dignitate constitutas, ut patet Iob. 34. Qui dicit regi Apostata, qui uocat duces impios. ergo conditio personæ in quam peccatur, aggrauat peccatum.

Respondeo Dicendum, quòd persona, in quam peccatur, est quodammodo obiectum peccati. Dictum est autē supra, * q̄ prima grauitas peccati attenditur ex parte obiecti, ex quo quidem tanto attenditur grauitas in peccato, quanto obiectum eius est principalior finis. Fines autem principales humanorum actuum sunt Deus ipse, homo, & proximus. quicquid enim facimus propter aliquod horum facimus, quamuis etiam horum trium sub unum sub altero ordinetur. Pōt igitur ex parte horum trium considerari maior, uel minor grauitas in peccato secundum conditionem personæ, in quem peccatur. Primo quidem ex parte

ad homicidā quantū ad nocumentum illatum, author dicit duasdiffer. Prima quę ad actū interiorem & speciē, ac grauitatem substantialē. s. q̄ homicida intendit p se primo mortē corporalem: hæc aūt nō sic se hēt ad mortē spūalem. Scda est quo ad actum exteriorem, q̄ actus exterior homicidæ est cā p se sufficiens efficaciter mortis corporalis: actus aūt exterior istius nō est p se sufficiens scdm efficaciā. Nec putes hanc scdm dictam esse p accidens, sed memento superioris tractatus de duplici bonitate, & malitia actꝰ interioris, & exterioris, scilicet, ex fine, & scdm se &c. & videbis q̄ homicidiū quātum ad malitiā actꝰ exterioris scdm se, & quantū ad actum intentionis, probatum est grauius, nec in aliquo cōtradictum est corpori articuli huius.

¶In ar. 9 & 10 eiusdē q. 73. nihil scribendū occurrit.

Marginal notes: * q. 20. ar. 5. — * ar. 3. huius quęst. — * In Para. 1. circa titulus est, æqualia esse uitia, a medio, illius. — * Cap. vlt. a medio, to. 5. — * ar. 3. huius quęst. — Sap. 6. Luc. 12. 3. Reg. 19. Mich. 7. Iob 34. Eccl. 28. 2. q. 6. c. ar. 3. ad 3. & a. 8. co. & q. 65. ar. 3. c. 4. & 1. q. 80. ar. 5. cor. Et 2. & 10. ar. 2. co. Et op. 3. ca. 238. Et Psal. 32. Et Ro. 2. lec. 2. Et 1. cori. 10. lec. 7. — concl.

parte Dei,cui tanto magis aliquis hō coniungitur quanto eſt uirtuoſior,uel Deo ſacratior:& iō iniuria tali pſonæ illata magis redundat in Deum, ſm illud Zach.2. Qui uos tetigit, tangit pupillā oculi mei. Vñ pc̃m fit grauius ex hoc ꝙ peccatur in pſonam magis Deo coniunctā, uel rōne uirtutis, uel rōne officij. Ex parte ēt ſuiipſius manifeſtum,eſt ꝙ tanto aliquis grauius peccat,quanto aliquis magis in coniunctam pſonam ſeu naturali neceſſitudine, ſeu beneficijs,ſeu quacumq; coniunctione peccauerit:quia vr̃ in ſeipſum magis peccare, & pro tāto grauius peccat ſm illud Eccleſ. 14. Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? Ex parte uero proximi, tanto grauius peccatur,quanto pc̃m plures tāgit: & iō pc̃m quod fit in pſonam publicā,puta regē, uel principē, qui gerit pſonam totius multitudinis eſt grauius q̃ peccatum quod cōmittitur ꝯ unā pſonam priuatā.vñ ſpecialiter dr̃ Exo.22. Principi populi tui non maledices.Et ſimiliter iniuria,q̃ fit alicui famoſæ perſonæ vr̃, eſſe grauior ex hoc, ꝙ in ſcandalū,& in turbationem plurimorum redūdat. F G

Ad primum ergo dicendū, ꝙ ille, qui infert iniuriā uirtuoſo,quātū eſt in ſe,turbat eū & interius, & exterius:& ſed ꝙ iſte interius nō turbet̃, ꝯtingit ex eius bonitate, q̃ nō diminuit peccatū iniuriātis. H

Ad 2m dicendū, ꝙ nocumentum,quod quis ſibi ipſi infert in his,q̃ ſubſunt dño propriæ uoluntatis ſicut in rebus poſſeſſi,hēt minus de pc̃ō q̃ ſi alteri inferatur,quia propria uoluntate hoc agit: ſed in his,quæ non ſubduntur dñio uoluntatis,ſicut ſunt naturalia,& ſpiritualia bona,eſt grauius pc̃m nocumentum ſibiipſi inferre.grauius.n.peccat qui occidit ſeipſum,q̃ qui occidit alterum.Sed quia res ꝓpinquiorum noſtrorum non ſubdunt̃ uoluntatis noſtræ dominio, non procedit ratio quantum ad nocumenta rebus illorum illata, ꝙ circa ea minus peccetur,niſi forte uelint,uel ratum habeant. I

Ad 3m dicendum, ꝙ non eſt acceptio perſonarum,ſi Deus grauius punit peccātem contra excellentiores perſonas:hoc enim fit propter hoc,quòd hoc redundat in plurimum nocumentum.

Articulus X.

394 Porr. ſta per totum. Inf.q.89. ar.3.& 5. cos. et q. 101.ar.3. ad 11.et 2. 2. q.100. ar. 1.ad 7 Et Mal q 7.art.10. ad 5. Et Pſal.24.

Vtrum magnitudo perſonæ peccantis aggrauet peccatum.

Medina art.10.

AD decimum ſic ꝓcedit.Vr̃ ꝙ magnitudo perſonæ peccantis non aggrauet pc̃m.Homo.n. maxime redditur magnus ex hoc ꝙ Deo adhæret, ſm illud Eccleſ.25.Quàm magnus eſt qui inuenit ſapientiā,ſcientiā?ſed non eſt ſup timentē Deū: ſed quanto aliquis magis Deo adhæret, tāto minus imputatur ei aliqđ ad pc̃m. Dr̃.n.2.Paral.30. Dñs bonus propitiabatur cunctis, qui in toto corde requirunt dñum Deum patrum ſuorum: & non imputabitur eis, ꝙ minus ſanctificati ſunt ergo peccatū. non aggrauat̃ ex magnitudine perſonæ peccantis.

¶2 Præt. Non eſt perſonarum acceptio apud Deū, ut dr̃ Rom.2.ergo non magis punit pro uno, & eodem peccato unum,quàm alium.nō ergo aggrauatur peccatum ex magnitudine perſonæ peccantis.

¶3 Præt.Nullus debet ex bono incōmodū reportare:reportaret autem ſi id,quod agit,magnus imputaretur ad culpam. ergo propter magnitudinē perſonę peccantis non aggrauatur peccatum.

Sed contra eſt,quod Iſid.dicit in 2. de ſummo bono,* Tanto maius cognoſcitur peccatum eſſe, quanto maior qui peccat,habetur. *Ca.19.in fin.

Respon.Dicendum, ꝙ duplex eſt pc̃m.Quoddā .n.ex ſubreptione proueniens ꝓp infirmitatē humanæ naturę:& tale pc̃m minus imputatur ei q eſt maior in uirtute, eo, ꝙ minus negligit hmōi pc̃ā reprimere, q̃ th̃ oīno ſubterfugere infirmitas humana non ſinit.alia uero pc̃ā ſunt ex deliberatione procedentia,& iſta pc̃ā tanto magis alicui imputatur quāto maior eſt:& hoc pōt eſſe ꝓp quatuor.Primo qdē,q̃a facilius pōt reſiſtere pc̃ō maiores,puta,qui excedunt in ſcientia, & uirtute.vñ Dñs dicit Luc. 12. ꝙ ſeruus ſciens uoluntatem dñi ſui,& nō faciens,plagis uapulabit multis. Scđo ꝓp ingratitudinem,quia omne bonum,quo aliqs magnificatur,eſt Dei beneficium, cui hō fit ingratus peccando:& quātum ad hoc qlibet maioritas ēt in temporalibus bonis,pc̃m aggrauat, ſm illud Sap. 6.Potentes potenter tormēta patientur. Tertio ꝓp ſpālem repugnantiam actus pc̃i ad magnitudinē pſonæ,ſicut ſi princeps iuſtitiam uiolet, qui ponit̃ iuſtitiæ cuſtos:& ſi ſacerdos fornicetur, qui caſtitatem uouit. Quarto ꝓp exēplum, ſiue ſcandalū:q̃a ut Greg.* dicit in Paſtorali,In exemplum culpa uehementer extendit, qñ pro reuerentia gradus peccator honoratur:ad plurium ēt notitiam ꝑueniunt pc̃ā magnorum, & magis hoīes ea indigne ferunt. concl. concl. *Par. 1.c. 2. à medio.

Ad primum ergo dicendum, quòd authoritas illa loquitur de his,quæ per ſubreptionem infirmitatis humanæ negligenter aguntur.

Ad 2m dicendum, ꝙ Deus non accipit perſonas ſi maiores plus punit: quia ipſorum maioritas facit ad grauitatem peccati, ut dictum eſt.* *In corp. art.

Ad 3m dicendū, ꝙ homo magnus non reportat incōmodū ex bono qđ hēt,ſed ex malo uſu illius.

QVAESTIO LXXIIII.

De ſubiecto peccatorum, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſubiecto uitiorum, ſiue peccatorum.

Et Circa hoc quærunt̃ decem. K

¶Primo, Vtrum uoluntas poſſit eſſe ſubiectum peccati.

¶Secūdo, Vtrum uoluntas ſola ſit peccati ſubiectum.

¶Tertio, Vtrum ſenſualitas poſſit eſſe ſubiectum peccati.

¶Quarto, Vtrum poſſit eſſe ſub iectum peccati mortalis.

¶Quinto, Vtrum ratio poſſit eſſe ſubiectum peccati.

¶Sexto, Vtrūdelectatio moroſa uel non moroſa ſit in rōne inferiori, ſicut in ſubiecto.

¶Septimo, Vtrum pc̃m con-

Super Q.LXXIIII. Art. I.

Egid.2.ſd.39.q.1.a.1 Ric.d.39 q.2. Medina art.1.

IN Art. 1. dubium eſt de illa propoſitione. Omnes actus ſunt actus immanentes. Hæc n. ꝓpoſitio deſtruere vr̃ doctrinam ſuperiusdatā de bonitate,& malitia moralis actuū exteriorū. & veritatem, quā euidenter uidemus, dū percuſſiones, homicidia & alia huiuſmodi actus morales, & malos dicimus.

¶Ad hoc dr̃.quòd pſeos propoſitio nec ueritati nec doctrinę autoris contrariatur. ſed eſt uera formaliter intellecta. Ad cuius euidētiā ſciendū eſt,

sensus in actũ sit in superiori ratione, sicut in subiecto.

¶Octauo, Vtrũ rõ iferior possit eẽ subiectũ peccati moralis.

¶Nono, Vtrũ ratio supior possit esse subiectũ pcti uenialis.

¶Decimo, Vtrum in rõne superiori possit esse peccatũ ueniale circa proprium obiectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uoluntas sit subiectũ peccati.

AD PRIMVM sic procedit. Vĩ ꝙ uoluntas nõ possit esse subiectũ peccati. Dicit.n. Dion. in 4.ca. de diui. nomi.† ꝙ h malũ est ꝑter uoluntatẽ, & intẽtionẽ sed peccatũ hẽt rõnẽ mali. ergo pctm̃ nõ põt esse in uoluntate.

¶2 Præt. Voluntas est boni, uel apparentis boni. ex hoc aũt ꝙ uoluntas vult bonũ, nõ peccat: hoc aũt ꝙ vult apparens bonũ, qđ non est uere bonũ, magis ptinere vĩ ad defectum uirtutis apprẹhensiuæ, q̃ ad defectum h uoluntatis. ergo peccatum nullo modo est in uoluntate.

¶3 Præt. Non põt esse idẽ subiectũ peccati, & cã efficiens: quia cã efficiens, & materialis non incidunt in idẽ, ut dĩ in 2. Physi.* sed uolũtas est cã efficiens peccati. Prima.n. cã peccandi est uoluntas, ut Aug. dicit in lib. †de duabus animabus. ergo non est subiectum peccati.

SED CONTRA est, qđ Augu. dicit in lib.* Retract. ꝙ uoluntas est qua peccat, & recte uiuitur.

RESP. Dicendũ, ꝙ peccatum quidã actus est, sicut s̃. dictum est.* Actuum aũt quidã transeũt in exteriorem materiam, ut urere, & secare: & hmõi actus habent pro materia, & subiecto id, in quod trãsit actio sicut Philosoph. dicit in 3. Physic † ꝙ motus est actus mobilis à mouẽte. Quidã uero actus sunt nõ trãseuntes in exteriorẽ materiã, sed manẽtes i agẽte: sicut appetere & cognoscere*: & tales act[a] sũt oẽs actus morales siue sint act[9] uirtutũ, siue peccatorum. unde oportet ꝙ propriũ subiectum actus peccati sit potentia, q̃ est principium actus. Cum aũt propriũ sit actuum moraliũ, ꝙ sint uoluntarii, ut s̃. habitum est*, sequitur ꝙ uoluntas, q̃ est principium actuũ uolũtariorũ siue bonorũ, siue malorũ, quę sunt peccata, sit principiũ peccatorum: & iõ sequitur, ꝙ l m peccatũ sit in uoluntate sicut in subiecto n.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ malum dĩ esse ꝑter uoluntatem quia uoluntas non tendit in ipsum sub rõne mali: sed qa aliqđ malum est apparens bonum: iõ uoluntas aliquando appetit aliquod malum, & secundum hoc peccatum est in uoluntate.

AD 2m dicendũ, ꝙ si defect[9] apprẹhensiuę uirtutis nullo mõ subiaceret uoluntati, non esset peccatũ nec in uoluntate, nec in apprẹhẽsiua uirtute: sicut patet in his, q hẽnt ignorantiã inuincibilem. & iõ relinquitur, ꝙ etiam defectus apprẹhẽsiuę uirtutis subiacens uoluntati, deputetur in peccatum.

AD 3m dicendum, ꝙ ratio illa procedit in causis efficientib. quarum actiones transeunt in materiam exteriorem, & q̃ non mouent se, sed alia, cuius cõtrarium est in uoluntate. unde ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sola uoluntas sit subiectum peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sola uoluntas sit subiectum peccati. Dicit etiã Augustinus in libro de duabus animabus*, ꝙ non nisi h uoluntate peccat: sed peccatũ est sicut in subiecto in potentia qua peccatur. ergo sola uoluntas est subiectum peccati.

est, ꝙ cum subiectum morale tantum sit actus uoluntarius, oportet actum, inquantum uoluntarium sumi, cũ sumitur inquantum moralis: ac per hoc ex negatione uoluntarij optime infert negatio formalis actus cũ aũt uoluntarius actus exterior, puta mala percussio, à plurib. causetur principijs subordinatis, puta uolũtate irascibili, & manu, si cõparetur ad manũ nõ est ab ea ut uolũtarius actus, qa man[9] nõ est scdm se principiũ aliquo mõ liberum sed subest imperio seruiliter. si cõparatur ad irascibilẽ, sic est ab ea, ut uolũtari[9] actus imperatus: qa irascibilis subest imperio ciuiliter. si cõparatur ad uolũtatẽ, sic est ab ea, ut actus uolũtarius quodammõ elicitus, ut patebit. Quia ergo nullus actus exterior, ut est à principio vñ est, ut actio trãsiens extra ab eo sub rõne uolũtarij, consequens est ꝙ nec tenetur ab eodẽ sub rõne morali, consequẽter nulla actio trãsiens ut sic, potest uolũtaria esse moralis, sed ut substat actio ni alicui immanenti. Et propterea in litera dĩ, ꝙ oẽs actus morales siue boni, siue mali sunt immanentes &c. esse manifestat formalis effect[9]. actibus.n. moralibus boni solũ operantes sũt in seipsis boni, & mali sunt in seipsis mali, cuius oppositũ accidit in transeuntibus: qm̃ acta bene, uel male disponuntur bonis, uel malis actionib. trãseuntibus, ut patet in ędificatione, pictura, scriptura. Ad sõnes aũt l oppositũ dĩ, ꝙ actus exteriores dicũtur boni, uel mali moraliter, ut subsunt elicitis actibus immanentibus, & nõ aliter qđ patet ex hoc, ꝙ nõ nisi inquantum induunt rõnẽ uolũtarij, boni, uel mali moraliter sunt, & dicuntur. Cõstat nanq; uolitum actũ immanentẽ uoluntatis afferre, cum hoc sit stat, ꝙ hmõi act[9] uolũtarij sunt scdm se mali, aliter q̃ actus interiores ut superius dictũ fuit. Nihil. o. obstat magis ratio actus immanentis, quàm uolũtarij, quod superius discussum est.

¶In eodem articulo. 1. q. 74. diligenter aduerte, quòd ex hoc articulo, ut testatus responsio ad primum in articulo sexto huius quæstionis, habes non solum quòd peccatum est subiectiue in uoluntate, sed ꝙ oẽ peccatũ est subiectiue in uoluntate. Ea hoc namq; loco habes, quòd nẽ peccatũ est actus immanens, & à uoluntate: & consequenter in uolũtate, quia oĩs actus immanẽs est in eo. à quo est. Et qm̃ in scdo artic. determinatur, ꝙ nõ sola uolũtas est subiectũ peccati, sed plures aliæ potentiæ sunt subiectæ peccatis, ut in sequentib. patet articulis, nosse debes, ꝙ nõ inconuenit idẽ peccatũ esse in plurib. subiectiue scdm diuersa, sicut põt diuersimode esse à pluribus paria namq; in actionib. immanentib. sũt esse in, & esse ab operante. Cum.n. in oĩ peccato concurrat actio uolũtatis positiue, uel priuatiue, oportet oẽ peccatũ rõne huius esse in uoluntate: cũ ẽt peccatũ quãdo̧ est actus alterius potentiæ sub imperio uoluntatis, ut male diligere, male irasci, male concupiscere, oportet peccatum scdm illum actũ esse in illa potentia elicitiua illius actus. Etsi contingat ad eundem actum malum concurrere tres potẽtias defectuose, puta, uoluntatem, rõnẽ, & cõcupiscibilem, illud peccatum subiectiue s. dm diuersa erit in tribus: & qm̃ quisq; assignatur pro subiecto proximum elicitiuũ actus, qñq; primum mouens, qñq; primo moti diligentis: & diligens lector discernat dicendi rõnem, ubi diuersitatem inuenit contingat de subiecto alicuius peccati, & non damnet, sed exponat.

SVPER Q. LXXIIII. ART. II.

Egi. d. 2. s. d. 39. q. 1. ar tic. 1.
Ric. d. 39. q. 2.
Medina ar. 2.

IN artic. secundo eiusdem 74. quæst. nota aduerte, qđ hinc patet apud authorem, actus aliarũ potentiarum, quæ suo principia actuũ uoluntariorũ ut sic, esse quandoque peccata formaliter ita quòd actus uoluntarius est primo malus formaliter, actus aũt aliarum uirium formaliter mali, sed nõ primo, sed secundario. & hoc ex ratione literæ probatur e qa actus immanens uoluntarius inordinatus est formaliter malus, & ex subiecto simul, & principio: quia principium talis actus est subiectum peccati.

191 *Porrecta per totum.* 4. d. 18. q. 1. art. c. q. 1. ad 2. Et 3. contra c. 109 fi. Et. Mal. q. 7. ar. 1. ad 16. Et Mat. e. *c. 4. parte 4 aliquãtulum ante fin. Et Aug. li. 3. de li. arb. ca. 17. to. 1.

*Tex. 70.

†cap 10 & 11. to. 6.

*Lib. 1. c. 9. circa med. to. 1.

*q. 71. ar. 1. & 6.

†tex. 18. tom. 2.

*q. 1. ar. 1. & q. 18. a. 6.

D 95. *concl.*

196 *Porrecta per totum.* Inf. ar. 3. cor. & q. 83. a. 1. co. Et. 2. dis. 44. in expo. lit. ad 2. Et mal. q. 2. ar. 2. & 3. *Cap. 10. à medio, tom. 6.

peccati formaliter, actus adi transeuntes. ui sic, nõ nisi materialiter mali sunt, & ad substantiã peccati ptinent in actu exercito, quia nõ nisi mediãte actu immanente, qui est subiectum bonitatis, & malitiæ moralis, ut patet ex dictis. unde Sco. in 2. sent. di. 42. absq; rõne intulit peccatum esse formaliter in sola uoluntate. hoc. n. nõ min⁹ est falsum, quã actualẽ iustitiã, .i. bonitatẽ, ut distinguitur cõtra actuale peccatũ, esse in sola uolũtate, quis utrum que sit formaliter in sola ipsa prima.

¶2 Præt. Peccatũ est qđdam malũ contra rõnem: sed h bonũ, & malum ad rõnẽ pertinẽs, est obiectũ solius uoluntatis. ergo sola uolũtas est subiectũ peccati.

¶3 Prẹt. Oẽ peccatũ est act⁹ uoluntarius: q̃a ut dicit Aug. in lib. de li. ar. † Peccatũ adeo est uolũtariũ, φ si nõ sit uoluntariũ, nõ est peccatũ: sed actus aliarũ uiriũ non sunt uoluntarij, nisi inquantũ illæ h uires mouent̃ à uolũtate. hoc aũt nõ sufficit adhoc φ sint subiectũ peccati, q̃a ẽm hoc ẽt h mẽbra exteriora, q̃ mouent̃ à uolũtate, essent subiectũ peccati, qđ patet eẽ falsũ. ergo sola uolũtas ẽ subiectũ peccati,

Sed contra. Peccatũ uirtuti cõtrariat̃, ꝯria aũt sũt circa idem: sed aliæ ẽt uires aiæ pter uoluntatẽ, sunt subiecta uirtutũ, ut supra dictũ est *. ergo nõ sola uolũtas ẽ subiectũ peccati.

*q. 56.

Resp. Dicendũ, φ sicut (ex pdictis patet.) Oẽ φ est principiũ uoluntarij actus, est subiectũ peccati: actus aũt uoluntarij dicunt̃ non solũ illi, q elicitur à uoluntate: sed ẽt illi, qui à uoluntate imperantur, ut s. dictum est *, cũ de uoluntario agere. unde m non solũ uolũtas põt esse subiectũ peccati, sed oẽs illæ potentiæ q̃ possunt moueri ad suos actus, uel ab eis reprimi p uoluntatẽ *. & eædẽ ẽt potentiæ sunt subiecta habituũ moraliũ bonorum, uel malorum, quia eiusdẽ est actus, & habitus.

*Art. pce. *q. 6. arti. 4 enel. m

Ad primvm ergo dicendũ, φ non peccatur nisi uoluntate, sicut primo mouente, alijs autem potentijs peccatur sicut ab ea motis.

Ad 2m dicendũ, φ bonũ, & malũ pertinent ad uoluntatẽ sicut per se obiecta ipsius: sed aliæ potẽtiæ habent aliqđ determinatum bonũ, & malum, rõne cuius põt in eis esse, & uirtus, & uitium, & peccatum, scđm φ participant uoluntate, & ratione.

Ad 3m dicendũ, φ mẽbra corporis non sunt principia actuũ, sed solũ organa: unde, & cõputãtur ad aiam mouentẽ, sicut seruus, qui agitur, & non agit. potentiæ aũt appetitiuæ interiores cõparantur ad rõnẽ quasi liberæ, q̃a agunt quodãmõ, & agunt̃, ut patet per id, qđ dr̃ 1. Politi. * Et pterea actus exteriorum membrorum sunt actiones in exteriorem materiã transeuntes, sicut patet de percussione in peccato homicidij: & propter hoc nõ est similis ratio.

*Cap. 3. a medio. t. 5.

Articvlvs iii.

Vtrum in sensualitate possit esse peccatum.

Ad tertivm sic procedit̃. Videtur φ in sensualitate non possit esse peccatũ. Peccatũ .n. est proprium homini, qui ex suis actib. laudatur, uel uituperatur: sed h sensualitas est communis nobis & brutis. ergo i sensualitate nõ potest esse peccatum,

¶2 Præt. Nullus peccat in eo, qđ uitare non põt, sicut Aug. dicit in lib. de lib. arbi. * sed hõ nõ põt uitare h quin actus sensualitatis sit inordinatus. est. n. sensualitas perpetuæ corruptionis, quãdiu in hac mortali uita uiuimus, un de per serpentem significatur, ut Augu. dicit. 13. de Trin. † ergo inordinatio motus sensualitatis non est peccatum.

*Lib. 3. c. 18. paulo post prin. to. 1.

†Li. 12. de Trin. cap. 12. & 13. to. 3.

¶3 Præ. Illud, qđ hõ ipse non facit, non imputatur ei ad h peccatũ: sed hoc solũ uidemur nos ipsi facere, qđ cũ deliberatione rõnis facimus, ut Philosophus dicit in 9. Ethic. * ergo motus sensualitatis, qui est sine deliberatione rationis, nõ imputatur homini ad peccatum.

*Ca. 8. circa mediũ tom. 5.

Sed contra est, qđ dr̃ Roma. 7. Non. n. qđ uolo bonũ, hoc ago: sed qđ odio malum, illud facio. qđ exponit Aug. * de malo concupiscentiæ, quod constat esse motum quendam sensualitatis. ergo in sensualitate est aliquod peccatum.

*Li. 3. contra Iulianum cap. 26. to. 6. & de uer. Apostoli ser. 12.

Resp. Dicendum, φ sicut supra dictum est, * Peccatum põt inueniri in qualibet potẽtia, cuius actus potest esse uoluntari⁹ & inordinatus, in quo consistit ratio peccati. Manifestum est aũt, φ actus sensualitatis põt esse uoluntarius, inquantum sensualitas, idest, appetitus sensitiuus, nata est à uolũtate moueri. unde relinqtur φ m in sensualitate possit esse peccatum *.

*Arti. 1. & 2.

Ad primvm ergo dicendũ, φ aliquæ uires sensitiuæ partis, etsi sint communes nobis & brutis, tamen in nobis habent aliquã excellentiam ex hoc, φ rationi iũguntur: sicut nos præ alijs animalibus habemus in parte sensitiua cogitatiuam, & reminiscẽtiam, ut in 1. dictum est *: & per hunc modum etiam appetitus sensitiuus in nobis prę aliis animalibus habet quãdam excellentiam, s. φ natus est obedire rõni, & quantũ ad hoc põt esse principium actus uoluntarii, & per consequens subiectum peccati.

*p. p. q. 78. arti. 4.

Ad 2m dicendũ, φ perpetua corruptio sensualitatis est intelligenda quantũ ad fomitẽ, qui nunq̃ totaliter tollitur in uita. Transit enim peccatum originale reatu, & remanet actu: sed talis corruptio fomitis non impedit quin homo rationabili

nit, φ sit peccatum omissionis, cum th hic ponatur peccatũ cõmissionis. Sed hoc facile soluitur à pspicientibus, φ qñ committit̃ aliquis actus inordinatus uolũtarie, siue nolũtarie, siue positiue, siue negatiue, est peccatũ commissionis, ut patet in delectationib. malis pceptis, nõ imperatis, sed nec exclusis. Incuria nanq; nauitæ submersionis peccatũ cõmittit̃, quãuis negatiue: unde etiam cõcupiscentia carnis aduersus spiritũ sit malus actus, & uolũtarius negatiue, seqtur, qđ sit peccatum cõmissionis, quando peccatum est.

¶ In eodẽ arti. aduerte, φ circa motus sensualitatis est aliquid certũ & aliquid uĩ incertũ. Certũ est, φ oẽs motus mali, quos uolũtas põt, & dẽt puenire, si nõ puenit, qñ sicut &c. sunt peccata sed φ uolũtas possit, & dẽat semp singulos motus sensualitatis aut uanitatis puenire, nõ uĩ cõsonum, eo qđ uĩ, φ sit obligatio ad impossibile in reali executione singulatum puentionũ. Si th authoritas Augustini, & authoritate uerãda penset, & ratio in litera insinuata non apparebit hoc dissonũ. Cũ. n. peccatũ ueniale sit impfectũ qđ in gñe moris & peccati, pp φ & sine deliberatione cõmittit̃, cõsequens est, φ impfecta ratio potentiæ, & debiti sufficiat ad cõmissionẽ ipsius. Vnde concedẽtẽ, φ est in nobis impfecta potẽtia ad reprimendũ, uel obuiãdum singulis motib. malis: q̃a dũ attendo uni, & do operã rei sanctæ, insurgit alius: attamen talis imperfecta potentia cũ aliquali debito sufficit ad rationem talis peccati imperfecti.

SVPER Q LXXIIII. ART. III.

597 Porretta per totum. 2. di. 24. q. 1. art. 2. & dis. 31. q. 2. art. 1. ad 4. Et ueri. qõ. 15. a. 3. Et mal. q. 7. arti. 6.

Egid. 2. s. d. 24. q. 1. a. 2. Med. ar. 3.

In arti. 3. eiusdem 74. quæst. dubium occurrit ex Scoto in quadragesimasecũda distinctione secundi senten. quæst. 1. infeṙẽte, φ si in motib. pcedentib. actus uolũtatis est peccatũ, q̃a uoluntas non puenit

voluntate possit reprimere singulos mot⁹ inordinatos sensualitatis si pficiat, puta, diuertēdo cogitationē ad alia: sed dum hō cogitationē ad alia diuertit, potest ēt circa illud aliquis inordinatus motus insurgere: sicut cū aliquis transfert cogitationem suā à delectationib. carnis, uolens cōcupiscētiæ motus uitare ad speculationē scientiæ, insurgit qñq; aliqs motus inanis gloriæ impmeditatus. & iō nō pōt hō uitare omnes hmōi motus pp corrupptionē pdictam: sed hoc solum sufficit ad rationem peccati uoluntarij, quòd possit uitare singulos.

Ad 3m dicendum, q illud qđ hō facit sine deliberatione rōnis, non perfecte ipse facit: qa nihil operaē ibi id, qđ est principale in hoie. unde nō est pfecte actus humanus, & p consequēs non pōt esse perfecte actus uirtutis, uel peccati, sed aliquid imperfectum in genere horū. unde talis motus sensualitatis rōnem puenieos, est peccatum ueniale, quod est quiddam imperfectum in genere peccati.

Articvlvs IIII.

Vtrum in sensualitate possit esse peccatum mortale.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄ q in sensualitate possit esse peccatum mortale. Act⁹ enim ex obiecto cognoscitur: sed circa obiecta sensualitatis contingit peccare mortaliter, sicut circa delectabilia carnis. ergo actus sensualitatis potest E esse peccatum mortale, & ita in sensualitate peccatum mortale inuenitur.

¶2 Præt. Peccatū mortale contrariatur uirtuti: sed[h] uirtus pōt esse in sensualitate. Temperātia enī, & fortitudo sūt uirtutes irrationabiliū partiū, ut* Philos. dicit in 3. Eth. ergo in sensualitate pōt esse peccatū mortale, cū ɔtraria sint nata fieri circa idē.

¶3 Præt. Veniale peccatū est[b] dispositio ad mortale: sed dispositio, & habit⁹ sūt i eodē. cū igiē B ueniale pecccatū sit in sensualitate, ut† dictum est, ēt mortale peccatū esse poterit in eodem.

Sed contra est, qđ Aug. dicit i lib. Retractationū, & habeē in glo. Rom. 7. Inordinatus concupiscētiæ motus, q est peccatū sensualitatis, pōt ēt esse i his, q sunt in gratia, in quib. tñ peccatū mortale non inuenitur. er C go inordinatus motus sensualitatis non est peccatū mortale.

Resp. Dicendū, q sicut inordinatio corrumpens principiū uitæ corporalis, causat corporalem mortem: ita ēt inordinatio corrumpens principium spiritualis uitæ, qđ est finis ultim⁹, causat mortem spiritualem peccati mortalis, ut supra dictū est. Ordinare aūt aliquid in finē nō est sensualitatis, sed solū ratio- D nis. Inordinatio aūt à fine non est nisi eius, cuius est ordinare i finem: unde ᵐ peccatū mortale nō potest esse in sensualitate[a], sed solum in ratione.

Ad primvm ergo dicendū, q actus sensualitatis pōt cōcurrere ad peccatū mortale: sed tñ actus peccati mortalis nō hēt, q sit peccatū mortale ex eo, q est sensualitatis, sed ex eo q est rōnis, cuius est ordinare in finē, & iō peccatum mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi.

Ad 2m dicendū, q actus uirtutis non perficitur per id, quod est sensualitatis tantū, sed magis p id, quod est rationis, & uoluntatis, cuius est eligere. nam

SVPER QVAEST. LXXIIII. ART. IIII.

Medina art. 4.

IN arti. 4. eiusdē 74. quæst. aduerte, q sensualitas. i. pars appetitiua sensus tripliciter sumitur. Primo, ut sensitiua ē absolute, & sic nullū hēt in se peccatū, sicut nec in brutis. Scdo, ut est uolentas, & sic est principiū, & cōsequēter subiectū peccati uenialis, dū habēt ipsam nō puenit uolūtate cōiuncta motus uius insurgētes cōtra rōnis bonū. Tertio, ut est mota à deliberatione, & sic principiū est, & subiectū uirtutis, & uitij acta uirtuo si peccati mortalis, ut ex superiur dictis patet & scdm hoc habes unde uideas, q sicut superius simpliciter cōcessū est in appetitu sensitiuo, ut moto à uolūtata, esse uirtutē: ita nūc cōcedit, q in sensualitata ut mota à uolūtate ē peccatū mortale. & sicut nō est cōcessum, q in appetitu sensitiuo est uirtus, ita uūa negaē in eo mortale peccatū. par. n. est ratio, ut in litera dē in rñsioue ad scdm q̄uir uocabulū sensualitatis, qa uominare vē appetitū sensitiuum ex parte depressionis eius, nōnihil fauerit negan in ea peccatū mortale tribuant.

¶ In hoc eodē 4. art. est dubiū. quia doctrina authoris non vē tōui consona, dū peccatū ueniala concedit in sensualitate, idest appetitu sensitiuo, & mortala negat in eadem. Nam si intēdit de sensualitate scdm id qđ est ei proptiū, utrunq; peccatū uegādum est: quia omne peccatum est aut in uoluntate, aut in aliqua potentia, ut subest uolūtan. si uero intēdat de sensualitate, ut subest uolūtati, utrunq; cōcedēdum est, q̄uis diuersimode: quia ueniala ut imperfecte, mortale ut perfecte.

¶ Ad hoc dr̄, q procul dubio eum de subiecto peccati est sermo, oportet vel de uolūtate, uel de potentia ut subest uolūtati, intelligi: sed qa subesse uoluntati contingit dupliciter, s. ut mouenti, & ut non reprimenti, actus qui fit à sensualitate ut subest uoluntati mouenti, est peccatū mortale, & non sibi, sed uoluntati tribuitur: actus uero, qui fit ab ea ut sub est uoluntati non reprimenti, est suus, & est peccatum ueniale, & sibi tribuitur. Sed hæc ratio nihil ualet: qñ constat passiones membrorum, quæ remotiores sunt à rōne peccata, q̄ passiones appetitus sensitiui, esse peccata mortalia, qñ sunt uolūtaria uo- A lūtate non reprimente, ut patet in muliere, q ēt uoluntate tacetet alio ipsam cognoscente. Ratio quoq; in promptu ēst contra hanc rñsionem: quia eiusdem rationis est mouere, & uon mouere, qñ oportet, ubi oportet, &c. Dicendū est ergo, q tam quare ueniala attribuitur sensualitati, & mortale non, nisi cum specificatione, ut. s. motæ à uoluntata, pōt esse duplex. Prima q tacta est in præcedēti notato, quia. s. mortale est à sensualitate ut subest deliberationi: ueniala aūt est ab ea, ut subest quolibet uoluntan. hinc. n. fit, ut qa deliberatio est proprius actus partis superioris, ut act⁹ ex ea pendentes nō tribuanē inferiorib. nisi cū specificatione participatæ motionis: u. actus aūt ex ea nō pendētes relinquanē inferiorib. Scda est profūda, & intenta ab authore ex natura uirium animæ, & resolutionis actuū in propria principia. Vires nanq; aiæ nostræ in parte sensitiua sicut in cognoscendo, sunt scdm se excellentes totā naturā brutorū, ut patet i cogitatiua, & reminiscentia habentib. collatiuā uim particulatium: ita in appetēdo sunt scdm se excellētes totā naturā brutorū p hoc, q appetūt cū quadā libertate: ita q nō solū ex hoc, q actualiter mouenē, uel nō mouenē à uoluntate, sed seipsis, qa sunt tales qđ superius uocauimus, qa sūt uolentis, sūt quodāmō liberę. Dico aūt, quodāmō, qa ñ hñt uā libertatis ut possint in actū de liberatū, sed intelligū qđdam libertatis sortitæ sunt ex eleuatione natu naturā rōnalē à qua fluūt. Eędē aūt uires appetitiuæ sensitiuæ, ut actualiter motæ, & mouētes u parte superiori uā libertatis participant, vt & in deliberatos act⁹ possint. unde fit, ut actus uoluntarius sensualitatis, quamuis totus eliciatur ab ipso appetitu sensitiuo si resoluendus sit in sua, ppria pricipia, scdm illā sāi rōnē resoluetur in sensualitatem, quam habet ab ea secundum se: secundum illam uero, quam habet ab eadē non secundum seipsam, sed ut mota est ab altero, resoluetur in illud alterum, uel in ipsam, ut mota est ab illo altero. Et quia peccatē consistit in agere, & propeterea ad hoc q aliqua potentia peccet moraliter, non suffic t quod sit mota à uoluntate: sic. n. manus peccaret percutiendo, sed oportet ut secundum se libera agat in oportet quòd secundum modum propriæ libertatis potentiæ

498

Porrecta per totum. Sup. q. ar. 3. ad 3. & inf. q. 89. ar. 5. cor. Et 2. di. 24. q. 1. a. 2. ad 1. Et uer. q. 25. arti. 5. Et mal. q. 7. arti. 6. Et quol. 4. a. 22. cor.

* Lib. 3. Eth. c. 10. in princ. tom. 5.

† Ar. 3. ad 1.

ᵐ lib. 1. Retra. ca. 13. & 15. aliquātulū a prin. to. 1.

* q. 72. ar. 5.

concl.

actus uirtutis moralis nõ est si-F ne electione: unde semper cum actu uirtutis moralis, qui pficit uim appetitiuã, est ẽt actus prudentię, quæ perficit uim rõnalem. & idem est etiam de peccato mortali, sicut *dictum est.

Ad 3m dicendũ, q̃ dispositio tripliciter se hẽt ad id, ad quod disponit. Qñq; .n. est idem & in eodẽ: sicut scientia inchoata dr̃ esse dispõ ad scientiã perfectã. Qñq; aũt est in eodem, sed non idem: sicut calor est dispõ ad formam ignis. Qñq; uero nec idẽ, nec in eodẽ: sicut in his, quæ habent ordinem adinuicẽ, ut ex uno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam, quæ est in intellectu: & hoc mõ ueniale peccatum, quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad peccatũ mortale, quod est in ratione.

Articvlvs V.

Vtrum peccatum possit esse in ratione.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur q̃ peccatũ nõ possit esse in rõne. Cuiuslibet. n. potentiæ peccatũ est aliquis [h] defectus ipsius: sed defectus rõnis nõ est pc̃m, sed magis excusat peccatũ, excusat. n. aliquis à peccato pp ignorantiam. ergo in I rõne nõ potest esse peccatum.

¶2 Pręt. Primum subiectũ peccati est uoluntas, ut dictũ est: * sed rõ [h] præcedit uoluntatem, cũ sit directiua ipsius. ergo peccatum esse non potestĩ in rõne.

¶3 Pręt. Non põt esse pc̃m, nisi circa ea, q̃ sunt in nobis: sed pfectio, & defectus rationis nõ est eorũ, quę sunt in nobis: quidam .n. sunt naturaliter rõne deficiẽtes, uel ratione solertes. ergo in K ratione [h] non est peccatum.

Sed contra est, qđ Aug. dicit in lib. 12. de Trinit. quod peccatum est in ratione inferiori, & in ratione superiori.

Resp. Dicendũ, q̃ pc̃m cuiuslibet potentiæ consistit in actu ipsius, sicut ex dictis* patet. Habet aũt rõ duplicem actũm. Vnũ quidẽ ẽm se in cõparatione ad proprium obiectũ, qđ est cognoscere aliquod uerũ. Alius aũt actus rationis est, in quantũ est directiua aliarũ uiriũ. *Vtroque igit̃ modo cõtingit esse peccatũ in ratione *. Et primo quidẽ in quãtũ errat in cognitione ueri: quod qdem tunc imputat̃ ei ad peccatũ, qñ hẽt ignorantiã, uel errorẽ circa id, qđ põt, & debet scire: secundo, qñ inordinatos actus inferiorum uiriũ, uel imperat, uel etiam post deliberationem non coercet.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ rõ illa procedit de defectu rationis, qui pertinet ad actũ propriũ respectu proprii obiecti, & hoc qñ est defectus cognitionis eius, quod quis non põt scire: tunc. n. talis defectus rõnis non est peccatum, sed excusat à peccato, sicut patet in his, q̃ per furiosos committuntur. Si uero sit defectus rationis circa id, qđ homo põt, & debet scire, H nõ oino homo excusatur à peccato, sed ipse defectus imputat̃ ei ad peccatum. Defectus autẽ, qui est solum in dirigendo alias uires, semper imputatur ei ad peccatũ: quia huic defectui occurere põt per propriũ actum.

Ad 2m dicendum, q̃ sicut supra dictũ est, * cum de actib⁹ uoluntatis, & rõnis ageretur, uoluntas quodammodo mouet, & præcedit rõnẽ, & ratio quodãmodo uoluntatẽ: unde, & mot⁹ I uoluntatis dici põt rationalis, & actus rationis potest dici uoluntarius: & secundum hoc in ratione inuenitur peccatũ, uel prout est defectus eius uoluntarius, uel prout actus rationis est principium actus uoluntatis.

Ad 3m patet rñsio ex dictis.*

Articvlvs VI.

Vtrum peccatum morosæ delectationis sit in ratione.

Ad sextvm sic proceditur. Vr̃ q̃ peccatum morosæ delectationis non sit in ratione. Delectatio enim importat motum [h] appetitiuæ uirtutis, ut supra * dictum est: sed uis appetitiua distinguitur à ratione, quæ est uis apprehensiua. ergo delectatio morosa non est in ratione.

¶2 Pręt. Ex obiectis cognosci potest ad quam [h] potentiam actus pertineat, per quam potentia ordinatur ad obiectum: sed delectatio quandoque est morosa circa bona sẽsibilia, & si circa bona rõnis

---

sentię attribuamus ei peccare, quo fit ut quia sensualitas secdm se hẽt uim libertatis, ut sufficiat ad peccatũ ueniale: idõ peccatum ueniale ei tribuitur. quia uero nõ hẽt uim rõnalitatis, ut possit in peccatũ mortale, quia nõ est eius respicere bonũ rõnis ut finẽ, idõ ei nõ attribuit̃ peccatum mortale. & quia eius ut motã superiori est tendere ordinatẽ in bonũ rõnis ut finẽ, ideo ẽi sibi moniæ à rõne peccatũ mortale, & uirtutis actus tribuit̃ ut principio, & cõsequenter ut subiecto. ut iam dictũ est. Ad obiecta ergo dr̃, qđ author loquitur de sensualitate nũa secdm id, qđ est ei propriũ, ut patet in rñsione ad primũ: & ppea negauit ab ea mortale, cui prius tribuerat ueniale. ideo patet non esse patem rõnẽ. Ex articulis aũt secundo, & diligenter inspectis, facile patere põt, hanc esse ueram mentem authoris.

399 Porrecta per totum. Inf. art. 6. cor. & 2. d. 24. q. 3. & ueri. q. 17. art. 2. cor.

¶ In rñsione ad tertiũ eiusdẽ quarti articuli, nõ turberis ex exẽplo caloris disponentis ad formã ignis, pro eo, qđ dr̃ esse in eodẽ subiecto. Exemplum in primis est, & uerificat̃ de subiecto partiali, idest, materia, quæ disponitur ad formam ignis calore, & suscipit illam.

*ar. 1. & 2.

SVPER Q. LXXIIII. ART. V.

Egi. d. 2. sd. 24. q. 2. a. 1 D. Bõ. d. 24 p. 2. a. 1 q. 1. Cap. 2. d. 39. q. 1. con. 1. Medina art. 5.

In art. 5. eiusdẽ 74. q. hoc solum dicẽdum occurrit, q̃ quia rõ secundũ se est subiectiua ipsius, & aliorũ ordinatiua in finẽ, & deordinatiua ab illo libere libertate perfecta, radicaliter tñ libertas .n. formaliter est primo uolũtatis: ide tñ actus rõnis inordinatus est moraliter malus, si inordinatio in pñte nostra est. pp quod utroque modo cõiungit moralẽ mali tiã in rõne inuenitur, subiectiue, f. in cognoscendo, & in dirigendo: sed affectus in cognoscendo tam negatiuus, qui uocat̃ ignorantia, q̃ positiuus, q uocat̃ error, non semper hẽt rõnem mali moraliter, sed negatiuus solũ qñ põt, & dẽt quis scire: positiu⁹ aũt qñ põt. Non est .n. absq; peccato, habere scienter opinionẽ falsam de triangulo, cũ põt haberi uera, uel non falsa, saltẽ suspendendo credulitatẽ, cũ nonnullum malum intellectus sit falsa opinio de quocunq;. Propter quod in litera in rñsione ad secũm concludit̃, q̃ in rõne est peccatum, ut effectus eius est uoluntarius: defectus aũt in dirigẽdo, ut in litera dr̃, semper est malus moraliter, quia de ratione sua claudit uoluntariũ formaliter. Directio .n. imperando fit: imperiũ autẽ, ut supra didicimus, actus est rõnis motæ à uoluntate. Est igitur à rõne, & in rõne peccatũ, ut proximo & elicitiuo principio inordinati actus uoluntarij, multo magis q̃ in appetitu inferiori, qui rationem solum participat. concl.

*ca. 11. & 12. 10. 3.

*artic. 1. 2. & 3.

SVPER Q. LXXIIII. ART. VI.

Egid. 2. sd. 24 q. 2. a. 2 Medina. art. 6. *q. 17. a. 1.

In art. 6 eiusdẽ 74. q. vĩ m hĩ, q̃ author ob reuerentiam D. Aug. articulũ hũc, & sequentẽ apposuerit. Cũ. n. ex dictis iã cõstet, oẽ pc̃m esse in illa potentia, quæ est proximũ eius principiũ liberũ, seu rõnale aliquo mõ, & delectatio morosa licet nõ cũ ptsẽsibili, saltẽ qñq; ut mota est a superiori: si exteta peccata intẽperãtiæ, & cõsensus in eã sit in uolũtate, & imperiũ, uel nõ imperiũ reprehensionis illi* sit ĩ rõne, rõ equẽs ẽ, q̃ nõ oportebat simpliciter subiectari de subie- *ad 1. arg.

400 Porrecta per totum. Infr. q. 88. ar. 5. ad 2. & 2. d. 24. q. 3. art. 4. & ueri. q. 15. art. 4. cor. q. 3. ad 1.

subiecto huius pecca ti magis q̃ aliorũ: sed qm̃ beatissimus ac doctissimus Aug. attribuerat pctm̃ morosæ delectationis rõni inferiori: idcirco ut hoc saluaret, hunc docuit articulũ, ex quo enucleare substantiã peccati discimus diuersimode, ut dictum est. ¶In rñsione ad primũ in eodẽ articulo duo scito Nouitie. primo, q̃ delectatio dr̃ esse in rõne, ut in primo motiuo, eo mõ, quo imperiũ dr̃. primũ mouens. Scdo, q̃ quia author intendit saluare, q̃ hmõi pctm̃ sit in rõne ut in subiectiuo, repetit regulã superius habitã, s. q̃ æqua est extẽsio principij, & subiecti in materia peccatorũ: ut inde discas, q̃ delectatio est in rõne subiectiue, tãquàm imperãte, in appetitu aũt tanquàm in eliciẽte.

*C.12. parũ añ medium t. 5

*Ar. 4. huius q.

ergo peccatum delectationis morosæ non est in ratione.

¶3 Præt. Morosum dr̃ aliquid pp diuturnitatẽ temporis: sed diuturnitas tẽporis non est rõ, q̃ aliquis actus pertineat ad aliq̃ potentiam. ergo delectatio morosa non ptinet ad rationem.

Sed contra est, qđ Aug.* dicit 12. de Trinit. qđ consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cõtẽtus est, sic habẽdũ existimo, uelut cibũ uetitum mulier sola comederit: p mulierẽ aũt itelligit rõ inferior, sicut ibidẽ ipse exponit. ergo pctm̃ morosæ delectationis ẽ in rõne.

Resp. Dicendũ, q̃ sicut iã dictũ est,* Pctm̃ cõtingit esse i rõne, qñq; qdẽ inquãtũ est directiua humanorũ actuũ. Manifestũ est aũt, q̃ rõ nõ solũ est directiua exteriorũ actuũ, sed ẽt interiorũ passionũ: & iõ qñ deficit rõ in directione interiorũ passionũ, dr̃ esse pctm̃ in rõne, sicut ẽt qñ deficit in directione exteriorũ actuũ. Decificit aũt in directiõe passionũ interiorũ dupliciter. Vno mõ, qñ imperat illicitas passiones: sicut qñ hõ ex deliberatione prouocat sibi motũ iræ, vel concupiscentiæ. Alio mõ qñ non reprimit illicitum passionis motũ: sicut cũ aliqs postquàm deliberauit, q̃ motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & ſm hoc dicit peccatum delectationis morosæ esse in ratione.

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i pximo principio, sed in rõne est sicut in primo motiuo, ſm hoc quod supra dictũ est,* qđ actiones quæ nõ transeunt in exteriorẽ materia, sunt sicut in subiecto in suis principijs.

Ad 2m dicendũ, q̃ rõ actum proprium ellicitum habet circa proprium obiectum, sed directionẽ habet circa oĩa obiecta inferiorum uirium, quæ per rõnem dirigi possunt: & ſm hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

Ad 3m dicendũ, q̃ delectatio dr̃ morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q̃ ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & voluens libenter, quæ statim ut attigerunt animũ, respui debuerunt, vt Aug.* dicit 12. de Trinit.

*Art. 1. huius q.

*Ca. 12. parũ a med. t. 5. Su. q. 15 ar. 4. et infra ptæ senti q. ar. 8. ad 1. 4m

Articvlvs VII.

Vtrum peccatum consensus in actum sit in ratione superiori.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur q̃ pctm̃ cõsensus in actum nõ sit in rõne superiori. Consentire enim est actus appetitiuæ virtutis, vt s. habitũ est:* sed rõ est uis apprehensiua. ergo pctm̃ consensus in actum non est in ratione superiori.

¶2 Præt. Ratio superior intẽdit rõnibus æternis inspiciendis, & cõsulendis, ut Aug.† dicit 12. de Trin. sed qñq; cõsentit in actum non consultis rationibus æternis. non enim semper homo cogitat de rebus diuinis, qñ cõsentit in aliquem actum. ergo peccatum consensus in actum, non semper est in ratione superiori.

¶3 Præt. Sicut p rationes æternas põt hõ regulare actus exteriores, ita ẽt interiores delectationes, uel alias passiones: sed cõsensus i delectationẽ absq; hoc q̃ opere statuat implendũ, est rõnis inferioris. ut dicit Aug. 12. de Trinit.* ergo ẽt consensus in actum peccati, debet interdum attribui rationi inferiori.

¶4 Præt. Sicut rõ superior excedit inferiorẽ, ita rõ excedit vim imaginatiuam: sed qñq; pcedit homo in actum p apprehẽsiõẽ virtutis imaginatiuæ absq; omni deliberatione rationis: sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedẽ. ergo ẽt quandoque potest rõ inferior consentire in actum peccati absq; ratione superiori.

Sed contra est, quod Aug. dicit 12. de Trin.* Si in cõsensione male utẽdi rebus, quæ p sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunq; peccatum, vt si potestas sit, ẽt corpore cõpleat, intelligenda est mulier cibum illicitum uiro dedisse, per quẽ superior rõ significat. ergo ad rationem superiorem ptinet consentire in actum peccati.

Res. Dicẽdũ, q̃ consensus importat iudiciũ quoddã de eo, in qđ cõsentit. Sicut. n. rõ speculatiua iudicat, & sentẽtiat de reb. intelligibilib. ita rõ practica iudicat, & sentẽtiat de agẽdis. Est aũt considerãdum, q̃ iu omni iudicio vltima sentẽtia ptinet ad supremum iudicatoriũ: sicut uidemus in speculatiuis, quòd ultima sñia de aliqua ppositione dat p resolutionem ad prima principia. Quandiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc p ipsum potest examinari id, de quo quærit: vnde adhuc est suspensũ iudiciũ quasi nõdũ data finali sententia. Manifestũ est autem, quòd actus humani

SVPER Q. LXXIIII. ART. VII.

Porrecta per totum. Egid. 2. s. d. 39. q. 1. ar. 3. Med. ar. 7.

In titulo ar. 7. aduerte, q̃ sensus q. est de actu exteriori malo tam uenialiter, quàm mortaliter: ita q̃ intẽditur an pctm̃ cõsensus in actum, vt distinguit cõtra cogitationẽ, & delectationem interius, sit in ratione superiori, ut in subiecto.

¶In eodẽ 7. art. dubiũ occurrit, qa uoluntaria, immo nulla vñ dña inter subiectum consensus in actũ, & subiectũ cõsensus in delectationẽ: & tñ in lra ex intẽtione Aug. consensus in actũ rõni superiori, consensus in delectationẽ rõni inferiori tribuitur qua enim rõne p tẽporales rõnes possũ consentire delectationi cogitatæ fornicationis, eadẽ possum consentire cogitato actui. & qua rõne, dũ deliberat inferior rõ, & consentit actui, superior obuiare tenetur, & ppea consensus in actũ ei imputãtur, ut in rñsione ad quartũ dr̃, eadẽ rõne dum deliberat eadẽ inferior rõ, & cõsentit delectationi, tenet superior rõ obuiare, & consequenter eidẽ superior rõni attribuẽdus est vterq; cõsensus, & uterque ẽt qñq; rationi inferiori, & non vnus uni, & alter alteri.

¶Ad hoc dr̃, q̃ uterq; cõsensus ſcdm rẽ, qñ fit ſcdm rõnes temporales est rõnis inferioris: qñ uero fit secundum rõnis æternas solas, ut si quis ex solo contemptu æternæ legis consentit in delectationem, uel in actum, non reputans aliter prohibitum, est rõnis superioris, In hoc ſñ dña est, quia qñ est inferioris, est ẽt superioris, saltẽ negatiue: quia tenetur obuiare dirigendo ſcdm legem æternã, & non obuiat. qñ uero est superioris, nõ oportet q̃ sit inferioris: quia non spectat ad inferiorem de pprijs superiori iudicare, ut contingit cũ quis motuse delectatur de iniurijs fidei. ſcdm appropriationem aũt, q̃ in lra tangitur, s. qñ duo ordinata iudicãda occurrunt, ultimum superiori, & præambulũ inferiori, attribuitur deliberatio, iudiciũ, ac consensus unius, s. delectationis ad inferiorem: alterius uero, idest actus ad superiorem spectat. & hoc iudicio meo, intẽdit au-

†Ca. 7. in fi. t. 5.

*Ca. 12. a med. t. 5.

*Ca. 12. in med. t. 5.

*Q. 15. ar. 8.

Et 2. d. 24. q. 3. ar. 1. & 4. Et ne. q. 15. ar. 3. & 5. Et mal. q. 15. ar. 2. ad 9.

ctior in lra pp reuerentiam tanti doctoris, vt dictum est: & per hoc patet responsio ad obiecta. Nam procedunt de consensu vtroque secundũ rẽ cuius oppositum nõ inuenio in litera: q loquitur secundũ appropriationem, & secundum eam disparitatem ponit. Nec obstat q in rñsione ad tertium in hoc articulo dicitur, q qñ consensus rationis inferioris in delectationem, etiam secundũ rationes æternas perseuerat, pertinet etiã ad rationem superiorem: quasi velit dicere, q si non acceperit secundum æternas rationes, non spectet ad superiorem. hoc enim uerum est, q non spectat ad superiorem secundum appropriationẽ, quãuis spectaret ad ipsã secundum rem negatiue. & hunc sensum exprimit ipse author in sequenti articulo in rñsione ad primũ, vbi declarabitur.

*q.19. ar. 4.

coach. m

regulari possunt ex regula rõnis humanæ, q̃ sumitur ex rebus creatis, quas naturaliter hõ cognoscit: & vlterius ex regula legis diuinæ, vt s. dictũ est. unde cũ regula legis diuinæ sit superior, cõsequẽs est, ut ultima sententia per quam iudiciun finaliter terminatur, ptineat ad rõnẽ superiorem, quæ intendit rationibus æternis. Cum aũt de pluribus occurrit iudicandum, finale iudicium est de eo, qd' vltimo occurrit. In actibus aũt humanis vltimo occurrit ipse actus, pambulum aũt est ipsa delectatio, quæ inducit ad actũ: & iõ [m] ad rationem superiorem pprie pertinet consensus in actum, ad rõnem uero inferiorem, quę habet inferius iudicium, pertinet iudicium pambulum, * quod est de delectatione quãmuis ẽt, & de delectatione superior rõ iudicare possit: qa qcquid iudicio subditur inferioris, subdit ẽt iudicio superioris: sed nõ ꝯuertit.

Ad primvm ergo dicendum, q consentire est actus appetitiuæ virtutis non absolute, sed ꝯñs ad actũ rõnis deliberantis, & iudicantis, ut supra dictum est. In hoc enim terminatur consensus, qnia uoluntas tendit in id, quod est iam ratione iudicatum: unde consensus potest attribui, & uolnntati, & rationi.

*q.15. art. 3.

Ad 2m dicendum, q ex hoc ipso q rõ superior nõ dirigit act' humanos ſm legẽ diuinã, impediẽs actũ peccati dr ipsa cõsentire, siue cogitet de lege æterna, siue nõ. cũ. n. cogitat de lege Dei, actu eã ꝯtẽnit: cũ uero nõ cogitat, eã negligit p modũ omissionis cuiusdã. vñ oibus modis cõsensus in actũ peccati pcedit ex superiori rõne: qa, ut Aug. dicit 12. de Trin. * non põt pctm efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi illa mẽtis intentio, penes quã summa potestas est mẽbra in opus mouẽdi, uel ab opere cohibendi, malæ actioni cedar, aut seruiat.

*Loco citato ſ arg. circa medium ca. 12. to. 3.

Ad 3m dicendũ, q ratio superior per considerationẽ legis æternæ sicut põt dirigere, uel cohibere actum exteriorem, ita ẽt delectationem interiorẽ: sed tamen antequam ad iudicium superioris rationis deueniatur, statim ut sensualitas proponit delectationẽ, inferior rõ p rõnes temporales deliberans, qñque hmõi delectationem acceptat, & tunc consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rõnem. si uero ẽt consideratis rationibus æternis homo in eodem consensu perseuerer, iam talis cõsensus ad superiorem rationem pertinebit.

Ad 4m dicendũ, q apprehensio uirtutis imaginatiuæ est subita, & sine deliberatione: & ideo põt aliquem actũ causare antequàm superior, nel inferior rõ ẽt hẽat tps deliberãdi: sed iudiciũ rõnis inferioris est cũ deliberatiõe, q̃ indiget tpe, in quo ẽt F rõ superior deliberare põt: vñ si non cohibeat ab actu peccati per suam deliberationem, ei imputat.

Articvlvs VIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

AD octavvm sic procedit. Vr, q cõsensus in delectationem non sit pctm mortale. Consentire enim in delectationem pertinet ad rationem inferiorem, [h] cuius non est intẽdere rationibus [h] æternis, uel legi di-G uinæ, & per consequens nec ab eis auerti: sed omne peccatum mortale est per auersionem a lege diuina, ut patet per diffinitionem Aug. * de peccato mortali datam, quæ supra posita est. † ergo consensus in delectatione non est peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Consentire in aliqd nõ est malũ, nisi quia illud est malum in quod consentitur: sed pp quod unumquodque, & illud H magis, uel saltem non minus. nõ ergo illud in quod consentitur, potest esse minus malum quàm consensus: sed [h] delectatio sine opere non est peccatum mortale, sed ueniale tantum. ergo nec consensus in delectationem est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Delectationes differũt in bonitate, & malitia ſm differentiam [h] operationum, ut dicit Philosophus in 10. Eth. * sed alia I operatio est interior cogitatio, & alia actus exterior, puta fornicationis. ergo delectatio ꝯñs actũ interioris cogitationis, tm̃ differt à deldetatiõe fornicationis in bonitate, uel malitia, q̃tũ differt cogitatio iterior ab actu exteriori, & per consequens ẽt eodem modo differt consentire in vtrunque: sed cogitatio interior nõ est pctm mortale, nec etiam consensus in cogitatio-K nem. ergo per consequens nec consensus in delectationem.

¶ 4 Præt. Exterior actus fornicationis, vel adultetij, nõ est pctm mortale rõne delectationis, q̃ ẽt iuenit in actu mattimoniali: sed rõne inordinationis ipsius act': sed ille, qui consentit in delectationẽ, non pp hoc [h] consentit in deordinationem actus. ergo nõ videtur mortaliter peccare.

¶ 5 Præt. Peccatum homicidij est grauı' quàm simplicis fornica-

SVPER Q. LXXIIII. ART. VIII.

Egid. 2. ſ dist. 24. q. 2. art. 2.

Medina ar. 8.

401 *Porrecta per totum* 2. 2. q. 154. ar. 4. co. et q. 180. ar. 7. Et 2. di. 24. q. 3. a. 4. Et uer. q. 15. ar. 4. Et mal. q. 15. a. 2. ad 16. & 17. Et quol. 12. ar. 41.

*Aug. 22. cõtra faus. cap. 27. in prin. t. 6. & li. 1. de lib. arb. c. 16. to. pri mo.

† q. 71. ar. 6.

*ca. 3. 4. & 5. tom. 5.

IN articu. 8 in responsione ad primum, habes id quod diximus, dum duas responsiones uides, primam, quòd consensus in delectatio nẽ potest esse utriusque rationis. secundam, quòd quando est rationis inferioris, est eius auersæ ab æternis regulis, quia deficit in ea ordinatio superioris rationis per rationes æternas. Ex hoc enim manifeste patet quod dictum est, scilicet consensum in delectationem morosam inferioris rationis semp esse etiam superioris saltem negatiue, alioquin non saluaretur diffinitio peccati supradicta, quod est cõtra legem æternam.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli iuncta corpori articuli habes, q, & quare delectatio morosa cõiugati de actu matrimonij cogitato, non est peccatum mortale. eadẽ enim ratio est de consensu in actu & in delectationem cogitati act': & propterea sicut coniugi consensus in actum non prohibet, ita nec delectatio eius tam in opere, quam in cogitatione, per se loquendo: secus autẽ per accidens, puta, quia uane cogitat, q periculose, in absentia peccaret.

¶ In respõsione ad quintum aduerte, quod inter materiam luxuriæ, & iræ, licet in ueritate non sit differẽtia quo ad rationem peccati mortalis, qa tam in his, quàm in cæteris materijs mortalibus, consensus in delectationem cogitati actus ratione cogitationis nõ est mortale, sed ueniale qñq; vel nullum, ratione vero cogitati actus semper est mortale: tamen qa in materia luxuriæ maxime umetur

metur hoc peccatum multoties fortè eredi-tur peccatū, ubi nō est: & eōtra, ubi est delectatio de cogitata uindicta, quā ιħ fa cere nō vult, nō æstimat pp qđ author in corporeatie uli affectū hoīs ad actū scdm se pensandū docet in hmōi differtione. In clinatus.n. ad uindictā, facile de illa cogitata delectat: & alienus a uenereis non facile de cogitatis eius delectatur: quis carnē cōcupiscat aduersus spiritum.

Enchir.c. 71. in pri. tom. 3. *li. 12. ca. 12. a me. tom. 3.

tionis: sed cōsentire in delectationē, q̄ cōsequit̃ cogitationē de homicidio, non est peccatū mortale. ergo multo minus con sentire in delectationē, q̄ consequitur cogitationē de fornicatione, est peccatum mortale.

¶6 Præt. Oratio dominica quotidie dr̃ pro remissione venialium, ut Aug. dicit: sed cōsensū in delectatione Aug. docet esse abolendum per orationē Dñicam. dicit. n. in 12. de Trinit. ꝙ hoc est longe minus peccatum, q̄ si opere statuat implendū: & ideo de talibus quoq; cogitationibus venia petenda est, pectusque percutiendum atq; dicendum, Dimitte nobis debita nostra. ergo consensus in delectationem est peccatum ueniale.

*lib. 12. c. 12 de Trini. non lōge a fin. tom. 3.

SED CONTRA est, qđ Aug. post pauca subdit, Totus hō damnabit, nisi hæc, q̄ sine uoluntate operandi, seu tñ cū uoluntate aīum talib⁹ oblectandi, solit⁹ cogitationis sentiunt esse peccata, p̄ Mediatoris gratiā remittant: sed nullus dānat nisi p̄ pcō mortali. ergo consensus in delectationē est pctm̃ mortale.

RESP. Dicendū, ꝙ circa hoc aliqui diuersimode opinati sunt. Quidā. n. dixerūt, ꝙ cōsensus in delectationē nō est pc̄m̃ mortale, sed veniale tm̃. Alij uero dixerūt, ꝙ est pc̄m̃ mortale: & hæc opinio est cōior, & verisimilior. Est. n. considerandū, ꝙ cum ois delectatio cōsequat aliquā operōnem, vt dr̃ in 10. Eth. & iterū, cū ois delectatio habeat aliquod obiectum, delectatio q̄libet pōt cōparari ad duo, s. ad operōnem quā consequit, & ad obiectū in quo quis delectat. Contingit aūt ꝙ aliqua operatio sit obiectū delectationis, sicut, & aliqua alia res: q̄a ipsa operō pōt accipi ut bonū, & finis, in quo qs delectatus requiescit, & qñq; quidē ipsamet operō, quā cōsequit delectatio, est obiectū delectationis, inquantū. s. uis appetitiua, cuius est delectari, reflectit in ipsam operōnem sicut in quoddā bonū, puta, cū aliquis cogitat & delectat de hoc ipsō qđ cogitat, inquantum sua cogitatio placet. Qñq; uero delectatio ɔ̄ns unā operōnem, puta cogitationem aliquā, hēt pro obiecto aliā operōnem quasi rem cogitatā: & tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, nō quidē in cogitationē, sed in operationē cogitatā. Sic igit aliquis de fornicationē cogitans, de duobus pōt delectari. Vno mō de ipsa cogitatione: alio mō de ipsa fornicatione cogitata. Delectatio aūt de cogitatione ipsa sequit inclinationē affectus in cogitationē ipsam: cogitatio aūt ipsa s̄m se, non est pc̄m̃ mortale, imò qñq; est ueniale tm̃, puta, cū aliqs inutiliter cogitat de ea: qñq; aūt sine peccato oino, puta, cū aliqs utiliter de ea cogitat, sicut cū vult de ea p̄dicare, uel disputare. & iō p̄ ɔ̄ns affectio, & delectatio, q̄ sic est de cogitatiōe fornicationis, nō est de gñe pci mortalis, sed qñq; est pc̄m̃ ueniale, qñq; nullū: v̄n nec cōsensus in talē delectationē est pc̄m̃ mortale, & s̄m hoc prima opinio hēt ueritatē. Quòd āt aliquis cogitās de fornicatione delectet de ipso actu cogitato, hoc ɔtingit ex hoc, ꝙ affectio ei⁹ inclinata est in hūc actū. V̄n ꝙ aliquis ɔsentiat in talē delectationē, hoc nihil aliud ē, q̄ ꝙ ipse ɔsentiat i hoc, ꝙ affect⁹ suus sit inclinat⁹ in fornicationē. Null⁹. n. delectat, nisi in eo, qđ ē ɔforme appetitui eius. Qđ āt aliqs ex deliberōne eligat, ꝙ affect⁹ su⁹ ɔformet his, q̄ s̄m se sunt peccata mortalia, est pcm̃ mortale. v̄n talis ɔsensus in delectationē pci mortalis, est peccatū mortale; vt secunda opinio ponit.

*cap. 4. a me. to. 5.

emel.

*ar. prec

AD PRIMUM ergo dicendū, ꝙ ɔsensus in delectationē pōt esse nō solū rōnis inferioris, sed ēt superioris, ut dictū est. & tñ ipsa rō inferior pōt auerti à rōnibus æternis: qa etsi nō intendit eis, vt s̄m eas regulans, qđ est propriū sup̄ioris rōnis: intendit tñ eis, ut s̄m eas regulata: & hoc mō ab eis se auertēs, pōt peccare mortaliter. nā, & actus inferiorū uiriū, & ēt exteriorū membrorū p̄it esse peccata mortalia, s̄m quod deficit ordinatio superioris rationis regulantis eos secundum rationes æternas.

AD 2m dicendū, ꝙ cōsensus in peccatū qđ est veniale ex gñe, est ueniale peccatū: & s̄m hoc pōt cōcludi, ꝙ consensus in delectationē, q̄ est de ipsa vana cogitatione fornicationis, est peccatū ueniale: sed delectatio, q̄ est in ipso actu fornicationis, de genere suo est pc̄m mortale: sed qđ ante consensū sit ueniale peccatū tm̃, hoc est per accidens, s. pp imperfectionē actus: q̄ quidē imperfectio tollitur p̄ consensum deliberatū superuenientē: unde ex hoc adducitur in suā naturā, ut sit peccatum mortale.

AD 3m dicendū, ꝙ ratio illa procedit de delectatione, quæ habet cogitationem pro obiecto.

AD 4m dicēdū, ꝙ delectatio, q̄ hēt actū exteriorē p̄ obiecto, nō pōt esse absq; cōplacentia exterioris actus s̄m se, ēt si non statuatur implendū pp p̄hibitionē alicuius superioris. unde actus sit inordinatus, & p̄ cōsequens delectatio erit inordinata.

AD 5m dd̄m, ꝙ ēt cōsensus in delectationē, q̄ p̄cedit ex cōplacentia actus homicidij cogitati, est pc̄m mortale: nō aūt cōsensus in delectationē, quę p̄cedit ex cōplacentia cogitationis de homicidio.

AD 6m dicendū, ꝙ oratio dominica non solū ɔ peccata uenialia dicenda est, sed ēt cōtra mortalia.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in superiori ratione possit esse peccatum ueniale, secundum quod est directiua inferiorum uirium.

Egid. 2. s. d. 24 q 2. ar 4. D. Bon. d. 24 p. 2. ar. 1. q. 2. Medina art 9.

AD NONUM sic proceditur. Videtur ꝙ in superiori rōne non possit esse peccatū veniale, scd̄m qđ est directiua inferiorum uiriū, idest, s̄m quod consentit in actum peccati. Dicit. n. Aug. in 12. de Trin. ꝙ rō superior inhæret rationib. æternis: sed peccare mortaliter est per auersionē à rationibus æternis. ergo videtur ꝙ in superiori ratione non possit esse peccatum, nisi peccatum mortale.

403 Porrecta per totum. Infa. ar. 10. & locis ibidem inductis. *cap. 7. in fi. to. 3.

¶2 Præt. Superior ratio se habet in uita spirituali tanquam principium, sicut, & cor in uita corporali: sed infirmitates cordis sunt mortales. ergo peccata superioris rationis sunt mortalia.

¶3 Præt. Peccatum ueniale fit mortale, si fiat ex cō-

temptu: sed hoc nō vī esse sine contemptu, ꝙ aliqs ex deliberatione h peccet ēt uenialiter. cū. ergo cō sensus rationis superioris semp sit cū deliberatione legis diuinæ, vī ꝙ non possit esse sine peccato mortali propter contemptum diuinæ legis.

ar. 7. huius quæst. SED CONTRA. Consensus in actum peccati pertinet ad rōnem superiorē, ut supra dictū est: sed cō sensus in actū peccati uenialis est pct̄m ueniale. ergo in superiori rōne pōt esse peccatum ueniale.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut Aug. dicit in IX. de Trin. *Ca. 7. in fi. to. 3.* Ratio superior inhæret rōnibus æternis ɔ̄spiciendis, aut cōsulēdis. Cōspiciendis qdē, ſm qđ earum ueritatē speculat. Cōsulendis aūt ſm ꝙ p rōnes æ- G ternas de aliis iudicat & ordinat: ad qđ pertinet, ꝙ deliberādo p rōnes ęternas cōsentit in aliquē actū, uel dissentit ab eo. Contingit aūt ꝙ inordinatio actus, in quē consentit, non cōtrariatur rōnibus æternis, quia nō est cū auersione à fine ultimo, sicut *concl.* m contrariatur actus peccati mortalis: sed est præter eas, sicut actus peccati uenialis. vnde m qñ rō superior in actū peccati uenialis consentit, non auertit à rōnibus æternis: vnde non peccat mortaliter, sed venialiter n. Et per hoc patet responsio ad primū.

D. 401. AD 2m dicendū, ꝙ duplex est infirmitas d cordis, Vna, q̄ est in ipsa substātia cordis, & immutat natu H ralē cōplexionē ipsi9, & talis infirmitas sp est mortalis. Alia ē aūt infirmitas cordis pp aliqua inordinationē, uel mot9 ei9, vel alicui9 eorū, q̄ circūstant cor: & talis infirmitas ñ semp est mortalis. Et sīlr in rōne superiori semp est peccatū mortale, qñ tollit totaliter ipsa ordinatio rōnis supioris ad propriū obiectū, qđ est rōnis æternæ: sed qñ est inordinatio circa hoc, non est peccatū mortale, sed ueniale.

AD 3m dicendū, ꝙ deliberatus consensus in peccatū, nō semp pertinet ad contēptū legis diuinæ: sed solū quando peccatū legi diuinę contrariatur.

404 SVPER Q. LXXIIII. ARTIC. IX. ET X.

Perrecta per totum. a q. 24 q. 3. ar. 5. & ver. q. 15. artic. 5. & mal. ar. 1. ad 12. & 17. & art. 3. ad 17. & art. 5.

Medina ar. 10.

IN art. nono, & decimo eiusdem 64. quæst. nihil scribendum occurrit. Termi norū. n. non nā habētibus oia clara sunt. Opus est ut Nouitijs lector distinguat ex August. allata in litera, duas operationes superioris rōnis, s. intuitū, & cōsultationē, & ad hanc scd̄m spectat deliberatio. & cō sensus: & scd̄m hanc d rigit inferiora, & reflectit sup seipsam, & uocat in litera alio considerationo de ꝓprio obiecto, ut attingibili ab eadē. Alius n. considerat Deus, ut nō creditus p deliberationē, q̄ p subitū motū: quoniam hic Deus est tantū obiectum. ibi est obiectū, & lex. Et ppea hic contra primā operationem,

ARTICVLVS X.

Vtrum in ratione superiori possit esse peccatum ueniale secundum seipsam.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur, quòd in superiori rōne non possit esse peccatum ueniale scd̄m seipsam, idest, ſm quod inspicit rōnes ęternas. Actus. n. potentię nō inuenit esse deficiens nisi per hoc, ꝙ inordinate se hēt circa suum obiectū: sed obiectū superioris rationis K sunt ęternę rōnes, à quib9 h deordinari non est sine peccato mortali. ergo in superiori rōne non potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

¶ 2 Præt. Cū rō sit uis deliberatiua, act9 rōnis semp est cū h deliberatione: sed ois inordinat9 motus in his, q̄ Dei sunt, si sit cū deliberōne, est pct̄m mortale. ergo in rōne superiori ſm seipsā, nunquàm est peccatū ueniale.

F ¶ 3 Præt. Cōtingit qñq;, ꝙ pct̄m ex subreptione, est pct̄m ueniale: pct̄m aūt ex deliberatione est pct̄m mortale per hoc, ꝙ ratio deliberans recurrit ad aliquod h maius bonū, ɔ̄ qđ hō agens grauius peccat, sicut cū de actu delectabili inordinato rō deliberat qđ est ɔ̄ legē Dei, grauius peccat consentiendo, q̄ si solum consideraret quod est ɔ̄ uirtutem moralē: sed rō superior nō pōt recurrere ad aliqđ altius, q̄ sit suū obiectū. ergo si motus ex subreptione non sit peccatū mortale, neq; etiā deliberatio superueniens faciet ipsum esse peccatū mortale: quod patet esse falsum. non ergo in ratione superiori secūdum seipsam potest esse peccatum ueniale.

ibi contra scd̄am: hic nō est cōsensus, ibi cō sensus: q̄a legis cōsultatio hic nō ē peccatū mortale, ibi mortale.

SED CONTRA. Motus surreptitius infidelitatis est peccatū ueniale: sed pertinet ad superiorē rōnem secundū seipsam. ergo in ratione superiori potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

RESP. Dicendū, ꝙ rō superior aliter fert in suum obiectū, atq; aliter in obiecta inferiorū uirium, q̄ p ipsam dirigunt. In obiecta. n. inferiorū viriū non fertur, nisi inquantū de eis cōsulit rōnes æternas. vnde non fert in ea nisi per modū deliberationis. H Deliberatus aūt cōsensus in his, q̄ ex gñe suo sunt mortalia, est mortale peccatū: & iō rō superior sēper mortaliter peccat, si actus inferiorum uiriū, in quos cōsentit, sint peccata mortalia. Sed circa ꝓpriū obiectū hēt duos actus, s. simplicē intuitū, & deliberationē, ſm qđ ēt de proprio obiecto cōsulit rōnes æternas: ſm aūt simplicē intuitū pōt aliquē inordinatū motū habere circa diuina, puta, cū qs patit subitū infidelitatis motū. Et quamuis infidelitas ſm suū genus sit peccatū mortale, tñ subit9 motus d infidelitatis est peccatū ueniale: q̄a peccatū *D. 101 2.* mortale nō est nisi ɔ̄ legē Dei. Pōt aūt aliqđ horū, I q̄ pertinent ad fidē, subito rōni occurrere sub quadā alia rōne, anteq̄ super hoc consulatur, uel consuli possit rō æterna, idest, lex Dei, puta cū quis resurrectionē mortuorū subito appręhendit ut impossibilē ſm naturā, & simul appręhendendo renititur, antequā tp̄s habeat deliberandi, qđ hoc est nobis traditū vt credendū scd̄m legē diuinā. Si uero post hanc deliberationē motus infidelitatis maneat, est pct̄m mortale: & iō m circa propriū obie- *concl.* m ctū, etsi sit pct̄m mortale ex genere, pōt rō superior peccare uenialiter in subitis motibus n, vel ēt mortaliter p deliberatū ɔ̄sensum. In his aūt, q̄ perti K nent ad inferiores uires, semp peccat mortaliter in his, q̄ sunt peccata mortalia ex suo genere, nō aūt in his, q̄ scd̄m suum genus sunt uenialia peccata.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ peccatum quod est contra rationes æternas, etsi sit peccatū mortale ex genere, pōt tamen esse peccatum ueniale pp imperfectionem actus subiti, ut dictum est.* *In corp. art.*

AD 2m dicēdum, ꝙ in operatiuis ad rationem, ad quam pertinet deliberatio, pertinet etiam simplex intuitus eorum, ex quibus deliberatio procedit: sicut etiam in speculatiuis ad rationem pertinet & syllogizare, & propositiones formare: & ideo etiam ratio potest habere subitum motum.

AD

Ad 3m dicendū, q una, & eadē res pōt diuersas considerationes habere, quarum una est altera altior: sicut Deū esse, pōt considerari, vel inqtū est cognoscibile rōne humana, uel inquātū tradit̄ reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio altior. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit qdā s̄m naturā rei altissimū, th̄ pōt ēt reduci in q̄dā altiorē p̄siderationē: & hac rōne, qđ in motu subito nō erat pc̄t̄m mortale, p deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expositum est.

*In corp. art.

QVAESTIO LXXV.

De causis peccatorum in generali, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandū est de causis peccatorum.

¶ Et primo, in generali.

Secundo in speciali.

Circa primū quærunt̄ quatuor.

¶ Primum, Vtrum peccatum habeat causam.

¶ Secundo, Vtrum habeat causam interiorem.

¶ Tertio, Vtrum habeat causam exteriorem.

¶ Quarto, Vtrum peccatum sit causa peccati.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccatum habeat causam.

Ad primvm sic p̄cedit. Vr̄ q pc̄t̄m non habeat causam. Peccatum enim habet rōnem mali, ut dictum est.* sed malum nō h̄ibet c̄am, ut Dion. dicit 4. cap. de diui. no. ergo peccatum non habet causam.

¶ 2 Præt. Cā est, ad q̄ quā de necessitate sequitur al'ud: sed qđ est ex necessitate, non vr̄ esse peccatum, eo q omne pc̄t̄m est voluntarium. ergo peccatum non habet causam.

¶ 3 Præt. Si pc̄t̄m habet causam, aut habet pro cā bonū, aut malum: nō aūt bonū, q̄a bonū nō facit nisi bonū. nō. n. pōt arbor bona fructus malos facere, ut dr̄ Matt. 7. Similiter aūt nec malum potest esse cā peccati, quia malum pœnæ sequitur ad peccatum: malū autem culpæ est idem quod peccatum. peccatū igitur non habet causam.

Sed contra. Omne qđ fit, hēt causam: quia ut dicitur Iob. 5. Nihil in terra sine cā fit: sed peccatum fit. est enim dictū, uel factū, vel concupitū cōtra legē Dei. ergo pc̄t̄m habet causam.

Rep. Dicendum, q peccatum est quidam actus inordinatus. A Ex parte igitur actus potest habere per se cām, sicut & qnilibet alius actus: ex parte autem inordinatiōis habet causam eo modo, quo negatio, uel priuatio potest habere causam. Negationis autem alicuius pōt duplex causa assignari. Primo quidē defectus causæ affirmationis idest, ipsius causæ, negatio est cā negationis secundum seipsam. Ad remotionē enim caæ sequit̄ B remotio effectus: sicut obscuritatis causa ē absentia solis. Alio modo cā affirmationis ad quam sequitur negatio, est p accidens cā negationis consequentis: sicut ignis causādo calorē ex principali intentione, cōsequenter causat priuationem frigiditatis quorū primum potest sufficere ad simplicem negationem. Sed cū inordinatio peccati, & quod libet malum non sit simplex ne C gatio, sed priuatio eius, qđ quidem natum est, & dēt habere, necesse est q talis inordinatio habeat cām agentem per accidēs. Quod enim natū est inesse & dēt, nunquām abesset nisi p p causam aliquā impedientem: & secundum hoc consueuit dici, q malum, quod in quadam priuatione consistit, habet causam deficientem, uel agentem per D accidens: omnis autem causa p accidens reducitur ad causam per se. Cum igitur peccatū ex parte inordinationis hēat cām agentem per accidens, ex parte autem actus habeat cām agentem per se, sequitur quod inordinatio peccati cōsequatur ex ipsa cā actus. Sic igit̄ voluntas carens directione regulæ rationis & legis diuinæ, intendens aliquod bonum commutabile, causat actum quidem peccati p se, E sed in ordinationem actus per accidens & p̄ter intentionē. a Puenit enim defectus ordinis in actu ex defectu directionis in voluntate.

Ad primvm ergo dicēdū, q peccatum non solum significat ipsam priuationē boni, quæ est inordinatio: sed significat actū sub tali priuatione, q habent rōnem mali, quod quidem qualiter habeat causam, dictum est. *

Ad 2m dicendū, q si illa diffi-

*In corp. art.

SVPER Q. LXXV. ART. I.

Medina ar. 1.

In corpo. ar. 1. ar. q. 71. dubiū est, quia author subdisiunctionis nota dicit q malū habet cām deficiētē, uel agentem per accidens, an idem intelligat per utrunq; an diuersa: & si idē, quō explanat. & similiter si diuersa, quō prosequitur. nō. n. liquet. ¶ Ad hoc dr̄, q author concludit illam disiū ctionē s̄c̄d̄m veritatē disiunctionis Et intēdit, q p̄p̄t̄a cum causa propria mali assignatur, aut assignat̄ cā deficiens, aut assignatur cā per accidēs & hoc quia cām efficientem per se habere non pōt. Positiuā habere non pōt negatiua aūt, quæ per se est cā negationis, nō sufficit ad priuationē: quia oportet aliq̄ cām aliam a negatiue ponere impedientem oppositum habitum, ut fiat priuatio. Verum quia cā deficiens, & cā per accidens sunt dem subiecto, & distinctæ formaliter in uno sensu, & sunt idē subiecto, & formaliter in alio sēsu: i author simul prosequitur, & oīa explanauit. Ad cui' eui dētiam recolere oportet, q cā per accidens dupliciter dr̄, s. accidente in cā, & accidente in effectu: & qđ vterque modus in p posito inuenitur. Voluntas namque carēs directione legis, intēdensque aliquod bonum commutab le, causat actum peccati per se, & inordinationem per accidens, ita q defectus ordinis in actu est ex defectu directionis in uoluntate, ut in lr̄a dicitur: ubi habes primo, q voluntas per se causa actus, est cā per accidens ex parte effectus respectu inordinationis, dum causat actū, cui coniungitur inordinatio. Habes secundo, q uoluntas causādo actum, & non dādo ei ordinem illi debitum, est cā deficiēs respectu inordinationis deficit enim a dādo illi debitum ordinem, cū teneatur ad hoc. Habes tertio, q quia defect' directionis in uoluntate ē cā defectus ordinis in actu, & non per se, ut dictum est, nisi in rōne negationis. ergo p accidēs ex parte cāe: quia est coniunctus voluntati. Defectus igitur in uoluntate vnde uoluntas est cā deficiens, est idē subiecto, & formaliter causæ per accidens ex parte causæ: quia est ipsamet, & est idē subiecto tm̄ causæ p accidens ex parte effectus tm̄: quia est idē subiecto uoluntati, & dat uoluntati eē cām deficientem nō dādo causalitatē, sed deficientiam. Hæc est doctrina authoris & uera, & manifestata in lr̄a bene iacet. Sed cōtra eam afferuntur multa à Sco in 2. sent. di. 35. Verum q̄a ipse in uno tm̄ quoad p̄positum discordare vr̄, iō cæteris omissis, affero illud. Non vult ipse, q defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiēdo defectū p̄prie, ita q ex ipso, & nostra uolūtate fiat unū p accidens, sicut ex homine, & non albo & unam tm̄ rōnē adducit, q̄a ante primū defectū uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime solui̊t negādo sequelam, utendo terminis ut significant: quia est statur in defectu regulæ præuentēte sed n̄ ie rōnē mali tam culpæ, quā pœnæ, ut in responsiune ad tertiam in litera dicitur. Vtendo aūt terminis ad bonum sensum. I. ante primum defectum, in actu peccati esset defectus patet respōsio, q nun inconueniens ante talem primū defectum, dari defectum absque ratione mali culpæ, & pœnæ.

Marginal notes (left of commentary): 405 Porrecta per totum. Inf. art. 2. & 4. cor. & ad 1. et q. 77. a. 4. cor. Et 2. di. 35. ar. 2. corp. *q. 71. ar. 6. ¶c. 4. par. 4. antech. — concl. — *In corp. art.

nitio causę, vniuersaliter debeat uerificari, oportet F vt intelligatur de cā sufficienti, & non impedita. Contingit enim aliquid esse cām sufficientem alterius, & tñ non ex necessitate sequitur effectus propter aliquod impedimentum superueniens: alioqn sequeretur quòd omnia ex necessitate contingerent, vt patet in 6. Meta.* Sic igitur etsi peccatum habeat causam, non tamen sequitur φ sit necessaria: quia effectus potest impediri.

*Tex. 5. t. 5.

*In corp. art.

AD 3m dicendum, φ sicut dictum est,* uoluntas sine adhibitione regulæ rationis, vel legis diuinæ, est causa peccati. Hoc autem quod est non adhibere regulam rationis, uel legis diuinæ, secundum se G non habet rationem mali, nec poenæ nec culpę, antequam applicetur ad actum. vnde secundum hoc peccati primi non est causa malum, sed bonum aliquod cum absentia alicuius alterius boni.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum habeat causam interiorem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr quòd pctm̄ non habeat causam interiorem. Id enim, qđ est h interius alicui rei, H semper adest ei. si igit pctm̄ habeat causam interiorem, semper homo peccaret, cum posita causa ponatur effectus.

¶2 Præt. Idem non est causa suiipsius: sed h interiores motus hominis sunt peccatum. ergo non sunt causa peccati.

¶3 Præt. Quicquid est intra hominē, aut est naturale, aut uoluntariū: sed id, h qđ ē naturale, nō pôt esse peccati cā, quia pctm̄ ē I côtra naturam, ut dicit Damas. quod autem est uoluntarium, si fit inordinatum, iam est peccatum. nō ergo aliquid intrinsecū potest esse causa primi peccati.

SED CONTRA est, qđ Aug.* dicit, φ uolūtas est causa peccati.

RES. Dicendum, φ sicut iam dictum est,* per se causam peccati oportet accipere ex parte ipsius actus: actus aût humani pôt accipi causa interior, & me K diata, & immediata. Immediata quidem cā humani actus est rô, & uoluntas, secundum quā homo est liber arbitrio: causa autē remota est appręhensio sensitiuæ partis, & etiam appetit* sensitiuus. Sicut. n. ex iudicio rônis voluntas mouetur ad aliqđ fm rônem: ita etiam ex appręhēsione sensus, appetitus sensitiuus in aliqđ inclinat: quæ quidē inclinatio interdū trahit uolūtatem, & rônem, sicut infra patebit.* Sic igitur m duplex cā peccati interior pôt assignari, una pxima ex parte rônis, & uoluntatis: alia uero remota ex parte imaginationis, vel appetitus sēsitiui. Sed qa supra dictū est, φ cā peccati est aliquod bonū apparens motiuū cum defectu debiti motiui, scilicet regulæ rônis, uel legis diuinæ, ipsum motiuum, quod est apparens bonū, pertinet ad appręhensionē sensus, & appetitum: ipsa aût absentia debitæ regulæ pertinet ad rônem, quæ nata est hmôi regulam considerare: sed ipsa perfectio voluntarij actus peccati ptinet ad uolūtatē, ita φ ipse uoluntatis actus præmissis suppositis, iam est quoddam pctm.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ id, qđ est intrinsecū, sicut potētia naturalis, semp inest: id aût, qđ est intrinsecū, sicut act* interior appetitiuæ, uel appręhēsiuę uirtutis, nō semp inest. Ipsa aût potētia volūtatis ē cā peccati in potētia, sed reducit in actū p motus pcedentes, & sensitiuæ partis primo, & rônis cōsequenter. Ex hoc enim φ aliqđ pponitur ut appetibile fm sensum, & appetitus sensitiuus inclinat in illud, rô interdū cessat à cōsideratione regulæ debitæ: & sic voluntas pducit actū peccati. Quia igitur motus pcedentes non semper sunt in actu, neque peccatum semper est in actu.

AD 2m dicendum, φ non oēs motus interiores sunt de substantia peccati, quod consistit principaliter in actu uoluntatis: sed quidam præcedunt, & quidam consequuntur ipsum peccatum.

AD 3m dicēdum, φ illud quod est causa peccati, sicut potentia producens actū, est naturale: motus ēt sensitiuæ partis, ex quo sequitur pctm̄, interdum est naturalis, sicut cū pp appetitum cibi aliqs peccat: sed efficitur peccatum innaturale ex hoc ipso, φ deficit regula naturalis, quam homo secundum naturam suam debet attendere.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatum habeat causam exteriorem.

AD TERTIVM sic procedit. Vr φ peccatum nō habeat causam exteriorem. Pctm̄ enim est actus uoluntarius: uoluntaria autem sunt eorum, quę sūt in nobis, & ita non habent exteriorem h cām. ergo peccatum non habet exteriorem causam.

¶2 Præt. Sicut natura est principium interius, ita etiam uolūtas: sed peccatum in rebus naturalibus nunquàm accidit, nisi ex

---

SVPER Q. LXXV. ART. II.

406 Porrecta per totum. *Inf art. 3. corp.

S. Bon. 2. s d 41. q. 1. ar. 2. Scot. 2. s d. 42. q. 1. Riccar 2 d s. 41. q. 1. Dur. 2 s d 41. q. 2.

IN art. 2. eiusdem 75. q. collige causas interiores peccati, distinguendo eas ex parte peccantis, & obiecti, & intuere causas ex parte peccātis quatuor, duas proximas, rônem, & uoluntatē, inter quas uoluntas est primior: & duas remotas, sensum, & eius appetitum, inter quas sensus est remotior: ex parte uero obiecti unam iuxta unitatem completi obiecti, plura tñ complectentur sīdentia prædictis potentijs: ita tñ φ tres peccantis potētiæ, scilicet sensus, appetitus sensitiuus, & rô sunt velut præparantes, & facientes obiectum peccati bonū, scilicet apparens, dissonans rôni uolūtas aût est perficiens ipsum pctm̄. pp quod illæ cōcurrūt ad peccatum ex parte obiecti, uoluntas ex parte subiecti. Illæ causant peccatum quo ad specificationē actus, uoluntas quo ad exercitium: propterea simul in litera traduntur causæ prædictæ vnitæ in obiecto, ut in litera clare patet. Et fecit hoc author, vt haberes resolutionem peccati usq; ad primam cām. Appetibile est enim mouēs non motum, ut patet in tertio de anima. Cum autem audis bonum apparens in obiectu spectare ad sensum, & eius appetitum, intellige nō semper, sed qñ sensus, & appetitus sensitiuus causant peccatū. Potest nanque bonum apparens, dissonans legi rônis, uel Dei, mouere ad peccatum, & peccari absque cōcursu appetibilis sedm sensitiuā partē, ut patet de infidelitate.

*Li. 2 c. 4. & 30. & li. 4. c. 21.

*Libr. de duab. animabus c. 10. & 11. tom. 6.

*Et 1. retrac. ca. 9. n. 1. Et lib. 3. de lib. arb. c. 17.

*Ar. præc.

*Q. 77. ar. 1. concl.

*Ar. 1. huius q.

¶ In solutione ad primū cum legis, φ uolūtas reducitur ad actū per pręcedentes act*, intellige ex parte obiecti. Nam ad exercitiom actus à seipsa reducitur in actū, ut superius dictum est, pręsente tñ obiecto obiectiue mouente: ita φ nec à seipsa pôt uoluntas exire in actū, nisi concurrat obiectum. & ppea in lra concluditur, qđ quia præcedentes motus, qui se tenent ex parte obiecti, non sunt semper in actu, peccatum non semper est in actu.

SVPER Q. LXXV. ART. III.

407 Porrecta per totum. Inf. q. 80. ar. 1. & 3. Et prima parte q. 115. ar. 4. cor. Et 2. 2. q. 73. art. 3. cor. & ad 2. & q. 115. ar. 2. ad 1. & 2. Et mal. q. 3. art. 3. per to. & ar. 4. cor.

Med. art. 5.

IN artl. 3. eiusdem quæstionis occurrit suggerendum, primo φ colligas extraneas causas peccati, & ex parte subiecti nullam: quia solus Deus hinc est extra. ex parte obiecti duas externeas, scilicet persuasorem, & sensibilia: de alijs autem

tẽ obiectis, q̃ non mouent nisi in aĩa, nulla fit mentio, quia inter causas interiores cõputantur. Hæc n. differentia ab Aristo. in 2. de anim. data est, q̃ obiecta intellect⁹ sunt intus, sensus uero extra. Secundo, q̃ ideo author dicit sẽsibilia non necessario mouere appetitum sensitiuũ, nisi forte aliquo mõ dispositum, quia appetitus sensitiuus i nobis est liber partiel particue, ut dictum est, & iõ non necessitat ab appetibili extra nobiecto. Verũ quia nõ est sic liber quin habeat multam naturalitatis, si habitu super inducto, uel naturali aliqua inclõne, uel applicatione pdominante sit aliquis dispositus necessitati, ui demus appetitum, ut patet in timoribus, dolorib. & delectationib. inuoluntariis pſentib. motiuis. Dixit aũt author, forte, uel quia determinãdi de hoc locus hic nõ erat uel quia hmõi dispõ fortè. i. non per se inuenitur appetitui, ut liber est, conuenire: unde tales motus inquantum alieni sunt a nostra potestate, etiam alieni a ratione peccati sunt.

*ar. præc.

q. 9. a. 6. & q. x. ar. 4. q. 79. a. 1

aliqua interioris causa, ut puta, A monstruosi partus proueniũt ex corruptione alicui⁹ principii interioris. ergo neq; in moralib. potest cõtingere peccatum, nisi ab ex interiori causa. nõ ergo hẽt peccatum causam exteriorem.

3 Præt. Multiplicata cã multiplicatur effectus: sed quãto plura sunt, & maiora exterius inducentia ad peccandum, tanto minus id, quod quis inordinate agit, ei imputatur ad pc̃m. ergo nihil ex B terius est caula peccati.

SED CONTRA est, q̃ dr̃ Nu. 31. Nonne isti sunt, quę deceperũt filios Israel, & præuaricari vos fecerunt in Dño super pc̃õ Phogor? ergo aliquid exterius potest esse causa faciens peccare.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut s. dict. est, *cã interior pc̃i est, & uoluntas ut pficiens actum pc̃i, & rõ quantum ad carẽtiã debitæ rła, & appetitus sensitiuus inclinãs. C Sic ergo aliqd extrinsecũ tripliciter posset esse cã pc̃i, uel quia moueret immediate ipsam uoluntatẽ, uel q̃a moueret rõnẽ, uel q̃a moueret appetitũ sensitiuũ. Voluntatẽ aũt, ut supr. dictũ* est, interius mouere non potest nisi Deus, qui non põt esse cã pc̃i, ut inf. ostendetur.* Vñ relinquitur, q̃ nihil exterius põt esse cã pc̃i, nisi uel inquantum mouet rõnẽ, sicut hõ, uel dæmon psuadẽs pc̃m, uel sicut mouẽs D appetitũ sensitiuũ: sicut aliqua sẽsibilia, exteriora mouẽt appetitũ sensitiuũ. Sed neq. persuasio exterior in reb. agendis ex necessitate mouet rõnẽ, neq; ẽt res exterius ppositæ ex necessitate mouẽt appetitum sensitiuum, nisi forte aliquo mõ dispositũ, & tñ ẽt appetitus sensitiuus non ex necessitate mouet rõnẽm, & uoluntatem. Vnde *aliquid exterius põt esse aliqua caula mouens ad peccandum, nõ tñ sufficienter ad peccandum inducens: *sed causam sufficienter complens peccatum est sola uoluntas.

concl. m.

AD PRIMVM ergo Dicendũ, q̃ ex hoc ipso, quod exteriora mouentia ad peccandum, non sufficiẽter E & ex necessitate inducunt, sequitur q̃ remaneat in nobis peccare, & non peccare.

AD 2m Dicendũ, q̃ per hoc, quod ponitur interior causa peccati, non excluditur exterior. Non. n. id, q̃ est exterius, est causa peccati, nisi mediante causa interiori, ut dictum est.*

in cor. ar.

AD 3m Dicendũ, q̃ multiplicatis exteriorib. causis inclinantib. ad peccandũ, multiplicanẽ actus peccati: quia plures ex illis causis, & pluries inclinat ad actus peccati, sed tamen minuitur ratio culpę, quæ consistit in hoc, quod aliquid sit uoluntarium, & in nobis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum, sit causa peccati.

AD QVARTVM sic proceditur, Videtur quòd pc̃m no sit cã pc̃i. Sunt. n. quatuor genera cãrũ quorũ nullũ põt ad hoc ɔgruere q̃ pc̃m sit cã pc̃i. Finis. n. hẽt rõ nẽ boni, qđ non ɔpetit pc̃õ, qđ de sua rõne est malũ: & eadẽ rõe nec pc̃m põt esse causa efficiẽs, B quia malũ nõ ẽ causa agens, sed est infirmũ, & impotẽs, ut Dio. dicit 4. c. de di. no.* Causa aũt materialis, & formalis vñr hr̃e solum locum in naturalib. corporib. q̃ sunt cõposita ex materia, & forma. ergo pc̃m non põt hr̃e causam materialem, & formalem.

2 Præt. Agere sibi simile ẽ rei h p fectæ, ut dr̃ in 4. Meteo. sed pc̃m de sui rõne est imperfectũ. ergo pc̃m non potest esse causa pc̃i.

3 Pręt. Si huius pc̃i sit cã aliud peccatũ, eadẽ rõne, & illius erit cã aliqđ aliud peccatũ, & sic pcedeẽ in infinitũ, q̃ ẽ icõueniẽs. nõ ergo peccatũ est causa pc̃i.

SED CONTRA est, quod Gre. dicit super Eze.* Peccatum quod per pænitentiam citius non deletur, peccatum est, & causa peccati.

RESPONDEO Dicendum, q̃ cum peccatũ habeat causam ex parte act⁹, hoc mõ unũ peccarũ possit eẽ causa alterius, sicut unus actus humanus põt esse causa alterius. *Contingit igiẽ unũ peccatũ eẽ cãm alterius ſm quatuor genera causarũ. Primo q̃ dem ſm modum causæ efficiẽtis, uel mouentis, & p se, & p accidens. Per accidens quidẽ, sicut remouẽs prohibẽs dr̃ mouens p accidens. Cũ. n. p unũ actũ pc̃i hõ amittit gratiam, uel charitatẽ, uel uerecundiam, uel qđcunque aliud retrahens a pc̃õ, incidit ex hoc in aliud peccatũ, & sic primũ peccatum est causa secũdi per accidẽs. Per se quidẽ, sicut cum ex uno actu pc̃i hõ disponiẽ ad hoc, quod alium actũ ɔsimilẽ facili⁹ cõmittit: ex actib. n. causanẽ dispões & habitus inclinantes ad similes actus. Scd̃m uero gen⁹ causę materialis, unũ peccatũ est causa alteri⁹ inq̃tũ pparat ei materiam: sicut auaritia pparat materiam litigio, qđ plerunq. est de diuitiis ɔgregatis. Scd̃m uero genus causæ finalis, unũ peccatũ ẽ causa alterius, inquantũ p p finẽ unius pc̃i aliquis committit aliud peccatũ: sicut cum aliquis ɔmittit simoniam pp finem ambitionis, uel fornicationẽ pter furtum. Et quia finis dat formam in moralib. ut sup. habitum est, *ex hoc etiam sequitur, quod unũ peccatum sit formalis causa alterius: in actu. n. fornicationis, quæ propter furtum committitur, est quidem fornicatio sicut materiale, furtum uero sicut formale.

Ho. 11. post me. & lib. 25. mor. c. 13 ante me.

conclu. m

q. 1. a. 3. & q. 18. a. 4. & 6.

AD PRIMVM ergo Dicendum, q̃ peccatũ inquã-

tum

SVPER QVÆTION.

LXXV.

ART. IIII.

Egid. 2. s d. 36. q. 1. a. 1
Dur. d. 36. q. 1.
Medina ar. 4.

IN ar. 4. in respon. ad 2m, nota, quòd quia species, & diffæ bonorũ, & malorum moralium sũt entia positiua, & ueræ diffæ in latitudine entiũ: ideo author dicit, q̃ pc̃m ex parte cõuersionis hẽt perfecti o- nem naturæ, & hinc causat actiue, & finaliter, ut in respons. ad 3m dr̃: inordinatio aũt, quia est priuatio moralis rectitudinis, iõ hic dicit peccatũ imperfectum imperfectiona morali. Hæc aũt dixerim, ut cesset admiratio, quare author in ordõnẽ in genere moris, & cõuersioẽ in genere aĩæ posuerit, cũ utrũque ad genus moris spectet.

408 *porrecta per totum.* inf. q. 84. & 2. d. 36 a. 1. & di. 42. q. 2. a. 1 2. 3. & 5 & ma. en. ar. 1. q. 8. Ro. co. & 1. le. 7. 4. * c. 4. p a med.

*lib. 5. de ani. 12. 34 10. 2

tũ est inordinatũ, hẽt rõnẽ mali: sed inquantum est actus quidam, hẽt aliqđ bonũ, saltẽ apparẽs p fine, & ita ex parte actus põt eẽ cã & finalis, & effectiua alterius pci, licet nõ ex parte inordõnis. mãm ãt hẽt pctm nõ ex qua, sed circa quam: formam ãt hẽt ex fine. & ideo fm quatuor genera causarũ peccatũ potest dici causa peccati, ut dictum est.*

*in co.ar.

AD 2m Dicendũ, φ peccatum est imperfectum imperfectione morali ex parte inordinationis: sed ex parte act* potest habere perfectionem naturæ, & secundum hoc potest esse causa peccati.

AD 3m dicendũ, quod non omnis causa peccati est peccatum. unde non oportet, quod procedatur in infinitum: sed potest perueniri ad aliquod peccatum, cuius causa non est aliud peccatum.

SVPER QVÆS. LXXVI.

ART. I.

Fe. d 2. f. d. 22. q 2. a. 3 Medina ar. 1. Alb. Mag. 2. d. 22. a. 7. 8. & 9.

IN ar. 1. q. 76. aduertẽ, φ cum in titu. quæritur, & postmodum determinatur, φ ignorantia est cã pci, non sumitur peccatum pro inordõne nec pro actu in genere naturæ, sed formaliter pro ipso actu peccati. Iam. n. d ctũ est, φ peccatum non est deordinato, nisi act*: sed actus contrarius uirtuti. Nec est curæ in proposito utrũ illud pctm, cuius causa di ignorantia, sit imputabile, aut non: occurrent ipsi. sat. n. est propositũ, φ pctm ipsum ab ignorantia causetur siue imputabiliter, siue nõ imputabiliter. hoc. n. ad sequentia spectat quærere & decidere. Ex hoc ãt φ pctm est actus, & species positiua, manifeste hẽs, quare ignorantia ponitur cã p accidens eius. Nõ ens .n. non est per se causa eius, & ponitur cã ut remouẽs phibẽs, seu remotio prohibentis: quia sicut grauitas est natoad motum deorsum ablato phibẽte est cã nõ dat accidens motũ deorsum, ita uoluntati inclinatæ in actum peccati si ue imputabiliter, siue non, negatio sciẽ, & prohib tet talẽ actũ si adesset, datedicitur talem actum.

409 *porrecta per totum* Inf. art. 1. co. & 2. d. 42. a. 1. co. & ad 3. & ma. q. 3. a. 6. p to. & q. 7. co. fi. & ad 6. *q. 7. a. 1

¶ Scd' ar. in secũda secundæ, ubi de negli-

QVAEST. LXXVI.

De causis peccati in speciali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis peccati in speciali.

Et primo, de causis interiorib. peccati. Scdo, de exteriorib. Tertio de peccatis, quæ sunt causa aliorum peccatorum.

Prima aũt consideratio secundũ præmissa erit tripartita: nã primo agetur de ignorantia, quæ est causa peccati ex parte rationis.

Secũdo, de infirmitate seu passione, quæ est causa peccati ex parte appetitus sensitiui.

Tertio de malitia, quæ est causa peccati ex parte uoluntatis.

Circa primum quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum ignorãtia sit causa peccati.
¶ Secundo, vtrum ignorantia sit peccatum.
¶ Tertio, vtrum totaliter a peccato excuset.
¶ Quarto, vtrũ diminuat pctm.

ARTICVLVS I.

Vtrum ignorantia possit esse causa peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod ignorãtia nõ possit eẽ cã pci, qa φ nõ est, nullius est cã: sed h ignorantia est non ens, cum sit priuatio quædam sciẽ. ergo ignorantia non est causa peccati.

¶ 2 Præt. Causæ pci sunt accipiẽdæ ex parte ɔuersionis, ut ex supradictis patet:* sed h ignorantia vr respicere auersionem. ergo non debet poni causa peccati.

F 3 Præt. Oẽ pctm in uoluntate ɔsistit, ut sup. dictum est:* sed uoluntas non fert nisi in aliqđ cognitũ: quia bonũ apprehensum est obiectũ uoluntatis. ergo ignorãtia non potest esse causa pcti.

gentia tractabit, clarẽ tertiũ speciali, quãdo .f. est mortale, uel ua niale: qñ uero actua liter peccatur, cũ de tempore affirmatiui præcepti etti sermo, dicendum est.

*q. 74. a. 1

SED CONTRA est, φ Aug. dicit I li. de nat. & grat. φ quidam per ignorantiã peccãt.

*Li. de na. & grat. c. 61. au. me d. to. 7. & li. 3. de li. arbi. c. 18. to. 1 *li. 8. tex. 27. to. 2.

RESP. Dicendũ, φ fm philosop. in 8. ph. causa mouẽs est duplex, una p se, & alia p acñs. Per se qdem est, q propria uirtute mouet, sicut generans est cã mouens grauia, & leuia. Per accidens ãt sicut remo G uẽs prohibẽs, uel sicut ipsa remotio prohibentis, & hoc mõ ignorantia põt esse cã actus pci: est. n. priuatio sciæ pficientis rõnẽ, quæ prohibet actũ pci, inquantũ dirigit act* humanos. Considerandũ ẽ aũt φ rõ fm duplicẽ sciam est humanorũ actuũ directiua .s. fm sciam uniuersalem, & particularẽ. Cõferẽs .n. de agendis, utitur quodam syllogismo, cuius cõclo est iudicium, seu electio, uel operatio: actiones aũt in singularib. sunt. unde conclo syllogismi operatiui est singularis. Singularis ãt propõ nõ ɔcludit ex uniuersali, nisi mediante aliqua propõne singulari: sicut hõ prohibet ab actu patricidii per hoc, φ H scit patrẽ nõ esse occidendũ, & p hoc, φ scit hũc eẽ patrẽ. Vtriusq;. n ergo ignorantia pt cãre patricidii actũ. I. & vlis principii, qđ est qdam regula rõnis, & singularis circũstantiæ. uñ patet, φ nõ qlibet ignorantia peccantis est cã pci, sed illa tm, q tollit sciam prohibentẽ actũ pcti. Vnde si uoluntas alicui* eẽt sic disposita, φ nõ prohiberet ab actu patricidii, ẽt si patrẽ agnosceret, ignorantia patris nõ ẽ huic cã pci: sed ɔcomitanter se habet ad pctm: & ideo talis non peccat p p ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum philoso. in 3. eth.*

concl. m.

* cap 1. & me. to. 5.

AD PRIMVM ergo Dicendũ, φ non ens non põt I esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibentis.

AD 2m dđm, φ sicut scia, q tollit ignorantia: respicit pcm ex ɔuersionis: ita ẽt ignorantia ex parte ɔuersionis est cã pci, ut remouens prohibens.

AD 3m Dicendũ, φ in illud, φ est qtũ ad oia ignotũ, non põt ferri nolũtas: sed si aliqđ est fm aliquid notũ, & fm aliquid ignotũ, põt uoluntas illud velle & hoc mõ ignorantia est causa pci: sicut cũ aliquis scit hunc quẽ occidit, esse hominẽ, sed nescit eũ eẽ patrem: uel cum aliquis scit aliquem actũ esse delectabilem, nescit tamen eum esse peccatum.

K

ARTICVLVS II.

Vtrum ignorantia sit peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ignorantia non sit pcm. Peccatum .n. est h dictum, uel factum, uel concupitum contra legem Dei, ut sup. habitum est*: sed ignorantia non importat aliquẽ actum neq; in-

410 *porrecta per totum.* inf. q. 84. a. 4. ad 5. & q. 105. a. 2. ad 9. & 2. a. 0. & 2. d. 22. q. 2. a. 2. ad 1. & mal. q. 3. a. 7 co. & ad 1 7. & 11. & quol. 1. a. 19. cor. *q. 71. a. 6

SVPER QVÆTION. LXXVI.

ART. II.

Egid. 2. f. d. 22. q. 2. a. 2. Medina ar. 2. Alb. ubi sup.

IN 2. ar eiusd. 76. q. dubium occurrit, quia author uidetur sibi contrarius, aut obscurus. Aut. n. inté dit, quod ignorantia est peccatũ secundũ se,

teriorem, neq; exteriorem. ergo ignorantia non est peccatum.

2 Præt. Pctm directius opponit gratię, q̃ sciẽ: sed priuatio gr̃æ non est peccatum, sed magis pœna quæda consequens peccatum ergo ignorantia, quæ ẽ priuatio scientiæ, non est peccatum.

3 Præt. Si ignorantia est peccatũ hoc non est nisi inquantum ẽ uoluntaria: sed si ignorantia sit peccatum inquantum est uolũtaria, vr pctm in ipso actu uoluntatis consistere magis[b] quam in ignorantia. ergo ignorantia non erit peccatum, sed magis aliquid consequens ad peccatum.

4 Præt. Omne peccatum p̄ pœnitentiam tollitur, nec[h] aliqđ peccatum transiens reatu, remanet actu, nisi solũ originale: ignorantia ãt non tollitur per pœnitẽtiã, sed adhuc[h] remanet actu, oĩ reatu per pœnitentiam remoto. ergo ignorantia non est peccatũ, nisi forte sit originale.

5 Præt. Si ipsa ignorantia[h] sit peccatũ, q̃diu remaneret ignorantia in homine, tãdiu actu peccaret: sed continue manet ignorãtia in ignorante, ergo ignorans ɔ̃tinue peccaret, quod patet esse falsũ: quia sic ignorantia esset grauissimum. non ergo ignorantia est peccatum.

SED CONTRA. Nihil mereť pœnam nisi pcm: sed ignorantia meret pœnam, ẽm illud 1.ad Co.14. Siquis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia est peccatum.

RESPONDEO Dicendum, ꝙ ignorantia in hoc a nesciẽtia differt, ꝙ nesciencia dicit simplicem scientię negationem. vnde cuicunq. deest aliquarum rerum sciẽ, potest dici nescire illas: ẽm quem modum Dion. in angelis nescientiam ponit 7. c. cęl. Hiera. ᵃIgnorantia uero importat sciæ priuationem, dum. s. alicui deest scia eorum, quę aptus natus est scire. Horum aũt q̃dam aliquis scire teneť, illa. s. sine quorũ scientia nõ potest debitum actum recte exercere. Vnde omnes tenentur scire communiter ea, q̃ sunt fidei, & uniuersalia iuris p̃cepta: singuli autem ea, quæ ad eorum statum, uel officium spectant. Quædam uero sunt, q̃ etsi aliqs natus est scire, non tamen ea scire tenetur: sicut theoremata geometriæ, & ɔ̃tingẽtia particularia nisi in casu. Manifestum est autẽ, ꝙ quicunque negligit hẽre, uel facere id, quod tenetur habere, uel facere, peccat peccato omissionis. unde p̄p negligentiã, ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum: nõ autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, quę scire non pȏt. unde horum ignorantia inuincibilis dr̃, quia studio superari non pȏt: & p̄p hoc talis ignorantia, cũ non sit uoluntaria, eo ꝙ non est in p̃tãte nostra eam repellere, non est peccatum. Ex quo patet, ꝙ[m] nulla ignorantia inuincibilis est peccatum: ignorantia aũt uincibilis est peccatum, si sit eorum, quæ aliquis scire tenetur non autem si sit eorum, quæ quis scire non tenetur.[n]

AD PRIMVM ergo Dicendum, ꝙ sicut s̃. dictum est, in hoc quod dr̃ dictum, uel factum, uel concupitum, sunt intelligendæ ẽt negationes oppositæ, secundũ quod omissio habet rationem peccati: & ita negligentia, scđm quam ignorantia est peccatũ, cõtineť sub prędicta diffinitione peccati, inquantum prætermittiť aliquid, quod debuit dici, uel fieri, uel concupisci ad scientiam debitam acquirendam.

AD 2m dicendũ, ꝙ priuatio gratię etsi secundũ se non sit peccatum, tamen ratione negligentiæ p̄parandi se ad gratiam, potest habere rõnẽ peccati, sicut & ignorãtia: & tñ quantũ ad hoc est dissimile, quia hõ potest aliquam scientiam acquirere p̄ suos actus: gratia[d] uero non acquiritur ex nostris actib. sed ex Dei munere. D.680.

AD 3m dicendum, ꝙ sicut in peccato transgressionis peccatum non consistit in solo actu uoluntatis, sed ẽt in actu uolito, q̃ est imperat⁹ a uoluntate: ita in pcõ omissionis non solum actus uoluntatis est peccatum, sed ẽt ipsa omissio, inquantũ est aliquali ter uoluntaria. & hoc modo ipsa negligẽtia sciẽdi, uel etiam ipsa inconsideratio est peccatum.

AD 4m dicendum, quod licet transeunte reatu per pœnitentiam, remaneat ignorantia secundum quod est priuatio scientiæ, non tamen remanet negligentia, secundum quam ignorantia peccatum dicitur.

AD 5m dicendum, quod sicut in aliis peccatis omissionis solo illo tempore homo actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat, ita est etiã de peccato ignorantię. Non. n. continuo ignorans actu peccat, sed solum quando est tempus acquirẽdi scientiam, quam habere tenetur.

se, sicut alia peccata, aut intendit, ꝙ negligentia causans ignorantiam, sit pctm. Si primum, ad quid sic respon. ad 1m. & clarius in respon. ad 4m, resoluit se ad negligentiam expresse dicẽdo Non remanet negligentia, scđm quã ignorantia est peccatum? Si scđm, extra p̄positũ est, quia q̃d de negligentia infertius in 2. 2. tractanda est, & nõ est formalis q̃d quia effectus, seu materia peccati negligentiæ q̃ reteritur, dum ignorãtia discutitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia oẽ scđm se uinũ morale ponitur secundũ se alicui uirtuti morali, & ignorantia nõ opponitur alicui uirtuti morali, sed scientiæ: ĩõ ignorantia non ẽ scđm se peccatum p̄p quod non tractatur de ea scđm secunda secundæ, sed tractatur hic de ea inter generales cãs peccati. Et quia secũdum se non est peccatum, oportet scđm illud esse peccatum, secundum quod ingreditur mali moralis rõnẽ. ꝙ ex eius opposito, scia. s. seu cognitione, patere pȏt. Consilar aũt, ꝙ cognitio materia ẽ illius moralis virtutis q̃ uocatur studiositas, & contrariorũ uitiorum scđm excessum, & defectum, quorum primum uocatur curiositas, alterũ uero innominatum uidetur, & cõi noĩe uocať negligentia. Ignorantia igitur, quæ ẽ omissio sciæ, ex parte uitii deficientis se tenet, ac p̄ hoc peccati rõnem in tantum hẽt, inquãtũ sub illa negligẽtia cadit: & hoc intẽdit hic author. Ne propterea est q̃d ista non formalis, aut extra propositũ: sed formalissima de ignorantia, li ẽ peccatum in proprio tractatu necessaria, ut cãm peccati, peccatũ quoq; esse agnoscať, & non excusare sequ tia: sed quia nõ est scđm se peccatum, oportuit respondendo dicere, secundum quid est peccatum, & dictũ est secundum negligentiam. Et scito, ꝙ negligentia est nomen æquiuocum, uel quasi æquiuocum ad peccatum appositum prudẽtiæ,

ᵃa me. & c.6. eccle. Hierc. de cli. ad fi.

D.419.

& ad peccatum oppositum studiositati, & illa est in intellectu, ista in uoluntate: illa defectum solicitudinis p̃cipiendi in qualibet materia ex remissa uolũtate oppositi boni præcedẽtem significat: illa uoluntatem inictam respũ commissionis contrarię, & remissam respectu omissionis studiositatis, sicut cætera uitia moralia d̃fectiua. unde ad istam spectat ignorantia affectata, & ignorantia negligens, illa per cõmissionem hæc per omissionem: sicut ad pusillanimitatem spectat ei affectata paruitas, & omissa magnitudo. Eiusdem namque rõnis est commissio cõtrarii, & omissio uirtutis. unde negligẽtię opposita solicitudini est effectus negligentia opposita studiositati, pro quanto ẽ uoluntas remissa circa studiositatem: & propter hanc propinquitatem, & cõicatione ĩ nominibus non curauit author discernere de qua negligentia loqueretur, ueritatem præsertim semper saluam uidens: quia una infert aliam, ut patet.

concl. m.

q. 71. a. 6 ad 1.

¶ Super

ARTICVLVS III.

Vtrum ignorantia excuset ex toto a peccato.

AD TERTIVM sic procedit. Vr quod ignorantia ex toto excuset a peccato. Quia Aug. dicit, Omne peccatum uoluntariũ est: sed ignorantia causat inuolũtarium, ut sup. habitum est. * ergo ignorantia totaliter excusat peccatum. G

2 Præt. Id, q aliquis facit præter intentionem, per accidens agit: sed intentio non põt esse de eo, q est ignotum. ergo id, q p ignorantiam hõ agit, per accidens se habet in actib. humanis: sed qđ est per accidens, non dat spẽm. nihil ergo quod est per ignorantiam factum, debet iudicari peccatum, uel uirtuosum in humanis actibus. H

3 Præt. Homo est subiectum uirtutis, & pci, inquantum est particeps rationis: sed ignorãtia excludit scientiam, per quam ratio perficit. ergo ignorantia totaliter excusat a peccato.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de lib. arb. quod quædam p ignorantiam facta, recte improbant: sed solũ illa recte improbantur, q̃ sunt peccata. ergo quædã p ignorantiam facta sũt peccata. nõ ergo ignorantia omnino excusat a peccato. I

RESP. Dicendum, q ignorãtia de se hẽt q faciat actum quem causat, inuoluntarium esse. Iam aũt dictum est, * quod ignorãtia dicitur causare actum, quẽ scia apposita prohibebat, & ita talis actus si scientia adesset, esset contrarius uoluntati, quod importat nomen inuoluntarii: si uero sciẽtia, quæ per ignorantiam priuat non prohiberet actum propter inclinationem uoluntatis in ipsum, ignorantia huius scientię non facit hoiem inuoluntarium sed non uolentẽ, ut dicitur in 3. eth. * & talis ignorantia, quæ non est causa actus peccati, ut dictũ est, * quia non causat inuoluntariũ, non excusat a peccato. Et eadẽ ratio est de quacunque ignorantia nõ causante, sed ꝯsequente, uel concomitante actũ peccati: sed ignorantia, quæ est causa actus, quia causat inuoluntariũ, de se habet q excuset a peccato eo q uoluntarium est de ratione peccati. Sed q aliquando non

---

SVPER QVÆST. LXXVI. ART. III.

Ægid. 2. s. d. 22. q. 2. a. 2.
D. Bon. 22. d. 92. ar. 2.
Medina ar. 3.

IN ar. 3. dubium occurrit circa prima uerba corpis. s. Ignorantia de se habet q actũ, quem causat, faciat inuoluntarium. Primo, quia uoluntarium est oppositiuũ contrarium. s. uoluntario ignorantia adtest negatio. nullum aũt non ens de se hẽt q faciat ens. Scdo, quia si ignorantia cãns p accidens, causat p se inuoluntarium illius actus, sequitur quod ignorantia semper excuset a toto suo p se effectu. s. inuolũtario q̃uis non excusat ab effectu p accidens: & sic falsum esset per se loquendo, q ignorãtia q̃nque excusat a tãto, sed non a toto.

¶ Ad hoc dr, q in ignorantia causante est cõsiderare duo, mãm. s. & formam. si. n. cõsideretur ignorantia ut remotio prohibẽtis formaliter ex hac parte hẽt q sit cã per accidens, quia remotio prohibentis ẽ cã per accidẽs, & effectus eius sit id, quod phibebatur, & consequẽter oppositus effectui causato a prohibẽte. Remotio nanque columnæ sustinẽtis grauẽ, ex hoc ipso, q est remotio prohibentis descensum grauis, habet, & q sit cã p accidens, & q effectus eius sit descensus prohibitos contrarius quieti sursũ, quã cãbat columna. Si aũt consideretur mãliter. i. sm id, quod est ipsa ignorantia, q̃ denominatur cã per accidens ex hac parte hẽt, q effectus eius sit contrarius scie: qm ex seipsa hẽt oppõoem ad sciam. Effectus aũt contrarius effectui scie in tali natura. s. uoluntaria, est inuolũtarius, quia effectus proprius scie est uoluntarius. Ignorantia igr causans per accidens actũ, ut remotio prohibentis de se. i. de sua propria rõne sibi uendicat, q actus ille sit inuoluntarius. & hoc intendit author in litera: hic aũt non est ignorantiã p se cãre inuoluntarium, sed est ignorantiã determinare, uel applicare ad materiam effin p accidens. Cũ. n. cõe sit oĩ remotioni prohibentis cãre prohibitum contrarium mouento, & hoc sit formale in causa remouente prohibens, sicut ignorantia applicat ad talẽ mãm K . s. ad seipsam talem cãe rõnem: ita applicat ad talem mãm. s. inuoluntarium, talem effectus rõnem. Continetur. n. sub prohibito & contrario inuolũtarium, ut materiala sub formali, sicut ignorantia sub remouẽte prohibens. unde ex hac parte ignorãtia nõ nisi cã p accidens inuoluntarii est, sicut priuatio prohibẽus descẽsum, si essent noĩa imposita, per accidens cã esset motus cõtrarii motui sursum. Cũ his tñ stat, q si gratia materiæ resolõ inuoluntarii in ignorantia agẽda est, inuenietur q ignorantia est per se cã inuoluntarii, sicut absentia nautæ submersionis nauis: & ppea ꝗcqd inuoluntarii ex ignorantia in nostris inuenitur actib. põt ut sic resolui in ignorantiam, ut per se cãm. ppq authoris uerba ignorantiam de se facere inuoluntarium sonantia sup hoc fundata, credo, principio. Ad primam aũt obiectionem in oppositum patet respon. duplex Prima, q ignorantia ut remotio prohibẽtis est cã non per se, sed per accidens inuoluntarii Secunda, q ignorantia, ut absentia scie, est causa per se inuoluntarii, ut superius

F declaratum fuit ex 5. Met. Ad scdam dr, concedendo, q ignorantia semper excusat a toto inuoluntario ut sic. & quando dr, q quandoque excusat a tãto; sed non a toto, intelligitur de ipso in quantum hẽt rõnam uoluntarii. quod. n. uoluntariũ fit ignoranter, minus culpabile est, q̃ uoluntariũ malitiose: quantũ n. habet de rõne inuolũtarii, tñ habet da rõna inculpabilis.

¶ In eodem 3. ar. dubiũ occurrit, circa id, quod dr de ignorantia concomitãte, seu q̃ non est causa actus peccati. Vr nanq; falsum, q non excuset a pctõ, * cuius rõ nihil ualere: quia non causat inuoluntariũ. Id. n. q tollit laudẽ, uel uituperationẽ actus, excusat a pctõ. Constat. n. quod liberans patriam, nõ sciẽs, nec uolens, quãuis uellet si sciret illum actum esse patriæ liberatiuũ non laudať nisi de facto materialiter: & occidẽs inimicũ latẽtẽ inter uepres uacãdo uenationi pmissa diligentissima inq̃sitione, nec tn pattib. illis hõ sit, excusať a pctõ homicidii, quamuis si sciuisset, occidisset. ergo. Contra rõnẽ uero literæ est, quia ad excusãdum a pctõ sufficit sollet ationem uoluntarii, ut in seq. ar. & author fatetur. uoluntarium aũt tollitur non solum p inuoluntarium, sed per non uoluntariũ. sicut album per nigrũ tollitur, & non albũ. Ex hoc ergo q non causat inuoluntariũ, inferre non excusationem a pctõ, ẽ sophisma consequentis.

¶ Ad hoc dr, q ignorantia concomitans hẽt duas condões. Prima est, q facit nescientem non uolentẽ, nec causat eũ uolũtaria id ignoti. scda est, q permittit actum, qui fit, esse totaliter uolũtarium: & ex hac condõne sequitur, q quicquid imputareť agenti sine illa ignorantia, imputať agenti cũ illa, ac p hoc nec excuset, nec accuset. Ex prima uero condõne hẽt, q non det, seu apponat pctm, aut pci circunstantiam ex ignoto. & si hoc uocať excusare, distinguĩ põt, q excusare a pctõ contingit dupliciter. s. excusãdo a per se pertinentib. ad actum, & hoc mõ ignorantia nõ excusat: quia ut dictũ est, relinquit ipsum in esse simpliciter uoluntario, & non facit ipsum inuoluntarium esse, ut in litera dr. Alio modo excusando ab oĩno per accidens concurrentib. & ab his excusat, quia non meremur, nec demeremur habitib. sed actib. & actus pensanť sm se prudentia, & non sm omnino per accidens, q̃ sub consilio non cadunt. & qm oĩs scia, & ars est de his, q̃ sunt per se ideo author negauit ignorantiam talẽ excusare: & rõ sua fuit optima relata ad actum pcti, in ordine ad quem in hac q. tractat de ignorantia. licet namq; uoluntariũ tollatur per contradictoriũ, & contrariũ: quia tamen negõ contradictoria nihil ponit, & actus aliquid ponit, impossibile est, q uoluntariũ tollatur per actũ, nisi tollatur per inuoluntariũ: sicut albũ per nullum positiuũ tolliť, nisi per nigrũ. Intendit ergo litera, q quia ignorantia, concomitans non causat inuoluntariũ actũ, ideo non excusat a per se spectantib. ad actum illum, q est clarũ: cum quo tamen stat, q excuset ab oĩno per accidens, quia nullus fit ex illa ignorantia in eo actus nolẽdi illa, ut patet in exemplo dato, & in eo, qui proprio lecto uacans actui coniugali, alienam se supponentem cognoscit, sola ignorantia concomitante.

¶ In eodem 3. ar. circa primum modum, quo ignorantia nõ excusat

---

Marginal notes:

411 Porrecta per totum sup. q. 74 ar. 1. ad 2. & a. 5. co. & ad 1. & di. 22. q. 2 ar. 2 & 4. di. 9. a. 3. q. 2 & ma. q. 3. a. 8 & quo. 9. a. 15. cor. & psa. 24. & Ro. 1. lec. 7. princ.

* li. 1. retr. c 9. t. 2.

* q. 6. ar. 8.

* li. 3. d 11. aibi. c. 18. to. 1.

* a. 1. & 2.

* c. 1. to. 5.

* hic, & ar ti. 2.

tat totaliter à peccato. f. ex parte rei ignoratæ, quæ est ignorātia A facti, uel faciendi dubiū occurrit, an excusetur taliter peccans totaliter ab illa mala circūstātia ignorata. Et est rō dubii, qa talis dat operam rei illicitæ ex quo in scientia eius in lra dr, remanet q ille actus quē facit est malus, v.g. Iudas cū cognouit Thamar quam nesciebat esse nurum suā, an sit totaliter ab incestus uitio excusatus, sciēs actum illum esse fornicationem, sed ignorans incestum.

¶Ad hoc dr, q totaliter est excusatus ab incestu, licet non à fornicatione, quā uoluntarie cōmittebat. Pro regula nāq; gnāli habendū est, q ignorantia ex parte rei ignoratæ tm. i. nō ex parte ignorātiæ. i. nō culpabilis, excusat totaliter ab inuolūtario id, qd est proprius effectus ignorantiæ, siue det operā rei lic. tę, siue illicitæ. Non. n. in hoc differunt dātes operā rei licitæ, siue illicitæ sed in uolūtate licitæ & illicitæ rei cognitæ vñ quia conueniunt in cā inuolūtarii simpliciter. f. ignorantia īculpabili, oportet q conueniāt in effectu p se eius. f. iā inuolūtarii simpliciter. vñ Iacob cognoscens Liam prime nocte, ēt si cā delectationis uacasset actui coniugali, credito q fuisset dare operam rei illicitæ, nihil minus excusatus esset à fornicatione. Iudas igitur nō peccauit peccato incestus, sed fornicationis. Et si fuisset lata sentētia cōtra incestū committentes, non incurrisset illam, quia excō casus psupponit illam culpam. Secus aūt forte esset de irregularitate, si fuisset annexa, quia sequitur factum, & non requirit culpam. Et hoc rōne probatur, quia pctm adeo est uoluntariū, scdm Aug. q si uoluntarium non est, pctm non est. Quantū ergo actus ille peccati non totaliter excusatus, hēt de uolūtario, ac p hoc scito, qm uoluntariū oportet esse cognitū tm hēt de pctō: sed quātū ad hoc nō est proprius effectus ignorātiæ: sed sciētiæ potius. Quantū vero hēt de inuoluntario, tm hēt error non peccati: hoc aūt est, qd proprie ex ignorantie fit. Nec oppositū intelligo in lra, qm de toto acto dictum accepio, & non de illa conditione, quæ est effectus inculpabilis ignorantiæ, cum dicitur, quòd ignorantia ex parte rei ignoratæ non excusat totaliter à peccato, & quòd percutiens hominem, quem nescit esse patrem, non totaliter excusatur a peccato, quia adhuc remanet ei cognitio peccati.

¶In eodem articulo dubium occurrit circa secundum modum scilicet ex parte ignorantiæ eius quod recitur frite: quia insufficienter duo tantum modi numerantur. f. affectata ut liberius peccet, & per negligentiam. Paulus namque Apostolus de seipso dicit, q ignoranter peccauit. 1. ad Timoth. 1. & tñ neutro istorū modorum ignorauit, cum ipse dicat, quòd paternarum traditionum æmulator existens, hoc fecerit, ad Gal 1.

¶Ad primum horum dicitur, q omnis ignorantia nō excusans à peccato, reducitur ad hos duos modos. f. directe, uel indirecte, quantum author meminit: sed non numerat omnes eorum speciales modos, sed duos extremos, ut ex ijs medios percipiamus. Summum. n. locum vī obtinere sic studiose uelle, ut libere peccare liceat: infimū uero, qn aliquis occupatus in alijs. pcipue bonis negligit scire, amittit solicitudinem sciendi inter, has aūt mediat ignorantia Pauli, q fuit directe uolita, pro quāto uoluit cognitionē fidei Christi. Ignorātia nāq; eius fuit ignorātia opposita cognitioni fidei Christi, cū uolūtarie noluit nō ad libertatē peccādi, sed ad obsequiū Dei Arbitrabat. n. iniuriā Deo facere, si dē talē suscipiēdo: vñ ibidē ipse dicit. Ignorās feci I incredulitate.

¶In eodē 3. art. in rñsione ad scdm dubiū, occurrit, quia author I illa rñsione destruere vr doctrinā supius data de specificatione peccatorū. Superius nanq; dictū est, q rō inuoluntarii non sufficit ad speciē dandā, sed oportet esse intētum mō uero dr, q in ignorante quantū remanet de uoluntario, tm remanet de intentione peccati, & ppterea nō erit pctū p accidens. Et q loquat author directe ad ppositū de specificatione, patet ex ipso argumēto, cui p hæc sola uerba satisfieri vult.

¶Ad hoc dr, q uerba lræ pñt suscipi in duplici sensu. Primus, est, q quicquid est voluntariū, est obiectū intētionis: & hic sensus est falsus, ut patet ex rōnibus uoluntarii, & intentionis. Intentio nanq; est hoie uoluntatis aūt est effectus à uoluntate nō oportet aūt, q quicquid est à uoluntate, sit finis eius: pp quod superius dictū est, & hñ. q non omne uoluntariū specificat &c. Scds est, q quicquid est uoluntariū, cadit sub aliqua intentione. Et hūc supponit lōn litera, & constat esse uerissimum: oportet nanq; omne à uoluntate emanans, ad finem aliquē fieri, cū finis sit obiectum uoluntatis: sed hoc nō satisfacit lræ, quia expresse dr, q quantum remanet de uoluntario, tm remanet de intentione peccati: & iō non est p accidens. refert ergo lra ad idē. f. ad pctm uoluntariū & intentum. Ad hoc dr, Litera non dicit, q quātū & tm: sed inquantum & in tantum. Inter quę est tanta dīa, q prima uerba important primum seorsum, secunda stant cum secundo. Quòd autem referantur ad idem. f. peccatum, uerissimum est: quia si in ignorante remanet uoluntarium peccati oportet uoluntarie inesse conuersionē ad aliquod dissonans legi æternæ, quod est habere intentionē peccati. Sed ea ex qd in tali materia. f. peccati, quod sonat specificatum ab intento sequitur si est uoluntarium est intentum. nō sequitur simpliciter, est voluntariū, ergo intentū sunt. n. multa in uno, & eodē pctō uoluntaria, mala, unum tñ intentum, unde est species, ut patet in procurando adulteriū, consensum. Est n. ibi in primis auersio à lege Dei, & rōne, & suasio spiritualis mortis, & nocumenta pęnarum inferni, & appetitus delectabilis alieni. Et quāuis oīa sint uoluntaria, ab ultimo tantum, quod est per se intentum, actus specificantur, ita q reliqua sub hac intentione concluduntur.

B C D E

totaliter excuset a peccato, pt contingere ex duobus. Vno mō ex parte rei ipsius ignoratæ: intantum. n. ignorantia excusat à pctō inquantū ignorat aliquid esse pctm. Pōt aūt contingere, qd aliquis ignoret quidē aliquā circunstantiā peccati, quā si sciret, retraheret à peccādo, siue illa circunstantia facit ad rōnem peccati siue nō: & tñ ad huc remanet eius sciētia p aliqd, p qd cognoscit illud esse actū peccati, puta, si aliqs pcutiens aliquē sciat qdē ipsum esse hoiem, qd sufficit ad rōnem peccati, nō tñ scit eum esse patrē, qd est circūstantia constituens nouā speciē peccati: uel forte nescit, qd ille se defendēs repcutiat eū, qd si sciret, nō pcuteret, qd non ptinet ad rōnem peccati. vñ licet talis pp ignorantiā peccet, nō tñ totaliter excusat à pctō, qa adhuc remanet ei cognitio peccati. Alio mō pōt hoc cōtingere ex parte ipsius ignorātiæ, qa s. ipsa ignorātia est uoluntaria, uel directe, sicut cū aliqs studio se vult nescire aliqua, ut liberi peccet: uel indirecte sicut cū aliqs pp laborē, uel pp alias occupationes negligit addiscere id, p qd à pctō retraheret. Talis. n. negligentia facit ignorātiā ipsam esse voluntariam, & pctm, dummodo sit eorum, q quis scire tenetur, & pōt: & ideo talis ignorātia nō totaliter excusat à peccato. Si uero sit talis ignorātia, q oīno sit inuoluntaria, siue qa est inuincibilis, siue qa est eius qd qs scire nō tenet, talis ignorantia oīno excusat à peccato.

Ad primum ergo dicendum, q non omnis ignorantia causat inuoluntarium, sicut supra dictum est. vñ non omnis ignorātia totaliter excusat à peccato.

Ad 2m dicendum, q inquantū remanet in ignorante de voluntario, intantū remanet de intentione peccati, & scdm hoc non erit per accidens pctm.

Ad 3m dicēdū, q si esset talis ignorantia, q totaliter usum rōnis excluderet oīno à pctō excusaret, sicut patet in furiosis, & amētibus: nō aūt sp ignorantia causans pctm est talis, & iō non semp totaliter excusat à pctō.

ARTICVLVS IIII.

Vtrū ignorantia diminuat peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q ignorantia non diminuat peccatum. Illud enim

concl. m · concl. p · concl. · q. 6. ar. 8 · 412 · Porrecta per totum. · Supra ar. 3. & locis ibidem annotatus.

SVPER QVÆST. LXXVI. ATR. IIII.

Egid. 2. s d. 22. q. 2. ar. 2. D. Bon. d. 22. q. 3. ar. 2. Medina ar. 4.

IN atr. 4 in calce corporis articuli, dubium difficile occurrit, de specie peccati, quod fit ex ignorātia, an scilicet sit eiusdē speciei, in qua esset si fieret scienter. Et ratio dubii, quia species peccati sumitur ex per se obiecto intento a peccante, ut in qstio. 72. superius patet: sed ex ignorantia peccans nō tendit pea

fr in

se in obiectū illius peccati, sed per accidens, ut in litera hac dicitur. ergo peccans ex ignorantia non peccat illa specie peccati, qua peccaret faciendo idem sciens. F

¶In oppositum autē est, quia nihil est in gñe, qd non est in aliqua eius specie: & ppea si peccans ex ignorantia, nō incurrit pctm̄ illius spēi, erit aliquod pctm̄ in nulla spē. nō est enim maior rō de una, q̄ de alia in reliquis speciebus. Præterea, Paulus Apos. 1. ad Thim. 1. ex ignorantia peccauit: & tñ fatetur se peccasse peccatis eiusdē spēi ac si sciēter, dicens, q. fuit blasphemus, & psecutor & contumeliosus: distinguendo nanque peccata, in illis spēbus peccasse se insinuat.

*C.1.a medio, to.5.

*Art.2?

quod est h cōe in omni peccato non diminuit peccatū: sed ignorantia est cōis in omni peccato. dicit enim Philosophus ī 3. Eth. *quòd omnis malus est ignorās. ergo ignorantia non diminuit peccatum.

¶2 Prǽt. Pctm̄ additum peccato facit h maius pctm̄: sed ipsa ignorantia est pctm̄, ut dictum est.* ergo non diminuit peccatum. G

¶3 Præt. Non est h eiusdē aggrauare & diminuere peccatū: sed ignorantia aggrauat pctm̄, qm̄ sup illud Apost. Rom. 2. Ignores qm̄ benignitas Dei &c. dicit Ambro. Grauissime peccas, si ignoras. ergo ignorantia non diminuit peccatum.

¶4 Præ. Si aliqua ignorantia diminuit pctm̄ hoc maxime vr̄ de illa, q̄ totaliter tollit vsū rōnis: sed hmōi h ignorātia nō minuit pctm̄, sed magis auget. dicis. n. Philosophus in 3. Eth. *q. ebrius meret duplices maledictiōes. ergo ignorātia non minuit pctm̄.

SED CONTRA. Quicquid est rō remissionis peccati, alleuiat pcm̄: sed ignorantia est huiusmodi, ut patet 1. ad Timot. 1. Misericordiā consecutus sū, quia

¶Ad euidentiam huius dubii, sciendum, est, q. duplex est ignorantia uoluntaria. Vna priuans usum rationis, ut ebrietas, & amentia quando quis procurat amentiam, Altera priuās sola scientia eius, quod tenetur scire. Et hæc est duplex. s. ignorantia iuris siue uniuersalis, siue particularis, ut quando quis nescit hunc actum esse peccatum. Et ignorantia facti, ut quando quis nescit sua negligentia hominem esse in loco H quo proiicit sagittam. Peccata autem facta ex ignorantia iuris sunt duplicia, qdam secundum se mala, ut fornicatio, furtum, & similia: quædam solo iuris positiui statuto mala, ut ieiunare taludie, & similia. Incohando autem à peccatis, quæ sunt secundum se mala, & fiunt ex ignorantia iuris dicendum est, q. sunt peccata eiusdem speciei, cuius essent si fierent à sciente. Et rō est, q. sunt actus uoluntarij in se ipsis per se, & directe non solū materialiter, sed formaliter secundum conuersionem ad obiectum: quamuis secundum contrarietatem ad uirtutē, indirecte & per accidens sint uoluntarii. Gentiles nanq; nescientes simplicem fornicationem esse peccatum, uoluntarie consentiebant in actum cognitionis mulieris non suæ uxoris, vñ sumit fornicationis species: quāuis forte aliqui eorū si sciuissent esse pctm̄, non fecissent: & sic non directe, & per se, sed per accidēs in actū talium ex parte contrarietatis ad uirtutem consensissent. Et hoc modo Paulus consensit in mortem Stephani confitentis. Iesum Nazarenum, vnde sumit peccatum speciem: quamuis non nisi I p accidens cōsenserit in contrarietatē illi actui intrinsecā, quā si cognouisset adesse, non consensisset actui: & simile est de aliis. Nec author est oppositus sibiipsi, sed sunt uerba sua formaliter intelligenda. Non enim dicit hic, q. non potest dici, quòd uoluntas peccantis ea ignorantia directe, & per se feratur in speciē peccati, sed in peccatum. peccatum enim formaliter cum ex ppria ratione exigat contrarietatem ad legem Dei ut patet ex diffinitione Aug. tunc tantum est directe, & p se uolitum, cum ipse actus contrarius est directe, & per se uolitus, ita quod non sit per se. uolitus actus, qui est contrarius, sed actus contrarius Constat autem, quod inter fornicationem committentem ex ignorantia, quæ sit peccatum, & scienter, hæc est differentia, quòd sciens uoluntariè fertur in actum contrarium directe, & per se scit enim actum illum esse contrarium uirtuti, & consequēter legi, & uult illum. ignorans autem uoluntarie directe, & per se fertur in actum, qui est contrarius, & per accidens in actum cōtrarium: & propterea in litera dicitur, quòd per accidens fertur in peccatum: cum hoc enim constat, quòd per se feratur in obiectum, unde peccatum sumit speciem, ut patet. species enim peccati non sumitur ex contrarietate, sed ex obiecto: sicut nec species albi sumitur ex contrarietate ad nigrum, sed ex abundantia lucis in se. Et cum hæc legeris, aduerte, q. non loquor de auersione, quæ sequitur peccati speciem, qm̄ illa per accidens etiam scienter peccantibus est uolita, sed contrarietate intrinseca ipsi peccato, quia est actus cōtrarius uirtuti. hæc enim à scienter peccante est directe, & per se uolita: ab ignorantiet autem errante per accidens tripliciter. primo ex parte actus, quia est uolita ad uolitionem actus: secundo, ex parte ignorantiæ uoluntariæ qa in ipsa uolita sunt uoltu omnes eius effectus, quorum unus est incurrere in hoc contrarium: sicut necessario voluntarie oculis uelans, vult in sua causa quicquid male inde sequi natum est. unde si impingat in lapidum aliquod uoluntarie, impingit voluntate suæ causæ, scilicet uelationis, uel uelati incessus.

¶Tertio ex parte accidentalitatis in ipsa ignorantia, & hoc quo ad illos, qui nesciunt se ignorare, qui si scirent se ignorantes, darent operam ut scirent. in istis. n. etiam ipsum ignorantiæ peccatum est uoluntarium p accidēs. sicut accidit in Paulo Apostolo.

¶De peccatis autē quę fiunt ex uoluntaria ignorāntia priuāte totaliter usum rōnis, qualia sūt pctā ebriorū, & amentiū uoluntarie, lsa in pcedenti art. in rñsione ad vitimū, dicens, q. ignorāsia priuās usum rōnis totaliter excusat à toto cōtrariari vr̄ sibi ipsi hic ad secūdū. & quartū, dicenti pctm̄ ebrietatis minuere pctm̄ sequēs qd. n. diminuit, nō totaliter tollit: & rursus ibidē dicenti duo peccata esse ebrietatē, & homicidiū sequēs. Sunt ergo in propriis speciebus peccata sequētia, aut sunt pctā in nulla specie, quòd est impossibile. Et tenet sequela, quia ex quo sunt distincta à specie suæ causæ scilicet ebrietatis, eo ipso quòd sunt duo peccata, aut in propriis speciebus, aut in nulla erunt. Contra hoc autem est quòd actus isti non sunt uoluntarii, & cōsequenter nec morales humani, quàmuis sint hominis.

*Ca.5.ante me. to.5.

¶In hac ambiguitate cauendum est ab utroque extremo, ut nec dicamus huiusmodi sequentia peccata esse genus moris, ut quidam uidentur dicere, considerantes istos actus in se ipsis, & propterea dicētes, quòd huiusmodi ebrii excusantur à toto quo ad culpam. Nec fateamur prædicta esse secundum se peccata, ut ex hac litera forte acceptū est: sed dicamus esse circunstantias peccatorum, & pertinenter ad circunstantiam, Quid significantem effectum: & propterea obseruandas in istis regulas datas de circū tibus, & nocumentis peccatorū superius in q. 20. art. 5. & q. 61. art. 8. Et ratio est, quia hæc sunt uoluntaria in suis tantum causis. Ex hoc nanque quòd sunt quodammodo uolūtaria (esse. n. uoluntarium in causa, est esse aliquo modo uoluntariū) sunt in genere humanorum, & moralium, & non excusantiū à tota culpa. Ex eo autem q. in solis causis non sunt secundum se peccata, sed à propriis speciebus distracta, circumstantiæ sunt peccatorum, quorum sunt effectus, & ad illorum peccatorum species spectant, in quibus sunt uoluntaria, & intenta.

¶Et ex hac parte sequitur ulterius, quòd primum peccatum, puta ebrietas, plus minuat de secūdo, puta homicidio, uel blasphemia Dei, quàm sit grauitas primi. Si. n. v. g. ebrietas in tota sua latitudine ad plus est grauitatis ut duo, & homicidium ut decem, ex hoc quòd homicidium distrahitur à sua specie, consequenter distrahitur à sua grauitate: & quia reducitur ad speciē ebrietatis, reducetur quoque ad grauitatem eius, circunstantionate tamen. Et sic reducitur ad grauitatem non excedentem duo, ac per hoc plus minuetur de propria grauitate homicidiū ab ebrietate, quàm sit grauitas ebrietatis. translatum. n. de gradibus decem grauitatis ad gradus duos, longe plus diminutum est, quàm in duobus qui sunt gradus ebrietatis. Attestatur autē dictis Aug. in lib. 22. contra Faustum dicens, quòd Lot culpandus est non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit: K quoniam incestus non nisi in causa ebrietatis, scilicet culpabilis esse potuit. Attestatur etiam autor, dum respondens argumento 2. scilicet. Peccatum additum peccato facit maius, quia maius includit unitatem cum eo, quo facit maius dat duas responsiones Prima est, quòd hæc propositio est uniuersaliter falsa, quia non semper peccatum additur peccato in unitate, i. q. faciat unum eo, & dicit quòd sufficit, quòd faciat plura peccata. deinde quia potuisset quis dicere, quòd illa propositio est uera in peccatis coeuntibus in unum, dat secundam responsionē, dicens, quòd nec sic est uera, quia contingit primum peccatum plus minuere de secundo, quàm sit grauitas primi, ut declaratū est & inducit ad hoc quod inductum est de ebrietate, et homicidio, ex hoc insinuans, quòd putat ambo in unum peccatum coire, et secundum esse circunstantiam, effectum scilicet primi. Consonatque hoc doctrinæ superius habitæ de specie peccatorum ex fine, seu obiecto intentio. Quæ autem, et in oppositum uidentur authoris uerba, facile explanantur. nam quod in

præcedenti

ignorans feci, ergo ignorātia diminuit, uel alleuiat peccatum.

Resp. Dicendū, q quia omne peccatum est uoluntarium, intantū ignorantia pōt diminuere peccatum, inquantum diminuit uoluntariū: si aūt uoluntarium non diminuat, nullo mō diminuet peccatū. Manifestum est aūt, q ignorantia, quæ totaliter à peccato excusat, quia totaliter uoluntariū tollit, peccatum nō minuit, sed omnino aufert. Ignorantia uero, q̄ non est cā peccati, sed concomitanter se hēt ad peccatum, nec minuit peccatū, nec auget. Illa igit̄ sola ignorantia pōt peccatū minuere, q̄ est cā peccati, & tamē totaliter à peccato non excu- B sat. Contingit aūt qn̄q;, q talis ignorantia directe, & per se est uoluntaria: sicut cum aliqs sua sponte nescit aliqd, ut liberius

præcedenti arti. dictum est, q ignorantia tollens totaliter usum A rōnis excusat à toto, est uerum per se loquendo: qm̄ actus à tali facti p se loquendo, non sunt humani: sed per accidens contingit non excusari. cum. n. ignorantia tali coniungit̄, q est uolūtaria culpabiliter, tūc rōne istius accidētis nō excusat à toto, & hoc hic dr̄. Quòd et pluries dicatur ab authore, i ebrio duo peccata inueniri, s. ebrietaté, & peccatū sequés intelligédū est scdm subiectum materiā, idest, scdm se duo peccata, non q in hoc retineant dualitaté, sed alterū transit in circunstantiā primi. Cogimur aūt in hac materia his uocabulis uti, ut ostēdamus q quæ secundum se sunt peccata, uolūtarij rationem induūt etiam causata ab huiusmodi ignorantiæ peccato, & comparatione utriusq; peccati adinuicem. Comparatio enim distinctionem extremorū exigit, loquentes ut multi, intelligentes ut sapientes.

¶ De peccatis uero, quæ fiunt ex culpabili propter negligentiam ignorantia facti, ut cum uacans uenationi sagittat hominem loco cerui ex incircunspectione, an sit eiusdem speciei, cuius esset facta à sciente: dicendum esse, q non, sed spectant ad species peccatorum directe uolitorum, puta uenationis periculosæ, & similium actuum, à quibus illa peccata causantur. Et ratio est, C quia plus requiritur ad rationem speciei propriæ quàm ratio uoluntarii: oportet enim esse per se intentum id, unde species peccati sumitur. unde licet ista peccata sint uoluntaria in suis causis: quia tamen non sunt uoluntaria in seipsis, non sunt p se intenta, ac per hoc non sunt secundū se peccata, nec ut actus eliciti, nec ut actus imperati: sed sunt euentus, seu effectus peccatorum non præuisi, nec intenti, quamuis præuisibiles, ac per hoc circunstantiæ aggrauantes, non trahentes tñ in suas species, sed distractæ in suarum causarum species. Sumitur ēt ex litera huius articuli ratio ad idem ex parte ignorantiæ ex illis uerbis, Cum. n. aliquid esse peccatum ignoratur, non potest dici, quòd uoluntas directe, & per se feratur in peccatum, sed per accidens. & loquitur de ignorantia uoluntaria indirecte & culpabiliter: ex quibus habetur, quòd in id, quod ignorātia huiusmodi uelatur, non per se, sed per accidens uoluntas fertur. par. n. est ratio de peccato, & quocunque alio: & sic cum cointelligatur altera supradicta, scilicet, quòd ab intentis per accidens D non specificantur actus morales, sequitur quòd sagittatio illa temeraria non specificabitur ab homicidio subsecuto, ex ignorantia illa, sed erit circunstantia, Quid, aggrauans ualde actum. Ex his aūt habes differentiam uelationis inter peccata primo discussa ex ignorantia iuris, & hæc ex ignorantia facti: quia in illis ignorantia non uelat obiectum, sed contrarietatem ad legem, seu uirtutem. In istis ignorantia uelat obiectum: & ideo illa in eadē sunt specie, ista non, ut dictum est, quia ab obiecto per se intento species est. Et tñ loco ne fallaris accipiens, quòd quia hic uenator non est reus homicidii, propterea non fit irregularis, & similia: quoniam unaquæque ars propriis uocabulis gaudet, & in iure ubi talis uocatur homicida uoluntarius, ita est uocandus. In philosophia autem morali, de speciebus peccatorum disserenti, sua quodque specie uocandum esset, si nomen haber.

¶ De peccatis demum, quæ fiunt ex ignorantia iuris positiui, E quæ non secundum se sunt mala, sed solum quia prohibita: cōsiderandum esset consequenter additio an ignorantia uelet obiectū formale illius actus, ut est in genere moris, an uelet solam contrarietatem ad legem. Si. n. sola contrarietas uelatur, eiusdem sunt speciei à sciente, & ignorante facta: si uero obiectum formale uelatur, nō sunt eiusdem speciei, ut patet ex antedictis. Ad hoc autem discernendum, effectum iuris positiui in actu, & obiecto oportet uidere. Si enim lex constituit rationem formalem obiecti, patet quòd ignorantia uelat obiectum: si autem cōstituit solam auersionem ab ipsa, uel conuersionem ad ipsam, patet qd ignorantia non uelat obiectum, sed contrarietaté. Cū igitur quod lege ponitur, ut patet in 5. Ethic. sit id, quod à principio nihil differt, utrum sic, uel aliter fiat: sed post legē differt sic, uel aliter, bonitate, & malitia morali, oportet q ex ui legis huiusmodi collocetur in genere boni, uel mali moralis. Et cum ista collocatio, ut dicitur inferius in tractatu de lege, fiat p mo- A dum determinationis formæ cōmunis ad specialem consequēter est, ut lex non solū genus, sed speciem actib. hmōi præbeat moralé, non faciendo nouam specié uirtutis, aut uitij, sed applicādo seu extendēdo præexistentes spēs uirtutū, & uitiorū ad hmōi actus, v.g. lex statuens q cū lumine, & stola casula &c. Missa celebret, applicat religionis specié ad istos actus, & sacrilegii uitiū ad oppositos. & similiter statuens ieiunia, applicat tēperantiæ specié ad unicā comestioné hora nonæ absq; carnib. & intéperantiā ad eius oppositū, & sic de alijs. Ex hoc aūt patet differétia inter peccata ex ignorātia iuris facta scdm se mala, & non scdm se mala, quo ad uelamé: qa in scdm se malis ignotū ē id, unde species peccati sumitur, quia est obiectum scdm se dissonans rationi: uelatum aūt est ipsa dissonantia, ut patet ex dictis. In illis aūt non scdm se malis scitum, nihil clauditur unde species peccati, immo nec genus moris sumitur, ut patet in comedente bis in diebus ieiunij ex ignorantia iuris: scitum. n. ab hoc non est bina comestio carniū hodie. Constat. n. q hoc totum nihil includit dissonās, nisi quis dicat, q in ly, hodie, quia significat tēpus ieiunij clauditur unde species intéperantiæ sumitur. Sed licet reuera C sic sit, attamen hoc non clauditur sub scito, sed sub uelato ex iuris ignorantia: & ppea relinquitur, q in scito nihil est unde species sumatur. & si huic adiungas, q ex ignoto per negligentiam non sumitur species, quia ut in litera dr̄, non pōt dici, q uoluntas in hmōi ignotum per se, sed per accidens feratur, sequitur quòd hmōi peccata quia obiectum formale uelatur, nō sunt eiusdem speciei facta ab ignorante ius, & à sciēte. Sed obstant duo. primo, quia oportet assignare speciem uitii, in qua huiusmodi peccatum est: nihil enim est in genere, quod nō sit in aliqua eius specie.

¶ Secundo, quia oportet saluare illam regulam. Circunstantia faciens actum de non malo malum, dat speciem. cum enim nō appareat aliqua uitij species in tali bina comestione, & similibus, & sola circunstantia determinatæ tēperantiæ à iure in unica comestione tali die, reddat hunc actū malum: consequens est, ut ad ipsam intemperantię speciem talis transgressio reducatur, cuius oppositum ex præcedentib. sequebatur. Vnde D dicendum est, q licet actus isti ex ignorantia causati non sint per se in talibus speciebus propter rationes allatas, reductiue tamen sunt in eiusdem speciebus, in quibus essent commissi à sciéte: & ratio est, quia uelamen ignorantiæ legis, quam tenetur nunc, hic, iste scire, quia uoluntarium est, impeditur à locanda ignotum illud extra uoluntarium, & intentum, & uoluntas uelati actus reducit actum ad naturam suæ speciei, sicut etiam facit uoluntarium uelamen ignorantiæ facti. Propter quod sicut in credente occidere ceruum, & occidente hominem ex ignorātia culpabili, actus occisionis redit ad naturam suæ speciei, & est homicidium: ita in comedente bis ex culpabili ignorantia legis in die ieiunij, actus comestionis redit ad naturam suæ speciei, & est intemperantia. Intelligenda sunt ergo, quæ dicuntur de ignoto, quòd scilicet non specificat quoad reposita per se in specie: secus autem est de reductiue ad speciem pertinentibus. & sic omnia consonant. Et habes ex hoc solutionem dubij E relicti in q. 72. artic. 9. & resolutionem simpliciter duorum ultimo tractatorum nunc, quòd scilicet facta peccata ex ignorātia facti culpabiliter, siue sint secundum se mala, siue non, redeunt ad naturam suæ speciei, quando culpa impedit uelamen ignorantiæ à locando actum extra intentum. Dico autem hoc, quia tam leuis posset esse culpa negligentiæ, ut non reduceret actum ad propriam speciem saltem perfecte, ut patet in eo, qui ex leuissima culpa negligentiæ, in discernendo bina ignoranter inebriatur: non enim redit tunc ebrietas in naturam suæ speciei perfectæ. & scito quòd in hac difficultate multo tempore fui nō resolutus: & ideo uage scripsi, sed nolui mutare tam scripta propter exercitium.

¶ In eodem 4 arti. in responsione ad primum nota, q hæc ratio exponitur inferius in q. 78. art. 1. ad primum, ubi distinguitur triplex ignorantia ex parte rei scitæ secundum triplicem scientiam. prima est, qua scitur indiuiduum actus esse malum, puta, hanc acceptionem rei alienæ esse malum.

¶ Secunda,

peccet: & [m] talis ignorantia vr augere uolūtariū, & peccatū[n]. ex intentione. n. uoluntatis ad peccādū prouenit, q̄ aliqs vult subire ignorantię damnum, pp libertatem peccandi. Qn̄q; uero ignorantia, q̄ est cā peccati, non est directe uoluntaria, sed indirecte, uel per accidens, puta, cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur eū esse ignorantem: uel cum aliqs vult bibere uinum immoderate, ex quo sequitur eum inebriari, & discretione carere: & [p] talis ignorantia diminuit uoluntariū, & per cōsequens peccatū[q]. Cū.n. aliquid non cognoscitur esse peccatū, hō pōt dici, q̄ uoluntas directe, & per se feratur in peccatum, sed p accidens: vnde est ibi minor contēptus, & p cōsequens minus peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ignorantia, ſm quam ois malus est ignorans, non est cā peccati, sed aliquid cōsequens ad causam. s. ad passionem, uel habitū inclinantem in peccatum.

AD 2m dicēdum, q̄ peccatū peccato additū facit plura peccata, non tñ facit semper maius peccatū, quia forte non coinciдunt in idem peccatum, sed sūt plura: & pōt cōtingere si primum diminuat ſm, q̄ ambo simul non habeant tantā grauitatem, quantā unū solū haberet: sicut homicidium grauius peccatū est, si fit à sobrio hoīe factū, q̄ si fiat ab ebrio hoīe, quāuis hæc sint duo peccata, qa ebrietas plus diminuit de ratione sequentis peccati, quàm sit sua grauitas.

AD 3m dicendū, q̄ uerbum Ambrosij pōt intelligi de ignorantia simpliciter affectata: uel pōt intelligi in gñe peccati ingratitudinis, i qua summ[us] grad[us] est q̄ hō ēt beneficia non recognoscat: uel pōt intelligi de ignorātia infidelitatis, q̄ fundamētū spiritualis ædificij subuertit.

G AD 4m dicendū, q̄ ebrius meret quidē duplices maledictiones p duo peccata, q̄ cōmittit. s. ebrietatē, & aliud peccatū, qđ ex ebrietate sequitur: tñ ebrietas rōne ignorātiæ adiunctæ, diminuit sequēs peccatū, & forte plus, q̄ sit grauitas ipsi[us] ebrietatis, ut dictū est.[*] Vel pōt dici, q̄ illud uerbū inducit ſm ordinationē cuiusdā Pythaci legislatoris, q̄ statuit, ebrios si pcussessent, amplius puniendos, nō ad H ueniā respiciens, quem ebrij debent magis habere, sed ad vtilitatem, quia pluries iniuriantur ebrij q̄ sobrij, ut patet per Philosophum.in 2. Politicorum[*].

QVAESTIO LXXVII.

De causa peccati ex parte appetitus sensitiui, in octo articulos diuisa.

I DEINDE cōsiderandū ē de cā peccati ex parte appetitus sensitiui, utrū passio aiæ sit cā peccati. Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrū passio appetitus sensitiui possit mouere, uel inclinare, uoluntatem.

¶Secundo, Vtrū possit superare rōnē contra eius scientiā.

¶Tertio, Vtrum peccatum, qđ ex passione prouenit, sit peccatum ex infirmitate.

K ¶Quarto, Vtrum hæc passio, q̄ est amor sui, sit causa omnis peccati.

¶Secūda, qua scitur indiuiduum actus, & temporis eius, scilicet hoc nunc esse malum.

¶Tertia, est qua scitur indiuiduū actus temporis, & executionis, s. hoc nunc esse faciendū. Ignorantia opposita primæ scientiæ est cā peccati. Ignorantia secda, & tertia est ignorāt a electionis, quam author negat hic esse cām peccati,

incl. m non q̄ putet eā non cāte peccatum ut alij tenent: sed qa negat eā annumerari inter generales cās peccati, de quib. mō tractat: qm peccata, q̄ fiunt ex secda, & tertia ignorantia, nō sunt peccata ex ignorantia, sed ex passione, uel habitu, ut in illa quæst. declaratur.

¶In eodem 4. artl. dubiū pro Nouitijs occurrit de rńsione ad secdm, q aia stant hb. & oibus dictis, ad huc illa propositio, Pecca-

incl. p tū additū peccato facit maius, vr efficax argumentum sustinata in proposito: quia cum ignorantia, seu ebrietas fuerit peccatū, si sibi addatur sequens peccatū, quantumcunq; minimū, faciet maius.

¶Ad hoc dicitur, q̄ argumentū hoc concludit uerū, sed in litera non affertur ad hoc: non.n. est qstio, an sequens p ccatū diminuat peccatum ignorantiæ, sed affertur ad argumētum, q̄ ignorantia non diminuat, seu augeat sequens peccatū: qm de hoc est quæstio p̄sens articuli. & in litera ad hoc responde tur opnme, q̄ ipsa ignorantia adiuncta sequenti peccato nō augeat illud, sed diminuat illud: & inteum compositum est ex utroq; si componentia secdm se sumātur, quia plus adimit de grauitate illius, q̄ apponat de grauitate propria unde in litera nō dicitur, quòd ambo simul non habent tantam grauitatem, quātam quodcunque eorum seorsum habet, sed quantam unum eorum, scilicet sequens secūdum se grauius, ut dictum est, haberent.

¶In eodem artic. 4. dubium est da quantitate diminutionis, an s. ignorantia secundum se peccatum ueniale excuset sequens peccatū ex ea à mortali: & similiter ignorantia mortalis leuioris ordinis, excuset sequens à mortali grauioris ordinis: uel ecōtra, mortale peccatū sequens ex ignorātia ueniali, faciat illam mortalem: & similiter mortale grauioris ordinis aggrauet ignorantiam mortalem, in grauiorem ordinem trahendo.

¶Ad hoc dr, q̄ hæc quæstio ea dictis de speciebus peccatorum ex ignorantia, pendet: qm nanq; ignorantia non aufert ppriā, & perfectam speciem deliberato peccato, quod ex ea fit, nō aufert cōseqnēs id. qđ ex propria speciē sibi uendicat. s. esse mortale, & esse mortale grauioris ordinis. pp qđ in his, q̄ sūt secdm se peccata mortalia, & deliberate sunt in seipsis, quāuis ex ignorātia, mortalia sunt. Qn uero ignorantia distrahit sequēs peccatū, ut spec ē alterius peccao, puta, ebrietatis, uel uenationis nō discretissimæ, tūc qa peccatū sequens non sortit ppriā speciē, quantumcūq; secdm se esset mortale, aut grauioris ordinis, nō facit actū ex ueniali mortalē, nec ex mortali leuioris ordinis. mortalē grauioris ordinis, quāuis aggrauet, ut circūstātia. Et ratio est, qa circūstantia nō habens ppriā speciē, nunquā aggrauat in infinitū, nunquā trāsfert in ppriū ordinē, ut in quæst. 88. inferius patet. unde si ebrietas in aliquo sit peccatū ueniale, homicidiū cōsequēs non faciat peccatum mortale: & similiter, si circūspectat aliqualiter uenatio est peccatū ueniale, homicidiū sequēs nō faciet peccatū mortale: & si ebrietas, uel uenatio sunt peccata leuioris ordinis, q̄ homicidiū nō trahent in ordinē grauitatis homicidij quāmuis aggrauent ex tali effectu.

*art. 2. huius quæst.

*Circa finem illius, to. 5.

SVPER Q. LXXVII. ART. I.

Medina art. 1.

IN primo articul. quæstio. 77. solus modus, quo passio mouet uoluntatē, declarandus occurrit, addēdo ad dicta 1 ar. 2. quæst. 9. ubi eadem quæst. ex parte uolūtatis absolute agitata est. modus. n. in ordina ad causandum peccatū ex parte ipsius passionis tractat. Modus igitur est, q̄ passio afficiens appetitum, afficit proportionaliter p uiā redundantiæ phantasiam. Sunt. n. ut in 2. de anima dicitur, appetitiuum, & phātasticū animæ, indistincta loco, ac totis decisis attestantibus: & sicut id linguam cholera infectā, gustus iudicium erroneum ficit a ad appetitum passione infectum, immutatur phantasia, & iudicium etiam æstimatiuę consequenter. & quia intellectus mouetur à phātasmate, cōsequens est, ut a phātasmatibus sic cōpositis iudicio æstimatiuæ, moueatur intellectus ad iudicandum idem, præsertim quia iudiciū est de singulari, in quo plurimam uim obtinet iudiciū cogitatiuæ. Rursus ex hoc, quòd appetitus sensitiuus ex passione uehementi afficitur, hic homo non solum secundum illam partē, sed absolute mutatur animaliter, & est aliter dispositus. & ratio est, quia appetitus animalis est primū propter totum suppositum, ut ex dictis in prima parte patet. In hoc enim differt ab appetitu naturali

uali singu'arũ poten arũ,& partiũ:& ꝓp oc datus est à natura animali. Ex hoc aũt ꝙ hic hõ est aliter dispositus,sequiť, ut aliquid sit sibi durãte illa dispositione conueniens,qđ prius nõ erat,quodq; abso lute,& sc̃dm rõnẽ est disconueniẽs. incipit nanq; conuenientia ex altero extremorũ uariato. Ex hoc aũt, ꝙ aliquid est conueniens mõ huic sic disposito,sequiť, & qđ sc̃dm iudiciũ æstimatiuæ & rõnis iudicet illud sibi nunc conueniẽs. qa qualis unusquisque est,talis ei finis uř & sic dispositio subiecti, passione facta, mutat iudicium rõnis de obiecto. qđ est motiuum uolũtatis:& sic ex parte obiecti passio mouet uoluntatẽ. Hæc nia ex parte obiecti ẽ tutioe, ꝑtima ex parte ipsarũ potentiarũ hanc adiuuit.ex neutra autẽ,ut uides,si memor es dictorum, uolũtas necessitať:quia ex parte obiecti motio est, & ad necessitatẽ requitur alter motor ex parte subiecti ad exercitiũ actus, ꝓp qđ uolũtas libere sequens hm̃oi obiectũ peccat.

413 *Porrecta per totum.* Supr.q 9. art.2.& q. 10.ar.3.& 2.2.q.156. art.1.cor. & 1.q.46. ar.7.ad 1. & uer. q. 5.art. 10. cor. & q. 23. art. 9. & 3.& 6. * tex.54.

¶Quinto, De illis trib.causis,q̃ ponunť 1.Ioan.3.Cõcupiscẽtia oculorũ, concupiscentia carnis,& superbia uitæ.

¶Sexto,Vtrũ passio, q̃ est causa peccati,diminuat ipsum.

¶Septimo, Vtrum totaliter excuset.

¶Octauo,Vtrũ pc̃m̃,qđ ex passione est, possit esse mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uoluntas moueatur à passione appetitus sensitiui.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř ꝙ uolũtas nõ moueať à passiõe appetit⁹ sensitiui. Nulla.n. potẽtia passiua moueť nisi [h]à suo obiecto:uolũtas aũt est potẽtia passiua,& actiua simul, inquantũ est mouẽs, & mota,sicut Philos.dicit in 3.* de aĩa,unĩuersaliter đ ui appetitiua. cũ ergo obiectũ uolũtatis nõ sit passio appetit⁹ sensitiui, sed magis C bonũ rõnis, vř ꝙ passio appetit⁹ sensitiui nõ moueat uolũtatẽ.

¶2 Præ. Superior motor nõ[h] moueť ab inferiori,sicut aĩa nõ mouetur à corpore: sed uolũtas, q̃ est appetitus rõnis, cõparatur ad appetitũ sensitiuũ,sicut motor,superior ad inferiorẽ dicit.n.Philosoph.in 3.de ani.* ꝙ appetit⁹ rõnis mouet appetitũ sensitiuũ,sicut in corporib.cęlestib.sphæra mouet sphærã.ergo uoluntas non põt moueri à pasione appetitus sensitiui. D

* text.57. to. 2.

¶3 Præt. Nullũ immateriale põt[h] moueri ab aliquo materiali:sed uolũtas est potẽtia q̃dã immaterialis. non.n.utiť organo corporali,cũ sit in rõne, ut dř i 3.de ani.* appetit⁹ aũt sensitiu⁹ est uis materialis,ut pote fundata i organo corporali.ergo pasio appetit⁹ sensitiui nõ põt mouere appetitũ intellectiuũ.

* text.42. tom.2.

SED CONTRA est,quod dicitur Daniel.13.Concupiscentia subuertit cor tuum.

concl. [m] RESP. Dicendũ,ꝙ [m] pasio appetitus sensitini nõ põt directe trahere,aut mouere uoluntatẽ:sed indirecte põt,& hoc dupliciter[n]. Vno quidẽ mõ s̃m quãdã abstractionẽ.Cũ.n. oẽs potentiæ aĩæ in una E essentia aĩæ radicentur,necesse est,qđ qñ una potẽtia intendiť in suo actu,altera in suo actu remittať, uel ẽt totaliter in suo actu impediať,tũ qa oĩs uirtus ad plura dispersa fit minor,unde,ecõtrario,qñ intendiť circa unũ,min⁹ põt ad alia dispergi: tũ qa in operib. aĩæ requiritur q̃dam intẽtio, q̃ dũ uehementer applicať ad unũ, nõ põt alteri uehemẽter attendere:& s̃m hũc modũ ꝑ quandã distractionẽ, qñ motus appetitus sensitiui fortificať s̃m quamcunq; pasionẽ,necesse est ꝙ remittať,uel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, q est uolũtas. Alio mõ ex parte obiecti uoluntatis, A quod est bonum rõne apprehensum. impeditur.n. iudiciũ,& apprehensio rõnis ꝑꝑ uehementem, & inordinatã apprehensionẽ imaginationis, & iudiciũ uirtutis æstimatiuæ,ut patet in amentibus. Manifestũ est aũt,ꝙ passionẽ appetitus sensitiui sequitur imaginationis apprehensio, & iudiciũ æstimatiuæ, sicut ẽt dispõnẽ linguæ sequitur iudiciũ gustus. vñ videmus ꝙ hoies in aliqua passione existentes,nõ facile imaginationẽ auertũt ab his, circa q̃ afficiuntur. vñ ꝑ ꝯñs iudiciũ rõnis plerunq; sequiť passionẽ appetitus sensitiui, & ꝑ ꝯñs motus uoluntatis, qui natus est semper sequi iudicium rationis.

B AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ per pasionẽ appetitus sensitiui fit aliqua immutatio circa iudiciũ de obiecto uolũtatis,sicut dictũ est, * q̃uis ipsa pasio appetitus sensitiui nõ sit directe uolũtatis obiectũ. * In corp. art.

AD 2[m] dicendũ, ꝙ superius non mouetur ab inferiori directe,sed indirecte quodammodo moueri potest,sicut dictum est *.

Et similiter dicendum est ad tertium. * In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum ratio possit superari à passione contra suam scientiam.

C AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ rõ non posit superari à pasione ꝯ suam scientiam.[h] Fortius.n. non uincitur à debiliori: sed scientia ꝑꝑ suam certitudinem est fortisimũ eorum,quæ in nobis sunt. ergo nõ potest superari à pasione, quæ est debilis,& cito transiens.

¶2 Præt. Volũtas nõ est nisi boni,uel apparentis boni:sed cum pasio trahit uoluntatẽ in id,qđ D est uere bonũ, non inclinat rõnẽ ꝯ sciẽtiam: cũ aũt trahit eam in id, quod est apparẽs bonum, & non existens,trahit eam in id, quod [h] rõni uidetur:hoc autem est in scientia rationis,quod [h]ei videtur. ergo pasio nunquam inclinat rationem ꝯ suam [h] sciẽtiam. Si dicatur,ꝙ trahit rõnem scientem aliquid in uniuersali, vt ꝯrium iudicet in particulari. Contra. Vniuersalis & particu- E laris propositio si opponantur, opponuntur s̃m contradictionẽ:sicut, Omnis hõ &,non omnis homo:sed duæ opiniones, q̃ sunt contradictoriæ, sunt contrarię,vt dř in 2.Perihermenias. * Si igitur aliquis [h] sciens aliqd in vñi, iudicaret oppositum in singulari, sequeretur ꝙ haberet simul contrarias opiniones,quod est imposibile.

* Cap.vlt.

¶3 Præterea. Quicunque scit uniuersale, [h] scit etiam particulare, quod nouit sub uniuersali contineri: sicut, qui scit omnem mulam esse sterilem,

SVPER Q. LXXVII. ART. I.

Medina art.2.

IN artic.2.77.q̃st. dubiũ occurrit,de conclusione approbatiua opinionis Socratis, s. Voluntas nunq̃ in malũ tendit, nisi cum aliqua ignorantia, uel errore rõnis, & de eius rõne, quia s.uoluntas est solum boni,uel apparẽtis boni. Cõtra conclusionẽ nanq; currunt argumẽta Sco.I 3. sent. dist.36.primo,ex art. Paris. Stante scientia in uniuersali,& particulari, uoluntatẽ nõ posse in oppositum errorem.

474 *Porrecta per totum.* Mal. q. 3. art.9.

¶Secundo, ex multis authoritatib. Aug. dicentibus, quòd q̃q; scientes peccamus.

¶Tertio, ex authoritate Aristo.2. Eth. qđ scire, parũ, aut nihil ualet ad uirtutẽ. Si.n. rectitudo intellectus exigiť ad bene uelle, tũc scire multũ ualeret ad uirtutẽ:immo sequitur, ꝙ non esset ꝑsuadendũ alicui, ꝙ bene uellet,sed ꝙ recte consideraret.

¶Pręterea Rectitudo rõnis ẽ in practicis, q̃ in speculatiuis constat ex terminis, & forma syllogismi perfecta.igitur rõ practica erit ex se perfecta. quic.

quicquid in appetitu sequatur, & consequenter potest uolũtas male eligere in intellectu existente perfecto.

¶ Præterea, Arguo ad idẽ: quia stat ꝙ ratio ostẽdat utrunq; oppositũ, scdm qđ est, puta furari, & nõ furari. est. n. oppositorũ: & ꝙ uolũtas determinet se ad unũ, quia vult, & ꝙ hoc sic sit, testatur Arist. in 9. Meta. ubi vult ꝙ scientia sit oppositorũ, sed à proæresi, i. ab electione determinetur ad unũ. non igitur oportet intellectũ errare, uel ignorare ad hoc, ꝙ uoluntas male uelit.

*Ca. 1. nõ longe a princ. to. 3.

¶ Cõtra rõnẽ uero, qa inefficax vr. stat. n. intellectũ in nullo errare, & uoluntatẽ peccare appetendo uere bonũ apprehensum non debito modo.

¶ Ad hanc dubitationem, licet in 1. art. sequentis q. in rñsione ed primũ uideatur tractãda, qa ibi consummatur, quõ hæc de pctõ contra scientiã ꝙ hic tractatur ex una parte .s. ex parte passionis, ppter opinionẽ sñ Socratis hic apprehensam, dẽ eũ authore, ꝙ impossibile est uolũtatẽ peccare absq; ignorãtia, uel errore intellectus ppter rõnẽ in litera allatam. Sed sunt hic duo aduertẽda. Primo, ꝙ ignorãtiæ nomine in proposito intelligitur etiã ipsa actualis inconsideratio: & ex hoc soluuntur oĩa argumẽta cõtra positũ errorẽ intellectus. Ex hoc. n. habes, ꝙ sufficit ad apparens bonũ, ꝙ actualis inconsideratione transferatur de ordine ueri boni in non uere bonũ, ut de pctõ angeli in prima parte dictũ est. et p hoc soluitur obiectio cõtra rõnẽ allata.

*Lib. 1. Periher. in princ. to. 1.

¶ Secundo, quòd apprehensio requisita ad hoc, qđ uoluntas appetat aliquid (nõ enim ferri potest nisi in apprehensum) nõ est quæcunq; cognitio, alioquin intellectio speculatiua sufficeret, cuius oppositũ habetur ex 3. de anima: sed est cognitio iudicãs, & præcipiens hoc esse appetendum. Nunquàm enim aliquis aliquid appetit, quod non iudicat appetendum iudicio subito, uel deliberato, expedito, uel impedito &c. Nunquàm etiam aliquis iudicata appetenda esse eligeret, nisi imperet sibi ipsi animus appetendum esse. Ex hoc autem patet, ꝙ si appetendum aliquod est uere iudicatum bonum, qñ, sicut, ubi &c. & sufficienter præceptum, oportet sequi electionem, ut patet per Aug. in 8. Confess. & Aristot. in 7. Ethic. & supradicta, & sic erit electio bona. Si autem appetendum non est uere iudicatum, aut sufficienter præceptum bonum, tunc cum mala electione defectus positiue, uel negatiue est in intellectu, dum uoluntas fertur in bonum non uere, sed apparens ex illo defectu. Et quia hæc duo membra distinguuntur contradictorie, consequens est, ut non sit dare medium. Ad obiecta autem in oppositum dicitur, quòd authoritates omnes, dicentes hominem appetere contra scientiam, intelliguntur contra scientiam habitualem, uel actualem in uniuersali, uel actualem particularis absolute, ut in responsione ad primum articuli primi sequentis quæstio dicetur. Vnde articulus Parisiensis de intellectu in uniuersali, & particulari, secundum se considerato in actu, uerus est, cum quo stat ignorantia particularis in comparatione. Posset quoq; dici, ꝙ est uerus de particulari in actu etiã relato, quoad actũ iudicij non præceptiui. cum tali. n. iudicio stat oppositũ iudiciũ pcipiens, in quo est defectus. Author iaz Aristot. loquitur de scientia morali distincta contra scientiã prudentiæ, & de illa, cum sit uniuersalium constat parum, uel nihil ualere: de illa autem constat esse formam, &

scit hoc animal esse sterile, dum mõ ipsum sciat esse mulã, ut patet per id, qđ dr in 1. Posteriorũ: sed ille, qui scit aliquid in uniuersali, puta nullã fornicationẽ esse faciendã, scit hoc particulare sub uniuersali cõtineri, puta, hũc actũ esse fornicarium. ergo videt qđ ẽt in particulari sciat.

¶ 4 Præt. Ea, q̃ sunt in uoce, sunt signa eorum quæ sunt in intellectu, quæ sunt passiones animæ, sm Philosophum: *sed hõ in passione existens frequẽter confitetur id, qđ eligit esse malũ ẽt in particulari. ergo ẽt in particulari hẽt sciẽtiã. Sic igit vr ꝙ passiones non possit trahere rõnẽ contra sciẽtiam uniuersalem: quia non potest esse, ꝙ habeat sciẽtiam uniuersalem, & existimet oppositum in particulari.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus Roma. 7. Video aliã legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuãtẽ me in lege peccati: lex aũt, q̃ est in mẽbris, est concupiscẽtia de qua s. locutus fuerat. Cũ igitur concupiscentia sit passio q̃dam, vr ꝙ passio trahat rationem, etiam contra hoc qđ scit.

RESP. Dicendũ, ꝙ opinio Socratis fuit, ut Philosoph. dicit in 7. Eth. *ꝙ sciẽtia nunq̃ posset superari à passione. unde ponebat oẽs uirtutes esse sciẽtias, & oĩa peccata esse ignorantias. in quo quidem aliqualiter recte sapiebat: G qa cũ uolũtas sit boni, uel apparẽtis boni, nunq̃ uolũtas in malũ moueretur, nisi id, qđ nõ est bonũ, aliqualiter rõni bonũ appareat: & pp hoc uoluntas nunq̃ in malũ tenderet, nisi cũ aliqua ignorantia, uel errore rationis. Vnde dr Prouerb. 14. Errant, qui operantur malũ. Sed quia experimento patet, ꝙ multi agunt contra ea, quorũ sciẽtiam hñt: & hoc ẽt authoritate diuina confirmatur, sm illud Luc. 12. Seruus, qui H cognouit uolũtatẽ domini sui, & non fecit, plagis uapulabit multis. & Iacob. 4. dr. Sciẽti bonũ facere, & nõ facienti, pctm est illi: nõ simpliciter uerũ dixit, sed oportet distinguere, ut Philosoph. tradit in 7. Eth. *Cum. n. ad recte agendum hõ dirigatur duplici scientia. s. uniuersali, & particulari, utriusque defectus sufficit ad hoc, quòd impediatur

*Ca. 2. in princ. to. 5.

F diffinitionem uirtutum. Et quoniam hæc dependet ab appetitu recto, & econtra: ideo oportet uitioso suadere, & qñ consuleret, iudicet, & solicitetur recte, & ꝙ mutet appetitum. Alterum enim sine altero insufficiens inuenitur.

¶ Ad primã rõnẽ, ꝙ rectitudo rõnis pendet ex solis terminis in forma syllogistica, dr ꝙ maior illa est falsissima uniuersaliter. Et ratio est, qa quædam ratio est in rõne scdm se, & hæc ex solis terminis pendet: quædã est in rõne nõ scdm se, sed ut mota ab appetitu, & illa dependet nõ ex solis terminis, sed ex connexione conformi appetitui recto. Vnde in 6. Ethi. dr, ꝙ uerũ intellectus practici est cõfesse se habẽs appetitui recto. Vnde cum prudentiæ scientia sit in intellectu, ut subest uolũtati, ut patet ex dictis, rectitudo rõnis eius non ex euidentia terminorum ad rõnẽ absolute, sed ad rõnem motam à recto appetitu depẽdet. Et sic hic rationis non es capax, distingue ꝙ rectitudo rationis scdm se pendet ex terminis, & forma syllogistica: sed ut iudicãda à nobis, & præceptiua, pendet ex appetitu in moralibus: quia qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. & ideo est impossibile ꝙ sit pfecta ratio sola ex terminis & syllogismo, quicquid in uoluntate sit. Oportet. n. uolũtatem esse bene dispositam, si ratio pfecta sit ratione morali particularissima sine defectu, ut dictum est. Vtraq; rñsio bona uidetur: sed prima est formalis, & profunda. Ad rõnem aliam, quæ est omnium difficillima, qm tangit primam radicem, dicitur, quòd in hoc ipso quòd uoluntas determinat se, & intellectum ad alterũ oppositorum, quod est malũ, interuenit ignorantia aliqua. oportet nanq; uoluntate aliquid appetente, illud iudicari appetendum nunc, hic, &c. Et cum in ueritate non sit appetendum, patet ignorantia aliqua: sed, an ignorantia sit prius natura q̃ appetitus, difficile est uidere. Ex eo nanq; quòd obiectum est uoluntatis, illud sic iudicatum prius natura uidetur: ex eo uero ꝙ effectus uoluntatis uidetur determinantis intellectum, iuxta doctrinam Arist. posterius natura uidetur.

*Ca. 2. to. 5.

¶ Ad hoc dr, quòd determinatio intellectus ad alteram partem in Moralibus cũ contingentia sint, quando ex passione prouenit, præuenit manifeste electionẽ, (ut patet ex supra declaratis) K sed quia hoc est per accidens (absolute loquendo de determinatione intellectus,) dicendum simpliciter est, quòd uoluntas determinat intellectum ad iudicandum alterum oppositorum faciendum, sed diuersimode in bonis, & in malis: quia cũ neutrũ oppositorum habet rationẽ mali moraliter, uoluntas ex se sola flectit iudicium quo vult: ad alterum uero oppositorum moraliter malũ, uoluntas ipsa flectit iudiciũ, sed nõ nisi cõcurrente ad hoc aliquo alio defectu intellectus, saltem non consideratione omnium considerandorum, quæ sufficit ad hoc, quòd omnis malus ignorans sit, ut de peccato Angeli dictum fuit. Iudicium igitur de agendo, uel appetendo morali malo, cum in ratione propositi sit prius natura uoluntate mala, & in ratione acceptati sit posterius natura eadem, & accipietur ex aliquo defectu intellectus, quia malum secundum se, non est acceptabile, resoluendum est in tertia, in ipsum iudicium, seu iudicatum quod acceptatur, & in defectum intellectus unde quo-

dammodo

dammodo acceptas, & ipsam passione acceptionē à mala uoluntate illatā: & quoad dno prima præuenit uolūtatē malā utobie ctū, & conditio nonnulla eius:siue ex parte eius, sine ea parte intelligentis. quoad tertiū aūt est effectus uoluntatis, & sic oīa cōsona inueniuntur. ¶ In eod. artic. notato singularissime vltimas rōsiones, & memorata prædicta distinctione, cōsiderato semp, q̄ ꝓpositiones scitæ, & ignoratæ in particulari i actu practice, nō sunt cōtradictoriæ. Licet.n. existens in passione credat hanc nūc fornicationē secundum se non esse faciendā, credit tñ oībus concurrentibus nūc hāc fornicationē esse cōmittendā: nisi.n. hoc aīo sentiret, non faceret eā. Constat aūt non esse contradictorias illas, q̄ non sunt ad idē similiter &c. Et si ille in malitia, aut passione existens, dicat se sentire in animo contradictionē in actu, mentitur.

*q 76.a.1.

rectitudo volūtatis, & operis, vt s̄. dictū est.* cōtingit ergo q̄ aliquis hēt sciam in vl̄i, puta, nullā fornicationē esse faciendā: sed tñ non cognoscat in particulari hūc actū, q̄ est fornicatio, non esse faciendū. & hoc sufficit ad hoc, q̄ voluntas non sequatur vl̄em sciam rōnis. Et iterū consi derandum est, q̄ nihil prohibet aliqd sciri in habitu, qđ tñ actu nō ꝯsideratur. Pōt igit̄ cōtingere, q̄ aliquis ēt rectam sciam habeat in singulari, & nō solum in vl̄i, sed tñ in actu non consideret: & tunc non vr̄ difficile, q̄ p̄ter id, qđ actu non considerat, hō agat. Quòd aūt homo non consideret in particulari id, qđ habitualiter scit, qñq; quidē cōtingit ex solo defectu intentionis, puta, cū homo sciens Geometriam, non intendit ad considerandū Geometriæ cōclōnes, quas statim in promptu habet cōsiderare. Qñq; aūt hō non cōsiderat id, qđ hēt in habitu ꝑꝑ aliquod impedimentum supereueniens, puta, ꝑꝑ aliquā occupationē exteriorem, uel ꝑꝑ aliquā infirmitatē corporalem: & hoc modo ille, qui est in passione cōstitutus, non cōsiderat in particulari id, quod scit in vl̄i, inquantū passio impedit talem considerationē. Impedit aūt tripliciter. Primo quidē, per quādā distractionē, sicut supra expositū est.* Scđo, per ꝯrietatem: quia plerunq; passio inclinat ad ꝯriū huius, qđ scientia vl̄is hēt. Tertio, per quandā immutationem corporalē; ex qua rō quodammodo ligatur, ne libere in actū exeat: sicut et somnus, vel ebrietas quadā corporali transmutatione facta, ligant usum rōnis. Et q̄ hoc contingat in passionibus, patet ex hoc, q̄ aliqñ cum passiones multum intenduntur, homo amittit totaliter usum rōnis. Multi enim propter abundantiam amoris, & iræ sunt in insania conuersi, & per hunc modū passio trahit rōnem ad iudicandum in particulari, contra scientiam, quam habet in uniuersali.

*art. præc.

Ad primum ergo dicendū, q̄ scia vl̄is, q̄ est certissima, non hēt principalitate in operōne, sed magis scia particularis, eo q̄ operōnes sunt circa singularia. vñ nō ē mirū si in operabilib. passio agit ꝯ sciam vl̄em absente consideratione in particulari.

Ad 2m dicendū, q̄ hoc ipsum q̄ rationi videatur in particulari aliquid bonū, quod non est bonum, contingit ex aliqua passione: & tñ hoc particulare iudiciū est contra vniuersalem scientiam rationis.

Ad 3m dicendū, q̄ non posset contingere, q̄ aliquis haberet simul in actu sciam, aut opinionē ueram de vniuersali affirmatiuo, & opinionē falsam de particulari negatiuo, aut ecōuerso: sed bene potest contingere, q̄ aliquis habeat ueram scientiam habitualiter de uniuersali affirmatiuo, & falsam opinionem in actu de particulari negatiuo. actus eñi directe non contrariatur habitui, sed actui.

Ad 4m dicēdū, q̄ ille, q̄ hēt sciam in vl̄i, ꝑꝑ passionē impedit̄ ne possit sub illa vl̄i sumere, & ad conclusionē peruenire: sed assumit sub alia vl̄i, quā suggerit inclinatio passionis, & sub ea concludit. Vnde* Philosoph. dicit in 7. Eth. q̄ syllogismus incōtinentis hēt quatuor propositiones, duas uniuersales, quarū una est rationis, puta, nullam fornicationem esse cōmittendā: alia est passionis, puta, delectationem esse sectandam. Passio igitur ligat rationem ne assumat, & concludat sub prima. vnde ea durante assumit, & concludit sub secunda.

*cap. 3. to 5.

Ad 5m dđm, q̄ sicut ebri⁹ qñq; proferre pōt verba significatiua ꝓfundas sniās, quas tñ mēte dijudicare nō pōt ebrietate ꝓhibente: ita in passione existēs, etsi ore ꝓferat hoc nō esse faciēdū, tñ interius hoc aīo sentit, qđ sit faciendū, ut dr̄ in 7.* Eth.

*cap. 3 a med. t. 5.

Articvlvs III.

Vtrum peccatū, quod est ex passione, debeat dici ex infirmitate. Medina art. 3.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q̄ pc̄m, qđ est ex passione, nō debeat dici ex infirmitate. Passio.n. est quidā uehemēs motus appetitus sensitiui, ut* dictū est: uehementia aūt motus magis attestat̄ fortitudini, q̄ infirmitati. ergo peccatū quod est ex passione, nō debet dici ex infirmitate.

415 Porrecta per totum.

*Infr q. 85. ar. 3. ad 4. Et 2. dist. 22. q. 2. ar. 1. ad 5. & in calc. fi. Et 4. d. 19. q. 2. art. 3. q. ad 2. & mal. q. 3. ar. 8 ad 5. & art. 9. 10. tt. & 12. cor. & psal. 9. *art. 1. huius quæst.

¶ 2 Præt. Infirmitas hoīs maxime attendit̄ sm̄ illud, qđ est in eo fragilius: hoc aūt est caro. vnde dr̄ in ps. 77. Recordatus est, quia caro sunt. ergo magis debet dici peccatū ex infirmitate, qđ est ex aliquo corporis defectu, q̄ quod est ex animę passione.

¶ 3 Præt. Ad ea nō vr̄ hō esse infirmus, q̄ eius uoluntati subdunt̄: sed facere, uel nō facere ea, ad q̄ passio inclinat, hoīs uolūtati subdit̄, sm̄ illud Genes. 4. Subter te erit appetitus tuus; & tu dñaberis illius. ergo pc̄m qđ est ex passiōe, nō est ex infirmitate.

Sed contra est, qđ Tullius in 4. lib. de Tusc. q. passiones aīæ ægritudines uocat: ægritudines autē alio nomine infirmitates dicuntur. ergo peccatum, quod est ex passione, debet dici ex infirmitate.

*lib. 4. in 3. fol. a princ. lib. & sequen.

Resp. Dicendū, q̄ cā peccati propria est ex parte animæ, in qua principaliter est pc̄m. Pōt autem dici infirmitas in anima ad similitudinē infirmitatis corporis. Dicitur aūt corpus hoīs esse infirmū, qñ debilitatur, uel impedit̄ in executione propriæ operationis ꝑꝑ aliquā inordinationē partium corporis, ita. s. q̄ humores, & membra hoīs nō subdantur uirtuti regitiuæ, & motiuæ corporis. vnde & membrū dr̄ esse infirmum, qñ non potest perficere operationem membri sani, sicut oculus qñ nō pōt clare uidere, ut dicit* Philos. in 10. de histori)s animaliū. vnde & infirmitas animæ dr̄, qñ impeditur anima in propria operatione ꝑꝑ inordinationem partium ipsius. Sicut autem partes corporis dicunt̄ esse inordinatæ, quando non sequuntur ordinem naturę: ita & partes animę dicuntur esse inordinatæ, qñ non subduntur ordini rationis. ratio eñi est uis regitiua partium animæ. Sic ergo quādo ex-

*cap. 1. nō procul a prin. 10. 4.

tra ordinem rõnis uis concupiscibilis, aut irascibilis aliqua passione afficit, & per hoc impedimentũ F
præstat modo prædicto debitæ actioni hois, dicit
li.7. Eth. ca 8. circa prin. to. 5. pctm̃ esse ex infirmitate. unde & Philos. in 1. Ethi. comparat incontinentem paralytico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipse disponit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut quanto fuerit motus fortior in corpore pter ordinẽ naturę, tãto est maior infirmitas: ita q̃to fuerit mot⁹ fortior passionis pter ordinẽ rõnis, tãto ẽ maior ifirmitas aię.

AD 2m dicendũ, ꝙ pctm̃ principaliter cõsistit in actu uoluntatis, q nõ impedit per corporis infirmitatẽ. Pôt.n. qui est corpore infirmus promptã hẽre G uoluntatẽ ad aliqd faciendũ, impedit aũt per passionẽ, ut* s. dictũ est. vñ cũ dr̃ pctm̃ esse ex infirmitate, magis est referendũ ad infirmitatem aiæ, q̃ ad infirmitatẽ corporis. *art. 1. huius quæst. Dicit tñ ẽt ipsa infirmitas animæ, infirmitas carnis, inquantũ ex condõne carnis passiones aiæ insurgunt in nobis, eo ꝙ appetitus sensitiuus est uirtus utens organo corporali.

AD 3m dicendũ, ꝙ in potestate quidem uoluntatis est assentire, uel non assentire his, in quæ passio inclinat: & pro tanto dicitur noster appetitus sub nobis esse, sed tamen iste assensus, uel dissensus uoluntatis impeditur per passionem modo prædicto. H
*In corp. art. & ar. 1. & 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum amor sui sit principium omnis peccati.

Medina art. 4.

416 *Porrecta per totum.* Inf. art. 5. corp. & 84. art. 1. ad 3. & 2. 2. q. 25 a. 7. ad 1. & q. 153. ar. 5. ad 3. & 2. d. 42. q. 2. ar. 1. co. & mal. q. 8. ar. 1. ad 19.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ amor sui non sit principiũ ois peccati. Id.n. qđ est ẽm se bonũ, & debitũ, nõ est propria cã peccati: sed amor sui est ẽm se bonũ, & debitũ. unde præcipit homini, ut diligat proximũ sicut seipsum. Leui. 19. ergo amor sui non potest esse propria causa peccati.

¶2 Præt. Apost. dicit Rom. 7. Occasione accepta, peccatũ per mandatũ operatũ est in me oẽm concupiscẽtiã. ubi* gl. dicit, ꝙ bona est lex, quæ dũ concupiscẽtiam prohibet, oẽ malum prohibet. qđ dicitur pp hoc, quia concupiscentia est cã ois peccati: sed concupiscentia est alia passio ab h amore, vt s̃up. habitũ est. ergo amor sui non est causa ois peccati. I
*est Aug. de spiritu & lit. c. 4. circa me. to. 3.

¶3 Præt. Aug.* super illud Psal. Incensa igni, & suffossa, dicit ꝙ omne peccatum est ex h amore male inflammante, uel ex h timore male humiliante. nõ ergo solus amor est causa peccati.
*q. 23. ar. 4. & q. 30. ar. 1.
†Augu. in ps. 79. habetur in fola to. 8.

¶4 Præt. sicut hõ peccat qñq; pp inordinatũ sui amorẽ, ita ẽt interdũ peccat pp inordinatũ amorẽ h proximi. ergo amor sui non est cã omnis peccati.

SED CONTRA est, qđ *Aug. dicit 14. de ciui. Dei, ꝙ amor sui vsq; ad cõtemptũ Dei facit ciuitatẽ Babylonis: sed p quodlibet pctm̃ ptinet hõ ad ciuitatem Babylonis. ergo amor sui est causa omnis peccati. K
* Cap. 28. & ult. t. 5.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut *supra dictũ est, Propria, & per se cã peccati accipienda est ex parte conuersionis ad cõmutabile bonũ, ex qua quidẽ parte omnis actus peccati pcedit ex aliquo inordinato appetitu alicuius tpalis boni. Quòd aũt aliquis appetat inordinate aliqđ tpale bonum, procedit ex hoc, ꝙ inordinate amat seipsum: hoc.n. est amare aliquẽ, uelle ei bonũ. Vnde manifestum est, quòd inordinatus amor sui est causa omnis peccati.
*q. 75. a. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ amor sui ordinat⁹, est debitus, & naturalis, ita.s. ꝙ uelit sibi bonũ, qđ cõgruit: sed amor sui inordinatus, qui perducit ad cõtemptũ Dei, ponitur esse causa peccati ẽm* Aug.
*lib. 14. de ciu. Dei c. vlt. to. 5.

AD 2m dicendũ, ꝙ concupiscentia, qua aliquis appetit sibi bonum, reducitur ad amorem sui, sicut ad causam, ut iam * dictum est. * In corp.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ aliquis dr̃ amare, & illud bonũ qd optat sibi, & se, cui bonũ optat. Amor igit ẽm qđ dr̃ eius esse, quod optatur, puta, ꝙ aliquis dicit amare uinũ, uel pecuniã, recipit pro cã timorẽ, q pertinet ad fugã mali. Omne.n. peccatũ prouenit uel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni, uel ex inordinata fuga alicuius mali: sed utrunq; horũ reducitur ad amorem sui. Propter hoc enim homo, uel appetit bona, uel fugit mala, quia amat seipsum.

AD 4m dicendũ, quòd amicus est quasi alter ipse: & ideo quòd peccatur propter amorem amici, videtur propter amorem sui peccari.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter ponantur causæ peccatorum concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ.

Medina art. 5.

417 *Porrecta per totum.* Infra q. 108. art. 3. ad 4. & 2. dist 4. q. 1. art. 1. & mal. q. 8. artic. 1. ad 13.

AD QVINTVM sic procedit. Videt ꝙ inconueniẽter ponant cãæ peccatorũ esse cõcupiscentia carnis, concupiscentia oculorũ, & superbia uitæ, qa ẽm Apost. 1. ad Timoth. vlt. Radix oium malorũ est cupiditas: sed superbia uitæ sub h cupiditate nõ continet. ergo non dẽt poni inter causas pctõrum.

¶2 Præt. h Concupiscentia carnis maxime ex uisione oculorũ excitatur, ẽm illud Dan. 13. Species decepit te. ergo non debet diuidi h concupiscentia oculorum contra concupiscentiam carnis.

¶3 Præt. Cõcupiscentia est delectabi'is appetitus, vt *s. habitum est: delectationes aũt contingunt nõ solũ ẽm h visum, sed ẽt ẽm alios sensus. ergo deberet ẽt poni cõcupiscentia auditus, & aliorũ sensuũ.
*q. 30. ar 2.

¶4 Præt. h Sicut hõ inducit ad peccandũ ex inordinata cõcupiscentia boni, h ita ẽt ex inordinata fuga mali, ut* dictũ est: sed nihil hic enumerat ptinens ad fugã mali. ergo insufficiẽter cãę peccato ũ tãgunt.
*art. 4. ad 3.

SED CONTRA est, quod dr̃ 1. Io. 2. Omne, qđ est in mundo aut est cõcupiscentia carnis, aut est cõcupiscentia oculorũ, aut superbia uitæ. In mundo autẽ dicitur aliquid esse propter peccatũ: vnde & ibidẽ dicit, quòd totus mundus in maligno positus est. ergo prędicta tria sunt causæ peccatorum.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut iam * dictum est, Inordinatus amor sui est causa omnis peccati: in amore aũt sui includitur inordinat⁹ appetitus boni. vnusquisq; enim appetit bonum ei, quem amat. Vnde manifestum est, q inordinatus appetitus boni est cã omnis peccati. Bonum aũt dupliciter est obiectũ sensibilis appetitus, in quo sunt animæ passiones, quæ sunt cã peccati. Vno modo absolute, ẽm quod est obiectum concupiscibilis: alio modo sub ratione ardui, prout est obiectũ irascibilis, ut* sup. dictum est. Est autem duplex concupiscentia, sicut supra habitum est. Vna quidem naturalis, quæ est eorum, quibus natura corporis sustentatur siue quantũ ad conseruationem indiuidui, sicut cibus, & potus,
*ar. 4. huius quæst.
*q. 23. art 1. & q. 30 ar. 3.

& potus, & alia hmôi: siue qtũ ad cõseruationem speĩ, sicut in venereis, & hotũ inordinatus appetitus dr̃ cõcupiscentia carnis. Alia est cõcupiscentia aĩalis, eorũ.s. q̃ p sensum carnis sustentationẽ, aut delectationẽ nõ afferunt, sed sunt delectabilia ẽm apprehensionẽ imaginationis, aut alicuius hmôi acceptionis, sicut sunt pecunia, ornatus uestiũ, & alia hmôi: & hæc qdẽ aĩalis cõcupiscẽtia uocat cõcupiscẽtia oculorũ, siue intelligat ɔcupiscẽtia oculi, idest, ipsius uisionis, q̃ fit p oculos, ut referat ad curiositatẽ, ẽm qd' Aug. exponit in 10. Cõfes. siue referatur ad cõcupiscẽtiã rerũ, q̃ exterius oculis ꝓponũtur, ut referatur ad cupiditatẽ, ẽm qd ab alijs exponitur. Appetitus aũt inordinatus boni ardui ptinet ad superbiã uitæ. nã superbia est appetitus inordinatus excellentiæ, ut inferius dicet. Et sic patet, q̃ ad ista tria reduci pñt oẽs passiones, q̃ sũt cã peccati. nã ad duo prima reducũtur oẽs passiões ɔcupiscibilis: ad tertiũ aũt oẽs passiones irascibilis, qd iõ nõ diuidit in duo, qa oẽs passiones irascibilis naturaliter conformantur concupiscentiæ aĩali.

C.35. parū a principio. — *q.84. ar. 2. & 12. q. 162. art. 1.* — *concl.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ẽm qd cupiditas importat vniuersaliter appetitũ cuiuslibet boni, sic ẽt superbia uitæ cõtinetur sub cupiditate. Qũo aũt cupiditas, ẽm quod est spãle uitiũ, quod auaritia nominatur, sit radix oium peccatorũ, infra dicetur.

q.84. a.1.

AD 2m dicendum, q̃ concupiscentia oculorũ nõ dicitur hic cõcupiscentia oĩum rerum, quæ uideri oculis pñt, sed solũ earũ in qbus non qritur delectatio carnis, quæ est ẽm tactum, sed solum delectatio oculi, idest, cuiuscunq; apprehensiuæ uirtutis.

AD 3m dicendũ, q̃ sensus visus est excellentior inter oẽs alios sensus, & ad plura se extẽdẽs, ut dicitur in 1. Metap. & iõ nomẽ eius transfertur ad oẽs alios sensus, & ẽt ad oẽs interiores apprehensiones, vt Aug. dicit in lib. de uerbis Domini.

Circa principium. to. 3. Serm. 33 à med. to. 10.

AD 4m dicendũ, q̃ fuga mali causatur ex appetitu boni, ut supra dictum est: & ideo ponuntur solum passiones inclinantes ad bonum tanquàm causæ earum, quæ faciunt inordinate fugam mali.

SVPER Q. LXXVII. ART. VI.

Medina ar. 6.

418 IN artic. 6. omissis tertio, quarto, & quinto, duo dubia occurrũt circa istiõ. ed ad primũ. Superius q̃ in q.73. ar.3. dictũ est, q̃ grauitas essentialis peccatorum attenditur scdm obiectum unde ocio dr̃, q̃ magis attenditur secundũ auersionẽ: & ex hoc nascitur scdm dubiũ, quia si grauitas peccati attẽditur scdm obiectum, augmentata cõuersione ad obiectũ, augebitur pc̃m: qm conuersio non per accidens, sed per se respicit obiectũ, vñ est grauitas.
¶Ad primũ horũ dr̃, q̃ grauitas peccatorũ attẽditur scdm obiectum ...

Porrecta per totum. Supr. q. 33. a. 3. ad 3. & q. 47. ar. 2. ecõt. Et ver. q. 26. arti. 7. Et ma. q. 3. ar. 11. Sat. pecd.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum alleuietur propter passionem.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ pc̃m nõ alleuietur ꝑ passionem. [illegible] enim causæ auget effectum. [illegible] cali dum dissoluit, magis calidũ magis dissoluit: sed passio est causa peccati, ut habitũ est. ergo quãto est intẽsior passio, tãto ẽ maius peccatum. passio igitur non minuit peccatum, sed auget.

¶2 Præt. Sicut se hẽt passio bona ad meritum, ita se habet mala passio ad pc̃m: sed bona passio auget meritum. tanto.n. aliquis magis vr̃ mereri, quanto ex maiori misericordia pauperi subuenit. ergo ẽt mala passio magis aggrauat pc̃m, quàm alleuiet.

¶3 Præt. Quãto intẽsiori uolũtate aliqs facit pc̃m, tanto grauius uidetur peccare: sed passio impellens uoluntatẽ, facit eam vehementius ferri in actũ peccati. ergo passio aggrauat pc̃m.

SED CONTRA. Passio ipsa concupiscẽtiæ uocatur tẽtatio carnis: sed quanto aliquis maiori tẽtatione prosternitur, tanto minus peccat, ut patet per Aug. ergo passio diminuit peccatũ.

RESP. Dicẽdũ, q̃ pc̃m essentialiter cõsistit in actu liber. arbitr. qd' est facultas uolũtatis, & rõnis: passio aũt est motus appetitus sensitiui. Appetitus aũt sẽsitiuus põt se habere ad liber. arbit. & ãncedẽter, & ɔsequẽter. Antecedẽter quidẽ, ẽm qd passio appetit' sensitiui trahit, uel inclinat rõnẽ, uel uolũtatẽ, ut s. dictũ est. Cõsequenter aũt, ẽm qd motus superiorũ uiriũ, si sint vehementes, redũdãt in inferiores. Nõ.n. põt uolũtas intẽse moueri in aliqd, q̃n excitetur aliqua passio in appetitu sensitiuo. Si igitur accipitur passio ẽm quod præcedit actũ peccati, sic necesse est q̃ diminuat pc̃m. Actus enim intm est pc̃m, inqtũ est uoluntariũ, & in nobis existẽs. Esse aũt aliquid in nobis dr̃ ꝑ rõnẽ, & uoluntatẽ: unde quãto rõ, & uolũtas ex se aliquid agũt nõ ex impulsu passionis, magis est uolũtariũ, & in nobis existẽs: & ẽm hoc passio minuit, pc̃m inquantum minuit uoluntariũ. passio autem ɔ̃ns non diminuit pc̃m, sed magis auget, uel potius est signum magnitudinis eius, inquantum, scilicet, demonstrat intensionẽ uoluntatis ad actum peccati. & sic uerum est, quòd quanto aliquis maiori libidine, uel concupiscentia peccat, tanto magis peccat.

Inoue lib. 14. de ciuit. Dei c. 12. in fine to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio est causa peccati ex parte conuersionis. Grauitas antem peccati magis attenditur ex parte auersionis, quæ quidem ex conuersione sequitur per accidens, idest, præter intentionem peccantis. Causæ autem per accidens augmentatæ, non augmentant effectus, sed solum causæ per se.

AD 2m dicendum, quòd bona passio consequens iudicium rationis augmentat meritum: si autem præcedat, ut scilicet homo magis ex passione, quàm ex iudicio rationis moueatur ad bene agendum, talis passio diminuit bonitatem, & laudem actus.

AD 3m dicẽdũ, q̃ etsi mot' uolũtatis sit intẽsior

ea causalitate, scdm aũt auersiões, formaliter: quia grauitas cõditio est malitiæ, quæ in auersione peccati consistit. Et ppea hic dr̃, q̃ magis attendit ex parte auersionis.
¶Ad scdm dr̃, q̃ aliud est loqui de obiecto peccati, & aliud de conuersione ad obiectũ: augmentato nam que obiecto, augetur auersio, & malitia, qa per se sequitur ad illud, ut superius patet. Augmẽtata aũt conuersione ad ipsum, non oportet augeri auersionẽ, qa conuersio ex intensione mẽsuratur, quæ per accidens respicit obiectũ, ut causæ auersionis: & ppterea in ista augmentata cõuersio, cã per accidens peccati respectu auersionis.
¶In distione ad tertiũ eiusdẽ articuli sexti, scito, q̃ author intẽdit, q̃ motus uolũtatis dupliciter põt attendi, scilicet, inquãtũ proprius uoluntati, & inquãtũ cõis uoluntati, & passioni. Si fit intensus ut pprius uolũtati, idest, ex ipsa inclinatione uoluntatis, quãto intẽsior, tanto grauior culpa, & similiter maius meritũ. Si aũt sit intensus ut cõis, idest, ex passione incitatione: sic nõ quãto intẽsior, tanto grauior culpa: nec maius meritum. Et rõ est, qa intensio ista cõsurgit ex cã diminuente rõnẽ uoluntatis: pc̃m aũt & meritum consistunt in ratione volũtarij.

Arti. 1. & 2. huius q. & q. 10. art. 3. — *concl.*

SVPER Q. LXXVII. ART. VII.

Medi. ar 7.

IN art. 7. habes, q peccata sequẽtia amentiam, ebrietatẽ, & similia, qñ fuerint uoluntaria, imputantur, memento q nõ imputantur ut pctã illarũ specierũ, sed ut circunstantiæ primo rũ peccatorũ. Cũ aũt audis, q infirmitas corporis uoluntaria non excusat à peccatis sequentibus, intellige dũtaxat illius infirmitatis affectu. Post pœnitentiã.n. ẽt si eiur potus infirmitas perseuerat, excusatur à peccatis sequentibus. Et hæc de isto articulo à me sub breuitate dicta sufficiant, cũ nihil aliud necessariũ, & notatuõe dignũ scribẽdum occurrit.

419 *Porrecta per totum.* Inf. art. 8. ad 3. Et ma. q. 3. art. 10. cor. •Ar. 2. huius q. & q. 76. ar. 3.

ex passione incitatus: nõ tñ ita ẽ F uolũtatis proprius, sicut si sola rõne moueretur ad peccandũ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum passio totaliter excuset a peccato.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q passio totaliter excuset a peccato. Quicqd enim causat h inuoluntariũ, excusat totaliter à peccato; sed cõcupiscentia carnis, q̃ est quædã passio, cãt inuoluntarium, ſm il- G lud Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spũm, ut non quæcunq; vultis, illa faciatis. ergo passio totaliter excusat à peccato.

¶ 2 Præt. Passio cãt h ignorantiã quãdam in particulari, ut dictũ est. Sed ignorantia particularis totaliter excusat à peccato, sicut • supra habitum est. ergo passio totaliter excusat à pctõ.

¶ 3 Præt. Infirmitas aiẽ grauior est, quàm infirmitas corporis: sed h infirmitas corporis totaliter excu- H sat à peccato, ut patet in phreneticis. ergo multo magis passio, quæ est infirmitas animæ.

SED CONTRA est, quod Apostolus Rom. 7. vocat passiones peccatorum non nisi quia pctã causant, quod non esset, si à peccato totaliter excusarent. ergo passiones non totaliter à peccato excusant.

RESP. Dicendũ, q ſm hoc solũ actus aliqs, q de concl. m genere suo est malus, totaliter a peccato excusat, qđ totaliter inuolũtarius reddit. vñ si m fit talis passio, q̃ totaliter inuolũtariũ reddat actũ sequẽtẽ, totaliter a peccato excusat, alioqn nõ totaliter n. Circa qđ duo cõsiderãda videnẽ. Primo qdẽ, q aliqd I põt esse uoluntariũ uel ſm se, sicut qñ uoluntas directe in ipsũ fert: vel ſm suã cãm, qñ uolũtas fert in cãm, & nõ in effectũ, ut patet in eo, q uolũtarie inebriat: ex hoc.n. quasi uolũtariũ ei imputat, qđ per ebrietatẽ cõmittit. Scđo cõsiderãdũ est, q aliqd dr̃ volũtariũ directe, uel indirecte, directe qdẽ id, i qđ volũtas fert: indirecte aũt illud, qđ uolũtas potuit phibere, sed ñ phibet. Scđm hoc igit distinguẽdũ est, qa passio qñq; qdẽ est tanta, q totaliter aufert vsum rõnis, sicut patet in his, q pp amorẽ, vel irã insaniũt: & tunc si talis passio à principio fuerit uo-

D. 789. luntaria, imputat actus d ad pctm, qa est uolũtarius K in sua cã, sicut ẽt de ebrietate dictũ est. Si uero cã nõ fuerit uolũtaria, sed naturalis, puta cũ aliqs ex ægritudine, vel aliqua hmõi cã incidit in talẽ passionẽ, q̃ totaliter aufert usũ rõnis, act' oino reddit inuolũtarius, & p pñs totaliter à peccato excusat. Qñq; uero passio nõ ẽ tãta, q totaliter intercipiat vsum rõnis: & tunc ratio potest passionem excludere diuertendo ad alias cogitationes, uel impedire ne suũ consequatur effectũ: quia mẽbra non applicantur operi, nisi p cõsensum rõnis, vt • supra dictũ est. vnde talis passio non totaliter excusat à pctõ. •q. 15. ar. 4. & q. 17.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q hoc, qđ dr̃, Vt nõ q-cunq; vultis, illa faciatis: nõ ẽ referẽdũ ad ea, q fiũt p exteriorẽ actũ, sed ad interiorẽ cõcupiscẽtiæ motũ. Vellet.n. hõ nunquàm concupiscere malũ. sicut ẽt exponit id, quod dr̃ Ro. 7. Quod odi malũ, illud facio. Vel põt referri ad uoluntatem præcedentẽ passionem, ut patet in continentibus, qui cõtra suũ propositum agunt porpter suam concupiscentiã.

AD 2m dicendũ, q ignorantia particularis, quæ totaliter excusat, est ignorantia circunstantiæ, quã quidem quis scire non potest debita diligentia adhibita: sed passio causat ignorantiam iuris in particulari, dum impedit applicationem communis sciẽtiæ ad particularem actum, quam quidem passionem ratio repellere potest, ut • dictum est. •In corp. art.

AD 3m dicẽdũ, q infirmitas corporis est inuolũtaria. eẽt aũt simile, si esset uolũtaria, sicut de ebrietate • dictum est, q̃ est qdam corporalis infirmitas. •In corp. art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum peccatum, quod est ex passione, possit esse mortale.

AD OCTAVVM sic proceditẽ. Vĩ q peccatum, quod est ex passione, nõ possit esse mortale. h Veniale enim peccatũ diuiditur contra mortale: sed peccatum, qđ est ex infirmitate, est ueniale, cum habeat in se cãm ueniæ. cum igitur peccatum, qđ est ex passione, sit ex infirmitate, vĩ q nõ possit esse mortale.

¶ 2 Præt. Cã nõ ẽ potior effectu: h sed passio non põt esse pctm mortale. nõ.n. in sensualitate est pctm mortale, ut • supra habitũ ẽ. ergo pctm, qđ ẽ ex passione, nõ põt eẽ mortale. •q. 74. ar. 4.

¶ 3 Præt. Passio h abducit a rõne, ut ex • dictis patet; sed rõnis est conuerti ad Deum, uel auerti à Deo, in quo consistit ratio peccati mortalis. peccatum ergo, quod est ex passione, non potest esse mortale. •Art. 1. & 2. huius q.

SVPER Q. LXXVII. ART. VIII.

Medina art. 8.

IN art. 8. in rñsione ad secundũ, nota, q primus motus adulterij, & ipsũ adulteriũ in conuersione conueniunt, eiusdem enim sunt spẽi: & in auersione differunt. hoc enim est mortale, illud ueniale. Et hinc videbis, q auersio p accidens sequit ad conuersione, q̃ cãt passio. At si ex parte obiecti moueat difficultas, distinguat ut in ar. 6. paulo ante distinctum est de conuersione, & obiecto.

420 *Porrecta per totum.* Mal. q. 1. art. 10. Et 3. Eth. le. 17.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ro. 7. q passiones peccatorum operantur in membris nostris ad fructificandum morti: hoc autem est ppriũ mortalis peccati, q fructificet morti. ergo peccatum, quod est ex passione, potest esse mortale.

RESP. Dicendum, q peccatum mortale, ut supra dictum est, • consistit in auersione ab ultimo fine, qui est Deus, quæ quidem auersio ptinet ad rationem deliberantem, cuius ẽt est ordinare in finem. •q. 72. ar. 5. Hoc igitur m solummodo põt contingere, q inclinatio aiæ in aliquid quod contrariatur ultimo fini, nõ sit peccatum mortale, quia ratio deliberans nõ potest occurrere, n quod contingit in subitis motibus. concl. m Cum aũt ex passione aliquis procedit ad actũ peccati, uel ad consensum deliberatũ, hoc non fit subito. vnde p rõ deliberans potest hic occurrere: concl. p põt enim excludere, uel saltem impedire passionẽ, ut • dictum est. unde si non occurrat, est peccatum mortale, q sicut uidemus q multa homicidia, & multa adulteria per passionem committuntur. •Ar. 7. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ueniale dicitur tripliciter. Vno modo ex causa, quia scilicet

habet

hēt aliquā cām ueniæ, q̄ diminuit pctm̄: & sic pctm̄ ex infirmitate, uel ignorantia dr̄ ueniale. Alio mō ex euētu, sicut oē pctm̄ p pœnitentiā fit ueniale, idest, ueniā cōsequit. Tertio mō dr̄ veniale ex gn̄e, sicut uerbū otiosum, & hoc solū ueniale opponitur mortali: obiectio autem procedit de primo.

Ad 2m dicendum, q̄ passio est causa peccati ex parte conuersionis. Quod autem sit mortale, est ex parte auersionis, quæ per accidens sequitur ad cōuersionem, ut * dictū est: vnde ratio non sequitur. art. 6. ad 2.

Ad 3m dicendū, q̄ ratio non semper in suo actu totaliter à passione impeditur, vnde remanet ei liberum arbitrium, ut possit auerti, uel conuerti ad B Deum: si autem totaliter tolleretur usus rationis, iam non esset peccatum nec mortale, nec ueniale.

QVAESTIO LXXVIII.

De causa peccati, quæ est malitia, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de causa peccati, q̄ est ex parte uoluntatis, quæ dicitur malitia.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrū aliqs possit ex certa malitia, seu idustria peccare.

¶ Secundo, Vtrum quicunq; peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.

¶ Tertio, Vtrū qcunq; peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

¶ Quarto, Vtrū ille, q peccat ex certa malitia, grauius peccet, q̄ ille, qui peccat ex passione.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis peccet ex certa malitia.

Ad primum sic proceditur. Videt̄ q̄ nullus peccet ex industria, siue ex certa malitia. h Ignorantia.n. opponitur industriæ, seu certæ malitiæ: sed oīs malus est ignorans, s̄m *Philosophum. & Prouerb. 14. dr̄. Errant qui operantur malum. ergo nullus peccat ex certa malitia.

¶ 2 Præt. Dion. †dicit 4. cap. de di. E no. q̄ nullus intendens ad h malū operatur: sed hoc videt̄ esse peccare ex malitia, intendere malum in peccando. quod enim est præter intentionē, est quasi per accidēs, & nō denoīat actū. ergo nullus ex malitia peccat.

¶ 3 Præt. Malitia ipsa peccatum est si igit̄ malitia sit cā peccati, sequet̄ q̄ peccatū sit cā peccati in h infinitū, qd̄ est incōueniens. nullus igitur ex malitia peccat.

Sed contra est, quod dicit̄ Iob 34. Quasi de industria recesserunt à Deo, & uias eius intelligere noluerunt: sed recedere à Deo ē peccare. ergo aliq peccat ex idustria, seu ex certa malitia.

Resp. Dicēdū, q̄ homo, sicut, & quælibet alia res, naturaliter hēt appetitum boni: vnde q̄ ad malū eius appetitus declinet, cōtingit ex aliqua corruptiōe, seu inordinatione in aliquo principiorū hois: sic.n. in actionibus rerum naturaliū peccatum inuenit̄. Principia aūt humanorū actuum sunt intellectus, & appetitus tā rōnalis, qui dr̄ uoluntas, q̄ sensitiuus. Peccatū igitur in humanis actibus cōtingit qn̄q; sicut ex defectu intellectus, puta, cū aliquis p ignorantiā peccat: & ex defectu appetitus sensitiui, sicut cū aliquis ex passione peccat, ita ēt ex defectu uoluntatis, q est inordinatio ipsius. Est aūt voluntas inordinata, qn̄ minus bonū magis amat. Cōns aūt est, ut aliquis eligat pati detrimentum in bono minus amato ad hoc, q̄ potiat̄ bono magis amato: C sicut cū homo vult pati abscissionē membri etiam scienter, ut cōseruet uitā, quā magis amat. Ita p hūc modū, qn̄ aliqua inordinata uolūtas aliqd̄ bonum tpale plus amat, puta, diuitias, uel uoluptatem, q̄ ordinem rōnis, uel legis diuinæ, uel charitatē Dei, uel aliquid hmōi, sequit̄ q̄ uelit dispendiū pati in aliquo spiritualium bonorū, ut potiatur aliquo tēporali bono. Nihil aūt est aliud malum, q̄ priuatio alicuius boni: & s̄m hoc m aliquis scienter vult aliqd̄ malum spirituale, quod est malum simpliciter, per qd̄ bonum spirituale, priuatur, ut bono temporali potiatur. Vnde dicitur ex certa malitia, uel in D dustria peccare, quasi scienter malum eligens. concl.

Ad primum ergo dicendū, q̄ d ignorātia qn̄q; quidem excludit scientiā, qua aliquis simpliciter scit hoc esse malū qd̄ agit̄, & tunc dr̄ ex ignorantia peccare: qn̄q; aūt excludit scientiam, qua hō scit hoc nunc esse malum, sicut cū ex passione peccat̄: qn̄q; aūt excludit scientia, qua aliquis scit hoc malū nō sustinendum esse propter consecutionem illius boni, scit tamen simpliciter hoc esse malum: & sic dicitur ignorare, qui ex certa malitia peccat. D. 1206.

Ad 2m dicendū, q̄ malū non pōt esse s̄.n se intētum ab aliquo: pōt tn̄ esse intentū ad uitandū aliud malū, uel ad cōsequendum aliud bonū, ut * dictum est. & in tali casu aliquis eligeret consequi bonū p se intentū absq; hoc, q̄ pateret̄ detrimentū alterius boni. sicut aliquis lasciuus uellet frui delectatione absq; offensa Dei: sed duob. ppositis magis vult peccādo icurrere offensam Dei, q̄ delectatione priuet̄. * In cor. art.

Ad 3m dicendū, q̄ malitia, ex qua aliquis dr̄ peccare, potest d intelligi malitia habitualis, s̄m qd̄ habitus malus à * Philosopho nominatur malitia, sicut habitus bonus nominatur uirtus: & scd̄m hoc aliquis dicitur ex malitia peccare, quia peccat ex inclinatione habitus. Pōt ēt intelligi malitia actualis, siue ipsa mali electio malitia nominet̄: & sic dr̄ D. 8. Eth. 1. 3. Eth. ca. 1. 10. 5.

SVPER Q. LXXVIII. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

In arti. 1. q. 78. aduerte, q̄ licet oē peccatum humanū reducatur in hæc tria principia. ignorantiam, passionē, & malitiā: in omni tn̄ peccato inuenit̄ mala uoluntas, & ignorantia. Et de ignorantia quidē in rn̄sione ad primū, habes ultimam resolutionē, & semper aliqua triū ignorantiarum actualium, siue sit ignorantia priuatiue, siue contrariæ interuenit. Et qm̄ priuatio per habitū cognoscitur, distingue pro Nouitijs triplicē scientiā actualem particularis prosequendi, uel fugiendi. Primā, qua scitur hoc esse malū: secundam, qua scitur hoc nunc esse malū: tertiā, qua scitur hoc nunc malum relatū ad illud aliud esse sibi peius: & respice, q̄ peccans ex ignorantia, laborat ignorantia opposita primæ scientiæ: peccans ex passione, seu infirmitate laborat ignorantia opposita secundæ scientiæ: peccans uero ex malitia laborat ignorantia opposita tertiæ scientiæ. Et sic errant intellectu oēs, qui operantur malum. De malitia aūt voluntatis in rn̄sione ad tertiū singulariter specificatur, qn̄ quis peccat ex certa malitia, q̄ oportet ipsum peccare ex ipsa electione mali, idest, non ex ignorantia, nec ex infirmitate, sed ex ipsa uoluntaria electione mali, scienter præponendo bonū sibi coniunctum, bono coniuncto illius præsentis boni absentiæ. Præponit enim malum ipse iniustus bonum sibi coniunctum malo iniustitiæ bono iustitiæ iuncto absentiæ lucri: ita q̄ electio mali nō ex ignorātia, aut passione est malitia, qua peccat̄ ex industria: electio aūt quomodolibet mala cōis est omni peccato perfecto, ut clare habet inferius art. 4. in rn̄sione ad ultimum.

Art. Ferr. q. 4. per totum. 2. 2. q. 162. art. 2. cor. & 3. q. 88. ar. 4. co. & 2. d. 7. q. 1. art. 2. cor. & mal. q. 2. ar. 8. ad 4. & q. 1. art. 4. per to. & art. 14. cor. & ad 7. & 8. & ad Ro. 2. le. 1.

c li. 3. Eth. c. 1. a me. to. 5.

† Ca. 4. in par. 4. illi paulo à princip. & declinā do ad finem.

aliquis ex malitia peccare inquātū ex mali electio-F ne peccat, siue ēt malitia dicat aliqua pcedens culpa, ex qua orit subsequens culpa, sicut cū aliqs impugnat fraternā grām ex inuidia: & tūc idē nō est cā suipsius, sed act° interior, est cā act° exterioris, & vnū pctm̄ est cā alteri°, nō tn̄ in infinitū: qa est deuenire ad aliquod primū pctm̄, quod non causat° ex aliquo priori peccato, ut° ex supradictis patet.

°q.75. ar. 4.

SVPER Q. LXXVIII. ART. II.

Medina art.2.

422 *Porrect per totam* Inf. art. 3. Et Ro. 2. lectio. 8.

IN art. 2. eiusdem quæst. 78. aduerta diligēter, q quia peccatū ex certa malitia, & ex passione nō specie, sed gradu pfectio nis & imperfectionis differūt, proueniti q in eadē specie, q pri° adulteriū ex passione cōmisit, postmodum habituatus ex certa malitia adulterat: & q prius a parte inferiori pturbatus prinabitur q; postmodū trāseuntis actuali iudicio, qd hic actus delectabilis nūc est malus postmodum a superiori inchoans ipse. s. electione nō turbatus, sed cōnaturalitate prius ad tale delectabile solo actuali iudicio nec ex cōparationis huius boni delectabilis ad bonum sōnis, charitatis priuatus fertur. unde tales habituati uerum aiūt, dicentes se cognoscere, q male faciūt, & qd uolunt nihilominus facere. sciunt. n. actualiter hoc esse nunc, malū q in ipsa passione positi, dicentes se scire, menuunt s quāuis ēt habituati, ut dictum est, laborēt uelint nolint ignorātia actualis secte iudicij practici cōparationis psequēdæ, uel fugiendæ.

°Cap. 1. & 2. tom. 5.

°Ca. 4. de clinando ad hn. to. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrum quicunq; peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.

AD SECVNDVM sic proceditur. G Vr q non oīs q peccat ex habitu, peccet ex certa malitia, Peccatū. n. qd̄ est ex certa malitia, vr̄ esse grauissimū: sed qnque hō aliqd̄ leue peccatū cōmittit h ex habitu, sicut cū dicit uetbū otiosum. non ergo oē pctm̄ qd̄ ē ex habitu, est ex certa malitia. ¶2 Præt. Actus ex habitu pcedētes sunt h similes actibus, ex quibus habitus generant, ut dr̄ in 2. °Eth. sed actus pcedentes habitū H uitiosum nō sunt ex certa malitia. ergo ēt peccata, quę sunt ex habitu, nō sunt ex certa malitia. ¶3 Præt. In his, q̄ aliqs ex certa malitia cōmitit, gaudet h postquā cōmisit, sm̄ illud Prouer. 2. Qui lætant cū male fecerint, & exultāt in rebus pessimis. & hoc ideo, qa unicuiq; est delectabile cū consequit id, qd̄ intendit, & qui operat qd̄ est ei quodammodo connaturale sm̄ habitum: sed illi, qui peccant ex habitu, post peccatum commissum dolent. h pœnitudine enim replētur praui, idest, habentes habitū uitiosum, ut dicitur in 9.° Ethic. ergo peccata, quæ sunt ex habitu, nō sunt ex certa malitia.

SED CONTRA. Peccatū ex certa malitia dr̄ esse qd̄ est ex electione mali: sed unicuiq; est eligibile id, ad quod inclinat p propriū habitū, ut dicitur in 6.° Ethi. de habitu uirtuoso. ergo peccatū K quod est ex habitu, est ex certa malitia.

°Ca. 1. to.

RESP. Dicendū, q non est idē peccare habentem habitū, & peccare ex habitu. Vti. n. habitu non est necessariū, sed subiacet uoluntati habentis. vnde, & habitus diffinit esse, quo quis vtit cū uoluerit: & iō sicut pōt contingere, q aliquis habens habitum uitiosum protūpat in actū uirtutis, eo q rō non totaliter corrūpit p malū habitū, sed aliquid eius integrū manet, ex quo prouenit q peccator aliqua operat de genere bonorū: ita ēt pōt contingere, q aliquis habens habitū uitiosum, interdū nō ex habitu opet, sed ex passione insurgēte, uel ēt ex ignorantia. Sed qn̄cunq; vtit habitu uitioso, necesse est, qd̄ ex certa malitia peccet: qa unicuiq; habēti habitū, est p se diligibile id, qd̄ est ei couenienes sm̄ priū habitū: quia sic fit ei quodammodo connaturale, sm̄ qd̄ cōsuetudo, & habitus vertit in naturā. Hoc aūt, qd̄ est alicui couenienes sm̄ habitū uitiosum, est id, qd̄ excludit bonū spūale: ex quo sequit, q hō eligat malū spūale, ut adipiscat bonū, quod est ei sm̄ habitum conueniens: & hoc est ex certa malitia peccare. Vnde manifestū est, q quicunq; peccat ex habitu, peccat ex certa malitia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q peccata uenialia nō excludunt bonū spirituale, quod est gratia Dei, uel charitas. unde non dūr mala simpliciter, sed sm̄ quid: & propter hoc nec habitus ipsorum possunt dici simpliciter mali, sed solum secundum quid.

AD 2m dicēdum, q actus, qui procedunt ex habitibus, sunt similes sm̄ d speciem actibus, ex quib. D. 59. habitus generantur: differunt tn̄ ab eis sicut perfectum ab imperfecto. & talis est differentia peccati quod committitur ex certa malitia, ad peccatum quod committitur ex aliqua passione.

AD 3m dicendū, q ille qui peccat ex habitu, sēper gaudet de hoc, q ex habitu operat, q̄diu habitu vtit: sed qa pōt habitu nō vti, sed p rōnē, q̄ non est totaliter corrupta, aliquid aliud meditari, pōt pcontingere q nō utēs habitu, doleat de hoc, qd̄ p habitū cōmisit. plerunq; tn̄ tales pœnitēt de peccato, non qa eis peccatū sm̄ se displiceat, sed ppter aliquod incommodum, quod ex peccato incurrunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ille, qui peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q quicunq; peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Dicit. n. Philos. in 5. Eth. q nō est cuiuslibet iniusta facere, h qualiter iniustus facit, h scilicet, ex electione, sed solū habētis habitū: sed peccare ex certa malitia est peccare ex electiōe mali vt †dictū ē. ergo peccare ex certa malitia, fi ē nisi hñtis habitū. ¶2 Præt. Origenes dicit in 1. Periarchon, q non ad subitū quis euacuat, aut deficit, sed h paulatim p partes defluere necesse ē: sed maximus defluxus esse vr̄, ut aliquis ex certa malitia peccet. ergo nō statim à principio, sed per multam consuetudinem, ex qua habitus generari potest, aliquis ad hoc deuenit, ut ex certa malitia peccet. ¶3 Præt. Qn̄cunq; aliqs ex certa malitia peccat, oportet q ipsa uolūtas d se iclinet ad malū qd̄ eligit: sed ex natura potētię ñ inclinat hō ad malū, sed magis ad bonū.

SVPER Q. LXXVIII. ART. III.

Medina art. 3.

IN art. 3. eiusdē 78. qst. dubiū occurrit quō stāt hæc duo simul, q peccare ex malitia nihil aliud sit q̄ uoluntatem ex seipsa moueri ad malū, & q peccat ex malitia, qui ex ægritudinali habitudine corporis ad malū mouetur. uis unqi. n. in hoc actu. di, & non consone: quia magis distat à uoluntate infirmitas corporis, q̄ infirmitas aīæ, q̄ in deordinatione appetitus sensit ui sōsistit, ut 1 quæst pcedenti dictū est: & constat q peccans, ex infirmitate aīæ peccat nō ex malitia, sed ex passione ipse peccās ex ægritudinali dispositione corporis, non peccat ex malitia. Et confirmatur, qa neutra infirmitas. ponit aliquid in uoluntate, p quam inclinetur seipsa in malum: qd̄ est

423 *Porrecta per totum.* Supra ar. 2. Et Ro. 1. le. 8.

° Lib. 5. Eth. c. 9. a med.

†Ar. 1. huius quæst.

°Cap. 3. cit. & to. 4.

est igitur ad 1m modũ in litera positum, quo uolũtas ex seipsa mouetur in malum? ¶Ad hoc dr, q quia inter appetitum aĩalem, & naturalẽ hæc est dĩia, q naturalis ẽ primo partis, aĩalis uero est primo totius. *q. præc. ar. 3 appetitus.n. oculi ad uidendũ est primo oculi, uoluntas & irascibilis, & concupiscibilis sunt primo toti* iõ appetitus naturalis non uariatur nisi sm dispõnem illius partis. qualitercunq; .n. hõ sit dispositus, mõ non redundet in oculum, eodem modo se habebit appetitus aũt aĩalis non solũ sm ꝓpriam dispõnem uariatur, sed sm totius, seu suppositi dispõnẽ. nam non solũ aliter se hẽt uoluntas dispõne, uel habitu i seipsa affecta, & nõ affecta: sed ẽt aliter se hẽt uoluntas hoĩs affecti aliqua dispõne, uel habitu. & inde prouenit q hõ tam sm appetitum sensiuum habituatus aliquo uitio, q̃ sm corporalem complexionem inclinat* in aliquod delectabile contrariũ rectæ rõni, aliter se habet sm uoluntatem, quã non sit habituatus, aut inclinatus. Quia.n. qualis unusquisq; est, talia ei consonãt, & naturale est uoluntati ferri in consonãs ipsi uolenti: iõ ẽt si uoluntas ipsa sm se non sit aliter disposita, qa tamen sm suum suppositum est aliter disposita habitu, uel plusquã habitu naturali. s. ægritudine, dr ex seipsa moueri in malum. utroq. nanq. mõ. s. ex propria dispõne, & ex dispõne suppositi, recte dr ex seipsa uolũtas moueri: qm uoluntati non solum ipsamet, sed suppositum tñ in ista cum in rõne mouentis est, quamuis differenter: quia primum conuenit ei ut conuenit eũ appetitui naturalis, sm & ut est appetitus aĩalis, præsertim intellectualis. unde ly ex ipsa, non distinguitur contra suppositũ, sed contra alias partes, ut sic q̃ sunt principia humanorum actuum, intellectum. s. & appetitum sensitiuum. & si non intelligit inclinatiões has corporales, uid. supẽ in q. 31. ar. 7.

ergo oportet si eligit malum, q hoc fit ex aliquo superuenienti, qđ est passio uel habitus: sed qñ aliquis peccat ex passione, nõ peccat ex certa malitia, sđ ex infirmitate, ut dict.* est. ergo qñdocũq. aliquis peccat ex certa malitia, oportet quod peccet ex habitu.

SED CONTRA. Sicut se hẽt habitus bonus ad electionẽ boni, ita habitus malus ad elõnẽ mali: sed qñque aliqs non habens habitũ uirtutis, eligit id, quod est bonũ B sm uirtutẽ. ergo ẽt quandoq. aliqs non habens habitũ uitiosum, põt eligere malum, quod est ex certa malitia peccaret.

RESPON. Dicendum, q uoluntas aliter se hẽt ad bonũ, & aliter ad malũ. Ex natura.n. suæ potẽtiæ inclinaĩ ad bonũ rõnis, sicut ad ꝓprium obiectum: unde, & oẽ peccatũ dr esse contra nam. Quod ergo in aliquod malũ uoluntas eligendo inclineĩ, oportet q aliũde C contingat. & qñq. quidem ꝯtingit ex defectu rõnis, sicut cũ aliquis ex ignorantia peccat. Qñq; ãt ex impulsu appetitus sensitiui sicut cũ peccat ex passione: sed neutrũ horũ est ex certa malitia peccare, sed tũc solũ ex certa malitia aliqs peccat, qñ ipsa uolũtas ex seipsa moueĩ ad malũ, qđ põt ꝯtingere dupl'r. Vno quidẽ mõ ꝑ hoc, q hõ hẽt aliquã dispõnẽ corruptam inclinantẽ ad malum, ita D q sm illam dispõnem fit hoĩ quasi ꝯueniens & simile aliqđ malũ. & in hoc, rõne conuenientiæ tẽdit uoluntas quasi in bonũ: quia unumquodque sm se tendit in id quod sibi ẽ cõueniens. Talis aũt dispõ corrupta uel ẽ aliquis habitus acquisit' ex consuetudine, q̃ uertitur in nãm: uel est aliqua ægritudinalis habitudo ex ꝑte corporis, sicut aliquis habens quasdã naturales inclõnes ad aliqua E pcã ꝑꝑ corruptionem naturæ in ipso. Alio mõ contingit, quod uoluntas ꝑ se tendit in aliqđ malũ ꝑ remotionẽ alicuius prohibentis, puta, si aliquis prohibeaĩ peccare, non qa pcm ei scđm se displiceat, sed ꝑꝑ spem uitæ æternæ, uel propter timorẽ gehẽnæ remota spe per desperõnem, uel timore per ꝑsumptionem, seqĩ quod ex certa malitia quasi absq. fræno peccet. Sic igitur patet, q pcm, quod est ex certa malitia, semper ꝑsupponit in hoĩe aliquã inordõnem, quæ tamen nõ semper est habitus: unde** nõ est necessariũ, q quicunq. peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

AD PRIMVM ergo Dicendum, q operari qualiter iniust' operatur nõ solũ est operari iniusta ex certa malitia, sed ẽt delectabiliter, & sine graui reuisu rõnis, qđ nõ est, nisi eius, qui habet habitum.

AD 2m Dicendũ, q non statim ad hoc aliquis labitur, quod ex certa malitia peccet: sed ꝑsupponitur aliquid, quod tñ nõ semper est habitus, ut dictum* est.

AD 3m Dicendũ, q illud ꝑꝑ qđ uoluntas inclinatur ad malũ, nõ semper habitus est, uel passio, sđ quiddam aliud, ut* dictum est.

AD 4m dđm, quod nõ ẽ similis rõ de electione boni, & de elõne mali: quia malũ nunquam ẽ sine bono naturæ, sed bonum põt esse sine malo culpæ perfectæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ille qui peccat ex certa malitia, grauius peccet, quam qui ex passione.

AD QVARTVM sic proceditĩ. Vr quod ille, qui peccat ex certa malitia, non peccet graui', q̃ ille, qui peccat ex passione. Ignorantia.n. excusat peccatũ, uel in toto, uel in parte: sed maior est ignorantia in eo, qui peccat ex certa malitia, q̃ in eo, qui peccat ex passione. nã ille qui peccat ex certa malitia, patitur ignorantiã principii, quæ est maxima, ut phi losop.* dicit in 7. ethic. hẽt.n. malam existimationem de fine, q est principium in operatiuis. ergo E magis excusatur a peccato, qui peccat ex certa malitia, quã ille, qui peccat ex passione.

2 Præt. Quanto aliquis hẽt maius impellẽs ad peccandũ, tanto minus peccat, sicut patet de eo, q maiori impetu passionis deiiciĩ in pcm, sed ille, qui peccat ex certa malitia, impellitur ab habitu, cuius est fortior impulsio, q̃ passionis. ergo ille, qui peccat ex habitu minus peccat, q̃ ille qui peccat ex põne.

3 Præt. Peccare ex certa malitia, est peccare ex electione mali: sed ille, qui peccat ex passione, etiã eligit malum. ergo non minus peccat, quam ille, q peccat ex certa malitia.

concl. m.

SVPER QVÆS. LXXVIII.

ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN ar. 4. in resp. ad 1m, occurrit dub. qm uidetur cõtraria ei supradictis in 1. ar. huiusmet quæst. Dictum nanque fuit, q maior est ignorantia peccantis ex passione quam ex malitia: qa *in co. ar. ille ignorat hoc nunc esse malum, iste uero scit hoc nũc esse malum, quamuis ignoret hoc non esse petitũ sibi mõ ãi dicitur, q *in co. ar. maior est ignorantia peccantis ex malitia. ¶Adhoc di tripliciter q ignorantia põt referri ad duo. s. ad ipsum peccatum, uel ad rõnem peccandi. si referatur ad ipsum peccatum, sic maior est ignorantia peccantis ex passione: quia ignorat hunc actũ nũc eẽ malum, quod non latet peccantem ex malitia. Si uero referatur ad rõnem peccãdi sic ignorantia peccãtis ex malitia est maior: qa ex affectu nimio ad minus bonum errat circa finem proponẽdum, quod est rõ peccandi. Ex hoc nanque q affectus quis ẽ plus ad lucrũ, quam ad bonum iustitiæ iudicaĩ bonum lucri, magis sectandum. & inde ꝓuenit, q scienter eligit priuari iustitia, ut lucretur. scit ergo iste lucrũ, esse nunc iniustum, qđ ex passione peccans ignorat; sed ex nimio amore lucri nescit postponẽdum esse bono iustitiæ. q est

414 *porrecta per totum.* Sup. q. 77 a. 2. co. & 22. q. 7. a. 1. co. & 2. d. 7. q. 1. a. 2. co. fi. & mal. q. 3. ar. 13. & quol. 2. a. 15. co. e. 8. a me. to. 5

eſt magis ignorare quoad rõnẽ peccãdi ꝗ. n. a . o paſſione caſſlcus non ex ꝓpoſito ſe unius boni, ſed ex impulſu paſſionis pturbantis ia liciũ nũc reſpũ huius peccat. Et ex hoc ſequitur 2ª reſpon ſ.q. ignorãtia peccantis ex malitia eſt maior formaliter: quia formaliter ignorat tũ cõclõ. quam principium, ut dr ex 7. eth. hi, quod in peccante ex paſſione nõ accidit, ut patet. Ignorantia ãt peccantis ex paſſione ẽ maior quã virtualiter, ſeu concomitanter, pro quãto eſt reſpectu prioris obiecti. Prius. n. ẽ hoc malum nunc, quam hoc malum nunc eſſe peius altero: ac p hoc ignorans formaliter hoc nunc eſſe malũ, ex cõſequenti neſcit hoc nunc eſſe peius, & econuerſo. Tertio põt dici, ꝙ ignorãtia peccantis ex malitia eſt maior: quia per modum habit9. ignorantia ãt peccantis ex paſſione eſt per modum interruptionis. Malus n. circa finem malum in affectu, & in rõne ẽ male diſpoſitus: paſſione uero ductus male ſe hẽt circa finem, dum paſſio eũ intercipit, ut i corpore artic. dicitur.

conc. in 7. eth.

c. 8 to. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ pcm quod F ex induſtria ꝯmittitur, ex hoc ipſo grauiorẽ pœnam meretur, ſm illud Iob 34. Quaſi impios pcuſſit eos in loco uidentiũ, q quaſi de induſtria receſſerũt ab eo: ſed pœna non augeſ niſi pp grauitatem culpæ. ergo peccatũ ex hoc aggrauatur, quod eſt ex idustria ſeu certa malitia.

RESP. Dicendum, ꝙ peccatũ qđ eſt ex certa malitia, ẽ grauius pcõ, ꝙ eſt ex paſſione, triplici rõ G ne. Primo quidẽ, qa cũ peccatũ principr in uoluntate ꝯſiſtat, q̃to motus pcĩ eſt magis ꝓprius uoluntati, tãto peccatũ eſt grauius, cæteris parib. cum ãt ex certa malitia peccaſ, motus pcĩ eſt magis proprius uolũtati, q̃ ex ſeipſa in malũ mouet, q̃ qñ ex paſſiõe peccatur, quaſi ex quodã extrinſeco impulſa ad peccandũ. uñ pc̃m ex hoc ipſo qđ eſt ex malitia, aggrauat: & tanto magis, quãto fuerit uehemẽtior malitia, ex eo H uero ꝙ eſt ex paſſione, diminuiſ tãto magis, quãto paſſio fuerit magis uehemẽs. Scđo, qa paſſio, q̃ inclinat uoluntatẽ ad peccandũ cito tranſit: & ſic hõ cito redit ad bonũ propoſitũ pœnitẽs de peccato: ſed habitus quo hõ ex malitia peccat, eſt qualitas pmanens: & iõ, qui ex malitia peccat, diuturnius peccat. vñ philoſo. in 7. I eth. ꝯparat intẽperatũ, q peccat ex malitia, infirmo, qui ꝯtinue laborat: incõtinentẽ ãt, qui peccat ex paſſione, ei, q laborat interpolate Tertio, qa ille, q peccat ex certa malitia, ẽ male diſpoſitus quantũ ad ipſũ finẽ, qui eſt principiũ i operabilib. & ſic eius defectus eſt periculoſior, q̃ eius, qui ex paſſione peccat, cuius propoſitũ tẽdit in bonũ finẽ, licet hoc propoſitũ iuterrumpaſ ad horam pp paſſionem. Semper ãt defectus principii ẽ peſſimus: unde manifeſtũ eſt, ꝙ grauius ẽ peccatum qđ eſt ex malitia, quam quod eſt ex paſſione.

AD PRIMVM ergo Dicendum, ꝙ ignorãtia electionis, de qua obiectio ꝓcedit, neq. excuſat, neq; dimi K nuit peccatum, ut ſup. * dict. eſt: unde neque maior ignorantia talis facit eſſe minus peccatum.

* q. 76. a. 4

AD 2m Dicendũ, ꝙ impulſio, quæ eſt ex paſſione, eſt quaſi ex exteriori defectu reſpectu uoluntatis: ſed per habitum inclinatur uoluntas quaſi ab interiori: unde non eſt ſimilis ratio.

AD 3m Dicendũ, ꝙ aliud eſt peccare eligẽtem, & aliud peccare ex electiõe. Ille. n. q peccat ex paſſione, peccat quidẽ eligens, nõ tñ ex elõne: qa electio nõ eſt in eo primũ pcĩ principiũ, ſed inducitur ex paſſione ad eligẽdũ id, qđ extra paſſionẽ eñs nõ eligeret: ſꝫ ille, q peccat ex certa malitia, ſm ſe eligit malũ eo mõ quo dictũ * eſt. & iõ electio, quæ eſt in ipſo, ẽ principiũ peccati, & propter hoc dicitur ex electione peccare.

QVAEST. LXXIX.

De cauſis exterioribus peccati, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE Conſiderãdum eſt de cauſis exteriorib. pcĩ. Et primo ex parte Dei. Secundo ex parte diaboli. Tertio, ex parte hominis.

Circa primum quęrunſ quatuor

¶ Primo, Vtrum Deus ſit cauſa peccati.

¶ Secundo, Vtrum actus peccati ſit a Deo.

¶ Tertio, Vtrum Deus ſit cã excęcationis, & obdurationis.

¶ Quarto, Vtrum hæc ordinẽtur ad ſalutẽ eorum, qui excæcantur, uel obdurantur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus ſit cauſa peccati.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr quod Deus ſit cã pcĩ. Dicit. n. Apoſt. Ro. 1. de qbuſdã traditeos Deus in reprobũ ſẽſum, ut faciant ea, q̃ non conueniunt. & gl. ibid. dicit, ꝙ Deus operatur in cordib. hoim, inclinãdo uolũtates eorũ in qđcunq. uoluerit, ſiue in bonũ, ſiue in malũ: ſed facere q̃ nõ ꝯueniũt, & inclinati ſm uoluntatẽ ad malũ, eſt pc̃m. ergo Deus hominib. eſt cã pcĩ.

2 Præt. Sap. 14. dr, Creaturæ Dei in h odiũ factæ ſunt, & in tẽtationem aiæ hoium: ſed tẽtatio ſolet dici prouocatio ad peccandum. cũ ergo creaturæ nõ ſint factæ niſi a Deo, ut in * primo habitum eſt vr quod Deus ſit cauſa pcĩ ꝓuocans hominẽ ad pęccandum.

3 Præt. Quicquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa h effectus: ſed Deus ẽ cã lib. a. bit. quod eſt cauſa peccati. ergo Deus eſt cauſa peccati.

4 Præt. Omne malum opponitur h bono: ſed non repugnat diuinæ bonitati, quod ipſe ſit cauſa mali pœnæ. de iſto enim malo dicitur Iſaiæ 4 *. quod Deus eſt creans malum. & Amos 3. Si eſt malum in ciuitate, quod Deus nõ fecerit. ergo

SVPER QVÆS. LXXIX.

ART. I.

S. Bon. 2. ſ. d. 36. q. 1. a. 1.
Scot. 2. ſ. d. 37. q. 1.
Ricca. 2. ſ. d. 37. q. 1.
Duran. 2. ſ. d. 37. q. 1.
Cap. 2. ſ. d. 37. q. 1. cõ. 1
Medina ar. 1.
Alb. Mag. 2. d. 37. a. 1.

* a. 1. & 2. huius q.

IN a. 1. & 2. q. 79. ar duũ occurrit dubiũ in doctr. pc. pua authoris qñ poſuit hæc duo ſimul ſtare, ꝙ act9 pcĩ ſit a Deo, & defectus cõcomitans nullo mõ ſit a deo, ſ a cã creata ſola. Et q̃uis multæ afferantur in 37. d. 2. ſen. I Capreol. ex Aur. & Durã obiectiones, duæ tñ ſolũmõ afferendæ ſũt, qbus diſcuſſis, oĩa, vt puto, ꝓpria clara erunt. Prima eſt ex parte habitudinis entitatis poſitiuæ act9 ad dformitatẽ pcĩ Scđa ex parte habitudinis entitatis poſitiuæ act9 ad cãm effectiuã. Ex prima igitur uia ẽ talis difficultas. Deformitas pcĩ ẽ priuatio cõtrariæ rectitudinis poſitiuę ſpeciei, moralis uitii ſhæ rẽtis actui ſubſtrato. ergo neceſſario cãtur a cãnte illã poſitiuam ſpẽm moralis uitii in ſubſtrato actu. ergo cãtur a deo, ſi ab ipſo cãtur oĩs poſitiua entitas actus pcĩ. Antecedẽs declaratur reſumẽdo ꝙ in pc̃ő ſunt tria, actus, ſpẽs moralis uitii, & deformitas v. g. in intẽperãtia ſũt tria, actus interior, vel exterior, entitas poſitiua repoſita in ſpẽ intẽperãtiæ afficiẽs actũ, & deformitas priuatiua. & cũ cõſtet ꝙ entitas intẽperantiæ ẽ cõtraria entitati tẽperãtię, ut frigus calori, & ꝙ ad unũ contrariũ poſitũ in aliquo neceſſario ſeqſ priuõ alterius cõtrarii in eodẽ. ut ad poſitũ frigus in manu, ſequitur priuõ caloris in eadem: ac p hoc ad oppoſitã entitatẽ tẽperãtiæ i actu, ſequitur priuõ tẽperantiæ in eodẽ. & ꝙ i hac priuõne cõſiſtit dformitas pcĩ intemperãtiæ, quia conſiſtit in priuõne rectitudinis debitæ in eſſe ſubſtrato.

415 porrecta per totum. Inf. q. 80. a. 1. cor. & mal. q. 3. a. 1 eſt gl. Au. in li. đ natu. & gra. c. 21. to. 7

* p. p. q. 44 a. 1.

etiam diuinæ bonitati non repugnat, quod Deus sit causa culpę.

SED CONTRA. Sap. 11. dicitur, nihil odisti eorũ, quę fecisti: odit aũt Deus peccatum, secundum illud Sap. 14. Odio est deo impius & impietas eius. ergo Deus non est causa peccati. B

RESPON. Dicendum, ꝙ hõ dupliciter est causa pc̃ti uel sui uel alterius. Vno modo directe, inclinando. s. uoluntatem suam, uel alterius ad peccandum: Alio modo indirecte, dum. s. non retrahit aliquos a peccato. unde Ezec. 3. speculatori dicitur: Si non dixeris impio, Morte morieris, sanguinem eius de manu tua requiram. Deus autem non potest esse directe causa peccati uel sui, uel alterius: quia omne peccatum est per recessum ab ordine, qui est in Deum, sicut in finem. Deus autem omnia inclinat, & cõuertit in seipsum, sicut in ultimum finem, sicut Dion. dicit 1. c. de diuinis no. unde impossibile est ꝙ sit sibi, uel aliis causa discedendi ab ordine, qui est in ipsum. unde non potest directe esse causa peccati. Similiter etiam neque indirecte. contingit enim, quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccata, quod si præberet, nõ peccarent: sed hoc totum facit secũdũ ordinẽ suę sapientiæ, & iustitiæ, cum ipse sit sapientia, & iustitia. unde non imputatur ei, ꝙ alius peccet sicut causæ peccati: sicut gubernator nõ dr̃ causa submersionis nauis ex hoc, ꝙ nõ gubernat nauem, nisi quando subtrahit gubernationem, potens, & debens gubernare. & sic patet, ꝙ Deus nullo modo est causa peccati. C D

AD 1m ergo dicendũ, quod quantum ad uerba Apostoli, ex ipso textu patet solutio. Si. n. Deus tradit aliquos in reprobũ sensum, iam ergo reprobũ sensum habent ad faciendũ ea, quæ non conueniunt. Dicitur ergo tradere eos in reprobũ sensum, inquantũ non prohibet eos, qn suum sensum reprobum sequantur: sicut dicimur exponere illos, quos non tuemur. Quod autem Aug. dicit in li. de gra. & li. arb. unde sumpta est gl. ꝙ Deus inclinat uoluntates hominum in bonum, & malum, sic intelligendũ est, quod in bonum quidem directe inclinat uoluntatem: in malũ autem inquantum non prohibet sicut dictum est; & tamen

in actu: constat. n. ꝙ rectitudo debita inesse actui substrato inté A peranuæ, est rectitudo tẽperanuæ. Consequentia ãt probatur inductione, & rõne. Inductione qdem, quia discurrendo nullam in ueniminstantiam, quin efficiẽs unũ contrariorũ in aliquo, priuet cõsequẽter reliquo illudmet subiectũ, ut patet in calefaciente dealbante, & aliis. Rõne aũt, quia agẽs, quantum dat esse, tñ dat de priuõne contrarii illi esse, in cuiussignũ agens qñ non põt priuare subiectũ contrario, nõ dat illud inté tum esse. Calefactiuũ nãq non calefacit, si non põt calefactibile priuare frigore. Eiusdem. n. rõnis est ponere unum contrariorũ in aliquo, & priuere illud altero, quãuis differentu gradu, & mõ. quia ponere est principaliter, & per se: priuare uero ex cõsequẽti, & per accidens. Ea seda uero uia difficultas talis est. Actus peccati, quoad suam moralem entitatem, est a Deo, mediate ergo põt esse ab eodẽ immediate cũ pc̃tũ, & peccare, inquit Durã. quantum uidet. Antecedens est cõclusio authoris. Prime uero sequela patet p illam maximam, Quicq. p' põt Deus mediãte cã secunda effectiue &c. Secũda aũt quoad primam probatur: quia ipsa priuatio, in que consistit malum pci, pertinet ad spẽm act' consequenter, ut ẽt in litera dr̃ in respon. ad 2m, & sequitur inseparabiliter ad eã absolute, ut ẽt ex supradictis patet. Sunt nanque quidam actus sñ suã spẽm absolute mali, qui non possunt bene fieri, ut negare Deũ, odir hr̃e Deũ, quæ olno sunt indispensabilia: & ipse Deus seipsum negere nequit, ut Apost. dicit 2. ad Timo. Quo ad reliquam demũ partẽ. s. ergo põt peccare, probatur: quia nis defectus culpabilis imputatur agenti immediate habenti dominium super actum, & non ignoranti.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, ꝙ pc̃tm morale, de quo solo est sermo, claudit tria. s. actum, spẽm moralem & deformitatẽ: & de duob. extremis. s. de actu absolute, & de deformitate non est dubiũ: sed de specie. i. actu specificato malitia morali, qõ est, an sit a Deo: pp ꝙ tria agenda sunt. Primo, qõn se hẽt actus malus moraliter ad deformitatem pci: secundo, quõ se hẽt ad agens: tertio satisfiet obiectis. Quo ad 1m, quia pc̃tm constat ex conuersione ad obiectum cõtrariũ obiecto uirtutis, & ex auersione a lege sunt in pcõ duæ malitiæ. Primo, malitia ex obiecto, secundo, malitia in ipsa priuatione obseruationis legis. Prima est positiua, & in certo entis genere: quia male moralia spẽs entiũ sunt, ut pdictũ fuit: seda est priuatiua, & est ipsa deformitas pci, in qua consistit rõ mali simpliciter. Ad primã necessario sequit secunda: ad odium nanq. & negationẽ Dei absolute sumpta sñ has proprie species formaliter sumpta, consequitur necessario priuatio obseruationis legis, ita ꝙ oppositum non est intelligibile. & hoc est quod cõiter dr̃, ꝙ sunt quidam actus specifici in moralib. qui sunt sñ se mali, & non possunt bene ulla rõne fieri. Quo ad 2m, quia de rõne peccati moralis est uoluntarium uoluntate mala, oppositum. n. non est intelligibile: nec morale. n. absq; uoluntario intelligi, nec pc̃tm morale absq. uoluntaliter peccante põt, cum peccare nihil aliud sit, quam aliquem uoluntarie declinare: quia inquam de rõne pci moralis est uoluntarium uoluntate mala moraliter, oportet ut da rõna pci moralis sit esse a uolũtate deficiente: et per hoc impossibile sit ipsum esse a Deo immediate. Et si huic adiunxeris, quod dictum est. s. ꝙ conuersiua actus mali parit necessario auersionẽ, uidebis ꝙ de rõne talis cõuersionis est ẽ uoluntarium uoluntate deficiente, ac per hoc impossibile sit ipsam eẽ a Deo immediate, & uere sñ. Nam actus malus, puta odium, uel negatio dei, sñ suã moralem spẽm, & includit ly uoluntariũ directe, & ly, uoluntate deficiente ex consequenti: sicut ipse actus est sñ sa essentialiter uoluntarius, deficiẽs ãt ex cõsequenti. Ex hoc aũt, ꝙ de rõne talis actus est esse ab agente deficiente, sequitur, ꝙ pro quanto est ab agente, sit a Deo primo agente: pro quanto a deficiente, non sit a Deo. Sequit secundo, ꝙ dicere deformitatẽ pci comitari actum talẽ absolute, & dicere ipsam comitari talem actum ut est ab agẽte deficiente, idem ẽ, q a de rõne talis actus est esse ab agente deficiẽte. Sequitur tertio, ꝙ non est idem cõcurrere ad talem actum, sñ id, ꝙ habet ab agẽte ut sic, & sñ id, quod habet ab agente deficiente. sicut non est idem esse agens, & esse deficiens: nec est a ab agente, & esse a deficiente. Ex quo seqr 4m, ꝙ nõ ualet, A, est cã actus moralis mali sñ suã speciem. ergo est cã pc̃ti, seu deformitatis, sed bñ ualet A, est cã deficiens act' moralis mali secũdũ suam speciem. ergo est cã pc̃ti, & deformitatis: quia deformitas, & cõpleta rõ pci sequit sed speciem mali moralis, ut est ab agente deficiente, & non ut est ab agente. Ex his ãt hẽs, ꝙ cũ actus moralis malus sñ suam spẽm possit dupliciter distingui. Primo, ut sumptus absolute distinguatur contra seipsũ sumptũ ut est ab agente deficiente, dicendo ꝙ spẽs moralis mali sumitur dupliciter, absolute, sed ut est a lib. ar. humano: & sic distinguunt quidã dicentes, ꝙ deformitas consequitur actũ malũ moralem non absolute, sed ut est a li. ar. & propterea deformitas actus non ẽ a Deo, quia non sequitur ipsum absolute. Verius tñ distinguitur sñ modũ. s. ut absolute sũptus distinguatur cõtra seipsum, ut est ab agente ut sic: quia absolute sumptus uẽdicat sibi E duo. s. ꝙ sit ab agente & sit a deficiente: ac per hoc cum sumitur est ab agente, ut sic, sumitur quasi sñ quid, uel (& in idẽ redit) distinguatur sic actus moralis malus sñ suam spẽm dupliciter. Primo absolute, seu simpliciter: secundo sñ id, quod habet perfectionis. Et primo mõ sequitur ad eã deformitas, secũdo nõ. Primo modo est ab agente deficiente: secundo ab agente tñ, ac per hoc a Deo. & sic totum oppositum uidetur esse eius, quod illi dicunt: comparanti tamen utranque uiam in ueritate, dicendo uerius secundo modo distingui. quia ad bonum sensum saluari creditur, ut patebit. Quod autem hæc sint de mente authoris, ex hoc loco patet, ubi in respon. ad secundum articu. 2. dicitur, quod defectus, qui dicitur non esse a Deo, pertinet ad speciem actus consequenter: quid clarius? ñ consequitur ad speciẽ actus tanquam pertinens consequenter ad eam, agitur ad eam simpliciter consequitur: hæc de secundo. Quo ad tertium primæ rationis in oppositum, negatur antecedẽs. Nã unum cõtrariũ directe priuat reliquo ex ea parte, qua est illi cõtrariũ. Vnum ãt ...
con-

C. 1. decl. ad fi.

D. 505. conc. m.

c. a 1. nõ proc. a fi. co. 7

in co. a.

contrariatur ex parte conuersionis, quæ ad contraria obiecta conuertunt: & sic omni spēs in actu posita priuat per se loquēdo cōuersione ad obiectū uirtutis: quod est priuatio rectitudine conuersionis idoneota in omnibus actu io ordine ad proprium obiectū. Talē aūt priuationē sic cām a Deo nullum inconueniens est, sicut nec cām ipsam uitii spēm. Dico aūt sic, quia secus est ut substat auersioni: deformitas aūt pcī 1 ipsa auersione cōsistit, Cuius signū est, quod habituatū intemperantiæ uitio, stetim ut pœnitet, non comitatur deformitas, quia sublata est auersio, & perseuerat priuatio habitus temperantiæ acquisitæ, perseuerante promptitate conuersionis ad obiectū intēperantiæ. non .n. itatim desinit. Ad pbationē uero, quæ cōsistit in priuatiōne rectitudinis debitæ inesse actui, di quod ē sophisma consequentis: concesso .n. hoc nō sequit ergo in priuatione huius rectitudinis obiectiue. dico .n. quod cōsistit in priuatiōne rectitudinis debitæ inesse substrato actui ī ordine ad legem, q̄ uocat cōformitas ad legem, cuius priuatiō uocatur auersio, in qua cōsistit deformitas pcī. & si pp hanc uerite ē mutet argm, & arguat de deformitate seu auersione ex hoc, quod inseperabiliter sequitur ad spēciem absolute: rñ p̄ terea pro quod quā aliqua species uendicat sibi nō solū agēs, sed agens deficiens. non oportet oē agēs cāns illam speciem, cā de fectum comitantem illa: quia stat quod defectus ille adueniat ex deficiente, sicut si extgere duo agentia, nō oportet oē agens irāte totū quod inuenitur in illo. & si instetur, quia species moralis mali non est diuisibilis in plura, quorū unū fiat ab agente deficiēte, & alterum ab altero: respon quod licet solū effectuū in cās non considerantur diuersi. sed tōnum rei: & sic species mali moralis simpliciter resoluitur in agēs deficiēs: sin ad āt, quod perfectio nis hēt, ut sic, resoluitur solum in agens.

¶ Ad obiectionem ex scda uia, negat prima sequela. & ad probōnem, Quicquid Deus &c. Resp. quod est ibi sola habitudo effect⁹ ad efficiens: secus āt est ubi alia interuenit tha

D.840.

416 *Porrella per totum* 1a.f.q.80. a.1.co. & 2.dist.40. q.4.a.2.& d.42.q.2. a.1.&2 d. 37.q.2.& d.44.q.1. ar.1.& 3. co.c.162. &ma.q.3 a.2.&Ro 11.lect.5. * non lō. a pr.h.est in resp.rō ein.4.t.7. *c.4.in p. 4.lll.nōlō gea ptin. *ar.praæc. *q.18.a.2. & 6.

hoc etiā contingit ex merito præcedentis peccati.

Ad 2m dđm, quod cū dr, Creaturæ Dei factæ sunt in odiū, & in tētationē aīæ hoim, hæc ppō, In, nō ponit cāliter, sed ɔsecutiue. Non .n. Deus fecit creaturas ad malū hoium, sed hoc ɔsecutū est pp insipiētiā hoim. un subdit, & in muscipulā pedib. insipientiū, qui .s. p suā insipiētiam utunt creaturis ad aliud, q̄ ad quod factæ sunt.

Ad 3m dicendum, quod effectus cāæ mediæ, pcedēs ab ea sm qđ subdit ordini cāæ primæ, reducit ēt in cām primā: sed si pcedat a cā media, sm quod exit ordinē causæ primæ, nō reducit in cām primā: sicut si minister faciat aliquid ɔ mandatū dñi, hoc non reducitur in dñm sicut ī causam. Et sir pec catum quod li. ar. committit contra præceptum Dei, non reducit in Deum sicut in causam.

Ad 4m dicendū, quod pœna⁴ opponit bono eius, qui punitur, qui priuat quocunq. bono: sed culpa opponitur bono ordinis, qui est in Deum, unde directe opponit bonitati diuinæ: & pp hoc nō est similis ratio de culpa, & pęna.

ARTICVLVS II.

Vtrum actus peccati sit a Deo.

AD SECVNDVM sic procedit, Videtur quòd actus pci non sit a Deo. Dicit .n. Aug. in li. de* pfectā iusti. quod act⁹ pci nō ē res aliqua. Oē āt quod est a deo, ē res aliqua. ergo act⁹ pci non est a Deo.

2 Præt. Hō non dr̄ esse cā pcī, nisi quia hō est causa actus peccati. nullus .n. intendens ad malum operat, ut* Dio. dicit 4. c. de diu. no. sed Deus non est causa pci, ut dictū est. ergo Deus non est causa actus peccati.

3 Præt. Aliqui actus sm suā speciē sunt mali, & pctā, ut ex supr. dictis patet: sed quicquid est causa alicui⁹, est causa eius, quod cōuenit ei sm suā spēm. si ergo De⁹ esset causa actus peccati, sequeret quod esset causa peccati: sed hoc nō est uerū, ut * ostensum est. ergo De⁹ non est causa actus peccati.

G

Sed contra actus pci ē quidam motus li. ar. sed uolūtas Dei est cā omnium motionū, ut Aug. dicit* 3. de Trin. ergo uolūtas Dei est causa actus peccati.

Resp. Dicendū, quod m actus pci, & est ens, & ē act⁹, & ex utroq. hēt quod sit a deo. Oē .n. ens quocunque mō sit, oportet quod deriuet a primo ente, ut patet p Dio.* 5. c. de di. no. Omnis āt actio causat ab aliquo existente in actu: quia nihil agit, nisi sm qđ est actu. oē aūt ens actu reducitur in primū actū .s. Deū, sicut in causam, q est p suam essentiam actus. un relinquitur quod deus sit causa ois actionis, inqtum est actio. sed pcm nominat ens, & actionē cū quodā defectu. defect⁹ aūt ille est ex causa creata .s. libe. arb. inqtū deficit ab ordine primi agentis .s. dei. un defectus iste non reducit in Deū sicut in cām, sed in libe. arb. sicut defectus claudicationis reducit in tibiam curuam sicut in cām, nō aūt in uirtutē motiuā, a quatū causatur qcqnid est motionis in claudicatione. & sm hoc deus est causa act⁹ peccati, nō tñ est causa peccati quia nō est causa huius, quod actus sit cum defectu.

H

I

Ad primvm ergo Dicendū, quod Aug. nominat ibi rē id, qđ est res simpliciter .s. substantiam. sic .n. actus peccati non est res.

K

Ad 2m dicendum, quod in homine sicut in cām reducit nō solū actus, sed ēt ipse defectus: quia .s. non subditur ei, cui dēt subdi, licet hoc ipse non intendat principaliter, & iō hō est causa peccati: sed deus sic est cā act⁹, quod nullo mō est cā defectꝰ ɔcomitantis actū, & iō non est causa peccati.

Ad 3m dđm, quod sicut * dictū est supr. Ac⁹us & habitus non recipiunt spēm ex ipsa priuatiōe, in qua ɔsistit rō mali, sed ex aliquo obiecto, cui coniungitur talis priuatio: & sic ipse defectus, qui dr̄ non esse a deo, pertinet ad spēciem actus ɔsequenter, & non quasi differentia specifica.

F bitendo. Comedere nanq. facit Deus in alalib. comedentib. mediāte cā secunda: nec pōt tamen fieri comedere sine comedente. Implicat nanq. contradōnē uitaliter operari, quod importat comedere & nullū uiuens illo uitali opere operari esse. unde licet possit fieri cōmōnis similitudo, ut fit in corporib. assumptis ab Angelis, nō tñ uere uita lis comestio absq. uere comedēte. & si dicat, deus pt cōseruare op⁹ uitale, puta comedere, uel actuale odiū dei in actu exercito posito, nūc annihilādo comedēté, uel odiēté. ergo pt ēt Imediate talia facere quod nanq. pōt Imediate conseruare: pōt immediate facere respon. quod si deus conseruaret ista, sic nō remanerēt eiusd. rōnis. Nō .n. remanerēt in rōne actuū uitalium in actu exercito, sed per modū formarū: sicut si cōseruaret albedo sine oī q̄titate, non remaneret eiusd. rōnis. quia nō remaneret in rōne sensibilis. & adhūc sensū accipiendo has spēs absolute credit salueri uīe sup. dicta .s. quod ad spēm moralē actus mali absolutē nō sequit deformitas si .n. cōseruaretur, aut fieret, non comitaret deformitas, quia deformitas sequit spēm moralē act⁹ mali in actu suo exercito, & nō separatā in alia rōne essendi. hæc de 2.

*ar. 1. huius q.

*li. 3. c. 4 & c. 9. in fi. to. 3. concl.

*c. 5. usq ad med.

SVPER QVÆSTION. LXXIX. ART. II.

Fer. 4. cont. c. 162. Egid. 2. s. d. 17. q. 1. a. 2. Cap. 2. d. 17. q. 1. con. 2. Medina ar. 1.

IN corp. 2. ar. in tal ce no. Nouitie, decisionē litæ, quod deus ē cā actus, qui est pcm tā sm eē nāæ, q̄ motus: sed tñ ē cā pcī, quæ nō ē cā quod actus sit cū defectu .s. nō est cā concomitātiæ, seu cōiūctionis defectus cū actu. Cōiūctio nāq. ista nō undecūq. puenit, sed ex deficiēte li. ar. nec conuenit actui quōlibet sūpto, sed ut a deficiēte pēdet. unde & in q. de Mal. q. 3. ar. 2. ad 2m, dicit quod deformitas cōsequit spēm actus, sm quod est moralis, put causat ex lib. ar. quasi diceret, quod deformitas sequitur spēciē moralē nō quōlibet sumptā: quæ non sm quod est ab agēte ptō ǭdā, sed prout causat ex li. ar. deficiente. sic .n. sequitur rō mali culpæ in priuatione uirtutis, & auersio

*q. 72. a. 1

¶ Super

SVPER Q. LXXIX. ART. III.

417 Porrecta per totum. 1. q. 23. a. 3. & 2. 2. q. 15. ar. 1 & 1. d. 40. q. 4. art. 2. & 3. con. ca. 162. & ueri. q. 24 ar. 10. co. Et Io. 12. lec. 6. Et Ro. 1. lec. 7. & ca. 9. lec. 3. & 1. Cor. 4. * qð. 1. in me. to. 4.

Fer 3 con. c. 162. Medina ar. 3.

IN art. 3. eiusdē 79. q. aduerte Nouitẽ ordinẽ causalitatis. Primo enim hō ponit obstaculū diuino lumini, & est cā meritoria, q sol iustitię subtrahat radios efficaces ad illuminãdū, remouendo obstaculum t qð est pœna scđo loco conuenientēs. Tertio, ex hac pœna sequitur excæcatio, aggrauatio, & obduratio pp bonū diuinæ gloriæ ad minus ut in quarto art. dicitur t quo nihil aliud occurrit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit causa excęcationis, & indurationis.

AD TERTIVM sic procedit. Vr, q Deus non sit cā excæcationis & indurationis. Dicit. n. *Aug. in lib. 83. quæstio. non est causa eius, q homo sit[h] deterior sed p excæcationem, & obdurationem fit homo deterior. ergo Deus non est causa excæcationis & obdurationis.

¶ 2 Præt. Fulgētius dicit, q Deus non est ultor illius rei, cuius est actor: sed Deus est ultor cordis[h] obdurati, ſm illud Eccle. 3. Cor. durũ male hēbit in nouissimo. ergo De⁹ nō est cā obdurationis.

¶ 3 Præt. Idem[h] effectus non attribuitur causis cōtrariis: sed cā excæcationis dr̃ esse malitia hois, ſm illud Sap. 2. Excęcauit. n. eos malitia eorū. & ẽt diabol⁹ ſm illud 2. ad Corin. 4. Deus huius sæculi excæcauit mētes infideliū: q̄ qdē causæ videnẽ esse priæ Deo. ergo Deus non est causa excæcationis, & obdurationis.

SED CONTRA est, quod dr̃ Isa. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua. Et Rom. 9. dicitur Cuius vult miseretur, & quum vult indurat.

RESP. Dicendū, q excæcatio, & obduratio duo important. Quorū unū est motus animi humani inhærētis malo, & auersi à diuino lumine: &[m] quantū ad hoc Deus nō est cā excæcationis, & obdurationis* sicut nō est cā peccati. Aliud aũt est subtractio gratiæ, ex qua sequiẽ q mens diuinitus nō illuminetẽ ad recte uidendū, & cor hoīs nō emolliaẽ ad recte uiuendū. &[p] quantū ad hoc Deus est cā excæcationis, & obdurationis. ¶ Est aũt cōsiderādū, q De⁹ est cā v[l]'s illuminationis aiarum, ſm illud Io. 1. Erat lux uera, q̄ illuminat oēm hoiem uenientē in hunc mundū: sicut sol est v[l]is cā illuminationis corporū aliter tñ & aliter. Nā sol agit illuminādo p necessitatē naturæ: Deus aũt agit uoluntarie p ordinē suę sapiētiæ. Sol aũt licet quantū est de se oia corpora illuminet, si qđ tñ impedimentū inueniat in aliquo corpore relinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo, cuius fenestræ sunt clausæ: sed tñ illius obscurationis nullo mō cā est sol. nō. n. suo iudicio agit ut lumē interius nō immittat: sed cā eius est solū ille, q claudit fenestrā. Deus aũt pprio iudicio lumē gratiæ nō immittit illis, in qbus obstaculum īuenit. vñ cā subtractionis gratiæ est nō solū ille, q ponit obstaculū gratiæ, sed ẽt Deus, q suo iudicio gratiā nō apponit. & p hūc modū Deus est cā excęcationis aggrauationis auriū, & obdurationis cordis: q̄ qdē distinguunẽ ſm effectus grãæ, q̄, & pficit intellectū dono sapientiæ, & affectū emollit igne charitatis. Et qa ad cognitionē intellectus maxime deseruiūt duo sensus. s. uisus, & auditus, quorū un⁹ deseruit inuētioni, s. uisus, alius disciplinę. s. auditus. iō quãtum ad uisum ponit excęcatio: quantū ad auditū, auriū aggrauatio: quãtū ad affectū, obduratio.

AD PRIMVM ergo dicendū, q cū excæcatio, & induratio ex parte subtractionis gratiæ sint qdā pœnę, ex hac parte eis hō nō fit deterior, sed deterior factus p culpā hæc incurrit sicut, & cæteras pęnas.

AD 2ᵐ dicendum, q obiectio illa procedit de obduratione secundum quod est culpa.

AD 3ᵐ dicēdū, q malitia est cā excæcationis meritoria, sicut culpa est cā pœnæ. & hoc ẽt mō diabolus excæcare dicitur, inquantū inducit ad culpā.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum excæcatio & obduratio semper ordinentur ad salutem eius qui excæcatur, & obduratur.

Medina art. 4. 418 Porrecta per totum.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃ q excæcatio & obduratio sp ordinenẽ ad salutē eius, q excęcaẽ, & obduraẽ. Dicit. n. *Augū. in Ench. q Deus cū sit summe bonus, nullo mō pmitteret fieri aliquod malū, nisi posset ex quolibet malo elicere[h] bonum: multo igitur magis ordinat ad bonum illud malū, cuius ipse est causa: sed excæcationis, & obdurationis Deus est causa, ut* dictum est. ergo hæc ordinantur ad salutem eius, qui excæcatur, uel obduratur. *Ca. 11. circa princ. to. 3. *Ar. prec.

¶ 2 Præt. Sap. 1. dr̃, q Deus nō delectaẽ in[h] pditione impiorū: uidereẽ āt in pditione eorū delectari, si eorū excæcationē in bonū eorū nō cōuerteret. sicut medicus uidereẽ delectari, afflictione infirmi, si medicinam amaram, quam infirmo propinat, ad eius sanitatem non ordinaret. ergo Deus excæcationem conuertit in bonum excæcatorum.

¶ 3 Præt. Deus non est[h] psonarū acceptor, *ut diciẽ act. 10. Sed quorundā excæcationē ordinat ad eorū salutē, sicut quorundā Iudęorū, q excæcati sunt ut Christo nō crederē, & nō credētes occiderent, & postmodū cōpuncti cōuerterenẽ, sicut de qbusdā legiẽ Act. 2. ut patet p Au. ī li. de qōnibus Euāgelii. ergo De⁹ oium excæcationē ɔuertit i eorū salutē. *Lib. 3. ex Math. ca. 14. in med. to. 4.

SED CONTRA. Nō sunt facienda[h] mala, ut ueniāt bona, ut diciẽ Rom. 3. sed excæcatio est malū. ergo Deus non excæcat aliquos propter eorū bonum.

RESP. Dcendū, q excæcatio est quoddā pambulum ad pctm̄. Peccatum aũt ad duo ordinaẽ, ad unū quidē p se. s. ad dānationē: ad aliud aũt ex diuinā misericordia, uel prouidentia. s. ad sanationē, inquantum Deus pmittit aliquos cadere in pctm̄, ut pctm̄ suū agnoscentes, humilientur, & conuertātur, sicut *Aug. dicit in li. de natura & gratia. vñ & excæcatio ex suẽ natura ordinatur ad dānationē eius, qui excęcatur, pp qđ poniẽ ẽt reprobationis effectus: sed ex diuina misericordia excæcatio ad tps, ordinatur medicinaliter ad salutē eorū, qui excæcātur. sed hęc mia, non oibus impenditur excęcatis, sed pdestinatis solū, quibus omnia cooperantur in bonū, sicut diciẽ Ro. 8. Vñ[m] quantū ad quosdā excęcatio ordinaẽ ad sanationē, quantū aũt ad alios ad dānationē, *ut Aug. dicit in 3. de quęst. Euangelii. *Ex c. 22. 23. & 28. to. 7. concl. m *ex Mat. ca. seu q. 14. to. 4.

AD PRIMVM ergo dcdm̄, q omnia mala, q̄ Deus facit, uel pmittit fieri, ordinanẽ in aliqđ bonū, non tamen sp in bonū eius in quo est malū: sed qñque ad bonum alterius, uel ẽt totius uniuersi. sicut culpam Tyrānorum ordinat in bonū Martyrū, & pęnam damnatorum ordinat ad gloriam iustitiæ suę.

AD

Ad 2m dicendum, q Deus non delectaẽ in perditione hoium, quantum ad ipsam perditionẽ: sed rõne suæ iustitiæ, uel pp bonũ, quod inde puenit.

Ad 3m dicendum, q hoc q Deus aliquorũ excæcatione ordinat in eorũ salutẽ, misericordiæ est: q aũt excæcatio aliorũ ordineẽur ad eorum damnationem iustitiẽ est: qd aũt misericordiã quibusdam impendit, & non omnibus, non facit personarum acceptionem in Deo, sicut in primo * dictum est.

*p.p.q.23 ar.3.ad 3

Ad 4m dicendum, q mala culpæ non sunt facienda ut ueniant bona: sed mala pœnæ sunt inferẽda propter bonum.

QVAESTIO LXXX.

De causa peccati ex parte diaboli, in quatuor articulos diuisa.

Deinde Considerandum est de causa peccati ex parte diaboli.

Et Circa hoc quæruntur quatuor

¶Primo, Vtrum diabolus sit directe causa peccati.

¶Secũdo, Vtrum diabolus inducat ad peccandum, interius persuadendo.

¶Tertio, Vtrum possit necessitatem peccandi inducere.

¶Quarto, Vtrũ oia pctã ex diaboli suggestione proueniãt.

Articvlvs I.

Vtrum diabolus sit homini directe causa peccandi.

Ad primvm sic proceditẽ. Vĩ q diabolus sit homini directe cã peccandi. Pctm.n.directe in affectu cõsistit: sed * Aug. dicit 4. de Trini. q diabolus suæ societati malignos affectus h inspiraẽ. Et † Beda sup Act. dicit, q diabolus aiam in effectũ malitiæ h trahit. & * Isid. dicit in lib. de summo bono, q diabolus corda hoium occultis cupiditatibus h replet ergo diabol9 directe ẽ cã peccati.

¶2 Præt. † Hiero. dicit, q h sicut Deus est pfectior boni, ita diabolus est pfectior mali: sed De9 est directe cã bonorum nostrorum. ergo diabolus est directe causa peccatorum nostrorum.

¶3 Præt. * Philoso. dicit in quodã cap. Ethicæ Eudemicæ, q oportet esse quoddã principiũ extrinsecũ humani consilii: consilium ãt humanũ nõ solũ est de bonis sed ẽt de malis. ergo sicut Deus mouet ad consiliũ bonum, & p hoc directe est cã boni: ita diabolus h mouet hoiem ad cõsiliũ malũ, & p hoc sequiẽ, q diabolus directe sit causa peccati.

Sed contra est, quod Aug. probat in 1. & 3. de lib. arb. q nulla alia re fit mens hois serua libidinis, si ppria uoluntate: sed hõ nõ fit seru9 libidinis nisi p pctm ergo cã peccati non põt esse diabolus sola propria uoluntas.

Resp. Dicendũ, q pctm act9 quidã est. vñ hoc modo põt esse aliquid directe cã peccati, per quẽ modũ aliquis directe est cã alicuius actus: quod quidem nõ

G contingit nisi p hoc, q propriũ principiũ illius actus mouet ad agendum. Proprium aũt principium actus peccati est uoluntas quia omne pctm est d uoluntãrium. unde nihil põt directe esse cã peccati, nisi quod põt mouere uoluntatem ad agendũ. Voluntas aũt sicut supra dictum est, à duobus moueri põt. Vno modo ab obiecto, sicut dr̃, q appetibile apprehẽsum mouet appetitũ

H Alio mõ ab eo, qd interius inclinat uoluntatem ad uolẽdũ hoc aũt non est nisi, uel ipsa uoluntas, uel Deus, ut * s. ostensum est. Deus aũt non põt esse cã peccati, ut * dictum est. Relinquiẽ ergo q ex hac parte m sola uoluntas hois sit directe cã peccati eius.n Ex parte aũt obiecti põt intelligi, q aliquid moueat uoluntatẽ tripliciter. Vno mõ, ipsum obiectum ppositum, sicut dicimus,

I q cibus excitat desiderium hois ad comedendum. Alio modo, ille, qui pponit, uel offert hmõi obiectum. Tertio modo, ille, qui psuadet obiectum propositum habere rõnem boni, quia, & hic aliqualiter proponit proprium obiectũ uoluntati, quod est rõnis bonum uerum, uel apparẽs. Primo igiẽ modo res sensibiles exterius apparentes mouent uoluntatem hominis ad peccandũ:

K secundo aũt & tertio modo, uel diabolus, uel ẽt hõ põt incitare ad peccandũ, uel offerendo aliquid appetibile sensui, uel psuadendo rationi. Sed nullo istorũ trium modorũ põt aliquid esse directa causa peccati: qa uoluntas non ex necessitate mouetur ab aliquo obiecto, nisi ab ultimo fine, ut * supra dictũ est: vñ non est sufficiẽs causa peccati neq; res exterius oblata, neq; ille, qui eã proponit, neque ille, qui persuadet. unde sequitur, q p diabolus nõ sit causa peccati directe, uel suffi-

*Q.10.ar. 2. & p.p. q.106 ar. 2. & q.105.ar.4. concl.

P

cienter

SVPER Q. LXXX, ART. I.

Cap.2.d.25.q.1.con.3. Medina ar.1.

In ar.1.q.8n dubiũ occurrit circa propositionem in litera positã .s. esse causam directe alicuius actus non contingit nisi p hoc q ppriũ principium illius actus mouet ad agendũ. Aut nanq; hæc ppositio intelligitur absolute ut sonat, s. nihil est directe cã actus nisi &c. aut limitate ad actũ alterius pp materiã subiectam, de qua est sermo, cã s extrinseca q hõ peccet. Si primo modo, obstat illi illa maxima, Deus põt supplere uicẽ causæ secundæ. Si secundo modo obstat lfa, quæ principium actus uoluntarii, uoluntatem .s. ad agendũ moueri subiungit non solũ à Deo, sed à se si n. de extrinseco uñ mouere esset sermo in illa propositione, ipsummet non connumeraretur subsumendo.

419 Porrecta pro totum. Sup.q.75 ar.1 Et 3. q.8 ar.7. Prima q.3 ar.3 & 4. Et quol. 3.artic.8. corp.

*Augu.4. de Tri.c. 12. circa princ.10. 3.

† c.5.act. circa pri. illius to. 2.

*ex lib.1. ca.5.& li. 2. cap.41.

† li.2.cõc. Ionin. a. nõ longe a princ. to.3.

*li.7.mo. eudemiorum c.18

¶Ad hoc dr, q neutro modo ppositio litteræ intelligitur. Qd .n. nõ intelligatur primo modo, patet ex hoc, q nullũ principium mere naturale esset cã directe actus proprii, eo qd nullũ tale mouet seipsum ad agendũ. Si.n. ad causandum directe actum, exigiẽ qd moueat ad agendũ proprium illius actus principiũ, absq; ulla ambiguitate sequitur, q nec calor sit directe cã calefaciẽdi, nec frigefaciẽdi, nec lux illuminãdi &c. Quod uero nec secũdo modo intelligatur, ex ipsa suppositione patet: quis nãq; diceret quippiã q non habitaiẽ doctrinæ addit author eiuã uoluntatẽ moueri à se. Si cũ formaliter contextus lfæ conspiciaẽ, apparebit, q est uera, & formalis subiũpno: ac p hoc oportet maiorẽ ppositionẽ cõem esse ad causas intus, & extra. & uera sic est. Intendit igiẽ author, q ad esse directe cãm actus, q est alicuius actus, siue illud aliquid sit idẽ, siue diuersum à cã, exigiẽ q cã ppriũ principiũ illius actus moueat ad agẽdum, ita, qd in hac ppositione duo continenẽ. alterũ qd supponitur .s. actũ existere alicuius principii executiui: & p hoc includuntur oia principia propria actuũ tã naturaliũ, q̃ alalium. Alterũ qd docemur. s. quid requiraẽ ad esse causam directe actus existẽtis ab aliquo principio executiuo. & dicimus, q exigitur q moueat illud ppriũ ad agendũ siue hoc sit idẽ cũ illo principio executiuo, siue diuersum. Est igiẽ sens9 ppositionis, q supposito, q actus sit alicuius principii principiãtis ipsum executiue, ut calor calefacit, oculus uidet, uolũtas uult, & hmõi, ad hoc q aliqd siue idẽ, diuersum sit cã directe calefactionis uisionis uolitionis illi9 ultra illud principiũ non absolute, sed in quantũ est cã executiua, oportet q moueat principiũ illud exequẽs ad agendũ. Et hunc sensum insinuãs uerba lfæ in ly alicuius: nõ.n. ly, alicuius cadit supra ly actus, sed cadit supra subintellectũ principiũ ac si dixisset. Act9 q est alicui9. & p hoc soluũtur obiectiones nam neq; naturalia principia excluduntur à directa cãlitate executiua actuũ, nec ã potẽtiæ diuinæ aliquid adimitur oportet.n. si ipsa cã actũ meũ, q me moueat ad agendum: quis actus qui esset meus, posset sine me cãre.

*li.1.c.13 circa pri to.1. & li.5.ca. 18.

D. 1006.

* Q.9.ar. 3.4.5.& 6

* Q.9.ar. 3.4.5.& 6

*q.79.ar. 1.

concl. m

cienter, sed solum per modum persuadentis, uel A proponentis appetibile.

AD PRIMVM ergo dicendū, q omnes illæ authoritates, & si q similes inueniantur, sunt referendæ ad hoc, q diabolus suggerendo, vel aliqua appetibilia proponendo inducit in effectum peccati.

AD 2m dicendum, q similitudo illa est attēdēda q̄tū ad hoc, q diabolus quodāmō est cā peccatorū nostrorum, sicut Deus est aliquo modo cā bonorū nostrorum, non tñ attenditur quantum ad modum causandi: Nam Deus causat bona interius mouendo voluntatem, quod diabolo conuenire non pōt.

AD 3m dicendū, q Deus est vniuersale principiū B omnis interioris motus humani: sed q determinet ad malū consiliū uoluntas humana, hoc directe q̄dem est ex voluntate humana, & à diabolo p modum persuadentis, uel appetibilia proponentis.

SVPER Q. LXXX. ART. II.

Medina art. 2.

410 *Porrecta per totum.* Mal. q. 3. ar. 4. & q. 16. ar. 11. Ezquol. 3. ar. 8. cor.

IN art. 2. nota, q hinc habet, q̄uo in mulierib. aliis, q̄ dæ visiones habere, tāti ex dæmonū illusibe, aut humorū & spiritū cōmutatione pōt vt uigilantes imaginent, & appareat eis sic esse in re, sicut cōtingit dormiētib. vñ somn āt. Accidit n q aliq. patiat uig lanr. qd aliter patitur dormiens, ut man feste patet in phreneticu. Notēt aūt hoc rectores religiosarū personarū, ne diuinitatu tribuētes qd naturę, aut dęmonis est, errēt, et errare q; alios faciant.

*p. p. q. 110. ar. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum diabolus possit inducere ad peccandum interius instigando.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ quòd diabolus nō possit inducere ad peccādū interius instigādo. Interiores.n.motus aiæ sunt q̄dā opera uitę: sed C nullū op⁹ vitę pōt esse nisi à principio h intrinseco, nec ēt opus aīæ uegetabilis, qd est infimum inter opera uitæ. ergo diabolus fm interiores motus non potest hominem instigare ad malum.

¶2 Præt. Omnes interiores motus fm ordinē naturę à sensibus exterioribus oriuntur: sed h p̄ter ordinē naturæ aliquid operari, est solius Dei, ut in primo* dictū est. ergo diabolus nō pōt in in- D terioribus motibus hoīs aliquid operari, nisi secundum ea, quæ in exterioribus sensibus apparent.

¶3 Præt. Interiores actus animæ sunt intelligere, & imaginari: sed quantū ad neutrū horum pōt diabolus aliquid operari, q̄a, ut in primo habitū est, diabolus nō imprimit in intellectū humanū: in h phatasiam ēt vr̄ q imprimere non possit, quia formę imaginatæ tanq̄ magis spirituales, sunt digniores q̄ formę, quæ sunt in materia sensibili, quas tñ diabolus imprimere nō pōt, vt* patet ex his, q̄ in primo habita sunt. ergo diabolus non potest secundum interiores motus inducere hominem ad peccatum.

*p. p. q. 110. art. 2.

SED CONTRA est, q̄a fm hoc nunquàm tentaret hoiem, nisi uisibiliter apparēdo: qd patet esse falsū.

RESP. Dicendum, q interior pars aiæ est intellectiua, & sensitiua. Intellectiua aūt cōtinet intellectū & uoluntatē. & de uoluntate qdē iā* dictū est, q̄uo ad eā diabolus se habet. Intellectus aūt p se q̄dem mouet ab aliquo illumināte ipsum ad cognitionē veritatis, q diabolus circa hoiem non intendit, sed magis obtenebrat rōnē eius ad cōsentiēdū peccato, q̄ qdē obtenebratio ꝓuenit ex phantasia, & appetitu sensitiuo: vñ tota interior operatio diaboli esse vr̄ circa phantasiā, & appetitū sensitiuū, quorū

*Art. pc.

vtrūq. cōmouēdo pōt inducere ad pcīm. Pōt.n. operari ad hoc, q imaginationi aliquę formę imaginarię p̄sentent. pōt et facere, q appetitus sensitiuus cōcitet ad aliq̄ passionē.* Dictū est.n. in 1. li. q natura corporalis spūali naturaliter obedit ad motū localē. vñ, & diabolus oīa cāre pōt, q̄ ex motu locali corporū inferiorū ꝓuenire possunt, nisi uirtute diuina reprimat. Quòd aūt aliquæ formę repræsentent imaginatiōi, sequitur q̄nq; ad motū localē. Dicit.n.* Philos. in lib. de somno, & vigilia, q cū aīal dormierit, descēdēte plurimo sanguine ad principiū sensitiuū, simul descēdūt motus, siue impressiones relictę ex sensibiliū motionibus, q̄ in sensibilibus spēbus cōseruant, & mouent principiū apprehensiuū, ita q apparent, ac si tūc principiū sensitiuum à reb. ipsis exteriorib. immutaret. vñ talis mot⁹ localis spirituū, uel humorū, ꝓcurari pōt à dęmonibus, siue dormiāt, siue uigilēt hoīes: & sic sequit q hō aliqua imaginet. Sitr ēt appetitus sensitiuus cōcitat ad aliquas passiōes fm quēdā determinatū motū cordis, & spirituū: vñ ad hoc ēt diabolus pōt cooperari. Et ex hoc q passiones aliquę cōcitatur in appetitu sensitiuo, sequit q & motū, siue itētionē sensibilē p̄dicto mō reductā ad principiū app̄hēsiuū magis hō p̄cipiat: q̄a ut* Philos. in eodē lib. dicit, Amātes modica similitudine in apprehēsionē rei amatę mouent. Cōtingit ēt ex hoc, q passio est cōcitata, ut id, qd ꝓponit imaginationi, iudicet ꝓsequendū: q̄a ei, q̄ à passione detinet, vr̄ esse bonū id, ad qd per passionem inclinatur. Et per hunc modum** interius diabolus inducit ad peccandum*.

*p. p. q. 110. ar. 3.

*c. 3. pan- lo ah medium t. 2.

*cap. 2. a med. t. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q opera uitę semper etsi sint ab aliquo principio intrinseco, tamen ad ea potest cooperari aliquod exterius agēs: sicut etiam ad opera animæ uegetabilis operatur calor exterior, ut facilius digeratur cibus.

concl.

AD 2m dicendum, q hmōi apparitio formarum imaginabilium nō est oīno præter ordinē naturæ, nec est p solū imperium, sed p motum localem, ut * dictum est. Vnde patet responsio ad 3m, quia formæ illæ sunt à sensibus acceptæ primordialiter.

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum diabolus possit necessitatem inferre ad peccandum.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̄ q diabolus possit necessitatē inferre ad peccādū. E Ptās enim h maior pōt necessitatē inferre minori: sed de diabolo dr̄ Iob. 41. Non est ptās super terrā, q̄ ei ualeat cōparari. ergo pōt homini terreno necessitatem inferre ad peccandum.

¶2 Præt. Rō hominis non potest moueri nisi fm ea, quæ exterius sensibus proponuntur, & imaginationi h repræsentantur: quia omnis nostra cognitio ortū habet a sensu, & nō est intelligere sine phantasmate, ut dr̄ in lib.

SVPER Q. LXXX. ART. III.

Med. art. 3.

IN ar. 3. in th sione ad 3 dubiū occurrit. nā hæc doctrina retractat̄ infectus in tertia parte in q. de tentatione Chri, ubi ex illamet auhoritate Aguft. authordicit q non pōt esse abiq; peccato tētatio à carne: n&n cōparatur se dicta hic, & ibi. Nā ibi di, q concupiscentia carnis aduersus spiritum, non pōt esse absq; peccato: hic dr̄ non est pētm, qn et ratio actualiter resistit. non semper ergo est peccatum.

41 ſ *Porrecta per totum.* Mal. q. 3. ar. 3. ad 9. & 2. 4. co. & q. 16. ar. 11. ad 10. & art. 12. ad 10.

¶Ad hoc dr̃, q̃ ista nõ contrariantur adinuicem: ibi nanq; dr̃, q̃ semper est pc̃m, cũ caro concupiscit aduersus spiritum. qd ibi discutiendum est Dño concedente: hic aũt nihil cõtra dictã uniuersalẽ di Non.n. dr̃, q̃ aliqñ nõ ẽ pc̃m, sed dr̃, q̃ qñ ei ratio actualiter resistit, nõ est pc̃m, quod nihil repugnat illi, qm̃ uerũ tale qñ inuenitur, non affirmatur: nõ non asseritur, q̃ concupiscenti carni aduersus ipsum aliqñ ratio totaliter resistit hoc enim illi uniuersali contradiceret, sed asseritur, q̃ qñ rõ resistit, non est pc̃m: quod æquiualet conditionali, Si rõ resistit, non est pc̃m. Et intẽdit author hic solum satisfacere argumento pro præsenti materia, qua tractat de potestate diaboli: & dicere, q̃ concupiscẽte carne aduersus spiritũ nõ consurgit pc̃m ex concupiscentia, q̃ põt facere diabolus, sed ex non resistentia rõnis, quę nõ subiacet potestati dæmonis: quia concupiscentia ista, si rõ ei resistit, nõ est peccatũ, sed materia exercendæ uirtutis. Et hoc sat est argumento, qa dato q̃ semper sit peccatum, ut Aug. dicit, non tñ ad illud necessitat dæmon, qui ad non resistentiam rõnis necessitare nequit. Virum autem possibile sit rationem concupiscenti actualiter carni totaliter resistere, indiscussum dimittitur, ut impertinens.

¶De quarto articulo eiusdem 80. q. nihil occurrit scribendũ.

*At. prçc. q. 1. 22. circa princ. tom. 4.
*Li. 19. de ciu. Dei c. 4. ań me. illius c. 5.
*At. prçc.
concl. m
*Q. 77. ar. 7.

de anima: sed diabolus põt mouere imaginationem hoĩs, ut dictũ* est, & ẽt exteriores sensus. dicit enim † Aug. in li. 83. q. q̃ serpit hoc malum, s. quod est à diabolo, per oẽs additus sensibiles, dat se figuris, accõmodat se coloribus, adhæret sonis, infundit se saporibus. ergo potest rationem hominis ex necessitate inclinare ad peccandum. F

¶3 Præt. Secundum* Aug. Nonnullum pc̃m est, cum caro concupiscit[h] aduersus spiritum: sed concupiscentiã carnis diabolus [h] põt cãre, sicut, & cæteras passiones, eo mõ quo* supra dictũ est. ergo ex necessitate potest inducere ad peccandum. G

Sed contra est, quod dicit 1. Pet. vlt. Aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens, circuit quærens quẽ deuoret, cui resistite fortes in fide. Frustra autẽ talis admonitio dareť, si hõ ei ex necessitate succumbere. non ergo potest homini necessitatẽ inducere ad peccandum.

Resp. Dicendũ, q̃ [m] diabolus ꝓpria virtute, nisi refrænetur à Deo, potest aliquẽ inducere ex necessitate ad faciendum aliquẽ actum, qui de suo genere pc̃m est: non autem põt inducere necessitatem peccandi.[n] quod patet ex hoc, q̃ hõ motiuo ad peccandum non resistit nisi p rõnẽ, cui* usũ totaliter impedire põt mouendo imaginationẽ, & appetitũ sensitiuũ, sicut in arreptitijs patet: sed tũc rõne sic ligata, quicquid hõ agat, non imputať ei ad pc̃m: sed si rõ nõ sit totaliter ligata, ex ea parte qua est libera, põt resistere peccato, sicut * supra dictũ est. Vñ manifestũ est, q̃ diabolus nullo modo potest necessitatem inducere homini ad peccandum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd non qualibet potestas maior homine, potest mouere uoluntatẽ hominis, sed solus [d] Deus, ut supra habitũ est.* K

Ad 2m dicendum, quòd illud quod est apprehensum per sensum uel imaginationem, non ex necessitate mouet uoluntatem, si homo habeat vsum rationis, nec semper huiusmodi apprehensio ligat rationem.

Ad 3m dicendum, q̃ concupiscentia [d] carnis cõtra spiritum, quando ratio ei actualiter resistit, nõ est pc̃m, sed materia exercendæ uirtutis. Quod autem ratio ei non resistat, non est in potestate diaboli: & iõ non potest inducere necessitatem peccati.

P. 113.
*Q. 9. ar. 6
D. 445.

Articvlvs IIII.

Verum omnia peccata hominum sint ex suggestione diaboli.
Medina artic. 4.

Ad qvartvm sic proceditur. Videť q̃ oĩa pc̃ã hoium sint ex suggestioni diaboli. Dicit eñ * Dionysi. 4. cap. de diui. no. q̃ multitudo dæmonum [k] causa est omnium malorum, & sibi, & alijs.

¶2 Præt. Quicunque peccat mortaliter, efficitur seruus diaboli, sm̃ illud Ioan. 8. Qui facit pc̃m, seruus est peccati: sed ei aliquis in seruitutem addiciť, à quo [h] est superatus, ut dicitur 2. Pet. 2. ergo quicunque facit peccatum, superatus est à diabolo.

¶3 Præt. † Greg. dicit, q̃ pc̃m diaboli est irreparabile, quia cecidit nullo [h] suggerente. si igitur aliqui homines peccarẽť ꝑ liberũ arb. nullo suggerẽte, eorũ pc̃m esset irremediabile, quod patet esse falsum. ergo oĩa peccata humana à diabolo suggeruntur.

Sed contra est, qđ dr̃ in li. * de ecclesiasticis dogmatib. Nõ oẽs cogitationes nr̃ę malæ à diabolo excitanť, sed aliquoties ex nr̃i arbitrij motu emergũt.

Resp. Dicendum, q̃ [m] occasionaliter qdẽ, & indirecte diabolus est cã oĩum peccatorũ nostrorũ,* inquantũ induxit primũ hoiem ad peccãdũ, ex cuius pc̃õ intm̃ uitiata est humana natura, ut oẽs ad peccandũ ꝓcliues simus: sicut diceretur esse cã cõbustiõis lignorũ, q ligna siccaret, ex quo sequereť, q̃ facile incenderenť. [p] Directe aũt nõ est cã oĩum peccatorũ humanorũ, ita q̃ singula pc̃ã ꝑsuadeat. ¶ Qđ Origines ꝓbat ex hoc, qa ẽt si diabolus non esset, hoĩes haberent appetitũ ciborũ, & uenereorum, & similium: qui posset esse inordinatus, nisi ratione ordinaretur, quod subiacet libero arbitrio.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ multitudo dæmonum est causa omnium malorum nostrorum, secundum primam originem, ut * dictum est.

Ad 2m dicendũ, q̃ nõ solũ fit seruus alicuius, q ab eo superať, sed ẽt, q ei uoluntarie se subijcit: & hoc mõ fit seruus diaboli, q motu proprio peccat.

Ad 3m dicendũ, q̃ pc̃m diaboli fuit irremediabile, qa nec aliquo suggerẽte peccauit, nec habuit aliq̃ ꝓnitatẽ ad peccandũ ex pcedenti suggestione causatam, quod de nullo hoĩs peccato dici potest.

41 [l]
Porrecta per totum.
Prima parte q. 63. a. 2. co. & q. 114. ar. 1. Et 3. q. 8. ar. 7. ad 2. Et mal. q. 3. ar. 5.
*c. 4. par. 4. parum a prin.
† hoc hẽt formaliter Ansel. lib. 2. cur Deus hõ c. 21. circa me. Greg. ẽdit. 9. moral. c. 16. hĩ ad sen som. & li. 4. c. 9.
*c. 82 hic liber ẽ inter opera Aug. t. 3.
concl. m
concl. p
*lib. 3. periar. c. 2.
*In corp. art.

QVAESTIO LXXXI.

De causa peccati ex parte hominis, in quinque articulos diuisa.

Deinde considarandum est de cã peccati ex parte hoĩs. Cũ aũt hõ sit cã peccati alteri homini exterius suggerendo, sicut, & diabolus, habet quẽdã spãlem modũ causandi peccatum in alterum per originem: unde de peccato originali dicendum est.

¶Et circa hoc tria considerãda occurrunt. Primo, de eius traductione. Secũdo, de eius essentia. Tertio de eius subiecto.

Svper Q. LXXXI. Art. 1.
Ferr. 4. cit. c. 50. 51. 52.
Egid. 2 s d. 30. q. 1. a. 2.
Tho. arg d. 30. ar. 2.
Ric. d. 30. q. 1.
Scot d. 30 q 1.
Cap. 2. d. 30 q 1. con. 2. & d. 31. q 1. con. 3.
Medina art. 1.

In ar. 1. q. 81. dubiũ primo Nouitiorũ occurrit, quo pacto stat declaratio authoris de mõ, quo originale pc̃m traduciť. Proportionalis nãq; similitudo ꝺ pc̃õ mẽbri, ac uolũtatis mouẽtis illud, & huius hoĩs ad primũ parẽtẽ generãtẽ ipsũ, inconsona est. Nã qa uolũtas mẽbrum quoddã est mouet ad executionem

ET circa primum quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrũ primum peccatũ hominis deriuetur per originem in posteros.

¶Secũdo, Vtrũ omnia alia peccata primi parentis, uel etiã aliorum parentum, per originem in posteros deriuentur.

¶Tertio, Vtrum peccatum originale deriuetur ad omnes, qui ex Adam per uiam seminis generantur.

¶Quarto, Vtrum deriuaretũ ad illos, qui miracolose ex aliqua parte humani corporis formarentur.

¶Quĩto, Vtrũ si fœmina peccasset, uiro nõ peccãte, traduceretur originale peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum primum peccatum primi parentis traducatur per originem in posteros.

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ ꝙ primum peccatũ primi parentis non traducatur ad alios ꝑ originem. Dicitur enim Ezechiel. 18. Filius nõ portabit iniquitatẽ [h] patris: portaret aũt, si ab eo iniquitatẽ traheret. ergo nullus trahit ab aliquo parẽtum per originẽ aliqđ peccatũ.

¶2 Præt. Accidens non traducit per originem, nisi traducto subiecto, eo ꝙ accidens non transit de subiecto in subiectũ: sed anima rationalis, q̃ est subiectum culpæ, non traducitur per originem, ut in primo ostensum est. ergo neq; aliqua culpa per originem traduci potest.

¶3 Præt. Oẽ illud qđ traducitᷣ ꝑ originem humanam, cãtur ex semine. sed semen non pôt causare peccatum, eo ꝙ caret rationali parte aïæ, quæ sola pôt esse causa peccati. ergo nullũ peccatum potest trahi per originẽ.

¶4 Præt. Qđ est [h] perfectius in natura, uirtuosius est ad agendũ: sed caro ꝑfecta non pôt inficere animam sibi unitã, alioquin anima nõ posset emundari a culpa originali, dum est carni unita. ergo multo minus semen potest inficere animam.

¶5 Præt.* Philosophus dicit in 3. Ethicorum, ꝙ ꝑꝑ naturam turpes, nullus [b] increpat: sed eos qui A ꝑꝑ desidiam, & negligentiam. dicuntur aũt natura turpes, qui hẽnt turpitudinem ex sua origine. ergo nihil qđ est ꝑ originẽ, est increpabile, neq; peccatum.

SED CONTRA est, qđ Apostolus dicit Roma. 5. Per unũ hoiem peccatum in hunc mundum intrauit: quod non pôt intelligi ꝑ modum imitationis, uel incitationis propter hoc, quod dicit Sapien. 2. Inuidia diaboli mors B intrauit in orbem terrarum. restãt ergo quòd per originem à primo homine peccatum in mũdum intrauit.

RESP. Dicendum, ꝙ [a] ſm fidẽ catholicam est tenendum, quòd primum peccatum primi hominis originaliter transit in posteros [a]: propter quod etiam pueri mox nati deferuntur ad baptismum tanq̃ ab aliqua infectione culpæ abluendi. Contrarium est C autem hæresis Pelagianæ, ut patet per* Augustinum ĩ plurimis suis libris. Ad inuestigandum autem qualiter peccatũ primi parentis originaliter possit transire in posteros, diuersi diuersis uiis processerũt. Quidam enim considerantes, quòd peccati subiectum est anima rationalis, posuerunt, quòd cum semine rationalis anima traducatur, ut sic ex infecta anima infectæ animę D deriuari uideant. Alii uero hoc repudiantes tanquàm erroneũ, conati sunt ostendere, quomodo culpa aïæ parentis traducitᷣ in prolem, ẽt si anima non traducatur, per hoc quòd corporis defectus traducuntur à parente in prolem: sicut leprosus generat leprosum, & podagric⁹ podagricum, propter aliquã corruptionem seminis, licet talis corruptio non dicatur lepra, uel podagra. Cum autem corpus sit propor E tionatum animæ, & defectus animæ redundent in corpus, & econuerso: simili mõ dicitur, quòd culpabilis defectus animæ per traductionem seminis in prolem deriuatur, quamuis semen actualiter nõ sit culpæ subiectum. Sed omnes huiusmodi uiæ insufficientes sunt: quia dato ꝙ aliqui defectus corporales a parente transeant in prolem per originem, & etiam aliqui defectus animæ ex consequenti propter corporis indispositionem, sicut interdum ex fatuis fatui generantur: tamen hoc ipsum, quod est ex origine aliquem defectum habere, vĩ excludere rationẽ culpæ, de cuius ratione est, ꝙ sit uoluntaria. Vnde etiam posito, ꝙ anima rationalis

nẽ culpæ ideo membrũ culpæ particeps fit: generent enim aũt non mouet generationis motione hũc hoiem existentem ad culpã, sed facit hunc hominem esse cum tali defectu, quo nõ fit particeps culpæ, sed pœnæ, uel defect⁹ potius. ¶Ad hoc dr, ꝙ similitudo consonet, & optime declarat intentum, si attẽdimus ad illud qđ est per se. In motione. n. membri uoluntate per se, sic ꝙ membrum constituitur in hoc ꝙ est ei esse instrumentũ uoluntatis ad tale opus, & ex hoc ipso, supposito ꝙ sit capax culpę instrumentum illud culpæ fit particeps: & similiter in ğatione huius hoĩs ab Adam, per se, hi ꝙ hic hõ cõstituitur in hoc ꝙ est esse membrum Adæ, ut capitis. Ex hoc nanque, ꝙ per semen ab ipso generatur, eius membrum fit, adeo ꝙ si aliter generaretur, aut fieret, non esset eius mẽbrum. ex hoc eũt ꝙ eius membrũ est, supposito ꝙ susceptiuũ culpæ participes fit culpæ, & non solum pœnæ. Generatiua ergo motio sic detinotioni imperatiuæ in hoc, qđ est unã quæ cõstituere motũ in hoc qđ est esse aliquid mouentis, ut sic possit ei imputari ad culpam p̃ex supposita eius capacitate. Quòd aũt ibi membrum ꝑfit, & hic nõ, nihil efficit, immo ꝓportionalitatem adiuuat: qa sicut ad culpã actualẽ mouet p̃existens, ita mouens ad culpam originalem mouet, i. ducit de potentia ad actum non p̃existens: contra rõnem namq; eius quod oritur, est præexistere. ¶In eodem artl. aduerte, ꝙ author positionem, quã in scđo sent. dist. 30. sequutus est, licet non totaliter arguere uideatur: si tñ diligentius cõsideretur litera, dum arguitur insufficientiæ secunda uia, posita illa olim sua reprehenditur. Nam ibi posuit peccatũ originale contrahi per originem, sicut podagram uel stultitiam, redundante in formã conditione materiæ, & habere rõnem culpæ ꝑꝑ uoluntatẽ parentis. Hic aũt licet de isto uoluntario non fiat mentio referẽdo illam opinionẽ, subintelligitur tñ, ut puto, tanq̃ cõmune confessum ab omnibus, quod hoc est uoluntarium aliena uoluntate. Reprehenditur autem hæc positio tãquam insufficiens, quia non saluat rõnem uoluntarij ẽt aliena uolũtate, sic quod sufficiat ad rõnem culpæ in hoc genito: qm̃ totum hoc qđ illa positio dicit acceptatum, ut uerificatur de Sorte ſcđm se. Est nemq; secundum se habens conditiones formæ coaptatas materię cõditionibus, uoluntarie Adæ uolũtate cõtrectas ab eo, & tñ defectus ille non est culpa Sortis secundũ se. Quia ergo oportet ad saluandum uoluntarium requisitum ad culpam huius absq; propria uoluntate, ponere hunc hoiem esse aliquid alienæ uoluntatis, ut sic sit uolũtarius defectus uoluntate propria non ſcđm se, sed secundũ qđ membrum alterius, à quo inchoat hæc culpa. Et hoc cõpositum est à prædictis positionibus, nõ arguunt: & ponitur alia uia, qua saluatur sufficienter ratio uoluntarij per hoc, ꝙ ponitur in Sorte hoc peccatũ, ut est mẽbrũ Adæ: & ex cõsequenti in ipso secundum se. ¶In rñsione ad tertiũ in eodẽ artic. nota, ꝙ culpam esse uirtualiter

477 *Porrecta per totum.* 3. q. 19. a. 4. ad 1. & 2. d. 31. q. 1. art. 1. & 4. cõtra G. 50. 51. & 52. & mal. q. 4. art. 1. & opusc. 3. c. 201. 202. 203. & 204. Et Ro. 5. lec. 3.

*q. 118. a. 1.

*Cap. 5. a med.

uel.

*Li. 1. retrac. c. 9. ad fin. to. 1. li. 3. cõtra Iul. c. 2 me. to. 9. & li. De bo. perseuer. c. 11. & 12. to. 7.

ticet in semina accipiendum est concomitanter, & nõ principaliter. In semine nanq; est uirtualiter natura humana, quã cõcomitatᷣ culpa originalis ita q̃ nõ oportet aliquã intentionalẽ qualitatẽ in semine fingere, quæ pductiuum sit culpæ. Hoc .n. nec sumaauit author, cũ culpa nihil entitatis sit, & concomitanter fiat, & sufficiens sit semẽ decisum à natura destituta iustitia originali. Verba aũt authoris in q̃stione de Malo, quæst. quarta, arti. primo ad nonũ, non significãt oppositum: sed q̃ priuatio iustitiæ originalis in semine illo mõ quo in semine saluatᷣ, ex defectu spectat ad genus moris uirtualiter, non quia est actu moralis, sed quia tẽdit ad morale peccatum: & sic illa priuatio est q̃dam intentio mali moralis, & malum morale est in ea intentionaliter, sicut color in aere, & aĩa in semine. Et tenet similitudo quo ad hoc, quia intentio ordinatᷣ ad illud, cuius dr̃ intentio, non quo ad esse entia positiua, cũ hoc de priuatione dici, nõ possit, etiam si fingendi detur licentia.

¶ Et hæc de ista materia dicta sufficiãt: quia euacuant oẽs difficultates necessarias.

*Ca. 5. to. 5.

*In prædi ca. ca. de specie à medio illius to. 5.

traduceretᷣ, hoc ipso q̃ infectio aĩæ prolis non esset in eius uoluntate, amitteret rõnẽ culpæ obligãtis ad pœnã, qa ut* Philosophus dicit in tertio Ethicorũ, Nullus improperabit cæco nato, sed magis miserebit. Et iõ alia uia procedẽdũ est dicẽdo, q̃ oẽs hoies, q nascunt ex Adam, possunt cõsiderari ut unus hõ, inquantũ ꝯueniunt in natura, quã à primo parente accipiũt, ſm q̃d in ciuilib. oẽs hoies, qui G sunt unius cõmunitatis, reputãtur quasi unũ corpus, & tota cõmunitas quasi unus hõ. sicut ẽt* Porphyri* dicit, q̃ participatione speciei plures hoies sũt unus hõ. Sic igit multi hoies ex Adã deriuati, sunt tanq̃ multa membra unius corporis. Act* aũt uni* mẽbri, corporalis, puta manus; nõ est uolũtarius aĩæ, q̃ primo mouet mẽbrũ. Vnde homicidiũ q̃d man* cõmittit, nõ imputaretur manui ad peccatũ, si cõsideraretᷣ man* ſm se ut diuisa à corpore, sed imputatᷣ ei inquantũ est aliquid hois, q̃d mouetᷣ à primo principio motiuo hois. Sic igitur inordinatio, q̃ est in isto hoie ex Adã generato, non est uolũtaria uoluntate ipsius, sed uolũtate primi parentis, q mouet motione generationis oẽs, qui ex eius origine deriuantᷣ, sicut uolũtas aiæ mouet oia membra ad actũ. vñ peccatũ, q̃d sic à I primo parẽte i posteros deriuatur, dr̃ originale: sicut peccatũ q̃d ab aĩa deriuatur, ad mẽbra corporis dr̃ actuale, & sicut peccatũ actuale q̃d p membrũ aliq̃d committiᷣ, non est peccatũ illius mẽbri, nisi inquantũ illud mẽbrũ est aliquid ipsius hominis, pp quod nocatur peccatum humanum. Ita peccatum originale nõ est peccatũ huius psonæ, nisi inquantũ hæc psona recipit naturam à primo parente: unde, & uocatur peccatum naturæ, secundum illud Eph. 2. Eramus natura filij iræ. K

Ad primvm ergo dicendum, q̃ filius dr̃ non portare peccatum patris, quia non punitur pro peccato patris, nisi sit particeps culpæ: & sic est in proposito. deriuatur. n. per originem culpa à patre in filium, sicut, & peccatum actuale per imitationem.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ etsi aia si traducatᷣ, qa uirt* seminis nõ põt cãre aiam rõnalẽ, mouet tñ ad ipsam dispositiue: unde per uirtutem seminis traducitur humana natura à parente in prolem, & simul cum natura naturæ infectio. Ex hoc enim fit iste, qui nascitur, consors culpæ primi parẽtis, q̃ naturam ab eo sortitur per quandam generatiuam motionem.

Ad 3m dicẽdum, q̃ etsi culpa non sit actu in semine, est tamen ibi uirtute humana natura, quam concomitatur talis culpa.

Ad 4m dicendũ, q̃ semẽ est principiũ generationis, q̃ est proprius actus naturæ, eius ppagationi deseruiẽs: & iõ magis inficitᷣ aĩa p semen, q̃ per carnẽ iã pfectã, quæ iã determinata est ad personam.

Ad 5m dicendũ, q̃ illud q̃d est p originẽ, nõ est increpabile, si cõsidereᷣ iste, qui nasciᷣ ſm se: sed si consideretᷣ prout refert ad aliq̃d principiũ, sic põt esse ei increpabile, sicut aliquis, q nasciᷣ, patiᷣ ignominiã gñis ex culpa alicuius progenitorũ causatã.

Articvlvs II.

Vtrum etiam alia peccata primi parentis, uel proximorum parentum traducantur in posteros.

Ferr. 4. con. ge. q. 2. — Ægid. 2 S. d. 30. q. 1. ar. 4.
D. Bon. d. 30. ar. 2 q. 1. — Tho. arg. d. 30. ar. 2. — Med. ar. 2.

Ad secvndvm sic procedit. Vr̃ q̃ ẽt alia peccata uel ipsius primi parẽtis, uel proximorũ parentũ traducantᷣ in posteros. ʰ Pœna. n. nunquam H debetᷣ nisi culpæ: sed aliqui puniuntᷣ iudicio diuino pro pctõ pximorũ parentũ, ſm illud Exod. 20. Ego sum Deus zelotes, uisitãs iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã, & quartã gñationẽ. Iudicio ẽt humano in crimine læsæ maiest. filii exhæredantᷣ p pcõ parẽtũ. ergo ẽt culpa pximorũ parẽtũ transit ad posteros. 414

Porrella per totum. 2 di. 30. q. 1. ar. 1. ad 1. Et d. 33 q. 1 a. 1. Et 4. cõ. gẽ. ca. 52. ad 13. Et mal. q. 4. art. 8.

¶ 2 Præt. ʰ Magis põt transferre in alterũ id, q̃d hẽt aliquis à seipso, q̃ id, q̃d hẽt ex alio, sicut ignis magis potest calefacere, q̃ aqua calefacta: sed homo transfert in prolẽ per originem pctm̃ quod hẽt ab Adam. ergo multo magis pctm̃ q̃d ipse commisit.

¶ 3 Præt. Ideo contrahimus à primo parente pctm̃ originale, quia in eo fuimus sicut in principio naturæ, quã ipse ʰ corrupit: sed sic & fuimus in proximis parentib. sicut in quibusdã naturæ principiis, quæ etsi sit corrupta, põt adhuc magis corrũpi p pctm̃, ſm illud Apoc. vlt. Qui in sordibus est, sordescat adhuc. ergo filii contrahunt peccata proximorum parentum per originem, sicut, & primi parentis.

Sed contra. Bonũ est magis diffusiuum sui, q̃ malum: sed merita proximorum parentum nõ traducuntur ad posteros. ergo multo minus peccata.

Respon. Dicendum, q̃ * Aug. hanc q̃õnem monet in Enchir. & insolutam relinquit. Sed si aliquis diligenter attendit, ᵐ impossibile est q̃ aliqua peccata proximorũ parentũ, uel ẽt primi parentis pter primũ, p originẽ traducantᷣ ⁿ. Cuius rõ est, quia hõ generat sibi idẽ in specie, non aũt ſm indiuiduũ. & ideo ea, quæ directe pertinent ad indiuiduũ, sicut psonales actus, & q̃ ad eos pertinent, nõ traducuntᷣ à parentibus in filios. Non. n. Grãmaticus traducit in filium scientiã grammaticæ, quam proprio studio acquisiuit: sed ea, q̃ pertinent ad naturã speciei, traducuntur à parentibus in filios, nisi sit defectus naturæ, sicut oculatus generat oculatũ, nisi natura deficiat: & si natura sit fortis, ẽt aliqua accidẽtia indiuidualia ppagantᷣ in filios, ptinentia ad dispõnẽ

*Cap. 46. & 47. to. 3.

naturæ

naturę, sicut velocitas corporis, bonitas ingenij, & A alia hmōi. nullo aūt mō ea, quæ sunt pure personalia, vt* dictum est. Sicut aūt ad personam ptinet aliqd ſm seipsam, & aliquid ex dono gratiæ: ita ēt ad naturam pōt aliquid pertinere ſm seipsam, s. q̄ causatur ex principijs eius, & aliquid ex dono gratiæ. & hoc modo iustitia originalis, sicut in primo * dictum est, erat quoddā donū gratiæ toti humanæ naturæ diuinitus collatū in primo parente, qđ quidē primus homo amisit per primum pctm̄. vnde sicut illa originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cū natura, ita ēt inordinatio opposita. Sed alia pctā actualia, vel primi parētis, vel aliorū nō B corrūpunt naturā, quantū ad id, qđ naturæ est: sed solū quantū ad id, quod personæ est, idest, ſm pronitatē ad actum: vnde alia peccata nō traducuntur.

*In isto ar.

*q. 100. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ pęna spirituali, sicut * Aug. dicit in epistola ad Auitū, nunquàm puniuntur filij pro parentibus, nisi cōicent in culpa, vel p originē, vel p imitationē, qa oēs aiæ imediate sunt Dei, vt dr̄ Ezec. 18. Sed pęna corporali interdū iudicio diuino, uel humano puniunť filij p parētibus, inquantū filius est aliquid patris ſm corpus.

*Epist. 75. ad Auitū tom. 2.

AD 2m dicendū, q̄ illud, quod habet aliquis ex se, magis pōt traducere, dūmodo sit traducibile: sed C peccata actualia proximorū parentū non sunt traducibilia, quia sunt pure personalia, ut * dictum est.

*In corp. art.

AD 3m dicendum, q̄ primum peccatum corrūpit naturam humanam corruptione ad naturā pertinente: alia uerò peccata corrumpunt eam corruptione pertinente ad solam personam.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatum primi parentis transeat per originem in omnes homines.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ peccatum primi parentis non transeat p originem in oēs hoīes. Mors enim est pęna consequens originale peccatum, sed non omnes, q̄ p̄cedunt seminaliter ex Adā, morientur. illi enim, qui viui reperientur in aduentu Domini nunquàm morientur, vt vr̄, per hoc quod dicitur 1. Thessal. 4. Nos, q̄ viuimus, non præueniemus in aduentu Domini eos, qui dormierunt. ergo illi non contrahunt originale peccatum.

¶2 Præt. Nullus dat alteri, quod ipse nō habet: sed homo baptizatus nō habet pctm̄ originale. ergo nō traducit ipsum in p̄lē.

¶3 Præt. Donū Chri est mai9, q̄ pctm̄ Adæ, vt Apost. dicit Ro. 5. Sed donū Christi nō trāsit in oēs hoīes. ergo nec pctm̄ Adæ.

SED CONTRA est, q̄ Apost. dicit Ro. 5. Mors in omnes pertrāsijt, in quo omnes peccauerunt.

RESP. Dicendum, q̄ * ſm fidē catholicam firmiter est tenendum, q̄ oēs homines, præter solum Christum, ex Adam deriuati, pctm̄ originale ex Adam cōtrahunt: * alioquin non oēs indigerent redemptione, quæ est p Christum, quod est erroneum. Ratio autē sumi potest ex hoc, quod * supra dictum est, scilicet q̄ sic ex peccato primi parentis traducitur culpa originalis in posteros, sicut à voluntate aiæ per motionem membrorū, traducitur peccatū actuale ad mēbra corporis. Manifestū est aūt q̄ peccatum actuale traduci potest ad omnia membra, quæ nata sunt moueri à uoluntate. unde & culpa originalis traducitur ad omnes illos, qui mouentur ab Adam motione generationis.

*art. 1. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ probabilius, & conueniētius tenetur, q̄ omnes illi, qui in aduentu Domini reperientur, morientur, & post modicū resurgent, ut in tertio plenius dicet. Si tamen hoc uerum sit, quod alij dicunt, q̄ illi nunquàm morientur, sicut Hieronymus narrat diuersorū opiniones in quadam epistola ad Mineriū, de Resurrectiōe carnis, dicēdū est ad argumentū, q̄ illi etsi nō moriātur, est tñ in eis reatus mortis: D sed pęna aufertur à Deo, qui ēt peccatorum actualium pœnas condonare potest.

*incipit hęc epist. I. sp'o pfectiōis &c. tom. 3.

AD 2m dicendum, q̄ peccatū originale per baptismum aufertur reatu, inquantū anima recuperat gratiam, q̄tū ad mentē: remanet tñ pctm̄ originale actu quātū ad fomitē, q̄ est inordinatio partiū īferiorū aiæ, & ipsius corporis, ſm qđ hō generat, & nō ſm mētē: & ið baptizati tra-E ducunt pctm̄ originale. Non. n. parentes generant inquantum sunt renouati per baptismū, sed inquantum retinēt adhuc aliqd de vetustate primi peccati.

AD 3m dicendum, q̄ sicut peccatum Adæ traducitur in omnes, qui ab Adam corporaliter generantur: ita gratia Christi traducitur in omnes, qui ab eo spiritualiter generatur per fidem, & baptismum: & non solum ad remouendam culpam primi parentis, sed etiam ad remouendum peccata actualia, & ad introducendum in gloriam.

ua gratia non incurrat actualiter originale pctm̄. de utroque enim simul, loquit Apostolus ad Romanos quinto. Per unū hominem peccatum introiuit in mundū, & per peccatū mors. Est igitur necessariū secundum catholicā fidem credere, q̄ omnis utriusque sexus ab Adam secundum rōnem semioalem proueniens, ex ipsa sua generatione fit obnoxius peccato originali. & contra Pelagianos dicentes oppositum, Aug. disseruit, & diffinit. De solo aūt Iesu Christo uerum est, q̄ ex ipsa generatione nulli obnoxius est peccato: iuxta verbum Angeli ad beatam Virginem ente filij conceptionem, quæ uocatur natiuitas in utero, dicētis. Quòd ex te nascetur, sanctum. & iuxta hunc sensum militat textio authoris. s. quia aliter non indigerent redemptione, quæ p Iesum Christum facta est. Si enim peccatum orginale uel in actu, uel in necessitate habendi illud, quis nō incurreret, nō egeret redemptione, qđ hæreticum esset dicere: sed si omnes obnoxij sunt peccato originali, sufficit ad indigentiam redēptionis. Neque enim solū redēptiōe eget actualiter captiuus, sed ēt obnoxius captiuitati. Et hæc bene notabis tu Thomista ne nimio zelo, non fidem scientiā, accensus, erronea dicas, q̄ erronea non sunt, cū de beatissimæ Virginis conceptiōe disputas, aut p̄dicas. Sed non tā tum est, q̄ licet, ut dictum est, ad fidem non spectet, tāquàm necessario credendum, utrum aliquis actualiter nō habuerit ex speciali gratia ori-

SVPER Q. LXXXI. ART. III.

Ferr. 4. cont. c. 50. 52.
Egid. 2. s. d. 31. q. 1. a. 4.
D. Bon. 3. s. d. 3. a. 1. q. 1.
Tho. arg. d. 31. ar. 3.
Cap. 3. d. 3. q. 1. con. 1.
Med. art. 3.
Alb. Mag. 2. d. 30. a. 1.

435 Porretta per totum. 1. q. 100. ar. 1. cor. & 3. q. 31. ar. 8. & q. 52. a. 7. ad 2. & q. 68. ar. 9. cor. & 2. d. 30. q. 1. ar. 2. & 3. di. 3. q. 4. ar. 2. & 4. cōtra gen. cap. 50 & 52. & ma. q. 4. ar. 6. & quo. 6. artic. 7. & Roma. 5. lec. 3. fin.

IN art. 3. eiusdem octuagesimæ primæ quæstionis omisso secundo, aduerte duo circa uniuersalitatē peccati originalis. Primum est, q̄ ad fidem catholicā spectat, q̄ oēs, præter solum Christū, contrahūt pctm̄ originale: quod dictum nō intelligēdum est aliter, quàm de morte, quæ est pœnæ peccati originalis: sicut oēs incurrunt mortem, idest, necessitatē moriendi, ita oēs incurrunt pctm̄ originale, idest, necessitatem habendi pctm̄ originale. Et sicut nō spectat ad fidem, an singuli moriātur actualiter, an diuina dispositione aliquis non moriatur: ita nō spectat ad fidem, an aliquis ex speciali prærogati

originale pctm̃, p hoc non excluditur quin spectare possit tãquã pbabile, pp authoritatem sãctorũ. In principio namq; primę partis distixit author quo multipliciter aliqua spectent ad sacrã theologiã: pp q dopotter sobrie se habere hoiem in re hac, sicut & de actuali morte eorum, de quibus loquitur Apost. 1. ad Thessa 4. & diabolicas æmulationes, detractiones, rixasq; tã sob zeli, quã sub pietatis ombra, euitare, ae Spiritui sancto obicẽ nõ ponere, iureiurando firmando hoc, vel illud.

416 Porrecta per totum. 2.d.31.q.1.ar.2.ad 3.& d.33.q.1.art.1.ad 4.& 5.di.2.q.1.art.2.q.2.ad 2.& mal.q.4.ar.7.

¶ In rñsione ad scdm in eodẽ articulo scito q pctm̃ originale in baptizato dr̃ remanere actu, & transire reatu: qa & uere actu remanet priuatio iustitiæ originalis. Sumus eñ adhuc illa priuati qm̃ quis habeamus grãm gratum facientẽ coniungentẽ supremũ hoĩs Deo, non tñ habemus eã scdm hunc effectũ; qui est iustitia originalis in statu isto. Gr̃a enim, vt in prima parte dictũ fuit, est radix originalis iustitię, q olim eũ suo fructu pdita, p baptismũ reparatur scdm se, tñ fructum factura iustitiæ originalis post resurrectionẽ. Et uere trãsit reatu, qa non remanet in baptizatis priuatio originalis iustitię sub rõne culpæ. nõ enim amplius eis imputatur ad culpã, nec reseruatur punienda. Et sic breuibus hic colligere poteris, quõ originale pctm̃ in baptizato actu remaneat, reatu uero transeat, & alia multa necessaria pro declaratione eorum, quæ sanctus Doctor dicit in litera.

*Ca. 19.& 20. l. 3.

*ar.1.& 3. huius q.

D.370.

SVPER Q. LXXXI. ART. IIII.

Ægid. 2 s d.31.q.1.a.2. Palud.2.d.5.q.2. Medina art.4.

IN art. 4. eiusdem 81. quæstionis in rñsione ad secundũ, dubium occurrit: qa author in 2. sent. & hic in art. 1. ad quartum, tenet animam infici ex carne, quæ est pars geniti, q̃ constat non esse principium actiuũ in generatione: nunc vero dicit, q caro non inficit, nisi in quantum est principium actiuum in generatione: non enim stant hęc duo simul.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si aliquis ex humana carne formaretur miraculosè, contraheret originale peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q si aliquis formaretur ex carne humana miraculosè, contraheret originale peccatũ. Dicit enim q̃dã glos. Gen. 3. q in lumbis Adæ fuit tota posteritas corrupta, quia nõ est h separata prius in loco uitę, sed postea in loco exilij: sed si aliqs hõ sic formaret, sicut dictũ est, caro eius h separaret in loco exilij. ergo ɔtraheret originale pctm̃.

¶ 2 Præt. Pctm̃ originale causatur in nobis inquantum anima inficitur ex carne: sed caro tota hominis est infecta. ergo ex quacũque parte carnis homo formaretur, anima eius inficeretur infectione originalis peccati.

¶ 3 Præt. Peccatũ originale à primo parente peruenit in oẽs, inquantum oẽs in eo peccante h fuerunt: sed illi, qui ex carne humana formarentur, in Adã fuissent. ergo peccatum originale contraherent.

SED CONTRA est, quia non fuissent in Adam scdm seminalem rationem, quod solũ causat traductionem peccati originalis, vt* Augustinus dicit 10. super I Gen. ad literam.

RESPONDEO, Dicendũ quòd sicut iam* dictum est, Peccatum originale à primo parẽte traducitur in posteros, inquantũ mouentur ab ipso per generationẽ sicut membra mouentur ab anima ad peccatum actuale. Non autẽ est motio ad generationẽ, nisi p uirtutem actiuam in generatione: vnde illi soli pctm̃ * originale contrahunt, qui ab Adã K descendunt p uirtutem actiuam in generatione originaliter ab Adam deriuatã, quod est scdm seminalem rõnem ab eo descẽdere. nam rõ seminalis nihil aliud ẽ, quàm vis actiua in generatione. Si* aũt aliquis formaret uirtute diuina ex carne hamana, manifestũ est, q vis actiua non deriuaret ab Adam. unde nõ cõtraheret pctm̃ originale * sicut nec actus man* ptineret ad pec-

F catum humanum, si manus non moueret à voluntate hoĩs, sed ab aliquo extrinseco mouente.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Adam non fuit in loco exilij nisi post peccatum: unde nõ pp locum exilij, sed propter peccatum traducitur originalis culpa ad omnes, ad quos actiua eius generatio peruenit.

AD 2m dicendum, q caro nõ inficit animam, nisi in quantum G est principium actiuum in generatione, vt* dictum est.

AD 3m dicendum, q ille, q formaret ex carne humana, fuisset in Adam scdm corpulentã substantiam, sed non secundum seminalem rationem, ut* dictum est: & ideo non contraherent originale peccatum.

ARTICVLVS V.

H *Vtrum si Adam non peccasset, Eua peccante, filij originale peccatum contraherent.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q si Adã nõ peccasset, Eua peccante, filii originale peccatum contraherent. Peccatum enim originale à parentibus contrahimus, inquantum in eis h fuimus, scdm illud Apostoli Roman. 5. In quo omnes peccauerunt: sed sicut homo p̃existit in patre suo, ita in matre. ergo ex peccato matris homo peccatum originalis contraheret, sicut, & ex peccato patris.

¶ 2 Præt. Si Eua peccasset, Adam ñ peccãte, filii passibiles, & mortales h nascerent. Mater eñ dat materiã in generatione, ut dicit • Philosop. in 2. de generatione animalium. mors aũt, & omnis passibilitas prouenit ex necessitate materiæ: sed passibilitas, & necessitas moriẽdi sũt pęna peccati originalis. Ergo si Euę peccasset, Adã non peccante, filii contraherent originale pctm̃.

¶ 3 Pręt. Damasce. dicit in lib. 3. q Spiritus sanctus superuenit in Virginẽ, de qua Christus erat absq; peccato originali nasciturus, h purgãs eã: sed illa purgatio nõ fuisset necessaria, si infectio originalis pcti nõ ɔheretur ex matre. ergo infectio originalis pcti ex matre trahit, & sic Eua

¶ Ad hoc dr̃, q carnis noĩe, quatuor accipere possumus, corpus paternũ, ex quo decidtitur semen. ipsum semen scdm uirtutẽ actiuã in spiritu spumoso: carnẽ, quæ fit pars plus in ipsa un o ne ad aĩam: & carnẽ, vt perseuerantem in prole, & retrogrado ordine procedendo, caro perseuerans inficit aĩam mediante p̃prio consensu, dum concupiscit aduersus spiritum: Caro uero in unione, ut stat sub actione seminis, generando viuentis, inficere dici põt, ut materia cui cõaptatur forma in principio cõstitutione naturæ. Magis tñ & uerius dr̃, q semen inficit, cui p̃prie conuenit acto naturæ: & eadẽ rõne, licet remote, paternũ corpus, inquantũ mediante semine actiue generat. Ex quibus patet, q uerissimum est, q caro non inficit sola. quod dico, pp carnem ut perseuerantẽ, nisi pro quanto est principium actiuum quia si caro in unione inficit, hoc habet, vt stat sub principio actiuo: & sic uerificatur etiam illud cõparatiuum, magis, in primo articulo positum ad quartum. Magis namque inficit semen, quàm caro in vnione, quia pp illud & quàm caro perseuerans, quia non nisi diminute inficit, ut dictum est, concupiscendo.

*In corp. & art. 1.

*In corp. art.

417 Porrecta per totum. 2.d.31.q.1.ar.2.ad 4.& 4.d.1.q.2.art.2.q.2.ad 1.& mal.q.5.ar.7 ad 4.& 5.& Ro.5.lect.3.& 1 Cor.15.lect.3.med.

*Li.2.c.1.com.4.

SVPER Q. LXXXI. ART. V.

Alb. Mag. 2.d 22.a.6. Medina art.5.

IN articulo quinto eiusdem quæstionis octuagesimæ primæ in responsione, adoerte authorẽ reprehẽdere opinionem, quam secutus fuerat in secundo sententiarum distinctio 30.

*Cap.2.& 12.

peccante, eius filij peccatum originale contraherent, etiamsi Adam non peccasset. A

SED CONTRA est, quod Apost. dicit Rom. 5. Per vnũ hoĩem pctm̃ in hũc mundũ intrauit. Magis aũt fuisset dicendũ, ꝙ ꝑ duos intrasset, cũ ambo peccauerint: uel potius ꝑ mulierẽ, q̃ primo peccauit, si fęmina pctm̃ originale in ꝓlẽ trãsmitteret. nõ ergo pctm̃ originale deriuat̃ in filios à matre, sed à pre.

RESP. Dicendũ, ꝙ huius dubitationis solutio ex *præmissis patet. Dictũ est. n.* sup. ꝙ pctm̃ originale à primo parente traducit̃, inquantũ ipse mouet ad gñationẽ natorũ. vnde † dictũ est, ꝙ si materialiter tm̃ aliquis ex carne humana gñaretur, origina- B le pctm̃ nõ cõtraheret. Manifestum est aũt ẽm doctrinã * philosophorũ, ꝙ principiũ actiuum in generatione est à patre, materiã aũt mater ministrat. vnde peccatũ originale nõ cõtrahitur à matre, sed à patre: & ẽm hoc, si * Adam nõ peccante, Eua peccasset, filij originale peccatũ non cõtraherent: e cõuerso autẽ esset, si Adam peccasset, & Eua non *.

*art. p. 1. & 4. huius quæ. *ar. 1. huius q. art. 4. huius. †Artic. li. 2. de generatione animalium. *c. t. 10. 4. concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in patre præexistit filius sicut in principio actiuo, sed in matre sicut in pricipio materiali, & passiuo: vñ nõ est similis rõ. C

AD 2m dicẽdum, ꝙ quibusdã vr̃, ꝙ Eua peccãte, si Adam non peccasset, filij essent immunes à culpa: paterent tñ necessitatem moriendi, & alias passibilitates prouenientes ex necessitate materiæ, quã mater ministrat, nõ sub rõne pœnę, sed sicut quosdã naturales defectus. Sed hoc nõ vr̃ conueniens. Immortalitas. n. & impossibilitas primi status non erat ex conditione materiæ, ut in primo* dictũ est, sed ex originali iustitia, ꝑ quã corpus subdebatur animæ, quandiu aĩa esset subiecta Deo: defectus aũt originalis iustitiæ est peccatũ originale. Si igit̃ Adam non peccante pctm̃ originale non transfundetetur in posteros ꝑꝑ peccatum Euæ, manifestũ * est ꝙ in filijs nõ esset defectus originalis iustitiæ, vñ nõ esset in eis passibilitas, uel necessitas moriẽdi.

*p. p. q6. 97 ar. 1. & 2.

D. 78.

AD 3m dicendũ, ꝙ illa purgatio præueniens in beata Virgine, non requirebat̃ ad auferendũ transfusionẽ originalis peccati, sed quia oportebat ut Mater Dei maxima puritate niteret. Non. n. est aliquid digne receptaculũ Dei nisi sit mundum, ẽm illud Psal. 93. Domũ tuã, Domine, decet sanctitudo.

SVPER Q. LXXXII. ART. 1.

Medina. art. 1.

IN titulo primi ar. q. cit. 82. sumitur habitus ꝑpriè, & nõ solũ ut distinguit̃ cõtra actũ, ut patet ex corpore, ubi distinguit de habitu ꝑpriè sumpto, de quo supe rius dictũ fuit, & est quæstio singularis. ¶In corpore articuli dubiũ primo est, an inordinatio dispositionis, q̃ in litera dr̃, sit priuatio, sic priua tiue, uo coottane. Si .n. priuatiue sumit̃ inord nata dispoũ-

QVAESTIO LXXXII.

De originali peccato quantum ad suam essentiam, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de pctõ originali quãtũ ad suã essentiã. ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum originale peccatum sit habitus.

¶Secundo, Vtrum sit unum tantum in uno homine.

¶Tertio, Vtrũ sit cõcupiscẽtia.

¶Quarto, Vtrum æqualiter sit in omnibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum originale peccatum sit habitus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ originale peccatum non sit habitus. Originale ẽm pctm̃ est h carentia originalis iustitię, vt * Anselmus dicit in libr. de Cõceptu virginali, & sic originale pctm̃ est q̃dam priuatio: sed priuatio opponit̃ habitui. ergo originale pctm̃ nõ ẽ habit*.

¶2. Præt. Actuale peccatũ habet h plus de rõne culpæ, q̃ originale, inquantũ habet plus de rõne uoluntarij: sed habitus actualis peccati non hẽt rõnem culpæ, alioquin sequeret̃, ꝙ homo dormiens, culpabiliter peccaret. ergo nullus habitus originalis habet rationem culpæ.

¶3 Præt. In malis, actus semper pręcedit h habitũ. Nullus ẽm habitus malus est infusus, sed acquisitus: sed originale pctm̃ nõ pręcedit aliquis actus. ergo originale peccatum non est habitus.

SED CONTRA est, quod * Augustinus dicit in lib. de Baptismo puerorum, ꝙ secundum peccatum originale paruuli sunt concupiscibiles, etsi non sint actu concupiscentes: sed habilitas dr̃ ẽm aliquem habitum. ergo peccatum originale est habitus. D

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut * supra dictum est, duplex est habitus. Vnus quidẽ quo inclinatur potentia ad agendũ: sicut scientię, & uirtutes dñr habitus, & hoc modo peccatũ originale nõ est habitus. Alio modo dr̃ habitus dispositio alicui * naturę ex multis composite, ẽm quam bene se habet, uel male ad aliquid, & pręcipue cũ talis dispositio fuerit quasi in naturã uersa, ut patet de ęgritudine, & sanitate: & * hoc modo peccatum originale est habitus o. Est ẽm quędam inordinata dispositio ꝓueniens ex dissolutione illius harmonię, in qua consistebat ratio originalis iustitię: sicut etiam ęgritudo corporalis est quædam inordinata dispositio corporis, secundum quam soluitur æqualitas, in qua consistit ratio sanitatis. vnde peccatum originale languor naturæ dicitur. E

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut ægritudo corporalis hẽt aliquid de priuatione in quantũ tollit̃ æqualitas sanitatis, & aliquid hẽt positiue, s. ipsos

tio, i. dispositio priuata tali ordine, sequit̃ ꝙ nõ sit habitus, sed priuatio peccati originale, in tali inordi natione consistens, si uero sumit̃ cõtrarie, oportet assignare qd sit illud positiuũ sub dãt hãc cõtrarietatẽ. ¶Dub ũ secũ est, quo peccatum originale sit uere habitus, secundum habitu in ordine ad naturam: quia nulla est in nobis ex peccato originalis qualitas superaddita sue in essentia, siue in potentijs aĩæ, ubi ponitur origina le peccatũ. constat. o. habitum esse speciẽ qualitatis.

¶Dubium tertio est, quo peccatũ originale est languor naturæ. Aut. n. hoc dr̃ de natura nostra absolute, an de natura iustitia originali. Nõ absolute: quia natura priuata originali iustitia, nõlla hẽt imbe cilitatẽ, sed est sibi ipsi relicta quo ad animam, & quo ad corpus. & sicut tẽdentia elementorũ in propria non est languor naturæ absolute: ita nec tendentia partiũ alæ in propria. Nec de natura iustitia originali quia eum differat à seipsa dona ta iustitia originali, osti priuatione illius uoluntate Adæ non apparet in quo consi stat iste languor.

¶Dubium quarto est in solutione ad primũ, quo peccatũ originale est habit* corruptus. Nã habitus corruptus nõ est habit*, sicut nec albedo. Si igitur peccatum originale et habit* corruptus, falso dictum est in corpore, ꝙ est habitus. ly. enim corruptus, est modo diminuens.

¶Ad primũ horũ dr̃, ꝙ inordinatio sumit̃ contrarie. Et etiam in concl. m

418 *Porrecta per totum.* t. d. 5. q6. 1. art. 1. c. & d. 7 q. 1. ar. 1. ad 2. & 1. d. 30. q. 1. ar. 3. ad 2. & uer. q. 10. ar. 1. ad 2. & ma. q. 4. ar. 2. *Ca. 2. 3. & 24.

*habetur ca. serm. 45. d. pe. de dona tis to. 10. ex lib 6. con tra Iulianum c. 7. tom 7.

*q. 50. ar. 1.

nobis considerare partes aīæ dispositas dupliciter, s. cū harmo- F nia cōformi naturæ nostræ rationali, & sine illa. Et cū sunt sine tali harmonia, pronæ sunt ut ferantur sc̄dm proprios impetus ꝑter cōsonātiā ad harmoniā illā. hoc aūt est partes aīæ esse inordinatas cōtrarie: sicut humores corporis, cū sunt sine regimine uirtutis aīæ, mouentur sc̄dm proprias inclinationes non solū extra harmoniā sanitatis, sed contra illā. Fundatur igitur inordinatio contrarie super pronitate ad ea, q̄ sunt contra harmoniam. Cōcupiscibilis .n. ex hoc ipso, ꝙ prona est ad delectabile sc̄dm seorsum, plusq̄ oportet sc̄dm rationem rectam, est contrarie disposita.

¶Ad sc̄dm dubiū dr, ꝙ author non putauit peccatū originale esse habitū, sed quandā habitualē pronitatē nō positiue, sed ꝑ subtractionē retinentis, ut in secundo sententiarum, & in quæstione de Malo patet. Sed hæc responsio nō notanda in authore hunc singularem articulum, cum responsione ad tertium. Ex hoc namq; apparet, quòd author aliud contéplans naturam peccati originalis, nouam tradidit doctrinam, alterius nō oblitus. Distinxit siquidem habitum, uel ad opus, uel ad naturam, & dixit duo. Primum est, quòd peccatum originale nō est habitus in ordine ad opus, nisi indirecte per remotionem prohibentis, & sic glosauit seipsum alibi. Alterum est, quòd peccatum originale est habitus in ordine ad naturam, sicut ægritudo. Et ad motam difficultatem quia habitus significat quid positiuū distinctum contra priuationē, dixit in responsione ad primum, quòd pro positiuo hic sunt partes animæ inordinatæ contrarie. Quòd dictum, secundū triplicem de habitu ad naturam opinionem tripliciter saluat habitum. Nam secundum tenentes habitum huiusmodi, puta sanitatem, uel pulchritudinem formaliter consistere in relatione, & materialiter in qualitatib. consonantibus, facile patet quō peccatū originale est qualitas. Sed hæc uia nō est sc̄dm uiā authoris expresse superius in q̄stione 49. ponentis sanitatē esse essentialiter, & formaliter qualitatem, non relationem. Secundum dicentes uero habitum esse collectionem ordinatam partialium dispositionū, facile quoque patet peccatum originale esse qualitatem, idest, collectionem qualitatum inordinatarum. Sed hęc quoque uia superius confutata est: quia habitus non esset qualitatis species collectio namque qualitatū non est qualitas. Secundum autem tenentes habitū esse qualitatē existentem subiectiue in uno principali, nō absolute, sed ut consonanti, uel dissonanti alijs, subtilius saluatur de peccato originali, quod est qualitas, sicut & de sanitate, & ægritudine. Ita quòd sicut ægritudo est qualitas non cōposita, aut collecta ex pluribus qualitatibus dissonis in ordine ad K naturā, sed consurgens talis dissonantia in principali parte: sic originale peccatum non est collectio, aut ordo inordinatarū ꝓnitatum in partibus aīæ, sed inordinata pronitas primæ partis animæ non absolute, sed ut illa prima pars alijs inordinatis cohæret, qualitatis quæ est habitus rationem habet. Et hoc est idē dicere, ꝙ ut est in toto primo: æquiualet .n. esse in parte ut cohæret alijs, & esse in toto: cohæret namq; pp totū. Vnde & in 5. Meth. habitus ponit dispositio nō partiū, sed habētis partes. Nō ut aliqui interpretantur, quia ex dispositionibus partium resultat in toto qualitas, quę est habitus, puta sanitas, uel pulchritudo: sed quia qualitas primæ partis in ordine ad alias, seu ut est habentis illas sic dispositas, est habitus. In cuius signum Aristo. in prima specie qualitatis posuit calorem, ut commensuratum naturæ in Prædicamentis: & inferius in hac eadem quæstione dicitur, quòd peccatum originale est in pluribus partibus animę, ut sūt partes unius totius. Et quòd est formaliter in

humores inordinate dispositos: ita ēt pc̄tm̄ originale hēt priuationē originalis iustitię, & cum hoc inordinatā dispōnē partiū animæ. Vnde nō est priuatio pura, sed est qdā habit⁹ corruptus.

Ad 2m dicēdū, ꝙ actuale peccatū est inordinatio q̄dā actus: originale uero cū sit peccatum naturę, est q̄dā inordinata dispositio ipsius naturæ, quæ hēt rōnem culpæ, inquantum deriuat ex primo parente, ut* dictū est. Huiusmodi autem dispositio naturæ inordinata hēt rationem habitus: sed inordinata dispositio actus non habet rationē habitus. & propter hoc peccatum originale pōt esse habitus, non autem peccatum actuale.

*q. præc. ar. 1.

H Ad 3m dicendū, ꝙ obiectio illa procedit de habitu, quo potētia inclinatur in actum: talis autem habitus nō est pc̄tm̄ originale. Quāuis ēt ex peccato originali ſsequat aliqua inclinatio in actū inordinatū, non directe, sed indirecte, s. per remotionem prohibentis, idest, originalis iustitiæ, quæ prohibebat inordinatos motus: sicut ēt ex ægritudi- G ne corporali indirecte sequitur inclinatio ad motus corporales inordinatos. nec dēt dici, ꝙ pc̄m originale sit habitus infusus, aut acquisitus pactū nisi primi parentis: non aūt huius ꝑsonæ, sed per uitiatam originem innatus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in uno homine sint multa originalia peccata.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in vno ho-

prima parta animæ, in sequēti quæstione dicetur, in cæteris aūt materialiter. Putandū est igitur, ꝙ sicut humorib. inordinata dispositis est infirmitas, sic ꝙ in uno est formaliter, & in reliquis materialiter, ita & de peccato originali. Et sic qualitatis, q̄ nata est determinare, & modificare potentiā subiecti: habētis partes ut sic, in ordine ad naturā &c. est habitus: & sic peccatū originale est habitus, & qualitas.

¶Ad tertiū dubiū dr, ꝙ peccatū originale est languor naturæ ēt absolute: qm̄ cōsistit in cōtraria dispositione non solū iustitiæ originali, sed sanitati naturali ipsius hōis inquantū rationalis. In statu namq; harmoniæ illius, q̄ erat sub iustitia originali, duo ērant, s. ipsa cōsonantia animæ, & supernaturale donū conseruans illā harmoniā. Mō non solū sumus priuati illo supernaturali dono, sed etiam illa harmonia, dum nobis relictis, in propria singulis partibus tendentibus, ad contrariam dissonantiā totus homo pronus inuenitur. Quod autē harmonia illa naturalis sit, patet ex hoc, quia est secundum naturam. naturale namque, ut in secundo Physicorum habetur, dicitur dē, eo quod est secundum naturam. Constat enim secundum naturam nostram, qua rationales sumus, esse bonum secundum rationem, in omnibus partibus animæ rationis participibus, ut Dionysius in quarto capitulo de diuinis nominibus dicit. Naturalia autem etsi non sint ablata à nobis, sunt tamen infirmata: sed de hoc inferius latior erit sermo.

419 Correcta per totum. 2. di. 33. q. 1. ar. 1. & mal. q6. 4. art. 1. cor h.. & arti. 5. ptin. & 8. 8. ad 1. & Psal. 31. & Ro. 4. lec. 1 & c. 5. lect. 3. su.

¶Ad hoc quartum dubium prima fronte uidetur dicendum, ꝙ litera est corrupta, & quòd debet legi. Sed est habitus contra- I rius. Iuxta hunc namq; sensum directe satisfacit argumento, & consonat toti illi responsioni, qua vult, quòd sicut ægritudo non est pura priuatio originalis iustitiæ, sed est habitus contrarius illi. Sed quia in sequenti articulo corpore capiesse dī, ꝙ peccatum originale est dispositio corrupta, & par est quæstio de habitu corrupto, & dispositione corrupta, quoniam, corrupta, est conditio diminuens utrobique, ideo aliter dicendum est, quicquid sit de correctione huius literæ. Non intendit igitur author per habitum corruptum, habitum, qui desijt: sicut per hominem mortuum intelligitur homo qui desijt. sic enim corruptum est conditio diminuens: sed intendit peccatum originale esse tam habitum, quàm dispositionem in corruptione cōsistentē. Sicut .n. ægritudo est habitus cōsistens in corruptione humorum: ita peccatum originale est habitus consistens in corruptione partium animæ. Corruptionis enim nomen, ut patet in octauo Physicorum, ad omnem alicuius desitionem extendi- K tur: & sic corruptio contra puram priuationem distinguitur in litera. Priuatio enim dicit negationem in subiecto apto natu: corruptio uero addit positiuum contrarium, fundans illam negationem. Non sanum enim priuatiuæ dicit sanitatis negationem in corpore capaci sanitatis. Ægrum uero dicit humores corruptos per contrarias dispositiones ad sanitatē: ac per hoc, & dicit aliquid positiuū, & est habitus corruptus, idest, in corruptione consistens: cum quo stat, quòd est habitus. Et similiter est de peccato originali, qui languor est naturæ.

SVPER QVAEST. LXXXII. ART. II.

Egid. 2. S. d. 33. q. 1. art. 3.
D. Bon. d 33 art. 2. q. 2.
Ric. d 33. q. 4.
Medina art. 2.
A b Mag. 2 dist. 31. ar. 5.

IN articulo secūdo, & tertio einsdem quæstionis dubia duo occurrunt. Primum est de, qua causa est sermo in illa propositione

mine sint multa originalia pctā. dr̃ enim in Psal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in[b] peccatis concepit me mater mea: sed peccatū, in quo homo concipitur, est originale. ergo plura peccata originalia sunt in vno homine.

¶2 Præt. Vnus, & idē habitus nō[b] inclinat ad ɔtraria. habitus em̄ inclinat p modum naturæ, quæ tendit in unum: sed pctm̄ originale ēt in uno homine inclinat ad diuersa peccata, & cōtraria. ergo peccatum originale non est vnus habitus, sed plures.

¶3 Præt. Peccatū originale inficit oēs animæ[h] partes: sed diuersę partes aīæ sunt diuersa subiecta peccati, ut ex* p̄missis patet. cum igitur unū pctm̄ non possit esse in diuersis subiectis, uidetur ꝙ peccatum originale non sit vnum, sed multa.

*q.74.

Sed contra est, quòd dr̃ Ioānis 1. Ecce agnus Dei, ecce q tollit pctm̄ mūdi. qđ singulariter dr̃ quià pctm̄ mundi, quod est peccatum originale, est unum, ut glos.* ibidem exponit.

*Gl. ordinaria ibi. concl. m

Resp. Dicendum, ꝙ[m] in uno hoie ē tm̄ vnū pctm̄ originale,[n] cuius rō dupliciter accipi pōt. Vno mō, ex parte cāæ peccati originalis.* dictū est. n. supra, ꝙ solū primū pctm̄ primi parētis in posteros traducit: vnde pctm̄ originale i uno hoie est unū numero, & in oībus hoībus ē unū ꝓportione in respectu s. ad primū principiū. Alio mō pōt accipi rō eius ex ipsa essentia originalis peccati. In omni em̄ inordinata dispositione unitas spēi cousideratur ex parte cāæ: unitas aūt ſm numerū ex parte subiecti, sicut patet iu ægritudine corporali. sunt. n. diuersæ ęgritudines spē, q̄ ex diuersis causis ꝓcedūt, puta, ex superabūdātia calidi, uel frigidi, uel ex lęsiōe pulmonis, uel hepatis: una aūt ęgritudo ſm spēm in uno hoīe, non est nisi una numero. Cā aūt huius corruptæ dispositionis, q̄ dr̃ originale pctm̄, est una tm̄, s. priuatio originalis iustitiæ, p quā sublata est subiectio humanæ mentis ad Deū: & iō pctm̄ originale est unū spē, & in uno hoīe nō pōt esse nisi unū numero: in diuersis aūt hominib. est unū specie, & proportione, diuersum autem numero.

*q.81.a.2.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ pluraliter dr̃ in peccatis ſm illū morem diuinę scripturæ, quo frequenter ponit pluralis numerus ꝓ singulari, sicut Matt. 2. Defuncti sunt, q quærebant aīam pueri: uel qa in peccato originali virtualiter p̄existunt oīa peccata actualia, sicut in quoda principio, vñ est[d] multiplex uirtute: uel qa in pctō primi parētis, qđ per originem traducitur, fuerūt plures deformitates, scilicet superbiæ, inobedientiæ, gulæ, & alia huiusmodi: uel quia multæ partes animæ inficiuntur per peccatum originale.

Ad 2m dicendum, ꝙ unus habitus non pōt inclinare p se, & directe, idest, p ꝓpriam formā ad contrāria, sed indirecte, & p accidens. s. p remotionem ꝓhibētis: sicut soluta harmonia corporis misti, elemēta tendunt in loca contraria: & siſr soluta harmonia originalis iustitiæ diuersæ aīę potētię iu diuersa ferunt.

Ad 3m dicendum, ꝙ peccatū originale inficit diuersas partes aīæ ſm qđ sunt partes unius totius: sicut, & iustitia originalis ɔtinebat oēs animæ partes i unū. & ideo est unum tantum peccatum originale, sicut ēt est una febris in uno homine, q̄uis diuersæ partes corporis grauent.

Articvlvs III.

Vtrum originale peccatum sit concupiscentia.

Ad tertium sic procedit. Vr̃ ꝙ pctm̄ originale non sit concupiscentia. Omne em̄ pctm̄ est contra naturam, ut dicit* Damascenus in secundo libro: sed[h] concupiscentia est ſm naturā. est. n. ꝓprius actus uirtutis ɔcupiscibilis, q̄ est potētia naturalis. ergo cōcupiscentia nō est pctm̄ originale.

¶2 Præt. Per peccatum originale sunt in nobis passiones peccatorum, ut patet p Apostolū Ro. 7. sed multæ aliæ sunt passiones[h] præter concupiscentiā, vt* supra habitum est. ergo peccatum originale

3 q. 23. ar. 3. co. Et 2 d. 30. q. 1 ar. 3. co. & ad 4 & 1?. es pol?. & d. 31. q. 2. ar. 1 ad 3. & d. 35. q. ar. 1. ad 1. 3. & 3. et mal. q. 3 at 7 co ?. & q 4 a. 2. p 10. & ar. 4. ad 2. &. a. 6. ad 16. Lib. 3. c. 4. & 30.

*Q. 23. a. 4

positione secūdi articuli. In omni ordinata dispositione unitas A specifica sumitur ex parte causæ extrinsecæ, uel intrinsecæ, effectiuæ, uel formalis. nō enim liquat, quin potius litera affert cām materialem, puta calorē excedentē respectu febris, & similia. Secundū est, quo pacto priuatio originalis iustitiæ ponitur cā originalis peccati 2. ar. & in 3. ponitur ꝙ est formale in ipso peccato originali.

¶Ad euidentiā horū scito, ꝙ cum dispositio sit ordo habentis partes, in oī inordinata dispositione plura concurrere oportet spectātia ad illā, quasi partes integrales, & aliquid tanquām radicē uel totius dispositionis, uel reliquarū partiū. verbi gra, in febre cholerica excessiuus calor est, & quasi pars febris, & radix febris in reliquis partib. corporis. Inter has autē quasi partes illa uim causæ obtinet: vñ talis dispositio simpliciter ponitur inesse: & de tali cā uerificatur lra, q̄ uis indistincte loquatur. Est nanque hmōi quasi pars cā, & actiue, & formaliter, ut patet in exemplis lræ. Excessiuus nanq; calor & facit febrem, & formalis in febre est. vñ lra de intrinseca, uel quasi intrinseca cā propria uerificatur, nō materiali: vs sic, qm̄ nulla res ponitur in esse per materiam, sed ex qua ponitur in esse, quæ est vt formalis. & actiua & nō solum materiæ rōnē habens diuersimode. Et sic patet solutio primi dubij simul, & secundi. Nam ex hoc patet, ꝙ priuatio originalis iustitię, quia est prima intrinseca radix originalis peccati, cā eius ponit nō qualitercūq;, sed formalis, ut ex discursu literæ patet.

q̃ in alijs uiribus cōsistere ex eo patet, ꝙ lra reddens rōnē quare dicatur cōcupiscentia, inquit. Inordinatio aliarū uiriū aīæ præcipue in hoc attenditur, ꝙ ad bonū cōmutabile conuertunt. & in qōne de Malo q. 4. art. 2. aperte ponitur malitia ex parte formalis in peccato originali: defectus aūt aliarum uirium materialis et, sed per formale in lra hac non concluditur inordinatio uoluntatis, sed priuatio iustitiæ originalis, quam cōstat aliud esse ab inordinatione uoluntatis.

¶Secundum dubiū est, an formale in peccato originali sit priuatio iustitię originalis totius, an in hoc, puta, in uoluntate. Litera enim in calce corporis articuli infert simpliciter, ꝙ priuatio iustitiæ originalis in corpore illatā, erat de priuatiōe iustitiæ originalis par q̄ uolū tas subdita erat Deo. & confirmatur hoc, quia aliter uanus fuisset iste labor de uoluntate, ꝙ est cā. & si sic est, quare intulit lra sua absolute, ꝙ est priuatio originalis iustitiæ? D. 1007.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, ꝙ originalis iustitia dicit tria, scilicet donū supernaturale, subiectionem mentis ad Deum, rectum ordinem uolūtatis, & omnium potentiarum aīæ ad bonum. Et per oppositum. priuatio iustitię originalis multipliciter pōt sumi, ut priuat hoc, uel illo. Et licet author alibi dixerit, ꝙ uterque defectus uoluntatis, s. subiectionis ad Deum, & dispositiōis ad bonū obiectum, spectat ad formale originalis peccati. In hoc tñ solo aut defectū nullū uolūtatis, aut solius subiectiōis ad Deū posuit claudi sub forma li originalis peccati. Si enim discursus literæ 440 Porrecta art totum.

SVPER Q. LXXXII. ART. III.

Ægid. 2. s. d. 30. q. 1. a. 5.
D. Bon. d. 30. ar. 2. q. 1.
Scot. d. 30. q. 2.
Cap. 2. d. 30. q. 1. con. 4.
Med. ar. 3.
Alb. Mag. 2. d. 30. ar. 3

In artic. 3. duo occurrūt dubia. primo quō se hēat inordinatio uolūtatis ad pctm̄ originale materialiter, & ad priuationem originalis iustitiæ, in lra namque nihil vr̃ de hac exprimi. Materiale enim in peccato originali ponit. s. cōcupiscentia,

non magis est concupiscentia, quàm aliqua alia passio.

¶ 3 Præt. Per pctm originale deordinantur oēs aiæ partes, ut* dictum est: sed intellectus est supremus inter aiæ partes, ut patet per † Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscētia.

SED CONTRA est, qđ* Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscētia est reatus originalis pcti.

RESP. Dicēdū, q Vnūquodq; habet speciem à sua forma. dictum est autem † supra, q spēs peccati originalis sumit ex sua cā. Vnde oportet, q id, quod est formale i originali peccato, accipiatur ex parte causæ peccati originalis: oppositorum aūt oppositæ sunt causæ. Est igitur attendenda cā originalis peccati, ex cā originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota aūt ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, q volūtas hōis erat Deo subiecta, quę quidem subiectio primo, & principaliter erat p uoluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut* supra dictū est, vñ ex auersione volūtatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aiæ viribus. Sic ergo priuatio originalis iustitię, p q̄ volūtas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs aūt alia inordinatio virium aiæ se habet in peccato originali, sicut quiddā materiale. Inordinatio autem aliarum uirium aiæ p̄cipuæ in hoc attenditur, q inordinate conuertunt ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio cōi nomine potest dici concupiscentia: & ita [m] pctm originale materialiter quidem est cōcupiscentia, formaliter uero est defectus originalis iustitiæ. [n]

AD PRIMVM ergo dicendum, q quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, intantum cōcupiscere est homini naturale, inquantum est sm rationis ordinem. Concupiscētia aūt, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam, & talis est concupiscentia originalis peccati.

AD 2m dicendum, q sicut* supra dictū est, passiones irascibilis ad passiōes cōcupiscibilis reducūtur sicut ad principaliores, inter quas ɔcupiscētia uehemētius mouet, & magis sentit, ut* supra habitū est: & iō cōcupiscētiæ attribuitur tanquàm principaliori, & in qua quodammodo oēs aliæ passiones includuntur.

AD 3m dicendū, q sicut in bonis, intellectus & ratio principalitatem habēt: ita econuerso, in malis inferior pars animæ principalior inuenitur, q̄ obnubilat & trahit rōnē, ut* supra dictum est: pp hoc pctm originale magis dicitur esse concupiscentia, quàm ignorantia, licet ēt ignorantia inter defectus materiales peccati originalis contineatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum originale sit æqualiter in omnibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q peccatum originale non sit æqualiter in oībus. Est enim peccatū origina-

*ar. prœced. ad 1.
† Li. 10. c. 7. to. 5.
* Li. 1. c. 15. oō multū procul a prin. t. 2.
† ar. præc.
* q. 5. ar. 3.
* q. 25. ar. 1.
* q. 25. ar. 2. ad 1.
* q. 80. ar. 2.
concl.
441 Porrectar per totum. 2. d. 32. q. 1. ar. 3.

eiæ formaliter inspiciatur, apparebit quòd cū author debuisset inferre sic. ergo auersio uoluntaris à Deo est formale in originali peccato, quia talis auersio est directa contraria subiectioni voluntatis ad Deū, quæ erat rā originalis iustitiæ, non intulit hoc, sed intulit sic. ergo priuatio iustitiæ originalis, per quam voluntas subdebatur Deo, est formale in originali peccato, insinuās per hoc, quòd non ipsius subiectionis priuatio, quam significat auersio, sed sola doni facientis illā subiectionem priuatio, formale in peccato originali est: & secundum hoc, nullum uoluntatis defectum in formali originalis peccati claudi. Si tamen subiuncta uerba quis consideraueris, scilicet, omnis autem alia inordinatio uiriū animæ ad materiale spectat: coniectura fiet, quòd intenderit, quòd quędam inordinatio uirium animæ spectat ad formale, & omnis alia spectat ad materiale. nisi enim hoc intenderit, non dixisset, omnis alia, sed dixisset, omnis inordinatio uirium &c. Et secundum hoc, defectus subiectionis humanæ mētis præcipue secundum uoluntatem, ad formale originalis peccati spectat. Videtur mihi, quòd sicut cum loquimur de iustitia originali, non de illo tantum dono loquimur, sed de ipsa subiectione mentis ad Deum, quæ per illam fit, dū dicitur, quòd iustitia originalis consistit in subiectione mentis ad Deum, ab effectu donum illud declarantes: ita cum dicitur, Priuatio originalis iustitiæ, potest intelligi cum priuatione primi effectus: & potest litera concordari distinguendo, quòd ad formale peccati originalis aliquid spectat primo, & aliquid secundario, & quòd formale primo est sola priuatio doni illius, & subdebat mentem, & præcipue uoluntatem Deo: secundario autem est etiam ipsa priuatio ipsius subiectionis, & quòd propter primum author in litera concludendo diuertit ab auersione uoluntatis ad priuationem iustitiæ. Et propter secundū subiūxit, Omnis aūt alia inordinatio &c. ex his autem facile soluuntur mota dubia. Et ad primum dicitur, quòd inordinatio uolūtatis est duplex, quędam opposita subiectioni ad Deum: quædam recte conuersioni ad obiectum. Prima significatur per auersionē: secunda per conuersionem. prima spectat secundario ad formale peccati originalis absolute: secunda autem spectat ad materiale secundum hanc literam dicentem, omnis alia inordinatio uiriū animæ, & non dixit, omnis aliarū uirium inordinatio. Constat namque quòd pronitas uoluntatis est alia inordinatio ab inordinatione auersionis, & est alicuius potentiæ animæ ipsius, scilicet uoluntatis. Cum hoc tamen stat, quòd pronitas hæc uoluntatis ad malū inter materialia peccati originalis, se habeat ut formale: quia id, quod se tenet ex parte actiui, se habet ut formale, ut dicamus, quòd de formali, & materiali peccati originalis dupliciter loqui possumus. Primo absolute, & sic dicitur quòd formale est priuatio originalis iustitiæ: materiale est habitus cōcupiscentiæ constās, vt dictum est, ex inordinata dispōne uirium animæ. Secundo, ut est habitus, & sic formale in eo est inordinatio uoluntatis priuans originali iustitia. Et sic potest verificari, quod alibi dicitur ab authore.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd cum totius processus literæ ad hoc tendat, vt formale in peccato originali sumatur ex parte causæ, & causa ad mentem & uoluntatem spectare p̄cipue dicatur, & ipsa mentis & uoluntatis auersio non sit primo ipsum formale in peccato originali, sed priuatio doni facientis subiectioné: consequens est, ut sola priuatio iustitiæ originalis nō in quacūque parte animæ, sed in suprema, quæ exprimitur per primum effectū, scilicet priuationem subiectionis uoluntatis ad Deum, sit formale in original peccato, priuatio autem eiusdē iustitiæ in reliquis subsecuta, ad materiale spectat cum ipsis inordinationibus priuantibus ea. Si enim priuatio totius ut sic, ad formale spectaret, frustra ad priuationem causę inuestigādam oportere recurri dictum fuisset, & recursum esset in litera. unde in litera expressa concluditur ex causa originalis iustitiæ, quòd priuatio iustitiæ originalis, per quam uoluntas subdebatur Deo, est formale: ly, enim, per quā uoluntas, restringitur applicando ad supremum aiæ: & qm priuatio iustitiæ originalis in supremo animæ non est eius priuatio secundum qd, immo est priuatio principalis, & totius uirtualiter, quoniā ex illa sequitur totius priuatio: & ideo absolute uerum est, quòd priuatio originalis iustitiæ est formale in peccato originali, ut in calce corporis articuli concluditur.

SVPER QVÆST. LXXXII. ART. IIII.

Egid. 2 sē. d. 32. q. 1. ar. 3.
Tho. Arg. d. 32. q. 1. ar. 1.
Med. ar. 4.

IN ar. 4. eiusdē 82. quæstionis dubium est, cur author, qui posuit peccatum originale esse habitum & concupiscentiā, & componi ex materiali, & formali, in corpore huius articuli sola duo distinguit in peccato originali, quarum utrumq; spectat ad formale, nullam de alijs faciens memoriam.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd in peccato originali sunt quædam communia peccato, & naturæ: et quædam propria ipsi

peccato

pcõ. Cõia sunt inordõnes uirium animę, quia hęc, ut infra patebit, ex natura aliquando sũt, sicut mors & infirmitas corpalis. Propria uero sũt priuatio doni iustitiæ originalis, & iõ culpæ pp quod ut ex ꝓprijs peccati originalis oñdetur ipsum nõ inesse inæqualiter propria tñ distinait authur in litera, in qua ostenditur intentũ: & cõia referuata sũt respon. argum. in quibus obiectiones soluuntur.

*Ar. præ. ·q· ·s

*c. 25. et. & priu. c. 24. 10. 7. x

le ꝯcupiscẽtia inordinata, ut dictum * est: sed non oẽs æqualiter A sunt proni ad concupiscendum. ergo peccatum originale nõ est æqualiter in omnibus.

2 Præt. Pcm̃ originale est quædã inordinata dispõ animæ, sicut ęgritudo est qdam inordinata dispõ corporis: sed ægritudo recipit magis, & minus. ergo peccatũ originale recipit magis, & minꝰ.

3 Præt. Aug. *dicit in li. de nup. & ꝯcupiscentia, ꝙ libido transmit B tit originale pcm̃ in prolẽ: sed ꝯtingit esse maiorẽ libidinẽ vnius in actu generationis, quam alterius. ergo peccatum originale potest esse maius in uno, quam in alio.

*q. præc. ar. 2

Sed contra est, quia peccatum originale ẽ peccatum naturæ, ut *dictum est: sed natura æqualiter est in omnibus. ergo, & peccatum originale.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ in originali pcõ sunt duo, quorũ unũ est defectus originalis iustitiæ: aliud ãt est relatio huius defectꝰ ad pct̃m primi parẽtis, a quo pvitiatã originẽ deducit. Quantũ ãt ad primũ, pcm̃ ori C ginale nõ recipit magis, & minꝰ, q̃a totũ donũ originalis iustitiæ est sublatũ: priuõnes ãt totaliter aliqd priuantes, ut mors, & tenebrę, non recipiũt magis, & minus, sicut *s dict. est. Simr ẽt nec quãtũ ad sm: æqualiter. n. oẽs relationẽ hñt ad primũ principiũ uitiatæ originis, ex quo peccatũ originale recipit rõnem culpæ: relõnes. n. non recipiunt magis & minus. Vnde manifestũ est, ꝙ peccatum originale non potest esse maius in uno, quam in alio.

q. 73. a. 2.

concl. re.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ soluto uinculo originalis iustitiæ, sub quo quodã ordine omnes uires aiæ ꝯtinebant, unaq̃q; uis aiæ tendit in suũ ꝓpriũ D motũ, & tanto uehementiꝰ, quanto fuerit fortior. Cõtingit ãt uires aliquas aiæ esse fortiores in uno, q̃ in alio, pp diuersas corporis ꝯplexiones. Qđ ergo unus hõ sit pronior ad concupiscẽdũ q̃ alter, nõ est rõne pci originalis, cũ in omnib. æqualiter soluatur uinculũ originalis iustitiæ, & æqualiter in oib. partes inferiores aiæ sibi relinquant: sđ accidit hoc ex diuersa dispõne potentiarum, sicut dictum est.

* In ista-met sol.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ ægritudo corpalis nõ hẽt ĩ oibꝰ æqualẽ cãm, ẽt si sit eiuldẽ speciei, puta si sit febris ex cholera putrefacta, pt eẽ maior, uel minor putrefactio, & ꝓpingor, uel remotior a principio vitę, sđ E cã originalis pci in oib. ẽ ęqualis, uñ non est simile.

Ad 3m dicendũ, ꝙ libido, q̃ transmittit peccatũ originale in prolẽ, non est libido actualis, q̃a dato ꝙ uirtute diuina concederet, ꝙ nullam inordinatã libidinẽ in actu g̃nationis sentiret, adhuc transmitteret in prolẽ originale peccatũ: sed libido illa ẽ intelligẽda habitualiter, sm quod appetitus sensitiuꝰ non continetur sub ratione soluto uinculo originalis iustitię: & talis libido in omnibus est æqualis.

QVAEST. LXXXIII.

De subiecto originalis peccati, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de A subiecto originalis peccati.

Et circa hoc q̃runtur quatuor.

Primo, Vtrũ subiectum originalis peccati per prius sit caro, uel anima.

Scđo, utrũ sit anima, per essẽtiã, aut per potentias suas.

Tertio, utrũ uoluntas per prius sit subiectũ peccati originalis, q̃ alię potentiæ animæ.

Quarto, utrũ aliquæ potentiæ animæ sint specialiter infectæ. s. generatiua, uis concupiscibilis, & sensus tactus.

Articvlvs I.

Vtrum originale peccatum sit magis in carne, quam in anima.

Ad primvm sic proceditur. Vĩ ꝙ peccatũ originale ma C gis sit in carne, q̃ in anima. Repugnãtia. n. carnis ad mentẽ ex corruptione originalis peccati ꝓcedit: sed radix huius repugnãtiæ in carne consistit. dicit. n. Apost. ad Ro. 7. uideo aliam legem in membris meis, repugnantẽ legi mentis meæ. ergo originale peccatũ in carne principaliter consistit.

2 Pr. Vnumquodque potius est in causa, q̃ effectu, sicut calor magis est in igne calefaciente, q̃ in aqua calefacta: sed anima inficit infe D ctione originalis peccati p semen carnale. ergo peccatũ originale magis est in carne, quam in anima.

3 Pr. Pcm̃ originale ex primo parente ꝯhimus, ꝓut in eo fuimus secundum rationem seminalem: sic ãt non fuit ibi anima, sed sola caro: ergo originale peccatum non est in anima, sed in carne.

4 Pr. Anima rationalis creata a Deo, corpori infundit: si igitur anima p peccatum originale inficeret, ꝯñs esset, quod ex sua creatione, uel infusione inq̃naretur, & sic Deus esset causa peccati, qui ẽ actor creationis, & infusionis.

5 Pr. Nullꝰ sapiens liquorẽ p̃tiosũ uas infecto infun E deret, ex quo sciret ipsũ liquorẽ infici: sed aia rõnalis est p̃tiosior oĩ liquore. si ergo anima ex corpis unione infici posset infectiõe originalis culpę, deꝰ, q̃ ipsa sapiẽtia ẽ, nunq̃ animã tali corpi infunderet infundit aũt. non ergo inq̃natur ex carne, sic igit peccatum originale non est in anima, sed in carne.

Sed contra est, quod idẽ est subiectũ uirtutis, & uitij siue peccati, quod contrariatur uirtuti: sed caro non põt esse subiectum uirtutis. dicit. n. Apo. ad Rom. 7. Scio, ꝙ non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. ergo caro non potest esse subiectũ originalis peccati, sed solum anima.

Respondeo dicendum, ꝙ aliquid potest esse in

SVPER QVÆSTIO. LXXXIII.

ART. I.

S. Bon. 2. sd. 31. q. 2. a. 2. Scot. 2. sd. 31. q. 1. Ricca. 2. sd. 31. q. 1. Duran. 2. sd. 32. q. 1. Eg. d. 2. sd. 31. q. 1. a. 8. Th. arg. d. 31. q. 1. a. 4. Cap. 2. d. 31. q. 1. con. 5. Medina ar. 1.

In ar. 1. q. 81. ad 1. aduerte, q pcm̃ originale in Adã fuit & actuale, & originale formaliter: q Adã peccauit actuali auersione uoluntatis a Deo, & priuata est natura sua in ipso dono iustitiæ originalis debitæ sibi eum inordõne uitium, &c. unde minꝰ correcte loquitur, qui pct̃m originale ab Adã negat, eo ꝙ in eo non fuerit per originẽ. Modus. n. quo fit pct̃m originale, nõ ẽ da essentia, sicut nec ipsum fieri: quia non consistit in fieri, sicut pct̃m actuale, sed in esse, sicut habitus. Dicẽdum ergo est, q in Adam fuit prius mõ inductum & prius: q per actum proprium & in actu proprio.

442 *Porrecta per totum* 2. d. 18. q. 2. ar. 1. ad 1. & d. 30 q. 1. ar. 2. ad 4. & d. 31. q. 1. a. 1. ad 2. & 4. & q. 2. a 1. p tot. & ueri. q. 25. a. 6 cor. & q. 27. a. 6 ad 2. & mal. q. 4. ar. 1. & 4. & Ro. 5 l. 3.

in aliquo dupr. Vno mō ficut in cā uel principali uel instrumentali: alio mō ficut in subiecto. Pcm̄ ergo originale oium hoīum fuit quidē in ipso Adā, ficut in prima cā principali, ſm illud Apoſ. Ro. 5. In quo oēs peccauerūt. In ſemine āt corporali eſt pcm̄ originale ficut in cā instrumentali, eo ꝙ p uirtutē actiuā ſeminis traducit pcm̄ originale in prolem ſimul cū natura humana: ſed ficut in ſubiecto, peccatum originale nullo mō pōt eſſe in carne, ſed ſolum in aīa. Cuius rō eſt, quia ficut ſup. dict. eſt. Hoc mō ex uolūtate primi parētis peccatū originale traducit in poſteros p quandā generatiuā motionē, ficut a uolūtate alicui⁹ hoīs deriuat peccatum actuale ad alias partes ei⁹. In qua qdē deriuatione pōt attēdi, ꝙ qcqd puenit ex motione uolūtatis pci ad quācūque partē hoīs, q̃ quocunq. mō pōt eſſe particeps pcī, uel p modū ſubiecti, uel p modū inſtri, hēt rōnem culpæ: ficut ex uoluntate gulę peruenit ꝯcupiſcētia cibi ad cōcupiſcibilē, & ſūptio cibi ad man⁹ & os, q̃ inquantū mouētur a uoluntate ad peccandū, ſunt inſtra pci. Qđ uero ulteri⁹ deriuat ad uim nutritiuā, & ad interiora mēbra, q̃ nō ſunt nata mo- ueri a uolūtate, non hēt rōnē culpæ. Sic igitur cum aīa poſſit eſſe ſubiectū culpæ, caro āt de ſe nō hēat ꝙ ſit ſubiectū culpę, qcqd puenit de corruptione primi pci ad aīam, hēt rōnē culpæ: ꝙ āt puenit ad carnē, non habet rōuem culpę, ſed pœnæ. ſic igitur aīa eſt ſubiectū peccati originalis, non autem caro.

concl. m *q.81.a.1 li. 1. c. 26 declinā. ad fi. to. 1

AD PRIMVM ergo Dicendum, ꝙ ficut Aug. dicit in li. Retract. Apoſt. loquitur ibi de homine iā redēpto qui liberatus eſt a culpa, ſed ſubiacet pœnæ, rōne cuius peccatum dr̄ habitare in carne: unde ex hoc nō ſequit ꝙ caro ſit ſubiectū culpæ, ſed ſolū pęnæ.

AD 2m Dicendū, ꝙ pcm̄ originale cātur ex ſemine ficut ex cā inſtrali: non āt oportet ꝙ aliqđ ſit principali⁹ in cā inſtrali q̃ in effectu, ſed ſolū in cā principali. & hoc mō peccatū originale potiori modo fuit in Adā, in quo fuit ſm rōnem actualis peccati.

AD 3m dicendum, ꝙ anima hui⁹ hominis nō fuit ſm ſeminalem rōnem in Adam peccante, ficut in principio effectiuo, ſed ficut in principio diſpoſitiuo, eo ꝙ ſemē corporale, qđ ex Adā traducitur, ſua uirtute non efficit animā rōnalē, ſed eā diſponit.

AD 4m dicendum, ꝙ infectio originalis pcī nullo mō cauſatur a deo, ſed ex ſolo pcō primi parētis p carnalē generationē. & iō cū creatio importet reſpūm animæ ad ſolū Deū, non pōt dici ꝙ anima ex ſua creatione inquinet. Sed infuſio importat reſpectū, & ad Deū infundentē, & ad carnē, cui infundit anima. & iō habito reſpū ad deū infundentem, non pōt dici quod anima per infuſionem maculet, ſed ſolum habito reſpectu ad corpus, cui infunditur.

AD 5m Dicendū, ꝙ bonū cōe ꝑfertur bono ſingulari. Vnde Deus ſecundū ſuam ſapiētiam nō prætermittit uniuerſalē ordinem rerum, qui eſt ut tali corpori, talis anima infundatur, ut euitet ſingularis infectio hui⁹ animę, ꝑſertim cum natura animæ hoc hēat, ut eſſe nō incipiat niſi in corpore, ut in primo habitum eſt. Melius eſt aūt ei ſic eſſe ſecundum naturam, quam nullo modo eſſe: præſertim cum poſſit per gratiam damnationem euadere.

p. p. q. 118 ar. 3

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum originale ſit per prius in eſſentia animæ, quam in potentiis.

AD SECVNDVM ſic proceditr, Videtur quòd peccatum originale non ſit p prius in eſſentia animæ, q̃ in potētiis. Anima. n. nata eſt eſſe ſubiectū peccati quātū ad id, quod pōt a uoluntate moueri, ſed anima non mouet a uoluntate ſecundū ſuam eſſentiam ſed ſolū ſecundum potētias. ergo peccatum originale nō eſt in anima ſecūdum ſuam eſſentiam, ſed ſolum ſecundum potentias.

2 Præt. Peccatum originale opponit originali iuſtitiæ, ſed originalis iuſtitia erat in aliqua potētia animæ, q̃ eſt ſubiectū uirtutis. ergo, & peccatū originale ē magis in potētia aīæ, q̃ in eius eſſentia.

3 Præt. Sicut a carne pcm̄ originale deriuat ad animā, hita ab eſſentia animę deriuat ad potētias: ſed prm̄ originale magis ē in anima q̃ in carne. ergo ēt magis ē in potētiis animæ, q̃ in eius eſſentia.

4 Pręt. Peccatum originale dr̄ eē concupiſcentia, ut dictū ē: ſed ꝯcupiſcentia eſt in potentiis animæ. ergo & peccatum originale.

SED CONTRA eſt, ꝙ peccatum originale dr̄ eſſe peccatū naturale, ut ſup. dict. eſt. anima autem ē forma, & natura corpis ſecūdū eſſentiā ſua, & nō ſm potentias, ut in primo habitū eſt. ergo anima ē ſubiectū originalis peccati principaliter ſm ſuā eſſentiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ illud aię ē principr ſubiectū alicui⁹ pri, ad ꝙ primo ptinet cā motiua illius peccati: ſicut ſi cā motiua ad peccandū ſit delectatio ſenſus, q̃ ptinet ad uim cōcupiſcibilē, ſicut obiectū propriū ei⁹, ſequitur ꝙ uis cōcupiſcibilis ſit propriū ſubiectum illius peccati. Manifeſtū ē āt, ꝙ peccatū originale cauſat p originē: unde illud animæ, qđ primo attingitur ab origine hominis, eſt primū ſubiectū originalis peccati. Attingit aūt origo animam ut terminū generationis, ſecundū quod eſt forma corporis, ꝙ quidem conuenit ei ſecūdū eſſentiam propriam, ut in primo habitum eſt. unde anima ſecundū eſſentiam eſt primum ſubiectum originalis peccati.

p. p. q. 76 ar. 1. concl. m.

SVPER QVÆS. LXXXIII. ART. II.

Cap. 2. ſ. d. 31. q. 2. cō. 2 Medina ar. 2.

IN art. 2. 83. q. dub. occurrit circa principalem cōclu. ex duplici c. i. ex Sco. in 32. diſ. 2. ex eo, q. eſſētia animæ, ut eſſentia, non ē ſuſceptiua culpæ: non igitur in ea ē primo peccatum originale. ſecundo ex authore, quia concluſū eſt in ar. 3. q. præcedentis, ꝙ ſola priuō originalis iuſtitiæ, p quam uoluntas ſubdebatur Deo, eſt formale in pctō originali. Ex hoc nanq. ſequit ꝙ pctm̄ originale formale, aut eſt in ſola uoluntate, aut eſt in ea principaliter. probatur ſequela: quia iuſtitia originalis, qua uoluntas ſubdebatur Deo, erat aut in ſola uoluntate, aut in ea principaliter. & cōfirmatur, quia uolūtas eſt præcipuū in mēte ſubiecta Deo, & præcipuum in mente nō ſubiecta Deo. pp ꝙ ex parte eius ſumitur cauſa, & formalitas pcī originalis in q̄ ꝓced. ergo in uolūtate eſt principaliter, & nō in eſſentia animæ. & hæc confirmō eſt ēt directe obiectio contra reſpon. ad 2m, & 3m huius art. Si nanque ex parte uoluntatis eſt cā originalis iuſtitiæ, & pcī, nō ergo primordialiter, & principaliter eſt in eſſentia, nec ab eſſentia generationis, & pfectionis ordine ad uoluntatem deriuatur.

443 porrecta per totum Inf. a. 3. c. & 2. d 31 q. 2. a. 1. & ue. q 25. a. 6. co. & q. 27 a. 6. ad 2. & mal. q. 4. a. 4.

q. 82. a. 3.

*q. 81. a. 1

*p. p. q. 76 ar. 1

Ad 1m horū negātur, ꝙ eſſentia animæ ut eſſentia, i. ut diſtincta contra potentias, non ſit capax culpæ. & declaratur hoc, q ala ſm eſſentiam eū ſit rōnalis, & primum principium, ac ſubiectum actuum moraliū malorū, oportet eſſe

AD 1m ergo dicendũ, quod A sicut motio uolũtatis alicuius ꝑpriæ ꝑuenit ad potẽtias aiæ, non ãt ad animæ essentiam: ita motio uolũtatis primi generãtis ꝑ uiam gñationis, peruenit primo ad animæ essentiam, ut dictum est.*

AD 2m dicendum, ꝙ ẽt originalis iustitia pertinebat primordialiter ad essentiam aiæ. Erat.n. donũ diuinitus datũ humanæ naturæ, quam per pri⁹ respicit essẽtia aiæ, q̃ potentię. Potentiæ em̃ B magis vr̃ pertinere ad personã inquantum sunt principia personaliũ actuum, unde sunt propria subiecta peccatorum actualium, quæ sunt peccata personalia.

Ad 3m dđm, quod corp⁹ cõparatur ad aiam sicut materia ad formam, q̃ etsi sit posterior ordine gñationis, est tñ prior ordine ꝑfectionis, & naturæ: essentia ãt aiæ ꝯparaẽ ad potentias sicut subiecta ad accidentia ꝑpria, quæ C sunt posteriora subiecto, & ordine generationis, & ẽt perfectionis: unde non est similis ratio.

AD 4m dicendum, quod cõcupiscentia se hẽt materialiter: & ex consequẽti in peccato originali, ut sup. dictum* est.

ARTICVLVS III.

Vtrũ peccatum originale per prius inficiat uoluntatẽ, quã alias potentias.

Egid. 2. s. d. 31 q. 1 a. 3.
D. Bon. d. 31. a. 1. q. 3.
Ric. d. 31. q. 3.
Medina a. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ quod pc̃m originale nõ ꝑ prius inficiat voluntatẽ, q̃ alias potẽtias. Oẽ.n. peccatũ principaliter pertinet ad potentiam, per cuius actũ causatur: sed peccatũ E originale causaẽ per actũ generatiuæ potẽtiæ. ergo īter cæteras potentias animæ vr̃ magis pertinere ad generatiuam potẽtiam.

2 Præt. peccatũ originale per semẽ carnale traducit: sed aliæ uires aię ꝑpinquiores sunt carni, q̃ uolũtas, sicut patet de omnib. sensitiuis, quę utuntur organo corporali. ergo i eis magis ẽ peccatũ originale, quã in uoluntate.

2 Præt. Intellectus est prior uolũtate. n. ñ ẽ n. est uoluntas nisi de bono intellecto: si ergo peccatũ originale inficit oẽs potentias animæ, uĩ quod per prius inficiat intellectum tanquam priorem.

SED CONTRA est, ꝙ iustitia originalis per prius respicit uolũtatẽ. ẽ.n. rectitudo uolũtatis, ut Ansel. dicit in li.* de concep. uirgi. ergo peccatũ originale, ꝙ ei opponit, ꝑ prius respicit uoluntatem.

RESP. Dicẽdum, ꝙ in infectione pc̃i originalis, duo est ꝯsiderare. Primo qdẽ inhærentiam eius ad subiectũ: & s̃m hoc primo respicit essentiam aiæ, ut dict. est*. Deinde oportet ꝯsiderare inclõnem eius ad actũ: & hoc mõ respicit potẽtias aię. Oportet ergo ꝙ illã per prius respiciat, q̃ primam inclõnem hẽt ad peccãdũ: hæc aũt est uoluntas, ut ex s̃. dict. patet: unde peccatũ originale per prius respicit uoluntatem. n

Ad 1m ergo dđm, qđ peccatũ originale non causatur in hoĩe ꝑ potentiam gñatiuam prolis, sed per actũ potentię gñatiuę parentis. unde non oportet, quod sua potentia generatiua sit primum subiectum originalis peccati.

AD 2m Dicendum, ꝙ peccatũ originale hẽt duplicẽ ꝑcessum, unũ qdẽ a carne ad aĩam: aliũ uero ab essentia aiæ ad potentias. Primus quidẽ processus est scđm ordinẽ gñationis: secundus aũt scđm ordinẽ persõnis. D Et ideo quamuis aliæ potentiæ. s. sensitiuæ, propinquiores sint carni, quia tñ uoluntas est ꝑpinquior essentiæ animæ tanq̃ superior potentia, primo peruenit ad ipsam infectio originalis peccati.

AD 3m dđm, ꝙ intellectus quodammõ p̃cedit uoluntatẽ, inquantũ ꝑponit ei suũ obiectum: alio uero mõ uolũtas p̃cedit intellectũ scđm ordinẽ motionis ad actũ, q̃ qdem motio pertinet ad peccatũ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præfatæ potentiæ sint magis infectæ, quam aliæ.

Medina ar. 4.

445 *Porrecta per totum* 2. d. 24. q. 2. ar. 3. ad 5. & d. 31. q. 2. a. 1. ad 1. & uer. q. 25. a. 6. cu & ma. q. 4. ar. 2. ad 12 & a ę. ad 1. *1. s. 6. vi.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ p̃dictæ potẽtiæ nõ sint magis infectę, q̃ aliæ. Infectio.n. originalis peccati h magis uĩ pertinere ad illam aiæ partem, quæ prius põt esse subiectũ peccati: hæc autem est rõnalis pars, & præcipue uoluntas. ergo ipsa est magis infecta per peccatum originale.

2 Præt. Nulla uis aię inficitur per culpam, h nisi inquantum põt obedire h rõni: generatiua aũ nõ potest obedire, ut dicitur in 1. ethi.* ergo generatiua non est maxime infecta per originale peccatum.

Præt.

---

esse subiectum culpæ immediatũ mediãte, .s. potentia: ita ꝙ potẽtia est subiectum quo & aĩa subiectũ quod, iuxta illud 3. de aaı. De parte autem aiæ, qua intelligit, & sapit *in co. ar. aĩa: & si aĩa esset absque media potentia, principium culpæ actualis immediate esset capax culpæ actualis. Tota ergo rõ quare essentia aiæ nõ est subiectũ actualis culpæ est, quia mediãte potentia illam hẽt, & non incapacitas eius respectu culpæ. Si igitur est aliqua culpa, ad quã nõ requiritur mediatio potentiæ ꝑ seipsam, subiectum illius esse põt: & quia culpa originalis est huiusmodi, qm̃ ꝑ originem, & nõ ꝑ actum proprium hĩ, relinquitur, ꝙ culpæ originalis, anima tñ essentiã capax sit, ut in litera monstratur.

D. 201. ¶ Ad 2m dr̃, ꝙ uoluntas nun est cã principalis originalis iustitiæ, aut peccati simpliciter, sed inter partes animæ, ut patet ex rõne in litera reddita in alleg. ar. quia *q. 82. a. 3 .s. ipsa uoluntas ẽ motiua omnium animę partium in finẽ. obiectiones aũt procedũc ac si uoluntas eẽt prima cã simpliciter in anima. Priuatio quoque original iustitię per quam uoluntas subdebatur Deo, quæ est formale in pcõ originali, non sumiẽ pro priuatione iustitiæ originalis in uolũtate præcise, sed pro priuatione iustitiæ originalis in ipsa uoluntate, & præcedentib. naturaliter eam. Dictio

444 *Porrecta per totum* Infe. a. 4. ad 1. & 2. di. 30. q. 1. a. 3. co, & ad 4. & ue. q. 25. a. 6. co & q. 17 a 6. ad 2. & mal. q. 4. a. 1.

nanq; exclusiua, non excludit a concomitãtib. & præsuppositis, ut patet. unde & author non dixit, ꝙ priuatio iustitiæ originalis in uoluntate, sed ꝑ quam uoluntas subdebatur Deo. Hæc.n. claudit in se primordialem priuationẽ in essentia usq; ad uolũtatem: & hæc ẽ formale in pcõ originali. Putandũ est.n. ꝙ sicut gratia & charitas in anima in ordine ad meritũ, uel demeritũ pro eodẽ computantur: & cum hoc, ꝙ gratia est cã charitatis, sic iustitia ꝙ uoluntas, in qua est charitas ẽ cõseruatiua, & destructiua gratiæ ex parte nostri, quia ipsa est prima pars animæ. Ita ĩ proposito, iustitia originalis in aĩa pro q̃to ex ea manat uoluntatis subiecto, nõ ponit numerũ cum eius in uoluntate effectu: & cum hoc, ꝙ illa est huius cã sm̃ se uolũ- *cap. 3. a me. ill. tas di causa, quia ab ipsa ex parte nostri d̃pendet conseruari, & desinere iustitiæ totius: & simile ẽ de priuatione opposita. Et per hæc patet solũ obiectũ. Voluntas *ar. prec. .n. non ẽ simpliciter sed ea parte nrĩ: sed inter partes aiæ posita est cã iustitiæ, & pcĩ originalis. Essẽtia aũt ponitur cã simpliciter ex parte rei sm̃ se & licet uoluntas sit in supremo animæ p̃cipuum inter partes animæ in mouendo ad actum, si tamen ĩ ipso supremo uoluntas ad essentiam cõparetur, inferior inuenitur. *q. 7. a. 1. & 2 conc. m.

¶ De tertio, & 4. artic. eiusdem quæst. nihil nũc necessario scribẽdum occurrit.

3 Præt. visus inter alios sensus est spūalior, & ꝓpinquior hrōni, inquantū plures drīas rerū ostendit, ut drˀ in 1. Metap.* sed infectio culpæ primo est in rōne. ergo uisus magis est infectus, quam tactus. F

*cir. ptin. li. 1. Meta.

SED CONTRA est, ꝗ Aug. dicit in 14. de ciu. Dei.* ꝗ infectio originalis culpę maxime apparet in motu genitaliū membrorū, qui rōni non subdit: sed illa mēbra deseruiunt gñatiuæ uirtuti in ꝯmistione sexuū, in qua est delectatio ſm tactum, q̄ maxime ꝯcupiscentiam mouet. ergo infectio originalis pc̄i maxime pertinet ad ista tria. s. potentiā generatiuā, uim concupiscibilem, & sensum tactus.

*li. 14. ca. 16 18. 19. & 20. t. 5.

RESP. dicendum, ꝗ illa corruptio ꝑcipue infectio nominari solet, q̄ nata est in aliud transferri: unde & morbi ꝯtagiosi, sicut lepra, & scabies, & hmōi, infectiones dn̄r. Corruptio āt originalis pc̄i traducit per actū gñationis, sicut sup. dict. est* unde potētiæ, q̄ ad hmōi actū concurrūt, maxime dn̄r esse infectæ. Hmōi āt actus deseruit gñatiuæ, inquantū ad gñationē ordinat: hēt āt in se delectōnē tactus, q̄ est maximū obiectū ꝯcupiscibilis: & iō cū oēs partes aīæ dicantur esse corruptę: p pc̄m originale: spāliter tres ꝑdictæ dicuntur esse corruptæ, & īfectæ. G

*q. 81. a. 1.

ercel. m

AD 1m ergo dicendū, quod peccatum originale ex ea parte, qua inclinat in pc̄a actualia, ꝑcipue pertinet ad uoluntatem, ut dictum est*: sed ex ea parte, qua traducit in prolē, ꝑtinet propinque ad potētias prædictas, ad uoluntatem autem remote. H

*q. 82. a. 2 ad 2. & a. 3

Ad 2m dd̄m, quod infectio actualis culpę non ptinet nisi ad potētias, q̄ mouent a uolūtate peccāris: sed infectio originalis culpę nō deriuat a uolūtate ei⁹ q ipsā ꝯtrahit, sed p originē naę, cui deseruit potētia gñatiua: & iō in ea ē infectio originalis pc̄i.

AD 3m dd̄m, ꝗ uis⁹ nō ptinet ad actū gnōnis nisi ſm dispōnē remotam, ꝑur. s. per uisum appet spēs ꝯcupiscibilis: sed delectatio perficitur in tactu. & iō talis infectio magis attribuitur tactui, quam uisui. I

QVAESTIO LXXXIIII.

De causa peccati, secundum quod unum peccatum alterius peccati causa est, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de causa peccati, ſm ꝗ unum peccatum est causa alterius.

Et circa hoc quærūtur quatuor.

Primo, Vtrum cupiditas sit radix omnium peccatorum.

Secundo, Vtrum superbia sit initium omnis peccati.

Tertio, Vtrum præter superbiam, & auaritiam, debeat dici capitalia uitia, aliqua specialia peccata.

Quarto, quot, & quæ sint capitalia uitia.

ARTICVLVS I.

Vtrum cupiditas sit radix omnium peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄, quod cupiditas non sit radix oīum pc̄ōrum. Cupiditas .n. q̄ est immoderatus appetitus diuitiarum, opponitur uirtuti liberalitatis. sed liberalitas non est radix omnium uirtutū. ergo cupiditas non est radix oīum pc̄ōrū.

2 Præt. Appetitus eorū, q̄ sūt ad finē, procedit ex appetitu finis: sed diuitię, quarū appetit⁹ est cupiditas, nō appetunt nisi vtiles ad aliquē finē, sicut drˀ in 1. eth. ergo cupiditas nō est radix oīs pc̄i, sed procedit ex alia priori radice

3 Præt. Frequēter inuenitur, ꝗ auaritia, q̄ cupiditas noīatur, oritur ex aliis peccatis, puta, cū q̄s appetit pecuniam ꝑ ambitionē uel ut satisfaciat gulæ. non ergo est radix omnium peccatorum.

SED CONTRA est, ꝗ dicit Apos. 1. ad Timoth. ult. Radix oīum malorum est cupiditas.

RESPON. Dicendum, ꝗ ſm quosdam, cupiditas tripliciter dr̄. vno mō, prout est appetitus inordinatus diuitiarum, & sic est speciale pc̄tm̄. Alio mō, secundum quod significat inordinatū appetitum cuiuscunq. boni tpalis, & sic ē genus omnis peccati: nam in omni peccato est inordinata cōuersio ad ꝯmutabile bonum, ut dictum est*. Tertio mō sumitur, prout significat quandam inclōnem naturæ corruptæ ad bona corruptibilia inordinate apperēda: & sic dicūt cupiditatē eē radicē oīum peccatorum ad similitudinē radicis arboris, quę ex terra trahit alimentum: sic .n. ex amore rerū temporalium omne peccatū procedit. Et hæc quidem quamuis vera sint, non tamen uidentur esse secundum intentionem Apostoli, qui dixit cupiditatē esse radicē omnium peccatorum. Manifeste .n. ibi loquitur contra eos, qui cū uelint diuites fieri, incidūt in tētationes, & laqueum diaboli, eo quod radix omniū malorum est cupiditas. Vnde manifestum est, quod loquitur de cupiditate, secundum ꝗ est appetitus inordinatus diuitiarum. & secundum hoc dicēdum est, quod cupiditas secundum quod est speciale peccatū dicitur omniū peccatorum ad simi- K

*q. 72. a. 2 & q. 71. a. 6.

D. 56

D. 629.

SVPER QVÆST. LXXXIIII. ART. I.

Egid 2 s d 42. q. 1. a. 2
Dur. d. 42. q 4.
Ca 2 d 43 q. con. 2.
Medina ar. 1.

IN ar. 1. q̄ dubium occurrit ex Durā. in 2 sen. di 42. q. 4 aut sermo est formalis, aut materialis. Si formalis, falsum est: quia cupiditas est inordinatus amor habendi pecuniar ad retinēdū non ad expendendū. Constat āt, ꝗ pecunia non ut retinenda sed ut expendenda ē, cui obediunt oīa. ergo cupiditas non est radix oīum malorū, ut est spālе peccatum: immo ex hoc sequitur, ꝗ cupiditas impediat multa mala: quia contrariatur destructioni pecuniæ, unde multa mala oriuntur. uī. & auaros uidemꝰ a multis malis abstinere, ne expendant. Si materialis, tunc ab arte receditur: & quia sensus esset, ꝗ materia cupiditatis. s. pecunia ē radix omnium malorum, pari, uel maiori rōne posset dici, ꝗ prodigalitas ē radix omnium malorum.

¶ Ad hoc dr̄, ꝗ sermo est formalis: pecunia nanque est materia non solū uitiorum, sed uirtutum. & ꝑpterea non est uituperanda hoc cognomine, ut sit radix oīum malorum: sed inordinatus amor habendi eam, q̄ cupiditas uocatur, cum sit quoddam malum, qd̄ non pōt esse uia ad bonū, dicente Apos. Nō sūt facienda mala, ut eueniat bonū. radix omnium malorū est metaphorice: quia uelut os corporis, seu arboris uitiorum est p ꝗ alimentū suscipiūt. s. pecuniam sub mala intentione, ita ꝗ sicut habens pecuniā, hēt pabulum oīum desideriorum: quia pecunia utimur quasi fideiussore ad oīa, ſm Arist. 5. ethi. ita inordinate uolens eā hēre, uult ex ipsa sua inordinatione hēre pabulū omnium uitiorum. Manifeste nanque patet discurrendo, ꝗ ipsum inordinate habere pecunias, & superbiæ, & inanis gloriæ, & luxuriæ, & gulæ, iræ, & inuidię, & accidiæ, & suo contrario. s. prodigalitati, fomētum præstat. Cum aūt dr̄, ꝗ pecuniæ non ut retentæ, sed ut distractę &c. respon ꝗ retētionem, & distractionē præcedit habere, & nihil horum ē ꝓpriū cupidi nisi habere. Nam cupidus non semper uult habere, ut

418 porrecta per totum inf a. 2. c. si. & ar. 3. ad 1. & a. 4. ad 4. & 2. 2. q. 119 a 2. ad 1. & ma. q. 8 ar. 1. ad 1. & q. 13. a. 1. ad 5. & Ro. 7. le. 2 & 1. Co. 13 le. 4. si. & 1 eth. 6.

ut retineat, sed q̃uq; ut det, ut patet in male cõgregantibus, ut soluant militibus, uel meretricibus &c. vñ non est iudicãda cupiditas ex retentione, ut argñ credit, sed ea possessionis in ordinatione, quæ licet in hoc, uel illo ordinetur ad uitandũ multa mala, ut experientia docet in quibusdã, iuxta illud Eccle. Hõ, cui[*] Deus &c. q̃tũ tñ est ex se, apta nata est nutrire oia mala: & ppea dicta est radix oĩum malorum sc̃dm se. Quo ãt cupiditas sit uitium capitale, alia quæstio est, & ex fine pensabitur.

amel. m D. 2144.

litudinẽ radicis arboris, q̃ alimẽ A tum p̃stat toti arbori. Videmus .n. q̃ p diuitias hõ acquirit facultatẽ perpetrandi quodcumque pc̃t̃m, & adipiscẽdi desiderium cuiuscũq; peccati, eo q̃ ad hñda q̃cuuq; tẽporalia bona, põt homo per pecuniam iuuari secundum quod dicitur Eccl. 10. Pecuniæ obediũt oĩa. Et s̃m hoc patet, q̃ [m] cupiditas diuitiarũ d est radix omnium peccatorũ. [n]

AD PRIMVM ergo dicendum B q̃ non ab eodẽ oritur uirtus, & pc̃t̃m. Oritur .n. pc̃t̃m ex appetitu cõmutabilis boni: & iõ appetitus illius boni, quod iuuat ad cõsequenda oĩa tẽporalia bona radix peccatorum dr̃. Virtus autẽ oritur ex appetitu incõmutabilis boni: & ideo charitas, quæ est amor Dei, ponitur radix uirtutũ secũdum illud Eph. 3. In charitate radicati, & fundati.

AD 2[m] dicendũ, q̃ appetitus pecuniarum dr̃ esse radix peccatorum, non quidẽ quia diuitiæ pp se quærantur tanquàm ultimus finis: sed quia multum C quæruntur, ut utiles ad omnem temporalem finẽ. Et quia vniuersale bonum est appetibilius, quàm aliquod particulare bonum, ideo magis mouet appetitum, quàm quædã bona singularia, quæ simul cum multis alijs per pecuniam haberi possunt.

AD 3[m] dicendũ, q̃ sicut in rebus naturalibus nõ

D. 96.8 [d] quæritur quid s̃p fiat, sed quid in pluribus accidit eo quod natura corruptibiliũ reiũ impediri põt, ut non s̃p eodnm modo operetur: ita ẽt in moralibus consideraĩ q̃ ut in pluribus est, non aũt qđ s̃p est, eo q̃ uoluntas non ex necessitate operaĩ. Non igitur dr̃ auaritia radix oĩum malorum, quin interdũ D aliquod aliud malũ sit radix eius: sed quia ex ipsa frequentius alia mala oriuntur, ratione prædicta.[*]

* In corp. ar.

ARTICVLVS II.

Vtrum superbia sit initium omnis peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vĩ q̃ sup̃bia non sit initiũ oĩs peccati. Radix .n. est quoddã principiũ arboris, & ita vr̃ idẽ esse [h] radix & initiũ peccati: sed cupiditas est radix oĩs peccati, E ut dictum est. ergo ipsa ẽt est initium oĩs peccati, nõ aũt sup̃bia.

¶ 2 Præt. Eccle. 10. dr̃, Initium sup̃biæ hoĩs est apostatare à Deo, sed apostasia à Deo, est [h] quoddam pc̃t̃m. ergo aliquod peccatũ est initiũ sup̃biæ. ergo, & ipsa non est initium omnis peccati.

¶ 3 Præ. Illud vr̃ esse initium omnis peccati, quod facit oĩa peccata: sed hoc est [h] inordinatus amor sui, qui facit ciuitatẽ A Babylonis, ut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei.[*] ergo amor sui est initium oĩs peccati, non autẽ superbia.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Eccl. 10. Initiũ oĩs peccati superbia.

RESP. Dicẽdum, q̃ quidam dicunt superbiã dici tripliciter. Vno modo, s̃m quod superbia significat inordinatũ appetitũ p̃priæ excellentiæ, & sic est speciale pc̃t̃m. Alio modo s̃m quod importat quendã actualem cõ B temptum Dei quantũ ad hunc effectũ, qui est non subdi eius p̃cepto: & sic dicunt quod est generale pc̃t̃m. Tertio modo, s̃m quod importat quandã inclinationem ad hmõi contemptum ex corruptione naturæ: & sic dicũt q̃ est initium oĩs peccati. Et differt à cupiditate, quia cupiditas, respicit peccatum ex parte conuersionis ad bonum cõmutabile, ex quo peccatũ quo C dammodo nutritur, & fouetur, & pp hoc cupiditas dr̃ radix: sed sup̃bia respicit pc̃t̃m ex parte auersionis à Deo cuius p̃cepto hõ subidi recusat: & iõ uocatur initium, quia ex parte auersionis incipit rõ mali. Et hęc quidẽ q̃uis uera sint, tñ non sunt s̃m intentionẽ Sapientis, qui dicit: Initiũ omnis peccati est superbia. Manifeste .n. loquimur de superbia, s̃m quod est inordinat[9] D appetitus proprię excellentiæ, ut patet p hoc quod subdit: Sedes ducum superborum destruxit Deus. & de hac materia loq̃tur ibi fere in toto capitulo. Et iõ dicendũ est, q̃ superbia ẽt secundũ quod est speciale pc̃t̃m, est [d] initiũ oĩs peccati. Considerandũ est .n. q̃ in actibus uoluntariis, cuiusmodi sunt pc̃tã, duplex ordo inuenitur. s. intentionis, & executionis. In primo q̃dẽ ordine habet rõnem principii, finis, ut supra multoties dictum est.[*] Finis aũt in omnibus bonis tẽporalibus acquirendis, est ut hõ p illa quandã p̃fectionẽ singularẽ, & excellẽtiã hẽat: & ideo ex hac parte [m] superbia, quæ est appetitus excellentiæ, ponitur initiũ omnis peccati. [n] Sed ex parte executionis est primũ id, quod p̃bet opportunitatẽ adimplendi desideriũ, cuiuscunq; peccati, quod habet rõnem radicis. s. diuitię: & ideo ex hac parte auaritia ponitur esse radix omnium malorum, ut dictum est.[*] Et per hoc patet responsio ad primum.

* ca. 28. & vlti. cu. 5.

* q. 1. ar. 1. ad 1. & a. 3. ad 2 & q. 20 ar. 1. ad 2 & q. 57 ar. 4. & q. 65. ar. 1 concl. m

* ar. p̃ced.

SVP. Q. LXXXIIII. ART. II.

447 Porrecta præterea. 2. 2. q. 162 ar. 2 & a. 5. ad 1. & ar. 7. ad 1. & 2. d. 42. q. 2. ar. 1. ad 7. & 4. d. 17. q. 2. ar. 1. q. 1. co. Et Ro. 1. le. 8 fi. & c. 7. lec. 2. & 1. Co. 11. lect. Art. p̃ced. 4. fin.

Egid. 2. s̃. d. 42. q. 2. artic. 1. Dur. d. 42. q. 4. Cap. 2. d. 41. q. 1. con. 3. Medina art. 2.

IN ar. 2. 84. q. dubiũ occurrit ex Durando conueniente cũ Scoto, in 6. dist. secundi ad primũ in hoc q̃ superbia initiũ oĩs peccati, nõ est speciale pc̃t̃m, uel ſa dicit, Sed de Scoto in prima parte, cũ de pc̃tõ angelorũ esset q̃õ, sermo habitus est. Nũc Durãdi motiuum, & contra q̃õnem, & cõtra r̃sionem ad tertiũ, qua dĩ q̃ ad idẽ ptinet, q̃ ponatur initium oĩs peccati superbia, & amor proprius In 2. sent dist. 10. contra q̃õnem arguit: qa nec appetitus turpiũ delectationũ in reb[9] bellicis ea superbia oriuntur, Probatur: quia ex sup̃bia illa sola oriuntur uitia, q̃ circa promouentia, uel impedientia propriã excellentiam sunt: neutrũ horum est huiusmodi. ergo.

¶ Contra r̃sionẽ uero ad tertiũ arguit: qa inordinatus amor sui, & inordinatus amor propriæ excellentiæ, se hñt ut magis cõe, & minus cõe, ut patet. & ille utpote, cõmunissimus, est initiũ oĩs peccati: iste utpote particularis, nõ. vñ sophisma consequentis est ab illo ad istũ p̃cedere, q̃ si ille est initiũ peccati oĩs, q̃ iste etiã sit initium peccati omnis.

¶ Ad utrãq; obiectionem ex eodẽ fundamento tollẽ, r̃ndendũ est, ex hoc. s. q̃ superbia initiũ oĩs peccati dr̃ sc̃dm ordinẽ intẽtionis ex parte. s. finis, qa obiectũ suũ est finis oĩum bonorũ commutabilium, ad q̃ alia uitia conuertuntur. Ex hoc nanq; dr̃ primo q̃ intemperantia, & timiditas oriũtur ex superbia: & q̃ tam bonum delectabile, ad quod conuertit intẽperatus, q̃ bonũ euasionis ad qđ conuertitur timidus, cũ bonum quoddã sit, natum est apparere, ut conferens ad propriã excellentiã. Dr̃ sc̃do, q̃ licet totũ, & pars non sint idẽ, æquiualens tñ quoad aliq̃d, totum, & prima pars uirtualiter extẽta ad reliquas, ut patet de toto corpore, & corde respectu motus: ac p hoc amor sui, ut totũ, & amor p̃priæ excellentiæ, ut prima pars, qa est respectu finis cæterorũ, recte ponit initium omnis peccati ex eadem parte, &c.

D. 538.

re,& unū inferre co- lionū absq; ullo so phismate. In his ita nec identitas, nec conuertibilitas hi, sed solum qd ad idē pertinet, quia scdm est pars prim ... cereretur, recte diceretur, ut ostensum est. Ex hinc habere potes in prima parte di ctum est, primum bonū concupitū, est propria excellentia, tanq; cæterorū finis ac per hoc primum pctm est superbia, vt Eua propositum pri mo est. Erit sicut Dn. Et p hæc pater so lutio obiectorū omnium, q superius à me quā breuissime potui, iacta fuere. Quæ an sufficienter à me soluta fuerint, lectoris iudicio relinquatur, qui si recte oia pensitauerit, pfecto uidebit me nihil, quod ad materiā attinet, necessarium in discussum reliquisse, ideo amplius circa istam materiam non insistam.

SVPER QVÆS. LXXXIIII.

448 *Porrecta per totum. Inf. art. 4. & locis ibi citatis.*

ARTIC. III. ET IIII.

Medina ar. 3.

IN art. 3. & 4. eiusdē S. q. nihil aliud oc currit scribendū, nisi reddere te attentum q aliud est loqui de sufficientia uitiorū absolute, & aliud de sufficientia uitiorū capitaliū: hoc. n. hic quæritur, non illud. Et ut in rationead quiotū in ita dr, nō non oportet hanc ca pitalium sufficientiā sic intelligere, quin aliquod peccatū pos sit à nullo horū oriri, sed quia frequen tius ex aliquo horū oritur.

*Tex. 38. to. 2.

Ad 2m ergo dicendū, q apostatare à Deo dr esse initiū superbiæ ex parte auersionis. Ex hoc n. q hō non vult subdi Deo, sequit q inordinate velit propriā excellētiā in rebus tēporalibus & sic apostasia à Deo non sumitur ibi quasi speciale pctm, sed magis vt quę dā conditio gnālis oīs peccati, q est auersio ab incōmutabili bono. Vel pōt dici, q apostatare à Deo dr esse initium superbię, quia est prima superbiæ species. Ad superbiā eīm pertinet cuique superiori nolle subijci, & præcipue nolle subdi Deo: ex quo contingit quod hō supra seipsum indebite extollatur quantū ad alias supbiæ spēs.

Ad 3m dicēdū, q in hoc hō se amat, q sui excellentiā vult. Idē n. est se amare, quod sibi uelle bonum: vñ ad idem pertinet, q ponatur initium omnis peccati superbia, uel amor proprius.

ARTICVLVS III.

Vtrum præter superbiam, & auaritiā, sint alia peccata specialia, quæ dici debeant capitalia.

AD TERTIVM sic procedit. Vr q præter superbiam, & auaritiam, non sint quædā alia peccata specialia, q dicantur capitalia. Ità enim se uidetr habere caput ad animalia, sicut radix ad plantas ut dicitur secundo de Anima: *nam radices sunt ori similes. Si igitur cupiditas dr b radix omnium malorum, uidetur quòd ipsa sola debeat dici uitium capitale, & nullum aliud peccatum.

¶ 2 Præt. Caput habet quendam ordinem ad alia mēbra, inquātum à capite in oia membra diffunditur quodāmodo sensus, & motus: sed peccatū dicitur per priuationem ordinis. ergo peccatum non habet rationem capitis, & ita non debent poni aliqua capitalia peccata.

¶ 3 Præt. b Capitalia crimina dicuntur, quæ capite plectuntur: sed tali pœna puniuntur quædam peccata in singulis generibus. ergo uitia capitalia non sunt aliqua determinata secundum speciem.

SED CONTRA est, quod Gregorius trigesimo primo Moral. * enumerat quædam specialia uitia, quæ dicit esse capitalia.

*Cap 31.

RESP. Dicēdum, q capitale dr à capite. Caput aūt proprie qnidē est quoddā membrum aialis, qd est principium, & directiuū totius aialis. Vnde metaphorice omne principium directiuū, caput uocatur: & ēt hoīes, qui alios dirigunt, & gubernant, capita aliorum esse dicuntur. Dr ergo uitium capitale uno mō à capite, ppriè dicto, & sm hoc pctm capitale dr pctm, quod capitis pœna punitur: sed sic nunc non intendimus de capitalibus peccatis, sed sm quod alio modo dr pctm capitale, put metaphorice signat principium uel directiuū aliorū. Et sic dr uitium capitale, ex quo alia uitia oriunt, & præcipue secundū originē causæ finalis, quę est formalis origo, ut supra dictum est: * & ideo m uitium capitale non solum est principium aliorū, sed G ēt est directiuū, & quodammodo ductiuum aliorū. n Semper. n. ars, uel habitus, ad quē pertinet finis, principatur, & imperat circa ea, quę sunt ad finē. Vnde Gregorius trigesimo primo Moraliū* huius modi uitia capitalia ducibus exercituum cōparat. *q. 72 ar. 6 & q. 72 ar. 6 & 75 art. 1. concl. m *Cap. 31.

AD PRIMVM ergo dicendum, q capitale dicitur denominatiue à capite, quod quidem est per quandam deriuationem, uel participationem capitis: sicut habens aliquā proprietatem capitis, & nō sicut simpliciter caput. Et ideo capitalia uitia dicuntur non solū illa. quæ habent rōnē primę originis, sicut auaritia, quæ dicitur radix, & superbia, quę di H citur initium: sed etiā illa, quæ habent rōnē originis propinquæ respectu plurium peccatorum.

AD 2m dicendum, q peccatum caret ordine ex parte auersionis: ex hac enim parte habet rationē mali. Malū autē secundū Augustinum in libro.* de natura boni, est priuatio modi, spēi, & ordinis: sed ex parte conuersionis respicit quoddā bonum & ideo ex hac parte dicitur habere ordinem. *Ca. 4. eit to. 6. m princ.

AD 3m dicendū, quòd illa ratio procedit de capitali peccato, secundum quod dicitur à reatu pęnæ: sic autem hic non loquimur.

ARTICVLVS IIII.

I *Vtrum conuenienter dicantur septem uitia capitalia.*

Egid. 2. s. d. 42. q. 2. ar. 3. Ric. d. 42. q. 7. Scot. d. 42. q. 5. Medina ar. 4. 449 *Porrecta per totum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quòd non sit dicendō, septem esse uitia capitalia, quæ sunt inanis gloria, inuidia, ira, auaritia, tristitia, gula luxuria. h Peccata. n. uirtutibus opponuntur, uirtutes āt principales sunt quatuor, ut s. dictū est.* ergo & uitia principalia, siue capitalia nō sūt nisi quatuor. *2. d. 42. q. 2. ar 3. & mal. q. 8. ar. 1. *q. 61. ar. 2.

¶ 2 Præt. Passiones animæ sunt quædā causæ peccati, ut supra dictum est: * sed passiones animæ principales sunt h quatuor, de quarū duabus nulla fit mē K tio inter pdicta peccata, scilicet de spe, & timore. enumerantur autem aliqua uitia, ad q pertinet delectatio, & tristitia: nā delectatio pertinet ad gulā & luxuriam: tristitia uero ad accidiam, & inuidiā. ergo inconuenienter enumeranē principalia pctā. *q. 77.

¶ 3 Præt. Ira non est principalis h passio. non ergo debuit poni inter principalia uitia.

¶ 4 Præt. h Sicut cupiditas, siue auaritia est radix peccati, h ita supbia est peccati initiū, ut s. dictū est.* sed auaritia ponitur unum de septē uitiis capitalibus. ergo supbia inter uitia capitalia enumerāda esset. *huius quæst.

¶ 5 Præt. Quædam peccata cōmittūtur, quæ ex nullo horum h causari possunt, sicut cum aliquis errat

ex igno-

ex ignorãtia, vel cũ aliqs ex aliqua bona intẽtione A irascibilis: oẽs aũt passiões irascibilis oriunt̃ ex passionib. ꝯcupiscibilis, q̃ ẽt oẽs ordinant̃ quodammõ ad delectationẽ, & tristitiã. & iõ delectatio, & tristitia principaliter cõnumerant̃ in peccatis capitalib° tanq̃ principalissimę passiones, ut s̃. habitũ est°.

omittit aliqđ pc̃m, puta, cũ aliqs furat̃, ut det eleemosynã. ergo isufficiẽter capitalia vitia enumerant̃.

SED IN CONTRARIVM est authoritas Gregor. sic enumerantis. 31. Moralium.°

RESP. Dicendũ, ꝗ sicut dictũ est°, vitia capitalia dñr, ex quibus alia oriuntur, præcipue ſm rõnem causæ finalis. Hmõi aũt origo põt attendi dupl̃r. Vno qdem mõ ſm cõdõnem peccantis, qui sic dispositus est, vt maxime afficiat̃ ad vnũ finẽ, ex quo vt plurimum in alia peccata procedat: sed iste modus originis sub arte cadere non põt, eo ꝗ infinitę sunt particulares hoĩum dispões. Alio mõ ſm naturalẽ habitudinẽ ipsorũ finiũ adinuicẽ, & ſm hoc ut in pluribus unũ uitiũ ex alio orit̃: vnde iste modus originis sub arte cadere põt. Scd̃m hoc ergo illa uitia capitalia dñr, quorũ fines hñt quasdam primarias rõnes mouendi appetitũ, & ſm harũ rationum distinctionẽ distinguunt̃ capitalia vitia. Mouet aũt aliqđ appetitũ dupliciter. Vno mõ directe, & per se, & hoc mõ bonũ mouet appetitũ ad prosequendum: malũ aũt ſm eandẽ rõnem ad fugiendũ. Alio mõ indirectẽ, & quasi per aliud, sicut aliquis aliqđ malũ prosequit̃ pp aliqđ bonũ adiunctum: uel aliquod bonũ fugit pp aliqđ malũ adiunctum. C Bonũ aũt hois est triplex. Est. n. primo quodddam bonũ aiæ, qđ. s. ex sola apprehensione rõnem appetibilitatis hẽt, sicut excellentia laudis, uel honoris, & hoc bonum inordinate prosequit̃ inanis gloria. Aliud est bonũ corporis, & hoc, vel pertinet ad cõseruationẽ indiuidui, sicut cibus, & potus, & hoc bonũ inordinate prosequit̃ gula: aut ad conseruationẽ speciei, sicut coit°, & ad hoc ordinat̃ luxuria. Tertiũ bonũ est exterius, scilicet diuitiæ, & ad hoc ordinat̃ auaritia. Et eadẽ quatuor uitia inordinata fugiunt quatuor mala ꝯria. Vel aliter, Bonũ præcipue mouet appetitum ex hoc, ꝗ participat aliquid D de proprietate fęlicitatis, quã naturaliter oẽs appetunt, de cuius rõne est primo quædã perfectio. Nã fęlicitas est perfectũ bonũ, ad qđ pertinet excellẽtia, uel claritas, quã appetit superbia, uel inanis gloria. Secundo de rõne eius est sufficientia, quã appetit auaritia in diuitiis eã promittentibus. Tertio, est de cõdõne eius delectatio, sine qua fęlicitas esse nõ põt, ut dr̃ in 1. & 10. Eth.° & hanc appetunt gula, & luxuria. Quòd aũt aliquis bonũ fugiat pp aliqđ malum coniunctum, hoc cõtingit dupliciter: quia aut hoc est respectu boni ꝓprii, & sic est accidia, q̃ tristat̃ de bono spũali pp laborẽ corporalẽ adiunctũ: aut est de bono alieno, & hoc si sit sine insurrectione, ꝑtinet ad inuidiã, q̃ tristat̃ de bono alieno, inquantũ est impeditiuũ propriæ excellentiæ: aut est cũ quadã insurrectione ad uindictã, & sic est ira. Et ad eadẽ uitia pertinet prosecutio mali oppositi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝗ nõ est eadẽ rõ originis in uirtutibus d & uitiis. Nã uirtutes causant̃ ꝑ ordinẽ appetitus ad rõnem, uel ẽt ad bonũ incõmutabile, qđ est Deus: uitia aũt oriunt̃ ex appetitu boni cõmutabilis, vnde non oportet ꝗ principalia d vitia opponantur principalibus virtutibus.

AD 2m dicendum, ꝗ timor, & spes sunt passiones

AD 3 h dicendũ, ꝗ ira licet nõ sit principalis passio, quia tamen habet specialem rationem appetitiui motus, prout aliquis impugnat bonũ alterius sub ratione honesti, id est, iusti uindicatiui, ideo distinguitur ab aliis capitalibus uitiis.

AD 4m dicendũ, ꝗ superbia dr̃ esse initiũ oĩs peccati ſm rõnẽ finis, ut dictũ est: ° & ſm eãdem rõnẽ B accipit̃ principalitas uitiorũ capitaliũ. & iõ superbia quasi uniuersale uitium non connumerat̃ alijs, sed magis ponit̃ uelut regina q̃dam omnium uitiorum, sicut Greg.° dicit auaritia aũt dr̃ radix secundum aliam rationem, sicut supra dictum est°.

AD 5m dicendum, ꝗ ista uitia dñr capitalia, quia ex eis ut frequentius alia oriunt̃: unde nihil prohibet aliqua peccata interdum ex alijs causis oriri. Põt tñ dici, ꝗ oĩa peccata, q̃ ex ignorantia prouenniunt, possunt reduci ad accidiam, ad quam ꝑtinet negligentia, qua aliquis recusat bona spiritualia acquirere pp laborem. Ignorantia. n. quæ põt esse causa peccati, ex negligentia prouenit. ut supra dictum est.° Quòd aũt aliquis committat aliqđ peccatum ex bona intentione, uidetur ad ignorantiã pertinere, inquantum scilicet ignorat, ꝗ non sunt facienda mala, ut ueniant bona.

QVAESTIO LXXXV.

De effectibus peccati, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de effectib. peccati. Et primo quidẽ de corruptiõe boni naturę. Scd̃o de malitia aiæ, Tertio, de reatu pœnæ.

CIRCA primum, quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum bonum naturę diminuatur per peccatum.

¶ Secundo, Vtrum totaliter tolli possit.

¶ Tertio, De quatuor vulnerib. q̃ Beda ponit, quib. natura humana vulnerata ẽ pp pc̃m.

¶ Quarto, Vtrũ priuatio modi, speĩ, & ordinis sint effect° pc̃i.

¶ Quito, Vtrũ mors, & alij defe E ct° corporales, sint effect° pc̃i.

¶ Sexto, Vtrũ sint aliquomodo homini naturales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ peccatũ diminuat bonũ naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝗ peccatũ non diminuat bonũ naturæ. Peccatũ. n. hoĩs non est grauius quàm peccatũ dæmonis: sed h bona naturalia in dæmonib. manent integra post peccatũ, ut Dionysi° dicit 4. de diuini nomi.° ergo pec-

Marginal notes (left): °cap. 11. °Art. pce. — vncl. — °Li. 1. c. 7. & seq. li. 10. c. 6. 7. & 8. — D. 1003. — D. 1179.

Marginal notes (right): °q. 25. ar. 4. — °ar. 2. huius quæst. — °Lib. 31. Mor. cap. 17. — °ar. 1. huius quæst. — °q. 76. ar. 1.

SVP Q. LXXXIIII. ART. IIII.

Ferr. 3 con. c. 12. S. Bon. 2 s d. 35 q. 1. a. 1. Scot. 2 s d. 35. q. 1. Riccar. 2. s d. 35. q. 2. Dur. 2. s. d. 34 q. 4. Egid. 2 s d. 35. q. 1. a. 2. Cap. 2 d. 34 q. 2. con. 3. Medina art. 1.

IN primo arti. q̃st. 85. nota glosam authoritatis Dion. quõ naturalia manẽat integra, in ratione ad. 1. & Intuere rõnem ad tertium, declaratã in rõne ad quartũ, ut radices philosophię ꝑspicias, & altius cõtempleris, unde in aĩa generant̃ habitus. Et potes intelligere, ꝗ dr̃ in rõne ad tertiũ quòd actio uoluntaria procedit ex diuersis potentijs: uel potentias, quia actio uoluntatis procedit ab intellectu, & uoluntate, & intellectus procedit ab intellectu agẽte, & possibili uel potentias, qcunq; sint illæ, puta obiecta actiuam, & subiecta passiuã utriusq; n. sensus in calce, rõnem ad quartũ ponunt. dr̃. Scd̃m qđ ob ecta agitur potentiam, & una potentia in al ã.

450 Porrecta per totum. 1. q. 48. ar. 4. Et 2. d. 1. q. 4. ar. 1. ad 5 & di 30. q. 1. ar. 1. ad 2. Et 3. di. 20. ar. 1. q. 1. ad 2. Et 3. contra cap. 12. Et mal. q. 2. ar. 11. ° Cap. 4. par. 4. parũ à med.

catum etiā bonum naturæ humanæ non diminuit. F

¶2 Præt. Transmutato posteriori non transmutatur prius, manet enim substantia eadem trasmutatis accidentibus: sed natura præexistit actioni uoluntariæ. ergo facta deordinatione circa actionem uoluntariam per peccatum, non transmutatur ꝓpter hoc natura, ita ꝙ bonum naturæ diminuatur.

¶3 Præt. Peccatum est actus quidam, diminutio aūt est passio: nullū aūt agens ex hoc ipso ꝙ agit, patitur. potest autem contingere, ꝙ in unum agat, & ab alio patiatur. ergo ille, qui peccat, per peccatū non diminuit bonum suæ naturę.

¶4 Præt. Nullum accidēs agit in suū subiectū, quia G qđ patit, est potētia ens: qđ aūt subijcit accidēti, iā est actu ens ſm accidens illud: sed pc̄tm̄ est in bono naturæ, sicut accidens in subiecto. ergo pc̄tm̄ nō diminuit bonū naturę: diminuere.n. quoddā agere ē.

Sed contra est, ꝙ sicut dr̄ Luc. 10 Homo descēdens a Hierusalē in Ierico, idest, in defectū peccati, expoliat gratuitis, & vulnerat in naturalibus, ut Beda exponit.* ergo peccatū diminuit bonū naturæ.

Habet' io gl. ordi. su per illum locū, Luc. 10.

Resp. Dicendum, ꝙ bonū naturæ humanæ pōt tripliciter dici. Primo ipsa principia naturæ ex quibus ipsa natura constituit, & proprietates ex his causatæ, sicut potētiæ aīæ, & alia hmōi. Scđo, quia H homo à natura hēt inclinationē ad uirtutem, ut s. habitū est,* ipsa inclinatio ad uirtutē est quoddam bonū naturæ. Tertio modo, pōt dicit bonū naturæ donū originalis iustitiæ, qđ fuit in primo hoīe collatū toti humanæ naturæ. Primū igit bonū naturæ. nec tollit, nec diminuit per pc̄tm̄. Tertiū uero bonū naturæ totaliter est ablatū p pc̄tm̄ primi parentis. Sed mediū bonū naturæ. s. ipsa naturalis inclinatio ad uirtutē, diminuit p pc̄tm̄. Per actus.n. humanos fit q̄dā inclinatio ad similes actus, ut s. habitū est.* Oportet aūt qđ ex hoc, ꝙ aliqd inclinat ad unū ꝯriorū, diminuat inclinatio ei' ad aliud. vñ cū pc̄tm̄ sit ꝯ iū uirtuti, ex hoc ipso ꝙ hō peccat, diminuitur bonū naturę, quod est inclinatio ad uirtutē.

*q. 63. ar. 1

concl. m

*q. 51. art. 1. & 3.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Dionys. loquitur. de bono primo naturæ, quod est esse, uiuere, & intelligere, ut patet eius uerba intuenti.

Ad 2m dicendum, ꝙ natura etsi sit prior q̄ uoluntaria actio, tñ hēt inclinationē ad quandā uoluntariā actionē. vnde ipsa natura ſm se nō uariatur pp uariationē uoluntariæ actionis: sed ipsa inclinatio uariat ex illa parte, qua ordinatur ad terminum.

Ad 3m dicendū, ꝙ actio uoluntaria ꝓcedit ex diuersis potētiis, quarū una est actiua, & alia passiua: K & ex hoc cōtingit, ꝙ per actiones uoluntarias causatur aliquid, uel aufertur ab hoīe sic agente, ut supra dictū est,* cū de generatione habituū ageretur.

*q. 51. art. 2.

Ad 4m dicendū, ꝙ accidens nō agit effectiue in subiectū: agit tñ formaliter in ipsum, eo modo loquendi, quo dr̄, ꝙ albedo facit albū: & sic nihil ꝓhibet, ꝙ pc̄tm̄ diminuat bonū naturæ, eo tñ mō, quo est ipsa diminutio boni naturæ, inquantū ptinet ad inordinationem actus. Sed quantum ad inordinationem agentis, oportet dicere, ꝙ talis inordinatio causatur per hoc, ꝙ in actibus aīæ aliqd est actiuū, & aliqd passiui: sicut sensibile mouet appetitū sensitiū, & appetitus sensitiuus inclinat rōnē, & uoluntatē, ut supra dictū est.* & ex hoc causat inordinatio nō quidē ita, ꝙ accidens agat in propriū subiectū, sed ſm quod obiectum agit in potētiā, & una potentia agit in aliā, & deordinat ipsā.

*q. 77. ar. 1. & q. 80. ar. 1.

Articulus II.

Vtrum totum bonum humanæ naturæ possit auferri per peccatum.

Ad secundum sic procedit. Vr̄ ꝙ totū bonū humanæ naturæ possit per pc̄tm̄ auferri. G Bonū.n. naturæ humanæ finitū est, cū & ipsa natura humana sit finita: sed quodlibet finitum totaliter consumitur facta continua ablatione. cū ergo bonū naturæ continue per pc̄tm̄ diminui possit, videtur ꝙ possit quandoque totaliter consumi.

¶2 Præt. Eorū, quę sunt unius naturæ, similis est rō de toto, & de partibus, sicut patet in aere, & in aqua, & carne, & oīb' corporibus similiū partiū: sed bonū H naturæ est totaliter uniforme. cū igit pars eius possit auferri per peccatū, totum etiam per peccatū auferri posse videtur.

¶3 Præt. Bonum naturę, qđ per pc̄tm̄ minuitur, est habilitas ad uirtutē: sed in quibusdā pp pc̄m habilitas pdicta totaliter tollit, ut patet in dānatis, q reparari ad uirtutē non pñt, sicut nec cæcus ad uisum. ergo pc̄tm̄ pōt totaliter tollere bonū naturæ. I

Sed contra est, qđ Aug. dicit in Enchi.* ꝙ malū nō est nisi in bono: sed malū culpæ nō pōt esse in bono virtutis, uel gratię, quia est ei contrarium. ergo oportet ꝙ sit in bono naturæ. nō ergo totaliter tollit ipsum.

*Cap. 13. & 14. & 19. tom. 3.

Resp. Dicendū, ꝙ sicut dictū est. Bonū naturę, qđ per pc̄tm̄ diminuit, est naturalis inclinatio ad uirtutē, q quidē cōuenit K hoī ex ipso ꝙ rōnalis est. ex hoc.n. hēt, qđ ſm rōnē operet, qđ est agere ſm uirtutē. Per peccatū aūt non pōt totaliter ab homine tolli, ꝙ sit rōnalis, quia iā non esset capax peccati: vnde nō est possibile, ꝙ prædictum naturæ bonū totaliter tollat. Cū aūt inueniat hmōi bonum cōtinue diminui per pc̄tm̄, quidam ad huius manifestationem usi sunt quodā exemplo, in quo inuenit aliqđ finitum in infini-

Super Q. LXXXV, Art. II.

Ferr. 3. cont. c. 12 vlt. Egid. 2. s. d. 34. q. 2. a. 3. Riccar. d. 35. q. 3. Tho. arg. d. 34. ar. 3. Dur. d. 34. q. 1. Cap. 2. d. 34. q. 2. conc. 3. Medina ar. 2.

In ar. 2. eiusdem q. 85. ptermissis argumentis. Sco. in 2 s. dist. secundi, qa afferunt ad probandum, ꝙ nihil subtrahatur naturæ, quod author cōcedit, & ipse Scot' ibidē tractans vulnera peccati, cōcedit habilitatē ad actū vel minui p peccatū. Solus Durand. in 34 dist. secūdi obiectiones occurrūt directe impugnātes hanc doctrinam: quia p nihil nō inhærēs subiecto augeť habilitas subiecti. ergo nec minuit. Antecedēs dupliciter declaratur. Primo, qa augeť per intellig-oēalicuius in eo. Secundo ad propositū, qa inclinatio ad honū opus est duplex, remota, q est in primis principijs, & hęc nec tollit, nec minuitur: & propinqua, q est i habitibus, & hæc tollitur, & augetur, & minuitur intensiue, & remissione.

¶ Ad hoc facillime dicitur, qđ ille uoluit esse cæcus. Expresse namq. author distinxit habilitatē ex parte subiecti, & ex parte termini: & dixit, ꝙ ex parte subiecti nō minuitur, sed ex parte termini, obiectiones aūt illius sunt ex parte sub ecti. Ex hac enim parte uerū est non intendi aliquid quod nō est in eo, sed actio gentiū ad terminum cōstat minui ex appositione impedimentorū extra, & augeri ex remotione eorūdē. Et ad hoc optime deseruit exemplū de diaphano, & de obstaculis appositis. Et hoc modo habilitas animæ ex synderesi diminuitur in infinitum: & tamen ipsa synderesis nec tollitur, nec minuitur.

concl.

Porrecta. per totum. *Iofr. q6. 93. art. 6. ad 2. & 1. q. 48. ar. 4. & 2. dis. 6 ar. 4. ad 3. & dist. 34. artic. 5. & mal. q. 2. art. 12. & 3. contra cap. 12. & 118.

tum diminui, tñ nunq̃ totaliter consumi. Dicit.n. A Philosoph.in 1.Physic.* ꝙ si ab aliqua magnitudine finita, ꝯtinue auferat aliquid ſm eandē quantitatē totaliter tandē consumet, puta, si à quacunq; quantitate finita semp subtraxero mensura palmi. Si uero fiat subtractio ſm eandē proportionē, & nō ſm eandem quantitatē, poterit in infinitum subtrahi, puta, si quantitas diuidat in duas partes, & a dimidio subtrahat dimidiū, ita poterit in infinitū procedi, ita tñ ꝙ ſemp, qđ posterius subtrahit, erit min⁹ eo qđ prius subtrahebat. Sed hoc in proposito nō hēt locū. non.n. sequens pc̄tm̄ minus diminuit bonū naturæ q̃ pcedens, sed forte magis, si sit graui⁹. B Et iō aliter est dicendū, ꝙ pdicta inclinatio intelligitur ut media inter duo: fundat. n. sicut in radice in natura rationali, & tēdit in bonū uirtutis, sicut in terminū, & finē. Dupliciter igit pōt intelligi eius diminutio. Vno mō ex parte radicis: alio mō ex parte termini. Primo qdē mō nō diminuit p pc̄tm̄, eo ꝙ pc̄tm̄ nō diminuit ipsam naturā, ut s̄. dictū est:* sed diminuit scđo mō, inquantū. s. ponitur impedimentū ptingendi ad terminū. Si aūt primo mō diminueretur, oporteret qđ qñq; totaliter consumeret natura rōnali totaliter consumpta. sed quia diminuitur ex parte impedimenti, qđ apponitur ne C ptingat ad terminū manifestū est qđ dimiui quidē pōt in infinitū: quia in infinitū possunt impedimenta apponi, ſm qđ hō pōt in infinitum addere peccatum peccato: non tñ pōt totaliter cōsumi, quia semp manet radix talis inclinationis, sicut patet ī diaphano corpore, qđ qdē hēt inclinationē ad susceptionē lucis ex hoc ipso, qđ ē diaphanū. diminuit aūt īclinatio, uel habilitas ex pte nebularū superuenientiū, cū tñ semp maneat in radice naturę.

*Tex. 37. com. 2.

*Ar. pce.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ obiectio illa procedit, quando fit diminutio per subtractionem: hic autem fit diminutio per appositionem impedimēD ti, quod neque tollit, neque diminuit radicem inclinationis, ut dictum est.*

*In corp. art.

Ad 2m dicendū, ꝙ inclinatio naturalis est quidē tota uniformis: sed tñ hēt respectum, & ad principium, & ad terminum, ſm quā diuersitatē quodammodo diminuit, & quodammodo non diminuitur.

Ad 3m dicendum, ꝙ ēt in dānatis manet naturalis inclinatio ad uirtutē, alioquin nō esset in eis remorsus ꝯscientiæ: sed ꝙ nō reducat in actū, contingit quia deest gratia ſm diuinā iustitiā: sicut ēt in cæco remanet aptitudo ad uidendū in ipsa radice naturæ, inquantū est animal naturaliter hēs visum: E sed non reducitur in actū, quia deest cā, q̃ reducere possit formādo organū, qđ requirit ad uidendum.

Articvlvs III.

Vtrum conuenienter ponātur vulnera naturæ ex peccato consequentia, infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur ꝙ inconuenicter ponātur vulnera naturæ esse ex peccato consequentia, s. infirmitas, ignorantia, malitia, & cōcupiscentia. Nō.n. idē est effect⁹ & cā h eiusdem: sed ista ponunt causæ peccatorū, ut ex supradictis patet.* ergo non debent poni inter effectus peccati.

*q. 76. & 77. art. 3. & q. 78. ar. 5.

¶ 2 Præt. Malitia nominatur qđdam peccatum. non ergo debet poni inter effectus peccati.

¶ 3 Præt. Cōcupiscētia est quiddam naturale, cū sit actus uirtutis concupiscibilis: sed illud h qđ B est naturale, nō debet poni vulnus naturę. ergo cōcupiscentia non debet poni vulnus naturæ.

¶ 4 Præt. Dictum est,* qđ idem est peccare ex infirmitate, & ex h passione: sed cōcupiscentia passio quædam est. ergo non debet contra infirmitatem diuidi.

*q. 77. ar. 3.

¶ 5 Præt. Aug.* in li. de Natura & gratia, ponit duo pœnalia animæ peccanti, s. ignorantiam, & difficultatem, ex quib. oritur er C ror, & cruciatus, quæ qdem quatuor h non cōcordant istis quatuor. ergo uidetur quòd alterū eorum insufficienter ponatur.

*Cap. 67. a me. 10. 7. & lib. 1. retr. c. 9. a me. 10. 1.

In contrarivm autem est authoritas Bedæ.†

†Loco citat. art. 1. huius q. arg. sed contra.

Resp. Dicendū, ꝙ p iustitiā originalē pfecte ratio continebat inferiores aīæ uires, & ipsa ratio à Deo pficiebat ei subiecta. hæc aūt originalis iustitia subtracta est p pc̄tm̄ primi parē D tis, sicut iā dictū est:* & iō oēs vires aīæ remanēt quodāmō destitutæ pprio ordine, quo naturaliter ordinant ad virtutē: & ipsa destitutio vulneratio dr̄ naturę. Sunt aūt quatuor potentiæ aīæ, q̃ possunt esse subiecta uirtutū, ut s̄. dictū est,* s. ratio, in qua est prudentia: uolūtas, in qua est iustitia: irascibilis, in qua est fortitudo: concupiscibilis, in qua est tēperētia. In quantū ergo ratio E destituitur suo ordine ad uerū, est vulnus ignorantiæ: inquantū uero voluntas destituit ordine ad bonū, est vulnus malitiæ: inquantū uero irascibilis destituit suo ordine ad arduū, est vulnus infirmitatis: inquātū uero concupiscentia destituit ordine ad delectabile moderatum ratione, est vulnus concupiscentię. Sic igitur m ista quatuor sunt vulnera inflicta toti humanæ naturæ ex peccato primi parētis. n Sed qa inclinatio ad bonū uirtutis in unoquoq; diminuitur per pc̄tm̄ actuale, ut ex dictis patet,* ēt ista sūt quatuor vulnera ex alijs pec-

*q. 81. ar. 2.

*q. 61. ar. 2. & q. 57.

concl. m

*Art. 2. & 2.

tutē: quia in articulis immediate pcedentibus dictū ē, ꝙ peccatū nullū naturę bonū tollit, sed minuit tm̄ habilitatē per oppositionē. hæc. n. sibijnuicē aduersant. tollere ordinē uālem potentiæ ad bonū, & nihil tollere, sed impedimentum apponara. Secundo, qūo ordo iste est naturalis, & tñ non remanet in uirib. aīæ sibi derelictis. Quod .n. est naturalis alicui nō remouetur ab eo, ex eo ꝙ sibi relinquit. sublato supernaturali bono, immo in naturalib. relinquitur. repugnat ergo vt̄ naturalitas talis ordinis non remāsioni eiusdē in natura sibijpsi derelicta.

¶ Ad primum horum dr̄, ꝙ ipsa destitutio uirium aīæ ab ordine debito, nihil aliud est q̃ diminutio habilitatis ad bonū uirtutis pp appositum impedimentum. Sublato nanq; originalis iustitiæ fræno, partes ad propria habiles reddiræ sunt, & ea hoc ipso minus habiles ad bonū uirtutis. Ex hoc quippe redditur aīa talis habilis ad vnum contrariorū, qđ magis inclinatur in taliquid: & sicut actuale peccatum est dispositio, & impedimentū, cuius appellatione minuit habilitas ad bonum uirtutis, ita pronitas uniuscuiusque partis aīæ in proprium, quæ est innata in peccato originali, est impedimentum, cuius appellatione habilitas ad uirtutem minuta est. Et talis diminutio, destitutio uirium in litera dr̄, non ꝙ sint destitutę omnino ab ordine naturalis ad uirtutē: sed quia sunt destitutæ ab integritate illi⁹ naturalis ordinis, qđ ast esse diminuiā habilitatē ad uirtutem. vñ nulla est repugnā na inter pcedēta, & præ-

452

SVPER Q. LXXXV. ART. III.

Porrecta per totum. inf. ar. 5 co. & ma. q. 2. arti. 21. cor. 6. & Gal. 5. lect. 7.

Medina art. 3.

IN art. 3 eiusdē 85. q. dubiū occurrit circa vulnera humana quoad duo. Primo, qūo vulnera ista cōsistāt i destitutione uiriū aīæ a pprio ordine naturali ad uir-

cati cõsequentia, inquantum.s. per pctm̃, & ratio hebetatur, pͤcipue in agendis, & uoluntas indurat ad bonũ, & maior difficulta bene agendi accrescit, & cõcupiscẽtia magis exardescit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ nihil prohibet id, qđ est effectus unius peccati, esse alterius G peccati cãm. Ex hoc.n.ꝙ aĩa deordinatur ꝑ pctm̃ ꝑcedens, facilius inclinatur ad peccandum.

AD 2m dicẽdũ, ꝙ malitia nõ sumit hic pro peccato, sed pro quadã pronitate uoluntatis ad malum, ſm quod dr̃ Gene.6. Proni s.nt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua.

AD 3m dicẽdum, ꝙ sicut s. dictum est, *Cõcupiscentia in tantum est naturalis hoĩ, inquantũ H subditur rationi: quod autem excedat limites rationis, hoc est homini contra naturam.

AD 4m dicendũ, ꝙ infirmitas communiter põt dici ois passio, inquantum debilitat robur animæ, & impedit rationem: sed Beda* accepit infirmitatem strictè, secundum quod opponitur fortitudini, quæ pertinet ad irascibilem.

AD 5m dicendum, ꝙ difficultas, q̃ ponitur ab August. includit ista, tria quę pertinẽt ad appetitiuas potentias, s. malitiam, infirmitatem, & concupiscentiam. Ex his.n. trib. contingit, ꝙ aliquis non facile tendit in bonum: error autem, & dolor sunt vulnera consequentia. ex hoc enim aliquis dolet, quòd infirmatur circa ea, quæ cõcupiscit.

ARTICVLVS IIII. K

Vtrum priuatio modi, speciei, & ordinis sit effectus peccati.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ priuatio modi, speciei, & ordinis non sit effectus peccati. Dicit.n. Aug.* in li. de Natura boni, ꝙ ubi hæc tria magna sunt, magnũ bonũ est, ubi parua paruũ, ubi nulla nullũ: sed pctm̃ non b annullat bonum naturæ. ergo non priuat modum, speciem, & ordinem.

¶ 2 Præ. Nihil est cã suijpsius: sed peccatum est priuatio b modi, speciei, & ordinis, ut Aug.* dicit in lib. de Natura boni. ergo priuatio modi, speciei, & ordinis non est effectus peccati.

¶ 3 Præt. Diuersa peccata diuersos hẽnt effectus: sed modus, species, & ordo cum sint q̃dam diuersa, h diuersas priuationes habere videntur. ergo per diuersa peccata priuant̃. nõ ergo est effectus cuiuslibet peccati priuatio modi, speciei, & ordinis.

SED CONTRA est, ꝙ pctm̃ est in aĩa, sicut infirmitas in corpore, ſm illud Psalm.6. Miserere mei Domine, qm̃ infirmus sum. sed infirmitas priuat modum, speciem, & ordinem ipsius corporis. ergo peccatum priuat modum, speciem, & ordinem animæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut in primo dictũ est,* modus, species, & ordo consequunt̃ vnumquodq; bonũ creatũ inquantũ, hmõi, & ẽt unumquodq; ens. Oẽ.n. ens, & bonum consideratur per aliquam formam, ſm quam sumitur species. Forma autẽ uniuscuiusq; rei, qualiscunque sit siue substantialis, siue accidẽtalis est ſm aliquam mensuram. unde & in 8. Metaph.* dicitur, ꝙ formæ rerum sunt sicut numeri: & ex hoc habet modum quendã, qui mẽsuram respicit: ex forma uero sua unumquodq; ordinat̃ ad aliud. Sic igitur, ſm diuersos gradus bonorum sunt diuersi gradus modi, speciei, & ordinis. Est ergo quoddam bonum pertinens ad ipsam substantiam naturæ, quod habet suũ modum, speciem, & ordinẽ, & illud, nec priuatur, nec diminuitur ꝑ pec-

præsentẽ articulum. Et sexto ꝙ vulnera ista in destitutione dicta cõsistentia, dupliciter possunt cõsiderari. Primo ex parte nostri, ut s. ea nostro peccato cõsurgunt: & sic quia prior est in peccato cõuersio, quã auersio, prius est impedimentũ pronitatis aĩæ ad malum, q̃ destitutio à bono. Scdo, ex parte defectus gratiæ: & sic est contrariũ. Nã prius ad ablationem gratiæ sequitur destitutio omnium à bono uirtutis. & sic ipsæ destitutæ tendunt in ꝓpria. Et qm̃ in peccato originali primo loco tenere vr̃ priuatio gratiæ, ideo vulnera ista ut insunt ex peccato originali inflicta, sunt sic quòd primo apparitum est impedimentum peccati originalis, s. priuatio iustitiæ originalis debitæ in nobis: & deinde destitutæ sunt vires ab ordine ad bonũ & tertio prout sunt ad malũ. ¶ Ad scdm di, ꝙ cum natura humana secũdum corpus sit naturaliter composita ex contrarijs elementis,

*q. 72. ar. 3. ad 10.

& scdm animam sit composita ex contrarijs appetitibus: quẽ admodum mors, & naturalis est & cum hoc pœna peccati originalis, ut 5 & 6 arti. patet, ita inordinatio aĩæ, est & naturalis, & pœna peccati originalis: utrobiq; nanq; insurgit infirmitas ex hoc, ꝙ contraria tendunt in propria, nec plene subduntur harmonię debitę, sed ab illa, exorbitant: & hoc ex hoc ipso, ꝙ cõtraria sunt, naturaliter natum est prouenire: & ex hoc ꝙ sublatum est iustitiæ originalis donum, ꝓhibens talem exorbitantiam, prouenit.

*Loco citato in ae gu. sed cõtra.

Cum quibus tñ stat, quòd quia harmonia uirium animæ est secundum naturam rationalem, dissonantia autem contra eandem, merito dici potest, quòd ordo uiriũ aĩæ ad uirtutis bonũ à quo destitutæ sunt, est naturalis. Est igit̃ humana natura sibi derelicta, sublata originali iustitia vulnerata, ac ꝑ hoc infima in naturalib. in his, quæ sunt secundum naturam, idest, in habilitatibus ad uirtutis bonum, & hoc per appositionẽ integra autem in naturalibus, idest, in natura, & his, quæ sunt à natura: idest, principijs, & potentijs, & inordinationibus ex parte subiecti: quia nihil per subtractionem ablatum est. Et hoc modo in natura

453 Porrecta per totum Vir. q. t. a. 8. ad 12.

*ca. 3. circa fin. to. 6.

F sibi derelicta remanere naturalia sufficit, & saluari integra. Est quoque natura humana vulnerata, & infima secundum naturam rationalẽ ut sic. Est autem in naturalibus integra secundũ utriusque mistionem naturæ, rationalis, scilicet & sensitiuæ. Et est tertio natura humana vulnerata, & infima secundum naturam donatam gratia iustitiæ originalis. Et sexto, ꝙ hęc vulnera ut sic, sunt credita sicut. & peccatum originale. secundum nanq; naturam absolute imperfectiones q̃dam sunt ex necessitate materiæ: quia.s. cõposita ẽ ex cõtrarijs, ut in quarto contra Gen. cap 52. patet. ¶ In eodem articu. 1. quæst. 83. dubiũ occurrit, quõ vulnera hic ponantur effectus peccati, cum superius dictum sit ꝙ concupiscentia, quæ importat hæc vulnera, est ipsum peccatum originale: nihil enim est suijpsius effectus. ¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. Primo, ꝙ hæc vulnera non tractantur ut sunt peccati originalis, sed in communi ut sunt peccati. Cõstat autẽ ea nõ esse ipsa peccata, sed effect⁹. Secundo, ꝙ ẽt ut sunt peccati originalis, cũ materialiter, & ex cõsequẽti in peccato originalis concupiscentia se hẽat, ut in quæs. 83 articu. secundo ad quartum dictum est, & concupiscentia importet primo pronitatem ad propria: vulnera autem destitutionem à bono uirtutis sunt effectus peccati originalis formaliter, & principaliter sumpti. Ex priuatione nanq; iustitiæ originalis cõcupiscentia subsecuta est in potentijs animæ cum vulneribus.

*Cap. 4. & Ex c. 36. & 37. to. 6.

*p. p. 5. a. 5.

SVPER Q. LXXXV. ART. IIII.

*Text. 10. tom. 3.

Medina ar. 4.

IN articulo quarto eiusdem quæstio. octuagesimæquintæ, nota duo. primum, ꝙ cum in litera dicitur, Et hoc priuatio est essentialiter ipsum peccatum, non intendit peccatum non essentialiter, ut sic priuatio: hoc.n. superius est reprobatũ, & dictum, ꝙ est actus priuatus: sed intendit, ꝙ cum peccatum priuet multis spẽciebus, modis, & ordinibus, priuat eis deuersim ode nam pertinentibus ad bonũ gratiæ priuat demeritorie, pertinent h ad bonum

bonũ habili actis, priuat effectiue: pertinẽtibus ad bonũ ipsius actus, priuat formaliter: ita ꝙ quia priuat formaliter, ideo dictum est,* ꝙ est essentialiter priuatio. Vel, & meli⁹ intẽdit, qd peccatum vt est in genere mali simpliciter, est essentialiter priuatio modi, speciei & ordinis ptinentiũ ad bonum ordinati actus. Secundo nota, ꝙ non spectat ad authoris doctrinã incidere rõnib⁹ impugnantib. peccatũ esse priuationẽ gratiæ, aut boni naturæ hæc .n. cõsequentia, sunt non essentialia.

*Ar.2.huius quęs.

concl. m

SVPER Q. LXXXV. ART. V. ET VI.

*In corp. arti. *Egid.2.f.d.30.q.1.a.3 Duran d.30.q.1. Cap.2.d.30.q.1.con.1. Medina art.5.*

IN artic. 5. & 6. nihil morale occurrit scribendũ. Notato tu hinc, quid est natura partialis, & uniuersalis: & q̃ sint condõnes materiæ electæ, & comitãtes, ut in multis clarũ habeas intellectũ. Habes quoq; hinc vñ philosophis deridentibus fidẽ, & putantibus nos credere mortẽ nõ esse naturalẽ, satisfacere possis: sicut, & de vulnerib. dictum est animæ.

454 *Porrecta per totum.* 2.2.q.164 & 2. di. 30.q.1.a.2. & 3.di. 16.q.1.a. & 4. prolo. prin. & di. 4.q. 4.artic 1. qõ. 5. & 4. contra ca. 52. & mal. q.5. artic.4.& opu. 3.ca. 197. 198. 199. 241. 242. Et Ro.5.lec. 3.& Heb. 9 fin. *q.82.ar. 4.

catũ. Est ẽt quoddã bonũ naturalis inclinationis, & hoc ẽt hẽt suũ modũ, speciẽ, & ordinẽ: & hoc diminuit per pc̃m, ut dictũ est,* sed non totaliter tollit. Est ẽt quoddã bonũ uirtutis & gratię, qđ ẽt hẽt suũ modũ, speciẽ, & ordinẽ: & hoc totaliter tollit per pc̃m mortale. Est ẽt quoddã bonũ, quod est ipse actus ordinatus, quod ẽt habet suũ modũ, speciẽ, & ordinẽ, & hui⁹ priuatio est essentialiter ipsum peccatũ. Et sic patet qualiter[m] pc̃m est priuatio modi, & speciei, & ordinis, & priuat vel diminuit modum, speciem, & ordinem[n]. ¶ Vñ patet rñsio ad duo prima.

Ad 3m dicendum, ꝙ modus, species & ordo se cõsequuntur, sicut ex dictis patet:* vnde simul priuantur, & diminuuntur.

ARTICVLVS V.

Vtrum mors, & alij corporales defectus, sint effectus peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ mors, & alij corporales defectus nõ sint effectus peccati. Si enĩ[h] cã fuerit æqualis, & effectus erit ęqualis: sed hmõi defectus nõ sunt æquales in omnibus, sed in quibusdã hmõi defectus magis abundant, cum tñ pc̃m originale sit in oibus æquale, sicut dictũ est,* cuius vñr hmõi defect⁹ maxime eẽ effect⁹. ergo mors, & hmõi defectus nõ sunt effect⁹ pc̃i.

¶ 2 Pręt. Remota cã,[h] remouet effectus: sed remoto oĩ peccato per baptismũ, uel pœnitentiã, nõ remouentur hmõi defectus. ergo non sunt effectus pc̃i.

¶ 3 Præt. Peccatum actuale hẽt plus de rõne[h] culpæ, q̃ originale: sed peccatum actuale non transmutat natura corporis ad aliquẽ defectum. ergo multo minus peccatum originale. non ergo mors & alij defectus corporales sunt effectus peccati.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquid est cã alterius dupliciter, uno modo quidẽ per se: alio modo p accidẽs. Per se quidẽ est cã alterius, qđ ẽm virtutem suæ naturæ, uel formę producit effectũ: vnde sequit̃, ꝙ effectus sit per se intẽtus à cã. vnde cũ mors, & hmõi defectus sint pter intentionẽ peccantis, manifestũ est, ꝙ[m] peccatũ non est per se cã istorũ defectuũ[n]. Per accidens aũt aliquid est cã alterius si sit cã remouens prohibens, sicut dr̃ in 8. Physic.* ꝙ diuellens columnã, per accidens monet lapidẽ columnę superpositũ: & hoc mõ pc̃m primi parentis est cã mortis, & oĩum hmõi defectuũ in natura humana, inquantũ per pc̃m primi parẽtis sublata est originalis iustitia, p quã nõ solũ inferiores aĩæ uires cõtinebant̃ sub rõne absq; oĩ deordinatione, sed totũ corpus cõtinebat̃ sub aĩa absq; omni defectu, ut in primo habitũ est.* Et iõ subtracta hac originali iustitia p pc̃m primi parentis, sicut vulnerata est humana natura quantũ ad aĩam p deordinationẽ potentiarũ, ut sup. dictũ est,* ita ẽt est corruptibilis effecta p deordinationẽ ipsi⁹ corporis. Subtractio aũt originalis iustitiæ hẽt rõnẽ pœnæ, sicut ẽt subtractio grãæ: vnde ẽt mors, & oẽs defectus corporales ꝯsẽtes sunt quędã pœnæ originalis peccati. Et quamuis hmõi defectus non sint intenti à peccãte, sunt tñ ordinati ẽm iustitiam Dei punientis.

concl. m

*Tex. 52. tom. 2.

*p. p. q. 97.

*Ar. prec. & q. 83 a. 3.

concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ æqualitas cãæ p se causat ęqualem effectum. Augmentata .n. uel diminuta cã per se, augeẽ uel diminuit effect⁹: sed æqualitas causę remouentis prohibens nõ ostẽdit æqualitatẽ effectuum. Siquis .n. æquali impulsu diuellat duas colũnas, non sequit̃ ꝙ lapides superpositi æqualiter moueant̃: sed ille uelocius mouebitur, qui grauior erit ẽm proprietatẽ suæ naturę, cui relinquit̃ remoto prohibente. Sic igit̃ remota originali iustitia, natura corporis humani relicta est sibi: & ẽm hoc ẽm diuersitatẽ naturalis cõplexionis quorundã corpora plurib. defectib. subiacẽt, quorũdã vero pauciorib⁹, quis existẽte originali pcõ ęquali.

AD 2m dicendũ, ꝙ culpa originalis, & actualis remouet ab eodẽ, à quo ẽt remouent̃, & hmõi defectus, ẽm illud Apostoli Ro. 8. Viuificabit mortalia corpora uestra p inhabitentẽ spiritũ eius in uobis: sed utrunq; fit ẽm ordinẽ diuinæ sapientię cõgruo tpe. Oportet .n. ꝙ ad immortalitatẽ, & impassibilitatẽ gloriæ, q̃ in Christo inchoata est, & p Christũ nobis acquisita, perueniamus conformati prius passionibus eius. vnde oportet ꝙ ad tps, eius passibilitas in nostris corporibus remaneat ad impassibilitatem glorię promerendam conformiter Christo.

AD 3m dicendũ, ꝙ in peccato[d] actuali duo possumus cõsiderare, s. ipsam substantiã actus, & rõnẽ culpæ. Ex parte qdẽ substantię actus põt peccatũ actuale aliquẽ defectũ corporalẽ cãre, sicut ex superfluo cibo aliqui infirmant̃, & moriuntur: sed ex parte culpę priuat gratiã, q̃ dat̃ hoi ad rectificandũ animæ actus, non aũt ad cohibendũ defectus corporales, sicut originalis iustitia cohibebat. & ideo pc̃m actuale nõ cãt hmõi defect⁹, sicut originale.

D. 987

ARTICVLVS VI.

Vtrum mors, & alij defectus sint naturales homini.

Cap.2 d 30.q.1.con.1. Medina ar.6.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ mors, & hmõi defectus sint homini naturales. Corruptibile enim, & incorruptibile differunt genere, vt dicitur in 10. Metaph.* sed hõ est eiusdẽ generis cũ aliis animalibus, quæ sunt[h] naturaliter corruptibilia: ergo homo est naturaliter corruptibilis.

455 *porrecta per totum.* 2 d. 30.q. 1.ar.1.co. & ad 1. Et 3. d. 16. q 1.art.1. ad 3. & mal. q.5. artic.5 & Ro.5.lec. 3. & Heb. 9.fin. *li.10.tex. 26. to. 3.

¶ 2 Præt. Omne, quod est cõpositum ex contrariis, est[h] naturaliter corruptibile, quasi habẽs in se causam corruptionis suæ: sed corpus humanum est huiusmodi, ergo est naturaliter corruptibile.

¶3 Præt. Calidum h naturaliter cõsumit humidum: uita aũt hoĩs conseruatur per calidũ, & humidum. cum igitur operationes uitæ expleantur p actum caloris naturalis, ut dr̃ in 2. de Anima, * uidetur ꝙ mors, & huiusmodi defect⁹ sint homini naturales.

* text. 50. tom. 2.

Sed contra. Quicquid est hoĩ naturale, Deus in homine fecit: sed Deus mortem h non fecit, ut dicitur Sap. 1. ergo mors non est homini h naturalis.

¶4 Præt. Id, qđ est h ẽm naturã, nõ põt dici pęna, nec malũ, qa unicuiq; rei est cõueniẽs id, qđ ei est naturale: sed mors, & hmõi defectus sunt pęna peccati originalis, ut s̃. dictũ ẽ. * ergo nõ sũt hoĩ naturales.

* ar. præc.

¶4 Præt. h Materia proportionat̃ formæ, & q̃libet G res suo fini: finis aũt hoĩs est beatitudo ppetua, ut s̃. dictũ est. * Forma ẽt humani corporis est aĩa rationalis, q̃ est incorruptibilis, ut in 1. habitum est. † ergo corpus humanũ est naturaliter incorruptibile.

* In proœm. lib. & q. 5. ar. 5.

† p. p. q. 75. ar. 6.

Resp. Dicendũ, ꝙ de unaquaq; re corruptibili dupliciter loqui possumus, uno mõ ẽm naturã uniuersalẽ: alio mõ ẽm naturã particularẽ. Natura quidẽ particularis est propria uirtus actiua, & conseruatiua uniuscuiusq; rei, & m ẽm hãc oĩs corruptio & defectus est ɔ̃ natura n, ut dr̃ in 2. de cæl. quia hmõi uirtus intendit esse, & conseruationẽ eius cui o est. Natura uero v̾lis, est uirtus actiua in aliquo uniuer H sali principio naturæ, puta, in aliquo cęlestiũ corporũ, uel alicuius superioris substantiæ, ẽm quod ẽt Deus à quibusdã dr̃ natura naturans, q̃ quidem virtus intendit bonũ, & cõseruationẽ uniuersi, ad qđ exigit̃ alternatio gñationis, & corruptionis in rebus: & p ẽm hoc corruptiones & defectus rerum sunt naturales q, non qdẽ ẽm inclinationẽ formę, q̃ est principiũ essendi, & pfectionis, sed ẽm inclinationẽ materiæ, quæ proportionaliter attribuitur tali formæ ẽm distributionẽ v̾lis agentis. Et quamuis oĩs forma intendat perpetuũ esse quantũ põt: nulla tñ forma rei corruptibilis põt assequi perpetuitatẽ sui præter aĩam rõnalem, eo ꝙ ipsa non est subiecta oĩno materię corporali, sicut aliæ formę: quinimò hẽt propriã operationem immaterialem, ut in primo habitũ est. * vñ ex parte suæ formæ naturalior est hoĩ incorruptio, q̃ alijs reb. corruptibilibus. Sed quia & ipsa hẽt materiã ex ɔ̃rijs ɔpositã, ex inclinatione materię sequit̃ corruptibilitas in toto: & ẽm hoc hõ est naturaliter corruptibilis ẽm naturã materię sibi relictæ, sed nõ ẽm naturã formæ.

* q. 76. ar. 1. ad 4.

¶ Tres aũt primæ rõnes r pcedunt ex parte materię, alię uero tres ex parte formę. vñ ad earũ solutionę cõsiderandũ est, ꝙ forma hoĩs, quæ est aĩa rõnalis, K ẽm suã incorruptibilitatem proportionata est suo fini, qui est beatitudo ppetua: sed corpus humanũ, qđ est corruptibile, ẽm suã naturã consideratum, quodãmodo proportionatũ est suæ formę, & quodammõ nõ. Duplex. n. condõ põt attendi in aliqua materia. vna. s. quã agẽs eligit, alia q̃ nõ est ab agẽte electa, sed est ẽm cõdõnem naturalẽ materiæ. sicut faber ad faciendũ cultellũ eligit materiã durã & ductilẽ, q̃ subtiliari possit, ut sit apta incisioni, & ẽm hanc condõnẽ ferrũ est materia proportionata cultello: sed hoc ꝙ ferrũ sit frangibile, & rubiginẽ ɔ̃hens, cõsequit̃ ex naturali dispõne ferri, nec hoc elegit artifex in ferro, sed magis repudiaret si posset. vnde hæc dispõ materiæ nõ est proportionata intentioni artificis, nec intentioni artis. Similiter corpus humanũ est materia electa à natura quantũ ad hoc, ꝙ est tpatæ cõplexionis, ut possit esse conuenientissimũ organũ tactus, & aliarũ uirtutũ sensitiuarũ, & motiuarũ, sed ꝙ sit corruptibile, hoc est ex cõdõne materię, nec est electum à natura: q̃n potius natura eligeret materiã incorruptibilem, si posset. Sed Deus, cui subiacet oĩs natura, in ipsa institutione hoĩs suppleuit defectũ naturæ, & dono iustitiæ originalis dedit corpori incorruptibilitatẽ quandam, ut in primo dictum est. * & ẽm hoc dr̃, qđ Deus mortẽ non fecit, & ꝙ mors est pęna peccati.

* p. p. q. 97. art. 1.

¶ Vnde patet responsio ad obiecta.

QVAEST. LXXXVI.

De macula peccati, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de macula peccati. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum macula animę sit effectus peccati.

¶ Secundo, Vtrum remaneat in anima post actum peccati.

Articvlvs I.

Vtrum peccatum causet aliquam maculam in anima.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd peccatũ nõ causet aliquã maculã in anima. Natura enim superior non põt I inquinari ex contactu naturæ h inferioris. vnde radius solaris non inquinat̃ per tactũ corporum fœtidorũ, ut Aug. dicit in lib. * contra quinq; hæreses: sed anima humana est multo superioris naturę, quàm res commutabiles ad quas peccando conuertitur. ergo ex eis maculam non contrahit peccando.

* cap. 5. a me. est in tom. 6.

¶2 Præt. Peccatũ est principaliter in uolũtate, ut sup. dictũ est, † uoluntas aũt est in rõne, ut dr̃ in 3. de Anima. * sed h ratio siue intellectus non maculat̃ ex consideratione quarumcunq; rerũ, sed magis perficitur. ergo nec volũtas ex peccato maculatur.

† q. 74. ar. 1. & 2.

* text. 42. tom. 2.

¶3 Præt. Si peccatum maculam cãt, h aut macula illa est aliqđ positiuũ, h aut est priuatio pura. si sit aliqđ positiue, nõ põt esse nisi dispositio, uel habitus. nihil enim aliud v̾r ex actu causari: dispositio autem, & habitus non est. Contingit enim remota disposi-

SVPER QVÆST. LXXXVI.

Medina ar. 1.

In art. vtroq; quęst. 85. dubiũ occurrit ex Scoto in 14. dist. 4. sent. nolente, ꝙ macula nõ sit priuatio, sed relatio rõnis in anima obiecta diuino intellectui, & uoluntati, ut ordinata ad pœnã correspondentẽ peccato. Et ꝙ non sit priuatio, probatur dupliciter. Primo, quia priuatio contractæ unis ad Deũ per gratiã, vel charitatẽ nõ suscipit magis, & minus: macula autẽ, qua peccator post pctm̃ dr̃ peccator, suscipit magis, & minus. Est nanque unus magis peccator altero, & seipso nunc, q̃ prius. ergo. Secundo, quia macula summi odij A, & summa inordinatus amor A, repugnant. ergo macula unius peccati expelleretur per aliud: quod est falsum. Qđ aũt macula sit relatio rõnis, probatur authoritate Augu. super illud Psal. Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, vbi vult ꝙ peccata videri a Deo, est illa ad pęnã imputari. Tegi aũt, est ad pœnã non reseruare, seu nolle punire. Ex quo patet, ꝙ nihil aliud est hũc remanere peccatorẽ, q̃ reseruari, seu ordinari ad pœnam per actum diuinæ uoluntatis. Et confirmatur, inquit, ex eo, quia in offendente principem, post non remanet aliquid

4 q. 6. Perfecta per totum. Inf. q. 89. ar. 1. & 2. 2 q. 87. ar. 6 co. & 4. di. 18. q. 1. art. 2. q. 1. corp.

tione vel habitu, adhuc remanere maculā, ut patet in eo, q peccauit mortaliter prodigalitate, & postea trāsmutat mortaliter peccando in habitū vitij oppositi. nō ergo macula ponit aliqd positiue in aīa. Similiter ēt nec est priuatio pura: quia oīa peccata eueniunt ex parte auersionis & priuationis gratiæ. sequeretur ergo, q omnium peccatorum esset una macula. ergo macula non est effectus peccati.

SED CONTRA est, qđ dr̄ Eccl. 47 Salomoni. Dedisti maculā in gloria tua. & Ephes. 5. Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiā non hñtem maculam, aut rugam: & utrobiq; loquit de macula pc̄ti. ergo macula est effect⁹ peccati.

RESP. Dicendum, q macula ꝓprie dr̄ in corporalibus, qñ aliquod corpus nitidū perdit suum nitorē ex contactu alterius corporis, sicut uestis, & aurū, & argētū, aūt aliud hmōi. In reb⁹ aūt spiritualibus ad similitudinē huius oportet maculā dici. Habet aūt aīa hoīs duplicem nitorem, Vnū quidem ex refulgentia luminis naturalis rōnis, per quam dirigitur in suis actibus: aliū uero ex refulgentia diuini luminis, .s. sapientiæ, & gratię, per quam ēt homo perficitur ad bene, & decenter agendū. Est aūt quasi quidā aīæ tactus, qñ inhæret aliquibus rebus ꝑ amorē: cū autē peccat, adhæret rebus aliquibus cōtra lumen rationis, & diuinæ legis, vt ex supra dictis patet*. Vñ m ipsum detrimentū nitoris ex tali contactu ꝓueniens, macula aīæ metaphoricè uocat.

AD PRIMUM ergo dicendum, q aīa non inquinat ex rebus inferioribus virtute earum, quasi agentibus eis in aiam: sed magis econuerso, aīa sua actione se inquinat inordinate eis inhærēdo ꝯtra lumē rōnis, & diuinæ legis.

AD 2m dicendum, q actio intellectus perficitur ſm quod res intelligibiles sunt in intellectu per modum ipsius intellectus: & ideo intellectus ex eis nō inficit, sed magis perficitur. Sed actus uoluntatis cōsistit in motu ad ipsas res, ita q amor rei amatæ animam conglutinat, & ex hoc aīa maculat qñ inordinate inhæret,

A ſm illud Osee. 9. Facti sunt abominabiles, sicut ea, q̄ dilexerunt.

AD 3m dicendum, q macula non est aliquid positiue in anima: nec significat priuationē solam, sed significat priuationem quandā nitoris animæ in ordine ad suam causam, q̄ est peccatū. & ideo diuersa peccata diuersas maculas inducunt: & est simile de umbra, quæ est priuatio luminis ex obiectu alicuius corporis,
B & ſm diuersitatem corporū obiectorum diuersificant umbræ.

ARTICULUS II.

Vtrum macula maneat in anima post actum peccati.

Medinæ art. 2.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quòd macula non maneat in anima post actū peccati. h Nihil. n. manet in
C anima post actum, nisi habitus uel dispositio: sed macula nō est habitus uel dispositio, ut sup. habitū est*. ergo macula non manet in anima post actū peccati.

¶ 2 Præt. h Hoc modo se habet macula ad peccatū, h sicut umbra ad corpus, ut supra dictum est: sed transeunte corpore nō manet umbra. ergo, & trāseunte actu peccati nō manet macula.

¶ 3 Præt. Omnis effectus h depen
D det ex sua causa: causa autē maculæ est actus peccati. ergo remoto actu peccati, nō remanet macula in anima.

SED CONTRA est, q dicitur Iosue 22. An parum est uobis quia peccastis in Beelphegor, & usq; in præsentem diem macula huius sceleris in uobis permanet?

RESPONDEO, Dicendū quòd m macula peccati remanet in anima ēt transeunte actu pecca-
E ti, cuius rō est: quia macula, sicut dictum est*, importat quendam defectum nitoris ꝑ recessum à lumine rationis, uel diuinæ legis. & ideo quandiu homo manet extra hmōi lumen, manet in eo macula peccati: sed postquam redit ad lumen rōnis, & ad lumen diuinum, quod fit per gratiam, tunc macula cessat. Licet aūt cesset actus peccati, quo homo discessit à lumine rōnis, uel legis diuinæ, non tñ statim homo ad illud redit in quo fuerat, sed requiritur aliquis motus uoluntatis contrarius primo motui: sicut si aliquis sit distans alicui per aliquem motum, non statim cessante motu fit ei propinquus, sed oportet, quòd appropinquet

quid in eo, quo dr̄ inimicus, sed relatio rōnis in ipso obiecto voluntatis dñi ordinātis ipsum ad pœnam.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis nō oportet aliud iacere fundamentū, q̄ id, quod in litera positū est in 1 artic. in rñsione ad tertiū. s. q macula nō significat purā priuationē, sed priuationē in ordine ad cām. i. ad peccatū à quo causatur. Ex hoc. n. soluū tur oēs difficultates accidentes in re. Licet .n. priuatio coniunctionis, similitudinis, refulgentiæ, gratiæ, charitatis non suscipiat magis, & minus, qa consistit in facto esse: cū tñ eius. s. peccatū suscipit magis, & minus. ꝑ hoc macula, q̄ significat priuationē, nō absolute, sed vt ex peccato, suscipit magis, & min⁹, non in se sed in cā. Et ex hoc prouenit, q iste est magis maculatus eadē macula specie altero, & magis peccator altero post actus peccatorum. Et hoc sufficit, & soluit rōnes scoti, & Aureoli allatas a capreolo in 14. dist. 4.

¶ Ad scdam aūt rōnē Scoti, negatur assumptū. Nulle. n. peccatorum maculæ adinuicē, nec aliqua alicui peccato contrariant, qm ex parte auersionis peccatorū consurgunt. vnde non est cōtrarietas. Positio autē Scoti falsa, & non probata est. Falsa quidē, quia peccator vt sic, non est à volontate diuina, imò Altissimus odio hēt peccatorē: ordinatio autē ad pęnam est à uolūtate diuina. ergo.

¶ Pręt. Peccator vt sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatorē est esse malū: sed ordinari ad pęnā est bonū, cū sit à deo. ergo. Patet præterea, q ineruditè hęc oīa confunduntur a Scoto. s. macula, reatus, & ordinari ad pęnam a deo Peccatum .n. prius facit, & relinquit holem dignum pęna, qd est reatus, qd est malū apud Deo. 4. c. de diui. nomi. dicentē, q puniri nō est malū, sed fieri pęna dignū: & deinde à diuina iustitia ordinari ad pęnā. Ideo. n. ordinatur ad pęnam, qa pęna dignus, & non econuerso. Vnde ne patebit, pc̄tū ex parte auersionis relinquit maculam, & reatum, quorum primum est priuatio, vt ex peccato: secūdum est relatio rationis: & tertio aduenit qđ Scotus dicit. Vnde concesso q ex parte dei, ut Aug. dicit, tegere sit non imputare, sophisma manifeste est consequentis: imò impertinētia inferre, ergo iste est peccator ex imputatione. Iste nanq; est peccator nō ex eo, qđ se tenet ex parte dei, sed ex eo, q se tenet parte sui, iuxta illud Oseæ. Perditio tua Isrẚel ex te, salus eius ex me. Confirmatio quoque exēpli non ualet, quia in hoc offendente remanet relatio inimicitiæ, & dignitatis pęnæ absq; omni actu offensi. Et hęc dicta sint de macula, quæ formaliter Sortes postquam peccauit, ante pęnitentiam dr̄, & est peccator, seu malus malo colpæ. Oportet. n. priuatiuū esse quo aliquis est malus, & peccator: qa malū priuatio est, & pc̄tm priuatiuū, aut priuatio est. Et hæc est ratio fundamentalis huius. Ex serio, q macula sumitur dupliciter. Primo ꝓ priuatione cōiunctionis ad deum ex peccato. Secundo pro priuatione nitoris. Et si hoc secundo modo sumitur, non est id, quo formaliter post actum dr̄ quis peccator, sed effectus eius. Est nanque peccator priuatione cōuersionis ad Deum, quam sequi-

* q. 71. ar. 6.

concl. m

457 Porr. ſia per totum. Inf. q. 87. art. 6. cor. & ad 1.

*ar. præ.

*art. 1. ad 3.

concl. m

*ar. præc

sequitur detrimentũ nitoris, ut in litera dicit. Sed primo modo est, qua formaliter dr̃ peccator, & sic eã suscipit Magister senté. 20. dist 4. contra quã et arguit Scot. Verũtamen signis diligenter attẽderit, videbit utrobiq; unã solam priuationem diuersis rõnibus diuersimode significatã. Anima nanq; Deo iuncta p charitaté, cõformat Deo, cõuertitur ad illum coniungitur illi, illuminatur ab illo, fulget ex illo. Et per oppositũ, priuatio cõiunctionis ex peccato, opposita facit, & elongatio, dissimilitudo, auersio, maculaq; dr̃. Propter qd dicendũ est, q licet authores maculam à propria nois significatione declarerũt, dedit tñ maculę nõe, illã priuatiõné ut ex actu, qua formaliter peccator dr̃ post actum peccatur. Cuius signum est, q de effect bus peccati tractans, tres tñ numerat, corruptioné boni, maculã, & reatum. Et constat, q à peccati effectu, peccator post actũ dr̃, & nõ à primo declarato, nec tertio igitur à secundo. Et haec d secuim, ne videamur digressi. Quia ergo formale signum maculę est, quo formaliter peccator post actum dr̃ peccator: quia priuatione cõiunctionis ad Deum, ut ex peccato est, & dr̃ peccator. Q. ãus maculae nomé exprimat hoc scdm quendã spãlem effectũ, scilicet remotionem nitoris: ideo non est alius effectus peccati quaerendus, quo quis sit peccator post actũ. Et confirmatur, quia sicut dũ actu peccat, dr̃ malus à peccator auersiõe actuali: ita post auersione remanente, quę nil aliud est quàm priuatio cõiunctionis ad Deum ex peccato.

redíens per motũ contrarium. F

AD PRIMVM ergo dicendum, q post actum peccati nihil positiue remanet in aĩa nisi dispositio, vel habitus: remanet tñ aliquid priuatiue, scilicet priuatio coniunctionis ad diuinũ lumen.

AD 2m dicẽdum, q transeunte obstaculo corporis, remanet corpus diaphanũ in ęquali propinquitate, & habitudine ad corpus illuminans, & ideo statim vmbra transit: sed remoto actu G peccati, non remanet anima in eadem habitudine ad Deum. vnde non est similis ratio.

AD 3m dicendũ, q actus peccati facit distantiam à Deo, hoc modo, sicut motus localis facit localẽ distantiã: quã quidem distãtia sequitur defectus nitoris. Vnde sicut cessante motu locali, non tollitur distantia localis: ita nec cessante actu peccati, tollitur macula.

QVAESTIO LXXXVII.

De reatu pœnæ, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de reatu pœnæ. Et primo, de ipso reatu. Secundo, de mortali, & ueniali peccato, quæ distinguũtur secundum reatum.

ET circa primũ quærunt octo.

¶ Primo, Vtrum reatus pęnæ sit effectus peccati.

¶ Secundo, Vtrum peccatũ possit esse pęna alterius peccati.

¶ Tertio, Vtrum aliquod peccatũ faciat reum ęterna pœna.

¶ Quarto, Vtrũ faciat reũ pęna infinita sm quantitatem.

¶ Quinto, Vtrum omne peccatum faciat reum æterna, & infinita pœna.

¶ Sexto, Vtrũ reatus pœnæ possit remanere post peccatum.

¶ Septimo, Vtrum omnis pęna inferatur pro aliquo peccato.

¶ Octauo, Vtrum unus sit reus pœnæ pro peccato alterius.

43 B *Porrecta per totum.* 2. d. 30 q. 1. ar 2. co. & dist. 32. q. 1. art. 1. cor. & di. 41. q. 1. ar. 2. corp & in expo. lib. lect. 1. ad 3. & 4.

SVP. Q. LXXXVII. ART. I.

Medina art. 1.

IN art. 1. q. 87. aduerte, q author in corpore articuli locis extrema, innuunt medium qd directe sa-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ reatus pęnæ sit effectus peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, q reatus pœna non sit effectus peccati. Quod enim per accidens se hẽt ad h aliquid non vr̃ esse proprius effectus eius: sed reatus pęnæ per accidẽs se habet ad peccatũ, cũ sit præter intentionẽ peccantis. ergo reatus pœnæ nõ est effect' pci.

¶ 2 Præt. Malũ non est causa boni: sed h pœna bona est, cum sit iusta, & à Deo. ergo non est effectus peccati, quod est malum.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 1. Coofess.* q omnis inordinatus animus sibijpsi est pœna: sed h pœna nõ causat reatum alterius pœnæ, quia sic iretur in infinitum. ergo peccatum non causat reatum pœnæ.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Rom. 2. Tribulatio, & angustia in animã oẽm operantis malum: sed operari malũ est peccare. ergo peccatum inducit pęnam, q̃ nomine tribulationis, & angustiæ designatur.

RESP. Dicendum, q ex rebus naturalibus ad res humanas deriuatur, ut id, qđ contra aliquid insurgit, ab eo detrimentũ patiat. Videmus.n. in rebus naturalibus, q unũ cõtrium vehementius agit, altero cõtrio superueniente: pp quod aquæ calefactæ magis congelat, vt dr̃ in 1. Meteororũ. vnde in hoĩb' H hoc ex naturali inclinatione inuenit, ut unusquisq; deprimat eũ, q cõ ipsum insurgit. Manifestũ est aũt, q quæcunq; ptinent sub aliquo ordine, sũt quodãmõ unũ i ordine ad principiũ ordinis. vnde quicquid cõ ordinẽ aliquẽ insurgit, cõsequens est ut ab eo ordine, & principe ordinis deprimat. Cum aũt pctm̃ sit actus inordinatus, manifestũ est, q quicunq; peccat, cõ aliquem ordinẽ agit: & idẽ ab ipso ordine cõsequens est q deprimat: q̃ qdẽ depressio pęna est. Vnde sm tres ordines, quib' subdit humana uoluntas, triplici pęna põt hõ puniri. Primo quidẽ. n. subditur humana natura ordini propriæ rõnis. Secun- I do, ordini exterioris hois gubernantis, uel spiritualiter, uel temporaliter, politice, seu œconomice. Tertio subditur uniuersali ordini diuini regiminis. Quilibet aũt horũ ordinum per peccatum peruertitur, dum ille, qui peccat, agit & contra rõnem, & contra legem humanam, & cõtra legem diuinam. unde m triplicem pęnam incurrit, unam quidem a seipso, quæ est conscientiæ remorsus, aliam uero ab homine, tertiam uero à Deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, q pęna consequitur peccatum, inquantum malum est ratione suæ inordinationis: unde sicut malum est per accidens K in actu peccantis & præter intentionem ipsius, ita & reatus pęnæ.

AD 2m dicendum, q pęna quidem iusta esse põt, & a Deo, & ab hoĩe inflicta: unde ipsa pęna nõ est effectus peccati directe, sed solum dispositiue. Sed peccatum facit hominem esse reum pęnæ, q est malum. dicit.n. Dion. 4. ca. de diuin. no.* quod puniri non est malum, sed fieri pœna dignum. unde reatus pœnæ directe ponitur effectus peccati.

AD 3m dicendum, q pœna illa inordinati animi debetur peccato ex hoc quòd ordinem rationis peruertit: fit autẽ reus alterius pœnæ per hoc, quòd peruertit ordinem legis diuinæ, uel humanæ.

ARTI-

tisfacit quæsito. Cum enim peccatum, unũ extremũ est, agere cõtra ordinem: alterum, deprimi ab ordine. Illud est peccare, hoc est puniri. Et qđ nisi ex peccato dignus est fit q puniri, nõ iuste punitur, & id hoc medium

* Cap. 12. in fi. to. 1.

consel. m

* Cap. 4. pa 4 parũ ante me.

dũ, s. dignũ esse pœna, quod reatus uocatur, de quo est quæstio, utrum sit peccati effectus in corpore articuli, ex cause mis authoritatibus & in responsione ad secundum explicauit.

419 Porrecta per totum. 2.2.q.16. ar.2.ad 4. & 1.d.45. ar.2.ad 4. & 2.d.36. artic.4.& mal.q.1. ar.4.ad 1. & Ro.1. lect.7.

SVP. Q. LXXXVII. ART. II.

S. Bon. 2. sent. d.36.q.1.a.2. Scot.2. sent. d.36.q.1. Ricar.2. sent. d.36.q.1. Duran.2. sent. d.37. q.2. Egid.2. sent. d.36.q.1.a.2. Medina art.2.

IN ar. 2. eiusdem 87. q. dubium primo occurrit simpliciter, & ad hominem, an inordinatio, quæ est essentialiter malũ culpæ, sit pœna. Et simpliciter quidem dubiũ est ex Sco. in 36 d. primi, hoc tenens ex eo, quod pœna formaliter est carentia boni conuenientis uoluntati, & uolenti: sed priuatio rectitudinis debitæ in actu uoluntatis, est carentia boni conuenientis. ergo. Probatur minor: quia magis conueniens est uoluntati bonũ honestũ, quam commodũ. Et confirmatur, quia ablatio boni commodi est simpliciter pœna. ergo magis, & maior pœna est ablatio boni iusti, quanto magis conuenit voluntati, & maius est. Ad hominem uero, authoritate, quia ipsemet in q. de Malo. q.1. ar. 4. ad secundum, tractans illud Augu. Iussisti Dñe & sic est, ut omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, dicit quod ex eo quod inordinationẽ illã incurrit quis quodam modo patitur, immiscetur rõ pœnæ. In oppositũ est, quia inordinatio illa ut in uoluntate est esset culpa & culpa per se esset pœna, quia per se conuenit culpæ esse in uoluntate. Præterea, author multũ esset diminutus, dicens quot modis peccatum potest esse pœna, & negans formaliter, & affirmans ex parte causæ subiectæ actus, & effectus, & tacens hoc.

¶ Ad euidentiã huius difficultatis sciendũ est, quod tenentes inordinationẽ culpæ esse pœnã, distinguunt, quod ipsa dupliciter sumitur. s. vt est à uoluntate, & sic culpa, & nõ pœna: & vt est in uoluntate, & sic pœna, & nõ culpa: quia in parte uoluntatis

*c. vltim. †q.83.c.4 *Q.74.ar tic.1.& 2. *Homil. 11.a med. & l.25. mor.c.13. *p p.q.48 art.2. concl. *Q.79.ar ti.3.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum possit esse pœna peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod peccatum non possit esse pœna peccati. Pœnæ enim sunt inductæ, ut per eas homines reducantur ad bonũ uirtutis, ut patet per Philos. in 10. Eth.* sed per peccatum nõ reducitur homo in bonum virtutis, sed in oppositum. ergo peccatum non est pœna peccati.

B ¶2 Præt. Pœnæ iustæ sunt à Deo, vt patet per Aug. in li. 83. qq.† peccatum autem non est à Deo & est iniustum: non ergo peccatum potest esse pœna peccati.

¶3 Præt. De ratione pœnæ est, quod sit contra voluntatem: sed peccatum est à voluntate, ut ex supradictis patet.* ergo peccatum non potest esse pœna peccati.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit super Ezech.* quod quædam peccata sunt pœnæ peccati.

RESP. Dicendũ, quod de peccato dupliciter loqui possumus, per se, & per accidẽs. Per se quidem nullo modo peccatum potest esse pœna peccati. Peccatum enim per se consideratur secundum quod egreditur à uoluntate: sic enim habet rationem culpæ. de ratione autem pœnæ est, quod sit contra voluntatẽ, vt in 1. habitum est.* Vnde manifestum est, quod nullo modo peccatum, per se loquendo, possit esse pœna peccati.* Per accidẽs autem peccatum potest esse pœna peccati tripliciter. Primo quidem ex parte causæ, quæ est remotio prohibentis. Sunt enim causæ inclinantes ad peccatum, passiones, tentatio diaboli, & alia huiusmodi, quæ quidem causæ impediuntur per auxilium diuinæ gratiæ, quæ subtrahitur per peccatum. unde cum ipsa subtractio gratiæ sit quædã pœna, & à Deo, ut supra dictum est,* sequitur quod per accidens etiam peccatum, quod ex hoc sequitur, pœna dicatur. & hoc modo loquitur Apostolus Rom. 1. dicens, Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorũ, quæ sunt animæ passiones: quia scilicet deserti homines ab auxilio diuinæ gratiæ, vincuntur à passionibus: & hoc modo semper peccatum dicitur esse pœna præcedentis peccati. Alio modo ex parte substantiæ actus, quæ afflictionẽ inducit, siue sit actus interior, vt patet in ipsa ira, & inuidia, si-

A ue actus exterior, ut patet cum aliqui graui labore opprimuntur & damno, ut expleant actũ peccati, secundum illud Sapi. 5. Lassati sumus in uia iniquitatis. Tertio modo ex parte effectus, ut scilicet aliquod peccatum dicatur pœna respectu effectus consequentis: sed his duobus ultimis modis unum peccatum non solum est pœna præcedentis peccati, sed etiam sui.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc etiam, quod aliqui puniuntur à Deo, dũ permittit eos in aliqua peccata profluere, ad bonum virtutis ordinatur, quandoque quidem etiam ipsorum, qui peccãt, cum, scilicet post peccatum humiliores, & cautiores resurgũt. Semper autem est ad emẽdationem aliorum, qui videntes aliquos ruere de peccato in peccatũ, magis reformidant peccare.

C In alijs autem duobus modis manifestum est, quod pœna ordinatur ad emendationem: quia hoc ipsum quod homo laborẽ, & detrimentũ patitur in peccando, natum est retrahere homines à peccato.

AD 2m dicendum, quod ratio illa procedit de peccato secundum se. & similiter dicendum est ad 3m.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquod peccatum inducat reatum æternæ pœnæ.

D *Fer.3.cont.c.144.147.*
Med.ar.3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod nullum peccatũ inducat reatum æternæ pœnæ. Pœna enim iusta adæquatur culpæ: iustitia enim æqualitas est. unde dicitur Isaiæ 27. In mensura contra mensuram cum abiecta fuerit iudicabit eam: sed peccatum est temporale. ergo non inducit reatum pœnæ æternæ.

¶2 Præt. Pœnæ medicinæ quædam sunt, vt dicitur in

E 2. Eth.* sed nulla medicina debet esse infinita, quia ordinatur ad finem, quod autem ordinatur ad finẽ, non est infinitum, ut Philosophus dicit in 1. Polit.† ergo nulla pœna debet esse infinita.

¶3 Præt. Nullus semper facit aliquid, propter se nisi in ipso delectetur: sed Deus non delectatur in perditione hominum, ut dicitur Sap. 1. ergo non puniet homines pœna sempiterna.

¶4 Præt. Nihil, quod est per accidens, est infinitũ: sed pœna est per accidens, nõ est enim secundum naturã eius, quod punitur. ergo non potest in infinitum durare.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 15. Ibunt hi in supplicium æternum. Et Marci 3. dicitur: Qui autem blasphe-

est primo modo, & nõ secundo. Nam uoluntas inquantũ subiectũ, nõ habet formã inhærentẽ in sua parte, & sic est iusta, & ordinatiua culpæ. à Deo autem dicunt, quod est vt à deserente. Et hæc opinio attribuitur Magistro sent. in 36 d.2. & vt habere multos sequaces, quoniam etiam S. Tho. tribuit propter supradicta verba. Et quia hic loquens de peccato per se, dicit, quod peccatum per se consideratur secundum quod egreditur à uoluntate, sic n. habet rõnẽ culpæ, quasi significans sic à peccato secundum aliã rõnẽ, puta, secundum quod est in voluntate. Verum in hac re sicut & in cæteris, rõni simul, & authoritati sanctorũ obediendũ puto. Rõnes autem pro parte affirmatiua, ex disconuenientia, & in uoluntario sumuntur. Ex disconuenientia quidẽ, quia inordinatio actionis uoluntatis malũ magnum est uoluntatis, ac propterea nõ parua est pœna uoluntatẽ illam habere. Ex inuoluntario autem dupliciter. Primo quia talẽ inordinationẽ intrinsece nõ est uoluntariũ. Secundo, quia talẽ inordinationẽ pati nõ est uoluntarium. constat autem, & cã inesse peccanti, & peccantẽ pati illã dũ incurrit illã nolens illã incurrere si posset exercendo actũ peccati. Pro parte autem negatiua ex resolutione pœnæ in Deũ ut causam, rõ sumitur. Cum n. omis pœna iusta sit, & à Deo, ut patet per Aug. in li. 83. & opponitur, quod inordinationẽ culpæ fit in peccãte, vel incurrere peccãtẽ fit

D. 1001.

460 Porrecta per totum Infra.5.& 1.q.86.a. 2.& 2.d. 32.q.1 a. 5 & 3.dt. 19 in a.1. & 4.d.46. q.1.art.1. & 3.cont. ca.147 & 144.& 4. cap.91. & opu.3 ca. 181 & 184 & Ro. 2.le.2 Ihz Eib. ca.3.ante med.1.5. t.2 . o. a med.1.5.

mauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionē in æternum, sed erit reus æterni delicti.

Resp. Dicendum, quòd sicut supra dictū est, * Pctm ex hoc inducit reatum pœnæ, quod peruertit aliquē ordinem: manente autem cā, manet effectus. unde quandiu peruersitas ordinis remanet, necesse est ꝙ remaneat reatus pœnæ. Peruertit aūt aliquis ordinem quandoque quidem reparabiliter, quandoque aūt irreparabiliter: semper enim defectus, quo subtrahitur principiū, irreparabilis est. Si aūt saluetur principiū, eius uirtute alij defectus reparari possūt: sicut si corrumpatur principiū visiuū, non potest fieri visionis reparatio, nisi sola virtute diuina: si uero

H saluo principio uisiuo, aliqua īpedimēta adueniant uisioni, reparari possunt ꝑ naturā, uel per artē. Cuiuslibet aūt ordinis est aliquod principiū, ꝑ qđ aliquis fit particeps illius ordinis. & iō si per peccatum corrumpatur principium ordinis, quo uolūtas hoīs subditur Deo, erit inordinatio quantum est de se irreparabilis, etsi reparari possit uirtute diuina.

I Principium autem huius ordinis est ultimus finis, cui homo inhæret per charitatem: & ideo ** quæcunque peccata auertunt à Deo, charitatem auferentia, quantum est de se, inducunt reatum æternæ pœnæ [a].

Ad primum ergo dicendū, ꝙ pœna peccato proportionatur, secundum acerbitatem tā in iudicio diuino, quàm in humano: sed sicut Aug. dicit 21. de ciu. Dei

G In nullo iudicio requiritur, ut pœna adæquetur culpæ ſm durationem. Non enim quia adulteriū, uel homicidium in momēto cōmittitur, propter hoc momentanea pœna punitur, sed quandoque quidem perpetuo carcere, uel exilio, quandoq; ēt morte, in qua non consideratur occisionis mora, sed potius ꝙ in perpetuum auferatur à societate viuentium: & sic repræsentat suo modo æternitatem pœnæ inflictæ diuinitus. Iustum tamen est secundum Gregor. * ꝙ qui in suo æterno peccauit cōtra Deum, in æterno Dei puniatur. Dicitur autem aliquis in suo æterno peccasse, non solum ſm cōtinuationem actus in tota hominis uita durantis, sed quia ex hoc ipso ꝙ finem in peccato cōstituit, uolūtatem habet in æternum peccandi. Vnde dicit Grego. 4. Mor. * quòd iniqui uoluissent sine fine viuere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere.

ſij à Deo hoc autem est impossibile, ergo. Consequentia est per F se nota. Falsitas autem consequentis probatur, tum quia accidētis esse, est inesse, ac per hoc causans inordinationē ut inhærētē, rāt eā simpliciter: tum quia peccans est malus formaliter denominatione intrinseca, inordinatione ut inhærente, ac ꝑ hoc à Deo. Et hæc militant cōtra vtranq; uiam: quia incurrere talē inordinationē agendo, est peccare, qđ nō est à Deo. & incurrere eā recipiēndo, est subijci illi, qđ consistit in inhæsione, quæ, ut probatum est, non est à Deo, nisi in me esset peccatum fit à Deo.

*Ar.1.huius.

¶ Siquis aūt cōsideret vtrasq; rōnes, uidebit qđ primæ facile soluunt. Nā falsum ī primis est, qđ pœna sit carentia boni conuenientis uolūtati, & nolenti. Plus.n.ex g̃ sui ad rōnē pœnæ, i. ꝙ sit contra uoluntatē, q̃ consistat in pati. Secūdum enim Aug. in 1. de lib. arb. Culpa, est malum quod agim⁹: pœna malum quod patimur. Et in lib. de Fide ad Petrum. Geminum est creaturæ rōnalis malum, unū quo uoluntarie deficit à summo bono: alterū quo in uita punitur. unde priuatio iustitiæ in actu est lōge mai⁹ malū, quàm priuatio commodi, & magis disconueniens. Non tā sequitur. ergo est magis pœnā à superiori ad suū inferius affirmatiue: sed bene sequitur. ergo est peius quàm pœna. Et hoc uerum est, quia est malum culpæ, qđ lōge peius est.

concl. ¶ Quæ autem afferūtur ad saluandū inuoluntarium, parū prosunt propter duo. Primo, quia ipsa priuatio ordinis in actione culpæ, non est primo, & directe voluntaria, sed ut ex supradictis patet, sufficit ad hoc quòd malum culpæ sit, quòd indirecte & secundario uoluntaria sit: quia nemo operatur aspiciens ad malum. Vnde cum pœna, & culpa distinguantur per uoluntarium, & inuoluntarium, & sic voluntariū in priuatione, ut malleinus illam uitata saluo actu, constituat in eo culpæ malum, consequens est ut alter inuoluntarium concurrat ad rationem pœnæ. Secundo, quia inhæsio, siue passio huius inordinationis culpæ, aut ponitur effectus actionis inordinatæ, quæ est pecca-

K tum, aut non. Si ponitur effectus, aut formalis, & tunc idem est iudicium de culpa, & tali effectu: sicut idem est iudicium de cæcitate, & esse cæcum, albedine, & esse album. Si aliter, quasi sicut passio est effectus actionis, tunc non esset dicendū, quòd ipsa essentia peccati est pœna, sed secundum suum effectum: & conuincetur hoc sub tertio membro posito in litera. Si non ponitur effectus, sed ponitur identice idem, & respectu distincta, extra voluntarium non est. neque enim uoluntarie tantum peccans agit, sed se in peccato ponit, & in peccato perseuerat.

¶ Solutio autem, quæ datur à Scoto ad rationem factam pro parte negatiua, quòd inordinatio ista est à Deo non infligente, sed deserente, nihil omnino ualet: quia ad rationem pœnæ exigitur, ꝙ sit à Deo eo modo quo culpa nō est ab eo, s. ut in ipsum resoluitur tanquàm in primam causam positiue, uel negatiue, sicut cætera iusta: sed reduci in Deū ut deserantē, nō est reduci in ipsum ut primam causam. ergo. Probatur minor, quia habere Deum ut causam deserentem, commune est culpæ, & pœnæ. Est enim deus causa mali culpæ deserendo: & tamen simpliciter negatur, quòd sit illius causa, ut affirmatur simpliciter, quòd est causa pœnæ. Deus igitur ut deserens, non est à quo est pœna, sed plus oportet addere. Et confirmatur, quia inter desertionē culpæ, & pœnæ hoc interest, ꝙ De⁹ respectu culpæ vult desertionem, sed nō culpam: respectu pœnæ vult desertionē, & pœnam. Et propterea ēt deserendo, est simpliciter causa pœnæ per uoluntatem suam: sed Deus non vult inordinationem iustitiæ, quæ est essentialiter malum culpæ, quæ ponitur pœna. ergo deserendo non est causa huius pœnæ, sicut nec culpæ. Probatur minor: quia si Deus uellet in ordinationem peccati esse in me. Deus vellet in me esse peccatū, me habere peccatum, quod est impossibile. Quia igitur pars negatiua rationi inhæret, & authoritati: ideo cum dr, Iussisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus actus sibiipsi sit pœna, ex parte substantiæ actus, uel effectus, intelligitur, ut in litera dicit. Et hoc modo glosari potest author in uerbis illis in contrarium allatis vt totell gamus pœnā admistam culpæ ex eo, ꝙ inordinatio est quodammō inuolūtaria, non in ipsa inordinatione peccati, sed eius inseparabili effectu. Vel dicatur correcta esse uerba illa hic, dum pluries author replicat, nullo modo peccatum per se posse esse pœnam peccati. neque enim frustra dicit, & replicat ly, nullo modo, & ly, potest.

*Cap. 11. tom. 5.

*Li. 4 dia lo. ca. 44.

*Li. 4. dia lo. c. 4. hf lo sola.

¶ In eodem secundo art. in 1. modo, quo peccatum ponitur pœna præcedentis peccati, dubium occurrit in Scoto in tertio d. 21. qui contra hoc arguit non tanquàm falsum, sed difficile, & dimittendum: quia si peccatum ponitur pœna præcedentis peccati, propter subtractionem auxilij, sequitur ꝙ peccatum secundū non est in potestate uoluntatis, & uoluntas non potest tunc nō deficere. Probatur sequela: quia non est in potestate sua, nec paratum auxilium diuinum, quo eget ad recte agendum absq; defectu peccati. Secundò arguit quòd non simile est, quòd subtractio gratiæ ponatur pœna, & quòd subtractio diuini auxilij ad rectificandum actum secundum ponatur pœna, tum quia Deus non dedit gratiam antecedentem sicut rectitudinem actus, tum quia carentia rectitudinis est semper nouum malum, carentia vero gratiæ est habituale malum. Et ex hoc sequitur, quòd ista rectitudo semper debet esse in potestate uoluntatis: illa autem non semper, sed dum habebatur, alioquin (vt dictū est) non posset non peccare in secundo peccato, quod ponitur pœna primi peccati.

¶ Ad hoc dicitur negando sequelam, scilicet ꝙ peccatū secundū non esset in potestate voluntatis. nam ad hoc sufficit, ꝙ sit in potestate uoluntatis facere quod in se est, ꝙ possit singulos actus peccati uitare, & ꝙ quantū in se est, possit ad gratiam rehabendam se præparare. Sed de his inferius q. 109. erit sermo diffusius.

ftus. Sicut nanq; iuste subtrahitur gratia habitualis, sic consequenter auxilium diuinum actuale spectans ad gratuita, quale est auxilium efficax ad non peccandum.

¶ Ad scd̄m dr̄, ꝙ quia Deus vult oēs hoīes saluos fieri antecedēter, vult ēt eis gratiā antecedenter, sicut, & rectitudinē actus. Et licet carētia gratię formaliter sit priuatio habitualis: uirtualiter tñ est priuatio actualis auxilij ad rectitudinē actus, & multa mala noua inuāda. Et nihilominus in ptāte peccatoris est resurgere à peccato ad gratiā, sicut & recte operari, s. facere qd̄ in se est. vnde dissimilitudo inter gratiam habitualem, & actualem admissa, nihil obstat.

SVP. Q. LXXXVII. ART. IIII.

Medina art. 4.

OMissa 3. artic. in corpore questi, & in rñsione ad scd̄m, dubiū occurrit de cōclusione, & rōne, una .s. ꝙ peccato nō debet pęna infinita intēsiue qa conuersio peccati est cōmutabile bonū, & ex hac parte nō est cōtra deū. falsum. n. est, ꝙ pctm̄ ex parte cōuersionis nō sit cōtra Deū, quia ex parte conuersionis aliquod peccatū hēt Deū pro obiecto, ut patet de odio Dei. Et ex hoc patet ēt, ꝙ non uniuersaliter est, uerum, ꝙ cōuersio in omni peccato sit ad commutabile bonum. Est enim in huiusmodi peccatis conuersio ad incōmutabile bonum odiendum, negandum &c. ut propsiū obiectum peccati. Et confirmat, quia ipse author superius in quæst. 73. expresse dixit, quòd diuisio peccati contra Deum, seipsum, & proximum, est diuisio penes obiecta, unde peccata specificantur. Et sequitur etiam ex hoc, ut talibus peccatis debeatur infinite pœna intensiue.

461 *Porrecta per totum.*

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia impossibile est aliquem habere simul plures ultimos fines, ut in principio istius operis habuimus, & necesse est peccatū habere aliquē vltimū finē, oportet ut auersio à Deo ultimo fine, sit cum conuersione ad aliū ultimum finem, qui cum nō sit Deus, commutabile bonum uocatur. Et qm̄ ultimus finis in omnibus tam prosequendo, q̄ fugiēdo appetitur, & est primū appetitum formaliter, q̄uis consequenter, consequens est, ut in omni peccato sit conuersio ad commutabile bonum, quamuis diuersimode: quia in prosequendo bonum saluatur conuersio ad illud directe: in fugiendo uero malum saluatur conuersio ad illud indirecte, dū fugitur directe malum, quia contrariat illi cōmutabili bono. Peccator namq; nimis seipsum, amans, ac p hoc seipsum constituens sibi ut finem ultimum, refutato Deo, amendo desiderandoq; inordinate aliquid, seipsum amat, et desideret participatum in illo desiderato. Odiendo uero inordinate aliquid, non odit seipsum, sed odit illud, ut contrariū sibi amato et sic. ēt in odio conuertitur ad seipsum radicaliter, & indirecte. Ex hoc aūt soluēdum est motum dubium, & dicendum, quod peccatum esse contra Deū ex parte conuersionis, potest dupliciter intelligi, scilicet præcise, uel in ordine ad commutabile bonū, & quòd contra Deum præcise nullum peccatum est ex parte conuersionis: quoniam ex hac parte omne peccatum fundatur super cōmutabili bono primo appetito: sed multa peccata sunt contra Deum ex hac parte in ordine ad bonum commutabile, & sic

Ad 2m dicendum, ꝙ pęna, q̄ ēt s̄m leges humanas infligit, nō semꝑ est medicinalis ei, q punitur, sed solū alijs: sicut cū latro suspendit non ut ipse emendet, sed ꝑꝑ alios, ut saltem metu pęnæ peccare desistant, s̄m illud Prouerb. 19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Sic igitur & æternæ pęnæ reproborum à Deo inflictæ, sunt medicinales his, qui cōsideratione pęnarum abstinent à peccatis, scd̄m illud ps. 59 Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberent dilecti tui.

Ad 3m dicendum, ꝙ Deus nō delectatur in pęnis propter ipsas, sed delectatur in ordine suæ iustitiæ, quæ hoc requirit.

Ad 4m dicendum, ꝙ pœna etsi per accidens ordinetur ad naturā, per se tñ ordinatur ad priuationem ordinis, & ad Dei iustitiā: & ideo durante inordinatione, semper durat pęna.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccato debeatur pœna infinita secundum quantitatem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ peccato debea D tur pœna infinita s̄m quantitatem. Dicitur. enim Hier. 10. Corripe me domine, ueruntamē in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Ira aūt Dei, uel furor metaphorice significat vindictam diuinæ iustitiæ: b redigi aūt in nihilum est B pœna infinita, sicut, & ex nihilo aliquid facere, est uirtutis infinitæ. ergo s̄m uindictam diuinam peccatum punitur pœna infinita secundum quantitatem.

¶ 2 Præ. b Quātitati culpæ rn̄det b quantitas pœnæ, s̄m illud Deuter. 25. Pro mēsura peccati erit, & plagarum modus: sed peccatum, qd̄ contra Deum committitur, est infinitum tanto. n. grauius est peccatum, quanto maC ior est persona ꝯ quam peccat: sicut grauius peccatum est percutere principem, q̄ percutere hominem priuatum: Dei aūt magnitudo est infinita. ergo pœna infinita debetur pro peccato, quod contra Deum committitur.

¶ 3 Præt. Dupliciter est aliquid infinitum, duratione scilicet, & quantitate: sed b duratione est pęna infinita. ergo & quantitate.

A odium Dei est contra Deum. Habetur enim odio Deus nōn p̄cise, sed ut contrarius commutabili bono nimis amato à peccatore illum odio habente. Sed contra hoc instatur: quia sicut charitas amat Deum in se pure, ita odium Dei terminatur ad ipsum Deum in se pure, & non ut contrarium amato bono.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Deus seipso secundum se, est quod terminat odiū: & esse contrarium bono cōmutabili, ē quo Deus est obiectum odij: qm̄ Deus non est obiectū odij, nisi ut apparens malus peccanti. Odij n. obiectum est malū, uel apparēs malum sicut amoris bonum, uel apparēs bonum. Nec per aliquid apparet illi Deus malus, nisi quia disconuenit bono commutabili à se amato. In rōne aūt mali, qd̄ est, uel apprehenditur malum alicui, clauditur priuatio oppositi boni. Et ppea oportet, ꝙ cum Deus secundum se non habeat rōnē mali, nec simpliciter, nec alicuius, quia est omne bonū, si odij obiectum est, ꝙ apprehendatur ut inductus peccatione boni cōmutabilis nimis amati, & sub hac ratione ipse etiam seipso obiectū sit odij, ut quod odio habetur. & hoc sufficit ad contrarietatem inter charitatem, & odium Dei: sunt n. circa idē obiectum, qd̄, & non circa idem obiectum, quo ut patet. & sic saluatur litera, quod peccatum ex parte conuersionis ad obiectum, non est infinitum, quia est bonum cōmutabile. Deus enim licet ut obiectum, quod odij, sit infinitus: ipse tamen, ut constat ex quod, & quo, idest sub ratione mali, non est infinitus, quia non est priuatiuum boni infiniti, sed commutabilis boni. Dic ergo, quòd licet Deus sit obiectum, quod alicuius peccati, nullius tamen peccati est obiectum, nisi sub ratione aliqua finita, quia non nisi dependente a commutabili bono nimis amato. & propterea nullum peccatum ex parte conuersionis est infinitum.

¶ In eodem 4. artic. in rñsione ad primum aduerte, ꝙ licet peccatum ex parte sui, quia auersione aufert quantum ex se, est à Deo diuinitatem suam, qua sibi debetur ꝙ sit omnium finis vltimus, & conuersione confert diuinā proprietatem bono commutabili, reatum incurrat annihilationis, tanq̄ reus læsæ maiestatis. Neq;. n. minus meretur quis priuari beneficio essendi à Deo, q̄ ab hoīe sed constat, ab hoīe iuste priuari aliquem ipso E esse, & quantum ab homine fieri pōt, annihilari dum occiditur incineratur, dispergitur cinis &c. per accidens nanq; est ad iustitiam humanam, ꝙ remaneat materia, & aīa separata. ergo multo iustius pōt priuari peccator ipso esse totaliter, quod non ab habente, sed ipso Deo gratioso beneficio suscepit, & conseruatur. Si tñ consideretur peccatum, ut stat sub statuto ordine à diuina iustitia, quæ perpetuam statuit pœnam, sic peccatū non incurrit reatum annihilationis: quia pœna annihilationis repugnat pœnæ perpetuitatis. Et secundum hanc distinctionem uerificare potes dicta hic, & alibi ab authore, & specialiter in 4. distin. 46. q. 1. arti. 2. quæst. 1. ad quartum, ubi vult quòd de rigore iustitiæ etiam pro peccato originali meremur annihilari. Hoc enim ex nostro demerito intelligendo secundum conuenientiam diuinæ iustitiæ, quæ circa dignum sub materia punitiua est, dicimus non incurri reatum annihilationis.

¶ SVPER

Sed contra est, qđ ſm hoc communium peccatorũ mortalium pęnæ essent æquales. nõ.n. est infinitum infinito maius.

Resp. Dicendũ, q̃ pœna proportionatur peccato. In peccato aũt duo sunt, quorũ unũ est auersio ab incommmutabili bono, qđ est infinitũ: unde ex hac parte pctm̃ est infinitũ. Aliud qđ est in peccato, est inordinata conuersio ad cõmutabile bonũ; & ex hac parte pctm̃ est finitũ, tũ quia ipsum bonum cõmutabile est finitũ: tum ẽt quia ipsa conuersio est finita. non. n. possunt esse actus creaturæ infiniti.[m] Ex parte igit auersionis rñdet peccato pœna damni, q̃ ẽt est infinita. ẽ n. amissio infiniti boni. s. Dei: ex parte aũt inordinatæ conuersionis respondet ei pœna sensus, quæ etiam est finita.[n]

Ad primum ergo dicendũ, q̃ omnino redigi in nihilũ eũ, qui peccat, non conuenit diuinæ iustitiæ, quia repugnat perpetuitati pœnæ, quæ est ſm diuinam iustitiã, ut dictũ est.* sed in nihilum redigi dr̃, q̃ spiritualib. bonis priuatur: secundum illud 1. Corinth. 13. Si non habuero charitatem, nihil sum.

Ad 2m dicendũ, q̃ ratio illa pcedit đ peccato ex parte auersionis. sic. n. hõ contra Deũ peccat.

Ad 3m dicendũ, q̃ duratio pęnę rñdet durationi culpæ, non qdẽ ex parte actus, sed ex parte maculæ, qua durãte manet reatus pœnæ: sed acerbitas pœnæ rñdet grauitati culpę. Culpa autẽ, q̃ est irreparabilis, de se hẽt q̃ ppetuo duret, & iõ debeẽ ei pęna æterna nõ aũt ex parte conuersionis hẽt infinitatem, & iõ non debeẽ ei ex hac parte pęna infinita secũdum quantitatem.

G

Articulvs V.

Vtrum omne peccatum inducat reatum pœnæ æternæ.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̃ q̃ oẽ peccatum inducat reatũ pęnæ æternę. Pęna.n. ut dictum est*, proportionatur culpæ: sed pęna æterna differt à tẽporali in infinitũ. nullũ aũt

H

peccatum differre vr̃ ab altero in infinitum, cum oẽ peccatum sit humanus actus, qui infinitus esse non potest. cum ergo alicui peccato debeatur pęna æterna, sicut dictum est, *uidetur quòd nulli peccato debeatur pæna temporalis tantum.

¶ 2 Præ. Peccatũ originale est minimum peccatorum. unde & Aug. dicit in Enchir. * q̃ mitissima pęna est eorum, q̃ pro solo peccato originali puniũtur:

I

sed pctõ originali debeẽ pæna perpetua. nunq. n. uidebunt regnum Dei pueri, q̃ sine baptismo decesserũt cũ originali peccato, ut patet per id, qđ Dominus dicit Ioan. 3. Nisi q̃s natus fuerit denuo, nõ põt uidere re-

SVPER QVÆST. LXXXVII. ART. V.

Medina ar. 5.

IN art. 5. dubiũ occurrit ex Scoto in 4. dist. 4. sent. uolẽte, q̃ pęna peccato ueniali tẽdens in inferno finiet. Probatq; hoc tripliciter. Primo, q̃a Deus punit citra cõdignũ. ppetuare aũt tẽporalem pœnã, non est punire citra cõdignũ ergo. Scdo, quia ẽt scdm rigorem iustitiæ, iniquũ est pœnã æternã infligere pro illo, cui scdm se debetur pœna temporalis. Nec p accidens, quia s. iunctum est mortali: hoc licet, quia coniunctio cũ altero non facit hic exire in infinitũ illud genus culpæ. ergo nec iuste rñdere pœnã in infinitũ excedentẽ. Tertio, quia peccatum post susceptã pœnitentiã in gratia à confessore, & impletã pro parte, si recidiuans in mortale decidit, p residuo pœnę illius temporalis, in inferno ppetuo punietur. ergo, & in ueniali similiter.

¶ Ad euidentiã horũ scito ex litera, q̃ quia sola gratia est principiũ remissionis pęnę, q̃a sola ponit hoĩem in statu capaci ex cõdigno remissionis, nõ solũ culpæ sed pœnæ, ideirco remissibilitas, & irremissibilitas tã culpæ, q̃ pœnæ positiua sumpta attẽduntur penes statũ subiecti. s. esse in gratia, uel nõ, & nõ attendũtur uniuersaliter penes ipsa peccata: & nõ aduertere hinc multos decipit. Existẽs.n. in gratia ut sic, habet in se unde debeatur sibi quãq; remissio oĩs culpæ, & pœnæ, & q̃a habet, in se unde debetur sibi uita æterna, q̃ non cõpatitur culpam, aut pœnã. & sic statui gratiæ conuenit remissibilitas positiue. uẽdicat.n. sibi illam: statui uero culpæ extra gratiam, conuenit irremissibilitas positiue: quia si affirmatio est cã affirmationis, negatio est cã negationis: ita q̃ quia talis status ẽ per priuationem principij remissionis, charitatis. s. & gratiæ: iõ ex hoc ipso sibi uendicat irremissibilitatem, qđ est habere irremissibilitatẽ positiue. Proĩes culpas aũt loquendo, nulla culpa est irremissibilis positiua, quia nullã sibi uẽdicat remissionem: quia nulla ponit principiũ remissionis, qđ est charitas, sed aliqua s. uenialis, dr̃ scdm se remissibilis negatiue, i. p non ablationem principij remissionis. Peccatum .n. ueniale scdm se, non priuat charitate. Ad irremissibilitatem aũt culpa se hẽt sic, q̃ mortalis est irremissibilis positiue. quia contrariatur charitati: uenialis aũt per accidens, quia. s. est in subiecto existente in statu non capaci remissionis. Et quia temporalitas pœnę respondet remissibilitati, æternitas uero irremissibilitati, ut in litera etiam dicitur: ideo oportet esse cautum, & distinguere de debito pœnæ temporalis & æternæ, ut soluantur obiecta.

¶ Ex his igitur sindetur argumentis. Et ad primũ dr̃, q̃ de peccato ueniali dupliciter loqui contingit. s. scdm se, idest, ut ĩ se ẽ sumpto, & sic ei debetur pœna tẽporalis negatiue, sicut, & remissibile est negatiue, & ut sic negamus, q̃ puniatur pœna æter-

F na. Alio mõ in tali supposito, & tunc iuxta illius suppositi statũ iudicandũ est. nã in supposito habente gratiã, puniendũ est pœna temporali: in non habentẽ gratiam, pœna æterna. Et q̃a iudicium pœnæ non fit de peccato scdm se, i. solitaria sũpto sed simpliciter, ut est in hoc: iõ simpliciter dicendũ est, q̃ peccato ueniali in statu gratiæ debetur pœna tẽporalis, extra illũ æterna. Et abstrahẽdo ab his, nec temporalis, nec æterna positiuẽ, sed tẽporalis negatiue, q̃a nõ ponit ex se æternitatẽ. Et p hoc ẽt patet rñsio ad secũdum. distingue enĩ ly, scdm se debetur pœna temporalis, dupliciter intelligi. Primo p se positiue. s. ut culpa uenialis exigat per se pœnã temporalẽ, sicut mortale uendicat sibi æternã. & in hoc sensu falsum assumitur. Alio mõ solitarie, & negatiue, sicut diaphanum secundũ se est tenebrosum, quia ex se non ponit lumẽ exclusiuũ tenebræ. Et sic uerũ est q̃ ueniali debetur pœna tẽporalis, quia ex se non ponit unde pœna sibi debita ppetuetur: cũ hoc stat, q̃ aliunde possit pœna sibi debita iuste pperpetuari, s. ex conditione subiecti, sicut stat, q̃ diaphano scdm se tenebroso aliunde adueniat lumen. Et sic Scotus deceptus uidetur in non distinguẽdo inter hos duos sensus. Neq; .n. iniustum est perpetuare, qđ cõditio subiecti perpetuãdi exigit. Nec ppterea recedit Deus a lege sua, ut citra condignum puniat. Cum damnato enim, cum ex mortali annihilari meruerit gratiosa agitur, q̃ solum perpetuantur pœnæ ei debitæ pro quibuscunque peccatis, conseruata ei substantia, iuxta illud: Misericordiæ domini, q̃ non sumus consumpti. Ad conclusionem aũt huius responsionis dicitur, q̃ culpam uenialem ex se suum genus culpæ in infinitum ex coniunctione cum alio, contingit dupliciter. Primo, quãtum

K

ad rõnem culpæ. & sic dicitur, quod non exit in infinitum, imo nec parum in suo nãq; genere, & sua specie, ac quantitate manet. Scdo, quantum ad rõnem remissibilis, & sic exit in infinitum: quia de non irremissibili, fit irremissibilis, & consequẽter de reatu ad pœnam non æternam, transit in reatum pœnæ æternæ totum. & hoc est propter conditionem subiecti, non aliquam mutationem in ipsa culpa ueniali, aut eius reatu. Propter quòd rectius diceretur, quòd in argumento est sophisma consequentis. Non. n. ex hoc solo, quòd culpa uenialis in infinitum exit, debetur ei pœna æterna: sed ex hoc, uel ex consequentia subiecti puniti extra statum satisfactionis, uel ex permanentia æterna ipsius culpę, quia durante culpa durat pœna: unde fallacia consequentis est à pluribus causis ad unam determinate. In proposito enim duæ ultimæ causę inueniuntur. Ad tertium dicitur, quòd etiam illa residua pena æterna erit propter conditionem subiecti: quia, ut in litera dicitur in responsione ad secundum, remissio pœnæ ut sola gratia gratũ facientẽ. Nec opposi-

cum

concl. m

*Ar. 3. & 10 isto

462 *Porrecta per totum.*

Sup. ar. 3. & locis ibidẽ citatis.

*ar. pced.

*Ar. 3. huius quæst.

*Cap. 93. in med. tom. 3.

eũ potes docuisse authorem in 4. sen.dis. 21. q. 1 ar. 1. ad quintuor qd̃ ibi reprehenditur sola similitudo causæ æternitatis pœnæ in ueniali, & in hoc residuum. & bene dr̃. Vt.n.dictum est in ueniali cã est duplex. s. pseuerantia culpæ, & status non satisfactionibus, in hoc residuum cã est solus stat^o. Et ibi dissimilis ratio redditur quoad primam causam: hic uero sola s.da causa, q̃ communis est omnibus ponitur.

¶ Nec rursus accipias responsione ibidem secundo loco datam nisi recitatiue. Ipse nanq; ex propria mẽ redeterminoat hic, qd in eodem quarto, d. 15. q. 1. ar. 3 q. 2. docuerat.

*Cap. 19.

gnũ Dei. ergo multo magis omnium aliorum peccatorum pœna erit ęterna.

A

3 Præt. Peccato non debeť maior pœna ex hoc, ꝙ alteri peccato adiungiť, cũ utrunq; pc̃tm̃ suã habeat pœnã taxatã ſm diuinam iustitiã. sed peccato ueniali debeť pœna æterna ſi cũ mortali pc̃tõ inueniať in aliquo dãnato, qa in inferno nulla põt esse remissio. ergo peccato ueniali simpliciter debetur pęna æterna. nulli ergo peccato debetur pęna temporalis.

B

Sed contra est, qđ Greg. dicit in 4. dialogorum ꝙ quędã leuiores h culpæ post hanc uitã remittuntur. non ergo oĩa peccata, æterna pęna puniuntur.

Respon. Dicẽdum, ꝙ sicut supra dictũ est,* Pc̃tm̃ causat reatum pęnæ æternę, inquantũ irreparabiliter repugnat ordini diuinæ iustitiæ, ꝓ hoc. s. ꝙ ꝯtriatur ipsi principio ordinis, qđ est ultimus finis. Manifestum est aũt, ꝙ in quibusdã peccatis est quidẽ aliqua inordinatio, nõ tñ ꝑ contrarietatẽ ad ultimũ finem, sed solum circa ea, q̃ sunt ad finẽ, inquantum plus uel minus debite eis intendiť, saluato tñ ordine ad ultimũ finẽ, puta, cũ hõ, etsi nimis ad aliquã rẽ tẽporalẽ afficiatur, nõ tñ ꝓ ea uellet Deũ offendere, aliquid contra p̃ceptũ eius faciendo. vnde m huiusmodi peccatis non debeť æterna pęna, sed tẽporalis.*

*Art. 1. & 3. huius quæst.

concl. m

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ peccata non differunt in infinitũ ex parte cõuersionis ad bonũ cõmutabile in qua cõsistit substãtia actus: differũt aũt in infinitũ ex parte auersionis. Nã q̃dã pc̃tã committunť ꝑ auersionẽ ab ultimo fine: q̃dã vero ꝑ inordinationẽ circa ea, q̃ sunt ad finẽ. finis aũt vltimus ab his, quæ sunt ad finem, in infinitum differt.

D

Ad 2m dicendũ, ꝙ peccato originali non debeť pęna æterna ratione suæ grauitatis, sed ratione cõditionis subiecti, scilicet, hominis, qui sine gratia inueniť, ꝑ quã solũ fit remissio pęnæ. Et similiter dicendum est ad tertium, de ueniale peccato. Aeternitas enim pęnæ non respondet quantitati culpæ, sed irremissibilitati ipsius, vt dictum est.*

*A 31. huius quæst.

remanet reatus pęnæ.

¶ 3 Præt. Pęnæ sunt medicinæ, ut dr̃ in 2. Ethi.* sed postq̃ aliqs iã est ab infirmitate h curatus, non adhibetur sibi medicina. ergo remoto peccato, non remanet debitum pęnæ.

satisfactoriæ, ac per hoc si in statu satisfactorio non soluit eã, nunquã soluet eã. Et ppea si aĩe satisfactionẽ recidiuat, non satisfaciet extra satisfactorium statũ positus, & sic nec in inferno, ubi non satisfacere, sed satis pati poni posse à quibusdã creditur, nõ satisfaciet, sed æternaliter punietur, & in hac uita durante statu peccati mortalis, non satisfaciet ex defectu status.

*Ca. 3. ante me. to. 5.

Sed contra est, quod dr̃ 2. Reg. 12. ꝙ Dauid dixit ad Nathã: Peccaui dño. dixitq; Nathã ad Dauid: Dñs quoq; transtulit pc̃tm̃ tuũ, nõ morieris. Veruntamen qa blasphemare fecisti inimicos nomen Dñi, filius, qui natus est tibi, morte morieť. Puniť ergo aliquis à Deo, etiã postq̃ ei peccatum dimittitur, & sic reatus pęnæ remanet peccato remoto.

Resp. Dicendũ, ꝙ in pc̃tõ duo pñt considerari. s. actus culpæ, & macula sequens. Planũ est autẽ, ꝙ m cessante actu peccati, remanet reatus in oĩbus peccatis actualibus. n Actus.n. peccati facit hoiem reũ pęnæ, inquantũ transgrediť ordinẽ diuinæ iustitię, ad quẽ nõ redit nisi ꝑ quandã recõpensationẽ pęnę, quæ ad ęqualitatẽ iustitię reducit, ut. s. qui plus uoluntati suę indulsit, q̃ debuit, contra mandatum Dei agens, ſm ordinẽ diuinę iustitię aliquid cõtra illud qđ uellet, spontaneus, uel inuitus patiať: qđ ẽt in iniuriis hoĩbus factis obseruať, ut ꝑ recõpensationẽ pęnæ reintegreť ęqualitas iustitię. vñ patet ꝙ cessante actu peccati, uel iniurię illatę, adhuc remanet debitũ pœnę. Sed si loquamur de ablatione peccati, quantũ ad maculã, sic manifestũ est, ꝙ macula peccati ab aĩa auferri nõ põt, nisi ꝑ ꝙ hoc ꝙ aĩa Deo coniungiť, ꝑ cuius distantiã detrimentũ ꝓprij nitoris incurrebat, qđ est macula, ut s. dictum est.* Coniungiť aũt Deo hõ ꝑ uoluntatẽ. Vñ macula peccati ab hoĩe tolli non põt, nisi uoluntas hoĩs ordinẽ diuinæ iustitię acceptet, ut. s. uel ipse sibi pęnam spontaneus assumat in recõpensationẽ culpę ꝓteritę, uel ẽt à Deo illatã patienter sustineat: utroque.n. modo pęna rationẽ satisfactionis hẽt. Pęna aũt satisfactoria diminuit aliquid de rõne pęnę: est enĩ de rõne pęnæ, quòd sit contra uoluntatẽ. Pęna autẽ satisfactoria etsi secundũ absolutam considerationẽ sit contra uoluntatẽ, non tñ ut nunc, & ꝑ hoc est uoluntaria. vñ simpliciter est uoluntaria. ſm quid aũt inuolũtaria: sicut patet ex his, q̃ supra de uoluntario, & inuoluntario dicta sunt.* Dicendũ est ergo, ꝙ p remota macula culpę, põt q qdẽ remanere reatus nõ pęnę simplr, sed satisfactorię.*

concl. m

*q. 86. ar. 1.

E

*q. 6. ar. 6

concl. p

D. 81 r.

*q. 86. ar. 2.

*In corp. ar.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ sicut cessante actu peccati remanet macula, ut supra dictũ est, ita etiã põt remanere reatus: cessante uero macula, nõ remanet reatus ſcđm eandẽ rationẽ, ut dictum est.*

Ad 2m dicendũ, ꝙ uirtuoso non debeť pęna simpliciter, põt tñ sibi deberi pęna, ut satisfactoria: qa hoc ipsum ad uirtutẽ ptinet, ut satisfaciat pro his, in quibus offendit, uel Deum, uel hominem.

Ad 3m dicendũ, ꝙ remota macula sanatum est vulnus peccati quantum ad uoluntatẽ. Requiritur autem adhuc pęna ad sanationẽ aliarum uirium animæ.

SVP. Q. LXXXVII. ART. VI.

Ca. 4. d. 14. q. 1. con. 3. Medina ar. 6.

46 ξ Porrecta per totum. 2. d. 42. q. 1. ar. 2. Et 4. d. 14. q. 2. ar. 3. q. 2. ad primum. Et uer. q. 28. ar. 2. ad 2

IN ar. 6. eiusdem q. 87. hoc solum notandum occurrit, ꝙ quia deleta macula non remanet reatus pœnę simpliciter, sed satisfactoriæ, ex hoc ꝑ sit manifestũ relinquitur ꝙ post consecutionem ueniæ remanet ille q peccauit, reus pœnæ

Articvlvs VI.

Vtrum reatus pœnæ remaneat post peccatum.

AD sextum sic proceditť. Videť ꝙ reatus pęnæ non remanet post peccatũ. Remota.n. h cã remouet effectus: h sed pc̃tm̃ est cã reatus pęnę. ergo remoto peccato, cessat reatus pęnæ.

¶ 2 Præ. Pc̃tm̃ remouet ꝑ hoc, ꝙ hõ ad uirtutẽ redit: sed uirtuoso non debeť h pęna, sed magis ꝓmiũ. ergo remoto peccato, non

næ,quæ p pctm pcedens deordinatæ fuerunt,ut.s. F p contraria curentur. Requiritur etiam ad restituẽdum æqualitatẽ iustitiæ,& admouendũ scandalum aliorum,ut ædificent in pena,qui sunt scandalizati culpa,ut patet ex exẽplo de Dauid inducto.†

† In arg. Sed contra.

ARTICVLVS VII.

Vtrum omnis pœna sit propter aliquam culpam.

Ferr.3.cont.141. Egid.2.sẽ.d.36 q.2.ar.2.

464 D.Bon.d.36.ar.2.q.2. Ca.2.d.36.q.1.con.2. Med.ar 7.

Porretta per totum. 5.q.4.ar. 2.ad 3. Et 2.d.30.q. 1.ar.2.& d.36.ar.4 & 4 d.15. q.1.ar.4. q.2.ad 1. & 3.con tra.c.141. & mal.q. 1.a.4.co.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vr quod non ois pena sit pp aliquam culpam. Dr.n.Io.9.de cæco nato:Neq; hic^h peccauit, neq; parentes eius,ut na sceret cæcus. Et similiter uidemus, q multi pueri ẽt baptizati graues penas patiunt,ut puta febres, dæmonum oppressiones,& multa hmõi, cum tamen in eis non sit^h pctm, postq sunt baptizati: & antequam sint baptizati, nõ est in eis plus de peccato, quam in alijs pueris, qui hæc non patiuntur. non ergo omnis pena pro peccato est.

¶2 Præt. Eiusdẽ rõnis esse vr, q peccatores psperẽtur,& q aliqui innocentes puniant: h utrunq; ãt in rebus humanis frequenter inuenimus. Dr.n.de iniquis in psal.72. In labore hoium non sunt, & cum hoibus non flagellabuntur. Et Iob.21. Impii uiuũt subleuati sunt,confortatiq; diuitijs. Et Abacuc.1. dr. Quare respicis contẽptores, & taces pculeante ipio iustiorẽ se? nõ ergo oĩs pœna infligit p culpa.

¶3 Præt. De Christo dr 1.Pet.2. q peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: & tamen ibidem dicitur, quod^h passus est pro nobis. ergo non semper pena à Deo dispensatur pro culpa.

SED CONTRA est, qd dr Iob. 4. Quis unq innocens periit,aut qñ recti deleti sunt?quin potius uidi eos,qui operantur iniquitatẽ, flante Deo,perijsse. Et Augu. * dicit in 1.Retractionum,quòd omnis pœna iusta est, & pro peccato aliquo impenditur.

* Ca.9.de clinando ad fi.to.1 * Ar.pce.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut iã dictũ est,*Poena pòt I dupliciter cõsiderari, simpliciter,& inquantũ satis factoria. Pena quidẽ satisfactoria est quodãmõ uoluntaria: & qa cõtingit eos,*q differunt in reatu pęnæ, esse unũ ẽm uoluntatẽ unione amoris, inde est

concl. m

qd * interdũ aliqs,q nõ peccauit, poenã uolũtari^a p alio portat^a: sicut et in rebus humanis uidemus qd aliqs in se trãsfert alterius debitũ. Si uero loquamur de pena simplr, ẽm qd hẽt rõnẽ poenæ, psic sp hẽt ordinẽ ad culpã propriã: sed qñq; quidẽ ad culpã actualẽ, puta, qñ aliqs, uel à Deo, uel ab hoie p pctõ cõmisso punit: qñq; uero ad culpã originalẽ,& hoc quidẽ,uel principaliter, uel consequenter. Principaliter qdẽ poena originalis peccati est, q natura humana sibi relinquit destituta auxilio originalis iustitiæ: sed adhoc consequunt oẽs penalitates, quæ ex defectu naturæ hoibus contingunt.

concl. p

Sciendũ tñ est, q qñq; aliqd vr esse penale, qd tñ non hẽt simpliciter rõnẽ pęnæ. Pena.n.est spẽs mali,ut in 1.dictũ est: * malũ aũt est priuatio boni. Cũ aũt sint plura hois bona.s.aĩæ, corporis,& exteriorũ rerũ contingit interdũ q hõ patitur detrimentum in minori bono,ut augeat in maiori: sicut cũ patitur detrimentũ pecuniæ pp sanitatẽ corporis, vel in utroq; horũ pp salutẽ aĩæ, & pp gloriã

* p.p.q. 48.ar.5.

Dei,& tũc tale detrimentũ nõ est simpliciter malũ hois, sed ẽm quid. vnde non hẽt simpliciter rõnem pęnæ,sed medicinæ. Nã & medici austeras potiones ppinant infirmis,ut conferant sanitatẽ. Et qa * hmõi non pprie habent rõnem pęnæ, non reducunt ad culpã sicut ad cãm,* nisi pro tanto: qa hoc ipsum q oportet humanæ naturæ medicinas pęnales exhibere, est ex corruptione naturæ, q est pena originalis peccati. In statu.n.innocẽtiæ nõ oportuisset aliquẽ ad pfectum uirtutis inducere p penalia exercitia. vnde hoc ipsũ qd est penale in tali bus, reducit ad originalẽ culpam, sicut ad causam.

concl. s

G AD PRIMVM ergo dicendũ, q hmõi defectus eorũ,q nascunt,uel ẽt puerorũ, sunt effectus, & penæ originalis peccati, vt dictũ est: & manẽt ẽt post baptismũ pp cãm superius dictã: & q nõ sint æqualiter in oibus, contingit pp naturæ diuersitatẽ, q sibi relinquit, ut supra dictũ est. * Ordinant tamen hmõi defectus ẽm diuinam prouidentiam ad salutem hominum, vel eorum qui patiunt, uel aliorũ, qui penis admonentur, & etiam ad gloriam Dei.

*In cor a. 2. & q.85 ar.5.

*q 81.ar 4.ad 1.

AD 2^m dicendum, q bona tẽporalia, & corporalia sunt qdẽ aliqua bona hois sed parua: bona vero spũalia sunt magna hois bona. Pertinet igit ad di H uinã iustitiã, vt virtuosis det spiritualia bona: & de tẽporalibus bonis, uel malis tm det eis, quantũ sufficit ad virtutẽ. Vt.n.Dio.dicit 8.c.de diui.no. * Diuinæ iustitiæ est nõ emolire optimorum fortitudinẽ materialiũ donationibus. Alijs uero hoc ipsum, quod tpalia dantur, in malum spiritualium cedit. unde in ps.72.concluditur. Ideo tenuit eos supbia.

* Ca.8.in termedio & fi.

AD 3 dicendum, q Christus pęnã sustinuit satisfactoriam, non pro suis, sed pro nostris peccatis.

ARTICVLVS VIII.

SVP. Q.LXXXVII. ART. VIII.

Vtrum aliquis puniatur pro peccato alterius.

Medina ar.8.

465 Porretta per totum.

AD OCTAVVM sic procedit. Vr q aliquis puniat p pctõ alterius. Dr.n.Exod.20. Ego sũ Deus zelotes h vlsitãs iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã, & quartã generationẽ his, qui oderunt me. & Matt.23.dr: Vt^h veniat super vos omnis sanguis iustus, q effusus est super terram.

¶2 Præt. Iustitia humana deriuatur à iustitia diuina: sed ẽm iusti K tiam humanam aliqñ filii h puniunt pro parentibus, sicut patet in crimine læsæ maiestatis. ergo et sc̃dm diuinam iustitiã vn^a punitur pro peccato alterius.

¶3 Præt. Si dicatur filius nõ puniri pro peccato patris, sed p peccato proprio, inquantũ imitatur malitiã parerna, h nõ magis hoc diceret de filiis, q de extraneis, qui simili pęna puniuntur his quorum peccata imitantur. non ergo uidetur, quòd

INart. 8. omisso 7. dubiũ occurrit de pœna spũali. In lia.n. dr, q ẽ non sunt ẽn medicinales, quia bonum aĩæ non ordinatur in aliud bonum maius. Falsum in primis hoc est: qa bonũ aĩæ ordinatur in bonũ diuinũ, qd est longe melius. Inefficax deinde est: quia inter ipsa bona aĩæ unũ ordinat ad aliud bonũ melius: & expedit qñque alicui priuari aliquo bono spũali, puta confessione nois Christi, ut cautius humiliũq; resurgat, ut Petro negãti Christũ accedit. Greg. quoq; in 5 Dialogorũ. sanctos uiros dicit efficere qñque in al qua uirtute doceri, ob custodiã humilitatis. Rõ gif. & rõ. unes fi neta vt. * Ad hoc d cẽ, q bo nũ spirituale n hoc differt

3.2.q.95. 168.ar 4. cor. & ad 1. & 2. d. 15.q 1.a. Et 4.d.46 q.1.ar.2. q.3.cor. & q.2.ar. 2.q.2.ad 1. & mal. q.4.ar.1. ad 19. & ar.8.ad 6 7.8 9.12. 15. & q.5.ar.4. cor. Et quol. 12. ar. 24 ad fin & Isa. 14. Et Io. 9.

differt à temporali, quia hoc non est secundum se bonum animæ, sed in ordine ad aliud. Bonum autem spirituale est secundum se bonum animæ, propter se loquendo: & propterea sicut se habent ad hoc quod sint bona, ita adhoc quod privationes eorum sint male. Temporalia igitur quia in ordine ad aliud sunt bona, in ordine quoque ad aliud, privationes eorum melius etiam nel bonitate sortiuntur, & pœnæ esse possunt propter quod contingit esse pure medicinales. Spiritualia vero quia secundum se sunt bona animæ, secundum se quoque privationes eorum sunt mala, & propter hoc nunquam sunt pure medicinæ: sed quando sunt medicinales, sunt pœnæ, & medicinæ respectu eiusdem. Et hoc intendit litera.

Ad primum in oppositum dicitur quod melemtel liguotnr uerba lfq. In rendit.n.quod sunt bona nō inordine ad aliud sed secundum se, cū quo sint, & ordinentur in Deū tanquā finem ultimum. Rursus, intēdit cōparare ad bona non sic, quæ sunt quasi nostre bona formaliter Deus aūt est bonū obiectiue. Rursus, quia obiectū & adeptio obiecti, finis & acquisitio eius non ponitur nomerum, sed pro uno cōputantur, & bona animæ quibus eqnitimus fine, pro eodē computari pūt, & nihil melius bono spirituali dici potest.

Ad secundum dicitur, quod per accidens contingit priuari eliquē bono aliquo spirituali propter bonū melius spirituale sed tūc priuatio illa non est pure medicinalis, sed etiā pœna illius. Et sieecidit Petro de priuatione gratiæ, & sacribus quibusdā de priuatione elicuius spiritualis boni. Nec oppositum dicit Greg. quia sollior medicinæ rōnem reddet in defecibus, quibusdā sanctorum. Aduertetā hic, quòd pœnæ species mali est, quod priuationem boni debiti, quia sicut &c. includit, ne putes omnem negetionem boni spiritualis pœnæ rationem habere.

eccl. ... *Ar.7.* *eccl.* D.615. *eccl.* *Ar.7. hoc ... *Alias oō habetue ly, taotū.

filii pro peccatis propriis puniā tur, sed pro peccatis parentum.

Sed contra est, quod dicit Ezech.18. Filius nō portabit iniquitatem patris.

Resp. Dicendū, quod si loquamur de pœna satisfactoria q̄ uoluntarie assumit, contingit, quod unus portet pœnam alterius* in quantū sunt quodāmō unū, sicut iā dictū est.* Si āt loquamur de pœna pro pctō inflicta, inquantum hēt rōnem pœnæ* sic solū* unusquisq; pro pctō suo punit* qa actus peccati aliqd psonale est. *Si aūt loquamur de pœna, q̄ hēt rōnem medicinæ, cōtingit quòd unus punit pro pctō alterius.* Dictum est.n.* quod detrimēta corporalium, rerū uel ēt ipsius corporis, sunt q̄dam pœnales medicinæ ordinatæ ad salutē aīæ. vñ nihil phibet talibus pœnis aliquē puniri pro pctō alterius uel à Deo uel ab hoīe, utpote filios pro patribus, & subditos pro dñis inquātum sunt q̄dam res eorū: ita tñ quod si filius, uel subditus est particeps culpæ, hmōi pœnalis defectus hēt rōnem pœnæ quantum ad utrunq;.s.eū, qui punit, & eū pro quo punit. Si uero nō sit particeps culpæ, hēt rōnem pœnæ quātū ad eū, pro quo punit quā tum uero ad eum qui punit, rōnem medicinæ tm̄ nisi p accidēs inquantū pctō alterius consentit: ordinat.n.ei ad bonū aīæ, si patienter sustineat.* Pœnæ uero spirituales nō sunt medicinales tm̄: quia bonū aīæ non ordinat ad aliud melius bonū. vñ in bonis aīæ nullus patit detrimentū sine culpa ppria, & pp hoc ēt talibus pœnis, ut dicit Hier. in epist. ad Auitū, unus non punit pro alio quia quantū ad aīam filius non est res patris. vñ, & huius causam Dominus assignans dicit Ezech. 18. Omnes animæ meæ sunt.

Ad primum ergo dicendū, quod utrunq; dictum vr̄ esse referendū ad pœnas tēporales, uel corporales, inquantū filii sunt q̄dā res parentū, & successores pdecessorum: uel si referant ad pœnas spirituales, hoc dicit pp imitationem culpæ. vñ in Exod. additur: His, qui oderunt me. Et in Matth. dicit: Et uos implete mē-surā patrū uestrorū. Dicit aūt puniri pctā patrum in filiis, quia filii in peccatis parētū nutriti, proniores sunt ad peccandum tum pp consuetudinem, tum etiam propter exemplum, patrum quasi authoritatem sequentes. sunt etiam maiori pœna digni, si pœnas patrū uidentes, correcti non sunt. Iō autem addidit, In tertiam, & quartā generationem quia tantū cōsueuerunt homines uiuere, ut tertiā, & quartam generationem uideant, & sic mutuo uidere possunt, & filii peccata parentum ad imitādum, & patres pœnas filiorum ad dolendum.

Ad 2m dicendum, quod pœnæ illæ sunt corporales & temporales, quas iustitia humana uni pro peccato alterius infligit, & sunt remedia quædā, uel medicinæ contra culpas sequentes, ut uel ipsi, qui puniuntur, uel alii cohibeantur à similibus culpis.

Ad 3m dicendū, quod magis dicunt puniri pro peccatis aliorum ppinqui, q̄ extranei, tū quia pœna propinquorum quodammodo redūdat in illos qui peccauerunt, ut dictū est,* inquantū filius est quædam res patris. Tum etiā quia, & domestica exempla, & domesticæ pœnæ magis mouent. vnde qñ aliquis nutritus est in peccatis parentum, uehementius ea sequitur, etsi ex eorum pœnis nō est deterritus, obstinatior uidetur: vnde & est maiori pœna dignus. *Io corp. ar.*

QVAESTIO LXXXVIII.

De peccato ueniali & mortali, in sex articulos diuisa.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. 1.

Fer. 3. eont. c. 139. 141 Egid 2 f.d. 42 q 1. ar. 1 D. Bon d 42 ar. 3. q. 3 Scot. d 42. q 4. Tho arg. d 42 ar 4. Cap. 2. d 43. q. 1. con. 1. Medina art. 1.

Deinde quia peccatū ueniale, & mortale distingūtur secundū reatum, cōsiderandū est de eis. Et primo considerandū est de ueniali per comparationem ad mortale. Secundo, de ueniali secundum se.

Circa primum quæruntur sex.

Primo, Vtrum veniale peccatum conuenienter diuidatur contra mortale.

Secūdo, Vtrum distinguantur genere.

Tertio, Vtrum veniale pctm̄ sit dispositio ad mortale.

Quarto, Vtrum veniale peccatum possit fieri mortale.

Quinto, Vtrum circumstantia aggrauans possit de veniali peccato facere mortale.

Sexto, Vtrum peccatum mortale possit fieri veniale.

ARTICVLVS I.

Vtrum veniale peccatum cōuenienter diuidatur contra mortale.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd veniale peccatum non conuenienter diuidatur contra mortale. Dicit.n. *Augu. 22. lib. contra Faustum.

In 1. ar. q. 88. dubiū occurrit ex Sco. in 2. di. 2. scoi. expresse impugnaote, quod ueniale & mortale non distinguuntur ex xo. quod mortale inordinatio nem circa finē, ueniale aūt circa ea q̄ sunt ad finē importent sp utrūq; pōt esse, & circa finē, & circa ea quæ sunt ad finē cum tñ autor hiedistinguat ueniale contra mortale ex dicta diia.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quod author ob intēdimib de ueniali, & mortali ex genere. hæc.n. distinguitur ex obiect. s. s. hoc & his, quæ sunt ad finē obiectioañt procedit de mortali & ueniali quolibet. Sed remenei tunc q̄d, qua te absolute aubor de mortali, & ueniali tractant, ad ueniale, & mortale ex ghe descendit. In hoc.n. et rasse uidetur manifeste, quod 1 cōi tractāt de specialibus determinat relicto cōmuni. Propterea

466 *Porrecta per totum.* 2. d. 42. q. 1. art. 3. & 1. cont. c. 139. fi. & 143. §. 1. & ma. q. 7. art. *Li. 22. c. 27. in pri. to. 6.

h Pctm est dictum, uel factum, uel concupitum ꝫ legem æternā: sed esse ꝫ legem æternā, dat pctō q̄ sit mortale. ergo omne peccatum est mortale. nō ergo pctm ueniale diuidit̄ ꝫ mortale.

¶2 Præt. Apostolus dicit 1. Corinth. 10. Siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis oiā in gloriā Dei h facite: sed contra hoc præceprum facit, quicūque peccat, non.n. peccatum fit propter gloriā Dei. cum ergo facere cōtra præceptum sit peccatum mortale, videtur q̄ quicunq; peccat mortaliter peccet.

¶3 Præt. Quicunq; amore alicui rei inhæret, inhæret ei uel sicut fruens, uel sicut utens, ut patet p Aug. in 1. de doct.* Christiana: H sed nullus peccans inhæret bono commurabili quasi h utens. non.n.h referr ipsum ad bonum qđ nos bearos facit, qđ ꝓprie est uti, ut Aug. dicit ibidē. ergo quicunq; peccat, fruitur bono cōmutabili: sed frui rebus utendis est humana puersitas, vt August. dicit in lib. 83.* quæst. cū ergo puersitas pctm mortale nominetur, vr̄ quòd quicunq; peccat, mortaliter peccet.

¶4 Præt: Quicunque accedit ad unum terminum, ex hoc ipso recedit ab alio: sed quicunq; peccat, accedit ad bonum h cōmutabile. ergo recedit á bono incommurabili: ergo peccat mortaliter. nō ergo cōuenienter pctm ueniale contra mortale diuidit̄.

G Sed contra est, qđ Aug. dicit in Homil. 7. sup Ioan.* q̄ crimen est, qđ dānationem meret̄: ueniale aūt est, quod non meretur damnationem. Sed crimē nominat peccatum mortale. ergo ueniale peccatum conueniēter diuiditur contra mortale.

Respon. Dicendum, quòd aliqua, ſm quod proprie accipiuntur, non uidentur esse opposita quæ si metaphorice accipiātur opponi inueniunt̄, sicut ridere non opponit̄ ei, quod est arescere: sed secundū quod ridere metaphorice de prato dr̄ pp eius floritione, & uirorem, opponitur ei, qđ est arescere. Similiter si mortale proprie accipiat̄, ꝓut refert̄ ad mortē corporalē, non vr̄ oppositionem habere cum ueniali, nec ad idē genus ptinere. Sed si mortale accipiatur metaphorice, secundū quod I

Propterea licet dicta respōsio sit vera quo ad materiam, formaliter tn̄ dicendum est, q̄ author loquitur de p se mortali, & p se ueniali. semper.n. ly, per se subintelligitur, & q̄ hæc p se sumpta ex obiectis distinguuntur fine, & his, quæ sunt ad finem.

¶ Et cum dr̄ q̄ utrunq; potest esse circa utrunq;, rn̄detur, q̄ hoc non est p se, sed p accidens. Motus.n. animi ad adulteriū, uel infidelitatē, p accidēs tn̄ est ueniale, q.s. est imperfectus ex parte agētis, utpote non deliberatus. Et similiter motus animi in supfluū risum, p accidēs est mortale, quia .s. ordinat̄ adhoc in cōtēptū fidei. p se.n. loquēdo, & iudicādo act⁹ scdm ꝓprias materias, & fines eorundē, nec mortale circa id, qđ ad finem ptīe, nec ueniale circa finē, ad qđ natus est actus. Et formaliter lr̄a saluatur dū de mortali, & ueniali in cōi p se fit doctrina tradita est. Et quia p se mortale, & ueniale, & ex pte mortale, & ueniale coincidunt, io prima diuisio fuit uera: quāuis nō explicaret formalē processum.

*Ex cap. 5 & 4. hr to 3.

¶ In responsione ad primum in eodē art. q 88. dubium occurrit ex Durando in 2. sen. dist. 43. impugnāte hanc responsionē, & quo ad analogiam secundum rem, & secundum nominis rationem, & secundū expositionem de ly, contra legem, & p̄ter legem. Arguit primo quòd diuisio peccati in mortale, & ueniale non sit diuisio analogi in perfectū & imperfectū simpliciter, & secundum quid: quia actus uoluntarius simpliciter, i. deliberatus cadens super materiam simpliciter indebitam, puta uocem significatiuam, contra id quod est in mēte est, simpliciter peccatum: sed mendacium iocosum scienter & deliberate est huiusmodi. ergo peccatum ueniale ex genere, seu per se est simpliciter, & perfecte peccatum.

* q. 10 nō procul a prin. to. 4

¶ Præterea. Si in peccatis est simpliciter, & secundum quid, ergo, & in actibus uirtutum: quia si unum oppositorum multiplicatur, oportet reliquum multiplicari.

¶ Arguit deinde contra nominis rōnem: quia secundum hoc peccatum ueniale non diceretur peccatū, nisi in ordine ad mortale: sicut accidens non dicitur ens, nisi quia entis: sed hoc est falsum: quia si peccatum mortale non esset, nihilominus esset ueniale. ergo.

¶ Arguit demum contra illam expositionem, quòd mortale est contra legem, ueniale præter: quia omne peccatum est contra aliquam legem, ut patet de mendacio iocoso, quod est directa contra dictamen naturalis legis.

¶ Ad primum horum neganda est minor. Nullius.n. peccati uenialis per se materia est simpliciter indebita, sed secundū quid tm̄. Quia.n. principium in operabilibus est finis, & id quod est ad finem, est sicut conclusio in speculabilibus, oportet perspicere, quòd quemadmodum ad perfectionem simpliciter intellectus non spectant conclusiones contingentes, quæ secundum se non habent necessariam connexionem cum principiis, sed sola principia, & conclusiones necessariæ, quæ natæ sunt esse euidentes, spectant ad pfectionem simpliciter intellectus, reliqua aūt ad pfectionē, & imperfectionem scdm quid eiusdē: adiuuāt enim, & nonnihil perfectionis est recte se habere circa illa: ita ad appetitus moralem perfectionem, & imperfectionem simpliciter, solus finis, & fini necessario cohærentia spectant, circa quæ F est peccatum mortale: reliqua autem, quæ sunt ad finem contingenter, circa, quæ est peccatū ueniale, non spectant ad perfectionem, & imperfectionem simpliciter, sed scdm quid eiusdē. Vñ uterq; modus uenialium peccatorum ponit imperfectū pctm. Indeliberati nāq; motus in mala mortalia, sunt pctā imperfecta ex parte agentis: quia actus nō ex deliberatione fit. Deliberati aūt motus in mala uenialia sunt impfecta pctā ex parte obiecti: quia obiectū nō est ita indebita materia appetitus, ut cōtrariet̄ fini. Materia nanq; actus moralis oportet q̄ sit indebita in ordine ad finē, i. cōtraria debito ad finē: debito aūt necessario cōiungenti, qd in materia venialiū non hēt locum. Indebitū.n. rō in eis inuēta non tollit debitum necessarium ad finē. Et pp hanc imperfectionem materia uenialis peccati non dicitur indebita, nisi secundum quid.

*Hom. 4. Ioan. to. 9 & Enchi. cap. 64.

¶ Ad confirmationē dr̄, q̄ ēt in uirtutum actibus dici pōt simpliciter, & scdm quid. Eutrapelus nanque secūdū quid, in hoc scilicet, & non simpliciter uirtuosus dicit̄: sicut sanus pede non simpliciter, sed secūdum hanc partem sanus dicitur. Quamuis melius dicatur, q̄ non est eadem ratio de uirtute, & uitio: sicut nec de bono, & malo. quia bonum uno modo ex causa, scilicet integra: malū autem omnifariam cōtingit. Et propterea appetitus bonus circa materias huiusmodi contingentes, ꝓprie loquendo, nō ad bonitatem secundum quid, sed bonitatis consummationē spectat. appetitus autem malus in huiusmodi non ad consumationem malitiæ, sed ad secundum quid malitiam spectat, propter rationem dictam. Allata autem regula de oppositis non tenet quando non est eadem ratio multiplicationis utrinque. Non enim oportet ens simpliciter, scilicet substantiam multiplicare sicut ens secundum quid, scilicet accidens, in nouem genera distinguitur: quia non est utrinque eadem ratio. Et sic est in proposito, ut patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ sicut omnis morbus dicitur infirmitas in ordine ad priuationem uitæ, quæ est infirmitas mortalis, & simpliciter: ita omne peccatum dicitur peccatum in ordine ad peccatū, quod priuat fine, quod est principium uitæ moK ralis. Et ut ex diffinitione in litera ex Aug. patet, cum peccatum sit dictum, factum, uel concupitum contra legem Dei, & mortale sit contra legem Dei sine additione aliqua, ueniale uero cū additione, scilicet secundum quid: est enim contra legem Dei secundum quid: & constat quòd contra legem Dei secundum quid non potest intelligi non præintellecto contra legē Dei absolute, sicut nec album secundū quid, sine albo simpliciter, oportet ut peccatum ueniale non solum secundum rem, sed scdm nominis rationē in ordine ad mortale dicatur. propter quod in litera dicitur, q̄ ueniale dicitur peccatum secundum rationem imperfectam, & in ordine ad peccatum mortale.

¶ Et licet peccatum ueniale possit esse in hoc, uel illo absq; mortali, simpliciter tamen non potest esse absque mortali: sicut nec infirmitas curabilis absq; incurabili, qualis est mortalis: immo si non esset peccatum mortale, nec ueniale esset: sicut si non esset mors, non esset ægritudo.

Ad tertium dicitur, q̄ in uerbis laborat argumentum. concedimus

mus gratis oē pc̄m veniale esse contra legē sc̄dm quid, & hoc est esse præter legem. Est enim contra legē quicquid à legis fine discordat: si simpliciter, simpliciter, si secū dū quid, sc̄dm quid. Sed simpliciter à fine non discordat, nisi qd contrariū inducit finem: sc̄dm quid uero, qd finis assecutionē impedit, illud in mortali, hoc in ueniali requirit̄. Et uenialia quæ ex īperfectione actus sunt sc̄dm quid, idest, sc̄dm imperfectū motū cōtra legē Dei, ut primus motus infidelitatis, & adulterij testant̄. Venialia aūt ex genere sunt sc̄dm quid, idest sc̄dm imperfectā materiā contra legē Dei, ut mendacium iocosum, & risus superfluus testant̄. hoc aūt cōtra sc̄dm quid, uocatur uno uocabulo præter legem.

¶Ad pleniorē rei doctrinam scito, q̄ cū dr̄ ueniale ex gen. recesse pter, nō contra legē, pōt dupliciter intelligi. Primo, ut ita sit pter legem, ut contra nullā sit legem. Et in hoc sensu falsum est. Nam mendacium est sc̄dm se prauū, & cōtrarium uirtuti, ac p hoc contra legē illius uirtutis: & tñ non est mortale ex genere suo. Alio modo, ut sit pter legem, & nō cōtra, quia non est contra intentum finē legis. Et hoc mō cōtra nullam legem est uaniale: qa finis totius legis est dilectio Dei, sui, ac proximi: cōtra cuiusuis bonum, nisi secundum quid, non fit per ueniale. Præter aūt legem est: qa, vt infra dr̄, debit⁹ modus rōnis à lege intētus non seruatur. In uenialibus qdē ex imperfectione actus uiolatur debitus modus rōnis puenieudo rōnē, uel deliberationē: in uenialibus uero ex genere uiolatur debitus modus, quo secundum rationem referenda est materia illa ad finem.

*q.71. ar. 1. ad 3. q. 72. a. 5. & q. 74. ar. 9 ad 2.

*q.72. ar. 5.

†q.72. ar. 5. & q. 87. ar. 3.

*q.87. ar. 3.

*q.87. ar. 6

contl. m

*Loco in argu. cita to.

dr̄ in peccatis, mortale opponit̄ ei, qd̄ est ueniale. Cū.n. pc̄m sit q̄dā infirmitas aīæ, ut supra habitū ē,* pc̄m aliqd̄ mortale dr̄ ad similitudinē morbi, q dr̄ mortalis, ex eo q̄ inducit defectū irreparabilē p destitutionē alicuius principij, vt dictū est.* Principiū aūt spūalis vitæ, quæ est s̄m virtutē, est ordo ad ultimū finē, ut supra dictū est, † qui quidē si destitutus fuerit, reparari non pōt p aliquod principiū intrinsecū, sed solum p uirtutē diuinā vt supra dictum est: * quia inordinationes eorum, quæ sunt ad finē, reparāt̄ ex fine, sicut error qui accidit circa conclusiones p ueritatē principiorū. Defectus ergo ordinis ultimi finis nō pōt p aliquid aliud reparari, qd̄ sit principalius. sicut nec error, qui est circa principia: & iō hmōi peccata dn̄r mortalia quasi irreparabilia. Peccata aūt, quę habent inordinationē circa ea, q̄ sunt ad finē, conseruato ordine ad vltimū finē, reparabilia sūt, & hæc dn̄r uenialia. Tunc enim pc̄m ueniam habet, qn̄ reatus pœnę tollit̄, qui cessat cessante peccato, ut dictū est.* Sc̄dm hoc ergo mortale, & ueniale opponuntur, sicut reparabile, & irreparabile: & hoc dico p principiū interius, non aūt p comparationē ad uirtutē diuinā, quæ oēm morbum, & corporalem, & spiritualem pōt reparare, & pp hoc^m ueniale pc̄m cōuenienter diuiditur contra mortale*.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ diuisio peccati in ueniale, & mortale, nō est diuisio generis ī species, q̄ æqualiter participant rōnē generis, sed analogi in ea de quib. pdicat̄ s̄m prius, & posterius: & iō pfecta rō peccati, q̄ Aug.* ponit, conuenit peccato mortali. Pc̄m aūt ueniale dr̄ pc̄m s̄m rōnē imperfectā, & in ordine ad pc̄m mortale: sicut accidēs dr̄ ens in ordine ad substātiā, s̄m imperfectā rōnē entis nō.n. est ɔ̄ legē: quia uenialiter peccans, non facit qd̄ lex prohibet, nec ptermittit id, ad qd̄ lex p p̄ceptum obligat, sed facit præter legem: quia non obseruat modum rationis quem lex intendit.

Ad 2m dicendum, q̄ illud p̄ceptum Apostoli est affirmatiuum, unde non obligat ad semp: & sic non facit ɔ̄ hoc p̄ceptum quicunque nō actu refert in gloriam Dei oē, qd̄ facit. Sufficit ergo, q̄ aliquis habitualiter referat se, & oia sua in Deū ad hoc, q̄ ñ semp mortaliter peccet, cū aliquē actū nō refert ī gloriā Dei actualiter. Veniale aūt pc̄m nō excludit habitualē ordinationē actus humani in gloriā Dei, sed solū actualē: qa non excludit charitatem, quæ habitualiter ordinat in Deum. unde non sequitur, q̄ ille, qui peccat uenialiter, peccet mortaliter.

Ad 3m dicēdū, q̄ ille, q peccat uenialiter, inhæret bono tēporali nō ut fruēs, qa nō ɔstituit in eo finē, sed ut utēs referēs in Deū nō actu, sed habitu.

Ad 4m dicendum, q̄ bonum commutabile non accipitur, ut terminus contrapositus incōmutabili bono, nisi quando constituitur in eo finis. Quod enim est ad finem, non habet rationem termini.

Articvlvs II.

Vtrum peccatum mortale, & ueniale differant genere.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. II.
Egid. 2. s. d. 42. q. 1. ar. 4
Dur. d. 42. q. 7.
D. Bon. d 42. ar. 2. q. 2.
Cap. 2. d 43. q. 1. con. 3.
Medina ar. 2
467 Porrecta per totum.
Sup. q. 72. ar. 5. & 2. ar. 6. ad 6. & d. 42. q. 1. ar. 4. co. & 4. d. 16. q. 3. ar. 2. q. 4. ad 5. & mal. q. 1. a. 8. cor. & q. 7. ar. 1. & op. 3. cap. 178. *q. 18. ar. 2. & 8.

In ar. 2. eiusdē 88. q. nota distinctionē peccati tam uenialis, quàm mortalis ex genere, & ex parte agētis. Et memēto rōnis ad sc̄dm, q. 72. superiu sar. 5. qua dictum est, q̄ ex hoc, q̄ ueniale, & mortale inueniunt̄ differre genere ex parte obiecti, non hr̄, q̄ dr̄ia uenialis, & mortalis sit specifica, idest, constitutiua generis, uel speciei subalternæ, sed q̄ consequatur distinctionē specificam seu genericam in his.

Ad secvndvm sic procedit̄. Videtur, q̄ peccatū ueniale, & mortale non differant genere, scilicet, q̄ aliquod sit peccatum mortale ex genere, & aliquod ueniale ex genere. Bonum enim, & malū ex genere in actibus humanis accipit̄ p comparationē ad materiā, siue ad obiectum, ut supra dictū est: * sed s̄m quodlibet obiectum, uel materiam contingit^h peccare mortaliter, & uenialiter. qd̄ liber. n. bonū commutabile pōt homo diligere uel infra Deum, qd̄ est peccare uenialiter, uel supra Deum, qd̄ est peccare mortaliter. ergo peccatum ueniale, & mortale non differunt genere.

¶2 Præt. Sicut dictum est supra, † pc̄m mortale dr̄, qd̄ est irreparabile, pc̄m autē ueniale qd̄ est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd̄ fit ex malitia, qd̄ s̄m quosdam irremissibile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod fit p infirmitatem, uel ignorantiam, quod dr̄ remissibile. ergo pc̄m mortale, & ^h ueniale differūt, sicut peccatum quod est ex mali^tia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed s̄m hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est.* ergo pc̄m ueniale, & mortale non differunt genere.

†ar. pced.

*q. 76. 77. & 78. †q. 74. ar. 3. ad 3. & ar. 10.

¶3 Præt. Supra dictum est, † q̄ subiti motus tam sensualitatis, quàm rationis sunt peccata^b uenialia: sed subiti motus inueniunt̄ in quolibet peccati genere. ergo nō sunt aliqua peccata uenialia ex genere.

Sed contra est, quod August.* in sermone de Purgatorio enumerat q̄dā genera peccatorum uenialiū, & quædam genera peccatorum mortalium.

*In ser. 4. de anima 5. defun ctorū & est ser. 41 in ordine, to. 10.

Resp. Dicendum, q̄ peccatum ueniale à uenia dicitur. Pōt igit̄ aliquod pc̄m dici ueniale uno modo, quia est ueniam consecutum: & sic dicit Ambros.* q̄ omne pc̄m per pœnitentiam fit ueniale: & hoc dr̄ ueniale ex euentu. Alio modo dicitur ueniale,

niale, quia non habet in se vnde ueniam nō consequatur, vel totaliter, uel in parte. In parte qdē sicut cū habet in se aliquid diminuens culpam, ut eū fit ex infirmitate, vel ignorantia, & hoc dicitur uenia le ex cā. In toto aūt ex eo, ꝙ non tollit ordinē ad vltimū finē, unde non meretur pœnā æternā, sed tēporalē: & de hoc ueniali ad præsens intendimus. de

concl. m primis enim duobus constat, ꝙ non habent genus aliquod determinatū. Sed^m ueniale tertio mō dictū pōt habere genus determinatū, ita ꝙ aliquod peccatum dicatur ueniale ex genere, & aliquod mortale ex genere, ſm qd genᵉ, vel spēs actus determinat ex obiecto°. Cū enim uoluntas fertur in aliqd, qd̄ G ſm se repugnat charitati, p q̄ homo ordinatur in ultimum finē, illud pctm̄ ex suo obiecto habet ꝙ sit mortale. vnde est mortale ex genere, siue sit ꝯ dilectionē Dei, sicut blasphemia, piuriū, & hmōi: siue ꝯtra dilectionē ꝓximi, sicut homicidiū, adulteriū,

D.1008. & similia, unde hmōi sunt peccata mortalia ex suo ᵈ genere. Q̄nq; uero uoluntas peccantis fertur in id, qd in se continet quandam inordinationem, nō tñ cōtrariatur dilectioni Dei, & proximi, sicut uerbum otiosum, risus superfluus, & alia hmōi: & talia sunt peccata uenialia ex suo genere, ut supra habitum est. Sed quia actus morales recipiunt rōnē bo- H ni, & mali non solum ex obiecto, sed et ex aliqua

°q.78. ar.4.&q.77. ar.6. dispositione agentis, ut supra habitū est, cōtingit, qnq; ꝙ id, qd est pctm̄ ueniale ex genere, rōne sui

D.1009. obiecti fitᵈ mortale ex parte agentis, uel quia in eo constituit finē ultimū, uel quia ordinat ipsum ad aliquid, qd est pctm̄ mortale ex genere, puta, cum aliquis ordinat uerbū otiosū ad adulteriū cōmittēdū. Similiter ēt ex parte agētis cōtingit, ꝙ aliquod pctm̄, qd ex suo genere est mortale, fit ueniale ꝑp hoc, s. ꝙ actus est imperfectus, idest, nō deliberatus

°q.74. ar.10. rōne, quæ est principium propriū mali actus: sicut supra dictum est ° de subitis motibus infidelitatis. I

Ad primum ergo dicendum, quòd ex hoc ipso quòd aliquis eligit id, quod repugnat diuinæ charitati, conuincitur præferre illud charitati diuinę, & per consequens plus amare ipsum quàm Deum: & ideo aliqua peccata ex genere, quæ de se repugnāt charitati, habent ꝙ aliquid diligatur supra Deum, & sic sunt ex genere suo mortalia.

468 Porrecta per totum. Ad 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit de peccato ueniali ex causa.

Ad 3^m dicendū, ꝙ ratio illa procedit de peccato, quod est veniale propter imperfectionē actus.

2.2.q.14. ar.10. co. fi.&q.186 ar.9.co.& 3.d.17.q. 2.ar.5.co. fi.& 2.di. 42.q.1.a. 3. & uer. q.26. a.6. ad 16. & mal.q.7. ar.1.ad 7. & a.3. co. & ad 1.& 3.& ar.6. ad 5.& q. 14. arti.2. cor. *ar.1.hu-ius q.

Articvlvs III.

Vtrum peccatum veniale sit dispositio ad mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ peccatū ueniale non sit dispositio ad mortale. Vnum.n.ʰ oppositum nō disponit ad aliud: sed pctm̄ ueniale & mortale ex opposito diuidūtur, ut dictū est. ergo peccatū ueniale nō est dispositio ad mortale.

¶ 2 Præt. Actus disponit ad al qd F simile in ʰ spē sibi. vñ in 2. Eth.† dicit, ꝙ ex similibus actibus generant similes dispositiones, & habitus: sed pctm̄ mortale, & ueniale differūt genere, seu spē, ut dictum est.* ergo peccatum ueniale non disponit ad mortale.

¶ 3 Præt. Si peccatū dicatur ueniale,ʰ qd disponit ad mortale, oportebit ꝙ quæcunque disponunt ad mortale peccatum, sint peccata uenialia: sed oīa bona opera disponunt ad pctm̄ mortale. dicit enim Aug.° in regula, ꝙ superbia bonis operibus insidiatur, ut pereant. ergo etiā bona opera erunt peccata uenialia: quod est inconueniens.

Sed contra est, quod dicit Eccles. 18. Qui spernit minima, paulatim defluit: sed ille, qui peccat uenialiter, vr̄ minima sperne re. ergo paulatim disponitur ad hoc, quòd totaliter defluat per H peccatum mortale.

Resp. Dicendum, ꝙ disponēs est quodammodo cā. unde ſm duplicem modum causa, est duplex dispositionis modus. Est.n. causa quædam mouens directè ad effectum, sicut calidum calefacit. Est ēt cā indirectè mouēs, remouendo prohibens: sicut remouens columnā dicitur remouere lapidem superpositum: & ſm hoc actus peccati dupliciter I ad aliquid disponit. Vno quidē modo directè, & sic disponit ad actum similem ſm speciem. Et hoc modo, ᵐ primo, & per se peccatum ueniale ex genere nō disponit ad mortale ex genere, cum differant specie: sed ꝑ hūc modum peccatum ueniale pōt disponere per quandam consequentiam ad pēccatū, quod est mortale ex parte agētis°. Augmētata eñ dispositione, uel ha- K bitu ꝑ actᵘ peccatorū uenialiū, intātum potest libido peccandi crescere, ꝙ ille, qui peccat finē suum constituet in peccato ueniali. Nam unicuique habenti habitum, inquantum huiusmodi, finis est operatio secundum habitum: & sic multoties peccando uenialiter disponetur ad peccatum mortale. Alio modo actus humanus dispo- nit ad aliquid remouendo prohibens: & ᵖ hoc mo- concl. do peccatum ueniale ex genere potest disponere ad mortale peccatum ex genere. ᵍ Qui enim peccat uenialiter ex genere, prætermittit aliquem ordinem: & ex hoc quòd consuescit uoluntatem suā

SVP. Q. LXXXVIII. ART. III. Medina art. 3.

IN art. 3. eiusdē 88. q. recole nūc nūc dicta distinctionē, & quatuor existentibus mēbris, scilicet, mortali ex genere, mortali ex agente, ueniali ex genere, ueniali ex agente, seu imperfectione actus, litera hoc vltimū mēbrū ꝑtermittit: quia constat, ꝙ hmōi ueniale ꝑ se disponit ad mortale, vtpote einsdem spēi. Frequenter enim motus adulterij negligenter habens per se disponitur ad illud. Et de ueniali ex genere loquens, cōparat illud ad mortale utroque modo. primo ad mortale, ex parte agētis: secūdo ad mortale ex genere. Et docet ꝙ disponit ꝑ q̄dā cōsequētiā ad mortale ex parte agentis, & ut remouēdo ꝓhibēs ad mortale ex genere.

¶ Vbi sciendum est, ꝙ in ueniali ex genere, ꝑuta, verbis iocosis, concurrunt duo, primū est affectus ad delectabile in uerbis iocosis: alterum declinatio affectus à regula. Primū est cōuersio ad cōmutabile bonū: scdm̄ est quasi auersio. Ex primo pctm̄ ueniale disponit aīum ad constituendū finē suum in tali bono, ut patet ꝑ rōnē lrē, & sic disponit manifeste ad pctm̄ mortale nō ex genere, sed ex parte agentis. Qui enim in tm̄ delectatet uerbis iocosis, ꝙ finē in tali delectabili constitueret, peccaret qdē mortaliter ꝑferendo creaturā creatori, sed hoc non esset ex natura obiecti, qm̄ nō est contraria charitatis fini, sed ex dispositione agētis sic affecti. Ex secundo pctm̄ ueniale disponit ad mortale ex genere: quia quasi auersio dispo- concl. m nit ad auersionē, quę tollit subiectionē uoluntatis ad Deum, q̄ subiectio ꝓhibet uoluntatem ferri in obiecta contraria charitatis obiecto.

¶ In rōnibus ad scdm̄, dubiū occurrit, quō ueniale, & mortale mō dicanť cōuenire in genere, & in articulo ꝓcedēte dictū est, ꝙ distinguunť genere: &

†li.2. c.1. & 2. to.p. *Ar.2. huius q. °In regula 3. non longe a prin. t.1.

re:& in hoc eodē articulo in rñsione ad primū dr, q non distinguūtur sicut species unius generis, sed sicut substātia, & accidēs. ¶Ad hoc breuiter dr, q conuenientia in genere non affirmatur in litera simpliciter, sed cum specificatione, inquantū utrunque importat defectum debito ordinis. hoc est .n. conuenire in gñe analogo mali, dum utrunq. ex parte auersionis in mali rōne cōuenit aliter tñ, & aliter: qa in mortali est auersio simpliciter, hic sedm quid. Cum hoc tñ stat, q distinguātur genere ex parte obiecti, & q ordinē habeant inter se, sicut substantia, & accidēs, ut patet ex dictis.

¶In rñsiona ad tertiū, dubiū occurrit, quo pacto uerū sit, q ueniale per se disponit ad mortale, cum non nisi per quandā consequentiā, uel remouendo prohibens non currat, ut in corpore articuli dictū est. Qd enī per consequentiā ab aliquo emanat, p accidens denotatur: & similiter remouens prohibens mouet per accidens.

*art. 1. ad 2.

*art. 1. & 2. huius quæst.

¶Ad hoc dr, q littera intendit, q ueniale p se disponit primo. tantummodo: quia illa dispō est per modum similis, ut patet in exemplo allato de uerbis iocosis. eiusdem nanq; speciei sunt secundū se uerba iocosa minus amata, ut sunt obiectū peccati uenialis, & maxime amata, ut sunt obiectū peccati mortalis ex parte agentis. Dicit aūt dispō esse per quādam consequentiam ad mortale ex parte agentis: quia non est dispō necessitans ad talē appetitū cū auersione simpliciter, sicut necessitat ad similem appetitū iocandi absolute: sed qā est potentia ualde, nata est cōsequi, ut appetitus in tale mortale trahatur. Si aūt disponere non est omnino extra p se disponere, qa actibus animi disponere ad similes conuenit p se per suā propriam naturā, & uirtutem, quamuis aliquid imperfecti habeat: quia non sunt similes in auersione isti actus ueniales actui mortali, ad quem pp auersionē dictā per cōsequentiā quandā dicūtur dispo nere: ita q ueniale inquantū simile ex parte conuersionis, disponit per se; inquātum

* In corp. art.

469 *Porrecta per totum.* Sup. ar. 2. co. & 2. d. 24. qō. 3. art. 7. & mal. q. 7. art. 3. & Ps. 19. Trac. 12. in Ioan. non procul à fine: id habet tom. 9. & ser. 35. de tempo. & de sanctis. ser. 41. to. 10. *q. 74. art. 4. & ar. 8. ad 2. *art. 1. huius q.

uero dissimile ex parte auersionis, disponit sedm quandā consequentiā ad idē mortale ex parte agentis. Secundus aūt modus licet possit dici p se. (quia quasi auersio similis generis est auersioni, ac per hoc p se ēt disponit ad illā) author tñ non recedens à formali sermone, & fundamento, dicit q est per accidēs: quia cū stabilisset, q pctm genus, & speciē, ac per hoc naturā suam in ordine ad obiectū sortitū est, q causat peccatū ex parte auersionis, ponit causare illud ut remouens prohibens: quia remouet subiectionē Deo prohibentē aīum ferri in obiectū contrarium Deo. Tu tñ potes distinguere, & dicere, q ueniale ex genere ad mortale ex agente disponit per se ex parte cōuersionis ad cōmutabile bonū, ad mortale uero ex genere disponit remouendo prohibens quoad cōuersionē, & per se quo ad auersionē sedm cōsequentiā, ut in primo modo declaratū est. Et hinc habemus quātum à uenialiū cōsuetudine cauendū sit, cū tot modis, & illis periculosis disponant ad mortale: pp quod frequentibus contritionibus non superficietenus singula sedm suas species distinguēda sunt, ne habituatis nobis in illis, occurrētes tentationes nos dispositos propinque ad mortalia inueniāt.

*ar. præc.

concl.

concil.

*ar. 2. huius quæst.

in minorib. debito ordini non subijcere, disponitur ad hoc, q ēt uolūtatē suam non subijciat ordini ultimi finis, eligendo id, qd est pctm mortale ex genere.

AD PRIMVM ergo dicendū, q pctm ueniale, & mortale, non diuiduntur ex opposito, sicut duæ species unius generis, ut dictū est:*sed sicut accidens ꝯ substantiam diuiditur. unde sicut accidens pōt esse dispositio ad formam substantialem, ita & ueniale peccatum ad mortale.

AD 2m dicendum, q peccatū ueniale non est simile mortali in specie: est tñ simile ei in genere, inquantum utrunq; importet defectum debiti ordinis, licet aliter, & aliter, ut dictū est*.

AD 3m dicendū, q opus bonum nō est per se dispositio ad mortale peccatū, potest tamen esse materia, uel occasio peccati mortalis p accidens: sed peccatum ueniale per se disponit ad mortale, ut dictum est*.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum ueniale possit fieri mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q pctm ueniale possit fieri mortale. Dicit. n. Aug. exponens illud Ioan. Qui incredulus est Filio nō uidebit uitā. Peccata minima, i. uenialia, si negliguntur, h occidūt: sed ex hoc dicitur peccatū mortale, quia spiritualiter occidit aīam. ergo peccatū ueniale pōt fieri mortale.

¶2 Præt. Motus sensualitatis ante consensum rationis est peccatū ueniale, h post consensum uero est peccatum mortale, ut supra dictū est.* ergo peccatum ueniale potest fieri mortale.

¶3 Præt. Pctm ueniale, & mortale differunt sicut morb. curabilis, & incurabilis, ut dictum est: *sed morb. curabilis potest fieri incurabilis. ergo peccatum ueniale potest fieri mortale.

¶4 Præt. h Dispositio potest fieri habitus: sed pctm ueniale est dispositio ad mortale, ut dictum est.*ergo ueniale peccatum potest fieri mortale.

SED CONTRA Ea, q̄ differunt in infinitum, non transmutanē in inuicem: sed pctm mortale, & ueniale differunt in infinitū, ut ex prædictis patet. ergo ueniale non potest fieri mortale.

RESP. Dicendum, q pctm ueniale fieri, mortale pōt tripliciter intelligi. Vno mō sic, q idē actus numero primo sit peccatum ueniale, & postea mortale. & m hoc esse non potest n: quia peccatum principaliter consistit in actu uolūtatis, sicut, & quilibet actus moralis: unde non dicitur unus actus moraliter, si uoluntas mutet, quamuis etiam actio secundum naturam sit cōtinua. Si aūt uoluntas non mutetur, nō potest esse q de ueniali fiat mortale. Alio modo pōt intelligi, ut id, quod est ueniale ex genere, fiat mortale: & p hoc quidem possibile est q, inquantū cōstituitur in eo finis, uel inquātum refertur ad mortale pctm sicut ad finē, ut dictū est.* Tertio mō pōt intelligi ita, q multa uenialia peccata constituant unū pctm mortale: q si sic ītelligat: q ex multis peccatis uenialib. integraliter ꝯstituatur unū pctm mortale, falsum est*. Non .n. oia pctā uenialia de mundo possūt habere tm̄ de reatu, quā tum unū pctm mortale, qd patet ex parte durationis; qa peccatum mortale hēt reatū pœnæ æternæ, pctm aūt ueniale reatum pœnæ temporalis, ut dictū est.* Patet etiam ex parte pœnæ damni: quia peccatum mortale meretur carentiam uisionis diuinæ, cui nulla alia pœna cōparari pōt, ut Chrysostomus dicit.* Patet ēt ex parte pœnæ sensus, quantū ad uermē conscientiæ. licet forte quātū ad pœnā ignis nō sint improportionabiles pœnæ. Si uero intelligat, q multa pctā uenialia faciūt unū mortale dispositiue, sicut uerū ē, sicut su-

SVP. Q. LXXXVIII. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN art. 4. eiusdē 88. q. occurrunt illa uerba literæ notāda, Licet forte quantū ad pœnā ignis, non sint improportionabiles pœnæ. Dicit hoc, qa cū utriusque, scilicet mortalis, & uenialis pœna ignis sit intensiue finita, & ois finiti ad oē finitū sit aliqua proportio, consequēs est, ut pœnæ utriusq; quātū ad ignem, sint proportionabiles. Et hoc est dicere, q non est infinitus excessus inter pœnam ignis p mortali, & p ueniali. Imō procedendo iuxta doctrinā S. Thomæ ipsi possent multiplicari pœnæ uenialiū, ut simul iunctæ excedant pœnam unius mortalis, de hac sola pœna loquendo, Nec ly, forte, est dubitāns, sed nō determinatus.

*ar. 2 huius quæst.

470 *Porrecta per totum.* Hom. 47. ad Pop. Antioch. tom. 5. & Hom. 34. in Mat.

*art.3.huius q. pro offensum est, * secundum duos modos dispositionis, quo peccatum veniale disponit ad mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Augustinus loquitur in illo sensu, quòd multa peccata venialia dispositiue causant mortale.

AD 2m dicendum, q ille idem motus sensualitatis, qui praecessit consensum rõis, nunquàm fit peccatũ mortale, sed ipse actus rationis consentientis.

AD 3m dicendum, q motus corporalis non est actus, sed dispõ quadã permanens, vnde eadẽ manens põt mutari: sed pctm ueniale est actus trãsiẽs, qui resumi non põt, & quantũ ad hoc nõ est simile

AD 4m dicendum, q dispositio, quæ fit habitus G est sicut imperfectum in eadẽ specie, sicut imperfecta sciẽtia, dũ perficitur, fit habitus: sed veniale peccatũ est dispositio alterius generis, sicut accidens ad formã substantialẽ, in quam nunquàm mutatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum circunstantia possit facere de veniali mortale.

AD QVINTVM sic proceditũ. Vr q circunstãtia posit de ueniali peccato facere mortale. Dicit.n. Augustinus in sermone de purgatorio, q si diu teneat^b iracũdia, & ebrietas si assidua sit trãseũt in numerum pctõrum mortaliũ: sed ira, & ebrietas nõ sunt ex suo gñe pctã mortalia, sed uenialia, alioquin semper essent mortalia. ergo circunstantia facit peccatum ueniale esse mortale.

¶ 2 Præt. Magister dicit. 24. dist. 2. lib. sent. q delectatio si sit morosa, est pctm mortale, si aũt nõ H fit morosa, ẽ pctm ueniale: sed morositas est qdam circunstantia. ergo circunstantia facit de peccato ueniali mortale.

¶ 3 Præt. Pl differũt malũ, & bonũ, q ueniale pctm & mortale, quorũ utrunq; ẽ i gñe mali: sed circunstãtia facit de actu bono malum, sicut patet cum qs dat eleemosynam propter inanem gloriam. ergo multo magis põt facere de pctõ ueniali, mortale. K

SED CONTRA est, q cũ circunstantia sit accidẽs, quatitas eius nõ põt excedere quantitatẽ ipsius actus, quã hẽt ex suo gñe: semp.n. subiectũ pẽminet accidenti. Si igit actus ex suo gñe fit pctm ueniale, nõ poterit p circunstantiã fieri pctm mortale, cum pctm mortale in infinitũ quodammõ excedat quantitatem uenialis, ut ex dictis patet.

RESP. Dicendum, q (sicut^a s. F dictum est cum de circũstantijs agere) circunstantia inquantũ hmõi, est accidens moralis actũ: cõtingit tñ circunstantiã accipi ut dñam specificam actus moralis, & tunc amittit rõnẽ circũstantiæ, & cõstituit spẽm moralis actus. Hoc aũt ptingit in peccatis, qñ circũstãtia addit deformitatẽ alterius generis, sicut cũ aliqs accedit ad nõ suã, est act^o dformis deformitate opposita G castitati: sed si acccedat ad non suã, q est alterius uxor, addit de formitas opposita iustitiæ, q quã est ut aliqs usurpet rẽ alienã: & sm hoc hmõi circunstãtia pstituit noua spẽm peccati, q dr adulteriũ.^m Impossibile est aũt q circunstantia de peccato ueniali faciat mortale, nisi afferat deformitatẽ alteri^o gñis ^n.* Dictũ est.n. q pctm ueniale hẽt deformitatem p hoc, q importat deordinationẽ circa ea, q sũt ad finẽ: pctm aũt mortale hẽt deformitatẽ p hoc, q importat deordinationẽ respectu ultimi finis. Vnde manifestũ est, q circũstantia nõ põt de ueniali peccato facere mortale manẽs circunstãtia, sed solũ tũc, qñ transfert i aliã spẽm, & fit quodamõ dña specifica moralis actus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q diuturnitas nõ est circunstãtia I trahens in aliã speciẽ, similiter nec frequẽtia, uel assiduitas, nisi forte p accidẽs ex aliquo superuenienti. Non.n. aliqd acquirit nouã speciẽ ex hoc, q multiplicat, uel protelat, nisi forte in actu protelato, uel multiplicato superueniat aliquid, qd uariet speciẽ, puta inobedientia, uel contemptus, uel aliquid hmõi. Dicendum erit ergo, q cũ ira sit motus ai ad nocendũ proximo, si sit tale nocumentũ, in qd tendit motus iræ, qd ex gñe suo sit pctm mortale, sicut homicidiũ, uel furtũ, talis ira ex gñe suo est peccatum mortale: sed quòd sit peccatũ ueniale, habet ex imperfectione actus, inquantũ est motus subitus sensualitatis. si uero sit diuturna, redit ad naturã sui generis p consensum rõnis. Si uero nocumentum, in qd tendit motus iræ, esset ueniale ex gñe suo, puta, cũ aliquis in hoc irascitur contra aliquem, q vult ei dicere aliquod uerbum leue, & iocosum, quod modicum ipsum contristet, non erit ira peccatũ mortale, quantumcunque sit diuturna, nisi forte per accidẽ, puta, si ex hoc grave scandalum oriatur, uel pp aliquid huiusmodi

SVP. Q. LXXXVIII. ART. V.

Medina art.5.

270 *Porrecta per totum.* 2.2.q.110. ar.4.ad 5. & 4.d.16. q.3.ar.2. quæst.4.& mal. q. 2. ar.8. & q 7 ar 4 per to.& ar.7. co. princ. *In serm. 4. de animab. defun. uel de sanctis paulo a princ. est serm. 41. to. 10. litera h. circa finem.

IN art. 5. eiusdẽ 88. quæst. dubium occurrit, quo pacto dictũ est, q de ueniali ex genere sit mortale ex parte agentis, dum constituitur in eo finis: & nunc dr, q circunstantia non facit de veniali mortale, nisi mutãdo speciem. Manente namque obiecto peccati uenialis solo, impossibile est esse mutationem speciei: quia ois mutatio specifica est ex obiectiua aliqua dña. Constat aũt q in proposito sic est. nã cũ quis in tantum delectatur in verbis iocosis, q finẽ in eis cõstituit, manet idẽ obiectũ, & non apponitur aliqua dña obiectiua, ut patet ex hoc q in illamet sola specie peccati reponitur. Non.n. facile est fingere, ad quam alia speciem reducitur. Non igitur oportet quoties de ueniali ex genere fit mortale, mutari speciem.

¶ Ad euidentiã huius sciendũ est, q sicut in speculabilibus principia, & conclusiones hñt duas rõnes formales, alterã scdm res significatas, alteram secundũ quod sunt cognoscibilia: patet nãque alietas rationum formalium ex hoc, q *ar. præc. in argu. Sed cõtra *q 7 ar.1. & q6. 18. ar.10. principia in se, & conclusiones inter se in diuersis naturis conftituuntur, nã tamen principia conueniunt in hoc, q uno modo cognoscibilia sunt, s. per seipsa: & similiter oẽs conclusiones sunt cognoscibiles p aliud. Ita in appetibilibus finis, & quod est ad finẽ, duas hñt rõnes formales, alteram scdm res, quæ sunt finis, & ad finem: alterã scdm quod sunt appetibilia Nam oẽs fines distinguuntur scdm diuersas naturas rerũ, & conueniunt in vno modo appetitus, scilicet per se. Et similiter ea, quæ sunt ad finẽ secundũ naturas suas, distinguuntur, & conueniunt in uno modo appetibilitatis, scilicet pp aliud. Considerandum quoque est, q sicut in speculabilibus dupliciter contingit aliquid esse cognitũ, secũdum se, *Art.1. vel per aliud, scilicet ex parte rei, uel ex parte cognoscentis. Nam principia, quæ sunt ex se principia, sunt cognita per se ex meritis rei propositionis aũt. quæ à nobis ut per se notæ accipiuntur, secundum se aũt habẽt medium ex parte cognoscentis, sunt cognitæ per se. Et sicut propositio, quę ex meritis rei significatæ est conclusio, ex parte cognoscentis transit in naturã principij non secundũ rem, sed secundum cognoscibilis rõnẽ, quod est mutabile spec.ẽ nõ rei. sed cognoscibilis rei in appetibilibus duobus modis contingit aliquid esse appetitũ per se, vel per aliud, scilicet ex meritis rei, ut bonum, honestum, & amabile per se, & unde propter aliud: uel ex parte appetentis, & hc

De ebrietate uero dicẽdum est, ꝙ ſm suam rõnem habet, ꝙ sit peccatum mortale. Quòd.n. hõ absq; necessitate reddat se impotentem ad vtendum rõne, ꝑ quam hõ in Deum ordinat̃, & multa peccata occurrentia uitat, ex sola voluptate vini, expresse contrariat̃ uirtuti: sed ꝙ sit pc̃tm̃ ueniale, contingit ꝑꝑ ignorantiã quandam, uel infirmitatem, puta, cũ hõ nescit virtutem uini, aut propriã debilitatẽ, unde non putat se inebriari: tunc.n. non imputat̃ ei ebrietas ad pc̃tm̃, sed solũ supabundantia potus. Sed qñ frequenter inebriat̃, non põt ꝑ hanc ignorantiã excusari, qn videat̃ volũtas eius eligere magis pati ebrietatẽ, q̃ abstinere à uino supfluo, unde redit pc̃tm̃ ad suã naturã.

AD 2m dicendum, ꝙ delectatio morosa non dr̃ esse pc̃tm̃ mortale, nisi in his, q̃ ex suo genere sunt peccata mortalia, in quib. si delectatio non morosa, sit, peccatum ueniale est ex imꝑfectione actus, sicut & de ira* dictum est. dr̃.n. ira diuturna, & delectatio morosa propter approbationem rõnis deliberãtis.

AD 3m dicendũ, ꝙ circunstãtia non facit de bono actu malum, nisi constituens speciẽ peccati, ut* supra etiam habitũ est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum mortale possit fieri ueniale.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ peccatum mortale possit fieri ueniale. h Aequaliter enim distat peccatum ueniale à mortali, & econtrario: sed peccatum ueniale fit mortale, ut* dictum est, ergo etiam peccatum mortale potest fieri ueniale.

¶ 2 Præt. Pc̃tm̃ ueniale, & mortale ponuntur differre ſm hoc, ꝙ peccans mortaliter, diligit creaturam plus q̃ Deum: peccans aũt ueniliter, diligit creaturã infra Deum. Cõtingit autem ꝙ aliquis committens id, quod est ex genere suo peccatũ mortale diligat creaturã infra Deũ, puta, si aliquis h nesciẽs fornicationẽ simplicẽ esse pc̃tm̃ mortale,
A & contrariũ diuino amori, fornicetur, h ita tñ ꝙ ꝑꝑ diuinum amorẽ paratus esset fornicationẽ prætermittere, si sciret fornicãdo, se ꝯ diuinũ amorẽ agere. ergo peccabit ueniliter, sic pc̃tm̃ mortale põt ueniale fieri.

¶ 3 Præt. Sicut dictũ est, pl' differt bonum à malo, q̃ ueniale à mortali: sed actus, q est de se malus, põt fieri h bonus, sicut homicidiũ põt fieri actus iustitiæ, sicut patet in iudice, qui occidit
B latronẽ. ergo multo magis peccatũ mortale põt fieri ueniale.

SED CONTRA est, ꝙ æternũ nunq̃ põt fieri temporale: sed peccatum mortale meretur pœnam æternam, peccatum autẽ ueniale temporalem pœnam. ergo peccatum mortale nũquã potest fieri ueniale.

RESP. Dicendum, ꝙ ueniale, & mortale differunt sicut perfe
C ctum & imperfectum in genere peccati, ut dictũ est. Imperfectum aũt ꝑ aliquã additionem põt ad perfectionem uenire: unde, & ueniale per hoc ꝙ addit̃ ei deformitas ptinens ad genus peccati mortalis, efficit̃ mortale: sicut cũ aliqs dicit uerbũ otiosum, ut fornicet̃. Sed id, qđ est ꝑfectũ, nõ põt fieri imperfectũ ꝑ additionẽ. & m iõ pc̃tm̃ mortale non fit ueniale ꝑ hoc, ꝙ ad
D dit̃ ei aliqua deformitas ptinẽs ad genus peccati uenialis*. Nõ .n. diminuitur peccatum eius q fornicatur, ut dicat uerbũ otiosum, sed magis aggrauatur ꝑꝑ deformitatẽ adiũctã.*Põt tñ id, qđ ẽ ex gñe mortale, esse ueniale ꝑꝑ imꝑfectionẽ actus *, qa nõ ꝑfecte ptingit ad rõnẽ act' moralis, cũ non sit deliberatus, sed subitus, ut ex dictis patet: & hoc fit subtractionẽ quandã
E .s. deliberatæ rõnis. & quia à rõne deliberata hẽt speciem moralis actus, inde est ꝙ per talem subtractionem soluitur species.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ueniale differt à mortali, sicut imꝑfectũ à ꝑfecto, ut puer à uiro: nt aũt ex puero uir, sed nõ ꝯuertit̃. unde ratio non cogit.

AD 2m dicendum, ꝙ si sit talis ignorantia, q̃ peccatum omnino excuset, sicut est furiosi, uel amentis, tunc ex tali ignorantia fornicationẽ cõmittẽs nec ueniliter, nec mortaliter peccat. Si uero sit ignorantia nõ inuincibilis, tunc ignorantia ipsa est peccatum, & continet in se defectũ diuini amoris,

& sic contingit appetibile ꝑꝑ se transire in appetibile ꝑꝑ aliud, & econuerso, ut patet in peruersis appetentibus utentib. fruendis & fruentib. utendis. Et sic cõtingit unũ appetibile transire in speciẽ alterius appetibilis, nõ scdm mutationẽ rei, sed scdm mutationẽ rõnis appetibilis in ordine ad appetentẽ. & sic est in proposito: nam cũ quis ponit finẽ in peccato ueniali, puta, in uerbis iocosis, uerba iocosa, q ex meritis rei sunt in specie appetibilis ꝑꝑ aliud, ex mala dispositione appetentis mutant̃ in appetibile ꝑ se, dum in eis finis constituit̃, & sic interuenit ibi mutatio speciei nõ scdm rẽ appetitam, sed rõnẽ appetibilis in ordine ad appetentẽ. Et ꝑ hoc patet rñsio ad obiectionẽ. nam cũ hoc, ꝙ peccatũ illud mortale est ĩ illamet re sola specie, in qua est ueniale scdm rõnem rei obiectæ, stat ꝙ sit in alia specie secundum rõnẽ formalem appetibilis, ut sic. & ꝑpterea, & prius, & nunc dicta sunt uera diuersimode intellecta. Merito aũt sic dicimus, quia circunstantia finis, q uocat̃ Cur, sicut dupliciter superuenit ueniali ex genere, faciẽdo de ueniali mortale: ita dupliciter uariat speciẽ proportionalitate seruata. Verbũ nanq; iocosum dupliciter fit ex fine mortale. Primo, ex parte obiecti, puta, si ordinetur ad adulterium. Secundo, ex parte agentis, puta, si constituatur in eo finis. & sicut nunc fit mortale ex parte agentis, ita species apponit̃ ex parte appetẽtis: ita ꝙ de ueniali ex genere fit mortale ex parte agentis, & mutat speciem in ordine ad agent, quod est mutare speciem appetibilis, ut sic.

*ar. 1 huius quæs.

*q. 18. ar. 10. & 11.

47 *Porrecta per totum.* Ma. q. 7. arti. 2. ad 18. & art. 3. ad 9.

*a 10. 4. & 5.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. VI.

Medina art. 6.

IN arti. 6. eiusdem 88. quæst. dubium occurrit circa ultima uerba corporis articuli, sc. ꝙ ꝑ subtractionem deliberationis soluitur species actus moralis. Si.n. hoc est uerum sequitur, ꝙ in deliberati motus infidelitatis, adulterij, furti, & hmõi, nõ sint eiusdẽ speciei cũ ipsius peccatis ꝑfectis, cuius oppositũ dictũ* est, & constet esse uerũ: quia ad obiectum idẽ intendũt. Et si indeliberati motus ꝑdicti sũt eiusdẽ speciei cum ꝑfectis, ergo nõ soluit̃ species moralium actuũ ex subtractione deliberationis, ut in litera dicitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia iuxta quadruplicem bonitatẽ actus moralis, quadruplex species sumi põt, ut in quæst. 18. superius patet, in decentitate actꝰ moralis inquantum actꝰ* moralis est, uere dici põt, ꝙ species, seu ratio formalis sumit̃ à rõne deliberata: quia ex hoc hẽt actus hõis ꝙ sit moralis. unde ista species subalterna, puta, actus moralis, sub genere actus constituit̃ ꝑ esse à rõne deliberata. Et ꝑpterea actus imperfectus ex defectu deliberationis non est eiusdem speciei, ut habens naturam illius speciei, quemuis sit eiusdem speciei, ut tẽdens ad illã: sicut embrio est in specie hõis generãdi et soluit̃ ergo species actus moralis ut sic, ex subtractione deliberationis, & eiusdẽ speciei, est actus indeliberatus cũ deliberato reductiue sicut imꝑfectũ ad perfectũ, & uia ad terminũ speciem reducit̃. ¶ In eodem artic. nota distinctionem ad secundum iunctam autem distinctioni ad primũ ꝑcedẽtis articuli quã hic habes manifeste, unde uidere potes decisionem superius factam de speciebus peccatorũ ex ignorantia.

*ar. præc. arg. 4.

*art. 1. ad 1.

concl.

concl.

*ar. 2 huius quæs.

inquantum negligit homo addiscere ea, per quæ potest se in diuino amore conseruare.

Ad 3m dicendum, quod sicut *Aug. dicit in lib. de Mendacium, Ea, quæ sunt secundum se mala, nullo fine bene fieri possunt homicidium autem est occisio innocentis, & hoc nullo modo bene fieri pot. Sed iudex, qui occidit latronem, uel miles, qui occidit hostem reipublicæ, non appellantur homicidæ, ut *Aug. dicit in lib. de lib. arb.

*Ca. 7. ante me. habetur hic lib. 10. 4.

*li. 1. c. 4. & 5. to. 1.

QVAESTIO LXXXIX.

De peccato ueniali secundum se, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de peccato ueniali secundum se.

Et circa hoc quæruntur sex:

¶Primo, Vtrum peccatum ueniale causet maculam in anima.

¶Secundo, de distinctione peccati uenialis, prout figuratur per lignum, fœnum, & stipulam. 1. Corinth. 3.

¶Tertio, Vtrum homo in statu innocentiæ potuerit peccare ueniali ter.

¶Quarto, Vtrum angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter.

¶Quinto, Vtrum primi motus infidelium sint peccata uenialia.

¶Sexto, Vtrum ueniale possit esse in aliquo simul cum solo peccato originali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum ueniale causet maculam in anima.

Medina art. 1.

471 *Porrecta per totum.* Ad primum sic proceditur. Videtur, quod peccatum ueniale causet maculam in anima. Dicit. n.* Aug. in lib. de pænitentia, quod peccata uenialia, si multiplicentur, decorem nostrum ita exterminant, ut a cælestis sponsi amplexibus nos separent: sed nihil aliud est macula, quam detrimentum decoris. ergo peccata uenialia causant maculam in anima.

¶2 Præt. Peccatum mortale causat maculam in anima propter inordinationem actus, & affectus ipsius peccantis: sed in peccato ueniali est quædam deordinatio actus, & affectus. ergo peccatum ueniale causat maculam in anima.

¶3 Præt. Macula animæ causatur ex contractu rei temporalis per amorem, ut *s. dictum est: sed in peccato ueniali anima inordinato amore contingit rem temporalem. ergo peccatum ueniale inducit maculam in anima.

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 5. Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam.* Glos. id est, aliquod peccatum criminale. ergo proprium peccati mortalis esse uidetur, quod maculam in anima causet.

Resp. Dicendum, quod sicut ex *dictis patet, macula importat detrimentum nitoris ex aliquo contactu, sicut in corporalibus patet, ex quibus per similitudinem nomen maculæ ad animam transfertur. Sicut autem in corpore est duplex nitor, unus quidem ex intrinseca dispositione membrorum, & coloris, alius autem ex exteriori claritate superueniente: ita etiam in anima est duplex nitor, unus quidem habitualis quasi intrinsecus, alius autem actualis, quasi exterior fulgor. Peccatum autem ueniale impedit quidem nitorem actualem, non tamen habitualem: quia non excludit, neque diminuit habitum charitatis, & aliarum, uirtutum, ut infra patebit, sed solum impedit earum actum. Macula autem importat aliquid manens in re maculata, unde magis ui pertinere ad detrimentum habitualis nitoris, quam actualis: unde *propriè loquendo, peccatum ueniale non causat maculam in anima*. Et si alicubi dicatur maculam inducere, hoc est secundum, quid, inquantum impedit nitorem, qui est ex actibus uirtutum.

3. q. 87. ar. 2. ad 3. & 4. dist. 16. q. 2. art. 2. q. 2. ad 3. & q. 3. ad 1. & ar. 2. q. 1. ad 1. & mal. q. 7. art. 11. corpo. & Psal. 14.

* Lib. de medicina pæni. c. 2. ante me. tom. 9. & ser. de san ctis. 41. to. 10.

*q. 86. ar. 1.

* Glos. interlinearis ibi.

*q. 86. ar. 1.

* 2. 2. q. 6. 24. ar. 10.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus loquitur in eo casu, in quo multa peccata uenialia dispositiue inducunt ad mortale: aliter autem non separarent ab amplexu cælestis sponsi.

Ad 2m dicendum, quod inordinatio actus in peccato mortali corrumpit habitum uirtutis, non autem in peccato ueniali.

Ad 3m dicendum, quod in peccato mortali anima per amorem pertingit rem temporalem quasi finem: & per hoc totaliter impedit influxus splendoris gratiæ, qui prouenit in eos, qui Deo adhærent ultimo fini per charitatem: sed in peccato ueniali non adhæret homo creaturæ tanquam fini ultimo. unde non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter peccata uenialia per lignum, fœnum, & stipulam designentur.

Medina art. 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter peccata uenialia per lignum, fœnum, & stipulam designentur. Lignum. n. fœnum, & stipula, dicitur superædificari spirituali fundamento: sed peccata uenialia sunt præter spirituale ædificium, sicut etiam quælibet falsæ opiniones sunt præter scientiam. ergo peccata uenialia non conuenienter designantur per lignum, fœnum, & stipulam. 471

Porrecta per totum. 4. d. 21. q. ar. 2. q. 2. ar. 3. cor. & q. 2. co. & d. 46 q. 1. art. 1. q. 3. ad 1.

¶2 Præt. Ille, qui ædificat lignum, fœnum, & stipulam, sic saluus erit quasi per ignem: sed quandoque ille, qui committit peccata uenialia, non erit saluus etiam per ignem, puta, cum peccata uenialia inueniuntur in eo, qui decidit cum peccato mortali. ergo inconuenienter per lignum, fœnum, & stipulam peccata ueniale designantur.

¶3 Præt. Secundum Apostolum, Alij sunt, qui edificant aurum, argentum, lapides pretiosos, i. amorem Dei, & proximi, bona opera: & alij, qui ædificant lignum, fœnum, & stipulam: sed peccata uenialia etiam committunt etiam illi, qui diligunt Deum, & proximum, & bona opera faciunt. dicitur. n. 1. Ioann. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus. ergo non conuenienter designantur peccata uenialia per ista tria.

¶4 Præt. Multo plures differentiæ, & gradus sunt peccatorum uenialium, quam tres. ergo inconuenienter sub his tribus comprehenduntur.

Sed contra est, quod Apost. 1. ad Cor. 3. dicit de eo, qui superædificat lignum, fœnum, & stipulam, quod saluus erit quasi per ignem, & sic patietur pœnam, sed non æternam: reatus autem pœnæ temporalis proprie pertinet ad peccatum ueniale, ut* dictum est. ergo per illa tria significantur peccata uenialia.

*q. 87. ar. 5. & q. 88. ar. 2.

Resp. Dicendum, quod quidam intellexerunt fundamentum esse fidem informem, super quam aliqui ædificant bona, opera, quæ figurantur per aurum, argentum, & lapides pretiosos. quidam uero peccata etiam mortalia, quæ figurantur secundum eos per lignum, fœnum, & stipulam. Sed hanc expositionem improba

Cap. 15. cor. 4. improbat Augu$t. in lib. de fide, & operibus: quia A Apo$tolus dicit ad Galatas 5. Qui opera carnis facit, regnum Dei non con$equetur, quod e$t $aluũ fieri. Apo$tolus autem dicit, ꝙ ille, qui ædificat lignum, fœnum, & $tipulam, $aluus erit quaſi per ignem. unde non pote$t intelligi, ꝙ per lignum, fœnum, & $tipulam peccata mortalia de$ignentur. Dicunt ergo quidam, ꝙ per lignum, fœnũ, & $tipulam $ignificantur opera bona, quæ $uperædificantur quidem $pirituali ędificio, $ed tñ commi$cent $e eis peccata uenialia: $icut cũ aliquis habet curam rei familiaris, quod bonum e$t, commi$cet $e $uperfluus amor uel uxoris, uel filiorum, uel po$$e$$ionum $ub B Deo tamen, ita $cilicet ꝙ pro his homo nihil vellet facere contra Deum. Sed hoc iterum non videtur conuenienter dici. Manife$tum e$t enim, ꝙ omnia opera bona referuntur ad charitatem Dei, & proximi: vnde pertinent ad aurum, argentũ, & lapides pretio$os non ergo ad lignum, fœnum, & $tipulã. Textl. m ¶ Et ideo dicendũ e$t, ꝙ ip$a peccata uenialia, quę admi$cent $e procurantibus terrena, $ignificantur per lignum, fœnũ, & $tipulã. Sicut enim hm̃ôi cõgregantur in domo, & non pertinent ad ubtantiã ædificij, & pñt comburri ædificio remanente: ita ẽt peccata venialia multiplicantur in hoie, manente C $pirituali ædificio, & pro i$tis patitur ignem, uel tẽporalis tribulatiõis in hac uita, uel purgatorij po$t hanc uitam, & tamen $alutẽ con$equitur æternam.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ peccata uenialia non dñr $uperædificari $pirituali fundamento, quaſi directe $upra ip$um po$ita: $ed qa ponuntur iuxta ip$um: $icut accipitur P$al. 136. Super flumina Babylonis, ideſt, iuxta, quia peccata uenialia non * In corp. art. de$truunt $pirituale ædificium, ut * dictum e$t.

AD 2m dicendũ, ꝙ non dr̃ de quocunq; ædificante lignum, fœnum, & $tipulã, ꝙ $aluus fit quaſi per ignẽ: $ed $olũ de eo, qui ædificat $upra fundamen- D tum, quod quidem non e$t fides informis, ut quidã æ$timabant, $ed fides formata charitate, $m illud Ephe$. 3. In charitate radicati, & fundati. Ille ergo, qui decedit cum peccato mortali, & uenialibus, habet quidem lignum, fœnum, & $tipulam, $ed non $unt $uperædificata $upra fundamentum $pirituale: & ideo non erit $aluus $ic quaſi per ignem.

AD 3m dicendũ, ꝙ illi, qui $unt ab$tracti à cura temporalium rerum, et$i aliquando uenialiter peccent, tamen leuia peccata uenialia committunt, & frequenti$$ime per feruorem charitatis purgantur. Vnde tales non $uperædificant uenialia, quia in eis E modicum manent: $ed peccata uenialia ip$orum, q circa terrena occupantur, diutius manent, quia nõ ita frequẽter recurrere po$$unt ad huiu$modi peccata uenialia delenda per charitatis feruorem.

Text. 4. AD 4m dicẽdũ, ꝙ $icut * Philo$ophus dicit in primo de cœlo. Omnia tribus includunt, $. principio, medio, & fine: & $m hoc omnes gradus venialium peccatorũ ad tria reducuntur, $cilicet ad lignũ, qđ diutius manet in igne: ad $tipulã, quę citi$$ime expeditur: ad fœnum, qđ medio modo $e hẽt $icut qđ peccata uenialia $unt maioris, uel minoris adhęrentiæ uel grauitatis, citius, uel tardi * p ignẽ purgent.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo in $tatu innocentiæ potuerit peccare uenialiter.

AD TERTIVM $ic proceditur. Videtur ꝙ hõ in $tatu innocentiæ potuerit peccare uenialiter: qa $up illud 1. ad Timot. 2. Adã nõ e$t $educt*, dicit * glo. Inexpertus diuinę $eueritatis in eo falli potuit, ut crederet b ueniale e$$e cõmi$$um: $ed hoc nõ credidi$$et, ni$i uenialiter pecca B te potui$$et. ergo uenialiter peccare potuit, ñ peccãdo mortalr.

¶ 2 Præt. † Aug. dicit 11. $up Gen ad literã: Nõ e$t arbitrandũ, ꝙ e$$et hoiem h deiectur * tentator, ni$i pce$$i$$et in aĩa hois quædã h elatio cõprimenda: elatio aũt deiectionẽ pcedens, q̃ facta e$t p pc̃m mortale, nõ potuit e$$e ni$i pc̃m ueniale. Sic ẽt in eodẽ Aug. dicit ꝙ virũ $olicitauit aliqua experiẽdi cupiditas, cum C mulierẽ vidi$$et $up to vetito pomo nõ e$$e mortua. Vr̃ ẽt fui$$e in Eua aliqs infidelitatis motus in hoc, ꝙ de uerbis Domini dubitauit, ut patet p hoc qđ dixit: Ne forte moriamur, ut hr̃ Gen. 2. hæc aũt vñr uenialia peccata, ergo hõ potuit uenialiter peccare, anteq̃ mortaliter peccaret.

¶ 3 Præt. Peccatũ mortale magis opponit integritati primi $tatus, q̃ peccatum ueniale. $ed hõ D potuit peccare mortaliter non ob$tãte itegritate primi $tat*. ergo ẽt potuit peccare uenialiter.

SED CONTRA e$t, qđ cuilibet peccato debet aliqua pœna: $ed nihil pęnale eẽ potuit i $tatu innocentiæ, ut Aug. dicit 14. đ Ciuit. Dei. ergo nõ potuit peccare aliquo peccato, quo nõ eijceret ab illo itegritatis $tatu: $ed pc̃m ueniale nõ mutat $tatũ hois. ergo ñ potuit peccare uenialiter.

RESP. Dicendũ, ꝙ cõmuniter ponit, ꝙ hõ in $tatu innocentiæ non potuit uenialiter peccare. Hoc etiam non e$t $ic intelligẽdũ, quaſi id, qđ nobis e$t ueniale, $i ip$e ꝯmitteret, eẽt $ibi mortale pp altitudinẽ $ui $tatus. Dignitas.n. per$onæ e$t qđã circun$tantia aggrauans pc̃m, nõ tñ trã$fert in aliã $peciẽ, ni$i forte $upueniẽte deformitate inobedientiæ, uel uoti, uel alicuius hmõi: qđ in ꝓpo$ito dici nõ pôt. Vnde qđ e$t de $e ueniale, non potuit

SVP. Q. LXXXIX. ART. III.

Scot. 2. $. d. 21. q.
Egid. 2. $. d. 21. q. 2. a. 3.
D. Bon. d. 21. a. 3. q. 1.
Ric. d. 21. q. 7.
Cap. 2. d. 21. q. 1. con. 1.
Medina ar. 3.
Alb. Mag. 2. d. 21. a. 10.

OMi$$it art. 1. q. 89. in 3. art dubium occurrit ex Scoto in 21. di$t. 2. $ent. tenente ꝙ in $tatu innocentiæ potuit homo peccare venialiter ab$q; mortali peccato: arguitq; quadrupliciter ad hoc. Primo, quia donũ originalis iu$titiæ non perfecte conjungebat hominẽ ultimo fini, q̃ quęcunq; gratia gratum faciens coniungit nunc uiatorẽ: $ed cum gratia quacunque uiatoris nunc $tat ueniale peccatũ: qa $i dixerimus, quia peccatum non habemus &c. ergo. ¶ Præterea, Adam i$te potuit committere ueniale ex genere, puta, dicere uerbum ocio$um. ergo ¶ Præterea, Sequeretur ꝙ mortale, & ueniale æque repugnarent rectitudini $tatus innocentiæ: quia utrunq; e$t ei impo$$ibile, & corrumperet eum. ¶ Præterea, Ab extremo ad extremum nõ fit tran$itus ni$i p medium: $ed ueniale medium e$t inter iu$titiam, & mortale. ergo. ¶ Ad primum horum dr̃, ꝙ peccat $ecundũ non cau$am, ut cau$am, & $cdm figuram dictionis multiplicis, uel plura in magis, vel econuer$o. Iu$titia n. or iginalis non quia magis, $ed quia $ic, uel pluribus modis, coniungebat ultimo fini, repugnat peccato ueniali: quia $ic coniungebat ultimo fini, ut omnino inferius infallibiliter ordinaret $ub $uo $uperiore. Et cũ contra hanc rõnẽ in$tat Sco. quia peccatum ueniale cõmittitur, & in parte $uperiori, ut patet de primis motibus infidelitatis: patet $olũ ex litera, $c licet quòd ip$a pars $uperior, ut habens

474 Porrecta per totum. 2. d. 21. q. 2. ar. 3 & 3. di$t. 34. ar. 4. ad 4. & mal. q. 2. ar. 8. ad 1. & q. 7. art. 8.
Ex glo$$. Augu. 14. de Ciuit. Dei c. 11. in $i. to. 5.
† lib. 11. c. 5. in prin. tom. 3.
* Cap. 10. tom. 5.

transferri in mortale, pp dignitatem primi status. sic ergo intelligendum est, ꝙ non potuit peccare uenialiter, qam non potuit esse, ut cõmitteret aliquid, qđ esset de se pc̃m ueniale, anteq̃ integritatem primi status amitteret peccãdo mortaliter[n].
¶ Cuius ratio est, quia peccatũ ueniale in nobis contingit, uel pp imperfectionem actus, sicut subiti motus in genere peccatorum mortalium: uel pp inordi- G nationem existentem circa ea, q̃ sunt ad finem, seruato debito ordine ad finẽ. Vtrunq; aũt horũ contingit pp quendam defectum ordinis ex eo, ꝙ inferius non continetur firmiter sub superiori. Quòd.n. in nobis insurgat subitus motus sensualitatis, contingit ex hoc, ꝙ sensualitas non est omnino subdita rationi. Quòd uero insurgat subit[9] motus in rõne ipsa, prouenit in no- H bis ex hoc, ꝙ ipsa executio act[9] rõnis non subditur deliberationi, q̃ est ex altiori bono, ut supra dictum est. Quòd uero humanus animus inordinet circa ea q̃ sunt ad finem, seruato debito ordine ad finem, prouenit ex hoc, ꝙ ea, q̃ sunt ad finem, non ordinantur infallibiliter sub fine, qui tenet summum locũ quasi principium in appetibilibus, ut s̃. dictum est.* In statu aũt in- I nocentiæ, ut in primo habitum est. erat infallibilis ordinis firmitas, ut semp inferius contineret sub superiori, quãdiu sũmũ hoĩs cõtineretur sub Deo, ut ẽt August. dicit 14. de ciuitate Dei:* & ideo oportebat quòd inordinatio in homine non esset, nisi inciperet ab hoc, quòd summum hominis non subderetur Deo, quod fit per peccatum mortale. Ex quo patet, quòd homo in statu innocentię non potuit peccare uenialiter, antequam peccaret mortaliter.

*Cap. 10. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ueniale non sumit K ibi secundum quod nunc de ueniali loquimur, sed dicitur ueniale, quod est facile remissibile.

Ad 2^m dicendum, ꝙ illa elatio, q̃ præcessit in animo hoĩs, fuit primum hoĩs peccatum mortale. dr̃ aũt præcessisse deiectionem eius in exteriorem actum peccati. Huiusmodi aũt elationem subsecuta est, & experiendi cupiditas in uiro, & dubitatio in muliere, quæ ex hoc solo in quandam aliam elationem prorupit, quod præcepti mentionem à serpẽte audiuit, quasi nollet sub præcepto contineri.

Ad 3^m dicẽdum, ꝙ peccatum mortale in tm̃ opponitur integritati primi status, ꝙ corrũpit ipsum, F qđ pc̃m ueniale facere non põt. & quia non põt simul esse q̃cumq; inordinatio cũ integritate primi status, ɔsequens est ꝙ primus hõ non potuerit peccare[d] uenialiter antequàm peccaret mortaliter. D.75.

habens motus indeliberatos, hẽt rõnem inferioris respectu sui p sine, ut deliberans est. unde per inferius & superius hic nõ ipsæ partes aĩæ intelligendæ sunt, sed officia: ita ꝙ ille status hẽat, ꝙ quandiu supremũ officiũ Deo suberat, inferiora officia cuiuscunque partis sine infallibili ordine recte superiori officio subdebant. vnde Seo. ab officio ad portionẽ animæ declinauit. Et qm̃ hæc doctrina, ut patet in litera ex Augustino 14 de ciuitate Dei, est recta, sic exponitur: qa apud ipsũ inferius, & superius officio distinguuntur.
¶ Ad secundum dr̃, ꝙ Adam in illo statu nõ potuit dicere verbum otiosum, pp rõnem dictam, antequã peccasset mortaliter.
¶ Ad tertiũ negatur sequela, & ad probationẽ dr̃, ꝙ licet utrunq; sit ei impossibile. mortale aũt ultra hoc est corruptiuũ illius status: veniale autẽ non, ut in litera dr̃ in solutione ad tertium.
¶ Ad quartũ dr̃, ꝙ maior est uera, ubi est uere mediũ essentialiter ordinatũ: veniale aũt non est mediũ sedm ueritatẽ, sed extremũ. sub malo nanque, & peccato, & hmõi clauditur utrunq; peccatũ, mortale, scilicet & ueniale: ullũ aũt est sub altero extremo, scilicet bono, recto, & huiusmodi.

*q.74. ar. 10.
*q.71. ar. 5.
† p. p. q.96. 95. art. 1.

Articvlvs IIII.

Vtrum angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter. Hõ.n. cum angelis[h] cõuenit in superiori aĩæ parte, quæ mens uocatur: sm̃ illud Gregor. in Homil.* Homo intelligit cũ angelis: sed homo secundum superiorem partẽ animæ põt peccare uenialiter. ergo, & angel[9].
¶ 2 Præt. Quicunque potest qđ est plus,[h] potest etiam quod est minus: sed angelus potuit diligere bonum creatũ plus quàm Deum, quod fecit peccãdo mortaliter. ergo ẽt potuit bonum H creatum diligere ĩfra Deũ inordinate, uenialiter peccando.
¶ 3 Præ. Angeli mali uidentur aliqua facere, quę sunt ex genere suo[h] uenialia paccata, prouocando hoĩes ad risum, & ad alias hmõi leuitates sed circunstantia personæ nõ facit de ueniali mortale, ut dictum est,* nisi speciali prohibitione superueniente, quod non est in proposito. ergo angelus potest peccare uenialiter.

*In Hom. ascẽs. parũ lo post princ. est hom. 29. in euang.
*q.88. ar. 5.

Sed contra est, ꝙ maior est perfectio angeli, quàm perfectio hominis in primo statu: sed homo I in primo statu non potuit peccare uenialiter. ergo multo minus angelus.

Respon. Dicendum, ꝙ intellectus angeli, sicut in primo dictum est,* non est discursiuus, ut scilicet procedat à principijs in conclusiones seorsum utrunq; intelligens, sicut in nobis contingit. unde oportet ꝙ quandocunq; considerat conclusiones, consideret eas prout sunt in principijs. In appetibilibus autem (sicut multotiens dictum est) fines sunt sicut principia: ea uero, q̃ sunt ad finem, sunt sicut conclusiones. unde mens angeli non fertur in ea, quæ sunt ad finem, nisi sm̃ qđ stant sub ordine K finis: pp hoc ex[m] natura sua habent, ꝙ non possit in eis esse deordinatio circa ea, q̃ sunt ad finem nisi simul sit deordinatio circa[d] finem ipsum, qđ est per pc̃m mortale[n]. Sed angeli boni non mouent̃ in ea, q̃ sunt ad finẽ, nisi in ordine ad finẽ debitũ, qui est Deus. & pp hoc oẽs eorũ actus sunt actus charitatis, & sic in eis non potest esse peccatũ ueniale. Angeli uero mali in nihil mouent̃, nisi in ordine ad finem peccati superbiæ ipsorum; & ideo in omnib. peccant mortaliter quæcumq; propria uoluntate agunt. Secus autem est de appetitu naturalis boni, qui est in eis, ut in primo dictum est*.

*q.58. ar. 3.
D. 142.
D. 149.
*p.p.q.63 art.1. ad 3. & art. 4. & q. 64. art. 2. ad 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd hõ conne-

nit qui-

SVP. Q. LXXXIX. ART. IIII.
Medina ar. 4.

In artic. 4. aduertendo. Primo, ꝙ author pl[9] determinat, q̃ quæsiuerat. nã ratio allata in litera non solum concludit de angelo bono, & malo, sed absolute: qm̃ sup conditione suæ naturæ fundatur. Secũdo, ꝙ aliud est loqui de peccare mortaliter, & aliud de demereri: sicut aliud est loqui de actu charitatis, & aliud de merito: qm̃ meritũ, & demeritum uiatoris sunt, quia in expectatione cõsistũt. Male aũt, & bene agere, uoluntate agenus sunt. pp quod licet dæmones in omnib. suis actibus peccent mortaliter, non tñ demerentur: quia extra uiã iam in termino sunt.

475 Porrecta per totum.
* mal. q. 7. ar. 9.

nit quidem cum angelis in mente, siue in intelle- A ctu: sed differt in mō intelligendi, ut dictum est*.

*In corp. & p. p. q6.59. 2. 3. ad 1.

AD 2m dicendum, ꝙ angelus non potuit minus diligere creaturam, quam Deum, nisi simul referēs eam in Deum, sicut in ultimum finem, uel aliquem finem inordinatum, ratione iam dicta*.

*In corp. art.

AD 3m dicendum, ꝙ oīa illa q̄ vīr esse uenialia dæmones procurant, ut hoies ad sui familiaritatē attrahant, & sic deducant eos in pct̄m mortale: unde in oībus mortaliter peccāt pp intentionē finis.

ARTICVLVS V.

Vtrum primi motus sensualitatis in infidelibus sint peccata mortalia.

AD QVINTVM sic procedit. Vr ꝙ primi motus sensualitatis in infidelib. sint peccata mortalia. Dicit. n. Apostolus ad Roma. 8. ꝙ nihil est h dannationis his, qui sunt in Christo Iesu, qui non s̄m carnem ambulant, loquitur ibi de concupiscentia sensualitatis, ut ex præmissis ap C paret. hæc ergo cā est quare cōcupiscere nō sit damnabile his, qui non s̄m carnem ambulant, consentiendo. s. concupiscentiæ quia sunt in Christo Iesu: sed in fideles non sunt in Christo Iesu. ergo in infidelibus est damnabile. primi igitur motus infidelium sunt peccata mortalia.

¶2 Præt. Anselmus dicit in libro de gratia & lib. arb. Qui nō sunt in Christo sentientes carnem h D sequunt damnationem, ēt si nō s̄m carnem ambulant: sed damnatio non debetur nisi peccato mortali. ergo cū hō sentiat carnē s̄m primum motū concupiscentiæ, uidetur ꝙ primus motus concupiscentiæ in infidelib. sit peccatum mortale.

¶3 Præt. Anselmus dicit in eodē libro, Sic est factus hō ut concupiscentiam sentire nō h deberet. hoc aūt debitum vr̄ hoī temis- E sum per gratiam baptismalem, quā infideles non habent. ergo qñcumq; infidelis concupiscit, et si nō consentiat, peccat mortaliter contra debitum faciens.

SED CONTRA ē, qđ dr̄ Actuū 10. Non est p̄sonarū acceptor Deus. qđ ergo uni nō imputat ad damnationē, nec alteri: sed primos motus fidelibus non imputat ad damnationem. ergo etiam nec infidelibus.

RESP. Dicendum, ꝙ m irratio nabiliter dr̄, ꝙ primi motus infi delium sint peccata mortalia, si eis nō consentiat *. & hoc patet dupliciter. Primo quidē, quia ip sa sensualitas non pōt esse subiectum peccati mortalis, ut s̄. est habitum.* est aūt eadem natura sensualitatis in infidelibus, & fidelibus: unde non pōt esse, ꝙ solus motus sensualitatis in infidelibus sit pct̄m mortale. Alio mō B ex statu ipsius peccātis. nunquā n. dignitas personæ diminuit pct̄m, sed magis auget, ut ex* s̄. dictis patet: unde nec pct̄m est minus infideli; q̄ in infideli, sed multo maius. Nā, & infidelium peccata magis merent̄ ueniam pp ignorantiam, s̄m illud 1. ad Timot. 1. Misericordiā Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incrudelitate mea: & peccata fideliū aggrauant̄ pp gratiæ sacramēta, s̄m illud Hebr. 10. Quā to magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem Testamenti, in quo sanctificatus est, pollutum duxerit?

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Apostolus loquitur de damnatione debita peccato originali, q̄ aufertur per gratiā Iesu Christi, quis maneat concupiscētiæ fomes. unde hoc ꝙ fideles concupiscunt, nō est in eis signum damnationis originalis peccati, sicut est in infidelibus. Et hoc ēt mō intelligendum est* dictū Ans. unde patet solutio ad s̄m.

AD 3m dicendum, quòd illud debitum non concupiscendi, erat per originalem iustitiam. unde id, quod opponitur tali debito, non pertinet ad peccatum actuale, sed ad peccatum originale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatū ueniale possit esse in aliquo cū solo originali.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ pct̄m ueniale possit esse i aliquo cū solo originali. h Dispositio. n. p̄cedit habitū: sed ueniale ē dispositio ad mortale, ut* s̄. dictū ē. ergo ueniale i infideli, cui nō remittit originale, iuenit̄ ante mortale: & sic qñq; ifideles hn̄t pct̄a uenialia cū originali sine mortalib.

¶2 Præt. Minus habet de h connexione, & cōuenientia ueniale cū mortali, quàm mortale peccatum cū mortali: sed infidelis subiectus originali peccato pōt cōmittere vnū pct̄m mortale, & non aliud.

SVP. Q. LXXXIX. ARTIC. V.

Medina art. 5.

IN arti. 5. nota dictū lum, ꝙ loquitur tm̄ de primis motib. sensualitatis, & non de omnib. motibus infidelium. & nō miretis si differen dispu tationem de alijs in locum proprium.

476 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 158. ar. 2. ad 1. & 2. di. 24. q. 3. a. 2. co. & 3. di. 31. q. 1. a. 3. q. 2. ad 3. & 4. di. 31. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3. & ueri. q6. 26. ar. 6. ad 6. & mal. q. 7. artic. 8. & quo. 8. ar. 21. & Ro. 8. 1.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VI.

Medina art. 6.

IN arti. 6. eiusdē 89. quęst. dubium duplex occurrit circa illa uerba, Multo magis excusat eū à pctō ueniali &c. primō, quia aut author intendit simpliciter de ueniali, aut tm̄ de ueniali ex genere. Si simpliciter, falsum est ꝙ defectus rōnis excusans à mortali, excuset à ueniali, ut patet in primis motibus quos defectus rationis deliberātis excusat à mortali, & nō à ueniali. Si de ueniali ex genere tm̄, non infert intentū, ꝙ originale cū ueniali solo non inueniri possit. Dicet. n. quispiam ꝙ puer in originali existens ante plenū usum liberi arb. incipiēs aliqualiter senti- re libero arb. (ut contingit in somnolentis,) peccat ergo appetendo aliquā delectabilē illicitū, puta, concubitum puellæ, quod pp imperfectionem actus indeliberati erit ueniale.

In li. de cōcordia gra. & lib. arb. à me.

¶ Scdm dubiū est, unde ualet ly, multo magis. vr̄. n. aut æquale attendendo ad usum rōnis, aut min' attendēdo, ꝙ minus requiritur ad faciendum aliquid imperfectum, q̄ perfectum. Peccatum. n. mortale constat esse perfectum, & ueniale imperfectum. & ꝙ non oē excusans à maiore excusat à minore, ut patet in infidelib. qui excusantur ab infidelitatis peccato, si nihil audierunt, & non ab alijs, à quibus carerent, si essent Christiani.

concl. m

¶ Ad hæc dubia dr̄, ꝙ cum in litera explicite dicatur, Multo magis excusat à ueniali, si cōmittat aliquid, qđ sit ex genere suo tale, dubium non est ꝙ de ueniali ex genere in illis uerbis loquitur, & intendit, ꝙ puero committenti aliqd mortale ex genere, & aliquid ueniale ex genere, si defectus ætatis excusat eū à mortali, excusat ēt à ueniali, & multo magis. Et ꝙ excuset ēt à ueniali, in promptu est ratio: quia utrūq; libertatem exigit, & conuenit in hoc, qđ est fieri posse se deliberate & indeliberate. Pōt. n. quis deliberate uerbum otiosum dicere, & habere primum motū ad dicendū illud, & desistere. unde si impedita libertas excusat ab actu mortali, quia cōstituit ipsum extra mortale genus, excuset quoq; eadē rōne ab actu ueniali quia extra mortale quoque genus cōstituit ipsum. Qđ aūt multo magis excuset à ueniali, ratio est: quia in maiori includitur minus. constat aūt ꝙ cæteris paribus, ex parte agētis pct̄m ueniale, & mortale ex genere sic se hēnt sicut maius, & minus: pp ꝙ si impedimentū libertatis satis est ad faciendum, ꝙ actus tam malus. s. ex genere mortalis cōmissus à puero sibi non imputetur à fortiori sufficit ad faciēdum, ꝙ actus

*q. 74. ar. 4.

*q. 73. ar. 10.

*positum in arg. 2.

477 *Porrecta per totum.* 3. q. 90. a. 4 ad 3. & 2. di. 28. art. 5. ad 5. Et dis. 42. q. 1. a. 5. ad 7 & 4. dis. 45. q. 1. ar. 3. ad 6 & uari. q6. 24. ar. 12. ad 2. & q6. 28 a. 3. ad 4. & mal. q. 5. art. 2. ad 8. & q. 7. art. 10. ad 8.

*q. 18. ar. 3.

ergo potest committere peccatum ueniale, & non mortale.

¶3 Pr. ẽt. Determinari pôt tẽpus in quo puer primo pôt esse actor peccati actualis, ad qđ tempus cũ peruenerit, pôt ad min⁹ per aliqđ breue spatiũ stare, q̃n pecceth mortaliter, quia hoc ẽt G in maximis sceleratis cõtingit. In illo aũt spatio quantumcumque breui, pôt peccare ueniali-ter. ergo peccatum ueniale potest esse in aliquo cum originali peccato absque mortali.

SED CONTRA est, q̃a pro peccato originali puniuntur ho-

actus minus malus ei nõ imputetur sicut si quis in bello occideo F do excusatur ab homicidio, deprædãdo excusatur à rapina, eadẽ rõne. Et cum cõtra hanc rõnem obijcitur, quia non habetur intẽtum uniuersaliter de oĩ peccato ueniali, rñdetur, q̃ ex hoc habetur intentum uniuersaliter: quia peccatum ueniale ca imperfectione actus p̃supponit libertatem sufficientẽ ad peccatũ mortale: quia præsupponit, q̃ possit à libera rõne impediri. Vnde puero, quia à commisso actu mortali excusatur pp defectũ libertatis, non imputatur etiam quicunque motus in actum peccati mortalis, uel uenialis pp defectum libertatis exactæ ad præueniendum, impediendũ, & dominandum his motibus. Et simile esse de somnolento si nulla præcessisset culpabilis occasio, uel superfluitatis somni uel occurrentis cogitationis, quæ in proposito non habent locum: quia defectus ætatis prohibens libertatem, inculpabilis omnino est. Sufficienter igitur author docuit de perfectis actib. moralibus in genere moralis, & uenialis tractans, ut ex illis imperfectos etiam sciremus, ut declaratum est.

¶Ad obiectiones aũt contra sc̃d m dubium dr̃ q̃ licet ad peccãdum ueniali ter minus libertatis sufficiat in exercitio, q̃ in mortali, quia absque deliberatione peccatur ueniali ter, non tamen minus sufficit in facultate: quia non peccatur ueniali ter absque libera facultate dominandi super singulos motus, quæ facultas absque plena libertate non est. Nec recte instatur contra illam regulam, Excusans à maiore excusat à minore: quoniam in H telligitur cæteris paribus constat autem quòd non sunt cætera paria, in instantia. quia lumen rationis est in infidelibus ostendens illis bona moralia, quæ non sequuntur unde illi, qui excusantur à peccato infidelitatis, quod est maius, excusantur quoque à peccato omissionis sacramenta fidei non recipiendo, quod est minus, quia hic cætera sunt paria: neutrum enim est alias cognitum &c. & non à peccato fornicationis, quod est ratione naturali prohibitum.

¶In eodem 6. art. q. 89. circa illa uerba. Primum q̃ tunc homini cogitandum occurrit, est deliberare de seipso: dubia duo occurrunt. Primum est, an hoc intelligatur de facto, an de debito, i. an ita sit, q̃ homini incipienti habere usum lib. arb. occurrat de facto hæc cogitatio, an occurrere debeat, quia scilicet tenetur ad hoc cogitandum Si. n. intelligatur, quòd de facto ita est, in primis falsum assumitur nam primum occurrens est bonum, quòd naturaliter appetitur. deinde hoc aut uoluntarie dicitur, I aut propter rationem in responsione ad tertium allatam, quia scilicet finis est prior in intentione: ipsemet autem est finis, ad quem alia ordinat. Sed hæc responsio non concludit illud, tum quia falsum est, q̃ ipsemet sit finis, cum sit propter aliud: tum quia ex hoc, quòd ipsemet occurrit ut finis, non sequitur, quòd de ipso sit deliberatio. Demum, quia non experimur in nobis, quòd nobis primo hæc cogitatio occurrat. Si autem intelligitur de debito probandum esset hoc.

¶Et si ratio in litera posita affert, tunc insurgit sc̃dm dubiũ: quia aut intendit, q̃ ipsemet primo occurrit ut finis, aut ut ad finẽ. Si ut finis, non oportet q̃d deliberet de seipso, sed sufficit q̃ non amet se plusquam Deum Et sic nullo p̃cepto affirmatiuo tenebitur pro tunc ad ordinandũ se, sed negatiuo, s. non inordinate amandum se, cuius obseruatio stat cum peccato ueniali, & uoluntate studendi in Grammatica sicut ad finem Et sic uerba corporis articuli consonant, scilicet deliberare de seipso: sed ratio K allata in litera in responsione ad tertium, nihil ualet: & cum sola sit allata, omnia sine rationis fundamento restant.

¶Ad has dubitationes simul respondendo dicitur, quòd uerba literæ intelliguntur non solum de debito, sed de facto, & de seipso quodammodo ut fine, & quodammodo ut ad finem.

¶Ad cuius euidentiam aduertendum est, quòd in occurrente primo sibi inueniuntur duo, scilicet quòd appetitur, & cui appetitur. primum est amatũ amore concupiscentiæ: sc̃dm amore amicitiæ. Et quia amabile quidem bonum, unicuique autem proprium: & amicabilia, quæ sunt ad alios, ueniunt ex amicabilibus ad se, primum enim appetitur est ipsemet appetens. & quia concupitum ordinatur ad amatum amicitia, & non econuerso: ideo primus simpliciter finis occurrens appetenti, est ipsemet, qui est finis omnium concupiscibilium ad quem omnia concupiscibilia naturaliter ordinantur. Quia ergo finis est prior in intentione, & ipsemet puer est finis primo amatus amicitia, cui primo concupiscitur de facto, oportet q̃ primum de facto occurrens puero uoluntati, sit ipsemet, ad quem alia concupiscibilia ordinet. Cõpleto aũt hoc naturali occursu, quo puer uult naturaliter sibi bonũ, ac beatitudinẽ, consequens est, ut statum de p̃cipue amato, qđ iam occurrit, i. de seipso solicitus sit, qd ei appetendũ sit. Ex hoc o. pendet quid operandum, quid solicitandũ, quid ponendum, & quicquid aliud subest eius potestati. Et quia ipse sc̃dm seipsũ est magis amatus, q̃ ipsemet sc̃dm partes, seu partiales rationes suas, cõsequens est q̃ primum solicitans puerum, est deliberare quid, sibi sc̃dm seipsum totum non sc̃dm hunc, uel illum respectum appetendum est. Hoc aũt est deliberare de seipso, & ordinare se ad finẽ: quia id quod sibi ipsi præcipue amato sc̃dm se totum est appetendũ est finis, ad quem ipse ordinatur Vnde si sibi appetendum censuerit bonum honestum in confuso, ut ætas illa consueuit bene deliberauit de seipso, finem suum in uera beatitudine collocans, quamuis imperfecte, & inchoatiue. Non plus enim exigitur à puero, si non omissionis reus erit: ut in litera dicitur in responsione ad tertium.

¶Ex his autem dicitur ad obiecta contra primum, q̃ de facto occurrere seipsum, ut finem amatum amicitia, dum primo concupiscitur bonũ, rõne conuincitur: quia oẽ concupitum, alicui concupiscitur & cum constet, q̃ non alteri, ergo sibi. similiter H qđ de facto occurrit ipsemet, ut deliberabilis, quantũ est ex rerum ordine, probatum est, quia est præcipue amatus. Et quia rerum ordo nulla tunc culpa peruersus est, ideo naturæ ordinem facti series quantum ad occursum sequitur. Verum tamẽ est, q̃ occursum illum non necessario uoluntas amplectitur, sed potest nõ cogitare, & omittere, ut in litera dicitur. unde nihil obstat, q̃ bonum, aut beatitudo primo occurrat, quia ut concupiscibile utrumque occurrit: nec quòd ipse primo occurrit ut finis, immo ex hoc habetur ratio, q̃ non uoluntarie dicitur: quia finis est præcipue amatus, & de ipso primo solicitudo sequitur, & sic esse finem amatum amicitia, sequitur ipsum esse primum deliberabile. est enim sic finis, quòd potest esse ad alium finem: & propterea non est falsum, ipsum esse finẽ, nec impertinens intentæ conclusioni. Et per hoc patet solutio reliquarum obiectionum.

¶In eodem sexto articulo quæstionis octuagesimænonæ, dubiũ I adhuc superest in tertij argumenti responsione: quia cum deliberatio de seipso fiat in tempore, quia deliberare in tempore sit, intra tempus deliberationem mensurans, potest puer peccare ueniali ter, puta, curiose uidẽdo transeuntem equum inter deliberandum de fine: & sic cum non teneatur ad eligendum finẽ debitum ante terminatam deliberationem, sequitur quòd poterit peccare ueniali ter ante peccatum mortale, & tamen quàm cito potest, dat operam deliberationi de seipso.

¶Ad hoc dicitur, quòd non quàm citius potest deliberat, qui inter deliberandum ad aliud diuertit. Cum enim uirtus unita sit maior seipsa dispersa, & à maiori uirtute citius fiat aliquid, quàm a minore cæteris partibus, consequens est ut citius deliberet non diuertens, quàm diuertens: ac per hoc, qui ad aliud aspicit uane, non quàm cito potest deliberat, libere uim suam minuens, & sic reus est omissionis p̃cepti diuertendo, nõ quàm cito potest deliberando. & quamuis non teneatur ante terminum deliberationis eligere, tenetur tamen ante terminum nul K lum impedimentum apponere charitati: & propterea apponẽdo peccat mortaliter ante terminum. sicut deliberationi operam non dans ante instans, quod terminasset deliberationem, peccat omissione.

¶Circa eundum articulum sextum quæstionis octuagesimænonæ, duplex quæstio ex dictis insurgit. Prima est an infans baptizatus teneatur in principio suæ discretionis ad conuersionem in Deum, sicut de non baptizato dictum est. Secunda est, quòd si tenetur, an quilibet baptizatus sit de hac præcepti obseruatione dubius, & teneatur consequenter confiteri tanquàm de dubio.

¶Ad primam quæstionem dicendum est, quòd cum præceptum illud fundetur super processu naturæ, & gratia perficiat naturam per modum naturæ, absque dubio tenetur puer baptizatus ad deliberandum de seipso in principio suæ discretionis

mines in limbo puerorum, ubi A non est pęna sensus ut* infrà dicetur. In inferno aūt detrudunt hoīes pp solum pctm̄ mortale. ergo non erit locus, in quo possit puniri ille, qui habet peccatum ueniale cum originali solo.

Resp. Dicendū quòd *m* impossibile est, q pctm̄ ueniale sit in aliquo cū originali peccato absque mortali*. Cuius rō est, quia antequàm ad annos discretiōis perueniat, defectus ætatis prohi- B bens usum rōnis, excusat eum à peccato mortali: vñ multo magis excusat eū à peccato ueniali, si committat aliquid quod sit ex genere suo tale. Cū uero usū rōnis habere incœperit, nō oīno excusatur à culpa uenialis & mortalis peccati, sed primū, quod tunc homini cogitandū occurrit, est deliberare de seipso: & si quidē seipsum ordinauerit ad debitum finem, per gratiam conse C quetr remissionē originalis peccati. Si uero non ordinet seipsū ad debitum finem, sm quod in illa ætate est capax discretiōis, peccabit mortaliter, non faciēs qđ in se est, & ex tunc non erit in eo peccatū ueniale sine mortali, nisi postquàm totum fuerit sibi per gratiam remissum.

Ad primum ergo dicendum, quòd ueniale non est dispositio ex necessitate pcedens mortale, D sed cōtingēter: sicut qnq; labor disponit ad febrē, non aūt sicut calor disponit ad formam ignis.

Ad 2m dicendū, q nō impedit pctm̄ ueniale esse simul cū solo originali pp distātiā eius, uel conuenientiam, sed pp defectū vsus rationis, ut dictum est. *

Ad 3m dicendum, q ab alijs peccatis mortalibus pōt puer incipiens habere usum rationis per aliquod tempus abstinere: E sed à peccato omissionis prædictæ non liberatur, nisi quàm citò potest, se conuertat ad Deū. Primum enim quod occurrit homini discretionem habenti est, q de seipso cogitet, ad quē alia ordinet sicut ad finem. Finis enim est prior in intentione, & iō hoc est tēpus pro quo obligatur ex Dei præcepto affirmatiuo, quo Dominus dicit: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, Zacharıæ primo.

tionis una ratione, scilicet propter impletionem præcepti: non baptizatus uero duabus rationibus, scilicet propter præceptum, & propter delendum peccatum originale. *In 3. parte, sed nō cōpleuit.

¶ Ad secundum uero libentius audirē qd dicendum, quàm dicerem. vī tamen mihi, q quia nunquam est amor Dei otiosus, charitas infusa baptizato infanti exit in actum in primo instanti naturali: sicut de angelis creatis in gratia dictum fuit. Et q statim occurrente se ipso, ut deliberabili, infusa fides deliberādi sollicitudinem foueat ad bonum honestum præsentandum cooperando, inclinādo ad hoc intellectū, & consequenter charitas inclinet appetitum ad honestū prosequendum: & sic cōstituit sibi uerum ultimum finem, quamuis confuse. Et licet hoc uideatur uerum ut in pluribus: non oportet tamē in omnibus sic esse non solum propter libertatem, sed propter complexionem, & malam assuetudinē ante actus discretionis. Vnde fit q pars sensitiua magis mouebitur ad assueta delectabilia mala, q̄ fides, & charitas ad honestum: propter quod non parui refert, ut assuescat pueri ad audiendum spiritualia, & honesta. Determinatur enim habitus fidei infusus ex propositis ex auditu, & charitas illam sequitur. De confessionis autem necessitate patet quid dicendum. Debet enim conteri, & confiteri quis sicut de alijs incertus, nisi q aliquid minus ad confessionem huius sufficere uidetur, s. in communi confiteri de occultis, intendendo de oībus: quia incertitudo ista cōis est toti generi humano, propter quod nemo scit utrum odio, uel amore dignus sit. *In corp. art.

QVAESTIO XC.

De legibus, in quatuor articulos diuisa.

Consequenter considerandum est de principijs exterioribus actuum.

Principium autē exterius ad malum inclinans est diabolus, de cuius tētatione in primo* dictum est. Principium autem exterius mouēs ad bonū est Deus, qui, & nos instruit per legem, & iuuat per gratiam. *p.p.q.111 ar.2. & 3.

¶ Vnde primo de lege: secundo de gratia dicendum est.

¶ Circa legē aūt primo oportet considerare de ipsa lege in cōi: secundo de partibus eius.

¶ Circa legē aūt in cōi, tria occurrunt consideranda. Primo quidem de essentia ipsius.

Secundo, de differentia legū.

Tertio, de effectibus legis.

Circa primum, quæruntur quatuor.

¶ Primo, Verū lex sit aliqd rōnis.

¶ Secundo, de fine legis.

¶ Tertio, de causa eius.

¶ Quarto, de pmulgatiōe ipsius.

ARTICVLVS I.

Vtrum lex sit aliquid rationis.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd lex non sit aliquid rōnis. Dicit. n. Apostolus ad Rom. 7. Video aliā legē *h* in membris meis &c. sed nihil qđ est rationis, est in membris, quia ratio nō utitur organo corporali. ergo lex non est aliquid rationis. 478 Porrecta per totum. Inf. q.91. art.1.cor. & q.91 2. 1.cor. & q. 94. artu.1. cor.

¶ 2 Præt. In ratione non est nisi potētia habitus, & actus: sed lex nō est ipsa potentia rationis. similiter ēt non est aliquis habitus rationis: quia habitus rationis sunt uirtutes intellectuales, de quibus* supra dictum est: nec ēt actus rationis est, quia cessante rationis actu, lex cessaret, puta in dormientibus. ergo lex non est aliquid rationis. *q.57.

¶ 3 Præt. Lex mouet eos, qui subiiciuntur legi, ad recte agendum: sed mouere ad agendum proprie ptinet ad* uoluntatem, ut patet ex* præmissis. ergo lex non pertinet ad rationem, sed magis ad uoluntatē secundum quod etiam * Iurisperitus dicit: Quod placuit principi, legis habet vigorem. *q.9.ar.1. *Ind. gest. vet. li.1. tit. 4. leg.1. in princ.

Sed contra est, quod ad legem pertinet præcipere, & prohibere: sed imperare est rationis, ut* supra habitum est. ergo lex est aliquid rationis. *q.17.ar.1.

Res. Dicendum, q lex quædam regula est, & mēsura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, uel ab agēdo retrahitur. Dicitur enim lex à ligando, quia obligat ad agendum. Regula autem, & mensura humanorum actuum est ratio, q̄ est principiū primū actuum humanorum, ut ex* pdictis patet. Rationis enim est ordinare ad finem, q est primum principium in agendis, secundum Philosophum. *q.66.ar.1.

SVPER Q. XC.

ART. I.

Medina art. 1.

In rñsione ad secūdū primi ar. q. 90. nota proportionē inter syllogismum speculatiuum, & practicum, q ille totus in intellectu est, ille aūt in intellectu principia, quę sunt leges, cōclusionem aūt in operatione habet, quod de practico in actu practici exercito intelligitur, ut ex supradictis patet. In actu siquidem cognitionis habet suam singularem conclusionem, sicut est speculatiuus intellectus: pp qđ electio, q̄ est uolūtatis actus, cōclusio dicitur cōsilij. ¶ In rñsione ad tertiū eiusdē ar. nota q intellectus opus ad hoc q lex sit, sola mot ōe volūtatis eget. Voluntatis aūt opus ad hoc qd lex sit, eget & motione, & regulatione intellectus. motione quidem, quia uoluntas non mouet nisi à cognito: regulatione aūt, quia uoluntas ir regulata, est iniquitas & est sermo de uolūtate creata, diuina enim est lex legum.

Insophũ. In unoquoq; aũt genere id, quod est principiũ, ẽ mẽsura[d] & regula illius generis: sicut unitas in genere numeri, & mot[e] primus in genere motuũ: vñ[m] relinquit, ꝙ lex sit aliquid pertinẽs ad rõnẽ[n].

d 3 et.
concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ cum lex sit regula quędã, & mensura, dr̃ dupliciter esse in aliquo. Vno mõ sicut in mensurante, & regulante; & quia hoc est proprium rõnis, iõ per hunc modum lex est in rõne sola. Alio modo, sicut in regulato, & mensurato & sic lex est in oĩbus, quæ inclinant in aliqd ex aliqua lege: ita ꝙ quælibet inclinatio prouenies ex aliqua lege, põt dici lex non essentialiter, sed quasi participatiue. & hoc mõ inclinatio ipsa mem- G brorũ ad concupiscendũ, lex membrorũ uocatur.

AD 2m dicendũ, ꝙ sicut in actibus exterioribus est considerare operationẽ & operatũ, puta, ędificationẽ, & ædificatũ: ita in operibus rõnis est cõsiderare ipsum actũ rõnis, q̃ est intelligere & rõcinari, & aliqd p hmõi actũ ↄstitutũ, qđ qdẽ in speculatiua rõne primo qdẽ est diffinitio: scd̃o enunciatio: tertio uero syllogismus, uel argumẽtatio. Et qa rõ ẽt practica utit quodã syllogismo in operabilibus, Vt[*] supra habitũ est, ẽm qđ Philos. docet in 7.[*] Eth. iõ ẽ inuenire aliqd in rõne practica, qđ ita se hẽat ad operationes, sicut se hẽt propositio in rõne spe- H culatiua ad cõclusiones. & hmõi propositiones uniuersales rõnis practicæ ordinatæ ad actiões habẽt rõnẽ legis: q̃ qdẽ ꝓpositiones aliqñ actualiter cõsiderant, aliqñ uero habitualiter à ratione tenentur.

*q.13. ar. 1. & q.77. ar.2. ad 4.
*Ca.3. t.5.

AD 3m dicendum, ꝙ rõ hẽt uim mouendi à uolũtate, ut supra dictũ est.[*] Ex hoc enim ꝙ aliqs vult finẽ, rõ imperat de his, q̃ sunt ad finẽ: sed uoluntas de his, q̃ imperant ad hoc, ꝙ legis rõnẽ hẽat, oportet ꝙ sit aliqua rõne regulata. & hoc mõ intelligit, ꝙ uoluntas principis habet uigorẽ legis: alioquin uoluntas principis magis esset iniquitas, quàm lex.

*q.17. ar. 1.

SVPER Q. XC. ART. II.

Medina art.2.

IN art.2. eiusdem quæst. in responsione ad primum, nota in quo differunt præcepta, & in lege contenta. & à principibus, seu prælatis facta. Lex ordinem ad cõe bonum continet: præceptum aũt ordinem illum applicat ad singulares fines subordinatos bono communi. propter quod præcepta, quæ bono communi non subordinantur, præceptum non habent.

479 *Porrecta per totum.* Inf. q.91. ar.5. cor. & ar.6. ad 3. & q.96. art.1.2.3.4 & 6. co. & 2.q.58 ar.5. cor. & 3.q.70. ar.2. & 3. contra c. 103. fin.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex ordinetur semper ad bonum commune.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ lex nõ ordinetur semper ad bonum cõe, sicut ad finẽ. Ad legem enim ptinet ꝑcipere & prohibere: sed h ꝑcepta ordinãtur ad quędã[h] singularia bona. non ergo semper finis legis est bonum cõmune.

¶2 Præt. Lex dirigit hoiem h ad agẽdũ: sed actus humani sunt in K particularibus. ergo & lex ad aliqđ particulare bonũ ordinant.

¶3 Præt. Isidorus dicit in lib. Etymologiarũ, Si rõne lex[h] constat, lex erit oẽ qđ rõne[h] constiterit: sed rõne[h] consistit non solũ qđ ordinatur ad bonum cõe, sed ẽt quod ordinatur ad priuatum bonum unius. ergo.

SED CONTRA est, quod Isidorus[*] dicit in 5. Ethymologiarum, ꝙ lex est nullo priuato commodo, sed pro communi utilitate ciuium conscripta.

*Li.5. c.21.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,[*] lex pertinet ad id, quod est principium humanorũ actuũ, ex F eo quod est regula, & mẽsura. Sicut aũt rõ est principium humanorũ actuũ, ita ẽt in ipsa rõne est aliquid quod est principium respectu oium aliorũ: unde ad hoc oportet, ꝙ principaliter, & maxime ptineat lex. Primum aũt principium in operatiuis, quorum est rõ practica, est finis ultimus. Est aũt ultimus finis humanæ uitæ felicitas, uel beatitudo, ut[*] supra habitũ est. vñ oportet ꝙ lex maxime respiciat ordinẽ q̃ est in beatitudinẽ. Rursus, cũ oĩs pars ordinet ad totũ, sicut imperfectũ ad ꝑfectũ, unus aũt homo ẽ pars cõitatis perfectę,[m] necesse est, ꝙ lex ꝓprie respiciat ordinẽ ad felicitatẽ cõem.[n] unde & Philosophus in ꝑmissa diffinitiõe legaliũ, mẽtionẽ facit & de felicitate, & cõione politica. Dicit. n. in 5.[*] Eth. ꝙ legalia iusta dicimus factiua, & cõseruatiua felicitatis, & particulariũ ipsius politica cõicatione. Perfecta enim cõitas ciuitas est, ut dr̃ in 1.[*] Politicę. In quolibet aũt genere id, qđ maxime dr̃, est principium aliorum, & alia dicuntur ẽm ordinem ad ipsũ sicut ignis, qui est maxime calidus, est cã caliditatis in corporibus mistis, quæ intantum dicuntur calida, inquantum participãt de igne. unde oportet, ꝙ cum lex maxime dicatur ẽm ordinem ad bonum commune, quòd quodcunque aliud præceptũ de particulari opere non habeat rationem legis, nisi secundum ordinem ad bonum commune: & ideo omnis lex ad bonum commune ordinatur.

*Art. pce.
*q.2. ar.5. & 7. q.1. a. 6. & 7.
*cõclusionis pars 1a.
*C.1. t.5.
*Ca.1. t.5.
*cõclusionis pars 2a.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ꝑceptũ importat applicationẽ legis ad ea, quæ ex lege regulant. Ordo aũt ad bonũ cõe, qui pertinet ad legem, est applicabilis ad singulares fines: & ẽm hoc etiam de particularibus quibusdam præcepta dantur.

AD 2m dicendum, ꝙ operationes quidem sunt in particularib', sed illa particularia referri possũt ad bonum cõe, non quidem communitate generis, uel speciei, sed communitate causæ finalis, ẽm qđ I bonum commune dicitur finis communis.

AD 3m dicendũ, ꝙ sicut nihil constat firmiter ẽm rõnem speculatiuam, nisi per resolutionem ad prima principia indemõstrabilia: ita firmiter nihil constat per rõnem practicam, nisi per ordinationẽ ad vltimum finem, qui est bonum cõe: quod autem hoc modo ratione constat, legis rationem habet.

ARTICVLVS III.

Vtrũ ratio cuiuslibet sit factiua legis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ cuiuslibet K ratio sit factiua legis. Dicit. n. Apostolus ad Roma. 2. ꝙ cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt,[h] ipsi sibi sunt lex: hoc autem communiter de omnibus dicit. ergo quilibet potest facere sibi legem.

¶2 Præt. Sicut[*] Philosoph' dicit in libro secundo Ethicorũ, intẽtio legislatoris est, ut[h] inducat hoiem ad uirtutẽ: sed quilibet homo põt aliũ inducere ad uir-

SVPER Q. XC. ART. III.

Medina art.3.

IN art.3. eiusdem quæst. dubium occurrit circa illa uerba, Ordinare aliquid in bonum cõe est totius multitudinis, uel alicuius uicem gerentis totius multitudinis. Hoc enim esse falsum constat non solum in Deo, qui ordinat in bonum cõe totius uniuersi, & non est uicarius uniuersi: sed in Papa, q nec est multitudo populi Chri-

480 *Porrecta per totum.* Inf. q.92. ar.2. ad 2. & q.95. a. 4. cor. & q.96. a.1. & 4. cor. & 21. q. 50. art.1. ad 3. & q. 57. art.6. cor. & q. 60. art.6. cor. & q. 67. art.1. cor.
*Li.2. c.1. à me. 105.

Christiani, nec est eius uicarius sed Iesu Christi, & legem ponit ecclesiæ cunctæ: & in patrefamilias, qui ordinat ad commune bonū familiæ & non est eius uicarius.

¶Ad hoc dr̃, q̃ dupliciter possūt authoris verba ītelligi. Primo. ut significāt ex ui verborum: & tunc di. q̃ non loquitur uniuersaliter, sed in multitudine humana perfecta, & sc̄dm humanū ordinem, seclusa nãq; diuina lege, in multitudine generis humani nullus est princeps, sed ipsa multitudo cōa bonum primo respicit p seipsam, uel cōmittit alteri: alioquin nō princeps, sed tyrannus esset, q̃ multitudini preesset. Obiectiones aūt de Deo, & Papa extra humanū sunt ordinē: de patre aūt familias extra cōmunitatē pfectā. sc̄dō dr̃, & aliuus, & formaliter q̃ p gerentē uices multitudinis non limitat se autor ad uicarium multitudinis sed ad Deū, qui quo-nismō uices multitudinis in hoc qd est ordinare in cōe bonū, supplere pōt. Cōstat aūt, q̃ Deus pr̄mioentet pōt ordinare in bonū cōe multitudinis multo melius q̃ ipsa multitudo p̄esset in illud ordināra. Et similiter Iesus Christus p suū uicariū uices multitudinis supplet: & similiter pater famias respectu suæ familiæ. Vñ author conclusionē formaliter inferendo, declarat quid p uices gerētem intellexerit, cum dicit: Et ideo condere legem ptinet ad totam multitudinē, uel ad p̃sonam publicā, q̃ totius multitudinis curam hēt. ubi manifeste aperit, q̃ idē intellexit p gerera uicem multitudinis, & per habere curam illius. ¶In eodē articulo aduerte q̃ quia legislator apud authorē est uel multitudo tota uel multitudinis totius curā hñs, & constat q̃ nulla est hic variatio terminorū, & q̃ Papa est legislator in multitudine tota populi Christiani, oportet dicere, q̃ est hñs curā totius multitudinis populi Christiani, eo mō accipiēdo totam multitudinem, qua posset condere legē, si nō subdita esset. Cōstat aūt, q̃ cōdere legē, ptinet ad multitudinē totā nō sc̄dm singulas partes sed collectiue, i. ad cōmunitatē multitudinis. Papa ergo est hñs curā non solū singulorū sed cōitatis totius multitudinis Christianorum. Et hæc dixerim pp̄ter sciolos quosdā, qui Papā pastorē singularū ecclesiarum nō cōitatis totius Ecclesiæ Christianæ esse contendūt: et errāt quippe grauiter. Et hinc hēs, q̃ tota multitudo, ut regulantis officiū hēt, est sub cura illius qui legislator est. Quod et ex rōne cōuincit: q̃a finis proprius cōitatis. s. cōe bonū, est proprius finis legislatoris, quãuis diuersimode, quia cōitatis, ut ordinatæ, & legislatoris, ut ordinantis.

[Margin: ᵃ li. 5. c. 10. ᵇ Dist. 2. c. Lex. ᶜ Ar. 1. ad 2. ᵉ al. 65. ᶠ q. 93. ar. 2. ad 3. & clarius 2. 2. q. 64. ar. 3. ᵍ Ca. 1. & 2. 10. 3.]

tutem. ergo cuiuslibet hominis ratio est factiua legis.

¶3 Præt. ʰ Sicut princeps ciuitatis est ciuitatis gubernator, ita quilibet paterfamilias est gubernator domus: sed princeps ciuitatis pōt in ciuitate legem facere. ergo qlibet paterfamilias potest in sua domo facere legē.

Sed contra est, quod ᵃ Isidorus dicit in lib. Etymo. & habet in Decretis. ᵇ dist. 2. Lex est constitutio populi, secundum quā maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerūt. nō est ergo cuiuslibet facere legem.

Resp. Dicendū, q̃ lex pprie, primo, & principaliter respicit ordinem ad bonum commune. Ordinare autem aliquid in bonum cōmune est, uel totius multitudinis uel alicuius gerentis vicem totius multitudinis. & ideo ᵐ condere legē uel ptinet ad totā multitudinē, uel ptinet ad psonā publicā, quæ totius multitudinis curam habet: ᶜ quia, & in omnibus aliis ordinare in finē est eius, cui ᵉ est pprius ille finis.

Ad primum ergo dicendū, q̃ sicut supra ᶜ dictū est, Lex est in aliquo non solum sicut in regulante, sed etiam participatiue, sicut in regulato. & hoc mō unusquisq; sibi est lex, inquantū participat ordinem alicuius regulantis: unde & ibidem subdit. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.

Ad 2ᵐ dicendum, q̃ psona priuata non potest inducere efficater ad uirtutem, potest. n. solum mouere: sed si sua motio nō recipiat, non habet uim coactiuā, quā debet habere lex ad hoc q̃ efficaciter īducat ad uirtutē, ut ᵉ Philosophus dicit in 10. Ethi. hanc autem uirtutem coactiuā habet multitudo, uel psona publica, ad quam ptinet penas infligere ut ᶠ infra dicetur: & ideo solius eius est leges facere.

Ad 3ᵐ dicendū, q̃ sicut homo est pars domus, ita domus est pars ciuitatis: ciuitas aūt est communitas pfecta, ut dicit in primo ᵍ Politicæ. ideo sicut bonū unius hois non est ultimus finis, sed ad commune bonū ordinatur: ita ēt, & bonum unius domus ordinat ad bonū unius ciuitatis, quæ est communitas pfecta. uñ ille, qui gubernat aliquā familiam, pōt quidem facere aliqua pcepta, uel statuta: non tñ, quæ pprie habeant rōnē legis.

Artcvlvs IIII.

Vtrum promulgatio sit de ratione legis.

Ad quartvm sic pceditur. Videtur quòd pmulgatio non sit de ratione legis. Lex. n. naturalis maxime habet rationem legis: sed lex naturalis non indiget ʰ pmulgatione. ergo nō est de rōne legis, q̃ pmulgetur.

¶2 Præt. Ad legē ptinet pprie obligare ad aliquid faciendum, uel non faciendum: sed nō solū obligant ad implendam legē illi, coram quibus pmulgat lex, sed etiam ᵏ alii. ergo promulgatio non est de ratione legis.

¶3 Præt. Obligatio legis extēditur. etiā in futurum, quia leges futuris negotiis necessitatē imponūt, ut iura dicūt: ˡ sed ʰ pmulgatio fit ad psens. ergo pmulgatio non est de necessitate legis.

Sed contra est, quod dr̃ in ᵃ Decretis quarta distinctione, q̃ leges instituunt, cū pmulgant.

Resp. Dicendū, q̃ sicut ᵇ dictū est, lex imponit aliis p modum regulæ, & mēsuræ. Regula āt, & mensura imponit p hoc, q̃ applicat his, quæ regulant, & mensurant. vñ ad q̃ lex uirtutē obligandi obtineat, quod est ppriū legis, oportet q̃ applicet hoibus, qui secundum eam regulari debent. talis autē applicatio fit p hoc, q̃ in notitiam eorum deducit ex ipsa promulgatione vñ ᵐ promulgatio ipsa necessaria est adhoc, q̃ lex hēat suā uirtutē. ⁿ Et sic ex quatuor pdictis potest colligi diffinitio legis, q̃ nihil est aliud, q̃ quædam rationis ordinatio ad bonum cōmune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.

Ad primvm ergo dicendū, q̃ promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quòd Deus eā mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.

Ad 2ᵐ dicendum, q̃ illi coram quibus lex non pmulgat,

[Margin: Art. Porrecta per totum. 2. d. 24. q. 3. a. 3. co. & ad 1. & 4. d. 3. ar. 1. q. 3. co.]

SVPER Q. XC. ART. IIII.

Medina ar. 4

In ar. 4. In resposione ad sc̄dm nota, q̃ ob illa uerba, Vel nō deuenire pōt, nō intelligit de potētia logica: quia. s. nō implicat cōtradictionē, sed de potētia politica. i. sc̄dm ordinē. seu cursum politicū. vñ, deuenire pōt coniungitur cū, p alios: & intēdit author, q̃ absentes à pmulgatione obligant: uel quia p alios promulgatio ad eos deuenit, uel p alios deuenire potuit sed ex parte absentiū consecutū est ut nescirēt, uel quia noluerūt, uel quia neglexerunt facere quod in eis erat ad sciendum. Alioqn absentes nescii promulgatæ legis nō obligantur. Propter qđ si Romæ noua lex pmulgat, & tertia ipsa procurat ut pmulgatio ad ecclesias cathedrales deferatur, nec prelati qui ibi sunt, insinuāt suis ecclesiis, excusari nec apud Deum, nec apud homines ignorantiæ possunt absentes nescii.

obligantur

[Margin: ᵃ In codi. celli. s. ti. 17. de legib. leg. 7. ᵇ Dist. 4. c. in istis tēporalib. ᶜ circa pri. ᵈ ar. 1. huius quæst. ᵉ uexel. m]

obligantur ad legem obseruandam, inquantum in eorum notiam deuenit per alios, uel deuenire potest promulgatione facta.

Ad 3m dicendum, q̃ promulgatio præsens in futurum extenditur per firmitatem Scripturæ, quę quodammodo semper eam promulgat. unde Isidorus dicit in 2. Etymologiarum, quòd lex à legendo uocata est, quia scripta est.

*Cap. 10 parum a princ.

SVPER Q. XCI. ART. I.

Ferr. 1. con. gen. c. 115. Medina art. 1.

IN art. 1. q. 91. nihil aliud notandũ occurrit, nisi q̃ ipsa prudentia Dei, quæ est rõ gubernationis rerum, p quãto est mẽsura, & regula obligatiua rerum oĩum in suos actus, & fines ad finẽ ultimũ, legis rõnem induit, quãuis legi subiecta non eodẽ modo ab illa regulentur, & obligentur: cũ alia rõnabiliter ut intellectum habentia, alia naturaliter, ut intellectu carentia subdantur.

QVAESTIO XCI.

De legum diuersitate, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de diuersitate legum. Et circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum sit aliqua lex æterna.

¶Secundo, Vtrum sit aliqua lex naturalis.

¶Tertio, Vtrũ sit aliqua lex humana.

¶Quarto, Vtrum sit aliqua lex diuina.

¶Quinto, Vtrum sit una tantũ, uel plures.

¶Sexto, Vtrum sit aliqua lex peccati.

ARTICVLVS I.

Vtrum sit aliqua lex æterna.

482 *Porrecta per totum*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit aliqua lex æterna. Omnis enim lex[b] aliquibus imponitur: sed nõ fuit ab æterno, cui aliqua lex posset imponi, solus enim Deus fuit ab æterno. ergo nulla lex est æterna.

Iof. q. 91. ar. 1. p 10 tũ. & art. 3. & 4. c. ar. 5. ad 3 & 4. d. 33. q. 1. ar. 1. & 3. con. tra c. 115. Et Ro. 8. fin.

¶2. Præt. Promulgatio est de rõne legis: sed promulgatio nõ potuit esse ab æterno, q̃a nõ erat ab æterno, cui promulgaretur. ergo nulla lex põt esse æterna.

¶3. Præt. Lex importat ordinẽ ad finẽ. sed nihil est æternum quod ordinetur ad finem: solus enim ultimus finis est æternus. ergo nulla lex est æterna.

SED CONTRA est, quod* Aug. dicit in 1. de lib. arb. Lex, quæ summa ratio nominatur, non põt cuipiã intelligenti non incommutabilis, æternaq; uideri.

*C. 6 ṫa rũ a p.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut* supra dictũ est, nihil est aliud lex, q̃ dictamen practicæ rõnis in principe, q̃ gubernat aliquã cõitatem pfectam. Manifestũ est aũt, supposito q̃ mundus diuina prouidentia regatur, ut in 1.* habitũ est, q̃ tota cõitas Vniuersi gubernatur rõne diuina: & ideo ipsa rõ gubernationis rerũ in Deo, sicut in principe uniuersitatis existens, legis hẽt rõnem. Et quia diuina rõ nihil concipit ex tpe, sed hẽt æternũ cõceptũ, ut dr Prouer. 8. inde est, q̃ hm̃oi legẽ oportet dicere ęternã.*

*q. præce.

*p. p. q. 22 ar. 1. et 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ea, q̃ in seipsis non sunt, apud Deũ existunt, inquantũ sunt ab ipso cognita, & pordinata fm illud Rom. 4. Qui uocat ea, q̃ non sunt, tanq̃ ea q̃ sunt. sic igit æternus diuinæ legis conceptus hẽt rõnẽ legis æternæ, fm qd à Deo ordinat ad gubernatione rerũ ab ipso pcognitarũ.

AD 2m dicendũ, q̃ promulgatio fit, & uerbo, & scripto, & utroq; modo lex ęterna hẽt promulgatiõem ex parte Dei promulgatis: q̃ia & Verbum diuinum est æternum, & Scriptura libri uitæ est ęterna: sed ex parte creaturæ audientis, aut inspicientis non potest esse promulgatio æterna.

AD 3m dicendũ, q̃ lex importat ordinẽ ad finẽ actiue, inquantũ s. p eã ordinant aliqua in finẽ: non aũt passiue, i. q̃ ipsa lex ordinet ad finẽ, nisi p accidẽs in gubernãte, cui finis est extra ipsum, ad quẽ ẽt necesse est ut lex eius ordinet: sed finis diuinæ gubernationis est ipse Deus, nec eius lex est aliud ab ipso. uñ lex æterna non ordinatur in alium finem.

ARTICVLVS II.

Vtrũ sit in nobis aliqua lex naturalis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̃ non sit in nobis aliqua lex naturalis. Sufficiẽter. n. hõ gubernat p legẽ[b] æternã. Di cit. n.* Augu. in 1. de lib. arbi. q̃ lex æterna est, qua iustũ est ut oĩa sint ordinatissima: sed natura nõ abundat in supfluis, sicut nec deficit in necessariis. ergo nõ est hoĩ aliqua lex naturalis.

¶2. Præt. Per legẽ ordinat hõ in suis actibus ad finẽ, ut supra hãbitũ est: sed ordinatio humanorũ actuũ ad finẽ[b] nõ est p naturam, sicut accidit in creaturis irrationabilibus, q̃ solo appetitu naturali agunt pp finẽ, sed agit hõ pp finẽ p rõnẽ, & uolũtatẽ. ergo ñ est aliqua lex hoĩ nãlis.

¶3. Præt. Quanto aliquis est liberior, tanto minus est sub[h] lege: sed hõ est liberior oib* aliis aĩalibus pp lib. arb. qd p̃ aliis aĩalibus hẽt. cum igitur alia aĩalia non subdant[h] legi naturali, nec hõ alicui legi naturali subdet.

*Lib. 1. c. 6. non p̃cul a fine, to. 1.

SED CONTRA est, qd Ro. 2. super illud, Cũ gẽtes, q̃ legẽ non hñt, naturaliter ea, q̃ legis sunt, faciũt. dicit * gl. q̃ si nõ hñt legẽ scriptã, hñt tñ legẽ naturalem, qua quilibet intelligit, & sibi ɔ̃scius est quid sit bonũ, & qd malum.

*Gl. ord. ibidem.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut * supra dictũ est, lex cũ sit regula, & mẽsura, dupl̃r põt esse in aliquo. uno mõ, sicut in regulãte, & mẽsurante: alio mõ, sicut in regulato, & mẽsurato: q̃a inquãtũ participat aliqd de regula, uel mẽsura, sic regulat, uel mensurat. Vñ cũ oĩa, q̃ diuinæ puidentiæ subdunt, à lege ęterna regulent, & mensurent, ut ex* dictis patet, manifestũ est, q̃ oĩa participant aliqualiter legẽ ęternã, inquãtũ. s. ex impressione eius hñt inclinationes in proprios actus, & fines. Inter cętera aũt rõnalis creatura excellẽtiori quodã mõ diuinæ puidẽtiæ subiacet, inquantũ & ipsa fit

*q. 90. ar. 1. ad 1.

*ar. pced.

SVPER Q. XCI ART. I. II. ET III.

485 *Porrecta per totum.*

IN ar. 1. 2. & 3. eiusdem q. collige, q̃ homo tribus legibus eget ad sui rectitudinem moralẽ, seclusa rectitudine requisita pro cęlesti patria. oñ eget lege æterna, naturali, & humana: q̃ nihil aliud sunt, q̃ rõ diuinæ gubernationis in Deo principia practica naturaliter, p se nota, & conclusiones eorũ p discursum rõnis ad inuẽte, quibus si cõiungatur, qd hõ sup hęc est ordinatus ad finẽ supnaturalem à scriptura, cuius cœlestis patriæ manifestum erit, q̃ oportet legem quartã superaddere. s. diuinam, ut in 4. ar. dicitur: quæ secundum diuersitatẽ status hoĩs in ordine illo supernaturali distĩcta est in ueterem, & nouam.

Iof. q. 96. ar. 2. ad 3 & q. 97. ar. 1. ad 1 & 4. d. 33 q. 1. ar. 1. co. Et Ro. 8 fin.

¶ In responsione ad secundum tertii art. eiusdem quæsti. nota differentiam inter res naturales, & morales quòd illæ mensurãt nostrum intellectũ, utpote cãæ eius: morales uero mẽsurant ab intellectu nostro nõ quocunq; sed naturali indito à Deo, quia effectus luet lõ ois naturalis, ut primi principii moralis, quæ sunt à nobis.

prudentiæ particeps sibiipsi, & aliis prouidēs. vñ & in ipsa participatr rō æterna, p quā hēt naturalē inclinatiōē ad debitū actū, & finē. Et talis participatio legis æternæ in rōnali creatura, lex naturalis dr. vñ cū Psa. 4. dixisset: Sacrificate sacrificiū iustitię quasi quibusdā qrentibus, q̄ sunt instit'ę opera, sub iungit: Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? cui quæstioni respondens dicit: Signatū est sup nos lumen vultus tui Dñe. quasi lumen rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonū, & qd malū, qđ ptinet ad naturalē legē, nihil aliud sit q̄ īpressio diuini luminis in nobis. vñ patet, q̄ lex nālis nihil aliud ē q̄ pticipatio legis ęternę i rōnali creatura.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ rō illa pcederet, si lex naturalis esset aliquid diuersum à lege æterna nō aūt est nisi qdā participatio eius, ut dictum est:

*In corp. ar.

AD 2m dicendum, q̄ ois operatio rōnis, & uoluntatis deriuaī in nobis ab eo, qđ est fm naturā, *ut supra habitū est. Nā ois rōcinatio deriuaī à principiis naturaliter notis: & ois appetitus eorum, quæ sunt ad finē, deriuatur à naturali appetitu ultimi finis: & sic etiam oportet quòd prima directio actuū nostrorum ad finem, fiat per legem naturalem.

*q. 10. ar. 1.

AD 3m dicendū, q̄ ēt aīalia irrationalia participant rōnem æternā suo mō, sicut & rōnalis creatura: sed quia rōnalis creatura participat eā intellectualiter, & rōnaliter, iō participatio legis æternæ in creatura rōnali, pprie lex uocaī. nā lex est aliqd rōnis, ut* s. dictū est. in creatura aūt irrōnali nō participaī rōnaliter. vñ uō pr dici lex, nisi p similitudinē.

*q. præce. ar. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit aliqua lex humana.

484 Porrecta per totum. Inf. q. 95. ar. 1. & 2. & d. 9. ar. 1. cor. & ad 5. & 1. d. 40. art. 2. & arti. 8. cor. Et 3. d. 37. ar. 2. q. 2. cor. ptin. & 1. Meta phy. lec 5 *Ar. pce. †Lib 1. c. 6. Q. 1 est. pce. ar. 1. *Tex lib. 10. meta. to. 1. *Tex. 3. †Lib. 1. c. 6. a med. vsque ad fi. 10. 1. q. 90. ar. 1. *q. 90. ar. 1. ad 2.

AD TERTIVM sic proceditr. Vr, q̄ non sit aliqua lex humana. Lex. n. naturalis est participatio legis æternæ, ut* dictū est: sed p legem æternā oia sunt ordinatissima, ut † Aug. dicit in primo de lib: ar. ergo lex naturalis sufficit ad oia humana ordinādā. nō est ergo necessariū q̄ sit aliqua lex humana.

¶ 2 Præt. Lex habet rationem mensurę, ut* dictū est: sed ratio humana non est mensura rerū, sed potius econuerso, ut in decimo† Meraph. dicitur. ergo ex ratione humana nulla lex procedere potest.

¶ 3 Præt. Mensura debet esse certissima, ut dr in 10. Meraph. sed dictamen humanæ rōnis de rebus gerēdis est incertū, fm illnd Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostrę. ergo ex ratione humana nulla lex procedere potest.

SED CONTRA est, quod † Aug. in primo de lib. ar. ponit duas leges, unam æternam: & aliam temporalem, quam dicit esse humanam.

RESP. Dicendum, q̄ sicut* supra dictū est, lex est quoddā dictamen practicæ rōnis. Similis aūt processus esse inuenit rōnis practicæ, & speculatiuæ: utraque. n. ex quibusdā principiis ad quasdā conclusiones pcedit, ut* superius habitū est. Scđm hoc ergo dicendū est, q̄ sicut in rōne speculatiua ex principiis indemonstrabilibus naturaliter cognitis pducunt conclusiones diuersarum scientiarū, quarum cognitio nō est nobis naturaliter indita, sed p industriā rōnis inuenta: ita ēt ex pceptis legis naturalis, quasi ex quibusdā principijs cōibus, & indemōstrabilibus, necesse est q̄ tō humana pcedat ad aliqua magis particulariter disponēda: & istæ particulares dispositiones adinuentæ fm rōnem humanam, dñr leges humanæ obseruatis aliis cōditionibus, q̄ ptinent ad rōnem legis, ut* supra dictū est. Vnde* Tullius dicit in sua Rheto. q̄ initiū iuris est à natura pfectū: deinde qdā in consuetudinē ex utilitate rōnis uenerūt: postea res à natura pfectas, & à cōsuetudine pbatas, legum metus, & religio sanxit.

concl. *q. pręc. per totam. * Tullius li. 2. de in uent. in fol. 4. 1 sub fine lib.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ rō humana nō potest participare ad plenum dictamen rōnis diuinę, sed suo modo, & impfecte. Et ideo sicut ex parte rōnis speculatiuæ p naturalem participationē diuinæ sapientiæ inest nobis cognitio quorundā cōmunium principiorum, non aūt cuiuslibet ueritatis ppria cognitio, sicur in diuina sapientia cōtinet: ita ēt ex parte rōnis practicæ naturaliter hō participat legē æternā fm quædam cōmunia principia, non autem fm particulares directiones singulorum, quæ tamen in ęterna lege continenī: & ideo necesse est ulterius, quòd ratio humana pcedat ad particulares quasdam legum sanctiones.

AD 2m dicēdum, q̄ rō humana fm se non est regula rerū: sed principia ei naturalr indita sunt regulæ quædā generales, & mensuræ oīum eorum, q̄ sunt p hoiem agēda, quorū rō naturalis est regula, & mēsura licet nō sit mēsura eorū, q̄ sunt à natura.

AD 3m dicendū, q̄ rō practica est circa operabilia, quæ sunt singularia, & contingentia, nō aūt circa necessaria, sicut rō speculatiua, & iō leges humanę non possunt illam infallibilitatē habere, quā habent conclusiones dimonstratiuę scientiarum. Nec oportet, q̄ ois mensura sit omnimodo infallibilis, & certa, sed scđm qđ est possibile ī gñe suo.

ARTICVLVS IIII. 485

Vtrum fuerit necessarium esse aliquam legem diuinam.

Porrecta per totum. 1. q. 1. ar. 1. & 3. q. 60. ar. 5. ad 3. & d. 37. ar. 1. & Ro. 8. 6. *Ar. 2. †Ar. 1.

AD QVARTVM sic proceditnr. Videtur q̄ nō fuerit necessarium esse aliquam legem diuinā: quia, ut* dictum est, lex naturalis est quędam participatio legis ęternę ī nobis sed lex ęterna est lex diuinā ut † dictum est. ergo non oportet q̄ pręter legem naturalem, & leges humanas ab ea deriuatas, sit aliqua alia lex diuina.

¶ 2 Pręt. Eccl. 15. dicit, quòd Deus dimisit hominem in manu consilii sui: consilium autem est actus rōnis, ut* supra habitum est. ergo homo dimissus est gubernationi suę rōnis: sed dictamen rationis humanę est lex humana, ut* dictum est. ergo no oporter quòd homo alia lege diuina gubernetur.

*q. 14. ar. 2. * Ar pce

¶ 3 Pręt. Natura humana est sufficientior irrōnalibus creaturis: sed irrōnales creaturę non habēt aliquam legem diuinam pręter inclinationem naturalem eis inditam ergo multo minus creatura rōnalis debet habere aliquam legem diuinam pręter naturalem legem.

SED CONTRA est q̄ Dauid expetit legem à Deo sibi poni, dicens 118. Psal. Legem pone mihi, Domine, in uia iustificationum tuarum.

RESPON. Dicendū, q̄ pter legē naturalē, & legē humanam, necessarium fuit ad directionē humanę uitę habere legem diuinā. & hoc pp quatuor

concl.

rationes

rōnes. Primo quidē, quia p legē dirigit hō ad actus ppriοs in ordine ad ultimū finē. & siquidē hō ordinaretur tm ad finē, qui non excederet pportionē naturalis facultatis hoīs, nō oporteret q hō haberet aliquid directiuū ex parte rōnis s. legem naturalem, & legē humanitus positā, quæ ab ea deriuat sed quia hō ordinat ad finē beatitudinis æternæ, q excedit proportionē naturalis facultatis humanæ ut *supra habitū est ideo necessarium fuit, ut supra legē naturalē, & humanā dirigeret ēt ad suū finē legē diuinitus data. Secundo, quia pp incertitudinē humani iudicii, pcipue de rebus cōtingentibus, & particularibus, cōtingit de actibus humanis diuersorum, esse diuersa iudicia, ex quibus, ēt diuersæ, & contrariæ leges pcedunt. Vt ergo hō absq; omni dubitatione scire possit, quid ei sit agendū, & quid uitandū, necessariū fuit, ut in actibus ppriis dirigeretur p legē diuinitus datā, de qua constat, q non pōt errare. Tertio, quia de his pōt hō legē facere, de quibus pōt iudicare: iudiciū aūt hoīs esse nō pōt de interioribus motibus, qui latent, sed solū de exterioribus actibus, qui apparēt: & tñ ad pfectionē uirtutis requirit, q in utrisq; actibus hō rectus existat: & iō lex humana non potuit cohibere, & ordinare sufficienter interiores actus: sed necessarium fuit, q ad hoc superueniret lex diuina. Quarto, quia sicut * Aug. dicit in 1. de lib. arb. Lex humana non pōt oīa, q male fiunt, punire, uel phibere: quia dū auferre uellet oīa mala, sequeret q ēt multa bona tollerent, & impediretur utilitas boni cōis, quod est necessariū ad conuersationē humanā. Vt ergo nullū malū iprohibitū, & īpunitū remaneat necessariū fuit superuenire legē diuinā, p quam oīa peccata prohibent. Et iste quatuor causæ tangunt in Psa. 18. ubi dr Lex dñi immaculata. i. nullam peccati turpitudinem pmittens: Conuertēs aīas, quia non solum exteriores actus, sed ēt interiores dirigit: Testimonium dñi fidele, pp certitudinē ueritatis, & rectitudinis: Sapientiam pstans paruulis, inquantum ordinat hoīem ad supnaturalem finem, & diuinū.

*q. 5. a. 5.
* [illegible]

Ad primum ergo dicendū, q p naturalē legem participat lex æterna sm pportionem capacitatis humanæ naturæ: sed oportet ut altiori mō dirigat hō in ultimū finē supnaturalē: & iō superaddit lex diuinit' data p quā lex æterna participat altiori mō.

Ad 2m dicendum, q consilium est inquisitio quædam, unde oportet q procedat ex aliquibus principiis. Nec sufficit quòd procedat ex principiis naturaliter inditis, quæ sunt præcepta legis naturæ pp prædicta: sed oportet quòd superaddantur quædam alia principia, scilicet præcepta legis diuinæ.

Ad 3m dicendū, q creaturæ irrationales non ordinant ad altiorē finē, q sit finis, qui est proportionatus naturali uirtuti ipsarū: & iō nō est similis rō.

SVPER Q. XCI. ART. V.

486 Porrecta per totum. Inf. q. 107 art. 1. Et Ca. 5. le. 2

In ar. 5. sicut nec in 4. nihil occurrit scribendū in q. sequi dem 107. infer. ubi pa tebūt ea qua sunt du bia in 5. art. In sexto adū ar. nota illa uerba, Destituit origina. li iustitia, & uigore rationis, p q. 109. ubi de integritate, & corruptione naturæ humanæ erit sermo. Habes ēt ex hoc articulo, quid proprie sigñi ficat fomes inclinatio nem. s. partis sensitiuæ extrinsis à ratio nis ordine.

ARTICVLVS V.

Vtrum lex diuina sit una tantum.

Ad quintvm sic pceditur. Videtur quòd lex diuina sit una tm. Vnius. n. regis in uno regno est una lex: sed totū humanum genus comparat ad Deū, sicut ad unum regem, sm illud. Psal. 46. Rex omnis terræ Deus est. ergo est una tātū lex diuina.

¶ 2 Præt. Lex omnis ordinat ad finē, quē legislator intendit in eis, quibus legē fert: sed unum & idē est, quod Deus intendit in oībus hominibus, sm illud 1. ad Timot. 2. Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. ergo una tantum est lex diuina

¶ 3 Præt. Lex diuina ppinquior esse vr legi æternæ, quæ est una, q lex naturalis, quanto altior est reuelatio gratiæ, q cognitio naturæ: sex lex naturalis est una oīum hoīum. ergo multo magis lex diuina.

Sed contra est, quod Apost. dicit ad Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis trāslatio fiat: sed sacerdotium est duplex, ut ibidem dr. s. sacerdotium Leuiticū, & sacerdotium Christi. ergo etiā duplex est lex diuina. s. lex uetus, & lex noua.

Resp. Dicendū, q sicut in* primo dictum est, distinctio est cā numeri. Dupliciter aūt inueniunt aliqua distingui. Vno mō, sicut ea, q sunt oīno specie diuersa, ut equus, & bos. Alio mō, sicut pfectū & imperfectum in eadē specie, sicut puer, & uir: & hoc mō lex diuina distinguit in legē ueterem, & legē nouā. *Vñ Apost. ad Galat. 3. cōparat statū ueteris legis statui puerili existēti sub pædagogo: statū aūt nouæ legis cōparat statui uiri pfecti, qui iā nō est sub pædagogo. Attendit aūt pfectio, & imperfectio legis sm tria, q ad legē ptinent, ut* supra dictū est. Primo. n. ad legē ptinet, ut ordinet ad bonū cōe sicut ad finē, ut * supra dictū est: qđ quidē pōt esse duplex. s. bonū sensibile, & terrenū: & ad tale bonū ordinabat directe lex uetus. vñ statim Exo. 3. i principio legis inuitat populus ad regnū terrenū Chananæorū. Et iterū bonū intelligibile, & cæleste: & ad hoc ordinat lex noua. Vñ statim Christus ad regnū cælorū in suæ pdicationis principio inuitauit dicēs. Pœnitentiā agite, appropinquabit. n. regnū cælorū. Matt. 4. & iō Augu. dicit in 4 cōtra Faustū, q tēporaliū rerū pmissiones in testamento ueteri continent, & iō uetus appellat: sed æternæ uitæ promissio ad nouū ptinet testamentū. Scđo, ad legem ptinet dirigere humanos actus sm ordinē iustitiæ, in quo ēt superabundat lex noua legi ueteri, interiores actus animi ordinando, sm illud Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia uestra plusq Scribarū & Pharisæorum, nō intrabitis in regnū cælorū: & iō dr, q lex uetus cohibet manū, lex noua animum. Tertio, ad legē ptinet inducere homines ad obseruantias mandatorū. & hoc quidē lex uetus faciebat timore pœnarū: lex aūt noua facit hoc p amorē, qui in cordibus nostris infundit p gratiā Christi, q in lege noua confert, sed in lege ueteri figurabat: & iō dicit *Aug. cōtra Adamantium Manichæi discipulum, q breuis dfia est legis & Euangelij, timor, & amor.

*p. p. q. 30 art. 3.
concl.
*q. 90. ar. 2. 3. & 4.
*q. 90. ar. 2.
*Ca. 2. in princ. to. 6.
*Cap. 17. inter pri. & me. to. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut pater familias in domo alia mandata pponit pueris, & adultis: ita ēt unus rex Deus in uno suo regno aliā

legem

legem dedit hominibus adhuc imperfectis existenti- A bus, & aliā perfectiorē iam manuductis per priorem legem ad maiorem capacitatem diuinorum.

Ad 2m dicendū, q salus hominum non poterat esse nisi per Christum, sm illud Actuum.4. Non est aliud nomen datū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. & iō lex perfecte oēs ad salutem inducens, dari nō potuit nisi post Christi aduētū: antea uero dari oportuit populo, ex quo Christ⁹ erat nasciturus, legē pparatoriam ad Christi susceptionē, in qua qdā rudimenta salutaris iustitię continētur.

Ad 3m dicendum, q lex naturalis dirigit hoiem sm quædam præcepta communia, in quibus con- B ueniūt tam perfecti, quàm imperfecti: & iō est una omnium. Sed lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibusdam, ad quæ non similiter se habent perfecti, & imperfecti: & ideo oportuit legem diuinam esse duplicem, sicut iam* dictum est. *In corp. art.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sit aliqua lex fomitis.

487 Porrecta per totum. Inf. q. 93. ar. 3. ad 1. & Ro. 7. lect. 4

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q non sit aliqua lex fomitis. Dicit enim Isidorus in 2. Ethym.† quòd lex rationе consistit: fomes aūt non consistit in ratione, sed magis à ratione deuiat. ergo fomes non habet rationem legis. C

*Li. 5. Ety. cap. 3.

¶2 Præt. Omnis lex obligatoria est, ita q, qui eam non seruant, transgressores dicuntur: sed fomes nō cōstituit aliquem transgressorem ex hoc, q ipsum non sequit, sed magis transgressor redditur, si quis ipsum sequatur, ergo fomes non habet rōnē legis. †q. 90. ar. 2.

¶3 Præ. Lex ordinat ad bonū cōe, ut* supra habitū ē. sed fomes nō inclinat ad bonū cōe, sed magis ad bonū priuatū. ergo fomes non habet rōnem legis.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit Ro. 7. Video legē aliam in mēbris meis, repugnantē legi mētis meę.

RESP. Dicendū quòd sicut* supra dictū est, Lex essentialiter inuenit in regulāte, & mēsurante, participatiue aūt in eo qđ mēsurat, & regulat: ita q ois D inclinatio, uel ordinatio, q inuenitur in his, q subiecta sunt legi, participatiue dr lex, ut ex *supradictis patet. Pōt aūt in his q subduntur legi, aliqua inclinatio inueniri dupliciter à legislatore. Vno mō, inqtū directe suos inclinat subditos ad aliqd, & interdū ad diuersos actus, sm quē modū pōt dici, q alia est lex militū, & alia est lex mercatorū. Alio mō indirecte, inquantū s. p hoc, q legislator destituit aliquē sibi subditū aliqua dignitate, sequit q transeat in aliū ordinē, & quasi in aliā legē, puta, si miles ex militia destituat, trāsibit in legē rusticorū, uel mer E catorū. Sic igit sub Deo legislatore diuersæ creaturæ diuersas hēnt naturales inclinationes, ita ut qđ vni est quodāmō lex, alteri sit ꝯ legē, ut si dicā, q furibundū esse, est quodāmō lex canis, est aūt ꝯ legē ouis, uel alteri⁹ māsueti aialis. Est ergo hois lex, q sortitur ex ordinatione diuina sm propriā conditionē, ut sm rōnem operetur: quæ qdē lex fuit tā ualida in primo statu, ut nihil, uel pter rōnē, uel cōtra rōnem posset subrepere homini: sed dum hō à Deo recessit, incurrit in hoc, quòd feratur sm impetum sensualitatis. Et unicuiq; et particulariter hoc ꝯtingit, quanto magis à rōne recesserit, ut sic quo-

*q. 90. ar. 1. ad 1.

*ar. 2. huius q. & q. præce.

A dammodo bestijs assimiletur, quæ sensualitatis impetu feruntur, sm illud Psal. 48. Homo cū in honore esset, non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sic igitur ipsa sēsualitatis inclinatio, q fomes dr, in alijs qdē aialib⁹ simpliciter habet rōnem legis, illo tn̄ modo, quo in talibus lex dici potest sm directam inclinationem legis. In hominibus autem sm hoc non habet ratio nē legis, sed magis est deuiatio à lege rationis: sed inquantum per diuinam iustitiam homo destituitur originali iustitia, & uigore rōnis, ipse impetus sēsualitatis, qui eum ducit, habet rationem legis in- comi. B quantum est pœnalis, & ex lege diuina, consequēs hominem destitutum propria dignitate.

Ad primvm ergo dicendū, q rō illa procedit de fomite sm se considerato, prout inclinat ad malū: sic enim nō habet rōnem legis, ut* dictū est, sed sm quod sequitur ex diuinæ legis iustitia: tanquàm si diceretur lex esse, quod aliquis nobilis propter suā culpam ad seruilia opera induci permitteretur. *In corp. art.

Ad 2m dicendū, q obiectio illa procedit de eo, q est lex quasi regula & mesura: sic. n. deuiantes à lege trāsgressores ꝯstituunt. sic aūt fomes nō est lex, sed p quandā participationē, ut supra* dictum est. *In corp. art. & q. 90 art. 1.

Ad 3m dicendum, q ratio illa procedit de fomite quantum ad inclinationem propriam, non antē quantum ad suā originem: & tn̄ si consideretur inclinatio sensualitatis prout est in alijs animalibus, sic ordinatur ad bonum cōe, idest ad conseruationem naturæ in specie, uel indiuiduo. & hoc est etiā in homine, prout sensualitas subditur rōni: sed fomes dicitur, secundum quod exit rationis ordinē.

QVAESTIO XCII.

De effectibus legis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus legis. Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primo, Vtrum effectus legis sit homines facere bonos.

¶ Secūdo, Vtrū effect⁹ legis sint, iperare, uetare, pmittere, & punire, sicut legisperit⁹ dicit.

ARTICVLVS I.

Vtrum effectus legis sit facere homines bonos.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd legis effect⁹ non sit facere homines bonos. Homines enim sunt boni per virtutē. Virtus enim est, quæ bonum facit habentē, ut dicitur in 2. Eth. sed uirtus est homini à solo Deo: ipse. n. eā facit in nobis sine nobis, ut † supra dictū est in diffinitione uirtutis. ergo legis non est homines facere bonos.

¶2 Præt. Lex nō prodest homini

SVPER Q. XCII. ART. I.

Ferr. 3. cont c. 116. Medina art. 1.

IN ar. 1. q. 92. dubiū occurrit circa rōnē ex eo, q aut falsū assumit, aut intentū nō infert. Propositio nanque fundans rōnem literę est ista, Virtus cuiuslibet subditi est, ut bene subijciatur principanti. hęc autem propositio aut intelligitur formaliter de subdito, inquātum subditus, aut materialiter de eo, qui est subditus. Si formaliter, propositio est vera: sed non infert, nisi quòd lex facit subditos, inquātum subditos, bonos: hoc autem non est facere homines bonos, quia sicut aliud est esse hominē, & aliud esse subditū: ita alia est bonitas hois, & alia est bonitas subditi. & tamen multus articuli quærit, an sit legis facere hoies bonos:

488 Porrecta per totum. Inf. art. 2. ad 4. & 3. contra c. 116. §. 2. & 3. & 4. & Ro. 10.

*Ca. 6. in prin. & †q. 55. ar. 4.

nos: & in corpore articuli infatur ex ista propositione, ꝙ legis F est inducere subiectos ad propriam ipsorum uirtutem. Si uero materialiter intelligitur, tunc licet inferret intentum, ipsa tamē vniuersaliter est falsa, & subuersionem pareret totius doctrinæ: materialis enim sermo à doctrina alienus est.

Ad hoc dr, ꝙ sermo est formalis, uerus, & efficax ad intentū in sensu suo. Aduertendū namq; est, ꝙ nō est sermo de hac, uel illa lege, sed de lege in cōi cōtinēte æter. ā. diuinam. &c & q̄d homo nō sulū inordine ad hoc, uel illud, sed ēt i ordine ad felicitatē naturalē, & propriā, & politicā, & supernaturalē ē subditus. Ex hoc namq; hr, ꝙ bonitas hoīs, inquantum hō & bonitas hoīs, in quantum subditi, licet uniuersaliter nō coincidant, qñque tn̄ coincidunt, s. respectu legis ordinātis hoīem ad verā fœlicitatē, siue naturalē, siue supnaturalem: ac p hoc, ꝙ lex factiua bonitatis in subdito in ordine ad fœlicitatē, est ēt factiua bonitatis pprię in hoīe: qm̄ illa mer est, qua subditus ordinatur ad verā fœlicitatem. Est ergo propositio literæ forma liter intelligenda: qd ex eo patet, quòd author sub illa subsumit de bona, & mala lege, & concludit, ꝙ legis est facere subditos bonos simpliciter vel secundum quid, ut bonos latrones. Et cum dr, ꝙ non infert intentum, quia alia ē ratio subditi, & hoīs, iā patet ifsio, quòd licet uniuersaliter non sit eadam ratio, respectu tn̄ legis ad verā felicitatem, sub qua infert author fieri hoīes bonos, eadem est rō hoīs, & subditi, non secundum relationē significatam p ly, subditus, sed secundum rationem fundantem subiectionē: homo enim ex hoc ꝙ homo, ordinem habet ad felicitatem mediante uirtute ppria.

*q.90.ar.2.

*Li.2.c.9. & c.13. & li.2. ca.3. tom.5.

*Lib.1.ca.14. circa prin.

*q.90.ar.2. & 4.

*Es c.ult. tom.5.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli primi, dubium occurrit ex eo, ꝙ author ui contradicere sibi, & falsum dicere. contradicere quidem sibi, quia in principio illius responsionis dicit, quòd impossibile est, ut aliquis homo sit bonus, nisi sit bene proportionatus bono cōi: & in calce dicit, quòd alia est uirtus K boni uiri, & boni ciuis. Si nanque diuersa est uirtus uiri, & ciuis, potest esse uir bonus, & ciuis non bonus: & econuerso ciuis bonus, & uir non bonus. & si impossibile est aliquem esse uirū bonum, & non bonum ciuem, quomodo alia est uirtus boni uiri, & boni ciuis? Falsum autem dicitur, quia uir solitarius sapientiæ contemplatione contentus, est bonus uir, ut pote uirtutis heroicæ: & tamen non est bonus ciuis, quia nec est ciuis.

¶ In eadem responsione est aliud dubium: quia falsum uidetur, ꝙ eadem sit uirtus boni uiri, & boni principis. nam uirtus boni viri est monastica, principis uero politica. Et nihilominus uoluntaria etiam videtur differentia inter necessitatē uirtutis simpliciter in principe, & non in ciue. nam sicut ad bonum communitatis sufficit, quòd ciues subditi principum mandatis obediant, ita sufficit quòd princeps recta, oportuna ad bonum communitatis mandet, & exequatur quantum sua interest proportionaliter sicut alij. Quid enim ad cōmunitatem magis

nisi legi obediat: sed hoc ipsum ꝙ homo obedit legi, est ex bonitate. ergo bonitas præexigit in homine ad legem: non igitur lex facit bonos homines.

¶ 3 Præt. Lex ordinatur ad bonū cōe, ut* suprà dictum est: sed quidam bene se habent in his, quæ ad cōe pertinent, qui tamen in propriis non bene se habent. nō ergo ad legem pertinet, ꝙ faciat homines bonos.

¶ 4 Præt. Quædā leges sunt tyrānicæ, ut* Philos. dicit in sua politica: sed tyrannus non intendit ad bonitatē subditorum, sed solū ad propriam utilitatem. non ergo legis ē facere hoīes bonos.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Eth. ꝙ uoluntas cuiuslibet legislatoris hæc est, ut faciat homines bonos.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut* suprà dictū est, lex nihil aliud est quam dictamē rōnis in psidēte, quo subditi gubernant: cuiuslibet aūt subditi uirtus est, ut bene subdatur ei, à quo gubernat. sicut virtus irascibilis, & cōcupiscibilis in hoc ꝯsistit, ꝙ sint bene obediētes rōni: & p hūc modū virtus cuiuslibet subiecti est vt bene subiiciat principāti, ut* Philosophus dicit in 2. Politicæ. Ad hoc aūt ordinatur unaquæq; lex, ut obediatur ei à subditis: vnde manifestum est, ꝙ hoc sit p-

G prium legis, inducere subiectos ad propriā ipsorū uirtutem. Cū igitur uirtus sit, q̄ facit bonum habentem, sequitur ꝙ m̄ pprius effect' legis sit bonos facere eos qbus datur, uel simpliciter, uel s̄m quid. Si enim intentio ferētis legem tendat in uerum bonū quod est bonum cōe s̄m iustitiā diuinā regulatum, sequitur ꝙ per legem homines fiant boni simpliciter. Si uero intentio legislatoris feratur ad id, quod nō est bonū simpliciter, sed utile, uel delectabile sibi, uel repugnans iustitiæ diuinæ: tunc lex n̄ bonos facit hoīes simpliciter, sed s̄m quid; scilicet in ordine ad

H tale regimen. Sic aūt bonū inuenitur ēt in per se malis: sicut aliquis dicitur bonus latro, quia operatur accommode ad finē.

AD PRIMUM ergo dicendum, ꝙ duplex est uirtus, ut ex supra dictis patet, scilicet acquisita, et infusa. Ad utrāq; aūt aliqd operatur operum assuetudo, sed diuersimode. Nam uirtutem qdē acquisitam cāt: ad uirtutē autē infusam disponit, & eā iam habitam conseruat, & promouet.

I Et qa lex ad hoc dat, ut dirigat actus humanos, inquantū actus humani operant ad uirtutem, in tm̄ lex facit hoīes bonos. vñ &* Philos. dicit. 2. Politi. ꝙ legislatores assuefacientes faciūt bonos.

de malitia priuata rectorum, quàm ciuium, si ad commune officium faciunt, qd oportet? Nulla enim apparet formalis differētia, sed solū s̄cdm magis, & minus. Constat enim, ꝙ principis priuata malitia magis nocet: quia conspectiuit in se crimen habet, sed non ꝙ noceat per se communi bono, & malitia ciuiū p accidēs.

¶ Ad primum dubiū dr, quod non falsitas, nec contradictio est in litera. Ad cuius euidentiam recolendum est ex prima parte, ꝙ bonum simpliciter attenditur secundum ultimam pfectionem: & quod non refert quoad dici, & esse bonum simpliciter, an illa ultima perfectio sit distincta à præcedente, an sit eadem cum pcedente. Vnde homo dicitur bon' simpliciter non secundū perfectionem substātialem, sed accidentalem, non quamcunque, sed uirtutis moralis. Propter quod q̄stio de identitate*, & diuersitate uirtutis hoīs, & ciuis, nō repugnat propositioni primæ in rōsione positæ, scilicet quòd impossibile est, quòd aliquis sit bonus, & nō sit bene proportionatus bono communi. Siue enim eadē, siue alia sit uirtus boni hominis, & boni ciuis, impossibile est ꝙ homo sit bonus sine additione aliqua, & nō bonus ciuis ciuilitate ordinata ad fœlicitatem uerā: quia homo inquantum homo, est pars ciuitatis, quia est animal politicum sicut homo inquantum homo, est disciplinabilis, ac per hoc, & in habendo bonitatem hominis oportet quòd habeat proportionem ad bonum communæ ciuitatis, saltem in præparatione animi. Non enim est recte dispositus secundum prudētiam, & alias cardinales uirtutes, qui non est præparatus ad id, ad quod tenetur: & in habendo bonitatem simpliciter, oportet quòd habeat bonitatem primam, qua est in se bonus: & consequentem, qua est pars bona. aliter non posset talis homo dici bonus, nisi secundum quid. Si ergo homo est bonus, cum bonitas sua sit aut pars, aut parens bonitatis ciuilis, impossibile est, quin sit recta commensuratus communitati, quod est esse bonum ciuem. quamuis econtra eueniat, ut scilicet aliquis sit bonus ciuis, & non simpliciter bonus: quia bonum simpliciter consurgit ex causa integra, bonum autem secundum qd, ex aliquo particulari. Ciuis autem bonus non nisi bonitatem secundum quid importat: & ideo in litera dicitur, quòd sufficit quod obediant mandatis principum. unde patet nullam esse contradictionem. Quòd etiam nulla sit falsitas propter hominem heroicum, ex eo patet, quia de hominibus sermo est: heroicus autem huiusmodi plusquàm homo est, diuinam uitam imitatus. & quia etiam heroicus in præparatione animi est recta dispositus ad communitatis bonum, & rursus est optime commensuratus cælesti patriæ.

*q.61. & 62.

*Ca.6. parum ante finem.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd in secunda secundæ Domino concedente, ex proposito tractabitur de identitate, & diuersitate prudētiæ monasticæ, & politicæ in quadragesima septima q̄stione, ubi dicetur quare magis uirtus boni uiri idētificatur

virtuti

uirtuti principis, q̃ est boni, cũ in uirtute boni uiri claudatur utrunque. s. posse bñ pcesse, & bñ subesse. De necessitate uero uirtutis monasticę in principe mag. q̃ in ciue, de qua hic tractatur, dicẽdum est, ꝙ enim inter principem, & ciues tãtum interfit, ꝙ princeps uices totius moltitudinis in se gerit, utpote curã illius hñs, ciues aũt partes sunt, cõsequens est, ꝙ priuata malitia principis ad male pcipiẽdum toti multitudini est inducet, & sic cõi bono sufficiẽs est nocere. Priuata autẽ malitia ciuium bono ex stẽte principe, cõi bono etsi dissonet nõ tñ nocere sufficit: qa efficacem actionem ad cõe nõ hẽt, sed diminutam. Propter quod oportet, si cõe bonum publicum recte se hẽt habere principẽ, qui sit, & uir, & princeps bonus. vñ Ecclesiastes 10. dĩ Væ terræ, cuius rex est puer, & cuius principes mane comedũt i. sine prudẽtia ut puer & sine tẽperantia indulgentes primũ nẽter: utraq; autem uirtus est monastica.

•q.61.ar. 5.& 2.

•Cap.8. paulo a prin.tom

•Ca.5.t.5.

SVPER Q. XCII. ART. II.

Medina ar. 2.

IN ar. 2. nihil aliud scribẽdum occurrit, nisi ꝙ aduertas, ꝙ qua de proprijs actibus legis est sermo ut rhisiones ad argumẽta solliciant, & pmittere inter legis actus ponitur, ꝙ solius superioris proprie est permittere. Alij autẽ non obuiantes malo cum phi, negligentis, aut tacentis potius, q̃ pmittentis exercẽt officium nisi fidendo lege participatiue dicũtur pmittere, sicut accidit a fratre permittente monitũ fratrẽ remedere in malum, ut adhibeat secum testes secũdũ legem Domini pro cõi bono, & similibus

491 Perrecta per totum.

AD II. dicendum, ꝙ nõ semper aliqs obedit legi ex bonitate pfecta uirtutis: sed qñq; quidem ex timore pœnæ qñq; autẽ ex solo dictamine rõnis, quod est quoddam principium uirtutis, ut • supra habitum est.

AD III. dicẽdũ, ꝙ bonitas cuiuslibet partis cõsideratur in proportione ad suum totum. vñ & Aug. dicit in 3. Confes. ꝙ turpis est oĩs pars, q̃ suo toti non congruit. Cũ igitur quilibet hõ sit B pars ciuitatis, impossibile est ꝙ aliquis hõ sit bonus, nisi sit bene proportionatus bono cõi: nec totũ põt bene existere, nisi ex partibus sibi proportionatis. Vnde impossibile est, ꝙ bonum cõe ciuitatis bene se habeat, nisi ciues sint uirtuosi, ad minus illi, quibus conuenit principari. Sufficit aũt quantum ad bonum cõitatis, ꝙ alij intãtum sint uirtuosi, ꝙ principum mandatis C obediant. & ideo • Philosoph. dicit in 3. Polit. ꝙ eadem est uirtus principis, & boni uiri: non autem eadem est uirtus cuiuscunque ciuis, & boni uiri.

AD IIII. dicendũ, ꝙ lex tyrannica cum non sit s̃m rõnem, nõ est simpliciter lex, sed magis est quædam peruersitas legis. Et tñ inquãtum habet aliquid de rõne legis, intẽdit ad hoc, ꝙ ciues sint boni. Non. n. hẽt de rõne le D gis, nisi s̃m hoc, ꝙ est dictamen alicuius præsidentis in subditis, & ad hoc tendit, ut subditi legi sint bene obedientes, quod est eos esse bonos, non simpliciter, sed in ordine ad tale regimen.

ARTICVLVS II.

Vtrum legis actus conuenienter assignentur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ legis actus non sint conuenienter assignati in E hoc quod dicitur, ꝙ legis actus est imperare, uetare, permittere, & punire. Lex enim omnis [b] præceptum commune est, ut • legisconsultus dicit: sed idem est imperare quod pcipere. ergo alia tria superfluunt.

•In digesto ueter. lib. 1. ti. 3. in princ.

¶ 2 Præt. effectus legis est, ut [h] inducat subditos ad bonum, sicut • supra dictum est: sed consilium est de meliori bono, quàm præceptum. ergo magis pertinet ad legem consulere, quam præcipere.

•Ar. præced.

¶ 3 Præt. [h] Sicut hõ aliqs incitatur ad bonũ p pœnas, [h] ita etiam & per præmia. ergo sicut punire poni- A tur effectus legis, ita etiam & præmiare.

¶ 4 Præ. Intentio legislatoris est, ut homines faciat bonos, sicut • s̃. dictum est: sed ille, qui solo metu pœnarum obedit legi, nõ est bonus. nã timore seruili, qui est timor pœnarum, etsi bonũ aliquid faciat, non tamen aliquid benefit, ut • Aug. dicit. nõ ergo uidetur esse proprium legis, quòd puniat.

•Ar. præced.

•Enchirid. c. 121. tom. 3.

SED CONTRA est, qđ • Isidorus dicit in 5. Ety. Oĩs lex aut pmittit aliqd, ut uir fortis pmiũ petat aut uetat, ut sacrarũ uirginum nuptias nulli liceat petere: aut punit, ut q cædẽ fecerit, capite plectatur.

•Lib 5. Etymo. c. 19. in princip. & lib. 2. cap. 19.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut enunciatio est ratio- B nis dictamen per modum enuntiandi, ita ẽt lex p modum præcipiendi. Rõnis autem proprium est, ut ex aliquo ad aliquid inducat: vñ sicut in demonstratiuis scientijs rõ inducit, ut assentiatur conclusioni per quædam principia, ita ẽt inducit, ut assentiatur legis præcepto per aliquid. Præcepta aũt legis sunt de actibus humanis, in quibus lex dirigit ut • s̃. dictum est. Sunt autem tres differentię humanorum actuum. Nam sicut • s̃. dictum est, quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus uirtutũ & respectu horum [m] ponitur legis actus præcipere, uel imperare, • Præcipit. n. lex omnes actus uir C tutum, ut dr̃ in 5. Ethicor. Quidam uero sunt actus mali ex genere, sicut actus uitiosi, & respectu horum lex habet prohibere. Quidã uero ex genere suo sunt actus indifferentes, & respectu horũ lex habet permittere, & possunt etiam indifferentes dici omnes illi actus, qui sunt uel parum boni, uel parum mali. Id autẽ, per quod inducit lex ad hoc quòd sibi obediatur, est timor pœnæ, & quantum ad hoc ponitur legis effectus punire.

•q. 90. a. 1. & 91. a. 4.
•q. 18. ar. 5. & 8. concl.
•Cap. 1. a medio, & cap. 2. 10. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut cessare a malo hẽt quandã rõnem boni, ita ẽt prohibitio habet quandã rõnem præcepti: & s̃m hoc large accipien D do pręceptum, uniuersaliter lex pręceptum dicitur.

AD II. dicendũ, ꝙ cõsulere nõ est ppriusactus legis, sed põt ptinere ẽt ad personam priuatã, cuius nõ est cõdere legẽ. vñ ẽt Apostolus 1. ad Cor. 7 cum consiliũ quoddam daret, dixit: Ego dico, nõ dominus. & ideo non ponitur inter effectus legis.

AD III. dicendum, ꝙ ẽt præmiare põt ad quẽlibet pertinere, sed punire non ptinet nisi ad ministrum legis, cuius authoritate pœna infertur: & iõ pmiare non ponitur actus legis, sed solum punire.

AD IIII. dicendum, ꝙ per hoc ꝙ aliquis incipit assuefieri ad uitandum mala, & ad implendum bo E na propter metum pœnæ, pducit quandoque ad hoc, quòd delectabiliter, & ex propria uoluntate hoc faciat, & secundum hoc lex etiam puniendo perducit ad hoc, quòd homines sint boni.

QVAESTIO XCIII

De lege æterna, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis. Et primo, de lege æterna. Secundo, de lege naturali. Tertio, de lege humana. Quarto, de lege ueteri. Quinto, de lege noua, quæ est lex Euangelij.

De sexta autẽ lege, quæ est lex fomitis, sufficiat quod dictum est, cum de peccato orginali ageret.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Quid sit lex æterna.

¶Secundo, Vtrum sit omnibus nota.

¶Tertio, Vtrum omnis lex ab ea deriuetur.

¶Quarto, Vtrũ necessaria subijciant̃ legi æternæ.

¶Quinto, Vtrum cõtingentia naturalia subijciantur legi æternæ.

¶Sexto, Vtrum omnes res humanæ ei subiiciãtur.

ARTICVLVS I.

Vtrum lex æterna sit summa ratio in Deo existens.

Ferr 3.cont.c.115. *Medina.ar.1.*

412 *Porrecta per totum.* Supra q. 91.ar.1.& inf p̃senti q.art.3.& 4. eo.& a. 3.ad 1. Et 4. d.11.q. 1.ar.1. Et 3.contra. ca.115. *quæst.46. post med tom.4. †q.90.a.4 *p.p.q.14 ar 1. †ca.10.in fine.& 11 in prin.to mo 1. *Ca.6.circa mediũ tom.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ φ lex ęterna non sit summa rõ in Deo existens. Lex.n. æterna G est una tñ: sed [h] rõnes rerum in mente diuina sunt plures. dicit.n.* Aug. in lib.83.q. φ Deus singula fecit propriis rationibus. ergo lex æterna non videtur esse idem quòd ratio in mente diuina existens. ¶2 Præt. De rõne legis est, φ uerbo promulgetur, ut † s̃. dictũ est: sed [h] Verbũ in diuinis dr̃ personaliter, ut in 1.* habitũ est, ratio aũt dr̃ [h] essentialiter. non igitur idem est lex æterna, quod ratio diuina. ¶3 Præt. † Aug. dicit in li. de vera relig. Apparet s̃. mentẽ nostrã legẽ esse, quæ ueritas dr̃: lex aũt sup. mentẽ nostram existẽs est lex æterna. ergo ueritas est lex æterna: sed nõ est eadẽ rõ [i] ueritatis, & ra- H tionis. ergo lex æterna nõ est idem qđ rõ summa.

SED CONTRA est, qđ * Aug. dicit in 1. de lib. arb. φ lex æterna est summa rõ, cui sp̃ obtẽperãdum est.

RESP. Dicẽdũ, φ sicut in quolibet artifice p̃existit rõ eorũ, q̃ cõstituunt̃ p arte: ita & in quolibet gubernãte oportet, φ p̃existat rõ ordinis eorũ, q̃ agẽda sunt p eos, q̃ gubernationi subdunt̃. Et sicut rõ rerũ fiẽdarũ p artẽ uocat̃ ars, uel exẽplar rerũ artificiatarũ: ita & rõ gubernãtis actus subditorũ, rõnem legis obtinet, seruatis alijs, q̃ s̃. esse diximus de legis rõne. Deus aũt p suã sapiẽtiã cõditor est uniuersatũ rerũ, ad quas cõparat̃, sicut artifex I ad artificiata, ut in primo * habitũ est. Est & gubernator oium actuũ, & motionũ, q̃ inueniunt̃ in singulis creaturis, ut & in primo * habitũ est. Vñ sicut rõ diuinæ sapiẽtiæ inquantũ p eam cũcta sunt creata, rõnẽ habet artis, vel exẽplaris, uel ideæ: ita rõ diuinæ sapiẽtiæ mouẽtis oĩa ad debitũ finẽ, obtinet rõnẽ legis: & ſm hoc [m] lex æterna nihil aliud est, q̃ ratio diuinæ sapientiæ, secũdum quod est directiua omnium actuum, & motionum. *

*q 90.per totam. *p.p.q.14. ar.8. * p.p.q. 103.ar.5. *Concl.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ Aug. loq̃tur ibi de rõnib. idealibus, q̃ respiciũt ꝓprias naturas singularũ rerum: & iõ in eis inuenit̃ quædã distinctio, & K pluralitas secundũ diuersos respectus ad res, ut in primo * habitũ est: sed lex dr̃ directiua actuũ in ordine ad bonũ cõe, * ut s̃. dictũ est. Ea aũt, quæ sunt in seipsis diuersa, considerantur ut unũ, secundum quod ordinãtur ad aliquod commune: & ideo lex æterna est una, quæ est ratio huius ordinis.

*p.p.q.15. ar.2. & 3. *q.90.a.2.

AD II. dicẽdum, φ circa uerbũ quodcũq;, duo p̃nt cõsiderari. s. ipsum uerbũ, & ea, q̃ uerbo exprimunt̃. Verbũ.n. uocale est quiddã ab ore hominis ꝓlatũ, sed hoc uerbo exprimunt̃, q̃ uerbis humanis significant̃: & eadẽ rõ est de uerbo hoĩs mẽtali, qđ nihil est aliud, q̃ quiddã mẽte cõceptũ, quo hõ F exprimit mẽtaliter ea, de q̃b. cogitat. Sic igit̃ in diuinis ipsum uerbũ quod est conceptio paterni intellectus, p̃sonaliter [d] dr̃: sed oĩa q̃cũq; sunt in sciẽtia patris, siue essentialia, siue personalia, siue etiã Dei opera, exprimunt̃ hoc uerbo, ut patet p * Au. in 15. de Trini. & inter cætera, q̃ hoc uerbo exprimuntur, & ipsa lex æterna uerbo ipso exprimit̃. Nec tñ propter hoc sequitur, φ lex æterna personaliter in diuinis dicatur: appropriatur tamẽ filio pp̃ conuenientiam, quam habet ratio ad uerbum.

D.1161. *Ca.14.1.5

AD III. dicendũ, φ rõ intellectus diuini aliter [d] se hẽt ad res, q̃ rõ humani itellectus. Intellectus.n. humanus est mensuratus à rebus, ut .s. conceptus hoĩs non sit uerus pp̃ seipsum, sed dr̃ uerus ex hoc φ consonat rebus. Ex hoc.n. φ res est; uel non est, opinio uera, uel falsa est. Intellectus uero diuinus est mensura rerũ: quia unaquæq; res intm̃ hẽt de ueritate, inquantum imitatur intellectũ diuinũ, ut in primo * dictũ est: & iõ intellectus diuinus est uerus secundum se. unde ratio eius est ipsa ueritas.

D.879. *p.p q.16. ar.1.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex æterna sit omnibus nota.

Medina.art.2.

493 *Porrecta per totum.* Supra q. 19. ar 4.ad 3 & ar.5. & 6.

AD SECVNDVM sic procedit̃. Vr̃ φ lex ęterna nõ sit oĩbus nota. Quia, ut dicit Apostolus 1. ad Cor. 2. Quæ sunt Dei, nemo [h] nouit nisi Spiritus Dei: sed lex æterna est quędam rõ in mente diuina existens. ergo omnibus est ignota, nisi soli Deo. ¶2 Prę. Sicut * Aug. dicit in li. de liber. arb. Lex ęterna est, qua iustum est, ut oĩa sint ordinatissima: sed non oẽs cognoscunt qualiter omnia sint ordinatissima. ergo non oẽs [h] cognoscunt legem æternã. ¶3 Præt. * Aug. dicit in lib. de uera relig. φ lex æterna est, de qua hoĩes [h] iudicare non p̃nt: sed sicut in 1. * Ethic. dicitur, Vnusquisq; bene iudicat, quæ cognoscit. ergo lex æterna non est nobis nota.

* Li.1.c 6. circa me. tom.1. *Cap.31. non longe a fine tom.1. *Cap.3 a med.

SED CONTRA est, quod † Aug. dicit in li. de lib. arbit. φ æternæ legis notio nobis impressa est.

†lib.1.c.6. non procul a fine tom.1.

RESP. Dicẽdũ, φ dupliciter aliq̃d cognosci põt. Vno mõ in seipso: alio mõ in suo effectu, in quo aliqua siĩtudo eius inuenit̃. sicut aliquis nõ uidẽs Solẽ in sua suƀa, cognoscit ipsũ in sua irradiatione. Sic igit̃ dicendũ est, φ legẽ æterna nullus [d] põt cognoscere, ſm quod in seipsa est, nisi solus Deus, & beati, qui Deũ p essentiã uident: sed [m] oĩs creatura rõnalis ipsam cognoscit ſm aliquam eius irradiationem, uel maiorẽ, uel minorẽ. [n] Oĩs.n. cognitio ueritatis est q̃dã irradiatio, & participatio legis æternæ, q̃ est ueritas incõmutabilis, ut * Aug. dicit in li. de uera religione. Veritatem aũt oẽs aliqualiter cognoscunt, ad minus quãtũ ad principia cõia legis naturalis: in alijs uero quidã plus, & q̃dam minus participant de cognitione ueritatis, & ſm hoc & plus, uel minus cognoscũt legẽ æternã.

D.482. *Concl.* *Ca.18. circa prin & ca.31.to.1

AD PRIMVM ergo dicẽndum, φ ea quę sunt Dei, in seipsis quidem cognosci à nobis non possunt, sed tamen in effectibus suis nobis manifestantur, secundum illud Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quę facta sunt, intellecta conspiciuntur.

AD II. dicendum, φ legem æternam etsi unusquisq; cognoscat pro sua capacitate ſm modum

prædictum

prædictum, nullus tñ eã cõprehendere põt. Nõ.n. A totaliter manifeſtari põt ꝑ ſuos effectus: & iõ non oportet, ꝙ quicunque cognoſcit legem æternam ſm modum prædictum, cognoſcat totum ordinẽ rerum, quo omnia ſunt ordinatiſſima.

Ad iii. dicendũ, ꝙ iudicare de aliquo põt intelligi dupliciter. Vno mõ, ſicut uis cognitiua diiudicat de proprio obiecto, ſm illud Iob 12. Nonne auris uerba diiudicat, & fauces comedẽtis ſaporem? Li.1.Ethi. c.3.a me. & ſm illum modum iudicij * Philoſophus dicit, ꝙ unuſquiſque bene diiudicat quæ cognoſcit, iudicãdo ſ. an ſit uerum, quod proponitur. Alio modo ſecundum quod ſuperior iudicat de inferiori quodã B practico iudicio, an ſ. ita debeat eſſe, uel non ita: & ſic nullus poteſt iudicare de lege æterna.

Articvlvs iii.

Vtrum omnis lex à lege æterna deriuetur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr ꝙ non omnis lex à lege æterna deriuetur. Eſt.n. quędam lex fomitis, ut * ſup. dictũ eſt, [h] ipſa aũt non deriuatur a lege diuina, quæ eſt lex æterna. ad ipſam C enim ꝑtinet prudẽtia carnis, de qua Apoſtolus dicit ad Romanos 8. quòd legi Dei non poteſt eſſe ſubiecta. ergo nõ omnis lex procedit a lege æternã.

¶2 Præt. A lege æterna nihil iniquũ procedere põt, quia ſicut * dictũ eſt, lex æterna eſt ſm quã iuſtũ eſt, ut oia ſint ordinatiſſima: ſed quędam [h] leges ſunt iniquę, ſm illud Iſa.10. Væ, qui cõdunt leges iniquas. ergo nõ om D nis lex procedit a lege æterna.

¶3 Pręt. Aug. dicit in 1. de li. arbi. ꝙ lex, q̃ populo regendo ſcribit, recte multa [h] ꝑmittit, quę ꝑ diuinã ꝓuidentia uindicant: ſed rõ diuinæ ꝓuidentię eſt lex ęterna, ut * dictũ eſt. ergo nec ẽt ois lex recta [h] ꝓcedit a lege ęterna.

Sed contra eſt, quod prouer. 8. diuina Sapiẽtia dicit. Per me reges regnant, & legũ cõditores iuſta decernunt: ratio aũt E diuinę ſapientiæ eſt lex ęterna, ut * ſup. dictum eſt. ergo omnes leges à lege æterna procedunt.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut * ſup. dictum eſt, Lex importat rationem quãdam directiuam actuũ ad finem. In omnib. autem mouentibus ordinatis, oportet ꝙ uirtus ſecundi mouentis deriuetur a uirtute mouẽtis primi: qa mouens ſecundum non mouet, niſi inquantum mouet a primo. A unde in omnibus gubernantib. idẽ uidemus, ꝙ rõ gubernationis a primo gubernante ad ſecũdos deriuatur: ſicut rõne eorũ, quę ſunt agenda in ciuitate, deriuatur à rege ꝑ pręceptum in inferiores adminiſtratores. Et in artificialibus ẽt rõ artificialium actuũ deriuatur ab architectore ad inferiores artifices, q manu operantur. Cum ergo lex ęterna ſit ratio gubernationis B in ſupremo gubernãte, neceſſe eſt, ꝙ omnes rõnes gubernationis, q̃ ſunt in inferiorib. gubernantibus, à lege ęterna deriuentur. Hmõi aũt rõnes inferiorum gubernantium, ſunt q̃cunque alię leges ꝑter ęternam: vñ [a] omnes leges inquantũ participant de rõne recta, intm̃ deriuantur a lege ęterna. [a] Et ꝑꝑ hoc * Aug. dicit in 1. de lib. arb. ꝙ in temporali lege nihil eſt iuſtum, ac le- C gitimum, quod nõ ex lege ęterna homines ſibi deriuauerunt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ fomes habet rõnẽ legis in homine, inquantum eſt pœna conſequens diuinam iuſtitiam: & ſecundum hoc manifeſtum eſt, ꝙ deriuatur a lege ęterna. Inquantum uero inclinat ad peccatum, ſic ꝯriatur legi Dei, & non habet rationem legis, ut ex * ſupradictis patet. q.91.ar.

Ad ii. dicendum, ꝙ lex humana intantum habet rõnem legis, inquantum eſt ſecundum rõnem rectam, & ſecundum hoc manifeſtum eſt, ꝙ à lege ęterna deriuatur; inquantum uero à ratione re- D cedit, ſic dicitur lex iniqua, & ſic non habet rationem legis, ſed magis uiolentię cuiuſdam. Et tamẽ in ipſa lege iniqua, inquantum ſeruatur aliquid de ſimilitudine legis propter ordinẽ poteſtatis eius, qui legem fecit, ſecundum hoc etiam deriuatur à lege ęterna. Omnis enim poteſtas a domino Deo eſt, ut dicitur Rom. 13.

Ad iii. dicendũ, ꝙ lex humana dr̃ aliqua ꝑmittere, non quaſi, ea approbãs, ſed quaſi ea, dirigere nõ potẽs. Multa aũt dirigunt lege diuina, q̃ dirigi non pñt lege humana: plura.n. ſubduntur cauſę ſuperiori, q̃ inferiori. vñ hoc ipſum, ꝙ lex humana E non ſe intromittit de his, quę dirigere non poteſt, ex ordine legis æternę prouenit. Secus autẽ eſſet, ſi approbaret ea, quę lex ęterna reprobat: unde ex hoc non hr̃, ꝙ lex humana non deriuetur a lege ęterna, ſed quòd non perfecte eam aſſequi poſſit.

SVP. QV. XCIII. ART. III.
Medina ar. 3.

494 *Porrecta per totum.* Omiſſo 1. ar. cuius difficultates 1 prima parte claræ ſunt: & ſecũdo, qa clarus eſt: in tertio dubium occurrit: quia author q.91.ar.6 deficere vĩ ab intẽto, aut falſum dicere, cũ dicit rõnes inferiorũ gubernantiũ ſunt, q̃cunq; aliæ leges ꝑter æternã. Si nãq; de oĩ lege ꝑter æternã loqtur, falſum dicit: qa lex diuina non eſt rõ inferioris gubernatoris, ſed Dei, & eſt alia ab æterna, ut patet in art. præc. arg. 2. q.91. Si aũt non intẽdit de lege diuina, nõ hr̃ concluſio intẽta, ſ. quòd omnis lex ab æterna deriuatur.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ author intendit ẽt de lege diuina, ꝙ deriuat ab ęterna, quia ponit Cap.5. circa fi. to.1. ipſam eſſe ꝑ participationẽ legis æternę, vt expreſſe patet ſuperius 1 q.91. ar.4. ad tertiũ, ubi dixit. Et iõ ſuperadditur lex diuinitus data, ꝑ quã lex art.2. huius quæſ. æterna participat aliori mõ. Nec eſt uerũ, ꝙ lex diuina non ſit rõ inferiorũ gubernantiũ: qm̃ lex diuina nõ dr̃ diuina a ſubiecto, tanq̃ ſit aliqd ĩ Deo, ſola.n. lex ęterna eſt formaliter in art.1. huius quęſ. Deo, ſed dr̃ diuina ab authoritate, a mõ, & a fine. Eſt namque a q.90. ar.1 2. & 3. Deo ſupernaturaliter data ad ducendũ in Deũ ſupernaturalem finẽ: & eſt lex diuina, rõ ſupernaturalis data homini, ut ſeipſũ gubernet, & ꝓprie ea eſt rõ inferiorum gubernantiũ, ſ. hominũ non ab eis adinuenta, ſed a Deo ſuſcepta. Et de lege æterna patet Actuũ 7. Accepiſtis legẽ in diſpoſitionẽ angelorũ: de noua aũt inferius habebit, ꝙ eſt ipſa gratia Spiritus ſancti. Neutrum aũt horũ eſt in Deo, niſi cauſaliter: ſed in hominis anima utrãque, primũ per intellectum, & memoriã, ſecundũ per eſſentiã animæ, & uoluntatẽ. Et per hoc patet, ꝙ tã lex æterna, q naturalis, & diuina, ſit rõnis ordinatio ad bonum cõe a Deo, qui curam habet cõitatis, ꝓmulgata. Et inter æternã, & alias hæc eſt differẽtia, ꝙ æterna eſt in Deo, ac per hoc eſt ipſe Deus: aliæ aũt non *Conclu.* ſunt in Deo, ſed effectus eius in creaturis rationalibus: ac per hoc illa eſt cauſa, cæteræ ſunt participationes Cap.5. & 6. tom.1. illius: illa æterna, ceteræ temporales.

Articvlvs iiii.

Vtrum neceſſaria & æterna ſubijciantur legi æternę.

Medina ar. 4.

495 *Porrecta per totum.* 1.q.22.ar.2.ad 3. & ar.4.ad 3 & q.103.ar.1.ad 3. Et 2.2.q.49.ar.6.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ neceſſaria, & ęterna ſubiiciantur legi ęternę. Oẽ.n. quod [h] rationabile eſt, rationi ſubditur: ſed uoluntas diuina eſt rõnabilis, cũ ſit iuſta. ergo rõni ſubditur: ſed lex ęterna eſt ratio diuina. ergo uoluntas

Dei subdit legi æternæ: uolūtas āt Dei ē aliqd æternū. ergo ēt æterna, & necessariā legi æternę subdūt.

¶2 Præt. Quicquid subijcit regi, subijcit legi regis: Filius aūt, ut dr̄ 1. ad Cor. 15. subiect* erit Deo, & Patri, cum tradiderit ei regnum. ergo Filius, qui est æternus, subijcitur legi æternæ.

¶3 Præt. Lex æterna est rō diuinæ prouidētiæ: sed multa necessaria subdunt diuinæ puidētię, sicut pmanentia substantiarū incorporaliū, & corporū cælestiū. ergo legi æternæ subdunt ēt necessaria.

SED CONTRA. Ea, q̄ sunt necessaria, impossibile est aliter se hre, vñ cohibitione non indiget: sed imponit hoīni lex, ut cohibeat à malis, ut ex* supradictis patet. ergo ea q̄ sūt necessaria, legi ñ subdūtur.

q. 90. a. 1. ad 1. & q. 92. ar. 2. ar. 1. hu* quæst.

RESP. Dicendū, q sicut * s. dictū est, lex æterna est rō diuinæ gubernationis. Quæcunq; ergo diuinæ gubernationi subdunt, subijciunt ēt legi æternæ: quæ uero gubernationi æternæ nō subdunt, neq; legi æternæ subdunt. Horū āt distinctio attēdi pōt ex his, q circa nos sūt. Humanæ.n. gubernatiōi subdūt ea, q̄ p hoīes fieri psit: q̄ uero ad naturā hois ptinēt, nō subdunt gubernationi humanæ s. q hō habeat animā, uel manum, aut pedes. Sic igit legi æternæ subduntur oīa, q̄ sunt in reb. a Deo creatis siue sint cōtingētia, siue sint necessaria: ea uero, q̄ ptinent ad naturā, uel essentiā diuinam, legi æternæ non subdunt, sed sunt realiter ipsa lex æterna.

Concl. m.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q de uolūtate Dei duplr possum* loq. Vno mō, quātū ad ipsam uolūtatē: & sic cū uolūtas Dei sit ipsa essētia eī, ñ subdit gubernatiōi diuinæ, neq; legi æternæ, sed idē ē qd lex æterna. Alio mō possum* loq d uolūtate diuina, quātū ad ipsa, q̄ De* vult circa creaturas, q̄ qdē subiecta sūt legi æternæ, īquātū horū rō ē i diuina sapiētia, & rōne horum uolūtas Dei dr̄ rōnabilis: alioqn rōne suipsius magis est dicenda ipsa rō.

AD II. dicēdū, q Fili* Dei ñ ē a Deo factus, sed naturalr ab ipso genit*: & iō nō subdit diuinæ puidētię, aut legi æternæ, sed magis ipse ē lex æterna p quādā appropriationē, ut patet p* Aug. li. d vera relig. Dr̄ aūt esse subiectus Patri rōne humanæ naturę, sēm quam et Pr̄ dr̄ esse maior eo. Tertiū cōcedimus, quia procedit de necessariis creatis.

Cap. 31. vi de* ect 1.

AD III dicēdū, q sicut* Philosoph* dr̄ i 5. Met. Quędā necessaria hñt cām suę necessitatis, & sic hoc ipsum q ipōle est ea aliter se hre, hñt ab alio: & hoc ipsū ē cohibitio qdā efficacissima. Na q̄cūque cohibent in cōi, intantum cohiberi dñr, inquatum non possunt aliter facere, quàm de eis disponat.

Te. 6. 1. 3.

496 Porrecta per totum. 1. q. 22. ar. 2. Et 1. di. 39. q. 2. artic. 2. cor. Et 3. contra ca. 71. fin. 72. & 73. Et ver. q. 5. ar. 3. & 4. Et op. 3. ca. 132. vsq; 136. Et op. 15. ca. 12. vsque 16 Et lob 11.

SVP. QV. XCIII. ART. V. Fe. 3. cont. ge. 71. 72. 73 Medina ar. 5.

In ar. 4. 5. & 6. eiusdē qōnis n hui aliud occurrit scribēdū, nisi q in ... annotes illud. Nullus, pprie loquēdo, suis actib. legē īponit, & hoc p dictū cultate illa utrū ... ceps subdat legibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum naturalia contingentia subsint legi æternæ.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr q naturalia cōtingētia nō subsint legi æternę. Promulgatio.n. est de rōne legis,* ut s. dictū est: sed pmulgatio non pōt fieri nisi ad creaturas rōnales, qbus pōt aliqd denūciari: ergo solę creaturę rationales subsunt legi æternę. non ergo naturalia contingentia.

*q. 90. a. 4

¶2 Præt. Ea, q̄ obediūt rōni, participant aliqualr rōne, ut dr̄ in 1.† Eth. Lex aūt æterna ē rō summa, ut* s. dictum est. cum igitur naturalia cōtingentia non participent aliqualr rōne, sed penitus sint irrationabilia, uidetur q non subsint legi æternę.

†Cap. vlt. to. 5. *Ar. 2. huius quęst.

¶3 Præt. Lex æterna ē efficacissima: sed i naturalib. cōtingētib. accidit defect*, ñ ergo subsūt legi æternę.

SED CONTRA est, qd dicitur Prouerb. 8. Quando circūdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos.

RESP. Dicēdū, q alr est de lege hois dicendū, & alr de lege æterna, q̄ ē lex Dei. Lex.n. hoīs nō se extēdit, nisi ad creaturas rōnales, q̄ homini subiiciūtur. Cuius rō est, q a lex est directiua actuū, q̄ cōueniunt subiectis gubernationi alicuius: vnde nullus pprie loquendo, suis actib. legē īponit. Quęcūq; āt agunt circa usū rerū irrōnaliū homini subditarū, agunt p actū ipsi* hois mouētis hmōi res. nam hmōi irrōnales creaturę ñ agūt seipsas, sed ab aliis agunt, ut* s. habitū est, & iō reb. irrōnalib. hō legē imponere nō pōt quātūcunq; ei subiiciant: rebus aūt rōnalibus sibi subiectis pōt imponere legē, inquantū suo pcepto, uel denūciatione quacūq; imprimit mēti earū quādā rlam, q̄ est principiū agendi. Sicut aūt hō imprimit denūciādo quoddā interius principiū actuū homini sibi subiecto: ita etiā Deus imprimit toti naturę principia propriorum actuū. & iō p hunc modū Deus dr̄ pcipere toti naturę, sm illud ps. 148. Pręceptū posuit, & nō pteribit. & p hāc et rōnem oēs motus, & actiones totius naturę, legi æternę subdunt. Vñ alio mō creaturę irrōnales subdunt legi æternę, inquātū mouētur a diuina prouidentia: non autem per intellectū diuini pręcepti, sicut creaturę rationales.

q. 1. art. 2 — Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q hoc mō se hēt impssio actiui principij intrinseci, quātū ad res naturales, sicut se hēt pmulgatio legis, quantū ad hoīes: q a p legis pmulgationē imprimit hoīb quoddam directiuū principiū humanorū actuū, ut dictū ē.

In corp. ar.

AD II. dicēdū, q creaturę irrōnales ñ participāt rōe humana, nec ei obediūt: participāt tñ p modū obedientiæ rōe diuina. Ad plura.n. se extēdit uirt* rōnis diuinæ, q uirt* rōis humanę. Et sicut mēbra corporis humani mouent ad īperiū rōis, ñ tñ participāt rōne, q a nō hñt aliquā apphensionē ordinatā ad rōnem: ita ēt creaturæ irrationales mouentur à Deo, nec tamen propter hoc sunt rationales.

P. p. q. 22. artic. 2. * Ar. 3. huius quęst.

AD III. dicendū, q defectus, q accidūt in reb. naturalib, q uis sint pter ordinē cārum particulariū, nō tñ sunt pter ordinē cāræ uniuersaliū, & pcipue causæ primę, q̄ Deus est, cuius prouidentiam nihil subterfugere pōt, ut in 1.* dictū est. Et q a lex æterna est rō diuinæ prouidentiæ, ut* dictum est: ideo defectus rerum naturalium legi æternæ subdūtur.

497 Porrecta per totum. 1. q. 22. a. 2. cor. & ad 2. Et 1. di. 39. q. 2. artic. 2. cor. ad 5. Et 3. con. ca. 64. 90. 111. & 112. Et ver. q. 6. 5. artic. 5. Et opu. 3. ca. 141.

ARTICVLVS VI.

Fer. 3. cont c. 64. 90. 111. 112. Medina ar. 6

AD SEXTVM sic proceditur. Vr q nō omnes res humanæ subiciātur legi æternæ. Dicit.n. Apostolus ad Gal. 5. Si Spiritu Dei ducimini, non estis sub lege: sed uiri iusti, qui sunt filij Dei per adoptionem,

ptionem, spiritu Dei aguntur, secundū illud Ro.8. Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. ergo nō omnes homines sunt sub lege æterna.

¶2 Præt. Apostolus dicit ad Ro.8. Prudentia carnis inimica est Deo, legi.n. Dei nō subiecta nō ē: sed multi hoīes sunt, in qb. prudētia carnis dominat̄. ergo legi ęternę, q̄ ē lex Dei, nō subiiciuunt oēs hoies.

*Li.1.c.6. circa me diū, to.1.

¶3 Præt. *August. dicit in 1. de lib. arb. ꝙ lex æterna est, qua mali miseriam, boni uitam beatā meren tur: sed hoīes iam beati, uel iam damnati non sunt in statu merendi. ergo non subsunt legi æternæ.

†Cap.12. circa fi. to.5.

SED CONTRA est, qđ †Aug. dicit 19. đ ci. Dei. Nullo mō aliqđ legib. summi Creatoris ordinationiq; B subtrahit, a quo pax uniuersitatis administratur.

Ar. præc.

RESP. Dicendum, ꝙ duplex est modus, quo aliquid subdit̄ legi æternæ, ut ex * supradictis patet. Vno mō, inquantū participat̄ lex æterna ꝑ modū cognitionis. Alio mō, ꝑ modū actionis, & passionis, inquātū participatur ꝑ modū interioris principij motiui: & hoc secūdo mō subdunt̄ legi ætern ę irrōnales creaturæ, ut * dictū est. Sed qa rōnalis na tura cū eo, quod est cōe oibus creaturis, habet aliquid sibi ꝑpriū inquantū est rōnalis: iō ẜm utrūq; modū legi æternę subdit̄, quia & notionem legis æternæ aliquo mō habet, ut * s. dictū est: & iterum C unicuiq; rōnali creaturæ inest naturalis inclinatio ad id, quod est consonū legi ęternæ. Sumus.n. innati ad habendū uirtutes, ut dr̄ in 2. * Ethi. Vterq; tñ modus imꝑfectus qdē est, & quodamō corruptus in malis, in qb. & inclinatio naturalis ad uirtutem deprauat̄ ꝑ habitū uitiosum: & iterū ipsa naturalis cognitio boni in eis obtenebrat̄ ꝑ passiones, & habitus peccatorū. In bonis aūt uterq; modus inuenit̄ ꝑfectior, qa & sup. cognitionē naturalē boni superadditur eis cognitio fidei, & sapientiæ: & s̄. naturalē inclinationem ad bonū, superadditur eis interius motiuū gratiæ, & uirtutis. Sic igit̄ * boni ꝑfe- D ctæ subsunt legi ęternæ, tanq̄ sp ẜm eam agentes: mali aūt subsunt quidē legi ęternæ, imꝑfectæ qdē quantū ad actiones ipsorū, prout imꝑfecte cognoscunt, & imꝑfecte inclinantur ad bonū: sed quātū deficit ex parte actionis, suppletur ex parte passionis, prout. s. intantum patiunt̄, quod lex ęterna dictat de eis, inquantum deficiunt facere, quod legi æternæ conuenit. * unde Aug. dicit in 1. * de li. arb. Iustos sub æterna lege agere existimo. & in * lib. de catechizandis rudibus dicit, ꝙ Deus ex iusta miseria animarū se deserentium conuenientissimis legibus iferiores partes creaturæ suæ nouit ordinare. E

Ar. præc.

Ar.2. huius quæst.

Cit. prin- cip. lib.

Concl. m.

Cap.6. circa me. t.1 *ca.18. in ter finē, & med. to.4.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ illud uerbū Apostoli pōt intelligi dupl'r. Vno mō, ut esse sub lege intelligat̄ ille, q nolēs oblōnē legis subdit̄ quasi cuidā pōderi. unde * gl. ibidē dicit, ꝙ sub lege est, q timore supplicij, qđ lex minat̄, nō amore iustitiæ à malo opere abstinet: & hoc mō spirituales uiri nō sunt sub lege, qa ꝑ charitatē, quā Spiritus sanctus cordib. eorū infundit, uoluntarie id, ꝙ legis est, implent. Alio mō pōt ēt intelligi inquantū hoīs opera, q Spiritu sancto agit, magis dr̄ esse opera Spiritus sancti, q ipsius hois. vñ cū Spiritus sanctus nō sit sub lege, sicut nec Filius, ut * supra dictum est,

Glo. ordi. ibid. & sumitur ex August. ar.4. ad 2

A sequitur ꝙ hmōi opera inquantum sunt Spiritus sancti nō sint sub lege: & huic attestat̄ qđ Apostolo. dicit 2. ad Cor.3. Vbi Spiritus domini, ibi libertas.

AD II. dicendum, ꝙ prudentia carnis non pōt subiici legi Dei ex parte actionis, quia inclinat ad actiones contrarias legi diuinæ: subiicitur tamen legi Dei ex parte passionis, quia meret̄ pati pœnā secundū legem diuinæ iustitiæ. Nihilominus tamē in nullo homine ita prudentia carnis dominatur, ꝙ totum bonum naturæ corrumpatur: & ideo remanet in homine inclinatio ad agendum ea, quę sunt legis ęternę. Habitum est enim * supra, quòd q.85.ar.2 peccatum non tollit totum bonum naturæ.

AD III dicendū, ꝙ idem est, ꝑ quod aliquid cōseruatur in fine, & ꝑ quod mouetur ad finem: sicut corpus graue grauitate quiescit in loco inferiori, per quam ēt ad locum ipsum mouetur. Et sic dicendū est, ꝙ sicut ẜm legem ęternā aliqui merent̄ beatitudinē, uel miseriam: ita per eandem legem in beatitudine, uel miseria conseruantur, & secundum hoc beati, & damnati subsunt legi ęternę.

QVAESTIO XCIIII.

De lege naturali, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de lege naturali.

ET circa hoc quęruntur sex.

¶Primo, Quid sit lex naturalis.

¶Secundo, Quæ sint pręcepta legis naturalis.

¶Tertio, Vtrū omnes actus uirtutum sint de lege naturę.

¶Quarto, Vtrum lex naturalis sit una apud omnes.

¶Quinto, Vtrum sit mutabilis.

¶Sexto, Vtrū possit a mente hominis deleri.

SVP. QV. XCIIII.
Medina ar.1.

IN q.94. primo notandū est ꝑ intellectu multorū articulorum eō ter, deinde sigillatim dicetur. In cō igitur scito, ꝙ quemadmodū in speculatiuis sūt prima principia cōmunissima, i. uenientur pt prima principia ꝑ se nota in Geometria, & Arithmetica &c. ita sunt practicis pręter cōssima pcepta prima. s. esse bonū prosequendum, malum esse uitandum, sunt ꝑpria pcepta, ēt prima in illo ordine, ita ꝙ secundū ordinemque inclinationis naturæ sis gradū sunt aliqua pcepta prima, vt principia propria ꝑ se nota, & reliqua pręcepta secunda, vt conclusiones ex eis dependentes. v.g. In homine sunt tres inclinationes naturales, scilicet ad esse, & uiuere, ad generationem, & ad rationalitet. se habendū ad se, & alios. prima pcepta in singulis inclinationibus sunt de fine primatio illius habendo, cō seruando, consequēdo, & de illius contrarijs uitandis: secunda autem pręcepta sunt de fine secundo eiusdem inclinationis, & illius contrarie, & facilitatē, & difficultate pbēdus primatio sui, v.g. lo inclinationes nostra

Porrecta per totum. Cap.5.

p.p.q.79. artic. 12.

ar.5. huius quæst.

Cap. 11. Paulo a princ. t.6

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex naturalis sit habitus.

AD PRIMVM sic ꝑcedit. Vr̄ ꝙ lex naturalis sit hitus: qa vt * Philosophus dicit in 2. Ethic. tria sunt in aīa, potētia, hitus, & passio: sed naturalis lex nō ē aliqua potētiarum aię, nec aliqua passionū, ut patet enumerādo ꝑ singula. ergo lex naturalis ē hit'.

¶2 Pręt. Basilius dicit, ꝙ cōsciētia, siue synderesis, * est lex itellis nr̄i, qđ non pōt intelligi, nisi de lege naturali: sed synderesis est hitus quidā, ut i primo * habitū est. ergo lex naturalis est habit'.

¶3 Pręt. Lex naturalis ꝑ sp in homine manet, ut * infra patebit: sed non semper ratio hominis, ad quā lex pertinet, cogitat de naturali lege. ergo lex naturalis non est actus, sed habitus.

SED CONTRA est, * quod Aug.

Cap. 11. circa prin. to.6. esse & uiuere, comedere, nō comedere. ptinent ad prima pcepta: qa comestiōe cō seruatur uita, quę est primarius finis illi⁹, & nō comedendo, absque dubio destruit. Tali aūt cibo uel potu uti, quibus hō ad pfō, titudinē uitæ, q est finis secundarius eiusdē verē, ptinet ad secūdaria pcepta eiusdē inclinationis, ad q ēt spectat moderamē cibi, potus, & exercitij, qbus facilius uita conseruatur, & hoīd cōtraria, iuxta doctrinā authoris in 1. Sen. di. 33. q. 1. Propter qd q.90. ar.1. ad 2. qñ legis aliqd esse cōtra prima pcepta legis naturæ, nō recurras statim ad cōmunissima pcepta, quæ sunt prima simpliciter, sed recipe, et qua materia est sermo, & curre ad pcepta prima in illo ordine, & immediate primarū finē nō quo ad bñ esse, sed quo ad esse, pspicies quid uetitum habeat, quæ legis &c. Et qm principia prima in tali ordine reducuntur ad prima simpliciter, & dependet ab eis, & defendūtur ab illis: & tñ sut principia prima in tali ordine, licet secundū se sint p se nota, si oportet esse p se nota quo ad nos, ac p hoc contingit, quæ sunt secū dū se principia per se nota, esse quo ad nos conclusiones: ideirco prima pcepta ppria illi inclinationi ad uiuere, appellātur, qñque conclusiones, uel quasi cōclusiones, & secūdaria pcepta respū primorū simpliciter, & quo ad nos.

Cōclusionis pars

Cōclusionis pars

¶ Ad singulos aūt articulos deueniēdo, in pmo mādato memoratur, q synderesis ē habitus legis naturalis, nō lex ipsa, ppriè loquēdo. in secūdo, qd omnia pręcepta legis naturæ radicātur in uno primo, rōne cuius dr lex una. In tertio, q actus secundū suā spēm uocātur materialiter sumpti. v.g. comedere in cœna, aut prandio gallinam, est actus uirtuosus uni, & uitiosus alteri, & sic de alijs. In quarto, q resolutio doctrinę authoris ex calce corporis attieu

dicit in li. de Bono.* cōiugali, q F habitus est, quo aliqd h agit cū opus est: sed naturalis lex nō est hmōi. est. n. in paruulis, & dānatis, q per eam agere non pñt. ergo lex naturalis nō est habitus.

Resp. Dicendū, q aliqd pōt dici esse hītus dupłr. Vno mō, ppriè, & essentiałr, & sic lex naturalis nō est hītus. Dictū ē. n.* s. q lex naturalis est aliqd p rōnē constitutū: sicut ēt ppositio est quoddā opus rōnis. nō ē aūt G idē qđ qs agit, & quo qs agit: aliqs. n. p habitū Grammaticæ agit orōnē congruā. Cū igiť habitus sit quo qs agit, m non pōt esse, q lex aliqua sit habitus ppriè, & essentiałr. n Alio mō pōt dici habitus id, q habitu teneť, sicut dř fides id, q fide teneť: & hoc mō, qa pcepta legis naturalis, qñque considerant in actu à rōne, qñq; aūt sunt in ea hītualiter tm, p ſm hunc modū pōt di- H ci, quod lex naturalis sit hitu: q sicut ēt principia indemonstrabilia in speculatiuis nō sunt ipsi habitus principiorum, sed sunt principia, quorum est habitus.

Ad primum ergo dicendū, q Philosophus intēdit ibi inuestigare genus uirtutis. & cū manifestū sit, q uirtus sit quoddam principiū actus, illa tm ponit, q sūt principia humanorū actuū, scilicet potētias, habitus, & pas- I siones. Præter hæc aūt tria sunt qdā alia in aīa, sicut qdā actus, ut uelle est in uolente, & ēt cognita sunt in cognoscēte, & pprietates naturales aīæ isunt ei, ut immortalitas, & alia hmōi.

Ad II. dicendū, q synderesis dř lex intellectus nři, inquātum est habitus continens pcepta legis naturalis, quæ sunt prima principia operum humanorū.

Ad III. dicendū, q rō illa cō- K cludit, q lex naturalis habitualiter tenetur, & hoc cōcedimus.

Ad id uero quod in ɔriū obijcitur, dicendū, q eo quod habitualiť inest, qñque aliquis uti nō pōt pp aliquod impedimentū, sicut hō non pōt uti habitu sciētiæ pp somnū: & silř puer non pōt uti habitu intellectus principiorū, uel ēt lege naturali, q ei habitualiter inest, propter defectum ætatis.

Articulus II.

Vtrum lex naturalis contineat plura, præcepta, uel unum tantum.

Medina ar. 2.

Ad secundum sic proceditř. Vř q lex naturalis non cōtineat plura præcepta, sed unū tm. Lex. n. continetur in genere præcepti, ut* sup. habitum est. si igitur essent h multa præcepta legis naturalis, sequeretur q ēt essent multæ leges naturales.

¶ 2 Præt. Lex naturalis consequitur hominis naturā: sed humana natura est una ſm totū, licet sit multiplex ſm partes. aut ergo est h unum pceptum tm legis naturæ pp unitatem totius, aut sunt multa secundū multitudinem partiū naturæ humanæ: & sic oportebit q ēt ea, h quę sunt de inclinatione cōcupiscibilis, ptineant ad legem naturalem.

¶ 3 Præt. Lex est aliquid ad rationem pertinens, ut* sup. dictum est: sed ratio in homine est h una tantum. ergo solum unum præceptum est legis naturalis.

q6. 90. & 92. ar. 2. li sumenda, est qm. s. rectitudo I pprijs cō clusionibus naturalis legis nō est eadem apud oēs. s. pp defectū in paucioribus. & caue ne misceas ius humanū, sed infra latitudinem naturalis iuris, uel cōtra aut pter illud, motař, & discurre. In quinto, q ppriè loquiť de primis pceptis, & secundis. Nō solū nāq; prima simpliciter, sed prima in quolibet ordine sunt Imutabilia oīno, salua tñ dispēsatione diuina, uel sra d ffusius patebit, cui natura omnis subiecta est. In sexto aūt articulo secundaria pcepta ēt p primis principijs I tali ordine supponūt, & delebilia dřr a cordibus hominū, quæ nō apud oēs p se nota sunt ut pcepta prima simpliciter. Ex tali namque ignorātia emanat illud. Omnes in iquis flatuli lupiter esse piums.

Porrecta per totum.

q.90. art. 1.

Sed contra est, quia sic se habent pręcepta legis naturalis in homine quantum ad operabilia, sicut se habent prima principia in demonstratiuis: sed prima principia indemonstrabilia sunt plura. ergo etiam pręcepta legis naturæ sunt plura.

Respon. Dicendum, q sicut * sup. dictum est, pcepta legis naturę hoc mō se habent ad rationem practicam, sicut principia prima demōstrationum se habent ad rationem speculatiuam: utraq;. n. sunt quædam principia per se nota. Dř aūt aliquid per se notum dupliciter. Vno modo secundum se: alio mō, quo ad nos. Secundum se quidem quælibet ppositio dř per se nota, cuius prædicatum est de ratione subiecti: contingit tñ q ignoranti diffinitionem subiecti, talis propositio non erit per se nota, sicut ista propositio. Homo est rationale, est per se nota ſm sui naturam: quia qui dicit hominem, dicit rationale, & tamen ignoranti quid sit homo, hæc propositio non est p se nota: & inde est, q sicut dicit* Boet. in lib. de Hebdomad. Quędā sunt dignitates, uel ppositiones p se notæ cōiter omnibus: & hmōi sunt illæ propositiones, quarum termini sunt omnibus noti, ut, Omne totum est maius sua parte. &, Quæ uni, & eidē sunt ęqualia, sibi inuicem sunt æqualia. Quędam uero ppositiones sunt per se notę solis sapientib. qui terminos propositionum intelligūt qd significent: sicut intelligēti, q angelus nō est corpus, p se notū est, q non est circūscriptione in loco, qđ nō est manifestū rudibus, q hoc non capiunt. In his aūt quæ in apprehensione hominū cadunt, quidā ordo inuenit. Nā illud qđ primo cadit in apprehensione, est d ens, cuius intellectus includit in omnibus quæcunq; quis

q.90. ar. 1. ad 2. & q. 91. art. 3.

In lib. An omne qd est, bonū sit cū nō sit.

D. 548. 564. 565.

apprehen-

apprehendit. & iõ primum principium indemonstrabile est, q̃ nõ est simul affirmare, & negare, qđ fundatur s. rõnem entis, & non entis, & super hoc principio oĩa alia fundantur, ut dr̃ in 4.* Meta. Sicut aũt ens est primum, quod cadit in apprehẽsione simpliciter, ita bonum est primũ, quod cadit in apprehensione practicæ rõnis, q̃ ordinat ad opus. Omne.n. agẽs agit pp finem, qui hẽt rõnem boni: & iõ primũ principium in rõne practica est, quod fundat s. rõnem boni, quæ est, Bonũ est, quod oĩa appetunt.** Hoc est ergo primũ pceptum legis, q̃ bonũ est faciendũ, & prosequẽdũ, & malũ uitãdũ: & sup hoc fundant oĩa alia pcepta legis naturę,* ut. s. oĩa illa facienda, uel uitanda ptineant ad pcepta legis naturæ, q̃ rõ practica naturaliter apprehẽdit esse bona humana. Quia uero bonũ hẽt rõnẽ finis, malũ aũt rõnem contrarij: inde est, q̃ oĩa illa, ad q̃ hõ hẽt naturalem inclinationẽ, rõ naturaliter apprehendit ut bona, & p consequens ut opere prosequenda, & contraria eorũ ut mala, & uitãda: ẽm igit ordinem inclinationũ naturaliũ, est ordo pceptorum legis naturæ. Inest.n. primo inclinatio hoĩ ad bonum ẽm naturã, in qua cõicat cum oĩbus substantijs, prout. s. q̃libet substãtia appetit conseruationẽ sui esse ẽm suã naturã: & ẽm hanc inclinationẽ ptinent ad legẽ naturalẽ ea, p q̃ vita hoĩs conseruat, & contrariũ impedit. Secundo inest hoĩ inclinatio ad aliqua magis spãlia ẽm naturam, in qua cõicat cũ cæteris aĩalibus: & ẽm hoc dicuntur ea esse de lege naturali, q̃ natura oĩa aĩalia docuit, ut est cõmistio maris & fęminæ, & educatio liberorũ, & similia. Tertio modo inest hoĩ inclinatio ad bonũ ẽm naturã rõnis, q̃ est sibi propria: sicut hõ hẽt naturalem inclinationẽ ad hoc, q̃ ueritatẽ cognoscat de Deo, & ad hoc q̃ in societate uiuat: & ẽm hoc ad legem naturalem pertinẽt ea, q̃ ad hmõi inclinationem spectant, utpote, q̃ hõ ignorantia uitet, q̃ alios nõ offendat, cum quibus dẽt conuersari, & cętera hmõi, q̃ ad hoc spectant.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ oĩa ista præcepta legis naturæ, inquantum referuntur ad vnum primum pceptum, hñt rõnem unius legis naturalis.

AD II. dicendum, q̃ omnes hmõi inclinationes quarumcunq; partium naturæ humanæ, puta, concupiscibilis, & irascibilis, ẽm quod regulantur rõne, pertinent ad legalem naturalem, & reducunt ad unum primum præceptum, ut * dictum est: & secundum hoc, sunt multa præcepta legis naturæ in seipsis, quæ tamen communicant in una radice.

AD III. dicendũ, q̃ rõ etsi in se una sit, tñ est ordinatiua oĩum, q̃ ad hoĩes spectãt: & ẽm hoc sub lege rõnis continenẽ oĩa ea, quæ rõne regulari põt.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes actus uirtutum sint de lege naturæ.

Medina. ar. 3.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ q̃ nõ oẽs actus virtutum sint de lege naturæ. Quia, ut s. * dictum est, de rõne legis est, ut ordinet ab bonum [b] cõe: sed quidã uirtutũ actũ ordinanẽ ad bonũ priuatũ alicuius, ut patet pcipue ĩ actibus tẽperãtiæ. non ergo oẽs actus uirtutũ legi subduntẽ naturali.

¶ 2 Præt. Oĩa pctã aliquibus uirtuosi actibus opponunẽ. si igit oẽs actus uirtutum sint de lege naturæ, vr̃ ex consequenti, q̃ oĩa peccata sint [b] contra naturam: quod tñ specialiter de quibusdã pctĩs vr̃.

¶ 3 Præt. In his, quæ sunt ẽm naturã, oẽs cõueniũt: sed [b] in actibus uirtutum non oẽs conueniunt. aliquid.n. est uirtuosum uni, quod est alteri uitiosum. ergo non oẽs actus uirtutum sunt de lege naturæ.

SED CONTRA est, qđ * Dã. dicit ĩ 3. li. q̃ uirtutes sũt naturales. ergo & act⁹ uirtuosi subiacẽt legi nãæ.

RESPON. Dicendũ, q̃ de actibus uirtuosis dupliciter loqui possumus. Vno modo inquãtũ sunt virtuosi: alio modo inquantũ sunt tales actus in proprijs spẽbus considerati. Si igiẽ loquamur de actibus uirtutũ inquãtũ sunt uirtuosi, sic oẽs actus virtuosi ptinent ad legẽ naturæ.* dictũ est.n. q̃ ad legem naturæ ptinet omne illud, ad quod hõ inclinatur ẽm suã naturã. Inclinatur aũt unumquodq; naturaliter ad operationẽ sibi conuenientem ẽm suã formã, sicut ignis ad calefaciendũ: vñ cum aĩa rõnalis sit ppria forma hoĩs, naturalis inclinatio inest cuilibet hoĩ ad hoc, q̃ agat ẽm rõnẽ, & hoc est agere ẽm uirtutem: vñ ẽm hoc oẽs actus uirtutum sunt de lege naturali.* dictat.n. hoc natura liter vnicuiq; propria rõ, ut uirtuose agat. Sed si loquimur de actibus uirtuosis ẽm seipsos, prout. s. in proprijs speciebus considerantur, * sic non omnes actus uirtuosi sunt de lege naturæ. q Multa.n. secũdum uirtutem fiunt, ad q̃ natura non primo inclinat: sed per rationis inquisitionem ea homines adinuenerunt, quasi utilia ad bene uiuendum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ tẽperãtia est circa cõcupiscẽtias naturales cibi, & potus, & uenereorum, q̃ quidẽ ordinanẽ ad bonũ cõe naturæ: sicut & alia legalia ordinantur ad bonum cõe morale.

AD II. dicendum, q̃ natura hoĩs põt dici uel illa, quæ est propria hoĩs, & ẽm hoc oĩa pctã inquãtum sunt contra rõnem, sunt ẽt contra naturã, ut patet per Dam. in 2. lib. * uel illa, quæ est cõis hoĩ, & alijs animalibus: & secundum hoc quædam spãlia peccata dicuntur esse contra naturã, sicut contra commistionem maris, & fœminæ, quæ est naturalis oĩbus animalibus, est concubitus masculorum, quod specialiter dr̃ uitium contra naturam.

AD III. dicendum, q̃ ratio illa procedit de actibus secundum seipsos consideratis. Sic.n. pp diuersas hominũ conditiones contingit, q̃ aliqui actus sunt aliquibus uirtuosi, tanquàm eis proportionati, & conuenientes: qui tamen sunt alijs uitiosi, tanquàm eis non proportionati.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex naturæ sit una apud omnes.

Medina. art 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q̃ lex naturæ non sit una apud oẽs. Dr̃. n. in decretis, dist. 1.* q̃ ius naturale est, quod in Lege, & in Euangelio continetur: sed hoc non est cõe omnibus, quia ut dicitur Rom. 10. Non omnes obediunt Euangelio. ergo lex naturalis non est una apud omnes.

¶ 2 Præt. Quæ sunt secundũ legẽ, iusta esse dicunẽ, ut dicitur in 5. Ethic. † sed in eo libr. dicitur, quòd

Margin notes: * Tex. s. p multos textus. — Aduert. — * In corp. art. — Porrecta per totum. 4 d. 3. q. 1. art. 3. q. 1. ad 4. * q. 90. a. 2 — * Cap. 14. non procula hinc. — * Ar. pced. — Cõclusio. 1 pars. — Cõclusio. 2 pars. — * Cap. 30. & c. 31. — Porrecta per totum. 3. d. 37. a. 3. cor. Et 4. d. 33. q. 1. a. 1. cor. & ar. 2. ad 1. * d. 1. in principio. † cap. 2. a medio, & cap. 1. & 7 10. 5.

nihil est ita h iustũ apud oẽs, q̃n apud aliquos diuer F
sificet. ergo et lex naturalis nõ est apud oẽs eadẽ.
¶3 Præ. Ad legẽ naturæ ptinet id, ad qđ hõ ẽm na-
*Ar.2.huius quęst. turã suã h inclinat, vt s. dictũ est: ● sed diuersi hoies
naturaliter ad diuersa inclinant, alij quidem ad cõ
cupiscentiã voluptatũ, alij ad desideria honorum,
alij ad alia. ergo nõ est vna lex naturalis apud oẽs.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit in lib. Ety-
*Lib. 5.c. 4. mologiarum, ● Ius naturale est cõe omni nationi.

Ar.2.huius quęst. RESP. Dicendũ, q̃ sicut s. dictũ est, Ad legẽ na-
turę ptinent ea, ad q̃ hõ naturaliter inclinat, inter
q̃ homini ꝓpriũ est, ut inclinet ad agendũ ẽm rõ-
nem: ad rõnem aũt pertinet ex cõibus ad propria G
ꝓcedere, ut patet ex 1. Physic.* Aliter tñ circa hoc
*Tex.2.3. & 4.to.2. se hẽt rõ speculatiua, & aliter practica. Quia.n.rõ
speculatiua pcipue negotiat circa necessaria, q̃ im
possibile est aliter se habere, absq; aliquo defectu
inuenit ueritas in cõclusionibus ꝓprijs, sicut & in
principijs cõibus: sed rõ practica negotiatur circa
cõtingentia, in q̃bus sunt operationes humanę: &
*Alias ueritas. iõ si in cõibus sit aliqua necessitas, †quanto magis
ad ꝓpria descẽdit, tãto magis iuenit defectus. Sic
igit in speculatiuis est eadẽ ueritas apud oẽs tã in
principijs, q̃ in cõclusionib*, licet ueritas nõ apud
oẽs cognoscat in cõclusionibus, sed solũ in princi H
pijs, q̃ dicunt cões cõceptiones. In operatiuis aũt
nõ est eadem ueritas, uel rectitudo practica apud
oẽs quantũ ad ꝓpria, sed solũ quantũ ad cõia: &
apud illos, apud quos est eadẽ rectitudo in ꝓprijs
nõ est æqualiter oibus nota. Sic igit patet, q̃ quã-
tum ad cõia principia rõnis siue speculatiuæ, siue
practicæ, est eadẽ ueritas seu rectitudo apud oẽs,
& æqualiter nota. Quantũ uero ad ꝓprias cõclu-
siones rõnis speculatiuæ ẽ eadẽ ueritas apud oẽs,
nõ tñ æqualiter oibus nota. Apud oẽs.n. uerũ est,
q̃ triãgulus hẽt tres angulos æquales duobus re-
ctis, q̃uis hoc nõ sit oibus notũ: sed quantũ ad pro- I
prias cõclusiones rõnis practicę, nec est eadẽ ue-
ritas, seu rectitudo apud oẽs: nec ẽt apud quos est
eadẽ, est æqualiter nota. Apud oẽs.n. hoc est rectũ
est, & uerũ, ut ẽm rõnem agat. Ex hoc aũt princi-
pio sequit quasi cõclusio propria, q̃ deposita sint
reddẽda, & hoc quidẽ, ut in pluribus uerũ est, sed
põt in aliquo casu cõtingere, q̃ sit dãnosum, & ꝑ
cõsequẽs irrationabile, si deposita reddant, puta,
si aliquis petat ad impugnandã patriã: & hoc tãto
magis inuenit deficere, quãto magis ad particula-
ria descẽdit, puta, si dicat q̃ deposita sunt reddẽda
cũ tali cautione, uel tali mõ. Quanto.n. plures con K
ditiones particulares apponunt, tãto pluribus mo
dis poterit deficere, ut nõ sit rectũ, uel in reddẽdo
Cõclusionis pars uel nõ reddẽdo. Sic igit dicendũ est qđ m lex natu-
rę quantũ ad prima principia cõia, est eadẽ apud
oẽs, & ẽm rectitudinẽ, & ẽm notitiã: sed quãtũ ad
q̃dam propria, q̃ sunt quasi cõclusiones principio
rũ cõium, est eadẽ apud oẽs ẽt ut i pluribus, & ẽm
rectitudinẽ, & ẽm notitiã: sed ut i paucioribus põt
deficere & quantum ad rectitudinẽ ꝑp aliqua par
ticularia impedimenta (sicut ẽt naturæ gñabiles,
Cõclusionis pars & corruptibiles deficiũt, ut in paucioribus ꝑp im-
pedimenta) m & ẽt quãtum ad notitiã: n & hoc ꝑp
hoc, q̃ aliqui hñt deprauatam rõnem ex passione,
seu ex mala cõsuetudine, seu ex mala habitudine
naturæ: sicut apud Germanos olim latrociniũ nõ
reputabat iniquũ, cũ tñ sit expresse cõtra legẽ na
turę, ut refert Iulius Cęsar in lib. de bello Gallico. Lib. 6. de bello Gallico, parũ a med.o.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ uerbum illud non
est sic intelligendum, quasi oia q̃ in lege & in Euã
gelio continent, sint de lege naturæ, cũ multa tra-
dantur ibi s. naturã: sed quia ea, quæ sunt de lege
naturæ, plenarie ibi tradũtur. vñ cum dixisset Gra
tianus, ● qđ ius naturale est, qđ in lege, & in Euan *Loco in arg. citato.
gelio cõtinet, statim exẽplificãdo subiunxit, Quo
quisque iubetur alij facere, quod sibi vult fieri.

AD II. dicendum, q̃ uerbum Philosophi est in-
telligendum de his, quæ sunt naturaliter iusta, nõ
sicut principia cõia, sed sicut quædam conclusio-
nes ex his deriuatæ, quæ ut in pluribus habent re-
ctitudinem, & ut in paucioribus deficiunt.

AD III. dicendum, q̃ sicut rõ in homine domi-
natur, & imperat alijs potentijs, ita oportet q̃ oẽs
inclinationes naturales ad alias potentias ptinen-
tes ordinetur secundum rõnem. unde hoc est apud
omnes communiter rectum, ut secundum rationẽ
dirigantur omnes hominum inclinationes.

ARTICVLVS. V.

Vtrum lex naturæ mutari possit.

Medina. art. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ lex na Porrectio per totum.
turæ mutari possit. Quia sup illud Ecclesiast. Sup. tar.
17. Addidit eis disciplinam, & legẽ uitæ, dicit glos. 4. cor. &
* legem literæ, quantum ad h correctionem legis ad 2. & if.
naturalis, scribi uoluit: sed illud quod corrigitur, q. 97. ar. 1 ad 3. Et 3.
mutatur. ergo lex naturalis potest mutari. d. 37. ar. 3
¶2 Prę. h Contra legẽ naturalem est occisio inno- cor. Et 4.
centis, & ẽt adulterium, & furtũ. sed ista † inueniũ- d. 33 q. 1.
tur esse mutata à Deo, puta, cũ De* pcepit Abrahæ a. 1. cor. & ar. 2. ad 1
q̃ occideret filium innocentem, ut ht Gen. 22. Et *Glos. ord. ibid.
cum præcepit Iudæis, ut mutuata Aegyptiorũ ua- †videt. r.
sa subriperent, ut habetur Exod. 12. Et cum præce
pit Oseæ, ut uxorẽ fornicariã acciperet, ut habe-
tur Oseæ 1. ergo lex naturalis potest mutari.
¶3 Præt. Isidorus dicit in lib. Etymolog. ● q̃ cõis
oium possessio, & una libertas est h de iure natura *Lib. 5. ca. 4.
li. sed hęc uidemus esse mutata per leges humanas
ergo uidetur quòd lex naturalis sit mutabilis.

SED CONTRA est, quod dicitur in Decretis dist.
5. ● Naturale ius ab exordio rationalis creaturæ *Di. 5. circa princ.
nec uariatur tempore, sed immutabile permanet.

RESP. Dicendũ, q̃ lex naturalis põt intelligi mu
tari, dupliciter. Vno mõ ꝑ hoc, q̃ aliqđ ei addat:
& sic m nihil prohibet legẽ naturalẽ mutari. n Mul Cõclusionis pars
ta.n.s. legẽ naturalẽ superaddita sunt ad humanã
uitã utilia tã ꝑ legem diuinã, q̃ ẽt per leges huma
nas. Alio mõ põt intelligi mutatio legis naturalis
ꝑ modũ subtractionis, ut. s. aliquid desinat esse de
lege naturali, qđ pri' fuit ẽm legẽ naturalẽ: & o sic Cõclusionis pars
quãtũ ad prima principia legis naturæ, lex naturę
est oĩno immutabilis. Quantum aũt ad secunda ꝑ-
cepta, q q̃ diximus esse quasi quasdã proprias con-
clusiones ꝓpinquas primis principijs, sic lex natu
ralis r non immutat, quin ut in pluribus sit rectum Cõclusionis pars
semper

ſemper quod lex naturalis habet. poteſt tamen mu A tari & in aliquo particulari, & in paucioribus[a] pro
Ar. præce. pter aliquas ſpeciales cauſas impedientes obſeruã tiam talium præceptorum, ut ſupra dictum eſt.[a]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ lex ſcripta dr̃ eſſe data ad correctionẽ legis naturalis, uel q̃a ꝑ legẽ ſcriptã ſuppletũ eſt, qđ legi naturæ deerat: uel quia lex naturæ i aliquorũ cordib. quãtũ ad aliqua corrupta erat intãtũ, ut exiſtimarẽt eſſe bona, q̃ naturaliter ſiũt mala: & talis corruptio correctione idigebat.

AD 2[m] dicẽdum, ꝙ naturali morte moriunt oẽs cõiter tã nocẽtes, q̃ innocentes: quæ qdẽ naturalis mors diuina ptãte inducit ꝑp pc̃m originale, ſm B illud 1. Reg. 2. Dñs mortificat, & uiuificat: & iõ abſque aliqua iniuſtitia ſm mandatũ Dei põt infligi
D. 4. mors cuicunq; homini, uel nocẽti, uel[d] innocẽti. Similiter ẽt adulteriũ eſt cõcubitus cũ uxore aliena, q̃ quidẽ eſt ei deputata ſm legẽ Dei diuinitus traditam. unde ad quãcunq; mulierẽ aliquis accedat ex mãdato diuino, non eſt adulterium, nec fornicatio. Et eadem rõ eſt de furto, quod eſt acceptio rei alienæ. q cquid. n. accipit aliquis ex mandato Dei, q eſt dñs uniuerſorum, nõ accipit abſq; uoluntate dñi, quod eſt furari. Nec ſolum in rebus humanis quicquid à Deo mãdatur, hoc ipſo eſt debitum, ſed C ẽt in rebus naturalibus quicquid à Deo fit, eſt na-
p. p. q. 105 ar. 6. ad 1 turale quodammodo, ut in primo dictum eſt.

AD 3[m] dicendum, ꝙ aliquid dr̃ eſſe de iure naturali dupliciter. Vno mõ, q̃a ad hoc natura inclinat: ſicut nõ eſſe iniuriã alteri faciendã. Alio mõ, quia natura nõ inducit ɔ̃triũ: ſicut poſſemus dicere, ꝙ hominẽ eſſe nudũ eſt de iure naturali: q̃a natura non d̃dit ei ueſtitũ, ſed ars adinuenit & hoc mõ cõis omnium poſſeſſio, & oĩum una libertas, dr̃ eſſe de iure naturali, q̃a, ſ. diſtinctio poſſeſſionum, & ſeruitus non ſunt inductę a natura, ſed per hominum rationem ad utilitatem humanę uitę. & ſic ẽt in hoc lex D naturæ nõ eſt mutata niſi per additionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum lex naturę poſſit a corde hominis aboleri.

Porrecta per totum. Infr. q. 99. ar. 2. ad. 2.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd lex naturę poſſit à corde hominis aboleri. Quia Rom. 2. ſup illud, cũ Gentes, quę legem non habent &c. dicit gloſſ.[a] quod in interiori homine
Gloſ. ordi na. ibidẽ. ꝑ gratiam innouato, lex iuſtitiæ inſcribur, [b] quam deleuerat culpa. ſed lex iuſtitiæ eſt lex naturæ. ergo lex naturę poteſt deleri.

¶ 2 Præt. Lex gratię eſt[b] efficacior quàm lex naturę: ſed lex gratiæ deletur per culpam. ergo multo E magis naturæ poteſt deleri.

¶ 3 Præt. illud qđ lege ſtatuitur, inducit quaſi iuſtũ: ſed multa ſunt ab hominibus ſtatuta[b] ɔ̃ legẽ naturæ. ergo lex naturæ p̃t à cordibus hominũ aboleri.

Capi. 4. in prin. to. 1 SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in 2. Confeſſ.[a] Lex tua ſcripta eſt in cordib. hominũ, quã nec ulla qdẽ delet iniq̃tas: ſed lex ſcripta i cordib. hominũ eſt lex naturalis. ergo lex naturalis deleri nõ põt.

Ar. 4 & 5. RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ad legẽ naturalẽ pertinẽt primo quidẽ q̃dã pręcepta communiſſima, quæ ſunt omnibus nota: q̃da autẽ ſecundaria præcepta magis propria, q̃ ſunt quaſi cõcluſiones propinquæ principiis. [m] Quantũ ergo Con. pars. ad illa principia cõia, lex naturalis nullo modo poteſt a cordibus hominum deleri in uniuerſali: deletur tñ in particulari operabili, [a] ſecundum quod rõ impeditur applicare cõmune principium ad particulare operabile ꝑp concupiſcentiam, uel aliquã Con. pars. q. 77. ar. 2 aliã paſſionem, ut ſupra dictum eſt.[p] Quãtum uero ad alia præcepta ſecundaria, põt lex naturalis deleri de cordibus hominum[q] uel propter malas perſuaſiones, eo modo quo ẽt in ſpeculatiuis errores cõtingunt circa cõcluſiones neceſſarias: uel ẽt ꝑp prauas cõſuetudines, & habitus corruptos: ſicut apud quoſdã nõ reputabantur latrocinia peccata, uel et uitia contra naturam, ut etiam Apo. dicit ad Ro. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ culpa delet legem naturæ in particulari, non autem in uniuerſali: niſi forte quantum ad ſecunda præcepta legis naturæ, eo modo quo dictum eſt

AD 2[m] dicendum, quòd gratia etſi ſit efficacior quàm natura, tamen natura eſſentialior eſt homini, & ideo magis permanens.

AD 3[m] dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de ſecundis præceptis legis naturæ, contra quæ aliqui legiſlatores ſtatuta aliqua fecerunt, quæ ſunt iniqua.

QVAESTIO XCV.

De lege humana, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de lege humana. ¶ Et primo quidem de ipſa lege ſecundum ſe. Secundo, de poteſtate eius. Tertio, de eius mutabilitate.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primo de utilitate ipſius.
¶ Secundo, de origine eius.
¶ Tertio, de qualitate ipſius.
¶ Quarto, de diuiſione eiuſdem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit utile aliquas leges poni ab hominibus.

Media ar. 1.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur, quòd non Supr. q. 92 ar. 1. Et 2. d. 9. ar. 3. cor. ad 2. & ad 5. Et 3. diſ. 40. art. 2. fuerit utile aliquas leges poni ab hominib. Intẽtio enim cuiuslibet legis eſt, ut per eã hoĩes fiãt bõni, ſicut ſ. dictũ eſt:[a] ſed hoĩes magis inducunt ad bonũ uoluntarii ꝑ monitiones, q̃ coacti ꝑ leges. ergo non fuit neceſſarium leges ponere. [a] q. 92. a. 1

¶ 2 Præt. Sicut dicit Philoſophus in 5. Ethi.† Ad iudicem confugiunt homines ſicut ad iuſtum animatum: ſed iuſtitia animata eſt[b] melior, quàm inanimata, quę legibus cõtinet. ergo melius fuiſſet, ut executio iuſtitiæ committeretur arbitrio iudicum, quàm quòd ſuper hoc lex aliqua conderetur. † c. 4. circa med. to. 5

¶ 3 Pręt. Lex omnis directiua eſt actuũ humanorũ, Q. 90. a. 1. & 2. ut ex ſupradictis patet: [a] ſed cũ humani actus cõſiſtant in ſingularibus, quæ ſunt infinita, nõ poſſunt ea, quæ ad directionem humanorum actuum pertinent, ſufficienter conſiderari, niſi ab aliquo ſapiente, q inſpiciat ſingula. ergo melius fuiſſet arbitrio ſapientum[b] dirigi actus humanos, quàm aliqua lege poſita. ergo non fuit neceſſarium leges humanas ponere.

SED CONTRA eſt, quod Iſidorus dicit in lib. 5. Ethymolog. Factæ ſunt leges, ut earum metu huma- Lib. 5. c. 2

na

na coerceret audacia,tutaq; sit inter improbos innocētia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas:sed hæc sunt necessaria maximehumano generi : ergo necessarium fuit ponere leges humanas.

Q.63.a.1. RESPON. Dicendū,ꝙ sicut ex supradictis patet,* Homini naturaliter inest qdā aptitudo ad uirtutē: sed ipsa uirtutis pfectio,necesse est ꝙ homini adueniat p aliquā disciplinā. sicut ēt uidemus,ꝙ p aliquā industriā subuenit homini in suis necessitatib*,puta, in cibo,&uestitu,quorū initia qdā habet natura,s.rōnē,& manus:non āt ipsum cōplementū,sicut cæteraaialia,quibus natura dedit sufficientet tegumentū,& cibū.Ad hanc āt disciplinā nō de facili inuenitur hō sibi sufficiens:qa pfectio uirtutis pcipue cōsistit in retrahēdo hoīem ab indebitis delectationibus,ad quas pcipue hoies sunt proni,& maxime iuuenes,circa quos,ē efficacior disciplina:& iō oportet ꝙ hmōi disciplinā, p quā ad uirtutē perueniat, hoies ab alio sortiātur:& quidem quantum ad illos iuuenes,qui sunt proni ad actus uirtutū ex bona dispositione naturę,uel consuetudine,uel magis diuino munere sufficit disciplina paterna,q̄ est p monitiones.Sed quia inueniunt quidā proterui,& ad uitia proni,q uerbis de facili moueri nō pōt, necessariū fuit,ꝙ p uim,uel metū cohiberent a malo, ut saltē sic,malefacere desistētes,&aliis quietā uitam redderent,& ipsi tandē p hmōi assuetudinē ad hoc perducerent, ꝙ uoluntarie facerent,q̄ prius metu implebant, & sic fierent uirtuosi.Hmōi aūt disciplina cogens metu pęnæ,est disciplina legū: unde*ne Concl.m. necessariū fuit ad pacē hoium,& uirtutē,ꝙ leges ponerent*:quia sicut Philosophus dicit in 1.Politicę* Ca. 2. sic. illius,to.5 sicut homo si sit pfectus uirtute,est optimū aialiū: sic si sit separatus à lege,& iustitia,est pessimū omniū,qa hō hēt arma rōnis ad explēdas cōcupiscētias,& sæuitias,quæ non habent alia animalia.

AD PRIMVM ergo dicendum,ꝙ homines bene dispositi,melius inducuntur ad uirtutem monitionibus uoluntariis,q̄ coactione:sed quidā male dispositi non ducuntur ad uirtutem,nisi cogantur.

AD 2m.dicendū ꝙ sicut Philosophus dicit 1.Rethor.*Melius est omnia ordinari lege,quàm dimittere iudicum arbitrio.& hoc propter tria.Primo q̄ Ca. 1. Iter princ. & med.to.6 dē,qa facilius est inuenire paucos sapientes, q sufficiant ad rectas leges ponendas,quàm multos,qui requirerētur ad rectē iudicandū de singulis. Secundo,qa illi qui leges ponūt, ex multo tpe cōsiderant quid lege ferendū sit:sed iudicia de singularibus factis,fiunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis, potest homo uidere quid rectū fit,q̄ solū ex aliquo uno facto.Tertio ꝙ legislatores iudicant in uniuersali,& de futuris:sed homines iudiciis præsidētes iudicāt de pñtib*, ad q̄ afficiunt amore uł odio,aut aliqua cupiditate.& sic eorū deprauatur iudiciū.Quia ergo iustitia animata iudicis non inuenitur in multis,& quia flexibilis est:iō necessarium fuit in quibuscunq; est possibile legem determinare,quid iudicandum sit,& paucissima arbitrio hominum committere.

AD 3m dicendum,quòd quædam singularia,quę F non possunt lege comprehendi, necesse est committere iudicib*,ut ibidē philosophus dicit,*puta, de eo qđ est factū esse,uel nō esse, & de aliis hmōi. D.451. Li.1.Rhe. ca.1.ante med.to.6

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis lex humanitus posita, a lege naturali deriuetur.

AD SECVNDVM sic proceditur.Vř ꝙ non ois lex humanitus posita, à lege naturali deriuet.Dicit enim Philosophus in 5. Ethi. *quod iustū legale est,ꝙ principio qdē nihil G differt,utrū sic,uel aliter fiat:sed i his,q̄ oriūt ex lege naturali,differt utrū sic,uel aliter fiat. ergo ea,q̄ sunt legib.humanis statuta, nō oia deriuantur à lege naturę

¶ 2 Præt. Ius positiuum diuiditur contra ius naturale,ut patet per Isidorum in lib. * Etymol.& per Philosophū in 5.Ethic. † sed ea, quæ deriuantur à principiis cōmunibus legis naturę,sicut con H clusiones,pertinēt ad legem naturæ,ut sup.dictum est.*ergo ea quæ sunt de lege humana, non deriuantur à lege naturæ.

¶ 3 Præt.Lex naturæ est eadē apud oēs.dicit.n. Philosophus in 5.Ethicorum.†ꝙ naturale ius ē, quod ubiq; hēt eandē potentiā. si igitur leges humanæ à natura li lege * deriuarentur, sequerēt ēt,ꝙ ipsæ essent eædē apud omnes:quod patet esse falsum.

I ¶ 4 Præt.*Eorum,quę a lege naturali deriuant, pt aliqua ratio assignari : sed non omnium quæ a maioribus lege statuta sunt,ta tio reddi pt,ut iurisperit*dicit.er go non omnes leges humanę deriuantur a lege naturali.

SED contra est, qđ Tull.dicit in sua Rhet.* Res a natura profectas,& a cōsuetudine pbatas, legum metus,& religio sanxit.

K RESPON.Dicēdum,quòd sicut Aug.dicit in.1.de libr.arb.* Non uidetur esse lex, quæ iusta non fuerit:unde * inquantum habet de iustitia,intātum habet de uirtute legis.*In rebus autē humanis, dicitur eē aliquid iustum ex eo, quod est rectum,secundum regulam rōnis. Rationis autē, prima regula est,lex naturæ, ut ex supradictis patet:*unde m omnis lex humanitus posita intantum habet de ratione legis, inquantum a lege naturæ deriuatur. Si uero in aliquo à lege na-

¶SVP.QVÆS. XCV. ART. II.

Fer.3.con.c.123. Medina ar.2.

IN ar. 2.quæst. 95. omissoprimo, dubium occurrit de secundo modo deriuatiōis à lege naturali, scilicet per modum determinationis,inquantum dicitur, ꝙ est similis determinationi formæ artificialis communis ad specialem, sicut artifex formam domus ad hanc,uel illam figuram determinat: quaeris intēdis de determinatione uniuersalis ad minus uniuersale,uel singulare. & hoc non, tum quia fallsa de artificialibus esset termino magis,quàm de aliis:tū quia iam minus uniuersale,quàm singulase ex uniuersali deriuatur, ut conclusio ex principio. Ex hoc nāque, quod omne malum est fugiendum, deducitur syllogistice conclusio, quòd tale malū, & hoc malum est fugiendum:& sic secundus modus coincideret cum primo. Aut intendit determinationem formæ ad materiam, uel econuerso. Et hoc nō, quia utrique contradicis declaratio sua, sicut artifex determinat formam communem domus ad hāc, uel illam figuram domus. Forma nanque domus,& talis figura domus, non se habent ut materia, & forma,sed ut magis, & minus communes, ut patet.

¶ Ad hoc dicitur, quod in lege considerari possunt tria. Primo ipsa materia legis,puta, quia est de punitione, uel de tali pœna. Secundo ipsa uis legis de qua iam dictū est,in quo cōsistit. Tertio actus præceptus,uel prohibitus à lege. Si consideramus originem legis puræ positiuæ à naturali, quo ad materiā uerificatā, inuenimus, ꝙ ortus à naturali per modum determinationis,

Porretta per totum. 3 cont. c. 123.

Cap.7.in prin.to.5

Lib.5.c.4. tc.7.to.3.

Q.præc. art.3.&4.

Ca.7.to.5

Li.2.de inuentione 1 fol.4.añ finem li.

c.5.paulo post princ. tom.2.

Concl.m.

Q.præc. art.2. Concl.m.

turali discordet, iam non erit A lex, sed legis corruptio.*

Sed sciẽdũ ẽ, ꝙ à lege naturali dupliciter põt aliqd deriuari. Vno mõ, sicut conclusiones ex principijs: alio mõ, sicut determinationes qdã aliquorũ cõiũ. Primus qdẽ modus similis ẽ ei, quo in sciẽtijs ex principijs cõcl'ones demõstratiuæ pducunt. Secũdo uero mõ sicut est, qđ i artib. formæ cões determinantur ad aliquid speciale: sicut artifex B formã cõem domus necesse est ꝙ determinet ad hãc, uel illam domus figuram. Deriuant ergo qdã à principijs cõibus legis naturæ per modũ conclusionum: sicut hoc qđ est nõ esse occidendum, ut conclusio qdã, deriuari pt ab eo, qđ est, nulli esse faciendum malum. Quædam uero per modum determinationis, sicut lex naturæ habet, quòd ille, qui peccat, puniatur: sed quòd tali C pœna, uel tali puniat, hoc est qdam determinatio legis naturæ. Vtraq; igitur inueniuntur in lege humana posita: sed ea, quę sunt primi modi, cõtinentur in lege humana, nõ tanquam sint solũ lege posita, sed hẽnt ẽt aliquid vigoris ex lege naturali: sed ea, q̃ sunt secundi modi, ex sola lege humana vigorẽ hẽnt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Philosophus loquitur de illis, q D sunt lege posita per determinationẽ, uel specificationẽ quandam præceptorũ legis naturæ.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ ratio illa pcedit de his, q̃ deriuantur à lege naturæ tanquam conclusiones.

Ad 3m dicẽdum ꝙ principia cõia legis naturæ non eodẽ mõ applicari põt oibus pp multam uarietatem rerum humanarum: & ex hoc prouenit diuersitas le E gis positiuæ apud diuersos.

Ad 4m dicedũ, ꝙ uerbũ illud Iurisperiti intelligendum est in his, q̃ introducta sunt à maioribus circa particulares determinationes legis naturalis, ad quas qdẽ determinationes se hẽt expertorũ, & prudentũ iudiciũ, sicut ad qdã principia, in quantũ s. statim uidẽt qd cõgruentius sit particulariter determinãdũ. vñ Phil. dicit in 6. Ethic.* ꝙ in talibus oportet attendere expertorum, & seniorũ, uel prudentum in demõstrabilib. enuntiationibus, & opinionibus nõ minus, quàm demonstrationibus.

Articvlvs III.

Vtrum Isidorus conuenienter qualitatem legis positiuæ describat. *

Medina ar. 3.

Ad tertivm sic pcedit. Vr ꝙ Isid.* incõuenienter qualitatẽ legis positiuæ describat, dicẽs. Erit lex honesta, iusta, possibilis sm naturã, sm cõsuetudinem patriæ, loco tpique conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoq;, ne aliqd p obscuritatem in captione cõtineat, nullo priuato cõmodo, sed p cõi utilitate ciuiũ scripta. Supra.n. in trib. conditionib.m qualitatẽ legis explicauerat dicẽs. Lex erit oẽ, qđ rõne cõstiterit dũtaxat, qđ religioni cõgruat, qđ disciplinæ cõueniat, qđ saluti proficiat. ergo superflue postmodum conditiones legis multiplicat.

¶ 2 Præt.h Iustitia est pars honestatis, ut Tullius dicit in 1. de offi.* ergo postquàm dixerat honesta, superflue additur iusta.

¶ 3 Præt. Lex scripta sm Isid. † contra b cõsuetudinẽ diuiditur. non ergo debuit in diffinitione legis poni, ꝙ esset secundum consuetudinem patriæ.

¶ 4 Præt. Necessariũ dupliciter dr, s. id, qđ est necessariũ simpliciter, qđ impossibile est aliter se hẽre, & hmõi necessariũ ñ subiacet humano iudicio; vñ talis necessitas ad legẽ humanã nõ ptinet. Est ẽt aliqd necessariũ pp finẽ: & talis necessitas b idem est qđ utilitas. ergo superflue vtrunque ponitur, necessaria, & vtilis

Sed contra est auctoritas ipsius Isidori.*

Resp. dicendũ, ꝙ uniuscuiusque rei q̃ est pp finẽ, necesse est ꝙ forma determinet sm pportionem ad finẽ: sicut forma serræ talis ẽ, qualis cõuenit sectioni, ut patet in 2. Phy.* Quælibet ẽt res recta, & mensurata oportet ꝙ hẽat formam proportionatam suæ regulæ, & mensuræ. Lex aũt humana utrunque hẽt: quia, & est aliquid ordinatum ad finem, & est quædam regula, uel mensura regulata, uel mensurata quadã superiori mẽsura:

tionis, ut in litera dicitur, ut patet facile inductione. Ex hoc enim iure naturæ, ꝙ mali sunt puniendi, deriuatur determinando punitionem ad talem punitionẽ, & malos ad tales malos, quòd fures sunt suspendendi. Similiter ex hoc iure naturæ, quòd abstinendũ est propter contemplationem &cæt. deriuatur determinando abstinentiam ad priuationẽ usus carnium &cæt. quòd ieiunandum est. Et similiter ex hoc naturæ iure, quòd Dei cultui tempus aliquod impendendum est, deriuatur determinatio temporis, & cultus, quòd die Dominica audiatur Missa, & sic de alijs. Et si hic coniungis, quòd huiusmodi determinatio nõ cõdat vim legis, nisi fiat ad commune bonum ab habente curã multitudinis ratiocinante, & eligẽte magis hoc, q illud sub illo cõmuni, uidebis & ꝙ per modum artis, scilicet per rationem, & prohæresim hæc determinatio fit: & ꝙ hac determinatione non solũ materia legis pure positiuæ, ut deriuatur a iure naturæ, ut speciale à cõmuni: sed etiam ipsa uis legis positiuæ, ut determinatio quædã iuris naturæ proficiscitur eodem modo, ut merito in litera non dicatur, quòd ius positiuũ quo ad materiã, aut quo ad uim deriuatur à naturali, sed absolute, ut complecteretur vtrũque. Ex illis enim communibus conceptionibus habentibus uim legis à natura determinando per electionẽ authoritatem habentis, ueniunt propositiones minus cõmunes habentes uim legis ab ipsa determinatione artis gubernatiuæ, q̃ à naturali lege proficiscitur. Si autem actus præceptos, uel prohibitos à pure positiua lege intuitus fueris, uidebis ꝙ dũ conditur lex punitiua, determinatur ius naturale ad positiuum, ut forma ad materiam

Ex hoc.n. ꝙ abstinentia à carnibus, & lacticinijs, &c. iure ponitur esse ieiunium, supponit uirtuti temperantiæ talis actus, & uitio intemperantiæ contrarius actus: & sic determinatur forma uirtutis temperantiæ ad talẽ materiam. Et si huic iunxeris, ꝙ formale in uirtute est de iure naturæ, ut in qõne præcedente habitum est, clarum erit, ꝙ iuxta istam determinationẽ ius positiuum determinat naturale, ut formam ad materiã. Et scito, quòd hæc tria, q̃ diximus, licet sic ordinata uideantur, ꝙ prius natura est determinatio materiæ specialis sub communi, deinde applicatio formæ, uel uitij ad materiã, tertio est ius legis: nã prius est constituere hos actus esse virtuosos, uel uitiosos, quã præcipere, uel prohibere illos. Si diligenter tamen considerata fuerit differentia inter intellectum practicum, & speculatiuum, & inter mala ex se, & quia prohibita, apparebit quod secundo loco est ius legis, quæ præcipiendo constituit bona, & phibendo mala: & sic tertio loco fit applicatio uirtutis ad materiam. Et quoniam commune formaliter respectu specialis est, & in ipsa determinatione communis ad speciale gubernatoris arte authoritatiue facta, applicatio formæ uirtutis ad materiam consistit, cõsequens est ꝙ dum author ius positiuũ à naturali originari dicit per modum determinationis, quo ars formam communem ad specialem determinat, nihil dictorum prætermisit: sed dicta omnia sub illo determinationis modo conclusit, quo & speciale formali quodam fluxu à communiori, ut materiale à formali deriuatur. ¶ Ad obiecta autẽ dr, ꝙ aliud est loqui de communi, & aliud de eodem uniuersaliter distributo. nam in primo sophisma consequentis ad mi-

nus

Porrecta per totum.

Li. 5. Eth. c. 3. & 11.

Li. 1. in c. cuinis titulus ẽ de 4. uirtutibus.

† li. 2. c. 10 & li. 5. c. 3

Concl. m. Loco in arg. 1. oino to.

Tex. 87. to. 2.

Ge. 11. ad fin. to. 5.

nus cōe determinate descendendo cōmittitur, in secundo nō.
Art. pce. & q. 91. ar. 2. 3. & 4. & q. 93 ar. 3. lex aūt naturæ relata ad ius positiuum nō cōis uniuersaliter distributi, sed rōnis indefinitæ rōnem hēt.
† in Dig. ueteri li. 1. or. 3. lege 2. & 24 v. g. Non est lex naturę, q̄ malus puniatur ol pœna, sed q̄ puniatur indefinite. Et ex hoc cessat secūda obiectio. Meminit aūt artificialiū: quia determinatio ista p rationem, & electionē fit, dum arte gubernatiua fit, sicut & alia artificialia.

¶ In eodem secundo articulo nota, qd̄ qd est iuris pure positiui ex 5. Ethic. s. quod à principio nihil differt, ut ex eo sciar discernere qn̄ aliqd est solum de iure positiuo, & qn̄ de iure naturæ, uel gentium.

SVP. QV. XCV. ART. IIII.

IN articulo quarto eiusdem q. omisso 3. dubium est circa illa uerba, Est & aliqd regimen ex istis cum mistum, qd̄ est optimum: quia hoc aduersatur doctrinę authoris in plurib. locis, ut patet in prima parte q. 103. art. 3 & in 4. contra Gen. cap. 76. ubi tenet, q̄ optimum regimen est regimen unius, & probat, ut patet ibidem: ¶ Ad hoc multipliciter rñdetur: primo, q̄ regimen vnius ē optimum respectu aliorum regiminum simplicium, non autem commistorum, & iō nulla est cōtrarietas: secundo q̄ regimen unius est optimū secundum speciem regiminis. Regimen autem commistum est
Q. 90. ar. 2. optimum scdm̄ partium dispositionem, ut inferius in q. 105. artic. 1. explicatur, dū
Porrecta per totum. Li. 3. ca. 4. ista illa ibi explanat, dicendo, q̄ regimen compositum ex regimine unius pp uirtutem, & oppositionem multorum sub ipso principātium pp virtutē, p electionem populi est optimū, vtpote mistū ex regno, aristocratia, & democratia.
Li 5. ca. 6. in fine. Li. 5. 4. in princ. ¶ Tertio rndē q̄ quia cōparatio est inter distincta scdm̄ id, in quo distinguuntur: propterea cū unū, & idē clauditur in utroq; cōparatorum, ne cōparetur idem ad seipsum, comparatio intelligitur scdm̄ adiuncta, ac per hoc cū regimen unius, & regimen commistum ex regimine unius, & plebis comparantur: ex vna parte sumitur regimen unius, & ex alia regimen mistū, non quatenus includit regimen unius, & addit aliam bonitatem, sed scdm̄ bonitates adiunctas. & dr̄ q̄ regimen unius est optimum, ut in pluribus locis à Philosopho, & D. Tho. hēt. Cū hoc tn̄ stat, q̄ loquendo de regimine pure humano, consideratis oībus, q̄ sunt in misto, regimē mistum est optimū, ut hic & inferius loco allegato hr̄. Verū quia in primo sensu comparatio formaliter. & simpliciter capitur, in secūdo autem comparatur unum, & idem scdm̄ se ad seipsum cum adiunctis bonitatib. cōparatio non est multum artificiosa: iō primus sermo, s. q̄ regimen unius est optimū amplectendus est simpliciter. Secundus aūt,
In Dig. nouo li. 10. ti 8. et seq. et li. 9. tit. 5. Et i Cod. li. 9 ti. 49. s. q̄ regimen cōmistum est optimū, pie exponendus, & non extendēdus est, ne sit cā erroris. & hanc tertiam responsionem sequere uir docte.
†Loco in arg. 1. citat.

que quidem est duplex, s. diuina lex, & lex naturę, ut ex supradictis patet.* Finis aūt humanę legis ē vtilitas hoīum, sicut ēt Iurisperitus dicit.† Et iō Isido. in cōditione legis, primo quidem tria posuit, s. q̄ religioni congruat, in quantum. s. est proportionata legi diuinę: q̄ disciplinę conueniat, in quantum est proportionata legi naturę: q̄ saluti proficiat, in quantum est proportionata utilitati humanę, & ad hęc tria oēs aliæ condōnes, quas postea ponit, reducuntur. Nam q̄ dr̄, honesta, refertur ad hoc, q̄ religioni congruat. Qd̄ aūt subditur, Iusta, possibilis, secundum naturam, sm̄ consuetudinem patrię, loco, tpique conueniens, additur ad hoc, q̄ conueniat disciplinę attenditur. n. humana disciplina primum quidem quātum ad ordinem rōnis, qui importatur in hoc, qd̄ dr̄ iusta: secundo quantum ad facultatem agētium. dēt. n. esse disciplina cōueniens unicuique sm̄ suam possibilitatem, obseruata ēt possibilitate naturę. Non. n. eadem sunt imponenda pueris, quę imponūtur viris perfectis. Et sm̄ humanam consuetudinē non. n. pōt homo solus in societate uiuere, aliorū morē nō gerens. Tertio quantū ad debitas circunstātias dicit, Loco, tpiq; cōueniens, qd̄ uero subdit, Necessaria, vtilis &c. referē ad hoc q̄ expediat saluti, ut necessitas referat ad remotionē malorū; vtilitas ad cōsecutionē bonorū manifestatio uero ad cauēdum nocumētū, qd̄ ex ipsa lege posset ꝓuenire. Et q̄a, sicut supradictū est, * lex ordinatur ad bonū cōe, hoc ipsum in ultima parte determinationis ostenditur. Et per hoc patet rńsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Isido. conuenienter ponat diuisionem humanarum legum.

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr̄ q̄ incōuenienter Isido.* diuisionē legū humanarū ponat, siue iuris humani. Sub hoc. n. iure cōprehendit ius gentiū, qd̄ iō sic noīatur, ut ipse dicit,† q̄a eo oēs h ferē gentes vtunt: sed sicut ipse dicit,* ius naturale ē, qd̄ est cōe oium nationum er-
F go ius gentium non continetur sub iure positiuo humano, sed magis sub iure naturali.

¶ 2 Prǽt. Ea, q̄ habent eandem uim, h non vñr formaliter differre, sed solum materialiter: sed leges, plebiscita, senatusconsulta & alia hmōi, quæ ponit oīa habent eandem uim. ergo vr̄, q̄ non differant nisi materialiter: sed talis distinctio in arte non est curanda, cum possit esse
G in infinitum. ergo inconuenienter huiusmodi diuisio humanarum legum introducitur.

¶ 3 Prǽt. Sicut h in ciuitate sunt principes, sacerdotes, & milites ita h ēt sunt, & alia hominum officia. ergo vr̄, q̄ sicut ponitur quoddā ius militare, & ius publicum, qd̄ consistit in sacerdotib. & magistratibus: ita etiam debeant poni alia iura, ad alia officia ciuitatis pertinentia.

H ¶ 4 Prǽt. Ea, q̄ sunt per accidēs, sunt h prætermittenda: sed accidit legi, vt ab hoc, vel ab alio homine feratur. ergo incōuenienter ponitur diuisio legū humanarum ex nominib. legislatorū, ut scilicet quadam dicatur Cornelia, quædam Falcidia &c.*

IN CONTRARIVM Authoritas Isidori sufficiat.†

RESP. Dicēdū, q̄ unumquodque pōt per se diuidi sm̄ id, qd̄
I in eius rōne continetur: sicut in rōne animalis continetur anima, quæ est rationalis, uel irrationalis. & ideo animal proprie, & per se diuiditur secundum rationale, & irrationale, non autem secundum album, & nigrum, quæ sunt omnino præter rationem eius. Sunt autem multa de rōne legis humanæ, secundum quorum quodlibet lex humana proprie, & per se diuidi potest. Est enim primo de ratione legis humanæ, quòd sit deriuata a lege naturæ, ut ex dictis pa-
K tet: * & secundum hoc m diuiditur ius positiuum in ius gentium, & ius ciuile, * secundum duos modos, quibus aliquid deriuatur à lege naturæ, ut supra dictum est. * Nam ad ius gentium pertinent ea, quæ deriuantur ex lege naturæ, sicut conclusiones ex principijs, ut iustæ emptiones, uenditiones, & alia huiusmodi, sine quibus homines ad inuicem conuiuere non possunt, quod est de lege naturæ: quia homo est naturaliter animal sociale, ut probatur in primo Politicæ. * Quæ uero deriuantur à lege naturę per modum particularis determinationis, pertinent ad ius ciuile, secundum qd̄ quælibet ciuitas aliquid sibi accommode determinat.

* ar. 2. huius quęst.
Ar. 2. huius quęst.
Ca. 2. to. 5.

Secundo

Secundo est de rõne legis humanæ, ꝙ ordinet ad A bonum cõe ciuitatis. Et ẽm hoc, lex humana diuidi pt ẽm diuersitatem eorũ, qui specialiter dant operã ad bonũ cõe: sicut sacerdotes pro populo Deum orantes, principes populũ gubernantes, & milites

Con. pars. pro salute populi pugnãtes: & iõ istis hominibus specialia quædam iura aptantur. Tertiò est de rõne legis humanæ, ut instituatur à gubernante communitatem ciuitatis, sicut supra dictum est.

Q. 90. ar. 2 Et ẽm hoc distinguunt leges humanæ ẽm diuersa regimina ciuitatũ, quorũ unũ, ẽm Philosophum in

4. 10. to. 5. tertio Politicæ, est regnũ, qñ s. ciuitas gubernat ab

Con. pars. uno: & ẽm hoc accipiuntur constitutiones princi B pũ. Aliud uero regimẽ est aristocratia, id est, principatus optimorũ, uel optimatũ, & ẽm hoc sumun

Con. pars. tur responsa prudẽtũ, & ẽt senatusconsulta. Aliud regimen est oligarchia, i. principatus paucorũ diuitũ, & potentũ: & ẽm hoc sumitur ius prætoriũ, qđ

Con. pars. ẽt honorariũ dr. Aliud ãt regimẽ est populi, ꝙ no

Con. pars. minatur democratia: & ẽm hoc sumũtur plebiscita. Aliud autẽ est tyrannicum, quod est omnino corruptũ, unde ex hoc non sumitur aliqua lex. Est ẽt aliquod regimẽ ex istis cõmistum, quod est opti

Con. pars. mum: & ẽm hoc sumitur lex, quam maiores natu simul cum plebibus sanxerunt, ut Isidorus dicit. C

Li. 2. c. 10. in princi. ¶ Quarto uero de ratione legis hu nanę est, ꝙ sit directiua humanorũ actuũ: & ẽm hoc ẽm diuersa de q̃bus leges ferunt, distinguuntur leges, q̃ interdũ ab actoribus noiantur: sicut distinguit lex Iulia de adulteriis, lex Cornelia de sicariis, & sic de aliis, nõ propter actores, sed propter res, de quibus sunt.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ius gẽtium est quidẽ aliquo modo naturale homini, secundum quod est rationalis, inquãtum deriuatur à lege naturali p modũ conclusionis, quæ non est multum remota à principiis, unde de facili in huiusmodi, homines consenserunt. distinguitur tñ a lege naturali, D maxime ab eo, quod est oibus animalibus cõe.

¶ Ad alia patet responsio ex his, quæ dicta sunt.

SVPER QVE. XCVI. ART. I.

Medina ar. 1.

IN articulis 1. & secundo. 96. q. hoc notandum occurrit. primo, quod cum in secundo articulo cõcludatur negatiua de prohibitione omniũ uitiorum, intelligitur de omnibus uitiis secundum totam suam latitudinem, id est, omnes eorum actus, & non de omnibus uitiis, id est, habitibus uitiosis, ut patet ex responsione ad primum in articulo tertio, ubi dicitur, ꝙ prohibentur omnia uitia, sed non secundum omnes actus eorum.

QVAESTIO XCVI.

De potestate legis humanę, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de potestate legis humanæ.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum humana lex debeat poni in communi. E

¶ Secundo, Vtrum lex humana debeat omnia uitia cohibere.

¶ Tertium, Vtrum omnium uirtutum actus habeat ordinare.

¶ Quarto, Vtrũ imponat homini necessitatem, quantum ad forum conscientiæ.

¶ Quinto, Vtrum omnes homines legi humanæ subdantur.

¶ Sexto, Vtrũ his q̃ sunt sub lege liceat agere pter uerba legis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex humana debeat poni in communi magis, quàm in particulari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ lex humana non debeat poni in cõi, sed magis in particulari. Dicit enim Philosophus in 5. Et hic. ꝙ legalia sunt, q̃cũq; in singularibus legẽ ponunt, & ẽt sententialia, q̃ sunt ẽt singularia: quia de singularibus actibus sententię feruntur. ergo lex non solum ponitur in cõi, sed etiam in singulari — 5. 8 Periodo per totum. Inf. q. 98. ar. 6. ad. 2 Et 2. 2. q. 6 147. a. 3. & 4. cor. c. 7. to. 5.

¶ 2 Pręt. Lex est directiua humanorum actuum, ut supra dictum est: sed humani actus in singularib consistunt. ergo lex humana non debet in uniuersali ferri, sed magis in singulari. — Q. 90. ar. 1

¶ 3 Pręt. Lex ẽ regula, & mẽsura humanorũ actuũ, ut supra dictum est: sed mensura dẽt esse certissima, ut dicitur in 10. Metaph. † cum ergo in actibus humanis non possit esse aliquod uniuersale ita certũ, quin in particularibus deficiat, uĩ ꝙ necesse sit leges non in uniuersali, sed in singularibus poni. — Q. 90. a. 1 † tex. 3. & 10 3.

SED CONTRA est, ꝙ Iurisperitus dicit, ꝙ iura cõstitui oportet i his, q̃ sępius accidũt: ex his aũt, q̃ forte uno casu accidere possunt, iura non cõstituuntur. — In digesti ueteri li. 1. titulo 3. lege. 3. 4. & 5.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ quia unumquodq; quod est pp finem, necesse est ꝙ sit fini proportionatum, finis autem legis est bonum cõe: quia, ut Isidorus dicit in lib. Etymolog. nullo priuato cõmodo, sed pro cõi utilitate ciuium lex debet esse conscripta: unde oportet leges humanas esse proportionatas ad bonum cõe. bonum autem commune constat ex multis. & ideo oportet, quòd lex ad multa respiciat, & secundum personas, & secundum negotia, & secundum tempora. Constituitur enim communitas ciuitatis ex multis personis, & eius bonum per multiplices actiones procuratur: nec ad hoc instituitur, quòd aliquo tempore modico durẽt, sed ꝙ omni tempore perseueret per ciuium successionẽ, ut August. dicit in 2. de Ciuitate Dei. — Li. 5. c. 21 — Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philosophus in 5. Ethic. † ponit tres species iuris legalis, quod est ius positiuum. Sunt enim quædam, quæ simpliciter in communi ponuntur, & hæc sunt leges communes: & quantum ad huiusmodi dicit, quòd legale est quod ex principio quidem nihil differt sic, uel aliter: quando autem ponitur differt, puta, quòd captiui statuto pretio redimãtur. Quædam uero sunt quæ sunt communia quantum ad aliquid, & singularia quantum ad aliquid: & huiusmodi dicuntur priuilegia, quasi leges priuatæ, quia respiciunt singulares personas, & tamen potestas eorum extẽditur ad multa negotia: & quantũ ad hoc subdit adhuc quæcunq; in singularibus legẽ ponunt. Dicũtur ẽt quędã legalia, nõ q̃a sint leges, sed propter applicationem legum communium ad aliqua particularia facta, sicut sunt sñiæ, quæ pro iure habentur: & quantum ad hoc subdit, Et sẽntentialia. — Ex li. 2. c. 21. Et i. 22 c. 6. habetur tom. 5. † ca. 7. to.

AD 2m dicendum ꝙ illud quod est directiuum, oportet esse plurium directiuũ, unde in 10. Meta. Philosophus dicit, quòd omnia quæ sunt unius generis, mensurantur aliquo uno, quod est primum in genere illo. Si. n. essent tot regulæ, uel mẽsurę, quot — Tex. 4. 13.

sunt

sunt mensurata, uel regulata cessaret utiq; utilitas regulæ, uel mẽsuræ, q̃ ẽ ut ex uno multa possint cognosci: & ita nulla eẽt utilitas legis, si nõ se extẽderet nisi ad unũ singularẽ actũ. Ad singulares. n. act⁹ dirigẽdos danṫ singularia præcepta præsidẽtiũ: sed lex est præceptũ commune, ut supra dictum est.* F

Q. 90. ar. 2 & ar. 3. ad 1.

Ad 3m. dicendũ, ꝙ non est eadẽ certitudo quærenda in omnibus, ut in 1. Ethic. *dicitur unde in rebus cõtingẽtibus, sicut sunt naturalia, & res humanæ, sufficit talis certitudo, ut aliquid sit uerum ut in pluribus, licet interdum deficiat in paucioribus.

Ca. 3. sup. prl cip. & c. 7 a med. t. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad legem humanam pertineat omnia uitia cohibere.

Medina ar. 2.

509 *Porrecta per totum.* Sup. q. 91. ar. 4. co. fi. & q. 91 a. 3. ad. 1. & inf. q. 89. art. 1. co. Et 2. 2. q. 69. art. 2. ad. 1. & q. 77. a. 1. ad 1. & q. 78. ar. 1. ad 4. Et mal. q. 3. ar. 4. ad 6. Et quo. 2. a. 10. ad 1. & 2. Et Iob. 11.

AD SECVNDVM sic proceditꝛ. Vr̃ ꝙ ad legẽ humanã ptineat oĩa uitia cohibere. Dicit. n. Isidor[a] in li. †Etymologiarũ, ꝙ leges sunt factæ, ut earum metu coerceatur[h] audacia. nõ aũt sufficienter coercentur, nisi quęlibet mala cohiberentur p legẽ. ergo lex humana debet quælibet mala cohibere.

¶ 2 Præt. Intentio legislaroris est ciues[h] facere uirtuosos: sed nõ pt̃ aliquis esse uirtuosus, nisi ab omnibus uitiis compescatur. ergo ad legem humanam pertinet omnia uitia compescere.

¶ 3 Præt. Lex humana à lege naturali[h] deriuatur, ut supra dictum est:* sed omnia uitia repugnant legi naturæ. ergo lex humana oĩa uitia debet cohibere.

†li. 1. c. 20 *q. 91. a. 1 & 3. & q. 93. ar. 3. †li. 1. ca. 5. tom. 1. Ar. præce.

SED CONTRA est, quod dr̃ in 1. de lib. ar. †Vr̃ mihi legẽ istã quæ populo regendo scribitur, recte ista pmittere, & diuinã prouidentiã uindicare: sed diuina prouidẽtia nõ uindicat nisi uitia. ergo recte lex humana pmittit aliqua uitia, non cohibendo ipsa.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut iã dictũ est, *lex poniṫ ut q̃dã regula, uel mẽsura humanorũ actuũ: mẽsura aũt dẽt esse homogenea mẽsurato, ut dr̃ in 10 Metaph. *diuersa enim diuersis mẽsuranṫ. uñ oportet ꝙ ẽt leges imponantur hominibus ẜm eorũ conditionẽ: quia, ut Isidorus dicit, *lex dẽt esse possibilis & ẜm naturã, & ẜm consuetudinẽ patriæ. Ptãs autẽ siue facultas operãdi ex interiori habitu, seu dispositione procedit nõ enim idẽ est possibile ei, qui nõ hẽt habitũ uirtutis, & uirtuoso: sicut ẽt nõ est idem possibile puero, & uiro pfecto, & pp hoc non ponitur eadẽ lex pueris, quæ ponitur adultis. Multa enim pueris permittuntur, quæ in adultis lege puniuntur, uel ẽt uituperantur: & similiter multa sunt permittenda hominibus non perfectis uirtute, quę nõ essent tollerãda in hominibus uirtuosis. Lex autẽ humana ponitur multitudini hominum, in qua maior pars est hominum nõ perfectorum uirtute. Et ideo [m] lege humana non prohibenṫ omnia uitia, à quibus uirtuosi abstinẽt, sed solum grauiora, à quibus possibile est maiorem partem multitudinis abstinere, & præcipue, quæ sunt in nocumentũ aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conseruari non posset: sicut prohibẽtur lege humana homicidia, & furta, & huiusmodi.

Tex. 3. & 4. to. 3. Li. 2. c. 21. K Concl. m.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ audacia pertinere uidetur ad inuasionẽ aliorum: unde præcipue ptinet ad illa peccata, q̃bus iniuria proximis irrogatur, quæ lege humana prohibentur, ut dictum est.*

In cor. a.

Ad 2m. dicendũ, ꝙ lex humana intendit homines inducere ad uirtutem, nõ subito, sed gradatim: & iõ nõ statim multitudini imperfectorũ imponit ea, q̃ sunt iã uirtuosorũ, ut. s. ab oib⁹ malis abstineat alioquin imperfecti hmõi præcepta ferre nõ ualẽtes, in deteriora mala prorũperent, sic dr̃ Prouerb. 30. Qui nimis emungit, elicit sanguinem. & Matt. 9. Quòd si uinũ nouum, idest præcepta perfectæ uitę, mittatur in utres ueteres, idest, in homines imp fectos, utres rumpuntur, & uinum effunditur, idest pręcepta contemnuntur, & homines ex contẽptu ad peiora mala prorumpunt.

G Ad 3m dicendũ, ꝙ lex naturalis est q̃dã participatio legis æternæ in nobis: lex ãt humana deficit à lege ęterna. Dicit enim Aug. in 1. de lib. arb.* Lex ista, q̃ regẽdis ciuitatibus ferṫ, multa cõcedit, atq; impunita relinquit, quæ p diuinã prouidẽtiã uindicantur. neq; enim quia nõ oĩa facit, ideo quæ facit, improbanda sunt: unde etiam lex humana non omnia potest prohibere, quę prohibet lex naturę.

Ca. 5. circa fin. to. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex humana præcipiat actus omnium uirtutum.

1 AD TERTIVM sic pceditur. Vr̃ ꝙ lex humana ñ p̃cipiat act⁹ oĩum uirtutũ. Actib⁹ enim uirtutũ opponunṫ act⁹ uitiosi: sed lex humana nõ prohibet[h] omnia uitia, ut dictũ est.* ergo etiam non pręcipit actus omnium uirtutũ.

Art. præc.

¶ 2 Præt. actus uirtutis à uirtute procedit: sed uirt[a] est finis legis, & ita[h] quod est ex uirtute, sub p̃cepto legis cadere non potest. ergo lex humana non pręcipit actus omnium uirtutum. 1

¶ 3 Pręt. Lex humana ordinatur ad bonum commune, ut dictum est:* sed quidam actus uirtutum non[h] ordinantur ad bonum cõmune, sed ad bonum priuatum. ergo lex non pręcipit actus omnium uirtutum.

Q. 90. ar. 2

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic.* quòd p̃cipit lex fortis opera facere, & quę tẽperati, & quę mansueti. Similiter aũt secundum alias uirtutes & malitias, hęc quidem iubens, hęc autem prohibens.

Ca. 1. post med. to. 5

RESPON. Dicẽdum, ꝙ species uirtutum distinguuntur secundũ obiecta, ut ex supradictis patet. *Omnia autem obiecta uirtutũ referri possunt uel ad bonũ priuatum alicuius personę, uel ad bonum commune multitudinis: sicut ea, quę sunt fortitudinis potest aliquis exequi uel propter ꝯseruationem ciuitatis, uel ad cõseruandum ius amici sui, & simi-

Q. 54. a. 2. ad 1. & a. 2.

¶ SVP. QVÆS. XCVI. ART. III.

Medina ar. 3.

510 *Porrecta per totum.* Sup. q. 91 ar. 3. ad 1 & inf. q. 6. 100. ar. 2. corp.

IN articulo tertio, principaliter occurrit dubiũ de illa propositione, Omnia autem obiecta uirtutũ referri possunt ad bonum priuatum alicuius personæ, uel ad bonum commune multitudinis. Nam obiectum supremæ uirtutis in cuius attinctione consistit felicitas, non potest referri ad bonum priuatum, aut commune, quia est superioris naturæ, ut patet in 10. Ethicorum.

¶ Ad hoc dupliciter dicitur. primo quòd author non loquitur de omnibus, sed de illis, quorum opposita sunt uitia, ut patet in toto processu artis. Virtutes autem intellectuales speculatiuæ, de quibus fit obiectio, non opponũtur uitiis, sed ignorantiæ prauę dispositionis. Sed hæc respõsio dissonat ab uniuersali simpliciter, ut in litera fit: & a calce corporis articuli, ubi dicitur, quòd a legislatore ordinantur p tinentia ad bonam disciplinam, per quã ciues informantur, ut commune bonũ iustitiæ & pacis conseruent. Constat enim non nihil ad hæc conferre disciplinam speculatiuam, licet mediate. Secundo ergo dicitur

le est in alijs. Lex aût, ut dictum A est, * ordinatur ad bonum cõe, & ideo [m] nulla uirtus est, de cuius actib. lex præcipere nõ possit: [n] non tñ de oĩbus actib. omnium uirtutũ lex humana præcipit, sed solum de illis, qui ordinabiles sunt ad bonum commune, uel immediate, [n] sicut aliqua directe propter bonum cõmune fiunt: [m] uel mediate, [n] sicut cum aliqua ordinantur à legislatore pertinentia ad bonam di- B sciplinam, per quam ciues informantur, ut cõmune bonum iustitiæ, & pacis conseruent.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ lex humana nõ prohibet omnes actus uitiosos secundũ obligationem præcepti, sicut nec præcipit omnes actus virtuosos: prohibet tamen aliquos actus singulorum vitiorũ, sicut etiam præcipit quosdam actus singularum virtutum. C

AD 2[m] dicendum, ꝙ aliquis actus dr̃ esse uirtutis dupliciter. Vno modo ex eo, ꝙ homo operatur uirtuosa: sicut actus virtutis iustitiæ est facere recta, & actus fortitudinis facere fortia: & sic lex præcipit aliquos actus virtutum. Alio modo [d] dr̃ actus uirtutis, qa aliqs operaẽ uirtuosa eo mõ quo uirtuosus operaẽ: & talis actus semper procedit à uirtute, nec [d] cadit sub præce- D pto legis: sed est finis, ad quem legislator ducere intendit.

AD 3[m] dicendũ, ꝙ non est aliqua uirtus, cuius actus non sint ordinabiles ad bonum commune, ut dictum est, * uel mediate, uel immediate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex humana imponat homini necessitatem in foro conscientiæ.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. E Vr̃ ꝙ lex humana non imponat homini necessitatẽ in foro conscientiæ. [b] Inferior enim ptãs, non põt imponere legem in iudicio superioris potestatis: sed potestas humana, quæ fert legem humanam, est infra ptãtem diuinam. ergo lex humana non põt imponere legem quantum ad iudiciũ diuinum, quod est iudicium conscientiæ.

¶ 2 Præt. Iudiciũ cõscientiæ maxime depẽdet ex diuinis mãdatis: sed qñq; diuina mãdata euacuanẽ per [h] leges humanas ſm illud Matt. 15. Irritũ fecistis mãdatũ Dei pp traditiones uestras ergo lex humana non imponit homini necessitatem quantum ad conscientiam.

¶ 3 Præt. [b] Leges humanæ freqũẽter ingerũt calumniã, & iniuriã hoibus, ſm illud Isa. 10. Vę q cõdũt leges iniquas: & scribẽ- B tes, iniustitias scripserũt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent cãæ humilium populi mei: sed licitũ ẽ unicuiq; oppressionẽ, & uiolentiã euitare. ergo leges humanæ non imponunt necessitatem homini, quantum ad conscientiam.

SED CONTRA est, quod dr̃ 1. Pet. 2. Hæc est gratia, si propter conscientiam sustineat, quis tristitias, patiens iniuste.

RESP. dicendũ, ꝙ leges positę humanitus, uel sũt iustæ, uel iniustæ. [a] Si quidẽ iustæ sint, hñt uim obligãdi ĩ foro cõsciẽtiæ [a] a lege æterna, à qua deriuãtur, ſm illud Prouer. 8. Per me reges regnãt, & legũ cõditores iusta decernũt. Dñr aũt leges [d] iustæ, & ex fine, qñ.s. ordinanẽ ad bonũ cõe, & ex actore, qñ.s. lex lata nõ excedit ptãtem ferẽtis: & ex forma, qñ.s. ſm æqualitatem D proportionis imponunẽ subditis onera in ordine ad bonum cõe. Cum.n. vnus homo sit pars multitudinis, qlibet homo hoc ipsum quod est, & quod hẽt, est multitudinis: sicut & quælibet pars id, quod est, est totius. unde & natura aliquod detrimentum infert parti, vt saluet totũ. Et ſm hoc leges hmõi onera pportionabiliter inferentes, iustæ sunt, & obligãt in foro con- E sciẽtię, & sũt leges legales. Iniustę aũt sũt leges dupliciter. Vno mõ per ɔrietatem ad bonũ humanum econtrario pdictis. Vel ex fine, sicut cum aliquis præsidẽs leges imponit onerosas sub ditis, non pertinentes ad utilitatem cõem, sed magis ad propriam cupiditatem, uel gloriam. Vel etiam ex actore, sicut cum aliquis legem fert ultra sibi cõmissam potestatem. Vel ẽt ex forma, puta, cũ inæqualiter

Q. 90. c. 2. — tur ꝙ obiecta virtutũ pñt dupliciter sumi, Cõclusionis pars. primo ſcdm se: & sic falsum ẽ, ꝙ pñt recte referri in bonum priuatum, aut publicũ. Secundo, ſcdm act⁹, quib. homo attingit Cõclusionis pars. illa. & sic nihil prohibet oĩum uirtutũ obiecta ad priuatũ, uel publicũ bonũ recte referri posse. Nam licet Deus gloriosus non Cõclusionis pars. sit referibilis recte in meũ, uel cuiusq; creaturæ bonũ: actus tñ quib. contemplamur illum ĩ nostrum bonum, recte referũtur & ſcdm se, & ſcdm utilitates cõsequẽtes. Et hoc sufficit pſenti intentioni ad concludendũ, ꝙ lex humana de actib. oĩum virtutũ intellectualium & moraliũ disponere põt, & disponit de speculatiua sapiẽtia, dũ hoĩes aliquos illi uacare iubet, ut sapiẽtes facti, ẽt ad minora iudicanda potentiores sint &c.

SVPER Q. XCVI. ART. IIII.

IN articulo quarto eiusdem q. aduerte diligenter, ut sciat applicare conditiones legis iustæ, vel iniustæ, ad particulares leges: quia inde D. 1045. multos casus cõscientiæ in gabellis, & grauaminib. & hmõi publicis clarificabit: pręsertim ex fine, et ęqualitate proportionali, D. 1047. quã tenetur saluare iustitia distributiua. ¶ In eodem articulo quarto dubium occurrit, an lex humana ita obliget, in foro conscientiæ, ꝙ homo teneatur mori p In cor. ar. eius obseruatione. Et est occasio dubitandi, quia quidam dñt, ꝙ ius positiuum nõ hẽt hanc ptãtem, nisi in cã fidei, uel tuendæ reipublicæ, propterea inquiunt, ꝙ li- 511 Porrecta per totum. 2. 2. q. 64. ar. 5. ad 1. cite pp euitandam mortẽ, celebrare quis potest coram excõicatus notatum &c. & omnia positiua iura non seruare.

¶ Sed hanc opinionẽ esse erroneam multipliciter mõstratur. Primo ex ratione tacta in litera, s. quia quilibet homo non solum ſcdm id, quod hẽt, sed hoc ipsũ qđ est, multitudinis est, sicut quælibet pars id, qđ est, totius est. Ex hoc nãque sequitur, ꝙ lex humana, q̃ sicut quęlibet alia lex ad cõe bonum respicit, potestatem habet supra id, qđ est quilibet homo, ac p hoc super uitã ipsius: ac per hoc põt disponere, & ordinare de expositione uitæ cuiusque p cõi bono, pro quo fit oĩs lex, ut in q̃õnis nonagesimę articulo secundo dictũ est. Amplius, lex humana est pręceptiua, & obligatiua ad peccatũ mortale, ut manifeste patet, cũ præcipitur aliquid sub pœna excõicationis latæ sententiæ, uel sub pœna capitis. ergo est constitutiua alicuius actus in hoc, quòd sit peccatum mortale. ergo est obligatiua ad euitandum magis actum illum, q̃ mortẽ corporalẽ: quia mors animæ fugienda est magis q̃ mors corporis. Perinde est ergo dicere, ꝙ lex humana Concl. m non potest obligare hominem ad mortẽ pro sui obseruatione & dicere, ꝙ lex humana non potest constituere aliquẽ actum D. 797. in hoc, ꝙ sit peccatũ mortale, imò in hoc, ꝙ sit peccatum: quia ẽt pro uitando ueniali tenetur homo mori. Et confirmatur, qa homo tenetur poti⁹ mori, quàm contrahere matrimonium sine dispẽsatione cũ sorore consobrina: & tñ hoc solo positiuo iure est prohibitum. Similiter sacerdos tenetur mori potius, quàm Missam celebrare absque calice, corporali, altari, & lumine, uestibus sacerdotalibus, & alijs requisitis ex iure humano. Accedit ad hæc Ca. Sacris, de his, quæ vi metusve causa fiunt: ubi in materia iuris positiui, s. de incursu excõicationis pp participationẽ cum excõicato, Innocentius tertius dicit, ꝙ metus nõ excusat ab excõicatione quia poti⁹ dẽr mori quàm peccare mortaliter. Vnde totum oppositum illius opinionis est uerum. Ille nanque putat, ꝙ regulariter lex positiua nõ obligat ad mortẽ pro

sui

ſui obſeruatione quantumcunque præcipiat: in caſu autem, ſcilicet pro fide, uel patria, ſic.

¶Nos aūt ſcdm ueritatem dicimus, q uniuerſaliter lex præceptiua obligat ad mortem pro ſui obſeruatione: in caſu aūt non ex benignitate legum, ut forte accidit in lege de uitandis excōicatis, de qua quia non eſt ad propoſitū niſi exēplariter, nihil dico, niſi q dicentes, q nō licet ex metu cadētē incōſtantē virum celebrare corā excōicatis, quia lex humana non obligat ad mortem pro ſui obſeruātia errāt: & niſi aliunde huic metui ſubueniant, falſa eſt doctrina excuſās participationem ex metu, ſicut de alijs dictū eſt. Et aduerte hic diligentiſſime, q quia lex poſitiua pcipiendo, ſeu ſtatuendo, facit de actib. indifferētib. uirtuoſos, uel uitioſos, dū ſub al qua uirtute, aut uitio actum determinat ſorte. præcipiendo. n. abſtinentiam ponit actum illum ſub tēperantia: præcipiendo ſolutionem gabellæ, ponit actum illū ſub iuſtitia: præcipiendo cultum diuinum, ponit ſub religione, & ſic de alijs. Et propterea ſicut in foro conſcientię tenetur quis ad actus uirtutum, & ad cuitādos actus uitiorū, nec excuſatur metu, &c. ita non excuſatur ab iniuſtitia, à ſacrilegio, &c. qui determinata ſic à lege contemnit, aut incurrit &c.

Lib.1.cap.5.paruū à prin. t. 1. Cōcluſionis pars.

Cōcluſionis pars.

SVPER QV. XCVI. ART. V.

Medina ar.5.

IN art. 5. eiuſdē q. 96. nota, q cū in lra dr, q iuſti nō ſubſunt legi, ut coactiuę, poteſt dupliciter intelligi. Primo, q lex non habet uim coactiuam ſuper iuſtos. Et hic ſenſus eſt falſus: quia ſuper omnes ſubditos tam lex diuina, quàm promulgata habet poteſtatem coactiuam: quàmuis in iuſtos nō exerceat coactionem, quia non oportet. Secundo, q iuſtus ex parte ſua non ſubijcitur legi, ut coactus: & hic ſenſus, eſt uerus, & intentus, quia iuſtus uoluntarie legi ſubijcitur.

¶In eodem 5. art. in rñſione ad tertiū, dubiū occurrit, qūo ſtant hæc duo ſimul, q princeps obliget quoad Deum, ita q peccat non ſeruando legē, & q lex non hēt uim coactiuam ſuper eum. Si. n. peccat humanā legē tranſgrediendo, obligatus eſt legi proculdubio obliganti eū, ac p hoc uim coactiuā in eum habenti, quàmuis nō exercent. & ſi eū non pōt cogere, lex eū nō obligat: & ſi nō obligat lex principē, princeps nō obligat: & ſi nō obligat non peccat nō ſeruādo eā. Et confirmat declarando: quia quantumcunq; ſapiens aliquis, ut Plato, uel Ariſt. leges excogitet optimas pro bono cōi, & diuulgentur, quia non hēnt uim coactiuam, ſed oſtenſiuam tm̄, conſtat q nō obligant principem, aut alios. ergo lex à principe condita licet oſtenſiuā u.m hēat, quò

F debeat ipſe ſe hēre, nō tñ obligat eum, quia coactiuam uim ſuper eum non hēt. Et augetur dubium ex rōne in lra aſſignata de ui coactiua legis, arguendo ſic. Lex non hēt uim directiuam. niſi ex principis p.āte ergo ſcdm uim directiuam non obligat principem. Aſſumptum patet: quia lex ſola ptāte principis, lex non eſt lex, niſi æquiuoce, ut leges Platonis, q monſtrant tm̄. Cōſequētia eſt nota, quia nullus à ppria ptāte obligatur, ſicut nec cogitur, ut in lra dr. Et confirmatur. quia aſſerenda eſt cā obligatiua principis ad obſeruantiam ſuę legis Deus immediate nō eſt, quia nullū eſt ibi opus Dei immediate, ut patet. Cōmunitas multitudinis nō eſt, quia ſubiecta ē principi, ut ſupponit de tali. n. principe eſt ſermo, uel ſaltem de lege propria principis, q non ſit à multitudine. Voluntas propria nō pacto, non voto, non iuſo, & breuiter non contractu, aut uinculo quocunque interueniēte eſt. ergo &c. Cōfirmat hoc, quia non eſt minus libera ſe uolūtas principis ex hoc, q præcepit ſubditis, quàm ſi nō præcepiſſet eiſdem. Sed lex nihil aliud eſt q̄ pceptū ad ſubditos: quia eſt effectus ptātis gubernatiuæ, quę eſt principiū dirigendi aliud in quātum aliud, ut patet 5 quinto & nono Metaphyſicorum. ergo.

511. Porrecta per totum.

19. q. 2. c. duæ ſunt à med. illius,

In dig. ueteri lib. 1. tit. 3. lege 30.

¶Ad hoc dubium tāto difficilius, quanto lra ſola authoritate doctrinam dedit hæc dicitur, q cum princeps non ſubijciatur legi, niſi quoad Deū, quod idem eſt quòd ſubijci legi in foro cōſcientiæ, ea eodē hēt vim lex obligādi principem, unde habet uim obligandi in foro conſcientiæ. Vt autem in articulo quarto dictum eſt, lex hēt uim obligatiuam in foro cōſcientiæ ab æterna lege, à qua deriuatur. oportet igitur ut lex hēat vim obligatiuā principis ab æterna lege. Et quēadmodū lex humana non deriuat ab æterna immediate, ſed mediante lege naturæ: ita hēt mediante illa uim obligatiuam in foro conſcientiæ. Eſt nanq; de iure naturæ, ut q ubi nō vis fieri, alteri ne feceris: & cōſequenter, ut iure qd tibi non vis, alteri nō ſtatuas: ac per hoc cum quis alteri legē ponit, & non ſibi, naturæ iure violat. ſicut etiam ſubditus inobediens principis legi, naturæ ius, dictans quod iuſtis ad commune bonum ab habente poteſtatem ſtatutis parendum eſt, uiolat, ab æterna lege uim humanæ legi tribuens. Et hanc rationem quoad primam eius partē author in litera ſub authoritate canonis induxit: ex hac autem radice, quòd ſcilicet lex humana eſt obligatiua in foro conſcientiæ, & principis, & ſubditorum ea lege æterna medio iure naturæ proueniens, quòd cum in lege ſint duæ uites, ſcilicet directiua, & coactiua, & inter eas ſit habita ſuperius ex artic. 2.

Q. 90. ar. 1

gua-

onera multitudini diſpēſantur, ēt ſi ordinentur ad bonum cōe. Et hmōi magis ſunt violentiæ, quàm leges: quia ſicut Augu. dicit in lib. de lib. arb. lex eſſe nō vī, quæ iuſta non fuerit: vnde [m] tales leges non obligant in foro conſcientiæ, niſi forte propter vitandum ſcandalum, uel turbationem, propter quod etiam homo iuri ſuo debet cedere, ſm illud Matth. 5. Qui angariauerit te mille paſſus, vade cū eo alia duo: & qui abſtulerit tibi tunicam, da ei, & pallium.

¶Alio modo leges pñt eſſe iniuſtæ per contrarietatem ad bonum diuinum, ſicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam, uel ad quodcūque aliud, H quod ſit contra legem diuinam & [m] tâles leges nullo modo licet obſeruare: [n] quia ſicut dicit Act. 4. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ſicut Apoſtolus dicit ad Romanos 13. Omnis poteſtas humana à Deo eſt: & ideo qui poteſtati reſiſtit in his, quæ ad poteſtatis ordinem pertinent, Dei ordinationi reſiſtit: & ſecundum hoc efficitur reus quàtum ad conſcientiam.

AD 2[m] dicendum, q ratio illa procedit de legibus humanis, quæ ordinantur contra Dei mandatum, & ad hoc ordo poteſtatis non ſe extendit: unde in talib. legi humanæ non eſt parendum.

AD 3[m] dicēdum, q ratio illa procedit de lege, q infert grauamen iniuſtum ſubditis, ad qđ ēt ordo ptātis diuinitus conceſſus non ſe extendit. vnde nec in talibus homo obligat, ut obediat legi, ſi ſine ſcandalo, uel maiori detrimento reſiſtere poſſit.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnes ſubijciantur legi.

G AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q non omnes legi ſubijciantur. Illi enim ſoli ſubijciuntur legi, quibus lex ponitur ſed Apoſtolus dicit 1. ad Timot. 1. quòd iuſto non eſt [h] lex poſita ergo iuſti non ſubijciuntur legi humanæ.

¶2 Præt. Vrbanus papa dicit, & habetur ī Decretis 19. quæſt. 2. Qui lege priuata ducitur, nulla ratio exigit ut publica [h] conſtringatur: lege autem priuata H Spiritus ſancti ducūtur omnes viri ſpirituales, qui ſūt filij Dei, ſecundum illud Rom. 8. Qui ſpiritu Dei agūtur, hi filij Dei ſunt. ergo non omnes homines legi humanæ ſubijciuntur.

¶3 Præt. Iuriſperitus dicit, q princeps [h] legibus ſolutus eſt: qui autem eſt ſolutus à lege, nō ſubditur legi. ergo non omnes ſubiecti ſunt legi.

I SED CONTRA eſt, qnod Apo. dicit Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: ſed non uidetur eſſe ſubditus poteſtati, qui non ſubiicitur legi, quam fert poteſtas. ergo omnes homines debent eſſe legi ſubiecti.

RESP. Dicēdū, q ſicut ex ſupradictis patet, lex de ſui ratione duo hēt. Primo quidē, q eſt regula humanorum actuū. Se-

K

cundo, ꝙ hẽt uim coactiuã. Dupliciter ergo aliquis homo pōt esse legi subiectus. Vno modo, sicut regulatũ regulæ: & ſm hoc mō oẽs illi, qui subdunt̃ ptāti, subduntur legi, quã fert ptās. Quòd aũt aliquis ptāti nō subdatur, pt contingere dupliciter. Vno modo, quia est simpliciter absolutus ab eius subiectione. vñ illi, qui sunt de una ciuitate, uel regno, nō subduntur legib. principis alterius ciuitatis, uel regni, sicut nec eius dño. Alio modo, ſm quod regitur superiori lege, puta, si aliquis subiectus sit proconsuli, regulari debet eius mãdato, non tñ in his, quæ dispensantur ei ab imperatore: quantum.n. ad illa non astringit̃ mandato inferioris, cũ superiori mandato dirigatur. & ſm hoc contingit, ꝙ aliquis simpliciter subiectus legi ſm aliqua legi nō nō astringit̃, ſm q̃ regit̃ superiori lege. Alio uero mō dr̃ aliquis subiectus legi, sicut coactũ cogẽti: & hoc mō hoĩes uirtuosi, & iusti nō subdunt̃ legi, sed soli mali. Qđ.n. est coactũ & violentũ, est ↄ̃rium volũtati. uoluntas aũt bonorum consonat legi, à qua malorũ volũtas discordat: & ideo ſm hoc boni non sunt sub lege, sed solum mali.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ rō illa ꝓcedit de subiectione, q̃ est ꝑ modũ coactionis. Sic.n. iusto nō est lex posita: q̃a ipsi sibi sunt lex, dũ ostẽdunt opus legis scriptũ in cordib. suis, sicut Apostolus ad Rom. 2. dicit. vnde in eos non habet lex uim coactiuam, sicut habet in iniustos.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ lex Spiritus sc̄ti est superior oĩ lege humanitus posita. & iō viri spirituales ſm hoc, ꝙ lege Spiritus sc̄ti ducunt̃, nō subduntur legi quantũ ad ea, q̃ repugnãt ductioni Spiritus sancti: sed tñ hoc ipsum est de ductu Spiritus sancti, ꝙ homines spirituales legibus humanis subdantur, secundum illud 1. Pet. 2. Subiecti estote oĩ humanæ creaturæ ꝑꝑ Deum.

quæst. 92. dĩa talis, ꝙ vis directiua respicit ipsos actus licitos, uel illicitos, aut indifferentes: coactiua aũt pœnam inductiuam ad obseruantiam legis. Prouenit, inquam, primo, ꝙ vis obligatiua humanæ legis in foro cõscientiæ ad uim directiuam legis: impositiua aũt pœnæ ad uim coactiuam legis spectat. Prouenit secundo, quod licet vtraq; vis directiua scilicet, & coactiua, super ptāte principis fundetur: quia neutra uis in suo robore est, nisi ab habente ptātem. Differunt tñ multum quoad actũ quia uis coactiua actum suum, qui est cogere ac punire inuitum, non pōt exercere nisi sola potestate principis. Nemo .n. pōt aliquem punire inuitum, nisi principis authoritate. vis aũt directiua actum suum, qui est dirigere, exercet ex æterna legis authoritate, ex quo semel ab humana ptāte lex est cõdita. Et quia frustra est potentia, quæ non est reducibilis ad actum: iō uis coactiua legis humanæ non extendit se ad eũ, respectu cuius non est reducibilis ad actum: ac per hoc nō extendit se ad principem, qui non potest à sua ptāte cogi, ut in lrā dr̃: sed ad alios: qui, etsi non puniãtur, puniri tñ pñt à principe ptāte inuiti. Vis aũt directiua eiusdem extendit se ad oẽs, principes, s. & subditos: q̃ã actus eius respectu oĩum exercetur. dirigitur enim quis à seipso & ab alio. Et rursus non est amplius in potestate principis opus ad actum directionis, ex quo condita est lex, sed authoritate æternæ legis humana lex actum directionis exercet.

¶ Ex his aũt faci le patet solutio obiectorum. Ad primum siquidem dr̃ ꝙ nulla repugnantia est dictorum: quia altera est uis obligatiua legis humanæ in foro cõsciẽntiæ, seu quoad Deum: & altera uis coactiua eiusdem, qua homo hominem puniendo iudicat. & ꝙ prima habet locum in principe, non secunda: quia hominem non habet supra se, ut in littera dicitur. Et ex hoc prouenit, ꝙ Papa nulla iuris humani pœna ligatur, quantumcunque contra leges faciat. Ad cõfirmationem, seu declarationem dr̃, ꝙ leges scriptæ à sapientibus non habentibus curam communitatis non solum carent ui coactiua, sed etiam directiua: habent enim solum uim ostensiuam, ut ex dictis patet. Ad augmentum dubij dicitur, ꝙ uis directiua legis humanæ potest sumi uel quoad substantiam, uel quoad operationem. Et secundum substantiam, non est nisi à potestate principis, sicut uis coactiua: secundum uero operationẽ, falsum est, ꝙ non est nisi à potestate principis: quoniam, ut ostensum fuit, ex quo lex cõdita est a potestate principis, uis directiua dirigitur obligando in conscientiæ foro authoritate legis æternę absque quacunq; operatione potestatis principis, quod nõ accidit in ui coactiua quoad eius operationem, ut ex dictis patet. Di secundo, ꝙ esse à sola potestate principis, licet sit ratio, ꝙ uis coactiua nõ se extendit ad principem, non tñ est ratio, ꝙ uis directiua non se extendat ad eundem: quia nemo cogitur à seipso, sed dirigitur, & obligatur à seipso. Prima responsio negat assumptum quoad actum, secunda sequelam. Ad confirmationem petentem causam obligatiuam principis ad obseruantiam propriæ legis, dicitur, quòd est causa duplex, idest, propria uoluntas, & lex æterna. Propria autem uoluntas non quæ eligit obligationem libere, uel contractu aliquo, sed quæ eligit legem promulgare. Ex hoc nanque ipso, ꝙ uoluntarie legem promulgat vult ordinationem illam habere uim legis: & quia ordinationem aliquã obtinere uim legis est sortiri ab æterna lege uim directiuã in foro conscientiæ, cui & princeps subijcitur: iõ ex propria uoluntate principis, & ex æterna lege uim obligatiuã principis in foro conscientiæ lex humana hẽt, quàmuis diuersimode, quia ab æterna lege sicut à cã, à qua est uis obligatiua hmōi: à uoluntate uero principis sicut à determinante cãm uniuersalem ad effectum specialem. sicut in naturalibus causa uniuersalis, puta, Saturnus respectu rerum fixarum, determinat ad spãlem effectum, puta, ossa, à semine talia producentis animal hẽnt ossa. Sicut.n. producere tale animal sub Saturno, est determinare ipsum ad ossa producenda in illo: ita constituere legem sub Deo, est determinare Deum ad cõmunicãdam uim obligatiuã in foro cõscientiæ legi. & sicut ossa reducũt in Saturnum, ut cãm, ita uis ista obligatiua in legẽ æternam. Et per hoc patet rñsio tam ad id, qđ dr̃, ꝙ Deus nihil hic agit immediate, non.n. oportet hoc dicere, sed sufficit qđ dictũ est, quàm ad id, qđ dr̃ de uoluntate principis. Patet.n. ꝙ ex suppositione ꝙ legẽ uoluerit, obligatus remanet, & nõ minus liber quo ad uelle, & nolle: sed quoad bene, uel male, uelle id, qđ lege positũ est. Aduertendũ tñ est hic, ꝙ sunt leges duplices, quædã de cõibus toti multitudini, q̃dã de ꝓprijs aliquorum actibus, puta, de militib. Cum dr̃ ꝙ princeps subijcitur legi, non intelligitur lege speciali, puta, militum, nisi ipse sit miles: sed intelligitur de lege cõi. Rursus cum princeps subijcitur legi, intelligitur subijci proportionaliter, ut decet principem, & non sicut alios subditos, ut ex dictis manifestum est. In calce eiusdem responsionis ad tertium, dubium & difficile occurrit, quõ stant ista simul, ꝙ princeps pōt legem tollere, mutare, & in ea dispensare: & quod ipse in foro cõsciẽntiæ subdatur legi, ut determinatum est. Si.n. pōt legem tollere, tollet eam à se, & sic faciet quod non habeat uim legis respectu sui: ac per hoc absque scrupulo conscientiæ non seruabit eam, utpote non obligatus. Et confirmatur hoc, quia non deterioris conditionis est ipse quàm aliquis subditus: sed princeps potest eximere unum subditum à lege communi, qui apud Deum non erit reus uiolatæ legis, de cætero non seruans eam. ergo potest eximere seipsum. & si hoc potest, sua obligatio ad legem stat in uoluntate sua sola, & non est ex lege æterna, ut ex uera causa, cuius oppositum conclusum est.

¶ Ad hoc dubium p̃mittenda sunt aliqua certa acceptata ab omnibus: deinde singuli modi dicendi. Certum, & confessum ab omnibus est, ꝙ princeps potest secum dispensare sicut cum alijs proprie loquendo de dispensatione: & ꝙ potest qñ, & quantum expediens fuerit eximere aliquem subditum, & seipsum a lege, & ꝙ potest legem mutare, siue aliam condendo loco eius, siue totaliter tollendo. Et nihil horum contradicit determinationi factæ, scilicet ꝙ princeps subijcitur legi in foro conscientiæ. Subijcitur namque ut princeps potestatem habens præcepta faciendi: hæc sunt confessa communiter. Sed de mota dubitatione triplex est opinio. Prima est, ꝙ princeps licet subijciatur legi humanæ simpliciter, & absolute habenti uim legis, nõ subditur tamen legi habenti uim legis cum exceptione suæ personæ. Et sicut princeps à principio constituendo legem, potuisset excipere principem: ita post legem conditam potest se excipere, sicut, & aliquem alium subditum, & sic si princeps non tollit à se legem, obligatur: si autem tollit, non obligatur. Sed contra hanc opinionem est, quia si princeps potest se

Cõclusionis pars.

Cõclusionis pars.

eximere à lege, obligatio sua ad legem est ridiculosa. posset nãque eximendo se, dicere ò, Patere legem quã ipse tuleris: & quare alligas onera grauia in humeros hominum, & digito tuo non moues ea? respondere cum bona cõscientia: quia exemi me ipsum, quod est ridiculum. Alia opinio est, ꝙ quandiu lex nõ est totaliter sublata, princeps obligatur. Et licet possit secũ dispensare, & tollere eam totaliter, non põt eam tollere quoad libitum. vñ si vult se absoluere à vinculo legis, tollat eam absolute alioquin illi subiacet. Et fundatur hęc opinio super hoc: quia aliter obligatio pricipis ad obseruantiã legis esset ridiculosa. Cõtra hanc aũt opinionem est, quia princeps põt etiã sine eã, quia sibi placet, eximere vnũ subditũ à cõi lege. ergo põt seipsum eximere, cũ non sit deterioris conditionis, quàm suus subditus. Inter has aũt extremas opiniones, media occurrit opinio, q̃ sola uera est, s. ꝙ princeps põt ad libitum se, & subditũ aliquem eximere à lege cõi iam promulgata, sic ꝙ exemptus nõ sit reus uiolati præcepti legis non seruando illam, non tñ põt eximere sic, ut ipse eximẽs, & exẽptus ad libitum nõ sit reus uiolati iuris naturæ, quo quælibet pars consonare dẽt suo toti, & præcipue caput. Hæc opinio duo dicit, ut patet. Et in primo conuenit cũ prima opinione, & discrepat à secunda. In secundo aũt conuenit cum secunda aliqualiter, & discrepat à prima. Et si bene consideretur opinio hæc, apparebit ꝙ saluat utrunq; qđ in cordib. humanis impressum vr̃, s. & ꝙ princeps male facit eximendo se, uel aliũ ad libitum à legis iugo: & ꝙ nihilominus exemptus, non est reus fractę legis. Si.n. Papa licentiet se, uel alium, quia placet, ad non dicendum horas canonicas, uel carnes comedendum in Quadragesima: licentiatus malefacit non dicendo horas, aut carnes comedendo, quia turpis est pars, quæ non consonat suo toti ex naturæ iure, quod violatur à subdito, & multo magis à capite, cui etiam à diuino iure improperatur, Dicis, & non facis: alligas onus graue, &c. Matthæi vigesimotertio. & nihilominus licet peccet sic licentiatus, non tamen est reus violati p̃cepti de horis canonicis dicendis, aut de carnib. non comedendis. Fundatur hæc opinio quoad primam partem, super ptãte principis, qua põt tollere legem & simpliciter, & quoad aliquem, ut quotidiana experientia testatur in priuilegijs eximentibus hos, uel illos à solutione decimarum, in quib. etsi nulla cã exprimatur, sed solo motu principis fiant, robur non deest. Quoad secundam uero partem super naturali iure, quo turpis est ois pars, quæ nõ con- F sonat suo toti: & quo in moralib. magis mouẽt exempla, quàm uerba: & princeps non solum ut præsit, sed prosit, creatur, & alijs huiõi, quæ naturalis ratio dictat. Et secũdm hanc opinionem nihil est ridiculum, oĩa consonant, oẽs obiectiones soluuntur, obseruantiarum, & reprehensionum ratio reddetur. unde ut sola vera i medio posita amplectenda est.

In decretali. lib. 1. tit. 2. cap. Cum omnes à medi.

513. *Porrecta per totum.* Inf. q. 97. ar. 3. ad 1. Et 2. 2. q. 60. a. 5. ad 2. & 3. & q. 147. ar. 4. cor. Et 3. dist. 33. q. 3. ar. 4. q. 5. cor. et ad 5. et di. 17. ar. 4. cor. fin. Et 4. di. 15 q. 3. ar. 2. q. 1. et 4. cor. Ca. 31. nõ longe a fi. tom. 1.

AD 3m dicẽdum, ꝙ princeps dr̃ esse solutus à lege quantum ad vim coactiuam legis: nullus .n. proprie cogitur a seipso. lex aũt non hẽt vim coactiuã, nisi ex principis ptãte. Sic igit̃ princeps dr̃ esse solutus à lege, quia nullus in ipsum põt iudicium cõdemnationis ferre, si contra legẽ agat. unde super illud Psal. 50. Tibi soli peccaui &c. dicit gl. ꝙ rex non habet hominem, qui sua facta dijudicet: sed quãtum ad uim directiuam legis, princeps subditur legi propria uoluntate, sm̃ quod * dr̃ extra de constitutionibus, Cap. Cum omnes. Quod quisquis iuris in alterum statuit, ipse eodem iure uti debet, & Sapientis dicit authoritas: Patere legẽ, quam ipse tuleris. Improperatur etiam his à Domino, qui dicũt, & non faciunt: & qui alijs onera grauia imponunt, & ipsi nec digito uolunt ea mouere, ut dicitur Matth. 23. Vnde quantum ad Dei iudicium, princeps non est solutus à lege quantum ad vim directiuã eius: sed dẽt voluntarius, non coactus legem implere. Est ẽt princeps supra legem, in quantum si expediens fuerit, põt legem mutare, & in ea dispensare pro loco, & tempore.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ei, qui subditur legi, liceat præter uerba legis agere.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd nõ liceat ei, qui subditur legi, præter uerba legis agere. Dicit enim Aug. in lib. de uera religione.* In temporalibus legibus quàmuis homines iudicent de his cum eas instituunt, tñ qñ sunt institutæ, & firmatæ, h non licebit de ipsis iudicare, sed secundum ipsas sed si aliquis prætermittat uerba legis, dicens se intentionem legislatoris seruare, uidetur iudicare G de lege. ergo non licet ei, qui subditur legi, ut prætermittat uerba legis, ut intentionem legislatoris seruet.

¶ 2 Præt. Ad eum solum pertinet leges h interpretari, cuius est condere leges: sed omnium subditorum legi non est leges condere. ergo eorum non est interpretari legislatoris intentionem, sed semper secundum uerba legis agere debent.

H ¶ 3 Præt. Omnis sapiens intentionẽ suam h verbis nouit explicare: sed illi, qui leges condiderunt, reputari dẽnt sapientes. Dicit.n. Sapientia Prouer. 8. Per me reges regnant, & legũ conditores iusta decernunt. ergo de intentione legislatoris nõ est iudicandum, nisi per uerba legis.

SED CONTRA est, ꝙ Hilarius dicit in 4. de Trin.* Intelligentia dictorum ex causis est assumenda I dicendi: quia nõ sermoni res, sed rei debet esse sermo subiectus. ergo magis est attendendum ad causam, quæ mouit legislatorẽ, q̃ ad ipsa uerba legis.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut supra dictũ est, * Omnis lex ordinatur ad communem hominum salutem, & in tantum obtinet uim, & rationẽ legis: secundum uero quod ab hoc deficit, virtutẽ obligandi non hẽt. Vnde Iurisperitus dicit, * qđ nulla

SVPER QV. XCVI. ART. VI.

Medina ar. 6.

IN art. 6. eiusd. m 96. q. uctã ꝙ quadrupliciter occurrere potest casus agendi cõtra legis uerba, pro seruanda eius intentione. Primo, ambiguus, & impatiens moræ, & tunc seruanda sũt uerba legis, ut dr̃ in rñsione ad secũdum. Secundo, ambiguus, & sustinens moram, & tunc consulẽdus est superior, qui pp huiõi casus hẽt authoritatem interpretandi legẽ: & hoc intendit lra in corpore articuli. Tertio, manifestus, & impatiẽs moræ, & tunc cõstat, q. dẽt nõ seruare uerba legis, sed intentionẽ. Quartus, manifestus, sed sustinẽs moram, & tunc dicego omne, & epiechia sine superioris cõsultatione prætermittunt uerba legis, & seruatur intentio eius: quia in manifestis nõ ẽ opus interpretatione, quæ spectat ad superiorẽ, sed executione, ut in Secunda secundæ q. de epiechia author dicit. Circa me. illius, & lib. 12. Qđ ergo in lra dr, q. extra subitũ periculũ, non pertinet ad quemlibet interpretari, i casu dubio est sermo. Interpretatione n. non est opus in manifestis. Q. 90. art. 2.

¶Sed tũc insurgit qõ Quo pacto saluaẽ distinctio facta in corpore articuli, inter casum non necessitatis habentis dispensationem annexam, & casum non necessitatis. ꝙ recurrendum est In dig. ueteri li. 1. ti. 3. lege 24. K ad interpretationem superioris. Si nanque de ambiguis casib. est sermo, contradicit dictis ex responsione ad secundum, scilicet, ꝙ secundum uerba agendum est in necessitatis casu ambiguo. Si de manifestis, contradicit dictis ex Secunda secundæ, quòd in manifestis extra casum necessitatis, non est opus interpretatione, sed virtus epieicheia sufficit. Si in primo membro de ambiguis, & in secundo de manifestis est sermo, distinctio est inutilis, & extra artem, tacens principale in differentia, scilicet esse manifestum, uel ambiguum. Verum quæstio hæc citius soluetur, si uiderimus, quòd in ambiguis datur latitudo. Nam quædam sic occurrunt ambigua, ut in sua ambiguitate remaneant. Quædam uero sic sunt ambigua, ut rationabile sit, quòd si legislator adesset, hanc proculdubio partem determinaret nunc, hic, seruandam. Sermo ergo hic est de ambiguis, & de eis uniuersaliter docet, quòd interpretatio

Interpretatio spectat ad superiores, quando potest ad eos recurri: quãdo uero nõ potest recurri, si sunt ambigua secũdo modo, necessitas habet dispensationem annexam. si uero sunt ambigua primo modo, tunc secundum uerba legis agendum est. Et quod mens authoris sit ista, patet ex hoc quod dicit, scilicet, quòd necessitas habet dispensationẽ annexam. constat. n. quod dispensatio ex interpretatione legis procedit. Interpretatio autem locum non habet in manifestis. de ambiguis igitur secundo modo intẽdit. ¶ In responsione ad tertium collige causas, quare leges humanæ fiunt secundum id, quod ut in pluribus agendum est, & non dearticulantur omnia in omni euẽtu. Prima est ex defectu humani ingenii: secunda est ex parte confusionis uitandæ: tertia, quæ in litera tacetur, ponitur tamen 5. Eth. esse ex uariabilitate rerum, de quibus fit lex humana, & hæc uariabilitas materiæ inculpabilem reddit humanum intellectum in statuendo leges ut in pluribus.

Con. m.

rõ iuris, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro salute hominũ introducuntur, ea nos duriori interpretatione contra ipsorum commodũ perducamus ad seueritatẽ. A Contingit autem multotiens, quod aliquid obseruari, cõi saluti est utile, ut in pluribus, quod tamen in aliquib. casibus est maxime nociuũ. Quia igitur legislator non potest omnes singulares casus intueri proponit legem secundum ea quæ in B pluribus accidunt, ferens intentionem suam ad communẽ utilitatem. unde si emergat casus, in quo obseruatio talis legis sit dãnosa communi saluti, non est obseruanda: sicut si in ciuitate obsessa statuatur lex, quod portæ ciuitatis maneant clausæ, hoc est utile communi saluti, ut In plurib. Si tamen contingat casus, quòd hostes insequãtur aliquos ciues, per quos ciuitas conseruatur, dã C nosissimum esset ciuitati, nisi eis portæ aperirentur: & ideo in tali casu essent portæ aperiendæ contra uerba legis, ut seruaretur utilitas communis, quam legislator intendit. Sed tamen hoc est considerandum, quòd si obseruatio legis secundum uerba non habeat subitum periculum, cui oporteat statim occurri, nõ pertinet ad quemlibet ut interpretetur quid sit utile ciuitati, & quid D inutile ciuitati, sed hoc solũ pertinet ad principes, qui propter huiusmodi casus habent autoritatem in legibus dispẽsandi. Si uero sit subitum periculũ, non patiens tantam moram, ut ad superiorem recurri possit, ipsa necessitas non subditur legi.

Ad primum ergo dicendũ, quod ille qui in casu necessitatis agit præter uerba legis, non iudicat de ipsa lege, sed iudicat de casu singulari, in quo uidet uerba legis obseruanda non esse.

Ad 2m. dicendum, quod ille qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretatur legem simpliciter, sed in casu, in quo manifestum est per euidentiam nocumenti, legislatorem aliud intendisse. Si enim dubium sit, debet uel secundum uerba legis agere, uel superiorem consulere.

Ad 3m. dicẽdũ, quod nullius hominis sapientia tanta est, ut possit omnes singulares casus excogitare: & ideo non potest sufficienter per uerba sua exprimere ea, que conueniunt ad finem intentum. Et si posset legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem uitãdam: sed legem ferre deberet secundum ea, quæ in pluribus accidunt.

QVAESTIO XCVII.

De mutatione legum, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de mutatione legum. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lex humana sit mutabilis.

¶ Secũdo, Vtrũ sẽp debeat mutari, quñ aliqd meliꝰ occurrerit.

¶ Tertio, Vtrum per consuetudinẽ aboleatur: & utrum consuetudo obtineat uim legis.

¶ Quarto, Vtrũ usus legis humanæ per dispensationem rectorũ immutari debeat.

Articvlvs primvs.

Vtrum lex humana debeat mutari aliquo modo.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod lex humana nullo modo debeat mutari. Lex enim humana deriuatur à lege naturali, ut supra dictum est: sed lex naturalis immobilis permanet. ergo & lex humana debet immobilis permanere. 514 Porrecta per totum. Sup q. 96 ar. 5. ad 3 & ar. 6. & 10. Et inf. q. 104. ar. 3. ad. 2.

¶ 2 Præt. Sicut Philosophus dicit in 5. Ethic. † Mensura maxime debet esse permanens: sed lex huma C na est mensura humanorũ actuum, ut supra dictum est. ergo debet immobiliter permanere. q. 95. a. 2 Li. 5. Eth. c. 5. to. 5. q. 90. a. 1 & 95. ar. 4

¶ 3 Præ. De rõne legis est quod sit iusta, & recta, ut s. dictũ ẽ: sed illud qđ semel ẽ rectũ, sem per est rectũ. ergo illud, quod est semel lex sem per debet esse lex.

Sed contra est, quod Aug. dicit in 1. de li. arb. Lex temporalis quãmuis iusta sit, commutari tamen per tempora iuste potest. Q. 95. a. 2.

Respon. Dicendũ, quod sicut supra dictum est, Lex humana est quoddã dictamen rationis, quo dirigũtur humani actus, & secundum hoc duplex cã pt D esse, quod lex humana iuste mutetur. Vna quidem ex parte rõnis: alia uero ex parte hominũ, quorũ actꝰ lege regulantur. Ex parte quidem rationis: quia humanæ rationi naturale esse uidetur, ut gradatim ab imperfecto ad perfectum perueniat. Vnde uidemꝰ in scientiis speculatiuis, quod qui primo philosophati sunt, quædam imperfecta tradiderunt, quæ postmodum per posteriores sunt tradita magis perfecte: ita etiam, & in operabilibus. Nam primi qui intenderunt inuenire aliquid utile communitati hominum, non ualentes omnia ex seipsis considerare, instituerunt quędã imperfecta in multis deficiẽtia, E quæ posteriores mutauerunt, instituentes aliqua, q̃ in paucioribus deficere possunt a cõmuni utilitate. Ex parte uero hominũ, quorũ actus lege regulant̃, lex recte mutari potest propter mutationẽ cõditionum hominum, quibus secundum diuersas eorum conditiones diuersa expediũt: sicut Aug. ponit exẽplũ in 1. de li. arb. Quòd si populus sit bene moderatus & grauis, cõmunisq. utilitatis diligentissimus custos, recte lex fertur, qua tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos respublica administret. Porro si paulatim idẽ populus deprauatus habeat uenale suffragiũ, & regimen flagitiosis sceleratisq; cõmittat, recte adimit populo talis potestas dandi C. 6. circa med. præcipue to. 1. Q. 90. ar. 1. & q. 91. ar. 1. Concl. m. Ca. 6. paulo a prin. tom. 1.

¶ SV. QVÆ. XCVII. ART. I.

Medina ar. 1.

In arti. primo & 2. nõ occurrit aliud scribendum, quãm quod optime notentur causæ mutationis legum, ut & quando oportet, mutentur: & quñ nõ oportet resistẽtia fiat mutationi. Necessitas, uel utilitas pensanda est non ad præsens tantum tempus, sed perpetuum, seu diuturnum, pro quo lex fit.

honores, & ad paucorum bonorum redit arbitriũ. F

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ naturalis lex eſt participatio quædã legis æternę, ut ſupra dictũ eſt:* & ideo immobilis perſeuerat, qđ hẽt ex immobilitate & perfectione diuinæ rationis inſtituentis naturam: ſed rõ humana mutabilis eſt, & imperfecta, & iõ eius lex mutabilis eſt. Et præterea lex naturalis continet quædã uniuerſalia præcepta, q̃ ſemp manẽt: lex uero poſita ab homine cõtinet pcepta q̃dã particularia ſecundũ diuerſos caſus qui emergunt.

Q. 93. ar. 5

Ad 2m dicendũ, ꝙ mẽſura dẽt eſſe pmanens quãtũ eſt poſſibile: ſed in rebus mutabilibus non pt eſſe aliquid omnino immutabiliter permanens: & ideo G lex humana non poteſt eſſe omnino immutabilis.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ rectũ in reb. corporalib. dr abſolute, & iõ ſemp quãtũ eſt de ſe manet rectũ: ſed rectitudo legis dr in ordine ad utilitatẽ cõem, cui non ſemp proportionatur una eadẽq; res, ſicut ſupra dictum eſt:* & ideo talis rectitudo mutatur.

In cor. ar.

Articvlvs II.

Vtrum lex humana ſemper ſit mutanda, quando occurrit aliquid melius.

Medina ar. 3.

595. Porrecta per totum.

Ad secvndvm ſic pcedit. Vr ꝙ ſemp lex humana, quando aliquid melius occurrit, ſit mutan- H da. Leges enim humanæ ſunt adinuẽtæ p rõnẽ humanã, ſicut ẽt alię artes: ſed in aliis artibus mutaĩ id, quod prius tenebatur, ſi aliqd melius occurrat. ergo idem eſt etiam faciẽdum in legibus humanis.

¶ 2 Præt. Ex his quæ præterita ſunt, puidere poſſumus de futuris: ſed niſi leges humanæ mutatæ fuiſſent ſuperuenientibus melioribus adinuentionib' multa inconuenientia ſequerentur, eo ꝙ leges antiquæ inueniuntur multas ruditates continere. ergo uidetur, ꝙ leges ſint mutãdæ, quotieſcunq; aliquid melius occurrit ſtatuendum.

¶ 3 Præt. Leges humanę circa act' ſingulares homi I num ſtatuuntur: in ſingularibus autem perfectam cognitionem adipiſci non poſſumus, niſi per experientiã, quæ tempore indiget, ut dicitur in 2. Eth.* ergo uidetur, quòd per ſucceſſionem temporis poſſit aliquid melius occurrere ſtatuendum.

In princi. lib. 10. 5.

Sed contra eſt, qđ dr in Decretis diſt. 12. * Ridiculũ ẽ, & ſatis abominabile dedec', ut traditiones, quas antiqt' a patrib' ſuſcepim', ĩfringi patiamur.

Cap. ridiculum eſt

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt* ꝙ lex humana intantũ recte mutatur, inquantũ per eius mutationem cõi utilitati prouidetur. Habet autem ipſa legis mutatio quantum in ſe eſt, detrimentũ quod- K dã cõis ſalutis, quia ad obſeruantiã legum plurimũ ualet cõſuetudo, in tantũ ꝙ ea quæ contra communem conſuetudinem fiunt, ẽt ſi ſint leuiora de ſe, grauiora uidentur. vñ quando mutatur lex diminuitur uis conſtrictiua legis inquantum tollitur cõſuetudo: & iõ nunquã habet mutari lex humana, niſi ex aliqua parte tantum recompenſetur cõmuni ſaluti, quãtũ ex iſta parte derogatur. Quod quidẽ ꝯtingit uel ex hoc, ꝙ aliqua maxima & euidẽtiſſima utilitas ex nouo ſtatuto prouenit: ex eo, quod eſt maxima neceſſitas, ex eo ꝙ lex conſueta, aut manifeſtã iniquitatẽ cõtinet, aut eius obſeruatio eſt plu- rimũ nociua. unde dicitur à Iuriſperito, ꝙ in rebus nouis conſtituendis, euidẽs debet eſſe utilitas, ut recte recedatur ab eo iure, quod diu æquũ uiſum eſt.

Ar. præce.

Con. m.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ea quæ ſunt artis, hñt efficaciã ex ſola rõne: & iõ ubicũq; melioratio occurrit, eſt mutãdũ qđ pri' tenebaĩ: ſed leges hñt maximã uirtutẽ ex conſuetudine, ut Philoſophus dicit in 2. Poli.* & ideo nõ ſunt de facili mutandæ.

C. 6. parũ ante ſi. t. 5

Ad 2m dicendum, ꝙ ratio illa cõcludit, ꝙ leges ſunt mutãdæ, non tamen pro quacunq; melioratione, ſed p magna utilitate, uel neceſſitate, ut dictũ eſt.* & ſimiliter dicendum eſt ad 3m.

in cor. ar.

Articvlvs III.

Vtrum conſuetudo poſſit obtinere uim legis.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ conſuetudo non poſſit obtinere uim legis, nec legem amouere. Lex enim humana deriuaĩ à lege naturæ & à lege diuina, ut ex ſdictis patet* ſed conſuetudo hominum non põt mutare legem naturæ, nec legẽ diuinam. ergo etiam nec legem H humanam immutare poteſt.

¶ 2 Pręt. Ex multis malis non pt fieri unum bonum: ſed ille, qui incipit primo contra legem agere male facit. ergo multiplicatis ſimilibus actibus non efficietur aliquod bonum: lex autẽ eſt quoddam bonum cum ſit regula humanorum actuum. ergo per conſuetudinem nõ poteſt remoueri lex, ut ipſa conſuetudo uim legis obtineat.

¶ 3 Præt. Ferre leges pertinet ad publicas perſonas I ad quas pertinet regere communitatem, unde priuatæ perſonæ legẽ facere non poſſunt: ſed conſuetudo inualeſcit p actus priuatarum perſonarum. ergo conſuetudo non poteſt obtinere uim legis, per quam lex remoueatur.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit in epiſtola ad Caſulanum: Mos populi Dei, & inſtituta maiorũ p lege ſunt tenenda: & ſicut præuaricatores legum diuinarum, ita & contemptores conſuetudinum eccleſiaſticorum coercendi ſunt.

Circa prĩ. illius, & ẽ epiſto. 86. tom. 2.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ oĩs lex pficiſciĩ à rõne, & uolũtate legislatoris. Lex qdẽ diuina, & naturalis à rõ- K nabili Dei uolũtate: lex autẽ humana à uolũtate hominis rõne regulata. Sicut ãt rõ & uolũtas hominis manifeſtanĩ uerbo in reb. agẽdis, ita ẽt manifeſtantur facto: hoc. n. unuſquiſq; eligere uĩ ut bonũ, qđ ope ĩplet. Manifeſtũ eſt ãt, ꝙ uerbo humano pt & mutari lex, & ẽt exponi ĩquãtũ manifeſtat ĩteriorẽ motũ & ꝯceptũ rõnis humanæ: vñ ẽt & p act' maxime multiplicatos, q ꝯſuetudinẽ efficiũt, mutari pt lex, & exponi, & ẽt aliqd cauſari, qđ legis uirtutẽ obtineat inquãtũ. ſ. p exteriores act' multiplicatos ĩterior uolũtatis mot', & rõnis ꝯcept' efficaciſſime declaraĩ. Cũ enim aliqd multoties fit. vr ex deliberato rationis iudicio prouenire, & ſecũdũ hoc con-

Concl. m.

Super Q. XCVII. Art. III.

Medina ar. 5.

51 Porrecta per totum.

In ar. 3. in reſponſione ad ſecundũ aduerte, q licet author ſatisfaciat argumento, dum manifeſtat non oportere ab actu illicito inchoare conſuetudinem derogantem legi: ſi tamen ab illicitis tunc actib' inchoaſſet, ex quo conualuit, & iam cõſuetudinis, uim habet, legi ſcriptæ derogat, nam oportet nanque poſteros ſolicitos eſſe, an licite, uel illicite introducta ſit conſuetudo, quam ſine dubio licite inueniunt obſeruari, relicta lege ſcripta.

2. 2. q. 6. 79 ar. 2. ad 2. & q. 100. a. 2 cn. Et quol. 2. a. 8. cor. pri. & quo. 9. ar. 15. co. 2. & 3.

* q. 93. ar. 3. & q. 95. ar. 2.

consuetudo, & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix. *

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ lex nãlis, & diuina ꝓcedit à uoluntate diuina, ut dictũ est. * vñ non põt mutari per consuetudinẽ procedentem a uoluntate hoĩs, sed solũ per authoritatem diuinã mutari posset: & inde est q̃ nulla cõsuetudo vim legis obtinere potest ꝯ legem diuinam, uel legem naturalem. Dicit. n. Isid. in synonymis, Vsus authoritati cedat: prauum vsum lex, & ratio vincat.

In cor. art.

AD 2m dicẽdũ, q̃ sicut supra dictũ est, * leges humanæ in aliquib. casibus deficiunt: vñ possibile est qñq; ꝑter legẽ agere, in casu, s. in quo deficit lex, & tñ actus nõ erit malus: & cũ tales casus multiplicanẽ ꝑꝑ aliquã mutationẽ hoium, tũc manifestaẽ ꝑ cõsuetudinẽ, q̃ lex vlterius nõ est vtilis, sicut ẽt manifestareẽ, si lex ꝯria verbo promulgareẽ. Si aũt adhuc maneat rõ eadem, ꝑꝑ quã prima lex vtilis erat, nõ cõsuetudo legẽ, sed lex ꝯsuetudinẽ uincit: nisi forte ꝑꝑ hoc solũ inutilis lex uideatur, quia non est possibilis secundum consuetudinẽ patriæ, quæ erat vna de cõditionibus legis. Difficile enim est consuetudinem multitudinis remouere.

Q. 96. ar. 6.

AD 3m dicendũ, q̃ multitudo, in qua cõsuetudo introducĩ, duplicis condõnis esse ꝑt. Si. n. sit libera multitudo, q̃ possit sibi legẽ facere, plus est cõsensus totius multitudinis ad aliqd obseruãdũ qđ consuetudo manifestat, q̃ authoritas principis, q non hẽt ptãtẽ cõdendi legẽ, nisi in quantũ gerit ꝑsonã multitudinis: vñ licet singulæ ꝑsonæ nõ possint cõdere legẽ, tñ totus populus condere legem ꝑt. Si uero multitudo nõ hẽat liberã ptãtẽ cõdendi sibi legẽ, uel legẽ à superiori ptãte positã remouendi, tñ ipsa consuetudo in tali multitudine ꝑualens, obtinet vim legis, in quantum ꝑ eos tolerãẽ, ad quos pertinet multitudini legem imponere: ex hoc. n. ipso vñr approbare, quod consuetudo introduxit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum rectores multitudinis possint in legibus humanis dispensare.

*117 Porrecta per totum. Sup. q. 96 ar. 6. cor. & infr. q. 100. ar. 8. cor. Et 2. 2. q. 88. ar. 10. co. & ad 2. & q. 89. art. 9. & q. 147. ar. 4. cor. & ad 1. Et 3 dist. 37. art. 4. Et 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. q. 1. & di. 27. q. 3. ar. 3. ad 4. Et 3. contra gen. 125. fi. * li. 5. Ety. cap. 21. † li. 1. Eth. c. 2. in fin. to. 5.*

AD QVARTVM sic procediẽ. Vr̃ q̃ Rectores multitudinis nõ pñt in legib. humanis dispensare. Lex. n. statuta ẽ pro cõi vtilitate, ut Isid. dicit: * sed cõe bonum non dẽt intermitti pro h priuato cõmodo alicuius personæ; quia ut dicit Philosophus in 1. Ethic. † Bonum gentis diuinius est quàm bonum unius hominis. ergo videtur quòd nõ debeat dispensari cũ aliquo, ut contra legem cõem agat.

¶ 2 Præt. Illis, qui super alios cõstituũtur, ꝑcipitur Deut. 1. Ita paruum audietis ut magnũ, nec accipietis cuiusquam personã, qa Dei iudiciũ est: h sed cõcedere alicui, quod cõiter denegatur omnibus, videtur esse acceptio personarũ. ergo hmõi dispẽsationes facere rectores multitudinis non possunt, cum hoc sit ꝯ præceptum legis diuinæ.

¶ 3 Præt. Lex humana si sit recta, oportet, q̃ cõsonet legi naturali, & legi diuinæ: aliter. n. nõ congrueret religioni, nec cõueniret disciplinæ, qđ requiritur ad legem, ut Isido. dicit: * sed in lege naturali, & diuina h nullus homo potest dispensare. ergo nec etiam in lege humana.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus 1. ad Cor. 9. Dispensatio mihi credita est.

RESP. Dicẽdũ, q̃ dispensatio proprie importat commensurationem alicuius cõis ad singula. vnde ẽt gubernator familiæ dicitur dispensator, in quantum unicuique de familia cũ pondere, & mensura distribuit, & operationes, & necessaria vitæ. Sic igitur, & in quacunque multitudine ex eo dr̃ aliquis dispẽsare, quia ordinat qualiter aliqđ cõe præceptum sit à singulis adimplendum. Contingit aũt qñq;, q̃ aliquod præceptum, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, nõ est conueniens huic personæ, uel in hoc casu: quia uel ꝑ hoc impediteẽ aliqd melius, uel ẽt induceret aliqđ malum, sicut ex supradictis patet. * Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte ꝑꝑ euidẽs & subitum periculum, ut supra dictum est. * Et ideo m ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quæ suæ authoritati innititur, * ut, s. in personis, uel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis nõ seruetur. Si autem absque hac ratione pro sola uoluntate licentiam tribuat, nõ erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non hẽt intentionẽ ad bonum cõe: imprudens aũt, si rationem dispẽsandi ignoret. propter quod Dominus dicit Luc. 12. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dñs super familiam suam?

Q. 96. art. 6. *Q. 96. art. 6.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quando cum aliquo dispensatur, ut legem cõmunem non seruet, non debet fieri in præiudicium boni communis, sed ea intẽtione, ut ad bonum commune proficiat.

AD 2m dicendum, quòd non

SVPER Q. XCVII. ART. IIII.

Fer. 3. cont. c. 125. Medina ar. 4.

IN titulo art. 4. aduerte, quòd nõ de principe spãliter, sed de rectore multitudinis, siue princeps sit, siue non, quæstio est. ¶ In corpore articuli eiusdẽ aduerte duo. primo, quid subiaceat dispensationi rectoris: exprimiẽ namq; in lr̃a, q̃ hoc est defectus legis in persona, uel casu. qñ. n. nõ est, nec apparet, nec dubitaẽ defectus legis, nulla est rõ licẽtiam tribuẽdi q̃ nõ seruet legis ꝑceptum, ac per hoc nulla est ratio dispẽsandi. Qñ aũt apparet q̃ lex in hoc casu impediret maius bonũ, uel cederet in malum, & hmõi, tũc deficere dr̃ lex in casu illo: vñ ꝓ sola uoluntate nõ fit dispẽsatio, sed dissipatio. Secundo, quis rector in qua lege possit dispẽsare. In lr̃a. n. nihil aliud exprimiẽ, nisi q̃ rector multitudinis hẽt ptãtẽ dispẽsandi in lege humana, quæ suæ authoritati innititur. Et in rñsione ad tertiũ in lege humana publica nõ potest dispensare, nisi ille, à quo lex authoritatẽ habet, uel is, cui ipse commiserit.

Li. 5. c. 21. in fine.

¶ Vr̃ aũt mihi, q̃ seclusa cõsuetudine, q̃ authoritatẽ dispensandi inferiorib. rectorib. committit, & adimit, ex hoc ipso, q̃ aliquis cõstitutus ẽ rectoe multitudinis, cõmissa quoq; ẽ sibi authoritas dispẽsandi in lege superioris quoad tria, s. quoad leuia, quoad frequentia, quoad propria. Leue aũt est qdcunq; exteris patib. nõ præcepto ꝓprie dicto, sed simpliciter statuto positũ est. Non. n. est rõni cõsonũ, ut ad principẽ ꝓ dispensatione levi recurrendũ sit. Freqnẽter quoq; occurrentib. graue nimis esset ad principẽ sæpe ualde remotũ loco, uel cõmoditate recurrere, ubi lex ipsa uindicanda tandẽ esset, nõ seruanda, ut patet in lege ieiunij ecclesiastici: q̃ crebro soluendũ accidit ex rationabili, sedm existimationẽ saltẽ, cãt nec est rõni cõsonũ, vt semidebilis, aut volens qs equitare, aut pedes ire sine necessitate cogẽte, & putãs se nõ posse seruare ieiuniũ, dẽat ad Papã recurrere: sed sat vr̃, q̃ arbitrio epi ĩ aliud piũ opus cõmutetur, saluo legis fine. Aequũ ẽt est, ut ea, quæ sunt ita propria alicui multitudini, q̃ non redundant in cõmunitatem totius

Conclu. …

regal, uel reipublicæ Christianæ illius mul titudinis rectori, qui non ... eius hēt, moderāda relicta sunt nisi forte adeo notabilis casus sit, ut merito super eo consulen dus occurrat. Vnde si lex superioris de ciui tate sit, ... dispensare in lege ... feras aût est de ... & licet hi ... dudant ... lex superioris ... doctorum, aut de ma ... & ... nus ... non spectat ... multitudinis, sed ... quibus ... gib. possit eps dispen sare, non est præsen tis negotii, ubi in cōi est sermo de legibus, & rectoribus.

est acceptio psonarū, si nō ser- F uent æqualia in psonis inæqualib. vñ qñ cōditio alicuius psonæ reqrit rationabiliter, ut i ea aliquid spāliter obseruetur, nō est personarum acceptio, si sibi aliqua specialis gratia fiat.

Ad 3m dicēdū, φ lex naturalis in quantū continet præcepta cōia, q nunquā in fallunt, dispēsationē recipere non pt. In alijs uero pceptis, q sunt quasi conclusiones præceptorum cōium, G qñq; per hoiem dispēsat, puta, φ mutuum non reddatur prodi tori patriæ, uel aliqd hmōi. Ad legem aût diuinā ita se hēt quilibet homo, sicut persona priuata ad legē publicā, cui subijcitur. Vñ sicut in lege humana publica non pōt dispēsare, nisi ille à quo lex authoritatem hēt, uel is, cui ipse commiserit: ita in pceptis iuris diuini, quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare H nisi Deus, uel is, cui specialiter committeret.

QVAESTIO XCVIII.

De lege veteri, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de lege veteri.

¶ Et primo de ipsa lege. Secundo, de præceptis eius.

CIRCA primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum lex vetus sit bona.

¶ Secundo, Vtrum sit à Deo.

¶ Tertio, Vtrum sit à Deo mediantibus angelis.

¶ Quarto, Vtrum data sit omnibus.

¶ Quinto, Vtrum omnes obliget.

¶ Sexto, Vtrum congruo tempore fuerit data.

ARTICVLVS PRIMVS.

518 *Vtrum lex vetus fuerit bona.*

Porrecta per totum. *Medina ar.* 1.

Inf. ar. 2. ad 1. & 2. Et Ro. 7. lec. 2 & 3. Et Gala 3. ...

AD PRIMVM sic proceditur. Vr φ lex vetus non fuerit bona. Dr. n. Ezech. 20. Dedi eis pcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent: sed lex non dicitur bona, nisi [b] propter bonitatē pceptorum, quæ continet. ergo lex vetus non fuit bona.

¶ 2 Præt. Ad bonitatē legis ptinet, ut cōi saluti [h] p K ficiat, sicut Isid. dicit: * sed lex vetus nō fuit salutifera, sed magis mortifera, & nociua. dicit. n. Apost. Ro. 7. fine lege pctm mortuū erat: ego aût viuebā sine lege aliqñ, sed cū uenisset mādatū, pctm reuixit. ego aût mortuus sum. & Ro. 5. Lex subintrauit ut abūdaret delictū. ergo lex uetus non fuit bona.

Lib. 5. ca. 21. in fine

¶ 3 Præt. Ad bonitatē legis pertinet, φ sit possibilis ad obseruandum, & fm naturam, & fm humanam consuetudinem: sed hoc non habuit lex vetus. dicit. n. Petrus Act. 15. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus? ergo F videtur quòd lex vetus non fuerit bona.

SED CONTRA est, qđ Apo. dicit Ro. 7. Itaq; lex qdem sancta ē, & mandatū sctm, & iustum, & bonū.

RESP. dicendū, φ [m] absq; oi dubio lex vetus bona fuit. [n] Sicut. n. doctrina ostenditur esse uera ex hoc, φ consonat rōni. Lex aût vetus rōni consona bat, quia cōcupiscentiā reprimebat, q rōni aduersatur, ut patet in illo mādato: Nō concupisces rem proximi tui, qđ ponit Exod. 20. Ipsa ēt oia peccata prohibebat, q sunt ꝯ rōnem: vñ manifestū est φ bona erat. & hæc est rō Apostoli Rom. 7. Condelector, inquit legi Dei fm interiorē hoiem. & iterū: G Cōsentio legi, qm bona est. Sed notandū est, φ bonum diuersos gradus hēt, ut Diony. dicit 4. capite de diu. no.* Est. n. aliquod bonum perfectū, & aliqđ bonum imperfectū. Perfecta quidē bonitas est in his, q ad finem ordinant, qñ aliquid est tale, quod per se est sufficiens inducere ad finem. Imperfectū aût bonum est, qđ operatur aliquid ad hoc, φ per ueniatur ad finem, non tñ sufficit ad hoc φ ad finē perducat. sicut medicina pfecte bona est, quæ hominem sanat: imperfecta aût est, q hoiem adiuuat, sed tñ sanare non pōt. Est aût sciendum, φ est alius finis legis humanæ, & alius legis diuinæ. Legis. n. H humanæ finis, est tēporalis tranquillitas ciuitatis, ad quem finem peruenit lex cohibēdo exteriores actus, quantū ad illa mala, q pñt pturbare pacificū statū ciuitatis. Finis aût legis diuinæ est perducere hoiem ad finē fœlicitatis æternæ, qui quidem finis impedit p qđcunq; pctm, & nō solū per actus exteriores, sed ēt per interiores: & iō illud, qđ sufficit ad perfectionē legis humanæ, ut. s. peccata prohibeat, & pœnā apponat, nō sufficit ad perfectionē legis diuinæ, sed oportet qđ hoiem totaliter faciat idoneū ad participationem fœlicitatis æternæ, qđ quidē fieri nō pt, nisi per gratiam Spiritus scti, per I quam diffunditur charitas in cordib. nřis: q legem adimplet. Gratia. n. Dei uita æterna, ut dr Rom. 6. hanc autem gratiam lex uetus conferre nō potuit reseruabatur enim hoc Christo: quia ut dicitur Io. 1. Lex per Moysen data est: gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est, & inde est, φ lex uetus bona quidem, est, [m] sed [d] imperfecta, [n] secundum illud Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex.

Cōclusionis pars.

parte 4. a medio

Cōclusionis pars. D. 81o.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ dñs loquit ibi de pceptis cæremonialibus, q quidem dicuntur non bona, quia gratiā nō cōferebant, per quā hoies à pec cato mundarentur, cum tñ per hmōi se peccato- K res ostenderent, vnde signanter dr.* Et iudicia, in quibus non uiuent. i. per quæ uitā gratiæ obtinere non pñt. & postea subditur. Et pollui eos in muneribus suis, idest, pollutos ostendi, cum offerrent omne quod aperit vuluam propter delicta sua.

Ezech. 20.

AD II. dicendum, φ lex dr occidisse non quidē effectiue, sed occasionaliter ex sua imperfectione, inquantum. s. gratiam non conferebat, per quam hies implere possent quod mandabat, uel uitare quod uetabat: & sic occasio ista non erat data, sed sumpta ab hoibus. vñ, & Apostolus ibidem dicit, Occasione accepta pctm p mandatū seduxit me, & per illud occidit. Ex hac etiam ratione dicitur, φ

lex

lex subintrauit, ut abundaret delictum, ut ly, ut, te neat consecutiue, nō causaliter, inquantū. s. homines accipientes occasionē a lege, abūdārius peccauerūt, tū quia grauius fuit pctm post legis prohibitionem: tum ēt quia concupiscentia creauit. Magis enim concupiscimus, quod nobis prohibetur.

Ad 3m dicendū, q iugū legis seruari nō poterat sine gratia adiuuāte, quā lex nō dabat. dr enim Ro. 9. Nō est uolētis neq; currētis, s. uelle & currere in pceptis Dei, sed miserētis Dei. unde in Psal. 118. dr: Viam mādatorū tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum, scilicet per donum gratiæ & charitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex uetus fuerit a Deo.

119. Porrecta per totum. Infr. q. 106. ar. 2. ad 3 & a. 4 ad. 1. & q. 107. a. 1. co. fi. Et 3. q. 42. a. 4. ad. 2. a. præc. & q. 98. a. 1.

S Bona 3. d. 39 q. 1. a. . Duran 3. d. 39. q. 1. Scot 3. d. 39. q. Bacco. 3. d 39 q. 1. Ricca. 3. d. 39. q. 1. Medina. a 3.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q lex uetus non fuerit à Deo. Dicitur enim Deut. 32. Dei perfecta sunt opera: sed lex fuit imperfecta, ut supra dictum est. ergo lex uetus non fuit a Deo.

¶ 2 Prtr. Eccl. 3. dr. Didici, q oia opa, q fecit Deus, pseuerēt in æternū: sed lex uetus nō perseuerat in æternum. dicit n. Apostolus ad Heb. 7. Reprobatio fit quidē pcedentis mandati pp infirmitatem eius, & inutilitatem. ergo lex uetus non fuit a Deo.

¶ 3. Præt. Ad sapientem legislatorem pertinet non solum mala auferre, sed ēt occasiones malorum: sed uetus lex fuit occasio peccati, ut supra dictum est. ergo ad Deū, cui nullus est similis in legislatorib. ut dicit Iob. 36. non pertinebat legē talē dare. (Ar. præc.)

¶ 4 Præt. Prime ad Timoth. 2. dr, q Deus uult oēs homines saluos fieri: sed lex uetus nō sufficiebat ad salutē hominū, ut s. dictū est. ergo ad Deū nō ptinebat talē legē dare. lex ergo uetus nō est à Deo. (Art. præc.)

SED CONTRA est, qd dūs dicit Mat. 15. loquēs Iudæis, quibus erat lex uetus data: irritū fecistis mandatū Dei pp traditiones uestras, & paulo ante pmittit: Honora patrē tuū & matrem tuā, quod manifeste in lege ueteri cōtinetur. ergo lex uetus à Deo.

RESPON. Dicendū, q lex uetus à bono Deo data est, qui est pater domini nostri Iesu Christi. Lex enim uetus hoies ordinabat ad Christū dupliciter. Vno quidē mō testimoniū Chrsto phibēdo. unde ipse dicit Luc. ult. Oportet ipleri oia, q scripta sūt in lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me. & Ioā. 5. Si crederetis Moysi, crederetis forsitā, & mihi: de me. n. ille scripsit. Alio mō p modū cuiusdā dispositionis, dū retrahēs homines a cultu idolatriæ, cōcludebat eos sub cultu unius Dei, a quo saluādum erat humanū genus p Christū. uñ Apostolus dicit ad Gal. 3. Priusquā ueniret fides, sub lege custodiebamur cōclusi in eā fidē, q reuelāda erat. Manifestū est āt, q eiusdē est disponere ad finē, & ad finē pducere. & dico, eiusdē p se, uel p suos subditos. Nō. n. diabolus legē tulisset, p q̄ homines adducerent ad Christū, p quē erat eij ciendus, fm illud Matt. 12. Si Satanas Satanā eicit, diuisum est regnum eius: & ideo ab eodem Deo, a quo facta est salus hominū per gratiam Christi, lex uetus data est. (Con m.)

AD PRIMVM ergo dicēdū, q nihil prohibet aliqd non esse perfectum simpliciter, quod tamen est perfectum fm tps sicut dr aliquis puer pfectus nō simpliciter, sed fm tpis cōditionē: ita ēt præcepta, quæ pueris dantur, sunt quidē perfecta fm conditionē eorū, quibus dantur, etsi non sunt pfecta simpliciter: & talia fuerūt pcepta legis. vñ Apostolus dicit ad Gal. 3. Lex pedagogus noster fuit in Xpo.

AD 2m Dicendum, q opera Dei perseuerant in æternū, q sic De9 fecit, ut i æternū pseuerēt: & hæc sunt ea, q sunt pfecta. Lex āt uetus reprobat tpe pfectionis gratiæ, nō tanq mala, sed tanq infirma, & inutilis pro isto tpe: quia, ut subdit, Nihil ad perfectum adduxit lex, unde ad Gal. 3. dicit Apostolus, Vbi uenit fides, iam non sumus sub pedagogo.

AD 3m dicendum, q sicut supra dictū est, Deus aliquando pmittit aliquos cadere in peccatum, ut exinde humilientur: ita ēt uoluit talem legem dare, quā suis uiribus homines implere non possent: ut sicdū homines præsumentes de se, peccatores se inuenirent, humiliati recurrerēt ad auxilium gratiæ. (Q. 79. a. 4)

AD 4m dicendū, q quis lex uetus non sufficeret ad saludū homines, tn aderat aliud auxiliū à Deo hominibus simul cū lege, p qd saluari poterant, s. fides Mediatoris, p quam iustificati sunt antiqui patres, sicut ēt nos iustificamur: & sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia.

ARTICVLVS III.

Vtrū lex uetus data fuerit per angelos.

120. Porrecta per totum. Infr. ar. 6. arg. pue ri. Et 3 f. 6. Et Gal. 3. le. 7. Et co. 2. lec. 4. Et Heb. 1. & 2 fio. & c. 5.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q lex uetus non fuerit data per angelos, sed immediate a Deo. Angelus enim nūtius dicitur, & sic nomen angeli ministerium importat, non dominium, secundum illud Psal. 102. Benedicite domino omnes angeli eius ministri eius: sed uetus lex à domino tradita esse perhibetur. dr enim Exod. 20. Locutusq; est dominus sermones hos. & postea subditur. Ego enim sum domin9 Deus tuus. & idem modus loquēdi frequenter reperitur in Exod. & in libris consequentibus legem. ergo lex est immediate data à Deo.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Ioan. 1. Lex per Moysen data est: sed Moyses immediate accepit à Deo, dicit enim Exod. 33. Loquebatur domin9 ad Moysen facie ad faciē, sicut loqui solet amicus ad amicum suum. ergo lex uetus immediate data est à Deo.

¶ 3 Præt. Ad solum principē ptinet legē ferre, ut supra dictū ē. sed solus Deus est princeps salutis aīarum: angeli uero sunt administratorii spirit9, ut dr ad Heb. 1. ergo lex uetus per angelos dari nō debuit cum ordinaretur ad animarum salutem. (Q. 90 ar. 3)

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus ad Gal. 3. Lex data est per angelos in manu Mediatoris, &

¶ SV. QVÆ. XCVIII. ART. III.

Medina a. 3.

IN quæstionis 98. primis tribus articulis nihil aliud scribendum occurrit, nisi ut caute intelligas dictā responsione ad secundum tertij articuli possunt siquidem dupliciter intelligi. Primo, ut negent Moysen uidisse diuinam essentiam. Secundo, ut negent Moysen uidisse diuinam essentiam in illa uisione, qua loquebatur facie ad faciem. Ille secundus sensus est intentus ab authore, & non primus, ut infertur in Secunda secundæ, q. 174. aperitur. Vbi ex hoc quod Moyses palam, & non per ænigmata Deum uidisse dicitur, Numeri, 12. concluditur interueniente Augustino ipsum uidisse Deum per essentiam. cum quo tamen stat, q legem p angelos accepit in alus uisionibus, ut hic dicitur ex authoritate sacræ scripturæ.

Actuum 7. dicit Stephanus: Accepistis legem in dispositione angelorum.

Resp. Dicẽdũ, q̃ lex data est à Deo per angelos.* & p̃ter rõnẽ generalẽ, q̃ Dion. assignat in 4. c. cęl. hier.* q̃ diuina debẽt deferri ad hoĩes mediantibus angelis specialis rõ est, quare legẽ ueterẽ p̃ angelos dari oportuit. Dictũ est. n. q̃ lex uetus imperfecta erat, sed disponebat ad salutẽ pfectã generis humani, q̃ futura erat p Christũ. Sic aũt vr in oĩbus ptatib. & artib. ordinatis, q̃ ille q̃ est superior, principalẽ & pfectũ actũ operat̃ p se ipsum: ea uero q̃ disponunt ad pfectionẽ ultimã, operat̃ p suos ministros. Sicut nauifactor cõpaginat nauẽ p seipsum, sed pparat materiã p artifices subministrãtes. & iõ cõueniẽs fuit, ut lex pfecta noui testamenti daret̃ imediate p ipsum Deũ hominẽ factũ: lex aũt uetus p ministros Dei, scilicet per angelos daretur hominibus. Et p hunc modũ Apostolus 1. ad Heb. probat eminẽtiã nouæ legis ad ueterẽ: qa in nouo testamẽto locutus est nobis Deus in filio suo in ueteri ãt testamento est sermo factus per angelos.

Ad primum dicẽdum, q̃ sicut Gre. dicit* in principio moraliũ angelus q̃ Moysi apparuisse describitur, modo angelus, modo dominus memoratur, angel* uidelicet p p hoc, q̃ exterius loquẽdo seruiebat: dñs autem dicitur, quia interius præsidens loquendo efficaciam ministrabat. & inde est etiam q̃ quasi ex persona domini angelus loquebatur.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ sicut Aug. dicit 12. sup Gen. ad literã. In Exo.* dr̃: Locutus est dñs Moysi facie ad faciẽ. & paulo post subditur: Ostẽde mihi gloriã tuã. Sẽtiebat ergo quid uidebat, & q̃d nõ uidebat, desiderabat. nõ ergo uidebat* ipsam Dei essentiã, & ita nõ immediate ab eo instruebat̃. Quòd ergo dr̃, q̃ loquebatur ei facie ad faciẽ, ſm opinionẽ populi loquit̃ Scriptura, qui putabat Moysẽ ore ad os loqui cum Deo, cũ p subiectã creaturã, idest, p angelum, & nubẽ ei loqueretur & appareret. Vel p uisionem faciei intelligitur quædam eminens contẽplatio, & familiaris infra essentiæ diuinæ uisionẽ.

Ad 3m dicendũ, q̃ solius principis est sua authoritate legem instituere, sed quandoq; legem institutam per alios promulgat: & ita Deus sua authoritate instituit legem, sed per angelos promulgauit.

Conel. m. Ca. 4. an te med. d. Art. 1. huius quæst.

In præfa. in Iob. ca. 1. an. me.

C. 27. paulo post princip. tom. 3.

D. 10.

SVPER QV. XCVIII. ART. IIII.

Medium ar. 4

521 Porrecta per totum. Inf. ar. 5. cor. Et 3. di. 25. q. 2. ar. 2. 2. q. 2 ad. 3. Ar. præc.

In ar. 4. eisdem q. in calce responsionis ad secundum, accipe rat onem Aug. scilicet q̃ ex peccato primi parentis proueniti, quosdam non doceri à Deo. ut ratione particularem, scilicet post naturam lapsam simpliciter nulla reddi alia iõ potest, nisi sicut reprobatio aut, de qua in prima parte diffuse tractatũ est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex uetus dari debuerit soli populo Iudæorum.

Ad quartvm sic pcedit. Vr̃ q̃ lex uetus non debuit dari soli populo Iudæorũ. Lex enim uetus disponebat ad salutẽ quæ futura erat p Christũ, ut dictũ est: *sed salus illa nõ erat futura solũ in Iudæis, sed in oĩbus gentibus, secundum illud Isai. 49. Parũ est ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fęces Israel conuertendas: dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usq; ad extremum terræ. ergo lex uet* dari debuit omnibus gentibus, & non uni populo tm̃.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Act. 10. Non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente q̃ timet Deũ, & facit iustitiã, acceptus est illi. non ergo magis uni populo, quàm aliis uiam salutis debuit aperire.

¶ 3 Præt. Lex data est p angelos, sicut iã dictũ est:* sed ministeria angeloꝝ De* nõ solũ Iudęis, sed oĩbus gẽtib. sẽp exhibuit dr̃. n. Ec. 17. In unaquaq; gẽtẽ pposuit rectorem oibus ẽt gentibus temporalia bona largit̃, q̃ minus sunt curæ Deo, q̃ spiritualia bona. ergo ẽt legem omnibus populis debuit dare.

Sed contra est, q̃d dicitur Ro. 3. Quid ergo amplius Iudæo? multum quidem per omnem modum. primum quidẽ, quia credita sunt illis eloquia Dei. & in Psalm. 149. dicitur. Nõ fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit ei.

Respon. Dicẽdũ, q̃ posset una rõ assignari, quare poti* populo Iudæoꝝ data sit lex, q̃ aliis populis: qa aliis populis ad idolatriã declinatib. sol* populus Iudæoꝝ i cultu uni* Dei remãsit, & iõ alii populi idigni erãt legẽ recipere, ne sanctũ canib* daret̃. Sed ista rõ ꝯueniẽs nõ vr̃: qa populus ille ẽt post legẽ latã ad idolatriã d̃clinauit, q̃d grauiꝰ, fuit ut patet Exod. 32. & Amos 5. Nũq̃d hostias & sacrificiũ obtulistis mihi i d̃serto 40. an. dom* Israel, & portastis tabernaculum Moloch Dei uestri, & imaginẽ idoloꝝ uestroꝝ sydus Dei uestri, q̃ fecistis uobis? Expresse ẽt dr̃ Deut. 9. Scito, q̃ nõ p p iustitias tuas dñs De* tu* dedit tibi terrã hãc i possessionẽ, cũ durissimæ ceruicis sis popul*. sed iõ ibi pmitiit, Vt cõpleret uerbũ suũ Dñs, q̃d sub iuramẽto pollicit* ẽ patrib. tuis Abrahã, Isaac, & Iacob. Quæ aũt pmissio eis sit facta, ostẽdit Apostolus ad Gal. 3. dicẽs Abrahæ dictæ sũt pmissiones, & semini ei*, ñ dicit feminib. quasi i multis, sed quasi i uno & semini tuo q est Christ*. Deus igit̃ & legẽ, & alia bñficia specialia illi populo exhibuit p p pmissionẽ eoꝝ patrib. factã, ut ex eis Xp̃s nasceret̃. Decebat. n. ut ille popul*, ex quo Xp̃s nasciturꝰ erat, quadã speciali sãctificatione polleret, ſm illud q̃d dr̃ Leuit. 19. Sãcti eritis: qa ego sanctus sũ. Nec ẽt fuit p p meritũ ipsi* Abrahæ, ut talis pmissio ei fieret, ut s. Xp̃s ex ei* semine nasceret: sed ex gratuita Dei electione, & uocatione. unde dr̃ Isai. 41. Qui suscitauit ab Oriente iustũ, uocauit eum ut sequeret̃ se. Sic ergo patet, q̃ ex sola gratuita electione patres pmissionẽ acceperũt, & populus ex eis pgenitus legẽ accepit, ſm illud Deut. 4. Audistis uerba illius de medio ignis, qa dilexit patres, & elegit semẽ eoꝝ post illos. Si aũt rursus quærat̃, quare hũc populũ elegit, ut ex eo Xp̃s nasceretur, & non aliũ, conueniet responsio Aug.* quã dicit super Ioan. Quare hunc trahat, & illũ nõ trahat, noli uelle diiudicare, si non uis errare.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ q̃uis salus futura per Christũ, esset oĩbus gẽtibus pparata: tñ oportebat ex uno populo Christũ nasci, & p p hoc p aliis pꝛogatiuas habuit, ſm illud Ro. 9. Quorũ. s. Iudæorum, est adoptio filiorũ Dei, & testamẽtũ, & legislatio, quorum patres, ex quibus Christus est ſm carnem.

Ad 2m. dicẽdũ, q̃ acceptio personarum locum habet in his, quæ ex debito dantur. In his uero, quę ex gratuita uoluntate conferuntur, acceptio persona-

Art. præ.

Con m.

Trac. 26. in Ioan. paulo post princ. to. 9.

personarũ locũ non hēt. Non.n.est psonarũ acceptor, q ex liberalitate de suo dat uni, & non alteri: sed si esset dispēsator bonorum cōiũ, & nō distribueret æqualiter ſm merita psonarũ, esset psonarũ acceptor. Salutaria aũt beneficia Deus humano gñi confert ex sua gr̃a: unde non est psonarũ acceptor, si qbusdam præ aliis cōferat. vnde Aug. dicit in li. de prædestinatione sanctorũ: * Omnes, quos Deus docet, misericordia docet: quos autem non docet, iudicio nō docet. hoc.n. uenit ex dãnatione humani generis pro peccato primi parẽtis.

*Ca. 8. nō multum ante medium t. 7.

Ad III. dicendũ, q̃ bñficia gratię subtrahuntur homini pp culpã: sed beneficia naturalia non subtrahunt̃, inter q̃ sunt ministeria angelorum, q̃ ipse naturarũ ordo reqrit, ut s. p media gubernent̃ infima: & ẽt corporalia subsidia, quæ nō solũ hominibus, sed ẽt iumentis Deus administrat, secundum illud Ps. 35. Homines, & iumenta saluabis Domine.

SVPER Q. XCVIII. ART. V. ET VI.
Medina ar. 5.

922 Porrecta per totum. a. 2. q. 85. ar. 4. ad 1. Et 3. d. 25 q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et Ro. 2. lec. 3

In ar. 5. & 6. eiusdẽ nota, q̃ licet in 6. art quęstio sit de tpe Moysi, & in corpore articuli nō concludatur determinate tp̃s Moysi, nec rõne duorum, & superborum, nec rõne bonorũ, sed tp̃s mediũ inter legẽ naturæ & legem grę: in responsionibus tñ argumentorũ determinatur illud tempus medium ad tp̃s Moysi, qñ primo domus Israel fuit populus liber, vt patet in litera.

Articvlvs V.

Vtrum omnes homines obligabantur seruare legem ueterem.

Ad qvintvm sic proceditur. Vr̃ q̃ oẽs homines obligabantur ad obseruandã ueterem legẽ. Quicũq;.n. subditur regi, oportet q̃ subdatur[h] legi ipsius: sed uetus lex est data a Deo, q est rex oĩs terræ, ut in ps. 46. dr̃. ergo oẽs habitantes terram tenebant̃ ad obseruantiam legis.

¶ 2 Præt. Iudæi saluari non poterãt, nisi legẽ ueterem[h] obseruarẽt: dr̃.n. Deut. 27. Maledictus q nõ permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. si igitur alij homines sine obseruantia legis ueteris potuissent saluari, peior fuisset conditio Iudæorum, quàm aliorum hominum.

¶ 3 Præt. Gẽtiles ad ritũ Iudaicũ, & ad obseruãtias legis admittebant̃. dr̃.n. Exo. 12. Si qs peregrinorũ in uestrã uoluerit trãsire coloniã, & facere Phase dñi, circuncidet̃ prius oẽ masculinũ genus, & tũc rite celebrabit, eritq; simul sicut indigena terræ. Frustra autem ad obseruantias legales fuissent extranei admissi ex ordinatione diuina, si absque legalibus obseruantiis[h] saluari potuissent. ergo nullus saluari poterat, nisi legem obseruaret.

Sed contra est, q̃ Dio. dicit 9. cap. cæl. hierar.* q̃[h] multi Gẽtiliũ p angelos sunt reducti in Deum: sed cõstat, q̃ Gẽtiles legẽ non obseruabant. ergo absque obseruantia legis potuerunt aliqui saluari.

*Cap. 9. post mediũ illius.

Resp. Dicendũ, q̃ lex uetus manifestabat p̃cepta legis naturæ, & supaddebat q̃dã ppria p̃cepta. Quantũ igit̃ ad illa, q̃ lex uetus cõtinebat de lege naturæ, oẽs tenebant̃ ad obseruãtiã ueteris legis, non qa erant de ueteri lege, sed quia erãt de lege naturæ: sed[m] quantũ ad illa, q̃ lex uetus supaddebat, nõ tenebant̃ aliq ad obseruãtiã ueteris legis, nisi solus populus Iudæorũ.[n] Cuius rõ est: qa lex uetus, sicut dictũ est,* data est põpulo Iudæorum, vt quandam prerogatiuam sanctitatis obtineret pp reuerentiam Christi qui ex illo populo nasciturus erat. Quæcunq; aũt statuuntur ad specialem aliquorum sanctificationem, non obligant nisi illos: sicut ad quædam obligantur clerici, qui mancipantur diuino ministerio, ad quæ laici non obligãtur. sĩr & religiosi ad quędam perfectionis opera obligantur ex sua professione, ad q̃ sæculares non obligantur. & sĩr ad quædam specialia obligabatur populus ille, ad quæ alij populi non obligabãtur: vnde dr̃ Deuter. 18. Perfectus eris, & absq; macula coram domino Deo tuo: & propter hoc etiã quadam professione utebantur ut patet Deutero. 26. Profiteor hodie coram domino Deo tuo &c.

Concl. m

*Ar. p̃ced.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ quicunq; subdũtur regi, obligantur ad legem eius obseruandam, quam omnibus communiter proponit: sed si instituat aliqua obseruanda à suis familiaribus ministris, ad hæc cæteri non obligantur.

Ad II. dicendũ, q̃ hõ quanto Deo magis coniungitur, tanto efficitur melioris conditionis: & iõ quãto populus Iudæorum erat astrictus magis ad diuinum cultum, dignior alijs populis erat vñ dr̃ Deut. 4. Quæ est alia gens sic inclyta, ut habeat cęremonias, iustaq; iudicia, & uniuersam legẽ? & similiter ẽt quantum ad hoc sunt melioris conditionis clerici, quàm laici: & religiosi, quàm sęculares.

Ad III. dicendũ, q̃ Gẽtiles psectius, & securius salutẽ consequebant̃ sub obseruantijs legis, q̃ sub sola lege naturali: & iõ ad eas admittebãtur. Sicut etiam nunc laici transeunt ad clericatũ, & seculares ad religionẽ, quãuis absq; hoc possint saluari.

Articvlvs VI.

Vtrum lex uetus conuenienter data fuerit tempore Moysi.
Medina. art. 6.

923 Porrecta per totum. 3. q. 70. a. 2. ad 2. Et 4. d. 1. q. 1. art. 2. q. 4. cor. Et Gala. 3. le. 7. *ar. 1. huius quęst.

Ad sextvm sic procedit̃. Vr̃ q̃ lex uetus non cõuenienter fuerit data tempore Moysi. Lex.n. uetus disponebat ad salutẽ, quæ erat futura per Christum, sicut dictum est:* sed statim homo post peccatum[h] indiguit huiusmodi salutis remedio. ergo statim post peccatum lex uetus debuit dari.

¶ 2 Præ. Lex uetus[h] data est pp sanctificationẽ eorũ, ex qbus Christus nasciturus erat: sed Abrahæ incępit fieri pmissio de semine, qd̃ est Chr̃s, ut hr̃ Genes. 12. ergo statim tpe Abrahæ debuit lex dari.

¶ 3 Præt. Sicut Christus nõ est natus ex alijs descendẽtibus ex Noe, nisi ex Abraha, cui facta est pmissio: ita etiam non est natus ex alijs filijs Abrahę, nisi ex Dauid, cui est promissio renouata, secundũ illud 2. Reg. 23. Dixit uir cui cõstitutum est de Christo Dei Iacob. ergo lex uetus debuit dari[h] post Dauid, sicut data est post Abraham.

Sed contra est, qd̃ Apostolus dicit ad Galat. 3. q̃ lex pp trãsgressionẽ posita est, donec ueniret semẽ, cui pmiserat, ordinata p angelos in manu mediatoris, i. ordinabiliter data, ut glo.* dicit ergo cõgruũ fuit, ut lex uetus illo tp̃e ordine traderet̃.

*Gl. ordinaria ibi.

Respon. Dicendũ, q̃[m] cõuenientissime lex uetus data fuit tpe Moysi.[n] Cuius ratio potest accipi ex duobus, ſm quod quælibet lex duobus generibus hominum imponitur. Imponitur.n. quibusdam duris & superbis, qui per legem compescuntur

tur,& domitur. Imponit et.n. bonis, qui per legē instructi adiuuant ad implendum quod intendunt. Conueniens igitur fuit tali tpe legem ueterem dari ad superbiā hoium cōuincendam. De duobus.n. hō superbiebat.f.de scientia, & de potētia.de sciētia qdē, quasi rō naturalis ei possit sufficere ad salutem. Et ideo, ut de hoc eius superbia conuinceretur, permissus est homo regimini suæ rōnis absq; adminiculo legis scriptæ:& experimento hō discere potuit, quod patiebatur rōnis defectum p hoc, φ hoies usq; ad idolatriam, & turpissima uitia circa tpa Abrahæ sunt prolapsi.& ideo post hæc tpa fuit necessarium legem scriptam dari in remediū G humanæ ignorantiæ: quia per legem est cognitio peccati, ut dr̃ Ro.5. Sed postq̃ hō est instructus per legē, cōuicta est eius supbia de infirmitate, dū implere non poterat, quod cognoscebat. & iō sicut Apostolus concludit ad Rom.8. Quod impossibile erat legi, in qua infirmabatur per carnem, misit Deus filium suum, ut iustificatio legis impleretur in nobis. Ex parte uero bonorum lex data est in auxilium, quod quidem tunc maxime populo necessarium fuit, qñ lex naturalis obscurari incipiebat ppexuperantiam peccatorum. Oportebat.n. hmoi auxilium quoda ordine dari, ut p imperfecta H ad pfectionem manuduceretur: & ideo inter legem naturæ, & legē gratiæ oportuit legē ueterē dari.

Ad primum ergo dicendū, φ statim post pctm̃ primi hoīs non cōpetebat legē ueterē dari, tū qa nondū hō recognoscebat se ea indigere de sua rōne confisus: tū quiā adhuc dictamen legis naturæ nondū erat obtenebratū p consuetudinē peccādi.

Ad II. dicendum, φ lex non dēt dari nisi populo. est.n. præceptum cōe, ut dictū est: * & ideo tpe Abrahę data sunt quędam familiaria pręcepta, & quasi domestica Dei ad hoies: sed postmodū multiplicatis eius posteris, intm̃, φ populus esset, & liberatis eisā seruitute, lex conuenienter potuit dari: nā serui nō sunt pars populi, uel ciuitatis, cui lege dari cōpetit, ut Philosophus dicit i 3. Politic. *

*q.90.ar.1.& 3. & q.96.ar.1 ad 2.

* Cap.3.a medio, tomo 5.

Ad III. dicēdū, φ qa legē oportebat alicui populo dari, non solum illi, ex quibus est Christus natus, legem acceperunt, sed totus populus cōsignatus signaculo circuncisionis, quæ fuit signū promissionis Abrahæ factæ, & ab eo creditæ, ut dicit Apostolus Ro. 4. & ideo etiam ante Dauid oportuit legem dari tali populo iam collecto.

QVAESTIO XCIX.

De præceptis veteris legis, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est, de præceptis ueteris legis. Et primo, de distinctione ipsorum. Secundo, de singulis generibus distinctis.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum legis ueteris sint plura pręcepta, uel unum tantum.

¶Secundo, Vtrum lex uetus contineat aliqua pręcepta moralia.

¶Tertio Vtrum præter moralia cōtineat cęremonialia.

¶Quarto, Vtrū contineat præter hæc iudicialia.

F ¶Quinto, Vtrū pter ista tria contineat aliqua alia.

¶Sexto, De modo quo lex inducebat ad obseruantiam prædictorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum in lege veteri contineatur solum unum præceptum.

Medina. art. 1.

Ad primvm sic proceditur. Vr̃ φ in lege ueteri non contineatur nisi unum pceptum, Lex.n. est nihil aliud, q̃ pceptum, ut s̃. habitū est: * sed lex uetus est * vna. ergo non continet nisi vnū pceptū

*524 Porrecta per totum.

* q.90 ar.2.& 3.

¶2 Præt. Apostolus dicit Ro.13. Si.qd est aliud mādatum, in hoc uerbo instaurat, Diliges proximum tuum sicut teipsum: sed istud mandatum est * vnū ergo lex uetus non continet nisi unum mandum.

¶3 Præt. Matth.7.dr̃. Oia quæcunq; vultis, ut faciat uobis hoies, & uos facite illis. hæc est.n. lex, & prophetæ: sed tota lex uetus continetur in lege, & phetis. ergo lex uetus non hēt nisi vnū pceptum.

Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Ephe. 2. Legem mandatorū decretis euacuans: & loquitur de lege ueteri, ut patet per glos. * ibidem. ergo lex uetus continet in se multa mandata.

* Est glos. Ambrosi. in hūc locum. to.5

Resp. Dicendū, φ pceptum legis cū sit obligatorium, est de aliquo, quod fieri dēt: φ āt aliquid debeat fieri, hoc puenit ex necessitate alicuius finis. Vnde manifestum est, φ de rōne pcepti est, φ importet ordinem ad finem, inquantum.s. illud præcipitur, quod est necessarium, uel expediens ad finem. Contingit aūt ad unū finē multa esse necessaria, uel expedientia: & s̃m hoc pñt de diuersis rebus dari diuersa præcepta, inquantum ordinantur ad vnum finem. Vnde dicendum est, φ * oia præcepta legis ueteris sunt unum s̃m ordinem ad unū finem: sunt tamen multa secundum diuersitatē eorum quæ ordinantur ad illum finem. *

Concl.

Ad primvm ergo dicendum, φ lex uetus dr̃ esse I una s̃m ordinem ad finem unum: & tñ continet diuersa præcepta s̃m distinctionem eorum, quæ ordināt ad finem. Sicut etiam ars ædificatiua est una secundum unitatem finis, quia tendit ad ædificationem domus: tamen continet diuersa præcepta secundum diuersos actus ad hoc ordinatos.

Ad II. dicendum, φ sicut Apostolus dicit 1. ad Timoth.1. Finis præcepti, charitas est. ad hoc.n. oīs lex intendit, ut amicitiam cōstituat uel hominum adinuicem, uel hoīs ad Deum: & ideo tota lex impletur in hoc uno mādato, Diliges proximum tuū sicut teipsum, sicut in quodam fine mādatorū omK nium. In dilectione.n. proximi, includitur etiā Dei dilectio, qñ proximus diligitur propter Deum. vnde Apostolus hoc unum præceptum posuit pro duobus, quę sunt de dilectione Dei, & proximi, de quibus dicit Dominus Matth.22. In his duobus mādatis pendet omnis lex & prophetæ.

Ad III. dicendum, φ sicut dicitur in 9. * Ethic. Amicabilia, quæ sunt ad alterum, uenerunt ex amicabilibus, quę sunt homini ad seipsum dum.s. homo ita se habeat ad alterum sicut ad se: & iō in hoc quod dicitur, Oia quæcunq; vultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis, explicatur quædā regula dilectionis proximi, quę etiā implicite con

* Ca.8.nō remote a prin. to.5

tinetur hoc, q dr̃, Diliges pximũ tuũ ſicut teipſum: vñ eſt q̃dam explicatio iſtius mandati. A

ARTICVLVS II.

Vtrum lex uetus cõtineat præcepta moralia.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q lex uet⁹ nõ cõtineat pcepta moralia. Lex.n.uetus[h] diſtinguit a lege naturæ, ut ſupra habitũ eſt:* ſed pcepta moralia ptinent ad legẽ naturę. ergo nõ pertinent ad legem ueterem. B

¶ 2 Præt. Ibi ſubuenire debuit homini lex diuina, ubi[h] deficit rõ humana, ſicut patet in his, q̃ ad fidẽ pertinet, quæ ſunt ſupra rationẽ: ſed ad præcepta moralia rõ hominis ſufficere uidetur. ergo pcepta moralia non ſunt de lege ueteri, quæ eſt lex diuina.

¶ 3 Præt. Lex uetus dr̃ litera occidẽs, ut patet 2. ad Cor. 3. ſed pcepta moralia[h] nõ occidũt, ſed uiuificant, ſm illud pſal. 118. In C æternũ non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia in ipſis uiuificaſti me. ergo pcepta moralia nõ pertinent ad ueterem legem.

SED CONTRA eſt, quod dicit Eccleſiaſt. 17. Addidit illis diſciplinam, & legem uitæ hæreditauit eos: diſciplina autem ptinet ad mores. dicit.n.gl. ad Heb. 12 ſup illud, Oĩs diſciplina &c. diſciplina eſt eruditio morum p difficilia. ergo lex à Deo data, p- D cepta moralia continebat.

RESP. Dicendũ, q[m] lex uetus continebat præcepta quædam moralia,* ut patet Exo. 20. Nõ occides, Nõ furtũ facies: & hoc rõnabiliter. nam ſicut intentio principalis legis humanę eſt, vt faciat amicitiã hominũ adinuicẽ: ita intentio diuinæ legis eſt, ut conſtituat principalr amicitiã hominis ad Deũ. Cũ aũt ſimilitudo ſit rõ amoris, ſm illud E Eccleſ. Oẽ animal diligit ſimile ſibi: impoſſibile eſt eſſe amicitiã hoĩs ad Deum qui eſt optimus, niſi hoĩes efficiantur boni. unde dr̃ Leuit. 19. Sancti eritis, quoniã ego ſanctus ſum. Bonitas autẽ hominis eſt uirtus, quę facit bonũ habentem: & ideo oportuit præcepta legis ueteris etiam de actibus uirtutum dari, & hæc ſunt moralia legis præcepta.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q lex uetus diſtinguitur a lege naturę non tanq̃ ab ea oĩno aliena, ſed tanquam ei aliqd ſupaddens. Sicut n. gratia præſupponit naturã, ita oportet q lex diuina pſupponat legẽ naturalẽ.

AD II. dicendum, q legi diuinę conueniens erat, ut non ſolũ prouideret homini in his, ad q̃ rõ non põt, ſed ẽt in his, circa q̃ contingit rõnem hominis impediri. Rõ aũt hominis circa præcepta moralia, quantũ ad ipſa cõmuniſſima pcepta legis naturę, non poterat errare in vli: ſed tamen pp conſuetudinem peccãdi obſcurabat in particularibus agendis. Circa alia uero pcepta moralia, q̃ ſunt quaſi cõcl̃ones deductæ ex cõibus principiis legis naturę, multorũ rõ oberrabat, ita ut quędam, quę ſunt ſecundum ſe mala, ratio multorũ licita iudicaret. vñ oportuit cõtra utrũq; defectũ homini ſubueniri p authoritatem legis diuinę. Sicut ẽt inter credẽda, nobis proponuntur non ſolũ ea, ad quę rõ attingere non põ*, ut Deum eſſe trinum, ſed ẽt ea ad, quę ratio recta pertingere poteſt, ut Deum eſſe unum, ad excludendum rationis humanę errorem, qui accidebat in multis.

AD III. dicẽdũ, q ſicut Aug. pbat in lib. de ſpiritu, & litera,* et litera legis, quantũ ad præcepta moralia, occidere dr̃ occaſionaliter, inquantum ſ. pcipit, quod bonum eſt, non præbens auxilium gratię ad implendum.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex uetus contineat præcepta cęremonialia præter moralia.

926 *Porrecta per totum.* Inf. art. 4. & 5. co. & q. 101. ar. 1. 2. & 4. co. & q. 102. ar. 1. co. & ad 1 & q. 104. ar. 4. Et 2. 2. q. 122. ar. 1. ad 2. Et quol. 2 artic. 8. co. & quol. 4 ar. 13. co. * q. 1. ar. 3 † Li. 2. de inuen. in fin. 4 ante fi. lib.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videt quòd lex uetus non contineat pręcepta cęremonialia pręter moralia. Omnis enim lex, quę hominibus datur, eſt directiua humanorum actuum:[h] actus autem humani, morales dicuntur, ut ſupra dictum eſt.* ergo uidetur quòd in lege ueteri hominibus data, non debeant contineri, niſi pręcepta moralia.

¶ 2 Pręt. Pręcepta, quę dicuntur cæremonialia, uidentur ad diuinum[h] cultum pertinere: ſed diuinus cultus eſt actus uirtutis, ſcilicet religionis, quæ ut Tullius dicit in ſua Rhetoric. † diuinæ naturæ cultum cæremoniamque affert. cum igitur præcepta moralia ſint de actibus uirtutum, ut dictum eſt,* uidetur quòd præcepta cæremonialia non ſint diſtinguenda a moralibus.

¶ 3 Præte. Præcepta cæremonialia eſſe uidentur,

SVP. QV. XCIX. ART. II. ET III.

IN ar. 2. & 3. q. 99. omiſſo 1. art. dubium occurrit de differentia aſſignata inter legẽ humanam, & diuinam in hoc, quòd diuina intendit principaliter amicitiã ad Deum, humana aũt ītẽdit principaliter amicitiã hominũ inter ſe. vr̃ n. q lex humana neceſſario eſt peruerſa ex tali fine. Nã lex humana de actu religiõis, quo Deus colĩdi ponit ſicut de actib. aliis uirtutũ: & cũ oĩa diſponat in ordine ad principalem ſinẽ, ordinabit reliqua ſunt pp illũ, ſequit q cultum Dei, in quo cõſiſtit amicitia hoĩs ad Deũ, ordinet ad amicitiam hominũ inter ſe, quę eſt eius principalis finis: & hoc ẽt in corpore tertij arti. in litera ſonat, dicens. Leges humanæ nõ curauerũt aliquid inſtituere de cultu diuino, niſi in ordine ad bonũ commune hominum.

925 *Porrecta per totum.* Sup. q. 98 artic. 5. co. & inf. pſen. q. ar. 3. ad 2. & artic. 4. co. Et pſal. 18 * q. 91. ar. 4. & 5. & q pręc. ar. 5.

¶ Ad euidentiã huius ambiguitatis duo oportet declarare, ſcilicet q̃uo amicitia hominũ inter ſe ponit recte finis principalis humanę legis. Et q̃uo diuinus cultus, uel amicitia hoĩs ad Deũ ordinabilis ſit ad amicitiã hominũ inter ſe, & ecõtra. Scito ergo, q queadmodum ars aliqua, puta, ædificatiua hẽt p principali fine opus ſuũ, puta, domũ, nec aliud ad ipſam ſpectat, cũ quo tñ ſtat, q artifex ipſe, puta, ædificator, ut mouetur a iuſtitia legali, ordinet opus artis ad bonum cõe: huiuſmodi nãq; ordinatio nõ ſpectat ad artẽ ſecundum ſe, ſed ut ſtat ſub lege, cuius ẽ ad bonũ cõe ordinare: ita proportionaliter cõtingit in lege humana, q principalis finis intentus ab ea ſecundũ ſeipſã eſt cõe bonũ hoĩum, amicitia, & pax hominũ inter ſe: nec ad ipſam ſpectat ordinare hoc in amicitiã, & pacẽ hoĩs ad Deũ, ſed hoc ſpectat ad legem diuinã, q̃ ẽ ſuperior. Et propterea lex humana non ſecundũ ſe, ſed ut ſubſtat diuinæ legi, dirigere amicitiã hominũ in amicitiã Dei. Amicitia autẽ hoĩs ad Deũ dupliciter pt ſumi, pro ſimpliciter, q. ſ. eſt p grã, & charitatẽ. Secũdo, ſecundũ qd, q. ſ. ſecluſa gratia eſſe põt inter hominẽ in puris naturalibus, & Deũ. Et utraq; põt ſumi dupliciter. ſ. ẽ ex pte Dei amati, & ex parte hominis amantis. Quomodocunque amicitia ſumatur, ſi ex parte Dei ſumitur, nõ poteſt recte ordinari ad bonum humanũ: eſſet. n. peruerſitas magna uti fruẽdis. Si aũt ſumat ex parte hoĩs, põt recte ordinari ad bonũ cõe humanũ, tum quia hõ ſecũdũ id, quod eſt, & ſua eſt pars ciuitatis: tũ quia utile honeſto tali annexũ ad augmentũ, ſeu cõſeruationẽ boni cõis ſpectat. Ad obiectionẽ ergo in oppoſitũ dr̃, q ſi lex humana diſponeret de cultu diuino ex parte Dei, ordinãdo illũ ad pacẽ hominũ, puta, q pp hoc principaliter colatur Deus, peruerſa eſſet: ſed hoc ñ facit lex humana, q̃uis forte multi legiſlatores impij hoc intẽderint. & adinuenerint multas fabulas pp hoc, ut in 2. Met. Ca. 14. t. 3 innuitur: ſed lex humana multis exiſtẽtibus rõnibus diuini cult⁹, de illis, quæ ad ipſam ſpectant, diſponit ad ſinẽ ſuũ, cõe bonũ ab aliis abſtrahẽs, ut pote ad ſe nõ ptinẽtibus: abſtrahẽtium autem non eſt mendacium, nec peruerſitas. unde quia gratia perficit,

Glo. ordinaria ibi. *Conclu. m*

ut, non destruit naturã, lex humana sic habet pro fine principali bonũ cõe hõsum iter se, ut nõ repugnet illi subordinatio ad altiorẽ finem ex altiori principio, ut de arte dictũ est, & sic dispõit de aliis ad finem, ut non excedat limites ordinabilium rectè in illud.

In eisdẽ articulis aduerte diligẽtissime lector ecclesiastice: q̃a secũdũ diuinas leges principaliter regere teneris, & finis principalis diuinæ legis est amicitia hoĩs ad Deũ ut ad animarũ salutẽ principaliter respicias, studeas, & sollicitus sis: nec sat est tibi extrinseca trãquillitas ecclesiæ tibi cõmissæ, quæ sufficit rectori sæculari i suo populo. Oportet namq; te arte atq; ũ ni regimine animarũ, & secundũ eã uigilare sup gregem tuũ, & i singulis amicitiã ad Deũ procurare, & in uniuersis, ut possis illi dici, Pulchra es amica mea.

† Li. 2. c. 3. Et 4. d christi. ca. 5. a med. to. 3

Ar. præc.

quæ h figuratiue aliquid significãt: sed sicut Augu. dicit in 2. de doctrina Christ. † Verba iter homines obtinuerunt principatũ significandi. ergo nulla necessitas fuit, ut in lege continerẽtur præcepta cæremonialia de aliquibus actibus figuratiuis.

SED CONTRA est, quod dicit Deut. 4. Decem uerba, quæ scripsit in duab. tabulis lapideis, mihique mãdauit in illo tpe, ut docerem uos cæremonias, & iudi- G cia, q̃ facere deberetis: sed decẽ pcepta legis sunt moralia. ergo præter præcepta moralia sunt ẽt alia præcepta cæremonialia.

RESP. Dicendũ, q sicut dictũ est,* Lex diuina principaliter instituitur ad ordinandum homines ad Deũ: lex autem humana principaliter ad ordinandũ homines adinuicem. & iõ leges humanæ non curauerunt aliquid instituere de cultu diuino, nisi ĩ H ordine ad bonũ cõe hominũ. & pp hoc ẽt multa confinxerunt circa res diuinas fm quod uidebatur eis expediens ad informãdos mores hominũ, sicut patet in ritu Gentilium: sed lex diuina econuerso hoies adinuicem ordinauit, fm quod conueniebat ordini, q est in Deum, quẽ principalr intendebat. Ordinat aũt hõ in Deũ non solũ per interiores actus mentis, q sunt credere, sperare, & amare, sed ẽt p quædam exteriora opera, quibus homo diuinã seruitutem profitet. Et ista opera dñr ad cultũ Dei ptinere, q quidẽ cul I tus cæremõnia uocatur, quasi munia, i. dona Cæreris, quæ dicebatur Dea frugum, eo q prima ex frugibus oblationes Deo offerebantur. Siue, ut Maximus Valerius refert,* nomen cæremoniæ introductũ est ad significandum cultum diuinum apud Latinos à quodã oppido iuxta Romam, quod Græce uocabatur, eo q Roma capta à Gallis, illic sacra Romanorũ oblata sunt, & reuerendissime habita. Sic igitur m illa pcepta, quæ in lege pertinent ad cultum Dei, specialiter cæremonialia dicuntur.n

Lib. 1. c. 1. parum a medio. 1 ti. d1. Furio Bibaculo.

Concl. m.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q humani actus se extendunt etiam ad cultum diuinum: & ideo etiã de K his continet præcepta lex uetus hominibus data.

AD II. dicẽdũ, q sicut sup. dictũ est, • præcepta legis naturæ cõia sunt, & indigent determinatione. Determinantur aũt, & per legem humanam, & p legẽ diuinã. Et sicut ipsæ determinationes, quæ fiunt p legem humanam, non dĩr esse de lege naturæ, sed de iure positiuo: ita ipsæ determinationes præceptorũ legis naturæ, q̃ fiunt per legem diuinã, distinguunt a præceptis moralib. quę ptinẽt ad legem naturæ. Colere ergo Deũ, cum sit actus uirtutis, pertinet ad præceptum morale: sed determinatio huius præcepti, vt s. colatur talib. hostiis,

q. 94. ar. 4

F & talibus muneribus, hoc, pertinet ad præcepta cæremonialia: & ideo pręcepta cęremonialia distinguuntur a præceptis moralibus.

AD III. dicendũ, q sicut Dion. dicit 1. c. cæl. hier. • Diuina hominib. manifestari nõ pñt, nisi sub aliquib. silitudinibus sensibilibus ipsæ aũt silitudines magis mouẽt animũ, qñ non solũ uerbo exprimũtur, sed ẽt sensui offerunt: & iõ diuina traduntur in scripturis nõ solum per similitudines uerbo expssas, sicut patet in metaphoricis locutionib. sed ẽt per similitudines rerum, quę uisui proponuntur, quod pertinet ad pręcepta cæremonialia.

Ca. 1. post mediũ illius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præter præcepta moralia, & cæremonialia, sint etiam præcepta iudicialia.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q præter pcepta moralia, & cęremonialia non sint aliqua pręcepta iudicialia in ueteri lege. Dicit. n. Augu. • contra Faustum, q in lege ueteri sunt pręcepta uitę h agendę, & pcepta uitę significandę: sed pręcepta uitę agẽdę sunt moralia, pręcepta aũt uitę significãdę sunt cæremonialia. ergo pter hæc duo gña pręceptorũ non sunt ponẽda in lege alia pcepta iudicialia

¶ 2. Præt. Sup illud psal. 118. A iudiciis tuis nõ declinaui, dicit gl. † idest, ab his, quę cõstituisti regulam uiuendi: sed regula uiuẽdi pertinet ad præcepta h moralia. ergo pręcepta iudicialia nõ sunt distinguenda a moralibus.

¶ 3 Præte. Iudicium uidetur esse actus h iustitiæ, secundum illud ps. 93. Quoadusque iustitia conuertatur in iudiciũ: sed actus iustitię, sicut, & actus cęterarum uirtutum, pertinet ad pręcepta h moralia. ergo præcepta moralia includunt in se iudicialia, & sic non debent ab eis distingui.

SVP. QV. XCIX. ART. IIII. ET V.

Medina ar. 4.

IN 4 & 5. ar. eiusdẽ. 99. q. aduerte primo, q hic hẽs expositionẽ terminorũ frequẽter in Psalmis positorũ, ut possis, & in eis, & i reliqua Scriptura clare inspicere testimonia, pcepta, mãdata, iustificationes, iudicia. Aduerte secundo in rñsione ad primũ articuli quinti, doctrinã uniuersalẽ, q moralia oĩa determinãtur lege, inquantũ habẽt rõnẽ debiti, ac p hoc lex humana, ut pfectæ consequat finẽ suũ. s. cõe bonũ in regnũ, disponere dẽt de diuino cultu, vt debito Deo a ciuitate, & ciuib. sicut disponit d dbitis exhibẽdis aliis, ut cõe bonũ pfectionẽ integrã habeat. & sic clare uides qd ad dixim[us], q vniuersaliter diuinus cult[us] ordinatur in bonũ cõe, ut pars in totum.

Porrectæ per totum. Inf. art. 5. co & q 6. 101. art. 1. co. & q 6. 103. ar. 1. cor. & q. 104. ar. 1. Et 2. 2. q. 87. a. 1. co. & q. 118. ar. 1 ad 2. Et 3. contra c. 128. Et quol. 2 ar. 8. cor. & quol. 4 art. 1. co. *Li. 6. c. 2. Et li. 19. c. 18. Et lib. 10. c. 2. t. 6

† Est glos. Cassio. in hũc locũ.

SED CONTRA est, quod dr Deut. 6. Hęc sunt pręcepta, & cęremonię, atq; iudicia: pręcepta autem antonomatice dicunt moralia. ergo pręter pcepta moralia & cęremonialia, sunt etiam iudicialia.

RESP. Dicendum, q sicut* dictum est, ad legem diuinam pertinet, ut ordinet homines adinuicem, & ad Deum. utrunque autem horum in communi quidem pertinet ad dictamen legis naturę, ad quod referuntur moralia pręcepta: sed oportet quòd determinetur utrunque per legem diuinam, uel humanã: quia principia naturaliter nota, sunt communia tam in speculatiuis, quàm in actiuis. Sicut igitur determinatio communis pręcepti de cultu diuino fit per pręcepta cęremonialia, sic & determinatio communis præcepti de iustitia obseruanda inter homines, determinatur per præcepta iudicialia: & secundum hoc m oportet tria

Ar. 2. & 3.

Concl. n

præce-

præcepta legis ueteris ponere [o] s. moralia, q̃ sunt A de dictamine legis naturæ: cæremonialia, q̃ sūt determinationes cultus diuini: & iudicialia q̃ sunt determinationes iustitiæ inter hoīes obseruandæ vñ cū Apostolus Ro. 7. dixisset, q lex est sancta, subiūgit, q mandatū est iustū, & bonum, & sanctū: iustum quidē quantum ad iudicialia: sanctū, quantū ad cæremonialia (nā sanctum dr̃ quod est Deo dicatum) bonum. i. honestum, quātum ad moralia.

Ad primvm ergo dicēdū, q tā p̄cepta moralia, q̃ ēt iudicialia, ptinent ad directionem uitæ humanæ: & iō utraq; continentur sub uno membro illorum, quæ ponit Aug. s. sub p̄ceptis uitæ agendæ. B

Ad II. dicendū, q iudicium significat executionem iustitiæ, q̃ quidem est s̄m applicationē rōnis ad aliqua particularia determinate: vñ p̄cepta iudicialia cōicant in aliquo cum moralibus, inquātum. s. à rōne deriuantͬ: & in aliquo cum cæremonialibus, inquantum. s. sunt q̃dam determinationes cōium præceptorum: & iō q̃nq; sub iudicijs cōprehendūtur præcepta iudicialia, & moralia, sicut dr̃ Deut. 5. Audi Israel cæremonias atq; iudicia: q̃nq; uero iudicialia, & cæremonialia, sicut dicitur Leuit. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis. vbi præcepta ad moralia referuntur, iudi- C cia uero ad iudicialia, & cæremonialia.

Ad III. dicendum, q actus iustitiæ in generali pertinet ad præcepta moralia: sed determinatio eius in speciali pertinet ad præcepta iudicialia.

Articvlvs. V.

Vtrum aliqua alia præcepta contineantur in lege ueteri præter moralia, iudicialia, & cæremonialia.

Ad qvintvm sic proceditͬ. Vr̃ q aliqua alia p̄cepta cōtineant in lege ueteri p̄ter mo- D ralia, iudicialia, & cęremonialia. Iudicialia. n. p̄cepta ptinent ad actū iustitię, quę est hoīs ad hoīem, cæremonialia uero ptinēt ad actū religionis qua Deus colitͬ: sꝫ p̄ter has [b] sūt multę alię uirtutes. s. tēperātia, fortitudo, liberalitas, & alię plures, vt [*] s. dictū ē. ergo p̄ter p̄dicta oportet plura alia i lege ueteri cōtineri.

¶2 Præt. Deut. 11. dr̃, Ama dñum Deum tuum, & obserua eius p̄- E cepta, & cęremonias, & iudicia atq; mādata: sed [c] p̄cepta ptinēt ad moralia, ut [*] dictum est. ergo p̄ter moralia, iudicialia, & cæremonialia adhuc alia continentͬ in lege, quæ dicuntur mandata.

¶3 Præt. Deut. 6. dr̃ Custodi p̄cepta dñi Dei tui, & testimonia, & cęremonias, quas tibi p̄cepi. ergo p̄ter oīa præcepta adhuc in lege [h] testimonia continentͬ.

¶4 Præt. In psal. 118. dr̃, In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, [*] gl. i. dest legē. ergo p̄cepta legis ueteris nō solū sunt moralia, cæremonialia, & iudicialia, sed etiā [h] iustificationes.

Sed contra est, quod dicit Deut. 6. Hæc sunt p̄cepta cęremoniæ, atq; iudicia, q̃ mādauit dñs Deus vobis: & hæc ponunͬ i principio legis. ergo omnia præcepta legis sub his comprehenduntur.

Respon. Dicendum, q in lege ponuntur aliqua tanquā p̄cepta, aliqua uero tanquā p̄ceptorum impletionē ordinata. Præcepta quidē sunt de his q̃ sunt agēda, ad quorū impletionē ex duobus hō inducitͬ, s. ex authoritate p̄cipientis, & ex utilitate impletionis, q̃ quidem est cōsecutio alicuius boni utilis, delectabilis, uel honesti, aut fuga alicuius mali cōtrarij. Oportuit igitͬ i ueteri lege proponi q̃dam, quæ authoritatē Dei p̄cipientis indicarent, sicut illud Deu. 6. Audi Israel, Dñs Deus tuus, De[*] unus est. & illud Gene. 1. In principio creauit Deus cœlum & terrā: & hmōi dicunͬ testimonia. Oportuit ēt q in lege proponerētur q̃dam pręmia obseruantium legē, & pęnæ transgredientium, vt patet Deute. 28. Si audieris uocē dñi Dei tui, faciet te excelsiorē cunctis gentibus &c. & hmōi dicunͬ iustificationes, s̄m quod Deus aliquos iuste punit, uel pręmiat. Ipsa aūt agenda sub pręcepto nō cadunt, nisi inquantum hn̄t aliquā debiti rōnem. Est aūt duplex debitum, unum quidē s̄m regulam rōnis: aliud aūt s̄m regulā legis determinantis, sicut [*] Philosophus in 5. Eth. distinguit duplex iustum. s. morale & legale. Debitum aūt morale est duplex: dictat. n. rō aliquid faciendum, uel tanq̃ necessarium, sine quo non pōt esse ordo uirtutis, uel tanq̃ utile ad hoc, q ordo uirtutis melius conseruetͬ: & s̄m hoc quędam moralium pręcise præcipiuntur, uel prohibentur in lege: sicut, Non occides, Non furtum facies: & hæc proprie dicuntur præcepta. Quædam uero præcipiuntur, uel prohibenͬ non quasi pręcise debita, sed pp melius, & ista possunt dici mandata: quia quandam inductionem hn̄t, & persuasionem, sicut illud Exod. 22. Si pignus acceperis uestimentum à proximo tuo, ante solis occasum reddas ei, & aliqua similia: vñ [*] Hiero. dicit, q in præceptis est iustitia, in mādatis uero charitas. Debitum aūt ex determinatione legis in rebus quidē humanis ptinet ad iudicialia: in reb. aūtem diuinis ad cæremonialia. quæ etiam ea, quæ pertinent ad pœnam, uel præmia, dici possint testimonia, inquantum sunt protestationes q̃dam diuinę iustitię. Oīa uero pręcepta legis possunt dici iustificationes, inquātum sunt quædam executiones legalis iustitiæ. Possunt ēt aliter mandata à præceptis distingui, ut pręcepta dicantur, quę Deus per seipsum iussit: mādata autem, quæ per alios mādauit, ut ipsum nomē sonare vr̃. Ex quibus omnibus apparet, q [m] oīa legis pręcepta continentur sub moralibus, cęremonialibus, & iudicialibus. alia uero non habent rōnem pręceptorum, sed ordinantͬ ad pręceptorum obseruationem, [*] ut [*] dictum est.

Ad

teri lege est: sed oportet, ut eo tempus spūalibus, spūalibus inhæream [*]. hic. n. nouę legis pfectionis est status. Heu heu, q̃ pauci hodie ad nouæ legis statū spectant, & vtinā ad ueteris statū saltem p̄tineremus.

Svper Q. XCIX. Art. V. et VI.

In ar. 5. & 6. dubiū occurrit: nā superius in q. 92. ar. 2 ad tertium expresse dictū est, q p̄miare nō est actus legis, sed punire tm̄: modo āt dr̄ q legis est nō solū ex pęna, sed pręmio inducere ad obseruantiam sui. Quomodo stant hæc simul.

¶ Ad hoc breuiter dr̃, q ibi de proprijs actibus legis agebatͬ, inter quos non est p̄miare: quia, ut ibi dictū est quilibet pōt hoc facere. hic aūt est sermo non solū de proprijs, sed de cōibus: & ideo p̄miare, quod ē cōe legi, & priuatę psonę, & cōsulere, quod est ēt cōmune utriq;, legi attribuuntur, & uere sicut homini uere attribuitͬ, uidere, quāuis sit cōe sibi, & alijs aīalibus, & negatur quòd sit pprius actus hominis.

¶ In eodē 6. artic. stēda occurrit miseria nostra, cū offerē status horum noui testamēti, q. s. n sufficit q desideremus bona spūalia: saluo tn̄ ordine ad Deū quia hoc imperfectorū, & sub ue-

* Glo. interlinearis ibid.

¶28 Porrecta per totum. Supra, ar. 4 co. Et quol. 2. a. 8. co. Et Gala. 5. le. 3. Et Heb. 7. le. 2.

* q. 60. a. 5.

* Art. præced. ad 2. & in arg. Sed contra.

* Ca. 7. to. 5.

* In procemio in Marcū a medio, re peres in gl. ordinaria.

Concl. m

* In istoa.

Ad primum ergo dicendũ, q sola iustitia inter F alias uirtutes importat rõnem debiti: & ideo mora lia intm sunt lege determinabilia, inquantum pertinent ad iustitiam, cuius ẽt quædam pars est religio, vt * Tullius dicit. unde iustum legale non põt esse aliquod præter cæremonialia, & iudicialia pcepta. Ad alia patet responsio per ea, quæ dicta sunt.

*L. b. 2. de inuen in fol. 4 ante finem lib.

ARTICVLVS VI.

Vtrum lex vetus debuerit inducere ad obseruationem præceptorum per temporales promissiones, & comminationes.

529 *Porrecta per totum.* Supra q. 91. art. 5. & infra q. 107. ar. 1 ad 2. Et 3. di. 40. ar. 4. Et Ro. 8. lec. 3 & ca. 10 Et 2 Cor. 1. lec. 6.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr q lex vetus nõ debuerit inducere ad obseruantiam pcepto G rum per tpales promissiones, & comminationes. Intentio. n. legis diuinæ est, ut hoies Deo subdat p timorem, & amorem. vñ dr Deut. 10. Et nũc Israel, quid dñs Deus tuus petit à te, nisi ut timeas dñm Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eũ? sed cupiditas rerum temporalium abducit a Deo. dicit. n.* Aug. in lib. 83. quæstionum, Quòd uenenũ charitatis est [b] cupiditas. ergo promissiones, & comminationes temporales uidentur contrariari intẽtioni legislatoris, quod facile legem reprobabilem facit, ut patet per † Philosophũ in 7. Polit.

*q. 36. uß procul a princ. t. 4 † ap. 2 a med. t. 5.

¶ 2 Præt. Lex diuina est excellentior q̃ lex humana H uidemus aũt in scientijs, q quãto aliqua est altior tanto per altiora media procedit. ergo cum lex humana procedat ad inducendum homines per temporales [h] cõminationes, & pmissiones, lex diuina non debuit ex his procedere, sed p aliqua maiora.

¶ 3 Præt. Id non põt esse præmium iustitiæ, uel pœna culpæ, quod [h] æqualiter euenit & bonis, & malis sed sicut dr Eccles. 9. Vniuersa quæ eueniunt iusto, & impio, bono, & malo, mundo, & immundo, immolãti uictimas, & sacrificia cõtemnenti ergo tpalia bona, uel mala non conuenienter ponunt ut pœna, uel præmia mandatorum legis diuinæ.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 1. primo, Si uolueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: q si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gládius deuorabit uos.

RESP. Dicendũ, q sicut in scientijs speculatiuis inducunt hoies ad assentiendũ conclusionib. p media syllogistica: ita ẽt in quibuslibet legibus hoies inducunt ad obseruantias pceptorum p pœnas, & pmia. Videmus aũt in scientijs speculatiuis, q media proponunt auditori sm eius conditionẽ. Vnde sicut oportet ordinate in sciẽtijs procedere, vt ex notioribus disciplina incipiat: ita ẽt oportet eum, qui vult inducere hoiem ad obseruantiam pcepto rum, ut ex illis eũ mouere incipiat, q̃ sunt in eius affectu, sicut pueri prouocant ad aliquid faciendũ aliquibus puerilibus munusculis Dictũ est aũt * q lex uetus disponebat ad Christum, sicut impfectum ad pfectum: vñ dabat populo adhuc impfecto in cõparatione ad pfectiorem, q̃ erat futura p Christum: & iõ populus ille cõparatur puero sub pædagogo existenti, ut patet Galat. 3. Perfectio ãt hoĩs est, ut contẽptis tpalibus, spũalibus inhæreat ut patet p illud quod Apostolus dicit Phili. 3. Quæ quidẽ retro sunt obliuiscens, ad ea, q̃ priora sunt

*q. 98. ar. 1. & 2. ad 1. & ar. 3.

me extendo: quicunq; ergo pfecti sumus, hoc sentiamus. Imperfectorũ aũt est, q tpalia bona desiderent, in ordine tñ ad Deum: puerorum aũt est, q in tpalibus bonis finẽ constituant. Vñ * legi ueteri cõueniebat, ut p tpalia, q̃ erãt in affectu hoĩm imperfectorum, manuduceret homines ad Deũ.* Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q cupiditas, qua hõ constituit finẽ in tpalibus bonis, est charitatis uenenum: sed consecutio temporalium bonorum, q̃ homo desiderat in ordine ad Deum, est quædã uia inducens imperfectos ad Dei amorem, scdm illud psal. 48. Confitebitur tibi, cum benefeceris illi.

AD II. dicendum, q lex humana inducit hoies ex temporalibus præmijs, uel pœnis per hoies inducendis, lex uero diuina ex pmijs, uel penis exhibendis p Deũ, & in hoc procedit p media altiora.

AD III. dicẽdũ, q sicut patet historias ueteris testamenti reuoluenti, cõis status populi semp sub lege in psperitate fuit, quãdiu legẽ obseruabant, & statim declinantes à pceptis legis diuinæ, i mul tas aduersitates incidebant. Sed aliquæ psonæ particulares ẽt iustitiã legis obseruantes, & in aliquas aduersitates incidebãt, uel quia iã erãt spũales effecti, ut p hoc magis ab effectu temporaliũ abstraherentur, & eorum uirtus probata redderet: aut quia opera legis exterius implẽtes, cor totũ habebant in tpalibus defixum, & à Deo elongatum, secundum quod dicitur Isa. 29. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est à me.

QVAESTIO C.

De præceptis moralibus veteris legis in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de singulis generibus præceptorum ueteris legis.

Et primo, de præceptis mora I libus. Secundo, de cæremonialibus. Tertio, de iudicialibus.

CIRCA primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum omnia præcepta moralia ueteris legis sint de lege naturæ.

¶ Secũdo, Vtrum præcepta moralia ueteris legis sint de actibus omuium uirtutum.

¶ Tertio Vtrũ oia præcepta moralia ueteris legis reducãtur K ad decẽ præcepta decalogi.

¶ Quarto, De distinctione præceptorum decalogi.

¶ Quinto, De numero eorum.

¶ Sexto, De ordine.

¶ Septimo, De mõ tradẽdi ipsa.

¶ Octauo, Vtrũ sit dispẽsabilia.

¶ Nono, Vtrũ modus obseruandi uirtutẽ cadat sub pcepto.

¶ Decimo, Vtrum modus charitatis cadat sub præcepto.

¶ Vndecimo, De distinctione aliorũ pceptorum moraliũ.

SVPER QVÆ. C. ART. I.

IN 1. ar. q. 100. nota q appellatione moralium in hoc loco intelliguntnon solum ea, quæ ex ratione naturali puta deriuantur, ut conclusiones ex principijs, sed etiam quæ eidem adiuncto illi lumine fidei consonant. Et propterea eum in literadicitur quod moralia sunt de illis, quæ secundum se ad bonos mores pertinent, ly, secundum se, non distinguit contra adiũ ctam fidẽ, sed contra institutionem. Ita moralia sunt, quæ si nunquàm essent lege aliqua statuta, seruanda sont ex naturali ratione, uel sola, uel fidei lumine adiuta. Cæremonialia autem, & iudicialia, quæ antequàm lege ponerentur, indifferens erat sic, uel aliter poni, puta, quòd blasphemus lapidaretur magis quàm decapitaretur, & quòd offeratur agnus magis quàm hœdus, & huiusmodi.

¶ Duode-

¶Duodecimo, Vtrum præcepta moralia ueteris legis iustificent. A

ARTICVLVS I.

Vtrum omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ.

S.Bona.3.f.d.37.q.3.ar.1. Scot.3.f.d.37.q.1
Riccar.3 f.d.37.q.1. Duran.3.f.d.31.q.1.
Med ina.art.1.

¶10 *Porrecta per totum.* Sup.q.49 ar.1.ad 2 & artic.4 co.& inf. q.104.ar.1.cor. Et Mat 13.c.21.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř ꝙ nõ oĩa pcepta moralia ptineãt ad legẽ naturæ. Dř.n.Eccl.17. Addidit illis disciplinã, & legẽ uitæ hřditauit illos: sed disciplina diuidiř ꝯ h legẽ naturæ, eo ꝙ lex naturalis nõ addiscit, sed ex naturali instinctu hř. ergo non oĩa præcepta moralia sunt de lege naturæ. B ¶2 Præt. Lex diuina pfectior est, q̃ lex humana: sed lex humana supaddit aliqua ad bonos mores pertinentia his, q̃ sunt de b lege naturæ, quod patet ex hoc, ꝙ lex naturæ est eadem apud oẽs: huiusmodi aũt morum instituta sunt diuersa apud diuersos. ergo multo fortius diuina lex aliqua ad bonos mores ptinentia debuit addere supra legem naturæ. ¶3 Præt. Sicut rõ naturalis inducit ad aliquos bonos mores, ita & fides. unde ẽt dicitur ad Gal.5. ꝙ fides per dilectionem operatur: sed fides non continetur sub b lege naturę, quia ea q̃, sunt fidei, sunt sup. rõnem naturalem. ergo non omnia præcepta C moralia legis diuinæ pertinent ad legem naturæ.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Apost. Ro.2. Quòd gẽtes, q̃ legẽ nõ hñt, naturalř ea, q̃ legis sunt, faciũt: qđ oportet intelligi de his, q̃ ptinẽt ad bonos mores. ergo oĩa moralia pcepta legis sũt đ lege naę.

RESP. Dicendũ, ꝙ pcepta moralia a cæremonialib. & iudicialib. sũt distiĉta. Moralia.n. sũt đ illis, q̃ ſm se ad bonos mores ptinẽt. Cũ aũt humani mores dicanř i ordine ad rõnẽ, q̃ est ppriũ principiũ humanorũ actuũ, illi mores dñt boni, q rõni congruũt: mali aũt, q a rõne discordãt. Sicut aũt oẽ iudiciũ rõnis speculatiuæ pcedit à naturali cogni- D tione primorũ principiorũ: ita ẽt oẽ iudiciũ rõnis practicæ pcedit ex qbusdã principiis naturaliter

q.94.ar.2 2.4.& 6.

cognitis, ut ✱ s. dictũ est, ex qb. diuersimode pcedi põt ad iudicãdũ de diuersis. Quædã.n. sunt i humanis actib. adeo explicita, ꝙ statim cũ modica consideratiõe pñt approbari, uel reprobari p illa cõia, & prima principia. Quædã uero sunt, ad quorũ iudiciũ reqriř multa cõsideratio diuersarũ circũstãtiarũ, quas cõsiderare diligẽter nõ est cuiuslibet, sed sapiẽtũ: sicut cõsiderare particulares cõclõnes sciẽtiarũ, non ptinet ad oẽs, sed ad solos philosophos. Quędã uero sunt, ad q̃ diiudicãda indiget hõ E adiuuari p instructionẽ diuinã, sicut est circa credẽda. Sic igiř patet, ꝙ cũ moralia præcepta sint de his, q̃ ptinẽt ad bonos mores, hæc aũt sunt q̃ rõni cõueniũt: oẽ aũt rõnis humanæ iudiciũ aliqualř a naturali rõne deriuař, ✱ necesse est, ꝙ oĩa pcepta moralia ptineãt ad legẽ naturæ, sed diuersimode. ✱ Quędã.n. sũt, q̃ statim p se rõ naturalis cuiuslibet hoĩs diiudicat esse faciẽda, uel non faciẽda: sicut, Honora přem tuũ, & mřem, &, Nõ occides, Non furtũ facies, & hmõi, sunt absolute de lege naturę. Quędã uero sunt, q̃ subtiliori cõsideratiõe rõnis a sapientib. iudicanř esse obseruanda: & ista sic A sunt de lege naturę, ut tñ indigeãt disciplina, qua minores a sapientiorib. instruanř, sicut illud. Corã cano. capite cõsurge: & Honora psonam senis, & alia hmõi. Quędã uero sunt, ad q̃ iudicanda rõ humana indiget instructione diuina, p qua erudimur đ diuinis; sicut ẽ illud, Nõ facies tibi sculptile, neq; oẽm similitudinẽ: Non assumes nomẽ Dei tui i uanũ.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta moralis legis sint de omnibus actibus uirtutum.

AD SECVNDVM sic procediř. Vř ꝙ pcepta moralia legis nõ sint de oĩb. actib. uirtutũ. Obseruatio.n. pceptorũ ueteris legis b iustificatio nominatur, ſm illud psal.118. Iustificatiões tuas custodiã: sed iustificatio est executio iustitię. ergo pcepta moralia ñ sunt nisi đ actib. iustitię. ¶2 Pręt. Id, ꝙ cadit sub pcepto, hẽt rõnẽ b debiti: sed rõ debiti ñ ptinet ad alias uirtutes, nisi ad C solam iustitiam, cuius proprius actus est reddere unicuiq; debitũ. ergo pcepta legis moralia ñ sunt de actib. aliarũ uirtutum, sed solum de actibus iustitiæ. ¶3 Pręt. Oĩs lex ponit pp bonũ cõe, ut dicit ✱ Isi. sed inter uirtutes sola iustitia respicit bonũ cõe, ut ✱ Philosophus dicit in 5. Ethi. ergo pcepta moralia sunt solum de actibus iustitię.

SED CONTRA est, qđ † Amb. di- D cit, ꝙ peccatũ est trãsgressio legis diuinę, & cęlestiũ inobediẽtia mandatorũ: sed peccata cõtrariantur oĩbus actibus uirtutũ. ergo lex diuina habet ordinare de actib. omnium uirtutum.

RESP. dicẽdũ, ꝙ cũ pcepta legis ordinenř ad bonũ cõe, sicut ✱ s. habitũ est, necesse est ꝙ pcepta legis diuersificenř ſm diuersos modos cõitatũ. Vñ ✱ Philosophus i sua politica docet, ꝙ alš E leges oportet statuere in ciuitate, q̃ regiř rege, & alias in ea, q̃ regiř p populum, uel p aliquos potẽtes de ciuitate. Est aũt alius modus cõitatis, ad quã ordinař lex humana, & ad quã ordinař lex diuina. Lex.n. humana ordinař ad cõitatẽ ciuilem, quæ est hominũ adinuicẽ. Hoĩes aũt ordinantur adinuicẽ per exteriores actus, quibus homines sibiinuicẽ cõmunicant: huiusmodi autẽ cõmunicatio pertinet ad

SVPER QV. C. ARTIC. II.

Medina ar. 2. 511 *Porrecta per totum.*

IN ar.2. eiusdẽ quæstionis no. differẽtias duas in litera inter legem humanã, & diuinã, quoad disponendum de omnium uirtutum actibus ex substãtiali earum diuersitate illatas. Prima est, q a lex humana d sponit de sola iustitia formaliter: de aliis autẽ uirtutibus, ut induũt rationẽ iustitiæ. lex autem diuina disponit de omnibus uirtutibus absolute. Et ratio huius est: quia illa attendit rationem debiti respectu communis boni: illa autem attendit rationẽ coniunctionis ad Deum. Cõiunctio autem ad Deum omni uirtute absolute sumpta fit: quia bene disponitur mens secundum suã totam latitudinẽ. Secunda est, quòd, quia tificiari non potest, qn omnis ad aliquã debiti rationem non se uertat (quia nisi debitum esset, aut fieret lege positum, sub lege nõ caderet) lex humana rationem debiti proprie dicti respicit: ex autem diuina rationẽ debiti metaphorice, uel debiti obedientiæ.

Li.5. Etymo.ca.21 ✱ ca.1.& 2 & 21.10.c † In li. de parad.ca. 8. añ me. tom.4.

¶Quod si non penetras, scito, quòd illa triplex debiti rõ ita se habet, q debitum obedientiæ est cõmune omni legi, & consurgit ex ratione principantis, & subditi. Et de tali debito nõ est sermo, cum quæritur sub qua rõe actus uirtutum cadant sub lege: quia debitum obedientię non ponit in actibus rationẽ, qua ordinatur in finẽ legis, sed obligat omnem ad exequendum lege posita. Debitum autẽ inferiorum ad superius in eodem homine, qđ metaphorice debitũ dř, iustitiã pertinet

q.90 ar.2 Li.3.c.5.6 & 9.10.5.

rationem iustitiæ, q̄ est proprie directiua cōitatis humanę. & iō lex humana nō ꝓponit pcepta nisi de actibus iustitiæ: & si pcipiat actus aliarū uirtutum, hoc nō est nisi inquantū assumūt rationē iustitiæ, ut patet p Philosophum in 5. Eth. Sed cōitas, ad quā ordinat lex diuina, est hominū ad Deū, uel in pſenti, uel i futura uita: & iō lex diuina pcepta ꝓponit de oībus illis, p quę hoies bene ordinent ad cōicationē cum Deo. Hō aūt Deo cōiungitur rōne, siue mente in qua est Dei imago: & iō lex diuina pcepta ꝓponit de oībus illis, p quæ rō hominis bñ ordinata est: hoc aūt contingit per actus oium uirtutum. Nam uirtutes intellectuales ordināt bñ actus rōnis i seipsis: uirtutes aūt morales ordinant bene actus rationis circa iteriores passiones, & exteriores operationes. Et iō manifestum est, q lex diuina conuenienter ꝓponit pręcepta de actibus oium uirtutū: ita tñ q q̄dā, sine quibus ordo uirtutis, q est ordo rōnis, obseruari non pōt, cadunt sub obligatione præcepti: q̄dā uero, quæ pertinent ad bene esse uirtutis pfectę, cadūt sub admonitiōe ꝯsilij.

Ad primum ergo dicēdū, q adimpletio mandatorū legis ēt q̄ sunt de actib. aliarū uirtutū, hēt rōnē iustificationis, iquātū iustū est ut hō obediat Deo, uel ēt inquātū iustū est, q oīa, quæ sunt hominis rōni subdantur.

Ad II. dicēdū, q iustitia proprie dicta attendit debitū unius hominis ad aliū: sed in omnibus aliis uirtutib. attenditur debitū inferiorum uirium ad rōnem: & ſm rōnem huius debiti, Philosophus assignat in 5. Ethi. quandam iustitiam metaphoricam.

Ad III. patet rñsio p ea, q̄ dicta sunt de diuersitate cōitatis.

Articvlvs III.

Vtrum omnia præcepta moralia ueteris legis reducantur ad decem præcepta decalogi.

Ad tertivm sic proceditur. Vr q non oia præcepta moralia ueteris legis reducantur ad decem præcepta decalogi. Prima. n. & principalia legis pcepta sunt. Diliges dñm Deū tuū: & diliges pximū tuū: ut hr Matth. 22 sed ista duo non continentur in præceptis decalogi. ergo non oia præcepta moralia continentur in præceptis decalogi.

F ¶ 2 Præt. Præcepta moralia non reducunt ad præcepta cæremonialia, sed potius ecōuerso: sed inter pcepta decalogi est unū cæremoniale. s. Memēto, ut diē Sabbathi sanctifices. ergo pcepta moralia non reducuntur ad omnia præcept. decalogi.

¶ 3 Præt. Præcepta moralia sunt de omnibus actib. virtutum: sed inter præcepta decalogi ponuntur sola pręcepta pertinentia ad actus iustitiæ, ut patet discurrenti per singula. ergo præcepta decalogi non continent omnia præcepta moralia.

Sed contra est, qđ Matt. 5. sup illud, Beati estis cū maledixerint &c. dicit gl. q Moyses decē pcepta ꝓponēs, postea p partes explicat. ergo oīa pcepta legis sunt q̄da partes præceptorum decalogi. G

Resp. Dicendū, q pcepta decalogi ab alus præceptis legis differunt in hoc, q pcepta decalogi p seipsum Deus dr populo ꝓposuisse: alia uero pcepta proposuit populo p Moysen. Illa ergo pcepta ad decalogū ptinēt, quorū notitiā hō hēt p seipsum a Deo: hmōi uero sunt illa, q̄ statim ex principiis cōibus primis cognosci pñt modica cōsideratione, & iterū illa, q̄ statim ex fide diuinitus infusa innotescunt. Inter pcepta ergo decalogi nō cōputantur duo gña pceptorū, illa. s. q̄ sunt prima, & cōmunia, quorū non oportet aliquā editionem esse, nisi q sunt scripta in rōne naturali quasi p se nota, sicut q hō nulli dēt malefacere, & alia hmōi: & iterū illa, q per diligentem inquisitionem sapientū inueniunt rōni conuenire; hæc. n. proueniunt a Deo ad populum mediante disciplina sapientū. Vtraque tñ horum præceptorum continentur in præceptis decalogi, sed diuersimode. nam illa, q̄ sunt prima, & cōia, continentur in eis sicut principia in conclusionibus proximis: illa uero, quæ per sapientes cognoscuntur, continentur in eis econuerso, sicut conclusiones in principiis. H

Ad primvm ergo dicēdū, q illa duo pcepta sunt prima, & cōia pcepta legis naturę, quę sunt p se nota rōni humanę, uel p naturam, uel p fidem, & iō omnia pręcepta decalogi ad illa duo referūtur, sicut conclusiones ad principia communia. I

Ad II. dicendū, q pceptū de obseruatione Sabbathi, est ſm aliquid morale, inquantum. s. per hoc pręcipitur, q homo aliquo tpe uacet rebus diuinis, secundum illud ps. 45. Vacate, & uidete quoniā ego sum Deus: & ſm hoc inter pręcepta decalogi computatur, non aūt quantum ad taxationē temporis, quia secundum hoc est cærimoniale.

K Ad III. dicendum, q rō debiti in aliis uirtutib. est magis latens, quàm in iustitia: & ideo pręcepta de actibus aliarum uirtutum non sunt ita nota populo, sicut pręcepta de actibus iustitię. & propter hoc actus iustitię specialiter cadunt sub præceptis decalogi, quę sunt, prima legis elementa.

Articvlvs IIII.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter distinguantur.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter pcepta decalogi distinguant.

---

prie dictā nō fundat, ut ex 5. Eth. hr. Debitū demū proprie dictū unius hoīs ad alterū, & ad cōe bonū ad iustitiā proprie dictam, spectat. Et ppea lex humana, q̄ debiti proprie dicti rōnē dirigit, nullius uirtutis actus, nisi sub rōe iustitiæ imperat. lex aūt diuina, q̄ totū hominem sanat secūdū seipsum, quia secūdū seipsum iungit Deo, omniū uirtutū actus ordinat absolute sub rōne debiti metaphorice, & concurrēte cōmunissimo debito obedientiæ, ut obligāte ad parendū: & propterea litera utriusque author meminit in responsionibus argumentorum. (Cap. i. circa med. & deinceps to. 5)

¶ Et scito, q in eisdē rñsionib. nōie, Rōnis author intēdit supremū in homine: nōie uero, Virtutū inferiorū, reliqua, quæ sunt hominis, ut respōsio ad primum iūcta responsioni ad secūdū aperit. oportet n. supremæ regulæ consonare reliqua. (Concl. m)

SVPER QV. C. ART. III.

Medina ar. 3.

Articulum tertiū uidē q. 100. si non plene discernis, uide articulū undecimū eiusdē, & intelliges differētiā inter prima principia moralia, & præcepta decalogi, quæ sunt prima legis elemēta. illa. n. statim notis terminis ex natura, uel fide infusa cognoscim⁹: ista aūt statim ex primis prædictis cognoscimus & ppea illa Deū p naturā, uel fidē dr indidisse, uel infudisse: ista aūt per nosipsos, tanquàm a Deo proposita mediantibus illis cognoscere: reliqua aūt p institutionem humanā diligenti inuestigatione, aut disciplina. (Cap. vlti. tom. 5.)

532 *Porrecta per totum.* Iof. ar. 11. Et 2. 2. q. 122. ar. 6. & 9. ad 2. Et 3. d 37 ar. 2. q6. 1. cor. & 3. per totū. Et mal. q. 14. art. 2. ad 14. Et quol 7. a. 17. ad 8.

Concl. m. (beside column 2, at H)

Gl. ord. in hoc loco. (beside column 2, at G)

SVPER QV. C. ART. IIII.

Medina ar. 4

In arti. 4. eiusdem quæstionis in responsione ad primum nota duo.

¶ Primo, q author exclu-

533 *Porrecta per totum.* Inf. art. 5. Et 3. di. 37 in exp. lit. prin.

excludit fidei, & charitatis actus a pceptis decalogi: qm uult ea ponere ad principia pceptorũ decalogi, sicut p principia naturaliter nõta. Et de charitate quidẽ patet ex eo, q finis pcepti est charitas. 1. ad Tim. 1. de fide autẽ ad Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ &c. Rõ in litera affertur, quia non egent alia pmulgatiõe, sed ex ipsa natura, uel in fusione adsunt.

¶ Secundo, q licet pcepta nõ sint distinguenda secundũ distinctionẽ fidei a latria, aut ecõtra: sunt tñ distinguẽda pcepta diuersa ptinentia ad latriã, seu religionẽ: quia ista est pars iustitiæ, & spectat ad ipsũ decalogũ, unde tria prima pcepta decalogi de actib. religiõis sunt: & propterea author hoc dixit in lra.

q6.71. in Exo.10.4.

Latria.n. est [h] alia uirtus a fide: sed pcepta dantur de actib. uirtutum. & hoc quod dr in principio decalogi, Nõ habebis Deos alienos corã me, ptinet ad fidẽ. quod aũt subditur, Non facies sculptile &c. ptinet ad latriam. ergo sunt duo præcepta, & nõ unũ, sicut Augustinus dicit.

¶ 2 Præt. Pręcepta affirmatiua in lege [h] distinguunt à negatiuis, sicut, Honora prẽm, & mrẽm: & Non occides: sed hoc qđ dr̃, B Ego sum Dñs Deus tuus, est affirmatiuum: quod aũt subditur, Non habebis Deos alienos corã me, est negatiuũ. ergo sunt duo præcepta, & non continentur sub uno, ut * Aug. ponit.

q6.71. in Exo.10.4.

¶ 3 Pręt. Apostolus ad Rom. 7. dicit. Cõcupiscẽtiã nesciebat, nisi lex diceret, Nõ cõcupisces. & sic vr̃ q hoc pceptũ, Non concupisces, sit [h] unũ præceptum. nõ ergo debuit distingui i duo. C

SED CONTRA est auctoritas * Aug. in glo. super Exod. ubi ponit tria pręcepta pertinentia ad Deũ, & septem ad proximum.

q6.71. in Exo.10.4.

RESP. Dicendum, q pcepta decalogi diuersimode a diuersis distinguunt. * Esitius.n. Leuit. 26. sup illud, Decẽ mulieres in uno clibano coquũt panes, dicit pceptũ de obseruatione sabbathi nõ esse de decẽ pceptis: qa nõ est obseruãdũ sm literã sm oẽ tps. Distinguit tñ quatuor pcepta ptinẽtia ad Deũ ut primũ sit: Ego sum dñs Deus tuus. sm sit: Nõ habebis deos alienos corã me. & sic ẽt distinguit hęc duo Hier. Oseæ. 10. sup illud, Propter duas iniqtates tuas. Terriũ uero pceptũ eẽ dicit, Nõ facies tibi sculptile. Quartũ uero, Nõ assumes nomẽ Dei tui i uanũ. Pertinẽtia uero ad pximũ dt esse sex, ut primũ sit, Honora prẽm, & mrẽm tuã. Secundum, Non occides. Tertium, Non mœchaberis. Quartum, Non furtum facies. Quintum, Non falsum testimonium dices. Sextum, Non concupisces.

In fol. 167 & fi. & 168

Hier. hoc loco Oseę to. tom. 6.

¶ Sed primo hoc vr̃ inconueniẽs, q pceptũ de obseruatione sabbathi pceptis decalogi interponat, si nullo mõ ad decalogũ ptineat. Secũdo, qa cum scriptũ sit Matth. 7. Nemo põt duob. dñis seruire: eiusdẽ rõnis esse vr̃, & sub eodem pcepto cadere, E Ego sum dñs Deus tuus: &, Nõ habebis Deos alienos. Vñ Origenes distinguens ẽt quatuor pcepta ordinãtia ad Deũ, ponit ista duo pro uno pcepto. Secũdũ uero ponit, Nõ facies sculptile, Tertiũ uero, Nõ assumes nomẽ Dei tui i uanũ. Quartũ, Memẽto ut diẽ sabbathi santifices. Alia uero sex ponit sicut * Esitius. Sed qa facere sculptile, uel similitudinẽ nõ est phibitũ, nisi sm hoc ut nõ colant p diis, nã in tabernaculo Deus pcepit fieri imaginẽ Seraphim, ut dr̃ Exo. 25. cõueniẽtius * Augu. ponit sub uno pcepto, Nõ hẽbis Deos alienos: & Nõ facies sculptile. Silr ẽt cõcupiscẽtia uxoris alienę ad

ho. 8. sup Exo. 10. t.

Loco dicto l prin cip. corp.

q6. 71. in Exo. 10.4.

A cõmistionẽ, ptinet ad cõcupiscẽtiã carnis. Cõcupiscẽtiæ aũt aliarũ rerũ, q desiderant ad possidendũ, ptinẽt ad cõcupiscẽtiã oculorũ. Vñ ẽt * Augustinus ponit duo pcepta de nõ ɔcupiscẽdo rẽ alienã, & uxorem alienam: & sic ponit [m] tria præcepta in ordine ad Deum, & septem in ordine ad proximum. & hoc melius est. [n]

q6. 71. in Exo. 10.4. Concl. m.

AD PRIMVM ergo dicendum, q latria nõ est nisi qdam protestatio fidei: vñ non sunt alia pcepta dãda de latria, & alia de fide. potius tñ sunt aliqua pcepta dãda de latria, q de fide: qa præceptum fidei psupponitur ad pcepta decalogi, sicut pceptũ di- B lectionis. Sicut.n. prima præcepta cõia legis naturæ sunt p se nota hñti rõnẽ naturalem, & promulgatione nõ indigent: ita ẽt, & hoc, quod est credere in Deum, est primũ, & per se notum ei, qui hẽt fidem. Accedentem.n. ad Deum oportet credere, quia est, ut dicitur ad Heb. 11. & ideo non indiget alia promulgatione, nisi infusione fidei.

AD 2m dicendũ, q pcepta affirmatiua distinguũtur à negatiuis, qñ unũ nõ cõprehendit in alio: sicut in honoratione parentũ nõ includitur, q nullus hõ occidat, nec econuerso: & pp hoc dãtur diuersa præcepta sup hoc. Sed qñ affirmatiuũ cõprehendit sub negatiuo, uel ecõuerso, nõ dant super hoc diuersa pcepta, sicut nõ datur aliud pręceptũ de hoc quod est, Nõ furtũ facies: & de hoc, quod est cõseruare rẽ alienã, uel restituere eã. & eadem rõne nõ sunt diuersa pcepta de credendo in Deũ, & de hoc, quòd non credatur in alienos Deos.

AD 3m dicendũ, q oĩs cõcupiscẽtia cõuenit in una cõi rõne: & iõ Apostolus singulariter de mandato cõcupiscendi loquitur. Quia tñ in speciali diuersæ sunt rõnes cõcupiscendi, iõ * Aug. distinguit diuersa pcepta de nõ cõcupiscẽdo: differunt.n. specie concupiscentiæ sm diuersitatem actionum, vel D concupiscibilium, ut * Philoso. dicit in 10. Ethi.

q6. 71. in Exo. 10.4.

Cap. 5. a me & c. 5

ARTICVLVS V.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter enumerentur.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ q inconuenienter præcepta decalogi enumerent. Peccatum.n. ut * Amb. dicit, est trãsgressio legis diuinæ, & cęlestiũ inobediẽtia, [h] mandatorũ: sed peccata distinguuntur per hoc, q hõ peccat, uel in Deum, uel in E proximũ, uel in seipsum. cũ igit in præceptis decalogi non ponant aliqua præcepta ordinãtia hoiem ad seipsum, sed solũ ordinantia ipsum ad Deum, & pximum, vr̃ q insufficiens sit enumeratio pręceptorũ decalogi.

¶ 2 Præt. [h] Sicut ad cultũ Dei ptinebat obseruatio sabbathi, [h] ita ẽt obseruatio aliarum solemnitatũ, & immolatio sacrificiorũ: sed inter præcepta decalogi est unum pertinẽs ad obseruantiam sabbathi. ergo ẽt debẽt esse aliqua

SVPER QV. C. ARTIC. V.

Fer. 3 cont. c. 120. 124
Palud. 3. d. 33. q. 1.

IN arti. 5. eiusdem q. s. nota, q illa uerba literæ, In sabbathi sanctificatione, scdm qđ ẽ morale pceptũ, pcipit qes cordis in Deũ: intelligunt quo ad finẽ pcepti, nõ aũt quo ad rẽ pceptam. Quies.n. cordis I Deũ p gratiã, & uocatiõnẽ interiorẽ ad Deũ, est finis illius pcepti, ut est morale: qui ad hoc rõ dictat ipsã aliquod eximendũ ab aliis operib. impediẽtib. Et qđ hæc sit mẽs authoris, non solũ ex q. 122. ar. 4. ad 2. sed ex dictis in hac q. patet, s. q charitas est finis pceptorũ decalogi, & non spectat ad ea.

534 *Porrectã per totum.* 3. dist. 37. ar. 2. q. 2. Et 3. contra ca. 120 fin. & 124 * Amb. in lib. de paradi. c. 8. ante med. to. 4

Et hinc

Et hanc hĕ., q contritio peccatorum mortalium prius nō contritorū, nō est in pcepto sanctificationis sabbathi. ut morale ē, nisi ut sim. pcepti.

pertinentia ad alias solemnitates, & ad ritum sacrificiorum.

¶3 Præt. b Sicut ƺ Deum peccare cōtingit piurando, b ita ēt blasphemādo, uel alias ƺ doctrinā diuinā mētiendo: sed ponit unū pceptū b phibens piuriū, cū dr̄, Nō assumes nomē Dei tui in uanū. ergo peccatū blasphemiæ, & falsæ doctrinæ debēt aliquo pcepto decalogi phiberi.

¶4 Præt. Sicut hō h naturalē dilectionē hēt ad parentes ita ēt ad filios. mādatū ēt charitatis ad oēs pximos extendit: sed pcepta decalogi ordinātur ad charitatem, ſm illud 1. Tim. 1. Finis pcepti charitas G est. ergo sicut ponitur quoddam præceptum pertinens ad parentes, ita etiam debuerūt poni aliqua præcepta pertinentia ad filios, & alios proximos.

¶5 Præt. In quolibet gñe peccati cōtingit h peccare corde & opere: sed in quibusdā generib. peccatorum. s. in furto, & adulterio seorsum prohibet peccatum operis, cum dr̄: Non mœchaberis. Non furtum facies, & seorsum peccatum cordis, cū dicit: Non concupisces rem proximi tui: &, Non concupisces uxorem proximi tui. ergo etia idem debuit poni in peccato homicidij, & falsi testimonij.

¶6 Præt. Sicut cōtingit pctm̄ puenire ex inordi- H natione cōcupiscibilis, h ita ēt ex īordinatione irascibilis: sed qbusdā pceptis phibet inordinata cōcupiscētia, cū dr̄: Nō cōcupisces. ergo ēt aliqua pcepta in decalogo debuerūt poni, p quæ prohiberetur inordinatio irascibilis. non ergo uidetur, q cōuenienter decē præcepta decalogi enumerent.

SED CONTRA est, qđ dr̄ Deut. 4. Ostendit uobis pactum suum, quod præcepit ut faceretis, & decē uerba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

arti. 2. huius quæſ.

RESP. Dicendū, q sicut * s. dictū est, sicut præcepta legis humanę ordinat hoiem ad quādā cōitatē humanā, ita pcepta legis diuinę ordināt hoiem ad I quādā cōitatē, seu rēpublicā hoium sub Deo. Ad hoc aūt q aliqs in aliqua cōitate bñ cōmemoret, duo requirunt, quorū primū est, ut bñ se hēat ad eū, q pest cōitati. Aliud aūt est, ut hō bene se hēat ad alios cōitatis cōsocios, & cōparticipes. m Oportet igitur, q in lege diuina primo ferant quędā præcepta ordinantia hoiem ad Deū, & inde alia qdā pcepta ordinātia hoiem ad alios pximos simul cōuenientes sub Deo. n Principi aūt cōitatis tria dēt hō, primo fidelitatē, secūdo reuerētiam, tertio famulatū. Fidelitas quidē ad dñm in hoc consistit, ut honorē principatus ad aliū non deferat, & quātū K ad hoc accipitur primū pceptū cū dr̄: Nō habebis Deos alienos. Reuerētia aūt ad dñm reqrit, ut nihil iniuriosum in eū committat. & quantū ad hoc accipitur ſm præceptū, quod est: Nō assumēs nomē dñi Dei tui in uanū. Famulatus aūt debet dño in recōpensatione bñficiorum, q ab ipso pcipiūt subditi. Et ad hoc ptinet tertiū pceptū de sanctificatione sabbathi in memoriā creationis rerū. Ad proximos aūt aliquis bñ se hēt, & specialr, & gñaliter. Specialr quidē quantū ad filos, quorū est debitor, ut eis debitum reddat. & quantū ad hoc accipit pceptū de honoratione parētum. Gñalr aūt

Tanch. m

F quantū ad oēs, ut nulli nocumentū inferat neque opere, neque ore, neque corde. Opere quidem infertur nocumentum proximo, quandoque quidē in propriam personam, quantum ad consistentiā psonæ. & hoc phibet p hoc quod dr̄: Nō occides. Qñq; aūt in psonā coniunctā, quantū ad ppagationē prolis. & hoc prohibet cū dr̄: Nō mœchaberis. Qñq; aūt in rē possessam, q ordinat ad utrunque, & quantū ad hoc dr̄: Non furtū facies. Nocumentū aūt oris prohibet, cū dr̄: Nō loqueris ƺ proximū tuum falsum testimoniū. Nocumentum aūt cordis phibetur, cū dr̄: Nō concupisces. Et secūdū hanc ēt drīam possent distingui tria pcepta ordinantia in Deū, quorum primū ptinet ad opus. unde ibi dr̄: Non facies sculptile. Secundū ad os. unde dr̄: Non assumes nomen Dei tui in uanū. Tertiū ptinet ad cor, quia in sanctificatione sabbathi, ſm quod est morale pceptum, præcipitur quoties cordis in Deū. Vel ſm * Aug. per primum præceptum reueremur unitatē primi principij, per secundum ueritatē diuinā, p tertium eius bonitatem qua sanctificamur, & in qua quiescimus sicut in fine.

In pſ. 32. cōcione 2. parū ante me. 10. & li. qſ. in Exo. q. 71. to. 4.

AD PRIMVM ergo pōt rñderi dupliciter. Primo quidem, qa præcepta decalogi referunt ad pcepta H dilectionis. Fuit aūt dandū pceptum homini de dilectione Dei, & proximi: qa quantū ad hoc, lex naturalis obscurata erat pp peccatū, non aūt quātū ad dilectionē suiipsius: qa quantū ad hoc, lex naturalis uigebat: uel quia ēt dilectio suiipsius includit in dilectione Dei, & proximi. In hoc. n. hō uere se diligit, q se ordinat in Deum: & iō in pceptis decalogi ponunt solū pcepta ptinentia ad proximū, & ad Deū. Alr pōt dici, q præcepta decalogi sunt illa, q immediate populus recipit a Deo, unde dicit Deut. 10. Scripsit in tabulis iuxta id, q prius scripserat, uerba decē, q locutus est ad uos Dñs. uñ oportet pcepta decalogi talia esse, q statim in mēte populi cadere pñt: pceptum aūt habet rōnem debiti. Quòd aūt hō ex necessitate dēat aliquid Deo, uel pximo, hoc de facili cadit in cōceptione hois, & pcipue fidelis: sed q aliqd ex necessitate sit debitū homini de his, q ptinent ad seipsum, & nō ad aliū, hoc nō ita i prōptu apparet. Vr̄. n. primo aspectu, q quilibet sit liber in his, q ad ipsum ptinēt: & iō pcepta, qb. prohibentur inordinationes hoīs ad se ipsum, perueniunt ad populū mediante instructione sapientū, unde non pertinent ad decalogum.

AD II. dicēdū, q omnes solemnitates legis ueteris sunt institutæ in commemoratione alicuius diuini beneficij, uel præteriti commemorati, uel futuri præfigurati: & similiter propter hoc omnia sacrificia offerebantur. inter omnia autem beneficia Dei commemoranda, primum, & præcipuum erat beneficium creationis, quod commemoratur in sanctificatione sabbathi. Vnde Exo. 20. p rōne huius præcepti ponitur. Sex. n. dieb. fecit Deus cœlum, & terram &c. Inter omnia autem futura bñficia, q erant præfiguranda, præcipuū, & finale erat quies mentis in Deo, uel in præsenti per gratiam, uel in futuro p gloriam, quæ ēt figurabatur per obseruātiā sabbathi. Vnde dicitur Isa. 58. Si auerteris

a fab-

à sabbatho pedem tuũ, facere uoluntatem tuã in die sancto meo, & uocaueris sabbathum delicatũ & sanctũ Dñi gloriosum. Hæc.n.beneficia primo, & principaliter sunt in mente hoĩum, maxime fidelium: aliæ uero solemnitates celebrantur pp aliqua particularia bñficia tpaliter transeuntia, sicut celebratio Paschę pp bñficiũ pteritæ liberationis ex Aegypto, & pp futurã passionẽ Christi q̃ tpaliter trãsiuit inducẽs nos ĩ q̃etẽ sabbathi spũalis. & iõ ptermissis oibus alijs solẽnitatib[a] & sacrificiis, d̃ solo sabbatho fiebat mẽtio ĩter pcepta decalogi.

AD III. dicendum, q̃ sicut Apostolus dicit ad Heb.6. Hoĩes per maiorem se iurant, & oĩs controuersiæ eorum finis ad confirmationem est iurm: & ideo quia iurm est oibus cõe pp hoc prohibitio inordinationis circa iurm, specialiter pcepto decalogi prohibet. Pc̃m uero falsæ doctrinæ nõ ptinet nisi ad paucos: vñ nõ oportebat, ut de hoc fieret mentio inter pcepta decalogi. q̃uis et quantũ ad aliquẽ intellectũ, in hoc q̃d d̃r, Nõ assumes nomẽ Dei tui in uanum, phiberet falsitas doctinę. una.n.glossa exponit Nõ dices Chr̃m eẽ creaturã.

AD IIII. dicendum, q̃ statim rõ naturalis homini dictat, q̃ nulli iniuria faciat: & iõ præcepta decalogi prohibentia nocumẽtum extendunt se ad oẽs. Sed rõ naturalis nõ statim dictat, q̃ aliquid fit pro alio faciendum, nisi cui hõ aliquid d̃et. Debitum aũt filii ad patrẽ adeo est manifestum, q̃ nulla tergiuersatione põt negari, eo q̃ pater est principium gñationis, & esse, & insuper educationis, & doctrinæ: & iõ non ponitur sub pcepto decalogi, ut aliquod beneficium, uel obsequium alicui impendat, nisi parentibus: parentes aũt non uidẽtur esse debitores filiis pp aliqua bñficia suscepta, sed potius ecõuerso. Filius ẽt est aliquid patris, & patres amant filios ut aliquid ipsorum, sicut dicit [*]Philosophus ĩ 8. Eth. Vñ eisdẽ rõnib[a] nõ ponunt aliqua pcepta decalogi ptinẽtia ad amorẽ filiorũ. sicut neq; ẽt aliqua ordinantia hoiem ad seipsum.

*Cap 12. non lõge à princi. tom.5.

AD V. dicẽdũ, q̃ delectatio adulterii, & utilitas diuitiarum sunt pp seipsa appetibilia, inquantum hñt rõnem boni delectabilis, uel utilis: & pp hoc oportuit in eis prohiberi non solum opus, sed ẽt concupiscentiã. Sed homicidiũ, & falsitas sunt f̃m seipsa horribilia, quia proximus, & ueritas naturaliter amant, & nõ desiderantur nisi pp aliud: & iõ nõ oportuit circa pc̃m homicidii, & falsi testimonii, prohibere peccatum cordis, sed solum operis.

AD VI. dicendũ, q̃ sicut [*] s̃.dictum est, oẽs passiones irascibilis deriuantur à passionibus cõcupiscibilis: & iõ in pceptis decalogi, q̃ sũt quasi prima elemẽta legis, nõ erat mẽtio facienda de passionibus irascibilis, sed solũ d̃ passionib. cõcupiscibilis.

*q.25.a.1.

SVPER QVÆ. C. ART. IIII. ET VI.

[ssf] Porrecta per totum. 5. d.17.a. 2.q.3.

IN art. 4. & 7. uide uigesimũ cap. Exodi, ut pspicias quid author allegat, aut supponit quoniã ibi olapcepta simul, & ponunt, & premia,

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter ordinetur decem præcepta decal gi.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr̃ q̃ inconuenienter ordinentur decem pręcepta decalogi. Dilectio.n.proximi vr̃ esse pręuia ad dilectionem Dei, quia proximus est nobis magis notus q̃ Deus, f̃m illud. 1. Io.3. Qui fratrem suum quem uidet non diligit, Deum quem non uidet, qũo põt diligere? sed tria prima præcepta pertinent ad dilectionẽ Dei, septẽ uero alia ad dilectionẽ pximi ergo inconuenienter præcepta decalogi ordinantur.

& cõminat enes &c. [†]Sextus articulus notandus, & non cxpenndus occurrit.

¶2 Præt. Per præcepta affirmatiua imperant actus uirtutũ, p pcepta uero negatiua prohibent actus uitiorum: sed f̃m Boetium in cõmento Prędicamẽtorum, [h] prius sunt extirpãda uitia, q̃ inserant uirtutes. ergo inter pcepta ptiuẽtia ad pximũ, primo ponenda fuerunt pcepta negatiua, q̃ affirmatiua.

¶3 Præ. Præcepta legis dant de actibus hoĩum: sed [h] prior est actus cordis, q̃ oris, uel exterioris operis. ergo inconuenienti ordine pcepta de nõ cõcupiscendo, quę pertinent ad cor, ultimo ponuntur.

SED CONTRA est, quod Apostol. dicit Rom.13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt: sed præcepta decalogi sunt immediate data à Deo, ut [*] dictum est ergo conuenientem ordinem habent.

*ar.3.huius q.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut [*] dictũ est præcepta decalogi dantur de his q̃ statim in prõptu mens hoĩs suscipit. Manifestum est aũt, q̃ tãto aliquid magis à rõne suscipitur, quanto contrariũ est grauius, & magis repugnans rõni. Manifestum est aũt, q̃ cum rõnis ordo à fine incipiat, maxime est cõtra rõnẽ ut hõ inordinate habeat se circa finem. Finis autẽ, humanæ uitæ & societatis, est Deus: & iõ [m] primo oportuit p pręcepta decalogi hoiem ordinare ad Deum, [n] cum eius contrarium sit grauissimũ: sicut ẽt in exercitu, qui ordinatur ad ducem sicut ad finem, primum est q̃ miles subdatur duci, & huius cõtrarium est grauissimum: [o] f̃m uero, ut alius coordinetur. [q] Inter ipsa aũt, p q̃ ordinamur in Deũ, primum occurrit q̃ hõ fideliter ei subdatur, nullã participationem cum inimicis hñs. Secundum aũt est, q̃ ei reuerentiam exhibeat, [t] Tertiũ aũt est, q̃ ẽt famulatũ impendat: [u] maiusq; pc̃m est in exercitu, si miles infideliter agens, cum hoste pactum habeat, q̃ si aliquam irreuerentiam faciat duci: & hoc est etiã grauius, q̃ si in aliquo obsequio ducis deficiens inueniatur. In præceptis aũt ordinãtib. ad proximum, manifestum est q̃ magis repugnat rõni, & grauius pc̃m est, si hõ non seruet ordinẽ debitum ad personas, quibus est magis debitor: & iedo inter præcepta ordinantia ad proximũ [x] primo ponitur pceptum pertinens ad parentes. [y] Inter alia uero præcepta ẽt apparet ordo f̃m ordinem grauitatis peccatorum. Grauius est.n. & magis rõni repugnans peccare opere, q̃ ore, & ore q̃ corde & inter peccata operis grauius est homicidium, per quod tollitur uita hominis iam existentis, quàm adulterium, per quod impeditur certitudo prolis nasciturę: & adulteriũ grauius est quàm furtum, quod pertinet ad bona exteriora.

*ar.3.&c ad 1.arg.

Cõclusionis pars 1

Cõclusionis pars 2

Cõclusionis pars 3

Cõclusionis pars 4

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ q̃uis f̃m uiã sensus proximus sit magis notus q̃ Deus, tñ dilectio Dei est rõ dilectionis proximi, ut infra patebit: & ideo præcepta ordinantia ad Deũ, fuerunt pordinãda.

Ad 2m dicendũ, ꝙ ſicut Deus eſt vĩe principiũ eſſendi oĩbus, ita, & pater eſt principium quoddã eſſendi filio: & iõ conuenienter poſt p̃cepta ꝑtinẽtia ad Deum, ponit̃ p̃ceptum ꝑtinens ad parentes. Rõ aũt ꝓcedit, q̃ñ affirmatiua, & negatiua ꝑtinẽt ad idẽ genus operis, q̃uis ẽt & in hoc non habeat oĩmodam efficaciã. Etſi enim in executione operis prius extirpanda ſint uitia, ꝙ̃ inferendæ uirtutes, ſm illud Pſal. 33. Declina à malo, & fac bonum. & Eſa. 1. Quieſcite agere peruerſe, diſcite bene facere tñ in cognitione prior eſt uirtus, ꝙ̃ pctm̃, quia ꝑ rectum cognoſcitur obliquum, ut dr̃ in primo de Aia. Per legem aũt cognitio peccati hr̃, ut Rom. 3. dr̃. & ſm hoc, præceptum affirmatiuum debuiſſet

*In corp. ar. primo poni. Sed non eſt iſta rõ ordinis, ſed q̃ * ſ. poſita eſt: quia in præceptis ꝑtinentibus ad Deum, q̃ ſunt primę tabulæ, ultimo ponit̃ p̃ceptum affirmatiuũ, quia eius tranſgreſſio minorẽ reatũ inducit.

Ad 3m dicendũ, ꝙ etſi pctm̃ cordis ſit prius executione, tñ eius ꝓhibitio poſterius cadit in rõne.

ARTICVLVS VII.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter tradantur.

536 Porrecta per totum. Sup. 17. a. 2. q. 1. AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ p̃cepta decalogi inconuenienter tradant̃. Præcepta. n. affirmatiua ordinant ad actus uirtutũ, p̃cepta aũt negatiua abſtrahunt ab actibus uitiorum: ſed circa quãlibet materiã opponunt̃ ſibi uirtutes & uitia. ergo in qualibet materia, de qua ordinat p̃ceptum decalogi, debuit poni præceptum affirmatiuum, & negatiuum. inconuenienter igitur ponũtur quędam affirmatiua, & quædam negatiua.

¶ 2 Præt. Iſidorus dicit ꝙ oĩs lex rõne cõſtat: ſed omnia præcepta decalogi pertinent ad legem diuinam ergo in omnibus debuit ratio aſſignari, & non ſolum in primo, & tertio præcepto.

¶ 3 Præt. Per obſeruantiã præceptorum meretur aliquis p̃mia a Deo: ſed diuinæ ꝓmiſſiones ſunt de præmijs præceptorũ. ergo promiſſio debuit poni in oĩbus præceptis, & nõ ſolũ in primo, & quarto.

¶ 4 Præt. Lex uetus dr̃ lex timoris, inquantum per comminationes pœnarum inducebat ab obſeruationes p̃ceptorum: ſed oĩa præcepta decalogi ꝑtinent ad legẽ ueterem. ergo in oĩbus debuit poni cõminatio pœnæ, & non ſolum in primo, & ſcd̃o.

¶ 5 Præ. Oĩa p̃cepta Dei ſunt in memoria retinenda. dicitur enim Prouerb. 3. Deſcribe ea in tabulis cordis tui. Inconueniẽter ergo in ſolo tertio pręcepto fit mentio de memoria, ita uidentur præcepta decalogi inconuenienter tradita eſſe.

SED CONTRA eſt, qd̃ dr̃ Sap. 11. ꝙ Deus oĩa fecit ĩ numero, põdere, & mẽſura. multo magis ergo in p̃ceptis ſuæ legis cõgruũ modũ tradendi ſeruauit.

RESPON. Dicendũ, ꝙ in p̃ceptis diuinæ legis maxima ſapiẽtia cõtinet̃. vñ dr̃ Deu. 4. Hæc eſt veſtra ſapiẽtia & itellect⁹ corã populis. Sapiẽtis aũt ẽ oĩa debito mõ, & ordine diſponere: & iõ manifeſtum

Concl. eẽ dẽr, ꝙ p̃cepta legis cõueniẽti mõ ſũt tradita.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſp ad affirmationẽ ſequit negatio oppoſiti, nõ aũt ſp ad negationem unius oppoſiti ſequit̃ affirmatio alterius. Sequitur enim, ſi eſt album, nõ eſt nigrũ: nõ tñ ſequit, ſi nõ eſt nigrum, ergo eſt album: quia ad plura ſeſe extendit negatio, q̃ affirmatio. Et inde eſt etiam, ꝙ non eſſe faciendum iniuriam, quod pertinet ad p̃cepta negatiua, ad perſonas ſe extendit ſm primũ dictamen rõnis, q̃ eſſe debitum ut alteri obſequiũ uel bñficium impendat. Ineſt aũt primo dictamen rõnis, ꝙ hõ debitor eſt bñficii, uel obſequij exhibendi illis, à quibus bñficia accepit, ſi nondũ recõpenſauit. Duo ſunt aũt, quorum bñficijs ſufficienter nullus recompenſare põt. ſ. Deus, & pater, ut dr̃ in 8. * Eth. & iõ ſola duo præcepta affirmatiua ponunt̃, unũ de honoratiõe parẽtũ, aliud de celebratiõe ſabbathi i cõmemorationẽ diuini bñficij. *Ca. vlti. medio t. 5.

Ad ii. dicendum, ꝙ illa p̃cepta, q̃ ſunt pure moralia, hñt manifeſtam rõnem. vñ non oportuit ꝙ in eis aliqua rõ adderetur: ſed quibuſdã præceptis additur cæremoniale determinatiuũ præcepti moralis cõis, ſicut in primo præcepto, Nõ facies ſculptile. & in tertio præcepto determinatur dies ſabbathi: & ideo utrobique oportuit rõnẽ aſsignari.

Ad iii. dicendũ ꝙ hoĩes ut plurimum actus ſuos ad aliquam utilitatẽ ordinant, & iõ in illis p̃ceptis neceſſe fuit promisſionẽ præmij apponere, ex quibus uidebat̃ nulla utilitas ſ. qui, uel aliqua utilitas impediri. Quia uero parentes ſunt ia in recedẽdo. ab eis non expectat̃ utilitas: & iõ p̃cepto de honore parentum additur promiſsio. Similiter ẽt in p̃cepto de prohibitione idolatriæ: q̃a ꝑ hoc uidebatur impediri apparens utilitas, quã hoĩes credunt ſe poſſe conſequi ꝑ pactum cũ dæmonibus initũ.

Ad iiii. dicendũ, ꝙ pęnę p̃cipue neceſſarię ſunt contra illos, qui ſunt proni ad malum, ut dr̃ in 10. * Ethi. & iõ illis ſolis p̃ceptis legis addit̃ cõminatio pœnarum, in quibus erat pronitas ad malum: erãt aũt hoĩes proni ad idolatriam ꝑꝑ gñalem conſuetudinem gentium. Et ſimiliter ſunt ẽt hoĩes proni ad periurium ꝑꝑ frequentiam iuramenti: & ideo primis duobus pręceptis adiungitur comminatio. *ca. ult. t. 5.

Ad v. dicẽdum, ꝙ præceptum de ſabbatho ponitur ut cõmemoratiuum beneficij pręteriti: & iõ ſpecialiter in eo fit mentio de memoria. Vel quia p̃ceptum de ſabbatho habet determinationem adiunctam, quæ non eſt de lege naturæ: & ideo hoc præceptum ſpeciali admonitione indiguit.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum præcepta decalogi ſint diſpenſabilia.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur ꝙ præcepta decalogi ſint diſpẽſabilia. Præcepta enim decalogi ſunt de iure naturali: ſed ius naturale in aliquibus deficit, & mutabile eſt, ſicut & natura humana, ut⁹ Philoſophus dicit in 5. Eth. defectus autẽ legis in aliquibus particularibus caſibus eſt ratio diſpenſandi, ut ſupra dictum eſt. ergo in pręceptis decalogi poteſt fieri diſpenſatio.

SVPER. QV. C. ART. VIII.

S. bona. 3. ſ. d. 37. q. 1. art. 1.
Scot. 3. ſ. d. 37. q. 1.
Ricar. 3. ſ. d. 37. q. 1.
Duran. 3. ſ. d. 1. q. 1.
Pal. 3. ſ. d. 40. q. 2. & 3
Medina ar. 8.

In art. 8. dubiũ occurrit ex Sco. in 37 d. 3. ſen. tenẽte ꝙ pcepta ſcdæ tabulæ non ſunt de iure naturæ, ſine ut pricipia, ſine ut cõcluſiões neceſſariæ, ſed ſolũ ut ualde cõſona iuri nãæ. Probat ſic: hęc p̃cepta nõ ẽt d iure nãe, vt cõcluſiões neceſſariæ a pri e pris naturę primo, ga ſequeret̃. ꝙ eſſent omnino

517 Porrecta per totum. Sup. q. 59 a. 3. co. Et 1. 2. q. 94 ar. 4. ad 2 Et. i. d. 47. a. 4. co. Et 3 d. 37. a. 4. di. 17. q. 3 a. 6. q. 5 Et mal q. 3. ar. 1. ad 17 & q. 15 a. 1. ad 8. *Ca. 7. to. 5. tq 96 ar. 6. & q 97 ar. 4.

¶ 2 Præt. Sicut se hēt hō ad legē humanā, ita se habet Deus ad legem datam diuinitus: sed homo pōt dispensare in h pceptis legis, q homo statuit. ergo cū præcepta decalogi sint instituta a Deo, vr q Deus in eis possit dispensare: sed plati uice Dei funguntur in terris. dicit. n. Apost. 2 ad Corint. 2. Nam, & ego si qd donaui propter uos, donaui in persona Christi. ergo etiam, & prælati possunt in præceptis decalogi dispensare.

¶ 3 Præte. Inter pcepta decalogi continet phibitio h homicidij: sed in isto pcepto vr dispensari p homines, puta, cum secūdum præceptum legis humanę homines licite occidantur, puta, malefactores, uel hostes. ergo præcepta decalogi sūt dispēsabilia.

¶ 4 Præt. Obseruatio sabbathi cōtinet inter pcepta decalogi: sed in hoc pcepto fuit h dispēsatū, dr. n. 1. Machab. 2. Et cogitauerūt in die illa dicentes: Omnis homo quicūque uenerit ad nos in bello die sabbathorū, pugnemus aduersus eū. ergo pcepta decalogi sunt dispensabilia.

SED CONTRA est, quod dicit Isa 24. Quidam reprehendūtur de hoc, q mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum, quod maxime uidetur intelligē dum de præceptis decalogi. ergo præcepta decalogi mutari per dispensationē non possunt.

RESP. Dicendum, q sicut* supra dictum est, tūc in præceptis debet fieri dispensatio, quando occurrit aliquis particularis casus, in quo si uerbū legis obseruaretur, contrarietur intentioni legislatoris. Intentio autem legislatoris cuiuslibet ordinatur primo quidem, & principaliter ad bonum commune: secūdo autem ad ordinem iustitiæ, & uirtutis, secundum quem bonum commune conseruatur, & ad ipsum peruenitur. Si qua ergo pręcepta dentur, quę contineant ipsam conseruationē boni communis, uel ipsum ordinē iustitię, & uirtutis, huiusmodi præcepta continent intentionem legislatoris, & ideo indespensabilia sunt, puta, si poneretur hoc præceptū in aliqua cōmunitate, quòd nullus destrueret rempublicam, neque proderet ciuitatem hostibus, siue q nullus faceret aliquid iniuste, uel male, huiusmodi præcepta essent indispensabilia. Sed si aliqua alia præcepta traderentur ordinata ad ista præcepta, quibus determinant aliq speciales modi, in talib. d præceptis dispē satio posset fieri, inquantū per omissionē huiusmodi pceptorū in aliquib. casibus non fieret pudicium primis præceptis, quæ continent intentionem legislatoris, puta, si ad conseruationem reipublicæ statueretur in

A ... omnino indispensabilia, cuius oppositū apparet in opera Abrahæ. Probat sequelam, quia conclusiones tales prius sunt secū in se ueræ, quàm relatæ ad quemcunque intellectum, uel uoluntatem. ac per hoc uoluntas diuina non potest esse recta respectu earum, uolendo opposita: & consequenter non potest dispēsare.

¶ Secundo, quia sequeretur, q uolūtas diuina determinaret necessario simpliciter circa aliqua uolibilia alia a se. Tenet sequela, quia ad hæc præcepta necessario bona, & opposita mala determinata esset, sicut intellectus ad intelligendum ipsa necessario vera.

¶ Tertio, quia in his, q pcipiuntur, non est bonitas necessaria ad bonitatē ultimi finis conuenientis ad ultimū finē. & similiter in his, quæ phibētur, nō est malitia necessario auertēs a fine ultimo. quin si bonū illud non esset pceptum, posset finis ultimus amari, & attingi. & si illud malū nō esset phibitū, staret cū eo acquisitio finis ultimi. ergo nō sunt cōclusiones necessario deductæ ex primis principijs naturalib. Hæc sunt ex quib. Sco. mouet contra sniam ueritatis. s. q præcepta oīa decalogi sunt cōclusiones necessariæ, & necessario deductæ ex principijs naturalib: ita quod ideo sunt præcepta, quia bona, & prohibita, quia mala, & non econuerso.

¶ Ad primā autē eius rōnē. s. quia sequeretur, q essent indispēsabilia etiā a Deo, dr, q pcepta decalogi, ut in litera dr, possent dupliciter cōsiderari. Primo secundū ordinē iustitiæ, quē continent, & sic conceditur, quòd sunt indispensabilia etiam a Deo, ut in responsione ad secundum author probat. Secundo, secundum applicationem ad aliquem singularem actū, & sic dicitur, q præcepta secundæ tabulæ, de quib. est quæstio, sunt dispensabilia a Deo: sed talis dispensatio non est relaxatio pręcepti, aut declaratio illius in hoc casu, seu actu, ut Scotus arguit, sed est facere, quòd iste actus non est homicidium, qui sine hac authoritate esset homicidium. & simile est de alijs, ut in litera dicitur in responsione ad tertium.

¶ Nec fallaris, intelligens per ordinem iustitiæ in præceptis istis contentum, rationem debiti, uel indebiti in communi. hoc n. non constitueret præcepta in speciali, sed duo circa pcepta, Nulli faciendum est indebitum: &, Cuilibet faciendū est debitum. Sed intellige specialem rationem debiti, uel indebiti iuxta materiam subiectā. Verbi gratia. Non occides: ordo iustitiæ in hoc præcepto est, q non occidas hominem innocentem cum cæteris cōditionibus requisitis: hic n. continet ordinem iustitiæ, quē Deus negare non potest. Nec unquàm in ordine isto sit dispensatio. impossibile quippe est, ut actus iste. s. occidere ex deliberatione, non se, uel alium defendendo priuata authoritate hominem innocentem, dispensationem recipiat. Sed cum Deus dispensare dī, ut qn præcepit Abrahæ immolationem Isaac, non relaxauit, aut declarauit hoc præceptū, Nō occides: sed fecit ut actus ille immolationis non esset homicidium, quia erat occisio imperata a suprema potestate, quia sine tali authoritate fuisset homicidium.

¶ Et ut plenius intelligas, scito, q sicut hæc enūciatio, Mortui nō pñt resurgere, est necessaria, & ex principijs primis naturaliter notis demonstratiue cōcludi pōt. & in sensu in quo fit, & cōcluditur, s. q ly, pōt, dicit potentiam naturalē, impossibile est, q aliter sit, & quādo Deus resuscitat aliquem, non falsificat illā propositionē, aut excipit ab illa: sed operatur non contra, sed supra naturā. Ita in proposito hæc conclusio, Non est occidendum, in sensu in quo fit, s. priuata authoritate cum cæteris conditionib. est conclusio necessaria, & necessario cōsequens ex primis principijs practicis per se notis: ita q est impossibile aliter se habere, nec Deus unquam eam falsificat, aut ab ea excipit: sed cum iubet fieri actum, qui sine iussu suo esset homicidiū, adulterium, uel furtū, operari iubet non præter, aut contra pceptū, sed quasi supra illud, dū a superiori potestate actum imperatū exerceri iubet. Oīa siquidē præcepta hæc subintellectā habēt hāc clausulā gñalē. s. q ex naturali mēsura actus isti fiant, uel non fiāt: sic enim ordinem iustitiæ insolubilem continent. Ita quòd sensus est, non esse naturali ratione committendum actum substratū rationi homicidij, adulterij, furti &c. hoc enim est idem, quod dicere, & non esse occidendum, adulterādum, furandum: quoniam actus illi substrati relati ad naturalem rationem, & mensuram a qua discordant, homicidij, adulterij, furti &c. rationem induunt. Hoc autem omnino indispensabile esse constat, ut scilicet actus illi naturali ratione exerciti homicidia, adulteria &c. non sint. quamuis fieri possit, ut actus illi diuina ratione exerciti non sint homicidia, adulteria &c & per hoc nec peccata. Sicut enim fieri nequit, ut mortuus naturali potentia resurgat, ita fieri nequit, ut homo naturali ratione occidat licite: quamuis diuina potentia mortuus resurgat, & diuina ratione homo occidat licite: sed hæc non esse contraria, liquido constat. unde patet, quòd ista duo stant simul: Præcepta decalogi sunt conclusiones necessariæ ex iure naturæ strictissime: & ipsa sunt a Deo dispensabilia quodammodo. uerius tamen dicuntur indispensabilia omnino, & pie exponuntur authoritates dicentes Deum in præceptis secundæ tabulæ dispensare, ut dictum est.

¶ Ad secundam rationem dr, q uoluntatem diuinā determinari ad aliquid, pōt intelligi dupliciter. Primo, ut determinetur ad uolendum aliquid ex se esse, uel non esse: & sic est impossibile, quòd determinetur, nisi a seipsa libere. & hoc determinatur in libro sententiarum, & ratis conceditur. Alio modo, ut determinetur ad rectitudinem, vel obliquitatem alicuius &

q. 96. ar. 6 & q6. 97. art. 4.

D. 809.

G aliqua ciuitate, q de singuli ui cis aliq uigilaré: ad custodiã ciuitatis obsessæ posset cũ aliquib. dispensari pp aliquã maiorem utilitatem P. pcepta aũt decalogi continent ipsam intentionẽ legislatoris.i. Dei: na pcepta primæ tabulæ, quæ ordinãt ad Deũ, continet ipsum ordinẽ ad bonũ cõe, & finale, qđ Deus est. Præcepta aũt secũdę tabulę cõtinẽt ordinem iustitiæ inter homines obseruãdæ, ut s. nulli fiat indebitum, & cuilibet reddatur debitum ſm hanc.n. rõnem sunt intelligenda pcepta decalogi: & ideo pcepta decalogi sunt omnino indispensabilia.

H AD PRIMUM ergo dicendum, q Philosophus nõ loquit de iusto naturali, quod continet ipsum ordinẽ iustitię, hoc.n. nunq deficit.s. iustitiam esse seruandã: sed loquitur quantum ad determinatos modos obseruationis iustitię, qui in aliquibus fallunt.

AD 2um dicendũ, q sicut Apostolus dicit 2. ad Tim 2. Deus fidelis pmanet, negare seipsum non põt. Negaret aũt seipsum, si ordinẽ suę iustitię auferret, cũ ipse sit ipsa sua iustitia. & ideo in hoc Deus dispẽsare nõ põt, ut homini liceat nõ ordinare se hře ad Deũ, uel nõ subdi ti ordini iustitię eius, ẽt in his, ſm quę hoies adinuicem ordinantur.

I AD III. dicendũ, q occisio hominis prohibetur in decalogo, ſm quod habet rõnem indebiti: sic.n. pceptum cõtinet ipsam rõnem iustitię. Lex aũt humana hoc concedere non potest, q licite homo indebite occidatur: sed malefactores occidi, uel hostes reipublicę, hoc non est indebitum. unde hoc non contrariatur pcepto decalogi, nec talis occisio est homicidium, qđ pcepto decalogi prohibetur, ut Augustinus dicit in 1. de li. ar. Et similiter si alicui auferat, quod suum erat, si debitum est, q ipsum amittat, hoc.i.õ est furtum, uel rapina, quæ pcepto decalogi pro hibentur. Et ideo qñ filij Israel pcepto Dei tulerũt Aegyptiorum spolia, non fuit furtum, quia hoc eis debebat ex sententia Dei. Sic & Abrahã cum consensit occidere filium, non consensit in homicidium, quia debitum erat eum occidi p mãdatum Dei, qui est dominus uitæ, & mortis. Ipse enim est, q pœnam mortis infligit omnibus hominibus iustis, & iniustis pro peccato primi parẽti: cuius sententię si homo sit executor auctoritate diuina, non erit homicida, sicut nec Deus. Et similiter etiam Osee accedens ad uxorẽ fornicariam, uel mulierem adulteram, nõ est mœchatus, nec fornicatus: quia accessit ad eã, quæ sua erat secundum mandatũ diuinum, qui est actor institutionis matrimonij. Sic igitur pcepta ipsa decalogi quantum ad rationẽ iustitię quam cõtinent, immutabilia sunt: sed quantum ad aliquam determinationẽ p applicationem ad singulares actus, ut s. hoc, uel il ud sit homicidium, furtum, uel adulteriũ, aut non, hoc quidem est mutabile quandoque sola auctoritate diuina in his, scilicet, quę a solo Deo sunt instituta, sicut in matrimonio, & in aliis huiusmodi: quandoque etiam auctoritate humana, sicut in his, quę sunt commissa hominum iurisdictioni. quantum enim ad hoc, homines gerunt uicem Dei, non autẽ quantum ad omnia.

K AD 4um dicendũ, q illa excogitatio magis fuit interpretatio pcepti, quàm dispensatio. Non enim intelligitur uiolare Sabbathũ, qui facit opus, quod est necessarium ad salutem humanam, sicut Dominus probat Matth. 12.

& respectu complexorum non inconuenit uoluntatem diuinã esse determinatam: & hoc oportet [illegible] ipsum Scotum, & oẽs fateri, dicentes dari aliqua præcepta per se bona, & prohibita per se mala, ut prima pcepta iuris naturæ, & prima præcepta decalogi. ad hæc quippe non q sint, uel non sint, sed ad eorũ rectitudinẽ & obliquitatẽ uoluntas diuina est determinata sic, ut a rectis non possit dissonare, nec obliqs possit cõcordari. 130 Porrecta per totum. Si in cũ debita reuerentia loquendum, & [illegible] ueritate uidẽdũ est, dicere debem⁹, q sicut diuinus intellectus naturaliter determinatus est ad Deũ ipsum intelligendum, & in se omnia naturaliter relucentia: ita diuina uoluntas ad Deũ ipsum uolendum, & in se ipsa oĩa naturaliter recta, qualia sunt huiusmodi, quę nõ nisi in Deo sunt, antequam ab ipso cõmunicarentur. Contl. [illegible]

D.518. ¶ Ad tertiam rõnẽ dicitur, q argumẽtum manifeste peccat a bonitate, & malitia præceptorum in seipsis, ad bonitatẽ uel malitiã nobis necessariã: quis ẽt sic non cõcludat intentũ. Ad quorum euidentiam sciendum, q quemadmodũ in speculatiuis primũ principium, & cõclusiones necessariæ sic se habẽt, q principij ueritas non eget ueritate conclusionis, sed econuerso, nec secundũ se, nec quoad cognitionem nostram: D.1049. D.802. quia ueritas principij est causa ueritatis conclusionis, & notitia principij p se nota est cã notitiæ conclusionis notæ ex illo: ad contradictoria autem conclusionũ necessariarum ita se habet principiũ primum, q cum ipsis nõ stat nec secũdum se, nec quo ad nos, si nota est connexio ad inuicem, ut patet: ita in practicis moralib. finis ultimus, & ea, quę sunt simpliciter necessaria ex illo, sic se hẽnt, q finis bonitas non dependet a bonitate aliorum, nec in esse, nec in amari, sed econuerso. Ad opposita autem mala se habet ultimus finis sic, Ca.4.10.1 quòd tam bonitas, q amor eius ab illis necessario discordat. Cum ergo d[illegible] arguens, q in istis nõ est necessaria bonitas ad ultimum finem &c. tripliciter intelligi põt. Primo, q in istis non est bonitas necessaria connexionem hñs cum ultimo fine, & similiter malitia necessariam auersionem habens ab eodem. & sic negatur assumptum: qm sicut in cõclusionibus necessariis est necessaria ueritas necessario cõnexa primo principio, ita in istis est bonitas necessaria necessario connexa ultimo fini. Et ad probationem, si ista non essent præcepta, posset amari & attingi ultimus finis in esse, & amari ab istis, dr q non probat contingentem connexionem. ex hoc.n. q principia prima sunt uera, & sciuntur absque cõclusionib. necessariis, nõ probatur q cõclusiones non sunt necessario connexæ principiis, & in se necessariæ. sed q nec ueritas nec notitia principiorum pendet ex eis: sic autem est in proposito. 111 Porrecta per totum. unde in dicto sensu nihil probatur, quia & antecedẽs est falsum, & probatio non concludit illud. Secundo põt intelligi, q in istis non est bonitas necessaria ad esse, uel amorem ultimi finis, & huiusmodi sensus est uerus: quia ultimus finis, nec in esse, nec in amari dependet ab istorũ bonitate, sed econuerso. Sed ex hoc sensu nõ ualet [illegible], ergo non sunt [illegible] cõclusiones necessariæ, ut patet in speculatiuis conclusionibus respectu primorum principiorũ. [illegible] Tertio, potest intelligi, q in istis non est bonitas necessario conuertens ad ultimum finem, nec malitia necessario auertens ab illo. & in hoc sensu assumptum est falsum: quoniam sicut in conclusionibus necessariis est ueritas necessario ducẽs a posteriori in prima principia: ita in istis est bonitas necessario ducens in ultimum finem eis proportionatum. quod dico, ne ingrediamur quæstionem de Deo, ut hoc naturali, uel supernaturali, & quomodo sit istis Deus proportionatus finis. Et ad probationem, quia si nõ essent hæc præcepta, uel prohibita, nihilominus ultimus finis posset amari, & attingi: dicitur quòd hic est sophisma cõsequentis, quoniam licet ista sint necessario conuertentia, uel auertentia, cõuersio tamen, uel auersio non dependet ab his solis, sed ab aliis [illegible] de esse potest: hæc enim, ut dictum est, a posteriori conuertunt, uel auertunt, ut conclusiones respectu principiorum: & tamen cũ his teneas, quòd hæc sunt adeo necessario connexa fini ultimo, ut salutem in præparatione animi conuersio ad hæc bona, & auersio ab his malis, inseparabilis sit ab amore finis ultimi.

SVPER

SVPER QVÆ. C. ART. IX.

Medina ar. 9.

Porrecta per totum. Sup. q. 96 ar. 3. ad 2 Et 2. 2. q. 44. a. 4 ad 6 & q. 78. cor. Et 2. d. 28. ar. 3 cor. Et 4. d. 15. q. 3. ar. 4. q. 1. ad 3. Et mal. q. 2. ar. 5. ad 7

In ar. 9. eiusdē cõie imæ cõnis nota, quod actus intentiones du pliciter sumi pñt. Pri mo puri, & sic nõ su bacēt humanis legi bus, & iudici s. Secun do ut actib. exterio rib. & sic subiacēt hu manis legibus, & iu diciis. Et utrunq; in litera insinuatur. Pri mō, cum dr, quod uolen tem occidere, & non occidentē, lex huma na non punit. Secun dò, cum dr, quod aliter se hēt lex ad faciēdū aliquid ex ignorātia, & ad facientem sciē ter. & similē est de fa ciente ex metu, uel sponte deliberate, uel subito.

*li. 2. Eth. c. 4. a me. & li. 5. c. 9 e medio, & cap. 13. circa prin cip. to. 5.

¶In eodē 9. artic. du biū occurrit, quia au thor male probate vi detur, quod modus ille vir tutis, s. uolens, & eli gens, non cadat sub humana lege. Mani festé. n. digreditur à uoluntate, & electio ne, ut sunt modi actꝰ uirtuosi ad uolunta tem, & electionē ab solute: dum dēt pba re, quod hæc ut modus, non subsunt legi hu manæ, & pbat, quod hęc absolute nō subsunt legi humanæ, dū af fert p ōne, quod lex hu mana non punitur lentem occidere, & non occidentem.

†gl. ordi. ibi, & dr esse Aug.

*li. 2. Eth. ca. 4. to. 5

¶Et confirmatur, qa idem author intēdit de istis modis, ut modi sunt absolute, aut vt roque modo. Si de istis absolute, aut utroq; mō, diceudū erat de primo mō, quod sciens nō cadit sub lege hu mana absolute, quia est actus interior. Nō enim lex humana pu nit ignorātē legē, ū nihil operet cōtra eā. Si ut modi sunt, qua tōne aliter iudicatur ad pęnam, ut ad ue niam à lege humana ignorantes faciēs, pa ri rōne male libe ter faciens, & non ea in tentione deliberata, ut patet in lege de si tuatibus.

*q. 95. ar. 3. ad 2.

*Ca. ul. t. 5.

¶Ad hoc dr, quod qa do ctrinam oportet esse formalem, & quod istio est de modo uirtutis, sermo 1 tertē dilis, ut sunt modi, & non absolute. Et qm legi humanæ subiiciuntur actꝰ uirtutū sub rōne iu-

ARTICVLVS IX.

Vtrum modus uirtutis cadat sub præcepto legis.

AD NONVM sic proceditur. Vr quod modus uirtutis cadat sub præcepto legis. Est. n. modus uir tutis, ut aliquis, iuste operetur iusta, & fortiter fortia, & simili ter de alijs virtutibus: sed Deut. 16. præcipitur, iuste quod iustū est exequeris. ergo modus uir tutis cadit sub præcepto.

¶2 Præt. Illud maxime cadit sub pcepto, quod est de intentione legislatoris, sed intētio legisla toris ad hoc ferē principaliter, ut hoīes faciat uirtuosos, sicut dr in 2.* Eth. Virtuosi autem est uirtuose agere. ergo modus uir tutis cadit sub præcepto.

¶3 Præ. Modus uirtutis proprie esse vr, ut aliquis uoluntarie, & delectabiliter opereī: sed hoc cadit sub pręcepto legis diuinę dr. n. in Psal. 7. Seruite dño in lę- titia. & 2. ad Corinth. 9. Non ex tristitia, aut ex necessitate: hila rem enim datorem diligit Deus vbi † gloss. dicit, Quidquid boni facis, cū hilaritate fac, & tunc bñ facis: si aūt eū tristitia facis, sic directe ñ tu facis. ergo modꝰ uirtutis cadit sub pcepto legis.

SED CONTRA. Nullus pōt ope rari eo modo, quo operatur uir tuosus, nisi habeat habitū uirtu tis, ut patet per Philosophū in 2. & 5. Eth. Quicunque aūt trāsgreditur pręceptum legis, mere tur pœnā. sequeretur ergo, quod il le, qui non hēt habitum uirtutis qcquid faceret, mereret pœnā. Hoc autem est contra intentio nem legis, quæ intendit hoiem assuefaciēdo ad bona opera in ducere ad uirtutem. non ergo modꝰ uirtutis cadit sub pcepto.

RESP. Dicendum, quod sicut * su pradictum est, pręceptum legis habet uim coactiuā. Illud ergo directe cadit sub pcepto legis, ad quod lex cogit: coactio autē legis est per metum pęnę, ut dr. 10. Eth. Nam illud proprie cadit sub præcepto legis, pro quo pę na legis infligit. Ad instituenda aūt pœnam aliter se hēt lex di uina, & aliter lex humana. Non enim pęna legis infligit nisi pro illis, de quibus legislator hēt iu dicare: qa ex iudicio lex punit. Homo aūt, qui est legislator hu manæ non hēt iudicare, nisi de exterioribus actibus quia hoīes uident, ea quæ parent, ut dr. 1. Reg. 16. sed solius Dei, qui est lator le gis diuinæ, est iudicare de inte rioribus motibus uoluntatum, ꝫm illud Psal. 7. Scrutans corda, & renes Deus. Secundum hoc igitur dicendum est, quod modus uirtutis quantum ad aliquid re spicit à lege humana, & diuina: quantū ad aliquid aūt à lege di uina, sed nō à lege humana: quā tum ad aliquid uero nec à lege humana, nec à lege diuina. Mo dus aūt uirtutis in tribus consi stit, ꝫm Philosophū in 2. Ethic.* quorū primū est, si aliquis ope retur sciens: hoc aūt diiudicat, & à lege diuina, & à lege huma na. * quod. n. aliquis facit igno rans, p accidens facit. Vnde ꝫm ignorantiam aliqua diiudican tur ad pœnam, uel ad ueniam tam ꝫm legem humanam, quā ꝫm legem diuinam. Secundum aūt est, ut aliquis operetur uolens, uel eligens, & pp hoc eligens: in quo importatur duplex mo tus interior. s. uoluntatis, & in tentionis, de quibus s. dictū est: & istia duo nō diiudicat lex hu mana, sed solum diuina. Lex enim humana non punit eū qui vult occidere, & nō occidit: pu nit aūt eum lex diuina, ꝫm illud Matth. 5. Qui irascit fratri suo, reus erit iudicio. Tertium aūt vt firmiter, & immobiliter habeat & operetur: & ista firmitas pro prie pertinet ad habitum, ut. s. aliquis ex habitu radicato ope retur: & quantum ad hoc, mo dus uirtutis non cadit sub præ cepto neq; legis diuinæ, neque legis humanæ. Neq;. n. ab hoie neq; à Deo punit tāquā pcepti transgressor, qui debitum parē tibus honorem impendit, quā uis non habeat habitū pietatis.

AD PRIMVM ergo dicen dum, quod modus faciendi actum iustitię, qui cadit sub pręcepto, est ut fiat aliquid secundum or dinem iuris, non autem quòd fiat ex habitu iustitiæ.

AD II. dicendum, quod inten tio legislatoris est de duobus, de vno quidē ad qđ intendit p pręcepta legis inducere: & hoc

stitię, ut supradictum est, & actus iustitię non refert quo ad ex terius forum, quo qs uoluntate, aut inten tione faciat, dum mō debitū reddat, ut pa tet in actibus iustitię cōmutatiuæ, & distri butiuæ nihil. n. refert quo ad iustitiā, si ma la intentione reddat mihi debitā pecuniā, uel honorem, & hu iusmodi: iō modus ille, scilicet uolunta rie ex intētione finis illius uirtutis operati, non cadit sub lege humana, quæ actus omnes pręcipit sub ratione debiti. Vnde lex humana non pu nit militem in bello occidentem hostem, si ex odio, uel ob aua ritiam pugnet, uel oc cidat. & simile est in alijs. D. 1047.

*Ca 4. to. 5.

Cōclusio nis pars 1

¶Ad primam autem obiectionem dicitur, quod uelle occidere, po test sumi dupliciter. Primo ut est actus vo luntatis habens pro obiecto occi onē in tellectam: & sic sumi tur absolute, & non est ad propositum. Secundo, ut est mo dus occisionis ulte rius exercendę, quasi inchoans ipsam: & sic est ad propositum & intendit litera, quod quia occisio in tali modo, scilicet uolun tarie, & ex intentio ne existens, nō cadit sub pręcepto homi cidij, inquantum est à lege humana: con sequēs est, quod mo dus iste nō cadat sub lege humana unde nulla est digressio.

Cōclusio nis pars 2

¶Ad secundam autē obiectionem dicitur, negādu quòd lex hu mana inquirum est coactiua, aliter se ha beat ad operantem uoluntarie, & ex in tentione ... ad operantem non uo luntarie, uel non ex intentione. quia, ut dictum est, ad debiti rationem respicit, ad quod non est imper tinens sciente uel ignoranter, si nt uo lendo, & intenden do, ut declaratum est.

Cōclusio nis pars 3

¶Instantiæ autem quæ afferu ... ho ... occ aten tata, & opera ... tibus ... eiu ... uel subito ... ad proposi tum: ... non

est uirtus. Aliud aūt est de quo F intēdit pceptū ferre:& hoc est, qđ ducit, uel disponit ad uirtutē.s.actus uirtutis. Nō.n.idē est finis pcepti,& id de quo pceptū datur: sicut neque in aliis rebus idē est finis, & quod est ad finē.

AD 3m dicendum, q operari sine tristitia opus uirtutis, cadit sub pcepto legis diuinę, qa qcūque cū tristitia operat, nō uolēs operat: sed delectabilr operari, siue cū letitia, vł hilaritate quo G dāmō cadit sub pcepto, s.ſm qđ sequtur delectatio ex dilectione Dei, & pximi, q̄ cadit sub præcepto, cū amor sit cā delectationis,& quodāmō nō, ſm qđ delectatio cōsequitur habitū. Delectatio.n.operis est signum habitus generati, ut dr̄ in 2.Ethi.*Potest.n.aliquis actus esse delectabilis, uel propter finem, uel propter conuenientiam habitus.

ARTICVLVS. X. H

Vtrum modus charitatis cadat sub præcepto diuinæ legis.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̄ q modus charitatis cadat sub pcepto diuinæ legis. Dr̄ Matth.19. Si vis ad uitā ingredi, serua mandata. ex quo vr̄ q obseruatio mandatorū sufficiat ad introducendū ad uitā: sed opera bona non sufficiunt ad introducendū in uitā, nisi ex charitate fiant. dr̄.n. primo ad Cor.13. I Si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas, etsi tradidero corpus meū ita ut ardeā, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodest. ergo modus charitatis est in præcepto.

¶2 Præt. Ad modū charitatis pprie pertinet, ut oīa fiant propter Deū: sed illud cadit sub pcepto. dicit.n. Apostolus primo ad Corin.10. Omnia in gloriam Dei facite. ergo modus charitatis cadit sub præcepto.

¶3 Præt. Si modus charitatis nō cadit sub pcepto, ergo aliqs potest implere præcepta legis nō hñs charitatē: sed quod potest fieri sine charitate, pōt fieri sine grā, q̄ sp adiūcta est charitati. ergo aliqs potest implere pcepta legis sine gratia: hoc est aūt Pelagiani erroris, ut patet p Aug.*in li. de hæresibus ergo modus charitatis est in pcepto.

SED CONTRA est, quia quicunque nō seruat pceptum, peccat mortaliter: si igit modus charitatis cadat sub pcepto sequitur q quicunq; operatur aliquid & non ex charitate, peccat mortaliter: sed quicunq; non hēt charitatē, operat non ex charitate. ergo sequitur, q quicunq; non hēt charitatem, peccet mortaliter in omni opere qđ facit, quātumcunq; sit de genere bonorū: quod est inconueniens.

RESPON. Dicendum, q circa hoc fuerūt cōtrariæ opiniones Quidā.n.dixerunt absolute modum charitatis esse sub pcepto, nec est impossibile obseruare hoc pceptū charitatē non hñti: quia pōt se disponere ad hoc q charitas ei infundat a Deo. Nec qñcunq; aliquis non hñs charitatem, facit aliquid de gñe bonorū, peccat mortaliter: qa hoc est pceptū affirmatiuum, ut ex charitate operet & nō obligat ad sp, sed pro tpe, illo, quo aliquis hēt charitatē. Alij uero dixerunt, q oino modus charitatis nō cadit sub præcepto. Vtriq; aūt quātum ad aliquid, uerum dixerunt. Actus.n.charitatis dupliciter considerari pōt. Vno modo, ſm quod est quidā actus p se, & in hoc modo cadit sub pcepto legis, quod de hoc spe cialiter datur. s.* Diliges dominum Deum tuum. & diliges proximum tuum: & quantū ad hoc, primi uerum dixerunt. Non.n.est impossibile hoc pceptum obseruare, quod est de actu charitatis, qa homo potest se disponere ad charitatem habendā & quando habuerit eam, potest ea uti. Alio modo pōt considerari actus charitatis, ſm quod est modus actuum aliarum uirtutum, hoc est, ſm quod actus aliarum uirtutum ordinantur ad charitatem, quæ est finis præcepti, ut dr̄ 1.ad Tim.1. Dictum est enim s.* q intentio finis est quidam modus formalis superioris ordinis actus ordinati in finē. Et hoc modo uerum est, quod secundi dixerunt, q modus charitatis non cadit sub præcepto: hoc est dictu, q in hoc præcepto, Honora patrem, non includitur, q honoretur pater ex charitate, sed solū q honoretur pater. unde, qui honorat patrem, licet non habeat charitatem, non efficitur trāsgressor huius præcepti, etsi sit transgressor præcepti, quod est de actu charitatis, propter quam transgressionem meretur pœnam. X

Cōclusio pars 1.

Q 11.art. 4.

Cōclusio pars 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Dñs non dixit, Si uis ad uitā ingredi, serua unum mandatum, sed serua omnia mandata: inter quę etiam continetur mandatum de dilectione Dei, & proximi.

AD II. dicendū, q sub pcepto charitatis cōtinet, ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut oīa referantur in Deum: & ideo præceptū charitatis implere homo non potest, nisi etiam oia referant in Deum. Sic ergo qui honorat parentes, te

neatur

attenditur differētia secundū uelle, & nō uelle, intēdere, & nō intēdere: in oībus n. saluat, & uelle, & intēdere. Sed differētia est in causa uoluntarij, uel in modo, uel aliquo huiusmodi. ¶ In rñsione ad secundū in eodē ar. no. has sequlas, quib. tolles uii oportet. s. non esse idem, finē pcepti, & id, de quo pceptū datur: qa illud finis hoc ad finē, qui finis pcepti non cadit sub pcepto ut id, quod pcipitur, sed ut intentum à legislatore: q̄m ex his habes solutionē multarū qōnum pro minus eruditis, & bonis mentibus timētibus culpam, vbi non est.

SVPER QV. C. ART X.

Cap. 1.d 28.q. an responsio ad 1. ar. sic contra 4. an.

Palud. 3.d. 27 q 2.

Medi. a ar. 1c.

*Cap. 1. in princ. r. 5.

IN ar. i. e uidē cen ... nota duo. Primo, quia author tendit ad demōstrandum, q modus charitatis non cadit sub aliis pceptis, ideo separationem tēporū obligantiū ad diuersa pcepta docet I rñsione ad secundū: cū hac rñ separat ... q ut plurimū accidit, cōtingere pōt simul ... tas ip ... quu, s. simul teneat ad præceptum charitatis, & aliud. & ... ne seruando illud aliud, & nō pceptum charitatis, reus est omissionis illius, ut in corpore ar. dicitur. Secundo, quia sub præcepto charitatis cadit dilectio Dei ex toto corde, quod cōprehēdit dilectionem omniū ad Deū, ac p hoc mod ... pceptu ... tare ... est q pro quo ... ipse obligat pcepti charitatis. p eodē modus charitatis in aliis obseruā his pceptis obliget, nō ex vi aliorū pceptorum, sed ex ui pcepti charitatis, ad quā non solū spectat pprius actus ... u se, sed ut modus exteriorū. Et qm sub ... præcepto ... clauditur ordinare peccata I Deū sed oia referibilia in Deū, qualia sunt quęcunq; in multa sunt

539 Porrecta per totum. 2. 2 q. 44. ar 1 ad 1. Et 3.d. 27 q. 1. art. 4. Et d. s. 37. ar. 6. Et ver it q. 25. ar. 7. ad 8. & q 24. a. 12. ad 16. Et mal. q. 2. ar 5. ad 7. Et opu. 47. cap. 6.

* Ad ed vul. 1 cū ca. 88. to. 6

potestate, & non sunt in ala culpæ: & qi ber hñs charitatē ex hoc ipso, q est in charitate, diligit pculdubio Deum ex toto corde, hñs ipsum p ultimo fine, ac p hoc ... psius, & cōsequēter ... tū uium finē, alioqn in charitate nō esset: idcirco non oportet pias mētes scrupulo agitari quo pceptū impleāt, ut oīa in gloriam Dei faciāt. Hoc tractandū esset promissum dubiū in q. ar de differētia actus existentis in charitate, nisi inferius in Secunda secūdæ. q. 44. ar. 4. ex proposito differēdū esset id, vbi pēdet tota uis, an s. sub præcepto charitatis claudatur totalitas referibilium: propter quod illuc usque differetur.

nec ex charitate honorare, nō ex vi huius pcepti, qđ est, Honora parentes:sed ex vi huius pcepti, Diliges dñm Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum ista sint duo pcepta affirmatiua non obligantia ad semper, pñt pro diuersis temporib. obligare:& ita potest contingere, ꝙ aliquis implens præceptum de honoratione parentum, non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi charitatis.

Ad 3m dicendum, ꝙ obseruare oīa præcepta legis homo non pōt, nisi impleat præceptum charitatis, ꝙ non fit sine gratia. & iō impossibile est ꝙ Pelagius dixit, hominem implere legē sine gratia.

Articvlvs XI.

Vtrum conuenienter distinguātur alia moralia præcepta legis præter decalogum.

Ad vndecimvm sic ꝓcedit. Vr ꝙ incōuenienter distinguant alia moralia pcepta legis pter decalogū. Quia, ut Dñs dicit Matth. 22. In duobus pceptis charitatis b pēdet oīs lex, & prophetæ: sed hæc duo pcepta explicantur per decem præcepta decalogi. ergo non oportet alia C præcepta moralia tradere.

¶ 2 Præt. Præcepta moralia à iudicialib. & cæremonialib. distinguunt, ut * dictū ē: sed determinationes cōium pceptorū moralū ptinēt ad iudicialia, & cæremonialia, pcepta cōia aūt pcepta moralia sub decalogo cōtinent, uel ēt decalogo psupponunt, ut * dictū ē. ergo incōuenienter tradūtur alia pręcepta moralia præter decalogum. D

¶ 3 Præt. Præcepta moralia sūt de actib. oium b virtutū, vt * supra dictū ē. Sicut igit̄ i lege ponunt pcepta moralia pter decalogū ptinētia ad latriā, liberalitatē, & misericordiā, & castitatē: ita ēt deberēt poni aliqua pcepta ptinētia ad alias uirtutes, puta, ad fortitudinem sobrietatem & alia huiusmodi, quod tñ non inuenitur. non ergo conuenienter distinguunt in lege alia E pcepta moralia pter decalogū.

Sed contra est, qđ i Psal. 18. dr, Lex Dñi immaculata, cōuertens aīas: sed p alia ēt moralia, q decalogo sup addunt, homo conseruat absq; macula pcti, & aīa eius ad Deum conuertitur. ergo ad legē pertinebat etiam alia præcepta moralia tradere.

Respon. dicendum, ꝙ sicut ex * dictis patet, pcepta iudicialia, & cæremonialia ex sola institutione vim hēnt: quia antequam instituerentur, nō uidebatur differre, vtrū, sic vel aliter fieret: sed pcepta moralia ex ipso dictamine naturalis rōnis efficaciam habent etiā si nunquam in lege statuātur. Horum aūt triplex est gradus. Nam quædam sunt cōmunissima, & adeo manifesta, ꝙ editione non indigent, sicut mandata de dilectione Dei, & proximi, & alia hmōi, ut * supra dictum est, q sunt quasi fines pceptorum: unde in eis nullus pōt errare ſm iudicium rationis. (art. 1. & 3. & q. 94. ar tic. 4.)

B Quædam uero sunt magis determinata, quorum rōnem statim quilibet ēt popularis pōt de facili uidere: & tñ quia in paucioribus circa hmōi contingit iudiciū humanū peruerti, hmōi editione indigent: & hæc sunt præcepta decalogi. Quędā vero sunt, quorū rō nō est adeo cuilibet manifesta, sed solū sapiētib. & ista sunt pcepta moralia superaddita decalogo, tradita à Deo populo p Moysen, & Aarō. Sed quia ea, q sunt manifesta, sunt principia cognoscendi eorū, q nō sunt manifesta, * alia pcepta moralia superaddita decalogo reducunt ad pcepta decalogi p modū cuiusdam additionis ad ipsa. (Conclu. 10) Nā in primo pcepto decalogi prohibet cultus C alienorū deorū, cui superaddunt alia pcepta ꝓhibitiua eorū, q ordinant in cultū idolorum, sicut hr Deut. 18. Non inueniat in te, qui lustret filiū suum, aut filiam suā, ducens per ignem: nec sit maleficus, atq; incantator, nec Phytones consulat, neq; diuinos, & qrat a mortuis ueritatē. Scđm aūt pceptū prohibet periuriū: superaddit aūt ei ꝓhibitio blasphemiæ. Leus. 14. & ꝓhibitio falsæ doctrinæ, Deute. 13. Tertio uero pcepto superadduntur oīa cæremonialia. Quarto aūt pcepto de honore parentū superaddit pceptū de honoratione senū, ſm illud Leui. 19. Coram cano capite consurge. & Honora D persona senis. & uniuersaliter oīa pcepta inducentia ad reuerentiā exhibenda maiorib. uel ad beneficia exhibēda, uel æqualib. uel minorib. Quinto aūt pcepto, qđ est de prohibitione homicidij, addit ꝓhibito odij, & cuiuslibet violationis ꝯ proximum, sicut illud Leuit. 19. Non stabis ꝯ sanguinem proximi tui: & ēt prohibito odij fratris, ſm illud: Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Pręcepto autem sexto, qđ est de prohibitione adulterij, superadditur præceptū de prohibitione meretricis, ſm illud Deu. 24. Non erit meretrix de filiab. Israel neq; fornicator de filijs Israel. Et iterum prohibi- E tio uitij ꝯ naturam, ſm illud Leui. 18. Cum masculo non commisceberis, cum omni pecore non coibis. Septimo autem præcepto de prohibitione furti adiungitur præceptum de prohibitione usuræ, secundum illud Deut. 18. Non fœneraberis fratri tuo ad usuram: & prohibitio fraudis, ſm illud Deu. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, & uniuersaliter omnia, quæ ad prohibitionem calumniæ, & rapinæ pertinent. Octauo uero præcepto, quod est de prohibitione falsi testimonii, additur prohibitio falsi iudicij, ſcđm illud Exod. 23. Nec in iudicio, plurimorum acquiesces sniæ, ut a ueritate deuies: & prohibitio mendacii, sicut ibi subditur,

SVPER QV.Æ. C. ART. XI.

Medina ar. 11.

540 *Vertatis per totum.* ... ar. 3. & ... cis ... idē annotatus.

In art. 11. dubium occurrit ex eo, ꝙ superius in art. 6. huius qōnis dictū est, ꝙ ordo pceptorū diuinæ legis attēdit̄ sedm maiorē, & minorem grauitatē quia quanto aliqđ malum contrariū est grauius, tāto magis repugnat rationi, & oppositū bonū magis à rōe suscipitur, vt cōsonans. nūc vero minora mala locant̄ sub pceptis decalogi, & grauiora sub pceptis adiūctis, (q. præc. art. 2. 3. & 4.) ut patet de blasphemio respectu periurii, & de peccato contra naturā, & bestialitatis respectu adulterij, & de rapina re pectu furti. debebant siquidem grauiora hæc, vtpote magis dissona, & cōsequēter magis susceptibilia à rōne in pceptis decalogi poni, & minus graua ad hæc reduci, si (art. .. huius q.) scdm grauitatē pceptorum ordo est, vt author docuit. (art. 2. huius q.)

¶ Ad hoc dr, ꝙ ad rōnem pceptorū decalogi, quia sunt prima elementa legis cōia oibus de populo, exigitur cōitas, i. ꝙ sint de illis, q cōmuniis, singulis cōueniūt: ita ꝙ principaliter cōia pcepta decalogi cōstituere vīr, & inter ipsa prima, ac cōia quāto grauius, tāto prius. Et ppterea licet rapina, bestialitas, & blasphemia sint grauiora q furtū, & adulteriū, & periuriū: quia tñ hæc grauiora non ita facile cōiter accidūt, sicut illa minus grauia, iō illa vtpote cōiora, primū locum in elemētis legis obtinuerunt, & hæc ad illa non ut grauiora, (3. præce. ar. 3. & 4.) sed ut priora scdm rationē reducunt̄ in hoc articulo & illa sunt se scdm grauitatē ordinata sūt in ar. 6. nihil ergo cōtrarietatis interuenit.

subditur: Mendacium fugies, & prohibitio detra-F ctionis, secundum illud Leuit. 19. Non eris crimi-uator, & susurro in populis. Alijs autem duob. pręceptis nulla alia adiunguntur, quia per ea vniuersaliter omnis mala concupiscentia prohibetur.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ad dilectionem Dei, & proximi ordinantur quædam præcepta decalogi secũdum manifestam rationem debiti: alia uero secundum rationem magis occultam.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ præcepta cæremonialia, & iudicialia sunt determinatiua præceptorum decalogi ex vi institutionis, non autem ex ui naturalis instinctus, sicut præcepta moralia superaddita. G

Q. 90. art. 2.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ pcepta legis ordinañt ad bonũ cõe, vt * s. dictũ e. Et qa virtutes ordinãtes ad aliũ directe ptinẽt ad bonũ cõe, & siliter virtus castitatis, in q̃tũ actus gñationis deseruit bono cõi spẽi: iõ de istis virtutib. directe dañt pcepta decalogi, & superaddita. De actu aũt fortitudinis daẽ pceptum pponẽdũ p duces exhortãtes in bello, qđ p bono cõi suscipiẽ, ut patet Deu. 20. ubi mãdaẽ sacerdoti: Nolite metuere, nolite cedere. Siñter ẽt actus gulæ phibẽdus cõmittiẽ monitioni paternæ, quia cõtrariaẽ bono domestico. vñ dr̃ Deu. 21. ex persona parentum: Monita nostra audire contẽnit, comes-H sationibus uacat, & luxuriæ, atque conuiuijs.

SVPER QVÆ. C. ART. XII.

Medina ar. 12.

148 Porrecta per totum. Sup. q. 98 art. 1. & inf. q. 101 ar. 2. Et 3. dist. 40. ar. 3.

In art. 12. eiusdem 100. q. aduerte ꝙ oẽs, quos vid codices scripti, & impressi, falsi sunt. hẽnt. n. in corpore articuli hæc uerba: Si vero accipiatur iustitia p executione iustitię, sic pcepta moralia iustificabant. in quãtũ cõtinebãt id, qđ est secũdm se iustũ: sed sacramenta illa ueteris legis gratiã nõ cõferebãt, sicut conferunt sacramenta nouæ legis, quę pp hoc iustificare dñr. & statim subdit: Si uero accipiaẽ iustitia pro executione iustitiæ, &c. Vbi patet, ꝙ aut oĩa illa superflua sũt: aut cũ dixisset, ꝙ moralia iustificare non poterant iustitiã causãdo, addebat, ꝙ nec cęremonialia hoc poterant: pp quod codices inquire ueros.

Cap. 4. & 14. to. 3.

ARTICVLVS XII.

Vtrum præcepta moralia veteris legis iustificarent.

Ad dvodecimvm sic proceditẽ. Vr ꝙ pcepta moralia ueteris legis iusticarent. Dicit Apostolos Rom. 2. Non. n. auditores legis iusti sunt apud Deũ, sed factores legis[h] iustificabunẽ sed factores legis dñr, qui implent pcepta legis ergo pcepta legis adimpleta iustificabant.

¶ 2 Præt. Leui. 18. dr̃. Custodite leges meas, atq; iudicia, q̃ faciẽs hõ[h] viuet in eis: sed vita spũalis hois est p iustitiam. ergo præcepta legis adimpleta iustificabãt.

¶ 3 Præt. Lex diuina efficacior ẽ, quã m lex humana: sed lex humana[h] iustificat. est enim quædam iustitia in hoc, quód præcepta legis iustificabant.

Sed contra est, ꝙ Aposto-K lus dicit 2. ad Cor. 3. Litera occidit. quod secundum * Augus. in lib. de spiritu, & litera, intelligitur ẽt de pręceptis[h] moralib. ergo pcepta moralia non iustificabant.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ sicut sanum proprie & primo dr̃, qđ hẽt sanitatẽ, uel qđ cõseruat sanitatẽ: ita iustificatio primo & proprie dr̃ ipsa factio iustitiæ: secũdario uero, & quasi improprie pt dici iustificatio significatio iustitię, uel dispõ ad iustitiã. quib.[m] duobus modis manifestũ est, ꝙ pcepta legis iustificabant, in quantũ. s. disponebant hoĩes ad gratiã Christi iustificantẽ, quã ẽt iustificabant: quia sicut

Cõclusionis pars prima.

F dicit * Aug. c̃ Faustũ. Etiã uita istius populi pphetica erat, & Christi figuratiua. Sed si loquamur de iustificatione proprie dicta, sic considerandũ est, ꝙ iustitia pt accipi prout est in habitu, uel prout est in actu: & sm hoc iustificatio[d] dupliciter dr̃. Vno quidem modo, sm qđ homo fit iustus adipiscens habitum iustitiæ. Alio uero modo, sm quod opera iustitiæ operatur: ut sm hoc iustificatio nihil aliud sit, quãm iustitiæ executio. Iustitia aũt, sicut & aliæ uirtutes, põt accipi, & acquisita, & infusa, ut ex * supradictis patet. Acquisita quidẽ causatur ex operib. sed infusa cãtur ab ipso Deo per G eius gratiam. & hæc est uera iustitia, de qua nunc loquimur, sm quã aliquis dr̃ iustus apud Deũ, sm illud Rom. 4. Si Abraham ex operib. legis iustificatus est, hẽt gloriam, sed non apud Deum. Hæc igiẽ iustitia causari nõ poterat per pcepta moralia q̃ sunt de actibus humanis: & [p]sm hoc præcepta moralia iustificare nõ poterant, iustitiam causando.[q] Si uero accipiatur iustificatio pro executione iustitiæ,[r] sic præcepta moralia iustificabãt[s] in quantum continebant id, quod est sm se iustum: sed sacramenta ista ueteris legis gratiam non conferebant, sicut conferunt sacramenta nouę legis, quæ H pp hoc iustificare dñr. Si uero accipiatur iustificatio pro executione iustitiæ,[x] sic oĩa præcepta legis iustificabant, aliter tñ, & aliter. [y] Nam præcepta cæremonialia continebant quidem iustitia sm se in gñali, prout. s. exhibebantur in cultu Dei: in spãli uero non cõtinebant sm se iustitiam, nisi ex sola determinatione legis diuinæ. Et iõ de hmõi præceptis dr̃, ꝙ non iustificabant nisi ex deuotione, & obedientia facientium. Præcepta uero moralia, & iudicialia cõtinebant id, quod erat secundum se iustum, uel in generali, uel ẽt in spãli: sed moralia pcepta continebant id, qđ est secundum I se iustum sm iustitiam gñalem, q̃ est oĩs uirtus, ut dr̃ in 5. * Ethi. Præcepta uero iudicialia ptinebãt ad iustitiam spãlem, quæ cõsistit circa contractus humanæ uitæ, qui sunt inter hoies ad inuicem.

Lib. 22. c. 24. 1 ptia. to. 6.

D. 80.

q. 63. ar. 4.

Cõc esse... prima... C... tertia.

Cõclusionis pars quarta.

Ca. 1. to.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Apostolus accipit ibi iustificationem pro executione iustitiæ.

Ad 2m dicendum, ꝙ homo faciens pręcepta legis, dicitur uiuere in eis, quia non incurrebat pœnã mortis, quã lex transgressoribus infligebat: in quo sensu inducit hoc Apostolus, Gal. 3.

Ad 3m dicendũ, ꝙ præcepta legis humanæ iustificant iustitia acquisita, de qua non quęritur ad K præsens, sed solũ de iustitia, quæ est apud Deum.

QVAESTIO CI.

De præceptis cæremonialib. secundum se, in quatuor articulos diuisa.

Consequenter considerandũ est de præceptis cæremonialibus. ¶ Et primo, de ipsis secũdum se. Secundo, de causa eorũ. Tertio, de duratione ipsorum.

SVPER QVÆS. CI. ET CII.

Medina ar. 1.

In q. 101. & 102. multa scribenda essent pro textu scripturæ, quæ Biblia relinquo, q hęc colligere possunt summa ... oĩa cæremonialia, & aditum ad scripturæ intelligentiam habent non solũ literalẽ, sed figuralem.

Circa

Circa primum quæruntur quatuor.
¶ Primo, Quæ sit ratio præceptorũ cæremonialiũ.
¶ Secundo, Vtrum sint figuralia.
¶ Tertio, Vtrum debuerint esse multa.
¶ Quarto, De distinctione ipsorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ratio præceptorum cæremonialium in hoc consistat, quòd pertinent ad cultum Dei.

541. Porrecta per totum. Sup.q.99. ar.3 & 4. q.104.a.1. & 96.10?. a.2.cor.Et 2.2.q.122. ar.1.ad & quol.2. a.8.cap.& quol 4.ar.15.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q ratio præceptorũ cæremonialium nõ in hoc cõsistat, q pertineãt ad cultũ Dei. In lege enim ueteri dãtur Iudæis q̃dã præcepta de abstinentia ciborũ, ut patet Leuit.11. & ẽt de abstinendo ab aliquibus uestimentis, sm il lud Leu.19. Veste, q ex duob⁹ texta est, nõ indueris. & iterũ quod præcipit Num.15. Vt faciant sibi fim brias p angulos palliorũ: sed hmõi non sunt præce pta moralia, quia nõ manent in noua lege: nec ẽt iu dicialia, quia non pertinent ad iudicium faciẽdũ in ter homines. ergo sunt cæremonialia: sed in nullo ptinere uident ad cultũ Dei ergo nõ est cęremo nialiũ pceptorũ ratio, q pertineãt ad cultum Dei.

¶ 2 Præt. Dicunt quidam, q præcepta cæremonia lia dicuntur illa, quæ pertinẽt ad solẽnitates, quasi dicerentur à cereis, qui in solennitatib. accenduntur: sed multa alia sunt pertinẽtia ad cultũ Dei pter solẽnitates. ergo uidet q legis pcepta cæremonialia nõ ea ratione dicãtur, quia pertinẽt ad cultũ Dei.

¶ 3 Præt. Secundum quosdam, pręcepta cæremonia lia dicũtur quasi normæ, idest regulæ salutis. Nam chere in greco idẽ est quod salue: sed oĩa pcepta le gis sunt regulæ salutis, & non solum illa, q̃ ptinẽt ad Dei cultum. ergo non solum illa præcepta dicũ tur cæremonialia, quæ pertinent ad cultum Dei.

¶ 4 Præt. Rabbi Moyses dicit, q pcepta cæremonia lia dicunt, quorũ rõ nõ est manifesta: sed multa p tinentia ad cultũ Dei hñt rõnẽ manifestã, sicut Sab bathi obseruatio, & celebratio Phase, scenopegiæ & multorũ aliorũ, quorũ rõ assignatur in lege. ergo cęremonialia non sunt, quæ pertinẽt ad cultu Dei.

SED CONTRA est, quòd dicit Exo.18. Esto popu lo in his quę ad Deum pertinent, ostendasque po pulo cęremonias, & ritum colendi.

q.99.ar.4. RESP. Dicendũ, q sicut supra dictum est, cęre monialia pręcepta determinãt pcepta moralia in ordine ad Deum: sicut iudicialia determinant pręcepta moralia in in ordine ad proximũ. Homo aũt ordinatur ad Deum p debitum cultũ, & iõ cęre monialia, ppriẽ dicũtur, q̃ ad cultũ Dei pertinẽt. Ratio autem huius nominis posita est supra, ubi pręcepta cęremonialia ab aliis sunt distincta.

Gen.m.

q.99.ar.3. AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ad cultum Dei pertinent nõ solum sacrificia, & alia hmõi, quę im mediate ad Deum ordinari uidentur, sed ẽt debita pparatio colẽtiũ Deũ ad cultũ ipsi⁹: sicut ẽt in aliis quęcunque sunt pręparatoria ad finem, cadunt sub scientia, q̃ est de fine. Huiusmodi autem pręcepta, q̃ dantur in lege de uestibus, & cibis colentiũ Deũ, & aliis huiusmodi, pertinent ad quandam pręparationem ipsorũ ministrantiũ, ut sint idonei ad cultũ Dei: sicut ẽt specialibus obseruantiis aliqui utuntur, qui sunt in ministerio regis. unde etiam sub pręceptis cęremonialibus continentur.

AD 2m dicẽdũ, q illa expositio nois non vr esse multũ cõueniẽs, pfertim cũ non multũ inueniatur i lege, q in solẽnitatib. cerei accenderentur: sed in ip so ẽt cãdelabro lucernę cũ oleo oliuarũ pparaban tur, ut patet Leu.24. Nihilominus tñ pt dici, q in so lẽnitatibus oĩa alia, q̃ ptinebãt ad cultũ Dei, diligẽ tius obseruabantur, & secundũ hoc in obseruatio ne solemnitatum omnia cęremonialia includunt.

AD 3m dicendũ, q nec illa expositio nominis vr esse multũ cõueniẽs: nomẽ enim cęremonię non est gręcũ, sed latinũ. Põt dici tñ, q cũ salus hominis sit à Deo pręcepta uidentur esse salutis regulę, quę hominem ordinant ad Deum, & sic cęremonialia dicuntur, quę ad cultum Dei pertinent.

AD 4m dicendum, q illa ratio cęremonialium ẽ quodammodo probabilis, non quia ex eo dicant cęremonialia, quia eorũ rõ non est manifesta, sed hoc est quoddã consequens: quia enim pręcepta ad cultũ Dei pertinentia oportet esse figuralia, ut j. dicetur, inde est q eorum rõ nõ est adeo manifesta. ar. sequẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta cæremonialia sint figuralia.

Medina ar.2.

549 Porrecta per totum. Inf.q.103 a.1.cor & q.104.a.2 & ocisibi dẽ citata Cap.4.& c.10.10.1. [illegible]

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q pcepta cęre monialia ñ sint figuralia. Pertinet. n. ad officiũ cuiuslibet doctoris, ut sic pnũciet, ut de facili intel ligi possit, sicut. Au. dicit i 4. de doctrina christiana: & hoc maxime vr eẽ necessariũ i legis latione, q a pcepta legis populo pponunt: uñ lex dẽt eẽ mani festa, ut Isid. dicit si igit pcepta cęremonialia data sint i alicui⁹ rei figura vr incõuenienter tradidisse hmõi pcepta Moyses, non exponẽs quid figurarẽt.

¶ 2 Pręt. Ea, q̃ in cultũ Dei agunt, maxime, dẽut ho nestatẽ hre: sed facere aliqua facta ad aliqua reprę sentanda, uidetur esse theatricum, siue poeticum. In theatris enim repręsentabãtur olim per aliquas q̃ ibi gerebãtur, quędam aliorum facta. ergo uidetur q huiusmodi non debeant fieri ad cultum Dei: sed cæremonialia ordinantur ad cultum Dei, ut di ctũ est ergo cęremonialia nõ debent esse figuralia. Ar. præc.

¶ 3 Pręt. Aug. dicit in Ench. q Deus maxime colitur fide, spe, & charitate: sed pcepta, q̃ dantur de fide, spe, & charitate, non sunt figuralia. ergo pręcepta cæremonialia non debent esse figuralia. Cap.1.in prin.to.3.

¶ 4 Pręt. Dominus dicit Ioan.4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eũ, in spiritu & ueritate adorare oportet: sed figura non est ipsa ueritas, immo con tra se inuicẽ diuiduntur. ergo cæremonialia quæ p tinent ad cultum Dei, non debent esse figuralia.

SED CONTRA ẽ, qđ Apost. dicit ad Col.2. Nemo iu dicet uos i cibo, aut i potu, aut i pte diei festi, aut Neomenię, aut sabbathorũ, q̃ sũt umbra futurorũ. ar. præce.

RESP. dicẽdũ, q sicut iam dictũ est, pcepta cæ remonialia dicuntur, quæ ordinantur ad cultũ Dei. Est autem duplex cultus Dei, interior, & exterior. Cum enim homo sit cõpositus ex anima, & corpo re, utrunque debet applicari ad colendum Deũ, ut scilicet anima colat interiori cultu, & corpus exte riori. unde dicitur in Psal.83. Cor meũ, & caro mea exultauerũt in Deum uiuũ. & sicut corpus ordina-

tur

tur in Deũ per aĩam: ita cultus exterior ordinat ad interiorẽ cultũ. Cõsistit autẽ interior cultus in hoc q̃ aĩa coniũgatur Deo p intellectũ, & affectũ: & iõ ſm quod diuerſimode intellectus, & affectus colentis Deũ, Deo recte coniungit, ſm diuerſimode exteriores actus hominis ad cultũ Dei applicantur. In ſtatu enim futuræ beatitudinis intellectus humanᵃ ipſam diuinã ueritatẽ in ſeipſa intuebitur: & iõ exterior cultus nõ cõſiſtet in aliqua figura, ſed ſolũ in laude Dei, q̃ procedit ex interiori cognitione, & affectione, ſm illud Iſa. 51. Gaudiũ & lætitia inuenietur in ea gratiarũ actio, & uox laudis. In ſtatu aũt pſentis uitæ non poſſumus diuinã ueritatẽ in ſeipſa intueri, ſed oportet q̃ radiˢ diuinæ ueritatis nobis illuceſcat ſub aliquibus ſenſibilibus figuris, ſicutᵃ Dio. dicit. 1. c. cœl. hierar. diuerſimode tñ ſm diuerſũ ſtatũ cognitionis humanæ in ueteri enim lege neq; ipſa diuina ueritas in ſe ipſa manifeſta erat, neq; etiã adhuc propalata erat uia adhoc perueniendi, ſicut Apoſtolus dicit ad Heb. 7. Et ideoᵐ oportebat exteriorẽ cultũ ueteris legis nõ ſolũ eſſe figuratiuũ futuræ ueritatis, manifeſtãdæ in patria, ſed ẽt figuratiuũ Chriſti, q̃ eſt uia ducẽs ad illã patriæ ueritatẽ. ᵃSed in ſtatu nouæ legis hæc uia iam eſt reuelata: unde hãc pfigurari nõ oportet ſicut futurã, ſed cõmemorari oportet pmodũ pteriti vł pñtis: ſed ſolũ oportet pfigurari futurã ueritatẽ gloriæ nõdũ reuelatã, & hoc ẽ qđ Apoſtolˢ dicit ad Heb. 10. Vmbrã hẽt lex futurorũ bonorũ, nõ ipſam imaginẽ rerũ. Vmbra. n. minus eſt q̃ imago, tanq̃ imago pertineat ad nouam legem, umbra uero ad ueterem.

Cap. 1. cir ca mediũ

Con. m.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ diuina nõ ſunt reuelanda hominibus, niſi ſm eorũ capacitatem: alioquin daretur eis præcipitii materia, dũ cõtẽnerent quæ capere nõ poſſent. Et iõ utilius fuit, ut ſub quodã figurarũ uelamine diuina myſteria rudi populo traderẽtur, ut ſic ſaltem eã implicite cognoſcerẽt dum illis figuris deſeruirent ad honorem Dei.

AD 2ᵐ dicendum, q̃ ſicut poetica non capiunt à ratione humana pp defectũ ueritatis, q̃ eſt in eis: ẽt ratio humana perfecte capere non põt diuina pp excedentem ipſorum ueritatẽ: & ideo utrobiq; opus eſt repræſentatione per ſenſibiles figuras.

AD 3ᵐ dicendum, q̃ Aug. ubi loquitur de cultu interiore, ad quem tamen ordinari oportet exteriorem cultum, ut ᵃ dictum eſt.

Et ſimiliter dicẽdũ eſt ad quartũ, quia p Chriſtũ hoĩes plenius ad ſpũalẽ Dei cultũ ſunt introducti. (In cor. ar.)

ARTICVLVS III.

Vtrum debuerint eſſe multa cæremonialia præcepta.

544 Porrecta per totum. 4 di. 1. q. 1 a 5. q. 3. ad 1. Et Ro. 5. le. 6. e. p. 1. a. 1. & 2.

AD TERTIVM ſic pceditur. Vr q̃ nõ debuerint eſſe multa cæremonialia pcepta. Ea enim, q̃ ſunt ad finẽ, debẽt eſſe finiᵇ proportionata: ſed cæremonialia pcepta, ſicutᵃ dictũ ẽ, ordinant ad cultũ Dei, & in figurã Chriſti. Eſt aũt unus Deus, à quo oĩa: & unus Dñs Ieſus Chriſtus, p quẽ oĩa, ut dr̃ 1. Corin. 8. ergo cæremonialia nõ debuerũt multiplicari.

¶2 Præt. Multitudo cæremonialiũ præceptorũ tranſgreſſionis eratᵇ occaſio, ſm illud q̃ dicit Petrus act. 15. Quid tẽtatis Deũ ipoñere iugũ ſup ceruicẽ diſcipulo. ũ, quod neq; nos, neq; patres noſtri portare potuimus: ſed tranſgreſſio diuinorũ præceptorum contrariatur humanæ ſaluti. cũ igit lex oĩs debeat ſaluti congruere hominũ, utᵃ Iſid. dicit, uidet q̃ nõ debuerint multa pcepta cæremonialia dari. (Li. 5 Ety. c. 3. & 21.)

¶3 Præt. Præcepta cæremonialia ptinebãt ad cultũ Dei exteriorẽ, & corporalem, utᵃ dictũ eſt: ſed huiuſmodi cultũ corporalẽ lex debebatᵇ diminuere, quia ordinabat ad Chriſtũ, q̃ docuit homines Deũ colere in ſpiritu & ueritate, ut habetur Ioan. 4. nõ ergo debuerũt multa pcepta cæremonialia dari. (Art. præc.)

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Oſee 8. Scribam ei multiplices leges meas. & Iob. 11. ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, quòd multiplex ſit lex eius.

RESP. dicẽdũ, q̃ ſicutᵃ ſupra dictũ eſt, Oĩs lex alicui populo datur. In populo aũt duo genera hominũ continentur, quidã proni ad malũ, qui ſunt p pcepta legis coercendi, utᵃ ſupra dictũ eſt: quidã habentes inclinationẽ ad bonũ uel ex natura, uel ex conſuetudine, uel ẽt ex gratia & tales ſunt p legis pceptũ inſtruendi, & in melius promouendi.ᵐ Quãtũ igitur ad utrunq; genus hoĩum, expediebat præcepta cæremonialia in ueteri lege multiplicariᵃ. Erãt. n. in illo populo aliqui ad idolatriã pni, & iõ neceſſe erat, ut ab idolatriæ cultu p pcepta cæremonialia reuocarentur ad cultũ Dei. Et qa multipliciter homines idolatriæ deſeruiebant, oportebat ecõtrario multa inſtitui ad ſingula reprimẽda: & iterũ multa talibus imponi, ut quaſi onerati ex his, q̃ ad cultũ Dei ipẽderẽt, nõ uacaret idolatriæ deſeruire. Ex parte uero eorũ, q̃ erãt pni ad bonũ, ẽt neceſſaria fuit multiplicatio cæremonialium pceptorũ, tũ qa p hoc diuerſimode mẽs eorũ referebat in Deũ, & magis aſſidue: tũ ẽt qa myſteriũ Xp̃i, quod p hmõi cæremonialia figurabatur, multiplices utilitates attulit mũdo, & multa circa ipſum cõſiderãda erant, q̃ oportuit pdiuerſa cæremonialia figurari. (q. 90. ar. 2. & 3. & q. 96. ar. 1.) (q. 95. a. 1.)

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ qñ id qđ ordinatur ad finẽ, eſt ſufficiẽs ad ducẽdũ in finẽ, tũc ſufficit unũ ad unum finẽ. ſicut una medicina ſi ſit efficax qñq; ad ſanitatẽ inducẽdã, & tunc nõ oportet multiplicari medicina: ſed pp debilitatẽ, & imperfectionẽ eius, qđ eſt ad finẽ oportet eã multiplicari, ſicut multa adhibent remedia infirmo, qñ unũ nõ ſufficit ad ſanãdũ. cæremoniæ aũt ueteris legis inualidæ, & imperfectæ erant ad repreſentãdum Xp̃i myſteriũ, qđ eſt ſuperexcellẽs, & ad ſubiugãdũ mẽtes hominũ Deo. Vnde Apoſt. dicit ad Heb. 7 Reprobatio fit præcedentis mandati pp infirmitatem, & inutilitatẽ: nihil enim ad pfectum adduxit lex, & iõ oportuit huiuſmodi cæremonias multiplicari.

AD 2ᵐ dicendũ, q̃ ſapiẽtis legiſlatoris eſt minores tranſgreſſiones pmittere, ut maiores caueãtur. & iõ ut caueretur tranſgreſſio idolatriæ, & ſuperbiæ, q̃ in Iudæorum cordibus naſceretur, ſi omnia præcepta legis implerẽt, nõ pp hoc prætermiſit Deus multa cæremonialia præcepta tradere, qa de facili ſumebant ex hoc tranſgrediendi occaſionẽ.

AD 3ᵐ dicẽdũ, q̃ uetus lex in multis diminuit corporalem cultum: ppter quod ſtatuit, q̃ non in omni loco ſacrificia offerrentur, neque à quibuslibet: & multa huiuſmodi ſtatuit ad diminutionem exteriorẽ

terioris cultus, sicut ēt Rabbi Moyses Aegyptius A dicit.* Oportebat tñ nō ita attenuare corporalem cultū Dei, ut hoies ad cultū dæmonū declinarent.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cæremonia veteris legis conuenienter diuidantur in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias.

Medina ar. 4.

945 *Porrecta per totum.* AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ cæremoniæ ueteris legis incōuenienter diuidant in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias. Cæremoniæ.n. veteris legis figurabant Christum: sed hoc solū fiebat ꝑ h sacrificia, per q̄ figurabat sacrificium, quo Christus se obtulit oblationē, & hostiā Deo, ut dr̄ B ad Eph.5. ergo sola sacrificia erant cæremonialia.

¶ 2 Præt. Vetus lex h ordinabatur ad nouam: sed in noua lege ipsum sacrificium est sacramentum altaris. ergo in ueteri lege non debuerunt distingui sacramenta contra sacrificia.

¶ 3 Præt. Sacrū dr̄, qđ ē Deo dicatū, ſm quē modū tabernaculū, & vasa eius sacrificari dicebātur: sed oīa cæremonialia erāt ordinata ad cultū Dei, vt * art. 1. huius q. dictū ē. ergo h cæremonialia oīa sacra erāt. nō ergo una pars cæremonialium dēt sacra nominari.

¶ 4 Præt. Obseruātiæ ab obseruādo dñr: sed oīa p̄cepta legis obseruari dēnt. dr̄.n. Deut. 8. Obserua, C & caue ne qñ obliuiscaris dñi Dei tui, & negligas mādata eius, atq; iudicia, & cæremonias. nō ergo obseruantiæ dēnt poni una pars cæremonialium.

¶ 5 Præt. Solēnitates iter cęremonialia cōputant, cū sint in umbrā futuri, ut patet ad Col. 2. ſiſr ēt oblationes, & munera, ut patet ꝑ Apost. ad Heb. 9. h q̄ tñ sub nullo horū cōtineri vñr. ergo inconueniens est prædicta distinctio cæremonialium.

SED CONTRA est, ꝙ in veteri lege singula prædicta cæremoniæ uocantur: sacrificia.n. dñr cæremoniæ, Num. 15. Offerat vitulum, & sacrificia eius ad libamēta, ut cæremoniæ eius postulant. De sacra- D mento ēt ordinis dr̄ Leui. 7. Hæc est unctio Aarō, & filiorū eius in cæremonijs. De sacris ēt dr̄ Exo. 38. Hęc sunt instrumēta tabernaculi testimonij in cæremonijs Leuitarum. De obseruantijs ēt dr̄ 3. Reg. 9. Si auersi fueritis non sequentes me, nec obseruantes cæremonias, quas proposui uobis.

art. 1. & 2. huius q. *Conclu. m* RESP. dicēdū, ꝙ sicut* supra dictū est, m cæremonialia p̄cepta ordinant ad cultū Dei: in quo quidē cultu cōsiderari pñt, & ipse cultus, & colētes, & instrā colēdi.* Ipse aūt cultus spaliter cōsistit in sacrificiis, q̄ in Dei reuerēntiā offerunt. Instrā aūt colēdi ptinēt ad sacra, sicut est tabernaculū, & vasa, & a- E lia hmōi. Ex parte aūt colentiū duo pñt considerari. s. eorum institutio ad cultum diuinum, qđ fit per quandam cōsecrationem, uel populi, uel ministrorum, & ad hoc pertinent sacramenta: & iterū eorū singularis cōuersatio, per quā distinguunt ab his, qui Deū nō colunt, & ad hoc pertinent obseruantiæ, puta, in cibis, & uestimentis, & alijs hmōi.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ sacrificia offerri oportebat & in aliquib. locis, & per aliquos hoies: & totum hoc ad cultum Dei pertinet. Vñ sicut per sacrificia significatur Christus immolatus, ita ēt per sacramenta, & sacra illorum figurabantur sacramenta, & sacra nouæ legis, & per eorum obseruantias figurabatur conuersatio populi nouæ legis, quæ omnia ad Christum pertinent.

AD 2m dicendū, ꝙ sacrificiū nouæ legis. i. Eucharistia, continet ipsum Christū, qui est sanctificationis actor. Sanctificauit. n. per suū sanguinem populum, ut dr̄ ad Heb. vlt. & iō hoc sacrificium ēt sacramentum est: sed sacrificia ueteris legis non continebant Christum, sed ipsum figurabant, & iō non dñr sacramenta in ueteri lege, quę erant figuræ futuræ consecrationis: quamuis etiā quibusdam consecrationibus quædam sacrificia adiungerentur.

AD 3m dicēdū, ꝙ sacra, aut sacrificia, & sacramēta erant, sed q̄dam erant, q̄ eran sacra, utpote ad cultū Dei dicata, nec tñ erāt sacrificia, nec sacramēta, & iō retinebant sibi cōe nomen sacrorum.

AD 4m dicendum, ꝙ ea, q̄ pertinebant ad cōuersationem populi Deum colentis, retinebant sibi cōe nomen obseruantiarū, in quantum à p̄missis deficiebant. Non.n. dicebantur sacra, quia non habebant immediatum respectū ad cultum Dei, sicut tabernaculum, & vasa eius: sed per quandam consequentiā erāt cæremonialia, in quantū ꝑtinebant ad quandam idoneitatem populi colentis Deum.

AD 5m dicendū, ꝙ sicut sacrificia offerebantur in determinato loco, ita ēt offerebantur in determinatis temporibus: unde ēt solemnitates inter sacra computari videntur. Oblationes autem, & munera computantur cum sacrificijs, quia Deo offerebantur: vnde Apostolus dicit ad Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominib. constituitur in his, quę sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.

QVAESTIO CII.

De cæremonialium præceptorum causis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis cæremonialium præceptorum.

ET circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum præcepta cæremonialia habeant causam.

¶ Secundo, Vtrum habeant causam literalem, uel solum figuralem.

¶ Tertio, de causis sacrificiorum.

¶ Quarto, de causis sacramentorum.

¶ Quinto, de causis sacrorum.

¶ Sexto, de causis obseruantiarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum cæremonialia præcepta habeant causam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr ꝙ cęremonialia præcepta non habeant causam. Quia super illud Eph. 2. Legem mandatorū decretis euacuans dicit* Glos. idest, euacuans legem ueterem quantum ad carnales obseruantias, decretis idest præceptis euangelicis, quę h ex ratione sunt: sed si obseruantiæ ueteris legis ex ratione erant, frustra euacuarentur per rationabilia decreta nouę legis. nō ergo cęremoniales obseruantiæ ueteris legis habebant aliquam rationem. 946 *Porrecta per totum.* Ro. 4 le. 1. * glos. interlinea. ibi.

¶ 2 Pręt. Vetus lex successit legi naturæ: sed in lege naturę fuit aliqđ pręceptum qđ nullam h rōnem habebat,

habebat, nisi ut hoĩs obedientia probaretur, sicut F

Lib. 8. c. 6. & c. 13. t. 3 *Aug dicit 8. super Gen. ad literã de prohibitione ligni vitæ. ergo ẽt in veteri lege aliqua præcepta danda erant, in quibus hominis obedientia probaretur, quæ de se nullam rationem haberent.

¶ 3 Præt. Opera hoĩs dñr moralia h ſm qd̃ sunt à rõne: si igit̃ cæremonialiũ p̃ceptorũ sit aliqua rõ, non differrent à moralib. præceptis. Vr̃ ergo ꝙ cæremonialia præcepta non habeant aliquam causam: ratio enim præcepti ex aliqua cã sumitur.

Sed contra est, ꝙ dr̃ in Psal. 17. Præceptũ Domini lucidum, illuminans oculos: sed cæremonialia sunt præcepta Dei. ergo sunt lucida, h quod G non esset, nisi haberent rationabilem causam.

Li. 1. Meta. c. 2. tc. 3. Resp. Dicẽdũ, ꝙ cum sapientis sit ordinare ſm * Philosophum in 1. Meta. ea, q̃ ex diuina sapientia ꝓcedunt, oportet esse ordinata, ut Apost. dicit ad Rom. 13. ad hoc aũt ꝙ aliqua sint ordinata, duo requirunt̃. Primo quidẽ, ꝙ aliqua ordinent̃ ad debitũ finẽ, q est principiũ totius ordinis in reb. agẽdis: ea .n. q̃ casu eueniunt p̃ter intentionẽ finis, uel q̃ non serio fiunt, sed ludo, dicimus esse inordinata. Secũdo, oportet ꝙ id, qd̃ est ad finẽ, sit ꝓportionatum fini: & ex hoc sequit̃, ꝙ rõ eorũ, q̃ sunt ad finẽ, sumit̃ ex fine: sicut rõ dispõnis serræ sumit̃ ex sectio- H

Li. 2. Phy. tex. 88. t. 2 ne, q̃ est finis eius, ut dr̃ in secundo * phys. Manifestũ est aũt, ꝙ p̃cepta cæremonialia, sicut, & oĩa alia p̃cepta legis, sunt ex diuina sapientia instituta. vñ dr̃ Deu. 4. Hæc est sapiẽtia vestra, & intellectus

Concl. m corã populis. Vñ m necesse est dicere, ꝙ p̃cepta cęremonialia sint ordinata ad aliquẽ finem, ex quo eorum rationabiles causæ assignari possint.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ obseruãtiæ veteris legis pñt dici sine rõne quãtũ ad hoc, ꝙ ipsa facta in sui natura rõnem non habebant, puta, ꝙ vestis nõ cõficeret̃ ex lana, & lino. Poterãt tñ hẽre rõnẽ ex ordine ad aliud, in quantũ .s. uel aliquid per hoc I figurabat̃, uel aliquid excludebat̃: sed decreta nouæ legis, q̃ p̃cipue consistunt in fide, & dilectione Dei, ex ipsa natura actus rationabilia sunt.

Ad 2m dicendũ, ꝙ ꝓhibitio ligni sciæ boni, & mali, nõ fuit ꝑꝑ hoc, ꝙ illud lignũ eẽt naturaliter malũ, sed tñ ipsa prohibitio habuit aliqñã rõnem ex ordine ad aliud, in quantum, s. per hoc aliquid figurabatur: & sic etiam cæremonialia præcepta veteris legis habent rationem in ordine ad aliud.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ p̃cepta moralia ſm suã naturã hẽnt rõnabiles causas, sicut, Nõ occides, Non furtũ facies: sed p̃cepta cæremonialia habent ratio- K

In cor. ar. nales causas ex ordine ad aliud, ut * dictum est.

Articvlvs II.

147 Porrecta per totum. *Vtrum præcepta cæremonialia habeant causam literalem, vel figuralem tantum.*

Ro. 4. le. 2 Ad secundum sic procedit̃. Vr̃ ꝙ p̃cepta cæremonialia non habeant cãm literalem, sed figuralem tm̃. Inter p̃cepta .n. cæremonialia p̃cipua erant circũcisio, & immolatio agni paschalis: sed vtrunque illorũ non habebat nisi cãm h figuralem quia vtrunq; illorũ datum est in signum dr̃ .n. Gen. 17. Circuncidetis carnem præputij uestri, ut sit in signũ fœderis inter me, & uos. & de celebratione Paschæ dr̃ Exo. 13. Erit quasi signũ in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos. ergo multo magis alia cæremonialia nõ hẽt nisi cãm figuralẽ.

¶ 2 Præt. Effectus proportionatur suæ causæ: sed oĩa cæremonialia sunt h figuralia, ut * supra dictũ est, ergo non habent nisi causam figuralem. q. prę. ar. 2.

¶ 3 Præt. Illud, qd̃ de se est h indifferens vtrum sic, uel non sic fiat, nõ vr̃ habere aliquam lr̃alem causam: sed q̃dam sunt i p̃ceptis cęremonialibus, quæ non vĩr differre utrum sic, uel sic fiant, sicut est de numero animalium offerendorum, & alijs hmõi particularibus circunstãntijs. ergo præcepta ueteris legis non habent rationem literalem.

Sed contra. Sicut præcepta cęremonialia figurabant Christum, h ita ẽt historiæ ueteris testi. Dr̃ .n. 1. ad Cor. 10. ꝙ oĩa in figuram contingebant illis: sed in historiis ueteris testi præter intellectum mysticum, seu figuralem, est etiam intellectus literalis. ergo etiam præcepta cæremonialia præter causas figurales, habebant etiam causas literales.

ar. præce. Resp. Dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ est. * Rõ eorũ, q̃ sunt ad finẽ, oportet ꝙ à fine sumat̃: finis aũt p̃ceptorũ cæremonialiũ est duplex. Ordinabantur .n. ad cultũ Dei ꝓ tp̃e illo, & ad figurandũ Christum: sicut ẽt uerba prophetarũ sic respiciebãt præsens tp̃s, ꝙ ẽt in figurã futuri dicebant̃, ut Hieron. dicit sup Osee. Sic igit̃ m rõnes p̃ceptorũ cæremonialiũ Concl. m veteris legis dupliciter accipi pñt. * Vno mõ ex rõne cultus diuini, q erat ꝓ tp̃e illo obseruãdus: & rõnes illę sũt lr̃ales, siue ꝑtineãt ad vitãdũ idolatriæ cultũ, siue ad rememorãda aliqua Dei bñficia, siue ad insinuãdã excellentiã diuinã, uel ẽt ad designãdã dispõnem mẽtis, q̃ tunc requirebat̃ in colentib. Deũ. Alio mõ pñt eorũ rõnes assignari, ſm qd̃ ordinant̃ ad figurandũ Christũ: & sic hẽnt rõnes figurales, & mysticas, siue accipiant̃ ex ipso Christo, & eccl̃a, qd̃ ꝑtinet ad allegoriã: siue ad mores populi Christiani, qd̃ pertinet ad moralitatem: siue ad statum futuræ gloriæ, prout in eam introducimur per Christum, quod pertinet ad anagogiam.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ sicut intellectus metaphoricę locutionis in scripturis est lr̃alis, qa uerba ad hoc proferunt̃ ut hoc significẽt: ita ẽt significationes cęremoniarũ legis, q̃ sunt cõmemoratinę beneficiorum Dei, ꝑꝑ q̃ instituta sunt, uel aliorum hmõi, q̃ ad illum statum pertinebant non transcendunt ordinem literalium causarum: unde oportet ꝙ assignetur cã celebrationi Paschę, qd̃ est signũ liberationis ex Aegypto: & quòd circuncisio est signum pacti, qd̃ Deus habuit cum Abraham, quòd pertinet ad causam literalem.

Ad 2m dicendum, ꝙ ratio illa procederet, si cęremonialia p̃cepta essent data solum ad figurandũ futurum, non aũt ad p̃sentialiter Deum colẽdum.

q. 96. ar. 4 Ad 3m dicendũ, ꝙ sicut in legib. humanis dictũ est, * ꝙ in uniuersali hẽnt rõnem, non aũt quantũ ad particulares conditiones, sed hæc sunt ex arbitrio instituentium: ita ẽt multę particulares determinationes in cæremoniis ueteris legis non habent aliquam cãm literalem, sed solam figuralem in communi uero habent etiam causam literalem.

ARTICVLVS III.

Vtrum possit assignari conueniens ratio cæremoniarum, quæ ad sacrificia pertinent.

548 Parre: 7a per totum. Isa. 1. le. 4. fin. Et Ps. 49. Et He. 10. lect. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non possit conueniens ratio assignari cæremoniarum, quæ ad sacrificia pertinent. Ea enim quæ in sacrificium offerebantur, sunt illa, quæ sunt necessaria ad sustentandam humanam uitã, sicut animalia quædã, & panes quidam: sed Deus tali sustentaměto nõ indiget, sm illud Psal. 49. Nunquid mãducabo carnes taurorũ, aut sanguinem hircorũ potabo? ergo incõueniẽter huiusmodi sacrificia Deo offerebant.

¶ 2 Præt. In sacrificium diuinum non offerebat nisi de tribus generibus aialiũ quadrupedũ, s. de genere boum, ouiũ, & caprarũ: & de auibus cõmuniter quidẽ turtur, & colũba. Specialiter aũt in emundatione leprosi fiebat sacrificiũ de passerib': multa aũt aĩalia alia sunt eis nobiliora. Cum igitur omne qđ est optimũ, Deo sit exhibendũ, uidetur quod non solũ de istis rebus fuerint Deo sacrificia offerẽda.

¶ 3 Præ. Sicut homo à Deo habet dominium uolatilium, & bestiarum, ita etiam piscium. incõueniẽter igitur pisces à diuino sacrificio excludebantur.

¶ 4 Præt. Indifferẽter offerri mandabãtur turtures, & columbæ. Sicut igitur mandabantur offerri pulli columbarum, ita, & pulli turturum.

¶ 5 Prę. Deus est actor uitę non solum hominũ, sed ẽt aĩaliũ, ut patet p id, quod dr̃ Gen. 1. Mors aũt opponitur uitæ. nõ ergo debuerunt Deo offerri aĩalia occisa, sed magis aĩalia uiuentia: præcipue quia ẽt Apostol. monet Roma. 12. Vt exhibeamus nostra corpora hostiã uiuentẽ, sanctam, Deo placentem.

¶ 6 Pręt. Si animalia Deo i sacrificiũ nõ offerebant, nisi occisa, nulla uidetur esse differẽtia qualiter occidant. inconuenienter igitur determinatur mod' immolationis, præcipue in auib. ut patet Leuiti. 1.

¶ 7 Pręt. Ois defectus animalis uia est ad corruptionẽ, & mortẽ. si igit aĩalia occisa Deo offerebant, inconueniẽs fuit prohibere oblationẽ animalis imperfecti, puta, claudi, aut cæci, aut aliter maculosi.

¶ 8 Pręt. Illi, qui offerunt hostias Deo, debẽt de his participare, sm illud Apos. 1. Cor. 10. Nõne q edũt hostias, participes sunt altaris inconuenienter igit quędã partes hostiarum offerẽtib. subtrahebant, s. sanguis, & adeps, pectusculum, & armus dexter.

¶ 9 Præt. Sicut holocausta offerebãtur in honorẽ Dei, ita ẽt hostię pacificę, & hostię p peccato, sed nullũ aĩal feminini sex' offerebat Deo in holocaustũ, fiebant tñ holocausta tã de quadrupedibus, q̃ de auibus. ergo incõuenienter in hostiis pacificis, & pro peccato offerebant aĩalia feminini sexus, & tamen in hostiis pacificis non offerebantur aues.

¶ 10 Præt. Omnes hostiæ pacificę unius generis eẽ uidentur. non ergo debuit poni ista dr̃ia, quod quorundam pacificorũ carnes nõ possent uesci in crastino quorundam autem possent, ut mandatur Leuit. 8.

¶ 11 Pręt. Omnia peccata in hoc conueniunt, quod à Deo auertunt. ergo pro omnib. peccatis in Dei reconciliationem, unũ genus sacrificii debuit offerri.

¶ 12 Pręt. Omnia animalia quæ offerebant in sacrificiũ uno modo offerebantur, scilicet occisa: nõ uĩ ergo cõueniẽs, quod de terrę nascentibus diuersimode fiebat oblatio: nunc enim offerebant spicæ nũc similia, nũc panis, qñq; quidem coctus in clibano, quandoq; in sartagine, quandoque in craticula.

¶ 13 Pręt. Omnia quæ in usum nostrum ueniunt, a Deo recognoscere debemus inconuenienter ergo præter animalia, solum hæc Deo offerebantur, panis, uinum, oleum, tus, sal.

¶ 14 Præt. Sacrificia corporalia exprimunt interius sacrificiũ cordis quo homo spiritũ suũ offert Deo: sed in interiori sacrificio pl' est de dulcedine, quã repręsentat mel, q̃ de mordacitate, quam repræsentat sal. dicit. n. Eccle. 24. Spiritus meus super mel dulcis. ergo inconuenienter prohibebatur in sacrificio opponi mel, & fermentum, quod etiam facit panẽ sapidũ, & pcipiebatur ibi apponi sal, qđ est mordicatiuũ, & tus, qđ habet saporẽ amarũ. uidetur ergo, quòd ea, quæ pertinent ad cæremonias sacrificiorum, non habeant rationabilem causam.

SED CONTRA est, quod dr̃ Leuiti. 1. Oblata oĩa adolebit sacerdos super altare in holocaustũ, & odorẽ suauissimum Dño: sed sicut dr̃ Sap. 7. Neminem diligit Deus, nisi qui cum sapientia inhabitat: ex quo põt accipi, quod quicquid est Deo acceptũ, est cũ sapientia ergo ille cęremoniæ sacrificiorum cũ sapientia erant, uelut habentes rationabiles causas.

RESPON. Dicẽdũ, quod sicut supra dictũ est cæremonię ueteris legis duplicẽ cãm habebãt, unã. s. literalẽ, sm quod ordinabant ad cultũ Dei: aliã uero figuralẽ, siue mysticã, sm quod ordinabant ad figurandũ Christũ. Et ex utraq; parte põt cõuenienter assignari causa cęremoniarũ, quæ ad sacrificia ptinebant. (Art. præc.) Secundum enim qđ sacrificia ordinabant ad cultũ Dei, cã sacrificiorũ dupliciter accipi potest. (Con. m.) Vno mõ, sm quod p sacrificia repręsentabatur ordinatio mẽtis in Deũ, ad quã excitabatur sacrificiũ offerẽs. Ad rectã autẽ ordinationẽ mentis in Deũ pertinet, quod oĩa quæ homo hẽt, recognoscat à Deo tanq̃ à primo principio, & ordinet in Deũ tanq̃ in ultimum finem: & hoc repręsentabatur in oblationibus, & sacrificiis, sm qđ hõ ex rebus suis quasi in recognitionẽ quod haberet ea à Deo, in honorẽ Dei ea offerebat, sm quod dixit Dauid 1. Paral. 29. Tua sunt oĩa, & qđ de manu tua accepimus, dedimus tibi. & iõ in oblatione sacrificiorũ protestabat hõ, quod Deus esset primũ principiũ creationis rerũ, & ultimus finis, ad quẽ essent oĩa referenda. Et quia ptinet ad rectam ordinationem mẽtis in Deũ, ut mẽs humana non recognoscat alium primũ actorẽ rerum, nisi solum Deũ, neq; in aliquo alio finem suũ constituat: propter hoc prohibebat in lege offerri sacrificiũ alicui alteri, nisi Deo, sm illud Exod. 22. Qui immolat diis, occidetur, pręter Domino soli. & ideo de causa cæremoniarum circa sacrificia põt assignari ratio. Alio mõ ex hoc, quod per huiusmodi homines retrahebãtur a sacrificiis idolorum: unde etiam pcepta de sacrificiis non fuerunt data populo Iudæorũ, nisi postq̃ declinauit ad idolatriã adorando uitulum conflatilem: quasi huiusmodi sacrificia sint instituta, ut populus ad sacrificãdum prõptus, huiusmodi sacrificia magis Deo, quàm idolis

offerret

offerret. unde dr Iere.7. Nō sum locutus cum patri- F
bus uestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustomatū, & uictimarū. Inter oīa āt dona, q̄ Deus humano generi iā p pctm lapso dedit pręcipuū est, q dedit filium suū. unde dr Io.3. Sic Deus dilexit mundū, ut filium suū unigenitū daret, ut oīs qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitā æternā: & iō potissimū sacrificiū est, quo ipse Christus seipsum obtulit Deo in odorē suauitatis, ut dr ad Eph.5. Et pp hoc oīa alia sacrificia offerebantur in ueteri lege, ut hoc unum singulare, & præcipuū sacrificiū figuraret, tanquā pfectū p imperfecta. unde Apo. dicit ad Heb.10. q G sacerdos ueteris legis easdē sæpe offerebat hostias q̄ nunq̄ possunt auferre peccata: Christus āt p pec catis obtulit unā in sempiternū. Et qa ex figurato sumit rō figuræ: iō rōnes sacrificiorū figuraliū ueteris legis sunt sumendę ex uero sacrificio Christi.

Ad primum ergo dicēdum, quòd Deus non uolebat hmōi sacrificia sibi offerri pp ipsas res quæ offerebant, quasi eis indigeret. unde dr. Isa.1. Holocausta arietū, & adipē pinguiū, & sanguinē uitulorū, & hircorū, & agnorū nolui: sed uolebat ea sibi

Art. præc. offerri, *ut supra dictū est, tū ad excludendā idolatriā, tū ad significandū debitū ordinē mētis humanæ in Deū, tum etiam ad significandum mysterium redemptionis humanæ per Christum.

Ad 2m dicendū, q quantū ad oīa prędicta rō cōueniens fuit quare ista aialia offerebantur Deo in sacrificiū, & non alia. Primo quidē ad excludendū idolatriā: qa oīa alia aialia offerebāt idolatræ diis suis, uel eis ad maleficia utebant. Ista āt aialia apud Aegyptios, cū quibus cōuersati erant, abominabilia erant ad occidēdū, unde ea nō offerebant in sacrificiū diis suis. unde dr Exod.8. Abominationes Aegyptiorū immolabimus Dño Deo nostro? Oues. n. colebant, hircos uenerabantur: quia in eorū figura dæmones apparebāt. Bobus ēt utebant ad agriculturā, quā inter res sacras habebant. Secūdo, hoc cōueniēs erat ad prædictā ordinationē mētis in Deū: & hoc dupliciter. Primo qdē, quia hmōi aialia maxime sunt, p q̄ sustentatur humana uita: & cū hoc mundissima sunt, & mūdissimū hñt nutrimentum. Alia uero aialia uel sunt siluestria, & nō sunt communiter hominū usui deputata, uel si sunt domestica, immundū hñt nutrimētū, ut porcus, & gallina: solum aūt id quod est purū, Deo est attribuendum. Hmōi āt aues specialiter offerebant, quia habētur in copia in terra promissionis. Secundo, quia p immolationē hmōi aialium puritas mētis designatur:

glos. ordi. parum a prin. comment. ad. 1. c. Leu. quia, ut *dicitur in gl. Leu.1. Vitulū offerimus, cū carnis supe:biam uincimus: agnum, cum irrationales motus corrigimus: hœdum, cum lasciuiā superamus: turturem, dum castitatē seruamus: panes azymos, cum in azymis synceritatis epulamur. in columba uero manifestum est, quòd significatur castitas, & simplicitas mentis. Tertio uero conueniens fuit hæc aialia offerri in figuram Christi: qa ut in eadē glos. dicitur, Christus in uitulo offertur propter uirtutem crucis in agno propter innocentiam, in ariete propter principatum, in hirco pp similitudinē carnis peccati. In turture, & colūba, duarū naturarum coniunctio monstrabatur: uel in turture castitas in columba charitas significabat, in similagine, aspersio credentiū per aquam baptismi figurabat.

Ad 3m dicendum, q pisces, qui in aqua uiuūt, magis sunt alieni ab homine quàm cætera animalia, quæ uiuunt in aere, sicut & homo: & iterum pisces ex aqua extracti, statim moriuntur: unde non poterant in templo offerri, sicut alia animalia.

Ad 4m dicēdum, q in turturib. meliores sunt maiores q̄ pulli, in colūbis āt ecōuerso: & iō ut Rabbi Moyses dicit, mādant offerri turtures, & pulli colūbarū: qa oē qd est optimū, Deo est attribuendum.

Ad 5m dicēdū, q aialia in sacrificiū oblata occidebant, quia ueniūt in usum hominis occisa, sm qd à Deo dantur homini ad esum, & iō ēt igni cremabatur: quia p ignē decocta fiunt apta humano usui. Sīr ēt p occisionē animaliū significatur destructio peccatorū, q homines erant digni occisione pro peccatis suis, acsi illa aialia loco eorū occiderētur, ad significādū expiationē peccatorū. Per occisionem ēt hmōi aialiū significabatur occisio Christi.

Ad 6m dicēdū, q specialis modus occidendi animalia immolata determinabatur in lege ad exclu- H dēdum alios modos, quibus idolatræ animalia idolis immolabant. Vel ēt, ut rabi Moyses dicit, lex elegit genus occisionis, quo animalia minus affligebātur occisa, per qd etiam excludebatur & immisericordia offerentiū, & deterioratio aialiū occisorū.

Ad 7m dicendum, q qa aialia maculosa solēt haberi ɔtēptui ēt apud hoīes, iō phibitū est, ne Deo i sacrificiū offerrent: pp qd ēt phibitū erat ne mercedē prostibuli, aut pretiū carnis i domū Dei offerrēt. Et eadē ēt rōne nō offerebant aialia ante septimū diē: quia talia animalia erant quasi abortiua, nōdum plene consistentia propter teneritudinem.

I Ad 8m dicēdū, q triplex erat sacrificiorū genus: quoddā erat, qd totū cōburebat, & hoc dicebat holocaustū, quasi totū incēsum. Hmōi. n. sacrificiū offerebat Deo specialiter ad reuerētiā maiestatis ipsi*, & amorē bonitatis eius, & cōueniebat pfectionis statui in ipletione cōsiliorū, & iō totū cōburebat: ut sicut totū aial resolutū in uaporē, sursum ascendebat, ita ēt signaret totū hominē, & oīa, q̄ ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerēda. Aliud aūt erat sacrificiū p peccato, qd offerebatur Deo ex necessitate remissionis peccati: & cōueniebat statui pœnitētiū in satisfactione peccatorū, qd K diuidebat in duas partes. Nā una pars eius cōburebat: alia uero cedebat in usum sacerdotū, ad significādū q expiatio peccatorū fit à Deo p ministeriū sacerdotū, nisi qn offerebatur sacrificiū pro peccato totius populi, uel specialiter pro peccato sacerdotis. tunc enim totum cōburebatur. Nō enim debebāt in usum sacerdotū uenire ea, quę pro peccato eorū offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret: & quia hoc non esset satisfactio p peccato. Si. n. cederet in usum eorū, pro quorū peccatis offerebatur, idē esse uideretur ac si nō offerretur. Tertiū sacrificiū uocabat hostia pacifica, q̄ offerebātur Deo uel pro gratiarum actione, uel pro salute, &

prospe-

ꝓſperitate offerẽtium ex debito beneficii uel acci- A piendi, uel accepti: & conuenit ſtatui proficiẽti in impletione mãdatorũ. Et iſta diuidebant ĩ tres partes, nã una pars incẽdebat ad honorẽ Dei: alia pars cedebat in uſum ſacerdotũ: tertia uero pars in uſũ offerẽtiũ, ad ſignãdũ ꝙ ſal* hominis ꝓcedit à Deo dirigentib. miniſtris Dei, & cooperãtib. ipſis hominib. q ſaluant. Hoc ãt generaliter obſeruabat, ꝙ ſanguis & adeps nõ ueniebãt neq; in uſum ſacerdotũ neq; i uſum offerẽtiũ: ſed ſanguis effundebat ad crepidinẽ altaris in honorẽ Dei adeps uero adurebat ĩ igne, cuius ratio una quidẽ fuit ad eludendã idolatriã. Idolatrę enim bibebãt de ſanguine uictimarũ B & comedebãt adipes, ſm illud Deut. 32 de quorum uictimis comedebãt adipes, & bibebant uinũ liba, minũ. Secũda rõ eſt ad informationem humanę uitę ꝓhibebat enim eis uſus ſanguinis ad hoc, quod horrerẽt, humani ſanguinis effuſionẽ: uñ dr̃ Geneſ. 9. Carnẽ cũ ſanguinẽ nõ comedetis: ſanguinẽ: aiarũ ueſtrarũ requirã. Eſus uero adipũ prohibebatur eis ad uitãdã laſciuiã: unde dr̃ Ezech. 34. Quod craſſum erat occidebatis. Tertia uero rõ eſt ꝑ reuerẽtiã diuinã: quia ſanguis eſt maxime neceſſarius ad uitã rõne cuius dr̃ aĩa eſſe ĩ ſanguine, adeps ãt abũdantiã nutrimenti demõſtrat: & iõ ut oſtenderet, ꝙ C à Deo nobis eſt & uita, & oĩs bonorũ ſufficiẽtia ad honorẽ Dei effundebat ſanguis, & adurebat adeps Quarta rõ eſt: quia ꝑ hoc figurabat effuſio ſanguinis Chriſti, & pinguedo charitatis eius, ꝑ quã ſe obtulit Deo pro nobis. De hoſtiis aũt pacificis in uſũ ſacerdotis cedebat pectuſculũ, & armus dexter, ad excludẽdũ quandã diuinationis ſpeciẽ, q̃ uocat ſpatulamantia: quia ſ. in ſpatulis aĩaliũ immolatorũ diuinabant, & ſimiliter in oſſe pectoris: iõ iſta offerẽtibus ſubtrahebantur. Per hoc ẽt ſignificabatur, ꝙ ſacerdoti erat neceſſaria ſapiẽtia cordis ad inſtruẽdũ populũ, qđ ſignificabat ꝑ pectus qđ eſt tegumẽ D tũ cordis: & ẽt fortitudo ad ſuſtẽtandum defectus, quæ ſignificatur per armum dexrum.

Ad 9m dicendum, ꝙ quia holocauſtum erat perfectiſſimum inter ſacrificia, ideo non offerebatur i holocauſtum niſi maſculus: nam fœmina eſt aĩal imperfectũ. Oblatio ãt turturum, & colombarum erat propter paupertatem offerentium maiora animalia offerre non poterant, & quia hoſtiæ pacificę gratis offerebãtur, & nullus eas offerre cogebatur, niſi ſpontaneus: ideo huiuſmodi aues non offerebãtur inter hoſtias pacificas, ſed inter holocauſta, & hoſtias pro peccato, quas quandoq; oportebat of E ferre. Aues etiam huiuſmodi ꝑpter altitudinẽ uolatus cõgruunt perfectioni holocauſtorum, & ẽt hoſtiis pro peccato, quia habent gemitum ꝓ cãtu.

Ad 10m dicẽdum, ꝙ inter omnia ſacrificia holocauſtũ erat præcipuum: quia totum comburebat ĩ honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur. Secun- *Exo. 29. in fi. dum uero locum in ſanctitate tenebat hoſtia pro peccato, q̃ comedebatur ſolũ in atrio à ſacerdotib. in ipſa die ſacrificii. Tertiũ uero gradum tenebant hoſtiæ pacificę pro gratiarum actione, q̃ comedebatur ipſo die, ſed ubiq; in Hieruſalem. Quartum uero locũ tenebãt hoſtiæ pacificæ ex uoto, quarũ carnes poterãt ẽt in craſtino comedi. Et ẽ rõ huius ordinis, q̃a maxime obligat hõ Deo ꝑ eius maieſtatẽ: ſecũdo ꝑ offenſam cõmiſſam: tertio ꝑ bñficia iam ſuſcepta: quarto propter beneficia ſperata.

Ad 11m dicẽdũ, ꝙ peccata aggrauant ex ſtatu peccantis, ut ſ. dictũ eſt*: & iõ alia hoſtia mãdatur q. 73. a. 10. offerri pro peccato ſacerdotis, & principis, uel alterius priuatæ ꝑſonæ Eſt ãt attẽdẽdũ, ut Rabbi Moyſes dicit, ꝙ quãto graui* erat pctm̃, tãto uilior ſpẽs In li. Dux errantiũ. aĩalis offerebat pro eo. Vnde capra ꝙ eſt ultimum aĩal, offerebatur pro idolatria, qđ eſt grauiſſimum* D. 70. 5. 71 peccatum: pro ignorantia uero ſacerdotis offerebatur uitulus: pro negligentia aũt principis, hircus

Ad 12m dicendum, ꝙ lex in ſacrificiis prouidere uoluit paupertati offerẽtium, ut qui non poſſet habere animal quadrupes, ſaltẽ offerret auem, quam qui habere non poſſet, ſaltẽ offerret panẽ, & ſi hũc habere nõ poſſet ſaltẽ offerret farinã, uel ſpicas, Cauſa uero figuralis eſt, quia panis ſignificat Chriſtũ, q eſt panis uiuus, ut dicit Io. 6. Qui quidẽ erat ſic ut ſpica pro ſtatu legis naturæ in fide patrũ: erat autem ſicut ſimila in doctrina legis prophetarum: erat autem ſicut panis formatus poſt humanitatẽ aſſumptam, coctus igne, ideſt, formatus ſpiritu ſancto in clibano uteri Virginalis, qui etiam fuit coct* in ſartagine per labores quos in mundo ſuſtinebat in cruce uero quaſi in craticula aduſtus.

Ad 13m dicẽdũ, ꝙ ea quæ in uſum hominis ueniunt de terræ naſcentibus, uel ſunt in cibum, & de eis offerebatur panis: uel ſunt in potum, & de his offerebatur uinum. uel ſunt in condimentum, & de his offerebatur oleum & ſal: uel ſunt in medicamẽtum, & de his offerebatur tus, quod eſt aromaticũ, & conſolidatiuum. Per panem autem figuratur caro Chriſti: per uinum autem ſanguis eius, per quẽ redempti ſumus: oleum figrat gratiam Chriſti, ſal ſcientiam, tus rationem.

Ad 14m dicendum, ꝙ mel non offerebatur in ſacrificiis Dei, tum quia conſueuerat offerri in ſacrificiis idolorum: tum quia etiam ad excludendam omnem carnalem dulcedinem, & uoluptatẽ ab his qui Deo ſacrificare intendunt. Fermentum uero non offerebatur ad excludendam corruptionem, & forte ẽt in ſacrificiis idolorum ſolitum erat offerri. Sal autẽ offerebatur, quia impedit corruptionẽ putredinis: ſacrificia autem Dei debẽt eſſe incorrupta, & etiã quia in ſale ſignificatur diſcretio ſapientiæ, uel ẽt mortificatio carnis. Tus autem offerebat Deo, ad deſignandã deuotionẽ mentis, q̃ eſt neceſſaria offerentibus, & ẽt ad deſignandum odorẽ bonę famæ ĩ nam tus & pingue eſt, & odoriferũ. Et quia ſacrificium zelotipiæ non procedebat ex deuotione, ſed magis ex ſuſpicione, ideo in eo nõ offerebatur tus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aſſignari poſſit certa ratio cæremoniarum quæ ad ſacra pertinent.

Ad qvartvm ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ cæremoniarum ueteris legis, quæ ad ſacra pertinent, 149 Porrecta per totum ſufficiens ratio aſſignari non poſſit dicit enim Paulus Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cęli, & terræ cum ſit dominus

non in manufactis templis habitat. incõuenienter igitur ad cultum Dei tabernaculum, uel templum in lege ueteri est institutum.

¶ 2 Præ. Status ueteris legis nõ fuit imutatus nisi p Xp̃m: sed tabernaculũ d̃ signabat statũ ueteris legis. nõ ergo debuit mutari p ædificationẽ alicuius tẽpli.

¶ 3 Præt. Diuina lex p̃cipue dẽt hoĩes inducere ad diuinũ cultũ: sed ad augmẽtũ diuini cultus ptinet, q̃ fiãt multa altaria, & multa tẽpla sicut patet in noua lege. ergo vr̃ q̃ ẽt in ueteri lege nõ debuit eẽ solũ unũ tẽplũ, aut unum tabernaculũ, sed multa.

¶ 4 Præt. Tabernaculũ, seu tẽplũ ad cultu Dei ordinabat: sed i Deo p̃cipue oportet uenerari unitatẽ, & simplicitatẽ. nõ vr̃ igit̃ fuisse ꝯueniẽs ut tabernaculũ, seu tẽplum per quædam uela distingueretur.

¶ 5 Præ. Virtus primi mouentis, quę est Deus primo apparet in parte Orientis, a qua parte incipit primus motus: sed tabernaculũ fuit institutum ad Dei adorationem. ergo debebat esse dispositum magis uersus Orientem quàm uersus occidentem.

¶ 6 Præt. Exod. 20. Dominus præcepit, ut non facerent sculptile, neq; aliquam similitudinem. incõueniẽter igit̃ in tabernaculo, uel in templo fuerũt sculptę imagines Cherubim. similiter etiã, & arca, & propitiatoriũ, & cãdelabrũ, & mensa, & duplex altare sine rationabili causa ibi fuisse uidentur.

¶ 7 Præt. Dñs p̃cepit Exo. 20. Altare de terra facietis mihi. & iterũ. Nõ ascẽdes ad altare meũ p gradus. inconuenienter igit̃ mãdat postmodũ altare fieri de lignis auro, uel ære cõtextis, & tãtæ altitudinis, ut ad illud nisi p gradus ascẽdi nõ possit. Dr̃ enim Exod. 27. Facies altare de lignis sethim, qd̃ habebit quinq; cubitos i lõgitudine, & totidẽ in latitudine & tres cubitos in latitudine, & operies illud ære. & Exod. 30. dr̃: Facies altare ad adolendũ thymiamata de lignis sethim, uestiesque illud auro purissimo.

¶ 8 Præt. In operibus Dei nihil debet esse superfluũ, quia nec in operibus naturæ aliqd superfluũ inuenitur: sed uni tabernaculo, uel domui sufficit unum operimentũ. inconuenienter igit̃ tabernaculo fuerunt apposita multa tegumẽta. s. cortinæ, saga cilicina, pelles arietum rubricatæ, & pelles hyacinthinę.

¶ 9 Præt. Cõsecratio exterior interiorem sanctitatem significat, cuius subiectum est anima. inconuenienter igitur tabernaculum, & eius uasa consecrabantur cum essent quædam corpora inanimata.

¶ 10 Præt. In ps. 33. dicitur. Bñdicã dñm in omni tẽpore, semper laus eius in ore meo: sed solemnitates instituuntur ad laudandũ Deum nõ. ergo fuit cõueniens, ut aliqui certi dies statuerentur ad solemnitates peragendas: sic igitur uidetur quòd cęremoniæ sacrorum conuenientes causas non haberent.

SED CONTRA ẽ, qd̃ Apostolus dicit ad He. 8. qd̃ illi, q offerũt s̃m legẽ munera, exẽplari, & umbræ d̃seruiũt cęlestiũ, sicut respõsum est Moysi, cũ cõsummaret tabernaculũ. Vide, inquit, oĩa facito s̃m exẽplar quod tibi in monte monstratũ est: sed ualde rõnabile est, qd̃ imaginem cælestiũ repræsentat. ergo cęremoniæ sacrorum rationabilem causam habebãt.

*Exo. 25. in f.

RESP. Dicendũ, q̃ totus exterior cultus Dei ad hoc præcipue ordinatur, ut homines Deum in reuerentia habeant. Hẽt aũt hoc humanus affectus, ut ea q̃ cõia sunt, & nõ distincta ab aliis, minus reuereat: ea uero quæ habẽt aliquã excellẽtiæ discretionẽ ab aliis, magis admiretur, & reuereatur. Et inde ẽt hominũ cõsuetudo inoleuit, ut reges, & principes, quos oportet in reuerentia haberi à subditis & pretiosioribus uestib. ornent, & ẽt ampliores, & pulchriores habitationes possideãt. Et pp hoc oportuit, ut aliqua spãlia tp̃a, & spãle tabernaculũ, & specialia uasa, & speciales ministri ad cultum Dei ornarentur, ut p hoc animi hominum ad maiorẽ Dei reuerẽtiã adducerent. Sĩr ẽt status ueteris legis, sicut dictũ est, institutus erat ad figurãdũ mysteriũ Xp̃i. Oportet ãt eẽ aliquid determinatũ id, p qd̃ aliquid figurari debet, ut scilicet eius aliquã similitudinẽ repræsentet: & ideo oportuit aliqua specialia obseruari in his, quæ pertinent ad cultũ Dei.

Cen. m.

Ar. 2. huius quæst.

AD PRIMUM ergo dicẽdum, q̃ cultus Dei duo respicit, s. Deũ, qui colit̃, & hoĩes colẽtes. Ipse igitur Deus q colit̃, nullo corporali loco claudit̃: vñ pp ipsum nõ oportuit speciale tabernaculũ fieri, aut tẽplũ. Sed hoĩes ipsum colentes corporales sunt, & pp eos oportuit speciale tabernaculũ, uel tẽplum institui ad cultũ Dei pp duo. Primo quidẽ, ut ad huiusmodi locũ cõuenientes cũ hac cogitatione, q̃ deputaretur ad colẽdũ Deũ, cũ maiori reuerẽtia accederẽt. Secũdo, ut p dispõnẽ talis tẽpli, uel tabernaculi, sig̃narẽtur aliqua ptinentia ad excellentiã diuinitatis, uel humanitatis Christi. Et hoc est, quod Salomõ dicit 3. Reg. 8. Si cælũ, & cæli cælorũ te capere non pñt, quãto magis domus hæc, quã ædificaui tibi: & postea subdit. Sint oculi tui aperti sup domũ hãc d̃ qua dixisti. Erit nomẽ meũ ibi, ut exaudias deprecationẽ serui tui, & populi tui Israel. Ex quo patet, q̃ domus sanctuarii nõ est istituta ad hoc q̃ Deũ capiat, quasi localiter inhabitantem, sed ad hoc, q̃ nomẽ Dei inhabitet ibi, i. ut notitia Dei ibi manifestet̃ p aliqua, quæ ibi fiebãt, uel dicebãtur, & quòd propter reuerentiam loci orationes fierẽt ibi magis exaudibiles ex deuotione orantium.

De templis & ecclesiis ratio.

AD 2m dicendũ, q̃ status ueteris legis nõ fuit immutatus ante Christũ quãtũ ad ipletionẽ legis, q̃ facta ẽ solũ p Xp̃m: est tñ ĩmutatus quãtũ ad cõditionẽ populi, q erat sub lege. Nã primo populus fuit in deserto nõ habẽs certã mãsionẽ, postmodũ aũt habuerũt uaria bella cũ finitimis gẽtib. Vltimo ãt tp̃e Dauid regis & Salomonis populus ille habuit quietissimũ statũ: & tũc primo ædificatũ fuit tẽplũ in loco, quẽ designauerat Abrahã ex diuina demõstratione ad imolãdũ. Dr̃. n. Gen. 22. q̃ Dñs mãdauit Abrahę, ut offerret filiũ suũ in holocaustũ sup unũ montiũ, quẽ monstrauero tibi: & postea dicit, q̃ appellauit nomen illius loci, Dñs uidet, quasi secundum Dei præuisionẽ esset locus ille electus ad cultum diuinum: propter quod dicitur Deut. 12. Ad locum quem elegerit dominus Deus uester, uenietis, & offeretis holocausta, & uictimas uestras. Locus ãt ille designari nõ debuit per ædificationẽ templi ante tempus prædictum propter tres rationes, quas Rabbi Moyses assignat. Prima est, ne Gẽtes appropriarent sibi locum illum. Secunda est, ne Gen-

Templũ & tabernaculum.

In li. Dux errantium.

tes ipsum destruerent. Tertia uero rõ est, ne q̃'ibet trib. vellet hẽre locũ illũ in sorte sua, & ꝑp hoc orirenť lites, & iurgia: & iõ nõ fuit ædificatũ tẽplum, donec hẽrent regẽ, ꝑ quẽ posset hmõi iurgiũ compesci. Antea vero ad cultũ Dei erat ordinatũ tabernaculũ portatile ꝑ diuersa loca, quasi nõdũ existẽte determinato loco diuini cultus. Et hæc ẽ rõ lr̃alis diuersitatis tabernaculi, & tẽpli. Rõ aũt figuralis ẽe p̃t, q̃a ꝑ hæc duo sig̃nať duplex status. Per tabernaculũ. n. ꝙ ẽ mutabile, signať star⁹ p̃sentis vitę mutabilis. Per tẽplũ vero, qđ erat fixũ, & stans, significať status futuræ vitæ, q̃ oĩno immutabilis est & ꝑp hoc in ædificatione tẽpli dr̃, qđ nõ est auditus sonitus mallei, uel securis, ad sig̃nandũ ꝙ oĩs ꝑturbationis tumultus lõge erit à statu futuro. Vel per tabernaculũ sig̃natur status ueteris legis: per templũ autẽ à Salomone constructum, status nouæ legis. unde ad constructionem tabernaculi soli Iudæi sunt operati: ad ædificationem uero templi cooperati sunt etiam Gentiles. s. Tyrij, & Sidonij.

A

B

De altari. AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ rõ vnitatis tẽpli, uel tabernaculi p̃t esse, & lr̃alis, & figuralis: lr̃alis quidem est rõ ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diuersis dijs diuersa tẽpla constituebant. & iõ ut firmareť in animis hoĩum fides vnitatis diuinæ, uoluit Deus ut in vno loco tm̃ sibi sacrificium offerreť: & iterũ ut per hoc ostenderet, ꝙ corporalis cultus nõ ꝑp se erat ei acceptus: & iõ cõpescebanť ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus nouæ legis, in cuius sacrificio spũalis gratia continetur, est s̃m se Deo acceptus: & iõ multiplicatio altariũ, & tẽplorũ acceptať in noua lege. Quantũ uero ad ea, q̃ ꝑtinebant ad spũalem cultũ Dei, qui consistit in doctrina legis, & ꝓphetarũ, erant ẽt in ueteri lege diuersa loca deputata, in quib. cõueniebãt ad laudẽ Dei, q̃ dicebanť synagogæ: sicut, & nũc dñr ecclæ, in quib. populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagogæ: quia ipsum sacrificium Ecclesiæ spũale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij à loco doctrinæ. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur vnitas ecclesiæ uel militantis, uel triumphantis.

C

D

De velo tabernaculi, & tabernaculo. AD 4ᵐ dicendũ, ꝙ sicut in unitate templi, uel tabernaculi repræsentabať vnitas Dei, uel unitas ecclesiæ: ita ẽt in distinctione tabernaculi, uel tẽpli repræsentabatur distinctio eorũ, q̃ Deo sunt subiecta, ex quib. i Dei uenerationẽ cõsurgimus. Distinguebať aũt tabernaculũ in duas partes, in vnam, q̃ vocabať Sancta sanctorum, q̃ erat Occidẽtalis: & aliã, q̃ uocabať sancta, q̃ erat ad Orientem. & iterũ ante tabernaculũ erat atriũ. Hæc igitur distinctio duplicem hẽt rõnem, vnam quidem s̃m qđ tabernaculũ ordinatur ad cultũ Dei sic. n. diuersę partes mũdi in distinctione tabernaculi figuranť: nã pars illa, q̃ Sancta sanctorum dr̃, figurabat sæculum altius, qđ est spũalium substantiarum. Pars uero illa, q̃ dr̃ sancta, exprimebat mundum corporalem: & iõ sancta à Sanctis sanctorũ distinguebať quodam velo, qđ quatuor colorib. erat distinctũ, per quos quatuor elementa designanť, s. bysso, ꝑ qđ designatur terra, quia byssus, i. linum de terra nascitur purpura, ꝑ quã sig̃natur aqua. fiebat. n. purpureus color ex quibusdã cõchis, q̃ inueniunť in mari: hyacintho, per quẽ sig̃natur aer, q̃a hẽt aereũ colorẽ: & cocco bis tincto, per quẽ designať ignis. Et ideo quia materia quatuor elementorũ est impedimentũ, ꝑ qđ velanť nobis incorporales substantiæ, in interius tabernaculũ, i. Sancta sctõrum solus summus Sacerdos, & semel in anno introibat, ut designaretur, ꝙ hæc est finalis perfectio hoĩs, ut ad illud sæculũ introducať. In tabernaculũ uero exterius, i. in Sancta, introibãt sacerdotes quotidie, nõ aũt populus, q solũ ad atriũ accedebat: q̃a ipsa corporalia populus percipere põt, ad interiores aũt eorũ rões soli sapiẽtes * ꝑ cõsiderationẽ attingere p̃nt: s̃m uero rõnem figuralẽ, per exterius tabernaculũ, quod dr̃ Sancta, sig̃natur status ueteris legis, ut Apost. dicit ad Heb. 9. quia ad illud tabernaculũ semper introibãt sacerdotes sacrificiorũ officia cõsummãtes. Per interius uero tabernaculum qđ dr̃ Sancta sctõrum, sig̃natur uel cælestis gloria, uel ẽt status spũalis nouæ legis, q est q̃dam inchoatio futuræ gloriæ, in quẽ statũ nos Christus introduxit, qđ figurabať per hoc, ꝙ sũmus Sacerdotes semel in anno solus in Sancta sctõrũ introibat: uelum aũt figurabat spũalium occultationem sacrificiorum in ueterib. sacrificijs, qđ velum quatuor colorib. erat ornatum, bysso quidem, ad designãdam carnis puritatẽ: purpura aũt, ad figurandum passiones, quas scti sustinuerũt ꝓ Deo: cocco bis tincto, ad sig̃nandum charitatem geminam Dei, & proximi: hyacintho aũt significabať cælestis meditatio. Ad statũ aũt ueteris legis aliter se habebat populus, & aliter sacerdotes: nã populus ipsa corporalia sacrificia cõsiderabat, q̃ in atrio offerebanť: sacerdotes uero rõnem sacrificiorũ cõsiderabãt, habentes fidẽ magis explicitã de mysteriis Christi: & iõ intrabãt, ĩ exterius tabernaculũ, qđ ẽt quodam velo distinguebať ab atrio: q̃a q̃dam erant uelata populo circa mysteriũ Christi, q̃ sacerdotib. erant nota, non tamen erant eis plene reuelata, sicut postea in nouo testamento, ut habetur Eph. 3.

*Alias sacerdotes

E

A

B

De loco adorationis. AD 5ᵐ dicẽdũ, ꝙ adoratio ad Occidentẽ fuit introducta in lege ad excludẽdã idolatriã, nam oẽs Gentiles in reuerentiã Solis adorabant ad Orientem: vñ dr̃ Ezech. 8. ꝙ quidã habebant dorsa ꝯ templum Dñi, & facies ad Orientẽ, & adorabãt ad ortũ Solis: vñ ad hoc excludendũ tabernaculũ habebat Sancta sctõrum ad Occidentẽ, ut uersus Occidentem adorarent. Rõ ẽt figuralis esse põt: quia totus status prioris tabernaculi ordinabatur ad significandum mortem Christi, quæ figuratur per occasum secundum illud psalm. 67. Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi.

De his quæ erãt in tabernaculo. AD 6ᵐ dicendũ, ꝙ eorum, q̃ in tabernaculo continebanť, rõ reddi p̃t & lr̃alis, & figuralis. Lr̃alis quidem ꝑ relationẽ ad cultũ diuinũ. Et quia dictũ ẽ, * ꝙ per tabernaculũ interius, qđ dicebať Sancta sanctorũ, sig̃nabatur sæculum altius spũalium substãtiarum, iõ in illo tabernaculo tria cõtinebantur, s. arca testi in qua erat vrna aurea, hẽns manna, &

* In solu. 4 arg. ꝓced.

virga Aaron, q̃ fronduerat, & tabulæ, in quib. erãt
ſcripta decẽ p̃cepta legis. Hæc ãt arca ſita erat in-
ter duos cherubim, q ſe mutuis vultib. reſpiciebãt
& ſuper arcã erat q̃dam tabula lapidea, q̃ dicebať
propitiatorium ſuper alas cherubim: quaſi ab ipſis
cherubim portareť, ac ſi imaginareť, ꝙ illa tabula
eſſet ſedes Dei: vñ, & propitiatoriũ dicebať, quaſi
exinde populo propitiareť ad preces ſummi ſacer
dotis: & iõ quaſi portabať à cherubim, quaſi Deo
obſequentib. arca. uero teſti erat tanquam ſcabellũ
ſedentis ſupra ꝓpitiatoriũ. Per hæc aũt tria, deſi-
gnantur tria, q̃ ſunt in illo altiori ſæculo, ſ. Deus,
qui ſuper oĩa eſt, & incõprehenſibilis oĩ creaturę,
& ꝑꝑ hoc nulla ſimilitudo eius ponebať ad reprę-
ſentanda eius inuiſibilitatem: ſed ponebať q̃dam
figura ſedis eius, quia. ſ. creatura comprehenſibi-
lis eſt, q̃ eſt ſubiecta Deo, ſicut ſedes ſedenti. Sunt
ẽt in illo altiori ſæculo ſpũales ſubſtantiæ, q̃ ange
li dñr, & hi ſigñantur per duos cherubim, mutuo ſe
reſpicientes, ad deſignandũ cõcordiam eorũ adin-
uicem, ſcḋm illud Iob. 25. Qui facit cõcordiã in ſubli
mib. Et ꝑꝑ hoc ẽt non fuit vnus tm̃ cherubim, ut
deſignareť multitudo cęleſtium ſpirituũ, & exclu
dereť cultus eorũ ab his, quib. p̃ceptũ erat, ut ſolũ
vnũ Deũ colerent. Sunt ẽt in illo intelligibili ſæcu-
lo rõnes oĩum eorũ, q̃ in hoc ſæculo perficiuntur
quodammodo clauſæ: ſicut rõnes effectuũ claudũ-
tur in ſuis cauſis, & rõnes artificiatorũ in artifice,
& hoc ſignificabať ꝑ arcam, in qua repr̃ſentaban-
tur ꝑ tria ibi contenta tria, q̃ ſunt potiſſima in re-
bus humanis, ſ. ſapientia, q̃ repreſentabať ꝑ tabu-
las teſti, ꝑtãs regiminis, q̃ reprę́ſentabať ꝑ virgam
Aaron: uita, q̃ repræſentabať per mãna, qḋ fuit ſu
ſtentamentũ vitæ. Vel ꝑ hæc tria, ſigñabantur tria
Dei attributa, ſ. ſapientia in tabulis, potẽtia in vir-
ga, bonitas in mãna: tum ꝑꝑ dulcedinẽ: tũ quia ex
Dei miſericordia eſt populo ſuo datũ: & iõ in me-
moriam diuinæ miſericordię cõſeruabatur: & hęc
tria ẽt figurata ſunt in viſione Iſaiæ. Vidit. n. Dñm
ſedentem ſup ſoliũ excelſum, & eleuatũ, & Sera-
phim aſſiſtentes, & domũ impleri à gloria Dei: vñ,
& Seraphim dicebãt, Plena ẽ oĩs terra gloria eius:
& ſic ſimilitudines Seraphim nõ ponebanť ad cul
tum, qḋ prohibebatur primo legis p̃cepto, ſed in
ſignũ miniſterij, ut dictũ eſt.* In exteriori uero ta- In iſtã ſo
bernaculo, qḋ ſigñabat p̃ſens ſæculũ, contineban lut. huius
tur ẽt tria. ſ. altare thymiamatis, qḋ directe erat ꝯ arg.
arcã: menſa aũt propoſitionis, ſuper quã 12. panes
apponebantur, erat poſita ex parte Aquilonari,
candelabrũ uero ex parte Auſtrali. Quæ tria vñr
rñdere tribus, q̃ erant in arca clauſa: ſed magis ma
nifeſte eadẽ repreſentabanť: oportet. n. rõnes rerũ
ad manifeſtiorem demonſtrationẽ ꝑduci, q̃ ſint in
mente diuina, & angelorũ ad hoc, ꝙ hoĩes ſapien-
tes eas cognoſcere poſſint, qui ſigñantur ꝑ ſacer-
dotes ingredientes tabernaculũ. In candelabro igi
tur deſignabatur ſicut in ſigno ſenſibili ſapientia,
q̃ intelligibilib. uerbis exprimebať in tabulis. Per
altare uero thymiamatis, ſigñabatur officiũ ſacer-
dotũ, quorũ erat populũ ad Deũ reducere: & hoc
ẽt ſigñabatur per virgã: nã in illo altari incẽdebať

F thymiama boni odori, ꝑ qḋ ſigñabať ſanctitas po
puli acceptabilis Deo. Dr̃ enim Apoca. 7. ꝙ per fu-
mum aromatũ, ſigñantur iuſtificationes ſctõrum.
Cõuenienter autem ſacerdotalis dignitas in arca
ſigñabatur ꝑ virgam, in exteriori uero tabernacu
lo ꝑ altare thymiamatis: quia ſacerdos mediator
eſt inter Deum, & populum, regens populum per
ꝑtãtem diuinã, quam virga ſigñat, & fructum ſui
regiminis, ſ. ſanctitatem populi acceptã Deo offer
re, quaſi in altari thymiamatis. Per menſam autem
ſigñatur tꝑale nutrimentũ vitæ, ſicut, & per man-
na: ſed hoc eſt cõuenientius, & groſſius nutrimen-
G tũ: illud aũt ſuauius, & ſubtilius. Conuenienter aũt
candelabrũ ponebať ex parte Auſtrali: menſa aũt
ex parte Aquilonari: quia Auſtralis pars eſt dextra
pars mundi: Aquilonaris aũt ſiniſtra, ut dr̃ in 2. de
cæl. & mun.* ſapiẽtia aũt pertinet ad dextrã, ſicut,
& cætera ſpũalia bona tꝑale aũt nutrimentum ad Lib. 2. de
ſiniſtram, ſcḋm illud Prouer. 3. In ſiniſtra illius diui- cęlo text.
tiæ, & gloria. Ptãs aũt ſacerdotalis media eſt inter 15. to. 2.
tꝑalem, & ſpũalem ſapientiam, quia per eam, &
ſpũalis ſapientia, & tꝑalia diſpẽſantur. Põt aũt, &
horum alia rõ aſſignari magis lr̃alis. In arca. n. con-
tinebanť tabulæ legis, ad tollendam legis obliuio-
H nẽ: vñ dr̃ Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas,
& legẽ ac mãdata, q̃ ſcripſi, ut doceas filios Iſrael.
Virga uero Aaron ponebať ibi ad cõprimendam
diſſenſionem populi de ſacerdotio Aaron: vñ dr̃
Num. 17. Refer uirgam Aaron in tabernaculũ teſti
monij, ut reſerueť in ſignũ rebelliũ filiorũ Iſrael.
Manna aũt conſeruabať in arca ad cõmemorandũ
bñficium, qḋ Dñs p̃ſtitit filijs Iſrael in deſerto: vñ
dr̃ Exo. 16. Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur ĩ fu-
turas retro gñationes, ut norint panes, quib. alui
vos in ſolitudine. Candelabrum uero erat inſtitu-
I tum ad honorificentiã tabernaculi pertinet. n. ad
magnificentiam domus, ꝙ ſit bene luminoſa. Ha-
bebat aũt candelabrũ ſeptẽ calamos, ut Ioſephus
dicit,* ad ſigñandum ſeptẽ planetas quibus totus Li. 3. anti-
mundus illuminať: & iõ ponebať candelabrum ex quitatũ.
parte Auſtrali, qa ex illa parte eſt nobis planeta- 7. & 10.
rũ curſus. Altare uero thymiamis erat inſtitutum,
ut iugiter in tabernaculo eſſet fumus boni odoris:
tũ ꝑꝑ uenerationẽ tabernaculi, tũ ẽt in remedium
fœtoris, quẽ oportebat accidere ex effuſione ſan-
guinis, & occiſione aĩalium. Ea. n. q̃ ſunt fœtida, de
ſpiciunť quaſi uilia, q̃ uero ſunt boni odoris, hoĩes
K magis appretianť. Mẽſa aũt apponebať ad ſigñan-
dũ, ꝙ ſacerdotes tẽplo ſeruientes in tẽplo victũ ha-
bere debebant: vñ duodecim panes ſuperpoſitos
menſæ, in memoriã duodecim tribuũ, ſolis ſacer-
dotib. edere licitum erat, ut hr̃ Matth. 12. Menſa au
tem non ponebatur directe, in medio ante ꝓpitia
torium, ad excludendũ ritũ idolatriæ: nam Genti-
les in ſacris Lunę proponebant menſam corã ido-
lo Lunę: vñ dr̃ Hierem. 7. Mulieres cõſpergunt adi
pem, ut faciant placentas reginæ cœli. In atrio ue
ro extra tabernaculũ, cõtinebatur altare holocau
ſtorum, in quo offerebantur Deo ſacrificia de his,
quæ erant à populo poſſeſſa: & ideo in atrio pote-
rat eſſe populus, qui huiuſmodi Deo offerebat per

manus

manus sacerdotū:sed ad interius altare,in quo ipsa A deuotio,& sanctitas populi offerebat, nō poterāt accedere nisi Sacerdotes, quorū erat Deo offerre populū. Est āt hoc altare extra tabernaculū i atrio cōstitutū ad remouendū cultū idolatriæ: nā Gentiles ifra tēpla & altaria cōstituebāt ad immolandū idolis. Figuralis uero ratio omniū horū assignari pt ex relatione tabernaculi ad Christū, q figurabat. Est āt cōsiderādū, ꝙ ad designādū imperfectionem legaliū figurarū diuersæ figuræ fuerūt institutæ in tēplo ad signādū Christū. Ipse enim signatur p propitiatoriū,quia ipse est propitiatio p peccatis nostris,ut dr primæ Ioannis secundo. Et conuenien- B ter hoc propitiatoriū a cherubim portat: quia de eo scriptū est, Adorent eū oēs angeli Dei, ut habet Hebr.1. Ipse ēt significat p arcā: q sicut arca erat cōstructa de lignis sethim,ita corpus Christi de mēbris purissimis cōstabat. Erat aūt deaurata: qa Christus fuit plenus sapiētia, & charitate, q p aurū significat. Intra arcā āt erat urna aurea, idest, sancta aīa habens manna, idest oēm plenitudinē sanctitatis, & diuinitatis. Erat ēt in arca uirga, idest ptās sacerdotalis: quia ipse est factus sacerdos in æternū. Erāt ēt ibi tabulæ testāmēti ad designandū, ꝙ ipse Christus est legis dator ipse ēt Christus significat C p candelabrū: quia ipse dicit, Ego sum lux mundi. Per septē lucernas, septē dona sancti Spiritus. Ipse ēt signatur p mensam: quia ipse spiritualis cib. sm illud Ioānis 6. Ego sum panis uiu. Duodecim enim panes signābāt duodecim Apostolos, uel doctrinā eorū. Siue p candelabrū & mensam pt significari doctrina, & fides Ecclesiæ, quæ ēt illuminat spūaliter reficit. Ipse ēt Christus signatur p duplex altare scilicet holocaustorū, & thymiamatis: quia p ipsū oportet nos Deo offerre oīa uirtutū opa, siue illa, qbus carnē affligimus, q offerunt quasi in altari holocaustorū: siue illa, q maiori mētis pfectiōe p spi D ritualia: pfectorū desideria Deo offerunt i Xpo quasi in altari thymiamatis, sm illud ad Hebr. ulti. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semp Deo.

Ad 7m dicendum, ꝙ Dominus præcepit altare cōstrui ad sacrificia, & munera offerenda in honorē Dei, & sustentationem ministrorum, qui tabernaculo deseruiebant. De constructione autem altaris datur à Domino duplex præceptum: unum quidem in principio legis Exod. 20. ubi Dominus mādauit quòd facerent altare de terra, uel saltem de lapidibus non sectis, & iterum quòd non facerent altare excelsum, ad quod oporteret per gradus ascēdere, E & hoc ad testandum idolatriæ cultū. Gentiles enim idolis construebant altaria ornata, & sublimia, in quibus credebant aliquid sanctitatis, & numinis esse: propter quod etiam Dominus mandauit Deut. 16. Nō plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare domini Dei tui. Idolatræ.n. cōsueuerunt sub arboribus sacrificare, propter amœnitatē, & umbrositatem. Quorum etiam præceptorum ratio figuralis fuit: quia in Christo, qui est nostrum altare debemus confiteri ueram carnis naturam quantū ad humanitatem, quod est altare de terra facere: & quantum ad diuinitatem debemus in eo confiteri

De altaris constructione.

Patris æqualitatem, quod est non ascendere p gradus ad altare. Nec ēt iuxta Christū debemus admittere doctrinā Gentiliū ad lasciuiā prouocantē. Sed facto tabernaculo ad honorē Dei, nō erant timendæ hmōi occasiones idolatriæ: & iō Dns mandauit ꝙ fieret altare holocaustorū de ære, quod esset oī populo conspicuū, & altare thymiamatis de auro quod soli Sacerdotes uidebant. Nec erat tanta pretiositas æris, ut per huius copiā populus ad aliquā idolatriā prouocaretur. Sed quia Exo. 20. ponitur pro rōne huius pcepti. Nō ascendes p gradus ad altare meū, id quod subdit: Ne reueletur turpitudo tua, considerandum est, ꝙ hoc et fuit institutum ad excludendam idolatriā. Nā in sacris Priapi sua pudēda Gentiles populo denudabant: postmodū aūt indictus est sacerdoribus fœminaliū usus ad tegmē pudendorū: & ideo sine periculo institui poterat tāta altaris altitudo, ut p aliquos gradus ligneos nō stantes, sed portatiles in hora sacrificii sacerdotes ad altare ascenderent sacrificia offerentes.

Ad 8m dicēdū, ꝙ corpus tabernaculi cōstabat ex qbusdā tabulis in lōgitudinē erectis, q qdē interius tegebant qbusdā cortinis ex quatuor colorib. uariatis, s. de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto: sed hmōi cortinæ tegebant solū latera tabernaculi. In tecto āt tabernaculi erat operimētū unū de pellib. hyacinthinis, & sup hoc aliud de pellibus arietū rubricatis, & desuper tertiū de qbusdā sagis cilicinis, q nō tm operiebāt tectū tabernaculi, sed ēt descēdebant usq; ad terrā, & tegebāt tabulas tabernaculi exterius. Horū āt operimentorū ratio literalis in cōi erat ornatus, & protectio tabernaculi, ut in reuerentia haberet. In spāli uero sm quosdā, p cortinas designabat cęlū syderum quod est diuersis stellis uariatū: p saga aquę, q sunt supra firmamentum: p pelles rubricatas cælū empyreum, in quo sunt angeli: p hycinthinas cęlū sanctæ Trinitas. Figuralis autem ratio horum est, quia per tabulas, ex quibus construebat tabernaculum, significant Christi fideles, ex qbus cōstruit Ecclesia. Tegebant autem interius tabulæ cortinis quatuor coloribus: quia fideles interius ornat quatuor uirtutibus. nā in bysso retorta, ut glossa dicit, *significat caro castitate renitēs: in hyacintho, mēs supna cupiēs i purpura, caro passionibus subiacēs: in cocco bis tincto, mens inter passiones Dei, & p ximi dilectione pfulgēs, Per operimenta uero tecti designant plati & doctores, in quibus debet renitere cælestis conuersatio, quod significatur p pelles hyacintinas: promptitudo ad martyrium, quod significat pelles rubricatę: austeritas uitæ, & tolerantia aduersorum, quę significant p saga cilicina, quę erant exposita uentis, & pluuiis, ut gloss. dicit.*

De operimentis tabernaculi

Glo. ordi. exo. 26. & dicitur eē Bedæ.

Gl. ordin. loco nūc dicto.

Ad 9m dicēdū, ꝙ sanctificatio tabernaculi, & uasorum eius habebat causam literalem, ut in maiori reuerentia haberet, quasi p hmōi consecrationem diuino cultui deputatum. Figuralis aūt ratio est, qa per huiusmodi sanctificationem significatur spiritualis sanctificatio uiuentis tabernaculi, scilicet, fidelium ex quibus constituitur ecclesia Christi.

De festiuitatibus & solennitatibus uariis.

Ad 10m dicēdum, ꝙ in ueteri lege erāt septem

solēnitates temporales, & una continua, ut potest colligi Num. 28. & 29. Erat enim quasi continuum festum, quia quotidie mane, & uespere immolabat agnus, & per illud continuum festū iugis sacrificii repræsentabatur ꝑpetuitas diuinæ beatitudinis. Festorū aūt tpaliū primū erat, quod iterabat qualibet septimana: & hęc erat solēnitas sabbathi, qđ celebrabatur in memoriā creationis rerū, ut s. dictū est. Alia aūt solēnitas iterabat quolibet mēse. s. festū Neomeniæ, quod celebrabat ad cōmemorādū opus diuinæ gubernationis. Nam hæc inferiora ꝑcipue uariant fm motū Lunę: & iō celebrabatur hoc festū in nouitate Lunæ, nō āt in eius plenitudine, G ad euitandū idolatrarū cultū, qui in tali tpe Lunæ sacrificabant. Hæc duo beneficia sunt cōia toti humano generi, & iō frequentius iterabantur: alia uero quinq; festa celebrabant semel in anno, & recolebatur in eis beneficia specialiter illi populo exhibita. Celebrabatur enim festū Paschę primo mēse ad cōmemorandū liberationis beneficiū ex Aegypto. Celebrabat aūt festū Pētecostes post quinquaginta dies, ad recolēdū beneficiū legis datæ: alia uero tria festa celebrabant in mēse septimo, qui quasi totus apud eos erat solēnis, sicut & septim' dies. In prima enim die mēsis septimi erat festū tubarū, H in memoriā liberationis Isaac, qñ Abrahā inuenit arietē hærētē cornibus, quē repræsentabāt ꝑ cornua, quib. buccinabāt. Erat āt festū tubarū, quasi q̄dā inuitatio, ut ꝑpararēt se ad sequēs festū, qđ celebrabat decimo die: & hoc erat festū expiationis in memoriā illius beneficii, quo Deus propitiatus est peccato populi de adoratiōe uituli ad preces Moysi. Post hoc āt celebrabat festū Scenophegiæ, idest tabernaculorū septē dieb. ad cōmemorādū beneficiū diuinę ꝓtectionis, & deductionis ꝑ desertū ubi in tabernaculis habitauerūt: unde ī hoc festo debebāt hr̄e fructū arboris pulcherrimæ. i. citrū & lignū densarū frondiū, idest, myrthū, q̄ sunt odorifera, & spatulas palmarum, & salices de torrēte, q̄ diu retinēt suū uirorē: & hæc inueniuntur in terra promissionis, ad sigñandū, ꝙ ꝑ aridā terrā deserti eos duxerat Deus ad terrā deliciosam. Octauo āt die celebrabat aliud festū. s. cętus atq; collectæ, in quo colligebātur à populo ea, q̄ erant necessaria ad expensas cultus diuini, & significabat adunatio populi, & pax ꝓstita in terra promissionis. Figuralis āt rō horū festorū est, quia ꝑ iuge sacrificiū agni figuratur ꝑpetuitas Christi, qui est agnus Dei, fm illud Heb. ult. Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in sæcula. Per sabbatū āt designatur spūalis requies nobis data ꝑ Christū, ut habet ad Heb. 4. Per Neomeniā āt, K q̄ est intēsio nouæ Lunę, sigñat illuminatio primitiuæ ecclesiæ ꝑ Christū eo ꝓdicante, & miracula faciente. Per festū āt Pentecostes significat descēsus Spiritus sancti in Apostolos. Per festū āt tubarū significat prædicatio Apostolorū. Per festum aūt expiationis significatur emundatio à peccatis populi Christiani. Per festum autem tabernaculorū peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant in uirtutibus proficiendo. Per festum autem cœt', atq; collectæ significatur congregatio fidelium in re-gno cęlorū: & ideo istud festū dicebatur sanctissimū esse. Et tria festa erāt ꝯtinua adinuicē: q a oportet expiatos à uitiis proficere in uirtute, qu ousque perueniant ad Dei uisionē, ut dicitur in Psalm. 83.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentorum ueteris legis conueniens causa esse possit.

5.6 Porrecta per totum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ sacramētorum ueteris legis cōueniens causa esse non possit: ea enim, q̄ ad cultū diuinū fiunt nō debēt esse similia his, q̄ idolatræ obseruabāt: unde dr̄ Deu. 22. Nō facies similiter Dño Deo tuo oēs enim abominationes q̄bus aduersatur Dñs, fecerūt diis suis: sed cultores idolorū in cultu eorū cultris se incidebant usq; ad effusionē sanguinis. Dr̄ enim 3. Reg. 18. ꝙ incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis, donec perfunderētur sanguine propter qđ Dñs mandauit Deut. 14. Nō uos incidetis, nec facietis caluitiū super mortuo. qm̄ popul' sanctus es domino Deo tuo, & te elegit, ut sis ei in populū peculiarem de cunctis gentibus, qui sunt &c. Inconuenienter igitur circuncisio erat instituta in lege.

¶ 2 Præt. Ea quæ in cultum diuinum fiunt, debent honestatem, & grauitatem habere, secundū illud psal. 34. in populo graui laudabo te: sed ad leuitatē quādā pertinere uī, ut homines festinanter comedant inconuenienter igitur præceptū est Exod. 12. ut comederent festinanter agnum paschalē: & alia etiam circa eius comestionem sunt instituta, quæ uidentur omnino irrationabilia esse.

¶ 3 Præt. Sacramenta ueteris legis figurę fuerūt sacramentorum nouæ legis: sed per agnum paschalem significatur sacramētum Eucharistiæ, fm illud 1. ad Corint. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. ergo etiam debuerunt esse aliqua sacramenta in lege, q̄ præfigurarent alia sacramenta nouæ legis, sicut confirmationem, & extremam unctionē, & matrimonium, & alia sacramenta.

¶ 4 Prę. Purificatio non potest conuenienter fieri, I nisi ab aliquib. immūditiis: sed quātum ad Deū nullū corporale reputatur immūdum, quia omne corpus creatura Dei est, & oīs creatura Dei bona, & nihil reijciēdum quod cum gratiarum actione percipitur, ut dicitur 1. ad Timot. 4. inconuenieter igitur purificabantur propter contactū hominis mortui, uel ꝑ alicuius huiōi corporalis infectionis.

¶ 5 Prę. Eccles. 34. dicitur, Ab immundo quid mundabitur: sed cinis uitulæ rufæ, quę cōburebatur, immundus erat, quia immundum reddebat. Dicitur. n. Num. 19. quod sacerdos qui immolabat eam commaculatus erat, usque ad uesperum. Similiter, & ille qui eam comburebat, & etiam ille, qui eius cineres colligebat. ergo inconuenieter præceptum ibi fuit, ut per huiusmodi cinerem ibi aspersum immūdi purificarentur.

¶ 6 Prę. Peccata non sunt aliquid corporale, qđ possit deferri de loco ad locū, neq; ēt ꝑ aliquid immundū potest homo à peccato mundari. inconuenieter igit ad expiationem peccatorum populi, sacerdos super unū hircorū cōfitebatur peccata filiorū Israel, ut portaret ea in desertum: per alium aūt,

qua

quo vtebant̃ ad purificationes, simul cũ vitulo cõ- A burentes extra castra, immundi reddebãtur, ita ꝙ oportebat eos lauare uestimenta, & carnẽ aqua.

¶ 7 Præt. Illud quod iam est mundatum, non oportet iterum mundari. inconuenienter igitur mundata lepra hominis, uel etiam eius domus, alia purificatio adhibebatur, ut habetur Leuit. 14.

¶ 8 Præt. Spũalis immunditia nõ pt̃ p corporalem aquã, uel pilorũ rasurã emundari. Irrationabile igit̃ vr̃, ꝙ Dñs pcepit. Exo. 30. vt fieret labiũ æneũ cũ basi sua ad lauandũ manus, & pedes sacerdotũ, qui ingressuri erant tabernaculum. & quod præcipitur Num. 8. ꝙ Leuitę abstergerenrur aqua lustra B tionis, & raderent omnes pilos carnis suæ.

¶ 9 Præt. Quod maius est, non pt̃ sanctificari per illud, qd̃ minus est. incõuenienter igit̃ per quandã vnctionem corporalem, & corporalia sacrificia, & oblationes corporales, fiebat in lege consecratio maiorum, & minorum sacerdotum, ut habetur Leuit. 8. & Leuitarum, ut habetur Num. 8.

¶ 10 Præt. Sicut dr̃ 1. Reg. 16. Hões vidẽt ea, q̃ patẽt, Deus aũt intuet̃ cor: sed ea, q̃ exterius patẽt in hõie, ẽ corporalis dispõ, & indumẽta. incõuenienter igit̃ sacerdotib. maiorib. & minorib. qdã spãlia vestimẽta deputabant̃; de quib. hr̃ Exo. 28. & sine C rõne vr̃ ꝙ ꝓhiberet aliqs, à sacerdotio ꝓp corporales defect⁹, ſm qd̃ dr̃ Leu. 21. Hõ d̃ semine tuo ꝑ familias, q̃ habuerit maculã, ñ offeret panes Deo suo si cæcus fuerit, uel claudus &c. sic igit̃ vr̃ qd̃ sacramenta ueteris legis irrationabilia fuerint.

Sed contra est, ꝙ dr̃ Leuit. 20. Ego sum Dñs, q̃ sanctifico vos: sed ã Deo nihil fine rõne fit. dr̃. n. in psal. 103. Oĩa in sapiẽtia fecisti. ergo in sacramẽtis ueteris legis, quæ ordinabantur ad hominum sanctificationem, nihil erat sine rationabili causa.

q. 101. ar. 4. Resp. Dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ est, Sacra pro prie dñr illa, q̃ adhibebant Dei cultorib. ad quan- D dã cõsecrationẽ, p quã. s. deputabant̃ quodãmodo ad cultũ Dei. Cultus aũt Dei gñali quidẽ mõ ꝑtinebat ad totũ populũ: sed spãli modo ꝑtinebat ad Sacerdotes, & Leuitas, q̃ erãt ministri cultus diuini. Et iõ in istis sacramentis veteris legis qdam pertinebãt cõiter ad totũ populũ: qdam aũt spãliter ad ministros, & circa vtrosque tria erant necessaria. Quorũ primũ est, institutio in statu colẽdi Deũ: & hæc quidẽ institutio cõiter qua ntũ ad oẽs fiebat p circuncisionẽ, sine qua nullus admittebat̃ ad aliqd legaliũ: quantũ uero ad sacerdotes, per sacerdotũ cõsecrationẽ. Secũdo, requirebat̃ vsus eorũ, q̃ per- E tinẽt ad diuinũ cultũ: & sic quantũ ad populũ erat eius paschalis cõuiuij, ad quẽ nullus incircuncisus admittebat̃, ut patet Exo. 12. & quãtũ ad sacerdotes oblatio victimarũ, & esus panũ propositionis, & aliorum, quæ erant sacerdotum vsib. deputata. Tertio, requirebat̃ remotio eorũ, per q̃ aliqui impediebantur à cultu diuino. s. immũditiarum: & sic quantum ad populum erant institutæ quædam purificationes à quibusdam exteriorib. immunditijs, & ẽt expiationes à peccatis. Quantum uero ad Sacerdotes, & Leuitas erat instituta ablutio manuũ,

Concl. ⁊ & pedum, & rasio pilorum. Et hęc oĩa habebant rationabiles causas, & literales, secundum quod ordinabantur ad cultum Dei pro tempore illo: & figurales, ſm quod ordinabantur ad figurandum Christum, ut patebit per singula discurrenti.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ l'ralis rõ circũcisionis principalis qdẽ fuit ad ꝓtestationẽ fidei vnius Dei. Et q̃a Abrahã fuit primus, q̃ se ab infidelibus separauit exiẽs de domo sua, & d̃ cognatione sua iõ ipse primus circũcisionẽ accepit: & hãc cãm assignat Apost. ad Rom. 4. Signũ accepit circũcisionis signaculũ iustitiæ fidei, q̃ ẽ in ꝑputio: qui. s. in hoc legit̃ Abrahæ fides reputata ad iustitiam, ꝙ ꝯ spẽ in spẽ credidit. s. ꝯ spẽ naturæ in spẽ gratiæ, ut fieret pater multarũ gentiũ, cũ ipse esset senex, & vxor sua esset anus, & sterilis. Et ut hæc ꝓtestatio, imitatio fidei Abrahæ firmaret̃ in cordib. Iudæorũ acceperũt signũ in carne sua, cuius obliuisci non possent: vñ dr̃ Gen. 17. Erit pactũ meũ in carne vestra in fœdus æternũ. Iõ aũt fiebat octaua die, quia antea puer est ualde tenellus, & posset ex hoc grauiter lędi, & reputat̃ adhuc quasi quiddã nõ solidarũ: vñ ẽt, nec aialia offerebant̃ ante octauũ diẽ. Iõ vero nõ magis tardabat̃, ne ꝓp dolorẽ aliqui signũ circũcisionis refugerent, & ne parentes ẽr, quorũ amor increscit ad filios, post frequẽtẽ cõuersationẽ, & eorũ augmẽtũ, eos circũcisioni subtraherẽt. Secũda rõ esse potuit ad debilitatẽ cõcupiscenriæ in mẽbro illo. Tertia rõ ẽ, in sugillationẽ sacrorũ Veneris, & Priapi, in quib. illa pars corporis honorabat̃. Dñs aũt nõ ꝓhibuit nisi incisionẽ, q̃ in cultũ idolorum fiebat, cui nõ erat similis ꝑdicta circuncisio. Figuralis uero rõ circuncisionis erat, ꝙ a figurabat ablatio corruptionis fienda per Christum, q̃ perfecte complebit̃ in octaua ætate, q̃ est ætas resurgentium. Et quia ois corruptio culpæ, & pœnæ ꝓuenit in nos p carnalem originem ex peccato primi parentis, ideo talis circuncisio fiebat in membro generationis: vñ Apostolus dicit ad Col. 2. Circuncisi estis in Christo circuncisione non manufacta in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione Domini nostri Iesu Christi.

Circuncisionis. (margin)

Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ l'ralis rõ cõuiuij paschalis fuit in cõmemorationẽ bñficij quo Deus eduxit eos de Aegypto: vñ per hmõi conuiuij celebrationem ꝓtitebant̃ se ad illum populũ pertinere, quẽ Deus sibi assumpserat ex Aegypto. Q̃n. n. fuerũt ex Aegypto liberati, pceptum est eis, ut sanguine agni linirent superliminaria domorũ, quasi ꝓtestantes se recederẽ à ritib. Aegyptiorũ, qui arietẽ colebãt: vñ, & liberati sunt p sanguinis agni aspersionem, uel linitionem in postib. domorũ, a periculo exterminij qd̃ imminebat Aegyptijs. In illo autẽ exitu eorũ de Aegypto duo fuerunt. s. festinãtia ad egrediendũ. impellebant. n. eos Aegyptij, ut exirent uelociter, ut hr̃ Exo. 12. Imminebatq; periculum ei, qui nõ festinaret exire cum multitudine, ne remanens occideretur ab Aegyptijs. Festinantia autem designabatur dupliciter. Vno quidem modo per ea, quæ comedebant: præceptum enim eis erat, ꝙ comederent panes azymos in huius signum, quod non poterant fermentari cogentibus exire Aegyptijs.

De esu, & comestio ne agni. (margin)

ptijs,& quod comederēt assum igni, sic.n.velocius pparabat: & quod os nō cōminuerēt ex eo, qa in festinātia nō vacat ossa frāgere. Alio mō quatū ad modū comedendi, dr.n. Renes vestros accingetis, calceamēta habebitis in pedib. tenētes baculos i manib. & comedetis festināter: qd manifestē designat hoīes existētes in prōptu itineris. Ad idē ēt ptinet, qd eis pcipit: In vna domo comedetis, neq; feretis de carnib. eius foras: qa.s. pp festinātiā non uacabat inuicē mittere xenia. Amaritudo aūt, quā passi fuerāt i Aegypto, significabat p lactucas agrestes. Figuralis aūt rō patet, qa p immolationē agni paschalis significabat immolatio Christi, fm illud 1. ad Cor. 5. Pascha nrm immolatus ē Christus. Sanguis uero agni liberās ab exterminatore, linitis superliminarib. domorū, signat fidē passionis Christi in corde, & ore fideliū, p quā liberamur à pctō, & à morte, fm illud 1. Pet. 1. Redempti estis ptioso sanguine agni immaculati. Comedebāt āt carnes illæ ad significandum esum corporis Christi in sacro. Erāt aūt assæ igni, ad signādū passionē, uel charitatē Christi. Comedebant aūt cū azymis panib. ad signādā purā cōuersatiōnē fideliū sumentiū corpus Christi, fm illud 1. ad Cor. 5. Epulemur in azymis synceritatis, & ueritatis. Lactucæ aūt aggrestes addebant i signū pniæ pctōrum, q necessaria ē sumētib. corpus Christi. Renes aūt accingēdi sunt cingulo castitatis: calceamēta aūt pedū sūt exēpla mortuorū patrū: baculi aūt habēdi in manib. significāt pastoralē custodiā. Præcipit aūt, quod in una domo agnus paschalis comedatur, idest, in ecclesia catholicorum, non in conuenticulis hæreticorum.

Ad 3m dicēdū, quod qdam sacra nouę legis habuerunt in ueteri lege sacra figuralia sibi correspondentia. Nā circuncisioni rndet baptismus, qui est fidei sacrm: vñ dr ad Col. 2. Circuncisi estis in circuncisione Dñi nri Iesu Christi, cōsepulti ei in baptismo. Cōuiuio uero Agni paschalis rndet in noua lege sacramentum Eucharistiæ. Oibus aūt purificationibus ueteris legis rndet in noua lege sacramentum pniæ. Consecrationi aūt pontificis, & sacerdorum rndet sacrm ordinis. Sacro. aūt cōfirmationis, qd est sacramentū plenitudinis gratiæ, non pt rndere in ueteri lege aliqd sacramentum: quia nondū aduenerat tps plenitudinis, eo quod neminem ad perfectū adduxit lex. Siliter aūt, & sacramento extremæ unctionis, qd est quadā immediata præparatio ad introitum gloriæ, cuius aditus nōdum patebat in ueteri lege, pretio nondum soluto. Matrimonium aūt fuit quidem in ueteri lege, prout erat in officiū naturę: non aūt prout est sacrm coniunctionis Christi, & ecclesiæ, quæ nondum erat facta. vnde, & in ueteri lege dabatur libellus repudij, quod est contra sacramenti rationem.

De varijs immūditijs & earum rōnabīb purificatiōne. Ad 4m dicendum, quod sicut dictū est,* purificationes ueteris legis ordinabant ad remouendū impedimenta cultus diuini: qui quidē est duplex. s. spiritualis, q cōsistit in deuotione mētis ad Deū: & corporalis, q cōsistit i sacrificijs, & oblationib. & alijs hmôi. A cultu aūt spūali impediunt hoies per peccata, quib. hoies pollui dicebantur, sicut per idolatriam, & homicidiū, p adulteria, & incestus. Et ab istis pollutionib. purificabātur hoies per aliqua sacrificia, uel cōiter oblata pro tota multitudine, uel ēt pro peccatis singulorū. Nō quod sacrificia illa carnalia haberēt ex seipsis uirtutē expiādi pctā, sed quia signābant expiationē pctōrum futuram per Christū, cuius participes erant ēt antiqui, pfitentes fidē Redēptoris in figuris sacrificiorū. A cultu uero exteriori impediebant hoies per quasdā immūditias corporales, q quidē primo cōsiderabant in hoib. & pñr ēt in aliis aialibus, & in uestimentis, & domib. & uasis. in hoib. quidē immunditia reputabat partim quidē ex ipsis hoibus, partim aūt ex contactu rerū immundarū. Ex ipsis aūt hoibus immundū reputabat oē illud, qd corruptionem aliquam iā habebat, uel erat corruptioni expositū: & ïō quia mors est corruptio qdam, cadauer hoīs reputabatur immundū. Siliter ēt quia lepra ex corruptione humorum contingit, qui ēt exterius erumpunt, & alios inficiunt, leprosi ēt reputabant immundi Siliter ēt mulieres patientes sanguinis fluxum siue per infirmitatē, siue ēt per naturam, uel tpibus menstrui, uel ēt tpe conceptionis: & eadē rōne viri reputabantur immūdi, fluxū seminis patientes, uel per infirmitatem, uel p pollutionē nocturna, uel ēt per coitum. Nā ois humiditas pdictis modis ab homine egrediens, quandam immūdam infectionē hēt. Inerat ēt hominib. immūditia quędam ex contactu quarumcunq; rerū immūdarum. Istarum aūt immunditiarum erat rō, & lrālis, & figuralis. Lrālis quidem pp reuerētiam eorum, quæ ad diuinum cultum pertinent, tum quia hoies pretiosas res contingere non solent, cum fuerint immundi: tum ēt ut ex raro accessu ad sacra, ea magis uenerarentur. Cum.n. oēs hmôi immunditias raro aliquis cauere possit, contingebat, quod raro poterāt hoies accedere ad attingendum ea, quæ pertinebant ad diuinum cultum, & sic qñ accedebāt, cum maiori reuerentia, & humilitate mentis accedebant. Erat aūt in quibusdam horum ratio lrālis, ut hoies non reformidarēt accedere ad diuinum cultum quasi refugientes consortium leprosorum, & similium infirmorum, quorum morbus abominabilis erat, & contagiosus. In quibusdam ēt ratio erat ad uitandum idolatriæ cultum: quia Gentiles in ritu suorum sacrificiorum utebantur quãque, & humano sanguine, & semine. Oēs aūt hmôi immunditiæ corporales purificabātur, uel per solam aspersionem aquæ: uel quę maiores erant, per aliquod sacrificium ad expiandum peccatum, ex quo tales infirmitates contingebant. Ratio autem figuralis harum immunditiarum fuit, quia per hmôi exteriores immunditias figurabantur diuersa peccata. Nam immunditia cadaueris cuiuscunq; significat immūditiam peccati, qd est mors animæ. Immunditia autem lepræ significat immunditiam hæreticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina contagiosa est, sicut, & lepra; tum quia nulla etiam falsa doctrina est, q uera falsis non admisceat: sicut ēt in superficie corporis leprosi appares quædam distinctio quarūdam macularū ab alia carne integra.

*In cor. ar.

gra. Per immunditiā aūt mulieris sanguifluæ, designat immunditia idolatriæ, pp immolantiū cruorē. Per immunditiā uero uiri semiflui, designat immunditia uanæ locutionis, eo φ semē est uerbum Dei. Per immūditiā uero coitus, & mulieris pariētis, designat immūditia peccati originalis. Per immūditia uero mulieris menstruatæ, designat immūditia mētis p uoluptates emollitæ. Vir uero p immunditiā contactus rei immundæ, designat immūditia consensus in peccatū alterius, ſm illud 2. ad Corin. 6. Exite de medio eorū, & separamini, & immundū ne tetigeritis. Hmōi aūt immunditia cōtactus deriuabat ēt ad res inanimatas: quicquid.n. B quocunque mō tangebat immundus, immundum erat. In quo lex attenuauit supstitionem Gētiliū, qui non solū p contactū immūdi dicebat immunditiā ɔ̄hi, sed et p collocutionem, aut p aspectum, ut rabbi Moyses dicit de muliere menstruata. Per hoc aūt mystice significabat, id quod dr Sapiē. 14. Similiter odio sunt Deo impius, & impietas eius. Erat aūt, & immunditia qda ipsarū rerū inanimatarum ſm se, sicut erat immunditia lepræ in domo, & in uestimentis. Sicut.n. morbus lepræ accidit in hominibus ex humore corrupto putrefaciēte carnē, & corrūpente, ita et pp aliquam corruptionē, & ex- C cessum humiditatis, uel siccitatis fit, qñque aliqua corrosio in lapidib. domus, uel ēt in uestimētis. Et iō hanc corruptionē uocabat lex leprā, ex qua domus, uel uestis immunda iudicaret, túm qa omnis corruptio ad immunditia ptinebat, ut dictū est: * tū et qa circa hmōi corruptionem Gentiles deos penates colebant, & iō lex pcepit hmōi domus, in qbus fuerit talis corruptio pseuerās, destrui, & uestes comburi, ad tollendam idolatriæ occasionem. Erat ēt, & quædā immunditia uasorum, de qua dr Numeri 19. Vas, quod non habuit coopercula, & ligaturā desup, immundū erit, cuius immunditiæ D causa est: qa in talia uasa de facili poterat aliqd immundū cadere, uñ poterant immundari: erat etiā hoc pceptum ad declināda idolatriā. Credebat.n. idolatræ, φ si mures, aut lacertæ, uel aliqd hmōi, q̄ immolabat idolis, caderēt in uasa, uel in aquas, φ essent dijs gratiosa. Adhuc ēt aliquæ mulierculæ uasa dimittūt discooperta in obsequiū nocturnorū numinū, q̄ Ianas uocant. Harū aūt immūditiarū rō est figuralis, quia p leprā domus, significat immunditia cōgregationis hæticorum: Per lepram uero in ueste linea, significat peruersitas morum ex amaritudine mētis: Per leprā uero uestis laneæ, si- E gnificat peruersitas adulatorū: Per leprā in stamine, significant uitia animæ: Per leprā uero in subtegmine, significant peccata carnalia. sicut.n. stamen est in subtegmine, ita aīa in corpore. Per uas autē, quod non hēt cooperculū nec ligaturā, significat homo, q non hēt aliqđ uelamen taciturnitatis, & qui non constringit aliqua censura disciplinæ.

In li. Dux errantiū.

In istamet solu.

Ad 5m dicendū, φ sicut dictum est, * duplex erat immunditia in lege, Vna qđē p aliquā corruptionē mentis, uel corporis: & hæc ēt immunditia maior erat. Alia uero erat immunditia ex solo contactu rei immūdæ: & hæc minor erat, & faciliori ri-

*Ad 4. arg. præcedens.

A tu expiabat. Nā immunditia prima expiabat p sacrificia p peccato, quia ois corruptio pcedit ex peccato, & peccatū significat: sed secunda immunditia expiabat p solā aspersionē aquæ cuiusdā, de qua qdē aqua expiationis hr Nume. 19. Mandat.n. ibi a Dño, φ accipiant uaccā rufam in memoriā peccati, quod cōmiserunt in adoratione uituli. Et dr uacca magis, q̄ uitulus, qa sic Dñs synagogā uocare consueuit, ſm illud Oseæ 4. Sicut uacca lasciuiens declinauit Israel. Et hoc forte iō, qa uaccas in morem Aegyptij coluerunt, ſm illud Oseæ 10. Vaccas Bethauen coluerunt. Et in detestationem peccati idolatriæ immolabat extra castra: & ubicunque sacrificiū fiebat p expiatione multitudinis peccatorū, cremabat extra castra totū. Et ut significaret p hoc sacrificiū emundari populus ab uniuersitate peccatorū, intingebat sacerdos digitū in sanguine eius, & aspergebat ɔ̄ fores Sanctuarij septē uicibus, qa septenarius numerus uniuersitatē significat. Et ipsa ēt aspersio sanguinis ptinebat ad detestationē idolatriæ, in qua sanguis immolatitius non effundebat, sed congregabatur, & circa ipsum hoies comedebant in honorem idolorū. Cōburebatur aūt in igne, uel quia Deus Moysi in igne apparuit, & in igne data est lex: uel quia p hoc significabat, φ idolatria totaľr erat extirpanda, & oē, quod ad idolatriā ptinebat, sicut uacca, cremabat cū pelle, & carnib. sanguine, & fimo flāmæ traditis. Adiungebat ēt in combustione lignū cedrinū, hyssopus, coccusque bis tinctus, ad significādū, φ sicut ligna cedrina nō de facili putrescūt, & coccus bis tinctus non amittit colorē, & hyssopus retinet ēt odorem postq̄ fuerit desiccatus: ita ēt hoc sacrificiū erat in cōseruationē ipsius populi, & honestatis, & deuotionis ipsius. Vnde dr de cineribus uaccæ, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam. Vel ſm Iosephū, * quatuor elementa significata sunt. Igni.n. apponebat cedrus, significans terrā pp sui terrestreitatē: hyssopus significans aerē pp odorē: coccus significans aquam eadē rōne, qua ēt purpura, pp tincturas, q̄ ex aquis sumunt, ut p hoc exprimeret, φ illud sacrificium offerebat Creatori quatuor elementorū. Et quia hmōi sacrificiū offerebat p peccato idolatriæ, in eius detestationē, & cōbures, & cineres colligēs, & ille, q aspergit aquas, in qb. cinis ponebat, immundi reputabant: ut p hoc ostenderet, φ quicqd quocunque mō ad idolatria ptinet, quasi immūdū est abiiciendum. Ab hac aūt immunditia purificabant p solam uestimentorum ablutionem. Nec indigebat aqua aspergi pp huiusmodi immunditiā: quia sic esset pcessus in infinitum. Ille enim, qui aspergebat aquam, immundus fiebat: & sic si ipse se ipsum aspergeret, immundus remaneret: si aūt alius eū aspergeret, ille immundus esset: & sic ille, q illum aspergeret, & sic in infinitum. Figuralis aūt rō huius sacrificij est, quia p uaccam rufam significat Chrs secūdum infirmitatem assumptā, quam femininus sexus designat: sanguinem autem passionis eius designat uaccæ color. Erat aūt uacca rufa ætatis integræ: quia omnis operatio Chri-

Li. 3. Antiquitatū cap. 7.

sti

ſti eſt ꝑfecta,ĩ qua nulla erat macula,nec portauit F
iugũ peccati.Præcipiť aũt adduci ad Moyſen:qa i-
putabãt ei trãſgreſſionẽ Moſaicæ legis ĩ uiolatiõe
Sabbathi. Præcipiť ãt tradi Eleazaro ſacerdoti,qa
Chřs occidẽdus ĩ manus ſacerdotũ trãſitus eſt. Im
molať aũt extra caſtra , qa extra portã Chřs paſ-
ſus eſt. Intingit aũt ſacerdos digitũ ĩ ſanguine ei*,
qa p diſcretionẽ , quã digitus ſignificat, myſteriũ
paſſionis Chři eſt cõſideradũ,& imitãdũ. Aſpergiť
aũt ꝯ tabernaculũ, p quod ſynagoga deſignať,uel
ad cõdẽnationẽ Iudæorũ nõ credẽtiũ,uel ad puri
ficationẽ credẽtiũ. Et hoc ſeptẽ uicib.uel pp ſep-
tẽ dona Spiritus ſanctı: uel pp ſeptẽ dies, in quib. G
oẽ tp̃s intelľr. Sunt aũt oĩa, q̃ ad Chři incarnatio-
nẽ ptinent, igne cremanda.i.ſpiritualr intelligen-
da:nã per pellẽ, & carnẽ, exterior Chři operatio
ſignificať: per ſanguinẽ,ſubtilis, & interna uirtus
exteriora facta uerificans:p fimũ, laſſitudo,ſitis,&
oĩa hmõi ad infirmitatẽ ptinentia. Addunť autem
tria,ſ.cedrus, quod ſignificat altitudinem ſpei,uel
cõtẽplationis:hyſſopus,quod ſignificat humilita-
tẽ uel fidẽ : coccus bis tinctus, quod ſignificat ge-
minã charitatem. per hæc.n.debemus Chřo paſſo
adhærere . Iſte autẽ cinis cõbuſtionis colľr a uiro
mundo, qa reliquiæ paſſionis puenerunt ad Gen- H
tiles , q non fuerunt culpabiles in Chriſti morte.
Apponuntur aũt cineres in aqua ad expiandũ, qa
ex paſſione Chři baptiſmus ſortiť uirtutẽ emũda-
di peccata.Sacerdos aũt, q immolabat,& combu-
rebat uaccã, & ille, q cõburebat, & q colligebat
cineres,immũdus erat, & ẽt, qui aſpergebat aquã:
uel qa Iudæi ſunt facti immũdi ex occiſione Chri
ſti,per quã noſtra peccata expiantur . & hoc vſq;
ad ueſperum,i.uſque ad finem mundi, qñ reliquiæ
Iſrael conuertentur: uel quia illi,qui tractant ſan-
cta , intendentes ad emundationem aliorum , ipſi
etiam aliquas immunditias contrahunt , ut Greg. I
dicit in paſtorali,& hoc uſque ad ueſperum, ideſt,
uſque ad finem præſentis uitæ.

De uituli & arietis & hirci ſacrificiis *ad 4.argu. huius arti.

Ad 6m dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt,* immũditia, q̃
ex corruptione ꝓueniebat, uel mẽtis, uel corpo-
ris,expiabať p ſacrificia ꝓ peccato. Offerebantur
aũt ſpãlia ſacrificia ꝓ peccatis ſingulorũ : ſed qa
aliq negligẽtes erãt circa expiationẽ hmõi pecca
torũ, & immunditiarũ, uel ẽt pp ignorãtiã ab ex-
piatione hmõi deſiſtebãt, inſtitutũ fuit ut ſemel in
anno decima die ſeptimi mẽſis fieret ſacrificiũ ex-
piationis ꝓ toto populo. Et qa ſicut Apľs dicit ad
Heb.7. Lex cõſtituit hoĩes ſacerdotes infirmitatẽ K
hñtes, oportebat ꝙ ſacerdos prius offeret ꝓ ſeipſo
uitulũ ꝓ peccato in cõmemorationẽ peccati, qđ
Aaron fecerat in cõflatione uituli aurei : & arietẽ
in holocauſtũ , p quod ſignificabať, qđ ſacerdotis
ꝑlatio, quã aries deſignat, q eſt dux gregis,erat or
dinanda ad honorẽ Dei. Deinde aũt offerebat pro
populo duo hircos: quorũ unus immolabať ad ex-
piandũ peccatũ multitudinis. Hircus.n.animal fœ
tidũ eſt , & de pilis eius fiunt ueſtimenta pungen-
tia,ut p hoc ſignificareť fętor, & immũditia acu-
lei peccatorum. Huius aũt hirci immolati ſanguis
inferebatur ſimul ẽt cũ ſanguine uituli in Sancta
ſanctorũ , & aſpergebať ex eo totũ Sanctuariũ,ad
ſignificandum ꝙ tabernaculũ emundabať ab im-
mũditiis filiorũ Iſrael. Corpus uero hirci, & uitu-
li,q̃ immolata ſunt ꝓ peccato,oportebat cõburi,
ad oñdendũ cõſummationẽ peccatorũ. Nõ aũt in
altari,qa ibi non cõburebanť totalr niſi holocau-
ſta:vñ mandatũ erat, ut cõburerenť extra caſtra ĩ
deteſtationẽ peccati . hoc.n. fiebat,qñcunque im-
molabať ſacrificiũ pro aliquo graui peccato,vel ꝓ
multitudine peccatorũ. Alter uero hircus emitte-
bať in deſertũ,non quidẽ ut offerreť Dæmonibus,
quos colebãt Gẽtiles in deſertis, qa eis nihil lice-
bat immolari, ſed ad ſignificandũ effectũ illius ſa-
crificij immolati : & iõ ſacerdos imponebat manũ
ſup caput eius confitens peccata filiorũ Iſrael, ac
ſi ille hircus deportaret ea in deſertũ , ubi a beſtiis
comedereť , quaſi portãs pęnã ꝓ peccatis populi.
Dicebať aũt portare peccata populi , uel quia in
eius emiſſione ſignificabať remiſſio peccatorũ po
puli:uel qa colligabať ſup caput eius aliqua ſche-
dula,ubi erãt ſcripta peccata. Rõ aũt figuralis ho-
rũ erat, qa Chřs ſignificatur, & p uitulũ pp uirtu-
tẽ: & p arietẽ, qa ipſe eſt dux fideliũ, & p hircum
pp ſimilitudinẽ carnis peccati, & ipſe Chriſtus eſt
immolatus ꝓ peccatis, & ſacerdotũ, & populi: qa
p eius paſſionẽ, & maiores, & minores a peccato
mundanť Sanguis aũt uituli, & hirci inferť in San-
cta p Pontificẽ: quia p ſanguinẽ paſſionis Chři pa
tet nobis introitus in regnũ cęlorũ . Comburũtur
aũt eorũ corpora extra caſtra, quia extra portam
Chřs paſſus eſt, ut Apoſt.dicit ad Heb.vlt. Per hir-
cũ aũt,qui emittebatur, põt ſignificari, uel ipſa di
uinitas Chriſti, quæ in ſolitudinem abiit, homine
Chřo patiente,non quidem locũ mutans, ſed uir-
tutẽ cohibens : uel ſignificatur concupiſcẽtia ma-
la, quam debemus a nobis abiicere, uirtuoſus autẽ
motus Dño immolare. De immunditia uero eorũ,
qui huiuſmodi ſacrificia comburebant, eadem ra-
tio eſt, quæ in ſacrificio uitulæ ruſæ dicta eſt. *

Ad 5 arg. ꝓcedens. De leproſorũ emũdatione.

Ad 7m dicendũ, ꝙ p ritũ legis leproſus nõ emũ-
dabať a macula lepræ, ſed emundatus oñdebať. Et
hoc ſignificať Leuit.14.cum dř de Sacerdote. Cum
inuenerit leprã eſſe emundatã, ꝑcipiet ei, q purifi
catur. Iã ergo lepra mundata erat:ſed purificari di
cebatur, inquantũ , iudicio ſacerdotis reſtituebať
conſortio hominũ, & cultui diuino. Contingebat
tñ qñq;,ut diuino miraculo per ritũ legis corpora
lis mundareť lepra, qñ ſacerdos decipiebatur in iu
dicio . Hmõi aũt purificatio leproſi duplr fiebat:
nã primo iudicabatur eſſe mundus: ſecundo autẽ
reſtituebatur tanq̃ mundus conſortio hominum,
& cultui diuino, i. poſt ſeptem dies. In prima autẽ
purificatione offerebat ꝓ ſe leproſus mundandus
duos paſſeres uiuos, & lignũ cedrinũ, & uermicu-
lum, & hyſſopum, hoc modo ut filo coccineo liga
rentur paſſer & hyſſopus ſimul cum ligno cedri-
no: ita ſcilicet ꝙ lignum cedrinum eſſet quaſi ma-
nubrium aſperſorij: hyſſopus uero, & paſſer erant
id , quod de aſperſorio tingebať in ſanguine alte-
rius paſſeris immolati in aqs uiuis . Hæc aũt qua-
tuor offerebat contra quatuor defectus lepræ : nã

contra

contra putredinē offerrebatur cedrus, q̄ est arbor imputribilis. contra fœtorē, hyssopus, q̄ est herba odorifera: contra insensibilitatem, passer viuus ꝯ turpitudinē coloris, uermiculus, qui hēt viuū* colorem. Passer uero viuus aduolare admittebat in agrū: quia leprosus restituebat pristinæ libertati. In octauo uero die admittebat ad cultū diuinum, & restituebat consortio hoium. Primo tñ rasis pilis totius corporis, & uestimētis, eo ꝙ lepra pilos corrodit, & uestimenta coinquinat, & fœtida reddit. Et postmodū sacrificiū offerebat pro delicto eius: quia lepra plerunq; inducit pro pctō. De sanguine āt sacrificij tingebat extremū auriculæ eius qui erat mundādus, & pollices manus dextræ, & pedis: qa i istis partibus primū lepra dignoscit & sentit. Adhibebant ēt huic ritui tres liquores. s. sāguis cōtra sanguinis corruptionē: oleū ad designandā sanationē morbi: aqua viua ad emundandum spurcitia. Figuralis āt rō erat, qa p duos passeres signi ficant diuinitas, & humanitas Christi quorū vn*. s. humanitas, immolat in uase fictili sup aquas uiuētes: qa p passionē Christi aquæ baptismi consecrātur. Alius aūt. s. impassibilis diuinitas, viuus remanebat: qa diuinitas mori nō pōt, vñ, & euolabat, qa passione astringi nō poterat. Hic aūt passer uiuus sīl cum ligno cedrino, & cocco, vermiculo, & hyssopo. i. fide, spe, & charitate, ut s. dictū est* mittit in aquā ad aspergēdū: qa in fide Dei, & hoīs baptizamur. Lauat aūt hō p aquā baptismi, & lacrymarū uestimēta sua. i. opera, & oēs pilos. i. cogitationes. Tingit aūt extremū auriculę dextrę eius, q mundat de sanguine, & de oleo, ut eius auditū muniat contra corrumpentia uerba. Pollices aūt manus dextræ & pedis tinguunt, ut sit eius actio sancta. Alia uero, q̄ ad hanc purificationem ptinent, uel ēt aliarum immunditiarū, non hñt aliquid speciale pter alia sacrificia pro pctīs, uel pro delictis.

*Alias vermilium.

*Artic. 4. ad 4.

AD 8^m & 9^m dicendū, ꝙ sicut populus instituebatur ad cultū Dei p circuncisionē, ita minister p aliquā specialē purificationē, uel consecrationē: vñ & separari ab alijs pcipiunt, quasi specialiter ad ministeriū cultus diuini pˀ alijs deputati. Et totū quod circa eos fiebat in eorū cōsecratione, uel institutione, ad hoc ptinebat, ut ōnderetur eos hēre quandā prrogatiuā puritatis, & uertutis, & dignitatis. Et iō in institutione ministrorum tria fiebāt. primo. n. purificabant: scđo ordinabant & cōsecrabant: tertio applicabant ad usum ministerij. Purificabant quidē cōiter ob ablutionē aquæ, & p quādam sacrificia. specialiter aūt Leuitę radebāt oēs pilos carnis suæ, ut hr Leuiti. 8. Consecratio uero circa Pontifices, & Sacerdotes hoc ordine fiebat. primo. n. postq̄ abluti erant, induebant quibusdā uestimentis specialibus ptinentibus ad designādū dignitatē ipsorū. Specialiter aūt Pōtifex oleo vnctionis in capite vngebat, ut designaret, ꝙ ab ipso diffundebat ptas consecrandi ad alios, sicut oleū a capite deriuat ad inferiora, ut hr in Psalm. 132. Sicut unguentū in capite, quod descendit in barbā, barbā Aaron. Leuitæ uero nō habebāt aliā consecrationē nisi ꝙ offerrebāt Dño a filijs Israel p manus Pōtificis, q orabat p eis. Minorū uero sacerdotū solæ manus cōsecrabant, q̄ erāt applicandæ ad sacrificia. Et de sanguine aialis imolatitij tingebat extremū auriculę dextræ ipsorū, & pollices pedis, aut manus dextræ, ut sese obedientes legi Dei in oblatione sacrificiorū qđ significat in intinctione auris dextræ: & ꝙ essent soliciti, & prōpti in executione sacrificiorū, qđ significat in intinctione pedis, & manus dextræ. Aspergebant ēt ipsi & uestimēta eorū sāguine aialis immolati in memoriā sanguinis agni, p quē fuerūt liberati in Aegypto. Offerebant aūt in eorū cōsecratione hmōi sacrificia, Vitulus p pctō, in memoriam remissionis pcti Aaron circa cōflationē vituli. Aries i holocaustū, in memoriā oblationis Abrahæ, cuius obedientiā Pōtifex imitari debat. Aries ēt cōsecrationis, qui erat quasi hostia pacifica, in memoriā liberationis de Aegypto p sanguinē agni. Canistrū aūt panū, i memoriā mannę pstiti populo. Pertinebat āt ad applicationē ministerij, qđ imponebant sup manus eorū, adeps arietis, & tota panis vnius, & armus dexter, ut ōnderet, ꝙ accipiebāt ptātē hmōi offerendi Dño. Leuitæ uero applicabant ad ministeriū p hoc, ꝙ intromittebantur in tabernaculū fœderis, quasi ad ministrādū circa uasa sanctuarij Figuralis uero horū rō erat, quia illi qui sunt cōsecradi ad spūale ministeriū Christi, dēnt primo purificari p aquā baptismi & lacrymarū i fide passionis Christi, qđ est expiatiuū, & purgatiuū sacrificiū. Et debēt radere oēs pilos carnis. i. oēs prauas cogitationes. debēt ēt ornari uirtutibus, & consecrari oleo Spūs sćti, & aspsione sanguinis Chri & sic dēnt esse xēti ad exequēda spūalia ministeria.

AD 10^m dicendum, ꝙ sicut iā dictū est.* intētio legis erat inducere ad reuerentiā diuini cultus. & hoc dupłr. Vno mō excludēdo à cultu diuino oē id qđ poterat esse cōtēptibile. alio mō apponēdo ad cultū diuinū oē illud, qđ uidebat ad honorificētiā ptinere. Et si hoc qđe obseruabat in tabernaculo, & uasis eius, & aialibˀ immolādis, multo magis hoc obseruādū erat in ipsis ministris. Et iō ad remouēdū cōtēptū ministrorū, pceptū fuit ut nō hērent maculā, uel defectū corporalē: quia hmōi hoies solēt apud alios i cōtēptu hēri. Propter qđ ēt institutū fuit, ut nō sparsim ex quolibet gñe ad Dei ministeriū applicarent, sđ ex certa psapia fm gñis successionē, ut ex hoc clariores & nobiliores hērent. Ad hoc aūt ꝙ in reuerētia hērent, adhibebat eis spālis ornatus uestiū, & spālis cōsecratio. Et hęc est in cōi cā ornatus uestiū. In spāli aūt sciēdū est, ꝙ Pōtifex hēbat octo ornamēta. Primo. n. hēbat uestē lineā. Scđo hēbat tunicā hyacinthinā, in cuius extremitate uersus pedes ponebatur p circuitū tintinabula q̄dam, & mala punica facta ex hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto. Tertio hēbat suphumerale, qđ tegebat humeros, & anteriorē partē usq; ad cingulū: qđ erat ex auro, & hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, & bysso retorta: & suphumeros hēbat duos onychinos, in qbus erāt sculpta noīa filiorū Israel. Quartū erat rōnale, ex eadē materia factū, ꝙ erat quadratum,

*De ornamētis vasis ministrorum Dei. In so lut. arg. 8. & art. 4. huius q̄stio.

dratũ, & ponebatur in pectore,& cõiungebatur ſuphumerali. Et in hoc rõnali erãt duodecim lapides pretioſi diſtĩcti ꝑ quatuor ordines: in quibus ẽt ſculpta erãt noĩa filiorũ Iſrael,quaſi ad deſignãdũ, ꝙ ferret onus totius populi ꝑ hoc,ꝙ hẽbat noĩa eorũ in humeris,& ꝙ iugiter dẽbat d̃ eorũ ſalute cogitare ꝑ hoc, ꝙ portabat eos in pectore, quaſi in corde hñs. In quo ẽt rõnali mãdauit Dñs poni doctrinã & ueritatẽ: q̃ q̃dã ꝑtinentia ad ueritatẽ iuſtitiæ,&doctrinæ ſcribebant in illo rõnali. Iudæi tñ fabulant, ꝙ in rõnali erat lapis, q ſm diuerſos colores mutabat ſm diuerſa,q̃ dẽbant accidere filijs Iſrael:& hoc uocãt ueritatẽ,& doctrinã.Quintum erat baltheus.i. cingulus quidã factus ex ꝑdictis quatuor coloribus.Sextũ erat tiara.i.mitra q̃dã de byſſo.Septimũ aũt erat lamina aurea,pẽdẽs in frõte eius ĩ qua erat ſcriptũ nomẽ Dñi. Octauũ aũt erãt femoralia linea,ut operirent carnẽ turpitudinis ſuæ q̃ſi accederẽt ad Sãctuariũ,uel ad altare.Ex iſtis aũt octo ornamẽtis minores ſacerdotes hẽbãt quatuor.ſ.tunicã lineã,femoralia,baltheũ, & tiarã.Horũ ornamẽtorũ q̃dã rõnem literalẽ aſſignãt,dicẽtes, ꝙ in iſtis ornamẽtis deſignabat̃ diſpoſitio orbis terrarũ, quaſi Põtifex ꝓteſtaret̃ ſe eſſe miniſtrũ Creatoris mũdi.vñ ẽt Sap.18.dr̃,ꝙ in ueſte Aarõ erat deſcriptus orbis terrarũ. Nã femoralia linea figurabãt terrã,ex qua linũ naſcit̃: balthei circunuolutio ſignificabat Oceanũ,q circuncingit terrã.Tunica hyacinthina ſuo colore ſignificabat aerẽ, ꝑ cuius tintinabula ſignificabant̃ tonitrua ꝑ mala granata coruſcationes.Suphumerale uero ſignificabat ſua uarietate cęlũ ſydereũ: duo onychini duo hemiſphęria uel Solẽ,& Luna. Duodecim gẽmæ in pectore,duodecim ſigna in Zodiaco, q̃ dicebat̃ poſita in rõnali: quia in cęleſtibus ſunt rõnes terrenorũ, ſm illud Iob.38.Nũquid noſti ordinẽ cęli,& ponis rõnẽ eius in terra? Cidaris

I aũt uel tiara ſignificabat cęlũ empyreũ lamina aurea Deũ oĩbus ꝑſidẽtẽ. Figuralis ergo rõ manifeſta eſt. Nã maculę,uel defectus corporales, a quibus dẽbãt ſacerdotes eſſe immunes,ſignificãt diuerſa uitia,& pc̃ã,quibus debent carere. Prohibet̃.n.eſſe cæcus.i.ne ſit ignorãs:ne ſit claudus.i.inſtabilis,& ad diuerſa ſe iclinãs:ne ſit paruo,uel grãdi,uel torto naſo.i.ne ꝑ defectũ diſcretionis,uel in plus,uel in minus excedat, aut ẽt aliqua praua exerceat.ꝑ naſũ.n.diſcretio deſignat̃ q̃ eſt diſcretiua odoris. Ne ſit fracto pede uel manu.i.ne amittat uirtutẽ bñ operãdi,uel ꝓcedẽdi in uirtutẽ.Repudiabat̃ ẽt ſi hẽbat gibbũ uel añ,uel retro:ꝑ quẽ ſignificat̃ ſuꝑfluus amor terrenorũ. Si eſt lippus.i.ꝑ carnalem affectũ eius ingeniũ obſcurat̃: cõtingit.n.lippitudo ex fluxu humoris.Repudiebat̃ ẽt ſi hẽat albuginẽ in oculo.i.ꝑſumptionẽ cãdoris iuſtitię in ſua cogitatione. Repudiebat̃ ẽt ſi hẽat iugẽ ſcabiẽ.i.petulãtiã carnis.Et ſi habuerit impetiginẽ,q̃ ſine dolore corpus occupat,& mẽbrorũ decorẽ fędat,ꝑ quã auaritia deſignat̃.Et ẽt ſi ſit hernioſus, uel põderoſus,q.ſ.geſtat põdus turpitudinis in corde licet nõ exerceat in opere.Per ornamẽta uero deſignant̃ uirtutes miniſtrorũ Dei. Sũt aũt quatuor,q̃ ſunt neceſſariæ oĩbus miniſtris.ſ.caſtitas,q̃ ſignificat̃ ꝑ femoralia.Puritas uero uitę,q̃ ſignificat̃ ꝑ lineã tunicã. Moderatio diſcretionis,q̃ ſignificat̃ ꝑ cingulũ.Et rectitudo ĩtẽtionis,q̃ ſignificare ꝑ tiarã ꝓtegẽtẽ caput . Sed ꝑ his Põtifices debent quatuor hẽre.Primo q̃dẽ iugẽ Dei memoriã in contẽplatione:& hoc ſignificat lamina aurea hñs nomẽ Dei in frõte.Scd̃o,ꝙ ſupportẽt infirmitates populi:q̃d ſignificat ſuphumerale.Tertio, ꝙ hẽant populũ in corde, & uiſceribus ꝑ ſolicitudinẽ charitatis:q̃d ſignificat̃ ꝑ rõnale.Quarto,ꝙ hẽant conuerſationẽ cęleſtẽ ꝑ opera ꝑfectionis: q̃d ſignifi-

G cat̃ ꝑ tunicam hyacinthinam.Vñ, & tunicæ hyacinthinæ adiũgunt̃ in extremitate tintinabula aurea,ꝑ q̃ ſignificat̃ doctrina diuinorum . q̃ dẽt coniungi cęleſti conuerſationi Pontificis. Adiungunt̃ ẽt mala punica,ꝑ q̃ ſignificat̃ unitas fidei,& concordia ĩ bonis moribus: q̃ ſic cõiũcta dẽt eſſe eius doctrina,ut ꝑ eã fidei,& pacis unitas non rumpat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fuerit aliqua rationabilis cauſa obſeruantiarum cæremonialium.

ADSEXTAM ſic proceditur . Vr̃ ꝙ obſeruantiarum cæremonialiũ nulla fuerit rõnabilis cã: *Porrecta per totum.*

H Quia ut Apoſtolus dicit 1.ad Timoth 4 Oĩs creatura Dei eſt bona,& nihil reijciendum quod cũ gratiarum actione percipitur.Inconuenienter igitur prohibiti ſunt ab eſu quorundam ciborum tanquam immundorum,ut patet Leuit.11.

¶2 Præt. Sicut aĩalia dant̃ in cibum hoĩs,ita ẽt,& herbæ vñ dr̃ Gen 9.Quaſi olera uirentia dedi uobis oẽm carnẽ: ſed in herbis lex non diſtinxit aliquas immundas cũ tñ aliquæ illarum ſint maxime nociuæ,utpota uenenoſæ.ergo vr̃ ꝙ nec de aĩalibus aliqua debuerint ꝓhiberi tanquam immunda.

¶3 Præt.Si materia eſt immunda,ex qua aliq̃d gñatur,pari rõne vr̃ ꝙ id,quod generat̃ ex ea,ſit im mundum : ſed ex ſanguine generat̃ caro cum igit̃ nõ omnes carnes ꝓhiberent̃ tanquam immundæ, pari ratione nec ſanguis debuit prohiberi quaſi immundus,aut adeps,qui ex ſanguine generetur.

¶4 Præt.Dñs dicit Matt.10.eos nõ eſſe timẽdos, q occidunt corpus,quia poſt mortem non hñt quid faciant:q̃d nõ eſſet uerũ,ſi in nocumentum homini cederet quid ex eo fieret.multo igit̃ minus ꝑtinet ad aĩal iã occiſum qualiter eius carnes decoquant̃ irrationabile igitur vr̃ eſſe quod dr̃ Exo.23 Non coques hœdum in lacte matris ſuæ.

K ¶5 Præt.Ea,q̃ ſunt primitiua in hoibus,& aĩalibus tanquam ꝑfectiora ꝑcipiunt̃ Domino offerri. In conuenienter igit̃ ꝑcipit Leui.19.Quando ingreſſi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera,auferetis ꝑputia eorum.i.prima germina, & immunda erunt uobis,nec edetis ex eis.

¶6 Præt. Veſtimentũ extra corpus hoĩs eſt:nũ igit̃ debuerũt q̃da ſpecialia ueſtimẽta Iudæis interdici,puta,q̃d dr̃ Leuit.19. Veſtẽ, q̃ ex duobus texta eſt,nõ indueris.& Deut.22. Nõ induet̃ mulier ueſte uirili,& uir nõ induet̃ ueſte fœminea. & ĩ.Non indueris ueſtimẽto, q̃d ex lana linoq; cõtextũ eſt.

¶7 Præt. Memoria mandatorum Dei non pertinet

ad

ad corpus, sed ad cor. [h] inconuenienter igitur p̃cipit Deuteron.6. ꝙ ligarent p̃cepta Dei quasi signum in manu sua & ꝙ scriberentur in limine ostiorum & ꝙ per angulos palliorum facerent fimbrias, in quibus ponerent uittas hyacinthinas, in memoriam mandatorum Dei, ut habetur Num.15.

¶8 Præt. Apostο. dicit 1. ad Cor.6. ꝙ non est cura Deo de bobus, & ꝑ consequens neq; de alijs aĩalibus irrationalibus. [h] inconuenienter igiť p̃cipitur Deut.22. Si ambulaueris ꝑ uiam, & inueneris nidũ auis, nõ tenebis matrẽ cum filijs. Deut.25. Nõ alligabis os bouis triturãtis. & Leuit. 19. Iumenta tua non facies coire cũ alterius generis animantibus.

¶9 Præt. Inter plantas non fiebat discretio mundorũ ab immũdis. ergo [h] multo minus circa culturã plantarũ debuit aliqua discretio adhiberi. ergo inconuenienter p̃cipiť Leuitic 19. Agrũ nõ seres diuerso semine. & Deuter.22. Non seres uineam tuã altero semine, & nõ arabis in boue simul & asino.

¶10 Præt. Ea, quæ sunt inaĩata, maxime uidenť hominũ ptãti esse subiecta incõuenienter igiť arceť hõ ab argẽto, & auro, ex qbus fabricata sunt idola, & ab alijs, q̃ in idolorũ domibus inueniunť, p̃cepto legis, quod hř Deuteronom.7. Ridiculum etiã vř esse p̃ceptum quod habeť Deuteronom.23. Vt egestiones humo operirent fodientes in terra.

¶11 Præt. Pietas maxime in sacerdotibus requiriť: sed ad pietatẽ ptinere vř, ꝙ aliqs funerib⁹ amicorũ intersit. vñ ẽt de hoc Tobias laudať, ut hř Tob. 1. Similiter ẽt qñq; ad pietatẽ ptinet, ꝙ aliquis in uxorẽ accipiat meretricem: quia ꝑ hoc eã à pctõ, & infamia liberat. ergo uidetur quòd hæc [h] inconuenienter prohibeantur sacerdotibus. Leuitic.21.

Sed contra est, ꝙ diciť Deut.18. Tu aũt à Dño Deo tuo aliter institutus es. ex quo potest accipi, ꝙ huiusmodi obseruantiæ sunt institutæ à Deo ad quandam specialem illius populi prærogatiuam. non ergo sunt irrationabiles, aut sine causa.

† Ar. prec. ad 8.

Resp. Dicendũ, ꝙ populus Iudæorũ ut s̃. dictũ est, † spãliter erat deputatus ad cultũ diuinũ, & inter eos spãliter sacerdotes. & sicut aliæ res, q̃ applicanť ad cultũ diuinũ, aliquã spãlitatẽ debẽt hẽre, qđ ptineat ad honorificentiã diuini cultus: ita ẽt, & in cõuersatione illius populi, & p̃cipue sacerdotũ, debuerũt esse aliqua spãlia cõgruẽtia ad cultũ diuinũ, uel spũalẽ, uel corporalẽ. Cultus aũt legis figurabat mysteriũ Christi. vñ oĩa eorũ gesta figurabãt ea, q̃ ad Christũ ptinent: ſm illud 1. Cor.10. Oĩa in figurã cõtingebãt illis. & iõ [m] rõnes harũ obseruãtiarum dupliciter assignari pñt. [n] Vno mõ ſm congruentiã ad diuinũ cultum. Alio modo ſm quod figurãt aliquid circa Christianorum uitam.

Concl. [m]

* De quorundam aĩalium & ciborũ in ueteri lege prohibitione

* Ar.5. ad 4. ad arg

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ sicut s̃. dictũ est, * duplex pollutio, uel imũditia obseruabať lege. Vna qdẽ culpæ, ꝑ quã polluebať aĩa: alia ãt corruptionis cuiusdã, ꝑ quã quodãmõ inquinať corpus. Loquẽdo igiť de prima immũditia, nulla gña ciborũ immũda sunt, uel hoĩem inquinare pñt ſm suam natura vñ dř Matth.15. Nõ qđ intrat in os, coinquinat hoĩem: sed, q̃ p̃cedũt de ore, hæc coinquinant hoĩem. & exponiť hoc de peccatis. Pñt tñ aliq cibi ꝑ accidens inquinare aĩam, inquantũ. s. contra obedientiã, uel uotũ, uel ex nimia cõcupiscentia comedunť: uel inquantũ p̃bent fomentũ luxuriæ, ꝑꝑ qđ aliq à uino, & carnibus abstinẽt. Scđm aũt corporalẽ immunditiã, q̃ est corruptionis cuiusdã, aliq̃ aĩaliũ carnes immunditiã hñt uel qa ex rebus immundis nutriunť, sicut porcus, aut immundæ conseruanť, sicut q̃dã aĩalia sub terra habitantia, sicut talpæ, & mures, & alia hmõi. vñ ẽt quẽdã fœtorẽ cõtrahunt: uel qa eorũ carnes ꝑꝑ supfluã humiditatẽ, uel siccitatẽ corruptos humores i corporibus humanis gñant: & iõ ꝓhibitæ sunt eis carnes aĩaliũ hñtiũ soleas. i. vngulã cõtinuã, nõ fissam ꝑꝑ eorũ terrestreitatẽ. & similiter sunt eis ꝓhibitæ carnes aĩaliũ hñtium multas fissuras in pedibus qa sunt nimis cholerica, & adusta, sicut carnes leonis, & hmõi. & eadẽ rõne ꝓhibitæ sunt eis aues q̃dã rapaces, q̃ sũt nimiæ siccitatis, & q̃dã aues aquaticæ ꝑꝑ excessum humiditatis. Similiter ẽt qdã pisces nõ hñtes pẽnulas, & squamas, ut anguillæ, & hmõi ꝑꝑ excessum humiditatis. Sũt aũt eis cõcessa ad esum aĩalia ruminantia, & findẽtia ungulã: qa hñt humores bñ digestos, & sunt mediæ cõplexionis: qa nec sunt nimis humida, qđ significãt ungulæ: neq; sunt nimis terrestria, cũ nõ hẽant ungulã cõtinuã, sed fissam. In piscibus ẽt cõcessi sũt eis pisces sicciores, qđ significať ꝑ hoc, ꝙ hñt squammas, & pennulas: ꝑ hoc. n. efficiť tẽperata cõplexio humida pisciũ. In auibus ẽt sunt eis cõcessæ magis tẽperatæ, sicut gallinæ, ꝑdices, & aliæ hmõi. Alia rõ fuit in detestationẽ idolatriæ. nã Gẽtiles & p̃cipue Aegyptij, inter quos erãt nutriti, hmõi aĩalia ꝓhibita idolis immolabãt, uel eis ad maleficia utebanť. Aĩalia uero, q̃ Iudæis sunt cõcessa ad esũ, nõ comedebãt: sed ea tãquã Deos colebãt: uel ꝑꝑ aliã cãm ab eis abstinebãt, ut s̃. dictũ ẽ. * Tertia rõ est ad tollẽdã nimiã diligentiã circa cibaria, & iõ cõcedunť illa aĩalia, q̃ de facili, & in prõptu hẽri pñt. Gñaliter tñ ꝓhibitus est eis esus oĩs sanguinis & adipis cuiuslibet aĩalis: sanguinis quidẽ tũ ad uitandã crudelitatẽ, ut detestarenť humanũ sanguinẽ effundere, sicut s̃. dictũ est: * tũ ẽt ad uitãdũ idolatriæ ritũ: qa eorũ cõsuetudo erat, ut circa sanguinẽ cõgregatũ adunarenť ad comedendũ in honorẽ idolorũ, qb⁹ reputabãt sanguinẽ acceptissimũ esse. & iõ Dñs mandauit, ꝙ sanguis effundereť, & ꝙ puluere operiretur. Et ꝑꝑ hoc ẽt ꝓhibitũ est eis comedere aĩalia suffocata, uel strãgulata: qa sanguis eorũ nõ separať à carne, uel qa in tali morte aĩalia multũ affligunť: & Dñs uoluit eos à crudelitate ꝓhibere ẽt circa aĩalia bruta, ut ꝑ hoc magis recederẽt à crudelitate hoĩs, hñtes exercitiũ pietatis ẽt circa bestias. Adipis. ẽt esus ꝓhibitus est eis, tũ qa idololatræ comedebãt illũ i honorẽ Deorũ suorũ: tũ ẽt qa cremabať in honorẽ Dei: tũ ẽt quia sanguis, & adeps non gñant bonum nutrimentum quod pro cã inducit Rabbi * Moyses. Causa autẽ ꝓhibitionis esus neruorum exprimiť Gen.32. ubi dř, ꝙ non comedunt filij Israel neruum, eo ꝙ tetigerit neruũ femoris Iacob, & obstupuerit. Figuralis autem rõ horum est: quia per omnia huiusmo-

* Ar.3. ad 2.

* Ar.5. ad 8. argum.

* In lib. Dux errantium.

di animalia

di aialia ꝓhibita designant aliqua peccata, i quorũ figurã illa aialia ꝓhibebant. vñ dicit Augu. in lib. ꝯ Faustũ. Si de porco, & agno reqrat, utrũq; natura mundũ est: qa ois creatura Dei bona est. quadã uero significatione agnus mũdus, porcus imũdus est, tãquã si stultũ, & sapiẽtẽ diceres, utrũque hoc uerbũ natura uocis, & lrarũ, & syllabarũ ex qbus cõstat, mũdũ est: significatione aũt unũ est mũdũ, & aliud immũdũ. Animal. n. qđ ruminat, & ungulã findit, mũdũ est significatione: qa fissio ungulæ significat distinctionẽ duorũ testamẽtorũ, uel pris, & filij, uel duarũ naturarũ in Chro, uel discretionẽ boni, & mali. Ruminatio aũt significat meditationẽ scripturarũ, & sanũ intellectũ earũ. Cuicũq; aũt horũ alterũ deest, spũalr immũdus est. Silr etiã in piscib. illi, q habent squãmas, & pennulas, significatione mũdi sunt: qa p pennulas significat uita sublimis, uel cõtẽplatio: p squãmas aũt significat aspera uita, quorũ utrunq; necessarium est ad mũditiã spũalẽ. In auib⁹ aũt spãlia qdã gña ꝓhibent. In Aquila. n. q alte uolat, ꝓhibet supbia. In Gryphe aũt, q eqs, & hoibus infestus est, crudelitas potẽtũ ꝓhibet. In Halyteo aũt, q pascit minutis auibus, significant illi, q sunt pauperib. molesti. In Miluo aũt, q maxime insidijs utit, designant fraudulẽti. In Vulture aũt, qui sequit exercitũ, expectãs comedere cadauera mortuorũ, significant illi, q mortes, & seditiones hoium affectant, ut inde lucrent. Per animalia coruini gñis, significant illi, qui sunt uoluptatib. denigrati, uel, q sunt expertes bonæ affectionis: qa Coruus semel emissus ab arca, nõ est reuersus. Per Struthionẽ, q cũ sit auis, uolare non põt: sed sp est circa terrã, significant Deo militantes, & se negotiis sæcularib. iplicãtes. Nycticorax, q nocte acuti est uisus, i die aũt nõ uidet, significat eos, q in tpalib. sunt astuti, in spũalib. hebetes. Larus aũt, q, & uolat in aere, & natat i aqua, significat eos, q & circuncisionẽ, & baptismũ uenerant: uel significat eos, q p cõtẽplationẽ uolare uolũt, & tñ uiuũt i aqs uoluptatũ. Accipiter uero, q deseruit hoibus ad pdã, significat eos, q ministrãt potẽtib. ad depdãdũ pauperes. Per Bubonem, q in nocte uictũ qrit, de die ãt latet, significant luxuriosi, q occultari qrũt nocturnis opetib. q agũt. Mergulus aũt, cuius natura est, ut sub undis diuti⁹ immoret, significat gulosos, q in aqs deliciarũ se immergũt. Ibis uero auis est in Africa hñs longũ rostrũ, q serpẽtib. pascit, & forte est idẽ qđ ciconia, & significat iuidos, q de malis aliorũ, quasi de serpẽtibus reficiunt. Cygnus aũt ẽ coloris cãdidi, & lõgũ collũ hẽt, q ex ꝓfunditate terræ, uel aquæ cibum trahit, & pt significare hoies, q p exteriorẽ iustitiæ cãdorẽ lucra terrena qrũt. Onocrotalus ãt auis est i partib. Oriẽtis lõgo rostro, q i faucib. hẽt quosdã folliculos, i qb. primo cibũ reponit, & post horã i uẽtrẽ mittit: & significat auaros, q immoderata sollicitudine necessaria uitæ cõgregãt. Porphyrio ãt pter modũ aliarũ auiũ hẽt unũ pedẽ latũ ad natandũ, aliũ fissum ad ambulãdũ: qa, & i aqua natat ut anates, & i terra ambulat, ut pdices, solo morsu bibit, oẽm cibũ aqua tingẽs, & sigñat eos, q nihil ad alteri⁹ arbitriũ facere uolũt, sed solũ qđ fuerit tinctũ aqua ꝓpriæ uolũtatis. Per Herodionẽ, q uulgariter Falco dr, significatur illi, quorũ pedes sũt ueloces ad effundẽdũ sanguinẽ. Charadriũ ãt, q ẽ auis garrula, significat loquaces. Vpupa aũt, q nidificat in stercorib. & fœtẽti pascit fimo, & gemitũ in cãtu simulat, significat tristitiã sæculi, q in hominib. immũdis mortẽ operat. Per uespertilionẽ aũt q circa terrã uolitat, significantur illi, qui sæculari scientia pditi, sola terrena sapiũt. Circa uolatilia aũt, & quadrupedia, illa sola cõceduntr eis, q posteriora crura hñt lõgiora, ut salire possint: alia uero, q terræ magis adhærẽt, ꝓhibentur: quia illi, q abutũtur doctrina quatuor Euangelistarũ, ut p eã in altũ non subleuent, immundi reputatur. In sanguine uero, & adipe, & neruo intelligit ꝓhiberi crudelitas, & uoluptas, & fortitudo ad peccandum.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ esus plãtarũ, & aliorũ terræ nascẽtiũ fuit apud hoies ẽt aũ diluuiũ: sed esus carniũ vr esse post diluuiũ introductus. Dr. n. Genesis octauo. Quasi olera uirẽtia dedi uobis oẽm carnẽ. & hoc iõ, qa esus terræ nascẽtiũ magis ptinet ad quãdã simplicitatẽ uitæ: esus aũt carniũ ad quasdã delicias, & curiositatẽ uiuẽdi. Spõte. n. terra herbã germinat, uel cũ modico studio hmõi terræ nascẽtia in magna copia ꝓcurãtur. Oportet aũt cũ magno studio aialia nutrire, uel ẽt capere: & iõ uolẽs Dñs populũ suũ reducere ad simpliciorẽ uictum, multa in gñe animaliũ eis, ꝓhibuit non aũt in gñe terræ nascentium: uel etiam quia animalia immolabantur idolis, non autem terræ nascentia.

Ad 3ᵐ patet responsio ex dictis.

Ad 4ᵐ dicẽdũ, ꝙ etsi hœd⁹ occisus ñ sẽtiat quaľr carnes eius coquatur: tñ in animo decoquentis ad quãdã crudelitatẽ ptinere vr, si lac mris, quod datũ est ei ꝓ nutrimento, adhibeat ad cõsumptionẽ carniũ ipsius. Vel põt dici, qđ Gẽtiles in solẽnitatibus idolorũ talr carnes hœdi decoquebant ad immolandũ, uel ad comedendũ. & iõ Exod. 23. postq̃ pdictũ fuerat de solẽnitatibus celebrãdis in lege, subditur, Nõ coques hœdũ in lacte mris suæ. Figuralis aũt rõ huius ꝓhibitionis est, quia pfigurabatur, ꝙ Christus, qui est hœdus pp similitudinẽ carnis peccati, non erat à Iudæis coquendus. i. occidendus in lacte matris, idest, in tempore infantiæ: uel significatur, ꝙ hœdus. i. peccator non coquendus in lacte matris. i. non est blanditijs deliniendus.

Ad 5ᵐ dicẽdum, ꝙ Gẽtiles, fructus primitiuos, quos fortunatos æstimabãt, dijs suis offerebãt, uel ẽt cõburebãt eos ad qdã magica faciẽda. & iõ pceptũ est eis, ut fructus triũ primorũ annorũ immũdos reputarẽt. In trib. n. annis sere oẽs arbores terræ illius fructũ ꝓducunt, quæ. s. uel seminando, uel inserendo, uel plantando colunt. Raro aũt contingit, ꝙ ossa fructuum arboris, uel semina latentia seminentur hæc. n. tardius facerẽt fructũ: sed lex respexit ad id, qđ frequẽtius fit. Poma aũt quarti anni, tanq̃ primitiæ mundorum fructuũ, Deo offerebat: quinto autẽ anno, & deinceps comedebant. Figuralis autem ratio est, quia p hoc pfiguratur, ꝙ post tres status legis, quorum unus est ab Abraham

hã vsq; ad Dauid, fcđs Vsq; ad trãſmigrationẽ Babylonis, tertius uſq; ad Chr̃m, erat Chr̃s Deo offerẽdus, q eſt fructus legis: uel qa primordia noſtrorũ operũ dẽnt eẽ nobis ſuſpectã pp imperfectionẽ.

Ad 6m dicẽdũ, φ ſicut dr̃ Eccle. 19. Amictus corporis enuntiat de hoĩe. Et iõ uoluit Dñs ut popul⁹ eius diſtigueret ab alijs populis nõ ſolo ſigno circũciſionis, qđ erat in carne, ſed ẽt certa habitus diſtinctione: & iõ ꝓhibitũ fuit ei, ne induerent ueſtimẽto ex lana, & lino cõtexto, & ne mulier idueretur ueſte uirili, aut ecõuerſo, pp duo. Primo qdẽ ad uitãdũ idolatriæ cultũ. Hmõi.n. uarijs ueſtibus ex diuerſis cõtextis Gẽtiles i cultu ſuorũ deorũ utebant̃, & ẽt in cultu Martis mulieres utebant̃ armis uirorũ: in cultu ãt Veneris ecõuerſo uiri vtebant̃ ueſtibus mulierũ. Alia rõ eſt ad declinãdam luxuriã, nã p cõmiſtiones uarias in ueſtimẽtis, ois inordinata cõmiſtio coitus excludit̃. Quòd ãt mulier induat̃ ueſte uirili, aut ecõuerſo, incẽtiuũ eſt concupiſcentiæ, & occaſionem libidini pſtat. Figuralis autem rõ eſt quia in ueſtimento contexto ex lana, & lino interdicit̃ coniunctio ſimplicitatis & innocentiæ, q figurat̃ p lanam, & ſubtilitatis, & malitiæ, quæ figurat̃ p linũ: ꝓhibet̃ etiã φ mulier non uſurpet ſibi, doctrinam, uel alia uirorum officia, uel ne uir declinet ad mollities mulierum.

Ad 7m dicẽdũ, φ ſicut Hiero. dicit ſup Matt. * Dñs iuſſit, ut in quatuor angulis palliorũ hyacinthinas fimbrias facerẽt ad populũ Iſrael dignoſcendũ ab alijs populis, vñ p hoc ſe eſſe Iudæos ꝓfitebant̃: & iõ p aſpectũ huius ſigni inducebant̃ in memoriã ſuæ legis. Quod aũt dr̃, Ligabis ea in manu tua, & erũt ſp añ oculos tuos, Phariſæi male interpretabant̃, ſcribẽtes i mẽbranis decalogũ Moyſi, & ligabãt in frõte quaſi corona, ut añ oculos mouerẽt: cũ tñ intẽtio Dñi mãdãtis fuerit, ut ſignarẽtur in manu .i. in operatione, & eſſent añ oculos, i. in meditatione. In hiyacinthinis ãt uittis, q pallijs inſerebant̃, ſignificat̃ cæleſtis intẽtio, q oibus operibus noſtris dẽt adiungi. Põt tñ dici, φ populus ille carnalis erat, & duræ ceruicis, oportuit ẽt p hmõi ſenſibilia eos ad legis obſeruãtia excitari.

*Matt. 23 ſup illud magnificant fimbrias ſuas to. 9.

Ad 8m dicẽdũ, φ affectus hoĩs eſt duplex. Vnus qdẽ ſm rõnem: alius uero ſm paſſionẽ. Scđm. igit̃ affectũ rõnis nõ refert quid hõ circa bruta aĩalia agat: qa oĩa ſunt ſubiecta eius ptãtiã Deo, ſm illud Pſalm. 8. Oĩa ſubiecisti ſub pedibus eius. & ſm hoc Apoſt. dicit, φ nõ eſt cura Deo de bobus: quia Deus nõ requirit ab hoĩe qđ circa boues agat, vel circa alia aĩalia. Quãtũ uero ad affectũ paſſionis, mouet̃ affectus hoĩs ẽt circa alia aĩalia: qa. n. paſſio miſericordiæ cõſurgit ex afflictionibus aliorũ, cõtingit ãt ẽt bruta aĩalia pęnas ſentire, põt in hoĩe cõſurgere miſericordiæ affectus ẽt circa afflictiones aialiũ. Proximũ aũt eſt, ut q exercet̃ in affectu miſericordiæ circa aĩalia, magis ex hoc diſponat̃ ad affectũ miſericordiæ circa hoĩes. vñ dr̃ Prouer. 12. Nouit iuſtus aĩas iumentorũ ſuorũ: viſcera aũt impiorũ crudelia. Et iõ ut Dñs populũ Iudaicũ ad crudelitatẽ pronũ, ad miſericordiã reuocaret, uoluit eos exercere ad miſericordiam ẽt circa bruta aĩalia, ꝓhibens qdam circa aĩalia fieri, q ad crudelitatem quãdã ptinere uident̃: & iõ ꝓhibuit ne coqueret̃ hędus in lacte matris, & φ nõ alligaret̃ os boui triturãti, & φ nõ occideret̃ mater cum filijs. Quãmuis ẽt dici poſſit, φ hæc ꝓhibita ſunt eis in deteſtationẽ idolatriæ: nã Aegiptij nefariũ reputabãt, ut boues triturantes, de frugibus comederẽt. Aliqui malefici utebant̃ matre aiũs incubante, & pullis eius ſimul captis ad fœcũditatẽ, & fortunã circa nutritionẽ filiorũ: & qa ẽt in augurijs reputabat̃ hoc eſſe fortunatũ, quod inueniret̃ incubãs filijs. Circa cõmiſtionẽ uero aĩalium diuerſę ſpẽi, rõ literalis potuit eſſe triplex. Vna quidẽ ad deteſtationẽ idolatrię Aegyptiorũ, q diuerſis cõmiſtionibus utebant̃ in ſeruitiũ planetarũ, qui ſm diuerſas coniunctiones hñt diuerſos effectus, ut ſup diuerſas ſpẽs rerũ. Alia rõ eſt ad excludendũ cõcubitus contra natura. Tertia rõ eſt ad tollendã vñiter occaſionem concupiſcentiæ. Aĩalia. n. diuerſarum ſpecierum non commiſcent̃ de facili adinuicem, niſi hoc p hoĩes ꝓcuret̃: & in aſpectu coitus aĩaliũ excitat̃ homini concupiſcentiæ motus. vnde & in traditionibus Iudæorũ pceptum inuenit̃, ut Rabbi Moyſes dicit, ut hoĩes auertant oculos ab aĩalibus coeuntibus. Figuralis autem horum ratio eſt: quia boui trituranti, idest pdicatori deferenti ſegetes doctrinę, non ſunt neceſſaria uictus ſubtrahenda, ut Apoſtolus dicit primo ad Corinth. 9. Matrem etiam non ſimul debemus tenere cũ filijs, quia in quibuſdã retinendi ſunt ſpirituales ſenſus quaſi filij, & dimittenda eſt literalis obſeruantia quaſi mater, ſicut in oĩbus cæremonijs legis. Prohibet̃ ẽt, φ iumenta .i. populares hoĩes non faciamus coire .i. coniunctionem habere cum alterius gñis animalibus, idest, cum Gentibus, uel Iudæis.

Li. qui dicitur doctor dubiorũ. Et in li. Dux errãtium

Ad 9m dicendum, φ oẽs ille commiſtiones in agricultura ſunt ꝓhibitæ ad lĩam, in deteſtationẽ idolatriæ: quia Aegyptij in uenerationem ſtellarũ diuerſas commiſtiones faciebant, & in ſeminibus, & in aĩalibus, & in ueſtibus repſentantes diuerſas coniunctiones ſtellarum. Vel oẽs hmõi cõmiſtiones uariæ ꝓhibent̃ ad deteſtationem coitus cõtra naturam. Hñt tñ figuralem rõnem: quia quod dr̃, Nõ feres uineam tuam altero ſemine, eſt ſpiritualiter intelligendum, φ in Eccleſia, quę eſt ſpiritualis uinea, non ẽ ſeminanda aliena doctrina: & ſimiliter ager .i. Eccleſia, non eſt ſeminandus diuerſo ſemine .i. catholica doctrina, & hæretica. Nõ eſt ẽt ſiĩ arãdũ in boue, & aſino: qa fatuus ſapienti in pdicatione nõ eſt ſociãdus, qz unus impedit aliũ.

Ad 11m dicendũ, φ malefici & ſacerdotes idolorũ utebant̃ in ſuis ritib⁹ oſſib⁹, uel carnib⁹ hoium mortuorũ: & iõ ad extirpãdũ idolatrię cultũ pcepit dñs, ut ſacerdotes minores, q p tpa certa miniſtrabãt in Sãctuario, nõ inquinarent̃ in mortib. niſi ualde ꝓpinquorũ .ſ. patris, & matris, & hmõi coniunctarũ pſonarũ. Pontifex aũt ſemp debebat eſſe paratus ad miniſteriũ Sãctuarij: & iõ totaliter prohibitus erat ei acceſſus ad mortuos quãtuncũque ꝓpinquos. Præceptũ ẽt eſt eis ne ducerẽt vxorẽ meretricẽ, ac repudiatam, ſed uirginẽ, tum pp reuerentiam

Deeſt ſolutio, 10. arg.

reuerentiam sacerdotũ,quorũ dignitas quodã mõ F ex tali coniugio diminui uideret:tum ẽt pp filios, qbus esset ad ignominiã turpitudo mřis, qđ maxi me tunc erat uitandũ,qñ sacerdotij dignitas secũ dũ successionẽ gñis conferebaẗ. Præceptũ ẽt erat eis,ut nõ raderent caput, nec barbã,nec in carnibus suis facerent incisuram, ad remouendũ idolatriæ ritũ. Nã sacerdotes Gentiliũ radebant caput, & barbã.vñ dř Baruch.6.Sacerdotes sedent habẽtes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam. Et ẽt in cultu idolorũ incidebãt se cultris, & lanceolis,ut dř 3.Regum 18.unde 9ria pcepta sunt sacerdotib.ueteris legis.Spiritualis aũt rõ horum est,q à G sacerdotes omniuo debent esse immunes ab operibus mortuis,quæ sunt opera peccati:& ẽt non debent radere caput.i.deponere sapientiam, neque deponere barbam,i.sapientiæ perfectionem, neque etiam scindere uestimenta, aut incidere carnes, ut scilicet uitium schismatis non incurrant.

SVP. QV. CIII. ARTIC. I.

Medina ar.1.

IN ar.1.q.103. nota duo. Primũ in te-sponsione ad 3.q. sacerdotiũ ante legem nõ diuina,sed humana determinatione, dignitat erat primo geniti, vt hinc hẽas quã factũ fuerit. Secundũ in rñsione ad quartũ, qđ author ñ dicit,q nihil fuerit añ legẽ immundũ tũ dicatũ a Deo quantũ ad esum: sed dicit q nõ fuit distinctio animaliũ immũdorũ à mũdis tũc a Deo:hoc enim est uerum.Primum aũt falsum: qa ad Noe dictũ est Gene.9.Quasi olera uirẽtia tradidi uobis oĩa, excepto q carnẽ cũ sanguine nõ comedetis, & cœpit hæc obseruãria ante legem, sicut circumcisio.

152 *Porrecta pertotum.* Heb.7.

*q.101.ar ticu.3.

QVAESTIO CIII.

De duratione præceptorum cæremonialium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ H est de duratione cæremonialiũ pceptorum. Et circa hoc quęrũtur quatuor.

¶Primo, Vtrum præcepta cæremonialia fuerint ante legẽ.

¶Secũdo, Vtrum in lege aliquã uirtutẽ habuerint iustificadi.

¶Tertio, Vtrũ cessauerint Christo ueniente.

¶Quarto, Vtrũ sit peccatũ mortale obseruare ea post Chřm

ARTICVLVS I.

Vtrum cæremoniæ legis fuerint ante legem.

AD PRIMVM sic proceditẗ. Vř q cæremoniæ legis fuerint ante legem. Sacrificia.n.&* holocausta pertinent ad cæremonias ueteris legis,ut š.dictũ est:* sed sacrificia,& holocausta fuerũt añ legẽ.dicit.n. Genes.4. quod Cain obtulit de fructib. terræ munera Dño: Abel aũt obtulit de primogenitis gregis sui,& de adipib⁹ eorũ.Noe ẽt obtulit holocausta Dño,ut dř Gen.8.& Abrahã sĩr,ut dř Gen.22. K ergo cæremoniç ueteris legis fuerunt ante legem.

¶2 Præ. Ad cæremonias sacrorũ ptinet* cõstructio altaris, & eius iniunctio: sed ista fuerũt ante legẽ. legitur.n.Genes. 13. q Abraham ædificauit altare Domino.& de Iacob dicitur Gen.28.quod tulit lapidem, & erexit in titulum, fundens oleum desuper. ergo cæremoniæ legales fuerunt ante legem.

¶3 Præt. Inter sacra * legalia, primum dř fuisse circuncisio:sed circuncisio fuit añ legẽ,ut patet Gene.17.sĩr ẽt * sacerdotiũ fuit ante legẽ.dř.n. Gen. 14. q Melchisedec erat sacerdos Dei summi. ergo cæremoniæ sacramentorum fuerunt ante legem.

¶4 Præt. Discretio mũdorũ animaliũ ab immundis ptinet ad cęremonias obseruantiarum, ut š. dictũ est:* sed talis distinctio fuit ante legem dicitẗ.n. Gene.7. Ex omnib.mundis animalibus tolle septena,& septena:de animantib.uero immũdis duo,& duo. ergo cęremoniæ legales fuerunt ante legem.

*q.101.ar ti 4.&102 articu.6.

SED CONTRA est,quod dicit Deut.6.Hęc sunt pcepta,& cæremoniæ,quæ mandauit Dñs Deus noster,ut docerem uos: non autem indiguissent, sup his doceri,si prius pdictæ cæremoniæ fuissent. ergo cæremoniæ legis non fuerunt ante legem.

RESP. Dicendũ,q sicut ex dictis patet, * Cæremoniæ legis ad duo ordinabanẗ.s. ad cultũ Dei, & ad figurãdũ Chřm. Quicũq; aũt colit Deum, oportet q p aliqua determinata eũ colat,q̃ ad exteriorẽ cultũ ptinet. Determinatio aũt diuini cultus ptinet ad cęremonias, sicut ẽt determinatio eorũ, p q̃ ordinamur ad pximũ, ptinet ad pcepta iudicialia,ut š.dictũ est.* & iõ sicut inter hoies cõiter erãt aliqua iudicialia, ñ tñ ex authoritate legis diuinæ instituta,sed rõne hoium ordinata: ita ẽt erãt qdã cęremoniç, non qdẽ ex authoritate alicuius legis determinatç,sed solũ ſm uolũtatẽ,& deuotionem hoium Deũ colentiũ.Sed q à añ legẽ fuerũt qdã uiri pcipui pphetico spiritu pollentes, credendũ est,q ex instinctu diuino, quasi ex quadã priuata lege, inducerent ad aliquẽ certum modum colẽdi Deum,q, & conueniẽs esset interiori cultui, & ẽt congrueret ad significãdũ Chri mysteria,q figurabanẗ ẽt p alia eorũ gesta,ſm illud 1. ad Corin. 10. Oia,in figurã cõtingebãt illis. * Fuerũt igit añ legẽ quædam cęremoniç, non tñ cęremoniæ legis.* quia non erant p aliquam legislationem institutç.

*q.101.ar ticu.2.

*q.99.a.4.

Conel. m.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q hmõi oblationes, & sacrificia,& holocausta offerebãt antiq ante legẽ ex quadã deuotione pprię uolũtatis,ſm qđ eis I uidebaẗ conueniens,ut in reb.quas à Deo acceperãt, quas in reuerentiã diuinã offerrẽt, ptestarenẗ se colere Deum, qui est oĩum principium,& finis.

¶Ad 2m dicendũ,q ẽt sacra quędã instituerunt: q à uidebãt eis cõueniẽs,ut ĩ reuerẽtiã diuinã eẽnt aliqua loca ab aliis distĩcta diuino cultui mãcipata

AD 3m dicendũ, q sacrm circũcisionis pcepto diuino fuit statutũ añ legẽ. vñ non põt dici sacrm legis quasi in lege institutũ, sed solũ quasi in lege obseruatũ. Et hoc est qđ Dñs dicit Io.7. Circũcisio nõ ex Moyse est, sed ex přib.eius. Sacerdotiũ etiã erat añ legẽ apud colẽtes deũ ſm humanã dtermi natiõnẽ, q hãc dignitatẽ primogenitis attribuebãt.

AD 4m dicendum, q distinctio mundorum animalium, & immundorum nõ fuit añ legem quantum ad esum,cum dictum sit Gen.9.Omne qđ mouet,& uiuit,erit uobis in cibum,sed solũ quantum ad sacrificiorũ oblationẽ:quia de quibusdã determinatis animalib.sacrificia offerebãt. Si tñ quantũ ad esum erat aliqua aialium discretio, hoc nõ erat quia esus illorum reputaretur illicitus, cum nulla lege esset prohibitus, sed propter abominationem, uel consuetudinem: sicut, & nunc uidemus, quòd aliqua cibaria sunt in aliquibus terris abominabilia, quę in alus comeduntur.

ARTI-

SVPER QV. CIII. ART. II.

Medina ar. 2.

Porrecta perrotum. Sup. q. 98 ar. 1. & q. 100. ar. 12. Et 3. dis. 40. ar. 3.

IN ar. 2. eiusdem q. dubitatio de continentia gratiæ in sacramentis nouæ legis relinquatur discutienda in ferti tertia parte, ubi de sacramentis tractabitur, & de circuncisione.

ARTICVLVS II.

Vtrum cæremoniæ ueteris legis habebant uirtutem iustificandi tempore legis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr quod cæremoniæ ueteris legis hēbant uirtutē iustificādi tēpore legis. Expiatio.n.a peccato, & cōsecratio hois, ad iustificationē ptinēt: sed Exo. 29 dr̄, quod p aspersionē sanguinis, & inunctionē olei consecrabantur sacerdotes, & uestes eorum. & Leuit. 16. dr̄, quod sacerdos p aspersionē sanguinis uituli expia- B bat sanctuariū ab immunditijs filiorum Israel, & a puaricationibus eorum, atque peccatis. ergo cæremoniæ ueteris legis habebāt uirtutē iustificādi.

¶ 2 Præt Id, h quod hō placet Deo, ad iustitia ptinet, secundum illud Psal. 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit: sed p cæremonias aliqui Deo placebant, sm illud Leuit. 10. Quomodo potui placere Domino in cæremonijs mente lugubri? ergo cæremoniæ ueteris legis habebant uirtutem iustificandi.

¶ 3 Præt. Ea, quæ sunt diuini cultus magis h ptinent ad animam q̄ ad corpus, secundum illud Psal. 18. Lex Domini immaculata, conuertens aīas: sed per C cæremonias ueteris legis mūdabatur leprosus, ut dr̄ Leuit. 14. ergo multo magis cæremoniæ ueteris legis poterant mundare animam iustificando.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Gala. 2. Si data esset lex q̄ posset iustificare, Christus gratis mortuus esset. i. sine causa: sed hoc est inconueniēs. ergo cæremoniæ ueteris legis nō iustificabāt.

RESP. Dicēdū, quod sicut s̄. dictū est,* in ueteri lege duplex immunditia obseruabat. Vna quidē spiritualis, q̄ est immunditia culpæ, alia uero corporalis, q̄ tollebat idoneitatē ad cultū diuinū. sicut leprosus dicebatur immūdus, uel ille, q tāgebat aliqd D morticiniū: & sic immunditia nihil aliud erat, q̄ irregularitas q̄dā.m Ab hac igitur immūditia cæremoniæ ueteris legis hēbant uirtutē emundandi.n qa hmōi cæremoniæ erant q̄dā remedia adhibita ex ordinatione legis ad tollēdas pdictas immūditias ex statuto legis inductas. & iō Apostolus dicit ad Hebr. 9. quod sanguis hircorū, & taurorū, & cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emūdationē carnis. Et sicut ista immunditia, q̄ p hmōi cæremonias emūdabatur, erat magis carnis q̄ mētis, ita ēt ipsæ cæremoniæ iustitiæ carnis dicuntur ab ipso Apostolo parū s̄. Iustitijs, inqt carnis usq; ad tps E correctionis impositis.o Ab immunditia uero mētis, q̄ ē immūditia culpæ, nō hēbant uirtutē expiādi,p & hoc iō, qa expiatio a peccatis nunquā fieri potuit, nisi p Chrm, q tollit pctā mūdi, ut dr̄ Io. 1. Et qa mysteriū incarnationis, & passionis Christi nōdū erat realiter pactū, ueteris legis cæremoniæ nō poterāt in se cōtinere realiter uirtutē pfluētē à Christo incarnato, & passo, sicut cōtinent sacramenta nouæ legis, & iō nō poterāt à pctō mūdare, sicut Apost. dicit ad Heb. 10. quod impossibile est sanguine taurorū, aut hircorū auferri pcta. Et hoc est Gal. 4 Apost. uocat ea egena, & infirma elemēta. infirma A qdē, qa nō pñt pctā mūdare: sed hæc infirmitas puenit ex eo quod sūt egena. i. eo quod nō cōtinēt i se gratiā. Poterat āt mēs fideliū tpe legis p fidē cōiungi Chro incarnato, & passo, & ita ex fide Chri iustificabātur cuius fidei q̄da ptestatio erat hmōi cæremoniarū obseruatio, inquātū erāt figura Chri: & iō p pctis offerrebātur sacrificia q̄dā i ueteri lege, nō qa ipsa sacrificia à pctō emūdarēt, sed qa erāt q̄dam ptestationes fidei, q̄ à pctō mundabant. & hoc ēt ipsa ex innuit ex mō loquēdi. Dr̄. n. Leu. 4: & 5. quod ī oblatione hostiarū p pctō orabit p eo sacedos, & dimittetur ei, quasi pctm dimittatur ñ ex ui sacrificiorum, sed ex fide, & deuotione offerētiū. Sciēdū est tñ, quod hoc ipsū quod ueteris legis cæremoniæ à corporalib. imūditijs expiabat, erat in figura expiationis à pctis, q̄ fit p Chrm. Sic igitur patet, quod cæremoniæ ī statu ueteris legis ñ hābāt uirtutē iustificādi.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod illa sanctificatio sacerdotū, & filiorū eius & uestiū ipsorū, uel quorūcunq; aliorū p aspersionem sanguinis, nihil aliud erat, q̄ deputatio ad diuinū cultū, & remotio ipedimētorū ad emūdationē carnis: & Apost. dicit in pfigurationē illius sāctificationis, qua Iesus p suū sanguinē sanctificauit populū. Hæc ergo expiatio ad remotionē hmōi corporaliū imūditiarū referēda est, nō ad remotionē culpæ. vñ ēt Sanctuariū expiari dr̄, quod culpæ subiectū esse non poterat.

AD 2m dicendū, quod sacerdotes placebāt Deo in cæremonijs pp obedientiā, & deuotionē, & fidem rei pfiguratæ, nō āt pp ipsas res sm se cōsideratas.

AD 3m dicendū, quod cæremoniæ illæ, q̄ erāt institutæ in emūdatione leprosi, nō ordinabantur ad tollendā imūditiā infirmitatis lepræ, quod patet ex hoc quod nō adhibebatur hmōi cæremoniæ nisi ia emundato. Vñ dr̄ Leuit. 14. quod sacerdos de castris cū inuenerit leprā esse mundatā, pcipiet ei, qui purificatur, ut offerat &c. Ex quo patet, quod sacerdos cōstituebatur iudex lepræ mundatæ, nō aūt emundandæ. Adhibebantur aūt hmōi cæremoniæ ad tollendā immunditiam irregularitatis. Dicunt tñ quod quandoq;, si contingeret sacerdotē errare in iudicando, miraculose leprosus mundabatur à Deo uirtute diuina, nō aūt uirtute sacrificiorū: sicut ēt miraculose mulieris adulteræ cōputrescebat femur bibitis aquis, in quibus sacerdos maledicta congesserat, ut habetur Nu. 5.

* Q. 102. ar. 5. ad 4 principa.

Cōclusionis pars. 1

Cōclusionis pars. 2

ARTICVLVS III.

Vtrum cæremoniæ veteris legis cessauerint in aduentu Christi.

Cap. 4. d. 2. q. 3 con. 1. *Medina. ar. 3.*

AD TERTIVM sic pceditur. Vr quod cæremoniæ ueteris legis nō cessauerint in Chri aduentu. Dr̄. n. Baruch. 5 Hic est liber mandatorū Dei, & lex q̄ est h in æternū: sed ad legē ptinebant legis cæremoniæ ergo legis cæremoniæ in æternum duraturæ erant.

¶ 2 Præt Oblatio mundati leprosi ad legis cæremonias ptinebat: sed ēt in Euāgelio pcipitur leproso emundato, ut hmōi oblationes offerat. ergo cæremoniæ ueteris legis nō cessauerūt Chro ueniente.

¶ 3 Præt. Manente cā, manet effectus: sed cæremoniæ ueteris legis habebant quasdam rōnabiles causas, inquantum ordinabantur ad diuinum h cultum,

Porrecta pertotum. 2 ... 4 ... 44 ... 4 ... d. ... & 2. ... 4 q. 3 cor. Et quol. 2. a. 8 co. Et Ro. 14.

cum ẽt ꝓter hoc, ꝗ ordinabant in figurã Christi. ergo cæremoniæ ueteris legis cessare nõ debuerũt.

¶4 Præt. Circuncisio erat instituta in signum fidei Abrahæ: obseruatio aũt sabbathi ad recolendũ beneficiũ creationis, & aliæ solẽnitates legis ad recolendũ alia bñficia Dei, ut s. dictum est: sed fides Abrahæ est semper imitanda etiam à nobis, & beneficium creationis, & alia Dei beneficia semp sunt recolenda. ergo ad minus circuncisio, & solẽnitates legis cessare non debuerunt.

*q. præce. ar. 4. ad 10

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Col. 2. Nemo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbathorũ, q̃ sunt umbra futurorum, & ad Heb. 8. dr̃, ꝗ dicendo nouum testamentum, ueterauit prius: quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.

RESP. Dicendũ, ꝗ oĩa pręcepta cæremonialia ueteris legis ad cultũ Dei sunt ordinata vt s. dictũ est. Exterior aũt cultus proportionari dẽt interiori cultui, q̃ cõsistit in fide, spe, & charitate: vñ ſm diuersitatẽ interioris cultus debuit diuersificari exterior cultus. Põt aũt triplex status distingui interioris cultus. Vnus qdẽ ſm quẽ hr̃ fides, & spes & de bonis cœlestibus, & de his, ꝑ q̃ in cœlestia introducimur: de utrisq; qdẽ sicut de qbusdã futuris, & talis fuit status fidei, & spei in ueteri lege. Alius aũt est status interioris cultus, in quo hr̃ fides, & spes de cœlestibus bonis sicut de qbusdã futuris. s. de his ꝑ q̃ introducimur i cœlestia, sicut de p̃sentibus, vel pteritis, & iste est status nouæ legis. Tertius aũt status est, in quo utraq; habent ut p̃sentia, & nihil creditur ut absens, neq; speraſ ut futurũ, & iste est status beatorũ. In illo ergo statu beatorũ nihil erit figurale ad diuinũ cultũ ptinẽs, sed solũ gratiarũ actio & uox laudis. & iõ dr̃ Apoca. 21. de Ciuitate beatorum. Tẽplũ nõ uidi in ea: Dñs. n. Deus oĩpotens tẽplũ illius est, & Agnus. Pari igit rõne cęremoniæ primi status, ꝑ quas figurabaẽ, & scd̃s, & tertius, ueniente scd̃o statu cessare debuerunt, & aliæ cæremoniæ induci, q̃ cõuenirẽt statui cultus diuini ꝓ tpe illo in quo bona cœlestia sunt futura: bñficia aũt Dei, ꝑ q̃ ad cœlestia itroducimur, sunt p̃sentia.

*q. 10. ar. 5. & 2.

AD PRIMUM ergo dicendũ, ꝗ lex vetus dr̃ esse in æternũ, ſm moralia qdẽ simplr̃, & absolute, ſm cærimonialia uero quantũ ad ueritatẽ ꝑ ea figuratã.

AD 2m dicendũ, ꝗ mysterium redemptionis humani gñis cõpletum fuit in passione Christi. vnde tunc Dñs dixit: Consummatũ est, ut hr̃ Ioan. 19. & iõ tunc totaliter debuerũt cessare legalia, quasi iã ueritate eorũ cõsummata, in cuius signũ in passione Christi uelũ tẽpli legiẽ esse scissum, Matth. 27. & iõ añ passionẽ Christi Christo p̃dicante, & miracula faciente, currebant sir̃ Lex & Euangeliũ: qa iã mysteriũ Christi erat inchoatũ, sed nondũ consummatũ. & ꝑꝑ hoc mãdauit Christus Dñs añ passionẽ leproso, ut legales cæremonias obseruaret.

AD 3m dicendum, ꝗ rõnes literales cęremoniarũ s. assignatæ referunẽ ad diuinum cultum, qui quidẽ cultus erat in fide uenturi: & ideo iam ueniente eo, qui uenturus erat, & cultus ille cessat, & omnes rationes ad hunc cultum ordinatæ.

AD 4m dicendũ ꝗ fides Abrahæ fuit cõmendata in hoc, ꝗ credidit diuinæ ꝓmissioni de futuro semine, in quo bñdicerent oẽs gentes: & iõ quandiu hoc erat futurũ, oportebat protestari fidẽ Abrahæ in circũcisione, sed postquã iã hoc est pfectum, oportet idẽ alio signo declarari. s. baptismo, q in hoc circuncisioni succedit, ſm illud Apost. ad Col. 2. Circũcisi estis circũcisiõe ñ manufacta i expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione dñi nostri Iesu Christi, consepulti ei in baptismo. Sabbathũ aũt, quod significabat primã creationẽ, mutaẽ in diem Dominicũ, in quo commemoraẽ noua creatura inchoata in resurrectione Christi. Et sir̃ alijs solẽnitatibus ueteris legis nouę solemnitates succedũt, quia beneficia illi populo exhibita significant beneficia nobis concessa per Christum. Vnde festo Paschę succedit festũ Passionis Chri, & Resurrectionis. Festo Pẽtecostes, i quo fuit data lex uet', succedit festũ Pẽtecostes, in quo fuit data lex spũs uitę. Festo Neomeniæ succedit festũ btẽ Virginis, i qua primo apparuit illuminatio solis. i. Xp̃i ꝑ copia gratiæ. Festo tubarũ succedũt festa Apostolorũ. Festo Expiationis succedunt festa Martyrũ, & Cõfessorũ. Festo tabernaculorũ succedit festũ cõsecrationis Ecclesiæ. Festo Cœtus atq; collectæ succedit festum Angelorum, uel ẽt festum oĩum Sanctorum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum post passionem Christi legalia possint seruari sine peccato mortali.

ADQVARTVM sic procedit. Vr̃ ꝗ post passionẽ Chri legalia possint sine pctõ mortali obseruari. Nõ est. n. credendum, ꝗ Apostoli post acceptũ Spm̃ sanctũ mortaliter peccauerint. eius enim plenitudine sũt induti virtute ex alto, ut dr̃ Lucæ ultimo: sed apostoli post aduentũ Spũs sãcti legalia obseruauerũt. dr̃. n. Act. 16. ꝗ Paul' circũcidit Timotheũ. & Actuũ 21. dr̃, ꝗ Paulus ſm cõsiliũ Iacobi, assumptis uiris purificatus cũ eis intrauit in tẽplũ annuntiãs expletionẽ dierũ purificationis, donec offerretur ꝓ unoquoq; eorum oblatio. ergo sine pctõ mortali põt post Xp̃i passionẽ legalia obseruari.

¶2 Præt. Vitare consortia Gentilium ad cęremonias legis ptinebat: sed hoc obseruauit primus Pastor Ecclesię. dr̃. n. ad Gala. 2. ꝗ cũ uenissent quidã Antiochiã subtrahebat & segregabat se Petrus à Gentilibus. ergo absque pctõ post passionem Christi legis cæremoniæ obseruari põt.

¶3 Præt. Pręcepta Apostolorũ non induxerunt homines ad peccatum: sed ex decreto Apostolorũ statutum fuit, quòd Gentiles quędam de cęremonijs legis obseruarent. dicitur enim Act. 15. Visum

SVPER Q. CIII. ART. IIII.

Cap. 4. d. 1. q. 1. con. 2. Alijs dna ar. 4.

IN art. 4. eiu dẽ [illegible] in isto 3. art. dubi[illegible] occurrit circa rõnẽ [illegible] Quare [illegible] post passionẽ [illegible] cessa [illegible] cũt, si ꝗ abl[illegible] tali pctõ [illegible] nunquã [illegible] Aug[illegible] autem in cæremonijs sunt. [illegible] efficac[illegible] ficationẽ, ergo [illegible] tpa distinguenda sunt cũ [illegible] passionẽ, & post, [illegible] rõne distinguendũ [illegible] Et tenet [illegible] uerbis, & factis cæremonialibus, sicut duo [illegible] distinguenda [illegible] facta cęremonialia. & sicut post passionem Christi mediator [illegible] cassent mortaliter [illegible] Apostoli dicentes Iesum Christũ nasciturum, passurum, resurrecturu, ita exercentes facta profitentia ipsum nasciturũ, passuru, resurrecturũ, peccabãt mortaliter: sup hoc quippe

Alia marginalia: In [illegible] & [illegible] & 5.

qppe ut tonis stat, q patria sint mortui uerbo,& facto. Si aut qd deduximus, non admittit, q a contradicit tribus temporibus in distinctione ad primu ab Aug positis, seq ꝗ q tō effica non licad côcludendū, q legalia seruati nō possent absque pctō mortali, qd in in corp. ste art. côcluditur, nō magis nāq; est mendacium dicere nūc Chrm na sciturū passurum, te surrecturū, ascēsurū, & Spūs sancti legē daturū, q post Pétecostē tpe Apostolorum.

¶Ad hoc dr, q qa nō solū ex Aug.& authoris, sed Ecclesię authoritate distinctionem triū téporū,& rōnem in ita allatā,& côclusionē, ut in concilio Florentino sub Euge. 4 patet, habemus utrūq, saluare oportet. Dicendū est ergo, q tō illa de médacio uerbo, itel facto efficax est, & côcludit q ceremonialia absolute, & simpliciter non potuerunt post Chri stū immediate obseruari ... mendacio ... nec tunc seruati potuerunt absolute quia absolute seruata secundum uitua,& necessaria ad salutē ex lege ueteri, q post Christū nunq ... Quare ... ad ... gatio ... angel ... seruate eade ut mortua, et ... ad tumulū ut mortua persona, ut mortua tā custod ... Spūs sti authoritate, ... ita ... dispensatione ... tps ... facto, q nō est côcessū ut uterentur ... passurū& c. sed ... mortua ... ad tum ... tûc qppe tu ... lata est ... ā diuulgatū ... nec ... mendaciū, nec ... mortua pp ... turā ... seruata ... cemonial ... absq; pctō mortali. Et hoc patet oia con... uoc ... in ... eode Florētino Côcilio canonizata est quasi ad uerbum hæc doctrina.

Concil. m.

*Lib.19.c. 16. a inc. illius to. 6.

*In Epist. qua est Tres simul Epist.tom. 3. inter opera Hie. & in Epist. de Petro reprehē. & Augu. ad Hier. Epistola, 19.

est spūi sctō,& nobis, nihil ultra īponere oneris uobis, q̄ hæc necessaria ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorū, & sanguine,& suffocato, & fornicatiōe. ergo absq; peccato cæremoniæ legales possunt post Christi passionem obseruari.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit ad Gala. 5. Si circūcidimini, Chrs nihil uobis ꝓderit: sed nihil excludit fructū Christi, nisi pctm mortale. ergo circuncidi, & alias cæremonias obseruare post passionem Christi, est peccatum mortale.

RESP. Dicēdū, q oēs cæremoniæ sunt q̄dā ꝓtestationes fidei, in qua cōsistit interior Dei cultus. sic aūt fidē interiorē pōt hō ꝓtestari factis, sicut & uerbis, & in utraq; ꝓtestatione si aliqd hō falsum ꝓtestat, peccat mortaliter. Quāmuis āt sit eadē fides quā habemus de Chro,& quam antiq patres habuerūt, tn̄ qa ipsi pcesserūt Chrm nos aūt sequimur, eadē fides diuersis uerbis significatā nobis, & ab eis. nā ab eis dicebat: Ecce uirgo côcipiet & pariet filiū, q̄ sunt uerba futuri tpis. Nos aūt idē repsentamus p uerba pteriti tpis dicentes, q côcepit,& peperit. Et sitr. cæremoniæ ueteris legis significabāt Chrm ut nasciturū, & passurū, nostra aūt sacra significant ipsum ut natū,& passum. Sicut igitur peccaret mortaliter, q nunc suā fidē ꝓtestādo, diceret Christū nasciturū, qđ antiqui pie, & ueraciter dicebant, et peccaret mortaliter, si qs nūc cæremonias obseruaret, quas antiq pie, & fideliter obseruabāt. Et hoc est qđ Augustinus dicit contra Faustū, Iam non ꝓmittit nasciturus, passurus, resurrecturus, qđ illa sacra quodammō psonabāt sed annuntiat q natu sit passus sit, resurrexit, qđ hæc sacra, q̄ a Christianis aguntur, iā psonant.

AD PRIMVM ergo dicendū, q circa hoc diuersimode sēsisse uidentur Hierony.& Aug. Hieronymus distinxit duo tpa, vnū tp ante passionē Christi, in quo legalia nō erat mortua quasi nō hñtia ui obligatoriā, aut expiatiuā ꝓ suo mō, nec ēt mortifera, q a nō peccabant ea obseruā-

tes. Statim autem post passionē Christi inceperūt esse non solum mortua idest, non habentia uirtutem,& obligationē: sed ēt mortifera, ita. s. q peccabant mortaliter quicunque ea obseruabant. unde dicebat, quòd Apostoli nunquam legalia obseruauerūt post passionem secundum ueritatem, sed solum quadam pia simulatione, ne. s. scandalizarēt Iudæos,& eorum conuersionem impedirent: quæ quidem simulatio sic intelligenda est, non quidem ita q illos actus sm rei ueritatem non facerēt, sed quia non faciebant tanq̄ legis cæremonias obseruantes: sicut si quis pelliculam uirilis membri abscinderet pp sanitatem, non cā legalis circuncisionis obseruandæ. Sed quia indecens vr̄, q Apostoli ea occultarent pp scandalum, quæ ptinent ad ueritatem uitæ,& doctrinæ,& q simulatione uterentur in his, quę ptinent ad salutem fidelium: ideo côuenientius Aug. distinxit tria tpa. Vnum quidem ante Christi passionem, in quo legalia neq; erant mortifera, neq; mortua. Aliud autem post tps Euāgelij diuulgati, in quo legalia sunt mortua,& mortifera. Tertium aūt est tempus medium. s. à passione Christi usq; ad diuulgationem Euangelij, in quo legalia quidem fuerunt mortua, quia neq; uim aliquam habebant, neq; aliquis ea obseruare tenebat non tamen fuerunt mortifera, quia illi, qui conuersi erant ad Christum ex Iudæis, poterant illa legalia licite obseruare, dummodo non sic ponerent spem in eis, q ea reputarent sibi necessaria ad salutem, quasi sine legalibus fides Christi iustificare non posset. His autem, qui conuertebantur ex gentilitate ad Christum, non inerat causa ut ea obseruarent. & ideo Paulus circuncidit Timotheum, qui ex matre Iudęa genitus erat: Titum aūt, qui ex Gētilibus natus erat, circuncidere noluit. Ideo aūt noluit Spiritus sanctus, ut statim inhiberet his, q ex Iudæis conuertebant, obseruatio legaliū, sicut inhibebat his, qui ex Gentilibus côuertebant, gentilitatis ritus, ut quædam dr̄ia inter hos ritus ostenderet. Nam gentilitatis ritus repudiabat tanquàm omnino illicitus,& à Deo semp prohibitus. Ritus autem legis cessabat tanq̄ impletus p Christi passionem, utpote a Deo in figurā Christi institutus.

*Epist.19. tom. 2.

AD 2m dicendum, q sm Hiero. Petrus simulatorie se à Gentilibus subtrahebat, ut uitaret Iudęorum scandalum quorum erat Apostolus. vñ in hoc nullo modo peccauit: sed Paulus eum similiter simulatorie reprehendit, ut uitaret scandalum Gentiliū, quorū erat Apostolus. sed Aug. hoc improbat, quia Paulus in canonica scriptura. s. Gala. 2. in qua nefas est credere aliqd falsum esse, dicit q Petrus reprehensibilis erat unde uerum est quod Petrus peccauit,& Paulus uere eū non simulatorie reprehendit. Nō aūt peccauit Petrus in hoc, q illo tps legalia obseruabat, q a hoc sibi licebat tanq̄ ex Iudæis côuerso: sed peccabat in hoc, q circa legaliū obseruātiā nimiā diligētiā adhibebat, ut scandalizaret Iudęos, ita q ex hoc sequebat Gentiliū scandalū.

*Loco citato ad r. 2 c.

*In Epist. 19. to. 2.

AD 3m dicendum q quidam exeruerunt q illa prohibitio Apostolorum non est intelligenda ad litteram, sed secundum spiritualem intellectum, ut

in ꝓhibitione sanguinis intelligat ꝓhibitio homicidij, i ꝓhibitione suffocati itelligat ꝓhibitio uiolentiæ, & rapinæ, in ꝓhibitione immolatorum intelligat ꝓhibitio idolatriæ: fornicatio aût ꝓhibetur tanq̃ p se malum. & hanc opinionem accipiût ex quibusda glosis, quę hmôi pcepta mystice exponunt. Sed quia homicidium, & rapina ēt apud Gẽtiles reputabant illicita, non oportuisset sup hoc speciale mãdatum dari his qui erant ex gentilitate conuersi ad Christũ. Vñ alij dicunt, ꝙ ad lrãm illa cõmestibilia fuerunt ꝓhibita, non pp obseruãtia legalium, sed pp gula cõprimendam. Vñ dicit Hyer.* sup illud Ezech. 44. Oē morticiniũ &c. Cõdenat sacerdotes, qui in cibis, & cæteris hmôi, hęc cupiditate gulæ non custodiunt. Sed qa sunt q̃dã cibaria magis delicata ad gulã ꝓuocantia, non vr̃ rõ quare fuerunt hæc magis q̃ alia ꝓhibita. Et iõ dicendum ſm tertiã opinionem, ꝙ ad lrãm ista sunt ꝓhibita non ad obseruandũ cæremonias legis, sed ad hoc, ꝙ posset conualescere unio Gentiliũ & Iudęorum in simul habitantium. Iudæis.n. pp antiquam consuetudinem, sanguis, & suffocatũ, erãt abominabilia. Comestio aût immolatorũ simulacris poterat in Iudæis ã generare circa Gentiles suspicionẽ reditus ad idolatriã: & iõ ista fuerunt ꝓhibita ꝓ tpe illo, in quo de nouo oportebat conuenire in vnũ Gentiles, & Iudæos. Procedente aũt tpe cessante ca cessat effectus, manifestata Euãgelicæ doctrinæ ueritate, in qua Dñs docet, ꝙ nihil, qđ p os intrat, coinquinat hoiem, ut dr̃ Matth. 15. Et ꝙ nihil est reiiciendũ, qđ cũ grãtiarum actione pcipit, ut 1. ad Timoth. 4. dr̃. Fornicatio aût ꝓhibet specialiter, quia Gentiles non reputabant ea esse pctm̃.

*Circa fi. commẽtar. in 6.44.10.

G ¶ 3 Præte. h Sicut se hñt pcepta cęremonialia ad Deũ, h ita se habent iudicialia pcepta ad proximũ, ut * sup. dictum: sed inter pcepta cęremonialia sunt quędã quæ pertinent ad ipsum, sicut obseruantiæ ciborũ, & uestimẽtorũ, de quib. * supra dictũ est. ergo pcepta iudicialia non ex hoc dicuntur, quòd ordinent hoiem ad ꝓximũ.

F non pertinent ad ordinationẽ iudiciorũ. nõ ergo pręcepta iudicialia dicuntur, quibus homo ordinatur ad proximum.

¶ 2 Pręte. Pręcepta h iudicialia a moralib. distinguunt, ut * sup. dictũ est: sed multa pręcepta moralia sunt, quibus hõ ordinatur ad ꝓximũ, sicut patet in septẽ pceptis secundę tabulæ. non ergo pcepta iudicialia dicũtur ex hoc, ꝙ ad proximum ordinant.

monialia, q̃m per se, licet secũdo habeãt annexã significationẽ Christi uenturi: & consistit in hoc, ꝙ cęremonialia ... p se primo. i. secundũ primariã intentionẽ Dei instituentis, figurant Christum uenturum: iudicialia uero, ut sic nec p se primo, nec p se secũdo continentiõnem figurę, sed ex consequẽti. i. p accidẽs, inquantũ. i. data sũt populo, cuius totus status erat figuratiuus. Si.n. oĩa in figurã cõtingebãt illis, ut siquidẽ ista iudicialia sint pars una omniũ contingentiũ illis, oportet ea ista ex cõsequẽti esse figuralia. Et propterea phe hæc statui, & seruari.

q.99.ar.6

q.99.ar.4 & q.101. art.1.

q.102.a.6

SED CONTRA est, quod dicitur Ezech. 18. inter cętera bona opera uiri iusti: Si iudicium uerum H fecerit inter uirum, & uirum: sed iudicialia præcepta à iudicio dicuntur. ergo præcepta iudicialia uidentur dici illa, quæ pertinent ad ordinationem hominum adinuicem.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut ex * supradictis patet, pceptorũ cuiuscũq; legis quędã habẽt uim obligãdi ex ipso dictamine rõis, qa naturalis rõ dictat hoc esse debitũ fieri, uel uitari. & hmôi pcepta dicunt moralia, eo ꝙ ã iõ dñr mores humani. Alia uero pcepta sunt, q̃ non hñt uim obligãdi ex ipso dictamine rõnis, qa in se cõsiderata non hñt absolute rõnẽ debiti, uel indebiti, sed hñt uim obli-I gãdi ex aliqua institutione diuina, uel humana: & hmôi sunt determinationes q̃dã moraliũ pceptorũ. Si igitur determinentur moralia præcepta per institutionẽ diuinã in his, p quæ ordinatur hõ ad Deum, talia dicent pcepta cæremonialia. Si aût in his, q̃ pertinent ad ordinationẽ hoium adinuicẽ, talia dicent pcepta iudicialia. m In duob. ergo cõsistit rõ iudicialiũ pceptorum, s. ut pertineant ad ordinationẽ hominũ adinuicem: & ut non habeant uim obligandi ex sola rõne, sed ex institutione. *

q.99.ar.2 & 3. & q.99. ar.3. & 4.

Conclusio.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ iudicia exercent officio aliquorũ principũ, q hñt potestatẽ iudicandi. K di. Ad principẽ aũt ptinet nõ solũ ordinare de his, q̃ ueniũt in litigiũ, sed ẽt de uoluntariis ɔ̃ctib. q inter hoĩes fiũt, & de oib. ptinẽtib. ad populi cõitatẽ, & regimẽ. Vñ pcepta iudicialia nõ solũ sunt illa, q̃ ptinent ad lites iudiciorũ, sed ẽt quæcunque ptinent ad ordinationẽ hominũ adinuicẽ, q̃ subest ordinationi principis taquàm supremi iudicis.

AD 2m dicendum, ꝙ ratio illa procedit de præceptis ordinantibus ad proximum, quę habent uim obligandi ex solo dictamine rationis.

AD 3m dicendum, ꝙ etiam in his, quæ ordinãt ad Deum, quędam sunt moralia, quę ipsa rõ fide informata dictat, sicut Deũ esse amandũ, & colendum

SVPER Q. CIIII.
Medina art. 1.

IN q. 104. nihil scribendum occurrit, nisi q. duo specialiter aducitas. Primũ est, quare uia illius populi erant figuralia. Ad [illegible] in 2. ar. ad secũdum pro eo, quia Christus ex populo illo erat nasciturus. i. qa [illegible] populus erat pp Christũ uenturũ [illegible], cõsequens est, ut [illegible] & facta p[illegible] [illegible] ipsũ [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d est, ꝙ [illegible] [illegible], & iudici [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & iudici [illegible] [illegible] a quocũ [illegible] cipe, sicut nec cæte-

116 Porrecta per totum. [illegible] & [illegible] ductus.

QVAESTIO CIIII.

De præceptis iudicialibus in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de præceptis iudicialibus.

Et primo considerandum est de ipsis in cõi. Secũdo, de rationibus eorum.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Quę sunt iudicialia præcepta.

¶ Secũdo, Vtrum sint figuralia.

¶ Tertio, De duratione eorum.

¶ Quarto, De distinctione eorũ

ARTICVLVS I.

Vtrum ratio præceptorum iudicialiũ consistat in hoc, quòd sunt ordinantia ad proximum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ rõ pceptorũ iudicialiũ non consistat in hoc, ꝙ sunt ordinantia ad proximũ. Iudicialia.n. pręcepta a h iudicio dicuntur: sed multa sunt alia, quib. homo ad proximum ordinatur, q̃

dū. Quædā uero sunt cæremonialia, q̄ nō hn̄t uim A obl̄onis, nisi ex institutione diuina. Ad Deum autē ptinēt nō solū sacrificia oblata Deo, sed ēt q̄cunque ptinent ad idoneitatē offerentiū, & Deū colētium. Hōies.n.ordinant̄ in Deū sicut in finem, & ideo ad cultū Dei ptinet, & p cōsequens ad cæremonialia pcepta, q hō hēat quandā idoneitatē respectu cultus diuini: sed hō nō ordinat̄ ad proximū sicut in finē, ut oporteat eū disponi in seipso in ordine ad proximū. Hęc.n.est cōparatio seruorū ad dños q id qđ sunt, dñorum sunt, fm * Philosoph. in 1. Poli. & ideo non sunt aliqua pcepta iudicialia ordinantia hoiem in seipso, sed oīa talia sunt moralia: q̄a rō, B q̄ est principiū moraliū, se hēt in hoie respectu eorū q̄ ad ipsum ptinent, sicut princeps, uel iudex in ciuitate. Sciēdū tn̄, q q̄a ordo hois ad pximū magis subiacet rōni, q ordo hois ad Deū: plura pcepta moralia inueniunt̄, p q̄ ordinat̄ hō ad pximū, q̄ p quę ordinatur hō ad Deum: & pp hoc ēt oportuit plura esse cæremonialia in lege, q̄ iudicialia.

Et.1.pa rum ante me.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta iudicialia aliquid figurent.

157 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q præcepta iudicialia non figurent aliquid. Hoc.n. uidetur esse proprium cæremonialium pceptorū C q sint in figuram alicuius rei h instituta. si igitur et præcepta iudicialia aliquid figurent, non erit differentia inter iudicialia, & cæremonialia præcepta.

Porrecta per totum. Infra art. 3. cor. Et a. 2. q. 87. ar. 1. corp.

¶2 Præt. Sicut illi populo Iudæorū data sunt quædam iudicialia, pcepta, ita ēt alijs populis gentiliū sed iudicialia pcepta aliorū h populorū nō figurant aliquid, sed ordinant quid fieri debeat. ergo vr̄ q neque pcepta iudicialia ueteris legis aliqd figurarēt.

¶3 Præt. Ea q̄ ad cultū diuinū ptinent, figuris quibusdā tradi oportuit, q̄a ea, q̄ Dei sunt, s̄. nostra rōnē sunt, vt * s̄. dictū est: sed * ea, q̄ sunt proximorū, non excedunt rōnē nostra. ergo p iudicialia, q̄ ad D proximū nos ordināt, nō oportuit aliqd figurari.

q. 101. ar. 2. ad 2. p̄cipue.

SED CONTRA est, quod Exod. 21. iudicialia præcepta allegorice, & moraliter exponuntur.

RESP. Dicēdum, q dupliciter contingit aliquod pceptum esse figurale. Vno modo, primo, & p se, quia. s. principaliter est institutū ad aliquid figurandum, & hoc modo pcepta cæremonialia sunt figuralia: ad hoc.n. sunt instituta, ut aliqd figurent ptinens ad cultū Dei, & ad mysteriū Christi. Quædā uero pcepta sunt figuralia non primo & p se, sed ex cōsequenti, & m hoc mō pcepta iudicialia ueteris legis sunt figuralia: * nō.n. sunt instituta ad aliqd figurandū, sed ad ordinandū statū illius populi fm iustitiā, & æquitatē. sed ex cōsequēti aliqd figurabant inquantū. s. totus status illius populi, qui p hmōi pcepta disponebat̄, figuralis erat, fm illud 1. ad Corinth. 10. Oīa in figuram contingebant illis.

Oracl. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q pcepta cæremonialia alio mō sunt figuralia q̄ iudicialia, vt * dictū est.

In corp. ar.

AD 2m dicendū, q populus Iudæorū ad hoc electus erat a Deo, q ex eo Christus nasceret: & ideo oportuit totum illius populi statū esse propheticū & figuralem, ut * Aug. dicit contra Faustū: & pp hoc ēt iudicialia illi populo tradita magis sunt figuralia, q̄ iudicialia alijs populis tradita: sicut ēt bella, & gesta illius populi exponunt̄ mystice, nō aūt bella, uel gesta Assyriorum, uel Romanorum, q̄uis longe clariora secundum homines fuerint.

Li. 22. c. 24. in pri. tom. 6.

AD 3m dicendū, q ordo ad proximū in populo illo secūdum se consideratus, peruius erat rationi: sed fm quod referebatur ad cultum Dei, superabat rationem, & ex hac parte erat figuralis.

ARTICVLVS III.

Vtrum præcepta iudicialia ueteris legis perpetuam obligationem habeant.

158 AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄ q præcepta iudicialia ueteris legis perpetuā obligationem habeant præcepta.n. iudicialia pertinent ad uirtutem h iustitiæ, nam iudicium dr̄ iustitiæ executio: iustitia autem ppetua & immortalis, ut dr̄ Sap. 1. ergo obligatio pceptorum iudicialiū est ppetua.

Porrecta per totum. Inf. q. 108 ar. 1. corp. & ad 4. Et a. 2. q. 62. ar. 3. ad 2. & q. 81. a. 1. co. Et 4. d. 15. q. 1. ar. 5. q. 2. ad 5. Et quol. 2. a. 8. corp. & quol. 4. a. 13. co. Et Heb. 7. lec. 2.

¶2 Præt. Institutio diuina est stabilior, q̄ institutio humana: sed pręcepta iudicialia humanarum legū habent perpetuam h obligationem. ergo multo magis præcepta iudicialia legis diuinæ.

¶3 Præt. Aposto. dicit ad Hebr. 7. q reprobatio fit pcedentis mandati pp infirmitatē ipsius, & inutilitatem: quod quidē uerum est de mandato cæremoniali, quod non poterat facere pfectum iuxta conscientia seruientē, solummodo in cibis, & in potibus, & uarijs baptismatibus, & iustitijs carnis, ut Apostolus dicit ad Hebr. 9. sed præcepta iudicialia erant utilia, & efficacia ad id, ad quod ordinababātur. s. ad iustitiam, & ęquitatem inter homines h cōstituendam. ergo præcepta iudicialia ueteris legis non reprobantur, sed adhuc efficaciam habent.

SED CONTRA est, quod Aposto. dicit ad Heb. 7. q translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat. sed sacerdotium est translatum ab Aarō ad Christum. ergo ēt & tota lex est translata. nō ergo iudicialia pręcepta adhuc obligationē habent.

RESP. Dicendū, q̄ m iudicialia pcepta non habuerunt ppetuā obligationē, sed sunt euacuata p aduentum Christi, aliter tn̄ q̄ cęremonialia. n nā cæremonialia adeo sunt euacuata, ut non solum sint mortua, sed ēt mortifera obseruantibus post Christū, maxime post Euangeliū diuulgatū. P. ęcepta āt iudicialia sunt quidē mortua, q̄a nō hn̄t uim obligandi, nō tn̄ sunt mortifera: q̄a si quis princeps ordinaret in regno suo illa iudicialia obseruari, non peccaret, nisi forte hoc modo obseruarent̄, uel ob seruari mandarent, tanq̄ hn̄tia uim obligādi ex E ueteris legis institutione. talis.n. intentio obseruādi esset mortifera, & huius dn̄æ rō pōt accipi ex pmissis. * Dictū est.n. q pcepta cæremonialia sunt figuralia primo, & p se, tanq̄ instituta principaliter ad figurādū Christi mysteria ut futura: & ideo ipsa obseruatio eorū piudicat fidei ueritati, fm quā confitemur illa mysteria iam esse completa. Pręcepta aūt iudicialia non sunt instituta ad figurandū, sed ad disponendū statū illius populi, qui ordinabatur ad Christū: & ideo mutato statu illius populi, Christo iam ueniente, iudicialia pcepta obligatio nem amiserunt. Lex.n. fuit pædagogus ducens ad Christū, ut dr̄ ad Gal. 3. Quia tn̄ hmōi iudicialia pcepta

Concl. m

Art. præced.

cepta non ordinant ad figurandum, sed ad aliquid fieudum, ipsa eorum obseruatio absolute nō piudicat fidei ueritati: sed intentio obseruandi tanq̄ ex obligatione legis p̄iudicat ueritati fidei: quia p̄ hoc haberetur, quòd status prioris populi adhuc duraret, & quòd Christus nondum uenisset.

Ad primum ergo dicendum, q̄ iustitia quidem p̄petuo est obseruāda: sed determinatio eorum q̄ sunt iusta s̄m institutionem humanā, uel diuinam, oportet q̄ uarietur s̄m diuersum hominum statū.

Ad 2m dicendum, q̄ præcepta iudicialia ab hominibus instituta hñt perpetuam obligationē manēte illo statu regiminis: sed, si ciuitas, uel gens ad aliud regimen deueniat, oportet leges mutari. Nō enim eædē leges conueniunt in democratia, q̄ est ptās populi, & in oligarchia, quæ est ptās diuitum ut patet p̄ Philo. i sua Politica: & iō ēt mutato statu illi° populi, oportuit p̄cepta iudicialia mutari.

* Li. 3. c. 5. 6. & 5. c. 5.

Ad 3m dicendum, q̄ illa p̄cepta iudicialia dispone bat populum ad iustitiam, & æquitatem s̄m quod conueniebat illi statui: sed post Christum, statum illius populi oportuit mutari, ut iā in Christo non esset discretio Gentilis, & Iudæi, sicut antea: & p̄pter hoc oportuit etiam p̄cepta iudicialia mutari.

H

Articvlvs IIII.

Vtrum præcepta iudicialia possunt habere aliquam certam diuisionem.

559 Porrecta per tot art.

Ad qvartvm sic procedit. Vr̄ q̄ p̄cepta iudicialia non possint habere aliquam certā diuisionem. Præcepta. n. iudicialia ordinant homines adinuicem: sed ea, quæ inter hoīes ordinari oportet in usum eorum uenientia, non cadunt sub certa distinctione, cum sint ʰ infinita. ergo præcepta iudicialia non possunt habere certam distinctionem.

¶ 2 Præt. Præcepta iudicialia sunt determinationes ʰ moralium: sed moralia p̄cepta non uidēt hēre aliquam distinctionem, nisi s̄m quod reducuntur ad præcepta decalogi. ergo præcepta iudicialia non habent aliquam certam distinctionem. I

¶ 3 Præt. Præcepta cærimonialia, quia certā distinctionem hñt, eorum distinctio in lege innuit dum quædā uocant sacrificia, quædā obseruantiæ: sed nulla distinctio ʰ innuit in lege p̄ceptorum iudicialium. ergo ur̄ q̄ non habeant certam distinctionē.

Sed contra. Vbi est ordo, oportet q̄ sit distinctio: sed ratio ordinis maxime ptinet ad præcepta iudicialia, per quæ populus ille ordinabatur. ergo maxime debent habere distinctionem certam.

Respon. Dicendum, q̄ cum lex sit quasi quædā ars humanæ uitæ instituendę, uel ordinandę, sicut in unaquaq; arte est certa distinctio regularū artis: ita oportet i qualibet lege esse certā distinctionem p̄ceptorum, aliter, n. ipsa cōfusio utilitatē legis auferret. & iō dicendū est q̄ ᵐ p̄cepta iudicialia ueteris legis, p̄ q̄ hoīes adinuicem ordinabant, distinctionem hñt s̄m distinctionem ordinationis humanæ.ⁿ Quadruplex aūt ordo in aliquo populo inueniri pōt. Vnus quidem principum populi ad subditos: alius aūt subditorū adinuicē: tertius aūt eorū, q̄ sunt de populo ad extraneos: quartus autē ad domesticos, sicut patris ad filiū, uxoris ad uirū, & dn̄i ad seruū. & s̄m istos quatuor ordines distingui pn̄t p̄cepta iudicialia ueteris legis. Dant aūt quædam p̄cepta de institutione principū, & officio eorū, & de reuerentia eis exhibenda: & hęc est una pars iudicialiū p̄ceptorum. Dant ēt quędā p̄cepta ptinentia ad cōciues adinuicē, puta, circa emptiones, & uenditiones, & iudicia, & pęnas: & hæc est secunda pars iudicialiū p̄ceptorū. Dant ēt quædā p̄cepta ptinētia ad extraneos, puta, de bellis cōtra hostes, & de susceptione peregrinorū, & aduenarū: & hęc est tertia pars iudicialiū p̄ceptorū. Dant ēt in lege q̄dā p̄cepta ptinentia ad domesticā cōuersationē, sicut de seruis, & uxoribus, & filijs: & hæc est quarta pars iudicialiū p̄ceptorum.

K

Ad primvm ergo dicendum, q̄ ea, quæ ptinent ad ordinationē hoīum adinuicem, sunt quidē numero infinita, sed tn̄ reduci pn̄t ad aliqua certa s̄m differentiā ordinationis humanæ, ut * dictum est. * In cor. art.

Ad 2m dicendū q̄ p̄cepta decalogi sunt prima in gn̄e moraliū, ut * s. dictū est: & iō conuenienter alia p̄cepta moralia s̄m ea distinguunt. Sed p̄cepta iudicialia, & cæremonialia hñt aliam rōnem obligationis, non quidē ex rōne naturali, sed ex sola institutione: & iō distinctionis eorum alia est rō. * q. 100. art. 3.

Ad 3m dicendum, q̄ ex ipsis rebus, quæ p̄ præcepta iudicialis ordinantur in lege, innuit lex distinctionem iudicialium præceptorum.

QVAESTIO CV.

De ratione iudicialium præceptorum in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ratione iudicialiū præceptorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, De ratione p̄ceptorum iudicialium, quæ pertinent ad principes.

¶ Secundo, De his, quæ ptinent ad conuictum hominum adinuicem.

¶ Tertio, de his, quæ pertinent ad extraneos.

¶ Quarto, De his, q̄ ptinent ad domesticā conuersationem.

SVPER Q. CV.

Medi a ar. 1.

In q. 105. hoc solū scribēdū occurrit, q̄ tam ex lege ueteri, q̄ ex authoritate Aristo. & authoris apparet, q̄ non irrationabiliter ordinaretur, q̄ tam Ecclesia, q̄ quicunq; alius, nō posset ultra tm̄ agi in ciuitatis territorio, ut propriū hēre: sed donatum uel successiōe, uel quolibet aliter obuenientē, plus quilibet teneret uendere, ne possessiones ad paucos deuenirent: ut hoc u detur pluribus in locis acc. dere.

Articvlvs I.

Vtrum conuenienter lex uetus de principibus ordinauerit.

560 Porrecta per totum.

Ad primvm sic p̄cedit. Vr̄ q̄ incōuenienter lex uetus de principibus ordinauerit. Quia, ut ᵃ Philosophus dicit in 3 Politic. ordinatio populi p̄cipue dependet ex maximo principatu: sed in lege non inuenit qualiter deat institui supremus princeps: inuenit aūt de inferioribus principibus, primo quidem Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros sapientes &c. & Numeri 11. Congrega mihi 70. uiros de senioribus Israel. & Deuter. 1. Date ex uobis uiros sapientes, & gnaros &c. ergo insufficienter lex uetus principes populi ordinauit.

* Li. 3. c. 4 non procul. a pri. tom. 5.

¶ 2 Præt. Optimi est ʰ optima adducere, ut Plato dicit: sed optima ordinatio ciuitatis, uel populi cuiuscunq; est, ut gubernet p̄ regem, quia huiusmo-

di regnū maxime repūtat diuinū regimē, quo nō Deus mundū gubernat à principio. igit̄ lex debuit regē populo instituere, & non ꝑmittere hoc eorū arbitrio, sicut ꝑmittit̄ Deut. 17. Cum dixeris, constituam super me regem, cum constitues &c.

¶ 3 Præt. Sicut dr̄ Mat. 12. Oē regnū in seipsum diuisum desolabit̄. quod ēt experimēto patuit in populo Iudæorū, in quo fuit diuisio regni destructionis cā: sed lex pcipue dēt intēdere ea, q̄ ꝑtinēt ad cōmunē salutē populi. ergo debuit i lege, ꝓhiberi diuisio regni i duos reges: nec ēt debuit hoc authoritate diuina itroduci, sicut legit̄ itroductū authoritate dñi p Achiā Silonitem Prophetam. 3. Reg. 11.

B ¶ 4 Præ. Sicut sacerdotes istituunt̄ ad utilitatē ppl̄i ī his, q̄ ad Deū ꝑtinet, ut p3 Heb. 5. ita pricipes ēt istituunt̄ ad utilitatē ppl̄i i reb. humanis: sed sacerdotib. & leuitis, q sūt i lege d̄putant̄ aliqua ex qb. uiuer̄ dēant, sicut d̄cimæ, & primitię, & multa alia hmōi. ergo sitr̄ pricipib. ppl̄i d̄buerūt aliqua ordinari vn̄ sustētarent̄, & pcipue cū ꝓhibita sit eis munerū acceptio, ut p3 Ex. 23. Nō accipietis munera, q̄ excecāt ēt prudētes, & subuertūt uerba iustorū

¶ 5 Præt. Sicut regnū est optimū regimen, ita tyrannis est pessima corruptio regiminis: sed Dn̄s regē instituēdo, h instituit ius tyrannicum. Dr̄. n. 1. Re-

C gū. 8. Hoc erit ius regis, q imperaturus est uobis, filios uestros tollet &c. ergo icōuenienter fuit ꝓuisum p legem circa principium ordinationem.

SED CONTRA est, q̄ ppl̄s Israel d̄ pleniudine ordinatiōis ɔmēdat Nu. 24. Quā pulchra sūt tabernacula tua Iacob, & tētoria tua Israel: sed pulchritudo ordinatiōis ppl̄i d̄pēdet ex pricipib. bn̄ istitutis ergo p legē ppl̄us fuit circa pricipes bn̄ istitutus

RESP. Dicēdū, q̄ circa bona ordinationē principū i aliqua ciuitate, uel gēte duo sunt attēdēda,. quorū unū est, ut oēs aliquā partē hēant in principatu: p hoc. n. cōseruat̄ pax populi, & oēs talē ordinationē amāt, & custodiūt, ut dr̄ i 2. Poli. Aliud ē

D qd̄ attēdit̄ ſm spēm regiminis, vł ordinatiōis principatuū, cuius cū sit diuersæ spēs, ut Phil. tradit i 3. Polit. pcipue tn̄ est unū regimē, in quo unus principat̄ ſm uirtutē: & aristocraria. i. ptās optimorū, ī qua aliq pauci principat̄ ſm uirtutem. Vn̄ optima ordinatio principū est aliqua ciuitate, uel regno, ī qua unus pficit̄ ſm uirtutē, q oib. psit, & sub ipso sunt aliq principātes ſm uirtutē: & tn̄ talis principatus ad oēs ꝑtinet, tum q̄a ex oib. eligi pñt: tū q̄a ēt ab oibus eligunt̄. Talis. n. est optima politia bn̄ cōmista ex regno, inquātū unus pest: & aristocratia, inquātū multi principant̄ ſm uirtutē: & ex democratia. i. ptāre populi, iquātū ex popularib. pñt eligi principes, & ad populū ꝑtinet electio principū: & hoc fuit institutū ſm legē diuinam. Nā Moyses, & eius successores gubernabāt populū quasi singulr̄ oibus principantes, qd̄ est qdā spēs regni. Eligebant̄ aūt septuaginta duo Seniores ſm uirtutē. Dr̄. n. Deut. 1. Tollite de uestris tribubus uiros sapiētes, & nobiles, & constitui eos principes, & hoc erat aristocraticū: sed democraticū erat, q̄ isti d̄ oī populo eligebant̄. Dr̄. n. Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros sapientes, &c. & etiam q̄ populus eos

eligebat. unde dicit̄ Deuteron. 1. Date ex uobis uiros sapientes &c. unde patet, q̄ optima fuit ordinatio principum, quam lex instituit. Concilium

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ popul' ille sub spāli cura Dei regebat̄. vn̄ dr̄ Deut. 7. Te elegit dn̄s De' tuus, ut sis ei ppl̄s peculiaris: & iō institutionē summi principis dn̄s sibi reseruauit. & hoc est qd̄ Moyses petiuit Nu. 27. Prouideat dn̄s Deus spirituū oīs carnis hoiem, q̄ sit sup multitudinē hanc: & sic ex Dei ordinatione institutus est Iosue in principatu post Moysen. & de singulis iudicibus q̄ post Iosue fuerūt legit̄, q̄ Deus suscitauit populo saluatorē, & q̄ spūs Dn̄i fuit in eis, ut patet Iudicū 2. Et ideo ēt electionem Regis non cōmisit dominus populo, sed sibi reseruauit, ut patet Deute. 17. Eum constitues regem, quem dominus Deus tuus elegerit.

AD 2m dicēdū, q̄ regnū est optimum regimē populi, si corrūpat̄: sed pp magnā ptātē, q̄ regi cōceditur, de facili regimē degenerat in tyrānidē, nisi sit pfecta uirtus eius, cui talis ptās cōcedit̄: q̄a nō est, nisi uirtuosi bn̄ ferre bonas fortunas, ut Philos. dicit in 10. Ethi. Perfecta aūt uirtus in paucis inuenitur, & pcipue Iudæi crudeles erāt, & ad auaritiam ꝓni, p q̄ uitia maxime hoies in tyrānidē decidūt. Et iō dn̄s a principio eis regē nō instituit cū plena ptāte, sed iudicē, & gubernatorē in eorū custodiā: sed postea regē ad petitionē populi quasi indignatus cōcessit, ut patet p hoc qd̄ dixit ad Samuelē 1. Regū 8. Nō te abiecerūt, sed me, ne regnē sup eos. Instituit tn̄ a principio circa regē instituēdū, primo qdē modū eligendi, in quo duo determinauit, ut s. in eius electione expectarēt iudiciū Dn̄i, & ut nō facerent regē alterius gentis, q̄a tales reges solēt parū affici ad gentē, cui pficiunt̄, & p cōsequēs nō curare de eis. Secūdo ordinauit circa reges institutos qualr̄ deberent se hr̄e quantū ad seipsos, ut s. nō multiplicarēt currus, & equos, neq; uxores, neque ēt immēsas diuitias: q̄a ex cupiditate horum principes ad tyrānidē declināt, & iustitiā derelinquūt. Instituit ēt qualr̄ se deberēt hic ad Deū, ut s. sp legerēt, & cogitarēt de lege Dei, & sp essent in Dei timore, & obediētia. Instituit ēt qualr̄ se haberēt ad subditos suos, ut s. nō superbe eos cōtemnerēt, aut opprimerent, neq; ēt a iustitia declinarēt.

AD 3m dicēdū, q̄ diuisio regni & multitudo regū magis est populo illi data in pœnā ꝓ multis dissensionib. eorū, quas maxime ɔ̄ regē Dauid iustū mouerāt, q̄ ad eorū ꝓfectum. unde dr̄ Osee 13. Dabo tibi regē i furore meo. & Osee 8. Ipsi regnauerūt, & n̄ ex me: principes extiterūt, & n̄ cognoui,

AD 4m dicēdū, q̄ sacerdotes p successionem originis sacris deputabant̄, & hoc iō ut in maiori reuerentia haberent̄, si non quilibet ex populo posset sacerdos fieri, quorū honor cedebat in reuerētiā diuini cultus: & iō oportuit ut eis specialia quędā deputarent̄ tam in decimis, q̄ in primitijs, q̄ ēt in oblationib. & sacrificiis, ex qb. uiuerēt. Sed principes, sicut dictū est, assumebant̄ ex toto populo, & iō hēbant certas possessiones proprias, ex qbus uiuere poterant: & pcipue cū Dn̄s prohiberet etiam in lege ne superabundarent diuitijs, aut In corp. articu.

[margin note, left column at D: Li. 3. c. 4. tom. 1.]

magnifico apparatu, tũ quia nõ erat facile quando ex his in superbiã, & tyrãnidẽ erigerẽtur: tũ ẽt quia si principes nõ erant multũ diuites, & erat laboriosus principatus, & sollicitudine plenus, nõ multũ affectabatur à popularibus, & sic tollebatur seditionis materia.

Ad 5^m^ dicẽdũ, quod illud ius nõ debatur regi ex institutione diuina, sed magis pnũciabatur usurpatio regũ, quod sibi ius iniquũ cõstituũt in tyrãnidẽ degñantes, & subditos depdantes. & hoc patet per hoc quod in fine subdit: Vosq; eritis ei serui: quod ꝓprie ad tyrãnidẽ quia tyrãni suis subditis pricipãtur ut seruis. vñ hoc dicebat Samuel ad terrẽdũ eos ne regẽ peterẽt: sequitur .n. Noluit ãt audire populs vocem Samuelis. ¶ Pôt tñ cõtigere, quod bonus rex absq; tyrãnide filios tollat, & cõstituat tribunos, & cẽturiones, & multa accipiat à subditis suis pp cõe bonũ ꝓcurandũ.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerint tradita præcepta iudicialia quantum ad popularium conuictum.

Medina. ar. 2.

101 *Porrecta per totum.* AD SECVNDVM sic procedit. Vr quod incõueniẽter fuerint tradita pcepta iudicialia, quãtũ ad popularium cõuictũ. Nõ.n. põt hoies pacifice uiuere adinuicẽ, si vnus accipiat ea, quæ sunt alterius: sed hoc vr esse idductũ i lege. dr.n. Deut. 23. Ingressus vineã ꝓximi tui comede vuas quãtum tibi placuerit ergo lex vetus nõ cõueniẽter ꝓuidebat hoium paci.

¶ 2 Præt. Ex hoc maxime multæ ciuitates, & regna destruunt, quod possessiones ad mulieres ꝑueniunt, ut * Philosophus dicit in 2. Polit. sed hoc fuit introductũ in ueteri lege. dr.n. Num. 27. Hõ cũ mortuus fuerit absq; filio, ad filiam eius transibit hereditas. ergo nõ conuenienter prouidit lex saluti populi.

*Li.2 c.7. ante me. tom.5.

¶ 3 Præt. Societas hoium maxime conseruatur per hoc quod hoies emendo, & uendendo, sibiinuicem, res suas cõmutant, quibus indigent, ut dr in 1. * Pol. sed lex uetus abstulit uirtutẽ uenditionis. mandauit.n. quod possessio uendita reuerteretur ad uenditorem in qũquagesimo anno Iubilæi, ut patet Leui. 25. incõueniẽter igit lex populum illũ circa hoc instituit.

*Li.1.c.5. & 7. to.5.

¶ 4 Præt. Necessitatibus hoium maxime expedit, ut hoies sint prõpti ad mutuum concedendũ, ut q̃ qdẽ prõtitudo tollit per hoc, quod creditores accepta non reddunt. vñ dr Eccles. 29. Multi non cã nequitiæ non fœnerati sunt sed fraudari gratis timuerunt. hoc aũt induxit lex, primo quidẽ quia mandauit Deut. 15. Cui debetur aliquid ab amico, uel ꝓximo, ac fratre suo, repetere nõ poterit: quia annus remissionis est Dñi. & Exod. 22. dr, quod si præsẽte Dño aial mutuatũ mortuũ fuerit, reddere nõ tenetur. Scdo quia aufert ei securitas quæ hr per pignus: dr.n. Deute. 24. Cũ repetes à ꝓximo tuo rẽ aliquã quã dẽt tibi, nõ ingredieris domũ eius, ut pignus auferas. & itetũ: Nõ pnoctabit apud te pignus, sed stati reddes ei. ergo isufficiẽter fuit ordinatũ i lege de mutuis.

¶ 5 Præt. Ex defraudatione depositi maximũ piculũ imminet, & iõ est maxima cautela adhibẽda. vñ ẽt dr 2. Mach. 3. quod sacerdotes inuocabãt eũ de cœlo, qui de depositis legẽ posuit, ut his qui deposuerat ea salua custodirẽt. sed i pceptis ueteris legis parua cautela circa depositũ adhibetur. Dr.n. Exo. 22. quod i amissione depositi statur iuro eius apud quẽ fuit depositũ. ergo nõ fuit circa hoc legis ordinatio cõueniens.

¶ 6 Præt. Sicut aliquis mercenarius locat operas suas, ita ẽt aliqui locant domũ, uel quæcunq; alia hmõi: sed non est necessarium, ut statim pretiũ locatæ domus conductor exhibeat. ergo ẽt nimis durum fuit quod præcipitur Leuit. 19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te usque mane.

¶ 7 Præt. Cũ freqũẽter immineat iudiciorũ necessitas, facilis dẽt esse accessus ad iudicẽ. inconuenienter igitur statuit lex Deut. 17. ut irent ad unum locum expetituri iudicium de suis dubijs.

¶ 8 Præt. Possibile est non solũ duos, sed ẽt tres, uel plures concordare ad mentiendum inconuenienter igitur dicitur Deut. 19. In ore duorum, uel triũ testium stabit omne uerbum.

¶ 9 Præt. Pœna dẽt taxari sm quãtitatẽ culpæ: vñ dr ẽt Deu. 25. Pro mẽsura pcti, erit, & plagarũ modus: sed quibusdã æqualibus culpis lex statuit inæquales pœnas. Dr.n. Exo. 22. quod restituet fur qnq; boues ꝓ uno boue, & quatuor oues ꝓ vna oue. qdã ẽt non multũ grauia pctã graui pœna puniunt, sicut Nu. 15. lapidatus est, qui collegerat ligna i sabbatho. Filius ẽt ꝓteruus pp parua delicta, quia s. comessationibus uacabat, & cõuiuijs, mãdat lapidari, Deu. 21. igitur incõuenienter in lege sunt iustitutæ pœnę.

¶ 10 Præt. Sicut * Aug. dicit 21. de ciuitate Dei, Octo gña pœnarũ in legibus esse scribit Tullius Dãna, vincula, uerbera, taliõnẽ, ignominiã, exiliũ, moitẽ, seruitutẽ: ex quibus aliqua sunt in lege statuta. Dãnum qdẽ, sicut cũ fur cõdẽnabatur ad quintuplũ, uel quadruplũ. Vincula uero, sicut Nu. 15. mãdat quodã quod in carcerẽ includatur. Verberã uero, sicut Deu. 25. Si eũ qui peccauit, dignũ uiderint plagis, ꝓsternẽt, & corã se faciẽt uerberari. Ignominiã ẽt iferebat illi, qui nolebat accipere uxorẽ fratris sui defuncti quod tollebat calciamẽtũ illius, & spuebat in faciẽ illius. Mortẽ ẽt inferebat, ut patet ẽt Leuit. 29. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. Pœnã ẽt talionis lex induxit, dicẽs Exod. 21. Oculũ ꝓ oculo, dẽtem ꝓ dẽte. Incõueniẽter igit vr, quod alias duas pœnas. s. exiliũ, & seruitutẽ lex uetus nõ iflixit.

*Li.21.c.11 circa prin cip. to.5.

¶ 11 Præt. Pœna non debet nisi culpæ, sed bruta aialia nõ põt habere culpam. ergo incõuenienter eis infligit pœna, Exod. 21. Bos lapidibus obruetur qui occiderit uirum, aut mulierẽ. & Leuit 20. dr. Mulier, quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficiatur cum eo. sic igitur uidetur quod inconuenienter ea, quæ pertinent ad conuictum hominum adinuicem, fuerint in lege ueteri ordinata.

¶ 12 Præt. Dñs mandauit Exo 21. quod homicidiũ morte hois puniret: sed mors bruti aialis multo minus reputatur, quam occisio hois. ergo non põt sufficienter recompensari pœna homicidij per occisionem bruti aialis. incõuenienter igit mandatur Deut. 21. quod si inuentum fuerit cadauer occisi hois, & ignorabitur cædis reus, seniores propinquioris ciuitatis tollãt uitulam de armento, quæ nõ traxit iugum, nec terram scidit uomere, & ducent eam ad uallem asperam atq; saxosam, quæ nunquãm arata est, nec sementa recepit, & cædent in ea ceruices uitulæ.

SED CONTRA est, q̄ pro speciali beneficio commemoratur in psal. 147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Li. 2. c. 21. & lib. 19. c. 21. to. 5. RESP. Dicẽdũ, q̄ sicut* Au. in 2. de ciui. Dei introducit a Tullio dictũ, Populus ẽ cętus multitudinis, iuris cõsensu, & utilitatis cõione sociatus: vñ ad rõnẽ populi ptinet, ut cõicatio hominũ adinuicẽ iustis pceptis legis ordinet. Est autẽ duplex cõicatio hominũ adinuicẽ. Vna quidẽ q̄ fit authoritate principũ. Alia aũt fit propria uoluntate priuatarũ psonarũ. Et quia uolũtate uniuscuiusq; disponi pt, qđ eius subditur potestati, iõ authoritate principũ, q̄bus subiecti sunt homines, oportet q̄ iudicia inter B homines exerceant, & pœnæ malefactoribus inferant. Ptãti uero priuatarũ psonarũ subdunt res possessæ: & iõ ppria authoritate in his pñt sibiinuicẽ cõicare, puta emendo, uendẽdo, donando, & aliis hmõi. Circa utranq; aũt cõicationẽ lex sufficienter ordinauit. Statuit. n. iudices, ut patet Deut. 16. Iudices, & magistros cõstitues in oibus portis eius, ut iudicẽt populũ iusto iudicio. Instituit ẽt iustũ iudicii ordinẽ, ubi dr̄ Deut. 1. Qđ iustũ est iudicate, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, nulla erit psonarũ distĩctio. Sustulit ẽt occasionẽ iniusti iudicii, acceptionẽ munerũ iudicibus prohibendo, ut patet Exod. C 23. & Deut. 16. Instituit ẽt numerũ testiũ duorũ, uel In sol. ad 10. argu. *lib. 2. c. 5. tom. 5. triũ, ut patet Deut. 17. & 19. Instituit ẽt certas pœnas p diuersis delictis, ut post dicet. Sed circa res possessas optimũ est, sicut dicit* Philo. in 2. Polit. q̄ possessiones sint distinctæ, & usus sit partim cõis, partim, aũt p uolũtatẽ possessorum cõicet: & hæc tria fuerunt in lege statuta. Primo. n. ipsæ possessiones diuisę erãt in singulos dr̄. n. Nu. 34. Ego dedi uobis terrã in possessionẽ, quã sorte diuidetis uobis. Et q̄a p possessionũ irregularitatẽ plures ciuitates Li. 2. ca 7. ante medi-ũ to. 5. destruunt, ut Philos. dicit in 2. Polit. iõ circa possessiones regulãdas triplex remediũ lex adhibuit: Vnũ D quidem, ut secundum numerũ hominum æqualiter diuiderentur. uñ dr̄ Num. 34. Pluribus dabitis latiorẽ, & paucioribus angustiorẽ. aliud remedium est, ut possessiones nõ in ppetuũ alienentur, sed certo tpe ad suos possessores reuertantur ut non confundantur sortes possessionũ. Tertiũ remedium est ad hmõi cõfusionẽ tollendã, ut pximi succedant morientibus. Primo qđẽ gradu filius, secundo aũt filia tertio fratres quarto patrui, quinto quicunq; propinqui. Et ad distinctionẽ sortiũ pseruandã ulteri⁹ lex statuit, ut mulieres, q̄ sunt hęredes, nuberẽt suę trib. hoibus, ut habet Num. 36. Secũdo uero insti- E tuit lex, ut quãtũ ad aliqua, usus rerũ esset cõis, & quantũ ad curã. pceptũ est. n. Deut. 20. Non uidebis bouẽ & ouẽ fratris tui errãtẽ, & pteribis, sed reduces fratri tuo, & sic̃ de aliis: secũdo quantũ ad fructũ. Cõcedebãt. n. cõiter quantũ ad oẽs, ut ingressus in uineã amici licite comedere posset, dũ tñ extra nõ deferret. Quantũ ad pauperes vero spãliter ut eis relinquerent manipuli obliti, & fructus, & racemi remanẽtes, ut hr̄ Leui. 19. & Deut. 24. & ẽt cõicabant ea, q̄ nascebant i septimo anno, ut hr̄ Exo. 23. & Leui. 25. Tertio uero statuit lex cõicationem factã p eos, q̄ sunt rerũ dñi, unã pure gratuitã: un A de dicitur Deut. 14. Anno tertio separabis aliam decimã, ueniẽtq; leuites, & peregrinus, & pupillus & uidua, & comedent & saturabunt. Aliam uero cum recompensatione utilitatis, sicut p uẽditionem, & emptionẽ, & locutionẽ, & cõditionem, & per mutuũ, & iterũ per depositũ, de quibus omnibus inueniuntur ordinationes certæ in lege. unde patet q̄ lex uetus sufficiẽter ordinauit pui̇ctũ illi⁹ populi. Conclu.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̄ sicut Apost. dicit Ro. 13 Qui diligit pximũ, legẽ impleuit, q̄a s. oĩa pcepta legis pcipue ordinata ad proximũ, ad hũc finẽ ordinari uident, ut homines seinuicẽ diligãt: ex dilectione aũt pcedit, q̄ homines sibiinuicẽ bona sua cõicẽt: q̄a ut dr̄ 1. Io. 3. Qui uiderit fratrẽ suũ necessitatẽ patiẽtẽ, & clauserit uiscera sua ab eo, q̃õ charitas Dei manet in illo: & iõ intendebat lex hoies assuefacere, ut facile sibiinuicẽ sua cõicarẽt, sicut & Apost. 1. ad. Tim. 6. diuitib. mãdat facile tribuere, & cõicare. Nõ ãt facile cõicatiuus ẽ, q̄ nõ sustinet q̄ pximus aliqđ modicũ de suo accipiat absq; magno sui detrimento: & iõ lex ordinauit, ut liceret i trantem in uineam proximi, racemos ibi comedere, non autẽ extra deferre, ne ex hoc daretur occasio grauis damni inferendi ex quo pax perturbaretur, quæ inter disciplinatos nõ perturbatur ex modicorũ acceptione, sed magis amicitia pfirmatur, & assuefiunt homines ad aliquid facile cõicandum.

AD 2ᵐ dicendũ, q̄ lex nõ statuit, q̄ mulieres succederẽt i bonis paternis, nisi ex defectu filiorũ masculorũ. tũc ãt necessariũ erat, ut successio mulieribus pcederet i cõsolationẽ patris, cui graue fuisset si ei⁹ hęreditas oino ad extraneos transiret Adhibuit tñ circa hoc lex cautelã debitã, pcipiẽs ut mulieres succedẽtes in hæreditate paterna, nuberent suæ tribus hominibus, ad hoc quòd sortes tribuũ non confunderentur, ut habetur Num. ult.

AD 3ᵐ dicẽdũ, q̄ sicut* Phil. dicit i 2. Polit. Regulatio possessionũ multũ pfert ad pseruationẽ ciuitatis uel gẽtis: uñ sicut ipse dicit apud quasdã Gẽtiliũ ciuitates statutũ fuit, ut null⁹ possessionẽ uẽdere posset, nisi p manifesto detrimẽto. Si. n. passi possessiones uẽdant, pt ptingere, q̄ oẽs possessiones ad paucos pueniat, & ita neceẽ erit ciuitatẽ, uel regionẽ habitatorib. euacuari: & iõ lex uet⁹ ad hmõi piculũ remouẽdũ sic ordinauit, q̄ & necessitatiẽ. hoinum subueniret, pcedẽs possessionũ uẽditionẽ usq; ad certũ tps: & tñ piculũ remouit, pcipiẽs ut certo tpe possessio uẽdita ad uẽdẽtẽ rediret Et hoc instituit, ut sortes ñ cõfunderent, sed semp remaneret eadẽ distinctio determinata i tribub. Quia uero domus urbanæ ñ erãt sorte distinctæ, iõ cõcessit q̄ in ppetuũ uẽdi possent, sicut, & mobilia bona. Nõ. n. erat statutus numerus domorũ ciuitatis sicut erat certa mẽsura possessionis, ad quã nõ addebat. Poterat ãt aliquid addi ad numerũ domorũ ciuitatis. Dom⁹ uero, q̄ nõ erãt i urbe, sed in uilla muros uõ habẽtes, in ppetuũ uẽdi nõ poterãt: q̄a hmõi domus nõ cõstituũtur nisi ad cultũ, & ad custodiã possessionũ: & ideo lex congrue statuit ius circa utrunque. De alienatione domorũ & possessio-num. c. 5. ante me. to. 5.

AD 4ᵐ dicendũ, q̄ sicut* dictũ est, intentio legis erat assuefacere homines suis præceptis ad hoc, q̄ ad In solut. ad 1. arg. ubi ...

sibi inuicē de faci[illegible] in necessitatib. subinueniret: q̃a hoc maxime est amicitiæ fomētū. Et hanc quidē facilitatē subueniēdi nō solū statuit in his, q̃ gratis, & absolute donantur, sed ēt in his, quæ mutuo conceduntur: q̃a hmōi subuentio frequentior est, & plurib. necessaria. Hmōi aūt subuentionis facilitatē multipliciter instituit. Primo qdē, ut faciles se pberēt ad mutuū exhibēdū, nec ab hoc retraherent anno remissionis appropinquāte, ut hr̄ Deut. 15. Secūdo, ne eū, cui mutuū cōcederēt grauarēt uel usuris, uel ēt aliqua pignora oīno uitæ necessaria accipiēdo, & si accepta fuerint, ꝙ statim restituerent. Dr̄. n. Deut. 23. nō fœneraberis fratri tuo ad usurā. & 24. Nō accipies loco pignoris interiorē, & superiorē molā, q̃a animā suā apposuit tibi. & Exod. 21. dr̄: Si pign⁹ à ꝓximo tuo acceperis uestimētū, ante solis occasum reddes ei. Tertio, ut nō importune exigerēt. uñ dr̄ Exod. 23. Si pecuniā mutuā dederis populo meo pauperi, q̃ habitat tecū, nō urgebis eū quasi exactor & pp hoc ēt mādat Deu. 24. Cū repetes à proximo tuo rē aliquā, quā dēt tibi nō ingredieris in domū eius, ut pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi ꝓferet qđ habuerit, tū q̃a dom⁹ est tutissimū uniuscuiusq;, receptaculū, uñ molestū homini est, ut in domo sua inuadat: tū ēt q̃a nō cōcedit creditori, ut accipiat pignus qđ uoluerit, sed magis debitori, ut det quo minus indiguerit. Quarto instituit ꝙ in septimo anno debita penitus remitterent. Probabile. n. erat, ut illi, q̃ cōmode reddere possent, ante septimū annū redderēt, & gratis mutuātē nō defraudarēt. Si āt oino impotētes essēt, eadē rōne eis erat debitū remittēdū ea dilectiōe qua ēt erat eis de nouo dādū pp idigētiā. Circa aialia uero mutuata hęc lex statuit, ut pp negligētiā eius cui mutuata sunt, si in ipsius absentia moriant, uel debilitent, reddere ea cōpellat. Si uero eo pſente, & diligenter custodiēte, mortua fuerint, uel debilitata, non cogebat restituere, & maxime si erant mercede cōducta, q̃a ita ēt potuissent mori, & debilitari apud mutuantē: & ita si cōseruationē aialis cōsequeret, iā aliquod lucrū reportaret ex mutuo, & nō esset gratuitū mutuū. Et maxime hoc obseruādū erat, q̃n aialia erāt mercede cōducta: q̃a tunc habebat certū pretiū ꝓ usu aialiū: uñ nihil accrescere debebat p restōnē aialiū, nisi pp negligentiam custodientis. Si aūt nō essent mercede cōducta, potuisset hr̄e aliquam æquitatem, ut saltem tm̄ restitueret, quantum usus animalis mortui, uel debilitati conduci potuisset.

De deposītis seruandis & reddendis.

Ad 5m dicendū, ꝙ hæc differentia est inter mutuū, & depositum quia mutum traditur in utilitatē eius, cui traditur: sed depositū traditur in utilitatē deponentis. & ideo magis arctabatur aliquis in aliquibus casibus ad restituendū mutuū, q̃ ad restituendum depositum. Depositum. n. perdi poterat dupliciter. Vno modo, ex cā ineuitabili, uel naturali, puta, si esset mortuum, uel debilitatū animal depositū: uel extrinseca, puta, si esset captū ab hostibus, uel si esset comestū à bestia, in quo tamē casu tenebatur deferre ad dñm animalis, id quod de animali occiso supererat: in aliis aūt *supradictis casibus nihil reddere tenebatur, sed solum ad expurgandū suspitionē fraudis tenebatur iuramentum p̄stare. Alio mō poterat pdi ex cā euitabili puta, per furtū: & tūc pp negligētiā custodis teddere tenebatur. Sed, sicut *dictū est, ille, qui mutuo accipiebat aial tenebat̃ reddere, ēt si debilitatū, aut mortuum fuisset in eius absentia: de minori. n. negligētia tenebat̃, q̃ depositarius, q̃ non tenebatur nisi de furto.

In ista sol. *Ad 4. arg.*

De cura reddēdę mercedis

Ad 6m. dicēdū, ꝙ mercenarii, qui locant operas suas, paupetes sunt, de laboribus suis uictū quęrentes quotidianū: & ideo lex prouidē ordinauit, ut statim eis merces solueret, ne uictus eis deficeret. Sed illi, qui locant alias res diuites esse consueuerunt, nec ita indigēt locationis pretio ad suū uictū quotidianū: & ideo non est eadem ratio in utroq;.

De iudiciorū appellationibus.

Ad 7m dicēdū, ꝙ iudices ad hoc inter homines cōstituuntur, ꝙ determinent quod ambiguū inter homines circa iustitiā esse pt̄. Dupliciter aūt aliqđ pt̄ eē ambiguū. Vno mō, apud simplices: & ad hoc dubiū tollendū, mandatur Deut. 16. ut iudices & magistri constituerentur per singulas tribus, ut iudicarēt populū iusto iudicio. Alio mō cōtingit aliquid esse dubiū ēt apud peritos: ꝗ ad hoc dubium tollendū constituit lex, ut oēs recurrerent ad locū p̄ncipalē à Deo electū, in quo, & sūmus Sacerdos esset, q̃ determinaret dubia circa cęremonias diuini cultus: & summus iudex populi, qui determinaret, q̃ p̄tinēt ad iudicia hominū: sicut ēt nūc p appellationē, uel p cōsultationē causę ab inferioribus iudicibus ad superiores deferunt. Vñ dr̄ Deut. 17. Si difficile, & ambiguū apud te iudiciū prospexeris, & iudicū intra portas tuas uideris uerba uariari, ascende ad locum, quē elegerit Dñs, i ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē q̃ fuerit in illo tp̄e. Hmōi aūt ambigua iudicia nō freqūēter emergebant: unde ex hoc populus non grauabatur.

De testib.

Ad 8m dicendū, ꝙ in negotiis humanis non pōt haberi demōstratiua ꝓbatio & infallibilis, sed sufficit aliqua cōiecturalis ꝓbabilitas, sm̄ quā rethor p̄suadet: & iō licet sit possibile duos, aut tres testes ī mēdaciū cōuenire, nō tñ est facile, nec probabile, ꝙ ꝯueniāt: & iō accipit eorū testimoniū tanq̃ uerū & p̄cipue si in suo testimonio nō uacillēt, uel alias suspecti nō fuerint. Et ad hoc etiā nō de facili à ueritate testes declinarēt, instituit lex, ut testes diligētissime examinarent, & grauiter punirentur q̃ inuenirent̃ mēdaces, ut habet Deu. 19. Fuit tñ aliqua rō hmōi numeri determinādi ad significandū infallibilē ueritatē pſonarū diuinarū, quę q̃nq; numerant̃ duę, quia Spiritus sanctus est nexus duorum: q̃nque exprimuntur tres, ut *Augustinus dicit super illud Io. 8. In lege uestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium uerum est.

Trac. 36 ī sñ. deci nando ad fi. to. 9.

Et h. t. de Tr. c. 8. a me- dio, to. 3. *De pœnis in suo iudicio infligendis.*

Ad 9m dicēdū, ꝙ non solū propter grauitatē culpæ, sed ēt pp alias causas grauis pęna infligit. Primo quidē, pp quantitatē peccati: quia maiori peccato cæteris paribus pęna grauior debetur. Secundo pp peccati cōsuetudinē: quia à peccatis cōsuetis nō faciliter homines abstrahuntur, nisi per graues pęnas. Tertio, propter multam concupiscentiā uel delectatione in peccato: ab his. n. non de facili homines abstrahuntur, nisi propter graues pœnas.

Quarto.

Quarto, pp facilitatem cômittendi pctm̄, & iacen ... plo: hmôi.n. peccata qñ manifestant̄, sunt magis punieda ad aliorũ terrorẽ. Circa ipsã ẽt quãtitatẽ pcti quadruplex grad⁹ ẽ attẽdẽd⁹ ẽt circa vnũ & idem factũ. Quorũ primus est, qñ inuoluntarius pctm̄ cômittit: tunc.n. si oĩno est inuoluntarius, totaliter excusat̄ à pœna. Dr̄.n. Deut. 22. ꝙ puella, q̃ opprimit̄ in agro, non est rea mortalis, qa clamauit, & nullus affuit, q̄ liberaret eam. Si vero aliquo mõ fuerit uolũtarius, sed tñ ex infirmitate peccat, puta, cũ quis peccat ex passione, minuit̄ pctm̄: & pœna ſm veritatem iudicij diminui dẽt, nisi forte pp cõem vtilitatem pœna aggrauetur ad abstrahẽdum hoĩes ab hmôi peccatis, sicut * dictum est.

In istam & solutione.

Secundus gradus est, qñ quis per ignorãtiam peccauit: & tunc aliquo mõ reus reputabat̄ pp negligentiam addiscendi, sed tñ non puniebat̄ per iudices, sed expiabat pctm̄ suum per sacrificia. vñ dr̄ Leui. 4. Aĩa, q̃ peccauerit per ignorantiam &c. sed hoc intelligendum est de ignorantia facti, non aũt de ignorantia p̄cepti diuini, qd̄ oẽs scire tenebantur. Tertius gradus est, qñ aliquis ex superbia peccabat, idest, ex certa electione, uel ex certa malitia: & tũc puniebatur ſm quantitatẽ delicti. Quartus aũt gradus est, qñ peccabat per proteruiam, & pertinaciã: & tunc quasi rebellis, & destructor ordinationis legis oĩno occidendus erat. Secundum hoc dicendũ est, ꝙ in pœna furti considerabatur ſm legem, id, qd̄ frequenter accidere poterat: & iõ pro furto aliarũ rerum, q̃ de facili custodiri pñt à furib. non reddebat fur nisi duplũ. Oues aũt nõ de facili pñt custodiri à furto, qa pascunt̄ in agris: & iõ frequẽtius cõtingebat, ꝙ oues furto subtraherent̄. vñ lex maiorẽ pęnã apposuit ut. s. quatuor oues ꝓ una oue redderent̄. Adhuc aũt boues difficilius custodiunt̄, qa habent̄ i agris, & nõ ita pascuntur gregatim sicut oues: & iõ adhuc hic maiorẽ pęnã apposuit, ut. s. quinq; boues ꝓ vno boue redderent̄. & hoc dico, nisi forte idẽ aĩal inuentũ fuerit viuens apud eũ: quia tunc solũ duplũ restituebat, sicut, & in cęteris furtis. poterat.n. hẽri p̄sumptio, ꝙ cogitaret restituere, ex quo viuũ seruasset. Vel pt dici ſm * gl. ꝙ bos hẽt quinque vtilitates, qa immolat̄, arat, pascit carnib. lac dat, & coriũ ẽt diuersis vsib. ministrat: & iõ ꝓ uno boue quinq; boues reddebant̄. Ouis ẽt hẽt quatuor utilitates, qa immolat̄, pascit, lac dat, & lanã ministrat. Filius autẽ cõtumax, ñ qa comedebat, & bibebat, occidebat̄: sed pp cõtumaciam, & rebellionẽ, q̃ semper morte puniebatur, ut dictũ est. Ille uero, q̄ colligebat ligna in sabbatho, lapidatus fuit tãquàm legis violator, q̃ sabbathum obseruari præcipiebat in commemorationem fidei nouitatis mundi, sicut * supra dictum est. vnde occisus fuit tanquàm infidelis.

Gl. ordin. in princ. 22. cap. Exod.

q. 100. ar. 5. in corpo. & ad 2. arg.

Ad 10ᵐ dicendũ, ꝙ lex vetus pœnã mortis inflixit in grauiorib. criminibus, s. in his, q̃ ꝯ Deũ peccantur, & in homicidio, & in furto hoium, & in irreuerentia ad parentes, & in adulterio, & in incestibus. In furto aliarum rerum adhibuit pœnam damni. In percussuris autem, & mutilationibus induxit pœnam talionis, & similiter in peccato falsi

A testimonij. In alijs aũt minorib. culpis induxit pœnam flagellationis, uel ignominiæ. Pœnam aũt seruitutis induxit in duobus casib. In uno quidem, qñ septimo anno remissionis ille, qui erat seruus, nolebat beneficio legis vti ut liber exiret: unde ꝓ pęna ei infligebat̄, ut in perpetuũ seruus remaneret. Secundo infligebat̄ furi, qñ nõ habebat qd̄ posset restituere, sicut hr̄ Exo. 22. Pęnã aũt exilij vniuersaliter lex nõ statuit, quia in solo populo illo Deus colebat̄, oĩbus alijs populis per idolatriam corruptis. unde si qs à populo illo vniuersaliter exclusus esset, daret̄ ei occasio idolatriæ. & iõ 1. Regũ 26. dr̄, B ꝙ Dauid dixit ad Saul: Maledicti sunt, qui eiecerũt me hodie, ut non habitẽ in hæreditate Dñi, dicentes. Vade, serui dijs alienis. Erat tamen aliquod particulare exilium. dr̄.n. Deut. 19. ꝙ qui percusserit proximum suum nesciens, & qui nullum ꝯ ipsum habuisse odium comprobatur, ad unam urbium refugii confugiebat, & ibi manebat vsque ad mortem summi Sacerdotis. Tũc.n. ei licebat ad domum suã redire: quia in uniuersali damno populi cõsueuerunt particulares iræ sedari, & ita proximi defuncti non sic proni erant ad eius occisionem.

De homicidij pœna.

Ad 11ᵐ dicendũ, ꝙ animalia bruta mãdabãtur C occidi non pp aliquam ipsorum culpam, sed in pęnam dominorum, qui talia animalia non custodierant ab hmôi peccatis: & iõ magis puniebatur dominus, si bos cornupeta fuerat ab heri, & nudius tertius, in quo casu poterat occurri periculo, q̄ si subito cornupeta efficeretur. Vel occidebantur animalia in detestationem peccati, & ne ex eorum aspectu aliquis horror hominibus incuteretur.

Ad 12ᵐ dicendũ, ꝙ rõ lr̄alis illius mandati fuit, ut Rabbi Moyses dicit, quia frequẽter interfector est de ciuitate propinquiori. unde occisio uitulæ fiebat ad explorandum homicidium occultum, qd̄ D quidem fiebat per tria, quorum unum est, quo seniores ciuitatis iurabãt nihil se p̄termisisse in custodia uiarũ. Aliud est, qa ille, cuius erat vitula, dãnificabat̄ in occisione aĩalis, & si prius manifestaret̄ homicidiũ, animal nõ occideret̄. Tertiũ est, qa locus in quo occidebat̄ vitula, remanebat incultus & iõ ad euitãdũ utrunq; damnũ hoĩes ciuitatis de facili manifestarẽt homicidã si scirẽt, & raro poterat esse, quin aliqua uerba, uel indicia sup hoc facta essent: uel hoc fiebat ad terrorẽ in detestationẽ homicidii. Per occisionem.n. vitulæ, q̃ ẽ animal vtile, & fortitudine plenũ, p̄cipue antequàm laboE ret sub iugo, sigñabat̄ ꝙ qcunque homicidiũ fecisset, q̄uis esset utilis, & fortis, occidẽd⁹ erat, & morte crudeli, qd̄ ceruicis cõcisio sigñabat, & ꝙ tanq̄ vilis, & abiectus à consortio hoium excludendus erat, qd̄ significabatur p hoc, ꝙ vitula occisa in loco aspero, & inculto, relinquebat̄ in putredinẽ cõuertenda. Mystice aũt p vitulam de armento significatur caro Christi, q̃ non traxit iugum, quia non fecit peccatum: nec terrã scidit vomere, idest, seditionis maculam non admisit. Per hoc.n. quòd in valle inculta occidebatur, significabatur despecta mors Christi, per quam purgantur omnia peccata, & diabolus esse homicidii author ostenditur.

AR-

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicialia præcepta sint conuenienter tradita quantum ad extraneos.

Medina ar. 3.

562 *Porrecta per totum.* AD TERTIVM sic procedit. Vr ꝙ iudicialia præce
pta nõ sint cõuenienter tradita quãtũ ad extra
neos. Dicit enim Petrus actuũ 10. In ueritate cõpe-
ri, qm̃ nõ est acceptor ꝑsonarũ Deus, sed in oĩ gen
te q timet Deũ, & operat iustitia, accept⁹ ẽ illi: sed
illi q sunt Deo accepti, nõ sunt ab ecclesia Dei ex-
cludẽdi. incõueniẽter igit mandat Deut. 23. ꝙ Am
monites, & Moabites ẽt post decimam generatio-
nẽ nõ intrabunt in ecclesiam Domini in æternum:
G econtrario autem ibidem præcipitur de quibusdã
gentibus, Nõ abominaberis Idumæũ, qa frater tu⁹
est: nec Aegyptium, qa aduena fuisti in terra eius.
¶ 2 Præt. Ea quæ non sunt in potestate non, merен
tur aliquam pœnam: sed ꝙ homo sit eunuchus, uel
ex scorto natus, non est in potestate eius. ergo in-
cõuenienter mandatur Deut. 23. ꝙ eunuchus, & ex
scorto natus non ingrediatur ecclesiam Domini.
¶ 3 Præt. Lex uetus misericorditer mandauit, ut ad
uenæ nõ affligant. dr̃. n. Exo. 22. Aduenã nõ contri-
stabis, neq; affliges eũ: aduenæ enim & ipsi fuistis
H in terra Aegypti, & 23. Peregrino molestus nõ eris
scitis enim aduenarũ aĩas, qa, & ipsi peregrini fui-
stis in terra Aegypti: sed ad afflictionẽ alicuius ꝑti-
net, ꝙ usuris opprimat. incõueniẽter igit lex ꝑmi
sit Deu. 23. ut alienis ad usurã pecuniam mutuarẽt.
¶ 4 Præt. Multo magis appropinquãt nobis hoĩes,
q̃ arbores, sed his, quæ sunt nobis magis ꝓpinqua,
magis debemus affectũ, & effectum dilectionis im-
pendere, secundũ illud Ecclesi. 13. Omne animal dili
git simile sibi, sic, & oĩs homo proximum sibi. incõ
uenienter igitur dominus Deut. 20. mandauit, ꝙ de
ciuitatibus hostium capitis omnes interficerent, &
I tamen arbores fructiferas non succiderent.
¶ 5 Præ. Bonũ cõe ẽm uirtutẽ, est bono priuato ꝑfe-
rendũ ab unoquoq;: sed in bello qđ cõmittitur cõ-
tra hostes, q̃ritur bonũ cõe. inconuenienter igitur
mandat Deut. 20. ꝙ imminente prælio aliqui domũ
remittantur, puta, qui ædificauit domum nouã, qui
plantauit uineam, uel qui desponderit uxorem.
¶ 6 Præt. Ex culpa nõ debet quis cõmodum repor-
tare: sed ꝙ homo sit formidolosus, & corde pauid⁹
culpabile est, contrarium enim est uirtuti fortitudi
nis. inconuenienter igitur à labore prælii excusa-
bantur formidolosi, & pauidum cor habentes.
K SED CONTRA est, quod Sapientia diuina dicit
Prouerb. 8. Recti sunt omnes sermones mei, non ẽ
in eis prauum quid, neque peruersum.
RESP. dicẽdũ, ꝙ cũ extraneis ꝑt esse hominũ cõ
uersatio dupliciter. Vno mõ pacifice: alio mõ hosti
Concl. m. liter, & q̃tũ ad utrũq; modũ ordinãdũ lex cõue-
niẽtia ꝑcepta cõtinebat. Tripliciter. n. offerebat
Iudæis occasio, ut cũ extraneis pacifice cõicarent.
Primo qdẽ, qñ extranei ꝑ terrã eorũ trãsitũ facie-
bãt quasi peregrini. Alio mõ, qñ in terrã eorũ adue
niebat ad inhabitandũ sicut aduenæ: & quãtũ ad u-
trũq; lex misericordiæ ꝑcepta posuit. Nã Exod. 22.
dr̃, Aduenã nõ cõtristabis. & 23. dr̃, Peregrino mole
F stus nõ eris. Tertio uero, qñ aliq extranei totaliter
in eorũ consortiũ, & ritum admitti uolebãt. Et in
his quidã ordo attẽdebat. non enim statim recipie
bantur quasi ciues sicut etiam apud quosdã Gẽti-
liũ statutũ erat, ut nõ reputarẽtur ciues nisi qui ex
auo, uel atauo ciues existerent, ut Philosophus di *Cap. 1. inter me. & fin. to. 5.*
cit in 3. Polit. & hoc iõ, quia si statim extranei adue
nientes reciperentur ad tractãdum ea, q̃ sunt popu
li, possent multa ꝑicula cõtingere, dũ extranei non
habẽtes adhuc amorẽ firmatũ ad bonũ publicum,
aliqua ꝯ populũ attẽtarẽt: & iõ lex statuit, ut de q-
busdã Gẽtilib. hñtib. aliquã affinitatẽ ad Iudæos, s.
de Aegyptiis, apud quos nati fuerãt & nutriti, & đ
Idumæis filiis Esau fratris Iacob ĩ tertia generatio
ne reciperent in cõsortiũ populi, quidã uero quia
hostiliter se ad eos habuerant, sicut Ammonitæ &
Moabitæ, nunq̃ in cõsortiũ populi admitterentur.
Amalecitæ aũt, q magis eis fuerant aduersati, & cũ
eis nullũ cognationis habebant cõsortiũ, quasi ho
stes ꝑpetui haberent. Dr̃. n. Exod. 17. Bellũ Dei erit
ꝯ Amalec à gñatione in gñationẽ. Sĩr ẽt quantum
ad hostilẽ cõicationẽ cũ extraneis lex cõuenientia
ꝑcepta tradidit. Nã primo qdẽ instituit, ut bellũ iu
ste iniret. Mandat. n. Deut. 20. ꝙ qñ accederẽt ad ex
pugnandũ ciuitatẽ offerent ei primo pacẽ. Secũdo
instituit, ut fortiter bellũ inceptũ exequerent ha-
bẽtes de Deo fiduciã. & ad hoc melius obseruandũ
instituit, ꝙ imminente ꝑlio sacerdos eos conforta
ret, ꝓmittẽdo auxiliũ Dei. Tertio mandauit, ut im-
pedimẽta ꝑlii remouerẽt, remittẽdo quosdã ad do
mũ, q possent impedimẽta ꝑstare. Quarto instituit
ut uictoria moderate uterent parcẽdo mulierib. &
paruulis, & ẽt ligna fructifera regionis nõ icidẽdo.
AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ homines nullius gẽ
tis exclusit lex à cultu Dei, & ab his, quæ ꝑtinẽt ad
aĩæ salutẽ. dr̃ enim Exod. 12. Si quis peregrinorũ in
uestram uoluerit transire coloniã, & facere Phase
Dñi circumcidet prius oẽ masculinũ ei⁹, & tũc rite
celebrabit, eritq; simul sicut indigena terræ. Sed in
tẽporalibus quantũ ad ea q̃ ꝑtinebant ad cõitatem *In corp.*
populi nõ statim quilibet admittebat rõne supra
dicta: sed qdã in tertia gñatione. s. Aegyptii & Idu-
mæi. Alii uero ꝑpetuo excludebant in detestationẽ
culpæ præteritæ, sicut Moabitæ, & Ammonitæ, &
Amalecitæ. Sicut enim punitur unus homo propter
peccatum quod commisit, ut alii uidentes timeant
& peccare desistant: ita etiam propter aliquod pec
catũ gens, uel ciuitas ꝑt puniri, ut alii à simili pec-
cato abstineant. Poterat tamen dispensatiue aliqs
in collegium populi admitti propter aliquẽ virtu-
tis actum, sicut Iudith. 14. dr̃, quòd Achor dux filio
rum Ammon appositus est ad populum Israel, &
oĩs successio generis eius. Et similiter Ruth Moabi-
tis, quæ mulier uirtutis erat: licet possit dici, ꝙ illa
prohibitio extendebatur ad uiros, non ad mulie-
res, quibus non competit simpliciter esse ciues.
AD 2m dicendũ, ꝙ sicut Philosop. dicit in 3. Po- *C. 3. a me dio. to. 5.*
lit. dupliciter aliquis dicitur esse ciuis. Vno mõ sim
pliciter: & alio mõ secundũ quid, simpliciter quidẽ
ciuis est, qui potest agere ea, quæ sunt ciuium, pu-
ta, dare cõsiliũ, uel iudicium in populo. secundum

quid autē ciuis diei, ꝑt quicūq; ciuitatē inhabitat, A et uiles ꝑsonæ, & pueri, & senes, q non sunt idonei ad hoc, ꝙ habeant ꝑtātē in his, q̄ ꝑtinēt ad cōe. Iō ergo spurii pp uilitatē originis excludebant ab Ecclesia, i. a collegio populi usq; ad decimā gn̄ationē & similiter eunuchi, qbus nō poterat cōpetere honor, q patrib. debebat, & pcipue in populo Iudęorū, in quo Dei cult⁹ cōseruabat̄ p carnis gn̄ationē. Nā et apud Gētiles, qui multos filios genuerāt, aliquo isigni honore donabant̄, sicut *Philos. dicit 2. Poli. tn̄ quātū ad ea, q̄ ad gratiā Dei ptinebāt, eunuchi ab aliis nō separabant̄, sicut nec aduenæ, ut *dicitū est. Dr̄. n. Isa. 56. Nō dicat filius aduenæ q̄ adhæret Dn̄o dicēs: Separatione diuidet me Dn̄s a populo suo nō dicat eunuchus. Ecce ego lignū aridum.

Ad 3^m dicēdū, ꝙ accipere usuras ab alienis non erat ēm intētionē legis, sed ex quadā pmissione pp pronitatē Iudęorū ad auaritiā, & ut magis pacifice se haberent ad extraneos, à quibus lucrabantur.

Ad 4^m dicendū, ꝙ circa ciuitates hostiū qdā distinctio adhibebat̄. Quędā. n. erāt remotę nō de numero illarū urbiū, q̄ eis erāt repromissæ, & in talib. urbib. expugnatis occidebant̄ masculi q pugnauerāt ꝯ populū Dei: mulierib. āt & ifantib. parcebat̄. Sed in ciuitatib. uicinis, q̄ erāt eis repmisse, oēs màC dabant̄ iterfeci pp iniqtates eorū priores, ad quas puniēdas Dn̄s populū Israel quasi diuinæ iustitiæ executorē mittebat. Dr̄. n. Deu. 9. Quia illę egerūt impie, introeūte te deletæ sūt. Ligna āt fructifera mādabant̄ reseruari ꝓ utilitatē ipsius populi, cuius ditioni ciuitas, & eius territoriū erat subiiciēdum.

Ad 5^m dicendū, ꝙ nouus ædificator domus, aut plātator uineæ, uel desponsator uxoris excludebātur à ꝓlio pp duo. Primo qdē, q a eā q̄ hō de nouo hēt, uel statim paratus est ad habēdū, magis solet amare, & p cōsequens eorū amissionē timere: unde probabile erat, ꝙ ex tali amore magis mortē timerēt, & sic minus fortes essent ad pugnandū: Secūdo D quia sicut *Philos. dicit in 2. Philos. Infortunium vr̄, qn̄ aliquis appropinquat ad aliquod bonū habēdū, si postea impediat ab illo: & iō ne propinqui remanentes magis contristarentur de morte taliū, q bonis sibi paratis potiti nō fuerūt, & ēt populus considerans hoc horreret, hm̄i homines a mortis periculo sunt sequestrati per subtractionē à prælio.

Ad 6^m dicēdū, ꝙ timidi remittebātur ad domū, non ut ipsi ex hoc commodum consequerentur, sed ne populus ex eorum præsentia incōmodū cōsequeretur, dum per eorum timorem, & fugam, ēt E alii ad timendum, & fugiendum prouocarentur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter lex uetus præcepta ediderit circa domesticas personas.

Medina ar. 4.

Ad qvartvm sic procedit̄. Vr̄ ꝙ inconuenienter lex uetus pcepta ediderit circa ꝑsonas domesticas. *Seruus. n. ad qd̄ est, dn̄i est, ut *Philos. dicit in 1. Polit. sed id, quod est alicuius, ꝑpetuo eius esse dēt. ergo inconuenienter lex mandauit Exo. 21. ꝙ serui septimo anno liberi abscenderent.

¶2 Prę. Sicut animal aliquod, ut asinus, aut bos, est possessio domini, ita ēt *seruus: sed de animalibus pcipitur Deut. 22. ꝙ restituantur dominis suis si erra re inueniantur. inconuenienter ergo mandat Deu. 23. Nō tradas seruū dn̄o suo, qui ad te confugerit.

¶3 Prę. Lex diuina dēt magis ad misericordiā prouocare, q̄ ēt lex humana: sed ſm leges humanas grauiter puniunt̄, q nimis asꝑe affligunt seruos, aut ancillas, asperrima aūt vr̄ esse afflictio, ex qua seqtur mors: inconuenienter igit̄ statuit̄ Exo. 21. ꝙ q pcusserit seruū suū, uel ancillā uirga, si uno die supuixerit, non subiacerit pęnæ, quia pecunia illius est.

¶4 Prę. Alius est principatus dn̄i ad seruū, & patris ad filiū, ut dr̄ in primo, & tertio *Polit. sed hoc ad principatū dn̄i ad seruū ptinet, ut aliqs seruū, uel ancillā uēdere possit. incōueniēter igit̄ lex pmisit, ꝙ aliqs uenderet filiā suā in famulam, uel ancillā.

¶5 Prę. Pater hēt sui filii ꝑtātem: sed eius est punire excessus, q hēt ꝑtātē sup peccātē. inconuenienter igit̄ mandatur. Deut. 21. ꝙ pater ducat filium suum ad seniores ciuitatis puniendum.

¶6 Præt. Dn̄s ꝓhibuit Deu. 7. ut cū alienigenis non sociarent cōiugia, & cōiuncta ēt separarent, ut pr̄ 1. Esdræ. inconuenienter igitur Deu. 21. conceditur eis, ut captiuas alienigenarū ducere possint uxores

¶7 Præt. Dominus in uxoribus ducendis quosdam cōsanguinitatis, & affinitatis gradus praecepit esse uitādos, ut patet Leui. 18. incōueniēter igitur mādatur Deut. 25. quòd si aliquis esset mortuus absq; liberis, uxorem ipsius frater eius acciperet.

¶8 Præ. Inter uirum, & uxorem sicut est maxima familiaritas, ita dēt esse fides firmissima: sed hoc non potest esse, si matrimoniū dissolubile fuerit. incōuenienter igitur Dominus permisit Deut. 24. quòd aliquis posset uxorē dimittere scripto libello repudii, & ꝙ etiam ulterius eā recuperare non posset.

¶9 Præt. Sicut uxor potest frangere fidem marito, ita ēt seruus domino, & filius patri: sed ad inuestigandam iniuriam serui in dominum, uel filii in patrē non est institutum in lege aliquod sacrificiū. superflue igitur uidetur institui sacrificium zelotypiæ ad inuestigandum uxoris adulteriū. Num. 5. sic igitur inconuenienter uidentur esse tradita in lege pręcepta iudicialia circa personas domestica.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 18. Iudicia domini uera, iustificata in semetipsa.

Resp. Dicēdū, ꝙ communio domesticarum per sonarum adinuicem, ut *Philoso. dicit in 1. Politic. est secundum quotidianos actus, qui ordinantur ad necessitatem uitę. Vita autem hominis conseruatur dupliciter. Vno modo, quantum ad indiuiduum, ꝓut scilicet homo idem numero uiuit, & ad talem uitæ cōseruationem opitulantur hominis exteriora bona, ex quibus homo habet uictum & uestitum, & alia huiusmodi necessaria uitæ, in quibus administrandis indiget homo seruis alio modo conseruatur uita hominis secūdū speciem per generationem, ad quam indiget homo uxore, ut ex ea generet filiū. Sic igitur in domestica cōione sunt tres cōbinationes. s. domini ad seruum, uiri ad uxorem, patris ad filium. Et *quantum ad omnia illa lex uetus conuenientia pcepta tradidit, nā quātū ad seruos,

instituit

Cap. 7. lib. 3. in med.

In cor. a. & ad 1. ar.

Lib. 1. cap. 4. tom. 5.

Prius tex. c. 56. tom. 2

Cap. 1. tom. dio. to. 5.

161 Perrecta per totum

Cap. 1. in prī. aſi nie did. to. 5.

Concl.

instituit ut modeste tractarentur, & quātū ad labores, ne scilicet immoderatis laboribus affligerētur. unde Deu. 5. Dñs mandauit, ut in die sabbathi requiesceret seruus, & ancilla tua sicut, & tu. Iterū quātum ad pœnas infligendas. imposuit enim mutilatorib. seruorū, ut dimitterent eos liberos, sicut habetur Exod. 21. & simile ēt statuit in ancilla, quā in uxorē aliquis duxerit. Statuit aūt spāliter circa seruos, q erant ex populo, ut septimo anno liberi egrederentur cū oibus, q apportauerant, ēt uestimētis, ut hr Exod. 21. Mandatur ēt insup Deut. 14. ut ei detur uiaticū. Circa uxores uero statuit in lege quantum ad uxores ducendas, ut. s. ducant uxores suæ trib. sicut hr Nu. ult. & hoc iō, ne sortes tribuū cōfundantur. Et q aliquis in uxore ducat uxorē fratris defuncti sine liberis, ut hr Deut. 25. & hoc iō, ut ille q nō potuit hr̄e successores ſm carnis originē saltē hēat p quandā adoptionē, & sic non totaliter memoria defuncti deleatur. Prohibuit ēt quasdā psonas, ne in coniugiū ducerēur. s. alienigenas pp periculū seductionis, & propinquas pp reuerentiā naturalē, q eis debet. Statuit ēt qualiter uxores iā ductę tractari deberent, ut. s. non leuiter infamarentur. unde mandatur puniri ille, qui falso crimē imponit uxori, ut hr Deut. 22. & q ēt pp uxoris odiū filiū detrimentum nō pateretur, ut hr Deut. 21. & ēt q pp odiū uxorem no affligeret, sed potius scripto libello eā dimitteret, ut patet Deut. 24. Et ut ēt maior dilectio inter cōiuges a principio cōtraheretur, pręcipit q cū aliquis nup uxorē acceperit, nihil ei publice necessitatis iniungatur, ut libere possit letari cū uxore sua. Circa filios aūt instituit, ut patres eis disciplina adhiberent instruendo eos in fide. unde dr̄ Exo. 12. Cū dixerint uobis filii uestri, Quæ est ista religio? dicetis eis, Victima transitus Dñi est. & q ēt instruerēt eos in moribus. unde dr̄ Deu. 21. q patres dicere debent, Monita nostra audire contemnit, comessationibus uacat, & luxuriæ atque conuiuiis.

Ad primum ergo dicēdū, q qa filii Israel erāt a Dño de seruitute liberati, & per hoc diuinæ seruituti addicti, noluit Dñs ut imperpetuū serui essent. unde dr̄ Leuit. 25. Si paupertate compulsus uendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum, sed quasi mercenarius, & colonus erit. mei enim sunt serui, & ego eduxi eos de terra Aegypti, ut non ueniant conditiōne seruorum: & ideo quia simpliciter serui non erant, sed secundū quid, finito tempore dimittebantur liberi.

Ad 2m. dicendum, quòd mandatum illud intelligitur de seruo, qui à Domino quæritur ad occidendum, uel ad aliquod peccati ministerium.

Ad 3m dicendū, q circa læsiones seruis illatas lex considerasse uidetur, utrū sit certa, uel incerta, si enim læsio certa esset, lex pœnā adhibuit, pro mutilatione quidē amissionem serui, qui mandabatur libertati donandus, pro morte aūt homicidii pœnā, cū seruus in manu Domini uerberantis moreretur. Si uero læsio non eēt certa, sed aliquā apparentiā haberet, lex nullam pœnā infligebat in proprio seruo puta cū percussus seruus nō statim moriebat, sed post aliquos dies. Incertū enim erat, utrū ex percussione mortuus esset, qa si percussisset liberū hominē, ita, q statim nō moreret, sed sup baculū suū ambularet, nō erat homicidii reus, q percusserat ēt, si postea moreretur: tenebat tñ ad īpēsas soluēdas, quas percussus in medicos fecerat. Sed hoc in seruo proprio locum nō habebat, quia quicquid seruus habebat, & etiam ipsa persona serui erat quędam possessio domini: & ideo pro causa assignatur, quare non subiaceat pœnæ pecuniariæ, quia pecunia illius est.

Ad 4m dicendū, q sicut dictū est*, nullus Iudæus poterat possidere Iudæū quasi simpl̄r seruū, sed erat seruus ſm qd quasi mercenarius usq; ad tps: & per hūc modū pmittebat lex, q paupertate cogēte aliqs filiū, uel filiā uēderet. & hoc ēt uerba ipsi* legis ostēdūt. dicit. n. Si qs uēdiderit filiā suā in famulā, nō egredieṙ sicut exire ancillæ psueuerūt. Per hunc ēt modū nō solū filiū suū, sed ēt seipsum aliqs uēdere poterat magis quasi mercenariū, q quasi seruū, ſm illud Leuit. 25. Si paupertate cōpulsus uēdiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum, sed quasi mercenarius, & colonus erit. In so... arg.

Ad 5m dicēdū, q sicut Philosophus dicit in 10. Ethico.* principatus paternus hēt solū admouendi ptātē, nō āt hēt uim coactiuā, p quā rebelles, & cōtumaces cōprimi pñt: & iō i hoc casu lex mādabat, ut filius cōtumax à principibus ciuitatis puniretur. c. 10. ...

Ad 6m dicendū, q Dñs alienigenas prohibuit in matrimoniū duci pp periculum seductionis, ne inducerent in idolatriā: & specialiter hoc prohibuit de illis gentibus, q in uicino habitabant, de quibus erat magis probabile q suos ritus retinerēt. Si qua uero idolatriæ cultum dimittere uellet, & ad Legis cultū se trāsferre, poterat i matrimoniū duci, sicut patet de Ruth, quā duxit Booz in uxorē. unde ipsa dixerat socrui suę: Populus tuus populus meus, Deus tuus Deus meus, ut hr̄ Ruth. 1. & ideo captiua non aliter permittebatur in uxorē duci, nisi pri* rasa cæsarie, & circuncisis unguibus, & deposita ueste in qua capta est, & fleret patrem, & matrem, per q̄ significatur idolatriæ perpetua abiectio.

Ad 7m dicēdū, q sicut Chrysost. dicit sup Matt. quia immitigabile malum erat mors apud Iudęos, qui oīa pro præsenti uita faciebant, statutū fuit, ut defuncto filius nasceretur ex fratre quod erat quædā mortis mitigatio. Non autē alius, q frater, uel propinquus iubebāt accipere uxorē defuncti: quia nō ita crederetur, qui ex tali cōiunctione erat nasciturus, esse eius filius, q obiit: & iterū extraneus nō ita haberet necessitate statuere domū eius, q obieiat, sicut frater, cui ēt ex cognatione hoc facere iustū erat. Ex quo patet, q frater in accipiēdo uxorē fratris sui, persona fratris sui defuncti fungebatur.

Ad 8m dicendū, q lex pmisit repudiū uxoris, nō quia simpliciter iustum esset, sed pp duritiā Iudęorū, ut Dominus dicit Matth. 19. sed de hoc oportet plenius tractari, cum de matrimonio agetur.

Ad 9m dicendū quod uxores fidem matrimonij frangunt per adulterium, & de facili propter delectationem, & latenter: quia oculus adulteri obseruat caliginem, ut dicitur Iob 24. Non autem est similis ratio de filio ad patrē, uel de seruo ad dominum

¶ SVPER QVAE. CVI.
Medina ar. 1

IN q. 105 duo occurrunt scribenda. Primum est, ut in arti. 3. memor sis, quod non est quæstio de lege noua quo ad suũ principale, idest, gratiam Spiritus sancti, hæc enim ab initio mundi data est: sed de lege noua secundũ se totam, ut claudit in se & gratiam Spiritussancti, & doctrinam noui testamenti. hæc. n. abundantiam gratię, & perfectionem uitę, & sacramenta gratiæ continet. Secundum est, ut non miteris si audis nouã reperiri gentem, quæ nihil sciat de Christo, sufficit enim quod ante mundi consumationem Euãgeliũ susceptum in uniuersu fuerit orbe secundum ueritatẽ. prædicatum quippe dicitur etiam tempore Apostolorum in orbe uniuerso secũdũ reputationem: sicut & exiit edictum a Cęsare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis de orbe. n. secundum nostrã notitiã habitato &c. & similia intelliguntur quamuis secundum possibilem ueritatem in aliis terrę quartis a hominibus possint antipodes. Et nisi fallor, am inuenta dicitur quarta Meridionalis habitata, quoniam polus antarticus eleuatur eis.

964 Porrecta per totum. Infra ar. 2. & 1 cor. & q. 107. a. 1. ad. 2. & 3. & q. 108. a. 1. cor & ad 1. Et q. 106. 4. a. 3. co.

nũ: quia talis infidelitas non procedit ex tali concupiscentia delectationis, sed magis ex malitia, quæ non potest ita latere sicut infidelitas mulieris adulteræ.

QVAESTIO CVI.

De lege Euangelica, quę dicitur lex noua, secundum se, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de lege Euãgelii, quæ dicitẽ lex noua. Et primo de ipsa secundum se. Secundo, de ipsa per comparationem ad legem ueterẽ. Tertio de his, quæ in lege noua continentẽ.

Circa primũ quæritur quatuor.

¶ Primo, Qualis sit, Verum scilicet sit scripta, uel indita.

¶ Secundo, De uirtute eius, Verũ iustificet.

¶ Tertio, De principio ei[a], Verũ debuerit dari a principio mũdi

¶ Quarto, De termino ei[s], Verũ .s. sit duratura usque ad finem, an debeat ei alia lex succedere

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum lex noua sit lex scripta.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd lex noua sit lex scripta. Lex enim noua[h] est ipsũ Euangelium: sed Euangelium est descriptum, Ioan. 20.[h] Hæc autẽ scripta sunt, ut credatis. ergo lex noua est lex scripta.

¶ 2 Præ.[h] Lex indita est lex naturæ, secundum illud Roma. 2. Naturaliter ea quæ legis sunt faciũt qui habent opus legis scriptum in cordibus suis. si igitur lex Euãgelii esset lex indita, non differret a lege naturæ.

¶ 3 Præt. Lex Euangelii propria est eorum, qui[h] sunt in statu noui testamenti: sed lex indita cõmunis est & eis qui sunt in nouo testamento, & eis qui sunt in ueteri testamento. dr. n. Sap. 7. quod diuina sapientia per nationes in animas sanctas se trãsfert amicos Dei, & prophetas cõstituit. ergo lex noua est lex indita.

SED CONTRA est, quod lex noua est lex noui testamẽti: sed lex noui testamẽti est indita in corde. Apostolus enim ad Hebr. 8. dicit inducens authoritatẽ, quæ habetur Hierem. 31. Ecce dies uenient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum. & exponẽs quod sit hoc testamentum, dicit. Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel: Dabo leges meas in mentes eorum, & in corda eorum superscribam eas. ergo lex noua est lex indita.

RESP. Dicẽdũ, quod unaquęq; res illud uidetur esse, quod in ea est potissimum, ut[*] Philosophus dicit in 9. Eth. id autem, quod est potissimum in lege noui testamenti, & in quo tota uirtus eius cõsistit, est gratia Spiritussancti, quæ datur per fidẽ Christi: & ideo principaliter lex noua est ipsa gratia Spiritussancti, quæ datẽ Christi fidelib. & hoc manifeste apparet per Apostolum, qui ad Ro. 3. dicit. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei: ipsam enim fidei gratiã legem appellat. & expressius ad Ro. 8. dicitur. Lex spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me a lege peccati & mortis. Vnde &[*] Aug. dicit in li. de spiritu & litera, quod sicut lex factorũ scripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei scripta est in cordibus fidelium. alibi,[*] dicit in eodem lib. Quę sunt leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordib. nisi ipsa præsentia Spiritussancti? Hẽt tñ lex noua quædam sicut dispositiua ad gratiam Spiritussancti, & ad usum huius gratiæ pertinentia, quæ sunt quasi secundaria in lege noua, de quibus oportuit instrui fideles Christi & uerbis, & scriptis, tam circa credenda, quam circa agẽda. Et ideo dicendũ est, quod[m] principaliter lex noua est lex indita, secundario autem est lex scripta.[n] Concl.

Ca. 4. ante med. to. 5. | Cap. 17. & 26. to. 3. | Eod. li. ca. 21. in pri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in scriptura Euangelii non cõtinentẽ nisi ea, quæ pertinent ad gratiã Spiritussancti, uel sicut dispositiua, vel sicut ordinatiua ad vsum huius gratiæ: sicut dispositiua quidẽ, quãtũ ad intellectũ per fidẽ, per quã datur Spiritussancti gratia, cõtinentẽ in Euangelio ea, quæ pertinent ad manifestãdũ diuinitatẽ, vel humanitatem Christi. Secundum affectum uero continentur in Euangelio, ea, quæ pertinent ad contemptũ mundi, per quam homo fit capax Spiritussancti gratia. Mund[9] enim, idest, amatores mũdi, non põt capere. Spiritũsanctũ, ut habetur Ioan. 14. Vsus vero spiritualis gratiæ est in operibus uirtutum, ad quæ multipliciter scriptura noui testamenti homines exhortatur.

AD 2[m] dicẽdũ, quod dupliciter est aliquod inditũ homini. Vno modo pertinẽs ad naturam humanã: & sic lex naturalis est lex indita homini. Alio modo est aliquid inditum homini, quasi superadditum per gratiæ donũ: & hoc modo lex noua est indita homini non solum indicãs quid sit faciendum, sed etiam adiuuans ad implendum.

AD 3[m] dicẽdũ, quod nullus unquã habuit gratiã Spiritussãcti, nisi per fidẽ Christi explicitã, uel implicitã. Per fidẽ aũt Christi pertinet homo ad nouum testamentum: unde quibuscunq; fuit lex gratiæ indita, secundum hoc ad nouum testamentum ptinebant.

ARTICVLVS II.

Verum lex noua iustificet.

Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quod lex noua non iustificet. Nullus enim iustificatur, nisi legi Dei obediat, secundum illud ad Hebr. 5. Factus est, scilicet Christus, omnibus obtemperantibus sibi causa salutis ęternę: sed[h] Euangelium non semper hoc operatur, quòd homines ei obediant. dicitur enim Rom. 10. Non omnes obediunt Euangelio. ergo lex noua non iustificat. 965 Porrect. per totum.

¶ 2 Præ. Apostolus probat ad Rom. quòd lex uetus nõ iustificabat, quia ea adueniente præuaricatio creuit. dicit enim ad Rom. 4. Lex iram operatur: vbi enim non est lex, nec præuaricatio. sed multo magis

lex

lex noua prævaricationē addidit.maiori.n.pœna est dignus,q post legē nouā datā adhuc peccat,fm illud Heb.10.Irritā qs faciēs legē Moysi,fine u[l]la miserationē duob.uel tribus testib.morit: quāto magis putatis deteriora mereri suplicia,q filiū Dei pcul cauerit?&c.ergo lex noua ñ iustificat sicut nec uet*.

¶ 3 Præt.Iustificare est proprius effectus Dei secundum illud ad Rom.8.Deus est qui iustificat: sed lex uetus fuit à Deo, sicut & lex noua. ergo lex noua non magis iustificat quàm lex uetus.

SED CONTRA est,quod Apostolus dicit ad Rom 1.Non erubesco Euāgelium.uirtus enim Dei est in salutem omni credenti:non autem est salus nisi iustificatis.ergo lex euangelii iustificat.

art.prece. in corp.& ad.1 arg. RESP. dicēdū,q sicut*dictū est ad legē Euangelii duo ptinēt:Vnū qdē principaliter ,s. ipsa gratia Spiritussancti interius data:& quātū ad hoc , noua lex iustificat.*Vñ Aug.dicit in li.de spiritu & litera: ibi s.in ueteri testamēto,lex extrinsecus est posita, qua iniusti terrerentur; Hic,s.in nouo testamēto in trinsecus data est, qua iustificarent.Aliud ptinet ad legē Euāgelii secūdario:s.documēta fidei,& pcepta ordinātia affectū humanū,& humanos act*.Et quātū ad hoc lex noua nō iustificat.unde Apostolus dicit 2.Ad Cor.3.Litera occidit,spiritus autem uiuificat.& Aug.*exponit in li.de spiritu & litera,quod per literam intelligitur quęlibet scriptura extra homines existens,etiam moraliū præceptorū, qualia continentur in Euangelio.unde etiam litera Euangelii occideret,nisi adesset interius gra fidei sanās.

*ca.17 circ e.pri.to.3

cap.14 & 17.tom.3.

AD PRIMVM ergo dicendū,q illa obiectio procedit de lege noua nō quantum ad id quod est principale in ipsa , sed quantum ad id, quod est secundarium in ipsa,s.quantum ad documenta & pręcepta exterius homini proposita uel scripto , uel uerbo.

D.819. AD 2m dicēdū,q gra noui testamēti etsi adiuuet hominē ad nō peccādū,nō tñ ita*cōfirmat i bono,ut hō peccare nō possit:hoc.n.ptinet ad statū gloriæ. Et iō si qs post acceptā gratiā noui testamenti peccauerit,maiori pœna est dignus, tanq maioribus beneficiis ingratus:& auxilio sibi dato nō utēs:nec tñ pp hoc dr,q lex noua iram operatur,quia quantū est de se,sufficiens auxilium dat ad non peccādum.

AD 3m dicēdū,q legē nouā,& ueterē unus De* dedit,sed aliter & aliter.Nā legē ueterē dedit scriptā in tabulis lapideis,legē aūt nouā dedit scriptā in tabulis cordis carnalibus ut Apostolus dicit 2.ad Corinth.3.Proinde sicut* Aug.dicit in libro de spiritu,& litera,literā istā extra hominē scriptā,& ministrationē mortis,& ministrationē dānatiōis Apostolus appellat.hanc autē , scilicet noui testamenti legem ministrationem spiritus, & ministrationem iustitiæ dicit quia p donū Spiritus operamur iustitiam,& a prævaricationis damnatione liberamur.

cap.17. & 18.1 prin tom.3.

ARTICVLVS IIII.

966 Torresia per totum. Sup.q.91. a.5. ad 2. & 5.

Vtrum lex noua debuerit dari a pricipio mundi.
Medina art 3.

AD QVARTVM sic pceditr.Vr q lex noua debuerit dari a principio mūdi.Nō.n.est psonarū acceptio apud Deū,ut dr ad Ro.2.sed oēs hoies peccauerūt,& egēt gra Dei,ut dr ad Ro.3.ergo pricipio mūdi lex Euāgelii dari dbuit,ut oib.q eā subuenire*.

F ¶ 2 Pręt.Sicut in diuersis locis sunt diuersi hoies. ita etiam in diuersis tēporibus: sed Deus qui uult omnes homines saluos fieri,ut dr 1.ad Tim.2.mādauit. Euangeliū prædicari in oibus locis, ut patet Mat. ult.& Marc.ult.ergo oibus tēporibus debuit adesse lex Euangelii,ita quòd à principio mundi dare*.

¶ 3 Pręt.Magis est necessaria homini salus spiritualis,q est æterna,q salus corporalis, q est tēporalis: sed De* ab initio mūdi puidit hoini ea,q sūt necessaria ad salutē corporalē,tradēs eius ptāti oia,quę erant pp hoiem creata , ut patet Genes.1. ergo ēt lex noua,quæ maxime est necessaria ad salutem spiritualē,debuit hominibus à principio mūdi dari.

G SED CONTRA.est,quod Apostolus dicit 1.ad Corin.15.Non prius quod spirituale est,sed quod animale:sed lex noua est maxime spiritualis. ergo lex noua non debuit dari à principio mundi.

RESPON Dicendū,q triplex rō pōt assignari,quare lex* noua non debuit dari à principio mundi.* Quarū prima est,qa lex noua,sicut*dictū est, principaliter est gratia Spiritussancti,quæ abundanter dari non debuit anteq impedimētū peccati ab humano genere tolleret cōsummata redēptione per Christū.vñ dr Io.7.Nōdū erat Spiritus datus , quia Iesus nondum erat glorificatus. Et hanc rationem manifeste assignat Apostolus ad Rom.8. ubi postq pmiserat de lege Spiritus uitę,subiungit:Deus filiū suū mittēs in similitudinē carnis peccati,de peccato dānauit pctm in carne,ut iustificatio legis impleret in nobis.Secūda rō pt assignari ex pfectione legis nouæ.Nō.n.aliqd ad pfctū adducit statiā principio,sed quodā tpali successionis ordine sicut aliqs prius fit puer , & postmodū uir.Et hāc rōne assignat Apostolus ad Gala.3.lex pædagogus noster fuit in Christo,ut ex fide iustificemur:at ubi uenit fides , iā non sumus sub pedagogo.Tertia rō sumit ex hoc,q lex noua est lex gratię:& iō primo oportuit q hō relinqueret sibi in statu ueteris legis,ut ī pctm cadēdo,suā īfirmitatē cognoscēs , recognosceret se gra idigere.Et hāc rōne assignat Apostol* ad Ro.5.dicēs,Lex subintrauit, ut abūdaret delictū, ubi aūt abūdauit delictū,superabundauit & gratia

Concil in 2.ha ... quęst.

H

I

AD PRIMVM ergo dicēdū, q humanū genus pp pctm primi parentis meruit priuari auxilio gratię: & iō quibuscunq; nō datur,hoc est ex iuditia:quibuscunq; aūt datur,hoc est ex gratia , ut Aug.dicit in libro,de pfectione iustitiæ.Vñ non est acceptio personarum apud Deum ex hoc,quòd non omnib. a principio mundi legem gratiæ proposuit , quæ erat debito ordine proponenda,ut*dictum est. in co.

K

AD 2m.dicendum, q diuersitas locorum non uariat diuersum statum humani generis,qui uariatur per temporis successionem: & ideo omnibus locis proponitur lex noua,non autem omnibus temporibus,licet omni tempore fuerint aliqui ad nouum testamentum pertinentes,ut*supra dictum est.

AD 3m dicendū, q ea quæ pertinent ad salutem corporalem,deseruiunt homini quantum ad naturam, quę non tollitur per peccatum: sed ea quæ pertinent ad spiritualem salutem , ordinantur ad

gratiam

gratiam, quæ amittitur per peccatum, & ideo non A est similis ratio de utriusque.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex noua sit duratura usque ad finem mundi.

Medina ar. 4.

167 Perrecta in rotomo.

AD QVARTVM sic procedit. Vr. q lex noua nō sit duratura usq; ad finē mūdi. Quia ut Apost. dicit 1. Cor. 13. Cū uenerit qđ pfectū ē euacuabit qđ ex parte ē: sed lex noua ex parte ē. dicit. n. Apo. ibi. ex parte cognoscim*, & ex parte pphetam*. ergo lex noua euacuāda ē, alio pfectiori statu succedēte ¶ 2 Præt. Dñs Io. 19. promisit discipulis suis in aduētu Spiritussancti paracliti cognitionē oīs ueritatis: sed nōdū Ecclesia oēm ueritatē cognoscit in statu noui testamenti. ergo expectādus est alius status, i quo per Spiritumsanctū omnis ueritas manifestet. ¶ 3 Præt. Sicut pater est alius à filio, & filius a patre, ita Spiritus sanctus a patre & filio: sed fuit qdā status cōueniens personę patris. f. status ueteris legis, in quo homines generationes intendebant. sicut ēt est alius status cōueniēs personæ filij. f. status nouę legis, in quo clerici intendentes sapientiæ, q appropriatur Filio principantur. ergo erit status tertius Spiritus sancti, in quo spūales uiri principabuntur. ¶ 4 Præ. Dñs dicit Mat. 24. Prædicabit, hoc Euāgeliū regni in uniuerso orbe, & tuuc uenit consumatio: sed Euāgeliū Christi iamdiu est prædicatum in uniuerso orbe, nec tñ adhuc uenit cōsummatio. ergo Euāgeliū Christi nō ē Euāgeliū regni, sed futurū est aliud Euangeliū Spiritussancti, quasi alia lex.

SED CONTRA ē qđ Dñs dicit Mat. 24. Dico uobis, q a no pteribit gnatio hęc donec oīa fiat*. Chry. exponit de gñatione fidelium Christi. ergo stat* fidelium Christi manebit usq; ad consummationē seculi.

Hom. 78 I Matt. non remote à prin. to. 3.

RESP. Dicēdū, q status mundi uariari potest dupliciter. Vno mō, fm diuersitatē legis: & sic huic statui nouæ legis nullus alius stat* succedet. Succe D sit enim status nouæ legis statui ueteris legis tanq pfectior imperfectiori. nullus āt status pſentis uitę pōt esse pfectior, q status nouæ legis. Nihil enim pōt esse propinquius fini ultimo, q qđ immediate in finē ultimū introducit: hoc āt facit noua lex. uñ Apost. dicit ad Heb. 10. Habentes itaq; fratres, fiduciā in introitu sanctorū in sanguine Christi, quā initiauit nobis uiā nouā, accedamus ad eū. Vnde nō pt esse aliquis pfectior status pſentis uitæ, q status nouæ legis: qa tato est unūquodq; pfectius quato est ultimo fini, ppinquius. Alio mō status hominū uariari pt fm quod homines diuersimode se hñt ad eā E dē legē uel pfectias, uel minus pfecte: & sic status ueteris legis frequēter fuit mutatus, cū qnq; leges optime custodirentur, quandoq; aūt omnino prætermitterentur. Sic ēt & status nouę legis diuersificatur fm diuersa loca, & tempora, & personas, inquantum gratia Spiritussancti pefectius, uel mi.* perfecte ab aliquibus habetur. Non est tamen expectandū, q sit aliquis status futurus, in quo perfectius gratia spiritus sancti habeatur, quàm hactenus habita fuerit, & maxime ab Apostolis qui primitias Spiritus acceperunt, idest, & tempore prius & cæteris abundantius, ut Glo. dicit. Rom. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut* Dion. dicit in eccl. Hierar. triplex est hominum status. Primus q dem ueteris legis. Secundus nouæ legis. Tertius status succedit nō in hac uita, sed in futura. f. in patria. Sed sicut primus status est figuralis, & imperfectus respectu status Euāgelii: ita hic status ē figurails, & imperfect* respectu status patrię, quo ueniēte, iste status euacuat, sicut dr ad Dor. 13. Videmus nūc p speculū in ænigmate, tunc autē facie ad faciem.

Cap. 5. eccl. Hi. rat. par. 1.

AD 2m dicēdū, q sicut* Augu. dicit in lib. contra Faustū, Montanus & Priscilla posuerunt, q promissio Dñi de Spiritusancto dando non fuit cōpleta in B Apostolis, sed in eis. Et sit Manihæi posuerunt, q fuit cōpleta in Manichęo, quē dicebāt esse Spiritu paraclitū: & iō utriq; nō recipiebant actus Apostolorū, in qbus manifeste ostendit, & illa promissio fuit in Apostolis cōpleta, sicut Dñs iterato eis promisit, Act. 1. Baptizabimini in Spiritusancto non post multos hos dies: qđ impleū legitur Act. 2. Sed istæ uarietates excludunt p hoc, qđ dr Io. 7. Nōdū erat Spiritus datus: quia nōdū Iesus erat glorificat* Ex quo dat intelligi, q statim glorificato Christo i resurrectione, & ascēsione fuit Spūs sanctus datus. Et p hoc ēt excludit quorūcunq; uanitas, q diceret C esse expectādū aliud tps, f Spiritus sancti. Docuit āt Spiritus sanctus Apostolos oēm ueritatē de his, q pertinēt ad necessitatē salutis, f. de credendis, & de agendis, non tamen docuit eos de omnibus futuris euentibus: hoc enim ad eos non pertinebat, fm illud Act. 1. Non est uestrū nosse tempora, uel momenta, quæ Pater posuit in potestate sua.

Lib. 19. de hæresibus ad Quod uult Dev. c. 16. to. 6. & li. 19. contra Faust. c. 11. & de utilit. credendorum c. 3.

AD 3m dicendū, q lex tetus non solum fuit Patris, sed ēt Filii, quia Christus in ueteri lege figurabatur. unde Dominus dicit Io. 5. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Similiter etiam lex noua nō solum est Christi, D sed etiam spiritus sancti, secundum illud, Ro. 8. Lex spiritus uitæ in Christo Iesu &c. unde non est expectanda alia lex quæ sit spiritus sancti.

AD 4m dicendū, q cum Christus statim in principio Euangelicæ prædicationis dixerit. Appropinquauit regnum cælorū, stultissimū est dicere q Euāgeliū Christi non sit Euangelium regni. Sed prædicatio Euāgelii Christi pōt intelligi dupliciter. Vno modo, quantū ad diuulgationē notitię Christi: & sic prædicatum fuit Euāgeliū in uniuerso orbe, ēt tempore Apostolorum, ut Chrys. dicit. Et secundū hoc quod additur. Et tunc erit consummatio. intelligitur hoc de destructione Hierusalē, de qua tūc ad literam loquebatur. Alio modo potest intelligi prædicatio Euāgelii in uniuerso orbe cum pleno effectu, ita. f. quod in qualibet gēte fundetur ecclesia, & ita sicut dicit* Aug. in epistola ad Esich. nondum est prædicatum Euangelium in uniuerso orbe, sed hoc facto ueniet consumatio mundi.

Est epi. 78 parum an te med. & epist. 80. a med. to. 2

QVAESTIO CVII.

SVP. Q. CVI. AR. IIII.

De comparatione legis nouæ ad ueterem, in quatuor articulos diuisa.

IN q6. 107. & 108. nihil scribendū oc currit, n si ut mādes ai memoriæ, ut sies ligas Euangelii legē, & reddere scias ratio nē Christianę leg*

DEINDE considerandum est de cōparatione legis nouę ad legem ueterem.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lex noua sit alia lex à lege ueteri.
¶ Secundo, Vtrum lex noua impleat ueterem.
¶ Tertio, Vtrum lex noua contineatur in ueteri.
§ Quarto, Quæ sit grauior, utrū lex noua, uel uet°.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua sit alia à lege ueteri.

Medina ar. 1.

Porrecta per totum. Supra q. 91. ar. 5. & Gal. 1. lec. 2.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q lex noua non sit alia à lege ueteri. Vtraque enim lex dat[a] fidem Dei habentibus: quia fine fide est impossibile placere Deo, ut dr̄ Heb. 11. sed eadē fides ē antiquorū, & modernorū, ut dr̄ i gl. Mat. 21. ergo ēt est cadē lex. G

Ca. 1. in-tet princ. ca. & me. tom 6. ¶ 2 Prę. Aug. dicit in lib. 3. Adaman: iū Manichæi discipulū, q breuis drīa legis & Euangelii est Timor &[b] Amor: sed fm hæc duo noua lex, & uetus diuersificari nō pōt, qa ēt in ueteri lege proponunt̃ pcepta charitatis, Leu. 19. Diliges proximū tuū. & Deu. 6. Diliges Dnm Dēū tuū. Sīr ēt diuersificari nō pōt p aliā drīam, quā Aug.* assignat cōtra Faustū, q[b] ue-

Lib. 4. ca. 2. tom. 6. tus testamentū habuit promissa tpalia,[b] nouū testamētū hēt promissa spiritualia & æterna: q ēt i nouo testamento promittunt̃ aliqua promissa tpalia, fm illud Marc. 10. Accipiet cēties tm in tpe hoc, domos, & fratres &c. Et in ueteri testamento sperabantur promissa spiritualia & æterna secundum illud ad Heb. 11. Nunc autem meliorem patriā appetūt, i. cę'estem: quod dicitur de antiquis patribus. ergo uidetur quòd noua lex non sit alia a ueteri. H

¶ 3 Præt. Apostolus uidetur distinguere utranq; legem ad Ro. 3. ueterem legem[b] appellans legē factorum, legem uero nouā appellans legē fidei: sed lex uetus fuit etiam fidei, secūdū illud Heb. 11.[b] Omnes testimonio fidei probati sunt, quod dicit de Patrib. ueteris testamenti. Similiter etiam lex noua est lex factorum. dicitur. n. Mat. 5. Benefacite his qui oderunt uos. & Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. ergo lex noua non est alia a lege ueteri. I

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat: sed aliud est sacerdotiū noui & ueteris testamēti, ut ibidē Apostolus pbat. ergo est ēt alia lex.

q. 90. a. 2. RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū est, omnis lex ordinat cōuersationem humanam in ordine ad aliquem finem. Ea aūt quę ordinātur ad finem secundū rationem finis, dupliciter diuersificari pōt. Vno modo, quia ordinantur ad diuersos fines: & hæc diuersitas speciei, maxime sit finis proximus. Alio modo, secundum propinquitatem ad finem, uel distantiam ab ipso, sicut patet q motus differunt spē secundū quod ordinantur ad diuersos terminos: secundum uero quod una pars motus est ppinquior termino q̃ alia, attenditur differentia in motu secūdum perfectum, & imperfectū. Sic ergo duę leges distingui pōt dupliciter. Vno modo, quasi onino diuersę, utpote ordinatæ ad diuersos fines: sicut lex ciuitatis, q̃ esset ordinata ad hoc, q populus dominaretur, esset specie differens ab illa lege, q̃ esset ad hoc ordināta, q optimates ciuitatis dominarētur. Alio mō, duæ leges distingui pōt, secundū qd̄ una ppinquius ordinat ad finē, alia uero remotius, pu- K

ta, in una, & eadem ciuitate dicitur alia lex, q̃ imponitur uiris pfectis, q statim pōt exeq ea quæ pertinēt ad bonū cōe: & alia lex dat̃ de disciplina puerorū, q sunt istruēdi qualiter postmodū opa uirorum exequant̃. Dicēdū est ergo, q fm primū modū lex noua nō est alia à lege ueteri. qa utriusq; est un° finis. s. ut hoies subdant̃ Deo. Et āt un° De°, & noui & ueteris testamēti, fm illud Ro. 3. Vnus Deus est q iustificat circūcisionē ex fide, & pputiū p fidē. Alio mō lex noua est alia a ueteri: qa lex uetus est quasi pędagogus puerorū, ut Apost. dicit ad Gal. 3. lex āt noua est lex pfectionis, qa est lex charitatis, de qua Apostolus dicit ad col. 3. qd̄ est uiculū perfectionis.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q unitas fidei utriusque testamēti attestatur unitati finis. Dictum est. n. * supra, q obiectū theologicarū uirtutū inter quas est fides, est finis ultimus: sed tamen fides habet aliū statum in ueteri, & in noua lege: nam quod illi credebant futurum, nos credimus factum. q. 62. ar. 1. & 2.

AD 2m dicendū, q oēs drīę q assignant̃ inter nouā legē & ueterē accipiunt̃ fm pfectū, & ipfectū. Pręcepta. n. legis cuiuslibet dant̃ de actibus uirtutū: ad operāda aūt uirtutū opa aliter inclinant̃ iperfecti, q nōdū hnt uirtutis habitū, & aliter illi q sūt p habitū uirtutis pfecti. Illi āt q nondū hnt habitū uirtutis, inclinant̃ ad agēdū uirtutis opa ex aliqua cā extrinseca, puta, excōicatione pęnarū, uel ex pmissione aliquarū extrinsecarū remunerationū, puta, honoris, uel diuitiarū, uel alicui° hmōi: & iō lex uetus, q̃ dabatur imperfectis, i. nōdū cōsecutis gratiā spiritualē dicebat̃ lex timoris, iquātū inducebat ad obseruātiā pceptorū p cōminatione quarundā pęnarū, & dr̄ hre tpalia qdam promissa. Illi aūt qui habent uirtutē, inclinant̃ ad uirtutis opera agenda pp amorē uirtutis, nō pp aliquā pęnā, aut remunerationē extrinsecā. & iō lex noua, cuius principalitas cōsistit in ipsa Spirituali gratia indita cordibus, dr̄ lex amoris: & dr̄ hre promissa spiritualia & æterna, q̃ sunt obiecta uirtutis pcipue charitatis, & ita p se in ea inclinant̃ nō quasi in extranea, sed quasi in propria. Et pp hoc ēt lex uetus dr̄ cohibere manū, non animū: quia qui timore pęnę ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter eius uoluntas a peccato recedit, sicut recedit uolūtas eius q amore iustitiæ abstinet à peccato: & pp hoc lex noua, q̃ est lex amoris, dr̄ animū cohibere. Fuerunt tamen aliqui in statu ueteris testamēti habētes charitatē, & gratiā Spiritussācti, q principaliter expectabant promissiones spirituales, & ęternas, & fm hoc pertinebant ad legē nouam. Similiter ēt in nouo testamento sunt aliqui carnales nondum pertingentes ad perfectionem nouæ legis, quos oportuit ēt in nouo testamēto induci ad uirtutis opera per timorem penarum, & per aliqua temporalia promissa. Lex āt uetus etsi pcepta charitatis daret, non tō p eam dabatur Spiritus sanctus, per per quem diffunditur charitas in cordibus nostris, ut dicitur Ro. 5.

AD 3m dicēdum, q sicut* supra dictū est Lex noua dr̄ lex fidei, inquantū eius principalitas consistit in ipsa gratia, quæ interius datur credentibus, unde dr̄ gratia fidei. Hēt autē secūdario aliqua facta q. præced. ar. 1. & 2.

& moralia, & sacralia: sed ĩ his nõ cõsistit principa F litas legis nouæ, sicut principalitas veteris legis in eis cõsistebat. Illi aũt, q in ueteri testõ Deo fuerũt accepti per fidẽ, ſm hoc ad nouum testm̃ pertinebant: nõ. n. iustificabant̃ nisi per fidem Christi, qui est actor noui testi. vnde, & de Moyse dicit Apostolus ad Heb. 11. quòd maiores diuitias ęstimabat thesauro Aegyptiorum, improperium Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex noua legem veterem impleat.

Medina ar. 2.

969 AD SECVNDVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ lex noua legẽ ve terẽ nõ impleat. Impletio. n. ꝯriat̃ euacuatio- G ni: sed lex noua euacuat, uel excludit obseruantias legis ueteris. Dicit enim Apostolus ad Gal. 5. Si circuncidimini, Christus nihil uobis proderit. ergo lex noua non est impletiua ueteris legis.

¶ 2 Præt. Cõtrariũ nõ ẽ impletiuũ sui ꝯrij: sed Dñs in lege noua ꝓposuit q̃dã ꝓcedta ꝯria ꝓceptis veteris legis. dr̃. n. Matth. 5. Audistis q̃a dictũ ẽ antiqs. Quicũq; dimiserit vxorẽ suã, det ei libellũ repudij: ego ãt dico uobis. Quicũq; dimiserit uxorẽ suã, facit eã mœchari. & idẽ ꝓñr patet ĩ ꝓhibitione iuri, & ẽt ĩ ꝓhibitione talionis, & ĩ odio inimicorũ. Sicr̃ ẽt vr̃ Dñs exclusisse ꝓcepta ueteris legis de discretione ciborũ, Mat. 15. dicẽs. Nõ q̃d itrat ĩ os, coinq̃nat hoiem. ergo lex noua nõ est impletiua ueteris. H

¶ 3 Præt. Quicunq; ꝯ legẽ agit, non implet legẽ: sed Christ' in aliq̃b. ꝯ legẽ fecit, tetigit. n. leprosũ, ut dr̃ Matth. 8. q̃d erat ꝯ legẽ. Sicr̃ ẽt vr̃ sabbathum pluries uiolasse, unde de eo dicebant Iudæi Io. 9. Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit. ergo Christus nõ impleuit legem, & ita lex noua data à Christo non est ueteris impletiua.

¶ 4 Præt. In ueteri lege continebantur ꝓcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, ut * supra dictum est: sed Dñs Matth. 5. ubi quantum ad aliqua legem impleuit, nullam mẽtionem uidetur facere de h iudicialibus, & cæremonialibus. ergo uidetur quòd lex noua non sit totaliter ueteris impletiua. I

SED CONTRA est, q̃d Dñs dicit Mat. 5. Nõ ueni soluere legẽ, sed adimplere. & postea subdit: Iota vnũ aut unus apex non ꝓteribit à lege, donec oĩa fiant.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut* dictũ est, lex noua cõparat̃ ad ueterẽ, sicut ꝑfectũ ad imperfectũ. Oẽ aũt ꝑfectũ adimplet id, q̃d imperfecto deest, & ſm hoc *lex noua adimplet ueterẽ legẽ, *in quãtũ supplet illud, q̃d ueteri legi deerat. In ueteri aũt lege duo ꝓñt cõsiderari. s. finis, & ꝓcepta cõtenta in lege. Finis uero cuiuslibet legis est, ut hoies efficiant̃ iusti, & uirtuosi, ut * supra dictũ ẽ: vñ & finis ueteris legis erat iustificatio hoium, q̃d q̃dẽ lex efficere nõ poterat, sed figurabat q̃busdã cęremonialib. factis & ꝓmittebat uerbis: & q̃tum ad hoc lex noua implet ueterẽ legẽ iustificando ꝑ virtutem passionis Christi. & hoc est q̃d Apost. dicit ad Ro. 8. Q̃d impossibile erat legi, Deus filiũ suũ mittẽs in similitudinẽ carnis pc̃ti, dãnauit pc̃m̃ in carne, ut iustificatio legis impleret̃ in nobis. Et q̃tum ad hoc, lex noua exhibet, q̃d lex uetus ꝓmittebat, ſm illud 2. ad Cor. 1. Quotquot ꝓmissiones Dei sunt, in illo est, i. in Christo. Et iterũ q̃tũ ad hoc, cõplet ẽt q̃d uetus lex figurabat. vñ ad Col. 2. dr̃ de cæremonialib. ꝙ erãt umbra futurorũ: corpus aũt Christi. i. ueritas, ꝑtinet ad Christũ: vñ lex noua dr̃ lex ueritatis, lex aũt uetus umbræ, uel figuræ. Præcepta uero ueteris legis adimpleuit Christus, & opere, & doctrina opere q̃dẽ, q̃ circũcidi uoluit, & alia legalia obseruare, q̃ erãt tpe illo obseruãda ſm illud Gal. 4. Factũ sub lege. sua ãt doctrina adimpleuit ꝓcepta legis tripliciter. Primo q̃dẽ, uerũ intellectũ legis exprimẽdo, sicut patet in homicidio, & adulterio, in in quorũ ꝓhibitione Scribæ, & Pharisæi nõ intelligebãt nisi exteriorẽ actũ ꝓhibitũ: vñ Dñs legem adimpleuit, ostẽdẽdo ẽt interiores act' pc̃torũ cadere sub ꝓhibitione. Secũdo adimpleuit Dñs ꝓcepta legis, ordinando q̃uo tutius obseruaret̃ q̃d lex uetus statuerat, sicut lex uetus statuerat, ut homo nõ ꝓiuraret: & hoc tutius obseruat̃, si oino a iuro abstineat nisi in cã necessitatis. Tertio adimpleuit Dñs ꝓcepta legis, superaddendo q̃dã perfectionis cõsilia, ut patet Matt. 19. ubi dicenti se obseruasse ꝓcepta ueteris legis, dicit: Vnum tibi deest. Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia q̃ habes, &c.

AD 1m ergo dicẽdũ, ꝙ lex noua ñ euacuat obseruãtia ueteris legis, nisi q̃tũ ad cæremonialia, ut * s. dcm̃ ẽ: hęc ãt erãt ĩ figurã futuri. Vñ ex hoc ip̃ ꝙ cęremonialia ꝓcepta sũt impleta ꝑfectis his, q̃ figurabant̃, ñ sũt vlteri' obseruãda: q̃a si obseruarẽt, adhuc figñaret̃ aliq̃d ut futurũ, & nõ impletũ: sicut ẽt promissio futuri doni locum iã non hẽt promissione iã impleta per doni exhibitionem, & ꝑ hũc modum cæremoniæ legis tollunt̃, cum implentur. q. 103. ar. 3. & 4.

AD 2m dicendũ, ꝙ sicut * Aug. dicit ꝯ Faustum, Præcepta illa Dñi nõ sũt ꝯria ꝓceptis ueteris legis. Q̃d. n. dñs ꝓcepit de uxore dimittenda, nõ est ꝯ. iũ ei q̃d lex ꝓcepit. neq;. n. ait lex: Qui uoluerit, dimittat uxorẽ, cui esset ꝯriũ nõ dimittere: sed utiq; nolebat dimitti uxorẽ à viro, q̃ hãc interposuit morã ut in dissidiũ animus ꝓceps libelli cõscriptione refractus absisteret. vñ Dñs ad hoc ꝯfirmandũ, vt nõ facile uxor dimitteret̃, solã cãm fornicationis excepit. Et idẽ ẽt dicẽdũ ẽ in ꝓhibitione iuri, sicut * dictũ ẽ: & idẽ ẽt patet ĩ ꝓhibitione talionis. Taxauit. n. modũ uindictæ lex, ut nõ procederet̃ ad immoderatã uindictã, à qua Dñs ꝑfectius remouit eum, quẽ monuit oino a uindicta abstinere. Circa odiũ uero inimicorũ remouit falsũ Pharisæorũ intellectũ, nos monẽs, ut ꝑsona odio nõ haberet̃, sed culpa. Circa discretionẽ uero ciborũ, q̃ cęremonialis erat, Dñs nõ mandauit ut tũc nõ obseruarent̃: sed ostẽdit ꝙ nulli cibi ſm suã naturã erant immundi, sed solum secundũ figuram, ut * supra dictum est. Lib. 19. cõ. 16. 18. & 28. to. 6. In fine cor. artic.

AD 3m dicendũ, ꝙ tactus leprosi erat prohibitus in ueteri lege, q̃a ex hoc incurrebat homo q̃udã irregularitatis immũditiã, sicut & ex tactu mortui, ut * s. dictum est: sed Dñs qui erat mundator leprosi, immunditiã incurrere non poterat. Per ea ãt q̃ fecit in sabbatho, sabbathum non soluit ſm rei ueritatẽ, sicut ipse Matt. in Euãgelio ostẽdit, tum q̃a operabat̃ miracula uirtute diuina, q̃ semp operat̃ in reb. tũ q̃a salutis huma... opera faciebat, cũ q. 102. ar. 6. ad 2. q. 102. art. 5.

Margin notes (left): Porrecta per totum. h. 2. q. 104 ar. 6 ad 2. Et 2. di. 9. ar. 8 ad 4. Et 4. di. 44 q. 2. art. 2. ad 3. Et Ro. 3. fin. Et Eph. 2. le. 5. — q. 99. art. 4. — Art. ꝓced. — Concl. m. — q. 92. ar. 1. — K

Pharisæi & saluti aialiũ in die sabbathi ꝓuiderent: F tũ & quia rõne necessitatis discipulos excusauit in sabbatho spicas colligentes. Sed videbat̃ soluere frm superstitiosum intellectũ Pharisæorũ, q crede bant & a salubribus operibus esse in die sabbathi abstinendum, quod erat contra intentionem legis.

Ad 1. arg. & in cor. art. Ad 4ᵐ dicẽdũ, ꝙ cæremonialia pcepta legis nõ cõmemorant̃ Matt. 5. qa eorũ obseruãtia totaliter excludit̃ p impletionẽ, vt dcm ẽ. De iudicialib. vero pceptis cõmemorauit pceptũ talionis, ut qđ de hoc diceret̃, de oib. alijs ẽet intelligẽdũ: i quo quidẽ pcepto docuit legis intẽtionẽ nõ esse ad hoc, ꝙ pœna talionis qreretur pp liuorem vindictæ, quẽ G ipse excludit monens, ꝙ homo debet esse paratus etiam maiores iniurias sufferre, sed solũ pp amorem iustitiæ, quod adhuc in noua lege remanet.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex noua in lege veteri contineatur.

Medina ar. 3.

170 Porrecta per totum. Gal. 1. le. 2 AD TERTIVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ le noua in lege veteri nõ ꝯtineat̃. Lex. n. noua pcipue in fide cõsistit, vñ dr̃ lex fidei, ut patet Ro. 4. sed multa credẽda traduntur in noua lege, q in ueteri lege non cõtinentur. ergo lex noua non continetur in ueteri.

Chry. Homil. 10. in Mat. i imperfecto opere declinando ad h. t. 2. ¶ 2 Præt. Quædã gl. dicit Matt. 5. super illud, Qui H soluerit unum de mandatis istis minimis, ꝙ mandata legis sunt minora, in Euangelio uero sunt mandata maiora: maius autem non põt contineri in minori. ergo lex noua non continetur in ueteri.

¶ 3 Præt. Quod continetur in altero, simul hr̃ habito illo. si igit̃ lex noua cõtineret̃ in veteri, sequeretur ꝙ habita ueteri lege, habeatur & noua, superfluum igitur fuit habita ueteri lege iterum dari nouam. non ergo noua lex continetur in ueteri.

Homi. 6. in Ezech. parum à medio. SED CONTRA est, ꝙ dr̃ Ezech. 1. Rota erat in rota, idest, nouum testm̃ in veteri, ut Greg. exponit.

Art. 1. in cor. & ad 2. RESP. Dicẽdũ, ꝙ aliqd ꝯtinet̃ in alio dupliciter. I Vno mõ in actu, sicut locatũ in loco: alio mõ uirtute, sicut effectus in cã, uel cõplementũ in cõpleto: sicut genus cõtinet spẽs in ptãte, & sicut tota arbor cõtinet̃ in semine, & p hũc modũ noua lex cõtinet̃ in ueteri. Dictũ ẽ. n. ꝙ noua lex cõparat̃ ad ueterẽ sicut pfectũ ad imperfectũ. Vñ Chrysost. exponẽs illud qđ hr̃ Marci. 4. Vltro terra fructificat, primũ herbã, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, sic dicit. Primo herbam fructificat in lege naturæ, postmodum spicas in lege Moysi, postea plenum frumentum in Euangelio. Sic igitur est lex noua in veteri, sicut fructus in spica.

Homil. ... AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oĩa, quæ credenda traduntur in nouo testamẽto explicite, & aperte, traduntur credenda in ueteri testamẽto, sed implicite sub figura: & secundum hoc etiam quantum ad credenda, lex noua continetur in ueteri.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ pcepta nouæ legis dñr esse maiora, q̃ pcepta ueteris legis, quantũ ad explicitam manifestationẽ: sed qtũ ad ipsam substantiam præceptorũ noui testi, oia ꝯtinent̃ in ueteri testõ. vnde

Lib. 19. c. 28. prin. & c. 23. similiter. Aug. dicit ꝯ Faustum, ꝙ pene oĩa, q monuit, uel pcepit Dñs, ubi adiungebat, Ego aũt dico vobis, inueniunt̃ & in illis ueterib. libris: sed qa nõ intellige bãt homicidiũ, nisi pemptionẽ corporis humani, aperuit Dñs oẽm iniquũ motũ ad nocendũ fratri, in homicidij gñe deputari, & qtũ ad hmõi manifestatione pcepta nouæ legis dñr maiora pceptis veteris legis. Nihil tamen phibet maius in minori uirtute contineri, sicut arbor continetur in semine.

Ad 3ᵐ dicẽdum, ꝙ illud quod implicite datum est, oportet explicari: & ideo post ueterem legem latam, oportuit etiam nouam legem dari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex noua sit grauior quàm vetus.

S. Bon. 3. d. 40. q. 3. ar. 1. Scot. 3. d. 40. q. 1.

AD QVARTVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ lex noua sit grauior, q̃ lex uetus. Matth. 5. n. 5. super illud, Qui soluerit unũ de mandatis his minimis, dicit Chrysost. Mandata Moysi in actu facilia sunt, vt, Non occides, Non adulterabis: mandata Christi aũt. s. Non irascaris, Non concupiscas, in actu difficilia sunt. ergo lex noua est grauior quàm uetus. — 171 Porrecta per totum. 3. di. 40. art. 4. q. 1. & quo 4. 4. arti. 1. cor. Et Matth. 11. Ho. 10. in Matth. in opere imperfecto declinãdo ad 6. tom. ...

¶ 2 Præt. Facilius est terrena ꝓsperitate uti, q̃ tribulationes ꝑpeti: sed in ueteri testõ obseruationẽ ueteris legis cõsequebat̃ ꝓsperitas tpalis, ut patet Deu. 28. Obseruatores aũt nouæ legis ꝯsequit̃ multiplex aduersitas, ꝓut dr̃ 2. ad Cor 6. Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros i multa patientia in tribulationib. in necessitatibus, in angustiis, &c. ergo lex noua est grauior quàm lex uetus.

¶ 3 Præt. Qđ se hẽt ex additione ad alterum, vr̃ esse difficilius: sed lex noua se hẽt ex additione ad veterem. nã lex uetus prohibuit periuriũ, lex noua & iurm̃: lex uetus prohibuit dissidium uxoris sine libello repudij, lex autẽ noua oĩno dissidium prohibuit, ut patet Matth. 5. secundum expositionem Aug. ergo lex noua est grauior, quam uetus.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Matth. 11. Venite ad me oẽs qui laboratis, & onerati estis: qđ expones Hilarius dicit. Legis difficultatib. laborantes, & peccatis sæculi oneratos ad se aduocat. & postmodũ de iugo Euangelii subdit. Iugum. n. meũ suaue est, & onus meũ leue. ergo lex noua est leuior q̃ uetus. — Canon 8. in Mat. non procul a fine illius.

RESP. Dicendũ, ꝙ circa opera uirtutis, de quib. pcepta legis dantur duplex difficultas attendi pt. Vna quidem ex parte exteriorum operum, q ex se ipsis quandam difficultatem hẽnt, & grauitatem; & quantum ad hoc lex uetus est multo grauior q̃ noua, quia ad plures actus exteriores obligabat lex uetus in multiplicib. cæremoniis, quàm lex noua, q̃ præter pcepta legis naturæ paucissima superaddidit in doctrina Christi, & Apostolorum: licet aliqua sint postmodũ superaddita ex institutione sctõrum Patrum, in quib. et August. dicit esse moderationem attendendã, ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. Dicit. n. ad inquisitiones Ianuarii de quibusdam, ꝙ ipsam religionem nostrã, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis Dei uoluit misericordia esse liberam, seruilibus premunt oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Iudæorũ, qui legalib. sacramentis, non humanis ꝓsumptionib. subiiciuntur. Alia aũt difficultas est circa opera virtutum in interioribus actib. pura, ꝙ aliquis opus virtutis exerceat — D. 51. Cõclusio nis pars 1. Aug. epist. 119 ca. 19. circa fin. tomo 2.

prom-

prōpte, & delectabiliter, & circa hoc difficile est virtus: hoc.n.nō habenti uirtutē est valde difficile, sep p virtutē reddit facile. Et quantū ad hoc, pcepta nouę legis sunt grauiora pceptis ueteris legis, quia in noua lege prohibentur interiores mot animi, q expresse in ueteri lege nō prohibebantur in oib. & si in aliquib: prohiberent, in quib tn phiben dis pęna nō apponebat. hoc aūt est difficillimū nō habenti uirtutem, sicut ēt Phil. dicit in 5. Ethi. q operari ea, q iustus operat facilē est sed operari ea eo modo quo iustus operatur, s. delectabiliter & prompte, est difficile non habenti iustitiam. Et sic etiam dicitur 1. Ioan. 5. quòd mandata eius grauia non sunt: quod exponens Aug. dicit, quòd non sunt grauia amanti, sed non amanti sunt grauia.

Cōclusio
nis pars sec
unda.

Et c. 9. de
alinando
ad ū. c. 5.

In tracta. de laudibus charitatis, non procul à prin. t. 9. Et de natura & gratia ca. 69.

AD PRIMVM ergo dicendū, q authoritas illa loquitur expresse de difficultate nouæ legis, quātum ad expressam cohibitionem interiorem motuum.

AD 2m dicendū, q aduersitates, quas patiuntur obseruatores nouæ legis, non sunt ab ipsa lege imposiræ, sed tamen propter amorem, in quo ipsa lex consistit, faciliter tolerantur: quia sicut Aug. dicit in lib. de verbis Domini, omnia sæua, & immania, & facilia, & prope nulla efficit amor.

Ser. 9. à medio t. 10. idem haber in ser. 48. de tge, paulo ante fi. tom. 10.

AD 3m dicēdum, q illæ additiones ad præcepta ueteris legis, ad hoc ordinantur, ut facilius impleatur, quod uerus lex mandabat, sicut Aug. dicit: † & ideo per hoc non ostenditur, quòd noua lex sit grauior, sed magis quòd sit facilior.

† Ex li. 1. d ser. do. in monte. ca. 30. 33. & 34. tom. 4.

QVAESTIO CVIII.

D his, quæ continentur in lege noua, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ continentur in lege noua.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum lex noua debeat aliqua opera exteriora præcipere, uel prohibere.

¶Secundo, Vtrū sufficienter se habeat in exterioribus actibus præcipiendis, uel prohibendis.

¶Tertio, Vtrum conuenienter instituat homines quantum ad actus interiores.

¶Quarto, Vtrum conuenienter superaddat consilia præceptis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua aliquos exteriores actus debeat præcipere, vel prohibere.

Medina ar. 1.

Vlt Parrechn per totum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q lex noua nullos exteriores actus debeat pcipere, uel phibere. Lex.n. noua est Euāgeliū regni, sm illud Matth. 24. Prædicabit hoc Euāgeliū regni in uniuerso orbe: sed regnū Dei nō cōsistit in exterioribus actibus sed solum in interioribus, sm illud Luc. 17. Regnū Dei intra uos est. & Ro. 14. Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. ergo lex noua non debet præcipere, uel prohibere aliquos exteriores actus.

¶ 2. [illegible] noua est lex Spirit, ut [illegible] Ro. 8. sed ubi Spiritus Dñi, ibi libertas, ut dr. 2. ad Cor. 3. Nō est aūt libert[illegible], [illegible] homo [illegible] obl[illegible] ad aliqua opera exteriora facieda, uel vitāda ergo lex noua nō ptinet ad aliqua pcepta, uel phibitiones exteriorū actuum.

3 Præt. Omnes exteriores actus pertinere intelliguntur ad manum, sicut interiores actus pertinēt ad animum: sed hæc ponitur dña inter nouam legem, & ueterem, q uetus lex cohibet manum, sed lex noua cohibet animum. ergo in lege noua nō debent poni prohibitiones, & præcepta exteriorum actuum, sed solum interiorum.

SED CONTRA est, q p legē nouā efficiunt hoies filij lucis. unde dr Io. 12. Credite in lucē, ut filii lucis sitis: sed filios lucis decet opera lucis facere, & opera tenebrarum abijcere, sm illud Ephe. 5. Eratis aliqn tenebræ, nunc aūt lux in Domino, ut filii lucis ambulate, ergo lex noua quædam exteriora opera debuit prohibere, & quædam præcipere.

RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū est, Principalitas legis nouæ, est gratia Spiritus sctī, q manifestat in fide p dilectionē operante. hanc aūt gratiā cōsequunt hoies p Dei filiū hoiem factū, cuius humanitatem primo repleuit gratia, & exinde est ad nos deriuata. uñ dr Io. 1. Verbū caro factū est. & postea subdit: Plenū gratiæ, & ueritatis. & infra: De plenitudine eius nos oēs accepimus, & gratiā pro gratia. vnde subdit q, gratia & veritas p Iesū Christū facta est. Et iō conuenit, vt p aliqua exteriora sensibilia gratia a Verbo incarnato pfluens, i nos deducat: & ex gratia interiori, p quā caro spiritui subdit, exteriora qdam opera sensibilia pducant. Sic igit exteriora opera dupliciter ad gratiā ptinere pnt. Vno mō sicut inducentia aliqualiter ad gratiam: & talia sunt opera sacramentorū, q in noua lege sunt instituta, sicut baptismus, Eucharistia, & alia hmōi. Alia uero sunt opera exteriora, q ex instinctu gratiæ producunt: & in his est qdam dña attēdenda. Quædam.n. hēnt necessariā cōuenientiā, uel ȝrietatē ad interiorē gratiā, q in fide p dilectionē operante cōsistit: & hmōi exteriora opera sunt pcepta, uel phibita i lege noua sicut præcepta est cōfessio fidei, & prohibita negatio. dr.n. Matt. 10. Qui confitebit me corā hoib. cōfitebor, & ego eum corā Patre meo: qui aūt negauerit me coram hoibus, negabo, & ego eum coram Patre meo. Alia uero sunt opera, q nō hēnt necessariam ȝrietatem, uel conuenientiā ad fidem per dilectionem operantem: & talia opera nō sunt in noua lege pcepta, uel prohibita ex ipsa prima legis institutione, sed relicta sunt a legislatore, s. Christo, unicuique sm qd aliquis alicuius curā gerere dēt: & sic unicuique liberum est circa talia determinare quid sibi expediat facere, uel uitare: & cuicunq; præsidenti circa talia ordinare suis subditis, quid sit in talib. faciendum, uel uitandum. Vnde ēt quātum ad hoc, dicitur lex Euangelii, lex libertatis: nam lex uetus multa determinabat, & pauca relinquebat hominum libertati determinanda.

q. 106. ar 1. & 2.

Cōclusionis pars 1.

Cōclusionis pars secunda.

Cōclusionis pars tertia.

AD PRIMVM ergo dicendū, q regnum Dei in interioribus actibus consistit principaliter, sed ex consequenti etiam ad regnum Dei pertin[illegible] oīa il[illegible] sine quibus [illegible] interiores actus esse non pnt. Sicut si regnum Dei est interior iustitia, & pax, & gaudiū spirituale, necesse est q[illegible] omnes exteriores actus,

actus.qui repugnãt iustitię,aut paci,aut gaudio spi F
rituali,repugnẽt ẽt regno Dei:& iõ sunt in Euangelio regni prohibẽdi,illa uero,quæ indifferẽter se habent respectu horũ,puta comedere hos,uel illos cibos,in his non est regnum Dei. unde Apostolus præmittit:Non est regnum Dei esca & potus.

1a 2 post medium,10 mo.3. Ad 2m dicẽdũ,q ẽm Philosophũ in Meta.* liber est,q sui cã est.ille ergo libere aliquid agit,q ex seipso agit:qđ aũt hõ agit ex habitu suæ naturæ conueniẽti,ex seipso agit,qa habitus inclinat in modũ naturæ.Si uero habitus eẽt naturæ repugnãs,hõ ñ ageret ẽm qđ est ipse,ẽm aliquã corruptionẽ sibi superuenictẽ.Quia igit gratia Spiritus sancti ẽ sicut G interior habitus nobis infusus inclinãs nos ad recte operandũ,facit nos libere operari ea,q̃ conueniũt gratiæ,& uitare ea q̃ grãæ repugnãt. Sic igit lex noua dr̃ lex libertatis dupliciter.Vno mõ,qa ñ arctat nos ad faciẽda,uel uitãda aliqua, nisi q̃ de se sunt uel necessaria,uel repugnãtia saluti,q̃ cadũt sub p̃cepto,uel ꝓhibitione legis.Secũdo,qa hmõi p̃cepta,uel ꝓhibitiones facit nos libere iplere,inquantũ ex interiori instinctu gratiæ ea implemus,& pp hęc duo lex noua dr̃ lex pfectę libertatis, Iacob.1.

Ad 3m dicẽdũ,q lex noua ꝓhibẽdo aĩum ab inordinatis motib.oportet ẽt q cohibeat manũ ab inor H dinatis actibus, q sunt effectus interiorum motuũ.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex noua sufficienter exteriores actus ordinauerit.
Medina ar.2.

171 Porrecta per totum. Infr.ar.4. Et quol.4 ar.13.cur. Ad secundum sic proceditur.Videtur q lex noua isufficiẽter exteriores actus ordinauerit.Ad legẽ.n.nouã p̃cipue ptinere uĩ fides p dilectionem operãs,ẽm illud ad Gal.5 In Christo Iesu neq; circũcisio aliqd ualet,neq; p̃putiũ,sed fides,q̃ p dilectionẽ operat:sed lex noua explicauit q̃dã credẽda,q̃ nõ erãt ĩ ueteri lege explicita,sicut đ fide Trinitatis.b ergo ẽt debuit superaddere aliqua exteriõ I ra opa moralia,q̃ nõ erãt ĩ ueteri lege đterminata.

¶2 Præ.In ueteri lege non solũ sunt instituta sacramenta,sed ẽt aliqua sacra,ut supra dictũ est:* sed in q.101.a.4. & q.102. ar.4. noua lege etsi sint instituta aliqua sacramẽta,nulla tñ sacra instituta a Deo uidentur,puta,q̃ pertineãt uel ad sanctificationẽ alicuius tẽpli,uel uasorum,uel ẽt ad aliquã solemnitatẽ celebrãdam. ergo lex noua b insufficienter exteriora opera ordinauit.

¶3 Prę.In ueteri lege sicut erant q̃dã obseruantiæ ptinẽtes ad Dei ministros,ita ẽt erãt quædã obseruantiæ ptinentes ad populũ ut* supra dictum est* q.101.a.4 & 102.a.5 & 6. cum de cæremonialibus ueteris legis ageret:sed in K noua lege uidentur aliquæ b obseruantię esse datæ ministris Dei,ut patet Mat.10.Nolite possidere aurum neq; argẽtũ,neq; pecunias in zonis uestris,& cætera,q̃ ibi sequuntur,& quę dicuntur Luc.9.& 10.ergo etiam debuerunt aliquæ obseruantiæ institui in noua lege ad populum fidelem pertinentes.

¶4 Præt.In ueteri lege præter moralia & cęremonialia fuerũt q̃dã iudicialia p̃cepta:sed in lege noua non traduntur aliqua iudicialia pręcepta.ergo lex noua b insufficienter exteriora opera ordinauit.

Sed contra est,qđ Dñs dicit Mat.7.Oĩs qui audit uerba mea hæc,& facit ea,assimilabitur uiro sa- F pienti qui ędificauit domũ suã supra petram:sed sapiens ædificator nihil omittit eorũ,quę sunt necessaria ad ædificiũ.ergo in uerbis Christi sufficienter sunt omnia posita,q̃ ptinent ad salutem humanã.

Resp. Dicẽdũ,q sicut dictũ est,* lex noua in exterioribus* illa solũ pręcipere debuit,uel prohibere ar. præce. p quę in gratiã introducimur,uel quę ptinẽt ad rectũ gratię usum ex necessitate.Et quia gratiã ex nobis cõsequi non possumus,sed p Christũ solũ:iõ sacramẽta,p q̃ gratiã cõsequimur,ipse Dñs instituit p seipsum,s.baptismũ,Eucharistiã,ordinẽ ministrorũ nouę legis instituẽdo Apostolos,& septuaginta G duos discipulos,& pœnitẽtiã,& matrimoniũ indiuisibile.cõfirmationẽ ẽt promisit p Spiritus sancti missionẽ:ex eius ẽt institutione Apostoli leguntur oleo infirmos ungẽdo sanasse,ut hr̃ Marc.6.q̃ sunt nouæ legis sacramẽta.Rectus aũt gratię usus est p opa charitatis,q̃ qdẽ ẽm qđ sunt de necessitate uirtutis,ptinẽt ad pręcepta moraliã q̃ ẽt in ueteri lege tradebantur:unde quantũ ad hoc lex noua sup ueterẽ addere nõ debuit circa exteriora agẽda Determinatio aũt p̃dictorũ operũ in ordine ad cultũ Dei,ptinet ad p̃cepta cęremonialia legis in ordine uero ad proximũ ad iudicialia,ut supra dictũ est.* q.99.a.4. H & iõ qa istæ determinatiões nõ sũt ẽm se de necessitate interioris grãæ,in qua lex cõsistit:idcirco nõ cadunt sub p̃cepto nouæ legis sed relinquunt humano arbitrio,q̃dã quidẽ quãtũ ad subditos,q̃.s.ptinent sigilatim ad unũquemq;:q̃dã uero ad p̃latos tpales,uel spirituales,q̃ scilicet ptinent ad utilitatẽ cõem. Sic igitur m lex noua nulla alia exteriora Concl. m opera determinare debuit præcipiendo,uel ꝓhibẽdo,nisi sacramenta,& moralia præcepta, n q̃ de se pertinent ad rationem uirtutis,puta,non esse occidendum,non esse furandum,& alia huiusmodi.

Ad primum ergo dicendũ,q ea,q̃ sunt fidei,sunt I supra rõnẽ humanã,unde in ea nõ possumus peruenire nisi p gratiã:& iõ abũdãtiori gratia superueniẽte oportuit plura credẽda explicari.Sed ad opa uirtutũ dirigimur p rõnẽ naturalẽ,q̃ est regula q̃dam opationis humanæ,ut supra dictũ est:* & iõ in his q.19.ar.3. & q.63.ar.2. non oportuit aliqua præcepta dari ultra moralia legis pręcepta,quæ sunt de dictamine rationis.

Ad 2m dicendũ,q in sacramentis nouæ legis dat gratia,q̃ non est nisi a Christo,& iõ oportuit q ab ipso institutionem haberent:sed in sacris nõ datur aliqua gratia,puta,in consecratione tẽpli,uel altaris,uel aliorum hmõi,aut ẽt in ipsa celebritate solẽnitatum:& ideo quia talia ẽm seipsa nõ pertinẽt K ad necessitatem interioris gratiæ,Dominus fidelib. instituenda reliquit pro suo arbitrio.

Ad 3m dicẽdum,q illa p̃cepta Dominus dedit Apostolis non tanquã cæremoniales obseruantias sed tanquãm moralia instituta,& p̃nt intelligi dupliciter.Vno modo,secundum Aug.in lib.de consensu Euangelistarũ,* ut non sint p̃cepta,sed concessiones.Cõcessit enim eis,ut possent pergere ad In lib.2.c. 30.tom.4. prędicationis officium sine pera,& baculo,& alijs huiusmodi,tanquãm habentes potestatem necessaria uitę accipiendi ab illis,quibus prædicabant:unde subdit. Dignus est enim operarius cibo

suo.

suo: nõ aũt peccat, sed supererogat, qui sua portat, ex quibus uiuat in p̄dicationis officio nõ accipiens sumptũ ab his, quibus euangeliũ p̄dicat sicut Paul⁹ fecit. Aliomodo possunt intelligi ſm aliorũ sancto rũ expositionẽ, ut sint q̃dã statuta tẽporalia Apostolis data ,p illo tp̄e quo mittebant ad p̄dicandũ in Iudæã Christi passionẽ. Indigebant enim discipuli quasi adhuc paruuli sub Christi cura existẽtes, accipere aliqua specialia instituta à Christo, sicut quilibet subditi à suis prælatis: p̄cipue quia erant paulatim exercitãdi, ut temporalium sollicitudinẽ abdicarent: p quod reddebant idonei ad hoc, q Euãgeliũ p uniuersum orbem p̄dicarent. Nec est mirum B si adhuc durante statu ueteris legis, & nondũ pfectã libertatẽ Spiritus cõsecutis, quosdã determinatos modos uiuendi instituit: q̃ quidẽ statuta imminẽte passione remouit tanq̃ discipulis iã per ea sufficienter exercitatis: unde Luc. 22. dixit. Quando misi uos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nunqd defuit aliquid uobis? at illi dixerũt. Nihil: dixit ergo eis. Sed nunc qui hẽt sacculum, similiter & peram: iam. n. imminebat tempus perfectæ libertatis, ut totaliter suo dimitterentur arbitrio in his, quæ secundum se non pertinent ad necessitatem uirtutis.

AD 4ᵐ dicẽdũ, q iudicialia ẽt ſm se considerata C non sunt de necessitate uirtutis quãtum ad talẽ determinationẽ, sed solum quantũ ad cõem rationẽ iustitiæ: & iõ iudicialia p̄cepta reliquit Dñs disponenda his, qui curam aliorum erant habituri uel spiritualẽ, uel temporalem. Sed circa iudicialia præcepta ueteris legis quædam explanauit propter malũ intellectum Pharisæorum, ut infra dicetur.*

Art. seq. ad 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex noua hominem circa interiores actus sufficienter ordinauerit.

Medina ar. 3.

174 *Perfecta per totam.* AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ q circa interiores D actus lex noua insufficienter hominem ordinauerit. Sunt. n. decem præcepta decalogi ordinantia hominem ad Deum & proximum: sed Dominus solum circa tria illorum aliquid adimpleuit. s. circa ,prohibitionẽ homicidii, & circa prohibitionem adulterii, & circa prohibitionem periurii. ergo uidetur quòd a insufficienter hominem ordinauerit, ad impletionem aliorum pręceptorum prætermittens.

¶ 2 Præ. Dñs nihil ordinauit in euãgelio de iudicialibus p̄ceptis nisi circa repudiũ uxoris, & circa pęnã talionis, & circa psecutionẽ inimicorũ: sed multa sunt alia iudicialia præcepta ueteris legis, ut * supra dictum est. ergo quantum ad hoc, ᵇinsufficiẽter uitam hominum ordinauit.

q. 104 ar. 4. & quæst. 105. art. 1. 2. 3. & 4.

¶ 3 Præ. In ueteri lege p̄ter præcepta moralia, & iudicialia, erant quædã cæremonialia, circa q̃ Dñs nihil ordinauit. ergo uidetur insufficienter ordinasse.

¶ 4 Pręt. Ad interiorẽ bonã mentis dispositionem pertinet, ut nullum bonum opus homo faciat pro pter ᵇquẽcunq; tp̄alem finẽ: sed multa sunt alia tp̄alia bona, q̃ fauor humanus multa etiã sunt alia bona opera, quàm ieiunium, eleemosyna & oratio. ergo ᵇinconueniens fuit, quòd Dominus docuit solum circa hæc tria opera gloriam fauoris humani A uitari, & nihil aliud terrenorum bonorum.

¶ 5 Præt. naturaliter homini inditũ est, ut ᵇsolicitet circa ea, q̃ sunt sibi necessaria ad uiuẽdũ, in qua ẽt solicitudine alia aĩalia cũ homine cõueniũt: uñ dr̃ Prouerb. 6. Vade ad formicã ò piger & considera uiã eius, q̃ cũ habeat p̄ceptorẽ, uel ducem parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat: sed oẽ præceptũ quod datur cõtra inclinationem naturę, est iniquum, utpote contra legem naturalẽ existẽs. ergo inconueniẽter vr̃ Dominus prohibuisse solicitudinem uictus, & uestitus.

¶ 6 Pręt. Nullus actus uirtutis est prohibendus: sed B ᵇiudiciũ est act⁹ iustitiæ, ſm illud psal 93. Quousq; iustitia cõuertat in iudiciũ. ergo incõuenienter vr̃ Dñs iudiciũ prohibuisse, & ita ur̃ lex noua isufficiẽter, hominem ordinasse circa interiores actus.

SED CONTRA est, quod Au. dicit in li. de ᵇsermone Domini in mõte. * Considerandum est, quia cum dixit, Qui audit uerba mea hęc, satis significat sermonẽ istũ Domini omnibus præceptis, quib. Christiana uita formatur, esse perfectum.

Lib. 1. circa princ. Et lib. 2. c. 40. to. 4.

RESP. Dicendũ, q sicut ex inducta authoritate Aug.* apparet, ᵐsermo quẽ Dñs in mõte ,p posuit, tota informationẽ Christianæ uitę cõtinet, in quo C pfecte interiores motus hominis ordinant*. Nam post declaratũ beatitudinis finẽ, cõmẽdata apostolica dignitate p quos erat doctrina euangelica promulgãda ordinat interiores hoĩs motus, primo qdẽ quantũ ad seipsum: & deinde q̃tũ ad proximũ. Quãtũ ãt ad seipsum dupliciter ſm duos interiores hominis motus circa agẽda, q̃ sunt uolũtas de agendis, & intẽtio de fine: unde primo ordinat hominis uolũtate ſm diuersa legis p̄cepta, ut. s. abstineat aliquis non solũ ab exteriorib. operibus, q̃ sunt ſm se mala, sed ẽt ab interioribus, & ab occasionibus malorũ. Deinde ordinat intentionẽ hoĩs dicens, q in D bonis, q̃ agimus, neq; q̃ramus humanã gloriã, neq; mũdanas diuitias, qđ est thesaurizare in terra. Cõsequẽter ãt ordinat interiorẽ hominis motũ quo ad ,p ximũ, ut. s. eũ nõ temerarie, aut iniuste iudicem*, aut p̄sumptuose, neq; tñ sic simus apud proximum remissi, ut eis sacra cõmittamus, si sint indigni. Vltimo ãt docet modũ adimplẽdi euãgelicã doctrinã, s. implorãdo diuinũ auxiliũ, & conatum apponendo ad ingrediẽdũ p angustã portã pfectę uirtutis, & cautela adhibẽdo ne à seductorib. corrũpamur, & q obseruatio mandatorũ eius est necessaria ad uirtutem: non autem sufficit sola confessio fidei, E uel miraculorum operatio, uel solus auditus.

Concl. in In argu. Sed contra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus circa illa legis p̄cepta adimpletionẽ apposuit, in quibus Scribæ & Pharisæi non rectum intellectum habebant: & hoc contingebat pręcipue circa pręcepta decalogi. Nam circa prohibitionem adulterij, & homicidij ęstimabant solum exteriorem actum prohiberi, nõ aũt interiorẽ appetitum, quod magis credebãt circa homicidiũ, & adulterium, quàm circa furtũ, uel falsum testimoniũ: quia motus irę in homicidiũ tendens, & concupiscentiæ motus tendens in adulterium, uidentur aliqualiter nobis a natura inesse, non autem appetitus iuradi, uel falsum

teſtimonium dicendi. Circa periuriũ uero habebãt falſum intellectum, credentes periurium quidẽ eſſe peccatum, iuramentũ aũt per ſe eſſe appetendũ, & frequentandum quia uidetur ad Dei reuerentiã pertinere: & ideo Dominus oſtendit iuramentũ nõ eſſe appetendum tanquàm bonum, ſed melius eſſe abſque iuramento loqui, niſi neceſſitas cogat.

Ad 2m dicẽdũ, q circa iudicialia pcepta dupliciter Scribæ & Phariſæi errabãt. Primo qdẽ, qa qdã, q in lege Moyſi erãt tradita, tanq pmiſſiões, æſtimabãt eſſe p ſe iuſta, ſ. repudiũ uxoris, & uſuras accipere ab extraneis: & iõ Dñs phibuit uxoris repudium, Mat. 5. & uſurarũ acceptionẽ, Luc. 6. dicẽs: Date mu- G tuũ, nihil inde ſperãtes. Alio mõ errabãt credentes qdã, q lex uetus inſtituerat faciẽda pp iuſtitiã, eſſe exequẽda ex appetitu uindictæ, uel ex cupiditate tẽporaliũ rerũ, uel ex odio inimicorũ, & hoc in tribus pceptis. Appetitũ. n. uindictæ credebant eſſe licitũ pp pceptũ datũ de pœna talionis, qd qdẽ fuit datũ, ut iuſtitia ſeruaret, nõ ut hõ uindictã qreret: & iõ Dñs adhoc remouendũ docet aium hominis ſic debere eſſe pparatũ, ut ſi neceſſe ſit ẽt parat' ſit plura ſuſtinere. Motũ ãt cupiditatis æſtimabãt eſſe licitũ pp pcepta iudicialia, i qbus mãdabat reſtitutio rei ablatæ fieri ẽt cũ aliqua additione, ut s. dictũ 11

[q.105.a.2 ad.9.] eſt. * & hoc qdẽ lex mãdauit pp iuſtitiã obſeruãda, nõ ut daret cupiditati locũ: & iõ Dñs docet, ut ex cupiditate noſtra non repetamus, ſed ſimus parati, ſi neceſſe fuerit, ẽt ampliora dare motũ uero odij credebãt eſſe licitũ pp pcepta legis data de hoſtiũ interfectione, quod quidẽ lex ſtatuit pp iuſtitiã im-

[q.105.a.3] plendã, ut ſupra dictũ eſt, * non pp odia exſaturanda: & iõ Dñs docet, ut ad inimicos dilectionem habeamus, & parati ſimus, ſi neceſſe fuerit, etiam benefacere. hæc enim præcepta ſecundum præparationem animi ſunt accipienda, ut Aug. exponit.

[Lib. 1 de Ser... in monte ca. 34. 35. & 36.]

Ad 3m dicendũ, q pcepta moralia omnio in noua 1 lege remanere debebãt: quia ſm ſe pertinẽt ad rõnẽ uirtutis. Præcepta ãt iudicialia non remanebant ex neceſſitate ſm modũ quẽ lex determinauit, ſed relinquebatur arbitrio hominũ, utrũ ſic, uel aliter eſſet determinandũ: & iõ conuenienter Dominus circa hæc duo genera pceptorũ nos ordinauit. Pceptorũ ãt cæremonialiũ obſeruatio totaliter per rei impletionẽ tollebat: & iõ circa hmõi pcepta in illa cõi doctrina nihil ordinauit. Oſtendit tñ alibi, q totus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, erat in ſpiritualẽ cõmutandus, ut patet Io. 4. ubi dixit: Veniet hora quando neq; in mõte hoc, K neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrẽ: ſed ueri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & ueritate.

Ad 4m dicendũ, q oẽs res mundanæ ad tria reducuntur. ſ. ad honores, diuitias, & delitias, ſcdm illud 1. Io. 2. Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt: quod pertinet ad delitias carnis. & concupiſcentia oculorum, quod pertinet ad diuitias. & ſuperbia uitæ quod pertinet ad ambitum gloriæ, & honoris. Superfluas aũt carnis delitias lex nõ promiſit, ſed magis phibuit. repromiſit autem celſitudinẽ honoris, & abundantiam diuitiarũ. Dicitur. n. Deut. 28. Si audieris uocem domini Dei tui, faciet F te excelſiorẽ cũctis gẽtib. quãtũ ad primũ, & poſt pauca ſubdit: Abũdare faciet te oibus bonis, quantũ ad ſm. Quæ qdẽ pmiſſa ſic praue intelligebant Iudæi, ut ppterea eẽt Deo ſeruiẽdũ ſicut pp finẽ: & iõ Dñs hoc remouit, oſtẽdẽs primo, q opa uirtutũ nõ ſunt faciẽda pp humanã gloriã, & ponit tria opa, ad quæ oia alia reducunt. Nã oia, q aliquis facit ad refrænãdũ ſeipſum in ſuis cõcupiſcẽtijs, reducunt ad ieiuniũ: quæcunq; uero fiũt pp dilectionẽ proximi, reducunt ad eleemoſynã: quæcunq; uero pp cultũ Dei fiunt reducuntur ad orationẽ. Ponit aũt hæc tria ſpecialiter quaſi præcipua, & p q homines maxime ſolẽt gloriã uenari. Secũdo docuit, q non debemus finẽ cõſtituere in diuitijs cum dixit: Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra.

Ad 5m dicendũ, q Dñs ſolicitudinẽ neceſſariã nõ phibuit, ſed ſolicitudinẽ inordinatã. Eſt ãt quadruplex inordinatio ſolicitudinis uitãda circa tẽporalia. Primo qdẽ, ut in eis finẽ nõ conſtituamus, neq; Deo ſeruiamus pp neceſſaria uictus, & ueſtitus. unñ dicit: Nolite theſaurizare uobis, &c. Secũdo, ut nõ ſic ſolicitemur de tẽpalibus cũ deſperatione diuini auxilij. unde Dñs dicit: Scit Pater ueſter, q his oib. indigetis. Tertio, ne ſit ſolicitudo præſumptuoſa, ut 11 ſcilicet hõ confidat ſe neceſſaria uitæ p ſuam ſolicitudinem poſſe procurare abſq; diuino auxilio, qd Dñs remouet per hoc, Quòd homo non poteſt aliquid adijcere ad ſtaturam ſuam. Quarto, per hoc, q homo ſolicitudinis tempus præoccupat: quia. ſ. de hoc ſolicitus eſt nunc, quod non pertinet ad curam pſentis temporis, ſed ad curam futuri. unde dicit: Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum.

Ad 6m dicẽdũ, q Dñs non prohibet iudiciũ iuſtitiæ. ſine quo nõ poſſent ſancta ſubtrahi ab ĩdignis, ſed phibet iudicium inordinatum, ut * dictum eſt. [In…]

Articvlvs IIII.

1 *Vtrum conuenienter in lege noua conſilia quadam determinata ſint propoſita.*

Medina ar. 4. *Fer. 3. con. c. 130.*

Ad qvartvm ſic procedit. Vr q inconuenienter in lege noua conſilia quæda determinata ſint propoſita. Conſilia enim dant de reb. expedientibus ad finẽ, ut ſupra dictũ eſt, * cũ de cõſilio ageret: ſed non eadẽ oibus expediunt ergo nõ ſunt aliqua conſilia determinata, omnibus proponenda. [* q. 14. a. 4.]

¶ 2 Prætr. Conſilia dantur de meliori bono: ſed non ſunt determinati gradus melioris boni. ergo non debent aliqua determinata conſilia dari.

K ¶ 3 Prætr. Conſilia pertinent ad perfectionem uitæ: ſed obediẽtia ptinet ad pfectionẽ uitæ. ergo incõuenienter de ea conſilium non datur in Euãgelio.

¶ 4 Præt. Multa ad perfectionẽ uitæ ptinentia inter præcepta ponuntur ſicut hoc quod dicitur: Diligite inimicos ueſtros, & præcepta ẽt quæ dedit Dominus Apoſtolis Mat. 10. ergo inconuenienter traduntur conſilia in noua lege, tũ quia non oia ponũtur, tum etiam quia à præceptis nõ diſtinguunt.

Sed contra. Conſilia ſapientis amici magnam afferunt utilitatem, ſecũdum illud Prou. 27. Vnguẽto, & uarijs odoribus delectatur cor, & bonis amici cõſilij anima dulcoratur: ſed Chriſtus maxime eſt

ſapiens

sapiens,& amicus.ergo eius consilia maximã utilitatem continet,& conuenientia sunt.

Resp. Dicendum,ꝙ hęc est dña inter consilium & pceptum,ꝙ præceptum importat necessitatem consilium aũt in opinione ponitur eius cui datur: & ideo conuenienter in lege noua, quæ est lex libertatis,s.præcepta sunt addita consilia, nõ aũt in ueteri lege,q erat lex seruitutis.* Oportet igit ꝙ præcepta nouæ legis intelligantur esse data de his,quę sunt necessaria ad consequendũ finẽ æternæ beatitudinis, in quem lex noua immediate introducit. Consilia uero oportet eẽ de illis,p q melius & expeditius põt hõ cõsequi finem pdictum. B Est aũt hõ cõstitutus inter res mundi huius, & spiritualia bona, in quibus æterna beatitudo consistit:ita ꝙ quãto plus inhæret uni eorum, tãto plus recedit ab altero,& ecõuerso.Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi, ut in eis finem cõstituat,hñt eas quasi rõnes,& regulas suorum operũ totaliter excidit à spiritualibus bonis. & iõ hmõi inordinatio tollitur p pcepta. Sed ꝙ hõ totaliter ea q sunt mundi, abijciat, non est necessarium ad perueniendum in finem pdictum:quia põt hõ utens rebus huius mundi,dummodo in eis finem non cõstituat,ad beatitudinem ęternam peruenire,sed expeditius perueniet totaliter bona huius mundi abdicando:& iõ de hoc danť consilia Euangelij. Bona aũt huius mundi q ptinent ad usum humanæ uitæ,in tribus consistunt.s.in diuitijs exteriorum bonorum q pertinent ad concupiscentia oculorum: & in delitijs carnis, quæ ptinent ad concupiscentiam carnis:& in honoribus,q pertinent ad superbiam uitę,sicut patet.1.Ioan.2. Hæc aũt tria totaliter derelinquere,ſm quod possibile est,pertinet ad cõsilia Euangelica. In quibus etiam tribus fundatur oĩs religio, quæ statum perfectionis pfitetť.nam diuitiæ abdicantur p paupertatem: delitiæ carnis D p perpetuam castitatem:superbia uitæ p obedientiæ seruitutem. Hæc aũt simpliciter obseruata ptinent ad consilia simpliciter proposita: obseruatio uniuscuiusq; eorũ in aliquo speciali casu ptinet ad consilium ſm quid,s.in casu illo,puta,cum hõ dat aliquam eleemosynam pauperi,qñ dare non tenetur,consilium sequiť quantum ad factum illud. Similiter ẽt qñ aliquo tpe determinato à delectationibus carnis abstinet ut orationibus uacet,cõsilium sequiť pro tpe illo. Similiter ẽt, qñ aliquis non sequiť uoluntatem suam in aliquo facto, qđ licite posset facere, consilium sequitur in illo casu,puta,si benefaciat inimicis suis qñ non tenetur E uel si offensam remittat,cuius iuste posset exigere uindictam:& sic etiam omnia consilia particularia ad illa tria generalia,& perfecta reducuntur.

Ad primum ergo dicendũ,ꝙ pdicta cõsilia quãtum est de se,sunt oĩbus expediẽtia:sed ex indispositione aliquorũ cõtingit, ꝙ alicui expediẽtia nõ sũt,qa eorũ affectus ad hæc nõ inclinať.Et iõ Dñs cõsilia Euangelica ,ppones, sp facit mentionẽ de idoneitate hoĩum ad obseruantiam consiliorum. Dans.n.consiliũ ,ppetuæ paupertatis Matth.19.pmittit:Si uis pfectus eẽ,& postea subdit,Vade,& A vẽde oĩa q hẽs. Similiter dãs consiliũ ,ppetuæ castitatis cum dixit: Sunt eunuchi, qui castrauerunt seipsos pp regnum cęlorũ,statim subdit:Qui põt capere capiat:Et similiter Apostolus 1.ad Corint. 7.pmisso consilio uirginitatis dicit: Porro hoc ad utilitatẽ uestra dico, nõ ut laqueũ uobis inijciam.

Ad 2m dicendũ,ꝙ meliora bonã particulariter in singulis sunt indeterminata:sed illa,q sũt simplr & absolutè meliora bona,in qbus sunt determinata ad q ẽt oĩa illa particularia reducuuť,ut dictũ est.*

Ad 3m dicendũ, ꝙ ẽt consiliũ obedientiæ Dñs intelligiť dedisse in hoc,quod dixit: Et sequať me, quem sequimur non solũ imitando opera,sed etiã obediendo mãdatis ipsius,ſm illud Ioan.10.Oues meæ uocem meam audiunt,& sequuntur me.

Ad 4m dicendum,ꝙ ea q de uera dilectione inimicorum, & similibus Dñs dicit Matt.5.& Luc.6. si referanť ad pparationem animi, sunt de necessitate salutis, ut.s.hõ sit paratus bñfacere inimicis, & alia hmõi facere, cum necessitas hoc requirat: & iõ inter pcepta ponunť. Sed ut aliquis inimicis hoc exhibeat prõpte in actu, ubi specialis necessitas non occurrit, ptinet ad consilia particularia, ut dictũ est.* Illa aũt,quæ ponunť Matth.10.Luc.9. C & 10. fuerunt qdam præcepta disciplinę pro tpe illo,uel cõcessiones quædam, ut supra dictum est. * & ideo non inducuntur tanquam consilia.

*In corp. art.

*In corp. art.

*Ar.2.ad 3.arg.

QVAESTIO CIX.

De exteriori principio humanorum actuum, scilicet de gratia Dei,in decem articulos diuisa.

Consequenter considerandũ est de exteriori principio humanorum actuũ, scilicet,de Deo,prout ab ipso per gratiã adiuuamur ad recte agendum.Et primo, considerandum est de gratia Dei. Secundo, de causa eius. Tertio,de eius effectibus.

D ¶ Prima aũt consideratio erit tripartita. Nã primo considerabiť de necessitate grãæ.Scđo,de ipsa grã, quãtum ad eius essentia. Tertio,de eius diuisione.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo,Vtrum absq; gratia possit homo aliquod uerum cognoscere

¶ Secundo,Vtrum absque gratia Dei possit homo aliquod bonum facere,uel uelle.

¶ Tertio, Vtrum homo absq; gratia possit Deum diligere super omnia.

¶ Quarto, Vtrum absque gratia possit per sua naturalia,præcepta legis obseruare.

E ¶ Quinto, Vtrum absque gratia possit mereri uitam æternam

¶ Sexto, Vtrum homo possit se ad gratiam pręparare sine gratia.

¶ Septimo, Vtrum absque gratiã posit resurgere à peccato.

¶ Octauo, Vtrum absque gratia posit homo uitare peccatum

¶ Nono, Vtrum homo gratiam consecutus posit absque alio diuino auxilio bonum facere, & uitare peccatum.

¶ Decimo, Vtrum posit perseuerare in bono per se ipsum.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo sine gratia aliquod verum cognoscere possit.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr φ hō sine grā nullū uerum cognoscere possit. Quia sup illud. 1. Cor. 12. Nemo pōt dicere dn̄s Iesus, nisi i Spūsancto. dicit gl. Ambr.* Oē uerū à quocunq; dicat, a [b] Spūsancto est: sed Spiritussanctus habitat in nobis p gratiam. ergo ueritatē cognoscere non possumus sine gratia.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in primo Soliloquiorū,* qd̄ disciplinarū certissima talia sunt, qualia illa q̄ a sole illustrant, ut uideri possint. G Deus aūt ipse est, q̄ illustrat: rō aūt ita est in mētib. ut in oculis est aspectus, mētis aūt oculi sūt sensus aīæ: sed sensus corporis quātūcunq; sit purus, non pōt aliqd̄ uisibile uidere sine solis illustratione. ergo humana mens quātumcunq; sit perfecta, non H pōt ratiocinādo ueritatem cognoscere absq; [h] illustratiōe diuina, q̄ ad auxiliū gratiæ ptinet.

¶ 3 Præt. Humana mēs nō pt̄ ueritatē intelligere nisi cogitādo, ut patet p Aug. 14. de Trin.* sed Apost. dicit 2. ad Cor. 3. Nō sufficiētes sumus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis. ergo homo nō pōt cognoscere ueritatē p seipsum sine [h] auxilio grāæ.

SED CONTRA est, quod Aug. I dicit i 1. Retractationū,* Nō approbo qd̄ i orōne dixi: De⁹ q̄ n̄ nisi mundos uerū scire uoluisti. rn̄deri. n. pt̄, multos ēt n̄ mūdos multa scire uera: sed p grām hō mūdus efficitur, sm illud Ps. 50. Cor mūdū crea in me Deus, & spiritum rectū in noua in uisceribus meis. ergo sine grā pōt hō p seipsum ueritatē cognoscere.

RESP. Dicendū, φ cognoscere ueritatē ē usus qdā, uel act⁹ K intellectualis luminis: qa secundū Apostolū ad Ephe. 5. Oē, qd̄ manifestat, lumen est: usus aūt qlibet quendā motū importat, large accipiēdo motū, sm qd̄ intelligere, & uelle motus qdā esse dr̄, ut patet p Philosophū i 3. de aīa. Videmus aūt in corporalib. φ ad motū nō solū requirit ipsa forma, quæ est principiū motus, uel actionis, sed ēt reqritur motio primi mouētis. [f] Primū aūt mouēs in ordine corporaliū est corpus cæleste. unde quantūcunque ignis hēat calorē pfectū, non alteraret nisi p motionē corporis cælestis. Manifestū est autē, qd̄ sicut motus oēs corporales reducunt in motū cælestis corporis, sicut in primum mouēs corporale: ita oēs motus tā corporales, q̄ spūales reducūtur in primū mouēs simpliciter, qd̄ est Deus: & iō quantūcunq; natura aliqua corporalis, uel spūalis ponat perfecta, non pōt in suum actū procedere nisi moueatur a Deo, q̄ quidē motio est secundum suæ, pui dentiæ rōnem, non sm necessitatem naturæ, sicut motio corporis cælestis: Nō solū autem a Deo ē ois motio, sicut a primo mouente, sed ēt ab ipso est ois formalis pfectio, sicut a primo actu. Sic igit actio intellectus, & cuiuscunq; entis creati depēdet a Deo, inquātū ad duo. Vno modo, inquantum ab ipso hēt pfectionem siue formā p quam agit: alio mō inquantum ab ipso mouet ad agendū. Vnaquæq; aūt forma indita rebus creatis a Deo, hēt efficaciā respectu alicuius actus determinati, in quē pōt sm suam ppríetatem: ultra aūt nō pōt, nisi p aliquam formam superadditam, sicut aqua nō pt̄ calefacere, nisi calefacta ab igne. Sic igit intellectus humanus hēt aliquam, formam. s. ipsum intelligibile lumen, qd̄ est de se sufficiens ad quædā intelligibilia cognoscēda, ad ea. s. in quorum notitiam p sensibilia possumus deuenire. Altiora uero intelligibilia itellectus humanus cognoscere nō pōt, nisi fortiori lumine pficiatur, sicut lumine fidei, uel pphetiæ, qd̄ dr̄ lumen gratiæ, inquantum est naturæ superadditum. Sic igitur dicēdum est, φ ad [m] cognitionē cuiuscunq; ueri hō indiget auxilio diuino, ut intellectus a Deo moueat ad suum actum: nō aūt indiget ad cognoscendā ueritatem in oibus noua illustratione superaddita naturali illustratione, sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionē [n]. & tn̄ qn̄q; Deus miraculose per suam gratiam aliquos instruit de his, quæ per naturalem rōnem cognosci possunt: sicut & qn̄q; miraculose facit quędam,

SVPER Q. CIX. AR. I.

Egid. i 2. d. 28. q. 1. ar. 1
Duran. i 28. q. 1.
Henr. [illegible] q. 2.
Cap. [illegible] d. 28 con. 1.
Medina ar. 1.

176 *Porrecta p̄ntem. nf. ar. 1. ad 1. Fr. 2 ei 28. art. 3.*

IN q. 109 ar. 1 habetur termo modicā philosophiam eorum q dñt φ ignis combureret stipulam cessante motu cæli: non n. discernūt deēdētiā motoris secūdi a primo. Sed de hoc in prima parte tractatū est nūc exēplariter affertur, ad oñdēdum, φ nō solū depēdemus in esse, & cōseruari a primo agēte Deo glorioso, sed in operari: ita φ ipso nō cooperāte nō possemus operari quacūq; operatione, ēt si cōseruaret nobis esse, & operatiua oīa principia in nobis. Hoc aūt in morali doctrina supponatur: in speculatiua aūt discutienda sunt. & uide si uis ppterea in lib. 3. cōtra Gent. cap. 67 in ultimis rationibus.

*Ambro. sup hunc locū. Pauli 10. 5.

*Ca. 6. circa princ. tom. 1.

¶ Habes secūdo, φ intellect⁹ humanus ex uirtute suæ naturæ pōt cognoscere oē uerum nō supnaturale. Quod quia indistincte dr̄. i. nō distinguendo statum naturæ integræ & corruptæ, difficultatē patit pp uulnus ignorātiæ. dictū quippe est superius in q. 85. art. 3. φ uulnus ignorātiæ cōsistit in destitutione rōis ab ordine ad uerū. Si. n. rō destituta est a recto, quē habebat, ordine ad verū, consequens est, ut p seipsam nō possit oē uerum assequi: & si potest per seipsam omne uerū assequi, cōsequens est, φ non sit infirma ad uerū assequēdū: sanę nam que rōis opus maius nō est, q̄ asseq oē uerum non supernaturale.

*Cap. 6. & 7. to. 3.

*Ca. 4. id dixerat lib. 1. Soliloqu. ca. 1. in pri. tom. 1.

¶ Ad hoc dr̄, φ qa uulnus ignorātiæ est in rōne, ut est subiectū prudētiæ, ut ex pallegato loco accipio, & rō nō absoluta, sed ut mota à uoluntate est subiectū prudēnę, cōsequēs est, ut uulnus ignorantiæ destituat rōnem ab ordine ad uerū, spectās ad prudentiā, qd̄ nō in sola cognitione, sed in uoluntate cōsistit: qm̄ ne rū intellectus practici, ut dr̄ in 6. Ethi. est cōesse se hñs appetitui recto. vñ dicendū est, φ sermo litteræ est de cognitione pura ipsius ueri: obiectio aūt de cognitione cū appetitu. Propter qd̄ ex puris naturalib. ēt i hoc statu possumus cognoscere non solū speculatiua, sed moralia. quis in hoc statu nō possimus ex eis dē esse prudētes. Iudō est. n. iudiciū de prudētia, & uirtutib. moralib. de qb. in sequētib. [illegible] erit sermo. Et hanc distinctionē hñ nota, quia latuit Greg. de Ari. in 2. sēt. a di. 26. usque ad 29. inclusiue, & alios cōtra Thom.

*Tex. 28. tom. 2.

¶ Tertio hēs, φ hō in nullo statu pōs ex solis naturalib. uerum aliqd supnaturale cognoscere. Et cōtra hoc obiicitur a Durādo i 28. di. 2. sen [illegible] q [illegible] Dæmones, & hæretici de facto absq. aliquo dono supnaturali addito cognoscūt supernaturalia fidei, dum credūt ea: & idem est iudicium de nobis quantum ad assentiendum [illegible] sunt fidei.

¶ Ad hoc dr̄, φ si sit sermo de naturalib. solis, exc[illegible] supnaturale o[illegible] intrinsecū [illegible] extrinsecū cuiuscū[illegible] notū ē, φ ex solis naturalibus nō [illegible] natura aliqua [illegible] naturalia cognosce[illegible] nisi De⁹ reuelādo, uel miracula faciēdo si p naturalia poneret, ne sciremus ēt ea esse, ut Deū esse tr[illegible] ū, & huiusmodi. Si aūt est sermo de solis naturalibus excludēdo tm̄ intrinsecū donū supnaturale, psupposito obiecti phiat de p audituū, uel signū: sic dicetmus φ hō pt̄ ex naturalib. solis assentire his, q̄ sunt fidei, ēt si sicut ex fide. Et hoc modo dæmones, & homines assētire possuns ex se, his, q̄ sunt fidei. Et quoniam cū *Concl.* quæ-

quæritur, utrū sine gr̃a possit hō aliquod supnaturale uerū co gnoscere, non q̃ sit sine hac uel illa gr̃a, seu gratiæ effectu, sed absolute sine oī gr̃a, ut gratia supra totum ordinē naturalium, & in litera manifeste probat̃ conclusio negatiua ex parte obiecti naturaliter motiui intellectus. Et consistit uis rōnis in hoc, q̃ intellectus nō pōt naturaliter cognoscere, nisi q̃ in, uel ex naturali suo obiecto hr̃ constatq; nō solū nr̃i intellectus, sed cuiusq; creati intellectus naturale obiectū ad naturalia tm̄ se naturaliter extendere: ideo oportet absolute cōcludere, ut in lr̃a fit, q̃ sine gr̃a impossibile est supnaturale uerum cognoscere. Ad gr̃am siquidē spectat reuelatio spectātium ad fidē, & miraculorū opatio, & si qd est aliud eiusmodi, & luminis nonnulli rōnē hn̄t inquantū manifestatiua sunt eorū, q̃ sunt fidei, iuxta illud ad Ephes. 5. Oē quòd manifestat̃ lumē est, sine quo taliē impossibile est ut naturale lumē intellectus ad supnaturalia se extēdat, ut in lr̃a cōcludit̃ q̃ naturalē potētiam luminis naturalis obiecto naturali adæquat naturaliter in cognoscendo. De assensu aūt post hoc gratuitū lumē reuelationis, aut miraculi, alia qō est, q̃ in cōi quidā spectat ad q̃arū huius q. ar. ubi quærit̃, utrū hō possit pcepta diuinæ legis ex solis naturalibus implere: nā inter diuina pcepta continetur pceptū fidei. In speciali aūt spectat ad q. 6. Secūdæ secūdæ, ubi Deo gratiose concedēte, Durandi obiectis satisfieri sigillatim poterit. In his tamen dictis ueritas consistit.

quæ natura facere potest.

Ad primvm ergo dicēdū, q̃ omne uerum à quocunq; dicat̃ est à Spiritu sancto, sicut ab infundente naturale lumē, & mouente ad intelligendum & loquendum ueritatem, non autē sicut ab inhabitante p gratiam gratū facientē, uel sicut largiēte aliquod habituale donū naturę superadditū. Sed hoc solū est in quibusdam ueris cognoscendis & loquēdis, & maxime in illis, quæ ptinēt ad fidem, de quibus Apostolus loquebatur.

Ad 2m dicēdū, q̃ Sol corporalis illustrat exterius: sed Sol intelligibilis, q̃ est Deus, illustrat interius. Vn̄ ipsum lumē naturale aīæ inditū est illustratio Dei, qua illustramur ab ipso ad cognoscēdū ea q̃ ptinent ad naturalem cognitionem, & ad hoc non requiritur alia illustratio, sed solum ad illa, quæ naturalē cognitionem excedunt.

Ad 3m dicendum, q̃ semper īdigemus diuino auxilio ad cogitandum quodcunque, inquātum mouet intellectum ad agēdum: B actu enim intelligere aliquid, est cogitare, ut patet per Aug. 14. de Trinita.*

ARTICVLVS II.

Vtrum homo possit uelle, & facere bonum absque gratia.

AD SECVNDVM sic procedit. Vi q̃ homo possit uelle, & facere bonum absque gratia. Illud enim est h in hominis potestate, cuius ipse est dominus: sed homo est h dominus suorū actuum, C & maxime eius quod est uelle, ut sup. dictū est.* ergo homo pōt uelle, & facere bonū p seipsum absque auxilio gratiæ.

SVPER QVÆST. CIX. ART. II. III. ET IIII.

Egid. 2. s. d. 28. q. 1 ar. 2. Dur. d. 28. q. 2. D. Bon. d. 28 a. 1. q. 3. Cap. 2. d. 28. con. 2. & d. 29. con 4. Medina ar. 2.

IN ar. 2. 3. & 4. eiusdem 109 q. dubiū occurrit duplex. Primū est, An p hoīem in statu naturę integrę intelligat author hominē p se in naturalibus, secluso uī gratuito dono, & uī peccato puio: an hoīem hn̄tem donum iustitiæ originalis. Si n. est sermo de hoīe in puris naturalibus: quō cōsiderat̃ a Philosophis, sic falsa est doctrina ista. Nā hō in puris naturalibus est cōpositus ex duabus naturis, sensitiua. s. & rōnali, q̃ sibi inuicē aduersant̃, altera ad sensibile bonū, altera ad bonū rōnis tēdēte. Si aūt est sermo de hoīe hn̄te donū originalis iustitiæ, male dr, q̃ hō in statu naturæ integræ p sua natural a hoc possit: quod enim hō pōt p donū originalis iustitiæ, nō pōt p sua naturalia. ¶Secundum dubium pdicto proximū est, quō p naturam corruptā intelligendū sit. Aut n. significat naturā simpli derelictā sola iustitia originali priuatā: aut naturā ultra illā priuationē aliquē defectū hn̄tem. Si natura cum sola priuatione iustitiæ originalis intelligitur, cū priuatio ista non sit negatio alicuius E naturalis, sed gratuiti tm̄, & nihil ponat in hoīe, nisi naturam obedientialiter aptā natā habere illā, sequit̃ q̃ natura corrupta & natura in puris naturalibus æquiualeant quo ad naturalem sufficientiā operandi bonū naturæ proportionatum, quale est bonū uirtutis acquisitæ: & sic nihil minus sufficimus ad bonū hn̄tes naturā lapsam. Si uero intelligat̃ natura cū illa priuatione, & aliquo defectu, puta pnitate partiū aīæ ad propria, tunc saluādū est quō p pctm̄ nō p sua naturale in naturalibus punitu sum* eū fugius punitio in gratuitis, & nō in naturalibus dicta sit: & quō natura i partibus aīæ icurrit bus defectus, & i corpore nullo ex una, & eadē cā p accidēt. s. priuatione originalis iustitiæ. ¶Ad euidentiā huius rei tria facere oportet. primo, quid clarū, & quid obscurum hic sit: sc̄do, quid ueritas habeat: tertio, quō obiectiones soluendæ sunt. Quo ad primum, natura nostra quātum ad ppositū spectat, in quinq; statibus, seu modis considerari pōt, primo, in puris naturalibus: sc̄do, in statu consono naturæ rationali, ubi seruet̃ rectitudo rationalis in omnibus partibus aīæ, tertio in statu doni iustitiæ originalis, sc̄do s̄a gr̃a gratū facientē secundū rē, uel rōnē: quarto, in statu gratiæ gratū facientis: quinto in statu naturæ lapsæ. Et licet in his statibus plura examinanda inueni pōt, in proposito tn̄ tota difficultas consistit in differentia inter secundū, & tertiū: aliorum namq; differentiæ facile patēt, nā in pmptu sunt, nisi si quis non penetret drām inter naturā i puris naturalibus, & naturā lapsam, quæ (ut unico uerbo dicat̃) tanta est, quanta est inter psonā nudā ab initio, & personā expoliatā. Et hoc dico secundū rē: secundū rōnes uero rerū, multa adueniunt. Sicut. n. psona nuda, & psona expoliata nō distinguunt̃ in hoc, q̃ una sit magis, aut minus nuda: ita natura in puris naturalibus, & natura expoliata gratia, & iustitia originali, nō differunt per hoc, q̃ altera earū sit magis, aut minus in naturalib. destituta. Et rō est, qa destitutio sequēs expoliationē gr̃æ, & iustitiæ originalis, non est effectus illius, nisi per accidēs, ut remouens prohibēs. expoliatio. n. abstulit gratiā, & iustitiā, quæ prohibebat uires animæ secundū seipsas disponi: ex remouente nāq; prohibens nō sequitur maior, aut minor effectus naturalis, q̃ ex natura sequatur. nō. n. magis aut minus mouetur lapis remotu prohibente, q̃ a grauitate proprie absolute fuisset motus, propter quod cū natura ex peccato originali sit sibiipsi derelicta tam in anima, q̃ in corpore, nō maior destitutio est in natura lapsa, q̃ in natura i puris naturalib⁹: sicut nō est magis redditum corruptibile corpus nostrū ex peccato originali sibi derelicto, q̃ ex natura fuisset simpliciter. Sed D quantum ad rationes rerum magna differentia est, quia sicut in persona nuda nuditas negationis rationem habet, in expoliata uero habet rōnem priuationis uestis debitæ cōseruari &c. ita defectus aīæ, & corporis naturæ in puris naturalib. nec culpæ, nec pœnæ, nec uulnerum, &c. rōnem habent, sed naturaliū conditionum: in natura aūt lapsa habent rationē corruptionū, uulnerum, pœnæ & culpæ in parte susceptiua illius. Vn̄ patet, q̃ quantū ad sufficientiā naturæ humanæ ad opera naturæ pportionata, idē est iudicium de natura in puris naturalib⁹ & de natura lapsa: quia utrobiq; uires sunt æque dispositæ, licet nō sit idē de eis iudiciū, quantū ad meritū uel demeritū, tā in agēdo, q̃ in patiendo pp rationem culpæ &c. Inter naturam aūt in puris naturalibus, & naturam in statu consono naturæ rationali differentia clara est, q̃ in puris naturalib. contrariatur appetitus sensibilis, & rationalis, dum nō plene rationali subijcitur sensibilis, sed sit liber tendens q̃sque in propriū bonum præter E rōnis ordinem: in statu aūt consono naturæ rationali pars superior recte se habet ad Deum, ut principium oīum naturaliter notū, & inferiora a rationis ordine etsi exorbitare possint, non tn̄ permittuntur. Hmōi namq; uita naturalis est hoī secūdū rationalē naturā. q̃m naturale bonū eius est secundū rationē esse naturalis aūt non ut ex principijs naturæ fluens, sed ut secundum naturā existens rationalē. Super hunc statū addit iustitia originalis indefectibilē ut dinē, & corporis sub aīa, & inferiorū sub superiori quādiu superius est sub supremo Deo. s. principio naturæ. gratia aūt addit principiū meritorium uitæ diuinæ i æternitate. His itaque sic se habentibus, tota difficultas est, qa secūdus status non est inuentus, unquā in tempo separatus: sed aut in statu originalis fuit cōiūctus, ut in Adā, aut i statu excellētior gr̃æ, ut in b. uirgine, an nūc natura integræ intelligat̃ natura in illo sc̄do statu, an i statu iustitiæ originalis. Hæc d primo. ¶Quod ad secundū, sciendū est, quia humana uita, & ex puris naturalibus peragi nunq pōt absq; peccato, & hoc ex intrinseco defectu uirtu animæ: quem appetituum diuersitas testatur. Et quia

* Ca. 6. & 7. tom. 3.
177
Porrecta per totum.
Inf. art. 6. co. Et 2. d. 28. ar. 1. & di. 39. f expolit. Et 4. d. 17 q. 1. ar. 2. q. 2. ad 1. & 3. Et uer. quęs. 24. a. 1. ad 2. 6. & ad 9. & ar. 14 p co. & q. 16. art. 6. ad 21. Et quol. 1. artic. 7 & quol. 3. a. 2. Et 1. Corin. 12.
* q. 1. ar. 2 Et q. 13. ar. 6.

¶2 Præt.[b] Vnũquodque pōt magis in id, q̃ est sibi secundũ naturam, q̃ in id, q̃ est sibi præter naturam: sed peccatum est contra naturam, ut Damasc. dicit in 2. li.* opus aũt uirtutis est hominũ secundum naturam, ut supra dictum est.† cũ igitur homo p se ipsum possit peccare, uidetur q̃ multo magis per seipsum possit bonum uelle, & facere.

¶3 Præt. Bonũ intellectus est uerũ, ut Philos. dicit in 6. Eth.* sed intellectus h[illegible] pōt cognoscere uerum p seipsum, sicut, & quælibet alia res potest suam naturalē operationē per se facere. ergo h[illegible] multo magis homo potest p seipsum facere, & uelle bonũ.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ro. 9. Nō est uolentis. s. uelle, neq; currētis, s. currere, sed miserētis Dei & Aug. dt i libro de correctione† & grã, q̃ sine gratia nullum prorsus siue cogitādo, siue uolēdo, & amando, siue agēdo, faciũt homines bonum.

G

RESP. Dicēdũ, q̃ natura hoīs pōt dupl'r considerari. Vno mō in sui integritate, sicut fuit i primo parēte añ peccatũ. Alio modo, s̃m quod est corrupta in nobis post peccatũ primi parētis: s̃m autem utrunque statum natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum, uel uolēdũ quodcunque bonũ, sicut primo

* Cap. 30.

† q.91. ar. 1.

* Libro 6. Ethi. c. 2. tom. 5.

† Cap. 1. & 7. prin. 10. 7

[illegible]ula æqualis est sufficie[illegible] a naturæ lapsæ, & naturæ in puris na[illegible] sura [illegible] cõ[illegible] en[illegible] est, q̃ appellatione naturæ integræ nō intelligatur in [illegible] ter[illegible] in p[illegible] naturalib[illegible] sed intelligitur natura in statu co[illegible] n[illegible] naturæ [illegible] nal[illegible] [illegible] ad [illegible] supra p[illegible]re naturalia uigorē rō[illegible] [illegible] superioris parti[illegible] [illegible] ad cōseruãdũ statũ rō[illegible] in nu[illegible] o[illegible] Nō est aũt u[illegible]gor[illegible] integræ, aut naturæ si[illegible] p[illegible]ter, s[illegible] qu[illegible] [illegible], & quodam[illegible] nat[illegible]æ. Nō est si[illegible] p[illegible]ter naturæ, q[illegible] [illegible] ce natura Non simpliciter gr[illegible], qu[illegible] ad n[illegible]hil se ca[illegible], nisi ad naturæ rōnali[illegible] proportionatũ bonũ [illegible] uinc re secundũ rōnē. Est quodãmodo g[illegible], & quodam[illegible] [illegible] naturæ, pro quanto hō u[illegible] qu[illegible] hēt, aut habere potuit ex naturalib. hu[illegible] uigorē, sed ea c[illegible] ad donũ o[illegible]g[illegible]nal[illegible] iustitiæ.

¶Et no. a. q̃ nō [illegible] co, q̃ ille uigor sit portio o[illegible]g[illegible]alis iustitię hoc n. esset dicere, q̃ natura integ[illegible]a si[illegible] ficat naturã in statu originalis iustitię: sed dico q̃ istũ uigorem sortit[illegible] [illegible] [illegible] unctione ad originalē iustitiã: sicut cog[illegible]tatiua in coniunctione ad intellectũ melius operatur, q̃ intellectu tacente. & uniuersal[illegible]ter supremũ in unoquoque ord[illegible] ne [illegible] superiori nō [illegible] perfectionē superioris participat, sed et secundũ propria mel[illegible] [illegible] melius. n. operat̃ uegetatiua iuncta sensitiua, q̃ separata ab illa. D[illegible]cernendũ quippe est inter iustitiã o[illegible]g[illegible]nalē, & uigore[illegible] hũc ab effectu. nã cũ iustitiæ originalis dono nō poterat prius peccari uenial[illegible]ter, quam mortal[illegible]ter, ut in prima parte dictum est. hic aũt uigo[illegible] p[illegible] prius offendi uenialiter. Posset. n. hō[illegible] vigore hoc p[illegible] subrepere p[illegible]tua aliqua declinat[illegible]o citra finē, & nō una sola, sed multæ, q[illegible] non cōpateretur integrita[illegible] status orig[illegible]nal[illegible] iustitię. Q[illegible] a igitur u[illegible] iste possessiue est gratu[illegible], quia non h[illegible] nisi in coniunctione ad statũ gra[illegible] originalis iustitiæ: & essentialiter est naturalis, quia uigor est superioris partis an[illegible] nostræ sec[illegible]dũ naturam rōnalē ad solum, & oē bonum rationi proport[illegible]atum se extendens: adeo sic adiunctus puris naturalibus cōstituit statum naturæ integræ, & per istius deperditionem na[illegible]ra est corrupta. Vocabulũ quoq; integri, & corrupti, ta[illegible] [illegible]: q[illegible] natura integra est, q[illegible] nihil naturalium non so[illegible] [illegible] [illegible]ũ naturam, & fluent[illegible]um ex ea, sed requisitorum secun dũ eã deest: corrupta autem si q[illegible]d horum perdiderit. dictus a[illegible] uigor secundum naturam est rationalis. Et ne putet nie c[illegible] [illegible] uenioīē hu[illegible]us uigoris lege superius au[illegible] in q. 91. ar. [illegible] tem, q̃ quia homo destituitur originali [illegible]stitia, & uigore [illegible] is, ipse impetus sensual[illegible] [illegible] [illegible] manifeste [illegible], q̃ p pctõ originale hō perdit duo. s. originalē iusti[illegible]ã, & uigorē rōn[illegible] [illegible]copulatiuus enim nota d[illegible] ueritatem ostendit. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium [illegible]dendum est primo dubio, q̃ per hoīem in statu naturæ integræ, author intendit hoīem nō in puris naturalib. sed habentē donũ iustitiæ originalis, nō inquantũ operatur ex iustitiæ originali, sed inq[illegible] [illegible] operatur ex uigore naturali. Et sic oīa uerba literæ consonãt. s. in sui integritate sicut fuit in primo parente añ peccatũ, & poterat hō per sua naturalia uelle, & operari bonum &c. Ergo hæc sit mens authoris, apparet ex eo, q̃ oportet aut sic d[illegible]cere, aut q̃ intendat hoīem cum originalis iustitiæ operantē [illegible] [illegible] ly, per sua naturalia, glossaretur, q̃ iustitia originalis c[illegible] putatur inter naturalia, q[illegible] erat donũ naturæ. Sed hæc expositio nun [illegible] doctrinæ authoris, tum quia apud ipsum d[illegible] rōne originalis iustitiæ est gratia gratum faciens, ac per hoc pari rōne potuisset dici, q̃ hō in tali statu p sua naturalia potuit uelle, & operari bonũ supernaturale, c[illegible]us oppositum expresse dr̃ in litera: tum quia aut[illegible]or [illegible] sollicite distinguit de dono [illegible] auxi[illegible] Dei prim[illegible] agentis, & dono superaddito naturæ, & [illegible]onstat q̃ iustitia orig[illegible]lis est donũ superadditum naturæ. Secundo aũt dubio satisfit [illegible] q̃ per naturã corruptã inte[illegible] igitur natura priuata d[illegible] [illegible]iustitiæ originalis, & uigore rōnis, ac per hoc priuata dono supernaturali, & dono naturali nō fluente ex natura, sed secundum naturã debi

tis sibi &c. Et sic [illegible] tra distinctionē in puris nat[illegible]alibus includit rōnem defectus [illegible] p[illegible] & [illegible] in ala, [illegible] urpore uaio mali pœnæ im. E[illegible] h[illegible] n[illegible] hil obiectorũ obstat, q[illegible] ut p[illegible] lictũ est, nō negat æqua suffic[illegible] na[illegible] corrup[illegible], & in puris naturalibus ad operandũ bonũ uirtutis, sed neutra sufficit Nec incōt uenit nos puaitos esse[illegible] naturalib. non fl[illegible]ent[illegible]bus ex natura, sed secundũ naturã ab[illegible] p[illegible]sonali peccato p[illegible] defectum q[illegible]ppe [illegible] uigoris, sumus destitui in [illegible] pronitate ad malũ, q̃ concupiscētia habitualis superius noīnata fuit, cum de peccato originali tractaretur.

¶In eodē 1 ar. q. 109. dubium occurrit ad hoīem, & [illegible] pliciter. Ad hoīem quidē, an author intēdat, q̃ hō in statu naturæ corruptę non possit moraliter bonũ ex propriis naturalib. facere. E[illegible] est rō dubitãdi q[illegible] si h[illegible] affirmat[illegible] [illegible] sua, sequitur q̃ sine gr̃a sanante, qua opus est ad opus moraliter bonũ, [illegible] act[illegible] hoīs sit malus moraliter: nã in indiuiduo non datur actus medius, ut superius d[illegible]ctũ est. Et vlterius sequit̃, q̃ oīs operatio existentis i[illegible] pctõ mortali, & et cuiuscunq; infidelis, sit mala moraliter: q[illegible] est manifeste contra doctrinã authoris. Si aũt negatur hãc esse intētionē authoris, occurrit in primis Gre. de Ari[illegible] in loco aliꝫ. asserēs S. Th[illegible]o. in hoc & seq. ar. duob. hoc sentire. Nō desunt quoq; Thomistę id [illegible]tes Et oportet assignare quid intēdit autho[illegible] in hoc loco. ipse. n. particulariter inquirēs, an hō possit abs[illegible] q; gr̃a aliquod bonum facere, (ut patet ta[illegible] p. huius ar. proposito in diuisione q.) determinat, q̃ al[illegible]quod bonũ particulare facere, ut ędificare domos, plantare uineas, & hmō, pōt sine gr̃a nunc: in statu aũt naturæ integræ poterat p sua naturalia operari bonũ naturæ suæ proportionatũ, quale est bonũ [illegible] tutis acqu[illegible]tæ. Ex hac nãque d[illegible] manifestat intentionem [illegible] est [illegible], q̃ [illegible] in statu naturæ corruptæ non pōt per sua naturalia bon[illegible] in proportionatum naturæ, quale est bonum uirtutis acqu[illegible]tæ. S[illegible]mpliciter aũt dub[illegible]um est, quid tenendum sit de h[illegible] q. s. an hō in statu isto possit per sua naturalia facere actũ Moraliter bonũ. Gre. siquidē de Ari[illegible] in loco alleg. tenet partē negatiua ex multis authoritatib. & una rōne potissime, ita q̃ quantũ ad rōnem spectat articulum, p̃ter authoritates, q̃ una glo. fortasse contentę [illegible] q̃ loquuntur de bono actu reddente hominem bonum simpliciter in ordine ad uitam æternam, & non de bono pure morali infra limites naturæ, q[illegible] tale nō reddit hoīem in ordine ad cęlestē patriã bonũ simpliciter, sed secundũ quid. Et si hoc aduertisset hic doctor, non [illegible] se in authoritatib. fundasset. P[illegible]ter iniquã authoritates, in tribus pars negatiua fundatur Primo in infirmitate naturæ, quia opus moraliter bonũ est proprũ opus naturę integrę. & p hoc differt natura c[illegible] [illegible] ab integra. Secundo in circũstantia ultimi finis cuiusl[illegible]bet actu[illegible] q[illegible] scire[illegible] non fit pp Deum, p p seipsum Deum, ad quod tñ [illegible] tur: quicunque. n. in quocunque habet alium ultimum fi[illegible] q̃ Deum pp [illegible]psum Deum, ma[illegible] teste peccat. & hanc circu[illegible]stan[illegible] tiam saltem deficere, inquit Greg. in actibus puris naturalib[illegible] in statu isto. Tertio in uictoria tentationum: quia mundu[illegible] [illegible] o, dæmonia, diuersa mouent prælia, & egemus ad[illegible] utor[illegible] [illegible] lius, a quo petendum est, Et ne nos inducas in tentat[illegible] nem [illegible] d non esset simpliciter necessarium, si ex puris naturalib. act[illegible] moraliter bonum facere possemus. Pars uero affirmat[illegible] [illegible] datur super hoc, q̃ homo potest naturaliter eligere al[illegible]quem actũ puta honorare parentem, qua[illegible] decet [illegible] undique circunstantias uestit[illegible], ut patet ex articulo præcedente, & potest in eũ deliberate consentire, & exequi.

¶Ad euidentiam huius difficultatis non int[illegible] [illegible] al[illegible] unde, q̃ ex authoris officina simul afferre q[illegible] uid simpl[illegible] [illegible], & [illegible] ndu do ctorē sanctũ tenendũ est. D[illegible]cendum ig[illegible] [illegible] q̃ [illegible] ō in statu naturæ corruptæ pōt p sua natural[illegible], q[illegible] [illegible] [illegible] scientia operat[illegible] uirt[illegible], operari aliqu[illegible] [illegible] upu[illegible] [illegible] aliter bonũ [illegible] non possit tamen uniuersum moraliter bonũ facere [illegible]

auxilianus

H K

A nifestatur breuiter, primo ducendo ad inconuenienstq. a. nisi possetaliquid bonum moraliter facere, sequeretur (vt deductũ est) q infidelis, & existens quilibet in mortali, in omni suo actu deliberato peccaret: & nisi impotens esset ad faciendum vniuersitatem suorũ operũ bonã moraliter, sequeretur q posset se præseruare à quolibet defectu morali ac per hoc posset nunquam peccare in moralibus, cuius oppositum mõstratũ est. Deinde ostẽdine. prima quidẽ pars, quia experimur, q existẽtes in mortali ẽt pertinaciter, seclusa fide possum⁹ reddere muuum, quando oportet, cui oportet &c. & propter quid oportet: quia scilicet iustũ est, & ordinatur ad Deũ vt summũ bonũ ac per hoc finẽ vniuersi monstratũ, 12. Meta. Secũda autem pars. quia sumus ex contrarijs appetitibus compositi, & impossibile est, quin propria quãdoq; assequantur: & rursus quia naturæ integræ proprium est uniuersitatem operum bonã moraliter peragere posse, ac per hoc differt à corrupta hęc uia media, ut patet, quam in litera author determinat. Vnde non dicit, q in statu naturæ corruptæ nullũ op⁹ morale potest, sed dicit q nõ potest totũ huiusmodi bonum per sua naturalia implere: & replicat, Non tamen totum bonum sibi connaturale, ita q nullo deficiat. Hæc media uia est. quam inferius in. Secunda secundæ author firmat docens, q nõ quælibet actio deliberata infidelis, est peccatum. Hanc ergo sectãdo, soluamus obiectiones. & ad eos q hũc art. & sequentes aliter intel. exerũt, dicẽdũ est, q si pspicacius inspexissent, sensũ talẽ nõ accepissent.

Art. præcedẽ.

Cõclusionis pars. 1

Ad particularitatem tertij. huius arti. dr, q ita est particularis iste sicut præcedens. vt ibidem patet. Et sicut ibi, omne uerum proportionatum naturę proportionatum naturæ humanę, est quoddã particulare respectu ueri communis ad uerum supernaturale, & naturale: ita hic, omne bonum proportionatũ naturæ humanę est quoddam particulare bonũ respectu boni cõmunis ad naturale, & supernaturale. Exempla autem literæ de ędificatione, & agricultura, exempla sunt operum uirtutis acquisitæ. ars nanque una quinque uirtutũ intellectualiũ est, ut patet in 6. Ethi. nec in litera de opere bono uirtutis moralis explicite mentio fit, sed uirtutis acquisitę in cõi quinetiã ex hoc q homo potest per sua naturalia ędificare domos qñ oportet, sicut oportet, &c. sequitur q possit aliquod opus moraliter bonũ per sua naturalia facere: alioquin ędificando domũ, peccaret mortaliter. patet igitur authoris intentio. Authoritates autẽ quæ oppositũ sonare uidẽtur, illa glossa optime salua, & pręseruat ab errore Pelagij, vt patet applicãti. Ad primũ fundamentũ dr, q sicut hõ corporaliter infirmus nõ differt à sano in hoc, q sanus op⁹ sani, infirmus nullũ opus sani possit: põt nanq; infirmus uidere, uel audire, uel odorare ut sanus, licet nõ possit ambulare ut san⁹: sed differt in hoc, q sanus oẽs suos actus, infirm⁹ nõ oẽs suos actus põt ut sanus facere. Vñ, & in litera dr, hõ infirmus põt aliquo motu moueri, nõ tñ perfecte põt moueri motu hoĩs sani: tot. n. cũ sit idẽ quod perfectũ, perfecte, & totaliter idẽ sunt. Ita natura integra, & corrupta nõ differũt in hoc, q illa põt oẽs suos suos actus facere bonos, ista nullos: sed q illa omnes, ista non omnes. bonum ergo moraliter in oibus actibus est proprius naturę integrę, non in aliquo actu.

mouente, vt dictum est. Sed in statu naturæ integræ, quantum ad sufficientiã operatiuę virtutis, poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonũ suæ naturæ proportionatum, quale est bonũ virtutis acquisitę, non aũt bonũ superexcedens, quale est bonũ virtutis infusæ. Sed in B statu naturæ corruptæ ẽt deficit homo ab hoc, quod secũdũ suam naturã potest, vt nõ possit totum huiusmodi bonũ implere per sua naturalia. Quia tñ natura humana per peccatũ nõ est totaliter corrupta, vt scilicet toto bono naturæ priuetur, potest quidem etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturę aliquod bonũ particulare agere, sicut ędificare domos, C plãtare vineas, & alia huiusmodi, non tamẽ totũ bonũ sibi cõnaturale, ita q in nullo deficiat: sicut homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere, nõ tñ perfecte potest moueri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ. Sic igitur virtute gratuita superaddita virtuti naturæ indiget hõ in statu naturæ integrę quantũ ad vnũ, idest, ad operãdũ, & volẽdum bonum supernaturale: sed in statu naturę corruptę quãtũ ad duo, scilicet ut sanetur, & ulterius vt bonum supernaturalis virtutis operetur, quod est meritorium. Vlterius autẽ in vtroque statu indiget homo auxilio diuino, ut ab ipso moueatur ad bene agendum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q homo est dominus suorum actuum, & uolendi, & nõ uolendi, propter deliberationẽ rationis, quæ potest flecti ad unã partem, uel ad aliam: sed q deliberet, vel non deliberet, & si huiusmodi ẽt sit dominus, oportet q hoc sit p deliberationẽ præcedẽtẽ. & cũ hoc nõ procedat in infinitũ, oportet q finaliter deueniatur ad hoc, q liberum arbit. hominis moueatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mẽtẽ humanã, scilicet à Deo, ut ẽt Philosophus* probat in cap. de bona fortuna: unde mens hominis etiam sani nõ

A Ad secũdũ fundamẽtũ, q tãc fit, dr q ẽt infidelis ptin aliquo actu hẽre Deũ ut finẽ naturæ, & vltimũ finẽ pp seipsum Deũ summũ bonũ. Põt. n. ut dictũ ẽ, cognoscere ex philosophia Deũ esse summũ bonũ uniuersi extra illud, & finẽ ultimũ oĩum, & operare iustũ aliqd, & eligere uitationẽ malorũ, puta homicidij, adulterij, ne faciat iniustũ, q qa malũ ẽ, dissonat sũmo bono: & similiter in faciẽdis bonis, qa cõsonat summo bono. In hac tñ re scito, q Deũ esse ultimũ finẽ alicuius actus humani, põt cõtingere dupliciter. primo q sit finis explicite intentus ab operãte hoĩe: & hoc mõ dictũ est, q possibile est hoĩem infidelẽ habere Deũ ut ultimũ finẽ, & perseuerare sine gratia. Secũdo, q sit finis nõ explicite intẽtus, sed implicite ab operante hoĩe, & directe ab explicite intẽdente illũ ultimũ finẽ. uerbi gratia. Si aliquis infidelis, uel in mortali peccato existens, nihil cogitans de Deo honoret parentem, seddat depositum, & huiusmodi faciat quando oportet, ubi oportet, sicut oportet, & propter hunc finem scilicet quia debitum, est quòd sic fiat, tunc ex hoc ipso quòd nulla mala circunstantia iungitur, nullus finis malus apponit, ad esse debitũ, seu uirtuosũ. ¶ Affirmatur quidem finis, sed non affirmatur vltimus simpliciter, sed inter occurrẽtes, aut cognitos sibi relinquit ordo illius finis proximi ad finẽ vltimũ inuiolatus: ac per hoc faciẽs explicite pp finẽ proximum, facit implicite pp finẽ vltimũ illius finis pximi, quicunq; ille sit. & rursus faciens explicite pp hmõi finem proximũ, agit vt dirigens seipsum respectu illius finis proximi, & vt directus à datore rationis agitur respectu finis vltimi. Et hoc secundo modo aliqñ sufficit hẽre Deum pro vltimo fine actus humani ad hoc, vt actus non sit malus ex defectu circũstantiæ vltimi finis naturalis. Præceptũ nanq; naturæ de hñdo Deũ pro vltimo fine explicite, cũ sit affirmatiuum, non obligat ad semper: & cũ sit de eo, q post multum studiũ adimplendũ est, postq s. homo explicite didicit esse unũ Deum, &c. constat q non obligat pro omni tpe, quo homo operatur humana opera, ac per hoc sufficit, qñq; implicite hẽre Deum pro vltimo fine naturali. De Deo autem, ut finis est supernaturalis, non est ad præsens sermo. Et quia quilibet secundum certas circunstantias faciens actum moraliter bonum, potest actus E multos ex puris naturalibus sic facere, cõsequens est, ut homo in statu corruptæ naturæ adiũcto ẽt statu peccati mortalis. põt facere aliquẽ actũ moraliter bonũ secundum oẽs circunstantias, ita q in nullo deficiat, quo ad illum actum singularem. ¶ Ad tertiũ fundamentũ dr, q quia tentationes non solũ cõtra moralia sunt, & inquantũ sunt à dæmone excedunt limites naturaliũ impedimentorũ ẽt respectu moraliũ, qa inuidia diaboli, respectu celsitudinis supernaturalis, mors introiuit in orbẽ terrarũ: ideo nõ spectat ad propositũ obiectio de tẽtatione vt est à dæmone. Propter qđ in litera ẽt de natura integra dr, q quantum ad sufficientiã operatiuæ uirtutis, poterat homo per sua naturalia operari bonũ. Dixit nanque hoc, ut pseruaret doctrinam suã ab hmõi extra naturã impedimentis: ita q dicimus, q quantũ est ex sufficientia uirtũ animæ, ac per hoc relatatum ad naturalia impedimẽta (sic enim oportet referre proportionaliter singula singulis) homo naturę integræ omnes suos actus,

Cõclusionis pars. 2

Cõclusionis pars. 3

* Lib. 7. Moraliũ eudemiorum, c. 18.

naturæ

ita habet dominium sui actus, quin indigeat moueri à Deo: & multo magis liberum arb. hominis infirmi post peccatum, per quod impeditur a bono per corruptionem naturæ.

AD 2m dicẽdũ, q̀ peccare nihil aliud est quàm deficere à bono, quod conuenit alicui secũdũ suã naturã. B Vnaquæque aũt res creata, sicut esse non habet nisi ab alio, & in se cõsiderata nihil est: ita indiget cõseruari in bono suæ naturæ cõueniẽti ab alio. põt. n. per seipsam deficere à bono, sicut & per seipsam p̃t deficere in non esse, nisi diuinitus conseruaretur.

AD 3m dicendũ, q̀ ẽt uerum non potest homo cognoscere sine auxilio diuino, sicut supra dictum est: * & tñ magis est natura humana corrupta per pec- C catũ, quãtũ ad appetitũ boni, q̃ quantũ ad cognitionem veri.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo possit diligere Deum super omnia ex solis naturalibus sine gratia.

AD TERTIVM sic p̃ceditur. Videtur q̀ homo non possit diligere Deũ super omnia [b] ex solis natturalibus sine gratia. Diligere enim Deum super D omnia, est proprius & principalis charitatis actus: sed charitatem homo nõ põt hẽre p̃ seipsum, q̃a charitas Dei diffusa ẽ i cordibus nostris per Spũ sãctũ, qui datus est nobis, vt dr̃ Rom. 5. ergo hõ ex solis naturalibus nõ põt Deũ diligere sup [h] oĩa

¶ 2 Præt. Nulla natura potest s. seipsã: sed diligere aliq̃d plus q̃ se, est tendere in aliquid supra seipsum. ergo nulla natura creata potest Deum diligere supra seipsam sine auxilio gratiæ.

¶ 3 Præt. Deo, [h] cũ sit summum bonũ, debetur summus amor, q̀ est vt super oĩa diligatur: sed ad summum amorẽ Deo impẽdẽdũ, qui ei à nobis debetur, hõ nõ sufficit sine gratia, alioquin frustra adderet̃ gratia. ergo hõ nõ põt sine gr̃a ex solis naturalibus diligere Deum super oĩa.

SED CONTRA. Primus homo in solis naturalibus constitutus fuit, vt a quibusdam ponitur, in quo statu manifestũ est, q̀ aliqualiter Deũ dilexit: sed nõ dilexit Deũ ęqualiter sibi, vel minus se, q̃a s̃m hoc peccasset. ergo dilexit Deũ s̃. se. ergo hõ ex solis naturalibus Deũ p̃t diligere plus quàm se, & super oĩa.

RESPON. Dicẽdũ, q̀ sicut supra dictũ est * in 1. in quo ẽr circa naturalẽ dilectionẽ angelorũ diuersę opiniones sũt positę: hõ in statu naturæ ĩtegræ poterat op̃ari virtute suæ naturę bonũ, q̃d est sibi cõnaturale absq; superadditione gratuiti doni, licet nõ absq; auxilio Dei mouẽ- D tis. Diligere aũt Deũ super oĩa, est q̃dda cõnaturale homini, & ẽt cuilibet creaturę nõ solum rationali, sed irrationali, & ẽt inanimatę s̃m modum amoris, qui vnicuiq; creaturæ cõpetere põt. Cuius ratio est, q̃a vnicuique naturale est, q̀ appetat, & amet aliquid, secundũ quod aptũ natũ est esse. Sic igitur agit

naturæ vero corruptæ nõ oẽs, sed aliquos potest bonos moraliter facere. Vtrũ aũt ex his, quæ naturalẽ ordinẽ excedũt, aliter sit, non est præsentis intentionis, vbi necessitatẽ gratiæ ex insufficientia nostra naturali quærimus.

In r̃sione ad primũ videndũ esset, quomodo voluntas eget diuina motione ad primũ actũ, nisi superius in q. 9. art. 4. discussum fuisset.

In r̃sione ad tertium nota, q̀ magis corrupta dr̃ pars appetitiua: q̃a volũtas, vt superius dictũ est, prius quàm intellect⁹ infectionẽ suscepit: intellectus th̃ immunis nõ ẽ, sed vulnus ignorantiæ suscepit, quo impedit̃ homo, ne sit totaliter prudẽs p̃ sua naturalia.

SVPER. QV. CIII. ART. III.

Super Quæstionis cẽtesimanona Artic. 3. D. Th. 3 d. 29. q. 1. a 3. Cap. 2 d. 28. conc. 2. a. con. arg. 1 & d. 29. q. 1. conc. 2. & 3. d. 27. q. 1. conc. 1. & 4. d. 17. q. 1. conc. 1.

IN ar. 3. eiusdẽ. 109. q. dubiũ occurrit de cõclusione, & rõne eius. De cõclusiõe qdẽ, q̃a falsa vr̃: nam hõ p̃ statu isto p̃t ex suis naturalibus solis, i. absq; gratia cognoscere, q̀ Deus est naturaliter diligibilis sup oĩa ab hoĩe, vt patet: & hoc cognito p̃t consentire in actũ diligẽdi Deũ, vt finẽ naturalẽ uniuersi, & oĩum super oĩa tanq̃ summũ omniũ bonorum, à quo sunt omnia bona.

*Art. 1. huius quæst. 578

Porrecta per totum. 1. q6. 60. ar. 5. Et 2. di. 3. q. 4. Et 3. dist. 29. arg. 3. Et ueri. q6. 1. ar. 2. ad 116. & q. 4. art. 1. ad 9. Et quo. 1. ar. 8.

Et confirmat̃ hoc: q̃a sicut p̃t hõ in statu isto aliq̃ actũ moraliter bonũ facere, puta, actũ iustitię, reddẽdo alteri hoĩ q̃d illi dẽtur: ita p̃t reddere Deo hũc actũ diligẽdi, & magnifaciẽdi ipsũ sup oĩa. actus nãq̃ particularis iste sub morali bono, sicut & quilibet actus.

De rõne, aũt, quia medi⁹ terminus literæ ẽ, quia diligere Deũ super oĩa, ẽ opus cõnaturale hoĩ. Si. n. hæc rõ valeret, sequeret̃, q̀ nullũ opus cõnaturale hoĩ possit hõ in statu isto ex naturalibus perficere, cuius oppositũ dictũ est. Et si dicat̃, q̀ in litera adiũgitur aliquid aliud huic medio, dũ subiũgit̃, q̀ ab hoc bõ deficit secũdũ appetitũ uolũtatis naturalis, quã propter corruptionẽ naturæ sequit̃ bonũ priuatum, nisi sanet̃ p̃ gratiã, ita q̃d via medij cõsistit in hoc, q̀ est esse opus cõnaturale hoĩ, à quo deficit natura corrupta: si sic inq̃ dicatur, committitur petitio principij, ad probandum q̀ in statu naturæ corruptæ homo non potest diligere deũ super omnia. nam in præmissis oportet assumere, quod diligere deum est con naturale, a quo deficat corrupta natura, quod est probandum.

Ad euidentiam huius dubij prænotanda sunt duo. primo, q̀ diligere deũ super omnia, hic sumitur pro actu secundo, qui est amare terminato ad deum non implicite, sed explicite, ex ratione ipsum mõstrante voluntati. Et propterea aduerte cau- A te, quòd non est idem habere deum pro vltimo fine alicuius actus, & diligere deum super omnia: quia ad illud sufficit implicite ferri in deum, ad hoc requiritur explicite ferri in ipsũ.

Secundo, q̀ diligere deum super omnia potest dupliciter cõtingere, uno modo simpliciter: alio modo secundum præsentẽ statum. Diligere deũ super omnia simpliciter, est deũ diligere vt finem oĩum, idest, propter quem diligat oĩa. Diligere deũ super oĩa secũdũ pręsentẽ statũ, est diligere deũ ut finẽ oĩum referibiliũ in ipsũ deũ. Cõueniũt hi duo modi diligẽdi deum super oĩa in duobus, primo in hoc, q̀ sunt præcepta affirmatiua: secundo in hoc, q̀ utrique repugnat diligere aliq̃d aliud à deo, vt vltimũ finẽ cuiuscunq; actus, vt patet. Differũt aũt in hoc, q̀ primo modo diligendi deũ super oĩa, repugnat oẽ malũ culpæ, secũdo aũt nõ. Ad habendũ nãque actũ dil[i]gẽdi deũ super oĩa simpliciter, oportet oĩa sua habere talia, ut possint in deũ referri. Si enim aliquid sic diligit, ut non sit referibile in deũ, iam impedimẽtũ ponit ad hoc, ut suorum oĩum possit deũ hẽre finẽ, ac per hoc impotẽtẽ se reddit ad diligendũ deũ super oĩa simpliciter. Et quia malũ culpæ, quodcunq; sit illud, repugnat referibilitati in deum, ut finem, ideo omne malũ culpę repugnat obseruationi huius præcepti: Diliges deum super omnia simpliciter. Sed ad habendũ actum diligendi deũ super omnia referibilia in ipsum, non impotẽtẽ reddit hominẽ quodcũq; malũ culpæ, ut experiẽtia testatur in habẽtibus charitatẽ, qui diligunt deum super omnia, & ut finem E beatitudinis, quia gratia perficit naturã: & tamẽ habent multa mala culpæ, & in uoluntate faciendi, puta, dicendo mendaciũ officiosum, comedendo nimis, & huiusmodi.

1. 2. q. 6?, art. 3.

His præmissis, ad dubium motum dicitur, quod licet homo in statu naturæ corruptæ, quantum est ex sufficientia sua, possit ex puris naturalibus diligere deum super omnia referibilia in ipsum, quæ tũc sunt in sua potestate, ut ratio probat, nõ tamen potest diligere deum super omnia sua simpliciter: q̃a non potest non peccare, ac per hoc non potest non ponere impedimẽtũ dilectioni dei super oĩa, sicut potest in statu naturæ integræ, in quo põt præseruare se ab omni peccato: & consequenter quando tempus est, exire in actũ diligendi deum super omnia simpliciter, quia nihil sui est irreferibile ad Deum.

Ad cõfirmationẽ dr̃, q̀ non est eadẽ rõ de illo actu, & de alijs moralibus, tum quia iste actus est supremus omniũ naturaliũ moralium, ut patet, quia respectu ultimi finis simpliciter, ac per

ac per hoc primi principij reliquorum: reliq autẽ actus sub isto A sunt. Maioris autẽ uirtutis est posse in actũ summũ, q̃ in actus inferiores: vñ, & uirtus, ultimũ potentiæ di primo Cęli. tum quia actus iste uniuersitatẽ actuũ humanorũ bonã exigit, ut materiã, non autẽ alij. Non.n. quicunq; malũ al. quod facit, impedimentum pstat sibi, vt nõ possit qđ oportet reddere mutuũ: sed quicunque malũ aliquod facit, ipso factõ

Text. 78. com.1. reddit actum illũ, & seipsum illo infectũ, ut sic, irreferibilem I Deum ut finẽ: ac per hoc non põt oĩa à se dilecta referre I Deũ ut ultimũ finẽ, quod faciebat hõ I natura

Ca.4.par. 4.lect me di. & ptl. integra, ut I litera dicitur. Et sic patet ueritas cõclusionis quã tũ ad utrãque partẽ, scilicet ꝙ integra natura hoc poterat, & ꝙ corrupta non põt. nisi adiutorio gratiæ sanantis In præsenti

D.97. u.ta inchoatiue per charitatem viæ, qua nihil contra Dei dilectionẽ admittimus, & sup omnia nia nõ simpliciter. sed referi bilia, ipsum diligimus consummate autem in patria, in qua omnia simpliciter I Deũ

Conclu. m dirigemus, quia ipse erit omnia in oĩbus.

¶ Ad du[...] natiuã hõmo tã contra rũnẽ literæ dr̃, ꝙ medium est esse opus connaturale, sed naturale põt sumi dupliciter. Vno modõ, p eo, quod fluit ex natura. Et sic sumendo naturale sufficeret ad inferẽdam primã partem cõclusionis. s. ꝙ natura integra põt. & sic accepit obiectio, naturale Sed quia tunc minor esset falsa, qs diligere Deum sup omnia appetitu rationali, ut expositũ est, nõ est nobis sic naturale, ut fluat ex natura, ut patet: iõ alio modo sumitur naturale pro eo, quod est secũdum naturam. Et sic diligere Deum super oĩa, est naturale, & sic sum[i]tur hic, & Infert primam partẽ conclusionis cũ ueritate utriusq; præmissæ. Secunda autẽ conclusionis pars. s. quòd natura corrupta hoc non põt, non probatur in litera ex illo medio, ut patet intuenti literã, ubi post probatã conclusionem directe responsiuam q̃sito, quòd in natura integra hõ hoc poterat sine gra: subiunxit author ex pronitate naturæ corruptæ ad bonũ proprium, quòd deficit natura corrupta ab actu illo. vñ medium ad secundam partẽ conclusionis, seu ad secundã conclusionẽ, est pronitas voluntatis ad priuatũ bonũ. hæc. n. perdito u gratie in nobis adeo uiget, ut oporteat in malum aliquod cade e, ut ex dictis patet.

¶ In eodem tertio articulo discutiẽdũ esset, an d[il]igere Deũ sup oĩa, sit naturale homini, nisi in prima parte discussum fuisset. Verumtñ si quæratur, cuius uirtutis moralis sit actus diligere Deũ super oĩa, dicendum est, cũ ille actus sit ad alterum, cui nõ põt reddi æquiualens, quod ad iustitiã spectat, cuius pars est pietas, quæ parentibus, quibus etiam non est reddere æquiualens, debitum reddit & religio, quæ cultum Deo exhibet &c.

vnumquodque prout aptũ natũ est esse, ut dicit in 2. Phys.* Manifestum est aũt, ꝙ bonum partis est pp bonum totius: vñ naturali appetitu, uel amore unaquæq; res particularis amat bonum suum proprium pp bonũ cõe totius uniuersi, qđ est De*. B Vnde & Dio. * dicit in lib. de di. no. ꝙ Deus conuertit omnia ad amorem suiipsius: unde homo in statu naturæ integrę dilectionem suiipsius referebat ad amorem Dei, sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum: & ita ᵈ Deum diligebat plus, q̃ seipsum, & sup omnia. Sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundum appetitum uoluntatis ra- C tionalis, quę pp corruptionem naturæ sequitur bonum priuatũ, nisi sanetur per gratiã Dei. Et ideo dicendum est, ꝙ homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ supadditæ naturalib. bonis ad diligẽdũ Deũ naturaliter super omnia, licet ĩdigeret auxilio Dei ad hoc eũ mouentis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiã ad hoc auxilio gr̃ę naturã sanãtisᵃ D

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ charitas diligit Deũ super omnia eminẽtius, quàm natura. Natura enim diligit Deum sup omnia, prout est principium, & finis naturalis boni: charitas autẽ secundum quod est obiectũ beatitudinis, & secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo. Addit ẽt charitas super naturalem dilectionem Dei, promptitudinem quandam, & delectationem, sicut habitus quilibet uirtutis addit super actum bonũ, qui fit ex sola naturali ratione hominis, uirtutis habitum non habentis.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ cum dicitur, ꝙ nulla natura põt supra seipsam, non est intelligendum, ꝙ non possit ferri in aliqđ obiectum, quod est supra se. Manifestum est.n. ꝙ intellectus noster naturali cognitione potest aliqua cognoscere, quæ sunt supra seipsum, ut patet in naturali cognitione Dei: sed illud ĩtelligendum est, ꝙ natura non potest in actũ excedentem pportionẽ suæ uirtutis. talis autem actus non est diligere Deũ sup omnia: hoc.n. est naturale cuilibet naturæ creatæ, ut dictũ est.*

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ amor dicitur summus non solũ quantum ad gradum dilectionis, sed etiã quãtum ad rõnem diligendi, & dilectionis modum: & secundũ hoc summus gradus dilectionis est, quo charitas diligit Deũ, ut beatificantem, sicut dictũ est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo sine gratia per sua naturalia legis præcepta implere possit.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quòd homo sine gratia per sua naturalia possit pcepta legis implere. Dicit.n. Apostolus ad Ro.2. Quòd gentes, q̃ legem non habent,ᵇ naturaliter ea, q̃ legis sunt, faciunt: sed illud, qđ naturaliter homo

SVPER QVÆST. CIX. ARTIC. IIII.

Aegi.2.s.d.28.q.1.ar.4. D.Bon d.28.a.1.q.3. Dur.d.28.q.2. Tho.arg d.28.q.1 ar.1. Capr.2.d 28 con.3.& d.29.q.1.con.3 Medina ar.4.

IN ar.4 eiusdẽ 109 q. dubiũ circa titulũ occurrit, an sit qõ de omnib. præceptis oĩs legis. Quod.n. sit sermo de omnib. apparet, tũ ex eo quòd indistincte qõ proponitur: tũ ex eo, quod si de pceptis ueteris legis tñ esset sermo, iã determinatus eẽt in pcedentib. Quòd uerũ non appareret ex eo, quòd pcepta nouæ legis nõ nominãtur, nec examinãtur in toto discursu articuli: tum ex eo ꝙ impossibile notorie constat esse, ꝙ pcepta fidei possint sine lumine fidei seruari.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ certũ hic ẽ, ꝙ articulus iste intelligitur de omnibus præceptis diuinę legis, siue nouæ, siue ueteris. Quod.n. sit sermo de lege diuina, ex corpore articuli patet, ubi affert pro- In corp. ar. bõ, ꝙ nihil aliud dĩ esse peccatum, q̃ diuinorum mãdatorum trãsgressio. Quòd uero de omnibus præceptis sit sermo, ibidem patet, quoniam bis replicatur ly, omnia mandata.

¶ In corpore ar. eiusdẽ, dubium occurrit, Ar. 1. huius quęs. ubi author dicit, ꝙ homo in statu naturę integræ põt oĩa diuina mandata implere quantum ad substantiam operũ. Hoc 579 enim intellectum de Porrecta præceptis diuinis vni per totum. uersaliter, falsum esse constat. nã nec crede Inf. ar. 5. re supnaturalia fi- ad 1. & 2. dei, nec adimplere ac- Et 2.d.28 tiones sacrales in quo- ar.3.& d. cũq; statu põt hõ per 41. in exsua sola naturalia, ẽt po. lit. ad quãtum ad substã 5. Et ueri. E operũ, q̃a opus ẽ ad credẽdũ diuina reuelatiõe saltẽ ĩ obli[quo], & q.24.a.14 ad actiones sacramẽtales ptãte supnaturali, alioqn nihil fit.

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter, primo quòd mãdata diuina sunt duplicia, q̃dam hñtia uim mandati quantũ ad utrumq; seorsum, scilicet quantũ ad substantiã operum, & quantum ad modũ supnaturalẽ. Quædam autẽ non habentia uim mãdati sine mõ supnaturali. In primo gñe sunt oĩa præcepta, quæ impleta ex naturalib. satisfaciunt pcepto alicui: in secundo autem sunt, quę si ex puris naturalibus fiant, nulli pcepto satisfit. Et qñ articulus iste comparat naturam gratiæ necessariæ ad operandum, & pcepta quę non habent uim præcepti nisi cum modo supernaturali ad ordinem gratiæ spectant: ideo sub nomine pceptorum diuinæ legis quantum ad substantiam operum obseruabilium, non ueniunt, nisi pcepta, in quibus habet locum d[istin]ctio pcepti utroque modo obseruabilis. Et secundum hoc pcepta fidei, & spei, quia non sunt pcepta, nisi inquantum ex fide, & spe fiunt, non cadunt sub hac distributione: & propterea author solius pcepti dilectionis inter [...] ad theologales

facit p seipsum, pōt facere absque gr̄a. ergo homo potest legis p̄cepta facere absque gr̄a.

¶ 2 Præt. Hieronymus dicit in expositione catholicæ fidei illos esse maledicendos, q̄ Deū p̄cepisse homini aliquid impossibile dn̄t: sed impossibile est homini qđ p seipsum īplere nō potest. ergo homo potest implere omnia p̄cepta legis per seipsum.

¶ 3 Præt. Inter oīa præcepta legis maximū est illud: Diliges dominum Deū tuū ex toto corde tuo, ut patet Matth. 22. sed hoc mādatū pōt hō implere ex solis naturalib. diligendo Deū super omnia, ut sup. dictum est. ergo omnia mandata legis potest homo implere sine gratia.

SED CONTRA est, q̄ Aug. dicit in lib. de hęresibus hoc pertinere ad hæresim Pelagianorū, ut credāt sine gratia hoiem posse facere oīa diuina mandata.

RESP. Dicendum, q̄ implere mandata legis contingit dupliciter. Vno modo quantū ad substātiam operum, prout s. homo operatur iusta, & fortia, & alia uirtutis opera. & hoc mō homo in statu naturæ integræ potuit oia mandata legis implere, alioquin hō nō potuisset in statu illo non peccare, cum nihil aliud sit peccare, q̄ transgredi diuina mādata: sed in statu naturæ corruptæ non potest homo implere oīa mādata diuina sine gratia sanante. Alio modo, possunt impleri mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam quantum ad modum agendi, ut s. ex charitate fiant: & sic neque in statu naturæ corruptę potest homo implere absque gratia legis mādata. Vnde Aug. in li. de correptione, & gratia, cū dixisset, q̄ sine gratia nullū prorsus bonū homines faciūt, subdit. Non solū ut mōstrāte ipsa quid faciendum sit, sciant, uerum etiam ut prętante ipsa, faciant cum dilectione quod sciunt. indigent insuper in utroque statu auxilio Dei mouentis ad mandata implenda, ut dictum est.

G AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut August. dicit in libr. de spiritu & litera. Non moueat quòd naturaliter dixit, eos quæ legis sunt facere: hoc enim agit spiritus gratiæ, ut imaginē Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis.

AD 2m dicēdum, quòd illud, quod possumus cum auxilio diuino, non est nobis omnino impossibile, secundum illud Philosophi in 3. Ethic. Quæ per amicos possumus, aliqualiter nos

H possumus. Vnde Hieron. ibidem confitetur sic nostrum liberum esse arbitriū, ut dicamus nos sp indigere Dei auxilio.

AD 3m dicendum, quòd præceptum de dilectione Dei non potest homo implere ex puris naturalibus secundum quod ex charitate impletur, ut ex supra dictis patet.

ARTICVLVS V.

I *Vtrum homo possit mereri uitam æternam sine gratia.*

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ quòd homo possit mereri uitam ęternam sine gratia. Dicit enim dominus Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata: ex quo uidetur quòd ingredi in uitā ęternam, sit constitutum in hominis uoluntate: sed id, quod in nostra uoluntate constitutum est, per nos ipsos

K possumus. ergo uidet quòd homo per seipsum possit uitā ęternam mereri.

¶ 2 Prǽt. Vita ęterna est merces, uel prǽmiū, quę hominibus redditur a Deo, secundū illud Matth. 5. Merces uestra multa ē i cęlis: sed merces, uel p̄mium redditur a Deo homini secūdū opera

logales uirtutes meminit in rñsione ad tertiū, ut insinuaret, q̄ de his disputabat, quæ solā gratiā non continebāt. A doctrinali namque disputatione ne dū puerili, remotissimū est, ut uertatur in dubiū de p̄cepti solius gratiæ, si per naturalia expleri possunt. Et secundum hoc, licet titulus articu. fuerit de legis præceptis, indistincte, uū p hoc de omnib. rñsio, cū tali distinctione. s. quo ad substātiā operum, uel modum supernaturalē, insinuauit, q̄ illa, quæ nō nisi supnaturaliter seruari possunt, discussione non egent. Sed huic rñsioni obuiat primo, q̄ author nō distinguit obseruationē mandatorum, quantū ad substātiā, contra obseruationē eorūdem supernaturaliter, sed ex charitate. Dici tamen pōt. q̄ genus a specie nominauit supnaturale à charitate: quia in proposito ęquiualēt. ¶ Obuiat secundo, q̄ cum fides est ex auditu, ut dī ad Rom. 10. nonnullum præceptum est, ut homo auditui fidei se p̄beat, qualem debet se exhibere in obsequiū fidei. Vnde dicitur secundo, q̄ alia est quęstio de cognitione supernaturalium præceptorū, & alia de facultate adimplēdi iā cognita. & q̄ iā determinatum est, q̄ iam lex diuina supernaturalis est, q̄ q̄ excedit cognitionem naturalē. Et q̄ nunc est quæstio non de cognitione, sed adimplendo. pp qđ articulus iste directe tractat quæst. illam quę Pelagio tribui uidetur, an s. homo possit per sua naturalia implere diuina præcepta, præsupposita lege monstrante illa. Opinatū est. n. q̄ homo eget gratia mōstrante præcepta, sed non sufficiēte ad implere illa. Et cōtra hoc est determinatio huius articuli, ut auctoritas Aug. in corpore articuli allata testatur. Secūdum hoc ergo dicendum, q̄ responsio data ad tertium in litera, extenditur ad omnia præcepta uirtutū theologalium: ita q̄ etiā credere, sperare, diligere Deū, confiteri ipsum Iesum Christum, potest homo per sua naturalia quantum ad sobstantiam operum adimplere, & non inquantum implentur, & spe, & fide, & charitate. Et quod hoc sit uerum, ex eo conuincere possumus, quòd Gentilis adoctus fidem, nolens esse Christianus, posset credere totam fidem esse ueram, ut Ecclesia tenet constat enim quòd talis nulla supernaturali gratia adiutus crederet. Posset quoque idem sperare se fore beatum in cœlo, quāmuis inanis esset spes eius, sicut & fides. Sed ad propositum satis est de sufficienti ad substantiam operum quam in hereticis quibus ad confessionem exteri orē, & actus interiores, & susceptionem sacramētorum experimur, qui actus fidei, spei, & charitatis quo ad substantiam operum intus & extra exercent sine ullo supernaturali dono in eis. De sacramentalibus autem actibus facile dicitur, quòd quia præcepta dantur de actibus uirtutum, actus autem sacramentales non sunt actus proprie aut pure uirtutum, sed potestatum supernaturaliū, non facientes habentes bonos, sed potentes: ideo huiusmodi opera nullo modo posse hominem in statu naturæ integræ, non obstat proposito, ubi de præceptis agitur.

¶ Circa tres simul articulos immediate expositos aduerte, q̄ licet conueniant in hoc, quòd quilibet claudit in se quæstionem de necessitate gratiæ respectu uniuersorum actuū humanorum, & propterea ad unam quę stionem spectant: diuersitas tamen difficultatum distinctos articulos poposcit. Nam in secundo articulo ex ipsa ratione boni operis, in tertio ex celsitudine obiecti, Dei scilicet, & actus, scilicet super omnia, in quarto ex diuina institutione difficultas est. Post decisionem siquidem primæ difficultatis, secunda ex propriis explananda erat, & similiter tertia. Et rursus apparet, quòd diligente Deum super omnia, naturæ uires excedat, & similiter diuinæ legis obseruatio.

Ad Di. non pcul a fi. w. 2.

Art. p̄ce.

Cap. 88. non pcul e prin. t. 6

Conclusionis pars 1.

D. 1048.

Conclusionis pars 2.

Ca. 2. circa princ. tom. 7.

Conclusionis pars 3

Art. 2. & 3.

Ca. 26. & 27. 1 prin. tom. 3.

Cap. post medio s.

Loco citato in Aug.

Ar. 3 huius quę.

Pro Perfecta per totum. Inf. q. 114 ar. 2. Et 1. q. 62. ar. 4 cor. Et 2. d. 24. q. 2. ar 2. & q. 3. Et 2 di. 24. q. 1. a. 4. & d 26. ar. 5. & d. 29. ar. 1. Et 3. cont. c. 147. & 1 o Et quol. 1 ar. 7. con.

SVP. QV. CIX. ART. V.

Cap. . d. 27. q. 1. con. Medina ar. 5.

IN articulo quinto quæ uoque dicenda essent, refert o pro quæstione ultima in articulo primo, De merito & articulo secundo de necessitate gratiæ respectu meriti ad uitam æternam. Incognito namque merito, non plene quæstio sciri.

eius, ſm illud Pſal.61. Tu reddes vnicuiq; ſm [h] opera eius: cũ igit hõ ſit dñs ſuorũ operum, vr̃ ꝙ in eius poteſtate cõſtitutum ſit ad uitã ęternã peruenire.

¶3 Præt. Vita ęterna eſt ultimus [h] finis uitæ humanæ: ſed quælibet res naturalis per ſua naturalia poteſt cõſequi finem ſuum: ergo multo magis homo, qui eſt altioris naturæ, ꝑ ſua naturalia poteſt peruenire ad uitam ęternam abſque alia gratia.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſtolus dicit ad Rom.6. Gratia Dei, uita ęterna: quod ideo dr̃, ſicut gloſa ibidem dicit, * vt intelligeremus Deum ad uitam ęternam pro ſua miſeratione nos perducere.

*Eſt Aug. in lib. de grat. & libe. arbit. c. 9. circa me. to. 7.

B RESPON. Dicendum, ꝙ actus perducentes ad finem, oportet eſſe fini proportionatos. Nullus aũt actus excedit proportionẽ principij actiui. Et ideo videmus in rebus naturalibus, ꝙ nulla res põt perficere effectum per ſuam operationem, qui excedat virtutem actiuam, ſed ſolum poteſt producere per operationem ſuã effectum ſuæ virtuti proportionatum. Vita autẽ ęterna eſt finis excedens proportionem naturæ humanæ, vt ex ſupradictis patet. * Et ideo homo per ſua naturalia non poteſt producere opera meritoria proportionata uitæ ęternæ, ſed ad hoc exigitur altior uirtus, quæ eſt uirtus gratiæ. Et ideo [m] ſine gratia homo non poteſt mereri vitam ęternam: * poteſt tamen facere opera perducentia ad bonum aliquod homini connaturale, ſicut laborare in agro, bibere, manducare, & habere amicum, & alia huiuſmodi, ut Auguſt. * dicit in tertia reſponſione contra Pelagianos.

*q.5.ar.5.

Concl. m.

C

*Li. 3. hypognoſticõ, to. 7. aliquantulum à pr n. lib.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ homo ſua uoluntate facit opera meritoria uitæ ęternæ: ſed ſicut Auguſt. in eod. lib. dicit, * ad hoc exigitur, ꝙ uoluntas hominis præparetur a Deo per gratiam.

* Iſto eo. loco nũc dicto. & lib. 1. retrac. c. 15. to. 1.

AD 2m dicendum, ꝙ ſicut Glo. † dicit Rom.6. ſuper illud: Gratia Dei, uita ęterna. certum eſt vitam ęternam bonis operibus reddi: ſed ipſa opera, quibus redditur, ad Dei gratiam pertinent, cũ etiam ſupra dictum ſit, * quod ad implendum mãdata legis ſecundum debitum modum, per quem eorum impletio eſt meritoria, requiritur gratia.

†Eſt Aug. de gra. & libe. arbi. c.8.

*art. præced.

AD 3m dicendũ, ꝙ obiectio illa procedit de fine homini cõnaturali. Natura aũt humana ex hoc ipſo ꝙ nobilior eſt, poteſt ad altiorem finẽ perduci, ſaltẽ auxilio gratiæ, ad quẽ inferiores naturę nullo modo pertingere pñt: ſicut homo eſt melius diſpoſitus ad ſanitatem, qui aliquibus auxiliis medicinæ poteſt ſanitatem conſequi, quàm ille, qui nullo modo, ut Philoſophus introducit in 2. de cælo. *

*Tex 64. & 65. l. 2. ſ. ſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo poſsit ſeipſum ad gratiam præparare per ſeipſum abſque exteriori auxilio gratiæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ homo poſſit ſeipſum ad gratiam præparare per ſeipſum abſq; exteriori auxilio gratiæ. [h] Nihil enim imponitur homini, quod ſit ei impoſſibile, vt ſupra dictũ eſt: * ſed Zach. 1. dr̃, [a] A Cõuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos: nihil aũt eſt aliud ſe ad gratiã ꝑparare, q̃ ad Deũ conuerti: ergo vr̃, ꝙ homo per ſeipſum poſſit ſe ad gratiã præparare abſque auxilio gratiæ.

* artic. 4. arg. 2.

¶2 Pręt. Homo ſe ad gratiã ꝑparat faciẽdo quod in ſe eſt: quia ſi homo facit quod in ſe eſt, Deus ei nõ denegat gratiam. dr̃ enim Matth.7. ꝙ Deus dat ſpiritũ bonum petentibus ſe: ſed illud in B nobis eſſe dr̃, quod eſt in [h] noſtra poteſtate: ergo vr̃, ꝙ in noſtra poteſtate ſit cõſtitutum, ut nos ad gratiam præparemus.

¶3 Præt. Si homo indiget [h] gratia ad hoc, quod præparet ſe ad gratiam, pari ratione indigebit gratia ad hoc, ꝙ præparet ſe ad illam gratiam, & ſic procederetur ad infinitum: quod eſt inconueniens: ergo vr̃ ſtandum in primo, ut ſcilicet homo ſine gratia C poſſit ſe ad gratiam præparare.

¶4 Præt. Prouerb.16. dr̃, ꝙ [h] hominis eſt præparare animum: ſed illud dr̃ eſſe hominis, quod per ſeipſum poteſt. ergo uidetur, quòd homo per ſeipſum ſe poſſit ad gratiam preparare.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ Ioã.6. Nemo poteſt uenire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eũ: ſi autem homo ſeipſum præparare poſſet, non oporteret ꝙ ab D alio traheretur: ergo homo non poteſt ſe ad gratiam præparare abſque auxilio gratiæ.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ duplex eſt præparatio uolũtatis humanę ad bonum. Vna quidem, qua præparatur ad bene operandũ, & ad Deo fruendum: & [m] talis præparatio uoluntatis non poteſt fieri ſine habituali gratiæ dono, quod ſit principium operis meritorij, [n] ut dictũ eſt. * Alio modo poteſt intelligi pręparatio E uoluntatis humanę ad cõſequẽdũ ipſum gratię habitualis donũ. Ad hoc aũt, ꝙ ꝑparet ſe homo ad ſuſceptionẽ huius doni, nõ oportet ꝑſupponere aliquod aliud donũ habituale in anima, quia ſic procederetur in infinitũ: ſed oportet pręſupponi aliquod auxilium gratuitũ Dei interius animam mouentis, ſiue inſpirantis bonum propoſitũ. His enim duobus modis indigemus auxilio diuino, ut ſupra dictum eſt. * Quòd autem ad hoc indigeamus auxilio Dei mouentis, manifeſtũ eſt. Neceſſe eſt enim cum omne agens agat ꝑꝑ finem, ꝙ omnis cauſa conuertat ſuos effectus ad ſuum finem: & ideo cũ ſecundum ordinem agentium, ſiue mouentium

Cõcluſionis pars 1

Id

*art. præced.

* artic. 1. & 3.

Porrecta per totum. 1. q. 61. ar. 2. ad 3. Et 2. d. 5. q. 2. ar. 1. & d. 28. art. 4. Et ve. q. 24. ar. 15. Et q. no. 1. art. 7. Et ad Hebr. 12. lc. 3.

SVPER QVÆS. CIX. ART. VI.

Et. 2. ſ. d. 23. q. 1. ar. 3. D. Bon. diſ. 28. ar. 2. q. 1. Ri. arg. diſt. 28. art. 2. Cap. 2. d. 28. q. 1. con. 5. Medina art. 6

IN articulo ſexto eiuſdem cẽ: eſimæ. nonæ qõnis dubium occurrit ex Durando in ſecundo Sentẽtiarũ diſt. 28. q. 1. art. vlt. duplex. Alterũ contra concluſionem; alterũ contra rationẽ in litera aſſignatã. Contra cõcluſionẽ quidẽ, quia homo põt abſq; ſpeciali Dei adiutorio per ſua naturalia operari op9 moraliter bonũ: ergo põt præparare ſe ad gratiam. Antecedens patet ex dictis. Cõſequentia ꝓbatur, quia bonũ morale habet immediatũ ordinem ad bonũ gratiæ, ac ꝑ hoc eſt ꝑparatoriũ ad gratiã. Et augetur hoc dubiũ, quia author ẽt in 2. ſent di. 28. art. 4. idem ſentit, dum expreſſe uult, ꝙ homo faciendo quod in ſe eſt, ꝑparat ſe ad gratiam, ut patet ibi.

¶ Contra rationẽ uero, quia ꝓpoſitio, Solius primi agentis eſt præparare ad ultimũ finẽ, eſt falſa: quia licet perducere ad ultimũ finẽ ſit ipſius ſolius, diſponere tñ ad illũ põt eſſe inferioris agẽtis: qđ probatur ex hoc, ꝙ in gñatione hominis, licet ſolus Deus producat animã, non tñ virtute propria diſponit materiã ad animã. Et ſic eſt in propoſito, ꝙ licet ſolus Deus det gratiam, homo tamen diſponere ſe poteſt ad gratiam uirtute propria.

¶ Ad horum euidentiã ſcito, ꝙ ratio literę ex per ſe notis quodã modo procedit. Nam ꝙ ſecundum ordinẽ finium ſit ordo agentium, clarũ eſt ex eo, ꝙ omne agẽs agit ꝑꝑ finẽ aliquem ſibi proprium: & cõſtat, ꝙ in finẽ propriũ alicuius agentis tendere nihil poteſt, niſi ꝑꝑ ipſum agẽs: ſicut nec actio propria alicui conuenire pñt alteri, niſi ꝑꝑ illũ, cui primo cõuenit.

fit ordo finiũ, necesse est, ꝙ ad vltimũ finẽ cõuertatur homo ꝑ motionẽ primi mouẽtis, ad finẽ aũt proximum per motionẽ alicuius inferiorũ mouentiũ, sicut animus militis cõuertit ad quęrendum victoriam ex motione ducis exercitus, ad sequendum aũt vexillũ alicuius aciei ex motione Tribuni. Sic igitur cũ Deꝰ sit primũ mouens simpliciter, ex eius motione est, ꝙ omnia in ipsum cõuertantur ſm communẽ intentionem boni, per quam unũquodque intendit assimilari Deo ſm suum modum. Vnde Dion. in lib. de di. nom. dicit, ꝙ Deus conuertit omnia ad seipsum, sed homines iustos conuertit ad seipsum sicut ad specialẽ finem quem intẽdunt, & cui cupiunt adhærere sicut bono proprio, ſm illud Psal. 72. Mihi adhærere Deo bonum est: & ideo ꝙ homo conuertatur ad Deum, hoc non potest esse nisi Deo ipsum conuertente, hoc autem est præparare se ad gratiam, quasi ad Dẽũ conuerti: sicut ille, q habet oculũ auersum à lumine Solis, per hoc se præparat ad recipiendum lumen Solis, ꝙ oculos suos cõuertit versus Solẽ. Vnde patet, ꝙ homo nõ potest se ꝑparare ad lumẽ gratię suscipiẽdum, nisi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ cõuersio hominis ad Deũ fit quidẽ per liberũ arb. & ſm hoc homini præcipitur, ꝙ se ad Deum cõuertat: sed liberũ arb. ad Deũ cõuerti nõ põt, nisi Deo ipsum ad se cõuertẽte, ſm illud Ier. 31. Conuerte me, & cõuertar: quia tu dominus Deus meus. Et Threnorum vlti. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur.

Ad 2m dicendum, ꝙ nihil homo potest facere, nisi à Deo moueatur, ſm illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere: & ideo cũ dr̃ homo facere quod in se est, dr̃, hoc esse in potestate hominis, secundũ quod est motus à Deo.

Ad 3m dicendum, ꝙ illa obiectio procedit de gratia habituali, ad quam requiritur aliqua ꝑparatio, quia omnis forma requirit susceptibile dispositum: sed hoc quòd homo moueatur à Deo, non præexigit aliquam aliam motionem, cum Deus sit primum mouens, vnde nõ oportet abire in infinitum.

Ad 4m dicendum, quòd hominis est præparare animum: quia hoc facit per liberum arb. sed tamen hoc non facit sine auxilio Dei mouentis, & ad se attrahentis, ut dictum est.

ARTICVLVS VII.

Vtrum homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiæ.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur ꝙ homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiæ. Illud enim quod præexigitur ad gratiam, fit sine gratia: sed resurgere à peccato, præexigitur ad illuminationem gratiæ. dicitur enim ad Ephe. 5. Exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. ergo homo põt resurgere à peccato sine gratia.

¶ 2 Præt. Peccatum uirtuti opponitur, sicut morbus sanitati, ut supra dictum est: sed homo per uirtutem naturæ potest resurgere de ęgritudine ad sanitatem sine auxilio exterioris medicinę propter hoc, ꝙ intus manet principium uitæ, à quo procedit operatio naturalis: ergo videtur, ꝙ homo simili ratione possit reparari per seipsum, re-

[Commentary, left margin and foot of column:]

si enim primo alicui conuenit, ꝙ sibi non per aliud, & alii quibus, ꝑ ipsum cõuenit, quod sit tendere in finẽ ultimũ ita sit proprium primi agentis sibi, ꝙ non per aliud: ex teris vero ꝑ ipsum cõueniat in quocũque ordine, sine tendant ut agentia, siue ut patientia. Vnde & in litera manifestat hoc de victoria, in quam tendit miles, nõ nisi motu à duce, ꝑ quod multo magis disponẽs ... ad finẽ ultimũ, oportet moueri à ... S ... distinguit inter disponere, seu ꝑparare se ad finẽ formaliter, & materialiter. Disponere ad uictoriã formaliter, est pugnare ... operandi ad uictoriã: disponere materialiter ad victoriã, est pugnare ... pugnãdi ... intentione ... Deus mouens intentionis, de quo est sermo loquendo, ad propositũ descendẽdo dr̃, ꝙ illa propositio, Solius primi agentis est tẽdere in finẽ vltimũ, ... formaliter intelligenda de tẽdentia in illũ, quæ nulla materia, nullũ disponens ... ad illũ tendit in illũ finẽ ... primi agentis ... ¶ Notãda autẽ in hac doctrina ... natura disponente ad animi ... intentione ... suprema ... uirtute ... naturæ ... principalior pars est ... intellectiua ... per hoc ... agit ... ¶ Ad obiecta cõtra cõclusionẽ dr̃, ꝙ facere opus morale est bonũ ... actibus, nõ est propriũ quia præparatio ad gratiam, sed oportet addere, ꝙ fiat cũ cõuersione ad Deũ ut finem supernaturalem, in ꝑparatio ad gratiã, includunt est intentionem creaturæ respectu beatitudinis supernaturalis. Et quia ad supernũ agens spectat intendere in ultimũ finem, sine speciali adiutorio ... creatura rationalis potest præparare se ad Dei gratiam, quæ est specialis ultimus finis, ut conuersio specialis ... supernaturalis ad Deum.

¶ Ad probationem autem dr̃, ꝙ licet inter opus morale, & opus gratiæ sit immediatus ordo, non tamen est immediatus ordo inter opus pure morale, & tale opus gratiæ: donum habituale gratiæ gratum facientis, quia mediat aliquod opus gratiæ, scilicet ... ad Deum, quæ in sui termino est meritoria. ... gratia informata, ut sic etiam nullum consummatum opus innaturale medium ... opus gratiæ meritorium, & morale.

¶ Nec obstat his, ꝙ cõmuniter dr̃, homo faciẽdo quod in se est, disponit se ad gratiam ... intelligitur ... dispõne & præparatione nõ simpliciter, sed quantũ est ex parte sua. ... dicit ... dispone simpliciter ... piendo, intelligitur ut faciat ꝙ in se est motus specialiter à Deo, obsequendo ... ut illo ... author hic dicit, dicta sua in 2. sententia ad melioẽ sensum reducens, declarando, & addendo.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit: quia author in ... laborare ... detur: nã intenta conclusio defendenda est de speciali adiutorio Dei necessario ad præparationẽ gratię: authoritas vero inducta ex Ioã. 15. Sine me nihil potestis facere, de cõi operatione Dei, qua omnia ... à primo agente ... concludit, ... est ... efficax processus ... ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ nulla est æquocatio, sed intẽta conclusio optime desumitur ... authoritas illa non est limitãda ad communem influxum ... sed est uniuersaliter, & fo... naturalem ... intelligẽda, & ꝑportionaliter distribuẽda ... quemadmodum omnis naturæ finem Deo ut principium naturali, ita nihil gratiæ sine eo ut principio gratiæ facere possumus ... ꝑ hoc, ꝙ facere hominem ꝙ in se est, ita ut per hoc sit sufficienter præparatus ad gratiã ... ponitur ... facere ꝙ in se est, aliqd gratiæ est ... Deo ... liber ... adiutorio Dei ... homo facere ꝙ in se est, & ad sẽ præparare se ad gratiam, quod ... secũdo ...

[Margin notes:]

*cap. 4. p. 1. inter princ. & med. & c. 5.

Cõclusio. in parte

*In corp. art.

Rl. Porrecta per totum. Infra q. 113. art. 2. & q. 111. ar. 2. c. Et 12. q. 137. ar. 5. q. 16. art. 3. c. Et 2. dist. 28. q. 1. art. 3. & 4. & dist. 18. art. 2. cor. Et 3. cõt. ca. 157. & lib. 4. c. 72. prin. Et ve. q. 24. arti. 12. & 13. ad 5. & 28. art. 2. q. 71. ar. tic. 1.

SVPER QVÆST. CIX. ART. VII.

Fer. 3. cont. c. 157. lib. 4. c. 72. Egid. 2. sent. dist. 28. q. 2. art. 1. D. Bon. dist. 28. art. 1. q. 1. Ric. dist. 28. q. 4. Medina art. 7.

In art. septimo eiusdẽ q̃onis aduerte primo ordinẽ articulorũ. Hactenus siquidẽ de necessitate gratiæ in hoĩe ad bonum, in duobus adĩ nĩe sequẽtibus articulis de necessitate eiusdẽ respectu mali, & demũ in ultimis duobus de necessitate eiusdẽ in hoĩe iã constituto in gratia tractaf, ut nulla necessitas prætermissa videatur.

¶ In corpore articuli eiusdem, & respõsionibus ad tertium, dubium occurrit

deundo de statu peccati ad statum iustitiæ absque auxilio exterioris gratiæ.

¶ 3 Præt. Qualibet[h] res naturalis pôt redire ad actũ[h] cõuenientẽ suæ naturæ, sicut aqua calefacta p seipsam redit ad naturalẽ frigiditatem, & lapis sursum piectus, p seipsum redit ad suũ motũ naturalẽ: sed peccatũ est qdã actus ꝯ naturam, ut patet p Damasc. in 2. li.* ergo uidetur ꝙ homo possit per seipsum redire de peccato ad statum iustitiæ.

SED CONTRA est, ꝙ Apos. dicit ad Gal. 2. Si data est lex, quæ pôt iustificare, ergo Chrs gratis mortuus est. i. sine causa: pari ergo rõne, si hõ habet naturã p quã pôt iustificari Christus gratis. i. siue cã mortuus ẽ, sed hoc est incõueniẽs dicere. ergo non pôt p seipsum iustificari. i. redire ð statu culpę ad statũ iustitię.

RESP. Dicendum, ꝙ hõ nullo mõ pôt resurgere a peccato per seipsum sine auxilio gratiæ. Cũ. n. peccatũ transiens actu, remaneat reatu, ut s. dictum est,* nõ est idẽ resurgere a peccato, qđ cessare ab actu peccati: sed resurgere a peccato, est reparari hoiem ad ea, q peccãdo amisit. Incurrit aũt hõ triplex detrimentũ peccando, ut ex supradictis patet, s. maculã, corruptionẽ naturalis boni, & reatũ pœnæ. Maculã quidẽ incurrit, inquantũ priuatẽ decore gratię ex deformitate peccati. Bonũ aũt naturæ corrũpitẽ, inquãtũ natura hominis deordinatẽ uoluntate hois Deo nõ subiecta: hoc. n. ordine sublato, cõsequẽs est, ut (E) tota natura hois peccantis inordinata remaneat. Reatus uero pęnæ est, p quem hõ peccando mortaliter meretur dãnationẽ æternã. Manifestũ est aũt de singulis horum trium, ꝙ non possunt reparari nisi p Deũ. Cũ. n. decor gratiæ proueniat ex illustratione diuini luminis, nõ pôt talis decor in aĩa reparari, nisi Deo denuo illustrãte: vñ reqritẽ habitualẽ donũ, quod est gratię lumen. Silr ordo naturæ reparari non pôt, ut s. uoluntas hominis Deo subiiciatẽ, nisi Deo voluntatẽ hominis ad se trahente, sicut dictum est.* Silr ẽt reatus pęnæ æternæ remitti nõ potest nisi a Deo, in quẽ est offensa cõ(B)missa, & qui est hominũ iudex: & iõ* requiritur auxilium gratiæ ad hoc, ꝙ homo a peccato resurgat, & quãtum ad habituale donum, & quantum ad interiorem Dei motionem.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illud indicitur homini, quod ptinet ad actum liberi arb. q requiritur in hoc, ꝙ homo a peccato resurgat. & iõ cum dicitẽ, Exurge, & illuminabit te Chrs, (C) non est intelligendum, ꝙ tota exurrectio a peccato pcedat illuminationẽ gratiæ, sed qa cũ hõ per liberum arb. a Deo motũ surgere conatur a peccato, recipit lumẽ gratię iustificãtis.

AD 2m dicẽdum, ꝙ naturalis ratio nõ est sufficiens principiũ huius sanitatis, quæ est in homine per gratiam iustificantẽ, sed huius principium est gratia, q̃ tollitur per peccatũ: & ideo nõ (D) potest homo per seipsum reparari, sed indiget ut denuo ei lumen gratię infundatur: sicut si corpori mortuo resuscitãdo denuo infunderetur anima.

AD 3m dicendum, quòd quãdo natura est itegra p seipsam, pôt reparari ad id, quod est sibi conueniens & proportionatũ: sed ad id, quod sup excedit suã pportionẽ, reparari nõ potest sine exteriori auxilio. Sic igitur humana natura defluens per actum peccati, quia non manet integra, sed corrũpitur, ut supra dictum* est, non pôt per seipsam reparari, neque ẽt ad bonũ sibi cõnaturale, & multo minus ad bonũ supnaturale iustitiæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrũ hõ sine gratia possit nõ peccare.

AD OCTAVVM sic pceditẽ. Vĩ ꝙ hõ sine gra possit nõ peccare. Nullus. n. peccat i eo, qđ[h] uitare non potest, ut Aug. dicit

---

occurrit circa illud. s. ꝙ ordo naturæ reparari non pôt nisi Deo (A) uoluntatẽ hominis ad se trahẽte p grãm. Ex duplici siquidẽ capite hoc hẽt difficultatẽ primo ex parte Dei, ex eo ꝙ qualẽcũq; pôt Deus creare hominẽ, talẽ præcise pôt reparare: sed hoiem recte ordinatum sine gratia pô creare. ergo, & post lapsum reparare sine gratia. Secundo ex parte hois: quia ut dr in sequẽti articulo, & approbatẽ ab authore in 2. sent. dist. 28. in expositione literæ, prauus ad meliores exercitationes deductus, pficiet. Et cõsistit difficultas in hoc, ꝙ actus & habitus praui nõ ita diminuunt naturæ bonũ, ut necessitetẽ ad manendũ in malo: sed pôt uoluntas mutari in oppositũ bonũ, & continua exercitatione uoluntatẽ stabilire in subiectione ad Deũ, ut principiũ naturæ: & sic ordo naturæ reparatus erit sine auxilio gratię, & hõ ad bonum sibi cõnaturale p seipsum assurget, cuius oppositũ in litera dicitur.

Orthod. fidei cap. 30.

¶ Ad primũ horũ dr, ꝙ non est ad propositũ pñtis articuli, ubi de necessitate gratiæ ad uires humanas qõ est: cũ aũt quæritur de remissione culpæ, an possit sine gra fieri, examinabitur conclusio illius rationis, qua Scotus utitur.

q. 87. ar. 6

¶ Ad secundum autẽ quod est directe contra propositũ, dr ꝙ ordine naturæ reparatũ sic, ut uoluntas hominis Deo subiectaẽ, pôt intelligi dupliciter. Vno mõ de subiectiõe limitata, seu secundum quid. alio modo de subiectione simpliciter.

q. 85. 86. 87.

¶ Et scito, ut penetres terminos, ꝙ si fingamus hominẽ nõ suisse reuelatum aliquid spectans ad ordinem gratiæ, tũc esse subiectũ Deo ut princip o naturæ, & esse si bie ctum Deo simpliciter, coincideret, cũ nõ dũ tũ ubi cõstat esse ordinem gratiæ reuelatũ. hęc duo nõ coincidunt sed eẽ subiectũ Deo ut fine p o natura, est esse some [illegible] tũ Dei secundũ qd: esse aũt subiectũ Deo simpliciter est subiectũ sibi ut pe [illegible] & fini naturæ, gratię, & omniũ quomodolibet. Vnde [illegible] ꝙ licet voluntas humana sicut pôt sine gra mutari de intemperatia in esse reparatum: ita pôt mutari de inobedientia Dei, ut principium est naturæ, ad subiectionẽ illius ẽt ut principium est, & finis naturæ: sed hoc non est uoluntatem subiectam esse Deo simpliciter, sed secundum quid, ut s. est caput naturæ. non pôt ũi mutari sine gratia ad obediẽdum Deo simpliciter. i. sine determinat õe aliquas qa talis subiectio uoluntatis a speciali auxilio gratiæ est, ut in articulo præcedente dictũ est, & terminatẽ ad donum habituale gratię gratum facientis: & hoc intendit litera remittens se ad pcedentem articulũ. ar. prec. Et si insteturẽ, ꝙ talis subiectio non spectat ad ordinem naturæ, Conclu. sed gratiæ respondetur ꝙ licet hęc subiectio excedat vires naturę, & spectet ad gratię ordinem, ut in pcedenti articulo dictũ est, ipsa tñ est necessario requisita ad hoc, ꝙ uolũtas subijciatur Deo secũdum naturę ordinẽ. Et ratio est, quia post lapsum non datur medius status inter conuersionem ad Deum supernaturalẽ finẽ, & auersionem ab ipso, licet ante lapsum dari potuerit medius status, quo in natura integra nec auersus, nec cõuersus erat homo ad Deum p supernaturalem finẽ. Fuisset quippe tũc hõ subiectus Deo simpliciter, non includendo, nec excludendo ordinem gratiæ: post lapsum autem oportet scõm rõne ad [illegible] simpliciter: scludi ordinem gratiæ. Quod autem dicitur in responsione ad tertiũ, quòd ad naturale bonum reparari nõ potest, de uigore rationis [illegible] gẽdum est: ad illud en n. semel lapsa natura, nunq̃ ex se resurgere pôt. Et sic nec [illegible], nec authori [illegible] secundo sententiarũ pręcedentibus magis dignitas obuiatur.

quest. 85.

SVP. QV. CVIII. ART. VIII.

151 Parte 3a per totum. Sup. q. 63 ar. 2 ad 2. Et 3. contra c. 160. Et uer. q. 22. art. 5. ad 7 & q. 24. artic. 1. ad 10 & 12. & art. 12. per to[illegible] Et [illegible] or. 12 Et He br. 10 le. 3

Fer 1. cont c. 1 o. Aegid. 2. s. d. 28. q. 2. ar 2. Dur d 28. q. 3. F. r. d. [illegible] 5. Cap. 2. d. 28. q. 1. con 4. A[illegible] tr a ar 8

I [illegible] ic. 8 est s[illegible] [illegible] ssionis [illegible] primo occurrit circa illud, ꝙ hominis in statu naturæ integræ poterat uitare om[illegible] a

peccata ex suis naturalibus: quia nõ poterat uitare peccata omissionis præceptorũ gratiæ. non. n. poterat ex naturalibus implere præceptum charitatis, s. Diliges Dominum Deum tuum, & similia, ut sunt præcepta charitatis, ut patet ex dictis. ergo non poterat ex naturalibus uitare peccatum omissionis talium.

1. de duabus ab. c. 10. & 11. tom. 6.

in lib. de duabus animabus, * & de libero arbi. si ergo homo existẽs in peccato mortali, nõ possit uitare peccatum, uidetur φ peccando non peccet: quod est inconueniens.

¶ 2 Præt. Ad hoc corripitur hõ, ut nõ [h] peccet. si igitur homo i G peccato mortali existens, non potest non peccare, uidetur φ frustra ei correptio adhibeatur quod est inconueniens.

¶ 3 Præt. Eccl. 15. dr̃. Ante [i] hominẽ uita, & mors, bonũ, & malũ, quod placuerit ei, dabitur illi: sed aliquis peccando non desinit esse homo. ergo adhuc ĩ eius potestate est eligere bonũ, uel malum: & ita potest homo sine gratia uitare peccatum.

Sed contra est, φ Augu. dicit H in lib. *de pfectione iustitiç,

*in fi. lib. tom. 7. & li. 3. de lt. arb. c. 18. tom. 1.

Quisquis negat nos orare dñe, ne intremus in tẽtationẽ: negat aũt hoc, qui contendit ad nnn peccandũ, gratię Dei adiutoriũ non esse homini necessariũ, sed sola lege accepta humanã sufficere uoluntatẽ, ab auribus omnium remouendũ, & ore oium anathematizãdũ esse ñ dubito.

¶ Ad hoc dubium, qđ apud Durandũ in 2. sen. di. 2. ar. 3. conclusio est, dicendũ est, φ aliud est posse implere præcepta hmõi, & aliud est posse uitare peccata opposita: quia adimpletio pceptorũ horum claudit in se de necessitate donũ supernaturale in habente, quo fit potens adimplere, & ex quo pcipitur adimplere. Cũ. n. dr, Diliges dominũ Deum tuũ, ut est præceptum charitatis, subintelligitur, Diliges ex charitate Dñm Deum tuũ, ubi manifeste patet clau di charitatẽ in facultate adimplendi. Ad euitandũ aũt peccatum omissionis non exigitur supernaturale donũ, sed sufficiens ex naturalib. nullum ponere obicẽ, in nullo que tenere diuinæ monitioni, inquãtũ præceptum obligat p talẽ statu: aliter. n. ad aliũ statum ponet. Et ppea si ponat hominẽ in statu naturæ integræ, φuis nunφ sine supernaturali dono impleret præceptum charitatis, ut sic, sine tamen supernaturali dono uitasset peccatum omissionis omnium pçceptorum, dum nullum impedimentum præstitisset supernaturali dono iam habitualis gratiæ, quam diuinæ motionis speciali, quo præparatus ad gratiam, & adimplere præceptũ potuisset propter quod author ex eo, quòd homo in statu naturæ integræ poterat non recedere a toto, quod est secundum naturam, probat quòd potuit peccata uitare. I

¶ In eodẽ octauo ar. dubium est, Quòd homo in peccato mortali existens, antequàm reparetur per gratiam iustificantem, non potest diu manere absque peccato mortali: dubium quidẽ magnum occurrit ex multis. Primo ex ipso authore, quia in 2. sen. di. 28. q. 1. ar. 2. recitat hanc uiam, quam hic tenet pro sententia: & arguit contra eam soluens rationem eius, & dimittit eam ut falsam: in hoc autem loco non respondet suis rationibus ibidẽ factis, & tamen determinat oppositum. Rationes suę sunt in primis pro conclusione opposita: quia naturalia per peccatum naturale nõ sunt ablata, sed infirmata, ac per hoc libera fuga mali, quæ est de rõne liberi arb. non est ablata, sed infirmata: & cõ K sequẽter nõ occurrit nõ posse, sed non posse facile fugere malũ.

¶ Deinde contra rationem illã tertiã, quãtum ad similitudinem uenialium, & mortalium, quia nõ ualet similitudo, propterea quđ uenialia absque deliberatione committuntur, mortalia cũ deliberatione tantum: unde qua ratione potest uitare unum, potest uitare omnia. Et quantum ad temporis diuturnitatem, qa liberum arbitrium multo fortius fit ad euitandum aliud peccatum, post uitatum unum quam ante.

¶ Secundo occurrit dubium ex Scoto, & Durando in uigesimaoctaua distinctione secundi. Et ut clarius nodus, & ueritas elucescat, formetur sic ratio: Quæ in Authore asserit ad hoc tria, scilicet tres priuationes, & tria positiua, ex quibus in homine existente in peccato mortali impotentia ad uitandum diu omnia peccata mortalia, prouenire dicit. Prima priuatio est gratię. Secunda uersionis ultimi. Tertia pręmeditationis assiduæ, quando oportet &c. Primũ positiuũ est motus multiplex occurrentium F agendorum, uel uitandorũ. Secundũ, finis malus præcõceptus. Tertiũ, prauus habitus, & per prauo loco ponit in litera gratiæ priuatio, & secundũ positiuũ. i. impræmeditatio assidua, cũ malo fine præconcepto. Hæc oĩa patet intuenti literã. Tũc primo sic, Peccatũ mortale existens in homine, non comitãtur hæc omnia, nec pcipua. ergo

Respon. Dicẽdũ, φ de homine dupliciter loqui possumus. Vno mõ secundũ statum naturæ integræ: alio modo secundũ statum naturæ corruptæ. [m] Secundũ statum quidẽ naturæ integræ etiã • sine gratia habituali [d] poterat hõ non peccare, nec mortalr, nec uenialiter, [n] qa peccare nihil aliud est, φ recedere ab eo, quod est secũdũ naturã, quod uitare hõ poterat in statu naturæ integræ: non tñ hoc poterat sine auxilio Dei in bono conseruatis: quo subtracto etiã ipsa natura in nihilũ decideret [p]. In statu aũt naturæ corruptę indiget hõ gratia habituali sanante naturã ad hoc, φ oino a peccato abstineat. [q] quæ quidẽ sanatio primo fit in psenti uita secundũ mentẽ, appetitu carnali nõdũ totalr reparato. Vñ Apostolus ad Rom. 7. in persona hominis reparati. dicit. Ego ipse mẽte seruio legi Dei, carne aũt legi peccati. In quo quidẽ statu põt hõ abstinere ab oĩ peccato mortali, quod in rõne consistit, ut sup. habitum est: • nõ autem põt hõ abstinere ab omni pec-

author ex his male infert impotẽtiã existẽtis in peccato mortali. Consequẽtia nota. & assumptũ probat: quia stat hoiem commisisse adulteriũ semel, & nolle amplius cõmittere, & peccatũ illud nõ esse deletum p gratiã, & cũ hoc habere habitũ tẽperãtię acqsitæ, quia ex uno actu intemperantiæ non corrũpitur habitus acqsitus. & sic nõ hẽbit habitũ prauũ, neque finem præcõceptum malum: nec egebit ex hoc præmeditatione magis quã prius. Con. para.

D. 76. 686.

¶ Secundo sic, Concomitantia peccatum mortale necessario ad propositũ spectantia, tum hæc tria, scilicet priuatio gĩæ, priuatio subiectiõis simpliciter ad Deũ ultimũ finẽ, & inordinata cõuersio ad cõmutabile bonũ. φ tãlis: sed hæc nõ inferunt talẽ impotentiam. ergo. Quòd priuatio gĩæ nõ inferat, pbať tũ quia etiã in natura integra, in qua poterat hõ uitare omne peccatũ: tũ quia priuatio non plus tolli, quàm habitus oppositus ponit. sed habitus gratiæ non ponit nisi efficaciam merendi. ergo priuatio eius non tollit nisi hoc: non ergo tollit potentiam uitandi peccatum mortale. Quod priuatio subiectionis ad Deum ultimum finem hoc non inferat, probatur: quia talis priuatio non plus priuat necessario, quàm inhæsione ad Deum ex charitate. com tali autem priuatione cum stet bonitas moralis, ut patet in hæreticis sola heresi maculatis, cõsequẽs est, quod diu potest homo sine recidiuo uiuere. potest enim per multos annos nihil cogitare de illa sua hæresi, puta. quòd Spiritus sanctus non procedat a patre, & in alijs communiter recte se habere absque mortali, habendo in affectu suo stabilitum Deum, sic ut pro nullo consequendo, aut uitando uellet offendere. Et est sermo pręsens seclusis præceptis ecclesiæ de communicando, & cõfitendo toties. in solo enim diuino, & naturæ iure loquimur. Quod inordinata conuersio peccati ad commutabile bonum non inferat talem impotentiam, probatur: quia in se quidem non est, tam enim transit. In affectu quoque non oportet, φ remanserit: quia unus actus, ut dictum est, non generat talem affectum, sicut nec una hirundo facit uer. & etiam homo ex puris naturalibus potest se mutare de affectu ad quodcunque commutabile bonũ in aliud, ut experientia testatur. Quod demum omnia hæc simul non inferant talem impotentiam, probatur ex hoc, quòd non se habent, ut partiales causæ eiusdem tandem, componentes unam totalem, ut multi trahentes nauem, nec ex eis concurrentibus simul aliud habetur, quàm effectus illorum simul, quod non est impotentia: sed non posse mereri, nec regulare actus suos ex charitate cum macula, & reatu peccati. Con. para. q. 74. ar. 4

¶ Arguitur deinde contra ipsam positionem primo, quia sequitur ad eam, ut homo posset se scire habere gratiam Dei certe. Probatur sequela, quia potest scire certe se diu non commisisse peccatum mortale. si enim effectus necessarius status existẽtis in peccato mortali est, non posse diu uitari peccatũ mortale commit-

cato ueniali pp corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cuius motus singulos quidē ratio reprimere pōt, & ex hoc habent rationem peccati, & uoluntarij, nō autem omnes, quia dum vni resistere nititur, fortassis alius insurgit: & etiam quia ratio non semper potest esse puigil ad huiusmodi motus uitandos, ut supra dictum * est. Similiter etiam antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam iustificantem, potest singula peccata mortalia uitare, & sm aliqđ tempus: quia non est necesse, ꝙ continuo peccet in actu, sed quod diu[d] maneat absque peccato mortali esse nō potest. Vnde & Greg. * dicit super Exech. ꝙ peccatum quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et huius ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, ita ēt ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suę uoluntatis. Per finem autem oportet,

B ꝙ regulentur omnes actus humani, sicut per rationis iudiciū regulari debent motus inferioris appetit*. Sicut ergo inferiori appetitu non totaliter subiecto rationi, nō potest esse quin cōtingant inordinati motus in appetitu sensitiuo: ita etiam ratione hominis non totaliter existente subiecta Deo, consequens est, ut contingant multæ inordinationes in ipsis acti-

C bus rationis. Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono con-

committendū, à destructione consequētis infert destructio antecedentis. Et cū non sit medium inter gratiam, & peccatū mortale in nobis adultis, sciet certitudinaliter hominē esse in gratia, cōtra illud: Nemo nouit utrū odio, uel amore dignus sit. Secundo arguit Scot. in 28. dist. 2. sic. Existens in peccato mortali, pōt in hoc tpe cauere ab hoc mortali, & illo: & dum cauet hoc, cauet omne: & similiter de tpe cōsequente, & sic de semper. ergo potest cauere semper simul oīa. Assumptum pro prima parte est positio tua. pro secunda probatur, quia uoluntas non pōt simul hr̄e diuersos consensus, q requiruntur ad actum cauendi hoc, & actum committendi aliud, mortale, maxime qa resistēs uni sit fortior ad resistendum aliis. ¶ Ad euidentiā huius difficultatis, sciēdum est. ꝙ tota difficultas consistit in hoc. ꝙ homo etiam post peccatum mortale, & malū habitū, est liberi arbi. quoad actum deliberandi, alioquin non peccaret unquā mortaliter, qm̄ sine uoluntaria deliberatione positiue, uel negatiue, nō potest peccatū mortale incurri, vt patet ex supradictis. volūtate autem existente libera ad deliberandū, implicatio cōtradictionis vī dicere, ꝙ non potest vitare omnia peccata mortalia: nam si libera est, potest in vtrunque oppositorū. s. deliberare vitationem, uel commissionem peccati: & si nō pōt de utroque ut liber deliberare, nō est libera in deliberādo. Nec satisfit qđm̄ breuiter dicendo, ꝙ pro tanto dr̄ non posse uitare omne peccatū mortale, pro quanto nō pōt adimplere præceptū charitatis, & susceptionis sacrorum. Hæc nanq; fuga exclusa est per antedicta. s. ꝙ plus requirit ad implendū hæc præcepta, q̄ ad uitandum peccatum, qm̄ ad uitandum peccatum sufficit non ponere impedimētum diuinæ motionis, sed obsequentē se illi præbere, ꝙ est in potestate uoluntatis peccatoris, sicut peccare mortaliter, quia impedimētum nō p̄statur nisi per peccatū mortale, & sequela diuinę motionis opus est liberi arb. nec plus exigit per sua p̄cepta ab homine Deus in tali statu, qui nō p̄cipit homini in quocunque statu, ut faciat quod impossibile est ab eo fieri, q̄uis in potestate eius nō sit tollere appositū à se prius impedimentum peccati mortalis commissi, ut in artic. præce. dictum est. Nec præcipit homini lapso in peccato, ut tollat ipsum à se, sed ut deprecet, & in quātū in se est, operetur ut à Deo auferatur, iuxta illud: Fili peccasti: ne adiicias iterum: sed de pristinis deprecare, ut dimittātur tibi. Qōne igitur pendente in difficultate nō parua, dicendum est, ꝙ posse, uel nō posse nos aliquid, dupliciter intelligi potest. s. uel iuxta modū, quo dī posse à naturali potentia, uel iuxta modē, quo dr̄ posse à facultate habitus, sicut aliquis dr̄ posse scire conclusiones geometricas, uel ex naturali potentia intellectus, uel ex cognitis principiis geometriæ. Vtroque siquidem modo dr̄ posse. sed primo secundum potentiam remotam, secundo secundum potentiam propinquam. In proposito non est quæstio de posse, uel non posse, secundum ꝙ à naturali potentia sumitur, quæ est potentia remota respectu uitationis omnis peccati, sed secundum quod sumitur à quasi habitu. i. superadiunctis potētiæ. Quod ex eo patet, ꝙ in litera non defectum intellectus, aut uoluntatis, aut aliarum potentiarum animæ, sed priuationem gratiæ inhæsionis; fini ultimo, adhęsionem ad malum finem, improemeditationem, & huiusmodi causas ponit author impotentiæ. Et propterea deficiunt rationes, quę super libertate deliberatiua fundantur. Manifeste autem patet, ꝙ potentia propinqua uitandi omne malum culpæ, ex duobus constabat. s. ex uigore rationis, & subiectionis simpliciter uoluntatis ad Deum. his enim naturalibus potentiis adiunctis potuit homo uitare omne peccatum, ut prędictū fuit: perdito autē per originale peccatū rationis uigore, amissa est simul potentia uitandi omne peccatū actuale. Potentia uero uitandi omne peccatū mortale in

A altero consistit. s. subiectione uoluntatis ad Deum. talis nanque subiectio secundum ueritatem posita, nō stat enim peccato mortali: remota, ponit hominem in peccato mortali, & est propriū principium uitandi peccati mortalis. Quamuis enim tale peccatum mortale, puta, intemperantiæ, possit ex alio principio uitari: uniuersaliter tñ, & absolute uitationis peccati mortalis nulla est propria causa, nisi talis subiectio. Oportet si quidem effectui uniuersali cām uniuersalem ut propriā respōdere, ut patet in philosophia. Nullus enim actus, habitus, siue dispositio nō includens talem subiectionem, talis est naturæ, & sufficientiæ ex se, ut possit uitationem peccati mortalis uniuersaliter, ut patet discurrendo. Talis autē subiectio ex se, huiusmodi naturæ, & sufficientiæ est: quia in ultimo fine figit uoluntatem submittendo illi omnia, ac per hoc ad omnia opposita uitanda se extendit: per huius enim adhæsionē omnia regulanda esse cōstat, non per alias. Et qm̄ in causis propriis tenet argumentum, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, consequens est, ꝙ quia affirmatio talis subiectionis ponit potentiam propinquam uitandi peccatum mortale, priuatio talis subiectionis priuabit potentia propinqua uitandi peccatum mortale. Et quia talis subiectio aufertur per peccatum mortale, ut perseuerat usque ad remissionem eiusdem, sequitur ꝙ homo in peccato mortali existens, nisi per gratiam Dei reparetur, impotens est ad uitandum peccatum mortale. Nec propterea non libere peccat, qui singula potest uitare: sicut etiam non excusatur à uoluntario in commissione uenialium, licet non possit ueniale uitare eadem ratione, quia singula potest uitare. Et hęc ratio redditur in litera ad dictam conclusionem.

D ¶ Verum, quia in litera non solum ponitur dicta conclusio. s. ꝙ homo in mortali non potest uitare mortale, sed adiungitur ly, diu, & simul probatur totum, ideo ut causa etiam positiua propositæ impotentię habeatur, adiungitur id, quod concomitatur priuationem antedictam, & est malus finis præconceptus. Sciendum nanque oportet, ꝙ sicut in actibus uirtutum sunt duo fines. s. proprius illius uirtutis, & communis omnium, puta in actu temperantiæ bonum rationis, ut Deus: ita in peccatis mortalibus est ultra speciale malum, etiam commune malum. s. inordinatus amor sui, ut patet ex antedictis, & August. Duas ciuitates duo faciunt amores, Hierusalem amor Dei vsque ad contemptum sui, Babylonem amor sui usque ad contemptum Dei. hi enim mutuo se excludunt, & sibi inuicem infallibiliter succedunt. Quicunque enim est extra peccatum mortale, hoc in statu amat Deum usque ad contemptum sui: & quicūque est in peccato mortali, amat se usque ad contemptum Dei. Homo ergo existens in pec-

E cato mortali non solū est priuatus gratia & subiectione dicta, quæ idem est, ꝙ amor Dei usque ad contemptum sui, sed est indutus amore sui usque ad contemptum Dei. Non solum igitur recedit à bono fine, sed habet malum finem communē, de quo saltem uerificatur litera de fine præconcepto. Et quia finis talis communis est omni peccato mortali, & ex fine superiori sumitur ratio & intuitus reliquorum, consequens est ut homo existēs in peccato mortali, habeat positiuum principium ex natura sua inclinans ad peccandum mortaliter, scilicet amorem sui usque ad contemptum Dei. Nisi enim hic amor perseueraret in eo habitualiter, seu uirtualiter secundum effectum, uel saltem uenialiter, iam esset in altero contradictorio, scilicet in amore Dei usque ad contemptum sui: non enim datur medium. Dico secundum affectum, propter eos, qui sciunt se esse in peccato mortali, & non agunt pœnitentiam: & eos, qui sciunt se esse in tali statu, puta, credendo Spiritum sanctum non esse à Filio, non tamen credunt se esse in peccato mortali. Dico uel secundum ue-

* In isto artic.

D. 1022.

*Hom. 11. in Exech. post med. & lib. 25. moral. ca. 13. ante medium.

sequendo, uel malo uitando ab eo separari nollet, occurrunt multa p[illegible] consequenda, uel uitanda homo recedit à Deo cōtemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter, præcipue quia [illegible] repentinis homo operatur secundum finem præconceptum, & secundum habitum præexistentem, ut Philos. dicit in 3. Ethi. * quamuis ex præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præcōcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, nō potest cōtingere, ut diu permanear, quin operetur secundum consequentiam uoluntatis deordinatæ à Deo, nisi cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur.

G Ad primum ergo dicēdum, quòd homo potest uitare singulos actus peccati, nō tamen omnes, nisi per gratiam, ut dictum est. Et tamen quia ex eius defectu est, quòd homo se ad gratiam habendā non præparat, propter hoc à peccato non excusatur, quòd sine gratia peccatum uitare non potest.

ritatem, [illegible] in ueritate sunt in peccato mortali, & F nel[illegible] repugnans Deo, di[illegible] genere, quis nō [illegible] ste. Patet hæc & ex eo, quòd [illegible] natus detee[illegible] ad [illegible] cū animis suis, cū aliqua mala uolūtate in qua [illegible] perseuerat, & nō [illegible] solum cū auersione ab ultimo fine uero.

¶ His [illegible] se habentibus, adunem [illegible] dūr, ut [illegible] p[illegible] spectant. In [illegible] qua pon[illegible] tia ad pe[illegible] mor tale, [illegible] ito è [illegible], & aliqua [illegible] n f[illegible] A[illegible] mortale peccat[illegible] de tuntur tria, uel qua tuor. [illegible] primato [illegible], & f[illegible] omniū [illegible], præcōceptus [illegible] finis, & mal[illegible] h[illegible] s, [illegible] uel in omnibus non habet locum, si [illegible] maiter in tell[illegible], uel de [illegible] per [illegible], si n[illegible] liter intelligatur, propterea dixit tria, uel quatuor. Ad cor[illegible] m hominis [illegible] ctā ita afferuntur tria, occurrunt [illegible] & a[illegible], pronitas ad operandum secundem præ[illegible] finem uel habitū, & in possibile præmeditatio [illegible]. Manifesta supposita sunt: infirmitas naturæ, à qua inchoatur [illegible] ad malum, & pronitas ad malum, de qua Gen. 6. Pro[illegible] sensus hominis, &c.

Cap. 8. nō mi[illegible] remote à fine to. 5.

¶ Et [illegible] q[illegible] d[illegible] impeni m cautatem cōes peccari mo[illegible] al[illegible] quia de [illegible] nō [illegible], actualis, sed peccat mo[illegible] abl[illegible] est [illegible] uniuersalis cau a un[illegible] naturæ. [illegible] Homo in peccat mo[illegible], est deli[illegible] ne coniectione im pl[illegible] malum [illegible], uel [illegible] habitu, con[illegible] a occurrent a[illegible] uel uitanda contra Deum: ergo [illegible] præmeditatione. [illegible] omne peccatum mortale ergo non [illegible] per[illegible] quin peccet morta[illegible]. Assumptum [illegible] præce[illegible]. P[illegible] pro[illegible] bat in litera, q[illegible] ad [illegible] fine [illegible], & appositio contrariu[illegible] occurrent a, & prouocātia [illegible] ale, consequēt [illegible] ordine est. [illegible] gratia med[illegible] impedia. has causas a [illegible] præmeditatio [illegible] que est ex [illegible] homo [illegible] habitum, seu præconceptum finem secund [illegible]. Cum a sig[illegible] ū est, [illegible] repentinis, in quib[illegible] peccatur [illegible] ex parte [illegible]. N[illegible] ex[illegible] tecta[illegible] ne[illegible] peru[illegible] m[illegible] tatecoje[illegible] peru[illegible] to priuant[illegible], & adu[illegible] tem[illegible]. Scut, [illegible] ruae [illegible] quo uut u[illegible] fe quo ten[illegible] homi[illegible] gratiæ a[illegible] ho p[illegible], non a[illegible] quod [illegible] quod [illegible] uel [illegible] uelleitatem, non tamen peccat [illegible], oter hoc nunc uitare. Secun[illegible] autem sequela probatur, q[illegible] homo non potest semper stare in tali præmeditatione & in l[illegible] a occurrenti[illegible] prouocantium. eget assidua præmeditatione, [illegible] mortale peccatum ab omne sinistra [illegible], hæc est uitio[illegible], q[illegible] manu[illegible] conuenit, q[illegible] ab[illegible] cum hoc, quod est liberum. propter tamē K has malas dispositiones, & conditiones imp[illegible] tena est ex [illegible] ad uitandum diu mortale, sine mortali commissio perse[illegible] erat.

¶ Nunc superest, obiectionibus in contrarium satisfacere. Et ad dicta authoris in 2. senten. dic. quòd hic retractata [illegible] prima ratio de facultate liberi arbitrij [illegible] ad primū, & tertiū, & in corpore articuli. Vnde dic. quòd saluata libertas eius infirma infert facultatem uitandi singula, non omnia mortalia in sic disposito. Et ratio est: quia facultas illa ad uitandum omnia non attenditur secundum potentiam naturalem [illegible], quæ est potent a remota uitandi mortale, sed secundum superadditas dispositiones, quæ constituunt potentiam propinquam.

¶ Similitudo inter motus insurgentes uenialium, & contra Deum potest dupliciter intelligi. primo, quo ad occursum, frequentiam, & deordinationem. secundo, quo ad modum deordinationis. Si primo modo intelligatur, similitudo tenet: & sic utitur ea hic author. Si secundo modo, non tenet. Et hoc

F concludit obiectio facta. modus namque in uenialibus offendēdi est per negligentiam absque deliberationem mortalibus [illegible] tem non nisi deliberando offenditur. Sed tamen sicut ibi propter deperditum uigorem rationis fieri nequit, quin uoluntas ertet libera in singulis. ita hic propter deperditam subiectionē ad finem ultim[illegible]m, ac per hoc appositum contrarium finem, fieri nequit ut uoluntas libera circa singula omnia [illegible] semper præmeditando: conditio quippe hom[illegible] infirmi, & sic di[illegible] fi[illegible] non permitti[illegible]. [illegible] ectio autem allata contra hoc, quòd diu uitare non potest mortale, fulcitur ea eodē fundamento. s. quòd præter pronitatē contra frequentiam [illegible] prouocantiū se seruare diu, ex assidua præmeditatione depēdet. quæ est impossibilis homini huiusmodi. Quamuis enim resistēdo uni mortali firmior fiat ad uitandum alia, non tamen tanta fit firmitas, ut nō sit præmeditatione assidua opus ad uitandum omnia, [illegible] frequenter impulsuis: & propterea non diu uitare potest omnem.

¶ Ad primam obiectionem factam contra rationem, negatur H assumptum de omnibus, præterquàm de habitu propriè dicto, qui non ex[illegible] ad propositum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ac [illegible] hominis, quòd omnia numerata inueniuntur [illegible] bes existente in peccato mortali. [illegible] Is enim, qui semel ad [illegible] commisit nec emendit amplius committe[illegible], sine delectione culpæ potest referri ad duplicem finem, proprium s. habitus acquisiti, & respectu huius non habet contrariū finem præconceptum, nec eget præmeditatione propter inclinationem talis contrarij finis: & [illegible] ad hoc obiectio bene dicit. Et potest referri ad communem finem omnium [illegible] ipsum [illegible] usque ad contemptum Dei. Et hic finis præconceptus in [illegible] actu mortali pertenerat habitualiter, donec [illegible] per gratiā. Et ratione huius finis contrarij uitare omne mortale peccatum, oportet destitutum hominem inter tot præmeditari, ac cadere.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quòd licet negatio gratiæ non inferat hanc impotentiam, priuatio tamen eius ex tali causa, I scilicet peccato mortali in homine, infert talem impotentiā. Sic autem non erat negatio gratiæ in natura integra. Fal[illegible] quoque est, quòd gratia non plus det, quàm efficaciam præ[illegible] se merendi. dat enim subiectionem simpliciter uoluntatis ulti[illegible] fini per charitatem, sanat naturam, adiuuat uires, & illustrat. Priuatio quoque subiectionis simpliciter Deo, licet stet cum bonitate morali, non tamen stat cum bonitate simpliciter.

¶ Veruntamen aduerte hic, quòd esse in peccato mortali contingit triplic[illegible], quantum [illegible] ad propositum spectat, s[illegible] formaliter, & per se, ut est ille, qui scit se esse in peccato mortali, & nō [illegible] et[illegible]: hic enim scit, & uult se esse in peccato mortali. Vel formaliter, & per se ex parte obiecti, per accidens autem ex parte operantis, ut qui [illegible] ex ignorantia iuris non excusante contractum usurarium: hic enim scit & uult se esse in tali facto, quod est formaliter peccatum mortale, non tamen scit, aut uult se esse in peccato mortali, ignorantia uelante ipsum. K Vel per accidens, ut si quis diligenter, etsi non sufficienter se discussit, & putat se esse in gratia, cum tamen sit in peccato mortali. hic enim nec scit, nec uult se esse in peccato mortali, nec in aliquo, quod habeat peccati mortalis rationem. Inter hos autem tres hæc est differentia ad propositum, quòd primus est in peccato mortali non solum facto, sed affectu per se: secundus affectu quoque, & per se ex parte obiecti, sed per accidens ex parte sui propter ignorantiam: tertius facto tantum. Et propterea in prio[illegible] cum per se habet præconceptus finis malus, & destitutio affectus à fine ultimo, & cætera, quæ in litera dicuntur. In [illegible] undo hæc eadem locum habent partim per se, scilicet ex parte obiecti, & partim per accidens, scilicet ex parte operantis, ac per hoc iuxta illius per accidens frequentiam erit rasus. Hic enim potest habere cor suum stabilitum in Deo ex intentione, & affectu, & propterea cauebit à cæteris, quamuis per accidens affectus ad lucrum per illum contractum ignotum quoad usuram, ut dictum est, sit infectus.

In tertio

Ad 2m dicendū, q̃ correptio utilis est, ut ex dolore correptionis uoluntas regenerationis oriatur, si tñ, qui corripitur, filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecus insonāte, aut flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operet̄, & uelle, ut Augustinus dicit in lib. * de correptione, & gr̄a. Iō ergo necessaria ē correptio, quia uoluntas hominis requiritur ad hoc, q̃ a peccato abstineat, sed tñ correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Vnde Eccl. Cōsidera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.

Ad 3m dicendum, q̃ sicut Augustinus * dicit in Hyponosticon, Verbū illud intelligitur de homine secundum statū naturę integræ, quando nondum erat seruus peccati, vñ poterat peccare, & non peccare: nunc etiā quodcunque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiæ.

In tertio locum habent hæc eadē facto tñ: unde h c pōt magis A uitare q̃ alij, mortale peccatum, dum non affectu, sed facto solo malum finē præconceptum seruat: affectu namq; se simpliciter Deo subiicit, ac per illum regulatur. Quia ergo sermones doctrinales, formales, & per se esse oportet, ō præsens litera de existente in peccato mortali formaliter, & per se, intelligēda est. Et primo de existente formaliter, & p̄ sese ex parte obiecti: p̄ accidens aūt ex parte sui. neuter n. pōt diu perseuerare absque nouo casu ī mortale. Nec obstat in secundo, q̃ cōtingat casum ignoratū esse de raro contingentibus.

Ca. 6. paulo a prin. tom. 7.

Quantū. n. est ex parte existētis in statu illo, prius est de illud faciēdum infinities, si infinities occurreret, ex quo ad illud affectus est abs; sed ex no pp ignorantiam. & propterea quantū est ex parte suæ potētiæ non pōt diu stare, quin cadat, quis materia casus non sæpe occurrat. De existente aūt per accidens in peccato mortali tertio mō, nō accipio hāc literā: sed loco illum inter eos, q̄ incipiunt per diuinā gratiā reparar: unde ille non peccat mortaliter suscipiēs sic sacramēta, ut alibi diffinitum est.

In lib. 3. paulo a prin. to. 3

¶Et p hæc patet solutio, quō cōuersio ad commutabile bonū præterita infert, uel non infert hanc impotentiam. Si. n. perseuerat in affectu, iam opus est præmeditatione, aut, q̃ plus est, scientia. Si aūt facto tñ, non opus est sciētia, aut præmeditatione, sed diuino intellectu ad intelligendū delicta. & de hoc, ut dictum est, non est sermo præsens: q̄ñ ab arte relinquitur id, quod est per accidens. Ex his autem facile patet, quomodo ex his omnib. una impotentia constat, in diuersis conditionib. requisitis concurrentibus ad eius perfectionē, ut patet in 5. Meta. capitulo de Vno. & singulorū effectus singulorum male esse obiiciendo numeratos, ut patet ex dictis.

¶Ad argumentum contra conclusionem, s. q̃ sequeretur, q̃ posset quis scire se esse in gratia, negat sequela. Et cum dicitur, potest scire se diu non deliberasse in peccatum mortale. respondetur, quòd quicquid sit de peccatis commissionis, quis scit se diu non cecidisse in peccatum mortale omissionis? quæ nō eget deliberatione positiua, sed sufficit non deliberare quandu tenetur. Scriptum est. n. Delicta quis intelligit? delictū. n. proprie omittentis est: & propterea subditur. Ab occultis meis munda me Domine. Dicitur secundò, q̃ impotentia talis est effectus status peccati mortalis formaliter, & per se, & nō per accidens tantum solo facto, ut dictum est: & propterea ex hoc, quòd qs diu non cecidit, non potest scire se de facto non esse in mortali, sed nō esse in affectu mortalis. unde Apostolus: Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

¶Ad rationem Scoti dicitur, q̃ multipliciter peccat. Primo, in antecedente assumitur falsum, s. dum cauet hoc, cauet omne: quia potest sim. l cauere unum, & trāsgredi aliud præceptum. Probatio quoque assumit falsum, s. q̃ uoluntas non potest illos duos consensus habere, pro quanto experimur aliquem simul uelle rapere, sed no [illegible] res faciat, ac per hoc uitare sacrilegium, & committere rap nam, & simil [illegible] in multis. Et ulterius, quia ad peccatum omissionis non requiritur actus aliquis, potest simul implere præceptum unum, & omittere aliud, ad quod pro tune tenetur absque duobus simul consensibus positiuis: unde probatio est falsa, & fallax. Consequentia quoque principalis peccat so, his materiæ diuisionis, & compositionis: q̄m non ualet, in singulis potest sig. latim, ergo s: quoniam alia, & alia est ratio ubi uoluntas libera. h c præmeditatio assidua contra habitum implicatur. Patet autem sophisma, applicando ad cauēdū singula sigillatim, & procedendo ad cauendum omnia semper, ut ipse facit: sunt eo. m singula uoluntaria.

¶Et in his omnibus aduerte, q̃ in materia morali, & potentia intellectiua, nationis, p modū naturæ, est sermo, ut intelligas doct uā hāc uerā [illegible] moralium, & naturalium, s. ut i plurib. & secundum tale genus impotētię intelligitur [illegible] quippe est eodē modo in omnibus loq. & certitudinem, & ueritatē quærere.

Articvlvs IX.

Vtrū ille, qui iā cōsecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonū, & uitare peccatum absq; auxilio gratiæ.

Ad nonam sic proceditur. Videtur q̃ ille, qui iā consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonū, & uitare peccatum absque alio auxilio gratiæ. Vnumquodq; .n. aut frustra est, aut imperfectum, si non implet illud, ad quod dat̄: sed gr̄a ad hoc datur nobis, ut h possimus bonū facere, & uitare peccatum. si igitur p gr̄am hoc hō non pōt, uidet q̃ uel gr̄a sit frustra data, uel sit h imperfecta.

¶2 Præt. Per gr̄am ipse h Spūs sāctus in nobis habitat, s̄m illud 1. ad Cor. 3. Nescitis quia tēplum Dei estis, & spūs Dei habitat in uobis? sed Spūs sanctus cum sit oīpotēs, sufficiēs est ut nos inducat ad bñ operandū, & ut nos à p̄ctō custodiat. ergo hō gratiā consecutus pōt utrunq; p̄dictorum absque alio auxilio gratiæ.

584 Porrecta per totum.

¶In cōfusione ad primū eiusdem ar. 8. dubiū occurrit ex Scot. ubi supra arguente contra hanc cōnclusionē sic. stās in culpa mortali, & non disponēs se ad gratiā, non pōt pro tune se seruare à culpa. ergo pro tune est sibi impossibile seruare se à culpa mortali: qd est falsum, qa ois culpa est uoluntaria. Antecedens habetur ex cōclusione illa, qa dicitur, q̃ si non disponis se ad gratiā, sibi imputatur impotentia uitandi peccatum mortale. Consequentia uero per se nota est.

¶Ad hoc dicitur, q̃ nihil p̄hibet esse uoluntarium simpliciter, quod tñ ex suppositione est impossibile aliter se habere: sicut nauigare est uoluntarium simpliciter, sed supposito q̃ aliquis absens uelit esse in insula, necessarium est nauigare. Et inuidere uolūtarium est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Augu dicit in libro de uera religione, q̃ natura superba necesse habet alij inuidere. Et ratio est ea [illegible]: quia supposito q̃ quis quærat inordinate propriam excellentiam, oportet q̃ ex aliorū excellentia, utpote derogante propriæ, percutiatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad grat[illegible], ex hac suppositione, scilicet quòd uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter & impossibile est ei non peccare mortaliter: sed talis necessitas & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntario: & propterea uoluntari[illegible] simul, & necessario ex supposit[illegible]ne pec[illegible] mortaliter.

SVPER QVÆST. CIX ART. IX.

Cap. 2 d 28 ad arg Grego q con. 1. com lu & con. 2. ad argumenta. 11. 12. *Medina ar 9.*

In artic. 9. eiusdem quæstionis centesimænonæ dubiū occurrit [illegible] de [illegible], & con[illegible] prime p[illegible]. Potest sigillatim[illegible] intelligi [illegible] sit [illegible] o de bono morali, seu [illegible] morono indefinite. & tunc esset quæstio, utrum possit aliud bonum moraliter, uel meritorie operari: & conclusio est, q[illegible]on. Et hic sensus literæ Tho[illegible] [illegible] quib[illegible] iam apparuer[illegible], [illegible] bis hinc, q̃ apud authorem homo sine speciali auxilio non potest quodcūque opus moraliter bonum facere, latius tamē est: quia homo, & sine gratia, ut prius probatum fuit, potest aliud opus moraliter bonum facere & in gratia constitutus habet ipsam gratiam sanantem, & [illegible] quæ est potens operari opera bona & meritorie. Et q̃ hæc sit mens authoris ex hoc patet, q̃ tō indigentiæ specialis auxilij ultra gratiam ponit infirmi[illegible] in carne, obscuritas in intellectu. Constat autē, q̃ nec infirmitas carnis, nec obscuritas in intellectu tacta est, [illegible] urgent & extenditur, ut impediat hominem in gratia constitutū à quolibet bono opere: cum manifeste pareat, quod nec existentes in peccato mortali [illegible] pediuntur à quolibet bono opere.

¶Secundo, ut sit sermo de bono & [illegible] alo uniuersaliter: & tunc esset quæstio, utrum homo in gratia possit omne suum opus

¶3 Præt. Si homo cósecutus gratia, adhuc alio auxilio gratiæ indiget ad hoc, ꝙ rectè uiuat, & a peccato abstineat, pari rõe etsi illud aliud auxiliũ gratię cósecutus fuerit, adhuc alio auxilio grãæ indigebit: ꝓcedet ergo in infinitũ, quod est incõueniés ergo ille, q̃ est in grã, non indiget alio auxilio grãæ ad hoc ꝙ bñ operet̃, & a pctõ abstineat.

SED CONTRA est, ꝙ Augustinus dicit i lib. de natura, & gratia, ꝙ sicut oculus corporis plenissime sanus, nisi cãdore lucis adiutus, non põt cernere: sic & hõ perfectissime ẽt iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuet̃, rectè non põt uiuere. Sed iustificatio fit ꝑ gratiam, ſm illud Rom. 3. Iustificati gratis ꝑ grãm ipsius. ergo ẽt hõ iã habẽs gratiam, indiget alio auxilio grãæ ad hoc, ꝙ rectè uiuat.

RESPON. Dicẽdu, ꝙ sicut sup. dictum est, homo ad rectè uiuendum dupliciter auxilio Dei indiget. Vno quidem mõ quantũ ad aliquod habituale donũ, ꝑ quod natura humana corrupta sanetur, & ẽt sanata eleuetur ad operãda opera meritoria uitæ æternæ, q̃ excedunt proportionem naturæ. Alio mõ indiget homo auxilio gratiæ, ut a Deo moueat̃ ad agendum. Quãtũ igitur ad primũ auxilij modũ homo in grã existens, non indiget alio auxilio grãæ quasi aliquo alio habitu ĩfuso: idiget tamẽ auxilio gratiæ ſm alium modum, ut s. a Deo moueatur ad recte agendum: & hoc ꝑꝑ duo. Primo quidem rõne generali ꝓpter hoc, ꝙ sicut sup. dictũ est, nulla res creata põt in quemcũque actum prodire, nisi uirtute motionis diuinæ. Secundo, ratione speciali ꝑꝑ conditionem status humanę naturæ, quę quidem licet ꝑ gratiam sanet̃ quantum ad mentem, remanet tamẽ in ea corruptio, & infectio quãtum ad carnem, per qua seruit legi peccati, ut dr̃ ad Ro. 7. Remanet ẽt quædam ignorantię obscuritas in intellectu, secũdũ quam, ut ẽt dr̃ Rom. 8. quid oremus, sicut oportet, nescim⁹. Propter uarios. n. rerum euentus, & qui ẽt nosipsos non perfecte cognoscimus, nõ possumus ad plenum scire quid nobis expediat, secundum illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Et iõ necesse est nobis, ut a Deo dirigamur, & protegamur, qui omnia nouit, & omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam cõuenit dicere, Et ne nos inducas in tentationem: & Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, & in terra &c. quæ in oratione Dominica continẽtur ad hoc pertinentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ donum habitualis gratiæ nõ ad hoc datur nobis, ut ꝑ ipsum non indigeamus ulterius diuino auxilio: indiget. n. quęlibet creatura, ut a Deo conseruet̃ in bono, quod ab eo accepit. Et ideo si post acceptam gratiam homo adhuc idiget diuino auxilio nõ potest concludi, quòd gratia sit in uanum data, uel quod sit imperfecta: quia etiam in statu gloriæ quando gratia erit omnino perfecta, homo diuino auxilio indigebit. Hic autem aliqualiter gratia imperfecta est, inquãtum hominem non totaliter sanat, ut dictum est.

AD 2m dicendum, ꝙ operatio Spiritus sancti, quæ nos mouet, & protegit nõ circũscribit ꝑ effectum habitualis doni, qd̃ in nobis causat, sed præter huc effectum nos mouet, & protegit simul cum Patre, & Filio.

AD 3m dicendũ, ꝙ ratio illa concludit, quòd homo non indigeat alia habituali gratia.

ARTICVLVS X.

Vtrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseuerandum.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur ꝙ homo in gratia constitutus non indigeat auxilio gratię ad perseuerandum. Perseuerantia. n. est aliquid minus uirtute, sicut & continẽtia, ut patet per Philosophum in 7. Ethi. sed homo nõ indiget alio auxilio gratię ad habendũ uirtutes, ex quo est iustificatus ꝑ gratiam. ergo multo minus indiget auxilio gratię ad habendũ perseuerantiam.

¶2 Pręte. oẽs uirtutes simul in-

facere bonum, & omne malũ uitare: & cõclusio esset negatiua. Et hic sẽsus licet elãdatur in cõclusione huius articuli, nõ tñ directè intẽtus, tũ quia rõnes literæ nõ tẽdunt ad hoc, ꝙ hõ non põt esse sine ueniali aliquo post consecutã grãm: tum qa in sequẽti articulo ex decisione istius articuli cõcluditur, ꝙ hõ sine spãli auxilio Dei nõ põt uitare mortale post cõsecutã gratiã: quia eget illo ad pseuerãdum in grã, q̃ nõ perditur, nisi per mortale. Nõ igĩ stat uis articuli huius in ptæ euitatione à malo ueniali, sed ad pl⁹ indigentia talis auxilij extendi dicatur.

ꝗ pr. 16. circa fin. rom. 7.

¶Tertio põt intelligi titulus, & conclusio simpliciter. i. absque determinatione aliqua, ut sit sermo de bono cõnono grãæ, & malo dissonãti hoc. n. subintelligi põt ratione subiectæ materiæ de qua tractat̃, & de operatiõe boni, & uitatione mali nõ adhortani, aut respũ huius, hoc ẽt subinie ligi patet ex eo ꝙ non di simpliciter aliquis potens ambulare, q̃ põt ad hoc, aut tollatio plano ambulare. Et idẽ in qõne uersatur, an hõ consecutus grãm, bona opera quæ continuo facit, & mala, q̃ uitat, hic, aut nũc, sed absolute operetur, & uitet ex sola grã habituali, an ex spẽe aliẽ auxilio Dei. Et hic sensus est intẽtus ab authore, & elucet plano sensu literæ. & est cõclusio negatiua in litera, ꝙ. s. homo ꝑ solũ donum grãæ nõ potest operari bona operãda, & uitare mala uitãda: sed ad hoc eget spãli auxilio Dei ultra gratiã. Et rõ literæ est, quia grã non dat quicquid opus ẽ ad hæc duo. nã relinquit: cattiẽ infirmitã, & intellectũ ob cuiũ quibus nisi spãli Dei auxilio subueniat̃, inter tot occurrẽtia, infirmitas carnis, & obscuritas intellectus abducet liberum arbitrium a grã, tollendo usum grãæ, & trahẽdo ad [illegible] carnis, & expediẽtia secun-

art. 1. huius quæſ.

Conclu. m.

art. 1. huius quæſ.

dum apparentiã infirmi nisus. Cũ quo tñ stat, ꝙ homo ex sola gratia potest ipsa gratia nubh fac endo, & mal. [illegible] nunc, & ad hoc.

¶Et debes scire, ꝙ licet minima grã sufficiens sit quãtum est ex se, resistere omnibus emergentibus & ex infirmitate carnis, & ex obscuritate intellectus: quia tñ posita i tali subiecto nõ tollit hæc duo sibi aduersantia, ideo eget ẽt extrinseco auxilio hõ inter hæc contraria constitutus, ut sequatur operationem bonorũ, & uitationẽ malorũ, ut non declinet ipse in hæc contraria. Et si contẽplatus fueris, ꝙ obscuritas itellectus est ignorantia expedientium ad uitam æternã, uidebis ꝙ non solũ in statu naturæ corruptæ, sed i egra homo egebat hoc auxilio ex una parte tantum, s. ignorantia superueniẽte, ut habes in litera. Expecta dicenda in sequenti articulo, ut clarius hunc intelligas.

SVP. QV. CIX. ART. X.

In corpore.

Cap. 2. d. 28. con. 2. argu. 1. 13.
Medina ar. 10.

IN art. 10. eiusdem quest. 109 dubium occurrit circa dicta i respõsione ad tertiũ, quo pacto stant hæc duo simul, Homo habet donũ gratiæ, quo potest perseuerare: & Homo non potest ex sola grata perseuerare. Vtrunque siquidẽ in litera habetur, primum ex Argu. secũdũ ex authore in corpore articuli. Et est iuxtã dubium extendendum ad materiam præcedentis articuli: quia homo habet donum gratiæ, quo potest bene operari, & mala culpæ uitare & tamen concluditur, quòd non potest ex sola habituali gratia bene operari, & peccatum uitare. Quòd enim grata, & charitate homo sit potens operari bonum, per se notum est: quia sunt principia proxima bonorum operum. Quod ce-

Perseu. per tr... Inf. q. 14 ... 2.2 ... ar 4 ... pol. ... 2. Et cõ ... & uen. q. 2. ... ar. ... Epl. ... Et loan ... 1. 7. ... 7. & ... bgit. ...

no sit potens uitare malum, ex se quoque patet: quia per idem principium uitamus contrarium, per quod possumus in reliquum. Per idam. n. ignis calefacit, & fugat frigus, & graue descendit, & resistit ascensui, & fortis pugnat pro libertate, & resistit seruituti.

¶ Ad hoc dicitur, quod quicunque uirus, seu operatio potentiae alicuius aliunde pendet, quod ex potentia, sicut ex sola potentia non prouenit usus, seu operatio illa in actu exercito. Verbi gratia. Potentia uisiua habet pro proprio actu suo uidere, quod dependet, & ab obiecto, & lumine, & propterea non potest ex hoc solo, quod habet iter potentia uisiua, ... ergo ex sola potentia uisiua ... uidere ... sine extrinseco lumine nunquam exibit ad actu. Potentia ergo exigens aliquid extrinsecum ad executionem sui actus, non sufficit sola ad producendum actum, ubi quae duo modum stant haec duo simul, Homo habet potentiam, & qua potest uidere, & Homo potest non ex sola potentia uisiua uidere ... Potentia in proposito, qua gratia est qua homo est potens elicere operationem bonam, & resistere impulsionibus tentationum, & obstinatum in hoc, quod est perseuerare, si homo donat ... Sed quia gratia non potest exercere hos actus simpliciter quando oportet, ubi oportet &c. quis possit ad hoc sine sanitate carnis ministrae eius, & lumine intellectus cooperanti eidem, quorum oppositum subtrahunt ab uiu ab usu gratiae, sine extrinseco lumine, & opere altera propter obscuritatem, altera propter infirmitatem ... hoc sola gratia sine speciali auxilio non potest in haec simpliciter. Et esset simile, si ponamus hominem infirmum secundum ultres ministras intellectui: tunc non habet intellectus uim proprio apto intelligendi, et habituato est potens intelligere, & uirtute arrotes, & in hoc continuatus quia intellectus continue magis intelligendi ... Verum quia ad continuationem, & per seruitione actus intellectus quo opotter, exigitur sanitas ... potest ... intellectu in iudicando, &c. propter infirmitatem uitium, nisi opem quis ferat tanquam possit

fundunt: sed [b] perseuerantia ponitur quaedam uirtus ergo uirtus simul cum gratia infusis aliis uirtutibus perseuerantia detur.

¶ 3 Praet. Sicut Apo. dicit ad Ro. 5. Plus restitutum est homini per donum Christi, quam amiserit per peccatum Adae: sed Adam accepit unde posset perseuerare. ergo multo magis nobis restituitur per gratiam Christi, ut perseuerare [b] possimus: & ita homo non indiget gratia ad perseuerandum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in libro de perseuerantia.* Cur perseuerantia poscitur à Deo, si non datur à Deo? an & illa irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur, quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate? Sed perseuerantia petitur etiam ab illis, qui sunt per gratiam sanctificati, quod intelligitur cum dicimus, Sanctificetur nomen tuum, ut ibidem Aug. confirmat per uerba Cypriani.* ergo homo etiam in gratia constitutus, indiget ut ei perseuerantia à Deo detur.

RESP. Dicendum, quod perseuerantia tripliciter dicitur. Quandoque. n. significat habitum mentis, per quem homo firmiter stat, ne remoueatur ab eo, quod est secundum uirtutem per tristitias irruentes, ut sic se habeat perseuerantia ad tristitias, sicut continentia ad concupiscentias, & delectationes, ut Philosophus dicit in 7. Eth.* Alio modo potest dici perseuerantia habitus quidam, secundum quem homo habet propositum perseuerandi in bono usque in finem. Et [m] utroque istorum modorum perseuerantia simul cum gratia infunditur,* sicut, & continentia, & caeterae uirtutes. Alio modo dicitur perseuerantia continuatio quaedam boni usque ad finem uitae. Et [p] ad talem perseuerantiam habendam homo in gratia constitutus non quidem indiget aliqua alia habituali gratia, sed diuino auxilio ipsum dirigente, & protegente contra tentationum impulsus [q] sicut ex praecedenti quaestione apparet. * Et ideo postquam aliquis est iustificatus per gratiam, necesse habet à Deo petere praedictum perseuerantiae donum,

A sine tali ope ad horam recte iudicare.

¶ Et sic habes, quod hi duo arne. de necessitate diuini auxilii ad usum gratiae sunt: quia multis datur gratia, quibus non datur uti ea quando oportet, sc. diuina permissione abutere ea. Et sic datur donum, quo pauci bis operari, & tantis tentationibus & perseuerare, oib. quib. datur gratia: non tñ oib. datur executio hoium simpliciter, ot experientia testatur, quia non oib. dantur extrinseca requisita ad talem executionem, & ideo oportet orare, Ne proiicias nos in spe sena ... tus nostra, ne derelinquas nos, domine: & Ne nos inducas in tentationem.

ut. s. custodiat à malo usque ad finem uitae. Multis. n. datur gratia, quib. non datur perseuerare in gratia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de primo modo perseuerantiae, sicut & secunda obiectio procedit de secundo. Unde patet solutio ad 2m.

B AD 3m dicendum, quod sicut Aug. dicit in lib. de natura, & gratia, * Homo in primo statu accepit donum, per quod perseuerare posset, non aut accipit, ut perseueraret: nunc aut per gratiam Christi multi accipiunt, & donum gratiae quo perseuerare possunt, & ulterius eis datur, quod perseuerent: & sic donum Christi est maius quam delictum Adae. Et tamen facilius homo per gratiae donum perseuerare poterat in statu innocentiae, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quam nunc possimus, quando reparatio gratiae Christi etsi sit inchoata quantum ad mentem nondum tamen est consummata quantum a* carnem, quod erit in patria, ubi homo non solum perseuerare poterit, sed etiam peccare non poterit.

C

SVPER QVAE. CX. ART. I.

Ferr. 3. cont. c. 150. Egid. 2. s. d. 26. q. 1. a. 1. D. Bon. d. 26. q. 1. a. 1. Cap. 1. d. 17. q. 1. con. 2. Medina a. 1. Alb. mag. 2. d 36. a. 1.

IN Ar. 1. & 2. q. tro. nil dubitandum occurrit. Notetur tamen radix conclusionis primi articuli in ista ... ad primum, q. s. gratia Dei, quod hois ponit aliquid ingratolicet differenter. Et redeamus ad nolmetipsos in contemplatione secundi ar. in spirientes has qual tes habemus, omnibus promptè mouemur ad diuina aeternaque bona. Longi ... ex ratione ad tertium disce cohibere, ne dicas gratiam annihilari cum hò perdit eam: quia nec fit, nec corrumpitur, nec creatur, nec annihilatur, ut in litera dicitur: sed secundum ipsam homo creatur in tali esse.

QVAESTIO CX.

De gratia Dei quantum ad eius essentiam, in quatuor articulos diuisa.

D DEINDE considerandum est de gratia Dei quantum ad eius essentiam.

ET circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum gratia ponat aliquid in anima.

¶ Secundo, Vtrum gratia sit qualitas.

¶ Tertio, Vtrum gratia differat à uirtute infusa.

¶ Quarto, de subiecto gratiae.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia ponat aliquid in anima.

E AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod gratia non ponat aliquid in anima. Sicut enim homo dicitur habere gratiam Dei, ita etiam gratiam hominis. unde dicitur Gen. 39. quod Dominus dedit Ioseph gratiam in conspectu principis carceris: sed per hoc, quod homo dicitur habere gratiam hominis nihil ponitur in eo, qui gratiam alterius habet, sed in eo, cuius gratiam habet, ponitur [h] acceptatio quaedam. ergo per hoc, quod homo habere gratiam D[ei] ... nihil ponit[ur in] anima, [sed] solum significatur [accep]tatio ...tina.

¶ 2. Praet. ... ut a[nim]a ... corp[us], ita De[us] uiui-

Margin notes: De. 1. parum ante med & lib. de cor rec. & gra. c. 12. to. 7. — Ejusdem li. de perseuerātia a. 2. a me. to. 7. — Lib. 7. a. 7. tom. 5. — Conclusio ais pars 1. — Conclusio ais pars secunda. art. praec. — Ca. 48. Et in lib. de correct. & gra. c. 12. to. 7. — 586 Porrecta per totum. 2 dist. 26. ar. 1. Et 3. contra c. 150. Et uer. q. 27. ar. 1.

ficat animā.vnde dicitur Deut.30.Ipse est uita tua: sed anima viuificat corpus immediate ergo etiam nihil cadit medium inter Deum, & animam. non ergo gratia ponit aliquid creatum in anima.

¶ 3 Præt.Ad Ro.1.super illud. Gratia uobis,&pax, dicit gl. Gratia,idest,remissio peccatorum: sed remissio peccatorū nō ponit in aīa aliquid, sed solum in Deo non imputante peccatum,secundū illud Psal.31.Beatus vir, cui non imputauit Dominus pcc̄m.ergo nec gratia ponit aliquid in anima.

Gl. interlinearis in hoc loc.

Sed contra, Lux ponit aliquid in illuminato: sed gratia est quædam lux animæ. vnde Aug. dicit in lib. de natura,& gratia Præuaricatorem legis, digne lux deserit ueritatis, qua desertus vtique fit cęcus. ergo gratia ponit aliquid in anima.

cap.22.in princ.t.7.

Resp.Dicēdū, q̄ fm cōem modū loquēdi,tripliciter gra accipi cōsueuit. Vno mō p dilectione alicuius:sicut cōsueuimus dicere, q̄ ille miles hēt gratia regis,i.rex hēt eū gratū.Secūdo sumit p aliquo dono gratis dato:sicut cōsueuimus dicere, Hāc gra tia facio tibi.Tertio mō sumit p recōpēsatione bñficij gratis dati,fm qd̄ dicimur agere gratias bñficiorū,quorū tñ̄ fm depēdet ex primo.Ex amore n.quo aliqs hēt alū gratū, pcedit q̄ aliqd ei gratis impēdat.Ex secūdo āt pcedit tertiū:qa ex bñficiis gratis exhibitis grāū actio cōsurgit.Quantum igit ad duo vltima, manifestū ē, q̄ gra aliqd ponit ī eo,q gratiā accipit. Primo qdē ipsū donū gratis datū:secūdo hui⁹ doni recognitionē. Sed q̄tum ad primū,ē dña attēdēda circa gratiā Dei, & gratiā hois:qa n.bonū creaturæ puenit ex uolūtate diuina,iō ex dilectione Dei, qua vult creaturæ bonū, pfluit aliqd̄ bonū in creatura. Volūtas aūt hominis mouetur ex bono pexistēte in rebus:&inde est q̄ dilectio hois n̄ causat totaliter rei bonitatē, sed psupponit ipsam vel in parte,vel toto. Patet igit, q̄ q̄ libet Dei dilectionē sequitur aliqd bonum in creatura causatū,quandoq; tñ̄ dilectioni æternę coęternū.Et fm hmōi boni dñam differens consideratur dilectio Dei ad creaturā. Vna quidē cōis, fm q̄ diligit oia quæ sunt,vt dr̄ Sap.11.fm quā, esse naturale rebus creatis largitur.Alia aūt dilectio est specialis,fm q̄ trahit creaturā rationalē supra cōditionē naturæ ad participationē diuini boni: & fm hanc dilectionē dr̄ aliquē diligere simpliciter, qa fm hāc dilectionē vult Deus simpliciter creaturæ bonū æternū,qd̄ est ipse. Sic igitur p hoc, q̄ dr̄ hō gratiā Dei habere,significatur quiddā supernaturale in hoie a Deo proueniens. Quādoq; tñ̄ gratia Dei dr̄ ipsa æterni Dei dilectio, fm quod dr̄ ēt gra prædestinationis,in quātum Deus gratuito,& nō ex meritis aliquos prædestinauit siue elegit. Dicitur enim ad Ephe.1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum in laudē gloriæ gratiæ suæ.

* Alias, non tñ.

Concil. m

Ad primvm ergo dicendū, q̄ ēt in hoc, q̄ dr̄ aliquis hēre gratiā hois,intelligitur in aliquo esse aliquid,q̄ sit hoi gratum, sicut & in hoc,q̄ dr̄ aliquis gratiā Dei hēre:sed tñ̄ differenter. Nā illud qd̄ est homini gratū in alio homine, præsupponitur eius dilectioni: causatur autem ex dilectione diuina, quod est in homine Deo gratum, vt dictum est.

In corp. ar.

Ad 2m dicendū, q̄ Deus est uita animæ per modum causæ efficientis: sed animę est uita corporis per modū causæ formalis.Inter formam autem,& materiā nō cadit aliquod medium,quia forma per se ipsam informat materiam, vel subiectum. Sed agens informat subiectum non per suam substantiam,sed per formam,quam causat in materia.

Ad 3m dicēdum, q̄ Aug. dicit in lib. Retractatio num. Vbi dixi, gratiam esse in remissionem peccatorū,pacē vero in reconciliatione Dei: nō sic accipiendum est,ac si pax ipsa, & recōciliatio nō pertineant ad gratiā generalem, sed q̄ specialiter gratiæ nomine remissionem significauerit peccatorū.Non ergo sola remissio peccatorum ad gratiam pertinet, sed etiam multa alia Dei dona. Et etiam remissio peccatorum non fit sine aliquo effectu diuinitus in nobis causato, vt infra patebit.

Li.1.c.25. post medium t.1.

q.113.ar.2.

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sit qualitas animæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur q̄ gratia non sit qualitas animæ. Nulla enim qualitas agit in suum subiectum, quia actio qualitatis nō est absque actione subiecti, & sic oporteret q̄ subiectū ageret in seipsum, sed gratia agit in animā iustificando ipsam.ergo gratia nō est qualitas.

587 Potest q̄a per naturam. 2.d.26. art.1.

¶ 2 Præt.Substantia est nobilior qualitate,sed gratia est nobilior quam natura animæ. multa enim possumus per gratiam,ad quę natura non sufficit, ut supra dictum est. ergo gratia non est qualitas.

q.109.ar.1.&c.

¶ 3 Præt.Nulla qualitas remanet, postquam desinit esse in subiecto, sed gratia remanet:non enim corrumpitur,,quia sic in nihilum redigeretur, sicut ex nihilo creatur, unde & dicitur noua creatura ad Gala.ult.ergo gratia non est qualitas.

Sed Contra est, quod super illud Psal.103.Vt exhilaret faciem in oleo,dicit glos. q̄ gratia est nitor animæ,sanctum concilians amorem. Sed nitor animæ est quædam qualitas, sicut & pulchritudo corporis.ergo gratia est quædam qualitas.

Est Aug. in lib. de cum. Psa. 103.

Respon.Dicendum, q̄ sicut iam dictum est, In eo,qui dr̄ gratiā Dei hēre, significatur esse qdam effectus gratuitæ Dei uoluntatis. Dictū est aūt supra, q̄ dupliciter ex gratuita Dei uoluntate hō adiuuatur.Vno modo inquātū aīa hominis mouetur a Deo ad aliquid cognoscendum, uel uolēdū, uel agendū,& hoc modo ipse gratuitus effectus in hoie nō est qualitas,sed motus qdā aīæ, actus enim mouētis,in moto est motus,ut dr̄ in 3.Phy. Alio modo adiuuatur homo ex gratuita Dei uoluntate,fm qd̄ aliqd habituale donū a Deo aīæ infunditur.Et hoc ideo,qa nō est cōueniens, q̄ Deus minus puideat his, quos diligit ad superuaturale bonū habēdū, q̄ creaturis, quas diligit ad bonū naturale habēdū.Creaturis aūt naturalibus sic puidet ut nō solū moueat eas ad actus naturales,sed etiā largiat eis formas,& uirtutes quasdā, q̄ sunt principia actuū,vt fm seipsas inclinentur ad hmōi motus.Et sic motus quibus a Deo mouētur, fiūt creaturis connaturales,& faciles,fm illud Sap.8.Et disponit oia suauiter.Multo igitur magis illis, quos mouet ad consequendū bonū supernaturale ęternum,

art.1.huius q.

q.109 ar.1.

Cōclusionis partis

Tex.1.t.6

num, infundit aliquas formas, seu qualitates sup̄ naturales, secundum quas suauiter, & prompte ab ipso moueantur ad bonum æternum consequendum. Et sic donum gratiæ qualitas quędam est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q gratia secūdum q est qualitas, dicitur, agere in anima non per modū causæ efficiētis, sed per modū causę formalis: sicut albedo facit album, & iustitia iustum.

AD 2m. dicendum q omnis substātia uel est ipsa natura rei, cuius ē subst̄a, uel est pars naturę, s̄m quē modū materia uel forma subst̄a dr̄. Et qa gr̄a est s̄. naturā humanā, nō pōt esse q sit subst̄a, aut forma substantialis: sed est forma accidētalis ipsius aiæ. Id .n. qđ substāliter est in Deo accidentaliter fit in anima participante diuina bonitatē, ut de scientia patet. Secundū hoc ergo, quia aīa imperfecte participat diuinā bonitatē, ipsa participatio diuinæ bonitatis, q̄ est gratia imperfectiori mō hēt esse in aīa, q̄ aīa in seipsa subsistat. est tñ nobilior, q̄ natura animæ inquantum est expressio, uel participatio diuinę bonitatis, non autem quatū ad modum essendi.

AD 3m dicēdū, q sicut dicit Boetius, accidentis esse est in esse. Vñ oē accidēs nō dr̄ ens quasi ipsum esse habeat, sed quia eo aliqd est: unde & magis dr̄ esse entis, q ens, ut dr̄ in 7. Metap.* Et qa eius est fieri, uel corrūpi, cuius est esse: iō proprie loquendo nullū accidēs neq; fit, neq; corrūpit, sed dr̄ fieri, uel corrūpi s̄m q uod subiectum incipit, uel desinit esse C iu actu s̄m illud accidēs. Et s̄m hoc et gratia dr̄ creari ex eo, q hoies s̄m ipsam creantur. i. in nouo esse constituuntur ex nihilo i. non ex meritis, s̄m illud ad Eph. 2. Creati in Christo Iesu in operib. bonis.

L. 7. Met. tex: habetur enā ex li. 12. tex. 3. & 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum gratia sit idem quod uirtus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt q gratia sit idem qđ uirtus. Dicit enim Aug.* q gratia operans est fides, quæ per dilectionē operatur, ut habetur in libro D de Spiritu, & litera: sed fides, quę per dilectionem operatur est uirtus ergo gratia est uirtus.

¶ 2 Præ. Cuicunq; conuenit diffinitio, cōuenit & diffinitū: sed diffinitiones de uirtute datę siue à sanctis, siue à Philosophis cōueniunt gratiæ. ipsa enim bonū facit habentem, & opus eius bonū reddit. ipsa etiam est bona qualitas mentis, qua recte uiuitur &c. E ergo gratia est uirtus.

¶ 3 Præt. Gratia est qualitas q̄dā: sed manifestum est, quod non est in quarta specie qualitatis, q̄ est forma, & circa aliquid cōstans figura, qa nō ptinet ad corpus. neque etiam in tertia est, quia non est passio, uel passibilis qualitas, quæ est i parte animæ sensitiua, ut probatur ī 7. Physico,* ipsa autē gratia principaliter est in mente. A neq; iterū est secunda specie, q̄ est potētia, uel impotentia naturalis: qa gr̄a est s̄. naturā, & nō se hn̄t ad bonū, & malū sicut potentia naturalis. ergo relinquit, q sit in prima specie, q̄ ē habitus uel dispositio. Habitus autē mentis sunt uirtutes, quia ēt ipsa sciētia quodammodo est uirtus, ut supra dictum est.* ergo gratia ē idem quod uirtus.

SED CONTRA Si gratia est, uirtus, maxime uī q sit aliqua triū B theologicarū uirtutū: sed gr̄a nō est fides, uel spes, qa hæc pn̄t esse sine gratia gratū faciēte. neq; ēt charitas, qa gratia præuenit charitatē, ut Augustinus dicit in libro de prędestinatione sanctorum.* ergo gratia non est uirtus.

RESPON. Dicēdū, q qdā posuerūt idē eē gr̄ā, & uirtutē s̄m essētiā, sed differre solū s̄m rationē, ut gratia dicatur, s̄m qđ facit hominē Deo gratū, uel s̄m quod gratis datur: uirtus aūt s̄m qđ perficit ad bene operandum. Et hoc uī sensisse Magister in 2. senten. dist. 26.* Sed si quis recte consideret rationē uirtutis, hoc stare nō potest, qa ut Philosophus dicit in 6. Physicor.* uirtus est quędā dispositio perfecti dico autem pfectū, quod est dispositum secundū naturam. Ex quo patet, quod uirtus uniuscuiusque rei dicitur ī ordine ad aliquā naturam prę existentem quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secūdum quod congruit suæ naturæ. Manifestum est autē, quòd uirtutes acquisitæ p actus humanos, de quibus supradictum est, sunt dispositiones, quibus homo conuenienter disponitur in ordine ad naturam, qua homo est. Virtutes autem infusę disponunt hominē altiori modo, & ad altiorem finem unde etiam oportet, quòd in ordine ad aliquam altiorem naturam, hoc est in ordine ad naturam diuinam participatam, quæ dicitur lumen gratię, s̄m quod dicitur 2. Pet. 1. Maxima, & pretiosa nobis pmissa donauit, ut phoc efficiamini diuinæ cōsortes naturę: & secūdum acceptionē huiōi naturę dicimur regenerari i filio Dei. Sicut igit̄ lumē naturale rationis est aliquid pter uirtutes acquisitas, quæ dicuntur in ordine

q. 6. ar. 4. Et q. 57. ar. 1. uel 2.

C. 2. & in 1. de bono pseuerantiæ c. 14. non remote à fine. to. 7.

Li. 2. sent. di. 26. D. 667.

Tex. 17. & 18. to. 8.

q. 5. & alias.

SVP. Q. CX. AR. III.

3. q. 7. ar. 1 co. & q. 62 a. 1. cor. 2. & or. Et 2. 2. 4. & 6. Et 4 d. 1. 4 q. 5. Et ueri. q. 27 ar. 2.

°c 14. circa fin. & c. 32. to. 3.

L. id. ... q. 2. a. 1 Item 27. d. 26. ... Dur. d. 26 q. 1. Capr. 2 d. 29. ... & p. d. 7 q. 1. con. 3. Med. ... ar. 4.

IN articulo tertio eiusdem quæstionis dubium occurrit ex Scoto in secundo sententiarum distinct. 27. & contra rationē literæ, & contra conclusionem. Soluit siquidem rationem illam, quæ ponitur in calce corporis art. S. cut lumen naturale rationis &c. & dicit q similitudo sua uatur in hoc, q sicut uirtutes acquisitæ perficiunt in ordine ad lumen, quod est prudentia, & illa ad lumen intellectus agentis: ita infusæ in ordine ad lumen charitatis, & illa ad finem supernaturalem. Arguit etiam contra eam, qa sequeretur quòd fides non posset manere informis: quia non posset perficere deficiente lumine in ordine ad qđ perficit, cum nec uirtus acquisita pōt manere uirtus, nō manēte habitudine eius naturali ad illud qđ respicit. ¶ Contra conclusionem triplex motiuū affert. Primū qa quod quæ ex ... sentia attribuitur gratiæ, attribuitur charitati, & econtra: ergo gratia, & charitas sunt idē. Assumptum patet simpliciter. Primo in hoc, quia utraque diuidit formaliter æqualiter ... tegni, & p ... Secundo in hoc, quod utraque est forma uirtutum, & nec ... potest esse informis Tertio in hoc quod utraque coniungit ultimo fini: per perfectā cō unctione, qualis pōt esse in uia. Secūdo, quia si ponātur ... distincte, altera superfluit probatur, quia reliqua sufficit. Tertio, quia eodem habitu quo Spiritus sanctus inhabitat animam, uoluntas inclinatur in suum actum meritorium, & econuerso. non sic autem est de habitu fidei, & ... propter eorū imperfectionem.

Li. 7 Phy. text. 14. usque ad 20. um. 2.

¶ Ad obiecta ... rationem, facile dr. q solutio ipsa sic accusa: nam lumini naturali non respondere facit lumen supernaturale, sicut ... charitatem. Vnde similitudo literæ stat in hoc, quod sicut lumen naturale est qddam præsuppositum principium, & origo uirtutum in nobis naturaliter præexistens: ita in esse supernaturali oportet ponere lumen supernaturale, pr... & ori ginem ... uirtutum ... ¶ Et unde, quod nane similitudo ... probatam ... ex ... uirtutum ... q natura ... supposita esset, & natura & lumen ... quod perficeret ... naturam, & lumen ... sicut acquisitæ uirtutes ... ¶ Ad argumentum autem contra ipsum ... dicitur quod fides talis non est uirtus simpliciter

ad ipsum lumen naturale, ita et F ipsum lumē gratiæ, qđ est participatio diuinæ naturæ, est aliquid præter uirtutes īfusas, quę à lumine illo deriuant, & ad illđ lumen ordinant. Vñ Apostolus dicit ad Ephes. 5. Eratis aliquādo tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis ambulate. Sicut.n. uirtutes acquisitæ pficiunt hominem ad ambulandum, sm qđ cōgruit lumini naturali rationis, ita uirtutes infusæ pficiunt hominē ad ambulandū, secundū quod congruit lumini gratię.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Augustinus nominat fidem per dilectionem operantem, gratiā, quia actus fidei per dilectionem operātis, est primus actus, ī quo gratia gratū faciēs manifestatur.

AD 2m dicendū, q bonum positum in diffinitione uirtutis dicitur secundum conuenientiam ad aliquam naturam præexistentē, H uel essentialem, uel participatā. sic autem bonum non attribuitur gratiæ, sed sicut radici bonitatis in homine, ut dictum est.

AD 3m dicendū, q gratia reducitur ad primam speciem qualitatis. Nec tamen est idem quod uirtus, sed habitudo quædā, quæ præsupponitur uirtutib. infusis, sicut earum principiū, & radix.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto, an in aliqua potentiarū. I

AD QVARTVM sic proceditur. Vr quòd gratia non sit in essentia animæ sicut in subiecto, sed in aliqua potentiarum. Dicit enim Aug. in Hyponosticon, q gratia cōparatur ad uoluntatē, siue ad liberū arb. sicut sessor ad equū: sed uoluntas, siue liberū ar. est potētia quędam, ut in primo dictum est. ergo gratia est in potentia animæ siut in subiecto. K

¶ 2 Prę. Ex gratia incipiunt merita hominis, ut Augustinus dicit: sed meritum consistit in actu, qui ex aliqua potentia procedit. ergo uidetur, quòd gratia sit perfectio alicuius potentiæ animæ.

¶ 3 Prę. Si essentia animæ sit proprium subiectū gratiæ, oportet q aīa inquantū hēt essentiam, sit capax gratiæ: sed hoc est falsum, quia sic sequeretur quòd omnis anima esset gratię capax. non ergo essentia animæ est proprium subiectum gratiæ.

¶ 4 Prę. Essentia animæ est prior potentiis eius: prius autem potest intelligi sine posteriori. ergo sequetur quòd gratia possit intelligi ī anima nulla parte, uel potentia animæ intellecta, scilicet neque uoluntate, neque intellectu, neque aliquo huiusmodi, quod est inconueniens.

SED CONTRA est, q per gratiā G regeneramur in filios Dei: sed generatio per prius terminatur ad essentiam, quam ad potentias. ergo gratia per prius est in essentia animę, quàm in potentiis.

RESP. Dicendū, q ista quęstio ex pręcedenti dependet. Si enim gratia sit idem quod uirtus, necesse est quòd sit in potentia animę sicut in subiecto: nam potentia animę est proprium subiectū uirtutis, ut supra dictum est. Si autem gratia differt à uirtute, nō potest dici quòd potentia animę sit gratię subiectum: quia omnis perfectio potentię animę habet rationem uirtutis, ut supra dictum est. Vnde relinquitur, quòd gratia sicut est prius uirtute, ita habeat subiectū prius potentiis animę, ita scilicet quòd sit in essentia animæ. Sicut enim per potentiam intellectiuam homo participat cognitionem diuinam per uirtutem fidei, & secundum potentiam uoluntatis amorem diuinum per uirtutem charitatis: ita etiam per naturam animę participat secundum quandam similitudinem naturam diuinam per quandam regenerationem, siue recreationem.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut ab essentia animæ effluunt eius potentię quę sunt operum principia: ita etiam ab ipsa gratia effluunt uirtutes in potentias animæ, per quas potentiæ mouentur ad actus. Et secundum hoc gratia comparatur ad uoluntatem, ut mouens ad motum, quę est comparatio sessoris ad equum: nō autem sicut accidens ad subiectum.

¶ Et per hoc etiam patet solutio ad secundū. est enim gratia principium meritorii operis mediantibus uirtutibus: sicut essentia animę est principium operum uitę mediantibus potentiis.

Con. pars 1 Con. pars 2 citer, sed secūdū q.d, ut inferius n[...] inda secundę patet. Et propterea conceditur, quòd non manente lumine gratię fides non remanet in esse uirtutis simpliciter.

¶ Ad primum eorum quæ contra conclusionem obiiciuntur, dicitur quòd licet multæ excellentiæ sint communes gratiæ, & charitati propter earum connexionem, non tamen eis conueniunt eodem modo, quia gratiæ ut primæ radici, charitati ut fructui illius. Et rursus aliqua excellētia est gratię, quæ nō conuenit charitati, s. primū principiū formale esse supernaturalis. Falsum quoque est, q diuidere inter filios regni, & perditionis æque formaliter conueniat utrique: nā gratia facit filium Dei formaliter, charitas autem operatiue. In cont. ac. Illa enim est principium essendi in natura diuina participata: ista est principiū operandi secundum naturam diuinam participatā. Et similiter diuersimode utraq; est forma uirtutū, & coniungit fini ultimo, quia charitas proximū operandi principium, illa ut primū.

180 Porrecta per totum. 1.q.7.a.2. co.& q.62 a.2.cor. Et 2.d.26.a.3 Et ueri.q. 27.ar.6. ¶ Et ex hoc patet responsio ad secundū, q neutra superfluit, & altera sine reliqua non sufficit. oportet enim & primum, & proximum principiū habere naturā, & potentiā, lumē, & uirtutes.

*li.3.parū a me. to.7 ¶ Et per idem soluitur tertium motiuū. nam licet habitus quo spiritus inhabitat animam, inclinet uoluntatem ad merendum ut prima radix meriti, non tamē exequitur hoc per seipsum īmediate sed mediante habitu charitatis, quo formaliter uoluntas inclinatur, gratia autem radicaliter tantum.

*p.p.q.83 ar.2.

*li. de cor rep. & gra. ca.6. circa prin. to.7 Et li.1. ad Simpli q.2 & d gra & l.a.c.6

SVPER QVAE. CX. ART. IIII.

Egid. 2.s. d.26. 2.ar.3. D. Bon. d.26. a.1. q.5. Dur. d.26 q.1. Cap. 2.d 26. q.1 con.2. Medina ar.4. Alb. mag. 1 d.36 a 3.

IN articu.4. eiusdē q. dubium occurrit ex Scot. in 2. sen. dist. 26. qui multipliciter probat q gratia est subiectiue in uoluntate, & non i essentia aīæ īmediate, quadrupliciter.

¶ Et primo, Gratia est idē quod gloria, uel per se disponit ad eā ergo est in eodem subiecto in quo est beatitudo: ergo non est in essentia.

¶ Secundo, Gratia perficit animam solum in ordine ad determinatum actum, scilicet meritorium ergo nō perficit animam secundum essentiam, sed secūdū quod est principium actus meritorii. Assumptum patet, & consequētia probatur: quia essentia est de se indeterminatum principiū multorū, ac per hoc non perficitur ut sic à perfectiua ad unū tantum, sed secundū quod est principium actus meritorii. Et cō firmatur, inquit: quia si perficeret essentiā animæ posset redundare i actum prioris potentię scilicet intellectus, & sic actus intellectus, qui præcedit actum uolūtatis, posset esse gratificabilis & meritorius: immo si solus intellectus esset, s. illa essentia, posset esse grata, & meritum.

Ex ar. pro

q.56.ar.1

D.159.

q.55.&56 ar.1.

¶ Tertio, Gratia perficit in ordine ad obiectum, & actum determinatum uoluntatis. ergo non est in essentia, sed in uoluntate. Antecedens patet quoad actum, & consequenter obiectum: quia ad meritorium tantum, qui solius est uoluntatis apud Anselmum capit. quarto de concep. uirginali. Consequentia probatur, quia essentia ut sic, nullum respicit actum aut obiectum. Et confirmatur per Anselmum in cap.1. de concep. uirgi. Omnis iustitia est formaliter in uoluntate: gratia est quædā iustitia & rectitudo ergo.

¶ Quarto, Gratia est aliqua forma in anima, & non est passio, uel potentia. ergo habitus, secundū diuisionem Philosophi in 2. Eth. cor. Omnis autem habitus est in potentia: quia opus habentis eod in bonum

num ergo. ¶Ad primum horũ negatur cõsequentia: quoniam nec gratia, nec gloria essentialiter est in eodem subiecto, in quo est beatitudo. beatitudo quidem est actus secũdus, vt patet: gloria aũt, & gratia actus primus ac per hoc illa est propria potẽtię, ista communis essentię, & potentiæ secundum diuersa.

D.1139. ¶Ad secundum, negatur absumptum. Nam gratia licet perficiat ad actum meritoriũ, non tñ tm̃ ad hoc, nec primo ad hoc, qm̃ gratia primo perficit ad deiformitatem, ad participationem diuinæ naturę, iuxta illud 2. Pet. 1. diuinæ naturæ consortes: ad actũ aũt meritorium secũdario. Vnde infantes per gratiam regenerati sunt in filios Dei, hñtes primũ, & principalẽ effectũ gratiæ, & carentes secũdario, s. merito proprio.

¶ Ad cõfirmationem dr̃, q̃ effect⁹ gratiæ est duplex, s. gratum reddere, & mereri. Et rursus potentia prior dupliciter, s. simpliciter, & in mouẽdo ad exercitium actus. Si ergo est sermo de gratia secundũ primũ effectũ, nullum inconueniẽs est, q̃ gratia redundet in intellectum, vt precedit uoluntatem: qm̃ sicut essentia est naturaliter prius grata q̃ uoluntas, ita, & intellectus. Sed si sit sermo de gratia secundum inclinationem ad meritum per actum proprium (quod dico pp̃ meritum Christi cõcatum per gratiam) tunc est inconueniẽs q̃ prius redundet in intellectum, sed oportet q̃ redundet primo in potentiam nõ priorem simpliciter, sed priorem in hoc, s. in agendo, quæ est uolũtas: qm̃ meritum cõsistit in agere. Sicut eadem ratione dictũ fuit, q̃ peccatum originale quantum ad inclinationem ad actum, ab essentia aiæ prius infecit uoluntatẽ, Vñ

590 Porrecta perpetuum. 3.q.7.a.7. cor. & ad 1.& q.62. ar.1.cor. Et 3.contra c.154. & Et ueri. q.27. ar.1. & 5. cor. Et opusc. 3.c.221. Et Ps. 24. Et Ro.1.lc.3. Et Eph.1. lect.2.

arguẽs prom. secue mi sceps gratificabile, & meritum, debuisset distinguere, & dedisset, q̃ si solus intellectus esset, esset gratia, & esset gratum, & meritũ Christi, nõ per actum proprium.

¶ Ad tertium iã patet ex hoc dictũ: qm̃ ppositio dicens, habitus perficiens in ordine ad determinatum obiectum, & actum est in potẽtia illa, distinguẽda est; qm̃ dupliciter

A hoc contingit, s. primo, & secundo. Et dr̃ q̃ gratia primo perficit ad esse, & non primo ad operari, & propterea non ad obiectum. Nec ad actum primo perficit, sed secundario: facit enim primo hominem filium Dei, & consequenter potentem mereri uitam æternam. Sequela ergo negatur: quoniam non tenet nisi de habitu primo perficiente ad actum & obiectum.

¶ Ad cõfirmationem ex Ansel. dicit, quòd Anselmus potest uerificari de iustitia actuali pro quanto omnis operatio bona est in voluntate secundum aliquid, puta uolitionem: sed quantum ad iustitiam habitualem iam uocabulo accipiendo iustitiam, falsum est quod dicitur. *Q. 10.a.

¶ Ad quartum, negatur quòd omnis habitus sit subiectiue in aliqua potentia. Et ad probationem, quia opus habentis reddit bonum, dicitur quòd reddere opus habentis bonum, contingit dupliciter, scilicet primo, & ex consequenti. Et quòd habitus, qui ad hoc primo est, vt opus habentis reddat bonum in potentia aliqua, est cuius est opus: gratia autem non propter opus est primo, sed secundario. principaliter enim est propter esse consortem diuinæ naturæ, quod est prius omni uirtute: & ideo est in subiecto priore quacunque potentia, vt proportionaliter formæ respondeat materia.

Ad 3m dicendũ, quòd anima est subiectũ grãæ sm̃ q̃ est in spẽ intellectualis, uel rõnalis naturę: nõ aũt [d]cõstituit aĩa in specie p aliquã potentiã, cum potẽtiæ sunt pprietates naturales aĩę speciẽ consequẽtes. Et ideo aĩa sm̃ suã essẽtiã differt specie ab aliis aĩabus. s. brutorũ aĩalium, & plãtarũ. Et pp̃ hoc nõ sequitur, si essentia humanæ aĩæ sit subiectũ gratiæ, q̃ quęlibet aĩa possit esse grãæ subiectũ: hoc. n. cõuenit essẽtię aĩę inquantũ est talis speciei.

Ad 4m dicendũ, q̃ cũ potẽtię aĩæ sint naturales proprietates spẽm cõsequẽtes, aĩa nõ põt sine his esse. Dato autẽ q̃ sine his esset, adhuc tñ aĩa diceretur sm̃ spẽm suã intellectualis, uel rõnalis: nõ q̃a actu hr̃et has potẽtias, sed pp̃ spẽm talis essẽtiæ, ex qua natæ sũt hm̃oi potẽtię effluere.

QVAESTIO CXI.

De diuisione gratiæ, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de diuisione grãæ. ET circa hoc quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrũ cõuenienter diuidatur gratia p gratiã gratis datã, & gratia gratum facientẽ.

¶ Secundo, de diuisione gratiæ gratum facientis per operantem, & cooperantem.

¶Tertio, de diuisione eiusdẽ per gratiam præuenientẽ, & subsequentem.

¶Quarto, de diuisione gratiæ gratis datæ.

¶Quinto, de comparatione gratię gratum facientis, & gratis datæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia conuenienter diuidatur per gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam.

Ferr. 3. cont. c. 154.
Egid. 2. s. d. 26. q. 2. ar. 2.
Alex. Aler. 3. p. q. 3. & 4.
Medina a. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q̃ gratia non conueniẽter diuidatur per gratiam gratũ facientem, & gratiam gratis datam. Gratia. n. est quoddam donũ Dei, ut ex supradictis patet.* Hõ aũt iõ non est Deo gratus, q̃a aliquid est ei datum à Deo, sed potius econuerso: ideo enim aliq̃d datur alicui gratis à Deo,

B quia est hõ gratus ei. ergo nulla est gratia gratum [h] faciens.

¶ 2 Præt. Quæcunque non dant[h] ex meritis p̃cedentibus, dãtur gratis: sed etiam ipsum bonum naturæ datur hoĩ absque merito præcedenti, quia natura præsupponitur ad meritũ. ergo ipsa natura est ẽt gratis data à Deo: natura aũt diuiditur contra gratiam. Incõuenienter igitur hoc, quod est gratis datum, ponit vt

C gratiæ differentia: quia inuenitur etiam extra gratiæ genus.

¶ 3 Præt. Oĩs diuisio debet esse p [h] opposita: sed etiam ipsa gratia gratum faciens per quam iustificamur, gratis nobis à Deo conceditur, secundum illud Roman. 3. Iustificati gratis per gratiã ipsius. ergo gratia gratum faciens nõ debet diuidi contra gratiam gratis datam.

SED CONTRA est, q̃ Apostolus

D vtrunque attribuit gratiæ, scilicet, & gratum facere, & esse gratis datum. Dicit. n. quantum ad primum ad Ephes. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo. Quantum uero ad sm̃ dr̃ ad Roma. 2. Si aũt gratia, iã non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. potest ergo distingui gratia, quæ vel habet unum tantum, vel vtrunque.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut Apostolus dicit ad Rom. 13. Quæ a Deo sunt ordinata sunt. In hoc autem ordo rerum cõsistit, quòd quædam per alia in Deũ reducuntur, vt Dion. dicit in lib. cæle. Hierar.* Cũ *c. 4. & 9. & 7. ame.

E igitur gratia ad hoc ordinetur, vt homo reducatur in Deum, ordine quodam hoc agitur, ut. s. quidam per alios in Deum reducantur. Secundum hoc igitur [m] duplex est gratia. Vna [n] quidem per quam ipse homo Deo coniungitur, quæ uocatur gratia [p] gratum faciens. Alia [q] uero per quam unus hõ cooperatur alteri ad hoc, quòd ad Deum reducatur. Huiusmodi autem donum uocatur gratia [r] gratis data: [x] quia supra facultatem naturę, & supra meritũ personæ homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc, ut homo ipse per eam iustificet, sed potius vt ad iustificationem alterius cooperetur: ideo non uocatur gratum faciens. Et de hac dicit Apost. 1. ad Cor. Cõclusionis pars 1. Cõclusionis pars 2. Cõclusionis pars 3.

Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem, scilicet aliorum. F

AD PRIMVM ergo dicendum, q gratia non dr facere gratum effectiue, sed formaliter, s. quia per hanc hõ iustificatur, & dignus efficitur vocari Deo gratus, secundum quod dicitur ad Col. 1. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

AD 2[m] dcdm, q gra sm qd gratis dat, excludit rõnê debiti. Pôt aût intelligi duplex debitû. Vnû qdê ex merito puueniês, qd refert ad psonâ, cui* est agere meritoria opa, sm illud ad Rom. 4. Ei, q opatur, merces imputat sm debitû, nô sm grãm. Aliud est debitû sm conditionê naturæ, puta, si dicamus debitû eê hoi qd habeat rõnê, & alia, q ad humanâ

D. 431. ptinêt naturâ. Neutro aût mô dr debitû pp hoc, q Deus creaturæ obliget, sed potius in quâtû creatura debet subiici Deo, vt in ea diuina ordinatio impleat: q qdê est, vt talis natura tales condônes, vel pprietates habeat, & q talia operâs talia côsequatur. Dona igit naturalia carêt primo debito, nô aût carêt scdo debito: sed dona supnaturalia vtroq; debito carêt, & iõ specialius sibi nomê grê vêdicât.

AD 3[m] dcdm, q gra gratû faciês addit aliqd supra rõnê grê gratis datæ, qd êt ad rõnê grê pertinet, qa. s. hoiem gratû facit Deo: & iõ gra gratis data, quæ hoc nô facit, retinet sibi nomê côe, sicut in pluribus aliis côtingit. Et sic opponunt duæ partes diuisionis, sicut Gratû faciens, & Nô faciês gratû.

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia conuenienter diuidatur per operantem, & cooperantem.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr q gra incôueniêter diuidat p operâtê, & cooperâtê. Gra. n. accidês quoddâ est, vt supra dictum est: *sed accidens nô pôt[h] agere in subiectum. ergo nulla gratia debet dici operans.

¶ 2 Præt. Si gratia aliqd operet in nobis, maxime opat i nobis iustificationem: sed hoc nô sola gra operatur in nobis. dicit eni Aug. super illud Io. 14. * Opera, q ego facio, & ipse faciet. Qui creauit te[h] sine te, nô iustificabit te sine te. ergo nulla gratia debet dici simpliciter operans.

¶ 3 Præt. Cooperari alicui, vr ptinere ad inferius agês, non aût ad[h] principalius: sed gratia principalius operatur in nobis, q liberû arb. sm illud Rom. 8. Non est currentis neque volêtis, sed miserentis Dei. ergo gratia non debet dici cooperans.

¶ 4 Præt. Diuisio debet dari p[h] opposita: sed opari, & cooperari non sunt opposita, idê. n. pôt operari & cooperari. ergo incôueniêter diuidit gratia per operantem, & cooperantem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit in lib. de gra. & lib. arb. * Cooperâdo Deus in nobis pficit, qd operâdo incepit: qa ipse vt velimus, opat incipiês, q uolêtibus cooperatur perficiês: sed operationes Dei, qbus mouet nos ad bonû, ad gratiâ pertinêt. ergo conueniêter gratia diuidit per operantem, & cooperantem.

RESP. Dicendû, q sicut supra dictû est, * gra dupr pôt intelligi. Vno mô diuinû auxiliû, quo nos mouet ad bñ volendû, & a-

G gêdû. Alio mô habituale donû nobis diuinitus inditû. [m] Vtroq; aût mô gratia dicta conuenienter diuidit per operâtê, & cooperâtê. * Opatio. n. alicuius effect[9] nô attribuit mobili, sed mouêti. In illo ergo effectu, in quo mês nostra est mota, & nô mouês, solus aût Deus mouês, opatio Deo attribuit, & sm hoc dr gra operâs. In illo aût effectu, i quo mês nra, & mouet & mouetur, operatio nô solû attribuit Deo, sed êt aîæ, & sm hoc dicit

H gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior uoluntatis: & quâtum ad istum actum voluntas se habet vt mota, Deus aût ut mouens, & psertim cum voluntas incipit bonû velle, quę pri[9] malû volebat. Et iõ sm q De[9] mouet humanam mêtem ad hunc actum, dicitur gratia operans.

¶ Alius autê actus est exterior, q cû a voluntate imperet, vt su-

I pra habitû est, * côsequens est, q ad hunc actum operatio attribuatur voluntati. Et qa etiâ ad hunc actû Deus nos adiuuat, & interius confirmando voluntatê, vt ad actû perueniat, & exterius facultatê opetandi pbêdo, respectu huiusmôi actus dr gratia cooperans. Vnde post p. amissa verba subdit Aug. * Vt autem velimus, operatur: cum autem uolumus, ut perficiamus nobis

K cooperatur. Si igitur gratia accipiatur p gratuita Dei motione; qua mouet nos ad bonû meritoriû, conuenienter diuiditur gratia per operâtê, & cooperatem. Si uero accipiat gratia pro habituali dono, sic ê duplex gratię effect[9], sicut & cuiuslibet alterius formæ: quorû primus est

---

598 Porrecta per totum. Iof. art. 1. e. Et a. di. 26. ar. 5. Et uerit. q. 27. a. 5. ad 1. & 2. Et 2. cor. 6. Q. 110. a. 2.

SVP. QVAES. CXI. ARTIC. II.

C. 2. d. 28 con. 2. arg. 12. *Medina ar. 2.*

IN artic. 2. q6. ttt. umillo primo, dubium occurrit circa dtiam inter gratiam operantem, & cooperantem pro gratuita Dei motione sumptam. Implicantur siquidem duo contraria simul. Nã assignando differentiam dicitur, quòd operans dicitur, quando mês nostra se habet vt mota tantum: cooperans uero quando mens nostra se habet ut mouens & mota applicando autem ad actus nostros subiungitur, quòd cum mouemur ad uelle, est gratia operans, cum vero mouemur ad exterius opus, est gratia cooperans. Constat autem quòd ad velle uoluntas se habet non ut mota tantum: nam velle à uoluntate est, & in uoluntate, alioquin non esset liberum.

Colligitur ex trac. 72 in Io. post medium, to. 9. & de uerb. apo stolis. ser. 85.

¶ Et confirmatur, quia mouere ad velle, nihil aliud est quàm facere ut uelimus, ut Aug. allatus in litera testatur: facere autê ut uelimus, est facere ut moti mo ueamus nos ad uolendum.

Li. de gra. & li. arb. c. 17. aliquãtulum a prin. to. 7.

¶ Præterea aut author intendit, quòd mens nostra se habeat sic respectu actus interioris, & exterioris, aut respectu formæ actus, puta, bonitatis meritoriæ. Si respectu actus, cum uterque sit a uoluntate imperatus, respectu utriusque gratia dicetur cooperans, iuxta doctrinam literæ. Si respectu bonitatis meritoriæ, cũ ut aque sit a uoluntate informata charitate, & gratia, par est etiam ratio de utraque quo ad hoc, quòd est a uoluntate mota à Deo.

q. 109. & q. 110. a. 2.

Concl.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quod nulla est interdicta contrarietas: quoniam non dicitur in litera, quod respectu omnis actus interioris uoluntatis dicitur gratia operans, sed dicitur indefinite, remittendo se ad supr. dicta in quæstione nona artic. 4. ibi enim habuimus, quòd respectu primi actus uoluntas se habet, ut mota tantum, & Deus ut mouens. Et nomine primi actus, non intelligitur solus ille, quem uoluntas in principio operationum suarũ omnium habet, sed quicunque primus absque consilio, & præuio motiuo ad bonũ. Et propterea author dixit, Et præsertim cum uoluntas incipit bonum uelle, quæ prius malũ uolebat. Similiter igitur se habet uoluntas mota à Deo ad huiuś. uelle, sicut graue ad motum deorsum. Et propterea sicut graue non mouet seipsum ad deorsum, sed est motum à generante: ita uoluntas mota a Deo ad huiusmodi nouum uelle, nõ mouet seipsam ad hoc, sed est tantum mota a Deo. est tamen tale velle ipsius eliciue, sicut descendere est motus grauis. Et est, liberum

Q. 17. ar. 9 præcipue.

Eodê lib. de grat. & lib. arb. c. 7. to. 7.

berum, quia potest dissentire à tali uelle: Deus enim mouet sua A uiter liberum arbitrium secundum conditionē eius. Et per hoc patet responsio ad cætera: nam facere ut uelimus, non contingit uno modo, sed duobus, scilicet ut uelimus mouendo nos ipsos ad hoc, & ut uelimus moti tantum ab ipso Deo. Secundo mō spectat ad gratiam operātē, primo ad cooperantē, iuxta calcem corporis articuli de opere meritorio Et si mittet non ois actus elicitus à uolūtate est imperatus ab ea, & propterea nō est eadem, aut par ratio de actu, & bonitate meritoria intus, & extra. Secundo dr, q̄ qu a in litera dist nguendo gratiā, gratuitā Dei motionē &c. expresse dicitur, qua mouemur ad bonū meritoriū, intētio authoris est loqui de bono meritorio, q̄ dupliciter inuenitur uolūtas se habere ad bonū meritoriū. s. ut mota tantū, & ut mouēs mota, quoad id est de actu subinitato. Et quia etiā in litera manifeste distinguitur inter actum interiorem meritorium, ut ex gratia, idest, habituali dono, & ut est à gratuita Dei motione & primo mō attribuitur gratiæ cooperanti, secundo uero operanti: & quia etiā ex litera habemus, q̄ essectus gratiæ operantis habet rationē primi boni meritorii, effectus uero cooperantis habet rationem secūdarii, extenso nomine boni meritorii et ad esse, quo constituitur aliquis in statu meritorio, consequens est, q̄ intentio authoris est dicere, q̄ tunc uoluntas se habet ad bonum meritorium ut mouens, quando ex præcedenti esse, uel actu meritorio facta in actu iam mouet se ad meritorium bonum. Sunt enim tunc duo operantes, scilicet Deus, & uoluntas facta in actu in tali esse: & propterea gratia cooperans dicitur tanquam confirmans uoluntatem ad exterius opus, facultatemque exterioris operis præbens. quàm ut est principium interioris operis meritorii secundum habituale donum tam datū facultati liberi arb. ad utendum cum uult. Tunc autem uoluntas se habet ut mota tantum in hoc esse quando non ex præcedenti merito, aut esse meritorio, ad actum, uel statum meritorium ducitur. Et propterea gratia operans dicitur tam gratuita Dei motio ad actum interiorem meritorium, qui non procedit ex habitu uel actu altero meritorio, quàm gratia ipsa habitualis, ut dat esse. Ad nihil enim horum sunt duo operantes, proprie loquendo, sed unus tantum, scilicet Deus. Voluntas autem etiā ad actus subsistatos se habeat ut operans ad rationem tamen meritorii, cū eā non præhabeat in actu, non se hēt ut operans, sed ut obsequēs, ut in tertio, nunc ad secundum ista hēs.

¶ Vnde patet responsio ad obiecta quoniam in equiuoco laboratur de esse à uolūtate: aliud quippe est esse à uolūtate, & aliud eē à uolūtate in actu in tali esse, ita, ut moueat se ad meritū, longa plus ad hoc exigitur, q̄ ad illud, ut patet.

¶ Ex hoc etiā patet, q̄ primo mō primus actus uoluntatis est ab ea ut prædictū est. & tñ nō est ab ea ut mouente se, sicut nec descensus deorsum est a graui ut mouente se, proportionaliter loquēdo semp, unū superest dubiū, an actus idē interior possit simul esse à gratia operante, & cooperante uel gratia. Deus gratuita sua motione excitat Petrū tamen ex stētē in gratia ad interiorem actū charitatis, & contendit Petrus nouo quodam zelo honoris Dei, an actus ille sit ab utraque gratia: & ut est ab habitu, sit cooperantis, ut à gratuita Dei motione sit operātis gratiæ: an ipsa gratuita Dei motio, p̄ pcedē tē habitū, spectet ad gratiam cooperantē.

¶ Sed hoc non est difficile soluere intuenti rationem literæ, & formaliter rationes actuum considerāti. Nā actus meritorius præexistentis in gratia aut est imperatus à gratia, & tunc sine dubio ad solam gratiam cooperantem spectat, sicut & actus exterior: aut non imperatus à gratia, sed gratia se habet ad illum obsecutiue, ut contingere ut in nouis actibus excedentibus proportionem gratiæ, quā illam ualde augēt: & tunc gratuita Dei motio operantis gratiæ rationē habet ad talem actū subiectiue rationē: quāuis sub communi ratione meritorii et à gratia cooperante sit, quando ut sic a gratia habitualis impetratur propter præexistentem finem in eo. Et ex hoc patet, q̄ gratia operans non solum inuenitur in infusione gratiæ, & iustificatione impii. sed post acceptam gratiam plures, quamuis manifestius in iustificatione impii. Et propterea in litera dicitur, quodquantum ad actum interiorem meritorium uoluntas se habet ut mota, Deus autem ut mouens præsertim quando uoluntas, quæ prius malum uolebat, incipit bonum uelle.

¶ Hæc secunda solutio principalis dubii magis uidetur ad mentem authoris, una tamen aliam clarificat.

¶ In reliquis tribus huius quæstionis articulis nihil scribendum occurrit.

esse, secundus est operario: sicut caloris operatio est facere calidū, & exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, inquātū animā sanat, uel iustificat siue gratiam Deo facit, dicit gratia operans: inquātū uero est principiū operis meritorij, quod ex libero arb. procedit, dicitur cooperans.

Ad primum ergo dicendū, q̄ secundum quod gratia est quædam qualitas accidētalis, nō agit in aiam effectiue, sed formaliter: sicut albedo dr̄ facere albā superficiem.

Ad 2m dicendū, q̄ Deus non sine nobis nos iustificat: quia per motum liberi arb. dum iustificamur, Dei iustitiæ consentimus. Ille tamen motus non est causa gratiæ, sed effectus: unde tota operatio pertinet ad gratiam.

Ad 3m dicendum, quod cooperari dicitur aliquis alicui non solum, sicut secundarium agens principali agēti, sed sicut adiuuās ad præsuppositū finem: homo aūt per gratiā operantē adiuuatur à Deo ut bonum uelit. Et iō psupposito iā fine, consequēs est, ut gratia nobis cooperetur.

Ad 4m dicendum, quòd gratia operans, & cooperans est eadē grā, sed distinguit̄ sm̄ diuersos effectus, ut est supra dictis patet.

ARTICVLVS III.

Vtrum gratia conuenienter diuidatur in præuenientem & subsequentem.

Medina ar. 3.

Alb. mag. 2. d. 36. ar. 7.

Ad tertium sic pcedit. Vr̄ q̄ gratia inconuenienter diuidatur in præuenientem, & subsequentem. Gratia enim est diuinæ dilectionis[b] effectus: sed Dei dilectio nunquàm est subsequēs sed semper præueniens, secundum illud. 1. Ioan. 4. Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos ergo gratia non debet poni præueniens, & subsequens.

¶ 2 Præt. Gratia gratum faciens ē [b]una tantum in homine, cum sit sufficiēs secūdum illud 2. ad Corinthio. 12. Sufficit tibi grā mea: sed idem nō potest esse prius, & B posterius. ergo gratia inconuenienter diuiditur in præuenientem, & subsequentem.

3 Præt. Gratia cognoscitur per effectus: sed infiniti sunt effect9 gratiæ, quorū unus pcedit aliū. ergo si penes hos gratia deberet diuidi in præuenientem: & subsequentem, uidetē quòd infinitæ essent species gratiæ: infinita autē relinquuntur a qualibet arte. nō ergo gratia cōuenienter diuid. in præuenientem, & subsequētē.

Sed contra est, quòd gratia C Dei ex eius misericordia prouenit: sed utrunque in Psalm. 58. legitur, Misericordia eius præueniet me, & iterum, Misericordia eius subsequet̄ me, ergo gratia conuenienter diuiditur in præuenientem, & subsequentem.

Resp. Dicēdū, q̄m sicut gratia diuiditur in operantem, & cooperantem secundum diuersos effectus, ita etiam in præuenien- D tem, & subsequentem, qualitercunque gratia accipiatur[a]. Sunt autem quinq; effectus gratiæ in nobis, quorum primus est, ut anima sanetur. secundus, ut bonum uelit: tertius est, ut bonum quod uult, efficaciter operetur: quartus est, ut in bono pseueret: quintus est, ut ad gloriam perueniat. Et iō gratia secūdū quod causat in nobis primum effectum uocatur E præueniens respectu secūdi effectus: & prout causat in nobis secūdum, uocatur subsequēs respectu primi effectus. Et sicut

2.d.26.a.5. Et uer. q.27.a.5. ad 6. Et Psa.21.6. & 2.co.6

corp. a.

Concl. m

unus effect⁹ est posterior uno effectu,& prior alio, F ita gratia pôt dici præueniens, subsequens secundum eũdẽ effectum respectu diuersorum:& hoc est quod* Aug.dicit in lib. de natura & gratia.Præuenit ut sanemur subsequitur ut sanati uegetemur:p̃uenit ut uocemur,subsequitur ut glorificemur.

c.32.par. & p.ti.m.1.7

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ dilectio Dei nominat aliquid æternũ,& iõ nunq̃ pôt dici nisi præueniens:sed gratia significat effectum temporalem, qui pôt præcedere aliquid,& ad aliquid subsequi:& ideo gratia potest dici præueniens,& subsequens.

AD 2m dicẽdũ,q̃ gratia nõ diuersificatur p hoc, q̃ est præueniens,& subsequens s̃m essentiam,sed G solũ s̃m effectus,sicut & de operante, & cooperante dictũ est. Quia ẽt s̃m quod gratia subsequens ad gloria pertinet,non est alia numero à gratia p̃ueniente,p quã nunc iustificamur.Sicut enim charitas uiæ non euacuatur,sed perficitur in patria: ita ẽt & de lumine gratię est dicendum,quia neutrum in sui ratione imperfectionem importat.

AD 3m dicẽdũ,q̃ quis effectus gr̃æ possint esse infiniti numero,sicut sũt infiniti act⁹ humani,tñ oẽs reducunt ad aliqua determinata,i specie: & p̃terea o[...] conueniunt in hoc,quòd unus aliũ præcedit.

593 Parcella per totum. 3 cõtra c. 154. Et 1. cor.12. lect.2.

H

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gratia gratis data conuenienter ab Apostolo diuidatur.

Fer.3.cont.c.154. Medina ar.4.

AD QVARTVM sic procedit. V[r] q̃ gratia gratis data inconuenieter ab Apostolo distinguat. Oẽ enim donũ,quod nobis à Deo gratis datur, pôt dici gratia gratis data,sed infinita sunt dona,q̃ nobis gr̃a à Deo cõceduñ tã in bonis aiæ,q̃ in bonis corporis,q̃ tñ nos Deo gratos ñ faciũt: ergo gr̃ę gratis datę nõ p̃nt ꝯprehendi sub aliqua certa diuisione.

¶2 Præ.Gratia gratis data distinguitur contra gratiã gratũ facientẽ:sed fides pertinet ad gratiã gratũ facientẽ,quia p ipsam iustificamur,s̃m illud Roma.5.Iustificati igit ex fide &c. ergo incõuenieter ponitur fides inter gratias gratis datas, p̃sertim cũ aliæ uirtutes ibi non ponantur,ut spes,& charitas.

¶3 Prę.Operatio sanitatum, & loqui diuersa genera linguarũ,i miracula quędã sunt interpretatio ẽt sermonum ad sapientiam,uel scientiã ꝑtinet,secũdũ illud Dan.1.Pueris his dedit Deus scientiã,& disciplinam in omni libro,& sapientia.ergo inconuenienter diuiditur gratia sanitatũ, & genera linguarũ contra operationem uirtutum,& interpretat o sermonũ contra sermonem sapientiæ, & scientiæ. K

¶4 Præ.Sicut sapientia,& scientia sunt quędã dona Spiritus s̃cti,ita etiam intellectus,consilium,pietas,& fortitudo,& timor,ut* supradictum est.ergo hæc etiam debent poni inter gratias gratis datas.

*q.68.ar.4

SED CONTRA est, est,quod Apostolus dicit.1 ad Corinthios 12. Alii per spiritum datur sermo sapiẽtię,alii aũt sermo scientiæ secundum eundem spiritum,alteri fides i eodem sp̃ritu, alii gratia sanitatũ,alii operatio uirtutũ,alii ꝓphetia, alii discretio spirituũ,alii gñã linguarũ,alii iterptatio sermonũ.

*Ar.1.huius q.

RESPON. Dicẽdum,quod sicut* supra dictum est, Gratia gratis data ordinat ad hoc, q̃ homo alteri cooperetur,ut reducatur ad Deũ:Hõ autẽ ad hoc operari nõ pôt interius mouendo, hoc enim solius Dei est,sed solũ exterius docẽdo,uel p suadẽdo.Et iõ gratia gratis data,illa sub se continet,quibus hõ indiget ad hoc,q̃ alterũ instruat in rebus diuinis, q̃ sunt supra ratione. Ad hoc ãt tria requirũtur.Primo qdẽ,q̃ hõ sit sortitus plenitudinẽ cognitionis diuinorũ,ut ex hoc instruere alios possit.Secundo, ut possit confirmare,uel probare ea, q̃ dicit, alias nõ esset efficax ei⁹ doctrina.Tertio,ut ea q̃ cõcipit, possit cõuenienter audientib. proferre.Quãtũ igitur ad primũ tria sunt necessaria,sicut ẽt apparet i magisterio humano.Oportet.n.q̃ ille,q̃ dẽt alium instruere in aliqua scientia,primo quidem ut principia illius sciẽtię sint ei certissima,& quãtũ ad hoc ponit fides,q̃ est certitudo de rebus inuisibilibus,q̃ supponuntur ut principia in catholica doctrina.Secũdo,oportet q̃ doctor rectè se hẽat circa principales cõclusiones sciẽtiæ:& sic ponit sermo sapiẽtiæ,q̃ est cognitio diuinorũ.Tertio , oportet ut ẽt abũdet exẽplis,& cognitione effectuũ,p quos interdũ oportet manifestare cãs:& quãtũ ad hoc ponit sermo sciẽtię,q̃ ẽ cognitio rerũ humanarũ,qa inuisibilia Dei,p ea,q̃ facta sũt intellecta,cõspiciunt.Cõfirmatio at i his,q̃ subduni rõni,ẽ p argumẽta . In his ãt,q̃ sunt s̃.rõnẽ diuinitus reuelata , cõfirmatio ẽ p ea,q̃ sũt diuinæ uirtuti ꝓpria:& hoc dupliciter. Vno qdẽ mõ,ut doctor sacræ doctrinæ faciat,q̃ solus Deũ facere p̃t i operib.miraculosis, siue sint ad salutẽ corporũ,& quãtũ ad hoc ponit gr̃a sanitatũ siue ordinent ad solã diuinę p̃tãtis manifestationẽ sicut q̃ sol stet,aut tenebrescat,q̃ mare diuidat: & quãtũ ad hoc, ponit opatio uirtutũ.secũdo , ut possit manifestare ea,q̃ solius Dei est scire, & hæc sũt cõtingentia futura:& quãtũ ad hoc ponit ꝓphetia & ẽt occulta cordiũ:& quantũ ad hoc ponitur discretio spirituum.Facultas autem pronuntiandi p̃t attendi uel quantũ ad idioma, in quo aliquis possit intelligi, & secundũ hoc ponuntur gñã linguarũ: uel quãtũ ad sensum eorum,quæ sunt proferenda. & quãtum ad hoc ponitur interpretatio sermonũ.

Concl.

I

AD PRIMVM ergo dicendum,q̃ sicut* supra dictum est,non omnia beneficia,quæ nobis diuinitus conceduntur,gratiæ gratis datæ dicuntur, sed solum illa,quæ excedunt facultatem naturæ:sicut q̃ p̃dicator abũdet sermone sapientiæ,& scientiæ, & aliis hmõi:& talia ponuntur hic sub gratia gratis data.

*Ar.1.huius quæst.

AD 2m.dicendum q̃ fides nõ numeratur hic inter gratias gratis datas,s̃m quod est quędã uirtus iustificans hominem in seipso,sed s̃m hoc,q̃ importat quandã supereminentem certitudinẽ fidei, ex qua hõ sit idoneus ad instruendum alios de his, quæ ad fidem pertinent.Spes ãt & charitas ꝑtinent ad uim appetitiuã,s̃m quod p eã homo in Deũ ordinatur.

AD 3m dicẽdũ,q̃ gr̃a sanitatũ distinguit à gñali opatione uirtutũ,qa hẽt speciale rõne inducẽdi ad fidẽ,ad quã aliquis magis prõptus reddit p beneficiũ corporalis sanitatis,quã p fidei uirtutẽ assequit Similiter ẽt loq uariis linguis,& interpretari sermones, hñt speciales quasdã rationes mouendi ad fidẽ:& iõ ponuntur speciales gratiæ gratis datæ.

Ad

Ad 4m dicendũ, q sapientia & scientia nõ cõputãt inter gratias gratis datas, fm qd enumerãtur inter dona Spiritussanct, prout.s. mens hois est bene mobilis per Spiritũ sanctum ad ea, quæ sunt sapientiæ & scientiæ: sic enim sunt dona Spiritussancti, vt * supra dictũ est. Sed ɔputantur inter gratias gratis datas, fm qd important quandã abundantiã scientiæ, & sapientiæ, vt homo non possit non solum in seipso recte sapere de diuinis, s d ẽt alios instruere & ɔtradicentes reuincere. Et iõ inter gratias gratis datas significant primo * sermo sapiẽtiæ, & sermo scientiæ: qa vt * Augustinus dicit 14. de Trinitate, aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiscẽdam vitam beatam, aliud est scire quemadmodum hoc ipsum, & pijs opituletur, & contra impios defendatur.

*Q. 68. ar. 1. & 4. Aliãs significãtur ponitur. *Li. 14. ca. 1. a med. tomo 5.

A

B

ARTICVLVS V.

Vtrum gratia gratis data sit dignior quàm gratiam gratum faciens.

Medina Art. 5.

S. q. 7. art. 7. ad 1.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q gratia gratis data sit dignior quàm gratia gratũfaciens. bonũ enim gentis est melius quàm bonũ vnius, vt * Philosophus dicit in 1. Ethic. sed gra gratũ faciens ordinat solũ ad bonũ vnius hois, gratia aũt gratis data ordinat ad bonum commune totius Ecclesiæ, ut * supra dictum est. ergo gratia gratis data est dignior quam gratia gratum faciens.

*Cap. 1. in fine. *Art 1. & 4. huius qu.

C

¶ 2 Præt. Maioris virtutis est, q aliquid possit agere in aliud, quàm quod solũ in seipso pficiat: sicut maior est claritas corporis, quod põt ẽt alia corpora illuminare, quàm eius quod ita in se lucet, q alia illuminare non põt. Propter quod etiam * Philosophus dicit in 5. Ethicorum, q iustitia est prẽclarissima virtutũ, per quam homo recte se habet ẽt ad alios: sed per gratiam gratum facientem homo pficitur in seipso, per gratiam aũt gratis datam homo operatur ad perfectionem aliorũ. ergo gratia gratis data est dignior quàm gratia gratum faciens.

*C. 1. post med. to. 5.

D

¶ 3 Præt. Id, quod est proprium meliorum, dignius est quàm id, qd est cõe oĩum, sicut rõcinari, qd ẽ ,p priũ hois, dignius est quàm sentire, qd est cõe oib. animalibus: sed gratia gratum faciens est cõis omnibus mẽbris Ecclesiæ, gratia aũt gratis data ẽ ,p priũ donũ digniorũ membrorũ Ecclesiæ. ergo gra gratis data est dignior quàm gratia gratum faciẽs.

SED CONTRA est, quod Apostolus 1. ad Corint. 12. enumeratis gratijs gratis dãtis, subdit, Adhuc excellẽtiorem viã vobis demonstro. Et sicut p sub sequentia patet, loquitur de charitate, quæ ptinet ad gratiam gratum facientem. ergo gratia gratum faciens excellentior est quam gratia gratis data.

E

RESPON. Dicendũ, q unaquæq; virtus tanto excellentior est, quanto ad altius bonum ordinat. Sẽper aũt finis potior est his, quę sunt ad finẽ: gratia enim gratũ faciens ordinat hominẽ immediate ad coniunctionẽ vltimi finis: gratię aũt gratis datę ordinant hoiem ad qdã pparatoria finis vltimi: sicut p pphetiã, & miracula, & alia huoĩ, hoies inducũt ad hoc, q ultimo fini ɔiũgant. Et iõ * gra gratum faciẽs est multo excellẽtior quã gra gratis data. *

Eccl. 1. Ecclesias.

Ad primum ergo dicẽdũ, q sicut Philosophus dicit in 12. Met. Bonũ multitudinis, sicut exercitus, ẽ duplex. Vnũ qdẽ qd est in ipsa multitudine, puta, ordo exercitus: aliud aũt ẽ qd est separatũ a multitudine, sicut bonũ ducis. Et hoc meli' est: qa ad hoc ẽt illud aliud ordinat. Gra aũt gratis data ordinat ad bonũ cõe Ecclesiæ, qd est ordo ecclesiastic' sed gra gratũ faciẽs ordinat ad bonũ cõe separatũ, qd est ipse Deus. Et iõ gratia gratũ faciẽs est nobilior.

Ad 2m dicendũ, q si gra gratis data posset hoc agere in altero qd homo p grãm gratũ facientẽ ɔsequit, sequeret q gra gratis data esset nobilior: sicut excellentior est claritas solis illuminãtis, q̃ corporis illuminati. Sed p grãm gratis datã homo non põt causare in alio ɔiunctionẽ ad Deũ, quã ipse habet p grãm gratũ facientem, sed causat quasdã dispositiones ad hoc. Et iõ non oportet q gra gratis data sit excellẽtior: sicut nec in igne calor manifestatiuus spẽi eius, p quã agit ad inducẽdũ calorem in alia, est nobilior quam forma substãtialis ipsius.

Ad 3m dicendum, quòd sentire ordinatur ad ratiocinari sicut ad finem, & ideo ratiocinari est nobilius. Hic autem est econuerso: quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem: vnde non est simile.

QVAESTIO CXII.

De causa gratiæ, in quinque articulos diuisa.

SVP. QVÆ. CXII. ART. I.

Medina art. 1.

DEINDE considerandũ est de causa gratiæ. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum solus Deus sit causa efficiens gratiæ.

¶ Secundo, vtrum requiratur aliqua dispositio ad gratiam ex parte recipientis ipsam per actum liberi arbitrij.

¶ Tertiò, Vtrum talis dispositio possit esse necessitas ad grã.

¶ Quartò, Vtrum gratia sit æqualis in omnibus.

¶ Quinto, Vtrum aliquis possit scire se habere gratiam.

IN articulo primo quæstionis cõcesimæ duodecimæ dubium occurrit, quoniam in prima parte quæstio. 45. articul. 4. d. dictum est, qd nulla creatura potest creare siue principaliter, siue instrumentaliter: nunc autem dicitur, quòd aliqua res creata potest instrumentaliter causare gratiam, quod est creare, cum gratia non educatur de potentia subiecti.

¶ Ad hoc dicitur, negando q gratia proprie creetur, quia vt in prima parte quæstio 45 articul. 4. dictum fuit, creari est proprie subsistentium: gratia autem licet non educatur de potentia subiecti, sicut nec anima intellectiua, differt ab ea in hoc, q nõ subsistit sicut anima: & ideo, vt paulo ante in quæstione, 11. articul. 2. ad 3. dictum est, non proprie sit, & consequẽter nec creatur: sed dicitur creari, qa nõ educitur de potentia subiecti, nec datur ex meritis. pptie. n. hõ-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum solus Deus sit causa gratiæ.

Su. q. 100. ar. 7. cor. Et 5. q. 62. a. 1. cor. et ad 5. Et 1. di. 6. ar. 4. Et 4. di 14. q. 2. art. 2. Et veri. q. 27. art. 3. Et Eph. 2. le. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod nõ solus Deus sit ca gratiæ. Dicitur. n. Io. 1. Gratia & veritas p Iesum Christum facta est: sed in nomine Iesu Christi intelligitur non solum natura diuina assumens, sed etiam natura creata assumpta. ergo aliqua creatura potest esse causa gratię.

¶ 2 Pręt. Ista differentia ponitur iter sacramẽta nouę legis, & veteris, q sa ramenta nouę le-

mo fit gratus ex aliquo, scilicet ex homini non grato. Cum ergo dicitur, q nec principaliter, nec instrumentaliter potest res creata creare, proprie intelligitur de creare proprie sumpto, ut patet diffuse in secundo contra Gen. cap. 21.

gis causant gratiã, quam sacramenta ueteris legis solum significant: sed sacramenta nouæ legis sunt quędam uisibilia elemẽta. ergo nõ solus Deus est cã græ.

3 Præt. Secundũ Dionys. in libr. cęl. hierar. angeli purgãt, & illuminant, & perficiũt, & angelos inferiores, & ẽt homines: sed rõnalis creatura purgat, illuminat, & pficit p gratiã ergo nõ solus Deus est cã gratiæ.

SED CONTRA est, quòd in Psal. 83. dicitur, Gratiam & gloriam dabit Dominus.

RESP. Dicendũ, q nulla res pt agere ultra suam spẽm, quia semp oportet, q cã potior sit effectu. Donũ aũt grę excedit oẽm facultatẽ naturæ creatæ, cum nihil aliud sit q̃ qdã participatio diuinæ naturę, q̃ excedit oẽm aliã naturã: & iõ ipossibile est, q aliqua creatura gratiã causet. Sic enim necesse ẽ q solus Deus deificet cõicando cõsortiũ diuinæ naturæ per quandã similitudinis participationem: sicut impossibile est, q aliqd igniat nisi solus ignis.

lib. 3. c. 9. AD PRIMVM ergo dicendum, q humanitas Christi est sicut quoddã organũ diuinitatis eius, vt Damas. dicit in 3. lib. Instrumentũ autẽ nõ agit actionẽ agentis principalis propria uirtute, sed uirtute principalis agẽtis. & iõ humanitas Christi nõ causat grãm, ppria uirtute, sed uirtute diuinitatis adiũctæ, ex qua actiões humanitatis Christi sũt salutares.

AD 2m dicẽdũ, q sicut in ipsa psona Christi humanitas cãt salutẽ nrã p gratiã uirtute diuina principaliter opãte, ita ẽt in sacramẽtis nouæ legis, q̃ deriuant a Xpo, causat grã istrumẽtaliter qdẽ p ipsa sacramẽta sed principaliter p uirtutẽ Spiritussãcti in sacramentis operãtis, sm illud Io. 3. Nisi qs renatus fuerit ex qua & spiritu sancto. &c.

AD 3m dicẽdũ, q angelus purgat, illuminat, & pficit angelũ, uel hominẽ p modũ istructionis cuiusdã, nõ ãt iustificãdo p gratiã. Vñ Dio. dicit. 7. c. de di. no. q hmôi purgatio illuminatio, & pfectio nihil est aliud, quãm diuinę scientiæ assumptio.

ca p. 7. cæl. hier. a me dio habetur etiam ex c. 7. de di. no.

SVPER Q. AE. CXII. ART. II.

Medina ar. 2.

195 Ferre. 3. per totum. Inf. q. 113 a. 3. cor. & 7. cent. Et 2. q. 24. ar. 10. ad 3. Et 4. d. 17. q. 1 a. 2. q. 1. & 2. & 3. q. 1 habet. lect. 3.

IN articulo. 2. eiusdem quæstionis, dubium occurrit cur quòd (scilicet quòd gratiæ donum habitu[ale] exigit præparationem, quia nulla forma potest esse nisi in materia dispositam. Videtur enim hoc esse falsum, propterea quòd gratia est forma secundum se non exigens dispositionem, nam si exigeret dispositionem, sequeretur quod non posset confesti ... infundi, quod non est ... usus liberi arbitrij. Nec est fingere aliquam qual... item in ... animæ aut in qua aliqua potentia ...

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur aliqua præparatio & dispositio ad gratiam ex parte hominis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non requiratur aliqua pparatio, siue dispositio ad gratiam ex parte hominis. Quia ut Apostolus dicit Ro. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: sed præparatio hominis p liberum arbitriũ non est nisi per aliquã operationẽ ergo tolleretur ratio gratiæ.

¶ 2 Præt. Ille qui in peccato pgreditur, nõ se pparat ad gratiã habendam: sed aliquibus in peccato progredientibus data est gratia, sicut patet de Paulo q gratiã cõsecutus est dũ esset spirãs minarũ, & cędis i discipulos dñi, ut dr Act. 9. ergo nulla pparatio ad gratiã requirit ex parte hoĩs.

¶ 3 Præt. Agens infinitæ uirtutis nõ requirit dispositionem in materia, cũ nec ipsam materiã requirat, sicut in creatione apparet, cui collatio gratiæ comparatur, q dr noua creatura, ad Gal. ultimo: sed solus Deus, qui est infinitæ uirtutis, gratiam causat, ut dictum est. ergo nulla præparatio requiritur ex parte hominis ad gratiam consequendam.

SED CONTRA est, quod dicitur Amos 4. Prępara te in occursũ Dei tui Israel. & 1. Re. 8. dr, Præparate corda uestra Domino.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut s. dictũ est, grã dr dupliciter. Quãque qdẽ ipsum habituale donũ Dei: qñq; ãt auxiliũ Dei mouẽtis animã ad bonũ. Primo igĩ mõ accipiẽdo gratiã, pexigit ad gratiã aliqua grę pparatio, qa nulla forma pt esse nisi in materia disposita. Sed si loquamur de grã, sm quod signat auxiliũ Dei mouẽtis ad bonũ, sic nulla pparatio requiritur ex parte hominis quasi præueniens diuinum auxiliu. sed potius qcũq; pparatio in homine esse põt, est ex auxilio Dei mouẽtis aĩam ad bonum. Et sm hoc ipse bonus motus liberi ar. quo quis pparat ad donũ gratiæ suscipiẽdũ ẽ actus liberi arb. moti a Deo Et quantũ ad hoc dicit homo se præparare, secũdũ illud Prouer. 16. Hominis est præparare animũ. & principaliter a Deo mouente liberum arbitriũ. Et secundum hoc dicitur e Deo uolũtas hominis pręparari, & a Domino gressus hominis dirigi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q pparatio hominis ad gratiam habentem, quædam est simul cum ipsa infusione gratiæ. Et talis operatio est quidem meritoria, sed non gratiæ q̃ iã hr, sed gloriæ, q̃ nondũ habet. Est ãt alia pparatio gratiæ imperfecta, q̃ aliqñ pcedit donũ gratiæ gratum facientis, q̃ tamen est a Deo mouente. Sed ista non sufficit ad meritum, nondũ homine per gratum iustificato: quia nullũ meritũ potest esse nisi ex gratia, ut infra dicetur. q. 114. a. 2.

AD 2m dicendũ, q cum homo ad gratiam se præparare non possit, nisi Deo eum præueniente, & mouẽte ad bonum refert utrum subito, uel paulatim aliquis ad perfectam præparationem perueniat Dicitur enim Eccl. 11. Facile est in oculis Dei subito hone-

sponente pro gratia. ¶ Ad hoc dicitur, quòd cum gratia sit deficat ua formaliter naturæ rationalis cognoscentis, ut sic tqual ... constituitur in ... in aliqua natura requirit materia dispositam ad illam, ut gratia. Si enim homo in diuinã eleuari debet naturam, oportet, ut prius in illam naturam diui... nam per propriũ actum ... conuertat, aut per alterius actũ, puta, sui capiti s. Et propterea, nunquam datur gratia, nisi ... sibi ... per actum proprium, ut est adultus, uel per actum Christi infan... Verum quia nati ... formatum descenden tes, non intendunt ... potentiam ... sed ... secuntur, ideo in pace ... loco, ubi de ... tam ... mo. dicit ... quòd exigit ... materiam ... potentiam: & propter ... assignatur ... liberi ... conuertit a Deum ... Cum hoc tamen stat & quòd Deus suppleat talem ... per meritum ... Christi, & ... sed de potentia abso luta etiam sine ... merito & supplere ... in illam dare. Propterea in litera nec de gratia data infantibus cum ... to ... nec de potentia Dei ... negatiue, dum ... responsione ad tertium dicitur. quod nulla præparatio exigitur a diuina potentia, quæ nõ fieri ab ... & non affirmatur quod semper ex gratia ... dispositum.

Am. pri...

q. 10 ...

D...

honestare pauperē. Cōtingit aūt qnq;, ꝙ Deus mouet hominē ad aliqđ bonū, non tñ perfectum: & talis ꝑparatio præcedit gratiā. Sed qnq; statim perfecte mouet ipsum ad bonū, & subito gratiam homo accipit, ſm illud Ioā. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, venit ad me. Et ita cōtingit Paulo, quia subito cū esset in progressu peccati, perfecte motum est cor eius a Deo, audiendo, & addiscendo, & ueniendo, & ideo subito est gratiam consecutus.

D.985.

Ad 3m dicendū, ꝙ agens infinitæ uirtutis nō exigit materiam, uel dispōnem materiæ, quasi præsuppositam ex alterius causæ actione: sed tñ oportet, ꝙ ſm cōditionem rei causandæ in ipsa re causet & materiam, & dispōnem debitam ad formam. Et similiter ad hoc, ꝙ Deus gratiam infundat animæ, nulla præparatio exigitur, quàm ipse non faciat.

Articvlvs III.

Vtrum necessario detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est.

196 *Porrecta per totum. 4. dist. 17. q. ar. 2. q. 3. p to. & q. 2. ar. 5. q. 1 cor. Et dis. 20. art. 1. q. 1. corp.*

Medina art. 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ ex necessitate detur gratia se præparāti ad gratiam, vel facieti quod in se est: quia super illud Ro. 5. Iustificati ex fide pacē habeamus &c. dicit glo. Deus recipit eū, qui ad se cōfugit, aliter esset in eo iniquitas: sed impossibile est in Deo iniquitatē esse: ergo est impossibile, ꝙ Deus nō recipiat eū qui ad se cōfugit. ex necessitate igitur gratiam assequitur.

¶ 2 Prǽt. Ansel. dicit in lib. de casu diaboli, ꝙ ista est causa, quare Deus nō cōcedit diabolo gratiā, quia ipse nō uoluit accipere, nec paratus fuit: sed remota causa necesse est remoueri effectū. ergo si aliquis uelit accipere gratiam, necesse est ꝙ ei detur.

Anselm. cap. 1.

¶ 3 Prǽt. Bonū est cōmunicatiuū sui, vt patet per Dion. in 4. cap. de di. no. sed bonū gratiæ est melius, quàm bonū naturæ. cū igit̃ forma naturalis ex necessitate adueniat materiæ dispositæ, vr̃ ꝙ multo magis gr̃a ex necessitate det̃ ꝑparanti se ad gratiā.

cap. 4. in principio illius.

Sed contra est, ꝙ homo cōparat̃ ad Deū, sicut lutum ad figulum, ſm illud Hier. 18. Sicut lutum in manu figuli, sic uos in manu mea: sed lutum, non ex necessitate accipit formā a figulo, quantumcūq; sit præparatum. ergo neq; homo recipit ex necessitate gratiā a Deo quantumcunque se præparet.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, Præparatio hominis ad gratiam est a Deo sicut a mouente: a libero autem arbitrio sicut a moto.

Art. præceden.

¶ Pōt igit̃ ꝑparatio dupliciter cōsiderari. Vno qdē mō, ſm ꝙ est a libero arbitrio: & ſm hoc nullā necessitatē hēt ad gr̃æ cōsecutionē, qa donū gratiæ excedit oēm ꝑparationē uirtutis humanæ. Alio mō pōt cōsiderari, ſm qđ est a Deo mouēte, & tunc hēt necessitatē ad id, ad qđ ordinat̃ a Deo, nō quidē coactionis, sed infallibilitatis: qa intētio Dei deficere nō pōt, ſm ꝙ Aug. dicit in lib. de ꝑdest. sanctorū, ꝙ per beneficia Dei certissime liberant̃, quicunq; liberant̃. Vnde si ex intētione Dei mouentis est, ꝙ homo cuius cor mouet, gratiā consequatur, infallibiliter ipsam consequitur, ſm illud Ioan. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me.

Cōclusionis pars 1. *Cōclusionis pars 2.*

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ glo. illa loquitur de illo, q cōfugit ad Deū ꝑ actū meritoriū liberi arb. iā per gratiā informati, quem si nō reciperet, esset cōtra iustitiā, quā ipse statuit. Vel si referat̃ ad motum liberi arbitrij ante gratiam, loquitur ſm quod ipsum confugium hominis ad Deum est per motionem diuinam, quā iustum est non deficere.

Ad 2m dicēdū, ꝙ defect⁹ gr̃æ prima cā ē ex nobis sed collationis gr̃æ prīa cā ē a Deo, ſm illud Os. 13. Perditio tua ex te Israel, tm̄mō ex me auxiliū tuū.

Ad 3m dicendū, ꝙ ēt in rebus naturalibus dispositio materiæ nō ex necessitate consequitur formā, nisi per uirtutem agētis, qui dispositionem causat.

Articvlvs IIII.

Vtrum gratia sit maior in uno, quàm in alio.

197 *Porrecta per totum.*

Medina art. 4.

AD QVARTVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ gr̃a nō sit maior in vno, q̃ in alio. Gratia. n. causat̃ in nobis ex dilectione diuina, vt dictū est: sed Sap. 6. dr̃, Pusillū, & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de oībus. ergo oēs æqualiter gratiā ab eo cōsequunt̃.

Sup. q. 66. ar. 2. ad 1. Et 2. 2. q. 5. artic. 4. ad 1. q. 110. artic. 1.

¶ 2 Præt. Ea, quæ in summo dn̄r, nō recipiunt magis, & minus: sed gratia in summo dr̃, quia coniungit ultimo fini: ergo non recipit magis, & minus: non est ergo maior in uno, quàm in alio.

¶ 3 Prǽt. Gratia est vita aīæ, ut s. dictū est: sed uiuere non dr̃ ſm magis, & minus: ergo ēt neq; gratia.

q. 110. ar. tic. 4. & 2. 2. ad 2.

Sed contra est, ꝙ dr̃ ad Ephe. 4. Vnicuiq; data est gratia ſm mēsurā donationis Christi. Quod autē mensurate datur, non omnibus æqualiter datur: ergo non omnes æqualem gratiam habent.

Respon. dicendū, ꝙ sicut supra dictū est. Habitus duplicē magnitudinē hr̃e pōt. Vnā ex parte finis, uel obiecti, ſm qđ dr̃ una uirtus, alia nobilior, inquantū ad maius bonū ordinat̃. Aliā uero ex parte subiecti, qđ magis, uel minus participat habitū inhærētē. Secūdū igit̃ primā magnitudinē, gratia gratū faciēs nō pōt esse maior & minor, qa gr̃a ſm sui rationē cōiungit hoīem summo bono, ꝙ est Deus: sed ex parte subiecti, gratia pōt suscipere magis, uel minus, prout s. unus perfectius illustrat̃ a lumine gratiæ, q̃ alius. Cuius diuersitatis rō qdē est aliqua ex parte ꝑparātis se ad gratiā: q. n. magis se ad gratiā præparat, pleniorem gratiā accipit. Sed ex hac parte non pōt accipi prima ratio huius diuersitatis: quia ꝑparatio ad gratiā non est hoīs, nisi inquatū liberū arbitrium eius ꝑparatur a Deo. Vnde prima causa huius diuersitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diuersimode suæ gratiæ dona dispēsat ad hoc, ꝙ ex diuersis gradibus pulchritudo, & perfectio Ecclesiæ cōsurgat: sicut ēt diuersos gradus rerū instituit, ut esset uniuersum perfectū. Vnde Apost. ad Eph. 4. postquā dixerat, Vnicuique data est gratia ſm mēsurā donationis Christi, enumeratis diuersis gratiis, subiungit, Ad cōsumationem sanctorum in ædificationem corporis Christi.

q. 52. artic. 1. & 2. *Cōclusionis pars 1.* *Cōclusionis pars 2.*

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ cura diuina dupliciter cōsiderari potest. Vno modo, quantum ad ipsum diuinum actum, qui est simplex, & uniformis: & ſm hoc æqualiter se habet eius cura ad omnes, quia s. uno actu simplici, & maiora, & minora dispensat. Alio modo potest considerari ex parte

eorum, quæ in creaturis ex diuina cura proueniũt. Et secũdum hoc inuenitur inæqualitas, inquantũ scilicet Deus sua cura quibusdam maiora, quibusdam minora prouidet dona.

Ad 2^m dicẽdum, ꝙ rõ illa procedit ſm primum modũ magnitudinis grãæ: non.n. pôt gratia ſm hoc maior eſſe, ꝙ ad maius bonum ordinet, ſed ex eo, ꝙ magis, uel minus ordinat ad idẽ bonum magis, vel minus participandum. Pôt.n. eſſe diuerſitas intenſionis, & remiſſionis ſecundum participationẽ ſubiecti, & in ipſa gratia, & in finali gloria.

Ad 3^m dicendum, quòd uita naturalis ꝑtinet ad ſubſtantiã hoĩs, & iõ non recipit magis, & minus: ſed uitam gratiæ participat homo accidentaliter, & iõ eam poteſt homo magis, uel minus habere.

SVP QVÆST. [illegible] ARTIC. V.
Medina ar. 5.

I [illegible] ar. 3. & 4 nihil [illegible] o curritur [illegible] inquantũ aut ad ue[illegible] primo. ꝙ non [illegible] ex[illegible] actus, de qua [illegible] [illegible] fuſt[illegible] certe [illegible] & [illegible] non [illegible] [illegible] nos habe re gratiã [illegible] dum actuũ in gratia, & extra gratiam, ex naturalibus prouenien tium.

Aduerte [illegible] id, [illegible] ad ſecundũ [illegible] habens fidem [illegible] ſe ha bere [illegible] pôt [illegible] multi [illegible] Pri mo de fide [illegible] & hoc eſt manifeſtũ: ſecun [illegible] fide [illegible] & [illegible] certitudine [illegible] nemo ſcit ſe habere fidem ex actu fidei, puta, credere [illegible] pôt ex pro[illegible] uolun tate, & [illegible] pro uenire. Certitudine aũt fidei quilibet ſcit certe ſe hr[illegible] fidei. Et hoc dif fert certitudo experi mẽtalis fidei & grãæ: qa ex actibus grãæ quã uis hõ poteſt [illegible] gia, ſtat tñ cũ formi dine partis oppoſitæ. Ex actibus uero fidei hõ credit [illegible] ſe habere fidem [illegible] credita, ſ. incarna [illegible] Chri &c. Er[illegible] loquitur de certi[illegible] ne, q̃ eſt de [illegible] iõ de [illegible] certitudine intelligenda eſt quo ad fidem infuſam.

Perreſtã per totum. t.d. 14 a. 2. ad 5. Et 4 diſ. 21. q. 2. ar. 2. cor.

Lib. 12. ſup Gen. ex ca. 25 & to. 3.

Articvlvs V.

Vtrum hõ poſſit ſcire ſe habere gratiã.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur ꝙ hõ poſſit ſcire ſe hre gratiam. Gratia.n. eſt in aĩa ꝑ ſui eſſentiam: ſed certiſſima cognitio aĩæ eſt eorũ, q̃ ſunt in anima ꝑ ſui eſſentiam, ut patet ꝑ Auguſt. 12. ſuper Gen. ad literã. ergo gratia certiſſima pôt cognoſci ab eo, qui gratiam habet.

¶ 2 Præt. Sicut ſcia eſt donũ Dei, ita & gratia: ſed, qui à Deo ſcientiã accipit, ſcit ſe ſcientiã habere, ſecundũ illud Sap. 7. Dñs dedit mihi hotũ, q̃ ſunt, uera ſcientiã. ergo pari rõne qui accipit grãm à Deo, ſcit ſe grãm hre.

¶ 3 Præt. Lumẽ eſt magis cognoſcibile ꝙ tenebra, qa ſm Apoſt. ad Eph. 5. oẽ q̃d manifeſtat, lumen eſt: ſed peccatum quod eſt ſpũale tenebra, per certitudinẽ pôt ſciri ab eo, qui habet peccatum. ergo multo magis gratia, quæ eſt ſpirituale lumen.

¶ 4 Præt. Apoſt. dicit 1. ad Cor. 2. Nos aũt non ſpiritum huius mũdi accepimus, ſed ſpiritũ qui a Deo eſt, ut ſciamus, q̃ a Deo donata ſunt nobis: ſed gratia eſt primum donum Dei. ergo hõ q accipit gratiam per Spiritũ ſanctum, per eundem Spiritum ſcit gratiam eſſe ſibi datam.

¶ 5 Præt. Gen. 22. ex perſona Dñi dr ad Abrahã, Nunc cognoui ꝙ timeas Dñm, i. cognoſcere te feci: loqĩ aũt ibi de timore caſto, q non eſt ſine grã. ergo hõ pôt cognoſcere ſe habere gratiam.

Sed contra eſt, ꝙ dr Eccl. 9. ꝙ nemo ſcit utrũ ſit dign° odio, uel amore: ſed gratia gratum faciens facit hoiem dignum Dei amore. ergo nullus poteſt ſcire utrum habeat gratiam gratum facientem.

Resp. Dicendum, quòd tripliciter aliquid cognoſci pôt. Vno mõ per reuelationẽ: & hoc mõ pôt aliqs ſcire ſe habere gratiã. Reuelat.n. Deus hoc aliqñ aliquibus ex ſpeciali priuilegio, ut ſecuritatis gaudium ẽt in hac uita in eis incipiat, & cõfidentius & fortius magnifica opera proſequãtur, & mala præſentis uitæ ſuſtineant, ſicut Paulo dictum eſt 2. ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Alio modo homo cognoſcit aliquid ꝑ ſeipſum, & hoc certitudinaliter: & ſic nullus poteſt ſcire ſe habere gratiam. Certitudo enim nõ poteſt haberi de aliquo, niſi poſſit diiudicari per proprium principium: ſic enim certitudo habetur de cõcluſionib° demonſtratiuis ꝑ indemonſtratiua uñia principia. Nullus aũt poſſet ſcire ſe habere ſciam alicuius cõcluſionis, ſi principiu ignoraret. Principiũ aũt gratiæ & obiectũ eius eſt ipſe Deus, qui ꝑp ſui excellentiam eſt nobis ignotus, ſm illud Iob 36. Ecce Deus magnus uincens ſciam noſtram. Et ideo eius pręſentia in nobis, & abſentia, ꝑ certitudinem cognoſci nõ pôt, ſecũdũ illud Iob 9. Si uenerit ad me, non uidebo eum: ſi aũt abierit, non intelligam. Et iõ hõ non pôt per certitudinem diiudicare, utrũ ipſe habeat gratiam, ſecundum illud 1. ad Cor. 4. Sed neq; meipſum iudico: qui aũt iudicat me, Dñs eſt. Tertio mõ cognoſcitur aliquid coniecturaliter ꝑ aliqua ſigna. Et hoc mõ aliquis cognoſcere poteſt ſe habere gratiam, inquantum ſ. percipit ſe delectari in Deo, & contẽnere res mũdanas, & inquantum hõ non eſt conſcius ſibi alicuius peccati mortalis. Secundum quem modum poteſt intelligi quod habetur Apoc. 2. Vincenti dabo manna abſconditum, quod nemo nouit niſi, qui accipit: qa ſ. ille qui accipit per quandam experientiã dulcedinis nouit, qua non experitur ille, qui non accipit. Iſta tñ cognitio imperfecta eſt. Vnde Apoſt. dicit 1. ad Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum: quia ut dicitur in Pſal. 18. Delicta quis intelligit? ab occultis &c.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ illa q̃ ſunt per eſſentiam ſui in aĩa, cognoſcuntur experimẽtali cognitione, inquantum hõ experitur per actus principia intrinſeca: ſicut uoluntatem percipimus uolẽdo, & uitam in operibus uitæ.

Ad 2^m dcẽm, ꝙ de rõne ſcientiæ eſt, ꝙ hõ certitudinem habeat de his, quorum habet ſciam: & ſimiliter de rõe fidei eſt, ꝙ homo ſit certus de his, quorum habet fidem. Et hoc iõ, quia certitudo ptinet ad perfectionem intellectus, in quo prædicta dona exiſtunt: & ideo quicunque habet ſcientiam, uel fidem, certus eſt ſe habere. Non eſt autem ſimilis ratio de gratia, & charitate, & aliis huiuſmodi quæ perficiunt uim appetitiuam.

Ad 3^m dcẽm, ꝙ pctm hẽt pro principio, & pro obiecto bonũ commutabile, quod nobis eſt notũ. Obiectũ aũt, uel finis gratiæ eſt nobis ignotũ propter ſui luminis immenſitatem, ſecundum illud 1. ad Tim. ult. Lucem habitat inacceſſibilem.

Ad 4^m dicendum, quòd Apoſtolus ibi loquitur de donis gloriæ, quæ ſunt nobis data in ſpe, quæ

ſertiſſime

mus per certitudinē nos habere gratiam, per quā nos possimus ea promereri. Vel pōt dici, ꝙ sequitur de notitia priuilegiata, q̄ est per reuelationē. unde subdit nobis āt reuelauit Deus per Spiritū sanctū.

Ad 5m dicēdū, ꝙ illud uerbū Abrahæ dictū, pōt referri ad notitiam experimentalem, q̄ est per exhibitionē operis. In opere enim illo q̄ fecerat Abraham, cognoscere potuit experimentaliter se Dei timorē hr̄e. Vel potest hoc ad ēt reuelationē referri.

QVAESTIO CXIII.

De effectibus gratiæ in decem articulos diuisa.

SVPER QVAE. XIII. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN artic. 1. quæstionis centesimæ decimætertiæ nota, ꝙ author non dicit, ꝙ iustificatio impii, de qua nunc sermo, sit motus: sed quòd est secundum rationem motus de contrario in contrarium. Et dico hoc, quia iustificatio impii non oportet quòd sit de contrario in contrarium proprie: quoniam culpæ macula, quæ est terminus à quo, non est res positiua, sed est de habente se per modum contrarii in alterum: sic enim se habet macula ad gratiam. Et propterea iustificatio impii est per modum motus in nobis: in angelis autem, & Adam in principio fuit per modum simplicis generationis.

Cætera quæ spectāt ad oppositionem gratiæ, & culpæ, inferius tractabuntur.

DEINDE considerandum de effectibus gratiæ. Et primo, de iustificatiōe impij, q̄ est effectus gr̄æ operantis. Secūdo de merito, qđ est effectus gratiæ cooperantis. Circa primum quæruntur decē.

¶ Primo, Quid sit iustificatio ipii

¶ Secundo, Vtrum ad eam requiratur gratiæ infusio.

¶ Tertio, Vtrū ad eam requirat̄ aliquis motus liberi arbitrii.

¶ Quarto, Vtrū ad iustificationē impii requiratur motus fidei.

¶ Quinto, Vtrum ad eam requiratur motus, liberi arbitrii contra peccatum.

¶ Sexto, Vtrum præmissis sit connumerāda remissio pc̄torum.

¶ Septimo, Vtrū in iustificatione impii sit ordo tēporis, aut sit subito.

¶ Octauo, de nāli ordine eorū q̄ ad iustificationē ꝯcurrunt.

¶ Nono, Vtrum iustificatio impii sit maximum opus Dei.

¶ Decimo, Vtrum iustificatio impij sit miraculosa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iustificatio impij sit remissio peccatorum.

199 *Porrecta per totum.* Infra a. 6. ad. 1. Et 4. di. 17. q. 1. ar. 1. q. 1. Et ueri. q. 28. ar. 1. *q. 71. a. 1.

AD PRIMVM sic procedit̄. Vr̄ ꝙ iustificatio impii non sit remissio pccatorū. Peccatum. n. nō solū iustitiæ opponit̄, sed omnib. uirtutibus, ut ex *supradictis patet: sed iustificatio significat motū quēdā ad iustitiā. nō ergo ois peccati remissio est iustificatio, cū omnis motus sit de cōtrario in cōtrariū.

¶ 2 Præ. Vnumquodq; debet nominari ab eo, qđ ēh potissimum in ipso, ut dicitur in 2. *de anima: sed remissio peccatorum pręcipue fit p̄ fidem, secundū illud Act. 15. Fide purificans corda eorum, & p̄ charitatem, s̄m illud Prou. 10. Vniuersa delicta operit charitas. magis ergo remissio peccatorū debuit denominari a fide, uel a charitate, quàm a iustitia. (lib. 2. tex. 49 tom. 2)

¶ 3 Pr̄e. Remissio peccatorū idem esse uidetur qđ uocatio. uocatur enim qui distat, distat autem aliq̄s a Deo per peccatum: sed uocatio iustificationē p̄cedit, secundū illud Ro. 8. Quos uocauit, hos & iustificauit. ergo iustificatio nō ē remissio peccatorū

SED CONTRA est, quod Rom. 8. super illud, Quos uocauit, hos & iustificauit, dicit *gl. remissione pec

A catorū. ergo remissio peccatorum est iustificatio.

RESPON. Dicēdū, ꝙ iustificatio passiue accepta importat motū ad iustitiā, sicut & calefactio motū ad calorē. Cū āt iustitia de sui rōne importet quandā rectitudinē ordinis dupliciter accipi p̄t. vno mō s̄m qđ importat ordinē rectū in ipso actu hominis Et s̄m hoc iustitia ponitur uirtus q̄dā, siue sit particularis iustitia, q̄ ordinat actū hominis s̄m rectitudinē i cōparatione ad aliū singularē hominē: siue sit iustitia legalis, q̄ ordinat s̄m rectitudinē actū hominis in cōparationē ad bonū cōe multitudinis, ut patet i 5. *Eth. Alio mō dr̄ iustitia prout importat re- (*Gl. interl. ibidem.*) (c. 1. tom. 5)

B ctitudinē quādā ordinis in ipsa interiori dispositione hominis, prout. s. supremū hominis subdit̄ Deo & interiores uires aīæ subdūtur supremæ. s. rōni. Et hāc ēt dispositionē uocat *Philosophus in 5. Eth. iustitiā metaphorice dictā. Hæc āt iustitia in hoīe p̄t fieri dupliciter. uno quidē mō p̄ motū simplicis generationis, q̄ est ex priuatiōe ad formā. Et hoc mō iustificatio posset cōpetere ēt ei, q̄ nō esset in peccato, dū hmōi iustitiā à Deo acciperet: sicut Adā dr̄ accepisse originalē iustitiā. Alio mō p̄t fieri hmōi iustitia in homine secundum rationē motus, q̄ est de contrario in contrariū: & secundū hoc iustifica- (Cap. ult. tom. 5.)

C tio importat transmutationē quandam de statu iniustitiæ ad statū iustitiæ prædictæ. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impii secundum illud Apost. ad Ro. 4. Ei qui non operatur, credenti autē in eū, qui iustificat impium &c. Et quia motus denominatur magis à termino ad quē, quam à termino à quo, iō huiusmodi transmutatio, qua aliq̄s trāsmutat̄ a statu iniustitiæ p̄ remissionē peccati, sortitur nomē a termino ad q̄, & uocat̄ iustificatio ipii.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod omne peccatū s̄m quod importat quandā inordinationē mētis nō subditæ Deo, iniustitia potest dici prædictæ iusti-

D tiæ contraria, s̄m illud 1. Io. 3. Oīs qui facit peccatum, & iniquitatē facit, & peccatū est iniquitas: & s̄m hoc remotio cuiuslibet peccati dr̄ iustificatio.

AD 2m. dicendum ꝙ fides, & charitas dicunt ordinē specialē mentis humanæ ad Deum s̄m intellectū, uel affectū: sed iustitia importat generaliter totā rectitudinē ordinis, & iō magis denominat̄ huiusmodi trāsmutatio à iustitia, q̄ à charitate, uł fide.

AD 3m dicēdū, ꝙ uocatio refertur ad auxilium Dei interius mouentis, & excitantis mentem ad deserendum peccatum: Quæ quidem motio Dei non est ipsa remissio peccati, sed causa eius.

E

ARTICVLVS II.

Vtrum ad remissionē culpæ, quæ ē iustificatio impij, requiratur gratiæ infusio.

AD SECVNDVM sic p̄ceditur Videt̄ ꝙ ad remissionem culpę, quæ est iustificatio impii, nō requirat̄ gratię infusio Potest. n. aliq̄s remoueri ab uno cōtrario sine hoc, ꝙ p̄ducatur ad alterū, si contraria sint mediata: sed status culpæ, & status gr̄æ sunt contraria mediata. est. n. medi⁹ stat⁹

SVPER QV. CXIII. ART. I.

Medina ar. 2.

200 *Porrecta per totum.* 4. di. 17. q. 1. ar. 3. q. 4. Et ueri. q. 28. ar. 2.

IN articulo 2 quæstionis centesimæ decimætertiæ, dubiū occurrit circa rationem literæ quoad illam propositionem, Effectus diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatum tollitur, est gratia qua homo fit dignus uita æterna, Videtur

nanque quòd propositio sit manifeste falsa: nam peccatum luxuriæ non tollit nisi rectitudinem naturalem per se, ut patet si ponemus hominem in puris naturalibus. Et confirmatur, quia non plus tollit priuatio, quàm habitus oppositus ponat: sed temperantia nõ ponit gratiam. ergo peccatum mortale oppositum non tollit nisi temperantiam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd peccatum mortale tollit gratiam non directe, sed ex cõsequenti, si inuenit eam, aut ponit illi obicem, si non inuenit eam: sicut negans animal, negat ex consequenti hominem, quàmuis ponens animal, non ponat hominem. sed hæc responsio licet uera sit impertinens tamen est, quoniam ex hoc littera processus non saluaretur efficax: quoniam ad negationem animalis licet sequatur negatio hominis, tamen separato animali, separatum est quicquid ablatum erat ex negatione animalis. Et similiter esset in proposito, quod licet ad priuationem rectitudinis naturalis sequatur negatio rectitudinis gratiæ, tamen reparata rectitudine naturali reparatum esset quicquid ablatum erat. Et confirmatur hoc [illegible] de rectitudine naturali iuncta actualiter rectitudini gratiæ, [illegible] de rectitudine naturali absolute. Si primo, constat quòd hoc est per accidens [illegible] accidit naturali rectitudini coniungi supernaturali, sicut aial homini. Si secũdo, constat quòd reparata rectitudine, restauratũ est totũ quod deperditum est. Dicendũ est ergo, quòd quia omne pctm mortale includit in se contrarietatẽ ad charitatem, ut in 2.2.q. eccl. ar. ult. habebimus: quia est transgressio illius præcepti charitatis negatiui, scilicet nihil est præferendum amicitiæ diuinæ: ideo omne peccatum mortale priuat rectitudine naturali, priuat etiam rectitudine gratiæ, ita quod non priuat rectitudine gratiæ ex cõsequenti, sicut priuatio animalis est priuatio hominis, sed priuat ea formaliter, [illegible] quod priuatio rectitudinis naturalis sit formaliter, [illegible] rectitudinis supernaturalis, quoniam priuationes dist[illegible] genere [illegible], sed quia ambæ priuationes, scilicet utriusque rectitudinis in [illegible] mortali huiusmodi inueniuntur, quia contra [illegible] legem committimur, scilicet naturæ, & charitatis eadem transgressione. & sic siue inueniatur, siue non in [illegible] subiecto, adulter transgreditur utranque legem, ac per hoc tollit gratiam si inuenit aut ponit illi obicem. Et sic intellecta propositione [illegible] efficax est processus litteræ: nam ea hoc sensu sequitur, quod non fit reparatio per solam restitutionem naturalis rectitudinis: nã sicut duplex rectitudo est ablata, duplicem oportet restitui. Et per hoc patet responsio ad primam obiectionem, & ad secundam. Nam non dicimus, quòd plus priuatio tollat, quàm habitus oppositus ponat: sed dicimus, & bene, quòd priuatio una plus includit aliam quàm oppositus habitus includat alium oppositũ. malum nanque morale mortale includit malum oppositũ gratiæ, & tantum bonũ morale non includit bonum gratiæ. Et ratio est, quia bonum ex causa integra, malum autem ex singularibus defectib. Ad transgrediendum enim charitatis præceptum, satis est transgredi quodcunque præceptum [illegible] unque: ad adimplendum autem ex charitate (sic enim sol[illegible] charitatis bonum participatur obediendo) præcepta, non sufficit quodcunque præceptum implere, sed exigitur integra [illegible], ut patet ex dictis.

¶ In responsione ad primum eiusdem secundi articuli dubium occurrit de propositione illa, Gratia, & culpa sunt opposita immediata respectu hominis lapsi, sed non respectu hominis absolute & de ratione eius, scilicet quia hoc fit sine speciali beneuolentia, uidetur in primis quòd ratio nihil ualeat, sed sit sophisma a speciali beneuolentia ad [illegible] alem. Speciali namque beneuolentia ad inimicum potest haberi quo ad tria. primo, quòd non

QVAEST. CXIIII.

nnocẽtiæ, in quo homo nec gratiam habet, nec culpã. ergo potest alicui remitti culpa sine hoc, quòd perducatur ad gratiã.

¶ 2 Præt. Remissio culpæ consistit in [b] reputatione diuina, secundũ illud Psal. 31. Beatus uir cui non imputauit Dominus peccatum: sed infusio gratiæ ponit etiam aliquid in nobis, ut supra habitum est. ergo infusio gratiæ non requiritur ad remissionem culpæ.

¶ 3 Præt. Nullus subiicitur simul duobus contrarijs: sed quædam peccata sunt contraria, sicut prodigalitas, & illiberalitas. ergo qui subijcitur peccato prodigalitatis nõ simul subijcitur peccato illiberalitatis. pót tamen contingere, quòd prius ei subiiciebatur. ergo peccãdo uitio prodigalitatis: liberat a peccato illiberalitatis: & sic remittit aliqđ pctm sine gra.

SED CONTRA est, quòd dr Ro. 3. Iustificati gratis per gratiã ipsi[a]

RESP. Dicẽdũ, quòd homo peccãdo Deũ offendit sicut ex [a] supra dictis patet. offensa autem non remittitur alicui, nisi per hoc quòd animus offensi pacatur offendenti. Et ideo secundum hoc peccatum nobis remitti dicitur, quòd Deus nobis pacatur: quæ quidẽ pax consistit in dilectione, qua Deus diligit nos. Dilectio autẽ Dei quantum est ex parte actus diuini, est æterna & immutabilis sed quãtu est de effectũ quẽ nobis imprimit, quandoq; interrũpitur, prout scilicet ab ipso qñq; deficimus, & quandoq; iterum recuperamus. Effectus aũt diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatũ tollitur, est gratia, qua hõ fit dignus uita æterna, à qua peccatũ mortale excludit. Et ideo [m] nõ posset intelligi remissio culpæ, nisi adesset infusio gratiæ.[n]

habeatur amplius pro inimico, quàmuis nec pœnam eo experimur enim in nobis, quòd inimico remittimus absque eo quòd uelimus illum ad consortium nostrum. secundo, quo ad rectitudinem naturalem, quia per peccatum est ablata. & sic restitueret hominem in statum pristinum absq; gratia. Tertio, quo ad dignitatẽ uitæ æternæ. & hoc fit per gratiam. Vñ author ex speciali beneuolẽtia in inimici, inferens specialem beneuolẽtiam dignitatis uitæ æternæ, errauit cũ isti effectus beneuolẽtiæ sic se habeant, quòd primus à secundo, & secundus à tertio sit separabilis etiam in inimici. Propositio deinde ipsa falsa restat: quia ex quo gratia & culpa nõ sunt opposita, immediata secundum se nec respectu hominis, nec respectu inimici, nec respectu dilectionis, aut potẽtiæ diuinæ sequitur quòd non sunt opposita immediata.

¶ Ad hoc dubiũ quo ad utrũq; dr quòd gratia & culpa in homine lapso sunt opposita immediata, non ex natura oppositorum, sed ex diui[illegible] statuto, quo ordin[illegible] nunquam remittendum peccatum, nisi per donum gratiæ gratũ facientis & propterea opus est tali beneuolentia speciali. & sic cessant obiecta. ¶ Sed hæc solutio licet ab aliquibus teneatur ut uera, secundũ doctrinã authoris non est uera, ut in sequenti dubio patebit. Vnde aliter dicendum est, quòd gratia & culpa licet absolute, & respectu hominis nõ sint opposita immediata respectu tamen hominis lapsi sunt opposita immediata ex habitudine [illegible] ad tale subiectum. sicut enim inter cæcum & uidentem respectu canis absolute datur medium per abnegationem, & respectu eius post nonum diẽ non datur medium (canis enim ante nonum diem nec est cæcus, nec uidens: post nonum autem diem aut est cæcus, aut uidens) ita inter gratiam, & culpam respectu hominis absolute datur medium per abnegationem, sed respectu hominis lapsi non datur medium. Et ratio est, quia homo lapsus sahabet ad hæc ut ad priuationem, & habitum: quoniam ex eo quòd peccauit, subiectus est priuationi rectitudinis gratiæ, priuatione coniunctionis ad Deum obiectum charitatis, quia ex actu [illegible] auersione ab incommutabili bono, quam peccando habuit, remanet quasi habitualiter auersio ab eodem, quæ obicem retinet & impedimentum diuinæ infusionis gratiæ. Et propterea opus est speciali beneuolentia Dei [illegible] ad hunc effectum [illegible] gratia gratum faciens: quoniam opus est beneuolentia auferente priuationem illam. priuatio autem non aufert nisi oppositum habitum. unde error nullus in processu litteræ est.

¶ Ad obiectionem autem in oppositũ dr, quod nõ est eadem ratio in nobis & Deo: [illegible] remissio nostra potest esse ex parte remittentis solum (possumus enim perseueranti inimico parcere) sed remissio Dei oportet quod sit ex parte eius cui remittitur. Quoniam abominabilis est domino impius, & impietas eius. Et propterea oportet illum mutari ab impij priuatione ad habitum oppositum. si enim ad rectitudinem naturalem solum reduceretur, [illegible] adhuc impius remaneret propter obicem appositum charitati diuinæ non ablatum, qui non erat in eo, si esset in rectitudine naturali ante casum.

¶ In eodẽ 2 ar. dubium occurrit, an gratia gratum faciens ita exigatur ad iustificationem impij quod impossibile sit per quãcunque potentiam aliter iustificari impium.

Scotus in 1. sen. di. [illegible] & in 4. di. 1. q. 6. & in 14. d. q. 2. & dist. 16. q. 2. tenet quod de potentia absoluta Dei potest iustificari impius absq; gratiæ dono habituali. Author autem in hoc artic. tenet oppositum, dum in corpore articuli dicit, quòd non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiæ constat enim, quod si dicet posse [illegible] secundum potentiam absolutam, quod posset intelligi. Fundamentum Scoti est, quia homo post

casum

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ plus requiritur ad hoc, ꝙ offendẽti remittat offensa, q̃ ad hoc, ꝙ simpliciter aliqs nõ offendẽs non habeatur odio. Potest enim apud hoies contingere, ꝙ unus homo aliquem aliũ nec diligat, nec odiat: sed si eum offendat, ꝙ B ei dimittat offensam, hoc nõ potest contingere absque spãli beneuolẽtia. Beneuolentia autem Dei ad hominem reparari dr̃ ꝑ donum gratiæ: & iõ licet homo anteq̃ peccet, potuerit esse sine gratia, & sine culpa, tamen post peccatum non potest esse sine culpa, nisi gratiam habeat.

AD 2m dcd̃m, ꝙ sicut dilectio Dei nnn solũ consistit in actu uoluntatis diuinæ, sed ẽt importat C quendam gratiæ effectum, ut* supra dictum est: ita ẽt, & hoc, qđ est Deum non imputare peccatũ homini, importat quendam effectum in ipso, cui peccatũ nõ imputatur, ꝙ enim alicui nõ imputetur peccatum à Deo, ex diuina dilectione procedit.

q. 110. a. 1

AD 3m dcd̃m, ꝙ sicut * Aug. dicit in lib. de nuptijs, & concupiscentia. Si à peccato desistere, hoc eẽt non hr̃e peccatum, sufficeret ut hoc moneret Scriptura, Fili peccasti? non adiicias iterũ. Hoc aũt non sufficit, sed additur: B Et de pristinis deprecare, ut tibi remittantur. transit.n. peccatum actu, & remanet reatu, ut * supra dictum est: & iõ cum aliqs à peccato unius uitij transiit in peccatum contrarii uitii, desinit quidẽ hr̃e actum præteriti: sed non desinit habere reatum. Vñ simul hẽt reatum utriusq; peccati: non enĩ peccata sunt sibi cõtraria ex parte auersionis a Deo, ex qua parte peccatum reatum habet.

Li. 1. c. 26. in fi. to. 7

q. 87. ar. 6

ARTICVLVS III.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arbitrij.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ad iustificationem impii nõ requiratur

commissum peccatum dr̃ peccator ex solo reatu, idest, obliga- A tione ad pœnam per actum diuinæ uoluntatis. ex hoc.n. sequit, ꝙ hõ põt transire de statu obligationis ad statũ nõ obligationis ex hoc solo, ꝙ diuina uoluntas ab æterno ordinasset Sortẽ, qui heri peccauit, eẽ obligatũ pœnæ usq; ad primã horã diei crastinæ exclusiue. statim.n. adueniẽte illa hora, non esset amplius obligatus ad pœnã, ac ꝑ hoc nõ esset in peccato mortali absq; infusione grãe, & mutatione aliqua in Deo. ¶ Probat aũt cõclusionẽ suam dupliciter. Primo sic, Gra, & culpa nõ sunt immediate opposita secundũ se, nec per comparationẽ ad potẽtiam facientis ergo potest de culpa transiri absque grã. Ait quoad primã partem patet, qa datur medium, s. status innocentiæ. Quo ad secũdam uero, qa qualemcunq; potuit Deus facere uoluntatem, talẽ præcisẽ põt reparare postq̃ peccauerit. Secũdo sic, Peccato repugnant duo, s. gratia, & rectitudo naturalis sine grã. ergo per quodlibet eorum excluditur, non ergo exigitur gratia. Multa alia affert, sed in his consistit tota uis, ex quib. uult non solum ꝙ sine gratiæ infusione, sed etiã ẽt rectitudinis naturalis restitutione, sola Dei uoluntate non obligante eum qui peccauit, ad culpam, posset fieri remissio de potentia Dei absoluta.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis non oportet alia iacere fundamenta, sed recolenda sunt, q̃ superius in tractatu de macula D dicta sunt. Et aduertendum est ꝙ, ut Magister in 18. di. 4. sent. dicit, & bene, proportionaliter se habet peccator dum peccat actu, & dum peccator remanet, quia dum peccat actuali auersione à Deo charitatis obiecto, malus fit, dum peccator manet auersione derelicta, malus est. Et quoniam auersio ab incommutabili bono est priuatio rectitudinis charitatis debitæ in actu secundo, auersio derelicta est priuatio habitualis conuersionis ad Deum obiectum charitatis, & non est pura negatio talis conuersionis: quoniam hæc non est effectus peccati, & stat cum innocẽtia, sed est priuatio proprie & stricte, & sumpta pro negatione boni debiti, quando oportet &c. ex hac priuatione quæ non est, nec esse potest a Deo, cum sit malum culpæ formaliter per modũ habitus, peccator post peccatum cõmissum est formaliter peccator, & hæc priuatio est terminus à quo in iustificatione impij ꝑ modum contrarij, ut in art. præcedenti author dixit. Et ex hoc patet, ꝙ quia non potest intelligi remissio culpæ nisi adueniẽte cõ- E uersione ad Deum charitatis obiectum, quæ est effectus formalis charitatis, deo non est intelligibile, ꝙ fiat remissio culpæ absque infusione gratiæ.

¶ Ad obiecta autem in oppositũ di, ꝙ Scot. errauit in radice errore magno, ponens hominem post peccatum esse formaliter peccatorem per relationem rõnis consequentem actus uoluntatis diuinæ. Constat namque ꝙ esse in peccato mortali, est esse in malo culpæ. ergo non est in sola obligatione ad pœnam per actũ diuinæ uoluntatis: nam hoc est esse in malo pœnæ. Vnde nõ est mirum, quòd errauit in consequentibus.

¶ Ad illam aũt propositionem, Qualemcunque potest Deus facere uoluntatem, uidetur cõcedendo ad bonum sensum, sicut ꝑ Ac uirginem reparare: sed negatur ista sequela, circa quam non cogitauit Scot. Homo lapsus est reparatus ad rectitudinem naturalem sine gratia gratum faciente: ergo non est in peccato mortali. Stat namque ꝙ prima priuatio rectitudinis naturalis sit expulsa, & secunda. s. rectitudinis charitatiue remanserit, ac per hoc remanserit obex charitati, qui non erat in hõe anteq̃ laberetur. iã.n. dictum est, ꝙ peccatum mortale includit talem priuationem, immo hæc principaliter constituit peccatum mortale. Patẽt hæc oĩa, si ponamus ꝙ hõ in naturalibus creatus non peccauerit deuiando à naturalium præceptorum rectitudine, sed deuiando à præceptis fidei: tunc apparet, & ꝙ cum rectitudine naturaliũ stat peccatũ mortale, & peccatum mortale ex opposito: ad charitatis rectitudinem principaliter sumit. Vñ patet rñsio ad omnia: quia falsum est, ꝙ peccato mortali opponatur tã rectitudo naturalis, q̃ gratia propter lo, uẽlo: quia rectitudo naturalis ñ nisi alicui mortali. s. cõtra ꝑcepta naturalia, directẽ opponitur & ẽt imperfectẽ, quia plus priuat mortale, q̃ rectitudine naturali. habet. n. se rectitudo naturalis ad gratiam & culpã, non ut tertium oppositũ, aut medium per participationẽ, inter quę est mutatio, sed ut mediũ ꝑ abnegationẽ: quia neutrũ includit, & cũ utroque stat, ut patet in angelis, si nõ peccauerunt nisi per respectum ad ea, quæ sunt gratiæ. Et hoc dico formaliter, nõ curando de effectu, quo ex peccato punit peccator in naturalibus. Nec fallaris in hac re nascẽdo de rectitudine naturali ad innocẽtiã, quasi ꝑ eodẽ uiẽdo eisdẽ tñã magnus eẽt error, qa lapsus nulla potẽtia põt restitui ad innocẽtiã, qa nõ fieri põt, ꝙ nõ peccauerit. repugnant.n. innocentiæ peccasse, q̃uis restitui posse ad rectitudinem naturalem. Vnde si restitueretur ad talem rectitudinem absque gratia, adhuc esset, ut dictum est, in peccato mortali pp illam auersionem derelictam, quæ sola gratia aufertur, quæ non est compossibilis innocentiæ, nec est in homine in puris naturalibus.

201 Porrecta per totum.
Infr. ar. 4 5. & 6. eo. Et 3. q. 86 ar. 6. ad 1. & 2. d. 27 a. 2. ad 7. Et 4. d. 17 q. 1. ar. 3. q. 5. Et uer. q 28. ar. 3. & 4. cor. Et Iõã. 4. lec. 2 Et Eph. 5. lec. 5. fi.

¶ In rñsione ad secundum in eodem 2. art. aduerte: hoc argumentum esse radicem phantasiæ Sco. in 14. dist. 4. afferentis Aug. sup Psal. Videre, inquit, Deum peccata, est ad pœnam imputare: auertere autem faciem à peccatis, est ad pœnam ea non reseruare.

¶ Et nota quam profunde author hoc eradicet, cum exemplis, & similibus inductis à Scoto ibidem, dum dicit ꝙ dilectio Dei qua nos dil git, non consistit in solo actu dilectionis, sed in effectu. Et quoniam non imputatio ex dilectione prouenit, effectũ oportet in nobis ponere huiusmodi non putationis. Et per hoc excludit duo Primo, ꝙ licet uoluntas diuina dupliciter possit comparari ad creaturam, scilicet ut obiectum, & ut effectum, est enim ab ea, & uolita, & facta, & esse uolitum præcedat esse factum, qa illud est æternum, hoc temporale, nihil tamen est uolitum, & non factum ab eo, qui quæcunque uoluit fecit. Et cum omnis uolitio dilectio quædam sit, nihil est dilectum nisi cum effectu, ac per hoc Sortes, qui peccauit, si est à Deo dilectus, & non imputet ei peccatum, effectum oportet aliquem in eo ponere huius uoluntatis diuinæ, & secundum hunc effectũ dicitur Deus auertere faciem à peccatis. & non reseruare ea ad pœnam Secundo, ꝙ non est simile de dilectione, & non imputatione hominis & Dei, quia humana consistit in solo actu diligentis & non imputantis, diuina non.

SVP. QVAEST. CXIII. ARTIC. III.

Medina. ar. 3.

IN articulo tertio eiusdẽ quæstionis centesimæ decimæ tertiæ aduerte, quòd actus liberi arbis. eius, qui iustificatur, concurrens ad iustificationem impij. non sic concurrit, quòd iustificatio unã eo fieri nequeat, ut patet in pueris, & amentibus ex

motus liberi arb. Videmus enim^F ꝙ p sacrm̃ baptismi iustificantur ^h pueri absque motu liberi arbitrii, & ẽt interdũ^h adulti. Dicit .n.* Aug. in 4. confes. ꝙ cum qdã suus amicus laboraret febribus, iacuit diu sine sensu in sudore lethali, & dũ desperaret, baptizatus est nesciens, & renatus est, qđ fit per gratiam iustificantẽ: sed Deus potentiã suam nõ alligauit sacramentis. ergo ẽt põt iustificare hominem sine sacramentis absque G omni motu liberi arbitrii.

¶ 2 Pręt. In ^h dormiẽdo hõ nõ habet usũ rõnis, sine quo nõ põt esse motus lib. arb. sed Salomon in dormiẽdo consecutus est à Deo donum sapientię, vt hr̃ 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1.^h ergo etiam pari ratione donum gratię iustificantis quandoque datur homini a Deo absque motu liberi arbitrii.

¶ 3 Pręt. Per eandem ^h causã gratia pducitur in esse, & conseruatur. dicit. n † Aug. 8. super Genes. ad literam, qđ ita se debet hõ ad Deum conuertere, vt ab illo sp fiat iustus: sed absque motu liberi arb. gratia in homine conseruatur. ergo absque motu liberi arb. potest a principio infundi. H

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Io. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me: sed discere nõ est sine motu liberi arbitrii, addiscens. n. consentit docenti. ergo nullus uenit ad Deum per gratiã iustificantem absque motu liberi arbitrii.

RESP. Dicendũ, ꝙ iustificatio impii fit Deo mouente hoiem ad iustitiã: ipse. n. est, ꝗ iustificat impiũ, vt dr̃ Ro. 3. Deus aũt mouet oia ſm modũ uniuscuiusq;: sicut in naturalibus videmus, ꝙ aliter mouentur ab ipso grauia, & aliter leuia pp diuersã naturã utriusq;. Vñ & hoiem ad iustitiam mouet K ſm conditionẽ naturę humanę. Hõ aũt ſm propriã naturã hẽt ꝙ sit liberi arb. & iõ in eo, ꝗ habet usũ lib. arb. non fit motio à Deo ad iustitiã absque motu lib. arbit. sed ^m ita infundit donum gratię iustificantis, quod ẽt simul cum hoc mouet liberum arb. ad donũ gratię acceptandum in his, qui sunt huius motionis capaces.^n

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ pueri non sunt capaces motus liberi arbitrii, & iõ mouentur à Deo ad iustitiã per solã informationem aĩę ipsorum. Hoc aũt non fit sine sacro, quia sicut peccatũ originale, à quo iustificantur, nõ propria uolũtate ad eos puenit, sed per carnalẽ originem: ita etiam p spũalẽ regenerationẽ à Chro in eos gratia deriuat. Et eadẽ rõ est de furiosis, & amentibus, qui nunquã usũ liberi arbitrii habuerunt. Sed si qs aliqñ habuit usum lib. arb. & postmodum eo careat, uel p infirmitatẽ, uel per somnũ non consequitur gratiam iustificãtẽ per baptismũ exterius adhibitũ, aut per aliqđ aliud sacramẽtum, nisi prius habuerit sacrm̃ in proposito, qđ sine usu liberi arb. non contingit. Et hoc modo ille, de quo loquitur Aug. renatus fuit, quia, & prius, & postea baptismum acceptauit.

AD 2^m dicendũ, ꝙ etiam Salomon dormiẽdo nõ meruit sapientiam, nec accepit: sed in somno declaratum est ei, ꝙ pp pręcedens desiderium ei à Deo sapientia infunderetur. Vñ ex eius persona dicitur Sapientię 7. Optaui, & datus est mihi sensus. Vel potest dici, ꝙ ille sõnus nõ fuit naturalis, sed sõnus prophetię, ſm qđ dr̃ Nu. 12. Si qs fuerit inter vos pphета Dñi, per somniũ, aut in uisione loquar ad eũ: in quo casu aliqs usum liberi arb. habet. Et tñ sciẽdum est, ꝗ non est eadẽ rõ de dono sapientię, & de dono gratię iustificantis. Nã donũ gratię iustificantis pcipue ordinat hoiem ad bonum, quod est obiectum voluntatis: & iõ ad ipsum mouetur hõ per motum uoluntatis, qui est motus liberi arbit. sed sapientia perficit intellectum, qui pręcedit uoluntatem, unde I absq; completo motu liberi arbitr. põt intellectus dono sapientię illuminari: sicut etiam uidemus, ꝙ in dormiendo aliqua hominibus reuelantur, sicut dicitur Iob. 33. Qñ irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures uirorum: & erudiens eos, instruit disciplinam.

AD 3^m dicendũ, ꝙ in infusione gratię iustificantis est quędam transmutatio animę humanę: & iõ requiritur motus proprius animę humanę: ut anima moueatur secundum modum suum. Sed conseruatio gratię est absque transmutatione, unde non requiritur aliquis motus ex parte animę, sed sola continuatio influxus diuini.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus fidei.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad iustificationem impii nõ requiratur motus fidei. Sicut enim per fidẽ iustificatur homo, ita etiam, & per qdam alia, scilicet per timorem, de quo dicitur Ecclesi. 1. Timor

---

Cajetan commentary (margins):

stifione ad primum, quibus sufficit motum Iesu Chri. Ergò cõcurrit, nõ uno mõ concurrit. nam qñq; cõcurrit simul, ut oc, & hoc est regulare, & est motus acceptãtis gratiam, ut in lia dr. Quod non intelligas sic, quasi grauia sit obiectum illius actus, q sit acceptatio, sed iõ actu exercito: quia. s. est motus liberi arb. exercens acceptatio nẽ gratię exercẽ. n. h e p hoc, ꝙ uoluntas mouetur à Deũ principium gratię in remissione peccatorũ, amãdo ipsũ cũ detestatione offensę suę. Quãque cõcurrit pueniens, ut in dormientibus, uel non loblistentibus, ut in tãsione ad primũ dicitur. ¶ Et scito, ꝙ si diligenter inspiciantur, ratio rõnis assignatę in litera. s. q Deus mouet oia suauiter, ac p hoc capaces liberi arb. p liberum arb. uidebimus, ꝙ qñ contingeret adultum meoniis compotem uigilãtẽ, ac conscium suscipere tactim absq; actuali deuotione simultanea cum sacramẽto, quis pręcedens fuerit deuotio, nõ infunditur tunc gratia. Ex quo. n. Deus infundẽdo gratiam iustifi stem, sicut mouet liberũ arb. ũ lib. arb. non simul mouetur, consequens est, ꝙ gratia non infundatur. Nec est simile in amentibus, & dormientibus uel oblitis, consti tutis: quia conditio sta tut talis facit, ut suauiter moueatur absque motione lib. arb. simultanea. Et si obstet. ergo si post pcedentẽ deuotionem euagetur quis in sacre ex ore sacti, obicẽ gratię ponit, & cõsequẽter peccatur mortaliter. Idictur q od quia motio lib. arb. simultanea gratię infusioni miserẽtis Dei opus est, & non habet rõ. l am est signũ nõ suscipiendi gratiam, consequens est, ꝙ idẽ sit iudicium de tali motione, & gratię infusione. Vnde sicut euagatio non ponit obicẽ gratię, ita nec dicte motioni, nec est peccatum mortale, sed tñ per aduenientẽ

*Li. 4. c. pa stẽ aũ me diũ 10. 1.

† Lib. 8. c. 10. nõ p sulã hoc & cap. 12. to. 3.

Prouid. m

sacramentum nõ reducitur euagatus ad actũ liberi arb. actualiter tendentis in Deũ iustificatorẽ, manifestũ est, ꝙ non sit iustificatio impii tunc p gratię infusionem. Nec tñ oportet quod peccet qui ppea mortaliter, sed priuatur fructu sacramẽti per obicem, quem habet, etsi tunc nõ ponat illũ de nouo, ut patet de eo, q diligenter & non sufficiẽter se disculpat. Et hęc tũt ual de notanda, non ut sciamus, sed ut discutiamus nosmetipsos.

Medina ar. 4.

IN articulo 4. eiusdem quęstionis in tõsione ad primum, secundo Nouit e, misericordię ac simultaneus in iustificatione impii in litera positus, prout claudi tur in d. lectione pro uenit.

Petrus pe .... 3. q. 86. a. 6. ad 1. & 3 ... 26 a. 4 ad 4. Et 3 d. 30. a. 5. ad 1 ... 4 d. 17. q. 1. a. 3. q. 3. Et ver. q. 28 ar. 4.

ximi, est ille de quo scriptũ est: Miserera animæ tuæ, placens Deo. Cõprehẽdnc.n. ego sub dilectione p̃ximi, qui teneor diligere proximũ sicut meipsum.

Domini expellit p̃ctm̃: nã q̃ si- ne timore est, non poterit iusti ficari. & iterum per charitatẽ, s̃m illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, qm̃ dilexit multũ.& iterũ p̃ humilitatem, s̃m il lud Iaco. 4. Deus supbis resistit, humilib.aũt dat grãm.& iterũ p̃ misericordiã, s̃m illud Prou. 15. Per misericordiã & fidẽ purgantur. peccata.nõ ergo magis motus fidei reqrit ad iustificationẽ impij, q̃ motus p̃dictarum uirtutum. A

¶ 2 Præt. Actus fidei non requirit ad iustificationẽ, nisi inquantum p̃ fidem homo cognoscit Deum: sed ẽt aliis modis põt hõ Deũ cognoscere.s.p̃ cognitionẽ naturalẽ, & p̃ donũ sapientiæ,ergo non requiritur actus fidei ad iustificationem impij. B

¶ 3 Præt. Diuersi sunt articuli fidei. si igit actus fidei reqrat ad iustificationẽ impij, uĩ q̃ oporteret hoiem,qñ primo iustificat,de oibus articulis fidei cogitare:sed hoc uĩ incõueniẽs,cũ talis cogitatio longã tp̃is morã requirat.ergo uĩ quòd actus fidei non requiratur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Ro. 5. Iustificati igitur ex fide,pacem habeamus ad Deum.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut dictũ est, Motus liberi arb.requirit ad iustificationẽ impij, s̃m quod mẽs hois mouet a Deo. Deus aũt mouet animam hominis,cõuertẽdo eã ad seipsum,ut dr̃ in Ps. 84. s̃m aliam literã: Deus tu conuertẽs uiuificabis nos. & iõ ad iustificationem impij requirit motus mentis, quo conuertit in Deũ. Prima aũt cõuersio in Deũ fit p̃ fidem, secundum illud ad Heb. 11. Accedentẽ ad Deum oportet credere, quia est.& ideo motus fidei requiritur ad iustificationem impij. C

Ar. præc.

Concl.

AD PRIMUM ergo dicendũ, q̃ motus fidei non est p̃fectus,nisi sit charitate informatus. unde simul i iustificatione impij cũ motu fidei,est ẽt mot' charitatis. Mouet aũt liberũ arb. in Deũ ad hoc, q̃ ei se subiciat: uñ ẽt concurrit actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit.n.unũ,& eundẽ actũ liberi arb.diuersarum uirtutum esse, s̃m quod una imperat,& alia imperatur, put.s.actus est ordinabilis ad diuersos fines. Actus autem misericordiæ operat circa peccatum p̃ modum satisfactionis, & sic sequit iustificationem: uel p̃ modum p̃parationis, inquantum misericordes misericordiam consequunt, & sic etiam potest p̃cedere iustificationẽ uel etiam ad iustificationem concurrere simul cũ p̃dictis uirtutibus, secundum quòd misericordia includitur in dilectione proximi. D

AD 2m dicẽdũ, q̃ p̃ cognitionẽ naturalẽ hõ nõ conuertit in Deum, inquantũ est obiectũ beatitudinis & iustificationis ca: unde talis cognitio non sufficit ad iustificationẽ. Donum aũt sapiẽtię p̃supponit cognitionẽ fidei, ut ex supradictis patet. E

q. 68 ar. 2 & art. 4. ad 3.

AD 3m dicẽdũ, q̃ sicut Apostolus dicit ad Ro. 8. Credenti in eũ, q̃ iustificat impiũ, reputabit fides eius ad iustitiam s̃m p̃positum gratiæ Dei. Ex quo patet, q̃ in iustificatione impij requiritur actus fidei quantum ad hoc, q̃ homo credat Deum esse iustificatorem hominum per mysterium Christi.

ARTICVLVS V.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arb. in peccatum.

AD QVINTVM sic p̃cedit. Vĩ q̃ ad iustificationẽ impij, non requiratur motus liberi arbi.i peccatũ. Sola.n.charitas sufficit ad deletionẽ peccati, s̃m il lud Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed charitatis obiectũ nõ est peccatum.ergo nõ reqrit ad iustificationẽ impij motus liberi arbi.in p̃ctm̃.

¶ 2 Præt. Qui in anteriora tẽdit, ad posteriora respicere ñ dẽt, s̃m illud Apost. ad Phili. 3. Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea uero,quæ sunt priora extendens meipsum ad destinatũ p̃sequor brauium supnæ uacationis: sed tẽdẽti in iustitiam retrorsum sunt peccata p̃terita.ergo eorũ dẽt obliuisci, nec in ea se dẽt extẽdere per totũ li. arb.

¶ 3 Præt. In iustificationẽ impij non remittit unũ peccatũ sine alio.impium.n. est à Deo dimidia sperare ueniam. si igitur in iustificatione impij oportet liberũ arb.moueri ɔ̃ p̃ctm̃, oporteret q̃d de oibus peccatis suis cogitaret, quod uĩ incõueniẽs, tum quia requireretur magnũ tp̃s ad huiusmodi cogitationẽ: tum etiam,quia peccatorũ quorum est homo oblitus, ueniam habere non posset. ergo motus liberi arb. in peccatum nõ requiritur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, q̃d dr̃ in Ps. 31. Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiã meam domino, & tu remisisti impietatẽ p̃cti mei.

RESP. Dicendum, q̃ sicut supra dictũ est, iustificatio impij est quidã motus, quo humana mens mouet a Deo a statu peccati i statũ iustitię. Oportet igitur, q̃ humana mens se hẽat ad utrunque extremorũ secundum motũ liberi arb. sicut se hẽt corpus localiter motum ab aliquo mouẽte ad duos terminos motus. Manifestum est aũt in motu locali corporũ, q̃ corpus mouẽ recedit a termino a quo,& accedit ad terminũ ad quẽ: uñ oportet, quòd mens humana, dũ iustificatur p̃ motũ liberi arbi. recedat a peccato, & accedat ad iustitiã, Recessus aũt & accessus i motu liberi arbi. accipit

SVP. QV. CXIII. ART. III.

Fer. 3 cont. c. 158. Medi. a ar. 5.

IN ar. 5. eiusdem q. dubiũ occurrit, de oppositione iustitiæ, & culpæ terminorũ iustificationis impij: qm̃ sup hoc magna controuersia vt, & in fundat quodammõ totã p̃ntẽ doctrinam. Scotus igitur in 4. distin. 14. q. 1. p̃bat dupliciter gratiã & culpam non oppont formaliter. Primo, quia uni gratię una tantũ priuatio per se opponitur: sed gratia est una, & priuatio culpæ est multiplex diuersarum tõnum, ut patet de tãta diuersitate peccatorũ.ergo. Secundo, quia agens potens effectiue, uel defectiue super unũ oppositorũ, põt eodẽ modo super nõ esse alterius: sed hõ põt superesse culpæ effectiue, uel defectiue, ñ põt super nõ esse gratię: quia non esse gratię, est nihil, ad quod creata potentia non se extendit. ergo non sunt formaliter opposita.

¶ Ad euidentiã horũ sciendũ est, q̃ de culpa, & de gratia dupliciter loq possumus. s. in actu secundo, in actu.s. peccati mortalis, & in actu informato gratia. & sic clarum est, q̃ opponuntur formaliter, pro quanto rectitudo actus charitatis, & obliquitas peccati mortalis opponũtur formaliter oppositione priuatiua. Et hoc iã probatum est ex hoc q̃ peccatum mortale directe est transgressio præcepti charitatis, quo nihil diuinæ amicitiæ æquandum est. & sic non est præsens quæstio, quoniã de culpa remanente post actum, & habitu gratiæ loqmur. Alio ergo mõ possumus loqui de culpa & gratia.s. de macula, qua peccator post peccatũ dr̃ peccator, & gratia idest dono habituali, quo formaliter est quis gratus Deo, non curan-

203 Porrecta per totum.

Inf. art. 7. ad 1. & 2. & qõ. 88. ar. 2. cor. Et 4. d. 17 q. 1. art. 3. q. 4. Et 3. contra c. 158. Et ver. q. 28. ar. 5.

Ar. 1 huius quæst.

cutando nunc de distinctione inter gratiam, charitatē, & sibi necessario cōnexa. Et sic est sermo phs. & dicimus q gra & culpa sunt formaliter opposita priuatiue, sicut tenebra & lumen. Quòd probatur ex hoc, q auersio ab incōmutabili bono, qua formaliter peccator post actum dr peccator, & auersus a Deo charitatis obiecto, contrariatur directe priuantius cōuersioni ad deū charitatis obiectum. Constat aūt q culpa, & gratia hæc importāt, s. auersionem, & cōuersionem huiusmodi: ergo &c.

Trac. 48. in Io. nō procul a fine. to. 9.

¶ Ad primā obiectionē Scot. hēs in sione I litera ex artic. i. huius q. in ītione ad primū, q sicut terminus ad quē iustificationis est vnus. s. iustitia metaphorice dicta: ita terminus a quo, iniustitia, seu iniquitas, & in hoc conuenit omne peccatum. Vñ dr, q priuatio culpæ pōt dupliciter sumi. s. in ordine ad cām suā. s. conuersionē ad cōmutabile bonū, & sic non est unius, sed diuersarū rōnū iuxta specificā diuersitatē peccatorū: Alio modo secundum eādem rōnē auersionis ab incōmutabili bono, & sic est una, unius. s. rationis. Vñ oīa peccata mortalia conueniunt ea parte auersionis, & nō multiplicāt auersionē ex hac parte, sed intendunt eā, sicut appositio impedimētorū I medio auget elongationē a lumine. Et qa culpa ē formaliter opposita gratiæ, inquantū est priuatio cōuersionis ad Deū, ut dictū est: iō negatur q culpa. ut priuatiue opposita gratiæ, non sit una.

Conclu. m.

¶ Ad secūdam potest primo negari maior, & dici, q sufficit posse in non esse alterius demeritorie: hoc. n. modo homo potest super non esse gratiæ. Et ratio istius tertij membri est, quando alterum oppositum est ex altiori principio pendens. Secūdo potest negari minor, pro quantū homo potest defectiue sup non esse gratiæ, quia deficiendo ponit obicem diuinæ infusioni, & conseruationi gratiæ in se. Ad probationem de annihilatione plories dictum est, q gratia quando desinit haberi, non annihilatur propter plures rationes alias dictas.

¶ In eodem 5. ar. nota differentiam inter motum naturalem & uoluntatis, q in natura idem numero est motus localis, quo acceditur à termino ad quē & receditur a termino a quo. In uoluntate autē, quia animaliter oportet utrunque fieri, alter actus est, cuius obiectum est malum, à quo anima per modū recedentis se habet: & alter, cuius obiectum est bonum, ad quod anima per modum accedentis se habet. Et propterea in litera dicitur, quòd duplex motus liberi arb. requiritur, alter detestationis mali: & alter affectionis ad bonum, ex quibus duobus integratur quasi unus modus uoluntatis à malo in bonum, à culpa ad iustitiam gratiæ.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertium aduerte, quòd illud uerbum, Oportet quod homo singula peccata, quæ cōmisit &c. non significat necessitatem simpliciter ad consequendā iustificationem, quia unicus actus, quo quis detestatur uniuersaliter omne peccatū propter Deum, etiam si tūc nolit cogitare de singulis, quæ habet in memoria, paratus cogitare tempore confessionis, sufficit ad iustificationem impij: quoniam præceptū de rememoratione in particulari affirmatiuum est, & p semel tātum obligat. scilicet tempore confessionis, absolute loquendo. Sed significat necessitatem naturalis progressus inficimatatu hu-

secundū detestationem, & desideriū. Dicit. n.* Aug. sup Ioā, exponēs illud, Mercenarius autē fugit. Affectiones nostræ mot* animorū sunt, lętitia, animi diffusio: timor, animi fuga ē: pgrederis animo, cum appetis: fugis aio, cū metuis.* oportet igitur q in iustificatione impij sit motus liberi arb. duplex, unus, quo desiderium tendat in Dei iustitiā: & alius, quo detestetur peccatum.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, q q ad eādem uirtutem, pertinet prosequi unū oppositorum, & refugere aliud: & ideo sicut ad charitatē ptinet diligere Deū, ita etiam detestari peccata, per quæ anima separatur a Deo.

H AD 2m dicēdū, q ad posteriora non debet homo regredi per amorem, sed quantū ad hoc, debet ea obliuisci, ut ad ea nō afficiatur: debet tñ eorum recordari per considerationē, ut ea detestetur. sic enim ab eis recedit.

AD 3m dicendū, q in tempore pcedēte iustificationē, oportet q homo singula peccata, q̄ commisit, detestetur, quorū memoriam habet, & ex tali consideratione pcedenti subsequitur in anima quidem motus detestātis uniuersaliter omnia peccata commissa, inter quæ ēt includūtur peccata obliuioni tradita: qa homo in statu illo est sic depositus, ut ēt de his, quæ nō meminit, contereretur, si memoriæ G adessent: & iste motus cōcurrit ad iustificationem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum remissio peccatorum debeat numerari inter ea, quę requiruntur ad iustificationem impij.

AD SEXTVM sic procedit. Vr q remissio peccatorum nō debeat numerari inter ea, quæ requiruntur ad iustificationem impij. h Substantia. n. rei non cōnumeratur his, quæ ad rem requiruntur, sicut homo non dēt cōnumerari animę, & corpori: sed ipsa iustificatio impij est remissio peccatorum, vt * dictū est. ergo remissio peccatorum nō dēt computari inter ea, quæ ad iustificationē impij requiruntur.

¶ 2 Præt. Idē est gratiæ ifusio, & culpæ remissio, sicut idem est illuminatio, & tenebrarū expulsio: sed h idē nō debet cōnumerari sibiipsi, unum. n. multitudini

F manę de malo in bonū iustitiæ gratuitæ per imperfecta bona, & p singulares attritiones peccatorū in uniuersalem cōtritionem eorum. paulatim. n. innatum est nobis moueri de extremo in extremum. Hac. n. nostra conditione non obstante, pōt absque huiusmodi attributionibus quis iustificari, ut de Paulo patet: & frequenter Dei gra operāte accidit in repētinis cōuersionib. peccatorum quando in ueritate cōuertuntur. Verum autē pręter uniuersalem contritionē requirat singularis de singulis cōtritio, non spectat ad præsentem locū, ubi de detestationib. præcedentibus iustificationem impij est sermo. Constat autem has singulares detestationes non esse cōtritiones: quia non sunt informatæ charitate, sed attritiones, quę ut ipsum nomen sonat, pcedunt generationis ordine contritionem: prius enim aliquid atteritur, quàm cōteratur.

204 Porrecta per totum.

SVP. QV. CXIII. ART. VI.

Fer. 4. cont. c. 72. Medina ar. 6.

3. q. 86. ar. 6. a 8. & 2. & 88 arti. col. Et di. 1 ... 4. ar ... co. Et 4. contra c. 72. Et ue 11. 96. 28. artic. 6. & Io. 4. fi. Et Eph. 5. le. fin. *arti. 1.

IN ar. 6. in calce corporis articuli, ubi dicitur, quòd remissio peccatorū est consummatio, siue peruētio ad terminum huius motus, qui est iustificatio impij, dubium occurrit, tum quia iustitia, vt in primo articulo dictum fuit, est terminus ad quē, in cuius cōsecutione consummatur iste motus: tum quia expulsio termini a quo in nullo motu hēt rōnē termini ad quē, ut patet inductiue. Constat aūt, quòd remissio peccatorum est expulsio culpæ, q̄ est terminus a quo, & iste est motus. ergo &c.

¶ Ad hoc dicitur, q quemadmodum in omni mutatione ordo naturæ ea parte agentis exigit quòd duorum, quæ inueniūtur in termino ad quem. s. inductionis formæ intentæ, & expulsionis oppositi, primo sit inductio formæ intentæ, & ultimo sit expulsio oppositi, ut patet in illuminatione, in qua licet simul aer illuminetur, & excludatur à tenebra; ex hoc tamē quod illuminatur, excluditur à tenebra: ac per hoc exclusio est consummatio, & peruentio ad terminum. Ita in hoc motu iustificationis impij terminus ad quem habet in se duo. s. inductionem iustitiæ, & remissionem culpæ, & hæc habet ultimi rationem: & propterea in litera dicitur, quòd in remissione peccatorū cōsummatur iustificatio impij.

K ¶ In responsione ad primum, dubium consurgit circa illa uerba, iustificatio impij dicitur esse ipsa remissio peccatorū, secundum quod omnis motus speciem accipit a termino: nā plus requiritur ad esse terminum specificantem motum, quàm ad esse terminū eiusdē. Et propterea licet expulsio oppositi habeat rationem ultimi termini, non habet tñ rationem termini specificantis. Non. n. specificatur illuminatio ab expulsione tenebræ, sed a lumine. male ergo uidetur dictum, q motus iste dr remissio peccatorū, secundum qd omnis motus speciem sumit à termino, tanq̄ remissio culpæ sit terminus specificatiuus motū.

¶ Ad hoc dicitur, quod motus, seu mutatio est duplex. Quædā de cuius termini inductionis ratione est expulsio contrarij, seu priuationis: quædā. n. cui accidit hoc. exemplum primi est omnis motus, seu mutatio ia successiua, quàm per se terminus successiue. Exemplum secundi est illuminatio partiū orbis solis coæua soli: quia nunquàm fuerunt in tenebris, nec terminat illuminatio illa aliquē motū, ut patet in primis motibus, speciem sumitur

opponitur, ergo non debet culpę remissio connumerari infusioni gratiæ.

¶ 3 Pręt. Remissio peccatorũ cõsequitur ad motũ liberi arbitrij in Deum & in peccatum, sicut effectus ad causam. per fidem enim, & contritionem remittunt peccata: sed effectus non debet B cõnumerari suæ causæ, quia ea, quæ cõnumerantur, quasi adinuicem h cõdiuisa sunt simul natura: ergo remissio culpę nõ debet connumerari aliis, quę requiruntur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, quod in enumeratione eorũ quę requirũtur ad rẽ, non debet prætermitti finis, qui est potissimum in unoquoque, sed remissio peccatorũ est finis in iustificatione impij. dr̃ C enim Isa. 27. Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum: ergo remissio peccatorũ debet cõnumerari inter ea, quæ requirũtur ad iustificationem impij.

RESPON. dicẽdũ, quod[m] quatuor enumerantur, quę requirunt ad iustificationẽ impij. s. gratiæ infusio, motus liberi arbitrij in Deũ per fidẽ, & motus liberi arbitrij in peccatũ, & remissio culpę,[n] cuius ratio est: quia sicut * dictũ est, iustificatio est quidã motus, B quo anima mouet à Deo á statu culpæ in statum iustitię. In quolibet autem motu, quo aliquid ab altero mouet, tria requiruntur. Primo quidem motio ipsius mouentis. Secundo, motus mobilis. Tertio, consummatio motus, siue peruẽtio ad finẽ. Ex parte igit motionis diuinę accipit gratię infusio: ex parte uero liberi arbitrij moti accipiunt duo motus ipsius sm recessum à termino C à quo, & accessum ad terminum ad quẽ. Consummatio autem, siue peruentio ad terminum huius motus, importatur per remissionem culpæ: in hoc enim iustificatio consummatur.

sumitur ab inductione termini, & nõ ab expulsione oppositi. In secundis, quia inueniri pñt dupliciter. s. cõiuncte expulsioni oppositi, & separate ab illis, ut patet de illuminatione, quæ inuenitur utroque modo, ad denotandũ drĩam inter utrunque modum, quã occurrit cũ expulsione oppositi, specificatio hi ab exclusione oppositi tanquã ab ultima ratione termini ad quem, ex qua sumit propria drĩa ipsius. Verbi gratia, quia dupliciter fit illuminatio. s. per modũ simplicis gñationis, ut patet cũ partes orbis coæuæ semper illuminantur, & per modũ motus, ut patet cũ aer ex tenebroso fit illuminatus. Et in primo modo fit lumen tñ, & non fit lumen expellens tenebrã: in secundo autẽ fit totum hoc. s. lumẽ expellẽs tenebram. Et ex hoc illa illuminatio differt ab illa: quã ex hoc habet rationẽ motus, seu mutationis de contrario, seu priuatiuo in contrarium, seu formã. pp quod differt à prima, q̃ habet rationẽ sim pliciter productionis ex simplici negatione in affirmationẽ, ideo ab illa ultima rõne termini ad quẽ. s. q̃ expellit oppositum, motus hmõi dr̃ sumere speciẽ. Sic aũt esse in proposito patet ex primo art. huius q. vbi dictum est, quod iustificatio dupliciter fieri potest. s. per modum simplicis generationis ex negatione iusti ad faciendum iustum, & per modum motus de contrario in cõtrarium, de culpa in iustitiam. Quã primo modo fit terminus ad quem, est sola iustitia: quã secundo modo fit terminus ad quem, est iustitia expellens ad culpam. Et quia ex hoc habet ultimam drĩam iustificatio ista, per quam differt à iustificatione etiam compari: ideo ex hac, iustificatio impij dr̃ su- D mere speciem, sicut motus a suo termino. Et ex hoc soluitur argumentum literæ, quia ad iustificationem impij concurrit remissio culpæ, ut substantia eius non absolute, sed pro quanto speciem habet motus ex termino: & quia plura alia ad iustificationem requiruntur, ideo remissio connumeratur aliis.

¶ In ratione ad secundum eiusdem 6. art. dub ũ occurrit de intentione authoris, an intendat, quod gratiæ infusio, & remissio culpæ sint idẽ secundũ substantiã, & distinguantur secundũ terminos: an intendat quod sic, cõueniant, & distinguantur, sicut generatio, & corruptio, cum generatio unius est corruptio alterius.

¶ Ratio dubij est, quia in litera utrunque dr̃, & utrunque simul uerum esse non potest: nã cum ex aqua fit ignis, sunt ibi simul duæ mutationes secundũ substantiã, & quatuor termini. Altera est generatio de non esse ad esse ignis: altera est corruptio de esse in non esse aquæ. Et si sic est in proposito, non est idẽ secundũ substantiã gratiæ infusio, & remissio culpæ: & si non est sic, non E differunt, & conueniunt ut generatio, & corruptio, ut in litera dr̃. Ad hoc dr̃, quod hic oportet cautum esse, ne diuertamus de uno in aliud, & fallamur: nam distinguere oportet de generatione, & corruptione, ut sunt actiones, & ut sunt mutationes. Si nanque est sermo de actione generatiua, & corruptiua, sic dicẽdum est, quod est eadem secundum substantiam, & distinguitur secundum terminos. Eadem nanque actio est, qua calidum generat calorem, & corrumpit frigus. s. calefactio, quæ inquantum terminatur ad expulsionem frigoris, dr̃ corruptio actiue, & inquãtum terminatur ad calorem, dicitur generatio actiue. Et ad hunc sensum directe tendit litera, quoniam tam gratiæ infusio, quàm remissio culpæ actionem significat: illa generatiua, ista expulsiuam. Si autem esset sermo de generatione, & corruptione ut sunt mutationes, tunc dicendum est, quòd non est simile de eis & de propositis: nam generatio, & corruptio, ut dictum est, sunt duæ mutationes inter quatuor terminos: in

A iustificatione autẽ impij est vna sola mutatio inter duos terminos. s. de culpa ad gratiã, seu iustitiã. Et rõ est, quia culpa nõ est aliqd positiuũ, à cuius esse ad nõ esse oporteat esse mutationẽ, q̃ est corruptio: sed est priuatio gratiæ, vt dictũ est. Et quia Scot. in 4. d. 14. q. 1. hoc impugnat, afferendæ sunt duę rõnes suæ, ut ueritas magis elucescat.

¶ Arguit primo sic. idem simpliciter nõ põt plurificari, & nõ plurificari, & hoc accipiẽdo terminos uniformiter: sed remissio culpę plurificat, consecutio gratiæ non plurificat, ergo. Probat minus, quia cuiuslibet culpæ videt propria remissio. Probat, quia põt remissio vnius separari ab altera, puta, si cõmisis ser tot culpas. Secũdo sic. Idẽ nõ separat ab eodẽ, & hoc vniformiter sumẽdo terminos: sed expulsio culpę, & acquisitio gr̃æ separant abinuicẽ, ut patet ex eo, quod gratia dat innocẽtibus angelis, & Adę in principio, & Deus põt de potẽtia absoluta parcere absq; infusione gratię. Reliquas tamen rõnes Scoti annihilamus superius de oppõne terminorũ. s. gratiæ, & culpæ, & remissionis culpæ absq; gr̃a.

¶ Sed hæc parũ ẽt apparẽtię hñt apud exercitatos, & discernentes, quod nõ est de rerum omnium identitate par ratio utrinque: sed quædam sunt, quæ ita se hñt, quod etsi unum possit absolui ab altero, illud tñ alterum non potest absolui ab illo: & non solũ non potest absolui, sed cõcurrit in identitatem realem cum illo. Animal enim licet possit esse sine homine, homo tamen non potest esse sine animali, ita quod oportet quod sit idẽ, quod animal: & albedo potest esse sine hoc, quod sit intensa, intensus tamen gradus albedinis nõ potest esse D sine ea, & idẽtificatur illi. Et quod ad propositum facit, illuminari potest absolui ab exitu à tenebra, exire tamen à tenebris nõ potest absolui ab illuminari. unde sicut illuminari absolute est mutatio ex non lumine ad lumen, illuminari autem tenebrosum est mutatio ex lumine priuatiue in lumen, & est una mutatio simplex de tenebra ad lumen inter duos tãtum terminos, s. priuationem, & formam: simplex nanque negatio contracta ad priuationem eundem constituit terminum à quo. ita in proposito cõsecutio gratiæ, absolute loquendo, est mutatio de simplici negatione gratiæ ad gratiam, & potest absolui ab exitu à culpa, sed non econuerso. Exire quippe à culpa impossibile est, nisi consequendo gratiam, ita quod est una mutatio exire à culpa, & consequi gratiam inter duos terminos. s. culpa, quæ est priuatio contraria gratiæ, & gratiam. Nec sunt duo termini à quo negatio gratiæ, & priuatio gratiæ, sed priuatio contrahit negationem, & constituit unum terminum à quo.

E ¶ Et per hoc patet quid dicẽdum sit ad rõnem, qua quærit, utrũ in infusione gratię, & remissione culpę sit una simplex mutatio inter duos tñ terios formaliter oppositos, vt pñ declaratum fuit.

¶ Et ab obiectionem primam Scot. dr̃, quod remissio culpæ nõ multiplicatur secundum per se terminum: quia ut dictum fuit, omne peccatum conuenit cum alio in auersione, sed multitudo est in terminis per accidens, quod non inconuenit. Potest etiam dici, quod idem inquantum idem inconuenit multiplicari, & non multiplicari, sed inquantum alio modo differens est à seipso, potest multiplicari, & non multiplicari. Et sic est in proposito, quia exitus à culpa, inquantum est idem consecutioni gratiæ. s. inquantum est eadem mutatio secundum substantiam, non habet hoc quod multiplicatur, & non multiplicatur, sed inquãtum est aliquo modo differens ab ea, idest à seipsa, ut identificata illi. Differt enim in hoc, quòd se tenet ex parte termini à quo, illa uero ex parte termini ad quem ut sic, potest multiplicari ex hac parte, & non multiplicari ex parte alia.

Caiet. *art. 1. huius quæst.

¶ Ad

A secundum di. ꝙ idē realiter, & nō eē tibi.... impossibile ē... sed quę sunt idem realiter, & non ... ptē ex parte, qua nō est ... ut patet de animali, & homine, albedine, & a... & sic est in proposito, ut patet ex dictis.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ F iustificatio impij dr̄ esse ipsa remissio peccatorū, ſm quod omnis motus accipit speciem à termino, tñ ad terminū consequendum multa alia requiruntur, ut ex supradictis * patet.

* art. præced.

AD 2m dicēdum, ꝙ gratię infusio, & remissio culpæ dupliciter cōsiderari possunt. Vno modo, ſm ipsam substantiā actus, & sic idem sunt: eodem enim actu Deus & largitur gratiam, & remittit culpam. Alio modo possunt considerari ex par- G te obiectorum, & sic differunt ſm differentiā culpę quę tollitur, & gratię quæ infunditur, sicut etiam in rebus naturalibus generatio & corruptio differunt, quāuis generatio unius sit corruptio alterius.

AD 3m dicendū, ꝙ ista nō est connumeratio ſm diuisionē generis in species, in qua oportet ꝙ connumerata sint simul, sed ſm differentiam eorum, quæ requirūtur ad completionem alicuius, in qua quidem enumeratione aliquid potest esse prius, & aliquid posterius: quia principiorum & partium rei compositæ potest esse aliquid alio prius.

ARTICVLVS VII.

Vtrum iustificatio impij fiat in instanti, vel successiue.

AD SEPTIMVM sic procedit̄. Vr̄, ꝙ iustificatio impij nō fiat ī instāti, sed successiue. Quia ut * dictū est, ad iustificationem impij requiritur h motus liberi arbitrij: actus autem liberi arbi. est eligere, qui præexigit deliberationem consilij, vt † dictū est. Cum igitur deliberatio discur- I sum quēdā importet, qui successionē quandam habet, vr̄ ꝙ iustificatio impij sit successiua.

¶2 Præt. Motus liberi arb. nō est absq; actuali cōsideratione: sed impossibile est h simul multa intelligere in actu, vt in primo * dictum est. cū igitur ad iustificationē impij requiratur motus liberi arb. in diuersa. s. in Deum, & in peccatum, vr̄ ꝙ iustificatio impij non posset esse in instanti.

* p. p. q. 85 art. 4.

¶3 Præt. Forma, h q̄ suscipit magis, & minus, successiue recipit̄ in subiecto, sicut patet de albedine, & nigredine: sed gr̄a suscipit magis, & minus, ut * supra dictū est: ergo nō recipitur subito in subiecto. cū igitur ad iustificationem impii requiratur gratiæ infusio, vr̄ ꝙ iustificatio impij non possit esse in instanti.

* q. 112. ar tic. 4.

¶4 Præt. Motus liberi arb. qui ad iustificationē impij cōcurrit, est F meritorius, & ita oportet ꝙ procedat a gratia, sine qua nullū est meritū, ut infra * dicetur: sed h prius est aliquid cōsequi formā, q̄ ſm formā operari: ergo prius infunditur gratia, & postea liberū arbitriū mouetur in Deum, & in detestationem peccati: nō ergo iustificatio est tota simul.

* q. 114. ar tic. 2.

¶5 Præt. Si gratia infundatur animæ, oportet dare aliqđ instans, in quo primo animæ insit: sīr si G culpa remittit̄, oportet ultimū h instās dare, in quo homo culpæ subiaceat: sed nō potest esse idē instans, quia sic opposita simul inessent eidem: ergo oportet esse duo instantia sibi succedētia, inter quæ, ſm * Philosophum in 6. Phys. oportet esse tempus medium: non ergo iustificatio fit tota simul, sed successiue.

* tex. 2 & 10. 2.

SED CONTRA est, ꝙ iustificatio impij fit per gratiā Spiritus- H sancti iustificātis: sed Spiritussanctus subito aduenit mētibus hominū, ſm illud Act. 2. Factus est repente de cœlo sonus taquam aduenientis spiritus uehemētis. vbi dicit * glo. quòd nescit tarda molimina Spiritussancti gratia: ergo iustificatio impij non est successiua, sed instantanea.

* Ex glo. Ambr. in ... Luc ... Alias in montana ... nati... tom.

RESPON. Dicendū, ꝙ tota iustificatio impij originaliter cōsistit in gratiæ infusione. Per eam I enim, & liberū arbitriū mouet̄, & culpa remittitur: gratiæ autē infusio fit in instāti absque successione. Cuius ratio est, quia ꝙ aliqua forma nō subito imprimatur subiecto, cōtingit ex hoc ꝙ subiectū non est dispositū, & agens indiget t̄pe ad hoc, ꝙ subiectum disponat, & ideo videmus, ꝙ statim cum materia est disposita per alterationem præcedentem, forma substantialis acquiritur materia: & eadem ratione, quia diaphanum est K ſm se dispositum ad lumen recipiendum, subito illuminatur à corpore lucido in actu. * Dictum est autem supra, ꝙ Deus ad hoc, ꝙ gratiam infundat animæ, non requirit aliquam dispositionē, nisi quā ipse facit. Facit autem huiusmodi dispositionē sufficientem ad susceptionem gratiæ, q̄nque quidem subito, q̄nque autem paulatim, & successiue, ut * supra dictum est. Quòd enim agens naturale non subito possit disponere materiam, contingit ex hoc, ꝙ est aliqua disproportio eius, quod in materia resistit ad uirtutem agentis: & pp hoc uidemus, quòd quanto uirtus agētis fuerit fortior, tanto materia citius disponit̄. Cū igitur uirtus diuina sit infinita,

* q. 112. ar tic. 2.

* q. 112. ar t. ad 2.

potest

205. SVPER QVÆ. CXIII. ART. VII.

Porrecta per totum. Inf. art. 8. co. Et 4. dū. 5. q. 2. art. 1. q. 5. ad 1. Et d. 17. q. 1. ar. 5. q. 1. Et uerit. q. 26. arti. 1. ad 12. & q. 28. arti. 3. ad 10. & 19. & ar. 9 * art. 5. & 6. * q. 113. ar tic. 1.

Medina art. 7.

IN arti. 7. eiusdem q̄onis 113. no. duas radices ex philosophia, alterā vnde ꝓuenit, ꝙ forma non fiat in instanti: alterā vnde ꝓuenit, ꝙ agens egeat t̄pe ad disponēdā materiā sufficienter pro forma. Et prima in duobus simul iunctis cōsistit. s. in dispōne subiecti, & indigentia t̄pis ad disponendum. Secunda autem in uno. s. in proportione resistētis indispōnis ad uirtutē agentis disponentis. Et est sermo de forma permanente. De successiua enīque nulla est q̄ō, quia implicat eam esse in instanti. Et q̄ñ hę radices causæ propter dictorum effectuū acceptātur, ideo author utēs posterioristica doctrina, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. ex negatione harum causarū cōcludit gratiā infundi in instāti.

¶ In rñsione ad secundū, aduerte ꝙ nō dr̄, ꝙ vnico actu liberum arbitriū moueatur in Deū, & peccatum, sed ꝙ simul. secūdum ꝙ vnū est ratio alterius. Exēp'ū assi de intellectu plus dic̄ t, q̄ opportet. q ad rem vnica actus: sed abūdans cautela non nocet.

¶ In rñsione ad tertiū aduerte maximā negatiuam ex doctrina authoris dicta, ꝙ suscipere magis, & minus non est ratio quare formā oportet fieri successiue. Et probat hoc author ex lumine. Et hinc habes, q̄ falsa sit illa propositio, Nulla latitudo formæ acquiritur, aut deperditur in instanti. patet. n. ꝙ non solū falsa est, cū aliquid fit consecutiuæ, puta, cū calor fit cōsequendo formam ignis. sed et cū fit per se ut proprius terminus factionis, ut patet de lumine. Et ruesus patet, ꝙ nō solum est hoc uerum de latitudine intensiua, sed et extensiua. contingit enim totum aliquod simul illuminari, immo, & coagulari, inquit Philos. in de sensu & sensato. Sed discussiones extrauagātibus relinquamus q̄stionibus, moralia ꝓsequamur hic.

¶ In rñsione ad quintū, q̄ d cenda est... de ꝓ pedicto, & q̄ūo loquendum est de eo secundum se, & q̄ūo coexistentes ad t̄pus nostrū. sequitur in cōmentario super primam partem. Quō autem datur primū esse gratiæ, quod est idem ꝙ primū nō esse culpæ, nō est aliquid speciale, sed commune omni generati oni ꝑmanentiū. Ex hoc ergo habes, ꝙ liberum arbitriū in iustificatione in instanti non est in detestatione cu. pc̄ non quæ est, sed q̄ immediate ante hoc fuit, & nunc primo non est.

SVPER

potest quamcũque materia creatã subito dispone A re ad formã, & multo magis liberũ arbitrium hominis, cuius motus põt esse ᵈ instantaneus ẽm naturã. sic igit ᵐ iustificatio impij fit à Deo in instãti.ᵉ
P. 746. Concilium.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ motus liberi arbitrij, qui cõcurrit ad iustificationẽ impij, est cõsensus ad detestãdũ peccatũ, & ad accedẽdũ ad Deũ, q qdẽ cõsensus subito fit. Contingit aũt qñq;, ꝙ pcedit aliqua deliberatio, q nõ est de substantia iustificationis, sed uia i iustificationẽ: sicut mot' localis ẽ uia ad illuminationẽ, & alteratio ad gñationẽ.

p. p. q. 85. art. 4. Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ sicut in primo ᵒ dictũ est, nihil phibet duo simul intelligere actu, ẽm ꝙ sunt quo B dãmõ unũ: sicut simul intelligimus subiectũ, & pdicatũ, inquãtũ uniunt in ordine affirmatiõis uni'. Et p eundẽ modũ liberũ arbitriũ põt in duo simul moueri, ẽm qd unũ ordinat' in aliud. motus aũt liberi arbitrij in pctm ordinat ad motũ liberi arbitrii in Deũ. Propter hoc.n. hõ detestatur peccatũ, quia est cõtra Deũ, cui uult adhærere: & iõ liberũ arbitriũ in iustificatione impij simul detestat peccatum, & cõuertit se ad Deum, sicut ẽt corpus simul recedendo ab uno loco accedit ad alium.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ nõ est rõ quare forma subito in materia nõ recipiat, qa magis, & minus põt C inesse: sic.n. lumẽ nõ subito reciperet in aere q potest magis, & minus illuminari: sed rõ ẽ accipiẽda ex pte dispõnis materiæ, uel subiecti, ut ᵒ dictũ est.
In cor. ar.

Ad 4ᵐ dicẽdũ, ꝙ in eodẽ instanti in quo forma acqrit, incipit res operari ẽm formã: sicut ignis statim cũ est gñatus, mouet sursum, & si motus ei' esset instãtaneus, in eodẽ instãti cõpleret. Motus aũt liberi arb. q est uelle, nõ ẽ successiu', sed istãtane': & iõ nõ oportet ꝙ iustifiatio impij sit successiua.

Ad 5ᵐ dicẽdũ, ꝙ successio duorũ oppositorũ i eodẽ subiecto aliṫ est cõsiderata in his, q subiacẽt tpi, & aliṫ in his, q sunt sup. tps. In his.n. q subiacẽt D tpi, non est ᵈ dare ultimũ instas, in quo forma prior subiecto inest. est aũt dare ultimũ tps, & primũ instãs, in quo forma subseqũs inest materiæ, uel subiecto. Cuius rõ est, quia in tpe nõ põt accipi ante unũ instas aliud instas pcedẽs immediate, eo ꝙ instãtia nõ consequetr se habent in tpe, sicut nec pũcta in linea, ut probat in 6.ᵉ Phys. sed tps terminat ad instãs: & iõ in toto tpe pcedenti, quo aliqd mouet ad una formã, subest formæ oppositæ: & in ultimo instati illius tpis, quod est primũ instans sequẽtis tpis, habet formam, q est terminus motus. Sed i his, q sunt sup. tps, aliṫ se hẽt. Si qua.n. successio sit ibi affectuũ, uel intellectualiũ cõceptionũ, puta, in angelis, talis successio nõ mẽsuratur ᵈ tpe cõtinuo, sed tpe discreto, sicut, & ipsa, q mensurãtur, nõ sunt cõtinua, ut in primo ᵉ habitũ est. Vñ in talib. est dandũ ultimũ instans, in quo primũ fuit, & primũ instãs, in quo est id, qd seqtur. Nec oportet esse tps mediũ: quia nõ est ibi cõtinuitas tpis, q hoc reqrebat. Mens aũt humana, q iustificatur, ẽm sequidem est supra tps, sed per accidens subditur tpi, inquantum.s. intelligit cũ continuo, & tempore secundum phantasmata, in quibus spẽs intelligibiles considerat, ut in primo ᵉ dictum est. Et ideo iudicãdũ est ẽm hoc de eius mutatione ẽm conditionem motuũ tpalium, ut s. dicamus, ꝙ nõ est dare ultimũ instans, in quo culpa infuit, sed ultimum tps: est autem dare primũ instans, in quo gr̃a inest, in toto aũt tempore præcedenti inerat culpa.
D. 647.
a prin. li. per dece. tex. 10. 2.
D. 118.
p. p. q. 53. ar. 2. & 3.
p. p. q. 85. ar. 1. & 2.

Articvlvs VIII.

Vtrum gratiæ infusio sit prima ordine naturæ inter ea, quæ requiruntur ad iustificationem impij.

Ad octavvm sic procedit. Vr ꝙ gr̃æ infusio nõ sit prima ordine naturæ inter ea, quæ requiruntur ad iustificationem impij. ʰ Prius.n. est recedere a malo, q accedere ad bonũ, ẽm illud Psal. 30. Declina a malo, & fac bonũ: sed remissio culpæ ptinet ad recessum a malo, infusio aũt gr̃ç ʰ ptinet ad prosecutionẽ boni: ergo naturaliter prius est remissio culpæ, q ĩfusio gr̃ç.

¶ 2 P. ræt. Dispositio pcedit naturaliter formã ad quã disponit: C sed motus liberi arb. est qdã dispõ ad susceptionẽ gr̃ç. ergo naturaliṫ pcedit infusionẽ gratiæ.

¶ 3 Præt. Peccatũ impedit aiam ne libere tendat in Deum: sed ʰ prius est remouere id, qd prohibet motum, q motus sequatur. ergo prius est naturaliṫ remissio culpæ, & motus liberi arbitrij in Deum, quam infusio gratiç.

Sed contra. Causa est prior naturaliter suo effectu: sed gratiç infusio cã est omnium D aliorum, quæ requiruntur ad iustificationem impij, ut ᵒ sup. dictum est. ergo est naturaliter prior.

Resp. Dicendum, ꝙ pdicta quatuor, q requirũtur ad iustificationẽ impii, tpe qdẽ sunt simul: qa iustificatio impij nõ est successiua, ut ᵉ dictũ est: sed ordine naturæ unũ eorũ est prius altero, & ᵐ inter ea naturali ordine primũ est gr̃æ infusio: ẽm motus liberi arb. in Deũ: tertiũ est E motus liberi arb. in pctm: quartũ uero est remissio culpæ. ¶ Cuius rõ est, qa in quolibet motu naturaliṫ primũ est motio ipsius mouentis: ẽm aũt est dispositio materiæ, siue mot' ipsius mobilis: ultimũ uero ẽ finis, uel terminus mot', ad quẽ terminat motio mouẽtis. Ipsa igiṫ Dei mouẽtis motio ẽ gr̃æ infusio, ut dictũ ẽ ᵒ s. mot' aũt vł dispositio mobilis ẽ duplex mot' liberi arb. terin ᵒ aũt vł finis mot' ẽ remissio culpæ, ut ex ᵒ supradictis p3. Et iõ naliṫ ordi-
ar. 6. huius quæst.
ar. 6. huius quæst.

SVP. QV. CXIII. ART. VIII. 206
Melina ar. 8.
Porrecta per totum.

In ar. 8. einsdẽ quæstionis in solutione ad primum, nota ingenium, & reuerentiam authoris. 4. d. 17. q. 1. ar. 4. q. 1 & q. 2. ar. 5. q. 1. ad 2. Et ver. q. 28. ar. 7

¶ Nã primo cõputando tm̃ quatuor, q numerari s' ẽt in iustificatione impij, & indistincte accipiendo gratiã cum per se, & necessario cõsequẽtibus donis ex pte termini ad quẽ, soluit argũi de prioritate gratiæ respũ remissioni pctõrum, aut ecõtra. Deinde distinguẽdo inter donum gratiæ, quod dictum est esse i essentia aiæ, & donũ iustitiæ cõsequentis gratiã, quod dictũ est in primo articulo huius qõnis ref se termi nũ ad quẽ in iustificatione impij. aliter soluit, qualiquatũ adiungens prædictis quatuor non nouiter adinuentũ, sed ipsam iustificationẽ, quæ a iustitiæ dono terminante dicta est, consequens ut sic iustificatio impij ex parte termini ad quem, sit cumũ integrans iustificationẽ impij. Et quia sic ordo naturalis in iustificatione impij ẽ, ꝙ primo est infusio gratiæ: secundo motus liberi arbitrij i Deũ: tertio motus liberi arbitrij in peccat : quarto consequuntur iustitiæ: quinto exclusio culpæ. Et ut melius penetres ordinẽ hunc, [illegible] ꝙ actio Dei [illegible] gratiæ [illegible] habet [illegible] eam, qa est [illegible], & [illegible] hinc medio motus liberi arbitrij p modũ naturalium actionum [illegible], ut in infantib. [illegible] baptizatis, tunc ad gratiæ infusionem duo tantũ cõsequuntur
ar. præce.
ar. præce. Simil.

sen-

ne primū iustificatione ipii est gratiæ infusio:2m est mot⁹ libe. arb. in Deū: tertiū uero est motus liberi arb. i peccatū. Propter hoc n. ille, qui iustificatur, detestatur peccatū, quia est contra Deū: unde motus liberi arbit. in Deū præcedit naturaliter motū liberi arb. in pctm̄, cū sit cā, & ratio eius: quartum uero, & ultimum est remissio culpæ, ad quā tota ista transmutatio ordinatᷓ sicut ad finem, ut* dictum est. G

*ar. 1. & 6 huius qu.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ recessus a termino, & accessus ad terminum dupliciter cōsiderari possunt. Vno modo ex parte mobilis, & sic naturaliter recessus a termino pcedit accessū ad terminū. Prius. n. est in subiecto mobili oppositū quod abiicitur, & postmodū est id, quod p motū assequitur mobile: sed ex parte agētis est ecōuerso. Agēs euim p formam, quæ in eo præexistit, agit ad remouēdū cōtrariū, sicut sol p suam lucem agit ad remouēdum tenebras. Et iō ex parte solis prius est illuminare, q̄ tenebras remouere: ex parte aūt aeris illuminādi prius est purgari a tenebris, q̄ consequi lumē ordine naturæ, licet utrūque sit simul tēpore. Et quia infusio grẽ, & remissio culpæ dicunt ex parte Dei iustificātis, iō ordine naturæ prior est grẽ infusio, q̄ culpæ remissio. Sed si sumant ea, quæ sunt ex parte hominis iustificati, est econuerso. nā prius est ordine naturę liberatio a culpa, q̄ cōsecutio grẽ iustificātis. Vel pōt dici, ꝙ termini iustificationis sunt culpa sicut a quo, & iustitia sicut ad quē: grā uero est causa remissionis culpæ, & adeptiōis iustitiæ.

AD 2m dicendū, ꝙ dispositio subiecti pcedit susceptionē formæ ordine naturæ: sequitur tñ actionem agentis, per quam ēt ipsum subiectum disponitur. & ideo motus liberi arb. naturę ordine pcedit consecutionē grẽ, sequitᷓ autem gratiæ infusionē.

AD 3m dicendū, ꝙ sicut* Philosophus dicit in 2. Phys. In motibus animi omnino pcedit motus in principium speculationis, uel in finē actionis: sed in exteriorib⁹ motibus remotio impedimenti pcedit assecutionē finis. & quia motus liberi arb. est motus animi, prius naturæ ordine mouetᷓ in Dcū sicut in finē, q̄ ad remouendum impedimentū peccati. H

*Tex. 89. com. 2.

ARTICVLVS IX.

Vtrum iustificatio impij sit maximum opus Dei.

AD NONVM sic proceditur. Videtᷓ ꝙ iustificatio impii nō sit maximū opus Dei. Per iustificationem. n. impii consequitur aliquis gratiam uitę: sed per glorificationem consequitur aliqs gratiam patrię, quę h maior est. ergo glorificatio angelorū, uel hominum est maius opus, q̄ iustificatio impii.

Porrecta per totum. 3. q. 41. ar. . ad 2. Et 4 d. 7. q. 1 ar . q. 1. ad . Et d. 46. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 2. Et Io. 14. le. 4.

¶ 2 Præt. Iustificatio ipii ordinatᷓ ad bonū particulare uni⁹ hois: sed bonū uniuersi est maius, q̄ h bonū unius hoīs, ut patet in 1.* Eth. ergo maius opus ē creatio cęli & terrę, q̄ iustificatio ipii. I

*Ca. 2. in fi. tom. 5.

¶ 3 Præt. h Maius est ex nihilo aliqd facere, & ubi nihil cooperatur agēti, q̄ ex aliquo facere aliquid cum aliqua cooperatione patiētis: sed in opere creationis ex nihilo fit aliquid, unde nihil pōt cooperari agenti, sed in iustificatiōe ipii De⁹ ex aliquo aliquid facit. i. ex impio iustum, & est ibi aliqua cooperatio ex parte hoīs, q̄ a ē ibi mot⁹ liberi arb. ut* dictū est. ergo iustificatio impii nō est maximum opus Dei. K

*Ar. 3 huius quæst.

SED CONTRA est, ꝙ in Ps. 144 dr̄, Miserationes eius super omnia opera eius. & in collecta dicitur, Deus qui omnipotētiam

[illegible] & re notio culpæ. primū ex primo officio, [illegible] Sed q̄ñ in adultis non fortitur effectū p mo[illegible] actu [illegible] sed medio libero arbitrio, ut [illegible] ter, ad [illegible] ē gratiæ cōsequuntur quatuor, duo ex [illegible] of fic[illegible] o, s. motus liberi arbitrij in Deū, & cōsecutio iustitiæ: & duo ex secundo officio, s. motus liberi arbitrij in peccatū, & expurgatio a peccato, tia ꝙ gra causat duos motus, alterum per modum liberi arbitrij, quasi impetrando ei accessum ad Deū, & recessum a peccato: alterū per modū naturę, quasi exequēdo inductionē iustitię & remissionem peccati. Et qñ totus ordo medij præcedit naturaliter ordinē tertij: & totus ordo impetrij prior naturaliter est toto ordine executionis, idcirco consecutionē iustitiæ, q terminus ad quem executione illius motus est, quarto loco post totū motū liberi arbit. locauit. & sic ponitur iustitia terminus ad quem, & culpa termin⁹ a quo iustificatiōis impij, ut in litera dicit. & gratia causa utriusq;, sci licet adeptionis, & remissionis.

¶ In respōsione ad secundū, dubiū occurrit, quia author uidetur æquiuocare, aut male pbare, ꝙ dispositio liberi arbitrij sequitur gratiæ infusionem: quia dispositio sub ecti sequitur actionē agentis, per quam ēt ipsum subiectū disponitur. nā in cōi loquēdo, actio agētis est duplex, una inductiua formæ, & altera dispositiua, vbi opus est dispositione. Et cōstat quòd dispositio subiecti seqᷓ actionē dispositiuam non actionē inductiuam. Vbi aūt non est opus dispositione, ut in illuminatione, actionē agētis nulla sequitur dispositio: in speciali quoque proposito loquendo, actio Dei est duplex. s. infusio gratiæ, & gratuita dei motio. Prima inducit formam gratiæ: secunda præparat, seu disponit ad gratiā, ut patet ex supradictis. Et sic dispositio ad [illegible] tiam sequitur actionem agentis, idest, gratuitam Dei motionem. præcedit autem naturæ ordine actionē agētis, idest infusionem gratiæ, cuius oppositum in litera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ si gratię donum habituale pertineret solum per modum naturę, idem esset iudicium de infusione gratiæ, & dispositione ad illam, & alijs actionibus, formis, & dispositionibus naturalibus, & oporteret ponere secundum naturæ legem generalem actionem inductiuam formæ, & aliam dispositiuam. Sed quia iam declaratum est, ꝙ gratia operatur utroque modo scilicet & per modum liberi arb. & per modum naturæ: ideo infusio gratiæ gratū faciētis, inquantū operatur p modum liberi arbit. gratuite mouet liberum arbit. ad actus duos iā dictos, & sic præuenit & eosdem, ut informatos gratia, & seipsam gratiam, ut gratū facientem, ita quòd non solum simul, sed unica actione Deus infundendo gratiam gratuite mouet, & gratū facit: & inquantum gratuite mouet liberum arb. disponit, simul, & dispositum reddit per liberum arbi. hominē ad gratiam: quoniam ipso actu liberi arb. homo redditur subiectum præparatum & coaptatum gratiæ, cuius opposito actui posuerat obicem gratiæ. Et hæc præparatio est, quæ superius in quæstione centesimaduodecima articulo secūdo ad primum, dicta est meritoria.

¶ Nec obstat his, qd quandoque gratuita Dei motio fit nō per gratiam gratum facientem: potest nanqz & per ipsam, & sine ipsa De⁹ gratis te mouere. Hanc autem quam diximus esse mētem authoris, ex eo patet, quòd non dicit dispositionem naturæ ordine sequi actionē agētis quamcunque, sed eam per quam etiam subiectū disponitur, quasi diceret, quòd actionem, quæ nō solum est inductiua, sed ēt dispositiua, dispositio subiecti sequitur. & sic nihil restat ambiguum.

SVPER QVAE. CXIII. ART. IX.

Medina ar. 9.

IN articulo 9. eiusdē quæstionis duo nota. primo, ꝙ iustificatioē impij, quæ consistit, ut est dictū, in gratiæ infusione originaliter, & principaliter, author distinguit [illegible] creationem: qa ex [illegible] fit iustus, & quia in adultis cooperatur motus liberi arbitrij. Quod pro tanto notandum dixerim, ut gratiam non extari apud authores doctrinam, confirmem. Secundo, tene ante oculos tuos semper die noctuque, quòd bonum gratiæ unius, est melius quàm bonum naturæ totius uniuersi, ut continue uideas damnationem imminentem non ex humani tantum boni oblatum.

tiam parcendo maxime,& miserando manifestas. A
Tra. 72. in Ioan. post medium illius, to. 9. &* Augustinus dicit exponens illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, quòd maius opus est, ut ex impio iustus fiat, quàm creare cœlum, & terram.

RESPON. dicendū, ꝙ opus aliqđ pōt dici magnū dupliciter. *Cōclusionis pars 1* Vno modo ex parte modi agēdi, & ᵐ sic maximū opus est opus creationis, ⁿ in quo ex nihilo fit aliqd. Alio mō pōt dici opus magnū ꝑp magnitudinē eius ꝙ fit, & ſm hoc maius opus est iusti- *Cōclusionis pars 2* ficatio impij, ᵒ q̄ terminatur ad bonū ęternū diuinæ participationis, q̄ creatio cœli, & terræ, q̄ terminat ad bonū naturę mutabili: & ideo* Aug. cum *Tra. 72. in Ioan. à medio illius to. 9.* dixisset, ꝙ maius est, ꝙ ex impio fiat iustus, q̄ creare cœlū, & terrā, subiungit: Cœlum enim, & terra B transibit, ꝑdestinatorū aūt salus, & iustificatio permanebit. Sed sciēdū est, ꝙ aliquid magnū dr̄ dupliciter. Vno modo ſm quantitatem absolutā, & hoc modo donū gloriæ est maius, q̄ donū gratię iustifi- *Cōclusionis pars 3* cantis impiū: & ᵖ ſm hoc glorificatio iustorū est maius opus, q̄ iustificatio impij. Alio modo, dr̄ aliquid magnū quantitate proportionis, sicut dr̄ mōs paruus, & miliū magnū: & ᑫ hoc modo donū gratię impiū iustificantis est maius, q̄ donum gloriæ beatifi- *Cōclusionis pars 4* cantis iustū: ʳ quia plus excedit donū gratiæ dignitatē impij, qui erat dignus pęna, q̄ donū gloriæ di- C gnitatē iusti, q ex hoc ipso, ꝙ est iustificatus, est di- *Tra. 72. in Ioan. non procul à fi. tom. 9.* gnus gloria. & ideo* Aug. dicit ibidē: Iudicet q pōt, vtrū maius sit iustos angelos creare, q̄ impios iustificare: certe si ęqualis est utrūq; potētię, hoc maioris est misericordię. Et ꝑ hoc patet rñsio ad primū.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ bonum uniuersi est maius, q̄ bonum particulare unius, si accipiatur utrunque in eodem genere: sed bonum gratiæ uuius maius est, quàm bonum naturæ totius uniuersi.

AD 3ᵐ dicēdū, ꝙ ratio illa procedit ex parte modi agendi, ſm quē creatio est maximum opus Dei.

D

ARTICVLVS X.

Vtrum iustificatio impij sit opus miraculosum.

AD DECIMVM sic procedit. Vr̄ ꝙ iustificatio impij sit opus miraculosum. Opera .n. miraculosa sunt ʰ maiora nō miraculosis: sed iustificatio impij est maius opus, quā alia opera miraculosa, ut patet ꝑ* Aug. in authoritate inducta: ergo iustificatio impij est opus miraculosum. E

¶ 2 Pręt. Motus voluntatis ita est in anima, sicut inclinatio naturalis in rebus naturalibus: sed qñ Deus aliquid operatur in rebus naturalibus ʰ contra inclinationē naturæ, est opus miraculosum, sicut cū illuminat cæcum, uel suscitat mortuū: uoluntas aūtē impij tendit in malum. cum igitur Deus iustificando hominem, moueat eum in bonū, vr̄ ꝙ iustificatio impij sit miraculosa.

¶ 3 Pręt. Sicut sapiētia est donū Dei, ita & iustitia: sed miraculosum est, ꝙ aliquis subito sine studio sapientiā assequatur à Deo: ergo miraculosum est ꝙ aliquis impius ʰ iustificetur a Deo.

SED CONTRA. Opera miraculosa sunt supra potentiā naturalē: sed iustificatio impij nō est supra potentiā naturalē. dicit .n.* Aug. in lib. de ꝑdest. sanctorū, ꝙ posse hr̄e fidem, sicut posse hr̄e B charitatē, naturę est hoīum: hr̄e aūt fidē quēadmodū hr̄e charitatē, grę est fideliū: ergo iustificatio impij non est miraculosa.

RESPON. dicēdū, ꝙ in operib. miraculosis tria cōsueuerūt inueniri, quorū vnū est ex parte potētiæ agentis: qa sola diuina uirtute fieri pñt, & iō sunt simpliciter mira, quasi hñtia cām occultā, vt in primo* dictū est: & ᵐ ſm hoc tā iustificatio impij C q̄ creatio mūdi, & vr̄ oē opus, ꝙ a solo Deo fieri pōt, miraculosum dici pōt. ⁿ Secūdo in quibusdā miraculosis operib. inuenit, ꝙ forma inducta est supra naturalē potētiā talis materiæ: sicut in suscitatione mortui uita est supra naturalē potētiā talis corporis, & ᵖ quantū ad hoc, iustificatio impij nō est miraculosa, ᑫ qa naturaliter aīa est grę capax. eo .n. ipso, ꝙ facta est ad D imaginē Dei, capax est Dei per gratiā, vt* Aug. dicit. Tertio mō in operib* miraculosis inuenit aliqd ꝑter solitū, & cōsuetū ordinē causandi effectū: sicut cum aliqs infirmus sanitatē perfectā assequit subito ꝑter solitū cursū sanationis, q̄ fit à natura, vel arte: & ˢ q̄tū ad hoc, iustificatio impij qñq; est miraculosa, & qñq; nō. *Cōclusionis pars 3* ᵗ Est .n. iste cōis, & cōsuetus cursus iustificationis, ut Deo mouente interius animā, homo cōuertatur ad Deum, primo E quidē conuersione imperfecta, ut postmodum ad perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut* Aug. dicit. *Tract. 5. in epist. Ioan. ante medium to. 9. D. 985.* Qñq; uero tā uehementer Deus animā mouet, ut statim quandā perfectionē iustitiæ assequat, sicut fuit in cōuersione ᵈ Pauli, adhibita ēt exterius miraculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq̄ miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quædam miraculosa opera etsi sint minora, quam iustificatio impij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē præter cōsuetum ordinem talium effectuum, & ideo plus habent de ratione miraculi.

AD

208\. SVPER QVAE. CXIII. ARTIC. X.

Perrecta per totum Inf. q. 1. 5 ar. 1. ad 1. Et 3. q. 44 ar. 1. ad 1. & 3. Et 2. d. 28. q. 1. ar. 3. ad 2 Et 4. d. 17 q. 1. ar. 5. q. 1. Et po. q. 6 ar. 2. ad 6.

Mo..ma. ar. 10.

IN art. x eiusdem quæ. dubiū triplex occurrit. Primum est circa illud: Anima naturaliter est capax gratiæ: vi enim, ꝙ secundū ꝑñtem doctrinam in anima sit potentia naturalis ad gratiam ac ꝑ hoc ad fidem, & alia hmōi, cuius oppositum in prima parte diximus contra Sco. *ait. præce. in arg. Sed contra.* ¶ Secundū est circa illud, qd gratia non est super naturalē potentiā impij, sicut uita supra potētiā in corpore mortuo. Sicut .n. in corpore mortuo est potētia remota ad uitā, & nō propinqua, ita in anima impia est potēt a remota ad gratiā, & si ꝑpinqua, immo magis uita est in potētia naturali talis corporis, q̄ gratia in potētia naturali animę impiæ, qa illud pōt per multas transmutationes reduci in uitā ab agente naturali, gratia uero non.

¶ Tertiū est in rñsione ad secūdū, circa illud, ꝙ nō est simile de illuminatione cęci, & iustificatione impij, qñ ex ipse authore in 3. cōtra Gēt. c. 161. dicit,* ꝙ iustificatio impij est supra id, ꝙ ordo rerū exigit & ideo sicut Deus nō nēi cęcos illuminat, ita nō impios iustificat. Hic aūt arg. secūdo, ꝙ hoc tāgit, vult secundum ordinē rerū ipsam iustificationem fieri, & ꝑpea nō esse miraculum: aut ergo hic, aut ibi a vero declinat. *ca. 5. nō procul à fi. to. 7.*

¶ Ad euidētiam horū sciēdū est, ꝙ cū cōe sit oī formæ nō hr̄e materiā, ex qua cōstat, cū de potentia naturali ad formā qūo est, nō nisi de materia ī qua, est sermo. Verū hmōi materia in qua, dupliciter pōt se ad formā hr̄e: nā qñq, est non solū in qua fit, & est forma, sed est materia ex qua educitur forma, & tūc est potētia naturalis ad formā, utpote ex sua potētia educendā. *p. p. q. 105. ar. 7. & 8. & q. 110. ar. 4. Cōclusionis pars 1* Qñq; autē est solū materia in qua fit, & est, nō autē ex qua educitur. *Cōclusionis pars 2* Et hoc adhuc contingit dupliciter, vno modo sic, ꝙ licet formā non educat de potētia materiæ, dispō tñ ꝑpria ad formā educitur de potētia materiæ ꝑ naturale agēs. & tūc est ēt potentia naturalis ad formā: & hoc mō est in corpore organico potentia naturalis ad aīam intellectiuā. *Loco citato in argum. Sed contra.*

Al⸗

Alio modo [illegible] ad [illegible] statui de potẽtia [illegible] ẽst. sed [illegible] nõ per agẽs naturale [illegible] ad ordinẽ naturæ. [illegible] tunc [illegible] quodammodo [illegible] & quodammodo nõ [illegible] ex ea [illegible] excedi facu. [illegible] motiui talis potẽtiæ, eritq́; potẽtia ad talẽ formã [illegible]

[illegible]

AD 2^m^ dicendum, q̃ non quæcunque res naturalis mouetur cõtra suã inclinationẽ, est opus miraculosum, alioquin miraculosum esset, q̃ aqua calefieret, uel q̃ lapis sursum proiiceretur: sed quãque hoc fit præter ordinem propriæ causæ, quæ nata est facere hoc. Iustificare autem impium nulla alia causa potest nisi Deus, sicut nec aquam calefacere nisi ignis: & ideo iustificatio impij à Deo quantum ad hoc, non est miraculosa.

AD 3^m^ dicendũ, q̃ sapientiã, & scientiã homo natus est acquirere a Deo per proprium ingenium, & studium, & ideo qñ præter hunc modũ homo sapiens, uel sciens efficitur, est miraculosum: sed gratiam iustificantem non est homo natus acquirere per suam operationem, sed Deo operante: unde non est simile.

QVAESTIO CXIIII.

De merito, quod est effectus gratiæ cooperantis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de merito, quod est effectus gratiæ cooperantis.

Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum homo possit aliquid mereri à Deo.

¶ Secundo, Vtrum aliquis sine gratia possit mereri uitam æternam.

¶ Tertio, Vtrum aliquis per gratiam possit mereri uitã æternam ex condigno.

¶ Quarto, Vtrũ gratia sit principium merendi mediante charitate principaliter.

¶ Quinto, Vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam.

¶ Sextò, Vtrum homo possit eam mereri alij.

¶ Septimo, Vtrum possit sibi aliquis mereri reparationem post lapsum.

¶ Octauo, Vtrum possit sibi aliquis mereri augmentum gratiæ, uel charitatis.

¶ Nono, Vtrum possit sibi mereri finalem perseuerantiam.

¶ Decimo, Vtrum bona temporalia cadant sub merito.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo possit aliquid mereri à Deo.

AD PRIMVM sic proceditur: Vr̃ q̃ homo non possit aliquid mereri a Deo. Nullus enim vr̃ mercedem mereri ex hoc, q̃ reddit alteri quod debet: [illegible] per omnia bona, quæ facimus, non possumus sufficienter recompensare Deo quod debemus, quin semper etiam amplius debeamus, ut etiam Philosophus dicit in 8. Ethic. Vnde & Luc. 17. dicitur, Cum omnia, quæ præcepta sunt feceritis, dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus: ergo homo nõ potest aliquid mereri a Deo.

¶ 2. Præter. Ex eo q̃ aliquis sibi proficit, nihil vr̃ mereri apud eũ, cui nihil proficit: sed homo bene operando sibi proficit, uel alteri homini, non autem Deo. dr̃ enim Iob 35. Si iuste egeris,

[illegible] contrario, [illegible] omn[illegible] no nõ est potentia: quia de priuatione ad habitũ non est regressus, nisi per [illegible] ad primum. Vnde obiectio nihil obstat, quia de potentia propinqua est sermo, quia occupata, non de potentia remota per [illegible] ad ultimum. ¶ Ad tertiũ demum dubiũ dr̃, q̃ [illegible] ordo est [illegible] considerandus. [illegible] & ordo causandi. Si atten[illegible] ad ord[illegible] tum [illegible] rerũ ordinẽ fit iustificatio impij, [illegible] q̃ plus est [illegible] donũ gratiæ propter [illegible] impium, q̃ donũ gratiæ iustum: & iuxta hunc [illegible] in loco allegato. [illegible] autem [illegible] causæ iustificationem [illegible] ut in litera dr̃. [illegible] secundum [illegible] causa [illegible] supra ip[illegible]: & iuxta hunc ordinem locutus est hic author [illegible] ratio miraculi attenditur iuxta superexcessum ord[illegible] causandi, & non iuxta superexcessum ordinis iustitiæ tantum, ideo hic negatur esse miraculum iustificationem impij, quod tamen conceditur de illuminatione cæci, quia ordo causandi ibi mutatur.

SVPER QVÆST. CXIIII. ART. I.

Medina artic. 1.

I[illegible] primi art. q. 114. & ultimę aduerte tres terminos, [illegible] ho[illegible], y mereri [illegible]. Nã se[illegible] est de homine, & nõ de homine adoptato in filium Dei, nõ de homine in statu peccati, uel gratiæ, sed absolutè. Mereri [illegible] seruitute [illegible] ut, quibus mercedẽ merentur, in [illegible] merce[illegible] nominata apparet: vnde & mercenarij dicti sunt, qui ut mereantur mercedẽ, seruiunt. Verum à seruit[illegible] ad obsequia, & beneficia exte[illegible] experimur, dũ, & [illegible] sequentes, & benefacientes, benemeritos de nobis, seu republica uocamur. Et cum multipliciter meriti ra[illegible] coniungat, hic sumitur in communi, ut cõprehendit sub [illegible] meritũ cõgrui, & cõdigni. Et q[illegible] experiẽtia testatur ali[illegible] ẽ cõi iudicio mereri bonũ aliquod [illegible] opera uel pœnã aliquam, [illegible] nõ a me, uel [illegible] adiungitur [illegible], à [illegible] eo, ut determinetur retributor mercedis. Est igitur sensus: [illegible] utrum homo possit aliquid facere, c[illegible] debeat mercedẽ à Deo. ¶ In corpore art. aduerte, q̃ in communi loquendo, in merito concurrunt quatuor. s. persona merens, ipsum meritũ, merces, & persona reddẽs mercedem. Et licet ista quatuor ex quantum [illegible] me ritum, sed præmium, [illegible] ordo ad hæc omnia exigitur ad rationem meriti. Oportet enim meritũ esse alicuius, ut merentis, & alicuius, ut debitæ mercedis, & ad ali[illegible] redditorẽ mercedis: frustra enim operatur, & laborat qui [illegible] mercede à nullo habeda. Exhibitio autem meriti, & redditio mercedis, actus ad alterum sunt secundum æqualitatem rei ad rem. i. meriti ad mercedem, & econuerso: ideo ad rationem meriti exigitur ratio iusti, quamuis non sufficiat. plus nam[illegible] ad rationem meriti exigitur; nam iusti & debiti ratio [illegible] arbitrio inueniuntur in rebus. Iustum namque est aquilæ natu[illegible], ut habeat rostrum: homini ut habeat manus, & grauibus, & leuibus ut sint in locis suis. femineo sexui ut [illegible] masculo & hæc sunt debita illis. Sed ad rationem meriti exigitur [illegible] tarium; [illegible] ut enim meretur, aut demeretur naturalibus, uel [illegible] passionibus, uel acc[illegible]entibus. Et c[illegible] iustum [illegible] duos est, & ad diuersos diuersimode & uoluntarium, [illegible] ad [illegible] alterum ordinetur, [illegible] alterum [illegible] ratio meriti ex ratione iusti uoluntar[illegible] & ordinis ad alterum [illegible] Iusta, dom[illegible] de iusto, [illegible] de præordinatione D[illegible] & demum de libero arbitrio [illegible] ditur. Et [illegible] de meri[illegible] à Deo quomodo est, & redditor mercedis debitor est, & [illegible] debitor alicuius debitor est, & Deus nulli potest esse debitor nisi sibi idcirco sicut in rebus naturalibus Deus dando

manas

[illegible] Porrecta per totum. Su[illegible] q. [illegible] ar. 4. [illegible]

[illegible] Lib. 8. [illegible]

H

I

K

quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? ergo homo nō potest aliquid à Deo mereri.

¶3 Præt. Quicūque apud aliquē aliquid meretur, constituit eū sibi debitorem. debitum enim est, ut aliquis merenti mercedē rependat: sed Deus nulli est debitor. vnde dr̃ Ro. 10. Quis prior dedit ei, & retribuetur ei? ergo nullus a Deo pōt aliqd mereri.

SED CONTRA est, q dr̃ Ier. 31. Est merces operi tuo: sed merces dr̃, q p merito reddit. ergo vr̃, q nō possit a Deo mereri.

RESPON. dicendum, q meritum, & merces ad idem referuntur. Id enim merces dr̃, q alicui recompensatur pro retributione operis, uel laboris, quasi quoddam pretium ipsius. Vnde sicut reddere iustum pretiū pro re accepta ab aliquo, est actus iustitiæ: ita etiam recompensare mercedem operis, uel laboris, est actus iustitiæ. Iustitia autem ęqualitas quædam est, ut patet per * Philosophum in 5. Ethic. & ideo simpliciter est iustitia inter eos, quorum est simpliciter ęqualitas: eorum uero quorū non est simpliciter ęqualitas, nō est simpliciter iustitia, sed quidam iustitiæ modus potest esse: sicut dicitur quoddam ius paternum, siue dominatiuum, ut in eodem lib. * Philosophus dicit. & pp hoc in his, in quibus est simpliciter iustum, est etiam simpliciter ratio meriti, & mercedis. In quibus autem est ſm quid iustum, & non simpliciter, in his etiam nō simpliciter est ratio meriti, sed ſm quid, inquantum saluatur ibi iustitiæ ratio: sic enim, & filius meretur aliquid a patre, & seruus à domino. Manifestum est autem, q inter Deum & hominem est maxima inęqualitas (in infinitum enim distant) & totū quod est hominis bonum, est a Deo: unde non potest hominis à Deo esse iustitia ſm absolutam ęqualitatem, sed ſm proportionem quandam, inquantum scilicet uterque operatur secundum modum suum. Modus autem, & mensura humanę uirtutis homini est à Deo: & ideo meritum hominis apud Deum esse non potest, nisi secundum pręsuppositionem diuinæ ordinationis, ita scilicet ut id homo consequatur a Deo per suam operationem, quasi mercedem, ad quod Deus ei uirtutem operandi deputauit: sicut etiam res naturales hoc cōsequuntur per proprios motus & operationes, ad quod à Deo sunt ordinatæ, differenter tamen: quia creatura rationalis seipsam mouet ad agēdum per liberum arbitrium, unde sua actio habet rationem meriti, quod non est in aliis creaturis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q homo inquantum propria uoluntate facit illud quod debet, meretur: alioquin actus iustitiæ, quo quis reddit debitum, non esset meritorius.

AD 2m dicendum, quòd Deus ex bonis nostris non quęrit utilitatem, sed gloriam, id est manifestationem suæ bonitatis, quod etiam ex suis operibus quærit. Ex hoc autem, q eum colimus, nihil ei accrescit, sed nobis: & ideo meremur aliquid à Deo, nō quasi ex nostris operibus aliquid ei accrescat, sed inquantum propter eius gloriam operamur.

AD 3m dicēdum, quòd quia actio nostra non habet rationē meriti, nisi ex præsuppositione diuinæ ordinationis, non sequitur quod Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibiipsi, inquantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis sine gratia possit mereri uitam ęternam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q aliquis sine gratia possit mereri uitam ęternā. Illud enim homo a Deo meretur, ad quod diuinitus ordinatur, sicut dictum est: * sed homo secūdum suam naturam ordinatur ad beatitudinem, sicut ad finem, unde etiam naturaliter appetit esse beatus: ergo homo per sua naturalia absque gratia mereri potest beatitudinem, quæ est uita ęterna.

¶2 Præter. Idem opus quanto est minus debitum, tanto est magis meritorium: sed minus debitum est bonū, quod fit ab eo, qui minoribus beneficiis est præuentus. cū igitur ille, qui habet solū bona naturalia, minora beneficia sit consecutus à Deo, q̄ ille

(Left marginal commentary:) Manus hominis, materia fœminæ &c. dat debita rebus ex ordinatione sua. Ipsius Dei, ac per hoc quasi sibi ipsi soluit debitū, & sic ibi est ratio iusti, ut in secūdo cōtra Gēn. c. 29. habes diffuse: ita in redditione mercedis debitę merito humano Deus nō aliter pōt constitui debitor, nisi quanto ab ipso met Deo psupponitur ordinatus actus ille ad eō equendū mercedē illā. sic enim Deus cōstituitur debitor sibi ipsi, & reddendo nobis mercedē, siue satisfacit ordinationi. Vnde & pater familias redditurus mercedē operariis uineę, prius conduxit eos cōuentione, vel pmissione facta de mercede per seipsum. Propter qđ in litera author rōnē meriti humani impossibilē esse constituit, nisi ex præordinatione diuina, ex qua meritorius actus habet, quòd respiciat Deum ut debitorem. ¶ In eodem arti. circa rationem iusti inuentam in merito hominis apud Deū, aduerte q meritum tale ulla respectus, quos habet ad hominē meretētem, & Deū ut pordinantem, habet duos alios, alterū ad mercedē: alterū ad redditorē mercedis. Et quatū ē cōparetur meritū hominis ad Deū, nuquā inuenies iustum simpliciter, ut in litera dē. Sed si cō paretur meritū hominis ad mercedē debitā secundū se, sic non inconueniens inuenire iustū simpliciter: quia nō inconueniens ę quiualere meritum præmio reddendo, & ordinatā à Deo actū meriti tanti ualoris ad ęquiualēs præmium. Et qm̄ merces reddēda à Deo quantumcunque secundum se sit ęquiualēs merito, ut ut redditur à Deo, excedit meritū hoīs, eius ad Deum non pōt esse ęqual tas simpliciter aliquo: ideo simpliciter hoīs ad Deum non potest esse meritum simpliciter, sed secundū proportionē, ut in litera dr: quāuis hoīs ad premium mercedē absolute possit esse meritū simpliciter.

(Left margin references:) * In prioribus 4. c. 10. 5. — * c. 6. 10. 5. — D. 80. 3. — Vener. m.

(Right marginal commentary:) citer, sicut & iustitia. ¶ In eod. primo arti. circa ordinationem diuinā concurrentē ad rationem meriti apud Deū, dubiū occurrit, An talis pordinatio diuina fiat uniuersaliter per cōcessū principiū operis meritorij aut ratio meritorij, siue fiat per solā diuinam ordinationem actus ad tale pmium. Sed qm̄ in artic. [illegible] tes hæc in speciali de merito, ꝗ ęternæ discutienda, ideo satis sit pro nūc scire dubitare. & notare, q id dr esse mercee reddēdā a Deo nostro merito, ad qđ con equendum Deus dedit nob uirtutem operatiuam liberam. ¶ In eod. primo artic. aduerte. Nouiter, q præordinationē diuinā nostri actui in rōne meritorij, nec ab ipso Deo, nec ab alio retributore oportet sortiri illā mercedē, ut patet in eo qui aliquāto ipe perseueres in bono, obiicē ponit pæuio ante retributionis tēpus. Et ratio est, quia nō est præordinatio est pordinatio pdestinationis, q effectum infallibiliter cōsequutur: sed aliqua pordinatio est prouidentiæ, nō euētus, sed causæ. & ppea mater benemerita de filio, quia mercedē honoris debitā filio, nec ab ipso filio sortitur, nec à Deo, qui pordinauit matri benemeritæ talem honorem deberi, sic ut filius honorē hmōi impēdat. Et ex eadē radice euenit, ut Iudas posset multa merita uitę ęternę, nō cōsequutus fuerat eā: nihil enim ei hmōi euentibus diuinæ ordinationi depent. SVPER QV. CXIIII. ART. II. Media artic. s. IN arti. eiu'dē q6. sibi occurrit de superstitione: quia author in q. 109 eūdem articulum mouit.

(Right outer margin:) D. 13 c. — aro Porrecta per totum. Sup. quęstio. 109. & locis ibid. — [illegible] Is qd.

qui cum naturalibus habet gra F tuita, vr̃ φ eius opera sint apud Deũ magis meritoria: & ita si ille, qui habet gratiã, pôt mereri aliquo modo uitam ęternam, multo magis ille, qui nõ habet.

¶3 Præt. Misericordia & liberalitas Dei in infinitum excedit misericordiam & liberalitatem humanam: sed unus homo pôt apud alium [h] mereri, etiam si nunquam suã gratiã ante [h] habuerit: ergo vr̃, φ multo magis homo absq; gratia uitam ęternam possit à Deo mereri.

Sed contra est, φ Apost. dicit Ro. 6. Grã Dei, uita ęterna.

Respon. dicendũ, φ hominis sine gratia duplex status considerari potest, sicut[*] supra dictũ est. Vnus quidẽ naturę integrę, qualis fuit in Adam ante peccatũ. Alius aũt naturæ corruptæ, sicut est in nobis ante reparationẽ gratiæ. Si ergo loquamur H de homine quo ad primum statum, [m] sic vna ratione non pôt mereri absq; gratia vitam ęternam per pura naturalia, [n] quia s. meritum hominis depẽdet ex præordinatione diuina. Actus autem cuiuscunque rei non ordinatur diuinitus ad aliquid excedẽs ꝓportionẽ uirtutis, q̃ est principiũ actus: hoc.n. est ex institutione diuinæ prouidentiæ, ut nihil agat ultra suã uirtutem. I Vita aũt ęterna est quoddã bonũ excedẽs proportionẽ naturę creatę: quia etiam excedit cognitionẽ & desiderium eius, ẽm illud 1. ad Cor. 2. Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Et inde est, φ nulla natura creata est sufficiẽs principiũ actus meritorij uitæ ęternæ, nisi superaddatur aliqđ supernaturale donum, φ gratia dr̃. [P] Si uero loquamur de homine sub peccato existente, addit cũ hoc secunda ratio ꝓp impedimentũ peccati. [q] Cum.n. peccatum sit q̃dam Dei offensa excludens à uita ęterna, ut patet p[*] supradicta, null[*] in statu peccati existẽs pôt vitam ęternam [*] mereri, nisi prius Deo reconcilietur dimisso peccato, qđ fit per gratiã. Peccatori.n. nõ debetur uita, sed mors, ẽm illud Rom. 6. Stipendia peccati mors.

Ad primvm ergo dicendum, φ Deus ordinauit humanã naturam ad finem uitę ęternæ cõsequendum non propria uirtute, sed per auxilium gratiæ. Et hoc modo eius actus potest esse meritorius uitæ ęternæ.

Ad 2m dicendum, φ homo sine gratia nõ potest hre ęquale opus operi, quod ex gratia procedit: quia quãto est perfectius principium actionis, tanto est perfectior actio. G Sequeretur autem ratio supposita ęqualitate operationis utrobiq;.

Ad 3m dicendum, φ quantũ ad primam rationem inductam dissimiliter se habet in Deo, & in homine: nam homo uirtutẽ benefaciendi habet a Deo, non autẽ ab homine: & ideo a Deo non potest homo aliquid mereri, nisi per donum eius, quod Apostolus signanter exprimit, H dicens: Quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Sed ab homine potest quis mereri, antequã ab eo acceperit, per id, quod accepit a Deo. Sed quantum ad secundam rationem sumptam ex impedimẽto peccati, simile est de homine, & de Deo: quia etiã homo ab alio mereri non potest, quem offendit prius, nisi ei satisfaciens reconcilietur.

Articvlvs III.

Vtrum homo in gratia constitutus possit mereri vitam ęternam ex condigno.

Ad tertivm sic procedit̃. Vr̃ φ homo in gratia constitutus nõ possit mereri uitam ęternam ex condigno. Dicit enim Apost. ad Roman. 8. Non sunt cõdignæ [h] passiones huius t̃pis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: sed inter alia opera meritoria maxime K uidẽtur esse meritoriæ sanctorum passiones: ergo nulla opera hominum sunt meritoria uitæ ęternæ ex condigno.

¶2 Præt. Sup illud Ro. 6. Gratia Dei, uita ęterna, dicit[*] gl. Posset rectè dicere; Stipẽdiũ iustitię uita ęterna, sed maluit dicere, Grã Dei, uita ęterna, ut intelligeremus Deum ad ęternam uitam pro sua miseratione nos perducere, [h] nõ meritis nostris: sed id, qđ ex cõdigno quis meret̃, non

¶Ad hoc dr̃, φ nõ incõueniens diuersis rationibus in diuersis locis eandẽ q̃onem mouere, ut unusquisq; tractatus integer habeat. Hæc ergo q̃ð de merito uitæ ęternæ per gratiã, pôt dupliciter occurrere. Primo, de merito hominis, ut habet rõnẽ finis respectu gratiæ. Et sic spectat ad q̃ð. de necessitate gratiæ, q̃ est necessitas ex suppositione, s. ad habendũ tale quid, quæ vocatur necessitas finis. Et hoc modo superius hæc q̃ð integrauit tractatum de necessitate gratiæ.

¶Secundu de merito huiusmodi, ut habet rationẽ effectus respectu gratiæ. Et sic hic tractat ad integritatẽ tractatus de secundo effectu gratiæ, qđ est meritũ, ut patet & ex titulo tractatus huius & præcedent. q̃ðn. 1. (* q. 109. artic. 2.) ¶In eod. art. 2. aduerte, φ [illegible] nec ex tit. art. [illegible] ex ratione illa [illegible] litera [illegible], φ hic (Cõclusionis pars 1) [illegible] sermo de potentia Dei absoluta, sed titulus est de potentia meritoria uitæ ęternę, an sit propria gratiæ, ita φ ipsa sola hoc possit inter creatas naturas: hoc est enim quærere, an sine gratia &c. Ratio quoq; literæ super diuina prouidẽtia, quæ statuit actũ non ordinari ad aliquid excedens proportionẽ uirtutis, q̃ est principiũ actus, [illegible] ut sumat esse [illegible] authoris, φ homo sine gratiæ habituali dono per diuinã potentiã nõ possit mereri uitam ęternam. Dicet forte quispiam, non esse contra authoris doctrinam, φ homo ex gratuita Dei ordinatione absque habituali dono mereatur (Cõclusionis pars 2) per actum liberi arbitrij, puta, opera pietatis, vitam ęternam.

¶In rñsione ad tertiũ eiusdem articuli dubium occurrit circa illud. s. φ homo nõ pôt mereri ab alio homine quẽ prius offendit (* q. 70. ar. 6. & q. 73. & 87. & q. 113. ar. 2.) nisi ei satisfaciens reconcilietur. Vr̃ enim hoc falsum: nã potest quis operari ꝓ eo quẽ offendit, ante reconciliationẽ sic, vt constituat eundẽ sibi debitorẽ ad reddẽdũ mercedẽ, vt patet, si ponamus Ioãnẽ offendisse Petrũ contumelia, vel rapina, & postmodũ uidens eiusdẽ Petri filiũ inuolutum ab inimicis eius ad mortẽ, liberet illũ, periculo mortis seipsum exponẽs pro hoc. Cõstat nanque, φ tũc Ioãnes meretur à Petro, q̃ tñ prius offenderat, & tñ non erat sibi reconciliatus.

Præterea. Aliquis pôt seruire locãdo operas suas ei, quẽ offendit contumelia, uel furto, manẽte offensa, & mereri mercedẽ ab eo: alioquin operarius, q̃ seruiuit per centum, posset priuari ab illo ꝓp furtum decem, uel propter cõtumeliam.

¶Ad hoc dicẽdũ, φ in his & similibus, licet non prius tpe, tñ prius natura intelligitur satisfactio, & reconciliatio facta, quàm meritũ. Nam quia in maiori clauditur minus, Petro satisfecisse intelligitur Ioãnes, qui pro eo uitam discrimini exposuit: & sic meretur ueniam, ac amicitiam à Petro, à quibus offensa excludebat.

¶Ad secundum dr̃, φ quia offensa pro tanto excludit meritum, pro quanto excludit debitum mercedis ab offenso: si offensa p̃cedens non purgatur per sequens seruitiũ, nunquàm merebitur mercedem, sed seruitium suum per modum solutionis debiti satisfaciet in toto, uel in parte. (Porrecta per totum) Si autem purgatur & abundat, tam redditur primi argumenti solutio, & sic homo ab homine offenso nõ potest mereri antequam satisfaciat. (* 3. q. 48. ar ti. 1. co. & 2. d. 27. ar ti. 3. & ar 5. co. & 3. dis. 4. q. 3. art. 1. & 5. Et Rom. 4. & c. 6. in. & ca. 8. le. 4. in.) Posset quoque dici ad hoc dubium unico uerbo, quod author intendat de merito apud amicũ, seu parem, quale est meritum nostrum apud Deum, ut sic simile sit de Deo, & homine offenso. Prima tamen responsio formalis est.

SVPER QV. CXIIII. ART. III.

Egid. 2. s. d. 27. q. 1. ar. 4.
Ric. dist. 27. q. 6.
Dur. dist. 27. q. 2.
Th. Arg. d. 27. q. 1. ar. 4.
Cap. 2. d. 27. q. 1. conc. 1.
Medina art. 3.

(* Est Aug. in lib. de gra. & lib. arb. ca. [illegible] ante me. to. 7.)

IN articu. 3. õmisso titulo, φ mereri ex condi-

ex miseratione, sed ex merito accipit. ergo uidetur ꝙ hō non possit per gratiam mereri uitā æternam ex condigno.

¶3 Præte. Illud meritum uī esse condignum, [h] quod æquatē mercedi: sed nullus actus præsentis uitæ potest æquari uitæ ęternę, quę cognitionem, & desideriū nostrum excedit, excedit ēt charitatē uel dilectionem uię, sicut & excedit naturam. ergo homo non potest per gratiam mereri uitam æternam ex condigno.

SED CONTRA. Id quod redditur ſm iustum iudicium, uidetē esse merces condigna: sed uita æterna redditur a Deo ſm iudicium iustitiæ, secundum illud 2. ad Timo.4. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dñs in illa die iustus iudex. ergo homo meretur uitā æternam ex condigno.

RESPON. Dicendum, ꝙ opus meritorium hominis dupliciter considerari pōt. Vno modo, ſm quod procedit ex libero arbit. Alio modo, ſm quod procedit ex grā Spiritussancti. Si consideretē ſm substantiam operis, & secūdū quod procedit ex libero arbi. [a] sic non pōt ibi esse condignitas [b] pp maximam inæqualitatem [c]: sed est ibi cōgruitas [d] pp quandam æqualitatem proportionis. Videtur.n. cōgruū, ut homini operanti secundū suam uirtutem, Deus recompensē secundum excellentiā suæ uirtutis. Si aūt loquamur dē opere meritorio, ſm quod pcedit ex grā Spiritussancti, [e] sic est meritorium uitæ ęternæ [d] ex cōdigno. [f]

Conclusionis pars 1.
Conclusionis pars 2.
Conclusionis pars 3.
D.883.

Sic.n. ualor meriti attendiē ſm uirtutem Spiritussancti mouentis nos uitam æternam, secundū illud Io.4. Fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternā. Attenditur ēt pretium operis secūdū dignitatem gratiæ, per quā homo consors factus diuinæ naturæ, adoptatur in filium Dei, cui debetur hęreditas ex ipso iure adoptionis, secundum illud Roma.8. Si filij, & hæredes.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Apostolus loquitur de passionibus sanctorum secundum eorū substantiam.

AD 2m dicendū, ꝙ uerbum illius gl. intelligendum est quantum ad primam causam perueniendi ad uitam æternam, quæ est miseratio Dei: meritum aūt nostrum est causa subsequens.

AD 3m dicendum, ꝙ grā Spiritussancti, quam in præsenti habemus, etsi non sit æqualis gloriæ in actu, est tamen ęqualis in uirtute: sicut semen arborum, in quo est uirtus ad totam arborē. Et similiter per gratiam inhabitat hominem Spiritussanctus, qui est sufficiens causa uitę ęternę: unde & dicitur esse pignus hęreditatis nostrę. 2. ad Cor.1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gratia sit principium meriti principalius per charitatem, quam per alias uirtutes.

AD QVARTVM sic pcedit. Vī quòd gratia non sit principium meriti principalius p charitatē, quàm per alias uirtutes. Merces.n. [h] operi debetur secūdū illud Mat.20. Voca oparios, & redde illis mercedē suam: sed

condigno, est mereri sic, ut secundū iustitiam sibi debeatur, ita ꝙ iniustum esset non reddi mercedem merito ex cōdigno. Vnde & nomen accepit ab æqua dignitate meriti ad mercedem.

¶ In corpore artic. aduerte ꝙ illa duo, s. motio Spūssancti, & gratia, non sunt duæ disparatæ causæ meriti, sed sunt cāæ subordinatæ. motio quidē Spiritussancti, ut actio causæ primæ, & gratia ut cā secūdū operis in quantū meritorij. Mouet.n. Spūssanctus hoīem ad merēdū mediante grā, pp ꝙ litera de motione Spūssancti loquēs, affert illud Io.4. Fiet in eo fons aquæ salientis in uitā æternā. Et intendit author, ꝙ quia opus elicitur a grā, habet ꝙ sit meritoriū ex condigno ex utraque sui propria cā, s. prima, & proxima. Nec altera superfluit: qm̄ nō sunt eiusdem ordinis. Et contra primæ quidem causæ sufficientiam non occurrunt contradictores.

¶ Cōtra secundā aūt occurrit Scotus in primo sententiarū dist. 17. quæst.1. tenens, ꝙ actus elicitus a gratia nō est meritorius simpliciter uitæ æternæ, sed oportet ꝙ ultra hoc, ꝙ sit informatus gratia, sit acceptus Deo. i. ordinatus a Deo ad cōsequendam uitā æternam: & in tali ordinatione seu acceptione passiua, cōpleri dicit rationem meriti ex condigno.

¶ Arguitque primo sic. Si actus ex solis intrinsecis agenti esset sic ordinatus ad beatitudinē, sequeretur ꝙ Deus nō posset ei, qui sic operatus est, non retribuere beatitudinem, nisi iniuste eā subtrahendo: hoc est falsum. ergo talis ordo est ex sola uoluntate diuina.

¶ Secūdo sic. Pręmiū semper est maius bonum merito: & iustitia stricta, non reddit melius p minus bono. ergo actus meritorius non est dignus tali præmio ex bonitate quam habet ex suis principijs.

¶ Sed hæc facile soluuntur. Nam ad primum dicitur, ꝙ iniuste subtraheretur merces tēpore debito ei, qui operatus est ex gratia, & Deus, qui est debitor sibiipsi, qui ordinauit non per superadditam ordinationem, (ut Scotus posuit) sed per ipsam gratiam eius actum esse meritorium ex hoc ipso solo ꝙ est a gratia, ꝙ est talis naturæ, sicut non potest cōtra seipsum facere, ita non potest subtrahere mercedem. Cum quo tamen stat, quòd potest etiam beatos omnes annihilare de potentia absoluta: sed hoc est extra quæstionem præsentem.

¶ Ad secundū dr, ꝙ liberalitas diuina remunerās supra meritū, nō adimit merito uim suā. Ex hoc namque, ꝙ Deus actui merēti gloriā, ut unum reddit gloriā ut duo, nō adimit actui illi, quin meruerit secundū strictā iustitiā gloriā ut unum. Vnde istō illa non probat, ꝙ actus nō sit meritorius, sed hoc, ꝙ nō sit meritorius totius præmij, quod dat Deus, supposita tali liberalitate.

¶ Et tu habes in litera pro doctrina S. Thomæ, authoritatē Apostoli, Si filij, hæredes &c. ubi potest fundare rationem: quia filio obedienti, & ut filio operanti debetur hæreditas paterna ex solo ipso iure filiationis, ita ꝙ nō nisi iniuste potest priuari: sed sola gratia cōstituit filios Dei, seclusa quacunque ordinatione ergo. Superflua quoque est superaddita ordinatio illa: quoniā quicquid per illā fit, saluatur melius p motionem Spiritussancti mediante gratia. Vilificat quoque gratiā positio illa, dū ei propriū opus subtrahit. s. meritum, & nos non posse p gratiā mereri, nisi dispositiue ponit. quę omnia aliena a theologia reali sunt. Et tu potes scire hāc esse ueram mentem auctoris ex doctrina eius in q. ar. superius, ubi ostensū est, ꝙ actus humanus ex hoc ꝙ est bon9, uel malus moraliter, habet rationem meriti, uel demeriti, ētapud Deum. Ex hoc namque sequiē, quòd ex hoc ipso quòd actus est bonus, est ordinatus a Deo ad pręmiū & hoc, ut ibi dicitur, quantum est ex ratione actus, nec oportet aliam ordinationem superaddere.

¶ In eodem articulo dubiū occurrit, Quo pacto possit homo p gratiā mereri ex condigno uitam æternā, cum inter Deum & creaturam quamcūque, multo minus, q̄ inter patrem & filiū possit esse iustū simpliciter. Constat.n. ꝙ homo in gratia, creatura pura est, & filius adoptiuus non plus iusti sortitē apud patrē, quàm filius simpliciter: mereri autē ex cōdigno, ad iustū simpliciter spectat.

212 *Porrecta per totum.*

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ opus meritorium ex gratia, & Spiritussancto procedens, potest cōparari ad Deū retributorē. Et sic pp rōnes allatas, solam rōnē iusti dominatiui, seu paterni uideo, iuxta illud Apostoli 2. ad Timoth.4. Quā reddet dñs iustus iudex. Si aūt referatur ad mercedem, s. uitam æternam, sic est rō iusti simpliciter, & ęqualitas. Et ad hanc æqualitatem tendunt uerba literæ, ut patet in responsione ad tertium. Quod si quis dicere uelit, ꝙ inter opus meritorium, ut est a Spiritusancto, & Deum, est iustum simpliciter, aduertat ꝙ iustum quæritur inter retributorem, & operatorē qui remuneratur, & non inter primā causam mercedis, & meriti.

2.2.q.1 Re ar.2.co.& 3.d.30.art.5. Et 4.d.20.ar.2.q6.3.& d.49.q.1.art.4.q.4. Et po.q.6 art.9.co. Et Ro.8. le.5.prin. Et Heb.6. lec.3.

SEPER QVAE. CXIIII. ART. V. ET VI.

Medina art. 4.

IN ar. 4. 5. & 6. nihil occurrit scribēdū, nisi ꝙ in quarto, & clarius in sexto apparet qd diximus esse de mēte authoris, s. ꝙ diuina motio ad meritū per grām, est ēt in Chro, & ut una meritoria computata distinguitur contra aliam, s. lib. arbitrium.

quælibet uirtus est principiū alicui⁹ operis: est.n. F uirtus habitus operatiuus, ut sup. habitū est.* ergo quælibet uirtus est æqualiter principiū merendi.

*q.55.a.2.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit 1. ad Cor. 3. Vnusqsq; ꝓpriā mercedē accipiet ſm ꝓpriū laborē: sed charitas magis diminuit laborē, q̄ augeat: qa sicut Aug. † dicit in li. de uerbis dom. oīa sæua, & immania, facilia, & ꝓpe nulla facit amor. ergo charitas nō est principalius principium merendi, q̄ alia uirtus.

† Aug. in Serm 9. a medio. Et Ser. 48. de tpe, parū ante finē. tom. 10.

¶ 3 Præt. Illa uirtus vř principalius esse principium merēdi, cui⁹ act⁹ sunt maxime meritorii: sed maxime meritorij vř eē act⁹ fidei, & patiētiæ, siue fortitudinis, sicut patet i martyrib. q ꝓ fide patiēter, G & fortiter usq; ad mortē certauerūt. ergo aliç uirtutes pricipali⁹ sūt principiū merendi, q̄ charitas.

Sed contra est, ꝙ Dñs Io. 14. dicit. Si qs diligit me, diliget à pře meo: & ego diligā eū, & manifestabo ei meipsum. Sed in manifesta Dei cognitiōe cōsistit uita æterna, ſm illud Io. 17. Hęc ē uita ęterna, ut cognoscāt te solū Deū uerum, & uiuū. ergo meritū uitæ æternæ maxīe residet penes charitatē.

*ar. 1. huius quęst.

Resp. dicēdū, ꝙ sicut ex dictis* accipi pt, humanus actus hēt rōnē merēdi ex duob. Primo qdē & principałr ex diuina ordinatione, ſm qđ actus dř esse meritori⁹ illi⁹ boni, ad qđ hō diuinit⁹ ordinať. Se H cūdo uero ex pte liberi arb. iquātū. s. hō hēt pcæteris creaturis, ut p se agat volūtarie agēs. Et^m quātū ad utrūq; pricipalitas meriti penes charitatē cōsistit. *Primo. n. cōsiderādū est, ꝙ uita æterna in Dei fruitiōe cōsistit: mot⁹ āt humanæ mētis ad fruitionē diuini boni, ē ꝓpri⁹ actus charitatis, p quē oēs actus aliarū uirtutū ordinaťr i hūc finē, ſm qđ aliç uirtutes iperanť à charitate. & iō meritū uitç ęternæ primo ptinet ad charitatē: ad alias aūt uirtutes secūdario, ſm qđ eorū actus a charitate imperaťr. Silr ēt manifestū est, ꝙ id, quod ex amore facim⁹, maxime uolūtarie facimus. Vnde ēt secundum qđ I ad rationem meriti requiritur quòd sit uolūtariū, principaliter meritum charitati attribuitur.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ charitas, iquātū hēt vltimū finē ꝓ obiecto, mouet aľs uirtutes adoperādū Sp. n. hit⁹ ad quē ptinet finis, iperat⁴ hitibus, ad quos ptinēt ea, q̄ sūt ad finē, ut ex s̄. dictis patet.*

D. 1174. *q. 9. ar. 1.

Ad 2^m dicēdū, ꝙ op⁹ aliqđ pt eē laboriosū, & difficile dupł. Vno ex magnitudine opis: & sic magnitudo laboris ptinet ad augmētū meriti, & sic charitas ñ diminuit laborē, imò facit aggredi opa maxima: magna. n. opať si ē, ut Greg. dicit i quadā homilia.* Alio mō ex đfectu ipsi⁹ opātis. unicuiq;. n. K ē laboriosū, & difficile, qđ ñ prōpta uolūtate facit: & talis labor diminuit meritū, & a charitate tolliť.

*In homi. Pentecos. & est 30. in euan. nō procul à prin. illi⁹.

Ad 3^m dicēdū, ꝙ fidei act⁹ ñ ē meritori⁹, nisi fides⁴ p dilectiōnē opereť, ut dř ad Galat. 5. Silr etiā actus patiētiæ & fortitudinis nō est meritori⁹, nisi aliqs ex charitate hæc operetur, ſm illud 1. ad Corin. 13 S: tradidero corpus meum ita ut ārdeā, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

D. 882.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam.

Fer. 3. cont. c. 149. 159. Aegi. 2. 5 d. 27. q. 1. ar. 1. Tho. arg. d. 27. q. 1. a. 4. Medina a. 5. Alb. Ma. 2. d. 28. ar. 2.

Ad qvintvm sic ꝓcediť. Vř, ꝙ homo possit sibi mereri primā grām. Quia, ut Aug.^h dt,* fides mereť iustificationē: iustificať aūt hō p primā gratiā. ergo homo potest mereri sibi primā gratiam.

113 Porrect. per totum 3. q. 2. ar. 11. cor. Et 2. d. 27. ar 1. 4. ad 6. Et 3. d. 19 q. 1. art. 1 q6. 1. cor Et 3. contra c. 149. & 159. Et ver. q. 29. a1. 6. & 2. cor & Io. 10. lect. 3 Et E b. 1. lec. 3. *In pręfatione. 3 1. 10. h.

¶ 2 Præt. Deus non dat gratiam, nisi dignis: sed non dicitur aliquis dignus aliquo dono, h nisi q ipsum promeruit ex condigno. ergo aliquis ex condigno potest mereri primam gratiam.

¶ 3 Præt. Apud hoies aliqs pōt^h ꝓmereri donū iam acceptū: sicut q accepit equū a dño, mereť ipsum bñ utēdo eo in seruitio dñi: sed Deus liberalior est q̄ homo. ergo multo magis prima gratiā iā susceptā pōt hō ꝓmoueri à Deo p subsequētia opera.

Sed contra est, ꝙ ratio gratiæ repugnat mercedi operum, secundum illud Ro. 4. Ei, qui operať, merces non imputatur ſm gratiam, sed secundum debitum: sed illud meretur homo, quod imputatur sibi secundum debitum, quasi merces operū eius. ergo primam gratiam non potest homo mereri.

Resp. Dicēdū, ꝙ donū gratiæ cōsiderari pōt dupliciter. Vno mō ſm rōnē gratuiti doni, & sic manifestū est, ꝙ oē meritū repugnat gřæ: quia ut ad Rom. 2. Apostolus dicit. Si ex operib. iā nō ex gřa. Alio mō pōt considerari ſm natura ipsius rei, quæ donatur, & sic ēt non pōt cadere sub merito non habentis grām, tum qa excedit ꝓportionem naturæ: tum ēt qa añ gratiā, in statu peccati hō habet impedimentū ꝓmerendi grām. s. ipsum peccatum. Postq̄ aūt iam aliquis habet grām, non pōt gratia iam habita sub merito cadere, quia merces est terminus operis: gratia uero est principiū cuiu⁹ libet boni operis in nobis, ut sup. dictum est.* Si uero aliud donum gratuitum aliquis mereatur uirtute grǽ præcedentis, iam nō erit prima: vñ manifestū est, ꝙ ^m nullus potest sibi mereri primam gratiā.*

q. 109. per totam.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ sicut Aug. dicit in lib. Retract.* Ipse aliqñ in hoc fuit deceptus, ꝙ credidit initium fidei esse ex nobis, sed consummationē nobis dari ex Deo, quod ipse ibidē retractat: & ad hunc sensum vř ptinere, ꝙ fides iustificationē mereatur. Sed si supponamus, sicut * fidei ueritas habet, ꝙ initium fidei sit in nobis a Deo, iā ēt ipse actus fidei consequiť primā grām, & ita non pōt esse meritorius primæ gřæ. Per fidē igitur iustificatur homo, nō quasi homo credendo mereať iustificaī hō, nō quasi hō credēdo mereatur iustificatione, sed qa dū iustificatur, credit, eo ꝙ motus fidei reqriť ad iustificationē impij, ut sup. dictum est.*

Li. 1. c. 23. post medium.

*Alias ad

*q. pręce. art. 4.

Ad 2^m dicendū, ꝙ Deus non dat gratiā, nisi dignis, non tñ ita ꝙ prius digni fuerint: sed quia ipse p gratiā eos facit dignos, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine.

Ad 3^m dicēdū, quòd oē bonū opus hominis ꝓcedit a prima gratia sicut a principio, non aūt pcedit a quocunque humano dono. Et iō non est similis ratio de dono gratiæ, & de dono humano.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo possit alteri mereri primam gratiam.

Egi. 2. di. 27. q. 2. a. 2. Medina ar. 6. Alb. Mag. ubi supra.

Ad sextvm sic ꝓceditur. Videtur, quod homo possit alteri mereri primam gratiam: quia

114 Porrecta per totum. 2. d. 27. ar tic. 6 Et 3 di. 19. q 1. ar. 1 q. 1. cor & 2 r. 1 9 3 ad 5. Et 4. d. 45. q. 2. a1 1. nō. 1 cor. Et 1. m 4 de. 2 ha.

Matth.

Matt.9. Super illud, Videns Iesus fidē illorū &c. dicit Gl.* Quātū valet apud Deū fides propria, apud quē sic valuit aliena, vt int*, & ex sanaret hoiē: sed interior sanatio hoīs est per primam grām. ergo homo potest alteri mereri primam gratiam.

¶ 2 Præt. Orationes iustorum non sunt vacuæ, sed efficaces, ſm illud Iacob. vlt. Multum valet deprecatio iusti assidua, sed ibidem præmittitur, Orate pro inuicem, vt saluemini. cum igitur, salus hominis non possit esse nisi per gratiam, vř quòd vnus homo possit alteri mereri primam gratiam.

¶ 3 Præt. Lucæ 16. dicitur. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiāt vos in æterna tabernacula: sed null* recipit in ęterna tabernacula, nisi p grām, per quam solā aliquis mereť vitā ęternā, vt supra dictū est *. ergo vn* hō potest alteri acquirere merendo primam gratiam.

Sed contra est, qđ dř Iere. 15. Si steterint Moyses, & Samuel corā me, non est aīa mea ad populū istū: q̄ tñ fuerunt maximi meriti apud Deū. vř ergo ꝙ nullus possit alteri mereri primam gratiam.

Resp. Dicēdū, ꝙ sicut ex supradictis patet*, op* nostrum habet rōnem meriti ex duob. Primo qđē ex vi motionis diuinæ, & sic meretur aliqs ex cōdigno. Alio mō habet rōnē meriti, ſm quod procedit ex libero arbitrio, inquantū voluntarie aliquid facimus, & ex hac parte est meritum congrui: quia congruum est, vt dū homo bene vtitur sua virtute, Deus ſm superexcellētē virtutem excellētius operet. Ex quo patet, ꝙ merito condigni nullus pōt mereri alteri primā grām, nisi solus Christus*. quia vnusquisq; nostrū mouet à Deo per donū grę, vt ipse ad vitā ęternā pueniat, & iō meritū cōdigni vltra hanc motionē non se extendit. Sed aīa Christi mota est à Deo p grām, non solum vt ipse perueniret ad gloriā vitæ æternæ, sed ēt vt alios in eā adduceret, inquantū est caput Ecclesiæ, & author salutis humanæ, ſm illud ad Heb. 2. Qui multos filios in gloriā adduxerat, authorē salutis &c. Sed merito cōgrui pōt aliquis alteri mereri primā grām. Quia enim hō in grā constitutus implet Dei volūtatē, cōgruū est ſm amicitiæ proportionē, ut Deus impleat hoīs voluntatē in saluatione alterius: licet quandoque possit habere impedimentū ex parte illius, cuius aliquis sanctus iustificationem desiderat. Et in hoc casu loquiť authoritas Iere. vltimo inducta.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ fides aliorū valet alij ad salutē merito cōgrui, non merito cōdigni.

Ad 2m dicendū, ꝙ impetratio orationis innititur misericordiæ, meritum autem condigni innititur iustitię: & iō multa orando impetrat homo ex diuina misericordia, quę tamen non meretur ſm iustitiam, secundum illud Dan. 9. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

Ad 3m dicendū, ꝙ pauperes eleemosynas recipientes, dicunť recipere alios in ęterna tabernacula vel impetrando eis veniā orando, vel merēdo p alia bona ex congruo: vel ēr materialiter loquendo, quia per ipsa opera misericordię, q̄ quis in pauperes exercet, mereť recipi in ęterna tabernacula.

Margin: *Glo. ordinaria ibid. — *ar. 1. huius q. & q. 109. ar. 5. — ar. 1. & 4. — Cōclusio- nis pars 1a. — Cōclusio- nis pars 2a. — Cōclusio- nis pars 3.

Articvlvs VII.

Vtrum homo possit sibi mereri reparationem post lapsum.

Ad septimum sic proceditur. Vř ꝙ aliquis possit sibi mereri reparationē post lapsū. Illud. n. qđ iuste à Deo petiť, hō vř posse mereri: sed nihil iustius à Deo petitur, vt Aug. dicit, quā ꝙ repareť post lapsū, ſm illud Ps. 70. Cū defecerit virt* mea, ne derelinquas me Dñe ergo hō pōt mereri, vt repareť post lapsum.

¶ 2 Præt. Multo magis homini psunt opera sua, q̄ prosint alij: sed hō poťest aliquo mō alteri mereri reparationē post lapsū, sicut, & primam gratiam. ergo multo magis sibi mereri potest, vt reparetur post lapsum.

¶ 3 Præt. Homo, qui aliqñ fuit in gratia per bona opera, q̄ fecit, meruit sibi vitā æternā, vt ex supradictis patet:* sed ad vitā ęternā nō pōt qs puenire, nisi repareť per gratiam. ergo vř quod sibi meruit reparationē p grām.

Sed contra est, quod dicit Ezechie. 18. Si auerterit se iust* à iustitia sua, & fecerit iniquitatē, oēs iustitię eius, quas fecerat, nō recordabuntur. ergo nihil ualebunt ei præcedentia merita ad hoc ꝙ resurgat. non ergo aliqs potest sibi mereri reparationē post lapsum futurum.

Respon. Dicendū, ꝙ nullus pōt sibi mereri reparationē post lapsum futurū, neq; merito ꝯdigni, neq; merito congrui. Merito quidem cōdigni hoc sibi mereri nō pōt: quia rō huius meriti depēdet ex motione diuinæ grę, quæ quidē motio interrumpiť p sequens peccatū: vnde oīa beneficia, q̄ postmodū aliqui: à Deo ꝯsequitur, quibus reparatur, non cadūt sub merito, tanquā motio ne prioris grę vsq; ad hæc non se extendēte. Meritū ēt cōgrui, quo quis alteri primā grām meretur, impedit ne consequať effectum pp impedimentū peccati in eo, cui quis meretur. Multo igiť magis impedit talis meriti efficacia p impedimentū, qđ est, & in eo, qui mereť, & in eo, cui mereť. hic enim vtrunq; in unā personam concurrit: & iō nullo modo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum.

Margin: A — B — C — D — E — *ar. 2. huius q. & q. 109. ar. 5.

SVP. QVÆST. CXIIII. ART. VII.

Medina art. 7.

In articul. 7. dubiū occurrit circa rōnē literæ ad probandum, ꝙ nullus potest mereri ex condigno sibi reparationem post lapsum, quia. s. motio diuinæ gratiæ intercumpitur per lapsum. Cōtra hanc siquidem rationē instatur. Primò, quia nō exigiť ad hoc, qualiqua sit merces reddenda ex condigno, quòd motio diuinæ gratiæ non interrumpatur. ergo ratio literæ, ex interruptione infert non meritū, nihil valet. Assumptū patet. quia sodas quādoque meruit vitam æternam ex condigno & tamen motio diuinæ gratiæ fuit interrupta. Et confirmatur, quia idē est dicere, ꝙ interruptio gratiæ facit, vel exigit aliquid non cadere sub merito condigni, quantum dicere, nihil meremur ex condigno, nisi ad quod continuata gratia peruenimus: quod est falsum.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, ꝙ gratia dupliciter concurrit ad meritum. Primo, vt constituens hominem in statu remunerabili: & hoc facit gratia constituendo hominem diuinæ naturæ consortem. Secundo, vt principium actus meritorij: & quia secundum non solum præsupponit primum in ratione principij, sicut agere præsupponit esse, sed coexigit in ratione constituentis statum remunerabilis, ita quòd nullus ex condigno meretur sibi homini, sed sibi constituto in gratia mercedem, vel praemium simpliciter adcooperatione meriti ex condigno ubi, est constituere mercedem debitam sib in statu gratiæ. Ita ꝙ gratia non solum exigitur ad constituendam personam, quæ meretur, & cui meretur, sed cui exhibendum sit præmium. Ex hoc enim [illegible] [illegible] qualibet meriti efficit mercede debita in [illegible] statu digno mercedemeruit, qui meretur aliquis

Margin: 215 Perrosta per totum. a. d. 27. a. 4. ad 5. & Heb. 6. le. 3. — *ar. 2. huius q. & q. 109. ar. 5. — Concl. m.

aliquid exhibendū sibi in statu indigno mercede. Ex hoc aūt q; statꝰ dignus mercede debita merito ex condigno constituitur gratia, sequitq; impossibile est habere rōnem mercedis debitæ merito ex condigno, qđ in rōne sua claudit statum oppositū, vt patet: & quia reparatio post lapsum in rōne sua claudit subiectum in statu opposito, quia in peccato mortali per lapsum: idō impossibile est, q; reparatio post lapsū habeat rōnem mercedis debitæ merito ex cōdigno: & hoc intēdit author in paucissimis verbis liæ. Quod vt clarius intelligas sciendum est dictis, quòd nec ferro interruptionem gratiæ dupliciter fieri posse. Primo vt impedimētū ad cōsequēdā mercedē merito debitā, & de tali interruptione loquitur author hic in rñsione ad tertiū: de qua ēt loquūtur obiectiones in oppositū allatæ, quā ēt Iudas non assecutus est vitā æternā, q̃ emeruerat, si aliqñ fuit bonus. Et talis interruptio, vt in lia dr, ipedit consecutionē mercedis, sicut vniuersaliter cā naturalis ipedibilis, putasemē pfectum aliquāto tpe operāt pruptiū ef fectū, si eradicet vel aliter occupet, ipedit a cōsecutione effectus, ad quē sedm naturā suā erat ordinatū. Iā. n. dictū est, q; actus meritorius est ordinatus p gīæ semen a Deo ad causandū vitā ęternā, sicut alij actus naturales ad suos terminos.

2 16 *Porrecta per totum.* 2. d. 27. ar. 5. Et 4. dis. 20. ar. 2. q. 30. cor.

Et hōdi interruptio p accidēs se hēt ad meritū, & mercedem q̃uis per se se habeat ad cōsecutionē, vt potē directe contraria illi. ¶ Scdo aūt mō luenit interruptio, vt clausa in rōne termini. Et sic est implicatio in adiecto, dicere q; est merces in statu interruptionis, sicut dicere lumē s opaco, vt patet ex dictis Et de hōdi interruptione loquitur lia in hac rōne, q motione diuinę gīę interrupta p sequēs peccatū, vel cōclusā in rōne mercedis aff: ret pctā, quare non cadit reparatio post lapsū in merito. ¶ Et p hoc patet tū sio ad obiecta. Nā, & vita

ar. 2. & 4. æterna, & augmentū gīæ, & qcqđ cadit simpliciter sub merito cōdigni, ad eī cōsecutionē gdē sui exigit cōtinuitatē, seu pseuerātiā status ad hoc aūt q; sit merces debita, nec

F Nec interruptio, quia impedit talem continuitatem, impediti reparatiōnem habere rationem mercedis: sed quia reparatio post lapsum includit in ratione sua interruptionem, vt lumen diaphanum: non sic autem est de vita æterna, & alijs, quæ merentur ex condigno.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q; desiderium, quo quis desiderat reparationem post lapsum, iustū dr, & similiter oratio, quia tendit ad iustitiā: non tamē ita, q; iustitiæ innitatur per modū meriti, sed solum misericordię.

G AD 2m dicendum, q; aliquis pōt alteri mereri ex ɔgruo primā grām: quia non est ibi impedimentū, saltē ex parte merētis qđ inuenit, dum aliquis post meritum gratiæ à iustitia recedit.

AD 3m dicendum, q; quidā dixerunt, q; nullus meretur absolute vitam æternam, nisi per actum finalis grę. f. solum sub conditione, si pseuerat. Sed hoc irrationabiliter dicitur, quia qñque actus vltimæ gratię, nō est H magis meritorius, sed minus q̃ actus pręcedentes propter ęgritudinis oppressionem. Vnde dicendum, q; quilibet actus charitatis meretur absolute vitā ęternam: sed per peccatum sequens ponitur impedimentum præcedenti merito, ut non sortiatur effectum: sicut etiam causæ naturales deficiunt a suis effectib. pp superueniens impedimētū.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum homo possit mereri augmentum gratiæ, vel charitatis. I

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q; homo non possit mereri augmentū gratię, vel charitatis. Cum n. aliquis acceperit [h] præmiū qđ meruit, nō debet ei alia merces, sicut de q. busdā dicitur Matth. 6. Receperunt mercedē suam. si igitur aliquis mereret augmētū charitatis vel gratiæ, sequeretur q; gratia augmentata, non posset vl- K terius expectare aliud prœmiū, quod est inconueniens.

¶ 2 Præt. Nihil agit vltra suam [h] speciem: sed principium meriti est gratia, vel charitas, vt ex supradictis patet. ergo nullus potest maiorem gratiam, vel charitatem mereri, quam habeat.

¶ 3 Pręt. Id, qđ cadit sub merito meretur homo per quemlibet actum a gratia, vel charitate p-cedentē; sicut per quēlibet talē actum meretur homo vitā ęternam. si igitur augmentum gratiæ, vel charitatis cadat sub merito, videt q; per quēlibet actū charitate informatū aliquis mereatur augmentum charitatis: sed id, qđ hō meretur, infallibiliter à Deo [h] consequit, nisi impediat per peccatū sequens, dr. n. ad 2. Tim. 1. Scio cui credidi. & certus sum, quia potens ē depositū meum seruare. Sic ergo sequeretur quòd per quemlibet actum meritorium gratia, vel charitas augeretur, quod vr inconueniens: cum qñq; actus meritorij non sint multum ferventes, ita q; sufficiant ad charitatis augmentum. non ergo augmentū charitatis cadit sub merito.

SED CONTRA ē, qđ Aug. dicit super epist. Io. q; charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici. ergo augmentū charitatis, vel grę cadit sub merito.

RESPON. Dicendum, q; sicut supra dictū est, illud cadit sub merito cōdigni, ad quod motio gratiæ se extendit: motio autē alicuius mouentis nō solum se extendit ad vltimum terminum motus, sed etiam ad totum progressum in motu. Terminus aūt motus gratiæ est vita æterna: p gressus aūt in hoc motu est sm augmentum charitatis, vel gratiæ, sm illud Prou. 4. Iustorū semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectū diem, qui est dies gloriæ, sic igitur [m] augmentum gratiæ cadit sub merito condigni.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q; premiū est terminus meriti. Est aūt duplex terminus motꝰ. f. vltimus, & medius, qui ē, & principiū, & terminus: & talis terminus est merces augmēti. Merces aūt fauoris humani est sicut vltimus terminus his, qui finem in hoc constituunt: vnde tales nullam aliam mercedem recipiūt.

AD 2m dicendum, q; augmētum gratiæ nō ē supra virtutē præexistētis gīæ, licet sit supra

SVP. QVAES. CXIIII. ART. VIII.

Egid 2. s. d. 27. q. 2. a. 3 D Bon. d 27. a. 2. q. 2. Ric. d. 27. q. 1. Medina. a. 8.

IN art. 8. eiusdē q. nota q; author vtitur vi gīa, quasi motore, in principio corporis articuli: qa gīa cuelus organū seo medium, quo Spiritus sanctus mouet nos: at p hoc eā dē motio attribuit Spiritui sancto, & gīæ, & ad idē se extēdece dr. ¶ In rōtioni secunda eiusdē articuli dubiū occurrit duplex, primo circa id qđ dr: sedo circa id, qđ supponit. Falsū qdē vr, q; augmētū gīæ sit supra qntitē, & nō supra virtutē pexistētis gīæ. nā his, q̃ nō mole magna sūt idē est maius, & melius, vt Augu. dicit. Et cōstat q; in maiori quātitate gīæ ē maior virtus, q̃ in minori: ac p hoc augmentū gīę licet excedit qntitatē, ita excedit virtutē pexistentis gīæ: nō sic aūt est de semine, & arbore, & aiali paruo crescēte in magnū, in quibus virtus augmētatiua distinguitur a quātitate pfecta, ad q̃ mouet. Falsū quoq; supponitū vr. s. q; gīa augeat seipsam, cū sulua Deus efficiētiue causet, & auget gratiam. ¶ Ad hoc dī, q; qa augmentū non nisi metaphorice in formis extra quātitatem dī, ē n. motus intensionis augmentatio gratiæ, sicut, & aliarum formarū: ideo nō oportet hoc attendi, tut, q; sicut animal, aut animatum auget seipsū, ita gratia auget seipsam, vt de semine, & arbore similitudo affert. Sed in hōdi augmento gīæ, q vere intēsio est, attendēdū ē, q; cū agens, quæ efficit formā in subiecto dispositio, auget ea mediante seipsa cooperātē p actū suū ad dispōnedū, capaxq; ad eod dindū subiectū maioris gīæ: & ad faciēdū sibi debitū, idest, mercendū huōdi augmētum. Et licet augmentum gīæ sit maior a quanti-

Tract. 3. in epi. can. med. to 9.

Ar. 6. & 7. huius quæst.

Conclu.

quantitatis ac uirtutis, q̃ gratia præexistens, ut manifestè patet A dendum, cum scilicet aliquis fuerit sufficienter dispositus cum augetur usq; ad consummationē patriæ. nō in excedit effi ad augmentum gratiæ. Quod tunc solum est, cum aliquis ita caciā gratiæ præexistentis in disponendo ac merendo eā. sed est utitur accepta gratia secundum proportionem uirium suarū, ꝓportionatus terminus illius. Et hoc est non excedere illam in ut in nullo gratia Dei desit per negligentiam, ut ibidem auuirtute, quis in quantitate. Vñ obiectio primi dubij in æquoco thor dicit.

laborat. Nam dupliciter intelligi pōt eē supra uirtutē, Vno mō hēre maiorē uirtutē: alio mō eē improportionatū effectum, seu terminū illius uirtutis. Et in scdo sensu sumitur in litera, nō in primo: qa primus coincidit cū alio mēbro lrē. s. esse supra q̃titatē. nam eiusdem rōnis est esse supra q̃titatem, & uirtutē in primo sensu.

¶ Ad secūdā dr̄, q̄ lra non supponit grām augere seipsam, sed
217 Perfecta per totum. 4. d. 45. q. 2. a. 1. q. 1. co.
ita se habere ad augmentū suū causādū, ac si causaret illud: sicut actus habitus acq̄siti auget ipsum. Et hoc est verū, qm̄ in solo actu gratiæ augeť gratia. q̄ ita se habet ad augmentū, q̄ si esset causabile p actum nostrum, tunc causaretur. Statuit siquidē tunc Deus augmentū causare, qn̄ uis nr̄a
c. 2. & 17 I prin. to. 7
causaret illud, si in nostra esset ptāte. Et hæc dicta sunt de gratia inquantum efficienteaugmentum, ut exponeretur & uerbaliter r̄nsio ad secundum. Sed loquēdo de gratia ut merēte augmentū, q̄uo loquitur totus articulus, & argumentum secūdū, facilius patet meritū augmenti non esse supra uirtutem gratiæ mō exposito, & non ꝓsupponi augmentū fieri à gratia, sed meritum illius ex eundi gno esse à gratia.
ar. præc.
¶ In r̄nsione ad tertiū aduerte, q̄ author q̄ 2. Sent. d. 27. q. 1. ar. 5. augmentum gratiæ considerauit solū ut effectū gratiæ, & ꝓpterea posuit ipsū ut p̄miū cōcomitās actum meritoriū, hic perspicacius intuitus augmētum esse terminum immediatum motus meritorij, posuit ipsum esse præmium redditum merito directe, sicut, & uitam æternam. Et propterea licet ibi in responsione ad secundum, nō ꝓsuetis quolibet actu meritorio mereri nos augmētū grę, hic hoc affirmat, suo tamen tempore red-

quātitatē ipsi⁹: sicut arbor, etsi sit supra quātitatē seminis, non est tamen supra uirtutē ipsius.

Ad 3ᵐ dicendū, q̄ quolibet actu meritorio meretur hō augmentū gratiæ, sicut, & grāæ consummationē, q̃ est uita æterna. Sed sicut uita æterna nō statim redditr̄, sed suo tpe, ita nec gratia stati augeť, sed suo tpe, cum. s. aliquis sufficiēter fuerit dispositus ad gratiæ augmentum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum homo possit perseuerantiam mereri.

AD NONVM sic proceditr̄. Vr̄ q̄ aliquis possit perseuerantiā mereri.[h] Illud. n. quod hō obtinet petendo, pōt cadere sub merito habentis gratiā: sed perseuerantiā petēdo hoīes à Deo obtinēt, alioqn frustra peterer̄ à Deo in petitionib. orationis Dñicæ, ut Aug. exponit * in lib. de bono perseuerantiæ, ergo ꝑseuerātia potest cadere sub merito habentis gratiam.

¶ 2 Præt. Magis est nō posse peccare, q̃ nō peccare: sed[h] nō posse peccare cadit sub merito. meretr̄. n. aliqs uitā æternā, de cuius rōe est ipeccabilitas. ergo mul- D to magis pōt aliquis mereri ut nō peccet, quod ē perseuerare.

¶ 3 Præ. Maius est augmētū grę, q̃ perseuerantia in gratia quam qs hēt: sed hō pōt mereri augmētum gratię, ut supra dictum est * ergo multo magis [h] potest mereri perseuerantiam in gratia, quam quis habet.

SED CONTRA est, q̄ oē quod qs meretur, à Deo cōsequitur, nisi impediat per pctm̄: sed mul- E ti hn̄t opera meritoria, qui nō consequunť perseuerantiā, nec pōt dici q̄ hoc fiat propter impedimentum peccati: quia hoc ipsum, quod est peccare, opponitur perseuerantiæ, ita quod si aliqs perseuerantiā mereretur, Deus nō permitteret aliquē cadere in peccatum, non igiť perseuerantia cadit sub merito.

RESP. Dicendum, q̄ cum hō naturaliter habeat lib. arb. flexibile ad bonū, & ad malū, dupl̄r pōt aliqd perseuerantiā in bono obtinere à Deo. Vno quidē mō per hoc, q̄ lib. arb. determinať ad bonū per gratia cōsummatā, quod erit in gloria. Alio mō ex parte motionis diuinæ, q̃ hoīem inclinat ad bonū usq; B ad finem. Sicut aūt ex dictis patet, * illud cadit sub humano merito, quod cōparať ad motū lib. arb. directi à Deo mouente, sicut terminus, nō aūt id, quod cōparať ad prędictum motum, sicut principiū. Vñ patet, [m] q̄ perseuerantia gloriæ, [n] q̃ est terminus p̄dicti motus, [p] cadit sub merito: perseuerātia aūt uię nō cadit sub merito [q] qa dependet solū ex motione diuina, quę est C principiū oīs meriti, sed Deus gratis perseuerātiæ bonū largitur, cuicunque illud largitur.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ ēt ea, q̃ nō meremur, orādo ipetramus: nā, & peccatores Deus audit, peccatorū ueniā petētes quā nō merenť, ut patet p Aug. super illud Io. * Scimus qa peccatores De⁹ nō exaudit: alioqn frustra dixisset Publican⁹. Deus ꝓpitius esto mihi peccatori, ut dr̄ Luc. 18. Et similiter perseuerantiæ donum aliqs petendo a Deo impetrat uel sibi, uel alij, quāmuis sub merito nō cadat.

AD 2ᵐ dicendum, q̄ perseuerātia, q̃ erit in gloria, cōparatur ad motum lib. arb. meritorium sicut terminus, nō aūt perseuerantia uiæ ratione prædicta †.

¶ Et similiter dicendū est ad tertium de augmēto gratię, ut per prædicta patet *.

ARTICVLVS X.

Vtrum temporalia bona cadant sub merito.

AD DECIMVM sic proceditr̄. Vr̄ q̄ tēporalia bona cadāt sub merito. Illud. n. quod ꝓmittiť aliquib⁹ ut[h] p̄miū iustitiæ, cadit sub merito: sed tēporalia bona ꝓmissa sūt in lege ueteri, sicut merces iustitiæ, ut patet Deut. 28. ergo uidetur q̄ bona temporalia cadant sub merito.

SVP. QVÆS. CXIIII.
ARTIC. IX.
Medina ar. 9.

IN ar. 9. eiusdē qō. dubiū statim occurrit circa rōnē lrę, Quare pseuerātia non cadit sub merito, qa depēdet solū ex motione diuina &c. Si eīm hæc rō ualet, augmētū grāæ nō caderet sub merito, qa dependet solū ex motione diuina. Nec ualet dicere, q̄ dependet ex nobis dispositiuē, qa ēt perseuerantia dependet ex nobis dispositiue. ar. 6. 7. & 8.
¶ Ad hoc dr̄, q̄ sō lrę nō cōsistit in depēdētia solū ex motione diuina effectiue, sed consistit in hoc, q̄ depēdet solū ex motione diuina, q̃ est principiū grāæ ita q̄ duob. existentib. mēbris distinctionis in litera. s. eē terminū, & eē principiū actionis gratiæ, & primo cadente sub merito, scdo nō, cū ꝑseuerantia uię consistat in primo solū, ita q̄ ly solū, excludit ab oppusito mēbro. s. terminate motionē, cōsequēs est, q̄ ꝑseuerātia uiæ non cadit sub merito. Et ex hoc apparet differentia inter augmētū grāæ, & perseuerātiā uiæ: qa licet cōueniāt in hoc, q̄ utrū que ex solo Deo depēdet effectiue, differūt tñ in hoc, q̄ augmētatio est talis actio Dei, q̃ hēt terminū terminātē motū grāæ prius datæ, ut patet. Perseuerantia uero, qa cōsistit in sola gratię cōseruatione, & conseruatio gratiæ nihil aliud est q̃ productio eius cōntinuata, seu nō interrupta, nullū hēt terminum nouum, q̄ sit terminus motus gratiæ iā existēt. Cōstat tn̄ q̄ ipsa prima gratia, non nouo mō se hn̄s, sed eodē mō se habens, terminat cōseruationem: & id nō cadit sub merito.
Côclusio nis pars 1
Côclusio nis pars 2
Tract. 44. euāg. Ioā. post med. illius. t. 9.
In isto ar. & ar. 8.
* In cor. & ad arg.
218 Perfecta per totum. [illegible]. 2. q. 12 I ar. 5. ad 4.

SVP. QVAES. CXIIII.
ART. X.
Medina art. 10.

IN art. 10. eiusdem q. & ult. totius libri huius, nota tria. primu, q̄ cum dr̄, Oīa illa, quibus homo adiuuatus ad perueniendum,

¶2 Praet. Illud vr sub [h] merito cadere, qd Deus alicui retribuit ꝓ aliquo seruitio quod fecit: sed Deus aliqñ recōpensat hoibus ꝓ seruitio sibi facto aliqua bona tpalia. dicit.n. Exod.1. Et qa timuerūt obstetrices Deū, ędificauit illis domos. vbi gl. Greg.* dicit, ꝙ benignitatis earū merces potuit i ęterna uita retribui: sed culpa mēdacij terrena recōpēsationē accepit. & Ezech.29. dr: Rex Babylonis seruire fecit exercitū suum seruitute magna aduersus Tyrū, & merces nō est reddita ei. & postea subdit: Erit merces exercitui illi[a], & dedi ei terrā Aegypti [b] pro eo ꝙ laborauerit mihi. ergo bona tēporalia cadunt sub merito.

¶3 Prae. Sicut bonū se hēt ad meritū, ita malū se hēt ad demeritū: sed ꝑ ꝑ demeritū peccati aliqui puniuntur à Deo [h] tpalibus pęnis, sicut patet de Sodomitis, Gen.19. ergo & bona tpalia cadunt sub merito.

¶4 SED CONTRA est, ꝙ illa q̃ cadūt sub merito, [h] non sīr se hñt ad oēs: sed bona tpalia, & mala sīr se habent ad bonos, & malos ſm illud Eccles. 9. Vniuersa ęque eueniunt iusto, & impio, bono, & malo, mundo & immūdo, immolanti uictimas, & sacrificia contēnenti. ergo bona tēporalia nō cadunt sub merito.

RESPON. Dicēdū, ꝙ illud, qd sub merito cadit est pmiū, uel merces, qd habet rōnē alicuius boni. Bonū aūt hois est duplex, unū simpliciter: aliud ſm quid. Bonum hois simpliciter est ultimus finis eius, ſm illud Psal.72. Mihi aūt adhærere Deo, bonū est: & ꝑ consequēs oia illa, q̃ ordinant ut ducentia ad hunc finem, & talia simpliciter cadunt sub merito. Bonū aūt secundū quid, & non simpliciter, hominis est, quod est bonum ei ut nunc: uel quod ei est secundum quid bonū, & huiusmodi non cadunt sub merito simpłr, sed ſm qd. Scd'um hoc ergo dicēdū ē, ꝙ si tpalia bona considerent prout sunt utilia ad opa uirtutū, quibus perducimur in uitā æternam, ſm hoc directē, & simpliciter cadūt sub merito: sicut, & augmētū gratiæ, & oīa illa quibus hō adiuuat ad perueniēdū in beatitudinē post primā gratiā. Tm̄.n. dat Deus uiris iustis de bonis tpalibus, & ēt de malis, quātū eis expedit ad perueniēdū ad uitā æternā, & in tm̄ sunt simpliciter bona hmōi tēporalia. vñ dr in Ps.33. Timentes autem Dñm nō minuentur omni bono, & alibi: Non uidi iustū derelictum &c. Psal.36. Si aūt considerentur hmōi tēporalia bona secundum se, sic nō sunt simpliciter bona hois, sed secundum quid: & ita non simpliciter cadunt sub merito, sed secundum quid, inquantum .s. homines mouentur à Deo ad aliqua tēporaliter agenda, in quibus suū propositum consequūtur Deo fauēte, ut sicut uita æterna est simpliciter præmiū operū iustitiæ per relationē ad motionē diuinā, sicut supra dictum est.* ita tēporalia bona in se considerata habeāt rōnē mercedis habito respectu ad motionem diuinam, qua uoluntates hominū mouentur ad hæc prosequenda: licet interdū in his non habeant homines rectam intentionem. ar. 2. 3. & 6. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ sicut August. dicit contra Faust. lib. 4.* In illis temporalibus promissis figuræ fuerunt futurorum spūalium, quæ implētur in nobis. Carnalis.n. popul' promissis uitę pręsentis inhærebat, & illorum non tantū lingua, sed etiam uita prophetica fuit. Lib. 4. c. 2 circa pri tom. 6.

AD 2m dicēdū, ꝙ illæ retributiones dñr esse diuinitus factæ secundum comparationem ad diuinam motionem, non autem secundum respectum ad malitiam uoluntatis, præcipue quantū ad regē Babylonis, qui nō impugnauit Tyrū, quasi uolens Deo seruire, sed potius ut sibi dñium usurparet. Similiter ēt obstetrices, licet habuerunt bonam uoluntatem quantum ad liberationem puerorū, non tamen fuit earū recta uoluntas quantum ad hoc, quòd mendacium confinxerunt.

AD 3m dicendum, ꝙ temporalia mala infligunt in pęnam impiis, inquantum per ea non adiuuantur ad consecutionem uitæ æternę. Iustis autē, qui per huiusmodi mala iuuantur, non sunt pęnę, sed magis medicinæ, ut supra dictum est.* q. 87. art. 7 & 8.

AD 4m dicendum, ꝙ omnia æque eueniunt bonis & malis, quātum ad ipsam substantiam bonorum, uel malorum temporalium, sed non quātum ad finem: quia boni per huiusmodi manuducuntur ad beatitudinem, non autem mali. Et hæc de moralibus in communi dicta sufficiant.

[Left margin:] dum ad beatitudinē post primā grām, cadere sub merito simpliciter. intelligendū est de oibus habentib. rōnē termini, ne sit qō de cōseruatione, & perseuerantia. q̃ ēt ad primā grām spectare dici possunt.
Li. 18. Moral. c. 2. a med.
¶ Scdo, ꝙ sicut bonū est duplex, simpliciter & secūdū q̃d, ita meritū: & merito simpliciter, qd est meritum grę, rñdet bonū simpliciter: merito secundū qd rñdet bonū secundū qd. s. bonū tēporale secundum se.
¶ Tertio, ꝙ quēadmodum in merito simpliciter inuenitur prima radix ordinatio diuina p grę donum, & secunda lib arb. ita in merito secūdū qd inuenitur ordinatio diuina nō per grām, quia non est aliquid excedens naturā: sed per propositum cōsequendi illud tpale, & lib arb. operās pro cōsecutione illius. Vt sic sit meritum secundū quid hois apud Deū proportionaliter, sicut meritum simpliciter: & merces ab eodē reddatur, qui sua bonitate affluit, ut ēt inter malas nostras uolūtates gaudeat se ordinare opera, quæ remuneret. Cui sit honor, & gloria in secula seculorum. Amen.
¶ Et hæc quo ad pñtis opis expositionem secūdum paruitatis ingenioli facultatē dicta sunt ad exaltationē ueritatis, & doctrinæ diui Thomæ. Romæ, Anno salutis 1511. Aetatis uero meę 43. die 29. mensis Decēbris. Deo, diuæ Mariæ, diuo Thomę, uniuersæq; cœlesti curiæ gratias. Amen.

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL.

Omnes sunt Quaterniones, præter LL qui est Duernio.

Venetijs, Apud Iuntas. M D LXXXVII.

SANCTI THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI,

DE PRÆSCIENTIA ET PRÆDESTINATIONE TRACTATVS.

PROLOGVS.

INSTANTISSIME rogastis me, clarissime frater, vt vobis aliquem tractatum breuem facerem in stylo facili, de præsciẽtia & prædestinatione diuina, per quem possetis aliquibus dubitationibus & obiectionibus, quæ de ipsis communiter fiunt ab hominibus, respondere. Vnde vestræ instantiæ pro posse satisfacere cupiens, aggressus sum facere, auxilio Dei præuio, quod rogastis.

¶Scire tamen debetis, quòd ab antiquis Philosophis & ẽt ab Ecclesiæ doctoribus & magistris tam antiquis quàm modernis, hæc quæstio fuit multipliciter, & subtiliter ventilata. Quorum ergo profundissimas & perplexas rationes euitans, leuiores aliquas & vestræ capacitati accommodas præelegi, non tamẽ quæ penitus satisfacere possint in hac profundissima & insolubili quæstione. Nam secundum Apostolum ad Romanos 11. incomprehensibilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ eius, quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? & cætera.

¶Sunt aũt hæc, quæ in hoc opusculo perstringuntur. ¶Primò, quid sit præscientia & prædestinatio Dei, & in quo à se inuicem differãt. ¶Secundò, quid sit reprobatio Dei, & quis prędestinationis & reprobationis effectus. ¶Tertiò, vtrum præscientia Dei sit causa rerum præscitarum, vel res causa præscientiæ. ¶Quartò, vtrum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat. ¶Quintò, vtrum prædestinatio certitudinem habeat. ¶Sextò, vtrum prædestinantis necessitatem imponat. ¶Septimò, quare Deus fecit hominem, quem sciebat esse damnandum.

CAPVT I.

¶Quomodo ista quatuor, scilicet scientia, præscientia, prouidentia, & prædestinatio se habent in Deo.

SCIENDVM est igitur, ꝙ ista quatuor, videlicet scientia, præscientia, prouidentia & prædestinatio, diuersimode, siue diuersis respectibus de Deo dicuntur, & habent per se additionem vnius ad alterum.

¶Sciẽtia enim siue sapientia de omnibus est, scilicet de bonis & malis, de præteritis p̃sentibus & futuris, & non tantum de temporalibus, sed ẽt de æternis. Non enim ita scit Deus ista temporalia, vt seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfectè nouit, cuius scientiæ comparatione omnis creaturæ scientia imperfecta est.

¶Præscientia vero addit super scientiam quandam præcognitionem: est enim de futuris tantùm, sed de omnibus, de bonis scilicet, & de malis.

¶Prouidentia verò includit in se præscientiam, & addit supra ipsam quandam præparationem siue promotionem in finem vltimum. Est enim de rebus præcognitis faciendis siue gubernandis, vnde & prouidus dicitur, qui bene coniectat de conferentibus ad finem vltimum consequendum, & de his, quæ ipsum possunt impedire. Prouidentia ergo dicitur, quæ rebus præscitis & ordinatis tribuit ea, quæ ordinem conseruent, & propellit omnem inordinationem.

¶Prædestinatio autem in suo intellectu includit non solùm p̃scientiam, sed etiam prouidentiam, & aliud supra eam aliquid, scilicet quendam specialem modum, tam ex parte prædestinatorum, quàm ex parte ipsius finis, quàm ex parte prædestinantis. cum enim prouidentia Dei sit omnium rerum, & speciali quodammodo rerum habentium voluntatem, prædestinatio includit in se prouidentiam secundum illum specialem modum, quo est hominum & habentium voluntatem. Est enim prædestinatio de hominibus saluandis.

¶Item cùm prouidentia respiciat ordinem uniuscuiusque boni ad quemlibet finem, prædestinatio est tantùm respectu eorum quæ homo ex naturalibus[a] suis consequi non potest, sed sunt eleuata supra facultatem humanæ naturæ. Est enim respectu gloriæ, quæ est in perfecta Dei fruitione, & respectu gratiæ promouentis in ipsam gloriam. Vnde dicit Damasc. quòd prædestinatio est eorum, quæ non sunt in nobis.

¶Item licet prouidentia sit promotio uel directio alicuius in finem, prædestinatio tamen includit in se prouidentiam cũ quadam speciali acceptatione, & electione uoluntatis. Quamuis enim prædestinatio præsupponat actum cognitionis, nominat tamen actum voluntatis eligentis, ad ea quæ sola gratuita uolũtate conferuntur. Vnde dicitur Ro. 8. Quos præsciuit, prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui, & Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum secundum uoluntatis suæ propositum. Sic igitur de essentia prædestinationis est præscientia & voluntatis aliquorum.

¶Ex prædictis itaque manifestum est, quid sit præscientia & p̃destinatio Dei, & in quo à se inuicem differant. Est enim p̃scientia Dei, certissima præcognitio omnium futurorum, tam bonorum quàm malorum. Prædestinatio uero secundum August. in libr. de Prædestinatione sanctorum, est gratiæ præparatio, id est diuina electio, qua elegit eos, quos uoluit ante mundi constitutionem, ut ait Apostolus Ephes. primo. Vel secundum diffinitionem magistralem, prædestinatio est præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro. Vnde patet, quòd prædestinatio sine præscientia esse non potest, sed sine p̃destinatione præscientia esse potest, prædestinatione quippe Deus ea pręsciuit, quæ fuerat ipse facturus, sed præsciuit Deus etiam quæ non est ipse facturus, id est omnia mala: prædestinauit enim eos, quos elegit, reliquos autem reprobauit, id est ad mortem æternam pręsciuit*.

*Alias p̃nituros p̃sciuit.

CAPVT II.

¶Quid sit reprobatio, & quid prædestinationis ac reprobationis effectus.

SICVT AVTEM prędestinatio Dei propriè est pręscientia & præparatio beneficiorum Dei, scilicet gratiæ in pręsenti, & glorię in futuro, ita reprobatio Dei est pręscientia malitię in quibusdam non finiendę, & pręparatio pœnæ non terminandæ, ut dicit Aug. in lib. de Bono perseuerantiæ. Reprobatio enim Dei, quæ ab æterno nos eligendo, quosdam reprobauit, secũdũ duo cõsideratur, quorũ alterum p̃scit, & non p̃parat, scilicet iniquitatem siue malitiam, unde August. ad Prosperum & Hilarium, Hæc quidem regula inconcussè tenenda est, peccatores in pctõ præscitos esse, non p̃paratos, pœnam autem esse præparatam, Præparauit enim Deus malis (vt ait Fulgentius) ignem æternũ, illis vtique, quos non p̃parauit ad facienda peccata*. Præparauit enim Deus ꝙ diuina æquitas redderet, non, quod humana

*Alias illis itaque quos iuste præparauit ad luenda supplicia, nec tamen p̃parauit ad facienda peccata.

iniquitas admittere. Non enim sicut præparauit Sanctos ad iustitiam prosequendam, sic præparauit iniquos ad iniustitiam admittendam, quia prauitatis operator nunquam fuit.

¶Prædestinatio quantum est de se, non tantum importat scientiam, sed et uoluntatem & potentiam. Sed quoniam causalitas gratiæ & gloriæ attribuitur propriè uoluntati ut efficienti, scientiæ autem ut dirigenti, potentiæ uerò ut exequenti, ideo etsi prædestinatio importat illa tria, tamen principalius est in genere uoluntatis: & ideo ab August. diffinitur prædestinatio per illa tria. Primò per id, quod respicit potentiam, in libro de Fide ad Petrum, Prædestinatio est gratuitæ donationis præparatio. Secundò per id quod respicit scientiam, in libro de Bono perseuerantiæ, Prædestinatio est præscientia beneficiorum Dei. Tertiò per id quod respicit uoluntatem, & propositum in libro de Prædestinatione Sanctorum, Prædestinatio est propositum miserendi. Prædestinationis autem effectus est appositio illius gratiæ, qua in præsenti iustificamur, atque ad rectè uiuendum & in bono perseuerandum adiuuamur, & qua in futuro beatificamur. Quem quidem effectum notificat Apostolus Rom. tertio, Vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem uitæ æternæ. Et sicut prædestinationis effectus est gratiæ appositio, ita reprobationis effectus est quodammodo priuatio siue subtractio gratiæ. Quæ interdum in Scriptura obduratio & excæcatio dicitur. Vnde Apostolus ait Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat: misericordiam appellans prædestinationem (ut ait Aug. ad Xystum) & præcipuè prædestinationis effectum, id est gratiæ appositionem, obdurationem uerò gratiæ priuationem. Hic etiam de excæcatione dicitur secundæ Cor. quarto, quòd Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, quod una glossa de deo uero exponit.

¶Sciendum tamen est, quod quia bonum subiacet prouidentiæ Dei ut causatum & ordinatum, ideo prædestinatio est idem, quod causa gratiæ, & gloriæ, ad quam gratia ordinatur. Sed quia malum non subiacet prouidentiæ, ut intentum uel causatum (cum omnis defectus accidit præter intentionem) sed solum subiacet ei ut præscitum & ordinatum, sicut dictum est, ideo reprobatio est tantum præscientia culpæ & non causa, sed pœnæ per quam culpa ordinatur, ut præscientia & causa. Vnde August. dicit ad Xystum. Non obdurat Deus immittendo malitiam, sed non impertiendo gratiam, sicut nec digni sunt. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur. Idem ad Simplicianum dicit, Non est intelligendum, quòd Deus ita induret, quasi quenquam peccare cogat, sed tantùm quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis suæ non largitur. Et ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miseretur, non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non esse præbendam æquitate occultissima & ab humanis sensibus remotissima iudicat, quam non aperit, sed admiratur Apostolus dicens, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, &c. Rom. 11.

CAPVT III.

¶Vtrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præscitarum.

CONSEQVENTER considerandum est, utrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præscitarum, vel res futuræ sint causæ præscientiæ Dei. Et ut melius ueritas appareat, producantur in medium aliqua argumenta.

¶Circa primam partem sic proceditur. Videtur, quod præscientia Dei sit causa rerum præscitarum. Nam omne id quod antecedit aliud, & ipso posito, ponitur ipsum, est causa illius, ut patet per diffinitionem causæ, Causa est, ad cuius esse sequitur aliud. Sed diuina præscientia præcedit omne futurum, & ea posita, ponuntur futura respectu *quorum est, & ea remota, remouentur futura: quia nec futura fuissent, nisi ea Deus præsciuisset, alias ignorantia poneretur in Deo, quod est absurdum. Ergo præscientia uidetur esse causa præscitarum rerum.

* Alias *ratio.*

¶Adhuc, Sicut uoluntas Dei est ipse Deus, ita & scientia eius. Sed uoluntas Dei absolutè est causa omnium uolitorum, unde dicit Psal. Omnia quæcunque uoluit Dominus fecit. Ergo scientia eius debet dici causa omnium scitorum.

¶Hanc etiam sententiam Aug. attestari uidetur in decimo quinto libro de Trinit. sic dicens, Vniuersas creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, nouit eas Deus: sed ideo sunt, quia nouit. non enim nesciuit quæ fuerat creaturus: quia ergo sciuit creauit, non quia creauit sciuit.

¶IN CONTRARIVM est, quia si præscientia esset causa præscitorum, cùm Deus præsciat omnia mala, esset causa omnium malorum, & per consequens esset actor omnium malorum, quod falsum est.

¶SCIENDVM est ergo circa istam materiam, quod scientia siue præscientia Dei potest considerari dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem. Et sic cùm præscientia nihil aliud dicat nisi præcognitionem, non importat aliquam causalitatem. alias omnis scientia uel præscientia causa esset rerum præscitarum, quod falsum est. Videmus enim, quod præscientia medici, qua certitudinaliter nouit infirmum breui moriturum, non est causa mortis infirmi, præscientia etiam speculatoris, qua uidet hominem euntem per uiam, in qua paratus est leo ad deuorandum, non est causa perditionis illius, & huiusmodi. Alio modo potest considerari, inquantum est scientia artificis operantis res præscitas. Et sic habet rationem causæ respectu rei operatæ per artem, vnde secundum modum, quo scientia artificis operantis per artem suam est causa artificiati, consideranda est causalitas scientiæ diuinæ. Est ergo iste progressus in productione artificiati. Primò scientia artificis ostendit finem. Secundò uoluntas eius intendit finem illum ostensum. Tertiò uoluntas imperat actum, per quem educatur opus. Quartò scientia dirigit illum actum. Quintò circa opus quod per actum educitur, scientia artificis ponit formam conceptam.

¶Sic igitur scientia artificis se habet ut ostendens finem, ut dirigens actum, & ut informans opus operatum. Et ideo constat, quod quicquid defectus uel deuiationis à forma artis uel à fine accidit in effectu, non reducitur in scientiam artificis sicut in causam. et si defectus ille fuerit præscitus ab eo. Patet etiam, quod principalitas causalitatis consistit penes voluntatem, quæ imperat actum. Vnde manifestum est, quod scientia uel præscientia Dei causalitatem non habet respectu mali, quod est deuiatio à forma & à fine, sed tantùm respectu bonorum: secundum quod consequuntur formam diuinæ artis & finem. Non tamen, ita quod respectu eorum dicat perfectam rationem causalitatis, nisi secundum quod adiungitur uoluntati. Et ideo dicit Magister sententiarum, quòd scientia beneplaciti est causa primum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum est, quod aliquid potest aliud sequi dupliciter. Vno modo per modum productionis, secundum quod vnum producitur ab alio. Et sic id, ad cuius esse sequitur aliud est uerè causa eius in essendo. Alio modo per modum consecutionis. Et sic id ad cuius esse sequitur aliud, non est causa in essendo, sed solùm in consequendo. Et omne tale dicitur esse causa, sine qua non. Et talis causa dicitur esse scientia, uel præscientia diuina, si tamen scientiam ad simplicem notitiam referamus. Si uerò scientiæ sit adiuncta uoluntas (quæ dicitur scientia beneplaciti) tunc est causa omnium, quæ fecit Deus.

¶Ad secundum dicendum, quod uoluntas habet completam rationem causæ, inquantum obiectum eius est finis secundum rationem boni, qui scilicet finis est causa causarum. Vnde & uoluntas imperium habet super alias vires animæ. Et ideo uoluntas Dei absolutè dicitur causa rerum, sed de scientia non est ita, sicut patet per prædicta. Licet enim in Deo sit una res, tamen aliquid attribuitur vni, quod non attribuitur alteri, & ideo ratio non procedit.

¶Ad tertium dicendum, quod August. loquitur de scientia beneplaciti, sicut patet. Agit enim de bonis tantùm, scilicet de creaturis, quas Deus facit. Quas quidem nouit non solùm scientia simplicis notitiæ, sed etiam scientia beneplaciti.

¶LICET autem scientia vel præscientia Dei aliquo modo sit causa rerum scitarum (ut dictum est) nullo tamen modo res possunt esse causa scientiæ uel præscientiæ Dei. Non enim Deus accipit cognitionem à rebus, sicut nos accipimus, sed se ipsum intelligit & cognoscit. Quamuis igitur res non præscirentur, nisi essent futuræ, non tamen ideo præsciuntur, quia futuræ. Si enim hoc esset, tunc temporale esset causa æterni: & creatum causa increati, & ex creaturis penderet scientia Creatoris. Et ideo dicit Augu. in 15. lib. de Trinit. Vniuersas autem creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo nouit: sed ideo sunt, quia nouit.

¶Cùm ergo dicitur, Res non præscirentur nisi essent futuræ, non notatur ibi causa, nisi forte sine qua non, sed importatur solùm consequentia vnius ad alterum. 1. *sen. dist.* 38. *art.* 5.

CAPVT IIII.

¶Vtrum præscientia Dei necessitatem euenendi rebus imponat.

EX PRÆDICTIS colligi potest, quod præscientia Dei necessitatem euenendi rebus non imponit. Si enim præscientia Dei accipiatur pro simplici notitia futurorum, certum est, quod ipsa non est causa rerum præscitarum, ut ex iam dictis apparet, & ideo licet præsciat res futuras, non tamen eis necessitatem imponit. Vnde August. super Ioanne Deus, inquit, futurorum præscius, per Prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit. Non enim quenquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata præuouit, illorum enim præsciuit peccata, non sua. Si autem scientia Dei accipiatur pro notitia beneplaciti, similiter necessita-

tem

tem reb. contingentib. non imponit. Omnia.n. sic cognoscit esse futura, sicut uentura sunt, & cuncta quæ contingenter eueniunt (ut illa quæ sunt à libe. arbi. & à casu, & à fortuna) sic præscit esse futura contingenter, sicut & præscit modũ contingentiæ, secundum quẽ sunt. Vnde sicut erroneum est dicere, quòd humani actus & euẽtus præscientiæ & ordinationi diuinæ nõ subsint, ita erroneũ est dicere, quòd ex præscientia uel ordinatione diuina humanis actib. necessitas ingeratur. Tolleretur.n. libertas arbitrij, legũ utilitas, consiliandi opportunitas, solicitudo bene uiuendi, & pœnarum præmiorumque iustitia.

¶SED CONTRA hoc obijcitur. Dictũ est suprà, quòd præscientia beneplaciti est cã rerum. Sed omnis causa necessaria inducit necessariò effectum, posita.n. causa, necessariò ponitur effectus, nisi sit deficiens in minori parte, sicut est cã naturalis. Cùm ergo præscientia Dei non sit deficiens, uidetur quòd id quod præscitum est a Deo, sit necessarium.

¶Amplius. Oẽ qd Deus præscit, est uerum, quia scientiæ Dei falsum subesse non põt. Sed (ut dicit Philosophus in 1. Perher.) oẽ qd est, qñ est, necesse est esse. Ergo si præscitum est modò uerum, necesse est nunc esse uerum. Sed futurum est præscitum. Ergo necessarium est futurum esse. Ergo de necessitate eueniet.

¶Præterea, Ponatur, quòd Deus præscit aliquid in parte affirmatiuã, ut Socratẽ currere. Tũc sic, aut est possibile Socratẽ non currere, aut non est possibile. Si non est possibile ipsum nõ currere, ergo ab æquipolenti necesse est ipsum currere: & sic habetur propositũ. Si aũt possibile est ipsum nõ currere, ponatur ergo (possibile.n. est secundum Philosophum, quo posito non sequitur incõueniens) sed positũ erat, quòd Deus præsciret Socratem currere, ergo præscit esse futurum qd non est futurum. ois aũt talis scientia falsa est, ergo sciẽtia uel præscientia Dei falsa erit: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quòd Socratem non currere, non sit possibile, sed necessarium.

¶Item, si Deus præscit Socratem currere, aut est possibile aliter euenire, aut non est possibile. Si non est possibile aliter euenire, ergo necessarium est sic euenire, sicut præscitum est: & sic habetur propositum. Si autẽ possibile est, aliter euenire quàm Deus præscit, ergo diuina præscientia est fallibilis, & incerta: quod est falsum.

¶Adhuc, Secũdum Philosophum in lib. Priorum, ex maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur cõclusio de necessario. Inde sic, Omne præscitum à Deo necesse est esse uerum. Sed Socratem currere, est præscitum à Deo, ergo necesse est esse uerũ. Et sic idem quod prius.

¶Item, In oĩ uera cõditionali si antecedens est necessariũ absolute, & consequens est necessarium absolutè, quia ad antecedẽs semp sequit cõsequens, & ad necessariũ nunq̃ sequit nisi necessarium, sicut ad uerum nunquã sequitur falsum quãuis ad falsum aliquando sequatur uerum, ut probatur in 1. Priorũ. Sed in hac conditionali, Necesse est Socratem currere, si est præscitũ à Deo, antecedens est necessariũ absolutè, tũ quia oẽ præscitum est necessarium, tum quia omne æternum est necessarium. Ergo Socratem currere, est necessarium absolutè.

¶IN CONTRARIVM est authoritas Augustini sumpta à simili in lib. de Libe. arb. dicentis, Sicut tu memoria tua non cogis esse facta, quæ præterierunt, sic præscientia non cogit fieri, quæ futura sunt.

¶Item põt ostendi per rationes ducentes ad impossibile. Si.n. præscientia Dei necessitatem reb. imponeret (sicut dictum est) tolleretur libertas arbitrij, periret consiliandi opportunitas, frustra bonis præmia, & malis supplicia ponerent, iniustè boni præmiarent, & mali punirent, laus & uituperiũ deperiret (quia ut dicit Hieron. nemo peccat in eo, qd uitare non põt) peccata nostra ad authorem bonorum omnium referentur, nec speculãdi aliquid uel deprecandi ratio ulla esset.

¶RESPONDEO dicendum, quòd propter huiusmodi difficultates duplex fuit error circa istam materiam. Quidam enim propter ordinem causæ ad causatum, dixerunt quòd cùm præscientia Dei sit causa rerum, & sit immutabilis, rebus necessitatem imponit, & ideo abstulerunt liberum arbitrium & peccatum. Et hæc positio fuit hæretica & iniqua, quia destruit bonos mores. Alij uerò propter ordinem scientiæ ad scitum, dixerunt, quòd cùm scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis, requirit determinationem in re scita. Sed in futuris contingentibus non est alterum determinatè uerum, & ideo de eis certa cognitio esse non potest, nisi quando sunt. Cùm autem Dei cognitio sit certissima & infallibilis, negauerunt Deum de futuris contingentibu. præscientiam habere, cogitantes intellectum diuinum ad modum intellectus nostri cognitionem accipere. Et hæc similiter positio hæretica fuit & impia, quia derogat nobilitati diuinæ. Et ideo positio uera & catholica est (quia Deum honorat, & bonos mores conseruat) quòd in Deo est certissima præscientia futurorum omnium, nec tamen rebus contingentibus necessitatem imponit. Quomodo autem hoc esse ualeat, sic percipi potest. Manifestum est, quod quando sunt multæ causæ ordinatæ, effectus ultimus non sequitur causam primam in necessitate uel contingentia, sed causam proximam, quia uirtus causæ primæ recipitur in cã secunda secundum modũ causæ secundæ, nam oẽ qd recipitur in aliquo est in eo secundum modum recipientis, & non secundum modũ recepti. Effectus enim ille non procedit à causa prima, nisi secundum quòd uirtus causæ primæ recipitur in causa secunda, ut patet in fructificatione arboris, cuius causa remota siue prima est motus solis, proxima uerò est uirtus generatiua plantæ. Fructificatio aũt impediri põt per impedimentũ uirtutis generatiuæ, quãuis motus solis inuariabilis sit. Similiter & scientia Dei licet sit inuariabilis causa omnium, effectus tamẽ producuntur ab ipsa per operationes causarum secundarum. Et ideo mediãtibus causis secũdis necessarijs, producit effectus necessarios, & mediantibus causis secundis contingentibus, producit effectus contingentes.

¶Sed adhuc manet dubitatio maior de infallibilitate diuinæ præscientiæ, quia licet prima cã possit stabilis esse cũ defectu causæ secundæ (sicut motus cœli cum sterilitate arboris) scientia tñ Dei nõ potest stare cum defectu causæ secundæ, non enim potest esse, quòd Deus sciat simul hunc hoiem currere, & ipse deficiat à cursu. Et hoc est propter certitudinem sciẽtiæ ipsius. Ad hoc ergo quòd sit certa scientia, oportet inuenire aliquam certitudinem in re scita.

¶Sciendum est igitur, quod antequam res sit, non habet esse nisi in causis suis, sed causæ quædam sunt, ex quibus necessariò sequitur effectus, quæ impediri non possunt. Et in istis causis habet effectus esse certum & determinatum, adeo quòd potest ibi fieri demonstratio, sicut est ortus Solis, & eclipsis Solis & Lunæ, & huiusmodi. Quædam autem sunt, ex quibus sequuntur effectus in maiori parte, sed tamen deficiunt in minori. Vnde in istis causis effectus futuri non habent certitudinem absolutam, sed quandam inquantum sunt magis determinatæ causæ ad unum, quàm ad aliud. Et ideo per istas causas potest accipi scientia coniecturalis de futuris. Quæ tantò magis est certa, quantò sunt causæ magis determinatæ ad unum, sicut est cognitio medici de sanitate infirmi ac morte futura, & iudicium astrologi de uentis & pluuijs futuris. Quædam uerò causæ sunt, quæ se habent ad utrumlibet. Et in istis causis, effectus futuri nullã habent certitudinem uel determinationẽ. Et ideo contingentia ad utrumlibet, in causis suis nullo modo cognosci possunt, sed quando iam efficiuntur in rerũ natura, tunc habent in seipsis esse determinatũ. Et ideo quando sunt in actu, certitudinaliter cognoscuntur, ut patet de eo qui uidet Socratem currere, quia tunc certam cognitionem habet de cursu ipsius, nam Socratem currere dum currit, necessariũ est. Intellectus autem diuinus ab æterno intuetur unumquodq; cõtingentiũ, non solùm prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinato, nisi.n. hoc esset, aliter cognosceret rẽ postquàm est, quàm antequam fieret: & sic ex euentibus rerum aliquid accresceret cognitioni eius. At uerò cognitio Dei non causatur à rebus sicut nostra, sed potius ipsa est causa rerum cognitarum.

¶Scientia ergo Dei cùm sit uera & perfecta, eo mõ quo res futuræ sunt, eas euenire cognoscit. Et ideo ab æterno uno intuitu uidit singula tempora, & cunctos hoium actus, & rẽ talem esse in hoc tempore & in hoc deficere. Patet igitur quòd præscientia Dei perfectè & inuariabiliter cognoscit res futuras prout eueniunt nec tamen rebus contingentibus necessitatem imponit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd effectus non trahit necessitatem à causa prima, sed solùm à causa proxima, ut dictum est. *Vbi supra ad primũ.*

¶Ad secundum dicẽdum, quòd dictum Philosophi intelligitur de eo qd aliquid in actu ponit circa subiectũ, qd postquam positũ est, impossibile est, non esse positum. Sed uerum de futuro nihil ponit circa subiectum, quia non est uerum pro præsenti, sed solùm pro futuro, & ideo nullam habet necessitatem.

¶Ad tertium dicendum, quòd duplex est necessitas, scilicet absoluta & conditionata siue respectiua. Necessitas absoluta, quæ opponitur contingentiæ, dicitur necessitas consequentis, quæ est ex causis necessarijs. Necessitas autem conditionata est ex suppositione siue conditione, ut dr necessitas consequentiæ. Et hæc nõ opponitur contingentiæ, quia non est ex causis necessarijs absolutè. Nam aliquod contingens necessariò sequitur facta suppositione, ut si ponatur, quod Socrates currit, necessariò sequitur quòd moueatur.

¶Dicendum est ergo, quòd actus diuinæ cognitionis transit super contingẽs (etsi futurum sit nobis) quia ei semper est præsens sicut transit uisus noster super ipsum, cum est præsens. Et quia omne quod est, dũ est, necesse est, esse, quòd tamẽ absolutè

non est necessarium, ideo in se consideratum est contingens, sed relatum ad Dei cognitionem est necessarium, quia ad ipsam refertur secundum quòd est in esse actuali, cùm æternitati omnia sint præsentia. Non. n. Deus videt tantum hanc rem respectu præcedentis temporis esse futuram, & respectu futuri esse præteritã, sed videt in tempus, in quo est præsens, & rem esse præsentem in hoc tempore. Vnde omnino simile, est si ego videam præsentialiter Socratem currere, quod quidem in se contingẽs est, sed relatum ad visum meum, est necessarium. Vnde secundum distinctionem positam dicendum est, quòd præscitum est necessarium necessitate consequentiæ sive conditionata, & non necessitate consequentis sive absoluta.

¶Ad quartum dicendum, q̃ infallibilitas & certitudo præscientiæ Dei provenit ex hoc, q̃ rem videt semper ut præsentem, sicut dictum est. Non tamen ex hoc, quòd res præscita necessitatem absolutam acquirit, sed conditionatã solum, ut iã patuit.

Vbi supra ad quintũ. ¶Ad quintum dicendum, q̃ ista propositio, Omne scitum à Deo necesse est esse, est duplex. Potest. n. esse de dicto, & sic est composita, & est vera, quia hoc dictum est necessarium, scilicet scitum à Deo est verum. Vel potest esse de re, & sic est divisa & falsa: hanc enim rem quæ ponitur scita à Deo, non est necesse fieri, q̃a contingenter fit. Et similiter conclusio duplex est. Huius autem distinctionis ratio, est quia potest illud sumi secundum conditionem quę subiacet divinę scientiæ, & hoc est secundum quod habet esse determinatum in actu, & sic necessitatem habet. Vel potest ista res sumi sine ulla conditione, & sic non est necessarium, quia potest considerari, prout est in causis suis, antequam fit in actu, & ibi habet necessitatem, nec ibi tantum est scita à Deo futura esse, non enim scit Deus effectum contingentum esse determinatum in sua causa, quia esset falsa scientia, cum in causa sua non sit determinatus.

Vbi supra ad sextum circa finẽ. ¶Ad sextum dicendum, quod ad hoc argumentum quidam sic respondent, & dicunt, quòd hoc antecedens, scilicet esse præscitum à Deo, est necessarium, nec tamen consequens est necessarium quia illa regula intelligitur tantùm in illis conditionalibus, in quibus antecedens est causa consequentis. Sed quia regula illa non probatur, à Philosopho ex ratione causalitatis, sed ex ratione consequentiæ (secundum quam ex necessario sequitur necessarium, sive sit causa, sive effectus) ideo aliter potest dici, quòd antecedens est necessarium, absolutè cũ ista res non ponitur subiacere divinæ scientiæ, nisi dum est in actu, secundũ quòd determinationem & certitudinem habet ipsam enim necesse est esse, dum est. Et ideo similis necessitas inferenda est in consequente, ut scilicet accipiatur ipsum, qđ est, Socratem currere secundum quòd est in actu, & sic determinationem & necessitatẽ habet. Vnde patet, quòd si sumatur Socratem currere secundum hoc q̃ ex antecedente sequitur, necessitatem habet, non enim sequitur ex antecedente, nisi secundum q̃ subiacet divinæ scientiæ, cui subiicitur, prout consideratur præsentialiter in suo esse actuali: unde sic etiam sumendum est consequẽs. Et hoc modo patet, quòd consequens necessarium est: necesse est enim Socratem currere, dum currit.

CAPVT V.

¶Vtrum prædestinatio habeat certitudinem.

1. dist. 40. q. 1 artic. unico. POST HÆC de prędestinatione restat investigare. ¶De qua hic ad præsens, pręter ea quę dicta sunt, duplex consideratio erit.

¶Prima quidẽ, utrũ prædestinatio certitudinem hẽat.

¶Secunda, utrum necessitatem imponat.

¶AD PRIMVM ergo sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio certitudinem non habeat. Dicitur enim Apoc. 3. Tene qđ habes, ne alius accipiat coronam tuam. Aut hoc intelligitur de corona præsentis iustitiæ, aut de corona gloriæ. Sed non de corona præsentis iustitiæ, quia gratia, quam quis habet, eo peccante, destruitur, nec de subiecto in subiectum mutatur. Ergo intelligitur de corona gloriæ. Sed gloria non est alicuius in statu vię, nisi secundum quòd est ei prædestinata. Ergo videtur, q̃ unus possit accipere, quod alijs prædestinatum est, & sic prædestinatio certa non erit.

¶2 Præterea, Greg. in Mora. dicit q̃ alijs cadentibus, in eorum locum alij succedunt. Sed locus gloriæ non potest dici eorũ, nisi quia est ei prædestinatus, ergo idem quod prius.

¶3 Item, in Psal. dicitur, Deleantur de libro vitæ, & cũ iustis nõ scribantur. Sed nõ põt deleri de libro, nisi quod ibi scriptũ est. Cùm ergo prædestinatio sit liber vitæ, videtur q̃ aliquis à prædestinatione possit deficere, & ita certitudinem non habebit.

¶4 Amplius, Eorũ, q̃ nõ sunt determinata, nec in se nec in causis suis, non põt esse certitudo. Sed motus liberi arbit. (qđ est cõ ad utrũlibet) non sunt determinati nec in se, nec in causis suis antequam sint. Cùm igitur affectus prædestinationis expleatur motibus liberi arbit. qui sunt opera meritoria, sequitur, quòd prædestinatio nullam certitudinem habeat.

¶IN CONTRARIVM est authoritas August. in libro de Correptione & gratia, dicentis, Certus est numerus electorum, qui non potest minui, nec augeri. *Cap. 13.*

¶Præterea, Secunda Timot. 2. dicitur, Novit Deus qui sunt eius. Cùm ergo divina cognitio sit certa & infallibilis (ut suprà dictũ est) & prædestinatio in sui ratione præscientiam includat, prædestinatio certa erit.

Vbi supra ad primũ & secundum. ¶RESPONDEO dicendum, quòd cum divina cognitio perfecta sit, certa est, & infallibilis. Et ideo non solùm numerus prædestinatorũ Deo certissimus est (licet incertus sit nobis) sed & numerus reprobatum. Sciẽdum tamen est, quòd secundum statum præsentis iustitiæ, quidam habentes gratiam, perdunt eã, dum in peccata labuntur, & eis cadentibus, in eorum locum alij admittuntur, dum opera ipsorum in charitate facta quæ sibi & alij proderant (secundum quòd charitas omnia merita sanctorum communia facit) ipsis peccantibus, eis prodesse desinunt ad æternæ vitæ meritum, eorum autem fructus in illis manet, qui in gratia perseverant. Non tamen ita quòd eadem gratia numero quæ in uno erat, ipso peccante, in alium trãsmutetur. Vnde secũdum statum præsentis iustitiæ, nunquam Ecclesia destituitur existentib. in gratia, quia quibusdam peccantibus, in gratiam alij à Domino advocantur. Et totus est certissimũ apud Deum, unde Apocal 3. super illo verbo, Tene quod habes, &c. dicit gloss. Cùm sit Deo certus numerus suorum, si quis labatur, alius misericordia in locum eius subinducitur, sicut p superbiam Iudæorum Gentiles subintrauit.

¶Et per hoc patet responsio ad primum & secundum argumentum.

Vbi supra ad tertiũ. ¶Ad tertium dicendum, quòd prædestinatio dicitur liber vitæ secũdum q̃ in eo dicitur aliquid scribi, non solùm quantum ad præsentem iustitiam, sed etiam quantum ad futuram gloriam, & sic nullo modo potest dici aliquis deleri de libro Vitæ. Sed illud quod est ibi scriptum quantũ ad præsentem iustitiam tantùm, dicitur deleri, non mutatione facta ex parte libri, ut in eo aliquid fuerit, quod postmodum non sit, sed ex parte illius, qui in eo scriptus erat, inquantũ. s. ipse mutatur à statu pñtis iustitiæ.

Vbi supra ad quartum. ¶Ad quartum dicendum, q̃ contingens futurum (ut motus liberi arbit.) quamvis non sit determinatum in causa sua, est tamen determinatum in esse suo secundum quod est in actu. Et sic subiacet certitudini præscientiæ, sicut supra dictum est de futuris contingentibus in præcedenti capite.

CAPVT VI.

¶Vtrum prædestinatio necessitatem imponat.

DEINDE investigandum est, utrum prędestinatione necessitatem imponat. Et videtur quòd sic, quãdocunque enim aliqua causa est tantæ virtutis ad producendum effectũ, quòd impediri non potest, necessitatem & coactionem inducit. Sed prædestinatio (quę est causa salutis hominum) voluntatem Dei nominat, quæ impediri non potest. Vnde dicitur Hester 13. Non est, qui tuę possit resistere voluntati. Ergo prædestinatio necessitatem imponit. Cui etiam videtur attestari Apostolus Roman. 9. dicens, cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Psal. Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit.

¶Præterea, Nulla voluntas ligata vel impedita ad eliciendũ proprium actũ, est libera sed coacta. Sed voluntas humana per prædestinationẽ ligatur & impeditur ad eliciendũ actũ proprium, qđ est velle, ut videtur dicere Apostolus ad Roma. 9. dum dicit. Non est volentis, nec currentis, sed miserentis Dei: Interli. non est volentis, scilicet velle, & currentis, scilicet cursare, idest, operari. Ergo voluntas humana per prædestinationem cogitur. Et sic idem, quod prius. Hoc ideo confirmatur per id, quod dicitur Philipp 2. Deus est, qui operatur in nobis, & velle & perficere pro bona voluntate, scilicet sua, ut dicit Interli. Ergo talis erit unusquisq;, qualem vult Deus, cùm nihil possit, nisi quod Deus vult. Ad idem ostendendum valet id quod dicitur Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.

1. dist. 40 q. 4. ar. 2. ¶Vlterius, Videtur, quòd Deus sit causa reprobationis, & excæcationis, sicut est causa prædestinationis, & eodem modo reprobationis necessitatem imponat.

¶Primò per id quod dicit Apostolus 2. Cor. 4. Deus huius seculi excæcavit mentes infidelium, & una glo. exponit hoc de Deo vero: Ergo ipse est causa excæcationis.

¶Ad idem est, quod dicitur Rom 9. Cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.

¶Amplius, Secundũ Philosophum in Posterioribus, si affirmatio est

tio est causa affirmationis, & negatio est causa negationis. Sed velle diuinum est causa, q iste habeat gratiam, quia s. ipse Deus vult. Ergo uidetur, quòd non uelle Dei, sit causa, quare iste gratiam non habeat. Sed hoc est obduratio. Ergo ex parte Dei accipienda est causa obdurationis.

¶ Præterea, Sicut dicit Philosophus in 2. Physi. id, quod p sui præsentiam est causa salutis nauis, scilicet gubernator, per sui absentiam est causa periculi. Sed Deus per sui præsentiam in aia est causa gratiæ. Ergo per sui absentiam est causa obdurationis.

¶ SED CONTRA, Nullus iustè culpatur vel laudatur punitur uel remuneretur de eo, quod ipsi necessitatem & coactionem ingerit & cuius causa in ipso non est. Sed homo iustè laudatur uel culpatur, punitur uel remuneratur de his, quæ ab eius uoluntate procedunt. Ergo prædestinatio uoluntati hominis necessitatem non ingerit, & obdurationis causa non existit.

1. dist. 40. q. 3. art. 1. cor. post med.

¶ RESPONDEO Dicendum ad primam quæstionem, quòd licet prædestinatio certitudinē habeat, nō tamen illa certitudo necessitatem saluandis imponit, sicut enim suprà dictū est in 1. c. Prædestinatio in suo intellectu includit præscentiā, uoluntatē, & prouidentiam. prouidentia aūt quamuis sit omnium (vt dictum est) non tñ omnia necessariò eueniunt, sed secundū conditionem proximarum causarum, quarū naturas & ordinē prouidentia non destruit, sed conseruat. Præscientia ēt non imponit necessitatem rebus, nec inquantū est cā, cùm sit causa prima, cuius conditionem effectus non sequuntur, sed causæ proximæ. Nec inquantū certitudinem & determinationem hēt, quia illa certitudo diuinæ præscientiæ attenditur, non sedm quod res est in suis causis (in quibus est, ut possibile futurum tm) sed sedm quòd habet esse determinatum in actu, prout est præsens, & non futura, ut suprà expositum est capit. 4. Voluntas ēt cùm sit cā uniuersalis, & prima omnium rerum, non excludit oēs proximas causas rerū. Nec hoc est ex insufficientia uoluntatis, sed ex ordine sapientiæ ipsius, quæ effectus mediantib. alijs causis prouenire disposuit, ut sic etiam causandi dignitatē creaturæ communicaret. Vnde diuinæ uolūtatis efficacia exigit, ut non solùm fit, quod Deus vult, sed etiam, ut hoc modo fit, sicut Deus vult, illud esse. Et ita patet, quòd certitudo prædestinationis nullam necessitatem saluandis imponit.

1. q. 19. ar. 7. ad 2. Et 1. con. g. 80 ratione 1. Et li. 3. 2. 7. ad me.

1. d. 47. q. 1. ar. 2. ad 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q quamuis Dei uoluntas sit inmutabilis & inuincibilis, non tamen sequitur, q omnis effectus eius sit necessarius necessitate absoluta (quam habet res à causa sua proxima) sed solum necessitate conditionata, sicut, etiam de præscientia dictum est.

¶ Ad autoritatem autem Apostoli, qui dicit, Cuius vult miseretur, &c. dicendum est, q Apostolus intendit, quod Deus non prædestinat aliquē, uel infundit ei gratiam coactus quasi ex necessitate naturæ, uel iustitiæ uel ex meritis præcedentibus alicuius, sed ex mera liberalitate uoluntatis suæ. Et quòd ita debeat intelligi, patet per literam præcedentem de Iacob & Esau, de quibus ibi dicitur, Cum. n. nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex uocatione dictum est ei, quia maior seruiet minori.

¶ Autoritas. n. Psalmistæ nō cogit dicere, quòd uoluntas Dei necessitatem imponat, sed quòd semper infallibiliter impleatur. Sciendū tñ est, quòd Deus dicitur uelle aliquid dupliciter. Vno modo ppriè: & sic dicitur uelle aliquid, cuius uoluntas uere in eo est, & quòd sibi complacet. Et hæc dicitur uoluntas bene placiti, quæ semper in omnibus infallibiliter impletur. Et de hac loquitur Psal. & Isa. 46. Omnis uoluntas mea fiet. Alio modo dicitur uelle aliquid metaphoricè, idest per similitudinem, eo q ad modum uolentis se habet, inquantum præcipit uel consulit, prohibet uel permittit aliquid. Et hæc dicitur uoluntas signi, q nō semper impletur. De qua dicit Apostolus 1. ad Timot. 2. Qui vult oēs homines saluos fieri. Cum tamen omnes salui nō fiant, sed multi damnentur. De hac etiam dr Matth. 23. Quoties uolui cōgregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluisti.

2. di. 8. ar. ul. cor post principium.

¶ Ad aliud dicendum, q uoluntas humana per prædestinationem non ligatur, nec impeditur ad eliciendum proprium actū sed iuuatur. ideo autem dicit Apostolus, q non est uolentis uel le, neque currentis currere sed miserentis Dei, quia nemo pōt per conatum propriæ uoluntatis consequi gratiam, uel per naturalia propria opus gratuitum elicere sine diuino auxilio. Vnde ipse Christus dicit Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Cuius rō est, quia licet uoluntas hominis libera sit, tamen hanc libertatem non habet nisi à Deo, qui est causa efficiens hmōi libertatis Et sicut dicitur in libr. de Causis, Omnis causa primaria plus est influēs super suum causatum, quā causa secunda, quia uirtus & esse causæ secundæ totū est a causa prima, & sic actus & operatio causæ secundæ reducitur in cām primā, cuius uirtute operatur. Et per hunc modum dicit Apostolus, quòd Deus operatur in nobis uelle & perficere.

¶ Ad id uero, quod dr, Nemo potest uenire ad me, nisi pater meus traxerit eum, dicendum, quòd homo trahitur tripliciter aliquando. n. trahitur uiolentia sicut Susanna trahebatur ad mortem, ut dicitur Danie. 13. & Eleazarus trahebatur ad supplicium, ut dicitur 2. Macha. 6. Et de hac tractione dicitur Prou. 24 Qui trahūtur ad interitum liberare ne cesses. Aliquando uero trahitur homo amore uel delectationibus allectus, uel blandicijs prouocatus, sicut trahitur puer, ouo uel pomo sibi ostenso, vnde dicitur, Trahit sua quenque uoluptas. De hac tractatione dicit, Osee 11. In funiculis Adam traham eos, in uinculis charitatis. Et Cant. 1. Trahe me &c. & Ioan. 12. Si exaltatus fuero à terra, oīa traham ad meipsum. Aliquando aūt trahitur timore supplicij territus, sicut trahuntur qui timent supplicia. De hac tractione dicitur Iacobi 2. Nonne diuites p potentiā opprimunt uos, & ipsi trahunt uos ad iudicia? Tractio ergo ista, de qua loquitur Christus (vt ostendit glos.) non est uiolentiæ, necessitatis, nec timoris, sed uoluntatis & desiderij.

¶ AD SECVNDVM quæstionem dicendum, quòd reprobatio in suo intellectu tria includit, scilicet æternam præscientiam meritorum, temporalem obdurationem siue excæcationem, & finalem damnationem. Primum scilicet præsciētia meritorum causam non habet, cum enim Deus non accipiat cognitionem a rebus, sicut nos accipimus, sed ex seipso res intelligat & cognoscat, nullo modo res futuræ possunt dici causa præscientiæ Dei, sicut supra in fine tertij cap. dictum est.

¶ Item, Cum præscientia secundum propriam rationem non aliud dicat nisi simplicem notitiam futurorum, non importat aliquam causam, & ideo futurorum & præcipue malorum causa est non potest, sicut suprà 3. c. dictum est secundum hoc reprobatio est tantum præscientia culpæ, sed non causa

¶ Secundum autem & tertium, s. temporalis obduratio & finalis damnatio, duplicem causam habent, unam ex parte hōis per modum meriti, aliam ex parte Dei per modū iustitiæ, culpæ merito pœnam adhibentis. Obduratio. n. quandoque dicitur actus uoluntatis obstinatæ malo cui pertinaciter adhæret. Et sic constat, q obdurationis cā non est Deus, sed homo, sicut nec alterius actus peccati inquantum deformis est. Aliquando autē obduratio dr ipsa priuatio gratiæ, quæ etiam excæcatio dicitur: quia gratia est quoddam lumen animæ: & perfectio quædam habilitans ipsam ad bonum. Aliquem autem carere gratia, ex duobus contingit. tum quia ipse non vult recipere, tū q Deus non ei infundit, uel non vult infundere. Horū aūt duorū talis est ordo, ut secundum non sit nisi ex suppositione primi. Cū. n. Deus nihil uelit nisi bonum, non vult aliquē gratia priuare, nisi secundum quod bonum est, sed q aliquis careat gratia. nō est bonum simpliciter. Vnde hoc absoluè consideratum, nō est uolitum à Deo. Est tamen bonum ut careat gratia, si eam habere non vult, uel si negligenter ad eā habendā se ppat: quia iustū est, & hoc modo est uolitum a Deo. Patet ergo quod huiusmodi absolute causa prima est ex parte hominis qui gratia caret, sed ex parte Dei non est causa huius defectus, nisi ex suppositione illius, quòd est causa ex parte hominis. Et per hunc modum quandoque inuenitur Deus dici causa excæcationis uel obdurationis, non quidem immittendo malitiam: sed non impertiendo gratiam: sicut nec digni sunt: ut dicit Aug. Si enim non necessario impertitur in ipso est impertiri, & non impertiri, unde eius quod est, non impertiri, aliquo modo causa est. Obduratio igitur ex parte hominis habet rationem culpæ: sed ex parte Dei habet rōnem iustitiæ. Similiter finalis damnatio habet duplicē causam scilicet ex parte hominis, commissionē culpæ, & ex parte Dei, illationem pœnæ.

¶ Et per hoc patet responsio ad primas duas autoritates, quòd Deus excæcat mentes infidelium, non impertiendo malitiam, sed iuste subtrahendo gratiam. Similiter, obdurat quem vult: quia non cogitur cuiquam indigno conferre gratiam. Nec est contra uoluntatem Dei: sed secundum uoluntatem ipsius, quòd aliquis pro merito malitiæ suæ obduretur inquantum obduratio dicit pœnam, iusto iudicio culpæ obstinationis illatam.

¶ Ad tertium dicendum, q effectus non sequitur nisi concurrentibus omnibus causis: sed ex defectu unius causæ tñ consequitur negatio effectus. Dico igitur, q causa gratiæ sicut agens, est ipse Deus: & sicut recipiens, ipsa anima per modum subiecti & materiæ. Et ideo quia formæ inductæ non est causa materia neque subiectum, nisi sit tale subiectū, ex cuius principijs fluit accidens (quale accidens non est gratia) ideo nō dicitur simpliciter aīa causa gratiæ, sed recipiens tantum: Deus autem est causa, dicitur tamen anima causa malitiæ Nec oportet, q omnis defectus incidat ex parte agentis, sed potest incidere ex parte recipientis. Et ita est in pposito: ipsa enim anima est causa obdurationis.

non.

tionis, inquantum obduratio culpam dicit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus quātum est in se, nulli est absens, sed homo à Deo præsente se absentat sicut se absentat à præsenti lumine, qui claudit oculos. Et ideo nō est simile, quod pro simili ponitur.

CAPVT VII.

¶ Quare Deus fecit hominem, quem præscit esse damnandum.

VLTIMO considerandum est, quare Deus facit hominem quem præscit esse damnandum. Sunt enim quidam uesani, qui Deo in hoc iniquitatis maculā imponere non uerentur, dicentes eum iniquum & impium, qui opus suum facit ad intolerabiles, & interminabiles cruciatus.

¶ Rationes igitur adducēdæ sunt ad tantam uesaniam refrenā dam, & Dei iustitiam demonstrādā. Et primo ostendendum est, q̄ uoluntas Dei facientis hominem quē præscit esse damnandum, non est iniqua. Deinde ponendæ sunt rōnes probabiles, quare Deus facit hominem, quem præscit esse damnandū. Sciendum est itaque, q̄ ratio, quare Deus hoc facit, est sua uoluntas q̄ causa est omniū, quæ ab eo fiūt: unde dicit Aug. in 3. lib. de Tri. Non nisi Dei uoluntas causa prima est sanitatis & ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionū. Hæc igitur sola est, unde totum est, quicquid est. Voluntas autē illius iniusta uel iniqua esse non pōt. Ex duobus enim contingit uoluntatem alicuius a rectitudine deuiare: videlicet aut ex ignorantia, aut ex affectione peruersa. Quæ quidē duo in Deo inesse non pñt. Cùm sit summè sapiens, ignorantia in eū nō cadit: unde dr̄ Iob. 12. Apud eum est sapientia, & fortitudo: & ipse habet cōsilium, & intelligentiam. Et ideo clamat Apost. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, &c. Hinc ēt Iob. 9. dr̄: Sapiens corde, & fortis robore. Item cum omnis artifex naturaliter diligat opus suum, impossibile est, opificem omnium odire aliquam creaturam: & ideò affectio inordinata in eo esse non potest. Vnde dr̄ Sapp. 11. Diligis oīa, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti, nec ēt odiens, aliquid constituisti, aut fecisti. Ex his ergo apparet, Dei uoluntatē et creatricem oīum iustissimā forte, nec maculam aliquam iniquitatis habere. Et hoc est q̄d di Deut. 32. Deus fidelis, & absq; ulla iniquitate iustus & rectus. Itē Abac. 1. Mundi sunt oculi tui, ne uideas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Et ideo dicit Psal. Iustus dominus, & iustitias dilexit, quantum ad ordinatissimam affectionē æquitatem uidit uultus eius, quantum ad perfectissimā cognitionem. Licet aūt Deus sit rectissimus, & nihil odiat eorum, quæ fecit, dicitur tamen odire aliqua metaphoricè. non inquantū ab ipso procedunt, sed inquātum egrediuntur à regula rectitudinis suę illud. n. quod non esse uolumus, odire dicimur: unde cum mala fiant contra regulam rectitudinis eius (quia sunt priuatio modi, speciei, & ordinis. ut dicit Aug.) ea uult non esse: & iō malos odio habere dr̄. Vnde Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Dicitur ēt odire illos, quorum punitionem uult. Sic. n. ad modum odientis se habet. Et ideo dicit Psal. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes oēs, qui loquuntur mēdacium. Quia uero diuina uoluntas est causa rerū omnium, ipsa cām habere non potest. Voluntati. n. finis causa uolendi est, finis aūt diuinæ uoluntatis est sua bonitas, ipsa n. bonitas Deo est causa uolendi. Et ideo dicit Aug. in lib. 83. Quæstionum: quod uoluntatis eius causa quærenda non est: nam ut idem dicit in libr. cōtra Manichæos: Qui dicit, quare Deus uoluit facere cœlum & terram maius aliquid quærit quam sit uoluntas Dei: nihil autē maius inueniri potest. Quamuis aūt diuina uoluntas cām non habeat aliquid creatum: nihilominus tā potest ei aliqua uolendi ratio assignari, uel bonitas ipsius, uel aliquid quod ad bonitatis, uel sapientiæ ipsius pulchritudinem ordinetur. Si. n. nulla posset diuinæ bonitatis ratio assignari, cogeremur in quorūdā errorem declinare, dicētium, omnia procedere à Deo sēdm simplicem uoluntatem, ut de nullo oporteat reddere rationē, quare* Deus uult. Quòd diuinæ Scripturæ manifestè contrariatur. q̄ Deum perhibet secundum suam sapientiam omnia fecisse: secundum illud Psal. Oīa in sapientia fecisti, &c. Eccles. 1. dicitur q̄ Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua. Aug. ēt in lib. 11. super Genes. ad lit. dicit, Mouentur quidam dicētes. cur creauit Deus, quos futuros malos p̄sciebat? Et rñdent dicit quia præuidit, quid boni de malis eorum esset facturus: si enim eos fecit, ut in eis relinqueret, unde & ipsi aliquid facerent, quo quicquid etiam culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent.

* Alias nisi quia.

¶ COMPESCAMVS igitur humanam temeritatem, quę Deo iniquitatis maculam imponere non ueretur, & approbātes diuinam iustitiam, assignemus aliquas rationes, quare Deus creat hoīem, quem præscit esse damnādum. Sit igitur prima rō talis ex parte diuinæ liberalitatis, Melius est esse aliquid cū aliquo defectu, quam non esse simpliciter. Cum autem in peccato ac damnando duo sint: uidelicet natura, q̄ bona est, & culpa, q̄ mala est non, debuit Deus pp culpam subtrahere naturam alias liberalitatē suam subtrahere uideretur. Sicut uidemus, q̄ bonus artifex arcam facit, quam etiam præscit aliquam maculā contracturā. Et hæc rō potest colligi ex illo uerbo Apost. 2. Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet negare seipsum non potest. Si autem obijciatur, q̄ artifex si sciret arcam in breui cō burendam, eam non faceret, respondendum est, q̄ si artifex sciret etiam in ipsa combustione suam sapientiam relucere, & arcam in igne non deficere, non pp hoc se subtraheret à factione ipsius. Vnde cum Deus sciat etiam in damnatis suam iustitiam & suam sapientiam relucere (dum culpam per supplicium punit) conueniens est, ut propter hoc non se subtrahat.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte diuinæ prouidentiæ. Bonū. n. totius, est melius quam bonum particulare. Nam bonum particulare ordinatur ad bonum uniuersale, sicut imperfectum ad pfectum. Ad ordinatam ergo prouidentiam pertinet potius promouere & conseruare bonum uniuersale, quā bonum particulare, & aliquando propter bonum uniuersale particulare negligere: imò aliqñ contra particulare propter uniuersale facere. Sicut ad conseruationem Reip. principes & rectores suspendunt latrones, & interficiunt homicidas. Cum igitur natura humana p generationem propagetur & conseruetur: si Deus hominem dānandum propagari uel nasci nō sineret, uel animam nō infunderet, ordinē generationis humanæ destrueret, & sic bono uniuersali particulare præponeret, & rectitudo suæ prudentiæ caret: quod penitus est absurdum. Congruum est igitur ut pp generalius bonum fiat homo etiam damnandus, Deo aliquid melius prouidente: ut dicit Apost. ad Heb. 11.

¶ Tertia ratio sumitur ex parte diuinę prouidentiæ & reuerētię simul. Nā quanto magis rector auget Rempub. & ipsos Reipubl. conseruatores gloriosius promouet, & prioribus donis remunerat ēt cum supplicijs aliquorum, deprimendo. s. & cruciando eorum aduersarios & Reipubl. destructores: tanto laudabilior redditur. Cùm igitur gloriam beatorum augeat consideratio tormentorum hostium suorum, quæ ipsi Dei beneficio euaserunt, congruum fuit ut Deus etiā homines conderet quos sciebat esse damnandos. Beatis. n. accrescit gloriā de perditione malorū. tum quia gaudent de uindicta eorū, iuxta illud Psal. Lętabitur iustus, cum uiderit uindictam. Tū quia ipsi eorū supplicia euaserunt: & propter hoc in gratiarum actiones & laudem & reuerentiam exuberant Creatoris secūdum illud 2. Machab. 1. *De magnis periculis à Deo liberati magnificè gratias agim'* ipsi. unde dr̄ in Psal. Lætetur mons Sion & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua domine. Et ideo dicit Aug. super Genes. Frustra dr̄. Non debet Deus creare, quos præsciebat malos futuros: sciebat enim eos bonis profuturos: & iustè pro mala uoluntate puniendos. Hanc rationem innuit Apost. Rom. 9. dicens, Si uolens Deus ostendere iram, & notam facere potētiā suam, sustinuit in multa patientia uasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.

¶ Si autem obijciatur, quòd nullus debet procurare propriā reuerentiam & aliorum utilitatem cum dispendio aliorū, respōdendum est, q̄ hoc uerum esset: si fraudulentia, uel aliqua iniustitia committeretur, sed quando iustitia non deserit, sed seruatur (ut in proposito fit: sicut ostensum est supra) semper dēt bonorum utilitas procurari.

¶ Quarta ratio sumitur ex parte diuinæ potentiæ & sapiētiæ simul. Nullus enim Rex prepotens & ueritatem diligēs, debet occultare potentiam suam, & impotentiam simulare ne infirmus & impotens reputetur. Item nullus bonus artifex debet occultare sapientiam suam, & ignorantiā simulare, ne inscius uideat. Vnde dicitur Eccles. 20. Maior est, qui celat insipientiā suam, q̄ homo, qui abscondit sapientiam suam. Si ergo Deus nō fecisset quem sciebat esse damnādum, potuisset inscius & impotens reputari: & quòd plus posset malitia, q̄ diuina potentia uel sapiētia. Cuius contrarium scriptum est Sapien. 8. Sapientia uincit malitiam, attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.

¶ Hanc rationem tangit Apostolus Rom. 9. cū dicit, An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidē uas in honorem; aliud uero in contumeliam?

¶ Si autem subijciatur, quòd nullus debet ostendere potentiam suam in alicuius iniuriam: respondendum est, quòd Deus ex hoc nulli facit iniuriā, uel iniustitiam, nec hō de Deo iustè cōqueri potest. nam quicquid boni habet à Deo habet. s. esse suū. Malitiam autem habet à seipso: ut supra ostensum est. Vnde dicit Augu. super Genes. loquens de futuris damnandis, A se habent

bene voluntatem malam, à Deo naturam bonam & iustã pœnã. Quòd autẽ homo de bono conqueratur iniustum est, & ideo dicit Apost. Rom. 9. Nunquid iniquitas est apud eum? absit, & subditur, Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, Quid me fecisti sic? Et Isa. 45. Væ qui contradicit factori suo: testa de samijs terræ, nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis?

¶ Si autẽ obijciatur, q damnatus vellet potius non esse quàm sic esse, iuxta illud Mat. 26. Bonum erat illi, si non natus fuisset homo ille. ergo iniustitia fit illi: respondendũ est: q licet damnati vellent potius non esse q̃ sic esse, non tamen absolutè uellent non esse. Nullus enim potest simpliciter appetere destructionem sui esse, propter naturalem appetitum cuiuslibet rei ad esse. Cùm autem esse absolutum sit melius quàm conditionatum, non debuit Deus pp appetitum conditionum, absolutum esse cassare.

¶ Quinta ratio sumitur ex parte humanæ arrogantiæ. Si. n. Deus non fecisset aliquem hominẽ damnandũ, humana præsumptio salutẽ suã propter sua merita, & non Dei gratiæ ascripsisset: dum credidisset per virtutẽ propriam, & sua naturalibus, uel ex suis operibus se posse saluari. Hæc ratio tangitur Rom. 9. cum dr ut secundum electionẽ propositum Dei maneret: nõ ex operibus: sed ex uocante dictum est, &c. Vnde Tit. 3. dicitur, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Et ideo ad humiliandam humanam superbiam loquitur Iob 40. dicens, Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iustificeris? Et si habes brachium sicut Deus, & si uoce simili tonas, circunda tibi decorem & in sublime erigere, & esto gloriosus, & ego confitebor, quòd saluare te possit dextera tua.

¶ SVNT etiam nonnulli, qui secundum suã dementiam, diuinã prouidentiam reprehendunt dicentes, quod Deus talem hominem facere debuit, q omnino peccare non posset, sequentes potius suam fatuam conceptionem, quàm diuinæ prouidentiæ rectissimam rationem. Si enim Deus creasset hominem talem q peccare non posset, plura inconuenientia sequerentur.

¶ Primum inconueniens est, q libertas arbitrij tolleretur, & per consequens natura & nobilitas hominis cassaretur. Nobilitas enim hominis in hoc consistit, quòd liberam habet electionẽ, dum ad utrumlibet flecti potest. Quod quidẽ animal a bruta, quæ carent ratiõne, non habent, licet sensum & sensualitatem habeant appetitum. Vnde dicere, q Deus facere debuisset hominẽ qui peccare non posset, simile est ac si diceretur, q debuisset eũ facere animal brutum, uel aliquid aliud minus nobile. Talibus contingit sicut dicit Psal. Homo cum in honore esset, non cognouit seipsum, comparatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis. Hominis ergo nobilitas, quam cõtulit ei Deus, est q habeat arbitrij libertatem, per quam potest ad vtrumlibet flecti, habens discretionem boni & mali. Vnde dicitur Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et subdiuit, Ante hominem uita & mors, bonũ & malum: quod placuerit ei, dabitur illi, Et ideo dicit Psal. Minuisti eum paulò minus ab Angelis, &c.

¶ Aliud inconueniens est, q meritorum & præmiorum ratio, & iustitia deperiret Nullus enim meretur de eo, cuius causa & libertas in ipso non est. Vnde dicit Poeta. Quid meruere boues animal sine fraude doloue? Vnde ratio merẽdi ex parte nostra est in libertate arbitrij. Et cum omne præmium caueatur ex merito, cui respondet: si meritum non esset, sublata libertate arbitrij, præmium non daretur: secundum illud Apost. 2. Timot. 2. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Ad hoc ergo, ut cœleste præmium daretur homini, oportuit ut meritum præcederet causatum ex conatu arbitrij, cui tale præmiũ datur: sicut dicit Apost. 2. Tim. 4. Bonum certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, &c.

¶ Tertium inconueniens est, q bonitati & perfectioni Vniuersi detraheretur. Nam perfectio Vniuersi consistit in hoc, q omnes gradus bonitatis creaturæ communicabiles continet. Si autem natura humana à suo gradu translata, in altiorem per Dei prouidentiam mutaretur, quamuis aliquod bonum humanæ naturæ accresceret: tamen bonitati Vniuersi aliquid detraheret, dũ nõ omnes gradus bonitatis impleti essent, illo gradu ex quo natura humana translata esset, uacuo remanente. Cum autẽ bonum Vniuersi excedat bonũ particulare cuiusq; naturæ creatæ (sicut et à bonum gentis excedit bonum singularis hominis, ut in 1. Eth. dicitur) debuit Deus humanam naturam facere, qualem fecit: scilicet quæ peccare posset: vt omnes gradus bonitatis impleret. Vnde dicitur Deut. 32. Dei perfecta sunt opera.

¶ Quartum inconueniens est, quia impediretur illud ex quo apparet Deus laudabilis. Nam in peccatis apparet etiam Deus multum laudabilis, dum per misericordiam parcit, & per iustitiam punit. Cùm ergo id ex quo apparet Deus laudabilis, non debeat impedire, non debuit Deus omnino impedire peccatũ, faciendo hominem, qui peccare non posset, ut perpetuò dici posset illud Psal. Magnus Dominus & laudabilis nimis, &c.

¶ Quintum inconueniens est, quia si homini daretur, q peccare non posset secundum conditionem suæ naturæ, arbitrij libertate seruata, quædam contradictionis implicatio sequeretur. Arbitrium enim ideò dicitur liberum, quia ad utrumlibet flecti potest: potest enim aliquid facere & non facere, & potest facere bonum & malum. Si ergo haberet liberum arbitrium ad peccandum, & peccare non posset per naturam, duo contradictoria essent simul, quod est impossibile.

¶ Si autem obijciatur de arbitrio diuino vel angelico, q cum sit liberum, peccare non potest: dicendum est, q cùm Deus non habeat esse causatum, vel dependens ab aliquo, secundũ conditionem suæ naturæ, deficere nunquam potest, nec quantum ad esse, nec quantũ ad rectitudinem bonitatis. & ideo peccare non potest. Sed quælibet creatura hẽt esse depẽdens & causatum ab alio, scilicet à Deo: & ideo secundum conditionem suæ naturæ quælibet creatura deficere põt, & quantum ad esse & quantum ad rectitudinem uoluntatis. Vnde dicit Greg. q omnia tenderẽt in nihilum, nisi manu Conditoris tenerent. Et ideo quibuscunque confertur, ut in bono sic confirmentur, ut peccare non possint: hoc non habent per naturam, sed per Dei gratiam, per quã filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ cõsortes: secundum illud Psal. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes.

¶ Patet igitur ex præmissis, q omnia quæ à Deo fiunt, & bona & ordinata sunt. Et ideò dicitur Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat: & erant valdè bona. Apostolus etiam dicit Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt.

PRÆDICTORVM EPILOGVS.

¶ *Non posset naturaliter ab homine sciri, quare Deus in particulari hunc prædestinet, & hunc vel illum reprobet.*

QVAMVIS autem superius inductæ sint rationes ad ostendendum, q nulla iniustitia apud Deum est, ex eo q facit hominem, quem præscit esse damnandũ: vnusquisq; tamen caueat diligenter, ne nimis incautus præsumat assignare causam in speciali, quare hunc, uel hos determinatè Deus eligat, & illum uel illos non eligat. Hoc enim nullus mortaliũ scire potest, nisi fortè Deus vellet hoc alicui specialiter reuelare. Vnde dicit Aug. Cur potius hunc vel illum Deus liberet, uel non liberet, scrutetur, qui põt tã magnum profundum iudiciorũ Dei, uetuntamen caueat præcipitium. Itẽ quare hunc trahat & illũ nõ trahat, noli dijudicare, si non vis errare. Et Rom. 12. Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatẽ. Qui enim hoc præsumeret perscrutari, Deo non præstaret obsequiũ, sed sibi ipsi iudiciũ generaret: iuxta illud Prouerb. 25. Sicut qui mel multum comedit, non est bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: illo scilicet disponente, à cuius narratione cunctæ linguæ deficiunt. Qui & ipse consummatio sermonum existens, est Rex regum & Dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnum non corrumpetur in secula seculorum, Amen.

¶ Insignis angelici Doct. diui Tho. Aquin. de diuina præscientia prædestinatione tractatus per Io. Daniel. sacræ paginæ baccahalarium Louanien. studiosissimè reuisus & correctus explicit.

LAVS VNI ET TRINO.

FINIS.

L A